R. PATRIS

TH. SANCHEZ CORDVBENSIS,

E' SOCIETATE IESV,

DE

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO,

DISPVTATIONVM;

Tomus Tertius.

In hoc tertio Tomo continentur, Liber VIII. qui eſt de Diſpenſationibus: & IX. qui de Debito conjugali: ac demum X. qui de Diuortio agit, cum Indice rerum locupletiſſimo.

LIBER OCTAVVS DE DISPENSATIONIBVS.

PROOEMIVM.

TRactatus hic vtiliſſimus eſt, quod reperiatur ita continuatus apud Doctores, ſed ex varijs locis petenda ſint, quæ dicentur: cùm tamen paſſim difficultates non exiguæ circa diſpenſationes ſuboriantur. Cum autem diſpenſatio triplici nomine vitiari poſſit: primò defectu poteſtatis in diſpenſante, ſecundò defectu cauſæ, tertiò defectu impetrantis: hunc ordinem ſequemur. Primo loco præmiſſa duplici diſputatione de larga vel ſtricta diſpenſationis & poteſtatis diſpenſandi interpretatione, agemus de ijs, quibus diſpenſandi poteſtas conuenit: non quidem in vniuerſum; peteret enim longiorem tractatum res hæc, ſed de ijs, qui in matrimonium dirimentibus diſpenſare poſſunt, & in votis, quæ illud impediunt, præmiſſis aliquibus diſputationibus generalibus, quæ magis neceſſariæ ſunt, de diſpenſandi poteſtate. Secundo loco de cauſa requiſita ad valorem diſpenſationis, vel vt licitè concedatur. Vbi & explicabimus cauſas ſufficientes ad diſpenſandum in dirimentibus matrimonium, & votis quæ illud impediunt. Tertio loco de defectu ex parte impetrantis, eo quod veritatem taceat, vel falſitatem exprimat, aut careat mandato ad impetrandum alteri diſpenſationem: & explicabimus, quæ neceſſario narranda ſint de diſpenſationibus matrimonij. Quarto loco modos explicabimus, quibus diſpenſatio ſemel conceſſa extingui poſſit; vbi diſputabitur, an morte concedentis, vel ejus, cui expedienda committitur, aut ceſſatione officij, aut renunciatione impetrantis, aut vnico vſu aut egreſſu territorium diſpenſantis, aut reuocatione per concedentem facta ceſſet: aut ceſſante cauſa conceſſionis. Demum explicabimus clauſulas diſpenſationum, quæ in foro interno, vel externo, circa vota ac cætera matrimonij impedimenta, in curia Romana expediuntur: & cuius expenſis impetrandæ ſint.

DISPVTATIO I.

Quid ſit diſpenſatio: & an latè, potiúſve ſtrictè, interpretanda ſit?

SVMMARIVM.

Qualiter differant diſpenſatio, irritatio, obligatio, derogatio, interpretatio legis: & diſpenſatio, ac priuilegium, & an hoc cauſam exigat? n. 1.

Explicatur definitio diſpenſationis, n. 2.

Diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda, n. 3.

An beneficium Principis & diſpenſatio ſint latè interpretãda, quando non cedunt in præiudicium tertij ſed in concedentis præiudicium: & explicantur c. Olim. de verb. ſignif. & l. Beneficium, ff. de conſtit. principis, n. 4.

An diſpenſatio motu proprio conceſſa latè ſit interpretanda? n. 5.

Quãdo cenſeatur motu proprio conceſſa: & an poſſit teſtib. probari? 6.

An latè interpretetur quando eſt clauſa in corpore iuris? n 7.

An dum verſatur circa iuris communis materiam, intelligatur iuxta illud? num. 8.

An licentia teſtandi conualeſcere faciat teſtamentum illã præcedens. 9.

An extendatur iuxta proprietatem verborum diſpenſatio? n. 10.

An extendatur vltra verba ex mente concedentis? & enodatur c. Porrò, de priuil. n. 11

An extendatur, quando eſt in ſtatuto, & reducit eũ ad ius cõmune? 12.

Quid quando non priuatis, ſed toti religioni conceditur? n. 13.

Quid de diſpenſatione cauſa ſtudij ad non reſidendum? n. 14.

Quid, ſi diſpenſatio ſit debita? n. 15.

An debeat intelligi iuxta materiæ naturã: & ita vt nõ ſit captioſa? 16.

An licentia teſtandi arctetur ad prius teſtamentũ? Refertur opinio, 17.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 18.

An diſpenſatio extendatur ad connexa neceſſariò: & diſpenſatio in pluralitate beneficiorum, ad non reſidendum: & in ætate ad curatum, ad recipiendos ordines intra annum? n. 19.

Quid, ſi ea poſſint ſeparari: & diſpenſatio ad non reſidendum, an extendatur ad fructuum perceptionem? n. 20.

Quid, ſi principale in quo diſpenſatur, obtineat effectum, ſed non ita latè? num. 21.

An quando habet cauſam fauorabilem, extendatur ad connexum ſeparabile? n 22.

Quid ſi is cum quo diſpenſatur, ſit tantum inhabilis ad acceſſorium ratione principalis: & an is cum quo diſpenſatur in ætate ad ordines habeat vocem in capitulo? n 23

An Epiſcopus ex diſpenſatione differẽs conſecrari retineat beneficia? 24.

An mittens ſubditum ab alieno Epiſcopo promouendum cenſeatur illi mittere poſſe cum eo diſpenſare? Et explicatur Trid. ſeſſ. 23. c. 9. de refor. an Epiſcopus, potens initiare famulum triennalem, poſſit ſubinde cum eo in interſtitijs aut defectu natalium diſpenſare? n 26.

An diſpenſatio illegitimi ad ordines, vel ad clericatum, ſit ad omnes ordines, n. 27.

An ea extendatur vt capax ſit beneficij, 27

Quid ſi ea diſpenſatio ſit totalis: & quando ſic facta cenſeatur, n. 28.

An largè interpretanda ſit quãdo conceditur a potente condere legẽ 29

An diſpenſatio ad matrimonium ſit fauorabilis & amplianda n 30.

An in diſpenſatione valeat argumentum ab identitate rationis, vel à maiori ad minus? Refertur quadam ſententia Authorum, n 32.

Proponitur ſententia Authoris. n 32.

An id argumentum valeat, quando diſpenſatio eſt fauorabilis? Et enodatur c. Per venerabilem, qui filij ſint legit. & c. Quod dilecto, de conſang. n 33.

An valeat quando exprimitur ratio in ipſa diſpenſatione? n 34.

Quid quando minus in maiori includitur? n 35.

Quid, quando diſpenſatio eſt à lege conceſſa? n. 36.

Quid ſi maius & minus ſint in eodem genere? n. 37.

An potens ex priuilegio teſtari, poſſit codicillum & donationem cauſa mortis facere? n 38

An conceſſio ouorum extendatur ad lacticinia, & conceſſio carnium ad vtraque? n 39

1 QVæſtio hæc poteſt diſputari de ipſamet diſpenſatione, & de diſpenſandi poteſtate. In præſenti eſt ſermo de ipſa diſpenſatione: & in ſeq. diſp. inquiretur de diſpenſandi poteſtate. Præmittendum autem eſt diſcrimen inter diſpenſationem, interpretationem, irritationem, abrogationem legis. Nam irritare eſt legem impedire & caſſare, ne

robur obligandi conſequatur. Vt ſi legem à ciuibus conſtitutam, Principis confirmatione indigentem, vt obliget, Princeps minime confirmet, ſed caſſet. Abrogare eſt, poſtquam vim obligandi adepta eſt, eam omnino ceſſare. Diſpenſare eſt, aliquem à lege eximere, caſu quo ad illam tenebatur. Interpretari eſt, declarare eam vi obligandi carere in tali euentu. Quare interpretatio petit eum caſum occurrere, vt in eo ceſſet omnino legis vis ac obligatio. At diſpenſatio ſolùm petit cauſam iuſtam adeſſe, quæ meritò anſam præbeat, vt per gratiam ac diſpenſationem relaxetur legis obligatio: quia relaxatione ſecluſa, verè lex in eo euentu obligaret. Sic animaduertunt vniuerſi, & ſpecialiter Sot. *lib. 1. de iuſt. q. 7. a. 3. col. 3. verſ. Quo hac autem*, *Azor. lib. 5. inſt. moral. c. 15. ſtatim in princ.* Differunt etiam derogatio & abrogatio legis. Quod hæc ſit, cum legislator eam omnino caſſat. Illa verò, cum ex parte legem tollit. Vt expreſsè habetur *l. Derogat. 102 ff. de verb. ſign.* Quamuis autem hæc ita ſint, aliquando diſpenſatio ſumitur impropriè pro iuris declaratione. Vt *c. Quintaualle, de iureiur.* & bene animaduertit *Speculator t. de diſpenſ. § Diſpenſatio, paulo poſt prin.* Differunt autem diſpenſatio & priuilegium, quia hoc ſine cauſa concedi poteſt: quã tamen illa deſiderat. Sic *Rebuff. in concordatis in forma mandati apoſtolici, ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Iuſta diſpenſationis*, Mandoſ. *in praxi ſign. verb. Diſpenſationes, verſ. Hic quæri poteſt* Manuel *qu. regul. t. 2. q. 46. a. 1.* At hoc cautè intelligendum eſt, nam priuilegium cum dicatur quaſi lex priuata ſi propriè ſumatur, eſt conceſſio contra ius, ac proinde idem quod diſpenſatio, (vt bene tradit Syl. *verb. Priuilegiũ q. 3.*) qui benè ſubdit ſumi aliquando largè pro conceſſione præter ius. Et in hac ſignificatione acceptum differet à diſpenſatione modo explicato. Vt ſi Princeps concedat aliquid de iis, quæ ſibi competunt, vt poteſtatem diſpenſandi, legitimandi, non erit propriè contra, ſed præter ius, ac ideo id priuilegium non exiget cauſam. At diſpenſatio ſemper exigit cauſam, vtpote quæ ſemper eſt contra ius.

2 Definitur autem ſic diſpenſatio. Eſt iuris relaxatio facta cum cognitione cauſæ ab eo, qui poteſt relaxare. Sic definiunt *Gl. c. Requiritis §. Niſi rigor. verb. Vt plerique, q. 7.* Innoc. *c. Dilectus, n. 4. de tempor. ord. & ibi* Ioan. And. *n. 6.* Ant. *n. 10.* Abb. *n. 5. fin.* Card. *n. 2. q. 2.* Bellam. *n. 5. q. 2.* Archid. *c. Licèt can. n. . de elect. in 6. idem* Abb. *c. 2. n. 4 de ſchiſm. & ibi* Anan. *n. 3.* Imola *l. Quidam conſulebat. n. 8. ff. de re iud. Nau. ſuo præludio 9. n. 15.* Et ex Theologis, Graffis *1. p. dec. l. 2. c. 31. n. 1.* Manuel *quæſt. reg. 1. 2. q. 46. a. 1.* Sed hæc definitio non præciſam diſpenſationis naturam explicat: ſed etiam requiſita vt licitè fiat. Nam ſi legislator in ſua lege diſpenſet abſque cauſæ cognitione, vera erit diſpenſatio, non tamen licita. Vt ſuo loco videbimus. Quare ſi præciſa diſpenſationis natura explicetur, ſic definienda eſt: Eſt iuris relaxatio, à poteſtatem relaxandi habente facta per illam particulam, relaxatio, differt ab interpretatione, abrogatione, derogatione, irritatione (vt n. præc. diximus.) At illa particula, ab habente poteſtatem facta, explicat cauſam efficientem diſpenſationis.

3 Sit ergo concluſio. Diſpenſatio eſt adeò ſtrictè interpretanda, vt ſi aliquid operetur, extendenda amplius non ſit. Habetur expreſsè *c. 1. §. Ille verò, de filiis presbyt. in 6.* & ratio eſt, quia exorbitat à iure communi. Et ſuffragatur quia lex, quæ omnibus eſt æqua, ſi ius commune lædit, ipſum corrigens eſt odioſa, & valde reſtringenda, *reg. Quæ à iure, de reg. iur. in 6.* Nedum conceſſio & diſpenſatio particularis ius ipſum violans, erit odioſa, & ſtrictiſſimè intelligenda. Et ita vniuerſi Doctores animaduertũt.

4 Hinc deducitur intellectus ad *c. Olim, de verb. ſignif. & l. Beneſ. ff. de conſt. prin.* ex quibus textibus conſtat, beneficium Principis latiſſimè interpretandum eſſe. Cum ergo diſpenſatio ſit quoddã Principis beneficium, debet latiſſimè interpretari: contra *c. 1. de filiis presb. in 6.* Quidã hos textus intelligunt vel de priuilegiis, quæ ſolum ſunt præter ius, vel etiã de veris diſpenſationibus contra ius, quando in nullius præiudicium, ſed ſolius iuris communis derogationem vergunt. Quare ſentiunt has eſſe latiſſimè interpretandas. Sic *Specul. t. de diſpenſ. §. vlt. n. 2. verſ. Quid ſi diſpenſatum eſt cum aliquo, Arch. c. Nos conſuetudinem. in fi. d. 12. & c. Quoniã, n. 2. diſt. 69.* Valaſc. *conſ. 60. n. 3. vol. 1.* Verũ meritò hoc improbant Ant. *c. Litteras, n. 10. fi. & ibi* Abb. *n. 7. de filiis presb.* Quod textus *d. c. 1. §. Ille verò, eo. t. in 6.* eam ſolam reſtringendæ diſpenſationis rationem reddat, quod à iure communi exorbitet. Et ideo opinio *c.* Fel. *c. Poſtulaſti. n. 8. ver. Vnde dicit, de reſc.* Iaſ. *d. l. Beneſ. n. 38.* Natta *conſ. 163 n. 5.* Brun. *in ſuo compend. lit. D. Ver. diſpenſ. odioſa*, aſſerunt ſtrictè intelligendam diſpenſationem, quamuis ſolum ius commune lædat. Item quia diſpenſatio illegitimi ad ordines, nulli præterquam iuri communi nocet, & tamen valdè reſtringitur, (vt plurimis allegatis dicemus n. 26.) Demum quia aliàs nullum eſſet diſcrimen inter ipſam diſpenſationem ac poteſtatem diſpenſandi. Cum hæc quoque tantùm latè interpretetur, quando in nullius præiudicium cedit, (vt dicemus diſp. ſeq. n. 3.) At omnes (vt dicemus ib. n. 1.) id diſcrimen conſtituunt, vt illa ſtrictè, hæc autem latè exponenda ſit. Quamobrem legitimus eorum textuum intellectus eſt, vt intelligantur de beneficio Principis nil contra ius, ſed ſolum præter illud concedenti. Id enim, vtpote iuri non repugnans, eſt latiſſimè interpretandum, (vt diximus adhibentes exemplum n. 1. fine.) Secus vbi concederet aliquid contra ius commune: tunc enim eſſet vera diſpenſatio ſtrictè intelligenda. Et id voluit breuiter Gl. *fi. d. l. Beneficium*, dum ſubdidit legem communem debere præualere beneficio Principis. Et ita hos textus explicant Gl. *c. Ordinarii. verb. Diſpenſationes, de offic. ord. in 6.* Innoc. *c. Quod dilectio fi. de conſang. & ibi* Ant. *n. 9.* Abb. *n. 7.* Alex. de Neuo *n. 5. Præp. ad fi. Idem* Ant. *c. Olim, n. fi. de verb. ſign. & ibi* Abb. *n. fin.* Imola *c. Nonnulli, §. Sunt etiam alii, n. 3. de reſcr.* Bart. *d. l. Beneſ. n. 3 & ibi* Iaſ. *n. 24. & 5.* Dec. *conſ. 32. pro tenui n. 4 & 5. vol. 1.* Fel. *proximè alleg. & c. fin. n. 5. de ſimon.* Ang. *verb. Priuil. n. 5. & ibi* Syl. *q. 3.* Armilla *n. 4. & 5.* Tabiena *q. 3. n. 4.* Mand. *reg. 23. cancellariæ, q. 4. n. 6.* Inſuper, quando beneficium eſt præter ius, debet latiſſimè interpretari, in ſolius Principis concedentis præiudicium. At in aliorum præiudicium, ſtrictè. Sic Innoc. Alex. de Neuo, *Præp. proximè allegati,* Iaſ. *ea l. Beneſic. n. 19. & 32.* Ang. Sylu. Tabiena Arm. quos proximè retuli. Quod intellige quando eſt graue præiudicium. Vt bene docent Gl. *fi. c. Olim, de verb. ſign.* Arch. *c. Quoniã n. 2. d. 69.* Valaſc. *conſ. 69. n. 3. vol. 1.* Præterea Iaſ. *d. l. Beneficiũ. n. 32.* citatis Cyno & Angelo limitat vt beneficium Principis, quod eſt ſolum præter ius, ſit latiſſimè interpretandum, quando eſt conceſſum proprio Principis motu; ſecus ſi ad partis inſtantiam concedatur. Sed diſplicet hæc limitatio, eò quòd nullum eſſet diſcrimen inter id beneficium ad veram diſpenſationem. Cùm hæc quoque latam interpretationem habeat: cum proprio motu conceditur, (vt dicemus n. ſeq.) Tandem ſi velis intelligere prædictos textus de quocunque beneficio Principis, quod eſt contra ius, atq; ita eſt diſpenſatio, dic id latè intelligi, vt eſt in cõcedentis præiudicium, quãuis ſtrictè, in quantum derogat iuri communi. Et ita docent Abb *d. c. Olim, n. fi.* Milis *in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſat. quatenus.*

Hæc tamen concluſio aliquibus modis temperari ſolet. 5
Primò, niſi diſpenſatio ſit proprio Principis motu cõceſſa ob publicam vtilitatem. Tunc enim amplè intelligenda venit. Quod dicatur verè Principis beneficium, ac omni ambitione vacans, *c. Si motu proprio, de præb. in 6.* ibi: *Quæ de noſtra mera liberalitate proceſſit.* Sic Ant. *c. At ſi clerici, §. De adult. n. 14. de iud. & c. Cum in cunctis. §. Cum verò n. 14. de elect. & ibi* Hoſt. *n. 29.* Io. And. *n. 18.* Abb. *n. 8.* Dec. *in noua ed. n. 14.* Fel. *c. Poſtulaſti, n. 13. lim. 6. de reſcr.* Rebuf. *in concordatis, in forma mandati Apoſtolici, ſuper clauſula motu proprio. in 4. effectu,* Staphil. *de litt. gratiæ t. de vi effectu clauſularũ. §. Quarto motum proprium n. 2.* Alex. de Neuo *c. Quia circa. n. 10. de conſang.* Borgaſ. *de irreg. 2. p. 1. de interpret. diſpenſ. n. 23.* Manuel *q. reg. 10. 2. q. 46 a. 11.* Sed contra hanc limitationem pugnare videtur doctrina *Gl. clem. Per literas,*

*literas,verb.Directas,de prab.*dicentis motum propriũ non efficere vt amplietur gratia,vel vis propria verborũ,Quare Milis *in repert.lit.D.verb.Diſpenſatio, n.23.verſ.Diſpẽſatio quatenus,*ait hanc gratiam non latè interpretandam, ſed tantum non nimis ſtrictè. At bene Alex.de Neuo *proxime alleg.* rem hanc explicat, ſic intelligens hanc Gl.vt motus proprius non ampliet vim verborũ,nec faciat gratiam extendi vltra verborum naturam:bene tamen vt extendatur,quatenus propria verborum ſignificatio patitur.

6 Tunc autem ſolum dicetur gratia proprio motu conceſſa,quando Pontifex expreſſerit in literis diſpenſationis ſe proprio motu concedere. Vt expreſsè habetur *c.Si motu proprio,de prab.in* 6.Cuius rationem reddemus diſp.4. n.5.At quando Pontifex explicat ſe proprio motu concedere,dicetur motu proprio conceſſa, quamuis conſtet eã ab impetrante petitam. Quia hæc non repugnat;ſed ſignifica: Pontifex illis verbis,ſe non illa petitione,ſed proprio motu ductum. Quod optimè tradunt Bald. *c. Niſi, n.4.de officio legati,*Dec.*c.2.in noua edit.n.23.de reſcr.& conſ.51. n.3.vol.1.& conſ.602.n.2.vol.5.* Card. *conſ.96. paulopoſt pr.*Rebuff.*in concord.in forma mandati Apoſt. ſuper verb. Motu proprio,verſ.Notandum eſt quodhac clauſula,& praxi beneſ.t.de mandatis Apoſt.in clauſulis mandatorum,n.21.* Anaſtaſius Germon. *de indultis Card. §. Nos itaque n.5.* Menoch.*de arbit.lib.2.centuria 3.caſu* 201.*n.79.*vbi bene probat Soc. iuniorem *conſ.77.n.98 vol.*1. contrarium huius tenentem. Vnde infert bene Rebuff *in d.clauſulis mãdatorum.n.23.cum* Gl.*ab omnibus recepta d.c.Si motu proprio,verb.Expreſsè* tunc non admitti volentem probare ad patris petitionem conceſſam eſſe gratiam. Tum quia eſſet Pontificem mendacij redarguere velle. Tum etiam,quia id nil emolumenti afferret. Cum hæc non repugnet. Et (vt docent bene Rebuff. *d. Forma mandati apoſt. loco alleg.*) eoſdem prorſus tunc operabitur effectus clauſula, motu proprio,ac ſi pars non petiiſſet. Rurſus ex his infertur,nõ poſſe teſtibus probari gratiam eſſe proprio motu conceſſam. Quia *d.c. Si motu proprio* ponitur vt ipſemet Põtifex in litteris id explicet. At ſi ſcriptura perdatur,poteſt teſtibus probari in ea ſcriptura fuiſſe clauſulam,motu proprio vt habeat effectum clauſulæ motus proprij. Sic Franc.*c.Si motu proprio,n.9 de prab. in* 6.Rebuff. *in concordãt.in forma mãdati apoſt ſuper clauſula, Motu proprio in* 11.*effectu, quẽ non habet in clauſula.*Vnde dũ Gl.*eo c.Si motu proprio, verb.Expreſsè* ab omnib. recepta ait nõ poſſe teſtib. probari cõceſſionẽ motu proprio factã,intelligitur quãdo ea cõceſſio nõ fuit in ſcripturã redacta,at ſemel clauſula illa motu proprio,poſita in ſcriptura poteſt per teſtes probari.

7 Secundò temperatur,niſi diſpenſatio ſit in iuris corpore clauſa,tunc enim cum cenſeatur lex, non ſtrictè interpretanda eſt,ſed recipit omnem ſimilis legis extẽſionem, nempe,ad omnes caſus, in quibus eadem vel maior ratio inuenitur. Sic Oldr.*conſ.9. n.7.*Ant.*c.* Olim.*n.vlt.de verb. ſign.*Fel.*c.*Poſtul.*n.13.lim.5.de reſcr.* Galiaula *l.2. in pr.n. 13 ff.de verb.oblig.*Anaſt. Germon. *de indultis* Card. *§.Nec non quarumque,n.17.*Manuel.*q.regul.t.2. q.46. a.11.*

8 Tertiò temperatur,vt quamuis diſpenſatio ſit ſtricti iuris,at quoties verſatur circa iuris cõmunis materiam,iuxta illud intelligenda eſt. Sic Abb *c. Quod dilectio,ad fin.de conſang.*Gambar.*de auctoritate legati,lib.*10.*n.*254.Angel, *verb. Matrim.3.imped.6.ad fin.*Sylu. *Matrim.8.q.6 fin.*Veracruz 1.*p.Speculi,a.44 pag.3.verſ.Reſpondetur ex mente,* Batt.à Ledeſ.*de matr.dub.36.col.penult.verſ.Et annotando.* Qua ratione aſſerunt hi DD.diſpenſationem in tertio cõſanguinitatis gradu factam extendi ad ſecundum cum tertio: eo quòd computari debet iuxta iuris communis diſpenſationem, quod gradus computat iuxta eum qui à ſtipite remotior eſt, *c.fin.al.de conſang.*

9 Hinc efficitur, vt licentia teſtandi conceſſa Epiſcopis faciat conualeſcere teſtamentum antea factũ. Quia id non eſt extendere diſpenſationem, ſed eam intelligi ſecundum terminos iuris,quod ad valorem teſtamenti,etiã antea facti, ſolum petit adeſſe facultatem teſtandi tempore mortis à quo robur ſumit,*l.Si quis filio exhæredato.§.Irritum ff.de iniuſto rupto teſtam.*Atque ita docet Bart.*l.Si quis filio in fin.& ibi* Imol.*in pr.*Paulus,*n.4.*Gambara *de auctoritate legat.l.10.n.256.& ſeq.*Ant.Gom. *l.42.Tauri n.2.*& multi alij quos refert Matienz.*lib.5 recop.t.4.l.3.gl.3.n.4.*

Quartò temperatur, vt intelligatur quando agitur de 10
diſpenſationis extenſione vltra verborum proprietatem: vnde comprehenſa ſecundum propriam verborum ſignificationem & naturam bene extenditur. Quod verba quævis latè intelligantur,quatenus eorum natura petit. Vt notat Angel.*l.fin.col.2.verſ.Item opponitur,ff.de conſt. pr.* dicens in eo euentu non eſſe extenſionem,eò quòd vis verborum illud imponeret. Et ad hoc eſt textus notabilis quẽ ibi ponderat Aret.*l.Cum lege,ff.de teſt.* & optimè aduertit Abb.*c.Ex parte,el.3 notab.2.de decimis,* ſic tenent *Cal. d. conſ.1.ſtatim in pr.de cõſang.*Dec.*c.At clerici.§.De adulteriis,n.169.170.in noua edit.de iudiciis,& c.Sedes n.13. notab.3.de reſcr.& reg.Semper in obſcuris,n.11.*vbi Cagnolus *n.21.ff.de reg.iuris,*Rebuff.*praxi beneſ.t.De differentiis inter priuil.& reſcript.n.*8. Nau.*c.fin.5.& 6.de ſimon.& §.In Leuitico,notab.* 11.*n.*18.*& not.43.n.4.*Cou.*4.decr.2.p.c.8 §.8. & l.1.var.c.20.n.7.& l.3. c.5. fin.* vbi alios refert Enriq. *lib.7.de indulgen.c.24.n.4. & c.30. n.1.* Manuel.*q. reg.t.2. q.46.a.11.*Sed quamuis hæc limitatio ſit probabilis: non caret tamen difficultate,& ab ea merito recedunt Abb.*d. c.Sedes n.2.*& latiſſimè Gambara *de auctor.leg.l.10.n.267. & ſeq.*vbi dicunt in materia ſtricta,qualis eſt diſpenſationis,verba non ita latè sũt accipiẽda,ac propria eorũ ſignificatio extenditur. Quia lex multoties reſtringit terminos adimẽdo aliquid de latitudine proprij ſignificati;quod eſt aliquid ſtrictè intelligi. Præterea quia diſpenſatio ad ordines non extenditur ad ſacros:(vt cum plurimis dicemus n. 26.) cùm tamen omnes ſacri ordines comprehendantur proximè ſub ordinibus:imò multo proprius quam minores. Cum ſatis controuerſum ſit, an ordines ſint propriè ordines & ſacramentũ. Quare (vt bene cõcludit Gambara *n.272.*)potius eſt ſpectanda in diſpẽſatione reſtrictio termini alio iure fieri ſolita,quam eius proprietas;item veriſimilis concedentis intentio; quæ ex rei qualitate deprehenditur,eo ſemper ſpectando,vt minus lædatur ius commune & ius tertij.

Et generaliter quoties conſtat de concedentis intentio- 11
ne,diſpenſatio extenditur ad id quod concedens intendit: Vt conſtat *in his,de verb. ſignif.& c.1. verſ. Ex parte verò tua,de conc.prab.in* 6.ibi:*Ex quorum tenore liquido noſci poteſt quod talis circa ea fuerit intentio concedentis* Quare dũ *c.Porrò de priuil.*deciditur à verbis & tenore priuilegij nõ eſſe recedendum,intelligi debet,niſi aliud de concedentis mente conſtet. Atque ita docent. Gl.*c. Super eo verb.Intentionis,de offic.deleg.& c.Quanto,verb.Sola,de priuil.* vbi Abb.*n.3.*Anch.*n.4.*Soc.*c.Ex ore,n.2.eo.t.*Arch.*c. Seruantes,25.q.2.n.2.& c.1.n.3.de conceſ.prab. in* 6. vbi Franc. *§. Ex part.n.2.*& latiſſimè alios referens Tiraq.*l.Si vnquam, verb.Libertis.n.55.& 56.de reuoc.donat.* Pariſius *conſ.3.n. 22.l.2.*Capic. *deciſ.4.n.2.*Angel *verb.Priuileg.n.3.* vbi Syl. *q.3.*Tabiena *q.3.n* 4.Mandoſ *regula* 17.*cancel.q.8.n.3.*Enriq.*l.7.de indulg.c.30.n.1.*Manuel *q.reg.t.2. q.64.a.11.*

Quintò tẽperatur,niſi diſpenſatio ſit in priuato ſtatuto, 12
aut conſuetudine populi, quæ erant iuri communi contraria,tunc enim amplè interpretanda eſt. Quia reducit ad ius commune,quod fauorabile eſt. Quippe omnis intellectus & lex correctoria, per quæ reducimur ad ius commune,fauorem continent,& extendi debent:res enim facilè ad ſuam naturam redit,(vt probaui ex multis,l.1.diſp. 12.n.2 in 2.ratione.) Et ideo hanc limitationem tradunt Antic.*c.Olim n.6.& 7.de verb ſign.& ibi* Abb.*n.5.* Iaſon *l. Beneficium.n.24.& 25.ff.de conſtit.Princip.* Sylueſt.*citato.* Ioan.And.*verb.Priuilegium, q 3. concl.2.* Mandoſus *conſ.* 724.*n.16.vol.3.*Enriq *7.de indulgentiis,c.30. n.3.*

Sextò temperatur, vt intelligatur de diſpenſatione & 13
priuilegio, quæ priuatis conceduntur; at priuilegia toti religioni conceſſa extendenda ſunt tanquam fauorabilia.

Quod ſumma ſit ratio quæ pro religione facit *l. Sunt perſona, in fi. ff. de relig. & ſump. fun.* Item quia cũ non vni alteri perſonæ concedatur, ſed toti religioni aut communitati in perpetuum æquantur legi, ac proinde habentur ac ſi in iuris corpore inſerta eſſent: ſunt enim conſtitutiones perpetuæ, Sic Oldr. *conſ. 300. n. 4. verſ. Conſiderandũ eſt.* Enriq. alios referens, *l. 7. de indulg. c. 22. n. 3. & c. 24. n. 4. fin.*

14 Hinc deducitur diſpenſationem conceſſam ab Epiſcopo de percipiendis fructibus in abſentia cauſa ſtudij, eſſe latè interpretanda, quòd non concedatur perſonæ, ſed cauſæ in qua vtilitas publica verſatur. Sic Oldrad. *conſ. 117. fin.* Gambara *de auctoritate legati. l. 10. 277. & 278.*

15 Septimò temperatur, niſi diſpenſatio debita ſit, eò quòd Princeps ob cauſam occurrentẽ teneatur diſpenſare. Tunc enim potius eſt fauor debitus cauſæ, & ſic dilatanda eſt. Sic Gambara *de auctor. leg. l. 10. n. 274.* vnde infert *n. 277. & n. 278.* eas diſpenſationes quæ fiunt neceſſitate vel vtilitate Eccleſiæ exigentibus, velut ex iuris debito emanantes, eſſe ampliandas. Quando autem teneatur Princeps diſpenſare, ſatis explicui l. 3. diſp. 10. à n. 2.

16 Octauo tẽperatur, vt non ita ſtrictè intelligatur diſpenſatio, vt captioſa ac illuſoria reddatur, ac à rei, in qua diſpenſatur, natura retrahatur. Argum. ex *c. Si ciuitas, de ſent. exco. in 6.* quia priuilegiũ debet intelligi iuxta materiæ, in quam cedit naturã, *l. in contractib. §. fi. C. de non num. pec. & l. Si vno. ff. locati.* Et conſtabit ex exemplo, quod in ſequẽti adhibebo. Sic docet Sarmiẽto *de reddit. Eccl. p. 4 l. 4. n. 3*

Hinc deducitur deciſio illius quæſt. an licentia teſtandi, conceſſa mon. vel Epiſc. per Pontific. arctent ad 1. teſtam. ita vt ſi illud reuocent, nequeant poſtea ſecundum conficere. Qua in re aliqui affirmant eam licentiã extingui primo teſtamento condito: atque adeò iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, ſecundo poſtea confecto præualere primũ: eò quòd ſecũdũ ex poteſtatis defectu vim ſortiri nequeat. Ducuntur quod ea teſtandi facultas ſit diſpenſatio quædã immutans bonorum Eccleſiaſtic. naturam & inſtitutionẽ, ac proinde tanquam odioſa, reſtringenda ſit. Deinde, quia ſermo ſimpliciter prolatus maximè in odioſis, de prima vice intelligitur, *l. Boues, §. Hoc ſerm. ff. de verb. ſig.* Et ita ſuſtinent Dec. *conſ. 512. n. 10. vol. 4.* Soc. Iun. *conſ. 89. n. 24. & ſeq. vol. 1.* dicens ſic reſpondiſſe inſignes iuriſperitos q. hac agitata Tiraq. *d. l. Boues. §. Hoc ſermone, in pr. n. 128. verſ. 88.* Curt. Iun. *conſ. 17. ad fin.* Cou. *c. Cum in officiis, in priori edi. n. 8. de teſt.* Burſatus *conſ. 30. n. 56. vol. 1.* & in quodam ſimili tenet idem Greg. Lop. *l. 23. verb. Non valdra, q. 17 in fin. t. 9 p. 6.* dicit enim facultatem inſtituendi maioratus reuocabilis extingui primo actu, ac proinde eo reuocato non eſſe integrum reuocanti alium inſtituere.

At longè probabilius eſt, eã facultatem nõ extingui primo actu, ſed virtute illius licere toties, quoties libuerit, teſtamentũ facere vſq; ad mortem, ac prius factum reuocare. Quia non eſt ea diſpenſatio ita ſtrictè interpretãda, vt reddatur illuſoria, ac contra teſtamẽti naturã, quæ eſt vt vſq; ad mortem reuocari poſſit, adeò vt nullã legẽ contra hoc ſibi teſtans imponere valeat, quin ab ea tanquam teſtamẽti naturæ contraria recedere liceat, *l. Si quis, in pr. ff. de leg. 3.* Præterea quia *l. Boues, §. Hoc ſermone ff. de verb. ſig.* decidens ſermonem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vice, intelligitur, niſi actus ille ſit ſuapte natura reuocabilis (vt alios referens tradit *ibi* Tiraq. *limit. 17. n. 1.*) Et ex his manent ſoluta fundamenta contraria. Et ideo hanc partem tuentur, Nauar. *tr. de reddit. Eccl. q. 3. n. 23 & 24. & in apolog. de reddit. q. 3. monito 9. n. 3.* Albanus *tr. de Card. q. 48.* Cou. recantans palinodiam, *c. Cum in officiis, n. 8. in poſter. edi. de teſt.* Peralta *l. Si quis in pr. n. 94. ff. de leg. 3.* Tello *l. 35. Tauri n. 1. & l. 4. à n. 6.* quãuis *n. 13.* cogitandum relinquat, Molin. *l. 2. de primog. c. 11. n. 45.* & latiſſimè probans Sarmiẽto *de reddit. p. 4. c. 4. n. 3.* Matienz. *l. 4. recopi. t. 5. l. 3. gl. 3 n. 5. & l. 9. gl. 1. n. 3.* Ferret. *conſ. 15. in pr. vol. 1.* Hier. Gabr. *conſ. 83 à n. 7. vol. 1.* Barb. *Diuort. 8. §. Quod in anno, n. 19. ff. ſolut. matr.* Ceruantes *l. 4 Tauri n. 80.* Et ex Theolog. Mol. *t. 1. de inſt. tr. 2. diſp. 141. ad fin.* Manuel *q. reg. t. 3. q. 69. a. 5.*

Et in ſimili nempe, in facultate regia ad inſtituendum maioratum reuocabilem, tradunt dicentes eam non extingui primo actu, ſed poſſe ſemper reuocari primum, & aliud inſtitui, Greg. Lop. *ſibi contrarius ea, l. 52. verb. Non valdra q. 21. t. 9. p. 6.* Molina *d. c. 11. n. 45.* Ceruantes *d l. 4. n. 83.*

Nonò temperatur, vt diſpenſatio non ita ſtrictè intelligatur, quin ad neceſſariò & inſeparabiliter connexa extẽdatur. Quod vniuerſi fatentur, ne diſpenſatio ſuo effectu fruſtretur. Hinc diſpenſatio ad plura beneficia, extenditur ad licentiam non reſidendi in vtroque, ſed in ſolo altero. Vt bene docent Gl. *c. Non poteſt, verb. Retinere, de præ. in 6. & c. Si quis in clero, verb. Solemn. 7. q. 1. & ibi* Arch. *ſi Gl. c. Quia in tantum, verb. Plures de præb. & ibi* Abb. *n. 4.* Ripa *c. Ad aures, n. 43. de reſt.* Iaſ. *l. Beneficium n. 45. ff. de conſt. Prin.* Fel. *c. At clerici, §. de adulteriis n. 17. de iud. & c. fi. n. 5. de ſimon. & c. Poſtulaſti, n. 10. de reſcr.* Probus *add ad Monachum, c. 2. n. 10. de ætat. & qual. in 6.* Euer. *loco à ratione legis larga n. 36. fall. 11.* Gamb. *de auct. leg. l. 10. n. 230.* Angel. *verb. Diſpenſatio n. 9.* vbi Syl. *q. 5. n. 9.* Mandoſ. *reg. 20. cancel. q. 7. n. 3.* Borg. *de irreg. 2. p. t. de interp. diſp. n. 4.* Sayro *theſauro caſ. t. 1. l. 7. c. 14. n. 21.* Simili ratione ſi diſpenſetur cũ minori, vt beneficiũ parochiale habeat, diſpenſatur conſequenter ne teneatur intra annum ad ſacerdotium promoueri: & ſic euitet pœnam ſtatutam *c. Licet. can. de elect. in 6.* contra eũ, qui cum beneficiũ parochiale habeat, non promouetur intra annum. Et ratio eſt, quia ætate in qua ſecũ ad id beneficium diſpenſatur, nequit ad ſacerdotium intra annũ trãſire. Sic Ant. *d. c. At ſi clerici, §. De adult. n. 14.* Abb. *proximè alleg.* Fel. *d. c. fi. n. 5.* & alios allegans *d. c. Poſtulaſti, n. 10.* Dec. *c. Cũ in cunctis. §. Cũ verò, in noua ed. n. 13. de elect.* Milis *in reper. lit. D. verb. Diſpenſ. n. 23. verſ. Diſpenſ. vt non obſtante,* Gamb. *d. l. 10. n. 232.* Borg. *d. t. de interp. diſpen. n. 5.*

At quando acceſſoria ſunt à principali ſeparabilia, ita vt diſpenſatio ſuper principali imprimat ſuũ effectum abſq; ea extenſione, non extenditur ad ea acceſſoria. Quod diſpenſatio ſtrictè intelligenda ſit. Et facit *l. fin §. Lucius. ff. de cond. indeb.* vbi reſtitutio in integrum conceſſa minori fauore ætatis ſuper contractu reſcindendo, non extenditur ad acceſſorium, id eſt, vſuras ſolutas. Et ita docent vniuerſi. Vnde diſpenſatio ad non reſidendum minimè extenditur ad fructuum conſequutionem, qui ab abſentibus perduntur. Quia hæc poſſunt ſeparari. Sic Ant *c. At ſi clerici. §. de adult. n. 14. de iud. & ibi* Fel. *n. 17. verſ. 2. fallit. & c. Poſtulaſti, n. 10. de reſc.* Milis *in repert. lit. D. verb. Diſpen. n. 23. verſ. diſpenſatus vt poſſit, Lapus Alleg. 57. ad ſeruandũ, n. 7.* Gambara *de auctor. legati, l. 10. n. 242.* Brunor. *in ſuo compend. lit. D. verb. Diſpenſatio eſt de lege iuriſdictionis.* Quòd ſi quæras, cui vſui ſit ea diſpenſatio? Reſpondeo, ne is priuetur beneficio, ob reſidentiæ defectum. 18

Imò nec extenditur ad ea annexa ſeparabilia, quoties id ſuper quo principaliter diſpenſatur, poteſt ſortiri effectum, licèt non ita plenè & facile, ſicut id accideret, ſi eſſet diſpenſatum ſuper antecedenti, & conſequenti. Sic Fel. *d. §. De adulteriis, n. 16. & ibi* Aret *n. 36.* Idque probant ex Bartoli & Baldi doctrina. 19

Limitat tamen hoc Bald. *l. Et ſi ſeuerior, n. 19. C. ex quibus cauſis infam. irrog.* quamuis ſatis ſubobſcure, niſi diſpenſatio habeat cauſam fauorabilem. Quia tunc trahitur ad conſequens ſeparabile, ſine quo diſpenſatio ſuper principali ſtare poteſt per illum textum, vbi iudex diſpenſando ſuper pœna, cenſetur diſpenſare ſuper infamia. Sed meritò hanc limitationem reprobant Aret. *c. At ſi clerici §. De adulteriis, n. 35. de iud. & ibi* Fel. *n. 16. fallent. 2.* Quia in eo textu nullatenus poterat remoto principali ſtare acceſſorium: remota enim pœna imponenda pro crimine, mitigatur cauſa pœnæ, nec delictum ita atrox eſt, ac illud quod infamiam meretur; & proinde tollitur infamia tanquam neceſſariò coniuncta atrocitati delicti. 20

Tempera tamen, vt diſpenſatio non extendatur ad connexa ſeparabilia, vt intelligatur quando is, cũ quo diſpenſatur in principali, erat etiam inhabilis ante diſpenſationẽ ad connexum, ad quod extendenda eſt. Secus quando non 21

erat

erat inhabilis ad acceſſorium , ſed ad ſolum principale, & quia circa principale impeditus erat,erat quoq; conſequenter circa acceſſorium:tunc enim remoto defectu à principali per diſpenſationem, conſequens & acceſſorium liberum erit ab omni macula : & ſic poterit vtrumq; exerceri. Sic Fel.c.Poſtulaſti n.11.ver.Iſta & his ſimilia , de reſcr. id colligens ex Gl.c.Statutum,in pr.verb. Digniт.in fi.de reſcr. in 6.idem allegatis Dom.& Præp.Cou.4.decr.2.p.c.8.§.10. fi.& ponit exemplũ Fel.clem.2.de ætat.ſtatuitur ne canonicus vocem habeat in capitulo , donec ſubdiaconus ſit, & Cl.3.eo.t.pręſcribitur ætas ei ordini aſſumendo neceſſaria, quare eam ætatem nondum nactus eſt vocis in capitulo incapax,non per ſe,& principaliter ratione defectus ætatis, ſed ratione defectus ordinis etiam ætatem poſcẽtis.Si ergo Pontifice in ætate ad ſubdiaconatum perita diſpenſante,is fieret ſubdiaconus,vocem quoque haberet in capitulo.

24 Ex dictis inferunt aliqui,diſpenſationem conceſſam Epiſcopo , vt vltra tres menſes iure præſcriptos conſecrationem differat,non extendi ad retentionem beneficiorũ,quę à conſecrationis die vacare debebant,c.Cũ in cunctis,§.Cũ vero,de elect.quod hæc non ſint ita connexa,quin ſeparari poſſint.Sic Innoc.c.De multa,n.2.verſ.Sed quid ſi ex diſpẽſatione,de præb.& c.cum in cunctis,n.3.verſ.Itẽ & quãdo,de el.Monach.c.Si gratioſè,n.4.de reſcr.in 6.Hoſt.d.c.Cùm in cunctis.n.16.Io.And.n.19.Anaſt.Germon.de indult. Card. §.ſi verò illa,n.18.Limitant hoc Hoſt.& Io.And.niſi diſpẽſatio illa ſit proprio motu conceſſa:at dicendum eſt,nullatenus ea beneficia vacare:quod vacatio illa ſit inſeparabiliter coniuncta dilationi culpabili conſecrationis : quare eo ipſo quod dilatio culpa vacat,ratione legitimæ diſpenſationis, extenditur quoque diſpenſatio ne vacent beneficia, tanquàm ad connexum inſeparabile. Et confirm.quia ipſemet Innoc.d.c.de multa,n.2.ab omnibus receptus,fatetur non vacare beneficia , conſecratione dilata ratione morbi Epiſcopi : vtpote,quæ culpæ immunis eſt. At non minus culpa caret, quando ex diſpenſatione legitima differtur:quare ſi propriè loquendum ſit;non eſt hæc diſpenſationis extenſio , nec ex tali extenſione ceſſat beneficiorum vacatio:ſed quaſi ceſſante culpa , quæ eius cauſa eſt. Demum idem conſtat ex c.Cum ex eo,de ele.in 6.vbi deciditur parochum,cum quo diſpenſatum eſt ne intra annum promoueatur, non incurrere pœnam amiſſionis beneficij in eo textu ſtatutam, atque ita docent Ant.c. Cum in cunctis,§.Cum vero,de ele.n.14.& ibi Abb.n.9.Dec.in noua ed. n.14.Fel.c.Poſtulaſti,n.13.lim.6.de reſcr.Rebuff.praxi ben. t.de diſpen.ad plura benef.n.74.Euerard.loco à ratione legis larga,n.36.fallent.11. Gambara de auct.l.li.10. à n.249.ad 254.Sayro theſauro caſuum,1.to.l.7.c.14.n.21.

25 Secundò,ex his aliquis inferet,dum Prælatus religionis aut Epiſcopus mittit ſubditum ab alieno Epiſcopo ordinibus initiandum,cenſeri ſubinde eum vices ſuas committere illi Epiſcopo,vt diſpenſet cum illo in irregularitate,aut quouis alio impedimento , in quo poteſt proprius Prælatus diſpenſare : quod conceſſo aliquo cenſeantur ſubinde conceſſa ea,ſine quibus expediri nequit,c.præterea,de offic. del.l.2 ff.de iur.om.iud. Et diſpenſatio in principali extenditur ad acceſſorium, ſine quo conſiſtere nequit (vt n.19. diximus.)At promotio ad ordines fieri nequit eo impedimento non ſublato. Ita docent Ang.verb. Irregul.n.34.& ibi Syl.q.9.n.11.fi.Armilla n.81. Enriq. l.14. de excom.c.17. n.4.ad fi.qui hoc limitat quando id impedimentum denuò occurrit, aut denuò in mentem venit. Sed non caret magna difficultate doctrina hæc , & potius oppoſita placet, quia Nau.li.conſ.t.de temp.ord.1.edit.toto conſ.26.& 27.& 2.toto conſ.12.& 13.Man.2.to.ſum.c.14.n.10.conc.10.Petr. de Led.ſum.Sacram.vbi de Sacram.ordinis,c.8.poſt 5.conc. col.19.defendunt Epiſcopum, cui Trident.ſeſſ.23. c.9. de ref. concedit poſſe initiare ſuum familiarem , triennalem, non poſſe cum eo diſpenſare in interſtitiis , nec in defectu natalium ad ordines minores,vt poteſt proprius Epiſ. Ducuntur , quod ſublato vno impedimento non cenſeatur alterum diſtinctum ſublatum,c.Ex tuarum , de vſu & auctor.pallij,l.Si domus , ff.de ſeruit.verb. At in hoc euentu duplex impedimentum concurrit, alterum defectus ſubiectionis ad ordines , alterum irregularitatis. Sublato ergo priori per initiandi licentiam , non aufertur poſterius. 2. quia à ſeparatis non fit illatio , c. Ad audientiam, de decim. l. Papinianus, ff.de minorib. At poteſtas diſpenſandi & initiandi ſeparata ſunt. 3. quia diſpenſatio non extenditur ad connexa ſine quibus poteſt conſiſtere (vt n. 20.diximus.)At poteſtas initiandi poteſt conſiſtere abſque poteſtate reddendi initiandum habilem ad ordines:vtpote, quæ intelligitur ; ſi ille alias habilis ſit , vel à legitimo ſuperiori impetret diſpenſationem in ea inhabilitate.Demum, quia nemo aſſeret Sacerdotem,cui delegauit Epiſc. vt aliquos matrimonio copulet,poſſe cum illis diſpenſare in matrimonij impedimento , in quo poſſet Epiſcop.vt in voto non nubendi. Et ex his manet argumentis contrariis ſatisfactum. Alia tamen ratione cenſeo poſſe Epiſc. cum eo familiari diſpenſare in interſtitiis , & quacumque irregularitate. Quod ad id habitatio maioris partis anni ſufficiat:vt latè probaui lib.3.tota diſp.23.& poſt ibi ſcripta reperi idem tenere. Emmanuel.m Sa ſum. verb. Epiſcopus, n. 36.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de illegitimo cum 26
quo diſpenſatur ad ordines , vel vt clericus fiat ? Philippus relatus ab Ant.c.Litteras,n.10.de filiis preſb.cenſent diſpẽſationem hanc extendi quoque ad ordines ſacros:quia ſi reſtringenda ſit , id erit ad primam tonſuram : quod aduerſarij negant.Et Suarez de cenſuris,diſp.41.ſect.3.n.3.ait difficile eſſe vniuerſaliter acceptare hanc regulam , vt ea diſpenſatio intelligatur ad ſolos ordines minores : quia in his rebus indefinita æquipollet vniuerſali , vnde ait iuxta materiam ſubiectam,& maximè iuxta receptum verborum ſenſum & vſum , in particulari iudicandum eſſe. At dicendum eſt , eam diſpenſationem de ſolis ordinibus minoribus intelligi. Quod cum ſtrictè interpretanda ſit, ſatis eſt, vt in minoribus ordinibus ſuum effectum ſortiatur. Nec tamen ad primam tonſuram reſtringitur , quia aliquid beneficij habet , & permiſſio in genere mediocritatem reſpicit,l.fin.§ 1.Communia de leg.& l. Legato generaliter , ff.de legat.1. at ordines minores medij ſunt inter primam tonſuram & ſacros. Et ideo huius ſententiæ videtùr Gloſſa c fin. verb. ad omnes de filiis preſb. in 6. vbi ait cautè in eo textu dictum eſſe , ſi fuerit cum illegitimo diſpenſatum ad omnes ordines , addito eo ſigno vniuerſali. Et id tenet ibi Archid.paulo poſt principium,colligens id ex eo textu,ne redundet particula omnes. Et Francus ibi,n.4. ait hoc eſſe tutius,quod eiuſdem verbis ait Gl.fi.c.Litteras, de filiis presb.Et id affirmant Spec.t.de diſpenſat.§.vlt.n.2. Goffred.ſum.t.de filiis presb.n. 8. & ibi Hoſt.§. Quis poſſit diſpenſare,n.8.ver. Quid ſi diſpenſetur,& dict.c.Literas,in fi. & ibi In fi.Vincentius,Laurentius, & Tancred.quos refert & ſequitur Ioannes Andr. ibi fine. Ant. n.10. Abbas n. 6. Anch.fine,Card.fin.Bellameran.vlt.idem Abb. c.ſi quiſquã n.5.de cohab.cleric. Fel.c. Poſtulaſti,n.9. ſtatim in princ. de reſcript.Iaſ.l. Beneficium, n.42.ff.de conſt.Principum. Reb. praxi benefic.t. de diſpenſat. ſuper defectu natalium,n.47. Angelus verb.Priuilegium n.3.& ver.Clericus 1.n.3. Sylu. verb. Priuilegium q.3.& verb. Clericus,1.q.4. Armill.verb. Priuilegium,n.3. & verb. Clericus,n.4. Tab.verb. Priuilegium,q.3.n. 4.& verb.Cler.1.fin. Maiolus l.1. de irreg.c.8. n.6.Villadiego tract.de irregul.c.16. vbi de diſpenſat.irregularitatis cum illegitimis,verſ.Hinc eſt quod ſi diſpenſatur cum laico,Aſtenſis 2.p.ſum.l.6.t.22.a. 4.q.6.A.Cuc.l.4.inſt maior.t.12.n.31. Borgaſius de irreg.2.p.t.de interpretatione diſpen. n.22. Et ex Theologis Enriq. lib. 7. de indulgent. c.30.n.2.& l.14.de irre.c.8.n.10.Emm Sa ſum.ver.Diſpenſatio,n.13.Sayro theſauro caſuum,to.1.l.6.c.11.n.19.Intellige tamen,niſi is illegitimus eſſet in minoribus conſtitutus , tunc enim ne diſpenſatio fruſtranea ſit : & vt verba aliquid operentur,iuxta c.Si Papa, de priuileg.in 6.Intelligitur de ſacris.Ita Hoſt d.c. Literas fine,& ibi Anton.n.10. Abbas n.6. Bellam.n.finali : qui bene hoc intelligit quando

do Pontifex diſpenſans notat illegitimũ eſſe in minoribus conſtitutum. Nã ſi id ignoraret, non eſt cur eius mẽs præſumatur eſſe diſpenſare, vt ad ſacros ordines promoueatur virtute eius diſpenſationis, quæ ex ſe ſolos minores ordines cõprehendit. Et exiſtimo diſpenſationẽ eâm Pontificis vt illegitimus, quem minoribus initiatum nouit, ad ordines promoueatur, intelligi de omnibus ſacris: quod non præſumatur mens Pontificis eſſe, vt ille per ſubdiaconatũ maneat mutandi ſtatus incapax, nec vlterius poſſit aſcendere. Tandem quamuis diſpenſatio illegitimi eſſet ad omnes ordines, fatentur aliqui de ſolis minoribus intelligi. Sic falsò allegatis D. Ant. & Syl. tenet Maiolus & Sayto proximè alleg. Enriq. *li.* 14. *de exc. c.* 8. *n.* 10. at eam diſpenſationem ad omnes ſacros ordines porrigi, iure optimo ſupponunt Gl. *c. fin. verb. Ad omnes, de fil. preſb. in* 6. dicens cautè addi in eo textu particulam, omnes. Et Dom. *ibi n.* 8. dicens vtile eſſe adiici. Et Arch. *ibi paulò poſt princ.* dicens ea particula vniuerſali non addita minimè prodeſſe diſpenſationem ad ordines ſacros. Et conſtat, quia ſi adiecta particula, omnes, ad ſolos ordines minores extẽderetur: cùm idem ſit ea non appoſita, (vt diximus) redundaret vtique. Cùm tamen vlla ſyllaba in decretis Pontificis ſuperflua eſſe debeat. Vt probaui l. 3. diſp. 46. n. 6.

27 Quartò deducitur, quamuis diſpenſatio illegitimi ad ordines non extendatur, vt beneficij parochialis capax ſit, eò quòd hæc ſeparabilia ſint: extendi tamen, vt beneficij ſimplicis capax ſit. Ita docent Ant. dicens ſic ſeruari, *c. Poſtulaſti, n.* 10. *de reſcr.* & *ibi* Imol. *n.* 4. Fel. *n.* 10. *& c. fin.* 5. *de ſimon.* Anch. *c. fin. n. vn. not.* 1. *de fil. preſb. in* 6. Milis *in repert. verb. Diſpenſatio, n.* 23. *verb. Diſpenſ. ad ordin.* Burgaſius *de irr.* 2. *p. t. interp. Diſpenſationis, n.* 7. Emm. Sa *ſum. verb. Diſpenſ. n.* 14. Sayro *in theſauro caſuum, t.* 1. *l.* 6. *c.* 11. *n.* 22. At hoc ita vniuerſaliter dictum non placet. Et contrarium ſignificat Reb. *prax. ben. t. de diſpen. ſuper effectu natalium, n.* 48. dicens diſpenſationem illegitimi ad ſacros ordines non extendi ad beneficium. Et Suar. *de cenſur. diſp.* 41. *ſect.* 3. *n.* 3. *fin.* vbi ait diſpenſationem ad omnes ordines, ſi aliud non addatur, non neceſſariò includere diſpenſationem ad beneficia, præſertim illa, quæ prælationem vel iuriſdictionẽ habent. Quia hæc non neceſſariò connexa ſunt. Sed ſic diſtinguendum credo: ſi diſpenſetur cum illegitimo ad omnes ordines, quo caſu diſpenſatur etiam ad ſacros, (vt diximus n. præc.) redditur ſubinde beneficij ſimplicis capax: ſecus ſi ad ordines diſpenſetur, non addita particula vniuerſali, quo caſu ad ſolos minores ordines promoueri poteſt, niſi ſit iam ad illos promotus, idque Pontifex diſpenſans norit (vt n. præc. dixi) & in hoc caſu etiam redditur beneficij ſimplicis capax, vtpote cum quo diſpenſatur ad ordines ſacros. Doctoreſque allati in hoc ſolo caſu, quo diſpenſatur cum illegitimo ad ordines ſacros, videntur apertè loqui: quia id probant ex *c. Accipimus, de ætat. & qual.* vbi cogitur Epiſcopus promoto ad ſacros ordines abſque titulo conferre beneficium. At promotus ad minores nullo eget titulo. Quare licet ordines ſacri & beneficium ſimplex diuerſa ſint, ſunt tamen annexa quaſi inſeparabiliter. Cum non deceat quempiam ad ſacros ord. promoueri abſque beneficij titulo: itaque prohibuit Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 2. *de ref.* quamuis promouendus patrimonium aut penſionem habeat, niſi quaſi diſpenſatiuè ratione neceſſitatis vel vtilitatis Eccleſiæ.

28 Hæc tamen dicta ſint, quando non abſolutè diſpenſatur cum illegitimo in irregularitate, ſed cum addito, vt ad ordines, vel ad beneficium ſimplex. Secus autem eſt quando abſolutè & ſine addito diſpenſatur. Nam tunc ſignum eſt diſpenſationem eſſe totalem. Tum, quia verba abſoluta integram abſolutionem important. Tum etiam, quia non eſt cur ea diſpenſatio ad vnum potius, quàm ad alium effectum protrahatur: niſi vbi facultas diſpenſantis coarctata eſſet, tunc enim diſpenſatio adæquabitur poteſtati. Ita Suarez *de cenſuris, diſp.* 41. *ſect.* 3. *n.* 3.

Decimò temperatur principalis concluſio, vt diſpenſatio ſtrictè intelligatur, quando ... ab inferiori, qui legem condere nequit: ſecus ſi fiat à legiſlatore: quia cùm diſpenſatio dicatur quædam lex priuata, merito extenditur attenta diſpenſantis poteſtate. Videtur enim quaſi concedere priuatam legem, & conſequenter aptam ad recipiendam extenſionem, qualem lex communis fauorabilis recipit. Sic Aret. *c. An ſi cler. §. de adult. n.* 33. *&* 34. *de iud.* Sed merito hanc limitationem reiicit Fel. *c. Poſtulaſti n.* 9. *de reſcr.* quia nulla commoda differentiæ ratio poteſt aſſignari inter vtramq; diſpenſationem, vt altera reſtringi, altera verò ampliari debeat. Deinde, quia *c. fin. §. Ille vero, de fil. presb. in* 6. expreſſè decidit diſpenſationem illegitimo à ſede Ap conceſſam reſtringi: eò quòd à iure communi exorbitet. Tandem, quia lex etiam generalis, ſi iuris communis ſit correctoria reſtringitur, *reg. Quæ à iure, de reg. iur. in* 6.

Vltimò temperatur, niſi diſpenſatio ſit in cauſa matr. 30
Quippe ea fauore matrim. extenditur: niſi ſcandalum ex larga interpretatione ſequatur. Sic tradunt Milis *in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio n.* 23. *verſ. Diſpenſatio quatenus.* Fel. *Poſtulaſti, n.* 13. *lim.* 7. *de reſcr.* Gambara *de auctor. leg. l.* 10. *n.* 262. Loazes *de matr. Regis Angliæ dub.* 2. *in* 2. *fund. pro parte affirmanti, n.* 29. Veracruz 1. *p. ſpec. à.* 44. *p.* 5. *paulò ante* 2. *dub.* Borgaſius *de irreg. p.* 2. *t. de interpr. diſpen. n.* 23. Idque probant ex *c. Quod dilectio, de conſang.* vbi legati poteſtas ad diſpenſandum in certo conſanguinitatis gradu reſtringitur, cauſa vitandi ſcandali ad caſum quo vterque contrahens diſtat æquè à ſtipite. Ergo à contrario ſenſu, ſi non eſſet ſcandalum, ea diſpenſatio amplianda eſſet. 2. quia *Extrau. Nuper. Clem. VI.* relata à Calderino *conſ.* 1. *n. vn. de conſang.* deciditur diſpenſationem in 4. gradu conſanguinitatis, porrigi ad 4. cum tertio coniunctum, qui eſt caſus mixtus. Sed hæc limitatio merito reiicitur à Gutier. *q. can. l.* 2. *c.* 15. *n.* 127. *& duplici ſeq.* quod nullo iure probetur: nam (vt bene ait Aret. *l.* 1. *in prin. n.* 2. *ff. de verb. oblig.*) ex eo quòd *d. c. Quod dilectio*, reſtringatur ea diſpenſatio ratione conſuetudinis & ſcandali, ſequitur eis ſecluſis eſſe veram extenſionem. Verum eſt enim, tunc gradum mixtum ex 3. & 4. comprehendi ſub 4. ſimplici: non tamen id euenit, eo quòd extendenda ſit ea diſpenſatio: ſed quia ex natura ſua is ſolus gradus eſt, quo remotior diſtat à ſtipite. Et eodem modo ſoluitur *d. Extr. Nuper.* Præterea, quia diſpenſationem in cauſa coniugali odioſam, & ſtricti iuris, appellant. Hoſt. *c. Quia circa, a.* 2. *de conſ.* & *ibi* Ioan. And. *n.* 7. Ant. *n.* 6. Card. *n. vn. oppoſ.* 1. Anch. *n.* 4. *fi.* Dom. *conſ.* 33. *n.* 8. *&* 9. Corneus *conſ.* 201. *n.* 8. *vol.* 2. Rota *in nouiſſim. t.* 3. *l.* 1. *dec.* 117. *n.* 3. *& l.* 2. *dec.* 70. *n.* 1.

Ex dictis omnibus deducitur, quid dicendum ſit in ea 31
quæſtione, an in diſpenſationibus locum habeat argumentum à paritate rationis, vel à maiori ad minus: ita vt in iis extenſio fiat, à caſu, in quo eſt par aut minor ratio, ad caſum, in quo eſt eadem aut maior conceſſionis ratio? Dec. *c. Quia in tantum, noua edit. à n.* 15. *vſque ad* 19. *de præb. & reg. Non debet cui* 21. *n.* 6. *ff. de reg. iur. & conſ.* 76. *ad fi. vol.* 1. *& c. At ſi cler. §. De adul. in noua edit. n.* 87. *de iud.* Hipp. *repet. ad eundem § n.* 86. *&* 87. Francus *c. Cui de non ſacerdotali, n.* 5. *notab. vltim. de præbend. in* 6. Gambara *de auctoris. leg. l.* 10. *n.* 264. *fin.* Borgaſius *de irreg. p.* 1. *t. de differentiis diuerſorum terminorum, n.* 11. ſuſtinent id arg. valere, & latè id probat Decius, contrariiſque reſpondet. Potiſſimum fundamentum eſt, quod in re pœnali, & ſic odioſa, id argumentum locum habeat: vt probat *l. Neque in ea* 22 *ff. ad l. Iul. de adul.* ibi: *Sed qui occidere poteſt adult. multo magis contumelia poterit eum, iure affic.* quod Bart. *ibi in fi.* dicit valde notandum. Idem prob. ex *l. in ſuis* 11. *in pri. ff. de lib. & poſth.* vbi probatur habentem poteſtatem, & vitæ & necis alicuius, habere quoque in bonis ipſius poteſtatem. Ex quo textu argumentum Doctores ducunt ad licitam banniti ſpoliationem, quod licitè interfici valeat. Et ita arguit Gl. *c. In literis, verb. Prædo, to. fin. de reſt. ſpol.* vbi cum textus doceat prædonem ante omnia reſtituẽdum, limitat niſi talis ſit prædo, cuius vitæ nemo parcere debet quaſi tunc interfectione exiſtenti licita, à fortiori ſit ſpoliatio. Præterea, valere arg. à maiori prob. ex *c. ex parte tua, de d.*

vbi

vt priuilegium ſuper decimis non ſoluendis conceſſum, Eccleſiaſticis extenditur ad noualia. Et ea ratio redditur in textu, ibi: *Quia vbi maius conceditur, minus conceſſum eſſe videtur*. Deinde, quia c. *Per venerabilē qui filij ſint legit.* hoc argumento vtitur Pontifex, ibi: *Quod in maiori conceditur, licitum eſſe videtur & in minori*. Et fit ibi hoc argum. a maiori ad minus in diuerſa ſpecie, vt à ſpiritualibus ad temporalia: & non ſolum à maiori, ſed a ſimili arguit Pontifex, ibi: *Per ſimile quoq;* Et eo vel maximè, quod legitimatio eſt multum odioſa: vtpote, quæ ius legitimorū minuit.

32 Sed quamuis hoc probabile ſit, non eſt recedendum à communi & receptiſſima ſententia, neganti id argumentū procedere in diſpenſationibus, atq; adeo in iis fallere, reg. *Cui licet 53. de reg. iur. in 6.* ſic dicentem: *Cui licet quod eſt plus licet vtique quod minus*. Ducitur hæc ſent. ex reg. *Quæ à iure, de reg. iuris in 6.* ibi: *Quæ à iure communi exorbitant, minime ſunt ad conſequentiam trahenda*. Cū ergo diſpenſatio ſit huiuſmodi, non valet in ea arg. à minori. 2. ex *c. fi. de tranſl. Epiſc.* vbi diſpenſatio, vt quis ad Archiepiſcopatum promoueatur, non extenditur ad Epiſcopatū, & *c. Cui de non ſacerd. de præb. in 6.* vbi deducitur eum qui integram præbendam conferri mandatur, non poſſe recipere dimidiā, licet in ea Eccleſia ſint integræ ac dimidiæ præbendæ: & ſi mandatur conferri præbendā certi valoris, nō poſſe minoris valoris recipere. Nec obſtant argumenta n. præc. adducta, quia ad duo priora reſpondet *Cou. 4. decr. 2. p. c. 8. § n. 11.* eos textus loqui in conceſſionibus à lege, vel canone inductis, quæ latè interpretādæ ſunt, (vt diximus n. 7.) non autem in iis, quæ à Principe priuatim fiunt. Ad *c. Per venerabilem*, dic cum Abb. *ibi n. 6. &* Fel. *c. fi. n. 5. de ſimon.* eſſe allegationem partis, ac proinde nil probare. Vel 2. dic eſſe quandam huius reg. limitationem (vt n. ſeq. dicemus.) Et ideo hanc ſententiam tenent *Speculat. t. de diſpenſ. §. Dicendum reſtat. n. 16. &* Ioan. And. *add. ad eund. eo. t. §. vlt. verb. Diſpenſatum, & reg. Quæ à iure, & c. poſtulaſti, n. 11. de reſc.* vbi Hoſt. *n. 12.* Ant. *n. 8.* Bell. *n. 3.* Barb. *n. 7.* Fel. *n. 8. poſt. 6. declar. verſ. Regula eſt, & c. fin. n. 4. concl. 2. de ſimon.* Abb. *c. Ad aures. n. 7. de reſc. & c. Io n. 8. de cler. coniug. & c. At ſi clerici. §. De adult. n. 8. de iud.* Card. *d. c. Per venerabilem. n. 9. q. 1.* Oldrad. *conſ. 215. n. 7.* Fred. *conſ. 4.* *Dom. c. fi. n. 5. de filiis preſb. in 6. & ibi* Franc. *n. 1.* *Probus add. ad Monach. c. vn. n. 9. de ætat. & qual. in 6. & c. vn. n. 35. de cler. coni. in 6.* Roman. *l. 2. in prin. n. 62. ff. de verb. obl. & ibi* Lancelot. *n. 3.* Aret. *n. 1.* Iaſ. *l. 2. in prin. n. 19. ff. de vulg. & l. Beneficium, n. 38. ff. de con. Princ. & l. Omniū, n. 13. C. de teſt.* Beroius *c. Super eo, n. 13. de vſur. & c. Ad aures, n. 39. de reſc.* vbi Ripa *n. 39.* Milis *in rep. lit. D. verb. Diſpenſ. n. 23. v. Diſpenſatio in maiori.* Rebuf. *in concorda t. de forma mandati Apoſt. ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Iuſta diſpenſationis.* Gygas *de penſion. q. 18. ad fi.* Pariſ. *conſ. 88. n. 10. l. 4.* Euer. *loco à minori. n. 4.* Bern. Diaz *reg. 195.* vbi Salcedo *in addit.* Gambara *de auct. legati, l. 10. n. 211.* Loazes *de mat. Regis Angliæ dub. 2. in 2. fund. partis affirmantis, n. 29.* Natta *conſ. 179. n. 27. & conſ. 504. n. 4. & 5.* Syl. *verb. Beneficium, 3. q. 4. n. 8 fi. & q. 12.* Tabien. *verb. Beneficium. 2. q. 17. n. 20.* Cou. *4. decr. p. c. 8. §. 8. n. 11.* Mandoſ. *reg. 20. cancel. q. 7. n. 10. & in praxi ſignaturæ tit. diſpenſationes, verb. In materia diſpenſ.* Villa ob. *in commun. lit. D. n. 90.* Carrer. *l. 3. de ſponſ. c. 3. fi.* Sarm. *de reddit. 4. p. 4. n. 5.* Molina *l. 2. de primog. c. n. 4. 48. & 49.* Maiolus *l. 5. de irreg. c. 51. n. 10.* Menoch. *conſ. 72. n. 11. vol. 1.* Anaſt. Germon. *de indultis* Card. *§. Nec non quorumcumque, n. 17.* Stunic. *de voto. q. 6. n. 56.* Matien. *li. 5. recop. t. 1. 8. l. 10. gl. 1.* Borgaſ. *de irreg. p. 2. de interpr. diſpenſat. n. 17.* Gutier. *q. canon. l. 2. c. 15. n. 124. 126.* Brun. *in ſuo compend. lit. D. ver. Diſpenſationes ſunt odioſæ.* Et ex Theologis, Molina *to. 3. de inſt. diſp. 591. n. 2.* Beja *in ſuis reſponſis, caſu 45, ad fi.* Lud. Lop. *2. inſtr.* vbi de clauibus *c. 9. col. 5.*

33 At hæc regula temperanda eſt primo, vt procedat in diſpenſationibus odioſis, vt ad plura beneficia: ſecus in fauorabilibus, & quæ non odioſæ ſunt: vt in diſpenſatione illegitimi ad ordines. per *c. Per venerabilē, qui filij ſint leg.* vbi Pontifex hoc argum. vtitur in legitimatione, quæ non odioſa, ſed fauorabilis eſt, ob filiorum: fauorem & præiudicium aliorum, ad quos hæreditas pertinet, iura parui pendunt. Cum talis ſpes ſit potius iure odioſa, *l. Poſt emancipationem. ff. de leg.* Sic Io. And. *c. Poſtulaſti, n. 11. de reſcr. & ibi* Hoſt. *n. 12.* Ant. *n. 8.* Imola *n. 12.* Bell. *n. 3.* Abb. *c. Ad aures, n. 8. de reſcr. & c. At ſi cler. §. de adulteriis, n. 8. de iud. & ibi* Dec. *in nou. ed. à n. 91.* Hipp. *n. 92.* Barb. *n. 7.* Fel. *c. fin. n. 5. de ſimon* Beroius *c. Ad aures, n. 29 de reſcr.* Lo. 7. & ſ n. præc. alleg. Sed hanc limitationem reprobat, idem Fel. *d. c. Poſtulaſti, n. 9. lim. 2. & d. §. de adu. n. 16.* eò quòd ſemper diſpenſatio ſit odioſa, vtpote, quæ ſemper ius commune violat: in quo odium eius fundatur, (vt diximus n. 4.) 2. poteſt opponi, *c. Quod dilectio, de conſa.* vbi quamuis agatur de fauore matrim. qui multus eſt: at fit in diſpenſatione interpretatio ſtricta, & ideo deciditur ibi diſpenſationem in certo gradu, vt in quarto, non extendi ad mixtum ex tertio cum quarto: ſed tantum intelligi, quando vterque contrahens æquè diſtat à ſtipite. Sed meritò Felinum reprobantes ſuſtinent prædictam limitationem Dec. & Hippol. *proximè allegati*, quia diſpenſatio fauorabilis poteſt dici, vbi agitur de publico religionis fauore, vel animæ. Quippe in talibus euentibus extenſio fit etiam in materia exorbitanti: quod vulnerationi iuris communis factæ per diſpenſationem præponderet ſubiecta materia: vt probat Euer, *loco à ratione legis generalis, 50. & 61.* Nec obſtat caſus *c. Quod dilectio*, non enim innititur ea deciſio interpretationi ſtricte faciendæ diſpenſationis, ſed rationi conſuetudinis, quæ in eo loco vigebat, ex cuius violatione ſcandalum oriebatur, vt ibi deciſum eſt: quod conſtat ex fine eiuſdem textus, vbi deciſionis redditur ratio ſic: *Conſultius ducimus multitudini, & obſeruatæ conſuetudini deferendum, quam aliud in diſſenſionem, & ſcandalum populi ſtatuendum*. Et ita tradunt *ibi* Gl. *ver. Vterque* Inn *fin.* Abb. *n. 7.* Imola *2. in pr. n. 2. ff. de verb. obl. & ibi* Rom. *n. 62.* Aretin. *n. 2.* Fel. *d. c. Poſtulaſti, n. 2. & c. fin. n. 8. de ſimon.* Cotneus *conſ. 201. n. 15. vol. 2.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 12.* Veracr. *append. ad a. 49. 1. p. Spec. pag. 99. & 1. p. Spec. a. 44. pag. 4.* Petr. de Led. *de matr. q. 54. a. 2. ad fi.*

Secundò temperatur, vt valeat id arg. à maiori, quando caſus, in quo diſpenſatur, rationem expreſſam conceſſionis contineat. Tunc enim extenditur ad caſum non expreſſum vbi reperitur eadem ratio: quia iuxta doctrinam Gl. *communiter recepta, c. 1. ver. Italia de temp. ord. in 6.* hoc non eſt extenſio, ſed declaratio, qua declaratur includi eum caſum ex tacita diſpenſantis mente. Sic Abb. *c. At ſi cler. §. de adu. n. 8. de iud. & ibi* Dec. *in noua ed. lim. 1. n. 89. & 90.* Hippol. *n. 88.* Ripa *c. Ad aures, n. 41. de reſcr.* Manuel *q. reg. to. 2. q. 46. a. 11.* Nec obſtat Felinum diſcedere ab hac limitatione *c. Poſtulaſti, n. 9. lim. 1. de reſcr.* Et ducitur, quia ſi non extenditur diſpenſatio à maioritate rationis, à fortiori, nec ab identitate. Sed bene reſpondet Decius, quando eſt ratio expreſſa in lege, non eſſe proprie extenſionem, ſed tantum quando à ſimilitudine vel maioritate rationis non expreſſè argumentum ducitur. 34

Tertiò temperatur, quando id munus eſt annexum, vel incluſum in minori tanquam pars eius, vel ab eo inſeparabile: tunc enim diſpenſatio in caſu maiori extenditur ad minorem: quia conceſſo toto partes conceſſæ videntur. Vt diſpenſatio ad ſacerdotium extenditur ad omnes ordines inferiores. Sic Io. And. *addit. ad ſpec. t. de diſpenſatione, § fi. verb. diſpenſatum.* Hoſt. *c. Poſtulaſti, n. 12. de reſcr. & ibi* idem Io. And. *n. 11.* Ant. *n. 8.* Imola *n. 11. & 14.* Barba. *n. 7.* Bellam. *n. 3.* idem Ant. *c. Litt. n. 10. de fil. presb. & ibi* Abb. *n. 6.* Milis *in rep. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſ.* licèt. Franc. *c. Cui de non Sacerd. n. 5. de præb. in 6.* Probus *add. ad Monach. c. vn. n. 9. & 10. de ætat. & qual. in 6.* Fel. *c. fi. n. 5. de ſim. & c. At ſi clerici. §. de adult. n. 17. de ind.* Sarm. *de redd. 4. p. c. 4. n. 5.* Maiolus *l. 5. de irr. c. 51. n. 10. & l. 1. n. 8. n. 7.* Sayr. *theſauro caſuum, to. 1. l. 7. c. 14. n. 17. & l. 6. c. 11. n. 20.* 35

Quartò temperatur vt non valeat argum. à maiori in diſpenſationibus ab homine conceſſis, ſecus in iis, quæ à canone vel lege inducuntur. Quia illæ ſtrictè, hæ verò largè 36

inter

interpretandæ ſunt (vt diximus n.7.) Sic *Con.4. decr.2.p.c.8.§.8.n.11.Lud.Lop.2.p.inſtr.*vbi de clauibus,*c.9 col.5.*

37 Tandem limita, vt regula procedat quando m[illegible] & minus ſunt in diuerſis generibus: ſecus ſi vtrumque ſit in eodem genere; tunc enim diſpenſatio in maiori verba prægnantia habens extendetur ad minus. Sic *Oldrad.conſil.215.n.7. Fel.c.Poſtulaſti,n.13 fine,limitat.8. de reſcript. Borgaſius de regular p.2.t.de interpret.diſpenſationis n 17.*

38 Hinc deducitur, Epiſcopum aut monachum, cui conceditur Pontifex teſtandi facultatem, poſſe quoque codicillum facere, aut cauſa mortis donare. Quia hæc ſunt partes vltimæ voluntatis, quæ conceſſo teſtamento conceduntur. Vt prob. ex *l. Marcellus, ff. de donat. cauſa mort.* ibi *Nam & mortis cauſa donare poterit, cui teſtari conceſſum eſt.* Atque ita reprobato Socino iuniori, qui contrariũ tenuit *conſ.13.n.12.13 & conſ.89.n.31.l.1.*tenent *Nau.apol. ad lib.de reddit.q.3.monit.7.9.& 10.Mand.*latius probans *de ſignat gratia,verb.Licentia teſtãdi,verſ.Alia etiã ambiguitas. Sarmiento de red.p.4.c.4 n.5.Enriq l,7.de indulg.c.21.n.6.& c.30.n.7.& in fin. Mol.1.de iuſt.tr.2.diſp.241.ad fi.*

39 Secundò infertur, conceſſionem ouorum extendi ad lac & caſeum. Sic *Enr.lib.7.de indulg.c.30.n.3.*eã reddens rationẽ quod minus ſit. Sed hæc ratio diſplicet, non enim video quo pacto ſit minus. Quare rationem legitimã eſſe cenſeo, quia vnica & indiuidua eſt prohibitio ouorum & lacticiniorum, eo quòd ſementinam originem à carnibus trahunt: ſicut eſt vnica & indiuidua prohibitio omnium carnium. Quod conſtat ex *c.Denique 4.d.*vbi hæc prohibitio continetur his verbis: *Par autem eſt, vt nos, quis his diebus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoque quæ ſemẽtinam trahunt originem carnis abſtineamus: à lacte videlicet, caſeo, & ouis.* Sicut ergo is cui ratione morbi cõceditur vt carnem edat, non erit reus præcepti quibuſcumq; carnibus veſcens: ſic cui ouorum eſus conceditur, cæterorum quoq; lacticiniorum vſus licet: Similiter cui vſus carnium conceditur, ſubinde ouorum & lacticiniorum vſus permiſſus eſt. Quod tota ratio prohibitionis horum ſit, eo quòd à carnibus ſementinam originem trahant. Atque ita pendet prohibitio hæc à carnium prohibitione: ſublata ergo principali prohibitione tollitur acceſſoria.

DISPVTATIO II.

An poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda?

SVMMARIVM.

Poteſtas diſpenſandi eſt latè interpretanda, n 1.

An ad ſolos caſus adaptabiles, & comprehenſos ſub lata verbi ſignificatione extendatur, & in quibus eſt eadem vel maior ratio, licèt ſint ſeparabiles? 2.

Quid, ſi cedat in damnum tertij, & an poteſtas conferendi beneficia extendatur, 3.

Quid, ſi conſuetudine inducta ſit certa interpretatio in ea materia, 4.

An extendatur ad diſpenſandum in iure naturali vel diuino, 5.

An extendatur, quando conceditur ad diſpenſandum cum certis perſonis, 6.

An priuilegia bullæ, & iubilæi ſint ſtrictè intelligenda, 7.

Poteſtas diſpenſandi conceſſa Epiſcopo circa beneficia an ad ſimplicia reſtringatur, 8.

Quid vbi eſt dubium, an diſpenſatio, vel diſpenſandi poteſtas extendatur ad caſus, 9.

Poteſtas diſpenſandi capituli ſede vacante an extendatur ad caſus occultos commiſſos Epiſcopo in Trid ſeſſ.24.c 6 & ad caſus commiſſos Epiſcopis in Trid. tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, & an ea ſit poteſtas delegata, 10.

An ea Tridentini facultas competat Epiſcopo nondũ conſecrato, 11.

An ea facultas ſit odioſa, ac reſtringenda, nec competierit Epiſcopis ante Trid. Et competat an iis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ſubditi eorum poſſint in his caſibus adire Epiſcopũ, 12.

An ſuperiores religionum erga religioſos gaudeant ea facultate, 13.

An poteſtas diſpenſandi in votis, vel iuramentis, extendatur ad ea commutanda, Refertur quædam ſententia, 14.

Proponitur ſententia Auctoris, 15.

An poteſtas circa vota extendatur ad iuramenta, refertur duplex opinio, 16. 17.

Proponitur ſententia Auctoris, 18.

An facultas circa iuramenta ſoli facta extendatur ad vota, 19.

An ea facultas extendatur ad iuramenta, in quibus eſt turpitudo in recipiente, 20.

An facultas circa vota extendatur ad votum & iuramentum ſimul expreſsè facta? Refertur duplex ſent. 21.22.

Proponitur ſententia Auctoris, 23.

An ſit ſubreptitia diſpenſatio voti taciti iuramento: vel iuramenti taciti voto. vel falſo proponatur votum, cum ſit iuramentum: vel è contra: vel falſo dicatur eſſe alterum vinculum ſolum, cum ſit vtrumque, 24.

An ſit neceſſaria mentio in diſpenſatione repetitionis voti vel iuramenti? 25.

Soluuntur argumenta, 26.

An potens legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit laborantem vtroque vitio ſimul? Refertur quædam ſententia, 27.

Proponitur ſententia Auctoris, 28.

Quid, ſi in partis fauorem ea poteſtas conceſſa ſit, 29.

An hoc poſſit, potens ſpurios in genere legitimare, 30.

Satisfit argumentis, 30.

COnclusio ſit, Quamuis diſpenſatio ipſa odioſa ſit, ac ſtrictè intelligenda: (vt latè diſp. præc. diximus,) at poteſtas diſpenſandi commiſſa alicui eſt latè interpretanda tanquã fauorabilis. 1 Solet probari ex *cap. finali, de ſim.* quod decidit mandatum diſpenſandi cum monachis ſimoniacè ad monaſterium admiſſis, commiſſum Epiſcopo, extendi ad diſpenſandum cum Abbatibus eodẽ vitio affectis. At hic textus nil confert, vt bene aduertunt *Aretinus l.2.in princ.n.1.ff.de verb.oblig. Fortunius l.Gallus,§.Et quid ſi tantum.à n.156 ff.de liber.& poſth. Nau.ca c.fin.n.3. Con.4.decr.2.p.c.8.§.8.n.9.* Quia ex illo mandato non confertur Epiſcopo noua diſpenſandi poteſtas, ſed excitatur eius poteſtas ordinaria per concilium generale conceſſa. Vt conſtat ex textu, ibi: *Secundùm conſtitutionem generalis concilij diſpenſares.* Atque ideo textus non probat de commiſſione, ſed de poteſtate ordinaria diſpenſandum, iure conceſſa. Et de eadem loquitur *c.Per venerabilem qui filij ſint legitimi* (vt bene docet *Cou.proximè allegatus,*) dum is textus probat poteſtatem diſpenſandi circa minora, ad maiora extendi. Sed prob. concluſio. Quia cũ diſpenſandi poteſtas conceditur, nulli fit præiudicium, niſi ſoli concedenti, qui poteſtatem ſuam totam vel eius partem communicat: nec ex parte eius cui conceditur, reperitur aliquod odium. Ac proinde tanquam Principis beneficium eſt latè interpretanda. Iuxta dicta diſp. præcedenti, n.4. Et confirmatur, quia odioſum non eſt, imo gratioſum: vt in diſpenſando, quis principis vice fungatur. 2. quia ſemper principale propoſitum inſpiciendum eſt. *l. Rogaſti.in princ.l.ſi quis.ff. Si certum petatur,* quod aliis adductis illuſtraui lib.6.diſp.1.n.11. At dum conceditur diſpenſandi facultas, principale intentum non eſt, vulnerare ius commune, ſed id in conſequentiam venit: principale autem intentum eſt, fauore quodam ac beneficio afficere eum, cui conceditur. Quare ſi eſſet Principis beneficium, ſpectandum eſt, vt latè interpretetur. At diſpenſatio ipſa directè ac principaliter tendit ad vulnerandum ius commune, eximendo quempiam ab illius obligatione, & confirm. quia etſi cauſa mediata poſſit eſſe odioſa, ſatis eſt vt immediata, id eſt, liberalitas Principis ſit fauorabilis: & hæc regulariter attenditur, *l. Socium, qui in eum ff. pro ſocio. l. Sed ſi plures §. In arrogato, ff. de vulgari,* & notat *ibi Bart.n.3.* Quod ſi opponas, ad dignoſcendum rẽne fauorabilis an odioſa ſit, non attendi præciſe rem prout in ſe eſt, ſed ex effectu conſurgenti id venandum eſſe. Vt conſtat ex *l.1. ff ſolut. matrim.* vbi dos fauorabilis appellatur, quod effectus inde reſultans, nimirum, ſobolis procreatio, ſit fauorabilis. Si ergo exercitium diſpenſationis: quod eſt effectus poteſtatis diſpenſandi, eſt odioſum, ipſa quoque poteſtas talis erit. Et confirm. quod poteſtas propter exercitium concedatur, aliàs inutilis eſſet. At quoties vnum conceditur propter aliud, conceſſio ſortitur naturam eius propter quod conceditur. Vt conſtat ex Bart. doctrina *l.Conſtitutionibus, n.1 ff. ad municip.* vbi *allegato Dyno* inde ſtatuta eſſe ſtricti iuris probat, quod actio ex eis deſcendens ſit ſtricti iuris. Sed vtrique obiectioni ſatisfit ex doctrina tradita, nã allegata in vtraq. obiectione procedunt, quando ille effectus odioſus eſt principaliter intentus. At hîc principaliter intenditur communicatio poteſtatis, quæ fauorabilis eſt: ideo hanc concluſionem tradunt *Gl. ſſa*

c.Hi

c. Hi qui,verb.In poteſtate, in fin.15.q.8.& c. Dudum,verb.
Beneficia,de prab.in 6.Feder.conſ.163.Oldranus conſ.152.
n.1.Calder.conſ.1.n.vn. de conſang. Bart. l.2.in pr.n.2.ff.de
verb.obl.& ibi Bald.n.vn.Imola n.2.Bart.Soc.n.14.Alciat.
n.48.Alex.n.6.Paulus n.4.Angelus n.2.Rom.n.62.Aretin.
n.1.Galiaula n.8.10.An l.c.fin.n.3.fin.de ſim.& ibi Ant.n.5.
Abb.n.3.& 5.Card.ſtatim in princ.oppoſit.1.Anan.n.8.Fel.
n.7.concl.4.& c.Poſtulaſti n.11. lim.4. de reſc. idem Abb.c.
At ſi clerici,§. De adult.n.11. de iud.vbi Imola fin. Alex.de
Neuo n.15.& 23. Dec.in noua edit.lim.2.n.95. & conſ.76.
n.1.vol.1.idem Alex.de Neu.c.Quod dilectio,ad fin.de conſ.
& ibi Præp.n.8.Ripa c.Ad aures n.20.& 41.de reſcr.idem
Ananias c.fin.n.5. de cler.pung.in duello. Idem Alex. Si ita
ſcriptum n.3.de lib.& poſth.Bart.Soc.conſ.33.n.14.vol.3.&
conſ.47.n.32.vol.5. Præp. c. Per venerabilem in princ.n.5.
qui fil.ſint leg.Franc.c.1.n.5. de fil.preſb.in 6. ibi Domin.in
prin.n. 8.Iac.de Puteo in ſuis dec.l.3. deciſ.39.n.1.D. Ant.
Roſellus tr.de legit.l.2.t.De cauſa materiali.n.10.Ang.ver.
Diſpenſatio n. 9.vbi Syl.q.5.n.9. Tab. verb.Beneficium 2.q.
14.n.16. Rol.conſ.61.n.6. vol.1. Villadiego tract. de leg.q.
14.n.31.Nau.c fin.n.3.de ſimon.& §.In Leuitico, notab.27.
n.4.& comment.4.de reg.quod eſt ſuper c.Statuimus 19.q.3.
n.15.fin.& l.4.conſ.t.de conſ.1.ad conſ.8.fin.in 2.conſ.4.fin.
Cou.4.decr.2.p.c.8.§.8.n.6.verſ.8.& n.11. Gut.q.can.l.2.c.
15.n.125.Borgaſius de irreg.2.p.t.de interpr. diſpenſationis,
n.23. Stuniea q.6. de voto n.57. Grat. reg.140. n.15. Et ex
Theologis,Enriq.l.7.de indulg.c.3.fin.Mol.t.1.de iuſt.tr.1.
diſp.173. col.4. verſ.Obſeruandum eſt cum Sayro theſauro
caſuum,to.1.l.6.c.11.n.8. Lud.Lop. 2.p.inſtr.vbi de claui-
bus,c.9.col.4.Emm.Sa ſum.verb.Diſpenſatio n.7.Manuel 1.
to.ſum.2.ed.c.166.n.3.

2 Temperatut tamen concluſio, vt extendatur hæc po-
teſtas non ad quoſcunq;caſus, ſed ad caſus quoquo modo
adaptabiles caſibus in poteſtate expreſſis: Sic Felin. c.fin.
n.8.lim.1.de ſim.Gambara de auctor.legati l.10.n.203. in-
de bene inferens nõ extendi de caſu ad caſum non cõpre-
henſum ſub lata verborum ſignificatione.Quare idem Fel.
c.Poſtulaſti.11. lib.4. de reſcr. bene ait extenſionem huius
poteſtatis fieri ad conſequutiua etiam ſeparabilia, in qui-
bus eſt eadem vel maior ratio, & ibi late probat.

3 Secundo temperatur, quando ſolum agitur de præiu-
dicio,ipſius concedentis poteſtatem,ſecus quando ea con-
ceſſio in tertij præiudicium vergit: tunc enim eſt reſtrin-
genda poteſtas. Quod Princeps cenſeatur velle quam mi-
nimum poſſit damnum tertio inferre. Pro hac parte ſunt
Ant.& alij,quos referam n.28. dicentes poteſtatem legiti-
mandi non extendi ad caſum mixtum,quando eſt in tertij
damnum:eò quòd tunc odioſa ſit. Et in terminis propriis
docent Fel.c.Poſtulaſti n.11.caſu 2.de reſcr.& c.At ſi cleri-
ci,§.De adulteriis,n.9.de iud. & ibi Alex.de Neuo, n.5. &
22. Alciat.alios referens,l.2.in princ. n.51.& verſ. Fallit.4.
ff.de verb.obl.& ibi Aretin. n.1.fin. Gambara de auctor.le-
gati,l.10.n.169.Cou.4.decr.2.p.c.8.n.9.Valaſc.conſ.60.n.3.
vol.1. & adhibet hoc exemplum Aretinus cum Innoc.c.
Dudum el 2.n.13.de elect.& Archidiac.c.Si quis, de miniſt.
in fin.d.50. quamuis Epiſcopus poſſit diſpenſare cum ele-
cto criminoſo, at id nequiret in præiudicium capacis,qui
ſimul cum eo electus eſt:nec ſimiliter in præiudicium eius
conita quem in teſtem producitur criminoſus.Exemplum
etiam ponit,idem Aret.in poteſtate conferendi beneficia.
Sed huic exemplo obſtare videtur doctrino Gl. c.Dudum,
verb.Beneficia,de preb.in 6.vbi poteſtatem conferendi be-
neficia tanquam fauorabilem extendendam docent,& c.Si
qui el 2.de pr.in 6.qui textus manifeſtè probat poteſtatem
hanc eſſe fauorabilem, decidens decere gratiam hanc eſſe
manſuram. Quæ verba propriæ ſonant eſſe hoc beneficiũ
Principis fauorabile,vt in reg. Decret.de reg.iur. in 6. Sed
dic (vt colligitur ex Fel.c.Poſtulaſti,n.11.caſ.2. in fin.reſcr.
quando collatio beneficiorum ad ſolum Pontificẽ conce-
dentem poteſtatem ea conferendi ſpectat, ea poteſtas fa-
uorabilis & ampliãda.Quod ſoli cõcedẽti Põtifici præiu-
diccr.:at quãdo collatio ad ordinariũ ſpectaret,ea poteſtas
conceſſa alteri per Pontificem eſt ſtrictè interpretanda,
ob ordinarij præiudicium,Intelligenda tamen eſt hæc li-
mitatio dũmodo præiudiciũ graue ſit, vt docẽt Gl.c.Olim
in fin.de verb.ſignif.Archid.cap Quoniam n.2.d.69.Cou.&
Valaſc.proximè allegati.Quia de minimis curatur.

Tertio temperatur, niſi conſuetudine inducta eſſet 4
certa interpretatio in ea materia: tunc enim reſtringen. a
eſt poteſtas diſpenſandi, ratione eius conſuetudinis, vt
caueatur ſcandalum.Cõſtat ex c.Quod dilectio,de conſang.
quod ad hoc ponderaui diſp.præc.n.33. Felin.c.Poſtulaſti
n.11. verſ. Quartus tamen caſus. de reſcript. Gambara de
auctoritate legati, lib.10.c.194.

Quarto temperatur, ne facultas diſpenſandi abſolutè 5
conceſſa extendatur ad diſpenſandum in iure naturali vel
diuino.Sic Gloſſ.l.Filius à patre,§ fi.verb.ſtatu ff.de liber.
& poſth.Bald.ibi,fin.Angel.fi.Alex.n.4.Aret.l.2.in prin n.1.
ff.de verb.obl.& ibi Alc.n 51.verſ.Fallit 3.Gambara de au.
ctor.leg.l.10.n.204. Fel.c.fi.n.8.lim.4.de ſimon. & ibi Nau.
n.3.Sed Bart.Socin.dict.l.2. in prin. n.14. ait Gloſſam cui
prædicti DD.innituntur, loqui de impedimentis matrim.
iure diuino inductis.Cum enim in iis Pontifex diſpenſa-
re nequeat,non cenſetur eam poteſtatem transferre in illa
generali cõmiſſione. Quia nemo plus iuris in alium tranſ-
ferre poteſt,quam ipſe habet,reg Nemo plus iuris 55.ff de
reg.iur.Vnde apertè ſentire videtur Bart. Socinus tranſire
eam poteſtatem,ſi Pontifici deleganti competeret facul-
tas diſpenſandi in iure diuino. Verum Alciat. prox.alleg.
reprobat hunc intellectum. Quod ita intellecta Gl. eſſet
fatua & indubitabilis. Quare Fel.c. Poſtulaſti n.12. verſ.
Tertius caſus,de reſcr.& Gamb d.l.10.n.205.aiunt hanc li-
mitationem,vt aliquid importet,intelligendam eſſe,etiã ſi
Pontifex delegans poſſet in eo iure diuino diſpenſare ali-
quando ex magna cauſa. Quare mihi placet hæc limitatio
ſic intellecta, vt non tranſeat in ea generali poteſtate fa-
cultas diſpenſandi in iure diuino, quando id tale eſt, vt
ſpecialiſſimè Pontifici reſeruetur,ita vt non niſi ex magna
cauſa in eo diſpenſet, vt bene explicarunt Fel.& Gambar.
At trãſire credo,quãdo non ita ſtrictè.Nemo enim negabit
virtute talis poteſtatis poſſe delegatum diſpenſare in votis
communibus, quæ iure diuino naturali obligant. At ne-
mo concedet tranſire poteſtatem diſpenſandi in matrim.
rato,nec in ſolemni caſtitatis voto, imo nec in ſimplici
voto caſtitatis aut religionis,vt dicemus diſp.9.n.2.

Vltimò temperatur, vt latè interpretetur, quando ea 6
conceditur ad diſpenſandum cum perſonis non expreſſis
At ſtrictè intelligitur,vbi exprimuntur perſonæ,cum qui-
bus eſt diſpenſandum.Ratio differentiæ eſt,quod in priori
caſu ſit beneficium ac priuilegium actiuum illius qui
diſpenſaturus eſt, & in eius gratiam confertur: quare vt
beneficium principis latè exponitur. At in poſteriori eſt
priuilegium paſſiuum ipſius, cum quo diſpenſandum eſt,
vtpote in eius fauorem conceſſum. Quare non eſt tam di-
ſpenſandi facultas,quàm quaſi diſpenſatio in eſſe producta
ſolam exequutionẽ expectãs.Hæc quoque limitatio aper-
tè colligitur ex c.Si cui nulla,de preb.in 6.& ita docẽt Ioa.
Ant.c.fin.n.3.fin.de ſim.& ibi Ant.n.5.Abb.n.3.& 5.Card.
ſtatim.in princ.oppo.1.Fel.n.8.Nau.n.3.Alciatus l.2.in prin.
n.50.verſ.Fall.ſecundo ff.de verb.oblig.& ibi Galiaula n.11.
Gambara de auct.leg.l.10.n.200.Iac.de Puteo in ſuis dec.
l.3.dec.39.n.2.Angelus verb. Diſpenſatio n.9.& ibi Sylu.
q.5.n.9.Cou.4.decret.2.p c.8.§.8.n.9 fi.Vnde ſimiliter eſt
latè interpretanda, quando eſt poteſtas diſpenſandi cum
determinato perſonarum numero, etiam ſi cum vna ſola
ſit, modo perſonæ non nominentur. Quia adhuc eſt be-
neficium, & priuilegium actiuum eius, qui diſpenſaturus
eſt,ac in ipſius gratiam collatum. Sic Alciatus prox.alleg.
At hæc limitatio intelligenda eſt, quando ad petitionem
illarum perſonarum expreſſarum,cum quibus diſpenſan-
dum eſt,hæc poteſtas committitur:ſecus ſi ad petitionem
diſpenſatur, tunc enim cenſetur ea poteſtas in fauorem
ipſius conceſſa & ita eſt latè interpretanda.Sic Iac.de Pu-
teo prox.all.Rota in nouiſſimis 3.to.l.1.dec.117.fi.&l.2.de-
ciſ.

c.... oo.*fin.* At hoc ego intelligo, quando in fauorem ipſius diſpenſaturi & vt ipſi gratiam faciat, daret eam poteſtatem prælatus. Quod in dubio nō præſumi quando eſt ad diſpē-ſandum cum determinata perſona, dicemus *diſp.* 28. n. 90.

Ex his deducitur primò, priuilegia bullæ Cruciatæ ac iubilæi eſſe ſtrictè intelligenda. Quòd non ſint priuilegia in beneficium ipſius diſpenſantis, ſed ipſius perſonæ bullam accipientis, vel iubileum obtinentis. Sic Nauar. *lib.* 1. *conſ.* 1. *de treuis in* 1. *edit. conſ.* 3. *n* 6. *in* 2. *conſ.* 1. *n.* 6. loquens de iubileo vocat eas facultates od oſas ac reſtringendas. Idem tenet loquens de priuilegiis Cruciatæ Enriq. *lib.* 7. *de indulg. c.* 30. *n.* 1. Quare minus bene Lud. Lop. 2. *p. inſtr.* vbi *de clauib. c.* 9. *col.* 6. dicit facultates bullæ eſſe fauorabiles, & latè interpretandas.

8 Secundò deducitur non credendum Abbati *c. fin. n.* 5. *de cler. pug. in duello*, vbi ait poteſtatem diſpenſandi circa beneficia conceſſam Epiſcopo, intelligi de ſimplicibus, & reddit rationem, eò quòd diſpenſatio ſit odioſa. At meritò eum improbant Anan. *ibi n.* 5. & Fel. *c. Poſtulaſti n.* 11. *lim.* 4. *verſ. Adde etiam, de reſcr.* Ripa *c. ad aures n.* 20. *eo. tit.* Quia licèt diſpenſatio ſit odioſa, & ſic diſpenſante Epiſcopo ad beneficium, intelligatur diſpenſatio de ſimplici, at facultas diſpenſandi ſibi data, eſt latè interpretanda, & ita intelligitur quoque de curato.

9 Tertiò deducitur, ſicut in dubio an diſpenſatio extendatur ad aliquem caſum, interpretandum eſt eam non extendi: ita in dubio an poteſtas diſpenſandi extendatur vt virtute illius poſſit diſpenſari in aliquo caſu, interpretandum eſſe extendi. Ratio diſparitatis eſt, quod illa ſtrictam, hæc autem amplam interpretationem ſortiatur. Sic Dec. ... *ſi clerici.* §. *De adulteriis, in noua edit. limit.* 2. *n.* 96. *de* ... *ibi* Hippolyt. *n.* 91. *Stunica de voto q.* 6. *n.* 97.

10 Quartò deducitur expoſitio Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* ... conceditur Epiſcopis facultas ad abſoluendum & diſpenſandum circa omnes caſus occultos, nec deductos ... contentioſum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario. Dubitari enim poteſt an ea facultas competat quoque capitulo Sede vacanti: & aliis prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem: prælatis re- ... Et 1. ſi loquamur de capitulo Sede vacanti, ... *ez de cenſuris, diſp.* 41. *ſect.* 2. *n.* 13. negat. Et ducitur ... quod declarauit congregatio Cardinalium hanc ... ſolis Epiſcopis priuatiuè quoad omnes alios ... Ergo excludit etiam capitulum Sede vac. 2. Quia ... facultas non competit ordinario iure Epiſcopis, ſed ... ſpeciali Trid. (vt dicemus n. 12.) At quæ iure ſpeciali competunt Epiſcopis non tranſeunt in capitulum. At verius exiſtimo eam facultatem tranſire in capitulum Sede vacanti. Ducor. quia quamuis hoc iure ſpeciali Tridentini competat Epiſcopis, & capitulum non ſuccedat in iis quæ competunt Epiſcopo iure ſpeciali (vt communiter tradunt ... cum Innoc. *c. Cum in cunctis, n.* 7. *de ele.* & *Abbate c.* ... *n.* 9. *de foro com.*) id tamen eſt verum de iis, quę competunt iure ſpeciali delegato, ſeu ex commiſſione Epiſcopo ... ſi de iure ordinario ſpeciali, vt tradunt Abb. *d. c. Verū* ... Fel. *c. Eam te, n.* 17. *de reſcr.* At hæc poteſtas competit Epiſcopis iure ordinario ſpeciali. Poteſtas enim competēs ... perſonæ, ſed dignitati perpetuò, vel officio eſt ordinaria (vt probaui l. 2. diſp. 40. n. 14.) Quod hîc contingit, eo maximè, quia Trident. in eo decreto non dicit vt id competat Epiſcopis tanquam delegatis Sedis Apoſtol. in ... licèt poteſtas competat officio in perpetuum; ... delegata, vt communiter cum Gl *fi. c. Ad abolendam, de* ... *ibi* Abb. *n.* 15. tradunt ibi DD. & Coſmat *pragmat.* ... 1. *de collat.* §. *Item circa, in verb. Legat.* Quamuis ... ſint, qui ſentiant oppoſitum. Quare tunc hæc poteſtas ... delegata non tranſit in capitulum, vt cum ... idem Abb. *eo c. Ad abolendam fi.* contra alios. ... intellige niſi alias iure ordinario competeret Epiſcopis. Tunc ... ea poteſtas tranſibit ad capitulum, non ... Epiſcopus poterat iure delegationis, ſed quatenus competerat iure ordinario. Sicut in Trid *ſeſſ.* 22. *c.* 8. *de ref.* præcipitur vt Epiſcopi tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati compellant exequi teſtamentum: & tamen qui id poterant Epiſcopi iure ordinario, *c.* 3. *de teſt.* tranſit ea poteſtas in capitulum, quatenus iure ordinario competebat Epiſcopis. Et ita competere loquentes poſt Tridentinum affirmant Matienz. *lib.* 5. *rec. t.* 4. *l.* 14. *gl.* 1. *n.* 47. P. Mol. *t.* 1. *de inſt. diſp.* 50. Tandem quia non dicitur in eo decreto Tridentini, vt auctoritate Apoſtolica diſpenſent Epiſcopi. Quæ verba etiam denotant auctoritatem delegatam vt tradunt Franc. *cap. Cum aliquibus, n.* 7. *de reſcr. in* 6. Maranta *in ſua pract.* 4. *p. d.* 5. *n.* 4. Poterit ergo capitulum Sede vacante exercere omnia, quæ in eo decreto competunt Epiſcopis. Nec obſtat declaratio Cardinalium in contrarium adducta. Quia de ea non conſtat authenticè, neque illi neceſſario ſtandum eſt, quamuis magnam authoritatem habeat. Et fortè noluit excludere capitulum Sede vacanti, cum in omnibus ferè vice Epiſcopi fungatur. Et ita ſent. hanc tuentur Cenedo (*collect.* 4. *ad decret. n.* 5. Enriq. *lib.* 14. *de irreg. c.* 18. *n.* 2. & *cap.* 20. *n.* 1. & *lib.* 6. *de pœn. c.* 16. *n.* 1. Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 12. *col.* 75. *f.* 1042. Manuel *q. reg. tom.* 1. *q.* 61. *art.* 9.

Similiter ea poteſtas competit Epiſcopis electis & confirmatis, licet nondum conſecratis, Quia iuxta omnes illis competunt ea, quæ ſunt iuriſdictionis: quale eſt hoc, & ita docent Cenedo & Manuel *num. prec. allegati*, Suarez *de cenſuris, diſp.* 41. *ſect.* 2. *n.* 7. 11

Si verò loquamur de abbatibus, & aliis prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & diœceſim nulli Epiſcopo ſubiectam, quidam neoterici doctiſſimi negant (vt refert Enriq. *l.* 6. *de pœn. c.* 16. *n.* 1. *commen. lit. F.*) eam facultatem Tridentini illis competere. Idem negant Cenedo & Suar. *num. praced. alleg.* & ducitur vterque, quod cùm Tridentini decretum *d. ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de ref.* exorbitet iure communi, quo attento ſolus Papa poterat diſpenſare, id decretum tanquam odioſum reſtringendum eſt. Quare ait *ibi* Suarez fideles immediatè ſubiectos his prælatis, licèt aliàs exemptis, poſſe quoad contenta in eo decreto ſubiici Epiſcopo, in cuius diœceſi eſt horum prælatorum diœceſis. Quia cùm non debeant eſſe peioris conditionis aliis fidelibus, oportet vt Epiſcopum habeant, à quo poſſint talem diſpenſationem petere. Item quia Epiſcopus per ſe habet iuriſdictionem in illa diœceſi quoad omnes actus, in quibus illi prælati non ſunt exempti. Qualis eſt hic, de quo agimus. Sed quamuis hæc ſint valde probabilia, probabilius reputo hanc poteſtatem competere his prælatis. Ducor quod id decretum Tridentini ſit tanquam fauorabile ampliandum (vt bene docent Enriquez *l.* 10. *de ſacram. ord. c.* 20. *n.* 2. & Manuel *n.* 10. *fine allegatus.*) Quod probat Enriq. quia per eam deciſionem fit reductio ad ius commune primæuum, quo attento poterant Epiſcopi in omnibus diſpenſare (vt probaui l. 1. diſp. 61. n. 3.) in quo caſu etiam diſpenſationem diximus extendendam diſp. præced, n. 12. Verùm hanc rationem non approbo. Quia optimè Suarez *de cenſuris, diſp.* 41. *ſect.* 2. *n.* 3. probat facultatem diſpenſandi in eo decreto Epiſcopis conceſſam minimè illis competiiſſe attento iure primæuo & ordinario. Quia cùm ſint Pontifice inferiores, à quo illæ irregularitates, quarum diſpenſatio illis committitur ibi, promanant, nequibant abſque ſpeciali commiſſione illis diſpenſare. Cùm inferior nequeat in lege ſuperiori diſpenſare, *c. Inferior d.* 21. Quare legitima huius ratio eſt, quod facultas delegata ad diſpenſandum quamuis iure communi minimè competeret, eſt fauorabilis, & latè interpretāda (vt n. 10. probauimus.) Nedum hæc quæ eſt ordinaria (vt n. 10. probauimus) Item quia etiam diſpenſatio à iure exorbitans eſt latè interpretanda (vt probaui diſp. præc. n. 7.) quando in corpore iuris eſt clauſa. Nedum poteſtas diſpenſandi in corpore iuris clauſa. Qualis eſt hæc, Tridentinum enim ius commune conſtituit. Secundò, quia hi in ſua diœceſi plenam Epiſcoporum iuriſdictionem habent, ab illiſque ſola conſecratione differunt, vt paſſim tradunt DD. in materia de voto & aliis. Et cōfeſſa- 12

rios

rios pro ſuis diœceſibus approbans;cū tamen id eſſe Epiſcoporum,ſtatuatur in Trid.*ſeſſ.23.c.15.de reform.* & ideo hanc ſententiam tenent Enriq.*lib.14.de irregul.c.18.n.2. in comment.lit.P.& lib.6.de pœn.c.18.n.1.* Manuel.*2.com. ſum.c.10.n.6.concl.6.& quaſt.regul.to.1.q.61.art.9.*

13 Tandem eadem poteſtas Trid.*eo.c.6.*competit ſuperioribus etiam localibus ſeu conuentualibus religionem exemptarum erga religioſos eis ſubditos, vt expreſsè conceſſit Pius V.in quodam Breui,cuius verba refert.Manuel *quaſt.reg.tom.1.q.61.art.9.* & ratio eſt,quia hi ſuperiores funguntur iuriſdictione quaſi Epiſcopali in ſuos ſubditos religioſos,vt probabo diſp.ſeq.n.9.

14 Quintò deducitur,quid dicendum in ea quæſtione, an poteſtas ad diſpenſandum in votis, vel iuramentis Deo factis extendatur ad commutanda? Et quidem de poteſtatem ordinariam diſpenſandi habente nullus dubitat. Nec etiam aliquis dubitat poteſtatem ad commutandum non extendi ad diſpenſandum:quod maius eſt. Sed difficultas eſt,an poteſtas delegata ad diſpenſandum, extendatur ad commutandum:quidam exiſtimant eam extendi quoque ad commutandum.Ducuntur ex *reg.53.Cui licet,de regul. iuris,in 6.*vbi habetur,cui licet quod eſt plus, licere quoque minus. At commutare eſt minus, quàm diſpenſare. Adde poteſtatem diſpenſandi tanquam fauorabilem ampliandam(vt diximus n. 1.) Huius ſententia videtur Palud.*4.d.38.q.4.a.3.concl.6.n.35.*ait enim quemcumque & quandocunque potentem diſpenſare in voto, quod plus eſt poſſe quoque id commutare,quod minus eſt: vbi videtur loqui tam de poteſtate ordinaria, quàm de delegata, cùm generaliter cum dictione vniuerſali loquatur, & eius ratio de vtraque probet. Eiuſdem etiam ſent.videtur apertè So:*l.7.de iuſt.q.4.ar.3.col.5.paulò ante ver. Ex his fit conſequens*,vbi hęc ait *: facultas diſpenſandi eadem eſt vbiq; commutandi. Quia maior eſt facultas diſpenſandi* Et tenent expreſsè Enr.*l.7.de ind.c.30.n.5.fi.*Em.Sa *ſum.verb. Votum.* vbi de voti irritatione & diſpen.*n.19. Arag.22.q.88.a.12.col.6.d.2.& q.89.a.9.col.antep propoſ.2.*Philiarc. *offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3.c.22.ad fi.* Man. *in expoſ. Cruciata §.9.n.115.& 10.2.ſum c.100.ad fi.*Lud Lop.*1.p.inſtr.*vbi de clauibus,*c.9.col.4 & col.8.verſ. Præterea ex prædictis.*

15 Sed quamuis hoc probabile ſit,probabilius tamen cenſeo non extendi ad commutandum.Ducor,quia *reg. Cui licet*,qua nititur prior ſententia,locum habet,quando minus continetur in maiori,tanquam pars in toto,vel ſpecies in genere,vt communiter ibi tradunt DD.& conſtat:nam potens ex priuilegio in irregularitate homicidij voluntarij diſpenſare, non poterit in irregularitate excommunicati celebrantis, quæ multò minor eſt. At commutatio nullatenus includitur in diſpenſatione: quia hæc eſt in parte vel in toto obligationis diſſolutio: at commutatio nullā prorſus vinculi diſſolutionem importat,ſed tranſlationem eiuſdem vinculi voti in aliam materiam. Adde ad commutationem materiæ promiſſæ in aliam æqualem (quod legitima voti commutatio exigit)non mediocrem prudentiam deſiderari.Qualis non exigitur ad diſpenſandum Secundò quia non eo ipſo quod poteſtas cōmutandi alicui auferretur,cenſeretur ablata diſpenſandi poteſtas (vt optime probat Nau.*§.in Leuit. Notab. 27 num.1. & ſeq.*) Cum tamen argumentum negatiuè à minori ad maius valet:vt non poteſt quis minus, ergo nec maius? perinde vt valet affirmatiuè à maiori ad minus.poteſt quis maius, ergo & minus. Ergo eadem ratione, qua negatur valor prioris argumenti: eò quòd diuerſa ratione ſit in vtraque poteſtate:negandus eſt poſterioris valor.Et ita hanc partem ſuſtinent Nau.*& ibi,ſum.c.12.n.79.*Palacios *4.diſt.38. diſp.3.col.37.ver.Et ſanè ſi amicus.*Met.*l.2.ſum c.1.f.258.* Valentia *2.2.diſp.6.q.6.punct.7.col.10.verſ.Denique*,Azor *lib.11.inſt.moral.c.10.q.4.& c.18.q.7.* Lud. Lop.*1.p inſtr. c.50 paulò poſt princ.* At qui poteſt diſpenſare ex priuilegio poteſt partim relaxare, & partim commutare. Tum quia poteſtas hæc partim commutandi includitur in poteſtate diſpenſandi, tanquam neceſſaria ad eam perfectè exercendam.Cum vniuerſi auctores conſulant ne omnino diſpenſatio voti concedatur, ſed mixta aliqua commutatione: quod & Pontifex ipſe in omnibus votorum diſpenſationibus obſeruat.Tum etiam quia partim commutare non ſolùm eſt quid minus, ſed etiam in ipſa diſpenſandi facultate continetur, vt pars in toto. Nam diſpenſans dirimit omnino vinculum, at commutans in parte, diſſoluit ſolùm in parte Ita Azor. *ibidem.*

Sextò deducitur reſolutio eius quæſt.an habens facultatem delegatam diſpenſandi in votis, cáve commutandi habeat eandem ſubinde circa iuramenta ſoli Deo facta? 16
Et quando eſt poteſtas ea ordinaria circa voti omnes fatentur extendi eam ad huiuſmodi iuramenta. Sed de poteſtate delegata eſt grauis difficultas:& ſimilis difficultas eſt,ſi votum iureiurando confirmetur,Quidam ergo cenſent poteſtatem delegatam commutandi voti, qualis per bullam vel iubileum conceditur,non extendi ad commutanda iuramenta ſoli Deo facta:& idem cenſent de poteſtate diſpenſandi. Ducuntur 1. quia id iuramentum vltra vinculum expreſſum iuriſiurandi, continet implicitum voti facti Deo. At duo vincula ſunt vno fortiora,*cap.1.de tregua & pace.*Eòque fortius ratio hæc vrget, quod priuilegia bullæ & iubilei ſint ſtrictè interpretanda (vt dixi n.7.). 2.quia obligatio voti & iuramenti ſunt diuerſæ ſpeciei. 3.quia non eſt neceſſe vt ſublata promiſſione,quæ eſt materia iuriſiurandi,ipſum quoque conſequenter tollatur. Nam promiſſio quæ eſt materia iuramenti metu extorti, ac ſoluendi vſuras,eſt irrita. Cum tamen maneat ius obligandi in iuramēto,*c.Debitores,& c.Si verò,de iureiurād.*Et confirm.quia eſto iuramentum vt acceſſorium cenſeretur ſublatum ablato principali, quod eſt promiſſio, reſtarat probandum, poſſe tunc virtute eius poteſtatis delegatæ ad vota tolli eam promiſſionem:quia dicam eam poteſtatem eſſe ad tollendum votum ſimplex: ſecus quando eſt altero iuriſiurandi vinculo communitum.Tandem, quia dato iuramentum minoris obligationis eſſe quam votum, at non eſt pars voti,ciúſve ſpecies. At conceſſo maiori nō cenſetur concedi minus,quod nec pars,nec eius eſt ſpecies, (vt n.præc.diximus.) Huius ſent.ſunt Nau.*ſum.lat.27.nu. 265.verſ.16.& l.2.conſ.t.de iureiurand,in 1.edit.conſ.3.n.6. in 2.conſ.n.6.* Azor *l.11.inſt.moral.c.10. quaſt.2.* Et hanc cum quadam diſtinctione ſequitur Lud. Lop.*2.p.inſtruct.* vbi de clauibus,*c.9.col.5.verſ.Ad punctum denique*,nimirum,ſit vera quando iuramentum habet votum incluſum, ſecus quando illud non tacitè includit,

Aliis verò alia diſtinctio placet,nempe,ſi iuramentum 17
abſolutè fiat, facultas circa vota non extenditur ad iuramenta.Vt ſuſtinet opinio præcedēs. Secus ſi prius emiſſo voto, ſtatim vel ex temporis interuallo emittatur de eadem re iuramentum. Tunc enim facultas circa vota extenditur ad iuramentum. Quia ſublato principali ceſſat iuramentum voto acceſſorium.Sic tenēt quidam neoterici,quos tacito nomine refert Azor *n.præced. allegatus.*

Cæterum quamuis hæ ſent ſint probabiles,probabilius 18
reputo poſſe ea iuramenta virtute talis priuilegij commutari,in eiſve diſpenſari.Hanc ſent.probant Caiet & Enriquez & fere omnes DD. allegandi,eo quod conceſſo maiori,cenſeatur quoque minus cōcedi,*Regula,Cui licet quod plus eſt,de re.iur.in 6.*At vinculum iuramenti vinculo voti minus eſt. At hæc ratio diſplicet: quia cum iuramentum non ſit pars nec ſpecies voti,non procedit ea regula, (vt dixi n....)Sed ducor ad hanc ſent. tenendam, quod ad diſpenſandum in eis iuramentis, illáve commutanda, nulla ſit opus facultate circa ipſa iuramenta directè, ſed ſatis ſit facultas circa votum in eis virtute incluſum, quo ſublato per diſpenſationem, aut eo commutato, ex conſequenti & quaſi per accidens deſtruitur vel commutatur iuramentum, vtpote quod innitebatur illi promiſſioni, tanquam fundamento.At id priuilegium vt pote vniuerſale extendetur ad omnia vota, ac proinde ad id, quod verè eſt tale virtute incluſum in eis iuramentis. Ex conſequenti ergo extenditur ad ea iuramenta. 2. quia diſpoſitum

ſitum in vno æquiparatotum cenſetur diſpoſitum in altero *l.Tantum.ff.de ſeruo corrup.*iunct.*l.Si quis ſeruo. Cod de furtis.*& docent Gl. *c. Si poſtquam, verb.Confirmatione de elect.in 6.*quam commendat Abb.*n.10.de mut.pet.* At quoad hæc priuilegia, verè æquiparantur huiuſmodi iuramenta & vota: quippe in iis priuilegiis conceditur facultas remittendi aut commutandi obligationem ex virtute religionis ſoli Deo tanquam creditori acquiſitam: & ſolùm ſpectatur, an etiam homini ius comparatum ſit: vt euenit in iuramentis homini præſtitis. At tam voti quàm iuramenti ſoli Deo præſtiti, obligatio tantum Deo acquiritur. Ergo facultas circa vota extenditur ad iuramenta hæc. Et ideò huius ſent.ferè expreſsè eſt Caiet.2.2.*q.89.ar.9.paulò poſt princ.* vbi negari nequit eum loqui de poteſtate delegata: cùm dicat hæc verba: *Omnia iuramenta ſubſunt inferioribus Papa, quaſi eſſent vota, ſubeſſent eiſdem. Quia cui conceſſum eſt poſſe ordinare in maius, conceſſum quoque eſt poſſe in minus.* Vbi pondero ea verba, *Cui conceſſum eſt*, quæ poteſtatem delegatam important: item rationem, cui innititur, quæ procedit in poteſtate delegata. Nam poſſe Epiſcopum, cui incumbit ex poteſtate ordinaria, non innititur ei rationi, poteſt enim ſimiliter, quando vtrumque vinculum expreſsè reperitur, cùm tamen ſit maius: ſed innititur amplitudini eius poteſtatis ordinariæ. Idem tenet expreſsè Stunica *de voto,q.5.n.4.* Enr. *lib.7. de indulg c.30.n.5.* Emm.Sa *ſum.verb.Iuram.n.32.& verb.Votum*, vbi de voti irritat. *& diſpenſ.n.16.* Arag.2.2.*q.86. art.9.quat.col.ante finem.verſ.Dico quarto,& q.88.art.12. col.6.dict.1.* Viuald. *cand.ſacr.3 p.14 n.8.* Manuel *1.to.ſum.ſecunda edit.c.192. concl.10.n.30.& in bulla cruc.§.9.n.110.reg.6.* & addit.ad eum *§.9.n.111.& q.reg.to.1.q.63 art.5.*

19 Imò ſi priuilegium eſſet ad iuramenta ſoli Deo facta, id crederem extendi ad vota. Quia licèt non militet tunc prior ratio adducta num.præced.cùm tunc principalis ſit voti obligatio, ad quam debet eſſe extenſio, at militat poſterior, nempe: hæc æquiparari quoad diſpenſationem & commutationem.

20 An verò poſſint virtute eiuſdem facultatis commutari aut relaxari iuramenta, in quibus eſt turpitudo ex parte recipientis: qualia ſunt metu extorta, aut ſoluendi vſuras? dixi lib.1.diſp.32.n.16.

21 At vrgentior difficultas eſt, quando adſunt expreſsè votum & iuramentum eiuſdem rei: quidam negant facultatem delegatam ad vota extendi ad hæc duo vincula. Quia ſunt duo vincula expreſſa, quæ apertè maiora ſunt vnico conceſſo. Et confirm.quia D.Tho.2.2.*q.89.art.9.ad 2.*ait iuramentum addi voto, vt per duas res immobiles maior firmitas habeatur. Et Sotus *l.8.de iuſt.q.1.art.8.ad 2.*ait licèt vinculum iuramenti ſit minus, additum voto nexum facere implicatiorem. Tandem quia ideo Soc.Iesv, cui Paulus III. conceſſerat facultatem commutandi vota, impetrauit à Greg.XIII.vt id priuilegium extenderetur ad vota iureiurando firmata, vt conſtat ex *compend.priu.verb.Commutatio,§.1.*Sic tenent Enriq.*l.7.de ind.c 30.n.5.* Azor.*l.1. inſt.mor.c.10.q.2.& c.18.q.25.& c.19. q.19.* Man.*in bulla cruc.§.9.n.110.& in 2.to.ſum.c.100.fin. & q.reg.t.1. q. 63. a.5.*Sotbus *in comp.mendic.verb.Abſolutio 2.quoad ſaculares,in reſolutionib.quas ibi ponit.concl.8.*

22 Alij verò abſolutè docent eum, qui poteſt vota commutare, eſſe etiam licèt ſint iuramento firmata. Sic Emm.Sa *ſumma,verb.Votum*, vbi de voti irritatione & diſpenſat.*n.16.*& poteſt probari, quia cùm virtute eius priuilegij poſſint commutari & iuramenta & vota in diuerſis perſonis, poterunt quoque in eadem perſona concurrentia, iuxta doctrinam, quam *n.28.*amplectemur.2.quia æquiparantur vota & iuramenta quoad hoc (vt *n.18.*diximus.) 3. quia perinde eſt, ac ſi idem votum repeteretur: at nullus dubitaret poſſe virtute eius priuilegij hoc votum commutari.

23 Verùm ſic diſtinguendum exiſtimo. Si iuramẽtum præſtetur ad voti emiſſi confirmationẽ, tunc priuilegium cõmutandi aut relaxandi vota extendetur ad ea ſic iureiurando munita. Et in hoc caſu erit vera ſententia, n. præc. allegata. Et ſuſtinet Man. *addit. ad bullam cruc.§ 9.n.111.* Ducor priori ratione *n.*18. propoſita: tunc enim iuramentum eſt voto acceſſorium, ac proinde ſatis eſt ſola poteſtas ad tollendum voti vinculum, quo ſublato ceſſat iuramentum. Si verò non præſtetur iuramentum in voti confirmationem, ſed independenter ab illo, vt ſi quiſpiam prius iurauit ieiunium, & poſtea vouit idem: ſed ſi prius id vouit, & poſtea iurauit, non quaſi votum confirmans, ſed vel eius immemor, vel omnino independenter, tunc priuilegium erga votum minimè extendetur ad votum & iuramentum ſimul. Quòd probant argumenta *n.21.*propoſita: & in hoc caſu eſt vera ſententia ibi relata. Cùm enim ſint duo vincula diuerſæ ſpeciei, nec vnum pendeat ab alio, vt ſic illo ſublato ceſſet, fortiora ſunt vno ſolo, quod priuilegium concedit. Ergo id priuilegium non extendetur ad vtrumque. In dubio autem an iuramentum poſterius emiſſum, ſit præſtitum ad ſolùm confirmandum votũ, credo ſic præſumi: quod ſemper ſoleat ſic præſtari, quoties votum præceſſit. Sicut quando votum repetitur: quare priuilegium conceſſum circa vota, extendetur in eo dubio ad votum ſimul cum iuramento.

Ex his colligetur, an diſpenſatio voti tacito iuramento vel iuramenti tacito voto: vel ſi falsò dicatur votum emiſſum, cum ſit iuramentum: vel falsò iuramentum, cum ſit votum: vel non tantùm alterum eorum taceatur, ſed falsò affirmetur eſſe tantùm alterum, cùm tamen ſit vtrumque vinculum, ſit ſubreptitia? Et videtur talis: quia cùm ſint diuerſa vincula, diſpenſatio in altero vinculo falſo allegato, non extendetur ad alterum verum: vel in vno ſolo vero allegato, non extendetur ad vtrumque tenera concurrens. Eò vel maximè quòd diſpenſatio ſit odioſa, & ſtricti iuris, nec ad ſeparabilia extendatur (vt diximus diſp. præc.n.20.) at votum & iuramentum poſſe ſeparari conſtat. Et confirmatur, quia diſpenſatio in conſanguinitate falsò allegata, cùm reuera ſit affinitas, erit ſubreptitia. Secundò, quia eſt taciturnitas veri neceſſarij ad diſpenſationem: vel expreſſio falſi circa neceſſariam eius materiam. Cùm vtrumque vinculum diſpenſatione indigeat. Nec diſpenſantis intentio extendetur ad vinculum, quod verè ignorat. Sed ſic diſtinguendum credo: Si ſit ſolum votum, vel ſolum iuramentum Deo factum, valebit diſpenſatio, vtrumuis falſo loco alterius exprimatur: quia ſunt quoad hoc æquiparata (vt n.18.diximus) nec ad diſpenſationem refert vtrum illorum ſit: ſed ſola ſpectatur obligatio ex religionis vinculo Deo facta: quare mendacium non erit circa quid ſubſtantiale diſpenſationis: & ſic non vitiabit (vt ſuo loco dicemus.) Idem exiſtimo, ſi iuramentum & votum expreſſe facta de eadem re concurrant, quando iuramentum fuit ad voti confirmationem, modo, quem n. præc. explicui: quia tunc ſolum votum diſpenſatione indiget, & eo ſublato ceſſat iuramentum (vt dixi n.præc.) atque proinde valida erit diſpenſatio, ſiue ſolum votum exprimatur, tacito aut negato iuramento: ſiue ſolum iuramentum (quod vt conſtat, habet in ſe incluſam promiſſionem) tacito aut negato voto. Quippe ea taciturnitas aut falſitas non eſt circa diſpenſationis ſubſtantialia: at quando iuramentum non eſt in voti confirmationem, ſed independenter ab illo emiſſum, oportet, ne diſpenſatio ſubreptione notetur, vtriuſque vinculi mentionem fieri. Et hanc partem probant rationes num. præc. adductæ, argumenta ſoluentur n.26. 24

Quando autem non nouum vinculum additur, ſed idemmet repetitur, vt idem votum aut idem iuramentum: abſque dubio non opus eſt mentionem repetitionis in diſpenſatione fieri: quod millies repetitum nullam nouam obligationem inducat, ſed ſolam priſtinam confirmet, vt optimè docet Azor *lib.11 inſtit.mor.c.14.qu.1.* & probaui *l.7.diſp.17.n.25.* 25

Argum.nu.16.propoſita reſp. Ad 1.dic id concludere, ſi vtrumque vinculum æquè & directè ſoluendum eſſet. at vt ſoluatur alterum directè, quo ſublato ſoluitur aliud ex neceſſaria ſequela, non requiritur maior poteſtas. Nec 26

obſtat

obſtat eas poteſtates eſſe odioſas ac reſtringendas. Quippe in hoc euentu nulla eſt poteſtatis illius extenſio. Cum ad alterum tantum ſoluendum data ſit, quo ſublato ceſſat reliquum. Ad 2. dic nil obſtare eſſe diuerſas ſpecies: tum quia quoad diſpenſationem æquipatantur omnino (vt n. 18 probaui) Tum etiam quia per facultatem circa vota, nil conceditur directè, & per ſe circa iuramentum confirmans illa, ſed indirectè, quatenus qui liber eſt voto, eſt ſubinde liber à iuramento illud confirmante. Ad 3. dic duplex eſſe iuramentum, quoddam quod non eſt acceſſorium promiſſioni, nec illam confirmat, nec ex ipſa vim obligandi ſortitur, ſed ex ſola Dei reuerentia, qui adductus eſt in teſtem. Et huiuſmodi ſunt iuramenta, in quibus ex parte recipientis adeſt turpitudo. Quare cùm hæc non ſint acceſſoria promiſſionis nec ex ipſa vim obligandi habeant non ceſſat eorum obligatio, quamuis caſſa ſit promiſſio. Quòd ſi velis probare, eſſe acceſſoria promiſſioni: quia eo cui fit remittente illam, ceſſat eorum obligatio. Dico id non euenire, eo quod ſint acceſſoria promiſſioni: ſed quia tota res promiſſa cedit in vtilitatem eius, cui promittitur: quare illo remittente ceſſat fides ſeruanda diuino teſtimonio. Aliud verò eſt iuramentum, quod totam vim obligandi habet ex promiſſione facta Deo, & eſt ei acceſſorium, illamque confirmat, eſt vt iuramentum ſoli Deo præſtitum, de quo in præſenti agimus: & hoc pendet ex promiſſione principali, vtpote ipſi acceſſorium, & ea deſtructa per diſpenſationem, aut commutationem, ex neceſſaria conſequentia deſtruitur. Ad confirm. dic non ad libitum affirmari eſſe tunc poteſtatem circa votum. Cùm enim iuramentum non ſit principale, ſed acceſſorium, id non ſpectandum eſt, ad indagandam poteſtatem. Quia ſequitur naturam principalis, & eo ſublato tollitur, *reg. Acceſſorium, de regulis iuris, in* 6. Ad vltimum dic nos minimè vti eo argumento, imò illud n. 18. reiecimus. Ad argum. n. 21. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id concludere, quando ſunt ex æquo ea vincula. Quod nos n. 25. faſſi ſumus. Secus quando eſt neceſſarium: tunc enim non eſt neceſſaria directa poteſtas in votum & iuramentum, ſed in illud ſolum, quo ſublato ceſſat hoc. Ad confirm. fateor maiorem eſſe obligationem, etiamſi iuramentum ſit voto acceſſorium: at quia tunc ſublata voti obligatione tollitur & iuramenti, ſatis eſt: poteſtas ad votum. Ad vltimum dic meritò id priuilegium obtentũ eſſe, tum ad vitandos ſcrupulos, qui ex opinionum circa hoc varietate ſuboriri poſſunt: tum etiam quia deſeruit, vt virtute illius poſſint commutari vota iurata, etiam quando vtrumque vinculum ex æquo obligat. Ad argumenta n. 22. adducta reſpondetur. Ad 1. dic eam doctrinam procedere, quando æquè haberet quiſpiam poteſtatem in votum & iuramentum: aut hoc eſſet acceſſorium voto. Secus quando non ex æquo hoc habet, ſed ratione æquiparationis voti & iuramenti inter ſe: potens in vno poteſt in alio: tunc enim cum vtrũque vinculum non æquiparetur alteri ſoli, ſed illud excedat, nec iuramentum ſit voto acceſſorium, ſed ab eo independens, potens in alterutrum ſeorſum, nequit in vtrumque ſimul: vt potens ex priuilegio diſpenſare in 2. conſanguinitatis gradu poteſt à fortiori in 3. at nequit quando vterque gradus concurrit. Quia non habebat poteſtatem in vtrũque directè, ſed per quandam conſequẽtiam. Ad 2. conſtat ex dictis in proxima ſolutione. Ad 3. dic votũ multiplicatum non addere nouam obligationem, ſed ſolam præteritam confirmare: ſecus de iuramento addito voto. Ad argum. propoſita n. 24. reſp. Ad primum dic, licet ſint diuerſa, vincula eſſe quoad diſpenſationem prorſus æquiparata: & ideo non eſſe mendacium in ſubſtantia, ſi vnum vice alterius exprimatur. Et cum iuramentum ſit acceſſorium voto, & ſat ſit diſpenſatio in voto expreſſo, vel in ſola promiſſione in iuramento incluſa, ſatis erit alterum explicari, quamuis ſint ſeparabilia: nec hoc eſt diſpenſationis extenſio, vt proximè diximus. Secus quando ſunt diuerſa vincula non æquiparata, vel duo ſine vlla alterius ab altero dependentia. Ad confir. dic non eſſe ſimile: quia ſunt prorſus diuerſa impedimenta. Ad 2. conſtat ex dictis.

17 Vltimò deducitur, quid dicendum ſit in ea celebri quæſtione, an potens ex priuilegio legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit quando vtrumque vitium in eadem perſona concurrit? Quidam negant, id probant primò ex *l. Vim paſſam. 39. verb. Praſcript. ff. ad l. Iul. de adult.* ibi: *Præſcriptione 5. annorum crimen inceſti iunctum adulterio non excluditur.* Vbi Gloſſ. *verb. Iunctum*, ait ſeparatum tolli: vt expreſsè habetur *l. Mariti 29. verſ. Hoc quinquenniũ ff. eod. tit.* Secundo ex *l. adeò. verſ. Cum quis ff. de acquir. rerũ domin.* vbi habetur id, quod mixtum eſt, diuerſam per ſe ſpeciem conſtituere. Tertio, quia poteſtas legitimandi non eſt fauorabilis, ſed odioſa. Quod ex eo conſtat, quòd princeps proteſtatus ſe nolle hanc poteſtatem exercere, ne delinquendi anſa præbeatur *§ fin. auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Cùm ergo tranſeat in delegatum cum omnibus ſuis qualitatibus (vt notatur *l. Pomponius 13. §. Cum quis adminiculo, ff. de adquir. poſſ.*) erit quoque odioſa in perſona delegati. Quartò, quia conceſſo minori non cenſetur maius conceſſum, *c. Porro, de priuil.* at natus ex adulterio & inceſtu ſimul, odioſior eſt nato ex altero ſolo. Nam duplex funiculus ſtrictius ligat, *c. 1. de treg. & pace.* Et confir. quia grauius punitur committens adulterium cum inceſtu, *l. Adulterium cum inceſtu in pr.* ibi Bart. *ff. ad l. Iul. de adult.* Quintò, quia legitimatiò numeratur inter principi reſeruata, *§. final. auth. Quibus modis natur. effic. ſui*, quæ nunquã in generali conceſſione comprehenduntur, niſi exprimatur, *c. Quod tranſlationem, de offic. deleg.* Expreſſione ergo facta huius poteſtatis in aliquibus caſibus, nõ veniunt maiores expreſſis. *Clem. Non poteſt, de procur.* Hæc ſent. definita eſt in quadam diſputatione Bononiæ habita, vt referuntur eam tenentes. Calderinus *in ſua diſp. incipienti, Papa cõceſſit.* Ioan. Andr. *addit. ad Spec. rubr. qui fil. ſint. legit. verb. Ipſe ſoluit:* Archid. *c. Virginem, n. 2. 27. q. 1. & ibi* Bellamer. *n. 2. Anchar. reg. Acceſſorium, n. 18. fi. de regul. iuris in 6. Domin. c. Suſceptum, n. 5. verſ. Nota quod, de reſcript. in 6. Roman. conſ. 407. n. 14.* Alex. *conſ. 62. n. 18. vol. 3. & conſ. 144. n. 4. vol. 5.* Bart. Socin. *l. 2. in fine pr ff. de verb. obl.* vbi Iaſon *n. 4.* Aret. *n. 1.* Molin. *n. 59. & 60. idem* Aret. *c. At ſi clerici. §. De adulteriis, n. 37. &* 38. vbi Imol. *fine de iudiciis, & ibi* Bellam. *n. 36. q. 11. Additionat. ad Decium ibi, in noua edit. n. 114. verb. Contrarium. Fortun.* latiſſimè diſputans *l.* Gall. *§. Et quid ſi tantum. à n. 152 ff. de liber. & poſth. Lud. de Sardis, tract. de natural. liberis 2. p. tit. de legitimatione per reſcriptum. in fine. Euerardus ab æquipollentibus, n. 16. & loco è vi geminationis, n. 12. Sarmiento l. 5. ſelect. ſuper. d. l.* Gallus. *§. Et quid ſi tantum, n. 38.* Gutier. *alleg. 3. n. 20.* Borgaſius *de irregul. 2. p. tit. de interpret. deſpenſat. n. 11. Gallego de cognat. ſpirit. c. 24. n. 13.*

18 Quamvis tamen hæc ſent. ſit valde probabilis, contrariam probabiliorem reputo: poſse, nimirum, virtute illius facultatis legitimari vtroque vitio laborantem. Ducor, quòd in materia fauorabili ſub ſimplicibus contineatur caſus mixtus, ſecus in odioſa, vt docet *Bart. l. Gallus. §. Et quid ſi tantum, n. 3 ff. de liber. & poſt.* ſic concordans text. in *l. Vim. paſſam, verſ. Praſcript. ff ad l. Iul. de adult.* qui decidit ſub ſuplici non comprehendi mixtum: & *l. Si ita, in pr. ff. de lib. & poſth.* qui decidit ſub ſimplici mixtum claudi: vt prior in materia non fauorabili, poſterior autem in materia fauorabili intelligatur. Cum ergo quæſtio noſtra loquatur in poteſtate legitimandi, quæ Principis beneficiũ fauorabile eſt, fiet largiſſima interpretatio. Iuxta dicta diſp. præc. n. 4. & ita hanc partem ſuſtinent Bart. *l. 2. in pr. n. ff. de verb. obl. & ibi* Im. *n. 2.* Alex. *n. 5.* Alciat. *n. 44. &* 55. Zatius *n. 16.* Rom. *n. 62. Angelus* Peruſin. *n. 2.* Galiaula *n. 14. idem Angelus l. Clem. in fine. ff. de hered. inſtit. & d. l. Si ita. in pr n. 4.* vbi *idem* Alex. *n. 3.* Abb. *c. fi. n. 5. de ſimon.* Bald. *d. l. Si ita. in fine princ. & inſtit. de actionib. §. 1. n. 1.* Bart. Soc. *conſ. 3. n. 14. vol. 3.* Dec. *c. At ſi clerici. §. De adulteriis, in noua edit. n. 120 de ind* & ibi Alex. *de Neuo n. 23.* vbi Abb. *n.* 11. quem ſeq. *Fel. c fin. n. 8. de ſimon.* dicit de æquitate videri hanc ſententiam veram licèt attento iuris rigore fortè

opinio contraria ſit verior. Eandem tenent. Ananias *conſil.95.viſis & ponderatis,in fine* Curtius Iunior *conſ.65.n.8.* Angel.*verb.Diſpenſatio,n.9.*vbi Sylu.*q.5.n.10. Mandoſius reg 10. Cancell q.3.n.10.Spin.ſpeculo teſtam gloſ.16.n.147.* & ex Theologis, Enriq. *l.14. de irreg.c* 8.*n.*10. Emm.Sa. *ſum.verb.diſpenſatio,n.7.*Et eandem ſequuntur aliqui cum quadam limitatione, nempe, vt vera ſit, quando de præiudicio tertij non tractatur, ſecus ſi in tertij præiudiciu n cederet. Et ponit exemplum Couar.*ſtatim allegandus*, vt ſi cognatis hæreditatem defuncti inteſtati tute optimo parentibus eſſet legitimatio facienda: vel ſi extarent filij legitimi adhuc ipſo patre viuente (quamuis alij DD. huius limitationis allegandi ſolum reputent in præiudicium tertij cedere legitimationem, quando fit poſt parentis obitũ.) Et ratio huius limitationis (quam veriſſi nam re; u o) eſt, quia poteſtas legitimandi & diſpenſandi inter odioſa & reſtringenda numerantur, quando in tertij damnũ pullulat, (vt diximus n. 3.) Auctores huius limitationis ſunt, Ant.*c...*Per.*venerabilem,n.13.qui filij ſint legit.& ibi* Alex. de Neuo,*n.52.Prapoſ ibi.§. Quod autem,n.13.fin.*Paulus *d.l.2.in pr.n.4.*Felin.*c.At ſi clerici,§.De adulteriis,n.8.ad finem,de iudic.& c.Poſtulaſti,n.11.verſ.Secundus caſus eſt,de reſcript.*Iaſon *inſtit.de actionib.§.1.n.31.& ibi Angel. n.3.* Ant.de Roſellis *tract.de legitim.l.2. t.de cauſa materiali, n.1.verſ.Sed iuxta iſta quaro.Milis in repertor.lit. F.n.12. verb.Filius verſ.Filius qui eſt ſpurius. Gambara de auctoritate legati,l.10.n.202* Couar.*4.decret.2.p.c.8.§.8. n.9.*Et hanc ſequendam limitationẽ, adhuc retenta hac poſteriori ſent.affirmat Aret.*d. l.2. in pr.n. 1. & Minchaca de ſucceſſionum creatione l.2.§.22.n.51.fine*, dicit ſaltem in hoc caſu hanc ſententiam eſſe veriſſimam. Quamuis immerito hanc limitationem reprobent Iaſon *d.l.2.in pr.n.4. fine,& ibi* Alex.*n.6.& l.Si ita pr.n.3.ff.de liber.& poſthum.*

29 Intellige tamen hanc ſententiam, quando in fauorem legitimaturi conceditur hæc facultas legitimandi: ſecus quando in ipſius legitimandi fauorem. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt amplè interpretanda: in poſteriori autem ſtrictè, vt diximus n.6.& tenet Iac. de Puteo *ibi alleg.*

30 Tandem quando poteſtas legitimandi conceſſa alicui loqueretur de ſpuriis, nulla limitatione appoſita: cum ſpurius ſit terminus generalis comprehendens ſub ſe omnes ſpurij ſpecies (& tradit Bart.*l.fi.in pr. n.2.ff.de his quib. vt indig.*) extendetur etiam ad cauſam mixtam, eò vel maximè, quòd poteſtas hæc ſit fauorabilis, & latè interpretandi Et quamuis aliqui reſpondeant ſpurium eſſe terminum generalem reſpectu caſus ſimplicis, & non mixti. Sed hoc reprobat Decius *ſtatim allegandus*. Quòd natura generis ſit includere quamlibet ſpeciem, *Si quis ſic ſtipuletur, ff.ſolut. matr. & l.1. §. Dol. ff. vt bonorum rapt.* vbi Bart. Et caſus mixtus aut conſtituit tertiã ſpeciẽ, & tunc talis ſub genere cõprehenditur: vel ſi non conſtituat nouã ſpeciẽ, applicatur ſimplicibus, argumento ex *l.Quaritur.ff de ſtatu hominũ.*& ſic ſemper ſub genere includitur. Et ita hanc partem ſuſtinent Dec.*c.At ſi clerici.§ De adult.in noua edit.n.134. & duplici ſeq.de indic.& ibi* Aret.*n.42.* Couar.*4. decret.2. p.c.8. §. n.8.* quamuis minus bene teneat contrarium Alciat.*l.2.in pr.n.41.& 42.verſ.Ex ſupra dictis,ff.de verb.obl.* dicens in poteſtate legitimandi ſpuriũ non claudi mixtũ.

31 Ad arg.n.27.propoſita reſp. Ad 1.cõſtat ex dictis n.28. vbi eum textum in non fauorabilibus procedere diximus. Ad 2.reſpondet Bart.*l.2.in pr.n.2.ff.de verb.oblig.*eam legẽ non facere ad rem: quia in ea agitur quando ea commixtione mutatur rei ſubſtãtia: vt ſi ex duplicis ſpeciei materia quæ iam tertia ſpecies conficitur. Ad in noſtro caſu eadem ſpecies manet. Ad 3.dic cum Bart. Soc.*d.l.2.pr. n.14.* id tantum probare, exercitium legitimandi eſſe odioſum, tam in principe, quàm in delegato, ſecus de poteſtate. Sicut licèt diſpenſatio ipſa ſit odioſa, at poteſtas diſpenſandi eſt fauorabilis Ad 4. confirm. & 5. omiſſa ſolutione Decij *c. At ſi clerici,§. De adulteriis,in noua edit.n.120. de iudic:* quam benè reprobat Galiaula, *d.l.2.in pr. n.14. & 15.* reſpondetur cum ipſomet Galiaula, quãuis mixtum maius & odioſius ſit duobus ſimplicibus ſeorſũ ſumptis, & conceſſo minori non cenſeatur regulariter conceſſum quod maius eſt: at hoc fallit quando agitur an diſponẽs de duobus ſimplicibus ſeparatis, cenſeatur idem diſponere de ipſis vnitis. Nam in materia fauorabili dicendum eſt, ſub illis ſimplicibus comprehendi mixtum, vt probaui n 28.

DISPVTATIO III.

An diſpenſatio perſonarum diſtinctionem exigat, ita vt nequeat à Prælatis erga ſemetipſos exerceri in iis, in quibus poſſunt cum ſubditis diſpenſare?

SVMMARIVM.

An diſpenſationem impropriam poſſint Prælati erga ſe exercere n. 1.
An diſpenſatio generalis conceſſa à Prælatis, ipſos quoque comprehendat n.2
An poſſint committere confeſſario, vt cum ipſis diſpenſet n. 3 & ibi an oporteat vt ſit proprius illorum confeſſarius; vel illi intendant fateri?
An poſſint ſecum propriè diſpenſare? Refertur duplex opinio, n. 4. & 5.
Romanus Pontifex poteſt ſecum diſpenſare, n.6.
Idem de Principe ſæculari, n 7
Idem de Epiſcopis & Prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. n 8.
Idem de Prælatis regularibus etiam localibus: & an hi habeant iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſubditos, n.9.
Idem de habente poteſtate delegatam diſpenſandi cum communitate cuius ipſe eſt pars, n. 10.
An idem dicendum ſit de habente limitatam poteſtatem diſpenſandi cum certis perſonis, vel certo perſonarum numero n.11.
Satisfit argumentis, n.12.

Præmittendum eſt duplicem eſſe diſpenſationem, quædam eſt propriè dicta, quæ eſt vera iuris relaxatio, & 1 propriè actus iuriſdictionis. Alia impropriè, quæ potius dicitur licentia quædam, ſeu facultas: eſtque conſenſus quidam, ſeu approbatio ſuperioris, non relaxans obligationem legis, vt quando in conſtitutionibus regularium præcipitur, ne aliquid fiat abſque ſuperioris licentia, non intendunt conſtitutiones id opus omnino interdicere, ſed tantùm ne fiat ſine ea conditione: nec licẽtia illa eſt propriè actus iuriſdictionis, ſed cuiuſdam ſuperioritatis, & ſi de hac impropria diſpenſatione loquamur, veriſſimũ eſt, ac communi religionum vſu receptum, vt poſſint prælati ſecum diſpenſare, vtendo, nimirum, licentiis, quas dare poſſunt ſuis ſubditis. Quippe expedit vt ij, qui alij facultatem facere poſſunt, ſibi quoque facere poſſint: ne ſint peioris conditionis quàm ſubditi, nec enim habent ſuperiorẽ, quẽ facilè adire valeant. Et ita docent D. Th. *2.2.q.185.a.8.Turrecr.c.De monachis 16.q.1.*D.Ant.*3.p. t.20.c.2.§.7.Angel.verb.Monach.n.7.Syl.verb.Religio 6.q.10.& Religio 7.q.12.& Teſtam.2.q.2. d.1. Tabiena verb. Epiſcopus q.6.& ibi Armilla n.8.Viguer lib.inſtit.c.17.§.1.verſ.22. Cord.addit.ad Collectorem compendij mendicantium, verb. Accedere ad monaſteria monialium, ad fi. Manuel q. regular.t.1.q.45.a.fin.* & hi duo reprobans *Collectorem eo ver. Accedere ad monaſteria monialiũ qq. vlt.*vbi malè negauit poſſe religionum prælatos ſibi facultatem concedere in iis, in quibus poſſunt ſuis ſubditis concedere.

Secundò nec dubitandum eſt, quin quando in vniuer- 2 ſum diſpenſant prælati cum ſubditis in aliqua lege, hæc diſpenſatio ad ipſos quoq; prælatos extendatur, vt ſi prælatus religionis iuſta cauſa diſpenſet, vt aliqua die ieiunij carnes comedat totus conuẽtus, aut non ieiunet: vel Epiſcopus cum tota ciuitate, poterunt quoque ipſi eadem diſpenſatione vti. Quod hoc non ſit directè vti iuriſdictione in ſeipsũ, ſed quaſi indirectè, vtẽdo diſpẽſatione in vniuerſum cõceſſa. Sicut DD. cõmuniter, *4.d.20.*admittunt prælatos concedẽtes generaliter indulgentias, poſſe quoq; illis frui. Ne peioris conditionis ſint, quàm ſubditi. Et ita in propriis terminis tanquã rem certã tradũt Sot. *4. d.21. q.1.a.4.in fine.corp.Lud.Lop.2.part inſtruct.*vbi de indulgẽt. *c.5.col.32.verſ.Sed vtrum indulgentia.* Quanquam id pauci negarent, id quoque in indulgentiis non admittentes.

Tertiò dubitandum quoque non eſt, poſſe prælatos ſuo 3 confeſſario committere, vt cum ipſis diſpenſet in iis omnibus, in quibus poſſunt cum ſubditis ipſi diſpenſare. Ne dete

deterioris conditionis ſubditis ſint. Cum ſubditi præ manibus habeant prælatum potentem cum illis diſpenſare. Atque duriſſimũ eſſet cogere prælatos ſoli Pontifici ſummo ſubditos ipſum adire, ad quamvis diſpenſationẽ obtinendam. Et ratio eſt, quia non repugnat quempiã huiuſmodi iuriſdictionem in ſemetipſum exercere, etiam in abſolutione ſacramentali, committendo confeſſario vt ipſum prælatum abſoluat: vt conſtat ex communi & veriſſima ſententia, aſſerenti confeſſarium Pontificis ab ipſomet ſortiri iuriſdictionẽ ad illum abſoluendum. Ergo à fortiori id non repugnat in diſpenſatione. Item quia dum *c. fin. de pœnit. & remiſſ.* indulgetur Epiſcopis & prælatis exemptis poſſe eligere ſibi confeſſarium, quamuis ibi textus de ſola abſolutione ſacramenti mentionem faciat: at mens eius fuit his prælatis proſpicere in omnibus, per illum confeſſariũ, quæ poſſunt ipſi in ſubditos exercere. Et ita loquentes de Epiſcopo fatentur. Palud. 4. *d.* 38. *q.* 4. *a.* 4. *concl.* 4. *n.* 41. Gabr. 4 *diſt.* 17. *q.* 2. *a.* 3. *dub.* 2. *in princ.* D. Ant. 3. *p. t.* 17. *c.* 2. *§.* 2. *ſtatim in princ.* Angelus. *verb. Confeſſio* 3. *n.* 7. Sylu. *verb. Confeſſor* 1. *q.* 9. Tabiena *verb. Abſolutio* 1. *n.* 17. *q.* 17. Maiol. *l.* 2. *de irregul. c.* 2. *n.* 12. *& lib.* 5. *c.* 51. *n.* 7. Enriq. *l.* 6. *de pœn. c.* 4. *n.* 3. *in comment. lit. I. & c.* 7. *n.* 5. *in commento lit. B. & l.* 7. *de indulgent. c.* 28. *n.* 1. *in comm. lit. H.* Ant. Gomez *in expoſit. Cruciatæ clauſula* 10. *n.* 85. Sayro *in theſauro caſuũ t.* 1. *l.* 7. *c.* 14. *n.* 5. Emm. Sa *ſum. verb. Confeſſ. n.* 17. *verſ. Confeſſor Epiſcopi, & verb. Religio n.* 47. *verſ. Prælati in religione.* Et idem docent Enr. & Emmanuel Sa *eiſdem locis* (& meritò) de prælatis religionis. Poteſt enim confeſſor ab ipſis electus, ex eorum commiſſione cum ipſis diſpenſare in omnibus, in quibus ipſi prælati poſſunt cum ſubditis. Et bene addunt Maiolus, & Sayro *ibid.* & Suarez *de cenſuris, diſ.* 41. *ſect.* 1. *n.* 9. dicens id decreuiſſe congregationem Cardinalium, idem eſſe dicendum de caſibus occultis conceſſis Epiſcopo, in Tr. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* Si enim Epiſcopus im eos incidat, poteſt abſolutione & diſpenſatione ſui confeſſarij ad id electi ab ipſo vti. Neq; exiſtimo oportere vt prælatus illi ſacerdoti fateatur, aut illi intendat fateri: ſed ſatis eſt, vt ipſi concedat abſolutionis ſacramentalis impendendæ ipſi prælato licentiam: vel aliàs ſacerdos ille iuriſdictionem habet audiendi confeſſionem illius prælati, aut illum eligat ad hanc ſolam diſpenſationem faciendam. Quia iuriſdictio illa cum prælato diſpenſandi, ſicut & abſoluendi, ab ipſo prælato emanat: vel à Pontifice qui *c. fi. de pœnit. & remiſſ.* conceſſit prælatis exemptis poſſe eligere confeſſores.

4 Difficultas autem tota eò pertinet, an poſſint prælati ſecum directè, & verè, ac propriè diſpenſare. verbi gratia, in votis, irregularitatibus, præceptis Eccleſiæ, atque in cæteris omnibus, quoties id poſſunt cum ſubditis? Et poteſt quidem hoc controuerti tam de ſummo Pontifice, quàm de aliis prælatis in fauoribus. Diuerſimodè enim loquuntur DD. de his. Et 1. id generaliter negant, exprimentes etiam ſummum Pontificem Ant. *c.* 1. *n.* 10. *de conſt. & ibi* Imol. *n.* 7. Al. de Neuo *n.* 66. Baron. *n.* 108. Decius *conſ.* 51. *n.* 10. *vol.* 1. Supplẽ. Gabr. 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 5. *col. antepenul. ver. Si quæritur an quiſpiam* Et poteſt id probari primò. Quòd nemini auctoritatem in proprio facto præſtare integrum ſit, *l.* 1. *ff. de author. & conſenſu tuto.* ibi. *Regula eſt iuris ciuilis in rem ſuam auctorem tutorem fieri nõ poſſe. Et clem.* 2. *de reb. Eccl. non alien.* vbi decernitur valere vnionẽ alterius Eccleſiæ, vel ſingulari præbendæ capituli factam per Epiſcopum, de conſenſu capituli: ſecus ſi ipſi capitulo vnio fiat. Cuius rationem reddit *ibi* Gloſſa, *verb. Capitulo*, quod in priori caſu non præſtet auctoritatem capitulum in facto proprio, ſecus in poſteriori. Secundò quia idem ſuper ſemetipſum iuriſditionem exercere nequit *l. Ille à quo, verſ. Tempeſtiuum, ff. ad Trebel. & l. penult. ff. de recep. arb.* & docent D. Th. 4. *d.* 20. *q.* 1. *art.* 5. *q.* 4. *ad* 1. *Angles florib.* 2. *p.* vbi de indulgentiis, *a.* 3. *diff. c.* 2. *dub. vnico.* Et ita Durand. 4. *d.* 20. *q.* 5. *n.* 6. ne contra fere omnes tueatur indulgentias non poſſe comparari ab eas concedenti, quaſi coactus aſſerit conceſſionem indulgentiæ non eſſe actum iuriſdictionis, ſentiens adeò repugnare vſum iuriſdictionis erga ſemetipſum, vt nec vſum iſtum indirectum admittere velit. At diſpenſare cum aliquo eſt erga eum iuriſdictionem exercere. Diſpenſatio enim propria eſt actus iuriſdictionis. Ergo nec Pontifex valet ſecum diſpenſare. Et confirm. Quia diſpenſare eſt actus ſuperioris in ſubditum atque ideò diſpenſatio non ſubditis minimè prodeſt. At nemo ſe ipſo ſuperior eſſe poteſt. Tertiò, quia eiuſdem eſt ligare & ſoluere, *c. Inferior, d.* 21. *& c. Cum inferior, de maior. & obe.* at nemo poteſt ſe lege aliqua ligare, vt conſtat etiam de ſupremo Principe, quem ſuis legibus quoad vim coactiuam non ligari docent vniuerſi. Nec igitur poterit ſe ipſum à regis obligatione abſoluere, ſecum diſpenſando. Quartò, idem conſtat ex *cap. fin. de inſtit.* vbi deciditur eum, qui beneficium cõferre poteſt, non poſſe ſe ipſum inſtituere. Et redditur ratio his verbis: *Cum inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis.* At diſpenſans eſt beneficium diſpenſationis impertiens: is verò cum quo diſpenſatur, eſt id beneficium recipiens. Et confirm. quia communis Theologorum ſent. 4. *d.* 20. ſuſtinet, nec Romanum Pontificem poſſe ſibi indulgentias concedere. Cuius rationem reddit *ibi* Palud. *q.* 4. *a.* 3. *n* 49 *concl.* 5. eo quod inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis. Et hæc ſententia probabilis eſt.

Alij autem ſoli Rom. Pontifici concedunt poſſe ſecum 5 diſpenſare, negantes id prælatis aliis inferioribus. Ducuntur, quod in prælatis inferioribus non reperiatur pleniſſima poteſtas, qualis eſt in Pontifice, ſed habeant poteſtatem immediatè deriuatam ab illo, iuxta veriorem ſententiam. Neque vigeat neceſſitas in eis, quæ cogit Pontifici concedere. Hinc enim caret ſuperiore, quem adeat ſecum diſpenſaturum: at illi Pontificem habent. Et confirm. ex *c. Magnæ, de voto*, vbi Innocent. III. loquens cum Trecenſi Epiſcopo, qui peregrinationem, ob certam cauſam quæ iam ceſſaret, vouerat, quaſi ipſum laudans ait noluiſſe illum abſque Sedis Apoſtolicæ conſilio voti obligatione ſe exemptum iudicare, vbi Gloſſa *verb. Conſilio*, ait: & bene, *Quia nemo iuramentum vel votum ſuum debet interpretari*. Secundò, quia cum diſpenſatio ſit in lege ſuperioris, nequeunt prælati eam poteſtatem ſecum diſpenſandi habere niſi ex præſumpta ſuperioris commiſſione. At ratio dictat eam commiſſionem non præſumi. Cum non expediat eos ea poteſtate in ſemetipſos vti: cum per cõfeſſorem poſſint ſibi ipſi conſulere, vt numero tertio diximus. Et confirm. quia ideo poteſt ſuperior in voto ſubditi diſpenſare, quia ea voluntas, qua ſe obligauit, erat ſuperiori ſubdita. At voluntas prælati ſibi non eſt ſubdita; ergo nequit ſecum diſpenſare. Et ideò hanc partem expreſſè videntur tueri, Felinus *c.* 2. *n.* 20. *de ſponſal. & c.* 1. *n.* 33. *de conſt. & ibi* Decius *in* 2. *lectura, in nou. ed. n.* 24. vbi tanquam quid ſpeciale aſſerunt poſſe Pontificem ſe à proprio iuramento abſoluere quod careat ſuperiori: nec ligetur iure pontificio petenti diſtinctionem inter dantem & accipientem. Et expreſsè tenent, Abb. *c. Magnæ, n.* 2. *notab.* 1. *de voto, & c. At ſi clerici §. de adulteriis, n.* 10. *de iudic. & ibi* Anton. 17. Dec. *in noua edit. n.* 109. Alex. de Neuo *n.* 17. Hippol. *n.* 101. Milis *in repert. lit. D. n.* 23. *verb. Diſpenſatio, verb. Diſpenſare poteſt contra propriam.* Henricus Bottæus *tractatu de Syn. Epiſc.* 2. *p. a.* 4. *n.* 13. Roſel. *verb. Votum* 5. *n.* 2. Ang. *verb. Votum* 4. *n.* 7. Sylu. *verb. Votum* 4. *q.* 3. *fi.* Tab. *verb. Iurare, q.* 20. *n.* 21. Paulus Borgaſius *de irr. p.* 6. *cit. de voto*, *n.* 161. Ant. Gom. *in expoſit. Cruciatæ, clauſula* 10. *n.* 78. Et ex Theol. Palud. 4. *d.* 20. *q.* 4. *a.* 3. *concl.* 5. *n.* 49. *& d.* 38. *q.* 4. *a.* 4. *concl.* 4. *n.* 41. Enriq. *tribus locis*, quos *n.* 3. allegaui Azor. *l.* 5. *inſt. moral. c.* 15. *q.* 6. Et loquentes de religionum prælatis negant ſecum poſſe diſpenſare, Collector *priuilegiorum mendic. verb. Accedere ad monaſteria monialium, q. vlt.* & *ibid.* Cord. *in additionib. ad finem.* Manuel *q. reg.* 1. *to. q.* 45. *a. fi.* Limitant tamen hoc Dec. *d. §. de adulteriis, n.* 109. & *ibi* Hippolytus *n.* 105. Pal. 4. *d.* 38. *q.* 4. *a.* 4 *concl.* 4. *n.* 41. Corduba *proximè* allegatus, niſi periculum ex mora adeundi ſuperioris immineret. Obſerua etiam omnes hos Doctores expreſsè nega-

te hanc poteſtatem in prælatis inferioribus, & ita eam in Pontifice videri ſupponere. Qui autem expreſsè in Pontifice eam concedunt, referuntur, num. ſequen:i, fine. Et
9 hæc quoque ſententia valde probabilius eſt.

I. Tamen concluſio ſit. Probabilius eſt, poſſe Roman. Pontificem erga ſe ipſum diſpenſare in iis omnibus, in quibus poteſt cum ſubditis. Ducor, quòd ſuppoſito nullatenus repugnare iure naturæ hanc diſpenſandi iuriſdictionem ab aliquo erga ſe ipſum exerceri: id pleniſſimæ poteſtati Pontificis nulli iuri humano ſubiecti negandum non eſt. At nullatenus id repugnare probatur ex ſequentibus. Primò, quia iuriſdictio hæc ſecum diſpenſandi non eſt contentioſa, quæ teſtium probationem ac partis citationem deſideret: vt vel ſic diſtinctionem perſonarum exigat, quaſi iniquũ ſit in propria cauſa ſibimet ius dicere contra ius ab aduerſario intentum, *l. vnic. C ne quis in ſua cauſa*. Sed ſolam poſtulat veluti directionem ex prudenti iudicio ad perpendendam diſpenſationis cauſæ iuſtitiam. Quod non repugnat erga ſe ipſum ab aliquo haberi: quãuis expedientius foret alieno iudicio ſtare. Neque eſt hæc iuriſdictio aliqua punitiua ſeu coactiua, quam in ſemet exerceri repugnat. Sed eſt voluntaria iuriſdictio, ac proinde huiuſmodi repugnantia caret. Nec pertinet ad abſolutionem ſacramentalem, quæ iure diuino poſtulat diſtinctionem perſonalem inter abſoluentem & abſolutum. Atque ita diſcrimen hoc conſtituerunt, D. Thom. 4. *d.* 20. *q.* 1. *a.* 5. *queſtiunc.* 4. *ad* 3. & *ibi* Durand. *q.* 4, *n.* 10. Led. 2. *p.* 4. *q.* 29. *a.* 4. *fine.* aſſerentes actum, qui inſtar ſententiæ exercetur, vt excõmunicare, non poſſe ab aliquo erga ſe ipſum exerceri, ſecus de actu, qui per modum diſpenſationis fit. Et Sotus 4. *d.* 21. *q.* 1. *art.* 4. *in fin. corporis*, & Lud. Lop. 2. *p. inſtruct.* vbi de indulgentiis, *c.* 5. *col.* 33. *ante verſ. Praeterea circa illam q.* vbi reſpondentes argumẽto probãti nõ poſſe prælatum conſequi indulgentias, quas generaliter populo concedit: eo quo hæc conceſſio ſit actus iuriſdictionis, qua nequit quiſpiam vti erga ſe: dicunt neminem poſſe vti iuriſdictione in ſe ipſum, ſe cogendo, aut ſacramentaliter abſoluendo quia hic actus eſt perſonalis vnius in alterum. Vbi clarè extra hos duos caſus videntur admittere vſum iuriſdictionis in ſemetipſum. Et Valentia *p.* 4. *diſp.* 7. *q.* 10. *punct* 3. *col.* 3. *verſ. Secundò aſſerimus*, aſſerens prælatũ obtinere poſſe indulgentias ab ipſo conceſſas, eam reddit rationem. Quia licèt is ſit actus iuriſdictionis, non eſt talis, qui vim coactiuam exerceat, ita vt neceſſarium ſit eum exerceri circa aliquem alium. Et confirm. quia in voluntaria iuriſdictione poteſt quis plurium vices ſuſtinere dummodo exercitium vnius actus non obſtet exercitio alterius. Quod latè probat, Abb. *c. Ex litteris, n.* 11. *de prob.* Et conſtat ex *l. Si conſul. ff. de adopt.* vbi ſi filius familias præſes ſit, poteſt ſemetipsũ emancipare, vel in adoptionẽ tradere. Et ex *l. Vna. ff. de offic. conſ.* vbi conſul apud ſemetipſum poteſt manumittere ſeruum ſuum: atque ita repræſentat perſonam domini, ac perſonam conſulis. Et ideo Abb. *d. c. Ex literis, n.* 12. concludit poſſe quempiam vices duorum ſuſtinere, niſi ſpecialiter ſibi interdicatur. Quare idem Abb. *c. fin. n.* 5. *de inſtitut.* vbi decernitur eum, ad quem dignitatum collatio ſpectat, non poſſe ſe ipſum inſtituere: reddita ratione, quod inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonali: opponit varios textus probantes integrum eſſe alicui ſuſtinere vices duplicis perſonæ, & ita videri idem dicendum in caſu illius textus. Reſpondet hoc deficere in caſu illius textus, eo quòd pernicioſi exempli eſſet ac ambitionem ſapiens, ſi prælatus beneficia, quorum diſtributor eſt, ſibi conferret. Et remittit huius quæſtionis reſolutionem ad id, quod ipſemet dixerat *c. Ex litteris, de prob.* vbi *n.* 11. & 12. ſuſtinet in iuriſdictione voluntaria, quando non eſt ſpecialiter vetitum, poſſe eundem vice plurium fungi. Vnde dum ille textus *d. c. fin.* reddit eius deciſionis rationem, quòd inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: dicendum eſt hanc rationem non eſſe generalem: vt conſtat ex textibus in contrarium adductis, & ex doctrina Abbatis allegata: ſed eſt ſpecialis in illo caſu, vt vitetur iniquum ambitionis exemplum in prælatis. Quod amplius conſtat ex *c. Per noſtras de iure patron.* vbi decernitur nullum ſe ad dignitates præſentare poſſe, redditur ratio his verbis: *Nullus ſe ingerere debet Eccleſiaſtica prælationis officiis.* 2. quia neq; in naturalibus ea repugnantia inuenitur. Quippe idẽmet ſecundum diuerſas rationes poteſt eſſe agens & patiens reſpectu ſui ipſius, vt potentia viſiua, quàtenus exercet actum viſionis egit: & quatenus ſubiectum eſt illiuſmet actus, patitur. Nedum in moralibus id non repugnabit: Et ita ſacerdos miniſtrans ſibi Euchariſtiam, quatenus miniſtrat, dicitur ſibi conferens, quatenus autem recipit, dicitur recipiens. Atque in iure canonico eandem perſonam ſecundùm diuerſas rationes diuerſa munera obire, ac eſſe ſubditum, ac ſuperiorem reſpectu ſui ipſius, inuenimus, vt cõſtat ex *c. Quod ſicut. §. Super eo, de elect.* vbi reprehenditur Archiepiſcopus, qui nondum recepto pallio ordines contulit: quod non tanquam ſimplex Epiſcopus, cum talis non eſſet, ſed tanquam Archiepiſcopus, cui interdictum eſt pontificali exercitio ante pallium receptum, id fecerit. Atque ideo immunis culpæ foret, ſi antea Epiſcopus eſſet, vbi Gl. *verb. Tanquam*, inde infert quædam facere quempiam tanquam alium: & allegat *c. ſi Eccleſia in fin.* 23. *q.* 4. quod eſt deſumptum ex D. Aug. *epiſtola* 50. *ad Bonifacium*, vbi dicitur regem inſeruire Eccleſiæ quatenus homo eſt, viuendo fideliter, quatenus autem rex eſt, iuſtas leges indicendo. Et *c. A collatione, de appell. in* 6. cum appellatio diſtinctionem perſonarum inter iudicem à quo, & iudicem ad quem deſideret, & vt fiat ab inferiori iudice ad ſuperiorem, decernitur à collatione facta per Epiſcopum cum capitulo poſſe appellari ad ipſum Epiſcopũ, ſi ibi vt Canonicus interfuerit, ſecus ſi vt Epiſcopus, & Bald. *l. Eos. in prin. n.* 2. *C. de appellat.* tradit appellatione facta ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ſi Epiſcopus mox creetur Archiepiſc. illius diœceſis, ad quam appellatum eſt, poſſe eum cognoſcere de illa appellatione, inſtar noui hominis. Non ergo repugnat Pontificem vt hominem ſibimet quatenus Pontifici ſubdi. Sicut Epiſcopus quatenus canonicus, ſubditur ſibimet tanquã Epiſcopo: & quatenus Epiſcopus, ſubditur ſibimet quatenus Archiepiſcopo poſtea facto, vt in exemplis traditis cõſtat. Secundò prob. quia ſi bene res perpendatur, nil refert vtrum prælatus in vniuerſum diſpenſans cum communitate, poſſit ea diſpenſatione frui: an ſeorſum cum ſingulis diſpenſans ſecum quoque ipſemet diſpenſet. Nam in vtroque caſu idem erga ſe ipſum iuriſdictionẽ exercet, ac vice ſuperioris & ſubditi fungitur: ſuperioris quidem, quatenus diſpenſat, ſubditi verò, quatenus ſecum diſpenſatur. Cuius ſignum eſt, nullum ex ea communitate, qui ſubditus non ſit, poſſe diſpenſatione frui. Atque ita Doctores, quos in prima ratione huius concluſionis adduximus, vt defendant poſſe prælatos conſequi indulgentias ab ipſis conceſſas, coguntur dicere actum huiuſmodi iuriſdictionis non deſiderare veram perſonarum diſtinctionem. Adde. ſi iuriſdictio ad diſpenſandum eius eſſet naturæ, vt veram perſonarum diſtinctionem poſtularet, qualis eſt iuriſdictio punitiua, ſeu coactiua, vt poteſtas communicandi, nullatenus etiam in vniuerſitatem exercita poſſet comprehendere exercentem, vt ſi Pontifex omnes alicuius delicti reos excommunicet, non comprehenditur ipſemet eidem delicto obnoxius: & id em de Epiſcopo excommunicanti. Ergo iuriſdictio diſpenſandi non petit neceſſario diſtinctionem realem perſonarum. Dices fortè eam generalem diſpenſationem non prodeſſe diſpenſanti, ex vi voluntatis eius, ac poteſtatis, ſed ex poteſtate ac voluntate ſuperioris, quoties illum habet, vel Chriſti, ſi Papa ſit. Sicut quando Princeps legem edit, ita ligatur quoad vim directiuam, non ex ſua voluntate, ſed ex naturali ac diuino iure. At facilè hæc euaſio impugnatur. Cùm neque ea ſuperioris aut Chriſti diſpenſandi voluntas cum prælato generaliter diſpenſandi conſtet ex aliquo iure diuino aut Pontificio. Nec eſt ſimile quod adducitur: quia in eo ſimili reperitur

ius

ius naturale dictans rationi diſſonare Principem, qui caput eſt, non conformari cum membris, in moribus qui ex eius poteſtate ac voluntate pendent. At in noſtro caſu non eſt principium naturale id dictans in diſpenſatione. Cùm facilè ſibi Pontifex conſulere poſſit, committens ſuo confeſſario vt ſecum diſpenſet. Quod omnes admittunt (vt num. 3. diximus.) Colligitur ergo apertè id proficiſci ex voluntate ac iuriſdictione prælati ad diſpenſandum ſecum: ac proinde non repugnare exercitium huius iuriſdictionis in ſemetipſum. Tertiò, quia cum nil æquè requirat perſonarum diſtinctionem, ac iuſtitiæ actus, ſi quidem de eius ratione eſt eſſe ad alterum, datur iuſtitia eiuſdem perſonæ ad ſemetipſum diuerſis rationibus conſideratam, vt conſtat in Chriſto Domino noſtro, qui vt Deus homo ſatisfecit de rigore iuſtitiæ, & quatenus vna erat ex perſonis diuinis, ſibi ipſi ſatisfecit. Et debitor incertorum de rigore iuſtitiæ ſoluit, ſi ſibi quatenus pauper eſt, debitum aſſumat. Atque adeò vt debitor ſatisfecit de iuſtitia, & vt pauper eſt is, cui ſatisfactio fit. Et ideo pro hac concluſione ſunt apertè DD. quos in prima eius probatione retuli, quatenus admittunt poſſe hanc iuriſdictionem ab aliquo erga ſemetipſum exerceri. Et in propriis terminis ſuſtinent hanc Fel. *c.2.n.20. de ſponſ. & c.1.n.33. de conſt. & ibi* Dec. *in 2. lectura in noua edit. n.24.* & id colligunt ex Abbate *ibi n.7. & cap. Propoſuiſti n.13. de conceſſione prab.* dicenti non poſſe Pontificem ſe abſque cauſa legitima à iuramento abſoluere: quaſi ſentienti à contrario ſenſu id poſſe ex iuſta cauſa. Eandem tenent Syluest. *verb. Lex. q.14. fin.* Tabiena *verb. Iurare, q.20. n.21.* Corradus *in templo omnium iudicum, lib.1. cap.1. §.3. verſ.6.* Flamin. *de reſign. benefic. l.3. q. vlt. n.130.* Ant. Gom. *in expoſ. Cruciata clauſul. 10. n.87.* Et ſupponunt Couar. *c. Alma mater. 1.p. §.1. n.7.* & Corduba *in quæſt. lib.4. q.1. col.4. verſ.4. idem probatur,* vbi dicunt non poſſe Pontificem ſecum abſque cauſa diſpenſare. Atque adeò à contrario ſenſu ſupponere videntur poſſe cum cauſa. Et ex Theologis docent Palud. 4. *d.38. q.4. a.4. concl.4. n.41. & ibi* Mayronis, *q. vn. fin.* Caiet. 1.2. *q.96. a.5. col.3. verſ. Ad hoc dubium præmittenda ſunt* Sotus *4. d.18. q.1. art.5. conc.2. & lib.1. de iuſt. q.6. art.7. ad fi. verſ. Quando autem.* Ledeſma *2.p.4. q.29. art.4. fine.* Iacobinus *de concil. l.7. a.5* Suarez *3. tom. in 3.p. q.82. a.11. diſp.36. ſect.2. col. antepen. verſ. Soles verò, & 4. tom.* vbi de indulgentiis, *diſp.52. ſect.1. n.20.* Enriq. *l.6. de pœnit. c.4. n.3. in comment. lit. I. & c.7. n.5. & l.7. de indulg. c.28. n.1. in comment. lit. H.* Azor. *lib.5. inſt. moral. c.15. q.6.*

7 II. Concluſio Idem dicendum eſt de ſupremo Principe ſæculari, poteſt enim ſecum diſpenſare in iis omnibus temporibus, in quibus poteſt erga ſubditos. Quòd habeat pleniſſimam ac ſupremam poteſtatem in temporalibus, ſicut Pontifex in ſpiritualibus. Item quia *c. Per venerabilem, qui filij ſint legit.* decernitur regi integrum eſſe ſobolem propriam illegitimam legitimare, diſpenſando cum ea quoad ſucceſſionem ad dignitates temporales. Qua in re ſecum met quoque diſpenſat in lege hæc interdicenti, & ita Syluı. *verbo. Lex, q.14. fin.* generaliter loquitur dicens poſſe principem ſecum diſpenſare.

8 III. Concluſio. Probabilius quoque reputo poſſe Epiſcopos ſecum diſpenſare in iis omnibus caſibus, in quibus poſſunt cum ſubditis. Ducor, quod 2. ratio n.6. adducta ad probandum hoc poſſe Pontificem, habeat eandem vim in Epiſcopis. Cùm dicendum ſit poſſe eos vti diſpenſatione generali, quam concedunt ciuitati, vt probat ratio, quam n.2. poſui, atque Sotus & Lud. Lopez *ibi allegati* hoc aſſerentes loquuntur vniuerſaliter de prælatis. Secundò, quia vti hac iuriſdictione erga ſe ipſum non repugnat iure naturæ, (vt n.6 ſatis oſtendimus) nec etiam iure aliquo Eccleſiaſtico. Nam (vt eod. n.6. probaui) ius Eccleſiaſticum petens diſtinctionem perſonalem inter dantem & accipientem, non generaliter id decidit, ſed in caſu ſpeciali collationis beneficiorum, ad vitandum pernicioſum prælati exemplum. Ergo id Epiſcopo concedendum eſt. Eo vel maximè, quod Epiſcopus ſit prælatus ordinarius in ſua diœceſi, atque in illa poſſit quidquid Pontifex in toto orbe, niſi Pontifex ſibi reſeruet (vt probaui lib.1. diſp.61. n.3.) At textus non reperitur hoc Epiſcopis interdicens. 3. quia aliqui ex opinantibus contrarium (vt retuli n.5. fine) fatentur poſſe Epiſcopos ſecum diſpenſare, quando nequit commodè ſuperior adiri. At tunc adhuc non viget neceſſitas. Quia poſſunt à confeſſario petere, vt cum illis diſpenſet. Tandem quia non video qua ratione hoc Pontifici concedatur, & non Epiſcopis. Cum rationes probantes id non competere Epiſcopis, idem quoque de Pontifice probant (vt n.4. vidimus) Nec plenitudo poteſtatis Pontificiæ eiuſve neceſſitas, id ſpeciale eſſe in Pontifice ſuadeat. Quæ ſunt rationes, quibus id probant eam differentiam ſtatuentes (vt n.5. vidimus.) Non plenitudo poteſtatis. Quia hæc plenitudo præ cæteris prælatis, in eo ſolo verſatur; quod ſit generalis in toto orbe, ab ipſaque omnium prælatorum poteſtas deriuetur, poſſitque ex iuſtis cauſis coarctari. Et nullus eſt textus nec ratio probans ad eam pertinere, vt ſolus Pontifex poſſit ſecum diſpenſare. Non etiam id ſuadet neceſſitas Pontificis ſuperiore carentis, quem adeat vt ſecum diſpenſet. Quia confeſſorem habet, cui committere poteſt, vt ſecum diſpenſet (vt diximus n.3.) Pro hac ſent. faciunt D. Thom. Turrecr. D. Ant. Angelus, Sylu. Tabien. Armill. Viguer. vbi eos retuli n.1. tradunt enim Monachũ factum Epiſcopum poſſe ſecum diſpenſare in obſeruantiis regularibus, ſicut poteſt prælatus religionis ſecum. Pro eadem parte ſunt DD. quos num. ſeq. referam, id concedentes de Prælatis regularibus, qui tamen non tanta poteſtate gaudent, quanta Epiſcopi. Et generaliter de prælatis loquens id docet Manuel *in bulla cruciata. §.8. dub.6. n.11. & in 2. tom. ſum. c.30. n.4* Quare idem prorſus dicendum eſt de prælatis aliis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nulli Epiſcopo ſubiecta. Quia in iuriſdictione non diſtinguũtur ab Epiſcopis. Et ideo militant eædem prorſus rationes.

IV. Concluſio idem cenſeo de prælatis regularibus ſi-
ue generalibus, ſiue prouincialibus, ſiue præpoſitis locali- 9
bus, qui toti domui præſunt, & eorum abſentium vices gerentibus: vt ſunt vicerectores, vicepriores: hi enim omnes poſſunt ſecum diſpenſare in omnibus iis, in quibus poſſunt cum ſubditis Quod hi omnes iuriſdictione quaſi Epiſcopali fungantur in ſuos religioſos, ac poteſtate ordinaria diſpenſandi in ieiuniis, ac votis ſubditorum, ac aliis præceptis, ratione ſui muneris, inſtar Epiſcoporum cum ſuis ſubditis, vt bene docet Azor *ſtatim allegand.* Et prælatos regulares habere auctoritatem quaſi Epiſcopalem in ſuos ſubditos probat Nauar. *l.1. conſ. in 2. edit. tit. de temp. ord. conſ.36. n. vn. & in ſum. c.12. n.75.* & ratio eſt, quia ſunt paſtores ordinarij ſuorum religioſorum: ſicut Epiſcopus ſæcularium. Ergo idem dicendum eſt de ipſis quod de Epiſcopis diximus n. præc. Secundò, quia militat eadem ratio, n.6. adducta, quam n. præced. in Epiſcoporum fauorem ponderauimus. Dum enim cum toto conuentu diſpenſant, eadem poſſunt frui diſpenſatione. Tandem quia non debent eſſe in hoc peioris conditionis quàm ſubditi, cum quibus ipſe ſuperior diſpenſare poteſt. Et ideò hanc partem tenent Armilla *verb.* Monach. *n.9.* Molina *to.1. de iuſt. tract.2. diſp.247. verſ. Religioſus tamen.* Emman. Sa *ſumma verb. Religioſus, n.47. verſ. Prælati in Religione.* Azor. *lib.7. inſtit. moral. c.19. q.6.* Manuel *duplici loco allegato n. præced.* & fauent D. Thom. & alij, quos *num. præc.* allegaui, dicentes poſſe prælatos regulares ſecum in obſeruantiis regularibus, ſicut cum ſubditis diſpenſare.

V. Concluſio. Idem cenſeo, vbi quiſpiam non haberet
ordinariam, ſed delegatam diſpenſandi poteſtatem in 10
vniuerſum, cum aliqua communitate, cuius ipſe eſt pars. Non poſſet in iiſdem rebus ſecum quoque diſpenſare. Tũ quia poteſtas illa non eſt limitata. Tum etiam ne peioris conditionis ſit, quàm cæteri ex ea communitate. Demum quia procedit ea ratio duplici n. præced. ponderata in ordinarium fauorem, nempe ipſum diſpenſantem cum eadem communitate poſſe quoque illa diſpenſatione frui.

Et ita Manuel 2.*tom.ſum.c.*30.*n.*4.fatetur hoc, ſiue poteſtas diſpenſandi ſit ordinaria, ſiue delegata.

Vltima concluſio. Quia ſi haberet limitatam diſpenſandi poteſtatem cum certis perſonis,vel cum determinato perſonarum numero,quamuis eæ non exprimantur,nequiret ſecum diſpenſare. Prior pars conſtat,quia poteſtas illa non extenditur vltra conceſſionis limites. Cum ergo ſit ad certas perſonas, in quibus ipſe non comprehenditur,non poterit erga ſe ipſum. Poſterior verò pars probatur,quia cùm ſit ad certum numerum præſcripta,non videtur mens concedentis, vt in eo comprehendatur ipſe delegatus. Item quia deficit ratio potiſſimum ponderata n.præced. Cùm huic nulla communitas ſubſit, cum qua diſpenſare poſſit:ſed cum numero determinato poteſt.

11 Ad argum.4.propoſita reſp. Ad 1.dic in iis caſibus eſſe ſpeciale, gratia fraudum vitandarum:ac proinde num. 6. probauimus in multis iuriſdictionis voluntariæ actibus poſſe quempiam in rem ſuam auctoritatem præſtare,vt in emancipationem ac ſerui manumiſſionem. Ad 2.& confirm.conſtat ex dictis n.6.vbi probauimus iuriſdictionem voluntariam hanc poſſe ab aliquo in ſemetipſum exerceri:& ſatis eſſe,ſi eadem perſona reſpectu ſui ipſius ſit ſuperior & inferior ſecundùm diuerſas rationes. Ad 3. dic diſtinguendum eſſe id axioma, eiuſdem eſſe ligare & ſoluere: eſt enim verum ad hunc ſenſum, vt nemo poſſit in vniuerſum ſoluere legem,niſi qui illa ligare poteſt.At intellectum in quolibet caſu ſpeciali non eſt vniuerſaliter verum. Sed ipſemet qui facultate diſpenſandi cum communitate gaudet, quamuis ſeipſum nequeat lege ligare, poteſt tamen ſecum diſpenſare.Sicut videmus Epiſcopum qui lege ieiunij generali non ligat,poſſe in illa lege in caſu ſpeciali diſpenſare, licèt nequeat illam in vniuerſum ſoluere.Ad quartum conſtat ex dictis n.6.vbi probaui eam deciſionem non eſſe generalem, ſed reſtringi ad beneficiorum collationes. Ad confirm. dic ſatis probabile eſſe contrarium,vt de Pontifice ſuſtinet,Enriq.*l.6.de pœn.c.7.n 5.& l.7.de indulgent.c.*28.*n.*1.*comment.lit H.*Suar.*de indulg.diſp.*51.*ſect.*1.*n.*12. & licèt *n.*19. non definiat idem de Epiſcopis, ſed iudicandum dicit iuxta conceſſiones eis factas:at hoc non innititur diuerſitati perſonarum requiſitæ: ſed ratio huius traditur à D.Thom.4.*diſt.*20.*q.vn.a.*5.*quæſtiunc.vlt.*quod nulla poſſit iuſta cauſa ſubſiſtere, vt prælatus poſſit ſibi directè indulgentias concedere. Ad arg. n.5.adducta reſp. Ad 1. dic conſtare ex dictis num.7. vbi vtramque rationem infirmauimus. Ad confirm. dic illud approbaſſe Pontificem tanquam valde decens, non tamen tanquam neceſſarium. Ad 2. dic quamuis expediat vt per confeſſorem exerceant prælati eam iuriſdictionem erga ſeipſos:ego tamen expedientius,vt ea facultate gaudeant ordinaria,vt ſecum poſſint,ſicut cum ſubditis, diſpenſare,ad tollendos ſcrupulos,& ne peioris conditionis ſint quàm ſubditi. Ad confirm. conſtat, ex dictis n.6. vbi eundem vt hominem ſibi vt ſuperiori poſſe ſubdi, ac id ſatis eſſe probauimus.

DISPVTATIO IV.

An Prælati non ſolùm verbis, ſed etiam facto ipſo diſpenſare cenſeantur, quoties admittunt ad aliquem actum habentes iuris impedimentum ad illum,aut patiuntur eiuſmodi actum ab illis exerceri?

SVMMARIVM.

Diſpenſatio non exigit verba determinata: & quot quæſtiones diſputantur, num.1.

An princeps diſpenſet,cum ſcienter admittit ad actum,iure impeditum num.2.

An hæc ſcientia præſumatur; & an probari nequeat teſtibus, ſed ſola addita in litteris clauſula, Ex certa ſcientia? Refertur duplex ſententia, 3 & 4.

Sententia auctoris, & cur clauſula Motu proprio non probetur teſtibus, 5.

An addita clauſula, Ex certa ſcientia, præſumatur ſcientia & diſpenſatio, 6.

An deſideretur conſcientia probari ſcientiam vt præſumatur,diſpenſatio, 7.

An neceſſe ſit in litteris fieri mentionem vitij,quo promotus laborat 8.

Quid, ſi Princeps vrgente neceſſitate inhabilem promoueat, 9.

An cenſeatur diſpenſatio quoad eum ſolum actum: & quid, ſi citra diſpenſationem poſſit aliud præſumi, n.10.

An ignoranter admittens cenſeatur diſpenſare, ſi conſcius admitteret, 11.

Quid ſi vitij obliuiſcatur, vel non aduertat: vel credat, diſpenſatum cum illo, 12.

An idem dicendum ſit de inferioribus, ſi impedimentum ſit eorum lege inductum, 13.

Quid, ſi Princeps admittat impedimentum iure diuino, in quo poteſt diſpenſare, 14. & 18.

An prælati inferiores admittentes iure communi impeditum cenſeantur diſpenſare? Refertur duplex ſententia, 15. & 16.

Explicatur ſententia Auctoris, 17.

An oporteat impedimentum eis tanquam iudicibus notum, 19.

An deſideretur citatio eorum, quorum intereſt, 20.

An exigatur decretum,dicens,Decernimus eum idoneum, 21.

An quando cauſa eſt notoria, exigatur cauſæ cognitio, 22.

An requiratur vt intendat diſpenſare, 23.

Satisfit argumentis, 24.

An ſola patientia faciat præſumi diſpenſationem hanc? Refertur quædam ſent. 25.

Proponitur ſententia Auctoris, 26.

SVpponimus tanquam indubitatum, nulla eſſe verba iure præſcripta ad diſpenſationem faciendam: ſed ſat eſſe quæcunque, ſiue verba, ſiue facta, ex quibus animus diſpenſandi in diſpenſare potente deducatur. Quod omnes Doctores allegandi admittunt. Duplex autem quæſtio controuertitur.Prior eſt,an factum admittentis ſuperioris iure impeditum ad actum,ſit eius animi diſpenſandi ſignum ſufficiens: ac proinde præſumatur diſpenſatio? Poſterior,an ſola patientia & taciturnitas ſuperioris, videntis eum actum ab illo exercere, ſit tacitæ diſpenſationis ſignum: ac diſpenſationem inducat. 1

Circa priorem quæſt. ſi de ſupremo Principe,vt Pontifice,vel Rege loquamur,concors eſt omnium ſententia, quando impedimentum eſt iuris humani,& ſciens admittit, præſumi animum diſpenſandi, ac induci veram diſpenſationem,quamuis Princeps cauſæ cognitionem non præmiſerit, vt ſi Pontifex ſcienter admittat irregularem ad ordines,vel beneficia:vel iure humano impeditos matrimonio coniungat: vel Rex lege inhabilem,vt ſeruum, iudicem conſtituat. Et ratio eſt, quia vt valida ſit ſupremi Principis in lege humana diſpenſatio,non deſideratur cauſæ cognitio, ſed eius voluntas diſpenſandi ſatis eſt. De qua ſufficienter conſtat, ſi indignum ſcienter promoueat.Et probatur ex *l.Barbarius ff.de offic. prætoris*, vbi duplex caſus continetur. Prior cùm ignorata ſeruitute eſt electus Barbarius prætor: & tunc decidit textus geſta per eum valere ratione communis erroris,ac publicæ vtilitatis(vt latè probaui lib.1.tota diſp.22.) Poſterior, quando populus Romanus detecta ſeruitute conſenſit eum præturâ fungi. Et tunc decidit geſta valere, quod videatur eum ex vi illius conſenſus libertate donare,vt optimè explicat Aymon.*conſ.*98.*n.*10.*lib.*5. Item ex *l. Quidam conſulebat* 57.*in fine,ff.de re iudic.*vbi dicidit Principem minori magiſtratum conferentem,cenſeri diſpenſare, ne geſta per illum valore deſtituantur.Hanc etiam partem probant rationes,quas num.17.afferam,ad probandum idem de inferioribus Principe. 2

Et tamen Principis ſcientia minimè præſumitur, vtpote quæ quid facti eſt, vt docent poſt DD.hoc numero & duplici ſequenti allegandos,Fel.*c.Præterea, n.*6.*de teſt. cogend.* Grammatic. *conſiliis ciuilibus,conſ.*48.*ad fi.*Quare illi inhabili onus eâ probandi incumbit:vtpote quæ fundamentum ſuæ intentionis allegantis ſecum ex illo actu diſpenſatum eſt. Diſcordant autem DD. circa modum huius ſcientiæ probandæ.Quibuſdam placet eam probari non poſſe, vt præſumatur ex eo actu diſpenſatio, niſi in litteris promotionis addatur clauſula,Ex certa ſcientia:atque ita teſtium probationẽ nil conferre. Ducuntur, quia aliquid proprio motu. Principis effectum eſſe, teſtibus probari nequit, ſed ſola clauſula,Motu proprio, addita in 3

litte

litteris vt expreſsè deciditur *c.Si motu proprio de prab.in 6.* Sic ſentire videtur Gloſſa *cle. 2. in fine. de reſcript & c.Statutum in princ.verb.literarum.in fine de reſcr.in 6.* ait enim eſſe opus actum fieri ex certa Principis ſcientia, hoc expreſſo. Et tradunt Bart. *l.fi.n.4.verſ. Sed contra hoc, in fine, C.ſententiam reſcindi non poſſe.* Imol. *fin.col. 4. n.1. fine ff. à quibus appel.non licet*, & alij, quos refert Ant. Gabr. *in 3. comm.l.1.tit.de praſumpt. concl.8.n.5.*

4 Alij cenſent non eſſe opus addere clauſulam, Ex certa ſcientia: ſed ſatis eſſe atque requiri, vt ex literarum reſcripti tenore, vt ex facti narratione conſtet id ex certa Principis ſcientia effectum. Et ita volunt intelligi *gloſſas n.praced.allegatas.* Sic tradunt Abb. & Imol. *clem. clem.2.fi. de reſcr.* Idem Abb. *c.Cùm in cunctis.§.Inferior, n.8.de elect.& c.Ad hac ad fin.de reſcr.& c.Nonnulli n.8.eo.* vbi Innoc. & alios refert, additque non ſufficere ſi teſtibus certa ſcientia probatur, & latiſſimè Fel. *c.* multis allegatis, *Cum inter. n.2.3.& 4.de excep.& cap.Si aliquando, in fine de ſent. excomm.* Roſella *verb.Diſp.n.6. & ibi* Sylu. *in fi.*

5 At verius eſt, ſufficere vndecumque conſtet Principem inhabilitatis fuiſſe conſcium. Quod nullus ſit textus inducens ſpecialem probationis modum huius ſcientiæ Principis: atque ideò ſufficiet qualiſcunque probationis modus, quo cæteræ res ſpecialem probandi modum iure non potentes, probari valent. Nec obſtat *cap.Si motu proprio,* allegatum n.3.pro contraria ſententia. Nam optimam diſcriminis rationem inter clauſulas, Motu proprio, & Ex certa ſcientia, tradit relata Ægidij deciſione Staphil. *de liter.grat.t.de effectu clauſul.§.Subſequenter.ſtatim poſt prin. n.12.* Quia cùm motus proprius includat neceſſariò vnam negatiuam non coarctatam, ſcilicet, nullam vnquam ſuper hoc pontifici ſupplicaſſe, quæ probatu impoſſibilis eſt, *l.Actor, C.de prob.c.Quoniam contra, eo.t.* nequit aliter, quam per litteras ipſius principis aſſerẽtis ſe motu proprio ductum, probari. Quare bene dici Gl. *eo.c.Si motu proprio. verb.Expreſſe,* quaſi reddens eius textus rationem. *Quid enim ſcimus, ſi ante annũ aliquis ſupplicaueris Pontifici?* At certa ſcientia nullam negatiuam, ſed ſimplicem affirmatiuam includit. Sic multis citatis tenent Menoc. *de praſ.l.2. praſumpt.19.n.7.* Staphil. *proximè alleg. & eo.t. §. Quinto motus proprius in fi.* Maſcard. *de probat.concl.845.n.23.*

6 Imò nec ſufficit adiici in literis clauſulam, Ex certa ſcientia, vt ea præſumatur, ſed oportet aliunde de ea conſtare. Quia clauſula, Ex certa ſcientia, nil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantùm quoad expreſſa. Quis enim dicat ob id præſumi Principem omnia promoti vitia noſſe? Sic tradunt Fel. *c.Cum inter, n.5. verb. Intellige bene de except.* Menoch. alios referens *de praſump.l.2.praſumpt.20.n.3.* & quamuis n.2. referat alios dicentes præſumi diſpenſationem. At verè DD. quos refert, id non dicunt: ſed tantùm docent eſſe neceſſarium apponi clauſulam, Ex certa ſcientia, vt cenſeatur Princeps diſpenſare.

7 Quidquid tamen ſit de probatione hac in foro externo requiſita: at in foro conſcientiæ, vt ex ea promotione deducatur animus verè diſpenſandi, ac ſit diſpenſatio, ſatis eſt, qualitercumque ſciatur Principem impedimenti conſcium fuiſſe. Quia in hoc foro, qui ſolam veritatem reſpicit, nulla probatio deſideratur, ea conſtante. Et ita tradit Sylu. *verb.Diſpenſatio. fin.*

8 Inſuper vt ea promotio ſcienter facta, cenſeatur diſpenſatio, quidam petunt vt Princeps in literis vitium promoti exprimat, dicens. Volumus tali illegitimo prouideri. Sic Fel. *c.Nonnulli, n.12.verſ.Ad idem optimè facit, in fine, de reſcr.& c.Si quando, n.6. verſ. Conſidera 3. eod. t.* idem Ant. & alij, quos refert Ant. Gabriel *3. tom. communium, lib.1.tit.de praſumpt.concl.8. n.2.* Sed iure optimo *ibi n.3. &* Menoch. *de praſump.lib.2. praſumpt.20. n.7.* recedunt ab iis, dicentes eam mentionem minimè deſiderari, Quòd nullo iure probetur. Atque idem approbat ibi Ant. Gabr. in inferioribus Principe diſpenſantibus per eam promotionem, & bene quidem.

9 Alij eam doctrinam temperant (& bene) ni Princeps vrgente neceſſitate inhabilem promoueat: tunc enim non cenſetur perpetuò diſpenſare, ſed ad tempus illius neceſſitatis. Sic Bartolo & Ruino citatis docent Ant. Gabr. *de Conc.8.n.20.* Menoc. *d.praſ.20.n.36.conſil.178 n.56.vol.3.*

Similiter temperanda eſt, vt cenſeatur tacita diſpenſatio, ea promotio quoad eum ſolũ actum, ad quẽ Princeps ſcienter admittit, v.g. ſi irregularem admittat ad ordines, non ſubinde ad alia cenſetur cum eo diſpenſare. Nec ſi ad ordines minores admittat, videtur diſpenſare ad maiores. Quia diſpenſatio expreſſa non extenderetur vltra actum, expreſſum *c.1.de filiis preſb.in 6.* nedum tacita. Et confirmat quod optimè tradit Rebuff. *praxi beneſ.t.de diſpenſ.n.8.* vbi ait ſi id Principis factum prodeſſet in alia re etiam minima non induci ex eo diſpenſationem Quia ne reſcriptum cenſeatur continere diſpenſationem, ſatis eſt, vt poſſit aliud quantumuis minimum operari, vt docent Oldrad. *conſ.332.n.8.* Rebuf. *proximè alleg.* Probus *addit. ad Monach.c.vn.n.5.de atat.& qual.* Ant. Gabr. *d. conc. 8. in fine.* Menoch. *d.praſumpt.20.n.37.* & probatur *ex c.non poteſt, de prab.in 6.iunct.Gl fi.* deducente ex eo ſufficere, vt clauſula ſuum obtineat effectum, nec alium eam operari poſſe. 10

Quando autem Princeps impedimenti ignarus admittit inhabilem, quidam aſſerunt cenſeri quoque eum diſpenſare, ſi veriſimile ſit fore, vt impedimenti conſcius admitteret. Quia *Quidam conſulebat ff.de re iudic.* indiſtinctè loquitur. Item quia cum promotionis cauſa credatur virtus ac probitas promoti, *l.vn.verſ.Credidit ff de offic. praf. prat.* ſatis veriſimile eſt fore, vt Princeps ſciens impedimentum diſpenſaret. Deinde id probat text *l.Barbar.ff.de offic prat.* vbi textus reddens rationem, cur geſta à Barbario ſeruo creato ignoranter prætore, cuius dignitatis incapax erat geſta valeat: ſic ait: *Sed etſi ſciſſet ſeruum eſſe, liberũ eum effeciſſet.* Præterea quia conceſſum cenſetur id, quod veriſimiliter Princeps de eo interrogatus conceſſiſſet (vt docent in ſimili multi, quos retuli, l.præc.diſp.90. n.10.) Sic Gl. *d.l.Barbarius, verb. Effeciſſet.* Bart. *l.2. n.C. ſi ſeruus aut libertus, l.10.* Imola *d.l.Quidam conſulebat, n.6.* Anan. *c.2.n.6.de ſchiſm.* & ait Romanus eſſe communem *conſ.216.n.7.* & eandem tenent quando certò conſtat Principẽ conſcium diſpenſaturum, ſecus quando eſt dubium. Idem Roman. *ibi n.8.* Menoc. *de praſumpt.l.2.praſumpt.20.n.23. & 26.* Ant. Gab. *to.3.comm. l.1.t.de praſumpt.concl.8 n.15.*

Sed nullatenus hæc doctrina placet: & tenendum eſt: nullo modo cenſeri Principem per eam promotionẽ diſpenſare dum impedimentum ignorat. Atque communiter his paucis exceptis DD. omnes, quos n.25.& duplici ſeq. referam. petunt in Principe ſcientiam impedimenti, vt cenſeatur diſpenſare. Et ratio eſt aperta, quia ignorantia tollit conſenſum. At diſpenſatio vim ſortiri non poteſt, niſi ex Principis volentis diſpenſare conſenſu. Nec ſufficit fore vt vellet, ſi ſciret: quia hic & nunc deficit voluntas diſpenſandi. Non ergo poteſt vim habere diſpenſatio. Neque verum eſt cenſeri conceſſum, quod veriſimiliter Princeps rei conſcius conceſſiſſet: niſi quando ex conceſſionis verbis eam eſſe concedentis mentem conſtat (vt in ſimili probaui l.præced. diſp.90.n.11.) Nec *d.l.Barbarius* illi doctrinæ fauet. Quia cenſens eius eſt, (vt explicat ibi Gloſſ. *verb.Effeciſſet.*) ſi pop. Romanus ſciret eum eſſe ſeruum, permittens eum fungi officio prætoris, cum liberum effeciſſet, ne geſta irrita forent. Vnde quandiu ignorat, voluit geſta valere propter communem vtilitatem, vt probaui l.7.diſp.22.n.5. vbi n.8.& 9. probaui non ſufficere ſolius principis errorem exiſtimantis eum eſſe habilem, niſi error communis populi intercederet. Quare melius Ant. *c.veniens, n.7.de fil.preſbyt.& ibi* Abb. *n.7.* dicentes principem promouentem inhabiles ignoranter, non cenſeri diſpenſare, limitarunt, niſi error eſſet communis, & non ſolius principis. Talis enim promotio (aiunt) haberetur tunc pro diſpenſatione quoad geſtorum valorem per illum promotum, dum error ille communis duрat, iuxta *d.l.Barbarius.*

Adde non ſolùm errorem, quo putat Princeps illũ eſſe 12

habi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

habilem, obſtare tacitæ huic diſpenſationi præſumendæ: ſed etiam errorem, quo impedimenti conſcius putabat cum illo iam diſpenſatum. Quia perinde eſt, ac ſi eum habilem exiſtimaret. Nec reuera diſpenſare intendit, cum iam diſpenſatum eſſe credat. Sic Bellamer. *c. Veniens, n.* 18. *de filiis presbyt.* & aliis citatis, Men. *de præſumpt. l.* 2. *præſumpt.* 20. *n.* 35. Ant. Gabr. *t.* 3. *commun. l.* 1. *tom. de præſumpt. conc.* 8. *n.* 19. Maiol. *lib.* 5. *de irreg. c.* 51. *n.* 8. Qui bene addit idem dicendum eſſe, quando Princeps inhabilitatis oblitus, aut non aduertens eam, promouiſſet inhabilem. Quod is actus non ſit voluntarius reſpectu diſpenſationis.

13 Idem prorſus quod de Principe hactenus diximus, dicendum quoque eſt de inferioribus, quoties impedimentum eſt eorum legibus inductum. Cenſentur enim tunc diſpenſare, quando ſcientes id impedimentum, promouent, quamuis nullam cauſæ cognitionem præmittant: vt ſi Epiſcopus ſciens & prudens iubeat aut concedat fieri aliquid contra ſuam conſtitutionem, aut inferioris, aut æqualis prædeceſſoris, cenſetur tacitè diſpenſare in illa. Quia militat eadem prorſus ratio, quam n. 2. adduximus ad probandum id in Principe. Cùm in propriis legibus validè poſſint hi diſpenſare abſque cauſæ cognitione. Sic Nau. *ſum. lat. præludio* 9. *n.* 15. & *c.* 25. *n.* 74. Azor. *l.* 15. *inſt. mor. c.* 15. *q. vlt.* Quòd ſi eſſet conſtitutio ſynodi diœceſanæ, aut prouincialis, pendet ex ea quæſtione, an Epiſcopus vel Archiepiſcopus poſſint in his, ſicut in propriis legibus diſpenſare. Nam hoc dato, dicendum eſt quod diximus de ſuis legibus. Si verò ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris: erunt in hac re eædem opiniones, quas à n. 15. referemus, quando impedimentum eſt lege communi ſtatutum. An verò poſſint in illis ſicut in propriis legibus diſpenſare, eſt diſcutiendum diſp. 14.

14 Quando autem Princeps admittit impeditum iure diuino & naturali ad ea, in quibus poteſt diſpenſare, vt ſi ligatum voto caſtitatis Pontifex conſcius matrimonio coniungat, an cenſeatur diſpenſare, eadem eſt quæſtio, ac quando prælatus inferior admittit habentem impedimentum iuris communis, in quo poteſt diſpẽſare. Quare iuxta diuerſas ſent. diuerſimodè cenſendũ eſt, vt n. 18. dicemus.

15 Controuerſia autem potiſſima in hac re eſt, quando inferiores Principe admittunt impeditum iure communi ſcienter ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt, an cenſeantur diſpenſare? vt ſi Epiſcopus irregularitate affectum, in qua poteſt diſpenſare, promoueat ad ordines, illive literas dimiſſorias conferat. Triplex eſt ſententia. Prima ait non cenſeri diſpenſationem, niſi inferiores actum eum exerceant præmiſſa cauſæ cognitione, an expediat diſpenſare, necne. Ducitur, quòd ea differentia ſit inter Principem legislatorem, ac inferiores prædictos, quod ille poſſit ſaltem validè in ſua lege diſpenſare, non præmiſſa cauſæ cognitione: hi autem, minimè. Non ergo actus ille cenſebitur tacita diſpenſatio ab inferioribus exercitus: qualis cenſebitur factus à principe. Secundò, quia *c. fin. in fine, d.* 51. punitur Epiſcopus promouens concubinarium. At puniendus non eſſet, ſi ea promotio cenſeretur tacita diſpenſatio. Tertiò, quia cùm per verba expreſſa minimè de hac diſpenſatione conſtet, ſed ex illis actus exercitij coniectura præſumatur: nequit præſumi diſpenſandi voluntas ex eo actu. Quia præſumeretur delictum contra *l. Merito, ff. pro ſocio.* Quippe velle hos in iure communi diſpenſare, non præmittendo cauſæ cognitionem, eſt graue delictum. Et ideo hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis, Gl. *c.* 2. *verb. Diſpenſatum, de ſchiſm.* & *ibi* Ioan. And. *n.* 4. Ant. *n.* 3. Abb. *n.* 4. Card. *n.* 1. *q.* 1. Anch. *n.* 3. Anan. *n.* 7. & 8. Gloſſ. *c. vn. verb. Diſpenſare, de ætat. & qualit. in* 6. & *ibi* Domin. *n.* 6. Franc. *n.* 5. Innoc. *c. Veniens, n.* 2. *de fil. preſb.* & *ibi* Ant. *n.* 7. Abb. *n.* 7. Card. *q.* 3. Henr. *n.* 4. *idem* Abb. *c. Præterea, n.* 11. *de teſt. cogen.* & *c. Cum in cunctis* § *Inferiora, n.* 8. & *c. Innotuit, n.* 7. & 8. *de elect.* & *c. Diuerſis, n.* 3. *de cler. coniug.* & *ibi* Imol. *n.* 5. *Spec. tit. de diſp.* §. *Qualiter autẽ, n.* 3. Arch. *c. Licet can. n.* 2. *de elect. in* 6. Bart. *l. Barbarius, n.* 12. *ff. de offic. præt.* & *ibi* Iaſ. *n.* 14. Hoſtienſ. *n.* 26. Paul. *clem. fin. de ſent. excom.* & *ibi* Anch. *ad fin.* Imol. *n.* 8. *Bonif. n.* 53. Idem Imol. *l. Quidam conſulebat. ff. de re iud. n.* 8. & ibi Paul. *ad fi.* Fel. *c. Præterea, n.* 8. *de teſt. cogen. Additionat. ad* Innoc. *d. c. Diuerſis, n.* 1. *verb. Diſpenſaſſe*, & ibi Æneas de Falco, *addit. ad* Abb. *n.* 3. *ver. cauſa cognitio*, *Probus addit. ad Monach. c. vn. n.* 6. *de ætat. & qual. in* 6. Mand. *de ſign. gratia, verb. Diſpenſat. verſ. Aduertendum tamen eſt.* *Roſella verb. Diſpenſatio, n.* 6. & Angel. *n.* 12. Syl. *q. vlt.* Nau. *c. Si quando, except.* 10. *n.* 3. *de reſcript.* & *l.* 3. *conſ.* 1. *edit. t. De cleric. non reſid. conſil. vlt. n.* 6. & *l.* 1. *t. temp. ordin. conſ.* 38. *n. vn. in* 2. *edit. l.* 11. *de filiis preſb. conſ.* 3. *n. vn.* Sarmien. *de reddi. p.* 1. *c.* 3. *n.* 8. Ant. Cuc. *l.* 4. *inſt. maior. c.* 12. *n.* 28. & 29. Ant. Gabr. *t.* 3. *commun. l.* 1. *t. de præſ. concl.* 8. *n.* 12. & 13. & multis aliis citatis Menoc. *de præſ. l.* 2. *præſumpt.* 20. *n.* 24. & 25. & ex Theol. Caiet. 2. 2. *q.* 10. 104. *a.* 5. *ad fi.* Enriq. *l. de excom. c.* 13. *n.* 3. Azor. *l.* 5. *inſt. mor. c.* 15. *q. fi.* Manuel *q. reg. to.* 2. *q.* 46. *art.* 1. & *to.* 1. *ſum.* 2. *edit. c.* 227. & addit Azor etiam in foro conſcientiæ procedere hanc ſententiam. Quod etiam apertè ſignificat Syluester *proximè allegatus*. Et eſt valde probabilis hæc ſententia.

II. Sent. docet inferiores non cenſeri diſpenſare, quamuis cauſæ cognitionem præmittant, niſi ſe diſpenſare exprimant. Quia non cenſentur abſoluere excommunicatum, niſi verbis abſolutionis vtantur: quamuis ſcienter admittant ad diuina excommunicatum. Ita docent Gl. *c. litteras, ſine conceſ. præb.* Hoſt. *c. Veniens, n.* 6. & *de fil. preſb.* & *c.* 2. *ſtatim in princ. de ſchiſm.* Bald. *l. Barbar. n.* 7. & 8. *de offic. præt.* Dec. *c. Si quando, in noua edit. a.* 23. *de reſc.* Rebuff. *praxi benef. t. de diſpenſ. ſuper defectu natalium, n.* 9. & *c. Poſtulaſtis, notab.* 2. *n.* 31. *de cler. excom. miniſt.* Nau. *l.* 5. *conſ. in* 1. *edit. tit. de ſimon. conſ.* 20. *n.* 2. & *ſum. lat. prælud.* 9. *n.* 14. & *c.* 25. *n.* 64. vbi hoc limitat quoad forum externum, & Manuel limitans in eodem foro externo *q. reg.* 1. *tom. q.* 13. *a.* 16. 16

III. Sent. ſuſtinet cenſeri tunc inferiorem diſpenſare, quamuis cauſæ cognitionem non præmittat. Ducitur, quòd diſpenſatio non exigat certam formam, nec verborum expreſſionem, vt fateantur omnes, & diximus n. 1. & concurrunt poteſtas in conferente & voluntas. Ex eo enim actu voluntas præſumitur. Quippe præſumendum non eſt prælatum velle promotum ad ordines illaqueari, manente irregularitate, qua erat affectus. Et quamuis non præmiſerit cauſæ cognitionem, id efficit vt temerè diſpenſarit: atque ob id puniri poſſit, non tamen diſpenſationem eſſe irritã, ſi verè cauſa erat (vt dicemus diſp. 17. n. 11.) Quod ſi de peccato agas, etiam Princeps temerè diſpenſans in ſua lege ſine cauſæ examinatione peccat (vt ſuo loco dicemus.) Ergo per illud factum cenſetur tacitè diſpenſare. Et confirm. quia tantùm valet voluntas tacita, quantum expreſſa, in iis quæ nec formam certam nec verba requirunt, *l. Qui ad certum ff. locati.* & *l. De quibus* 31. *ad fi. ff. de legib.* ibi: *Nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus & factis.* Secundò, quia etſi peccet inferior omittens cauſæ examinationem: at etiam delinquit, ſi inhabili beneficiũ conferat, vel regularem ordinibus inſigniat, nolens diſpenſare in impedimento. At hæc delicta poſteriora ſunt longè grauiora priori, vt ex ſe conſtat, & ſicut in actu, qui ſine peccato & cum peccato exerceri poteſt, recipienda eſt præſumptio peccatũ excludens, *l. Merito. ff. pro ſocio.* Ita in actu qui ſine peccato fieri nequit, ſed poteſt fieri cum maiori vel minori, recipienda eſt præſumptio grauius peccatum excludens, *l. ſi adulteriũ cum inceſtu.* §. 1. 2. & 3. *ff. ad l. Iul. de adult.* ergo in huiuſmodi promotione præſumenda eſt impedimenti diſpenſatio: vt vel ſic minus delictum præſumatur. Tandem prob. ex ca. 2. *de bigamis*, vbi Epiſc. bigamum promouens, priuatur poteſtate ordinandi: & redditur ratio his verbis: *Quia in bigamis diſpenſare non licet.* Ergo à contrario ſenſu, ſi cũ bigamis poſſet Epiſcopus diſpenſare, non incurreret pœnam: eo quod tunc diſpenſare videretur. Et ideo huius ſent. ſunt Inn. *c. Diuerſis, n.* 1. *de cler. coniug.* & *c. Veniẽs, n.* 2. *de filiis preſb.* tantum vocat oppoſitã tutiorem, quam hanc valdè tutã & probabilem iudicet. Eandẽ tenet *c. Præterea, n.* 2. *de teſt. cog.* & latiſſimè Bellam. *d. c. Veniens, n.* 18. & 19. 17

Lam

*Libert.de iure patr.l.2.p.1.q 7.a.30.in noua edit.n.28.*Syl. *verb.Irregularitas fin.*& *ibi* Arm.*n.*91.Nau.*ſum.c.*23.*n.*74. dicens fortè in foro cõſcientiæ hanc ſent.eſſe veram,licet nõ in foro externo,Maiol.*l.*3.*de irr.c.*24.*n.*14.& *l.*4.*c.*10. *n.*3.& *l.*5.*c.*51.*n.*8. addens hãc ſent. eſſe verã in vtroque foro,Sal.*add.ad pract.* Bern. Diaz *c.*25.*ad fi.*& ex Theol. Palud.4.*d.*38.*q.*4.*a.*4.*conc.*2.*n.*39.D. Ant.2.*p.t.*11.*c.*3.§.9. *not.*2.& 3.*p.t.*28 *c.* 7. §. *vlt.* Margarita *confeſſ.mor f* 259. Polanc.*in direct. confeſſ tract.de irreg.in fin.* Met.*l.*1.*ſum. c.*11.§.12.*ſtatim in prin.*Ent.*l.*12.*de irreg.c.*17.*n.*14.Emm. Sa *ſum.verb.Diſpenſat.n.*8. Suar.*de cenſuris,diſp.*41.*ſect.*3. *ad fi.*addens eſſe etiam in foro externo verã, ſi conſtiterit Epiſcopum habuiſſe legitimam cauſam, *Man.*1.*tom.ſum.*2. *edit.c.*2.*n.*6.*conc.*.4 Idem tenent limitantes pro foro conſcientiæ, Sayro *theſ.caſu.to.*1 *l.*7.*c.*14.*n.*11.12.13.Man.*qu. reg.*1.*t.q.*13.*a.*6.& addit Sayro idem eſſe dicendum, ſiue prælatus ille iure communi,ſiue ex priuilegio,vel cõſuetudine poſſit diſpenſare.Quia eadem eſt ratio,cum cõcurrat poteſtas,& voluntas præſumatur ex illo actu.Idẽ dicunt D Ant.3.*p.t.*28.*c.*6.§.*vlt.*Sylu.Armill. Nau.Maiolus,Salzedo,Sayro *eiſdem locis*,quando Epiſc. ſcienter irregulari cum quo poteſt diſpenſare,confert litteras dimiſſorias ad ordines.Quia eadem eſt ratio.Et hæc tertia ſent.præ cæteris placet pro vtroque foro: ſi tamen pro foro externo probetur adfuiſſe legitimam cauſam:& pro foro conſciẽtiæ,qualitercumque de illa conſtet.Quia diſpenſatio prælatorum inferiorum in lege ſuperiorum facta ſine legitima cauſa,eſt irrita in vtroque foro,vt dicemus diſp.17.n.4.

18 Demum 4.obſeruanda ſunt. Primum eſt, eaſdem opiniones locum habere,quando Princeps ſupremus vt Pontifex diſpenſaret in iure diuino,in quo diſpenſare poteſt, vt in voto vel iuramento(vt bene aduertit Decius *c.Cum in cunctis.*§ *Inferior,noua edit.n.*17. *de elect*) Cùm enim ad diſpenſandum in huiuſmodi rebus deſideretur cauſæ cognitio perinde ſe habet ad eas,ſicut quando inferior diſpenſat in lege ſuperioris.Quare iuxta 1.ſent.dicendum erit non cenſeri Papam diſpenſare,ſi aliquos voto caſtitatis aſtrictos ſciens & prudens matri.coniungat,non præmiſſa cauſæ cognitione.At retenta 3.noſtra ſent. cenſebitur diſpenſare,ac valebit diſpenſatio,ſi re vera aderat legitima diſpenſandi cauſa.

19 Secundum eſt,quoſdam intelligere tunc cenſeri prælatum inferiorem diſpenſare etiam præmiſſa cauſæ cognitione, quando impedimentum eſt ipſi notum tanquam iudici Sic Angel.*verb.Diſpenſatio n.*12. Sed etiam retenta prima opinione exigenti eam cauſæ cognitionem præmitti, dicendum eſt, ſatis eſſe cauſam ſibi tanquam homini notam eſſe.Quod bene docuit Syl.*verb. Diſpenſatio q.vlt.* Atque idẽ docuit Bal.*l. Barbarius,n.* 8.*ff.de offic.*dicens nõ eſſe opus in figura iudicij præmittere cauſæ cognitionem.

Hinc infertur non deſiderari citationem eorum quo-
20 rum intereſt. Cum cognitio iudiciaria non exigatur. Sic contra aliquos,quos tacito nomine refert,tenet Innoc. *c. Veniens,n.*2.*de filiis presbyt.*& *ibi* Ant.*n.*7.Abb.*n.*7.Card. *q.*3.Henr.*n.*4. *Specul.de diſpenſat.*§. *Qualiter autem. n.*3. Archid.*c.Licet canon.n.*2.*de elect.in* 6.

21 Aliqui tamen ex prædicti Auctoribus dicunt exigi decretum inferioris dicentis, decernimus eum idoneum. Quia aliter præſumeretur temerarium Epiſcopi factum, nec diſpenſatio tacita præſumeretur. Sic aliqui quos referunt & videntur approbare Innoc.& Archid.*n prac.alleg.* Et tenent *Specular.*& Henr.quos n.præc.retuli,Ant.Cuc. *l* 4.*inſt. maior.t.*12.*n.*29. Sed iure optimo id non requiri docent,quod nullo iure probetur,Ant.Abb. Card.*n.prace. alleg.* Probus *addit.ad* Mon.*c.vn.n.*6.*de atat.*& *qual.in* 6.

22 Tertium eſt, aliquos iure optimo limitare,requiratur cauſæ cognitio ad præſumendam diſpenſationem, niſi cauſa diſpenſationis notoria ſit,vt quia notum eſt perſona quæ admittitur,eſſe valde doctam:tunc enim cenſebitur inferior diſpenſare, licèt non præmiſerit cauſæ cognitionem: etiam retenta 1. ſent. Quia notoria non exigunt iuris ordinem,nec cauſæ examinationem *c.Manifeſta* 2.*q.* 1.Sic Gl.*c.Si quis ſine examinare,verſ. Sine examinatione, d.*81.& *c.fi.ver. Qui concubinas* 51.*d.*Abb.*c.Præterea,n.*11. *de teſtib.cogen.*Imol.*l.Quidam conſulebat,n.*8.*ff.de re iudi.* Ananias,*c.*1.*n.*8.*de ſchiſmat.* Roſell. *verb.Diſpenſatio n.*6.

Vltimum eſt,multos ex DD.quos n.15.& 17.pro vtra- 23
que ſent. retuli, dicentes cenſeri inferiorem diſpenſare admittendo inhabilem, ſiue præmiſerit cauſæ cognitionem,ſiue non, iuxta opinionum diuerſitatem, addere, ſi intendat diſpenſare. Quia in re magis non ancipites reddunt. Cùm enim ea prælati intentio aliunde non conſtat quàm ex eo facto,ſemper hæſitabimus, an diſpenſare intenderit, necne. Præterea quia ſi de intentione conſtaret fruſtra defatigarentur auctores, diſputantes an ex eo facto præſumatur diſpenſatio. Quare dum dicunt, ſi intendit diſpenſare,manifeſtè intelligunt, niſi de contraria intentione conſtet:nẽpe,inferiorem non intendere diſpenſare. Quia eò pertinet tota huius quæſt. difficultas, an ex eo actu colligatur animus diſpenſandi,atque adeò diſpenſatio tacita cenſeatur.Quare Bellamer.*c. Veniens n.*11.& 19. *de filiis presbyt.*& Rol.*verb. Diſpenſation.*6. expreſsè docent eo actu ſufficienter colligi diſpenſandi intentionem, &
ideo plerique alij DD.non addunt,ſi intendat diſpenſare. 24

Ad argum n.1.propoſita reſp. Ad 1. dic ſaltem in foro conſcientiæ validam eſſe diſpenſationem inferioris abſque cognitione cauſæ,ſi reuera erat cauſa,vt dixi n. 17. Ad 2. dic cum Gl.*eo.c.fin.in fi* in eo textu, & in ſimilibus puniri temerariam ac indiſcretam diſpenſationem ſolo facto abſque cauſæ examinatione factam. Ad 3.conſtat ex dictis n.17.nam præſumitur tunc id peccatum,vt maioris culpæ præſumptio vitetur Ad argum.n.16.propoſitum dic, iure cautum eſſe in abſolutione ab excommunicatione verba deſiderari,*c. Deſideres in* 1.*reſponſo.de ſent.excomm.* At in diſpenſationibus nullo iure verba exigi cauetur.

Quæſtio poſterior. An ſola patientia & taciturnitas 25
ſuperioris videntis aliquem iure, in quo poteſt diſpenſare,impeditum,exercere ea ſibi interdicta, cenſeatur diſpenſatio:quando ſuperior impedimentum, & non eſſe in eo diſpenſatum nouit? vt ſi Pontifex vel Epiſc. videat irregularem celebrare,vel habentes impedimentum contrahere matrim.& poteſt Epiſcop.diſpenſare. Communis ferè omnium Iuriſperitorum eſt ſent. negans. Quia id eſt potius pati, quàm agere. Poteſt inſuper probari,quia l.2. de matri.diſp.38. n. 12. latè defendimus diſſimulationem Principis ſcientis & permittentis aliquos perſeuerare in matrim.irrito,non inducere diſpenſationem,& ideò huius ſent.ſunt Gl.*clem. fin. Approbare, de ſent. excomm.* & *ibi* Card.*fin.* Anch.*fi.*Imol *n.*9.Bonif.*n.*51.Inn.*c. Veniens.n.*3. *de fil.pr.*& *ibi* Hoſt.*n* 8.Ant.*n.*7.Abb.*n.*7.Card.*q.*5.Henr. *n.*5.Bellam.*n.*19.& Anan.*c.*2.*n* 6.*fi.de ſciſ.*Imol.*l. Quidam conſulebat,n.*6.*fin.ff.de re iudic.* Fel *c. Præterea.n.*8.*de teſt. cogend.*& *c.Gratum n.*9.*de offic.deleg.*Soc.*ſenior.conſ.*85. *n* 9.*l.*3.Sel.*tract.de benef.p.*3.*q.*8.*n.*49 & *q.*10.*n* 25.Ant. Gabr.*to.*3.*comm l.*1.*t.de præſumpt.concl.*8.*n.* 18. Menoch. *de præſumpt l.*2.*præſumpt.*20.*n.*32. Maiolus *l.*5.*de irregul. c.* 51.*n.*8.Sayro *theſauro caſuum tom.*1.*l.*7.*c.*14.*n.*16.

Cæterum probabilius exiſtimo cenſeri tunc tacitam 26
diſpenſationem, ſi prælatus ille cùm poſſet facilè contradicere,non contradicit, ſed tacet. Ducor, quòd illa taciturnitas ſit ratihabitio de præſenti. Quam lib.7. diſp.35. num. 20. veram iuriſdictionem conferre ad audiendas confeſſiones & reliqua exercenda probauimus. Secundo, quia cùm prælato ex officio incumbat delictis ſubditorum obuiare: cum ea videt,ac facilè contradicere poteſt, præſumeretur grauiſſimum prælati delictum non contradicentis, niſi ipſum cenſeri diſpenſare dicamus. Nec obſtat quod probaui lib.2.diſp.matrim diſp.38. num. 12. nempe, diſſimulationem Principis, permittentis aliquos in matrimonio irrito permanere, non cenſeri diſpenſationem. Quia(vt ibi dixi)diſſimulant gratia ſcandali vitandi:nec proderat diſpenſatio,niſi denuo illi contraxiſſent matrimoniũ. Et ideo ex illa diſſimulatione non poterat diſpenſatio deduci. Et ideo hanc partem ſuſtinent

Probus

Probus addit. ad Men. c. vn. n. 6. de atat, & qual. in 6. Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. conc. 2. n. 39. & ibi Suppl. Gabr. q. 1. a. 5. dub penult. verſ. De modo & forma. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. notab. 2. Veracr. 1. p. Spec. art. 23 poſt. 1. concluſionem, verſ. Dixi etiam Emm. Sa ſum. verſ. Totum, vbi de voti irritat. & diſpenſat. n 23. Az. l. 5. inſtit. moral. c. 15. q. fin. Sed Supplementum ibi limitat, quādo factum ſubditi eſſet contra ius ab eo ſuperiori editum: ſecus ſi eſſet contra votum, vel ius commune, in quo is ſuperior abſque cauſa diſpenſare nequit. At verius eſt, cenſeri quoque diſpenſationem in voto, vel alio iure quoque communi, in quo is ſuperior diſpenſare poteſt. Sicut n. 17. diximus admiſſionem ad actum contra ius, in quo is ſuperior valet diſpenſare, cenſeri tacitam diſpenſationem. Et ita affirmant loquentes de votis Palud. D. Ant. Emm. Sa prox. alleg.

DISPVTATIO V.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificia vel concilij, ſaltem quando in ea diſpenſare poſſe conceditur, non explicando cui concedatur?

SVMMARIVM.

Nequit Epiſcop. iure ordinario in his diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis. At poteſt quando in canone conceditur diſpenſatio, non explicando cui concedatur, n 1.
Quid, ſi canon ille ſit lata ſententia 2.
Quid, ſi ipſis Epiſcopis legem imponat, 3.
Quid ſi pœnam Papa reſeruatam contineat, 4
Quid ſi canon ſit alicuius concilij generalis, 5.
Quando canon editur à Pontifice & concilio, & trahit originem à Papa vel concilio quando dicatur concilij, & quando Papa, 6.
An deſinat eſſe concilij, quod à Papa confirmetur, 7.
An ſit concilij, ſi in eo dicatur, Sacro approbante concilio, 8.
Quid, ſi in ſuperſcriptione dicatur, ex tali cōcilio vel in tali concil. 9.
Quid ſi Pontifex attribuat conſtitutionem concilio. 10.
Quid, ſi ita dicat: Definimus hoc cum concilio vel conſenſu concilij? 11.

1 CONcluſio communiter recepta in hac diſp. eſt. Quāuis in canone ſuperioris nequeat Epiſcopus ordinarie diſpenſare, ſed in ſolo neceſſitatis caſu, (vt probaui l. 2. diſp. 40. n. 3.) at quoties canon aliquis permittit in eo diſpenſari, vel imperſonaliter de diſpenſatione loquitur, dicens. Niſi in eo diſpenſetur, nec explicat à quo ſit diſpenſandum, cenſetur facultas diſpenſandi circa illum conceſſa Epiſc. Ratio eſt, quia cùm verba debeant aliquid operari, c. Si Papa, de priuil. in 6. nec dubium ſit poſſe Pontificem in eo decreto diſpenſare: aut ſi ab ipſo diſpenſetur, nullam contrahi culpam, aut pœnam à contrauenienti incurri: cenſetur ea verba intelligi, vt permittant Epiſcopo diſpenſare, vel niſi ab Epiſcopo diſpenſetur, ne fruſtranea ſit. Secundò, quia ſi diſpenſatio, quæ ex ſe odioſa eſt ac reſtringenda, interpretatur latè, quando in corpore iuris clauſa eſt, (vt probaui diſp. 1. n. 7.) Nedum id dicendum erit de hac diſpenſandi poteſtate in iuris corpore clauſa, Cum diſpenſandi poteſtas ſit ex ſe fauorabilis, ac latè interpretanda, (vt diximus diſ. 2. n. 1.) Atque ita hanc concl. docent Gl. c. In quibuſdam fine, De pœnis vbi cum textus dicat, eorros hæredes non poſſe aſſequi prælationis honorē, & ſubdat hæc verba, Niſi cū eis fuerit miſericoditer diſpenſatum, ait ex quo textus non determinat à quo, poſſe Epiſcopum. Idem Ioan. And. ibi fine. Vinc. Goffred. & Philip. quos refert & ſequitur ibi Abb. n. 5. Card ſi. Henric. ſi. Lex reg. 8. ſi. t. 18. p. 1. Ead. Gl. c. Poſtulaſtis, verb. Diſpenſatum, de cleric. excom. miniſt. vbi textus decidit excōmunicatos non poſſe retinere beneficia, ſubdens, Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, ait, cū non dicat, à quo, poſſe Epiſcopum. Et idem tenent Innoc. ibi, init. Abbas n. 8. Gl. cap. Si quis, verb. Fiat. de elect. & ibi Innoc. num. vn. Hoſt. fin. Abbas n. 8. Cardin. q. 5. fine, Bal. nu. 3. Imola n. 4. Idem Innoc. c. Dilectus, n. 5. init. de temp. ordin. & ibi Ioan. And. n. 7. Ant. n. 12. Abb. n. 6. Card n. 3. init. Bellam. n. 4. Idem Ant. c. At ſi cleric. §. De adulteriis, a. 17. de indic. & ibi Io. de Lignano & Calder. vt eos refert ac ſequitur ibi Abb. n. 5. & 6. Cardin. n. 5. q. 2. Dec. in noua edit. n. 35. verſ. Secunda concluſio Aretin. n. 13. & 16. Imola n. 13. Alex. de Neuo n. 10. Fel. n. 1. Henr. n. 25. Alc. n. 4. Hip. n. 46. Archid. c. Licet canon. n. 3. de elect. in 7. Idem Abb. c. Veniens, n. 5. de eo, qui cog. conſang. & c. fi. n. 6. de cler pug. in duello. Et ibi Anan. c. 6. idem Bald. l. Barbar. n. 7. ff. de offic. Prat. Prob. addit. ad Monach. c. vn. n. 14. de atat. & qual. in 6. Silua benef. 4. p. q. 5. Milis in repert. lit. D. n. 24. ver. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare non poteſt Epiſ. circa canones. Gamb. de author legati l. 10. n. 412. 413. Iacobatius de cōciliis, l. 5. a. 20. n. 17. Ang. verb. Diſpenſatio, n. 5. vbi Syl. q. 9. fin. n. 15. Tab. q. 14. n. 15 Couar. c. Alma mater, 1. p. §. 7. n. 8. Villadiego de irregul. c. 16. vbi de irregularitate contracta ex crimine notorio, verſ. Ego credo hoc reducendum. Dueñas regula 248. n. 2. verſ. Cōtra quā. Ant. Cuc. l. 2. inſt. maiorum, t. 6. n. 240. Hugoli. de cenſuris, tab. 2. c. 13. §. 1. n. 3. Borgaſ. de irreg. 2. p. 2. de differentiis diuerſ. termin. n. 19. & 27. Ant. Gom. in expoſ. bulla, clauſ. 10. n. 57. Et ex Theologis D. Ant. 1. p. t. 17. c. vn. §. 20. verſ. Et nota. Cord. in ſuo q. l. 1. q. 12. a. 2. d. 4. in 1. prob. Ent. l. 14. de irreg. c. 19. n. 2.

Temperatur tamen concluſio hæc primò, niſi canon ille ſit latæ ſententiæ, tunc enim etſi in eo concedatur diſpenſatio, non intelligitur conceſſa Epiſcopo. Sic Ant. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 17. de indi. & ibi Aret. n. 12. ac pro ſe referunt Archidiaconum c. Sicut, d. 15. At meritò hanc limitationem reiiciunt alij. Quòd nullo fundamento fulciatur, nec Archid. eam ſentit, ſed loquitur, quando conſtitutio ſimpliciter diſponit, nec diſpenſari poſſe indulget. Sic Abb. eo. §. De adulteriis in 6. Alex. de Neu. n. 11. Dec. in noua editione, n. 48. poſt. 3. concl. limit. 1. 2

Secundò temperatur, vt intelligatur, quando canon aſtringit ſubditos: tunc enim cenſetur ea diſpenſatio commiſſa Epiſcopo. Secus quando ipſis Epiſcopis legem imponeret, Quia diſpenſare Epiſcopum in eo canone eſſet in proprio facto & ad propriam vtilitatem diſpenſare. Quod rationi diſſonat. Sic Hoſt. loc. cit. I. And. c. 1. ſuper gl. penu. n. 3. de ſupp. neglig. prælat. in 6. Ant. c. At ſi cler. §. De adult. n. 17. de indic. & ibi Henric. n. 19. & 20. Milis n. 2. alleg. 3

Tertiò limitatur, niſi canon imponat pœnam Pontifici reſeruatam, id eſt pœnam, quam ſolus Pontifex imponere poteſt. Tunc enim quamuis abſolutè permittatur diſpenſatio in ea pœna, non cenſetur Epiſcopo conceſſa. Quia illius eſt tantùm abſoluere, cuius eſt condemnare, l. 3. ff. de re iudic. & c. Cum inferior, de maior. & obed. Exemplū huius eſt in c. 2. de bigam. vbi dicitur cū Epiſcopo promouēti ad ordines bigamum poſſe diſpenſari, ne ordinandi poteſtate & officio priuetur. Et tamen ſolus Pontifex in ea depoſitionis Epiſcopi pœna diſpenſat. Quia ſolus Pontificis eſt, pœnā depoſitionis Epiſcopi infligere, c. Quamuis, c. Multi, c. Dudum, 30. q. 6. & ita hanc limitationem ſuſtinent Hoſt. eo. c. 2. n. 5. & 6. Ioā. And. n. 4. Ant. n. 12. 13. Abb. n. 9 & 10. Card. notab. 2. & oppoſit. 1. Anchar. ſi. Henric. c. Quia circa, n. 2. de bigam. Aret. c. At ſi clerici. §. De adult. n. 14. de iud. & ibi Fel. n. 2. Iacobat. de conciliis, l. 5. a. 20. n. 30. Gambara de auctoritate legati, l. 10. n. 415. Borgaſius de irreg. p. 2. t different. diuerſ. terminorum. n. 19. Sed hanc limitationē ſublimitare videtur Dec. eo §. De adulteriis, in noua edit. n. 56. verſ. Sed aduertendum, quāuis nil omnino definiat, & ſublimitet, Dueñas reg. 248. n. 4. verſ. Reſtringe tamen, vt hæc limitatio teneat verum, quando aliquis nequit imponere pœnā ex defectu poteſtatis, ſecus ſi ex priuilegio perſonæ: quia tunc videtur poſſe Epiſcopum diſpenſare, conceſſa abſolutè diſpenſatione: quia ceſſat ratio prædicta limitationis: in eo enim euentu, qui non poteſt condemnare, poteſt abſoluere, vt ibi latè probat Decius. Et iuxta hanc ſublimitationem cum Epiſc. poſſit pœnam diſpenſationis imponere aliis, quàm Epiſcopo, cui non defectu poteſtatis, ſed ob Priuilegium perſonæ id nequit: dicendū eſt eo ipſo, quod in canone prædictam pœnam imponēti Epiſcopo cōceditur diſpenſatio, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sed melius Alciat. eo. §. De adulteriis, n. 4. & 5. recedit omnino à prædicta limitatione, dicens etiam in hoc caſu, quo Epiſc. pœnam nullatenus imponere valet, poſſe eum diſpenſare, ſi canon imponens diſpenſationem permittat. 4

Quia

Quia militant rationes n.1.adductæ, & aliàs ea verba nil operarentur. Nec obſtat ratio in contrarium adducta. Nam licet regulariter non potens condemnare, nequeat abſoluere: at fallit, quando in canone permittitur abſoluendi vel diſpenſandi poteſtas. Et quamuis hanc doctrinam Alciati credam veram, alia tamen ratione credo in eo caſu *d.c.2.de bigā.* non poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod ibi lex ipſi Epiſcopo imponatur. In quo caſu diximus n. præc. non poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamuis abſolutè concedatur diſpenſatio.

5 Vltimò temperatur, vt intelligatur de canone pontificio. Nam ſi concilij generalis, ſit quamuis abſolutè permittat diſpenſationem, nequibit Epiſcopus: quia cum decreta concilij egeant expreſſa derogatione, vt illis derogatum cenſeatur (vt probaui lib.3.diſp.26.num.7.) eo quod tanta deliberatione ſancita ſint, non eſt credendum cenſeri per ea verba generalia conceſſam Epiſcopo facultatem diſpenſandi. Eò vel maximè, quòd ceſſat ratio n.1. adducta: nam tunc negata hac facultate Epiſcopo, adhuc ea verba aliquid operantur: duos enim habebunt effectus. Prior eſt, vt ad ei concilij decreto derogandum, non deſideretur ſpecialis eius mentio. Poſterior, Pontificem reddi faciliorem ad diſpenſandum in eo. Sic docent Ant. *c.Dilectus, n.12.de temp.ord.& c.Quiſquis, n.13.de elect.& c.At ſi clerici, §. De adult.n.12. de iud.* vbi Decius *in noua edit.à n.37.verſ.2.limitatur vſque ad 2.concl.*& *ibi* Aretin. *n.16.* idem Anton.*c.In quibuſdam, fine de pœn.* Milis *vbi in n.1.allegatus eſt.Staphilæus de literis gratiæ, tit.de qualit.& ſtatu beneficiorum § Primò quod ſit legitimus, n.4.* at verius eſt, poſſe quoque tunc Epiſcopum in eo concilij decreto diſpenſare. Quod re vera canon id clarè videatur concedere, dum in eo poſſe diſpenſare permittit: aliàs non opus eſſet ea verba addere. Et abſque fundamento dicitur tunc operari, ne ſit opus ſpecifica mentione in illius decreti derogatione. Et ideo hanc partem videntur tenere Doctores: quos n.1. retuli, aſſerentes in caſu *c. Quiſquis, de elect. & c.in Quibuſdam, de pœnis*, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod in eis conceditur poſſe diſpenſari: ea enim decreta videntur concilij, & non ſolius Pontificis: atque in propriis terminis docent, Abb. *eo.c. Quiſquis n.1.* & *ibi* Card.*q.5.fin & d.c.In quibuſdam, fi.* Idem Abb.*d.c. At ſi clerici §. De adulter.n.5.& 6.* & *ibi* Alexand. de Neuo, *n.11.* Felin.*n.2.* Alciatus *fin.* idem Fel. *c. Nonnulli, n.3.verſ. Similiter nec legatus, de reſcr.* Gambara *de auctor.leg.lib.10.n.420.* Iacobatius *de conciliis, lib.5.a.20.n.30.* Ang.*verb. Diſpenſatio n.4* & *ibi* Sylueſt. *q.9.fin.* Cou. *c. Alma mater, 1.p §.7.n.8.* Ant.Cucus *lib.2.inſt.maior.t.6.n.245.* Duennas *reg.348.num....verſ.Contra quam.*

6 Sed petes, quando dicatur conſtitutio Concilij, quando autem Pontificis, vbi ab vtroque dimanat? Vt quando Pontifex intereſt Concilio generali. Et quidem quando aliunde non conſtat, hæ ſunt regulæ accipiendæ. Prima, eſt, ſi materia trahat originem à concilio, dicitur conſtitutio Concilij: vt ſi Concilium rem illam definiendam proponat. Si verò originem trahat à Pontifice, dicitur Pontificia. Vt ſi Pontifex fuit principale mouens & author illius materiæ decernendæ, vult tamen in Concilio eam definiri. Cum enim conſtitutio ab vtroque dimanet, ad diſcernendum vti potius attribuatur, iure optimo origo ſpectanda eſt. Sic Abb.*conſenſus, n.1.notab.2. de rebus Eccl.eſ.non alien. & c.1.n.1.notab.vlt.de pact. & c.1. n.5. de ſponſ.* vbi Alex.de Neuo, *n.14. Prap.n.5.* Fel.*n.4 fine.* Ripa *c.1.n.7.de iudic.*& *ibi* Alciatus, *n.1.*

7 Hinc deducitur nil referre, ne dicatur conſtitutio Concilij, eam à Pontifice confirmari: ſi enim à Concilio originem trahat, dicetur adhuc conſtitutio Concilij. Quippe omnia Concilij decreta ab ipſo Pontifice confirmantur, vt robur habeant. Sic Fel.*c.1.n.5.de ſponſ.*

8 Secundò deducitur, quando conſtitutio originem trahit à Pontifice, eam eſſe Pontificiam, quamuis in ea dicatur eam eſſe editam, ſacro approbante Concilio. Quod ea verba non denotent eam principaliter à Concilio editam, vt ſit Concilij, ſed eſſe à Concilio approbatam. Sic Fel.*n.prac.alleg* Dec.*c.Et ſi clerici, §.De adult.in noua edit.n.43.de ind. & c.1. in prima lect.n.3.eod.tit.* vbi Ripa *n.7.* reprobans Domin.qui *conſ.44.n.3.* contrarium tenuit.

II.Reg. Quando in decreti ſuperſcriptione dicitur. Ex tali Concilio, ſignum eſt, id à Concilio traxiſſe originem, ac proinde cenſeri Concilij. quia dictio, Ex, cauſam proximam denotat, (vt teſtatur Bart.communiter receptus *l.Ex tempore, fin.ff.de pec.*) Sic tradunt Fel.*c.1.n 5.de ſponſ.* Dec. *c.1.in 1.lectura.in noua ed.n.1.de iud* & *ibi* Alc.*n.1.* Ripa *n.4.* qui bene addit ſecus eſſe, ſi dicatur in tali Concilio editum. Si enim Pontifex interfuit, ſignum eſt, non à Concilio, ſed à Pontifice originem tractam, & ſic eſſe id Pontificium. Quamuis Boſchus *eo c.1.n.2.de ind.* conetur probare conſtitutionem eſſe Concilij, ſiue in ſuperſcriptione dicatur, Ex tali Concilio, ſiue, In tali Concilio. Et ad hoc probandum adducit varios textus illius ſuperſcriptionis. At illis omnibus reſponderi poteſt id euenire, quod aliunde conſtet ea decreta eſſe Concilij: at noſtra regula intelligitur, quando ex illis coniecturis vehementioribus vel aliunde id non conſtat. 9

III.Reg. ſit. Quando Pontifex attribuit conſtitutionem ipſi Concilio: vt *c. Nimis, de iureiur.* ibi: *ſacri authoritate Concilij probibemus* · & *c.fi.2.q.* ibi: *Decernente nobiſcum ſancta Syn.* eſt conſtitutio Concilij: quippe in ſignum eſt velle Pontificem vt ea conſtitutio non tanquam à ſe, ſed tanquam à Concilio edita accipiatur. Sic Dec. *d.l. in noua edit.in 1.lectura, n.7.de iud.*& *ibi* Alciat.*n.1.* 10

At difficultas ſpecialis eſt, quando Pontifex ſic diceret: Definimus hoc cum conſilio Concilij, vel cum conſenſu Concilij. Qua in re quidam aſſerunt, in vtroque caſu eandem conſtitutionem eſſe Concilij: quòd videatur Pontifex eam illi attribuere. Sic Boſchus *c.1.n.2 de ind.* alij è diametro aiunt eſſe in vtroque caſu Pontificiam: quòd regulariter quoties aliquis facit actum, altero conſentiente, non huic ſed illi tribuatur, *l. Aliud eſt vendere, in princ.ff.de reg.iur.* Item quia *c.1.de ren.in 6.* dicitur Papam ſtatuere de concordia Concilij & conſenſu Cardinalium. Et tamen conſtitutio eſt Pontificia. Sic ſuſtinent *d.c.1. in 1.lectura. n.4.& 5.* ibi Ripa *nu.5. & 6.* Riminald.*n.2. & 3.* at placet ſententia media, vt ſit Pontificia, quando dicitur de Conſilio Concilij: at ſecus quando dicitur de conſenſu Concilij: quia conſenſus neceſſitatem inducit, non verò Conſilium. Et ita quando dicitur, De conſilio Concilij, non tribuitur ea conſtitutio Concilio, niſi tanquam conſulenti: at quando dicitur, De conſenſu, tribuit illam Pontifex Concilio, ac eius authoritati, quamuis conſenſus Concilij non eſſet neceſſarius, nec is cogat Pontificem. Et ita iuxta regulam n.præc. traditam dicetur conſtitutio Concilij. Sic loquentes de Archiepiſcopo aliquid ſtatuenti in Concilio prouinc. tradunt Hoſt *c. Graue, n.17.de prab.* *Arcbid.c.1.n.2.d.17.*& *ibi* Domin. *ad fi.* Anch. *clem.1.n.5.notab.1. de ſent.excom.* Et in propriis terminis docent *Abb.in quodam ſermone quem habuit in Concilio Baſilienſi, in vltima parte:* vt eum referunt ac ſequuntur Fel.*c.1.n.1.de pact.& c.Eam te, n.17.Paulo ante verſ.Erat iſte electus, de reſcr.* Alciat.*c.1.n.1.de iud.* Et ad arg. contraria reſpondet optimè Alciat. *eod.c.1.n.1.Ad l. Aliud eſt vendere,* reſp.eum textum procedere, quoties is, cui conſentit, non habet poteſtatem cum faciendi actum, nec qui facit, conſentiendi. Tunc enim tribuitur actus faciendi. Secus vbi agens & conſentiens habent poteſtatem faciendi, vt contingit in Pontifice ſtatuenti, & in conſilio conſentienti. Et per hoc reſp. idem Alciat.*ibid. ad textum in c.1.de renunc. in 6.* Quoniam ibi cœtus Cardinalium conſenſum præſtans, nullatenus habet aliquid ſtatuendi poteſtatem: quam ob rem merito ac iure optimo illa conſtitutio edita ſoli Romano Pontifici, qui ſtatuendi authoritate gaudet, tribuitur. 11

DISPVTATIO VI.

An pontificis, & ſolius ſit, diſpenſare in impedimentis, ſiue iure naturali diuino, ſiue ſolo Pontificio dirimentibus matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot ſint quaſtiones diſputanda, num 1.
An ſit vera diſpenſatio iure diuino & naturali pendenti ab humana voluntate: vt in voto, 2.
Quid, quando ius diuinum eſt abſolutum? Refertur duplex ſententia, n. 3. & 4.
Proponitur ſententia Authoris, 5.
Quæ regula ſit ad dignoſcendum, in quo iure diuino poſſit Pontifex diſpenſare? 6.
Soluuntur argumenta, 7.
An poſſit Pontifex diſpenſare in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus? Referuntur duplex ſent. 8. & 9.
Refertur ſententia Authoris: & explicatur an poſſit declarare in aliquo caſu licere cum his impedimentis matrim. 10.
An in impedimentis ſolo iure diuino inductis poſſit, 11.
Explicatur in ſpeciali, in quibus impedimentis Pontifex diſpenſet, 12.
An ſufficienter deducatur non poſſe Principem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra ius naturæ? 13.
Poſt n. 13. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

1 DVplicem quæſt. petit diſp. præſens. Prior eſt: an Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus matrim, poſterior, an ſolus ille poſſit in impedimentis iure pontificio dirimentibus.

2 Priori quæſt. vt ſatisfiat, præmittenda eſt quæſtio generalis: an pontifici integrum ſit diſpenſare in iis, quæ iuris diuini naturalis ſunt? Qua in re ſupponendum eſt duplex eſſe ius diuinum naturale: quoddam ab humana voluntate ortum, & ex eius ſuppoſitione obligans: vt votum & iuramentum: aliud verò eſt abſolutum, & ex diuino arbitrio deriuatum. Et ſanè ſi de priori ſermo ſit quamuis aliqui dicant in eo non verè diſpenſari per prælatos, relaxando obligationem caſu quo verè obligabat, ſed tantum declarari in eo caſu ob circunſtantias occurrentes, id non obligare. Inter quos eſt D. Bonau. 4. *d.* 38. *a.* 1. *q.* 5. Gl. *c. Non eſt verb. Authoritate de voto*, & *ibi* Ant. *n.* 3. Card. *c. Cum ad monaſterium, n. vlt. de ſtatu mon.* & alij quos refert Enriq. *l.* 8. *de Euch. c.* 13. *n.* 2. *in comm. lit.* at meritò eos improbat *ibi* Enriq. alios referens dicens eſſe veram & propriam diſpenſationem, relaxarique votum, caſu quo verè obligabat, quod idem aſſerunt D. Th. *q.* 38. *q.* 1. *a.* 4. *quæſtiu.* 1. *corp.* & *ibi* Ricar. *a.* 9. *q.* 1. *corp.* & *a.* 1. Hoſt. *d. c. Non eſt, n.* 1. & *ibi* Abb. *n.* 5. & fere vniuerſi: quod tunc non abſolutè & propriè relaxetur ius diuinum naturale, tollendo eius obligationem. Ius enim diuinum eſt, vt qui votum habet, id impleat: & hoc ſemper manet integrum: at hunc habere votum, non eſt ius diuinum, ſed voluntate propria effectum: quam poſſunt prælati impedire: quare tunc non propriè diſpenſant prælati in iure diuino, ſed tollunt obligationis fundamentum, quam homo actu humano ſibi impoſuit, quo ſublato euaneſcit iuris diuini circa illud votum obligatio (vt relato D. Th. explicui, l. 2. diſp. 14. n. 5. ad 4.) & communiter tradunt alij.

3 Tota autem difficultas eſt, de iure diuino abſoluto. Triplex eſt ſententia. I. ait pontifici integrum eſſe diſpenſare in omni iure diuino, præter fidei articulos. Sic Abb. *c. Propoſuit n.* 20. *de conceſſ. præb.* Dec. *conſ.* 112. *n.* 3. *fin. vol.* 1. & *c. Quæ in Eccleſ. in noua edit. n.* 44. & 45. *de conſt.* Rojas *epitome ſucceſſ. c.* 23. *n.* 71. Sed hæc ſententia tanquam omnino à veritate aliena, eſt reiicienda.

4 II. Sententia ſuſtinet, non poſſe pontificem in hoc iure diuino, propriè diſpenſare, vt diſpenſatio eſt iuris relaxatio: ſed tantum poſſe authoritatiuè declarare id ius in tali euentu non obligare. Ducitur primò, quòd inferior nequeat legem ſuperioris tollere, *clem. Ne Romani, de elect.* & *c. Inferior, diſt.* 21. Et confirm. quia quamuis per ſpecialem diſpenſationem non abrogetur lex abſolutè, at in eo caſu ſpeciali abrogatur tollendo eius obligationem, caſu quo ſecluſa diſpenſatione obligabat. At hoc eſt ſolius conditoris legis, aut eo ſuperioris. Secundò, id conſtat ex Zoſimo & Vrbano Pontificibus, quorum dicta referuntur *c. Sunt quidam, & c. Contra ſtatuta,* 25. *q.* 1. Tertiò, quia ſacra Scriptura & perpetuus Eccleſiæ vſus docet, legem naturalem & diuinam potius eſſe humanis magiſtratibus propoſitam, tanquam certam ac immotam regulam, qua gubernentur, quàm vt poſſint eam relaxare, eximendo aliquos ab eius obligatione. Alias nullæ eſſent in Eccleſia regulæ immotæ, ex quibus authoritas humana tanquam ex principiis procedat. Et confirm. quia ſemel hac in iure diuino diſpenſatione admiſſa, nil erit firmum ac immutabile. Nec erit maior ratio, cur poſſit diſpenſare in vno & non in alio iuris diuini præcepto, concurrentibus paribus cauſis. Tandem quia ideo in lege humana diſpenſari poteſt, vt manentibus eiſdem conditionibus, quibus ſtantibus obligabat, deſinat obligare: quod voluntas humana, à qua conſurgit, ſit mutabilis. Cùm ergo diuina voluntas, à qua lex naturalis proficiſcitur, ſit prorſus immutabilis, minimè in illam cadet diſpenſatio. Et ideo huius ſententiæ ſunt D. Thom. *quodlib.* 4. *a.* 3. *corp.* & *ad* 1. Durand. 4. *d.* 33. *q.* 1. *n* 15. Maioris 4. *d.* 27. *q.* 6. *col.* 4. *verſ. Propter hoc argumentum,* & *d.* 24. *q.* 12. *ſtatim in princ. Almain. de pot. Eccl. c.* 13. Driedo *l.* 2. *de libert. Chriſtiana, c.* 4. *pag.* 4. Cathar. *l* 6. *in Caiet. in q. illa, an Pontifex poteſt diſpenſare in voto ſolemni religioſorum,* Sotus 4. *d.* 18. *q.* 1. *a.* 5. *ad* 1. & *l.* 1. *de iuſt. q.* 7. *a.* 3. *ad* 3. & *l.* 10. *q.* 3. *a* 4. *col.* 8. *verſ. In calce demum.* Palac. 4. *d.* 38. *diſp.* 2. *col.* 46. *verſ. porrò quamuis, f.* 884. & *d.* 11. *diſp.* 5. *col.* 21. *verſ. Porro autem hanc rem.* Suar. *de Euch. l.* 74. *a.* 2. *diſp.* 43. *ſect.* 4. *verſ. Tertia ſent.* & *verſ. Quintò poteſt hoc Valent.* 1. 2. *diſp.* 7. *q.* 4 *pun.* 6. *verſ. Et quod ad priorem,* & *q.* 8. *punct.* 4. *verſ. Diſpenſatio autem,* & *ad fi. illius puncti,* & 2. 2. *diſp.* 10. *q.* 3. *punct.* 5. *col.* 4. *verſ. Quartò certum eſt,* & *verſ. Sic etiam in propoſito,* & *in fine illius puncti.* Et ex Iuriſperitis Card. *c. Cum ad monaſterium, §. vlt. n* 6. *de ſtatu mon.* Pariſ. *conſ.* 68. *n.* 200. & 264. *vol.* 4. Syluv. *verb. Papa, q.* 16. 17. Io. Baptiſta *de penſion. q.* 19. *n.* 44. & *ſeq.* Nau. *l.* 4. *conſ.* 2. *edit. tit. de ſponſ. conſ.* 39. *n.* 16. *in* 2. *tit. de deſp. imp. conſ.* 4. *n.* 16. Turr. *c. Coniunctiones* 35. *q.* 3. *n.* 3. & *in ſum. de Eccleſia, l.* 3. *c.* 54. *col.* 3. *n. vn.* & *c.* 57. *n.* 1. *concl.* 1. Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 6. §. 6. *n.* 4. Barboſa *rubr. ff. ſol. matr.* 2. *p. n.* 104. Magdal. *de num. teſt.* 2. *p. c.* 3. *n.* 225. & *triplici ſeq.*

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait, poſſe 5
pontificem aliquando diſpenſare in iure naturali & diuino, non in vniuerſum id ius, in quo diſpenſat, abrogando, ſed eius obligationem verè tollendo per veram diſpenſationem in caſu aliquo ſpeciali, ex cauſa vrgenti. Ducitur, quod ſi ſolum tribuamus pontifici, poſſe interpretari legem diuinam in aliquo caſu ſpeciali minimè obligare ſed non eſt actus iuriſdictionis, ſed prudentiæ ac doctrinæ, ac proinde viris doctis id liceret. Dices id competere pontifici authoritatiuè, ita vt omnino tutum ac certum reddat eum qui eum diſpenſat: quod viris doctis non competit. Sed contra hoc eſt, quia ſic interpretari legem, eſt ſolius conditoris, aut eo ſuperioris, *c. Inter, de ſent. exc. c. Ideo* 25. *q.* 1. *c. Sicut enim* 11. *q.* 1. *l. fin. ff. de leg.* quòd ſi dicas, id competere pontifici ex commiſſione diuina. Similiter dicimus hanc diſpenſandi poteſtatem in caſu ſpeciali competere illi ex commiſſione Dei. Cum enim Eccleſiæ non deficiat Deus in neceſſariis, iuſta ratione credi poteſt hanc commiſſionem pontifici datam. Et confirm. quia ſicut recta Eccleſiæ gubernatio petit, vt prælatis inferioribus commiſſa ſit facultas verè ac propriè diſpenſandi in legibus pontificiis, non in vniuerſum, ſed in caſu aliquo ſpeciali, quando neceſſitas occurrit. Eo quod non debet deſtitui mediis neceſſariis ad eius tranquillum ſtatum regiménq; tuenda. Nec poteſt in his commodè audiri pontifex. Ita eadem recta gubernatio petit commiſſum eſſe pontifici vt in lege aliqua diuina verè & propriè diſpenſare poſſit ob neceſſitatem occurrentem. Idque multò magis neceſſarium eſt: quia in priori caſu verè eſt aditus ad pontificem, quamuis non commodus: at in poſteriori nullatenus poteſt adiri Deus, vt diſpenſet. Et amplius confirmatur, quia ſicut diſpenſatio inferiorum in lege ſuperioris, nō derogat authoritati & iuriſdictioni ſuperioris, eo quod ex

ex eius tacita commiſſione fiat. Ita hæc Pontificia diſpenſatio in iure diuino non derogat authoritati Dei, vtpote quæ non propria Pontificis authoritate fit, ſed ex tacita ac iure diuino præſumpta Dei commiſſione fit. Et ſicut, Eccleſiæ gubernationi non ſatis proſpiceretur, ſi in priori caſu ſola declarandi facultas prælatis inferioribus conceſſa eſſet. Cum ea multis ſcrupulis pateat, vtpote cui locus non eſt in caſu dubio, & vbi lex obligat, ſed in caſu claro, & in quo lex, ſecluſa ea declaratione, verè nō aſtringebat. Ita nec in caſu poſteriori ſatis vtilitati & regimini Eccleſiæ conſulitur, ſola declaranda poteſtate conceſſa. Tandem, quia eodem modo & iiſdem verbis diſpenſationis vtens, diſpenſat Pontifex in reſidentia Epiſcoporum iure diuino naturali abſoluto obliganti; ac in voto & legibus humanis. Cur ergo dicendum eſt, hanc eſſe veram ac propriam diſpenſationem, illam autem ſolum declarationem? eò vel maximè, quòd cauſæ, ex quibus Pontifex diſpenſat in ea reſidentia, ſunt iuſtæ, vt media relaxatione illius legis facta per illum, excuſent Epiſcopos. At ſæpiſſimè nullus vir doctus iudicaret eas eſſe ſufficientes, vt ſecluſa vera diſpenſatione excuſarent. Et confirmatur, quia ſi Pontifex declarans licere occiſionem aggreſſoris ad tuendam propriam vitam: aut in extrema neceſſitate furari, vtetur verbis diſpenſationis inepta eſſet locutio. Quod ſit ſola declaratio legis naturalis ea interdicentis, non ligare in eo caſu. Cum ergo in quibuſdam rebus iuris diuini vtatur verbo diſpenſandi, dicendum eſt, eam eſſe verè & propriè diſpenſationem, & ita hanc ſententiam tuentur Gloſſ. *c. A nobis verb. Exemptus, de decimis, & ibi* Abb. *n.* 4. *Milis in repert. lit. D. n.* 23. *verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare Poteſt Papa*, Felin. *c. fi. num.* 7. *&* 8. *de maior. & obed.* Angelus *verb. Papa, n.*1. Gozadin. *conſ.* 51. *col. vlt. n.* 43. Hier. Paulus *in pract. cancellar.* 1. Nobilia ſuper diſpenſationibus *matrim. verſ.* Item poteſt diſpenſare. Loazes *de matrim.* Regis. Angliæ, *dub.* 2. *in* 2. *fundamento partis affirmantis, num.* 22. Minchaca *l.* 1. *q. illuſtr. c.* 25. *à n.* 18. *vſque ad* 22. Nau. *l.* 4. *conſ. in* 1. *edit. tit. de ſponſal. conſ.* 3. *n.* 8. *in* 2 *tit.* Qui fili. ſint legitimi, *conſ.* 2. *n.* 8. Borgaſius *de irreg.* 61. *p.* 1. *de ſponſ. n.* 5. *& p.* 3. *tit.* In quibus caſibus non poteſt diſpenſari, *n.* 8. *& p.* 7. *in fin. n.* 20. Et poſſe in iure naturali & diuino diſpenſari per Pontificem, non declarando, in vno vel altero caſu, affirmans quoque Beroius *c. Super eo, n.* 2. de vſuris. Gratus *conſ.* 1. *à n.* 24. *vol.* 2. Sigiſmundus *conſ.* 50. 37. *& ſeqq.* Fortunius *l.* Gallus, §. *Et quid ſi tantùm, n.* 310. *ff. de liber. & poſth.* Hanc quoque ſententiam ex Theologis tenet apertè *Canus relatione de pœnitentia, p.* 5. vbi de præcepto confeſſionis, *ad fin.* vbi reprobata doctrina aſſerenti, quando diſpenſatur in voto, non diſpenſari propriè in iure diuino & naturali, ſed tolli eius fundamentum, quod eſt voluntas humana, & ideo cadere propriam diſpenſationem in vota: ait duplicia eſſe præcepta diuina, quædam quæ nullum ſalutis detrimentum afferre poſſunt, vt Confeſſionis & Baptiſmi, & circa hæc non reliquiſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi, quia non expediebat. Alia autem, quæ nunquam maius bonum impedire ſolent, & in ſpiritualis ſalutis detrimentum vergere. Vt ſunt votum ac iuramentum, & circa hæc ait relictam eſſe Eccleſiæ poteſtatem verè diſpenſandi in vno vel in altero caſu, quando
6 id ad maius bonum expeditet.

Sed cum conſtet quædam eſſe præcepta diuina & naturalia, in quibus nunquam diſpenſare Pontifici permittitur: & nos aſſeramus eſſe aliqua in quibus quandoque id licet: forſan petes regulam ad hæc præcepta diſcernenda: & rationem, cur magis in his, quàm in illis hæc poteſtas competat. Sed dico ſimiliter eam regulam neceſſariò tradendam eſſe, retenta contraria ſententia. Nam ſimiliter non in omnibus iuris naturalis præceptis data eſt Pontifici poteſtas declarandi ea quandoque non obligare, ſed in aliquibus. Quare regula, quam tradit Catharinus *lib.* 6. *in* Caietanum, *in ea quæſtione an* Pontif. x *poßit diſpenſare in voto religioſorum ſolemni*, id cognoſcendum, quando datum ſit Pontifici poſſe declarare ius diuinum in aliquo caſu non obligare: & quando id datum minimè ſit: retenta ſententia, quam ipſe tuetur, nempe, nunquam in eo poſſe diſpenſare: deſeruiet noſtræ ſenten. ad ſciendū quando poſſit verè ac propriè diſpenſare. Quæ eſt hæc. Quædam ſunt de iure diuino, quæ abſque dubio ſunt de ſe eius conditionis, vt nunquam in ea cadere poſſit diſpenſatio aliqua Pontificia. Quod nequeat excogitari caſus, in quo ſit ratio diſpenſandi, vt fornicandum, vel ne filius veneretur parentes, vel ad mutandas ſacramentorum formas. Alia verò ſunt, quæ licet in vniuerſum expediant, at in aliquo caſu ſpeciali poſſunt non expedire, & ita admitteret diſpenſationem. Quippe licèt ſecundum ſe dedeceat ea non implere: at non continent perfectam & omnimodam indecentiam: ſed poteſt ita iuſta cauſa occurrere, vt ei indecentiæ imperfectæ præponderet, & ſic iuſta reddatur diſpenſatio, vt contingit in reſidentia Epiſcoporum, quæ eſt de iure naturali & diuino, in qua Pontifex diſpenſare poteſt. & in conſecratione ſub vtraque ſpecie, quæ eſt de iure diuino poſitiuo, in qua in remotiſſimis regionibus vbi non eſt copia vini, poteſt iuxta veriorem ſent. Pontifex diſpenſare. Quæ etiam regula conformis eſt ei, quam num. præced. in fine propoſuimus ex mente Cani. Vnde à priori colligetur facultas in Pontifice diſpenſandi in aliquo iure diuino, ex eo quòd tale ſit, vt recta ratio ac ſuaue Eccleſiæ regimen petunt expedire, vt in aliquo euentu eius obligatio relaxetur, ob cauſas, quæ poſſunt occurrere. A poſteriori autem id colligemus ex vſu Eccleſiæ diſpenſandi in eo, & ex grauium doctorum ſententia opinantium eſſe Pontificem diſpenſare in eo. Sed poteſt obiici; iuxta hanc regulam, licere quandoque Pontifici diſpenſare, vt quis ſororem aut plures vxores ducat, aut vt matrimonium conſummatum diſſoluatur. Poſſet enim caſus accidere, in quo ad bonum commune, pacémque Reipublicæ tuendam id valde expediret. Sed huic regulæ vt plena ſit, addendum eſt, quod n. 10. ſtatim in principio dicemus, vbi declarabimus antiqua eſſe præcepta huius poſterioris generis, in quibus quoque nunquam poteſt Pontifex diſpēſare. Et inde conſtabit ſolutio huius obiectionis.

Ad arg. n. 4. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. & 2. conſtat ex dictis n. 5. ſolum enim probant non poſſe Pontificem in vniuerſum præcepta iuris naturalis & diuini abrogare, vel etiam in caſu ſpeciali, propria authoritate. At poteſt in eo ex commiſſione diuina, qua ibi probaui eſſe in Eccleſia. Ad 3. & confirm. conſtat ex dictis n. præced. vbi oſtendimus aliqua eſſe huiuſmodi præcepta, in omni euentu obligantia, ac nullam diſpenſationem admittentia: Quæ ſunt regulæ immotæ, alia verò, quæ regulariter obligant, non tamen ita immobiliter, quin in aliquo caſu diſpenſationem admittant. Et cur in quibuſdam præceptis id liceat, in quibuſdam verò non, ibi reddita eſt ratio. Adde ipſum met argumentum poſſe in authores illius ſent. retorqueri. Cùm concedant poſſe aliquando Pontificem ius diuinum declarare: & conſtet id non poſse circa omne ius diuinum. Ad vltimum dic id argumentum tantùm probare, non poſse in vniuerſum diſpenſari in iure diuino, vt contingit in iure humano. Non tamen probat non poſse in aliquo caſu ſpeciali. Nec ob id mutatur diuina voluntas. Quia dum Deus ab æterno voluit id præceptum obſeruari, voluit pariter id non obſeruari, dum Pontifex ritè & rectè in caſu ſpeciali in poſterum diſpenſaret.

Ex his deducitur diſſolutio quæſt. initio propoſitæ, an 8 Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis, naturali ac diuino iure matrim. dirimentibus? Quidam cenſent poſse Pontificem in eis aliquando in caſu ſpeciali diſpenſare. Et poteſt probari ex doctrina tradita n. 5. & 6. Poteſt enim caſus occurrere, in quo expediret ad bonum regni, vt ſoror fratri nuberet, contra iuris naturalis prohibitionem. Sic opinantur *Milis in ſuo repertor. lit. D. n.* 23. *verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt* Papa, Hier. Paul. & Loazes, *vbi eos n.* 5. *allegaui. Ang. verb. Matr.* 3. *imped.* 18. *num.* 2. Borgaſ. *de irreg. p.* 6. 1. *de ſponſ. n.* 5. Idem tuetur. Enr. *l.* 12. *de matr. c.* 9. *n.* 3. *& c.* 2. *num.* 2. vbi ait de iure naturæ eſſe irri-

tum matr. inter auum & neptem, at poſſe Pontificem ex magna cauſa diſpenſare. Et claré videntur ſentire hoc eſſe probabile Sylu. & Petrus de Soto, vbi eos num. 10. referam, cùm tantum oppoſitam ſententiam probabiliorem vocent.

9 Alij verò id diſcrimen conſtituunt inter impedimenta iuris humani & diuini, vt in illis poſſit Pontifex diſpenſare, quando cum eis iam eſt contractum matrimonium, vt ex tunc, id eſt, vt id matrimonium legitimetur in ſua radice, ac ea diſpenſatio trahatur retrò: (vt latius explicabimus diſp. ſeq. per totam) in his verò tantum diſpenſare poſſit, vt ex nunc, id eſt, vt denuo ineatur id matrimonium, nec diſpenſatio retrotrahatur. Sic Ioan. And. *c. Per venerabilem, n. 30. qui filij ſint legit. & ibi* Abb. *n. 21.* Anch. *n. 22.* Alex. de Neuo. *n. 24. & 25.* Cardin. *n. 9. q. 1.* imò hic dicit poſſe etiam, vt ex tunc. Abbas *c. Litteras n. 17. fine, de reſtit. ſpol.* Fel. *c. Quæ in Eccleſiarum, n. 12. verſ. Secundò amplia, de conſt.* Roſella *verb. Papa, n. 1. fin. & ibi* Syl. *q. vlt.* Martinus Laudenſis *de legitimatione, a. 2. n. 86. & 96.* Brunellus *de ſponſal. concl. 24. n. 2.* Aduerte tamen hos DD. loqui de gradibus lege diuina Moſaica prohibitis. Quos hodie quoque diuina lege prohiberi ipſi cenſent, vt numero 11. aduertemus.

10 Veriſſima tamen ſententia eſt, in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimens poſſe Pontificem diſpenſare: nec in caſu aliquo ſpeciali (excipe votum ſolemne religioſorum, de quo eſt inſtituenda diſp. 8.) Dixi, iure diuino naturali, ob ea, quæ num. ſequenti dicam. Ratio huius ſententiæ eſt, qua ſimul ſatisfiet rationi allegatæ n. 6. pro prima contraria ſententia, & regula à nobis n. 6. tradita, ad cognoſcendum, in quo iure diuino poſſit Pontifex diſpenſare, magis elucidabitur ac limitabitur. Ratio ergo eſt. Quia (vt bene animaduertunt *Victoria de poteſt. Papæ n. 9. propoſit. 9. &* Corduba *in ſuo quæſtionar. l. 4. q. 8. col. antepen.*) ſunt leges diuinæ in Eccleſia, in quibus Deus nullam reliquit diſpenſandi poteſtatem: & adhibent exemplum, vt de pluribus vxoribus ducendis. Et reddunt rationem hanc. Quia quamuis Deus præuiderit poſſe occurrere caſus, in quibus rationi conſona ac expedientior eſſet diſpenſatio, at præponderat huic bono inuiolabilis illarum legum cuſtodia, ne aperta diſpenſandi via, diſpenſetur paſſim in illis. Similiter ergo dicimus in præſenti, quamuis occurrere poſſit caſus, in quo diſpenſatio in impedimento iuris naturalis eſſet expediens bono communi, ac valdè neceſſaria, vt in matrim. inito inter fratrem & ſororem. At ex ea diſpenſandi poteſtate tot fornicationes inter fratres & ſorores conſurgerent, aut pericula tanti ſceleris admittendi, ac tanta indecentia naturalis eſt in iis matrimoniis, vt præponderent hæc bono, quod ſequi poſſet, ea facultate diſpenſandi relicta in Eccleſia, quæ relicta fortè ad plures quàm par eſt, diſpenſationis via aperiretur. Et ideo Deus Opt. Max. omnino circa hæc poteſtatem diſpenſandi denegauit, ſed tantum facultatem hæc matrimonia ineundi conceſſit, ibi lex naturalis conſeruandi generis humani ſtrictior vrgeret. Vt ſi ſoli parentes & filij, ſuperſtites in orbe eſſent. Hoc autem ita ſe habere colligitur ex vſu Eccleſiæ, quæ in nullo euentu hactenus diſpenſauit, vt matrimonium parentum cum filiis, aut fratrum cum ſororibus ineatur. Et ſi aliquando in hoc vltimo caſu fortè legatur diſpenſatum, id euenerit, quod Pontifex ille diſpenſans amplexus ſit opinionem Doctorum aſſerentium ſolo iure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres & ſorores. Id quoque colligitur ex communiſſima Doctorum ſententia, aſſerenti abſolutè non poſſe Pontificem in his impedimentis diſpenſare. Hanc tenent Gloſſ. *c. Pitacium, verb. Sororis 30. q. 3. & c. fi. verb. Sacramentum. de tranſact. & c. Literas, verb. Diſpenſare de reſt. ſpol.* vbi Hoſt. *n. 3.* Abbas *n. 4. & 12.* Imola *n. 6. & c. Ex parte, n. 6. de tranſ. Spec. t. de diſpenſatione. §. Nunc breuiter, n. 4.* Henric. *c. Per venerabilem, n. 1. qui filij ſint legit.* Beroius *c. Super eod. n. 4. de vſuris.* Bart. Socin. *l. 2. in prin. n. 14. ff. de verb. oblig.* Bernardus *de public. concub. §. Statuimus. a. 13.* Aſtenſis *2. p. ſum. l. 8. t. 17. a. vn. q. 5.* Sylu. *verb. Papa q. 17.* Tabien. *verb. Diſpenſatio, n. 5. q. 4. & verb. Impedimentum, imped. 3. n. 4. q. 3.* Turrecr. *c. Coniunctiones, n. 3. & 4. & c. Quædam lex, n. 235. q. 4.* Nau. *ſum. c. 22. n. 84.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 10.* Molina *l. 3. de primog. c. 2. n. 12. verſ. ſi impedimentum procedebat.* Gaeta *c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 134. n. 361* Magd. *de n. teſtium. 3. p. c. 3. n. 225.* Et ex Theol. Palud. *4. d. 40. q. vn. 3. n. 20. & 23. & 4. d. 41. p. 1. a. 5. concl. 2. n. 27.* D. Ant. *3. p. t. 1 c. 11. §. 1. ſtatim in prin. & c. 41. §. 2. concl. 3.* Maioris *4. d. 40. q. 3. paulo ante verſic. Dubitatur quare.* Pelagius *de planctu Eccleſiæ, l. 1. a. 45. lit. A. & a. 46. lit. B.* Abulenſis *1. Regum c. 8. q. 195.* Cathar. *l. 6. in Caietanum in ea q. an Papa poßit diſpenſare in voto ſolemni religioſorum, ad fin. Victoria ſum.* vbi de matr. *n. 295.* Pet. de Soto *lect. 11. de matr. ad fi.* Sot. *4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 3. verſ. In cap. ergo.* Celaia *4. diſt. 40. a. 1. poſt 4. arg. dub. 2.* Viguer. *l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 6. fi.* Veracr. *2. p. Speculi. a. 46. concl. vn.* Pet. de Led. *de matr. q. 55. a. 6. circa primum ſtatum affinitatis, diffic. 1. concl. 1.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 236. n. 1.* Vega *2. t. ſumm. c. 34. caſu 166.* Atque exiſtimo non tantum ſententiam hanc veram eſſe de propria diſpenſatione, quæ eſt iuris relaxatio, ſed etiam de impropria, quæ eſt declaratio. Credo enim nequire Pontificem declarare, eſſe aliquem euentum præter neceſſitatem conſeruandi generis humani, in quo liceat cum aliquo ex his impedimentis naturalis inire matrimonium, ſed hanc legem voluit Deus inuiolabiliter obſeruari, ob rationem traditam. Quamuis Sylu. *verb. Papa q. 17.* dicat poſſe Pontificem declarare validum fore matrim. inter parentes & filios, iure naturali interdictum, quando cauſa prohibitionis ceſſaret.

Monuerim tamen valde cauendum à pleriſque ex au- 11
thoribus num. præc. allegatis, qui cum in ea ſint ſent. vt gradus conſanguinitatis & affinitatis *Leuit.* 18. olim iure diuino prohibiti, ſint quoque nunc eodem iure vetiti, aſſerunt in nullo illorum poſſe Pontificem diſpenſare. Quod tunc tanquam hæreticum damnatum eſt *in Trid. ſeſſ. 24 de matr. can. 3.* ibi: *Si quis dixerit non poſſe Eccleſiã in nonnullis illorum diſpenſare: anathema ſit.* Quare cum iuxta veriſſimam ſent. quã latè probauimus *l. præc. diſp. 52. n. 6.* nullus eſt illis gradibus ſit hodie iure diuino prohibitus, niſi qui aliàs prohibitus eſt iure naturæ, ideo dicendum eſt poſſe hodie Pontificem in omnibus iliis gradibus diſpenſare præter eos qui attento naturę iure matr. ceſſant.

Hinc deducitur, iuxta varias ſentent. variè ſentiendum 12
eſſe. Qui enim ſentiunt iure naturæ eſſe irritum matrim. inter quoſcunque aſcendentes & deſcendentes, & inter fratres & ſorores, ſubinde ſentiunt in iis gradibus non poſſe Pontificem diſpenſare. Et qui ſentiunt aliquos ex eis gradibus ſolo iure Pontificio inductos eſſe, ſentiunt ſubinde eos diſpenſationi Pontificiæ ſubdi. Et ſimiliter ſentiunt circa gradus affinitatis, ac reliqua impedimenta. Quippe (vt egregiè ait Sot. *4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 3. verſ. In capite ergo.*) ſunt hæc conuertibilia. Hoc impedimentum dirimit iure diuino naturali; ergo nequit in eo Pontifex diſpenſare, & dirimit ſolo iure Pontificio, ergo poteſt Quare cum iuxta noſtram ſent. ex gradibus conſanguinitatis, ſolus primus in linea aſcendentium, nempe inter parentes & filios: & ſolus primus in linea tranſuerſa, vt inter fratres & ſorores, dirimat iure naturæ matr. (vt conſtat ex dictis lib. præced. diſp. 51. n. 7. 13. & 19. & diſp. 52. n. 11.) in iis duobus gradibus nequibit pontifex diſpenſare, at in cæteris poterit: & ſimiliter cum iuxta noſtram ſent. in nullo affinitatis gradu, etiam lineæ rectæ, irritetur iure naturæ matrim. poterit in omni eo pontifex diſpenſare (vt diximus l. præced. tota diſput. 66.) Similiter cum error perſonæ dirimat iure naturæ, ſecundum omnes: & impedimentum impotentiæ, iuxta noſtram ſentent. quam tenuimus l. præced. ita diſput. 98. in neutro impedimento poteſt Pontifex diſpenſare. At poteſt in defectu ætatis ad matrim. requiſitæ (vt dixi l. præced. diſput. 104. n. 11.) vbi id impedimentum eſſe de iure Pontificio probaui. (Itaque vt ſummatim dicam, ſolum nequit iuxta noſtram

ſenten

ſententiam Pontifex diſpenſare in errore perſonæ, impotentia, conſanguinitate in primo gradu lineæ, aſcendentium, & tranſuerſæ.

13 Tandem ex dictis deducitur, non eſſe ſufficientem rationem, vt iudicemus non poſſe Pontificem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra ius diuinum & naturale. Quia (vt n. 5. probaui) poteſt in aliquo iure naturali & diuino diſpenſare, in aliquo caſu ſpeciali. Sed addi debet iuxta reg. n. 6. traditam, eum caſum habere eam naturalem indecentiam, vt nunquam in eo expediat diſpenſare. At ex eo quòd ſit contra ea iura, ſufficienter deducitur non poſſe in eo caſu ordinariè diſpenſare: nec in vniuerſum abrogare.

SVMMARIVM.

Solus Pontifex diſpenſat in impedimentis, iure humano diriment. n. 14.
Legatus à latere nequit in tis diſpenſare, 15.
An poſſit cum aliquibus perſonis in aliquo caſu, 16.
Reprobantur dicentes poſſe Epiſcopum diſpenſare in cognatione ſpirituali ex baptiſmo non ſolemni orta, & in publica honeſtate ex ſponſalibus & in cognatione legali. 17.
An in dubio an ſit impedimentum, ſit neceſſaria diſpenſatio, & poſſit Epiſcopus? 18.
An poſſit Epiſcopus virtute Trid. ſeſſ. 24 c. 5. de matr. diſpenſare vt ij qui bona fide contraxere matrim irritum, iterum ineant? 19.
An poſſit Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in impedimentis dirimentibus, & proſit diſpenſatio pro foro externo: & an tunc poſſit vicarius, vel poſſit Epiſcopus hoc delegare? remiſsiuè. 20
An poſſit, quando prius eſt obtenta diſpenſatio ſubreptitia eius impedimenti? remiſsiuè, n. 21.
An poſſit in defectu ætatis: vel in ſolùm impedientibus, vel Papa in matrimonio rato, vel in conſummato tempore infidelitatis? 22.
An commiſſarius Cruciatæ diſpenſet in affinitate ex copula fornicaria, & quando id poſſit? 23.
An hæc facultas ſit amplior conceſſa Epiſcopis ad diſpenſandum in dirimentibus in caſu neceſſitatis, & conferuntur ambæ poteſtates? 24.
Qualiter poſſit commiſſarius legitimare prolem ſuſceptum, an ſuſcipiendam ex eo matrimonio in quo diſpenſat? 25.
An poſſit legitimare, ſi non diſpenſet in eo matrimonio, vel ſi diſpenſet & legitimet maneat legitimata, ſi poſtea parentes non confirment id matrimonium irritum: & quid ſi Epiſcopus aut alius commiſſarius diſpenſat in eo matr. an poſſet ipſe hanc legitimationem facere, 26.
Qualiter Epiſcopus & commiſſarius Cruciatæ diſpenſantes in impedimento occulto eis promiſſo, debeant diſpenſare ſine notario & teſtibus? 27.
An aliqui religioſi habeant priuilegium diſpenſandi in his impedimentis? 28.
Quale priuilegium habeant religioſi Soc. Ieſu ad diſpenſandum cum Neophytis Indorum, vt permaneant in matrimonio inito cum impedimento iuris humani? n. 29.

14 Quæſtio poſterior, An ſolius Pontificis ſit, diſpenſare in impedimentis ſolo iure Pontificio dirimentibus matrimonium? ſit prima concluſio. Solius Pontificis eſt hæc diſpenſatio. Quia omnia illa ſunt iure communi inducta, in quo tanquam in lege ſuperioris, nequeunt inferiores ordinariè diſpenſare, *c. Inferior, d. 21. cle. ne Romani, de elect.* & ita fatentur omnes, quos numero ſequenti allegabo, & vltra illos. Hoſt. *c. Quod dilectio, paulò poſt pr. & c. Quia circa, paulò poſt pr. de conſang.* Palud. *4. d. 40. q. vn. a. 3. n. 20. & d. 41. q. 2. a. 3. n. 14. concl. 1.* D. Ant. *3. p. t. 1. cap. 15. §. 3. ad fin. & c. 14. §. 2. concl. 3.* Armill. *vtr. Diſpenſatio, n. 22.* Philippus Archint. *in edict. de fide & ſacra. p. 2. c. 14.* Gallego *de cogn. ſpirit. c. 2. n. 22.* Anaſt. Germon. *de ſacrorum immu. l. 3. c. 11. n. 105.* Paul. Borgaſ. *de irreg. p. 6. t. de ſponſal. n. 1.* Toledo *lib. 7. ſum. c. 18. n. 5.* Et loquentes de cognationis ſpiritualis impedimento idem affirmant Ledeſm. *2. p. 4. q. 58. a. 2. col. 2.* Barth. à Ledeſm. *de matr. dub. 44. in fine primæ concl.* Et non poſſe Epiſcopum diſpenſare in his impedimentis affirmant quoque Angel. *verb. Matrimonium 3 imped. 18. n. 3.* Sylu. *verb. matrimonium 6. q. 6. fine.* & alij authores, quos retuli lib. 2. diſp. 40. n. 1.

15 Hinc infertur, nec legato Pontificis integrum eſſe in his impedimentis diſpenſare. Quia legatus etiam à latere circa diſpenſationes ea poteſt ſolùm in prouincia ſibi commiſſa, quæ poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi. Atque ita docent. Glo. *c. Quia circa, v. A ſede, & c. Quod dilectio. ver. indulgentiam, de conſang.* Io. And. *eo, c. Quod dilectio. n. 6.* Ant. *n. 8.* Abb. *n. 5.* Cardin. *n. vn. oppoſit. 1.* Anch. *n. 4.* Alex. de Neuo *n. 4.* Præpoſ. *n. 8. & d. c. Quia circa ſtatim in pr. notab. 1.* idem Abb. *c. Quod tranſlat. n. 9. de offic. leg.* Innoc. *c. ex parte n. vnic. de tranſact.* & ibi Imola *n. 6.* Brunel. *de ſponſ. concl. 24. n. 1.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 11.* Ant. Cucus *lib. 2. inſtit. maior. t. 5. n. 142.* Gaeta *c. Ad lim. 30. q. 1. §. 1. q. 134. n. 363. & q. 115. n. 113. & 314.* Et ex Theologis, Enriquez *lib. 12. de matrim. c. 3. n. 1.* Lud. Lopez *2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *vlt. de diſpenſatione petenda, col. 4.* Quod verum eſt, quamuis legatus à latere ſit. Et docent Abbas *d. c. Quod tranſlationem, n. 9.* Imola, Alex. de Neuo, Cou. Enriquez, Lud. Lopez *proximè allegati.*

Secundò infertur, non audiendum eſſe Goffredum, 16
quem referunt DD. ſtatim allegandi, dicentem quamuis legatus nequeat generaliter diſpenſare in aliquo horũ impedimentorum, poſſe tamen cum aliquibus perſonis. Quem meritò improbant Ioan. And. Ant. Card. Anchar. Alex. de Neuo, Præpoſ. *n. præc. allegati.* Quia cum hæc impedimenta promanent à iure ſuperioris Pontificis, legatus, qui inferior eſt, nec generaliter, nec ſpecialiter diſpenſare valet. At poſſet diſpenſare in ſpeciali caſu, quando cauſa vrgeret, nec eſſet recurſus ad Pontificem, & impedimentum eſt occultum. Sicut in ſimili caſu id poſſe Epiſcopum, dicemus n. 20. Cùm eadem poteſtas circa hæc ſit legatis, & Epiſcopis conceſſa. Et ſic intelligitur, quod de legato in genere loquens tradidit Gambara *de authoritate legat. l. 7. tit. de diſpenſatione legatorum circa matrimonia n. 397.* dicens poſſe legatum in remotiſſimis partibus exiſtentem diſpenſare in caſu ſpeciali. Et tenet loquens de legato à latere Enriq. *l. 12. de matr. c. 3. n. 3.* vbi bene addit, diſpenſationem hanc pro ſolo conſcientiæ foro deſeruire. Sicut idem dicemus n. 20. de ſimili Epiſcopi diſpenſatione. Nam eadem prorſus de Epiſcopo & de quocunque Pontificis legato, ſiue à latere, ſiue non à latere ſit, circa hanc poteſtatem dicenda ſunt. Et eædem conditiones ſunt neceſſariæ, quas eo n. 20. remiſſimè explicabimus. Et hoc probat ratio n. præced. adducta.

Tertiò infertur non eſſe credendum Soto, qui 4. *d. 41.* 17
q. 1. a. 1. immediatè ante ſolut. ad principale, ait poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento cognationis ortæ ex baptiſmo tempore neceſſitatis non ſolemniter collato, dum facillimus non pateret ad Papam aditus. Et *q. 2. a. 2. in fine corp.* ait ſi cognati legales inueniantur matrimon. contraxiſſe, & facillimus non pateret ad Pontificem recurſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem in hoc ſequuntur Lud. Lopez *2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. fine, &* Emm. Sa *ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 6. fine*, & idemmet Sotus *4. de 41. q. vnic. n. 1. fine*, ait ſi contra impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum aliqui contrahant, & expeditiſſimus non ſit ad Papam acceſſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem in hoc ſequuntur Lud. Lop. *eod. tract. de matr. c. vlt. col. antepen. verb. Præterea aduertendum.* Emm. Sa. *eodem loco proximè citat. n. 12. fine.* Sed hæc minus vera ſunt, cùm enim iſthæc omnia impedimenta æquè ſint iure Pontificio inducta, ac alia, & æquè dirimant matrim. nullam prorſus diſcriminis rationem video, cur in aliis impedimentis nequeat Epiſcopus diſpenſare, ſiue ante matrim. contractum ſiue poſt: at in hoc poſſit. Quare ſolùm hoc admittendum eſt in caſu, quem n. 20. proponam, ſed in eo caſu idem dicendum eſt in aliis impedimentis iure humano dirimentibus.

Quartò infertur non omnino admittendum eſſe, quod 18
ait Emm. Sa *ſum. verb. Diſpenſatio, n. 1.* vbi docet in dubio, an res egeat diſpenſatione, poſſe Epiſcopum iuxta quorundam probabilem opinionem declarare non deſiderari diſpenſationem, vel ad cautelam diſpenſare. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo, ſi omnino res ſit dubia, an interueniat impedimentum, nec ne, nulla opus eſt diſpenſatione. Quia in hoc dubio præſumptio eſt pro libertate ad contrahendum. Atq; poſſet tunc Epiſcopus gratia tollendi ſcandali declarare non eſſe opus diſpenſatione, vel ad cautelam diſpenſare. Sed credo hanc non eſſe veram

diſpenſationem. Et ideo ſi poſtea etiam inito matrimonio conſtaret impedimentum dirimens, alia diſpenſatio Pontificis quærenda eſſet. Quia nullibi inuenio poſſe Epiſcopum verè diſpenſare in hoc dubio in impedimentis dirimentibus: ſed eſt quædam prudentialis declaratio, quam etiam vir doctus poſſet facere: quandò autem non eſt omnino res dubia, quia præſumptio viget pro impedimento, eſt neceſſaria diſpenſatio, nec poteſt Epiſcopus. Vt ſi quis cum fœmina coëat, & dubitet an ſemen inciderit intra vas, quia vel dubitat an ſeminarit; vel eſto ſeminarit, an intra extrave, ac proinde contraxerit affinitatem cum ſorore illius, in hoc dubio non poterit ſororem illam ex Epiſcopi diſpenſatione ducere: quia cùm in hoc dubio præpondetet præſumptio ex communiter accidentibus orta, nempe, quando eſt coïtus cum fœmina intra vas, eſſe quoque intra ſeminationem, cenſendus eſt ille coïens laborare impedimento dirimenti. Iuxta dicta l. præc. diſp. 64. num. 9. At quando iuxta ibi dicta non eſſet præſumptio ſemen incidiſſe intra vas, vt ſi copula non eſſet intra, ſed prope vas, tunc non eſſet in eo dubio neceſſaria diſpenſatio. Tandem quando res non eſſet verè dubia, ſed eſſent opiniones quibuſdam aſſerentibus id eſſe impedimentum, aliis verò negantibus: ſi opinio negans eſſet verè probabilis, quamuis affirmans eſſet probabilior: poſſet ille ſequens opinionem probabilem inire id matrim. abſque aliqua diſpenſatione: quod iuxta veriorem ſententiam ſatis ſit in rebus moralibus ſequi minus probabilem ſentent. ſi tamen verè probabilis ſit: quod ſi nec ſit opinio, nec mere dubium, ſed magis propendeatur in eam partem, vt ſit impedimentum, nullo tamen aſſenſu illius partis habito, nec exiſtente aliqua iuris præſumptione pro impedimento: tunc adhuc cenſendum: eſt non eſſe impedimentum, nec exigitur diſpenſatio: ſed ſtandum eſt pro libertate contrahendi matrim. Sicut in ſimili diximus, lib. 1. diſp. 9. n. 11. etiam tunc non obligare votum.

19 At ſpecialis difficultas poteſt eſſe, num poſſit Epiſcopus virtute decreti *Trident. ſeſſ. 24. de matr. c. 5.* diſpenſare cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide præmiſſiſque denunciationibus contraxere, vt denuo illud ineant? Ratio dubitandi eſt, quia in hoc caſu concedit ibi Tridentinum poſſe diſpenſari, nec explicat à quo, ibi: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod ſubeſſe poſteà cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit: tunc facilius cum eo & gratis diſpenſare poterit.* At in hoc euentu permitti Epiſcopo diſpenſationem, quamuis conſtitutio ſit Concilij generalis, diximus diſp. præced. n. 5. Sed abſque dubio tenendum eſt non poſſe: quia ex antecedentibus colligitur totum illud decretum cum Pontifice loqui, proponendo illi expedire, vt nunquam diſpenſet cum iis, qui mala fide ſimilia iniere matrimonia: ſecus quando bona fide. Adde ſic quoque conſuetudine explicatum eſſe hoc decretum. quod ſi petas, cui vſui ſit prior illa pars: cum nequeat Concilium poteſtatem Pontificiam reſtringere? Conſule dicta à nobis l. 3. diſp. 45. num. 3.

20 Secunda concluſio. Poteſt Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in his impedimentis, quod lauſſimè contra alios probaui l. 2. diſp. 40. per totam, vbi conditiones ad hoc petitas explicui: & multa alia circa hoc: an Vicarius Epiſcopi poſſit in hoc caſu vel aliis quibuſcunque diſpenſare, & an poſſit Epiſcopus huiuſmodi diſpenſationes delegare.

21 An verò poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimenti, quando eſt obtenta diſpenſatio in illo, ſed ſubreptitia, illam confirmando? dixi lib. 2. diſp. 38. n. 12.

22 Vtrum poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis impedientibus? dixi lib. præc. diſp. 17. à n. 10. præter impedimenta votorum, & iuramentorum caſtitatis, & religionis, & non nubendi de quibus agemus hoc l. diſput. 9. & triplici ſeq. Et an poſſit Epiſcopus diſpenſare in defectu ætatis ad matrim petitæ, dixi lib. præc. diſp. 104 n. 12.

Et an poſſit Pontifex diſpenſare in matr. rato, vel in conſummato inter infideles, dixi lib. 2. diſp. 14 & triplici ſeq.

III. Concluſio. Commiſſarius bullæ cruciatæ poteſt diſpenſare pro ſolo conſcientiæ foro in affinitate conſurgenti ex copula fornicaria, in primo vel ſecundo gradu, atque prolem ſuſceptam & ſuſcipiendam legitimam decernere, concurrentibus quatuor conditionibus. I. eſt, vt matrim. cum illo impedimento ſit iam contractum, ſeruatáque ſit forma *Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* II. Eſt, vt id impedimentum ſit occultum. Quando autem dicatur occultum, dicemus latè diſp. 34. à n. 55. III. Eſt, vt adfuerit bona fides, ſaltem ex parte alterius contrahentis, qui tempore contractus matrimonij id impedimentum ignorabat. Vltima eſt, vt coniux qui ignorauit impedimentum, certior fiat de prioris conſenſus nullitate, quamuis ei non declaretur cauſa nullitatis, vt euitentur ſcandala. Atque primus ille gradus, in quo poteſt diſpenſare, intelligitur, ſiue ſit in linea tranſuerſa, ſiue in recta: quia conceſſio ei facta (vt conſtat ex tenore bullæ Cruciatæ Latinæ) eſt abſque diſtinctione. Et vterque gradus eſt ſolo iure Pontificio inductus. Vt dixi *lib. præc. diſp. 66. n. 3.* & ita tenet Manuel *addit. ad bullam Cruc. §. 13. n. 16.* Intelligitur autem prima conditio, quando prius matrim. fuit contractum, non tantùm ſeruata forma ſubſtantiali matrimonij, nempe, vt id contractum ſit coram parocho & teſtibus: ſed etiam præmiſſis denunciationibus. Si enim illæ omiſſæ culpabiliter eſſent, nequiret commiſſarius diſpenſare. Quod conſtat ex iis, quæ diximus lib. 2. diſp. 40. n. 4. vbi hoc latius expoſui.

Hinc deducitur facultatem hanc commiſſarij ad diſpenſandum, eſſe quodammodo ampliorem ea, quæ conceditur Epiſcopis ratione vrgentis neceſſitatis: de qua n. 20. diximus: & quodammodo ſtrictiorem. Eſt enim amplior quoad hoc, quia Epiſcopus nequit diſpenſare, quoties eſt recurſus ad Pontificem, imò ad habentem ab eo diſpenſandi facultatem (vt probaui l. 2. diſp. 40. n. 8.) At commiſſarius poteſt, licèt Pontifex eſſet præſens, quia hæc limitatio in eius conceſſione non adhibetur. Eſt autem ſtrictior quoad hoc, quod commiſſarius in ſolo impedimento affinitatis ex copula fornicaria poteſt diſpenſare, & nunquam ante matrim. initum, & coniuge altero certiori facto de prioris nullitate conſenſus. At Epiſcopus poteſt in omnibus impedimentis iure Pontificio dirimentibus, & aliquando ante initum matrim. (vt late probauimus lib. 2. tota diſp. 40.) Nec eſt vſquequaque certum, deſiderari alterum coniugem certiorem fieri de prioris matrim. nullitate, vt de hac re late diſputaui l. 2. tota diſp. 36. 23

Inſuper eſt amplior poteſtas commiſſarij: quia illi conceditur facultas legitimandi prolem ex eo matrim. irrito ſuſceptam. Et ita poteſt eam legitimare pro foro conſcientiæ ſolo quoad omnes ordines, & beneficia quæuis: quia abſolutè conceditur ei poteſtas legitimandi, vt docet Enriquez *l. 7. de indulgent. c. 13. n. 5. fine.* Cui tamen non aſſentio, in quantum ait prolem hanc ſuccedere poſſe in bona temporalia. Quia hæc diſpenſatio non eſt in radice matrimonij (vt conſtabit ex dicendis diſp. ſeq. n. 23.) At quando diſpenſatio non eſt in matrimonij radice, non trahitur ad bona temporalia (vt ibidem dicemus.) At Epiſcopus tantum poteſt cum illegitimo diſpenſare ad ordines minores, & ad quædam beneficia ſimplicia, *c. 1. de filiis preſbyt. in 6.* Sed eſt ſtrictior, qui hic poteſt cum quocunque illegitimo diſpenſare, vt conſtat ex *eod. c. 1.* ille verò cum habito ex ſolo matr. irrito propter impedimentum affinitatis fornicariæ. Dixi autem hanc prolem ſic legitimatam non ſuccedere in bona temporalia, virtute illius legitimationis factæ à commiſſario: de qua loquitur Enriq. nam bene alio nomine ſuccedet: nempe, quia eſt verè legitima. Nam habita eſt ex matr. & quamuis irrito, adfuit bona fides in altero parente. Nam in hoc ſolo caſu conceditur commiſſario facultas diſpenſandi (vt n. 23. dixim.) Vnde in hoc caſu erit proles legitima quoad vtrumq; forû & in omnibus, *c. Ex tenore, qui filij ſint leg.* quare cômiſſarius 24

rius nil aliud efficit, quam declarare prolem ſuſceptam eſſe legitimam, ratione bonæ fidei: ac ſuſcipiendā quia orietur iam ex vero matr. At poteſt hoc priuilegium in eo euentu operari, ſi poſtquam vterque contrahens nouit impedimentum, concepta & nata ſit proles, ante matrimonij diſpenſationem: tunc proles eſt illegitima, & nata in figura illius matrimonij irriti: & hanc poteſt verè legitimare commiſſarius pro foro conſcientiæ ſolo. Quia iam impletur conditio petita: eo quod verè initum ſit matrimonium cum bona alterius fide. Quippe ea aderat tempore contractus. At hæc legitimatio erit tantùm quoad res ſpirituales, (vt dixi.) Alia verò de effectu huius legitimationis in ſolo conſcientiæ foro dicemus diſputatione 34. à n. 35.

26 Sed dubitabis, an caſu quo proles fuit verè illegitima: quia habita iam concepta mala fide in vtroque parente conſcio nullitatis illius matrimonij, poſſit à commiſſario legitimari iuxta facultatem eam illi conceſſam, non diſpenſando tamen, vt validè ineatur matrimonium: quia vel iam alter parens obiit, vel nolunt de nouo inire? Et videtur poſſe. Quia diſtinctæ ſunt facultates diſpenſandi in matrimonio, ac legitimandæ prolis Nec hæc legitimatio à ſubſequenti matrimonio pendet cum virtute illius legitimari nequeat vtpote quæ ſpuria eſt. Sed exiſtimo nequaquam poſſe, niſi diſpenſet quoque matrimonio: imò licèt diſpenſarit in matrimonio, ac legitimarit prolem, credo eam legitimationem pendere à matrimonio poſtea ineundo: ac proinde vim non habituram, niſi poſtea de nouo ineatur. Quia Pontifex eam gratiam conceſſit acceſſoriè legitimæ contrahendis nuptiis inter prolis illius parentes, in ipſius matrimonij fauorem. Non ergo poterit non diſpenſando in matrimonio, vel diſpenſando, ſi id matrimonium poſtea non ſubſequatur. At ſi Epiſcopus diſpenſaret in eo matrimonio, caſu quo poteſt, iuxta dicta num. 10. vel alius commiſſarius Cruciatæ, nec eam prolem legitimaſſet, credo poſſe ſubſequentem commiſſarium vti hac poteſtate prolis legitimandæ, ſubſequuto inter illos parentes vero matrimonio. Quia cum ſit diuerſa poteſtas à diſpenſatione in matrimonij impedimento, poteſt per diuerſos exerceri. dummodo id matrim. ineatur, in cuius fauorem ea conceſſio facta eſt.

27 Cùm autem poteſtas hæc diſpenſandi, tam Epiſcopo, quàm commiſſario conceſſa ſit pro ſolo conſcientiæ foro, neutra eſt facienda publicè, cum notario & teſtibus, nec explicari debent nomina eorum, cum quibus diſpenſatur, ne impedimentum fiat publicum, ſed tacitis eorum nominibus debent expediri literæ vt expediuntur litteræ in ſacra pœnitentiaria pro conſcientiæ foro conceſſæ. Vel abſque litteris debet imitari diſpenſatio confeſſario, vel partibus ea indigentibus. Et ita de commiſſarij diſpenſatione loquentes docent Corduba *in quæſtion. lib. 5. q. 43. dubio 6. puncto 1. 2. & 4.* Manuel *in bul. crucia. §. 31. n. 6.*

28 Tandem duo monuerim. Prius eſt, aliquos aſſerere mendicantes habere priuilegium à Leone X. conceſſum, ad diſpenſandum cum iis, qui ſcienter aut ignoranter contraxere matrimonium cum impedimento affinitatis, modo id notorium non ſit, nec in iudicium deductum. Sic affirmant Roffenſis *in libello de cauſa matrimonij Regis Angliæ, in princ. &* Veracr. *2. part. Speculi, art. 27. triplici pagina ante finem, verſ. Et hoc confirmatur expreſſè.* Sed bene Manuel *3. tom. quaſt. regul. quaſt. 2. art. 2.* dicit id priuilegium nullatenus eſſe in vſu: & ſe credere pro vnico ſolo actu fuiſſe conceſſum & Enriq. *lib. 12. de matrim. c. 3. n. 3.* dicit hoc priuilegium non aliud conceſſiſſe, quàm poſſe mendicantes diſpenſare cum inceſtuoſis cum conſanguineis coniugis, vt poſſint petere debitum: ac eo matrimonio diſſoluto ad aliud tranſire, non tamen cum affini vel aliud impedimentum habenti.

29 Poſterius eſt, religioſos Societatis Ieſu habere priuilegium à Paulo III. conceſſum, vt diſpenſare poſſint cum infidelibus ad fidem conuerſis, qui in locis remotiſſimis exiſtunt, & infidelitatis tempore inire matrimonium in gradibus ſolo iure humano prohibitis, vt in eo permanere valeant. Sed hoc priuilegium ad maiorem abundantiam eſt (vt bene docet Enriq. *l. 12. de matr. c. 3. n. 4.*) Nam iuxta *cap Gaudemus, de diuortiis,* nulla diſpenſatio neceſſaria eſt. Quia matrimonium tempore infidelitatis initum contra ſolas leges Pontificias validum eſt.

DISPVTATIO VII.

An Pontifex poſſit diſpenſare in radice matrimonij irritè contracti, efficiendo diſpenſationem retrotrahi, ac proinde legitimando prolem antea habitam, quoad ſpiritualia & temporalia?

SVMMARIVM.

An Pontifex poſſit directè legitimare quoad temporalia? n. 1.
Quæ quæſtiones diſputandæ ſint, 2.
An Pontifex diſpenſando in radice matr. irriti poſſit prolem ex eo natam legitimare etiam quoad temporalia? Refertur opinio, n. 3.
Proponitur ſententia Authoris, 4.
An poſſit Pontifex abſque cauſa facere diſpenſationem hanc? 5.
Quid ſi parentes iam obierint, & cedat in tertij damnum? 6.
Quid. ſi proles habita fuit abſque matr. etiam irrito? 7.
Quid ſi id matr. fuerat irritum ob impedimentum iuris naturalis ac diuini? 8.
Quid. ſi proles ſit genita ex profeſſo, vel in ſacris conſtituto? 9.
Quid. ſi matrim. fuit irritum defectu conſenſus? 10.
An Princeps ſæcularis poſſit legitimare quoad Eccleſiaſtica prolem ex matr. irrito habitam? 11.
An diſpenſatio ſuperueniens confirmet præſentationem ad beneficium, illiuſve collationem, electionem, vel confirmationem, quæ irrita fuerunt? 12.
Soluuntur argumenta, 13.
Poſt num. 13. inuenies cætera ſummaria.

Quo diſp. huius difficultas percipiatur, præmittendum eſt, quamuis aliqui DD. variè ſenſerint circa poteſtatem Pontificis ad legitimandum quoad bona temporalia, & officia ſæcularia, extra loca temporali ſuæ iuriſdictioni ſubiecta: veriſſimam tamen ac receptiſſimam ſententiam habere id non poſſe, ſed tantùm quoad beneficia, ordines, ac Eccleſiaſtica officia; & ratio eſt. Quia ſicut princeps ſæcularis nequit legitimare quoad Eccleſiaſtica, eo quòd careat iuriſdictione Eccleſiaſtica, cuius id eſt: ſic nec Pontifex extra ea loca poteſt quoad temporalia. Quod in eis vacet iuriſdictione temporali, cui id incumbit. Atque ita communiter tradunt DD. *c. Per venerabilem, qui filii ſint legiti.* & multis citatis Cou. *4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. n. 18.* Molin. *lib. 3. de primog. c. 2. n. 11.* Peregrinus *de fideic. a. 23. n. 11. alter* Molin. *to. 1. de iuſt. tr. 2. diſp. 123. init.* Quod communiter temperant DD. *d. c. Per venerabilem, &* Cou. *eod. § 8. n. 16.* niſi cauſa ardua accideret, in qua valde religioni Chriſtianæ expediret ea legitimatio, Idque probat textus *d. c. Per venerabilem. ad fin.* Quod bene intelligit Molina *d. diſp. 123. init.* quando ſæcularis Princeps, ad quem alioquin ea legitimatio ſpectat, eam efficere renueret, aut non tam citò vellet aut poſſet, vt res poſtulat. Quippe in ordine ad bonum ſpirituale, integrum eſt Pontifici ſæcularium Principum negligentiam ſupplere. 1

Difficultas autem eò tendit, an hæc legitimatio poſſit quoad bona temporalia fieri indirectè à pontifice erga perſonas ſuæ temporali iuriſdictioni non ſubiectas, nempe diſpenſando in radice matrimonij irritè contracti? Quare duplex eſt quæſtio tractanda. Prior eſt, an id poſſit Pontifex? Poſterior, quando cenſeatur ſic diſpenſare? 2

Quæſtio prior. An Pontifex diſpenſando in matrim. irriti radice, poſſit legitimare filios ex eo ante matr. diſpenſationem natos, in locis ſibi temporaliter non ſubditis, ita vt capaces ſint officiorum ſæcularium, ac ſucceſſionis bonorum temporalium? id eſt, an poſſit efficere vt diſpenſatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrim. irritum contractum eſt, ita vt cenſeatur quaſi à principio fuiſſet validè initum, media illa diſpenſatione ad eum effectum vt proles ante diſpenſationem ex illo habita, ſit quoad omnia etiam legitima, non aliter quàm ſi ex legitimo matrim. nata foret? Et tota difficultas eſt, quando impedimentum ob quòd id matrim. fuit irritum, eſt iure 3

Pontificio inductum (nam quando eſt iure diuino, & naturali dicemus n.8.) Duplex eſt ſent. I. ſuſtinet id non poſſe Pontificem. Ducitur, quòd cùm iam id matrim. irritum cum effectum produxerit, vt proles ſit illegitima, nequit Pontifex effectum non eſſe productum efficere. Ad præteritum enim nulla eſt potentia. Si ergo proles manet illegitima, incurret damna inde iure ſequuta: ac proinde ea reparari nequibunt, niſi Pontifice diſpenſante in eo iure, quo incurruntur. At nequit diſpenſare extra loca ſibi temporaliter ſubiecta, in iure ciuili, quo hæc damna quoad ſucceſſiones, & reliqua temporalia imponuntur. Non ergo poterit efficere vt ſua diſpenſatio retrotrahatur ad hunc effectum inducendum. Et confir. quia aut diſpenſare in radice matrimonij, eſt efficere vt matrim. illud reddatur ab initio validum. Et hoc non ſubeſt Pontificiæ poteſtati, imò nec vt ſit validum à tempore diſpenſationis conceſſæ; ſed eius valor nouum contrahentium conſenſum deſiderat. Aut eſt tollere effectus ex eo matrim. irrito productos. Et hoc non poſſe quoad effectus ciuiles extra propriæ iuriſdictionis temporalis loca probauimus num. 1. Hoc enim eſſet directè legitimare prolem quoad ſæcularia. Secundò, quia fictio, qua iura fingunt aliquid retrotrahi, exigit terminum à quo, & ad quem habilia, iuxta doctrinam Bartoli communiter receptam, *l. Si is qui pro emptore, n.4. & 18. ff. de vſucap.* & docet Abb. *c. Tanta, fine, qui fil. ſint. legit.* Ad id matrim. ab initio contractum, quod eſt terminus ad quem huius fictæ retrotractionis, non eſt habile, cum ſit prorſus irritum. Et confir. quia nullo prorſus contracto antea matrim. non poſſe Pontificem ſic diſpenſare fatentur omnes (vt n.7. dicemus.) At cum id matrim. ſit irritum, perinde omnino eſt, ac ſi non eſſet cõtractum. Et ideo huius ſent. ſunt Ant. *c. Per venerabilem, n.10. fi. qui fil. ſint legit.* Milis *in repert. lit. D. n.23. verb. Diſpenſatio, ad fin. verſ. Diſpenſatio Papæ*, Molina *to.3. de iuſt. tr.2. diſp.624. n.3.* Ceruantes *l.12. Tauri n.106. & ſeq. & addit. ad Nauar. l.4. conſ. in 2. edit. t. qui filij ſint legit. conſ.2. fi.* ait Greg. XIII. anno 1584. negaſſe diſpenſationem huiuſmodi à ſe petitã, ac addidiſſe ſe non poſſe ſic diſpenſare.

4 At frequentiſſima, ac verior ſententia habet id poſſe Pontificem. Ducitur, quia radix & origo, & ex qua conſurgit vt proles ſit legitima, ac ſubinde incurrat illegitimitatis damna, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue ſæcularia, eſt lex Eccleſiaſtica, qua ſtatutum eſt, vt id impedimentum in eo matrimonij contractu repertum, illud dirimat: ac ea non ſtante matrim. fuiſſet validum, ac proles legitima, nec ea damna incurriſſet. At Pontifex poteſt ſuam legem irritare, & reuocare quoad effectus iure humano ex ea ſequutos, & non tantum quoad in poſterum incurrendos, efficiendo vt non incurrantur, ſed etiam quoad iam incurſos, abolendo illos, ac ſi ea lex edita nunquam fuiſſet, vt conſtat ex Clem. *vn. de immun. Eccleſ.* vbi Clem. V. reuocat quaſdam prædeceſſorum conſtitutiones, etiam quoad effectus antea prædictos, ibi: *Quidquid ex eis ſequutũ eſt, vel ob eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis.* Vbi Gloſſ. *verb. Pro infectis & ibi* Card. *n.6. oppoſit.1.* Anch. *n.3.* Imol. *n.6.* Abb. *c. Non debet, in fin. de conſang. & affin.* inde inferunt tantam eſſe Pontificis poteſtatem circa ea, quæ ſunt iuris poſitiui, vt poſſit ea reuocare provt ex tunc, quãdo edita ſunt: ac omnes effectus præteritos abolere, ac ſi nunquam edita fuiſſent. Ergo ſic diſpenſans Pontifex in radice matrim. id eſt, initio ipſius, reuocando impedimentum quoad ipſum irritauit, ac ſi nunquam irritaſſet, efficiet vt diſpenſatio retrotrahatur ad matrim. initum, ac proinde cenſeatur ac ſi id matr. fuiſſet ab initio validum, nullo impedimento irritanti exiſtente: in quo caſu proles eſſet verè legitima quoad omnia. Et confir. quia hoc non eſt directè diſpenſare in lege ciuili, & effectibus eius, ſed indirectè, & per quandam conſequentiam. Quia. ſcilicet, lege ciuili incurruntur ea damna à prole, ſuppoſita legis Eccleſiaſticæ irritantis prædictum matrim. firmitate: ex qua ſubſequutum eſt vt matrim. ſit irritum, & ſubinde proles ex eo concepta, illegitima, ac ſubdita omnibus illegitimitatis damnis iure ciuili ſtatutis. Cùm ergo Pontifex ſua diſpenſatione in ipſa matrimonij radice tollat directè firmitatem illius legis Eccleſiaſticæ, eamque prorſus aboleat, perinde ac ſi lex illa nunquam prodiiſſet, efficiet indirectè, & per quandam conſequentiam, vt ea omnia damna ceſſent, vtpote quæ ex legis Eccleſiaſticæ firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis hæc ratio. Non enim dicimus poſſe nunc Pontificem efficere: vt id matrim. fuerit à principio firmum: vel nunc incipiat valere abſque nouo contrahentium conſenſu, vel vt ex eo non ſint ſequuti effectus iure ciuili ſtatuti. Hæc enim omnia apertè non ſubſunt Pontificiæ poteſtati. Sed tantum dicimus eam eſſe Pontificis poteſtatem, vt poſſit diſpenſando provt ex tunc in ipſa matrim. initi radice, delere, ac reuocare omnia damna quocunque iure humano inde incurſa, ac in eum ſtatum prolem reſtituere, quem haberet, ſi ex matr. valido orta fuiſſet. Deſtructo enim legis Eccleſiaſticæ valore, cui tanquam fundamento illegitimitas, ac cætera damna innitebantur, illa omnia corruent. Sed dices hoc tantum probare de damnis iure Põtificio ſequutis: ſecus de ſequutis iure ciuili. Cùm enim nequeat Põtifex in hoc iure diſpenſare, nequibit quoque in effectibus ex eo conſurgentibus. Sed reſpondeo non poſſe directè in his diſpenſare: at poſſe indirectè, & per quandã conſequentiam, deſtruendo legem ſuam Eccleſiaſticam, ex qua tanquam ex fundamento illa omnia pendebant. Tandem quia multa poſſunt fieri indirectè, & per quandam conſequentiam, quæ directè, & principaliter fieri nequeunt. Sicut ius patronatus non poteſt per ſe, ac directè vendi abſque labe ſimoniæ, cum tamen in conſequentiã tendatur vendito fundo, cui eſt annexus, *Ex literis de iure patr.* Sic ergo licèt Pontifex nequeat directe diſpenſare in iure ciuili, ac eius effectibus, poterit vtique indirectè, & per quandam conſequentiam, modo expoſito. Et ideo huius ſent. ſunt Ioan. And. *c. Per venerabilem n.39. qui filij ſint leg. & ibi* Abb. *n.22.* Card. *n.9. q.1.* Anch. *n.21.* Alex. de Neuo *n.18.* Præpoſ. *ibi. §. Quod autem n.74.* Idem Abb. *c. Literas, n.17. fi. de reſt. ſpol.* Idem Anch. *c. vn. n.3. de ſponſ. in 6. & clem. vn. fi. de immun. Eccl. & conſ.409. n.5.6.7.* Fel. *c. Quæ in Eccleſiar. n.21. verſ. Secundò amplia de conſt.* Curtius ſenior *conſ.73. n.7.* Chaſſan. *conſ.43. n.17.* Gulielm. Bened. *c. Raynutius, ver. Et vxorem in prin. n.202. & 203. de teſt.* & refert ita deciſum fuiſſe Normandiæ per Areſtum, Brunel. *de ſponſ. concl.24. n.2.* Iac. de Pute referens ſic in Rota *deciſ.483. n.2. & 3. l.2.* Nic. de Vbaldis *de ſucceſſ. ab inteſtato, 1. p. n.106.* Ant. de Roſellis *d. legit. li.2. in prin. n.19. & 20* Mart. Landenſ. *de legit. a.2. n.85. & 96.* Boëtius *dec.264. n.26.* Celſus *conſ.1. n.2. & triplici ſeq.* Bened. de Barziis *de filiis non legit. nat. n.44.* Gozadin. *conſ.6. n.63.* Capra *conſ.1. n.8.* Zephal. *conſ.307. n.54. col.3.* Roſella *verb. Illegitimus n.15.* Angelus *verb. Papa. n.4 & verb. Legitimatio, n.7.* Syl. *verb. Papa fine, & verb. Legitim. q.4. & q.7. d.5.* Armil. *verb. Legitimus, n.3. & ibi* Tabiena *q.2. n.3.* Nau. *lib.4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſ. conſ.3. n.12. & n.pen. & t. Qui filij ſint legit. conſ.1. n. vn. in 2. edit. eod. tit. Qui filij ſint legit. conſ.2. n.12. & n. pen.* Cou. *4. dec. 2. p. c.8. §.8. n.13.* Molina *l.3. de primog. c.2. n.12* Roias *epitome ſucceſſ. c.23. n.113.* Ant. Gabr. *l.3. commun. opin. l.6. t. De legitim. concl.3. n.1. & 2.* Borg. *de irreg. 2. p. t. De interpretatione, extenſione, & reſtrictione diſpen. n.19* Anaſt. Germon. *de ſacr. immun. l.3. c.11. n.105.* Maiolus *de irreg. l.1. c.4. n.20.* Peregr. *de fideic. a.23. n.7. & a.24. n.80.* Humada *l.2. gl.20. n.8. s.15. p.2.* Et ex Theologis Enriq. *l.11. de matr. c.20. n.2.* Lud. Lop. *1. p. inſtr.* vbi de matrim. *c. vlt. col.2. con.3.* Sayro *theſauro caſuum, t.1. l.6. c.10. b.27. & c.11. n.1.* Et his diebus in hoc prætorio Granatenſi ſent. pars hæc definita eſt.

Dubitandum tamen non eſt, grauem culpam à Pontifice admittendam, ſi abſque cauſa legitima diſpenſationem hanc concederet: quamuis valida eſſet, vtpote quæ in ſolo iure humano facta ſit. Quia cedit in graue damnum ſuccedentium in eam hæreditatem, ſi proles non legitimaretur. Sic Nau. *l.4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſ.* 5

conſ.3.

conſ.5.n.penult.& fin.in 2.co.lib.4.t.qui filij ſint legit.conſ. 2.n.penult.& fin.

6 Ex his deducitur 1.poſſe quoque hanc diſpenſationem in radice matrimonij fieri à Pontifice,quãuis iam parentes prolis,qui irritum matr.inierant, obierint. Quòd diſpenſatio hæc non innitatur ablationi prioris impedimenti dirimentis, vt validè nunc ineatur matrim. imò id de nouo validè iniri prorſus ad hoc confert:ſed tantùm innititur reuocationi legis Eccleſiaſticæ, qua prius matrim. ritum fuerat,factæ ex tunc,quando matrim. contractum eſt,ita vt aboleantur effectus inde producti,(vt n.4.explicuimus.)Atque ita docent Anch. *conſ.*409. *n.*6. Boërius *dec.*264.*n.*26.Iac.de Puteo *deciſ.*483.*n.*2.*l.*2. Angel.*verb.* Papa *n.*4.*& ibi* Sylu.*fin.*Nau.*l.*4 *conſ.in* 1.*edit.tit.de ſponſ. conſ.*3.*à n.*10.& præcipuè *n.pen.in* 2.*tit.Qui filij ſint legit. conſ.*2.*à n.*10.Molin.*l.*3.*de primog.c.*2.*n.*12.*fin.* Peregrin. *de fidei.a.*24.*fin.*Sayro *theſauro caſuum t.*1.*lit.*6.*c.*11.*n.*6. Quod quidẽ non caret difficultate,ſi cedat in tertij præiudicium, eo quòd ſit auferenda hæreditas parentũ illius prolis agnatis,vel aliis filiis,qui in eã ſucceſſerant, poſſeſſionémque eius apprehenderant,Angel. & Sylu. *proximè allegati*,id fieri poſſe per Pontificem negant. Sed dic dupliciter hanc diſpenſationem poſſe à Pontifice concedi. Primò ex voluntate parentis,cui ſucceditur,qui adhuc ſuperſtes petit ſic diſpenſationem expediri,aut iuſſit peti,& tunc poteſt à Pontifice concedi, non obſtante eo præiudicio.Ex doctrina Barth.*& aliorum,l.Gallus* §. *Et quid ſi tantum,ad fin.ff.de liberis & poſth.* Et ita profitentur Iac. de Puteo,& Peregrin.alios referens proximè allegati. Secundò quando is parentis conſenſus non præceſſit: & in hoc euentu eſt multò maius dubium,& id negat Iacob.de Puteo *ibid.* quia fictio non poteſt retro fingere poſt diſſolutum matrim.& ius alteri quæſitum. At melius id cõcedit Peregrin.cum Anchar.*proximè allegato.*Quod idem ſuſtinere videntur cæteri allegati: cum indiſtinctè ſuſtineant poſſe hanc legitimationẽ fieri poſt parentum obitum,referentes pro ſe Ancharan. qui hoc expreſsè tenet. Et ratio eſt,Quia non poteſt dici, non præceſſiſſe in hoc euentu matrimon.ſaltem in figura & effectu. Quæ figura multum operatur, *l.*3. *ff. de donat. inter virum & vxor.c. Plerumq,eod.t.c.Nuper de bigam.*Cum ergo canonica lex fuerit cauſa irritandi matr.vt ea hæreditas deferatur, ac deuoluatur in alios ſucceſſores,poterit Pontifex ius quæſitum auferre,reuocãdo eam legem provt ex tunc, quoad affectus iam productos.Quippe ea conditio tacitè inerat, cum hæreditas eſt deuoluta.Ad crederem noluiſſe Pontificem iuri aliorum acquiſito derogare,niſi ex certa ſcientia hoc feciſſet.Quia in dubio clauſula in reſcriptis Principum appoſita intelligitur ſiue tertij præiudicio, vt per textum in *l.*1.§.*Si quis à Principe,ff.ne quid in loco publico*,tradunt Salicetus *l.Generaliter.*§.*Cum autem, n.*7. *C.de inſt.& ſubſtit.*Hippolitus Rimin.*conſ.*46.*n.*47.*vol.*1.

7 Secundò deducitur, quando proles habita fuit nullo præcedenti matrim.irrito, ſed ex concubitu omnino fornicario, non poſſe Pontificem eam quoad temporalia & ſæcularia legitimare,extra loca ſuæ temporalis iuriſdictionis.Quia cùm nulla ſit matrimonij radix, in qua directè diſpenſando,legitimet indirectè:& per quandã conſequẽtiam, id eſſet vtique legitimare directè quoad temporalia. Quod ſuæ poteſtatis minimè eſſe diximus n.1. Et ita fatentur.Ioan.And.*c.Per venerabilẽ,n.*30. *qui fil.ſint legit.& ibi* Ant.*n.*10.*ad fin.*Card.*n.*9.*q.*1.Abb.*n.*21.Alex.de Neuo *n.*17.Anch.*n.*21.*& conſ.*409.*n.*5.*& c.vn.n.*3.*de ſponſ. in* 6. *ibid.*Abb.*c.Litteras,n.*26.*fi.de reſt.ſpol.*Angel.*verb. Legit. n.*....Sylu.*verb.Legitimus,q.*7.*d.*5.*Celſus conſ.*31.*n.*8.Mart. Laudenſ.*de legitim.a.*2.*n.*85. *Peregr.de fideic. a.*24.*n.*76.

8 Tertiò deducitur,nec id poſſe Pontificem quando matrim. irritum erat ob impedimentum iuris diuini naturalis.Quia radicem nullitatis illius matrimonij, cum ſit impedimentum iuris naturalis, nequit Pontifex diſpenſando auferre.Et quamuis diceremus poſſe in caſu peculiari; at cum non omnimoda poteſtate in ea impedimenta gaudeat, ac circa iuris Pontifici impedimenta, nequit ea diſpenſando tollere, quoad effectus ex eis ante diſpenſationem productos,& ita ſuſtinent Io.And.Ant.Abb.Alex.de Neuo,Anch.*d. c.Per venerabilẽ,n.*2... *& alio duplici loco citat.*Celſus,Pereg.*n.*77.*vbi eos n.præced allegaui* Fel.*c.Quæ in Eccleſiar.n.*21.*verſ.*2.*amplia, de conſt.*(Baſſanaus *conſ.* 43.*n.*17.Nicol.de Vbaldis *de ſucceſſione ab inteſtato* 1. *p.n.* 106.Ant.de Roſellis *de legitimat. lib.*2.*in pr. n.*18. Mart. Laudenſis *de legitimatione, a.*2. *n.*86.*&* 96. Angel. *verb. Papa,n.*4.*& ibi* Syl. *fin.* Capra *conſ.*1. *n.*10. Brunellus *de ſponſ.concl.*24.*n.*2.Molin.*l.*3.*de primog.c.*2.*n.*12.*Borgaſius de irreg.part.*2.*tit.De interpretatione,extenſ.& reſtrictione diſpenſationis, n.*19. Quare non eſt audiendus Card. *d. c. Per venerabilem,n.*9.*q.*1. dicens poſſe Pontificem in hoc caſu huius limitationem ſubiiciam n.10.fin.

Quartò deducitur, quid dicendum ſit de prole genita 9 ex profeſſo,vel in ſacris conſtituto?Io.And.*c. Per venerabilem,n.*30.*qui filij ſint legit.*Abb.*ibi n.*12.Anch. *n.*22. dubij manent. Nam quamuis fateantur ſolo iure humano dirimi in vtroque caſu matr.quia tamen iure diuino naturali impeditur ratione voti, dubitant an poſſit Pontifex ita diſpenſare in radice huius matrim.ac diſpenſat,quando ſolùm iuris Pontificij impedimentum adeſt. Alex.de Neuo *c.Per venerabilem,n.*18.*qui fil.ſint legit.* dicens in hanc partem inclinare Authores prædictos, qui dubij manent: & Maiolus *l.*1.*de irreg.c.*4.*n.*21.*&* 22.concedunt in vtroque caſu id poſſe. Quod in vtroque ſit ſolo iure humano irritum matrimonium:nec in hac re vlla impedimenti ſolùm impedientis iure naturali habenda ſit ratio.Quia cùm ex ea parte non impeditus ſit matrimonij valor, non inde illegitimitas & cætera damna pullularunt. Atque rectè meo iudicio id aſſerunt, ſuſtinendo opinionem probabilem, dicentem votum profeſſi ſolo iure Pontificio dirimere. Qui autem nobiſcum tenent dirimere iure naturali diuino, dicent non poſſe ſic diſpenſare in radice eius matrimonij, iuxta ea quæ n. præced. diximus. Quia licèt valeat Pontifex diſpenſare in hoc impedimento (vt diſp. ſeq.dicemus,) nequit tamen ita plenè, atque quoad effectus præteritos,ac quando eſt de ſolo iure Pontificio impedimentum. De voto autem ordinis ſacri non dubito quin poſſit Pontifex diſpenſare in radice illius matrimonij cum eo ordine initi. Quia fere certum eſt, ſolo iure Eccleſiaſtico dirimere matrimonium, & ita de hoc voto tenet Card. *d.c.Per venerabilem,n.*9. *q.*1 *fine.*

Quintò deducitur, quando matrimonium fuit nullum 10 defectu conſenſus in vtroque vel altero contrahente,non poſſe Pontificem diſpenſare in radice illius. Quia eſt iure naturali irritum:nec poteſt eius radicem tollere ſupplendo conſenſum, & ita fatentur vniuerſi DD. n.8.allegati. Hoc autẽ,& dicta *n.*8.limitantur vt vera ſint,quãdo impedimentum iuris naturalis & defectus cõſenſus certa eſſent, vbi autem de his dubitaretur, poſſet Pontifex in radice matrimonij diſpenſare.Sic Ant.de Roſellis *de legitimatione.l.*2,*in pr.n.*16.21.22.Molin.*l.*3.*de primog. c.*2.*n.*12. & idem ait Ant.*d.c.per venerabilem,n.*10.*fine*,aſſerendũ eſse retenta ſententia,vt id poſſit Pontifex, quando impedimentum eſt ſolo iure Pontificio inductũ.Quia in hoc dubio non eſt ſpoliãdus poſseſſione poteſtatis, quam habet.

Vltimò deducitur, Principem ſæcularem nulla ratione 11 poſse legitimare prolem habitam ex matr.irrito,vt capax ſit ordinum aut cæterorum Eccleſiaſticorum.Quia id directè non poſse conſtat defectu iuriſdictionis ſpiritualis, cuius eſt hoc:non poſſe verò indirectè, inde etiam patet: Quia cùm hodie ſola Eccleſia poſſit impedimenta matr. dirimentia ſtatuere(vt diximus lib.præc. diſp.3. n.47) nec Princeps ſæcularis poſſit in eis diſpenſare,nequit radicem matrimonij irriti tollere, vt vel ſic ea legitimatio ſubſequatur. Atque ita tenẽt.Io.And. *Per venerabilẽ n.*30. *qui filij ſint legit.& ibi* Ant.*n.*10. Martinus Laudenſis *de legit. a.*2.*n.*85. Roſella *verb.illegitimus n.*15.*Tabien.verb. Legitim.q.*2.*n.*3.vbi Armilla *n.*3. At id poſset Princeps ſæcularis,ſi Eccleſia non interdixiſset illi impedimenta dirimenda

tia matrimonium ſtatuere, & matrimonium eſſet irritum ob ſolum impedimentum lege illius ſtatutum. Quia cùm eandem habeat poteſtatem in leges ſæculares, ac Pontifex in Eccleſiaſticas, ſicut hic poteſt Eccleſiaſticas abolere quoad effectus omnes inde ſequutos, ita quoque ille poterit idem circa leges ſæculares.

12 Tandem id obſeruatum, eum quoque effectum tribui ab aliquibus doctoribus diſpenſationi ſuperuenienti, vt confirmet aliquando actus præcedentes irritos, v. g. præſentatio alicuius ad beneficium, electio, confirmatio, vel collatio irrita erant defectu aliquo obtinentis beneficiũ, vt quia erat irregularis, ſi hic poſtea irregularitas illius occultæ diſpenſationem obtineat, eo ipſo abſque noua præſentatione, collatione, vel electione poteſt licitè retinere beneficium illud. Sic tradunt *Speculator t. de diſpenſatione §. Nunc de Epiſcorum, n. pen.* Innoc. *c. Innotuit, n. 2. verſ. Quidam tamen contradicunt, de elect. & ibi Hoſt. n. 2.* Ioan. And. *n. 5.* Ant. *n. 11. & 12.* Anch. *n. 2. notab. 2.* Sebaſt. Sapia *ibi addit. ad* Abbat. *n. 11. lit. B. allegatus* Calderinum. Milis, *in repert. lit. D. n. 23 ver. Diſpenſatio, ver. Diſpenſatio validat electionem.* Fel. *c. Cum dilectus, n. 4. de accuſ.* Nau. *lib. 4. conſ. 2. edit. tit. de ſponſalib. conſ. 14. n. 6. arg. 5. iuncto n. 14. in ſolut. ad 5.* Borgaſ. *de irreg. 2. p. tit. de differ. terminorũ n. 9.* Et quamuis hoc quidam temperent, (vt refert Innoc. *ibidem*) vt intelligatur quando diſpenſatio conceſſa eſt à ſuperiori qui id beneficium conferre poterat, quaſi diſpenſando videatur de nouo conferre. Imo Cardin. *d. c.* Innotuit *n. 5. oppoſit. 3.* ait hoc ſolùm procedere in diſpenſatione Pontificia, atque ſcienter facta. At Speculator, Innoc. Hoſt. Ioan. And. Ant. Anch *proximè allegati*, moderationem hanc reprobant, dicentes doctrinam traditam habere verum, ſiue diſpenſans habeat poteſtatem conferendi beneficij, ſiue illa careat. Sed Abb. *d. c.* Innotuit *n. 11.* recedit ab doctrina, & ita diſtinguendum cenſet vitium electi erat eius generis, vt non reddat nulla ipſo iure præſentationem, collationem, electionem, vel confirmationem, ſed facultatem caſſandi concedat, tunc ſufficit diſpenſatio ſequens abſque nouo conſenſu eorum, quibus præſentatio, electio, confirmatio, vel collatio incumbunt. Aut reddit nulla ipſo iure, & tunc ait poſſe ſuſtineri prædictam doctrinam, dummodò id vitium notum eſſet his. Quia non poſſunt allegare nullitatem ex facto ipſis cognito: argumento ex *c. Nulli de elect. in 6.* Sed habent in priori conſenſu perſeuerare. Si autem ignorabant id vitium tempore præſentationis, electionis, confirmationis, collationis, ait non ſufficere diſpenſationem, ſed nouum eorum conſenſum deſiderari, quo velint ſtare priori illi actui. quia ex *d. c. Nulli*, conſtat poſſe electores impugnare electionem propriam ex facto eis de nouo detecto. Et quidem hæc ſent. Abbatis eſt probabilior. Quia prior caret ſolido fundamento. At poſſet prior tanquam probabilis ac tuta amplecti, propter tot tantorũmque doctorum auctoritatem concurrentibus tamen aliquibus conditionibus. I. eſt, vt vitium id, ob quod hi actus fuerunt irriti, ſic occultum. Quia cum tunc illi validi ſint quoad forum externum, non omnino ſunt irriti, ſed aliquid ſunt quoad Eccleſiam: atque proinde non mirum, ſi diſpenſatio ſuperueniens, vtpote quæ aliquod valoris fundamentum inuenit, eum valorem quoad forum conſcientiæ confirmet. At quando ij fuerunt omnino nulli in vtroque foro, cum nullum valorem inueniat ea diſpenſatio in actibus præcedentibus, non inuenit quid confirmare poſſit. Sic Ant. Felin. Nau. *proximè allegati.* Et verè cæteri DD. citati in hoc caſu loquuntur. Nam agunt ibi de irregularitatis occultæ diſpenſationem impetranda. Et poteſt hoc probari à ſimili. Nam diſpenſationẽ pontificiá nil operari poſſe circa radicẽ matrimonij diximus n. 7. quando ſaltẽ figuram matrimonij non inuenit. Sic ergo hæc diſpenſatio nil poteſt prodeſſe, ſi non inuenit figuram aliquam prædictorum actuum, quia ſaltem in foro externo validi reputantur. Secunda conditio eſt, dummodo non ſit in tertij electi præiudicium, qui cum prior electio ſit nulla, ius habet ad rem. Sic *Specul.* & Milis *proximè allegati.* Tandem dummodo beneficiarius ille non acceptarit ſcienter cum vitio illo collationem beneficij. Tunc enim eſſet intruſus: ac proinde oportet non tantùm propriis vitij diſpenſationem obtinere, ſed illius quoque intruſionis. Cùm tunc reſpectu illius beneficij ſit duplex canonicum impedimentum. Alterum prioris vitij, alterum autem intruſionis. Et conſtat, quia etiam impetratio expreſſa illius beneficij, non facta intruſionis mentionis eſſet irrita, vt multis citatis tradit Menoch. *lib. 2. de arb. cent. 3. caſu 201. n. 129.* Exiſtimo tamen impetrata diſpenſatione vtriuſque vitij occulti, tutam fieri priorem collationem. Si amplectamur priorem ſententiam probabilem, dicentem indiſtinctè conualeſcere collationem, habita diſpenſatione vitij occulti. Quod ſi non acceptaret collationem, ſed tantùm præſentationem, aut electionem, non diceretur intruſus. Quia intruſus dicitur, qui abſque canonico & legitimo titulo ſed vitioſo beneficium capit, vt bene docent Rebuff. *praxi benefic. reg. De ſubrogandis collitigat. gloſſ. 5.* Sylu. & reliqui ſummarum authores *verb. Intruſus.* Nau. *ſumma latina c. 27. n. 194.* Hiſp. *c. 28. addit. ad n. 28. c. 27.*

Ad argum. n. 3. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. conſtat 13 ex dictis n. 4. vbi explicuimus quid ſit diſpenſare in radice matrimonij, & tunc indirectè ſolum diſpenſare Pontificem in iure ciuili. Quod ei licet. Ad 2. dic. ad hunc ſenſum exigi habilitatem vtriuſque extremi, non vt prius matrim. ſit omnino validum, ſed vt de facto ſit initum, ac proinde figuram matrimonij habeat. Ad confirm. conſtat ex dictis n. 7. vbi longè diuerſam rationem eſſe probauimus, vbi nulla matrimonij figura præceſſit. Ad reſponſum Gregorij XIII. relatum n. 3. fine, dic de illo non conſtare: atque fuiſſe reſponſum tanquam doctoris priuati, quod fortè prioris fuerit opinionis.

SVMMARIVM.

Quando nullo præcedenti matrimonio, petitur diſpenſatio ad ineundum ſi Pontifex legitimet prolem ab ineuntibus habitam, an ea legitimatio ſit etiam quoad temporalia? n. 14.

An ſi facta ea legitimatione parentes non inirent matr. ad quod diſpenſauit Pontifex, maneat proles legitima quoad aliqua? n. 15.

An ſi ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſationem exequitur, non explicauit ſe legitimare prolem, maneat legitimat. n. 16.

An poſſit poſtea idem ordinarius, aut ſucceſſor, aut idem confeſſarius vel alius legitimare prolem illam? n. 17.

An ſi matrimonio inualidè initio diſpenſet Pontifex vt validè ineatur, cenſeatur diſpenſatio facta in radice, ac proles legitimetur? n. 18.

An ſi illa proles concepta ante diſpenſationem, ea impetrata naſceretur, ſit naturalis, & legitimetur per ſubſequens matr. n. 19.

An ſi Pontifex diſpenſans vt irritum matr. iterum ineatur, diſpenſet ſimpliciter cum prole inde habita, ſit diſpenſatio in radice, aut proles illa quoad aliqua legitimetur? n. 20.

Quid, ſi tunc explicaret Pontifex ſe prolem legitimare? n. 21.

Quid ſi explicaret ſe diſpenſare in matrim. illo, vt ex tunc legitimum cenſeatur, vel ſi diceret ſe in eo diſpenſare, vt ex tunc, n. 22.

Quid, ſi diſpenſaret vt valido iniretur, addita clauſula, prolem ſuſceptam ac ſuſcipiendam legitimam decernendo? n. 23.

Quid, ſi diſpenſaret concedendo licentiam permanendi in eo matr. irrito? Referuntur quadam ſent. n. 24.

Explicatur ſens authoris in hoc caſu, & quando etiam additur, vt proles efficiatur legitima, n. 25.

Satisfit argumentis, n. 26.

Quid ſi Pontifex vtatur verbo, legitimamus matrimonium? Refertur opinio, num. 27.

Proponitur ſententia Authoris, n. 28.

Quid ſi in diſpenſatione adderet Pontifex, velle ſe vt Proles ſuccedat, ac ſi ex legitimo matrim. eſſet orta, n. 29.

Quæſtio poſterior. Quando cenſeatur Pontifex in radice matr. irriti diſpenſare, ita vt omnino debeat illegitimitatis prolis vitium: reddátq; ipſam capacẽ ſucceſſionis, & cæterorum temporalium. Hanc rem quæ grauiſſima eſt, concluſionib. aliquibus explicabo. Prima concluſio ſit: Quando nullum erat initum matr. & diſpenſatio petitur ad illud ineundum, explicata Pontifici copula, & apponitur clauſula apponi ſolita de ſtylo curiæ, quæ eſt, *Vt non obſtante impedimẽto matrimoniũ inter ſe contrahere liberè & licitè valeãt, authoritate noſtra diſpenſes, prolem ſuſceptã ſi qua ſit, & ſuſcipiendã legitimã decernẽdo.* Ei quando diſpẽſatio eſt in ſolo conſcientiæ foro, ponuntur eadem verba addendo

addendo illis verbis vltimis, *Legitimam decernendo in foro conſcientia tantum*: tunc non diſpenſatur in radice matrim. nec vt proles ante diſpenſationem ſuſcepta ſit legitima quoad temporalia, ſed ſolùm quoad ſpiritualia. Conſtat, quia iuxta dicta n.7. cum nullum matrim. præceſſerit, nequit Pontifex diſpenſare in radice, nec legitimare prolem quoad temporalia. Ergo ea verba de ſola legitimatione quoad ſpiritualia ſunt accipienda. Duplex autem obiectio quæ contra hoc fieri poteſt, ſoluetur n.16. Imò virtute huius clauſulæ non legitimari prolem ſuſceptam quoad temporalia credo, quamuis ij cum quibus diſpenſatur, ſint in locis temporalis iuriſdictionis pontificis: quia ea clauſula communis eſt diſpenſationibus omnibus vbique degentium: quare non cenſetur diuerſo modo apponi erga quoſdam, quàm erga alios. Adde pontificem tunc non diſpenſare, ac legitimare, vt eſt dominus temporalis eorum oppidorum, ſed vt paſtor eſt totius Eccleſiæ. At legitimatio quoad temporalia non incumbit illi quando non diſpenſat in radice matr. irriti, niſi quatenus dominus temporalis eſt. Tandem quia cum diſpenſatio quoad temporalia ſit multo maioris conſiderationis, non eſt credendum mentem pontificis eſſe, velle eam concedere verbis tam generalibus, & de communi ſtylo curiæ in omnibus diſpenſationibus, vbi adfuit copula apponi ſolita.

15 Si tamen facta diſpenſatione & legitimatione prolis ſuſceptæ, parentes pœnitentia ducti non inirent matrim. credo eam prolem ſuſceptam nullatenus fore legitimam: quia in fauorem matr. inter parentes prolis ineundi conceſſit pontifex eam legitimationem, nullatenus aliàs conceſſurus. Nulla enim alia ratio iuſtam reddens hanc legitimationem occurrit. Ergo ea legitimatio facta per ordinarium, vel confeſſorem, pendet a matrimonio poſtea ineundo: & illo non inito ceſſat, quaſi ceſſante cauſa.

16 Duo tamen monuerim, prius eſt. Sicut antequam ordinarius vel confeſſarius diſpenſet in eo matrimonij impedimento, id non manet ablatum & matrim. contractum erit irritum: ita quamuis is diſpenſet in impedimento, & ſic matrim. validè ineatur, ſi non explicuit ſe quoque diſpenſare vt proles ſit legitima antea habita, ad nil legitimata manebit. Secus eſt de prole ſuſcipienda poſt matrim. initum: illa enim quoad omnia manebit legitima, quamuis nil circa illam decernat ordinarius, vel confeſſor, ſed tantum diſpenſet in impedimento. Ratio diſcriminis eſt: quia proles poſt matrim. ſuſcipienda eſt ex natura rei legitima, vtpote quæ ex vero matrim. naſcitur: at proles ſuſcepta non legitimatur ex vi matrimonij ſubſequentis: eò quod eſt ſpuria. Iuxta notata, *c. Tanta, qui filij ſint legitim.* nec etiam ex vi præcedentis. Cùm nullum interuenerit. Quare ſolùm legitimatur ex decreto ordinarij vel confeſſoris cui ex æquo committitur, vt reperta precum veritate diſpenſet in impedimento, & decernat prolem ſuſceptam legitimam. Sicut ergo non manet diſpenſatum in impedimento, donec ordinarius vel confeſſor diſpenſet: ſic nec in prolis illegitimitate. Cum in neutro diſpenſet pontifex vel pœnitentiarius, ſed committat diſpenſandum, ſi preces veritate nitantur. Sed obiicies, quo pacto idem met verbum, decernendo, capiatur propriè pro decreto interponendo reſpectu prolis ſuſceptæ: & impropriè pro declarando reſpectu prolis ſuſcipiendæ, & hoc in eadem met oratione. Reſpondeo id fieri poſſe reſpectu diuerſorum, vt conſtat ex *c. Capitulum, in fine de reſcrip. in ¶. iunct.* Gl. *fin.* vbi verbum, Relaxetis, ſumitur propriè reſpectu excommunicationis validæ: & impropriè, & ad cautelam reſpectu excommunicationis irritæ, & latæ poſt appellationem, vbi & alios ſimiles textus adducit Gloſſa. Et ſi iterum obiicias: æquiparari vtramque prolem. Si ergo ſuſcipienda legitimatur in omnibus, ſimiliter & ſuſcepta. Contra ea quæ n.14. diximus, dic non æquiparari in omnibus, ſed quoad hoc, vt vtraque legitimetur: at diuerſo modo, quia ſuſcipienda legitimatur ob verum matrim. ex quo naſcitur: & ita quoad omnia. At ſuſcepta ex vi ſolius illius diſpenſationis quã ad ſola ſpiritualia eſſe probauimus, n.14.

Poſterius eſt. Si ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſauit, omiſit decernere prolem ſuſceptam legitimam, poterit id decernere quandocunque, durante eius officio: quod nondum officio plenè functus fuerit, partem ſibi commiſſam omittens: quòd ſi iam ille depoſuerit officium, vel obierit, vel abſens fuerit, ſucceſſor in officio poterit exequi, Sicut, ſi cœpta cauſæ cognitione id contigiſſet. Quòd ea commiſſio non perſonæ, ſed tribunali vicarij Epiſc. commiſſa ſit. Imò poſſet alius confeſſarius magiſter in theologia, vel doctor in iure can. ex approbatis ab ordinario adiri, quamuis prior qui diſpenſauit in impedimento conſuli poſſit, quamuis ſecus ſit in ordinario: quia (vt dicemus diſp. 27.n.38.39.40.) ordinarius cùm ſit iudex in foro externo, ſemel cœpto iudicio ita manet iudex, vt alius adiri nequeat, niſi ſucceſſor in officio ſit. At cùm confeſſarius ſit iudex in foro conſcientiæ, quamuis cœperit iuriſdictione vti, poteſt adiri alius. Atque hæc duo poſſunt data opera à diuerſis peti. Sicut dum virtute bullæ vel iubilæi conceditur confeſſario poteſtas abſoluendi à reſeruatis, & commutandi vota, poteſt pœnitens quendam confeſſarium adire, vt à reſeruatis abſoluat: & alium, vt vota commutet. 17

II. Concluſio. Si diſpenſet Papa vt matr. ſemel contracto inualidè ob impedimentum iure pontificio dirimens, id iterum ineatur, certum eſt eam diſpenſationem nullatenus porrigi, vt proles ante diſpenſationem nata legitimetur aliquo modo. Quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti iuris non extenditur vltra expreſſa. At diſpenſatio ſolùm fuit ad matr. ineundum, nulla prolis mentione facta: nec poteſt dici eam prolem in conſequentiam matr. legitimari, cùm ſit ſpuria. Et ita aliis citatis docent. Couar. 4. *decr. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13.* Mol. *l. 3. de prim. c. 2. n. 10. alter* Molin. *to. 3. de iuſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3. fine.* Lud. Lop. *2. p. inſtruct.* vbi de matr. *c. vlt. col. 2. conc.* 3. & fatentur omnes. 18

Dixi data opera, quando proles ante diſpenſationem nata eſt: quia ſi proles illa quamuis ante diſpenſationem concepta naſceretur poſt diſpenſationem expeditam ab ordinario, & ante initum matrim. eſſet naturalis, & per conſequens legitimaretur quoad omnia per ſubſequens matr. inter parentes illius contractum: iuxta *c. Tanta, qui filij ſint legit.* Ratio eſt, quia licèt iure Cæſareo aliquæ conditiones deſiderarentur, vt proles eſſet naturalis, at iure regio Hiſpaniæ, *l. 11.* Tauri, *quæ hodie eſt l. 9. t. 8. li. 4. recop. reg.* ſatis eſt vt tempore conceptionis vel natiuitatis prolis potuiſſet conſiſtere matrimonium inter eius parentes, abſque diſpenſatione pontificia: quod idem iure can. ſtatutum eſt, vt tradit Abb. *d. c. Tanta in fine*, & optimè Couar. alios referens *4. decret. 2. p. 8. §. 2. n. 1.* dicens eſſe communem ſent. Spino *Speculo teſtam gloſſ. 15. n. 118. 119.* quamuis contrariũ ſuſtineat alios referens Sarmiento *l. 1. ſelect. c. 5. n. 10.* & Cou. *d. §. 2. n. 2. in poſter. edit.* aliquantulum mutata ſent. ob rationes quas affert Sarm. quam ibi refert. Sed in propriis terminis hũc filium eſſe naturalem, & per conſequens legitimari per ſubſequens matrim. tradunt Greg. Lop. *l. 2. to. 15. verb. Sino el filo, q. 9. verſ. Sed pene, in fi. p. 2.* Mol. *t. 1. de iuſt. tr. 2. diſp. n. 72. col. 2. verſ. Filius naturalis Ceruãtes l. 11. l. 11. Taur. n. 153.* & ratio eſt, quia tẽpore, quo is filius natus eſt, iã abolitum erat impedimentum per præcedentem diſpenſationem, atque ita poterat inter eius parentes matr. conſiſtere abſque noua aliqua diſpenſatione. Et quamuis Bald. *alleg.* Gulielm. Cyno, & Archidiac. *l. Paulus, in 1. lect. n. 2. ff. de ſtatu hom.* dicat filios conceptos ante diſpenſationem eſſe ſpurios, quamuis poſtea pontifex diſpenſet, at eos explicat Greg. Lop. *ibi*, vt intelligant, quando concepti & nati ſunt ante diſpenſationem, ſecus, ſi nati ſint poſt diſpenſationem, quamuis ante illam concepti: quòd ſi petas an idem dicendum ſit de prole nata poſt diſpenſationem expeditam à confeſſore in foro conſcientiæ: dicemus de hoc *diſp. 34. n. 47.* 19

III. Concluſio, quamuis pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, vt denuo celebretur, diſpenſet ſimpliciter, cum prole ex eo matrimonio nata, non cenſetur in matrimonij radice diſpenſare, ac omnino legitimare pro- 20

lem

lem,ſed tantùm legitimat eam quoad ſpiritualia, ſicut ſi extra matrim.nata eſſet. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti iuris, non de omni legitimatione intelligenda eſt,ſed de ea quæ iure proprio conuenit Papæ,vt Papa eſt. Ita videntur expreſsè tenere.Ioan.And. c. *Per venerabilē*, *n.30.qui filij ſint legit.& ibi* Abb.*n.21*.Card.*n.9.q.3*.Anch. *n.12*.Alex.de Neuo,*n.17.Prapoſ.ibi* §.*Quod tamen.n.47.ad fi*.Idem Anchar.*conſ.409.n.5*.Martin.Laudenſis *de legitim. a.1.n.85*.Ant.de Roſellis *de legitim.li.2.in princ.22.Capra conſ.1.n.7*.Peregrin.*de fideicom.a.24.n.77.&* 78. nam tractantes quando Pontifex cenſeatur legitimare in radice matrimonij, & per conſequens quoad temporalia, dicunt id non euenire,quando ſimpliciter vtitur verbo, diſpenſamus. Et eam rationem reddunt, quòd diſpenſatio ſit odioſa. Quod apertiùs conſtabit ex iis quæ numero ſequenti dicemus. Quare idem exiſtimo, licet diſpenſatio ea eſſet ergà perſonas temporali Papæ iuriſdictioni ſubiectas.Tum quia militat ratio allata.Tum etiã quia cùm has diſpenſationes Pontifex vt talis expediat,non cenſetur vti iuriſdictione temporali ad legitimandum,niſi id exprimat.

21 Imò quamuis Pontifex in hac ſpecie explicaret,ſe prolem legitimam efficere, non cenſeretur in radice matrimonij diſpenſatio,ac per conſequẽs nec legitimatio quoad temporalia, ſed quoad ſola ſpiritualia. Quia non facta eſt in ratione matrim. præcedentis, nec Pontifex ſe matrim.legitimare explicat.Gama *deciſ.452.n.2.p.1*. Molina *lib.2.de primog.c.2.n.10.fi.& 11.ini*.Peregr.*de fideicomm. a.24.n.80*.Couar.& Lud.Lopez vbi eos n.18.allegaui. Atque idem apertè colligitur ex DD.n.27.& 28. referendis, qui petunt ipſummet matrim. legitimari, vt proles in radice ipſius cenſeatur legitimata. Imò idem credo,quamuis hoc accideret in locis temporaliter ſubditis Papæ. Quamuis enim in iis non deſideretur diſpenſatio in radice matrimonij, vt pleniſſima ſit legitimatio: at cùm legitimatio quoad temporalia,quoties non venit in conſequentiam diſpenſationis factæ in radice matrimonij, minimè procedat à Pontificis poteſtate, quatenus Pontifex eſt,ſed quatenus dominus temporalis, & ſæpe numero in maximum aliorum præiudicium vergat, non eſt credendum eam velle Pontificem concedere,niſi explicet:eò vel proximè,quòd diſpenſationes has,vbi aliud non explicat, vt Pontifex expediat.

22 IV. Concluſio. Si Pontifex explicaret ſe diſpenſare in matrimonio irritè contracto,vt ex tunc,id eſt,vt ab initio contractus legitimus cenſeatur: non dubium quin tunc cenſeatur in matrimonij radice diſpenſare, ac conſequenter legitimare prolem quoad omnia, etiam in terris non ſubiectis temporaliter ipſi. Quia clarioribus verbis ſuam mentem diſpenſandi in matrim. radice non potuit explicare.Sic enim diſpenſare, nil aliud eſt quàm diſpenſare in matrim,vt ex tunc (vt conſtat ex dictis n.4.) Quare idem eſſet,ſi diceret ſe diſpenſare in eo matrimonio irrito,vt ex tunc. Quod probat ratio allata Quare Doctores, quos n.20. allegaui dicentes non diſpenſari in radice matrimonij, cùm Pontifex vtitur verbo diſpenſationis; cautè non hoc dixere abſolutè, ſed addentes, quando vtitur verbo diſpenſationis ſimpliciter: quaſi aliud ſentientes, vbi addita eſſet particula ſignificans eam diſpenſationem ad ipſum matrimonij initium referri.Qualis eſt particula. Ex tunc,quæ alium ſenſum poteſt habere,& hoc non accepto ſuperflua prorſus eſſet. Et ita fatentur omnes Doctores.

23 An in tribus clauſulis eſſe poteſt difficultas, an ſit diſpenſatio in radice matrim. ac proinde legitimetur proles quoad omnia.I.eſt quando poſt initum inualidè matrim. diſpenſaret Pontifex,vt validè ineretur, addita hac clauſula: *Prolem ſuſceptam ſi qua ſit,& ſuſcipiendam exinde legitimã decernendo*. Videtur enim ea diſpenſatio in radice matrimonij facta.Quia Quamuis talis non ſit,vbi nullus matrimonij contractus præceſſit,(vt n.14.probauimus)id euenit, quia deficit fundamentum figuræ matrimonij, ad quod retrotrahatur diſpenſatio.Et ideo n.16.coacti ſumus dicere, verbum decernendo,ſumi propriè reſpectu prolis ſuſcipiendæ:impropriè autem reſpectu ſuſceptæ:& æquiparationem non eſſe quoad omnia. Quæ neceſſitas cùm in hoc caſu ceſſet, non eſt cur hanc æquiuocationem & diſparitatem amittamus. Cum argum. ab adæquatis ſit validum,ac fortè in iure:vt notant DD.per text. *l.1.ff.de gat.1.& l.2.C.communia de legatis.c.Tranſlato, de conſtit. &* Camillus *de verb.ſign.l.5.c.17.n.8. Cæterum contrarium credo*.Quia non eſt credendum velle Pontificem rem tanti momenti,& adeò ratam efficere per clauſulam tam generalem,& omnibus huiuſmodi diſpenſationibus apponi ſolitis, & etiam quando nullum præceſſit matrimonium. Et minus inconueniens eſt eam æquiuocationem & diſparitatem admittere: cùm ratio vrgens, & maxima inter vtramque prolem diſparitas, n.16. explicata hæc ſuadeat: quàm rem tam arduam in verbis tam generalibus claudi, admittere.Et argum.ab adæquatis forte eſt,vbi non inuenitur diuerſa ratio in vtroque. Præterea, quia rationes n.21.allatæ,& authorum doctrina ibi allegata,procedunt in hoc caſu.Quare ob rationem eod.n.21.adductam, exiſtimo per hanc diſpenſationem conceſſam ſubiectis temporaliter Papæ non legitimari eam prolem, niſi quoad ſola ſpiritualia: ſicut contingit, quando omnibus aliis eadem diſpenſatio conceditur.

II. Clauſula eſt. Quando Pontifex diſpenſaret in matrimonio irrito, concedens licentiam permanendi ſeu perſeuerandi in illo. Quidam cenſent eſſe tunc legitimationem in radice matrimonij, ac proinde quoad omnia. 24
Ducuntur, quia licentia permanendi in eo matrimon.iam contracto,confirmat implicitè illud:alias concederet Põtifex contra ius diuinum naturale permanere in matrim. irrito. Ergo ea diſpenſatio retrò reſpicit matrimonij initium:ſicut quando ipſummet matrimonium legitimat. Et confirmatur, quia fatentur DD.(vt n.18. videbimus) Papam legitimantem matrim. cenſeri in radice eius diſpenſare.At nulla maior matrimonij legitimatio atque approbatio excogitari poteſt, Quam Pontificem eius nullitatis conſcium concedere permanere in illo. Tandem, quia propria & iuridica verba, manere,permanere, perſeuerare,ſignificatio eſt, ita ſequentia præcedentibus copulare, vt eis vnicus actus in omnibus,& per omnia æqualis, ac cum eiſdem qualitatibus efficiatur.Ita probat textus *l Sed & ſi manente*,iunct.*l.præced.in fi.ff.de precario, l.Si cũ dies, in princ*.ibi.*Manſit arbit.ff.de recep.arbitr*.vbi bona Gloſ. *verb.Finiretur.l. Alienatum,67.in pr.* ibi: *Quod adhuc in dominio venditoris manet.ff.de verb.ſign*.& tradunt Molinæus *in conſuet.Pariſienſ.§.23.& ſeq. Ruinus conſ.125.n.8. vol.4*. Sed filij ſuſcepti ex matrim. poſt diſpenſationem contracto omnino legitimi,in quo matr.Pontifex concedit permanere. Ergo ſimiliter virtute eiuſdem diſpenſationis erunt nati antea omnino legitimi, vtpote quod eſt vnicum & idem, habens vtroque tempore eaſdem qualitates,eademque priuilegia.Et confirmatur,quia remanere eſt quaſi retro manere,& perſiſtere. Vt teſtatur Rebuffus *d.l.Alienatum,in pr. verſ.Remanere pro ſupereſſe*. Pontificia ergo intentio eſt,vt illi ita remaneant in matrim.quaſi id retrotrahatur ad ſui initium.Et ideo huius ſentent.ſunt Boërius *dec.264.n.26*.Peregrin.*de fideicom. a.24.n.79*. Et citatur pro hac ſent.Antonius de Roſellis *de legitim.l.2.in pr.n.16*.vbi expreſsè ait eſſe diſpenſationem in matrimonij radice,quando ipſum matr. ſuſtentatur, & in eſſe debito retinetur,non obſtante impedimento. Sed poſteà ipſemet ſe declarat dicens hoc euenire,quando orto dubio de matrimonij valore Pontifex declarat id eſſe validum. Et ita credo eum non eſſe huius ſententiæ.

At credo per eam clauſulam non ſolùm non diſpenſari in radice matrimonij, verùm exiſtimo, nec prolem aliquo modo legitimari,etiam quoad ſpiritualia, licèt illius mentio fiat. Ducor, quod nullum verbum in ea clauſula ſit, ad prolis legitimationem pertinens, nec matrimonij radicem reſpiciens, vt in conſequentiam legitimetur proles, ſed ea verba ad meram in impedimento diſpenſationem 25

nem referantur, vt eo ſublato liceat in poſterum coniugibus in priori matrim. permanere, non eo modo, quo initum eſt, ſed præſtito nouo conſenſu. Non enim poteſt eorum verborum ſenſus eſſe, vt liceat illis eo pacto, quo initum eſt, & abſque nouo conſenſu permanere in illo: quippe id non ſubeſt poteſtati Pontificiæ: nec id matr. abſque nouo conſenſu poteſt conualeſcere (vt probaui l. 2. diſp. 35. n. 2.) Sed cùm hoc matr. ratum haberi poſſit, vel expreſſo conſenſu vel tacito, qui ex copula affectu maritali colligitur: (prout diximus l. 2. diſ. 37. n. 14.) concedit Pontifex, vt eo ſolo modo renouatis conſenſibus, aut explicitè inter ſeipſos, poſſint in eo matrimonio perſeuerare: non ratione initij ipſius, quod peruerſum fuit irritum: ſed ratione huius noui conſenſus expreſsè vel tacitè poſt diſpenſationem habiti. Cuius ſignum eſt, quòd in diſpenſatione Pontificia, eis verbis vtenti, addita ſunt hæc verba, quæ in originali ego vidi: *Seu ſi vobis videbitur illud de nouo contrahere, & in facie Eccleſiæ ſolemnizare valeatis.* Quaſi detur electio, dicto priori modo ſecreto aut publico, contrahentibus conſentiendi iterum, ac perficiendi prius matrimonium. Et confirm. quia cum Pontifex vtatur verbo diſpenſationis, res eſt ſtricti iuris, nec trahenda vltra id quod termini exigunt, vt ea clauſula quippiam operetur, vt ex Ioanne Andrea & aliis diximus n. 20. at quo ea clauſula aliquid operetur, non deſideratur, vt inducat diſpenſationem in radice matrimonij, ac ab eius initio impedimentum auferatur. Sed ſatis eſt à die diſpenſationis auferre impedimentum, vt ab eo tempore renouatis prædicto modo conſenſibus, poſſint licitè in eo matr. malè antea inito perſeuerare. Non ergo aliquid amplius ei clauſulæ tribuendum eſt: atque ita hanc partem tuentur Conar. 4. *decr. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13.* Enriq. *lib. 11. de matr. c. 20. n. 2.* Lud. Lop. 2 *p. inſtr.* vbi de matr. *c. vlt. col. 2. concl. 3.* Imò bene addunt Con. & Lud. Lop. ſi prædictis verbis addita ſit clauſula. Vt proles legitima efficiatur? eam legitimationem non fore plenam, ſed eo ſolo iure cenſendam, quo ſi extra matrim. omnino à Pontifice fieret. Ratio eſt, quia verba præcedentia, nempe, vt poſſitis in veſtro matrim. remanere, nullatenus ad legitimationem aliquam conferunt. Hæc autem verba addita non legitimant prolem, niſi quoad ſpiritualia (vt n. 21. probaui.) Atque credo idem eſſe dicendum, licet hæc diſpenſatio accideret in oppidis iuriſdictionis temporalis Pontificis, quod probant ea, quæ dixi eo n. 21. fine.

28 Ad arg. n. 24. propoſita reſp. ad 1. & confirm. conſtat ex dictis n. præc. Non enim concedit Pontifex permanere in eo matrimonio, quaſi illud approbans, ſed habito nouo conſenſu tacito vel expreſſo poſt diſpenſationem. Ad vltimum & confirmationem dic, id eſſe verum, quando ſubiecta materia non aliud poſtulat. Hæc enim potius quam verba, eſt ſpectanda, (vt in alia materia in qua verba preſſiùs vrgent, dicemus diſp. 27. n. 3.) at ſubiecta materia neceſſariò poſtulat, nec concedat Pontifex permanere in eodem matr. cum eiſdem qualitatibus. Ne rem nefariam concedi dicamus. Nec remanere ſignificat ſemper retro manere. Vt bene ait Rebuff. *ibi alleg.*

29 Vltima clauſula eſt, quando Pontif. vtitur verbo, Legitimans matr. In quo euentu duplex eſt ſent. Prima ait non cenſeri diſpenſatum in matr. radice, niſi addat, Legitimamus vt ex tunc, quia id verbum poteſt referri ad legitimationem, vt ex nunc, & vt ex tunc. Nulla ergo ratio cogit, vt cenſeatur legitimatio prout ex tunc, ac in matrimonij radice. Sic ſentiunt Abbas *c. per venerabilem, n. 22. qui filij ſint legit.* & *ibi* Alex. de Neuo 29. *fine, & n. 30.* & quamuis non explicent ſe loqui, quando Pontifex legitimat matr. & prolem, at clare in hoc caſu loquuntur. Nam relata opinione Ioan. Andr. dicentis *ibi n. 30.* cenſeri in radice, quando legitimat Papa matrim. & prolem, & præmiſſa diſp. de veritate eius opinionis, tandem concludunt eam eſſe veram, quando legitimat, vt ea tunc. Et eandem ſequitur Enriq. *lib. 11. de matr. c. 20. n. 2.*

II. Sent. (& verior) aſſerit, quando Pontifex legitimat matr. & prolem, cenſeri diſpenſatum in radice matrim. & conſequenter pleniſſimam eſſe quoad omnia legitimationem: quia hoc, nil aliud ſonat, quàm id matr. ratum habere ac approbare, niſi ab initio abſque aliquo impedimento eſſet contractum. Idem enim eſt, legitimum efficere id matrim. & prolem, quam approbare à ſui initio, eo modo quo ſubeſt Pontificiæ poteſtati, cui eſt id approbare retrotracta diſpenſatione ad ſui initium & radicem. Et ideo huius ſent. ſunt Io. And. *c. Per venerabilem, n. 30. qui filij ſint leg.* & *ibi* Anch. *n. 14.* Card. *n. 9. q. 1* (quamuis hic ſolus nil dicat de prole) idem Anch. *conſ. 409. n. 5.* Mart. Laud. *de leg. q. 2. n. 85.* Celſus *conſ. 31. n. 7. qui n. 10.* addit ſecus eſſe, vbi nulla prolis mentione facta Pontifex ſimpliciter legitimaret matr. non addito, vt ex tunc. Cuius opinionem apertè ſequitur Mol. *de prim. l. 3. c. 1. n. 12. fi.* vbi quamuis hoc non dicat expreſsè, ait tamen omnino conſulendum Celſum in hoc loco, qui melius omnibus id declarat. Eandem tenent Con. 4. *decr. 2. p. c. 8 § 8. n. 13.* Peregr. *de fideic. a. 14 n. 77.* Lud. Lop. 2. *p. inſtr.* vbi de matr. *c. vlt. col. 2. concl. 3.* Et clarè videntur Conar. & Ludou. Lop. idem ſentire quando Pontifex in legitimatione non meminiſſet prolis at in precibus fit illi mentio prolis ex eo matr. habitæ: dicunt enim diſpenſationem in matrim. radice eſſe, quando Pontifex illud legitimum efficit, facta ei mentione prolis. Sed ego credo id non ſufficere, niſi expreſſe quoque dicat ſe prolem legitimare, vel addat, vt ex tunc: quia potiùs coniectari poteſt contraria voluntas, cùm facta ei mentione prolis, matr. legitimarit, omiſſa prole. Imò crederem tunc prolem nec quoad ſpiritualia legitimari. Cum nullum ſit verbum prolis legitimationem reſpiciens. Sed dices, nil videri conferre prolis mentionem fieri, cum ea in conſequentiam legitimati matr. legitimetur. Reſpondeo cum ea verba Legitimamus matr. non ſint aperta, poſſunt enim intelligi de legitimatione vt ex nunc, (vt prior opinio dicebat) oportere legitimationis quoque prolis mentionem fieri, vt vel ſic iure optimo coniectetur voluiſſe Pontificem pleniſſimam in matrimonij radice legitimationem facere.

Tandem ex his deducitur, quo pacto intelligendus ſit 30
Capra *conſ. 1. n. 7.* vbi ait quamuis Papa vtatur verbo legitimationis, ita vt diſpoſuerit, vt ſuccedat proles, ac ſi de legitimo matr. orta eſſet, non eſſe eam legitimationem propriam. Cùm non ſit reintegratiua, ſed noui iuris collatiua (vt eius terminis vtar.) Atque ita concludit per ea verba non diſponi in radice matrimonij: ſed denuo conferri legitimantem. At credo vere tunc Pontificem diſpenſare in radice matrimonij, ſi præmittens matr. irritè contracti diſpenſationem, addat ſe velle vt proles ſuccedat in hæreditatem ac ſi ex legitimo matr. orta eſſet. Cùm enim nequeat aliter id diſponere in oppidis ſibi non ſubiectis temporaliter, (vt n. 1. diximus) manifeſtè declarat ſuam mentem eſſe diſpenſare in matrim. radice. Nec eius diſpoſitio valore ſuo fruſtretur. Secus tamen eſſet, vbi nulla matrim. irriti diſpenſatio præmitteretur: quia id non eſt in matr. diſpenſare, ſed directè conferre proli ius legitimitatis. Et in hoc caſu vera eſt prædicta Capræ ſententia: atque ideo ea diſpoſitio non valeret extra loca temporalis iuriſdictionis Papæ.

DISPVTATIO VIII.

An Pontifex valeat in impedimento voti ſolemnis caſtitatis, ordinis ſacri vel religionis, matrim. dirimentis diſpenſare?

SVMMARIVM.

Poteſt in voto ordinis ſacri, num. 1
An ad id deſideretur cauſa publica. 2.
An expediat clericis concedere matrimonium: & poſſit dari cauſa iuſta ad eam diſpenſationem generalem, 3
An valeat matr. ſi Papa abſque iuſta cauſa diſpenſet cum initiato ſacris & hic peccet vxorem ducens. ac debitum poſtea petens. 4.
An hic, cum in eo voto diſpenſatum eſt, teneatur ad officium canonicum, num 5.

An Pontifex diſpenſet in voto ſolemni caſtitatis profeſſi. Refertur quadam ſententia,6.

Proponitur ſententia Auctoris,7.

An deſideretur cauſa publica ad hanc diſpenſationem,8.

An poſſit diſpenſare,vt monachus ad tempus matr. ineat:vt donec habeat prolem,9.

An ſi diſpenſet abſque cauſa iuſta,valeat matr.ratione bonæ fidei contrahentium,vel alia ratione & peccent contrahentes, nec poſſint poſtea petere debitum,10.& ibi quum poſſit diſpenſare, vt petat.

At profeſſus cum quo diſpenſatum eſt , teneatur recitare officium diuinum, 11.

Satisfit argumentis. Et explicatur c. Cùm ad monaſterium , de ſtatu monachorum,12.

1 SI de voto caſtitatis in ordinibus ſacris emiſſo loquamur,concors ferè vniuerſorum ſent.eſt, poſſe Pontificem in eo diſpenſare:quia vel nullum votum in ordinum aſſumptione emittitur, ſed ſola ſtatuto Eccleſiæ connectitur eis caſtitas,(vt tenent multi,quos retuli l.præ.diſp.27.n.9.)vel ſi aſſeramus eſſe votum , non eſt eſſentialiter eis annexum:nec iure naturæ aut diuino dirimit matr.ſed ſolo Eccleſiaſtico(vt probaui ea diſp.27.n.5.& diſp.28.n.11.) quamuis aliqui,quos ea diſp.27.n.4.retuli,dicentes votum caſtitatis eſſentialiter annecti ord.ſacris, & quos retuli ea diſp.28.n.9. & 10.dicentes per id votum dirimi iure diuino matr.fortè dicerent non poſſe Papam in eo diſpenſare, quod defendunt Maioris 4. *d.* 24. *tota q.*2. Clitouæus *de contin.ſacerd.c.*13. Celaia 4.*d.*38.*q.*3. Metinal.*l.*5. *de ſacr. hom.contin.c.*7.licet *c.* 100.ſe explicet non poſſe Papam diſpenſare , vt ſacerdos ſimul vtatur matr. & ſacerdotio.Sed horum rationibus ſatisfecimus dict.diſp.27.& 20.

2 An verò hæc diſpenſatio exigat cauſam publicæ vtilitatis:non conueniunt DD Caiet.*in opuſc.to.*1.*tr.*27. *de diſpenſ.matr.in Occid. Eccleſia,q.vn. verſ.quoad tertium : & to.*3.*tr.vlt.de reſp. ad a.* 12. ait ſufficere ad huius diſpenſationis honeſtatem maius bonum,ſpeciale ipſiuſmet clerici conſideratis ſpecialibus circumſtantiis:quàm ſeruatam caſtitatem. Eiuſdem ſent.eſt à fortiori Ricard. cùm idem teneat in voto ſolemni profeſſionis , (vt n.8.dicemus.) Sed iure optimo hoc reprobat Cathar. *l.*5. *in* Caiet. *in ea q.an Papa poſſet diſpenſare in voto ord. ſacri.* quod nequeat bonum priuatum tanti momenti occurrere,quanti opus eſt,vt tanto malo ſcandalóque publico valeat comparari, quantum ex matr.clerici ſequeretur : quódque compenſet tantum bonum,quantum eſt clericorum continentia. Poteſt etiam probari rationibus, quas n.8. proponemus ad idem probandum de diſpenſatione in voto monachorum.

3 Quare liberiùs quàm par eſt locutus fuit Abbas *c.Cùm olim.n.*5.*de cler.coniu.*dicens ſalubre fore ſtatutum arbitrio clericorum relinquens,velint nuptiis copulari,necne:quod experientia doceat pleroſque non continere, ac votum in ſpirituale ipſorum detrimentum redundare : quare ait par eſſe , vt Eccleſia ſe haberet erga illos inſtar periti medici vti medicinis ceſſantis , dum eas non prodeſſe experitur. Sed optimè eius libertatem redarguit Azor.*l.*13. *inſt.mor. c.*23.*q.*5. quòd enim circa clericorum continentiam ſtatuit Eccleſia, habet certam ac perpetuam decentiæ rationem,ab ipſa Scriptura ac ſanctis Patribus deductam:quare iniqua aliquorum clericorum conſuetudo , non debet præbere anſam,vt tam antiquum & valdè decens ſtatutum abrogetur. Vnde quamuis poſſet Eccleſia diſpenſare cum iam initiatis,ne teneatur ad continentiam diſpenſando in eo voto:vel cum initiandis in poſterum, ſtatuendo ne deinceps id votum ordinibus ſacris annectatur:at licitè efficere nequit,niſi grauiſſimæ cauſæ vrgenti,quia eſt diſpenſatio circa generaliſſimum Eccleſiæ ſtatutum, ex qua eius ſtatus non modicum labefactaretur,quamobrem (vt bene docet *ibi* Azor.) quamuis occurrere poſſit cauſa iuſta diſpenſandi cum vno vel altero clerico , aut diſpenſandi in vniuerſum nunquam occurrere poteſt , quod nullum publicum bonum occurrere poſſit,quod in vniuerſum clericorum continentiæ præponderet.

4 Quòd ſi abſque legitima cauſa Pontifex diſpenſaret, vt hactenus ſacris initiati vxores ducant, peccaret vtiq; grauiſſime,ac teneret matrim. quod ea diſpenſatio ſit in ſolo iure humano , ratione cuius ſolius id matr.dirimitur iuxta veriorem ſent. à nobis probatam l.præc. diſp.28.n.11. atque ita docent Caiet. *opuſc. to.*1. *tr.*27. *de diſpenſ. matr. in Occid.Eccl.q.vn.verſ.Quod tertium.* Sotus 4.*d.*38.*q.*1.*a.*1. *ad fi.corp.verſ.Quod ſi mihi.*Led.2.*p.*4.*q.*55.*a.*3. *paulò poſt pr.*Stunica *de voto,q.*6.*n.*116. *&* 117. Lud Lop. 2.*p.inſtr.* vbi de matr.*c.* 49. *col.*3. *paulò ante verſ. Quæritur deinde.* Pet.de Led.*de matr.q.*53.*a.*3.*dub.*1.*in concl.* quod infert *ex* 3.*concl.*Subdunt Sotus,& Lud.Lop.poſſe clericum , cum quo ſic eſt diſpenſatum,petere debitum ac reddere. At *Stunica n.*119.& Pet.de Led.dicunt huic non licere petere,ſed tantum reddere.Et dicunt Caiet.& Pet.de Led. *ibid.* hunc peccare lethaliter contrahendo matr. Ducuntur , quod quamuis diſpenſatio abſque cauſa iuſta facta in illo iure humano,ratione cuius votum caſtitatis ordini ſacro annexum dirimit ſubſequens matr. valeat:atque proinde matr. firmum ſit. At diſpenſatio in eo voto iure diuinò naturali impedienti ſubſequens matr.& eo ſacrilege contra votum inito,petitionem debiti,irrita eſt,facta abſque cauſa.Atque ideo delinquet lethaliter contra id votum iniens matr.ac poſtea debitum petens. At tenebitur reddere inſtar eius, qui ligatus caſtitatis voto ducit abſque diſpenſatione legitima vxorem. Sed in hac re diuerſimodè iuxta varias ſent.ac varia diſpenſandi tempora loquendum eſt.Nàm ſi Papa diſpenſet ante ſuſceptum ordinem,ſiue cum vno initiando,ſiue in vniuerſum cum omnibus,quamuis iniquiſſimè ageret diſpenſans abſque cauſa iuſta,at clericus ducens vxorem poſſet petere debitum : quia votum ſolo iure humano annexum ordinibus ſacris ceſſaret in eo caſu,in quo Pontif. diſpenſaret:ac proinde nulla ratione teneretur ad caſtitatem:quare poſſet petere & reddere. Et in hoc caſu vera eſt ſent.Soti & Lud.Lop. proximè allegata. Nec diſpenſante Papa in vniuerſum peccaret hic contrahendo: quod omnino abolita ſit lex matr.clericis interdicens. Si autem cum vno ſolo eſſet diſpenſatio:dicendum eſt,quod tradunt DD. de petenti vel vtenti diſpenſatione peculiari in iure humano conceſſa. De qua re agemus diſp. 16. Si autem abſque cauſa diſpenſet Pontifex,cum hactenus initiatis,ſiue in vniuerſum,ſiue cum vno,ſi ſuſtineamus ſent. probabilem,quam retulimus l.præc.diſp.27.n.9.dicentem nullum votum annecti ordini ſacro, ſed ex mera Eccleſiæ conſtitutione teneri clericos ad continentiam, tunc quoad peccatum in matr.ineundo,dicendum eſt idem,quod modò diximus , quando diſpenſatio contingeret ante ſuſceptum ordinem:quia vtroque caſu eſt mera diſpenſatio in iure humano. Poſſétque hic petere & reddere. Cùm ſola conſtitutione Eccleſiæ ad caſtitatem teneretur,qua validè per eam diſpenſationem ſublata , nullatenus ad eam tenetur. At ſequendo veriorem opinionem , quam ea diſp. 27. n.10. tenuimus , verè annecti votum ordini ſacro,valeret vtique matr.peccaret tamen lethaliter clericus ille ineundo matr. & poſtea petendo:quamuis reddere teneatur. Vt bene dixerunt.Caiet.& Pet.de Led.*proximè alleg.*

Vtrùm autem ſacerdos cum quo diſpenſatum eſt , vt 5
matrimonio copuletur,teneatur ad officium diuinum? dicam n.11.vbi de profeſſo diſputabitur.

Hactenus de voto ordinibus ſacris annexo locuti ſumus. 6
Iam de ſolemni monachorum caſtitatis voto diſſerendum eſt. Circa quod duplex eſt ſent. Prior negat poſſe Pontificē in eo diſpenſare.Ducitur ex *c. Monaſt.ad fi. de ſtatu monac.* ibi : *Cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monaſticæ,vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* 2.quia conſecratio rei ſemper durat quamdiu res ipſa manet:nec poteſt tolli.Sicut Papa efficere nequit,vt calix ſemel cōſecratus,manens idē amittat conſecrationē. At religioſus fit talis per ſpiritualē quandā benedictionē, in qua voti ſolēnitas cōſiſtit.Ergo non poteſt efficere,vt religioſus deſinat eſſe talis.Rurſus cum Pontif.rei eſſentiā mutare nequeat:atq; ſtatui religioſo eſſentiale ſit ſeruare continētiam (vt latè probaui l.præc.diſp.25.n.8.& 9.) conſequēs eſt,vt nec poſſit in voto ipſius diſpenſare. Et confir.quia nequit immutare cuiuſpiam ſtatum qui eſt erga Deum.

Vt

Vt ex ſacerdote non ſacerdotem, ex Epiſcopo non Epiſcopum, ex baptizato non baptizatum efficere non valet. Cum ergo ſtatus religioſi ſit quidam ſtatus, quo Deo conſecratur, nequibit à Papa immutari, diſpenſando in eius votis. 3. quia ſemel Deo conſecratum non poteſt ab homine profanis vſibus mancipari. Et ita *Leuit. vlt.* dicitur: *Animal, quod quis Deo deuouit, ſanctũ erit, nec mutari poterit.* 4. quod nulla cauſa iuſta diſpenſandi in hoc voto occurrere poſſit. Cauſa enim diſpenſandi in voto debet excedere bonitatem materiæ Deo promiſſæ. At vt habetur *Eccleſiaſtici 26. Omnis ponderatio non eſt digna animæ cõtinentis.* Quintò, quia (iuxta veriorẽ ſent. à nobis probatã *l. præc. diſp. 25. n. 14.*) eſſentia huius voti conſiſtit in traditione facta Deo. At iuri naturæ aduerſatur rem homini traditam auferri, nedum Deo. Sextò, quia iure diuino naturali diuini matrim. (vt probaui *lib. præced. diſp. 26. nu. 4.*) At Pontifex nequit in eo iure tanquam ſuperior diſpenſare. Eò vel maximè, quod nullo alio ex impedimentis, iure diuino naturali dirimẽtibus, poſſit Pontifex diſpẽſare (vt diximus hoc *l. 8. diſp. 6. n. 10.*) Septimò, quia ſequeretur contingere poſſe, vt quiſpiam duplici vxori viuenti licitè coniunctus eſſet. Vt ſi poſt matrim. nondum conſummatum vir in religione profiteatur, ac poſtea Pontifice diſpenſante in eo voto vxorem aliam ducat priori adhuc ſuperſtite. 8. nam ſi ratio boni communis ſuadet Pontifici ineſſe hanc facultatem; ex eadem boni communis ratione poteſt duci argumentum, ad probandum ineſſe quoque poteſtatem diſpenſandi in matr. conſummato, aut vxorum pluralitate. Quod caſus boni communis euenire poſſet, qui meritò petere poſſet eam diſpenſationem. Vt ſi pax totius regni penderet ex eo quod Rex à matr. ſemel conſummato diuerteret, aliam vxorem ducens, vel in vtroq; ſimul matrim. permaneret. Nonò, quia hominum indigentiis ac periculis proſpiciendum eſt humanis mediis: nec res diuinæ ad id ſunt transferendæ. At monachus eſt res quædam diuina. Non ergo Reipublicæ neceſſitatibus conſuli debet, eo ad vitam ſecularem translato. Et confirmatur, quod ſit mortuus mundo. Quare nulla ratio ipſius habenda eſt, ad neceſſitates reipublicæ ciuiles, ac ſi naturaliter obiiſſet. Cum ea mors ciuilis ſit. Tandem quia D. Matthæus (vt refert Abdias Babyl. *in eius vita*) noluit diſpenſare, vt Iphigenia monialis nuberet cuidam Regi promittenti ſe & ſuos fidem ſuſcepturos. Signum ergo eſt, cum non potuiſſe. Nulla enim communis boni ratio vrgentior occurrere poſſet ad diſpenſandum. Et ideo huius ſent. ſunt D. Thom. 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. Alb. Magnus 4. *d.* 38. *a.* 16. *&* 18. Et dicit communem, nec improbat D. Bonau. 4. *d.* 38. *a.* 2. *q.* 1. & ſtatim *q.* 3. dicit vtramvis ſent. poſſe ſuſtineri. Eandem ſequuntur Altiſiodor. *l.* 3. *ſum. tract.* 28. *c.* 1. *q.* 2. Abul. *c.* 30. *Nũ tota q.* 109. Capreol. 4. *d.* 33. *q. vn. a.* 3. *immediatè ante ſolut. ad primum*, *Aureoli* Deza *ead. d. q. vn. a.* 3. *notab.* 3. *&* 5. Almain. *tract. de poteſtate Papæ c.* 15. Audemar. *l.* 2. *monaſt. conſt. c. pen.* Sotus *l.* 7. *de iuſt q.* 4. *toto* 2. *&* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 2. *concl.* 2. Turrian. *l.* 2. *de votis monaſt. f.* 37. *col.* 1. Viguer. *l. inſt. c.* 5. *§.* 5. *ver.* 14. Barth. à Led. *matrim. dub.* 33. *fine*, Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. c.* 49. *paulò poſt prin. &* 2. *p.* vbi *de matr. c.* 48. *col.* 8. *verſ. Igitur pro expeditione*, Aragõ 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. *col.* 9. *verſ. Propter hæc arg.* Flamas *methodo curat.* 3. *p. c.* 4. §. 41. Et ita eſſe probabilem neutrã definiẽs, Manuel. 1. *ſum. in* 2. *edit. c.* 224. *fi.* Et ex Iuriſperitis Gloſſ. *c. Sunt quidã, verb. Apoſtoli*, 25. *q.* 1. *& d. c. Cũ ad monaſteriũ verb. Abdicatio*, Ioã. de Friburgo *in ſum. confeſ. l.* 1. *t.* 8. *q.* 70. Turrecr. *c.* 17. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 7. *in ſolut. ad* 1. Sylu. *verb. Votum* 4. *q.* 5. Tabiena *verb. diſpẽſatio, q* 7. Armilla *verb. Diſpẽſare, n.* 12. Mãdoſius *de ſignat. gratia, verb. Voti commutatio, col. pen. verſ. Verum opinio negatiua.* Et hæc ſent. eſt probabilis.

7 Poſterior ſent. (cui tanquam longè probabiliori adhæreo,) tuetur id poſſe Pontificem. Ducor, quod auctoritati Pontificiæ nil denegandũ ſit, quod abſque abſurditate aliqua concedi et valet: atque ad Eccleſiæ regimen expediẽs eſſe poteſt. Quippe credendum eſt Chriſtum Dominum, ſuauiter omnia diſponentem, ſic Eccleſiæ conſuluiſſe, ne in neceſſariis communi eius bono deficere videretur. At hanc poteſtatem eſſe in Eccleſia, expedire in aliquo euentu manifeſtũ eſt: vt ſi cõmune totius boni regnũ id peteret, quo priuato religioſi anteferri ratio poſtulat. Et ex eius poteſtatis conceſſione nil abſurdi ſequitur. Nec id rationi naturali repugnat. Ergo ea poteſtas eſt Pontifici concedenda. Prob. autem nullatenus repugnare. Quia ex quadruplici capite poſſet conſurgere hæc repugnantia. 1. Ex ratione promiſſionis iure diuino naturali obligantis. 2. Ex ratione materiæ, quæ eſt continentia, nec aliquo bono compenſari poteſt. 3. Ex ratione ſolemnitatis adiunctæ, ſiue in benedictione quadam, ſiue in traditione conſiſtat. 4 Ratione eſſentiæ ſtatus religioſi, quæ in his votis ſita eſt. 1. Ergo probatur nõ repugnare ob 1. rationem: nec ob 2. Quod certa ſit Pontificia poteſtas ad diſpenſandum in ſimplici caſtitatis voto, in quo tamen eſt eiuſdem iuris diuini naturaliſque obligatio: ac eadem prorſus continentiæ materia. Adde ipſummet D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. aſſerere dari maius bonum continentia. Quippe conſtat bonum cõtẽplationis, martyrij, religionis, maius eſſe. Vnde *Eccl.* 26. ſolis bonis externis anteferrur continentia: vt rectè tradit ex D. Aug. D. Th. *ead. a.* 11. *ad* 4. Deinde, quia licèt bonum vnius vel alterius non præponderaret continentiæ bono religioſi. At commune totius regni bonũ tanquã præponderans, illi anteferendum eſſe, nullus ſanæ mentis dubitabit. Prob. non obſtare tertiam ſolemnitatis rationẽ. Quia eſto ſemel conſecratum nequeat conſecrationẽ amittere: atq; ita benedictio monacho impertita non poſſit auferri: at voti ſolemnitas non conſiſtit in benedictione aliqua, ſed hæc omnino extrinſeca & per accidẽs eſt, (vt probaui *l. præc. diſp.* 25. *n.* 1.) Præterea eſto ſolemnitas in ea conſiſteret: at (vt rectè ait Caiet. 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. *col.* 2. *verſ. Verum quia*) illa benedictio non efficit religioſum eſſe quid ſactum ex natura rei ad continentiam deſtinatum. Cùm nec characterem nec qualitatem aliquam ſpiritualem imprimat: nec etiam peculariter ex aliquo ſtatuto Dei aut Eccleſiæ deſtinet eum ad continentiæ opera. Sicut corporalia deſtinantur ad altaris miniſterium. Tale enim ſtatutum nullibi reperitur. Sed eſt quædam benedictio qua diuinum nomen inuocatur, vt religioſo opem ferat. Sicut eſt benedictio nauis, menſæ, fructuum: quas compertum eſt non reddere res benedictas inhabiles ad communes vſus & profanos. Deinde dato eam benedictionem efficere religioſum rem ſacram dicatam Deo ad continentiam, at res ſacra, quamvis talis deſinere eſſe nequeat, nec paſſim ac indifferenter aliis vſibus deputari valeat: poteſt tamen neceſſitate vrgente ad vſus profanos conuerti. Sicut licitus eſſet vſus calicis ſacri ad bibendum perituro aliàs præ ſiti, (vt optimè ait Durand. 5. *d.* 38. *q.* 2. *num.* 7.) Sicut 1. *Reg.* 21. Dauid ac eius ſocij fame oppreſſi vſi ſunt licitè panibus propoſitionis. Nec ſimiliter traditio in qua verè ſolemnitas voti conſiſtit, huic diſpenſationi obſtat. Quia iuri cõmuni aduerſatur rem vni traditam, nulla cõmunis boni ratione vrgente, ei auferre: idq; contra ius omne naturale eſt. Secus ea vrgente. Vt conſtat in reſcriptione, in qua gratia communis boni ad euitandas lites aufertur dominium rei in vtroque foro à vero domino, ac transfertur in præſcribentẽ. Deinde, quia domino ipſo volente, iniuſtitia vacat dominij illa in alium translatio. At iure optimo credendum eſt, Deum cuius dominio per votũ eſt traditus religioſus, iure dominij cedere, vt religioſus ob cõmune Eccleſiæ bonum, ſummo eius Vicario diſpenſante matrim. ineat. Tandem prob. non obſtare eſſentiam ſtatus religioſi. Quia quãvis id ſit de eſſentia religioſi, dum talis manet, quales religioſi ſolent eſſe manentes in obſeruantia vitæ communis ac regularis: ac proinde nulla Pontificis auctoritate fieri valeat, vt ſic manens non aſtringatur continentiæ voto. At poteſt Pontifex ex monacho non monachum efficere, non deſtructo ſubiecto humano, ſuper quo illa religioſi eſſentia in tribus votis conſiſtens fundatur: ſed deſtructa illa votorum eſſentia per diſpenſationem in illis conceſſam. Sicut manente calicis

materia argentea poteſt tolli conſecratio, deſtructa ſola artificialis calicis forma. Secundò principaliter probatur hæc ſent. Quia voluntas hominis quatenus politici, & ad commune reip. bonum ordinati, ſubordinatur capiti in iis, quæ ad bonum commune politicum ſpectant. Ergo in voluntate illa religioſi ſe vinculo voti aſtringentis includitur tacita conditio, niſi caput communitatis, quod eſt, Pontifex, ratione communis boni relaxet prædictã obligationem. Hac enim ratione conceditur poteſtas diſpenſandi in votis ſimplicibus. Et confir. quia ſi expediens fuit ob bonum domeſticæ & œconomicæ gubernationis, vt pater ac vir poſſent irritare filiorum ac vxoris vota: & pro religionis bono, vt id poſſet prælatus erga religioſorum vota. Cur neganda erit Pontifici poteſtas diſpenſandi, ob commune Eccleſiæ bonum id petens? Sed dices arg. hoc poteſtatem quoque ad libitum irritandi concludere. Qualis eſt in parte, viro, ac religionis prælatis: eò vel maximè, quod Pontif. poteſtate dominatiua in religioſos ac ſupremus eorum prælatus gaudeat, iuxta omnes: qua ratione poteſt cætera eorum vota ad libitum irritare. Sed dic eam poteſtatem non concludi. Quod Pontifex non aſſequatur poteſtatem dominatiuam voluntatis religioſorum, niſi quatenus illi per tria ſubſtantialia religionis vota ſubiiciuntur: vnde ea vota irritare nequit: ſed ſola cætera emiſſa poſt trãſlatum ſuæ voluntatis dominium per hæc tria vota in Pontificem. Sed in hæc tria vota habebit iuriſdictionem ſpiritualem tanquam ſupremum Eccleſiæ caput, vt ea per diſpenſationem relaxare poſſit, quoties cõmune Eccleſiæ bonum id poſtulauerit. Sicut nec prælatus religioni poteſt tanquam dominus voluntatis religioſi irritare votum profeſſi tranſeundi ad arctiorem religionem. Quia per voti illius impletionem eximi debet à dominatiua prælati poteſtate. At poteſt tanquam prælatus ex cauſa iuſta in eo diſpenſare. Vltimò, quia in dubio pro Pontificis geſtis præſumendum eſt, vtpote, qui in Eccleſ. gubernatione peculiariter à Sp. ſancto deducitur. At conſtat ex variis hiſtoriis (vt referunt Caiet. & alij multi ex DD. allegandis) Pontificem variis vicibus diſpenſaſſe in hoc voto. Cùm ego res ſit dubia, cenſendum eſt Pontificem poſſe, & ideò huius ſent. ſunt ex Theologis D.Th. 4. 28. q. 1. a. 4. quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Durand. q. 2. n. 8. Ricard. a. 9. q. 1. Palud. q. 4. a. 4. concl. 11. nu. 49. Maioris q. 4. Suppl. Gabr. q. 1. a. 5. dub. penult. Maironis q. vn. fi. Nic. de Orbellis q. 1. §. 29. & 30. Rubion. q. 1. a. 1. Gandauo quodli. 5. q. 28. fi. Herueus quodlib. 11. q. 25. Pelagius de planctu Eccleſ. l. 1. a. 46. lit. C. Gerſon. 3. p. vbi de conſiliis Euangelicis, & ſtatu perfectionis, alphabet. 67. lit. T. & 1. p. in reg. iur. moral. tract. de mat. alphabeto 25. lit. L. idem Pal. 4. d. 30. q. 2. a. 1. concl. 4. n. 8. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. & 3. p. t. c. 15. §. 3. Caiet. 2. 2. q. 88. toto a. 11. & in opuſ. t. 1. t. 27. de diſpenſatione matr. in Occid. Eccl. q. vn. verſ. videtur autẽ mihi, ad fin. Pet. de Soto lect. 5. de mat. fine, Catharin. l. 6. in Caiet. agitans quæſt. An Papa in hoc voto profeſſi diſpenſare poßit. Led. 2. p. 4. q. 69. a. 7. paulò ante verſ. Nota tamen. Cordub. in quæſt. l. 1. q. 24. opin. 2. Paſarel. in priuil. Minim. poſt. c. 43. t. de proprietate. Borrillong. 3. d. 38. q. vn. a. 3. diffic. 1. & ibi Ouand. q. vn. ad fin. Palacios diſp. 3. quadrup. col. ante fi. Celaia q. 3. Angl. floribus 1. p. vbi de mat. q. 11. de imped. ord. a. 3. diffic. 3. & p. 2. tract. de voto, q. vn. a. 8. diffic. 2. Strunica q. 6. de voto, n. 204. & latiſſimè Metina l. 5. de ſacror. hominũ cõtinẽt. c. 21. & multis ſeq. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 5. Enriq. l. 12. de matr. c. 5. n. 7. Valent. 2. 2. diſp. 5. q. 6. punct. 7. col. 3. Azor. l. 12. inſt. mor. c. 7. q. 1. Emma. Sà ſum. verb. Votum, vbi de voti irrit. & diſpenſ. n. 13. Nau. l. 3. de reſt. c. 1. p. 3. dub. 2. in noua edit. n. 166. verſ. Ex his colligitur. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 31. n. 22. Viuald. cãd. Sacr. p. 1. vbi de matr. n. 143. fine, Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 141. n. 14. & q. regular. t. 1. q. 25. a. 2. & t. 5. q. 1. a. 5. Pet. de Led. de mat. q. 61. a. 2. in ſol. ad 4. Et ex Iuriſperitis Io. And. reg. Semel Deodicatũ, in fi. de reg. iur. in 6. & c. Cùm ad monaſterium, n. vlt. de ſtatu monach. & ibi I. n. 1. & 4. Hoſt. n. 30. & ſeq. Ant. n. 28. Abb. n. 21. Cat. n. vlt. Anch. n. 24. Hẽt. n. 9. & 10. idẽ Hoſt. ſum. t. de voto. §. Qualiter & cuius, n. 12. & c. 1. n. 4. de voto, & ibi Abb. n. pen. Archid. c. Sunt quidam 25. q. 1. n. 5. Idẽ Anch. c. vn. n. 2. notab. 3. de voto in 6. & c. Rurſus n. 4. q. cler. vel vou. vbi Card. n. 2. q. 1. Præp. n. 4. & 7. Alex. de Neuo. n. 12. Henriq. n. 6. Bald. l. Si tibi in fi. ff. de adoption. Idem Anch. clem. Abuſionib. n. 8. ad mediũ, de pœn. & remiſ. Dom. c. De illo. ad fi. d. 32. Imol. c. Dec. qui, n. 3. de vita & honeſt. cler. & clem. vn. n. 16. fi. de cõſang. Idẽ Præp. c. Sicut ex literis, n. 11. de ſpõſ. Fel. c. Si quãdo, n. 5. de reſcr. Decius c. Quæ in Eccleſiarum, in noua edit. n. 46. de conſt. & conſ. 112. nu. 1. vol. 4. Iaſon. l. Si arrogator, n. 5. ff. de adopt. & l. vlt. n. 1. C. de trãſact. Parib. Socin. cõſ. 92. n. 2. vol. 1. Milis in ſuo repert. lit. E. n. 23. ver. Diſpenſatio. ver. Diſpenſare an poßit Papa. Aſt. l. 1. ſũt. t. 20. a. 11. q. vn. Nata cõſ. 33. n. 4. Rip. c. Cũ M. n. 76. de cõſt. Rubeus conſ. 147. n. 8. Tiraq. de pœnis tẽp. in præfat. n. 46. & de nobil. c. 20. n. 186. Gozad. conſ. 51. n. 19. Sigiſm. cõſ. 50. n. 64. & ſeq. Pariſ. cõſ. 68. n. 148. & n. 205. vol. 4. Mãtua cõſ. 121. paulò poſt pr. l. 1. Pottius cõſ. 154. n. 14. Æneas de Falco addit. ad Abb. c. Cũ olim. verb. Mat. de cler. cõiug. Brunel. de ſpõſ. cõcl. 10. n. 24. Io. à Capiſtrano, tr. de quodam matr. § Circa primũ, q. 1. t. 25. Alex. Carrer. l. 3. de ſponſ. c. 8. Rebuff. praxi benef. reg. De diſpẽſatione in gradib. prohibitis gl. 5. n. 10. Turrec. c. de illo cler. n. 3. & ſeq. de 32. Betmon. de public. cõcubin. ſuper §. Statuimus, n. 22. Guil. Bened. c. Raynut. ver. Duas habẽs filias, n. 138. & ver. Qui cũ alia, nu. 27. de teſt. Raynerius ſum. t. de voto, in c. 9. Roſel. verb. Papa, n. 4. Ang. verb. Votũ 4. n. 9. & verb. Matr. 3. imp. 18. n. 2. Staph. de lit. gratiæ, tit. de var. modis vocationis in 6. modo, n. 12. Carol. de Graſſalis in regalibus Frãciæ, l. 1. iure 17. verſ. Sexto facit, & iure 20. verſ. Rex nõ poteſt. Loazes de matr. Regis Angel. dub. 2. in fund. 2. pro parte affir. n. 9. Gabara de offic. legati de latere, l. 2. à n. 253. & l. 18. in rub. de offic. legati in regulares à n. 84. Nau. ſũ c. 12. n. 75. in fi. & apolog. ad l. de redditib. q. 1. monit. 55. n. 10. & c. Quãdo, lat. c. 7. n. 20. de cõſec. d. 1. & l. 3. cõſ. t. de conuerſ. cõiug. in 1. edit. cõſ. 1. n. 3. in 2. cõſ. 2. n. 3. Et in 1. edit. l. 4. t. de ſpõſ. cõſ. 3. n. 8. cõſ. 11. nu. 12. in 2. cõſ. 12. n. 8. & l. 1. t. de his, quæ vi, cõſ. 3. n. 6. & l. 3. t. de voto. cõſ. 38. n. 9. Cou. c. 2. n. 10. & 11. de teſt. Greg. Lo. l. 4. verb. Caſtidad. t. 8. p. 1. Ant. Gom. l. 40. Tauri, nu. 66. Villal. in antino iuris, lit. P. n. 34. Mant. de cõiect. vlt. vol. l. 11. t. 9. nu. 29. Boſcus rubr. de conſt. n. 87. Rimin. c. Quæ in Eccleſiarũ, n. 51. & ſeqq. de cõſt. Mãdoſ. in addit. ad Lapum, alleg. 130. pro dubij propoſit. verb. Cũ ad monaſt. An. Cuc. l. 3. inſt. maior. t. 1. nu. 120. 121. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 3. n. 303. Padilla l. Iubemus, n. 4. C. de trãſact. Gaeta c. Ad limin. 30. q. 1. §. 4. q. 129. n. 353. Menoch. de præſump. l. 2. præſ. 10. n. 35. & de arbitr. l. 2. cẽtur. 5. caſu 421. n. 10. Mozzius de contract. lib. 1. de matr. §. fi. n. 11. Borgaſ. de irreg. p. 6. t. de ſpõſal. & mat. n. 9. & n. 64. in 7. ratione, & t. de voto, n. 116. & nu. vlt. Matienzo l. 5. recept. t. 7. l. 1. gl. 1. n. 20. Magdal. de n. teſtiũ, l. p. c. 3. n. 213. Gutier. q. can. l. 1. c. 17. n. 5. Hugol. de Sacram. vbi de matr. c. 19. n. 5. fi. Spino ſpeculo teſtam. gl. 2. princ. n. 26. & gloſſ. 12. n. 7. alter Ant. Go. in expoſit. Cruciatæ, clauſula 10. à nu. 105. Brunor. in ſuo cõ. ẽd. lit. P. verb. Papa diſpẽſare cũ monacho.

Sed rogabis an ad hanc diſpenſationem cauſa publica 8
deſideretur, Ricard. 4. d. 38. a. 9. q. 1. corp. & ad 5. ait nõ deſiderari, ſed ſatis eſſe bonum priuatum ipſius vouentis, vt vitationem probabiliſſimæ voti tranſgreſſionis. Cui fauet doctrina Caiet. n. 2. allegata, idem de voto ſolemni clericorum dicentis. Cæterũ meritiſſimè doctrinam hanc reprobant tanquam falſam. Metina l. 5. de ſacror. hominũ cõtin. c. 37. ad fin. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 9. verſ. Reſpondeo hoc arg. Ang. flor. 1. vbi de matr. q. 11. de imped. Ordinis, a. 3. dub. vlt. dicentes deſiderari vrgentiſſimã boni cõmunis cauſam. Quod idẽ à fortiori tenet Catharin. n. 2. alleg. quod id ſolemni clericorum voto aſſerat. Et idem apertè tenent omnes DD. n. præced. allegati, omnes enim huius diſpenſationis cauſã legitimã exprimẽtes adducunt exempla boni valde cõmunis, vt pacis totius regni eiuſve ad fidem conuerſionis. Atq; ratio ipſa id ſuadet. Quia diſpenſatio hæc nequit fieri abſq; aliquo ſtatus religioſi detrimento. At rationi valdè diſſonat ſpectari priuati bonũ poſtpoſito totius ſtatus religioſi detrimento. 2. Quia aliàs frequen

frequenter diſpenſationes hæc indulgendæ forent. Cùm frequentiſſimè ipſius profeſſi bonum priuatum occurrat, ob quod concedendæ rei diſpenſationis iuſta cauſa exiſteret. Quod quàm labefactaret religioſum ſtatum, quis non videat. 3. Quia frequentius religioſi tentationibus vexarentur, ſpe obtinendæ diſpenſationis ad ſtatum religioſum deſerendum. Tandem probari poteſt ratione n.2. adducta, ad probandum idem de voto clericorum.

9 Inſuper quidam aiunt integrum eſſe Pontifici diſpenſare vt matr.monachi ad tempus duret, nempe, donec habeat prolem, & ſtatim ad religionem redeat. In hanc partem videtur propendere Ioan.Andr.*reg. Actus legitimi, de reg.iuris in.6.* vbi refert ſe quæſtionem diſputaſſe, atque remittit ad Pontificem quæſtionem diſſoluendam, ſubdens ſi diſpenſaret, multos cenſere validam fore diſpenſationem. Et tenent hanc partem Præpoſ. *c. Sicut ex litteris, n.11. de ſpon.* Bald.*l. ſi tibi filius in fi.ff.de adopt.& ibi* Fulg. Iaſ. licèt ſub aliquali dubio *l. Si arrogat. n.5. ff. de adopt.* Loazes *de matr. Regis Angl.dub.2.in 2.fundam.partis.affir. n.14.* Ant.Cucus *l.5.inſt.maior.t.1.n.120.& l.5.t.12.n.283.* Borgaſius *de irreg.p.3.t.In quib.caſib. non poteſt diſpenſari, n.17* Brunotus *in ſuo compend.lit.P.verb.Papa diſpenſare cum monacho* Cæterum hoc longè à veritate alienum eſt. Et ita illud improbant Abb.*c. Ex publico, n.11. de conuerſ. coniug.* Tabien.*verb. Diſpenſatio, q.6.* Quia perpetuum eſſe vinculum, eſt de matrimonij eſſentia. Item quia ſi ita diſpenſet, vt teneatur vxor, manente matrimonij vinculo indiſſolubili, conſentire, vt habita prole profeſſus ad religionem redeat, eſt conditio matrimonij ſubſtantiæ contraria, (vt probaui l.5. diſp.10. n.6.) At huiuſmodi conditiones iure naturali reddunt irritum matrim. (vt probaui eodem l.5.diſp.9. n.4.) At poteſt Pontifex ita cum monacho diſpenſare ad matrim. vt ſi habita prole vxor liberè conſentiat vel cauſam diuortij perpetuam dederit per fornicationem, teneatur ad religionem redire. Quia hoc non eſt contra matrimonij ſubſtantiam: cum quilibet coniux proprio ſpontaneo voto poſſit ſe ad hoc obligare.

10 Sed ſupereſt diſputandum, an diſpenſatio Pontificia in voto ſolemni profeſſi abſque cauſa conceſſa ſit valida: ac proinde matr. illius profeſſi ſit firmum, ac liceat illi petere & reddere. Quidam cenſent ſi fœmina, bona fide illi nubat, credens diſpenſationem legitimam, fore validum matrim. ne principis auctoritate decipiatur, ac damnum ſentiat. Sic docent Inn.*c. Cum ad monaſterium, n.2. de ſtatu monach.& ibi* Hoſt.*n.31.* Ant.*n.18.* Io.And.*n.vlt.* Abb. *n.22.* Anch. *n.24.* Sigiſm.*conſ.50.n.48.* Et ex Theologis Palud.*4.d.36.q.4.a 4.concl.3.n.40.* Pelagius *de planctu Eccl. l.1. a.46. lit.G.* Addunt omnes hi monachum illegitimæ diſpenſationis conſcium non poſſe petere, teneri tamen reddere. Verùm doctrina hæc mihi diſplicet, quatenus ait matrimon. illud fore legitimum ratione bonæ fidei contrahentium. Quod bona fides à culpa eximat, non tamen reddat diſpenſationem validam. Et cum diſpenſatio hæc ſit in iure naturali dirimente matrim. impedimento, erit irrita conceſſa abſque cauſa: ac ſubinde matrim. erit irritum. Poteſt tamen doctrina hæc valde probabiliter ſuſtineri, innitendo alij fundamento, nimirum quia valde probabile eſt, impedimentum hoc iure ſolo humano dirimere, (vt ex multis retulimus l.præc.diſp.26.) ac proinde ſiue bona ſiue mala fide impetrata ſit diſpenſatio Pontificia abſque cauſa conceſſa, valida erit ac proinde valebit matr. At hic cum quo ſic diſpenſatum eſt, non poterit petere debitum, tenebitur tamen reddere (vt bene aiunt prædicti auctores.) Quia votũ illud iure diuino naturali impedit matrim. & obligat eo contracto ad abſtinendum à debiti petitione. Quare ea diſpenſatio in hoc voto fuit irrita. Et ideo lethaliter contra hoc votum deliquit contrahens. At vbi iam contraxit, adeſt iuſtiſſima diſpenſandi cauſa cum hoc, vel cum eo, qui ſimili iniqua diſpenſatione nixus, poſt ordinem ſacrum contraxit, vt petat debitum propter præſentaneum incontinentiæ periculum. Quam diſpenſationem ſolus Papa concederet. Quamuis diſp.13.

ob conſuetudinem dicemus poſſe Epiſcopum in voto ſimplici caſtitatis: quæ tamen non eſt in his ſolemnibus. At ſi vrgeret periculum in mora adeundi Pontificis, credo quoq; poſſe Epiſcopũ: ob ea, quæ dicemus diſp.ſeq.n.22.

Tandem meritò dubitari poteſt, an profeſſus hic cum quo diſpenſatum eſt ad nuptias, teneatur ad officium diuinum recitandum Nauar.*c. Quando, lat.c.7.n.20.* affirmat cum non teneri ad officium diuinum, ſi concederetur ſibi facultas ducendæ vxoris, ita vt deſineret eſſe religioſus. Quia per ſolam talem facultatem non deſinit eſſe. At Manuel *1.to.ſum.in 2.edit.c.141.n.14.* aſſerit eum teneri ad horas antequam ad nuptias tranſeat: ſecus vbi iam tranſiit. Ducitur, quòd ante eum tranſitum non deſierit eſſe religioſus: cùm nondum ſtatum incompatibilem aſſumpſerit, per quem ſtatus religioſus deſtruatur. Et huius ſignum eſt, quia ſi mutato propoſito nollet vti diſpenſatione, maneret vtique religioſus abſque nouo alio actu, nec illi permitteretur in ſæculo diu permanere coniugium differendo. Ergo aſtrictus erat donec ad nuptias tranſeat. Verùm exiſtimo ab eo tempore, quo hic habitum monachalem exuit, induens veſtes ſæculares, vt diſpenſatione vtẽs, matrim. ineat, eum liberari à recitandi obligatione: ſicut & à cæteris monaſticæ vitæ oneribus. Quia cùm iam ſit iuſtè extra monaſterium, ac monaſticam vitam, ab eius oneribus eximitur. Sicut & de eiecto à religione fatentur DD. Nec eſt verum quod ait Nauar. per eam diſpenſationem non deſinere hunc eſſe religioſum. Nam contrarium dicemus n.ſeq. in ſolut. ad 1. Quia per diſpenſationem extinguitur eſſentia ſtatus religioſi in his 3. votis conſiſtens. Nec hìc cogetur ad religionem redire, quaſi per diſpenſationem non fuerit verè abſolutus à votis, & conſequenter à religioſo ſtatu. Sed quia ceſſat omnino diſpenſationis cauſa. Et diſpenſatio tacitam habet conditionalem, vt duret, quandiu cauſa durauerit (vt dicemus diſput.30. n.14.) Quare hinc infero, Sacerdotem cum quo diſpenſatum eſt, vt matrim. ineat, teneri ad officium diuinum: dum habitum non mutat ad vtendum diſpenſatione: quod nondum è ſtatu ſacerdotali receſſerit, poteſt interim celebrare, ac beneficij fructibus frui, ac cæteris clericorum priuilegiis. Secus autem vbi clericatum deſerit, habitum ſæcularem induẽs, vt vtens diſpenſatione ad nuptias tranſeat. Quod iam tranſlatus ſit ad ſtatum ſæcularem, ſolo indelebili charactere manente: nec gaudeat priuilegiis clericorum. Quare ſimiliter debet manere ab oneribus exemptus ſacerdotio annexis. Nec eſt ſimile de degradato, quem omnes fatentur clericalibus priuilegiis deſtitui, & tamen ad penſum horarium aſtringi. Quia hic ob ſuam culpam priuilegia amittit, & ideo ne ex ea commodum reportet, tenetur ad onera. 11

Ad arg.n.6. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Cum ad monaſterium*, reſpõdent Innoc. *ibi n.4.* Hoſt.*n.31.* Card. *n.vlt.* Durand.*& Pelag. relati n.7.* conſultò textum dicere, non poſſe Papam dare licentiam, & non loqui de diſpenſatione, quaſi intelligat non poſſe, ad libitũ, & abſq; cauſa iuſta. Sed meritò hanc ſolutionem improbat ibi Abb. *in fine.* Quia licentia, cùm à verbo liceat deriuetur, importat facultatem rationi conſentaneam. V. cum Bart. *l. Alio, n.8. ff.de alim.& cibar.legat.* & multis aliis citatis tradunt Menoch. *de arb.l.1.q.8.n.45.* Alex.de Neuo *c.1.n.110. de conſt.* Ideo reſpondet ibi Abbas intelligi textum, non ex facili cauſa Pontificẽ diſpenſare, vel non poſſe non commutando in aliud bonum magis Deo acceptum. Sed neque hæc ſolutio mihi placet. Quare legitima ſolutio eſt, non poſſe diſpenſare vt monachus quandiu manet monachus, ducat vxorem. Quod id ſit contra monaſtici ſtatus eſſentiam. At poteſt diſpenſare, efficiendo de monacho non monachũ, eo modo, quem explicui n.7. in ratione. Et ideo hanc ſolutionem tradunt Barth. Soc. Ricard. Durand. Palud. Caiet. Palac. Azor. Valentia *eo n.7. allegati.* Vel 2. ego reſp. ibi à Pontifice redargui Abbatem monaſterij, quod ſibi integrum eſſe exiſtimaret diſpenſare cũ monacho ad proprietatem retinendam. Atque vſus eſt Põtifex exaggeratione, 12

quadam

quadam hyperbolica, inuoluens argum. dictum quaſi à maiori ad minus: ac ſi dicat, vix mihi poteſtas eſt diſpenſandi, atque de ea magnopere controuertitur. Quia ergo ratione eam tibi vſurpas? Ad 2. conſtat ex dictis num. 7. vbi oſtendimus monachum non fieri talem per ſpiritualem benedictionem: & poſſe Pontificem efficere de monacho non monachum: & poſſe fieri ex calice conſecrato non conſecratum, deſtruendo formam, manente tamen materia. Ad confirm. negandum eſt, ſi vniuerſaliter accipiatur illud antecedens. Quippe ſolùm eſt verum, vbi character indelebilis imprimitur, vt in Sacerdotio, Chriſtianiſmo. At religioſus non conſtituitur talis per characterem. Ad 3. negatur antecedens, quando vrgeret neceſſitas. (vt n.7. probaui.) Et illud Leuitici fuit cæremoniale, quod morte Chriſti extinctum eſt. Ad 4. conſtat ex dictis n.7. vbi eum locum explicuimus, probantes maius bonum dari poſſe. Ad 1. conſtat ex dictis eod. n.7. vbi oſtendimus gratia communis boni poſſe rem traditam auferri. Ad 6. dic poſſe Pontificem diſpenſare in iure naturali pendente ab obligatione, quam homo propria ſibi voluntate impoſuit, vt diximus diſput. 6. n. 2. Ad 6. neganda eſt ſequela. Quia per profeſſionem diſſolutum eſt prius matrim. & ita poteſt obtenta voti diſpenſatione quamcumque ducere, Quòd prior deſierit omnino eſſe vxor. Sicut ob eandem rationem id ei liceret, ſi naturaliter moriens reſurgeret priori vxore adhuc ſuperſtite. Ad 8. neganda eſt ſimilitudo. Quippe conſtat iure diuino nulla ratione poſſe matrim. conſummatum diſſolui: ob ſignificationem indiſſolubilis vnionis Verbi diuini cum natura humana (vt diximus lib. 2. diſp. 13. n. 2. & 7.) nec poſſe in vxorum pluralitate diſpenſare, ob peculiarem rationem (vt diximus l. præc. diſp. 89. n. 9.) At in hac diſpenſatione non reperitur ſpecialis prohibitio. Ad nonum dic maiorē non ſemper eſſe veram. Quippe calix conſecratus in extremo ſitis periculo deſeruire poteſt, (vt n.7. probauimus.) Præterea poſſe intelligi, dum res illa ſacra manet. Nam calices tempore famis ſæpe confringuntur, ac deſinunt eſſe ſacri, atque in pauperum vſus conuertuntur. At religioſus per hanc diſpenſationem deſinit eſſe talis. Ad confirm. dic eam mortem eſſe metaphoricam: & ita poſſe vſibus humanis deſeruire. Ad vltimum dic cum Caiet. 2. 2. q. 88. a. 11. *verſ. Verum quia hoc non ieiunio in fin.* id contigiſſe, quia non expediebat initio naſcentis Eccleſiæ religionem Chriſtianam propagari, relaxatis iis, quæ ad eandem valde pertinent: & tam apparenti eiuſdem religionis deſpectu.

DISPVTATIO IX.

An in votis abſolutis caſtitatis & religionis, non nubendi, quæ matrim. impediunt, poſſit aliquando Epiſcopus diſpenſare?

SVMMARIVM.

An iure reſeruentur aliqua vota, & incidat in excommunicationem diſpenſans in illis? Explicaturque Extrauag. Et ſi dominici, de pœnit. & remiſſ. 1.
An ſub conceſſione generali aut aliquo reſeruato, excepto claudantur vota religionis. & caſtitatis, & reſeruata. 2.
An ſecluſa reſeruatione poſſet Epiſcopus diſpenſare in omnibus, 3.
Quid ſi emittantur à perſonis alteri ſubiectis, an poſſit Epiſcopus diſpenſare, 4.
An hæc diſpenſandi reſeruatio ſit odioſa ac reſtringenda, 5.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, 6.
Quid de voto caſtitatis coniugalis, 7.
Quid de voto petendi debiti: aut ſi vterque coniux mutuo conſenſu vouiſſet nec petere, nec reddere, nec fornicari, 8.
Quid de voto virginitatis ſeruandæ, 9.
Quid de voto ineundi matrimonij Refertur opinio, 10.
Proponitur ſententia Auctoris, 1.
Quid ſi id votum eſſet factum in fauorem tertii: & an ille poſſit id votum iuramentúmve remittere, 12.
Quid de voto aſſumendi ordines ſacri, 13.
Quid vbi votum eſt diſiunctiuum aſſumendi ordinis ſacri aut religionis, caſtitatiſve; etiamſi vouens hac vltima elegerit, 14.
Quid de voto aſſumendi habitum beatorum, 15.
Quid de voto ingrediendi ordinem militarium, 16.
Quid de voto religionis ſtrictioris ad ingrediendum laxiorem? 17.
Quid de voto perſeuerandi, vt poſſit vouens tempore nouitiatus egredi. n. 18.
Quid circa differendi ingreſſum religionis citra tempus ſignatum, 19.
Quid de iis, in quæ Pontifex hæc vota reſeruata commutauit, 20.
An ſi is cui hæc vota commutata ſunt, non implerit commutationem, aut non habuit animum implendi, teneatur ad priora vota: & religioſus electus ad votū ante profeſſionem emiſſum, & is cui votum commutatur, poſſit propria authoritate ad votum redire, 21.
An in caſu grauis neceſſitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto religionis aut caſtitatis perpetua & quis ſit ille caſus, 22.
Et quid de cæteris votis reſeruatis, 2.
An poſſit cum iuuenibus ex animi perturbatione voventibus caſtitatem? Et explicatur cap. veniens qui cler. vel vou. 24.
An liceat Epiſcopis vrgente neceſſitate diſpenſare in his votis, ſi adiri poſſit nuncius, vel alius potens diſpenſare. 25.
An hæc diſpenſatio Epiſcopi efficiat ne poſtea fornicatio ſit ſacrilega: aut eo matr. ſoluto liceat aliud inire, 26.
An poſſint aliquando parochi diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi: aut in ieiuniis, aut in feſtis, 27.
An peccet diſpenſans abſolutè in voto non admittens commutationem aliquam, n. 28.

PRæmittendum eſt, attento iure ſolùm reſeruari Pontifici diſpenſationem aut commutationem voti eundi in ſubſidium expeditionis Hieroſolymitanæ. Vt conſtat ex *c. Ex multa voto.* At ex conſuetudine reſeruantur votum religionis & caſtitatis, cum aliis tribus, de quibus nil ad præſens. Hæc autem conſuetudo colligitur ex omnibus priuilegiis conceſſis in bulla vel iubileis circa vota, ſemper enim excipiuntur vota caſtitatis & religionis. Et ex *Extrau. Et ſi dominici de pœnit. & remiſ.* Vbi Sixtus IV. excommunicat diſpenſantes in his quinque votis, aut ea commutantes virtute facultatum à ſe conceſſarum, vbi non reſeruat hæc vota, ſed ſupponit ea reſeruata. Quippe ea reſeruatio non eſſet generalis, ſed limitata ad facultates à ſe conceſſas. Quare eam excommunicationem non incurrerent, qui virtute aliorum priuilegiorum aut facultatum diſpenſarent. Vt bene docent Angel. *verb. Excom. 5. caſu* 31. Sylu. *verb. Excom. 7. excom.* 32. *n.* 77. Nauar. *ſum.* 12. *n.* 75. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 49. *initio.* 1

Et tantam vim habet reſeruatio hæc quoad vota caſtitatis & religionis, vt nunquam cenſeantur conceſſa, niſi exprimantur. Quòd ab ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio reſeruentur. Sic Sotus *li. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. in fine corp.* Enriq. *lib. 7. de indulg. c. 30. n. 6. comment lit. A.* Manuel 2. *to ſum. c. 97. n. 1. concl. 1.* Qui bene addit ſecus de voto Hieroſolymitanæ peregrinationis eſſe: comprehenderetur enim in facultate generali circa vota. Atque idem dicendum de aliis reſeruatis. Quòd nec tanti momenti eorum reſeruatio ſit, nec tanto rigore accipiatur. Imò nec in facultate generali ad omnia vota, excipiendo quoddam reſeruatum, vt Hieroſolymitanum, includerentur vota caſtitatis & religionis. Quin potius exceptio minoris voti teſtimonium eſſet exceptionis maiorum. Vt bene tradit Sotus *ibid.* 2

Hoc ſuppoſito I. concluſio ſit, Secluſa reſeruatione integrum eſſet Epiſcopis diſpenſare in ſuis diœceſibus in omnibus votis: ſicut Pontifici in toto orbe. At ratione reſeruationis nequit diſpenſare in abſolutis caſtitatis religioniſve votis. Conſtat, quia ſunt ordinarij in ſuis diœceſibus, & poſſunt omnia illa circa diſpenſationes, quæ Pontifex in toto orbe: niſi reſeruentur) vt probaui l. 1. diſp. 61. n. 3.) Et ideo hanc concluſionem docet Sotus *lib. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 4. verſ. Qui ſunt autem*, ab omnibus receptus. 3

Temperat hoc Gutier. *q. can. l* 2. *c.* 22. *n.* 49. niſi votum religionis aut caſtitatis perpetuæ emiſſa ſint à perſonis alterius poteſtati ſubiectis, vt à coniugata, ſeruo, vel filio, ſine licentia viri, domini, vel patris, nec enim ait poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare. Ducitur, quoniam vir, dominus, & pater poſſunt hæc vota irritare. Ergo à fortiori poteſt Epiſc. in eis diſpenſare. Sed hoc nullatenus approbo: quia quicquid ſit de poteſtate irritandi hæc vota non inde arguitur poteſtas Epiſc. ad diſpenſandum: quia dum Pontif. hæc ſibi vota reſeruat quod ſolam diſpen- 4

diſpenſandi poteſtatem id facit, nulla habita ratione derogandi poteſtati dominatiuæ, ex qua facultas irritandi hæc vota conſurget. An verò in voto illo caſtitatis coniugatæ poſſit ob aliam rationem diſpenſate Epiſc. dicemus diſp.11. per totam,

5 Hinc deducitur 1. diſpenſationis huius reſeruationem eſſe reſtringendam: quòd iuri Epiſcoporum deroget, & ideo odioſa ſit, quod fatentur omnes DD. pro corollariis ſeqq. referendi: quæ omnia huic doctrinæ innituntur.

6 Secundo deducitur poſſe Epiſcopum diſpenſate in voto caſtitatis temporalis, vt ad annum aliudve tempus limitatum emiſſo: quod hoc non ſimpliciter votum caſtitatis ſit; hoc enim perpetuitatem importat. Hoc ſatis indicat, D.Th.1.2.q.88.a.11. ad 2. & tenent Palud.4.d.38.q.4.a.4. n.43. Ant.2.t.11.c.2.§.9. Angel. verb. Votum 4.n.9. Syluest. verb. Votum 4.q.3. dicto 6. Armilla verb. Diſpenſare, n.18. Nauar. ſum.c.12.n.76. Sot.l.7. de iuſt.q.4.a.3.col.5.verſ. Ex his fit conſeq. & 4.d.38.q.2.a.1.col.4.in fi.1.concl. vbi Palac. diſp.3.col.37.fol.880. Ouand. ibi q.vn.propoſ.7.fi. Margarita conſ.q.mor.f.127. Angles florib.2.p. vbi de voto, q.vn.a.8. diffic.9. Toledo l.4.ſum.c.18.n.11. Gut.q.can.l.2.c.22.n.48. Arag.2.2.q.88.a.12. paulò ante ſolut.ad 1. Enriq.l.7. de indulg.c.30.n.6. Valentia 2.2.diſp.6.q.6.punct.7.col.10. verſ. Ex quo ſequitur. Em.Sa ſum.ver.Votum, vbi de voti irritat. n.11. Azor.l.12. inſt.mor.c.19.q.6. Manuel 2.to.ſum.c.96. n.5. & in expoſ. Cruciatæ, §.9.n.120. Vega 2.tom.ſum.c.129. caſu 34. Ant.Gom. in expoſ. Cruciatæ, clauſ.10.n.109. Lud. Lop.1.p.inſtr.c.49.verſ. Licèt Epiſ. & 2.p. vbi de clauibus, c.9 col.10. verſ. Adde quod Graffis 1.p.dec.l.2.c.31.n.29. Viuald. candel. Sacram.3.p.c.14.n.54.

7 Tertio deducitur poſſe quoque in voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ Epiſcopum diſpenſate: quod deficiat à voto caſtitatis abſoluto. Hoc enim omnimodam continentiam claudit, ac non copulari matrim. At illud ſolos actus venereos illicitos comprehendit. Sic Enriq. l.7. de indulg.c.30.n.6.

8 Quarto deducitur poſſe quoque in voto, quo alter coniugatus abſque alterius licentia ad non petendum debitum ſe aſtringit: quod non ſit votum integræ caſtitatis, ſed partis. Sic Syluest. verb. Votum 5.q.1.n.5. Palacios 4.d. 32.diſp.2.col.8.verſ. Ego verò, Sanchez q.3. de voto n.60. Azor.l.11.inſt.mor.c.19.q.6. Man.2.to.ſum.c.90.n.3. Barr.à Led. de matr.dub.31.fine. Emm.Sa ſum.verb.Votum, vbi de voti irritatione: n.11.fine. Atque ob eandem rationem idem dicendum eſt, ſi ex licentia alterius emiſſum eſſet. Vt bene Palac. tradit ead.diſp.2.col.8.verſ. Quod ſi votum, Et idem dic, quamuis vterque ex licentia alterius votum non petendi emiſiſſet: quia adhuc non eſt votum caſtitatis. Cùm neuter ſe obligarit ad non reddendum & non fornicandum, & ad non nubendum diſſoluto eo matrim. Sic videtur expreſsè tenere Man. eod.c.90.n.3. Et tandem idem eſt dicendum, licèt vterque communi conſenſu voueret nec petere, nec reddere, nec fornicari, quia adhuc non eſt omnimoda caſtitas. Cùm vterque libertatem tranſeundi ad alias nuptias habeat, quando autem eſt votum omnimodæ caſtitatis dicemus diſp.11.

9 Quinto deducitur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto virginitatis ſeruandæ, niſi expreſsè, vouens noluerit ad caſtitatem ſe obligare, ſed tantum ad corporis integritatem ſeruandam conſiſtentem in abſtinentia à primo luxuriæ actu, per quem virginitas deperditur. Et ratio eſt, quia quando hæc expreſſa intentio non reperitur, eſt votum abſolutæ caſtitatis: ſecus vbi ea adeſt, (vt probabo lib.ſeq.diſp.33.n.7.) Sic Azor.l.11.inſt.mor.c.19.q.14.

10 Sexto deducitur, quid dicendum ſit de voto non ineundi matrimonij: quibuſdam placet non poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare. Ducuntur, quòd cùm votum propriè ſumptum ſit de ſolo ſupererogationis bono, præcipuum in voto caſtitatis contentum eſt continentia ſub conſilium Euangelicum cadens: qualis eſt à nuptiis abſtinere, quippe reliquum continentiæ eſt de iure naturali diuino. Et confirmatur, quia in tantum votum continentiæ reſeruatur Pontifici, in quantum poteſt Pontifex in eo voto diſpenſate: at tantum poteſt diſpenſare, vt liceat vouenti ad nuptias migrate. Sic ſentiunt Caiet. in opuſc.10.2.tr.11. de voto non nubendi, q.1. Nau.ſum. Hiſp.c.12.n.76. Angles flor.2.p. vbi de voto q.vn.a.2 diffic.11. Valentia 4.p. vbi de matrim.diſp.10.q.5.punct.5 concl.4.

At multò probabilius eſt, poſſe Epiſcopum: quod id 11
votum non ſit caſtitatis: nam hoc voto aſtrictus ſacrilegus eſt fornicando: ſecus autem de eo, qui ſolùm abſtinendi à matrimonio votum emiſit. Et confirm. quia votum caſtitatis obligat etiam ad aliquid ſupererogationis & conſilij, vltra abſtinentiam à nuptiis. Si quis enim ligatus caſtitatis voto vxorem ducat, tenetur non petere: quod in eo voto ſecluſo eſſet opus concilij. Ad hoc autem minimè obligat votum non nubendi. Tandem, quia votum propriè ſumptum quoad eius eſſentiam, eſt etiam de operibus præcepti: atque in eo voto diſpenſari poteſt, non quoad præcepti obligationem, ſed quoad vinculum voti ſuperadditum. Et ex his patet ſolutio ad rationes contrarias. Sic docent D.Ant. 2.p.t.2.c.11.§.1. Roſella verb. Impedimentum, imped.4.n.13. Angelus verb. Votum 4.n.9. Sylueſt, verb. Votum 4.q.2. Armilla verb. Diſpenſare n.18. Nau. ſum.lat.c.12.n.76. & c.22.n.85. Sot.4.d.38.q.2.art.1.col.5. verſ. Atqui ſuper voto. Et ibi Palacios diſp.1.col.74. verſ. Porrò vt res hæc, fol.844. & ibi Ouand.q.vn.propoſ.7. Pedraza ſum.præcepto 6.§ 10. Sanchez q.4. de voto num.22. Barth.à Led. de matr.dub.32 fin. Gutier. q.canon.l.2.c.22. n.49. Arag.2.2.q.88.a.12. paulò ante ſolut.ad 1. & art.3. col.18.verſ. Sed dubitabit aliquis Enriq l.7. de indulg.c.30. n.6. Emman.Sa ſum.verb.Votum, vbi de voti irritat.n.11.fi. Valentia 2.2.diſp.6.q.6.pun.7.col.10.verſ. Ex quo ſequitur. Azor.l.11.inſt.mor.c.19.q.5. Manuel 2.to.ſum.c.96.n.5. & n.2. in bulla Cruc.§.9.n.121. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.49.col.2. verſ. Licèt Epiſcopus, & 2.p. vbi de matr.c.48 col.4.verſ. Præterea de voto: & vbi de clauibus c.9.col.10. verſ. Adde quod, Graffis 1.p.dec.l.2.c.31.n.29. & 31. Viuald. candel.ſacr. 3.p.c.14.n.42.

Hoc tamen temperandum eſt, quando eſſet merum vo- 12
tum, vel merum iuramentum factum Deo. Si enim in fauorem tertij id petentis, cuius intereſt, emiſſum ſit, non poſſet Epiſcop. diſpenſare. Vt ſi coniux à coniuge petat, vt ſub iuramento vel voto ſe obliget ad abſtinendum ab alio matrim. tunc cum coniugis illius interſit propter filiorum bonum, & vt eius amor, nomen, honos, amicitia cum eius conſanguineis conſeruentur, non poterit Epiſcopus diſpenſare. Propter ius tertio acquiſitum. Sicut aiunt communiter DD. non poſſe diſpenſare in voto in fauorem tertij facto, & ab illo acceptato. At ſi ille remittat ius ſibi acquiſitum, poterit Epiſc. quod non ſit votum caſtitatis, ac ceſſet præiudicium tertij: quod ſi petas, an poſſit ille tertius remittere totam hanc abſtinendi ab alio matrim. obligationem? Sic diſtingue, ſi non tantum in eius fauorem emiſſum ſit id votum, vel iuramentum, ſed intuitu etiam religionis, ad id offerendum Deo non poteſt ſecus ſi tantum eius intuitu. Atque in dubio in hoc caſu exiſtimo propter ſubiectam materiam, id iuramentum, aut votum factum eſſe in alterius coniugis fauorem, quamuis vbi alterius nihil intereſt, cenſetur in dubio factum in honorem Dei. Vt bene tradit Sotus loquens de iuramentis, l.9. de iuſt.q.1.a.9.ad 2.

Septimo deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto 13
aſſumendi ordinis ſacri: quod id non ſit caſtitatis, ſed aſſumendi ſtatum cui caſtitas annexa eſt. Et ita hic vouens non eſſet ſacrilegus, fornicando: & ſi matrimon. iniret, peccaret contra votum, ac poſſet petere: quæ ſecus ſe habent in caſtitatis voto. Nec obſtat ſent. D.Tho.2.2.q.vlt. art.7. corp. dicentis ſolius Papæ eſſe diſpenſare in votis perpetuis. Nam (vt bene docent Sylu. Votum 4.q.3.dict.6. Armill. verb. Diſpenſare, num.18. Caiet.2.2.q.88.art.12. Sotus l.7. de iuſt.q.4 a.3 fine.) nomine votorum perpetuorum intelligit vota religionis & caſtitatis quæ ſuaptè natura ſunt perpetua. Et ideò hoc tenent Gambara de aucto-

*ritate legati,l.10.n.*484.Beia *in ſuis reſponſ.caſu* 28. Enriq. *l.7.de indulg.c.*30.*n.*6.Valent. 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*punct.*7.*col.*3. *verſ.Et quod ad primum.*Azor.*l.*11. *inſtit. moral.c.*19. *q.*9. Emm. Sa *ſum.verb.Votum, in pr.*30. Manuel 2.*tom. ſum. c.*96.*fine:& in bulla Cruciata,*§ 9.*n.*122. Arag.2. 2. *q.*88. *art.*12.*in fine ſolut.ad* 1.Lud.Lop.2.*p.inſtruct.* vbi de clauibus *c.*9.*col.pen.*Graffis 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*28.*n.*3.Viuald.*candel.ſacr.*3.*p.*14.*n.*43.Vega 2.*tom.ſum.c.*126. *caſu* 34.

14 Octauo deducitur in voto diſiunctiuo,cuius altera pars eſt reſeruata,altera autem non, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Vt ſi quis diſiunctiuè voueat caſtitatem, vel religionem,vel aſſumptionem ordinis ſacri.Quia huic integrum eſt, illam partem non reſeruatam,in qua poteſt Epiſcop. diſpenſare, eligere quippe in alternatiuis electio eſt debentis, & ſufficit alterum impleri; *reg.in alternatiuis , de reg.iuris,in* 6. Quòd ſi vouens hic apud ſe ſtatuat ad ordines non promoueri , eligens reliquam voti partem ad quam ſe aſtrinxerat,non poterit iam Epiſc.diſpẽſare.Quia ex vi voti tenetur iam ad caſtitatem vel religionem quæ reſeruata ſunt.Et ſicut in alternatiuis debitor hominis vbi ſemel elegit partem alteram , id creditori notum faciens, reſilire nequit.Quod enim ſemel placuit , amplius diſplicere non poteſt.*reg. Quod ſemel,de reg. iuris in* 6. Ita cùm Deus corda norit vbi ſemel vouens elegit partem illam reſeruatam,manet voto aſtrictus ad illam.Et ideò ſic tenet Azor.*l.*11.*inſt. mor.c.*19.*q* 10.

15 Nono infertur, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum muliere aſtricta voto aſſumendi habitus fœminarum , quos vulgò Beatas vocant.Quòd is ſtatus non ſit religionis.Sic Enriq.*l.*7.*de indulg.c.*30.*n.*6.Aragon.2.2.*q.*88.*art.*12.*paulò ante ſolut.ad* 1.Viuald.*candel.ſacram.*3.*p.c.*14 *n.*44.Manuel 2.*tom.ſum.c.*96.*n.*5.

16 Decimo infertur , non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto ingrediendi religionem ordinis militaris D.Ioannis. Quod is ordo vera religio ſit , in qua tria vota ſolemnia emittuntur. Sic Manuel *in bulla Cruciata* §.9.*n.*123. Lud. Lopez 2 *p.inſtruct.*vbi de clauibus,*c.*9.*ad fin.*Qui idem ait de voto religionis cæterorum ordinum militarium.Sed id non credo. Quia cæteri ordines militares iuxta veriorem ſent.non ſunt propriè religiones. Et ideò id votum à perfecta religionis natura deficiens non reſeruatur Pontifici.

17 Vndecimo infertur, quid dicendum de voto ſtrictioris religionis. Nau.*comment.*4.*de regularib.n.*20.*fine*,ait Pontifici reſeruari ingreſsum huius in aliam religionem laxiorem aut æqualem.Quia voti religionis diſpenſatio & commutatio Pontifici reſeruantur.At in hoc euentu,ſi eſt in æqualem,commutatur:ſi verò in laxiorem,admiſcetur diſpenſatio commutationi. Cæterum multò probabilius eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare,vt hic vouens ingrediatur laxiorem. Quod tunc non diſpenſetur in ſubſtantia religionis: manet enim hic obligatus ad illam,ſed tantùm in eo exceſſu vnius ad alteram.Quod nullibi reſeruatur. Sic tenent Palud.4.*d* 38.*q.*4.*a.*4.*n.*43. D. Ant.2. *p.tit.*11.*c.*2. §.9.*notab.*5.*verſ.* *Hoc autem videtur* Syluest. *verb. Votum* 4 *q.*3.*dict* 6. Sotus *l.*7.*de iuſt.q.*4.*a.*3. *col.*5.*verſ.Sequitur ſubinde.* Menoch.*de arbitr.l.*2.*cenſur.*5.*caſu* 421.*n.*16 Palacios 4.*d* 38.*diſp.*3.*col* 37.*verſ.*Scito *tamen.fol.*880. Angelus *florib.*2.*p.*vbi de voto,*v. vn.a.*8.*poſt* 4.*diffic.dub.*2.*& diffic.*9. *concl.*5.Emman. Sa *ſum.* vbi de voti irritat. *n.*11. Aragon.2.2.*q.*88.*a.*12.*paulò ante ſolut. ad* 1. Azor. *l.*11. *inſt.moral.c.*18.*q* 8.Manuel 2.*tom ſum.c.*96.*n.*5. Lud.Lopez.2.*p.inſtr.*vbi de clauibus *c.*9. *ad fin.*

18 Duodecimo infertur,ſi quis promittat non tantum religionem,ſed perſeuerantiam in illa,licèt Pontifici reſeruetur diſpenſatio circa ingreſſum : poſſe Epiſcopum diſpenſare circa perſeuerantiam:& ita vt poſſit hic tempore nouitiatus exire, ſi expertus religionis auſteritates , iuſtis dicatur ad non perſeuerandum cauſis.Quia votum perſeuerandi eſt virtute diuerſum à voto religionis.Hoc enim obligat ad ingreſſum & perſeuerandum,niſi vouens iuſta cauſa exeat, vt quod nequeat religionis auſteritates ferre. Illud verò obligat in omni euentu ad perſeuerantiam. Nec tunc in voto religionis diſpenſatur , ſed in qualitate adiuncta, quæ nullibi reſeruatur.Et ita ſuſtinet.*Hoſt.ſum.* 1.*de voto,n.*16.*fine.*Nec refert an hic ingreſſus iam ſit religionem,vel ab illa exierit. Poteſt enim Epiſc.diſpenſare ante ingreſſum,ne non ingrediatur:id enim eſſet diſpenſare in voto religionis,ſed ne teneatur ad perſeuerandum, ſi iuſta diſpenſandi cauſa adſit. Et ſimiliter poſt exitum, ſi iuſta cauſa ductus exiit, poteſt diſpenſare , ne teneatur iterum ingredi.Quia iam ille ſatisfecit voto religionis,& ſi eo ſolo ligatus eſſet , non teneretur ad iterum ingrediendũ. Ad hoc autem ex ſolo perſeuerantiæ voto aſtringitur,in quo Epiſc.poteſt diſpenſare. Si verò abſque iuſta cauſa exierit,nequit Epiſc.diſpenſare,ne iterum ingrediatur. Quia nondum is ſatisfecit voto religionis , & ideo eſſet diſpenſare in illo.Nec refert ad prædictam Epiſc.facultatem circa hoc votum , ſiue id votum ſit factum per modum plurium,vt voueo religionem,& perſeuerantiam in illa,ſiue per modum vnius , vt voueo me in religione perſeueraturum. Quia etiam in hoc poſteriori vouendi modo clauditur virtute duplex votum.

Decimotertio deducitur , poſſe Epiſcopum diſpenſare 19 in differenda voti religionis executione:ne,ſcilicet, intra tempus in voto præfixum impleatur. Vt ſi quis promiſit ab hinc vno anno ſe ingreſſurum, poteſt diſpenſare Epiſcopus vt ex iuſta cauſa differat : dummodo non adeò differatur vt ſit periculum in eum ſtatum incidendi , vt fiat impotens ad votum implendum. Quia hæc diſpenſatio non eſt in ſubſtantia voti religionis, ſed in qualitate.

Decimoquarto infertur,quid dicendum ſit quando vo- 20 tum caſtitatis & religionis commutantur à Pontif.in materiam non reſeruatam,(vt ſolet)vt in confeſſiones menſtruas:an poſſit Epiſc.diſpenſare in ea materia, vel eam in aliam commutare?Quidam viri noſtræ ætatis negant. Et in hanc partem inclinat Azor.*l.*11.*inſtit.mor. c.*18. *q.* 11. dicens dubiam ſibi eſſe contrariam ſent.Et tenet Gloſ.*c.*1. *verb.Viſum,de ſortilegis.* Archid.*c.Latorem,fine* 33.*q.*2.*& ibi* Bellamera *in fine.* Idem Archid. *cap.*2. *num.*2. *d.*15.& valde fauet Gloſſa *eo c.Latorem, fine,*vbi deducens ex eo textu argumentum ad probandum,poſſe Epiſcopum minuere pœnitentiam à Papa iniunctam : quia ibi minuit. Reſpondet id factum , quia in caſu eius textus Pontifex commiſit,Ducuntur,quòd ſubrogatum ſapiat naturam, ac vim ſortiatur eius rei cuius loco ſubrogatur, *l.vn.C.de rei vxoria act.*Quod habet verum , quamuis ſubrogatum ſit alterius naturæ , quàm eſt id in cuius locum ſubrogatur. Vt bene probat Euerard.*loco à vi ſubrogat. n.*2. Secundò, quia licèt illa materia non ſit ex ſe reſeruata,eſt tamen ex accidenti ratione prioris materiæ reſeruatæ voti, in cuius locum ſuffecta eſt.Quamuis enim prius votum per ſe non duret , ac perſeuerat quaſi in virtute , in illa materia , in quam commutatur. Quippe idem prorſus voti vinculum manet tranſlatum de vna materia in aliam.Tandem quia eo ipſo quòd votum eſt auctoritate Pontificia tranſlatum in aliam materiam , materia illa eſt onus iuſſu Pontificis ſuſceptum. At nemo poteſt ſuperioris legem, pœnam, ſententiámve immutare,*l. Minor magiſtratus,ff.de arbitris.* At probabilius eſt poſſe Epiſcopum in ea diſpenſare,eámve commutare. Quia votum illud non eſt per ſe reſeruatum, ſed ratione ſolius materiæ reſeruatæ. Ceſſat ergo reſeruatio , ſublata obligatione circa illam materiam, & tranſlata in aliam non reſeruatam. Sicut peccata ratione excommunicationis reſeruata Pontifici , per ſolam excommunicationis ablationem deſinunt eſſe reſeruata. Nec reſeruatio, quæ odioſa eſt , extendi debet de vna materia in aliam. Nec obſtat prima ratio in contrarium adducta : quia ſubrogatum ſapere naturam eius , cui ſubrogatur , procedit ex ſola fauorabili & lata interpretatione , quæ in odioſis non habet locum : quale eſt reſeruatio.Vel melius locum habet quoad naturam primæuam eius rei cui ſubrogatur: non autem quoad naturam accidentalem.Vt bene probat Euerard.*loco à vi ſubrogat.n.* 29. At natura primæua horum votorum eſt , vt ſubdantur

Epiſcopi

Epiſcopi diſpenſationi, niſi ſuperueniret accidentaria Pontificis reſeruatio (vt n. 3. diximus.) Nec obſtat 2. ratio. Quia vinculum voti durans non erat per ſe reſeruatum, ſed ratione prioris materiæ, quare ea ablata ceſſat reſeruatio. Nec obſtat etiam 3. ratio. Quod Papa non impoſuerit eam pœnam ſuopte ingenio, quaſi nouo vinculo voluerit ad eam aſtringere: ſed in vouentis gratiam idem voti vinculum tranſtulit in aliam materiam. Quare materia illa loco prioris ſubrogata, nullam vim nouam reſeruationis ſortitur ex authoritate Pontificis illam imponentis. Et ideò pro hac ſent. ſunt Gloſſ. *c. Tempora, verb. Tuo iudicio 26. q. 7. & c. Accedens, verb. In tua, d. 50.* Speculator *1. de diſpenſ. §. Nunc de Epiſcoporum, num. 21.* Iaſon *lib. 1. n. 5. C. de precibus imperatori offerendis, & l. Omnes populi, n. 13. ff. de iuſt. & iure.* Felin. *c. Accuſaſti, in fine, de accuſ. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in fin. de iudic.* Hippol. *ſingul. 182. n. 3.* Docent Epiſcopum poſſe ex cauſa iuſta diminuere pœnitentiam à Pontifice impoſitam: per *l. Si hominem 30. ff. mandati*, vbi deciditur poſſe ex iuſta cauſa procuratorem mandato domini contrauenire. Et in propriis terminis tenent Lud. Roman. *ſingul. 464.* Sylu. *verb. Votum 4. q. 7. fin.* & alios referens Minchaca *q. illuſtrib. l. 1. c. 25. n. 25.* Enriq. *l. 7. de indulgent. c. 30. n. 5. verſ. 4.* Emm. Sa *ſum. verb. Votum. num. vlt.* Arag. *2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1.* Manuel *2. tom. ſum. c. 96. ad fin.*

21 Sed meritò dubitabis, an ſi is cui Pontifex votum caſtitatis commutauit in confeſſionem menſtruam, nec commutationem impleuit: ſed multi tranſierint abſque confeſſione menſes, teneatur ad prius caſtitatis aut religionis votum, & ſic impedimentum habeat ad matrim. Quibuſdam videtur eum teneri, quando culpa ſua commutationem non impleuit, vel non habuit animum implendi tempore quo commutatum eſt. Ducuntur, quod prioris voti vinculum non omnino extinctum ſit, ſed in aliam materiam tranſlatum, fiatque ea tranſlatio inſtar contractus conditionalis: facio, dummodo facias. Quippe commutatur vna materia in aliam, ſub tacita conditione, ſi exequutioni mandetur materia loco prioris ſuffecta. Sic docet Manuel *addit. ad bullam §. 9. n. 117. 118.* Atque pro ſe allegat doctrinam Soti *l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. in ſol. ad 3. fin. verſ. Quod ſi.* Quam etiam ſequuntur Arag. *2. 2. q. 88. a. 3. in ſol. ad 2. in fin.* Vega *2. tom. ſum. c. 129. caſu 79.* Graffi *1. p. deciſ. l. 2. c. 30. n. 3.* vbi omnes hi aſſerunt eum, qui ſimplex religionis votum emiſit in ſæculo, & id impleuit profitendo in religione, ſi culpa ſua iam profeſſus expellatur, nec correctus admittatur, teneri ratione prioris voti aliam religionem ingredi. Cùm tamen conſtet omnia vota ſimplicia commutari in religionis profeſſionem, *capit. Scriptura, de voto.* Ergo commutatio voti tacitam claudit conditionem, ſi materia, in quam fit, impleatur. Inſuper probari poteſt, quia licèt aliquibus videatur, ei cui votum eſt commutatum, ac commutationem ratam habuit, non liberum eſſe ad prius votum redire, ea materia commutationis relicta, ſed eum teneri hanc exequi. Quia per commutationem eſt votum omnino extinctum circa priorem materiam. At aliis neotericis doctis, quos ſequitur Azor. *lib. 11. inſtit. moral. cap. 18. q. 10.* placet, poſſe illum propria authoritate ad prius votum redire. Ergo votum circa priorem materiam non extinguitur, ſed ſub conditione eſt commutatum. Verùm exiſtimo hunc qui ratam habuit commutationem voti, quamuis culpa ſua omiſerit materiam in quam commutatum eſt, nullatenus teneri ad priorem voti materiam, vt caſtitatem vel religionem. Ducor, quod per commutationem ſit votum prorſus extinctum circa priorem materiam: & obligatio eius voti ſit prorſus tranſlata in materiam ſubrogatam. Vt fatentur omnes cum Caiet. *2. 2. q. 88. a. 10. notab. 2.* Nec iure probetur eam commutationem ſub conditione fieri: nec quando commutatur votum, ea conditio apponitur. Si enim apponeretur, aut tacitè ineſſet, nil referret, ſiue culpatè ſiue inculpatè non manderetur executioni materia, in quam votum eſt commutatum: vtroque enim caſu voti obligatio reuiuiſceret. Et ita hanc partem tenet Viuald. *candel. Sacram. 3. part. cap. 14. num. 27.* quamuis *num. 28.* contrarium dicat, quando commutatio fit à iure. Vt contingit in omnibus votis ſimplicibus quæ iure commutantur in religionis profeſſionẽ. Sed nec hoc approbo. Quia *cap. Scriptura, de voto*, nulla talis conditio apponitur in hac commutatione. Quare doctrina Soti & aliorum proximè allegata, dicentium teneri profeſſum culpa ſua eiectum implere votum religionis in ſæculo emiſſum ingrediendo aliam religionem, prorſus mihi diſplicet. Et ideo meritò iidem Authores dixere contrarium eſſe probabile, & mihi eſt ferè certum. Quia vota omnia prorſus extinguuntur per profeſſionem. Nec contra noſtram ſententiam facit quod in fauorem contrariæ adduximus, nempe, poſſe vouentem omiſſa commutatione acceptata redire liberè ad prius votum. Quod valdè mihi placet. Nam ratio huius eſt, (vt optimè docet Azor. *proximè allegatus*) quia commutatio voti fieri videtur tacita conditione, vt liberum ſit vouenti materiam ſubrogatam exequi, aut priorem, in cuius locum alia materia ſubrogata eſt. Quod ſi dicas, ad libitum quoque ſtatui hanc conditionem: cùm nullo iure probetur. Reſpondeo optima ratione niti. Quia tota commutatio fit in fauorem & gratiam vouentis, vt ipſius vtilitati proſpiciatur. Ratio ergo ipſa huius fauoris petit commutationem ſub ea conditione intelligi, vt integrum poſtea vouenti ſit vtramuis materiam eligere. Quæ ratio minimè probat commutationem quoque fieri cum tacita conditione, vt culpatè omittens materiam ſubrogatam, teneatur ad priorem. Id enim non cedit in vouentis fauorem, ſed ei eſt onus. Aliam etiam rationem reddit *idem* Azor. *ibi:* quod commutatio voti fiat inæquale, cùm ergo voti materia prior ſit æqualis materiæ ſubrogatus, licebit vouenti ad priorem redire. Quia votum in æquale commutare poteſt quiuis propria authoritate. Sed hæc ratio diſplicet. Nam vt votum propria authoritate poſſit in rem æqualem commutari, eſt neceſſaria euidens æqualitas. Qualis non deſideratur, quoties per priuilegium aut poteſtatem ordinariam prælati fit commutatio. Adde ſi huic rationi innitatur hæc ſententia, non fore licitum vouenti redire ad prius votum, quando commutatio facta eſt in melius. Cuius contrarium eſt verum, idque probat ratio prius allata. Quare concludendum eſt votum in aliam materiam commutari abſolutè, ad eum effectum, vt ſemel commutationem acceptans in nullo prorſus euentu teneatur ad priorem: at ſub conditione, ad eum effectum, vt qualiſcumque ſit materia ſubrogata, liberum ſit ſemper vouenti, ad priorem redire. Quod ſi commutationem fictè acceptauit, non intendens ad illam obligari, non manet votum commutatum, ac proinde illud non obligat. Cùm tamen ex parte commutantis fuerit omnino valida commutatio, ſatis eſt vt illa poſſit vouens vti, ſi quandocunque internè commutationem acceptet. (Sicut de fictè profeſſo diximus lib. 2. diſp. 32. n. 14.) Si autem verè acceptauit commutationem, ſed non intendens eam explere voluit quidem, & tenetur animum illum iniquum mutare illámque complere. Sicut aſſerunt DD. de eo qui animo permittendi, ſed non implendi, vouit. Quòd ſi petas, an ſicut eſt liberum ad prius votum redire, ita vbi ſemel rediit, poſſit iterum materiam ſubrogatam eligere, dicemus diſp. 32. n. 3.

II. Concluſio. Hæc vototum reſeruatio non ita amarè ac ſtrictè accipienda eſt, quin liceat Epiſcopo diſpenſare in his votis caſtitatis perpetuæ, ac religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia cauſa. 22
Quia iure optimo, credi poteſt, non eſſe mentem Pontificis velle in tali caſu reſeruare ſibi hæc vota: neque eſt veriſimile velle eum, vt animæ laqueis irretitæ in tanto periculo verſentur. Item probatur ex doctrina Abbatis *c. fin. n. 8. de Eccleſ. ædificand.* Et Card. *clem. 1. n. 27. q. 29. de rebus Eccl. non alien.* Felin. *c. Cùm acceſſiſſet n. 22. de conſtit.* Greg.

Lopez

Lopez *l* 2.*t*.14 *gloſſ*.1.*fine*.vbi dicunt in ſumma alienandi neceſſitate,quæ eam celeritatem requirat,vt ſuperior conſuli nequeat, poſſe fieri alienationem ſine eius licentia, etiam ſi iuramentum interuenerit non alienandi ſine eius licentia. Præterea, quia licèt regulariter nequeat Epiſcop. in lege Pontificis aut concilij diſpenſare,poteſt tamen in caſu vrgentis neceſſitatis,quando ad Pontif.non patet aditus(vt probaui lib. 2.diſp.40.n.3.)Et ideò hanc partem tenent Sylu.*verb.Votum* 4.*q*.4.Nau.*ſum.c*.12.*n*.79.Palacios 4.*de*.38.*diſp*.2.*col*.9.*verſ.Et quidem Epiſcop*.Enriq.*l*.6.*de pœn.c*.14.*n*.7.*in comment.lit.P.& l*.7.*de indulg. c*. 30.*n*.6. *comment.lit.B*.Emm.Sa *ſum.verb. Votum*.vbi de voti irritat.*n*.11. Valentina 2.2 *diſp*.6.*q*.6.*punct*.7.*col*.10.*verſ. Ex quo ſequitur* Arag.2.2.*q*.88.*art*.12.*col*.8. *verſ. Si quis antē quarat*.Manuel 2.*t.ſum.c*.100.*n*.3.*concl*.3.*ad fin.& q.reg*.1.*t.q* 63.*a*.6.Lud.Lop.1.*p.inſtr.c*.49.*col*.2.*verſ. Licèt Epiſc. Graffis* 1.*p.deciſ.l*.2.*c*.31 *n*.29.Ant.Gom.*in Bulla Cruciata, clauſula* 10.*num*.108.Et idem ſentiunt multi alij DD.quos n.14.allegabo,dicentes generaliter ob innocentiæ periculum poſſe Epiſcopum diſpenſare. Atque idem dicendum eſt,quando etſi Pontifex adiri poſſit, at ex mora adeundi graue incontinentiæ periculum imminet.Vt docent benè Syluest.& Henriquez *vtroque loco proximè allegati*.Atque idem apertè ſentiunt cæteri Doctores relati: tunc enim verè dici poteſt non eſſe facilem,& commodum recurſum ad Pontificem: eo quòd ex mora graue innocentiæ periculum conſurgat. Quare non eſt audiendus Manuel *in bulla Cruciata*.§ 9.*dub*.1.quod mouet circa votum caſtitatis *n*. 118. dicens non poſſe Epiſcopum in his euentibus diſpenſare. Nec Lud.Lopez 1.*p. inſtruct*. vbi de clauibus, *c*.9.*col.penult*. dicens in ſolis remotiſſimis Indiæ partibus hoc licere Epiſcopo. Immo ob eaſdem rationes dicendum eſt idem, quamuis non immineat periculum incontinentiæ ex mora: ſi aliud quodcunque graue periculum immineat: vt grauis ſcandali, vel magni damni tertiæ perſonæ: Qua ratione his diebus conſultus de hac re cenſui poſſe Epiſcopum diſpenſare cum iuuene,qui voto religionis aſtrictus virginem deflorarat,ac grauidam effecerat,volebátque eius famæ conſulere eam ducens, erátque periculum in mora.Quia ſi diſpenſatio Pontificia expectaretur, impediretur matrim. à conſanguineis viri, qui illi repugnabant, ac mutata viri voluntate, quæ non ita firma erat,quin facilè mutari poſſet.Atque fauent Sylueſt. & Enriquez *proximè allegati*, qui non limitarunt periculum ad incontinentiam, ſed generaliter dicerent poſſe Epiſcopum diſpenſare quando nequit adiri Papa,niſi periculo interuenienti ex mora.

23 Atque eadem doctrina extendi debet ad cætera vota reſeruata: quamuis non ita frequenter hæc neceſſitas in illis contingat.Si enim vouens iuſtam cauſam ſecum diſpenſandi habeat, nec poſſit adire nec mittere Romam: vel careat ſumptibus neceſſariis ad diſpenſationem impetrandam, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quod tenent viri doctiſſimi neoterici: & fauet Palacios *n. præced. alleg*. dicens in omnibus votis Papæ reſeruatis poſſe Epiſcopum diſpenſare:ſi impotentia adeundi præceſſerit.

24 Ex hac doctrina colligitur qualiter doctorum ſententia vera ſit circa intellectum *c. Veniens, qui cleric.vel vou*. qui cenſent poſſe Epiſcopū per illum textum diſpenſare in voto caſtitatis ex perturbatione animi emiſſo, quando vouens eſt iuuenis vel ſuſpectus,& hoc ob maius incontinentiæ periculum vitandum. Ducuntur quòd in eo textu permittatur diſpenſatio in hoc euentu.Ac proinde poteſt Epiſcop.iuxta regulam traditã diſp.5.n.1. Ita docent Spec. *t.de diſpenſ*.§.*Nunc de Epiſc.verſ*.133.Abbas *eo c.Veniens, in fin.& ibi* Alex de Neuo *n*.11.Card.*fine*. Præp.*n*. 3. *& c. Rurſus,eod.s.n*.6.Maioris 4.*d*.32.*q*.2.*in ſol.ad* 2.*concl*. Angelus *verb. matrimonium* 3.*imped*.5. *n*. 3. *& verb. Votum* 4.*n*.9.Armilla *verb.Diſpenſare n*. 17. Gambara *de authoritate legati,l*.10.*n*.480.*& ſeq*. Et vt probabile affirmat ſub diſiunctione,Palud.4.*d*.38.*q*.4.*a*.4.*concluſ*. 5. *num*. 45. Et videtur tenere Azor.*l*.11.*inſtit.moral.c*.19.*q*. 11. ait enim *in eo c. Veniens*, diſpenſare Epiſcopum ex commiſſione Pontificis in voto continentiæ, vel quia fœmina iuuenis erat, ac incontinentiæ periculum patiebatur. Hæc tamen doctrina ita vniuerſaliter tradita, non eſt vera,nec colligitur ex eo textu. Quippe in illo non diſpenſauit Epiſcopus propria authoritate,ſed ex Papæ commiſſione,vt ipſe Papa. Vt benè docent *ibi Hoſt.fine*,Ioan.And.*n*.5.Ant.*n*.9. Anch.*n*.3.Sylu. *Votum*, 4. *q*.4.Gutier.*q.can.l*.2.*c*.22.*num*. 49. Quare intelligenda hæc doctrina vt verum habeat, quando eſt periculum incontinentiæ ex mora adeundi Pontificis,iuxta dicta num.22.

Temperant quidam tradita n. 22, & 23. vt tunc in eo 25
euentu liceat Epiſcopo diſpenſare,quando non eſt recurſus ad Nuncium. Sic Arag. *alleg. n*. 22.Manuel 2.*t.ſum.c*. 100.*num*. 3. *ad fin*. Sed hæc limitatio caret fundamento. Quòd Nuntius quamuis Legatus à latere ſit,tantum poteſt circa diſpenſationes in tota ſua prouincia, quæ poteſt Epiſcopus & alij ordinarij in ſua diœceſi (vt docent *Speculat.de diſpenſ*.§.*Conſequenter aliqui init*.Abb.*c.fin.n*.5.*de tranſact.& c.Dilecto,n*.5.*de præb*.Rebuff.*praxi benefic. tit.de vnionibus, n*. 24.Mandoſ.*regul*.17.*cancellar.q*.7.*n*.5. Couar.4.*decret*.2.*p.c*.6.§.10.*n*.11.Enriquez *l*.11.*de matrim. c*.3.*init*.)Cùm ergo maiori poteſtate non gaudeat, quàm Epiſcopi:parum refert poſſit adiri Nuntius, necne. Fateor tamen, ſi Nuntius, vel quiuis alius, haberet ex priuilegio Pontificio poteſtatem diſpenſandi in his votis, & commodè abſque prædicto periculo adiri poſſet, nullatenus poſſe Epiſcopum diſpenſare: vt contra aliquos latè probaui l.2.diſp.40.n.8.

Hæc autem diſpenſatio Epiſcopi tantùm deſeruiet illi 26
vſui, ad quem neceſſitas cogit. Non ergo poteſt diſpenſare, vt vouens eo matrim. ſoluto ad aliud tranſeat contra votum religionis, aut caſtitatis: niſi tunc eadem neceſſitas occurreret: tunc enim poſſet iterum diſpenſare. Nec ſimiliter prodeſſet ea diſpenſatio ad vitandum ſacrilegium, quod fornicando committeret contra votum caſtitatis. Quia cùm ſola neceſſitas diſpenſandi facultatem tribuat, in tantum extendetur facultas, in quantum neceſſitas vrget. Quæ ſolùm vrget ad tunc ineundum matrim.

Sed dubitabis, an quando hæc vota non reſeruantur 27
Pontifici, vt ſi ſit votum non nubendi, aut temporale caſtitatis,poſſint parochi in eis diſpenſare?Manuel. *quæſt. regul*.2.*tom.q*.46. *art*. 9. generaliter tradit occurrente neceſſitate,quando commodè Epiſcopus nequit adiri, poſſe parochum diſpenſare in votis. in quibus poſſunt Epiſcopi non ex iure ordinario ac communi, ſed ex præſumpta Pontificis voluntate. Ducitur, quia diſpenſatio in voto eſt inſtar diſpenſationis in lege authore D. Th. 2.2. *q*.88. *a*. 10.quem omnes ſequuntur. At parochus poteſt in lege ieiunij diſpenſare, quando non eſt facilis aditus ad Epiſcopum. Vt docent Hoſt.*rub.de obſeruat.ieiun.n*. 8. *& ibi* Henricus *n*.9.Ant.*c.Conſilium,n*.11.*eod.t*.Palud.4.*d*.15.*q*.4.*a*.1.*n*.12.D.Anton.2.*p t*.6.*c*.2.§.6.*verſ*.6.Caiet.*ſum. verb. Ieiunium.c*.3. *ad fin.& ibi* Armill.*n*.6.Nau.*ſum c*.21.*n*.21. Angles *florib*. 1. *p*. vbi de ieiunio,*q* 5 *diff*.4.*fine* Emm. Sa *ſum.verb.Ieiunium,n*.7.Vega 2.*to.ſum.c*.14.*caſu* 36.Manuel 1.*tom.ſum*.2.*edit.c*.24.*concl*.1.*n*.3.Lud.Lopez 2.*p.inſtruct*. vbi de ieiun.*c*.109.*col*.2.*verſ.Tertiò dicitur*.Imò nulla exiſtente neceſſitate, eo quòd ad Epiſcopum poteſt confugi, vt diſpenſet, poſſe parochum diſpenſare, videntur tenere Innoc.*c*.1.*n*.2.*de obſeru.ieiun*.Ioan.And.*rub.de obſeru.ieiun. num*.3.*& ibi* Anchar.*n*.3.Anton.*n*.4.*& ibi* Cardin.*q*.6.vbi dicunt fortè poſſe ſacerdotem proprium diſpenſare in ieiunio. Videntur etiam tenere Durand.4.*d*.15.*q*.10.*n*.6.*& ibi* D.Thom.*q*.3.*a*.2.*quæſtiunc*.4.*ad* 3.Richard.*a*.4.*q*.4.vbi omnes hi dicunt poſſe operarios ex proprij ſacerdotis diſpenſatione ieiunium ſoluere. Et adhuc clarius videntur tenere Caiet.2.2.*q*.147.*a*.4.*dub*.1.Medina *l*.1.*ſum.c*.14.§.10.*fin*.Viuald.*cand.Sacr*.3.*p.c*.15.*n*.57.Valent.4.*diſp*.9.*q*.2.*punct*.5.*verſ.penult*.vbi indiſtinctè aiunt diſpenſationem hanc pertinere ad Epiſcopos vel parochos.Videtur etiam

tenere

teneri. Roſella *verb. Ieiunium, n.26.* vbi ait petendam eſſe hanc diſpenſationem ab Epiſcopo, ſi haberi poteſt, vel ſaltem à proprio Sacerdote. Et expreſsè poſſe parochum, etiamſi ſit recurſus ad Epiſcopum tenent Sylu. *verbo Ieiunium, q.7.d.4* Palacios *4.d.15.diſp.8.col.18. verſ. Præſente igitur.* Azor. *l.7.inſtit.moral.c.29.q.3.* & ratio eſt, quia etſi attento iure parochus hanc poteſtatem non habeat. At cùm conſuetudo det iuriſdictionem, *c. Cum contingat de foro compet.* cum multis textibus, quos congerit *ibi* Gloſſ. *verb. Vel conſuetudine,* hoc poſſunt ex conſuetudine, quæ id ita recepit vt parochi diſpenſent præſente Epiſcopo. Non enim circa hoc Epiſcopus, ſed ſolus parochus adiri ſolet. Quod quidem veriſſimum reputo. Idemque aiunt, & bene Sylu. & Palacios circa diſpenſationem in eſu carnium. Imò hoc extendunt Roſella & Palacios ad confeſſarium: addit Palacios, ſi per bullam, quando ad Parochum non eſt recurſus. Quòd is confeſſarius vicem eius gerat. Sed meritò Azor. *d.c.29. q.4.* id poſſe confeſſarium negat. Quòd ea authoritas diſpẽſandi in ieiunio non probetur conſuetudine: & non ſit ſola declaratio, ſed vera legis relaxatio. Quamuis autem placeat hoc poſſe parochum contra Angel. *verb. Ieiunium, n.20.* & Gabr. 4 *d.16. q.2. a.1. notab.5 fine,* dicentes non poſſe. At poſſe eum in votis diſpenſare occurrenti neceſſitate, nec patenti ad Epiſcopum aditu, nullatenus approbo. Quòd videam omnes DD. in tractatu de voto aſſerere nullum, qui iuriſdictione quaſi Epiſcopali præditus non ſit, poſſe in votis diſpenſare, niſi ex priuilegio vel conſuetudine id ius habeat. At nulla conſuetudine receptum eſt, vt id poſſint parochi, imò oppoſitum conſuetudo generalis habet, vt teſtatur Hoſt. *c.1.n.2. de voto.* Nec rectè ducitur argumentum ex poteſtate diſpenſandi conſuetudine acquiſita in lege ieiunij, ad poteſtatem diſpenſandi in votis. Nam conſuetudo hæc vt iuri derogans, adeò reſtringenda eſt, vt iure optimo Palud. *4.d.38.q.4.art.4. concl.6. n.44.* dicat Archidiaconum, qui iure non habet poteſtatem diſpenſandi, ſed conſuetudine, nil ampliùs poſſe, quam id quod vſu obtinuit: vnde ſi conſuetudo habeat, vt poſſit diſpenſandi poteſtatem habere in votis peregrinationis, non ob hoc poſſit diſpenſare in votis abſtinentiæ. Et cum lex de ieiunij obſeruantia ſimilior ſit legi de feſtorum obſeruantia: quàm præcepto de votis obſeruandis, Sotus *lib.2. de iuſt.q.3.a.4.in ſolut.ad 3.verſ. Sex ergo capita, in fine,* & Emman Sa *in ſum.verb. Feſtum n.6.* non auſi ſunt abſolutè affirmare poſſe parochum in feſtorum obſeruantia diſpenſare, ſed cum hac reſtrictione, vbi id conſuetudo obtinuit. Et tandem, non poſſe parochum in votis diſpenſare, ait Sotus *l.7.de iuſt.q.4.a.3.col.5.verſ.* Abbates *item.*

Tandem dubitatur, an peccet ſi facultatem diſpenſandi ac commutandi habens diſpenſet omnino, nulla commutatione admixta? Affirmant Sotus *l.7.de iuſt.q.4.a.3.col.8. verſ. Hinc ergo fidelis,* & *man.2.t.ſum. c.160. n.4. ad fin.* & idem quoque affirmant de petente. Quòd infidelis diſpenſator ſit, qui cum minori Domini iactura potens aliquid efficere, eius rationem non habens, cum maiori facit. At dicendum eſt, vtrumque culpa vacare: ſi cauſa iuſta diſpenſationis adſit. Quod receptiſſimus Eccleſiæ vſus approbat, cùm ſæpiſſimè diſpenſatione vtantur prælati. Nec infidelis eſſet ille diſpenſator, ſi cauſa iuſta adeſſet ad faciendum cum maiori domini iactura, ſi dominus vtramque poteſtatem commiſiſſet, & vellet eum vtraque vti.

DISPVTATIO X.

An quando vota caſtitatis, ac Religionis ſunt pœnalia, aut conditionalia, integrum ſit Epiſcopo diſpenſare?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones agitantur. Et explicatur quid ſit votum pœnale. n 1.
An ſit pœnale, an conditionale, ſub hac forma emiſſum, Voueo religionem, ſi luſero? Referuntur variæ ſent. 2.
Explicatur ſent. Authoris: & an ſit pœnale, ſi pater voueat religionem ſi filius luſerit: & in dubio an ſit cenſendum votum pœnale, an conditionale? 3.
Quid ſit votum merè conditionale: & an tale ſit, ſi pater meus obierit, ingrediar religionem. 4
An ſit verè conditionale, Si à morbo vel periculo liber euaſero, ingrediar religionem? & quid in dubio de vouentis animo? 5.
An in voto verè pœnali caſtitatis religionis poſſit Epiſcopus diſpenſare? Refertur duplex ſententia, n.6. & 7.
Proponitur ſententia Authoris, 8.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in his abſolutè emiſſis quando vouens ea eligit in pœnam peccati admiſſi, vel ad vitandam infamiam? 9.
Satisfit argumentis. 10.
An in voto cõditionali poſsit Epiſcopus, Refertur duplex opinio, 11. 12
Proponitur ſententia Authoris, 13.
Quid ſi conditio ſit de præterito, aut præſenti, aut tacitè inſit? 14.
Satisfit argumentis, 15.

HAc in re diuerſimodè loquuntur authores de voto conditionali pœnali, & de voto merè conditionali. Quare duplex agitabitur quæſtio. Prior de voto merè pœnali, poſterior verò de merè conditionali. Præmittenda autem eſt vtriuſque voti definitio. Pœnale eſt quoties vouens minimè affectus eſt ad rem ſub pœna in voto promiſſam, ſed illam ſibi in pœnam proponit, vt eius incurrendæ timore arceatur à crimine: quod vitare cupit, vt ſi quis ſe non luſurum promittat ſub pœna ingreſſus in religionem, aut caſtitatis ſeruandæ: in quo voto eius animus directè fertur ad vitandum ludum: & ſolùm in pœnam ludi admiſſi vouet religionem aut caſtitatem. Et quando ſub hac forma emittitur votum, fatentur omnes id eſſe pœnale. 1

Controuertitur autem an tale ſit, an potiùs verè merè conditionale, quando votum eſt de ſola pœna, & crimen ponitur quaſi ſub conditione, vt ſi luſero, ingrediar religionem; vel voueo caſtitatem, ſi luſero. In quo euentu conſtat votum eſſe ſolius caſtitatis aut religionis, atque ita vouentem hunc non eſſe reum voti ludendo, ſed tantùm teneri ad religionem vel caſtitatem. Diſcordant autem Doctores, an id votum ſit pœnale, an merè conditionale: quibuſdam placet eſſe merè conditionale: quod cæterorum votorum conditionalium formam habeat, ac ſuſpendatur obligatio pœnæ in euentum ludi ſub conditione poſiti. Sic Nauar. *ſum. Latina, c.12.n.43.* Hiſpana, *c.28. addit. ad n.42.c.12.* Azor. *l.11. inſtit. moral. c.19. q.13.* Aliis placet votum eſſe conditionale pœnale: quod in animo vouentis, non eligatur res illa ſub pœna promiſſa, quaſi odioſa ſibi, & pœna, vt à crimine, quod cauere deſiderat, ſe contineat: quod voti pœnalis proprium eſſe diximus n. præced. Sic tradunt Sot. *l.7. de iuſtit. q.2. a.1. in ſolut. ad 4. d.38. q. vnic. propoſ. 29.* Gutierrez *q. canon. l.2. c.21. n.52.* & *n. vlt.* Toledo *l.4. ſum. c.18. n.9. verſ. Pœnale eſt.* Manuel *2. tom. ſum. c.97. concl.2. n.2.* Vega *2. ſum. c.129. caſu 10.* Ant. Gom. *in bulla Cruciata, clauſula 10. n.99.* Llamas *in methodo curationis 4.p.c.4 §.40.* 2

Sed alij vtramque ſentent. ſic conciliant. Si animus vouentis non ſit ad religionem caſtitatémve affectus, ſed quo peccatum in conditione poſitum euitet, proponit ſibi in pœnam, caſtitatem, vel religionem, eam promittens, ſi id crimen admiſerit, eſt verè pœnale: vt tenet poſterior ſent. num. præced. relata. Si verò ex affectu caſtitatis aut religionis hæc promittat caſu quo luſerit, quia ſcilicet hæc eligit non tanquam odioſa, ſed vt ſibi grata, vt in eo ſtatu vitam quietam traducat abſtinens à ludo, pœnitentiámque agat ludi, eſt verè conditionale: vt ait prior ſent. num. præced. relata: quia in hoc euentu, nec quoad formam vouendi, nec quoad vouentis animum eligitur religio tanquam odioſa, & pœna. Sic Cordub. *ſum. q.152.* Valent. *2.2. diſp.6. punct.7. col.10. verſ. Item poſſunt.* Manuel *in expoſ. Cruciatæ §.9. n.124.* & *125.* Lud. Lop. *1.p. inſtr. c.44. col.2. verſ. Si autẽ ſub forma.* Et ſatis mihi placet hæc concordia: quamuis exiſtimem rariſſimè vota hæc poſteriori modo emitti: & ita exiſtimo ferè ſemper eſſe pœnalia: atque in dubio de vouentis animo eſſe talia iudicanda. Atque ſimili diſtinctione vtendum eſt, ſi pater voueat 3

ueat religionem, ſi filius luſerit: vt bene aiunt Corduba Lud. Lop. Manuel *ibid.* *Vega 2. tom. ſum. cap.* 129. *caſu* 114. Quamuis crederem in dubio eſſe votum pœnale, proponente ſibi patre eam pœnam, vt filius à ludo arceatur.

4 Votum verò conditionale ſic definitur à quibuſdam, Quoties vouens deſiderat v.g. religionem aut caſtitatem, at quia aliquo impedimento præpeditur, ne poſſit ſtatim propoſitum exequi promittit hæc ceſſante eo, vt impedimento quaſi poſito ſub conditione, ſi ceſſauerit Et adhibent huius rei exemplum, ſi quiſpiam promittat religionem, ſi pater ſuus obierit, vel ſi facultates ſuppetierint, vt in religionem admittatur. Sic Sotus & Gutier. *n. praeced. allegati.* Vega *2. tom. ſum. c.* 129. *caſu* 99. Atque alij quamuis hanc conditionalis voti definitionem non ſtatuant, numerant tamen hoc inter vota conditionalia, ſi pater meus obierit, ingrediar religionem. Ita Aragon. 2.2. *q.* 88. *art.* 12. *col.* 8. *verſ. Si quis autem quærat.* Manuel *addit. ad bullam Cruciatam.* §. 9. *n.* 116. At hæc definitio minimè placet. Nam ſi quis impeditus nunc, proponat ab hinc vno anno ſe ingreſſurum religionem, idque voueat, eſt votum abſolutum. At huic æquiualet, ſi promittat ſe ingreſſurum, ſi pater obierit, vel ſi facultates ſuppetierint: Nam particula illa, Si, æquiualet, Quando: atque ita potius eſt determinatio temporis, quo votum exequendum eſt. Nec me latet diem incertum, vt mortis patris, æquiualere conditioni in teſtamentis, vt expreſſe habetur *l.* 1. *& l. Dies incertus ff. de condit. & demōſt.* quoad eff. ctum non tranſmittendi hæreditatem vel legatum in hæredem. At quoad vota dies ille incertus non facit veram conditionem, vtpote quæ ex affectu vouentis ad rem promiſſam diiudicanda ſunt. Quare ſic diſtinguendum cenſeo. Quando particula conditionalis, Si, æquiualet in animo vouentis particulæ, Quando, vt ſenſus ſit, quando hoc euenerit, tunc non eſt verè conditio, ſed potius eſt temporis voti implendi determinatio, ſolámque conditionis effigiem habet. Et his eſt communiter voti ſenſus, in quo ob impedimentum præſens differt vouens executionem in tempus, quo impedimentum ceſſabit. Et conſtat, quia reuera animus vouentis tunc affectus omnino eſt erga religionem, & habet conſenſum perfectum illam ingrediendi, nec voluntas in aliud fertur, & ſolam illius animi executionem differt in tempus ceſſantis impedimenti, vt quando differt in annum. Quod eſt contra naturam veræ conditionis, quæ perfectionem conſenſus ſuſpendit. Atque is imperfectus eſt, pendens ex futuro conditionis euentu, *c. vn. fin. de ſponſal. in* 6. Quare Sotus 4. *d.* 29. *q.* 2. *a.* 1. *poſt* 2. *concl. verſ. Hinc colligitur, &* Barth. de Led. *de matr. dub.* 25. *concl.* 1. *fi.* optimè dicunt in his verbis, Contraham tecum, ſi pater meus moriatur, eam conditionem non videri adiectam inſtar conditionis, ſed temporis præfinitionis, & ſenſum eſſe. Quando pater meus obierit. Et Alberic. *in ſuo dict. lit. S. dict. Si verſ. Si non ſemper, in fine,* probat dictionem, Si, aliquando accipi, pro Quando, nec facere conditionē. Quod ſi dicas, in eo voto, Si pater meus obierit, promitto religionem, includi virtute veram conditionem, ſi patri ſuperuixero, ac proinde eſſe verè conditionale. Reſpondeo eam conditionem tacitè ineſſe, ac proinde non reddere actum conditionalem. Similiter enim ineſt, dum cras promittit quis ſe ingreſſurum religionem. Cùm tamen conſtet eſſe votum abſolutum. Quem autem ſenſum debeat efficere particula, Si, vt ſit vera conditio, & reddat votum verè conditionale, ſi petas: dico eum eſſe, quando affectus non fertur directè in rem promiſſam, ſed in aliud, quod optat conſequi, aut vitare, quod ponitur in conditione. Quod magis conſtabit ex dicendis num. ſeq. & idem contingit, quoties dictio, Si, retinet ſuam naturam, quæ eſt conſenſum ſuſpendere.

5 Hinc fit huiuſmodi vota, dum quis morbo preſſus, aut in alio periculo conſtitutus, promittit religionem, ſi incolumis euaſerit, eſſe verè conditionalia, quando animus vouentis fuit, quaſi inire contractum innominatum cum Deo, faciam vt facias, id eſt, ſi hoc mihi conceſſeris, ingrediar religionem. Quia voluntas non fertur directè in religionem, ſed in conſecutionem incolumitatis, ac ad obtinendam hanc offertur Deo, pendétque obligatio hæc à futuro euentu. Quod ſi obiicias eam conditionem tacitè ineſſe: nam nequit aliter ille religionem ingredi. Dic non ineſſe tacitè eo modo quo apponitur, nempe, per modum pacti cum Deo initi: ſed in eo ſolo ſenſu, ſi vixero. At tacitè conditio appoſita alio modo quàm tacitè ineſt, reddit actum verè conditionalem (vt probaui lib. 5. diſp. 1. n. 7.) Si autem animus vouentis affectus ſit omnino ad religionem, ac defectus ſalutis impediat, aut naufragium imminens: voueatque religionem ſi à morbo vel naufragio liberetur, votum eſt abſolutum in re. Quia ſenſus eſt, quando ſanus vel incolumis euaſerit. Non enim intendit animus vouentis ad ſalutem vel incolumitatem præcipuè & directè, ſed ad religionem: illáque ſub conditione ponit, quatenus impedimenta ſibi ſunt ad finem optatum aſſequendum, quaſi dicat, ceſſante hoc impedimento, ingrediar. Sicut promittit, ſi pater obierit. At huiuſmodi vota, ſi ſanauero, ſi incolumis euaſero, voueo hoc, ferè ſemper in priori ſenſu emittuntur, & ſunt conditionalia, at vbi non conſtat apertè de animo alio vouentis, iudicanda ſunt ex communiter accidentibus verè conditionalia.

His ergo præmiſſis, quæſtio prior eſt. An poſſit Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus caſtitatis & religionis & cæteris reſeruatis? Qua in re eſt triplex ſententia. 6
Prima ſuſtinet, nec ante, nec poſt incurſam obligationem ad pœnam, & ſic nondum impleta conditione, aut iam impleta, nequire Epiſcopum diſpenſare. Ducitur, quòd ante incurſam pœnam nondum eſt caſtitatis votum, aut religionis. At diſpenſatio verſari non poteſt circa id, quod nondum eſt. Quòd ſi dicas diſpenſare poſſe ne violato voto abſtinendi ab eo crimine, incurratur obligatio pœnæ promiſſæ, nempe, religionis aut caſtitatis: obſtat quod idē ſit rem tempore inhabili effici, aut effectum ad tempus inhabile referri. *l. in tempus, ff. de hæred. inſtit.* Et probaui lib 6. diſp. 1. n. 6. At poſt incurſam pœnam nequit Epiſcopus diſpenſare (vt n. ſeq. probauimus.) Ergo nec ante. 2. quia ſi quis in pœnam ac ſupplicium vitij à ſe admiſſi promittat religionem, eſt re vera votum pœnale, nec tanquam ſibi gratam, ſed potius exoſam, ac vitij ſupplicium illam eligit. Et tamen nequit Epiſcopus in eo diſpenſare. Et idem quando quiſpiam, quod præbendam, cui ſe oppoſuerat, amiſerit pro indignatione ac deſperatione, ne vitam ignominioſam ducat, vouet religionem. Cùm tamen id votum non procedat ex religionis affectu. Et confirm. quia quando quis non promittit ſe crimen vitaturum, ſed vnicum eſt votum pœnæ, caſu quo crimen committat, vt ſi luſero, promitto religionem, directè fertur voluntas in religionem promiſſam. Ergo tunc non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Huius ſent. ſunt aliqui, quos tacito nomine refert Philiar. *de offic. ſacerd. t.* 1. *p.* 2 *l.* 3. *c* 22. *verſ pen.* Et eā cenſet ipſe æquè probabilem, ac duas ſtatim referendas.

II. Sent. ſuſtinet, poſſe Epiſcopum diſpenſare, nondū incurſa pœna, atq; ita conditione non impleta ſecus poſt incurſam pœnam, & ſic conditione impleta. Priorem partem probat, quia ante pœnam contractam non eſt verè votum religionis, aut caſtitatis, ſed abſtinendi ab eo vitio, in cuius admiſſionis pœnam, quaſi acceſſoriè, promittitur religio aut caſtitas. Quod ſi dicas quando ſola pœna promittitur, vt ſi luſero, voueo religionem, votū eſſe ſolius religionis: & ſic non militat hæc ratio. Fateor quidem hanc rationem non militare, ac militat hæc, quod adhuc id votum minimè ſit ex religionis affectu, ſed ea quaſi exoſa in pœnam eligatur. Poſteriorem autem partē probat. quia ſemel incurſa pœna, & ſic impleta conditione, obligatio ad religionem, vel caſtitatem, eſt omnino abſoluta, & independens à futuro euentu. At in his votis abſolutis nequit Epiſcopus diſpenſare. Et confit. quia adueniente conditione non minus abſolutè ac independenter id votum obligat, 7

obligat, quam ſi à principio abſolutè omnino emiſſum eſſet: vt conſtat ex *l.Potior,* 11.*in fine principij, ff.qui in pignore potiores habeantur,* ibi: *Cùm enim ſemel conditio extiterit, perinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet.* Et ideo hanc ſuſtinent Sotus *de cauendo iuram. Abuſu,* 1.*p.c.*9.*& li.*7. *de iuſt. q.*2. *ar.*1.*ad* 4.*& q.*4.*a.*3.*col.*5.*verſ.Vnum verò,* Cou.c.*Quamuis pactum,* 1.*p.*§.3.*n.*12.*de pactis, in* 6. Alcozer *de ludo*, *c.*13. *concl.*9 *& in ſum.c.*16.*ad fi.* Cord.*ſum.q.*152.Angl.Flor.2.*p.* vbi de voto, *q.vn.a.*8.*diff.*10.Gutier.*q. canonic. l.*2.*c.*22. *n.*50.51.*& vlt.* Man.*in bulla Cruciata*, §. 9.*n.*124. *dub.*2. *quod mouet circa votum religionis.* Azor *lib.*11. *inſt.moral. c.*10.*quæſt.*3.*& cap.*29.*q.*13. Graſſis 1.*p. deciſionum, lib.*2. *cap.*28.*n.*3. Llamas *methodo curationis* 3.*part.c.*4.§.40. Et ait eſſe probabilem Philiarchus *n.præc.allegatus.* Et videtur apertè huius ſententiæ Nauar.*ſumma latina, cap.* 12. *n.*43. Hiſpana *cap.*28. *addit. ad n.*42.*cap.* 1. 12. nam cùm præmiſiſſet in voto conditionali requiri Epiſcopum ante vel poſt impletam conditionem diſpenſare, ſubdit in voto pœnali poſſe ante impletam conditionem. Quare videtur cenſere ſecus eſſe poſt impletam.

8 III. Sententia, (cui tamen probabiliori adhæreo, quamuis duæ præcedentes ſint ſatis probabiles) ait poſſe Epiſcopum diſpenſare ante & poſt impletam conditionem, & ſic ſiue pœna nondum incurſa ſit, ſiue iam incurſa ſit. Ducitur, quòd cum hæc reſeruatio odioſa ſit, ac nimis reſtringenda (vt probaui diſp. præcedenti, num.5.) vota hæc tunc reſeruata cenſeri debent, quando ſunt ſimpliciter caſtitatis aut religionis. At vota pœnalia non ſunt huiuſmodi. Quia cum votum ſit actus religionis, quo quis rem ſibi gratam & acceptam offert Deo in eius cultum, id ſimpliciter & abſolutè votum dicetur, quod ex affectu rei promiſſæ oritur. At in votis pœnalibus non oritur promiſſio caſtitatis, aut religionis ex animo & affectu vouentis, ſed potius hæc ſibi proponit tanquam odioſa, & in pœnam delicti. Ergo ſiue ante, ſiue poſt impletam conditionem poterit Epiſcopus diſpenſare. Et confirmatur, quia votum pœnale etiam impleta conditione, deficit valdè à perfecta voti religionis & caſtitatis natura: ratione cuius perfectionis reſeruantur hæc vota, quòd tunc vouens non eligat hæc, vt talia ſunt, ſed potius eorum timore & odio voluit deterreri, ne delictum admitteret, quod vitare propoſuit. Et ideo hanc ſententiā ſuſtinent Ouand.4.*diſt.*38.*q.vn.propoſ.*20.Perez *lib.*8.*ordin.t.*19.*l.*37.*ad fin.* Medina *lib.*1.*ſum c.*14.§.6.Palac.*in ſum.* Caiet. *verb.Votum.verſ. Sextò*, Enriquez multis neotericis nominatim allegatis, *li.*7.*de indulg.c.*30.*n.*6.Lud.Lop. 1.*p.inſtr. cap.* 44.*cap.* 2. *verſ. Si autem ſub forma, &* 2.*p.* vbi de clauibus, *cap.*9.*col.*11. Viuald.*candelabro Sacr.* 3.*p. c.*14.*a.*50.*vſque ad* 57.Aragon.1.2.*q.*88.*a.*12.*col.*8.*verſ. Si quis autem quærat,* Beia *in ſuis reſponſionibus*, *caſu* 28. Manuel *quæſt. regular.*2. *tom. q.*63. *a.*7. Ant.Gomez *in bulla Cruciata, clauſula* 10.*num.*99.Vega 2.*to.ſumma, c.*129.*caſu* 10.99.*&* 114. Et eiuſdem ſententiæ clarè ſunt alij auctores, qui abſque diſtinctione dicunt poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare Hi ſunt Toledo *lib.*4.*ſum.c.*18. *n.*11. Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*punct.*7.*col.*10. *verſ. Item poſſunt* Emm.Sa *ſumm.verb.Votum.* vbi de voti irritatione. *n.*11. Et dicunt eſſe probabilem hanc ſententiam Sotus *lib.*7.*de iuſt.q.*4.*art.*3.*col.*5.*verſ.Vnum verò dubium.* Couar.Gutier. Angles, Graſſis *n.*4. Philiarchus, *quos n. præced. allegaui.* Alcozer *ſum.c.*16.*ad fin.* Man.2.*to.ſum.c.*97.*concl.*2. *n.*2.*& in bulla Cruciata*, §.9.*n.*124.

9 Non tamen poterit Epiſcopus diſpenſare in his votis abſolutè emiſſis, quamuis ea vouens eligat in pœnam, & ſupplicium peccati admiſſi, vel ad euitandam infamiam & dedecus. Quorum votorum exempla propoſui n.6.in 2.argumento pro prima ſententia. Quòd licèt in cauſa impellenti ad hæc vota reperiatur aliqua imperfectio: at verè abſoluta ſunt ex nullo euentu futuro pendentia: ac voluntas directè in rem promiſſam fertur, illamque eligit. At horum votorum abſolutorum diſpenſatio eſt ſolius Pontificis. Adde, imperfectionem in his votis repertam non includi in ipſo intrinſeco vouendi actu, ipſáque voti natura: ſed eſſe ipſi voto extrinſecam. Nam voluntas perfectè & abſolutè conſenſum præſtat, eligens independenter ab illo euentu caſtitatem aut religionem. Quod ſecus contingit in votis pœnalibus. Quia in ipſomet vouendi actu, ac ſubinde in eorum votorum natura clauditur imperfectio conſenſus voluntatis, qui non perfectè in rem promiſſam fertur, ſed dependenter à conditionis euentu.

Ad argum.num.6 propoſita reſpondetur. Ad 1.dico id 10
argumentum nullam vim habere. Nam etſi ante impletam conditionem id non ſit votum vndequaque perfectum: eſt tamen votum imperfectum, ſiquidem obligat imperfectè ad materiam promiſſam nempe, eueniente conditione vt executioni mandetur. Et ita nec ante euentum eſt integrum vouenti reſilire ab obligatione per id votum contracta ingrediendi religionem, poſtquam conditio euenerit. Ad 2.conſtat ex dictis n. præc. vbi in neutro voto poſſe Epiſcopum diſpenſare diximus, reddita differentiæ ratione. Ad confirmationem dic, licèt votum ſit directè de religione aut caſtitate (nulla enim alia res ſub votum cadit) at non oritur ex illorum affectu, nec vt grata aſſumuntur, ſed ac odioſa, & in pœnam, quando id votum pœnale eſt, iuxta dicta n.2. ad argum. propoſitum n.7.ad probandum impleta conditione non poſſe Epiſcopum: & ad confirm.dic, impleta conditione eſſe iam vota hæc abſoluta quoad obligationem: non tamen quoad radicem ex qua proceſſere; eſt enim in illis imbibita ea radicis imperfectio.

Quæſtio poſterior. An in voto conditionali poſſit 11
Epiſcopus diſpenſare. (quale ſit hoc votum explicuimus n.4.& 5.) Triplex eſt ſententia. I. ſuſtinet, nec ante nec poſt impletam conditionē poſſe Epiſcopum diſpenſare. Prob. non poſſe ante impletam conditionem, quòd in his votis non militet ratio, quæ in pœnalibus, emittuntur enim ex affectu caſtitatis aut religionis promiſſæ, quamuis obligatio perfecta ſuſpendatur in euentum conditionis. At pœnalia non proficiſcuntur ex amore rei promiſſæ. Et confir.ex manifeſta differentia inter hæc vota. Nam, qui pœnale emiſit, nullatenus tenetur expectare rei euentum, ſed poſſet ante conditionem impletam liberè contrahere matrimonium. At, qui conditionale emiſit, non poteſt, ſed tenetur expectare conditionis euentum aut defectum (vt generaliter in quocumque contractu conditionali id probaui lib.5.diſp.6.num.vlt.) Cùm ergo diuerſa ſit in vtroque voto obligatio ad caſtitatem vel religionem, diuerſum quoque erit ius diſpenſandi. Atque ita in pœnali permittetur Epiſcopo diſpenſatio ante conditionis euentum, ſecus in conditionali. Confirmatur amplius, quod hic ante euentum conditionis ad nuptias tranſiens, peccat directè contra votum caſtitatis aut religionis. Ergo hæc vota ante conditionis euentum obligant, tanquam vera religionis aut caſtitatis vota. At proinde nequibit Epiſcopus diſpenſare. Poſterior pars probabitur num.ſeq. Et ideo huius ſententiæ ſunt Sot.*lib.*7.*de iuſt.q.*2.*a.*1.*ad* 4.Nauar.*ſum. latina, c.*12.*n.*43. *Hiſpana c.*28.*addit ad n.*42.*c.*12.Corduba *ſum q.*152.Gutier.*lib.*2.*quæſt.canon.c.*22.*n.vlt.* Arâgon. 2.2.*q.*88.*art.*12.*col.*8.*verſic.Si quis autem quærat,* Manuel *in bulla Cruciata.*§.9.*n.*125.*& in addit.eod.*§.9.*n.*116.Lud. Lop.1.*p.inſtr.c.*44.*col.*2.*verſ.Vota iſta conditionalia.* Azor. *lib.*11.*inſtit.moral. cap.*19.*q.*13. Et videntur clarè ſentire Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*punct.*7.*col.*10.*verſ.Item poſſunt, &* Vega 2.*tom ſum.c.*129.*caſu* 99.*& caſu* 21.nam abſque diſtinctione aiunt non poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare.

II. Sententia docet ante impletam conditionem poſſe 12
Epiſcopum, ſecus poſt impletam. Probatur prior pars. Quia ante impletam conditionem id votum conditionale non habet tam perfectam & abſolutam voti rationem. Quippe votum perfectum ſtatim obligat, licèt quandoque non pro ſtatim. Sicut in omnibus præceptis affirmatiuis

matiuis contingit. At huius voti obligatio pendet ex futuro euentu. Et confirmatur, quia cùm virtus obligandi hominem Deo, ſit de voti eſſentia. Sicut votum conditionale nondum impleta conditione minimè perfectè obligat, ſed ſecundum quid, nempe, ad expectandum conditionis euentum: ita non poteſt dici votum ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Nec poteſt negari valdè minui voti perfectionem ex hac dependentia obligationis à conditione voluntariè ſuperaddita. At dum caſus aliquis reſeruatur ſuperiori, reſeruatio tanquam odioſa intelligitur de caſu perfecto & completo in propria ſpecie, vt tradunt DD. in tractatu de pœnitentia, agentes de caſuum reſeruatione. 2. quia ſponſalia conditionalia non ſunt ſimpliciter & verè ſponſalia, donec conditio impleatur: ac proinde non patiunt publicæ honeſtatis impedimentum, *c. vn. de ſponſal. in 6.* Nec excommunicatio lata in contrahentes ſponſalia, ac reſeruata, comprehenderet ſponſalia conditionalia, donec conditio adueniret: quia antea non ſunt perfecta in ſua ſpecie. Probatur autem poſterior pars: quia adueniente conditione æquè obligant vota hæc conditionalia ac abſoluta, vt conſtat ex *l. Potior, in fine principij ff. qui in pignore potiores habeantur*, cuius verba n. 7. retulimus: qua ratione lib. 5. diſp. 8. n. 5. probaui matrimonium ſub conditione initum, effici ea impleta legitimum, non minus quàm ſi ab initio abſolutum eſſet. Et *c. vn. in fin. de ſponſal. in 6.* deciditur ſponſalia conditionalia, quæ defectu perfectionis conſenſus non producebant impedimentum ante conditionis aduentum, id producere ea adueniente, tanquam ſuam perfectionem conſecuta. Atque id votum conditionale factum eſt ex caſtitatis aut religionis amore: nec ea electa ſunt tanquam odioſa, & pœna ad deterrendum à delicto. Atque proinde hac ratione non deficiunt à perfecta actus religionis ac voti natura. Sicut deficit votum pœnale. Nec valet, ſi dicas actum vouendi à principio fuiſſe conditionalem: nec aduentu conditionis mutare naturam. Nam ad diſpenſandum potius ſpectanda eſt obligationis qualitas, quàm eius initium. 2. quia excommunicationem iure latam in iubentes percuti clericum, vel ſimoniacè vendentes beneficia, incurrunt iubentes ſub conditione, vel vendentes ſub conditione, quando conditione impleta fit percuſſio, vel conſummatur venditio: iuxta omnes, cum tamen res hæc ſit valde odioſa & pœnalis. 3. quia ſi quis credens rem ita ſe habere, aut habuiſſe, quaſi ſponſionem faciens, voueret Deo religionem, ſi res non ita ſe habet, aut habuit, nemo dubitaret nequire Epiſcopum in eo voto diſpenſare. Cùm tamen conſenſus in votum ſit valde imperfectus. Ratio ergo conſenſus imperfecti in voto conditionali reperta non eſt ſufficiens, vt impleta conditione poſſit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Hanc ſententiam amplectuntur viri quidam doctiſſimi neoterici. Et pro illa ſunt Perez *lib. 8. ord. tom. 19. lib. 37. ad fin.* Manuel *2. tom ſum. c. 97. n. 2. concl. 2.* Vega *2. tom. ſum. c. 129. caſu 10.* vbi aſſerunt, impleta conditione non poſſe Epiſcopum in voto conditionali diſpenſare: & ita videntur ſentire antea poſſe.

13 III. Sententia docet, poſſe Epiſcopum ante & poſt conditionem impletam diſpenſare. Ducitur quoad poſteriorem partem (prior enim ſatis eſt num. præcedenti probata.) Quod ad diſcernendam Epiſcopi poteſtatem, ad diſpenſandum in his votis, non ſola obligatio ex his conſurgens impleta conditione, ſpectanda ſit: aliàs nec in voto pœnali impleta conditione poſſet: vtpote quod tunc inſtar abſoluti obliget: quod tamen eſt contra receptiſſimam ſententiam num. 8. relatam. Sed initium ac radix illius obligationis ſunt quoque attendenda. Et ſi ea à perfecta voti caſtitatis & religionis natura deficiant, poterit Epiſcopus diſpenſare: quod impleta conditione licèt obligatio ſit iam abſoluta, at radix illius obligationis fuit imperfecta. At hæc imperfectio inuenitur in voto verè conditionali. Quippe radix eius obligationis fuit imperfecta voluntas à futuro euentu pendens, quæ in ipſa obligatione quaſi imbibita manet. Semper enim eſt verum dicere ortam eſſe hanc obligationem ex conſenſu quodam imperfecto. Poterit ergo Epiſcopus in eo etiam impleta conditione diſpenſare. Atque ea reſeruatio tanquam valde odioſa reſtringenda erit ad ea vota, quæ quoad obligationem, & illius radicem, ſortiuntur perfectam voti caſtitatis ac religionis naturam. Et confirmatur, quia hac ratione poteſt Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus impleta conditione. Quia etſi iam abſoluta ſint quoad obligationem: at imbibitam in ſe habent imperfectionem radicis, nempe, obligationem non proceſſiſſe ex amore caſtitatis aut religionis, ſed potius ex odio. Ergo ſimiliter poterit Epiſcopus diſpenſare in voto verè conditionali, impleta conditione, eò quòd in ſe retineat imperfectionem radicis, ex qua procedit. Tandem quia ferè ſemper vota hæc conditionalia non procedunt ex religionis aut caſtitatis affectione, ſed ex amore rei poſitæ ſub conditione, quam vouens obtinere deſiderat, & vt facilius illam conſequatur, offerre Deo ea vota. Sicut nec vota pœnalia procedunt ex affectu rei promiſſæ. Ergo ſicut in his poteſt Epiſcopus, ita in illis. Quamuis maiorem rationem poteſtatis diſpenſare in pœnalibus eſſe videam: at ſuo etiam modo ratio illa in conditionalibus militat. Et ideo huius ſententiæ apertè videtur Toledo *lib. 4. ſumma, c. 18. n. 11.* vbi abſolutè ac indiſtinctè docet diſpenſationem tã in votis pœnalibus, quam in conditionalibus caſtitatis ac religionis, ac reliquis reſeruatis, ad Epiſcopum pertinere. Et tenet in propriis terminis dicens praxi virorum ſapientiſſimorum frequentiſſima receptam eſſe hanc ſententiam Anton. Gomez *in bulla cruciata, clauſula 10. n. 99.* Et tenent quidam viri doctiſſimi noſtræ ætatis, temperantes quando votum non apparenter, ſed verè eſt conditionale (prout explicuimus n. 4. & 5.) Quando enim votum eſt apparenter ſolum conditionale, eò quòd dictio, ſi, æquiualeat dictioni, quando, nequibit etiam ante impletam conditionem Epiſcopus diſpenſare: nedum poſt. Et hæc ſententia ſic temperata mihi præ cæteris placet, quam poſt hæc ſcripta inueni ſuſtineri à Pet. de Led. *2. p. ſum. tract. 10. c. 8. f. 1216.*

Et tamen hæc ſententia intelligenda: quoties conditio eſt de futuro, nec tacitè ineſt. Quæ reuera ſuſpendit conſenſum, efficitque ne votum abſolutum ſit. Nam ſi ſit de præterito aut præſenti, vt Voueo religionem, ſi ita res ſe habet modò, aut ſe habuit, non ſuſpendit, ſed eſt votum omnino abſolutum, ſi conditio tunc vera ſit, ſiue vouens ſciat ſiue ignoret conditionem extare, vt expreſsè habetur *l. Cum de præſens & duplici ſequenti ff. ſi certum petatur.* Quare licèt aliqualis imperfectio in his votis inueniatur, quia tamen non talis ac tanta eſt, qualis ac quanta in voto verè conditionali reperitur, non poteſt Epiſcopus in his diſpenſare. Et conſtat à ſimili nam ratione imperfecti conſenſus deciditur *c. vn. de ſponſ. in 6.* non oriri ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionis euentum publicam honeſtatem: & tamen ſi conditio eſt de præterito vel præſenti, & eſt vera, oritur publica honeſtas. Et ſimiliter ſi tacitè ineſt, atque apponitur eo modo quo ineſt, vt probaui lib. præced. diſp. 69. n. 4. & 8. Non ergo in votis ſub conditione de præterito, aut præſenti, aut quæ tacitè ineſt, & apponitur eo modo quo ineſt inuenitur ea conſenſus imperfectio, quæ ſatis eſt vt poſſit Epiſcopus diſpenſare. 14

Ad argumenta n. 11. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. fateor non tanta ratione fulciri poteſtate Epiſcopi ad diſpenſandum in voto conditionali, quanta ad diſpenſandum in voto pœnali. At ratio ad id ſuſtinendum non deficit, vt num. 13. probauimus. Ad 2. & confirmationem dic verum eſſe, id peccatum eſſe contra votum: at quia id votum non vndequaque perfectam voti caſtitatis aut religionis naturam ſortitur, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad arg. propoſita n. 12. probantia non Epiſcopum diſpenſare impleta conditione, reſpondetur. Ad 1. conſtat ex dictis num. 10. tantum enim probat impleta conditione manere hæc vota perfecta quoad obligationem. At quia 15

adhuc

adhuc in ſe imbibitam retinent imperfectionem radicis à qua proceſſerunt, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad ſecundum dic eas pœnas reſpicere ſolam facti veritatem, nempe, veram clerici percuſſionem, veram beneficiorum venditionem, quæ impleta conditione verè reperiuntur. At reſeruatio poteſtatis diſpenſandi in votis reſpicit perfectionem voti caſtitatis aut religionis, quoad obligationis radicem. Atque ſi id argumentum vim habeat, æquè probat non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto pœnali, impleta conditione. Ad tertium conſtat ex dictis num. præcedenti.

DISPVTATIO XI.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis poſt matrimonium, emiſſo ab altero vel vtroque coniuge?

SVMMARIVM.

Explicantur caſus diſcutiendi: & remiſsiuè, quando eſt ſolum non petendi debiti votum, 1.

An diſpenſet Epiſcopus, quando alter coniux ſine alterius licentia caſtitatem vouit? Refertur duplex ſententia, 2. & 3.

Proponitur ſententia Authoris, 4.

Quid, quando alter ſolus cum licentia alterius, 5.

Quid quando vterque continentiam vouit abſque alterius licentia numero 6.

Quid, quando vterque cum alterius licentia non per modum contractus 7.

Quid, quando vterque communi conſenſu, ac per modum contractus vouit continentiam? Refertur duplex ſententia, 8. & 9.

Proponitur ſententia Auctoris, 10.

An quando ratione neceſsitatis diſpenſat Epiſcopus, ſit ad ſolùm petendum debitum. 11.

An tunc poſsit, ſi ſit recurſus ad potentem, ex priuilegio diſpenſare, 12.

An poſsint Epiſcopi in hoc voto diſpenſare, quando coniuges illi exceperunt caſum aliquem, vt. ſi ſoboles, quam habemus, moriatur, volumus, vt liceat nobis vſus coniugij, vel id voueant, à tempore, quo ſobolem habuerint, implendum, 13.

Quid, ſi mutuo conſenſu vouerint ſolam caſtitatem ad tempus, 14.

An ſi illi coniuges remittant ſibi mutuum pactum tradentes iterum ſibimet corporum poteſtatem poſsit Epiſcopus in eo voto diſpenſare, 15.

1 VOtum à coniugatis emiſſum, non poteſt eſſe tantum de non petendo debito. Et de hoc voto ſatis egimus diſp. 9. num. 7. & 8. & ibi num. 6. egimus de voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ. Quare diſputatio præſens eſt de voto caſtitatis abſolutè à coniugatis emiſſo. Et quia hoc poteſt quintuplici modo emitti, ideò, vt diſtinctè procedamus, quintuplex caſus diſputari poteſt. Primus eſt, quando alter coniux abſque alterius coniugis licentia vouet caſtitatem. Secundus, quando cum alterius licentia alter ſolus vouit. Tertius, quando vterque abſque alterius licentia. Quartus, quando vterque ſeorſum cum licentia alterius, non tamen per modum contractus. Vltimus, quando vterque mutua licentia per modum contractus continentiam vouit.

2 In primo caſu, quando alter coniux abſolutè vouit continentiam abſque alterius licentia: quidam cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſicut nec in voto continentiæ abſoluto ante matrim. emiſſo, niſi in caſu vrgentis neceſſitatis. Quia vltra obligationem non petendi debiti, includit id votum etiam obligationem integram caſtitatis, quando liber fuerit coniux à debito coniugali reddendo, ſiue per alterius coniugis mortem, ſiue fornicationem, quam alteri diuertere licet. Nec eſt conditionale. Quia ea conditione non reddendi quoties vouenti licuerit, incluſa in eo voto, non eſt addita ex libera vouentis voluntate: ſed ſuaptè natura in eo voto clauditur. Et hæc ſententia eſt probabilis: illamque tenent quidam neoterici docti. Et Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c. 47. in fine* quamuis non explicet ſi abſque alterius licentia vel cum illa votum ſit emiſſum.

3 Alij verò cenſent poſſe Epiſcopum diſpenſare in hoc voto, & quamuis non explicent an ea diſpenſatio ſit tantum ad petendum debitum, an potius omnino in eo caſtitatis voto, at ratio cui innituntur probat omnimodum diſpenſationem. Ducuntur, quod hoc votum non ſit omnimodæ continentiæ: cum ad non reddendum debitum obligare nequeat. At reſeruatio voti caſtitatis tanquam odioſa, de integræ caſtitatis voto eſt intelligenda, (vt latè tota diſput. 9. diximus.) Et ideo hanc partem ſuſtinent Stunica *de voto, quæſt. 3. n. 64.* Aragon. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. *dub. vlt.* Manuel 1. *tom. ſum. c. 90. n. 6. ad finem.* Et poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamuis alio fundamento ductus, tenet Gutierrez, quem diſp. 9. num. 4. allegauit, eius fundamentum reprobans.

Et placet quidem hæc poſterior ſententia, caſu quo id votum emiſſum ſit poſt matrimonium conſummatum. Quia non eſt votum omnimodæ caſtitatis, & ita minimè obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt voluntaria propter alterius coniugis adulterium, aut diuortium, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 35. num. 26. & duplici ſeq.) Si autem emiſſum ſit ante matrimonij conſummationem: ſubdiſtinguendum eſt; ſi id fuit animo ingrediendi religionem ad votum implendum, nequit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Quia valet vt votum omnimodæ caſtitatis, (vt probabo ea diſp. 35. num. 23.) Secus (vt ibi dicam) ſi vouens non habuerit animum ingrediendi religionem: vel tempore voti ſe habuerit negatiuè, nec de ingreſſu nec de oppoſito cogitans: tunc enim non eſt omnimodæ caſtitatis votum (vt ibi probabo) & ideo poteſt Epiſcopus in eo voto omnino diſpenſare, liberando protſus eius obligatione vouentem. Quando tamen animo ingrediendi religionem vouit, licèt nequeat Epiſcopus prorſus in eo voto diſpenſare: poterit tamen vbi iam ſemel matrimonium conſummauit, diſpenſare ad petendum debitum. Sicut diſp. ſeq n. 4. dicemus poſſe cum eo, qui ante matrimonium id votum iniit. Et quamuis ibi num 6. dicamus poſſe tunc ad petendum debitum diſpenſare, licèt animo ingrediendi religionem vouerit, aut id matrimonium inierit. Atque quamuis nondum matrim. conſummatum ſit. At ſi id caſtitatis votum poſt matrim. ratum emiſit, animo ingrediendi religionem, vt illud impleat, ſciens ſe aliter illud implere non poſſe, credo non poſſe Epiſcopum diſpenſare ante matrimonij conſummationem, vt petat debitum: ſecus poſt. Ratio prioris partis eſt, quia cum tempore quo ſe voto aſtrinxit, ſciuerit ſe aliter non poſſe illud implere, quàm ingrediendo religionem, & ingrediendi animum habuerit, vt illud impleat, videtur ſe ad ingreſſum in eo voto obligaſſe, & cum adhuc poſſit implere, nequibit Epiſcopus diſpenſare. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſemel matrimonio conſummato nequit iam ingredi religionem, & cum teneatur ſimul habitare cum coniuge, & reddere debitum, verſabitur in magno incontinentiæ periculo, ni petat. Et ideo poteſt tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum: & hoc quamuis poſſet adiri Pontifex, aut alius potens ex priuilegio diſpenſare, ſicut diſp. ſeq. n. 4. & 7. dicimus poſſe in voto caſtitatis ante matrimonium facto. Sed argues ad probandum hunc, qui poſt matrimonium ratum vouit caſtitatem animo ingrediendi religionem, ſciens ſe aliter non poſſe implere, non cenſeri vouere religionem. Quia ſi alter coniux obiret, aut tranſiret ad religionem, aut conſentiret, vt hic vouens, plenè caſtitatem ſeruaret, non teneretur hic religionem ingredi. Sed reſpondeo hoc verum eſſe: quia ille non cenſetur vouere religionem, niſi quatenus eſſet neceſſaria ad caſtitatis votum ſeruandum: quare cùm in eo caſu poſſit ſeruare in ſæculo, non tenebitur ad religionem.

In II. caſu, quando cum licentia alterius coniugis alter ſolus continentiam vouit: quidam dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt vouens petat debitum: & nil aliud explicant. Sic Manuel 1. *tom. ſum. 2. edit. c. 243. concl. 14. n. 14.* Vega 2. *tom. ſum. c. 120. caſu* 77. At exiſtimo eodem pacto diſtinguendum, quod diſtinxi num. præcedenti. Aut enim hoc votum cum licentia alterius coniugi factum eſt ante matrimonium conſummatum animo ingrediendi re- 5

ligionem, ſcienti ſe non aliter poſſe votum implere integre, ſed manendo in ſæculo teneri reddere debitum: & tunc cum videatur ſe ad religionem obligare, caſu quo aliter nequeat ſeruare caſtitatem, iuxta dicta num præcedenti, nequibit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. At ſi iam matrimonium conſummarit: cum nequeat ad religionem tranſire, & teneatur non obſtanti ea licentia reddere debitum, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 16. num. 5. & 6.) poterit Epiſcopus diſpenſare, non prorſus in eo voto; ſed tantùm ad petendum debitum. Quia valuit vt votum omnimodæ caſtitatis (vt probabo lib. ſeq. diſput. 39. num. 6.) Si autem id votum factum eſt poſt matrimonium conſummatum, & animo ingrediendi religionem, volente altero efficere iure requiſita, vt hic vouens tranſeat ad religionem, non poterit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. Quia ad religionem voluit ſe obligare. At ſi alter propoſitum mutet, cum hic non poſſit ad religionem tranſire poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum: non tamen omnino in eo voto: eò quod ſit abſolutæ caſtitatis. Quando verò id votum abſque animo ingreſſus religionis eſt factum, ſiue ante conſummationem matrimonij, ſiue poſt, poteſt Epiſcopus omnino in eo voto diſpenſare: quòd non ſit votum omnimodæ & abſolutæ caſtitatis, ſed partis. Si quidem eo non obſtanti tenetur vouens reddere debitum: & poteſt reddere, licet alter in adulterium incidat: vt probabo lib. ſequenti, diput. 36. numero 5. & 6.

6 In III. caſu, quando vterque coniux continentiam vouit abſque alterius licentia, dicendum eſt prorſus quod num. 4. diximus, quando alter ſolus abſque alterius licentia vouit. Quia ſimiliter non eſt votum continentiæ abſolutæ & omnimodæ, & tenetur reddere, ac poteſt, quamuis alter adulterij reus ſit: niſi quando ante matrimonium conſummatum animo expreſſo ingrediendi religionem factum eſſet, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 37. num. 1. & 2.) tunc enim eſſet votum omnimodæ caſtitatis, nec poſſet Epiſcopus diſpenſare in eo: niſi ſolùm ad petendum debitum in caſu ſolo, in quo num. 4. dixi id poſſe.

7 In IV. caſu, quando vterque ſeorſum continentiam vouit habita ab altero licentia, non tamen per modum contractus, & reciprocæ conuentionis, Facio, vt facias, ſed independenter ab alterius voto, dicendum eſt omnino, quod num. 5. diximus. Quia ſimiliter non eſt votum omnimodæ continentiæ, ſed partis. Cùm teneatur alter alteri debitum reddere, ac poſſit, licèt à debiti reddendi obligatione liber ſit ob alterius adulterium, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 39. n. 3. & 4.) Et quando id votum animo ingrediendi religionem factum eſſet, dicendum eſt, quod n. 5. dixi in hac diſp.

In vltimo caſu, quando vterque communi conſenſu continentiam vouit per modum contractus, ac reciprocæ conuentionis, Facio vt facias: aliqui abſolutè dicunt poſſe Epiſcopum in hoc voto diſpenſare. Sic *Maioris* 4. *diſt.* 32. *q.* 2. *col.* 2. *in ſolut. ad* 2. *contra* 2. *concluſ.* Atque idem fortè dicerent auctores ſentientes id non eſſe votum omnimodæ continentiæ, ſed vtrumque teneri reddere, quos referam lib. ſeq. diſp. 37. n. 9.

9 Aliis verò neotericis doctiſſimis placet poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum, quod etiam tenent Emmanuel Sa *ſumma verb. Debitum coniugale*, *num.* 2. & Manuel *quæſt. regularibus*, 1. *tom. q* 63. *artic.* 2. Ducuntur, quia cùm ſit odioſa reſeruatio debet reſtringi ad propriam verborum ſignificationem. Vt dum reſeruatur caſus, intelligitur quando habet propriam & completam rationem in propria ſpecie. At hoc non eſt propriè diſpenſare in voto caſtitatis, ſed in effectu illius ad tempus nec quoad omnes effectus. Quia eſt ſacrilegus vterque fornicans, nec eo matrim. ſoluto poteſt ad aliud tranſire. Sed tantum eſt diſpenſatio ad petendum debitum: qua conceſſa, conſurget ex ipſo matrimonij contractu obligatio debiti reddendi. Item, quia in voto caſtitatis, quod matrimonij contractum præcedit, diſpenſat Epiſcopus ad petendum debitum. Cur ergo non poterit in hoc poſt matrimonium facto? cùm hoc non magis obliget, quàm illud.

At neutra opinio placet. Non prior, quia hoc votum 10
eſt abſolutæ & integræ caſtitatis: & obligat prorſus ad nõ petendum, nec reddendum, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 37. n. 10.) Nec etiam poſterior placet. Quia eius priorem rationem apertè impugnabo diſp. ſeq. num. 4. Nec poſterior ratio aliquid probat. Quia non eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrimon. emiſſo. Quia ex natura rei eſt quoque Pontifici reſeruatum, diſpenſare in eo ad petendum debitum. Et ſolùm poteſt hodie, eò quòd diuturna conſuetudo obtinuit, vt Epiſcopi in hoc diſpenſent, (vt dicemus diſp. ſeq. n. 4.) Quæ conſuetudo ortum habuit ab euidenti incontinentiæ periculo, ſi coniux nequeat petere: cùm tamen teneatur reddere: quod in præſenti caſu minimè obtinuit, nec idem periculum militat, neuter enim tenetur, nec licitè reddere poteſt. Ideo dicendum eſt, non poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his coniugatis, vt matrim. vtantur, ſiue petendo, ſiue reddẽdo, niſi quando eſſet incontinentiæ periculum in alterutro, nec commodè Pontifex adiri poſſet præ paupertate, aut alia ratione. Priorem partem probat ratio proximè adducta, & diſcrimen ibi conſtitutum inter hoc votum, & idemmet dum eſt ante matrim. Poſterior autem probatur. Quod in ea neceſſitate poſſit Epiſcopus diſpenſare cum ſolutis ad ineundum matr. (vt probaui diſp 9. n. 22.) Ergo à fortiori cum coniugatis his ad petendum debitum. Et rationes ibi adductæ hoc ſatis probant. Et ita hanc partem tenent Sylu. *verb. Votum* 2. *fin. iuncto verb. Diſpenſatio q.* 9. *n.* 15. ad quem locum ſe refert. Nau. *ſum c. c.* 12. *n.* 59. Stunica *q.* 3. *de voto, n.* 64. & 65. Palacios 4. *diſp.* 32. *diſp.* 2. *col.* 8. *verſ. Quod ſi votum*, Enr. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 8. Manuel 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 135. *concl.* 14. *n.* 14. Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8 *dub. vlt.* Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c* 46. *col.* 1. *verſ. Quando vterque*, *Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 104. *ſtatim in princip. & cap.* 129. *caſu* 68. Atque idem dicendum eſt, quando licet adiri poſſit Pontifex, imminet tamen graue incontinentiæ periculum ex mora. Quia in eodem euentu diximus eadem diſp. 9. nu. 22. poſſe Epiſcopum diſpenſare in caſtitatis voto, & pro hac parte ſunt D. Anton. 3. *p. to.* 1. *c.* 22. §. 4. Sotus 4 *diſt.* 27 *q.* 1. *a. col. antepen. verſ. Quod ſi contra arguas*, Angles Eloribas 2. *p.* vbi de voto, *q. vn. a.* 7. *diffic.* 10. Vega *dict. caſu* 68. vbi abſolutè docent poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando eſt incontinentiæ periculum. Atque idem dicunt Nauarr. Enriquez *proximè allegati*, & Manuel *dict. c.* 243. *n.* 14. quando ex magno timore, licèt non ſufficienti ad votum irritandum, id factum eſt. Et placet, ſiquidem id votum non eſt omnino voluntarium: & cum, vt integram voti caſtitatis vim habeat, exigatur mutuum pactum, vbi id omnino voluntarium non fuit, ſed metu magno extortum: nil mirum ſi non ita Papæ reſeruetur, ac quando ſpontè factum eſt.

Id tamen monuerim, diſpenſationem Epiſcopi in hoc 11
voto ob vrgentem neceſſitatem factam ſolùm poſſe eſſe ad petendum debitum. Quia ad hoc ſolum neceſſitas vrget. Quare coniux hic fornicans delinquit contra votum, & ex vi illius tenetur eo matrim. ſoluto non tranſire ad aliud, & ſi reus voti tranſeat, tenebitur non petere debitum, inſtar eius, qui caſtitatis voto ligatus matrimonium iniit. At tunc poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum. Quia reſpectu huius poſterioris matrimonij ſe habet inſtar eius, qui poſt votum duxit vxorem cum quo poſſe Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum, dicemus diſp. ſeq. n. 4. Similiter ſi ſoluto eo matrimonio adfuerit vrgens neceſſitas diſpenſandi, vt coniux ſuperſtes, qui ſic mutuo conſenſu vouerat, tranſeat ad alias nuptias, poterit ad id diſpenſare Epiſcopus. Sic diſp. 9. num. 22. diximus poſſe in hoc euentu diſpenſare in caſtitatis voto.

12 Secundò monuerim, cùm poteſtas Epiſcopi ad diſpenſandum cum his coniugibus mutuo caſtitatis voto per modum contractus aſtrictis, vt poſſint petere debitum, competat ratione ſolius neceſſitatis, & defectu poteſtatis commodè adeundi Pontificem, non poſſet Epiſcopus in hoc diſpenſare, ſi poſſet abſque eo periculo adiri habens priuilegium pontificis ad diſpenſandum (vt dixi in ſimili, diſp. 11. n. 25.) quia tunc ceſſat ea neceſſitas.

13 Dupliciter tamen limitanda eſt hæc ſent. 1. vt intelligatur, quando nulla exceptio in eo voto poſita eſt. Si enim aliquis caſus exciperetur, non eſſet votum omnimodæ caſtitatis: & ita poſſet prorſus in eo Epiſcopus diſpenſare. Vt ſi coniuges per modum contractus vouiſſent caſtitatem, hac lege, vt ſi ſoboles, quam tunc habebant, obiret, poſſent vti matrimonio. De quo caſu his diebus conſultus reſpondi, poſſe Epiſcopum omnino in hoc voto diſpenſare. Propter rationem dictam. At ſecus eſſet, ſi ab initio promitterent continentiam, ſi haberent prolem: tunc ſic diſtinguandum eſſet, ſi dictio, ſi, æquiualet dictioni, quando, vt ſenſus ſit, poſtquam habuerimus prolem, promittimus ex tunc continentiam, eſſet votum verè abſolutum caſtitatis, & tantùm quoad effigiem eſſet conditionale: & ſic non poſſet Epiſcopus diſpenſare, nec ad petendum debitum, niſi in caſibus explicatis n. 10. Si verò ſenſus eſſet conditionalis, ſi Deus nobis hoc beneficium conceſſerit, vt habeamus prolem, promittimus in gratiarum actionem continentiam: tunc tenenda ſententia, quam tenuimus diſp. præc. n. 13. dicendum eſt, poſſe Epiſcopum in eo voto prorſus diſpenſare, ſiue ante impletam conditionem, ſiue poſt, quia eſt verè conditionale.

14 Hinc deducitur poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando coniuges illi mutuo conſenſu, & per modum pacti, ſolam continentiam ad tempus vouiſſent, quod id caſtitatis votum ſit temporale, ac proinde non reſeruatum. Sic Palac. 4. *diſt. 2. col. 17. verſ. Suffragatur communi placito.*

15 Secundò limitanda eſt, niſi coniuges illi, qui per modum contractus vouerunt, remittant ſibi ipſis renuntiationem illam iuris petendi & reddendi, quam vouendo fecerant, iterum conferendo ſibi mutuam corporum poteſtatem: quippe tunc valet prædicta remiſſio, & tenebitur vterque debitum reddere, (vt dicam lib. ſeq. diſp. 37. n. 15.) Quare poterit tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, ratione illius periculi, quod grauiſſimum imminet, ſi cum ſint obligati ad reddendum, ſit illis interdicta debiti petitio. Atque id exiſtimo poſſe, etſi facilis ſit ad Pontificem recurſus: quia per illam renunciationem quaſi de nouo contrahitur matrimonium, quoad licitam eo vtendi facultatem: & petitio debiti erit ratione illius voti interdicta, conceſſa ac obliganti redditione: quare dicendum eſt poſſe Epiſcopum in hoc voto caſtitatis diſpenſare ad petendum debitum, licèt Pontifex facilè adiri poſſit. Sicut diſ. ſeq. n. 4. & 7. id dicemus de eo, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium contraxit.

DISPVTATIO XII.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis, & in affinitate, ac cognatione ſpirituali poſt matrimonium contractis ad petendum debitum coniugale?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt. n. 1.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis præcedenti matrimonium ad petendum debitum? Refertur quædam opinio, 2.

Hac opinione retenta, nequit quoties adiri poteſt habens diſpenſandi priuilegium. 3.

Proponitur ſententia Authoris. 4 Et ibi, an poſſit diſpenſare cum coniugato, qui abſque vxoris licentia initiatus eſt.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum profeſſo, aut ſacris initiato, ad petendum debitum, quando abſque cauſa iuſta diſpenſatum eſt cum eis ad ineundum matrimonium? Remiſſiuè, 5.

An poſſit diſpenſare in voto caſtitatis ad petendum debitum, quando nondum matr. eſt conſummatum, 6. ibi, quid ſi ille votum religionis ſecerat, vel alter in adulterium incidat.

Quid ſi adiri valeat potens ex priuilegio diſpenſare, 7.

Quid quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt mat. & quid poſſint circa diſpenſationem in votis ad petendum debitum, confeſſores per bullam Cruciatam: & religioſi per ſua priuilegia? Remiſſiuè, 8

An diſpenſatio hæc Epiſcopi in voto caſtitatis ſit plena, an ſolùm ad petendum debitum 9.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum in affinitate contracta poſt matr. Refertur duplex ſententia, 10. & 11.

An iuxta has ſententias poſſit, quando eſt aditus ad potentem ex priuilegio, 12.

Proponitur ſententia Auctoris, 13.

An poſſit, quamuis adiri valeat potens ex priuilegio, 14

An poſſit diſpenſare in cognatione ſpirituali ad petendum debitum, 15.

Quid poſſunt commiſſarius Cruciatæ, & religioſi per ſua priuilegia, circa diſpenſationes ad petendum debitum in affinitate, aut cognatione ſpirituali? Remiſſiuè, 16.

Diſputatio præſens tres quæſtiones diſputandas petit 1 circa Epiſcopi facultatem ad diſpenſandum cum coniugatis in debiti coniugalis petitione. Prima eſt de voto caſtitatis. Secunda de affinitate. Tertia, de cognatione ſpirituali.

Quæſtio I. An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, cum coniuge, qui voto caſtitatis aſtrictus 2 matrimonium iniit? qua in re quidam cenſent ſolius Papæ eſſe in hoc diſpenſare: & ſolùm poſſe Epiſcopum ratione neceſſitatis vrgentis, quando, ſcilicet, voto aſtrictus caret ſumptibus neceſſariis ad impetrandam diſpenſationem, vel periculum incontinentiæ ex mora illius imminet, quod communiter euenit in coniugatis ſimul habitantibus. Ducitur, quod in voto caſtitatis ex quo oritur obligatio hæc non petendi debiti, ſolus Papa diſpenſet, niſi ratione vrgentis neceſſitatis. Sic tenet Sot. 4 *diſt. 38. q. 2. a. 1. col. pen verſ. Reddere etiam*, Led. 2. *p.* 4 *q.* 55. *art.* 1. *col.* 1. *verſ. Sed haſitabis*, Palac. 4. *diſt.* 32. *diſp.* 2. *co.* 8 *verſic. Ego verò, & d.* 34. *diſp.* 2. *col.* 11. *verſ. Et quamquam, & diſp.* 38. *diſp.* 3. *col.* 24. *verſ. At verò neceſſitati*, Margarita *confeſſorum in* 6. *præc. f.* 89. *col.* 1. Gloſſa *c. ad limina* 30. *q.* 1 § 4. *q.* 127. *n.* 350. Pedraxa *ſum. in* 6. *præcepto.* §. 9 Sylu *verb. Diſpenſatio, q.* 9. *n.* 15. *& verb. Matrimon.* 7. *q.* 5. *fin. & verb. Debitum, q.... n.* 15. *& verb. Votum* 4 *q.* 4. Armilla *verb. Debitum, n.* 13. Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 76. *&* 86. *& c.* 16. *n.* 30. Perez *lib.* 4 *ord. tom.* 1. *l.* 1. *col.* 18. *f.* 4. Gut. *q. can. l.* 1. *c.* 23. *n.* 17 Pet. de Led. *de matr. q.* 53. *a.* 1. *col.* 15. *verſ. Aduertendum tamen*, Toledo *l.* 4. *ſum. c.* 18. *n.* 1. *differ.* 2. Barth. a Led *de matr. dub.* 32. *col. antepen.* Azor. *l.* 11. *inſt. mor. c.* 19. *q.* 8. Graffis 1. *p. deciſ. l.* 1. *c.* 13. *n.* 80.

Quare iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, non poſſe 3 Epiſcopum etiam diſpenſare in caſu neceſſitatis, ſi recurſus ſit ad potentem ex priuilegio diſpenſare in voto hoc ad petendum debitum (vt in ſimili dixi diſp. 9. n. 25.) & ita affirmat Petr. de Led. *n. præc. alleg.* aſſerens non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſi ad Nuntium Apoſtolicum aditus pateat: quod tamen eo n. 25. reprobaui, eò quòd hic non maiori poteſtate gaudet quoad has diſpenſationes, quàm Epiſcopi. Et ſic iuxta hanc ſententiam, ratò vel nunquam poterunt Epiſcopi in hoc diſpenſare: quia vbique eſt copia religioſorum mendicantium, qui poſſunt in hoc ex priuilegio diſpenſare, vt dicemus diſp. 16.

At multo probabilius eſt, poſſe ſemper Epiſcopum 4 diſpenſare cum coniugato, qui voto caſtitatis ligatus tranſit ad nuptias, vt petat debitum. Cuius rationem reddunt Enriquez, Manuel, Vega *ſtatim allegandi*, quod id non ſit in voto caſtitatis diſpenſare, ſed ad quendam ſolum effectum. Cum hic coniux non obſtanti hac diſpenſatione ſit ſacrilegus fornicando: nec eo matrimonio ſoluto poſſit ad aliud migrare. Sed hæc ratio diſplicet. Nam ſimiliter probaret poſſe Epiſcopum diſpenſare ad eum ſolum effectum, vt ligatus voto caſtitatis ineat ſemel matrimonium, manente voto in ſua firmitate quoad cætera: quod nullus concedit. Alteram rationem tradit Palacios *ſtatim allegandus*, nimirum, quia id votum caſtitatis à ſua perfectione cadit poſt matrimonium initum: eò quòd iam non obliget reddendum. At in voto caſtitatis

tatis imperfecto poteſt Epiſcopus diſpenſare. Sed neque hæc ratio arridet. Quia ſimili modo probabiliter concludere poſſet Epiſcopus in eo voto protſus diſpenſare. Quippe ob eandem rationem imperfectionis, quæ inuenitur in hoc caſtitatis voto poſt matrimonium emiſſo, defendimus diſp. præced. à n. 4. poſſe Epiſcopum in eo prorſus diſpenſare. Præterea cum votum abſolutè ac perfectè emiſſum fuerit, & obligans:non poteſt dici imperfectum ratione ſtatus culpatæ aſſumpti: nec ex culpa ſua debet aſſumens reportare commodum. Quare legitima huius ratio eſt, quam tradunt nonnulli ex auctoribus pro hac ſententia allegandis. Quia licèt attento iure hæc diſpenſatio ſit ſolius Pontificis: at conſuetudine, quæ iuriſdictionem præbet *c. Cum contingit, de foro comp.* obtentum eſt hanc diſpenſationem Epiſcoporum eſſe. Paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant, nullo Romam confugiēte ad petendam in hoc diſpenſationem: eò vel maximè, quòd eæ diſpenſationes excuſari nequeant ratione vrgentis neceſſitatis. Cùm facilis ſemper aditus pateat ad religioſos mendicantes, qui ex priuilegio poſſunt in hoc diſpenſare. Et ideo hanc ſententiam tenent ex Iuriſperitis, Io. And. *c. Rurſus, n. 6 qui clerici vel vouent.* & ibi Ant. *fine*, Anch. *n. 2. oppoſ. 1. fi.* Præpoſ. *n. 6.* Alex. de Neuo *n. vlt.* Henr. *n. 4.* Brun. *de ſponſal. concl. 3 t. n. 4.* Hier: Mangariæ *in arbore conſanguinit. §. In nomine, n. 56.* (vterque habetur tom. 9. tract.) Roſella *verb. Impedimentum, imped. 4. n. 5. fin.* Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 5. n. 3. & verb. Votum 4. n. 9.* Armill. *verb. Diſpenſare, n. 18. & verb. Matrimonium. 55.* Tabien. *verb. Matr. 1. q. 1. & verb. Impedimentum, imp. 2. q. 5.* Greg. Lop. *l. 11. fin. t. 2. p. 2* Gallego *de cogn. ſpirit. cap. 19. num 15.* Mozzius, quem refert & ſequitur Hug. *de matr. c. 20. n. 10.* Et ex Theologis, *Maioris 4. d. 32. q. 2. arg. 1. contra 2. concl.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 22. §. 2 fin.* Sot *4. d. 37. q. vn. a. 1. in fi. corp. & a. 2. col. 4. verſ. Et per hoc reſpondetur,* Alex. *in ſuo Enchir. in 2. p. prac. 2. tract. de voto verſ. Epiſcopus tamen diſpenſat,* Veracruz 1 *p. ſpec. a. 15. in fi & dub. 1. fin. & app. ad d. 15. f. 121.* Pala. *4. d. 32. diſp. 2. col. 17. verſ. Suffragatur communi placito,* Cordub. *ſum. q. 146. pun. 2.* Toled. *l. 7. ſum c. 14. n 4.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 2. n. 9. in comm. lit. S. & c. 5. n. 10.* vbi dicit idem de coniugato, qui ſacris eſt initiatus abſque vxoris licentia. Sorbus *in compendio priuilegiorum mendic. verb. Abſolutio quoad ſaculares, 2. in reſolutio. quas ibi ponit, verſ. Tertiò aduertendum eſt. f. 75.* Viuald, *candel. Sacram. 1. p.* vbi de matr. *n. 140. & 3. p. c. 14. n. 41.* Manuel. *1. to. ſum. 2. edit. c. 242. n. 2. & in bulla Cruc. §. 9. n. 119. & qu. reg. 1. to. q. 6. art. 2.* Valent. *4. p diſp. 10. q. 5. punct. 5. fin.* Lud. Lop. *1. p. inſtr.* vbi de matr. *c. 46. verſ. Adde vero, f. 11. 10. & 1. p. c. 83. verſ. pen.* Emm. Sa *ſum. verb Debitum coniugale, n. 4.* Graffis *in ſuis deciſiomb. 1. p. l. 2. c. 28. n. 5. & c. 83. n. 12.* Vega *2. to. ſum. c. 129. caſu 51. & caſu 118 punct. 2.*

5 Sed an hoc extendendum ſit ad profeſſos, vel ſacris initiatos, qui ex diſpenſatione Pontificia abſque legitima cauſa conceſſa matrimonium iniere, vt poſſit cum eis Epiſcopus diſpenſare, dixi diſp. 8. n. 10.

6 Rurſus dubitabis, an hæc facultas Epiſcopi protendatur etiam ad diſpenſandum in petitione debiti cum eo, qui poſt votum caſtitatis contraxit matrimonium, nondum tamen illud conſummauit? Deciſio pendet ex ea quæſtione, an hic teneatur tunc ratione voti caſtitatis implendi ingredi religionem. Et DD. teneri aſſerentes, quos referam lib. ſeq. diſp. 54. n. 2. tenentur ſubinde dicere non poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare. Quia hac ratione nequit Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui poſt votum religionis matrimonium iniit, vt poſſit conſummare: (vt bene ait Sot. *4 d. 38. q 2. col. 6. verſ Quid autem remedij:*) quia illo poteſt adhuc implere votum ingrediendo religionem. Et ita hanc partem ſuſtinet Azor. in quodam ſimili, *lib. 11. inſt. mor. c. 19. q 20. verſ. Sed dubia quæſtionis eſt.* At retenta opinione noſtra, quam ſuſtinebimus lib. ſeq. diſp. 34. n. 8. dicenti hunc non teneri ingredi religionem, ſed poſſe conſummare reddendo, dicendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare vt debitum petat. Sicut id poteſt matrimonio ſemel conſummato. Quia ſimiliter tenetur debitum reddere, niſi religionis ingreſſum eligat, ad quem minimè obligatur. Ac proinde verſabitur in magno incontinentiæ periculo, petitione debiti ſibi interdicta. Et ita ſuſtinet Manuel *1. to. ſum. 2. edit. 242. n. 2.* Et ſimiliter poſſet Epiſcopus diſpenſare in hac debiti petitione, aut redditione priori bimeſtri, quo ante conſummationem reddere non tenetur: vel ſi cum ipſe vouens ſit innocens, alter coniux ſit adulter: quamuis enim in his caſibus nec teneatur nec poſſit licitè reddere debitum: cum tamen non teneatur religionem ingredi, quo caſtitatis votum impleat, nec poſſit ad alias nuptias tranſire, in magno incontinentiæ verſabitur periculo. Nec conſuetudo ratione neceſſitatis inducta ad diſpenſandum in hac debiti petitione, reſtringenda eſt, ne in his caſibus ſimilis neceſſitatis poſſit. Idem dicerem, quando hic voto caſtitatis aſtrictus ad matrimonium tranſiret animo ingrediendi religionem. Cum enim is animus non obliget ad ingreſſum, ſed liberum ſit ei matr. inito non ingredi, ſed id conſummare reddendo: (vt probaui l. 1. diſ. 43. n. 9.) eadem ratio militat, vt poſſit cum illo Epiſcopus diſpenſare ad petendum.

Ex his deducitur, minimè neceſſarium eſſe confugere in his euentibus ad habentes ex priuilegio Pontificio facultatem diſpenſandi: quippe ratione dictæ conſuetudinis, id poteſt Epiſcopus præſente Papa: nedum illis, ſicut diſp. 9. n. 27. diximus poſſe parochos ratione conſuetudinis diſpenſare in vna vel altera ieiunij die, etiamſi præſens eſſet Epiſcopus.

Quando autem vota hæc caſtitatis ſunt poſt matrim. emiſſa, qualiter circa ea, ac debiti petitionem, poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſatis diximus tota diſp. præc. An autem poſſit in hac debiti petitione diſpenſare per bullam Cruciatam, dicemus diſp. 15. Et an poſſit per religioſorum priuilegia? dicemus latè diſp. 16. 7

Tandem id monuerim, non poſſe Epiſcopum diſpenſare omnino in voto caſtitatis, cum eo, qui poſt illud matrim. contraxit, ſed tantùm ad petendum debitum: quia neceſſitas matr. iam initi nil aliud poſtulat, nec conſuetudo aliud obtinuit: quare non obſtanti diſpenſatione hic fornicando ſacrilegus erit: & tranſeundo ad aliud matrim. poſt illud diſſolutum: quia non poteſt Epiſcopus in his votis diſpenſare quoad eos effectus. Sic Sot. *4. d. 38. q. 2. a. 1. col. pen. verſ. Reddere etiam,* Gut. & Barth. à Led. *n. 2. alle.* quare ſi hic ſoluto matr. ad aliud tranſeat, noua Epiſcopi diſpenſatione egebit ad petendum debitum: quippe prior diſpenſatio ſicut nec ad aliud matrim. ita nec ad eius vſum extendi potuit. 8

Quæſtio II. An poſſit Epiſcopus ad petendum debitum 9
diſpenſare cum coniuge, cui debiti petitione eſt interdictum, ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge? Quibuſdam placet eam diſpenſationem ſolius eſſe Pontificis. Ducuntur, quod id impedimentum oriatur ex affinitate inter coniuges contracta, in qua ſolus Papa diſpenſat. Secundum quod præceptum abſtinendi tunc à debiti petitione oriatur à iure Pont. *c. Transmiſſa, de eo qui cog. conſ.* & nec ibi nec alibi concedatur Epiſcopo poteſtas in eo diſpenſandi. Ergo Epiſcopus tanquam inferior nequibit in eo diſpenſare. Sic ſuſtinent Cou. *4. decr. 2 p. c. 7. §. 2. n. 6. ad fi.* Matienz. *l. 5. rec. t. 1. rub. gl. 1. n. 103.* Graf. *1. p. dec. l. 2. c, 83. n. 12.* Et dubius manet D. An. *3. p. t. c. 20. §. 8.* idem ſuſtinent quando eſt propriè inceſtus, vt quia coniux iam conſummato matr. habuit rem cum perſona ſui coniugis conſanguinea, niſi id poſſit Epiſc. ratione iuuentutis, Angel. *verb. inceſtus, n. 5.* Sylu. *verb. Luxuria. q. 4. d. 5.* fatentur tamen poſſe, quando non eſt propriè inceſtus. Vt quia copula ante matr. conſummatum habita fuit.

Alij ſuſtinent eandem partem, cum quadam tamen limi- 10
tatione. Dicunt enim non poſſe Epiſcopū diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis, eò quòd non pateat facilis aditus ad Pontificē, ſitque incontinentiæ periculum: quia in hac neceſſitate poteſt Epiſcopus in lege Pontificia diſpenſare. Huius ſent. ſunt Sylu. *ver. Debitum, q. 9. fi.* Margarita *confeſſ. in 6. præcept.*

prac.verſ 11.f.89.Gutier.quaſt.Canon.lib.1.c.23.n.17.Lud. Lop.1.p.inſtr.c.80.col.3.verſ. Sed connumerare, & c.296. ad fin.& 2.p.vbi de mattim.c.vlt.col antepen.verſ. Iam & illam.Et quando copula illa eſt ſceleſtiſſima,vt cum ſocru vel ſorore vxoris, tenent Sot.4.d.37.q.vn.a.3.col.3.verſ. Debet autem.Graſſis 1.p.deciſionum,l.2.c.81.n.3.

12 Quare iuxta hanc ſententiam dicendum eſt,cum hodie poſſit Commiſſarius Cruciatæ in hoc diſpenſare, ſi pateat aditus ad eum, nequibit Epiſcopus (ſicut in ſimili diximus n.3.) Quia iam neceſſitas ceſſat. Et ita ſuſtinet Lud. Lop. 1.p.inſt.cap.80. col.3. verſ. Sed an modo, & verſ.ſeq. Niſi (inquit) commiſſarius nolit abſque compoſitione diſpenſare, quam coniux præ paupertate non eſt ſoluendo:& idem ſuſtinet 2.p.inſtructiory, vbi eum retuli n.præced.Imò hodie retenta hac ſententia ferè nunquam poterit Epiſcopus diſpenſare. Cùm facillimus ad religioſos mendicantes ſit aditus, quos in hoc diſpenſare poſſe dicemus diſp.16.

13 At tanquam multò probabilius eſt tenendum, poſſe ſemper Epiſcopum in hoc diſpenſare. Quia quamuis rigore iuris attento nequeat (vt probant rationes adductæ n.10.) at ratione conſuetudinis iam præſcriptæ id poteſt (vt in ſimili diximus de voto, n.4.) Atque praxis ipſa id teſtatur: paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant. Et ita hanc partem ſuſtinent Palud.4.d.42.q.1.a.3. concl.2. n.28. & conc 3.n.29.D.Ant 3.p.tit.1.c.11.in principio,col.3.verſ. Nota etiam,& c.15.§.3.& c.16.§.4.& c.19.§.3.& dicens fortè id eſſe verum.Sotus 4.d.37.q.vnica art.2.col.4. verſ. Dubium autem,& idem clarè ſignificat lib.1.de iuſt.q.7.a.3. col. 4. dicit enim poſſe Epiſcopum diſpenſare præſertim cum non ſit aditus ad Pontificem,Ledeſ.2.p.4.q.55.art.1. verſ.Sed heſitabis.Verac.1.p.Speculi,a.25.verſ.Dixi etiam. & a.50.ad fin.& 3.p.a.17.fin.Cordub.in ſuo quaſt.l.1.q.12. a.2.d.4.& 5.Palac.4 d.34.diſp.2.col.11.verſ.Et quanquam. Medina 1.2.q.97.a.4.in fine 3.concluſ.Alex.in ſuo Enchir. pracept 6.in 5.ſpecie luxuria,qua eſt inceſtus,in fine.Ouand. 4.d.41.q.vn.prop.13.Pedr.ſum.prac.6.§.19.Toledo l.5.ſum. c.12.n.6.Enriq.lib.11.de matrim.c.15.n.11.fine.Emman.Sa ſum.verb.Debitum,n.13.Valentia 4.p.diſp.10. q.5. punct.5. fine.Petr.de Ledeſm.de matr.q.58.a.4.dub.2. verſ.in huius rei explicationē Batt.à Ledeſm.de matr.dub.41. col.3. poſt 2.concl.Manuel 1.tom.ſum.in 2.edit.c.243.n.12.& in bulla Cruciata,§.13.n.7.& addit. ad eundem §.13. n.17.Viuald. cand.ſacr.1 p.vbi de matr.n.210.Sorbus in compend.priuil. mendicant.verb. Abſolutio quoad ſeculares 2.in reſolutionib. quas ibi ponit. verſ. Tertiò aduertendum eſt, f.75 Vega 2. to.ſum.c.5 caſu 1.fine.Cenedo ſum.Sacr. vbi de matr. c.6. in impedimento affinitatis,n.45.Et ex iuriſperitis,Sylu.ver. Matrimonium 8.q.15.dict.7.Armilla verb.Diſpēſare, n.18. Gaëta c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.408. & 502. Ant.Cucus l.6.inſtit.maiorum.tit.11.n.124.Gallego de cognat. ſpirituali, c.19.n.14.Hugolinus de matrim.c.20.fine. Et hoc eſt verum, quamuis affinitas illa contrahatur ante matrimonium conſummatum.Sic docent Palud d.q.1.a.3.n.29. D. Ant.3.p.tit.1.c.11.in principio,col.3.verſ.Nota etiam.Sot. dicens fortè ita eſſe 4.diſt.37.q.vn.a.3.col.4. verſ.Dubium autem.Sylu.Alex.Barth.à Ledeſma proximè allegati.

14 Hinc deducitur, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare, quamuis ad quoſcumque potentes diſpenſare ſit facillimus aditus. Quod hæc poteſtas quamuis ordinem duxerit ex neceſſitate medendi periculo incontinentiæ coniugum, at iam ea poteſtas ex conſuetudine præſcripta conuenit abſolutè Epiſcopis,vt n.præced.probauimus.

15 Quæſtio vltima. An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum coniuge ad petendum debitum,qui cum ſuo coniuge contraxit cognationem ſpiritualem? Quamuis neminem viderim, qui id neget:at videntur poſſe eſſe opiniones eædem,quæ n.10. & 11. relatæ ſunt circa affinitatis impedimentum, quod impedimentum quoque hoc ex iure Pontificio habeatur cap. 1. de cognat. ſpirit. niſi dicamus ideo neminem contrarium dixiſſe:quia eſt valde dubium an cognatio ſpiritualis ſuperueniens matrimonio, impediat debiti petitionem.Verum ſuppoſito impedire, dicendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod id conſuetudine præſcripta obtentum ſit. Atque ita docent Palud. dicens fortè ita eſſe 4.d.42.q.1.concl.1.n.6.D.Ant.3.p. tit.1. cap.15.§.3.Ledeſ.2.p.4.q.85.a.2.fine.Veracruz 1.p.Speculi,a.57.verſic.Sed contra iſtam.Valentia 4. p.2. punct.2. ad finem,& diſp.10.quaſt.5.fine.Emm.Sa ſumm.verb.Matrimonium,vbi de impedimentis dirimen.n.5. verſ.Si pater, Batt.à Ledeſ.de matr dub.44.col.3 verſ.de vſu vero. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.85.col.2.verſ.Praterea ſi coniux,Graſſis 1.p.deciſionum,lib.2.c.83.n.12. Manuel addit. ad bullam, §.13.n.17.Et ex iuriſperitis, Roſella verb.Impedimentum, imped.6.n.6.Angel.verb.Matrimonium 3. impedimento 7. initio.Syluest.verb.Matrimonium 6.q.7.d.2.fine.Nau.ſum. Latina c.16.n.54.verſ.Interrogatus autem.Gaëta c.Ad limina 30.q.1.§.4.n. 379.fine. Gallego de cogn.ſpirit. c.19. n.13.Matien.l.5 recop.tit.1.rubr gloſſa 1.n.143. & omnes quos viderim.

Quid autem poſſit commiſſarius Cruciatæ circa diſpenſationem ad petendum debitum cum hoc duplici impedimento, dicemus diſp. 15. & quid religioſi circa hoc per ſua priuilegia, dicemus diſp.16. 16

DISPVTATIO XIII.

An in impedimento matrimonij, quod reſultat ex iuramentis caſtitatis & religionis, ſiue abſolutis, ſiue pœnalibus, ſiue conditionalibus, poſſit Epiſcopus diſpenſare?

SVMMARIVM.

An in his iuramentis, quando ſunt conditionalia vel pœnalia, poſsit Epiſcopus diſpenſare, 1.

Quando ſunt abſoluta: refertur duplex ſententia, 2. & 3.

Explicatur an iuramenta hac ſemper contineant votum implicitum, n. 4.

Proponit ſententia Authoris poteſtatem Epiſcopis in his iuramentis, 5.

An conceſsis in aliquo priuilegio omnibus iuramentis, qua non ſunt in tertij praiudicium, & omnibus votis prater caſtitatis & religionis, cenſeantur quoque reſeruata iuramenta caſtitatis & religionis, 6.

Quid ſi nulla reſeruatio votorum fieret, ſed omnia vota ac iuramenta qua non ſunt in tertij praiudicium concederentur: an cenſerentur adhuc reſeruata iuramenta religionis & caſtitatis, 7.

Satisfit argumentis, 8.

QVando hæc iuramenta caſtitatis & religionis ſunt pœnalia vel conditionalia,idem prorſus ſentiendum eſt de illis, quod de votis ſimilibus diximus diſp.10. n.8. & 13.Quia eadem eſt ratio.Et qui poteſt in votis diſpenſare,poteſt quoque in iuramentis factis ipſi Deo,quæ inſtar votorum ſunt,vt probaui diſp.n.18. 1

Tota autem difficultas eo pertinet,an in his iuramentis abſolutis poſſit Epiſcopus diſpenſare: an potius cenſeantur Pontifici reſeruata, ac vota earundem rerum? Duplex eſt ſententia. Prior affirmat ea iuramenta Pontifici reſeruati, ſicut & ſimilia vota.Ducitur, quod iuramentum factum Deo includat votum, (vt bene docent Sotus lib.8. de iuſt.quaſt.art.9.in ſolutione ad 2.in fine.Nau.ſum.Latina c. 27. n. 275. verſ.16.) Quod inde conſtat, nam iurans Petro ſe daturum ei nummos, id promittit Petro confirmans promiſſionem teſtimonio diuini nominis. Ergo iurans Deo ſe reſeruaturum caſtitatem, vel ingreſſurum religionem, id promittit Deo, iuramentóque firmat. Et proinde vbi eſt votum, vtpote quod nil aliud eſt, quàm promiſſio facta Deo. Reſeruatis ergo votis caſtitatis ac religionis, cenſentur à fortiori reſeruata ſimilia iuramenta. Et confirmatur ex doctrina D.Thom. 2. 2.q. 89. artic. 1. in fine corporis, vbi omne iuramentum diuidit in aſſertorium & promiſſorium, dicens, eſſe aſſertorium, quando inducitur ad confirmandum aliquid præſens aut præteritum: promiſſorium autem, quando ad confirmandum aliquid futurum. 2. quia ex eo iuramento acquiritur Deo tanquam vero creditori,ab ipſoque acceptatus obligatio faciendi aliquid in eius obſequium. Ergo 2

eſt promiſſio perfecta : & cùm Deo facta ſit, erit votum. Tandem quia ſi quis homini promittat ſe ingreſſurum religionem, nequit homo ille remittere : quaſi promiſſio non homini, ſed Deo facta ſit. Sic tenent Caiet. 2. 2. q. 89. *art. 9. paulò poſt pr.* Sot. *l. 8. de iuſt. q. 1. art. 9. fine corporis,* Alcozer. *lib. de ludo, c. 13. concl. 9. in ſum. c. 16. fol. 58. verb. La primera* Stunica *q. 5. de voto, n. 42. & q. 6. fine,* Manuel 2. *to. ſum. c.* 100. *n.* 3. Toledo *ſum. c. 23. n. 2.* Azor. *lib. 11. inſtit moral. c. 10. q.* 3. Aragon. 2. 2. *q.* 89. *art. 12. col. 6. d. 1. & q. 89. art. 9. col. 3. d. 4.* Valentia 2. 2. *diſp. 6. q. 7. punct 4. col. 5. verſ. Et notandum eſt.*

3 Poſterior ſent. docet huiuſmodi iuramenta non eſſe Pontifici reſeruata. Ducitur, quia nunquam in facultate conceſſa circa relaxanda aut commutanda iuramenta, excipiuntur hæc, ſed ſola quæ in tertij præiudiciũ vergunt. Nec ex votorum reſeruatione deducitur ſufficienter reſeruatio iuramenta circa eandem materiam. Cùm enim votum ſit fortius vinculum iuramento, teſte D. Tho. 2. 2. *q. 89. a. 8.* quem plerique ſequuntur, deducitur argumentum negatiuè a maiori ad minus. Vt non poteſt Epiſcopus in maiori vinculo diſpenſare : Ergo nec in minori. Quod omni prorſus vi deſtitutũ eſt. Sic tenent Tab. *in ſu. nouiori, verb. Iurare, q. 20. n. 21. ad fin.* Nau. *l. 2. conſ. tit. de iureiurando, in priori edit. conſ. 3. n. 4. & 5. in poſteriori, conſil. 1. n. 4. & 5.* & aliqui neoterici doctiſſimi.

4 Sed vt meam ſent. explicem, ſuppono iuramentum factum Deo de re aliqua eius honorem concernenti, regulariter continere promiſſionem factam Deo, ac ſubinde votum, quod probant argum. n. 2. adducta. At poſſunt aliquando hæc iuramenta fieri, ita vt nullam promiſſionem Deo factam includant: ſed mera ſint iuramenta. Quia ſcilicet, iurans intentione caruit promittendi ac offerendi aliquid Deo, ſed ſolùm per iuramentum quaſi aſſertorium, id ſe facturum affirmauit, vt bene docet Lud. Lud. *2. p. inſtruct.* vbi de clauibus *cap. 9. col. 6.* & melius Valent. 2. 2. *diſp. 6. q 7. punct. 2 paulò poſt principium,* vbi ait, ſicut enunciatio de futuro poteſt eſſe coniuncta, & cum nudo propoſito faciendi id, quod quis dicit ſe facturum : & etiam cum promiſſione faciendi id, ita quoque iuramentum poſſe induci, vel ad confirmandum nudum propoſitum, vel ad promiſſionem confirmandam : communiter tamen induci ad promiſſionem confirmandum, & ſic dici promiſſorium. Quare id iuramentum dicetur promiſſorium imperfectè, & ſecundum quid, vt diſtinguitur contra merè aſſertorium : quod propriè eſt de præterito aut præſenti. Nec tunc iurans obligatur Deo tanquam creditori acceptanti materiam illam, vt rem ſibi promiſſam, ſed vt teſti exigenti veritatem ſui teſtimonij : deficit autem à vera promiſſione, eo quod non ſit obligatio pacto firmata. Exemplum huius eſto, quando quis non reſpiciendo Deum, quaſi aliquid volens illi offerre in ſuum obſequium, ſed ſolùm eum afferre in teſtem, ſe ad aliquid faciendum iureiurando aſtringit. Veluti contingit in eo, qui non impulſus Deo obſequendi deſiderio, ſed quaſi deſperans quod videat à ſe ignominioſam aut pauperem vitam in ſæculo ducendam : quia cathedram aut beneficium, cui ſe oppoſuerat, amiſit: vel aliud dedecus paſſus eſt, iurat fore vt ingrediatur religionem : vel quando ita percitus erga patrem, id illi iurat. Et quamuis hoc in voto religionis frequentius accidat: poteſt tamen in voto caſtitatis quandoque contingere. Vt ſi quis mirum in modum conſequendi alicuius matrimonij auidus, ſpe eius obtinendi amiſſa iuret ſe caſtitatem ſeruaturum, non intendens eam Deo in eius famulatum dicare, ſed præ rabie ac indignatione, eo quod coniugium intentum votis ſuis non reſponderit. Sed obiicies idem quoque poſſe contingere in promiſſione per modum voti facta. Vt ſi in eiſdem exemplis quis ſic diceret : Promitto Deo religionem. Sed reſpondeo eſſe apertam differentiam. Quod in hoc exemplo adſit expreſſis verbis facta Deo promiſſio : nec Deus alio modo adducatur, quàm vt verus creditor promiſſionis ſibi factæ. At in illis exemplis nulla expreſſa promiſſio adeſt, nec animus promittendi, ſed ſolum adducendi Dei in teſtem illius aſſertionis de futuro, quæ quodammodo & imperfectè eſt promiſſio.

Hinc deducitur ſolutio quæſtionis propoſitæ. Quippe 5 exiſtimo priorem ſententiam n. 2. relatam veram eſſe regulariter, & in plurimum. Quia regulariter ea iuramenta votum continent : & ita fortius vinculum, quam ſolum votum. At poſterior ſententia n. 3. relata, eſt vera in caſu raro, quem num. præced. explicui, quando id iuramentum non includit in ſe votum. Quod tunc ſit minus vinculum quàm votum, ac proinde non probatur eius reſeruatio ex reſeruatione voti eiuſdem materiæ, vt bene probauit poſterior ſententia.

Secundò deducitur, quoties priuilegium concedat re- 6 laxari, aut commutari omnia iuramenta in tertij damnum non cedentia, & omnia vota præter caſtitatis & religionis, cenſeri ſub ea votorum reſeruatione reſeruari quoque eiuſdem materiæ iuramenta, quoties hæc promiſſionem continent : ſecus vbi ea vacant. Et ita conciliantur diuerſæ ſententiæ, quæ inter viros doctos noſtræ Soc. circa hoc extitere, quibuſdam reſeruari aſſerentibus, aliis verò negantibus.

Tertiò deducitur, quamuis in bulla concederentur 7 omnia vota & iuramenta, quæ non ſunt in tertij præiudicium, nulla votorum reſeruatione facta, cenſeri adhuc reſeruata iuramenta caſtitatis ac religionis, in quibus promiſſio continetur: ſecus quando non continetur. Quia in nulla generali conceſſione cenſentur conceſſa vota religionis & caſtitatis, niſi exprimantur (vt diximus diſp. 9. num. 2.) Quare à fortiori nec iuramenta earundem rerum promiſſionem continentia cenſebuntur conceſſa.

Ad argum. num. 2. propoſita quatenus militant contra 8 noſtram ſententiam reſp. Ad 1. dic. id concludere, iuramentum illud caſtitatis, emiſſum in Dei honorem includere votum, & ita reſeruari Pontifici. Quod nos n. 5. faſſi ſumus. Ad confirm. dic eam probare, omne iuramentum de futuro eſſe promiſſorium ſaltem impefectè, vt diſtinguitur contra aſſertorium, quod num. 4. conceſſimus. Ad 2. conſtat ex dictis n. 4. vbi quando id ſit verum, explicuimus. Ad vltimum fateor hominem non poſſe relaxare, eò quòd promiſſio illa non cedat in eius fauorem : non autem quod ſemper includatur promiſſio facta Deo. Ad argum. num. 3. adductum quatenus etiam aduerſatur noſtræ ſententiæ mediæ, conſtat ex dictis num. 4. & 5. vbi explicuimus quando iuramentum ſit minus, & quando fortius voto.

DISPVTATIO XIV.

An Epiſcopis diſpenſantibus integrum ſit aliquam mulctam pecuniariam imponere : atque poſſint diſpenſare, licet impetrans prius adierit Pontificem ſiue hic conceſſerit, ſiue denegarit : ſiue non adierit, at nouit Epiſcopus Pontificem denegare ?

SVMMARIVM.

Quando diſpenſant in votis, vel ſua lege, poſſunt imponere mulctam pecuniariam, 1.
Quid, quando diſpenſant in lege ſuperioris, 2.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto ſibi conceſſo, quando prius aditus eſt Pontifex, ac conceſſit diſpenſationem, 3.
Quid, ſi iam virtute eius commiſsionis ordinarius vel confeſſor diſpenſaſſet, 4.
Quid, quando Pontifex in eo caſu denegauit huic diſpenſationem, vel nouit Epiſcopus, ſolere denegare, 5.
Quid in hoc caſu, quando Pontificio decreto eſſet commiſſa diſpenſatio in perpetuum dignitati Epiſcopali : vel tacita eſſet commiſſio ratione vrgentis neceſsitatis, 6.
Quid, quando confeſſor virtute bullæ, aut priuilegij religionis poteſt diſpenſare, 7.
Quid ſi Epiſcopus vel conceſſor negauit remittens ad Papam, 8.
An tunc dicatur caſus occultus, 9.

Dvo

1 DVo petit diſpenſatio præſens. Prius eſt, de poteſtate Epiſcopi ad imponendam aliquam mulctam iis cum quibus diſpenſat per modum partialis cuiuſdam diſpenſationis commutationi admixtæ. Poſterius de facultate eiuſdem diſpenſandum, quando prius eſt aditus Pontifex. Circa prius, manifeſtum eſt, id poſſe, quoties diſpenſat in voto: imò omnes fatentur ſanum eſſe conſilium non omnino diſpenſare, ſed aliquam commutationem admiſcere. Idemque poſſe quoties in ſua lege diſpenſat, nemo meritò dubitare poteſt: quod cum ea lex à ſua voluntate proficiſcatur, vimque obligandi habeat, poteſt ex iuſta cauſa in eo diſpenſare, partim relaxando, & partim in aliquã eleemoſynam commutando. Sicut poteſt Pontifex, & quotidie facit circa ſuas leges.

2 Sed difficultas eſt, an id ei liceat, dum in lege ſuperioris in caſu ſibi promiſſo diſpenſat? vt in ieiunio, obſeruatione feſtorum. De qua re egi lib. 3. diſp. 10. à n. 8. vbi id negaui, illud admittens in voto. Et nunc in eadem ſent. perſiſto: quia rationes quibus id probaui ſunt vrgentes. At non ſunt damnandi iudices Eccleſiaſtici hanc mulctam per modum cuiuſdam commutationis imponentes: quia innituntur ſententiæ probabili grauiſſimorum Auctorum. Et rationibus ibi à me adductis poteſt reſponderi, hoc poſſe ex tacita commiſſione. Nam eo ipſo quod Epiſcopis tanquam ordinariis ea commiſſio demandatur, aut expreſſè aut tacitè ratione vrgentis neceſſitatis, cenſetur commiſſum vel vt integrè diſpenſent, vel aliqua cõmutatione admixta. Et ita hanc partem ſuſtinent dicentes, caſu quo poteſt Epiſcopus in ieiunio diſpenſare, poſſe cum illud commutare in aliud opus pium, partim diſpenſando, Innoc. *c. 1. n. 2. de obſeru. ieiun.* & *ibi* Henric. *n. 2.* Hoſt. *rubr. eod. t. n. 9.* vbi Ioan. And. *n. 3.* Ant. *n. 5.* Card. *n. 3. q. 5.* Abb. *n. 9.* Anch. *n. 8.* Palud. *4. d. 15. q. 4. a. 1. nu. 15.* D. Anton. *2. p. t. 6. c. 2. §. 3.* Caiet. *1. 2. q. 97. a. 4. ad fin. & ſum. verb. Ieiunium c. 3. ad fin.* vbi Roſell. *n. 25.* Angel. *n. 20.* Sylu. *q. 7. d. 2. n. 15.* Armill. *n. 6.* Tabiena *q. 14. n. 15.* Nau. *ſum. c. 21. biſp. n. 21.* Latina *n. 22* Angl. *flor. 1. p.* vbi de ieiunio, *q. 5. diff. 3.* Azor. *l. 7. inſt. mor. c. 29. q. 5.* Vega *1. tom. ſum. c. 14. caſu 36.* Non tamen hoc ita accipiendum eſt, ac quando Epiſcopus in voto: quippe in hoc poteſt partim commutando diſpenſare, licet cauſa omnino diſpenſandi non adſit. Quia idem vinculum voti manet ſuper materia loco prioris ſubrogata: ac vinculum id voti poteſt abſque eius iniuria omnino commutari. At in lege ſuperioris non poteſt diſpenſare, admixta commutatione, quando conſtat non adeſſe cauſam iuſtam ad plenè diſpenſandum: quod tunc omnino relaxetur ea lex, non enim eadem lex poteſt in aliam materiam transferri, niſi per legiſlatorem. Nec datur inferioribus in ea diſpenſandi facultas, niſi quando neceſſitas cauſæ vrget: quod minimè euenit, quoties conſtat non eſſe cauſam omnino diſpenſandi iuſtam. Dixi quoties conſtat, nam in dubio fatentur omnes poſſe plenè diſpenſare: imò in hoc caſu eſt opus diſpenſatione. Nam vbi cauſa à præcepto excuſans conſtat, ea non eſt opus.

3 Circa poſterius quæſitum, ratio dubitandi poteſt eſſe, quod ea diſpenſatione ſemel petita à ſuperiori, videtur iam in ea cauſa per ſuperiorem præuentum, & ſic nil poſſe circa illam inferiorem. Prima tamen concluſio ſit. Quando Epiſcopus poteſt iure ordinario in aliqua re diſpenſare, vt in voto pœnali caſtitatis, vel non nubendi, quamuis obtenta ſit à Pontifice commiſſio facta ordinario, vel confeſſori, vt diſpenſet, poteſt vouens ei renunciare, & adire Epiſcopum, vt poteſtate ſua ordinaria diſpenſet: quia cum ea commiſſio ſit ob vouentis gratiam ac fauorem conceſſa, non debet in eius damnum retorqueri. *Regula. Quod ob gratiam, de reg. iuris, in 6. l. Quod fauore, C. de legib.* Nec ob id interdicitur impetranti poſſe fauore ſibi conceſſo cedere. Item, quia adire Principem ad petendam rem aliquam, nullum præuentionis effectum operatur, ne liceat poſtea id ab inferiori petere, *l. 1. & toto t. C. quando libellus, & ibi DD.* Atque ita generaliter etiam in reſcriptis iuſtitiæ tradit Nau. *l. 1. conſ. in 2. edit. t. de offic. del conſ. 1. n. 1.* An verò teneatur facere mentionem prioris diſpenſationis, dicam n. ſeq.

II. Concluſio. Idem credo, quamuis iam virtute eius 4 commiſſionis ordinarius vel confeſſarius in eo voto diſpenſaſſet, partim commutando, iuxta Pontificis præſcriptum. Poſſet enim hic vel ab ordinario petere, vt auctoritate ordinaria in ea commutatione diſpenſet: iuxta dicta diſputat. 9. numer. 20. etiam quando votum commutatum erat ex reſeruatis, nedum quando non eſt ex illis, vt hic contingit, vel poteſt etiam eligere redire ad priorem voti obligationem (vt diximus diſputat. 9. num. 21.) & petere ab ordinario, vt diſpenſet in illo auctoritate ſua ordinaria. Quia tunc eſt nouum votum omnino. At in nouo voto tunc emiſſo manifeſtum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare, nec opus eſſe mentionem prioris diſpenſationis limitatæ facere per Pontificem: cum ſint circa diuerſa. Quia prius votum circa illam materiam caſtitatis iam prorſus extinctum eſt: quod ſi dicas non eſſe omnino diuerſum votum. Quia alias non liceret ad prius votum redire, cum id in melius commutatum eſt, (cuius contrarium diximus diſp 9 num. 21.) Reſpondeo dupliciter poſſe hunc eligere redire ad prius votum: primo modo tanquam ad votum primæuum, vtendo priuilegio & libertate conceſſa omnibus, quibus vota commutantur etiam in melius, & tunc non eſt diuerſum votum, ſed prius, quòd non omnino extinctum erat, ſed dependenter ab electione vouentis redeundi ad illud, vel implendi materiam in quam commutatum eſt. 2. modo poteſt redire, non tanquam ad primæuum votum, vtendo eo priuilegio: ſed materiam in quam illud commutatum eſt, quam multo minorem conſtat eſſe, vtpote cui diſpenſatio admixta eſt, iterum commutando in prius illud votum, quaſi de nouo illud emittendo, quod propria auctoritate à quocumque vouenti poſſe ſemper fieri fatentur omnes. Et tunc eſt omnino aliud votum: ac proinde non erit neceſſaria mentio prioris diſpenſationis cum limitatione conceſſæ. Imò quamuis priori modo redeat, & ſit idem votum: & in caſu præcedentis concluſionis, in quo votum non erat extinctum, cum nondum expedita eſſet per ordinarium vel confeſſorem diſpenſatio, exiſtimo non eſſe neceſſariam mentionem prioris diſpenſationis cum limitatione commutationis conſuetæ factæ per Pontificem de ſtylo curiæ, propter illa, quæ trademus diſp. 22 n. 10. & 11.

III. Concluſio: quando pontifex de eo caſu conſultus 5 denegauit diſpenſationem, iudicans non adeſſe cauſam, credo niſi noua cauſa proponatur, non poſſe Epiſcopum. Quia eo ipſo quod Pontifex denegauit, videtur facultatem auferre inferioribus cum illo ſingulari diſpenſandi, niſi ex noua cauſa emergenti. At ſecus eſſet, vbi huic ſingulari non denegaſſet: at conſtat ſolitum eſſe Pontificem aliis denegare ob eas cauſas diſpenſationem, reputando eas non eſſe iuſtas. Tunc enim poſſet Epiſc. cum illo, cui denegata non eſt, iudicans eas eſſe cauſas iuſtas, diſpenſare. Quia cum iure ordinario ſibi ea diſpenſatio competat, non aſtringitur ad diſpenſandum ex iis ſolis cauſis, quibus Pontif. exiſtentibus vult diſpenſare. Nec Pontificem denegaſſe aliis ex ea cauſa diſpenſationem, ligat ordinariam Epiſcopi facultatem, ne valeat diſpenſare cum hoc, cui Pontifex non denegauit.

IV. Concluſio: quando Epiſcopi diſpenſant ex com- 6 miſſione expreſſa annexa perpetuò dignitati, vt contingit in caſibus Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c. 6.* non aſtringitur ad diſpenſandum ex ſolis cauſis, ex quibus ſolet Pontifex diſpenſare: quare licèt norit Papam nolle diſpenſare ex aliquibus cauſis, & aliis denegaſſe, poteſt cum hoc, cui non denegauit, diſpenſare ex iis cauſis, ſi eas iuſtas iudicat, vt num. præced. dicebamus, quando diſpenſat poteſtate ordinaria: quod hæc tanquam iure conceſſa, ac dignitati perpetuò annexa, ſit ordinaria (vt probaui lib. 2. diſp. 40. 14.) Imò idem cenſerem, quando ex commiſſione

ne ſpeciali Pontificia diſpenſaret. Cùm enim Pontifex nõ aſſignet cauſas, ex quibus commmiſſarius diſpenſet, ſolùm aſtringit illum, vt ex iuſta cauſa diſpenſet, eius prudentiæ committens diſcernere, quæ ſit iuſta cauſa. Exemplum huius n. ſeq. proponam. Secus eſſet quando ex ſola epicheia diſpenſat Epiſcopus, vt in caſu neceſſitatis ratione periculi in mora. Cùm enim tunc ex ſola præſumpta Pontificis voluntate diſpenſet, vbi de contraria voluntate conſtat, ceſſat præſumptio cui epicheia innititur. At poſſet vtique quando Papa aliquando concederet, licèt aliquando neget. Quia tunc non eſt contraria voluntas.

7 V. Concluſio. Sicut diximus num. 3. & 4. poſſe eum, qui impetrarit diſpenſationem à Pontifice voti in quo poterat Epiſcopus ad ipſum confugere, vt diſpenſet: ſic dicendum eſt poſſe confugere ad potentem ex priuilegio. V. g. fuit votum pœnale caſtitatis vel religionis, poterat confeſſarius per bullam Cruciatam commutare: (vt diſp. ſeq. tradem us) poſſunt etiam religioſi id commutare, atque in eo diſpenſare virtute ſuorum priuilegiorum: (vt dicemus diſp. 16.) dico non obſtare huic facultati impetratam eſſe à Pontifice commiſſionem diſpenſandi factam ordinario vel confeſſori. Quia adiiſſe ſuperiorem, nullum præuentionis effectum operatur: & commiſſo fauore huius facta non debent in eius damnum retorqueri, (vt hæc num. 2. probauimus.) Nec iam ordinarium vel confeſſorem virtute commiſſionis diſpenſaſſe obſtat, quin poſſit hic adire habentem priuilegium diſpenſandi, aut vti priuilegio Cruciatæ, redeundo ad priorem voti obligationem, (vt dicebamus n. 4.) & ſic tanquam noui voti poſſit diſpenſationem aut commutationem impetrare, non facta prioris mentione. Ob rationem quam eo num. 4. tradidimus. Et quamuis Pontifex ſemper huiuſmodi vota commutet in menſtruas confeſſiones, & certa pœnitentiæ opera: & ſolum quando adeſt incontinentiæ periculum, non impedit commutationem fieri per bullam in ſubſidium belli: prout ipſa concedit: & per priuilegia religionis, in quæcumque opera pia, vt ea expreſsè concedunt: & virtute horum diſpenſari ex aliis cauſis iuſtis, quamuis non adiit incontinentiæ periculum: dummodo huic ſingulari non ſit denegata diſpenſatio à Pontifice, vel eius pœnitentiario, vt num. præced. iuncto n. 5. probauimus.

8 Tandem duæ difficultates diſſoluendæ ſuperſunt. Prior eſt, an ſi quiſpiam diſpenſationem petiit ab Epiſcopo, in caſu in quo poterat, vel à religioſo virtute priuilegiorum, vel commutationem virtute bullæ, qui noluere, ſed remiſere illum ad Pontificem, an poſtquam hic ſe præſentauit Pontifici petens ab eo diſpenſationem, poſſint ſicut prius poterant Epiſcopus, religioſi, vel confeſſor? Et videtur eos non poſſe. Quod iam deſinant eſſe iudices, ex quo cauſam, ad ſuperiorẽ remiſere, vt habetur *c. Licèt, de offic. legati.* & tradunt *ibi gloſſ. verb. Tranſtulerat, & ibi* Ant. *n.* 8. Abbas *n.* 3. Anch. *n.* 2. Imola *fine.* & tradunt adeò hoc eſſe verum, vt nec ex partium conſenſu poſſit ea cauſa ſemel iam ſuperiori præſentata, ad priorem iudicem redire. At dicendum eſt poſſe, quamuis iam Pontifex commiſiſſet diſpenſationem ordinario vel confeſsori, & hi iam illam expediiſsent, (prout num. 3. 4 & præcedenti, explicuimus.) Quia textus *dict. c. Licet*, & doctrina auctorum ibi allegata, intelligitur in iuriſdictione contentioſa, de qua is textus loquitur. Qualis non eſt iuriſdictio diſpenſandi.

9 Poſterior difficultas eſt. An ſi impedimentum erat occultum, in quo ſolum poterat Epiſcopus diſpenſare quãdiu occultum eſt, vt ſunt caſus conceſſi in Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6. in quibus conceditur facultas Epiſcopo, quamdiu occulti ſunt, nec ad forum contentioſum deducti, poſſit Epiſcopus, licèt initio noluerit, ſed remiſerit cauſam ad Pontificem, cui ille ſe præſentauit? Videtur non poſſe. Quia iam deducta res illa eſt ad Pontificis forum. Sed dicendum eſt poſse, quod verbum, Forum, idem ſit quod iudicium, ſiue locus vbi iudicatur, *cap. Forum, de verb. ſign.* Et licèt ea dictio ſolum poſita poſſet aliquam dubitandi anſam præbere: eam tamen prorſus aufert dictio, contentioſum, illi adiuncta. Quippe id appellatur quando lis agitatur inter partes coram iudice: vt bene tradit Felin. *c.* 1. *à n.* 39. *de conſtit.*

DISPVTATIO XV.

An per bullam vel iubileum poſſint aliquando commutari vota Religionis & caſtitatis, & alia quæ matr. impediunt, vel diſpenſari poſſit ad petendum debitum cum impedimento voti affinitatis, vel cognationis?

SVMMARIVM.

Quæ vota poſſint per bullam aut iubileum commutari, & an neceſſariò in belli ſubſidium commutanda ſint, n. 1.

Proponuntur argumenta probantia in nullo euentu poſſe hæc vota caſtitatis & religionis per bullam aut iubileum commutari. 2.

Hæc vota tunc cenſentur in bulla vel iubileo reſeruari, quando ſunt Pontifici reſeruata 3.

An poſſint per hæc commutari votum temporale caſtitatis, & caſtitatis coniugalis, non petendi nec reddendi, virginitatis, non nubendi aſſumendi ordinis ſacri, diſiunctiuum caſtitatis vel ordinis, aſſumendi habitum beatarum, ingrediendi ordinem militarem, perſeuerandi in religione & vt differatur votum religionis, 4.

An poſſint commutari per hæc votum ſtrictioris religionis in tranſitum ad laxiorem, 5.

Quid de commutatione earum rerum, in quas Pontifex hæc commutauit, 6

Quid de votis caſtitatis poſt matrimonium emiſſis, 7.

Quid de votis pœnalibus ac conditionalibus caſtitatis & religionis, 8.

Quid de voto caſtitatis, ad petendum debitum, 9.

Quid, quando poteſt Epiſcopus diſpenſare in his votis ratione ſolitæ neceſſitatis, 10.

Quid de iuramentis abſolutis aut pœnalibus, conditionalibúſque caſtitatis & religionis: & quando ſimul concurrunt votum & iuramentum, 11.

An poſſit fieri dicta commutatio, quando prius eſt aditus Pontifex, vt diſpenſet in iis votis, ſiue negarit ſiue conceſſerit: & quamuis confeſſor nolens commutare, remiſerit illum ad Pontificem, cui ſe præſentauit: & quamuis ſciatur Pontificem ex ſola certa cauſa diſpenſare iuncta commutatione in quædam certa opera? Remiſſiue. 12.

Commiſſarius Cruciatæ an diſpenſet ad petendum debitum quando affinitas aut cognatio ſpiritualis ſunt poſt matrim. contracta 13.

An concedente Pontifice facultatem commutandi voti de danda certa eleemoſyna remittentique partem debitæ, nec ſolutæ, ac obliganti ad ſolutionem alterius partis, poſſit pars ſoluenda remitti ex cauſa per Epiſcopum, vel virtute bullæ vel iubilei commutari, & poſſit per hæc commutari pœna pecuniaria iam incurſa ex fractione voti pœnalis, 14.

An tempore iubilei poſſit confeſſor commutare ſic votum: in id commuto ex nunc, in quod vir doctus iudicarit commutandum? & ſi hic frangat votum antequam vir doctus declaret, peccet in illud, 15.

An tranſacto iubileo poſſint commutari vota, quorum quis immemor commutationem non petiit, ſi confeſſor generaliter vota commutarit, 16.

Quid, ſi ea commutatio generalis non facta eſt, 17.

Quid ſi voti memor noluit commutationem petere, 18.

Quid ſi tempore iubilei hic non eſt faſſus, quod non inuenerit in ſe culpam aliquam lethalem, 19.

An ſi intendebat lucrari iubileum, quem poſtea non obtinuit, recidat in excommunicationes reſeruatas, à quibus eſt abſolutus, 20.

An ſi oblitus tunc ſi alicuius, extincta maneat reſeruatio 21.

An reuiuiſcant vota virtute illius commutata, quamuis confeſſor commutarit in ea quæ vir doctus præſcripſerit, 22.

Quid, ſi nulla commutatio facta ſit tempore iubilei, 23.

Quam culpam committat hic non lucrans poſtea iubileum 24.

An commutatio hæc virtute bullæ vel iubilei debeat neceſſariò in confeſſione ſacramentali fieri, 25.

PRæmittenda eſt clauſula bullæ hanc commutationem 1
votorum concedens, & clauſula iubilei. Clauſula bullæ Cruciatæ ſic ſe habet: *Poſſint eligere confeſſorem ex approbatis ab ordinario, & ab eo quocumque peccatorum & cenſurarum, &c. abſolutionẽ recipere: & illis vota omnia, vltra marino, caſtitatis & religionis dũtaxat exceptis, in aliquod ſubſidium huius expeditionis per eundem confeſſorem cõmutari poſſint.* Clauſula verò iubilei pleniſſimi, qui ſolet concedi petitis tribus diebus ieiunij, confeſſione, communione, oratione, & eleemoſyna, ſic ſe habet: *Poſſint approbatos presbyteros eligere, qui eorũ confeſſionibus diligenter auditis licitè*

licitè valeam ipſos à quibuſuis peccatis, criminibus, cenſuris, &c. abſoluere: ac vota quæcunque ab eis emiſſa, caſtitatis religionis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare. Quare conſtat ampliorem eſſe clauſulam iubilei clauſula bullæ. Per hanc enim non conceduntur vota Hieroſolymitanæ peregrinationis & religionis ac caſtitatis, cætera verò reſeruata conceduntur. Nec commutatio in quodcumque opus pium, conceditur, ſed in ſubſidium belli. Per illam verè conceduntur omnia vota, demptis ſolis caſtitatis & religionis: & conceditur commutatio in quodcunque opus pium. Sed circa illam bullæ clauſulam eſt difficultas de quo ſubſidio intelligatur, Viuald. *candelabro Sacr.* 3. *p.c.* 14. *n.* 39. refert Doctorem Deza à Societate Ieſu virum doctiſſimum ſe præſente in prælectionibus publicis Compluti legiſſe, poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium ſpirituale belli, quale ſunt orationes pro felici belli euentu. Quod bulla abſolutè dicat in ſubſidium belli nec minoris efficaciæ ſit ſpirituale, ſed maioris. Et *ipſe* Viuald. dicit hoc eſſe probabile. Idem tenet Llamas *methodo curationis* 3. *p.c.* 4 §. 42. *ad finem*, limitans quando vota ſunt perſonalia, & vouentis ita pauper eſt, vt non ſit ſubſidio temporali erogando. Et Ant. Gom. *in bulla Cruciata, clauſula* 10. *n.* 54. dicit poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium belli, vel aliud opus piũ, ſi vouens pauper ſit. Sed iure optimo hoc reprobat latè Manuel *addit ad Cruciatam*, §. 9. *n.* 109. dicens nomine ſubſidij intelligi temporale. Quod & fatentur omnes DD. ſtatim allegandi: & praxis ipſa ſatis teſtatur. Atque cum bulla orationibus contenta eſt, id expreſſe dicit, vt conſtat ex aliis eiuſdem bullæ clauſulis. At maior difficultas eſt, an tota commutatio debeat eſſe in id belli ſubſidium. Id enim neceſſarium videtur: quia non amplius bulla concedit, quàm in ſubſidium belli commutare. Et ita affirmant Sotus *lib.* 7. *de iuſt. q.* 4. *a.* 3. *ad fin. corporis. verſ. Rurſum circa ead.* Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 12. *col.* 5. *verſ. Et ad argumentũ* Lud. Lop. 2. *inſtr.* vbi de clauibus, *c.* 9. *ad fin.* Et ſunt clarè eiuſdem ſententiæ, alij dicentes hanc commutationem faciendam in temporale belli ſubſidium. Hi ſunt Nau. *ſum. lat. c.* 12. *n.* 80. *verſ. Admonemus inſuper*, Hiſp. *c.* 28. *add. ad n. eundem*, Cordub. *ſum. q.* 149. 150. Angles *Floribus* 2. *p.* vbi de voto, *q. vn. a.* 8. *diffic.* 7. *Garnica in expoſ. bullæ f.* 44. Vega. 2. *to. ſum. c.* 129. *caſu* 106. Manuel *in bulla Cruciat.* §. 9 *n.* 109. *& addit. ad eundẽ* §. *n.* 109. Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. c.* 50. *col.* 3. *verſ. Commutatio voti.* At probabilius mihi eſt poſſe virtute eius bullæ vota commutari, partim temporale belli ſubſidiũ: & partim in alia quæuis pietatis opera. Quod non obſcurè ſignificant verba ipſius bullæ, ibi: *In aliquod ſubſidium huius expeditionis cõmmutari.* Quaſi dicat aliquam cõmutationis partem debere eſſe in eleemoſynam pro belli expeditione. Et hanc eſſe mentem, vel inde colligitur, quòd ſic maior quantitas in id ſubſidium congeretur, quæ Regis Hiſpaniæ bullam impetrantis intentio eſt. Quippe ſi commutatio ſit neceſſariò facienda omnino in id ſubſidium, rari vtentur eo priuilegio: quia vel carebunt pecunia æquali bonitati rei promiſſæ. (Sic enim eſt facienda commutatio cùm nulla concedatur diſpenſandi poteſtas.) Vel nolent tanquam pecuniæ quantitatem contribuere. Et confirmatur, quia hac ratione concelit Pontifex vnà cum bulla Cruciata bullam compoſitionis, contentus minori multò ſumma, quàm reuera eſt debita, vt vel ſic illa remiſſione attracti debitores incertorum contribuant partem in eiuſdẽ belli ſubſidium. Et ideò hanc partem ſuſtinent Enriq. *l.* 7. *de indulg. c.* 30. *n.* 6 Viuald. *candel. Sacr.* 3. *p. c.* 14. *n.* 39. & alij viri doctiſſimi neoterici. Et apertis verbis idem ſentit Azor. *l.* 11. *inſt. moral. c.* 18. *q.* 9. *fine.* quærens enim quid facturus ſit pauper carens pecuniis ad bullæ commutationem, reſpondet oportere, vt det eleemoſynam exiguam paupertati parem. At ſi neceſſariò eſſet commutatio facienda omnino in hanc eleemoſynam, non poſſet hic gaudere eo bullæ priuilegio: ſicut nec poteſt bulla frui, ſi careant nũmis neceſſariis ad eam accipiendam. Non tamen exiſtimo ſufficere minimam pecuniæ quantitatem, facta reliqua commutatione in opera pia. Quia videtur id intentioni bullæ aduerſari, quæ potiùs ſpectauit commutationem in id belli ſubſidium: ſed eam prudentis confeſſoris arbitrio libertandam inſpectis grauitate voti commutandi ac facultatibus vouentis. Et has potius attendendas credo, vt expreſsè ſignificat Azor in verbis ex ipſo proximè citatis. Quia mens Pontificis eſt, vt omnes accipientes bullam eo priuilegio frui poſſint, contributa aliqua eleemoſyna paupertati pari: vt vel ſic copioſior ex multis eleemoſynis, quibuſdam minutis, aliis verò groſſioribus, in belli expeditionem cogatur.

Hoc præmiſſo videtur in nullo euentu vota pertinen- 2
tia ad caſtitatem & religionem, quamuis à vera perfectione deficiant, & ideò Epiſcopi diſpenſationi ſubdantur, poſſe commutari virtute bullæ vel iubilei. Quod ideò poſſit Epiſcopus in illis diſpenſare, quia ſecluſa reſeruatione poterat iure communi attento, & ideò reſeruatio, tanquam ius eius auferens ſit odioſa ac reſtringenda, (vt diximus diſp. 9. n. 3. & 5.) Quæ ratio nullatenus militat in his priuilegiis, nam iis ſecluſis commutaturus nil poterat: atque priuilegia hæc nil circa ea vota conceduntur: imò expreſsè illa excipiuntur in eis. Non ergo eſt cur dicamus eam exceptionem reſtringendam eſſe ad vota abſoluta, & omnino perfecta caſtitatis ac religionis. Et confir: quia priuilegia hæc bullæ & iubilei ſunt tanquam odioſa ſtrictè intelligenda, (vt probaui diſp. 2. n. 7.) At maxima eſſet hæc extenſio.

Verùm quamuis hæ rationes non modicum vrgeant, 3
dicendum eſt poſſe virtute bullæ vel iubilei hæc vota cõmutari, quoties ita à vera votorum caſtitatis ac religionis perfectione deficiunt, vt poſſit in eis Epiſcopus diſpenſare. Quia aperta Pontificis mens eſt, in ea exceptione vota hæc reſeruare, in ſolo caſu, in quo Pontifici reſeruantur. Et ita praxis explicuit, & conſtabit ex corollariis ſtatim inferendis. At quando de concedentis mente conſtat, extendenda eſt diſpenſatio quantumuis odioſa ad eos caſus, (vt dixi diſp. 1. n. 11.) Et confirm. quia hæc vota non ſunt in iure reſeruata, ſed eorum reſeruatio inde deducitur, quòd in his priuilegiis, ac ſimilibus concedentibus commutationem aut diſpenſationem votorum, ſemper hæc vota excipiantur, (vt diximus diſp. 6. n. 1.) Ergo eo modo, quo in his priuilegiis excipiuntur, ſunt reſeruata Papæ, nec poteſt in eis Epiſcopus diſpenſare. Signum ergo apertum eſt, per hanc exceptionem non excludi ea vota, quoties non cenſentur Papæ reſeruata.

Hinc deducitur poſſe per bullam vel iubileum com- 4
mutari votum temporale caſtitatis, vt ad annum vel aliud tempus limitatum. Et docent loquentes de bulla. Enriq. *lib.* 7. *de indulg. c.* 30. *n.* 6. Vega 2. *to. ſum c.* 129. *caſu* 34. Manuel *in bulla Cruciata*, §. 9. *n.* 120. Et ſimiliter votum caſtitatis coniugalis. Et votum non petendi debiti, etiam ex alterius coniugis licentia facti: imò quando vterque coniux communi conſenſu voueret nec petere nec reddere. Et loquentes de voto non petendi, & per bullam, docet Manuel 2. *t. ſum c.* 90. *n.* 3. Et votum virginitatis ſeruandæ, quando conſtaret non eſſe caſtitatis, ſed ſolius integritatis corporis ſeruandæ. Similiter votum non nubendi. Et docent Enriq. *de indulg. c.* 30. *n.* 6. Manuel. 3. *to. ſum. c.* 96. *n.* 2. *&* 5. *& in bull. Cruc.* §. 9. *n.* 121. Lud. Lop. 2. *p. inſt.* vbi de clauibus, *c.* 9. *col.* 10. *verſ. Adde quod*, Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 3. *col.* 18. *verſ. Sed dubitabit aliquis*, Viuald. *cand. Sac.* 3. *p. c.* 14. *n.* 42. Quod intellige iuxta limitationem, quam poſui diſp. 9. n. 12. Et votum aſſumendi ordinis ſacri. Sic Enriq. *ibid.* Manuel *eod.* §. 9. *n.* 122. *Viu. eo. c.* 4. *n* 43. Beia *in ſuis reſp. caſu* 28. Lud. Lop *eo. c.* 9. *col. pen.* Vega 2. *to. ſum. c.* 129. *caſu* 34. Et votum diſiunctiuum, cuius altera pars eſt reſeruata, vt caſtitatis, vel aſſumendi ordinis ſacri, ſi nondum pars reſeruata electa ſit. Et votum aſſumendi habitus beatarum. Sic Enriq. *ibi.* Viuald. *eo. c.* 14. *n.* 44. Et votũ ingrediendi ordinem militarium, excepto ordine D. Ioannis. Quamuis Lud. Lop. *d. c.* 9. *ad fin.* teneat votum horum ordinum

dinum militarium reſeruari. Quem reprobaui diſp. 9. n. 16. Et votum perſeuerandi in religione, vt tempore nouitiatus liceat ex cauſa iuſta egredi. Et tandem poteſt commutari, vt votum religionis non impleatur tempore præſcripto, ſed aliquandiu eius executio differatur. Ratio horum omnium eſt. Quia reſeruatio votorum caſtitatis & religionis non extenditur ad hos caſus, ſed in omnibus illis hæc vota ſubduntur diſpenſationi Epiſcopi, (vt latè probaui diſp. 9. à n. 6. vſque ad 19.) vnde conſequenter iuxta regulam traditam n. præced. ſubdentur quoque commutationi bullæ iubilei.

5 Secundò deducitur, quid dicendum de voto ſtrictioris religionis, vt vouens ad laxiorem tranſeat, Lud. Lop. 2. *p. inſtr.* vbi de clauibus *c. 9. ad fin.* refert quendam D. ſenſiſſe id poſſe commutari per bullam. Quia in eo poteſt Epiſc. diſpenſare. (vt probaui diſp. 9. 17.) Sed ipſe tenet contrarium. Quòd bulla tantum concedat commutationem in temporale belli ſubſidium. Atque ita hanc commutationem non negaret virtute iubilei, qui in quodcumq; opus pium commutari vota concedit (vt diximus n. 1.) ſet poſſe quoque per bullam cõmutari, erogata aliqua eleemoſyna in belli ſubſidium, quæ ſuppleat eum religionis ſtrictioris exceſſum, vel ad ſitis cum hac eleemoſyna aliis operibus piis, quibus suppleatur, eſt mihi probabilius. Quia (vt n. 1. probaui) non eſt neceſſarium totam commutationem in belli ſubſidium fieri, ſed partem. Quod hic ſeruatur.

6 Tertiò deducitur, ſi Pontificis præſcripto ſint hæc vota caſtitatis ac religionis cõmutata in materiam non reſeruatam, vt in confeſſiones menſtruas, & alia pietatis opera (vt fieri ſolet) poſſe eam materiam non reſeruatam commutari per bullam vel iubileum. Quia in ea poteſt Epiſcopus diſpenſare. (vt probaui diſ. 9. n. 20.) Nec obſtat huic commutationi eſſe iam ſemel in eam materiam commutatum, vt bene tradunt Cord. *ſum. q.* 150. Vega 2. *t. ſum. c.* 129. *caſu* 110. Azor. *lib.* 11. *moral. c.* 18. *q.* 11.

7 Quartò deducitur, vota caſtitatis emiſſa à coniugatis poſſe omnino commutari per bullam vel iubileum, in iis omnibus caſibus, in quibus eò quòd deficiant à ratione voti caſtitatis perfecta, diximus poſſe in iis diſpenſare omnino Epiſcopum, tota diſp. 11. Quia in iis caſibus non ſunt vota abſoluta caſtitatis. Et ideo Aragon. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *dub. vlt.* ait poſſe virtute bullæ Cruciatæ commutari votum caſtitatis emiſſum ab altero coniuge abſque alterius licentia, quòd non cenſeatur votum abſolutæ continentiæ.

8 Quintò deducitur, vota pœnalia caſtitatis & religionis poſſe per bullam & iubileum commutari, etiam impleta conditione: quia tunc etiam non ſunt reſeruata, ſed Epiſcopus in eis diſpenſet, iuxta veriorem ſent. quam tenuimus diſp. 10. n. 8. Et ita tenent in caſu, in quo poteſt Epiſcopus in eis diſpenſare, Cord. *ſum. q.* 152. Medina *l.* 1. *ſum. c.* 14. §. 6. Perez *l.* 8. *ordin* §. 19. *l.* 37. *ad fin.* Alcozer *lib. de ludo, c.* 13. *concl.* 9. Enriq. *l.* 7. *de indulg. c.* 30. *n.* 6. Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 12. *col.* 8. *verſ. Si quis autem quarat*, Manuel *in bulla Cruciata*, §. 9. *n.* 124. B[illegible] *in ſuis reſponſ. caſu* 28. Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. c.* 44 *col.* 2. *verſ. Si autem ſub forma*, & 2. *p.* vbi de clauibus, *c.* 9. *col.* 12. Vega 2. 10. *ſum. c.* 129. *caſu* 10. & 114. Conſultò retuli hos dicere poſſe commutari per bullam, caſu quo in iis votis poteſt Epiſcopus diſpenſare: quia aliqui ex illis cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare impleta conditione, ſecus ante impletum: & idem dicunt per bullam: alij verò cenſent poſſe ante & poſt: & idem dicunt de commutatione per bullam. Et idem dicendum eſt de his votis, quando ſunt verè conditionalia. Quia in iis quoque poſſe Epiſcopum adhuc impleta conditione diſpenſare, diſp. 11. n. 13.

9 Sextò deducitur, non eſſe credendum Vivald *in candelabro Sacr.* 3. *p. c.* 14 *n.* 41. dicenti poſſe virtute bullæ vel iubilei commutari votum caſtitatis, quando poſt illud eſt matrimonium contractum, vt poſſit ille vouens petere [illegible]: quia in hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare (vt diximus diſp. 12. n. 4) Sed id credendum non eſt: quia (vt co n. 4. diximus) Epiſcopus non poteſt in hoc diſpenſare iure ordinario, & ex natura reſeruationis, ſed eſt id ſolius Pontificis: & ſola conſuetudo iuriſdictionem in hoc tribuit, quæ id non obtinuit per bullam aut iubileum.

Septimò deducitur, nec poſſe per bullam aut iubileum hæc vota commutari in caſibus, in quibus Epiſcopi poſſunt in eis diſpenſare, ratione ſolius neceſſitatis, quos retuli diſp. 9. n. 22. & 23. quod probaui lib. 2. diſp. 40. n. 9. & vltra DD. ibi relatos tenet Manuel *quaſt. regular. t.* 1. *q.* 41. *a.* 9. & *q.* 63. *a.* 6. 10

Octauò infertur, quid dicendum ſit de iuramentis religionis & caſtitatis. Circa quæ ſic diſtinguẽdum cenſeo. Si ea ſint pœnalia, aut verè conditionalia, credo poſſe commutari per bullam aut iubileum: ſicut de ſimilibus votis dixi n. 8. ſiue conditio impleta ſit, ſiue non. Ducor, quòd habens priuilegium commutandi vota, poſſit ſimilia iuramenta facta Deo commutare, (vt iuxta veriorem ſententiam diximus diſp. 2. n. 18.) Cùm ergo per bullam & iubileum poſſint commutari vota pœnalia, & verè conditionalia caſtitatis & religionis, poterunt quoq; ſimilia iuramenta. Vtrum autem ſit dicendũ idem, ſi adſint iuramẽtum & votum ſimul? dixi diſp. 2. n. 23. Quòd ſi ea iuramẽta ſint abſoluta, credo non poſſe commutari virtute bullæ vel iubilei, etiam in caſu, in quo non claudunt in ſe votum: quamuis enim diſp. 13. n. 5. dixerimus poſſe in eis Epiſcopum diſpenſare, & ſubinde videatur dicendum iuxta reg. n. 3. traditam poſſe quoque per dicta bullæ vel iubilei, priuilegia commutari: at re bene inſpecta contrariũ eſt dicendum: quia bulla vel iubileus nil concedunt circa iuramentorum commutationem, ſed eam poteſtatem deduximus ex poteſtate circa ſimilia vota. Cùm ergo nil concedant circa vota ſimilia, nempe abſoluta caſtitatis aut religionis, non eſt vnde colligamus poteſtatem hanc circa ea iuramenta commutanda. Nec obſtat regula n. 3. tradita: quia agit de votis, quæ expreſsè in bulla & iubileo conceduntur, in caſibus in quibus ſubſunt diſpẽſationi Epiſcopi. 11

Vtrum autem poſſit fieri dicta commutatio votorum & iuramentorum per bullam & iubileum, quamuis vouens priùs impetrarit diſpenſationem aut commutationem à Pontifice: vel Pontif. aditus denegarit: vel prius noluerit confeſſor, ſed remiſerit ad Pontificem, cui pœnitens iam ſe præſentauit: vel quamuis ſciatur Pontificem nunquam velle commutare, niſi in quædam certa opera? diximus diſp. præced. n. 7. & 8. 12

Demum ſuperſunt aliquæ difficultates diſſoluẽdæ. I. eſt, an commiſſarius bullæ Cruciatæ poſſit diſpenſare, ad petendum debitum cum coniuge, cui id interdicitur ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis contractæ cum altero coniuge? Et quando id impedimentum ex affinitate cõſurgit, certum eſt eum poſſe: vt cõſtat ex facultatibus ipſi conceſſis in bulla Cruciata Latina. Et bene aduertit Manuel 1. *t. ſum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 11. & *addit. ad bullam*, §. 13. *n.* 17. Quia addit in hoc poſteriori loco poſſe quoque quando impedimentum conſurgit ex cognatione ſpirituali. Ducitur, quòd cum conceſſio diſpenſandi in impedimento affinitatis ſit fauorabilis, extendenda eſt ad hũc caſum, qui minor eſt, ac in eo maior diſpenſandi ratio inuenitur. At id non credo. Quia cùm ſint diuerſæ rationis impedimenta, nec in verbis conceſſionis poſſit alterum comprehendi: non poteſt conceſſio vnius ad alterum protrahi. Poteſtas enim diſpenſandi, quæ fauorabilis eſt, ac extendenda, non protrahitur ad caſus, qui ſub conceſſionis verbis non poſſunt comprehendi? vt dixi diſp. 2. n. 2. 13

II. Difficultas eſt. An concedente Pontifice facultatem confeſſario, vt commutet quoddam votum, quod quidam emiſerit dandi certam eleemoſynam quotidie pauperibus, & quia magnam quantitatem debebat, remiſit partem, iniungens, vt aliam partem tribuat, poſſit per bullam pars illa debita aut per iubileum commutari? Azor. *l.* 11. *inſt. moral. c.* 18 *q.* 11. *fin.* ait poſſe commutari votum, quod in futurũ refertur, at non poſſe eam pecuniæ partem, quã iuſſu Pontificis ſoluere cogitur, remittere ex toto aut ex parte. 14

Atque

Atque generaliter tradit non eſſe idem commutare votum, eò quod votum non ſit ſolutum. Et proinde videtur ſentire pœnam ex fractione voti incurſum non poſſe commutari virtute bullæ aut iubilei. Quod expreſsè tenet Nau. *l.3.conſ.tit.de voto.in priori edit.conſ.35.per totum,in poſt.conſ.toto 32.* Graffis *1.p.deciſ.l.2.c.28.n.5.* ſi quis promiſit ſe non luſurum ſub pœna dandi certam eleemoſynam, & fregit votum, non poterit commutari eleemoſyna illa ex violato voto dubia. Probátque Nauar. Quòd hæc priuilegia ſolam voti commutationem indigeat. At aliud eſt commutare votum, & commutare pœnam ex voti fractione debitam. Et confir. quia hanc pœnam non produxit votum, ſed eius violatio. Tandem, quia aliud eſt obligatio ad pœnam incurſam ratione violati voti: & aliud eſt votum ipſum. At dicta priuilegia tantùm concedunt commutari votum, nulla facta mentione pœnarum incurſarum. Sed vt meam ſent. explicem, incipiens ab hac poſteriori parte, exiſtimo eleemoſynam illam debitam virtute illius voti pœnalis ex eius violatione: vel etiam ex voto directo, vt ſi quis promiſiſſet quotidie certam eleemoſynam, quam multis diebus non ſoluit, poſſe commutari virtute bullæ vel iubilei, ſicut & ipſum votum. Ducor, quòd in vtroque exemplo pœna debeatur virtute voti, quo ad illam ſe vouens obligauit: nec in voto illo pœnali debetur ea pœna ex mera voti fractione, ſed ex vi voti, quo vouens ſe ad illam aſtrinxit, caſu quo violaſſet votũ: atque ita ſecluſo eo voto eam non deberet. At Pontifex in his priuilegiis nullum ex his votis excepit. Nec fuit opus, vt Pontifex in iis priuilegiis mentionem faceret pœnarum incurſarum ex voti violatione. Quia ſatis eſt illas ex mero voto deberi: & Papam concedere facultatem circa vota. Et confirm. quia ferè omnes DD. fatentur his temporibus poſſe virtute bullæ vel iubilei commutari votum pœnale caſtitatis & religionis, etiam iam pœna incurſa, non tantum quoad votum in poſterum, ſed etiam quòad pœnam iam ex voti violatione debitum: (vt n. 8. diximus) & qui id negant, non innituntur pœnæ iam incurſæ, ſed iam eſſe votum abſolutum rei reſeruatæ, nempe caſtitatis aut religionis, eos ducit ad negandam hanc poteſtatem. Nil ergo refert, iam pœnam pecuniariam debitam eſſe ex voti tranſgreſſione, vt ob id negemus poteſtatem hanc commutandi. Deinde quia licet aliud ſit votum cõmutare, & pecunias iam debitas ex voto adhuc ſenſum, vt ex ſola voti commutatione aut diſpenſatione, non cenſeantur illæ pecuniæ commutatæ aut remiſſæ, quia ea diſpenſatio aut commutatio abſolutè facta, intelligitur de voti obligatione in poſterum, at non ſunt verè diuerſa quoad poteſtatem commutandi aut diſpenſandi abſolutè conceſſam circa vota. Cùm enim eadem ſit voti obligatio quoad pecunias iam debitas ex fractione voti, vel debendas, ea poteſtas ad vtrumque ſe extendit. Quoad priorem autem partem; quando nempe Papa remiſit ſolam pecuniæ partem debitam, iniungens, vt reliquam ſolueret: ſic diſtinguendum eſt, ſi confeſſarius ille limitatam habuit poteſtatem à Pontifice commutãdi id votum, facta relaxatione partis eleemoſynæ debitæ, per ipſum Papam, manifeſtum eſt non poſſe confeſſarium, virtute eius facultatis, aliquid diſponere circa pœnam eleemoſynæ debitæ, iuſſæ per Pontif. ſolui. Quia fuit commiſſio limitata. Inſuper nullus inferior etiam Epiſcopus poterit circa illam diſpenſare, niſi ex noua cauſa. Iuxta dicta diſp. præc. n.5. quia iam Pontifex denegauit huic diſpenſationem circa reliquam partem pœnæ. At credo poſſe commutari facultate ordinaria, aut per bullam vel iubileum: imò ſi eſſet id manifeſtè melius, per ipſummet vouentem, propria authoritate. Quia Pontifex non denegauit commutationem, ſed remiſſionem: nec præcepto illo ſuo nouũ vinculum implendæ illius pœnæ impoſuit, ſed noluit in vinculo voti diſpenſare. Remanet ergo pœna illa tanquam ex voto debita, ſubiecta commutationi, habentis abſolutam facultatem ordinariam, vel ex priuilegio commutandi vota. Et cùm ſolus Deus, cui votum factum eſt, ſit creditor illius eleemoſynæ, poterit ea commutari ab ipſomet vouente in rem manifeſtè Deo gratiorem? retenta veriori opinione tenenti per hæc vota non acquiri ius parti, in cuius vtilitatem cedere deberet eleemoſyna, antequam ipſi intimentur, ſed ſoli Deo.

III. Difficultas eſt, an tempore quo durant iubileus aut bulla poſſit confeſſarius votum commutare, dicendo ſic: Commuto tibi ex nunc hoc votum in id, quod quidã vir doctus iudicarit commutandum? Reſp. affirmatiuè, & poſſe confeſſarium, tranſacto tempore iubilei aut bullæ, materiam determinare. Quia vir doctus non commutat, ſed tantùm declarat materiam, in quam confeſſarius verè commutauit. Hic enim tanquam delegatus non poteſt ſubdelegare. Sic ait in quodam ſimili Nau. *ſum.c.26. n.13.* & in propriis terminis docent Manuel *addit. ad bullam, §.9.n.115.* Viuald. *candel. Sacram.3.p.c.14.n.40.* Graffis *1.p. deciſ. l.4.c.15. n.47.* Subdit Manuel ibid. hunc fore reum voti violati, ſi illi contraueniat, antequam vir doctus declaret materiam. Quòd cõmutationis executio ſit in pendenti, donec vir doctus determinet materiam. Sic dum Papa diſpenſat, committens ordinario vel conf. ſſori examen veritatis precum, reus hic voti eſſet, illi contraueniens, antequam illi declarent. Sed hoc aditum non credo: exiſtimo enim hunc non fore reum voti, contraueniendo illi, ante declarationem illius viri docti. Neque eſt ſimile exemplum adductũ. Quia animus Pontificis non eſt omnino diſpenſare, ſed vel delegare ordinario aut conf. ſſori, vt diſpenſat veritate precum præcognita: vel ſaltem diſpenſationis vim ſuſpendere vſque ad id tempus. Qui animus vel inde colligitur: quia ad rectè diſpenſandum deſideratur præcognitio veritatis precum. At non ea mens confeſſoris eſt. Quia nec poteſt delegare: nec aliquod cauſæ examen præmitti neceſſe eſt, vt ideo dicamus confeſſarij commutationem eſſe in pendenti. Sed ipſe re verã commutat: ac ſubinde obligationem voti extinguit circa materiam prius promiſſam, eam transferens in materiam, quam vir doctus ſubrogandam iudicarit. 15

IV. Difficultas, an tranſacto iubilei tempore poſſint commutari vota ante illud emiſſa, nec commutata? Quod magni momenti eſt ſcire, propter vota peregrinationis Hieroſolymitanæ, Romanæ, ac Compoſtellanæ, quæ commutari in quodcumque opus pium concedit, quæ alias ſoli Pontifici reſeruantur. Et contingit vouentem obtinuiſſe poſtea iubileum, nec tunc petiiſſe diſpenſationem. Supponenda autem eſt clauſula iubilei. Prius enim tempus præſcribit, intra quod diligentiæ ſunt exequendæ, ad illum cõparandũ: & tunc dicit, *Prima hebdomada, vel altera ſubſequẽti à die publicationis.* At dũ deſcendit ad indulgentias conceſſas, ſic ait abſque limitatione aliqua temporis. *Concedimus vt poſſint hac vice tantũ idoneos preſb. approbatos eligere, qui eorũ confeſsion. diligenter auditis, licitè valeant ipſos abſoluere, & c. ac vota cõmutare,* &c. Et quidẽ ſi cóf. ſſarius tẽpore iubilei commutauit omnia pœnitentis vota, quæ virtute illius concedũtur: (quod poteſt facere cõmutando ex tunc, in id quod ipſe vel alius iudicarit, quando pœnitens voti emiſſi memor fuerit: iuxta n. præc. dicta:) non eſt dubiũ quin reſeruatio tollatur: quia iam tempore habili vota cõmutata ſunt, ſola materiæ ſubrogandæ declaratione in poſterũ relicta, (vt n. præc. probaui.) Atq; ita in ſimili loquentes de abſolutione generali à cenſuris reſeruatis, & diſpẽſatione in irregularitatibus tradũt Roſella *verb. Confeſsio 2.n.9.* Angel. *verb. Confeſ.1.n.12.* Syl. *vẽr. Cõfeſsio 1.q.4.* Nau. *ſum.c.16.n.13.* Maiol. *l.4. de irreg.c.51.n.6.* Enriq. *l.14.de irreg.c.17.n.4 ſi.* Sayro *theſauro caſuũ.t.1. l.7.c.4.n.8 & 6.* vbi tradunt generalem abſolutionem aut diſpenſationem virtute priuilegij factam extendi ad oblita: ac proinde quandocunque poſtea in mentem venerint, iam ceſſare reſeruationem: nec eſſe amplius neceſſariã diſpenſationem in illis regularitatibus oblitis: quare colligunt ſanum ſemper conſilium eſſe, vt tempore, quo iubileus aut aliud priuilegium durant, faciant pœnitentes ſecum diſpenſari, & ſe abſolui, quantum extenditur poteſtas 16

confeſſoris, vt ſic gaudeant dicto beneficio quoad oblita.

17 Maior difficultas eſt, quando ea commutatio generalis non præceſſit, ſed aut nulla vota commutata ſunt, aut ea ſola quæ pœnitens confeſſori detegit. Et quidem Roſella, Syl. Sayro *n. præced. allegati* loquentes de abſolutione à reſeruatis, & diſpenſatione in irregularitatibus, dicunt adeundum eſſe ſuperiorem, cuius erat ea abſolutio & diſpenſatio, quoties tempore iubilei non præmiſſa eſt generalis abſolutio aut diſpenſatio. Et poteſt probari. Quia cùm iam tempus iubilei tranſactum ſit, ceſſauit id priuilegium pro eo ſolo tempore conceſſum. Verùm dicendum eſt, poſſe tranſacto iubilei tempore commutari vota oblita, quæ tempore iubilei commutari poterant, ac diſpenſari in irregularitatibus, & abſolutionem à reſeruatis impendi. Quod docent Stunica *q. 5. de voto n. 39.* Enriquez *l. 7. de indu g. c. 11 n. 4.* Emm. Sa *ſum. verb. Indulgentia, n. 14.* & alij neoterici docti. Huius rationem reddit Emm. Sa, quòd cœpta ſemel cauſa, maneat delegati poteſtas, donec ea cauſa terminetur. At quando pœnitens tempore iubilei faſſus eſt ad id compa andum, quamuis confeſſionem perfecerit, quaſi cœpta manet cauſa quoad omnes caſus præteritos conceſſos in eo iubileo, tam quoad abſolutionem, quàm quoad diſpenſationem. Ergo quandocumque in mentem venerint, poteſt confeſſor tanquam cauſam proſequens abſoluere ab illis, aut in illis diſpenſare. Sed hæc ratio corruit. Quia licèt poteſtas delegati quoad negotia cœpta non ceſſet delegantis morte, *c. Licet vndique, de offic. deleg.* at quando ad præfixum terminum conceſſa eſt, finitur omnino tranſacto termino etiam quoad res inceptas, niſi terminus præfixus ante eius tranſitum communi partium conſenſu prorogetur. Vt expreſsè deciditur *c. De cauſis, de off. deleg.* Poteſtas ergo ea conceſſa confeſſario pro iubilei tempore, & finita tunc confeſſione: expirabit prorſus eo tranſacto. Quare id fundamentum tantùm poſſet habere verum, quando intra iubilei tempus cœpta eſt confeſſio: & ex cauſa conſentientibus confeſſario & pœnitente, differtur aliqua confeſſionis pars, aut abſolutio. In quo etiam caſu id fundamentum afferunt Idem Emm. Sà ibid. & Enriq. *l. 7. de indulg. c. 11. n. 3.* Quia tunc prorogatur iuriſdictio ex partium conſenſu. Vnde legitima ratio eſt. Quamuis opera in iubileo præſcripta ad eius aſſecutionem alligentur tempori deſignato in eo, ita vt eo tempore tranſacto fieri nequeant: at iis factis in illo tempore, conſequens iubileum comparat priuilegium, vt abſoluatur ab omnibus reſeruatis, & in quibuſdam ſecum diſpenſetur, & vt commutentur ei vota vſque ad iubilei tempus emiſſa. Quod vtique priuilegium tempori certo aſtrictum non eſt. Vt conſtat ex iubilei tenore n. præced. relato, qui ſola opera tempori alligauit. Sicut ſi Pontifex eroganti certo die eleemoſynam concedat priuilegiũ aliquod, erogatio alligatur tempori, priuilegium autem minimè. Et confir. quia in bulla Cruciata Pontifex expreſſit finito anno ceſſare eius priuilegia. At in iubileo id non expreſſit, 1. quia ratio ob quam communiter Doctores afferunt peccata tempore iubilei oblita non manere eo tranſacto reſeruata, non eſt eò quòd pœnitens ſit ab eis tẽpore illo iubilei indirectè abſolutus, dum à cæteris confeſſis abſolutus eſt (vt bene probat Suarez *4. p.* vbi de ſacram. pœnit *diſp. 31. ſect. 4. n. 31.*) & conſtat, quia ſi quis fateatur ſuperiori quaſi priuato confeſſario, abſq; intentione aliqua caſuum reſeruatorum, eò quòd nullum credebat ſe habere: & ſimili modo abſolueretur à ſuperiore, manifeſtum eſt non ob id peccatum reſeruatum oblitum amittere reſeruationem (vt ibi probat Suarez *n. 18.*) cùm tamen ſit pœnitẽs ille indirectè ab eo reſeruato abſolutus, Sed legitima ratio eſt, (vt bene tradit ibi Suarez *n. 20.*) Quia ius acquiſiuit pœnitens per ipſum iubileum, vt poſſet poſtea liberè cuiuis confeſſario reſeruata oblita fateri. Quæ ratio etiam in hoc caſu militat. Similiter enim dicemus per illum iubileum acquiſiiſſe hunc libertatem à reſeruatione votorum: cùm eodem prorſus tenore vota reſeruata ac peccata concedantur. Sed dices iubileum tantum concedere facultatem pro vna vice eligendi confeſſoris, qui abſoluat à reſeruatis, & vota commutet. Et illi ſoli confeſſoris videtur data hæc facultas. At pœnitens iam tempore iubilei eligit confeſſorẽ, qui perfectè functus eſt tunc munere ſuo, ergo nec illum nec alterum poterit poſteà eligere, vt vota commutet. Sed reſpondeo cum Suar. *ea ſect. 4. n. 28.* illam diſtinctionem confeſſorum eſſe quaſi materialem. Omnes enim complent quaſi vnum integrum miniſtrum, à quo directè omnia illa peccata tolluntur, ac vota commutantur, vſque ad id iubilei tempus facta.

Hinc deducitur 1. quamuis tempore iubilei pœnitens voti emiſſi memor noluerit petere commutationem, poſſe eum tranſacto iubileo eam petere: atque ideo dico de diſpenſatione in irregular. ac cæteris in iubileo conceſſa. Ita ſentiunt aliqui neoterici docti contra alios neotericos. Ducor, quia & ſi ſemel noluerit eo priuilegio vti, cùm tamen id perpetuum ſit, nec tempori alligatum pro caſibus ante iubileum admiſſis, poteſt mutata ſententia eo vti. Vt dicemus diſp. 32. n. 2. 18

Secundò deducitur, quid dicendum ſit quando ille nullam confeſſionem fecit tempore iubilei, eò quòd præmiſſa ſufficienti conſcientiæ diſcuſſione, nullius culpæ mortalis meminit, impleuit tamen cætera opera in iubileo petita. In quo euentu etſi communior ac verior opinio habeat, hunc non lucrari iubileum: at eſt probabile oppoſitum. Vt cenſet Enriq. *l. 7. de indulg. c. 12. n. 2.* vbi tantum tutiorem vocat contrariam ſent. ac vtriuſque auctores refert: retenta ergo hac opinione probabili aſſerenti hunc comparaſſe iubileum, adhuc ſentit Enriq. *l. 6. de pœn. c. 16. n. 6.* hunc non poſſe tranſacto iubileo abſolui à reſeruatis oblitis tempore iubilei, nec vota eius commutari. Quia iã tempus delegationis præteriit, nec cauſa intra illud cœpta eſt. At meritò alij neoterici docti: quos refert Enriq. *eo. n. 6. in comment. lit. H.* dicunt poſse. Quia ſemel obtentus iubileus dat ius omni tempore eligendi confeſſoris, pro iis, quæ vſque ad tempus iubilei finitum reſeruata erant (vt n. 17. probauimus.) At vera eſſet contraria ſent. ſi poſse poſtea abſolui hunc à reſeruatis, eiúſve vota commutari, inniteretur ei rationi, quam ibi impugnauimus, nimirum poteſtatem vſque ad certum terminum delegatam non expirare eius lapſu, quoad ſolas cauſas cœptas. Cùm enim in hoc cauſa nullo modo cœpta ſit tempore iubilei, expiraſſet omnino priuilegium per iubileum conceſsum. 19

V. Difficultas eſt. An ſi hic abſolutus eſt à reſeruatis, ac votorum commutationem virtute iubilei, quem lucrari intendebat, obtinuit, illum poſtea non lucretur, maneat liber à reſeruatis, à quibus abſolutus eſt, & à votis commutatis? Et 1. ſi verè eum non intendebat lucrari, manifeſtum eſt à neutro eum liberum manere. Quod Papa iubilei priuilegia minimè concedat, niſi in ordine ad illum obtinẽdum. Non ergo iis gaudebit, qui nequaquam illum obtinere intendit. Quando autem tempore abſolutionis intendebat lucrari, & poſtea verè non lucratus eſt, affirmant quidam hunc reincidere in priſtinã caſuum reſeruationem. Quod abſolutio ab iis tacitam habeat conditionem, ſi poſtea iubileus obtineatur, virtute cuius impenſa eſt. Sic Angles *floribus 1. p.* vbi de confeſſ. *q. 3. a. 5. diffic. 4.* Man. *in bulla Cruciata §. 2. n. 8.* & alij neoterici, quos tacito nomine refert *Corduba ſtatim allegand.* At verius eſt, reſeruationem non reuiuiſcere, ſed manere illum verè abſolutum. Quia quamuis ea abſolutio impertita fuerit in ordinatione ad futuram iubilei conſecutionem, at non dependet ab ea, vt à conditione de futuro, ſic enim abſoluere nefas eſt. Nec abſolutio illa à cenſuris data eſt ad reincidentiam. Id enim iubileus non explicat, & quando id Pontifex intendit, ſolet exprimere. Vt conſtat ex *c. Eos, qui de ſentent. excomm. in 6.* Et ideo hanc partem videtur expreſsè tenere Nau. *ſum. c. 26. n. 12.* Et expreſsè tenent, *idem* Nau. Miſcellan. 30. *de orat. n. 2. Corduba ſum. q. 21.* Enriq. *l. 6. de pœnit. c. 16. n. 6. & l. 7. de indulg. c. 12. n. 4.* Suarez *t. 4.* vbi de confeſſ. *diſp. 31. ſect. 4. n. 5.* & latius *t. 5. de cenſur. diſp. 7. ſect. 5. à n. 30. vſque ad 34.* Man. 1. *t. ſum. 2. edit. c. 184. n. 15.* Viuald. 20

candel.

cand. ſacram. 3.*p.c.*14.*n.*59.& 60. Hugolin. *de cenſuris.tab.* 1.*c.*10.§.4.*n.*4. Graffis 1.*p.dec.l.*5.*c.*15.*n.*37. Emm. Sa *ſum. verb. Abſolutio,n.*19.

21 Sed dubitari poteſt, an ſi in ea confeſſione alicuius reſeruati oblitus ſit, extincta ſit reſeruatio, adeò vt poſſit ab illo à quocunque confeſſario poſtea abſolui Suarez 4. *tom.* vbi de confeſſione, *diſp.*31. *ſect.*4.*n.*23. ait eſſe valde probabile manere reſeruationem: atque in hanc partem magis declinat, quippe cùm priuilegium hoc ratione conſecutionis iubilei conceſſum ſit, non videtur pœnitens eo priuilegio poſſe frui, in iis, quæ ad effectum tempore iubilei perducta non ſunt, quale eſt ablatio reſeruationis peccati obliti. Hoc enim peccatum non eſt confeſſioni ſubiectum: & ideo ex hac parte non eſt ablata reſeruatio (non enim ad id ſufficit abſolutio indirecta ab illo: vt probaui n.17.) Neque alia via ſatisfactum eſt intentioni Pontificis reſeruatis: cum hic iubileum conſecutus non ſit, cuius virtute reſeruatio peccati obliti extinguenda erat. Sed meritò idem Suarez *ibi n.*24. ait eſſe probabile extingui reſeruationem (quod ego probabilius exiſtimo.) Quia cùm confeſſio illa valida fuerit, (vt ſupponimus) confeſſor abſoluens directè à peccatis confeſſis, & indirectè ab oblitis virtute iubilei, intendit omnino auferre reſeruationem: cum abſoluat in quantum poteſt, & re vera poteſt. Non eſt ergo cur dicamus eam reſeruationem reuiuiſcere, non obtento poſtea iubileo. Quamuis enim poſſit aliquis dicere effectum auferendæ reſeruationis tanquam non ſacramentalem poſſe dependere à futuro euentu: at ſic dependere nulla ratione fulcitur. Cùm nil ſub futuri euentus conditione concedatur in iubileo. Et ita ſuſtinet Manuel 1.*to.ſum.in* 2.*edit.c.*184 *n.*15. Hoc tamen intelligo, ſi aliquã confeſſionem tempore iubilei præmiſerit pœnitens: ſecus ſi nullam præmiſit, eò quòd non haberet conſcientiam culpæ lethalis. Quia non eſt ablata reſeruatio illa niſi per abſolutionem ſacramentalem tempore iubilei factam, aut eo tranſacto virtute eius faciendam. At nulla tempore iubilei facta eſt, nec eo tranſacto impendi poteſt. Quia priuilegium vim non habet, eo quod iubileus non eſt comparatus. Et confirm. Quia iubileus non aufert ipſo facto reſeruationem caſuum, ſed confert facultatem confeſſario auferendi media abſolutione, quæ tunc non eſt impenſa, nec modò impendi valet.

22 Si verò loquamur de votis tempore iubilei commutatis: quidam cenſent ea non manere verè commutata, ſi poſtea iubileus non obtineatur. Quòd cùm commutatio illa poſſit licitè fieri ſub conditione futuri euentus conſecutionis iubilei, vt pote, quæ ſacramentalis non eſt, ſic videtur conceſſa à Papa. At probabilius eſt, manere verè commutata. Quia eodem tenore abſoluto, ac nulla conditione poſita, conceditur in iubileo abſolutio à reſeruatis, & votorum commutatio. Ergo cùm ſemel legitimè facta fuerit, ac ſubinde extincta prioris voti obligatio, non eſt dicendum eam poſtea votorum obligationem reuiuiſcere, non obtento iubileo. Et ita ſentiunt Enriquez *vtroque loco.* Emm. Sa, Viuald. *alleg.n.*20. Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit. c.*184. *n.*15. At idem credo de cæteris diſpenſationibus virtute iubilei factis: ob eandem rationem. Et idem dicendum eſt, quando confeſſarius tempore iubilei commutarit vota, non præſcribens opera ſubrogata, ſed ea à ſe vel ab alio poſtea præſcribenda remittens, etiamſi voti commutati non fuerit conſcius confeſſarius, ſed generaliter ſic commutarit omnia vota vſque tunc emiſſa à pœnitente, in quantum poteſt virtute iubilei. Quia verè facta eſt commutatio tempore iubilei, vt diximus n.15.

23 At ſi tempore iubilei nulla commutatio voti obliti facta eſt, non poterit poſtea eo non obtento fieri. Quia cùm verè id votum commutatum non ſit, nec circa illud aliqua actio virtute iubilei exercita, & quando commutandum eſt, non extet priuilegium, eò quòd iubileus non ſit comparatus, nullatenus poterit commutari.

24 Sed dubitabis, an hic qui iubileum obtinere intendens, obtinuit virtute illius abſolutionem à reſeruatis, & votorum commutationem, reus ſit culpæ, ſi poſtea mutata voluntate illum non comparet? Suarez. 4.*p.* vbi de pœnitentia, *diſp.*31.*ſect.*4.*n.*5. ait ſe probabiliter exiſtimare grauem eſſe culpam. Quòd id ſit contra virtuale pactum incluſum in eo beneficio recepto. Nam abſoluens ac commutans virtute iubilei, cenſetur imponere onus exequendi neceſſaria ad eius conſecutionem: idque eſt tanquam pœnitentia intentia iniuncta, & acceptata in ſatisfactionem pro talibus culpis. Verùm quamuis hoc probabile ſit, probabilius tamen credo nullam eſſe culpam. Quod aliis relatis ſuſtinui l.1.diſp.43.n.9. Quod nulla ratione probetur id propoſitum tranſire in pactum, vel eſſe pœnitentiam acceptatam.

Vltima difficultas eſt. An hæc commutatio votorum virtute bullæ vel iubilei debeat neceſſariò audita confeſſione ſacramentali fieri? Quibuſdam videtur id exigi quando virtute bullæ Cruciatæ fit commutatio. Quòd ſoli confeſſori approbato ab ordinario, & electo ab habenti bullam, hæc facultas committatur. Item quia hæc facultas conceditur in ordine ad internam ac bonam animi diſpoſitionem. Solum ergo datur intra pœnitentiæ Sacramentum. Sic à fortiori tenebunt omnes, qui cenſent non poſſe abſolutionem ab excommunicatione virtute bullarum impendi extra confeſſionem. Atque in propriis terminis docent Manuel *in bulla Cruciata*.§.9.*n.*113. *reg.* 9. Lud. Lop. 2.*p.inſtruct.* vbi de clauibus, *c.*9.*col.*9. Vega 2. *to.ſum.c.*129 *caſu* 34. At multò probabilius eſt, non eſſe opus confeſſione. Quòd bulla indulgens id priuilegium non dicat, auditis confeſſionibus. Nec rationes contrariæ id exigi probant. Petitur enim in bulla, vt commutaturus vota ſit confeſſor approbatus ab ordinario non quaſi neceſſariò ſit confeſſionem auditurus: ſed quia præſumitur vir doctus, nec modica ſcientia deſideratur ad hanc commutationem, quæ in rem æqualem eſt facienda. Nec hanc facultatem concedi in ordine ad internam ac bonam animi diſpoſitionem, arguit concedi ſolum intra confeſſionem, ſed tantùm non concedi pro foro externo, ſed pro ſolo interno conſcientiæ. Atque hanc partem ſuſtinebunt, qui cenſent abſolutionem ab excommunicatione poſſe impendi virtute bullæ extra confeſſionem. Et in propriis terminis tenent Enriq. *l.*7.*de indulg.c.*30.*n* 6. Et tanquam probabile Manuel 2.*to.ſum.c.*99.*n.*6. & ferè expreſſè tenet Sotus *l.*7.*de iuſt.q.*4.*a.*3.*col.*9 *verſ. eſt hac de priuilegiis*, vbi ait diſpenſationem voti nil ad forum pœnitentiæ pertinere, ſed eſſe diſtinctam facultatem, quam Pontifex ſuſcipienti bullam concedit. Maior difficultas eſt, an ſit neceſſaria confeſſio, quando virtute iubilei fit commutatio, Quia in eo dicitur, auditis confeſſionibus: vt conſtat ex eius clauſula relata n.1. At credo etiam tunc non eſſe neceſſariam confeſſionem. Vt loquentes de priuilegiis religioſorum, in quibus eſt eadem clauſula, ſuſtinebimus diſp. ſeq. num. vlt. Et ibi contrariis ſatisfaciemus. 25

DISPVTATIO XVI.

Quid poſſit fieri per religioſorum priuilegia circa commutationem votorum caſtitatis, & religionis, ac aliorum, quæ matrimonio obſtant, eorúmve diſpenſationem, ac petitionis debiti ratione voti, affinitatis vel cognationis ſpirituali coniugi interdictæ?

SVMMARIVM.

Proponuntur priuilegia Religioſorum circa mutationem & diſpenſationem votorum n 1.

Explicatur quando concedatur commutatio aut diſpenſatio circa vota caſtitatis, aut religionis, & alia matrimonio obſtantia, per priuilegia religionis, & quando denegetur, 2.

An poſſint religioſi diſpenſare in voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo, ad petendum debitum, 3.

Quid ſi nondum eſt matrimonium conſummatum? n 4 *& ibi, quid de priori bimeſtri, vel ſi in adulterium incidat.*

Quid ſi votum caſtitatis ſit emiſſum poſt matrimonium, 5.

Quid ſi ſit votum religionis, & non ſit conſummatum matrimoniũ 6.

Quid, circa iuramenta abſoluta aut conditionalia religionis aut caſtitatis, 7.

An poſſint religioſi diſpenſare ad petendum debitum, quando affinitas poſt matrimonium contracta eſt, n 8
Quid quando cognatio ſpiritualis, n. 9
An hæc facultas religioſorum commutandi aut diſpenſandi intelligatur cum ſolis ſubditis Epiſcopo diæceſis in qua ſunt? n. 10
An hæc commutatio vel diſpenſatio ſit facienda in confeſſione, n. 11

1 PRæmittendum eſt, quæ priuilegia, habeant circa hoc religioſi. Paul. III. conceſſit religioſis Soc. Ieſu facultatem commutandi vota his verbis: *Conceditur facultas quorumcunque vndecumque ad vos venientium confeſſiones audiendi: & confeſſionibus diligenter auditis, ab omnibus peccatis etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, & à quibuſuis ex ipſis caſib. reſultantibus ſententiis, cenſuris, & pœnis, exceptis cõtentis in bulla cœnæ, abſoluendi, necnon & vota commutandi.* Et Greg. XIII. an. 1575. in ſua bulla in fauorem Soc. Ieſu conceſſa, incipienti, *Ad perpetuam rei memoriam, decet Rom. Pontific.* hoc priuilegium extendit ad vota iurata, his verbis: *Inſuper facultatem aliàs presb Soc. prædictæ à Sede Apoſt. conceſſam commutandi vota, etiam ad iurata, dũmodo commutatio huiuſmodi in alterius præiudiciũ non fiat, extendimus.* Et *P. N. Gener. in compend. noſtrorum priu. verb. Commutatio*, §. 1. communicat totam hanc facultatem omnib. confeſſariis à Soc. Ieſu à ſuperiore deputatis, & ab ordinario iuxta formam Trid. approbatis. Excipiuntur autem in prædicta facultate Pauli III. quinq; vota reſeruata, his verbis: *Vota quæcunque, vltra marinis, viſitationis liminum BB. Petri & Pauli de vrbe, ac S. Iacobi in Compoſt. necnon religionis & caſtitatis votis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutandi.* Quare conſtat hoc priuilegiũ quodammodo eſſe amplius, & quodammodo ſtrictius, quam priuilegium commutandi vota conceſſum in bulla Cruciata vel iubileo: Amplius enim eſt, qui in bulla non conceditur facultas commutandi in quæcunque pietatis opera, ſed in ſubſidium belli (vt diſp præc. n. 1. explicuimus.) Inſup. 1 nec in bulla, nec in iubileo conceditur facultas directa circa iuramenta, ſed indirectè ex facultate conceſſa circa vota ea facultas deducenda eſt: vnde virtute eorum priuilegiorum nil poterit confeſſarius, quando adeſt expreſſum votum & iuramentum, niſi in quodam caſu (vt diximus diſput. 2. num. 13.) nec circa iuramenta, quando vota eiuſdem materiæ non conceduntur per ea priuilegia (vt diximus diſp. præc. n. 12.) At virtute huius priuilegij poſſunt religioſi è Soc. Ieſu commutare vota in quæcunque opera pia: poſſunt etiam directè commutare iuramenta, & quando expreſſe adſunt etiam vota, poterunt vtrumque vinculum commutare. Et quamuis votum alicuius materiæ non concedatur in hoc priuilegio, ſed quinque vota excipiuntur, poterunt commutare iuramenta eiuſdem materiæ in caſu quem n. 7. explicabo. Eſt autem ſtrictius, quia in hoc excipiuntur quinque vota: at (vt diſp. præc. n. 1. diximus) in iubileo ſola duo excipiuntur, nempe caſtitatis & religionis: & in bulla vltra hæc duo votum peregrinationis Hieroſolymitanæ. Circa facultatem autem diſpenſandi circa vota Innoc. VIII. conceſſit medicantibus poſſe diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi, exceptis peregrinationis vltra duas dictas: quod priuilegium refert Sotus *in compendio priuilegiorũ mendicantium, ver. Abſolutio quoad ſæculares, n. 12. &* Manuel *in expoſit. Cruciatæ.* § 9. n. 141. dicens has duas dictas eſſe viginti leucas: quamuis *in ſum. 2. t. c.* 100. *n.* 3. dicat eſſe quatuordecim leucas. Sed credo eſſe errorem typographi, quia refert ſe ad prædictum §. *Bullæ*, vbi ait eſſe viginti leucas: quod Idem aiunt Rebuff. *de priuil. ſcholaſt. priu.* 161. & Azebedo alios referens *l. 1. recop. regiæ. t. 7. l. 10. n. 2.* Sed amplius hoc priuilegium diſpenſandi circa vota conceſſum eſt. Vt conſtat ex *compendio priuil. Soc. Ieſ. verb. Diſpenſatio*, §. 10. vbi ſic dicitur, *per facultatem Benedictionis conceſſam à Mart. V. poſſunt noſtri confeſſores deputati diſpenſare in votis etiam Epiſcopo reſeruatis.* Vbi P. N. Generalis ait hanc facultatem communicari omnib. ſuperioribus, & aliis confeſſariis, quibus ipſi eam commiſerint.

2 Hoc ergo præmiſſo, ratio ſuadens nil poſſe religioſo Soc. Ieſu virtute huius priuilegij circa vota caſtitatis, & religionis commutanda, eſt eadem, quam diſp. præc. n. 2. propoſuimus, ad probandum non poſſe confeſſarios per bullam vel iubileum. Sed vt ibi dixi n. 3. aperta mens Põtif. eſt, in eo ſolo caſu hæc vota excipere, in quo nequit circa ea Epiſc. diſpenſare. Et ideo poſſunt commutari per hoc priuilegium ea omnia vota, quæ diſp. præc. n 4. 5. 6. 7. 8. 12. 14. diximus per bullam vel iubileum: quia eodem prorſus tenore exceptio fit votorum caſtitatis & religionis in hoc priuilegio, quo in bulla ac in iubileo. Et difficultas, quæ ibi eſt circa commutationem voti ſtrictioris religionis in laxiorem virtute bullæ, ceſſat in hoc priuilegio: ſicut ibi diximus ceſſare in iubileo. Quia hoc priuilegium ſicut & iubileus concedit commutationem in quæuis opera pia. Et ita loquentes de votis pœnalib. religionis & caſtitatis, poſſe ea virtute huius priuilegij commutari, caſu quo poteſt in eis Epiſc. diſpenſare, tradunt Cordub. *ſum. q.* 152. Manuel *in bulla Cruciata*, §. 9. *n.* 124. & *q. regu.* 2. *to. q.* 63. *a.* 7. Vega 1. *tom. ſum. c.* 129. *caſu* 114. Imò & in his votis pœnalibus aut bene Corduba poſſe religioſos diſpenſare virtute priuilegij citati n. præc. Cui addo in omnibus caſibus dictis, in quibus poſſunt ea vota commutare poſſe quoque eos diſpenſare. Cùm priuilegium ſit ad diſpenſandum in omnibus votis Epiſcopo conceſſis. Quod eo vel maximè verum eſt, quia hæc priuilegia commutandi & diſpenſandi ſunt largè interpretanda, vtpote toti religioni conceſſa. Iuxta dicta diſp. 1. n. 13. Et quia ſunt erga perſonas indeterminatas, iuxta diſp. 1. num. 6. Non tamen poterunt commutari hæc vota, nec poterit in eis diſpenſari virtute dictorum priuilegiorum, quando Epiſcopus in eis ratione ſolius neceſſitatis poteſt diſpenſare. Vt diximus loquentes de priuilegiis bullæ & iubilei diſp. præc. n. 10. & ibi probauimus.

Inſuper prouinciales mendicantium habent priuilegium, vt poſſint concedere ſuis confeſſoribus approbatis iuxta Tridentini normam, authoritatem diſpenſandi ad petendum debitum, cum his, qui ante matrimonium caſtitatem vouerant. Hoc enim his conceſſit Pius V. viuæ vocis oraculo. Vt teſtantur Veracruz 1. *p. Speculi a.* 15. *paulò ante dub.* 2. Corduba *ſumma*, *q.* 136. *puncto* 2. Palacios 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *col.* 7. *verſ. Suffragatur communi placito.* Manuel *in bulla*, §. 9. *n.* 145. & 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 243. & *q. regul.* 1. *t. q.* 63. 2. *a.* Entiq. *l.* 12. *de matrim. c.* 9. *Et in noſtris priuilegiis, verſ. Diſpenſatio*, §. 9. idem priuilegium refertur. & addit P. N. Generalis id priuilegium communicari prouincialibus & aliis confeſſariis, quibus per ſe vel per alios id commiſerint. 3

Reſtringunt autem quidam, vt intelligatur hoc priuilegium, quando vouens caſtitatem matrim. iniit & conſummauit, ſecus ſi nondum conſummauit, non enim poterit cum eo diſpenſari ad petendum debitum, virtute huius priuilegij. Ducuntur, quia hic tenetur ingredi religionem. Item quia ea facultas conceſſa eſt: vt periculo conſulatur eorum, qui poſt id votum contraxere matrim. eò quòd in magno periculo verſentur, cum debitum reddere teneantur, ſi debiti petitione priuentur: quæ ratio non militat ante conſummationem: tunc enim non tenentur reddere. Sic tenet Azor. *li.* 11. *inſt. mor c.* 19. *q.* 20. *verſ. Sed dubia. q. eſt* Atque idem tenent omnes, qui cenſent hunc teneri ad religionem. At verius eſt, extendi id priuilegium ad vouentem quamuis nondum matrim. conſummarit. Sicut diſp. 12. num. 6. diximus poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his ad petendum debitum. Ducor, quod verius ſit non teneri hos religionem ingredi, vt votum caſtitatis ſeruent: & ſi non ingrediantur, aſtricti ſint ad reddendum debitum, & ſubinde in magno diſcrimine conſtituantur, ſi petere debitum illis interdicatur. Atque ideo militat ratio conceſſionis dicti priuilegij, vt huic periculo proſpiciatur. Et ita docent Manuel 1. *t. ſum. edit. c.* 242. *n.* 2. Vega 2. *t. ſum. c.* 129. *caſu* 118. *punct.* 2. Atque idem dicerent ſuſtinentes non teneri hos ingredi religionem. Atque idem ſentio de priori bimeſtri poſt matrimonium initum, nondum tamen conſummatum, vel ſi alter con- 4

iux

iux in adulterium incidat, cùm ipſe ſit innocens, quamuis enim in his caſibus non teneatur, nec licitè poſſit ratione voti reddere: at cum matrimonium valeat, & habitet cum vxore, in magno verſabitur incontinentiæ periculo. Et idem ſentio, quamuis hic ad matrimonium tranſierit animo ingrediendi religionem. Cùm enim adhuc non teneatur, eſt in eodem periculo. Et confirm. quia tenera mens Pontificis id priuilegium concedentis eſt, vt poſſint religioſi in hoc diſpenſare in caſibus, in quibus poſſunt Epiſcopi. At Epiſcopos poſſe in omnibus his caſibus, diximus, diſp. 12. n. 6.

5 Alij reſtringunt ad votum caſtitatis emiſſum ante matrim. initum: quare cenſent non poſſe religioſos diſpenſare virtute huius priuilegij ad petendum debitum cum coniuge, qui poſt marr. vouit caſtitatem: quòd id priuilegium expreſsè loquatur de voto caſtitatis ante matr. emiſſo. Et ita docent Man. 1. *t. ſum. 2. edit. c. 244. n. 14. & q. regularibus t. 1. q. 63. a. 2.* Vega 2. *t. ſum. c. 129. caſu.* 77. Cæterùm etſi virtute huius priuilegij id eis non liceat: poſſunt tamen virtute priuilegij relati n. 1. ad diſpenſandum in votis, excepto caſtitatis voto diſpenſare non tantùm ad petendum debitum, ſed etiam omnino in eo caſtitatis voto, in omnibus iis caſibus, quos diſp. 11. n. 4. 5. 6. 13. 14. retulimus, in quibus poteſt Epiſcopus in eo voto omnino diſpenſare, eò quòd à vera & perfecta voti caſtitatis ratione deficiat, quia (vt n. 2. diximus) tantum in eo priuilegio excipitur caſtitatis votum, quando ita ſuam perfectionem conſequitur, vt Pont. ſit reſeruatum.

6 Quòd ſi ſiue ante initum matrim. ſiue poſt, ante eius conſummationem, vouerit coniux religionem, nequibunt religioſi diſpenſare cum ipſo, vt petat vel reddat: quia ſolum ad diſpenſandum in voto caſtitatis ad petendum priuilegio fruuntur. Deinde quia diſp. 12. n. 7. diximus nec Epiſcopum poſſe cum hoc diſpenſare: quia tenetur ad religionem.

7 Inſuper religioſi virtute dicti priuilegij commutandi vota iurata, poſſunt commutare iuramenta non ſola pœnalia & conditionalia, etiam impleta conditione, caſtitatis & religionis, ſed etiam abſoluta, in caſu, in quo poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare ſuſtinuimus diſp. 13. num. 5. quia quamuis id negauerimus diſp. præc. n. 11. de priuilegiis bullæ & iubilei, militat diuerſa ratio in hoc priuilegio. Quippe illa ſolùm ſunt ad vota commutanda, atque ideo ſola iuramenta earum, quarum vota conceduntur, poſſunt commutari. Vnde cum vota abſoluta caſtitatis & religionis denegentur, non conceduntur quoque iuramenta abſoluta. Hoc autem eſt directè etiam de iuramentis, & ſola excipiuntur, quæ ſunt in præiudicium tertij. Hoc videtur dicendum attenta hac ratione. At re attentius conſiderata dicendum eſt, non poſſe, niſi ſola iuramenta conditionalia & pœnalia? ſicut diximus per bullam & iubileum: quia Greg. XIII. (vt n. 1. vidimus) tantum extendit priuilegium Pauli III. conceſſum ad vota commutanda, vt etiam eadem comprehenderet firmata iuramento: quare ſola iuramenta earum videtur conceſſiſſe, quarum conceſſit vota. Cùm ergo excepetit vota abſoluta caſtitatis & religionis, cenſetur quoque eadem iuramenta excipere. Si verò loquantur de priuilegio diſpenſandi in votis, manifeſtum eſt id non extendi ad hæc iuramenta abſoluta. ſicut nec priuilegium bullæ aut iubilei: quia militat eadem ratio, cum id priuilegium non loquatur de iuramentis, ſed hæc veniant in eo in conſequentiam votorum. Sicut diſp. præced. n. 11. explicuimus tractantes de priuilegio iubilei & bullæ.

8 Præterea religioſi mendicantes ſi ſint viri docti, & confeſſores approbati ab ordinario iuxta Tridentini formam, poſſunt ex commiſſione Prouincialis, diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum, cum iis coniugibus, qui inter ſe affinitatem contraxere. Per declarationem quandam à Iulio II. factam conceſſionis Martini V. factæ Benedictinis monachis, & per aliam Pij V. conceſſionem viuæ vocis oraculo factam, ac impetratam ab Angelo de Aguillara ordinis Minorum, an. 1578. Vt referunt Collector *priuil. mend. verb. Diſpenſ. n.* 17. Veracr. 1. *ſpec. a.* 23. *ſi.* Palac. 4. *d.* 32. *diſp.* 2. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 11. *ſi.* Man. *in bulla Cruc.* §. 9. *n.* 143. & §. 13. *n.* 17. Sorbus *in comp. priu. mend. verb. Abſolutio* 2. *quoad ſæculares, in reſolut. quas ibi ponit, concl.* 9. *verb. diſpenſ. in annot. ſuis, pag. vlt. lit. B.* quamuis Corduba relato Doctore Ortiz *in annot. ad Coll. ver. diſpenſatio,* §. 17. dicat non eſſe tutum eo priuilegio vti, quòd non habeatur in libris ordinis: nec de eo conſtet. At cenſeo tutiſſimum eſſe ea conceſſione vti: & habetur *in comp. priu. Soc. IESV, verb. Diſpenſatio,* §. 8. vbi P. N. Generalis addit facultatem hanc concedi Prouincialibus, & aliis confeſſariis, quibus ipſi per ſe vel per alios eam commiſerint.

9 Extendit autem hoc priuilegium Man. *addit. ad bull.* §. 13. *n.* 17. vt poſſint quoque virtute eiuſdem priuilegij diſpenſare ad petendum debitum cum coniugibus, qui ſpiritualem cognationem contraxere. Sicut diximus diſp. præc. n. 3. extendere ſimile priuilegium commiſſarij Cruciatæ: vbi eius fundamentum retulimus. Sed eadem ratione qua ibi id refutauimus refutamus quoque hîc.

10 Tandem duplex ſupereſt difficultas circa hæc commutandi vota priuilegia. Prior eſt. An hæc facultas commutationis ac diſpenſationis votorum religioſis conceſſa reſtringenda ſit, vt tantum eo priuilegio vti poſſint erga ſubditos Epiſcopi illius diœceſis, in qua ſunt religioſi. Sicut ipſe Epiſcopus nequit exterorum vota commutare, aut cum eis diſpenſare Sylu. *verb. Domicilium, in fin.* agens de commutatione votorum, ait mendicantes, qui ex priuilegio poſſunt vndecumque ad ſe venientium confeſſiones excipere, non poſſe forenſium vota commutare: quia non poteſt Epiſcopus qui eos exponit. Quod idem attentis antiquis mendicantium priuilegiis fatetur, Man. *in addit. ad bull. Cruc.* §. 9. *n.* 120. at attento priuilegio conceſſo Soc. Ieſu per Paul. III. relato n. 1. concedenti expreſſe facultatem commutandi vota vndecunque venientium, ait neceſſariò dicendum eſſe id poſſe mendicantes. Subdit tamen priuilegio diſpenſandi in votis relato n. 1. non poſſe eos vti erga forenſes, ſed erga ſolos illius Epiſcopi ſubditos. Ducitur, quia a poteſtate commutandi ad diſpenſandi poteſtatem non ducitur argumentum. At priuilegium diſpenſandi eſt in ſolis votis, in quibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare. Sed Epiſcopus illius diœceſis in ſolis votis ſubditorum ſuorum poteſt diſpenſare. Ergo idem dicendum eſt de religioſis illius diœceſis. Nihilominus exiſtimo vtrumque priuilegium extendi ad vndecumque venientes: quod idem iudicarunt alij viri docti: quia illa reſtrictio diſpenſandi in votis, in quibus poſſunt Epiſc. intelligitur ſic, id eſt, vt nequeant diſpenſare in votis reſeruatis Pont. in quibus ratione reſeruationis nequeunt Epiſc. diſpenſare. Cùm enim hanc diſpenſandi poteſtatem à ſummo Pontifice, qui toti orbi præeſt, habeant, non eſt cur ea reſtringenda ſit ad ſubditos illius diœceſis, in qua religioſi inueniuntur. Et confirm. quia cùm hæc facultas prædictis religioſis conceſſa ſit, quo melius pœnitentium ad illos confluentium ſaluti ſpirituali proſpicere poſſint: ratio petit, vt ſicut vndecunque venientium poſſunt confeſſiones audire, ita quoque poſſint eorum vota commutare, ac in eis diſpenſare. Tandem, quia cum hæc priuilegia amplianda ſint, (vt n. 2. probauimus) immeritò hanc reſtrictionem pati dicendum eſt.

11 Poſterior eſt. An religioſi ſolùm poſſint vti hac commutandi vota facultate, in Sacramento confeſſionis? Pars enim affirmans inde ſuaderi videtur. Quia priuilegium Pauli III. hanc commutandi poteſtatem indulgens, & abſoluendi à reſeruatis, dicit expreſſè, *Confeſſionibus diligenter auditis* (vt nu. 1. vidimus.) qui ablatiuus abſolutus conditionem importat, *l. A teſtatore ff. de cond. & dem.* Et ad omnia videtur referri. Et ita videtur expreſsè ſentire, Cord. *ſum. q.* 152. vbi dicit poſſe religioſos in confeſſione diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi. Et à fortiori hoc tenebant DD. quos diſp. præc. n. vlt. retulimus

mus dicentes commutationē votorum per bullā non poſſe fieri niſi in confeſſione: Cùm tamen in bulla non petatur, vt audita ſit confeſſio. At contrarium eſt probabilius: quia cum adeò diſtent inter ſe abſoluere à peccatis, ac vota cōmutare, nec hoc confeſſione indigeat, non cenſendus eſt Pōtifex velle totum priuilegium limitatè intelligi per illū ablatiuum abſolutum, auditis confeſſionibus: ſed ſingula ſingulis referenda ſunt. Et ita refertur ad abſolutionem à peccatis, quæ immediatè ſequitur. Nam ea eſt regula, vt clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, ſiue ponatur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, cenſeatur referri ad omnia in ea clauſula contenta, *c. Secundo requiris, de appel.* vbi id obſeruant DD. at intelligitur quando omnium eſt eadem ratio: vt multis citatis tradit Men. *de praſ. l. 4. praſ.* 181. *n.* 2. quòd hîc non contingit. Nam abſolutio à peccatis petit neceſſariò confeſſionem ſacramentalem, ſecus de votorum commutatione. Tandem, quia in priuilegio diſpenſandi conceſſo religioſis relato n. 1. nulla fit mentio confeſſionis: quia non eſt datum ſimul cum poteſtate abſoluendi: quod indicat quando ſimul cum abſoluendi poteſtate conceditur, vt petatur audiri confeſſiones non ad diſpenſandum in votis, aut ad ea commutanda, ſed ad peccatorum abſolutionem. Et ita hanc ſent. ſuſtinet Enriq. *l.* 7. *de ind. c.* 30. *n.* 6. Et eiuſdem ſent. ſunt multi DD. neoterici, qui hac ratione ducti concedebant per bullas antiquas, indulgentes auditis confeſſionibus abſolutionem à peccatis & cenſuris, poſſe extra confeſſionem impendi abſolutionem à cenſuris: quod is ablatiuus abſolutus, auditis confeſſionibus, referatur ad abſolutionem à peccatis, ad quam opus eſt confeſſionē.

DISPVTATIO XVII.

An diſpenſatio in lege ſuperioris, propria, aut inferioris, facta abſque cauſa legitima, valida ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
Quando Prælatus diſpenſat in voto vel iuramento abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quædam ſent. 2.
Proponitur ſententia Authoris, & explicatur c. Veniens, de iurei. 3.
Diſpenſatio inferioribus conceſſa in lege ſuperioris intelligitur ſi adeſt iuſta cauſa, & hac deficiente non eſt valida, 4.
Quid ſi is diſpenſans ſit legatus Apoſtolicus? 5.
Quid, ſi in diſpenſandi commiſſione exprimatur nomen eius, cum quo eſt diſpenſandum? 6.
Quid ſi ſit aliqualis cauſa, non tamen ſufficiens? 7.
Quid ſi Prælatus bona fide iudicarit eam ſufficere? 8.
An is cum quo in voto, iuramento aut lege humana diſpenſatum eſt, ſit tutus ſi poſtea reperiat cauſam non fuiſſe ſufficientem? 9.
Quid ſi Prælatus in lege diuina, vt voto, aut humana diſpenſet, non factus certior, an ſit cauſa, cum tamen verè eſſet? Refertur opinio, 10.
Proponitur ſententia Authoris, 11.
An ſi cauſa eſt notoria, peccet diſpenſans non præmiſſa cauſæ cognitione? 12.
An validè expediantur diſpenſationes commiſſæ à Pontifice pro foro externo ordinarijs: vel pro foro interno confeſſori, quando hi non præmittunt cauſæ cognitionem, ſed ignari cauſæ, quæ re vera erat, diſpenſant: vel ſibi cognita erat cauſa veritas? Remiſſiuè, 13.
An præſumatur cauſa in principe diſpenſante, 14.
Quid, in conſcientiæ foro, ſiue Princeps ſiue inferior diſpenſet? 15.
An credatur ſuperiori dicenti ſe ex cauſa iuſta diſpenſare? 16 *& ibi, quid ſi aſſerat ſe diſpenſaſſe?*
An credatur dicenti ſe habere commiſſionem? 17.
Quid, ſi ſit legatus Cardinalis? 18
Quid, ſi in nullius præiudicium ſit, vt in facultate diſpenſandi, abſoluendi, aut concedendi indulgentias? 19.
An credatur litteris Epiſcopi dicentis ſe alienum ſubditum cum licentia promouiſſe? 20
An credatur litteris pœnitentiarij, dicentis ex Papæ commiſſione ſe diſpenſare? 21.
An in foro conſcientiæ credatur omnibus his, & confeſſario, alijſve? 22.
Poſt n. 22. inuenies alia ſummaria.

1 HActenus egimus de habentibus diſpenſandi poteſtatem: iam cauſas neceſſariò ad diſpenſandum petitas aggredimur, propoſita prius quæſtione generali de cauſæ neceſſitate: & quia hæc cauſa poteſt peti ad valorem diſpenſationis: vel vt ea licitè concedatur: diſputatio præſens eſt de cauſa ad valorem diſpenſationis requiſita: ſequens verò erit de requiſita ad eius honeſtatem. Triplex autem quæſtio inuoluitur in hac diſputatione. Prima eſt quando Pontifex in iure diuino, aut inferiores in lege ſuperioris abſq; cauſa, an valeat? Secunda, an quando ſupremus princeps in lege propria? Tertia, quando inferiores in propriis conſtitutionibus, aut ſuæ ſynodi, diſpenſant?

Quæſtio I. An diſpenſatio inferiorum in lege ſuperioris 2
conceſſa abſque cauſa iuſta valeat? vt ſi quicumque prælatus etiam Pontifex diſpenſat in voto vel iuramento, vel prælati inferiores, in lege Pontificis vel concilij: quidam, quos tacito nomine refert D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 12. *ad* 2. in ea fuerunt ſententia, vt integrum ſit prælatis ad libitum diſpenſare in votis ſubditorum. Sicut patet, dominus, ac vir poſſunt ad libitum irritare vota filij, ſerui, & vxoris. Ducuntur, quod in omni voto & iuramento facta Deo intelligatur conditio, ſi prælato placuerit, aut niſi is contradixerit. Sicut eadem ineſt conditio votis filij, ſerui, & vxoris, reſpectu patris, domini, mariti. Idque probari poteſt ex *c. Veniens, de iureiur.* vbi deciditur in omni iuramento eſſe ius ſuperioris exceptum.

Verò tanquam certiſſimum tenendum eſt, diſpenſa- 3
tionem cuiuſcumq; etiam Pontificis in iure diuino naturali, vt in voto vel iuramento, conceſſam abſque cauſa eſſe irritam: quod tunc diſpenſetur in alienis bonis, & aliena voluntate ſuperiori: & ideo, vt validè fiat, deſideratur cauſa: quippe ea deficienti Deus non conſentit, qui obligationis illius creditor eſt. Nec poteſt iuſtè præſumi eam rationi diſſonam collatam à Deo poteſtatem. Sicut œconomus contra domini voluntatem bona diſſipans non transfert dominium: vtpote, qui ſola adminiſtrandi iuxta domini beneplacitum iure optimo præſumptum poteſtate fungitur. Atque ita fatentur omnes Theologi 4. *d.* 38. cum D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 12. *ad* 2. Et omnes DD. iuris Pontificij cum Gl. *c. Non eſt, verb. Adimplere, de voto.* Et contrarium aſſerentes impugnat *ibi* D. Th. dicens eos inniti falſo fundamento. Quippe pater, dominus, ac vir poteſtate dominatiua præditi ſunt, ac proinde liberè poſſunt tanquam domini, voluntatem filij, ſerui, vxoris infringere, eorum vota ad libitum irritando. At poteſtas ſpiritualis prælatorum eſt ſolum diſpenſatoria, & cum non ſit in deſtructionem, ſed in ædificationem data, nequeunt ad libitum iuſtam inferiorum voluntatem reuocare, eorum vota diſſoluendo: quare dum *c. Veniens de iureiur.* decidit per vota, aut iuramenta inferiorum non poſſe iuri ſuperioris derogari, intelligitur ita, vt non integrum ſit ſuperioribus ex iuſta cauſa diſpenſare: at poteſt derogari ad hunc ſenſum, vt ea non ſubiiciantur eorum liberæ poteſtati. Et ideo conditio ſubintellecta in his votis eſt, niſi ſuperior iuſta cauſa exiſtente diſpenſauerit.

Hinc deducitur, diſpenſationem quamcumque inferio- 4
rum in lege ſuperioris fore irritam, ſi cauſa legitima deſit. Et ſi Epiſc. diſpenſet in lege ieiunij, aut obſeruationis feſtorum, aut quiuis alius ex Pontificia commiſſione. Quia ſic ſe habent ad legem ſuperioris inferiores, ac Pontifex ad legem Dei: & ſimiliter in alienis bonis alienaque voluntate diſpenſant. Præterea, quia quoties inferiori committitur poteſtas diſpenſandi in lege ſuperioris, intelligitur cauſa iuſta exiſtente. Mandatum enim Pontificis ad ius referri debet, *c. De multa, de præb.* Nec iure optimo præſumi poteſt, conſtitui tunc inferiorem dominum voluntatis ſuperioris, vt perinde ac de propria poſſit ad libitum validè de illa diſponere: quod optimè tradunt *Specul. tit. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat. n.* 19. Inn. *c. Cum ad monaſt. n.* 4. *de ſtatu Monac.* & *ibi* Hoſt. *n.* 32. Io. Andr. *ad fi.* Abb. *n.* 17. Card. *§. vlt. n.* 5. Henr. *n.* 17. Bald. *l. Barbarius n.* 7. *ff. de offic. præ.* Aret. *l.* 1. *in prin. n.* 1. *ff. de verb. obl.* Fel. *c. fi. n.* 8. *ver.* 2. *lim. de ſim. & c. At ſi clerici, §. de adulteriis, n.* 10. *de iud.* & *ibi* Hippol. *n.* 32. Turrec. *c.* 1. *ar.* 4. *n.* 14. *d.* 89. Aug. *verb. diſpenſatio, n.* 3. & *ibi* Syl. *q.* 3. *n.* 5. Armill. *n.* 14. Sotus *l.* 7. *de iuſt q.* 4. *a.* 3. *col.* 9. *verſ. Rurſus circa eadem: & l.* 1. *q.* 7. *a.* 3. *col.* 6. *Poſtrem. ergo:* Nau. *c. fin. n.* 4. *de ſimon.* Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *§.* 7. *num.* 1. Siunic. *q.* 5. *de voto, nu.* 35. Gutier. *q. can. l.* 1. *c.* 19. *n.* 3. Emm. Sà *ſum. verb. Diſpenſatio, num.* 3. Et loquuntur

loquuntur Sotus & Stunica etiam de facultate diſpenſandi in bulla conceſſa. Si ergo inferior commiſſionis limites excedens diſpenſet in lege ſuperioris abſque legitima cauſa, non tenebit factum. Et ita partem hanc fatentur omnes DD. allegati. & quotquot in tota hac diſp. allegabo. Nec aliquem contradicentem inueni.

5 Quidam hoc temperant, niſi inferior habeat plenitudinem poteſtatis à ſuperiori conceſſam, qualem habet Legatus Apoſt. (quem Nuncium appellant) in caſibus ſibi à Pontifice commiſſis: Sic Manuel 1. t. *ſum. 2. edit. c. 24. concluſ. 3. n. 5*. At audiendus minimè eſt. Quippe illa poteſtatis plenitudo non accipienda eſt ad diſſipationem, ſed vt ſecundũ iura diſpenſet. Atque ita diſpenſationem ab ipſo abſque legitima cauſa conceſſam, eſſe irritam docent Innoc. *c. Dudum, el. 2. n. 16. verſ. Item, & ſi Papa, de elect.* Fel. *c. Poſtulaſti, n. 13. caſu 4. de reſcr.* Nau. *ſum. Lat. prælud. 9. n. 15. & c. fi. n. 4. de ſim.* Gambara *de authoritate legat. l. 10. n. 207. & 293.* Hippolytus *c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 115. de iudiciis*, Borgaſius *de irregul. p. 7. vlt. n. 21.* Stunic. *q. 6. de voto, n. 234.* Azor *l. 5. inſtit. moral. c. 15. ad finem*.

6 Alij temperant, niſi in diſpenſandi poteſtate exprimantur nomina eorum, cum quibus eſt diſpenſandum, nulla cognitionis cauſæ diſpenſandi mentione facta. Et placet, quia tunc commiſſarius ille conſtituitur merus executor: ac præſumi iſte debet committentem certiorem factum eſſe de diſpenſationis cauſis: Et ita limitant *Spec. t. De diſpenſ. §. Dicendum reſtat. n. 19.* Felin. *n. præce. alleg.* Gambara

7 *de author. legati, l. 10. n. 209. & 296.*

Similiter non valet diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, licèt ſit aliqua cauſa, ſi tamen eam illegitimam eſſe conſtat. Quia idem eſt in hoc non eſſe cauſam, & non eſſe iuſtam. Atque ita DD. n. 4. allegati afferunt eam diſpenſationem abſque cauſa legitima & iuſta eſſe irritam.

8 Hoc tamen limitarem, niſi prudenter ac bona fide iudicarit prælatus cauſam eſſe iuſtam. Tunc enim credo valere diſpenſationem, licèt verè non fuerit cauſa ſufficiens. Quia non eſt credendum aliam eſſe Pontificis intentionẽ circa ſuas leges, & Dei circa ſuas, in quibus permittitur inferiori diſpenſare. Id enim recta Eccleſiæ gubernatio poſtulat, quo ſcrupulis obuietur, ac tutæ ſint conſcientiæ, nec oporteat paſſim infringere geſta, innitẽdo prælatorũ vices Dei gerentium diſpenſationi. Quod clarè ſignificat Azor. *li. 7. inſt. moral. c. 29. q. 6.* vbi hæc ait: Si prælatus aliquis bona fide lege ieiunij aliquem liberet, putans cauſam eſſe iuſtam, relaxatio prodeſt. Quia bona fide facta eſt.

9 Hinc temperandum cenſeo quod docent Nau. *ſum. Lat. prælud. 9. n. 13. fin.* Philiar. *de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib 3. c. 4. verſ. Altera difficultas*, Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c. 4. paulò poſt pr.* nimirum eum, cum quo prælatus diſpenſauit, propoſita illi cauſa vera & bona fide, quæ tamen ſufficiens non eſt, tutum eſſe authoritate prælati fultum, donec ſibi certò conſtat cauſam minùs legitimam fuiſſe. Hoc enim credo temperandum iuxta dicta n. præc. niſi prælatus prudenter ac bona fide diſpenſarit, iudicans eam cauſam eſſe iuſtam. Tunc enim tutus erit ſubditis, quamuis poſtea conſtet cauſam non fuiſſe ſufficientem.

10 Sed meritò dubitabis quid dicendum de diſpenſatione facta ab inferiori in lege ſuperioris, non præcognita cauſa, quando reuera erat cauſa legitima: an valida ſit? Pars negans ſuaderi videtur, quod diſpenſans exceſſerit ſuæ cõmiſſionis limites. Nam (vt n. 5. probauimus) cenſetur ſibi facultas diſpenſandi cõmiſſa, præmiſſa cauſæ cognitione. Idque conſtat ex *c. Neceſſaria, & c. Diſpenſationis 1. q. 7.* vbi dicitur, temporum varietatem expoſcere aliquando vt leges relaxentur adhibita diligenti conſideratione. Et clariùs ex Trid. *ſeſſ. 25. de reform. c. 18.* ibi: *Sciant vniuerſi ſacratiſſimos canones exactè ab omnibus, & quoad eius fieri poterit, indiſtinctè obſeru. Quod ſi vrgens maiórque ratio quandoque poſtulauerit cum aliquibus diſpenſ. eſſe, id cauſa cognita, ſummáque maturitate, atq; gratis, à quibuſ. ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum aliterque facta diſpẽſatio ſubreptitia cenſeatur*. Vbi notandus eſt ablatiuus ille abſolutus, cauſa cognita, qui conditionem ac formam importat. Vt probaui l. 3. diſp. 5. n. 2. vbi & alia argumenta congeſſi ad hoc probandum facientia. Tandem id conſtat ex diſpenſationis definitione tradita diſp. 1. n. 2. Eſt enim legis relaxatio præmiſſa cauſæ cognitione. Quod cũ hîc deficiat, non erit valida diſpẽſatio. Et ideò hãc partẽ tenet ferè expreſſè Nau. *c. fin. 4. de ſimon.* Et tenẽt Imol. *l. Quidã conſulebat. n. 7. fi. & n 8 ff. de re iud.* Hipp. *c. At ſi cleric. §. De adulteriis, n. 106. de iudic.* Et melius Azor. *l. 5. inſt. moral. c. 15. q. 9. & 19.* dicens in neutro foro valere huiuſmodi diſpenſationẽ. Idẽ clarè ſentit Stun. *q. 6. de voto n. 104.* vbi ait Pontificẽ non habere facultatem relaxandi iuramenti in præiudiciũ tertij, antequã conſtet ſibi cauſã ſubeſſe, licèt cauſa ſubſit. Quia erat in ſuæ iuriſdictionis fundamento.

At probabilius eſt, huiuſmodi diſpenſationem validam 11
eſſe in foro conſcientiæ, donec in foro exteriori reuocetur. Ducor, quia nullibi habetur eam diſpenſationem eſſe nullam. Neque obſtat locus Tridentini in contrarium adductus. Quia æquè loquitur de Papa ac inferioribus. Cùm tamen conſtet diſpenſationem Papæ in iure humano abſque cauſæ cognitione validam eſſe: loquitur ergo concilium quoad fori externi præſumptionem: & ideo dicit *ſubreptitia cenſeatur*. Et non dicit eſſe verè eam ſubreptitiam, ſed præſumi impetratam per ſubreptionem. 2. Quia *c. Nihil. de elect.* dicitur electum ſine ſuæ cauſæ examine eſſe eiiciendum. cùm eſt indignus. Ergo à contrario ſenſu non eiicitur, ſi dignus ſit: quamuis eligentes non præmiſſo eo examine defecerint ab electionis forma 3. Quia velut lex temere & abſque cauſæ cognitione indicta, ſi reuera cauſa boni communis intercedat. Ergo idem de legis diſpenſatione cenſendum eſt 4. Ex doctrina Minchac. *lib. 1. contron. illuſtr. c. 28. n. 6.* vbi probat tenere factum in foro conſcientiæ, quando finis iuris habetur, quãuis forma & ſolemnitas eiuſdem iuris prætermittantur. Ad quod comprobandum multa ſimilia affert Bellamera *ſtatim allegandus*. Quod contingit in hoc euentu. Nec obſtat diſpẽſationis definitio, quia (vt dixi diſp. 2. n. 2.) ea non ſolum comprehendit, quæ de diſpenſationis eſſentia ſunt, ſed ea quoque quæ deſiderantur vt ſit licita. Quare dum authores n. 4. allegati dicunt inferiori cenſeri commiſſam diſpenſationem, præcedenti cauſæ cognitione intelligendi ſunt, vt ritè ac rectè fiat; vel vt validè, niſi reuera adeſſet cauſa iuſta. Huius ſentent. eſt Innoc. *c. Diuerſis, n. 1. de cler. coniug.* vbi ait Epiſcopo diſpenſante abſque cauſæ cognitione ius, quibus poteſt, tenere diſpenſationem, vt in collatione beneficij, donec per ſuperiorẽ reuocetur; & dum non reuocatur, poſſideri licitè beneficium illud. Et ſatis hoc placet Hoſtienſ. *ibi n. 9.* Ioann. Andr. *n. 8* præterquam quod Hoſtienſis non admittit tacitam diſpenſationem, ſed verbis expreſſis factam. Idem latè probat multis ſimilibus adductis Bellamera *c. Veniens, n. 18. & 19. de filiis presb.* Idẽ expreſsè tenent quoad forum conſcientiæ Armilla *verb. Diſpenſ. n. 14. fine*, Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c. 4. col. antep. verſ. Tertio dicitur*. Pro eadem ſent. eſt idemmet Innoc. 1. *Cum ad monaſteriũ, n. 4. de ſtatu monachi.* vbi ait huiuſmodi diſpenſationem aut non valere, aut reuocandam eſſe. Cuius ſent. referunt & ſequuntur *ibi* Hoſt. *n. 32.* Io. Andr. *ad fin.* Abb. *n. 17.* Henr. *n. 17.* Card. *§ fin. n. 5.* idem Abb. *c. At ſi clerici, §. de adulter. n. 12 de iudiciis*, Alc. de Neuo, *c. 1. n. 128. de conſt.* Tur. *c. t. a. 4. n. 14. d. 89.* at ad veritatem huius diſiunctiuæ ſat eſt alteram partem eſſe veram, nempe, vt ea diſpenſatio poſſit reuocari. Pro eadem ſent. ſunt Abbas *d. c. Diuerſis, n. 3* Probus *add. ad Monachum, c. vn. n. 4. verſ. Poſtremo, de ætat. & qual.* Borgaſius *de irreg. 2. p. tit de different. term. in materia diſpenſat. in fine*, vbi dicunt diſpenſationem cenſeri conceſſam inferioribus cauſa iuſta exiſtenti illiuſque cognitione præmiſſa: at ſi non adhibita eius cognitione diſpenſauerint, reuocandam eſſe diſpenſationem per ſuperiorem. Cenſetur ergo valida donec reuocetur. Atque idem cenſeo, quando Pontifex, vel Epiſc. vel alius potens diſpenſare in votis vel iuramentis, ſiue iure ordinario, ſiue delegato (niſi in delegatione habea-

tur ſpecialis forma petens præmitti cauſæ cognitionem) diſpenſat in illis legitima cauſa exiſtente, quamuis ſibi non cognita: peccabit enim mortaliter, at diſpenſatio erit valida in foro conſcientiæ. Quia eadem eſt ratio.

12 Nec culpæ alicuius erit reus diſpenſans, quamuis cauſæ examinationem non præmiſerit, quando cauſa notoria eſt. Quia in notoriis non exigitur ordo iuris, notoriũ eget examinatione, *c. Manifeſta 2.q.1.* Sic apertè ſignificant Gloſſa, *c. Qui ſine examinatione, verb. Sine examinatione. d. 18. & c. fin. verb. Qui concubinas, d. 51.* Abbas *c. Præterea, n. 1. de teſtibus cogend.* Ananias *c. 2. n. 8. de ſchiſm.* Imola *l. Quidam conſulebat, n. 8. ff. de re iudic.* Roſella, *verb. Diſpenſatio, n. 6.* dicunt enim inferiorem exercentem actum contra legem erga aliquem, in caſu in quo diſpenſare poteſt, non cenſeri diſpenſare, niſi cauſæ cognitionem præmittat: præterquam quando cauſa diſpenſationis eſt notoria. Quòd tunc examine non indigeat. Imò ſi ſibi cauſa conſtaret, non peccaret diſpenſans non examinando cauſam. Quia id examen petitur, ne temerè diſpenſet. Quæ temeritas ceſſat, vbi certus eſt de cauſa.

13 Vtrùm autem tradita duplici n. præc. locum habeant in diſpenſationibus, quæ committuntur à Pontifice ordinariis pro foro externo, vel confeſſori à ſacra pœnitentiaria pro foro conſcientiæ: dicemus diſp. 34. n. 24. & duplici ſeq. & diſp. 35. n. 16.

14 Rurſus dubitari poteſt, an præſumatur cauſa in Principe diſpenſante, quando de ea non conſtat? Qua in re (ne diutius immorer) communis reſolutio eſt, quando Princeps diſpenſat motu proprio, & non ad partis inſtantiam, in iure humano, præſumi præſumptione iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio, adeſſe cauſam iuſtam. Secus quando ad inſtantiam partis, vel quando diſpenſat in iis, quæ ſunt de iure diuino, aut de iure naturali diuino: tunc enim non præſumitur cauſa, niſi probetur. Quia quando ad inſtantiam partis conceditur diſpenſatio, cenſetur potius per importunitatem extorta, quam quod ita agendum Princeps cenſeat. Iuxta traditionẽ Bartoli ex illo textu, *l. 1. C. de petitione bonorum, l. 10.* Quando autem diſpenſat in iure diuino & naturali, cùm id abſque cauſa fieri nequeat, opus eſt de cauſa conſtare. Et huius ſent. ſunt Abb. *c. Quæ in Eccleſiarum, n. 10. de conſtit. & ibi* Fel. *à n. 60.* Decius *in noua edit. à n. 129* Gigas *de penſionib. q. 6. n. 12.* Rebuff *praxi beneſ. tit. De diſpenſatione ad plura beneficia, n. 53.* Loazes *de matrim. Regis Angliæ, dub. 4. n. 14.* Rojas *epit. ſucceſſ. c. 23. an. 13.* Minchaca *qu. illuſt. l. 1. c. 15. n. 17. & c. 26. à n. 28.* Stunica *de voto. q. 6. n. 131.* & latiſſimè Menoch. *de præſ. lib. 2. tota præſumpt. 10.* Maſcard. *de probat. tota concl. 275.* Qui duo ſunt omnino videndi pro ampliationibus & limitationibus huius ſententiæ.

15 Hæc tamen doctrina agit de præſumptione fori externi. Nam in foro conſcientiæ exiſtimo præſumendum eſſe pro ſuperiori, dum ſubdito non conſtat defectus cauſæ. Quippe ſubditi non eſt facta prælatorũ diſcutere. Quod non obſcurè ſignificat Sotus *4. diſt. 21. q. 2. art. 2. col. antep.* vbi tractans de diſpenſatione Pontificis in voto, dicenſq; diſpenſationem abſque cauſa legitima non tenere: ſubiungit, ibi manifeſtus error non interuenit, præſumi cauſam legitimam. Et *l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. ad 2. in fine*, vbi ait tunc diſpenſationem voti cenſendam irritam, quando manifeſtè conſtat nullam eſſe cauſam. Et tenet expreſsè Suarez *de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. ſi.* dicens in foro interno ſufficere, vt non conſtet ſubdito de cauſæ defectu, quamuis in externo opus ſit cauſam probare.

16 Hinc deducitur qualiter accipiendum ſit, quod aliqui DD. tradunt, nimirum non credi prælato inferiori dicenti ſe ex iuſta cauſa diſpenſare in lege ſuperioris. Hi ſunt Nau. *ſum. Lat. prælud. 9. n. 15. verſ. Addo ſecundo*, Lud. Lop. *1. p. inſtr. c. 4. col. antep. verſ. 3. dicitur.* Quod idem de ſuperiori ſupremo diſpenſanti, quando nequit abſq; cauſa, tradit idem Nau. *l. 3. conſil. tit. de regularib. vtraque edit. conſ. 56. n. 2.* & latiùs probat *in comment. de ſpoliis ſuper c. Non liceat 12. q. 2. §. 2. n. 8.* Et quod tradunt alij, nempe, non haberi fidem prælato aſſerenti ſe diſpenſaſſe, quando cauſæ cognitionem non præmiſit. Vnde incumbet allegãti onus probandæ talis diſpenſationis. Quia cùm debitè non proceſſerit, iure optimo ei non habetur fides. Sic Gloſſ. *c. Si quis ſine excom. verſ. Sine excom. d. 81.* Specul. *c. De diſpenſatione, §. Qualiter autem, n. 4.* Ioan. And. *c. 1. n. 4. de ſchiſm.* vbi Abb. *n. 5.* Card. *n. 2.* Nau. *ſum. Lat. prælud. 9. n. 15.* Ant. Cuc. *l. 4. inſtit. maiorum tit. 12. n. 29.* Sed hæc omnia accipienda ſunt in foro externo. Nam in foro conſcientiæ eis creditur: vt dixi n. præcedenti.

Tandem deducitur, quid in ea quæſt. ſentiendum ſit, an credatur dicenti ſe habere poteſtatem delegatam ad diſpenſandum, aliudve faciendum? De qua re latè DD. *c. Cum in iure, de offic. deleg. & l. vn. C. de mandat. Princ.* Bern. Diaz. *regula 219.* latiſſimè Menoc. *de præſump. l. 2. tota præſumpt. 15 & de arbitr. l. 1. tota q. 76.* Maſcar. *de probat. concluſ. 268.* Gratian. *reg. 290.* Et ideo ſummatim dicam vnum aut alterum verbum, & reliqua in prædictis poterunt videri. Et quid in foro externo, dicam vſque ad num. 22. vbi explicabo, quid in foro conſcientiæ. Concluſio ergo communis eſt, commiſſionem delegatam probandam eſſe oſtenſo delegationis inſtrumento, & aliàs non eſſe credendum eam aſſerenti. Vt conſtat ex *d. c. Cum in iure*, ibi: *Exequi non cogeris*: & ratio eſt, quia cum ſit quid facti, non præſumitur. 17

Multi hoc limitant, niſi legatus Cardinalis ſit id aſſerens. Sic Anton. *c. Ad eminentiam, n. 4. & 5. de ſent. excom.* Abb. *c. Quod ſuper, n. 5. de fide inſtr.* & alij, quos refert & ſeq. Gratian. *regul. 290. n. vnico.* At verius eſt, nec huic credi in iis, quæ ſpecialem ſuperioris commiſſionem requirunt, niſi literæ commiſſionis inferantur. Et ita docent Bart. *l. vn. n. 1. C. de ſuper. in dicto l. 10.* Io. And. & Hoſt. quos refert & ſequitur Alb. *conſ. 94. n. 3. lib. 2. & c. Quod tranſlationem fine, de offic. legati, & d. c. Ad eminentiam. n. 2.* Francus *c. 1. n. 4. de offic. legat. in 6.* Felin. multos referens, & latè probans, *c. Quod ſuper, n. 10. & 11. de fide inſt. & c. Quod in iure, n. 6. de offic. deleg.* Greg. Lop. *l. 23. verb. Que viuens, t. 9. p. 1.* & multos alios referens Menoc. *de præſ. l. 2. præſ. 15. n. 4* Enriq. *l. 10. de Sacram. ord. c. 23. n. 2.* 18

Limitantur tamen hæc, niſi delegatus ſit perſona conſtituta in excelſa dignitate, nec agitur de præiudicio tertij, tunc enim creditur illi, quamuis ſuæ delegationis litteras non oſtendat. Sic multi quos refert & ſequitur Menoc. *d. præſumpt. 15. n. 9.* Iaſ. *repet. l. Admon. n. 175. de iureiu.* Gutier. *l. 2. q. canon. c. 17 fine.* Et huius rei adhibent exemplum Iaſ. & Gutier. vt in facultate diſpenſandi, abſoluendi, concedendi indulgentias, & ſimilibus. 19

Hinc fit credi Epiſc. promouenti ad ordines non ſibi ſubditum, dicenti in titulo collationis ordinum ſe promouiſſe ex licentia proprij Epiſcopi. Quia agitur de modico præiudicio. Et ita tenent Rebuff. *praxi benef. tit. De forma dimiſſoriar. n. 36.* & relato Cardinali, Menoc. *de arb. l. 1 q. 76. n. 10.* Gutier. *l. 2. q. canon. c. 17. n. penult.* 20

Secundò fit credi litteris ſummi pœnitentiarij aſſerentis ſibi viuæ vocis oraculo commiſſum eſſe, vt diſpenſet in aliquo caſu Pontifici reſeruato. Quòd id in nullius præiudicium vergat. Et ita Paulo citato docent Cardin. *Clem. Ne Romani, §. Eo tamen pron. ſo. n. 1. de elect.* Franc. *c. 1. n. 4. de temp. ord. in 6 & ibi* Domin. *§ vlt. n. 1.* Octauius *l. de off. Curiæ Rom. c. De ſummo pœnitent.* Greg. Lop. *lib. 32. verb. Emperador. tit. 16. part. 3.* 21

Hæc dicta ſint pro præſumptione fori externi. Nam in foro conſcientiæ cuicunque viro timorato ac confeſſori, dicenti ſibi delegatam eſſe poteſtatem ad abſoluendum, vel diſpenſandum, vel ad aliquid aliud, fides haberi poteſt. Quod & experientia ipſa demonſtrat, facultas enim abſoluendi à reſeruatis, & diſpenſandi medio confeſſore ſolet à pœnitentibus impetrari. 22

SVMMARIVM.

Quando ſupremus Princeps diſpenſat in lege propria abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quædam ſent. n. 24.
proponitur ſententia authoris, n. 24.

Satisfit

Satiſfit argumentis,25.
Poſt n.25.inuenies cætera ſummaria,quæ deſiderantur.

23 Quæſtio II. An diſpenſatio ſupremi Principis in lege propria conceſſa abſque legitima cauſa valeat: vt Pontificis in lege Eccleſiaſtica, & Principis ſæcularis in ciuili: quibuſdam placet eam diſpenſationem irritam eſſe. Ducuntur 1. quod iure diuino naturali interdictum ſit Principi diſpenſare abſque cauſa in iure humano. Aliàs enim ſic diſpenſans non peccaret. Cuius contrarium dicemus diſp.ſeq.n.3. Ergo diſpenſat tunc in eo iure diuino naturali: ac proinde corruet diſpenſatio tanquam abſque cauſa legitima facta. 2. Quia hæc diſpenſatio procedit à poteſtate clauium: quæ eſt miniſterialis, & data Pontifici in ædificationem, & non in deſtructionem. Et ideo non eſt data, vt ea quiſpiam ad libitum abutatur, ſed ſub certa regula & menſura ad annum commune pertinenti: ſub qua non continetur illa diſpenſatio ſine cauſa. Erit ergo irrita. Hac enim ratione valore caret indulgentiarum conceſſio abſque iuſta cauſa facta. Huius ſent. eſt Fortun. Garc. *in repet. l.Gallus,§.Et quid ſi tantum,n.296.297.ff.de li.& poſth.* vbi ait cùm iniuſtum ſit Principem contra ſuas leges diſpenſare ſine cauſa, ſe neſcire quomodo id efficere poſſit: nec quoad veram iuſtitiam ſecurum eſſe eum, cum quo ita diſpenſatur. Et Mendoſa *de pact.l.1. q.2. n. 35.* idem tenet quando diſpenſatio eſt in re magni momenti, itavt noceat, Minchaca *l.1.q.illuſtr.c.25.n.16. & c.26.n.26.* Et non valere in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo tenet Loazes *de matr.Regis Angl.dub.4.n.14.& 15.*

24 Cæterùm abſque dubio tenendum eſt, huiuſmodi diſpenſationem validam eſſe, quòd tunc legiſlator diſpenſet in re propria, & in propria voluntate, eam mutans, à qua ſola vim habebat lex. Ergo ea diſpenſatio tanquam in bonis propriis facta valebit abſque cauſa, ſiue diſpẽſans peccet, ſiue non. Sicut dominus prodigens bona verum dominium transfert, eſto prodigendo delinquat. Atque ideò huius ſent. ſunt DD. quos diſp.ſeq. n. 2. referam dicentes poſſe Principem ad libitum in ſuis legibus diſpenſare. Et in propriis terminis docent Innoc.*c.Dudum,el.2.n.16.verſ. Item & ſi Papa de elect.* Anton.*c. Per venerabilem, n.6. qui filij ſint leg.* & ibi Præp.*§. Quod autem,n.2. not.3.* Abb.*c. Non eſt,n.8.de voto.* Fel.*c. Poſtulaſti,n.11.in 4.caſu de reſcr.* Roſell. *ver. Votum 5.n.4.* Sylu. *ver.diſpenſ.q.3.n.5.* Armill. *verb. Papa,n.12.* Nau.*c.fi.n.4.de ſim.& ſum.Lat.prælud.9. n.14.* Cou.*c.Alma mater 1.p.§.1.n.7.de ſent.exc.in 6.* & multis citatis *4.decr.2.p.c.6.l.9.n.10.* Villalob.*in ſuis communib. lit.D.n.86.* Et ex Theologis, Caiet.*1.2.q 96.a.5.ad fi.& 2.2.q 10.4.art.5. ad fi. & in opuſc.10.1.tr.27.de diſpenſ.matr. in Occid.Eccl.q.vn.verſ. Quoad tertium.* Cath.*l.5.in Caiet. circa q.An Papa poſſit diſpenſare in voto ſolemni religioſ.ad fi.* Victoria *de poteſt.Papæ.n.15.propoſ.15.* Sotus *l.1.de iuſt. q.7.a.3.col.6.verſ.Poſtrem.ergo,& l.6.q.4.a.3.ad 2.fi.& 4. d.21.q.2.a.2.col.11.& d.39.q.vn.a.2. in fi.corp.* Canus *rel. de pœn.p.5.* vbi de præcepto confeſſ.*ad fin.* Led.*2.p.4.q.27. a.2.paulò poſt princ.& q.56.a.4.col. pen.verſ. Præterea dubium.* Verac.*2.p.ſpec.a.27. verſ.Secundo non expedit & p.1.a. 49.ad fi.* Palac.*4. d.15.diſp.8. col.17. verſ. Quamuis, d.38. diſp.2.col.7.verſ.Ego verò dixerim.* Met.*1.2.q.97.a.4.ad fi. & l.1.ſum.c.14.§.10.* Cordub.*in quæſt.l.4.q.8.ad fi.* Gallego *de cogn.ſpir.c.21.n.8.* Angl.*in flor.1.p.* vbi de ieiun.*q.5.dif.1.* Enriq.*l.5.de pœn.c.22.n.5.& l.11. de matr.c.3.n.6.* Suarez *t.4.* vbi de indulgent.*diſp.56.ſect.2.n.11.* Valentia *4.p.diſp. 6.q.2.punct.10.* vbi de cauſis excuſantibus ab officij recitatione,*cauſa 4.& 2.2.diſp.5.q.7.punct.2.* vbi de pluralitate benefic.*col.4.verſ.Vbi autem illud inu.* Azor *lib.7.inſtit.mor. c.19.q.6.& l.5.c.15.q.3.* Arag.*2.2.q.89.a.9.ad fin.* Philiarc. *de offic.Sac.t.1.p.2.l.3.c.4. verſ. Altera difficultas eſt*, Lud. Lop.*2.p.inſtr.* vbi de ieiun.*c.108.fin.& 1.p.c.4.init.* Pet.de Led.*de matr.q.54.a.3.diffic.4.poſt 2.concl.& in ſum.Sacra.* vbi de matrim.*c.27.concl.4.* Manuel *q.reg.to.2.46.a.5.& in 1.to.ſumma 2.edit.c.196.fin.& c.237.n.1.* Vega *2.tom.ſummæ,c.23.caſu 14.*

25 Ad argu.n.23.propoſita reſpond. Ad 1.neganda eſt conſeq. Nam quoties agitur contra ius aliquod ſuperioris, non diſſoluendo eius obligationem, non diſpenſatur in illo: ac proinde quamuis factum abſque cauſa culpã contineat, valet tamen, quippe non aufertur legis obligatio; ſed violatur. Secus quando ita agitur contra ius ſuperioris, vt eius obligatio tollatur, tunc enim eſt diſpẽſatio in illo, ac proinde ſine cauſa facta caret valore. Cuius ratio eſt, nam lex diuina & naturalis, ex eo ſolum quod factum prohibeat, non impedit factum quoad valorem & ſubſtantiam, ſed quoad honeſtatem; tantum enim tunc cohibet voluntatem, ſed non aufert poteſtatem: at ſecus eſt, quando in illa diſpenſatur, quia tunc obligatio legis tollitur. Et lex ſuapte natura ſecum afferri, vt à nullo inferiori diſſolui poſſit niſi iuxta ſuperioris præſcriptum, quod eſt legitima cauſa intercedenti, v. g. lex diuina naturalis diuites aſtringit ad ſuperflua grauiter indigentibus elargienda. Si diues ille tunc ea prodigeret, factum teneret: & quamuis ius diuinum violaret, non diceretur in eo diſpenſans, quia iuris diuini obligationem non aufert, ſed violat. At ſi Pontifici datum eſſet in eo præcepto diſpenſare, eſſet irrita diſpenſatio abſque iuſta cauſa conceſſa. Ad 2. dic procedentia à clauium poteſtate eſſe duplicia: quædam pertinent ad diſſolutionem voluntatis ſuperioris: vt quando Pontifex diſpenſat in lege diuina naturali, & tunc deficit valor facti deficienti cauſa. Alia verò pertinent ad ſolius propriæ voluntatis diſſolutionem, qua lex ſtatuta eſt: & tunc quamuis peccetur in illius poteſtatis abuſu, factum tenet. Et huiuſmodi eſt diſpenſatio in propria lege.

SVMMARIVM.

An valeat diſpenſatio inferiorum, vt Epiſcopi in ſuis legibus facta abſque cauſa? Refertur quædam opinio,26.
Proponitur ſententia Authoris,27.
Quid,ſi ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſet abſque cauſa in lege inferioris, vel æqualis prædeceſſoris,28.
Quid,ſi conſtitutio illa tranſierit in contractum? 29.
Quid,ſi ſit à Pontifice confirmata? 30
Quid,ſi iuramento ſtabilita ſit 31
An valeat diſpenſatio Epiſcopi vel Archiepiſcopi in Synodi ſua diæceſana decretis, abſque cauſa facta? Refertur opinio,32
Explicatur ſententia authoris: & an ſolus Epiſcopus habeat in ea ſynodo votum deciſiuum & ſit ea ſuperior? 33
An Epiſcopus eius Synodi decretis quoad vim coactiuam aſtringatur: nec poſſit in eis diſpenſare, ac poteſt in propriis legibus.34
An Archiepiſcopus validè diſpenſet abſque cauſa in decretis Synodi Prouincialis? Proponuntur rationes probantes valere? 35
Explicatur ſent. authoris: & an ſolus Archiepiſcopus habeat in ea Synodo ſuffragium deciſiuum, & an poſſit ab illo excommunicari & puniri, & ab Archiepiſcopo appellari ad Synodum prouincialem & explicatur, c.Graue, de præb.n.36
An Archiepiſc.teneatur eius Synodi legibus, quoad vim coactiuam: nec poſſit in eis diſpenſare tanquam in propriis? 37. & ibi an poſſit plus in eis, quàm Epiſcopi ſuffraganei: & diſpenſare cum ſuffraganeis: & quid de ipſa Synodo.

Quæſtio vltima. An diſpenſatio inferiorum in propriis conſtitutionibus facta abſque cauſa valeat. Vt ſi Epiſcopus ſic diſpenſet in ſuis, quidam negant. Quippe quamuis ab Epiſcopi voluntate pendeat vim habere ſtatutum illud: atque adeò poſſit illud omnino caſſare: tunc enim ſua poteſtate ordinaria vtitur, nec in aliquo ius commune offendit. At vim habenti ſtatuto, diſpenſare cum aliquo abſque iuſta cauſa, eſt contra ius commune, *c. Cum omnes, de conſt.* At diſpenſatio inferioris in iure communi abſque cauſa eſt irrita, (vt n.4. diximus.) Huius ſent. ſunt explicantes ſiue ius acquiſitum ſit tertio, ſiue non, Innoc.*c. Dilectus n.5. de temp.ord.* Archid.*c. Licèt can.n.3. de elect.in 6.* & dubius manet Bellam. *d.c. Dilectus,q 6.n.9.fi.* licèt aſſerat de facto ſeruari, vt poſſit validè ſic diſpenſare. 26

Cæterùm abſque dubio tenendum eſt validam eſſe. Ducor, quod eadem militet ratio, quæ in Pontifice reſpectu ſuarum legum: tunc enim non diſpenſat in voluntate aliena, ſed in propria: à qua ſola vim habent leges illæ. Neque obſtat ratio contraria: quia etſi peccet Epiſc. contra ius commune, imò & diuinum naturale dictans neminem à lege generali eſſe abſque cauſa eximendum: at diſpenſatio illa tenet, quia tunc non diſpenſat inferior in eo iure naturali aut Pontif. ſed ſolùm illud violat, (vt n.25. in ſolutione 27

lutione ad 1. explicuimus, reſpondentes ad idem argum. quod æquè pugnat contra Pontif.an propriis legibus diſpenſantem abſque cauſa.) Et ideò hanc partem ſuſtinent Innoc.ſibi contrarius, *c.Cum ad monaſterium,n.4. de ſtatu monach.& ibi* Io.And.*fin.*Ant.*c.At ſi clerici.§.De adulter. n.17.de indic.Et ibi* Abb. *n.*10. Dec. *in noua ed.n.*98.Aret. *n.*24.Fel.*n.*6.Alex. Neuo *n.*16. Hippol.*n.*93. *idem* Ant.*c. Dilectus,n.*12.*de tempor.ord.& ibi* Abb. *n.*7. *idem* Ant.*c. Quæ in Eccleſ.n.*30 *de conſtit.& ibi* Imol.*n.*25.*Card.in,repetit.c.Perpendimus,n.6.de ſent.excomm.*Dominic. *c.Licèt canon.in pr.n.8.de elect.in* 6.Milis *in ſuo reperto. l.D.n.*23. *v.Diſpenſatio,verſ.Diſpenſare poteſt contra propriam.* Bottæus *tr.de ſynodo Epiſc.*2.*p.a.*4.*n.*8.Gambara *de authoritate leg.l.*10 *n.*442.443. Angel. *verb. Beneficium,n.*22.Syl. *ver.Diſpenſat q.*13.*n.*19. *& verb.Beneficium,*3. *q.*9. *n.*13. Franc.*d.c.Licèt canon.in pr.n.*4.Tabiena *verb.Diſpenſatio, q.*14.*n.*15.*fine.& verb.Beneficium,*2.*q.*15. *num.*17.Armilla *verb. Beneficiumn.*27.Nau.*ſum.*Lat.*c.*25.*n.*74.*& c.fin.n.*4. *de ſimon.*Et ex Theologis,Sotus *l.*1.*de inſtit.q.*7. *a.*3.*col.*6. *& l.*7.*q.*4.*a.*3.*ad* 2.Valentia 2.2.*diſp.*5.*q.*7.*punct.*2. vbi de plutalit.benefic.*col.*14.*verſ.Vbi autem illud ius.* Azor. *l.*5. *inſt.moral.c.*15.*q.*3.Phil.*de offic.*Sacerd.*t.*1.*p.*2.*l.*3.*c.*4.*verſ. Altera difficultas.*Sayro *theſaur.caſuum,t.*1.*li.*6. *c.*11.*n.*11. Lud.Lop.1.*p.inſtruct.c.*4.*col.penult.verſ.*4. *concluditur.*

28 Atque idem prorſus dicendum eſt , quando ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſat abſque cauſa in lege inferioris vel æqualis prædeceſſoris : valet enim diſpenſatio. Quia in voluntate ſuperioris eſt quaſi eminenter inferioris voluntas : & ſucceſſor æqualis reputatur quaſi eadem perſona ratione eiuſdem officij.Sic Nau.*ſum.*Lat.*prelud.* 9.*n.*15.Suar.*t.*4.vbi de indulgent.*diſp.*56.*ſect.*2. *n.*11.

29 Temperanda tamen eſt hæc ſententia 1.niſi conſtitutio illa Epiſcopi tranſierit in contractum, in commodum alterius.Vt ſi fieret,ſtatutum,vt omnes ad vrbem confluẽtes gauderent aliquo priuilegio, non poſſet reuocare reſpectu eorum, qui iam venerat:quòd ius ex illo contractu iam ſit illis acquiſitum.Sic Ant. *vtroque loco priori,* Abb. *vtroque loco* Dec.*n.*103.Hipp.*n.*100.Alex.de Neuo, *n.*17. Domin.Franc.Gambara *n.*444.Milis,Imolà, *vbi eos allegaui n.*27.Syl. *verb. Diſpenſatio,q* 13. *n.*19. Sed quamuis hæc limitatio ſit irregulariter vera:negandum tamen non eſt poſſe Epiſcopum ex legitima cauſa ſuperuenienti contrauenire.Vt ex multis probat Aretin.*c.At ſi clerici.§.De adulteriis,n.*24.*de indic.& ibi* Felin.*n.*6 *fallentia* 1.

30 Secundò temperatur,niſi eæ conſtitutiones ſint authoritate Pontificia confirmatæ. Quia ex ea confirmatione gaudent authoritate Papæ,& reputantur ad illius leges,ac proinde ſe habet ad illas Epiſcopus, ac ad ius commune: quia nequit eam confirmationem ex parte tollere.Sic Dominic.*c.*1. *in pr. n.*11.*de filiis presb. in* 6. Bottæus *de ſyn. Epiſc.*2.*p.a.*4.*n.*12.Syl.*verb.Beneficium* 3.*q.*9.*n* 13. Angel. *verb.Beneficium,n.*22. *& ibi* Armilla *n.*27. Tabiena *verb. Beneficium* 1.*q.*15.*n.*17.Sayro *theſauro caſuum,in* 1.*t.l.*6. *c.*11.*n.*11. Azor.*lib.*5. *inſt.mor. c.*15.*q.*7.

31 Vltimò temperatur, niſi Epiſc.eas conſtitutiones iureiurando firmauerit.Cùm enim nequeat ſecum in iuramẽto diſpenſare,nequibit in eis conſtitutionibus diſpenſare. Sic tradunt Ant.*c.At ſi clerici.§.De adulteriis,n.*17. *de iudiciis:& ibi* Abb.*c.*10 Alex.de Neuo *n.*17.Decius *in noua edit.n.*108.Felin.*n* 6.*fallentia* 2. Hippol.*à n.*101. *vſque ad* 105 Bottæus *de ſyn.Epiſc.p.*2.*a.*4.*n.*13.Angel.Syl.Tabiena. Armilla,Sayro.Azor.*c.prac.alleg.Idem* Syl *ver. Diſpenſatio,q.*13.*n.*19.*& ibi* Tabiena *q.*14 *n.*15.*fine.* Verùm dicendum eſt,adhuc poſſe:quia iuramentum magiſtratus intelligitur ſecundùm æquitatem , & niſi cauſa iuſta interueniat.Vt bene docet Baldus *l.Et ſi ſeuerior,n.*10. *C.ex quibus cauſis infamia irrogetur.* Qua ratione nixus defendit ibi poſſe iudicem ex iuſta cauſa mutare pœnam legis à ſe iuratæ. 2.Quia Decius,Fel.Bottæus,Hippol.pro contraria parte allegati admittunt hoc,quando cauſa ita vrgeret,vt eſſet periculum in mora. Tandem , quia probabilius eſt poſſe Epiſcopum ſecum in iuramento diſpenſare, quoties poteſt cum ſubditis(vt probaui diſp.3.n.8.) Et ideo ſent. hanc ſuſtinent Aret.*d.§.De adulteriis,n.*26.*&* 27.& refert pro ea Bartol.Gambara *de auth.leg.l.*10.*n.*447. Id demum dicendũ eſt,quicquid ſit de periurij peccato,ſi in eis conſtitutionibus iuratis diſpenſet,valere tamen diſpenſationẽ in ea conſtitutione abſque cauſa iuſta etiam factam perinde ac ſi non eſſet iurata:quia periurium non impedit rei valorem.Sicut ſi quis iuraſſet non prodigè ſe expenſurum pecunias,peccaret prodigè expendendo , at factum teneret.Sic Gambara *eod.l.*19.*n.*452. Ant. de Roſellis , quem refert nec improbat Bottæus *d.a.*4.*n.*12.

Tandem duplex ſupereſt difficultas.Prior eſt , an Epiſcop.aut Archiepiſcopus validè diſpenſet in conſtitutionibus ſuæ ſynodi diœceſanæ abſque cauſa,vel ſe habeant ad illas , tanquam ad leges ſuperioris. Videntur enim hoc poſteriori modo ſe habere ad illas:quia non ſunt ſuperiores ſua ſynodo diœceſana,ſed ſe habent ad illam inſtar decani ad capitulum Eccleſiæ cathedralis.Et ita Metina 1.2. *p.*96.*a.*5.*dub.*2. *concl.*1. tuetur Epiſcopum legibus ſynodi diœceſanæ obligari quoad vim coërciuam,inſtar aliorum ſubditorum,quod etiam fatentur Gallego & Manuel *ſtatim allegandi*:quod fieri non poſſet,niſi inferior eſſet ipſa ſynodo.Secundò,quia non ſolùm Epiſ. in ſynodo diœceſana definit:ſed ſimul cum illo alij ibi congregati habent ſuffragium deciſiuum,vt docet Imola *c.*Graue,*num.*12.*de preb.ad fin.*quare Gallego *de cogn.ſpirit.c.*21.*n.*18. defendit confirmationem ſynodi non peti ab Epiſc. nec ipſum poſſe eius conſtitutiones abrogare Et quamuis dubius dicit ſe magis in eam partem propendere,vt diſpẽſatio abſque cauſa facta ab Epiſc. vel Archiepiſcopo in iis conſtitutionibus ſit irrita.Et Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*237.*n.*1.*fine,&* Vega 1.*t.ſum.c.*88.*caſu* 2.*fine,*dicunt relato Gallego videri attento iure non poſſe Epiſcopum eas conſtitutiones tollere : at integrum eſſe ei diſpenſare in illis : quòd conſuetudo vel tacitus ſynodi conſenſus eam facultatem concedat. Non explicant tamen an eius diſpenſatio facta abſque cauſa valorem obtineat. 32

At probabilius cenſeo validam eſſe diſpenſationẽ Epiſcopi aut Archiepiſcopi in ſuæ diœceſanæ ſynodi conſtitutionibus,abſque cauſa factam : quod citato Card. Alex. *c.fin.c.*5.*de eland.deſpenſ.*ſuſtinet Bottæus *de ſynodo Epiſcop.p.*2.*a.*4.*num.*9.Nau *ſum.*Lat.*c.*25.*n.*74.*& c.fin.*4.*de ſimon.* Et idem videtur tenere apertè Azor.*l.*5.*inſt.moral.c.* 15.*q.*3.quamuis enim non explicent conſtitutiones ſynodales,ſed tantùm ſuas conſtitutiones : at refert Nauarr. *in prædicto loco,*vbi de conſtitutionib. ſynodalibus loquitur. Et quamuis hi non adducant probationes,poteſt probari hæc ſententia:quia ſolus Epiſcopus ſuffragium deciſiuum habet in ſynodo diœceſana , cæteri autem aſſident illi vt conſilium præbeant (quamuis minùs bene Imola *n. præc. allegatus* contrarium dixerit.) Quod vel ex ipſo ſynodi tenore conſtat,in qua ſolus Epiſcopus decernit & ſubſcribit,nulla aſſeſſorum mentione facta.Cuius contrarium in ſynodo prouinciali accidere dicemus n.36.Cum ergo ipſe ſolus legiſlator ſit,poterit diſpenſare validè abſque cauſa, vtpote qui in ſua ſola voluntate diſpenſat. Et confir. quia ad ſynodum diœceſanã cõmuniter ſoli parochi & clerus, qui nulla ſtatuendi facultate gaudent,confluere ſolẽt. Nõ eſt ergo cur eis illius ſtatuta tribuãtur. Tandem quia cùm eius ſynodi conſtitutiones ſolam diœceſim Epiſcopi obligent,quæ pleno iure ſubeſt Epiſcopo,poſsitque ſolus ſtatuta illã obligantia inducere:immeritò eæ conſtitutiones tribuuntur cæteris congregatis:ſed ſolùm illuc confluunt vt Epiſcopo aſſideant , illúmque ſuis conſiliis adiuuent, quo prudentius & maturius decernat. Hac enim ratione tuetur Imol.*c.* Graue *n.*22. *de prabend.* Pontifice aſſiſtente concilio generali,Epiſcopos non habere ſuffragium deciſiuum:ſed ſolùm quando ille non intereſt , mittens legatos, eo quòd plena ſtatuendi poteſtas in Põtifice reſideat. 33

Hinc deducitur contra DD. 32. allegatos Epiſcopum non teneri legibus ſynodi diœceſanæ quoad vim coërciuam,ſed tantùm quoad directiuam.Sicut tradunt Doctores 34

tes legiſlatorem ſuis legibus aſtringi: quod illæ à ſolo Ep. vim obligandi habeant ac in illis diſpenſet, ſicut in cæteris ſuis legibus.

35 Poſterior difficultas eſt. An diſpenſatio Archiepiſcopi in decretis ſynodi prouincialis facta ſine cauſa legitima valeat. Videtur enim valere, quòd Archiepiſc. ſit ſuperior ſynodo prouinc. vt conſtat ex *c. Graue, de præb.* ibi: *Metropolitani vero delictum ſuperioris iudicio relinquatur, ex parte concilij nunciandum.* Ex quo textu conſtat metropolitanũ non poſſe puniri per concilium prouinciale. Cuius rationem ibi reddit Hoſt. *n.* 16. quem ſequuntur *ibi* Io. And. n. 8. Ant. *n.* 4. *q.* 2. Anch. *n.* 10. eo quòd Archiep. concilio prouinciali ſuperior ſit. Poteſt ergo in eius decretis tanquam inferioris diſpenſare validè abſque cauſa. Item, quia ſolus Archiepiſcopus habet ibi votum deciſiuum, & Epiſcopi tanquam aſſertores interſunt, vt tenent quidam, quos tacitis nominibu, ac alios qui ſentiunt Epiſcopos adeſſe vt iudices, & habere votum deciſiuum, refert Innoc. *d. c. Graue, n.* 3. *verſ. alij tamen dicunt*: & neutram opinionem definit, & Ant. *ibi n.* 18. *verſ. Ad* 3. ait vtramuis partem eligi poſſe. Ergo poteſt ad libitum validè in eis decretis diſpenſare, tanquam à ſua ſola voluntate vim habentibus.

36 At dicendum eſt, eſſe irritam eam diſpenſationem. Ducor, quod Archiepiſcopus ſit inferior ſynodo prouinciali leges eas ferenti, vt optimè defendit Nau. *lib.* 1. *conſ. in priori edit. t.* 31. *de offic. ordinarij, toto conſ.* 7. *in poſteriori, tit. de maiorit. & obed. toto conſ.* 6. atque ideo ait poſſe illum à ſynodo proninciali excommunicari. Probátque quia ab Archiepiſcopo appellatur ad ipſam ſynodum, tanquam ab inferiori ad ſuperiorem, vt tradunt Gl. *fin. A collat. de appel. in* 6. Hoſt. *c. Graue in fin. de prabend.* Card. *clem.* 1. §. *Quod etiam in interdictu, n.* 1. *notab.* 1. *de ſent. excom.* & *ibi* Anch. *n.* 4. *not.* 5. vnde concludit Nau. non ſe habere Archiepiſcopum ad ſynodum prouincialem, ſicut ſe habet Pontifex ad concilium generale, vel Epiſcopus ad ſuum capitulum: ſed vt ſe habet Decanus capituli Eccleſiæ cathedralis ad ipſum capitulum. Qui eſt caput ipſius ad eum effectum, vt eius ſit capituli conuocatio, & ibi tanquam præſidens habeat primam ſedem, non tamen eſt maior, ſed inferior toto capitulo. Sic Archiepiſcopus (inquit) eſt caput ſynodi prouincialis, in quantum eſt eius illam cogere, ac illi præeſſe habendo primam ſedem. Non tamen quod ſit maior ea congregata, nec habeat parem iuriſdictionem: ſed eſt tantum ſimul iudex & colligata aliorum Epiſcoporum qui in eam congregantur. Non valet ergo diſpenſatio Archiepiſcopi facta abſque cauſa in iis decretis, vtpote facta ab inferiori in lege ſuperioris. Secundò, quia Archiepiſcopus ſolus poteſtate caret condendi ſtatuta totam prouinciam obligantia, vt conſtat ex *c. Nullus primas* 9. *q.* 3. quod eſt ex Calixto Papa, & *c. Sicut olim, de acc.* at decreta ſynodi prouincialis totam prouinciam ligant. Non ergo à ſolo Archiepiſcopo dimanant: ac proinde nequibit ipſe abſque cauſa validè in eis diſpenſare: quippe omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c.* 8. *de reg. iur.* Et confirmatur, quia Epiſcopos ſuffraganeos ibi intereſſe vt iudices habentes ius ſuffragij deciſiui colligitur apertè ex *d. c. Sicut olim*, ibi: *Ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos, vt ſuper his & aliis prout vtilitati & honeſtati congruit, prouida deliberatione procedant, & quæ ſtatuerint faciant obſeruari.* Ecce qualiter non ſolum Archiepiſcopum, ſed ſuffraganeos quoque auctores ſtatutorum dicit textus: aliàs non diceret in plurali, *Quæ ſtatuerint.* Idem etiam deducitur ex *c. Graue, de præb.* ibi: *Per ipſum concilium ſuſpendatur.* quem textum ponderat *ibi* Imol. *n.* 22. ad probandum requiri conſenſum, nec ſufficere conſilium ſuffraganeorum: quod etiam ſuſtinent *ibi* Hoſt. *n.* 8. Io. Andr. *n.* 5. Card. *n.* 6. *q.* 6. quod etiam conſtat ex conc. Tolerano. 4. vbi iubentur Epiſcopi ſubſcribere iis, quæ communi deliberatione in concilio prouinciali ſtatuuntur, & concilium Mediolanenſe 4. in fine ponit eius ſubſcriptionis normam ſic: *Nos Carol. Archiepiſcop. Mediolani de concilio & aſſenſu Reuerendiſſimorum Coëpiſcoporum noſtrorum ſubſcripſimus.* Et ſtatim ſubſcribunt alij Epiſcopi. Nec obſtat *c. Graue, de præb.* ponderatum n. præcedenti pro contraria ſententia, cum ratione doctorum ibi allegata. Non enim intelligunt Archiepiſcopum eſſe verè ſuperiorem ea ſynodo, ſed eius caput: & ideò ob eius dignitatis reuerentiam noluit is textus poſſe eius delictum puniri à ſynodo. Et ita hanc rationem reddiderunt *ibi* Ant. *n.* 17. Abb. *n.* 8. & hanc fuiſſe mentem eorum doctorum vel ex eo conſtat, quia idem Hoſt. qui *n.* 16. eam rationem reddidit, quem alij ſequuntur, ſtatim *in fin. cap.* ait Archiepiſcopum eſſe inferiorem, & ab eo appellari ad ſynodum. Tandem quia expreſsè nequire Archiepiſcopum in his conſtitutionibus diſpenſare, nec abſoluere ab excommunicatione in hac ſynodo lata tuentur aliqui, quos tacito nomine refert Archid. *c.* 1. *ad fin. d.* 17. reprobata diſtinctione *Hoc. c. Graue, n.* 17. *de præb.* & Anch. *clem.* 1. *n.* 1. *de ſent. excom.* & huic ſententiæ inhærere videntur *ibi* Archid. & Dom. ſolùm enim diſſentiunt quoad abſolutionem ab excommunicatione. Cùm enim ea lata à ſynodo prouinciali ſit, nec ſpecialiter reſeruata, poterit ab ea tanquam à iure lata abſoluere quiuis parochus: iuxta *c. Nuper, de ſent. exc.* nedum Archiepiſcopus. Et eiuſdem ſententiæ ſunt Anchar. & Hoſt. *proximè allegati*, aiunt enim non poſſe Archiepiſcopum diſpenſare in iis decretis, ſi ea formentur nomine ſynodi, dicendo, Nos ſynodus, ſiue nos Archiepiſcopus & Epiſcopi in ſynodo congregati, vel nos Archiepiſcopus de conſenſu ſuffraganeorum in ſynodo congregatorum ſtatuimus. Secus ſi in perſona ſolius Archiepiſcopi. Nam innituntur, quod in priori caſu ſit conſtitutio ſynodi, at in poſteriori ſolius Archiepiſcopi: atque ita fatentur non poſſe Archiepiſcopum quoties eſt ſynodi prouincialis conſtitutio.

Hinc infero teneri Archiepiſcopum tanquam inferiorem, & Epiſcopos ſuffraganeos illis decretis quoad vim coactiuam, nec poſſe in illis diſpenſare, niſi ſicut in lege Pontificia, in vno vel altero caſu ratione neceſſitatis, quod non ſit recurſus ad Pontificem, nec tunc ſit coacta ſynodus prouincialis, vt ad illam confugiatur, nec refert eſſe recurſum ad Archiepiſcopum, ne ſuffraganei in ſuis diœceſibus poſſint tunc in eo diſpenſare decreto. Tum quia Archiepiſcopus non habet maiorem in hoc poteſtatem, quàm ſuffraganei (vt n. præcedenti diximus.) Tum etiam quia in diœceſi ſuffraganeorum ſuperior non eſt niſi in cauſa appellationis. Et ideò extra appellationis caſum non poſſe eum cum ſubditis ſuffraganeorum diſpenſare, tradunt omnes in tractatu de voto. Ex quibus omnibus conſtat diſpenſationem Archiepiſcopi, aut ſuffraganeorum, etiam ſimul cum illo, niſi in ſynodo prouinciali ſint legitimè congregati; abſque iuſta cauſa factam eſſe irritam: quia diſpenſant in lege ſuperioris. Secus ſi ſynodus ipſa prouincialis, vel alia ſynodus ſimiliter prouincialis diſpenſaret: quippe tunc valere etiam abſque cauſa conceſſa diſpenſatio, tanquam facta in lege propria, aut æqualis prædeceſſoris. 37

DISPVTATIO XVIII.

An diſpenſatio à quocumque conceſſa in quauis lege, deficienti cauſa legitima, culpæ obnoxia ſit, in concedenti, petenti, acceptanti, eáve vtenti?

SVMMARIVM.

Quando diſpenſatur abſque cauſa in lege diuina, aut ſuperioris, eſt mortale, n. 1.

Quid quando in propriis legibus? Refertur quædam ſententia, 2.

Proponitur ſententia authoris, 3

An minor cauſa ſufficiat ad diſpenſandum in iure humano, quàm in diuino? 4.

An exiſtente iuſta cauſa teneatur prælatus diſpenſare: & ſi neget, poſſit ab eo appellari? Remiſſiuè, 5.

Qualis ſit culpa, diſpenſare in propria lege abſque cauſa? Refertur opinio, 6.

Proponitur authoris ſententia. 7.

Qualis ſit culpa in petenti, & acceptanti, ſcienti deeſſe cauſam? 8.

Quid

Quid, ſi prælato proponat cauſas, de quarum ſufficientia dubitatur? 9.
An vtens diſpenſatione ſine cauſa conceſſa peccet? Refertur opinio, 10.
Explicatur ſententia Authoris, 11.
Quale ſit hoc peccatum? 12.
An is cũ quo abſq; cauſa diſpẽſatur, teneatur exequi quod lex iubet? 13.
Satisfit argumentis. Et explicatur c. Cum noſtris, de conceſſ. præb. 14.

1 DIſputatione ſuperiori actum eſt de valore diſpenſationis abſque iuſta cauſa conceſſæ: hæc tractat de eius honeſtate, tam in concedenti, quàm in petenti, acceptanti, eáve vtenti. Et quidem ſi de diſpenſatione in lege diuina aut cuiuſcumque ſuperioris loquamur, nemo dubitat reum eſſe culpæ lethalis petentem, acceptantem, vtentem, concedentem: niſi materiæ leuitas excuſet à tanta culpa: quòd ea diſpenſatio irrita ſit (vt diximus diſp. præc. n. 3. & 4.) ac proinde à legis tranſgreſſione non excuſat.

2 Difficultas autem verſatur, quando in propriis legibus eſt diſpenſatio. Et incipiendo ab ipſo diſpenſante, quidam cenſent ipſum ſi Princeps ſupremus ſit, poſſe in eis ad libitum diſpenſare: & ſolã ſuam voluntatem eſſe ſufficientem diſpenſandi rationem. Ducuntur, quia ſicut ſola Principis voluntas fuit cauſa inducẽdæ obligationis, ita ea ſola obligationis tollendæ ſufficiens cauſa erit. Condentis enim ius eſt illud deſtruere. Nec princeps ſuis legibus aſtringitur, *l. Digna vox. C. de leg.* & res facilè ad priſtinam ſuam naturam redit, *l. Si vnus, §. Pacta, ff. de pact.* Et confirm. quia dominus rem ſuam liberè expendere poteſt. Cùm ergo Princeps, vtpote ſuæ voluntatis dominus, habeat quaſi dominium legis ab ipſa profectæ, videtur nulla alia cauſa deſiderari: vt in ea cum aliquo diſpenſet. Secundò, quia poteſt Princeps nutu ſuo vel ex parte vel ex toto diſſoluere legẽ. Tertiò id conſtat ex *c. Cum noſtris, verſ. Nos verò, de conceſ. præb.* ibi: *Mandamus quatenus niſi prædictus Epiſcopus ſufficienter oſtenderit, quod vel ex indulgentia Sedis Apoſt. ſpeciali, vel ex alia iuſta cauſa præpoſitura ſibi conceſſa fuerit, ipſum ad reſignationem ipſius compellatis.* Vbi indulgentia Pontificis comparatur iuſtæ cauſæ. Dictio enim diſiunctiua, Vel, ponitur neceſſariò inter diuerſa, vt notant DD. *l. Si quis, in princ. ff. de reb. dub.* & probatur ex *l. Hæc verba illa, aut ille, ff. de verb. ſign.* Quartò, quia ſi cauſa deſideraretur, non videretur tunc Princeps diſpenſare, ſed obligatio legis extingui ceſſante eius cauſa. Et confirm. quia alias diſpenſatio non tam videretur legis relaxatio, quàm declaratio quædam ceſſationis legis in hoc euentu. Tandem quia paſſim concedit Pontifex diſpenſationes matrimoniales in gradu non multum propinquo abſque cauſa. Et ideò hanc partem ſuſtinent Gl. *Relati, 4. in fin. ff. de pœn.* & ibi Bart. *n. 4. Spec. tit. de legat. 8. Nunc oſtendendum eſt, n. 52.* & melius, *1. de diſpenſ. §. Nunc breuiter dicendum eſt, n. 5. verſ. Et nota* Inn. *c. Cum ad monaſterium, n. 3. & 4. de ſtatu mon.* & ibi Io. And. *n. vlt.* Ant. *n. fin.* Hoſt. *n. 13. fin.* Anc. *n. 25.* Henr. *n. 16.* Card. *ibi §. vlt. n. 5. Abb. c. Diuerſis, n. 3. de cler. coniug. & c. 2. n. 4. de ſchiſm.* idem Io. And. *c. Magna, n. 5. de voto,* & *ibi* Henr. *n. 3.* idem Ant. *c. 1. col. vlt. n. 10. de conſt.* & *ibi* Imol. *n. 6. verſ. Et ex dictis patet,* & ibi Fel. *fallent. 4. ampl. 1. n. 22. & c. ad audient. l. 2. n. 4. de reſcr.* Bald. *l. reſcr. n. 12. C. de precib. imp. off.* Dec. *c. Quæ in Eccleſ. in noua edit. n. 113. de conſt. & c. Cum in cunctis, §. Inferiora, n. 17. de elect.* Gygas *de penſion. q. 6. n. 4.* Turrec. *c. Singula, art. 4. fi. n. 14. d. 89.* Hippol. *ſing. 599.* Bermondus *de publicis concubin. §. Statuimus, n. 28.* Angel. *ver. Diſpenſatio, n. 3.* Roſella *ibi n. 6.* Syl. *q. 3. n. 5.* Arm. *n. 14* Roias alios referens epitome ſucceſſionum, *c. 23. n. 12.* Minchaca *l. 1. q. illuſtr. c. 25. n. 9. & n. 16.* limitans quando eſt diſpenſatio ex gratia, & non ex iuſtitia concedenda. Menoch. *de arbitrar. l. 2. centur. 5. caſu 421. num. 19.* Borgaſius *de irreg. p. 7. c. vlt. n. 16. 17. & 18.* Brunor. *in ſuo compend. liter. P. verſ. Papa diſpenſare poteſt.* Mandoſius *praxi ſignaturæ, v. Diſpenſationes, verſ. Papa diſpenſare poteſt.* Et ex Theologis Pal. *4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 40.* Aluarus Pelag. *l. 1. de planctu Eccleſ. a. 46. lit. G.* Stunica *de voto, q. 6. n. 110. 130.* & addunt Felinus *d. c. Ad audientiam, n. 4.* Gygas *d. n. 13.* Borgaſius *d. n. 18.* Stunica *d. num. 130.* eum cum quo ſic abſque cauſa diſpenſatur eſſe etiam tutum quoad Deum: & non tantùm quando omnino aboletur, ſed etiam quando ſtante lege diſpenſatur in ea cum aliquo. Quia Innocentius proximè allegatus, quem cæteri ſequuntur, loquitur expreſsè de diſpenſatione, & indiſtinctè. Vnde (ait Felin.) non eſt cur ad forum externum eius ſententia reſtringatur. Et quamuis hi Doctores de inferiori, vt de Epiſcopo circa ſuas leges diſpenſanti, minimè loquantur: at idem tenentur dicere. Quia rationes allatæ in eo etiam militant. Cùm eæ leges ex ſola eius voluntate dimanent.

At dicendum eſt, quemcumque legiſlatorem etſi ſupremus Princeps ſit, reum eſſe culpæ, diſpenſando cum aliquibus abſque cauſa legitima in propriis legibus. Ducor, quod violet ius naturæ dictãs partẽ ſuo toti congruere debere, excipiens temere & imprudenter aliquos per diſpenſationem. Et confir. quod offendat æqualitatem, quã iuſtitia erga omnes ſeruari petit, *c. Iuſtum eſt, d. 9.* Secundò quia eſt actus rationi diſſonus, & offenſionis anſam cæteris ſubditis iure optimo præbens. Et confir. quia poteſtas data eſt in ædificationẽ, non in deſtructionem. *2. Corint. 10.* Quare talis diſpenſatio eſt potius diſſipatio cenſenda: authore D. Bern. *l. 3. de conſiderat. ad Eugenium, ad fi.* Tertiò quia ſicut lex ob bonũ commune indici debet, *c. Erit autem lex, d. 7.* ita & diſpenſatio: quæ eſt quaſi lex quædam. Quartò quia diſpenſatio hæc cedit in aliorũ iniuriã: quia vna ex conditionibus ad legis iuſtitiã petitis eſt, vt ſit æqualis omnibus: quæ deficit, quando cæteris lege oppreſſis aliquis ſine iuſta cauſa ab illa eximitur: quintò idẽ probatur ex Trid. *ſeſſ. 24. de matr. c. 5.* ibi: *In contrahendis matri. vel nulla omnino detur diſpenſ. vel rarò, idq; ex cauſa, & ſeſſ. 25. c. 18. de reform.* ibi. *Quod ſi vrgens, iuſtaq; ratio, & maior quandoq; poſtulauerit cũ aliquibus diſpenſandũ eſſe: id cauſa cognita, & ſumma cũ maturitate, à quibuſcunq; ad quos diſpẽſatio pertinebit, præſtandũ eſt.* Et ex Conc. Colon. *3. p. 1. c. 33.* ibi. *Quam imprudentiſſimè pleriq; diplomatis ac diſpẽſationibus apud Sedem* Apoſt. *extortis præter ſum.* Pont. *mẽſem (qui & vult, vt debet, poteſtate ſibi cõceſſa non ad deſtructionẽ ſed ad conſtructionẽ vti) abutãtur.* Tandem probatur ex *l. Releg. in fi. ff. de pœn.* ibi. *Nemo poteſt commeatum remeatũmve dare exuli, niſi imperator ex aliqua cauſa.* Atque ita ſent. hanc ſuſtinent ex Theol. D. Tho. *1. 2. q. 97. a. 4.* Caiet. *ſum. verb. Diſpenſ. init. & 1. 2. q. 96. a. 5. ad fi.* Victoria *de poteſt. Papæ propoſit. 15. n. 15.* Pet. de Soto *lect. 11. de matr. pag. penult. verſ. Iam circa.* Sotus *l. 1. de iuſt. q. 7. a. 1. ad fin. corp. & 4. d. 39. q. vn. art. 2. in fine corporis.* Canus *relect. de pœn. p. 5.* vbi de præcepto confeſſionis, *ad fi.* Led. *2. p. 4. q. 56. a. 4. col. pen. verſ. Præterea dubium.* Veracruz *1. p. Spec. a. 49. ad fi. & 2. p. a. 27. verſ. 2. non expedit.* Medina *1. 2. q. 97. a. 4. col. pen. verſ. De cauſa neceſſ.* Palac. *4. d. 15. diſp. 8. col. 17. verſ. Neque ſolum & diſt. 48. diſp. 2. col. 7. verſ. Ego vero dixerim* Cord. *in quæſt. l. 4. q. 8. col. pen.* Val. *2. 2. diſp. 5. q. 7. pun. 2.* vbi de pluralitate ben. *co. 4. verſ. Vbi autẽ illud ius. & 1. 2. diſp. 7. q. 5. pun. 9. ad fi.* Pet. de Led. *ſum. ſacr.* vbi de matr. *c. 17. poſt 4. concl. dub. 1.* Azor. *l. 5. inſt. mor. c. 15. q. 2.* Man. *1. t. ſum. in 2. ed. c. 24. concl. 2. n. 4. & c. 196. fin.* Phil. *de offic. ſac. t. 1 p. 2. lib. 3. c. 4. verſ. Altera difſic.* Vega *2. to. ſum. c. 23. caſ. 14.* idẽ Pet. de Led. *de matr. q. 44. a. 1. diffic. 4. poſt 2. conc* Lud. Lop. *1. p. inſt. c. 4 col. 2. verſ. Sed quid ſi monarcha,* & ex iuriſperitis Hoſt. *ſum. t. de filiis preſb. ad fi. verſ. Verumtamen non omitto. Abb. repet. c. Extirpanda, §. Qui vero, n. 44. de præb. & c. Quæ in Ecc. n. 17. de conſt. & c. Per venerabilem, n. 4 qui filij ſint leg.* & ibi Præp. *§. Quod autẽ, n. 2. not. 3.* Al. de Neuo *c. 1. n. 131. & c. Cum acceßiſſem, n. 80. de conſt. & c. Duas n. 19. de ſponſa duorum.* Additionat. ad Ioan. And. *c. Cum ad monaſt. fi. de ſtatu mon.* Rebuff. *in concord.* vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper ver. Diſpenſationum, verſ. Notandum eſt quod nunquam, & praxi ben. tit. de diſpenſ. ad plura beneficia, n. 55.* Turr. *c. conſeq. n. 2. d. 11.* Roſell. *ver. Votum 5. n. 4.* Arm. *verb. Papa, n. 12. & verb. Diſpen. n. 13.* Nau. *ſum. c. 12.* Hiſp. *n. 58.* Lat. *n. 57. & vtraque c. 25. n. 5. & ſum. Lat. præl. 9. n. 14.* Cou. *c. Alma mater, 1. p. §. 1. n. 7. de ſent. exc. in 6. & 4. decr. 2. p. c. 6. § 9. n. 7.* Spino *Specul. teſt. gl. 12. principali, n. 2.* Gallego *de cogn. ſpirit. c. 21. n. 2.* 3

Id

4 Id tamen maximè obſeruandum eſt, multò minorem cauſam ſufficere ad diſpenſandum in iure humano, quam in diuino & naturali. Quippe ſtrictior eſt huius, quam illius obligatio. Sic Nauar. *Sum.c.12.hiſpaniè, n.57.latinè nu.57.* Quod quidem cæteris paribus intelligendum eſt. Regula enim certa ſtatui nequid: nam aliqua lex humana poteſt adeò bono communi conducere, vt ratio ipſa poſtulet difficilius in ea diſpenſaudum eſſe, quàm in particulari voto obliganti iure diuino naturali, vt optime docet Sotus *lib.7.de iuſt.quæſt.4.a.3.col.8.verſ.Hic autem.*

Vtrum autem exiſtenti cauſa iuſta teneatur prælatus diſpenſare: & ſi nolit poſſit ab eo appellari, diximus l.3. tota diſp.10.

5 Sed quale ſit peccatum diſpenſare quemcumque legiſlatorem in propria lege abſque cauſa iuſta, non concordant DD. Quibuſdam placet eſſe lethale, niſi materiæ paruitas excuſet. Quod res maximi momenti ſit violatio hæc æqualitatis inter ſubditos ſeruandæ. Deinde quia ſi eſſet ex ſe & genere ſuo veniale, non fieret mortale ex materiæ multiplicatione, vt in mendacio conſtat. At quando lex eſt grauis, fatentur DD. eſſe mortale. Huius ſent. apertè videntur Caietan. *ſumma verb. Diſpenſatio initio,* & ibi Armil. *n.13.* vbi dicent in materia parua eſſe hanc culpam venialem, quare ſentiunt aperte ex ſuo genere eſſe lethalem. Et Cou. *4.decret.al.2.p. cap.6.§.9.n7.* vbi ait fortaſſis & frequentiſſimè eſſe culpam mortalem & tenent *Petrus de Ledeſma ſum.ſacram.* vbi de matrim. *c.27.poſt 4.concl.dub.1.tom. Manuel ſum. in 2.edit.c.196.fin. Vega 2.to.ſum.c.23.caſu 14.* & eſt ſatis probabile.

6 At probabilius eſt, culpam eſſe venialem, ſi deſit ſcandalum, ac notabile aliorum damnum. Quale eſſet, alios nimis grauari ex eo quod quis abſque cauſa tributi ſoluendi lege liberaretur. Ducor, quod his ceſſantibus non ſit res tanti momenti quempiam abſque cauſa à legis obligatione eximi. Cum lex illa à legiſlatoris voluntate dependat. Nec dicimus fieri culpam mortalem ex materiæ multiplicatione, ſed extrinſeca ſcandali aut notabilis aliorum damni circunſtantia. Et ita notatur *Nauarrus ſum. Lat. prælud.9. n.14.& ſ.15.n.5* Lud. Lop. *1.p. inſtruct.c.4.col.2.verſ.6. Superaddidimus.* Philiarc. *de officio ſacerdotis, to.1.p.lib3.c.4.verb. Altera difficultas. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.237. n.1.* & idem videtur tenere Valent. *1.2.diſp.7.q.5.punct.9. ad fin* vbi docet hoc peccatum communiter eſſe veniale: at eſſe probabile, poſſe aliquando eſſe mortale, attenta legis grauitate & conditione.

7 Rurſus de petente diſpenſationem, cum cauſam iuſtam deficere norit, Couar. *4.decret.2p.ca.6.§.9.num.7.* ait eum peccare venialiter, & forſan mortaliter. Quippe qui rem illicitam petit à principe, eſtque ei in culpa mortali adiutor. At Petr. de Led. allegat. num. *6.* ait hunc eſſe reum culpæ lethalis. At dicendum eſt niſi iuſta ignorantia excuſetur, ſimili culpa eum infici quam admitit ſic diſpenſans, quare quando dipenſans peccat mortaliter, vel venialiter iuxta dicta n. præc. petens quoque eiuſdem generis culpæ reus erit. Quia cooperatur concedentis peccato, ad idque inducit. Atque idem dicendum eſt de acceptante, licèt non petierit. Quod conſentiat concedentis peccato imo cooperetur. Cum diſpenſatio non plenè ſuum effectum ſortiatur, donec acceptetur. Sed inde infeſes, peccare qui quotidie diſpenſationes matrimoniales concedendi abſque cauſa petunt expreſsè à Pontificice. Quod abſurdum videtur. Cum viri timorati & docti id paſſim conſulant ad euitanda dubia, quæ circa cauſarum, quæ allegantur, veritatem ſuboriri ſolent. Sed reſpondeo eos culpæ immunes eſſe. Quia Pontifex tunc non diſpenſat abſque cauſa (vt diſp. ſeq. num vltimo explicabimus:) quamuis enim non detur cauſa ex parte perſonæ eum qua diſpenſatur: at Pontifex adſumptus boni communis taxat aliquam pecuniariam compoſitionem: quæ cauſam iuſtam diſpenſandi præbet.

8 Id tamen monuerim, ſi petens diſpenſationem proponat bona fide cauſas, quibus ducitur eum minimè peccare: quamuis illæ minus iuſtæ ſint. Quia ſuum non eſt iudicare an cauſæ eæ ſint legitimæ, ſed ſuperioris. Sic Nau. *ſum.latina, prælud.9.num.13.fin.* Petrus de Ledeſma, *ſumma ſacrament.* vbi de matri. *cap.26.poſt.4.concl.dub.1.* Philiarcus *de offic.ſacerd.to.1.p.2.lib.3.cap.4.verſ. Alter difficultas.* vnde optimè Azor *l.7.inſtitut.moral.cap.29.q.6.* ait quando alicui eſt dubia ſoluendi ieiunij cauſa, ita vt non certò & euidenter ſibi conſtet cauſam iuſtam deeſſe, eum tuto id ſoluere conſilio ſuperioris, medici vel confeſſoris. Quia in dubio melior eſt horum conditio, & non noſtro, ſed illorum indicio ſtandum eſt, & optimè etiam D. Thom. *2.2.q.88 a.vlt.ad 2.* & Ioan. de Friburg. *in ſum.confeſſ.lib.1.to.8.q.8.* Emm. Sa *ſumma, verb. Votum,* vbi de voti irritatione, *n. 21.* dicunt in dubio an cauſa diſpenſationis legitima ſit, excuſare diſpenſationem prælati. Et faciunt etiam quæ diximus *diſp. præc. num.15.* nimirum, in foro conſcientiæ præſumi in dubio pro ſuperiori diſpenſanti.

9 Tandem de vtenti diſpenſatione conceſſa abſque legitima cauſa, difficultas eſt an vltra peccatum, in eius petitione acceptationeve admiſſum, nouam culpam incurrat, quoties ea diſpenſatione vtitur? Multi cenſent ceſſante ſcandalo ac aliorum damno notabili eum non peccare (quod ſatis probabile eſt,) Ducuntur, quòd cùm ea diſpenſatio à legiſlatore conceſſa, ſit valida, nulla legis obligatio ſupereſt, cuius tranſgreſſio vtentem eadem diſpenſatione reum culpæ conſtituat. Nec lex naturalis, dictans Partem ſuo toti congruere debere, eum obliget, vtpote qui iuſtam exceptionem habet non ſe conformandi cæteris. Quod à lege illa cæteros obliganti ſit verè exemptus. Secundò, quia ſi princeps abſque iuſta cauſa omnino aboleret legem, non peccaret eam non obſeruans. Ergo ſimiliter quando partim abolet, diſpenſando cum aliquo. Quia reſpectu illius omnino eſt abolita. Sic tenent Anchar. *c. Non eſt, in fine, de voto, & cap. Cum ad monaſterium, n.25. de ſtatu monach.* Felinus *c. Ad audientiam, el.2.n.4.de reſcrip.* Gygas *de penſionibus q.6.n.13.* Angel. *verb. Diſpenſatio n.3.* & ibi Syluest. *q.3.n.5.* Nauar. *ſumma lat. c. 12.n. 57.* Brunorus *in ſuo compendio litera P. verb. Papa diſpenſare poteſt.* Palacios *4.d.15.diſp.8.col.17.verſ. Quamuis is, & d.38.diſp.2.col.7.verſ. Ego verò dixerim.* Metina *l.1.ſum. cap.14.§.10. Stunica de voto, q.6.n.130.* Azor *l.5.inſtit.moral.c.15.q.3.init.* Aragon. *2.2.q.89.a.9 ad fin.*

10 At probabilius eſt, in vſu huius diſpenſationis culpam admitti. Quod licèt oblata ſit illius legis humanæ obligatio ratione diſpenſationis, at ſupereſt obligatio legis naturalis dictantis neminem debere abſque cauſa iuſta à ſuo toto diſcrepare. quare & ſi hic non peccet aduerſus illam legem humanam, at peccat contra hoc ius naturæ. Nec obſtat, abrogata omniuo lege neminem peccare, eam non obſeruando. Quippe cum tunc quoad totam communitatem tollatur lex, nil eſt quod obliget. At manenti lege in ordine ad alios rationi diſſonat, vt quiſpiam nulla iuſta ratione excuſatus non viuat æquali iure cum aliis. Et ita ſuſtinent Abb. *c. Non eſt, n.8. de voto, Additionator ad* Ioan. Andream, *c. Cum ad monaſterium ſi. de ſtatu monach.* Barbat. *addit. ad* Abb. *c. At ſit cleric. §. De adult. a.12. verb. Eſt nulla. de iudic.* Gambara *de authoritate legati, l.10.n.161.& 374.* Rebuff. *praxi benef. t. de diſpenſ. ad plura beneficia, n.55.* Nauar. *ſum.lat.prælud io 9.n.14.& ſum.hoſp.c.13.n.42.* Couar. *4.decret.2.p.c.5.§.9.n.7.& 8.* Gallego *de cogn. ſpir. cap. 21. n. 9.* Et ex Theolog. Caiet. *22.q.95.a.5.ad fi.* Sotus *l.1. de iuſt.q.7.a.3.in fine corp.* Ledeſ. *2.p.4.quæſt.27.a. 2. paulo poſt principium.* Corduba *in ſuo quæſtionario l.4.q.8.col. penult.* Azor *l.5.inſtit.moral.c.15.q.3.in fi.* Manuel *q.reg.2.to. q.46.a.5.& to.1.ſum.in 2.edit.c.237.n.1.* Pet. de Led. *ſum. ſacram.* vbi de matr. *c.27.poſt 4.conc.dub.1.* Lud. Lop. *1.p.inſtruct. cap. 4.col.2.verſib. Sexto ſuperaddidimus.* Philiarcus *de officio ſacerdotis, 1.1.p.2.l.3.c. 4. verſ. Altera difficultas.* Valentia *1.2.diſp.7.q.5.punct,9.ad fin.*

11 Quod ſi roges, quale ſit hoc peccatum? Petrus de Ledeſma, *n. præc. allegatus* ait eſſe mortale. Quia concedens abſ-

quę cauſa diſpenſationem, delictum lethale perpetrauit, cui conſentire videtur ea vtens. At mihi certum eſt, id peccatum eſſe veniale, ſed ſcandalum & damnum aliorum notabile ceſſent. Quod vſus illius diſpenſationis non ſit conſentire peccato diſpenſantis, nec perſecutio peccati admiſſi in petitione acceptationéve diſpenſationis: cum ea peccata omnino tranſierint, ſolúmque ſuperſit in illius vſu ea partis cum toto deformitas indecens, quæ ceſſante ſcandalo, vel alio damno, non ita grauis eſt, vt culpam venialem excedat. Nec valet, Princeps concedens peccat mortaliter. Ergo & vtens. Quia ad Principem ſpectat curare, vt leges ob commune bonum indictæ obſeruentur: at ſubditi non eſt, id prouidere, ſed tantùm obſeruare, quandiu ſibi impoſitæ ſunt, & ita docent Sotus, Nauar. Couar. Gallego, Corduba, Valentia, Philiarchus, Manuel, *vbi eos n. præc. alleg.*

13 Hinc deducitur, hunc cum quo ſine cauſa iuſta diſpenſatum eſt in lege, teneri iure naturæ non obſtante diſpenſatione exequi quod lex iubet. Quod bene docet Valentia *n. 11. alleg.* Et conſtat ex dictis *n. præc.* Si enim peccat venialiter in vſu diſpenſationis, qui eſt non ſeruare legem, contra ius naturæ, dictans indecens eſſe partem non conformari toti. Ergo eodem iure naturæ tenetur legem ſeruare ſub culpa veniali.

14 Ad arg. n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, concludere ſolam Principis voluntatem cauſam eſſe ſufficientem legis diſſoluendæ, vt diſſolutio factum teneat: non tamen vt licita ſit eximendo aliquem priuatum cæteris ligatis. Quia non data eſt poteſtas ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Imò nec ſola Principis voluntas ſatis eſt ad legem condendam, niſi cauſa legitima adſit. Ad confirm. dic ſimiliter probare poſſe liberè, ad hunc ſenſum, vt teneat factum, non tamen vt id liceat. Quippe lege ſemel condita non omnino eximendi alicuius ab ea dominium habet. Quia tenetur ex officio adminiſtrare iuſtitiam & æqualitatem ſeruare. Ad 2. dic, longè diuerſam eſſe rationem de abroganda vel derogandа lege, & de eximendo aliquo à lege, per priuatam diſpenſationem. Ad prius enim ſola voluntas ſufficit, qua ab initio conſtituta eſt. Ad poſterius autem requiritur cauſa. Quia cum lex ſit iuſta, imprudenter & temerè pars excipitur ne congruat ſuo toti. Ad 3. dic, in eo textu æquiualere diſpenſationem Pontificiam iuſtæ cauſæ, ne compellatur poſſeſſor plurium dignitatum alteram reſignare. Quia oſtenſa diſpenſatione Pontificis præſumitur iuſta cauſa: & ita releuabitur oſtendens onere probandæ cauſæ iuſtæ, quam probare tenebatur non exiſtente diſpenſatione. Tunc enim temporis (vt notat ibi Gloſſ. *v. Iuſta.*) poterat quiſpiam plures habere dignitates ſine diſpenſatione, ex iuſta tamen cauſa. Vnde decidit textus poſſeſſorem compellendum eſſe alteram reſignare? niſi iuſtam cauſam probet, vel diſpenſationem exhibeat: qua oſtenſa præſumebatur iuſta cauſa. Ad 4. & confirm. dic, cum diſpenſatur in lege, non ita ceſſare cauſam, vt eius obligatio ceſſet abſque alia diſpenſatione. Quia ad id oporteret cauſam in vniuerſum ceſſare, nec ſufficeret in eo priuato cum quo diſpenſatur. Præterea eſto hoc ſufficere, non ſemper cum diſpenſatur, ceſſat omnino cauſa legis in eo priuato. Quia ſatis eſt ad diſpenſationem cauſa dubia. Quæ ad ceſſationem obligationis legis minimè ſufficeret. Ad vltimum conſtabit ex dicendis *diſp. ſeq. fine.*

DISPVTATIO XIX.

Quæ ſint iuſtæ cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus?

SVMMARIVM.

Cauſa iuſta diſpenſationis an ſemper debeat eſſe bonum commune, 1.
Quid intelligatur in Trid. nomine magnorum principum, cum quibus ſolis eſt diſpenſandum in 2. conſanguinitatis gradu, 2.
An id decretum procedat in publica honeſtate, etiam primo gradu, 3.
Ex quibus cauſis diſpenſatur etiam cum non magnis Principibus, 4.
An licitè diſpenſetur facilius cum diuitibus & potentibus, 5.
Dum aſſignatur ea cauſa, contrahentes eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos: aut ex principalioribus vrbis: quomodo intelligatur, 6.
An vrgentior cauſa deſideretur in conſanguinitate, quàm in affinitate, & cognatione ſpirituali, & an in hac ſoleat Pontifex diſpenſare? & eo maior cauſa petatur, quo gradus eſt propinquior: & in recta linea. 7.
An extinctio litis, & pax ſit iuſta diſpenſandi cauſa, 8.
Quid de ſcandalorum vitatione: & quæ ſint hæc ſcandala, 9.
Qualiter intelligatur cauſa, dum allegatur ſuboritura ſcandala, 10.
An ſit iuſta cauſa, quando diſpenſatione obuiatur magno delicto, 11.
An ſit iuſta, non reperiri ob loci anguſtiam, vel magnam ſobolem, coniugium æquale, 12.
Quid ſi in locis vicinis æquale reperiatur, 13.
An ea cauſa ſit falſa, ſi vnum tantùm aut alterum reperiatur æquale, 14.
Quæ ſpectanda ſint vt matr. dicatur æquale, 15.
An defectus dotis competentis ad nubendum æquali, ſit iuſta cauſa, num 16.
Quid, ſi ſufficiat vt nubat æquali fœmina, non tamen ei qui illam ducere vult, 17:
An ſat ſit argumentum dotis fœminam aliàs ſufficientem dotem habentis, 18.
An ſufficiat contrahentes inſtitutos eſſe hæredes ſub conditione matrimonii, num. 19.
An ſit cauſa, ſi patrimonium fœminæ ſit litibus implicitum, 20.
An cenſeatur fœmina carere dote, quando habet patrem diuitem, 21.
Quid, ſi iure ſuccedendi careat, 22.
Quid, ſi non ſufficiat legitima ad dotem, niſi in aliqua parte melioretur, 23.
Quid, ſi frater vel alii dotet, ſiue præceſſerit pactum, ſiue non, 24.
Quid ſi parentes nequeant dotare, at in mortuis habebit dotem, 25.
Quid ſi facultatibus renuntiaret, & ideo caret dote, 26.
An quando fœmina verè carebat dote, poſſit nolle hæreditatem, vel legatum acceptare, vel in alium cedere, quo titulo paupertatis ſecum diſpenſetur, 27.
Quid, ſi inſtituta hæres, inſcia inſtitutionis impetrauit diſpenſationem titulo paupertatis, & iniit matr. 27.
Quid, ſi allegatur fœminam manſuram innuptam defectu dotis: cùm tamen ob aliam cauſam, vt infamiam, ætatem, &c. id contingat, num 29.
An ſit iuſta cauſa, conſeruatio diuitiarum in eadem cognatione, num. 30.
Quid de conſeruatione illuſtris familiæ in eodem ſanguine, 31.
Quid de excellentia meritorum petentis, vel eius cui petitur diſpenſatio, 32.
Quid, ſi proles ſit habita ex illa conſanguinea, 33
An quando ſingulæ cauſæ non ſufficiunt, poſſint multæ collectæ ſufficere: ad id conferat fœminam eſſe parente orbam? n. 34. & ibi, an iuuet filios ex alio matr. ſupereſſe?
An compoſitio pecuniaria abſque alia cauſa ſufficiat, 35.

SVpponendum eſt 1. quamuis nunquam diſpenſatio fieri 1
debeat contra bonum commune, ob idque frequenter in legibus diſpenſandum non ſit: quod ea frequentia vim legum eneruat, quibus bonum commune conſeruatur, & vnicuique ad legum violationem viam aperit, vt deciditur in Trid. *ſeſſ. 25. c. 18. de reform.* at non ſemper deſiderari ad iuſtam diſpenſationem, vt cauſa directè ad bonum commune referatur: ſed ſatis eſt indirectè, ac virtute prout bonum partis redundat in bonum totius. Conſtat ex *c. requiritis, Niſi rigor. 1. q. 7.* vbi ponuntur cauſæ diſpenſandi ſolum priuatum bonum reſpicientes. Item ex vſu Eccleſiæ paſſim in impedimentis dirimentibus diſpenſantis, ob mulieris inopiam, & in eo voto periculum incontinentiæ. Quæ cauſæ bonum priuatum directè ſpectant, & D. Th. 1. 2. qu. 98. art. 4. corp. rationem diſpenſandi in præcepto aſſignat, quod maius bonum perſonæ priuatæ, cum qua diſpenſandū eſt, impediatur: vel caueatur aliquid peius: vnde dum D. Th. eo. a. 4. & Sot. l. 1. *de iuſt. qu. 7. art. 3. col. 4. verſ. Cauſas vero,* aiunt infidelem fore diſpenſatorem, niſi propter bonum commune diſpenſet, intelliguntur ſaltem indirectè.

Secundò ſupponendum eſt in Trid. *ſeſſ. 24. de mat. c. 5. fi.* 2
ſtatutum eſſe in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Princeps, & ob publicam cauſam. Quid autē nomine magnorū Principium intelligatur, nō parua difficultas eſt. Et quidem *clem. vn. de bapt.* interdicitur baptiſmus extra Eccleſiam, niſi filiorum Regis vel principium: & ibi Gl. *v. Regum,* ait principatum ſumi pro notabili potentatu, merito Regiæ dignitati comparando. Atq; idē tradunt Card. *ib. n. 8.* Anch. *n. 4.* Imol. *n. 8. fi.* Suar. 3. p. qu. 71. *diſp. 31. ſect. 2. col. 4.* explicatque Suar. non comprehendi filios Marchionum

num aut ducum, qui regibus ſubduntur. Verùm hinc non deducitur ſumi ita ſtrictè Principes in prædicto Tridentini decreto: quia ex adiunctis hæc principum ſtricta ſignificatio colligitur ex illa clementina, vtpote quæ filios Regum ac principum æquiparauit: quare Enriq. *lib.* 12. *de matrim c.*3.*n.*6. *in commento, lit. X.* ait in Tridentino praxim interpretari, nomine principum intelligi principales perſonas, & *n.* 9. ait intelligi viros opulentos: quòd ex larga ſignificatione hi Principes appellentur, vt ex multis probant Tiraquel. *de nobilitate, c.*3.*n.*5.*& 6.& l. Si vnquam, verb. Facultatum, à n.*1.*C. de renoc. don.* Molin. *l.*1.*de primog. c.*2.*n.*25. Sed hæc interpretatio non placet: quia Tridentinum non dicit abſolutè Principes ſed magnos Principes. At viros opulentos nemo magnos Principes iure vocarit. Adde mentem Tridentini fuiſſe, vt rariſſimæ eſſent hæ diſpenſationes: quæ defraudantur intelligendo viros opulentos. Cum frequentiſſimè mercatores diuitiis abundent: quare exiſtimo intelligi in eo decreto Dominos ſolos titulares, qui meritò magni Domini appellari poſſint. Cui expoſitioni maximè fauet in ſimili Bald. *c. Innocent. n. penult. de elect.* vbi in priuilegio conceſſo alicui legitimandi omnes præter natos de genere magnatum, ait nomine magnatum, comprehendi nobiles: qui ſunt in aliquo potentatu ſeu Baronia.

3 In eodem autem Tridentini decreto non comprehenditur impedimentum publicæ honeſtatis etiam primi gradus: quia eſt multò minus impedimentum. Sic Nau. *lib.*4. *concil t. de conſanguin. in* 1. *editione, conſil.*8. *fin. in* 2. *conſil.*4. *fine.* Quare nec credo procedere in gradu quocunque affinitatis fornicariæ: quia ea valde imperfecta eſt, nec ſecundum gradum excedit: atque ita clauderet omnino diſpenſationem circa illam. Sed ſolum procedit in gradibus conſanguinitatis vel affinitatis ex copula licita.

4 At cum id Tridentini decretum Pontificem non conſtringat: & rigor vnius iuris ſit temperandus per alterius benignitatem, ſolent Pontifices in benignitate diſpenſare cum perſonis inferioris notæ, & licèt non adſit cauſa publicum bonum directè ſpectans, ſed priuatum. Huiuſmodi autem cauſæ ſunt. Prima matrimonium eſſe inter hos iam initum cum ignorantia rigoris prohibitionis Tridentini. Secundò, proles iam habita. Tertiò, diuturnitas matrimonij malè contracti. Quartò, ſcandalum ex ſeparatione oriturum. Vltima clementia Pontificis, quòd puella pauper ſit, velitque patruelis ipſam ducere, ac honeſtè dotare. Sic Nauarr. *lib.*4.*conſ. tit. de conſang. in priori edit. toto conſil.*6.*in poſteriori, toto conſil.*13. Petr. de Led. *ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c.*27.*immediatè ante* 5.*concl.* Manuel 1. *tomo ſum.* 2.*edit. c.*237.*n.*3. Enriq. *lib.*12.*de matr. c.*3.*n.*9.*fin.* Vega 2.*t. ſum. c.*34.*caſu* 167.

5 Tertiò ſupponendum eſt, iure optimo faciliùs diſpenſari in matrimonij impedimentis cum diuitibus & potentibus, nec acceptionem perſonarum in hoc reperiri. Quia diſpenſatio in his præcipuè conceditur ob firmandum pacis fœdus. Quod magis neceſſarium eſt bono communi circa diuites & potentes, quam circa pauperes ac populares. Sic D. Th. 2.2.*q.*63.*a.*2.*ad.*2. Conrad. 1.2.*q.*97.*art.*4.*ad* 2. Loaz *c. de matr. Reg. Angl. dub.* 2. *in ſolut. ad* 4. *partis negantis, n.*2. Couat. 4. *decret.* 2.*p. c.*6.§.9.*n.*7.*fin.* Ant. Cuc. *l.*5. *inſtit. maiorum, t.*13.*n.*15. Petrus de Led. *de matr. q.*56.*a. vlt. fin.* Idque conſtat ex Trid. *ſeſſ.*24.*de matr. c.*5.*fin.* vbi iubet ne cum popularibus, ſed cum principibus magnis diſpenſetur in 2. gradu.

6 Quamuis autem *l. reg.*3.*tit.*21.*p.*2. decidatur, vt quis dicatur nobilis, exigi vt talis ſit ex parte vtriuſque parentis, ſecus vt dicatur quod vulgò dicimus, *hijo dalgo*, ſatis enim eſt, & deſideratur nobilitas ex parte patris: at dum in diſpenſatione allegatur aliquos eſſe nobiles, ſatis eſt nobilitas ex parte patris: eaque eſt neceſſaria. Quia communis modus intelligendi eſt, eos eſſe *hijos dalgo*; quod à patre ſolo deriuatur. Sic Zabellos dicens ſe ita vidiſſe ſæpe praxi receptum, *quaeſt. practic. q.*688.*n.*11.12. Plus autem ſonare dicere aliquos eſſe ex nobili genere natos, quàm dicere eſſe nobiles, teſtatur Ant. Cuc. *lib.*5. *inſtit. maiorum, t.*13.*n.*15. Sed non video congruam diſcriminis rationem. Quod nobilis eſſe quiſpiam nequeat, niſi ex nobili genere paterno originem ducat. Quando autem dicitur eos eſſe principales, vel ex principalioribus, populi, ex dictis n. 2. colligitur ſat eſſe vt tales dicantur, eos eſſe viros potentes, ac valde diuites. Et ita vidi litteras perinde valere conceſſas à Sixto V. anno 587. Quod in diſpenſatione dicebatur quoſdam eſſe nobiles, cum tamen tales non eſſent: & ad impetrandas litteras perinde valere, narratum eſt Pontifici eos eſſe ex principalioribus populi, & iuſſit admitti ſi ex principalioribus eſſent quamuis non nobiles.

7 Quartò ſuppono, quò propinquior eſt gradus, eò vrgentiorem cauſam exigi ad diſpenſandum. Nam ſtrictius eſt impedimentum. Sic Gallego *de cognat. ſpirit. c.*22.*n.*5. Pet. de Ledeſma *de matrim. q.*56.*a. vlt. ad fin. & ſum. ſacram.* vbi de matrim. *cap.*27.*concl.*5. Manuel 1. *tom. ſum.* 2.*edit. c.*238.*n.*4. Vega 2.*to. ſum. c.*34.*caſu* 167. Inſuper ob eandem rationem vrgentior cauſa deſideratur ad diſpenſandum in conſanguinitatis gradu, quàm in eodem affinitatis: & maior vt diſpenſetur in linea recta, quàm in tranſverſa. Sic Gallego, Manuel, Vega *proximè allegati.* Inſuper maiorem cauſam petit diſpenſatio in cognatione ſpirituali, quàm in carnali. Nam (vt ait Abbas *c. fin. n.*4. *de purgat. can.*) magis abſtinendum eſt à cognatione ſpirituali, quàm carnali. Quia cum cognatio ſpiritualis à venerabiliori principio procedat, eſt magis veneratione digna, & allegat textum optimum *c.* 1. *& c. Pictacium* iuncta Gloſſa ibi, *verb. Multo magis* 30. *c.* 3. vnde aiunt Abb. *ibi. n.*5. Dec. *conſil.*462. *Viſa legitimatio, n.*3.*vol.*4. Felinus *c. At ſi clerici, in principio, n.*14.*limit.*2.*de iudiciis.* Gulielmus Benedictus *c. Raynutius. verb. & vxorem nomine Adelaſiā, deciſ.*5.*n.*202.*de teſtam.* Mandoſius *in praxi ſignaturæ. Diſpenſationes matr. verſ. In prima ſpecie*, allegans multa hoc matr. indecens eſſe probantia, aiunt (inquam) nunquam legi Eccleſiam Romanam diſpenſaſſe circa cognationem ſpiritualem. Quod quidē indiſtinctè aiunt. Abbas, Decius, Felinus, Gulielmus, Benedictus: imò hi duo addunt hæc verba: *Quod nota tu qui habes commatrem.* Vbi expreſsè videntur loqui tam de filiatione ſpirituali, quam de cōpaternitate. Sed melius Mandoſius *prox. alleg.* hoc intelligit in prima ſpecie, quam *eo t. verſ. Cognatio ſpiritualis*, explicarat eſſe filiationem, quæ eſt inter leuantem, ſeu tenentem, & leuatum, ſeu tentum, Nam in *verſ. in ſecunda verò*, ait ſæpè diſpenſari in 2. ſpecie, quam in *verſ. Secunda dicitur* ait eſſe compaternitatem, quæ eſt inter leuantem vel tenentem, & inter parentes leuati vel tenti.

His præmiſſis tres cauſæ ſolent communiter aſſignari, 8
atque eas ſolas dicit Nauarrus *ſum. Lat. c.*22.*n. vlt. Hiſpana, c.*28.*addit. ad n.*85.*fin. c.*22. acceptare curiam tanquam iuſtas etiam ad diſpenſandum in quarto gradu. Prima eſt extinctio magnæ litis. Ad quam reducitur pax conſanguineorum, quæ non comparabitur niſi eo matrimon. ſequuto. Conducit enim publico bono pax ciuium. In cuius confirm. facit doctrina D. Th. 2.2.*q.*63.*a.*2. *ad* 2. docentis has diſpenſationes matrimoniales concedi potiſſimum, ad pacem firmandam. Atque ita hanc eſſe iuſtam cauſam docent Palud. 4.*d.*40.*q. vnica a.*3.*n.*20. & ibi Supplementum Gabrielis *q. vn. art.*3.*dub.*3. D. Ant. 3.*t.*1 *c.*14 §.*vlt. ad fin. Victoria ſum.* vbi de matr. *n.*295. Enriquez *lib.*12. *de matr. c.*3.*n.*9. Pet. de Ledeſ. *de matr. q.*56. *a. vlt. ad fin: & ſumma ſacram.* vbi de matrim. *c.*27.*concl.*5. Lud. Lop. 2.*p. inſtructorij.* vbi de matr. *cap. vlt. penult.* Manuel 1.*to. ſum.* 2. 2.*edit. c.*237.*concl.*1.*n.*2. Graſſis 1.*p. deciſionum, lib.*1.*c.*81. *fine.* Vega 2.*to. ſum. c.*34.*caſu* 167. Et ex Iuriſperitis Abb *c. Quia circa, n.*2. *de conſang.* & ibi Alex. de Neuo, *n.* 2. Præpoſ. *n.*1. Mandoſius *de ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verſ. Iuſta cauſa diſpenſandi.* Ant. Cucu. *lib.*5.*inſtit. matrim. tit.*13.*n.*14. Gallego *de cogn. ſpir. c.*22. *n.*7.*&* 16.

9 Ad hanc quoque cauſam reducitur euitatio ſcandalorum inter cognatos. Quippe gratia ſcandali vitandi receditur à iuris communis diſpoſitione, *cap. 2. de noui oper. nuntiat.* Et valde intereſt boni communis ſcandala vitari. Sic Hoſt. *c. Quia circa finem, de conſang.* & ibi Ioan. Andr. *n.* 4. Abb. *n.* 2. Alex. Neuo *n.* 2. Præp. *n.* 1. Henric. *fine.* Mandoſius *de ſignatura gratiæ, tit. de Diſpenſationes matrimoniales, verb. Ad euitanda grauia.* Ant. Cuc. *n. præc. allegatus.* Et addunt Abbas. Præpoſ. & Alex. de Neuo eſſe hanc iuſtam diſpenſandi cauſam, etiam ante matrimonij contractum. Scandalum quoque, quod ex diſſolutione matrimonij iam contracti ſequeretur, ſufficientem huius diſpenſationis cauſam præbet. Vt optimè aiunt Cou. 4 *decr.* 2. *p. c.* 6. §. 10. *n.* 13. Enriq. *n. præc. allegatus* Gutier. *q. Canon. l.* 2. *c.* 15. *n.* 107. Petr. de Led. *de matr. q.* 56. *a. vlt. dub.* 4. *concl.* 2. Hæc autem ſcandala ſunt, vel quoties timentur inimicitiæ & iurgia: vel quoties timetur fornicationis periculum, ratione iuuentutis contrahentium. Quod bene docent Fel. *conſ.* 26. *n.* 19. *verſ. Vnde conſiderandum eſt.* Menoc. *conſ.* 385. *n.* 7. *vol.* 4.

10 Hinc infertur intellectus cauſæ, quæ ſæpe allegatur ad diſpenſationem impetrandam poſt matrimonium initum nempe ſuboritura ſcandala ex diſſolutione. Quæ etiam ſolet allegari matrim. nondum inito, quando mulier iacturam famæ paſſa eſt ex copula habita cum conſanguineo, cui nuptura eſt, vel ex frequenti ſuſpectaque conuerſatione cum ipſo. Ad eius enim veritatem ſufficit vel probabilis timor inimicitiarum inter vtriuſque conſanguineos: vel incontinentiæ, ex eo quod iis iuuenes ſint, & cum ſæpe nō conſtet in foro externo impedimentum occultum, quod prius matrimonium irritarat, neutri concedetur aliarum nuptiarum facultas, & ita vterque in periculo incontinentiæ verſabitur, vel concubinatus inter ſe: vel mulier ratione infamiæ non poterit competenter nubere, & ita incontinentiæ periculum patietur. Conſtat ex dictis n. præc. & faciunt, quæ n. ſeq. dicam.

11 Secundò infertur eſſe ſimiliter iuſtam diſpenſandi cauſam, quando diſpenſatio eſt quaſi remedium neceſſarium obuiandi alicui magno delicto. Hoc colligitur ex D. Th. 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. *corp.* vbi rationem diſpenſandi aſſignat, quod præceptum non ſit conueniens huic perſonæ, vel in hoc caſu, eo quod impedietur aliquid melius, vel inducetur aliquod malum. Et tenet Gallego *de cogn. ſpirit. c.* 22. *num.* 7.

12 Secunda cauſa eſt, vel quando ob loci anguſtiam, vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco inſigni, quem inhabitat, non reperitur matrimoniū æquale, præterquam cum conſanguineis vel affinibus. Huius cauſæ ea eſt ratio, quod valdè expediat bono communi matrimonia inter pares iniri. Vt latiſſimè probat Tiraq. *li.* 5. *connubiali à n.* 1. & ita docent Nauar. Petr. de Led. Manuel, Lud. Lop. Vega *citati n.* 8. Gallego *de cogn. ſpir. c.* 22. *n.* 10. Graffis *allegatus n.* 8. Enriquez *ibi citatus.*

13 Circa hanc autem cauſam dubitatur, an ea ſit ſufficiens, & verificetur, ſi in locis circumuicinis reperiatur matrim. æquale, & cum illa dote fœminæ, non autem in proprio. Nau. Petr. de Led. Graffis, Lud. Lopez, Vega *n. præced. allegati* videntur ſentire non eſſe tunc ſufficientem cauſam, neque eam verificari: nam addunt cauſæ huic quaſi eam limitantes, ſi mulier non habeat ſufficientem dotem ad nubendam extra id oppidum. At contrarium ſignificant Gallego, Enriquez, Manuel, *citati num. præcedenti*, cùm ea limitatione non adiecta doceant abſolutè eſſe ſufficientem cauſam, non inueniri matrimonium æquale intra proprium fœminæ oppidum. Idque verum cenſeo. Quippe duriſſimum eſt, cogi fœminam extra proprium oppidum nubere, vt ſic patris & matris, & conſanguineorum conſortio deſtituta, acerbam ac ſolitariam vitam tranſigat. Idque Cardinalium congregatio declarauit ad inſtantiam Archiepiſcopi Mediolanenſis die 18. Nouembris, anno 1570. his verbis: *Clauſula illa quæ diſpenſationibus occaſione dotis incompetentia apponi ſolet, videlicet, quia virum ſibi non conſanguineum vel affinem paris conditionis inuenire nequit: verificatur & iuſtificatur per diligentiam duntaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumuicinis.*

Secundò dubitatur, qualiter verificanda ſit hæc cauſa, 14
num, ſcilicet exactiſſimè, & quod vulgò vocant, à puncto crudo, indagandum ſit ad verificandam hanc cauſam, ſit ne aliquis vir paris in omnibus conditionis, cui fœmina nubere poſſit? Reſpondeo id non eſſe ita ſtrictè accipiendum, ſed morali modo. Satis enim eſt ad verificandam eam cauſam, communiter non reperiri in eo loco viros pares, qui non ſint conſanguinei vel affines. Quod quidem clarè ſignificant, Nau. Petr. de Ledeſm. Lud. Lopez, Graffis, Vega *n.* 8. *allegati*, dum hanc cauſam his verbis explicant: *Quando maior pars ſibi partium ſuæ ciuitatis, vel loci inſignis quem inhabitat fœmina, ſunt ei conſanguinei vel affines intra quartum gradum.* Et ratio huius eſt. Quia cùm matrimonia debeant eſſe libera, & multas conditiones exigant, vt conuenientia & paria indicentur, expedit valde ne fœmina ad vnum vel alterum coniugium arctetur: ſed ſint varia, ex quibus ei detur optio.

Vltimò dubitatur, ex quibus diiudicandum ſit matrimo- 15
nium æquale? Non enim ſola generis ac diuitiarum æqualitas ſpectanda ſunt: ſed etiam mores viri, vt probaui lib. 4. diſp. 26. à num. 23. vſque ad 27. Et addo rationem etiam habendam, ne diſpar ſit valde ætas, vel vir ex alio matrimonio filios habeat: vel aſperi ingenij ſit. Hæc enim omnia diſparitatem in matrimoniis conſtituunt. Et quo fœmina durioris atque minus tolerabilis ingenij eſt, eo vir mitioris at tolerantioris neceſſarius illi eſt, vt bene conuenire poſſit.

Vltima cauſa ex tribus num. 8. dictis eſt, defectus dotis 16
competentis, vt fœmina iuxta ſuam conditionem nubat extraneo æquali. Quòd ad bonum publicum conferat, ne defectu dotis fœminæ innuptæ maneant, vel inæquali viro nubant. Atque ita in priori euentu periculum incontinentiæ ſubſit, in poſteriori autem pullulent diſcordiæ, ex coniugio diſpari oriri ſolitæ. Atque ideo hanc cauſam tradunt, Nau. Petr. de Ledeſm. Manuel, Graffis, Lud. Lopez, *n.* 8. *allegati.* Gutier. *q. can. l.* 2. *c.* 15. *n.* 107. Gallego *de cogn. ſpirit. c.* 22. *n.* 8. Quid autem ſi ſit competens dos ad matrim. æquale in oppido circumuicino, non autem in proprio? dixi n. 13.

Circa hanc autem cauſam multæ difficultates inſur- 17
gunt. Prima eſt, an ſit ſufficiens diſpenſandi cauſa, quando dos fœminæ eſt ſufficiens ad nubendum ſibi æquali, at minus ſufficiens reſpectu viri eam ducere volentis? Aliqui affirmant: quia magnum & paruum non dicuntur talia abſolutè, ſed reſpectiuè in ordine ad aliud: atque ita dos competens & incompetens dicitur reſpectiuè: quare dos quæ eſt competens reſpectu vnius, erit incompetens, ſi reſpectu alterius non ſufficiat: ac proinde verificabitur dotem eſſe incompetentem. Sic Nauar. Petr. de Ledeſm. Graffis, Manuel. Lud. Lop. *n.* 8. *allegati.* idem videtur tenere Enriquez, quamuis ſubobſcuris verbis, *l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 9. Sed Gallego *de cognatione ſpirit. cap.* 22. *n.* 9. hanc cauſam ſolùm approbat, quando conſanguinitas eſt in quarto gradu, niſi in alio gradu concurrat quoque alia cauſa, vt ſimiliter fuerit parentibus orbata. Nam huiuſmodi fœminæ, etſi ſufficientem dotem habeant, quàm plurimis ſunt periculis expoſitæ, ac veluti miſerabiles perſonæ reputantur. Sed neutra ſententia mihi placet: quòd nulla pietatis cauſa tunc verſetur, quæ concurrere debet vt diſpenſatio licita ſit. Cùm enim fœmina illa dotem viro æquali habeat; poteſt ſimili viro electo cauere omnia pericula, quibus defectu parentum expoſita eſt. Nec Eccleſia illi fauet, vt virum conditione aut diuitiis imparem quærat. Præterea quia id ad ſolum patrimonij augmentum ſpectat. Quod non eſſe cauſam ſufficientem dicemus numero ſequenti.

Neque erit iuſta cauſa augmentum dotis & patrimo- 18
nij mulieris, quæ dotem competentem habet: quia cùm mulier

mulier illa diues ſit, nulla in hoc pietatis ratio inuenitur. Præterea quia iuſta diſpenſandi cauſa debet redundare in maius bonum ſpirituale: vt contingit quando mulier eſt pauper. Non enim diſpenſatur tunc ob temporale ipſius bonum,ſed ob ſpirituale, ne cum animæ periculo innupta maneat: quæ ratio ceſſat in muliere diuite: atque ita docent Palud. Supplem. Gabr. D.Anton.Petr.de Led. *citati n.8.*

19 Hinc deducitur, dubium eſſe quod ait Gutier. *conſ.* 18. *n.11.fin.* nempe, iuſtam cenſeri cauſam diſpenſandi in tertio gradu, quod duo ſimul hæredes inſtituti ſint ſub conditione matrimonij inter ſe ineundi: at poteſt defendi: quia aliud eſt acquirere,aliud verò deperdere ius acquiſitum. Cùm ergo ius ad illam hæreditatem opulentam, (vt ſupponimus, ſi enim eſſet parui momenti, ſufficeret) ſit per teſtatoris mortem acquiſitum, iuſta ac pia videtur cauſa, vt Pontifex diſpenſet, vt ſi impleatur conditio, & ius id acquiſitum,non perdatur. Deinde quia maior pietas verſatur in iuris acquiſiti amiſſione vitanda,quam in bonis denuo quærendis.

20 Rurſus ex hoc ſubinfertur, ſufficientem cauſam eſſe, quando bona pars patrimonij fœminæ aut iam acquiſiti, aut ad cuius acquiſitionem fœmina ius habet, litibus implicatur, ac omnino deſtituta eſt homine qui ad litem illam ſtudioſè attendat, ac negotium illius tanquam proprium gerat: quamobrem periculum cadendi cauſa ſubeſt, & ob hanc cauſam diſpenſauit his proximè diebus Pontifex cum quadam fœmina vt conſanguineo nuberet: quòd ad pietatem ſpectet fœminæ illi deſtitutæ ſubuenire ne bonorum iacturam patiatur: quod intellige quando conſanguineus ille valdè neceſſarius eſſet ratione peritiæ circa illam litem, aut alia de cauſa: ita vt difficile ſubueniatur non inito eo matrim. Nam quicunque alius vir cui nubat,litem illam ſtudioſè gereret,vtpote perſona cuius iam intereſt victoriam litis conſequi.

21 Secunda difficultas eſt: an cenſeatur fœmina pauper, ac dote carens,ſi nil poſſideat, at parentes diuites habeat? Reſpondeo quamuis ſub indice ſit an pauper hæc dicatur quoad alios iuris effectus, vt ad ſuccedendum in 4. bonorum mariti parte, iuxta *auth. Præterea. C. de vir.* & ad alios effectus; vt poteſt videri apud Barboſam *l. Maritum, 15.n.99.ff.ſol.matr.* at verè non dici pauperem hanc,ſed in communi loquendi modo diuitem (vt optimè docet Molin. *tom.1.de iuſt.tr.2. diſp.*149. *col.*4. *verſ. Illud præterea.*) Quare non verificabitur clauſula incompetentiæ dotis in hac fœmina. Nam etſi iuxta præſentem ſtatum nil proprium habeat, obtinet tamen ius ſuccedendi in bona parentum,ac compellendi eos vt ſtatim eam dotent competenter, iuxta ſtatum, ac ipſorum facultates. Nec verificabitur dicta clauſula,licèt pater rigidus ac parcus ſit, ac propterea aut ob aliam cauſam nolit dotare: quia cum ius ſuccedendi,ac compellendi habeat,diues ſimpliciter ac competentem dotem habens dicitur.

22 Secundò dico, ſi fœmina illa iure ſuccedendi careret, vt ſi ſit in regno, in quo ſeruatur ius commune, nempe, vt non ſit certa legitima filiorum, ſed in parentum libertate ſit, cuicumque bona ſua dare ſolis quinque florenis relictis filiæ,dici illam pauperem, ac dote competenti carentem, quamuis ipſa & conſanguineus, cui nuptura eſt, ſint quaſi certi, fore, vt parentes diuites relinquunt vniuerſas facultates filiæ, eò quòd eam valde ament, ac reliquos filios odio habeant. Quia ſpes ſucceſſionis, vel donationis, vel applicationis bonorum, antequam donatio, vel applicatio fiat, non cenſetur eſſe bona illius prædictam ſpem habentis, quæ verè à libera alterius voluntate pendet. Sic Nauarrus *lib.1.conſ.in 2.edit.ſ.de reſcript. conſ.19 fin.*

23 Hinc primò deducitur, quando facultates parentum non ſufficiunt ad competenter dotandam filiam, niſi vltra legitimam illi iure debitam ipſam cæteris filiis in bonis præferant, (quod barbarè meliorare dicitur) dici eam pauperem, & carere dote: quamuis certa ſit velle parentes eam præferre. Quod ius non habeat vt cæteris præferatur,ſed id ex parentum voluntate pendeat. Atque dicetur ſubinde pauper iuxta dicta n.præced. Quod maximè verum eſt in hoc Caſtellæ regno, in quo etſi parentes velint filiam cauſa dotis præferre,ipſis interdicitur, *l. regia 1. ti.1. lib.5. recopil. reg.*

Secundò deducitur, verè dari paupertatem, ac incom- 24
petentem dici dotem, quando frater aut quicumque alius eam fœminam dotare vult, ſi nullum dotandi pactum præceſſerit, per quod ius irreuocabile illa acquiſierit: vel ſi pactum fuit dotandi ſi nubat illi conſanguineo. Quia cùm non exiſtente pacto,aut non impleta ea conditione, nullum ius habeat ad dotem,dicetur verè pauper,non obſtante certitudine voluntatis fratris eam dotandi, iuxta dicta n. 21.

Vltimò dico. Si bona parentum ita ſe habeant,(vt ſæ- 25
pè contingit) vt dum parentes ſuperſtites ſunt,non poſſint parte bonorum ad dotem competentem neceſſaria ſe ſpoliare: indigent enim bonis, quæ habent ad honeſtam ſtatuſque conuenientem vitam ducendam, dici verè fœminam pauperem,ac dote carentem, quamuis bona,in quæ parentibus defunctis eſt neceſſariò ſucceſſura, ſint ſatis doti competenti. Quia vt matrimonij onere ſuſtineantur, neceſſe eſt ſtatim dari dotem, qua non ſtatim tradita, contemnetur vxor à viro, & parcè cum ea aget. Quod bene Enriquez *lib.* 12. *de matr.cap.* 3. *num.* 9 *in commento littera E.* dicens puellam cenſeri pauperem, ſi eo loco habitet, in quo legitima conſuetudine receptum eſt ne pater ſponſæ etiam diues det dotem genero, ſed ſolas veſtes,& ſolùm poſt parentum obitum dos debeatur. Quod ſano modo intellige,ſi enim vſus eſſet, vt omnes eo modo acciperent vxores, nullum defectu dotis patietur detrimentum talis fœmina: & ideo ille non præſtabit iuſtam diſpenſandi cauſam. Secus ſi pater ſolas veſtes poſſit compelli dare,& abſque alia dote in vita tradita non inuenietur ibi vir æqualis.

Tertia difficultas eſt: an cenſeatur pauper fœmina, & 26
dote competenti carens, quando bonis verè renunciauit; eo animo, vt paupertatis titulo diſpenſationem ad nubendum conſanguineo impetraret? Et videtur pars affirmans, quod verè pauper ſit, ac dote careat, ſiue denunciando deliquerit,ſiue non. Secundò, quia licita eſt bonorum renunciatio, vt renuncians admittatur ad collegium ſolis pauperibus à fundatore deſtinatum. Vt tradunt Nauarrus *ſum. Lat.c.*18. *num.*108. Hiſp.c.28. *addit. ad num.* 107. *cap.*17. Enriquez *lib.*13.*de excomm.c.56.n.1.in commento litter. N.* Lud. Lopez *1. p. inſtruct. c.15. init.* Vega *1.to.ſum.cap.*91. *caſu* 18. Cùm tamen id cedat in detrimentum veterum pauperum, quibus id collegium inſtitutum eſt. Ergo à fortiori verum habebit in noſtro caſu, qui in nullius damnum vergit. Cæterùm exiſtimo nec id licere, nec valere diſpenſationem obtentam ea fraude tacita. Ducor ad priorem partem, quia non eſt ſimile de renunciatione ad admiſſionem in collegium. Quippe is finis eſt optimus, cùm in collegio commodiùs ac maiori ſtudio vacetur litteris, & educatio ſtudioſior ſit: adde vſum ſic interpretatum eſſe teſtatoris fundantis voluntatem: at in noſtro caſu deficit finis ſtudioſus, & renunciatio fit animo eximendi ſe à lege contra ſacrorum canonum mentem. Nec conſuetudo explicuit mentem Pontificum eſſe, concedere diſpenſationem ob hanc affectatam paupertatem, gratia illius extorquendæ: Poſterior autem pars probatur, quia allegatur Pontifici ea paupertas, vt cauſa diſpenſationis legitima, quæ tantum abeſt, vt cauſa diſpenſationis ſit, vt potius retraheret ipſum à diſpenſatione concedenda: quo iis fraudibus obuietur. Iuxta regulam, quam ex aliquorum mente referemus diſput.15. num. 38. Si tamen renunciatio non ad eum finem facta fuiſſet, ſed ad alium quemcumque etiam inhoneſtum, ſi verè fuit facta abſque pacto expreſſo, vel tacito retrodandi, quamuis certa fiducia concepta, fore vt is, in quem renunciatio facta

eſt, reddat ex ſua liberalitate poſtea bona renuncianti, valida erit diſpenſatio allegando paupertatem, tacitáque renuntiatione, vnde orta eſt. Quia ea fœmina verè pauper eſt, ac dote caret, nullámque vt obtineret diſpenſationem, fraudem admiſit. Nec ea fiducia conſtituit eam diuitem: vtpote quæ ſoli alterius voluntati innititur. Iuxta dicta n.22. Adde valituram eam diſpenſationem, quamuis hæc dotem in vſibus turpibus conſumpſiſſet.

27 Maior autem difficultas eſt, quando fœmina verè carebat dote, quando diſpenſatio impetrata eſt ratione dotis incompetentis: at antequam expediretur per ordinarium eſt inſtituta hæres aut legataria maximæ quantitatis, an tutè poſſit hæreditatem hanc aut legatum repudiare, an ea effecta diues fruſtretur diſpenſationis valore, quaſi ceſſante cauſa? Et quidem ſi fœmina cederet, aut renunciaret in fauorem alicuius, manifeſtum eſt iam illam acquiſiiſſe hæreditatem vel legatum, & effectam fuiſſe diuitem. Cùm in ea ceſſione includitur prius natura tacita additio (vt probaui lib.6.diſp.4.n.17.) ac proinde renunciatio illa doloſa non proderit, ſicut ſi à principio facta eſſet. At difficultas eſt an poſſit abſolutè renuntiare hæreditati illi vel legato, ne diſpenſationis effectu defraudetur? Et partem negantem ſuadet, quod in foro conſcientiæ non liceat hæc renuntiatio in creditorum fraudem, (vt probaui lib.6.diſp 4.num.9.) Sed id beneficium in ſolo foro externo prodeſt. Ergo ſaltem in foro conſcientiæ diſpenſatio illa ceſſabit. Et confirm. quia ſi legatum conſiſtat in ſpecie, transfertur dominium in legatarium à die mortis teſtatoris, non expectata hæreditatis aditione, *l. A Titio, ff. de furtis.* Cùm ergo domina effecta iam ſit illius legati, ceſſabit paupertas, ac ſubinde diſpenſatio. Sed his non obſtantibus, exiſtimo integrum eſſe in vtroque foro huic fœminæ renunciare illi hæreditati vel legato, antequam tacitè vel expreſsè acceptet, ne valor diſpenſationis ceſſet, ſiue renuntiat, antequam mittat Romam pro diſpenſatione obtinenda, ſiue poſtquam Pontifex illam expediuit: Ducor, quòd iure concedant prædictam renunciationem hæreditatis vel legati, cenſeántque id non eſſe proprium patrimonium minui, ſed tantùm non acquirere, (vt explicui, lib.6. diſp.4. num.8.) vbi etiam oſtendi dominium legati non acquiri perfectè, ſed dependenter ab acceptatione. Ergo poteſt in vtroque foro hæc fœmina iure illo vbi per leges conceſſo vti, ne acquiſitio illa noxia ſibi ſit. Quia quamuis in fraudem creditorum, dicendum ſit diuerſimodè in foro interno & externo: eò quòd lex iuſtitiæ, qua creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando aliàs non eſt ſoluendo. At in noſtro caſu non eſt cur inter vtrumque forum differentia conſtituatur. Cùm nulla ſit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc diuitias in ſuum damnum acquirere. Quare idem ſentio, antequam mitteret Romam, vel poſtquam miſit, antequam Pontifex diſpenſaret, inſtituta ſit in prædicta hæreditate vel legato: poteſt enim illis ſimili modo renunciare ad effectum prædictæ diſpenſationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus verſatur, cùm nil de patrimonio deperdat, ſed tantùm non acquirat: nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit vti diſpenſatione, ſi nolit renunciare, nec acceptare. Quippe verè non eſt pauper, vtpote quæ adhuc ius ad rem acquiſitum per teſtatoris mortem retinet.

28 Quòd ſi hæres vel legataria inſtituta ſit, ac inſtitutionis inſcia, eò quòd fuit in partibus remotiſſimis, miſit Romam pro obtinenda diſpenſatione, allegando paupertatem, & conceſſa ſibi ea diſpenſatione iniit matrimonium, ac poſt initum peruenit ad eius notitiam inſtitutio, poteſt acceptare, nec defraudabitur in ſuo valore matrim. Quia vera paupertas allegata eſt Pontifici, cum nondum hæc acceptaſſet, & inſcia fuerit huius iuris ad rem: & hanc piè credendum eſt eſſe Pontificis mentem, ne diſpenſationes & matrimonia periculo exponantur: & ceſſatio cauſæ, poſtquam effectus illius conſummatus eſt, nil obeſt, vt ſuo loco dicemus.

Quarta difficultas eſt. An diſpenſatio impetrata allegando fore vt fœmina innupta defectu dotis maneat, valida ſit, ſi verificetur fœminam innuptam remanſuram, at id aliunde prouenit, vt quod ſit grandæua, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel ſit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita? Et videtur irrita. Quippe vnica allegatur diſpenſationis cauſa, quæ eſt timor cælibatus ex dotis defectu? non enim ſunt hæ duæ cauſæ, ſed vnica aſſignata eius ratione. Sed exiſtimo eam eſſe validam, ac dotis defectum verificari. Quia dos non dicitur ſufficiens abſolutè, ſed reſpectiuè, atque illa mulier quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua illa compenſentur, ſi viro æquali nubat. Quamuis iis vitiis ſecluſis poſſet cum ea dote commodè nubere. Adde reuera Pontificis mentem eò tendere, ne hæc fœmina innupta maneat: & nil refert vnde id dimanet, & verificatur fore vt ſit innupta. 29

Vltra dictas tres cauſas n.8. commemoratas, ſolent etiā aliæ aſſignari. Quarta in ordine eſt, conſeruatio diuitiarum in eadem cognatione, ne cauſa dotis diſtrahantur ad aliam cognationis familiam, quando eæ ampliſſimæ ſunt: quia bono publico non parum conuenit familias locupletes ac integras conſeruari, *l.3. §. Denunciare, verſ. Publicè. ff. de ventre inſpiciendo.* Nam ex tali conſeruatione abundat reſpublica viris nobilibus, ac locupletibus, qui commodius ipſi inſeruiunt. Atque ideo ob hanc cauſam iuſtæ redduntur maioratuum inſtitutiones. Sic tenent Gallego *de cogn. ſpiri. c.22. n.11.12.13.* Manuel *1. to. ſum. 2. ed. c.237. n.2. concl.1.* Vega *2. ſum. c.34. caſu 167.* 30

Quinta cauſa eſt, illuſtris familiæ conſeruatio in eodem ſanguine: quod ad pietatem ac publicum bonum pertineat conſeruari illuſtres familias. Sic Enriquez *li.12. de matrim. c.3. n.9.* & refert *in commen 5. lit. D.* ob hanc cauſam diſpenſaſſe Gregorium XIII. an.1575. cum D. Luiſa Comitiſſa Sanctæ Gadeæ vt nuberet patruo, cui prius ſoror eius nupſerat, & inſuper illa voto continentiæ aſtricta erat. 31

Sexta cauſa eſt, excellentia meritorum, ſiue diſpenſatione petentis, ſiue eius, cui petitur. Vt ſi ſtrenuè ſe geſſit in militia contra infideles, aut alij miniſterio ad bonum commune conferenti vacauit. Quia expedit hæc à Pontifice remunerari, vt vel ſic homines animoſiores reddantur ad hæc exercenda. Id etiam probat textus *c. Tali coniugio, 1. q.7.* ibi: *Vel euidens meritorum prærogatiua commendet.* Huc facit Centurionis hiſtoria, Luc.7. ibi *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram.* Sic Gallego *de cogn. ſpir. c.22. n.17.* 32

Septima cauſa eſt, proles habita ex conſanguinea, quādo bona fide ſuſcepta eſt: alioquin cùm crimen inceſtus ſit, non poteſt recta iuſtitia Principem mouere ad diſpenſandum. Atque ita conciliantur *c. Quid circa, de corſa g.* vbi proles ſuſcepta tanquam cauſa legitima aſſignatur: & *c. Cum haberet, de eo qui duxit in matrimon.* vbi multiplicitatem prolis aſſeritur eſſe potius cauſam retrahendi à diſpenſationis conceſſione, ibi: *Cum multiplicitas prolis ita ſuſcepta magis eorum crimen exaggeret:* quippe prior textus loquitur de prole bona fide ſuſcepta. Poſterior autem quando mala fide, & ideo cautè dixit textus *prolis ita ſuſceptæ.* & dat rationem, quòd crimen ſit grauius: quod nō repetitur niſi in prole habita mala fide. Atque ita docent Hoſt. *eo. c. Quia circa, paulò poſt pr. & ibi* Io. Andr. *fi.* Abb. *n.2.* Anchar. *n.3.* Alex. *de* Neuo, *n.2.* Præpoſ. *n.1. idem* Hoſt. *d. c. Cum haberet, n.6. & ibi* Io. Andr. *n.5.* Ant. *n.10.* Præpoſ. *n.5.* Alex. *de* Neuo *n.8.* Couar. *4. decret. 2. p. c.6 §.10. n.13.* Mandoſius *praxi ſignaturæ, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verſic. Alia cauſa ſunt.* Ant. Cuc. *l.5. inſt. maior. t.13. n.18.* Petr. de Led. *de matr. q.56. art. vlt. ad fi.* Gutier. *l.2. quæſt. canon. c.15. n.107.* Enriq. *l.12. de matr. c.3. n.9.* Qui bene addit ſatis eſſe prolem bona fide alterius coniugis ſuſceptam eſſe, qui matr. legitimum eſſe putauit. Quia cum 33

tunc

tunc proles ſit legitima, *c. Ex tenore. qui filij ſint leg.* ad bonam eius educationem valdè conferttjd matr. inſtaurati.

34 Demum duo obſeruanda ſunt. Prius eſt, quando cauſæ aliquæ ſingulæ non ſufficiunt, multas aggregatas adiuuare ad inuicem: quia ſingula quæ non proſunt, ſimul collecta iuuant, *l. Rationes, l. Inſtrumenta, l. Non epiſtolis, l. Non nudis, C. de prob.* & tradit bene Gl. *i. l. verb. Legitim. C. de exc. tut.* Sic Gall. go *de cogn. ſpir. c. 24 n. 8.* quare iuuabit ad diſpenſationem faciliùs obtinendam, eamque iuſtam reddendam, quando aliæ cauſæ non inueniuntur ſufficientes, allegare orbitatem fœminæ à parentibus, vel ſaltem à patre: quod ſufficit, ac neceſſe eſt, vt orphana verè dicatur. Præterea ſi ipſa vel vir filios habeat ex alio matr. Confert enim valde filiis, vt vitricus vel nouerca ſint eorum conſanguinei, vt vel ſic non inſtar vitrici vel nouercæ ſe habeant erga illos, ſed tanquam illorum conſanguinei.

35 Poſterius eſt, ſolere quandoque Pontificem diſpenſare abſque alicuius cauſæ allegatione, quando conſanguinitatis gradus aliquantulum eſt remotus, at non diſpenſare tunc abſque cauſa. Tunc enim copioſior pecuniaria compoſitio exigitur ab eo, cui eſt diſpenſatio indulgenda: atque ea eſt ad ſumptus publicos. Quæ vtique ſufficiens atque iuſta cauſa reputatur diſpenſandi in gradibus non ita propinquis. Sicut indulgentias vniuerſas in diplomatis conceſſas, quæ ſecundùm omnes iuſtam cauſam expoſtulant, iuſtas reddit eleemoſyna pecuniaria contributa per accipientem diploma, conuertenda in belli contra impiiſſimos Turcas ac alios infideles ſubſidium, aut alios ſumptus publicos, id enim valde bono communi confert.

DISPVTATIO XX.

Quæ cauſæ iuſtæ ſint ad diſpenſandum in votis caſtitatis ac religionis, ac reliquis contractum matrimonij impedientibus?

SVMMARIVM.

Eadem cauſa deſiderantur in votis & iuramentis earumdem rerum, 1.
An cauſa iuſta ad diſpenſandum in aliis votis ſat ſint in voto caſtitatis & religionis, 2.
An deſideretur cauſa obſtans ad diſpenſandum in voto, 3.
An eadem ſit neceſſaria, dum votum commutatur in minus, 4.
Commutatio voti an requirat cauſam & qualem 5
An ſit iuſta cauſa diſpenſandi in voto compoſitio aliqua pecuniaria, 6
Quot mpliciter contingat cauſa executioni voti obſtans, 7.
An ſit iuſta diſpenſandi cauſa, quando dubium eſt, an res promiſſa ſit iam effecta mala, aut inutilis, aut maiori bono obſtans, 8.
An ad diſpenſandum, vel commutandum, maior bonitas boni impediti, vel in quod commutatio ſit, ſit ſpectanda attenta materia voti, vt eſt actus voti, 9.
An deſideretur certitudo ſufficientiæ cauſæ ad diſpenſandum? 10.
An ſit iuſta cauſa, quando dubitatur an quis vouerit, vel votū obliget ob defectum materiæ, vel animi ſe obligandi, vel quod dubitet an caſtitatem vouerit dependenter à religione, à qua eſt iam liber, 11.
Quid quando leuiter & abſque matura deliberatione votum emiſſum eſt, 12.
An in votis ante pubertatem emiſſis poſſit ſemper diſpenſari, 13.
An ſit cauſa iuſta votum metu emiſſum eſſe, quando non fuit ad extorquendum votum incuſſus, 14.
Quid quando fuit incuſſus ad extorquendum, fuit tamen leuis, 15.
An error circa cauſam impulſiuam, vel eius ceſſatio ſit iuſta cauſa, 16.
An periculum violandi voti conſurgens ex vouentis ſtatu, ſit iuſta cauſa, 17.
An maxima difficultas implendi voti ſit iuſta cauſa, quando eſt periculum, 18.
Quid, ſi ea conſurgat ex malitia & prauo habitu vouentis, 19.
An pati tentationes, & vehemens deſiderium ſit iuſta cauſa, 20.
An vtilitas priuata vouentis ſit iuſta diſpenſandi cauſa, 21.
An difficultas magna ſuperueniens ſit cauſa, 22
An ſit cauſa quando vouens nimis ſcrupulis vexatur, 23.
An neceſſitas boni communis, etiam ex malitia proueniens, ſit cauſa, 24.
An ſit cauſa neceſſitas conſeruandæ progeniei illuſtris, 25
An ſit cauſa morbus, cui actibus venereis ſolis ſuccurri poteſt, 26, & ibi an morbus continuus ſit cauſa diſpenſandi in voto religionis.
An maior cauſa petatur in diſpenſatione voti, quàm legis, 27.
An cauſa inſufficiens ad diſpenſandum ſufficiat ad partim commutandum, 28.
An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto pœnali vel conditionali, quàm in abſoluto, 29.
An quando adſunt iuramentum, & votum eiuſdem rei, ſit neceſſaria maior cauſa ad diſpenſandum vel commutandum, 30.
An, ſufficiens cauſa diſpenſandi in voto ſit quoque ſufficiens, quando ad eſt votum non petenda diſpenſationis, 31.
An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum vt voti executio differatur, 32.

PRæmittendum eſt, eaſdē cauſas deſiderari ac ſufficere ad relaxanda iuramenta in ſolum Dei honorem facta, quæ deſiderantur & ſufficiunt in ſimilium votorum diſpenſatione. Quod amplius n. 10. declarabitur. Et docent Sot. *l. 8. de iuſt. quæſt. 1. a. 9. col. 4. in ſolut. ad 3. verſ. Eſt autem* Aragon. *2. 2. q. 89. art. 9. col. 4. propoſ. 3.* 1

Secundò præmittendum eſt, DD. præter vnam, aut alteram cauſam, de quibus eſt ſpecialis difficultas, an ſat ſint ad diſpenſandum in voto caſtitatis vel religionis, non agere ſpecialiter de his votis, ſed in genere tradere cauſas diſpenſandi in votis. Quæ ſimiliter locum habebunt in his votis, ſi reperiantur proportionem debitam illis habentes. Quo enim votum de maiori bono eſt, eo excellentior cauſa requiritur ad diſpenſandum in eo. 2

Prima concluſio ſit. Ad diſpenſandum in voto requiritur cauſa illius executioni obſtans. Quia vt diſpenſatio hæc legitima ſit, debet redundare in Chriſti honorem, aut Eccleſiæ vtilitatem, vt docent D. Th. *2. 2. q. 88. a. 12 in fine corp.* id probans ex D. Paulo *2. Cor. 2.* ibi: *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti.* Cùm enim in perſona Chriſti diſpenſet prælatus, legitima eius diſpenſatio debet in honorem Chriſti, & Eccleſiæ, quæ eius corpus eſt, cedere vtilitatem. At quando deficit cauſa obſtans executioni voti, non cedit in honorem Chriſti, aut Eccleſiæ vtilitatem: ſed potius expediret id votum impleri. Hæc cōcluſio apertè colligitur ex D. Th. *2. 2. q. 88 art. 12. ad 2.* vbi ait eſſe irritam diſpenſationem in voto religionis factam nulla apparenti cauſa obſtanti. Et eam tenent Caiet. *ibi col. 2. dub. 2.* Sotus *l. 7. de iuſt. q. 4. art 3. col. 7. verſ. Ad iſtorum ergo.* Nau. *de indulgentiis, ſuper §. In Leuitico, nota 17. n. 2.* Aragon. *2. 2. q. 88. art. 12. col. 4 verſ. Circa 2. conc. dicto 2.* Valentia *2. 2. diſp. 6. q. 6 punct. 7. col. antepen.* Manuel *addit. ad Cruciatam. §. 9 n. 106.* 3

Imò quando votum commutatur in minus, requiritur cauſa executioni voti obſtans. Quia tunc admiſcetur nonnulla voti diſpenſatio. Sic Sotus *lib. 7. de iuſt q. 4. art. 3. col. 8. verſ. Quando verò,* Aragon. *n. præced. allegatus.* 4

Hinc infertur diſcrimen inter meram commutationem factam ex poteſtate ordinaria, vel priuilegio, in æquale bonum, & diſpenſationem ſiue meram, ſiue commutationi admixtam. Quamuis enim vtraque tanquam actus iuriſdictionis ſpiritualis, & non dominatiuæ, cauſam iuſtam expoſtulet; diſpenſatio requirit cauſam iuſtam obſtantem executioni voti, at commutatio eam non requirit, ſed ſatis eſt quæcunque occaſio. Quia ſemper concurrit promptior voluntas, quàm habet vouens ad materiam ſubrogandum, ac cedit in Chriſti honorem, ac Eccleſiæ vtilitatem, ſi eius benignitatem vouentes experiantur, Eccleſia in Dei perſona illis gratificante, ac benignè commutationem in bonum æquale indulgente, quo faciliùs ad ſpontaneam voti obligationem Deo dicandam inducantur. Sic Caiet. Sotus, Valentia *n 4.* idem Caietanus *in ſumma, verb. Votum, cap. vlt.* & ibi Armilla *num. 14.* Corduba *ſum. quæſt. 143.* 5

Secundò infertur, non eſſe iuſtam diſpenſandi in votis cauſam, ſi vouens conferat magnam pecuniæ ſummam, ſi nulla cauſa executioni voti obſtans reperiatur. Quia omnes dicunt cauſam obſtantem deſiderari. Et tenet Arag. *2. 2. q. 88. art. 12. col. 4.* At poſſet eſſe commutatio, ſi eleemoſyna hæc eroganda eſſet æqualis obſequij diuini, ac votum. Quamuis diſp. præc. fine, dixerimus compoſitionem hanc pecuniariam ſufficere ad diſpenſandum in iure Eccleſiaſtico ſtatuenti impedimenta dirimentia matrimonium. Quia hæc diſpenſatio non poſtulat cauſam obſtantem, quarem voti diſpenſatio petit. 6

Secunda concluſio. Cauſa obſtans ad voti diſpenſa- 7

tionem

tionem requiſita poteſt accidere vel ex parte materiæ voti, vel ex parte ipſius vouentis, vt bene tradunt Doctores, n. 5. allegati. Quod, vt clarius explicetur, proponam prius iuſtas cauſas ex parte materiæ voti: deinde ex parte ipſius vouentis.

8 Prima ergo diſpenſandi in voto cauſa iuſta ſe tenens ex parte materiæ voti, eſt, quando prudentis arbitrio dubium fuerit, an res promiſſa ſit facta mala aut inutilis, aut maius bonum impediens: quare in hoc ſenſu intelligendi ſunt D.Th.2.2.*q*.88.*a*.10.*corp.* & *ad* 3. & *ibi* Caiet.*notab*.1. & *a*.11.*dub*.2. & *in ſumma verb. Votum, c. vlt verſ. Rationabilis cauſa.* Abulenſ.*c*.30.*Num.q*.103. Sylu.*verb Votum* 4 *q*.3.*d*.1. & *q*.6. & 7. Sot.*lib*.7.*de iuſt.q*.4.*a*.1. *ad fin. corporis.* Nau.*ſum.c*.12.*n*.76. vbi petunt ad iuſtitiam cauſæ diſpenſandi ſe tenentis ex parte materiæ voti, eam factã eſſe malam, aut inutilem, maiúſve bonum impedientẽ: quod adeò ſtrictè accipiunt Palud.4.*d*.38.*q*.4.*art*.4. *concl*.3. *n*.30. & D.Anton. 2.*p.t*.11.*c*.2.§.9. vt dicant non ſufficere vt æquè bonum impediatur. Sed prædicti Doctores non intelligendi ſunt, quando conſtat rem promiſſam factam eſſe malam, aut inutilem, aut maius bonum impedire; tunc enim abſque diſpenſatione votum non obligat (vt bene aduertit Nau.*eo n*.76.) Sed intelligendi ſunt, quando res hæc eſt dubia. Et ita ſe explicant D.Th.2.2.*q*.89.*art*.1.*ad* 3. Sot.*l*.8.*de iuſt.q* 1.*a*.9.*ad* 3. Sylu. *verb. Iuramentum* 5.*q*.1.*d*.1. Azor.*l*.11.*inſt.moral.c*.19.*q*.17.

9 Monuerim tamen maiorem bonitatem illius boni impediti ſpectandam eſſe attenta voti materia, non tantum in ſe conſiderata, ſed etiam quatenus obligat ex voto, v.g. dubitatur an ieiunium promiſſum obſtet maiori bono, bonitas illius operis impediti comparanda eſt ad ieiunium, non tantum vt eſt actus ſolius abſtinentiæ, quale eſt in ſe conſideratum, ſed etiam vt eſt actus religionis ratione voti: quia alioqui id bonum impeditum non eſſet omnibus conſideratis maius. Item quia cum per diſpenſationem vinculum voti & eius materia tollantur, bonum diſpenſandi cauſam præſtans debet vtramque bonitatem compenſare. Sic docent Caiet. & Aragon. *n*.3. *allegati.* Sot.*l*.7. *de iuſt.q*.4.*a*.3.*col*.6.*verſ De cauſis.* Valent.2.2. *diſp*.6. *q*.6. *punct* 7.*col.penult.verſ. Secundum dubium eſt.* At ſecus eſt in commutatione: quia cum per illam non tollatur vinculum voti, ſed eo manenti ſola eius materia commutetur, ſatis eſt vt bonum, in quod commutatio fit, ſit melius aut æquè bonum, quam opus promiſſum in ſe tantum conſideratum. Sic Caiet. Sotus, Valent. *ibid.*

10 Hinc deducitur ad diſpenſandum non exigi certitudinem ſufficientiæ cauſæ, ſed ſatis eſſe, ſi prudentis arbitrio dubium ſit an ſit ſufficiens: quod in huc dubio ad mitiorem partem inclinandum ſit. Deinde, quia alias inutilis eſſet diſpenſandi poteſtas: cum rarò conſtat de cauſæ ſufficientia. Sic docent Sylu. *verb. Diſpenſatio, q*.14. *n*.20.*fin.* Palacios 4.*d*.38.*diſp*.3.*col*.6.*verb. Eſt igitur Diſpenſatio.*

11 Secunda cauſa ex parte materiæ eſt, cum dubium fuerit an quiſquam vouerit, vel an votum obliget, ob materiæ aut animi ſe obligandi defectũ. Sic docent Corduba *ſum. q*.147. Azor.*lib*.11. *inſtit. moral.c*.19.*q*.17. Ad idem eſt D.Th.2.2.*q*.99.*a*.9.*ad* 3. dum ait poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando dubitatur an materia iuramenti ſit bona. Ad idem eſt Nau.*lib*.3.*conſil.c*.34.*de voto, in* 1. *edit. conſ*.4.*fine, in* 2.*conſil*.13.*fine*, vbi ait ſufficientem eſſe cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis, ſi aliqualis alia cauſa concurrat, quoties dubium eſt an id obliget, eo quod vouens promiſerit ſimul caſtitatem ac religionem, ancepſque ſit, an caſtitatem dependenter à religione vouerit, & à religionis voto ſit iam liber. Verùm quando dubium eſt, an quiſpiam vouerit, nullam eſſe neceſſariam diſpenſationem, ſed id votum non obligare probaui l.1.diſp.9.n.11. Similiter in eo dubio an caſtitatem promiſerit dependenter à religione, diſpenſatione opus non eſſe, probaui lib.2. diſput.41.n.33. Eſt tamen opus diſpenſatione, quando votum eſt certum, at animus ſe obligandi dubius eſt, vel oritur dubium, an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis vel alicuius circumſtantiæ tunc occurrentis: quia in his euentibus votum obligat (vt probaui lib.1. diſp.9. num.13. & lib.2. diſp.41.n.25.) vnde in his caſibus, hoc dubium erit iuſta diſpenſandi cauſa, vt prædicti Doctores aſſerunt.

Tertia cauſa eſt ex parte vouentis, quando votum leuiter & ex animi facilitate emiſſum eſt, non præmiſſa prudenti ac matura deliberatione. Quia cùm votum ſit religionis actus obligans ſub mortali, & aliquando ſit perpetuum, quo ita acceptetur à Deo, vt diſpenſationi locus non ſit, alia cauſa non concurrente, opus eſt prudenter & maturè fieri: & maximè quando de re graui, vt de religione vel caſtitate eſt. Idque colligitur ex *c*.2.*de voto*, ibi: *Nos autem ipſum à voto, quod in tenera ætate, facilitate potius quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit, abſoluimus.* Et tenent *ibi* Abbas *n*.3. Palud.4.*d*.38.*q*.1.*a*.1.*n*.9. & 19. D.Ant.2.*p.t*.11.*c*.2.*init.* Sylu.*verb. Votum* 2.*q*.13. Caiet.2.2.*q*.88. *a*.1.*in dubio quod monet circa primam conditionem ad votum requiſitam, paulò ante arg. ſolutionem, & in ſum. verb. Votum,* vbi de conditionibus ex parte vouẽtis, *verſ. Quod vt clarè intelligas in fine, & ibi* Armill.*n*.6. Sot.*l*.7.*de iuſt.q*.1. *art*.2. *col*.5.*verſ. Addiderim tamen.* Nau.*ſum.c*.12.*n*.26. & 77. Alcozer. *l. de ludo c*.13.*concl*.8. Viguer.*lib.inſtitut.c*.5. §.5. *verſ*.14. Angles *floribus* 2.*p.q.vn.de voto a*.1.*diffic*.3.*concl*.3. Azor.*l*.11.*inſt.moral. c*.15.*q*.5. Aragon.2.2.*q*.88. *art*.1. *concl*.3. Graffis 1.*p.deciſionum.lib*.2. *c*.31.*fin.* Lud. Lop.1.*p. inſtructorij, c*.49.*col*.2.*verſ.* Leuitas *vel facilitas*, Manuel 2. *t.ſum.c*.92.*n*.3 *fin.* Emm. Sà *ſumma, verb. Votum*, vbi de voti irritat. *n*.9. Valent.2.2.*diſp*.6.*q*.6.*punct*.7 *ad fin.* Limitat hoc Valent. *ibi.* quando talem leuitatem præteritam ſequeretur poſtea maxima implendi difficultas, ob infirmitatem ſic vouentis ac frequentes lapſus, ita vt iam id votum reddatur inutile illi perſonæ. Tunc enim ea leuitas reducitur ad cauſam voti executioni obſtantem. Ducitur, quod communis ſententia (vt num. 3. vidimus) petat ad diſpenſandum in voto cauſam eius executioni obſtãtem. Cæterùm hæc limitaio diſplicet. Quia ea cauſa ſufficeret ad diſpenſandum in votis prudenter emiſſis, (vt dicemus n.18. & 19.) quare nihil peculiare tribueretur facilitati ac imprudentiæ in vouendo. Cuius contrariũ textus & DD. allegati apertè volunt. Quare dum ad voti diſpenſationem petunt DD. cauſam illius executioni obſtantem, intelligunt de votis prudenter emiſſis: quæ quidem tanquam omnino obligantia Deus acceptat. Secus de leuiter factis quæ non omnimoda obligatione gaudere, meritò aſſerit Palud.4.1.*d*.39.*q*.1.*n*.19. Cuius rei nulla alia ratio eſſe poteſt, niſi quia ſecum diſpenſandi cauſam afferant. 12

Hinc primò deducitur, in votis puerorum ante pubertatem emiſſis poſſe alia cauſa non petita diſpenſari. Quia ſemper iure optimo præſumi poteſt imprudentia & leuitas in vouendo, eo quod impuberes maturo conſilio careant. Ita docet colligens ex illo textu Abbas *cap*.2 *n*.3.*de voto.* Et pro hac ſententia eſt Cou.*c. Quamuis pactum* 3.*p*. §.1. *n*.3. vbi ait ex cauſa impubertatis concedendam eſſe iuramenti relaxationem, etiam ſi iurans fuerit proximus pubertatis ac doli capax. Quia licet iuramentum obliget, æquiſſimè, ait, ob imperfectam ætatem concedi abſolutionem. Adde ob id poſſe ea vota à parentibus vel tutoribus irritari. Tandem quia ob id, quamuis horum ſponſalia valida ſint, integrum eſt eis, adueniente pubertate reſilire (vt lib.1. tota diſp.51. oſtendimus. Quod ſi obiicias, Pontificem *eo c*.2.*de voto*, non diſpenſatione fuiſſe vſum in eo voto pueri, ſed commutatione. Signum ergo eſt, hanc facilitatem non eſſe ſufficientem diſpenſandi cauſam. Reſpondeo potuiſſe ex ea cauſa diſpenſare omnino, at miſcuiſſe commutationem aliquam, ne à ſuo ſtylo ordinario recederet, qui eſt partim diſpenſare, & partim commutare. 13

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de voto emiſſo ob timorem mortis, ex metu, naufragio, vel ex alia cauſa conſurgentem, quoties metus non incutitur ad extorquendum votum. Sic diſtinguendum eſt, ſi metus ille 14

maturam

maturam deliberationem ac prudens conſilium excludat, ſufficiens eſt cauſa diſpenſandi: ſecus ſi matura deliberatione votum emiſſum ſit. Prior pars conſtat ex dictis n.12. Imò idem credo, quamuis metus is leuis eſſet, ſi prædicta deliberatio deſit. Quia cum defectus maturæ deliberationis præbeat hanc diſpenſandi cauſam, nil refert qualiras metus ad vouendum inducentis. Poſterior autem pars inde conſtat, quia cum nulla iniuria in eo voto emittendo concurrerit, nec plena ac matura deliberatio deſiderata ſit, non eſt cur ab omnimoda obligatione deficiat, diſpenſandi cauſam ſecum afferens: eo vel maximè quod ſæpiſſimè Deus eum mortis timorem hominibus incutiat, vt voueant: quod vtique vanum eſſet, ſi ſecum diſpenſandi cauſam afferret. Sic ſentiunt neoterici docti.

15 Quando autem metus iniuſtè ab homine incuteretur gratia voti extorquendi, quamuis non eſſet cadens in virum conſtantem, vt ſic votum irritaret: nec minueret plenam ac maturam deliberationem: ſufficientem diſpenſandi cauſam is metus præberet: quod in eo euentu cedat diſpenſatio in maiorem Dei honorem, ne ſibi accepta videatur iniuſtitia ac iniquitas extorquentis votum. Deinde, quia cum id votum non ex animo proceſſerit, ſed ad metus iniuſtitiam cauendam, non acceptat Deus ac ita plenè obligans, quin ex ea metus cauſa reſcindi poſſit per prælati diſpenſationem. Et ita ſentiunt neoterici docti.

16 Tertiò deducitur, ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam errorem circa cauſam voti impulſiuam, vel quando ea cauſa ceſſauit: quia licèt ſolius cauſæ finalis error illiúſve ceſſatio, impediat voti valorem: at error vel ceſſatio cauſæ impulſiuæ valde minuit voluntarium in voti oblatione. Et ita Gloſſa *c. Magna, verb. Vt veniret, de voto*, & *ibi* Abb. *num.* 14. aiunt in hoc euentu præſtari faciliorem diſpenſandi cauſam: idque optimè ex eo textu probari: quòd ſi obiicias, ex eo textu non colligi diſpenſationem: quia Pontifex ibi votum commutauit. Dico abſque dubio fuiſſe diſpenſationem commutationi admixtam: quod vel ex eo colligitur, quia Pontifex reddit cauſam, propter quam fit commutatio: quod neceſſarium non foret, vbi mera commutatio eſſet.

17 Quarta cauſa ſe tenens ex parte vouentis ſufficiens ad diſpenſandum in voto eſt quando vouens verſatur in periculo tranſgrediendi votum, ſi periculum illud oriatur ex ipſius vouentis ſtatu: nimirum, eo quod difficillimum ſit in tali ſtatu ſeruare id votum, vt ſi coniugatus habeat votum caſtitatis, eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum cum illo vt poſſit petere debitum: quia tunc diſpenſatio illa redundat in honorem Chriſti & vtilitatem Eccleſiæ, ne homines laqueis irretiti ſint: quod vniuerſi fatentur, vt conſtat ex dictis diſp. 12. n. 4. At id periculum ex eo ſtatu conſurgens non eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi in cæteris, ad quæ votum caſtitatis obligat. Vt ne ſit ſacrilegium fornicari, vel vt eo ſoluto matrimonio liceat ad aliud tranſire: quia periculo illi ex ſtatu conſurgenti conſulitur ſatis conceſſa petendi debiti diſpenſandi.

18 Atque ſimiliter eſt ſufficiens diſpenſandi cauſa, maxima implendi voti difficultas, ita vt vehemens tranſgreſſionis probabilitas immineat. Et ratio huius eſt, ne obligatio pro charitate inducta militet contra charitatem. Idque in Chriſti honorem ac Eccleſiæ vtilitatem redundat, vt proſpiciatur vouentis infirmitati. Recta enim ratio dictat eſſe in Eccleſia prælatos vices Dei gerentes, qui has humanas infirmitates miſerantes poſſint illis per diſpenſationem mederi. Præterea quia tunc id votum eſt ferè vouenti inutile, & potius deſeruit vt ſacrilegiis violando illud implicetur. Deinde quia experientia ipſa hoc teſtatur, paſſim enim Pontifex ex hac ſola cauſa diſpenſat in votis religionis & caſtitatis: imò difficile, alias cauſas admittit. Tandem id probatur ex *c. Veniens, qui cleric. vel. vou.* vbi Alex. 3. ob hoc periculum diſpenſauit cum quadam fœmina quæ caſtitatem vouerat. Atque ita ſentiunt illi DD. quos diſp. 9. num. 24. retuli, qui eius textus deciſione ducti adeò hanc iuſtam diſpenſandi cauſam eſſe cenſent, vt credant tunc poſſe Epiſcopum in hoc caſtitatis voto diſpenſare, quod tamen alias Pontifici reſeruatur. Et alij quos ibi num. 22. retuli, ac ſequutus ſum dicentes poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare, quando vehemens incontinentiæ periculum ex mora adeundi Pontificem immineret, & in propriis terminis docent, Ricard. *4.d.38.a.9.q.1.corp.* Sotus *l.1.de iuſt.q.7. art.3. col.6. verſic. At ſi percontaris & l.7.q.4.art.3.col.8.verſ. Virum vero* Nauarr. *ſum.c.12.n.*78. Valentia *2.2.diſp.6.q.6.punct.7. ad fin.* Lud. Lopez *1.p.inſtruct.c.49.ad fin.* Azor. *l.11.inſt. moral.c.19.q.17.* Angles *floribus, 2.p.* vbi de voto *q.vn.a.8. difficultate* 6. Viualdus *candelabro ſacr. 3.p. c.14. num.13.* Emm. Sà *ſumma*, vbi de voti irritatione, *num.* 9. Manuel *2. tom.ſum.c.100.n.22. & addit ad Cruciatam, §.9.num.106.* Philiarc. *de offic.ſacerd.t.1.p.2.l.3. c.4.ad fin.* Ad idem ſunt Ricardus *4.d.38.a.9.q.3.* D. Anton. *2.p. t.11. c.2.§.9. fin.* Angelus *verb. votum 3. n.20.* Syluest. *verb. Votum 2.q.14.* dicunt enim in hoc probabili tranſgreſſionis voti periculo licitum eſſe petere voti diſpenſationem: quamuis votum eius non petendæ factum eſſet. Hoc tamen non ita accipiendum eſt, vt periculum vnius aut alterius tranſgreſſionis cauſam diſpenſandi in voto ſufficientem præbeat. Tunc enim adhuc valde vtile eſt votum, vt vouentem contineat, ne ita facilè labatur. Et ita Valentia & Azor, proximè allegati, optimè dixerunt exigi, vt probabiliter iudicetur vouentem ita affectum eſſe, vt credatur fore vt ſæpius votum violet.

Temperant tamen aliqui hanc cauſam, quando tranſgreſſionis periculum conſurgit ex infirmitate vel paſſione, quibus attentis votum eſt ſeruatu difficile, ac viribus impar: ſecus ſi periculum conſurgat ex malitia, ac prauo vouentis habitu. Ducuntur, quod cum votum deſeruiat medicinæ adhibendæ his prauis affectibus & habitibus, diſſonet rationi hoc allegare vt cauſam voti relaxandi. Sic Sotus *vtroque loco*, Angles, Manuel *vtroque loco* Viuald. *num. praced. allegati.* At diſplicet limitatio ſic generaliter ſumpta, ſed tunc vera eſt, quando vouens poteſt abſque magna difficultate id periculum effugere: & probabile eſt fore vt votum emendæ deſeruiat. Tunc enim malitiæ ſuæ iure optimo frequentia lapſuum tribuetur. At ſi ea emendæ ſpes ceſſet, & ita prauo habitu vouens affectus ſit, vt hic & nunc nequeat abſque magna difficultate lapſus vitare, quamuis malitia ſua ac negligentia prauam hanc conſuetudinem acquiſierit, & in hæc pericula ſe coniecerit, exiſtimo ſufficientem diſpenſandi cauſam adeſſe. Quia eo habitu ſuppoſito, & magna fragilitate inde acquiſita, res illa promiſſa eſt reddita viribus impar: ac votum illi eſt factum inutile: vtpote quòd non vitandis, ſed augendis peccatis deſeruit. Sic docet Phil. *num. precedenti allegatus.* quare optimè Nauarr. *lib.3. conſ. in 2. edit. tit. de voto, conſ.36.n.7.* ait eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam, quando vouens caſtitatem perinde fornicatur, ac ſi non vouiſſet. 19

Ex quo deducitur, non eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam v.g. in voto non ludendi, vehemens ludendi deſiderium, ac tentationes pati, vt bene docet Nau. *ſum Hiſpan. c.28. addit. ad n.1. c.12.* Lat. *c.12. n.11.* ſed tunc tantum quando eæ tentationes eò vouentem trahunt, vt frequenti voti tranſgreſſionis eum periculo exponant: iuxta dicta n.18. & ita Alcozer *l. de Ludo, c.13. concl.8.* ait iuſtam diſpenſandi cauſam eſſe, ſi qui conſtitutus ſit in occaſione violandi iuramenti non ludendi, quòd nimirum, iuuenis ſit, & in eo loco verſetur, in quo ludum prætermittere nequit, quin agreſtis & ruſticus habeatur. Secus quando ſi petant, qui hoc iuramento ſe aſtrinxere, illius relaxationem ob hanc ſolam cauſam, quod valde ægrè ferant ſe ludo abſtinere. Cùm tamen ratione dicti iuramenti ſe abſtineant, ac ludi damna vitent. 20

Secundò deducitur, minimè fidem habendam Sot. *lib.7. de iuſt. q.4. art.3. col.7. verſ. Ad iſtorum ergo dilucidat, in fine*, vbi ait vtilitatem priuatam vouentis non eſſe cauſam diſpen- 21

diſpenſandi in religionis voto. Nam contrarium conſtat ex dictis, probauimus enim frequentes lapſus, ex fragilitate conſurgentes eſſe iuſtam cauſam. Cum tamen priuatum vouentis bonum cauſa hæc reſpiciat. Adde Caietanum & Ricard. quos retuli diſp.8.n.2. & n.8. ſenſiſſe priuatam vtilitatem eſſe iuſtam cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis ſolemni, nedum in ſimplici. Et quamuis quoad votum ſolemne vtrumque ibi reprobatim; placet tamen quoad votum ſimplex. Quia ex eius obſeruatione non pendet bonum publicum totius ordinis clericalis, aut religioſi, ſicut ex voti ſolemnis obſeruatione. Idem tenet de ſimplici caſtitatis voto Metina *l.5.de ſacror. hominum continent,c.37.ad fin.* dicens ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam promotionem boni peculiaris, aut mali peculiaris vitationem. Et idem tradunt generaliter loquentes de voto D.Thom.4.*d.*38.*quaſt.*1.*art.*4 *quaſtio.*1.*corpor.* Nau *ſum.* *c.*12.*n.*77. Azor *l.*11.*inſt.mor.c.*19.*q.*17. Lud. Lopez 1.*p.* *inſtr.c.*49.*col.*2.*verſ. Leuitas*, Angles *flor.*2.*p.* vbi de voto, *q.vn.art.*8.*diffic.*5.

22 Quinta cauſa ſufficiens in parte vouentis eſt difficultas magna ſuperueniens caſu quo non ſit talis, vt voti obligationem extinguat. Sic Abb.*c.Non eſt,n.*6.*de voto*, vt ſi quiſpiam vouit religionem, cuiuſque executionem per multos annos diſtulit fere vſque ad ſenectutem, quando iam meritò dubitari poteſt, an ferre valeat communes religionis obſeruantias. Hoc dubium eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum in eo voto. Similiter vouit religionem Minimorum, Carthuſianorum, Dominicanorum, in quibus carnibus abſtinetur, & factus eſt ita debilis ſtomachi, vt dubium ſit an eam abſtinentiam ferre valeat.

23 Hinc deducitur, ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam, cum vouens ratione voti nimis conſcientiæ ſcrupulis vexatur, ita vt valde conſcientiæ ipſius quieti impletio voti noceat, verbi gratia, vouit quiſpiam ſe quotidie B. Virginis officium recitaturum, angitur magnis ſcrupulis num attentè ac integrè recitarit, paſſim repetens, nec adhibitis mediis eius conſcientiæ conſuli poteſt, iuſta eſt diſpenſandi cauſa. Cum id votum ſit valde oneroſum & potius noceat.

24 Sexta cauſa eſt, neceſſitas boni communis, vt ſi quis vouit caſtitatem aut religionem, & ad communem reipublicæ pacem expedit vt vxorem ducat. Quia tunc obſtat ratio boni communis priuato vouentis anteferenda. Et ita docent Caiet.2.2. *q.*88. *art.*12. *col.*2. *verſ. Ad euidentiam cauſæ.* Sotus *lib.*7.*de iuſt.q.*4. *art.*3. *col.*7. *verſ. Ad iſtorum ergo.* Et aduertit bene Caiet. nil referre, etiam ſi cauſa illa ex hominum malitia excitata ſit, vt ſi bellum ſedari non poſſet, niſi puella voto caſtitatis aſtricta nuberet, eſſet iuſta diſpenſandi cauſa.

25 Non tamen eſt iuſta cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis, aut religionis, neceſſitas conſeruandæ progeniei alicuius nobiliſſimi ducatus aut marchionatus, niſi admixta aliqua commutatione: & ſic ſolet diſpenſari: quod ſit cauſa merè temporalis, & ideo non ſufficit ad meram diſpenſationem. Eſt tamen aliqualis cauſa, vt admixta commutatione partim diſpenſetur, vt bene Nau.*lib.*3.*conſil.*1.*edit. de voto*, *conſil.*23.*n.*3. Enriquez *l.*12. *de matrim.c.*3.*n.*7. *comment.lit.D.*

26 Nec ſimiliter iuxta aliquos eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum in caſtitatis voto morbus continuus, cui periti medici indicant venereis actibus ſubueniendum eſſe. Idque dicunt ſentire D. Th.2.2. *q.*88.*a.*11.*ad* 3. & *ibi* Caietan. *in fine*, Durandum 4 *d.*38.*q.*2.*fine*, quamuis enim de voto ſolemni ſermonem habeant, at ratio cui innituntur, in omni caſtitatis voto æquè militat. Quippe eam differentiam conſtituunt inter abſtinentiam & continentiam, quòd cùm cibus directè ordinetur ad indiuidui conſeruationem, abſtinentia in notabile ſalutis corporeæ detrimentum vergens non ſit actus virtutis: ac propterea in eo euentu votum abſtinentiæ aut non obligat, aut ſaltem iuſtam habet diſpenſandi cauſam. At coitus ſuaptè natura eſt ad ſolius ſpeciei conſeruationem, & valde per accidens continentia vergit in indiuidui periculum. Atque ideo continentia etiam cum indiuidui periculo eſt actus virtutis, nec illius fractione matrimonium ineundo neceſſe eſt ſaluti corporeæ mederi, præſertim cum aliis medicinis morbo illi occurri poſſit, vt eruditiſſimè probat Metina *lib.* 4. *de ſacrorum homin. continentia*, *controu.* 4. *cap.* 23. & hanc non eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam tradit D.Ant.2.*p.t.*11.*c.*2.§.9. *ad fin.* & videtur loqui de omni continentiæ voto. At Sotus *lib.*7.*de iuſt.q.*4. *art.*2. *in ſolut.ad* 3. ait ductus prædicta ratione, hanc non eſſe cauſam diſpenſandi in caſtitatis voto, ſi ſolemne ſit: atque ideo contrarium videtur ſentire in voto ſimplici. Atque hanc partem cenſeo veriorem, admixta tamen aliqua commutatione: quia non negari poteſt materiam voti notabiliter mutatam eſſe, grauiſſimámque difficultatem ſuperueniſſe, nec à vouente excogitatam: & quamuis iure optimo poſſit vitæ periculum eligere ob caſtitatis ſeruandæ amorem: ac res ita ardua eſt, vt meritò credendum ſit, velle Deum, qui huius voti creditor eſt, vt Eccleſia benignitate ſua vtens, ex hac cauſa partim relaxet, partim in alia opera commutando. Nec obſtat aliis medicinis poſſe huic damno ſubueniri: quia ſatis eſt, id anceps eſſe, ac valde difficile præſentaneumque medium, ac iudicio medicorum certius eſſe coïtum. Sicut quamuis vigentibus carnis illecebris poſſit aliis mediis proſpici: quia tamen ea non ita præſentanea ac efficacia ſunt, humana fragilitate vouentis attenta, ac coïtus, eſt iuſta cauſa illas pati cum frequentis lapſus periculo, vt in voto caſtitatis diſpenſetur. Nec obſtat D. Thomæ & ſequacium teſtimonium: quippe de ſolemni caſtitatis voto loquuntur: quod cùm grauiſſimum ſit, eiúſque diſpenſatio cedat in notabile ſtatus religioſi detrimentum, multò vrgentiorem cauſam diſpenſandi & ſolum boni communis petit (vt probaui diſp.8.n.2.& 8.) Vt verò diſpenſetur in voto religionis, erit abſque dubio iuſta cauſa morbus continuus, cuius ſalus deſperatur: quando talis eſt, vt obſeruantias regulares impediret.

Quod ſi roges, an maior cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto, quàm in lege? dixi diſp.18.n.4. 27

Demum quinque obſeruanda ſunt. Primum eſt, quandoque contingere vt non ſit cauſa ſufficiens ad merè diſpenſandum, adſit tamen ad partim diſpenſandum admixta aliqua commutatione: & quo cauſa diſpenſandi maior fuerit, eo minori commutatione opus erit. Sic Caietan.*in* 2.2.*q.*88.*art.*12.*dub.*2.*verſ. Ad euidentiam cauſa, ad finem.* Nau. *ſum.c.*12.*n.*63. Alcozer *ſumma*, *cap.*16. vbi de voti diſpenſatione, *concl.*2.*fol.*58.*pag.*2. qui iure optimo addit ob id rarò diſpenſandum omnino in voto eſſe, & ideo Pontificem ſemper admiſcere aliquam commutationem, dum diſpenſat: quia rarò inuenitur cauſa ſufficiens ad omnimodam diſpenſationem. Atque partim commutando vitantur ſcrupuli, qui de eius ſufficientia oriri poſſunt. Et hoc ſolum ſoluit Angelus *verb. Votum* 3.*n.*26.*fin.* dicens exiſtente cauſa poſſe votum in minus bonum commutari: intellige partim diſpenſando, ſi commutans gaudeat diſpenſandi facultate. 28

Secundum eſt, minor cauſa ſufficit ad diſpenſandum in voto pœnali caſtitatis aut religionis, quàm in abſoluto. Quod illud minus voluntarium ſit. Sic Sot.*li.*7.*de iuſt.q.*4. *art.*3.*col.*6.*paulò ante verſ. De cauſis ſubinde.* Atque idem dicendum eſt de voto conditionali harum rerum, deſideratur enim maior cauſa ad diſpenſandum in illo, quàm in pœnali, at minor quàm in abſoluto. Quod ſit magis voluntarium quàm pœnale, at minus quàm abſolutum. 29

Tertium eſt, quando adſunt ſimul vinculum voti & iuramenti, expreſſa vtraque, maior exigitur cauſa ad diſpenſandum, non tamen ad commutandum. Ratio eſt, quod per diſpenſationem extinguatur vtrumque vinculum, & cùm duplex ſit, eſt fortius vno, & ideò maiorem cauſam requirit, vt materiam compenſet duplici religionis vinculo debitam. At per commutationem neutrum vinculum tollitur, ſed transfertur in aliam ma- 30

teriam

teriam,quare ſatis eſt materiam ſubrogatam eſſe æqualem materiæ promiſſæ & iuratæ: cum eadem maneat duplici illo vinculo debita. Dixi, quando vtrumque exprimitur. Quia quamuis in iuramento facto Deo ſeruandæ caſtitatis ſit implicitè votum, eadem tamen cauſa ſufficit ad diſpenſandum in illo, quæ in mero voto ſatis eſt. Quia (vt diximus *diſp.2.n.18.*)ſublata per diſpenſationem promiſſione tollitur iuramentum tanquam acceſſorium. Quod non contingit, quando duplex vinculum diſtinctum eſt. Similiter non eſt opus maiori cauſa,eo quod vota vel iuramenta ſint ſæpe repetita. Nam eadem omnium eſt vis ac obligatio.

31 Quartum eſt, non ſemper ſufficientem cauſam ad diſpenſandum in voto eſſe quoque ſufficientem ad diſpenſandum in voto non petendæ diſpenſationis,ſed quando eadem cauſa reperitur in vtroque voto. Verbi gratia, promiſit quis imprudenter & abſque matura deliberatione,aut metu leui coactus,caſtitatem: at poſtea maturo conſilio ac omnino liberè vouit ſe non petiturum diſpenſationem: in priori voto eſt iuſta diſpenſandi cauſa, non tamen in poſteriori. At ſi eiuſdem maturæ deliberationis defectus vel idem metus in vtroque voto reperiretur,eſſet iuſta diſpenſandi in vtroque cauſa. Similiter ſat eſſet ad diſpenſandum in vtroque vehemens frequentis tranſgreſſionis periculum.quia eadem cauſa afficit vtrumque votum.

32 Vltimum eſt, multo minor cauſa deſideratur ad diſpenſandum in tempore obligationis exequendi votum, quàm ad omnino diſpenſandum in eo. quia in priori caſu eademmet obligatio manet, & ſola exequutio differtur. Et quo maior eſt dilationis mora, eo maiori cauſa opus eſt.

DISPVTATIO XXI.

An taciturnitas veri aut falſi expreſſio vitiet reſcripta & diſpenſationes.

SVMMARIVM.

Reſcripta quædam ſunt gratiæ,alia iuſtitiæ, 1.
Quid diſtet inter ſubreptionem & obreptionem, 2.
An reſcripta gratiæ & iuſtitiæ ſubreptitia,ſint ipſo iure nulla, 3.
*An gratiæ ordinarij ſubreptitia ſint ipſo iure nulla, ſicut Pontificis, num.*4.
An reſcripta iuſtitiæ obreptitia fiant ipſo iure irrita, 5.
*Quid, quando in eiſdem literis continetur gratia & iuſtitia reſcriptum, n.*6.
*In quibus caſibus reſcripta iuſtitiæ ſubreptitia ſint ipſo iure nulla, num.*7.
Quid ſit in diſpenſationibus,& cæteris reſcriptis cauſa finalis & cauſa impulſiua, 8.
Quot quæſtiones diſpenſanda ſint, 9.
*An taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam? refertur triplex opinio, n.*10.11.12.
*Proponitur ſent. auctoris, explicans quarum qualitatum taciturnitas etiam per ignorantiam contingens reddat gratiam ſubreptitiam,& quando non reddat, à n.*13.*vſque ad* 18.
Vnde dignoſci poſsit qualitatem tacitam conducere ad diſpenſationem, & eius generis eſſe,vt ea expreſſa non concederetur, 19.
In dubio an cauſa tacita vel falsò expreſſa ſit finalis,vel impulſiua, & conducat ad conceſſionem, vel denegotiationem diſpenſationis, quid præſumatur, 20.
Quæ exprimenda ſint in beneficij impetratione, legitimatione, & an litis pendentia ſit facienda mentio remiſsiuè, 21.
An diſpenſatio irregularitatis ſit ſubreptitia, tacendo occiſum ab irregulari fuiſſe presbyterum, 22.
An ſit ſubreptitia voti religionis diſpenſatio,non explicando fuiſſe votum perſeuerandi in illa: vel ſi vouens non explicuit ſe vouiſſe futurum ſe religioſum,ſed tantum vouiſſe religionem, 23.
*An valida ſit impetratio facultatis diſpenſandi in quodam caſu,eo non explicato.ſi credatur fore vt eo declarato Prælatus denegaret, num.*24.
*An dum dubitatur de diſpenſationis valore,præſumenda ſit valida, num.*25.
An taciturnitas cauſæ finalis de futuro vitiet diſpenſationem, 26.
Quid,quando tacetur veritas notoria, 27.
Quid,quando tacetur qualitas quæ de iure ineſt, 28.
*Quid ſi taceatur veritas ignorantia,vel malitia curialis? remiſsiuè num.*29. *& ibi, quid quando ex propria malitia tacetur cauſa impulſiua.*
Soluuntur argumenta, 30.
*Poſt n.*30 *inuenies alia ſummaria.*

HActenus egimus quando diſpenſatio corruat defectu 1 poteſtatis diſpenſantis,& defectu cauſæ:iam aggredimur quando ex parte impetrantis irrita ſit. Et primò proponitur diſp. præſens, quando in genere taciturnitas veri aut falſi expreſſio vitiet.Deinde diſp.ſeq. agemus ſpecialiter de explicandis neceſſario in diſpenſationibus matrimonialibus,vt validæ ſint.Ad maiorem autem elucidationem diſputationis præſentis, quæ & grauiſſima & difficillima eſt,præmittemus aliqua. Deinde ad quæſt.diſcutiendas deſcendemus. Primò præmittendum eſt reſcripta alia eſſe gratiæ,alia iuſtitiæ.Priora dicuntur,quæ ad beneficia,diſpenſationes, & alias quaſcunque gratias obtinendas conceduntur. Poſteriora autem, quæ ad lites forenſes impetrantur, vt ad committendam cauſam iudici in foro externo decidendam.Sic Menoch.*de arbitrariis,lib.2.centuria 3.caſu* 201.*n.*1.

Secundò ſupponendum eſt, vtraque reſcripta aliquando 2 appellari ſubreptitia, aliquando obreptitia. Inter quæ non concordant authores quid diſtet. Quidam enim cenſent ſubreptitia dici, quando Princeps plenè intellexit tenorem precum,at in eis tacita eſt veritas neceſſariò explicanda, vel falſum aliquid narratum eſt.Obreptitia verò,quando per verborum inuolutionem, aut cautam loquelam,puta ironicam, vel callidam, effugiunt deliberatam concedentis conſcientiam,ac plenam eius intelligentiam. Sic Innoc.*c.Cum dilecta,n.3.de reſcript.*& ibi Abb. *n.*7.Fel.*n.*1. Barbatius *conſ.*49.*n.*6.*fi.& conſ.*55.*n.*1.*vol.*4. Et dicit poſſe tolerari Imola *d.c.Cũ dilecta,n.*10. Alij verò multi,quos refert Menoch. *de arbitr.lib.2.centuria 3.caſu* 201.*n.*9. cenſent ſubreptionem eſſe quoties veritas tacetur,vel per confuſam ac perplexam eius narrationem occultatur.At obreptionem,quando falſum narratur. At dicendum eſt hæc eſſe ſynonyma,& nil inter ſe differre, ac differentiam hanc nil deſeruire quoad irritanda reſcripta. Quare dicentur indifferenter obreptitia vel ſubreptitia, quoties malè impetrantur, ſiue tacita veritate neceſſariò explicanda,ſiue falſum ad rem conferens in precibus narrando. Atque ita tuentur Dec.*c.Super literis in noua editione,notabili.*1.*n.*4. *de reſcript.* Rebuff. *to.2.conſtit.regiar. t.de reſcriptis,in præfat.num.*125. Menochius multos allegans,*de caſu* 201.*n.*10.*& ſeq.*

Tertiò præmittendum eſt,quamplures eſſe differentias 3 inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ: quas latè proſequitur Rebuff. *praxi benef.t.*1. *differentia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ,à n.*1. Ea tamen potiſſima eſt,& quæ ad rem noſtram attinet, quod reſcripta gratiæ per ſubreptionem obtenta ſint ipſo iure irrita,quare quidquid virtute vitum factum fuerit, nullius prorſus eſt momenti. Secus autem de reſcriptis iuſtitiæ quæ valida ſunt,donec ope exceptionis elidantur,id eſt,donec aduerſarius contra quem impetrata ſunt excipiat,allegans ea eſſe ſubreptitia.Quare proceſſus virtute illorum factus validus erit, ſi de ſubreptione minimè excipiatur. Prior pars probatur ex *c.fin.de fil. presbyt.in* 6.vbi textus loquens de diſpenſatione quadam ad beneficia,ſic ait: *Veluti per ſubreptionem obtenta nullius penitus eſt momenti.* Qui textus extenditur ab vniuerſis DD. ad literas quaſcunque, gratiam ſiue diſpenſationem continentes. Poſterior autem pars probatur ex *c. Si autem, & c. Plerique de reſcript.* vbi deciditur ſecundum reſcriptum impetratum per ſubreptionem ob primi taciturnitatem, conualeſcere data negligenti in primo impetratore.Quod fieri nequiret,ſi foret ipſo iure irritum. Huius autem differentiæ rationes tradunt partim Menoch, *d.c.fi.à n. vſque ad* 9. partim Abbas *c.ad audientiam,el* 2. *n.*14.*de reſcript.*à quibus cæteri mutuati ſunt. Quod literæ iuſtitiæ comparentur contractibus ſtricti iuris: at literæ gratiæ contractibus bonæ fidei. Quare ſicut in his debet eſſe exuberantia bonæ fidei,vt notatur *l.Bonam fidem,C. de,*

de act. & obl. ſic in literis gratiæ debet omnis puritas reperiri, quare debet ſubreptio dans cauſam contractui ſtricti iuris, non reddit ipſo iure irritum, ſed irritandum: ſecus de contractu bonæ fidei. Sic ſubreptio non reddit ipſo iure irritas literas iuſtitiæ, ſed ope exceptionis irritandas: ſecus de literis gratiæ. Item quia faciliùs conceduntur literæ iuſtitiæ, quàm gratiæ, *c. ſi. de crim falſi.* Item quia ingratior videtur obtinere nitens beneficium & gratiam per ſubreptionem. Tandem quia in ſpiritualibus debet eſſe omnis puritas. Atque ita differentiam hanc tradunt *Gl. eo. c. ſi. poſt caſum poſitionem, not. 2.* vbi Monach. *à n. 4.* Io. And. Archid. Dom. Franc. *in fi.* Bald. *l. Praeſcr. n. 11. C. ſi. contra iur.* Abb. *c. Quod ſuper his, n. 2. de fid. inſtr. & c. Quia circa, n. 5. de conſ.* vbi Al. de Neuo, *n. 6.* Idem Abb. *dict. c. Ad audient. n. 14.* & *ibi* Fel. *à n. 17.* Milis *in reper. lit. H. ver. Gratia, n. 3. verſ. Gratia ſine ſit indulg.* & multis aliis citatis Reb. *praxi ben. t. Differentiæ inter reſcripta gratiæ & iuſt. à n. 1.* Nau. *c. Si quando præl. 1. n. 1. de reſc.* Men. *de arbitr. l. 2. cent. 3. caſ. 201. n. 2.*

4 Nec aliquod diſcrimen hac in re inuenio inter diſpenſationes gratiáſque à Summo Pontifice vel ab ordinario inferiori conceſſas: ſed vtræque ex ſubreptione obtenta ſunt prorſus irritæ. Quod rationes n. præo. allatæ in vtriſque militent: ac DD. ibi relati indiſtinctè loquantur. Item quia cùm tales literæ reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio tacita veritate, vel expreſſa falſitate inducenti ad concedendum: atque idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice & in quocunque aliò inferiori concedente, idem in vtriſque gratiis dicendum eſt. Tandem quia nemo diceret, diſpenſationem in voto non nubendi impetratam ab Epiſcopo validam eſſe, allegata falſa cauſa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circunſtantia neceſſariò explicanda, vt ſi ſimul eſſet votum non nubendi & aſſumendi ordinis ſacri. Vnde non approbo quod ait Emm. Sà *ſum. ver. Gratia, n. 22.* vbi dicit, gratias ab ordinario conceſſas non reddi ex ſola ſubreptione irritas, ſed à ſolo Pontifice promanantes, quod ita vniuerſaliter dictum non eſt verum, ſed id verum habet in literis impetratis ad beneficia, in quibus aut tacetur verus beneficij valor aut falsò exprimitur, non enim ob id reddereniur ſubreptitiæ, ſicut ſi à Papa impetrarentur. Vt bene tradunt Fel. aliis relatis, *c. Ad aures, n. 15. conc. de reſcr.* Selua *benefic. 3. p. q. 11. à n. 56.* Cuius differentiæ ea eſt ratio, quia cum ordinarius præſumatur qualitates beneficiorum ſuæ diœceſis melius noſſe, quàm priuari, expreſſio talis valoris non eſt neceſſaria: atq; adeò taciturnitas, vel falſi expreſſio tanquam cadens ſuper rem non neceſſariam, minimè ſubreptionem vitiantem literas inducit, quare cautè Nau. *l. 1. conſ. 1 temp. ord. in 1. ed. conſ. 43. n. 1. verſ. 2. in poſt. conſ. 2. n. 1.* non ita vniuerſaliter inter vtraſque gratias diſcrimen hoc conſtituit, ſed limitatius dicens gratias ordinarij non fieri nullas ex omni ſubreptione, ſicut gratias Pontificis. Et probat ex Cl. *2. de offic. ord.* vbi deciditur, collationem beneficij factam ab ordinario habenti aliud illúdque tacenti, non eſſe irritam: ſecus ſi à Papa vel eius legato fiat. Ecce vbi ſolùm in beneficiis differentiam hanc ſtatuit, quia aliqua ſunt neceſſariò explicanda, dum à Pontifice impetrantur, quæ non ſunt neceſſaria, dum impetrantur ab Epiſcopo, ob rationem proximè traditam, quare non omnis taciturnitas, vel falſi expreſſio, quæ circa illa induceret ſubreptionem irritantem literas impetratas à Papa, inducit, quando impetrantur ab ordinario.

5 Quamuis autem concordent DD. reſcripta iuſtitiæ ſubreptitia non eſſe ipſo iure irrita, (vt diximus *n. 3.*) diſcrepant quando obreptitia ſunt, quidam enim ſentiunt eſſe irrita ipſo iure, & intelligunt eſſe obreptitia, quando per inuolutionem verborum & cautam locutionem ſunt impetrata, quia cùm dolo obtineantur, proceſſus debet eſſe ipſo iure nullus, quamuis aduerſarius non excipiat. Sicut in ſent. lata dolo præſentis contra abſenſem decernitur, *l. Prætor. §. Marcellus. ff. de iud.* Sic tradunt Inn. *c. Cum dilecta, n. 4. de reſcr. & ibi* Abb *n. 7.* Milis *in rep. lit. R. n. 7 verb. Reſcripta, verſ. Reſcriptum ad lites ſi eſt ſubreptitium.* Tir. *de pœn. temper. cauſa 45. n. 40.* Sed iure optimo hoc reprobant dicentes in neutro caſu eſſe irrita ipſo iure Fel. *c. Ad audient. el 2. n. 18 de reſcr. & d. c. Cum dilect. n. 2.* vbi Imola *n. 2.* Men. *de arb. l. 2. cent. 3. caſ. 201. n. 26.* Ducuntur quod idem Inn. *c. Ad aures, ad fi. de reſcr.* afferat caſſandum eſſe quidquid ſit per literas obreptitias. Ergo cenſet non eſſe ipſo iure irritum. 2. quia non debet plus operari, Papā non plenè factum percepiſſe, ob nimiam verbōrum inuolutionē, quam ſi id omnino fuiſſet tacitum, vel falsò expreſſū.

Temperanda eſt autem hæc differentia inter vtraque 6
reſcripta, vt ſi ſimul in eiſdem literis reſcriptum, gratiæ & iuſtitiæ contineatur, ſpectandum ſit, quid per principalius concedatur, & iuxta, id eſt regulandum acceſſorium, iuxta *reg. Acceſſorium, de reg. iur. in 6.* quare ſi in eodem reſcripto concedatur gratia, ſeu beneficium principaliter, & acceſſoriè detur alicui iuriſdictio ad eius gratiæ executionem: ſicut gratia per ſubreptionem redditur ipſo iure nulla, ita & iudicis aſſignatio. Et ita intelligitur *c. Conſtitutus, de reſc.* ibi: *Quidquid factum eſt occaſione literarum iſtarum, irritum decernatis.* Et ratio eſt, quia cùm executor non deputetur principaliter ad lites, non eoſſunt dici eæ literæ iuſtitiæ, ſed acceſſoriæ literis gratiæ. Vnde ſicut gratia corruit, ita & ipſæ. Sicut *c. Si ſuper gratia, de offi. del. in 6.* ſuſtinetur executoris aſſignatio acceſſoriæ gratiæ factæ, ne morte concedentis res integra pereat, vti perire deberet, ni acceſſoria, quod ſequatur naturam illius gratiæ factæ, cui accedit, quæ morte concedentis nullatenus perit. Et ita hanc partem docent Abb. *d. c. Conſtitutus, n. 5. & c. Caterū, n. 6. de ſcr. & c. Ad audientiam, el. 1. n. 14. eo. t.* vbi alios referens Fel. *n. 19.* Dom. *conſ. 63. n. 9.* Beroius *c. ad aures, n. 14. de reſcr.* Rebuff. *praxi ben. tit. differentia inter recr. grat. & inſt. n. 5.* Nau. *c. Si quando, præl. 1. n. 1. de reſcr.* quod ſi deputaretur iudex principaliter ſuper contentione beneficiali, quamuis literæ concernerent beneficij priuationem, valerent vtique per ſubreptionem obtentæ, atque proceſſus ab eo iudice factus validus eſſet, donec ope exceptionis elidatur, quia regulantur vt reſcripta iuſtitiæ ad lites, eò quod id principaliter contineant, gratiam verò acceſſoriè. Sc Abb. *d. c. ad audientiam, n. 11.* & ibi Fel. *n. 17.*

Alij caſus ſolent aſſignari, in quibus reſcripta iuſtitiæ 7
ſubreptitia ſunt ipſo iure nulla, qui videndi ſunt in Felino *c. Ad audientiam, el 2. n. 18. & ſeq. de reſcr.* & vide alium caſum in hac *diſp. n. 75. & 76.*

Quartò præmitendum eſt, cauſam in dipenſationbus 8
& literis quibuſcunque tacitam, vel falsò expreſſam, aliam eſſe finalem, aliam impulſiuam. Et quamuis quoad alios effectus ſit grauiſſima controuerſia, qualis dicatur cauſa finalis & qualis impulſiua: vt poteſt videri in *Tiraquello tract. Ceſſante cauſa, tota limitat. 1.* at quoad inducendam ſubreptionem in reſcriptis gratiæ vel iuſtitiæ, cauſa finalis ea dicatur, qua non exiſtente princeps gratiam minimè conceſſiſſet, vel qua ei ſignificata denegaſſet petit. At impulſiua ea eſt, quæ falsò expreſſa principem mouet ad facilius concedendum petita, vel ſi vera eſt, & ea non taceretur, moueret ad difficilius concedendum: ac reuera prorſus concederet gratiam in vtroque euentu, atque ſic optimè docet Couar. *lib. 1. variar. cap. 20. n. 5. verſ. His ita breuiter.* Atque ita in his reſcriptis explicant cauſam finalem, id eſt, qua non exiſtente princeps non concederet: & impulſiuam, quando concederet, ſed non tam facilè, *Abbas c. poſtulaſti, n. 1. notab. 4. de reſcript.* & ibi Decius *in noua edit. n. 10. notab. 4. Alex. conſ. 161. fin. vol. 7.* Barbatius *conſil. 49. n6. fine, vol. 4.* Iaſon. *l. 1. n. 2. C. ſi cont. a iur.* Tiraquel. *tractatu ceſſante cauſa limit. 1. n. 11.* Similiter d dicetur cauſa finalis ea ſine qua non concederetur priuilegium aut diſpenſatio eo pacto, quo conceſſa ſunt, ſed eidem conceſſioni moderamina quædam adhibita fuiſſent, quod verè ea poſſit dici cauſa ſine qua non concederetur gratia, ſiquidem eo pacto, quo conceſſa eſt, non concederetur. Sic docet Baldo & Aymone allegatis Barboſa *l. 1. p. 1. n. 85. ff. ſoluto matrim.*

His

9 His ergo præmiſſis, quatuor in hac diſputatione ſunt agitandæ quæſtiones, I. eſt, quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam. II. quando expreſſio falſi idem operatur. III. an in reſcriptis motu proprio conceſſis contingat ſubreptio ratione taciturnitatis veri aut expreſſionis falſi? Vltima, an vitiet ſubreptio totam gratiam, an ſolam eam partem, in qua inuenitur?

10 Quæſtio I. Quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam, ac proinde irritam? Triplex eſt ſententia I. ſuſtinet ex taciturnitate veritatis reddi quamcunque gratiam & diſpenſationem ſubreptitiam ac irritam, quoties eſt cauſa illa veritas tacita non tantum finalis, ſed impulſiua etiam conceſſionis, quia, nimirum, ea veritas declarata retraheret Principem vel à conceſſione, vel ſaltem difficilius notabiliter eam côceſſiſſet. Ducitur primò ex *c. Poſtulaſti, de reſcript.* vbi quidam à Pontifice obtinuit beneficiû tacendo vicariam perpetuam victui ſufficientem quâ poſſidebat: & conſultus Pontifex reſpondet gratiam beneficij fuiſſe ſubreptitiam, & reddit rationê his verbis: *Et pro habente beneficÿ ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper beneficio alio obtinendo, de leui non ſcribimus.* Cuius textus diſpoſitionem quamuis aliqui arctent, vt in ſolis gratiis beneficialibus, de quibus loquitur, procedat: idque in illarum odium, gratia ambitionis reprimendæ, iuxta *c. Quamuis, de præb. in 6.* Hi ſunt Abb. *eo. c. Poſtulaſti, n. 1. notab. 4.* Milis *ſuo repertor. li. G. n. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia non dicitur.* Dec. *c. Cum ceſſante, paulò poſt pr. de appellat.* Euer. *loco à contrar. ſenſu, n. 18.* At receptiſſima ſententia habet deciſionem eius textus, locum quoq; habere in omnibus aliis gratiis & priuilegiis, vt multis citatis probant Tiraq. *ſtatim allegand.* & Gutier. *q. canon. l. 2. c. 15. n. 22.* & conſtabit ex Doctoribus, quos ſtatim allegabo. Quia in materia ſubreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, ac quæuis gratiæ, vt tradunt Innoc. *Cum dilect. n. 3. de reſcrip.* Bart. Socinus *conſ. 270. ad fin. vol. 2.* Ergo taciturnitas veritatis, quæ expreſſa retraheret Principem tam facili conceſſione, gratiam vitiat. Et confirmatur, quia conſtat ex *c. Non poteſt, in pr. & c. Si motu proprio, de præbend. in 6. & ex c. Si proponente. de reſcript.* gratiam, ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate, quo expreſſo adhuc gratia concederetur. A fortiori ergo vitiabuntur cæteræ gratiæ tacita veritate, cuius expreſſo redderet Principem notabiliter difficiliorem ad concedendum. Secundò, quia (vt ponderat Nau. *c. Si quando, exceptione 3. n. 3. de reſcript.*) qui cum maiori difficultate ac mora rem concederet, non dicitur nihilominus rem conceſſurus: immo aliqua ex parte minus côcedit. Iuxta vulgare prouerbium. Qui citò dat, bis dat. Ergo ea conceſſio eſt partim inuoluntaria, & ſic corruet. Cum vim ſuam ex ſola concedentis voluntate obtineat. Tertiò, quia ideo veri taciturnitas irritat diſpenſationes, & gratias, quòd ſit virtualis quædâ falſi narratio mouens Principem ad diſpenſandum, nam tacens quæ iure, aut conſuetudine, aut aliis circunſtantiis ſuadentibus ſunt explicanda in diſpenſatione, cenſetur virtute aſſerere ea non eſſe, ac per conſequens falſum narrat, quo Principem ad concedendum inducat. At falſi narratio iuxta ferè omnium ſententiam vitiat diſpenſationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum. Idem ergo de taciturnitate veritatis, qua cognita difficilior redderetur conceſſio, cenſendum eſt. Et ideo huius ſunt ſententiæ loquentes in beneficiis, non tamen limitantes ad beneficia, ſed de aliis gratiis nil dicunt Gloſ. *in c. fin. in caſu poſitione de filiis presb. in 6. & ibi* Probus *in addit,* ad Monach. *n. 3. verſ. Ipſo iure,* Abb. *c. Ad aures, n. 4. de reſcript. & c. Super lit. n. 7. eod. tit.* Dominic. *c. Dudum, n. 15. de præb. in 6. & ibi* Anch. *n. 3.* Franc. *ad fin. Idem* Dominic. *c. Si motu proprio, n. 7. eod. t. l. & ibi* Franc. *n. 7.* Imol. *c. Poſtulaſti, n. 4 de reſcript.* & ibi Fel. *n. 1. col. 3. poſſunt etiam & verſ. Per ipſum text* Staphilus *de lit. gratia,* vbi de modo & forma impetrandi §. *Præterea eſt dare dignitatem, n. 5.* Caſſadorus *deciſ. 12. n. 14. de præbend. & deciſ 3. vt lite pendenti.* Rebuffus *in repetitione c. Nulla, art. 2. ſtatim in princ.* *concl. 4. de conceſſ. præb. & praxi benef. in 3. part. ſignatura verb. Nec non iuris patronatus, n. 23. & in concord, in forma mandati Apoſtolici,* vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrandum. verſ. Si vero à iure.* Selua *benef. 3. p. q. 11. n. 6. & q. 12. n. 51.* Beia *in ſuis reſponſ. caſu 62. fin.* Et ita idem videntur ſentire in aliis gratiis & priuilegiis. Quia (vt in prima ratione probaui) quoad ſubreptionem æquiparantur beneficiis. Et loquentes in genere de reſcriptis, (quem terminum communem eſſe ad reſcripta gratiæ & iuſtitiæ diximus n. 1. dicunt idem Abbas *c. Cæterum, n. 3. de reſcript. & c. Ex conqueſtione, n. 4. de reſtit. ſpoliat. Card. c. Poſtulaſti, n. 4. not. 8. de reſcr. & ibi* Barb. *n. 16.* Felinus *c. Super litteris n. 8. verſ. Exprimenda ſunt de reſcr.* Iaſon *l. 1. n. 2. C. Si contrarius.* Alexan. *addit ad Bartolum Demonſtratio. §. Quod autem verb. Longa differentia ff. de cond. & demonſt.* Angel. *ſum. verb. Reſcriptum, n. 3. & ibi* Armilla, *n. 2.* Tabien. *q. 3. n. 4.* Sebaſtian. Medices *tractatu, Mors omnia ſoluit. 3. p. n. 145.* Brunoſus *in ſuo comp. littera S. verſ. Subreptio vitiat.* Et loquentes de litteris iuſtitiæ docêt idem Corn. *conſ. 127. n. 10. vol. 2.* Afflictis *dec. Neap. 116. n. 3.* Et loquentes in priuilegiis legitimationis docent idem Abbas, *c. Per venerabilem, n. 27. qui filij ſint leg. & ibi* Alex. de Neuo, *n. 54.* Corneus *conſ. 145. n. 4. vol. 1.* Barbat. *conſ. 49. n. 6. fine, & conſ. 55. n. 1. vol. 4.* Ruin. *conſ. 3. n. 15. vol. 1* Gozad. *conſ. 6. n. 6.* Angel. *ſum. verb. Legitimatio, n. 5.* Roſella *verb. Illegit. n. 19.* Cou. *4. decret. 2. p. c. 8. §. 9. n. 1.* Roias *epit. ſucceſſionum, c. 23. num. 21.* Valaſc. *conſ. 6. n. 4. t. 1.* Spino Spec. *teſt. gloſſ. 16. princ. n. 134.* Ceruantes *l. 12. Tauri, n. 40.* Et loquentes de diſpenſatione matrimoniali docent idem Præpoſ. *c. Quia circa, n. 4. de conſanguin. verſ. Sed de diſpenſ.* Domin. *conſ. 33. n. 5. verſ. Vnde mater.* Corn. *con. 201. n. 8. vol. 1.* Dec. *conſil. 602. viſo punlto, n. 16. dub. 7. vol. 5.* Cou. *4. decret. 2 p. c. 6. §. 10. n. 14.* Gallego. *de cognat. ſpir. c. 2. n. 12.* Gutier. *ſtatim alleg.* Et loquentes de omnibus gratiis docêt idem Abb. *c. Conſtitutus, n. 5. de relig. domib.* Alex. *conſ. 61. Viſis narratis, in fine, & conſ. 95. Requiſitus, n. 7. v. Non obſtant, vol. 7.* Bart. Soc. *conſ. 275. ad fin. & conſ. 164. n. 2. vol. 2.* Maria. Soc. iunior. *conſ. 77. 85. vol. 1.* Corn. *conſ. 98. Quamquam videatur, n. 6. vol. 3.* Tiraq. *tract. Ceſſante cauſa limitat. 1. n. 12. & ſeq.* Iac. de Puteo *deciſ. 46. n. 4. l. 1.* Pelaez *de maioratu, in 1. edit. 1. p. q. 3. n. 3.* Maſcard. *de prob. conſ. 846. n. 1. & 7.* Gutier. *q. canon. l. 1. c. 15. n. 12. & l. 2. c. 15. n. 41. & ſeq.* Flamin. *de confidentia benef. q. 46. n. 38. & 39.* Azebedo *l. 8. recop. t. 15. l. 2. n. 12. & 14.* Auend. *tr. de iniuria, n. 3.* & hanc dicit eſſe magis receptam ſententiam Menoch. *de arbit. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 22.* Et huius ſent. videtur P. Molina, *to. 3. de iuſt. diſp. 592. n. 5. & 6.* ait enim diſpenſationem Principis ad inſtituendum maioratum eſſe ſubreptitiam, niſi fiat mentio prioris obtentæ: & reddit rationem, quia difficilius concederet Princeps poſteriorem, ſi ſciret priorem: & *diſp. 650. n. 2.* expreſsè ait reddi ſubreptitiam diſpenſationem, tacito eo quod retardaret Principem à conceſſione facienda.

Secunda opinio docet ſolùm vitiari gratiam & diſpenſationem, tacita veritate, quæ eſt cauſa finalis conceſſionis, id eſt, qua cognita minimè Princeps gratiam conceſſiſſet: ſecus quando eſt ſolum cauſa impulſiua, quia, nimirum, ea cognita tandem gratiam conceſſiſſet, quamuis maiori cum difficultate. Ducitur ex *c. Dudum, verſ. Nos igitur, de præb. in 6.* vbi ad valorem conceſſionis beneficij ponderat Pontifex non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito conceſſiſſet adhuc, ibi: *Conſiderâtes quoq; quod nos, expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominus literas gratioſas darê* 11
9. Item ex *c. fi. de fil. presb. in 6.* vbi decidens textus non valere diſpenſationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentam, ſi aliud prius impetraret, niſi prioris defectus mentionem faciat, reddit rationem his verbis: *Cû non ſit veriſimile ſedem ipſam cum ille prædictum patiente defectû voluiſſe ſi hoc fuiſſet expreſſum, diſpenſare.* Secundò quia ratio huius ſubreptionis, ac inefficaciæ gratiæ tacita veritate, conſurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe, ac ſubinde defectus voluntatis concedendi: ignorantia

rantia enim voluntatem aufert. At ſubreptio & defectus cauſæ impulſæ, quæ ſolum retardaret à tam facili conceſſione, non irritat à gratuita voluntate pendentia, nec aufert voluntarium ad eorum valorem requiſitum: ſed tunc tantùm quando omnino retraheret à conceſſione, & ſic eſt defectus in cauſa finali, vt conſtat ex *l. Cùm tale*, 71. §. *Falſam cauſam ff. de condit. & demonſtr.* vbi deciditur tunc vitiari legatum ex cauſæ defectu, ſi probetur fore vt cognita veritate teſtator non legaret. Ergo à fortiori gratiæ & diſpenſationes, quæ non omnino gratuitæ ſunt, ſed ad Principis officium ſpectant, & in quibus concedendis, aut denegandis, ratione ipſum duci oportet, tunc tantum vitiabuntur, ac inuoluntaria cenſebuntur, quando ignorantia aut error Principis verſatur circa cauſam finalem, qua verè cognita gratiam non conceſſiſſet. Et confirm. quia in cæteris omnibus diſpoſitionibus defectus cauſæ impulſiuæ minimè obſtat, quin actus omnino validus ſit, ſed ſolius cauſæ finalis defectus, quia nimirum, non exiſtenti, actus minimè fieret, vt vniuerſi DD. aduertunt, *c. Poſt tranſlationem, de renunc. Etſi Chriſtus de iurei. c. Cum ceſſante de appell. l. Si mulier, C. de iure dot. l. 1. §. Sexum ff. de poſtulando.* Cur ergo non idem dicemus in gratiis & diſpenſationibus? Tandem quia quando exprimitur cauſa de ſe ſufficiens ad concedendam diſpenſationem, etiam tacita cauſa, quæ difficiliorem conceſſionem redderet, quamuis quoad modum quendam accidentalem, nec varietatem rei ſubſtantiam, nec abſolutam conceſſionem, ſed quoad ſolam maiorem concedendi facilitatem ſit aliquatenus inuoluntaria conceſſio, at ſimpliciter & quoad ſubſtantiam eſt voluntaria. Non ergo erit cenſenda ſubreptitia & irrita. Pro hac ſent. eſt Gloſſa *c. Dudum, verb. De ipſa, de præb. in 6.* vbi ait valere litteras, dum non eſt talis veritas tacita, qua expreſſa litteræ non haberentur, Nec obſtat quod ſtatim ſubdit, dicens id non eſſe generaliter verum in litteris ad beneficia impetratis, per *cap. ſi motu proprio. de præbend. in 6.* Nam bene in hoc Gloſſa ait fallere hanc regulam in eo caſu, (vt dicemus n. 31.) eò quòd tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Eandem ſent. clarè videntur tenere Speculator *tit. de Diſpenſatione, §. Dicendum reſtat. n. 12. verſ. Quia ſi. &* Innoc. *c. Dudum, el 2. n. 15. de elect.* vbi loquentes de beneficij impetratione, dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in his, quæ circa diſpenſationem obtinendam conſiſtunt, ſcilicet, quibus expreſſis obtenta non eſſet. Et idem Innoc. *c. Super litteris, ad fin. de tranſact.* & ibi Hoſt. *n. 8.* nam dicentes quoddam reſcriptum, in quo tacita eſt veritas, non eſſe ſubreptitiam, eam reddunt rationem, quod non ſit talis veritas, qua expreſſa litteræ non haberentur. Videtur etiam tenere Imola *d. c. Dudum. n. 18.* vbi ait tunc diſpenſationem vitiari, quando tacetur veritas, qua expreſſa Princeps non concederet. Videtur etiam tenere Abb. *c. Ad audientiã, el 2. n. 14. de reſcr.* vbi ait in beneficiis & aliis priuilegiis vitiare ſubreptionem, quando Princeps nõ eſſet veriſimiliter conceſſurus. Et in propriis terminis docet Lapus *alleg. 89. Factum ſuper quo. in 6.* Syluest. *verb. Reſcriptum. q. 6. & q. 7. initio, & verb. Legitimus, q. 3. dicto 4.* Dec. *c. Poſtulaſti, in noua ed. n. 11. not. 4. & c. Super litteris, Super gloſſ. in verb. Litteras n. 33. de reſcr.* Ber. *eo c. Super literis, in 2. lect. n. 55. & 73. Pariſ. conſ. 4. n. 35. vol. 4.* Cou. *libro 1. var. c. 20. n. 5. verſ. Falſitas verò.* Menoch. *de arbitrariis, lib. 1. centur. 3. caſu 201. n. 30.* Emmanuel Sa *ſumma verb. Gratia. n. 10.* Addit Couat. hoc intelligendum eſſe, quando adhuc veritate narrata conceſſiſſet Princeps gratiam eodem modo, licèt maiori cum difficultate: ſecus ſi non ita vt conceſſit, conceſſiſſet, ſed ei conceſſioni moderamina quædam adhibendo. Et ratio eſt, quia dans ignorantia & errore ductus, abſque limitatione & grauamine, quod re cognita non ita dediſſet, multo plus dat, quàm velit, & ideo reſpectu conceſſionis ſic factæ cenſetur inuoluntarius. Hoc idem ſentire videtur P. Molina *to. 1. de iuſt. diſp. 173. col. 8. verſic. Vt itẽm legitimatio*, vbi ait neceſſe eſſe diſpenſanti proponi quidquid eum à diſpenſatione eo pacto concedenda retraheret, alioquin eam eſſe ſubreptitiam.

III. Sententia docet non ex omni veritatis taciturnitate reddi gratiam ſubreptitiam, quamuis ea cognita Princeps non conceſſiſſet, ſed tunc ſolum quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Ducitur, quia voluntas Principis præſumitur talis, qualis eſt intentio iuris, *l. Ex facto. in princ.* & ibi Bald. *ſtatim. in princ. ff. de vulgar.* & tradit Decius *conſil. 33. n. 5. vol. 1.* Ergo vbi iuris intentio ad diſpenſationis valorem non exigit expreſſionem alicuius veritatis, nec voluntas Principis præſumetur eſſe vt ea exprimatur. Secundò, quia nemo negabit valere beneficij impetrationem, quantumuis impetrans criminibus ſit irretitus, dummodo nullo impedimento iure in ducto aff ctus ſit. Cùm tamen poſſit iure optimo præſumi fore vt Pontifex conſcius nullatenus ei conferret. Tertiò probat Rebuf. *ſtatim allegand.* quia gratiam eſſe irritam eſt pœna. At vbi ius non imponit pœnam, imponenda minimè eſt, vt notatur *reg. In pœnis de reg. iur. in 6.* Et ideo hanc ſent. ſuſtinent Gloſſ. *Clem. 1. verb. Vel alteri, paulo poſt princ. de præb.* Calder. *conſ. 6. ad fin. verſ. Per prædicta, de præb. & conſ. 10. n. vn. de reſcript. & conſ. 1. nu. 3. de filijs presbyt.* Bellam. *deciſ. 697. concl. extra rotam, n. 4. & 5.* Felin. *c. Poſtulaſti, n. 1. verſ. Declaratur etiam, & c. Super litteris. n. 2. verſ. Et regula eſt, de reſcr.* Curtius iun. *conſ. 17. n. vlt. verſ. Confirmantur præmiſſa.* Campegius *inter conſilia Brunori, conſ. 2. n. 50. & 51.* Rebuffus *tractatu de nominationib. q. 9. n. 49.* Nau *Extrau. de datis & promiſſis pro lit. gratia, not. 32. n. 48. cor. 4. ver. Nec obſtat reſolutio. & ſum. c. 22. n. 86. & l. 3. conſ. in vtraq; ed. tit. de feudis, conſ. 1. n. 4. & l. 1. t. de conſt. conſ. 1. q 11. n. 50 & in 1. ed lib. 1. t. de reſcr. conſil. 1. n. 5. in 2. eod. t. conſ. 12. n. 5. & conſil. 18. n. vn. & lib. 4. t. de conſang. in 1. edit. conſ. 5. n. 2. & conſil. 1. n. 2. & conſ. 4. n. 3. in 2. conſil. 8. n. 2. conſ. 9. n. 3. conſ. 7. n. 3. & lib. 5. in 1. ed. tit de homic. conſ. 4. n. vnic. in 2. lib. 4. tit. de cognat. ſpirit. conſ. ſi. n. 3.* Greg. Lopez *l. 36. verb. Encubriendo. t. 18. p. 3.* Mand. *de ſignatura gratia, verb. Abſolutio ab har. verſ. Diſpenſatum fuerat.* Sarmiento *l. 1. ſel. c. 9. n. 2.* Boſſius *pract. t. de remedijs ex ſola clement. Princ. n. 34.* Flamin. *de reſignatione beneſ. l. 6. q. 2. n. 86. & lib. 10. q. 2. n. 18.* Zeual. *q. pract. q. 737. n. 16.* Ex Theologis. Enr. *l. 12. de matrim. c. 2. n. 6. & c. 3. n. 7. & l. 13. de excom. c. 30. n. 2.* Petr. de Ledeſma *de matr. q. 59. art. vlt. dub. 2. diff. 2. conc. 2.* Lud. Lopez *2. p. inſtr.* vbi de ieiunio, *c. 11. 12. col. 25.* & vbi de matr. *c. vlt. col. antep. & 1. p. c. 296. col. 13.* Emman. Sa *ſum. verb. Diſpenſatio n. 10.* Manuel *1. t. ſum. 1. edit. c. 238. n. 1. & c. 179. concl. 5. n. 10. & in q. regularib. t. 2. q. 46. a. 6.*

12

Prima tamen concluſio. Taciturnitas qualitatis, quam iura ſpecialiter exprimi iubent, reddit gratiam ſubreptitiam, quamuis conſtet fore vt ea expreſſa Princeps eadem facilitate conceſſiſſet. Ratio eſt, quod pro forma exigant iura harum qualitatum expreſſionem. At forma ad vnguẽ eſt obſeruanda etiã in his minimis, iuxta *lib. 1.* & ibi Bald. *ff. de liber. & poſthum.* Idem conſtat ex *c. Si motu propric. de de præbend. in 6.* vbi deciditur, ex quantumuis modici beneficij taciturnitate reddi alterius impetrationem ſubreptitiam. At apertè conſtat id modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quo minus Pontifex conſcius eadem facilitate aliud concederet. Et ita docent Dominicus *c. Dudum, n. 15. de præbend. in 6.* & ibi Francus *ad fin. & d. c. Si motu proprio, n. 7.* Ripa *reſponſ. 14. n. 6. de reſcript.* Fel. *c. Super litteris, n. 2. limit. 1. & c. Ad aures, n. 12. concl. 9. de reſcr.* Dec. *c. Super litteris, in noua edit. 18. & 33. d. c. Ad aures, concl. 2. n. 27. & n. pen.* Rebuff. *tract. de nomin. q. 9. n. 50. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici.* vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrandũ, verſ. Notandum eſt tamen. & repetitio c. Nulla, de conceſſ. preb. art. 2. ſtatim in princ. concl. 3.* Selua *beneſ. 3. p. q. 11. n. 6.* Cou. *li. 1. variar. c. 20. n. 5. verſ. Verum vt hũ,* Menoc. *relato* Soc. iuniore *de arb. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 27.* Maſc. *de probat. concl. 846. n. 2. & 3.* Gutier. *q. can. lib. 2. c. 15. n. 38. iunct. n. 51.* Flamin. *de confidentia beneſ. q. 46. n. 13.* Quòd ſi opponatur *c. Gratia, de reſcript. in 6.* reſpondeo *n. 60.* Quare minus bene Nauar. *lib. 3. conſil. in vtraque edit. tit.*

13

de

de feudis, conſil. 1.*n.*5.ait duo requiri, vt taciturnitas vitiet, alterum, vt iure caueatur, veritatem illam exprimendam eſſe: alterum, vt id, quod tacetur, ſit tale, vt expreſſum retraheret Principem à concedenda gratia: quod idem videtur expreſsè tenere Bellamera, *n. præcedenti allegatus*, dum ait oportere verum tacitum eſſe tale, vt de illo reperiatur iure cautum, vel iure certum, ſit, eo expreſſo gratiam non concedendam: quod idem videntur tenere reliqui ferè omnes n. præced. allegati pro 3. ſententia, licèt enim non omnes vniuerſam eius verba referant, at ipſum referunt & ſequuntur. Sed eorum Sententia ſequenda non eſt in hoc, ſed tenenda eſt concluſio poſita.

14 Nec refert, etiamſi ignoranter ea qualitas tacita fuerit. Cùm enim omittatur forma, corruet actus, nec ignorantia iuuabit, niſi ad excuſandum à culpa. Sic gloſſ. *c. Si motu proprio, verb. Taceatur, de præbend. in* 6. & *ibi* Archid. *n.* 21. *verb. Tacetur*. Dec. *c. Super literis, in noua edit. n.* 18. *de reſcript.* Menoch. Maſcard. *n.*4. Flamin. *n.*54. Gutier. *alleg. nu. præcedenti*. Quare minus benè Enriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.*8. ait excuſari taciturnitatem hanc etiam ex culpabili ignorantia dummodo non ſit craſſa. Vt contingit in excommunicatione. At manifeſta eſt differentia, quod excommunicatio incurratur ob inobedientiam & contumaciam: quæ ceſſant, vbi eſt ignorantia. At diſpenſatio corruit ex non ſeruata forma ad eius valorem neceſſaria & ex defectu intentionis concedentis: quæ minimè ſupplet ignorantia, quantumuis inculpabilis.

15 Quamuis autem verbis expreſſis & ſpecialibus non inueniatur in iure deciſum, qualitatem aliquam exprimendam eſſe, ſatis tamen id deciditur, ſi deciſum in iure inueniatur, ne delictum aliquod remittatur, vel ne diſpenſetur in aliquo caſu: quia eo ipſo exprimitur, mentem iuris eſſe denegandi diſpenſationem, niſi in ſpeciali aliquo caſu, ea qualitate Principi expreſſa, velit in eo iure diſpenſare. Hæc regula, quamuis non ita expreſsè in DD. inueniatur: at ex eorum doctrina apertè colligitur: quippe ideo omnes aſſerunt (vt videbimus diſp. 25. n. 21.) ineuntem matrimonium ſcienter in gradu prohibito teneri in diſpenſatione, ne ſubreptitia ſit, exprimere hunc matrimonij contractum, quia Trident. *ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 5. decidit hunc ſpe diſpenſationis, cariturum. Et ſimiliter ideo tradunt omnes in *l.* 3. *C. de Epiſc. aud.* in remiſſione ſecundi homicidij eſſe neceſſariam mentionem remiſſionis primi quia ibi deciditur, vt delictum ſemel tantum remittatur: quam rationem expreſsè tradit Nau. *Extrauag. de datis & promiſ. pro gratia. notab.* 32. *n.*48. *corol.* 4. & *lib.* 1. *conſ. in vtraque editione, tit de conſtit. conſ.* 1. *q.* 19. *n.* 53.

16 Secunda concluſio. Idem prorſus dicendum eſt de qualitate, quæ ex ſtylo curiæ Romanæ in reſcriptis exprimenda eſt: talis eſt neceſſariò explicanda, nec ſpectandum eſt an princeps ea expreſſa reſcriptum ſimiliter concederet: quia cum ſtylus curiæ ius faciat. *c. Quam graui, de crimine falſi*: nec ab eo ſit recedendum (vt multis citatis probat Maſcard. *de probat. concluſ.* 317. *n.* 51.) idem de hac qualitate ſentiendum eſt, quod de illa, quam iura exprimi iubent. Et ita docent Dec. *c. Ad aures, in noua editione, concluſ.* 2. *n.* 28. *de reſcript.* Rebuff. *in concordatis, in forma mādati Apoſtolici*, vbi explicat narranda in beneficij impetratione *poſt* 30. *narrandum verſ. Et poſtquam omnes aliæ qualitates*, Menoch. *de arbitrariis: lib* 2. *centuria* 3. *caſu* 201. *n.* 28. Maſcard. *de probat. concl.* 846. *n.*8. Gutier. *q. canon. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 71. Flaminius *de reſignat. benef. l.* 10. *q.* 2. *n.* 14. Et idem aiunt Menochius, Maſcardus, & Gutierr. *ibid.* quando ex conſuetudine Principis qualitas aliqua narranda eſt: quia conſuetudo pro lege obſeruatur, *l. Minimè, ff. de legibus*. Quare nec ignorantia excuſabit harum qualitatum taciturnitatem, Sicut n. 14. idem diximus de qualitatibus iure exprimendis. Nec placet quod ait Enriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 7. nempe, taciturnitatem qualitatis ex ſtylo curiæ exprimendæ non vitiare diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo: ſecus quando iure erat exprimenda qualitas. Cuius differentiæ nullam inuenio rationem. Cum DD. allegati æquent vtraſque qualitates. Et in vtroque foro idem omnino ſeruatur, vbi non eſt falſa præſumptio, nec lex eſt pœnalis (vt probaui lib. 1. diſp. 5. n. 10.) Et minus placet euaſio, qua vtitur Zaual. *q. pract. q.* 737. *à* 20. *vſque ad* 24. reſpondens in caſu quodam ſpeciali non obſtare ſtylum curiæ, iuxta quem eſt aliqua qualitas in diſpenſatione exprimenda. Quod is ſtylus non imponat neceſſitatem illius obſeruantiæ extra curiam Romanam, vt cum Baldo & aliis tradit Rebuff. *tom.* 3. *conſtitutionum regiarum, tr. de conſuetudine, art.* 2. *gloſſ.* 13. *n* 57. Non (inquam) placet hæc euaſio, Hoc enim ſolùm verum eſt quoad ſolennitátes accidentales iudicij: at quoad qualitates exprimendas in diſpenſatione ſtylus ille curiæ eſt generalis, & iuxta illam literæ iuſtitiæ vel gratiæ, quocunque nitantur, ſolent expediri. Atque ita iure optimo DD. allegati illum prorſus ſeruandum eſſe aſſeuerant: Et DD. quos n. 19. allegabo, illum in his diſpenſationibus attendendum eſſe ad earum valorem docent.

Tertia concluſio. Quando nec ex iure nec eſt ſtylo cu- 17
riæ conſtat qualitatem tacitam eſſe exprimendam, exiſtimo veriſſimam eſſe ſecundam ſententiam n. 11. relatam, nimirum, tunc vitiari reſcripta quæcunque ex alicuius qualitatis taciturnitate, quando veritate cognita Princeps illa non concederet: vel non abſolutè concederet, ſed quibuſdam moderationibus adhibitis: ſecus quando tandem eodem modo concederet, licet multo difficilius. Atque ita ſolius cauſæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam, quod probant rationes eodem num. 11. adhibitæ. Neque exiſtimo tertiam ſententiam relatam num. 12. ſi benè perpendatur, differre ab hac, quia quando taciturnitas eſt cauſa finalis concedendæ gratiæ, ita, vt ea non exiſtente minimè concederetur, iura expreſſè iubent eas qualitates exprimi. Probatur ex doctrina Barth. *l.* 1. *n.* 7. *ff. de vulgari*, quam aliis relatis ſequutus ſum l. 3. diſp. 35. num. 2. tradentis expreſſum non tantum dici, quod ſpecialiter dicitur, ſed etiam quod in genere. At in genere ſtatutum eſt in iure omnes diſpenſationes ex gratuita voluntate pendentes vitiari ex ſubreptione circa cauſam finalem, (vt n. 11. probaui.) Adde in *c. Poſtulaſti, de reſcr.* expreſsè decidi, ex taciturnitate harum qualitatum vitiari gratiam. Quem textum non in ſolis beneficiis, ſed in omnibus aliis gratiis, Procedere probaui n. 10. & licèt textus ille videatur etiam loqui quando expreſſa veritate non ita facilè concederetur gratia: vt optimè Decius *ibi, in noua edit. notab.* 4. *n.* 11. probat in eo textu fuiſſe defectum in cauſa finali: atque fore vt expreſſa veritate Pontifex nullatenus literas dediſſet, vt colligitur ex illis verbis, ibi: *Pro habente beneficij competentis ſubſidium de leui non ſcribimus*: id eſt, non ſolemus ſcribere. quod etiam colligitur ex *c. Dudum, verſ. Nos igitur de præb. in* 6. vt eum textum ponderaui n. 11. Præterea quia nullo alio modo intelligi valet, quando ius qualitatem aliquam exprimi iubeat: & ſi bene attendamus ad diſpenſationes quas DD. omnes iudicant ſubreptitias, eò quòd veritas aliqua tacita ſit, non inueniemus vbi ſpecialiter ius eam qualitatem exprimi iubeat. Non ergo credendum eſt, authores 3. ſententiæ velle hanc ſpecialem expreſſionem petere.

Sed obiicies valde differre tertiam ſententiam à ſecunda: quia Doctores tertiæ ſententiæ (vt n. 12. retuli) expreſsè 18
docent non irritari gratiam ex taciturnitate cuiuſcunque vitij, quo expreſſo Princeps gratiam non concederet, ſed quando ius id verum exprimi iubet. Ergo ſentiunt non omnem cauſæ finalis taciturnitatem vitiare. Sed dico optimè eos ſentire, nec aduerſari noſtræ ſententiæ: quippe ſunt duplicis generis qualitates, quæ cognitæ à Principe ipſum omnino auerterent à conceſſione. Quædam ſunt extrinſecæ, id eſt, non attinentes ad id, ad quod de iure eſt opus diſpenſatione Et hæ non ſunt neceſſariò explicandæ, neque earum taciturnitas reddit diſpenſationem ſubreptitiam, quamuis iis expreſſis Princeps non concederet. Nec hæ cauſæ poſſunt dici in rei veritate cauſæ impulſiuæ diſpenſationis, nedum finales. Et de his lo-

quuntur DD. prædicti: vt conſtat ex eorum exemplo, nimirum, irretitum magis criminibus non reddentibus beneficij incapacem, validè iis tacitis impetrare collationis gratiam à Pontifice, quamuis certò conſtet fore vt eorum Pontifex conſcius denegaret. Quod etiam inde conſtat, quia donationes alias gratuitas, & eleemoſynas, ignorantia qualitatis extrinſecæ ad ea non conferentis minimè vitiat: quamuis donans illius conſcius abſtineret ſe ab eleemoſyna, vel donatione, vel eleemoſyna collata pauperi nequiſſimo, illamque peſſimè expendenti valida eſt. Quia paupertas cauſa illius intrinſeca eſt vera, quamuis largiens eleemoſynam non daret, ſi illius mores noſſet, quia iure optimo Innocentius Speculator. (vt ex ipſis n. 10. retuli) dicunt taciturnitatem veri tunc veritate, quãdo contingit in iis, quæ pertinent ad diſpenſationem obtinendam. Et Mandoſius *reg.* 32. Cancell. *q.* 9. *n.* 10. Gutierrez *q. canon. lib.* 2. *c.* 15. aiunt id quod tradunt doctores, nimirum, corruere gratiam tacita veritate, qua cognita Princeps non conceſſiſſet, intelligendum eſſe, quando ideo remoueri Principem à conceſſione eſt conforme iuri, & ex cauſa iuſta ac debita procedit. Secus quando procederet ex affectu, aut alia cauſa non conſiderabili ad diſpenſationem. Alias (inquiunt dicendum eſſet non valere impetrationem beneficij non exprimendo Pontifici alium valde illi familiarem, mox illud petitum. Quia ſi id noſſet, denegaret huic. Aliæ autem ſunt qualitates intrinſecæ, quæ nimirum, pertinent ad id circa quod diſpenſatio eſt obtinenda: & has qualitates eſſe neceſſariò exprimendas ſuſtinemus, quando ſunt cauſa finalis conceſſionis (vt n. præc. explicuimus.) Nec de his ſentiunt contrarium authores illi: vt ex eorum exemplo conſtat.

19 Quod ſi petas, vnde dignoſci poſſit qualitatem conducere ad diſpenſationem, & eius generis eſſe, vt ea expreſſa Princeps gratiam non concederet? Reſpondetur id prudentis arbitrio relinqui diiudicandum, quando nec ex iure, nec ex ſtylo curiæ, nec Principis conſuetudine id conſtat. Quod tradunt Abbas *c. Conſtitutus, n.* 5. *de relig. dom. & c. Ex conqueſt. n.* 4. *de reſtat. ſpoliat.* Fel. *c. Cæterum, n.* 4. *de reſcript.* Tiraquel. *tr. ceſſante cauſa, limitat.* 1. *n.* 15. & 18. Cou. 1. *var. c. vlt.* §. *verſ. Falſitas* Nau. *c. Si quando, excep.* 3. *n.* 3. *de reſcript.* Menoch. *l.* 2. *de arbitr. centur.* 3. *caſu* 101. *n.* 29. *& duplici ſeq.* Gutier. *q. canon. l.* 2. *c.* 15. *n.* 44. & 49. Prudens autem hoc arbitrabitur attento communi curiæ ſtylo, & Principis conſuetudine, attentis aliis ſimilibus reſcriptis, vt tradunt Lapus *allegat.* 89. *Factum ſuper quo. n.* 6. Felin. *c. Super literis. n.* 8. *verſ. Prima regula & c. In noſtra, n.* 19. *corol.* 20. *de reſcr.* Batt. Soc. *conſ.* 161. *n.* 5. *& conſ.* 169. *n.* 10. *ver. Poſtremo reſpondeo, vol.* 1. Afflictis *deciſ.* Neapol. 1. 6. *n.* 4. *Caſſiodor. deciſ.* 12. *n.* 14. *de præb. Selua benef.* 3. *p. q.* 12. *n.* 51. Reb. *in concord. in forma mandati* Apoſt. vbi explicat narranda in beneficij impetratione, *paulò poſt* 30. *narrandũ. v. Et poſtquã omnes aliæ qualitates, & c. Nulla, a.* 2. *ſtatim in pr. concl.* 4. *de conceſ. præb.* Cou. *d. c. vlt. n.* 1. *verſ. Tertio* Menoch. *d. caſu* 101. *n.* 32 Peluez *de maioratu, in* 1. *p. q.* 8. *n.* 1. *&* 2. Flam. *de confident. benef. q.* 46. *num.* 41. *&* 43. Gutier. *proximè allegatus.*

20 Quando autem attentis omnibus circunſtantiis, dubium eſt, an cauſa in diſpenſatione tacita vel falsò expreſſa ſit finalis, ita vt ſine vlla diſpenſatione non concederetur, vel tantùm ſit impulſiua, controuertitur valde: quidam enim præſumi finalem affirmat. Huius ſententiæ videntur exdentur expreſsè Abb. *c. Quia circa n.* 6. *fin. de conſanguin. & ibi* Al. de Neuo, *n.* 6. *fin.* Præpoſ. *s.* 4. *verſ. Sed de diſpenſatione,* vbi aiunt, in diſpenſatione vel alia gratia ſemper præſumendum eſſe, Principem fuiſſe motum ex cauſa in ea expreſſa. Et expreſſius tenent Bald. *conſ.* 55. *Præmittendum, c.* 1. *vol.* 1. Batt. Soc. *conſ.* 273. *In preſenti conſulat. n.* 11. *vol.* 2. P. Molina 1. *t. de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 173. *col.* 9. *paulò ante verſ. Quando qualitas.* Et de ratione expreſſa in lege eam præſumi finalem affirmant multi, quos refert & ſequitur Tiraquel. *tr. Ceſſante cauſa, limitat.* 1. *n.* 21. 29. 30. 43. 44. 50. 86. Paulus *conſil.* 314. *n.* 2. *vol.* 1. Menoch. *conſ.* 172. *num.* 57. *vol.* 3. Gutier. alios referens *l.* 3. *pract. q.* 17. *n.* 115. At verius eſt, in dubio non præſumi cauſam finalem, ſed impulſiuã, ac proinde præſumi fore vt illa cauſa verè expreſſa Princeps concederet diſpenſationem: vt vel ſic illa valida ſit. Quia valori actus iura maximè fauent, atq; in dubio eum præſumunt (vt n. 25. probabo.) Atque ita in gratiis ac priuilegiis docent Dynus *reg.* Deciet, *in fine, de reg. iuris, in* 6. *& ibi* Francus *n.* 3. Bald. *ibi in addit. ad* Io. Andr. *& l.* Generaliter. *n.* 3. *C. de Epiſc. & cleric.* Corneus *conſ.* 153. *In præſenti conſultat. n.* 12. *vol.* 2. Staphilæus *de lit. gratiæ, t. De vi & effectu clauſurum, in pr. n.* 6. Tiraq. *d. limitat.* 1. *n.* 14. Reb. *in concord. in forma mandati* Apoſt. *paulò poſt pr. verb.* Morum, *honeſtas, verſ. In dubio.* Loazes *de matr. regis Angliæ dub.* 5. *n.* 42. *&* 43. vbi pulchrè ait cauſam in omnibus gratiis ac priuilegiis inſertam, ſemper in dubio præſumi impulſiuam, & non finalem, & in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob eius defectũ aut falſitatem. Corduba *ſum. q.* 45. *opin.* 1. *punct.* 1. *in* 2. *ratione verſ.* Tabienſe *confirma.* Atque idem in legibus & donationibus tuentur Gloſſ. *l.* 2. *fin. ff. de donatio.* Euerard *loco à ceſſatione rationis, n.* 5. Bertachin. *in ſuo repertor. lit. C. ver. Cauſa impulſiua,* Menoch. *conſ.* 106. *n.* 92. *vol.* 2. *& alij, quos refert* Tiraq. *d. lim.* 1. *n.* 28.

Si ſpecialiùs petas exprimenda in beneficij impetratione, (ne longiùs immorer) conſulendi ſunt Fel. & DD. 21
In noſtra, de reſcript. Rebuff. *in concordatis*, vbi de forma mandati Apoſt. *verſ. Quæro quæ ſunt in his mandatis: & c. Nulla, toto a.* 2. *de conceſſ. prebend.* Selua *benef.* 3. *p. q.* 11. *&* 12. Betoius *c. Ad aures, per totum, & c. Super literis, in* 2. *lectura de reſcr. n.* 72. Menoch. *de arbitr. l.* 2. *cent.* 3. *caſu* 201. *à n.* 33. Maſcard. *de probat. concl.* 886. *& duplici ſeq.* Couar. 1. *var. c. vlt. n.* 7. Gutier. *q. canon. lib.* 2. *c.* 15. *à n.* 74. Quæ autem explicanda ſint in legitimatione obtinenda, conſule, Menoch. *eadem centur* 3. *caſu* 203. Et quæ in literis iuſtitiæ, conſule *eundem in caſu* 202. Et an litis pendentiæ ſit facienda mentio videndi ſunt *Speculator. tit. De diſpẽſatione, §. Qualiter autem, n.* 8. & latiſſime Flam. *de reſignat. benef. li.* 2. *q.* 3. *à n.* 62. De explicãdis verò in diſpenſationibus matrimonialibus agemus diſputationibus ſequentibus.

Hinc infertur primò non eſſe approbandam doctrinã 22
Nau. *l.* 5. *conſ. in* 1. *edit. t. De homicidio, conſ.* 4. *n. vn. in* 2. *li.* 1. *t. de reſcrip. conſ.* 18. *n. vn.* Manuel. 1. *to. ſum in* 2. *edit. c.* 179. *conc.* 5. *num.* 18. vbi aſſerunt irregularitatis ex homicidio Presbyteri contractæ ſubreptitiam eſſe, ſi taceatur occiſum fuiſſe Presbyterum. Quod non ſatis delictum perpetratum fuerit expreſſum Pontifici. Sed hæc doctrina diſplicet propter dicta n. 18. quia cùm irregularitas homicidii, indicta ſit non tam ob delicti grauitatem, ſiquidem multò grauioribus delictis, vt blaſphemiæ, periurio, non ſit impoſita, quàm ob perfectæ lenitatis defectum: fuiſſe Presbyterum aut quemcunque alium hominem interfectum, eſt qualitas omnino extrinſeca, & nil ad irregularitem faciens.

Secundò deducitur eſſe ſubreptitiam diſpenſationem 23
ſi quis proponat ſe votum religionis emiſiſſe, cum tamen voluerit perſeueraturum ſe in eadem. Quod tacuerit qualitatem intrinſecam tangentem ipſius veri ſubſtantiam. Et quia communiſſima ſententia tuetur contra Sot. *lib.* 7. *de iuſt. q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. latum eſſe diſcrimen inter hæc vota, quod religionis obliget ad ſolum ingreſſum bona fide, ita vt tempore nouitiatus liceat ex iuſta cauſa egredi, perſeuerantiæ autem obliget ad profitendum. Et ita non valere tunc diſpenſationem docent. Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 47. Phil. *de off. ſac. t.* 1. *part.* 2. *l.* 3. *c.* 20. *verſ. Idem etiam* Lud. Lop. 1. *p. inſt. c.* 44. *fine.* Man. 2. *t. ſum.* 95. *concl.* 7. *n.* 7. Veg. 1. *t. ſum. c.* 129. *caſ.* 29. Si autem explicaret ſe voluiſſe religionem, cum tamen voluiſſet ſe futurum religioſum, valida eſt diſpenſatio. Quia vtrumque votum ſolis verbis differt, & re ipſa idem eſt, ad ſolúmque ingreſſum bona fide ad experiendum obligat. Vt contra Caiet. inter vtrumque votum diſtinguentem tuetur cum communiſſima ſent. Azor *l.* 12. *inſtit. moral. c.* 22. *q.* 7. vbi alios refert.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de conceſſione 24
impetra

impetrata ab Epiſcopo vel alio ſuperiore ad diſpутandum in quodam caſu, quando impetrans data opera tacet caſum, quia exiſtimat fore vt eo expreſſo Prælatus deneget: & Prælatus non interrogans caſum, ſed fidens petenti cōcedit illi ſuas vices ad diſpenſandum? Sic diſtinguendum exiſtimo, ſi petens norit Prælatum eſſe in contraria voluntate habituali, quia in ſimilibus caſibus nunquam vult diſpenſare, vel quod ſe non poſſe opinetur, vel quod nolit, non valebit impetratio. Nam concedendi intentio deficit. Quia ſicut in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis veriſimiliter non eſſet in ſpecie conceſſurus, *regula In generali. reg. iuris in 6.* Ita nec in illa indeterminata conceſſione venit caſus, qui habituali concedentis voluntati aduerſatur. Si autem non adeſſet hæc habitualis voluntas, nec opinio contraria: ſed tantum creditur fore vt ea conceſſione aliqualiter retardetur, & forte nolit, eo quod minutiſſima ſpectet, vel ſcrupulis agitetur, valida erit impetratio. Quia abſolute Prælatus conceſſit, & nulla eſt actualis vel habitualis voluntas.

25 Quartò infertur, quid ſentiendum ſit in dubio an diſpenſatio valida ſit, an potius ſubreptitia? vt quia dubium eſt an ſatis probetur veritas narratorum in precibus: vel quia dubium eſt an cauſa tacita vel falſo inter alias veras expreſſa ſit finalis. Petr. de Ledeſm. *in ſum ſacram.* vbi de matrim. *c. 27. in fine,* ait in eo dubio non eſſe ineundum matrimonium: at ſi eo inito ſuperueniat, iudicandum eſſe in matrimonij fauorem. Probat priorem partem, quod culpa ſit rem dubiam attentare. Item quia Pontifex concedit ordinario vt diſpenſet, ſi preces veritate nitantur. At quando id eſt dubium, non nituntur veritate. Tertiò poteſt probari, quia cum de impedimento conſtet, & diſpenſatio dubia ſit, ſtat poſſeſſio pro impedimento. At verius exiſtimo in dubio præſumi eam diſpenſationem validam. Quod affirmat & optimè probat Rimin. *conſ. 275. n. 17. vol. 3. & conſ. 582. n. 20. & dupl. ſeq. vol. 5.* & multis allegat. & ſpecialiter Bentio *tr. de nullitate ſent. t. Qualiter ſententia, & proceſſus, qui dicuntur nulli, n. 127.* vbi ait ſtudendum eſſe nunquid nullitas obiecta poſſit aliquo modo ex iure vel ex facto offuſcari, vel ſaltem dubia reddi. Quia re exiſtente dubia iudicandum eſt in valoris actus fauorem, vt magis valeat, quam pereat, *c. Abbate, de verb. ſign. & l. Quoties ff. de rebus dubiis.* Quare cenſeo poſſe virtute eius diſpenſationis ad matrim. initi: alias fruſtra ea præſumptio eſſet. Nec obſtant in contrarium adducta. Non 1. quia agere contra dubium ſpeculatiuum culpa vacat, quando non adeſt dubiū practicum (vt probaui lib. 2. diſp. 41. n. 8.) At in hoc euentu non eſt dubium practicum: nam præſumptio illa, quæ cogit exiſtimare valere in hoc dubio diſpenſationem, præponderat rationi alteri cogenti dubitare, atque ita conſtituit opinionem probabilem valoris huius diſpenſationis. At operari iuxta opinionem probabilem eſt licitum. Neque obſtat ſecundum, quia cum eo dubio præſumatur pro diſpenſationis valore, præualet ea pars, vt preces veræ ſint, & vt cauſa circa quam eſt ſubreptio, non ſit finalis, vt n. 20. probaui. Tandem non obſtat vltimum, Quia poſſeſſioni illi ſtanti pro impedimento præponderat præſumptio valoris actus, qui in dubio & quantum fieri poteſt, præſumendus eſt.

26 Limitanda tamen eſt noſtra III. concluſio, vt taciturnitas cauſæ finalis vitiet diſpenſationem, quando eſt de præſenti vel præterito remouens Principem à gratia concedenda: ſecus dicendum eſt de cauſis, quæ in futurum contingere poſſunt, quæ ſe habent ad eſſe & non eſſe: de illis enim non curandum, vt non nocet in beneficij impetratione tacere ius, quod poſſet aduerſarius conſequi me non impetrante. Sic tradunt Felin. *c. In noſtra, n. 15. corol. 7. de reſcript.* Caſſiodor. *deciſ. 16. num. 2. & 3. de prab.* Flamin. *de regn. benef. l. 6. q. 2. n. 86.*

27 Secundò limitanda eſt, niſi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem nouiſſe. Quippe eius taciturnitas non inducit ſubreptionem, vtpote quæ non inducit ignorantiam ac defectum intentionis. Ita Fel. *c. In noſtra, n. 15. corol. 5. de reſcript.* Nauar. *l. 3. conſ. vtraque edit. 1. de feudis conſ. 1. n. 2. & 3.* Maſcar. *de probat. concl. 846. n. 10.*

Tertiò limitanda eſt, niſi qualitas tacita de iure inſit, 28
qualis eſt reſeruatio generalis in iuris corpore clauſa. Sic Decius *c. Sedes, in noua edit. n. 22. de reſcript.* Felin. *c. In noſtra, corol. 4. n. 14. de reſcr.* Caſſ. *deciſ. 12. n. 8. de prab.* Maſcar. *n. 15.* Nauar *n. præcedenti alleg.*

Vtrum autem ea veritas cauſæ finalis tacita per ignorantiam, vel ex malitia curialis, cui ea diſpenſatio obtinenda commiſſa eſt, vitiet? dicemus n. 56. & 57. & quando impulſiua tacetur ex malitia, dicemus n. 73. & 74. 29

Ad argum. propoſita n. 10. reſp. ad 1. conſtat ex dictis n. 17. vbi eum textum explicui. Ad confirm. dic id euenire quia eam veritatem exprimendam eſſe decidetur in illis textibus: ideo eius taciturnitas vitiat: licèt conſtet Principem veritate cognita conceſſurum, iuxta dicta n. 13. Ad 2. dic, eū qui tardius dat, non dare minus in rei veritate, ſed tantùm quoad modum dandi, & ponderationem beneficij collati in ea donatione. Ad vltimum, dic etiam falſi expreſſionem non nocere, quando falſitas non contingit circa cauſam diſpenſationis finalem, vt dicā n. 32. Ad arg. propoſita n. 12. reſp. Ad 1. dic intentionem iuris eſſe, vt defectum circa cauſam finalem vitiet, vt n. 17. oſtendi. Ad 2. conſtat ex dictis n. 18. ad 3. dic eam annullationem non habere pœnæ rationem, cùm non in delicti pœnam, ſed ob intentionis concedentis gratiam defectum ſtatuatur. adde iure eam expreſſam eſſe, vt n. 17. probaui. 30

SVMMARIVM.

An falſi expreſſio vitiet? Refertur quædam ſententia, 31.
Proponitur ſententia Auctoris, 32.
Quid ſi in foro externo probetur veritas precum teſtibus falſis, ſiue ea in ſe falſa, ſiue vera fuerint, 33.
An in dubio ea falſa cauſa expreſſa præſumatur finalis, aut impulſiua & quid ſi per ignorantiam allegetur, vel ex curialis malitia? Remiſſiuè n. 34. & ibi, quid quando ex propria malitia eſt falſitas circa cauſam ſolam impulſiuam?
An vitiet falſi expreſſio, quando facilior redditur diſpenſatio? vt ſi quis impetret beneficium dicens eſſe curatum, aut dignitatem, cum tamen ſit ſimplex, vel officium. n. 35
Quando cauſa cenſeatur gratia narrationis aut demonſtrationis adiecta, num. 36.
Error in nomine eius, cum quo diſpenſatur an vitiet: & an priuilegium iuxta ſupplicationem ſit intelligendum? 37.
Quid, ſi concedens gratiam norat perſonam cui per errorem eſt petita, errato nomine veri petentis? n. 38.
Quid ſi erretur in diœceſi eius, cum diſpenſatio impetratur: & an error culpa vacans faciat reſcriptum extendi ad cauſam ſub verbis non comprehenſam? n. 39.
An ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando proponitur ſub dubio vinculum, in quo diſpenſatur, cum tamen certum ſit? n. 40
An qualiſcumque ſit falſa cauſa, ſi ea ſola proponatur, vitiet? n. 41.
Quid quando plures narrantur cauſæ, & aliquæ ſunt veræ, & aliquæ falſæ, licet per fraudem falſa exprimantur? n. 42.
Quid in diſpenſationibus, & reſcriptis glorioſis, quando plures allegantur cauſæ quædam veræ & aliæ falſæ? Refertur opinio n. 43.
Proponitur ſententia Auctoris n. 44.
Quid ſi Pontifex diſpenſet cum conſanguineis, allegata falsò copula, ea verò inducta fama mulieris? n. 45.
Soluuntur argumenta, n. 46.
Poſt n. 46. inuenies alia ſummaria.

Quæſtio II. An omnis expreſſio falſi vitiet diſpenſationes ac cæteras gratias? Duplex eſt ſententia. Prior ſuſtinet 31
hæc reddi ſubreptitia & irrita, etiamſi cauſa falsò expreſſa, ſit impulſiua; quia nimirum, ea non leuiter mouetur Princeps ad gratiam concedendam, quamuis ea non narrata conceſſiſſet. Ducitur eiſdem argumentis n. 10. relatis, quibus probatur ex cauſæ impulſiuæ taciturnitate vitiari diſpenſationem. Quod in ea taciturnitate ſit virtualis quædam falſi expreſſio. Secundò quia literæ habent tacitam conditionem, ſi preces veritate nitantur, *c. 2. de reſcript.* Cuius ſignum eſt. Pontificem prius narrare in ſuis litteris ea quæ pars propoſuit, & ſtatim ſubdere, ſi ita eſt, diſpenſa. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de beneficiis. Abb. *c. Poſtul. n. 1. verſ. Item nota ibi de reſcript.* & ibi Imol. *n. 4.* Fel. *n. 1. verſ. Poſſunt etiam dici.* Dec. *c. Cum ceſſante in noua edit. n. 7. de appel.* Beia *in ſuis reſp. caſu 62.*

fine. Et loquentes in genere de reſcript. docent (*Card. d. c. Poſtulaſti, n.4. notab.* 8. Barb. *ibi n.16. Angel. verb. Reſcriptum, n.3. & ibi* Arm. *n.2.* Tabien. *q.3. n.4.* Et loquentes de omni diſpenſatione docent. *Abb. c. ex parte, el. 2. n.8. fi. de conuerſ. coniug.* Bell. *dec.697. concl. extr. Rot. n.4.* Ripa. *Ex facto, n.15. verſ. Et ſi replicaueris, ff. de vulg.* Marian. Soc. *conſ.77. n.85. vol.1.* Cit. *tract. Ceſſante cauſa, limit.1. n.12. & 14.* Nau. *ſum.22. n.86. verſ. Quinta. &* Extrauag. *de datis pro gratia not.32. n.48. corol.4. ver. Nec obſtat reſolutio. & c. Si quando exc.3. n.3. de reſcript. & l 1. conſ. in vtraque ed. t. de conſtit. conſ.1. q.19. n.50. & t. de reſcr. n.1. ed. conſ.1. n.5. in 2. conſ.12. n.5. conſ.14. n.3. & l. 4. de t. de cogn. ſpirituali conſ. vlt. n.3.* Gutier. *quaeſt. canon. l.2. c.15. n.41. & ſeq.* Lud. Lopez *1. p. inſtructorij. c.296. col.13. & 2. p.* vbi de ieiun. *c.112. col.25.* vbi de matr. *& c. vlt. col. antepen.* Man. *quaeſt. regul. to.2. q.46. ar.6.* Et abſolutè non diſtinguentes an cauſa ſit impulſiua an finalis, tradunt vitiari diſpenſationem ex cauſæ expreſſæ falſitate, *Gloſſa c. Quia circa verb. Falſa de conſang. & ibi* Abb. *n.5.* Goz. *conſ.51. n.42.* addens hoc eſſe verum etiamſi in litteris Apoſtolicis addatur. Et ex aliis cauſis animum noſtrum mouentibus. Et loquens in legitimatione Velaſc. *conſ.60. n.6. t.1.* Et loquentes in matrim. Couar. *4. decret. 2. p. c.6. §.10. n.14.* Menoch. *conſ.385. n.41. verſ. Non etiam obſtat, vol.4.* Gutier. *d. c.15. n.100.*

32 Poſterior ſent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait ſolius cauſæ finalis falſæ impreſſione vitiari diſpenſationem, nimirum, quando Princeps ea falſitate non expreſſa gratiam minimè conceſſiſſet: ſecus quando conceſſiſſet, & multò maiori difficultate. Hanc ſententiam probant rationes n.11. adductæ ad probandum ſolam cauſæ finalis taciturnitatem inducere ſubreptionem. Eadem enim ferè eſt ratio de taciturnitate veri; cum in ea virtute claudatur falſi expreſſio. Deinde quia eandem libertatem exigit donatio, ac gratia à Principe conceſſa. Cùm vtraque à mera alterius voluntate procedat, imò maiorem poſtulat donatio, vtpote quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo modo diſpenſatio ex iuſta cauſa conceſſa. Sed donatio procedens ex cauſa falſa ſimulata impulſiua non eſt irrita, ſed tantum vbi falſitas contingit in cauſa finali, vt bene docent, Adrian. *4. tr. de reſtit. q. quæ incipit. Conſequenter quæro vtrum indiſtinctè.* Medina *C. de reſtit. q.24. in ſolutione ad 4. & 5.* Nau. *ſum. c.17. n.107.* & multi alij, Ergo gratia Principis procedens à cauſa impulſiua falſa valet. Tandem quia conditio in his litteris poſita, ſi preces veritate nitantur, intelligitur in ſubſtantialibus, id eſt, in iis ex quibus gratia pendet, ita vt alias non concederetur. Et ideo hanc ſententiam videntur expreſsè tenere Speculat. *tit. De diſpenſatione §. Dicendum reſtat n.10. verſ. Quid ſi* Innoc. *c. Dudum, el 2. n.25. verſ. inualidum de elect.* vbi dicunt expreſſionem falſi tunc vitiare quandò eſt in iis, quæ circa obinendam diſpenſationem conſiſtunt ſcilicet, quibus vere expreſſis ea non concederetur. Et videtur tenere Imola *eo c. Dudum n.* 18. vbi ait falſitatem vitiari, quando ea non expreſſa denegaretur diſpenſatio. Et tenent *Gl. c. Ex parte, el.2. verb. Falſa de conu. coniug.* Decius, *c. Poſtulaſti, in noua ed. n.11. not.4. & c. Super litteris, in Gloſſ. verb. Litteras, n.33. de reſcr. & ibi.* Beroius *in 2. lect. n.35.* Pariſ. *conſ.4. n.25. vol.4.* Staph. *de lit. grat. t. De vi & effectu clauſularum in princ. n.5.* Syl. *verb. Reſcript. q.6. & q.7. init.* Loazes *de matrim. regis Angl. dub.5. n.37. 41. 44. 45. 46.* Cou. *l.1. var. c.20. n.5. verſ. Falſitas.* Enr. *l.12. de matr. c.3. n.7.* & eiuſdem videtur eſſe Menoch. *de arbitr. l.2. centur. 3. caſu 201. n.21.* vbi dicens magis receptam ſententiam habere, vt ſubreptio circa cauſam impulſiuam vitiet: ſubdit multum, nec immerito dubitare alios de hac ſententia. Addit optimè Couar. intelligendam hanc ſententiam eſſe quando ea cauſa impulſiua falsò expreſſa talis eſt, vt ſi vere principi ſignificaretur, gratiam conceſſiſſet eodem modo, quo conceſſit, ſecus ſi non eodem pacto conceſſiſſet, ſed quibuſdam moderationibus adhibitis. Sicut etiam diximus num.11. fine agentes de veri taciturnitate. Quia tunc non verificatur Principem cauſa verè explicata gratiam conceſſurum. Et quia ea cauſa eſt verè finalis vt n.8. probaui.

33 Quòd ſi in foro externo veritas precum in diſpenſationibus allegata probetur falſis teſtibus, quando poſtea conſtaret veritas, cenſenda eſt ea diſpenſatio irrita. Nec obſtat iudicem inueniſſe ita eſſe: atque ita videtur verificari clauſula, ſi ita eſſe inueneris. Quia fundatur in falſa præſumptione. Sic Pet. de Ledeſm. *in ſum ſacram.* vbi de matrim. *c.27. difficultate vltima.* Atque idem intelligo etiã ſi teſtes illi veri eſſent, quia putabant ſe verum teſtari. Quia in rei veritate non verificatur conditio illa, ſi ita eſt. Si tamen cauſa vera in ſe eſſet, quamuìs falſis teſtibus probaretur, quia nimirum, vel teſtes eam ignorabant, vel credebant eam eſſe falſam, valeret vtique diſpenſatio. Quia cauſa erat vera in ſe & talis iudicata ſecundum allegata & probata.

34 An verò in dubio præſumatur cauſa, circa quam eſt falſitas impulſiua, aut potius finalis? diximus n.10. & quid, ſi ea falſitas ex ignorantia contingat, vel ex curialis elatione? dicam n.56. & 57. & quid, quando ex propria malitia, eſt tamen cauſa impulſiua dicam n.73. & 74.

35 Ex his deducitur primò non vitiari diſpenſationem ex falſæ cauſæ expreſſione, quando ea verè expreſſa facilior eſſet diſpenſatio, vt ſi impetrans beneficium narret id eſſe curatum, vel dignitatem, cum tamen ſit ſimplex, aut officium: quod intellige quando cauſa demonſtrationis ea qualitas adiungitur, ſecus ſi cauſa taxationis. Prior pars conſtat ex *l. Falſa. ff. de condit. & demonſt. & ex c. Tua, de ſponſ.* ex quibus textibus conſtat falſam demonſtrationem non nocere, quando conſtat de corpore. At hîc conſtat de corpore, impetratur enim certum beneficium vacans. Poſterior autem pars probatur ex *c. Cui, de non ſacerdot. de præb. in 6.* vbi deciditur mandatum de conferenda alicui præbenda certa valoris non extendi ad minoris valoris præbendam: & ex *c. Suſcepimus, de reſcript. in 6.* vbi mandato dato de conferendo beneficio vacanti per reſignationem nequit conferri ſi vacet per mortem. Cum tamen in vtroque euentu, vel facilius in priori caſu, vel ſaltem æquè facile ac in poſteriori Pontifex concederet. Quarum deciſionum alia ratio commodà aſſignari nequit, niſi deſignationem illam minoris valoris, ac modi vacandi adiectam eſſe gratia taxationis. Quod inde ſuadetur, quia in vtroque textu eſt mandatum, cuius fines diligenter & ad vnguem ſeruandi ſunt, vt expreſsè redditur hæc ratio *eo c. Cui de non ſacerdotali in fine.* Ratio autem huius diuerſitatis ea eſt. Quia quando gratia demonſtrationis adiicitur qualitas, non reſtingit gratiam, ſed re vera eſt animus conferendæ rei vt eſt in ſe, quamuis falſa eius qualitas demonſtretur. At quando cauſa taxationis, limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam: quare ſi illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis. Non enim poteſt gratia trahi ad beneficium ea qualitate deſtitutum, licèt id à Pontifice facilius conceſſum foret. Atque ita docent Abb. *c. Significante n.6. & 7. & c. Super literis n.3. de reſcript.* Fel. *eo c. Significante n. vlt. verſ. Vlterius tangit. & eo c. Super literis, n.3. limit.4.* & ibi Beroius *in 8. lectura n.44.* Reboff. *c. Nulla, a.2. ſtatim in princ. poſt 4. concl. verſ. Notetis, de conceſſ. præb.* Staphil. *de litteris gratia,* vbi de forma & modo impetrandi, *t. Præterea eſt dare dignitatem, n.4. 5. & 6.* Syl. *verb. Reſcriptum. q.3.* Couar. *allegata Rota deciſ. l.1. var. c. vlt. n.6.* Gutier. *q. Canon. l.2. c.15. n.83. & 84.*

36 Quòd ſi petas, quando cenſeatur cauſa demonſtrationis, & quando cauſa taxationis qualitas adiecta? Hanc regulam tradit Fel. *c. Super litteris, n.4. de reſcript.* quem ſequitur ibi Beroius *in 1. lectura, n.45.* Gratia demonſtrationis cenſetur apponi aliquid quando ſub diuerſis verborum conceptionibus exprimitur. At taxationis gratia, quando ſub vna verborũ conceptione, v.g. in legatis, ſi præcedat diſpoſitio teſtatoris ſignificans quid ſolui debeat, & poſtea ſubnectitur præſtatio vnde facienda ſit, ac proinde ſunt duæ orationes, illa additio videtur appoſita, gratia demonſtrationis, vnde non limitat diſpoſitionem, ſed ſolum

demon

demonſtrat vnde facilius ſolui poſſit, & ſic quamuis deficiat, debetur, quando autem vnica eſt oratio ſignificans quid & vnde ſolui debeat, tunc illa aſſignatio taxat diſpenſationem, ac ea deficienti deficit, vt ego decem quæ mihi Titius debet, vel quæ ſunt in arca, ſi is non debeat, vel non ſint in arca, perit legatum. Et in beneficiis ponit exemplum Beroius *proximè alleg.* vt ſit cauſa demonſtrationis, confero tibi tale beneficium quod fuit erectum in tali Eccleſia pro dignitate, vel tale beneficium, quod eſt dignitas in tali Eccleſia. At cauſa taxationis, confero tibi dignitatem talis Eccleſiæ, quam eandem regulam in legatis tradunt Bart. *l. Inter ſtipulantem, 9. Sacram. n. 7. ff. de verb. oblig.* & alij quos refert & ſequitur Tello *l. 17. Tauri n. 27.* Sed quamuis hæc regula legatis & contractibus optimè adaptari poſſit: at diſpenſationibus & beneficiorum impetrationibus neſcio qualiter aptari valeat, quia forma communis ſic ſe habet, proponit ſupplicans ſe eſſe in tali gradu coniunctum cum fœmina, quam vult ducere. Et in beneficij impetratione, proponit in tali Eccleſia vacare beneficium curatum: & Pontifex ſimpliciter reſpondet, ſi ita eſt, diſpenſetur, vel conferatur, vel ipſemet confert. Quare cùm ſemper ſit vnica oratio, cenſeretur ſemper adiecta qualitas per modum taxationis, atque ita dicendum eſſet, ſemper inutilem eſſe diſpenſationem, in qua erratum eſt in gradu, aſſerendo eſſe ſecundum, cum tamen ſit tertius: & impetrationem beneficij eſſe ſemper inutilem, in qua aſſertum eſt id eſſe curatum, cum tamen ſit ſimplex, quare licèt exiſtimem ſemper apponi cauſa demonſtrationis, quoties eſt duplex oratio, at non eſt ſufficiens ſignum ad colligendum apponi gratia taxationis, vnicam eſſe orationem, ſed aliunde id petendum eſt. Vnde textus *c. Suſceptum de reſcr. in 6. & c. Cui de non ſacerdotali, de præb. in 6. citati n. præc.* ad hoc comprobandum, reddunt rationem, cur ſub maioris valoris præbenda non comprehendatur quæ minoris eſt: nec ſub vacatione per ſignationem comprehendatur vacatio per mortem, quod illud mandatum fuerit, cuius fines ſtrictiſſimè ſeruandi ſunt. Atque adeò ex ſtricta hac mandati interpretatione colligitur eam qualitatem & modum adiecta eſſe cauſa taxationis. Vnde hoc eſt ſpeciale in mandato, vt optimè notant Dec. *regula in eo quod plus eſt, n. 14. ff. de reg. iur.* Pelaez *de maioratu, in 1. ed. 1. p. q. 4. n. 3.* Et ideo Beroius *d. c. Super literis, in 2. lect. n. 57. & 58.* ait aliàs placuiſſe ſibi regulam dictam, nunc tamen non placere, tam in legatis, quàm in diſpenſationibus, eamque latè impugnat. Et *n. 58.* concludit quando aliquid adiicitur in eadem oratione, non ſemper cauſa taxationis apponi, ſed quando præceſſit generalis, vel definita diſpoſitio de dando aut faciendo aliquid, & adiicitur locus ſeu materia ſuper qua executio fieri debet: ſecus ſi quid tanquam qualitas rei adiiceretur, quia etiam in eadem oratione diceretur fieri cauſa demonſtrationis. Et hæc limitatio ſatis mihi placet. Et illa retenta, ceſſat obiectio propoſita. Nam quamuis in eadem oratione ſoleat Pontifex exprimere beneficium cum ſua qualitate: cùm expreſſio illa adiiciatur tanquam qualitas rei, non cenſebitur cauſa taxationis, ſed cauſa demonſtrationis appoſita, niſi aliunde colligatur mentem concedentis fuiſſe cauſa taxationis. Similiter ait benè Beroius *ibi*, dicendum eſſe id quod expreſſum eſt, ſtare demonſtratiuè, quando requiritur ad certitudinem & valorem actus demonſtratio, & nulla eſt alia. Tunc enim præſumptio valoris actus, quæ ſemper in dubio capienda eſt, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis.* efficiet vt in eo dubio ſtet demonſtratiuè.

37 Secundò deducitur, quid dicendum ſit, quando error committitur in nomine eius cui impetratur diſpenſatio? Videtur enim diſpenſatio ſubreptitia & irrita, quia priuilegium intelligitur iuxta verba in ſupplicatione poſita, vt optimè docent aliis citatis Iaſ. *l. Gallus, in 1. lectura, §. idem credendum, n. 10. ff. de lib. & poſth.* Loazes *de matr. Regis Angliæ dub. 5. n. 28.* Gut. *lib. 3. pract. qu. 18. n. 42.* Matienzo *li. 5. recop. t. 2. l. 1. gl. 2. n. 3.* Man. *addit. ad bullam, §. 2. n. 109.* & probatur ex *l. Si preces, ff. de pœn. & ex §. Præterea, inſtit. de inut. ſtip.* At in ſupplicatione eſt petita diſpenſatio perſonæ proprio nomine ſignatæ. Non ergo porrigitur ad eam, quæ id nomen non habet. Secundò ex doctrina Paul. *l. 1. §. Si quis in fundi, in prin. n. 5. ff. de leg. 1.* Vbi tradit legatum reddi irritum, quamuis conſtet de intentione legati circa rem, quam legare voluit, ſi eam non expreſſerit per vocabulum ipſi conueniens. Tertiò ex *c. Significante, de reſcrip.* vbi petitum eſt à Pontifice reſcriptum contra G. Remenſis diœceſis, cùm tamen non eſſet Remenſis, ſed Leonenſis & deciditur reſcriptum eſſe ſubreptitium. Cæterùm abſque dubio dicendum eſt, non vitiari diſpenſationem, ſed prodeſſe illi cui comparata eſt, quamuis in eius nomine erratum ſit, quia error nominis proprij quando conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum, vt prob. à ſimili, ex *l. Si quis in fund. 4. ff. de leg.* ibi. *Si quis in fundi vocabulo errauerit, & Cornelianum pro Semproniano nominauerit, debebitur Sempronianus.* Et meliùs *inſt. de leg. 9. ſi quis in nomine*, ibi, *ſi quis in nomine, cognomine, prænomine, agnomine legatarij teſtator errauerit, ſi de perſona conſtat, nihilominus valet legatum. Nomina enim ſignificandorum hominum gratia reperta ſunt, qui ſi alio quolibet modo intelligantur, nihil intereſt.* Item probatur ex *d. c. ſignificante, de reſcr.* quia ratio deciſionis eius textus eſt, quod ex nulla adiecto poterat conſtare de perſona, contra quam eſt ſcriptum impetratum: & ideo non obſtante errore in deſignatione diœceſis, valeret vtique, ſi ex aliis circunſtantiis de illa perſona conſtaret; vt tradunt ibi Innoc. *n. vn.* Abb. *n. 4.* Imol. *n. 4.* Fel. *ſtatim in pr.* Bellam. *n. 8.* Henric. *n. 1.* Nec obſtat priuilegium iuxta ſupplicationem intelligi. Quia id eſt verùm de ſubſtantialibus contentis in ſupplicatione, & perſona, cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, ſi de ea conſtet, quamuis erratum ſit in nomine. Et ita docent Hoſt. *c. ſuper literis, n. 12. de reſcr.* Ant. *d. c. ſignificante, n. 9.* & Specul. *Bartolo*, & multis aliis allegatis Fel. *ibi n. 1.* Milis *in repert. lit. R. n. 7. verb. Reſcriptum, verſ. Reſcriptum ſi continet.* Petr. de Led. *ſum. ſacr.* vbi de matr. *c. 27. poſt 7. concl. dub. 2.* & Pelaez *addit. ad Seguram, l. Imperator. n. 41. ff. ad Treb.* ait ſe ex multis defendiſſe valuiſſe gratiam à Papa cuidam conceſſam, in cuius patris cognomine erratum eſt, quia dictum fuit eum eſſe filium Ioannis Sanchez, cùm eſſet Ioannis Lopez.

Sed maior difficultas eſt, quando concedens gratiam 38
notat perſonam, cui petita eſt, errato nomine veri petentis. Videtur enim gratia ſubreptitia, quia error perſonæ eſt ſubſtantialis, vt contingit in matrim. Nec obſtat ſi dicas valere cætera ſacramenta, licèt conferens prorſus erret in perſona, quia in cæteris ſacramentis tenetur conferens dirigere intentionem ad perſonam quæ ſibi præſens eſt, ne ſacramentum irritet: ac proinde error circa perſonam eſt nullius momenti ad eorum valorem. At cum diſpenſatio ſit gratia, non tenetur concedens dirigere intentionem, niſi ad perſonam, quæ ſibi proponitur. Sed exiſtimo adhuc valere, quando ex aliis circunſtantiis non conſtaret à concedente ſpectatam eſſe perſonam ſibi notam, habitamque ſpecialem illius rationem ad concedendam diſpenſationem, ſed conſtat eodem modo concedendam cuicunque petenti, quia in his omnibus ad Principis officium ſpectantibus, mens eius eſt propoſitæ cauſæ iuſtæ merita attendere, atque quamuis erretur in nomine perſonæ, intentionem dirigere ad eam, cui verè petitur. Cùm nullam diſpenſandi anſam perſona ipſi præbet, ſed merita cauſæ. Sicut in collatione ſacramentorum contingit, dempto ſolo matrimonio, quod eſt contractus cum perſona omnino determinata.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit, quando erratur in 39
diœceſi, cuius erat is, cui impetratur diſpenſatio? Vt dictum eſt eum eſſe diœceſis Salmantinæ, cùm tamen eſſet Cordubenſis, ac proinde commiſſio facta eſt Salmantino officiali. Et quidem manifeſtum videtur non poſſe officialem Salmantinum eam diſpenſationem exequi, quia cum per errorem id factum ſit, deficit intentio Pontificis committentis, quæ eſt committere legitimo ordinario impetrantis, iuxta præſcriptum *in Trident. ſeſſ. 22. c. 5. de reform.*

Quare difficultas eſt, an Cordubenſis, qui eſt legitimus ordinarius, poſſit illam exequi? Pars affirmans ſuadetur, quia legitima Pontificis mens eſt, committere vero ordinario impetrantis, & quaſi materiale eſt, ac per accidens; appellare illum Salmantinum. Cùm ergo de corpore conſtet, nil obſtare videtur error nominis. Et confirm. quia non minus eſt de gratiæ ſubſtantia perſona, cui conceditur, quam eius gratiæ executor. Si ergo error in illa non vitiat, vbi conſtat de corpore, nec vitiabit error in hoc. At in contrarium facit, in hoc euentu non eſſe errorem in nomine, qualis eſſet, ſi diceretur appellari officialem veræ diœceſis Petrum, cùm appellaretur Ioannes. Sed erratum eſt aſſerendo poſtulantem eſſe diœceſis Salmantinæ, & virtute petita eſt commiſſio officiali Salmantino, atque illi noluit Pontifex committere. Cùm conceſſio fuerit inuoluntaria, vtpote ex errore orta. Et quamuis ſi petita eſſet vero ordinario Cordubenſi, illi committeretur, at illi nec petita eſt, nec commiſſa. Deinde quia error quantumuis culpa vacans, non efficit vt reſcriptum extendatur ad caſum, qui ſub verbis eius non comprehenditur, quam ſi is petitus eſſet, literæ ſimiliter concederentur, vt bene docent Innoc. *c. ſuper liter. n. 3. verſ. Et nota, de reſcr.* & *ibi* Io. And. *n. 5.* Abb. *n. 3. fine.* Dec. *in noua edit. num.* 13. alios referens. Idem Abb. *c. Significante, n. 3. eod.* id colligens ex Gloſſ. *ibi verb. Non de Remenſi.* Et ponent hi hoc exemplum. Si impetrans narrauit in reſcripto, Titium ſibi obligatum ex mutuo, petens vt cogatur ſatisfacere, & errauit in cauſa debiti, vtpote quod ex alio contractu conſurgit, non poterit eo reſcripto iuuari. Facit etiam pro hac parte doctrina Baldi *l. Præſcriptione, num. 15. C. ſi contra iur.* vbi reſcriptum ſubreptitium vocat, ſi quis in ciuitate Peruſina ſe nummos mutuò dediſſe cuidam narret, & impetret reſcriptum deſtinans in ea ciuitate iudicem, qui debitorem compellat ſoluere. Quia (ait) ſi Princeps noſſet contractum cum eo initum eſſe, qui aliàs non ſubeſt iuriſdictioni Peruſinæ, non commiſiſſet illi cauſam. Quia vbi quiſquam ſortitur forum ordinarij, ſortitur etiam forum delegati, vt optimè tradit Innoc. *c. Dilectus, nu. 3. verſ. Dic de foro compet.* Et ideò hæc pars verior mihi videtur.

40 Quartò deducitur, quid dicendum ſit, quando vinculum, in quo diſpenſandum eſt, proponitur ſub dubio, cùm tamen ſit certum? Vt ſi quis proponat ſe dubitare an caſtitatis votum emiſerit, petatque ad maiorem conſcientiæ tranquillitatem diſpenſari ſecum, cum tamen de voto emiſſo certus ſit, & alleget veram cauſam, vt carnis ſtimulos. Reſpondendum enim eſt, dupliciter poſſe literas diſpenſationis expediri, 1. in forma communi, aſſerendo votum, ſic: quidam emiſit votum caſtitatis, & tunc conſtat diſpenſationem valere, quia in precibus votum certum continetur. 2. narrando in precibus votum ſub dubio, ſic: quidam eſt dubius an votum caſtitatis emiſerit. Et tunc poſſet quiſpiam exiſtimare validam eſſe diſpenſationem, quippe ſatis eſt alteram cauſam verè ſufficientem diſpenſationis verificari, (vt dicemus n. 44.) cuiuſmodi eſt graue periculum incontinentiæ ob carnis ſtimulum. Sed re attentè conſiderata credo nullatenus valere, quia eſt error in ſubſtantia rei, in qua diſpenſatur. Pontifex enim non diſpenſauit in voto certo, ſed in voto dubio. Sicut non valeret remiſſio debiti obtenta, allegata vera paupertate, at falſa debiti dubitatione, quia remiſſio non fuit debiti certi, ſed dubij. Et confirm. quia priuilegium & conceſſio intelligunt iuxta preces in ſupplicatione narratas (vt probaui n. 37.) At in precibus ſolum votum dubium narratur.

41 Quintò deducitur, quoties in diſpenſatione ad matrimonium ineundum, vel in aliis reſcriptis vnica exprimitur cauſa, ſi ea falſa ſit, corruere diſpenſationem & reſcripta, qualiſcunque ſit illa cauſa. Ratio eſt aperta, quia Pontifex commiſit facultatem ordinario diſpenſandi ſub conditione, ſi preces veritate nitantur, at tunc non nituntur: cùm vnica & ea falſa allegetur cauſa. Secundò, quia tunc Pontifex non vult abſque cauſa diſpenſare, eſto poſſet. Ergo ſi vnica cauſa, qua ductus commiſit diſpenſationem, à veritate deficiat, ſubreptitia erit diſpenſatio. Et confirm. quia etiam ſi aliquando ſoleat Pontifex abſque cauſa aliqua allegata diſpenſare in gradibus aliquantulum remotis: at id tunc ex certa ſcientia facit, & maiori compoſitione pecuniaria in ſumptus publicos, quæ cauſam diſpenſationi præbet. Et ita docet Gut. *q. can. lib. 2. c. 15. n. 103. & 104.* vbi & *n. 133.* bene addit hoc procedere, etiamſi per ſimplicitatem aut ignorantiam, errorémve contingeret ea falſitas, quod conſtabit ex dicendis n. 56. Quia conſtat de voluntate Pontificis non aliter diſpenſare intendentis, niſi ea cauſa verificata.

Sextò deducitur, quoties in reſcripto quocunque plures narrantur cauſæ copulatiuè, quarum aliquæ veræ ſunt, aliæ falſæ, ſpectandam eſſe cauſam, quá nititur reſcriptum atque ea exiſtente vera, non obſtare cæterarum falſitatem, argumento èx §. *ſi plures, inſtit. de accuſ. tut.* Et ratio eſt, quia cum plura copulatiuè narrantur, quæ de iure non ſunt neceſſaria, reſoluitur copulatiua illa in diſiunctiuam, vt tradunt, *c. Cum iam dudum, de præb.* & docent Abb. & alij, quos refert & ſequitur Maſc. *de prob. concl. 325. n. 3.* At cum diſiunctiuè narrantur cauſæ, ſufficit alteram eſſe veram: ne reſcriptum ſubreptitium ſit, vt expreſſe habetur *c. Inter cæteras, de reſcr.* Sic docent Gl. *c. 2. ver. Et perpetuò, de reſcr.* & *ibi* Ant. *n. 5.* Imol. *n. 5.* Ripa *n. 60.* Fel. *n. 23 fallent. 3.* Idem Ant. *c. Exhibita, in fine, de iud.* Lapus *alleg. 23. limit. in fin.* Bald *l. Præſcript. n. 28. verſ. Item infero, C. ſi contra iur.* Romanus *conſil. 369. circa primum, n. 37.* Milis *in ſuo repert. lit. G. n. 3. verb. Gratia. verſ. Gratia non dicitur, & litera R. n. 7. verb. Reſcriptum, paulò poſt princ.* Iaſon *l. 1. §. Sed etſi mihi, n. 15. ff. de verb. oblig & l. Dedi, in principio, n. 7. ff. de cond. cauſa data.* Bellamera *dec. 280. Licèt plura n. vn. & dec. 415. Si impetrani, n. vn.* Calcaneus *conſil. 10. n. 3.* pariſ. *conſil. 5. Singula geſta, 90. & conſil. 42. Quantum ad alternatiuam, n. 8. & 9. vol. 4.* Loazes *de matr. Regis Angliæ, dub. 5. n. 40.* Nau. *l. 5. conſ. in 1. edi. tit. de pœn. & remiſ. conſ. 20. n. vn in 2. l. 1. 5. de præſcr. conſ. 7. n. vn.* Rimin. *conſ. 474. n. 46 & triplic. ſeq. vol. 4.* Pelaez *de maioratu, in 1. p. in 1. edit. q. 8. n. 2.* Maſc *de probat. concl. 325. n. 8.* Menoch. *conſ. 385. n. 1. & 2. vol. 4* Gutier. *q. can. l. 2. c. 15. n. 56.* An hoc ſit verum, quando per malitiam allegetur falſitas, dicemus n. 73. & 74. 42

Quidam hoc temperant, vt intelligatur de reſcriptis ad lites, ſecus de gratioſis, in his enim omnes cauſæ allegatæ debent eſſe veræ, ne ſubreptitia ſint. Sic quædam deciſio Rotæ, quam refert & ſequitur Mandoſius *addit. vlt. ad alleg. 13* Lapi. Maſcard. *de probat. concl. 325. n. 34.* Gutier. *q. can. lib 2. c. 15. n. 68.* quare idem Gutier *ibi num. 108.* tuetur diſpenſationem ad matr. ſubreptitiam eſſe, ſi vel vna cauſa ex pluribus allegatis ſufficientibus falſa ſit, & quamuis ex illis verbis allegatis ſoleat ſemper de ſtylo Curiæ diſpenſari. Ducitur, quia cum hæ cauſæ pendeant ex arbitrio & voluntate ſolius Principis, & ſermo ſit de gratioſis quamuis alias diſpenſaret exiſtente vna vel duabus ex prædictis cauſis: at nunc non alias diſpenſare vult, niſi exiſtentibus veris omnibus prædictis cauſis in diſpenſatione narratis. Quod vel ex eo conuincitur, quia narratis pluribus illis cauſis, adiici ſolet in literis hæc clauſula. *Super his te diligenter informes, & ſi repereris, quod preces veritate nitantur, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, diſpenſa.* Vbi ponderandum eſt verbum; Preces, quod cum ſit pluralis numeri, comprehendit omnia narrata; vnde ſi vel vnum, falſum ſit, nequeunt dici verè. Idem patet ex eo relatiuo Super quo, quod eſt collectiuum omnium cauſarum præcedentium: vt ibi probat. Secundò, quia cùm clauſula illa ſit conditionalis, inducit formam. At forma in indiuiduo ſeruanda eſt per iura vulgaria. Et tandem hoc limitat ipſemet Gutierr. *ibid. n. 129. & 130.* vt intelligatur, quando omnes cauſæ ſunt æque principales ſecus ſi cauſa falſa ſit nō tam principalis, ſicut aliæ, nec tanget ſubſtantiam, non circumſtantias neceſſarias diſpenſationis, ſed potius ſit talis, qua veriſimiliter non mouit Principē ad facilius concedendū. 43

Cæterùm

44 Cæterum diſplicet prædicta limitatio, nec fundamentum eius ſufficiens vide,& ideo credo tradita num.42.eſſe quoque vera in diſpenſationibus, & aliis gratiis. Satis enim eſt verificari cauſam, qua innititur diſpenſatio, nempe qua ſola poſita ſolet Pontifex diſpenſare. Ducor, quia ſola falſitas cauſæ finalis, id eſt, qua verè expreſſa non concederetur diſpenſatio,illam vitiat(vt n.32.probaui.) At tacitis aliis cauſis falſis, adhuc ea diſpenſatio concederetur. Ergo non eſt ſubreptitia. Item,quia militat in eis fundamentum,quo nititur doctrina n.42.tradita nempe,propoſitionem copulatiuam multarum cauſarum,quæ non neceſſariæ ſunt, reſolui in deſiunctiuam. Nec obſtant rationes contrariæ. Quia ſicut tandem fatetur idem Gutierrez non obeſſe falſitatem cauſæ minimè inducentis ad facilius diſpenſandum; & reſpondet ad contraria, illam clauſulam, Si preces veritate nitatur,intelligi quoad cauſas ſubſtantiales, quæ inducunt ad faciliùs diſpenſandum:(eſt enim in ea ſententia,vt falſitas harum cauſarum vitiet,vt vidimus num.11.) Ita nos perſiſtentes in ea ſententia, vt ſolius cauſæ finalis, & ſine qua non falſitas vitiet, dicimus eam clauſulam intelligi de veritate cauſæ finalis. Et ideo loquentes expreſsè de priuilegiis tenent hanc ſent. Nauar.*lib.1.conſil.in 2.edit. tit.de reſcr. conſ.7. n.vn.*Palez *de maioratu, in 1.edit. 1. p. q.8.n.2.* Emm.Sa *ſum.verb.Grat.n.24.*Et in propriis terminis diſpenſationis matrimonialis tenent Loazes *de matrim. Regis Angliæ, dub.5.n.40.*Menochius *conſil.385.n.2.& vol.4.*Et faciunt reliqui DD. quos num. 42. allegaui, qui eam doctrinam generaliter de reſcriptis tradidere, præter paucos n. præced. allegatos, qui ad iuſtitiæ reſcripta limitantur. Huic etiam parti fauet.Valaſcus *conſil.60.fine tom.1.*vbi ait diſpenſationem monacho conceſſam ad viuendum extra clauſtrum, allegato proprio morbo,& matris neceſſitate teſtimonio Regis comprobata, eſſe validam: quamuis id Regis teſtimonium non compareat,& reddit hanc rationem. Quia cùm tota vis & ſubſtantia diſpenſationis in vera matris neceſſitate & proprio morbo conſiſtat, ſatis eſt harum cauſarum veritas.

45 Hinc conſtat, ſi Papa diſpenſaret cum conſanguineis, allegata ſola copula pro cauſa,& ea non eſſet habita, diſpenſationem fore ſubreptitiam:quia allegatur vnica cauſa,& ea falſa: & ſic corruit diſpenſatio: iuxta dicta n.41. Et bene docent Corduba *ſum.q.45.opin.2.punct.1.*Gutier. *q.cano.l.2.c.15.n.133.*Enriq.12.*de matr.c.3.n.7.*Manuel 1. *tom.ſum.2.edit.c.238.concl.9.n. vlt.*Vega 1. *to.ſum. c.88. caſu 2.*At maior difficultas eſt, quando allegatur copula, atque ob id mulierem iacturam famæ paſſam eſſe,& inde ſcandala ſubſequenda. Nam adhuc Corduba, Manuel,& Vega ibi. dicunt diſpenſationem non valere, adduntque nil referre,ſiue copula ſit cauſa finalis,ſiue impulſiua,totalis,vel partialis mediata:& quamuis infamia ad ſcandala verificentur. Quia radix ea, ex qua orta illa eſſe allegatur, eſt falſa. At exiſtimo diſpenſationem valere,ſi ſcandala illa & infamia vera ſint.Ducor,quod copula cum conſanguinea, vtpote quæ crimen inceſtus eſt, nequit recta iuſtitia Principem mouere ad diſpenſandum, vt bene docet Couar.*4.decr.2.p.c.6.§.10.n.13.*ſed bene ait Gallego *de cogn. c.24.n.10.*hanc copulam difficiliorem reddere diſpenſationem,ac proinde iniungitur illis pœnitentia compoſitionis cuiuſdam pecuniariæ:at infamiam(ait)& ſcandala inde ſecuta, & mulierem manſuram innuptam, præbere iuſtam diſpenſandi cauſam.Cùm ergo hæ cauſæ veræ ſunt, valebit diſpenſatio.Et confirm. quia Pontifex ſecluſa copula ob ſolam iacturam famæ fœminæ ac timorem, vt ob id innupta maneat,ſolet diſpenſare.Et pro hac parte eſt Gaëta *c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.134. & n.365.* vbi ait valere diſpenſationem impetratam ex falſa relatione initi & conſummati matrimonij inter conſanguineos,cùm tamen nondum eſſet conſummatum. Quia ſimiliter imò facilius non habita conſummatione ſolet diſpenſare.

46 Ad arg.n.31.propoſita reſp. Ad priora conſtat ex dictis n.30.vbi illis ſatisfeci.Ad vltimum conſtat ex dictis n.31.

SVMMARIVM.

An clauſula motu proprio ſuppleat ſubreptionem diſpenſationis ex taciturnitate veritatis neceſſario explicanda conſurgentem? n.47.

Quid,ſi ea clauſula apponatur à legato & aliis ordinariis, & quid operetur? n.48.

Quid.ſi ſit taciturnitas inhabilitas perſonæ:& qualiter poſſit tunc ea apponi? n.49.

Quid ſi taciturnitas illa ius tertij reſpiciat? n.50.

Quid,taceatur,qualitas beneficio intrinſeca? n.51.

An ea clauſula ſuppleat ſubreptionẽ ex falſi expreſſione productã? n.52.

Poſt n.52. inuenies cætera omnia ſummaria,quæ deſiderantur.

Quæſtio III. An clauſula motu proprio in gratiis, & 47 diſpenſationibus appoſita ſuppleat vitium ſubreptionis: ita vt ea non reddantur ſubreptitia, ac irrita ex taciturnitate veritatis, aut expreſſione falſitatis circa cauſam finalem contingentium,quæ aliàs ſubreptionem inducerent? Sit concluſio. Clauſula motu proprio in literis Principis appoſita ſupplet vitium ſubreptionis ex taciturnitate veritatis neceſſariò explicandæ conſurgens, atque adeò valebit conceſſio.Conſtat ex *c.Si motu proprio, de præb in 6. & clem.Si Roman.de præb.*ibi:*Si Rom. Pontifex de beneficio alicui proprio motu prouideat, de beneficiis, quæ obtinet non habita mentione,prouiſionem ſeu gratiam huiuſmodi fore validam declaramus.*Vbi *gl. verb.Validã,*ait quoad vitiũ ſubreptionis.Et ita fatentur vniuerſi DD.allegãdi.Et ratio eſt,quia cũ ea gratia ex mera Principis liberalitate procedat,præſumitur fore vt veritatis cõſcius æque concederet.

Atque idem dicendum eſt, ſi hæc clauſula, motu pro- 48 prio apponatur à legato, vt docet gl. *recepta. c fin. verb. Mentio de officio legati,n.6.* & aliis legati Rebuff. *in concordatis,in forma mandati Apoſtolici,ſuper clauſula,motu proprio,effectu.29.*limitans cum Bell.*dec.3-4 n. vn.* niſi ſubreptio accideret in re ipſa. Quia Pontifex non erat in ſpecie veriſimiliter conceſſurus. Immo ſubdit Rebuff. ibi clauſulã,motu proprio,magis conuenire ordinariis quam Pontifici, vtpote qui maiorem cognitionem perſonarum ſuæ diœceſis habent,quàm Pontifex.Quamuis fortè (inquit) aliquos effectus haberet appoſita à Papa, quos non habet appoſita ab aliis.Et hoc eſt verius,quod etiam tenet Staphilæus *de litteris gratia,tit. De effectu clauſularum,ſuper hac clauſula effectu 7.n.1.*aſſerens clauſulam motu proprio appoſitam,in litteris inferiorum tollere ſubreptionẽ. Quamuis idem Rebuff. ſibi contrarius, *c.Nulla a.1.clauſula 7.de conceſ. prebend.* aſſerat legatum & alios ordinarios non vti clauſula motus proprij, & ſi ea vtantur, nullius eſſe effectus: vbi & alios refert.

Tempera primò concluſionem, niſi taceatur inhabili- 49 tas concernens perſonam,vt ſi beneficium obtenturus,ſit irregularis, vel careat legitima ætate,non ſupplebit clauſula,motu proprio hos defectus. Quia hæc clauſula non ſupplet perſonæ inhabilitatem:nec diſpenſationem inducit.At id,perſonæ vitium non poterit per viam ſubreptionis opponi. Quia pars cùm nihil petierit, non ſubrepſit. Sed opponi debet per viam iuris communis, in quo tunc Pontifex non intendit diſpenſare.Sic gloſſ.*clem.Si Romanus,verb.Validã.de præb.& c.Si motu proprio,verb.Ob hoc, eo.t.in 6.*id colligens ex eo textu, qui cautè dixit, *Non ob hoc quod mentio non fuerit.* Quaſi dicat ex alia cauſa poſſe gratiam eſſe inualidam.Idem Ioan.And. *eo.c.Si motu proprio,n.1* & ibi Anch.*n.2.*Domin.*n.5* Franc.*n.5.& 6.* Idem Anch.*d.clem.Si Roman.n.2.*Imola *ibi n.6* Bonif.*n.15* Fel. *c.Ad aures,n.7.caſu,1.de reſcr.* & ibi Decius *in noua edit. n.30.*Beroius *n.39.*Rebuff.*in concord.tit.De forma mandati Apoſtolici,in clauſula.motu proprio,in 6.7.& 10.effectus, quos hac clauſula non operatur.*Alex.de Neuo *c.Quia circa n.8 fi.de conſang* Milis *in ſuo rep.lit.C n.3.verb. Grat.verſ. Grat.motu proprio.*Selua *benef.3.p.q.12.n.17.*Syl.*verb.Reſc. in q.6.*Staph.*de lit.grat.t.de vi & effectu clauſ.in hac clauſula,effectu 5.n.1.*Men.*de arb.li.2.cent.3.caſu 201.n.81.82.*

Secundò tempera, niſi taciturnitas illis ius tertij reſpi- 50 ciat,vt ſi ſit beneficium iuriſpatronatus, & hoc taceatur. Sic Abb.*c. Ad aures,n.5.de reſcr.*& ibi Felin.multis citatis n.80.Et proponit hæc exẽpla alios referens,vt ea clauſula

non

non facit impetrantem præferri primo, niſi de illo fiat mentio, ſed tollit ſtatuta. Nec ſi de ſtatutis mentionem faciat, tollet ſtatuta particularia, nec præiudicat vnioni factæ, per ordinarium, etiamſi nondum effectum ſortita ſit. Quia motus proprius ius in re vel ad rem alteri quæſitum minimè aufert, vt docent Decius *conſ.47.n.32.vol.3.* Reb. *in concord.tit.de forma mandati Apoſtolici.in clauſula, Motu proprio, in 9.effectu, quem non operatur.* Meliss *in ſuo repertorio lit.G.n.3.verb.Gratia, verſ.Gratia, motu proprio.*

51 Tertiò limita, niſi qualitas intrinſeca beneficio taceatur. Tunc enim non valet gratia, non ob vitium ſubreptionis, ſed quia non apparet de concedentis voluntate. Sic Abb. *c.Ad aures, n.5.de reſcript.* Rebuff. *n. præc.allegatus, in 5. effectu, quem non operatur clauſula motu proprio.* Menoch. *de arbitrat.lib.2.centuria 3.caſu 201.n.* 80.

52 Secunda concluſio. Quoties ſubreptio contingit in falſæ cauſæ expreſſione, non ſupplet clauſula motu proprio hanc ſubreptionem. Ratio diuerſitatis eſt: quia quando tacetur veritas, ignoratur an Pontifex bene vel male informatus gratiam motu proprio conceſſerit, & ideo non poteſt dici conceſſa contra eius mentem. At cum falſa cauſa exprimitur, cognoſcitur animus cōcedentis, ac vltra eius intentionem gratia comparatur. Cum tamen motus proprius non firmet gratiam contra concedentis intentionē, vt tradunt Ioan. And. *c. Si motu proprio.n.1. de præb.in 6.* Suar. *allegat.13.n.2.* & multi quos refert & ſequitur Men *de arbitr.lib.2. centuria; caſu 201.n.80.* Non ergo motus proprius ſubreptionem hanc ſupplet. Atque ita docent Abb. *c.Quia circa.n.7.de conſang.& ibi* Alex.de Neuo. *n.8.* Præpoſ. *n 4. verſ.Sed de diſpenſ.* Fel. Cardinali *relato, c. Ad aures, n.9.caſu 4 de reſcript.& ibi* Dec. *in noua edit.n.32.* Beroius *n.39.* Selua *ben.3 q.12.n.25.* Reb. *citatus n.50. in 2.effectu quem non operatur ea clauſula.* Staphil. *de litteris gratiæ t.de vi & effectu clauſularum, in clauſula Motu proprio effect.7.n.3.* Roſ. *verb.Reſcriptum, in fine, & ibi* Sylu. *q.7.* Armilla n.4. Tabiena *q.5.n.4* Menoch. *d.caſu 201.n.83.* Temperant hoc Felin.& Reb. quando cauſa illa falſa non expreſſa concederetur difficilius gratia, ſecus ſi ita facilè. At non eſt opus ea limitatione, quia quando ea falſitas non eſt cauſa finalis diſpenſationis, ſed ea verè expreſſa, concederetur adhuc licet multò difficiliùs, nō eſt ſubreptitia gratia, (vt n.32. probaui.) Et ita ſiue apponatur clauſula, motu proprio, ſiue non, erit valida: quare melius Abb. Alex.de Neuo. Præp. Roſell. Sylu. Armill. Tabien. *Proximè allegati*, explicat vt motus proprius non ſupplet hanc ſubreptionem, quando non explicata ea cauſa falſa, Princeps non concederet eo modo quo conceſſit.

SVMMARIVM.

An ſubreptio tacendo verum aut falſum exprimendo contingens in vna parte reſcripti totum vitiet propoſitum cap. Super litteris, de reſcript. quod anſam dubitandi præbet, n.53.
An is textus intelligatur de ſolis litteris iuſtitiæ, an etiā gratiæ? n. 54.
Ignorantia & ſimplicitas an ſint idem in eo textu? n.55.
Subreptio tacendo verum aut falſum exprimēdo, quando eſt cauſa totius reſcripti, an totum vitiet, licet per ignorantiā cōtingeret? n.56.
Quid ſi ea à ſollicitatore vel curiali commiſſa tantum ſit? n.57.
An curialis, ſollicitator, aut ſcriptor committens hanc falſitatem incurrat excommunicationem, & quas alias pœnas? n.58.
An taciturnitas ex ignorātia probabili vitiet in foro conſciētiæ? n.59.
Explicatur cap. Gratia, de reſcript. in 6. n. 60
An ſubreptio tacendo verum, aut exprimendo falſum, quando fuit ſolius partis reſcripti cauſa finalis, totum vitiet? n.61.
Quid ſi ignorantia ſit craſſa? n.62.
Quid ſi à negotio, circa quod commiſſa eſt ſubreptio non doloſa, pendeant alia negotia? n.63.
An priuilegia vitientur per ſubreptionem non doloſam, n.64.
An ſubreptio tacendo verum, falſumue exprimendo, contingens per fraudem & malitiam, vitiet omnino reſcriptum, etſi non ſit cauſa totius, n.65.
An ab hac pœna excuſet ignorantia quamuis craſſa? n.66.
An locus ſit huic pœnæ quando parte ignorante curialis, aut alius dolum admiſit? n.67.
An in dubio præſumatur dolus, an ignorantia, & qualiter illa probetur? n 68.
Proponitur triplex decidenda difficultas circa in cap. Super litteris, de reſcript. n.69.
An ſi reſcriptum contineat plura ſeparata, vitientur omnia ſubreptitia doloſa in aliqua parte commiſſa? Refertur opinio, n.70.
Proponitur ſententia Authoris, n. 71
An diſpenſatio voti caſtitatis & alterius, vel duplicis impedimenti ad matrim. ſit omnino ſubreptitia allegata vera cauſa circa vnum falſa vero circa alterum? n.72
An ſubreptio verum tacendo, aut falſū exprimendo, quando doloſa eſt, ſi non circa cauſam finalem, vitiet totum? Refertur opinio n 73
Proponitur ſententia Authoris, n 74
An hac pœna irritatio totius reſcripti ob ſubreptionem in parte eius admiſſam inducatur ipſo iure? Refertur opinio, n.75.
Proponitur ſententia Authoris. n.74
An eadem pœna incurratur in foro conſcientiæ, ante ſententiā iudicis. Proponuntur ſuadentia partem affirmantem, n.77
Explicatur ſententia Authoris, n.78
Rediguntur in ſummam contenta in tota diſpenſatione, n.79

Quæſtio vlt. An ſubreptio tacendo veritatem ſiue exprimendo falſitatem, contingens in quadam ſola reſcripti parte, totum vitiet? Totius dubitandi rationis anſam præbet *c.Super litteris, de reſcr.* vbi differentia conſtituitur inter impetrantem tacita veritate, & impetrantem expreſſa falſitate per ignorantiam vel ſimplicitatem & impetrātem per fraudem vel malitiam, vt hic fraudem illam aut malitiam admittens, in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex iis litteris commodum conſequatur: de illo verò qui per ſimplicitatem aut ignorantiam impetrat, diſtinguit ſic textus ſi talis expreſſa ſit falſitas aut veritas ſuppreſſa, vt licèt fuiſſet falſitas tacita, aut veritas expreſſa, nihilominus tamen in forma communi litteræ eſſent datæ, validæ erūt ad eum effectum vt poſſit in forma communi iuris, non tamē iuxta formam in literis oppoſitam, procedi. Si autem litteræ nullo modo eſſent datæ, erunt prorſus irritæ. Hoc deciditur in eo textu, qui valde difficilis eſt, & ſatis confusè explicatur à DD. At quoad præſens attinet, vtar claritate ac breuitate qua potuero explicare: ſupponendo prius clariora, ac deinde quæ dubia, breuiter diſputando. 53

Supponendum eſt. 1. quamuis textus hic de ſolis iuſtitiæ litteris loquatur, ac proinde eum, vti pœnalem, ad litteras gratiæ non extendi poſſe quiſpiam exiſtimaret: commune tamen DD. placitum eſſe, intelligi etiam de quibuſcunque gratiæ litteris, quia ſi hoc habet verum in litteris contentioſis, fortius in gratioſis. Cum ſubreptio magis vitiet litteras gratiæ quàm iuſtitiæ, quippe illæ ſunt ipſo iure irritæ, hæ autem ope exceptionis irritandæ. (Vt diximus n.3.) atque ita docent Ant. *eod. c. Super litteris, n.27.* Abb. *n.1.not.1.* Fel. *n.5.* Barbatius *n.25.* Beroius *in 1.lectura n.439.& in 2.n.61.62.* idem Abb. *c. Ad audientiam, el 2.n.14.de reſcript.* & *ibi* Fel. *22. verſ.Tertio ampl.* Bart. Socin. *conſ.164.n.2.& conſ.273.ad fin. vol.2.* Gut. *q.can.l.2.c.15.n.45.* quamuis alij non omnino hoc admittant in litteris ad beneficia. 54

Secundò ſupponendum eſt in *eod. Super litteris*, ignorantiam & ſimplicitatem ſumi pro eodem: & ſimiliter fraudem & malitiam. Vt bene allegato Card. Florentino docet Imola *ibi n.* 4. quamuis Ioan. And. *n.11.* aſſerat ſimplicitatem dici, quando eſt ignorantia iuris: ignorantiam autem quando eſt facti. 55

Tertiò ſupponendum eſt, quando ſubreptio contingit in cauſa finali, qua, ſcilicet, non exiſtenti, reſcriptum minimè concederetur, (hanc enim ſolam vitiare, tanquam probabilius ſuſtinebo n.74) eſtque cauſa totius reſcripti, quia, nimirum, aut reſcriptum vnicam ac indiuiſibilem partem continet, aut ſi duas partes claudat, ſubreptio in cauſa vtriuſque finali contingit, atque ideo illa non exiſtente, nec totum, nec pars reſcripti concederetur, nullum verſari diſcrimen, ſiue per ignorantiam ſiue ſimplicitatem, aut per fraudem ſiue malitiam ſubreptio contigerit, tacendo veritatem; aut exprimendo falſitatem. Nam in vtroque euentu litteræ erunt omnino ſubreptitiæ. Id conſtat ex *d. cap. Super litteris.* ibi: *Si vero per huiuſmodi &c.* vbi textus agens de veritate ſuppreſſa, aut falſitate expreſſa per ignorantiā ſiue ſimplicitatem, quando ea ſubreptio eſt cauſa totius reſcripti, ſic ait: *Si verò per huiuſmodi falſitatis expreſſionem vel ſuppreſſionem etiam* 56

veritatis

veritatis literæ fuerint impetratæ, quæ tacita vel expreſſa nos nullas lit. dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum. Idem probatur ex *c. Conſtitutus de reſcr.* vbi deciditur impetrationem beneficij contra ſtatutum Eccleſiæ, ne certus numerus excedatur, non facta illius mentione, eſſe ſubreptitiam. Cùm tamen poſſet probabiliter ignorari hoc ſtatutum. Et ratio huius eſt, quia in valore gratiæ conſiderando non ſpectatur, impetrantis culpa aut ſimplicitas, ſed intentio concedentis, à qua vires ſumit gratia. Ergo quando concedens expreſſa veritate, aut non propoſita falſitate, nullatenus concederet, corruet omnino conceſſio defectu intentionis concedentis, quantumuis impetrans fuerit culpæ immunis. Et confirm. quia tunc ea cauſa eſt finalis totius reſcripti. Ergo ea exiſtente falſa corruet totum tanquam cauſa deſtitutum. Nam etiam quando à principio fuiſſet validum exiſtenti cauſa finali vera corrueret ſuperuenienti eius cauſæ ceſſatione, (vt dicemus diſputatione 30. n. 14.) Et ideò ita docent Abb. *d. c. Super lit. n. 4. & 6. & d. c. Conſtituimus n. 1 not. 2. & c. Ad audientiam, el 2. n. 14. & c. Sedes n. 14. de reſcr.* Fel. *d. c. Super literis n. 6.* & *ibi* Dec. *in noua edit. n. 8. not. 3.* idem Fel. *d. c. Ad audientiam, n. 22. verſ. Tertio amplia.* Franc. *c. Si eo tempore, n. 4. de reſcr. in 6.* Bellam. *dec. 4. n. 1.* Bart. Soc. *conſ. 273. ad fi. & conſ. 164. n. 2. vol. 2.* Corneus *conſ. 227.* Videtur prima facie *n. 9. vol. 2.* Tiraq. *tr. Ceſſante cauſa in pr. n. 116.* Pelaez *de maiorat. 1. edit. 1. p. q. 9 n. vnic.*

57 Hinc deducitur primò, non eſſe tenendum, quod docet Bart. Soc. *conſ. 270. Conſideratis, ad fi. vol. 2.* nempe quando ſubreptio non commiſſa eſt ab eo, cui reſcriptum impetratur, quia veritatem narrauit, ſed ab alio, vt a curiali vel ſolicitatore, qui vel falſum expreſſit, vel veritatem ſibi propoſitam conticuit, ignorantiam partis impetrantis excuſare, ne reſcriptum ſit ſubreptitium. Et refert Rotam dixiſſe, ſic deciſum eſſe ab Vrbano Papa in beneficialibus. Et ait Iura loquentia in beneficialibus extendi à Doctoribus ad alias Principis gratias. Idem ſuſtinet Fel. *c. Super literis, n. 7. verſ. Demum circa prædicta de reſcr.* Cæterum hoc non eſt tenendum, quia ratio tradita n. præc. nimirum, attendendam eſſe intentionem concedentis, quæ deficit, quoties eſt ſubreptio circa cauſam finalem æquè procedit, quando ipſemet impetrans commiſit generaliter ſubreptionem, vel alias eo inſcio. Idem probatur ex *c. Si motu proprio de præb. in 6.* ibi: *Secus ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eo oblatam.* Et ſuſtinent ibi Anch. *n. 2. not.* Franc. *n. 3.* Decius reprobans prædictam Rotæ *dec. d. c. Super literis, in noua edit. not. 3. n. 9.* Cordub. *ſum. q. 45. opi. 1. punct. 1. ratione 1.* In quo autem ſenſu poſſit ſuſtineri quod priores Doctores aſſerunt, dicemus n. 67.

58 Curialis autem aut ſolicitator, aut reſcriptor, qui vt facilius diſpenſationem impetret, mutat narrationis ſubſtantiam, manet excommunicatus per motum proprium Pij V. Sic Enriq. *lib. 12. de matrim. c. 3. n. 7. fin.* At hoc non eſt verum, quia is motus proprius nullam excommunicationem imponit: ſed ſolum decernit vt pœna falſarij plectatur, vt bene Man. *1. to. ſum. 2. edit. c. 238. fin.* Vega *1. tom. ſumma c. 88. caſu 4.* Et loquitur ille motus proprius de procuratoribus tam officij ſacræ pœnitentiariæ, ſeu contradictarum, quàm aliis quibuſcunque ſolicitatoribus, ſeu ſcriptoribus, quos Copiſtas vocant, qui veritatem facti à narratione, quam à partibus habuerunt, quoad ſubſtantialia & qualitates neceſſariò exprimendas diuerſam faciunt, ſeu quoquo modo inuertunt, aut immutant, deprauantve.

59 Secundò deducitur, non eſſe credendum Nau. *lib. 1. conſ. in 2. edit. tit. De filiis preſbyt. conſil. 2. n. 4.* dicenti poſſe defendi ſaltem in foro conſcientiæ taciturnitatem ex ignorantia probabili excuſare à ſubreptione. Et in *1. editione, eo lib. 1. tit. De reſcript. conſil. 1. n. 6.* ait taciturnitatem ex ignorantia conſurgentem non videri nocere per *c. Gratia de reſcript. in 6.* Sed id non eſt vniuerſaliter verum, ſed quando ignorantia non eſt cauſa totius reſcripti, vt ſtatim dicemus, & ad *c. Gratia* reſpondebimus, n. ſeq.

Contra hanc tamen doctrinam fortiſſimè vrget textus, 60
c. Gratia de reſcr. in 6. vbi impetrans beneficium a Papa tacito alio quod ſibi abſenti ac ignoranti ordinarius contulerat, poteſt vtrumque retinere, ſi ſint compatibilia, ſi autem incompatibilia, poteſt eligere. Et redditur ratio his verbis: *Cum tempore impetrationis neſcires.* At ſubreptio commiſſa eſt tacito beneficio, quod erat exprimendum, *c. Si motu proprio, de præ. in 6.* Ergo ſubreptio per ignorantiam commiſſa minime nocet. Diuerſimode reſpondent DD. Quidam aiunt diſpoſitionem huius textus eſſe ſpecialem in eo caſu, & ideo ad alium, non eſſe trahendum, iuxta *l. Ius ſingulare ff. de leg.* Sic Io. An. *eo. c. Gratia. n.*... Alij impugnata hac expoſitione reſpondent, diſpoſitionem illius textus poſſe trahi ad alios caſus concurrentibus quatuor conditionibus, 1. eſt, vt adſit tam iuſta ignorantia, qualis eſt quæ ab abſentia contingit. 2. ne præiudicetur iuri iam alteri quæſito. 3. vt qualitas tacita per ignorantiam ſit talis, vt ſi fuiſſet expreſſa. Princeps ſimiliter conceſſiſſet, quamuis non ita facilè. Vltima, vt gratia ſic conceſſa non trahatur ad cauſam penitus extraneam. Sic Abb. *c. Super literis, n. 5. de reſcr.* & *ibi* Fel. *n. 6.* Men. *de arbitr. lib. 2. cent. 3. caſ. 201: à n. 52. vſque ad 55.* Alij explicant, vt deciſio eius textus ideo procedat, quia ſubreptio in eo caſu procedit à iuſta & multum tolerabili ignorantia: & poterat reduci ea diſpoſitio ad terminos iuris communis, id eſt, attento iure communi idemmet diſpoſitum erat, quod gratia concedit. Secus ſi ad eos terminos reduci non poſſet. Sic Ant. *d. c. Super liter n. 27.* Rebuff. *c. Nulla, or. 2. ſtatim in pr. concl. 5. de conc. præb. & in concordatis*: vbi de forma mandati Apoſtolici, *paulò ante clauſulam, motu proprio, verſ. ...imita tamen.* Sed hanc ſolutionem impugnat Abb. *prox. alleg.* Quia in terminis illius *c. gratia*, conceſſio non reducitur ad iuris communis terminos, ſed eſt vltra ſeu contra ius commune, quia attento iure communi impetrans ſecundum curatum, tacito primo curato, quod obtinebat, amittit primum, nec ſibi datur optio, *c. De multa, de præb. idem Si plures, eo. t.* Sed expoſitio illa Antonij eſt optima, & benè defenditur à Beroio *eod. c. Super literis, in 1. lect. n. 41.* vt intelligatur quando gratia poterat reduci ad terminos iuris communis non ſimpliciter, ſed ad terminos iuris communis antiquioris, & tunc ſubreptio ex ignorantia tolerabili non vitiat, quod hîc contingit, nam attento iure antiquiori, *c. Referente, de præb.* ſi impetrans 2. beneficium incompatibile tacebat, 1. id non vacabat, ſed dabatur ei electio, quod poſtea immutatum eſt per *c. De multa, de præb.* decidens eo ipſo vacare primum. Atque huius deciſionis ea eſt ratio, quia res facilè ob iuſtam cauſam ad ius primæuum reduci poteſt, *l. Si vnus §. Pactus, verſ. quoties, ff. de pact.* Item, quia non dicitur in totum falſum quod primordiis veritatis innatur, *l. Cum filius §. Hæres meus, ff. de leg. 2.* Poteſt etiam alia expoſitio tradi, ideo ignorantia in eo caſu, *c. Gratia*, iuuat, vt literæ ad beneficia non ſint ſubreptitiæ, quia impetrans non habet ius in re in priori beneficio, vtpote quod ſibi abſenti ac ignoranti collatum erat, *Si tibi abſenti, de præb. in 6.* ſed tantùm ius ad rem. Et ideo ſubreptio ex tam iuſta ignorantia non vitiat, quia vt vitiet, debet eſſe taciturnitas beneficij quantumuis modici iam poſſeſſi, licèt ex ignorantia taceatur. Et ita procedit *c. Si motu proprio de præb. in 6.* Sic Beroius *eo c. Super literis in 1. lect. n. 42.* Rebuff. *in concord.* vbi de forma mandati Apoſt. *paulò ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Vel poteſt dici.* Et hæ duæ vltimæ expoſitiones præ cæteris placent.

Quartò ſupponendum eſt, quando ſubreptio per ignorantiam ſiue ſimplicitatem admiſſa, ſiue tacendo veritatẽ 61
ſiue explicando falſitatem, non fuit cauſa finalis totius reſcripti, ſed partis illius, quia explicita veritate non concederetur ea reſcripti pars, aut reliqua concederentur, vtique non vitiari totum reſcriptum, ſed tam ſolùm partem, in qua eſt ſubreptio. Verbi gratia, impetrauit quis reſcriptum contra debitorem ſuum, aſſerens ex ignorantia de conſuetudine patriæ cauſas tractari ſimpliciter & de plano, cùm tamen id falſum eſſet. Quare Pontifex

commiſit

Super literis, intelligi etiamſi reſcriptum contineat plura ſeparata: quippe omnia vitiabuntur per ſubreptionem doloſam in altero commiſſam. Sic docent Abbas ibi, *n.2.* Barbatius *n.25.* Beroius *1.lectura n.7. & 8.*

71 At verius eſt, non intelligi quando partes eiuſdem reſcripti ſunt omnino ſeparatæ, ſed ſolùm quādo altera gratiæ pars connexionem habet cum altera: quia eandē cauſam eundémque finem reſpiciunt: tunc enim ſolùm ſubreptio doloſa in vnā parte vitiabit aliam. Prob. quia hæc irritatio eſt in pœnam doli & malitiæ, (vt expreſsè dicitur *eod.c.Super literis.*) Ergo non eſt extendenda vltra caſum in eo textu expreſſum. Qui eſt, quando impetratur vnum reſcriptum diuerſa continens, quorum vnum connexionem habet cum altero: quia pertinet ad eandem cauſam decidendam. Et conſtat ex exemplo quod ſubiunximus *n.61.* ex mente Doctorum. Item quia cùm diuerſæ gratiæ abſque vlla connexione in eodem reſcripto conceduntur, ſunt virtute duo reſcripta, ac omnino per accidens & materialiter vnum. Nil ergo confert ſubreptio circa vnam gratiam, ad alterius irritationem. Item quia *c. Si eo tempore, de reſcript. in 6.* cuius deciſionem retuli *n.61.* hanc partem probare videtur, ibi enim ſunt diuerſæ gratiæ, & omnino ſeparatæ, & ad diuerſos effectus, nimirum altera ad beneficium ſimplex, altera ad curatum, & ideo ſubreptio circa vnam minimè vitiat alteram. Nec iure probatur, ſed ad libitum dicitur intelligi eum textum, quando ſubreptio fuit per ignorantiam. Vt eum volunt intelligi DD. aliqui, quos n.61. allegaui. Et ideo hanc ſuſtinent ſent. ita intelligens *id c. Si eo tempore,* Dec. *d.c. Super literis, in noua edit. notab. 1. n.7. & 18.*

72 Hinc deducitur, ſi in eodem reſcripto impetret quis diſpenſationem voti caſtitatis, ac peregrinationis Hieroſolymitanæ, allegata ſcienter falſa cauſa circa alterum votum, vera autem circa alterum, non vitiari diſpenſationem circa vtrumque, ſed circa illud in quo cauſa falſa fuit: quia ſunt diſpenſationes omnino ſeparatæ. Secus ſi duplicis impedimenti ad nuptias diſpenſatio in eodem reſcripto obtineretur, vt voti caſtitatis & conſanguinitatis, nam ſubreptio doloſa in altero vitiabit totam diſpenſationem. Quippe cum ſit reſcriptum ad eandem cauſam, eundémq; finem reſpiciens, quoad vtramq; partem cenſebitur prorſus vnum. Sic enim ponderauit Dec. *n. præced. allegatus* ad diiudicandum, an vnum ſit reſcriptum, vel potius duæ partes ſeparatæ. An hoc autem ſit ipſo iure, & in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam? dicemus n.76. & 78.

73 Circa 2. difficultatem n.60. propoſitam quidam ſentiunt taciturnitatem veri, vel falſi expreſſionem doloſam circa cauſam impulſiuam vnius partis reſcripti, vitiare totum: & ita intelligunt textum *d.c. Super literis, de reſcr.* Et prob. nam loquens textus de falſitatem exprimente, vel ſupprimente veritatem per fraudem, indiſtinctè decidit nullum ex eis literis poſſe illud commodum aſſequi. At poſtea agens de eo qui per ignorantiam diſtinguit, an talis ſit cauſa circa quam fuit ſubreptio, vt ea non tacita, ſed verè expreſſa adhuc literæ concederentur, & nunc dicit valere quoad eam partem, quæ concedenda foret: ſecus ſi talis ſit cauſa, vt illa verè expreſſa nullatenus literæ concederentur. Ergo in priori parte indiſtinctè intelligitur textus, ſiue cauſa ſit finalis, ſine qua non, ſiue ſolum impulſiua. Aliàs nullum eſſet diſcrimen inter vtrumque caſum. Et pro hac ſent. apertè ſunt Gloſſa *eod.c. Super literis, verb. Nullatenus* & ibi Innoc. *ſtatim in pr.* Io. Andr. *n.22.* Imola *n.5.* Barbatius *n.24.* Dec. *c. Sedes, in noua edit. n.24. notab.4. de reſcr.* dicunt enim corruere reſcriptum, quando eſt dolus ſiue alias Pontifex eſſet conceſſurus literas, ſiue non. Quia hæc diſtinctio (inquiunt) adhibetur in textu, quādo literæ per ignorantiam impetratæ ſunt. Eiuſdem ſent. videtur apertè Bellamera *deciſ. 4. n.1.* vbi ait ex duplici capite reddi poſſe reſcriptum ſubreptitium ex falſi expreſſione: altero, quia induxiſſet ad concedendum: altero vero, qui per fraudem. Sentit ergo apertè, quando fraus intercedit, non ſpectandum eſſe an falſi expreſſio induxerit Principem ad concedendum. Eiuſdem videtur expreſsè Sylu. *verſ. Reſcriptum q.6. & 7. init.* vbi abſolutè docet gratias & priuilegia vitiari tacita veritate, vel allegata falſitate ſcienter: & ſtatim loquens quando ignoranter, dicit tunc vitiari, quando Princeps cognita veritate non conceſſiſſet. Eandem tenet in propriis terminis Corduba *ſum. q.45. opin.1. punct.1. immediatè ante 3. rationē,* vbi loquens de matrimonij diſpenſatione ait diſpenſationem non valere, quamuis cauſa ſcienter falsò narrata, vel vera ſcienter tacita, ſit minus principalis, & ſine qua Pontifex verè prorſus diſpenſaret: per *d.c. Super literis.* Cuius ſent. refert Gutier. *q. can. lib.2. c.15. n.134.* & dicit eſſe veriſſimum.

74 Sed re attentius conſiderata exiſtimo iuxta diuerſas ſententias diuerſimodè loquendum. Quia retenta opinione citata n.10. & 13. dicenti taciturnitatem cauſæ impulſiuæ, eiúſve falſam expreſſionem veritate gratiam, dicendū eſt vitiari totum reſcriptum ex ſubreptione circa cauſam impulſiuam partis illius. At retenta noſtra ſent. citata n.17. & n.32. dicenti ſolam ſubreptionem circa causā finalem, ſine qua literæ non concederentur, illas vitiare, ſentiendū eſt quantumuis malitia & dolus adſit in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate ſolius cauſæ impulſiuæ, totius vel partis reſcripti, nil ipſius vitiari. Atque ita intelligitur *d.c. Super literis.* Itaque ſolùm diſpenſationes & cætera reſcripta ſubreptitia cenſentur, quando ſiue ignoranter, ſiue dolo, eſt taciturnitas veri, ſiue expreſſio falſi in cauſa finali, qua ſublata Pontifex non concederet literas, aut ſi concederet, non tamen eodem modo, ſed moderamina quædam adhibendo. Et tunc ſi ea ſubreptio tacendo verum ſiue exprimendo falſum contingat in cauſa finali totius reſcripti, & ita totum reſcriptum afficit, vitiabit totum, (vt probaui n.56.) ſiue per fraudem, ſiue per ignorantiam contingat. Si autem accidat circa ſolam reſcripti partem, tunc diſtinguendum eſt, ſi per ignorantiam, ſola pars reſcripti, quæ ea ſubreptione afficitur, vitiabitur: ſi autem per malitiam, vitiabitur totum (quod intellige iuxta dicta n.41. quando allegantur plures cauſæ, nam quando vna ſola allegatur, nil refert an ſit finalis, an impulſiua, vt ibi explicui.) Quare differentia, quam textus *d. c. Super literis,* cōſtituit, quia innititur contraria ſent. vbi abſolutè & indiſtinctè loquitur textus, quando adfuit dolus, at quando ignoranter, cum diſtinctione an literæ concederentur, necne: eò ſolùm pertinet, vt quando adeſt fraus circa partis reſcripti cauſam finalem, vitietur indiſtinctè & omninò reſcriptum, tam quoad partem inutilem, id eſt, quæ ſecluſa ea ſubreptione non concederetur; quam quoad alterā vtilem, id eſt, aliàs concedendam. At quando fuit ex ignorantia, pars ſola inutilis vitiatur. Itaque in priori parte, nimirum, quando fraus interuenit, iure optimo non diſtinxit textus, an ea fraude ſecluſa pars literarum eſſet concedenda, qui ea contingente circa ſolam reſcripti partem, vbi eſt in cauſa finali, corruit totum, quamuis altera reſcripti pars ſubreptione ceſſante foret concedenda. At in poſteriori parte vbi ſermo eſt de ſubreptione ignoranter admiſſa circa cauſam finalem, opus fuit diſtinctione, an ſubreptio ſit circa cauſam finalem totius reſcripti, vel ſolius partis: quia ſi ſit in cauſa finalis totius, corruet totum ſi ſolius partis, illa ſola corruet. Et ita totus ille text. *d.c. Super literis,* de ſubreptione veritatis ſuppreſſæ, vel falſitatis expreſſæ loquens, agit de ſola cauſa finali, ſine quā litteræ non concederentur, vel tota, vel pars illarum. Ducor, quod totus ille textus agat de taciturnitate veritatis, vel expreſſione falſitatis cauſæ conducentis ad valorem reſcripti. Cum de hac ſubreptione loquantur; eam ponderans ad valorem vel nullitatem reſcripti. At cauſa impulſiua non eſt huiuſmodi, ſed ſola cauſa finalis, iuxta veriorem ſententiam. De ſola ergo ſubreptione circa cauſam finalem agit. 2. Quia textus, quoad hoc æquiparat prorſus malitiā, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate. At tacens veritatem, quam explicare non tenetur qualis eſt iuxta veriorem ſent. circa cauſam impulſiuam, nequit iure optimo fraude vel malitia notari. Hæc enim culpam

& ſanè non leuem implicant:cùm tamen nulla ſit in eorum taciturnitate,quæ quis explicare non tenetur.Et confirm.quia licèt in mendacij expreſſione delictum ſit, at ſi non contingat circa cauſam conducentem ad reſcripti valorem non afficietur id delictum malitia ſpeciali mendacij ratione reſcripti,in quo contingit.Sicut mentiens in confeſſionis Sacramento circa rem non neceſſariò detegendam in eo, reus eſt mendacij ſimplicis,at non mendacij ad confeſſionem attinentis. Sicut ergo hoc mendacium non vitiat confeſſionem:ita neque illud debet vitiare reſcriptum.Et ideo huius ſent.eſt Beroius *d.c.Super literis, in 2. lectura, n.53.*

75 Vltimum dubium eſt.An hæc pœna irritationis totius reſcripti ob ſubreptionem doloſam in parte illius inducatur ipſo iure:atque ita literæ iuſtitiæ ſic ſubreptiæ, quas aliàs non ipſo iure ob ſubreptionem irritari diximus n.3. ſint dicendæ ipſo iure nullæ,quando ſubreptio fuit doloſa?Pars affirmans ſuaderi videtur,quia *c.Sedes, in fin.de reſcript.& l. Et ſi legibus. C.ſi contra ius*,dicitur hunc mendacem impetratorem debere penitus carere impetratis. At dictio,Penitus,importat ipſo iure,*c.fin. cum ibi adnotatis, de pœnis*.Et docent aliis citatis Dec. *c.Cæterũ,in noua edit. n.16.de reſcr.*Tiraq.*l.Si vnquam, verb. Reuertatur,n.105. verſ.26.C.de reuocand.don.*Secundò,quia *c.Super literis,de reſcript.* dicitur nullum ex illis literis commodum conſequendum.At dictio,Nullus, ob negationem vniuerſalem in ea incluſam denotat ipſo iure.Vt docent Gloſſ.*c.Innotuit, verb. Nullam, de elect.* & multis aliis citatis Tiraq.*d. verb.Reuertatur,n.245.verſ.76.fallit.* Et confirm. quia ſi literæ valerent ipſo iure , magnum commodum conſequeretur impetrans,contra *d.c.Super literis*,deciſionem.

76 At dicendum eſt , non vitiari literas iuſtitiæ ipſo iure, ſiue quoad partem ſubreptitiam,ſiue quoad non ſubreptitiam,ſed ope exceptionis vtramq; partem irritandam eſſe ratione illius doloſæ ſubreptionis.Ducor,quia *eod.c.Super literis, de reſcript.* aſſeritur iudicem datum in litteris his doloſis non poſſe cognoſcere de cauſa ſibi commiſſa poſtquam ſibi facta fuerit fides de impetrantis dolo.Ergo ante fidem ſibi factam poteſt cognoſcere , ac proinde proceſſus antea factus erit validus.2. Quia textus *eo. c.Super literis*,ait in pœnam doli id reſcriptum vitiari:cùm tamen regulariter non vitiet ipſo iure ſubreptio literas iuſtitiæ, (vt n.3.diximus.) At pœna non incurritur ipſo iure , niſi quando id expreſsè in iure ſtatutum reperitur.Vt notatur *reg.In pœnis,de reg.iur.in 6.* Quod in hoc caſu non reperitur expreſſum.Nam verba illa,Nullum commodum conſequatur,& Penitus careat impetratis, tantum volunt , vt nulla pars illius reſcripti doloſi valeat , ſed omnes partes penitus valore deſtituentur. Quare fateor dictiones has Penitus,& Nullus,importare ipſo iure, quando non eſſet aliud in textu, cui applicarentur. At ſic poſſunt applicari ad totalem reſcripti annullationem, tam , ſcilicet, quoad partem ſubreptitiam, quàm non ſubreptitiam. Ad quod confert doctrina Tiraq.*l.Si vnquam,verb. Reuertatur*,vbi cum *n.105*.retuliſſet multos dicentes dictionem.Penitus, importare ipſo iure:ſtatim,*n.108.verſ.Contrarium tamen*, refert multos alios dicentes non importare ipſo iure : & ipſe ſubdit hoc eſſe verum , quando ſubiecta materia ſuadet non importare ipſo iure.Quod hic contingit,ne inducatur correctio textum, quos n.3. retulimus ad probandũ literas iuſtitiæ non annullari ipſo iure per ſubreptionem. Vnde dum text.*d.c.Super literis*,ait mendacem nullum ex literis commodum conſequutum:& text.n. præc.allegati hunc penitus impetratis carere debere, intelliguntur non illico , ſed poſtquam dolus oppoſitus fuerit , ac legitime probatus.Et ideò hanc partem tuentur Gl.*d.c.Super literis ver.Nullatenus*,& ibi latè Beroius *in 1.lectura,n.25.& 16.*

77 Sed maior difficultas eſt , an diſpenſationes & cæteræ gratiæ vitientur quoad vtramq;partem ipſo iure,& in foro conſcientiæ ſint omnino irrita,quando ſubreptio doloſa fuit circa alterius ſolam partis cauſam finalem. v.g. impetrauit quis diſpenſationem in voto caſtitatis & conſanguinitate ad ducendam conſanguineam, allegato vero incontinentiæ periculo,quod legitimam diſpenſandi in voto cauſam præbet:& falſa fœminæ paupertate ſciẽter,quæ eſt cauſa diſpenſandi in conſanguinitate.Quo diſpenſatio in totum vitiatur,iuxta deciſionem *d.c. Super literis* , (vt diximus n.72.)dubitatur ergo an ipſo iure,& in foro cõſcientiæ ſit irrita,quoad partem eam,in qua non fuit ſubreptitia,ſcilicet,quoad votum caſtitatis.Nam de parte ſubreptitia nullus dubitat.Et videtur nulla ipſo iure,& in foro conſcientiæ, nulla ſent. iudicis expectata. Quia literæ gratiæ ſubreptitiæ ſunt ipſo iure in vtroque foro irritæ, (vt n.3.probaui.)At iuxta *d.c.Super literis* , ſubreptio doloſa in vna parte diſpenſationis , reddit totam ſubreptitiam. (Sicut enim dixi n.54. ille textus loquens in literis iuſtitiæ , procedit à fortiori in literis gratiæ.) Tota ergo erit in vtroq; foro ipſo iure irrita. Et confirm.quia literas iuſtitiæ non ipſo iure irritari in eo textu , inde contingit, quod huiuſmodi literæ non reddantur per ſubreptionem ipſo iure nullæ.Ac proinde cum textus non exprimat pœnam nullitatis induci ipſo iure,inducetur vtique iuxta earum naturam,quæ eſt, vt ope exceptionis irritari poſſint. At literæ diſpenſationis & gratiæ ſunt ipſo iure nullæ, quando ſubreptitiæ ſunt. Ergo eo ipſo quòd textus decidit vtramque partem fore ſubreptitiam , decidit conſequenter vtramque partem fore nullam ipſo iure,& in foro conſcientiæ. Tandem , quia ſi dicas hanc irritationem eſſe delicti pœnam:(vt expreſsè dicitur *eo.c.Super literis.*) ac proinde ſententiam iudicis ad eam incurrendam deſiderari.Obſtat,quod hæc non ſit pœna priuans impetrantem re ſibi iam acquiſita. Quod propria pœnæ ratio petit,& ideo ſententia iudicis indiget.Sed ſolo lucro acquirendo priuatur impetrans,idque vel voluntate concedentis,qui eam eſſe explicuit *d.c.Super literis*, vt dolos impetrans nullum ex iis literis commodum conſequatur. At pœnæ huius generis nulla ſententia indigent. Vt conſtat in pœna à teſtatore legatis adiecta.

At verius exiſtimo,non irritari ipſo iure & in foro conſcientiæ eam partem diſpenſationis,quæ vitio caruit, ſed 78
opus eſſe iudicis declaratione.Ducor,quod text.*d.c.Super literis* , non decidat ratione ſubreptionis doloſæ in altera gratiæ parte : reddi quoque alteram ſubreptitiam : vt vel ſic per neceſſariam conſequentiam deducatur , alteram partem fore ipſo iure in vtroq; foro irritam. Sed tantùm decidit debere impetrantem carere alterius partis commodo, quæ aliàs vtilis erat : & non quomodocumq; decidit decere eo commodo carere,ſed in doli pœnam.Ergo non eſt cur ea irritatio ſequatur naturam literarum gratiæ ſubreptitiarum,ſed debet ſequi naturam pœnæ,quæ eſt, vt non incurratur ipſo iure,ſed poſt iudicis ſententiam , vbi contrarium non inuenitur expreſsè deciſum in iure. Et confir.quia hoc ius eſt pœnale, & correctorium iuris cõmunis, iuxta quod vtile per inutile non vitiatur , quando commodè ſeparari poſſunt,*reg.Vtile,de reg.iuris in 6.*Ergo potius eſt valde reſtringendum , ne ea pœna & correctio cenſeatur inducta ipſo iure. Secundò , quia hæc irritatio non eſt omnino rei nondum acquiſitæ. Cùm ius habeat impetrans, vt vtilis pars diſpenſationis non vitietur per inutilem:idque in iure ipſo Põtificio fundetur.Cùm ergo in pœnam hoc iure priuetur, deſiderabitur aliqua iudicis ſententia.Tandem,quia ſi textus *d.c.Super literis*,non irritat ipſo iure literas iuſtitiæ ſic obtentas,(vt diximus n.76.) de quibus expreſsè loquitur. Cur dicendum erit literas gratiæ irritari ipſo iure,cum de illis non loquatur is textus,ſed per quandam conſequentiam & extenſionem Doctorum trahatur ad eas,(vt diximus n.54.)Nec obſtat dicere naturam literarum gratiæ ſubreptitiarum , quæ ipſo iure ſunt nullæ,id petere.Id enim fatetur,ſi textus decideret alteram partem eodem ſubreptionis vitio affici , ex ſubreptione doloſa commiſſa in altera.At cum id non decidat,ſed ſolùm ex ea parte vtili nullum commodum cõſequendum in doli pœnam, non rigidius hæc pœna accipienda erit in literis gratiæ ; quàm in literis iuſtitiæ:quas

non

non irritat ipſo iure. Et ex his conſtat ſolutio ad argum. contraria n. præced. adducta.

79 Tandē quia ſatis lōga & difficilis eſt diſputatio: placuit eā ſummatim complecti. 1. Dico, tunc tamen eſſe ſubreptitia quæcunq; reſcripta gratiæ, vel iuſtitiæ, ex taciturnitate veri, quādo tacetur veritas, quā iura expreſſis verbis declarari iubēt: vel eſt talis, quæ intrinſecè attinet ad diſpenſationem, eſtque cauſa finalis illius: quia ea veritate expreſſa, aut omnino denegaretur diſpenſatio, aut cum aliquo moderamine concederetur. 2. Dico, tunc ſimiliter vitiari ex falſi expreſſione, quādo contingit circa cauſam finalem, ita vt ea falſitate non expreſſa, denegarentur literæ: aut iis eſſet moderamen adhibitum. Quod intelligendum eſt, quando plures cauſæ narrantur, & finalis eſt vera. Nam ſi vna ſola cauſa narretur, & ea falſa ſit, qualiſcūque ſit illa, non valebit reſcriptum. 3. Dico, ſi ex literæ motu proprio concedantur, valere non obſtanti ſubreptione veritatis tacitæ. Secus ſi eſſet ſubreptio falſitatis narratæ. Vltimò dico, quando falſi expreſſio aut veri taciturnitas contingit circa ſolam cauſam impulſiuam, licèt dolo contingat, in neutro foro vitiari literas. Si autem ſit circa cauſam finalem, ſic diſtinguendum eſt, ſi eſt cauſa totius reſcripti, totum vitiabitur, ſiue dolo ſiue ignoranter contingat. Si ſolius partis eſt cauſa, & altera pars eſt omnino ſeparata, illa ſola pars vitiabitur, in qua eſt ſubreptio etiam doloſa. Si autem partes coniunctionem quādam habeant, ſeparabilem tamen quoad valorem, tunc ſi ignoranter, id eſt non per fraudem & malitiam, ſubreptio admiſſa ſit, valebit in vtroque foro reſcriptum, quoad ſolam partem in qua non fuit ſubreptio. Si verò per fraudē & malitiam, ea quoque pars vitiabitur & corruet, in qua non fuit ſubreptio? non tamen ipſo iure, & in foro conſcientiæ, ante iudicis ſententiam, ſed poſt illam.

DISPVTATIO XXII.

An duplici ad eandem rem diſpenſatione impetrata, poſterior ſubreptitia cenſeatur, niſi prioris mentionem faciat?

SVMMARIVM.

An quando non additur diſpenſatio, ſed eſt executio prioris, ſit opus mentione prioris? n. 1.
Quid, quando poſterior diſpenſatio additur priori? Refertur opinio affirmans, num. 2.
Proponuntur probantia non opus eſſe mentionem prioris facere. n. 3.
Sola diſpenſationis natura attenta non eſt ea mentio neceſſaria, ſed in quantum colligitur velle Principem, vt ea mentio fiat, num 4.
Non eſt neceſſaria mentio, quando non eſt aliqua contrarietas inter vtramque, num 5.
Quid ſi prior cum moderatione fuit cōceſſa, & poſterior abſque illa? 6.
Quid, ſi vtraque ab inferiori conceſſa ſit? num. 7.
Quid, ſi in poſteriori eſt clauſula, motu proprio, & ex certa ſcientia? 8.
Quid, ſi vtraque diſpenſatio ab eodem ministro petita ſit? num. 9.
Quid ſi concedens poſteriorem abſque limitatione, norit ex ſtylo Curiæ ſolere apponi limitationem, n 10.
Quid, ſi quis impetret diſpenſationē voti caſtitatis cum limitationibus ex ſtylo Curiæ apponi ſolitis, & poſtea aliā abſolutā, tacita priori? 11.
Quid ſi poſterior ex noua cauſa ſufficienti impetretur? n. 12.
Quid ſi impetrans diſpenſationem ad nubendum conſanguineo, eò non nubens, vel facta iam vidua impetret aliam ad nubendum alij conſanguineo, non facta prioris mentione? n 13.
Quid, ſi petita diſpenſatio denegetur, & tacita denegatione impetretur? num 14.
Quid, ſi orto dubio aut ſcrupulo circa valorē prioris diſpenſationis limitatæ, impetretur alia amplior, tacita priori an neutra valeat? 15.
Quid, ſi poſterior ſit limitatior, an fas ſit depoſito prioris dubio illa vti? 16.
Quid, ſi poſterior non impetrata ſit ad confirmandam priorem, ſed ad illam quæ limitatior erat augendam, an vtraque tacita priori corruat: Refertur quædam ſententia. n. 17.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 18.
An impetrans diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, & nolens ducere, obtinuit diſpenſationē ad ducendā aliam poſita hac poſteriori non ducta, vel iā viduus effectus, vti priori diſpenſatione, 19.
An ſi impedimentum matrimonij ex eodem vel diuerſi generis crimine conſurgat, & impetrata ſit ſemel diſpenſatio, ſi poſterior ſubreptitia, non faciens prioris mentionem? n. 20.
An prioris diſpēſationis irritæ ſit neceſſaria mētio in poſteriori? n. 21.
Quid, ſi ab eodem vtraque impetretur, & prior ſit limitatior? n. 22.
An tunc poſterior in totū corruat, an quoad ſolū prioris exceſſum? n. 23.
Soluuntur argumenta, n 24.

IN hac diſp. non eſt mentis noſtræ tractare de reſcriptis iuſtitiæ, quādo ſcilicet, altera pars impetrat reſcriptum, non faciens mentionem prioris à ſe vel ab aduerſaria parte impetrati. Nec etiam an poſterius priuilegium non faciens mentionem prioris, illi deroget, quando prius eſt alteri conceſſum. Sed de his conſulendi ſunt DD. *c. 1. & c. Cæterum, de reſcript.* Sed de ſolis diſpēſationibus agimus, quando poſterior ſubreptitia cenſeatur, eò quòd prioris mentio facta nō ſit. De qua re minus breuiter & valde cōfusè tractant DD. & ideo difficilis eſt reſolutio. Conſtat autem inter omnes, quando diſpenſatio non additur diſpenſationi, ſed eſt exequutio diſpēſationis iam factæ, non eſſe opus prioris diſpenſationis mentione. Vt ſi cum homicida diſpenſatum ſit ad beneficium obtinendum, non tenetur dum poſtea beneficium impetrat, defectus illius aut diſpenſationis mentionem facere. Quod iam in illo diſpenſatum ſecum ſit, nec nunc diſpenſationem aliquam impetret, ſed priorem exequatur recipiēs beneficium. Sic contra aliquos quos tacito nomine ibi refert, tenet. Ioan. And. *c. 2. n. 1. de filiis presbyt. in 6.* & *ibi* Anch. *num. vn. not. 3.* Domi. *n. 7.* Frācus *n. 9.* Abb. *c. penult. n. 14. de reſcript.* Rebuffus *praxi benef. t. diſpenſationibus, in fin.* & *in cōcordatis, in forma mandati Apoſtolici, ſuper verb. Diſpenſationum.*

Difficultas autē eſt; quoties noua diſpenſatio priori additur, an vt poſterior valeat, ſit neceſſariò prioris eidem conceſſæ mentio facienda? Et quidem communiter DD. id affirmant. Ducūtur potiſſimū ex *c. 2. de filiis presbyt. in 6.* vbi deciditur ſubreptitiam fore diſpenſationem à Sede Apoſt. impetratā, vt illegitimus obtineat plura beneficia, ſi prius ad vnum diſpenſatū ſecum ſit, nec in poſteriori diſpenſatione mentionem illius defectus faciat. Et redditur ibi ratio, quod Pontificē prioris diſpenſationis conſcium, non conceſſurū poſteriorem, ſit veriſimile. Secundò, idem probant ex *c. penult. de præſcript.* vbi iudicatur ſubreptitiū priuilegiū recipiendi Sacramenta à quouis Antiſtite abſolutè conceſſum cuidam Abbati, non facta mentione alterius priuilegij prius eidem Abbati conceſſi non ita amplè, ſed cum moderatione hac, ſi proprius Antiſtes miniſtrare nollet. Tertiò, ex *l. 3. C. de Epiſcopali audiētiā,* ibi: *Remiſſionem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habeant.* Ex quo textu Gulielmus de Cuneo *ibi.* Bald. *n. 4.* Paulus *n. 9.* & innumeri alij, quos referūt & ſequuntur Tiraquell. *de pœnis temperad. cauſa 10. n. 4* Couar. *l. 1. variar. c. 20. n. 8.* Ant. Gomez *t. 3. var. c. 3. n. 60 ſi.* Nau. *l. 1. conſ. in vtraque edit. t. de cōſtit. conſ. 1. q. 19. n. 53. & in extrauag. de datis pro iuſtitia vel gratia, not ab 32. n. 48. ver. Nec obſtat reſol.* Iul. Clar. *l. 5. recept. in pract. crimin. §. fi. q. 59. n. 9.* Sarmiēto *l. 1. ſelect. c. q. n. 2.* Menoch *de arb. l. 2. centur. 3. caſu 203. n. 32.* Padilla *l. Trāſigere, n. 69. C. de tranſ.* Boſſius *pract. 1. De remediis ex ſola clementia Principis, n. 35.* Plaza *de delictis, c. 45. ad fin.* Mol. *l. 2. de primog. c. 4. n. 52. & l. 5. c. 3. n. 43.* Rojas *epit. ſucceſſ. c. 23. n. 21.* Gutier *q. can. l. 2. c. 15. n. 89.* Azebed. *l. 8. recep. t. 25. l. 2. n. 14.* Manuēl *1. t ſum. 2. edit. c. 238. n. 5.* inferūt remiſſionē homicidij caſſā fore tacito alio homicidio prius remiſſo eidē. Idque decidit *l. reg. 2. t. 15 l. 8. noua recop.* Ergo ſimiliter in 2. diſpēſatione ſuper eadē re impetrata, oportet primę mētionē facere, vt valida ſit. Atque ideo generaliter & indiſtinctè loquētes colligūt ex *d. c. 4. de fil. presb. in 6* in poſteriori diſpenſatione, vt ſubreptitia non ſit, neceſſariò mentionē faciendam eſſe prioris, *Gloſ.* ibi *poſt caſus poſitionē, notab. 1.* & *ibi* Io. Monach. *inst.* Dec. *conſ. 695. viſa don. n. 32. & 33. & cōſ. 541. n. 22. verſ. 4. cogitandū, vol. 3* Pariſ. *conſ. 74. n 56. & 57. vol. 4.* Iacob. de Puteo *deciſ. 247. n. 42. & 4 l. 1.* Reb *in cōcord. in forma mādati Apoſt. ſuper ver. Diſpēſationem, & praxi benef. t. De diſpēſatione ſuper defectu natalium n. 59. & 1. De diſpēſationibus n. 24.* addēs *n. 21.* non ſufficere, ſi in poſteriori diſpēſatione dicatur nō obſtante priori, niſi illius quoq; mētio fiat, Couar. *l. 1. var. c. 20. n. 8. fi.* Menoch. *de arb. l. 2. cēt. 3. caſu 201. n. 39. & caſ. 203. n. 33. & 34.* Vol. *l. 2. de primog. c. 4. n. 51.* Mier. *de maior. in 1. edit. 1. q. 7. n. v. col. 2.* Gutier. *q. can. l. 2. c. 15. n. 91.* Enriq. *l. 7. de indulg. c. 17. num. 5.* quamuis addat hoc eſſe in foro externo.

Atque in d.c.2.de filiis presb.in 6.petit vt ſaltem in eo caſu fiat mentio prioris diſpenſationis,tradunt Ioan. Andr.ibi n.2.Abb..c.penult.n.17.de præſcript.Nauar.lib.4.conſ.titul. De conſang.in 1.edit.conſ.5.fine in 1.conſ.8.n.6.Cou.4. decr. 2.p.c.8.§.7.n.5. verſ.5.Molina l. 4. de primog.c.3. n.43.

3 Pro parte autẽ aduerſa vt non ſit opus mentione prioris diſpenſationis, fortiter vrget. Quod c.de filiis presbyt. in 6.qui textus eſt potiſſimus , & capitalis contrariæ ſententiæ, eam non probet. Quia in eo non dicitur prioris diſpenſationis mentionem faciendam, ſed ſolùm prioris defectus,eo quòd in illo non ſit prius plenè diſpenſatum, ſed tantùm quoad vnum beneficium obtinendũ.Vt conſtat ex illis verbis textus.Diſpẽſationẽ aliam tacito de prædicto defectu poſtmodum obtinẽt.iunctis verbis præcedentibus, ibi, Si is cũ quo fuit per Sedem Apoſtolicã diſpenſatũ, vt non obſtante defectu natalium.At ideo Dominic. ibi.n.7. Francus n.2.notab.1.aiunt in 2.diſpenſatione addita primę non eſſe opus de prima mentionem facere, ſed de primo defectu.Et confir. quia eſto textus ille peteret prioris diſpenſatationis mentionem,loquitur in caſu ſpeciali,quãdo ſcil.cum illegitimo diſpenſatur ad duo beneficia,tacita priori ad vnicum diſpenſatio. Nam difficiliùs vtrumque ſimul,quem vtrumuis ſeorſum concederetur. Ita explicãt eum textum Molina l.4.de primog.c.3.n.43.& alter Mol. to.3.de iuſt.diſp.650. nu.4. Secundo quib. c.penult.e præſcript.cui etiam prior ſent. innititur , illam non probat. Quod is textus loquatur in caſu ſpeciali nempe,quando per poſterius priuilegiũ derogatur iuri proprij Epiſcopi, cuius eſt omnia ſacramenta ſuis ſubditis conferre. Quod ius partim ſeruabatur inuiolatum in priori priuilegio: vtpote quod ſolùm concedebat ab alio recipere, quando proprius miniſtrare nollet. At poſterius abſolutè concedebat ab alio recipere. Et ita in hoc caſu intelligunt eum textum (quamuis non limitent ad eum caſum,ſed alios ſuſtineant)Innoc.ibi.n.4.Ioan.And.n.14.Hoſt.n.7.Ant.n.20 Bald.n.10.Card.n.vn.verſ. In fine Gloſſæ ſic patet Anchar. n.8. Quare eum textum ad alias diſpenſationes iure tertij non derogantes trahere diſſonat rationi. Tandem quia vltima ratio prioris ſent.eam non probat. Quod hîc non agatur de alicuius criminis remiſſione, quæ odioſior eſt: ſed de diſpenſatione gratioſa in matrimonij impedimento, quod abſque culpa aliqua contrahitur.

4 I.tamen concluſio ſit,Si ſolam diſpenſationis naturam attendamus,non eſt ſubreptitia,quòd in poſteriori mentio non fiat prioris eidem perſonæ conceſſæ. Quare ſi ex hac taciturnitate poſterior ſit iudicãda ſubreptitia , id ex Principis voluntate deducendum eſt ; eo quòd credatur fore vt prioris memor poſteriorẽ denegaret.Prob.quia c. 2.de filiis presb.in 6.cui potiſſimum ſent.n.2.relata innititur,reddens rationem ſubreptionis huius, totam rem hãc in præſumptam voluntatem Principis denegaturi poſteriorẽ coniicit.Et vniuerſi DD.pro ea ſent.eo n. 2. allegati hanc rationem tradunt.2.quia cum neutra diſpenſatio ab altera pendeat, & vtraque à petenti concedere impetrata ſit,ſi vtriuſque natura præcisè conſideretur, natura alterius mẽtione indiget.3.quia ſecluſa hac præſumpta Principis voluntate , ſi vim textuum & rationes probantium perpendamus,ea non probatur, (vt n. præc. oſtendimus) Et fortè hoc eſt,quod voluit dicere Abb.c.penult. n.13.de præſcr. vbi ait , conceſſo alio priuilegio ſuper ſeparatis, vel ſuper eiſdem ,non eſſe neceſſe prioris diſpenſationis mentionem facere. Quia hoc(inquit)nulli cauetur. Solùm enim ob odioſam beneficiorum pluralitatem cautum hoc reperitur,c.Si motu proprio,de preb.in 6.& c.In noſtra, de reſcript. Et concl. hanc in propriis terminis docet Iacob. de Puteo,deciſ.246.n.2.& 4.l.1.vbi ait ſubreptionem in hoc caſu contingere, non ob diſpenſationis præcedentiam , ſed ob veriſimilem Principis voluntatem.

5 Hinc deducitur, vbi inter priorẽ & poſteriorẽ diſpenſationem nulla eſt diſſonantia,ſed ſunt ſuper rebus diuerſis non eſſe opus mentione prioris in poſteriori. Quod nulla ratio nullúſve textus ad id cogat. Quippe textus de hac re loquentes agunt de duabus diſpenſationibus,quãdo inter eas eſt diſſonantia quædam, ac contrarietas , vt n ſeq. videbimus.Neque eſt ſufficiens aliqua coniectura,vnde meritò colligatur cõtrariam fore voluntatem Principis conſcij prioris diſpenſationis. Atque ita docent Abb.c.penult. n.13.de præſc.Anch.conſ.131. fine. Et hac ratione Nau.l.5. conſ.in 1.edit.t.De priuil.conſil.12.n.2.& l.4.tit. De cõſãg. conſ.5.fine,in 2.eod.tit. De cõſang.cõſ.8.fine,& l.1.t.De reſc. conſ.6.n.2.Petr.de Ledeſ.ſum.ſacram.vbi de matr.c.27.poſt. 7.concl.dub.3.Vega 1.to ſum.c.88.caſu 3.Manuël 1.to ſum. 2.edit.c.238.n.4.docent ſubdiaconum cum quo diſpenſatum eſt in ordine,vt ducat vxorem, ſi velit poſtea cõſanguineam ducere,non teneri in poſteriori hac diſpenſatione mentionẽ prioris facere. Quare penitus non intelligo quod tradunt Rota in nouiſſim.t.3.l.2.deciſione 47.n.vn.& Mandoſius in ſignatura grat.tit.Diſpenſationis, in fine, vbi tunc prioris diſpenſationis in poſteriori mentionem faciendam eſſe docent,quando diſpenſationes eſſent diuerſæ, ſeu ad diuerſum finem tenderent, ſecus ſi ad eundem.

Secũdò deducitur,quãdo prior & poſterior diſpenſatio 6
ſunt circa eãdem rem, ac inter vtramque eſt diſſonantia, & partialis quædam contrarietas,quod prior cum moderatione quadam conceſſa ſit, poſterior autem abſolutè,& abſque illa,ſubreptitiam eſſe poſteriorẽ,niſi prioris mentio Principi fiat.Prob.quia hæc eſt vera & germana intelligẽtia,c.2.de fil.presb.in 6.vbi tradũt ibi Io.And.n.2.Abb. c.penult.n.17.de præſc.Pariſ.conſ.74. n.57. vol.4.ideo enim poſterior diſpenſatio cum illegitimo ad duo beneficia cenſetur irrita , eo quòd nõ fuit in ea facta mentio prioris diſpenſationis ad vnicũ beneficiũ. Quia poſterior diſpenſatio eſt amplior, ac prioris moderamẽ excedit.Vnde immeritò DD.n.3.allegati explicant eũ textũ,vt ſolius defectus ſit mentio facienda,cõtra cõmunẽ Doctorũ ſent.n.2. relatam.Præterea quia hic eſt verus & germanus intellectus c. penultimi de præſcr. Ideo enim in poſteriori priuilegio decernitur ibi mentionem faciendam prioris, quod prius cùm moderatione fuit conceſſum, poſterius autem abſolutè.Quod egregiè declarat ibi Innocent.n.4.reddens rationẽ eius textus , quia Princeps certior factus de priori conceſſione limitata non eam mutaſſet.Quam eandem rationem tradunt cæteri DD.ibi.Tandem,quia meritò ac iure optimo(prout conſtantiam ac Principis grauitatem decet præſumi poteſt fore,vt non facile,& abſque vrgenti ratione,paſſim inſtar leuiſſimi hominis ſententiam mutet,& quod ſemel cũ limitatione conceſſit ipſe , vel præceſſor,poſtmodum ea ſecluſa concedat.Sed vtique diceret ſufficere priorem diſpenſationem. Et in hoc caſu eſt vera ſent.n.2.relata. Et in propriis terminis ita ſuſtinet Abb.in c.penult.n. 17.dicens eum textum habere verum,etiam vbi non eſt tertij præiudicium , ſed poſterius priuilegium eſt abſque moderatione in priori adhibita. Idem docet Bellamera ibi,n.4. inde inferens cauendam iis, qui ſuper ætatis,aut natalium,aut aliorum defectibus , aut aliàs contra ius commune gratias moderatas ſeu priuilegia moderata impetrarunt , & poſtea ampliora , vt in poſteriori gratia prioris mentionem faciant , ne poſterior ſit ſubreptitia. Idem Imola ibi,num.6.inde inferens,vbi priuilegium partim ius commune continet , partim autem eſt contra ius, ſecundum ex toto iuri communi aduerſum non valere, niſi primi mẽtione facta. Et Rota in nouiſſim.tom.3.l.3.deciſio, 91.n.3. ait hoc procedere in quibuſcumque priuilegiis & conceſſionibus. Idem tenent loquentes de priuilegiis,Barth.Socin.cõſil.246.n.4.vol.2.Menoch.de arbitrar. l.2.centur.3.caſu 203.n.35.Gutier.l.2.q.canõ.c.15.n.92.Idẽ docent loquẽtes de legitimatione Barth.Socin.cõſil.65.n. 12.vol.3.Ruin.cõſil.81.n.13.& cõſil.99.fine,vol.3. Curtius ſenior conſil.73.n15.ad fi.& n.9.& 17.Tell.l.2.Taur.n.24. Matienzo l.5. recop.t. 8.l.10.gloſſ.1. n.14. Et facit Nau.l.4. cõſil.t.de conſang in 1.edit. conſil.5.fine,in 2.conſ.8.fine,nam dicens diſpenſationem in conſanguinitate non eſſe ſubreptitiam, nõ facta mentione prioris factæ in ordine ſacro, põderat ad id eas eſſe diſpenſationes diuerſas,& per vnam

non

non reddi alteram ampliorem: quaſi cenſens contrarium fore vbi amplior redderetur.

7 Et hoc non ſolùm eſt verum in diſpenſationibus Pontificis, de quibus agit textus *c.2.de filiis presb.in 6.* ſed etiã in diſpenſationibus ab inferioribus conceſſis. Vt benè docent *ibi Gloſſa verb.Sedem. & ibi* Domin. *n.7.* Franc.*n.5.* Quia ratio in eo textu expreſſa militat quoque in his. Simili ratione quamuis is textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, ex rationis identitate trahendus eſt vt intelligatur quoque de quouis impedim. accidentali. Vt bene Domin.*ibi,n.4.* Franc.*n.5.* aduertunt.

8 Imò hoc eſt verum, quamuis in diſpenſatione poſteriori amplius conceſſà ſit clauſula, motu proprio, & ex certa ſcientia: adhuc enim erit ſubreptitia non facta prioris ſtrictoris mentione. Quòd etſi motus proprius ſubreptionem tollat, non tamen defectum intentionis ſuppleat. (vt diximus diſp. præced. n.52.) At diſpenſatio hæc corruit ex præſumpto intentionis defectu. Vt dixi n.4. & 6. Sic Tello *l.12.Tauri n.42.*

9 Limitatur tamen ab aliquibus hoc, vt verum ſit quoties moderamen in priori diſpenſatione appoſitum eſt proprio motu illam concedentis, aut ad inſtantiam diuerſæ perſonæ ab illa cui conceſſa eſt, & tunc is cui conceſſa eſt, nouam ſibi diſpenſationem impetrat abſque illa moderatione, ac priori diſpenſatione tacita tunc enim hęc eſt ſubreptitia. Secus ſi ipſemet, qui cum moderatione petierat, nunc impetret abſque ea. Cùm enim hic poſſet abſque moderatione petere, nunc per puram petionem, ei renunciat. Et cum ea non proceſſerit ex proprio Principis motu non videtur fore vt moderatio prius adhibita eum retraheret à poſteriori abſoluta conceſſione. Sic tenet dicens fortè eſſe verum Fel.*c penult.n.2.de præſcript.* & idem affirmat Ruinus *conſ.161.n.35. vol.2.* Sed meritò *citatis* Ioan. And. & aliis hanc limitationem reprobant, dicentes abſtraſſe hos authores, Curtius ſenior *conſil.73.n 9. & 17.* Tello *l.12.Tauri. n.42.* Quia qualitercumque ſemel cum limitatione gratiam conceſſerit Princeps, non eſt credendũ eum ita facile prioris diſpenſationis tenorem mutaturum.

10 Secunda limitatur, niſi concedens poſteriorem gratiam abſque dicta moderatione noſſet prioris limitationem. Quia ſemper ſolet apponi, De curiæ ſtylo. Quod tunc nequeat contraria voluntas coniici, cui ſubreptio ex tali taciturnitate innititur. Sic Felin.*c.penult. n.2. de preſcr.*

11 Hinc fit, ſi quis voti caſtitatis diſpenſationem impetret cum limitationibus ſolitis apponi De ſtylo curiæ, nempe, ad vnicum matrim. & commutatione facta in menſtruas confeſſiones, ac alia pietatis opera, ſi poſtea tacita hac impetret aliam abſolutam, fore hanc poſteriorem validam. Quia cùm ea limitatio De ſtylo curiæ ſoleat apponi, non latet Pontificem. Et quamuis ſingularis diſpenſationis huic perſonæ conceſſæ immemor ſit, ac prædictæ moderationis in ea appoſitæ, cùm tamen ſoleat de ſtylo curiæ apponi, nec Pontifex apponat ſignum apertum eſt voluntatis concedentis abſolutè.

12 Tertiò limitatur, niſi ex noua cauſa, eaque ſufficienti, poſterior diſpenſatio peteretur. Quia cùm tunc noua ſufficienſque cauſa concurrat, nulla fraus Principi fit, tacita prioris diſpenſationis moderatione. Nec contraria eius voluntas iuſtè præſumi poteſt. Quod tenent etiam in fortioribus terminis, nempe, quando eſt præiudicium ſucceſſorum in maioratum, Molina *l.4.de primog. c.3.n.42.* *Gutier.q.can.l.2.c.15.n.95.* dicentes ſubreptitiam eſſe poſteriorem alienandi hypothecandíve bona maioratus licentiam, non facta prioris ad id conceſſæ mentione, niſi ex noua ſufficientique cauſa poſterior licentia impetretur. Quod idem aſſerit alter Molina *tom.3.de iuſt.diſp.650.n.4.* benè limitans, quando arbitrio prudentis ſpectatis circunſtantiis occurrentibus iudicatur fore, vt ex ea ſecunda cauſa Princeps concederet licentiam prioris memor. Secus ſi meritò timeretur eum denegaturum. Sic ergo in noſtro caſu, quando talis eſt cauſa de nouo ſuperueniens: vt iure optimo præſumatur Principem poſteriorem gratiam abſque moderatione conceſſurum, non obſtanti prioris moderationis ſcientia, valebit poſterior diſpenſatio abſoluta. Secus vbi id non præſumitur.

13 Hinc fit, ſi fœmina ex diſpenſatione Papæ conſanguineo nubat, & eo matrimonio ſoluto aliam diſpenſationem obtineat ad nubendum alij conſanguineo, tacita priori, validam fore hanc diſpenſationem: quia ſi manet idem dotis defectus, qui cauſam præbuit priori diſpenſationi, reputatur noua cauſa reſpectu poſterioris diſpenſationis. Item quia cum animus Pontificis ſit, in ſimili diſpenſatione conſulere paupertati fœminæ, credi nequit eius animũ à concedenda poſteriori retardandum, quod priorem conceſſiſſet. Imò idem credo, quamuis hæc poſterior a vtraque diſpenſatio eſſet petita ac conceſſa nulla allegata cauſa, ſed maiori compoſitione pecuniaria exacta ad vſus publicos. Et idem dico, licèt fœmina reſiliat nolens priori conſanguineo nubere, ac impetret poſteriorem diſpenſationem ad nubendum alij. Credo enim in vtroque caſu nõ eſſe neceſſariam prioris mentionem diſpenſationis: quod ſint ſuper diuerſis matrimoniis, & neutra habeat connexionem cum altera. Et ſic non eſt neceſſaria prædicta mentio. Iuxta tradita, n.5. Adde eſſe diſpenſationes ſuper diuerſis, nec priorem augeri per poſteriorem. Vt in ſimili ponderauit Nauarrus *in 6.fine allegatus.*

14 Tandem infertur, minus verum eſſe, quòd tradit Menochius *de arbitr.l.2.centur.3.caſu 203.n.6.* vbi ait impetrationem legitimationis ſubreptitiam fore, ſi ſemel ea petita, & à Principe denegata quando poſtea impetratur, non fiat mentio prioris denegationis. Nec DD. quos pro ſe refert, id aſſerunt, ſed tantùm faciendam eſſe mentionem prioris diſpenſationis cum moderatione conceſſæ, quando poſterior eſt abſolutè conceſſa. Nec aliquo iure aut ratione probatur in diſpenſatione prioris denegationis faciendam eſſe neceſſariò mentionem.

15 Difficultas tamen eſt, an vbi poſterior diſpenſatio ſubreptitia eſt, eò quòd prioris ſtrictioris non ſit mentio facta, neutra valeat deinceps, an ſola hæc poſterior? Videtur enim neutra valere. Non prior, quia per impetrationem poſterioris illi renunciatur. Non poſterior, quia eſt ſubreptitia. Sed dicendum eſt, dupliciter poſſe peti hanc poſteriorem diſpenſationem. 1. modo, ad prioris corroborationem, eò quòd ſcrupulus aut dubium de prioris valore vrgeret. 2. modo, ad priorem, quæ limitata erat, augendam. Et quidem quando primo eſt petita, conſtat inter DD. ſolam poſteriorem corruere, priori in ſuo valore perſeuerante: quod nec impetrantis nec concedentis intentio fuerit derogare iuri quæſito per priorem diſpenſationem: & tantùm abfuit vt impetrans intenderit priori renunciare, vt potiùs eam confirmare intenderit. Et ſic docent Innoc.*c.penult.n.5.de præſcript.* & *ibi* Hoſt *n.12.init.* Ioan. And. *n.16.* Baldus *n.13.* Bellamera, *n 6.*

16 Hinc deducitur quid dicendum ſit in hac quæſtione, quidam impetrauit diſpenſationem, & ob aliquos ſcrupulos ſibi obiectos impetrauit aliam, quæ conceſſa eſt ſibi cum aliquibus moderationibus: dubitatum eſt an poſtea certior factus de valore diſpenſationis priùs impetratæ, poſſit ea vti? Quidam iuriſperitus Romanus id negauit, Ductus eſt, quod per poſterioris gratiæ impetrationem viſus ſit nolle priori vti. Atque gratia ſemel repudiata non poteſt ampliùs acceptari. Sed ex dictis n.præc. conſtat integrum ei eſſe vti priori gratia: quod ei non viſus ſit renuntiare: vtpote, qui poſteriorem ad prioris confirmationẽ impetrauit. Et ſi noluit priori vti, non fuit ea voluntas abſoluta, ſed ex errore proceſſit, & ſuppoſito prioris vitio.

17 Quando autem poſterior diſpenſatio amplior non eſt impetrata ad prioris confirmationem, ſed ad illam augendam: quibuſdam placet neutram valere. Non poſteriorem, quia eſt tacita prior ſtrictius conceſſa. Non priorem, quia per poſterioris impetrationem illi tacitè renunciatum eſt. Quippe ſolus animus ad proprij iuris renunciationem ſufficit. Vt conſtat ex *c.penult.de præſcript.* vbi deciditur impetrantem priuilegium præſcriptioni aduerſum, videri renun

renunciare iuri præſcriptionis. Et addit textus hæc verba: *Præſertim cum coram nobis priuilegio ſit vſus.* Dictio enim, Præſertim, denotat idem eſſe in caſu contrario. Vt notatur *c. Auditis, de elect. & c. Quoniam frequenter, vt lite non conteſt.* Atque ita docent Innoc. *eo c. penult. n. 5.* Hoſt. *n. 11. fine,* Ioan. And. *n. 5.* Abb. *n. 18. 19. 20.* Bellamera *n. 5.*

18 Sed magis placet valere adhuc priorem diſpenſationem. Quia cum poſterior non valeat, minimè derogat priori. Nec animus impetrantis cenſetur eſſe renunciandi priori, niſi quatenus poſterior valida eſt. Vt probatur ex *l. Si iure 18. ff. de legat. 3.* ibi: *Sed vix id obtinere poteſt: fortaſsis ideo, quod ita demum à priori teſtamento recedere velit, ſi poſterius validum ſit.* Nec obſtat *c. penult. de præſcript.* quia ibi eſt ſermo de priuilegio valido præſcriptioni contrario. Et ideo hanc ſent. tuetur ibi Baldus *n. 22.*

19 Hinc deducitur, quid dicendum ſit quando quiſpiam diſpenſatione ducendæ conſanguineæ obtenta, noluit eam ducere: ſed obtinuit diſpenſationem ad ducendam aliam an obtenta hac poſteriori, liceat illi priori vti? Credo priorem diſpenſationem euanuiſſe per huius poſterioris, ſi valida fuit, impetrationem: licèt ea non ſit vſus ducendo poſteriorem conſanguineam. Quam licet per ſecundum matrimonium, ad quod non interfuit diſpenſatio, non videatur renunciari diſpenſationi, (vt dicemus *diſp. 32. n. 6.*) at ſecus credo per impetrationem poſterioris diſpenſationis. Quod conſtat ex dictis duplici n. præc. & DD. ibi allegatis. Præterea, quia cum diſpenſationes hæc ſimul ſtare nequeant, ſed repugnent quoad executionem, per impetrationem poſterioris, viſus eſt impetrans renunciare priori in manus Pontificis, à quo poſteriorem impetrauit, iuxta dicta duplici n. præced. Et ita amplius ea vti nequibit, ſed ſola poſteriori diſpenſatione. Quam non eſſe ſubreptitiam, eò quòd de priori mentionem non fecerit, diximus n. 13. Tandem, quia eſto animus impetrantis fuerit nolle renunciare priori diſpenſationi, at Pontifex noluit concedere duplicem diſpenſationem, vt vtraque ſtaret, & ad libitum poſſet vtrauis vti impetrans. Et ſi id peteretur, denegaret vtique tanquam rationi valde diſſonans.

20 II. Concluſio: Si impedimentum matrimonij ex crimine conſurgat, vt quòd in coniugis necem machinatum ſit, vel adulteratum fide matrimonij data, & ſemel eius impedimenti diſpenſationem quis obtinuerit, ſi diſſoluto eo matrim. in idem impedimentum inciderit, tenetur in diſpenſatione poſterioris impedimenti facere mentionem prioris diſpenſationis, ne hæc poſterior ſit ſubreptitia. Secus ſi ex diſtincto crimine impedimentum conſurgat. Vt quia alterum fuit machinationis, alterum adulterij cum fide. Prior pars probatur ex dictis n. 2. in 3. ratione, vbi ex multis probauimus iteratam eiuſdem criminis remiſſionem indigere mentione prioris, ne ſubreptitia ſit. Cùm ergo in hoc euentu ſit iterata criminis matrim. dirimentis remiſſio, auferendo pœnam illi iure ſtatutam, opus erit prioris diſpenſationis mentione. Poſterior pars probatur, quia quamuis vbi diuerſæ ſpeciei ſunt crimina, vt alterum furti, alterum homicidij, nonnulli cenſeant ſuperſedendum eſſe iudici, donec Principem conſulat, ſi in poſterioris remiſſione taceatur prioris remiſſio. Hi ſunt aliqui quos refert & ſequitur Menoch. *de arbitr. l. 2. cent. 3. caſu 203. n. 32.* Alij autem cenſeant poſterioris remiſſionem eſſe ſubreptitiam. Sic Auendagno *tract. de iniuria. n. 3.* Azebedo *l. 4. recop. t. 14. l. 5. n. 3.* At verius eſt non eſſe neceſſariam eam mentionem. Quòd *lex. 3. C. de Epiſc. audi.* dum decidit crimen ſemel remittendum, manifeſtè loquatur de eodem crimine repetito. Vt bene docent Nau. *l. 5. conſ. in vtraque edition. t. De conſtitut. conſ. 1. quæſt. 19. n. 53.* Couar. *l. 1. var. c. 20. n. 3.* Boſſius *practica, t. de remedijs ex ſola clementia Principis, n. 95.* Padilla *l. Transigere, n. 69. C. de transact.* Gutier. *r. can. l. 2. c. 15. n. 89.* Cùm igitur in hoc caſu diuerſa ſint crimina, in poſteriori diſpenſatione circa alterum, non erit neceſſariò mentio facienda diſpenſationis in altero conceſſæ. Imò quando eſſet eiuſdem criminis repetitio, ac prioris diſpenſationis vſus non extiterit, quia id matrimonium initum non eſt: credo in poſterioris criminis diſpenſatione non opus eſſe prioris mentione: quia cum prior ad effectum perfecta non ſit, perinde eſt ac ſi crimen eius remiſſum non foret.

Vltima concluſio. Quando prior diſpenſatio priusue priuilegium ſunt irrita, non eſt neceſſario illorum mentio in poſteriori. quia cum illa nullius valoris ſint, perinde videtur ac ſi impetrata non eſſent. Nec enim præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, *reg. Non præſtat, de reg. iur. in 6.* Quam extendi quoque ad priuilegia & gratias, docet ibi Gl. *verb. Non præſtat,* Belliam. *dec. 543. n. 5.* Atque ita de literis irritis loquentes, docent Gl. *c. Suggeſtum. verb. Poſterius, de iur. patr. & c. Cum noſtris, verb. De facto de conc. præb.* Et *c. Ex tenore, verb. Negotio, fi. de reſcr.* vbi Abb. *n. 6.* Felin. *n. 2.* Dec. *in noua ed. n. 19. & 1. Oblata, n. 11. notab. vlt. de appell.* Idem Felin. *c. 1. n. 13. de reſcript.* Domin. *c. Quoniam, col. 4. verſ. Super tertio d. 18.* Barbat. *conſ. 43. n. vlt. vol. 3.* Neu. *conſ. 36 n. 16.* Rebuff. *de conſt. regiis, t. 2. in præf. n. 95.* Maſcard. multos allegans *de probat. concl. 846. n. 20. & ſeq.* Flam. *de confident. ben. q. 46. n. 28.* Et ob eandem doctrinam non eſſe opus mentione clauſulæ irritæ alterius reſcripti, tradunt Iaſon *l. 2. n. 1. C. ſi contra ius,* Molina *l. 4. de primog. c. 3. n. 32.* Grat. *reg. 229. n. 12.* Alter Mot. *t. 3. de iuſt. diſp 656. n. 2.* Quamuis Goffr. quem refert ac ſequitur D. Anton. *1. p. t. 20. in reg Non præſtat,* ſentiat abſque ſufficienti fundamento eſſe neceſſario mentionem faciendam de priori reſcripto irrito. Et Corduba *ſum. q. 45. opin. 2. punct. 1. fine* agens de diſpenſatione quadam ſubreptitia ad matrim. obtenta, ait eam narrandam neceſſario Pontifici eſſe in poſteriori diſpenſatione. Sed hoc non eſt vniuerſaliter verum. Vt conſtabit ex dicendis n. ſeq. 21

Limitant aliqui hanc concluſionem, vt intelligatur quoties prius reſcriptum irritum fuit impetratum ab vno ex aduerſariis, & poſterius ab altero. Secus quando vtrumque ab eodem impetratum eſt. Tunc enim narrandum prius Sic Menoch. *de arbitr. l. 2. caſu 30. fine:* ac refert pro ſe *Dominicũ conſ. 142. n. 2. verſ. In contrarium oſtenditur,* vbi loquens de literis gratiæ id aſſerit. Sed ait Menoch. ex ipſius ratione colligi, idem dicendum eſſe de iuſtitiæ literis. Et rationem huius tradit Dominic. quia ſi legitimè impetrans priorem gratiam validam, tenetur de illa mentionem facere, à fortiori tenebitur iniquè impetrans priorem irritam. Ne melioris conditionis ſit iniquus, quàm legitimus impetrator. Contra textum, *c. Eum qui, de præb. in 6.* Ex qua ratione colligitur, qualiter limitatio hæc intelligenda ſit: nimirum, quando ſi prius reſcriptum validum foret, erat neceſſaria ipſius mentio in poſteriori: quia illud erat cum limitatione, hoc autem abſolutum. Et tunc veriſſimum cenſeo eſſe mentionem faciendam prioris gratiæ ſubreptitiæ, quamuis impetrans nullam in ſubreptione admiſerit culpam. Ne illa impetratio irrita maiori gaudeat priuilegio, quàm valida. Deinde, quia cum Pontifex quantum eſt ex parte ſua, voluerit priorem gratiam validè & limitatè concedere, non eſt credendum fore vt prioris memor mutet ſententiam, concedendo abſolutè poſteriorem. Quæ eſt ratio ob quam reſcripti validi limitati eſſe in poſteriori ampliori mentionem faciendam diximus n. 6. At quando vtraque diſpenſatio eſt cum eadem moderatione, cùm tunc nulla opus eſſet mentione prioris validæ, idem quoque dicendum erit, quando prior eſt irrita. Quia iam ceſſat ratio tradita. Quare cautè Dec. *c. Ex tenore, in noua editione, n. 15. de reſcr.* limitationem hanc non ita abſolutè ac Dominicus poſuit; ſed dixit prioris reſcripti irriti non eſſe opus mentione, niſi inde contingeret fore melioris conditionis delinquentem. Vnde ſi nolit impetrans narrare prius reſcriptum ſubreptitium, petat poſterius cum eadem moderatione, cum qua prius conceſſum eſt. 22

Sed dubitabis, an dum poſterior diſpenſatio amplè conceſſa eſt irrita, eo quod tacita ſit prior ſubreptitia limitatior, iuxta dicta n. pr. ſit hæc poſterior in totum caſſa, an in ea ſola parte, in qua prioris moderamen excedit. 23

dit: Videtur enim ad id valere: quod ideo ſubreptione notetur, quia excedit priorem, & in exceſſu eſt inuoluntaria ex parte Pontificis, qui de priori moderatione certior factus illam non concederet cum eo exceſſu. Ergo quoad illam moderationem eſt voluntaria & valida. Sed exiſtimo totam poſteriorem corruere: quia cum ſit vnica diſpenſatio, ac ſuper vnico impedimento, ſubreptio in illa admiſſa, tacendo veritatem neceſſariò explicandam, viciat totam, iuxta dicta diſp. præced. n. 18.

Ad argum. n. 2. propoſita conſtat ex dictis. Nam 1. & 2. ſolum probant quod diximus n. 6. vt ibi oſtendimus. Et 3. probat quod falſi ſumus, n. 20.

DISPVTATIO XXII.

An quando plura concurrunt impedimenta, oporteat omnia illa in eadem diſpenſatione referre, an ſat ſit in diuerſis.

SVMMARIVM.

Refertur quadam ſententia, n. 1.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 2.
Quid ſi ignoranter non ſint narrata omnia in eiſdem literis, n. 3.
An ligatus voto caſtitatis vel religionis, vel non ineundi matrimonij conſanguineis, ſi conſanguineam ducere velit, teneatur in eadem diſpenſatione vtrumque impedimentum narrare, n. 4. & ibi, quid quando ſublato vno impedimento ſuperuenit aliud.
An ligatus voto & iuramento poſſit in diuerſis literis diſpenſationem petere, n. 5.
Quid, ſi ligatus ſponſalib. velit aliam propriam conſanguineam ducere? n. 6. & ibi, quid ſi habeat votum impediens emiſſum ante pubertatē.
Quid, quando alterum impedimentum eſt publicum, & alterum occultum, ex cuius manifeſtatione ſequitur infamia, n. 6.
Quid; ſi ex manifeſtatione impedimenti occulti non oritur infamia? numero 8.
An poſſit tunc pœnitentiaria exigere compoſitionem ſoluendam, ſi copula illa occulta propeneratur in foro externo, n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.

1 HAc in re duplex eſt ſent. 1. cenſet ſatis eſſe in diuerſis diſpenſationibus diuerſa impedimenta proponi, & quamlibet illarum validam eſſe quoad impedimentum in ipſa explicitum. Vt ſi qui ſint ſimul conſanguinei & affines, potuerunt in quibuſdam literis conſanguinitatem proponere tacita affinitate & in aliis hanc, illa tacita, & vtraque diſpenſatio valebit, quoad ſuum impedimentum. Ducitur 1. quod nullo iure caueatur, vt in impetratione diſpenſationis vnius impedimenti mentio de aliis impedimentis fiat. 2. quia valet impetratio abſolutionis ab vna excommunicatione, non facta mentione de aliis quibus idem met ligatur, vt communiter tradunt DD. cum Gloſ. *c. Ex parte, verb. Redire de of. ord.* Tertiò quia paſſim contingit in curia impetrari diſpenſatione in quodam matrimonij impedimento non facta mentione de alio; ac poſtea impetratur diſpenſatio ſuper alio. Atque vtraque reputatur valida. Quem ſtylum refert Nau. *ſtatim alleg.* Quartò, quia (vt dixi diſp. præc. n. 20.) impetratio veniæ diuerſorum criminum, vt furti & homicidij, valet ſeorſum facta: nec in vnius impetratione eſt neceſſaria alterius mentio. 5. Quia alias cogeretur quis iacturam propriæ famæ ac fœminæ facere explicando proprium inceſtum occultum cum ſorore conſanguineæ ſuæ ac fœminæ conſanguineæ, quam ducere vult, aut nequiret diſpenſationem validam impetrare. Sextò, quia aliàs ligatus voto caſtitatis volens ducere conſanguineam, non poſſet prius validam voti diſpenſationem impetrare. Et ſi id ſit ex iis in quibus Epiſcopus diſpenſat, vt non nubendi vel pœnale caſtitatis: non poſſet huius ab Epiſcopo diſpenſationem petere: & poſtea à Pontifice conſanguinitatis. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent loquentes de duplici impedimento, quorum alterum dirimit matr. alterum verò tantum impedit, Nau. *l. 4. conſ. in 1. edit. t. De ſponſ. conſ. 2. n. 1. & t. De conſang. conſ. 1. n. 2. & conſ. 2. n. vn. & conſ. 5. n. 2. 3. & 4. in ſec. edit eodtit. De conſang. conſ. 1 n. 2. & conſ. 8. n. 2. 3. & 4. conſ. 9. n. 2. conſ. 10. n. 1.* Enr. addens in foro externo eam diſpenſationem non admitti, *l. 12. de matr. c. 2. n. 4. in comment. lit. Z. & c. 11. num. 2.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 59. a. vlt. dub. 1. diff. 3. poſt 3. concl. corol. 1.* Zauallos *q. pract. q. 737. n. 27.* Manuel *1. to. ſum. in 2. ed. c. 238. n. 5.* Vega *2. to. ſum. c. 34. caſu 97. ad fi.* Et loquentes de duplici impedimento dirimenti idem docent. Nau. *l. 4. conſ. 1. De conſang. in 1. ed. conſ. 4. n. 2. & 3. in 2. conſ. 7. n. 2. & 3.* Enriq. *l. 12. de matrim. c. 3. n. 8.* & quamuis ibi loquatur, quando ex ignorantia vnum tacetur, at in *comment. litt. N.* ait idem eſſe, ſi ſcienter taceatur. Manuel. 238. *n. 1.* Emm. Sà *ſum. verb. Diſpenſatio, n. 16.* explicans licet vtrumque impedimētum ſit publicum, & fauet valde huic ſent. quod docet Io. And. *in arbore affinit. §. Ad arborem affinitatis, n. 5. habetur t. 9. tract. nobiorum.* vbi ait quando affinitas & publica honeſtas matrimonio ineundo obſtant, ac ſola illa explica ut in diſpenſationis petitione, illam manere ſublatam, & non hanc. Et quando alterū impedimentum dirimens eſt publicum, vt conſanguinitatis, alterum autem ſecretum, vt affinitatis ex copula fornicaria, ſatis eſſe impetrare à Pontifice diſpenſationem conſanguinitatis tacita affinitate: & à pœnitentiaria, affinitatis non narrata conſanguinitate docent Nau. *l. 1. conſ. in vtraque ed. t. De conſ. 1. q. 19. n. 49. & ſeq.* Greſſis *1. p. deciſ. 1. 2. c. 81. n. 13.* Et cùm hæc ſent. tot patronos habeat, & rationes non parui momenti, eſt probabilis, nec poteſt iuſtè damnari, qui illam amplecteretur: niſi tot impedimenta in eadem perſona concurrerent, vt iuſtè poſſit credi Pontificem non diſpenſaturum ex cauſis ſibi propoſitis, ſi tot impedimenta concurrere noſſet.

II. ſent. (cui tanquam longè probabiliori accedo) aſſerit 2
neceſſariò in eadem diſpenſatione eſſe mentionem plurium illorum impedimentorum faciendam ne diſpenſatio ſubreptitia ſit ac nullius prorſus valoris. Ducor, quòd in diſpenſatione ne ſubreptionis vitio notetur, narranda ſint omnia, quæ iure iubentur exprimi, (vt diximus diſp. 21. n. 13.) At quodlibet impedimentum dirimens iure iubetur exprimi. Dices non exprimi iure vt eadem diſpenſatione vtrumque impedimentum declaretur. Sed reſp. quamuis id non expreſſis his verbis in iure contineatur, at eo ipſo quod iura præcipiunt omnia impedimenta Pontifici exprimi, ilque taceri ex iis, quæ ad diſpenſationem intrinſecè conferunt, præcipiunt ſubinde omnia impedimenta in eadem diſpenſatione exprimi. Quia aliquo taceito verū eſſet dicere taceri veritatem intrinſecè conferentē ad diſpenſationem. Et confirmatur, quia nec impedimentum in diſpenſatione narratum exprimitur prout pars eſt: quippe coniunctum cum altero impedimento tacito conſtituitur vinculum longè ſtrictius ac difficilioris diſpenſationis. Vt conſtat ex *c. Ex tuarum, de auctor. & vſu pallij c. 1. de tregua & pace, c. Paſtoralis de priuileg.* Idque docet principium phyſicum, dictans virtutem vnitam fortiorem eſſe ſe ipſa diſperſa. Quare meritò ac iure optimo Pontifex vtriuſque vinculi conſcius hæret maturius perpendens an eius conceſſio expediret. Et confirmatur amplius, quia abſurdum videtur admittere validam eſſe diſpenſationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipſo octo diſpenſationibus ſeorſum. Quippe Pontifex facillimo negotio eas octo perſonis concederet, at vni nullatenus concederet. Nam (vt rectè aiunt Bald. *l. Barbarius, n. 8. verſ. 4. contra hoc, ff. de offic. prætor.* & Ripa *reſponſ. 14. de reſcript. n. 11.*) non præſumitur Principem velle promouere odioſos, ac multipliciter criminoſos. Quod ad multiplex iure impedimentum habentes, quamuis ex delicto non naſcatur, rectè adaptari poteſt. Cùm ij iure cenſeantur odioſi ad matrimon. illud multipliciter impeditum inter ſe celebrandum. 2. Quia Pontifex diſpenſans in vno impedimento ibi propoſito, decipitur in re neceſſaria, quoties plura ſubſunt impedimenta. Quippe meritò exiſtimat contrahere volentes nullo alio impedimento laborare, argumento ex *l. Quis teſtamentum, in princ. ff. de teſtament.* ibi: *Si aliud eos nihil impediat.* & *c. 1. de ætat. & qualit. in 6.* ibi: *Si aliud non obſtat* 3. Quia quoties diſpenſatio eſt vnica & indiuidua, viciatur prorſus, ita vt nec partim valeat, quando tacetur

veritas intrinſeca diſpenſationi, vel narratur falſitas, (vt probaui diſp. 21. n. 72.) At diſpenſatio hæc eſt indiuidua ad vnicum matrim. ineundum, & in vnico impedimento expreſſo. Cùm ergo veritas alterius impedimenti, quæ neceſſaria eſt, ac diſpenſatione intrinſeca taceatur: tota diſpenſatio corruet. Et confirmatur, quia aliàs diſpenſatio valida eſſet, ſi data opera hic mentiretur proponens vnum impedimentum, ac dicens nullum aliud ſe habere. Nam ſi veritas illius impedimenti non eſt neceſſariò explicanda in ea diſpenſatione, erit mendacium circa rem non neceſſariam: quod non vitiat diſpenſationem ſicut nec confeſſionem ſacramentalem, (prout diximus diſp. 21. num. 74.) Quippe perinde irritatur diſpenſatio ex taciturnitate veritatis neceſſariæ, ac ex mendacio circa illam: quod valde abſurdum videtur. Et ideo pro hac ſent. faciunt. Abb. *c. Nõ debet, n. 12. de conſang.* & ibi Alex. de Neuo *n. 11. Prapoſ. q. 18.* Brunel. *de ſponſ. concl. 26. n. 3.* Supplem. Gabr. *4. d. 41. q. vn. a. 3. dub. 7.* Stephan. Coſta *tract. de affinitate. §. Inter impedimenta, n. 3.* Roſella *verb. Impedimẽtum, impedim. 3. n. 2.* Sylu. *verb. Matrim 8. q. 14. d. 3.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedim. 11. ad fin.* Loazes *de matr. Regis Angliæ dub. 10. n. 32.* vbi aiunt non valere diſpenſationem conceſſam explicata ſola affinitate quando adeſt publica honeſtas: at ſi crederent valere quoad impedimentum expreſſum, non dicerent abſolutè non valere. Et ſimiliter facit Bald *l. Si non lex ſtatim in princ. ff. de hæred. inſtituend.* vbi ait non valere literas, ſi per eas remouerentur certa obſtantia, non tamen omnia. Et in proprijs terminis tenent hanc ſententiam. Domin. *conſil. 33. pro examinatione, à n. 2.* Dec. *conſil. 601. viſo puncto, n. 19. dub. 7. vol. 5.* Zephalus *conſ. 639. à n. 30. vſque ad 44. vol. 5.* Mandoſ. *de ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes matr. ad fin. verſ. Reliquum eſt,* Menoch. *de arbitrarijs lib. 2 cent. 2. caſu 203. n. 12.* *Gallego de cognat. ſpirit. c. 23. n. 6.* Petr. de Ledeſ. *ſum ſacram.* vbi de matrim. *c. 27. poſt 6. concl. difficult. 1.* Imò loquentes de duplici impedimento, quorum alterum eſt dirimens, alterum verò impediens, dicunt diſpenſationem eſſe omnino ſubreptitiam, niſi vtrumque ſimul exprimatur, Cou. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. fine.* Gallego *de cognat. ſpirit. c. 24. n. 7.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 56. a. 2. dub. 1. in ſolut. ad 2.* Lud. Lopez *1. p. inſtruct. c. 196. col. 15. verſ. Igitur pro expedit. & 2. p.* vbi de matrim. *c. 46. impedim. 4. fol. 1110. col. 1. fine.*

3 Nec refert an ſcienter ſiue ignoranter alterum impedimentum in ea diſpenſatione tacitum ſit. Quia quando eſt vnica diſpenſatio non continens diuerſas partes, nil refert ſi veritas neceſſariò explicanda taceatur ignoranter ſiue ſcienter (vt dixi diſp. 21. n. 52. 56. Sed id tantum conſtat quando diſpenſatio diuiſibilis eſt, vtpote, quæ diuerſas continet partes vt dixi eod. n. 56.) At hæc diſpenſatio vnica & indiuidua eſt, nempe in vno impedimento, & ad vnũ matrim. Subreptio ergo admiſſa tacendo veritatem, ſiue ſcienter ſiue ignoranter, totam vitiabit diſpenſationem.

4 Hinc deducitur 1. ligatum voto religionis aut caſtitatis aut non ineundi matrimonij, vel illius non ineundi cum conſanguineis, ſi velit, nondum ablato per diſpenſationem voto impetrare Pontificiam diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, vel aliam fœminam, cum qua habet impedimentum dirimens, teneri in eadem petitione explicare Pontifici id votum, cum alio impedimento dirimenti, & eo tacito diſpenſationem impedimenti dirimentis fore ſubreptitiam Secus autem ſi prius voti diſpenſationem impetrare velit à Pontifice, vel etiam ab Epiſc. caſu, quo poteſt Epiſcopus; poterit enim ſolum votum explicare: & impetrata illius diſpenſatione, petere ſeorſum diſpenſationem in ſpeciali illo impedimento, quo erga fœminam laborat tacito voto. Ratio differentiæ eſt, quòd in hoc poſteriori caſu nec diſpenſatio petatur, nec eò pertineat, vt vouenti liceat virtute illius ducere fœminam erga quam eſt ſpeciale impedimentum, nec ad aliquod matrimonium peculiare eſt: ſed tantùm vt vouens ſit licitè ineundi matrimonij capax: vel ſi fuit votum non ineundi cum conſanguineis, vel non cum hac ſpeciali conſanguinea, (dato id votũ eſſe validum,) ſolum petit virtute huius diſpenſationis in voto eximi ab ea obligatione voti, quam obligationi iuris communis ſuperaddit ſibi: nec ea diſpenſatione obtenta fas eſt ſibi conſanguineam, vel aliam cum qua impedimentum habet, ducere. At ad hæc nullum aliud impedimentum eſt, niſi ſolius voti. Ergo eius ſolius mentio facienda eſt. Et cum iam voti obligatio ſit per legitimam diſpenſationem ablata, quando rurſus petitur diſpenſatio ad ineundum cum hac conſanguinea, ſolum obſtat huic matrimonio impedimentum conſanguinitatis, vel cuiuſcumque alterius impedimenti dirimentis. Nec eſt neceſſarium diſpenſationis prius conceſſæ mentionem facere: quod ſint circa diuerſa, & vnã non excedat alteram. Iuxta dicta diſp. præced. n. 5. Ergo ſatis eſt ſola impedimenti huius dirimentis narratio. At in priori caſu ſunt duo impedimenta ad illud ſpeciale matrim. cuius diſpenſatio petitur, alterum illud dirimens, alterum impediens illius voti. Ergo vtrumque in eadem diſpenſatione narrandum eſt, ne ſubreptitia ſit, iuxta tradita n. 2. Quare idem dicendum eſſet, ſi ſublato vno impedimento dirimenti ſuperueniret aliud, ſatis enim eſſet in poſteriori diſpenſatione ſolius ſuperuenientis mentionem facere tacita priori diſpenſatione. Quod militet eadem ratio: tunc enim vnicum obſtat impedimentum, & diſpenſationes ſunt circa diuerſa. Vt ſi quis obtenta diſpenſatione ad ducendam conſanguineam, & expedita iam per ordinarium, contraheret cum illa affinitatem cognoſcendo eius ſororem, ſatis eſſet aliam huius ſolius affinitatis mentione facta diſpenſationem impetrare. Dixi expedita iam per ordinarium, quia cùm antea nondum perfecta ſit prioris impedimenti diſpenſatio, nec poſſit expediri ſuperueniente affinitate, eo quod iam ſint duo impedimenta: eſſet 1. neceſſarium aliam diſpenſationem à Pontifice impetrare, in qua vtrumque ſimul impedimentum explicetur: ne ſubreptitia ſit.

Secundò deducitur, ſi votum & iuramentum de eadem re concurrant, caſu quo dixi diſp. 2. n. 23. eſſe explicandum vtrumque vinculum, fore diſpenſationem ſubreptitiam omnino, ac nullius valoris, niſi vtrumque vinculum ſimul diſpenſanti explicetur. Quòd ſint duo diuerſa vincula, & ita procedit quod n. 2. diximus. 5

Eſt tamen ſententia hæc temperanda primò, vt intelligatur quando vtrumque impedimentum ſola diſpenſatione tolli poteſt, quando enim poteſt alia via, non eſt opus niſi ſolùm quod diſpenſatione indiget, diſpenſanti explicare: & alij impedimento poteſt alia ſubueniri: Verbi gratia, qui ligatus ſponſalibus de futuro cum quadam fœmina, vel voto caſtitatis aut religionis ante pubertatem emiſſo, nec poſtea ratificato, vult conſanguineam ducere, ſolius conſanguinitatis tenetur facere mentionem: & poſtea, vt licitè conſanguineam ducat, obtinere debet remiſſionem ſponſalium à fœmina, cui fidem dederat: & irritationem voti illius à parentibus vel tutoribus, (nam iuxta probabiliorem ſentent. poſſunt irritare licet vouens ſit iam pubes, dummodo poſt pubertatem non ratificauerit.) Ducor, quòd cùm horum impedimentorum diſpenſatio neceſſaria non ſit, ſed alio modo poſſit eis occurri, non eſt opus ea diſpenſanti narrare cum impedimento, quod diſpenſatione eget. 6

Secundò temperatur, niſi alterum impedimentum ſit occultum, & eius generis, vt ex manifeſtatione ſequeretur infamia: tunc enim non eſt neceſſe vtrumque impedimentum proponi Pontifici, ſed ſatis eſt illi proponere publicum, vt in foro externo diſpenſet, occultum autem ſacræ pœnitentiariæ, explicato quoque impedimento publico illo, ſuper quo Pontifex diſpenſauit. Vt ſi quis velit ducere propriam conſanguineam, cui affinitate quoque occulta coniunctus eſt, ratione copulæ occultæ cum eius ſorore. Et ratio eſt, quia piè & iure optimo ea creditur intentio Pontificis, ne ſimilis caſus remedio diſpenſationis deſtitutus ſit: vel cogantur hi crimen occultum in foro externo prodere, cum propriæ famæ iactura ac periculo, vt crimen 7

crimen illud ſic explicatum deferatur ad iudicium ſæculare, & damnentur pœnis inceſtui iure ſtatutis. Dixi autẽ eſſe neceſſe vtrumque impedimentum declarari Sacræ pœnitentiariæ. Quia cùm in ea diſpenſatione non contineantur nomina contrahentium, manet adhuc occultum crimen, ac vtrumque impedimentum notum ſit Pontifici, cum quo conſultatione habita diſpenſat pœnitentiaria: & perpendit an diſpenſare expediat, necne, concurrenti eo duplici impedimento: ac proinde nil contra Pontificis mentem impetratur. Et ſic tenet Petrus de Ledeſma *ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c.27. poſt.6. concluſionem, diffic.* 1. Et ita conſultat Sacra pœnitentiaria Rom. reſponſum hoc ſufficere, & eſſe neceſſe. Et ego vbi ipſas pœnitentiariorum ſubſcriptiones. Quare minus bene DD. num. 1. fine relati dixerunt ſatis eſſe pœnitentiariæ detegi impedimentum occultum. Nec refert, ſiue prius proponatur vtrumque Sacræ pœnitentiariæ, & poſtea publicum Papæ, ſiue è contra. Quia idemmet eſt effectus, & vtroque modo intentioni Pontificis ſatisfit. Et ita his diebus venit ad manus meas diſpenſatio Sacræ pœnitentiariæ in huiuſmodi caſu, vbi affinitas occulta contracta erat cum conſanguinea, & tenor commiſſionis ſic ſe habebat: *Si eſt ita, diſpenſa, poſtquam cum ipſo & dicta ſorore ſuper conſanguinitatis huiuſmodi impedimento diſpenſatum fuerit.* Vbi ſupponitur nondum diſpenſatum eſſe per Pontificem in conſanguinitate. Et ſimiliter credo poſſe tunc confeſſarium, cui Sacra pœnitentiaria hoc committit, diſpenſare in ea affinitate, licèt nondum impetrata ſit conſanguinitatis diſpenſatio, vt poſtea ea impetrata poſſint illi licitè contrahere. Quia mens eius commiſſionis non eſt, vt antea non expediat eam diſpenſationem confeſſarius, ſed vt non ſortiatur plenum effectum concedendæ facultatis ad matrimonium, donec Pontifex impedimento alio diſpenſet.

8 Imò idem credo ſufficere, quamuis impedimentum occultum eius eſſet generis, vt ex manifeſtatione infamia non ſequeretur, vt ſi eſſet votũ caſtitatis. Credo enim ſat eſſe publicum Pontifici repræſentari, vt in eo diſpenſet, & poſtmodum vtrumque Sacræ pœnitentiariç. Ducor quod cum ſacram pœnitentiariam deſtinarit Pontifex, vt in occultis diſpenſet, nec ea voluerit publicè in foro externo proponi, piè & meritò credi poteſt velle eum ſufficere, & requiri, vt vel vtrumque impedimentum ſibi proponatur, vel ſanæ pœnitentiariæ, explicato tamen publico ſibi, ſuper quo ſacra pœnitentiaria poteſtate caret. Quando autem prius impetraretur à ſacra pœnitentiaria vel à Pontifice illius voti diſpenſatio, non eſſet opus mentione alterius impedimenti, iuxta dicta nu. 4. Sed tunc ſolum, quando Prius impetratur alterius impedimentum.

9 Vtrum autem poſſit tunc pœnitentiarius exigere compoſitionem, quæ ſoluenda erat ob copulam, ſi in foro externo diſpenſatio peteretur? dicemus diſp. 34. n. 64.

10 Ad argum. num. 1. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis num. 2. vbi explicuimus qualiter iure caueatur vtrumque impedimentum in eadem diſpenſatione exprimendum. Ad 2. dic, diuerſam eſſe rationem. Quod ad diſpenſationis valorem petitur iure omnia impedimenta explicari, & in eadem diſpenſatione. At ad valorem abſolutionis ab excommunicatione, nullo iure cauetur, vt impedimentum aliquod explicetur, præter eam cauſam præcisè ob quam excommunicatio incurſa eſt, cuius abſolutio petitur. Immo nec eam cauſam neceſſe eſt explicare. Quia adhuc ipſa excommunicatione non expreſſa per obliuionem, manet pœnitens ab ea abſolutus per generalem ab excommunicatione abſolutionem præmitti ſolitam abſolutioni à peccatis. Ad 3. negandum eſt ſtylum Curiæ id habere, niſi in duplici caſu explicato num. 7. & 8. Ad 4. negatur conſeq. Quia impetratio illius veniæ diuerſorum criminum tendit ad diuerſos fines, & vna non pendet ab altera. At diſpenſatio vtriuſque impedimenti tendit ad idem matrimonium ineundum, cui vtrumque illud impedimentum reſiſtit: & ideo vt valeat, vtrumque ſimul impedimentum aperiendum eſt. Ad 5. conſtat ex dictis num. 7. Ad vltimum conſtat ex dictis num. 4.

DISPVTATIO XXIV.

Quæ exprimenda ſint in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij, vt ſubreptione liberentur?

SVMMARIVM.

An quando ſunt plura impedimenta ſint omnia narranda, n. 1.
An ſit explicandus gradus cõiunctionis in cõſanguinitate, affinitate, publica honeſtate ex ma rimonio rato, n. 2.
An ſit legitimatio ſubreptitia explicato vitio ſpurij in genere, & diſpenſatio, explicata coniunctione in genere, & tacito gradu, n. 3.
An duplici titulo conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ve ſpirituali coniuncti, teneantur vtrumque explicare? Refertur quadam ſententia, n 4.
Proponitur ſententia auctoris: & explicatur qualiter in adulterini filij legitimatione ſit vtriuſque parentis adulterium dicendum 5.
An hanc taciturnitatem suppleat clauſula, non obſtante, atque hac augeat gratiam ſupplens qualitates non expreſſas. n 6.
An ſi affinitas eſt contracta ex multiplicata copula, quando eſt cum eadem conſanguinea eius, quàm quis ducere vult, ſit hæc copula multiplicata exprimenda in diſpenſatione: & ſimiliter in diſpenſatione irregularitatis quando excommunicatus celebrauit ſæpe. n. 7.
Quid, ſi impetrata affinitatis diſpẽſatione, impetran iteraret copulã cum eadem, antequam ordinarius vel confeſſor diſpenſet, aut poſt, 8.
An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, etiam cum perſona determinata, extendatur ad eum gradum duplicatum, n 9.
An potens diſpenſare in aliquo certo gradu, poſſit quoque ſi cum eo gradu ſit coniunctus alius inferior: & an potens diſpenſare in duobus conſanguinitatis gradibus, vel altero conſanguinitatis & altero affinitatis, poſſit quando vterque in eodem concurrit, n. 10.
Satis ſit argumentis, n 11.
An quando fœmina eſt ſuperior in gradu conſanguinitatis, vt quia eſt amita viri, ſit id explicandum, n. 12.
An idem ſit explicandum in affinitate & publica honeſtate, n. 13.
An ſit explicandum quando diſtantia graduum eſt in linea recta in conſanguinitate, affinitate, de publica honeſtate, n. 14.
An in cognatione ſpirituali ſit exprimendum, an ſit paternitas vel compaternitas, ex quo Sacramento, ex quave actione erat, n. 15.
An ſit neceſſe explicare, an publica honeſtas orta ſit ex matrimonio rato, num. 16.
An error vitiet, quando exprimitur ſuperior, cùm ſit inferior gradus, num. 17.
Quid, ſi ignoranter exprimatur inferior, cum ſit ſuperior? n. 18.
Quid, ſi error contingat narrando maius impedimentum, vt conſanguinitatem, cum ſit minus diuerſæ ſpeciei, vt affinitas, n. 19.
Quid, ſi in his caſibus eſſet error communis circa gradum impedimentumve, num 20.
An quando eſt votum & iuramentum, ſiue in honorem ſolius Dei, ſiue ſimul in fauorem tertij, illo remittente, vel votum ſæpe iteratum, ſint hæc explicanda in petitione diſpenſationis. Et an volens ducere vxorem ſit profeſſus & Sacerdos, & an ſi Epiſcopus vel Sacerdos, an potius ſat ſit ordinem ſacrum explicare, n 21.
An vxorem interimens animo concubina ducenda, vel abſque eo animo, & res deducta eſt ad forum contentioſum, & damnatus non pœna ordinaria, ſed arbitraria defectu plenæ delicti probationis, qualiter poſſit impetrare diſpenſationem, non fatens delictum in narratione poſſit de eo conuinci ac damnari, n. 22.
An dum contrahentes conſanguinei vel affines diſtanti inæqualiter à ſtipite ſat ſit mentio gradus remotioris? Refertur duplex opinio, num 23. & 24.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 25.
Proponitur tenor literarum declaratoriarum, quæ ex præſcripto motus proprij Pij V. impetranda ſunt ab explicante ſolum gradum remotiorem, num. 26.
An hæ ſint neceſſariò, quãdo in publica honeſtate ex matrimonio rato, vel in affinitate ex fornicatione ſolus gradus remotior explicatur, 27.
An hæ literæ ſint pro ſolo foro externo neceſſaria, n. 28.
An valeat matrim. initum ſolo gradu remotiori explicato nec his literis impetratis: nec ſit à iudice Eccleſiaſtico ſeparandum, n. 29.
Quid, ſi non viſis his literis declaratoriis iudex ſuo munere abutens diſpenſaret, vel quia falsò probatum eſt eſſe ſolum gradum remotiorem, an id matrimonium valeat, n 30.
An ij, qui ſic contraxere, vbi non eſt ſcandalum, nec res ad forum externum delata, teneantur eas literas procurare, n. 31.
Quando gradus propinquior ſtipiti eſt primus, an valeat diſpenſatio ſolo gradu remotiori explicato, n 32.
An quando affinitas eſt occulta, & ſic in ſolo foro conſcientiæ petitur diſpenſatio, ſat ſit gradus remotioris mentio abſque iis literis, n. 33.
An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, extendatur ad ipſum quando mixtus eſt ex remotiori & propinquiori, n. 34.
Enodatur priuilegium Indis conceſſum, vt poſſint in tertio & quarto gradu matrimonium inire, 35.

An concurrentibus affinitate, & publica honeſtate, ſat ſit affinitatis mentio? Refertur duplex ſententia, n.36. & 37.

Explicatur ſententia Auctoris, n.38.

An ſit ſubreptitia diſpenſatio affinitatis in tertio vel quarto gradu, non explicata publica honeſtate, nec copula licita ex qua affinitas eſt, 39.

Quid ſi explicetur affinitas in primo vel ſecundo gradu tacito, an ſit ex copula licita, & tacita publica honeſtate, n.40. & ibi, an explicandum ſit an affinitas ſit ex licita copula? & quid, ſi in genere explicetur publica honeſtas?

An poteſtas diſpenſandi in affinitate extendatur ad publicam honeſtatem concurrentem, & ad publicam honeſtatem ex ſolo matrimonio rato vel ſponſalibus conſurgentem, n.41.

An in diſpenſatione conſanguinitatis vel affinitatis ſit neceſſaria mentio copulæ inceſtuoſæ matrimonij malè contracti, ſpe facilioris diſpenſationis? Remiſſiuè, n.4.

Soluuntur argumenta, n.42.

1 PRima concluſio ſit. Quoties ſunt plura impedimenta, omnia ſunt neceſſariò narranda, vt virtute diſpēſationis liceat matrimonium inire. Ratio eſt aperta, quia cum omnia illa matrim. ineundo obſtent, omnium illorum eſt neceſſariò diſpenſatio impetranda. Et ſic docent omnes: ſolum enim controuertitur, an ſit neceſſe ea in eadem diſpenſatione exprimi, an ſat ſit in diuerſis. De qua re egimus diſp. præced. Et ſpecialiter concluſionem hanc docent Sotus 4. *diſt.* 41. *q. vn. art.* 2. *col.* 4. Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 7. *n.* 1. Barth. à Ledeſma *de matrim. dub.*, 9. *fine.* Manuel. 1. *tom. ſum. in* 2. *edit. cap.* 218. *n.* 1.

2 II. Concluſio. Neceſſe quoque eſt, ne diſpenſatio ſubreptitia ſit, exprimere quoto gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrim. rato (in qua etiam ſunt gradus) coniuncti ſunt contrahere volentes. Conſtat ex communi ſtylo Curiæ. Item quia quo gradus coniunctior eſt, eo difficilior eſt diſpenſatio, ac maior compoſitione exacta, vrgentioribúſque cauſis petitis conceditur. Et ita fatentur omnes.

3 Hinc deducitur ſubreptitiā eſſe diſpenſationem, ſi hæc in genere explicentur tacito gradu. Quod deſit qualitas neceſſariò exprimenda. Sicut in ſimili tradunt DD. ſubreptitiam eſſe legitimationē ſpurij, ſi ſolum declaretur eum eſſe ſpurium tacitis qualitatibus & circumſtantiis coïtus, ex quo procreatus eſt. Hi ſunt Bald. *l. Eam quam, n.* 36. *C. de fideicom.* Anton. *c. Per venerabilem, n.* 15. *qui filij ſint legit.* & *ibi* Abb. *n.* 17. Alex. de Neuo *n.* 53. & latiſſimè probans Felin. *c. Poſtulaſti, n.* 2. *declarat.* 5. *de reſcr.* Alex. *conſ.* 195. *n.* 3. & 7. *vol.* 2. Franc. *c.* 1. *n.* 5. *de fil. presbyt. in* 6. Iaſon *inſtit. de actionib.* §. *Omnium n.* 32. Ripā *reſponſo* 14. *n.* 11. *de reſcr.* Selua *benef.* 3. *p. q.* 11. *ad fin.* Rebuf. *praxi benef. tit. de diſpenſ. ſuper defectum natalium, n.* 61. & *t. de reſcripto legit. mixto, n.* 31. Gambara *de auctoritate legati, l.* 7. *t. De diſpenſatione legatorum circa matrim. n.* 406. & 407. & *l.* 10. *n.* 219. Greg. Lopez *l.* 9. *verb. Non auia, l.* 18. *p.* 3. Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 8. §. 9. *n.* 1. & 2. vbi & alios refert Villalob. *in commun. opin. lit. L. verſ. Legitimatio, n.* 112. Rojas *epit. ſucceſſ. c.* 23. *n.* 17. Pelaez *de maioratu, in* 1. *edit.* 1. *p. q.* 4. *n.* 6. Menoch. *de arbit. l.* 2. *cent.* 3. *caſu* 203. *n.* 2. Velaſc. *conſ.* 80. *n.* 1. *to.* 1. Et ex Theologis Molina *to.* 1. *de iuſtit. tr.* 2. *d. ſp.* 173. *col.* 8. *verſ. Hinc colligitur.* Lud. Lopez 2. *p. inſtr.* vbi de matrim. *c. vlt. titul. De diſpenſatione petenda, ſtatim in princ.* Neque eſt audiendus Aretinus, qui loquens de legitimatione cenſuit contrarium, *c. At ſi clerici.* §. *De adulteriis, n.* 42. *de iudiciis*, quem optimè improbat Felin. *proximè allegat.*

4 Secundò deducitur, quid in ea quæſt. cenſendum ſit An ſi duo ſint duplici titulo coniuncti in eodem vel diuerſo gradu, ſit vtriuſque coniunctionis mentio neceſſaria? Verbi gratia, ſunt ex parte vtriuſque parentis cōiuncti in 2. gradu, id eſt, *primos hermanos por dos partes*, vel ex vno parentis latere ſunt coniuncti in ſecundo gradu, & ex altero, in tertio vel quarto: vel ſunt affines duplici titulo, vt quia contrahens rem habuit cum duabus perſonis conſanguineis intra 2. gradum alterius contrahentis: vel duplici titulo, contraxere cognationem ſpiritualem, vt ſi alter alterius duos filios baptizauit, vel ex ſacro fonte leuauit, aut tenuit in confirmatione: vel eundemmet filium ex ſacro fonte leuauit, & in cōfirmatione tenuit: vel alter fuit mutuò patrinus filij alterius: vel duplici ex parte habent impedimentum publicæ honeſtatis: quia contraxit matrim. ratum validum cum duplici cognata intra quartum gradum eius cum qua vult contrahere, vel duo ſponſalia valida cum duabus eius ſororibus ex diſpenſatione Pontificia. Aliqui cenſent ſatis eſſe abſolutam gradus illius propinquioris mentionem, non explicata multiplicitate eiuſdem vinculi, v.g. ſatis eſt dicere, ſumus patrueles vulgò *primos hermanos*, non explicando an via vtriuſque parentis: vel an altero conſanguinitatis gradu inferiore ſe attingant: & idem dicunt loquentes de affinitate. Ducuntur, quia vbi vterque ex vtroque latere conſanguineus eſt, vnicum eſt conſanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic recipit augmentum. Vt tradunt Calder. *conſ.* 1. *de conſang. n. vn.* Alex. de Neuo *cap. Quod dilect. ad finem, de conſang.* & *ibi* Prępoſit. *n.* 8. *Quæro*, Pap. Gambara *de authoritate legati, lib.* 7. *tit. De diſpenſ. legatorum circa matrimonia, n.* 407. Secundo, quia irregularis eo quòd ſæpe celebrarit excommunicatione innodatus, non tenetur in diſpenſationis impetratione mentionem facere multiplicis celebrationis. Et habens rem ſæpe cum ſorore fœminæ ducendæ, non tenetur multiplicem copulam narrare. 3. quia ex actionibus vnius ſpeciei in eodem ſubiecto, vnum numero accidens conſurgit: vt conſtat in productionibus plurium albedinis graduum in eodem ſubiecto. 4. quia natus ex duplici adulterio coniugati cum coniugata, non tenetur in legitimationis impetratione vtrumque vitium exprimere, ſed ſatis faciet narrans ſe ex coniugato & ſoluta natum eſſe, quia ſic explicat ſe adulterio habitum. Vt ſuſtinet Angelus *conſ.* 204. *n.* 1. Præpoſ. *Per venerabilem* §. *Quod autem n.* 24. *in fine, qui filij ſint legit.* Similiter ergo ſufficiet explicare gradum propinquiorem conſanguinitatis vel affinitatis, non explicata multiplicitate illius gradus. Atque ita in propriis terminis ſuſtinet Enriquez *l.* 11. *de matrim. c.* 10. *n.* 3. loquens de conſanguinitate & affinitate. Et loquētes de affinitate docent idem Petr. de Ledeſm. *in ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c.* 27. *poſt.* 6. *concluſ. diffic.* 2. Manuël 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 238 *num.* 1. *fine.* Vega 2. *tom. ſum. c.* 34 *caſu* 89. *fine.* Atque idem dicerent de gradibus publicę honeſtatis & cognationis ſpiritualis.

Cæterùm dicendum eſt, eſſe neceſſariam mentionem multiplicitatis eiuſdem gradus, vel diuerſi, in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali, in omnibus exemplis numero præced. initio propoſitis, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Ducor, quia in odioſis, quale eſt diſpenſatio, mixtum non comprehenditur ſub ſimplici (vt probaui diſp. 2. n. 28.) At negari non poteſt, multiplicatas cognationes mixtas eſſe. Non ergo comprehenduntur in diſpenſatione ſimplicis gradus cognationis. Et confirm. quia duo caloris gradus ſolo numero diſtincti, quamuis, in eodem ſubiecto vniantur, & fiant vnus numero calor ratione vnitatis ſubiecti, at multo intenſior eſt duplicatus ille calor, & difficiliùs tollitur. Ergo quamuis duplex ille coniunctionis gradus ſit eadem numero coniunctio ex vnitate ſubiecti, in quo reperitur erit multo intenſior, atque perinde ac ſi eſſet alia coniunctio, & ſic erit explicandus. 2. probatur explicando magis dicta. Quia dum v.g. conſanguinitas ex duplici parte conſurgit, tunc non eſt vnica, ac vnius ſanguinis communicatio, ſed eſt duplex duplicíſque ſanguinis verè participari à duobus diuerſis. Cùm ergo ex ſanguinis participatione conſurgat impedimentum conſanguinitatis, pullulabit inde, aut duplex impedimentum, aut ſaltem duplicatus intenſionis gradus eiuſdem impedimenti. Et ſimiliter quando contrahitur duplex affinitas cum eadem fœmina ex duplici copula habita cum duabus eiuſdem conſanguineis, tunc non datur ſimplex earumdem ſeminum commixtio, ex qua ſequitur affinitas, ſed eſt duplicata diuerſorum numero ſeminum commixtio. Et ſimiliter in cognatione ſpirituali & publica honeſtate multiplicatis augetur id attinentiæ vinculum conſurgens ex diuerſis omnino cauſis, ratione diuerſarum perſonarum, vel ratione eiuſdem perſonæ ex diſtincto omnino miniſterio circa 5

Sacra

Sacramenta diuerſa. Ergo vtriuſque coniunctionis eſt mẽtio facienda. 3. quia illegitimus ex adulterio coniugati cum coniugata, ſubreptitia impetrabit diſpenſationem, ſe adulterum narrans, & ſic legitimatio irrita erit, niſi vtriuſque parentis adulterium narret. Vt reprobata contraria ſententia n. præc. in ratione 4. allegata ſuſtinent Oldrad. *conſ.* 147. *dub.* 2. *n.* 1. Ant. *c. Per vener. n.* 15. *qui fil. ſint leg.* & *ibi* Abb. *n.* 17. Alex. de Neuo *n.* 54. Præpoſ. *ſibi contrarius ibi*, §. *Quod autem n.* 20. Alex. *conſ.* 60. *ad fin.* & *conſ.* 195. *n.* 6. *vol.* 2. Dec. *conſ.* 462. *Viſa legit. n.* 7. *vol.* 4. Milis *in repert. lit. F. n.* 12. *verb. filius natus ex duplici:* & *lit. D. n.* 23. *verſ. Diſpenſ. verſ. Diſpenſandi facultas.* Fel. *c. Poſtulaſti. n.* 2. *verſ. Cæterùm,* & *de iſto,* & *decl.* 2. *de reſcr.* Angelus *verb. Legitimatio, n.* 5. Roſel. *verb. Illegitimus, n.* 17. Sylu. *verb. Legitimus, q.* 3. *dict.* 2. Euerard. *in ſuis topicis, loco à vi geminationis, n.* 11. Greg. Lop. *l.* 9. *ver. Non auia, t.* 18. *p.* 3. Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 8. §. 9. *n.* 3. Villalob. *in commun. op. lit. L. verb. Legitimatio, n.* 13. Mandoſ. *in ſignat. grat, ver. Diſpenſationes matr. ad fi.* Rojas *epitome ſucceſſ. c.* 23. *n.* 17. & 19. Pelaez *de maioratu,* 1. *ed.* 1. *p. q.* 3. *n.* 6. Borgaſ. *de irreg.* 2. *p. tit. de interpr. diſp. n.* 12. Valaſc. *conſ.* 80. *n.* 3. *t.* 1. Molin. *to.* 1. *de iuſt. tr.* 2. *diſp.* 17. 3. *col.* 4. *verſ. Hinc colligitur.* Ergo ſimiliter erit ſubreptitia diſpenſatio, ſi non explicetur vterque coniunctionis gradus. Et ita in propriis terminis loquentes de conſanguinitate docent Rota *in nouiſſ. vol.* 2. *l.* 1. *dec.* 117. *n.* 2. & *l.* 2. *dec.* 70. *n.* 1. Iac. de Puteo *dec.* 39. *n.* 1. & ⅓. Mand. *proximè alleg.* Molin. *to.* 1. *de iuſt. tr.* 2. *diſp.* 161. *col. pen. verſ. Illud tamen,* Petr. de Led. *de matr. q.* 56. *a. vlt dub.* 2. *diff.* 3. *cor.* 5. & *ſum. Sacr.* vbi de matrim. *c.* 27 *concl.* 6. Et quamuis de aliis coniunctionibus non loquantur, at cum eædem rationes in illis militent, idem ſentirent ſi de illis agerent, quare immeritò Petr. de Led. qui hoc ſentit in conſanguinitate, contrarium dixit in affinitate, vt ex ipſo retuli n. præc.

6 Nec tacito altero coniunctionis gradu, prodeſſet clauſula, Non obſtante, in litteris diſpenſationis appoſita, vt reddat ipſam validam ſupplens gradum non expreſſum, quia clauſula hæc non reddit gratiam validam, nec illam auget ſupplens qualitatum neceſſariò exprimendarum taciturnitatem, ſed tantùm reddit valida, ac confirmat expreſſa: vt optimè tradunt Bald. *l.* 1. *n.* 22. *verſ. Vnum etiam ſcias. C. de furtis,* & *l. Eam quam n.* 36 *C. de fideic.* Alex. *conſ.* 95. *n.* 7. *vol.* 2. Dec. *conſ.* 341. *Viſa donat. n.* 21. *vol.* 4. & *conſ.* 602. *Viſo punct. n.* 19. *vol.* 5. Ruin. *conſ.* 208. *n.* 18. *fi. verſ. Nec obſtat, vol.* 1. Aym. *conſ.* 269. *n.* 3. *vol.* 2. Ripa *reſp.* 14. *de reſcr. n.* 11. Gozad. *conſ.* 6. *n.* 72. Zephalus *conſ.* 684. *n.* 44. & 45. *vol.* 5. referens Zephalum genitorem ſuum, *conſ.* 186. *n.* 29. Men. *de arb. l.* 2. *cent.* 3. *caſu* 203. *n.* 23. Brunor. *in ſuo comp. lit. D. verſ. diſpenſatio eſt de lege.*

7 Quòd ſi affinitas eſſet contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem conſanguinea, non eſſet opus exprimere copulam fuiſſe multiplicatam: ſed ſufficeret affinitatis mentio. Conſtat ex ſtylo, nullus enim vnquam id exprimit nec quando petit diſpenſari in affinitate ex copula coniugali petitur ab ipſo, vt numerum copularum coniugalium aut tempus quo durauit matrim. explicet. Secundò, quia irregularis, eò quòd excommunicatus celebrarit, non tenetur multiplicatæ celebrationis mentionem facere. Vt bene tradunt Enriq. *lib.* 13. *de excomm. cap. vlt. n.* 2. *in comment. lit. M.* & *l.* 14. *de irreg. c.* 7. *fine.* Emm. Sà *ſum. verb. Irregularitas*, vbi de irregularitate ex ordinis abuſu *fin.* Quamuis contrarium minùs benè in hoc teneat Manuel 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 182. *fin.* Ergo ſimiliter in noſtro caſu. 3. probatur reddita diſcriminis ratione inter diuerſas fornicationes cum diuerſis conſanguineis eiuſdem fœminæ, vel cum eademmet conſanguinea eiuſdem, quia in hoc poſteriori caſu non contrahuntur plures affinitates, ſeu plures eiuſdem affinitatis gradus: ſicut nec multæ irregularitates ex multiplici celebratione excommunicati: ſed tantùm adduntur nouæ illæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur irregularitas vel affinitas, niſi eſſet iam contracta. Sicut ex multiplici eiuſdem voti repetitione nullum vinculum nouum conſurgit. At in priori caſu ſunt diuerſa numero impedimenta intra eandem cognationis ſpeciem, vel ſaltem plures diſtincti quaſi gradus eiuſdem ſpecificæ coniunctionis. Sicut plures gradus caloris in eodem ſubiecto. Vt explicui n. 5. Et hoc tenent à fortiori Doctores n. 4. relati.

Hinc deducitur, ſi obtenta Pontificia diſpenſatione in affinitate, tanquam ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem conſanguinea fœminæ à ſe ducendæ, valere adhuc diſpenſationem, quia nondum conſummata eſt diſpenſatio in affinitate, ſed ordinarius virtute mandati Apoſtolici diſpenſare debet. At culpa hæc non auget affinitatem, nec nouum aliquem eius gradum producit, ſed eademmet affinitas manet, in qua diſpenſari committitur Ordinario. Secus eſſet, ſi accideret copula poſtquam iam diſpenſauit ordinarius, vel confeſſor, cui committitur in foro conſcientiæ, quia cùm prior affinitas ſit omnino per diſpenſationem ablata, contrahetur noua affinitas per hanc copulam, in qua nulla eſt diſpenſandi commiſſio. 8

Quamuis autem diſpenſatio in aliquo coniunctionis gradu non extendatur ad coniunctionem duplicatam ex vtroque parente, (vt n. 5. probaui.) At poteſtas diſpenſandi in aliquo coniunctionis gradu conceſſa, extenditur ad eum gradum licèt duplicatum, quia diſpenſatio tanquam odioſa eſt reſtringenda: poteſtas autem diſpenſandi tanquam fauorabilis extendenda. Conferunt etiam ad hoc quæ cum aliquibus diximus diſp. 2. n. 30. nimirum in poteſtate legitimandi ſpurij comprehendi caſum mixtum. Et ita docent in propriis terminis Cald. *conſ.* 1. *n. vn. de conſan.* Alex. de Neu. *c. Quod dilectio ad fin. de conſang.* & *ibi* Præpoſ. *n.* 8. *ver. Quare Papa* Fel. *c. fin. n.* 8. *de ſimon.* & *c. Et ſi clerici,* §. *De adulteriis n.* 8. *de iudiciis.* Ripa *reſponſ.* 11. *n.* 6. *de reſcr.* Iac. de Puteo, *dec.* 39. *n.* 1. *l.* 2. Rota *in nou. vol.* 3. *l.* 1. *dec.* 117. *n.* 3. & *l.* 2. *dec.* 70. *n.* 3. Gambara *de auctorit. leg. lib.* 7. *tit. de diſpenſ. legatorum circa matr. num* 46. & *ſeq.* Quamuis contrarium minùs bene teneat Milis *in ſuo repetor. lit. D. n.* 23. *verb. Diſpenſ. verſ. Diſpenſandi facultas*, vbi ait habentem facultatem diſpenſandi cum nato ex adulterio non poſſe, quando natus eſt ex vtriuſque parentis adulterio. Cui fauent DD. quos retuli diſp. 2. num. 30. dicentes poteſtatem diſpenſandi cum ſpurio non extendi ad caſum mixtum. Imò quando eſſet commiſſio ad diſpenſandum in gradu certo cum determinata perſona, non ad petitionem ipſius, ſed in ipſius diſpenſaturi fauorem conceſſa extenderetur ad eundem gradum multiplicatum. Quia ea commiſſio, vt fauorabilis eſt extendenda, inſtar poteſtatis diſpenſandi, (vt diximus diſp. 2. n. 9.) Et ita docent Iac. de Puteo & *vtraq; Rota deciſio proximè allegati.* 9

At hic cui poteſtas data eſt diſpenſandi in certo gradu, vt in 2. non poſſet, ſi illi adiunctus quoque eſſet alius gradus etiam inferior. Vt ſi contrahentes ſint coniuncti in 2. & in 3. etiam gradu, vt quia ſunt vulgò *primos hermanos, y primo ſecundos.* Quia ſecundus gradus eſt genus ad eundem gradum multiplicatum: at non eſt genus ad 2. & 3. Et quamuis potens diſpenſare in 2. gradu, poſſit à fortiori in 3. tanquam in minori: at nequit, quando vterque gradus in eodem reperitur. Quia multò maior eſt quàm 2. ſolus, nec comprehenditur ſub 2. tanquam ſub genere. An autem potens diſpenſare in 1. gradu, & etiam in 3. conſanguinitatis: vel in 2. conſanguinitatis, & 2. affinitatis poſſit quandò vterque gradus in eodemmet concurrit, pendet ex illa quæſtione, quam diſcuſſi diſp. 2. n. 27. & 28. an potens legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit eundem vtroque vitio affectum: & iuxta diuerſas ſententias ibi relatas eſt ſentiendum. At retenta noſtra, quam ibi n. 28. tenuimus, dicenti poſſe, idem eſt in hoc caſu. 10

Ad argum. num. 4. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis num. 5. vbi probauimus non eſſe duas omnino diſtinctas cognationes, at eſſe vnam intentionem duos quaſi gradus habentem. Ad 2. conſtat ex dictis numero 7. vbi diſcriminis rationem tradidimus. Ad 3. & 4. conſtat ex dictis num. 5. vbi explicuimus qualiter ſit vnum numero accidens, 11

accidens, & reprobauimus doctrinam Angeli.

12 II. Concl. Non ſatis eſt aliquando explicare conſanguinitatis gradum, etſi explicetur eum eſſe inæqualem, ſed quando inæqualitas oritur ex eo quòd fœmina ſit ſtipiti proximior, eſt quoque id explicandum: aliàs erit ſubreptitia diſpenſatio, quia cùm tunc fœmina ſit amita vel matertera viri, id eſt, *tia ſuya*, multò abſurdius eſt id matrim. Vt optimè docet Sotus 4. *diſt*. 39. *q. vn. art*. 3. *col* 8. *verſ. Quarta demum, & art*. 4. *col. pen. verſ. Et tertio*. Quia cùm conſobrinus debeat iure naturæ eſſe ſubiectus materteræ, eique ac ſuperiori reuerentiam præſtare teneatur, peruerteretur hic ordo matrim. inter eos inito, effecta ipſa tanquam vxore ſubdita ſuo conſobrino: atque ita docet Mol. *t.* 1. *de iuſt. tr.* 2. *diſp*. 161. *col. pen. verſ. Illud tamen*. Quod modetarer, quando eſſet amita vel matertera in 2. vel 3. gradu, quia eſt *hermana, prima hermana del padre, o madre del varon*. Secus, ſi in quarto gradu, vt quia eſt *prima ſegunda dellos*. Quòd inter hos ferè nulla eius ſuperioritatis æſtimatio ſit. Atque ita tunc ſufficeret explicatio gradus veri, nempe remotioris, explicando in genere eum eſſe inæqualem. Vt volunt duo contrahere coniuncti in 3. cum 4. gradu, eo modo, quo eam inæqualitatem dicemus à n. 23. eſſe explicandam. Nil enim ſpeciale in hoc euentu reperitur.

13 III. Concluſio. In affinitate tamen aut publica honeſtate, non exiſtimo neceſſarium explicare hanc maiorem fœminæ propinquitatem ſtipiti, ſed ſatis eſſe inæqualitatem gradus exprimere, eo modo quo à n. 23. dicemus eam inæqualitatem graduum eſſe explicandam. V.g. Petrus vult vxoris prioris à ſe cognitæ, vel incognitæ amitam vel materteram ducere, ſatis eſt in diſpenſatione explicare, ſe velle ducere fœminam conſanguineam in primo cum 2. gradu prioris vxoris cognitæ, & ſic affinem ſibi, vel non cognitæ, & ſic habentem impedimentum ſolius publicæ honeſtatis ex matrim. rato ortæ, non explicando fuiſſe eius amitam, quia in affinitate vel publica honeſtate non ea peculiaris reuerentia exibetur fœminæ propinquiori ad ſtipitem, quæ in conſanguinitate. Et hoc præcipuè mortua iam vxore, vt hic contingit. Atque proinde non ita dedecet hoc matrimonium, vt eiuſmodi maioris propinquitatis ad ſtipitem ex parte fœminæ ſe tenentis ſit peculiaris mentio facienda.

14 IV. Concluſio. In conſanguinitate, affinitate, vel publica honeſtate credo neceſſarium fore exprimi an diſtantia graduum ſit in linea recta. V. gratia, ſi vellet quiſpiam ducere auiam, vel proauiam, neptem, vel proneptem, ſiue propriam, ſiue vxoris cognitæ, aut non cognitæ (ſuppoſita opinione dicenti eam prohibitionem eſſe ſolo iure humano inductam) aut matrem filiámve ſponſæ de futuro: vel è contra fœmina auum vel proauum proprium, aut prioris viri, aut patrem prioris ſponſi de futuro, non ſatis eſſet exprimere gradum coniunctionis, ſed explicandum eſſet eſſe in linea recta, quia parentibus alterius coniugis, vel ſponſi de præſenti, vel de futuro, ferè eadem reuerentia debetur, ac propriis. Atque proinde multo indecentius eſt ac abſurdius huiuſmodi matr. quàm vbi diſtantia gradus eſt in linea tranſuerſa. Id tamen non reputarem neceſſarium exprimere in affinitate ex copula fornicaria, quia ex ea copula non oritur notabiliter ſpecialius vinculum, aut notabiliter maior reuerentiæ obligatio affinibus ex linea recta, quàm ex tranſuerſa.

15 V. Concluſio. In cognatione ſpirituali credo neceſſarium exprimere, an inter contrahentes ſit filiatio ſpiritualis, quod alter alterum leuarit de ſacro fonte, aut tenuerit in confirmatione: an potius confraternitas, eo quòd eæ actiones exercitæ ſint erga alterius ex contrahentibus filium. Quia multo indecentius eſt cum filio aut filia ſpirituali contrahere, quam cum compatre vel commatre. Nam cùm regeneratio hæc ſpiritualis, ex qua filiatio iſta conſurgit, aſſimuletur generationi carnali, ex qua filiatio naturalis oritur: ſicut indecentiſſimum eſt inter patres & filios carnales matrim. ita ſuo modo, licet non æquali, inter patres ac filios ſpirituales. Et ideò diſp. n. 7. diximus cum multis, nunquam legi Pontificem diſpenſaſſe ad contrahendum cum impedimento filiationis ſpiritualis: cùm tamen ſæpè in compaternitate diſpenſatit. Vtrùm autem filiatio hæc aut compaternitas conſurgat ex baptiſmo vel confirmatione, ſiue orta ſit, quia volens contrahere baptizauit, vel leuauit, vel tenuit, credo non eſſe opus quidquam horum exprimere, ſed ſatis eſſe dicere eſſe filiationem inter illos, vel compaternitatem, quia parum hæc mutant vel augent.

16 VI. Concluſio. Si publica honeſtas oriatur ex matrimonio rato, non ſatis erit mentionem publicæ honeſtatis facere, quando petitur diſpenſatio in primo gradu, ſed oportet exprimere eam ex matrimon. rato ortam. Quòd multo vrgentius impedimentum ex matrim. rato, quàm ex ſponſalibus oriatur; adeò vt illud multi affinitatem vocent. Adde multo indecentius eſſe matrimon. cum ſorore ſponſæ de præſenti quam ſponſæ de futuro, cuius maximum ſignum eſt, quod Trident. *ſeſſ*. 24. *de matrim. cap*. 3. reſtrinxerit impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum, vt non excedat primum gradum, cùm tamen publica honeſtas ex matrim. rato extendatur vſque ad 4. quando tamen vltra primum gradum peteretur diſpenſatio in publica honeſtate, non eſt opus exprimere vnde orta ſit, quia poſt id Tridentini decretum ex ſolo matrim. rato poteſt oriri.

17 VII. Concluſio. Si error ſit in gradu, explicando maiorem, vt ſecundum, cùm tamen ſit minor, vt tertius, valet diſpenſatio, quia etſi non ſit conceſſa ſpecificè pro 3. gradu, eſt tamen conceſſa ſimpliciter pro conſanguinitatis impedimento, cum errore circa qualitatem accidentalem incluſam à fortiori in gradu ſuper quo diſpenſatur. Item, quia non vitiatur diſpenſatio ex falſa qualitatis expreſſione, quando ea verè expreſſa redderetur facilior, (vt probaui diſp. 21. n. 35. vbi & n. 36. reſpondi ad c. *Cui de non ſacerd. de preb. in* 6. quod aduerſus hoc vrget.) quòd ſi opponas, non valere in diſpenſatione argumentum à maiori ad minus (vt dixi diſp. 1. n. 32.) dic valere vtique (vt ibi n. 35. probaui,) quando minus includitur in maiori, prout in hoc caſu contingit. Et ideo hanc concluſionem tenent Petr. de Led. *ſumm. Sacram.* vbi de matrim. *cap*. 27. *poſt* 7. *concluſ. dub*. 1. Man. 1. *to. ſum. in* 2. *edit. c*. 238. *concl*. 3. *n*. 3. Vega 2. *to. ſum. c*. 34. *caſu* 98. *initio*. Atque hoc verum credo, quamuis data opera id mendacium contingeret, quia non tangit diſpenſationis ſubſtantiam: & ea falſitate non expreſſa concederetur facilius.

18 VIII. Concluſio. Si tamen error ſit explicando gradum inferiorem, vt quartum, cùm tamen ſit ſuperior, vt tertius, quantumuis ex ignorantia inculpata procedat, eſt ſubreptitia & irrita diſpenſatio, quia contingit circa diſpenſationis ſubſtantiam: & ita nullatenus in illo gradu ſuperiori diſpenſatur, vtpote, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori. Item quia error ex ignorantia contingens tunc tantùm non vitiat, quando eo non obſtante concederentur literæ, & caſus ad quem vti volo reſcripto, ſub eius verbis comprehenditur, (vt probaui diſp. 21. n. 39.) At gradus ille ſuperior nequit in reſcripti huius verbis comprehendi.

19 Vltima concluſio. Si error contingat narrando maius impedimentum, cùm tamen ſit minus diuerſæ ſpeciei, vt ſi dicatur contrahentes eſſe conſanguineos in 2. gradu, cùm tamen non ſint niſi affines in 2. vel 3. gradu, diſpenſatio eſt ſubreptitia, quia cùm ſint diuerſa impedimenta, nec vnum claudatur in altero, diſpenſatio in vno nequit explicari vt cenſeatur in altero conceſſa. Ad quod confert ſpurium legitimatum tanquam ex inceſtu natum, non cenſeri legitimatum, ſi ex adulterio ſit, quamuis adulterium minus delictum ſit, quòd ſint diuerſæ ſpeciei, quod multis citatis tradunt, Couar. 4. *decr*. 2. *p. c* 8. §. 8. *num*. 11. Salzedo *addit. ad reg*. 195. Bernardi Diaz, *in fin*. Præterea quia diſpenſatio ſuper vno defectu, non eſt diſpenſatio ſuper alio. Vt docent Bald. *c. Innotuit, n*. 17. *de elect*. Afflictis *deciſione Neap*. 320. *n*. 12. Et ideo concluſionem hanc

in

in propriis terminis docet Lud. Lop. 2. *p. inſtr.* vbi de clauibus *c. 9. col. 5. & 1. p. c. 5 0. c. 2.* Addit in hoc poſteriori loco ſecus eſſe de poteſtate diſpenſandi in conſanguinitate, eam enim ait extendi ad diſpenſandum in ſimili affinitate, tanquam ad minus. Sed hoc nullo modo credo, quia quamuis poteſtas diſpenſandi extendenda ſit, id tamen intelligitur quando caſus, ad quem fit extenſio, poteſt comprehendi ſub caſu expreſſo (vt probaui diſp. 2. n. 2.) Quod in hoc caſu minimè reperitur: cùm ſint diuerſæ ſpecies. Atque ita Bald. *proximè alleg.* dixit poteſtatem legitimandi ſpurios ex inceſtu, non extendi ad aliam ſpeciem; quia ſub vna ſpecie non continetur altera.

20 Forſan aliquis limitaret duas præcedentes concluſiones, niſi ſit error communis circa illum gradum, illúdve impedimentum, quia, ſcilicet, contrahentes communiter exiſtimabantur conſanguinei in tertio gradu, cum tamen verè eſſent in 2. vel communi errore putabantur affines, cùm tamen eſſent conſanguinei: tunc enim videretur valida diſpenſatio ob eum communem errorem. Poſſétque hoc probari ex doctrina, quam tuentur Valaſcus *conſ.* 80. *fine, to. 1.* Molina *to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp.* 172. *col. 9. verſ. Quando qualitas*, vbi aiunt quoties qualitas aliqua ideò non fuit expreſſa in petitione legitimationis, quia tempore coïtus, & expeditionis legitimationis ignorabatur, non reddi diſpenſationem, ſeu legitimationem ſubreptitiam. Vt ſi quis genuiſſet filium ex ea, quæ communiter reputabatur vidua, & poſt legitimationem compertum eſt eam fuiſſe coniugatam, dicunt valere legitimationem nõn explicato adulterio Pontifici. Et probant, quia ad valorem actus opinio communis quandoque præfertur veritati, *l. Barbarius ff. de offic. prætor.* Pro eadem parte facit doctrina multorum aſſerentium expreſſo aliquo vacationis beneficij modo non venire alium, niſi eſſet communis error exiſtimans modo illo expreſſo id vacaſſe: nunc enim aiunt communem hunc errorem excuſare, niſi adeſſet alius ſimul impetrans id beneficium: per *d. l. Barbarius.* Hi ſunt Lapus *allegat.* 89. *à n.* 8. Dominic. *cap. ſuſceptum, n. 5. de reſcript. in* 6. Socin. quem refert, ac ſequitur Felinus *cap. In noſtra, num.* 38. *verſ. Quod dictum eſt, de reſcript.* Rebuff. *in concordat. in forma mandati Apoſt. paulò ante verſ. Item expreſſo* Mandoſius *reg.* 34. *cancell. quæſt.* 53. *n.* 10. Menochius *de arbitrariis, l. 2. centur. 3. caſu* 201. *num.* 104. Maſcard. *de probat. concluſ.* 186. *num.* 7. Cæterùm nullatenus auderem hanc limitationem admittere; quia ignorantia excuſat quidem à peccato, at nil poteſt conferre ad id, vt diſpenſatio trahatur ad caſum alium, quàm expreſſum, cùm ergo ſolus tertius gradus ſit expreſſus, vel ſola conſanguinitas, non iuuabit ignorantia, vt diſpenſatio trahatur ad ſecundum gradum, vel ad affinitatem, in quibus diſpenſatum non eſt. Nec obſtat *l. Barbarius*, quia aliud eſt ſupplere defectum in cauſa efficiente, quem quidem ſupplet ea lex iudicibus, ac aliis miniſtris publicis, quando defectus iuriſdictionis erat ita occultus, vt communiter illi putarentur veri miniſtri. At ea lex non diſponit vt conceſſum in vno caſu cenſeatur in alio concedi: propter communem errorem. Non etiam obſtat ſimile adductum de beneficio, quia in beneficij conſtantia non eſt error, ſed in quodam accidenti parum conferenti ad collationem, & ideo iure optimo ea mens Pontificis eſſe creditur, vt ob id accidens communiter ignoratum non vitietur collatio. At in noſtro caſu eſt error in ipſamet ſubſtantia caſus, in quo diſpenſatur.

21 Circa impedimentum voti an explicandum ſit ſi id votum ſæpè repetitum ſit: vel ſi ſimul eſt iuramentum: & an ſi vnum vinculum loco alterius falsò exprimatur dicendo eſſe votum, cum ſit iuramentum, vel eſſe iuramentum, cum ſit votum, ſit ſubreptitia diſpenſatio? diximus diſput. 2. num. 24. & 25. Quod ſi id votum non nubendi ſit emiſſum in Dei honorem, ac fauorem tertij, modo quem explicui diſp. 6. nu. 11. vel ſimile iuramentum, eſt neceſſario exprimendum in diſpenſatione eſſe emiſſum in tertij fauorem, quia cum vergat in illius damnum, erit multo difficilioris diſpenſationis. At ſi tertius ille remitteret, qua parte ipſum tangit, non eſſet opus referre in tertij fauorem eſſe factum, cum iam fauor ille remiſſione partis ceſſet, quod ſi profeſſus eſſet ſimul ordine ſacro initiatus, teneretur vtrumque in diſpenſatione ad matrimonium exprimere, quia ſunt duo impedimenta, alterum ratione profeſſionis: alterum verò ratione ordinis ſacri. Nec eſſet ſi ſacerdos, aut diaconus, petens diſpenſationem, explicet ſe in ordine ſacro eſſe, ſed tenetur ſe diaconum, aut ſacerdotem, aut Epiſcopum, ſi talis ſit, eſſe explicare, quia quo ordo ſuperior eſt, eo difficilior notabiliter erit diſpenſatio, & maior cauſa exigitur: maiorique conſideratione dignum erit an expediat diſpenſare. Et quid, ſi votum iteretur poſtquam Pontifex commiſit facultatem diſpenſandi, vel poſtquam ordinarius diſpenſauit, dicam diſp. 32. n. 6.

Quid ſi petas, qualiter diſpenſationem petere poſſit 22
qui vxorem interemit animo ducendæ concubinæ, vel abſque eo animo, nec res eſt occulta, quia in foro externo delatus eſt, & quamuis non conuictus, non tamen abſolutus eſt, ſed damnatus arbitraria pœna ratione aliqualis probationis, non tamen ſufficientis ad ordinariam delicti eius pœnam. Ratio dubitandi eſt, quia non poteſt dici impedimentum occultum, eo quod delatus eſt, & damnatus, & ideo non admittetur diſpenſatio in ſolo conſcientiæ foro conceſſa, quod ſi velit petere in foro externo, cum nomen petentis exprimetur, conuincetur ex ſua confeſſione, & pœnas delicti ſoluet. Dico, ſi abſque animo ducendæ concubinæ interfectio vxoris acciderit, facilè poſſe impetrare diſpenſationem in foro externo, narrando ſibi impedimentum opponi interfectioni vxoris, cum verè non interfecerit: ac ſe illam petere vt foro externo ſatisfaciat. Nec in hoc mentitur, etiam ſi poſtea coram officiali Epiſcopi iuret veras eſſe preces, quia cum iuxta multò veriorem ſententiam machinatio abſque eo animo non dirimat matrimonium (vt dixi libro præcedent. diſputat. 78. num. 14.) Et quamuis impediat, iam id impedimentum & cætera impedientia, præter votum, alia ſponſalia, ſint vſu abolita, (vt dixi eodem libr. præced. diſp. 17. num. 9.) verum narrat hic impetrans: cum non occiderit quatenus eſt impedimentum, ſuper quo cadat diſpenſatio. Quando autem eo animo interfecit, opportunum remedium erit, narrare pontifici ſe de eo delicto infamatum, ac delatum in foro externo; damnatúmque eſſe arbitraria pœna defectu plenæ probationis: & nec fateatur, nec neget delictum in ea narratione, & in ſacra pœnitentiaria petere aliam diſpenſationem, referendo quod in publica fori externi propoſitum eſt, ac ibi taciram eſſe delicti veritatem, ob periculum propriæ proditionis: & in hac debet impetrans fateri veritatem; quia ceſſat periculum: cum in hac nomen petentis non exprimatur, Nec refert vtra prius diſpenſatio impetretur, vt dixi diſp. præced. n. 7.

Demum ſupereſt duplex difficultas. Prior eſt, an in diſpenſationis impetratione ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi diſtant inæqualiter à ſtipite, vt ſi alter diſtet in 2. & alter in 3. ſit neceſſaria mentio gradus propinquioris, quo alter diſtat: an potiùs ſit ſatis mentio remotioris? Quondam fuit magna controuerſia circa hoc, quidam enim aiebant ſubreptitiam fore diſpenſationem, non facta illius gradus propinquioris mentione. Ducebantur ex *c. Quod dilect. de conſang.* vbi decidit poteſtatem conceſſam legato ad diſpenſandum in certo gradu non extendi ad eum gradum, quando alter contrahentium in propinquiori diſtat à ſtipite. Item quia in diſpenſationib. vtpote, quæ odioſæ ſunt, mixtum ſub ſimplici non comprehenditur (vt dixi d. 2. n. 28.) At hic gradus eſt mixtus ex propinquiori & remotiori. Sic docent Alex. de Neuo. *d. c. Quod dilectio, n.* 8. Gemb. *de auth. legati, l. 8. c. de diſp. legatorum circa matr. n.* 392. Ant. Cuc. *l. 5. inſt. maior. t. 12. n.* 252. Mol. *t. 1. de iuſt. tr. 2. diſ.* 161. *col. pen. ver. illud tamen.* Borg. *de irreg. 2. p. c. De interpretat. diſpenſationis*, 23

*nis,n.*26.Idq; decreuit Pius IV.in quodam motu proprio.

24 Alij oppoſitum ſentiebant. Quod is gradus minimè ſit mixtus ſed ſimplex. Cùm is ſolus gradus impedimentum matrim.præſtet,qui à ſtipite remotior eſt,*c.fin.de conſang.* Et confirm. quia quando duo conſanguinei in gradu diſpari diſtant, intelliguntur tantum diſtare inter ſe, quantum remotior diſtat à communi ſtipite,*d c.fin.* Ergo ſicut gradus remotior trahit ad ſe, & imbibit proximiorem, quantum ad rationem magis diſtandi à primo ſtipite, ita eandem imbibet,& ad ſe trahet,vt ſolius eius ratio ſit habenda in impetranda diſpenſatione. 2. ex *cap. Quod dilectio,cum conſ.* iuncta ſpeciali ratione tradita à Doctoribus illius textus,quam retulimus diſp.1. n. 35. ibi enim deciditur indulgentiam legato conceſſam ad diſpenſandum in certo gradu, intelligi quando vterque contrahens diſtat æqualiter in eo gradu à ſtipite.Huius enim rationem reddunt prædicti Doctores eo quod in eo loco ſic habebat conſuetudo, & ex diſpenſatione ſuboriretur ſcandalum. Quare contrarium apertè docent,vbi conſuetudo non eſt contraria & attento iure, nec id ſcandalum ſequetur. Quod ſi replices, hodie eſſe eam conſuetudinem, & ſtylum curiæ,vt is gradus propinquior manifeſtetur.Reſpódetur id non habere ſtylum curiæ, quaſi id neceſſe ſit:aduerſaretur enim motui proprio Pij V. referendo in num. ſeqq.Sed id habet ad euitanda dubia,& literas declaratorias,quas dicemus eſſe neceſſarias. Tandem, quia hoc decidit Clemens VI.*in quadam Extrau. qua incipit Nuper, nondum typis excuſa.* Et ita *hac Extrauag.relata* ſuſtinent Calder. *conſ.* 1.*n vn.ad fin.de conſ.* Abb. *d. c. Quod dilectio,ad fin.& ibi* Præpoſ.*n.*8.*verſ.Quare Papa.*Corn.*conſ.* 201.*n.*11.*vol.*2.Milis *in ſuo repert.lit.D.verb. Diſpenſatio*, *n.*23.*verſ.Diſpenſatio quatenus*,Angel.*verb.Matr.* 3.*imp.* 6.*fin.*Sylu.*verb.Matrim.*8.*q.*6.*fin.* Gambata *de auth. legati,l.*10.*n.*264.Tabiena *verb.Imped.imped.*3.*q.*3. *n.* 4. Sot. 4.*d.*40.*q vnic.art.*2.*fin.*Led.2.*p.*4.*q* 56. *art.* 4. *fin.* Toledo *lib.*7.*ſumm.c.*5.*n* 6.Emman. Sà.*ſumm. verb Matr.* vbi de imped.*n.*4.*verſ.Cognatio carnalis.* Cannedo *ſum.Sacram.* vbi de matr.*cap.*7.*n.*42 *fine.*

25 Sed iam hac difficultate nos liberauit Pius V. in motu quodam proprio edito anno 1566. die 26. Auguſti, incipienti.Sanctiſſimus vbi rem hanc ad ius commune priſtinum reduxit, ac reuocans motum proprium Pij IV. decidit non eſſe neceſſariam gradus propinquioris mentionem,ſed ſufficere remotioris, obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori:nec poſſe literas prioris notari ſubreptione, vel intentionis defectu. Et ita aduertunt Probus *addit.ad Monachum,rubric.de cogn ſpirit. n.vnic.verſ.Et quando ſunt.*Couar.4.*decret.*2.*p.c.*6.§.10.*n.* 12.Antonius Cuc.*l.*4.*inſtit.maior.t.*13.*nu.*17.Veracruz *append.ad Specul.ſuper art.*49.1.*p.f.*99.Gu‛.*conſ.*18.*n.*11. *& q.can..*.2.*c.*15.*n.*28.Enriq.*lib.*12.*de matr.c.*3.*n.*6.Lud.Lopez 2.*inſti.*vbi de matr.*c.*49.*in imped.conſang. col.*5. *verſ. Poſtremo.*Manuel 1.*t.ſumm.in* 2.*edit. c.* 238. *n.* 2. Petr. de Led.*de matr.q.*54 *artic.*2.*col.pen.concl.* 2. *& ſumm. Sacr.* vbi de matrim. *cap.* 27.*concl.*7.

26 Tenor autem harum literarum declaratoriarum ſic ſe habet: (vt ad me peruenere datæ à Clemente VIII. ann. 1599.die 13.Ianuar.)Narratum eſt Pontifici quoſdam impetraſſe diſpenſationem proponendo ſe tertio conſanguinitatis gradu coniunctos,cum tamen eſſent in 2.cum tertio. Et ita Pontifex in illis literis, ſic: *Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus,quatenus etiã ſi literis præfatis iam tibi præſentatis,ad illarũ executionem propter hoc procedere diſtuleris,ſeu recuſaueris: nihilominus negotiũ eiuſmodi reaſſumẽs ipſaſq; literas valere dicta auctoritate decernens ad earundẽ literarũ executionẽ) ſeruata alias earũ forma)procedas. Ac cũ eiſdẽ N.& N.ſuper impedimento tertij conſanguinitatis gradus eiuſmodi eadẽ auctoritate diſpenſes. Diſtantiam verò ſecundi gradus præfati eis nõ obſtare declares.in omnibus,ac per omnia perinde ac ſi in literis ipſos ſecundo & tertio conſanguinitatis gradibus,à communi ſtipite prouenientibus, inuicem eſſe coniunctos expreſſum fuiſſet.*

Circa quem motum proprium eſt 1. obſeruandum illum de ſolis conſanguinitatis & affinitatis gradibus loqui quare ſi petatur diſpenſatio in impedimento publicæ honeſtatis ex matrim. rato, ſufficiet remotioris gradus mentio,nullis literis declaratoriis poſtea impetratis. Quia cum de hoc non loquatur,ſtandum eſt iure communi,quo attento ſolam remotioris gradus mentionem ſufficere probaui n. 24. At in gradibus affinitatis ex fornicatione ortæ duplices illæ literæ ſunt neceſſariæ;quia motus proprius indiſtinctè de affinitate agit. Quod intelligo, ſi affinitas ea ſit publica,vt n.33. dicam.

27 Secundò dubitari poteſt,cui vſui literæ illæ declaratoriæ ſint? Aut enim petuntur in motu proprio, tanquam conditio requiſita ad valorem diſpenſationis,in qua ſolus gradus remotior expreſſus eſt:quod denotat ablatiuus ille abſolutus,*Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis.* Qui conditionem importat,*l.a teſtatore.ff.de condit. & demõſt.* Aut non,ſed tanquam admonitio quædam. Si priori modo:ergo diſpenſatio in neutro foro valebit,donec eæ literæ impetrentur: quippe conditio valorem actus ſuſpendit,donec ea impleatur.Si poſteriori modo. Cui ergo vſui ſunt literæ illæ;Enriq. *lib* 12. *de matrim. c.*3.*n.*6. *in comment.lit.T.& c.*9.*n.*2.*in comment. lit* Z. ait literas eas declaratorias peti pro ſolo foro externo. Et ſatis mihi placet,quod confirm.ex ſentent.Probi *addit. ad* Monachum *in rubr.de cogn.ſpirit in* 6. *n. vnic.* vbi ait eas eſſe neceſſarias, quando in foro publico diſpenſatio petitur, ſecus quando affinitas conſurgit ex actu fornicario occulto. Tunc enim ait non dari has literas declaratorias. Præterea, quia ideo dantur eæ literæ, vt caueatur ſcandalum: quippe poterant aliqui ſcandali anſam ſumere, videntes non eſſe diſpenſatum in gradu propinquiori:ac propterea exiſtimantes matr.eſſe irritum. Vt bene docent Gaeta *c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*134.*n.*363. Petr.de Led. *de matr. q.*54.*art.*2.*col.penult.notab.*2.ergo petitio earum literarum ſolum forum externum reſpicit.

28 Hinc deducitur, matrim. initum virtute diſpenſationis ſolo gradu remotiori expreſſo, nec obtentis literis declaratoriis, fore validum. Quod magis conſtabit ex dicendis num. ſeq. At ordinarius in foro externo rectè procedens non deberet diſpenſare donec literæ declaratoriæ afferentur. Et ſi poſt initum matrim. certior iuridicè fiat aliquo denunciante non eſſe expreſſum gradum propinquiorem,nec allatas declaratorias,deberet ſic coniunctos ſeparare,donec eas literas afferant. Tum, vt prædictum ſcandalum, quod poſſet contingere, vitetur. Tum etiam vt ſatisfiat præcepto Pontificio volenti eas literas ad eum effectum afferri.

29 Imò quamuis ordinarius ſuo munere abutens diſpenſaret non allatis literis illis declaratoriis: cum tamen ex actis conſtaret eſſe ibi gradum propinquiorem & remotiorem: vel ſi deceptus à contrahentibus falsò probantibus eſſe ſolum gradum remotiorem diſpenſaret,credo valere matrim. quia ea diſpenſatio valida fuit, nec malitia ordinarij malè exequentis, aut partis falsò probantis tollit eius valorem. Non enim petuntur eæ literæ vt prior diſpenſatio valida fiat,ſed vt ſcandalo obuietur (vt n. 28. diximus.) Quod videtur etiam probari, quia motus proprius concludit omnia acta diſpenſationéſque confectas, & proceſſus habitos per dictas literas, in quibus non expreſſus eſt gradus propinquior,minimè poſſe ſubreptione aut intentionis defectu notari.Et quamuis addat,*Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori?* Ablatiuus ille abſolutus non poteſt conditionem importare; quia ſupponit actum iam perfectum,& geſta virtute priorum literarum fuiſſe valida. At ſi conditionem importaret, ſuſpenderet valorem actus geſti ante illius implementum.

30 Et tandem ſi nullum ſcandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata eſſet,credo eos, qui ſic contraxere matrimon.non teneri eas literas declaratorias afferre cùm eæ ſoli ſcandalo vitando deſeruiant: cuius in hoc euentu nullum prorſus ſubeſſe timorem ſupponimus.

32 Tertiò obſeruandum eſt, quando propinquior gradus ſtipiti fuerit primus, nullatenus valere diſpenſationem, in qua ſolius remotioris mentio fit. Vt ſi quidam velit ducere conſobrinam filiam fratris ſui, aut filium filij, aut nepotis fratris ſui, hic contracturus diſtat à primo ſtipite in 1. gradu, & à filia fratris in primo cum ſecundo, à nepte fratris in primo cum tertio, à pronepte fratris in 1. cum quarto: ſi ergo in his euentibus ſolius remotioris gradus mentio fiat, non explicata diſtantia alterius contrahentis à ſtipite in primo gradu, diſpenſatio erit prorſus ſubreptitia. Et idem in affinitatis gradibus. Conſtat, quia Pius V. in eo motu proprio declarans litteras non poſſe ſubreptione notari, defectu expreſſionis gradus propinquioris conſanguinitatis, vel affinitatis addidit: *Dummodo primum quoquo modo attingant. Cùm in eo ſanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat.* Et ita docet Petr. de Led. *de matr. q.54. art.2.col.pen.notab.*1. Qui bene addit hoc intelligi, dùmmodo alter, qui eſt in gradu remotiori, ſit intra 4. gradum. Nam ſi extra illum ſit, nulla eſt neceſſaria diſpenſatio: vt probaui lib. præced. diſp. 53. n. 5.

33 Hinc deducitur, quando petitur diſpenſatio in ſolo foro conſcientiæ affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illam, quamuis gradus propinquioris mentiò non fiat, dummodo non ſit primus: nec eſſe neceſſarias litteras declaratorias, conſtat ex dictis n.28. vbi & Probum id aſſerentem retuli.

34 Secundò deducitur, eum, cui conceditur poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, poſſe in eo diſpenſare, quamuis mixtus ſit ex alio propinquiori. Quia is gradus verè non eſt mixtus, ſed ſimplex (vt num.24. probaui.) Et ita docent Angelus *verb. Matrimonium 3 impedim.6.fin.* Sylu. *verb. Matrimonium 8.q.6 fi.* Toledo *lib.7.ſum.c.5.n.6.* Quod tamen limito, niſi alter eorum diſtaret à ſtipite in primo gradu. Propter verba motus proprij Pij V. relata num.32. dicentis, nunquam Pontificis mentem eſſe diſpenſare in hoc caſu, niſi exprimatur.

35 Tertiò deducitur intellectus ad priuilegium Pauli III. qui (vt refert Veracr. 1. *Spec.art.44. pag. 3.concl.3.*) conceſſit Indis noui orbis, vt poſſint in tertio & quarto gradu matrimonio coniungi. Poterunt enim ſic coniungi, licèt alter in 2. vel in 1. gradu diſtet. Quia licet diſpenſatio ſit ſtricti iuris, debet recipere interpretationem à iure cómuni, (vt probaui diſp. 1. n. 8.) quando verſatur circa iuris communis materiam. At attento iure communi diſtantia graduum computatur iuxta remotiorem, & ille imbibit & trahit ad ſe propinquiorem (vt probaui hac diſp. n.24.) Sic docent Verac. *eod. a.44. pag. 3. verſ. Reſpondetur ex mente.* Barth. à Led. *de matr. dub.36. col.pen.verſ. Et annotato.* Quòd ſi obiicias, hoc videri contra dicta num. 32. & n. 1. præced. vbi dixi non eſſe Pontificis mentem diſpenſare, quando alter ex contracturis diſtat à ſtipite in 1. gradu. Sed reſpondetur non aduerſari, imò conſonum eſſe. quod (vt dixi eo n.32. fine) quando alter contrahens extra 4 gradum eſt, etſi alter ſit in 1. nulla eſt neceſſaria diſpenſatio. Cum ergo Paulus III. reſpectu Indorum hos gradus reſtrinxerit ad 2. quando alter diſtat vltra 2. gradum cum iam ſit extra gradus vetitos, licet alter diſtet in primo, nó erit neceſſaria diſpenſatio. Intelligitur autem hoc priuilegium de ſolis Indis neophytis noui orbis: vt docet Veracruz *eod. art. 44. pag. 3. concl. 3.* Inſuper id priuilegium eſt tam de gradibus conſanguinitatis, quàm affinitatis: vt docent Veracruz ibid. Vega *2. to ſum. c.34. caſu 146. fine.* Demùm per nouum orbem intelliguntur omnes prouinciæ Indorum; vt docet ibidem Veracruz.

36 Poſterior difficultas eſt. An quando impedimentum affinitatis & publicæ honeſtatis concurrunt, ſatis ſit affinitatis mentio, tacita publica honeſtate? V. g. quiſquã vult ducere conſanguineã intra quartum gradum prioris vxoris à ſe cognitæ, habet impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex matrim. cum conſanguinea huius prius inito, & affinitatis ortum ex illius matrim. conſummatione: dubitatur ergo an in diſpenſationis impetratione ad ducendam eam fœminam, ſatis ſit affinitatem narrare? Triplex eſt ſent. I. ſuſtinet ſatis eſſe mentionem affinitatis fieri. Ducitur, quod mentio affinitatis facta abſolute, intelligatur de orta ex copula coniugali: eo quod in dubio non debet præſumi delictum. *l. Merito, ff. pro ſoc.* Et quia etiam in odioſis ſunt intelligenda verba in potentiori ſignificato: vt conſtat ex *c. penult. de ſent. excom.* vbi deciditur nomine excommunicationis à iudice prolatæ intelligi maiorem. Potiſſimum autem affinitatis ſignificatum eſt, affinitas ex copula licita conſurgens. At ſub affinitate hac comprehenditur neceſſario publica honeſtas. Ergo facta abſoluta affinitatis mentione ſatis exprimitur vtrumque impedimentum: ac proinde valebit diſpenſatio. 2. quia verba diſpenſationis ſunt intelligenda ſicut verba iuris communis. At ſublato per ius commune impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate: & conſequenter cenſetur ablata publica honeſtas: vt tradunt *Gloſſa c. Non debet, verb. In ſecundo de conſang. & ibi* Ant. *n.19.* & reliqui ſcribentes. Ergo ſublata per diſpenſationem affinitas, intelligitur de omni, & cenſebitur quoque ablata publica honeſtas. Et ideo huius ſent. ſunt, Milis *in ſuo repert. lit. D. n.23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio facta ſuper impedimento.* Et citato Guilliel. de S. Lauduno *in ſuo ſacramentali, ad fi.* Felinus *c. Poſtulaſti, n.13. limit.7. fi. de reſcript.* Ripa *reſponſo 11. ad fi. de reſcript.* Hieron. Paulus *in pract. cancellar. Apoſt. t. Notabilia ſuper diſpenſationibus matrimonialibus, in fine, &* Boërius *deciſ. 264. n.28.* refert pro hac parte, & videtur eum ſequi, *Gloſſatorem regulæ Cancellariæ* 47. & ait ſe ita vidiſſe obtentum bis in iudicio. Idem tenent Cou. 4. *decret. 2. part. cap.6. §.7. n.5.* Ant. Cuc. *l.3. inſtit. t.12. n.250.* Azeuedo *lib.8. Recop. t.20. lib.7. n.27.* Veracr. 1. *part. Specul. art.44. pag.5. in fine primi dubij.* Et eſt ſatis probabilis ac tuta.

II. Sent. tenet ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi de publica honeſtate mentio quoque fiat. Probat, quia ſi explicetur affinitas ex copula licita, quamuis ex ea quoque publica honeſtas conſurgat; at cùm minimè ea expreſſa ſit diſpenſatio, vtpotè odioſa ac ſtricti iuris, ad eam non extenditur. Et à fortiori, ſi ſola affinitas in genere explicetur. Cum enim poſſit eſſe ex matrim. & ſic coniuncta cum publica honeſtate, & ex fornicatione, & ſic abſque illa, ex quo ſimpliciter expreſſa eſt, intelligitur de ſimplici, & non de mixta cum publica honeſtate. Quia in materia diſpenſationis odioſa, ac ſtricti iuris, verba, quæ poſſunt intelligi in ſignificato potentiori, & in minori, & in minori, ſemper intelliguntur in minori, *c. fi. de preb. c. Cum in illis, in 1. reſp. & c. Quamuis, eod. tit. in 6.* Hanc tenent Domin. *conſ.33. n.8.* & alij. Et fauet Ioan. Andr. *in arbore affinit. §. Ad arborem affinit. n.5.* (habetur 9. tom. tractat.) vbi abſolutè ait non valere diſpenſationem, niſi vtriuſque impedimenti mentio fiat. Fauet etiam Enriq. *lib.7. de indulg. c.30. n.2. fine,* vbi ait diſpenſationem in affinitate non extendi ad publicam honeſtatem. 37

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ſic diſtinguit: Sic explicetur affinitas ex copula licita proueniens, vt petendo diſpenſationem ad conſanguineam vxoris ducendam, valebit: etſi publica honeſtas taceatur. Quia tacitè illius mentio fit, vtpotè, quæ in tali affinitate neceſſariò includitur. Secus facta ſolius affinitatis in genere mentione. Quia tunc nec tacitè, nec expreſsè fit publicæ honeſtatis mentio. Cùm ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honeſtati coniungitur, quàm de illicita, quæ ſine illa eſt, poſſit intelligi. Et in materia hac odioſa ſunt verba in minori ſignificato accipienda (vt num. præcedenti dictum eſt.) Adde diſpenſationem, ſi aliquid operari poſſit, eſſe ſtrictè intelligendam ne amplius operetur, (vt dixi diſp. 1. n. 3.) Cùm ergo ea diſpenſatio operetur in affinitate, non porrigi debet ad publicam quoque honeſtatem. Et ideo huius ſent. ſunt Abbas *c. Non debet, n.12. de conſang. & ibi* Alex. de Neuo *n.11.* Præpoſ. *n.18.* Brunell. *de ſponſ. concl. 26. n.3.* Roſella *verb. Impedim. imped.13. n.2.* Angel. *verb. Diſpenſatio, n.19.* vbi Sylu. *q.5. n.9. & verb. Matri-* 38

monium 8 q.14 dict.3. Tabiena *verb. Impedimentum imp. 11.ad fi.* Loazes *de matr. Regis Angliæ, dub.10.nu.31.32.* Gamb. *de authori. legati, l.10.n.243.* Steph Coſt. *tract. de affin. §. Quia inter impedimenta, n.3.* (habetur to.9. tract.) Nauar *l.4. conſtit. de conſang. in 1. ed. conſ.4.n.1. in 2. conſ.7. n.1.* Gaet. *c. ad limina 30.q.1.§ 4 q.203.n.488.* Et ex Theologis, Supplement. Gabr. *4.d.41.q.vn.a.3.dub.7.* Toled *l 7. ſum.c.11.n.6.* Petr. de Led. *de matr. q.56.art. vlt. dub.2. diffic. 3. corol.6.* & melius *q.55.a.4 ad fi. & ſum. Sacram.* vbi de matr. *c.27. poſt 6. concl. diffic.2.* Lud. Lop. *2.p. inſtr.* vbi de matr. *c.50. col.4. verſ. Aduertendum eſt inſuper.* Et huius sẽtentiæ licet ſubobſcurè videtur Enr. *l.12. de matr. c.10. n.3.*

39 Hinc deducitur, petitam diſpenſationem affinitatis in tertio vel 4. gradu valere, quamuis non explicetur an ex copula licita oriatur, nec publica honeſtas. Quia cùm ex ſola coniugali copula oriatur in his gradibus affinitas, exprimitur virtute eam ex copula coniugali oriri: ac ſubinde tacitè quoque declaratur publica honeſtas.

40 Secundò deducitur, in petitione diſpenſationis affinitatis in 1. vel 2. gradu, ſi ex copula coniugali oriatur, eſſe neceſſario narrandum eam ex copula coniugali conſurgere. Si ſuſtineamus noſtram ſententiam relatam num. 38. Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe affinitatis & publicæ honeſtatis: & tacitum eſt hoc. Imò nec ſufficeret mentio affinitatis in genere, & publicæ honeſtatis in genere. Quia cum publica honeſtas oriatur quoque ex ſponſalibus, non explicatur an ex matrimonio orta ſit. Cum tamen id neceſſarium probauerimus num. 16. Item quia non explicatur an affinitas ex matr. orta ſit. Cùm tamen id ſit neceſſarium. Quia eſt multò fortius vinculum affinitate orta ex fornicatione. Si tamen ſuſtineamus 1. ſent. relatam n.36. ſatis eſſet mentionem affinitatis in genere facere. Quia ea intelligitur de orta ex copula licita, & ſic tacitè explicatur publica honeſtas: vt ibi latius probatum eſt.

41 Vltimò deducitur, in poteſtate diſpenſandi in affinitate includi quoque publicam honeſtatem cum illa concurrentem. Ducor, quòd cùm affinitas genus ſit ad ortam ex copula licita & illicita, & poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda, ad vtramque extendetur. Quamuis diſpenſatio ipſa, quæ ſtricti iuris eſt, de ſola minori affinitate intelligatur (vt dixi n.37.) Sicut n.5. & 9. diximus poteſtatem diſpenſandi in aliquo gradu extendi ad eum duplicatum ex latere: ſecus de ipſa diſpenſatione. Cum ergo ea diſpenſandi in affinitate poteſtas claudat quoque affinitatem ex copula coniugali, cui neceſſariò coniuncta eſt publica honeſtas, extenditur quoque ad publicam honeſtatem. Imò ad hanc extendetur, quamuis ſine affinitate ſit. Vt ſi ex ſolo matrim. rato vel ex ſolis ſponſalibus orta ſit. Quia eo ipſo quòd datur facultas ad affinitatem ex copula licita; ſupponitur præceſſiſſe ſponſalia, & matrim. ratum, indéque productum publicæ honeſtatis impedimentum: & ſic facultas illa ad hoc quoque extenditur. Adde, publicam honeſtatem non oriri ex matr. ratione conſummationis, ſed ex ſolo ipſo matrimonij contractu oriri: ac ſubinde publica honeſtas, ad quam ea poteſtas extenditur, nõ eſt alia, quàm ea, quæ ex matrim. rato oritur. Quæ autem naſcitur ex ſponſalibus eſt gradus quidam minor eiuſdem ſpeciei publicæ honeſtatis, incluſus ſanè in orta ex matr.

42 Vtrum autem in diſpenſationis impetratione ſit facienda mentio copulæ inceſtuoſæ, & matrim. irriti, ac ſpei facilius obtinendæ diſpenſationis, tractabitur tota diſputatione ſequenti.

43 Ad arg. n.36. propoſita reſp. Ad 1. negatur intelligi de copula licita. Nec obſtat non eſſe præſumendum delictũ. Non enim innititur hæc intelligentia præſumptioni delicti, ſed ſtrictæ diſpenſationis intelligentiæ, petenti verba intelligi de minori ſignificato (vt n.37. probaui.) Nec etiã obſtat *c. penult. de ſent. excom.* Id enim quaſi quid ſpeciale decreuit Pontif. quaſi ſecluſo eo decreto de minori veniret ea pœna intelligenda. Idque ſtatuit vt ſententia iudicis timeretur. Ad 2. dic. quando diſpenſatio eſt in re, de qua eſt decretum aliquod iuris communis, ea verba iuxta id decretum intelligenda eſſe. At vbi nullum eſt decretum de ea re in iure communi, non ſunt intelligenda niſi ſtrictè. Quia ius commune tanquam ius vniuerſale & fauorabile eſt extendendum, adeò vt ipſam quoque diſpenſationem in eo iure contentam extendi faciat (vt dixi diſp.1.n.7.) At diſpenſatio priuata tanquam ius priuatum eſt ſtrictè interpretanda.

DISPVTATIO XXV.

An in diſpenſatione matrimonij inter conſanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos eſt impedimentum dirimens, ſit copulæ inter eos habitæ mentio facienda?

SVMMARIVM.

Triplici tempore poteſt interuenire hac copula, n.1.
Tripliciter poteſt ea copula haberi, n.2.
Quot quæſtiones diſputantur, n.3.
An cum copula contingit ex humana fragilitate, poſtquam iam ordinarius expediuit diſpenſationem, reddatur ea ſubreptitia, n.4.
Quid, quando Pontifex diſpenſauit, dummodo copula nõ præceſſerit, n.5.
Quid, quando contingit, ante diſpenſationem à Pontifice expeditam, vel poſt antequam ordinarius diſpenſaret, nec eius eſt facta mentio? Refertur duplex ſententia, n.6. & 7.
Proponitur ſententia Authoris, n.8.
An dum petitur diſpenſatio inter cognatos ſpirituales, vel habentes aliud impedimentum dirimens præter conſanguinitatem, vel affinitatem, ſit ea copula explicanda, n.9.
An ſit explicanda quando non emiſit vir ſemen, aut fuit inceſtuoſa ex parte ſolius alterius contrahentis, altero ignorante conſanguinitatem, num 10.
An ſi ea copula ſit occulta ſit manifeſtanda Pontifici, an ſufficiat pœnitentiario, vel Epiſcopo, & poſſit pœnitentiarius petere compoſitionem? Et an ſi contingat inceſtus poſt diſpenſationem expeditam ab ipſo Pont. antequã ordinarius diſpenſet, ſit iterũ adeundus Pont. n.11
Quando Pontifex diſpenſat ſub conditione dummodo copula non interuenerit, qualiter intelligatur ea conditio, n.12.
An iudex Eccleſiaſticus iuſte interroget hos volentes contrahere, an copulam habuerint, quando vel ipſi narrarunt non habitam, vel diſpenſat Pontifex ſub conditione, vt non ſit habita, n.13.
Quid, ſi ſub ea conditione non ſit conceſſa diſpenſatio? Ref. opinio, n.14.
Ponitur ſententia Authoris, n.15.
An teneantur contrahentes fateri copulam, quando eſt occulta, ac impetrarũt aut impetrare volunt diſpenſationẽ pro foro conſcientiæ, n.16
Proponitur clauſula apponi ſolita in diſpenſationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, & ſcienter ſeparetur, & explicatur, n.17.
An intelligatur de quocumq; raptu: vel ſi fœmina rapiat virum, vel ſi contingat poſt diſpenſationem expeditam à Pont. vel ordinario, n.18
An ea clauſula non appoſita ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando adfuit raptus, nec is exprimitur: & an clauſulæ ſolitæ apponi cenſeantur appoſitæ, etſi non exprimantur, n.19.
Satisfit argumentis, n.20.
Poſt n. 20. inuenies alia ſummaria.

PRimò præmittendum eſt, copulam hanc triplici tempore poſſe interuenire. I. eſt, antequam Pontifex diſ- 1
penſationem concedat. II. poſt conceſſionem Papæ, antequam ordinarius cognita precum veritate illam expediat. III. poſt ordinarij expeditionem.

Secundò præmitto poſſe copulam hanc tripliciter ha- 2
beri. 1. ex fragilitate humana, abſque tractatu aliquo matrimonij. 2. præcedenti tractatu matrimonij, ſed abſque ſpe facilioris diſpenſationis. 3. in vtrouis euentu cum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis.

Triplex ergo quæſt. in hac diſp. eſt diſcutienda. I. quan- 3
do ſola copula inceſtuoſa interuenit ex humana fragilitate. II. quando tractatus, vel ſpes matr. III. quando habita eſt ſpe facilioris diſpenſationis.

Quæſtio I. An in diſpenſatione matrimon. inter con- 4
ſanguineos, vel affines, ſit neceſſariò facienda mentio copulæ inceſtuoſæ inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum ſpe facilioris diſpenſationis, nec cum matrimon. tractatu? Conſtat non eſſe huius copulæ neceſſariam mentionem, quando ea contingit poſt conceſſam diſpenſationem à Pontifice, vel Pœnitentiario, & expeditam cognita precum veritate ab ordinario, vel confeſſore: atque ita non vitiari præcedentem diſpenſationem

ſationem. Cum quòd ea copula labe inceſtus vacet (vt probauimus l. præc. diſp. 5. n. 15. & 19.) Tum etiam quia nil in diſpenſatione tacitum, eſt, quod explicandum neceſſariò foret. Cum ea copula poſt diſpenſationem omnino conſummatam contigerit. Et ſic tanquam certum ſuſtinent Cordub. *ſum. q. 45 fine.* Gutier. *q. can. l. 1. c. 15. n. 24.* Man. *1. to. ſum. in 2. edit. c. 238. n. 7. initio.* Vega *2. tom ſum. c. 34. caſu* 98. Qui bene diſcedit à Manuele dicenti in hoc euentu petendam eſſe ab Epiſcopo diſpenſationem inceſtus commiſſi, vt licitè ineatur matrim. Quippe nulla eſt inceſtus culpa, (vt proximè dixi) & ideo nõ eſt opus diſpenſatione.

5 Imò idem dicendum credo, quamuis diſpenſatio à Pontifice, ſub ea conditione ſit conceſſa, vt copula non interuenerit. Quia ſatis ei conditioni paritum cenſeo, cum ante diſpenſationis conſummationem copula non adfuerit. Nam ea poſtea contingens vires diſpenſationis omnino conſummatæ eneruare nequit.

6 Tota autem difficultas eò pertinet, quando ea copula habita eſt inter conſanguineos, vel affines ante diſpenſationem à Papa conceſſam vel poſt, prius tamen, quam ordinarius illam expediat, vel confeſſarius, quando diſpenſatio eſt foro conſcientiæ ipſi commiſſa. Triplex eſt ſent. I. docet non eſſe neceſſariam eius copulæ mentionem. Ducitur 1. quòd ea copula nec ex natura rei, nec ex iure Eccleſiaſtico reddat diſpenſationem difficiliorem. Non ex natura rei, quia potius faciliorem reddit, ob fœminæ infamiam, ineptitudinem ad aliud matrim. & ſcandala, quæ inde oriri ſolent. Non etiam ex iure Eccleſiaſtico: quia verior opinior habet ex inceſtu cum conſanguineis nullum matrimonij impedimentum conſurgere (vt probaui l. præc. diſp. 15. n. 17.) Inceſtus autem cum affinibus quamuis id impedimentum præſtet, eſt tamen id contraria conſuetudine ablatum: nec vlla eget diſpenſatione (vt probaui l. præc. diſp. 17. n. 9.) Non eſt ergo cur prædicta diſpenſatio tacito eo inceſtu ſubreptitia ſit. 2. quia eſto eſſet impedimentum, ſubeſt Epiſcopi diſpenſationi, (vt probaui ead. diſp. 17. à n. 10.) Poteſt ergo à Pontifice peti diſpenſatio in conſanguinitate, vel affinitate, quæ ipſius eſt. & alia ab Epiſcopo in inceſtu: ac neutra ſubreptione notabitur. Demum, quia ſi copula occulta ſit, atque in literis diſpenſationis in foro externo obtinendæ explicetur, cum nomina contrahentium debeant in ea manifeſtari, famæ fœmina iacturam patietur, detecto eius crimine occulto. Atque periculum imminebit, vt contrahentes ad forum iudicis ſæcularis referantur, pœniſque inceſtus plectantur. Quod piam matrem Eccleſiam nolle credendum eſt. Et ideò hanc ſent. ſuſtinet Nauar. loquẽs de inceſtu cũ conſanguineis vel affinibus, *l. 4. conſ. in 1. edit. t. de conſang. toto conſ. 1. & toto conſ. 5. & t. de ſponſ. toto conſ. 2. & in 2. edit. eod. t. de conſang. conſ.* 8. 9. 10. & 11. Et meliùs *in 1. edit. t. de conſang. conſ. 2. n vn.* vbi indiſtinctè loquitur non explicans, an is inceſtus admiſſus ſit antequam Pontifex diſpenſet, vel poſt, ante Ordinarij expeditionem: & explicat quamuis inceſtus ſit publicus. Quod idem, etſi inceſtus publicus ſit, & loquens de inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus, tenet idem Nau. *eod. t. de conſang. in 1. edit. conſ. toto* 5. & maximè *n. 4. in 2. toto conſ.* 8. & maximè *n. 4.* Idem tenent loquentes de inceſtu cũ conſanguineis, Ouand. 4. *d. 41. diſp. vn. immediatè ante propoſit.* 12. Salzedo *in pract.* Bernard. Diaz *cap. 126. col. 17. in no. edit. verſ. Vnde meritò.* Emm. Sa *ſum. verb. Matr.* vbi de imped. dirimentib. *n. 4. fin.* Sed hi duo vltimi loquuntur quando copula eſt occulta. At idem Emm. Sa *verb. Diſpenſatio, n. 10.* generalius loquitur, indiſtinctè dicens valere diſpenſationem ſuper cognatione tacito inceſtu. Idem tenent loquentes de inceſtu cum conſanguineis, Vel affinibus & explicantes, ſiue ante, ſiue poſt diſpenſationem à Pontifice conceſſam accidat inceſtus, duo Theologi inſignes, quos tacito nomine refert Gutier. *quæſt. can. l. 15. num. 11.* dicens ſibi renunciatum eſſe in vna cauſa bis pronunciatum fuiſſe iuxta hanc ſententiam. Idem tenent alij multi viri grauiſſimi de hoc conſulti, vt refert eos ſequens Enriquez *l. 12. de matr. cap. 2. n. 5. & 6.* quamuis limitatè loquatur, nempe quando inceſtus eſt occultus. Idem tenet abſque hac limitatione loquens de inceſtu cum propriis conſanguineis, & explicans vtrouis tempore contingat, Zauallos *quæſt. pract. quæſtiones 737. à n. 7.* Idem ſentiunt loquentes de inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus, Manuel *1. tom ſumm. 2. edit. c. 238. n. 5.* Vega *2. tom. ſumm. c. 34. caſu 97. verſ. Nota. Porque viene.* Diſcordant aliqui ex Doctoribus huius ſententiæ, nam quidam dicunt hanc diſpenſationem, in qua tacitus eſt inceſtus, validam eſſe in foro conſcientiæ; at in foro externo minimè admittendam, propter ſtylum Curiæ habentem, vt is inceſtus explicetur, quia falſæ præſumptioni innititur, & ideò in ſolo foro externo vim habet. Sic Enriquez *proximè allegat.* At Zauallos *de q. 737. n.* 6. ait non eſſe integrum Ordinario denegare hanc diſpenſationem, quamuis ei per legitima teſtimonia, ac partis confeſſionem conſtet de inceſtu. Et hæc ſent. eſt probabilis propter tot authorum teſtimonium. Et illa retenta plus placet huiuſmodi diſpenſationem nullatenus eſſe in foro externo admittendam.

II. Sent. ſic diſtinguit. Si ea copula accidat ante con- 7
ceſſam à Pontifice diſpenſationem, reddet eam ſubreptitiam illius taciturnitas. Secus ſi poſt, quamuis Ordinarius eam non expedierit. Ducitur, quod in priori caſu diſpenſatio non ſit conceſſa: ſecus in poſteriori, in quo ſola ordinarij executio cognita precum veritate deſideratur. Et preces veræ ſunt: cum nil falſum in eis Pontifici diſpenſanti propoſitum ſit: nec tacitum aliquid neceſſariò explicandum. Nam copula illa, neceſſariò, exprimenda non erat tunc habita. Et ideò huius ſent. videtur Corduba loquens de inceſtu inter conſanguineos, *in ſum. q. 45. opin. 2. punct. 5.* Ait enim valere diſpenſationem, quando poſt Pontificis conceſſionem copula contingit: & ita videtur contrarium ſentire quando ante illam accidit. Et partim tenet hanc ſent. Lud. Lopez 1. *part. inſtruct. cap. 296. à col. 11. verſ. Igitur pro reſolut. vſque ad col. 17. verſ. Præterea,* circa redditionem debiti, ait enim inceſtum inter conſanguineos quocunque tempore admiſſum non eſſe neceſſariò exprimendum: quod is non ſit matrimonij impedimentum: at inceſtum inter affines, eò quod ſit impedimentum, eſſe explicandum, quando ante conceſſionem Pontificiam accidit: niſi ſit omnino occultus: & niſi in eo loco conſuetudine obtentum ſit, vt huius inceſtus nulla ab Ordinario petatur diſpenſatio. At nullatenus dicit eſſe illius mentionem neceſſariam, quando poſt Pontificis conceſſionem contingit.

III. Sentent. (cui tanquam longè veriori adhæreo, etſi 8
duæ præcedentes ſint probabiles) ait reddi diſpenſationem ſubreptitiam tacito inceſtu inter conſanguineos, vel affines volentes matrimonio copulari: ſiue is contigerit ante Pontificis diſpenſationem, ſiue poſt, antequam Ordinarius illam expediat. Huius ſentent. legitimum fundamentum non eſt, quod is inceſtus præbeat aliquod matri. impedimentum. Nam contrarium eſt verius (vt num. 6. dixi.) Sed fundamentum eſt ſtylus Curiæ, qui obtinuit, vt inceſtus hic declaretur. Nec falſæ præſumptioni innititur: ſed eius ratio eſt, vt timore huius manifeſtationis faciendæ arceantur conſanguinei & affines ab inceſtuoſa copula. At ea, quæ ſtylus Curiæ ſeruat, ſunt neceſſariò in diſpenſatione explicanda (vt diximus diſput. 21. num. 16.) vbi & aduerſariorum ſolutiones improbauimus. 2. quia taciturnitas veri, quo expreſſo Pontifex non ſolet concedere diſpenſationem eo modo quo conceſſit, ſed cum quibuſdam moderationibus, reddit eam ſubreptitiam (vt diximus ea diſputat. 21. num. 17.) At manifeſtato inceſtu non ſolet Pontifex eodem modo diſpenſare, ſed præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, & longè maiori compoſitione pecuniaria, & moderando diſpenſationem hoc modo, vt ſuperſtes eo matrim. ſoluto ad aliud non transeat. 3. quia etſi verum ſit in deſuetudinem abiiſſe peti diſpenſationem, vt inceſtuoſus matrim. contrahat, id intelligendum eſt, quando cum alia

fœmina ab ea cum qua inceſtum commiſit, vult contrahere. At quando cum ea vult, mentio inceſtus eſt neceſſariò facienda ob prædictum Curiæ ſtylum, moderamina adhibere ſolentis. Propter quam etiam rationem & ſi aliàs poteſt Epiſcopus in hoc inceſtu diſpenſare, at nequit quando illi conſanguinei vel affines volunt inter ſe matrim. inire. Obſtat enim ſtylus Curiæ, petens vt in conſanguinitatis vel affinitatis diſpenſatione explicetur quoque is inceſtus, ne ſubreptitia ſit. Quod ſi dicas his rationibus concludi, eſſe neceſſariò explicandum inceſtum, quando contingit ante diſpenſationem Pontificis: ſecus autem quando poſt. Quod iam nil tacitum ſit Pontifici, & detur veritas precum ipſi narratarum. Sed adhuc vitiari diſpenſationem inde conſtat. Quod ante eius diſpenſationis conſummationem, quæ contingit per eius executionem factam ab Ordinario vel confeſſore, cui committitur, mutatur caſus in diſpenſatione contentus. Cum iam adiunctus ſit caſus, qui erat neceſſariò explicandus. Quare clauſula, ſi preces veritate nitantur, refertur ad tempus conceſſionis Pontificis, & executionis Ordinarij vel confeſſoris. Et ideo huius ſent. ſunt indiſtinctè loquentes de inceſtu, & de tempore, quo admiſſus eſt, *Collectarius*, quem refert & ſequitur Gambara *de authorit. legati, l. 7. t. De diſpenſat. legatorum circa matrim. n.* 409. Nauar. loquens de inceſtu cum cognata, *in ſum. Lat. nouiſſima c.* 22. *n.* 86 *fin.* Sarmiento loquens de inceſtu cum conſanguinea, *l.* 1. *Selectar. c.* 9. *n.* 1. *&* 3. & loquentes de inceſtu cum conſanguinea vel affini, & explicantes vtrouis tempore commiſſus ſit tenent Gutier. *q. can. l.* 1. *c.* 15. *n.* 133. *& l.* 1. *c.* 15. *n.* 16. *& multis ſeq. & n.* 24. refert verba congregationis Cardinalium in vtroque caſu id declarantium, Gallego *de cognat. ſpirituali, c.* 24. *à n.* 3. *vſque ad* 18. de Ledeſ. dicens rem eſſe certam ob Cardinalium declarationem, licet attento iure communi 1. ſent. eſſet probabilior, *de matr. q.* 56. *a. vlt. dub.* 2. *diffic.* 2. *concl.* 2. *&* 4. *& ſum. Sacr.* vbi de matr. *c.* 27. *circa* 1. *concl. dub.* 3. *&* 4.

9 Hanc ſent. extendit Gallego *de cognat ſpirit. c.* 24. *n.* 3. *& ſeqq.* ad cognationem ſpiritualem, quia *num.* 1. quæſtionem propoſuerat de copula habita cum conſanguinea vel affini vel cognata ſpirituali: & reſpondet *eo n.* 3. eſſe neceſſariò explicandam. At verius exiſtimo ſolum inceſtum cum conſanguineis vel affinibus exprimendum eſſe. Quia is ſolus veram inceſtus rationem habet: & de eo ſolo ita obtinuit ſtylus Curiæ. Et ita docet Nau. *l.* 4. *conſ. in* 2. *edit. t. De cognat. ſpirit. conſ. vlt. n.* 6. *&* 9.

10 Similiter credo nec explicandam eſſe copulam inceſtuoſam cum conſanguinea vel affini non conſummatam. Vt ſi vir vas fœminæ penetrarit non effuſo intra ſemine. Quod is coitus non ſit vera copula, ſed inſtar cuiuſdam tactus impudici. Nec quando fuit ex parte alterius tantum inceſtuoſa. Quod alter coiens ignorarit conſanguinitatem vel affinitatem alterius. Quia non eſt totalis & vndequaque inceſtus: & hæc pœnalia ſunt reſtringenda.

11 Præterea quando inceſtus eſſet occultus, non oportet eius mentionem fieri in diſpenſatione pro foro externo propoſita Pontifici: ſed ſatis eſt petere eius diſpenſationem in ſacra pœnitentiaria, explicata quoque ibi conſanguinitate vel affinitate publica, ſuper qua aut diſpenſatur, aut diſpenſaturus eſt Pontifex. Sicut quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, diximus faciendum diſp. 23. num. 7. & 8. vbi id probauimus. Et ita tenet Gallego *de cogn. ſpir. c.* 24. *n.* 3. Et poſſe tunc à pœnitentiaria impetrari diſpenſationem illius inceſtus docet quoque Nau. *l.* 4. *conſ. t. de conſang. in* 1. *edit. conſ. fine, in* 2. *conſ.* 9. *fine.* Et quamuis ſubdat poſſe quoque ab Epiſcopo, loquitur iuxta 1. ſent. quam ipſe ſuſtinet, (vt ex ipſo retuli n. 6.) At retenta noſtra hoc negandum eſt. Quia (vt dixi n. 8.) non impetratur tunc vera diſpenſatio inceſtus: is enim impedimentum non eſt. Sed ſuppletur vitium diſpenſationis Pontificiæ, in qua narrandus erat hic inceſtus, vt valida eſſet. Et ſimiliter ſi is inceſtus contingat poſt diſpenſationem Pontificis, antequam illam Ordinarius expediat, ſi eſt publicus, eſt iterum explicandus Pontifici cum conſanguinitate vel affinitate: ſi autem occultus, ſacræ pœnitentiariæ, explicata eadem conſanguinitate vel affinitate. Quia redditur tunc diſpenſatio ſubreptitia & irrita, ac ſi a principio is inceſtus contigiſſet. At verò poſſit tunc à ſacra pœnitentiaria compoſitio peti, quæ erat petenda propoſito eo inceſtu in foro externo, dicemus diſp. 34. n. 64.

Ex his deducitur 1. quid dicendum ſit retenta prima opinione probabili relata n. 8. aſſerenti minimè eſſe neceſſariam inceſtus mentionem: quid (inquam) dicendum ſit, quando Pontifex diſpenſat cum conſanguineis vel affinibus, ſub hac conditione, dummodo copula non interuenerit. Nam quidam indiſtinctè cenſent diſpenſationem tunc fore ſubreptitiam, ſiue interuenerit copula ante Pontificis diſpenſationem, ſiue poſt, antequam ordinarius illam concedat. Quia deficit conditio, & preces debent vtroque tempore veræ eſſe. Sic docent Cordub. *ſum. q.* 45. *opin.* 2. *punct.* 5. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 296. *col.* 11. *verſ. Igitur pro reſolutione.* Vega 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 97. Pet. de Led. *de matr. q.* 56. *a. vlt. dub.* 2. *diffic.* 3. *concl.* magis placet quod docet Emm. Sa *ſum. verb. Diſpenſatio, n.* 10. vbi dicit hanc conditionem intelligi iuxta naturam diſpenſationis conceſſæ. Si enim ea in foro externo concedatur, intelligitur conditio, dummodo ea copula conſtet in foro externo ſi verò in foro conſcientiæ, intelligitur. quamuis occulta ſit. Quia clauſulæ diſpenſationi adiectæ debent intelligi iuxta diſpenſationis naturam. Et priorem huius partem videtur tenere Enriquez *lib.* 12. *de matrim. c.* 2. *n.* 7. iuxta ea, quæ n. ſequenti referam ex ipſo. Et dicit *in commento lit. X.* nunquam ſolere hoc adiici per modum conditionis, ſed vt quendam modum. 12

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de iudice interroganti conſanguineos vel affines de copula inceſtuoſa, qui ad ineundum inter ſe matrimon. diſpenſationem obtinuere. Et quidem ſi concedatur diſpenſatio ſub conditione, ſi copula non interuenerit: quidam aſſerunt teneri hos interrogatos illam fateri, ſub mortali, etſi non adſit iuramentum, nec valere diſpenſationem. Quod iudex iuridicè roget, vtpote, qui ad examinandam precum veritatem id interrogat. Sic Petr. de Led. *de matrim. q.* 56. *a. vlt. diffic.* 3. *concl.* 1. Manuel 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 238. *n.* 8. *fi.* At ſi ſuſtineamus opinionem relatam n. præc. nimirum, ex ſe non eſſe neceſſe explicare copulam, ſed ſolum ratione conditionis appoſitæ, atque eam conditionem intelligi iuxta diſpenſationis conceſſæ naturam, credo verius eſſe, quando diſpenſatio conceditur in foro externo, non teneri hos fateri, niſi interrogentur præcedentibus indiciis aut infamia, & ita docent Enriq. & Emm. Sà, *n. præc. allegati.* Et hic bene addit ſecus eſſe, quando in foro conſcientiæ conceditur diſpenſatio. Vnde conſequenter dicendum eſt in priori caſu non reddi irritam diſpenſationem, negata copula occulta: ſecus in poſteriori. At ſi contrahentes narraſſent in precibus ſe non habuiſſe copulam: idque Pontifex narraret in diſpenſatione, addita clauſula ſolita apponi, ſi preces veritate nitantur, credo quantumuis occulta foret copula, ius eſſe iudici interrogandi, & copula negata ſubreptitiam eſſe diſpenſationem. Quia interrogatio ſolum tendit ad veritatem precum examinandam. 13

Quando autem Pontifex non apponit eam conditionem, quidam reprehendunt vſum receptiſſimum in tribunalibus Eccleſiaſticis interrogandi de hac copula: & dicunt non teneri contrahentes illam fateri, dum occulta eſt. Sic Salzedo *in pract.* Bernardini Diaz *c.* 126. *in noua edit. col.* 17. *verſ. Vnde merito.* Et non teneri hos inceſtum occultum fateri, docent etiam Nau. *l.* 4. *conſ. in* 1. *edit. t. de ſponſ. conſ.* 2. *fin. in* 2. *t. de conſang conſ.* 10. *fine.* Ouandus 4. *d.* 41. *diſp. vn immediate ante* 12. *prop.* Enriq. & Emm. Sà *n.* 12. *relati.* Pet. de Led. *de matr. q.* 56. *a. vlt. dub.* 2. *diffic.* 3. *con.* 2. *& ſum. Sacr.* vbi de matr. *c.* 27. *circa* 1. *conc. dub.* 4. Manuel 1. *to. ſum. in* 2. *edit. c.* 238. *n.* 8. *fin.* Vega 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 97. Huius rationem reddit Enriq. quia in his non procedit 14

dit iudex ex officio ad conſulendum bono publico, vel cauendum tertij damnum, ſed in caſu quodam ſpeciali. Et ideo non rogat iuridicè, vt vel ſic teneatur reus reſpondere, quando non præcedunt iudicia, aut infamia. Sed melius Nauar. & Salzedo eam reddunt rationem quòd is inceſtus occultus ſit, nec ad diſpenſationis ſubſtantiam conferat illum ſcire. Quare concludũt illi, & Ouand. Manuel, Petr. *de* Ledeſm. Vega *proximè allegati*, valere diſpenſationem negata copula*:* & addit Ouandus id verum eſſe, q ãuis conſtet fore, vt ea cognita Ordinarius non exequeretur diſpenſationem. Addunt Petr. de Ledeſma *in vtroque loco*, *&* Manuel, hos cum iuramento negantes inceſtum illum occultum peccare mortaliter, non peccato iniuſtitiæ, eo quod iudex non roget iuridicè, ſed peccato periurij. Vnde dicunt ſecluſo iuramento ſolam mendacij officioſi culpam admitti venialem. Et addit Petr. de Ledeſma *in illo loco ſummæ Sacram. nuper allegato*, non eſſe improbabile dicere etiam periurium illud non eſſe mortale, cùm iudex non roget iuridicè.

15 Cæterùm (vt notaui lib. 3. diſp. 14. n. 3.) diuerſimodè iuxta varias ſent. loquendum eſt. Quippe retenta noſtra ſententia dicenti inceſtum occultum eſſe explicandum in diſpenſatione, vt valida ſit, aſſerendum eſt, ius eſſe iudici de eo interroganti, & teneri reos fateri, aut ſi fateri nolint, non vti diſpenſatione, vtpotè quæ ob non declaratum in ea inceſtum eſt ſubreptitia. Quia ea interrogatio non eò tendit, vt illi puniantur: ſed vt impediatur diſpenſationis ſubreptitiæ vſus & matrim. irritum. Et per hoc ſati fit fundamento vtrique contrario. Et ita docet Manuel *tract. de ordine iudiciar. c. 10. concl. 4. n. 4. fin.* At ſequendo opinionem probabilem dicentem non impediri valorem diſpenſationis tacito inceſtu, vt ea eſt opinio n. præc. relata Et dicendum eſt omni prorſus vacare culpa negare inceſtum illum etiam cum iuramento. Quia id iuramentum eſt verum, eius enim ſenſus eſt, non feci inceſtum, vt ſubſtat huic foro externo, in quo iudex rogat.

16 Quòd ſi eſſet alia occulta diſpenſatio impetrata pro foro conſcientiæ pro inceſtu illo, iuxta dicta n. 11. an tunc teneantur contrahentes illum inceſtum occultum fateri, tenendo eius taciturnitate reddi diſpenſationem ſubreptitiam: dixi eos non teneri, & probaui id l. 3. diſp. 14. n. 4. Et idem ſentio, quando etſi non ſit impetrata diſpenſatio pro foro conſcientiæ, at contrahentes nolunt ea diſpenſatione vti, donec aliam pro conſcientiæ foro impetrent. Quod eſſet tunc ratio, ob quam iudici integrum eſt de eo inceſtu interrogare.

17 Tandem ex Curiæ ſtylo ſolet adiici clauſula in his diſpenſationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, iuxta regulam Cancellariæ, quæ apud Rebuff. *in praxi benefic.* in reg. Cãcellariæ, eſt 50. & ſic habet*: Item voluit quod in literis diſpenſationis ſuper aliquo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis aut alias prohibito poneretur clauſula ſi mulier rapta non fuerit. Et ſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio.* Et Rebuff. *ibi verſ. penult.* ait quoties Pontifex diſpẽſat in his impedimẽtis, ſolitum apponi, dummodo mulier rapta non fuerit. Quia ſuper hoc non intendit diſpenſare, niſi expreſsè concedatur in diſpenſatione. Et ſtatim *verſ. vlt.* explicans eam partem regulæ*: Et ſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio*, ait ſenſum eſſe, ſi raptor ſcienter raptam duxerit, & petatur diſpenſatio, apponatur clauſula vt ratione delicti ſeparentur ad certum tempus, donec commiſſarij arbitrio egerint pœnitentiam: iuxta *c. Ex literis, de eo qui cognouit conſang.* Sed hoc intelligebatur ante Tridentinum Quia tunc raptus non erat impedimẽtum dirimens, ſed ſolum impediens. Quare cum matrim. non obſtante raptu valeret, non erat in perpetuum ſeparandum: ſed eo quod contra Eccleſiæ prohibitionem initum erat, ſeparabatur ad tempus (vt probaui lib. præced. diſputat. 2. num. 14.) At quando raptus eſt impedimentum dirimens, iuxta nouum Tridentini decretum (de quo ſatis egi lib. præced. tota diſputatione 13.) Si cum eo impedimento matrimonium ineatur, eſt in perpetuum ſeparandum, donec legitimè ineatur.

Sed quæres de quo raptu intelligatur hæc clauſula, 18
Gaëta *c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 1. 54. n. 366. fin.* ait ſenſum huius clauſulæ eſſe, dummodo fœmina rapta non fuerit cauſa matrim. cum ea ineundi, ac proinde huic renunciatur, conueniendo cum raptore de alio ineundo. Vel ſecundo, & dicit eſſe communiorem intellectum, quaſi Pontifex velit in hoc nouum impedimentum inducere, quando fœmina rapta fuerit ad finem matrim. cum ea ineundi. Et eam regulam intelligi quando ad finem hunc fuit raptus, docet quoque Petr. de Ledeſma *de matrim. q. 56. art. vlt. dub. 3. fine.* Et placet mihi eo quod reddat ea clauſula quaſi ad confirmationem Trident. *ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* ſtatuentis impedimentum inter raptorem & raptam. Quod tamen de ſolo raptu ad finem matrimonij cum rapta ineundi intelligi, dixi lib. præced. diſp. 13. num. 4. Et quamuis id impedimentum non ſit perpetuum, ſed dum rapta manet in raptoris poteſtate: at vt his raptibus obuietur, volunt Pontifices non diſpenſare, quando huiuſmodi raptus interuenit niſi exprimatur in diſpenſatione. Quando autem cenſeatur eſſe raptus, dixi tota ea diſp. 13. vbi num. 16. dixi non eſſe locum ei pœnæ Tridentini iuxta veriorem ſentent. ſi virum fœmina rapiat. Et eadem ratione cenſeo non comprehendi in hac clauſula ſimilem raptum. Et credo diſpenſationem reddi ſubreptitiam, etſi fœminæ raptus à viro factus ob finem matrimonij accidat poſt diſpenſationem à Pontifice factam, ante tamen quàm illam impediat ordinarius*:* ſecus ſi poſt ordinarij expeditionem: vt de ipſo inceſtu dixi num. 4. 5. & 8.

Hinc deducitur quando conſanguinea, vel alia fœmina, 19
cum qua raptor habet impedimentum dirimens, rapitur cauſa matrim. cum ea ineundi, ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi huiuſmodi raptus mentio fiat: vt bene docet Petr. de Ledeſma, *n. præced allegat.* Et ratio eſt, quia non verificatur clauſula n. præced. allegata. Et eſto non apponatur, intelliguntur clauſulæ apponi ſolitæ de ſtylo Curiæ, vt docet Syluest. *verb.* Reſcript *q. 3. alleg.* Abbate, *cap. Quod tranſlat. n. 3. de offic. legati*, vbi generaliter tradit clauſulas apponi ſolitas ſuppleri, quamuis non exprimantur.

Ad argum. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. & 2. conſtat ex di- 20
ctis n. 8. Ad 3. conſtat ex dictis n. 11. Ad argum. n. 7. adductum conſtat ex dictis n. 8.

SVMMARIVM.

An ſi matrim. initum & conſummatum ſit intra gradus vetitos, & ſi contingat poſtquam Pontifex diſpenſauit, antequam Ordinarius exequatur, ſit ſubreptitia diſpenſatio non facta huius diſpenſatione: & quid operetur Tridentinum loquens, cum Papa interdixiſſet hanc diſpenſationem, num 21.

An ſi ineatur, vel conſumetur eo animo, vt facilior ſit diſpenſatio, ſit is animus exprimendus n 22.

Ante Tridentinum non erat opus explicare hoc matrim. aut conſummationem, & potius reddebat faciliorem diſpẽſationem: ſecus poſt n. 23.

An pœna Tridentini, vt hi contrahentes ſcienter intra gradus vetitos careant ſpe diſpenſationis, intelligatur de quocumque impedimento dirimenti, n. 24.

Qualis ignorantia excuſet ab ea pœna: ita vt non ſit neceſſariò explicandum matrim. etiam conſummatum? Proponitur ratio probans deſiderari ignorantiam inuincibilem, n. 25.

Explicatur qualis ignorantia excuſet ab ea pœna, ita vt id matrimonium non ſit explicandum n. 26.

Qualis ignorantia deſideretur, vt matrim. cum ea contractum reddat faciliorem diſpenſationem præbens iuſtam diſpenſandi cauſam, n. 27.

An aliud ſentiendum ſit de ignorantia, quando agitur ad excuſandam taciturnitatem matrimonij cum illa initi: & aliud de illa, quando allegatur, vt cauſa facilioris diſpenſationis, n 28.

Quæ cautela ſeruanda ſit quando matrimonio inito cum impedimento dirimenti, & craſſe ignorato, impetratur diſpenſatio, n. 29.

An ignorantia ſolius alterius coniugis excuſet ab hac pœna, ac ſufficiat vt facilius diſpenſetur: & vt verificetur allegatio matrimonij ignoranter initi n 30.

An verificetur conditio, dummodo non ſpe facilioris diſpenſationis copula habita ſit, vel matrimonium initum, quando in ſolo altero contrahente fuit hac ſpes: & ſit neceſſaria illius mentio, n. 31.

An excuſet à pœna matrim ignoranter contractum, quando omiſſa ſunt denunciationes ſine licentia vel cum licentia ordinarij: vel ordinario diſpenſante ſolum ne præmittantur, conſummatum eſt matrimonium illis non præmiſſis, n. 32.

An ſit locus huic pœnæ, quando matrimonium ſcienter cum impedimento dirimenti initum, fuit omnino clandeſtinum? Refertur opinio, numero 33.
Proponitur ſententia Auctoris, 34.
An ſit neceſſaria mentio huius matrimonij clandeſtini, eiúſque conſummationis, in impetratione diſpenſationis illius impedimenti, 35.
An ſit neceſſaria mentio ſponſalium, aut ſpei conceptæ futuri matrimonij concurrentium cum copula inceſtuoſa. 36.
Poſt n. 36. inuenies cætera ſummaria quæ deſiderantur.

21 Quæſtio II. An ad matrimonium ineundum inter perſonas habentes impedimentum dirimens ex legitima diſpenſatione, ſit neceſſaria mentio de tractatu matrimonij inter illas habiti cum copula, vel ſine illa: & quid, ſi cum ſpe facilius obtinendæ diſpenſationis id matr. contractum ſit? Tota hæc quæſtio verſatur circa intellectum decreti Tridentini, *ſeſſ. 24. de matr. c. 5.* vbi ſic habetur: *Si quis intra gradus probibitos ſcienter matrimon. contrahere præſumpſerit ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat. Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matr. contrahere, ſed & conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit: ſi quidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrim. neglexerit, eiſdem ſubiiciatur pœnis. Non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit.* Quod decretum etſi Pontificem inſtruat de modo concedendæ diſpenſationis, nec eius manus ligare poſſit, non eſt modici momenti. Tum, quia Pontif. paſſim in hoc euentu diſpenſans abſque cauſa iuſtiſſima reus erit culpæ lethalis. Tum etiam, quia diſpenſationes impetratæ non facta mentione matr. intra gradus prohibitos ſcienter initi: aut ignoranter omiſſis denunciationibus: etſi conſummatum ſit, conſummatio quoque erit ſubreptitia, (vt vtramque partem probaui lib. 3. diſp. 45. n. 5.) Et hanc poſteriorem partem docent quoque omnes Doctores allegandi tota hac quæſt. Et idem dicendum eſt, etſi hoc matrim. eiúſve conſummatio contingat, poſtquam Pontifex diſpenſationem conceſſit, at nondum ea per ordinarium, vel confeſſorem, cui commiſſa eſt, expedita (vt de copula inceſtuoſa probaui n. 8. Et ita tenent Man. 1. *tom. ſumm. in 2. edit. c. 238. n. 9.* Vega *2. to. ſumm. ca. 34. caſu 98. verſ. Empero nota.*

22 Quod ſi id matrim. eo animo ineatur, vt faciliùs Pontifex diſpenſet: is quoque animus ſimul cum matr. explicandus eſt, vt valeat diſpenſatio, quia Trident. *d. c. 5.* ideo ſtatuit, vt ſcienter contrahens id matrimonium careat ſpe diſpenſationis (vt docet Nau. *c. Si quando, exceptione 5. n. 5. de reſcript.*) ad compeſcendam multorum audaciam, quia in ea ſpe ficti inibant, ac conſummabant matrimonia, non obſtanti impedimento dirimenti, quare Tridentinum volens punire eam deordinatam ſpem facilioris diſpenſationis ex facto ipſo præſumptam à fortiori formalem ipſam ſpem puniet, volens ipſam explicari. Et ita docent Couar. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 14.* Anton. Cuc. *l. 5. inſt. maior. t. 13. num. 18.* Gutier. *q. cand. 2. c. 15. n. penult.* Petr. de Led. *de matr. c. 56. art. vlt. dub. 2. diffic. 1. concl. 1.* Lud. Lop. *2. p. inſtruct.* vbi de matr. *cap. vlt. col. pen.* Hinc corollariè Philiarc. *de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13. init.* Atque idem eſt dicendum, ſi ea ſpe conſummetur matr. eſt enim conſummationis & illius ſpei mentio facienda. Et conſtat ex eadem ratione. Et ſic docent Nau. *d. Exceptione 5. n. 5. & ſum. Hiſp. c. 22. fin.* Toledo *l. 7. ſum. c. 28. n. vlt.* Gut. *d. c. 15. fi.* Lud. Lop. *proximè alleg.* Quod ſi ſpes hæc fuerit ex parte vnius ſolum contrahentis, dicemus n. 31.

23 Hinc deducitur contractum ac conſummationem matrimonij, quæ ante Tridentinum inclinabant Pontificem ad facilius diſpenſandum, iam hodie retrahere per id decretum. Sic Nau. *ſum. lat. c. 22. n. 86. verſ. 5.* Gut. *dict. c. 14. n. vlt.* Enriq. *l. 12. de matr. cap. n. 8.* Vnde bene Petr. de Led. *de matr. q. 56. art vlt. dub. 2. diffic 3. poſt 3. concl. corol. 4.* ait ante hoc Tridentini decretum non nocuiſſe impetrationi diſpenſationis præceſſiſſe matrimonium, vel id occultatum eſſe Pontifici in precibus narratis.

Sed circa hoc Tridentini decretum aliquæ difficultates 24
inſurgunt. I. eſt, an intelligatur de contrahentibus cum quocunque impedimento dirimenti? Enriq. *lib. 12. de matr. c. 3. n. 8. in comment. lit. P.* ait videri intelligi de ſolo conſanguinitatis & affinitatis impedimento, quia dicit: *Si quis intra gradus prohibitos.* At hoc ſolum impedimentum gradus habet. Et cum id decretum ſit pœnale non debet extendi. Sed id intelligi de quocunque impedimento dirimenti probaui latiſſimè lib. 3. diſp. 42. n. 7. & id veriſſimum cenſeo. Et ideo de impedimento dirimenti abſolutè loquuntur explicantes hoc decretum. Nau. *ſum Hiſp. c. 22. fin.* Toledo *l. 7. ſum. c. 18. vlt.* Philiarc. *de offic. ſac. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13. init.* Et in propriis terminis hoc tuetur Petr. de Led. *de matr. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 1. concl. 1.* Vnde quocunque impedimento dirimenti laborantes ſi eius impedimenti conſcij matrimonium inter ſe ineant, aut ſi ignoranter, omiſſis tamen denunciationibus, tenentur id matrim. in diſpenſatione narrare: & ſi conſumment, conſummationem quoque, ne ſit ſubreptitia.

II. Difficultas eſt. Qualis ignorantia excuſet ab huius 25
decreti pœna, itaut non ſit neceſſariò mentio facienda matrimonij ignoranter contracti, aut eius conſummationis, in diſpenſatione impedimenti? Et videtur deſiderari ignorantia probabilis & iuſta, quia *d. c. 6.* ſic dicitur: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit.*

I. Tamen concluſio ſit. Quando denuntiationes in Eccle- 26
ſia præceſſere, excuſat ab hac pœna quæuis ignorantia quantumuis craſſa, modo non dici poſſit ingens temeritas. Conſtat ex dictis l. 2. diſp. 40. n. 4. vbi eam probaui, quia Tridentinum petit ſcientiam, audaciam, & temerariam præſumptionem. Nec ſatis eſt ad hanc ſcientiam & malam fidem ſcientia ſpeculatiua, qua coniuges norint alterum ante matr. acceſſiſſe ad conſanguineam alterius, niſi adſint ſimul ſcientia practica, qua norint inde oriri impedimentum: vt probaui eadem diſp. 20. *n.* 4.

II. Concluſio. Vt id matrim. ignoranter initum præ- 27
miſſis denunciationibus præbeat cauſam iuſtæ ac facilioris diſpenſationis, oportet ignorantiam iuſtam ac probabilem eſſe. Conſtat ex verbis Tridentini *d. cap. 5. relatis, n. 21.* vbi cautè aliud ſtatuit, vt incurratur pœna carendi ſpe diſpenſationis: & aliud, vt id matrim. ſit cauſa facilioris diſpenſationis. Nam in priori caſu petit ſcientiam, ac præſumptionem in contrahendo, vel culpabiliter omiſſas eſſe denunciationes. Cum tunc ageret de pœna grauiſſima incurrenda. At in poſteriori, vbi non de pœna, agit, ſed de gratia, petit ignorantiam probabilem, ac iuſtam. Et ratio eſt, quia ignorantia alia excuſat à culpæ grauitate, & ideo à grauiſſima pœna. At non excuſat à malè matrim. initi delicto, & ideo æquum eſt, vt non præſtet facilioris diſpenſationis cauſam. Cum delictum non ſit dignum præmio.

Hinc infertur, aliud eſſe dicendum de taciturnitate 28
matrim. cum impedimento dirimenti ignorato contracti, ac eius conſummatione: & aliud de eius expreſſione allegata tanquam facilioris diſpenſationis cauſa, eo quod ignoranter initum ſit. Nam vt ea taciturnitas non reddat diſpenſationem ſubreptitiam, ſatis eſt ignorantia quæcunque in contrahendo & conſummando, quæ non ſit ingens temeritas. At vt ea expreſſio excuſet à ſubreptione, oportet ignorantiam eſſe iuſtam. Vt ex dictis n. præced. conſtat.

Vnde cauti ſint petentes diſpenſationem matrim. ſe- 29
mel inito cum impedimento dirimenti craſſe ignorato. Si enim allegent ſe ignoranter contraxiſſe, cum allegent ignorantiam tanquam cauſam diſpenſandi, ſubreptitia erit diſpenſatio, ob dicta num. præced. Si autem ſcienter ſe contraxiſſe narrent, erit difficillima diſpenſatio, ob decretum Tridentini, ac ſubiicientur pœnæ cui obnoxij non erant. Quare, vt vtrumque vitent, debent in precibus

bus narrare ſe non ſcienter & malitioſè contraxiſſe.

30 Sed dubitabis, an ſufficiat ignorantia ex parte alterius coniugis quamuis alter ſciens contraxerit? Dic ſi agatur de non incurrenda pœna prædicti decreti Tridentini, & ſic vt non ſit neceſſaria in diſpenſatione mentio matrimonij malè contracti & conſummati, ſatis eſſe alterius ignorantiam,(vt probaui l.2.diſp.40.n.4.) Et tenet Enriq. *lib.12.de matr.c.5.n.8. in comment. lit.* S. Qui idem clarè ſentit ſufficere,vt præſter cauſam facilioris diſpenſationis, iuxta id decretum. At id non placet. Quòd aliud ſit pœnam incurrere,ad quod malitia vtriuſque deſideratur: ne innocens ob alterius ſcelus plectatur: & aliud gratiam conſequi.Quod bonam vtriuſque fidem petit.Quare meritò Nau.*lib.4.conſ.in 2.edit.tit.de conſang. conſ.vlt.n.vn.* tuetur non valere diſpenſationem, quando impetrata eſt allegando conſanguineos ignotanter contraxiſſe, licèt fœmina ignorarit,ſi vir ſciens, vel ſcire debens contraxerit.Atque idem diceret ſi è contra viro ignoranti ſola fœmina ſciret.Non enim refert vter eorum ignoret.

Hinc infertur, clauſulam apponi ſolitam in diſpenſationibus peritis explicata copula inceſtuoſa, nimirum, ſi non fuit habita ſpe facilioris diſpenſationis, verificari, quando ea ſpes concepta fuit ex parte vnius tantum. Et ſimiliter non exiſtimo neceſſe eſſe eius ſpei mentionem facere,ſiue in ea copula,ſiue in matrim.ſcienter inito,quando fuit ex parte vnius tantum. Ducor, quod hæc obligatio huius ſpei manifeſtando conſurgat ex Trid.decreto,*d. c.5.*(vt probaui n.22.) eo quod contrahentes illa ſpe incurrunt eius decreti pœnam. Et ideo ſolet apponi prædicta clauſula in aliis diſpenſationibus, vt in pœnam illius prauæ ſpei careant illi diſpenſationis effectu. Si ergo pœna illius decreti requirit vtriuſque culpam, iuxta dicta n. præced.non habebit locum in hoc euentu, vbi ea ſpes ab altero ſolo concepta eſt. Nec enim par eſt,vt delictum alterius ſit cauſa punitionis innocentis.

31 Vltima concl. Si matrim.contractum ſit ignoranter, at neglectis præuiis denunciationibus, non excuſat ea ignorantia à pœna Trident.*d.c.5.* Quod expreſsè ibi decernitur ea reddita ratione, quod ſalubria Eccleſiæ præcepta contemnens indignus ſit, vt eius benignitatem facilè experiatur. Quare ſecus eſſet, ſi eæ denunciationes ex ordinarij licentia non præmitterentur, quia tunc nec negliguntur, nec temere omittuntur, quod petit Tridentinum *ibi* vt locus ſit ei pœnæ,quod ſi ordinarius tantum diſpenſaret,ne præmittantur matrim.cùm Tridentinum *ead.ſeſſ. 24.de matrim. c.1.* obliget tunc ad non conſummandum donec præmittantur, ſi conſummarent iis non præmiſſis contrahentes, conſummatio illa non excuſaretur ratione ignorantiæ à prædicta pœna, cùm reuera hi dicantur denunciationes neglexiſſe.

32 Poſtrema difficultas eſt,An huic pœnæ locus ſit quando matrim. illud ſcienter cum impedimento dirimenti initum fuit omnino clandeſtinum, quod non interfuerit parochus cum duplici teſte: affirmat Petrus de Ledeſma *de matr.q.56.art.vlt.dub.2.diffic.1.concl.2. & ſumm.Sacr.* vbi de matr.*c.27.circa 1. concluſ.dub.2.* Et idem videntur ſentire Manuel *1.to.ſumm.in 2.edit.c.238.n.6.* Vega *2.tom. ſumm.c.34.caſu 97.fine.* vbi explicant hoc decretum, ſiue publicè ſiue clam matr.ſit initum. Idem ſignificant Corduba *ſum.q.45.opin.2.punct.5.* Lud.Lop.*1.p.inſtruct.c.196. col.11.verſ.Igitur pro reſolutione*, vbi docentes inceſtum commiſſum poſt Pontificis diſpenſationem, ante executionem ordinarij, non vitiare diſpenſationem:ponderant eum non habitum fuiſſe animo tunc clandeſtini ineundi matrim. Et poſt probari, quia ſi ignorantia non excuſat omittentem denunciationes,quæ non ſunt de matrimonij ſubſtantia;eo quod hic indignus ſit Eccleſiæ benignitate eius præcepta contemnens:vt expreſsè hac reddita ratione deciditur *eo.c.5.* Nedum eam pœnam incurret iniens ſcienter matrim.omiſſa forma ſubſtantiali, vtpote, qui in re multo magis neceſſaria contemnit præceptum Eccleſiæ. Aliàs minori pœna plecteretur reus multo grauioris delicti.2. quia matrim.id punitur in Tridentino,vt arceatur audacia,qua aliqui impediti inibant matrim. ſpe facilioris diſpenſationis,quæ ratio militat quoque in matrim. clandeſtino.3.quia matrim.hoc eſſe irritum nil confert ad euitandam eius decreti pœnam,cùm nullum matrim.validum in eo decreto puniatur,ſed id ſolum quod irritum eſt ratione alicuius impedimenti dirimentis.

At probabilius cenſeo non eſſe locum huic pœnæ in illo euentu,quod docet Enriq.*lib.12. de matrim.c.5. n.8.* Ducor, quod Tridentinum puniat ea pœna præſumentes contrahere matrim. cum impedimento dirimenti. At hi contrahentes non præſumpſere inire matrimon. Quippe deficit forma eius ſubſtantialis. 2. quia non militant rationes Tridentini. Non prior,quæ num.præced.in 2.argument. eſt propoſita. Quia lex intendit pœnis afficere ea, quæ frequenter accidunt, parum de raro contingentibus curans, *l.Nam ad ea ff.de legibus.* At Tridentinum rectè nouit fore,vt matrim.clandeſtina ab eo irritata,in poſterum,aut nunquam, aut rariſſimè inirentur: vtpote quæ nullius emolumenti futura ſint. Cùm nec externam quidem matrimonij ſpeciem habeant,ſed ſint concubinatus quidam.In cuius ſignum *idem* Trident. *ead.ſeſſ.24.cap.1.* huiuſmodi matrim.clandeſtinum irritans,ſolis arbitrariis pœnis id puniendum decreuit, nolens pœnas certas præſcribere:quod rarum futurum eſſet. Non ergo *dict.cap.5.* pœna ibi decreta voluit hoc matrim. plectere tanquam rarum & indignum, prorſus vt eo ducatur Pontifex ad facilius diſpenſandum. Non etiam militat poſterior ratio in argum.1.propoſita num.præced. quia hi non ita temerè contemnunt præcepta Eccleſiæ, ac contrahentes inualidè coram parocho & teſtibus;quia priores nec in ſe verum matrimonium ineunt, nec habent externam matrimonij figuram, cui ſuam authoritatem Eccleſia præſtiterit,illud approbans,quod efficiũt poſteriori modo ineuntes.Atque ita inſolentior præſumptio eſt, & maiori temeritate notanda in facie Eccleſiæ,ac ipſa authoritatem præſtante matrimonio cùm impedimento dirimenti inire; quam abſque eius authoritate clam id efficere. Adde rationem hanc non reddi in Tridentino punitionis omittentium denunciationes, quaſi ea pœna puniantur, eò quod Eccleſiæ præcepta contempſerint: ſed ſolum redditur ea ratio, ne hos ignorantia impedimenti excuſet, eo quod non habuerint diligentiam ab Eccleſia præſcriptam ad impedimenta inueſtiganda, quæ ratio non militat in contrahente abſque parocho & teſtibus, cum enim huiuſmodi contractus careat matrimonii figura ab Eccleſia approbari:& cui denunciationes præmitti iubet, non eſt cur culpæ ipſis tribuatur omiſſio denunciationum:ſed non obſeruaſſe formam ab Eccleſia præſcriptam in matrimonii contractu. Et ex his conſtat ad rationes contrarias. 33

Hinc deducitur 1.non eſſe neceſſariam huius matrim. mentionem, eiuſue conſummationis, in impetratione diſpenſationis circa id impedimentum dirimens:ſed ſatis erit copulæ inceſtuoſæ mentionem facere,eo prorſus modo, quo illius mentio erat neceſſaria ſecluſo matrimon. Quare ſi copula non interuenit, nulla mentio neceſſaria eſt. Quia ante hoc Tridentini decretum non erat neceſſaria matrim.mentio,(vt diximus num.23.) at Tridentinum eam neceſſitatem inducens ratione pœnæ carendi ſpe diſpenſationis,qua matrimon.cum impedimento contractum, eiuſque conſummationem afficit, non loquitur de hoc,quod omnino clandeſtinum eſt. 34

Secundò deducitur, nec eſſe neceſſariam mentionem ſponſalium, quæ inter hos ſic impeditos vna cum copula interceſſere, ſed ſolam copulam attendendam eſſe. Quia *Tridentinum d.c.5.* ſolum matrim.punit. Quamuis Lud. Lop.*1.p. inſtruct.c. 196. col.13. verſ.Sed quid ſi non animo.* ſentiat non ſolum ſponſalium tractatum,ſed etiam ſpem conceptam futuri matrim.quando ea ſpes ad copulam induxit,exprimi debere, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Sed ei non eſt credendum.

SVM

SVMMARIVM.

An ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe facilioris diſpenſationis, ſit is animus explicandus? Refertur quadam ſententia, n. 37.

Explicatur ſent. auctoris: & qualiter admittens delictum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, quod norit Pontificem in illius remedium diſpenſare, teneatur eum animum explicare: & an Monachus ea ſpe habitum dimittens teneatur id exprimere, n. 38.

37 Quæſtio vlt. An ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, ſit quoque is animus neceſſariò explicandus? Quidam cenſent non eſſe nunc neceſſe eum animum explicare, ſed fuiſſe tempore Pontificatus Pij V. quòd ipſe declarauit ſuam intentionem eſſe nō diſpenſandi in hoc caſu. Ducuntur, quod nullibi hunc animum declarandum eſſe ſtatuatur. Trident. enim *ſeſſ. 24. de matr. c. 5.* ſolùm loquitur quando is animus cum matrimonio interuenit (vt diximus n. præc. & n. 21.) Sic Nau. *lib. 4. conſ. tit. De conſang. in 1. edit. conſ. 5. n. 5. in 2. conſ. 8. n. 5.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 3. n. 8.* Petr. de Led. *de matr. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 3. poſt 3. conc. coroll. 2.* Et videtur tenere Humada *l. 2. t. 15. p. 2. gloſſ. 10. n. 6. fin.* hanc enim ſent. refert in vltimo loco, quamuis falsò alleget Couarruuiam pro ea.

38 At dicendum eſt eam ſpem neceſſariò exprimendam eſſe, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia. Sic cenſent Gutier. *lib. 1. q. canon. c. 15. n. 20.* Lud. Lop. *1. p. inſtructorij, c. 296. col. 12. verſ. Tertio dicit.* Et tenent Emman. Sa *ſum. verb. Diſpenſatio, n. 10.* vbi generaliter tradit vitiari diſpenſationem ex taciturnitate fraudis factæ ad eam faciliùs impetrandam. Et videtur tenere Corduba *ſumm. q. 45. opin. 1. punct. 1. ratione 2. init.* vbi ait ex hac ſpe reddi difficiliorem diſpenſationem. Et colligitur ex Nauarr. *ſumm. Lat. & Hiſp. c. 12. n. 71. & Lat. c. 22. n. 86. verſ. 5. & c. Si quando. exceptione 5. n. 4. & 5. de reſcript.* Manuel *quæſt. regularib. t. 2. q. 46. a. 6.* Lud. Lopez *proximè allegato*, vbi docent ſubreptitiam eſſe diſpenſationem cum monacho tranſeundi ad aliam religionem tacito animo, quo dimiſit habitum, quando dimiſit animo facilius eam obtinendi, eo quod noſſet Pontificem nō diſpenſare, niſi habitu prius demiſſo. Redduntque rationem, quia æquipollenter hic exprimi falſum: dum enim demiſſionem habitus allegat, vt cauſam ſecum diſpenſandi, videtur tacitè dicere ex fragilitate à ſe dimiſſum eſſe, & non fraude. Quippe dimiſſio doloſa non eſt diſpenſandi cauſa. Ne ex fraude commodum reportetur: contra *cap. Si vir, de cognat. ſpir. & c. 1. de eo qui duxit, & c. Dictum 30. q. 1.* Vnde hinc eliciunt Manuel & Lud. Lop. *ibi* hanc regulam generalem. Qui nouit Principem concedere aliquam gratiam in neceſſarium obuiandi alicui delicto remedium, ac id committit vt facilius eam impetret, tenetur hunc finem exprimere. Quippe alias æquipollenter exprimit falſum: & ideo ſubreptitia erit diſpenſatio. Et colligitur ex D. Aug. *epiſt. 70. ad Aurelium* & refertur *c. Legi 16. q. 1.* ibi: *Non eſt danda via ſeruis Dei, vt facilius putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores.* Sed hæc ratio non bene probat hanc ſententiam. 1. quia ſi hic non allegaret, vt cauſam diſpenſationis illam habitus dimiſſionem, vel copulam, in quibus dicta fraus, & ſpes reperta ſunt, ſed alias cauſas veras, ac legitimas, non videtur aliqua tacita falſi expreſſio, cum nulla res neceſſariò exprimenda taceatur. Et ſi dicas fraudem illam neceſſariò exprimendam: petis principium, cùm de hoc ſit quæſtio, & ſupponas quod probandum erat, cum inde virtualem falſi expreſſionem inferas. Secundò, quia ſi aliæ cauſæ veræ & ſufficientes allegerentur, non probatur ex hac tacita falſi expreſſione diſpenſationem eſſe ſubreptitiam. Quia ipſamet formalis expreſſio falſi in quadam cauſa non vitiat, quando aliæ veræ, & ſufficientes expreſſæ ſunt (vt probaui d. 21. n. 42.) Nedum virtualis expreſſio falſi id efficiet. Vnde doctrina hæc non eſt vniuerſaliter vera, ſed quando delictum id allegatur vt cauſa, & cōnſtat fore vt eo non allegato Pontifex minimè diſpenſaret eo modo quo diſpenſauit. Quia tunc delictum fraudulenter admiſſum explicatur vt legitima diſpenſationis cauſa, cum talis non ſit, ſed retrahendi ab illa concedenda. Nec ex delicto commodum reportetur. Atque ita virtute & æquipollenter exprimitur falſum. Quia virtute dicitur id crimen ex fragilitate patratum, ac proinde vt fragilitati proſpiciatur, eſſe diſpēſandi cauſam. Regrediendo ergo ad noſtram quæſtionem, ſupereſt cauſam aſſignare, cur in inceſtu conſanguineorum, vel affinium habita ſpe facilius diſpenſationis impetrandæ, ſit neceſſariò ſpes hæc narranda. Nam prædicta regula huic exemplo adaptari nequit, quia tantum abeſt, vt ea copula abſque hac ſpe habita inducat Pontificem ad facilius diſpenſandum, vt potius tanquam retrahentem dixerimus num. 8. eam eſſe neceſſariò explicandam. Quare aliunde petenda eſt ratio huius ſententiæ. Et ea quidem eſt, quam tradit Gutierr. *proximè allegatus.* Quia nimirum ſtylus curiæ habet, vt in literis diſpenſationis impedimenti conſanguinitatis, vel affinitatis explicata copula, addatur clauſula conditionalis hæc: dummodo copula habita nō ſit ſpe facilioris diſpenſationis. Quare licet ea non addatur, nec explicetur copula, ampleciendo opinionem probabilem relatam n. 6. dicentem nōn eſſe eam neceſſariò explicandam, adhuc ſupplebit hæc clauſula, iuxta dicta n. 19. & diſpenſatio erit ſubreptitia non explicata copula hoc animo habita, quod ſtylus curiæ declararit mentem Pontificis eſſe nō diſpenſare in hoc caſu, niſi id exprimat. Quid autem dicendum ſit, quando ab altero ſolo contrahenti hæc ſpes concepta eſt, diximus n. 31.

DISPVTATIO XXVI.

An diſpenſatio impetrari poſſit abſque mandato eius, cui impetratur?

SVMMARIVM.

Literæ ad beneficium poſſunt abſque mandato impetrari. Non verò ad lites, num 1.

Beneficium nequit acceptari abſque mandato, n. 2.

An deſideretur mandatum ad diſpenſationes, & alia priuilegia impetranda? Refertur quadam opinio, n 3.

Proponitur ſententia Auctoris, n 4.

An diſpenſatio proſit ignoranti, & antequam illam acceptet, n. 5.

An dum impedimentum eſt commune vtrique contrahenti, ſatis ſit ab altero impetrari diſpenſationem, altero prorſus ignorante, n. 6.

Quid, ſi impedimentum ſit tantum alterius, vel ſint diuerſa in vtroq; 7

Satiſſit argumentis. n 8.

1 COnſtat apud omnes literas ad beneficia poſſe impetrari abſque mandato ſpeciali, vel generali eius, cui beneficium impetratur. Sic colligitur ex *c. Si motu proprio, de præb. in 6.* ibi, *Secus ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eod.* Idem ex *c. Nonnulli, §. Sunt & alii, de reſcr. per locum à ſpeciali:* ibi enim tanquam quid ſpeciale decernitur, literas ad lites impetrari non poſſe abſque ſpeciali mandato. Præterea quia id decretum eſt in literis ad lites cauſa litium vitandarum, quæ ratio in literis ad beneficia ceſſat. Et ita docent Gloſ. *d. cap Nonnul. §. Sunt & alii, verb. Sine ſpeciali. ad fin. & ibi* Abb. *n. 1.* Felin. *n.* 46. eadē Gloſſ. *c. Ad aures, verb. Literas, eod. t. & ibi* Abbas *fine.* Decius *fine.* Imola *n. 3.* Ripa *n. 44.* idem Abb. *c. Ex ore, n. 2. de his quæ fiunt à maiori parte capituli, & c. Innotuit, n. 10 de elect.* Dec. *c. Ad hæc, in noua edit. n. 6. notab. 2. fine de reſcript.* Dominic. *d. c. motu proprio, n. 2.* Nau. *c. Si quando, præludio 1. n. 2. de reſcr.* & omnes Doctores quos *num. 3. & 4.* allegabo.

2 Ad acceptandum tamen beneficium alteri impetratum deſideratur ſpeciale mandatum eius, cui acquiritur. Sic citata *deciſione Rotæ* ſuſtinet Felinus *c. Nonnulli, §. Sunt & alii, num. 46. de reſcript.*

3 An difficultas eſt de impetratione diſpenſationis, & aliorum priuilegiorum. Quidam enim cenſent ſpeciale mandatum eius, cui impetrantur, deſiderari. Ducuntur ex *cap. Innotuit de elect.* vbi petita eſt à Pontifice diſpenſatio ad confirmandam electionem cuiuſdam illegitimi, quæ irrita fuerat, & tamen ait textus: *Cum non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationē ipſius fuerint nuntii deſtinati, ad præſens nō duximus admittendam.* 2. quia regulariter nemo poteſt agere pro alio ſine eius mandato,

to.*ff & C.de procur.toto t.*Tertio,ex *l.Illud,§.Si tale, ff. de minoribus*, ex quo textu conſtat ſpeciale mandatum deſiderari ad reſtitutionem in integrum petendum. Cuius rationem reddit ibi Baldus,n.1.quod ea reſtitutio ſit contra ius commune. Quæ ratio ſimiliter in omni diſpenſatione procedit hanc ſent. ſupponere videntur Hoſt. *c.Suſcitata, n.3.de in integrum reſt.& ibi* Abbas *n.5*.Card.*n.2.oppoſit.7* Et in propriis terminis docent Speculator, *tit.de procuratore, §.Ratione igitur,n.5.verſ.21.& n.6.verſ.24.* Abb.*d.c. Innotuit,n.*10.Bald.*d.l.Illud,§.Si talis,n.1.*Corſetus *in ſuis ſingularib.verb Mandatum.ſtatim in principio.*

4 Cæterùm tenendum eſt,nec ſpeciale,nec generale mandatum deſiderari ad diſpenſationis, & quæuis alia priuilegia impetranda: ſed poſſe validè impetrari eo, cui impetrantur,ignoranti.Probatur rationibus quibus id probaui n.1.de impetratione beneficij Nam æquè militant in omnibus priuilegiis,gratiis,& diſpenſationib. 2.ex *l. vniuerſi 6.C de precibus Imperat. offer.* quæ decidit non referre, à quo impetratum ſit priuilegium, dummodo à Principe conceſſum ſit. 3.quia tantum eſt,vt textus *cap.Innotuit, de elect.*cui innititur contraria ſententia,illam probet,vt potius hæc ex illo colligatur. Quippe non loquitur de ſpeciali mandato eius,cui impetranda erat diſpenſatio,ſed de mandato capituli:ac proinde ſupponit, ſufficere mandatum ſpeciale capituli ad impetrandam diſpenſationem illegitimo malè electo. Adde cum Loazes *de matrim.Regis Angliæ.dub.*8.*n.*10.in eo textu,non ad petendam diſpenſationem,ſed ad petendam ſolius irritæ electionis confirmationem nuntios illos à capitulo deſtinatos fuiſſe,& ideo non potuere nomine capituli ſupplicare Pontifici pro diſpenſatione. Et quia fines mandati diligenter ſeruandi ſunt *c.Cui de non Sacerdotali,de præb.in* 6.denegauit Pontifex diſpenſationem tanquam non petitam à capitulo: Tandem quia pro hac parte faciunt DD.communiter,dum diſputant an priuilegium, & diſpenſatio proſint abſenti à tempore conceſſionis,an à tempore ſcientiæ.Nullus enim controuerſiæ huic locus eſſet, niſi tanquam certum ſupponerent poſſe ea ignorantibus impetrari à quocumque. Huius ſent.ſent.videtur Gloſſ. *c.Nonnulli, §. Sunt & alij, verb.Sine ſpeciali,ad fin de reſcript.* vbi reddens rationem cur reſcriptum beneficij abſque mandato valeat: ait,quia ſuper nulla lite impetratur,ſed de gratia tantùm conceditur. Atque ideo apertè ſentit idem de quibuſcumq; gratiæ reſcriptis.Et tenent ibi Hoſtienſ.*fine*,Felinus *n.* 45. Bellameta *d.c.Innotuit,n.*13.Loaz.*d.dub.*8.*num.*5.*& ſeq.*Rebuff. *praxi beneſ.t. de different. inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ, n.*16.*& tit.De diſpenſatione,n.*12.aſſerit ſe nunquam praxi vidiſſe ſeruari,vt mandatum exigatur. Greg.Lop.*l.*39.*verb. Sin perſonerias. t*8.*p.*3.Nauarr.*l.conſ 1.edit. t. De ſponſal. conſ.*14.*fine,& l.5.t.De priuileg.conſ. 4. n. 4. & ſeqq. in 2. edit.l.1.t.de reſcript.conſil.2.n.2. & ſeqq. & conſ. 3.fin. & conſ.4.à n.*4.Emm.Sà *ſumma,verb Gratia,n.*23.

5 Non prodeſt autem diſpenſatio ignoranti,donec ab ipſo acceptetur: vel ab alio habente ſpeciale eius mandatum: ſicut de beneficio diximus, num.2. Et latè hoc explicui lib.3. diſp.36.

6 Dubitabis autem an diſpenſatio impetrata ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, proſit vtrique, quamuis alter prorſus impedimentum, ac diſpenſationem ignoret? Videtur enim pars negans. Tum quia diſpenſatio, cum ſit ſtricti iuris, non extenditur de perſona in perſonam. Tum etiam, quia cum vtrique diſpenſatio deſeruire debeat,nec proſit niſi à tempore ſcientiæ, videtur neceſſarium vt vtrique conſtet. At dicendum eſt,quando impedimentum neceſſariò afficit vtrumque, vt eſt conſanguinitas,vel affinitas,quæ alterum ſolùm afficere nequit,ſatis eſſe diſpenſationem ab altero obtineri, vel acceptari, vt proſit etiam alteri ignoranti; quia diſpenſatio ad neceſſariò connexa extenditur. At diſpenſatio vnius ad contrahendum cum fœmina eſt annexa diſpenſationi fœminæ ad contrahendum cum eo. Et eo ipſo quod alter ex his ſuam diſpenſationem acceptat, ſit habilis ad contrahendum cum altero. Quod fieri nequit niſi vterque habilis ſit. Proderit ergo diſpenſatio illa alteri ignoranti.Et ita docent Nauarr.*lib 4.conſ.in 1.edit.tit.De ſponſ.conſ.*14.*n.*2.*in l.1.t.de reſcript.conſ.*3.*n.*2.Enriq.*l.*11. *de matr.c.3.n.6.in commento,lit.H.*Quod idem ſupponunt DD.omnes,quos l.2.diſp.39.n.2. retuli, dicentes quando matrim.fuit irritum ob aliquod impedimentum ab altero ignoratum,poſſe coniugem impedimenti conſcium impetrata illius occulta diſpenſatione,nec alteri illa explicata, nec impedimento, ſimulanter petere illius conſenſum.

Quòd ſi eſſet impedimentum alterius tantùm,quòd alter ſolus caſtitatem vouerit,vel ita commune,vt ſit prorſus in vtroque diuerſum,vt ſi vterque caſtitatem promiſerit,neceſſe eſt vt ille,qui impedimento affectus eſt,& ſi vterque ſit, vt vterque illam acceptet: quamuis abſque eius mandato poſſit impetrari. Ratio eſt,quia diſpenſatio directè impetratur habenti impedimentum,nec impetrata vni,impetratur per quandam neceſſariam conſequentiam alteri: ſicut contingit in caſu, quem n.præcedenti explicuimus: ergo is qui illa eget,debet eam noſſe,& acceptare: & ſi vterque egeat, vterque. 7

Ad arg.nu.3.propoſita reſpond. Ad 1.conſtat ex dictis n.4. Ad 2.dic id verum eſſe in reſcriptis iuſtitiæ, ſecus in reſcriptis gratiæ. Ad 3.dic id eſſe ſpeciale, non ob rationem ibi ſignatam à Baldo, ſed ob aliam, quam ipſemet tradit ibidem,nempè, quia venit procurator ad retractandum factum domini. Vt *l. Hominem,ff.mandati.* 8

DISPVTATIO XXVII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quæcunque alia poteſtas delegata, expiret morte,vel ceſſatione officij perſonæ, cui commiſſa eſt?

Poteſtas delegata poteſt committi expreſſo nomine ſolo proprio delegati, aut ſolo nomine dignitatis,aut vtroque,n.1.

Commiſſio perſonalis ceſſat morte delegati.non verò realis, ſed tranſit ad ſucceſſorem,n.2.

An ad hoc diiudicandum ſit potius alia coniectura ſpectanda,quam ſi fiat commiſſio ſub nomine proprio delegati, an ſub nomine dignitatis,num.3.

An in dubio præſūptio perſonæ prætenderet,& cenſeatur perſonalis.n.4

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt.n 5.

An commiſſio facta expreſſo nomine delegati pereat eius morte,non autem quando expreſſo nomine dignitatis, vel officii, ſed tranſeat ad ſucceſſorem.num. 6.

An facta nomine dignitatis expreſſo tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re integra, 7.

An dignitas vicarij Epiſcopi habeat ſucceſſorem, & ſic commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis tranſeat eo mortuo ad ſucceſſorem? Refertur duplex opinio, n 8 & 9.

Explicatur ſententia Authoris,& an idem ſit de vicario capituli, & Prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem,n.10.

An legati à latere dignitas habeat ſucceſſorem & ſic commiſſio ei facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem,n.11.

An idem de dignitate canonici dicendum ſit, n.12.

Quæ dignitas dicatur habere ſucceſſorem,vt ad illum commiſſio tranſeat,num.13.

An commiſſio facta dignitati nudi miniſterij,vel arbitrij, tranſeat ad ſucceſſorem,n.14.

An commiſſio facta ſub nomine dignitatis delegati, quando is eſt conſanguineus, amicus delegantis,cenſeatur perſonalis, nec tranſeat ad ſucceſſorem,n.15.

An delegatio facta ſub nomine proprio delegati,quando is eſt incognitus delegantì,cenſeatur realis,& tranſeat ad ſucceſſorem.n.16.

Poſt n.16.inuenies alia ſummaria.

IAm aggredimur modos,quibus diſpenſatio ſemel conceſſa legitimè,extingui poſſit, ac euaneſcere. Quod variis modis poſſe contingere diſputationes ſequentes demonſtrabunt. Prius autem agimus quando expiret morte, aut ceſſatione officij ipſius delegati, cui Pontifex committit vt cognita veritate precum diſpenſet, in præſenti diſp.Et in ſeq.agemus quando expiret morte aut ceſſatione officij ipſiuſmet delegantis. 1. ſupponendum eſt poſſe 1

tripli-

tripliciter committi poteſtatem delegatam alicui 1. modo expreſſo ſolo nomine proprio delegati, vt Committimus Petro 2. modo, expreſſo ſolo nomine dignitatis, vt Committimus Archiepiſc. Granatenſi. 3. expreſſo vtroque, vt Committimus Petro Archiepiſc. Granatenſi.

2 Secundò ſupponendum eſt, difficultatem huius quæſtionis pendere ex cognitione quando commiſſio huiuſmodi perſonalis ſit, quando verò realis. Nam ſi perſonalis ſit, id eſt, perſonæ cui delegatur ſpecialiter conceſſa, ceſſabit eius morte, eo quod ſubiectum cui inhærebat deficiat. Si autem realis ſit, id eſt, dignitati vel officio conceſſa, cum dignitas illa, ſeu officium perpetua ſint non extinguetur morte delegati, ſed tranſibit in perſonam ſuccedentem in eo officio, aut dignitate. Quippe ea quatenus fungens eodem officio, aut dignitate, reputatur vnum cum præcedenti. Quare totius huius diſputationis difficultas eò ſpectat, vt ex coniecturis deducatur, quando cenſeatur commiſſio facta dignitati, ſeu officio, & ſic realis ſit, nec morte delegati extinguatur: quando autem ſoli perſonæ, & ſic tanquam perſonalis extinguatur eius morte.

3 Tertiò ſupponendum eſt, ac coniectandum an commiſſio ſit perſonalis, an potius realis, non principaliter ſpectandum eſſe an delegatio fiat expreſſo nomine delegati, an expreſſa eius dignitate: ſed hanc conſiderationem eſſe vltimum remedium, quando, nempe, ex ſubiecta materia, vel ex aliis verbis in diſpenſatione contentis deduci nequit. Quare prius ſunt alia verba, & ſubiecta materia perpendenda, & quando illis perpenſis res adhuc dubia manet, id diiudicandum eſt ex nominis proprii delegati, aut eius dignitatis expreſſione. Quare ſi verba, vel materia ſubiecta indicent diſpoſitionem eſſe perſonalem, ſic erit cenſendum etſi ſolius dignitatis delegat mentio fiat. Exemplum ſit de verbis. Pontifex committit cauſam Epiſcopo Cordubenſi ſolo dignitatis nomine expreſſo, declarans ſe illi committere ob peculiarem ſcientiæ, ac ſanctitatis notitiam, quam de illo habet. Ex verbis conſtat non habitam eſſe dignitatis conſiderationem, ſed perſonæ: ac proinde commiſſio erit perſonalis. Exemplum in materia ſubiecta: Fuit excommunicatus Epiſcopus Cordubenſis ſolo dignitatis nomine expreſſo, manifeſtum eſt excommunicationem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem, quod hoc petat materia excommunicationis ſubiecta, vtporè, quæ ob ſolum perſonale delictum ferri poteſt. Ratio autem huius eſt, quia vna præſumptio tollit aliam, & maior minorem, vt tradit *Gloſſ. fin. cap. Tranſmiſſa, qui filii ſint legit.* & ex multis probat Menoch. *de præſumpt. l. 1. quæſt. 3. num. 1.* At fortior eſt præſumptio, quæ ex verbis ipſis peculiaribus commiſſionis, ac ex materia ſubiecta ſumitur vtporè quæ peculiaris eſt, quam generalis deſumpta ex proprii nominis dignitatiſue expreſſione: ergo illa potius attendenda eſt, ac huic præponderat. Atque ita docent Ioan. And. *reg. Priuilegium de reg. iur. in 6. & ibi* Anch. *n. vn. col. 2. & conſ. 317. n. 5. 6.* Abb. *conſ. 93. n. 1. & 2. l. 2. & c. Mandata, nu. 1. de præſumpt. & c. Quoniam Abb. n. 8. de officio deleg.* vbi Anton. *n. 12.* Cardin *q. penult.* Imola *n. 8.* Decius *in noua editione, n. 23.* Beroius *à n. 84.* idem Dec. *l. More, n. 53. & 54. ff. de iuriſd. omn. iudic.* Cou. *l. 3. var. c. 15. n. 2.* & latiſſimè alios allegans, *c. Requiſiſti n. 1. & ſeqq. de teſtam.* Barboſa *l. Quia tale 15. n. 41. ff. ſoluto matrim.*

4 Hinc infert Dec. *c. Quoniam Abbas, in noua ed. n. 36. de offic. del.* præſumptionem reſpicientem perſonam præferri præſumptioni reſpicienti dignitatem: ac proinde vtraque concurrenti iudicandam eſſe diſpoſitionem perſonalem in dubio. Et ratio eſt, quia præſumptio ſpecialis generalem ceſſare facit, cum ſpecies generi deroget (vt ex multis probat Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 472. n. 1. & de præſumpt. l. 1. q. 19. n. 7.* At præſumptio reſpiciens perſonam magis ſpecialis eſt (vt voluit Bald. *l. 1. q. 3. ff. de offic. Conſulis*) ſed Beroius *cap. Quoniam Abbas n. 85.* ex multis contra hoc inſurgit, & tandem concludit forte eſſe verum quod ait Decius, quando præſumptiones illæ pares hinc inde eſſent, ac proinde res eſt in æquilibrio & dubia; tunc enim vincet in eo dubio præſumptio perſonalis, ac reputabitur diſpoſitio perſonalis; & verè in hoc dubio loquitur Decius, idque veriſſimum credo.

5 His præmiſſis, quadruplex quæſtio in hac diſputatione diſcutienda eſt. 1. quando commiſſio fit ſolo nomine dignitatis, aut ſolo nomine perſonæ expreſſo, an cenſeatur perſonalis, ac proinde extinguatur delegati morte. 2. quid vbi vtrumque nomen exprimitur. 3. quid quando delegatus non obiit, ſed officio, vel dignitate iam functus eſt? vltima eſt ſpecialis in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij commiſſis officiali diœceſano, quando expirent officiali illo vita, aut officio functo, nec tranſeat ad eius ſucceſſorem: vbi & alia differentur ad hoc pertinentia, & diſputabitur de commiſſis in foro, conſcientiæ confeſſori.

6 Quæſtio I. An quando delegato fit commiſſio, expreſſo nomine ſolo proprio, aut ſolo dignitatis officiive, cenſeatur perſonalis, & ita extinguatur morte perſonæ delegati: an potius realis, ac proinde ad ſucceſſorem tranſeat? Quia in re quando ex coniecturis verborum, vel materiæ ſubiectæ certior regula deduci nequit, iuxta dicta num. 3. ſed omnibus penſatis eſt res dubia, hæc regula accipienda eſt: ſi ſolum perſonæ delegati nomen exprimatur, erit commiſſio perſonalis, ac morte delegati extinguetur, vt committo hoc Petro, vel Petrus ſit mei teſtamenti executor; quando autem nomen dignitatis, vel officij ſolùm exprimatur, commiſſio erit realis, & eo delegato mortuo tranſibit ad ſucceſſorem in ea dignitate, vel officio, vt hoc committo Epiſcopo Cordubenſi: vel ſi teſtamenti executor Decanus Granatenſis. Regula hæc probatur expreſsè ex *cap. Quoniam, Abb. de offic. deleg.* ibi: *Quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum commiſſio emanauit*, locorum, id eſt, dignitatum, quæ locis præſunt, vt explicat *ibi* Abb. *n. 8.* ab omnibus receptus. Et ideo ex eo textu colligunt hanc regulam vniuerſi DD. *cum gloſſa ibi verb. Subſtitutum.* Et ratio eſt, quod in priori caſu commiſſio fiat perſonæ, quæ moritur, at in poſteriori dignitati, quæ nunquam moritur, ſed eſt vna & eadem in ſucceſſore, *c. Si gratioſè. de reſcriptis. in 6.*

7 Aliqui hanc regulam temperant, vt tunc commiſſio realis facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re non integra, ſed negotio iam incepto: ſecus ſi re integra obierit. Ducuntur ex *c. Quoniam* Abbas, *de offic. delegat.* quod expreſsè videtur ſupponere delegationem dignitati factam tranſire ad ſucceſſorem, ſi iudici præmortuo fuerit reſcriptum præſentatum, & ſic res non ſit integra ibi: *Illi mandato noſtro porrecto.* Quæ verba cùm ſint ablatiui abſoluti, efficiunt conditionem, *l. à teſtatore, ff. de condit. & demonſtr.* Sic ſuſtinet Angel. *§. Et hæc verò iubemus. verſ. Attend. auth. Vt nulli iudic.* Et Beroius *d. c. Quoniam Abbas, n. 12. & 13.* ait in literis ad lites, de quibus is textus agit, fortè neceſſarium eſſe vt mortuo præſentatæ ſint, ſecus in aliis. Et concludit id eſſe cogitandum. At dicendum eſt, nil referre in hoc euentu, an à priori habenti illam dignitatem res cœpta ſit, an potius re non incepta, ſed integra obierit; quia rem eſſe integram aut cœptam, ne commiſſio expiret, ſolùm attenditur quando delegans obiit: (vt latè videbimus diſp. ſeq.) non autem quando delegatus obiit: quàre dum eſt commiſſio perſonalis, ſemper extinguitur cum perſona delegati: quando autem eſt realis, tranſit ad ſucceſſorem, ſiue commiſſio cœpta ſit à defuncto, ſiue res integra manſerit; quia ratio vtriuſque partis, nimirum, perſonam mori, non autem dignitatem, militat, ſiue res ſit integra, ſiue non. Et ita docent Innoc. *d. c. Quoniam Abbas, n. vnic. & ibi* Hoſtienſ. *n. 5. & 9.* Ioan. Andr. *n. 17.* Anton. *n. 20.* Card. *poſt q. 1. oppoſit. 1.* Imola *n. 2.* Dec. *in noua edit. n. 14. notab. 3.* Henricus *n. 10.* Anch. *c. Licèt vndique, q. 5. de offic. de leg.* idem Hoſt. *ſum. tit. De offic. deleg. §. Quib. modu finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus eſt.* Archid. *c. Si is cui, ſtatim in princ. eod. t. in 6.*

&

& ibi Domin.n.4.verſ. In fine Gloſſæ, idem Dec.l.More. n.54.ff.de iuriſd.omn.iud.& ibi Zaſius fin.Bellapertica n.17. Menochius dicens ſententiam Angeli ab omnibus reiici, de arbitr.l.1.q.68.n.22 Neque obſtat d.c.Quoniam Abbas quia in illis verbis: mandato noſtro porrecto, ſupplendum eſt, maximè, nec in hoc vim textus facit, ſed in eo quod delegatio dignitati facta ſit. Et ita explicant Hoſt. Ioan. Andr.Ant.Card.ibi locis proximè allegatis.

8 Secundò temperatur hæc regula ab aliquibus,vt intelligatur quando dignitas delegari eſt per ſe ſubſiſtens, & nomine proprio illi competit,ſecus ſi ſit acceſſoria,& dependens ab alio,cui principaliter ea dignitas ineſt:vt contingit vt vicario Epiſcopi. Atque proinde in hoc euentu nulla erit differentia,ſiue commiſſio fiat expreſſo nomine proprio Vicarij, ſiue nomine dignitatis: nam in vtroque euentu commiſſio erit perſonalis,nec tranſibit ad ſucceſſorem in vicariatu, ſed morte perſonæ peribit. Ratio eſt, quia dignitas ſeu officium Vicarij eo mortuo expirat,vel eo reuocato ab Epiſcopo: nec dicitur tunc vacans, eò quod non habeat propriè ſucceſſorem. Quippe Vicarius non habet iuriſdictionem nomine proprio,ſed iuriſdictio ſua eſt Epiſcopi faciens idem conſiſtorium,c.2.de conſuet. in 6.Et confirmatur, nam ſi vicariatus haberet ſucceſſorem,diceretur vacare per mortem,& ea dignitas eſſet neceſſariò perpetua in Eccleſia,& conſequenter non penderet ab Epiſcopi voluntate Vicarium conſtituere:ſed teneretur eum creare: alioquin elapſo termino legitimo poteſta creandi ad Papam deuolueretur,c.3.& toto t.de ſupp. neglig.prel.At Epiſc.non tenetur creare Vicarium,c.1.& 2. de offic.Vicarij in 6.& notatur c.Perlectis, d.25.& clem.2. de reſcript.Ergo Vicariatus dignitas non eſt perpetua,nec in ea ſucceditur, ſed dicitur de nouo aſſumi à Vicario de nouo creato.Secundò probatur ex l.Auguſta, iunct.l.Quod Principi, ff. de legat.2. vbi legatum Imperatori factum tranſit ad ſucceſſorem, ſecus ſi legetur Imperatrici.Quod ille dignitatem nomine proprio habeat, & ſic ſucceſſorem.Hæc autem non fungatur dignitate nomine proprio, ſed radiis Imperatoris coruſcet, ac proinde careat ſuccedenti in dignitate. Et ideo hanc partem ſuſtinent Bart. d.l.Quod Principi.fine & ibi Baldus fine,Idem Bart.l.More.fin de iuriſd. omn.iud.& ibi Albericus n.10. Dec. n.54. Iaſon n.65 Fulgoſius n.25 Zaſius fine. Bellapertica n.18. Iacobinus in 1.lectura n.33.Cacialupus n 35. Angelus l.1. Et quia n.7.ff.eodem t.Ant. licèt ſubobſcurè, c. Quoniam Abb. n.25.de offic.deleg.& ibi Imola n.7.Dec.in noua edit. n.42.& ibi Felin.n.7.Beroius n.100.& 102.Anchar. c. Si gratioſè.n.6.verſ.in 1 caſu de reſcript. in 6. & ibi Francus n.13.& c.Statutum,in princ.n.11.notab.5.eodem tit.& lib. & ibi Dominic.n.8.Imola clement.2.n.12.de reſcript. Fulgoſius,l.Si quis Imperatorem,n.2.verſ. Sed ſi ſit factum,C. qui teſtam.fac poſ.Tabieno verbo Delegare.q.12.n.13.Menochius de præſumpt.lib.1.præſumpt.121.n.10.& de arbitrar lib 1.q.68.n.24.

9 Alij verò hanc limitationem reiiciunt,ſuſtinentes commiſſionem factam Vicario ſub nomine dignitatis, eſſe realem, & ita eo mortuo tranſire ad ſucceſſorem in vicariatu.Mouentur,quod dicitur verè ſucceſſor. Vt conſtat ex c.1.de offic.o Vicar. in 6. vbi vult textus ſubſtitutum in vicariatu repræſentare & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius,ibi:Illos,qui vices ipſius gerunt. vbi Gloſſa verbo Ipſius, ait, officialis, vel officialatus. Huius ſententiæ ſunt Paulus clem Et ſi principalis,de reſcr.Card. cap.Quoniam Abbas,n.3.oppoſit.11.& 12. de offic. delegat. Iac. de Puteo dicens ſic in Rota deciſum eſſe, deciſ.487.n.1.lib.Flaminius de reſig.benef.l.1.q.11.ad finem.

10 Cæterùm optimè quæſtionem hanc diluit Abb.c.Quoniam Abbas,n.11.de offi.deleg. dicens licèt propriè & ſtrictè Vicarius Epiſcopi non habeat dignitatem, vt apertè probant rationes n.8.propoſitæ,atque ita in rigore commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis non tranſit ad ſucceſſorem:at tranſire quidem. Quia eam eſſe Pontificis mentem, veréque ab ipſo conſiderari Vicarij tribunal, dum hæc committit ſub nomine Vicariatus, praxis ipſa ſatis atteſtatur. Idque ſuadet prudens ac ſuauis Eccleſiæ gubernatio. Cùm enim commiſſiones diſpenſationum in foro externo conceſſarum dirigātur ſemper officiali diœceſano,ſi perſonales eſſent, paſſim perirent, magnæque expenſæ impetrandis aliis reſcriptis fierent. Atque hoc pacto defenſa opinio relata num. præcedenti eſt vera.Et quamuis Doctores loquantur de Vicario Epiſcopi, idem intelligo de Vicariis capituli ſede vacante,ac prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi, ita vt nulli Epiſcopo ſubſint. Commiſſiones enim huiuſmodi Vicariis directæ ſub nomine officij tranſibunt ad ſucceſſorem. Cum militet eadem ratio, & praxis ipſa ita docet.Hos enim omnes capaces eſſe harum delegationum probatio n.34.

11 Hinc deducitur commiſſiones factas legato etiam à latere ſub nomine dignitatis non tranſire ad ſucceſſorem, ſed cum perſona legati extingui.Quia legati dignitas non eſt perpetua in Eccleſia, ſed ad nutum & ſimplicem Pontificis voluntatem reuocabilis. Atque ita finita legatione non dicitur vacare dignitas,nec in ea datur ſucceſſor, ſed ſemper de nouo per Pontificem creatur. Et confirmatur ex c. Præſenti de offic. legati in 6. vbi deciditur reſeruationes & prouiſiones beneficiorum à legato factas, & nondum effectum ſortitas,expirare finita legatione.Sentit ergo textus legationem extingui: nec tranſire ad ſucceſſorem.Et ita docent Ant.c.Quoniam Abbas,n.23.de offic.delegat.& ibi Abbas n.11.Decius in noua editione,n.63. Felinus num.8.Beroius à n.102 vſque ad 105.Bartol. l.More,fine.ff.de iuriſdict. omn.iudic. Imola clement.2. n.12. de reſcr.Dominicus cap.Statutum, in principio, n.8. de reſcr. in 6. & ibi Francus num.11.notabil.5. & cap.Si gratioſè, num. 13. eodem tit. & lib. Tabiena verb. Delegare, q.12. num.13.

12 Secundò deducitur,quid dicendum ſit de legatione facta canonico ſub nomine dignitatis. Quidam ſic diſtinguunt, ſi in illa Eccleſia non ſit certus canonicorum numerus, non tranſit ad ſucceſſorem, quia canonicatus illè cum perſona extinguitur,nec ſucceſſorem habet;cap.dilecta de preb. ſecus ſi ſit certus numerus. Sic tenent aliqui; (vt refert Abb.ſtatim allegandus,) & partim eſt eiuſdem ſententiæ Ant.c.Quoniam Abbas,n.23.de offic. deleg.tenet enim priorem partem:ac poſteriorem indeciſam relinquit At verius eſt in neutro euentu canonicatum habere propriè ſucceſſorem,ſed extingui morte:& pari ratione commiſſionem illi factam ſub nomine dignitatis. Et ita ſuſtinent Abb.d.c.Quoniam Abb.n.9.& ibi Beroius n.99.Feli n.5.& 6.Dec.in noua ed.à 59.Imola clem.2. n.12. de reſcr. Domin.c.ſtatutum in pr.n.8.de reſcript.in 6.& ibi Francus n.9.Cæterùm quamuis hoc in rigore verum ſit, ex mente Pontificis bene tranſiret in alium, cui canonicatus ille collatus eſt,(vt n.10.diximus de Vicario Epiſcopi) & ita tenet d c.Quoniam Abbas n.9.

13 Quod ſi roges,quænam dignitas ſit, quæ propriè ſucceſſorem habet:atque ita commiſſio facta illi tranſeat ad ſucceſſorem? Dic eſſe illam,quæ perpetuò exigitur in Eccleſia.Vt bene tradit Domin.c.Statutum,in pr. de reſcript. in 6.n.8.

14 Tertiò limitatur ab aliquibus regula, vt tunc commiſſio facta dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, quando commiſſio illa iuriſdictionem aliquam continet, ſecus ſi ſit nudum miniſterium,ſeu nuda facti executio. Et ratio eſt, quia in iuriſdictionis commiſſione attenditur præſumpta peritia eius,qui eam dignitatem habet,quicumque ille ſit. At in nudi miniſterij commiſſione ſola certæ perſonæ affectio & confidentia.Sic relato pro ſe Innocentio tradit Bart.l.More,in fine,ff.de iuriſd.omn.iud.& ibi Iaſ. num.65. idem Bart.l.Qui liberis,§ Hæc verba,n.4. ff. de vulgari, & ibi Imola 5.fine,& n.6.Ioan.And.c.fi.n.4.de offic.deleg. & ibi Ant.6.vlt.n.25.Beroius c. Quoniam Abb. à n.111. eodem tit.Anch.c.Si gratioſè n.7.de reſcr. in 6. Ruinus conſ. 15.n.9. vol. 1. & conſil. 63.n.5. verſ. Nec obſtat, vol.4.

At verius eſt, huiuſmodi commiſſionem tranſire ad ſucceſſorem in dignitate. Quia nulla congrua differentiæ ratio aſſignari poteſt. Cùm enim dignitas, cui commiſſio facta eſt, non moriatur, ſed eadem in ſucceſſore maneat, dicendum eſt eam ad ſucceſſorem tranſire. Nec Innoc. *c. fin. n. 4. de offic. deleg.* quem pro ſe allegat Bartol. eſt eius ſententiæ. Quia loquitur in caſu in quo ex verbis conſtat electam eſſe induſtriam perſonæ: in quo caſu omnes fatentur eam eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Et ita hanc partem ſuſtinent Hoſt. *c. fin. n. 11. de off.* Abb. *ibi, §. vlt fin.* Card. *q. 7.* Imola *n. 20.* Anchar. *n. 8.* Fel. *n. 8. limit. 1.* Bellam. *q. 2. n. 6. idem* Abb. *d. c. Quoniam* Abb. *n. 19.* vbi Decius *in noua ed. n. 77.* Idem Card. Clem. *1. n. fi. de off. deleg.* Paulus *d. l. Qui liberis, §. Hæc verba, n. 4. Idem* Decius *d. l. More, n. 52.* vbi Cacialupus *n. 39.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 68. n. 23.* omnino conſulendus eſt à *n. 4.* vbi tractat an poteſtas arbitrandi conceſſa dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, & à *n. 26.* vbi tractat quid quando extra iudicium res eſt terminanda, & partes committunt iudici, vt arbitrio, an id arbitrium tranſeat ad ſucceſſorem.

15 Quartò limitatur ab aliquibus, niſi ille, cui ſub nomine dignitatis facta eſt delegatio, ſit coniunctus ſanguine aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante, tunc enim erit perſonalis nec ad ſucceſſorem tranſibit. Sic Iaſon *l. More, n. 65. ff. de iuriſdict. omnium iudicum.* Et refert pro ſe Gloſſam *c. Religioſus, v. Expreſſerit. de teſt. in 6.* idque probat ex *c. Requiſiſti, de teſt.* Sed cum ſtylus & conſuetudo habeant, vt delegationes committantur perſonæ alicui in dignitate conſtitutæ: iuxta *c. Statutum. in pr. de reſcr. in 6.* & diſpenſationes fori externi officiali diœceſano, exiſtimo quamuis ij ſint conſanguinei delegantis, vel valde familiares, commiſſionem ſub nomine dignitatis delegatì factam eſſe realem, & tranſire ad ſucceſſorem. Quia non cenſetur principaliter ſpectata perſona, aut coniunctio cum illa, ſed dignitas cui hæ cauſæ delegari debent. Nec Gloſſa quam pro ſe refert Iaſon, illi fauet: quippe loquitur in teſtamenti executione perſonæ in dignitate conſtitutæ commiſſa ſub dignitatis nomine. Vt ſi teſtator nominet ſui teſtamenti executorem Archiepiſcopum Granatenſem: cum enim per accidens omnino ſe habeat dignitas reſpectu executionis, eáque executio communiter demandari ſoleat amicis, ac ſanguine iunctis, iure optimo ex his deducetur vrgentior præſumptio, potius perſonæ, quam dignitatis conſiderationem habitam, vt commiſſio ſit perſonalis, quam ex ſolius dignitatis expreſſione ad coniectandum oppoſitum. Nec fauet etiam *c. Requiſiſti de teſtament.* Quia loquitur in legatis relictis perſonæ in dignitate conſtitutæ. Quia in re præualet præſumptio deducta ex amicitia & conſanguinitate, vt cenſeatur legatum factum contemplatione perſonæ præſumptioni deductæ ex ſolius dignitatis expreſſione, vt cenſeatur factum contemplatione dignitatis; quod in legatis relinquendis conſanguinitas & amicitia ſpectari ſoleant.

16 Vltimò limitatur à quibuſdam *regul. Quoad eam partem,* vt delegatio facta expreſſo ſolo delegati nomine cenſeatur perſonalis, & ſic cum perſona expiret, vt intelligatur, niſi delegatus ſit cognitus deleganti, tunc enim cenſebitur commiſſio realis, & facta dignitati, ſi delegatus eã haberet. Per *l. pen. ff. de rebus dubiis.* Ita citatis Gulielmo & Angelo tenet Iaſon *l. More. n. 56. lim. 6. ff. de iuriſd. omn. iud.* Sed omnino diſplicet hæc limitatio, nec is textus eam probat: quia ibi (vt n. 19. ponderabimus) expreſſus eſt ſermo, quando ſub nomine proprio & dignitatis ſimul fit commiſſio. Præterea quia ſi committens noluit perſonæ, ſed dignitati, vel officio delegare: quorſum ſolius nominis proprij perſonæ mentionem fecit?

S V M M A R I V M.

An commiſſio facta expreſſo nomine dignitatis, & perſonæ ſimul cenſeatur perſonalis, nec tranſeat ad ſucceſſorem? Refertur triplex opinio. n. 17. 18. 19.

Explicatur ſent. auctoris Et l. Si ſeruus communis ff. de ſtip. ſeru. n. 20.

Quid, ſi commiſſio ſit facta, redd. ritur inutilis iuxta alterũ ſenſũ. n. 21.

Poſt n. 21. inuenies alia ſummaria.

Quæſtio II. An commiſſio facta expreſſis ſimul nominibus dignitatis, & perſonæ delegati cenſeatur perſonalis an realis? quæ quæſtio (vt diximus n. 3.) procedit vbi res eſt dubia, nec ex aliis coniecturis veritas elici poteſt: Quadruplex eſt opinio. I. ſuſtinet cenſeri commiſſionem realem dignitati factam, & ſic tranſire ad ſucceſſorem: quòd dignitatis qualitas prænaleat, vtpote, quæ potentior ac firmior eſt. Sic tenet Gloſſa *l. Cum itu, 93. verb. Hæredi, ff. de condit. & demonſtrat.*

II. Sent. tenet, ſpectandum eſſe vtrum ex illis nominibus præcedat, & præcedente proprio commiſſionem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Vt ſi dicatur, Committimus Petro Archiepiſcopo Granatenſi. Secus ſi dignitatis nomen præcedat, vt Committimus Granatenſi Archiepiſcopo Petro. Ducitur, quia vbi res eſt dubia, deducitur ex literæ ordine intentio concedentis, *c. Mandato, in fin. de preb. in 6. c. Si quis infto, in pr. de elect. in 6. & l. Quoties, ff de vſuf.* Hanc ſuſtinent Bart. *l. More, in fin. ff. de iuriſd. omn. iud.* & ibi Dec. *n. 55.* Iaſon *n. 65.* Curtius iunior. *fine,* Zaſius *fin.* Iacobinus *in 1. de Elura, n. 33.* Anch. *c. Si gratioſè n. 6. fin. de reſcr. in 6.* Imola *l. Si ſeruus communis, n. 2. inst. ff. de ſtipul. ſeru.* & ibi Angelus *ſtatim in princ.* 18

III. Sent. ſic diſtinguitur. Aut committens diſponénſve notitiam habet perſonæ cui committit & tunc eſt vera diſtinctio poſita n. præced. vt ſit perſonalis, quando præcedit nomen proprium: realis verò, quando præcedit dignitatis nomen. Aut non habet notitiam perſonæ, & tunc cenſetur realis facta dignitati, vtrumuis nomen præcedat. Probat ex *l. Si ſeruus communis, ff. de ſtipulat. ſeru. in t & l. pen. ff. de rebus dubiis:* quippe *d. l. Si ſeruus communis,* conſtitu r diſcrimen, quando ſeruus communis ſtipulatur dominis ſuis, an præcedat nomen proprium an appellatiuũ. Quod ideo eſt, quia in dubio quod alteri poſtponitur, cẽſetur apponi non principaliter gratia diſponendi, ſed gratia demonſtrandi: quæ ratio poteſt etiam caſui noſtro adaptari: quoniam ex quo 1. ponitur nomen proprium, deinde appellatiuum dignitatis, videtur nomen proprium principaliter cõſiderari, & ſic in eo videtur diſpoſitio fundata: & appellatiuum poſtpoſitum videtur ſecundariò apponi demonſtrationis gratia, & ideo potius attenditur nomen præpoſitum: quod magis attendi debeat diſpoſitio, in qua mens diſponentis principaliter conſiſtit, quàm demonſtratio, argumẽto ex *l. Si quis in fundi vocabulo. & l. Stichum, ff. de leg. 1.* vbi ab eo quod gratia demonſtrandi ponitur, non determinatur diſpoſitio. Et ex *d. l. penult.* conſtat exprimentem nomen proprium, & officij, ac in alterutro errantem, videri in dubio conſideraſſe appellatiuũ officij, ſi cognoſcebat perſonas, perinde ac ſi nomẽ proprium non eſſet adiectum. Ergo quãdo delegans minimè nouit delegatum, videtur in dubio ſemper delegare dignitati: quando autem nouit, videtur illi delegare, cuius nomen præponit. Et ita tuentur Bart. *d. l. Si ſeruus communis, n. vn.* Abb. *conſ. 93. fi. l. 2. & c. Mandata, n. 1. de præſumpt. & c. Quoniam Abb. n 8. de offic. deleg.* vbi Card. *q. penul.* Dec. *in noua edit. n. 47. & 48.* Et dicit communem Beroius *ibi, n. 91.* & tenent etiam Paul. *d. l. penul. n. 4.* Fulg. *l. More, n. 15 ff. de iuriſd. omn. iud.* & ibi Cacialupus *n. 38.* Greg. Lop. *l. 47. fin. to. 18 p. 3.* Menoch *de arbitr. lib. 1. q. 68. n. 16. & 17.* 19

Vltima ſent. (cui adhæreo, licèt tres poſitæ ſint probabiles) ait ſemper huiuſmodi commiſſionem eſſe perſonalem, vtrumuis nomen præponatur, ac proinde non tranſire ad ſucceſſorem. Ducitur 1. quia cum nomen dignitatis generale ſit ad omnes ea fulgentes, nomen autem proprium ſit ſpeciale illius perſonæ nominatæ, illud per hoc exprimitur ac reſtringitur, vt non excedat perſonam nominatam. Nam quoties genus & ſpecies in vnius perſona concurrunt, genus expoſitum per aliquam ſpeciem reſtringitur ad illam, *c. 2. de reſcript. c. Statuto de crim. in 6.* Secundò, quia verba debent aliquid operari, *l. Si quando, ff. de legat. 1.* quod adeò verum eſt, vt nec vna ſyllaba in reſcriptis Pontificis ſuperflua eſſe debeat, (vt probaui lib. 3. diſp. 46. n. 6.) At expreſſio nominis proprij ſuperflua prorſus 20

prorſus eſſet, niſi operaretur commiſſionem eſſe perſonalem. Nil enim aliud operari valet. Cum alias perſona ſit certa per expreſſionem certæ dignitatis, *l. Nominatim, ff. de liber. & poſt.* Tertiò ex. *c. Quoniam Abb. de offic. deleg.* vbi textus explicans quando commiſſio ſit realis, ait: *Sub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum.* Quaſi dicat, vbi nulla nominis perſonæ mentio facta eſt, Negatio enim quicquid poſt ſe inuenit, deſtruit, ac magis negat, quàm affirmatio ponat. Vt bene tradit Gl. *c. Cum dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſ.* quartò, quia ex duplici eo nomine expreſſo, duplex coniectura ac præſumptio colligitur, ſed à nomine proprio ſpecialis, & à nomine dignitatis generalis (vt voluit Bal. *l. 1. q. 3. ff. de of. Conſ.*) At ſpecialis generalem vicit (vt ex aliis probat Men. *de arbit. l. 2. caſu 472. n. 14. & de præſumpt. l. 1. q. 29. n. 7.*) Præponderanit ergo præſumptio deducta ex nominis proprij expreſſione, vt commiſſio cenſeatur perſonalis, Nec obſtat *l. Si ſeruus communis*, in contrarium allegata: quia ibi nomen appellatiuum, nempe, officij piſtoris, tam ignotum erat, ſicut nomen proprium. Et ideo non apparet vtrum illorum ad alterius determinationem apponatur: quod ſecus in noſtro caſu contingit. Et ideo huius ſent. videtur. *Gl. clem. 2. verb. Principalis, de reſcript.* vbi dicit commiſſionem factam Vicario Epiſcopi eſſe perſonalem quoties nomen proprium Vicarij exprimitur: & quamuis non explicet, etiamſi vtrúque exprimatur, at clarè videtur etiam in hoc caſu loqui (vt teſtatur Abb. *d. c. Quoniam Abb. n. 10.*) Et eam tenent Io. And. *c. Statutum, n. 17. verſ. Et ibi poſsit, de reſcr. in 6. & ibi* Archid. *n. 3. verſ. Quid ſi cauſa* Alex. *conſ. 175. Perſpectis, col. pen. n. 5. vol. 5.* Imol *d. c. Quoniam Abb. n. 8. fi. & ibi* Bellam. *q. 4. n. 13.* Beroius *n. 22.* dicens fortè hanc ſent. eſſe in puncto iuris veriorem, Tancred. & Brizienſ. quos refert ac ſequitur Henric. *ibi n. 14.* Flam. *de reſign. ben. lib. 1. q. 11. n. 12.*

21 Quamcumque tamen ex his ſententiis amplectamur, ea limitanda eſt, niſi commiſsio ſeu diſpoſitio ſecundùm alterum intellectum redderetur omnino inutilis: tunc enim in dubio cenſeri debet ſpectatum id nomen, ſiue proprium, ſiue dignitatis, iuxta quod diſpoſitio eſt valida & vtilis: quare ſi talis eſt ſpectato dignitatis nomine, erit realis: ſi verò ſpectato perſonæ nomine, perſonalis. Exemplum huius poni Abb. *c. Quoniam Abb. n. 9. de off. deleg.* ſi commiſſio fiat Petro Fernandez Canonico Granatenſi, ſemper erit perſonalis, ſiue præponatur ſiue poſtponatur nomen proprium. Quia cum multi ſint Canonici Granatenſes, niſi dicamus nomen proprium, adiectum ad determinandam perſonam, corueret commiſſio tanquam incerta. Ratio autem huius limitationis eſt, quod in dubio ea ſemper interpretatio accipienda ſit, vt actus valeat, *l. Quoties, ff. de rebus dubijs.* Si docent Bart. *l. Si ſeruus communis. n. vn. & ibi* Angelus *ſtatim in princ. ff. de ſtipul. ſeru.* Abb. *conſ. 93. fi. l. 2. & d. c. Quoniam Abb. n. 8. & ibi* Card. *q. pen.* Dec. *in noua ed. n. 49* Ber. *n. 93. & 94.* vbi bene hoc limitat, niſi accepto hoc intellectu inferretur alteri iniuſtè damnum. Potius enim ſuſtinendum eſt, diſpoſitionem eſſe inutilem, quam damnum iniuſtè inferri.

SVMMARIVM.

An amiſſa dignitate, vel officio delegati, commiſſio perſonalis pereat, realis autem tranſeat ad ſucceſſorem ſicut delegati morte, n. 22.

Quid ſi delegatus non omnino deponatur, ſed ad alteram transferatur, num. 23.

Quid, ſi ante diſpoſitionem vel tranſlationem res non erat integra, numero 24.

An Commiſſio perſonalis ceſſet ceſſante perſona dignitate, quando res erat integra, n. 25.

Quid, ſi in pœnam delicti priuetur dignitate, n. 26.

Quid, ſi tranſiiſſet ad ſtatum incompatibilem, n. 27.

An vt capax quis ſit commiſſionis à Papa factæ, ſatis ſit eum ſolo tempore impetrationis reſcripti eſſe in dignitate: vel ſat ſit tempore præſentationis reſcripti: an potius vtroque tempore deſideretur, n. 28.

Poſt n. 28. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

22 Quæſtio III. An ſicut morte delegati extinguitur delegatio perſonalis: realis verò ad ſucceſſorem tranſit, ita dicendum ſit, quando ſuperſtes eſt adhuc delegatus, at officium ſiue dignitatem amittit? Hac in re ea ex regula. Si commiſſio eſt perſonalis, vtpote perſonæ facta, non expirat finita eius dignitate, ſed poteſt adhuc de illa cognoſcere. Secus ſi ſit realis, vtpote dignitati facta: tranſit enim tunc ad ſucceſſorem. Ratio eſt clara, quòd in priori caſu, cum ſolius perſonæ habita ſit conſideratio, ſequatur commiſſio perſonatum, inſtar priuilegij perſonalis. At in poſteriori cum ſola dignitas ſpectata ſit, illam ſequitur, in quacumque perſona inueniatur. Sed obiicies ſpectari ſemper dignitatem. Non enim eſt capax delegationis à Sede Apoſtolica eiúſve Legato factæ, niſi perſona in dignitate conſtituta, *c. Statutum, in princ. de reſcript. in 6.* Sed reſpondetur ſpectari dignitatem, vt delegatus ille ſit capax commiſſionis acquirendæ: at vbi ſemel acquiſiuit, nil refert ad commiſſionis perſonalis retentionem, dignitatem ceſſaſſe (vt n. 28. dicemus.) quare hanc regulam tradunt Gloſſ. *clem. 2. verb. Principalis, de reſcript. & ibi* Imol. *n. 11.* Abb. *c. Quoniam Abb. n. 8. fin. de of. del. & ibi* Fel. *n. 5.* Beroius *n. 102. verſ. Et ex prædictis*, Franc. *d. c. Statutum, in princ. n. 10. & 11. & ibi* Domin. *n. 8.* Fulgoſ. *l. More, n. 25. ff. de iuriſd. omn. iud.* Tabiena *verb. Delegare, q. 12. n. 13.*

Imò quamuis non deponatur dignitate legatus, ſed ad 23
aliam transferatur, ceſſat commiſſio realis illi facta, tranſitque ad ſucceſſorem in priori illa dignitate: quod cùm commiſsio priori illi dignitati facta ſit, ipſam ſemper ſequitur. Sic tradunt Innoc. *c. Quoniam* Abb. *ſtatim in princ. de of. deleg. & ibi* Ant. *n. 21. fi.* Abb. *n. 8.* Card. *n. 4. q. 4.* Bald. *n. 3.* Henric. *n. 10.* Bellamera *n. 1. oppoſ. 1. verſ. Tertia eſt*, Beroius *n. 110.* Io. And. *c. Quamuis, n. 2. de of. deleg. in 6. & ibi* Anch. *fi.* Domin *n. 6.* Franc. *in fi. & c. Statutum, in princ. n. 1. de reſcrip. in 6.* Cacialup. *l. More, n. 36. ff. de iuriſd. omn. iud.* quod tamen intelligendum eſt, quando dignitas, ad quam delegatus ille tranſit, non continet primam, ſed illam extinguit. Vt ſi commiſſio fiat decano Cordubenſi, & is fiat Epiſcopus Cordubenſis, ceſſabit commiſsio, & tranſibit Ad Decanum ſucceſſorem. Secus ſi per adiectam qualitatem non confundatur prior dignitas. Vt de cauſa commiſſa Epiſcopo Cordubenſi poſſet idem cognoſcere ſi is Epiſcopatus Cordubenſis erigatur in Archiepiſcopatū: quia factus Archiepiſcopus non deſinit eſſe Epiſcopus eiuſdem diœceſis. Sic Abb. *d. c. Quoniam Abb. n. 14. & ibi* Dec. *in noua edit. n. 67.* Beroius *n. 110.* Cacial. *d. l. More. n. 36.*

Quod adeò verum eſt, vt quamuis res non ſit integra, 24
ſed delegatus cœperit vti commiſsione dignitati facta, ceſſabit eo amittente dignitatem, aut ad aliam tranſlato, & ad ſucceſſorem tranſibit: quia cùm ſit præcisè dignitati conceſſa, pendet ab illa in conſeruatione. Sic reprobato Monacho *c. Statutum. n. 89. & 10. de reſcript. in 6.* dicendi non admitti commiſsionem, tenent Inn. Io. And. Card. Cald. Anchar. Domin. Franc. Henric. Bellamera, Cacialup. *n. præc. allegati.* Sicut quamuis delegatus obiret re integra, tranſiret commiſsio dignitati facta ad ſucceſſorem in dignitate, vt diximus n. 7.

Tripliciter autem ſolet limitari, vt commiſsio perſona- 25
lis non expiret ceſſante officio aut dignitate perſonæ. Primò, dummodo res non ſit integra, ſed ante ceſſationem cœperit vti iuriſdictione. Sic Francus *c. Statutum in princ. n. 8. de reſcript. in 6.* Sed in iure optimo *idem met* Franc. *c. Quamuis in fi. de offic. del. in 6* ait nil referre, ſiue cœperit vti, ſiue non. Quia (vt n. 7. dicebamus in ſimili) rem eſſe integram aut inceptam, ne delegatio expiret, ſolum ſpectatur quando delegans obiit, aut dignitatem amiſit: non autem quando delegatus ipſe. Quod etiam conſtabit ex dicendis n. 28. vbi probabitur ſufficere dignitatem habitam eſſe tempore impetrationis reſcripti, ne commiſſio perſonalis pereat, etſi tempore præſentationis reſcripti dignitas ea ceſſarit. Cum tamen tunc res ſit integra.

Secundò limitatur, niſi perſona delegati ſit in delicti 26
pœnam priuata officio vel dignitate. Per textum *l. Caſsius & ſeq. ff. de ſenator.* vbi remotus à Senatu ob propriam turpitudinem, iudicare nequit, ſecus ſi ob aliam cauſam. Sic contra Monachum, *c. Statutum, n. 6. de reſcript. in 6* tradunt Bald. *l. Generaliter, n. 7. C. de Epiſc. & cler.* Decius *cap.*

Quoniam Abb. n.58. de of. delegat. & *ibi* Felinus *n.* 5. Beroius *num.96.*

27 Tertiò limitatur, niſi delegatus ille depoſita dignitate tranſiſſet ad ſtatum incompatibilem, ita vt factus eſſet iuriſdictionis illius Eccleſiaſticæ incapax. Sic Decius, Felinus, Beroius, *n. præc. alleg* Bald. *l. Prædia 6. n.4. C. de fideicom.* Francus, *c. Statutum, in princ. in 9. de reſcript. in 6. & ibi* Archid. *n.3. verſ. Quid ſi cauſa,* Anchar. *n.4.q.4.* Domin. *n.8. verſ.2. caſu* Tabiena *verb. Delegare, q.12.n.13.* Flamin. *l.1. de reſignat. benefic. q.11.n.15.*

28 Ex his deducitur intellectus ad *c. Statutum. in princ. de reſcr. in 6.* & Gl. *ibi verb. Canonicis, in fin.* vbi cum textus decidat non poſſe cauſas à Sede Apoſtolica aut eius legato promanantes committi, niſi perſonis in dignitate aliqua conſtitutis, vt canonicis, vel aliis: ait Gl. ſufficere canonicatum aliámve dignitatem obtineri tempore impetrationis illius reſcripti Pontificij, quamuis tempore præſentationis eius ceſſarit iam dignitas illa. Secus ſi tempore impetrationis non aderat dignitas, non enim ſufficeret eam adeſſe poſtea tempore præſentationis: quam doctrinam dicit Abb. *c. Quoniam Abb. n.8 fine de of deleg.* poſſe difficile ſuſtineri. Quia ſi ea commiſſio realis ſit, extinguetur ceſſante officio, ac tranſibit ad ſucceſſorem. Et *n.9.* varios excogitat modos defendendi illam Gloſſæ doctrinam. Sed ea doctrina veriſſima eſt, atque probatur ex eo textu, ibi: *Canonicis committantur.* Quippe qualitas iuncta verbo vel participio eſt intelligenda ſecundum verbi vel participij tempus, *l. Titius ff. de teſtam. milit.* Ergo ſatis eſt, & requiritur adeſſe dignitatem legato tempore commiſſionis ſibi factæ. 2. Quia capacitas in ipſo commiſſionis initio ſpectanda eſt, *c. Si eo tempore, de reſcr. in 6.* 3. quia per commiſſionem perſonalem factam illi, qui tempore impetrationis reſcripti, dignitate præditus erat, commiſſio quoad actum delegandi fuit conſummata. Non ergo vitiãda eſt, licèt ad eum caſum res veniat, nempe ceſſationem dignitatis, à quo incipere nequit commiſſio. Et ideo eam Gloſſæ doctrinam amplectuntur, Monachus *eo c. Statutum. in princ. n.7.* Io. And. *n.17. & 18.* Archid. *n.3. verſ. Quid ſi cauſa,* Anch. *n 5.q.3.* Domin. *n.8* Franc. *n.8.* Specul. *tit. de iudice deleg. §. fi. n.22. verſ. Quid ſi cauſa,* Abb *conſ. 93. n.2. lib.2.* Bald. *l. Generaliter n.7. C. de Epiſc. & cler. & l. Prædia 6. n.4 verſ. Extra quæro, C. de fideicom.* Paul. *conſ. 127. dub. 3.* Dec. *d. c. Quoniam Abb. in noua edit. n.56. & ibi* Beroius *n.95.* Fel. *n.5.* Tabiena *verb. Delegare q.12. n.19.* Zauallos *quæſt. pract. q.666. n.5. & ſeq.* Flamin. *de reſign. benef. l.1. q.11. n.6. & ſeqq.* & refert *n. 14.* ſic cenſuiſſe congregationem Cardinalium. Et quamuis Gl. de ſolis canonicis loquatur, id gratia ſolius exempli in canonicis explicuit. Eius enim doctrina generalis eſt, in quibuſuis dignitate præditis. Quia textus ille de omnibus tractat. Et rationes allatæ procedunt æquè in omnibus. Et ita docent Felinus, Tabiena, Flamin. *n.6. alleg. prox.* Verùm doctrina hæc Gloſſæ intelligitur, quando commiſſio fuit perſonalis. Nam quando eſt realis, nec requiritur, nec ſufficit, tempore impetrationis reſcripti adeſſe dignitatem. Cùm enim dignitatem ipſam ſequatur, nec perſonæ ſpeciali commiſſa ſit, ſufficit quando præſentatur reſcriptum, perſonam in ea eſſe dignitate. Quippe eadem dignitas erat, quamuis in alia perſona exiſtens, tempore impetrationis. Et amplius requiritur vt toto delegationis tempore perſeueret in ea dignitate. Nam quocumque temporis puncto ceſſat dignitas, tranſit commiſsio ad ſucceſſorem in dignitate (vt n. 22. diximus.) Et ita quando commiſsio eſt perſonalis, intelligunt eam Gloſſæ doctrinam Io. And. Archid. Domin. Fel. Tabiena *proximè alleg.* Anch. *c. Quamuis, in fin. de of. deleg. in 6. & ibi* Francus *in fine.*

SVMMARIVM.

Officialis Epiſcopi dicitur Vicarius generalis Epiſcopi, n.29.

An diſpenſatio commiſſa Officiali, vel vicario Epiſcopi, poſſit per Epiſcopum eo officiali remoto expediri, n 30.

An poſſit per eundem officialem poſtquam ceſſauit eius officium, vel factus eſt Epiſcopus eiuſdem diœceſis n.31.

An vicarius capituli poſſit eſſe delegatus Pontificis, eiuſue legati, ac exequi diſpenſationes commiſſas officiali diœceſano, n 32.

Quid, ſi diſpenſatio illa committeretur officiali, aut vicario Epiſcopi, an & poſſet illam expedire capitulum Sede vacante, aut eius vicarius, n.33.

An vicarij habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem ſint capaces harum delegationum, & poſſint exequi diſpenſationem officiali commiſſam, n.34.

Quid de vicario Epiſcopi confirmati, at nondum conſecrati, n.35.

Si duo ſint officiales, intelligitur delegatio facta officiali, de principaliori, n.36.

Quid, ſi eſſent duo æquè principales; & explicatur c. Ad hæc, & c finale, de reſcript. n.37.

An præſentato reſcripto diſpenſationis alteri officiali poſſit alter adiri, vel pars ſuperſedere, donec alter ſuccedat: vel diuidi vt alter diſpenſet, alter verò legitimet prolem n.38.

An ſi officialis pronunciarit reſcriptum ſubreptitium, & ſe deceptum poſtea inueniat, poſſit iterum de illo cognoſcere: & quid ſi pronuntiauit validum, & initum ſit virtute illius matrimonium, aut nondum ſit initum, & inueniat ſe deceptum, n. 39.

An altero confeſſario expedituro diſpenſationem in foro conſcientiæ, vel ſi ille declarauit eam eſſe ſubreptitiam, poſſit alius adiri: ac poſſit quidam eligi vt diſpenſet, alius verò vt prolem legitimet, n.40. & ibi, an poſſit ipſemet, vbi pronuntiauit irritam diſpenſationem, mutare ſententiam.

An ſi Epiſcopus alium vicarium conſtituat, vel ipſe vicarius alium ſubſtituat, poſſit ſubſtitutus exequi commiſsionem vicario factam, num 41.

An ſi Epiſcopus vicarium remoueat, ne de diſpenſatione commiſſa cognoſcat, poſſit adhuc cognoſcere: & an poſſit Epiſcopus alium creare, vt illam expediat, n 42.

An vicarius poſſit delegare has diſpenſationes ſibi commiſſas vel receptionem teſtium: & per quem fieri debeat, quando in alia diœceſi facienda eſt, n.43.

Quæſtio vltima. An commiſsiones diſpenſandi in impedimentis matrim. vel aliis rebus, quæ ſolent committi officiali diœceſano, tranſeant eo reuocatio ad ſucceſſorem: vel ab ipſomet expediri poſsint? I. Concluſio. Nomine officialis diœceſani intelligitur Vicarius generalis Epiſcopi illius diœceſis. Conſtat ex *clem. 2. de reſcr. iuncta gl. verb. Officialis,* textus enim ait, *Etſi principalis officialis Epiſcopi.* Et Gl. ait, eundem officialem dici Vicarium, & *c. 1. & G. de offic. Vicarii, in 6.* textus eundem vocat officialem, & ſtatim, *c. fin.* dicitur disiunctiuè: *Officialis, aut Vicarius generalis Epiſcopi.* Idque experientia ipſa teſtatur. 29

Hinc deducitur commiſsiones factas officiali, vel Vicario, non poſſe expediri per Epiſcopum etiam officiali remoto. Nam cum aperta differentia ſit inter Epiſcopum & eius officialem, vt conſtat ex *c. Venerabilibus, in prin. de ſent. excom. in 6.* ibi: *Archiepiſcopo, vel eius officiali,* & commiſsio ſoli officiali fiat nullatenus poteſt ad Epiſcopum pertinere. Idem quia etſi idem ſit Epiſcopi & eius Vicarij tribunal, id tamen ſolùm habet verùm in cauſis, quæ iure ordinario competunt Vicario. Atque ideo hoc tenent Federic. *conſ.130. Factum tale eſt, ad fin.* Card. *Clem. 2. q.9. n 10. de reſcript. & ibi* Imol. *n.14.* Paulus *ibi &* Anch. *n.5.* Bonifac. *n.52.* Decius *c. Quoniam Abb. in noua edit. n.62. de off. del. & ibi* Bellameta *q.11. n.14.* Francus, *c. Dilecti, el 2. q.5. de appel. & c. Statutum, in princ. n.11. notab 6. de reſcript. in 6.* Bertrachinus *tr. de Epiſcop. p.7. lib.4. q.4.* Rebuff. *praxi beneſ. tit. de forma Vicariatus, n.161.* Nau. *l.1. conſ. in 2. edit. de offic. deleg. conſ.5. n.1.* 30

Secundò deducitur deciſio eius quæſtionis, an ſi idem Vicarius creetur Epiſcopus eiuſdem diœceſis, vel aliàs deſinat eſſe Vicarius, poſſit de cauſa illa ſibi commiſſa tempore Vicariatus cognoſcere, vel diſpenſationem illam exequi? Qua in re ſic diſtinguendum eſt. Si commiſsio fiat in forma ordinaria, (vt fieri ſolent) dicendo officiali talis diœceſis, v.g. officiali Granatenſi, non poterit poſtquam deſiit eſſe Vicarius, licèt factus ſit Epiſcopus eius diœceſis, commiſsionem proſequi: quia cum commiſsio ſit realis, vtpote facta dignitati Vicarij, iſque ad alteram dignitatem, quæ priorem non continet, tranſlatus ſit, vel alias deſierit eſſe Vicarius, ceſſat commiſsio reſpectu ſuæ perſonæ (vt dixi n. 22. & 24.) Et tranſit ad ſucceſſorem in Vicariatu, iuxta veriorem ſententiam, quam n.10. amplexi ſumus. Si verò commiſsio fuit perſonalis, poterit de ea cognoſcere ceſſante Vicariatu: quia ſatis fuiſſe tempore commiſsionis factæ per Pontificem adeſſe Vicariatum, diximus n. 28. Et ita 31

totum

totum hoc in propriis terminis Vicarij Epiſcopi docent Anchar.*clem.* 2.*n.*4.*de reſcript.* & *ibi* Imola *nu.*11. Et poſſe proſequi finito Vicariatu, quando commiſſio fuit perſonalis, docet etiam Abb.*ea clem.*2.*in princ.* & *ibi* Card.*q.* 6. *n.*7.Fel.*c.Quoniam Abb.n.*5.*verſ.Vbi requiritur, de off. del.* Limitat Cardin. niſi is tranſierit ad ſtatum incompatibilem. Quod & nos diximus n.27.Eſ ſimiliter limita, niſi ob delictum priuatus Vicariatu ſit. Vt dixi n. 26. Inſuper limitat Francus ſi ante dimiſſionem officij cœperat iuriſdictione vti. Sed n.25.hoc reiecimus.

32 Tertiò infertur, Vicarium capituli ſede vacante poſſe eam diſpenſationem exequi: & de quauis ſimili delegatione cognoſcere: quia forma committendi non eſt, officiali Epiſcopi, ſed officiali, expreſſo nomine diœceſis, v.g. Cordubenſi. At dum ſedes eſt vacans, officialis illius eſt officialis illius diœceſis. Adde, quia quamuis *clem. de reſcript.* decidatur generales Epiſcoporum Vicarios eſſe capaces delegationis factæ à Papa, vel eius legato, quæ ſolis in dignitate conſtitutis committi poteſt, *cap. Statutum, in princ. de reſcript. in* 6. At idem dicendum eſt de vicariis capituli ſede vacanti: quia ſunt vicarij iuriſdictionis Epiſcopalis. Vt docet Gl.*ea clem.*2.*verb.Epiſcopi*, & ibi Card. *q.* 13.*n.*15.Anchar.*n.*1.*in fin.*Imola *n.*20. Euerard. *in ſuis topicis, loco à vi ſubrogationis, n.*2. Quamuis minus bene id neget Bonifac. *ea clem.*2.*n.*43.

33 Sed maior difficultas eſt, ſi clauſula commiſſionis diceretur, officiali Epiſcopi, an poſſet de ea cognoſcere officialis capituli ſede vacan? Fel.*c.Eam te, n.*17. *verſ. Faciunt hæc de reſcr.* negat: quod hæc poteſtas delegata ſit. Nec Vicarius capituli eſt verè Vicarius Epiſcopi. Itē quia capitulū ipſum nequit de ea cauſa cognoſcere. Ergo à fortiori nec eius Vicarius. Nemo enim poteſt plus iuris transferre in alium, quam ſibi competere diſgnoſcatur. *Reg. Nemo poteſt plus* 79. *de reg. iuris in* 6. Cæterum quamuis veriſſimum ſit, non poſſe capitulum ipſum ſede vacanti: at credo poſſe Vicarium eius generalem. Ducor, quod capitulum non ſuccedat Vicario Epiſcopi, ſed ipſimet Epiſcopo: at Vicarius capituli ſuccedit in dignitate Vicarij Epiſcopi. Adde Vicarium hunc poſſe dici Vicarium Epiſcopi. Vt tradit Card.*n præc. allegatus*. Et ita cum *cle.*2.*de reſcr.* dicatur Vicarios Epiſcoporum eſſe capaces harum commiſſionum, tradunt DD.n.præc. relati idem de Vicariis capituli: quaſi verè ſint Vicarij Epiſcopi, id eſt, habentis iuriſdictionem Epiſcopalem. Nec obſtat arg. deductum ex *regula Nemo poteſt*. Quia idemmet probat, nec Vicarium Epiſcopi poſſe de ea cauſa cognoſcere. Cum nequeat Epiſcopus, qui illum conſtituit; quare dicendum eſt id argumentum optimè concludere, ſi capitulum ipſum aut Epiſcopus transferrent iuriſdictionem cognoſcendi de ea cauſa delegata in Vicarium. At eam non transfert, ſed conſtituit Vicarium; & eo ipſo quod ſic conſtitutus eſt Vicarius, poteſt eam commiſſionem exequi virtute reſcripti Apoſtolici Vicario committentis.

34 Quartò infertur, quid dicendum ſit de Vicariis prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nullo Epiſcopo ſubdita; videtur enim hos non poſſe has diſpenſationes exequi; quia cum non ſint Vicarij Epiſcopi, quod petit *clem.*2. *de reſcr.* vt Vicarius capax ſit delegationis Pontificiæ, erunt illius incapaces. Vt ſuſtinent ibi Gl.*verb.Epiſcopi.Card.n.*14. *q.*12. Imola *n.*19. Bonif.*n.*30.& dicit tutius Anchar.*ib.n.*1. Cæterum exiſtimo hos poſſe exequi, & capaces eſſe harum delegationū; quia (vt diximus n.12.) in ea clem. nomine officialis Epiſcopi intelligitur officialis habentis iuriſdictionem Epiſcopalem. Cuiuſmodi ſunt hi. Item quia hi Vicarij ſunt ordinarij, ſicut & Vicarius Epiſcopi (vt probaui l.3. diſp.29. n.4.) Item quia praxis ita habet. Atque ita hos eſſe capaces harum delegationum tradunt Stephan. & Matthæus *illa clem.*2. vt eos refert ibi Imola *n.*19.& id eſſe probabile docet Paulus ibi relatus *ab* Anch.*ibi, n.*1. quod ipſemet apertè ſentit, cum tantum vocet oppoſitum tutius. Cùm ergo diſpēſatio dirigatur officiali illius diœceſis, & nullus alius ſit officialis eius diœceſis his prælatis ſubiectæ, niſi officialis illorum, poterit ille exequi.

Vltimò infertur, Vicarium generalem Epiſcopi confirmati, nondum tamen conſecrati poſſe diſpenſationem hanc exequi. Quòd nullus alius ſit illius diœceſis officialis. Et hic capax ſit harum delegationum. Vt tradūt Gloſſ. *ea clem.*2.*verb.Epiſcopi, de reſcr.* & *ibi* Anchar.*n.*1.*fin.* Bonifac.*n.*33. Quamuis Imola *ibi n.*10.*relato* Ant. ſentiat tutius eſſe, non eſſe hunc capacem. Cui fauet Bellamera *cap. Quoniam Abb.q.*11.*n.*24 *de off. deleg.* vbi reprobato Collectario ait non poſſe Epiſcopum nondum conſecratum cognoſcere de cauſis Epiſcopo ab homine commiſſis, ſecus de commiſſis à lege. Sed multo verius eſt eum eſſe capacem. Quia cum Epiſcopus ille ante conſecrationem habeat plenam iuriſdictionem Epiſcopalem, ſuus Vicarius verè dicitur Vicarius Epiſcopi, id eſt, habentis plenam iuriſdictionem Epiſcopalem. 35

II. Concluſio. Si duo ſint officiales Epiſcopi, & delegatio fiat ſimpliciter officiali, & alter ex illis eſt principalior, illi ſoli cenſetur commiſſio facta. Conſtat ex *clem.*2. *de reſcr.* vbi dicitur principalem Epiſcopi officialem eſſe capacem huius delegationis. Item quia nomen dignitatis abſolutè prolatum ſtat pro principali. Atque ideo hanc tenent Gl.*ea clem.*2.*verb. Principalis*, & ibi Imo.*n.*10. Et in ſimili, nempe, quando fit commiſſio Archidiac. & ſunt plures, intelligi de principaliori, tradunt Bald.*c. Quoniam Abb.n.*4.*de off. deleg.* & *ibi* Imola *n.*5. Bellamera *q.*9. *n.*21. 36

Difficultas autem eſt, quando vterque eſſet æquè principalis: & nullus deſignaretur in reſcripto Gl. *c. Quoniam Abb. verb. Subſtitutum, de off. deleg.* ait eſſe iudicem, quem elegerit actor: quia de illo ſenſit, cum literas impetrauit. Quod ſi partes diſcordent; ait eſſe illum, cui primò fuerint literæ præſentatæ: & ſi vtrique ſimul præſententur, fortè eſſe iudicem neutrum. Alij cenſent ambos ſimul eſſe iudices, & neutrum ſeorſum. Sic tenet Beroius latè probās *d.c. Quoniam Abb. à n.*77. At frequentiſſima ſententia habet neutrum cum effectu eſſe iudicem, donec Princeps, de quo intellexerit, declaret. Sicut dicitur quando nominatur tutor incertus, *l. Duo ſunt Tity ff. de teſtamentaria tutela.* Ita docent Hoſtienſ. *d.c. Quoniam Abb.n.*5. & *ibi* Anton. *fin.* Ioan. Andr.*n.*35. Abb.*fin.* Cardin.*q.*3. Imola *n.*5. Bellamera, *q.*9.*n.*21. Henr.*n.*25. idem Cord.*clem.*2. *q.*4. *n.*5.*de reſcript.* & ibi Anchar.*n.*3. Imola *n.*10. Non tamen redditur delegatio nulla, tanquam incerta: ſed valebit vbique reſcriptum, quamuis effectum non habeat, donec declaret Princeps vtrum eorum elegerit. Nec obſtant *c. Ad hæc* & *c. fi. de reſcript.* quatenus decidunt delegationem incertam eſſe irritam: quia intelliguntur, quando incertus iudex ex incertis perſonis crearetur: ſecus quando incertus ex certis. Quod in hoc caſu contingit. Sic docet Beroius *d.c. Quoniam Abb. num.*74. Vnde bene idem Beroius *vbi, n.*76. intelligit nullum interim iudicem cum effectu cenſeri, quoad vſque incertitudo declaretur, vt intelligatur, parte aduerſa id incertitudinis vitium opponente: ſecus ſi non opponat. Et latè id probat. Quare in commiſſionibus & diſpenſationibus, quæ contentioſa non ſunt, nec inter partes agitantur, erit iudex ille, cui reſcriptum fuerit præſentatum. Vt optimè dixit Gl. *proximè allegata*, quæ in hoc euentu veriſſima eſt, nec cæteri id negantes agunt de his commiſſionibus, ſed de contentioſis. Et Beroij doctrina nunc relata eſt huic doctrinæ conformis. Cùm nulla in his pars aduerſa ſit, quæ id incertitudinis vitium opponere poſſit. 37

Hinc deducitur, ſemel præſentatum reſcriptum illud diſpenſationis alterutri ex officialibus æquè principalibus Epiſcopi, vt illud exequatur, non poſſe alterum officialem æquè principalem adiri. Nam (vt optimè ait Ant.*c. Licèt vndique, n.*13. *de off. deleg.*) in literis gratiarum exequutoriis præuenitur iuriſdictio per ſolam reſcripti cum animo procedenti præſentationem. Atque ita Gl.*n. præced. allegata* dicit eſſe iudicem, cui primò literæ præſentatæ fuerint. Atque vbi ſemel iudicium cœptum eſt, ibi termi- 38

terminari debet, *l. Vbi cœpt. 30. ff. de iudiciis.* Et hoc etiam procedit, quamuis primus iudex conſentiat. Vt in fortioribus terminis, nempe, in confeſſario cui in foro conſcientiæ committitur diſpenſatio, tenet Nauar. *numer.* 40. *initio allegandus.* An verò poſſit diſpenſatio hæc ita diuidi, vt alter officialis diſpenſationem impedimenti exequatur, alter vero legitimationem prolis? dixi diſput. 7. num. 67. An poſſet pars, ſi videret officialem illum in eam partem inclinare, vt reſcriptum ſit ſubreptitium, ſuperſedere reſcripti illius expeditione antequam officiali pronunciet, & expectare donec ille vel moriatur, vel officium deponat, aut alius ob eius morbum vel abſentiam vices eius ſuppleat, reputatur enim ſucceſſor vel ſubſtitutus eademmet perſona cum illo. Sicut in cæteris iudiciis euenit.

39 Si tamen officialis Epiſcopi ſemel pronunciauit reſcriptum eſſe ſubreptitium, & ſic non poſſe virtute illius diſpenſari in matrimonij impedimento, non poterit amplius, etſi ſe deceptum inuenerit ſententiam retractare. Sed adeundus erit Pontifex, qui delegauit. Quia cùm ſit iudex delegatus, functus ſit officio ſuo, caret deinceps iuriſdictione, (illa enim eſt ſententia diffinitiua, cum totam cauſam ſibi commiſſam decidat.) Quippe iudex delegatus vbi ſemel, licet inutiliter ac inualidè, iudicauit, non poteſt iterum iudicare: prout facere poteſt ordinarius, qui iure proprio iudicat: vt tradunt DD. *l. Iudex poſteaquam*, *ff. de re iud. & l. Si vt proponis*, per eum textum, *C. quomodo & quando iud.* & docent multis aliis citatis Tiraquell. *l. Boues, §. Hoc ſermone, n. 50. declarat. 6 ff. de verb. ſign.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. lib. 9 gloſſ. 1. n. 5.* Gutier. *q. pract. l. 3. q. 48. n. 16.* & latiſſimè *quæſt. can. lib. 2. toto c. 1.* & maximè *num. 8. & 9.* vbi cum receptiſſima ſententia multis allegatis probat id etiam procedere in delegato à Principe contra alios, quos ibi refert. Quamuis poſſet quicumque delegatus, qui contra formam mandati iudicauit, iterum iudicare: nec per id iudicium iuriſdictio delegata eſt conſummata. Vt ex multis probat Gutier. *eod. c. 28. à num. 28. & d. q. 48. n. 27.* At in noſtro caſu neutra ratio concurrit. Quia nec officialis delegatus inualidè iudicauit, nec contra mandati formam. Quod ſi alleges ſententiam in cauſa coniugali non tranſire in rem iudicatam: ac proinde poſſe illum, vt ordinarium aſſumere cauſam. Reſpondeo ſentent. matr. in hoc caſu tranſire in rem iudicatam. Cum ex eo quod non contrahatur, nullum peccatum foueatur, in quo euentu ſententia in cauſa coniugali tranſit in rem iudicatam, (vt probaui lib. præced. diſp. 10. num. 13.) Præterea eſto non tranſiret in rem iudicatam, cùm in quantum Ordinarius nullam habeat iuriſdictionem circa illam diſpenſationem, ſed quatenus Pontificis delegatus, & eo munere iam omnino functus ſit, nulla ratione poterit cauſam aſſumere vt iterum diſpenſet. Si tamen è contra pronunciauit legitimam eſſe diſpenſationem, & poſtea, ſiue inito ſiue nondum inito matrim. virtute illius diſpenſationis, inueniant ſe deceptum, vel erraſſe non poterit in quantum delegatus cauſam iterum aſſumere. Quod iam functus delegati officio ſit. At cum ſententia illa, vtpote fouens peccatum matrim. malò contracti, aut malè contrahendi, non tranſierit in rem iudicatam, poterit in quantum Ordinarius cauſam iterum aſſumere, & impedire matrimon. ineundum, vel iam initum diſſoluere: non cognoſcens nec iudicans de prioris ſententiæ viribus, quam vt delegatus pronunciauit: id enim ſolius eſt Pontificis delegantis: ſed habebit ſe, ac ſi nulla eſſet ſententia, & cognoſcet de matrim. contracto, validum ſit, necne, vel an poſſit contrahi. Quemadmodum poteſt cognoſcere de quouis alio matrimonio male inito.

40 Sed vrgentius dubium eſt de diſpenſationibus, quæ in foro conſcientiæ committuntur expediendæ confeſſori, per ſacræ pœnitentiariæ reſcriptum, Nauarr. *lib. 1. conſ. in 2. edit. tit. de off. deleg. conſ. 8. n. vn.* ait non poſſe pœnitentem, vbi ſemel literas cuidam confeſſario præſentauit, illum eligens, vt diſpenſationem exequatur, alterum eligere eo dimiſſo etiam de prioris confeſſarij conſenſu. Ducitur 1. quia iuriſdictio delegata nequit prorogari de perſona ad perſonam, *C. P. & G. de offic. delegat.* At reſcripta hæc diriguntur ad confeſſarium, quem pœnitens elegerit, & conſequenter eò ipſo quod aliquis electus fuerit ex ibi contentis, videtur expreſſus à ſummo pœnitentiario. At ſi ab eo aliquis eſſet expreſſus, nullatenus poſſet alius eligi. Ergo nec poſtquam eſt à pœnitente nominatim electus. Et confirmatur, quia id reſcriptum ſolam vnicam confeſſarij electionem, vt diſpenſet, concedere videtur. Sermo enim ſimpliciter prolatus intelligitur de prima vice, *l. Boues, §. Hoc ſermone. ff. de verbor. ſignificat.* Secundò, quia iuriſdictio delegata eſt iuriſdictio delegantis, & ita ad ipſum ſolum delegantem pertinet eam extendere, & non ad partes, nec ad iudicem. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium tranſferri non poteſt, *Regula, Id quod noſtrum, ff. de regulis iuris.* At his non obſtantibus exiſtimo non tantum vbi ſemel literas præſentauit cuidam confeſſario, ſed etiam poſtquam ab eo pronunciatum fuit, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, poſſe impetrantem adire alium confeſſarium, qui fortè in ea ſit opinione, vt reſcriptum valeat. Poſſeque eundemmet confeſſarium re melius perſpecta diſpenſationem illam mutata ſententia exequi. Quamuis ſi ſemel diſpenſauit, non poſſit recantare palinodiam. Quod iam diſpenſatio conſummata ſit: ſicut quando ſemel abſoluit, aut votum commutauit. Dicor, quod cum ea commiſſio facta ſit in foro conſcientiæ, ſequitur eius fori naturam, quæ eſt, vt non adſtringatur pœnitens, acquieſcere ſententiæ vnius confeſſarij, ſed poſſit alium adire: atque idemmet confeſſarius ſententiam mutare poſſit. Quis enim negabit habenti priuilegium virtute bullæ, vt abſoluatur à reſeruatis, eiuſue commutentur vota denegata abſolutione aut commutatione per quendam confeſſarium, eo quod iudicarit ſe in eo caſu non poſſe, integrum eſſe alium confeſſarium adire, poſſeque abſolutionem & commutationem ab ipſo obtinere, ſi contrariæ ſententiæ ſit, poſſeque eundemmet confeſſarium, qui ſemel negauit, mutare ſententiam, ac concedere? Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum & ſecundum. Quia non prorogatur iuriſdictio de perſona ad perſonam ex voluntate ſola partis, aut confeſſarij: ſed ex voluntate ipſius pœnitentiarij qui literas conceſſit. Ea enim cenſetur eius voluntas, vt liceat diuerſos confeſſores adire, & idemmet poſſit ſent. corrigere: & ij omnes cenſentur electi ab ipſo pœnitentiario, vt literas expediant. Quod natura fori conſcientiæ, pro quo illæ literæ conceduntur, manifeſtè probat. Nec obſtat etiam confirmatio prioris argumenti. Quia ea regula intelligitur, quando primus actus omninò conſummatus eſt, & ſic diſpenſatio conceſſa fuit. Sicut in ſimili Suarez *tom. 4 in 3.* vbi de Sacram pœn. *diſputat. 27. ſect. 4. dub. 2. n. 7.* ait, ſi quis virtute iubilei vel alterius priuilegij concedentis ſemel eligi confeſſorem eligat, & is non abſoluat, vel cum eo non finiat confeſſionem, integrum ei eſſe alium eligere. Quia intelligitur ea poteſtas ſemel eligendi de actu conſummato. At prior actus conſummatus non eſt. Cum abſolutio non ſit obtenta. An verò poſſit quidam confeſſarius eligi, vt diſpenſet: alius verò vt prolem legitimet? dixi diſp. 6. n. 17.

III. Concluſio. Si Epiſcopus alium Vicarium conſtituat, vel ipſemet Vicarius facultate Epiſcopi alium ſubſtituat Vicarium generalem, poterit hic delegationem Vicario ſub nomine dignitatis commiſſam exequi: ſicut ipſemet Vicarius poterat. Quia non eſt alius Vicarius, ſed ipſius ſucceſſor, ac reputatur idem cum priori. Sic Iac. de Puteo *tota deciſione* 487. *l. 2.* dicens ſic deciſum in Rota. 41

Vltima concluſio. Quamuis poſſit Epiſcopus Vicarium ſuum generalem ab officio remouere, atque ita impedire ne delegationem ipſi ſub nomine dignitatis commiſſam exequatur. Vt bene docent Bord. *clement. 2. q. 9. n. 10. de reſcript. & ibi* Imola *n. 14.* Anchar. *n. 5.* Bonif. *n. 5.* licet puniri poſſit, ſi in iuriſdictionis delegatæ fraudem id 42

efficeret: tanquam eam perturbans, *c.1.de off.deleg.* & docet Imola *proximè allegatus*. At non poſſet Vicarium ſpecialem conſtituere, vt de ea ſola delegatione cognoſcat. Quia hæc commiſſa eſt principali officiali, ſeu Vicario ipſius, (vt diximus n.26.) At hic nec eſt principalis Vicarius nec ordinariam Vicarij iuriſdictionem ſortitur: ſed quidam ſpecialis eſt delegatus ad eam cauſam expediendam. Quam nequit Epiſcopus delegare: vtpote, quæ ſuæ iuriſdictionis non eſt. Poſſet tamen alium Vicarium generalem conſtituere, depoſito priori, & ille poſſet eam exequi. Nam ſi cauſa à priori cœpta eſſet, non poſſet hic poſterior manente priori in officio: ſecus ſi priori non eſſet præſentatum reſcriptum, vt dixi n.73.& 38.

34 Tandem dubitatur, vtrum officialis Epiſcopi, cui delegatur per hæc reſcripta diſpenſatio in matrimonij impedimentis, poſſit eam facultatem ſubdelegare. Menoch. *conſ.17.n.6.& ſeqq.vol.1.* latè probat Epiſcopum, cui hæc commiſſio fieret, non poſſe eam etiam ſuo Vicario generali ſubdelegare. Ducitur 1. Quòd cauſæ matrimoniales ſolis Epiſcopis poſſunt delegari. 2. poteſt probari, quia in his diſpenſationibus, poſt cauſas allegatas à parte relatas, ſolet Pontifex iniungere officiali, vt de earum veritate ſe diligenter informet, & addit: *Super quo conſcientiam tuam oneramus.* Quæ verba electam eſſe perſonæ induſtriam denotant. Et ſic non poterit nec informatio veritatis precum delegari: iuxta *cap.fin §.vlt.de off.deleg.* Tandem, quia aliquando in his matrimonij diſpenſationibus dicitur: *Diſcretioni tuæ, de qua in hu ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus.* Atq; ita videtur de Vicarij perſona ſpecialiter confidere Pontifex, ac proinde eius induſtriam eligere Sed breuiter (ne diutius immorer) ſentio poſſe Vicarium receptionem teſtium ac informationem committere, non verò ipſam diſpenſationem. Ducor, quia vbi nudum miniſterium vnà cum iuriſdictione aliqua committitur à Principe non poteſt quidem nudum ſubdelegari miniſterium, bene tamen iuriſdictio illa. Vt tradit Innoc. *cap.fin. in fine, de off.deleg.* quem ſequitur ibi Abb. *§ fin. n.6.* Quod hic contingit: quia in his reſcriptis committitur officiali iuriſdictio veritatis precum examinandæ, ac nudum miniſterium exequendæ diſpenſationis à Pontifice conceſſæ. Poterit ergo illa delegari non autem hoc. Et ita ſuſtinent Fel. *n.d.cap fin.§.vlt.ad fin.verſic.Quartò limita.* Menoch. *d.conſil.17.n.12.* vbi & alios refert. Quod ſi illa teſtium receptio extra diœceſim officialis diſpenſaturi facienda ſit, fiet ab ordinario, cui delegatus ille remittit, non authoritate propria ordinaria ſed authoritate ſubdelegata ſibi commiſſa ab officiali illo delegato. Quamuis vbi ordinarius remittit alteri ordinario probationem aliquam faciendam in diœceſi ordinarij cui remittitur, recipit ille ordinarius teſtes non auctoritate remittentis, ſed propria & ordinaria. Vt vtrumque bene docet Card. *clem. vnica n.10.de off.deleg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia ſtylus habet, vt cauſæ matrimoniales committantur inferioribus Epiſcopo, vt eius officialibus. Quod conſtat ex reſcriptis diſpenſationum in matrimonio, quæ paſſim à Pontifice mittuntur. Nec obſtat 2. Quia licèt multi varie ſcripſerint circa illam clauſulam, Conſcientiam tuam oneramus: at quando per ea verba non diriguntur perſonæ nominatæ, videntur poſita in vim monitionis, potius quàm in vim formæ delegationis: & conſequenter examen per ea verba à Pontifice commiſſum poterit ſubdelegari, vt bene probat Nauar. *l.1.conſ.in 1.edit.tit.de off.Vicarij, conſ.2.n.vnic.in 2.tit.de off.deleg.conſ.6. n.vn.* Quod eo vel maximè verum eſt, quia per huiuſmodi verba, & ſimilia, vt iudicio & prudentiæ tuæ remittimus, non cenſetur electa induſtria perſonæ, quando delegatio non fit perſonæ cognitæ & determinatæ, ſed dignitati (vt probaui lib.3.diſp.7.n.20.) Aliàs dicendum eſſet, eam commiſſionem mortuo eo officiali non tranſire ad ſucceſſorem. Et per hoc patet ad tertium.

DISPVTATIO XXVIII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quæuis poteſtas delegata expiret morte, vel ceſſatione officij delegantis, re integra contingentibus?

SVMMARIVM.

Quotupliciter concedi ſoleant, quæ à Sede Apoſtolica premanant, 1.
Quæ manant per viam legis vel conſtitutionis, non expirant morte concedentis, 2.
Nec quæ per modum contractus emanant, 3.
Iuriſdictio ordinaria non expirat morte concedentis, re integra. 4.
Quid ſi conceſſo ſit ad concedentis beneplacitum, 5.
An hoc deficiat in ordinaria vicarij iuriſdictione, 6.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint, 7.
Quãdo dicatur res integra & nõ integra? Refertur duplex opinio. 8. & 9
Explicatur ſententia Auctoris. 10.
An ſufficiat actus citationi æquiualens vt res deſinat eſſe integra, 11.
An ſufficiat decretum citandi, & ſi citatio intimata non ſit? Refertur quædam opinio. 12.
Proponitur ſententia Auctoris, 13.
An ſufficiat vna citatio, an potius deſideretur trina, 14.
An ſufficiat citatio facta abſque iudicis decreto, 15.
Quid, ſi citatio defectu alicuius requiſiti irrita ſit, 16.
Quid, ſi citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia, 17.
An ſi delegatus cõmiſerat alteri vices ſuas, deſierit res eſſe integra, 18
An per reſcripti præſentationem deſinat res eſſe integra, 19.
Per quem actum deſinat res eſſe integra in reſcriptis gratiæ, 20.
Quando plures cauſæ committuntur, pluréſve articuli in eodem reſcripto, ſi illa connexa ſint, inceptio circa vnum facit rem non eſſe integram quoad cætera, 21.
Quid, quando non ſunt connexa, at actus circa vnum eſt communis omnibus, & quando dicatur communis. 22.
An per citationem in vno ex his negotiis, non connexis per delegatum factam, deſinat eſſe res integra quoad alia, 23.
Quid, ſi illa ſint aduerſus eandem perſonam & citetur in vno negotio, an res deſinat eſſe integra quoad alia? Refertur opinio, 24.
Explicatur ſententia Auctoris, 25.
Quid, ſi ea per modum vnius & ſub quadam vniuerſitate committantur? Refertur quædam ſententia, 26.
Proponitur ſententia Auctoris, 27.
Quid, ſi ea commiſſio non ſit ad vniuerſitatem cauſarum, ſed ad earum generalitatem, 28.
An conceſſa diſpenſandi poteſtate cum pluribus, cenſeatur res non integra ſi cum vno ſit iam diſpenſatum, 29.
Poſt n.29. inuenies alia ſummaria.

Diſputatio præcedens tractauit, quando commiſſiones expirent morte vel ceſſatione officij delegati: præſens autem diſcutit, quando ceſſent morte vel ceſſatione officij ipſius delegantis. Et vt certioribus præmiſſis ad minus certa diſputanda gradum faciamus, præmittendum eſt primò, ea quæ à Sede Apoſtolica dimanant, eſſe in quadruplici differentia. Quædam manant per modum legis, ſeu conſtitutionis. Quædam per viam contractus: quædam per viam reſcripti iuſtitiæ, id eſt, ad lites. Tandem alia per viam gratiæ. Sic allegato Baldo tradit Felinus *c. Licèt vndeque, n.1. de offic. deleg.* 1

Secundò præmitto, certum eſſe literas emanantes per viam legis vel conſtitutionis nón expirare morte concedentis re etiam integra. Quòd lex ſuapte natura ſit perpetua, *l.Cum eorum.C.de ſent. & interloquut. l. Artiani.C.de haret.* & ita tanquam certum docent Ant. *Irrefragabili §. Cæterum, n.15.de off.ord.& ibi* Abb. *n.1.* Dec. *c.Relatum, in nona edit.n.18.de off.deleg.* Fel. *c.Licèt vndique, n.1.eod.tit.* Roſella *verb.Delegare, n.10.* Syl. *verb.Delegatus, q.7.n.7.* 2

Similiter literæ per modum contractus emanantes minimè concedentis morte expirant. Quod ſucceſſor contractum prædeceſſoris reuocare nequeat, *cap.1. de probat.* Sic Felin. *n.1.allegatus.*

Tandem nec iuriſdictionem ordinariam expirare concedentis morte etiam re integra, certum eſt. Conſtátque ex *l.Et quia, ff.de iuriſdict. omn. iudic* iuxta communem eius intellectum. Et docent Gloſ. *ibi verb.Principaliter,* & vniuerſi alij DD. Et eſt text. expreſſus, *c.2.de off deleg in 6.* vbi 3

vbi iuriſdictionem legati non expirare morte Pontificis etiam re integra declaratur? eo quod ſit ordinaria. Et huius rationem optimè reddit Abbas *c. Relatum, n. 4. de offic. deleg.* Quia per conceſſionem ordinariæ iuriſdictionis fit gratia ipſi, cui conceditur, vtpote, qui in dignitate conſtituitur. Vt notatur *Clem. 2. de reſcript.* At gratia facta non expirat, licet moriatur concedens re integra, *cap. Si cui nullat. de prabend. in 6.* Item, quia iuriſdictio ordinaria radicatur in perſona eius, cui conceditur, vnde immediatè per conceſſionem inhæret oſſibus illius. Et ideo per concedentis mortem non expirat. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis euelli non poteſt, *regula, Id quod noſtrum, ff. de reg. iuris.*

5 Quod adeò verum eſt, vt quamuis iuriſdictio ordinaria conceſſa ſit ad concedentis beneplacitum, & hoc morte concedentis expiret, *c. Si gratiosè de reſcript. in 6.* illa tamen non expirabit, etſi re integra moriatur concedens. Cuius ratio eſt fauor publicus, vtilitáſque publica, quæ in iuriſdictione ordinaria conſeruanda verſantur. Sic Bald. *l. Meminiſſe, n. 2. q. 4. ff. de off. Proconſulis.* Paris de Puteo, Capitius, Vantius, quos refert ac ſequitur Menoch. *de arb. l. 1. q. 69. n. 9.* Ant. Gab. 3. *commun. l. 6. tit. de prab. conc. 1. n. 32.*

6 Hoc autem fallit in iuriſdictione Vicarij, quæ cum ſit ordinaria, perit concedentis morte. Vt probaui tradita eius ratione, *lib. 3. diſp. 19. n. 13.*

7 Tota ergo difficultas eſt de poteſtate delegata ad litteras tam iuſtitiæ quàm gratiæ exequendas. Cuius rei deciſio maximè pendet ex intelligentia, quando res dicatur integra, aut non integra, ſed cœpta. Et ideo quadruplex eſt quæſtio in hac diſp. agitanda. I. eſt generalis omnibus, litteris iuſtitiæ vel gratiæ: quando res dicatur integra. II. qualiter poteſtas delegata ad iuſtitiæ litteras expiret concedentis morte. III. de poteſtate delegata ad gratiæ litteras. Vltima, de commiſſione facta Ordinario vel confeſſori ad diſpenſandum in matrimonij impedimentis, & aliis rebus.

8 Quæſtio I. Quando res dicatur integra, & quando dicatur non integra? Triplex eſt opinio. I. aſſerit non eſſe neceſſariam partis citationem, ſed ſufficere, vt res dicatur nó integra, ſed cœpta, qualitercumque cœperit iudex iuriſdictione vti exercens quemcumque actum iudicialem. Ducitur ex *c. Licet vndique de off. deleg.* ibi: *Si iuriſdictione à ſuo ſibi collega delegata vti non cœperit. Quia mandatum huiuſmodi morte mã datoris re integra expirauit.* Vbi clarè textus non cenſet rem non eſſe integram, quando delegatus cœpit vti iuriſdictione. At ante citationem ſunt alii actus iuriſdictionis. Secundò ex *l. Et quia 6 ff. de iuriſdict. om. n. ind.* ibi: *Antequam ab eo, cui mandatum. eſt, iuriſdictio geri cœperit.* Et ex *c. pen. de offic. del. in 6* ibi: *Antequam per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuerit.* 3. quia cum perpetuare iuriſdictionem, & litis pendentiam inducere, ſint valde diuerſa: non eſt rationi conſonum, citationem quæ ad litis pendentiam deſideratur, petere ad perpetuendam iuriſdictionem delegatam re deſinente eſſe integram. Hanc ſuſtinent Gl. *c. Ne aliqui, ver. Incepta, de her. in 6. & c. Quamuis, ver. Vſus, & c. Cum plures, ver Inchoante, de offic. del. in 6.* Ioan. And. *eo c. Quamuis in fin. & ibi* Anch. *n. vnic. notab. 2.* Franc. *n. 4.* Idem Io. And. *addit ad Spec tit. de recuſatione, §. Cauſa recuſationis, verb. Delegato: & d. c. Licet vndiq; n. 6.* vbi Hoſt. *n. 2.* Anch. *q. 1.* Hen. *n. 3.* idem Hoſt. *ſum. tit. de of. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10 verſ. Quid ſi mortuus, in fin.* Anton. *c. Relatum, n. 9 & c. Gratum. n. 13. de offic. del. & c. fin. n. 10. de offic. deleg.* vbi Bellam. *n. 20.* Bald. *l. More. in 1. lectura, ad fin. ff. de iur. omn. ind. & ibi* Paul. *n. 9.* Syluest. *verb. Delegatus, q. 6. n. 8.* Tab. *verb Delegare, q. 12. n. 13. fine.*

9 II. Sent. tenet, iure Canonico attento ſolam citationem deſiderari, vt res deſinat eſſe integra: at iure ciuili amplius deſiderari, nempe, litis conteſtationem: ſic Gloſſ. *cap. Relatum, verb. Conteſtata. de offic. del.* ſic explicans eum textum expreſſe dicentem expirare delegationem, quando moritur delegans lite nondum conteſtata; vt intelligatur attento iure Ciuili; idem tenet Gloſſ. *l. Et quia verb. Antequam. ff. de iuriſd. omn. iud.* Albet. *l. More, n. 20. ff. eod. tit. & ibi* Bellapertica, *n. 14.* & idem expreſsè decidit *l. Regia 21. tit. 4. p. 3.* dicens per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram.

III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo licèt prima ſit ſatis probabilis) ait vtroque iure deſiderari, ac ſufficere partis citationem, vt res deſinat eſſe integra, ac proinde perpetuetur iuriſdictio delegata. Ducitur ex *c. Gratum, de off. deleg.* ibi: *Cùm citatio facta negotium ſit quaſi cœptum:* quare dum *c. Relatum eod. tit.* dicitur rem deſinere eſſe integram per litis conteſtationem, ſupplendum eſt, maximè, cùm etiam per citationem deſinat, iuxta *d. c. Gratum.* Nec enim mirum eſt, vnum textum per alium ſuppleri. Et ita exponunt Innocent. *eod. c. Relatum initio,* Io. And. *n. 2.* Hoſtienſ. *initio:* & ferè omnes: quamuis Decius *d. cap. Gratum, n. 1. & ſeqq.* aſſerat vnum textum per alterum corrigi; quem ſequitur Zaſius, *l. More, n. 35 ff. de iuriſd. omniũ iudic.* Sed melior eſt prior expoſitio, vt textuum correctionem vitemus. 2. quia licet textus, n. 8. citati pro 1. ſententia dicant, ſi vti cœperit iudex: id verbum generale declarandum eſt per *d. c. Gratum,* quod ſpecificè citationem petit. 3. ex *c. fin. de offic. legat.* ibi: *Si citatio non proceſſit.* 4. quia ad perpetuandam iuriſdictionem non ſufficit ingreſſus rei præambulæ ad actum, niſi detur ingreſſus in aliquid ex ſubſtantialibus actus. At primus actus ex ſubſtantialibus iudicij eſt citatio, *c. Quoniam contra, de probat.* & confirmatur, quia cum perpetuatio huius iuriſdictionis delegatæ ſit reſpectu partium, oportet vt interueniat aliquis actus erga partem. At primus omnium eſt citatio. Et ex his conſtat ad vtriuſq; ſent. argumenta adducta n. 8. & 9. Et ideò huius ſent ſunt Gloſſ. *c. Super quaeſtionem §. Si verò, verb. Si non poſſunt de offic. deleg* Specul. *tit. delegato, §. Finitur autem ſtatim in principio.* Monach. *c. Si delegatus n. 1. de off. deleg. in 6.* Archid. *c. Quamuis n. vn. verſ. Fuerit, eod. tit. & lib. & ibi* Dominicus *n. 7.* Probus *addit. ad Monach. ibi. n. 1.* idem Archid. *c. Non ita 2. q. 6. n. 1. & 2.* Ant. *c. Licèt vndiq; n. 12. fine, & n. 13. fine de offic. deleg* Et ibi Bald. *n. 3.* Card. *q. 6.* Abb. *n. 4.* idem Abbas *c. Relatum, n. 5. & 6. eod. tit. & c. fi. n. 10. de offic. legati,* vbi *Card ſi.* Imola *citato* Calder. *d. c. Licèt vndiq; n. 2.* Dec. *d. c. Relatum, in noua edit. n. 29. & duplici ſeq. & ibi* Fel. *n. 11. & c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. fine de reſcr.* Bart. *l. More, n. 13. ff. de iuriſd. omn. ind. & ibi* Fulgoſ. *n. 20.* Rom. *n. 14.* Iacob. *in prima lectura. n. 28. & 29.* Zaſius, *n. 35.* Decius *a n. 46.* Alex. *n. 36.* Iaſ. *n. 58.* Bari. Soc. *n. 78.* Caccialupus, *n. 41. & ſeq.* Angel. *l. Et quia, n. 6 ff. eod. tit.* Maranta *de ordine iudiciorum 4. p. d. 5. An iudicium ſit ordinarium vel delegatum. n. 6.* Vitalis *tract. clauſularum, clauſula, quod non ſit melior conditio occupantis, n. 3. & ſeq.* Greg. Lop. *l. Reg. 21. fine, tit. 4. p. 3.* explicans eam legem, dicentem per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram, vt ſupplendum ſit, vel per citationem. Vt expreſsè dicitur *l. 3. tit. 18. eadem p. 3.* Addit Vitalis *n. 4. proximè alleg.* cum Imola *l. 2. §. Sed ſi quis, n. 6. ff. de dona.* fortè in tribunali Eccleſiaſtico fore, vt ſeruetur prima opinio, relata n. 8. propter Gloſſæ ibi allegatæ auctoritatem. 10

Sufficeret tamen actus citationi æquiualens, nempe, quando quicumque actus citationem fieret præſente vtraque parte. Quia cùm pars aduerſa interſit, perinde eſt, ac ſi citaretur. Sic Card. *c. Licèt vndique. q 6. de offic. deleg. & ibi* Felin. *n. 13. fallentia 1.* Et dicemus in quodam caſu ſpeciali, n. 18. fine. 11

Dubium autem eſt, an oporteat illam citationem perueniſſe ad partis citatæ notitiam, vt res deſinat eſſe integra? Affirmant quidam: quia verba cum effectu accipienda ſunt, *c. Relatum, de cleric. non reſid.* Cùm ergo textus n. 10. relati petant ad hoc citationem partis, ea debet eſſe cum effectu: quod contingit quando parti intimata eſt. Item, quia cùm ex aliquo actus conſurgere debet aliquis effectus oportet actum illum eſſe conſummatum, *c. Quia propter, & c. Cum poſt petitum. de elect.* Item tenent Card. *Clem. 1. n. 11 appoſite. 6. vt lite pend. & c. fi. fine, de offic. deleg & c. Licèt vndiq; q. 6. de offic. deleg. & ibi* Bald. *n. 14.* Iac. *l. More, in 1.* 12

lib.

lectura n.13.ff.de iuriſd.omn. iud. & ibi Alex. *n.* 36. Atque ſentiunt attento iure Ciuili, quamuis attento iure Canonico dicant, ſat eſſe commiſſionem citandi, Bald. *c.fin in fine,de offic.del.& ibi* Anchar.*fine*,Henric.*fin.*Imò & aliqui cenſent nec citationem parti intimatam ſufficere, ſi citatus non comparuit, & pars aduerſa non accuſauit contumaciam. Quod talis citatio nemine comparente caruerit effectu,*l. Quamuis.ff.de in ius vocando.*Sic Anchar. *c.Gratum,n.1.notab.2.de offic.deleg.*Iaſon.*d.l.More.n.*18.

13 At probabilius credo,ſat eſſe à iudice prolatum citandi decretum, vt res deſinat eſſe integra, quamuis citatio non ſit intimata citato Prob.ex *c.Gratum,de offic.deleg.* ibi *Propoſito citationis edicto.* Deinde,quia citatio ex 3.partib. conſtat: nempe, ex mandato de parte citanda, ex executione Nuntii,& ex relatione nuntii aſſerentis ſe citaſſe. Ex his autem tribus ſola prima pars eſt actus iuriſdictionis iudicis. Ergo ea ſola ſat eſt, vt dicatur iudex cœpiſſe vti iuriſdictione. Et confirmatur,quia ne res dicatur integra; ſolus iudicis actus penſandus eſt: qui perfectus eſt per ſolum citandi mandatum: quod ſententia interlocutoria dicitur,teſte Gl.*l.Cum clericis,verb.Sententiarum. C.de Epiſc.& cler.*Nec obſtant argumenta contraria,ꝑ.præced. adducta. Non 1. quia quod alii textus dicunt citationem requirit,explicuit *d.c.Gratum*, *Propoſito citationis edicto*, Præterea poteſt dici ſatis eſſe, vt verba eum effectum habeant, quem petit natura rei, ad quam effectus ille ordinatur. Cum ergo petant textus citationem, vt iuriſdictio iudicis ſit inchoata: ac ſolum citationis edictum ſit actus iuriſdictionis, ac ipſam inchoet: per ſolum id edictum dicetur citatio conſummata, quoad hunc effectum. Et hinc patet ad ſecundum:nam ſufficit ea actus conſummatio,quem eius effectus requirit. At effectus hic, qui eſt inchoatam eſſe iuriſdictionem,ſolo citationis edicto contentus eſt.Et ideo hanc partem tenentur Gloſ.*clem. verb. Ad partem,vt lite pendente.Et ibi* Abb.*fin.*Imol.*n.*7.Bon. *n.*16.Specul.Bart.Probus *citati,n.*10. Io.Andr.*c.fin.n.6.de offic.legati,& ibi* Anton.*n.*11. Abb.*not.*1.dicens tam de iure Canonico quam Ciuili.Idem Ioan Andr.*c.Licet vndique,n.6.de offic deleg.& ibi* Hoſt.*n.* 2.*idem* Abb. *d.c.Gratum,n.3.& ibi* Fel.*n.*5.Dec.*in noua edit.à num.*6.Curt.iun. *l.More,n.78.& ſeq.ff.de iuriſd omn.iud.& ibi* Dec. *n.* 8. Bart.Soc.*n.*79.Iacobinus *in prima lectura, n.*13. Roman. *n.*14.Syluest.*verb.Delegatus,q.6.n.*8. Tabiena,*verb.Delegare,q.12.n.13 fine.*

14 Hinc deducitur minus eſſe neceſſariam trinam citationem,vt res dicatur non integra, ſed ſufficere vnam. Sic Gl.*clem.1.verb.Citationes,de iudiciis* Archidiac. *c.Non ita, init.2.q* 6.Io.Andr.*c.pen.n.3. de foro competen. & ibi* Ant. *n.*11.Abb.citato Federico *n.*9. Imola *n.*3.Felin.*in fi* Bellam.*n.2.notab.*1.idem Fel.*c.Gratum,n. 6. de offic. deleg. & ibi* Dec.*in noua edit. n.* 10. Nec illam vnicam citationem exigitur peremptoriam eſſe. Vt bene docent Archidiac. Io.And.Anton.Imola,Bellameta *ibi idem* Ioan And. *Cum plures,in fine,de offic.del.n.6.& ibi* Anchar.*n.6.q.*3. Dom. *n.*15.Francus *fine.* Quamuis minus bene Petrus,quem refert ac ſequitur Anchar.*d.c.penult. n.*4. aſſerat requiri trinam citationem.

15 Non tamen ſufficiet citatio anomala, id eſt, quam abſque iudicis auctoritate facit creditor debitori fugitiuo: quamuis enim ea permiſſa ſit à lege,iuxta Bartoli doctrinam,*l.Neminem,C.de exhib.reis,*per textum *l. Ait prætor §. ſi debitorem ff.de his.quæ in fraudem.* At non eſt legitima,vtpote facta abſque iudicis auctoritate.Sic Ant.*c.1.c.22.de iud. & ibi* Abb.*n.*33.Fel.*c Gratum.n.5.de offic.deleg.*

16 Secundò dubitatur. An ſi citatio illa defectu alicuius requiſiti irrita ſit,ſufficiat, ne res dicatur integra? Affirmant aliqui: quippe iudex citationem percipiens. etſi irritam,verè dicatur iuriſdictione vti cœpiſſe. Sic Hoſt.*c. Licet vndique.n.2.de offic.del.*Roman.*l. More, n.* 14.*ff. de iuriſd & omn.iud.* At contrarium omnino eſt tenendum: quia.*Quamuis,de offic deleg.in* 6. petit textus, vt iudex iuriſdictione fuerit vſus. At inordinatus actus non eſt vſus, ſed abuſus, *c.Vbi iſta 73.diſt.& c.Priuilegium 11.q.*3. Secundo,quia vt ait textus, *c. Qualiter & quando, de accuſ.* ex iis, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi.Tertiò,eò *c.pen.de foro compe*[illegible].ibi:*Legitimè citatus.* Tandem,quia cùm ea citatio nulla ſit, nullum poteſt effectum operari, ſed perinde habetur, ac ſi facta non fuiſſet.Et ita docent Gloſ *c.Cum plures,in fine,de offic.del.in 6. & ibi* Io.And.*fine.*Anchar.*c.* 6.*q.*3.Dom.*n.*15.Franc.*fine.* Archid.*c.Non ita,2.q.6.n.2.& d.c.Quamuis,n. vnic. verſ. Fueris,*vbi Probus *addit ad Monach.n.* 2. Hoſt. ſibi contrarius,*c. Olim,ad fin.de except.idem* Io.And. *c.Licet vndique,n.8.de offic.del.& ibi* Anto.*fine.*Anchar.*q.*2.Card.*q.*5.Imola *n.*2.Idem Anton.*c.penult n.*11.*de foro compet.& ibi* Io.And.*n.*3.Abb.*n.*6.Anchar.*n.*4. Imola *n.*3.Bell. *n.2. notab.1.& c.fi.n.11.de offic.deleg.*Iaſon *l.More,n.60 ff.de iuriſd omn.iud.* Vital.*tractatu clauſularum, clauſula, quod non ſit melior conditio occupantis,n.*7.Fel.*c.Gratum,n.4.de of. deleg.* vbi limitat, niſi poſt citationem illa ſecuta ſit ſpontanea citati comparitio, & perſeuerantia in iudicio: ad quod probandum multa affert.

Hinc deducitur primò.Si citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia, dici rem integram. 17
Quod pronunciatum ſit citationem fuiſſe nullam. Sic Bald.*l. More,in 1.lectura fine ff.de iuriſd.omn.iudic.* quamuis Caccialup.*ibi,n.*46.dicat cogitãdum,an poſſit dici rem non eſſe integram. Quia per citationis circumductionem magis videtur perpetua iuriſdictio quoad iudicem: quippe circumducendo interlocutus eſt:etſi effectus citationis ceſſauerit quoad partem.Et hoc eſt probabile.

Secundò deducitur,quid dicendum ſit in ea quæſtione. 18
An ſi delegatus vices ſuas alteri commiſerit, cenſeatur res non integra,& perpetuata iuriſdictio? Quibuſdam placet rem iam non eſſe integram, etſi non in totum commiſerit vices. Ducuntur, quod ſubdelegatio illa manifeſtè ſit actus iuriſdictionis; & ita cœperit vti iuriſdictione: ita tradunt gloſſ.*c.penult.ver.Proceſſum,de of.deleg.in* 6 Hoſt. *c.Licet vndique,n.2.de of.del.& ibi* Io.And.*n.*6. Ang.*l.Et quia,n.6 fine ff.de iuriſdict.omn.iud.*Paulus *l.More, n.9.ff. eod.tit.& ibi* Roman.*n.*15.Francus *c.Quamuis,n. 4. de of. del.in* 6.Sylu.*verb.Delegatus q.6.n.*8.Cæterùm dicendum eſt,per eam ſubdelegationem non deſinere rem eſſe integram. Probatur ex *c.penult.de of. deleg.in* 6.vbi dicitur, ſi delegatus ſubdelegauerat comm[illegible]endo vices ſuas,& moriatur primus delegans, antequam per delegatum illum, vel eius ſubdelegatum, proceſſum in aliquo fuiſſet, expirare iuriſdictionem. At ſi ſola ſubdelegatio efficeret rem non eſſe integram,non expiraret,quamuis nec delegatus, nec ſubdelegatus in aliquo proceſſerint.Item,quia quamuis ſubdelegare ſit actus iuriſdictionis, non eſt tamen exercitium illius iuriſdictio[illegible]atæ: ſed iuriſdictionis conceſſæ à lege. Quipp[illegible]s caſus concedit, in quibus delegatus poteſt ſubdelegare. Et cum iuriſdictio à lege conceſſa ſit ordinaria,*l.Et quia.ff.de iuriſdict.omn.iud.* ſubdelegatio illa eſt actus iuriſdictionis ordinariæ.3.quia eſto eſſet vſus iuriſdictionis delegatæ,at non eſt vſus eius circa negotium commiſſum: ac proinde negotium non dicitur cœptum, vt res deſinat eſſe integra. Quod petit textus,*c.Gratum.de offic.deleg.*Tandem,quia etſi ſit actus iuriſdictionis, non eſt de actibus iudicij, ſed fit abſque cauſæ cognitione, & partibus abſentibus, & probatur per ſolum delegantis ſigillum. Quare nequit verè iudex dici in aliquo proceſſiſſe: quod petit textus *c. penult. de of.del.in* 6.Et ita hanc partem tenent Ioan. Andr. *d. cap. penult.n.1.verſ.In gloſſ.quid dices: & ibi* Francus *n.* 2. Dominic.*n.5.& c.Quamuis,n.7.eod.tit.& ibi.*Abb.*c.Paſtoral. in princ.n.3.& c Licet vndique,n.4.& c.Gratum,n.5.de of. deleg.*Imola *eod.c.Licet vndique,n.*2 Felin.*cap. Relatum,n.12.ad fin.eod.tit.*Decius *d.c.Gratum in noua edit.n.*13.Iaſ.*l. More,n.58 fine.ff.de iuriſd.omn.iud. & ibi* Iacobinus *in 1. lectura n.*29.Bart.Socin.*n.*78.Caccial.*à n.*42.In eo tamen caſu vera erit prior opinio, ſi ſubdelegatio illa præſentibus ambabus partibus fiat. Tunc enim is actus citationi

æqui

æquiualet;ac proinde res non erit integra:iuxta dict.num. 11.Sic tradunt Francus *d.c.penult.n.2.*Domin.*d.c.Quamuis,n.7.*Bartol.Socin.*d.l.More, n.78.*

19 Tertiò deducitur quid dicendum ſit in ea quæſtione. An per ſolam reſcripti præſentationem factam iudici, deſinat res eſſe integra? Quidam enim id aſſerunt. Quia iam videtur iudex cœpiſſe vti, efficiens, vt ſibi præſentetur reſcriptum, illúdque acceptans. Ita Hoſtienſ. *ſum. tit. de off. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus, in fine. & c. Licèt vndique n. 2. eod. tit.* & ibi Io. Andr. *n. 6.* Bald. *rubr. C. de in ius vocando, n. 1.* Syl. *verbo Delegatus, q. 6. n. 8.* Et ſic ait dicendum Ant. *c. Paſtoralis. §. Quoniam n. penult. de reſcr.* ſuſtinendo opinionem n. 8. relatam, dicentem per actus citationi præuios deſinere rem eſſe integram. At dicendum eſt, id minimè ſufficere. Ducor, quia acceptare reſcriptum delegato præſentatum, nō eſt incipere vti iuriſdictione, ſed præparare ſe ad vtendum, *l. Quemadmodum, ff. de in offic. teſt. & c. Is qui de procurat. in 6.* ibi: *Non poteſt poſt mandatum ſuſceptum, etiāſi eo vſus non fuerit.* Vbi ſupponitur ſuſcipere mandatum non eſſe eo vti. Et confirm. quia etſi ſola reſcripti præſentatio imprimat delegato iuriſdictionem. At nullum iuriſdictionis exercitium inducit. Quod petunt textus, *c. Gratum, c. Relatum, c. Licèt vndique, de offic. deleg.* vt res deſinat eſſe integra: atque ita hanc partem tenent Abb. *c. Cùm veniſſet. n. 2. ad fin. de teſtib. & atteſtat.* & ibi Card. *n. vn. verſ. in gloſſ 2. fine.* Fel. *d. c. Relatum, n. 12. verſ. Item nemo. in fine.* Domin. *d. c. Is qui, in pr. n. 3. notabili 4.* Angel. *l. Et quia, n. 6 ff. de iuriſd omn. iud.* Iaſon *l. More. n. 58. ff. eo. tit.* Quod idem tenent omnes, quos n. 10. retuli, aſſerentes per nullum actum citationi præuiū deſinere rem eſſe integram. Imò licèt ſuſtineamus ſent. n. 8. relatam dicentem per actus citationi præuios deſinere rem eſſe integram, adhuc dicendum eſt non ſufficere reſcripti præſentationem. Vt bene tradit Imola *c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 10. de reſcript.* Quod adhuc retenta ea opinio, neceſſe ſit actus citationi præuios eiuſmodi eſſe, vt per eos vſus iuriſdictionis inchoëtur. Quod ſola reſcripti præſentatione non fieri probaui.

20 Sed meritò rogabis, quando res deſinat eſſe integra in reſcriptis gratiæ, vt in commiſſionibus diſpenſandi? Ratio dubitandi eſt: quod cùm non agitentur inter partes nulla eſt pars aduerſa, quæ citari debeat. Ant. *c. Licet vndique, n. 12. fine, & n. 13 fine, de off. deleg.* ait per ſolam reſcripti præſentationem cum animo procedendi deſinere rem eſſe integram in his rebus. At meritò Fel. *c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 3. de reſcript.* non auſus eſt hoc affirmare, quia rationes n. præcedenti allatæ concludunt per hanc præſentationem non cœptum eſſe vti iuriſdictione. Quare dicendum eſt primum actum iudicialem, qui expediri ſolet poſt reſcripti præſen[illegible] efficere, ne res deinceps ſit integra, vſque eum e[illegible] lex iubeat fieri informationem veritatis prec[illegible]od in ſimili tradunt Bartol. Bald. & alij quos refert & ſequitur Maranta *de ordine iudicior. 4 p. d. 9. an ſit ſuper petitorio, a. 20. & p. 6. membr. 10. iudicij de litis conteſtat. in pr. n. 2.* dicentes in cauſis, in quibus litis conteſtatio non requiritur, habere vim ipſius quoad effectus ex lite conteſtata productos, eum primum actum, qui ſolet immediatè fieri poſt litis conteſtationem in cauſis in quibus ea exigitur. Et ita Fel. *proximè allegatus* ait in his deſinere rem eſſe integram, ac iuriſdictionem perpetuari, ſi iudex mandaret vocari illum cum quo diſpenſandum eſt, vel ſimilem iuriſdictionis actum faceret.

21 Tandem dubitabitur, quando plures cauſæ committuntur pluréſve articuli in vno & eodemmet reſcripto, an eo ipſo quòd in vna cauſa in vnóve articulo cœptum ſit, cenſeatur quoad cæteras res non integra: ac proinde quoad omnia illa perpetuetur iuriſdictio? Qua in re, vt à certioribus incipiamus, conuenit inter DD. omnes allegandos, quando cauſæ illæ in eodem reſcripto contentæ, ſiue contra vnam, ſiue contra diuerſas perſonas, ſunt connexæ, citatione facta in vna cauſa; & ſic illa incepta, deſinere rem eſſe integram; ac perpetuare iuriſdictionem quoad alias; argumento ex *l. fin. C. de duobus reis.*

22 Secundò conuenit inter omnes, quando actus inceptionis, vt citatio illa eſſet communis omnibus cauſis illis eiuſdem reſcripti, quamuis ſint contra diuerſas perſonas, & minimè connexæ, cenſeri omnes inceptas, & quoad omnes perpetuari iuriſdictionem. Erit verò citatio hæc communis, ſi facta ſit ſimpliciter, id eſt nulla cauſa illius reſcripti expreſſa. Quòd tunc non ſit maior ratio de vna, quàm de alia. Ita Ant. *c. Licèt vndique. n. 15. de off. deleg. &* ibi Hoſtienſ. *n. 4.* Imola *n. 3. & l. 2. §. Sed ſi quis, n. 6. ff. de donat.* Domin. *c. Ne aliqui, n. 5. de hæret. in 6.* Cacialup. *l. More, n. 30. ff. de iuriſd. omn. iud.* Vital. *tr. clauſul. clauſula, Quòd non ſit melior conditio occupantis, n. 2.* Similiter hunc actum communem explicant aliqui exerceri per factam reſcripti plures illas cauſas continentis acceptationem à iudice. Sic Fel. *d. c. Licèt, vndique, n. 1. verſ. Sed dubium eſt.* Atque idem aſſerunt auctores, quos n. 19. allegaui, aſſerentes per reſcripti acceptationem deſinere rem eſſe integram. Sed meritò idemmet Fel. *c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. de reſcr.* hoc reprobat. Atque verè reprobandum eſt retenta opinione, quam n. 19. tenuimus, nimirum: non deſinere rem eſſe integram, nec perpetuari iuriſdictionem per ſolam reſcripti acceptationem.

23 Tertiò, ſi ſuſtineatur opinio num. 8. relata, aſſerens per quemcumque actum citationi antecedentem deſinere rem eſſe integram, neceſſariò dicendum eſt, facta citatione in vna illius reſcripti cauſa, deſinere quoad cæteras illius reſcripti, etiam non connexas, ac contra diuerſas perſonas, rem eſſe integram. Ratio eſt, quia citationi antecedere debent lectio notarij, & alia iudicij præparatoria, quæ ſunt omnibus illis cauſis communia, ac proinde ratione huius actus communis citationi præuij, dicentur omnes hæ cauſæ inceptæ: & ita iuxta hanc ſententiam dicendum eſſe aduertunt Ant. *c. Paſtoralis §. Quoniam, n. penult. de reſcript.* & ibi Abbas *n. 5.* At retenta veriori ſententia, quam n. 10. tenuimus, nimirum, non deſinere rem eſſe integram per actus citationi præuios, eſt neceſſariò dicendum quando citatio eſſet ſpecialis circa vnam illius reſcripti cauſam, non deſinere rem eſſe integram quoad alias eiuſdem reſcripti cauſas, ſi non ſint inter ſe connexæ, & ſint contra diuerſas perſonas: quippe nullus actus communis aliis cauſis non expreſſis effectus eſt, nec cauſæ inter ſe connectuntur, nec ſunt contra eandem perſonam: quare nulla ratio ſuadet inceptionem in vna cauſa extendi ad alias. Contineri enim eas omnes in eodem reſcripto, eſt omnino per accidens, nec aliquid refert ad illarum vnitatem inducendam. Et ita fatentur omnes allegandi.

24 In duobus autem conſiſtit difficultas. Prius eſt, an quando illæ cauſæ non connexæ eiuſdem reſcripti, ſunt aduerſus eandem perſonam, citatio illius perſonæ in vna expreſſa cauſa, efficiat rem non eſſe integram quoad cæteras? Poſterius eſt, quando eſſet generalis cauſarum commiſſio facta generaliter, ac per modum vnius, an modus hic vnitatis commiſſionis efficiat vt citatio in vna extendatur ad alias non connexas, quamuis ſint contra diuerſas perſonas? Et in priori difficultate quidam partem affirmantem tuentur. Ducuntur, quòd cùm iuriſdictio ſit res indiuiſibilis, incepta ſuper vno articulo contra perſonam citatam, reputatur perpetuata erga illam quoad omnes alias cauſas. Ita Speculator, *tit. De iudice delegato, §. Reſtat videre. n. 6. verſ. quod ſi ſuper.* Anchar. *c. Ne aliqui, n. vnic. notabili 2. de hæret in 6.*

25 At omnino dicendum eſt, non deſinere rem eſſe integram, nec perpetuari iuriſdictionem quoad alias cauſas non inceptas. Quia iudex ſuper vno ſolo articulo, vnáve ſola cauſa citans videtur ſuam iuriſdictionem dimiſiſſe: & perſona citata non tenetur reſpondere, niſi circa illum articulum. Ergo quoad alios, res manet integra. Et ita ſentiunt Innoc. *c. Licèt vndique, n. 2. verb. Expirauit. de offic. deleg. & ibi* Ioan. Andr. *n. 17.* Card. *q. 7.* Bellam. *n. 11* Henricus *n. 3.* Bart. *l. More, n. 14. ff. de iuriſd. omn. iud. & ibi* Paul.

num. 10.

*n.*10.Zaſius *n.*39. Fulgoſ.*fine.*Iacob.*in* 1.*lectura,n.*37. Angel.*l.Et quia,n.*5.*ff.eod.tit.*Imol.*c.Paſtoralis,§.Quoniam, n.* 9.*de reſcript.* Dominic.*c.Ne aliqui,n.*5.*de hæret.in* 6.

26 Circa poſteriorem difficultatem num 24.propoſitam, nempe, quando plures cauſæ committuntur per modum vnius,nec ſunt inter ſe connexæ: at non expreſſim ſingulæ delegantur cauſæ, ſed ſub quadam vniuerſitate. Vt ſi quiſpiam conſtituatur iudex delegatus ad vniuerſitatem cauſarum talis territorij, an citatio in peculiari cauſa efficiat rem non eſſe integram, ac perpetuet illius iudicis delegatam iuriſdictionem quoad cæteras cauſas? Quibuſdam pars negans placet. Ducuntur per *cap. Ne aliqui, de hæret. in* 6. vbi tanquam quid ſpeciale fauore fidei decernitur,ne delegata Inquiſitorum poteſtas pereat quoad negotia non cœpta morte delegantis:at illi ſunt delegati ad vniuerſitatem cauſarum fidei.Secus ergo eſt in cæteris delegatis ad vniuerſitatem cauſarum. Secundò, per *c. fin. de off. legati in* 6. vbi deciditur conſeruatorum poteſtatem expirare quoad negotia non inchoata morte delegantis. Cum tamen illis delegari ſoleant cauſæ, ſub quadam generalitate.& vnica commiſſione.Tertiò per *l.Quid tamen in princ.ff.de arbit.*vbi reputantur plura compromiſſa,quando plures cauſæ in eodem compromiſſo includuntur. Si ergo hæc commiſſio ad vniuerſitatem cauſarum non reputatur vnica,ſed multiplex,inceptio in vna cauſa non efficiet,vt cenſeatur iudex in omnibus incepiſſe. Et ita hanc partem tuentur Bald.*l.Mandatum,*15 *n.*4 *C.mandati.*Imola,*cap.Paſtoralis,§.Quoniam,n.*9.*de reſcript.& ibi* Felin: *n.* 2.*& n.*3.*fallent.*4.*& c. Relatum.n.*13.*de offic.deleg.*Alber.*l. More,n.*24 *ff.de iuriſd.omn.iud. & ibi* Rom.*n.*18. Alex.*n.* 37. Fulgoſius *fine.* Et in hac licet dubius magis inclinat Iacobinus ibi,*in* 1. *lectura,n.* 38.

27 Quamuis autem ſit ſatis probabile hoc: at probabilius reputo cenſeri cœptum quoad omnes cauſas ſic commiſſas, & ſic quoad eas perpetuari iuriſdictionem. Ducor, quod tunc cenſeatur vnica commiſſio facta, ac proinde cum iudex incipit ea vti in quauis cauſa, cenſetur iam plenè incepiſſe vti ſua iuriſdictione delegata: nec res eſſe integra quoad omnes cauſas ſic ſibi commiſſas: quod minimè contingit, quando plures cauſæ commiſſæ exprimuntur ſpecialiter, ſed tunc ſunt plures commiſſiones: Quæ differentia inter vtrumque committendi modum conſtat ex *l.Scire debemus,* 29. *in princip. ff. de verb. oblig.* vbi deciditur tot eſſe ſtipulationes, quot ſunt ſpecies, vel ſummæ ſpecialiter deſignatæ: at vnicam eſſe, quoties res vniuerſaliter deſignantur. Nec textus n. præcedenti adducti in contrariæ ſententiæ fauorem, illam probant. Nam ad *cap. Ne aliqui*, reſpondetur fauorem fidei ibi inductum in eo conſiſtere, vt non expiret inquiſitorum poteſtas morte Pontificis delegantis re omnino integra, ac nulla cauſa inchoata: & quoad cauſas, quæ nondum emerſerant. Vt expreſſe ibi dicitur: atque in hoc eum ſpecialem fauorem verſari, docent Decius *cap. Paſtoralis, §. Quoniam in noua editione,num.*18.*de reſcr.*Iaſon.*l.More. num.* 56. *ff. de iuriſd. omn.iud.*ad *cap. fin.* reſpondet idem Decius *eod.n.*18. non eſſe ibi commiſſas plures cauſas ſimul in eodem reſcripto.Sed Iaſon *eod. num.* 56.reſpondet eum textum vti verbo, Volumus, de cuius natura eſt denotare eſſe nouum ius,teſte Gl. *clem. vn. verb. Volumus, de offic. vicar.* vnde cum inducat ius nouum exorbitans à iure communi.& loquatur in officio conſeruatorum,quorum poteſtas maximè ordinariis præiudicat, non eſt ad alios delegatos trahendus:Ad *l.Qui tamen* reſpondet Decius *num.* 19.dici plura compromiſſa impropriè: & id colligitur ex iis textus verbis: *Quaſi plura ſint compromiſſa.* Et ideò huius ſententiæ ſunt Bartol. *d.l.More,num.* 14. *& ibi* Paulus *num.* 10. Decius *num.* 56. Iaſon *num.*36.Cacialup.*num.*30.Curtius iunior,*num.* 85. *&* 83. Angelus, *l. Et quia,numero* 5.*ff de iuriſd.omn.iud.*Bald. *cap. Paſtoralis, §. Quoniam, paulo poſt princ. verſic. Conſidera quod interdum,de reſcr.& cap. Licet vndique,num.*6.*de offic.deleg.*vbi Anton.*num.*15.Anchar.*q.*4.Imola,*num.* 3.*& l.* 2. *§. Sed ſi quis,num.*6.*ff. de donat.* Vitalis *tractatu clauſular. clauſula, Quando non ſit melior conditio occupantis, n.* 2. Meranta *de ordine iudiciorum,* 4. *p.d.*5. *An iudicium ſit ordinarium vel delegatum,num.*61.

Hanc ſententiam intelligunt quidam ex his Doctoribus,vt ſunt Baldus & Curtius iunior,*numero præcedenti allegati*, quando delegatio illa eſſet ad vniuerſitatem cauſarum. Vt quando quis conſtitutus eſſet delegatus ad omnes cauſas alicuius territorij: ſecus ſi ſit ad generalitatem cauſarum. Vt ſi delegatio eſſet ad cauſas pupillorum omnium.Et id probat Curtius iunior ex *cap.finali de offic. leg. in* 6. ratione cuius textus hoc tenendum affirmat: quamuis ratio Bartoli deducta ex *l. Scire debemus*, quam num. præcedenti adduxi,æquè procedat in delegatione ad generalitatem cauſarum. Sed in exemplo cauſarum pupillorum,per hos Doctores adhibito, verius eſt eſſe delegationem ad vniuerſitatem cauſarum(vt probaui lib.3. diſp. 31.num.4.)Et credo veram eſſe ſententiam, num. præcedenti relatam, etſi delegatio non ſit ad vniuerſitatem, ſed ad generalitatem cauſarum. Nam ratio Bartoli & ſequacium deducta ex *l.Scire debemus*,æquè procedit in generalitate cauſarum, quando non expreſſim ſingulæ illæ cauſæ committuntur, ſed generaliter, ac per modum vnius. Et ita Bartolus, qui eius ſententiæ patronus eſt, ſolum eum caſum excepit, in quo plures illæ cauſæ expreſſim delegantur. 28

Ex his infertur,quid ſentiendum ſit in diſpenſationibus, ac reliquis commiſſionibus non contentioſis: an quando plures illæ alicui committuntur, vt poteſtas diſpenſandi cum pluribus perſonis nominatis in fauorem earum, cenſeatur res non integra, ex eo quod commiſſarius cum vna diſpenſare cœperit, quoad alias cum quibus non cœpit? (non tracto hic an expiret ea diſpenſandi poteſtas quoad alias, etiam ſi res dicatur integra quoad illas: vt dicunt quidam Doctores ex iis, quos allegabo: quia de hoc agam à numero 89. ſed tantum tracto hic, an res dicatur integra quoad alias.) Quidam abſolutè cenſent dici rem integram quoad alias perſonas: quia quoad ipſas nullius iuriſdictionis diſpenſandi actus exercitus eſt.*Sic* Speculator *titul.De diſpenſatione,§. Dicendum reſtat numero* 19. Archidiac. *cap.it. Dudum* 18. *quæſt.*2. *nu*5. *& ibi* Bellamera, *num.* 1.*verſ. Præterea quæritur.* Sed ſic diſtinguendum eſt. Si commiſſarius fecit actum communem omni diſpenſationi, res non eſt integra quoad omnes: ſecus ſi actum ſolum ſpecialem exercuit, quoad diſpenſationem, quam conceſſit. Ratio eſt, quia cum vna diſpenſatio nil prorſus habeat commune cum alia, ex eo quod ſit cœptum vti vna, non deſinit res eſſe integra quoad alias.Ita tradunt Ioan. Andr. *addit. ad Speculator.titul.De diſpenſatione.§.Dicendum reſtat,nu.*19. *verb.Ergo tu diſtingue:& cap.Ex tua,num.*8.*de filiis presbyter.& ibi* Anton.*numer.* 7. Abbas *numer.* 4.Bellam. *ad fin. verſic.Quod poſſet,& cap.Licet vndique,numer.*11.*&* 17.*de offic.deleg.*vbi Hentic.*n.*4.Felin.*cap.Paſtoralis,§.Quoniam, numer.*2.*de reſcript.*Roſella *verb.Gratia,num.*1.*& ibi* Ang. *num.*2.Sylueſt.*quæſt.*2.Tabiena,*quæſt.*5.*n.*6.Actum autem communis omni diſpenſationi erit acceptatio reſcripti, in quo facultas diſpenſandi cum omnibus illis perſonis committitur. (Si teneamus ſententiam numer. 10. & 20. relatam,vt per illam deſinat res eſſe integra.) Sed cum illam ibi reprobarim,dicendum eſt cum Felino *d. cap. Paſtoralis,§.Quoniam,num.*3.eſſe actum communem ſi mandaret delegatus citari omnes illas perſonas, cum quibus diſpenſandam eſt, vt probaret veritatem precum, vel ſimilem actum faceret. Quia in his non contentioſis, per hos iudicis actus deſinere rem eſſe integram, probauimus numero 20. 29

SVMMARIVM.

*Poteſtas delegati ad literas iuſtitiæ exequendas expirat morte concedentis re integra ſecus quando non eſt integra n.*30.

An geſta per delegatum dum mors delegantis ignoratur, valeant: & quid, quando delegans in excommunicationem incidit vel ſi Epiſcopus

ſcopus ſit excommunicatus, an ſuſpendatur iuriſdictio delegati vel vicarij? Remiſſiuè, n. 31.

An pereat hæc poteſtas delegata finito delegantis officio ſicut morte numero 32.

An poteſtas à Principe delegata pereat morte Principis re integra, numero 33.

Quid, ſi delegata illa ſit ad vniuerſitatem cauſarum, n. 34.

An ſi delegatus ſubdeleget, mortuo delegato re integra, expiret poteſtas ſubdelegati? explicantur caſus in quibus hoc poteſt diſputari. num. 35.

Quid, ſi moritur delegatus ſubdelegans, ſiue vti cœperit iuriſdictione ſiue non, ſuperſtite tamen primo ordinario delegante, an expiret ſubdelegati iuriſdictio num. 36.

Quid, quando moritur primus ordinarius, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum n. 37.

Quid, ſi è contra, res tunc eſt integra quoad ſolum delegatum, n. 38.

An poteſtas delegata hæc expiret ipſo iure, an ſolùm ope exceptionis, morte delegantis re integra. Refertur quædam ſententia, n. 39.

Explicatur ſententia Auctoris, n. 40.

An poſſit tamē delegatus procedere ſi vtraque pars conſentiat, n. 41.

An ea poteſtas expiret morte, quando non datur noua poteſtas ad actum, ſed excitatur antiqua, n. 42.

Quid, ſi iuriſdictio delegata ſit acceſſoria gratia iam factæ? Et explicatur latè, c. Si ſuper gratia, de off. deleg. in 6. & an poteſtas conſeruatoram expiret morte concedentis re integra, num. 43.

Quid, ſi poteſtas illa delegata ſit commiſſa nomine dignitatis delegantis, an expiret morte delegantis re integra, n. 44.

An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonij, aliiſue rebus, commiſſa in forma communi Ordinariis, cenſeantur data nomine dignitatis Pontificiæ? Proponuntur probantia partem affirmantem, num 45.

Explicatur ſententia auctoris: & an verba Auctoritate noſtra, vel quando vtrumque delegantis nomen exprimitur, efficiant, vt cenſeantur commiſſio facta nomine dignitatis: & quid vbi eſt dubium, numero 46.

An præcepta ſuperiorum expirent morte mandantis, n. 47.

Poſt num. 47. inuenies alia ſummaria.

30 Quæſtio II. An poteſtas delegata ad literas iuſtitiæ exequendas expiret morte concedentis? Certiſſima regula eſt: iuriſdictio hæc expirat, quando moritur concedens re integra, id eſt, antequam delegatus cœperit iuriſdictione vti. Secus ſi res non erat integra. Habetur expreſſe *cap. Gratum. cap. Relatum, cap. Licet vndique, de offic. delegat. & l. Et quia 6. ff. de iuriſd. omn. iudic.* Et ratio eſt, quod tunc non ſit gratia vel fauor, ſed quoddam mandatum de iuſtitia facienda. Mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *l. Mandatum. C. mandati.* Item quia per delegationis actum non transfertur efficaciter iuriſdictio in delegatum, donec ea vti cœperit. Vt expreſſe habetur *cap. Quamuis, de offic. delegat. in 6.* ibi: *Cum iuriſdictio (ex quo ipſe vſus non extitit) non cenſeatur in eum efficaciter tranſiuiſſe.* Quare cum iuriſdictio re integra ſit cum effectu penes delegantem, & per ipſius mortem extinguatur iuriſdictio ſua, extinguetur quoque iuriſdictio delegata. Quia extincto iure auctoris, extinguitur quoque ius ſucceſſoris, argumento ex *l. Lex vectigalis. ff. de pignoribus.* At per iuriſdictionis exercitium ante delegantis mortem, iuriſdictio radicatur in perſona delegati, ita vt efficaciter in eum tranſierit: vt colligitur à contrario ſenſu ex *d. c. Quamuis.* Et ideo morte ipſius delegantis non extinguitur iuriſdictio hæc delegata, quando res non erat integra, ſed ipſa vti cœptum eſt.

An verò hoc procedat, ſi mors delegantis ignoretur: ita vt geſta tunc per delegatum, qui ante mortem delegantis non cœperat vti iuriſdictione ſint irrita? vt dixi lib. 3. diſp. 22. num. 55. & 56. Et quid, quando delegans in excommunicationem incidit, vel Epiſcopus, an poſſit delegatus aut Vicarius procedere? dixi eodem libr. 3. diſputat. 30. n. 3. & 7.

32 Sicut autem morte delegantis re integra perit iuriſdictio delegata: ita etiam finito officio delegantis re integra. Quia cum finito officio perinde extinguatur iuriſdictio ac morte naturali, iure optimo fieri officium, ac naturaliter morte æquiparantur quoad extinctionem poteſtatis delegatæ re integra. In vtroque enim euentu æquè procedit ratio n. 30. tradita. Et ita tenent Gloſſa *cap. Licet vndique, in fine, de offic. deleg. & ibi* Abb. *n. 7.* Bald. *n. 8. fine.* Imola *n. 9.* Bellam. 13. *q. 8.* Bart. *l. More, n. 14. ff. de iur. omn. iudic. & ibi* Romanus *n. 15.* Decius *n. 57.* Bart. Socin. *n. 61.* Curtius Iunior *n. 87.* Iacobinus *in 2. lectura n. 34.* Zazius *n. 39.* Cacialupus *n. 19.* Bellapertica *n. 15.* Emmanuel Sà *ſumma verb. Delegatus, n. 5.* Et ita deciditur *l. regia 21. tit. 4. part. 3.* Quamuis (vt notat *ibi* Greg. Lop. *verb. O perdiere*) attento iure communi erant opiniones. Nam Albericus *d. l. More, n. 21.* tenuit contrarium.

Procedit autem regula, quamuis ſit delegatus Principis: 33
quippe eius iuriſdictio delegata perit morte Principis re integra: quamuis contrarium cenſeant aliqui (vt refert Gloſſa *l. Et quia 6. verb. Principaliter, ff. de iuriſd. omn. iudic.*) male intelligentes eum textum, ibi: *Et quia principaliter ei iuriſdictio data eſt.* Sed eorum verborum ſenſus eſt: quia iuriſdictio non eſt conceſſa iure proprio, & ſic non eſt ordinaria, perit morte concedentis re integra. Et probatur, quia ratio n. 30. huius tradita procedit æquè in Principis delegato, ac in aliis delegatis. Idem probatur ex *cap. Licet vndique de offic. deleg.* vbi expreſſe dicitur delegationem à Pontifice factam expirare morte ipſius re integra Et *c. Si cui nulla de præbend. in 6.* deciditur delegationem Papæ ad gratiam faciendam ceſſare obitu ipſius re integra: atque ita docent Gloſſa *d. l. Et quia, verb. Principaliter.* Bart. dicens eſſe omnium, *l. More, n. 7. ff. de iur. omn. iud. & ibi* Bald. *1. lectura, n. 6. q. 3.* Albericus *n. 12.* Decius *n. 14. & 17.* Alex. *n. 9.* Iaſon *n. 6.* Bellapertica *n. 16.* Cacialupus *n. 44.* Iacobinus *in 1. lectura n. 13.* Anton. *c. Relatum, n. 9. de off. deleg. & ibi* Bellameta *n. vnic.* Card. *cap. Gratum, opp. 7. eod. tit.* Maranta *de ordine iudicior. 4. p. d. 5. an iudicium ſit ordinarium an delegatum n. 61.*

Secundò procedit regula, quamuis delegans ille ſit ad 34
vniuerſitatem cauſarum. Eius enim iuriſdictio perit morte concedentis re integra. Prob. per locum à ſpeciali ex *c. Ne aliqui de hæret. in 6.* vbi deciditur fauore fidei officium inquiſitorum non ceſſare morte concedentis re integra. Cum tamen eorum poteſtas ſit delegata ad vniuerſitatem cauſarum. Vt notant Ioan. Andr. & DD. *c. Per hoc de hæretic. in 6.* Ergo vbi non eſt is fauor, ceſſat morte concedentis re integra. Præterea quia etſi huiuſmodi iuriſdictio æquiparetur in multis iuriſdictioni ordinariæ: at non in omnibus conueniunt, & maximè vbi ſubeſt diuerſa ratio. Nam ratio ob quam extinguitur iuriſdictio delegata ad particulares cauſas, quam n. 30. tradidimus, militat etiam in iuriſdictione delegata ad vniuerſitatem cauſarum: quia iuriſdictio remanet penes delegantem, & nomine proprio hic delegatus nil habet, *c. Sane, de offic. deleg. & l. 1. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſd.* Atque ita tenent Abb. *cap. Relatum, n. 7. de offic. delega. & ibi* Decius *in noua ed n. 36.* Bald. *c. Licet vndique, n. 6. eod tit.* Fel. *c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 3 fallentia 4. de reſcr.* Alex. *l. More, n. 19. & 37. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & ibi* Iaſ. *n. 9. & 19.* Fulg. *n. 18.* Iacob. *in 1. lectura, n. 26.* Maranta *de ordine iudicior. 4 p. d. 5. an iudicium ſit ordinarium vel delegatum, n. 61.* Quare audiendus non eſt Anchar. *d. c. Licet vndique q. 4.* contrarium ſuſtinens. Ducitur, quod hic delegatus æquiparetur ordinario. Sed iam reſpondemus non æquiparari in omnibus.

Maior autem difficultas eſt quando delegans ſubdelegauit, an pereat iuriſdictio ſubdelegati mortuo primo ordinario, qui delegato delegauit, viuente delegato ipſo: vel mortuo delegato, qui ſubdelegauit, ſuperſtite adhuc primo ordinario? Et vt diſtinctè procedamus, in triplici caſu poteſt hoc in dubium verti. Primus eſt, quando moritur delegatus, qui huic ſubdelegauit, ſiue vti cœperit iuriſdictione, ſiue non, ſuperſtite tamen primo ordinario, qui delegauit: & res eſt integra quoad ſubdelegatum, vtpote, qui iuriſdictione vti non cœpit? Itaque an ſatis ſit, ne pereat iuriſdictio ſubdelegati morte ſubdelegantis re integra, ſuperſtitem eſſe primum ordinarium delegantem? Secundus eſt, quid ſi moriatur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, quia vti non incepit: non autem quoad ſubdelegatum, quia iam vti cœperat? Tertius eſt, quid ſi dum moritur primus ille ordinarius, res non erat integra quoad delegatum, integra exiſtente quoad ſubdelegatum?

In

In primo caſu quadruplex eſt dicendi modus. Primus, ſentit non expirare iuriſdictionem ſubdelegati. Quia etſi ſubdelegans, à quo immediatè iuriſdictionem accipit, obierit re exiſtente quoad ſubdelegatum integra, ſubdelegatus enim vti non cœperat: at ſuperſtes eſt primus ordinarius delegans, qui fons & radix eius iuriſdictionis eſt. Atque ita non poteſt dici iuriſdictio delegans omnino extincta. Sic ſentiunt Angel. *l. Et quia, n. 3. ff. de iuriſd. omn. iudic.* Caccialupus *l. More, n. penult. ff. eod. t.* dicens eo anno pendenti lite coram Vicario Archiepiſcopi Senenſis fuiſſe ita iudicatum. Et refert pro ſe Innocentium, *l. Licèt vndique, n. 2. fine, ver. Aliis autem, de offi. deleg.* vbi verbis valde obſcuris vtitur, & dicens forte ita eſſe. Et eiſdem omnino verbis loquuntur Hoſtienſ. *ibi n. 4.* Ioan. And. *n. 18.* Speculator *tit. de iud. delegato, §. Reſtat videre, n. 7. ver. Quod ſi delegatus.* Secundus dicendi modus ſentit expirare eam ſubdelegati iuriſdictionem: quia cum adhuc non ſit efficaciter in ſubdelegatum tranſmiſſa, eo quod ſubdelegatus ea vti non cœpit, pendet eius duratio à vita delegati ſubdelegantis, à quo immediatè profecta eſt. Sic Anchar. *eo. c. Licèt vndique, q. 5.* Tertius eſt, cum quadam diſtinctione. Aut ſubdelegatio facta eſt in totum, nempe, committente delegato omnes vices ſuas: & tunc non extinguitur. Secus autem, ſi pro parte delegati. Ratio diſcriminis ea eſt: quia quando ſubdelegatio fit in totum, delegatus à ſe totam iuriſdictionem abdicat: & ideo non appellatur tunc ad ipſum ſubdelegantem, ſed ad primum ordinarium, *c. Super quaeſtionum, §. Porrò, de offic. deleg.* Quare iuriſdictio ſubdelegata pendet tunc à ſolo primo ordinari delegante, atque ipſo ſuperſtite non perit, quantumcumque moriatur re integra delegatus ſubdelegans: quia non extinguitur fundamentum. At quando ſubdelegatio fit pro parte, delegatus non abdicat à ſe totam iuriſdictionem, & ideo appellatur ad ipſum: iuxta *d. §. Porrò.* Quamobrem iuriſdictio ſubdelegata pendet ab ipſius delegati iuriſdictione: & per conſequens morte huius contingenti, dum res ex parte ſubdelegati eſt integra, peribit hæc ſubdelegata iuriſdictio. Sic tenet Barth. Socin. *d. l. More, num. 74.* Quartus modus eſt quem amplectitur Iaſon *d. l. More, num. 13.* vbi relata prima opinione ait melius dicendum, prout in ſimili tradit Bart. *l. 2. ff. de curatore bonis dando.* vbi in fine principij tractans Bartolus, an ſubſtitutus à procuratore debeat cauere rem ratam dominum habiturum, ſic diſtinguit: Si procurator ex mandato ſibi à domino facto ſubſtituit, tunc dominus videtur illum conſtituere, quem procurator ſubſtituit, *l. 1. §. penul. ff. de procurator.* Et ideo tunc cauere debet rem ratam dominum habiturum: quippe tanquam à domino conſtitutus agit. Si verò procurator ſubſtituit iure ſuo, debet cauere rem ratam procuratorem habiturum, quòd ab ipſo ſubſtitutus cenſeatur. Quare iuxta hoc dicendum eſt ſic: quando delegatus ex ſpeciali poteſtate ſibi à delegante tradita ſubdelegat, non perit poteſtas ſubdelegati morte ſubdelegantis re integra, ſi primus ordinarius delegans ſuperſtes ſit, quia ipſe ſit prima radix, & cenſeatur ſubſtituens. Secus delegato ſubdelegante iure proprio in caſu, in quo ſubdelegare poteſt. Quia tunc non primus ordinarius, ſed ipſe delegatus cenſetur ſubſtituere. Sed hæ omnes ſententiæ ſunt ſatis probabiles: at vltima præ cæteris mihi placet.

37 In ſecundo caſu, nempe, quando moritur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum, quia delegatum iuriſdictione vti non cœperat, at ſubdelegatus cœperat: videtur expirare iuriſdictio ſubdelegati, quia morte expirarunt iuriſdictio primi delegantis, & delegati ſubdelegantis, res enim erat integra quoad ipſum. Expirabit ergo iuriſdictio ſubdelegati, vtpote cui deficit fundamentum, cui innitebatur. At dicendum eſt, nullo modo eam expirare. Quia cum iam ſubdelegatus cœpiſſet vti, radicata eſt iuriſdictio in ſeipſo, ac proinde eius duratio iam non pendet à primo delegante, aut ſubdelegante. Et pro hac parte eſt textus apertus, *c. penult. de offi. delegat. 6.* vbi ponderat textus, vt iuriſdictio ſubdelegati expiret mortuo primo ordinario delegante, non eſſe proceſſum in aliquo per delegatum, vel ipſius ſubdelegatum. Et ita docent Dominic. *ibi, n. 5.* Francus *n. 2.* Imola *c. Licèt vndique, n. 2. de offic. deleg.*

In tertio caſu, quando obit primus delegans re exiſtente non integra quoad delegatum, integra verò quoad ſubdelegatum: videtur expirare ſubdelegata iuriſdictio. Quòd primus delegans, qui fons ac radix iuriſdictionis ſubdelegatæ eſt, obierit, nec ſubdelegatus cœperit vti iuriſdictione. At ex dictis, num. præced. conſtat eam non expirare. Quia ne expiret, ſatis ipſummet ſubdelegatum, vel delegatum ſubdelegantem cœpiſſe vti iuriſdictione ante primi ordinarij delegantis obitum, vt conſtat ex *c. penult. de offic. deleg. in 6.* Et tenent ibi Gloſſa *verb. Proceſſum.* Domin. *n. 5.* Francus *n. 2.* Ferretus *conſ. 158. n. 1. & 2. vol. 1.* 38

Inſuper dubitabis, an poteſtas delegata hæc expiret ipſo iure mortuo delegante re integra? Quibuſdam placet non expirare ipſo iure, ſed ope exceptionis, ac proinde pars aduerſa non excipiat, valere geſta ab eo delegato. Ducuntur ex *c. penult. de offic. deleg. in 6.* ibi: *Quia exceptionem coram ſe propoſitam, quod antequam per eũ vel per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuiſſet, delegans fuerat viam vniuerſæ carnis ingreſſus,* Secundò, ex *c. Cùm veniſſet, de teſtib. & atteſt.* ex quo videtur conſtare poſſe mortuo delegante re integra, delegatum procedere ex partium conſenſu. At ſi iuriſdictio expiraſſet, non poſſet partium conſenſus illam conferre. Tertiò quia tempus datæ inſpiciendum eſt, *c. Eã te, de reſcr. & tempore præſentationis reſcripti,* imprimitur iuriſdictio ipſi delegato. Ergo mors delegantis poſtea contingens non efficiet iuriſdictionem delegati ipſo iure expirare. Et ideo ita tenent Innoc. *c. Licèt vndique, n. 2. fi. ver. Aliis autẽ, de offi. deleg.* Goffred. Philip. & Brixienſis, quos refert ac ſequitur Archid. *d. c. penult.* 2. Specul. *tit de iudice delegato, §. Reſtat videre. n. 7. verſ. Quod ſi delegatus.* Hoſt. *ſum. t. de offi. deleg. §. Et qualiter. n. 11. verſ. Vel receſſum.* Et in hanc partẽ magis inclinat licèt dubius idemmet Innoc. *d. c. Cum veniſſet, n. 1.* addens ſaltem conſtare poſſe ex partium conſenſu iuriſdictionem huius delegati prorogati. 39

At tenendum eſt tanquam veriſſimum expirare ipſo iure. Probatur ex *c. fin. verſ. Officium, de offic. deleg. in 6.* ibi: *Officium autem conſeruatorũ ipſo iure, quoad non cœpta negotia, per obitum concedentis volumus expirare.* Et *c. Si cui nulla, de præb. in 6.* ibi: *Expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Præterea, quia multa ſunt iura ſignificantia expirare iuriſdictionem ipſo facto. Nullam enim de partis exceptione mentionem faciunt: vt *c. Gratum, c. Licèt vndique de offic. deleg.* Et nullum ius apertè dicit oppoſitum. Nec obſtant in contrarium adducta n. præc. Quia *eod. c. penult.* fuit exceptum & appellatum, vt euitaretur grauamen facti, at non dicitur ibi id fuiſſe neceſſarium. Ad *c. Cum veniſſet, de teſtib. & atteſt.* dic ſolùm ibi tolli appellationem, vt patet ibi: *Ne appellatio.* Non enim poterat pars impedire, confirmationem ſentẽtiæ innitens appellationi, vtpote, quæ illi renunciaret facto ſuo, agens poſt appellationem coram iudice à quo appellarat. At poterat nullitatis via ſe tueri aduerſus ſententiam. Ad 3. dic, licet iuriſdictio imprimatur à tempore præſentationis reſcripti, at eam non eſſe efficaciter radicatam in delegato, donec vti ea cœperit: ac proinde ante illius vſum pendere eius durationem à iuriſdictione delegantis, quæ eius morte extinguitur. Et ideo hanc ſententiam tuentur Gloſ. *l. penul. verb. Ignoraſſent. ff. Si certum petat. & c. fin. verb. Ipſo iure, de offi. deleg. in 6. & d. c. Cum veniſſet, ver. Poſtea egerit. Et ibi* Hoſt. *paulò poſt princip.* Ioan. Andr. *n. 10.* Ant. *n. pen.* Cardin. *n. vnico, verſ. In gloſſa 2.* Abbas *n. 2.* Imola *n. 2.* Bald. *n. 1. verſic. Sed contra,* Felin. *n. 3. verſ. In eadem gloſſa:* Bellamera *n. 4 & 5.* idem Hoſtienſ. *c. Licèt vndique n. 4. fine, de offi. deleg. & ibi* Ioan. Andr. *n. 19.* Cardin. *quaeſt. 12.* Imola, *fine.* Bellamera *n. 14.* Idem Imola, *cap. Gratum, n. 5. eodem tit.* vbi Felin. *fi.* Dec. *in noua editione, n. 26.* Idem Cardin. *cap. Relatum, in fine. eodem tit.* Idem Decius *c. Si duobus, in noua editione, n. 34. de appell.* Idem Anchar. *c. penul. n. 3. notabili 3. de offi. deleg.* 40

in 6.& ibi Domin.n.5.verſ.in fine gloſſæ.Franc.n.3. & c.finali,§.Officium n.1.eodem tit.& l.Idem Imola c.Litteris,ad finem,de reſcript.Bartol.l.More,n.18.ff.de iuriſd. omn. iudic.& ibi Paulus n.11.Iaſon n.7.& fine. Dec. n.14. & 63. Barthol.Socinus n.70. Curtius iunior n.95. Zazius n. 41. Iacobin.in 1.lectura fine.Caccialupus n.32.Faber §.Item ſi adhuc,num.11.Inſtituta mandati. Maranta de ordine iudicior.4.p.diſt.5. an iudicium ſit ordinarium.n.61.Bellam. deciſione 542.num.vn.Mandoſ.regula Cancellar.10.de annali, q.2.n.4.Zauallos quæſt.pract.q.424.fine.

41 Hinc deducitur, mortuo delegante re integra minimè poſſe delegatum in cauſa procedere, etſi partes conſentiant,nec valere proceſſum. Quia cum eius iuriſdictio omnino extincta ſit,nequit ex partium conſenſu prorogari. Conſenſus enim hic nequit eum iudicem conſtituere, qui iudex non eſt,l.Priuatorum, C. de iuriſdict. omn. indic. Sic docent Gloſſa c.Cùm veniſſet,verb.Poſtea egerit, de teſtib. & atteſt. Et ibi Hoſtienſis paulò poſt princ. Ioan. Andr. n.10.Baldus n.1.Cardin. n.vnico, verſic. In gloſſa 2. Imola num.3.Bellamera n.4.& 5.Decius c.Gratum.in noua editione, n.36. de offic. de leg. & ibi Felin.fine. Anchar.c.penult. n.3.notabili 3.de off.deleg.in 6.& ibi Francus n.3. Barthol. Socinus, l. More, n. 72. ff. de iuriſd. omn. indic. & ibi Paulus n.11. Decius n.13. Iaſon n.7. & fine. Caccialupus num.32.

42 Tandem regula tradita vt iuriſdictio delegata pereat morte delegantis re integra, temperatur tripliciter. Primò, vt intelligatur quando datur noua poteſtas ad actum per illam commiſſionem,ita vt exercitio actus gerat mandatarius vicem mandantis: quando enim non datur noua poteſtas,ſed excitatur antiqua, non expirat. Vt contingit in præcepto quod datur habenti aliàs poteſtatem. Tunc enim cum non detur noua poteſtas, ſed excitetur ordinaria per commiſſionem,c.Licèt,& cap.penult.de off. ordin. non expirat morte mandantis re integra. Quia ceſſat ratio num.30.tradita,ob quam poteſtas delegata expirat.Et de hoc eſt textus cum Gloſſa auth.Vt nulli iudicum, §. De hoc verò iubemus.Sic tradunt Bartholus l.More, n.5.ff. de iuriſ.omn.indic.& ibi Iaſon n.61.Abbas,c.Relatum, in fine, de offic.deleg.& ibi Fel.n.13.Dec.in noua edit.n.41.& rubr. C.de mandatis Principum,n.13.Qui tamen eod.c.Relatum, n.41.bene hoc intelligit, quando taliter eſſet facta commiſſio illa,vt non alteraretur poteſtas, quæ priùs competebat.

43 Secundò temperatur, niſi iuriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ iam factæ. Sicut enim gratia facta non perit morte concedentis re integra, ita nec ea poteſtas acceſſoria,ſed principalis gratiæ naturam ſequitur.Ita expreſſè definitur c.Si ſuper gratia, de off. deleg. in 6.de poteſtate executori data ad exequendam gratiam à Sede Apoſtolica conceſſam: & redditur ibi prædicta ratio. Qui textus extendi debet ad gratiæ conceſſæ à legato exequutorem quod eadem procedat ratio. Sic tradunt Archid. ibi n.vnica Ioan. Andr.initio Anchar.fine,Dominic.n.3. Franc. n.2. Anton. Gabr.tomo 3.commun.lib.6.t.de prebend.concl.1.n.4.Atque eadem ratio cogit ad dicendum idem de exequutore cuiuſcunque gratiæ ab aliis inferioribus conceſſæ. Quia eadem ratio militat.Secundò procedit deciſio huius textus, licèt quando concedens obiit, non eſſet gratia acceptata per eum, cui facta eſt.Non enim perit gratia,nec ſubinde exequutoris poteſtas. Sic Lapus, vt eum referunt ac ſequuntur Dominicus ibi n.5. Francus num.2. Portius conſ. 157.n.3. Tertiò, quamuis aliqui eum textum intelligant in meris exequutoribus,qui abſque cauſæ cognitione procedunt. Vt Dominic. ibi n. 7. & alij quos refert Anton. Gabr.dict.concluſ.1. num. 13. At verius eſt contrarium, quod in his quoque qui cauſæ cognitionem habent,procedat ratio in textu aſſignata. Et ita docent Francus ibi n.5. Milis quem refert & ſequitur Anton. Gabr. d. concl. 1.num.15.Non tamen procedit hæc deciſio, quando poteſtas exequutoris non eſt acceſſoria gratiæ.Quippe non militat ratio in textu aſſignata.Vt ſi diſcordia inter partes orta ſuper gratia facta,impetretur iudex,perit eius iuriſdictio morte delegantis re integra.Ita citato Paulo Domin. ibi n. 6. Francus num. 4. Nec procedit quando datur exequutor ſuper gratia facienda. Vt ſi mandatur dari alicui beneficium dato iudice exequutore,vt conferat.Quia textus expreſſè dicit,Super gratia facta.Item,quia etiam gratia facienda perit morte concedentis re integra (vt dicemus n.64.) nedum poteſtas exequutoris. Sic Francus ibi n.4.Et multis citatis Ant.Gab. dict concl.1. n.5. At ſi exequutor ille cœperat vti ante mortem Pontificis concedentis,contulerat enim beneficium, licèt nondum exequutio ſequuta ſit,poterit exequi mortuo Pontifice,ac impedientes excommunicare. Cùm enim res non eſſet integra, minimè ceſſat iuriſdictio. Sic relato Lapo Dominic. ibi fine,Francus n.2.Tandem nec procedit in iudicibus priuilegiorum conſeruatoribus. Quippe eorum poteſtas expirat morte concedentis re integra:vt conſtat cap.fin.de off. deleg.in 6. Et ratio eſt quod ideo ſtatutum ſit poteſtatem exequutoris ad gratiam factam non expirare morte concedentis re integra,ne gratia redderetur inutilis.At etiam expirante conſeruatorum poteſtate non redduntur priuilegia inutilia. Item, quia horum conſeruatorum poteſtas non eſt acceſſoria ad priuilegia ipſa. Cùm ex priuilegiis agere quis poſſit & excipere ſine conſeruatore.Sic docent Gloſ. d.c.fin.verb.Expirare.Ioan.And.d.c.vt ſuper gratia, n.1.& ibi Domin.n.4.Francus n.5. Angelus l.& quia. n.3. ff.de iuriſd.omn.iud.c.Gigas de penſionibus q.91. n.5. Ant. Gabr.d.concl.1.n.16.Quamuis minùs bene teneat contrarium Archidiac.cap.fin.in fine.

Vltimò temperatur, niſi ea poteſtas delegata ſit commiſſa nomine dignitatis committentis.Vt ſi Pontifex dicat.Sedes Apoſtolica tibi committit, vel aliis verbis, quæ non à perſona,ſed à dignitate committentis delegationem proficiſci denotent.(de quibus verbis dicemus, num.46. 61.62.& 63.) Tunc enim non expirabit delegatio morte delegantis re integra. Ratio eſt, quia cùm dignitas nunquam pereat,nec eius iuriſdictio, c.Si gratioſè de reſcript. in 6.ſed eadem prorſus ſit in ſucceſſore,ceſſabit ratio tradita n.30.ob quam poteſtas delegata perit morte delegantis re integra.Et confirmatur,quia ob hanc rationem non perit morte ipſius delegati, poteſtas ſub ſuæ dignitatis nomine illi commiſſa, ſed tranſit ad ſucceſſorem, quòd dignitas cui conceditur permaneat mortua perſona.Ergo ſimiliter non peribit morte delegantis ſub dignitatis ſuæ nomine quantumuis res ſit integra: quia dignitas delegans manet perſona cui inhærebat defuncta.Quòd ſi obiicias, ſemper Pontificem & quoſcumque prælatos delegare nomine dignitatis, quia quatenus priuati delegare nequeant. Dic rationem delegandi ſemper eſſe dignitatem: at concedentem non ſemper eſſe dignitatem, vt abſtrahit à perſona,ſed aliquando vt cohærentem perſonæ, & tunc quia moritur cum perſona,non eſt conceſſio perpetua:aliquando verò vt à perſona abſtrahit, & tunc quia mortua perſona durat,durabit quoque delegatio.Quòd ſi iterum obiicias c.Ne aliqui,de heret.in 6.dici officium Inquiſitorum à Sede Apoſtolica commiſſum non expirare re integra morte concedentis: idque eſſe ſpeciale fauore fidei. Dic cum Decio ſtatim allegando ſumi ibi Apoſtolicã Sedem pro Pontificis perſona. Et ita hanc limitationem tradunt Ant.c.Relatum,n.10.verſic.Tractat.etiam,de offic. deleg.& ibi Abbas,n.3.& c.Licèt vndique, n.7.& c. Quoniam Abbas,n.8.eodem tit.vbi Card.n.3. oppoſit.5.& quæſt. 5.fin.Beroius n.90.Imola n.6.& cap.Gratum, n.5.verſ.Secundo,eodem tit.Dominic.c.Quamuis,in fine.eodem tit.in 6. & ibi citato Lapo Franc.in fine.Fel.cap.Paſtoralis §. Quoniam n.3.fallent.5.de reſcript.Baldus, l. More,in 1. lectura,quæſt.3.n.6 ff.de iuriſd.omn. iudic. & ibi Decius, n.17. Alexand.n.9.Barthol.Socinus n.56.Iacobin. in 1.lectura, n.13.Caccialup.n.37.Couar.4.pract.c.11. n.2.fin.Nau.ſum. Hiſpana c.27.n.264.Quamuis Bellam. d.c. Licèt vndique num. 14. non admittat ex parte delegantis diſtinctionem hanc, an nomine perſonæ, an potiùs nomine dignitatis 44

deleget

deleget. Sed illi credendum non eſt. Hoc temperant Alex. *ibid.* Barth. Socin. *n.* 60. relato Saliceto, vt intelligatur quando ſic delegat Princeps, alios enim inferiores aiunt non poſſe concedere iuriſdictionem delegatam perpetuam. Quod quidem admitto loquendo de iuriſdictione contentioſa: nam poſſe gratioſam, qualis eſt ad audiendas confeſſiones, & diſpenſandum, dicemus n. 71. & ſequentibus. At ſi contentioſam concedant inferiores ad aliquam cauſam etiam ſub nomine perſonæ, & tempore mortis concedentis res non eſt integra, non expirabit ea iuriſdictio. Quia textus relati num. 30. & Doctores hoc tradunt vniuerſaliter de iuriſdictione delegata.

45 Dubitari autem meritò poteſt, an commiſſiones conceſſæ ordinariis in forma communi ad diſpenſandum in matrimonij impedimentis, aliiſve rebus, cenſeantur factæ à Pontifice ſub dignitatis propriæ nomine. Id enim videtur ſuaderi. Quòd Pontifex exprimat nomen proprium & dignitatis, ſic dicens: *Clemens Epiſcopus.* At eſt valde probabile explicato vtroque nomine, præponderare nomen dignitatis (vt diximus n. 60.) Secundò, quia licèt nomen proprium exprimatur, id fit vt intelligatur quis Pontifex author fuerit illius conceſſionis. Tertiò, ex ſupplicationis verbis, ſolitis poni in his diſpenſationibus, quæ ſic ſe habent: *Supplicare fecerunt vt de benignitate Apoſt. diſpenſaremus.* Cùm enim reſponſio Pontificis etiam nil aliud dicentis niſi, fiat, intelligi debeat iuxta preces (vt dicemus diſp. 21. n. 37. & petatur à Sede Apoſtolica, conceſſio intelligitur, vt ab eadem Sede dimanet. Quartò, ex verbis commiſſionis ſolitis ibi apponi, quæ ſunt: *Authoritate noſtra diſpenſes.* Quæ verba dignitatem denotant. Quippe idem eſt, Authoritate noſtra, & Authoritate Apoſtolica. Vt probatur ex *c. Cùm aliquibus, fine, de reſcript. in 6.* ibi: *Non authoritate Apoſtolica cenſetur receptus, niſi quod eum authoritate noſtra reciperent, in literis caueretur.*

46 At certum eſſe arbitror has commiſſiones nomine Pontificis fieri, & non nomine dignitatis. Quod probatur deſtruendo fundamenta contraria. Primò, quia in ipſa petitione fit mentio perſonæ Papæ, & ab ipſa petitur, ibi: *Quare nobis humiliter ſupplicare fecerunt.* Et tantum narrat Pontifex non poſſe diſpenſari abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate. Secundò, quia eſto peteretur à Sede Apoſtolica, intentio eſt clara non conſtituendæ differentiæ inter Sedem Apoſtolicam & Pontificem, ſed perinde eſt ac petere à Clemente VIII. Pontifice. Tertiò, quia contrarium non colligitur ex illis verbis: *Authoritate noſtra diſpenſes.* Quia expreſſus *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* dicitur ſi alicui authoritate Apoſtolica fiat cõmiſſio in fauorem certæ perſonæ, expirare commiſſionem morte concedentis re integra. Et confirmatur, quia Pontifex non ſic ait, Authoritate noſtra tibi committimus: quæ verba commiſſionem nomine dignitatis fieri importarent: ſed Committimus vt authoritate noſtra diſpenſes. Quæ important poteſtatem eſſe delegatam, ac diſpenſationem concedi nomine pontificis, ac ſi ipſe diſpenſaret. Vt bene aduertunt Francus *c. Cùm aliquibus n. 4. de reſcript. in 6.* & communiter Doctores. Atque ſubdit Francus id animaduertendum eſſe ad commiſſiones, quæ quotidie ordinariis fieri ſolent. Deinde, quia initio literarum ſic dicitur: Clemens Epiſcopus, vbi nomen proprium præponitur. Quod eſſe indiciũ commiſſionis nomine perſonæ factæ teſtantur multi (vt diximus diſp. præc. n. 18.) Et poſtea in petitione: *Nobis ſupplicari fecerunt.* Et in commiſſione ſic dicitur: *Non igitur huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ committimus.* Quæ omnia verba denotant nomine perſonæ cõmiſſionem fieri. Quippe pronomina Nos & Vos, ſimpliciter prolata à perſona conſtituta in dignitate, referuntur in dubio magis ad perſonam, quam ad dignitatem: & idem eſt aliis quibuſcunque verbis dubiis. Vt docent colligentes ex *c. Literis de reſcript.* Anch. *ibi in 1. notabili 1.* Barbatius *n.* 30. 31. Decianus *conſ.* 57. *n.* 51. & 52. *vol. 2.* Barboſa *l. Quia tale* 14. *n.* 41. *ſi. ff. ſoluto matrim.* Et idem docet quoties eſt dubium, Abbas *c. Relatum, n. 3. de off. deleg.* & *c. Licèt vndique, n. 7. eod. tit.* ait in dubio velle Pontificem committere nomine perſonæ, etſi nomen dignitatis exprimat. Vnde hodie (inquit) communiter Pontifex præmittit nomen proprium, dicens, Martinus Epiſcopus. Et Con. *q. pract. c. 11. n. 2. fine,* ait nunquam cenſeri delegationem nomine dignitatis factam, vt non pereat morte delegantis re integra, niſi expreſſum ſolius dignitatis nomen foret aſcriptum. Atque in propriis terminis hanc partem tuentur Hoſtienſ. *c. Quoniam,* Abbas, *n. 9. de offic. deleg.* & *ibi* Ioan. Andr. *n.* 5. Anton. *n.* 13. Cardin. *oppoſit.* 5. *Imola n.* 6. vbi aiunt nunquam Pontificem delegare nomine dignitatis, ſed nomine perſonæ. Et reddunt rationem, quod ſemper incipiant reſcripta à nomine perſonæ Papæ.

De num id obſeruandum eſt. Dum dicitur mandatum 47
non expirare morte mandantis, quando res non eſt integra: intelligitur mandato iuriſdictionis, id eſt, per quod committitur iuriſdictio. Nam præcepta ſuperiorum, ad aliquid faciendum vel non faciendum obligantia, ſi non emanent per modum conſtitutionis à potenti illam facere, ſed ſint mandata ab homine, ſemper expirant mandantis morte, quamuis res non integra ſit. Quia cum ea præcepta minimè ſint conſtitutiones, non ſunt ex natura ſua perpetua, nec poſſunt ligare extincta præcipientis iuriſdictione per eius obitum. Sicut excommunicationem ab homine latam fatentur omnes morte authoris ceſſare. Et ita hoc tenent Syluest. *verb. Delegatus, q. 6. n. 7.* & *verb. Mandatum, quæſtione* 3. explicans etſi res non ſit integra. Et alij non hoc explicantes, ſed indiſtinctè loquentes, vt Menoch. citato Decio *de arbitrar. lib. 1. q. 69. n. 4.* Corduba *citato* Hugone, *ſuper reg.* D. Franciſci, *c. 10. quæſt. 3. punct. 1. part. 3.* vbi meritò reprobant Petrum Penzalis *quodlib. 1. q. 11.* dicentem hoc habere verum in prælatorum præceptis factis ſpecialiter vni vel alteri, ſecus de factis generaliter omnibus vel alicui communitati. Quippe bene docet *ibi* Corduba omnia expirare, quoties per modum conſtitutionis à potenti illam facere edita non ſunt, non tantùm mortuo præcipiente, ſed etiam eo ab officio amoto. Quia quoad hoc perinde habetur ac mortuus (vt probaui n. 32.) Cum vtroque caſu extinguatur præcipientis iuriſdictio, à qua præcepta vim habent.

SVMMARIVM.

Gratia poteſt concedi abſolutè, quoad beneplacitum concedentis. Et quid ſit gratia facta & facienda, n. 84.

Gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ concedentis extinguitur eius morte: ſecus ſi ad beneplacitum Sedis, n. 49.

An gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ extinguatur eius morte etiam in fauorabilibus gratiis, n. 50.

Quid, ſi iuriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria: vel adiungatur quoque certum tempus, vt ad beneplacitum, ad annum num. 51.

An pereat gratia ſic cõceſſa morte concedẽtis, donec voluero, ad voluntatem meam donec reuocauero, vel donec aliud ordinauero, n. 52.

Quid ſi concedatur, donec cõcedens aliquid fecerit ante mortem, n. 53.

An iuriſdictio contentioſa conceſſa donec concedens aliquid fecerit, vel aliud fecerit, expiret morte concedentis re integra, ſi nec concedens reuocarit, nec illud fecerit, & pereat etiamſi res non ſit integra, ſi concedatur ad perſonæ beneplacitum, n. 54.

Iurans non ludere donec pater velit, vel ſine eius voluntate, an poſſit eo mortuo ludere n. 55.

An finito officio concedentis expirent conceſſa ad eius voluntatẽ, n. 56.

Quid, concedente excommunicato vel ſuſpenſo, n. 57.

Quid, eo facto furioſo, n. 58.

An conceſſa ad beneplacitum dignitatis à vicario, vel legato, vel aliis non habentibus dignitatem perpetuam, expirent eorum obitu, n. 59.

Quid, quoties conceſſio ſit ad beneplacitum perſonæ, & dignitatis perpetuæ ſimul, n. 60.

An ſit conceſſio ad beneplacitum perſonæ, an potiùs dignitatis, quando explicatur nomen concretum, vt ad beneplacitum Papæ? Referunt quædam ſententia, n. 61.

Proponitur ſententia Authoris, n. 62.

An ſit differentia, ſiue dicatur ad beneplacitũ meum, ſiue noſtrũ, n. 63.

An gratia abſolutè conceſſa, ſiue facta ſit, ſiue facienda, expiret morte concedentis re integra, n. 64.

An expiret ea gratia facienda, conceſſa motu proprio, morte concedentis re integra, n. 65.

An expiret ea gratia facienda ipſo iure, n. 66.

Quid, ſi ea gratia facienda conceſſa eſſet ſub nomine dignitatis, n. 67.

Quid ſi cui poteſtas executoris commiſſa eſt, ſit acceſſoria gratia,n.68.
An gratia facta,nondum acceptata dum concedens obiit,expiret,n 69.
An ſi morte Pontificis ignorata procedatur ad executionem gratiæ faciendæ,valeant geſta,n 70.
An licentia audiendi confeſſiones expiret morte,vel amotione Epiſcopi? Refertur quædam ſententia,n.71.
Explicatur ſententia Authoris, & an idem ſit de eadem licentia conceſſa ab aliis ordinariis vel parochis,n.72.
Quid ſi eſſet licentia audiendæ alicuius confeſſionis ſpecialis,n.73.
Quid de licentia ab Epiſcopo aliôve prælato eligendi confeſſoris conceſſa,an pereat morte eius,vel ceſſatione officij? Refertur opinio, n.4.
Explicatur ſententia Authoris,n.75.
Quid de licentia celebrandi in priuato oratorio,n.76.
Quid de licentia prædicandi,aut faciendi aliàs prohibita,n 77.
Quid de licentia non reſidendi,n.78.
Quid de facultate diſpenſandi? Refertur opinio,n 79.
Proponitur ſententia Authoris n 80.
Quid ſi eſſet facultas ad diſpenſandum cum perſona certa, non tamen in fauorem illius,vel ſi ſit in vtriuſque fauorem, n.81.
Quid de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis vel monachis,n.82.
Quid de dimiſſoriis ad ordines, conceſſis ab Epiſcopo,vel capitulo ſede vacanti,vel à Vicario Epiſcopi in remotis exiſtentis,n 83.
An gratia abſolutio cōceſſa delegato,vel Vicario,expirēt eius morte,n.84.
An licentiæ omnes ſuperiorum durent eis mortuis,n.85.
Poſt n 85.inuenies cætera ſummaria,quæ deſiderantur.

48 QVÆSTIO III. An gratiæ reſcripta expirent morte concedentis? Supponendum eſt, dupliciter poſſe gratiam concedi,primò,abſolutè : ſecundò,cum limitatione,vt ad beneplacitum concedentis, eiúſve dignitatis, aut donec reuocârit. Inſuper quædam eſt gratia facta : alia verò facienda. Facta dicitur, quando perfectè conceditur ei, in cuius gratiam datur,ac independenter ab alio, cui facienda committatur. Vt cum Pontifex vel Epiſcopus diſpenſat omnino cum aliquo:vel quando omnino in fauorem diſpenſaturi concedit illi poteſtatem diſpenſandi. Facienda verò eſt, quando non conceditur abſolutè ei in cuius fauorem datur, ſed dependenter ab alio cui facienda committitur. Vt ſi in fauorem certæ perſonæ, cum qua diſpenſandum eſt,committatur alicui poteſtas diſpenſandi cum illa. Quod intelligendum eſt cum limitatione
49 conceſſa,quam n.87.ponemus.

Duplex ergo regula ſolet tradi in hac re,altera de gratiarum limitatione conceſſa, altera verò de conceſſa abſolutè.Prior ergo eſt.Quando gratia conceditur ad beneplacitum perſonæ concedentis, extinguitur eius morte: ſecus ſi conceditur ad beneplacitum Sedis.Tunc enim eſt perpetua,donec à ſucceſſore eodem reuocetur. Ratio eſt, quia voluntas perſonæ morte perit, ac ſubinde peribit gratia conceſſa, dum ea voluntas durauit. At dignitas eſt perpetua,& eadem reputatur in ſucceſſore,ac proinde idē erit de gratia ad illius beneplacitum conceſſa. Hæc habe-
50 tur expreſsè hac reddita ratione,*c.Si gratioſè,de reſcr.in 6.*

Quidam priorem partem regulæ temperant, vt tunc, gratia ad beneplacitum perſonæ conceſſa expiret eius obitu, quando eſt gratia ambitioſa, ac proinde reſtringibilis & odioſa : qualis eſt gratia retinendi plura beneficia vſque ad Pontificis obitum. In qua materia loquitur *c. Si gratioſè,de reſcript.in 6.*vnde ſentiunt aliud eſſe in delegationibus fauorabilibus: cōmiſſionem enim factam iuriſdictionis expreſſim ad volūtatem delegantis dicunt non extingui morte delegantis re integra. Quia in his clauſula, Ad beneplacitum meum, vel donec voluero, reſoluunt in clauſulam,Donec reuocauero, vt ſit conformis iuri communi;quo ſtāte iuriſdictio delegata non perit morte delegantis,re integra non exiſtente(vt n.30.diximus.)Sic dicit eſſe æquum Gloſſa *cap.delegatus, in verb. Morte, de offic. deleg.in 6.*Et tenet Baldus *d.c.Si gratioſè.* (prout eum refert Francus *d.c.Si delegatus, n.5.*)Idē ſequitur Antonius Gabriel *t.3.commun.lib.6.tit.de præbend concl.1.n.33.*Et eū textum intelligi in odioſis & ambitioſis, docent etiam Caldetin. *conſ. 3. num. vnico,de reſcript.*Dominicus *d.c.Si gratioſè,n.13.*At veriſſimū eſt, intelligi de omnibus:atque adeò poteſtatem illam delagatam ad concedentis beneplacitum, expirare morte concedentis, quamuis res non ſit integra.Cōſtat ex ratione tradita *d.c.Si gratioſè,*ibi: *Per obitum, per quem ipſius beneplacitum omnino extinguitur.*

Quæ ratio in omnibus conceſſionibus factis ad beneplacitum perſonæ æqualiter procedit. Et ideo hanc partem ſuſtinent Gloſſa *d c.Si gratioſè,verb.Morte,in fine.* Et *ibi* Francus *n.10.& d.c* Si *delegatus,num.5.& ibi* Dominic.*n.10.verſic.In fine* Gloſſa,Couar. dicen. oppoſitam ſententiam eſſe falſam,*lib.3.var.15.num.4.verſ.2.*

Secundò temperatur eadem prior pars, niſi iuriſdictio 51
conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria. Tunc enim eam morte concedentis non perire diximus num.5. Nec ſimiliter peribit quæuis gratia facta ad beneplacitum concedentis, ſi adiiciatur quoque tempus durationis determinatum. Vt ſi concedatur ad annum & ad beneplacitum perſonæ,non enim expirabit morte concedentis,donec is annus lapſus ſit.Quia eſt ſenſus,concedo ad annum, & vlterius ſecundum meam voluntatem. Itaque voluit concedens, vt eo anno duraret gratia, & deinceps dum duraret voluntas. Ita Magalotus, quos refert, & ſequitur Antonius Gabriel *t.3.commun.lib.6.tit.de præbendis,concl.1.num.31.*Enriquez *lib.7.de indulgent.c.21.num.5.* qui bene poſuit exemplum huius,vt ſi Epiſcopus dicat, Approbo te ad beneplacitum, ad annum.

Tertiò quidam intelligunt non expirare gratiam mor- 52
te concedentis, ſi concedens dicat, Donec voluero, vel donec reuocauero : quaſi ſentiant idem importari per vtrumque loquendi modum. Ita Emmanuel Sà *ſum.verb. Gratia,n.7.* Alij è contra cenſent finiri, licèt concedens dicat,Donec reuocauero,vel aliter ordinauero. Ita Armilla, *verb Voluntas,n.1.& ibi* Tabiena *q.1.n.2.*At neutra opinio placet. Quippe manifeſta eſt differentia inter vtrumque modum. Nam Donec voluero,vel quandiu volam, vel ad beneplacitum meum, vel meam voluntatem, important durationem ac perſeuerantiam eiuſdem voluntatis, quæ mortuo concedente durare nequit : ac proinde gratia ſic conceſſa extinguetur tunc.At,Donec reuocauero,vel,Donec aliter ordinauero, important actum poſitiuum nouæ voluntatis aliter diſponentis,vel gratiam reuocantis : qui actus ſi in vita habitus non ſit, cùm poſt mortem haberi nequeat, durabit gratia in perpetuum, donec ab alio ſucceſſore reuocetur,aut ab eius ſuperiori.Et ita tradunt Ioan. Andr.*c.Si gratioſè,n.2.& 3.de reſcript.in 6.& ibi* Anch.*n.6.*Dominic.*n.*8 Francus *n.10.idem* Anch.*c.Licèt vndique, n.1.verſ.Tertiò collige,de offic.deleg.Idem* Dominic.*c.Si delegatus,n.10. de offic.deleg.in 6.& ibi* Francus *n.4.& 5.*per eum textum ferè expreſsè hoc decidentem Bartolus *l.Centeſimis 49.§.Si ita ſtipulatus,n.9.& 10.ff.de verb.obl. & ibi* Alex. *n. 11.Imol.n.6.*Iaſon.*n.11.& 14.* Angelus *l.Et quia, n.5.ff.de iuriſd.omn.iud.Idem* Bartol.*l.More,n.17.ff.eod.tit.* vbi Iaſon *n.15.*Curtius *iunior n.92.*Zaſius *n 40.*Barth.Socinus *n.69.* Decius *n.62.& l.3.in fin.ff.de regul.iuris,conſil.108.n.4.vol.1.& c.Ex literis in fine,de cōſtit.*vbi Felinus *n.10 verſ.Eſt maius dubium,& n.9. verſ. Secundus caſus eſt.* Ruin.*conſ.115.n.7.l.1.*Angelus *verb.Voluntas,n.1.*Tabiena *verb.Gratia,in fi & ibi* Armil.*in fine.*Nauar.*lib.5.conſ.t.de priuilegiis,in 1.edit.cōſ.2.in vnico,in 2.cōſ.3.n.vnico.*Cou. *3.var.c.15.n.3.*Menoc.alios allegans *de arbitr.lib.1.q.69.n.2.& n.12.& ſeq.*Anton.Gabr.*tom 3.commun.lib.2.tit.de procur.concluſ.2.fine,& lib.6.tit.de præbend.concluſ.1 n.24.*

Atque idem dicendum eſt, ſi gratia concedatur donec 53
concedens aliquid fecerit, vt ingreſſus fuerit Romam, ſi enim dum ſuperſtes fuit id non fecit, non extinguitur gratia morte, ſed manet perpetua. Quippe poſt obitum nequit iam illud efficere.Ita Ioan. Andr. *c.Si gratioſè,n.3. de reſcript.in 6.& ibi* Domin.*n.9.*Francus n.10.

Maximè tamen aduertendum eſt, iuriſdictionem con- 54
tentioſam delegatā donec concedens reuocauerit aliúdve fecerit, expirare morte concedentis re integra : ſecus ſi non erat integra.Itaque perinde dicendum eſt de illa, ac ſi abſolutè abſque illo addito conceſſa eſſet. Quia id additum non immutat huius iuriſdictionis naturam.Et conſtat ex *c.Si delegatus,de offic.deleg.in 6.*vbi textus pōderat rem non fuiſſe integram, ne poteſtas hæc conceſſa donec reuocetur, pereat ſic concedentis morte. Et ita docent Dominicus

Dominicus ibi *n.* 10 Francus *n.* 4. Iaſon *l. More, n.* 15. *ff. de iuriſd. omn. indic.* & ibi Curt. *iun. n.* 92. Carolus Molin. *addit. ad Decium l. 3. fin. ff. de regul. iuris.* Cou. 3. *var. c.* 15. *n.* 4. *verſ. Primum.* Quamuis Dec. *d. l. More n.* 62. immeritò de hoc dubitarit. Sed obiicies, id additum eſſe fruſtraneum. Reſpondeo deſeruire vt liberius poſſit ea iuriſdictio reuocari. At verò quoad durationem nulla erit differentia, ſed ſiue eo addito adiecto, ſiue nō, peribit re integra morte delegantis: ſecus re non integra. Maximum tamen eſſet diſcrimen inter id additum, & ſi adderetur, Donec concedens voluerit, vel ad eius beneplacitum. Quia in priori caſu non extingueretur delegatio per ceſſationem voluntatis delegantis, quæ morte eius contingit: ſed ſolum id attenderetur, ſit res integra, necne perinde ac ſi nil adiectum foret. An in poſteriori ceſſabit delegatio morte delegantis, quamuis res non ſit integra (vt n. 50. diximus) Quòd ea commiſſio fuerit ad tempus, nempe, dum perſeuerauerit delegantis voluntas, quæ eius morte ceſſat.

55 Ex his deducitur, iurantem ſe non luſurum donec pater velit, vel abſq; patris voluntate, poſſe patre mortuo ludere. Quòd iam patris voluntas ceſſarit. Sic citatis Vbertino & Alberico docet Greg. Lop. *l.* 45. *verſ. Nō le finca, t.* 5. *p.* 5.

56 Sicut autem conceſſio gratiæ facta ad concedentis beneplacitum, expirat eius morte, ita finito eius officio, ratione cuius potuit concedere. Quia dicta verba intelligi debent, donec concedens permanens in officio velit. Secundò quia cauſa reſeruandæ ſibi voluntatis erat officium. Ergo finito officio finitur voluntas, argumento ex *l. Non ſolum.* § *fin. ff. de noui oper. nunciat.* vbi nunciatio finitur ceſſante dominio rei, quod eius cauſa erat, etſi perſona ſuperſtes ſit. Et *l. Lucius, l.* 2. 1. *cum l. ſequenti, ff. de fideicomm.* vbi arbitrium conceſſum alicui vt hæredi ceſſat, quando deſinit eſſe hæres. Et confirmatur, quia cùm reuocare ſit actus iuriſdictionis, *l. Iudicium ſoluitur, ff. de iudiciis,* & docet Gloſſa ab omnibus recepta, *c. Si delegatus, verb. Reuocandus, de offic. deleg. in* 6. & finito officio careat concedens iuriſdictione, fruſtra voluntas ad id tempus protraheretur. Et ideo ita docent Bart. *l. Cēteſimus* 46. § *Si ita ſtipulatus, n.* 11. *ff de verb. oblig.* & ibi Alex. *n.* 12. Iaſon *n.* 5. Francus citatis Federico & Baldo, *c. Si gratioſè, n.* 11. *de reſcr. in* 6. Curt. iunior *l. More, n* 88. *ff. de iuriſdict. indic.* Quare non eſt credendum Domin. *d. c. Si gratioſe. n.* 13. aſſerenti oppoſitum poſſe dici: vel poſſe diſtingui cum Calderino *conſ.* 3. *n. vnico, de reſcript.* vt in odioſis procedat hoc: ſecus in gratiis fauorabilibus. At hoc ſuprà reprobauimus.

57 Non tamen expirant conceſſa ad concedentis voluntatem illo excommunicato. Quòd etſi pro tunc nequear officio fungi, eius tamen voluntas durat. Sicut etiam quamuis iuriſdictio delegata pereat delegantis morte, non tamen eius excommunicatione. Ita Bart. *l. Centeſimus* 46. §. *Si ita ſtipulatus, n.* 12. *ff. de verb. oblig.* & ibi Alex. *n. vlt.* Iaſon *n.* 16. Francus *c. Si gratioſè, n.* 12. *de reſcr. in* 6. vbi bene addit nec ceſſare per concedentis ſuſpenſionem, quia eſt eadem ratio.

58 An verò ceſſet hæc voluntas per concedentis fauorem, ac ſubinde ceſſent conceſſa ad eius voluntatem, non conſtat inter DD. Nam ceſſare affirmat Bart. *n. præcedenti allegat.* At melius id negat Cou. 3. *var. c.* 15. *n.* 4. *verſ.* 3. Idque probat ex *c. Maiores,* § *fin. de baptiſ.* & *l. Si is qui animo ff. de acquir. poſſeſſ.* vbi inter mortem & fauorem ea ſtatuitur differentia, vt morte ceſſet voluntas, non autem fauore.

59 Altera pars prioris regulæ n. 59. traditæ, nempe, vt conceſſa ad dignitatis beneplacitum non expiret morte concedentis, intelligitur quando dignitas eſt perſona ac ſucceſſorem habens. Quare ſi Legatus Pontificis, vel Vicarius Epiſcopi concedant aliquid ad ſuæ dignitatis beneplacitum, extinguetur eis defunctis, officiive ceſſatione, quod ceſſet in his ratio tradita *c. Si gratioſè, de reſcr. n.* 6. nempe, dignitatem non perire. Horum enim dignitatem perire probaui diſp. præced. n. 8. 10. & 11. Et ita docent Francus *eo c. Si gratioſè, n.* 13. Fel. *c. Ex literis, n.* 10. *verſ. Et ſecundùm prædicta de conſti.* reprehendens quoſdam viros graues, qui Ferrariæ dum ipſe literis vacaret, agitata hac quæſt. oppoſitum cenſere de quadam conceſſione ſic facta per legatum.

Sed reſtat diſcutiendum, quid quando conceſſio fieret 60
ad beneplacitum perſonæ & dignitatis, quæ perpetua eſt: de qua re textus *c. Si gratioſè, de reſcript. in* 6. nil decidit. At DD. variè loquuntur. Quidam cenſent præponderare dignitatem: & ſic eam conceſſionem minime extingui concedentis morte. Sicut in ſimili quæſt. alios id ſentire retuli diſp. præc. n. 17. Sic Io. And. *de c. Si gratioſè. n* 6 *in fin.* Aliis verò placet nomen quod præcedit præponderare: & ita non perire, ſed prædicat nomen dignitatis, vt ad beneplacitum Sedis & noſtrum: ſecus præcedenti nomine perſonæ, vt ad beneplacitum noſtrum & Sedis. Sicut in ſimili quæſtione quoſdam diſtinguere retuli eadem diſput. præced. n. 18. Sic tenet Imola *d. c. Si gratioſè* (vt eum referunt Dominicus *ibi n.* 16. & Francus *in fine.*) Alij ſic diſtinguunt: aut exprimitur vtrumque nomen alternatiuè, vt ad beneplacitum noſtrum vel Sedis: & tunc expirat conceſſio morte concedentis. Quod in alternatiuis ſufficiat alteram partem impleri: *reg. In alternatiuis, de reg. iuris in* 6. aut copulatiuè, vt, ad beneplacitum noſtrum & Sedis, & tunc aut expreſſio fit in materia, quæ conſueuit in ſucceſſorem tranſire, vt in officiis, quæ non expirant Pontificis morte: & tunc non expirat: aut in materia, quæ non conſueuit tranſire, vel eſt indifferens: & tunc ſi gratia ſit proprio motu conceſſa, non expirat propter ampliſſimam eius interpretationem faciendam. Si autem non ſit proprio motu conceſſa, attendendum eſt vtrum ex eis nominibus procedat. Sicut diſtinxit ſecunda opinio nuper recitata: Sic Dominic. *eod. c. Si gratioſè, n.* 16. *verſ. Poſſet in hac materia.* at Francus *ibi, fine,* relatis his ſententiis nil definit. ſed remittit ad notata *c. Quoniam Abbas, de offic. delegat.* at exiſtimo omnes has eſſe opiniones probabiles: vltima autem Dominici præ cæteris placet.

Sed rogabis, an dicatur conceſſio facta ad beneplaci- 61
tum perſonæ, quando fit mentio ſolius nominis dignitatis, non in abſtracto, vt ad beneplacitum Sedis vel Pontificatus, ſed in concreto, vt ad Romani Pontificis beneplacitum Papæ vel Epiſcopi? Quibuſdam placet, in dubio vbi aliæ coniecturæ non vrgent, referri ad ea verba ad perſonæ voluntatem, & ita conceſſionem perire concedentis morte. Ducuntur ex *c. Si gratioſè, de reſcript. in* 6. vbi expreſſe deciditur conceſſionem, à Romano Pontifice factam ad ſuæ voluntatis beneplacitum perire eius morte. Præterea quia cum voluntas magis propriè conueniat perſonæ dignitate prædita, quam ipſimet dignitati incorporeæ: rationi conſonat vt actus directus in Pontificis voluntatem, potius ad perſonæ, quam Sedis ipſius voluntatem referatur. Pro hac ſent. eſt Gloſſa *c. Literis. verb. Cum factum de reſcript.* vbi ait eſſe mandatum perſonale, vbi dicitur, ad mandatum Papæ, & *c. Si gratioſè, verb. Sua,* vbi quod dicit textus, Vſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum, explicat, ſuæ, id eſt Romani Pontificis. Pro eadem eſt Decius. *c. Sedes, ſtatim in princ. de reſcript.* ait enim quod ibi dicitur de S. de Apoſtolica, idem eſſe in ſummo Pontifice, quamuis aliàs differentia conſtituatur: vt *d. c. Si gratioſè* Et hanc partem tenent expreſſe Anchar. *eod. c. Si gratioſè, n.* 4. & *ibi* Francus *n.* 7. Marianus Socinus iun. *conſil* 89. *n.* 7. *vol* 1. Cou. 3. *var. c.* 15. *n.* 2.

Cæterum licet hoc ſit ſatis probabile, plus mihi placet 62
ea nomina referri ad dignitatem. Cum ſint propria officij & dignitatis nomina. Deinde quia commiſſio paſſiuè facta ſub nomine concreto officij, vt Epiſcopo Cordubenſi, cenſetur facta dignitati, iuxta omnes. Cur ergo commiſſio actiuè facta ad beneplacitum Epiſcopi, non potius ad dignitatem pertinebit? ſiquidem videtur eadem ratio. Nec proderit dicere beneplacitum potius attribui perſonæ, quam dignitati. Quia ſimiliter dicam executionem commiſſioni, non ad dignitatem in abſtracto, ſed ad perſonam illa affectam pertinere. Et ideo pro hac ſent. ſunt Ioan. And. *c. Literis, in fin. de reſcript.* & *ibi* Anton. *ad finem*

Abbas *fine*, Imola *fine*, Bellamera *fine*, vbi dicunt clauſulã, Ad mandatum Papæ, referri ad dignitatem. Pro eadem eſt Fel. *c. Ex literis, n. 9. verſ. Sed pro vtili, de conſtitut.* vbi ait conceſſionem eſſe perpetuam, quando ſub nomine officij vel dignitatis concedentis fit. Et tenent expreſsè Io. Andr. *d. c. Si gratioſè, in n. 5. de reſcript. in 6. Et ibi* Domin. *citato* Lapo *n. 11. & c. Ne aliqui, n. 1. notabili 1. de hæret. in* 6. Betoius *c. Quoniam Abbas, n. 90. de offic. deleg.*

63 Nullatenus tamen eſt admittendum, quod dicit Emmanuel Sà *ſumma, verb. Gratia n. 7.* vbi diſcrimen conſtituit inter verba Pontificis dicentis, ad beneplacitum meum, vel ad beneplacitum noſtrum concedimus: vt ſit certum gratiam expirare morte Papæ, quando dixit, Ad beneplacitum meum: cùm tamen ſit anceps, quando dixit, ad beneplacitum noſtrum, quibuſdam expirare aſſerentibus, aliis autem negantibus: & remittit ſe ad *verb. Delegatus*, vbi *n. 3.* ait tunc non expirare. Sed eius diſtinctionis fundamentum me latet. Quia loco pronominis, Ego & meum, perſonæ in dignitate conſtitutæ ſolent dicere, Nos, noſtrum. Præterea quia hæc prænomina, meum, tuum, ſuum, noſtrum, concernunt in dubio perſonam. Vt allegatis Lapo, Lignano, & Matthæo tradunt Dominicus *c. Si gratioſè, n. 11. fine, de reſcript. in 6.* & ibi Francus, *n. 7.* vbi etiam dicit cum Anch. *ibi n. 4.* Ad beneplacitum noſtrum referri ad perſonas, ac Pontifice dicente, Reſeruamus nobis, eſſe reſeruationem perſonalem. Ex quo benè infert Anch. Archidiac. *ibi, n. 2.* ſi Pontifex ſuæ collationi aliqua beneficia reſeruet, eſſe reſeruationem perſonalem; eiuſque obitu, extingui: ſecus ſi reſeruet Sedi Apoſtolicæ. Et Ioan. Andr. *c. Literis: fine, de reſcript.* & ibi Ant. *ad finem*, Abbas *fine*, Imola *fine*, Bellamera *fine*, aiunt dicente Pontifice, ad mandatum noſtrum, eſſe perſonale. Et Gloſſa *d. c. Si gratioſè, verb. Sua*, ait per clauſulam, Niſi per nos, non intelligi dignitatem, ſed perſonam. Et probat ex *c. Literis, de reſcript.* ibi: *Niſi pro alio fuiſſet per nos.* Vbi Io. Andr. *n. 3.* ait ea verba intelligi de ſcribentis perſona, nõ de dignitate. Et alios retuli n. 46. idem dicentes. Et Tabiena *verb. Gratia in fine*, & ibi Armilla *in fine*, dicunt conceſſionem factam his verbis, Quo vſque nobis placuerit, expirare concedentis obitu, tanquam verè perſonalem. Et Suarez *de pœnitent. diſp. 27. ſect. 4 n. 9.* expreſsè dicit conceſſa his verbis, Ad beneplacitum noſtrum expirare concedentis morte.

64 Poſterior regula eſt: quando gratia conceditur abſolutè abſque vlla temporis limitatione, ſi eſt gratia facta, non expirat morte concedentis etiã re integra. Si verò ſit gratia facienda, perit morte concedentis re integra: ſecus ſi res non eſſet integra. (Quando ſit gratia facta & quando facienda, explicui, n. 48.) Hæc regula colligitur expreſsè ex *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* vbi deciditur facultatem alicui conceſſam conferendi beneficia, minimè expirare obitu concedentis etiam re integra. Secus ſi detur poteſtas conferendi perſonis expreſſis, non in gratiam & fauorem collaturi, ſed in gratiam eorum, quibus beneficio conferenda ſunt. Ea enim facultas expirabit morte concedentis re integra. Vbi Gloſſa *notabili 1.* reddit rationem ex textu deductam, quòd in priori caſu erat gratia facta: erat enim omnino perfecta, & nullius executione indigens reſpectu illius, in cuius fauorem conceſſa eſt, nempe, reſpectu collaturi beneficia: at in poſteriori non erat gratia facta, ſed facienda. Mandabatur enim fieri in cuius fauorem conceditur: & ideo habet vim commiſſionis & mandati, quod perit morte mandatis re integra, atque ideo ex eo textu colligunt hanc regulam Gloſſa *ibi notabili 1. & verb. Moriatur*, & ibi Archid. *ad fin. verb. Secus faciendæ.* Anchar. *c. Si ſuper gratia, n. 1 de off. deleg. in 6.* Baldus *l. fin. in 1. lectura, n. 3. verb. Sed pone Princeps ff. de conſtit. Princ.* Dec. *c. Relatum, in noua edit. n. 21. de off. deleg. & rubrica de conſtit. in 1. lectura, n. 41* & ibi Ripa, *n. 50.* Riminald. *n. 129. fine, & 130.* Betoius *c. Quoniam Abbas, n. 12. de off. deleg.* Hieron. Paul. *practica cancel. tit. declaratoria ſuper proponente ſeu vouente, verſ. Præſtantiſſime Doctor.* Rebuff. *in concordat. rubr. de mandatis Apoſtolicis, §. 1. verb. Sui Pontificatus, verſ. Licèt quidem Doctores.* Roſella *verb. Gratia. initio*, vbi Sylu. *q. 2.* Nau. *ſumma Latina noua, c. 27. n. 253. verſ. 9. & l. 1. conſ. in 2. edit. tit. de offic. deleg. conſ. 2. n. 1. & in 1. editione lib. 5. tit. de priuileg. conſ. 1. n. 1.* Gutier. *q.* Canon. *lib. 1. c. 15. n. 24.* Garcia *c. Ad limin. 30. q. 1. § 5. q. 106. n. 312.* Sayro *theſauro caſuum, t. 1. lib. c. 14. n. 6.* Quare minùs bene Felin. *c. Licèt vndique, n. 1. verſ. Primo caſu, de offic. deleg.* ait conceſſionem gratiæ & priuilegij ſimpliciter factam non expirare, ſi ante Pontificis obitum ſit cœptum vti priuilegio: quaſi contrarium ſentiat, ſi nondum cœptum ſit, ſed res ſit integra.

65 Intelligenda eſt autem regula, quamuis proprio motu mandet Pontifex prouideri certæ perſonæ, in fauorem eius: expirat enim tanquam gratia facienda, ſi moriatur Pontifex re integra; quia textus *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* loquitur indiſtinctè. Et ratio cui innititur procedit in hoc caſu. Sic docent Ioan. Andr. *ibi, ad finem.* Domin. *n. 6. verſ. Quid ſi Papa ſcribit.* Francus *n. 2. notabili 4.*

66 Secundò intelligitur, vt gratia facienda expiret ipſo iure morte concedentis re integra. Vt de poteſtate delegata probaui *n. 40.*

67 Tertiò intelligitur, niſi gratia facienda conceſſa eſſet ſub nomine dignitatis concedentis: tunc enim non peribit morte concedentis etiam re integra. Vt de poteſtate delegata probaui n. 44. Atque idem dicendum eſt, quando gratia facienda conceſſa eſſet ad beneplacitum Sedis: quia conceſſio huiuſmodi non perit morte concedentis re integra. Vt probaui n. 49 Cùm ſedes illa non moriatur.

68 Quartò intelligenda eſt, niſi poteſtas executoris, cui commiſſio facta eſt, ſit acceſſoria gratiæ iam factæ. Tunc enim non expirat morte concedentis re integra, vt probaui n. 43.

69 Quintò intelligitur, quamuis gratia facta nondum tempore mortis concedentis acceptata eſſet (vt num. 43. probaui.) Quid autem ſi tunc non eſſent literæ expeditæ: dicemus tota diſp. ſeq.

70 Quid autem dicendum ſit, ſi morte Pontificis ignorata, procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, quæ morte ipſius perierat? dixi lib. 3. diſp. 12. n. 55. & 59.

71 Ex his deducitur primò, quid dicendum ſit de licentia delegata audiendi confeſſiones, an expiret morte Epiſcopi, aut eius amotione concedentis? quibuſdam placet eam expirare. Ducuntur, quòd hæc ſit poteſtas delegata ad exercendam iuriſdictionem: & res ſit integra quoad omnes eas perſonas, quarum confeſſiones non cœptæ ſunt audiri. At poteſtatem iuriſdictionis delegatam finiri morte concedentis re integra, diximus n. 30. Quòd ſi dicas id intelligi quando eſt contentioſa, ſecus quando eſt in ſolo conſcientiæ foro. Fortiſſimè obſtat, quia ideo contentioſa perit morte delegantis re integra, quia delegatus non habet iure proprio ac in ſeipſo radicatam iuriſdictionem ante eius vſum, ſed ea eſt in delegante, atque cenſetur vna & eadem cum delegati poteſtate. Cùm ergo per mortem delegantis ceſſet eius poteſtas, ceſſabit quoque in delegato, qui nondum ea vti cœperat. Quæ ratio omnino militat in poteſtate iuriſdictionali fori conſcientiæ. Et confirmatur, quia quamuis iuriſdictio Vicarij ſit ordinaria, expirat morte Epiſcopi eo quòd ſit ab ipſo participata. Ergo à fortiori ceſſabit licentia delegata audiendi confeſſiones. Quippe hi confeſſarij ſunt quaſi Vicarij quidam ſpeciales Epiſcopi. Secundò, quia duratio huiuſmodi licentiæ præiudicat Epiſcopo ſucceſſori. Tertiò, quia *c. Si ſuper gratia, de offic. delegat. in 6. & c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ex quibus probatur gratiam factam non perire concedentis morte, agunt de gratiis à Papa conceſſis, in quibus id videtur ſpeciale; quòd ob ſummam poteſtatem, qua gaudet, poſſet facilius perpetua priuilegia concedere. Et confirmatur, quia cùm in Papa reſideat ſuprema poteſtas communicandæ huius iuriſdictionis tam ordinariæ, quàm delegatæ, poteſt præſcribere vt plus vel minùs duret poteſtas delegata; eo vel maximè, quòd poſſit derogare iuri ſtatuenti poteſtatem delegatam perire morte

conce

concedentis re integra. At cum Epiſcopus non ſit ſupremus paſtor, nequit eum modum in hac delegatione ſtatuere, nec iuri derogare, nec oues ſuas alteri committere, niſi pro tẽpore, quo ipſe fuerit paſtor. Tandem quia hæc videtur gratia facienda. Cùm audire confeſſiones non committat Epiſcopus in ipſius confeſſarij fauorem, ſed vt ouium ſaluti conſulat, prout ex officio tenetur. Peribit ergo morte concedentis re integra, iuxta regulam de gratia facienda traditam n.64. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa Palud. 4 *d.17.q.4.art.vlt.concl.7.n.25*. D. Anton. 3.*p.tom.17.c.9 fine*. Nauar. *ſum. Hiſpana c.27. n.264*. ſolùm excipiens quando nomine dignitatis delegantis conceſſa eſſet. Et idem aſſerit de hac licentia, quamuis à Pontifice conceſſa ſit, Philiarc. *de of. Sacerd. t.1.p 2.lib.2.c.14. ad fin.* Pro eadem ſententia ſunt DD. quos n.74. referam, aſſerentes licentiam eligendi confeſſoris ab Epiſcopo conceſſam expirare morte concedentis: quia eadem videtur ratio.

72 Cæterùm, quamuis hæc ſententia ſit ſatis probabilis: at probabilius reputo eam licentiam non expirare, ſiue conceſſa ſit ab Epiſcopo, ſiue à quouis alio ordinario potenti concedere. Ducor, quia omnia iura, decidentia poteſtatem iuriſdictionis delegatæ perire morte delegantis re integra, agunt de poteſtate contentioſa, qualis non eſt hæc. illa enim non computatur inter gratias, ſed inter iuſtitiæ literas: hæc autem inter gratias. Quare eius duratio non eſt metienda iuxta literarum iuſtitiæ naturam, ſed iuxta gratiarum naturam, quæ ſi gratiæ factæ ſunt, non expirant concedentis obitu. Et confirmatur, quia etſi licentia audiendi confeſſiones ſit in pœnitentium fauorem, computatur meritò inter gratias factas. Quia cùm non concedatur reſpectu perſonæ determinatæ, in peculiarem illius fauorem, ad ipſiúſve petitionem, reputatur potiùs gratia facta ipſiſmet Sacerdotibus, vtpote, quæ in maximum eorum fauorem redundat, & ſtatim ac ipſis conceditur, eſt perfectè conceſſa, à nulliuſque executione dependens. Quæ gratiæ factæ definitio eſt (vt diximus n.48) At gratia facta non expirat concedentis morte, etſi res integra ſit (vt n.49. probauimus.) Hac enim ratione dicemus n.80. poteſtatem diſpenſandi cum perſonis incertis non extingui morte concedentis re integra. Quod communis ferè omnium ſententia admittit (vt ibi videbimus.) Tandem, quia ipſa praxis teſtatur. Quippe mortuo Epiſcopo ſolent confeſſarij quicunque ab ipſo expoſiti audire confeſſiones, donec licentia à capitulo aut ab Epiſcopo ſucceſſore reuocetur. Nec obſtant argumenta contraria num. præc. adducta. Non 1. quia id procedit in iuriſdictione delegata contentioſa. Ad replicam reſpondetur non eſſe eam rationem omnino adæquatam, ſed ſuppoſita deciſione iuris diſponentis iuriſdictionem delegatam contentioſam expirare morte concedentis re integra: tradunt Doctores eam congruentiæ rationem. Quare applicari non debet iis rebus, in quibus eſt contraria iuris diſpoſitio. Vt contingit in gratiis iam factis, inter quas computatur licentia audiendi confeſſiones. Vel ſecundò poteſt dici in his gratiis, cum à tempore conceſſionis ſint iam omnino factæ, transferri ex tunc efficaciter poteſtatem in delegatum. Ad confirm. dic Epiſcopum & Vicarium conſtituere vnum & idem tribunal, & ita re etiam non integra perire Vicarij poteſtatem Epiſcopo mortuo, quod nullus aſſeret de confeſſore delegato quoad confeſſiones antea cœptas. Ad 2. dic id non obſtare. Quia poteſt ſucceſſor ſibi proſpicere reuocando licentias audiendi confeſſiones à prædeceſſore conceſſas. Ad 3. dic ex rationis ſimilitudine eos textus trahi quoque ad gratias ab aliis inferioribus conceſſas. Quòd gratia exempli ſolius, quod regulam non arctat, dicatur in eis de gratiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. Nec ij textus innituntur ſupremæ Pontificis poteſtati: ſed eo quòd iam gratiæ illæ effectæ ſint. Ad confirm. dic id iure conceſſum eſſe Epiſcopis, eo ipſo quod ius ſtatuit gratias factas non perire concedentis morte. Et hæc licentia computatur inter gratias factas

Ad vltimum conſtat ex dictis. Cùm enim non ſit ea licentia in alicuius priuati pœnitentis gratiam conceſſa, reputatur inter gratias factas. Et ideo hanc partem ſuſtinent loquendo de licentia ab Epiſcopo conceſſa fratribus mendicantibus audiendi confeſſiones, Cardin. *clem. Dudum. verb Ac deinde, n.2. de notab.5. de ſepult. & ibi* Boniſ. *verb. Et ſi, n.6* & colligitur ex Gloſſa *ibi, verb. Conceſſerint*, dum ait eam licentiam eis conceſſam non poſſe ab eodem reuocari: prout colligit id ſequen Nauar. *c. Placuit n.161. de pœnit. d.6. & apolog. ad librum de redditib. q.3. monito 8.n.1.* Et loquentes de licentia conceſſa ab Epiſcopo cuicumque confeſſario docent Enriquez *lib.6. de pœnit. c.6.n.7 & lib.7. de indulgent. c.21.n.6* Hurtada *lib.21. tit.4.p.1.* Gloſſa 1. *n.2*. Et loquentes in genere de licentia audiendi confeſſiones tenent Sayro *theſauro caſuũ, tom.1.l.7.c.14 n.7*. Graffis 1 *p. deciſionum lib.1.c.13.n.49* Et loquens de licentia alicui conceſſa, vt à reſeruatis abſoluat, tenet idem Emm. Sà *ſumma, verb. Gratia n.4*. Et eandem ſententiam tenet tanquam certam de licentia audiendi confeſſiones à Pontifice conceſſa Suarez *de pœnit. diſp 26. ſect. 3. n.5.* & ſtatim *n.9.* dicit idem eſſe ſatis probabile de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa: quamuis *n.12*. non audeat id affirmare de licentia hac parocho conceſſa: ſed ait conſulendam eſſe conſuetudinem. Quia videtur hoc pendere ex tacita, aut expreſſa Epiſcopi voluntate. Sed ego exiſtimo caſu, quo parochus poſſit dare eam licentiam, non expirare morte concedentis. Quia eſt gratia facta, ac proinde eius naturam ſequitur. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos n.75. referam, dicentes licentiam eligendi confeſſarij à quouis prælato conceſſam non expirare concedentis morte Quia hæ duæ conceſſiones ad eundem finem tendunt, & in re eundem effectum habent: & potius deberet expirare hæc licentia pœnitenti data, quàm illa confeſſori conceſſa: Quia in illa cùm obit Epiſcopus, eſt iam iuriſdictio Sacerdoti conceſſa: in hac autem minimè, ſed datur, cum virtute illius electus fuerit confeſſor. At facilius permanet quod datum iam eſt. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos n.80. referam dicentes poteſtatem diſpenſandi cum perſonis indeterminatis minimè perire morte concedentis re integra. Cùm vtraque facultas ſit ad exercendam iuriſdictionem.

Quando tamen licentia eſſet conceſſa ſacerdoti audiendi confeſſiones pœnitentis determinati, in illius pœnitentis fauorem, expiraret facultas morte concedentis re integra, id eſt, quoad confeſſionem nondum antea cœptam. Quia cum illa gratia ſit in illius pœnitentis fauorem, & nondum ſit perfecta, ſed per confeſſarium exequenda, non habet gratiæ factæ rationem, ſed faciendæ, quam morte concedentis re integra expirare diximus n.64. Et ita tenet Gaeta *c. Ad limina, 30.q.1.§.5.q.106.n.311.* Et idem apertè colligitur ex Doctoribus, quos n.81. referam, aſſerentibus facultatem diſpenſandi cum determinata perſona, in illius fauorem, expirare morte concedentis re integra. 73

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de licentia conceſſa ab Epiſcopo, vel alio prælato eligendi confeſſarij, an ea expiret mortuo concedente, vel eo amoto ab officio? Affirmant aliqui expirare, niſi Epiſcopus præmiſſa cauſæ cognitione, ac conſentienti capitulo eam licentiam concederet. Ducuntur, quod nequeat Epiſcopus in Eccleſiæ parochialis præiudicium, abſque cauſæ cognitione & capituli conſenſu has licentias concedere. Secundò, quia ſententia, qua excommunicantur omnes furtum admittentes, perit proferentis morte. Vt docet Gloſſa ab omnibus recepta, *c. A nobis el 1. de ſentent. excomm.* & inhibitio artis exercendæ expirat inhibentis morte, *l fin ff de pœnis*. Tertiò, poteſt probari, quia hæc licentia virtute continet delegationem iuriſdictionis exercendæ, quæ ceſſat obitu delegantis re integra. Tandem, quia ea iuriſdictio non datur Sacerdoti eligendo, donec actu eligatur: vt de ſe conſtat. Sæpe enim continget eum Sacerdotem nondum natum eſſe, vel non eſſe Sacerdotem, cum licentia conceſſa eſt. At quando eligitur, nequit iuriſdictio ei 74

 dari

dari ab Epiſcopo mortuo. Nec datur etiam à pœnitente, quia ſæpe eſt laicus vel mulier:nec ſucceſſor in dignitate eam concedit:vt conſtat.Hanc ſententiam tenet Abbas *c. fin.n.9 fine,de offic.legati*,Iacob. *l More,in 2.lectura,n.15. ff.de iuriſd.omn.iudic.*Roland.*conſ.*38.*n.*12.*vol.*3.Aug.*verb. Indulgentia, n.7.& ibi* Sylu.*q.5.dicto 7.n.16.& verb. Confeſſor,1.q.7.*Cord. *in quæſt.l.5. q.36. paulò poſt. princ.*Philiarc.*de offic.ſacerd.tom.1.p.2.lib.2. cap.24. fin.* Pro eadem ſententia faciunt DD.allegati num 61.dicentes licentiam audiendi confeſſiones expirare morte concedentis. Imò Felinus *c. Licèt vndique,n.1.ad fin. de offi. de leg.* abſolutè docet licentiam eligendi confeſſarij conceſſam ab Epiſcopo perire eius obitu. Limitant aliqui ex his anthoribus, niſi licentia hæc conceſſa ſit ad Sedis Epiſcopalis beneplacitum,tunc enim cenſent eam eſſe perpetuam.Sic Angelus *verb Confeßio 3.n.23.*Sylu.*verb. Confeſſor 1. q.7.* Tabiena *verb.Abſolutio 1.q 37.n.*61.Similiter concedunt aliqui ex his hanc licentiam conceſſam à Pontifice non expirare eius morte.Ita Angelus *ver.Indulgentia,n.7.* Syl. *ibi,q.5.dicto 7.*Corduba *proximè allegatus.*

74 At verius eſt, hanc licentiam conceſſam à quouis potente iure ordinario eam concedere, non expirare morte concedentis etiam re integra, vel amotione ab officio, Ducor, quia hæc facultas non tanquam delegatio, ſed tanquam gratia facta,eſt cenſenda.Quod etiam DD. contrarij fatentur. Nam aliàs etiam conceſſa à Papa vel ab Epiſcopo cum capituli conſenſu periret morte concedentis re integra. Et ratio eſt, quia in hoc caſu non datur directè facultas confeſſori: ſicut contingit, quando datur illi licentia audiendi confeſſiones.Sed tota gratia conceditur directè pœnitenti,& per quandam conſequentiam ac indirectè confeſſori electo.Atque adeò ſtatim ac conceſſa eſt, cenſetur gratia abſoluta & perfectè facta reſpectu pœnitentis, cui id priuilegium conceditur. Et confirm. quia nulla ratione probatur non poſſe has licentias concedi ab Epiſcopo, abſque capituli conſenſu. Et ipſimet DD aduerſarij ſibi contradicunt:nam concedunt eam licentiam ab Epiſcopo nomine Sedis conceſſam, eſſe perpetuam.Si ergo nomine Sedis poteſt dare perpetuam,cur non poterit abſolutè? Cum vtroque caſu idem generetur Eccleſiæ parochiali præiudicium. Adde id præiudicium modicæ conſiderationis eſſe: & poſſe eam licentiam à ſucceſſore reuocari. Nec obſtant adducta num. præc. in contrarium.Nam ad 1.reſp.negando id non poſſe Epiſcopum.Ad 2.dic excommunicationem eſſe ſententiam pœnalem & continere præceptum: & ſimiliter aliud præceptum eſſe inhibitorium & pœnale.At hæc licentia eſt gratia.Ad 3. dic eam iuriſdictionem non eſſe contentioſam, ſed in foro conſcientiæ. Quam non expirare dixi n. 72. Ad vltimum dic eam iuriſdictionem dari à concedente licentiam, cuius virtus manet moraliter in ipſo priuilegio, ſeu gratia ita conceſſis. Et ratio eſt, quia concedens facultatem hanc,ex tunc trãſfert iuriſdictionem in alium, quantum eſt ex efficacia voluntatis, quam tunc habet, quæ dum non retractatur ab ipſomet, vel ſucceſſore,ſufficit abſque noua voluntate:& ſola applicatio quaſi materialis ad talem perſonam deeſt, quæ ſufficienter fieri poteſt virtute priuilegij permanentis: Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo, ſiue à parocho, ſiue à quouis ordinario, qui eam conferre poteſt. Nauar.*c. Placuit, n.162. & ſeq. de pœnit. d.6.*Manuel *q.regularib.tom.2.q.46.art* 8.Et Enriquez loquens de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo vel prælato regulari,*lib.7. de indulg c.21.n.6.* abſolutè loquentes de licentia eligendi confeſſoris tenent Gaëta *c. Ad limina* 30, *q.1.§.5.q.106.n.312.*Salzedo *add.ad pract.* Bernardi Diaz, *c.26 col.19.immediatè ante verſic.Tribus tamen caſib.*Suarez *de pœnit.diſp.27.ſect.4.n.8 & 9* Sayro *tractatu de ſacram.pœnit.c.22.n.3.* Emm.Sà *ſum.verb. Gratia, n.4.* Pro eadem ſent.ſunt DD. n. 72. relati, dicentes licentiam audiendi confeſſiones non expirare concedentis obitu.

75 Tertiò deducitur, licentiam conceſſam ab Epiſcopo ad celebrandum in primo oratorio, non perire concedentis morte,quòd ſit gratia facta. Sic relata Rotæ deciſione ſuſtinent *Nauar.c.Placuit.n.*136.*de pœn.d.6.& §. In Leuit.notab 31.n.26* Salzedo,Suarez, Sayro, *n.præ.alleg.*

Quartò deducitur, nec licentiam faciendi aliàs prohibita,vt edendi carnes diebus vetitis,non ieiunandi, expirare morte concedentis: quia eſt gratia facta. Sic Nau. *l.5.conſ.tit.de priuil in 1.edit.conſ.15 fine,in 2. conſ.6.fine.* Nec ſimiliter perit licentia prædicandi. Propter eandem rationem. Sic Sayro *theſauro caſ.tom.1.l.7.c.14.n.7.* 75

Quintò deducitur, quid dicendum ſit de licentia non reſidendi conceſſa ab Epiſcopo. Quidam eam expirare morte Epiſcopi cenſent: quod Eccleſiæ præiudicet.Ita videtur ſentire Gloſſa *c.penul.ver.Licentia,de cler.non reſid.* Et ſtatim innuat contrarium, & videatur ſe declarare dicens poſſe à ſucceſſore reuocari. Et tenet expreſsè Ant. *ibi n.7.*cum hac limitatione,ſi Eccleſiæ præiudicet. Alij ſic diſtingunt: Si præmiſſa cauſæ cognitione, ac capitulo conſentiente concedat Epiſcopus hanc licentiam, non expirat: ſecus ſi hæc deficiant. Ita ſentiunt Iacob.*l. More, in 2.lectura n.14.ff de iuriſd.omn.iud.*Angel.*ver. Indulgentia,n.7.& ibi* Sylu. *q.5.d.7.n.16.* At multo verius eſt non expirare: quia eſt gratia facta.Et ita docere videtur Gloſ. *c.Cum ex eo,verb. Septimum, de el.in 6.* dicens,non poſſe Epiſcopum licentiam non reſidendi conceſſam ratione ſtudij reuocare ſine cauſa. Si enim nequit ipſe reuocare, à fortiori nec eius morte reuocatur. Et ita tenent Abbas *d.c.penult.n.9.&* ibi Card *n.1.q.4 fin.* Imola *ad fin.* Hent. *n.3.*idem Card.*clem.fi.num.9.q.5.de elect.& ibi* Imol.*n.2.* Gulielm.de monte Lauduno,*n.3.*Io.Lup.*lib.43. Taur.n.1.* Nauar.*apolog.ad lib.de reditib.q.3.monitio 8. n.1.2.3. & c. Placuit.n.166.de pœn.d.6.*Gaet.*c.Ad limina 30.q.1.§ 5.q.106.n.312.*Per.*l.2. Ordinam.tit.2.l.2.paulò poſt prin.*Salz. *addit.ad pract.*Bernardi Diaz.*c.46.col.17. verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior.* Gutier.*q.can.lib.1.c.17.n 7.* Enriq.*lib.7.de indulg.c.21.n* 6.Saſro *tract.de pœnit.c 22.fin.& theſauro caſuum,1 tom.lib 7 c.14.n.7.*Graff.*1.p.dec. lib. 4. c.2.n.28.*& explicant Abb.& Gaëta,etſi abſque cauſæ cognitione data ſit hæc licentia. 76

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de diſpenſandi facultate.Exiſtimant aliqui eam expirare morte concedentis re integra.Et poteſt probari, quia eſt poteſtas delegata ad iuriſdictionem exercendam.Ita Speculator,*tit.de diſpenſatione.§.Dicendum reſtat.n.19.verſ.Quid ſi is Archid.c.Dudum 18.q.2.n.5.& ibi* Bellamera,*n.1.verſ.Præterea quæritur.*Felin.*c.Licèt vndique,initio,de offic.deleg.* 77

At tenendum eſt,eam poteſtatem non expirare, quando conceditur ad diſpenſandum cum perſonis incertis & indeterminatis.Quia cùm tunc in gratiam ipſius diſpenſatuti conceſſa ſit, eſt gratia facta.Vt in ſimili de poteſtate conferendi beneficia perſonis incertis deciditur, *c. Si cui nulla,de preb.in 6.* Item, quia cùm ſit poteſtas ad iuriſdictionem non contentioſam exercendam, minimè eſt inter mandata iuriſdictionis computanda, ſed inter gratias factas: quæ morte concedentis re integra non expirant. Vt in ſimili dixi n.72. Et ita tenent Feder.*conſ.*88. Ioan. And.*addit.ad Specul.tit. de diſpenſat.9. Dicendum reſtat. n.19.verb.Ergo tu diſtingue,& c.Ex tua, n.8. de filiis preſb.* vbi Ant.*n.7.*Abb.*n.4.* Bellamera *ad fin.verſ. Et adhuc primo caſu.& c.Licet vndique, n.11. & 17.de offic. deleg.* vbi Henriq.*n.4.*Dec.*c.Relatum in noua edit.n.22.eod.tit.*Fel.*c. Paſtoralis,§ Quoniam,n.2.verſ. Et intelligunt iſti.de reſcr.* Gambara *de authoritate Legati,lib.10.c.19*. Angel.*verb. Gratia,n.2,& ibi* Roſella, *n.1.*Sylu *q.2.*Tabiena *q.5.n.6.* Armilla,*n.5.*Idem Angel.*verb.Diſpenſatio,n.13.& ibi* Syl. *q.6.n.11.*Nauar.*l.5.conſ.1.edit.tit.de priuileg.conſ.1.n.1.in 2.lib.1.tit.de off.deleg. conſ.2.n 1.& ſum. Lat. c.27. n.253. verſ.9.*Ant.Gabriel *tom.3.commun. opin.lib.6, tit. de preb. concl.1.n.6.7.&* 8.Emm.Sà *ſumma verb.Diſpenſatio, n.6.* 78

Atque ita dicendum eſt, quando ea facultas concederetur alicui ad diſpenſandum cum perſona determinata, quoties non in fauorem ſolius perſonæ, cum qua diſpenſandum 79

ſandum eſt, ſed in fauorem ipſius diſpenſantis, aut vtriuſque ſimul, conceſſa eſſet: tunc enim non expirat morte concedentis, aut amotione eius ab officio, etiam re integra. Quia in hoc euentu eſt iam gratia facta, cùm ſit in ipſius diſpenſantis fauorem, & reſpectu ipſius iam totam ſuam perfectionem habet. Hoc docent in ſimili allegato Lapo Domin. *c. Si cui nulla, n. 7. verſ. Quid ſi Papa in forma, de prabend. in 6. & ibi* Francus *n. 3. notab. vlt.* vbi docēt poteſtatem conferendi beneficiū perſonæ expreſſæ & determinatæ, non in fauorem ipſius, ſed in fauorem conferentis vel Eccleſiæ, non expirare morte concedentis re integra. Et colligitur clarè ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *Secus ſi ſuper prouiſione certa perſona facienda, non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mādatur gratiam vel fauorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Ergo ſecus eſt, quando ob ſuam, nempe, conferentis beneficiū, gratiam datur. Atque idem dicit *vterque cum* Lapo, ſi in fauorem vtriuſque, nimirum, conferentis & recipientis beneficium, vel in fauorem ſolius Eccleſiæ, cui beneficiarius ille præeſſe debet, vel Eccleſiæ recipientis beneficium, ea poteſtas daretur. Quia textus ille ſolùm excepit, quādo in gratiam recipientis collata eſt ea poteſtas. Et hoc voluerunt ſignificare Ioan. And. Anton. Abbas, Bellameran. *præced. allegati*, dum dicentes facultatem diſpenſandi non expirare, addūt maximè cum perſonis indeterminatis. Quaſi dicant, idem eſſe in aliquo caſu, quando eſt cum perſonis determinatis, nimirum, quando non conceditur in ſolum ipſarum fauorem. Nam quando in ipſarum ſolum fauorem conceditur, tenent ibi expirare morte concedentis re integra. De qua re dicemus n. 89. vbi explicabimus qualiter intelligatur: & oſtendemus hoc idem ſentire Angelum Roſellam, Syluestrum & Tabienam.

82 Septimò deducitur quid dicendum ſit de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis, monachis, vel aliis quibus teſtari interdictum eſt. Quibuſdam placet eam facultatem expirare obitu concedentis. Quòd ſit facultas ad actū odioſum, ac iuri communi repugnantem. *Sic Socinus iun. conſ. 89. n. 33. & ſeq. vol. 1.* Couar. *c. Cum in officiis, in 1. edit. n. 8. de teſtam.* Cæterum abſque dubio tenendum eſt non expirare. Quia eſt gratia facta, quam non expirare probaui in 64. Nec obſtat id odij habere, quod iuri cōmuni aduerſetur. Quippe omnis diſpenſatio id habet: quā tamen cùm omnino facta eſt, non expirare concedentis morte fatētur omnes. Secūdò, quia cùm teſtamentū vim non habeat, niſi poſt teſtantis mortem, illi cui teſtādi licentia cōceſſa eſt, imputari nequit cōcedente ſuperſtite eū teſtamentū non eſſe: ſi quidem longiorē vitam adeptus eſt, quam is qui facultatem cōceſſit: & ea facultas pro tempore mortis, à quo debet teſtamentum vim habere, deſeruit potiſſimum. Et ideo huius ſententiæ ſunt Couar. mutata ſententia *eod. c. Cum in officio, 2. edit. n. 8. fin.* Nauar. *apolog. ad librum de redditib. q. 3. monito* 8. Sarmiento *de redditib. p. 4. c. 4. n. 2.* Burſatus *conſ. 30. n. 1. & ſeq. & n. 54. vol. 1. & conſ. 178 n. 1. vol. 2.* Gutier. *q. pract. l. b. 2. q. 75. n. 1. & ſeq.* & Barboſa *l. Diuortio. 8. §. Quod in anno, n. 20. ff. ſolut. matrim.* Azebedo *lib. 5. recop. t. 8. lib. 2. n. 5.* & ex Theologis, Enriquez *lib. 7. de indulgēt. c. 21. n. 6.* P. Molina *tom. 1. de iuſtit. tract. 4. diſp. 121. ad fin.* Manuel *q. regul. tom. 3. q. 69. art. 6.* An verò hoc verum ſit, ſi ante literas expeditas, quibus hæc facultas conceditur, obeat concedens, dicemus diſputat. ſequenti.

83 Octauò deducitur, literas dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos, quas vulgo reuerendas vocāt, non expirare morte Epiſcopi eas cōcedentis. Quia cùm contineāt licentiam promouēdo conceſſā, vt ad ordines promoueatur, ſūt gratia facta. Atque ita docēt Cardi. *clem. fi. n. 9. q. 9. de elect. & ibi Imola n. 3.* Guillel. *de mōte* Lauduno *n. 3. Bonifac. n. 43. q. 10.* Rebuff. *praxi benef. in formula liter. dimiſſor. n. 43.* Rol. *conſ. 38. n. 5. vol. 3.* Villadiego *tract. de legato q. 16. n. 25.* Pauinus *de poteſtate capitali. 1. p. n. 9.* Nauar. *l. 1. conſ. in 2. edit. tom. de reſcr. conſ. 5. n. vnic. & c. Placuit, n. 35. & 163. de pœnit. d. 6. & apolog ad librū de reddit. q. 3. monito 8. n. 2. & §. In Leuit. notab. 31. n. 26.* Perez *l. 2. Ordin. to. 2. l. 2. paulò poſt prin.* Salzedo *addit. ad practicā* Bernardi Diaz. *c. 26. col. 17. verſ. Non tamē poterit Epiſcopi ſuperior.* Gutier. *q. pract. 2. q. 75. n. 3. & q. can. l. 2. c. 17. n. 2.* Et ex Theologis, Enr. *7. de indulg. c. 21. num. 6. & l. 10. de ſacram. ordin. c. 22. fine,* Suarez *de pœnit. diſp. 27. ſect. 4. dub. 3. n.* 8. Sayro *tr. de pœn. c. 22. n. 3.* Emm. Sa *ſub. verb. Dimiſſoria, n. 1.* Petr. de Ledeſma *ſum. Sacram.* vbi de Sacram. ordinis, *c. 8. diffic. 1. col. 6. cōſ. 4.* Manuel *2. tom. ſum. c. 14. n. 5. concl. 5.* Atq; idem dicendum eſt, finita Epiſcopi poteſtate, vt ſi ad alium Epiſcopatū tranſferatur. Nam eadem prorſus eſt ratio. Cùm non minus pereat poteſtas morte illius quàm depoſitione illius Epiſcopatus. Sic Nau. *d. conſ. 5. n. vnic.* Enriq. *d. c. 22. fine.* Et idem dicendum eſt de literis dimiſſoriis conceſſis à capitulo, Sede vacanti, quando concedere valet. Non enim expirāt finita capituli poteſtate per noui Epiſcopi aduentum. Quia eadem prorſus militat ratio. Sic Rebuff. Salzedo, Petrus de Ledeſma, Manuel *proximè allegati,* Gutier. *quæſt. can. l. 2. c. 17. n. 2.* Et tandem ob eandem rationem dicendum eſt idem de literis his dimiſſoriis conceſſis à vicario Epiſcopi eas concedentis, eo quod Epiſcopus in remotis, ſit, iuxta *c. 3. de tempor. ordin. in 6.* vel de ſpeciali Epiſcopi commiſſione: & de dimiſſoriis conceſſis à ſuperioribus religionis: & à quibuſvis aliis potentibus concedere. Hæ enim nec morte, nec depoſitione Vicarij vel ſuperioris, nec aduentu Epiſcopi, qui in remotis erat, expirabunt. Quia militat eadem ratio, eo quod hæ continent gratiam factā à potenti concedere.

Nonò deducitur, quamvis gratiæ conceſſæ à Legato 84
Pontificis, vel vicario Epiſcopi, ad beneplacitum perſonæ vel dignitatis expirent morte, vel finito officio concedentis (vt dixi n. 59.) ea, tamen non expirare quando ſimpliciter & abſolutè conceduntur. Quia ſunt gratiæ factæ, abſque temporis limitatione. Sic Francus *cap. Si gratiosè, n. 13. de reſcript. in 6.*

Vltimò deducitur, licentias omnes conceſſas à ſupe- 85
rioribus quibuſcunque, quando non ad certum & limitatum vſum temporaneum, vel ad certum tempus, ſed abſolutè conceſſæ ſunt, eſſe perpetuas, donec ab eodem concedente, aut eius ſucceſſore, aut ſuperiore reuocentur. Quia ſunt gratiæ factæ. Sic Abbas *c. fin. n. 9. de offic. legati.* Card. *clem. fin. n. 9. q. 5. de elect. & ibi* Gullielm. *de Monte* Lauduno, *n. 2. Imola n. 2.* Angelus *verb. Indulgentia, n. 7. & ibi* Syl. *q. 5. dict. 7. n. 16.* Nau. *§. In Leuiticum. notab. 31. n. 27.* Corduba *in quæſtionario lib. 5. q. 36. paulò poſt princ. Graffis 1. p. deciſio l. 4. c. 2. n. 28.* Temperant hoc Abbas Angelus, Syluest. Corduba, niſi licentiæ illæ præiudicent. Quod dicunt propter licentias eligendi confeſſarij & non reſidendi, quas conceſſas ab inferiori prælato abſque cauſæ cognitione dicunt perire morte concedentis. Quòd præiudicent Eccleſiæ parochiali, & illi, in qua eſt reſidendum. Sed hanc limitationem reiecimus, n. 72. & 78.

SVMMARIVM.

An commiſſiones diſpenſandi in matrimonij impedimentis, aliiſve rebus facta ordinario vel confeſſori, expirent morte concedentis? Refertur opinio n. 86.

Explicatur ſententia Authoris, n. 87.

An litera Pontificis, per quas committitur conſtitutio & aſſignatio penſionis, & litera gratia. ſiue pura. ſiue in diem, ſiue conditionalis, vel priuationis, ſiue in forma dignitatum & vnionum, expirent morte Papa, n. 88.

An poteſtas diſpenſandi cum perſona determinata in illius fauorem, expiret morte concedentis, n. 89.

Quando committitur commiſſio in fauorem illius, an in fauorem delegantis? num. 90.

An poſtquam iam diſpenſatione vſus eſt is, cum quo diſpenſatum eſt, pereat diſpenſatio ſuperuenienti diſpenſantis obitu, n. 91.

Legati vel pœnitentiarij officium & diſpenſationes ab eis conceſſa, an morte Pontificis expirent, n. 92.

An priuilegia Bulla Cruciata expirent morte Papa. n. 93.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione, n. 94.

Satisfit argumentis, n. 95.

QVÆSTIO Vltima. An cōmiſſiones diſpenſandi in im- 86
pedimentis matrim. aliiſve rebus, quæ in foro externo ordinariis committuntur, in interno autem confeſſoribus,

expirent

expirent concedentis morte re integra? Quidam eas ex-
pirare affirmát. Ducuntur ex c. Si cui nulla, de præb. in 6. ibi:
Secus ſi ſuper prouiſione certa perſonæ facienda ſit data pote-
ſtas eidē, non ob ſuam ſed eius, cui prouideri mādatur gratiā
vel fauorē, illa quidem expirat omnino, ſi cōcedens re integra
moriatur. Vbi Gloſſa verb. Moriatur. Archid. ibi, n. vn. verſ.
Obitum, Anch. n. 2. notab. 2. Ripa rub. de conſtit. n. 50. & ibi
Rimin. n. 129. fin. & 130. inde colligunt quando Pontifex
non facit etiam, ſed fieri mandat, expirare id mandatum
morte Papæ re integra. Atqui Bald. l. fin. in 1. lectura, n. 3.
verſ. Sed pone Princ. ff. de conſtit. Prin. Decius c. Relatum. in
nona edit. n. 21. de off. deleg. & rubr. de cōſt. in 1. lect. n. 4. col-
ligunt ex eod. c. Si cui nulla, cōmiſſionem aliquid exequen-
di in fauorem certæ perſonæ expirare morte concedentis
re integra. Cùm ergo Pontifex & pœnitentiarius non di-
ſpenſent, ſed committant ordinario & cōfeſſori, vt diſpen-
ſent cognita precū veritate, peribit cōmiſſio morte com-
mittentis re integra. Et confirm. quia hanc rem tanquam
notā tradunt Ioan. And. addit. ad Specul. tit. de Diſpenſatio-
ne, §. Dicēdum reſtat, n. 19. verſ. Ergo tu diſtingue, &c. Extra
1. n. 8. de fil. presb. & ibi Ant. n. 7. Abb. n. 4. Bellamera ad fin.
verſ. Et adhuc primo caſu, Fel c. Paſtoralis, § Quoniam, n. 2.
verb. Et intelligunt iſti, de reſcript. idem Bellamera c. Licèt
vndique, n. 11. & 17. deleg. & ibi Henric. n. 4. Decius d. c. Re-
latum, n. 22. Ant. Gabr. 3. tom. cōmun. opin. l. 6. tit. de preſo cō-
cluſ. 1. n. 6. 7. & 8. Sylu. verb. Gratia, q. 2. c. 3. fin. & ibi Ange-
lus n. 2. Roſella n. 1. Tabiena q. 5. n. 6. vbi dicunt facultatē
diſpenſandi cum perſonis determinatis, per viam com-
miſſionis factam expirare morte concedentis re integra.
Quod nequit intelligi, niſi quando in fauorē illarū perſo-
narum, cum quibus eſt diſpenſandum fit commiſſio. Nam
quando cū perſonis indeterminatis, quia tunc eſt in fauo-
rē diſpenſaturi, omnes illi fatentur non expirare. Cùm er-
go in hoc euentu committatur ordinario & confeſſori, vt
diſpenſent cum perſona determinata in eius fauorē, peri-
bit hæc commiſſio morte concedentis re integra. 2. quia
hæ commiſſiones non dantur nomine dignitatis Pontifi-
cis, ſed nomine perſonæ (vt probaui n. 46.) Atque adeo ex
hac parte non obtinebunt durationem poſt concedentis
obitum. 3. ex quadam Rotæ deciſione, quam referunt &
ſequuntur Dominic. c. Si ſuper gratia, n. 7. verſ. Sed pone, de
off. deleg. in 6. & ibi Francus n. 4. ac relatis Cardinali, Iaſo-
ne, ac Felin. Ant. Gabr. tom. 3. commun. opin. l. 6. tit. De præ-
bendis, concl. n. 13. 14. & 15. quæ decidit ſi Pontifex in ſuis
literis mandet cuidā executori, vt vocatis vocandis, ſi eſt
ita vt partes referunt, conferat cuidam beneficium, id mā-
datum expirare morte Pontificis re integra. Quod quidē
in his diſpenſationū cōmiſſionibus reperitur. Ergo peri-
bunt concedentis obitu re integra. Et ideo hanc partem
tuentur Nauar. lib. 1. conſ. in 1. edit. tit. de temporib. ordin. cōſ.
38 fin. in 2. tit. de fil. presb. conſ. 3. fin. & ſum. Lat. c. 29. n. 253.
verſ. 9. Sayro in theſaur. caſuum, tom. 1. lib. 7. c. 14. n. 9 Et ſa-
tis fauet huic ſent. Gutier. q. can. lib. 1. c. 5. n. 24. vbi ait gra-
tiam conceſſam per verbum, fiat, non expirare conceden-
tis obitu: ſecus quando mandatur aliquid faciendum.
87 At quamuis hoc ſit valde probabile, probabilius repu-
to non expirare concedentis morte, etiam re integra. Du-
cor, quia (vt præclarè tradunt Hier. Paulus & Rebuff. ſta-
tim allegandi) quādo in literis gratiæ, in alicuius fauorem
conceſſis, miniſter exequuturus eſt voluntarius, vtpote
cui non præcipitur vt exequatur, ſed ſola exequendi fa-
cultas conceditur, non fauore ipſius, ſed eius cui gratia eſt
concedenda, tunc eſt gratia facienda: ac proinde expirat
morte concedentis re integra. At quando eſt executor
neceſſarius, vtpote, qui exequi iubetur, ſi preces veritate
nitantur tunc eſt gratia facta, ac proinde non perit morte
concedentis re integra. Ratio diſcriminis ea eſt. Quod in
priori caſu, nemini ius quæſitum ſit per illas literas. Non
enim quæritur de legato executuro: eo quod in eius fa-
uorem conceſſæ non ſint, nec ei cui gratia facienda eſt.
Quia ſoli delegati voluntati relinquitur, velintne diſpen-
ſare, an non. Ac proinde ea gratia eſt omnino facienda,
vtpote in quam nullum eſt alicui ius acquiſitum. At in
poſteriori eſt iam ius acquiſitum ad rem illi, in cuius fa-
uorem gratia conceſſa eſt. Ac proinde dicitur facta reſpe-
ctu illius: ac ſola eius exequutio deſideratur quæ per cō-
miſſarium facienda eſt. Quod etiam clarè colligitur ex c.
Si cui nulla, de præbend. in 6. vbi explicans textus quando
dicatur gratia facienda, ad eum finē, vt pereat morte con-
cedētis re integra, ſic ait: Secus ſi ſuper prouiſione certa per-
ſona facienda data ſit poteſtas eidē, non ob ſuam, ſed cui pro-
uideri mādatur, gratiam vel fauorē. Vbi textus vſus eſt ver-
bo, poteſtas, ad ſignificandum eum commiſſarium, vt ſit
gratia facienda, debere eſſe voluntarium, qui ſcilicet pote-
ſtatem habeat, ſed non præceptum exequendi. Nec obſtāt
illa verba, Mandatur prouideri. Quia intelliguntur, id eſt
committuntur, vt conſonent cum verbo præced. poteſtas.
Cùm igitur in his diſpenſandi commiſſionibus non relin-
quatur voluntati ordinarij vel confeſſoris, diſpenſatio-
nem concedere aut denegare, ſed ipſis præcipiatur, vt in-
uenta precum veritate diſpenſent, gratia hæc non erit fa-
cienda, ſed facta: ac proinde non extinguetur concedentis
morte. Et confirm. quia hac ratione omnes DD. citati in
doctrinis adductis num. præced. pro cōtraria ſent. loquun-
tur, ac explicant vt ſit gratia facienda, ac pereat morte con-
cedentis re integra, quando datur poteſtas, aut commiſſio
diſpenſandi, demptis Gloſſa. Anch. Ripa, Riminaldo, quos
ibi in 1. ratione retuli, qui vtuntur verbo, Mandatum. Et
amplius confirm. quia ea diſpenſatio, quantum eſt ex parte
Pōtificis vel pœnitētiarij, iam plenè facta videtur in fauo-
rem petentis: & potius præcipitur commiſſario exequutio
gratiæ iam factæ, ſi reperit preces veritate niti. Neque enim
ipſi committitur ſubſtantia cauſæ, & an expediat, ſed an
verificetur quædam conditio, qua ſtante iniuſtus eſſet de-
negans diſpenſationem. Et ideo pro hac ſent. citantur Ro-
ſella Angelus. Sylu. Armilla, ſed malè. Quia non loquun-
tur in hoc caſu (vt n. 79. videbimus.) Sed illā tenet Hieron.
Paul. in pract. cancellar. t. Declaratoria ſuper proponente ſeu
vouente §. Præſtantiſſime Doctor. Rebuff. in concord. vbi de
mandatis Apoſt. §. 1. verb. Sui Pontificatus, verſ. Licèt qui-
dam Doctores, Maiolus l. 5. de irreg. c. 51. n. 6. Suarez de cen-
ſuris, diſp. 24. ſect. 2. fine. Enriq. l. 7. de indulg. c. 21. a. 7. & l. 12.
de matrim. c. 2. n. 5. & c. 3. n. vlt. vbi in commen. lit. V. refert
aliquos DD. Salmantinos huius ſent. & l. 14. de irregular. c.
17. n. vlt. Emm. Sa ſum verb. diſpenſatio, n. 6. & verb Gratia,
n. 3. Petr. de Ledeſma in ſum. Sacram. vbi de matrim. c. 27.
verſ. Secunda concluſio, in fine illius, Manuel q. regularibus t.
2. q. 46. a. 7. & 1. tom. ſum. 2. edit. c. 232. concl. 3. Et eiuſdem
ſent. apertè eſt Mandoſius regula cancell. 10. de annali poſſ.
q. 2. n. 4. vbi ait eſſe reſcriptum gratioſum, quod per Ponti-
ficis mortem re integra non expirat, quoties exequutor in
illis datus non debet permittere indaginem iudiciariam. At
in diſpenſatione, quæ pro conſcientiæ foro committitur,
manifeſtum eſt eam indaginem iudiciariam non deſide-
rari. Et eam quoque non eſſe neceſſariam in diſpenſatione
pro foro externo conceſſa, oſtendemus diſput. 35. n. 15.
Ex his deducitur, non expirare morte Pontificis re in- 88
tegra literas Pontificias, per quas committitur conſtitutio
& aſſignatio penſionis, nec literas gratiæ, ſiue gratiæ ſint
puræ, ſiue in diem, ſiue conditionales, vel priuationis in
forma iuris, cum prouiſione alteri facienda, ſiue in forma
dignitatum, & vnionum ſuper diſpenſationibus. Quia
communiter in his executor non eſt voluntarius, ſed re-
quiſitus tenetur exequi. Ita Hieron. Paulus n. præced citatus.
Secundò deducitur, optimè dixiſſe DD. quos n. 86. in 89
confirm. 1. rationis retuli, dum aiunt poteſtatem alicui cō-
ceſſam diſpenſandi cum perſonis determinatis, in ſolum
earum fauorem, expirare re integra morte concedentis.
Quod hic commiſſarius non ſit miniſter neceſſarius, nec
gratia ſit in ipſius fauorem: & ita vſi ſunt verbo, poteſtas,
vt miniſtrum eſſe voluntariū ſignificent. Quare dum An-
gelus verb Diſpēſatio, n. 13 verb. Gratia, n. 2. & ibi Roſella
n. 1. Sylu. verb. Diſpenſat. q. 9. n. 11. & verb Gratia q. 1. & ibi
Tabiena q. 5. n. 6. Armilla n. 5. dicunt facultatē alicui con-
ceſſam

ceſſam ad diſpenſandum eum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra:ſunt manifeſtè intelligendi, quando ea poteſtas eſt illi in ſuum fauorem conceſſa. Tunc enim cùm ſit gratia ipſi diſpenſaturo facta, non expirat concedentis morte. Iuxta ea quæ n. 81. diximus. Non autem id intelligunt, quando ea gratia eſt in fauorem ſolius perſonæ eum qua diſpenſandum eſt. Et hanc eſſe veram eorum intelligentiam colligitur clarè ex eo, quod pro ſua ſententia referunt Fredericū *conſ.* 78, qui ait non expirare facultatem diſpenſandi conceſſam in fauorem ipſius diſpenſaturi. Præterea quia Roſella, Angelus, Sylneſter, Tabiena *eodem verb. Gratia, & eiſdem. numeris*, cùm in principio dixiſſent poteſtatem diſpenſandi cum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra, paulò inferius docent poteſtatem diſpenſandi, non per viam gratiæ, ſed commiſſionis datam perire re integra, imò etiam cœptum ſit cum aliquibus diſpenſari, perire quoad eas perſonas, cum quibus nondum cœptum eſt. Vnde ſibi ipſis in eodem loco contradicerent, niſi priorem partem intelligant, vt ea poteſtas diſpenſandi, quamuis ſit erga perſonam determinatam, ſit gratia facta, nec pereat quoties in fauorem diſpenſaturi conceſſa eſt: poſteriorem autem, vt ſit commiſſio, & pateat re integra: quoties in eorum fauorem, cum quibus diſpenſandum eſt, conceditur. At non contradicunt noſtræ ſententiæ, ſed ſunt illi conformes. Quia loquuntur de poteſtate diſpenſandi, & ſic de miniſtro voluntariè exequuturo.

90 Tria tamen obſeruanda ſunt. I. eſt, quoties committitur alicui aliquid faciendum erga determinatam perſonam, cenſenda eſt in dubio commiſſio in illius perſonæ fauorem facta: ac proinde eam non eſſe gratiam factam, ſed faciendam (intellige iuxta dicta num. 87. quando eſt gratiæ exequutor voluntarius.) Quare ex iis, quæ præceſſerunt coniectandum eſt, an ſit gratia in fauorem petentis conceſſa: vnde alleganti eſſe gratiam factam in fauorem diſpenſaturi, & non commiſſionem gratiæ faciendæ in fauorem eius, cum quo diſpenſatur, incumbit probandi onus. Sic Ioan. And. *cap. in cauſis, num.* 38. *de elect. & c. Si cui nulla. ſtatim in principio, de præbend. in 6. & ibi* Dominicus *n.* 6. Franeus *num.* 1.

91 II. eſt, ſiue dicamus commiſſiones has diſpenſandi eſſe gratias factas, ſiue faciendas, id neceſſariò fatendum eſt, ſi jam commiſſarius diſpenſarit ad matrimonium, vel ordines: & antequam is cum quo diſpenſatum eſt, vtatur diſpenſatione, iniens matrim. vel recipiens ordines, diſpenſans obeat, diſpenſationes non perire. Tum, quia res non erat tempore mortis integra. Tum etiam quia cum iam ſemel diſpenſatio ſit legitimè facta: non retractatur ex ſuperuenienti facto. Sic citato Frederico, Roſella *verb. Gratia, n.* 1. *& ibi* Angel. *n* 2. Syl *q.* 2. Tab. *q.* 5. *n.* 6. Armilla *n.* 5. *idem* Angelus, *verb. Diſpenſatio, fine, & ibi* Sylu. *q.* 6. *n.* 1 1.

92 III. eſt, diſpenſationes, quæ à legato Apoſtolico, vel à ſummo Papæ pœnitentiario expediuntur, nullatenus expirant morte Papæ re integra: quamuis dicamus eas eſſe gratias faciendas, quod neutrum officium expiret morte Papæ re integra: vt de officio legati deciditur expreſsè *c. Legatos, de offic. legat. in* 6. & idem deciditur de officio pœnitentiarij, in *clemens.* 2. §. *Eo tamen prouiſio, de elect.* An verò expirent morte pœnitentiarij, vel legati re integra diximus num. 87.

93 Vltimò deducitur, quid dicendum ſit de priuilegiis in bulla Cruciata conceſſis, an expirent morte Papæ concedentis re integra? Et quidem nemini dubium eſt, indulgentias ibi conceſſas viſitantibus altaria, & facultates edendi lacticinia, & ſimiles à nullius exequutione pendentes, minimè expirare. Quod illa omnia contineant gratiam factam. At dubium eſſe poterit de indulgentiis ſemel in vita & ſemel in mortis articulo per confeſſarium concedendis, ac abſolutione à reſeruatis, votorúmque commutatione per ipſum præſtandis. Quia cùm hæc videantur continere gratiam faciendam, vtpote quæ à confeſſarij exequutione pendent, videtur dicendum ea perire morte concedentis re integra. Aliqui neoterici ea non perire tuentur, ducti hac ratione; quia gratia facienda non perit concedentis morte quando eſt gratiæ iam factæ acceſſoria, (vt n. 43. diximus.) At bulla principaliter conceditur ad indulgentias & priuilegia: quæ ſunt gratiæ factæ. Et acceſſoria eſt iuriſdictio confeſſori data. At hæc ratio diſplicet. Quippe nequit dici acceſſoria gratiæ ea confeſſoris poteſtas. Tunc enim (vt eodem n. 43. explicuimus) dicitur poteſtas exequutoris acceſſoria gratiæ, quando datur ad exequendam gratiam iam factam: vt conſtat ea *c. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in* 6. At confeſſarius non debet exequi gratiam iam factam: ſed ipſe debet eam concedere abſoluendo à reſeruatis, commutando vota, & concedendo duplicem illam indulgentiam. Quare defendendum eſt, eas facultates non perire, quia non directè conceduntur confeſſario, ſed ipſi pœnitenti, qui eligat confeſſarium, vt hæc exequatur; vnde continent gratiam factam ipſi pœnitenti. Sicut num. 75. diximus de licentia eligendi confeſſarij. Atque proinde omnia illa ſunt gratiæ factæ ipſi pœnitenti. Præterea, quia eſto gratia fieret directè confeſſori in fauorem pœnitentis: confeſſor tamen non eſt miniſter voluntarius, ſed neceſſarius: tenetur enim electus virtute bullæ concedere pœnitenti poſtulanti omnia illa, quæ bulla indulget. Vt bene docent Stunica *de voto, quæſt.* 5. *n.* 38. Aragon 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 12. *fol.* 1041. Viualdus *candelabro Sacramentorum* 3. *p. cap.* 14. *n.* 58. Et ratio eſt quia eſt iudex delegatus in fauorem pœnitentis petentis ius, quod ex priuilegio habet. Cùm ergo confeſſarius ſit exequutor neceſſarius: eæ omnes gratiæ cenſebuntur iam factæ: iuxta dicta n. 87. Tandem quia bulla ipſa præſcribit annum, quo duret. At etiam gratia ad beneplacitum concedentis, quæ morte ipſius expirare debebat, non expirat, ante tempus in ea præſcriptum. (vt dixi num. 51.) Et ita hac ratione hoc defendit Enriquez *lib.* 7. *de indulgen. cap.* 21. *n.* 4. *fine.*

Tandem vt in compendium redigam, quæ in tota hac diſputatione fuſiùs dicta ſunt, ſic diſtinguendum eſt. Aut 94
literæ ſunt iuſtitiæ, & tunc pereunt morte concedentis re integra, ſecus ſi res non ſit integra. Dicitur autem res non integra, quando iudex legitimè iuſſit partes citari. Aut literæ ſunt gratiæ, & tunc ſic diſtinguendum eſt. Aut ea gratia cum limitatione conceditur, aut abſolutè. Si cum limitatione, aut ad beneplacitum & voluntatem perſonæ concedentis, & tunc ceſſat concedentis morte, quamuis res non ſit integra: ſecus ſi non cedens dicat. Donec reuocauero, vel talem rem fecero, ſi enim ante mortem non reuocet concedens, vel non faciat illam rem, gratia eſt perpetua. Atque eadem perpetuitate gaudebit, ſi ad beneplacitum Sedis conceſſa ſit. Quod ſi abſolutè concedatur gratia, aut eſt facta · quia, nempe, reſpectu eius in cuius fauorem conceditur, à nullius exequutione pendet, aut pendet ab exequutione commiſſarij neceſſarij, vt pote cui imponitur præceptum exequendi, vt contingit in diſpenſationibus matrimonialibus; & non perit gratia morte concedentis, quantumuis res ſit integra. Aut eſt gratia facienda, quæ ſcilicet, reſpectu eius, cui ſit, non eſt perfectè conceſſa, ſed pendet ab exequutione commiſſarij voluntarij, vtpote cui non præcipitur exequi, ſed ſola exequendæ gratiæ licentia datur, & perit morte concedentis re integra: ſecus re non integra. Dicitur autem res non integra in his rebus, in quibus non eſt citatio partis, quando commiſſarius primum actum exercere cœpit correſpondentem citationi partis in iuriſdictione contentioſa. Vt ſi cœpit vocare partem, ad cognoſcendum de precum veritate.

Ad argum. num. 86. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex di- 95
ctis n. 87. vbi probauimus eum textum non intelligi de mandato obligante, ſed de licentia: & reprobauimus contrarium tenentes. Ad confirmationem conſtat ex dictis num. 89. vbi eam doctrinam appobauimus, & oſtendimus eſſe conformem noſtræ ſententiæ. Ad 2. dic nos non aſſerere has diſpenſationes eſſe perpetuas ratione modi con

concedendi ex parte dantis. Nam ſic deberent finiri morte, vtpore nomine perſonæ conceſſæ. Sed aſſerimus eas eſſe perpetuas, quia ſunt gratiæ factæ, & abſque temporis limitatione. In quo caſu perpetuæ ſunt, quamuis nomine perſonæ concedantur. Ad vltimum dic, eam eſſe iuriſdictionem contentioſam inter partes: & ideo ceſſare morte concedentis re integra.

DISPVTATIO XXIX.

An diſpenſationes & cæteræ gratiarum literæ expirent, ſi nondum literis expeditis obeat concedens, atque ad ſui valorem ſcriptura indigeant?

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia exigi ſcripturam ad valorem gratiæ, n.1.
Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam gratiæ n.2.
Nec expirat mortuo Pontifice ante literas expeditas, n.3.
Fas eſt in foro conſcientiæ ea vti ante expeditas literas, n.4.
An poſſit ſolui & recipi penſio literis non expeditis, n.5.
An gratia habens annexam iuriſdictionem valeat, nec expiret ob concedentis mortem ante literas confectas, n.6.
Quid, ſi illa gratia eſſet ad aliquid faciendum, vt ad teſtandum, an ante literas expeditas moriente concedente expiret. n.7.
An ad probationem gratiæ ſemper exigatur ſcriptura, n.8.
An diſpenſare ſuffragetur in foro externo literis non expeditis: & quando expediuntur, ſuffragentur ex tunc, an potiùs à tempore conceſſionis: licèt cœpto jam iudicio literæ impetrentur, n.9.
An literæ concedentes iuriſdictionem iudici exigantur ante iudicij initium vt id valeat, n.10.
Soluuntur argumenta, n.11.

1 ET quidem videtur neceſſaria ſcriptura ad gratiæ valorem. Quòd per literarum expeditionem detur forma, & ſua Perfectio gratiæ: atque adeò dicitur informis & imperfecta: & ad hoc probandum aſſerunt multa Lud. Gomez regula Cancellariæ de non iudicando iuxta formã ſupplicationis, q.1 n.2. & ſeq. Molina lib.2. de primogenitis, c.7.n.53.& 54.& docent Decius rubr. de conſtit. in 2. lectura n.16.& ibi aliis citatis Fel. n. 6. Staphil. de literis gratiæ, in principio præludij, n.11. Flaminius de reſignat. benef. lib.10. q.1.n.7.& ſeq. Secundò, ex regula Cãcellariæ 53. quæ apud Rebuffum in praxi benef. vbi de regulis Cãcellariæ eſt 56. vbi diſponitur nullam diſpenſationẽ ſuffragari, niſi literis cõfectis. Et fortiùs ex regula Cãcellariæ 50. Gregor. XIII. quæ habetur in libro motuum propriorũ, vbi loquens de omnibus conceſſionibus ſuper gratiis diſpenſationum quaruncunque, ſic ait. *Nulla talis diſpenſatio cuiquã in iudicio vel extra ſuffragatur, antequã ſuper ea literæ Apoſtolicæ ſint confectæ.* Ergo in neutro foro valebit antea diſpẽſatio.

2 Prima tamen concluſio ſit. Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam & valorem gratiæ: ſed ſtatim ac cõceſſa eſt per verbum fiat valida eſt in ſe & perfecta quoad ſubſtantiam. Ad probationem autem, & vt ex illa agi poſſit in iudicio, indiget expeditione literarum. Probatur ex Clem. dudũ, verb. In quibus per ipſos, de ſepult: ibi *Vniuerſa priuilegia gratias vel indulgẽtias, verbo ſeu ſcripto, ſeu quacũque forma.* Et ex c. inſtitutionis 25.q.2. quod eſt ex D. Gregorio Papa, ibi, *Siue quæ ſcripto decreuimus ſiue quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita.* Secundò, quia gratia eſt donatio quædam. Conſtat autem donationẽ ſtatim ac fit eſſe in ſe perfectã, inſtrumẽto donationis minimè confecto. Et ita hác tenet Gloſſa d. Clem. Dudũ. verb. Verbo, & ibi Imola n.51. Anchar. n.39.& 60. Card. verſ. Nos etenim notab.2. Innoc. c. Conſtitutus. n.2. fi de reſcript. Archid. in proœmio ſexti. § fi. n.2.& ibi Ioa. And. verb Sacroſancta. n.5.& ſeqq. Dominic. verb. Vniuerſitati. n.4. Francus eod. verb. n.2. idem Card. in proœmio Clementinarũ, verb. Hæc ſanè, n.3.q.5. & ibi Bonifacius, §. Nunc igitur, n.15.& 16. Abbas c. In noſtra, n.11 de reſcrip. Bald. Humanũ 8. fi. C. de legibus, & l. fin. n. 1. C. de communi ſeruo & l. fin n.6. C. ſententiã reſcindi non poſſe. Felin. rubrica de cõſtitut. n.5.& ibi Decius in noua edit. in prima lectura à n.37. vſque ad 34. Beroius n.83. Ripa n. 50. Mandoſi. n.40.& ſeqq. Boſchus n.110. Ferret. n.18. Ant. de Burgos n.144. Riminald. n.129. Aret. cõſil.107. n.4. vol.7. Gigas de pẽſionibus. q.34.n.123.& q.40.n.2.& 3. Chaſſan. in cõſuetudinib. Burgandiæ rubrica 1.§.5.180. Pariſius conſ. 5.n.60.& conſ.77.n.12.vol.4. Celſius conſ.16.n.6. Bertachi. tractatu de Epiſcop. li.3.p.1.n.53. Rebuff. c. Poſtul. in gloſſa, verb. Retinere n.21. de clerico excõm. miniſt. & praxi ben. t. de diſpẽſatione ad plura beneficia, n. penult. & t. gratia ratione cõgruit. n.2.& tit. de ſignatura gratiæ p.215.& in concordatis, rubrica de mãdatis Apoſtolicis, §.1. verb. Literas, Reſpõſo 13. n.4. de reſcr. Caſſador. in ſuis deciſionib. tit. De cauſa poſſeſſionis, dic 4. n. 2. Barth. Socin. cõſ.41 n.3 vol.3. Lud. Gom. regula cãcellariæ de nõ iudicãdo iuxta formã ſupplication. q.1.n.8. Staphilæus de literis gratiæ, t. Quib. modis expirẽt literæ ad beneficia, ſtatim in princ. n.8. Rota in nouiſſimis, deciſ.89. li.2.& deciſ.11. l.3.t.3. Roſ. verb. Priuilegium, n.16.& ibi Sylu. q.14. Armillan. 10 Tab. q.10.n.11. Caſtillo l.41. Tauri, n.4.& ibi Antõ Gomez n.2. Nauar. lib.5. conſ. in 2. edit. t. de priuileg. conſ.1.n.1.& §. In Leuiticũ, notab.26.n. 6.& c. Accepta oppoſitione 8.n.30. de reſtit. ſpoliat. Boſius in ſua practica. tit. de Principe, n.293. Molina li.2. de primogen. c.7.n.55. Pelaez de maioratu, in prima edit. 1. p. q.62.n.1. Maſcard. de probat. concl.845.n.20. Gutier. cõſ.9.n.6. Brun. in ſuo cõpendio, lit. G. verb. Gratia perficitur, & lit. L. verb. Literas Apoſtolicas. Azeb. lib.5. recop. t.7. l.2. n. 11. & 12. Matiẽzo ead. l.2. Gloſſ.3 n.1. Auẽdãno l.43. Tauri gloſ.1.n. 2. Et ex Theologis. P. Molin. t.3. de iuſtit. diſp.599.n.1. Graf. 1.p. deciſiorũ li.1.c.13.n.51. Sayro de pœnitentia, c.22.n.3. fi.

Hinc deducitur gratiam non expirare mortuo Pontifi- 3
ce ante expeditionem literarum. Quod iam perfectè facta ſit, nilque ad eius valorem deſideretur. Atque ita docent Archid. Ioan. Andr. Abb. Dominic. Francus, Chaſſanæus, Boſius, Roſella, Sylu. Armilla, Tabien. n. præced. allegati. Bald. l. Humanũ 8. fi. C. de legibus. Decius cõſil.407.n.17. vol. 3.& c. Relatũ, in noua edit. n.21. de off. deleg. & rubrica de cõſtitutionib. in 1. lectura, n.40. vbi Felin. n.5. Beroius n.85. Ripa n.50. Riminald. n.129. Mandoſius n.48. fi. Boſchus n. 111. Ant. de Burgos n.144 Caccialup. l. More, n.27. ff. de iuriſ. omni. iud. Rebuff. praxi benef. t. gratia ratione congruit, n.2. idẽ Sylu. verb. Gratia q.2. vbi Angel. n.2. Tabiena q. 5.n.6. Ant. Gomez l.41. Tauri, n.2. Nauar. §. In Leuiticũ, notabili 31.n.26. Molina lib.2. de primog. c.7.n.57. Gutier. q. can. lib. 2.c.17.n.4.& q. practicis, lib.2.q.75.n.2.& q.74.n. 2. Ant. Gabriel, t.3. cõmun. opin. lib.6. t. d. præbẽdis, concl.1.n.2. Brun. in ſuo compend. lit. G. verb. Gratia perficitur. Azebedo lib.5. recop. t.7. l.2.n.7. Auendano l.43. Tauri gloſ. 1. n. 2. & ex Theologis, Molina, Sayro, n. præcedenti allegati. Graffis 1.p. deciſ. l. 1. c. 11. n.53. Manuel q. regularibus, t.2.q.64.a.8. Quare minus bene Caſtillo l. 43. Tauri, n. 2. ait expirare gratiam morte concedentis ante literarum expeditionem.

Secundò deducitur, integrum eſſe cuipiam in foro con- 4
ſcientiæ vti gratia conceſſa, etſi literæ nondum expeditæ ſint. Conſtat ex dictis n.2. Si enim ea gratia eſt in ſe perfecta, & quoad ſubſtantiã, ſolumque quoad probationem in foro externo indiget ſcriptura, licebit ea vti in foro cõſcientiæ ante literarũ expirationẽ. Sic Abb. clem. Dudũ, ad finem, de ſepult. Felin. c. Ex diligenti, n. fin. de ſimonia: & rubrica de conſtit. in 6. vbi Ant. de Burgos n.152. Rebuff. praxi benef. De ſignatura gratiæ, in princ. n.8.& t. De diſpẽſatione ad plura benef. n.41.& c. Poſtulaſtis, in gloſſ. verb. Retinere, n. 20. de cler. excomm. miniſt. & in concordatis, rub. de mãdatis Apoſt. §.1. verb. Literas, verſ.4. in foro cõſcientiæ, Lud. Gom. regula, De nõ iudicãdo iuxta formã ſuppliciat. quæſt.14. verſ. Breuiter prædictis nõ obſtãtibus. Gigas de pẽſionib. q.34.n.6. fi.& ſeq. Mandoſius reg.27. cãcell. q.7.n.4. Nauarr. §. In Leuiticũ notab.26.& c. Accept. oppoſit.8.n.30. de reſtit ſpoliat, Maſcard. de probat. cõcl.843.n.30.& ex Theologis P. Molina t.3. de iuſtit. diſp.599.n.1. Enriq. lib.7. de indulg. c.20.n.5. in cõmen. lit. D.& c.21.n.7.& l.12. de matrim. c.3.n.7. Emmanuel Sà ſum. verb. Gratia, n.21. Nec huic ſentẽtiæ aduerſantur Petr. de Ledeſm. de matrim. q.56. art. vlt. dub. 3. cõcl. 1.& ſum ſuæ ram. vbi de matrim. c.27. in fine 3. concluſionis. Manuel 1. t. ſum. in 2. edit. c.236. fine. Vega 1. to. ſum. c.88. caſu 2. ſolùm enim dicunt diſpenſationes literis non con-

fectis

fectis minimè prodeſſe in iudicio, nec extra. Quæ ſunt verba expreſſa regulæ cancellariæ Gregorij XIII. quam nu. 1. retuli, vnde eodem modo explicanda ſunt, ſicut eam regulam explicabo n. vlt.

5 Quare recedendum eſt à ſent. *Hieronymi Pauli practica Cancellariæ. c. declaratoria ſuper proponente, ſeu vouente ingredi. § Vbi Papa concedit* vbi aliis citatis ait non poſſe quempiã tuta conſcientia ſoluere, ſeu recipere penſionem ſuper aliquo beneficio aſſignatã niſi literis cõfectis. Quod mens Pontificis concedentis eam gratiam ſit ſub tacita conditione, ſi literæ expediantur, contra quã conſenſus partium nil poteſt. At concedit poſſe in foro conſcientiæ, ſi partes certæ ſint literas expeditas eſſe, etſi nondum præſentatæ ſint. Et idem ait de omnibus commiſſionibus gratioſis habentibus clauſulam requirentem informationem, aut cauſæ cognitionem: ſecus vbi ea non requiritur. Et idem aſſerit de diſpenſationibus Lud. Gomez ſibi contrarius, *reg. De non indicando iuxta formã ſupplicationis, q. 9.* dicens eas non ſuffragari etiam in foro conſcientiæ, niſi literis expeditis. Sed contrarium in diſpenſationibus tenent omnes DD. n. præced. allegati. Et penſiones quoque poſſe recipi & ſolui in foro conſcientiæ, vbi gratia verbo conceſſa eſt, etſi literæ non ſint expeditæ, docent Gygas, Lud. Gom. Mandos. *n. præ. alleg.* Imò Rebuf. *de pacif. poſſeſſ. n. 137. concl. 21. & praxi benef. in ſign gratiæ, 3. p. n. 11.* aſſerit ſi inter partes ſit conuentum vt conceſſa per Pontificem penſio ſoluatur adhuc literis non expeditis, teneri ſoluere eum, quia ita conuenit. Tranſactis autem 6. menſibus à conceſſione per Pontificem facta, non poteſt amplius recipi, aut ſolui penſio non confectis literis; quia ita decreuit Pius V. in quodam motu proprio excommunicationem Pontifici reſeruatam imponens ſoluenti, vel ſolutionem recipienti penſionis, quæ à tempore ſemeſtris illius tranſacta ſoluenda erat. Ita referũt Corduba *ſumm. q. 166.* Man. *2. to ſumm c. 21. n. 9.* Vega *to. 2. ſum. c. 65. in vlt. caſu.*

6 Dupliciter autem ſolet cõcluſio tradita limitari. 1. modo, niſi gratia illa annexam habeat iuriſdictionem: tunc enim eſt perfecta, nec poſt concedentis mortem duraret literis non cõfectis. Sic tenent aliqui teſte Archid. *in procœmio ſixti §. ſi. c. 2.* Sed iure optimo hanc limitationem eò quòd nullo iure probatur, reiiciunt Archid. *ibi* Angel. *verbo* Gratia, *n. 2. & ibi* Sylu. *q. 2.* Tabiena *q. 5. n. 6.* Alex. *conſ. 107. n. 4. vol. 8.* & faciunt cæteri DD. n. 2. relati qui abſque hac limitatione concluſionem affirmarunt.

7 Secundò limitari ſolet, vt intelligatur quando gratia nil amplius, quàm ipſam Principis conceſſionem deſiderat, vt ſi ſit de aliqua obligatione contracta remittenda, aliquo iam facto confirmando, ſecus quando gratia, vel priuilegium ſunt ad aliquid in poſterum faciendum, quod abſque hoc priuilegio non liceret, aut irritum eſſet; tunc enim non valeret gratia, nec virtute illius is actus licitè, aut validè fieri poſſet, niſi prius literæ illius gratiæ expedirentur. Ita Bald. *l. Falſus, n. 21. C. de furtis,* Molina *l. 2. de primog. cap. 7. n. 57.* Gutier. *queſt. canon. l. 2. c. 17. n. 4. & queſt. practic. l. 2. q. 75. n. 2.* Auendan. *l. 43. Tauri. gloſ. 1. n. 2.* Man. *queſt. reg. to. 2. q. 48. art. 8.* Vnde infert Gutier. *ea. q. 75. n. 2. &* Manuel *eod. art. 8.* licentiam teſtandi conceſſam à Pontifice Epiſcopis, expirare mortuo eo ante literarum expeditionem, quòd ſit gratia ad aliquid accipiendum. Sed optimè alter Molina *t. 3. de iuſtitia, diſp. 599. n. 4.* ab hac limitatione recedit. Et fauent alij n. 2. allegati, qui generaliter concluſionem affirmarunt. Quippe nulli ſolido fundamento innititur hæc limitatio. Et quia conſtat ſecluſis cancellariæ regulis validam eſſe gratiam ad aliquid efficiendum, etſi literæ confectæ non ſint. At regulæ cancellariæ gratias has non irritant, ſed ad ſolius fori externi probationem expediri literas petunt, vt n. vlt. videbimus.

8 An verò ſemper ad gratiæ probationem literæ hæ deſiderentur? conſulendi ſunt Maſcard. *de prob. concl. 845. à n. 21.* Zauallos *q. pract. q. 722.*

9 II. Concluſio. Diſpenſatio non ſuffragatur in foro externo literis non expeditis: at quando ſemel expediuntur, ſuffragatur à puncto gratiæ conceſſæ, & non ſolum à puncto expeditionis literarum, etiam ſi mortuo Papa, qui eam conceſſit, literæ expediantur nomine ſequentis Pontificis, in forma, quia rationi congruit. Itaque ſi ante finitum iudicium literæ quocumque tempore expediantur, gratia & diſpenſatio ſuffragabuntur, quamuis in principio iudicij ſolo verbo conceſſa inueniantur. Quia regulæ cancellariæ petentes literarum expeditionem, vt diſpenſatio ſuffragetur in foro externo, non petunt à principio iudicij literas expeditas eſſe. Ita Barth. Socinus *conſ. 41. n. 3. vol. 3.* Lud. Gomez *regula De non iud. cando iuxta formam ſupplicationis q. 6. p. 1.* Molina *lib. 2. de primog. c. 7. n. 56. alter* Molina *t. 3. de iuſt. d. 599. n. 1.*

Vltima concluſio. Literæ iuriſdictionem concedentes 10 iudicibus, qui per eas deputantur, requirunt neceſſariò ante iudicij initium eas expeditas eſſe, ita vt ſi iudicium inchoëtur conceſſa ſupplicatione, nondum tamen literis expeditis & intimatis, eſt omnino nullum, nec valorem obtinebit, eo quòd in iudicij progreſſu literæ expediantur & præſententur. Conſtat ex *reg. Cancellariæ. De nõ iudicando iuxta formã ſupplicationis.* Item quia cum iuriſdictionis exercitium non acquiratur ante literarum præſentationem, vt probat multis allegatis Molina *de primogenitis ſtatim referendus* quidquid antea geſtum eſt, corruet defectu iuriſdictionis in iudice. Sic Molina *l. 2. de primog. c. 7. n. 56. & 57.* Lud. Gom. *& alter* Mol. *n. 2. vbi eos n. præc. retuli.*

Ad argumenta n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, 11 gratiam ante literarum expeditionem ad eum ſenſum eſſe informem & imperfectam, vt non ſit ſortita omnem perfectionem ſuam regulis cancellariæ petitam, vt in vtroque foro ſuffragari valeat, ac probari poſſit. Ad 2. dic regulam Cancellariæ 53. non dicere gratiam non valere literis non expeditis, ſed non ſuffragari. Quod intelligi in ſolo foro externo ſuadet id verbum, Suffragari, quod ad forum contentioſum trahitur, & proprie ſignificat aliquid ad controuerſiam pertinens, vt notant *Doctores in rubrica, C. de ſuffrag.* Ita reſpondent *Gygas de penſionibus q. 43. n. 10.* Lud. Gomez *regula De nõ iudicando iuxta formam ſupplicationis, q. 14.* Molina *t. 3. de inſt. diſp. 599. n. 1.* Sed maius dubium eſt qualiter reſponderi poſſit ad regulã Gregorij XIII. ibi propoſitam, quæ aſſerit nec in iudicio, nec extra ſuffragari poſſe. Sed dico mentem Pontificis eſſe, non innouare receptiſſimam doctrinam, vt ea diſpenſatio deinceps non proſit in foro conſcientiæ: ſed ſolùm vt extra forum conſcientiæ ad nullum alium effectum proſit, ſiue verè & propriè iudicium ſit, quale eſt contentioſum inter partes, ſiue iudicium fori externi non contentioſum: vt quando non eſt inter partes: ſiue ad alios externos effectus. Et ſi velit quiſpiam ratione huius diſpenſationis nondum literis expeditis admitti ad officia aliquã ſiue ad alios actus in iudicio vel extra, quorum ſecluſa diſpenſatione eſt incapax. Et conſtat, quia non dicit regula, vt diſpenſationes non valeant, ſed vt non ſuffragentur in iudicio, vel extra: ita vt ſi aliquis etiam extra iudicium ſe opponat, non ſuffragetur.

DISPVTATIO XXX.

Quo tempore verificari debeant cauſæ diſpenſationis, & an eis poſtea ceſſantibus euaneſcat diſpenſatio?

SVMMARIVM.

Quadruplex eſt tempus in quo poteſt conſiderari veritas precum. n. 1.

An deſideretur veras eſſe cauſas tempore, quo mittitur ad diſpenſationem obtinendam an potius ſufficiat poſtea verificari; dum Pontifex eam concedit, n. 2.

An deſideretur cauſas verificari tempore, quo conceditur diſpenſatio Romæ, nec ſat ſit tempore quo mittitur, vel quando ordinarius preces examinat. Proponuntur probantia ſufficere hoc duplex tempus, n. 3.

Explicatur ſententia Authoris, n. 4.

Qua cautela debent ordinarij & confeſſores examinare preces, n. 5.

Explicatur quotuplex ſit diſpenſationis effectus, & quando ſit indiuiſibilis, n. 6.

Cauſa impulſiua diſpenſationis ceſſante, an ceſſet diſpenſatio: & in dubio an ſit impulſiua an finalis, n. 7.

An quando cauſa finalis tempore, conceſſa eſt diſpenſatio, fuit vera ac poſtea ceſſat, non tamen omnino, euaneſcat diſpenſatio.n.8.
Quid in dubio an ceſſaret cauſa finalis n.9.
An quando diſpenſatio deducta eſt ad vltimatum effectum, ceſſet ceſſante cauſa.n 9.10
Quid quando ad eum deducta non eſt & ceſſat cauſa veritas, antequam ordinarius diſpenſet? Refertur opinio,n.11.
Poteſtas diſpenſandi ſi preces veritate nitantur,non habet vim diſpenſationis: & ſi cauſa finalis fuit vera tempore quo Pontifex conceſſit, at ceſſat eius veritas dum ordinarius debet exequi,non ſatis eſt,n.12
Quid ſi ceſſet poſtquam eam ordinarius diſpenſauit,at non eſt ad effectum deducta,aut ſi deducta ſit,lis poteſt diuidi? Refertur opinio,n.13.
Explicatur ſententia Auctoris.n.14.
Vt diſpenſatio firma ſit, debet cauſa finalis verificari tempore, quo Romæ diſpenſatur, & quo ordinarius vel confeſſor exequitur: nec debet omnino ceſſare, donec vltimum effectum indiuiſibilem ſortiatur, numero.15.
Quid ſi cauſa vera ſit tempore quo Pontifex diſpenſauit, & quo ordinarius exequitur: at tempore inter vtrumque medio veritas ceſſaret, num.16.
An ſi poſtquam ordinarius diſpenſauit, nec ad effectum deducta eſt, ceſſet cauſa,ita vt extinguatur diſpenſatio, vt cauſa redeunte non redeat,n.17.
Quid ſi ex diſpenſatione initum eſt matrimonium cum voto caſtitatis vel religionis, & eo ſemel inito ac diſſoluto ceſſet cauſa? Remiſſiue, num.18.
Satisfit argumentis,num.19.

1 QVadruplex tempus eſt,in quo dubitari poteſt,an cauſæ in precibus narratæ debeant eſſe veræ? Primum eſt,quando impetrans miſit Romam. Secundum eſt,quando Pontifex vel pœnitentiarius literas concedit, committens ordinario vel confeſſori vt diſpenſet. Tertium, quando ordinarius vel confeſſor diſpenſat. Quartum, quando diſpenſatione vtendum eſt.

2 Circa primum ergo tempus, exiſtimant aliqui diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, quando cauſa falſa fuit tempore quo miſſum eſt Romam,licet vera ſit quando Pontifex vel pœnitentiarius diſpenſationem cõmittit, & deinceps. Ducuntur, quod cum cauſa allegata ſit doloſè, ac animo Pontificis decipiendi, nec dolus ſuffragari alicui debeat: videtur contra eius mentem impetrata,vtpote, qui nullatenus concederet doli conſcius. At huic ſententiæ non accedo. Quod DD.omnes & textus, quos nu.4.referam, ſolam cauſæ veritatem tempore conceſſionis Pontificiæ attendant: nec tempus antecedens in conſideratione ſit. Adde, clauſulam illam in diſpenſationibus appoſitam, ſi preces veritate nitantur,ad id tempus referri, quo Pontifex vel pœnitentiarius diſpenſationem concedit. Quia veritatem precum poſtulat, ne diſpenſatio à rectitudine deficiens ſit diſſipatio. Ad quod nil refert,an cauſa tempore præcedenti fuerit vera, nec ne: ſed an tunc vera ſit. Nec obſtat Pontificem fraudis conſcium non conceſſurum. Quia taciturnitas veri, vel falſi expreſſio extrinſeci, nec conferentis ad diſpenſationis ſubſtantiam, illam non vitiat, quamuis Princeps veritate cognita non diſpenſaret (vt probaui diſp.21.n.18.) Huiuſmodi autem eſt veritas cauſæ pro tempore præterito: eo vel maximè, quòd Pontifex denegaret in pœnam doli, quam doloſus ſubire non tenetur,antequam ſibi infligatur.

3 Secundo tempus eſt,cum Pontifex vel pœnitentiarius committit ordinario vel confeſſori diſpenſationem, cum clauſula,Si preces veritate nitãtur. Atque de hoc tempore dubitatur, an opus ſit preces tunc eſſe veras, an ſufficiat fuiſſe veras tempore præcedenti, quo miſſum eſt Romam pro diſpenſatione impetranda: vel tempore ſubſequenti quo ordinarius vel confeſſor eſt diſpenſaturus? Et videtur ſufficere earum veritas priori aut ſaltem hoc poſteriori tempore. Quippe illius clauſulæ, Si preces veritate nitantur,is videtur ſenſus,ſi preces veræ ſint, quamuis fuerunt Pontifici propoſitæ. At hoc modo veræ ſunt, nam tempore quo propoſitæ fuerunt,erant veræ. Inſuper quia cùm Pontifex veritatẽ precum non examinet,nec diſpenſet:ſed vtrumque cõmittatur ordinario vel confeſſori,ſufficiet veritas cauſæ tempore quo hi diſpenſant. Et confir. quia veritas cauſæ exigitur, vt diſpenſatio licitè concedatur.Ergo tunc eam adeſſe ſat erit cum diſpenſatio fit.

4 At dicendum eſt, deſiderari vt tempore conceſſionis Pontificij, vel pœnitentiarij, cauſæ allegatæ veræ ſint: quare ſubreptitia erit diſpenſatio, ſi tunc veræ non ſint, quamuis tempore præcedenti fuerint,vel tempore ſubſequenti veræ exiſtant.Prob.ex *c. Quia circa,de conſang.* vbi dicitur falſam fuiſſe cauſam allegatam ad diſpenſationem matrimonialem, nimirum, prolem habitam. Et redditur ratio his verbis: *Cum tamẽ ante diſpenſationem, viam fuerat vniuerſa carnis ingreſſa vnica filia,quam habebat.* Ergo non ſufficit tempore præcedenti cauſam fuiſſe veram. 2.prob. ex *c.Si eo tempore,de reſcript.in 6.* vbi deciditur eum, cui prouideri mãdatur de beneficio curato,non poſſe id conſequi ſi tempore Datæ non ſit legimæ ætatis, quamuis tempore collationis eam ætatem nactus ſit. Et reddit hanc rationẽ textus: *Cum tempore Datæ non eſſet idoneus.* Vbi *Gl. verb Cum tempore*, allegans alios textus concordantes: ait. tempus Datæ inſpiciendum. Ratio autem eſt,quia Pontifex ipſe vel pœnitentiarius eſt, qui re vera diſpenſationem concedit: & ſolam executionem ordinario vel confeſſori remittit, præmiſſo veritatis precum examine. Ne ergo illi ſint iniqui diſſipatores, oportet tunc veram eſſe cauſam. Deinde quia ſenſus eius clauſulę, Si preces veritate nitantur,is videtur eſſe, Si preces mihi propoſitæ veræ ſunt. At non dicuntur verè propoſitæ, vel tempore præcedenti vel ſubſequenti verificentur, ſi quando Papæ vel pœnitentiario proponuntur,non ſunt veræ. Et ex his patet ſolutio ad rationes cõtrarias n.præc adductas. Et ideo hanc ſent.ſuſtinet Hoſt. *dict.c. Quia circa, paulò poſt princ. verb. ingreſſa, & ibi* Ioan.*n.3.* Abb. *n.4.* Alex. de Neuo, *n.4. Prepoſ.n.1.notab.3.* Rebuff.*t.2.conſtit. reg.t. de reſcript. in præfat.nu.56.verſ.14. Milis in ſuo repert.lit.G.n.3.verb. Gratia,ſtatim In princ.* Maſcard.*de prob.concl.*1128.*nu.*22. Gutier. *quæſt.canon.l.2.c.15.nu.131. 133.*Et ex Theologis, Cord .*ſumm.q.45.opin.2.puncto.1.* Pet.de Led.*Sum.Sacram.* vbi de matr.*c.27.poſt.7.concl.diffic.4.* Manuel.*1.t.ſum.in 2. edit.cap.238 n.vlt.* Vega *1.to.ſum.cap.88.caſu.4.*

Hinc infertur, ordinarios vel confeſſores, quibus hæ 5
diſpenſationes committuntur, cautiſſimè ſe habituros eſſe dum precum veritatem examinant. Nam facillimo negotio decipientur ſolam cauſæ veritatem examinantes. Cùm ſæpe contingat eius veritas poſt conceſſionem Romæ factam v.g. allegatur fœminam iacturam famæ paſſam eſſe ex frequinti conuerſatione cum viro, cui nupture eſt, & ſæpe ea infamia poſt tempus datæ diſpenſationis ſuborta eſt. Vnde cautiſſimè & magna deligentia inſpicere debent tempus Datæ, & examinare an tunc verificetur cauſa. Id enim eſſe neceſſarium, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia, diximus n.præc.

Circa 3.& 4. tempus eſt rurſus dubium,an ſi cauſa fuit 6
vera tempore, quo Pontifex vel pœnitentiarius conceſſit Romæ diſpenſationem, at poſtea eius veritas ceſſat, ſiue tempore quo ordinarius vel confeſſor diſpenſaturus eſt, ſiue poſtquam diſpenſauit, antequam executioni mandetur id,ad quod eſt impetrata diſpenſatio, ea euaneſcat, ex cauſæ ceſſatione? v.g. Maria allegauit dotis competentis defectum vt ſecum diſpenſetur, & verè tunc, & quando Pontifex gratiam conceſſit, pauper erat: at poſtea vel antequam ordinarius diſpenſationem exequatur, vel poſtquam executus eſt,antequam matrimonium iniret virtute eius diſpenſationis, comparauit dotem ſufficientem. Dubitatur an huius diſpenſationis valor ceſſet,eo quod eius cauſa ceſſarit? Res eſt difficilis,& quo ea enodetur, præmittendum eſt, duplicem eſſe diſpenſationis effectum. Quidam eſt proximus,nimirum, ablatio vinculi legis impedientis rem fieri. Alter vero vltimatus, nempe, opus illud ad quod faciendum conceditur diſpenſatio: vt matrimonium, non recitare, non ieiunare. Inſuper hic vltimatus effectus aliquando eſt indiuiſibilis, aliquando verò diuiſibilis. Indiuiſibilis ditur, quando eius eſt naturæ, vt quamuis ex pluribus conſtet partibus, & ſit opus ſucceſſiuum, at commodè diuidi non poteſt. Huiuſmodi eſt matrimonium, non enim commodè diuidi poteſt,vt is cum quo diſpenſatur ad illud ineundum, pro aliquo tem-

pore vtatur matrimonio, & pro alio non vtatur. Et ſimiliter eſt dicendum de diſpenſatione ad ordines, vt vtrumque explicabitur latius n. 10. Diuiſibilis autem eſt, quando commodè diuidi poteſt, vt diſpenſatio ad edendas carnes, vel non ieiunandum in quadrageſima, vel ad non recitandum Officium diuinum.

7 Vt ergo à certioribus incipiamus, quando cauſa, quæ à principio fuit vera, erat impulſiua, licet poſtea ceſſet, non corruet diſpenſatio, quod fatentur Gloſſ. *reg. Decet. verb. Decet, de reg. iur. in 6. & ibi Dinus n. 3.* Ripa *l. Ex facto n. 15. verſ. Et ſi replicaueris, ff. de vulgari,* Tiraq. *tractatu ceſſante cauſa, limit. 1. n. 18* Couar. *lib. 1. var. c. 20. n. 5. verſ. His ita breuiter.* Enriq. *lib. 14. de irreg. c. 19 fine.* Atque id probari poteſt ex multis congeſtis *per ipſummet* Tiraq. *eod. tractatu, tota limitat. 4. & 12.* Et hoc maximè verum eſt retenta noſtra ſentent. quam ſecuti ſumus diſp. 21. num. 17. & num. 32. aſſerenti taciturnitatem huius cauſæ, vel falſitatem circa illam etiam à principio contingentem, minimè viriare diſpenſationem. Quando verò ſit cauſa impulſiua, & quando finalis: & in dubio qualis præſumatur, dixi eadem diſp. 21. n. 8. & n. 20.

8 Secundò, ſi cauſa finalis diſpenſationis non omnino ceſſet, ſed adhuc aliquot illius reliquiæ permanent, non extinguitur diſpenſatio; quia in moralibus non eadem cauſa requiritur, vt primò fiat aliquod opus, & vt permaneat poſtquam factum eſt. Et minor cauſa deſideratur ad licitum conceſſionis vſum quàm ad ipſam conceſſionem. quippe facilius quis ab obtinendo reiicitur, quàm ab obtento, *c. Super his. de accuſat.* 2. quia decet beneficium Principis permanſurum, in quantum fieri poteſt, *regul. Decet, de reg. iur. in 6.* Ergo in eam partem inclinandum eſt ſemper vt permanentibus reliquiis cauſæ conceſſionis illius beneficij, ipſum quoque permaneat. 3. quia nec lex ceſſat, quando non omnino eius cauſa finalis ceſſauit, vt multis citatis probat Tiraquell. *tractat. Ceſſante cauſa limitat. 17. n. 1. 2. 3.* Et ideo hanc ſententiam tenent Gloſ. & Dynus, *n. preced. allegati.* Et multis citatis Roland. *conſ. 52. n. 55. vol. 2.* Et quamuis in lege ea adhibeatur limitatio (vt conſtat ex Tiraq *eo tractatu, limit. 22. n. 12.*) quoties reliquiæ cauſæ remanentes ſunt tales, vt ad legem illam denuo condendam ſufficiant. At in diſpenſatione eam limitationem non admitterem: ſed intelligo mentem diſpenſantis, ac committentis diſpenſationem eſſe vt illa ſuſtineatur, dum non omnino cauſa deficit, quamuis reliquiæ manentes non iudicarentur ſufficientes ad priorem diſpenſationis conceſſionem; quia id bono communi expedit. Tum vt ſcrupulis obuietur: tum etiam ne beneficia Principis, quæ permanere decet, facilè valore ſuo deſtituantur: atque periculo valor rei faciendæ virtute diſpenſationis exponatur.

9 Hinc deducitur, in dubio an ceſſarit omnino cauſa diſpenſationis, iudicandam eſſe diſpenſationem validam; quia ſtat poſſeſſio pro ipſa, vbi ſemel valida fuit. Quare valore ſuo ſpolianda non eſt, dum non conſtat cauſam eius ceſſaſſe. Deinde quia in dubio an valeat diſpenſatio, iudicanda eſt valida (vt probauimus diſp. 21. n. 25.) Nedum quando de eius valore ſemel conſtitit, & dubitatur an ob cauſæ ceſſationem ceſſarit.

10 Tertiò quando diſpenſatio deducta eſt ad vltimatum effectum, nec is commodè diuidi, aut partim reuocari poteſt, quamuis tunc omnino ceſſet cauſa finalis, non ceſſat diſpenſatio. Quòd hanc eſſe diſpenſantis, aut diſpenſare committentis mentem, iure optimo præſumatur: ne ex diſpenſatione grauia mala oriantur, quod exemplis explicatur. Si enim is, qui virtute diſpenſationis in voto caſtitatis ex iuſta cauſa obtentæ iniit matrimonium teneretur poſtea ceſſante cauſa ſeruare votum in quantum poteſt, nempe. non petendo debitum, vel deberet diſcedere ab vxore, cum magno illius, ac filiorum detrimento & aliorum ſcandalo: vel ſi in matrim. permaneret, eſſet cum magno animæ periculo. Similiter ſi irregularis ex iuſta diſpenſatione ad omnes ordines obtenta recipit ſubdiaconatum, ſi ceſſante tunc cauſa diſpenſationis ea ceſſaret, nec poſſet ille ad vlteriores ordines aſcendere, cogeretur ad rem valde difficilem. Cum iam ligatus ſit, ne recedere valeat alio ſtatu aſſumpto.

At difficultas eò tendit, quando vel diſpenſatio nondum obtinuit ſuum vltimatum effectum, vt ſi nondum eſt initum matrim. vel ſi obtinuit, is eſt commodè diuiſibilis. Vt ſi virtute diſpenſationis ad edendas carnes, vel non ieiunandum, cœpit quis eas edere & non ieiunare, an ſi tunc cauſa finalis diſpenſationis ceſſet omnino, diſpenſatio extinguitur? Quidam (licet non his terminis vtantur) abſolutè cenſent ſatis eſſe veram fuiſſe cauſam tempore, quo Romæ diſpenſatio impetrata fuit. Atque ideo eam non corruere ſubſequitur, quamuis cauſa ceſſarit tempore, quo ordinarius vel confeſſor precum veritatem examinat. Probatur ex *cap. Quia circa, de cõſanguin.* vbi ponderat textus diſpenſationem, in qua proles habita allegata eſt. fuiſſe ſubreptitiam: quia tempore impetrationis ceſſaret cauſa mortua iam prole. Quaſi contrarium ſentiat textus, ſi tempore impetrationis ſoboles extitiſſet, quamuis tempore comprobationis mortua ſit. Sicut dicitur de læſione probanda tempore contractus, ad eum reſcindendum, vel ſupplendum pretium. *Si voluntate, & l. 2. C. de reſcind. vendit.* Sic tenent *Rebuffus to. 2. conſtit. reg. tract. de reſcriptis, in præfat. n. 56. verſ. 14.* Maſcar *de probat. conc. 1128. n. 21.* Item tenet Emman. Sà *ſum. verb. Gratia, n. 6.* vbi generaliter tradit gratiam non perire deficiente cauſa ex qua conceſſa eſt: & clarius *n. 10.* vbi docet diſpenſationem cauſa paupertatis conceſſam validam eſſe, ſi tempore impetrationis fœmina pauper erat, quamuis tempore executionis & informationis facta ſit iam diues. Pro eadem parte poſſet allegari Enriquez *lib. 4. de irregul. cap. 17.* vbi in hoc exemplo paupertatis fœminæ idem dicit. At non eſt huius ſent. quia ipſe ſe explicat quando ea paupertas non eſſet cauſa finalis, ſed impulſiua. Et hoc verum eſt, vt diximus num. 7. & ſolum hic eſt ſermo, quando cauſa finalis ceſſat.

Sed hæc ſent. omnino diſplicet. Quià (vt n. ſeq. videbimus) omnes ferè DD. concordant, diſpenſationem dum eſt in fieri, at nondum conſummata eſt, ceſſare ceſſante omnino cauſa finali. At id mandatum factum per Pontificem ordinario, vel per pœnitentiarium confeſſori, vt diſpenſent ſi preces veritate nitantur, non habet vim veræ ac conſummatæ diſpenſationis, donec ordinarius vel confeſſor diſpenſent, vt bene reprobato *Prepoſito* contrarium ſentienti, *c. Quia circa n. 2. verſ Quæro nunquid de conſang.* ac referenti pro ſe Ioan. Andream, tuentur Pariſius *conſ. 57. n. 53. vol. 4.* Iac. de Puteo *deciſione 256. n. 1. l. 1.* Couar. latiùs probans, & dicens Ioan. Andr. non ſenſiſſe contrarium, *4. decret. 2. p. 2. c. 6 §. 9. n. vlt.* Nau. *l. 4. conſ. in 1. edit. t. de conſang. conſ. 8. fi. & l. 1. t. de tempor. ord. con. 38. fi. & in 2. l. 1. t. de filiis presb. conſ. 3. n.* ... Mandoſius *praxi ſignaturæ de diſpenſ. verſ. Diſpenſatio eſt mãdatum. Gallego de cognat. ſpirit. c. 23. n. 2. & c. 24. n. 17.* Manuel *1. t. ſum. in 2. edit. c. 238. n. 7.* Cuius ſignum eſt non valere matr. virtute illius contractum, prius quam Ordinarius vel confeſſor virtute illius mandati diſpenſent: vt bene docet *Gallego eod. c. 23. n. 2.* Cùm ergo tunc non ſit conſummata diſpenſatio, ceſſabit ceſſante cauſa finali. Adde mandatum ceſſare ceſſante cauſa illius finali: vt habetur expreſsè *c. Si pauper. de preb. in 6.* & docent Gl. *ibi ver. Ceſsi. &* Dom. *n. 3.* Tiraq. *tract. Ceſſante cauſa in princ. n. 180.* Quare dicendum eſt exigi ad diſpenſationis valorem vt cauſa in eius literis narrata verificetur, & tempore, quo proponitur Pontifici vel pœnitentiario: & etiam tempore, quo hi examinata precum veritate diſpenſationem exequuntur. Quare ſi cauſæ veritas tunc ceſſet, euaneſcet diſpenſatio, vtpote cuius cauſa finalis ceſſauit, dum erat in fieri & nondum conſummata. 11

Superest ergo difficultas, an ſi ceſſet omnino cauſa finalis diſpenſationis, poſtquam iam Ordinarius vel confeſſor diſpenſarunt, & ſic omnino perfecta & conſummata eſt in ſe diſpenſatio, nondum tamen ſortita eſt ſuum effectum

effectum, quia matrimonium non eſt contractum: vel ſi cœpit ſortiri effectum, is eſt commodè diuiſibilis, vt contingit in exemplis, num. 11. propoſitis, extinguatur tunc diſpenſatio? Duplex eſt ſentent. Prior ſuſtinet tunc non ceſſare diſpenſationem. Et poteſt probari, quia ceſſante cauſa non ceſſat effectus conſummatus & perfectus: ſecus quando nondum conſummatus eſt, vt multis citatis tradūt Tiraq. *tract. Ceſſante cauſa, tota limit.* 12. *Menochius de præſumpt. l. 4. præſumpt.* 189. *n.* 197. At effectus totalis diſpenſationis eſt ipſa legis relaxatio, quæ fit per illam. Cùm ergo hæc conſummata ſit diſpenſatione ſemel iam facta, nil oberit in poſterum ceſſatio cauſæ. 2. quia factum legitimè debet retractari, quāvis poſteà eueniat à quo non potuit inchoari: *reg. Factum* 73. *de reg. iuris, in 6. & reg. In ambig. pro dotibus* 85. §. *Non eſt nouū ff. t. eod.* Quæ regula inte ligitur, vt tradunt Gloſſa *ea regul. Factum, in fine, & ibi Dynus n. 8. Decius d. §. Non eſt nouum. n.* 2. quando factū illud conſummatum eſt. At in hoc euentu iam diſpenſatio erat in ſuo eſſe perfecta & conſummata. Non ergo eius firmitati nocebit, cauſam poſtea ceſſaſſe, etſi tunc eò quòd cauſa deerat, cōcedi denuo minimè poſſet. 3. quia per eam eſt verè relaxata lex, ac eius obligatio extincta. Qualiter ergo reuiuiſcere poteſt, eò quòd cauſa ceſſarit? Quòd ſi dicas relaxationem fuiſſe ſub conditione, nempe, dum cauſa perſeuerauerit. Id videtur gratis & abſque fundamento dictū: & aduerſatur rectæ rationi; quia virtute diſpenſationis temporaneæ, ac pendentis à conditionis perſiſtentia, nequit matrim. ſuaptè natura perpetuum iniri. Et ideò huius ſent. videntur clarè *Ant. cap. Poſt tranſlationem n.* 34. *de renunciat. & ibi* Abbas *in* 3. *lectura n.* 17. Tiraq. *tract. Ceſſante cauſa in princ. n.* 94. Gutier. *q. canon. l.* 2. *c.* 15. *n.* 30. *& nu.* 132. *& lib.* 1. *c.* 15. *n.* 22. *initio*, vbi dicunt diſpenſationem quando eſt in fieri, ita vt ex ea non ſit ius in eſſe perfectè acquiſitum, ceſſare ceſſante cauſa; ſecus, ſi ſit in ſuo eſſe perfecto, itavt ex ea ſit ius quæſitum: vbi quamvis non explicent quando dicatur diſpenſatio in ſuo perfecto eſſe conſiſtens, & ex ea perfectè ius acquiratur. At manifeſtum eſt id contingere, quando iam omnino diſpenſatio facta eſt. Ex tunc enim ius perfectè acquirit vtendi ea, ac contrahēdi matrimonij. Quod explicuit Gutier. *eod. n.* 22 *fine*, explicans quādo diſpenſatio eſt in fieri, & nondum ſortita effectum: id eſt, antequam Ordinarius diſpenſet, vndè expreſſè eſt huius ſent. Eandem tenent Gloſſ. *reg. In arg.* 78. *verb. In argumentum, ad fi. de reg. iuris, in 6. Speculat. t. De diſpenſatione, §. vlt. n.* 12. Archid. *c. Quod pro remedio, & ibi* Card. Alex. *& Bellamera ſtatim in princ.* 1. *q.* 7. Henriq. *c. Etſi Chriſtus, n.* 17. *de iureiur.* Tiraq. *d. tract. Ceſſante cauſa in princ. n.* 92. vbi diſpenſationem legitimè factam nō eſſe amplius reuocandam ob cauſæ ceſſationem, ſed ad hunc ſenſum tantùm ceſſare, vt deinceps ſimilis diſpenſatio non ſit ei aut alteri concedenda. Quamvis *idemmet Bellamera* ſibi contrarius *d. c. poſt tranſlationem, num.* 16 *verſ. Si verò contra*, reprobet hanc diſtinctionem. Pro eadem ſent. ſunt Gloſſ. *Ex tua, verbo Irritari, de filiis presb. Angelus verb. Diſpenſatio n.* 14. *& ibi* Syl. *q.* 6. vbi dicunt diſpenſationem non retractari ex ſuperuenienti facto. Et qui hanc ſententiam amplecteretur, damnari non poſſet. Cùm graues pro ſe auctores habeat, nec rationibus deſtituta ſit: nec oppo-
14 ſitæ ita concludant, qui ſolui poſſint.

Poſterior ſent. (cui tanquam multo probabiliori accedo) ait ceſſare tunc eius diſpenſationis valorē. Ducitur 1. ex *c. Generaliter* 16. *q.* 1. *& c. Tua, de cler. nō reſid. & c.* Abbate, *in fine, de verb. ſignif.* ex quibus textibus cōſtat reuocari gratiam & priuilegiū ceſſante cauſa. 2. ex *leg. Vranius* 72. *verſ. Sed cum duo ff. de fideiuſſorib.* vbi dicitur quādam fideiuſſoris obligationē extingui: & redditur ratio his verbis: *Vt quemadmodum incipere alias non poſſunt, ita nec remaneāt.* Vbi Gloſſa *verb. remaneāt*, inde infert quod impedit faciendum, deſtruere quoque iam factum. Et remittit ſe ad *l. Patre furioſo* 8. *verb. Retinere ff. de his, qui ſui, vel alieni iuris.* vbi opponit multa impedire rem faciendam, quæ iā factam non diſſoluunt. Et reſpondet id eſſe verum, quando cauſa impediens eſt efficiens, ſecus quando eſt finalis: eam enim dicit, ſicut à principio impedit actum faciendum, ita impedire factum. Cum ergo cauſa finalis deficiens impediat diſpenſationem fieri, impediet quoque eam ſemel factam perſeuerare, quoad illum effectum, qui non eſt in eſſe productus, vel ſi partim productus ſit, impediet effectum ſucceſſiuum, qui commodè diuidi poteſt. 3. quia facilius tollitur priuilegium, ſeu ius extraordinarium & ſpeciale, quale eſt diſpenſatio, quàm ius commune, *l. Eius militis, §. 1. & ibi* Gloſſ. *verb. Quocunque modo, C. ad* SC. Vellelanum. Et docent multi alij quos refert & ſequitur Tiraq. *tractatu Ceſſante cauſa limit.* 11 *fin.* At ius commune ceſſat ceſſante cauſa eius finali, vt apud omnes compertū eſt: ergo à fortiori ius ſpeciale. Et confirm. quia lex generalis indulgens priuilegium aliquod ceſſat ceſſante eius cauſa finali. Atque ita Barboſ. *l.* 1. *p.* 1. *à n.* 85. *ff. ſoluto matri.* multis allegatis tuetur ceſſante omnino ratione priuilegij per leges doti conceſſi, id ceſſare. Et conſtat, quia vniuerſale axioma eſt, legem ex ſuæ rationis ceſſatione ceſſare: ergo multo maiori iure priuilegium & diſpenſatio priuata ceſſabunt. Quis enim dubitet, maiori firmitate gaudere priuilegium omnibus per legem indultum, quæ tanta conſultatione præuia induci ſolet, quam indultum, ſpeciali perſonæ, quod paſſim concedi ſolet. Et amplius confirm. quia priuilegium lege generali indultum eſt tanquam fauorabile interpretandum latè (vt dixi diſp. 1. n. 7.) At diſpenſatio ſpecialis eſt odioſa, & ſtrictè interpretanda, (vt ibid. probaui n. 3.) Si ergo illud ceſſat ceſſante ratione, à fortiori hæc. 4. quia actus non operātur vltra agentium intentionem, *c. Quemadmodum, de iureiur.* At in omni diſpenſatione ſubintelligitur conditio, dummodo cauſa permaneat. Alias iniquus eſſet diſpenſans, ſi vellet ſuam diſpenſationem ad eum caſum extendi, quo cauſa prorſus ceſſaret. Et maximè in voto, vel iuramento, in quibus ad diſpenſationis valorem exigitur cauſa: ergo ceſſante cauſa ceſſabit effectus. Et confir. ex *l. Ex facto. in princ. ff. de vulgari.* vbi decidıtur priuilegiū patri conceſſum ſubſtituendi filio furioſo, ceſſare filio ſanæ mentis effecto: & euaneſcere ſubſtitutionem illi antea factam. Cùm tamen priuilegium id iam eſſet ad effectum deductum: quia is reuocabilis erat. Et reddit textus rationē his verbis: *Etenim iniquum incipit fieri beneficiū Principis ſi adhuc id valere dicamus. Auferret enim teſtamenti factionē homini ſanæ mētis.* Sic ergo in noſtro caſu, cū ceſſante cauſa incipiat iniqua eſſe diſpenſatio, vtpotè, quæ abſque vlla ratione ex tunc eximit priuatum à iure communi, vel naturali diuino in præiudicium communitatis, cui id ſcandalo eſt, ceſsabit ex tunc quoad effectum, qui commodè reuocabilis eſt. Et confirmatur amplius, quia paria ſunt, nullam ab initio fuiſse cauſam, & ſi iſse aliquam, ſed illam omnino finitam eſse, vt expreſsè probatur ex *l.* 1. *ff. de condict. ſine cauſa: & l. Nihil intereſt. ff. de nautico fœnere.* Et docet *Afflict*is, quē refert & ſequitur Tiraq. *tractatu Ceſſante cauſa, in princ. n.* 14. At quādo à principio nulla eſſet cauſa, diſpenſatio irrita eſset, vel illicita: ergo eodē vitio afficietur, ſi ceſsante poſtea cauſa permaneat. Non eſt autem credendum velle diſpenſantem peccare, intēdendo, vt diſpenſatio vim habeat in eo caſu, in quo diſpenſatio aut irrita eſset, aut illicita. Quintò, quia *Decius regula, In ambiguis pro dotibus* 85. §. *Nō eſt nouū, n.* 3. *de reg. iur.* probat actum legitimè factū retractari, quando res ad eum caſum peruenit, vt cauſa finalis deficiat. Tandem, quia abſurdum videtur, vt is cum quo eſt legitimè diſpenſatum ad carnium eſum ratione debilitatis dubiæ, & quæ ex ſe non excuſabat ſecluſa diſpenſatione, poſſit eis veſci ſi integram etſi miraculosè valetudinem recuperet. Et ideò pro hac ſententia ſunt multi Doctores, qui generaliter & indiſtinctè tradunt ceſsante diſpenſationis cauſa, ipſam ceſsare. Hi ſunt Gloſ. *cap. Generaliter, verb. Non denegantes* 16. *q.* 1. *& cap. Cùm ex ea, verb. Literam, de electione in 6. & regula Decet.* 16. *verb. Decet, de regulis iuris in 6.* vbi Dynus *num.* 2. Io. Andreas, *c. Poſt trāſlationē, n.* 29. *initio, de renunciat.* Archidiac. *c.* 1. *n.* 1. *dist.*

d.55 Bald. *l. Generaliter, n.3. C. de Epiſcop. & clericis.* Alex. *l. Filius à patre, §. filius familias, n. 2. ff. de liberis & poſth.* *idem* Baldus *rubrica de conſuetudine, n. 15.* Felinus, *c. Qua in Eccleſiarum, n.29. de conſtitutione,* Probus *addit ad Monachum, c.1. n.5. de filiis preſ. in 6.* Francus *d. c. Cum ex eo, n.2. notab. vlt.* Valaſc. *conſ.60. n.9. t.1.* Brunorus *in ſuo compendio, lit. D. verſ. Diſpenſatio ceſſare debet.* Et multi alij quos refert Tiraq *tractatu Ceſſante cauſa, in princ. n.91.* Et magis in ſpecie id tradunt Abb. *c. Suggeſtum, n.5. de decimis.* Tiraquellus alios referens *d. tractatu Ceſſante cauſa, limitat. 23. num. 11.* vbi docent priuilegium habens tractum ſucceſſiuum ceſſare ceſſante cauſa.

15 Ex quibus omnibus infertur, vt diſpenſatio valida ſit, ac ſuam firmitatem conſeruet, opus eſſe duplici tempore verificari totam cauſam finalem, ex qua valor diſpenſationis pendet, nimirum, tempore quo Pontifex, vel Pœnitentiarius concedunt illam, committentes exequutionem ordinario, vel confeſſori, cognita precum veritate, & tempore quo hi exequuntur. Inſuper eſt opus, vt tempore quo omnino conſummanda eſt, aſſequens ſuum vltimatum indiuiſibilem effectum, non ceſſarit omnino cauſa finalis.

16 Sed dubitabis, quid ſi tempore medio inter conceſſionem Pontificis, vel Pœnitentiarij, & exequutionem ordinarij, vel confeſſoris deficiat veritas cauſæ, vt vtroque tempore vera ſit, an corruat diſpenſatio? verbi gratia, ſi fœmina impetret diſpenſationem ad matrimonium allegata cauſa dotis defectus, & verè dum Pontifex diſpenſauit pauper erat: diues tamen effecta eſt antequam literæ ad manus Ordinarij venirent: & iterum ante id tempus rediit ad priſtinam paupertatem. Et videtur eam diſpenſationem non prodeſſe quia cum ſemel eius cauſa omnino ceſſarit, videtur quoque ipſa diſpenſatio ceſſaſſe. At ſemel caſſata vires recuperare nequit, niſi à Pontifice iterum concedatur. At exiſtimo diſpenſationem valere; quia cùm vim ſuam, & valorem habere debeat ex voluntate Pontificis, vel Pœnitentiarij concedentis: & Ordinarij, vel Confeſſoris exequentis, ſufficit eo duplici tempore cauſam eſſe veram, ne ſubreptionis vitio notata valeat. Sicut ad hæreditatem teſtamentariam exigitur, & ſatis eſt capacitas hæredis tempore facti teſtamenti, mortis teſtatoris, & aditionis hæreditatis: nec de medio alio tempore curatur, vt per textum expreſſum *l. Si alienum 40 §. in extraneis, ff. de hæred. inſtituẽd.* docent Gloſ. *ſ. l. Non oportet 54. ff. de legat. 2. Sacramento l.8. Select. ſuper ea l. Non oportet, in fine,* Molina *l.3. de primog. c.2. n.18. & 19.* & omnes. Et ſententia hæc conſtabit amplius ex dicendis, n. ſeq.

17 Imò ſi cauſa vtroque hoc tempore verificetur, & ſic legitime concedatur diſpenſatio, & ſi poſtea deficiat, & ita ceſſet diſpenſatio, credo mentem concedentis eam eſſe, ne ita ceſſet, vt valore ſuo deſtituatur redeunte illa cauſa: ſed ſuſpenſus erit valor, ita vt dum cauſa non redit, nec licitus nec validus ſit eius diſpẽſationis vſus: at eademmet cauſa redeunte valebit diſpenſatio; quia cum ſemel valida fuerit, ſolùm cogimur iudicare mentem concedentis eſſe, vt ceſſante cauſa, ceſſet illius vſus, ne illicitus ſit defectu cauſæ, qua honeſtari debet: cum ergo redeunte eadem cauſa vſus ſit licitus, credendum piè eſt eam eſſe Pontificis mentem, vt diſpenſationis valor non caſſatus, ſed ſuſpenſus redeat. Nec deeſt ſimile ad hoc comprobandum. Quia Menchaca *l.1. de ſucceſſion. progreſſu, in præfat. n. 67. & duplici ſeqq. & l.1. controuerſ. illuſt. c.46. n.3.* cenſet obligationẽ legis non omnino extingui ceſſante cauſa, ſed ſuſpendi ac ſopiri, ac proinde redeunte cauſa reuiuiſcere. Ex his patet ad argumentum contrarium n. præcedenti adductum.

18 Quid autem dicendum ſit, ſi ſemel inito matrimonio cum diſpenſatione ſuper voto caſtitatis, aut religionis, eoque diſſoluto ceſſet cauſa diſpenſationis? dicam diſputat. ſequenti.

19 Ad argumenta n.13. propoſita reſp. Ad 1. dic eam doctrinam procedere de vltimato diſpenſationis effectu, & indiuiſibili: vt conſtat ex dictis n.14. Ad 2. eodem modo reſpondetur, non cenſeri illud factum legitimè & omnino conſummatum. Ad 3. dic illam relaxationem, ſicut, & legis obligationem, pendere in fieri & conſeruari à ſuæ cauſæ finalis exiſtentia: dum vltimatus, & indiuiſibilis effectus, non eſt iam conſummatus: nec per hoc reddi diſpenſationem conditionalem, cum ea conditio tacitè inſit, ac ſemel matrimonio virtute illius inito, nil oberit ceſſare cauſam. Quod effectus ſit indiuiſibilis, & iam omnino conſummatus.

DISPVTATIO XXXI.

An diſpenſatio in voto caſtitatis, religionis, non nubendi, extinguatur priori matrimonio inito: vel eo, cum quo diſpenſatur, egreſſo diſpenſantis territorium?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.1.

An hæc verba in diſpenſatione voti caſtitatis contenta, Diſpenſa, vt tunc contrahere poſſit, vel ad hoc tantum, vt tunc contrahere poſſit, vel, Hac vice diſpenſa, denotent diſpenſationem ad vnicam vicẽ, n.2.

An diſpenſatio expreſsè ad matrimonium vnum, ſi id ſit irritum, extinguatur, n.3.

Quid ſi id matrimonium irritum fraudulenter contrahatur, n.4.

Quid ſi fuerit validum, at ante conſummationem diſſolutum ſit, n.5.

Quid, ſi in diſpenſatione non exprimatur, vt ſit ad vnum, aut plura matrimonia an extendatur ad plura? Refertur opinio, n.6.

Explicatur quando ſit diſpenſatio in his votis partialis, & quando totalis num.7.

Diſpenſatio totalis in voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi non extinguitur vnico matrimonio, n.8.

Quid, ſi cauſa diſpenſationis poſt id matrimonium ceſſarit, n.9.

Quid, ſi poteſtas diſpenſantis ſit limitata, vt Epiſcopi diſpenſantis in his votis ratione vrgentis neceſſitatis, n.10.

Quid, quando diſpenſatio non eſt totalis in his votis, n.11.

An diſpenſatio in ſolemni caſtitatis voto intelligatur pro prima vice, num.12.

An quando diſpenſatio in his votis eſt ad contrahendum cum certa perſona intelligatur de prima vice, n.13.

An duo voto caſtitatis aſtricti impetrantes diſpenſationem ad mutuo contrahendum, poſſint cum aliis contrahere, & eo matrimonio ſoluto ad aliud tranſire, n.14.

Soluuntur argumenta, n.15.

An diſpenſatio proſit extra diſpenſantis territorium? Refertur opinio num.16.

Explicatur ſententia Auctoris, n.17.

Satisfit argumentis, n.18.

DVPLEX in hac diſp. quæſtio inuoluitur. Prior eſt, 1
de extenſione diſpenſationis ad actum exercendum vltra primam vicem. Poſterior de extenſione eius vltra territorium.

QVÆSTIO prior, An diſpenſatio in votis caſtitatis, 2
religionis, non nubendi, ad ineundum matri. intelligatur de ſola prima vice? Hoc difficultate vacat quando ex diſpenſationis verbis colligitur ad vnicum matrimon. eam concedi. At aliquando verba non ita expreſſa ſunt. Vt hiſce diebus duplex ad me diſpenſatio allata fuit, altera voti religionis pro ſolo conſcientiæ foro conceſſa: altera voti caſtitatis pro vtroque foro, & in hac ſic dicebatur: *Votum commutes præfatæ N. ad hoc, vt matri. tunc contrahere poſſit.* In illa verò dicebatur ſic: *Ad hoc tantùm, vt tunc matrim. contrahere poſſit.* Et vtraque verba meo iudicio non denotant, vt matrim. reſtringatur ad primam vicem: ſed eorum ſenſus eſt. Commuta votum, & partim diſpenſa in illo, ad eum ſolum effectum, vt cum commutaueris, & diſpenſaueris, poſſit matrim. inire, non autem quoad alios effectus. Et ſimiliter: quamuis literæ dicant (vt ſolent aliquando dicere) hac vice diſpenſa, vt poſſit matrimon. inire non denotatur reſtrictio ad vnicum matrimonium. Sed ſenſus eſt, pro hac vice concedimus tibi facultatem diſpenſandi in eo voto, & non generalem facultatem. Quare ſi perſona illa voti illius diſpenſationem conſequuta, iterum emitteret id votum, non poſſet commiſſarius hic cum illa diſpenſare. Et in omnibus prædictis verbis non eſſe animum reſtringendæ diſpenſationis ad vnicum matrim. vel ex eo colligi videtur, quia quando reſtringitur, id apertis

verbis ſolet fieri, ſub hac clauſula: *Ita quod ſi viro, cui coniungitur, ſuperuixerit, viuat poſtea celebs & in caſtitate, vtpotè eodem voto obligata.* Cùm ergo id non apertè dicitur, ſed verbis tam ambiguis, non credendum eſt eam fuiſſe mentem. Quare an tunc accipienda ſit ea diſpenſatio de ſola prima vice, ex principiis generalibus deducēdum eſt.

3 Quamuis autem expreſſis verbis diſpenſatio reſtringatur ad vnicum matrim, intelligenda eſt, ſi id ſit validum. Quippe matrim. irritum non extinguit diſpenſationis effectum: conceſſio enim ad 1. actum limitata intelligitur de primo valido. Actus enim irritus quaſi non factus reputatur, quod ex multis latiſſimè tradit Tiraq. *l. Boues, §. Hoc ſerm. limit.* 1 *à n.* 1. *ff. de verb. ſignif.* Atque idem tradunt loquentes de illegitimo cum quo diſpenſatur ad vnicum beneficium, dicunt enim conceſſionem non finiri collatione beneficij irrita. Anch. *c.* 1. *q. penult. de filiis preſbyt. in* 6. *& ibi* Dominicus *n. pen.* Francus *n.* 13. Quia diſpenſatio debet intelligi cum effectu.

4 Hoc intellige, niſi is cum quo diſpenſatum eſt, ſcienter id matrimonium irritum inierit. Tunc enim ne ex fraude ſua commodum reportet, diſpenſatio extinguitur eo primo actu. Ita docent Anch. Dominicus, Francus, Tiraq. *ea limit.* 1. *à n.* 29. latiſſimè id probans, vbi eos num. præcedenti allegaui.

5 Nec ea diſpenſatio extinguetur 2. matrim. valido, ſoluto tamen ante conſummationem, aut morte, aut profeſſione alterius coniugis, aut Pontificis diſpenſatione; quia non dicitur perfectè, & omnino initum id matrim. ad quod diſpenſatum eſt, ſi non conſummetur. Nec diſpenſatio ſuum effectum eſt ſortita; vtpotè, quæ ad id eſt, vt matrim. conſummetur. Et ſola matrimonij conſummatio repugnat voto.

6 Tota ergo difficultas eſt, quando diſpenſatio, nec reſtringit ad primum matrimonium, nec explicat, vt liceat toties quoties libuerit. Et videtur ea intelligi de ſola prima vice: ex *c.* 1. *§. ille verò, de filiis presbyt. in* 6. vbi deciditur illegitimum, cum quo diſpenſatur ad beneficium, non poſſe niſi vnicum obtinere. Et redditur ibi ratio, eo quòd diſpenſatio ſit ſtricti iuris. Quæ verba non ſolam plurium beneficiorum retentionem interdicere videntur. Cùm tunc nil ambiguum deciderent. Id enim beneficiis curatis, de quibus loquitur ille textus, interdictum erat omnibus etiamſi irregulares non eſſent, *c. de multa, de preb.* Nec ratio textus congrueret: id enim non prouenit ex ſtricta diſpenſationis intelligentia, ſed ex natura beneficiorum curatorum, quæ incompatibilia ſunt. Atque ita intelligunt eum textum, Archid. *ibi, in fine*, Lapus quem refert, & ſequitur *ibi* Anchar. *q. penult.* Dominicus *n penult.* Francus *n.* 12 *& c. Non poteſt, in princip. n.* 7. *de præbend. in* 6. dicens, hunc intellectum eſſe ſtylo Curiæ approbatum, Rebuffus *praxi beneficiorum tit. de diſpenſatione ſuper defectu natalium, num.* 83. atque eam reddit rationem, quòd gratia priori illo actu ſit ſuam effectum conſequuta. Quare Dominicus *eodem c.* 1. *§. Ille verò, n.* 2. *&* Francus *ibi n.* 4. colligunt ex eo textu hanc regulam. Diſpenſatio tanquam exorbitans, & odioſa non includit, niſi primum actum ſubſequentem, atque eo impleto extinguitur. 2. ex *l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſignific.* vbi deciditur ſermonem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vice: & ſic nuptias de primis. Et pro hac ſententia eſt Enriq. *lib.* 12. *de matr. c.* 5. *n.* 7. *in comment. lit. V.* vbi ait diſpenſationem, vt profeſſus ducat vxorem intelligi de prima vice.

Sed vt meam ſentent. explicem, diſpenſatio in his votis poteſt eſſe totalis, aut partialis, & reſtricta. Totalis eſt, quando abſolutè & abſque limitatione aliqua conceditur. Partialis autem, quando quoad actum determinatum, vel reſpectu perſonæ determinatæ conceditur: vt eſt partialis, quoad actum, quando diſpenſatur in voto caſtitatis, vel religionis ad matrim. ineundum, (vt communiter in ea diſpenſatione explicari ſolet.) Eſt autem tunc partialis, eo quòd non ſit integra in voto diſpenſatio. Si enim ille fornicaretur, reus eſſet voti caſtitatis violati. Et in voto religionis eſt partialis; quia ſi diſpenſetur cum vouente religionem ob vehementes carnis tentationes, aliámve cauſam cui ſolo matrim. ſubuenitur, non poſſet ille virtute diſpenſationis manere in ſæculo abſque coniugio. In voto autem non nubendi eſſet diſpenſatio totalis; quia id votum nullo alio actu interdicit. Partialis autem diſpenſatio quoad perſonas eſſet, quando eſſet ad matrim. cum certa perſona ineundum.

I. Concluſio ſit. Si diſpenſatio ſit abſoluta, & totalis in voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi, probabilius existimo licere toties quoties inire matrimonium, & ſic non extingui prima vice. Ducor, quòd diſpenſatio abſoluta voti, ſit voti relaxatio, at eo relaxato non eſt, quod impediat tranſitum ad poſteriores nuptias, prioribus ſolutis. Et confir. quia quando mens eſt reſtringere ad prius matrim. id expreſsè in literis cauetur, (vt diximus num. 2.) Signum ergo eſt, ea clauſula non adiecta non eſſe mentem reſtringere. 2. quia licèt dum diſpenſatio non conceditur abſolutè in impedimento, ſed ad certos actus, vt dum diſpenſatur cum irregulari ad ordines, vel ad beneficium, reſtringenda ſit, vt intelligatur de minoribus ordinibus, vel de vnico beneficio: at ſecus eſt, dum abſolutè tollitur irregularitas per diſpenſationem. Tunc enim ad omnia intelligitur ſublata, vt diximus diſput. 1. num. 28.) At hæc diſpenſatio in voto eſt abſoluta & totalis. Et pro hac ſententia ſunt a fortiori Doctores quos n. 11. fine referam. 8

Hæc tamen concluſio limitanda eſt, 1. niſi cauſa diſpenſationis omnino ceſſarit. Tunc enim non licebit ad alias nuptias tranſire, ſed redibit prioris voti obligatio. Ducor, non eo quòd cenſeam diſpenſationem reſtrictam eſſe ad vnicum actum; ſed quia omnis diſpenſatio intelligitur conceſſa dependenter à ſuæ cauſæ finalis duratione, quoad actus non conſummatos diuiſibiles, (vt probaui diſp. præc. n. 4.) Cùm ergo poſterius matrim. ſit diuiſibile à priori, & nondum initum ſit: ceſſabit diſpenſatio, quoad illud, ceſſante cauſa eius. Quod de voto religionis limitarem, ſi res permaneant in eodem ſtatu. Nam ſi vouens iam eſſet ſenior factus, vel aliàs religioni ineptus, vel ſobolem educandam haberet, exiſtimo mentem diſpenſantis eſſe, vt in hoc euentu non teneatur ad votum. 10

Secundò temperanda eſt, niſi poteſtas diſpenſantis limitata ſit. Vt ſi Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis, vel religionis diſpenſet ratione vrgentis neceſſitatis, ea diſpenſatio primo actu finietur. Quòd Epiſcopus nequeat tunc abſolutè diſpenſare, ſed quatenus eſt neceſſarium ad illi neceſſitati ſubueniendum, quod probauimus diſp. 9. num. 26. 11

II. Concluſio. Quando diſpenſatio eſſet partialis quoad actum, vt in voto caſtitatis, aut religionis, ad contrahendum matrim. non caret magna probabilitate aſſerere eam diſpenſationem primo actu extingui. Vt probant rationes n. 6. adductæ. At probabilius reputo non extingui, ſed licere ad alia matrim. tranſire permanente eadem diſpenſationis cauſa. Ducor, quòd ea reſtrictio tantùm videatur excludere, ne voto caſtitatis ligatus excuſetur à ſacrilegio fornicando: & ne vouens religionem poſſit non inito matrim. manere in ſæculo, (vt n. 7. explicuimus.) Non autem videtur excludere tranſitum ad alias nuptias prioribus ſolutis. Quando enim id intenditur, expreſſis verbis dicitur, (vt dicimus n. 2.) Secundò, quia cùm abſoluta ſit diſpenſatio in ordine ad matri. ineundum, tollit abſolutè vinculum matr. obſtans. Nil ergo impediet tranſitum ad aliud. Tertiò, quia quando abſolutè diſpenſatur cum illegitimo ad beneficium, eſt ſatis probabile eam diſpenſationem non arctari ad primum beneficium, ſed eo dimiſſo extēdi ſucceſſiuè ad aliud. Quod tuentur Ioan. And. *c.* 1. *de filiis presb in* 6. *& c. Nō poteſt, n.* 5. *de preb. in* 6. Angel. *verb. Beneficiū, n.* 24. *& ibi* Armil. *n.* 29. Sylu. *verb. Beneficiū.* 3. *q.* 11. *n.* 14. Tabiena *verb. Beneficium* 2. *q.* 17. *n.* 19. & reddit Io. And. rationem. Quia diſpenſatio illa reddens illegitimum capacem, non reſpicit beneficiū, ſed perſonā. Et clarè hoc 12

videtur

videntur indicare verba textus *dict. cap.* 1 *.in fine*, ibi: *Niſi vnicum beneficium obtinere.* Tantùm enim ſignificant non licere illi virtute diſpenſationis, niſi vnicum retinere beneficium, non autem duo ſimul. Nec obſtat ratio n.6 adducta contra hanc declarationem; quia textus ille de omni beneficio loquitur: & ita quid ſpeciale decernit in irregulari, ratione ſtrictæ intelligentiæ diſpenſationis. Nam ſi is non eſſet irregularis, poſſet ſimul duo beneficia compatibilia, quorum neutrum decenti ſuſtentationi ſufficiens eſt, retinere. Quod illicitum eſt irregulari, cum quo abſolutè diſpenſatur ad beneficium: ergo ſimiliter diſpenſatio in voto caſtitatis, aut religionis ad matrimonium non extinguetur primo actu, vtpotè quæ impedimentum perſonæ potius, quàm ipſum matrim. reſpicit. Hanc tenet *Stunica q.6. de voto, n.*125. dicens profeſſum, cum quo diſpenſatum eſt ad matrimonium, poſſe viduum effectum ad aliud tranſire: (de hoc tamen exemplo dicam n. ſequenti.) pro eadem eſt Anglus *floribus* 2.*p.* vbi *de voto, q. vnic. art.*8. *poſt* 2. *difficult. dub.* 1. vbi ait monachum hunc non teneri mortua vxore ad religionem redire.

12 Hinc deducitur, an diſpenſatio ad matrimonium abſolutè conceſſa in voto caſtitatis ſolemni extendatur vltra primam vicem, perpendendum eſſe quando aliud non exprimitur in ea, ex cauſa ob quam conceditur. Si enim eadem cauſa adhuc permaneat, cùm diſpenſationis verba restricta non ſint, licebit eo diſſoluto matrimonio, ad aliud tranſire. Et in hoc caſu eſt verum, quod ex *Stunica num. praeced.* retulimus. Secus ſi cauſa non permanet, vt ſi diſpenſatum eſt cum profeſſo quòd deeſſet ſucceſſor in regno, habuit ſobolem ex primo matrimonio, vel in ea ætate diſſolutum eſt, vt iam ſit impotens ad generandum, nequit ad aliud tranſire.

13 Vltima concluſio. Quando diſpenſatiò in his votis limitatur, quoad perſonam cum qua ineundum eſt matrimonium, perpendendum eſt ex cauſa diſpenſationis allegata, an mens ſit diſpenſantis limitare, quoad illam perſonam. Si enim ea cauſa nullatenus concernat perſonam illam, ſed omnino ſe teneat ex parte eius, cum quo diſpenſatur, nec diſpenſans motus fuerit, vt ſpecialiter gratificaretur ei perſonæ cum qua contrahendum eſt, ea diſpenſatio cenſeretur abſoluta ad matrim. ac proinde cauſa perſeuerante extenderetur ad quoduis aliud matrim. & id ineundum quoque non cum illa, ſed cum quauis alia perſona. Secus ſi cauſa teneret ſe ex parte perſonæ illius cum qua eſt matrimonium contrahendum: vel ob aliquam ſpecialem rationem vellet ei diſpenſans gratificari. Tunc enim ad id ſolum matrim. & cum ea ſola perſona diſpenſatio extenderetur. Exemplum prioris partis ſit: vt ſi allegauit vouens ſe maximis carnis ſtimulis vrgeri, & petiit diſpenſationem ad ineundum matrim. cum Maria, nulla alia allegata cauſa: nec diſpenſans habet ſpecialem Mariæ cognitionem, ob quam vellet illi ſpecialiter gratificari. Exemplum poſterioris partis, quando allegaretur eam fœminam defloratam eſſe à vouente, & niſi eam ducat, fore vt maneat innupta: vel ob aliquas ſpeciales cauſas iuſtè præſumitur in diſpenſante voluntas illi gratificandi. Ratio autem concluſionis eſt. Quia in priori parte, nil prorſus attinet ad diſpenſationem expreſſio perſonæ cum qua eſt contrahendum: nec illa perſona mouet aliquo modo ad diſpenſandum: ſecus in poſteriori. Quòd ſi obiicias, hinc ſequi diſpenſationem ad contrahendum inter duos conſanguineos nominatos, cauſa omnino exiſtenti ex parte fœminæ, porrigi, vt illa poſſit nubere alij conſanguineo omiſſo illo. Neganda eſt ſequela; quia cùm vtrunque extremum impedimento dirimenti laboret, indiget vtrumque diſpenſatione. Et quamuis diſpenſatum eſſet cum vtroque ad contrahendum cum alia perſona conſanguinea, neutrum haberet ſublatum conſanguinitatis impedimentum, niſi reſpectu illius perſonæ, cum qua ſecum diſpenſatum eſt: & ſic non poſſet virtute illius diſpenſationis cum alia perſona contrahere. At in noſtro caſu ſolus vouens impedimento laborat: & illud æquè ſe habet & indifferenter ad contrahendum cum illa perſona, vel cum alia. Quod ſi vterque votum emiſiſſet, & ſic in vtroque eſſet impedimentum, id eſſet omnino accidentarium, nec impedimentum vnius eſt ſpecialiter erga alium, ſed indifferenter ſe habet ad quodcumque matrimonium.

Hinc deducitur, ſi duo voto caſtitatis aſtricti diſpenſationem ad mutuò contrahendum impetrent, allegata cauſa cuiuſvis illorum independenter ab altero, poſſe virtute illius vtrumuis illorum cum quauis alia perſona non impedita contrahere: & durante cauſa, ſi diſpenſatio non ſit expreſsè ad vnicum matrim. poſſe eo ſoluto ad aliud tranſire. Vt ſi quiuis illorum allegaret ſe ſtimulis carnis agitari; quia tunc eſt duplex omnino diuerſa diſpenſatio: & neutra ab alia pendet. Secus ſi cauſa allegata verſatur ſpecialiter inter hos. Vt ſi allegarent ſe mutuò inter ſe concubinatu irretitos eſſe, vel fœminam illam ab hoc infamatam. Tunc enim ad ſolum matrimonium inter illos ineundum diſpenſatum cenſeretur. 14

Ad argum. n. 6. propoſita reſp. ad 1. conſtat ex dictis num. 11. Ad 2. dic limitari eam regulam, niſi poſt primum actum maneat eadem diſpoſitionis ratio. Vt bene docet Tiraqu. *ead. l. Boues, §. Hoc ſermone, limitat.* 10. *n.* 1. Præterea intelligitur quando non tollitur obſtaculum: vt ſi eſſet mera nubendi licentia: ſecus quando tollitur. Vt in hac diſpenſatione contingit. 15

QVÆSTIO poſterior An diſpenſatio extendatur, ita vt proſit extra diſpenſantis territorium: vt ſi Epiſcopus diſpenſet cum ſubdito in voto non nubendi, poſſit ille virtute illius diſpenſationis vbique terrarum ad nuptias tranſire, abſque voti violatione? Et videtur pars negans; quia legitimatio plena. & omnimoda facta per Pontificem, nullatenus extenditur quoad bona temporalia, vt vim habeat extra loca temporali Pontificis iuriſdictioni ſubiecta, vt tradunt ferè omnes: eo quòd temporalis Papæ iuriſdictio ad id requiſita non excedat eorum locorum limites: ergo ſimiliter cùm Epiſcopi poteſtas non excedat ſuæ diœceſis limites, eius diſpenſatio non vltra extendetur. Et confirm. quia diſpenſatio Epiſcopi ad plura beneficia, quando ad id diſpenſare poteſt, non prodeſt vltra eius diœceſim: ſed is Epiſcopus diſpenſare debet, in cuius diœceſi beneficium eſt: vt docet Gloſſa *c. Dudum el* 2. *verb. Intitulatam, fine de elect. & c. Cum ex eo, verb. Subiectas, eod. t. in* 6. vbi Domin. *n* 7. *verſ. Nota iſtam*, Francus *n.*3. Chaſſanæus *in conſuet.* Burgundiæ, *rubr.* 9. *n.* 13 *& ſeq. & ibi eius Additionator poſt n* 16. Reboff *c. Extirpandæ, §. Qui vero, art.* 5 *. notab.* 20 *de præbend.* atq; concludit tutius eſſe diſpenſationem non extendi extra diſpenſantis territorium: atque id verum eſſe etiam quando per diſpenſationem tollitur perſonæ obſtaculum. Per doctrinã Bart. *l.* 7. *à n.*40. *C. de ſumm. Trinitate*, vbi poſt longam diſputationem concludit *n.*1. *verſ. Ad contraria reſpondeo*, ſic diſtinguens. Aut loquimur circa ſolemnitatem alicuius actus, tollendo ſolemnitatis iure requiſitæ obſtaculum: & tunc actus geſtus in eo loco cum eius loci ſolemnitate habebit effectum vbique, *l. fin. C. de teſtam.* aut tollitur obſtaculum incapacitatis perſonæ, quia, nimirum, perſona iure incapax efficitur capax. Et in hoc caſu diſpenſatio non habet effectum extra territorium. Cùm ergo ſublato matrimonij impedimento per diſpenſationem, tollatur incapacitas perſonæ ad illud valide, aut ſaltem licitè ineundum: non erit integrum ea vti extra diſpenſationem concedentis diœceſim. 16

At tenendum eſt, eam diſpenſationem vbique prodeſſe. Ducor, quia (vt notant Dominic. Franc. Chaſſan. *n. praeced. allegati*, Decius *conſ.* 207 *Pulchrum eſt dubium à n.*2 *vol.* 2. Probus *addit. ad Monachum. cap Offi ÿ. n.*17. 18. *de offic. legati in* 6.) quando diſpenſatur cum aliquo circa aliquam rem, ſic diſtinguendum eſt. Aut impedimentum conſurgit ex parte perſonæ cum qua diſpenſatur: aut ex parte rei ipſius in qua diſpenſandũ eſt. Quando ex parte perſonæ, tũc diſpenſatio proprij prælati perſonæ habentis impedimentum porrigitur in quemcunque locum: ſecus eſt, quando

do prouenit ex parte ipſius. Tunc enim arctatur territorio diſpenſantis. Ratio diſcriminis eſt, quia in priori caſu tollitur perſonæ incapacitas: ac proinde cùm ea nullo impedimento affecta maneat, nil obſtabit vt vbicumque virtute eius diſpenſationis capax ſit. An in poſteriori, cùm res illa, ex qua impedimentum conſurgit, non ſit ſubiecta prælato diſpenſanti, vtpotè, quæ extra eius diœceſim ſita eſt: eius diſpenſatio non poterit impedimentum ſe tenens ex parte illius rei auferre. Et in præſenti caſu impedimentum ad matrimonium ineundum prouenit ex parte perſonæ: ergo diſpenſatio proprij prælati in illo proderit vbique. Atque ita non obſtat ſimile n. præc. allegatum, de diſpenſatione circa beneficiorum pluralitatem, quæ in diuerſis diœceſibus ſita ſunt; quia DD. ibi allegati aſſerentes non poſſe proprium Epiſcopum, ſed cum quoque diſpenſaturum in cuius diœceſi ſitum eſt beneficium, innituntur eo quòd ſecundum beneficium eſt illud, quod inducit impedimentum, & ita eſt diſpenſaturus Epiſc. loci, in quo eſt ſecundum beneficium. At Decius & Probus *proximè allegati*, Rebuff. *in concordatis*, vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verb. Diſpenſationem, à verſ. Quæro an diſpenſatus per legatum*, dum dicunt poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in ea pluralitate, ducuntur eo quòd exiſtimant impedimentum non oriri ex parte beneficij, ſed ex parte perſonæ. Cùm enim habeat vnum beneficium, non eſt ad aliud priori retento idonea, *c. Is cui, de præb. in 6.* Et ideo hanc ſent. ſuſtinet Innoc. *c. Per venerabilem, n. 3. qui filij ſint legit. & ibi* Io. And. *n. 6.* Card. *n. 10. q. 2.* vbi tractantes de illegitimo cum quo Epiſc. diſpenſat ad ordines minores, & beneficium ſimplex, dicunt eam diſpenſationem vbique prodeſſe; quia in nullius eſt præiudicium. At ſecus (aiunt Innoc. *ibi n. 2.* Io. And. *n. 6.*) de legitimatione ad bona temporalia, quia id conſurgit in tertij damnum. Idem tenet loquens de diſpenſatione Epiſcopi cum ſuo ſubdito ad edenda lacticinia & carnes, dicens vbique prodeſſe, Nau. *l. 5. conſilior. t. de priuilegiis, in 1. edit. conſ. 25. fin. in 2. conſ. 6. fin.* Idem tenet alios referens Bolognet. *l. fin. n. 36. ff. de iuriſdict. omn. iudicum.*

18 Ad argumenta n. 6. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id euenire ob tertij præiudicium: vt ex Innocentio & Ioan. Andrea diximus n. præc. Ad 2. dic, id non eſſe impedimentum ſolius perſonæ, ſed etiam rei, quia ſucceſſio in bona temporalia eſt metienda legibus regni, in quo ſucceditur: ſicut in contractibus attenduntur leges Regni, in quo celebrantur. Et quia Pontifex nequit his legibus, quæ iuſtæ ſunt, derogare, ideò eius legitimatio quoad bona temporalia non prodeſt extra loca illi temporaliter ſubiecta. At in noſtro caſu prouenit impedimentum ex parte perſonæ. Ad confirmationem conſtat ex dictis num. præcedenti.

DISPVTATIO XXXII.

An ſi impetrans diſpenſationem illi renunciet, poſſit amplius ea prodeſſe?

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia vbi ſemel renunciatum eſt diſpenſationi, iam non poſſe prodeſſe n. 1.

Prodeſt diſpenſatio, dum ſuperior non acceptat renunciatum, n. 2.

Quid ſi ſit diſpenſatio in voto, vel iuramento: & quando hæc commutata ſint, & vouens relicta commutatione ſemel acceptata, elegit iterum votum: an poſſit ad commutationem redire, n. 3.

An ſufficiat renunciationem diſpenſationis acceptari ab ordinario, vel confeſſore, cui eius executio committitur, n. 4

An vires amittat diſpenſatio, ſi impetrans illam cancellet, vel concidat, num. 5.

An ſit diſpenſatione obtenta, vt duo conſanguinei contrahant, alter vel vterque ad alias nuptias tranſeant, vel impetrent diſpenſationem contrahendum cum alio conſanguineo, pereat prima diſpenſatio, n. 6.

Satisfit argumentis, n. 7.

1 VIdetur pars affirmans impetrantem, qui ſemel diſpenſationi renunciauit, non poſſe ampliùs mutata voluntate diſpenſatione vti, ſuaderi ex ſequentibus. 1. quia quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt, *regul. Quod ſemel 25 de reg. iur. in 6.* Secundò, nam is quem pœnitet, iuſque ſuo renunciat, ac contradicit, non auditur ampliùs illud allegans, *c. Prohibentur, 2. q. 1. c. De his, de accuſ. c. Quàm periculoſum, 2. q. 1.* vbi Gloſſa alios textus cõcordantes allegans, *verb. Quam periculoſum.* inde infert renunciantem iuri ſuo id repetere non poſſe. Ex eo enim quod quis impugnauit, fructum conſequi non debet, *regula, Ex eo, de reg. iur. in 6.* Tertiò quia quod ſemel ab aliqua repudiatum eſt, redintegrari ab eodem non poteſt, *l. fin. C. de conditionib. inſertis.* Et notat *ibi* Bald. *n. 3. notab. 4.* Tandem, quia priuilegium amittitur non vſu, quaſi is ſit renunciatio tacita: ergo à fortiori renunciatione expreſſa.

Cæterùm tenendum eſt, quamdiu ſuperior non acceptauerit illam priuilegij, vel diſpenſationis renunciationem, ſed in eadem voluntate perſtiterit, quod præſumitur *cap. Maiores, in fine, de baptiſm. l. Eum qui, ff. de probat.* poſſe eum cui conceditur, non obſtante quod impetrationi cõtradixerit, vel poſt conſecutionem renunciauerit, vti mutata voluntate ea diſpenſatione, vel priuilegio. Probatur ex *c. Literis, de procur. in 6.* ibi, *Licèt is, qui procurator cõſtituitur ab abſente, dixerit præſentatũ ſibi ſuſcipere nolle mãdatum: hoc tamen nequaquam obſtante quamdiu conſtituens in eadem perſtiterit voluntate, ipſum acceptare poterit, quandocumque placuerit.* Per quem textũ Gloſſa *finalis ibi*, Ioan. Andr. Archid. Dominicus, & Franc. *ibi fine.* Anch. *ad fin. oppoſitione penult.* dicunt electum renuentem conſentire electioni, poſſe mutata voluntate eandem acceptare, electoribus in priori voluntate perſiſtentibus. Quod idem de iudice delegato & arbitro, qui ſemel arbitrium & delegationem repudiarunt, docent Gloſſa *& iidem Doctores ibi.* 2. ex doctrina quam amplectuntur Gloſſa *penult. c. Si tibi abſenti, de præb. in 6. & ibi* Ioan. And. *fin.* Anchar. *n. 3. notab. 8.* Dominicus *n. 16.* Francus *n. 12.* vbi tradunt diſſentientem collationi beneficij ſibi abſenti factæ, poſſe re integra mutare voluntatem, & conſentire permanente conferenti in eadem voluntate. Quod limitant Dominicus & Francus, niſi diſſenſum illum acceptet conferens; quia tunc non cenſetur in eadem voluntate permanere. 3. ex *l. Sicut 8. Si voluntate, ff. quibus modis pignus, vel hypotheca.* ex quo textu conſtat creditorem, ex cuius conſenſu pignus venditum eſt, cenſeri remittere pignus, ſi tamen iam vænierit, atque ante venditionem poſſe mutare voluntatem. Quartò, quia vis priuilegij & diſpenſationis pendet à voluntate ſuperioris concedentis, & acceptatione eius cui conceditur: ergo quamdiu voluntas concedentis manet, quòd renunciationem nondum acceptatit, poteſt is cui conceditur, non obſtante priori contradictione, acceptare. Et confirm. quia omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. Cùm ergo ad priuilegij acquiſitionem exigatur concedentis, & eius cui conceditur voluntas: ſimiliter ad eius deſtructionem vtraque deſiderabitur. Et confirmatur amplius, quia nil ita duorum conſenſum deſiderat, ac contractus matrimonij. Et tamen quando alter coniux verè conſenſit, alter autem fictè, ſatis eſt vt matrimonium id conualeſcat, ſi altero in priori conſenſu permanente is fictus conſentiat (vt latè probaui l. 2. diſp. 32.) ergo vt priuilegium, cui quiſquam renunciauit, conualeſcat, ſatis eſt noua renunciantis voluntas ſuperiori manente in priſtina voluntate, vtpotè qui nondum renunciationem acceptauit. Et ita hanc ſententiam tenet Loazes *de matrimonio Regis Angliæ, dub. 12. n. 28.* 2

Hoc tamen intelligerem, niſi diſpenſatio eſſet circa votum, vel iuramentum. Nam ſi diſpenſatione ſemel perfectè conceſſa, is cui conceditur renunciaret illi etiam actu ſolo interno, non poſſet amplius ea vti: ſed teneretur ad prius votum, vel iuramentum. Ratio huius eſt, quia cætera vincula non poteſt ſibi imponere is, cum quo in eis diſpenſatum eſt, niſi accedat ſuperioris auctoritas. Et ideo quantumuis ipſe nolit vti diſpenſatione iam ſemel acceptata, vel nolit acceptare, poteſt ſuperiori manente in priſtina voluntate reſilire. At quamuis ſemel diſpenſatio

tio conceſſa ſit in voto, vel iuramento, poteſt ſua ſola interna voluntate his vinculis iterum obligari Deo. Quod facit, quando deliberata voluntate eligit renunciare diſpenſationi: nullus enim alius eſt ſenſus huius renunciationis, niſi volo redire ad priorem voti obligationem, ſeu illo voto, quod per diſpenſationem extinctum erat, denuo obligari: ac perinde eſt, ac ſi tunc denuo id voueret. At diſpenſatio prior non conceſſa eſt niſi ad votum ante illam emiſſum. Et ideò non erit iam huic renuncianti integrum ea diſpenſatione vti. Dixi autem quando perfectè conceſſa eſt diſpenſatio; quia ſi non ſit perfectè conceſſa, qualis eſt commiſſio, quæ ſolet à Pontifice expediri, vt ordinarius diſpenſet in voto caſtitatis, vel religionis: vel à pœnitentiario, vt confeſſor in eis diſpenſet, & ſi is cum quo diſpenſandum eſt, ei priuilegio renunciet, poteſt mutata voluntate eo vti, antequam ſuperior renunciationem acceptet; quia eſt priuilegium quoddam, vt cum hoc diſpenſetur in eo voto, & licet ſæpè multiplicetur id votum, antequam ordinarius, vel confeſſor vtens ea commiſſione diſpenſet, non eſt noua obligatio, ſed eadem repetita, & ideo virtute eius commiſſionis poteſt in eo diſpenſari. Ea autem commiſſio, vtpote quæ non à ſola mea voluntate pendet, non poteſt ſola mea renunciatione extingui, antequam ſuperior illam acceptet. Ex quo fit, licèt integrum ſit vouenti cui votum commutatum eſt, relicta commutatione eligere ad prius votum redire (vt diximus diſp 9.n.21.) at vbi elegit votum prius, non eſſe ei integrum iterum eligere commutationem illam; quia cum iam priori voto ligatus ſit, non poteſt illud propria auctoritate commutare: niſi votum illud eſſet ex non reſeruatis, atque commutatio prius facta eſſet in rem meliorem, aut euidenter æqualem; tunc enim poſſet ad priorem commutationem redire; quia verior ſententia habet (vt traditur in materia de voto) poſſe quempiam propria auctoritate commutare votum in melius, aut euidenter æquale.

4 Sed dubitari poterit, quiſnam ſit ſuperior renunciationem gratiæ acceptaturus, vt deinde non proſit? Poſſet quis exiſtimare eſſe ordinarium, aut confeſſorem, cui Pontifex, vel pœnitentiarius committunt diſpenſationis executionem cognita precum veritate; quia quamuis diſpenſatio manet à Sede Apoſtolica, executio per hos fit. Item quia poteſt Epiſcopus beneficij renunciationem acceptare, quamuis eius collatio ſit Pontificis; quia hæc poſſunt ad diuerſos ſuperiores pertinere, vt tradunt Gloſſa *clem.vnic. verbo Conferantur ſtatim in principio, de rerum permutat. & ibi Imola n.9.* Nauar. *c. Accepta, oppoſit.7.n.30. de reſtit. ſpoliat.* At exiſtimo ſolùm eum ſuperiorem; à quo gratia hæc promanat, poſſe hanc renunciationem acceptare, quia valor eius gratiæ ab illius voluntate pendet: ergo quamdiu ille in eadem voluntate perſtiterit, poteſt is cui conceditur reſilire & acceptare, hoc enim ſolùm ad plenum gratiæ valorem deſideratur. Secundò, quia cùm poteſtas illius ordinarij, vel confeſſoris, limitata ſit ad cognoſcendum de veritate precum, & ea inuenta exequendum, non poſſunt renunciationem acceptare ne ſuæ poteſtatis limites excedant. Tandem quia is, cui ex priuilegio, vel conſuetudine incumbit conferre beneficium, nequit illius reſignationem, aut renunciationem acceptare: ſed is ſolus cui iure ordinario collatio competit, vt citato Federico docet Rebuffus *praxi benefic.* vbi de forma vicariatus *num.*108. Cùm ergo ordinario, vel confeſſori, ex ſolo illo diſpenſationis reſcripto, competat examinare preces, & diſpenſationem exequi, nullum ius habebunt admittendæ renunciationis diſpenſationis, vt ex tunc viribus deſtituta maneat.

5 Hinc deducitur, non deſtitui viribus diſpenſationem, etſi is cui conceditur, literas cancellet, concidatve; quia hoc ſolam illius renunciationem importat, quæ dum non eſt à ſuperiori acceptata, minimè vim diſpenſationis eneruat. Deinde quia eſto ad diſpenſationis valorem expediri literas deſideraretur: at vbi ſemel literis expeditis conceſſa eſt, non pendet eius firmitas à literarũ conſeruatione.

Secundò deducitur, quid dicendum ſit, quando diſpenſatione obtenta vt inter duos conſanguineos matrim. ineatur, alter vel vterque aliis nuptiis copulatur, relictis illis ad quas diſpenſatio obtenta eſt: an poſſint vidui effecti, iungi inter ſe matrimonio virtute prioris diſpenſationis? Partem negantem ſuadent, quæ dixi lib. præc. diſp.42.n.8. Sed verius eſt eam adhuc valere. Quod probant ea, quæ eadem diſp.42.n.9. attuli. Cùm enim ſemel ablatum ſit id conſanguinitatis impedimentum, & illi habiles effecti ſint ratione diſpenſationis præteritæ, non eſt cur ratione ſequentis matrim. impedimentum illud reuiuiſcat. Nec obſtat tacita ea renunciatio per tranſitum ad alias nuptias inducta, quod ea non fuerit à concedente acceptata. Imò idem ſentio quamuis impedimentum nondum ſit ablatum: eo quod ordinarius vel confeſſor, cui diſpenſationis executio eſt commiſſa, nondum illam ſint executi; quia cùm tacita illa renunciatio non ſit acceptata, non periit facultas illa ad exequendam diſpenſationem. Quando verò alia diſpenſatio ad poſterius matrimonium impetrata eſt, an prior euaneſcat, dixi diſp.22.n.19.

Ad argumenta n.1. propoſita reſp. ea omnia præter vltimum procedere, quando renunciatio eſt perfecta, ac conſummata: eo quod à ſuperiore ſit acceptata. Ad vltimum dic per non vſum legitimè præſcriptum amitti priuilegium, non quaſi per renunciationem, ſed per legitimam præſcriptionem iure inductam. 6

DISPVTATIO XXXIII.

An priuilegium, ſeu diſpenſatio ſemel conceſſa poſſint reuocari, & ita reuocatione extinguantur?

SVMMARIVM.

Priuilegiũ gratis cõceſſum à Principe poteſt abſque cauſa reuocari, n.1.
Quid, ſi per id ſit dominium aliquod acquiſitum, n.2.
An priuilegium in contractum tranſiens, poſſit abſque cauſa reuocari: & quæ ſit iuſta cauſa: & an præſumatur ea, n.3.
An priuilegium cauſa remunerationis conceſſum, poſſit abſque cauſa reuocari, n.4.
An priuilegium non ſubdito conceſſum poſſit reuocari, n.5.
An ſi princeps ſuam iuriſdictionem concedat, poſſit reuocare, n.6.
An ſuperior delegans facultatem aliquam poſſit reuocare abſque cauſa, & quid de ſuperiore ipſius delegantis, n.7.
An reuocatio generalis ſufficiat ad reuocandum priuilegium per modum contractus conceſſum, n.8.
An Princeps ex iuſta cauſa reuocans priuilegium per modum contractus conceſſum, teneatur ad aliquam compenſam, n.9.
An priuilegia Bullæ ſuſpendantur per iubilæum, qui vigeſimoquinto quoque anno ſolet concedi, n.10.
An diſpenſatio conceſſa à ſuperiori circa eius legem, poſſit abſque cauſa reuocari, n.11.
Quid de diſpenſatione conceſſa ab inferiori in lege ſuperioris, n.12.
Quid de diſpenſatione conceſſa à Pontifice pro foro externo, n.13.
Quid de conceſſa à pœnitentiario pro foro conſcientiæ, n.14.

De hac re latiſſimè Felin. & DD. iuris Pontificij *c. Nouit, de iudic.* & DD. iuris Cæſarei, *l. Quod ſemel. ff. de decretis ab ordine, & l. Qui ſe patris, C. de bono. poſſeſſ. unde liberi,* Bolognetus *toto conſ.3.* Matienzo *l.5. Recop. tit.10. l.6. tota gloſſa* 1. apud quos poteſt latiſſimè quæſtio hæc videri. Et tantum aliquas concluſiones breuiter ſtatuam. I. Concluſio. Quando priuilegium eſt omnino gratis à Principe conceſſum, poteſt abſque cauſa ab eo eiuſve ſucceſſore reuocari. Quod ea conceſſio à mera eius voluntate pendeat. Atque ita multis citatis docent Felinus *c. Nouit. n.8.9. & 10. de iudic.* Matienzo *d. gloſſa* 1.*n.*5. 1

Temperanda tamen eſt, niſi per priuilegium illud ſit acquiſitum aliquid de iure gentium: nempè dominium alicuius rei. Tunc enim cùm ſit iam ius quæſitum, nequit abſque cauſa reuocari: vt ſi Princeps caſtrum alicui donarit. Sic Felin. *eod. cap. Nouit. nu.* 8. Matienzo alios referens *eadem gloſſa* 1.*n.*6. 2

II. Concluſio Quando priuilegium tranſit in contractum, nequit abſque iuſta cauſa reuocari per Principem, eiuſve ſucceſſorem: at exiſtenti iuſta cauſa poteſt. Vt ſi pretio recepto priuilegium concedat, vel ob obſequium aliquod exhibitum, vel in poſterum exhibendum

ba

ab eo cui priuilegium conceditur. Ratio eſt, quod Princeps ſuo contractu aſtringatur, ac per illum ſit ius plenè acquiſitum tertio. At iuri alteri acquiſito nequit abſque cauſa legitima præiudicari. Et ita docent *Felin. cap. Nouit. n.* 8 *de iudic.* Alex. *toto conſ.* 101. & maximè *n.* 5. *vol.* 1. *Ruinus conſ.* 130. *num.* 19. *vol.* 5. Iaſon *l. Barbarius, num.* 34. *ff. de offic. prætor.* Bolognetus *conſ.* 3. *n.* 16. Nauarr. §. *In Leuitico, notab.* 28. *num.* 7. Ant. Gabr. *tom.* 3. *communium, l.* 3. *tit de iure quæſito concl.* 6. *n.* 10. & 19 Burgos de Paz *in proœmio legum* Tauri, *n.* 336. Ant. *Cucus l.* 1. *inſtitutionum maiorum tit.* 6. *n.* 110. Matienzo *lib.* 5. *Recop. tit.* 10. *lib.* 9 *gloſſ.* 1. *n.* 9. & 10. & multi alij quos hi referunt. Hanc autem iuſtam cauſam debere eſſe, quæ publicam vtilitatem reſpiciat, probat *ibi* Matienzo 11. & eam non præſumi in Principe probat *ibidem n.* 16. vbi & alios refert.

4 Hinc infertur, non poſſe Principem abſque cauſa iuſta reuocare priuilegium in meritorum remunerationem alicui conceſſum, quamuis ſola gratitudinis lege remuneratio debita eſſet. Quod non gratis, ſed per modum contractus cenſeatur conceſſum. Sic *Felin. c. Nouit. n.* 12. *de iudic.* quamuis *n* 8. *fine allegato Aretino* dubitarit.

5 Secundò infertur, priuilegium non ſubdito conceſſum, & ab eo acceptatum, non poſſe abſque cauſa reuocari; quia videtur tranſire in contractum. Sic *Felin. eod. c. Nouit. n.* 8. & 10. Matienzo *ead. gloſſ.* 1. *n.* 4.

6 Eſt tamen concluſio limitanda. Niſi Princeps ſuam iuriſdictionem conceſſerit: tunc enim poteſt ſine cauſa reuocare; quia in conceſſione intelligitur ſemper excepta ſuperioris auctoritas. Sic Bald. *l. Qui ſe patris, n.* 24. *C. de bon. poſſeſſ. vnde liberi. Felin. eo c. Nouit. n.* 8. *verſ. Quod tamen limita, & n.* 9. *limit.* 1. *Peregr. de iure fiſci, l.* 1. *t.* 3. *n.* 31.

7 Hinc optimè dicit Suar. 4. *tom. in* 3. *p. diſp.* 26. *ſect.* 3. *n.* 3. ſuperiorem qui delegauit facultatem, poſſe ſuo arbitrio abſque alia cauſa reuocare, non ſolùm validè, ſed etiam licitè per ſe loquendo; quia vtitur iure ſuo, & quaſi re propria. Subdit tamen (& benè) ſuperiorem delegantis non poſſe abſque cauſa reuocare, quod iniuria irrogetur ipſi deleganti, priuando eum abſque cauſa iure delegandi, quod ex ſua iuriſdictione ordinaria habet. Et adeò (ait) manifeſtè iniuſta reuocatio eſſe poſſet, vt videretur nulla. Sicut ſi ſuperior vellet iniuſtè, & ſine vlla cauſa ſubditum priuare munere ſuo, nil validè efficeret.

8 Duo tamen obſeruanda ſunt. Prius eſt, non ſufficere reuocationem generalem ad cenſendum reuocatum priuilegium per modum contractus conceſſum; ſed opus eſt expreſſa mentione ſaltem generali cuiuſvis indulti conceſſi per modum contractus. Vt *allegato* Cardinali tenet Suar. *alleg.* 9. *n.* 9. Azebedo *lib.* 1. *recop. t.* 3. *lib.* 14. *n.* 42. Et ratio eſt, quia non præſumitur reuocandi voluntas, quando ea tertij ius aufert, vt latè probat *Bolognet. conſ.* 1. *n.* 27.

9 Poſterius eſt, teneri Principem ex iuſta cauſa reuocantem priuilegium, quod in contractum tranſit recompenſationem facere dato æquiualenti, vt multis citatis probant *Bolognetus conſ.* 3. *n.* 16. Matienzo *lib.* 5 *recop. t.* 10. *l.* 6. *gloſſ.* 1. *n.* 13. & eſt textus expreſſus in hoc regno, *lib.* 2. *ſi. t.* 1. *p.* 2. & ibi docet Greg. Lopez *verbo Buen cambio.*

10 Atque hinc defendi anno 1600. non ſuſpendi Bullam Cruciatam anno iubilæi, qui olim centeſimo quoque anno concedi ſolebat, nunc autem vigeſimo quoque quinto anno. Cuius contrarium ſupponit Nauarr. §. *In Leuitico, notab.* 33. *n.* 3. *verſ. Perſonis.* Quamuis ipſemet *notab.* 28. *n.* 20. fateatur non ſuſpendi per Extrauagantem Sixti IV. in qua is iubileus olim concedebatur. Et ratio diſcriminis eſt, quod ea Extrauagans ſoli communitati facultates conceſſas ſuſpendat. Cum tamen Bulla Cruciata ſingularibus perſonis concedatur, vt benè docet Manuel. *q. regularibus, tom.* 1. *q.* 61. *c.* 14. *verſ. Tertio.* At Greg. XIII. & Clem. VIII. qui duos proximos huiuſmodi iubileos cõceſſere, ſuſpenderunt quoque facultates perſonis ſingularibus conceſſas. Et addidit Clemens VIII. in iubileo anni 1600. ſe ſuſpendere facultates etiam ad inſtãtiam Regum quomodocunque conceſſas, & ex quibuſcunque cauſis. Et ita ſuſpendi tenet etiam Lud. Lopez *tom.* 2. *inſtruct. in expoſ. Bullæ Cruciatæ, cap.* 10. vbi de diſpenſ. irregularitatis, *pag.* 850. *col.* 2. *verſ. Secundo adde etiam.* Nihilominus defendi non ſuſpendi: & nunc etiam idem ſequor. Quod etiam docent Enriquez *l.* 7. *de indulg. c.* 21. *n.* 3. Manuel *in expoſ. Cruciatæ,* §. 12. *n.* 13. Et poſtea idem Clemens VIII. explicuit mentem ſuam non fuiſſe eam ſuſpendere. Ductuſque fui, quia priuilegia Bullæ conceduntur per modum contractus, vt conſtat ex iis verbis, *Porque dais tanta limoſna, os conceda.* Nec poteſt dici modica eleemoſyna, quæ pro Bulla contribuitur. Nam licet vnuſquiſque modicam tribuat, àt tota ſumma, quæ quotannis pro Bullæ eleemoſyna contribuitur, excedit 800. aureorum millia. In reuocatione autem neuter Pontifex mentionem fecit facultatum per modum contractus conceſſarum. Nec eleemoſynam contributam reddi iuſſit. Cùm tamen vtrumque eſſe neceſſarium probauerim duplici n. præced. ad priuilegij per modum contractus conceſſi reuocationem. Præterea quia cùm Pontifex concedat Cruciatam octauo quoque anno, vt ſingulis illius ſpatij annis publicetur, noritque quodam ex illis anno incidere iubileum pleniſſimum: cenſendum eſt mentem eius non fuiſſe ſuſpendere Bullam. Quippe aliàs fruſtranea eſſet conceſſio pro illo anno ſaltem.

Ex dictis deducitur deſcendendo ſpecialiter ad diſpenſationes, quando ſuperior diſpenſat in lege ſua cum aliquo, nulla compoſitione facta, ſed omnino gratis, poſſe diſpenſationem validè ab ipſomet reuocari abſque aliqua cauſa; quia diſpenſatio eſt quaſi priuilegium conceſſum circa rem ipſius ſuperioris propriam: & ſicut poſſet denuo ſubditum lege illa obligare, ita poteſt reuocare diſpenſationem, per quam à lege eximitur. Dixi autem, validè & non licitè; quia cum ex cauſa diſpenſarit, nec res ſint mutatæ, (vt ſuppono) abuſus poteſtatis ſpiritualis diſpenſandi in prælato eſſet, abs re & abſque iuſta cauſa diſpenſationem ſubdito conceſſam reuocare. Non tamen eſſet lethalis culpa, niſi caſu quo diſpenſatio illa ita neceſſaria eſſet ad bonum ſubditi, vt prælatus teneretur ſub lethali illam concedere, quo ſaluti eius ſpirituali conſuleret. 11

Secundò infertur diſpenſationem in lege ſuperioris factam per inferiorem caſu quo poteſt, non poſſe ab ipſo inferiori abſque legitima cauſa reuocari: poſſe tamen ex legitima cauſa. Ratio prioris partis eſt, quia per eam diſpenſationem abſoluit ſubditum à vinculo illius legis, & independenter à reuocatione voluntaria. At nequit prælatus ille inferior eam legem iterum imponere. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſicut duratio illius diſpenſationis pendet a duratione cauſæ, ita vt ea ceſſante ceſſet: ita etiam pendet à reuocatione rationi conſentanea facta à concedenti, ob legitimam cauſam ſuperuenientem. Et pro hac parte ſunt Gloſſ. *cap. Cùm ex eo, verbo Septennium, de elect. in* 6. & *ibi* Archid. *paulò poſt princip. verb. Septenniũ.* Dom. *n.* 8. Francus *n.* 4. *Hoſt. ſum. tit. De cleric. non reſid. n. vlt.* Oldr. *conſ.* 203 *dub.* 3. *n.* 3 *Romanus ſingulari* 517. *An diſpenſatio,* vbi docent diſpenſationem ab Epiſcopo conceſſam alicui ad non reſidendum ſeptennio ratione ſtudij, minimè poſſe ab ipſo reuocari abſque legitima cauſa. Et quamuis non explicent minimè poſſe validè: id tamen credo eos ſentire: idque probat ratio à me adducta. 12

Tertiò infertur, diſpenſationes in foro externo a Pontifice conceſſas non poſſe ad libitum ab ipſo reuocari, ſed ex cauſa iuſta, & tunc reſtituta compoſitione ſoluta per eum cum quo diſpenſatum eſt. Ratio eſt, quod hæ omnes diſpenſationes per modum contractus concedantur, ſoluta nempe compoſitione in Dataria Romana. In quo euentu exigi cauſam, ac compenſationem faciendam diximus num. 3. & 9. 13

Demùm infertur, diſpenſationes fori conſcientiæ à ſacra pœnitentiaria conceſſas non poſſe ab ipſa abſque cauſa reuocari: at poſſe ea exiſtenti; quia diſpenſat in lege Pontificis ex ipſius commiſſione. In quo caſu diximus num. 12. non poſſe abſque cauſa reuocari. 14

DISPV

DISPVTATIO XXXIV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum quæ in foro conſcientiæ circa matrimonij impedimenta expediuntur in ſacra pœnitentiaria Romana.

SVMMARIVM.

Proponuntur clauſula diſpenſationum in foro conſcientia circa matrimonia, num 1.2.3.4.

Qua qualitates exiguntur in expedituro has diſpenſationis literas, n.5.

An ſufficiat vt is ſit Doctor in iure Caſareo, n.6.

An ſufficiat vt publicè in academia doceat Theologiam, aut Ius canonicum, n.7.

An ſat ſit, vt habeat licentiatus gradum, n 8.

An ſat ſit gaudere magiſtri priuilegiis iuxta ſua religionis inſtituta, n.9

Quid, ſi communiter exiſtimetur Doctor, cum non ſit, vel gradus fuit irritus ob defectum occultum? vel eſt indoctiſſimus, n.10.

Quale priuilegium habeant religioſi aperiendi has literas, & exequendi has diſpenſationes, etſi ad gradum promoti non ſint, n.11.

An fruſtrentur valore, ſi aperiantur ab eo, qui gradu caret, n.12.

An exigatur quoque vt ſit is confeſſor ab ordinario approbatus, n.13.

Quid, ſi occultè fuit reuocata licentia, vel fuit irrita: & an ſit per bullam eligibilis, obtinens parochiale beneficium, cuius occultè incapax eſt, num.14.

An ſufficiat publico academia teſtimonio eum approbatum eſſe, n.15.

Quid, ſi ſit approbatus ab Epiſcopo, at cum perſonarum limitatione, n.16

Quid, ſi approbatus ab ordinario ſit valdè indoctus, n 17.

An ſi vnus confeſſor vel ordinarius deneget diſpenſationis executionem, vel dicat eſſe ſubrepititiam, poſſit alius adiri: vel ipſemet mutare ſententiam, n.18.

An ſat ſit quoduis incontinentia periculum, etiam ex prauo habitu naſcens, vt verificetur clauſula periculi incontinentia, n.19

Clauſula continens oritura ſcandala, vel fore vt fœmina innupta maneat, qualiter verificetur. n.20.

An confeſſor debeat vocare teſtes, vel iuramentum accipere ab eo cum quo diſpenſandum eſt, vel debeat eius confeſſione ſtare, quamuis ipſi contrarium conſtet, n 21.

An ſit occultè facienda hac diſpenſatio, ac nullo illius teſtimonio dato, num.22.

An ha diſpenſationes ſint praſentanda ordinario, iuxta Trident. ſeſſ 22. n.5. num.23.

An ſi cauſa in diſpenſatione contenta ſit notoria, vel ipſi confeſſario conſtet, ſit examinanda, n.24.

An ſit valida diſpenſatio, quando cauſa ſunt vera, at confeſſor veritatis inſcius eas non examinat? Refertur quadam opinio, n.25.

Explicatur ſententia Auctoris, n.26.

Quid intelligatur per monita, & conſilia opportuna, qua iubetur confeſſarius praſtare ei cum quo diſpenſandum eſt: & an inducant formã, ita vt eorum omiſſio vitiet diſpenſationem n 27.

An clauſula in illegitimi diſpenſatione ſolita addi, Dummodo paterna incontinentia imitator non ſit, importet conditionem? eodem numero 27

An ſit neceſſaria confeſſio ad hanc diſpenſationem? Refertur opinio, n.28

Explicatur ſententia Auctoris: & quid intelligatur per abſolutionem à mutatione propoſiti, vel in ſolo conſcientia foro, n.29.

An religioſi Societatis Ieſu teneantur audire confeſſionem, ad expediendam diſpenſationem hanc virtute ſui priuilegij: & clauſula in fine poſita an referatur ad omnia pracedentia, n.30.

An is cum quo diſpenſatur in voto religionis ad matrimonium, poſſit abſque eo manere in ſeculo. & poſſit vi huius diſpenſationis, aut in voto caſtitatis, inire aliud matrimonium eo ſoluto, vel ſi id ſit irritum, aut non conſummatum? Et an hoc mandatum diſpenſandi ſit diſpenſatio? Remiſſiuè, n.31.

An aliquod arbitrium relinquatur confeſſori circa opera & confeſſiones in qua committitur ipſi vt commutet votum caſtitatis & religionis? Proponuntur probantia nil eius arbitrio relinqui, n 32.

Tenetur imponere aliquas confeſſiones & aliqua alia opera, n.33.

Quantitas horum operum & electio illorum relinquitur confeſſoris arbitrio, num.34.

An teneatur imponere confeſſionem menſtruam: & poſſit frequentiorem, num 35.

An ſatisfiat huic confeſſioni menſtrua, ſi quocumque die in ſingulis menſibus fiat, n 36.

An confeſſionem aliquo menſe omiſſam teneatur his ſequenti ſupplere, num 37.

An ſatisfaciat menſe, quo coincidit praceptum confitendi, vnica confeſſione, n.38.

An ſatisfaciat confeſſione ad quam ex voto vel pœnitentia tenetur: poſſitve confeſſarius hanc imponere, n 39.

An poſſit confeſſor hac ad libitum taxare? & quid in hoc arbitrio, ſpectare debeat, n 40.

Explicatur qua ſint opera pietatis, religionis & pœnitentia, in qua confeſſor commutare debet, n 41.

An confeſſor teneatur dilaniare literas, & parti reddita fruſtrentur valore, num.42.

An parochus vel ordinarius conſcius diſpenſationis impetrata in foro conſcientia, vel ex confeſſione partis coram notario facta, poſſit diſſimulare, ac matrimonium permittere: atque id iuſtum ſit diſſoluendum delecto impedimento, remiſſiuè, n 43.

An is cum quo ſit diſpenſatum eſt, teneatur à iudice rogatus fateri impedimentum: & conſcij illius, ac diſpenſationis, teneantur id denunciare, num.44.

Explicantur caſus, in quibus poteſt dubitari qualiter legitimetur proles, num.45.

Soboles ex matrimonio bona alterius fide inito, an cenſeatur legitima quoad vtrumque parentem: & vterque parens iure legitimi gaudeat, num 46.

An proles ſuſcepta ex matrimonio inito cum diſpenſatione pro ſolo conſcientia foro, ſit legitima quoad omnia, & parentes ſint legitimi in eodem foro? Et quid ſi poſt diſpenſationem expeditam à confeſſario nata ſit nondum inito matrimonio, n.47.

An ſit capax ordinum & beneficij, & ſit mutua ſucceſſio in foro conſcientia, n 48.

An hac omnia habeat ea proles in foro externo, n.49.

Quid, ſi alter ex contrahentibus cum hac diſpenſatione fuit ignarus impedimenti, n.50.

Quid, ſi matrimonium non erat contractum, & legitimatur proles ſuſcepta, qualiter intelligatur hac legitimatio, n 51.

Quando matrimonio ſemel inualide inito, diſpenſatur in foro conſcientia vt validè ineatur ac proles ſuſcipienda legitimetur, qualiter ſit intelligenda hac legitimatio? Et quid ſi commiſſarius Cruciata ſic diſpenſet, & contrahentes non ſeruent requiſita vt eius diſpenſatio valeat, num.52.

Quid ſi in hoc caſu legitimatur proles ſuſcepta, & an maneat legitimata non inito poſtea matrimonio? Remiſſiuè, n.53.

An confeſſario non legitimante maneat ea proles legitimata, & poſſit poſtea idem vel alius ſupplere? Remiſſiuè, n.54.

Occultum impedimentum in his literis an dicatur, quando non eſt publicum, n 55.

An dicatur impedimentum occultum, quando res eſt publica, non tamen ſcitur eſſe impedimentum Et irregularitas occulta in ea diſpenſet Epiſcopus, quando delictum ex quo oritur, non eſt publicum vt delictum, vel, neſcitur ex eo oriri irregularitatem, n.56.

An ſit occultum, ſi deductum ſit ad iudicium, & reus abſolutus omnino vel à ſola cauſa inſtantia, etiam falſis teſtibus adductis, n 57.

Quid, ſi id deductum ſit inique ad iudicium: vel nil parti intimatum, num 58.

An diſpenſatione conceſſa in foro conſcientia vt matrimonium irritum ineatur validè ſit coram parocho & teſtibus ineundum ac repetenda benedictiones, n.59.

Qualiter intelligatur clauſula eius diſpenſationis, vt prius experiantur contrahentes an poſſint continenter viuere ſeparati, vel tanquam frater & ſoror, n 60.

An ſit imponenda confeſſio menſtrua vtrique? eodem n 60.

Qualiter intelligatur clauſula, vt fiant certiores de nullitate prioris conſenſus n.61.

An quando allegant cauſam, ac matrimonium bona fide initum fuiſſe, ſat ſit bona fides ex parte alterius? Remiſſiuè, n.62.

An quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, poſſit impetrari occulti in pœnitentiaria, & ſic ibi explicandum publicum: ac poſſit confeſſarius diſpenſare in occulto, ante impetratam publici diſpenſationem? Remiſſiue n.63.

Qualiter intelligatur quod dicitur in his literis, Gratis vbique: & an poſſit pœnitentiaria ius aliquid gratis datum recipere. Et an ſi tacitum eſt impedimentum, quod ſemper compoſitione data tollitur per diſpenſationem: & poſtea impetratur diſpenſatio in pœnitentiaria, poſſit ea compoſitio exigi, num. 63.

OPortet primùm formam diſpenſationum, quæ in fo- 1
ro conſcientiæ à ſacra pœnitentiaria expediuntur, ad verbum præmittere. Et quidem in voto religionis forma communis nouiſſima hæc eſt: *Iul. Anton. miſeratione diuina tituli S. Barthol. in inſula, presbyter Cardinalis, diſcreto viro confeſſori magiſtro in Theologia, vel decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario, per latorem praſentium ad infra ſcripta ſpecialiter eligendo, ſalutem in Domino. Pro parte latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias graui morbo laborans ſe religionem ingreſſurum ſimpliciter vouit. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat, lator prædictus ob ſtimulos carnis quos ſentit, continenter viuere poſſe non ſperet: pro ſua conſcientia quiete cupit votum huiuſmodi, ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentia & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer prouideri. Nos igitur, qui pœnitentiaria D. Papa curam gerimus, eiuſmodi ſupplicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa, diſcretioni tua committimus, quatenus ſi ita eſſe, ac latorem ſtimulis carnis adeò agitatum, vt maximè dubites continere non poſſe, ac propterea de eius incontinentia*

probabili

probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris: eundem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari: ſibique votum prædictum ad hoc, vt matrimonium legitimè contrahere poſſit, in frequentiam Sacramentalis confeſſionis peccatorum ſuorum, ſingulis ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties ſibi videbitur, & in alia pœnitentia opera perpetua per te iniungenda: inter quæ ſint etiam aliqua religionis, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, vt ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, quia huiuſmodi voto aſtringebatur, prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris, diſpenſando commutes, in foro conſcientiæ tantum. Datum Romæ.

2 Quando autem eſt votum caſtitatis: ſunt hæc verba. Propoſito proœmio eiuſdem omnino tenoris, vt in diſpenſatione præced. Et propoſita relatione partis, eiſdem omnino verbis. Quippe non ſolet concedi diſpenſatio Romæ in his votis ad matrim. ineundum, niſi ob incontinentiæ periculum, ſic incipit: *Quatenus ſi ita eſſe, ac oratorem ſtimulis carnis adeo agitari, vt maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris, eundem a mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari: votumque prædictum ſibi ad hoc tantum vt matrim. ſemel duntaxat contrahere poſſit, diſpenſando commutet in frequentiam Sacramētalis confeſſionis, ſingulis, ſcilicet, menſibus ſemel, vel quoties tibi videbitur: & in alia pœnitentia opera certè iniungenda, inter quæ ſint aliqua pietatis opera, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, vt ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua huiuſmodi voto aſtringebatur prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris: & cum eodem, vt matrimonium ſic contrahere, & in eodem poſt modum remanere, & debitum coniugale exigere licitè valeat, miſericorditer diſpenſes: in foro conſcientiæ tatū; ita quod ſi cōiugi ſuperuixerit, maneat poſtea cælebs & in caſtitate, vtpote eodem voto, vt prius, obligatus. Quod ſi iterum contraxerit, & conſummauerit matrimonium, aut vnquam extra matrim. fornicatus fuerit, ſciat ſe contra huiuſmodi votum actum. Datum Romæ.* Aliquando ſolet in literis omnibus, quæ in foro conſcientiæ expediuntur, addi clauſula, vt lanientur, nec reſtituantur parti, ſub pœna excommunicationis latæ ſent. Aliquando verò cum pœna vt literæ non valeant: vt referam num. ſeq. fine.

3 Quando autem eſt diſpenſatio in affinitate ex fornicatione occulta ad ineundum matrim. tenor commiſſionis poſt propoſitam præfationem eiuſdem omnino tenoris, vt in duplici præced. & poſt propoſitam narrationem cauſarum, ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus quatenus ſi eſt ita, dictum latorem à præmiſſis abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta eidem pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, & aliis quæ de iure fuerint iniungenda, dummodo impedimentum inde proueniens occultum ſit: cum eodem latore, quod præmiſſis non obſtantibus matrim. cum dicta ſorore, & vterque inter ſe ſeruata forma Tridēt. cōtrahere, & in eo poſtmodū remanere licitè valeat, iure diſpenſes. prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantum. Ita quod huiuſmodi abſolutio & diſpenſatio latori in foro iudiciario nullatenus ſuffragetur Nullis ſuper his teſtibus adhibitis, aut literis datis, ſeu proceſſibus confectis, ſed præſentibus laniatis. Quas laniare tenearis, neque latori reſtituas, quòd ſi reſtitueris, nihil illi præſētes literæ ſuffragētur. Datum Romæ.*

4 Quando autem diſpenſatur in foro conſcientiæ in matrimonio inito, cum impedimento affinitatis occulto ex fornicatione, poſt propoſitum proœmium eiuſdem tenoris, ac narrationem cauſarum clauſula commiſſionis ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus iniuncta eorum cuilibet pro tam enormi libidinis exceſſu graui pœnitentia ſalutari, ac confeſſione Sacramentali peccatorum ſuorum ſingulis, ſcilicet, menſibus, vel quoties animarū ſuarum ſaluti expedire iudicaueris, & aliis, quæ de iure fuerint iniūgenda: quodque diligēter experiantur, an ſine ſcādali poſſint ſeparari. Quod ſi fieri poteſt fiat omnino. Sin autem fieri non poterit, ſaltem experiantur an cohabitantes tanquam frater & ſoror, continenter viuere valeant. Quod ſi neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex ſeparatione verò ſcandala oriri poſſe tibi viſum fuerit, cum ipſis latoribus de nullitate prioris conſenſus certioratis, ſed ita cautè vt ſi illa adhuc ignorarit, latoris delictum nuſquam detegatur, diſpenſa, vt matrim. ſecretò inter ſe contrahere valeant: prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantum.*

I. Ergo clauſula, communis omnibus diſpenſationibus 5
his, cōtinet qualitates perſonæ, cui earum executio delegatur. Petitque duplicem in delegato qualitatem. Prior eſt, vt ſit Doctor in iure Canonico, vel magiſter in Theologia. Quod eſt idem quod in ea Doctor: & in aliquibus enim Vniuerſitatibus ad Doctoratum in Theologia promoti appellantur Magiſtri, in aliis verò Doctores. Poſterior eſt, vt ſit confeſſor approbatus ab Ordinario.

Hinc deducitur, non ſufficere, vt ſit is Doctor in iure 6
Cæſareo. Quia clauſula expreſsè petit, vt ſit decretorum Doctor. Neque DD. in iure Cæſareo ſolo ea iuris Canonici notitia pollent, iuxta quam diſpenſationes hæ regendæ ſunt: ac Doctores in iure Canonico.

Secundò deducitur reſolutio eius quæſtionis. An poſ- 7
ſint diſpenſationes has expedire, qui publicè in Academia aliqua Theologiam, aut ius Canonicum docent. Poſſet enim quis partem affirmantem ſibi ſuadere, quòd hi Doctores appellentur, *l. Medicos, in fi. C. de profeſſorib. & medicis, l. 10.* Cùm enim tunc nondum eſſent Doctorum gradus, neceſſario is textus Doctorum nomine vtens, intelligendus venit de docentibus. Quod ex multis probant Bæza *de inope debitore, c. 16. nu. 131. & 132.* Gutier. *quæſt. pract. lib. 1. q. 22. nu. 3.* Cæterum dicendum eſt, id non ſufficere, ſed exigi, vt ad eum Doctoris vel magiſtri gradum prouecti ſint. Quod in communi loquendi modo ſoli hi DD. vel magiſtri vocentur: nec voluit Pœnitentiarius has diſpenſationes committere, niſi ſolis inſignitis hoc gradu. Quia publicum Academiæ teſtimonium ſuæ peritiæ habent. Alij autem docentes vocantur impropriè DD. Præterea, quia ſi ſub eo nomine vellet docentes publicè comprehendere, appellaret in vtraque facultate magiſtros. Cùm ergo diſtinxerit appellans Doctorem in iure Canonico: & magiſtrum in Theologia, colligitur apertè ea verba ad gradum in his facultatibus pertinere. Tandem, quia ſic ſtatutum eſt in *c. Statutum, de reſcript. in 6.* ne commiſſiones in foro externo, à Pontifice eiuſve legato manantes, fiant niſi perſonis in dignitate conſtitutis. Quia tales decet eſſe delegatos Papæ, eiuſque legati. Ita vult ſacra pœnitentiaria, vt eius delegati ſint in hac dignitate, vt ad hos gradus ſint promoti.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. 8
An promoti ad gradum licentiatus in his facultatibus poſſint diſpenſationes has exequi? Et poſſe videntur, quod exiſtens in potentia actui propinqua videatur in ipſo actu exiſtere, *l. penult. ff. de mil. teſtam.* At licentiatus eſt doctoratui proximus, ad cùmque obtinendū licentiam habet ratione huius gradus. Qua ratione licentiati ſub Doctorum nomine in fauorabilibus comprehenduntur, vt docent Bald. *l. 1. §. Dotis, n. 9. ad fi. ff. ſolut. matrim.* Alex. dicens eſſe communem ſent. *l. Mulier, §. Non eſt dubitandum, n. 2. ff. ad* Trebel. Domin. *in proœmio ſexti verb.* Bonifacius *Epiſc. n. 1c. & ibi Frāc. n. 2.* Felin. *alios allegās in proœmio decret. §.* Greg. *Epiſc. n. 18.* At hoc fauorabile eſt. Cæterum exiſtimo non poſſe. Quod expreſſe petatur promotio ad gradū doctoratus vel magiſterij ratione dignitatis in iis gradibus repertæ, qui in his facultatibus ſupremū locū occupāt (vt n. præced. in fine diximus. At quæ ratione dignitatis Doctoribus concedūtur, non porriguntur ad licentiatos in his facultatibus. Vt optimè docuit Ripa *l. Cēturio, n. 18 ff. de vulgari,* aſſerens ſent. communem docentem in fauorabilibus Licentiatos nomine Doctorum comprehendi, intelligi quoad priuilegia conceſſa Doctoribus ratione exercitij: ſecus quoad conceſſa ratione dignitatis Doctoratus.

Qua

Quare *Roman.conſ.* 333 *numer.* 8. & 10. aſſerit Licentiatos non poſſe Doctorum prærogatiua vti. Quippe potior eſt actu in dignitate conſtitutus, qualis eſt Doctor, quàm facultatem vt in ea conſtituatur habens, qualis eſt Licentiatus *l.1.C.de conſulibus lib.* 12. Pro hac etiam ſent. facit doctrina Bald. *l. Athleta, initio ff. de ſucceſſ. tutor.* & *l. penult. n. vnic. ff. de teſtam. milit.* qui in priori loco ait Licentiatos non gaudere Doctorum priuilegiis: in poſteriori autem, Licentiatum promouendum ſtatim in Doctorem, non reputari Doctorem, atque ideo poteſtatem, quæ Doctorem aſſeſſorem afferre tenetur, non ſatisfacere aſſerendo hunc tandem, quia ſi fundamento contrario ſtaretur, dicendum quoque eſſet ſcholares poſſe has diſpenſationes expedire; quia in fauorabilibus pro Doctoribus habentur: vt ex Barr. & aliis probat Alexand. *dict. l. Mulier, §. Non eſt dubitandum n.* 3.

9 Quartò infertur, non poſſe diſpenſationes has expediri per regulares, qui iuxta ſuorum ordinum inſtituta quibuſdam magiſtrorum priuilegiis fruuntur, ac magiſtri appellantur, niſi ij verè ad magiſterij gradum in alia Academia promoti ſint, quòd ad hos reſcripta hæc dirigantur ob publicum illud Academiæ teſtimonium.

10 Quintò infertur, fruſtrari diſpenſationes has ſuo effectu, ſi eas expediens non ſit verè dicto gradu inſignitus, quamvis communi errore Doctor exiſtimetur. Secus tamẽ eſſet, ſi reuera eſſet eo gradu inſignitus, quamvis indoctiſſimus eſſet, ac gradus eſſet irritus ob defectum occultum. Ratio eſt, quia in priori euentu non prodeſt communis error, nec locum habet diſpoſitum in *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* eo quòd deficiat titulus collatus à potente conferre, quem neceſſarium eſſe, vt geſta ratione communis erroris valeant, probaui lib. 3. diſ. 22. num. 47. At in poſteriori adfuit titulus, quamvis ob vitium communiter ignoratum irritus. Nec obſtat officium Doctoris non eſſe publicum: vt probaui ead. diſp. 22. n. 39.

11 Monuerim tamen poſſe Sacerdotes Societatis Ieſu deſignatos per Generalem, aut eius licentia per alios ſuperiores eiuſdem Societatis, & à locorum ordinariis approbatos, vel approbandos, etiamſi nullo gradu ſint inſigniti, has literas ſacræ pœnitentiariæ Doctoribus, vel Magiſtris deſtinatas, & auditis confeſſionibus recurrentium ad ipſos, impoſita illis pœnitentia in literis expreſſa, vel de iure infligenda, eos abſoluere, ac in foro conſcientiæ quaſcũque ſibi verbo, vel ſcripto commiſſas abſolutiones, diſpenſationes, & pœnitentiarum iniunctiones excipere, & exequi, ex priuilegio Gregor. XIII. conceſſo die 3. April. anno 1582. cuius mentio fit in *compendio priuileg. Soc. Ieſu, verbo Confeſſarius, n.* 3. vbi P.N. Generalis addit. Omnes ſuperiores Societ. approbatos ab ordinario, poſſe vti hac conceſſione: & omnes alios confeſſarios eiuſdem Societ. quos ipſi ad id deputauerint. Non exigitur autem, vt ante hanc licentiam ſuperioris ſint approbati ab ordinario, ſed ſatis eſt, vt approbentur antequam literas expediant. Et hoc ſonant ea verba, Approbaui, vel approbandi. An verò ſit neceſſe, vt audiant prius confeſſionem, dicemus num. 30. Religioſi etiam alij mendicantes, & qui eorum priuilegiis fruuntur, vt per communicationem potiantur hoc priuilegio, debent eſſe neceſſariò à ſuis Generalibus deſignati, vel de eorum licentia ab aliis ſuperioribus. Quippe aliàs quicquid egerint, erit irritum; quia hoc priuilegium hanc conditionem petit, Sic *Manuel quæſt. regul. tom.* 1. *q.* 63. *art.* 8. *fin.*

12 Tandem circa hanc conditionem aduerte eſſe errorem vulgi, exiſtimare literas has ſuo effectu fruſtrari, quod aperiantur ab eo, qui gradu in eis petito inſignitus non eſt. At id omni fundamento deſtituitur; quia ea qualitas in ſolo exequuturo diſpenſationem petitur.

13 Poſterior conditio eſt, vt Doctor ille in iure canonico, vel Magiſter in Theologia ſit confeſſor ab ordinario approbatus. Quæ eadem approbatio petitur in Bulla Cruciata, & iubileis concedentibus facultatem eligendi confeſſoris. Qualis autem debeat eſſe hæc approbatio cum aliis ad eam pertinentibus, longiorem tractatum ex poſtulat, nec pertinet ad præſens, ſed potius ad tractatum de pœnitentia, vel expoſitionem Bullæ Cruciatæ, de qua re conſulendi ſunt Suarez *de pœnit. diſp.* 28. *tota ſect.* 6. & 7. Petr. de Ledeſm. *ſum. Sacram.* vbi de pœnitent. *c.* 13. Manuel *in Bulla Cruciata, §.* 6. *a n.* 1. & *addit. ad eundem §.* Enriq. *lib.* 6. *de pœnit. c.* 9. & *lib.* 7. *de indulg. c.* 12. Gutier *q. can. lib.* 1. *toto c.* 27. Ludou. Lop. 2. *p. inſtruct. de indulg. c.* 8. Quatuor tantùm quæ frequẽtius in praxim incidunt, animaduertã.

I. eſt ſi ſemel approbatus ille ſit ab ordinario, quamvis eſſet occultè reuocata licentia audiendi confeſſiones, ita vt illius reuocationis ſit communis error, erit ſufficiẽs ad expediendas has diſpenſationes. Et ſimiliter ſatis eſſet, quamvis licentia illa eſſet irrita, ob defectum occultum, & & communiter ignoratum. Et ſimiliter ſi ob ſimilem defectum ſic communiter latentem collatio beneficij parochialis huic facta eſſet irrita. Secus ſi abſque vllo titulo intruſus eſſet ille ad audiendas confeſſiones, vel in id beneficium. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt titulus publicus, & illius nullitas, vel reuocatio ſunt occulta. Quare valebunt tunc geſta, iuxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* & ſatis probaui lib. 3. diſp. 22. num. 39. & 58. in poſteriori autem deficit titulus, quem eſſe neceſſarium probaui ea diſp. 22. n. 49. vnde non intelligo quo fundamento nitens Petr. de Ledeſm. *ſumm. Sacram.* vbi de pœnit. *cap.* 13. *poſt* 1. *concluſ. dub.* 3. ait eum cui beneficium parochiale confertur, cuius ob vitium occultum incapax erat, validè audire confeſſiones. non tamen eſſe eligibilem per Bullam. Atque ita tenendum cenſeo eum eſſe per Bullam eligibilem: & ſimiliter ſi priorem conditionem gradus periti habeat, eſſe aptum ad has diſpenſationes expediendas; quia ea nullitas occulta nullum valori geſtorum impedimentum præſtat (vt proximè dixi) atque ita, quoad hæc cenſendus eſt, ac ſi legitimum titulum haberet. Aliàs nec validè poſſet audire confeſſiones quæ conſtant ex traditis diſput. 22. per totam, & maximè n. 36. & 58. Quod ſi quæras, an valeant etiam geſta reſpectu ſcientium id impedimentum occultum? Hoc & alia ad hanc rem ſpectantia ſunt diſcuſſa ea diſp. 22. 14

II. eſt, conſtat non ſufficere, vt expediturus has diſpenſationes ſit publico alicuius Academiæ teſtimonio approbatus, niſi ab ordinario approbetur. Quamvis enim non defuerint viri grauiſſimi, qui, vt ille poſſit audire confeſſiones, & eligi per Bullam, cenſuere id teſtimonium ſufficere, vt poteſt videri in Enriq. *lib.* 6. *de pœnit. c.* 6. *n.* 2. vbi in commento, *lit. E.* eos refert, atque merito ab illis in hoc diſcedit. At quoad exequendas has diſpenſationes non poteſt de hoc dubitari; quia expreſsè vltra teſtimonium approbationis academiæ, quod per gradum Doctoratus, vel Magiſterij datur, petitur in his literis approbatio ordinarij. 15

III. eſt, quamvis ſub iudice ſit an approbatus ab Epiſcopo cum limitatione perſonarum, non defectu ſcientiæ, ſed ratione ætatis, quod iuuenis ſit: quod contingit dum approbatur ad audiendas ſolas virorum confeſſiones, ſit per Bullam, aut iubileum eligibilis à fœminis, vt ipſi fateantur. Quidam enim affirmant, vt ſunt Enriquez *lib.* 6. *pœnit. c.* 6. *n.* 8. & dicens eſſe probabile Petr. de Ledeſm. *ſumm. Sacram.* vbi de pœnit. *c.* 13 *poſt* 1. *concl. dub.* 8. Alij verò negant poſſe eligi, niſi a ſolis maſculis. Sic Manuel 1. *t. ſumm. in* 2. *edit. c.* 60. *num.* 4. *concl.* 4. & dicit probabile Petr. de Ledeſm. *eod. dub.* 8. quod etiã tenere videtur Suar. *tom.* 4. vbi de pœnit. *diſp.* 28. *ſeq.* 7. *n.* 3. ait enim approbatũ limitate ab Epiſcopo, ſolùm poſſe eligi ab illis, reſpectu quorum approbatus eſt. Alij verò ad neutras confeſſiones hunc eſſe eligibilem tuentur, quòd nõ ſit abſolutè ab ordinario approbatus, quod Bulla petere videtur. Ita quidã quos tacito nomine refert Petr. de Ledeſm. *eod. dub.* 8. dicens id eſſe probabile. Quamvis (inquam) hoc ita ſit: exiſtimo tamen hunc eligi poſſe ad expediendas diſpenſationes has, ſiue viris, ſiue fœminis conceſſas, quod in eis literis, dum petitur in expedituro approbatio ordinarij vnà cum gradu Doctoratus, vel Magiſterij, ſpectetur po- 16

tios ſcientia,ac rerum moralium peritia ad earum expeditionem. At hic vtrumque ſuæ ſcientiæ teſtimonium habet. Quod eo vel maximè tutum eſt, quia probabile eſt cenſeri quoque hunc ſufficienter approbatum,vt per Bullam poſſit ad vtriuſque ſexus confeſſiones eligi.

17 Vltimum eſt,quantumcunque indoctus ſit doctor ille, ſi approbatus ſit ab ordinario, poterit valide diſpenſationes has expedire; quia vtramque conditionem in eis petitam habet. Sicut etiam veram habet iuriſdictionem ad audiendas confeſsiones,& poteſt eligi per Bullam,vt benè docent Pet.de Led.*ſum.Sacr.* vbi de pœnitentia, *c.13.poſt 1.concl.dub.vlt.* Manuel *in bulla Cruciatæ.*§ 9.*n.*4.Quamuis alia ratione poſſet eſſe confeſſio irrita:nempè,ob peccatum quod admitteret confitens,ſi illius ignorantiæ conſcius illi fateretur.

18 Vtrùm autem vno confeſſore negante diſpenſationem, quod iudicet eam ſubreptitiam,poſſit adiri alius confeſſarius,vel ipſemet retractare ſententiam : idémque contingat in ordinario ? dixi diſp.27.n.38. & duplici ſeq.

19 Secunda clauſula eſt, in qua continetur cauſa diſpenſationis,nempe,timore incontinentiæ : verba retuli n.1. & 2.Circa quam monuerim non quaſcunque carnis tentationes ſufficere, nec quodcunque lapſus in eas periculum, vt ea clauſula verificetur : nec ſat eſſe timorem vnius vel alterius lapſus : ſed exigi maximum frequentis lapſus periculum, itavt ea perſona poſſit dici viuere incontinenter. Quod conſtat ex iis verbis clauſulæ, *Continenter viuere poſſe non ſperat.* Quæ habitum incontinenter viuendi important. Et ex illis poſitis paulò inferiùs : *Quatenus ſi ita eſſet, ac oratorem ſtimulis carnis adeo agitatum, vt maximè dubitet continere poſſe : & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum ſit.* Vbi maximum petitur periculum.Item,quia pati graues carnis ſtimulos, & periculum vnius, vel alterius lapſus non præbet iuſtam diſpenſandi in his votis cauſam,(vt probaui diſp.20.n.18.& 20.) Non tamen exigitur,vt ex mera fragilitate periculum hoc procedat;ſed ſatis ſi vel ex ea,vel ex prauo habitu conſurgat,(vt probaui ead.diſp.20.n.19.) quia nec literæ huius diſpenſationis diſtinguunt,ex qua cauſa periculũ pullulet.

20 Quando autem continentur aliæ cauſæ,vt oritura ſcandala,vel fœminam innuptam manſuram,dicemus diſp.ſequenti,vbi cauſæ ſolitæ allegari ad diſpenſationem in foro externo enodabuntur.

21 Tertia clauſula continet, qualiter confeſſarius debeat verificationem cauſæ indagare,ibi:*Si ita eſſe per diligentem oratoris examinationem,ac poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Ex huius clauſulæ priori parte colligitur,teneri confeſſarium diligenter examinare veritatem precum,non receptis teſtibus, ſed ipſo ſolo cum quo diſpenſaturus eſt examinato, quod conſtat ex illis verbis : *Per diligentem oratoris examinationem.* Item,quia cũ hæc diſpenſandi facultas committatur in ſolo ſecretiſſimo cõſcientiæ foro, illius fori legibus aptari debet,quæ ſunt, vt confeſſioni pœnitentis integra fides habeatur. Sic docet Gallego *de cognit. ſpirit. c.23. n.2.* Qua ratione nec iuramentum de veritate dicenda petendum ab eo eſt.Cùm tamen non in omnibus abſolutioni Sacramentali aſſimiletur,in qua eſt omnino iudicium ferendum iuxta pœnitentis confeſſionem : ſi confeſſarius norit aliunde quàm ex confeſſionis Sacramẽto preces allegatas in ea diſpenſatione eſſe falſas, aut tacitam veritatem neceſſariò explicandam, non debet diſpenſare, quamuis pœnitens eas veras aſſerat. Quod benè docet Gallego *eo n.2* Quando autem ex ſola confeſſione Sacramentali falſitatem noſſet, ſatis diximus l.3.tota diſp. 16.

22 Hinc deducitur, diſpenſationem hanc occultè faciendam, nullo diſpenſationis teſtimonio dato, nec vocatis notario, aut teſtibus. Quòd pro ſolo conſcientiæ occulto foro concedatur,vt in ſimili de diſpenſatione commiſſarij pro eodem ſolo foro diximus diſp.6.n.17.

23 Secundò deducitur intellectus ad Trident.*ſeſſ.22.c.5.de reform.*vbi decernitur diſpenſationes nullius fore momenti,niſi ordinario eas impetrantis præſententur.Id enim decretum de ſolis conceſſis pro foro externo accipiendum eſt. Quippe impetratæ pro foro conſcientiæ ſoli confeſſario,cui diriguntur,ſunt præſentandæ. Quod ipſa praxis teſtatur,& ita docet Emmanuel Sà *ſumm. verb.Diſpenſatio, n.5.*

24 Tertiò deducitur, non opus eſſe hac examinatione veritatis,quando ea eſt notoria, propter ea quæ adduximus diſp.17.num....Ideò nec ipſi confeſſori diſpenſaturo,ſi ſit certa ea veritas cauſæ allegatæ, opus eſt examinatione, quod hæc eo ſolùm pertineat, vt confeſſor de veritate certior fiat.

25 Sed quæres,an ſi confeſſarius, nec examinatione præmiſſa, nec conſcius veritatis cauſæ allegatæ, diſpenſationes has exequatur,validæ ſint, ſi cauſa in eis allegata erat vera?Pars affirmans ſuaderi videtur, quod diximus diſp. 17. n. 11. valere diſpenſationem conceſſam ab eo, cui diſpenſandi poteſtas commiſſa eſt, quando aderat cauſa legitima,quamuis ipſe iniquè diſpenſarit, eius cognitione non præmiſſa,& confirmatur ex *l. Regula eſt 9. in princ. verſic.Qui ignorauit ff.de iuris,& facti ignor.*vbi deciditur ementem à vero domino, credentem ſe à non vero domino emere,effici dominum:& redditur ratio his verbis: *Plus in re eſt quàm in exiſtimatione mentis.*2.quod clauſula,Si ita eſt,ſit forma iure communi inducta,ac tacitè ſubintelligitur,licèt non exprimatur *c. 2. de reſcript.* ibi : *In huiuſmodi literis intelligenda eſt hæc clauſula, ſi preces veritate nitantur,etiamſi non apponatur.*At expreſſio eius,quod tacitè ineſt,nec formam,nec conditionem importat,atque eius omiſſio non irritat actum(vt latè probauimus lib.3. diſp.33.num.3.)ergo omiſſio examinationis veritatis precum non reddet nullam diſpenſationis expeditionem factam à confeſſario. Tandem quia Lapus *alleg. 15. n.7.* & quamuis non ita expreſsè *allegat.60.n.3. adiuncto n.3.* ait clauſulam, Si inueneris preces veritate niti, in reſcriptis appoſitam,non importare conditionem,ſed monitionem quandam, ac præceptum examinandæ veritatis : ſecus ſi dicatur,ſi tibi conſtiterit, & ita Enriquez *l.12.de matrim. c.3 fine,*ait hanc clauſulam diſpenſationum, Si preces veritate nitantur,non habere vim conditionis,ſed monitionis cum inſtructione, & præcepto quodam. Sicut (ait *in commento finali,*)quando Bulla Cruciatæ concedit abſolutionem ſatisfacta parte. At in hoc euentu diximus lib.3. diſp. 33.n.3.valde probabile eſſe non irritari abſolutionem,ſi partis ſatisfactio omiſſa ſit.

26 At dicendum omnino eſt, eam clauſulam importare conditionem & formam : & ſic non validam fore hanc diſpenſationis exequutionem, quantumuis preces ſint in ſe veræ, ſi confeſſarius non cognita ſibi earum veritate diſpenſet. Ducor, quia longè diuerſa ſunt hæc verba, Si ita eſt,aut ſi preces veritate nitantur diſpenſa : & hæc Si per diligentem examinationem inueneris ita eſſe,aut preces veritate niti, diſpenſa. Quod in priori caſu ſit clauſula iure communi intellecta:vt probant adducta numero præced. Atque ita eius expreſſio non inducit formam, nec conditionem. At in poſteriori,cùm alio modo expreſſio fiat, quam iure inerat, inducit formam & conditionem. Iure enim tantùm ineſt,Si preces veritate nitantur : ac in noſtro caſu additur : ſi per diligentem examinationem inueneris ita eſſe, vel preces veritate niti ; quia ex multis latè probauimus lib.3.diſp.33. num 4. conſtituentes eandem differentiam inter hæc verba, Confer beneficium Titio,ſi eſt idoneus : & inter hæc, Si eum idoneum eſſe inueneris.Et vltra ibi allegata,pro hac parte eſt Baldus *l.Neque natales 10.num.5. C. de probation.* vbi ait, ſi ſcribatur ſub iſta conditione. Prouideas tali ſi repertus ſit idoneus, (quamuis enim dicat, ſi ſit idoneus, eſt error Typographi, & debet dicere, ſi repertus ſit idoneus : vt conſtat ex ratione quam ibi ſubiungit,& ex antecedentibus:& annotauit Felinus *c.fi.n.33.de præſumpt.*)licet idoneum eſſe ſit qualitas naturalis, ac proinde præſumatur : at propter adiunctam conditionem cauſæ cognitionis,

cauſa

cauſa non cognita minimè valere prouiſionem. Quòd non ſit ſeruata commiſſionis forma. Quotieſcumque enim deliberatè procedi debet, non ſufficit rem ita eſſe. vt colligitur ex *l.Emm.qui duobus* 51. §. *Filius familias ff. de acquirend.hered.* vbi filius mandato accepto à patre hæreditatis adeundæ; ſi eam idoneam debitis ſoluendis comperiſſet, adijt non explorando, an idonea eſſet: & decidit textus ex tali aditione patrem non manſiſſe obligatum, Quam eandem differentiam tradit Oldrad. *conſil.* 41.*n.*1. Nec obſtat ſententia Lapi allegata n.præced. nullam conſtituentis differentiam inter verba, ſi ita eſt, vel ſi ita inueneris eſſe. Nam Mandoſius *in addit. ad eam allegat.* 15. Lapi, *lit.* F, *& apoſtilla* 1. *ad conſ.*218. Alexandri, *Viſis verbis, v.*2. dicunt id non eſſe probabile. Atque ita in propriis terminis tenet hanc ſententiam Gutier. *quæſt. canon lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 112. dicens hæc verba in diſpenſationibus poſita inducere formam & conditionem, cuius omiſſio irritat. Et ex his conſtat ſolutio rationum contrariarum, quas num. præcedenti adduximus.

27 Demum circa hanc clauſulam dubitari poteſt circa ea verba: *Poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris*, quæ ſint monita hæc, ac conſilia, & an inducant conditionem & formam? Videntur enim eam importare, quippe ſunt pars clauſulæ, in qua conditio & forma continetur ibi: *Si ita eſſe per diligentem latoris examinationem, ac poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Et vtrumque petitur cum dictione coniunctiua, &, ergo vtrumque eſt forma. Item, quia vbicunque eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo ſubſtãtialis, & forma: vt tradit Felinus *c. Cum dilecta n.*6. *in* 6. *ſigno, de reſcr.* At in hac cõmiſſione monita debent præcedere expeditionem diſpenſationis. At credo conſilia hæc & monita eſſe, monere eum cum quo diſpenſandum eſt, vt ſincerè veritatem explicet, ſignificando ei quantum illius interſit, ne diſpenſationis valore fruſtretur. Quod inde mihi perſuadeo, quia clauſula ait: *Si ita eſſe poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Vbi pondero iungi hæc monita cum veritatis inuentione, & addi monita opportuna. Ad veritatis autem inuentionem, ex partis confeſſione accipiendæ, nullum aliud conſilium opportunius eſt: imò quodcumque aliud abs re omnino eſſet, & importunè præſtitum. Et ſimiliter omnino mihi perſuadeo ea verba non inducere formam, ſed ſolam inſtructionem quandam confeſſarij, qualiter ſe debeat habere, vt de veritate certior fiat. Nec obſtat hæc verba iungi cum aliis importantibus formam; quia cùm non contineant ſubſtantiam formæ, quæ in cognoſcenda veritate conſiſtit, ſed accidens quoddam, & inſtructionem, vt facilius ea cognoſcatur, ſignum apertum eſt non importare formam. Quare omiſſio illorum conſiliorum non irritabit exequutionem diſpenſationis. Nec credo confeſſarium omittentem ea præſtare, reum fore alicuius culpæ, ſi tamen in diligenti veritatis examine non deficiat, quod ea verba præceptum non importent, ſed inſtructionem quandam, ac monitionem. Nec obſtat etiam ordinem importare formam. Quippe id verum eſt, quando continet quid ſubſtantiale, & magni momenti, cuius omiſſio graue præiudicium pareret. Secus quando actus præuius non eſt tanti momenti, & concernit præparatoria, ſeu præludia iudicij, vt bene docet multa allegans Felinus *dict. cap. Cum dilecta, num.* 6. *in* 3. *&* 6. *ſigno.* Hoc autem contingit in præſenti caſu: quia conſilia præſtantur, vt præludia quædam ad iudicium examinis veritatis precum, nec ſunt magni momenti. Tandem per eam clauſulam non induci formam conſtat; quia in diſpenſatione cum illegitimo addi conſueuit hæc clauſula: *Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit.* Et tamen cum multò magis formam conditionis habeat non eſt conditio, ſed inſtructio, & proinde eius defectus non vitiat diſpenſationem: vt bene tradunt citata Rotæ deciſione Iacobus de Puteo, *deciſione* 256. *num.* 1. *lib.* 1. Felinus *cap.*2.*num.*6.*de reſcript.* Mandoſius *in ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes ſuper defectum talium, colum.*2. *verſic. Sed aduertendum eſt.*

III. Clauſula relata n. 1. eſt. *Eundem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari.* Quæ clauſula eiſdem verbis continetur in diſpenſatione voti religionis, & caſtitatis: vt conſtat ex vtriuſque tenore, relato num. 1. & 2. Circa cuius clauſulæ intellectum non leuis eſt difficultas. Quæ abſolutio à mutatione propoſiti ſit hæc, & qualis pœnitentia iniungenda? Cum enim propoſiti mutatio ex iuſta cauſa facta, procurandoque diſpenſationem, omni prorſus culpa vacet, nulla abſolutio, aut pœnitentia eſt neceſſaria. Rurſus eſt dubium, an ſit neceſſarium diſpenſationi huic expediendæ audire confeſſionem eius cum quo diſpenſandum eſt? Idque neceſſarium eſſe ſuadetur primò; quia in ea petitur, vt diſpenſaturus ſit confeſſor approbatus ab ordinario: & ipſi iniungitur vt abſoluat eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniunctáque ſalutari pœnitentia, quæ omnia ſoli Sacramentali confeſſioni aptari poſſunt. Secundò, quia in literarum earum fine dicitur eas pro ſolo conſcientiæ foro conceſſas. Sicut ergo diſpenſationes conceſſæ pro foro externo expediuntur iuxta illius fori terminos, ita conceſſæ pro foro conſcientiæ expediendæ ſunt iuxta huius fori legem, quæ eſt, vt audiatur confeſſio. Tandem, quia hæ diſpenſationes committuntur confeſſori, vt iudex eſt in foro interno. Sicut diſpenſationes pro foro externo committuntur officialibus diœceſanis, vt externi fori iudices ſunt. At confeſſor non eſt iudex in foro interno, niſi audiat confeſſionem, nullo enim alio tribunali potitur.

Quamuis autem exigi confeſſionem probabile ſit: at 29
mihi probabilius eſt contrarium. Ducor, quòd licèt ea verba importarent abſolutionem Sacramentalem, non ponantur per modum conditionis, vt ex eorum tenore conſtat. Non enim ponuntur cum particula aliqua conditionem denotanti, qualis eſt, ſi, dum modo: nec per ablatiuum abſolutum; quia ille ablatiuus abſolutus, *Iniuncta pœnitentia ſalutari*, non iungitur facultati diſpenſandi, ſed abſolutioni Sacramentali: ſi ea verba, *à mutatione propoſiti eum abſoluas*, eam important. Quare conditionem non importat: eo quòd iure ineſt: in omni enim confeſſione Sacramentali eſt pœnitentia iniungenda. Et confirmatur; quia ſi pœnitentiarius committens has diſpenſationes vellet præmittendam neceſſariò confeſſionem Sacramentalem, id claris verbis explicaret, dicens audita confeſſione. 2. quia aliud importat, conſcientiæ forum, & aliud pœnitentiæ forum. Hoc enim eſt ſolùm forum Sacramentale. Illud autem tantùm, vt diſtinguitur contra forum exterius, quod optimè ſignificat *Præpoſ. cap. Præterea, el* 2. *n.*6. *de ſponſal.* dicens triplex eſſe forum, quoddam contentioſum, quoddam pœnitentiale, aliud verò quaſi pœnitentiale, quod eſt medium inter hæc. Quare optimè dixit Manuel *quæſt. regul. t.* 1. *quæſt.* 61. *art.* 10. facultatem abſoluendi in foro pœnitentiæ intelligi intra confeſſionem: ſecus de facultate abſoluendi in foro conſcientiæ. Cùm ergo non habeatur in his literis facultatem exequendi has diſpenſationes committi in foro pœnitentiæ, ſed in foro conſcientiæ, non deſiderabitur confeſſio. 3. quia rationes contrariæ id non probant, Non prima, quia petitur expediturum eſſe confeſſorem approbatum ob ordinario, non eo quòd neceſſariò auditurus ſit confeſſionem: ſed quia, vt ſciat expedire exigitur ſcientia: & cum hæc non conſtet ſacræ pœnitentiariæ, duplex illius teſtimonium petit, alterum academiæ conferendo illi gradum Doctoris, aut Magiſtri: alterum autem ordinarij, illum approbando, vt confeſſorem idoneum. Præterea, quia in his literis duplex poteſtas committitur confeſſario, altera abſoluendi à mutatione propoſiti, ſi fortè ea culpa fuit tranſgrediente vouente promiſſionem: & ad hoc eſt neceſſe eum eſſe confeſſorem. At in nullis huius conceſſionis verbis ponitur tanquam conditio neceſſaria vt confeſſor hic hanc abſolutionem præmittat. Sed ſenſus huius clauſu-

læ eſt, fortè is cum quo diſpenſandum eſt in voto, tibi transgreſſionem eius faſſus fuerit, abſolue eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari; ſed dicet, vt quid commiſſio hæc? Reſpondetur, quia forte voti transgreſſio poterat eſſe reſeruata in ea diœceſi. Nec obſtat etiam ſecunda ratio; quia concedit aliquid pro ſolo conſcientiæ foro non eſt reſtringere, vt intra confeſſionem exerceatur, vt optimè docet Nauar. *lib.conſ.in 2.edit.tit.de priuilegiis,conſil.*11. *num.* 2. vbi ait verba hæc abſolue in ſolo conſcientiæ foro, non importare vt abſolutio fit in ſolo pœnitentiæ foro, ſed vt nullatenus in foro externo proſit. Atque ideo idem *Nauar. ſumm.c.27.num.*41.cum D.Ant.3.*part.tit.*24. *cap.77.in fin. principij*, tuetur iudicem nondum Sacerdotem poſſe abſoluere ab excommunicatione in foro conſcientiæ: cùm tamen ſit incapax audiendi confeſſiones. Atque hoc idem docet Emmanuel Sa *ſumm. verb. Excommunicatio*, vbi de abſolutione ea, *num.* 1. vbi ait facultatem habentem abſoluendi, vel diſpenſandi in foro interiori, poſſe id extra confeſſionem exequi. Quod etiam inde conſtat: quia Epiſcopis concedit Trident. *ſeſ.* 24.*de reform.cap.*6. abſoluere in ſolo conſcientiæ foro à quibuſcunque caſibus occultis. Et tamen praxis habet, vt extra confeſſionem abſoluant; idque eos poſſe affirmat Nauarr. *conſil* 11.*n.*2.*proximè allegato*. Nec verum eſt, legem fori interni eſſe, vt ſolùm intra confeſſionem res fiat: ſed vt vel intra confeſſionem, vel non publicè adhibitis teſtibus, & notario, ne proſit foro externo. Nec obſtat vltima ratio; quia cum ſit triplex forum, (vt proximè diximus) confeſſarius in ſolo Sacramento eſt iudex in foro pœnitentiæ: at in foro conſcientiæ eſt iudex extra Sacramentum, quoties vel ratione Bullæ, vel alterius priuilegij abſoluit extra confeſſionem ab excommunicatione in ſolo conſcientiæ foro: vel commiſſam ſibi diſpenſationem in eodem foro expedit. Sicut Epiſcopus abſoluens in foro conſcientiæ à cenſuris occultis ſibi conceſſis in Tridentino *dict.cap.*6. eſt iudex in foro interno, quamuis extra confeſſionem abſoluat. Et ideò ſententiam hanc in propriis terminis tenet Gallego *de cognat.ſpirit.cap.*23.*n.* 2. & eandem tenuere aliqui viri docti a me conſulti. Ex dictiſque conſtat ad duo, num. præced. petita: nimirum, qualis ſit abſolutio a mutatione propoſiti: & qualis pœnitentia: & an requiratur confeſſio.

30 Maior autem difficultas eſt, an confeſſarij Soc. Ieſu, & alij regulares, qui cùm nullo gradu inſigniti ſint, ex priuilegio relato num. 11. expediunt has diſpenſationes, poſſint id extra pœnitentiæ Sacramentum exequi; Ratio autem dubitandi eſt, quia in Bulla Gregorij XIII. in qua id priuilegium conceditur, expreſsè dicitur: *Confeſſionibus auditis*, & cum ſit ablatiuus abſolutus, importat conditionem, *l. A teſtatore ff de condit. & demonſtrat.* At exiſtimo non eſſe neceſſariam confeſſionem Sacramentalem; quia ille ablatiuus abſolutus, *Auditis confeſſionibus*, refertur ad abſolutionem Sacramentalem à peccatis, & non ad diſpenſationes: vt conſtat multis priuilegij verbis. *Literas huiuſmodi aperiendi, concurſuſque fidelium ad ipſos recurrentium auditis, & impoſito ſalutaris in illis expreſſa, vel de iure infligenda pœnitentia abſoluẽdi: ac in foro conſciẽtiæ quaſcũque ſibi verbo, vel ſcriptis commiſſas abſolutiones, diſpenſationes, & pœnitentiarum iniunctiones excipiendi, & exequendi licentiam, & facultatem tenore præſentium concedimus*. Et confir. quia ſimiliter in eiſdem religioſorũ priuilegiis conceditur illis facultas, vt auditis confeſſionibus abſoluant a peccatis & cenſuris eis annexis. Et antiquitus in bulla Cruciatæ eadem clauſula habebatur. Et tamen valdè probabilis doctiſſimorũ virorum ſentent. habet, eum ablatiuum abſolutum referri ad ſolam à peccatis abſolutionem ac licere virtute eius priuilegij abſoluere extrà confeſſionem à cenſuris. Quod ſi replices, clauſulam in quacunque diſpoſitionis parte poſitam, ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, referri ad omnia contenta in illa, *c. Secundo requiris, de appellat.* vbi id cõmuniter notant DD. Cùm ergo, Auditis confeſſionibus ponatur in principio illius clauſulæ, refertur ad omnia ſubſequentia. Reſpondeo eam regulam intelligi, quando omnium præcedentium, vel ſubſequentium eadem eſt ratio, vt citatis Bartolo, & multis aliis tradunt Menochius *de præſump.lib.*4.*præſump.* 181.*num.* 2. Nauarr. *lib.*5.*conſil.tit de ſimonia in priori edit. conſ.*34.*num.*4.*in poſteriori, conſil.* 92. *num.* 4. At non eadem ratio abſoluendi à peccatis, & diſpenſationis expediendæ. Illud enim iure diuino præuiam confeſſionem exigit: hoc autem nullo iure eam petit, nec aliquam cum illa connexionem habet. Nec credendum eſt Pontificem velle facultatem, quam ſacra pœnitentiaria concedit Doctori extra confeſſionem, iuxta num. præced. dicta, velle reſpectu religioſorum coarctare ad confeſſionem; ſed vera eius mens fuit, eandem facultatem, & eodem modo, quo pœnitentiaria Sacra doctori concedit, concedere religioſis.

IV. Clauſula harum diſpenſationum relata num. 1. & 2. continet opera, in quæ confeſſarius debet commutare votum caſtitatis, & religionis, admixta partim diſpenſatione, & ad quid concedatur diſpenſatio. Circa quam clauſulam poteſt dubitari, an mandatum hoc diſpenſandi ſit diſpenſatio? Sed de hoc diximus diſp. 30.num. 12. Inſuper poſſet dubitari an diſſoluto eo matrim. ad quod in voto religionis diſpenſatum eſt, liceat ad aliud tranſire: & an liceat manere in ſæculo abſque matrimonio: & an ſi matrimonium, ad quod in eo religionis, aut caſtitatis voto diſpenſatum eſt, ſit irritum, vel diſſoluatur ante conſummationem, liceat ad aliud tranſire? Sed de his diximus diſp. 31.num. 3.4.5. & 7. 31

Potiſſima autem difficultas circa hanc clauſulam eſt. An ita præcisè exigantur opera in his literis expreſſa, vt nullum arbitrium temperandi mutandive confeſſori relinquatur? Et nullum relinqui videtur ex eo probari, quod in literis commiſſionis opera exprimantur. Poteſt etiam probari ex doctrina, Gloſſ. *cap.*2.*de ſortileg.* vbi textus præcipit Epiſcopo ſuſpendi clericum ſortilegum, his verbis: *Pœnitentiam imponas quod per annum, & amplius, ſi tibi viſum fuerit, eum ab altaris miniſterio præcipias abſtinere.* Et tamen Gloſſa *ibi, verb. Viſum, &* Ant. *ibi n.*10. aiunt teneri Epiſcopum annuam ſuſpenſionem imponere, & ſolùm amplius ſpatium annuo relinqui eius arbitrio, quia textus annum præfixit: & quoties ſuperior certam pœnitentiam ſtatuit, nullum arbitrium inferiori relinquitur, ſed ea omnino ſeruanda eſt, *cap. De cauſis, de offic. deleg.* ibi: *Quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eandem infligas.* Secundò, quia ſi hoc cõfeſſoris arbitrio relinqueretur, fruſtra pœnitentiaria ſacra expreſſiſſet confeſſionem menſtruam, & opera pœnitentiæ eſſe iniungenda. Tandem ſaltem videtur neceſſariò imponenda confeſſio ſingulis menſibus facienda: & ſolùm relinqui arbitrium confeſſori, an ampliùs quàm ſemel ſingulis menſibus facienda ſit. Quod denotant ea verba commiſſionis: *Singulis, ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur.* Illa enim dictio numeralis, Quoties, in qua datur arbitrium, poſita ſub disiunctione cum alia particula numerali, Semel, videtur referri ad confeſſionem ſingulis menſibus faciendam, ita vt ſenſus ſit: impone illi, vt ſemel, vel quoties tibi videbitur, ſingulis menſibus fateatur. 32

Sed 1. exiſtimo non eſſe arbitrarium omittere imponere confeſſiones aliquas ſtatis aliquibus temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ ſint aliqua quotidie exercenda, prout continetur in literis diſpenſationis: ſed ad hæc iniungenda tenetur præcisè cõfeſſarius. Ducor, quod ſacra pœnitentiaria hæc opera in hac commiſſione expreſſerit, iudicans ea expedire ſpirituali cuiuſcunque vouentis ſaluti, eiúſque viribus, ac fragilitati commenſurari: atque rationi conſonum hoc eſſe, vt loco tanti voti quo aſtringebatur, ſubrogentur. Eo quòd nemo ita fragilis ſit, vt nequeat hæc opera exequi, quidam plura, alij verò pauciora. 33

Secundò exiſtimo, relinqui arbitrio confeſſoris quantitatem 34

citatem horum operum pœnitentiæ, & pietatis, ac illorum electionem, & frequentiam, præter aliqua quæ quotidie facienda imponi debere ita exprimitur. Conſtat ex literarum tenore, vbi ſolùm iubetur confeſſor aliqua pœnitentiæ, & pietatis opera imponere, non explicatis quibus, vel quot operibus, ſed vt ea ſint perpetua: & inter ea aliqua quotidie exercenda. Et concluditur hæc imponenda prout iudicarit expedire ſaluti eius, cum quo diſpenſatur.

35 Tertiò, ſimiliter credo committi arbitrio confeſſoris, an confeſſio ſtatis temporibus neceſſariò imponenda debeat eſſe menſtrua, aut minus frequens, vt bimeſtris, aut trimeſtris, &c. Non tamen poterit confeſſor frequentiorem confeſſionem, quàm menſtruam imponere. Prior pars probatur, quia inter onera à ſacra pœnitentiaria impoſita, hoc eſt grauiſſimum, & multis, attenta naturæ corruptæ fragilitate, ac occupationibus, ferè impoſſibile. Cùm ergo in cæteris committatur arbitrio confeſſarij opera iniungenda minuere, conſulendo fragilitati pœnitentis. Cur in hoc tam graui non erit iure optimo id præſumendum? Et confirmatur, poſt iniuncta confeſſionis, & reliqua pœnitentiæ opera, concluditur in literis commiſſionis huius, ſic: *Prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris.* Quæ clauſula cùm in fine omnium operum ponatur, & non ſit minor ratio, ſed multò vrgentior, confeſſionum numeri temperandi, vtpote, quæ multò difficilior eſt, quam cæterorum operum, clauſula illa ad omnia præcedenti opera eſt referenda. Iuxta dicta num. 30. fine. Eo vel maximè quòd in nullo alio opere experientia ipſa doceat expedire, vt magis confeſſor fragilitatis pœnitentis proſpiciat, quàm in confeſſionum frequentium obligatione iniungenda; quia rari ſunt, qui in ea obligatione implenda non deficiant. Tandem quia negari non poteſt eam clauſulam eſſe piam, & poſſe optimè pati hunc ſenſum, vt confeſſorem inſtruat de frequentia confeſſionum rationi conformi iniungenda communiter pœnitenti. Et quia vidit eam non omnibus expedire, attentis multorum fragilitate & occupationibus, quaſi rigorem temperans, ſubiunxit, *Vel quoties tibi videbitur.* Quaſi dicat, ſi durum, & non expediens ſaluti pœnitentis cenſueris, tam frequenter, ac ſingulis menſibus obligare illum ad confeſſionem, impone quoties tibi videbitur: id eſt, quam frequentiam ei expedire iudicaueris. Cùm ergo hic ſenſus valdè fauorabilis ſit & ſæpè valdè expediens ſpirituali pœnitentis ſaluti, cui omnino ſacra pœnitentiaria proſpicere intendit, hic ſenſus in hoc dubio eſt amplectendus. Poſterior autem pars probatur, quia quicunque quantumuis virtutis ſtudioſo confeſſionibuſque aſſueto, onus grauiſſimum eſt obligari ad frequentius fatendum, quam ſingulis menſibus. Nedum perſonæ quæ ob frequentes carnis lapſus diſpenſationem voti procurat ad matrim. Non ergo eſt credendum velle ſacram pœnitentiariam remittere confeſſoris arbitrio, vt ad frequentiorem quam menſtruam confeſſionem obliget. Ne quod ad ſpiritualem pœnitentis ſalutem dirigitur, cedat in ipſius præiudicium, oblata violandæ commutationis occaſione. Præterea quia ſi Tridentinum, *ſeſſ. 25. de regularib. cap. 10.* iudicauit eſſe ſufficientem confeſſionum frequentiam monialibus menſtruam, atque eam non præcepit, ſed ſuadendā indixit. Et Clem. V. in Conc. Viennenſi relato, *Clem. 1. §. Sanè, de ſtatu monach.* eandem frequentiam monachis ſufficientem iudicauit: quis ſibi perſuadet voluiſſe pœnitentiariam committere confeſſori, vt perſonam ſecularem, ac matrimonio iungendam, poſſit ſub culpa lethali ad frequentius quam ſingulis menſibus ſemel fatendum cogere? Et confirmatur, quia nemo prudenter iudicabit expedire obligare perſonam ſecularem ad frequentiorem menſtrua confeſſionem. Non eſt ergo credendum, pœnitentiariam voluiſſe quid fruſtraneum, ac nunquā in praxi expediens ſtatuere.

36 Sed dubitari poteſt, an ſatisfiat huic confeſſioni menſtruæ, quam confeſſarius exequens hanc diſpenſationem impoſuerit, ſi quocunque totius menſis die fiat, licèt ab vltima pluſquam menſis tranſactus ſit? V. g. ſi confeſſio præcedens facta fuit 1. die Decemb. ſatisfiet facta confeſſione ſeq. vltima die Ianuarij: vel ita neceſſariò ſit facienda, vt inter vnam & alteram confeſſionem non interponatur plus quàm ſpatium vnius menſis? Et videtur hoc poſterius neceſſarium, quia *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* præcipitur vt quiuis ſaltem in anno fateatur, & tamen conſtat non impleri id præceptum, ſi prior confeſſio initio vnius anni, poſterior autem in alterius fine fiat, ſed annus à priori confeſſione numerandus eſt. Cæterùm quamuis id de confeſſione annua ab Eccleſia præcepta fatear: at in noſtro caſu credo ſatis eſſe, ſi toto cuiuſlibet menſis ſpatio quæuis confeſſio fiat. Quod mihi ſuadet illa dictio, Singulis adiuncta menſibus: quæ Hiſpanè ſignificat, *cada vn mes.* At quacunque die cuiuſlibet menſis confeſſio fiat, verum eſt dicere confeſſionem in eo menſe factā eſſe. Quod ſecus eſt de confeſſione annua, quæ ſemel anno præcepta eſt, nec addita fuit particula, ſingulis.

Quod ſi menſis tranſeat abſque confeſſione, credo hunc 37
non teneri confeſſionem omiſſam ſupplere alio menſe, eam duplicando, quod id onus ſingulis menſibus aſtrictum ſit. Sicut vouens quotidie recitare non tenetur preces alicuius diei omiſſas ſupplere.

Neque etiam tenebitur hic menſe, quo confeſſioni ab 38
Eccleſiæ præceptæ ſatisfacit, eam duplicare. Quod pœnitentiaria iniungens ſingulis menſibus confeſſionem, norit fore, vt in aliquo illorum coincidat in Eccleſiæ præceptum: & tamen ad duplicem non obligat. Sicut idem eſt in eo, qui confeſſionem menſtruam vouit.

Ex qua ratione deducitur, ſi ille ex voto, vel pœniten- 39
tia ſibi iniuncta teneretur aliàs ad confeſſionem aliquo menſe, vel ſingulis menſibus faciendam, eum non ſatisfacturum his confeſſionibus aliàs debitis huic obligationi. Sicut vouens aliquo die ieiunare, vel ad id ex pœnitentia aſtrictus, non ſatisfacit voto, vel pœnitentiæ ieiunio ab Eccleſia præcepto, quod omnia hæc, vbi aliud non exprimitur, intelligantur de ſupererogationis operibus: iuxta communem omnium ſententiam. At confeſſor huius obligationis conſcius prudentiſſimè ageret, ſi hunc non ad aliam confeſſionem menſtruam obligaret, ne nimis oneraretur ad duplicem confeſſionem ſingulis menſibus obligatus. Sed poſſet trimeſtrem, aut quadrimeſtrem imponere; quia ei datur ad arbitrium circa confeſſioné menſtruam minuendam (vt diximus num. 35.) Et hic ſatis vrgens cauſa occurrit. At non ſatisfaceret confeſſor ſuæ obligationi, iniungendo ſolas confeſſiones, ad quas ille aliàs tenebatur, quod aperta pœnitentiariæ mens ſit opera ſupererogationis in locum voti, quod de ſimili re erat, ſubrogare. Et aliàs nil explicante confeſſore ſatisfaceret illi confeſſionibus aliàs debitis.

Quartò, exiſtimo non eſſe voluntarium confeſſori mo- 40
dum has pœnitentias taxandi, aut confeſſionem menſtruā immutare imponendo minus frequentem: ſed ſecundùm prudentiæ regulas, cauſas iuſtas perpendendo regi debere. Quia in re eò potiſſimum ſpectare debet, vt id decernat, quod ſpiritualis pœnitentis ſaluti expedientius fore iudicarit, imponens onus eius fragilitati accommodatum, attentis eius viribus & corporeis & ſpiritualibus: ac opportunitate ad opera ſibi iniuncta adimplenda. Debet etiam confeſſor in hoc prudenti iudicio perpendere voti magnitudinem, vt commutatio illa partialis diſpenſationi admixta aliqualiter illi correſpondeat: & ne ridicula ſit. In omnibus tamen his potiſſimum ſaluti pœnitentis ſpirituali proſpiciendum eſt. Conſtat ex ipſamet diſpenſationis clauſula, ibi, *Vt tibi videbitur:* & paulò inferiùs: *Prout ſecundum Deum ipſius ſaluti expedire iudicaueris.* Hæc enim verba non liberam voluntatem, ſed arbitrium ſecundum prudentiæ regulas important, vt Bartolo, & multis aliis allegatis tradit Menoch. *de arbit. lib. 1. q. 8. n. 1. & multis ſeq.*

Sed petes in ſpeciali explicari aliqua opera ex his. Dico opera pœnitentiæ, quæ in vtriuſque voti diſpenſa-

tione petuntur, poſſe iniungere illi, qualibet hebdomada aliqua die, qua carnibus veſci poterat, ab illis ſe abſtineat: vel aliqua de illius ieiunet: vel cilicio, verberibúſve ſemel in hebdomada carnem affligat: aut inter hæc opera, quod maluerit, eligat: licèt vna hebdomada vnum, alia verò hebdomada alterum opus exerceat: vt ſic facilius & ſecurius abſque occaſione deficiendi opera iniuncta exequatur. Et ſi iudicarit confeſſarius attenta pœnitentis fragilitate, nimirum eſſe ſingulis hebdomadibus ad aliquod opus ex his illum obligare, obliget vt ſecundò, aut tertiò quaque hebdomada id faciat. Opera autem pœnitentiæ religionis propria, quæ quotidie facienda iubetur confeſſarius imponere, dum diſpenſat in voto religionis, vt ea quotide exequens meminiſſe poſſit obligationis voti, qua prius tenebatur, difficile eſt aſſignare; quia cùm quotidie exercenda ſint, graue onus, ac difficile erit homini ſeculari quamcumque corporis macerationem quotidianam illi imponi: quare cum omnibus religionibus præter Societatem Ieſu commune ſit horas canonicas ab omnibus choro deputatis recitari, & à religioſis non choro deputatis aliquas preces loco horarum, nullam ſuauiorem commutationem inuenio, quàm iniungere ille tanquam ſeculari, & laico, vt loco horarum canonicarum recitet quotidie Litanias, vel Pſalmos pœnitentiæ, vel quinquies orationem Dominicam, & toties Angelicam. Hæc enim omnia opera ſunt religionis propria: & appellantur pœnitentiæ, quod caro maceretur alligata legi recitandi quotidie, & recitans. Atque ideò oratio imponitur pro pœnitentia Sacramentali, & numeratur ab omnibus Theologis inter opera pœnitentiæ, & ſatiſfactionis. Adde, poſſe dici opera religionis propria intelligi virtutis religionis, cuius oratio actus eſt. Quando autem votum fuit caſtitatis, coniungit pœnitentiaria in literis diſpenſationis, vt imponantur vouenti aliqua pietatis opera quotidie facienda, vt meminerit prioris voti obligationis, vt conſtat ex clauſula n. 2. allegata. Poſſunt autem eſſe hæc opera, quæcumque miſericordiæ, vt recitare quinquies quotidie orationem Dominicam & Angelicam, pro Purgatorij animabus, aut lethali peccato infectis: vel erogare quotidie eleemoſynam, aut aliud quoduis ex quatuordecim miſericordiæ operibus quotidie exercere. Et ſuauior erit commutatio, ſi multa ex his operibus deſignentur illi, vt poſſit quotidie eligere ex illis, quod ſibi placuerit: vt vel ſic facilius commutationem impleat.

42 V. Clauſula explicanda eſt, quam retuli n. 3. fine, quæ tractat de dilaniandis his literis per confeſſorem, vbi diſpenſationem expedierit ſub pœna quandoque excommunicationis latæ ſententiæ (vt retuli num. 2. fine.) Quandoque verò ſub pœna, vt ſi parti reddantur, nil illi ſuffragentur. Circa quam clauſulam monuerim, ſi poſtquam hæ literæ parti reſtitutæ fuerint, dilanientur aut comburantur, valere ex tunc diſpenſationem: & idem credo ſi omnino amittantur, ſine recuperandi ſpe. Quia hæc creditur merito pœnitentiariæ mens, vt eæ literæ non proſint, dum apud partem manſerint. Adde etiamſi apud partem manſerint, non fruſtrari diſpenſationem ſuo valore: ſed ſenſum illorum verborum eſſe, vt eæ literæ nil prorſus ſuffragentur in foro externo. Id enim importare verbum, ſuffragentur, probauimus diſp. 29. n. 11. Cui autem vſui ſit hæc literarum dilaniatio, diximus lib. 3. diſp. 15. n. 18. in ſolutione ad 2.

43 VI. Clauſula, quæ in omnibus his fori conſcientiæ diſpenſationibus ſolet apponi, eſt, vt in ſolo conſcientiæ foro diſpenſatio hæc proſit. Et quando diſpenſatur ad matrimonium ineundum præcedenti affinitate occulta: aut inceſtu occulto, apponitur clauſula legitimationis prolis ſuſcipiendæ, his verbis: *Diſpenſes prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantùm.* Quando autem diſpenſatur vt matrim. irritum ob impedimentum dirimens occultum, iterum validè celebretur, ſolet proles ſuſcepta & ſuſcipienda legitimari his verbis (vt n. 5. retuli.) *Diſpenſa vt matrimonium inter ſe ſecretè contraheret valeant, prolem ſuſceptam, ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantum.* Circa quam clauſulam dubitari poteſt, an ſi parochus, vel ordinarius norit impedimentum, vel ex confeſſione partis coram notario, vel ipſo ordinario facta, vel aliunde: & ſimul norit diſpenſationem in foro conſcientiæ impetratam eſſe poſſit diſſimulare matrimonium? Sed de hoc egimus lib. 3. diſp. 15. à n. 13. vſque ad 17. vbi n. 15. & 17. diſputauimus, an matrimonium cum huiuſmodi diſpenſatione in impedimento dirimenti initum ſit detecto eo impedimento in foro externo diſſoluendum. Et ex ibi dictis, ac ex huius clauſulæ tenore conſtat, quid ſit litteras has in ſolo conſcientiæ foro prodeſſe. Nihil enim aliud eſt, quàm nullo modo deſeruire foro externo, ſi in eo apponatur impedimentum.

Vtrùm autem patiens hoc impedimentum occultum, ſi ſecum in foro conſcientiæ diſpenſatum ſit teneatur rogatus in foro externo, id fateri? diximus lib. 3. diſp. 14. n. 4. Et an conſcij illius impedimenti, & diſpenſationis, teneantur illud denunciare? diximus ibid. diſp. 13. n. 8. 44

Potiſſima autem difficultas in hac clauſula eſt, circa prolis legitimationem, quem effectum habeat hæc legitimatio in ſolo conſcientiæ foro, & an aliquando proſit pro vtroque in foro? Et vt diſtinctè procedamus, quadruplex eſt caſus diſcutiendus. I. eſt, quando nondum inito matrimonio diſpenſatur vt id ineatur cum impedimento, legitimando in foro conſcientiæ prolem ex eo matrimonio ſuſcipiendam. II. eſt, quando in eodem caſu legitimatur etiam proles ante id matrimonium ſuſcepta. III. eſt, quando præceſſit matrimonium irritum, & diſpenſatur, vt validè ineatur, legitimando in foro conſcientiæ prolem in poſterum ſuſcipiendam. Vltimus eſt, quando tunc quoque legitimatur proles antea ſuſcepta. 45

Et prius ad omnium horum caſuum intelligentiam ſupponendum eſt, filium natum ex matrimonio bona fide alterius parentis inito eſſe verè legitimum, non ſolùm quoad parentem habentem bonam fidem, ſed etiam quoad alium malam fidem habentem; quia verè eſt legitimus: vt conſtat ex *c. Ex tenore, & c. Dum inter, c. Peruenit, qui filij ſint leg.* & ex *l. regia 3. tom. 3. p. 4. & l. 1. tom. 23. ead. part.* & docent Acoſta *c. Si pater, 1. p. verb. Vxorem, n. 2. de teſtam. in 6.* & multis citatis Matienzo *lib. 5. Recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. n. 116.* Hoc tamen verum eſt reſpectu filij, & in eius fauorem, & reſpectu parentis, qui in bona fide fuit; nam parens, qui malam fidem habuit, non gaudebit iure legitimi parentis. Nec monſtruoſum reputandum eſt, ſi filius patri ſit legitimus, pater autem non habeat iura legitimi patris. Diſcriminis enim ratio eſt vrgentiſſima. Quando proles, quæ nil mali geſſit, iure optimo, ratione bonæ fidei alterius parentis, ſit plenè legitima, iuráque omnia legitimæ prolis ſortiatur. At parens in mala fide conſtitutus, vtpotè, qui culpæ ineundo matrimonium reus fuit, merito iure legitimi parentis priuatur. Ne ex eo ſuo delicto commodum reportet: aduerſus tradita *l. Sitius hæreditaria, ff. de negot. geſt.* Et ideo ius in prolis fauorem conceſſum non debet extendi ad huiuſmodi parentem. Et ita docent Acoſta *eodem verb. Vxorem, n. 21.* Barboſa *l. Si cum dotem 22. §. finali, n. 11. ff. ſolut. matrim.* Vnde quamuis regulare ſit, mutuam eſſe ſucceſſionem filiorum reſpectu parentum, & è cõtra, ita vt in eiſdem caſibus quo filij ſuccedunt, vel poſſunt ſuccedere, aut non ſuccedunt, nec poſſunt parentibus ſuccedere, dicendum ſit idem de parentibus reſpectu filiorum, vt conſtat ex *l. reg. 8. fin. tit. 15. part. 6.* & docent multis citatis Couar. *4. decr. 2. p. c. 8. §. 5. n. 17.* Ant. Gomez *lib. 9. Tauri, n. 45. & ibi* Tello, *n. 24. & lib. 6. n. 7. 19.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 3. lib. 6. gloſſa 4. n. 11. & lib. 8. gloſſa 1. num. 30.* At deficit in hoc caſu, in quo proles neceſſariò ſuccedit parenti malæ fidei, at hic non ſuccedit proli, niſi eo ſolo modo quo parens ſpurius poteſt proli ſuccedere. Quippe parens ſpurius reſpectu illius prolis reputatur, ac ſi abſque vllo matrimonio eam habuiſſet 46

buiſſet, quod citato Bartolo tenet Tello *lib.* 6.Tauri,*n.*7. Q uamuis ſit valdè probabile vtrunque patentem cenſeri legitimum,& ſuccedere ei proli, quod latè probantes docent Rojas *epit ſucceſſ.cap.*30.*num.* 38. Auendagno *dict. lib.*6 *tota gloſſa* 1. Gutier. *lib.* 3.*pract.tota q.*74.Zauallos *quæſt.pract.q.*197.*à num.*16.

47 Hoc ergo ſuppoſito,citca primum caſum,nempè,quando nondum inito matrim. diſpenſatur, vt ineatur legitimando prolem ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt talem prolem verè eſſe legitimam,& quoad ſpiritalia, & quoad tempotalia, in ſolo tamen conſcientiæ foro. Atque idem eſſet, quamuis ſacra pœnitentiaria concedens facultatem diſpenſandi in impedimento, nùllam legitimationis prolis ſuſcipiendæ mentionem feciſſet: quare ea fit ad maiorem abundantiam, omnemque ſcrupulum amouendum. Ratio autem eſt,quia ea ptoles ex legitimo,ac veto matrimonio in foro conſcientiæ naſcitur: ergo verè eſt legitima eodem foto, etſi nulla eam legitimandi facultas concedatur. Et ſimiliter ſi poſt diſpenſationem hanc in foro conſcientiæ à confeſſario expeditam naſceterur proles antequam mattimon. iniretur, quamuis ante diſpenſationem fuiſſet concepta, eſſet naturalis(vt probaui diſp.7.n.19.)quod intellige in ſolo conſcientiæ foto, in quo ea diſpenſatio valet, ac proinde in eodem ſolo foro legitimabitur tam quoad ſpiritualia, quàm quoad temporalia per ſubſequens matrimonium. Iuxta *c.Tanta,qui filij ſint legit.*

48 Hinc infertur, prolem in eodem foro conſcientiæ non futuram irregularem,ſed eſſe capacem ordinum, & cuiuſcunque beneficij, tanquam verè legitimam: atque ſuccedere vtrique parenti, & vtrunque parentem ipſi; quia ex vero mattimonio habita fuit, vel tanquam naturalis eſt legitimata per verum ſubſequens matrim.

49 Secundò infertur,in foro exteino cenſeri prolem hanc illegitimam,& quoad ſpiritualia.& quoad temporalia: atque ita incapacem eſſe ordinum,& cuiuſvis beneficij,nec ſuccedere parentibus,nec parentes ipſi,niſi eo ſolo modo quo filij ſpurij poſſunt parentibus ſuccedere, & parentes ipſis. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio nullatenus in hoc foto ſuffragetur,reputabitur proles in hoc foro ſpuria,vtpotè nata ex parentibus inter quos non poterat conſiſtere matrim.ob impedimentum dirimens.

50 Hæc tamen intelligenda ſunt, quando vterque parens conſcius fuit illius impedimenti,cum quo virtute diſpenſationis contraxit; nam ſi alter prorſus ignatus eſſet huius impedimenti, & ſic bona fide contraxit, proles erit quoad omnia in vtroque foro legitima.Ratio eſt, quia ſi nulla eſſet diſpenſatio, proles illa eſſet plenè legitima in vtroque foro, ratione bonæ fidei alterius parentis(vt diximus num. 46.) At diſpenſatio illa nil nocet. Atque ideo etſi proles ratione diſpenſationis, & legitimationis factæ ex vi illius, ſit in ſolo conſcientiæ foro legitima: at ex vi iuris communis decernentis eam omnino legitimam, quoties alter parens in bona fide fuit, erit prorſus in vtroque foto legitima. At parens ille, qui conſcius impedimenti fuit, reputabitur tanquam pater ſpurius in foro extetno: neque in eo iura legitimi parentis, ad ſuccedendum, & alios effectus obtinebit: ſecus in foro conſcientiæ, in quo diſpenſatio prodeſt. Iuxta dicta num. 47. & 48.

51 In 1.caſu, nimirum, quando nondum inito matrimon. diſpenſatur vt ineatur legitimando prolem antea ab iis contracturis ſuſceptam, qualis ſit hæc legitimatio: ſatis egimus diſp.7.n.14.& multis ſeqq.

52 In 3.caſu,nempè,quando matrim. irritè contracto diſpenſat ſacra pœnitentiaria, vt validè ineatur, legitimando prolem inde ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt, quod diximus in caſu à numero 48. vſque ad 51. nimirum, ſi abſque ſcientia impedimenti in parente, qui bona fide contraxerat, id matrim. irritum inſtauretur modò, ſequendo opinionem eorum qui dicunt non eſſe neceſſariam eam ſcientiam: de qua re egimus lib. 2. tota diſp. 36. & dato in hac commiſſione diſpenſandi facta confeſſori non poni tanquam conditionem neceſſariam, vt is admoneatur de prioris conſenſus nullitate: (de qua re agemus in hac diſputat. num.61.) proles ſuſcipienda erit plenè legitima quoad vtrumque parentem, & in vtroque foro. At parens impedimenti conſcius ſolùm erit legitimus in foro conſcientiæ. Si autem vterque parens conſcius iam impedimenti, inſtauraret de nouo hoc matrimonium virtute diſpenſationis in ſolo conſcientiæ foro conceſſæ, quamuis à principio alter, vel vterque bona fide contraxerit, proles ex matrimonio denuò inſtaurato ſuſcipienda erit in ſolo foro interiori plenè legitima quoad vtrumque parentem. Ratio eſt, quia cùm proles hæc non ſit concepta tempore prioris matrimonij bona fide vtriuſque, vel alterius contracti, non gaudet eius matrimonij priuilegio, ſed ſolo poſterioris inſtaurati, ex quo concepta fuit. At id matrimonium eſt pro ſolo conſcientiæ foro validum ex parte vtriuſque parentis: ergo & proles in eo ſolo foro cenſebitur legitima. Vnde ſi in eo matrimonio diſpenſaſſet commiſſarius Cruciatæ in caſu in quo poteſt, iuxta dicta diſput.6.num. 23. & 24. cùm nequeat diſpenſare vt inſtauretur id matrimonium, niſi coniux vterque certior fiat de nullitate prioris conſenſus: (vt ibidem diximus) proles hæc in ſolo foro interno erit legitima. Atque idem dicendum erit, ſi teneamus ſacram pœnitentiariam petere, in hac diſpenſatione tanquam conditionem neceſſariam, vt vterque coniux certior fiat de eadem nullitate (de quo dicemus num. 61.) Quod ſi commiſſarius, vel confeſſor non admonuit impetrantem diſpenſationem, vt certiorem faceret alterum coniugem de nullitate illa: aut impetrans non admonuit ex ignorantia, obliuione, vel malitia, ſed eo non admonito inſtaurauit matrimonium, proles ſuſcipienda erit omnino legitima in vtroque foro: perinde ac ſi diſpenſatio conceſſa non eſſet, tanquam nata ex matrimonio cum bona fide alterius inito. Et ſi vterque parens in hac inſtauratione habuit bonam fidem, ille qui norat impedimentum, & virtute diſpenſationis eius inſtaurauit, neſciens eſſe neceſſarium certiorem facere alterum de conſenſus prioris nullitate, habebit iura legitimi parentis in foro conſcientiæ, in quo ſe validè contrahere exiſtimauit bona fide innitens diſpenſationi. Secus ſi mala fide hic contraxit, carebit enim iure legitimi parentis in vtroque foro,vt diximus n.46.

53 In vltimo caſu, nempè, quando matrim. inualidè inito,diſpenſatur in foro conſcientiæ vt validè ineatur, legitimando prolem antea ſuſceptam: qualiter illa proles cenſeatur legitima: & an non inſtaurato poſtea eo matrimonio maneat legitima, dixi diſp. 6. num. 25. & 26. & diſp.7.num.14.

54 An verò confeſſario non legitimante prolem antea ſuſceptam, ſed ſolùm diſpenſante in matrimonio, maneat legitimata, & poſſit poſtea ipſe, vel alius ſupplere legitimando prolem? dixi diſp.7.n.15.16.17.

55 VII. Clauſula explicanda eſt, quæ habetur in diſpenſationibus ad ineundum matrimonium, vel inſtaurandum inualidè initum cum impedimento occulto, vt retuli num. 3. ſic habet: *Dummodo impedimentū inde proueniens occultum ſit*, Qua in re dubitari poteſt, quando id impedimentum dicatur occultum, vt hæc clauſula vera ſit? Dico primum, occultum in his ſacræ pœnitentiariæ literis dici, vt diſtinguitur contra publicum: quare licet ab aliquibus id impedimentum ſciatur, ac proinde probari poſſit, dicetur occultum, & tunc ſolùm non erit occultum, ſed publicum, quando eſt publicum, non tantùm in ciuitate, ſed etiam in maiori parte viciniæ, vel collegij, monaſterij, vel parochiæ. Dummodo ſaltem decem perſonæ inueniantur in ea vicinia, parochia,vel collegio, vel monaſterio, in quibus id publicum eſt. Et ratio eſt, quia petitur ea impedimenta eſſe occulta, vt obuietur ſcandalo publico. At ſatis illi obuiatur, dum hæc impedi-

menta non laborant publica infamia. Et ita latiùs probans tenet Nauar. *ſumm. Latina. c.* 27. *n.* 254. *fin.* & *n.* 155. Atque in alio ſimili, nempè in facultate conceſſa Epiſcopis per Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* ad diſpenſandum in cenſuris conſurgentibus ex delicto, id tradunt, dicentes occultum ſumi, vt diſtinguitur contra publicum, multi, quos retuli lib. 2. diſp. 37. n. 11. & præter ibi allegatos docent etiam Suarez *de cenſuris, diſp.* 41 *ſect.* 3. *n.* 9. Emm. Sà *ſum. verbo Epiſcopus, n.* 33. Sayro *in theſauro caſuum tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 17. *n.* 21. & *lib.* 7. *c.* 13. *n.* 12. Imò Maiol *lib.* 5 *de irreg. c.* 51. *n.* 4. & Viuald. *candel. ſacram.* 2. *p.* vbi de irreg. *n.* 315. quos videntur ſequi Sayro & Emm. Sà *proximè allegati* dicunt ibi capi occultum, vt diſtinguitur contra notorium: at hi duo ſtatim videntur ſe explicare, vt nomine notorij intelligatur quod fama publica laborat.

56 Immo dicetur impedimentum occultum, quamuis res ipſa publicè conſtet: verbi gratia, copula ex qua orta eſt affinitas, ſi non ſit publicum quatenus impedimentum: id eſt, ſi non ſciatur publicè id eſſe matrimonij impedimentum. Ducor, quia in Trident. decreto, quod n. præced. allegaui, concedenti Epiſcopis facultatem diſpenſandi in cenſuris ex delicto occulto conſurgẽtibus, tradunt optimè aliqui DD. exigi vt delictum non ſit occultum, ſed publicum, non tantùm vt actus qui eſt delictum, ſit publicus, ſed etiam ſit publicum eum feciſſe delictum; quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi iuxta verbi qualitatem, *l. In delictis, §.* 1. *ff. de noxalibus.* Neque enim vere dicitur delictum publicum quamuis materialiter ſit actus ille publicus, niſi formaliter publicus, nempè, in quantum delictum. Hi ſunt Nauar. *ſum. Latina c.* 27. 255. *fine, verſ.* 12. & *n.* 241. *verſ. Circa hæc dico primo,* dicens ſic definitum eſſe in ſacra pœnitentiaria. Enriquez *lib.* 14. *de irreg. c.* 20. *n.* 4. Emm. Sà *ſum. verb. Epiſcopus, n.* 35. Sayro *in theſauro caſuum, t.* 1. *lib.* 7. *c.* 13 *n.* 13. Manuel 1. *tom. ſumm. in* 2. *edit. c.* 166. *n.* 3. Immo ſatis probabiliter dicunt Emman. Sà, & Manuel *ibidem*, & Nauar. *lib.* 5. *conſ. tit. de clerico non ordin. miniſt. in vtraque edit conſ.* 2. *n. vn.* dici delictum occultum, quamuis vt delictum publicum ſit, ſi tamen vt cenſuræ ſubiectum ſit occultum; quia non publicè ſcitur ob id delictum incurri cenſuram illam: licèt duo, aut tres delicti conſcij norint per id incurri cenſuram. Quamuis hoc non careat difficultate. Et ita *Additionator ad id conſilium Nauarri in* 2. *edit.* tenet contrarium. Quidquid tamen ſit de hoc vltimo, quod noſtro intento neceſſarium non eſt, dicendum eſt ſimiliter in noſtro caſu, dum petitur in his diſpenſationis literis vt ſit occultum impedimentum ſatis eſſe vt verè occultum dicatur, vt quatenus impedimentum non ſit publicum: quippe eadem militat ratio vt qualitas illa, occultum, adiuncta illi verbo, impedimentum, debeat intelligi ſecundùm eius qualitatem.

57 Non dicetur tamen id impedimentum occultum, ſi iam ad forum contentioſum deductum ſit, quod iam non poſſit verè dici occultum: nec occurratur ſcandalo per ſecretam diſpenſationem. Atque cùm ſacra pœnitentiaria in his literis declaret, ſe nolle eas in foro externo ſuffragari, manifeſta eius mens eſt, vt dum impedimentum eſt ad id forum delatum, ac in eo pendet, nequeat confeſſarius diſpenſare, quaſi non exiſtente impedimento occulto. At ſi hic in foro externo abſolutus ſit, remanebit impedimentum occultum, & redactum ad ſtatum priſtinum, & ita poterit confeſſarius expedire hanc diſpenſationem; quia hic nullum paſſus eſt famæ detrimentum, & manet delictum occultum ſicut prius. Atque ita circa Tridentini decretum, n. 55. relatum docent Suarez *de cenſuris, diſp.* 42. *ſect.* 2. *n.* 3. Sayro, *theſauro caſuum, tom* 1. *lib.* 4. *cap.* 17. *n.* 23. Immo id eſſe verum, licèt iniquè falſis teſtibus adductis ſe tutatus fuerit, defendimus lib. 2. diſput. 37. n. 12. fine, & vltra ibi allegatos docent idem Sayro *eod. tom.* 1. *lib.* 7. *n.* 12. Emmanuel Sà, *ſumma, verb Epiſcopus, n.* 34. Temperat tamen Suarez *eod. n.* 6. *nuper citatus*, ſi reus abſolutus ſit a delicto, eo quod nullo modo probatum ſit, nam quando aliqua probatio etſi non ſufficiens, quia ſemiplena fuit, in foro externo adfuit, non manebit occultum; quia ex ſemiplena probatione in foro contentioſo facta generatur publica fama, ac publica notitia, quæ quamuis imperfecta ſit ſufficit ne delictum dicatur occultum: ſed plus placet adhuc id manere occultum; quia aut abſoluitur diffinitiue, & tunc nullum poteſt eſſe dubium. Aut abſoluitur ab inſtantia, ſeu obſeruatione iudicij: & tunc adhuc res manet occulta, ſicut prius; quia per eam ſententiam interlocutoriam id iudicium eſt terminatum, ac ſublata ea infamia ex deductione in id forum orta. Id enim tantum intereſt inter abſolui diffinitiuè, & ſolùm ab inſtantia, ſeu obſeruatione iudicij (vt poteſt videri in Couar. latè hoc tractante *lib.* 1. *variarum, c.* 1. *n.* 8.) quod in priori caſu nunquam poteſt id crimen iterum in iudicium deduci. At in poſteriori poteſt quidem, ſed ex nouis indiciis nouiſque probationibus. Quare in vtroque caſu id iudicium omnino terminatum eſt, ac res in primum ſtatum redacta.

At ni refert, ſiue iuſtè, ſiue iniquè res ſit in iudicium 58 delata (vt benè ait circa idem Tridentini decretum Suarez *num. præced. allegatus*) Quia vtroque caſu dum lis pendet non dicetur delictum, aut impedimentum. Exigitur tamen vt deſinat eſſe occultum, vt deductum ſit ad forum contentioſum, ac ſimul parti intimatum delictum; quia ſi iudex apud ſe retineret cauſam non intimans parti, adhuc diceretur occultum, quòd cùm citatio ſit primus iudicij actus, ea non facta minimè dicetur res ad forum externum deducta. Ita docet Sayro *theſauro caſuum, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 17. *num.* 22.

Vtrùm verò quando ſic diſpenſatur in matrimonio ir- 59 rito ob impedimentum occultum, vt iterum ineatur, ſit iterum ineundum coram parocho, & teſtibus, vel poſſit iterum iniri inter ipſoſmet ſolos contrahentes, non obſtanti clauſula in diſpenſationibus his ſolita apponi, vt ſeruata Tridentini forma celebretur: & an ſint iterum benedictiones nuptiales recipiendæ, diximus l. 2. tota diſ. 37.

VIII. Clauſula eſt, quam n. 4. retulimus, quæ ſolet apponi dum diſpenſatur, vt matrim. irritum iterum celebretur. 60 Et in quantum præcipitur ibi vt his contrahentibus imponatur confeſſio menſtrua, iam explicatum eſt, n. 35. & ſeqq. qualiter ea intelligatur. Intelligo autem eam confeſſionem menſtruam vtrique, quando vterque deliquit: ſi enim ſolus alter, illi ſoli imponenda eſt; quia ibi dicitur illam imponendam in pœnam tam enormis libidinis exceſſus: ergo illi ſoli imponenda eſt, qui eius delicti reus fuit. In quantum verò præcipitur in ea clauſula, vt experiantur hi, an ſine ſcandalo ſeparari poſſint: vel viuere ſimul tanquam frater & ſoror abſque incontinentiæ periculo: exiſtimo vbi confeſſori conſtaret ex experientia prius ſumpta, vel ex iis circa quæ ipſos examinat, vel ex aliis circunſtantiis, nullius fore vtilitatis eam experientiam: ſed ſcandala oritura, quod videant omnes exiſtimantes eos coniuges vitam coniugalem non agere: & ipſi ſit quoque maxima ſcandali anſa, & rumæ; quia cùm publicè conſtet de matrimonio, & impedimentum ſit occultum, non permittentur ad alias nuptias tranſire: ac proinde in maximo incontinentiæ periculo erunt: & ſimiliter videat ſi velint ſimul manere vt frater & ſoror, graue incontinentiæ periculum illis imminere attenta eorum fragilitate, exiſtimo (inquam) in his caſibus eos ad hanc experientiam non obligandos: ſed ſtatim eſſe cum illis diſpenſandum: at tantum eſſe præmittendam, quando attentis circunſtantiis prudenter iudicatur eſſe ſpem, vt ea experientia ſit alicuius vtilitatis, ac intentum conſequendum ſit; nempè, vt abſque ſcandalo, & periculo incontinentiæ poſſint illi vitam tranſire, non inſtaurato priori matrimonio irrito. Ducor, quia fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus, *cap. Cum contingat, de offic. deleg.* Nec credendum eſt velle Eccleſiam præmitti experientiam fruſtraneam, eo vel maximè, quòd ſit maximum periculum incontinentiæ eam præmittendo. Item quia intelligitur ex verbis

piæ

prædictæ clauſulæ. Quippe dum præcipit pœnitentiaria hanc experientiam præmitti, his repetit, Si fieri poſſit; & ſtatim remittit prudentiæ, ac iudicio confeſſarii, vt iudicet an ea ſeparatio poſſit abſque ſcandalo fieri, & cohabitatio abſque incontinentiæ periculo. Quando ergo confeſſarius ex coniugum relatione, ætate, vel aliis circunſtantiis, prudenter iudicat nullius effectus fore eam experientiam, non eſt cur eam præmittat. Atque ita credo rariſſimè, aut nunquam eam fore neceſſariam; quia communiter id ſcandali, ac incontinentiæ periculum concurrit, & rariſſimus eſſet caſus, in quo ea non inueniretur. Quòd ſi dicas, hoc iam conſtituiſſe pœnitentiariæ, cum ferè ſemper in his diſpenſationibus allegetur hæc cauſa nempe, oritura ſcandala ex ſeparatione. Reſpondeo hoc nihil obſtare; quia poteſt præſumere ſacra pœnitentiaria, non ita id certum eſſe. Adde eſſe hanc clauſulam conſuetam apponi, quauis cauſa allegata: & ideò licèt hæc allegetur, non immutatur ſtylus ordinarius literarum.

61 Sed circa hanc clauſulam dubitatur, in quantum in ea dicitur, vt coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris conſenſus nullitate, an id inducat conditionem neceſſariam, vt validè confeſſarius diſpenſet? Videtur enim pars affirmans ex verbis clauſulæ, ibi: *Cum ipſis latoribus diſpenſa, muliere de nullitate prioris cōſenſus certiorata, ſed ita cautè, vt ſi illa adhuc ignara ſit, latoris delictum nuſquam detegatur.* Vbi ille ablatiuus abſolutus, *Mulier certiorata de nullitate prioris conſenſus*, conditionem importat, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtrat.* Præterea quia in facultate conceſſa commiſſario Cruciatæ diſpenſandi in matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto ponitur eadem clauſula. Et tamen diſput. 6. num. 23. & 24. diximus per eam induci conditionem neceſſariam; ſed mihi perſuadeo eam non eſſe conditionem, ſed inſtructionem quandam confeſſarij, vt certior ſit poſterioris matrimonij contractus, quod ferè certa opinio habeat neceſſarium eſſe ad eius valorem, vt alter coniux certior fiat de prioris conſenſus nullitate. Ducor autem ad hoc, quia quando ponitur vt conditio, ſicut contingit in facultate commiſſarij Cruciatæ, ponitur multo ſtrictioribus verbis, denotantibus conditionem, & inter alias conditiones petitas vt commiſſarius ea facultate gaudeat. Quod hic non contingit. Adde ſæpè fruſtrandas has diſpenſationes ſuo valore, ſi id eſſet neceſſarium; quia ſæpè continget non poſſe nullitatem detegi abſque periculo detegendi delicti: & maximè ſi impedimentum ſit ex parte fœminæ, rarò accidit poſſe viro nullitatem prioris conſenſus aperiri, abſque maximo fœminæ periculo, & ſuſpicione alicuius delicti, & inſtabit vir vt ſibi cauſa nullitatis detegatur, & ea non detecta, vrgentiorem delicti ſuſpicionem concipiet, atque inimicitiæ inter coniuges orientur. Deinde, quia cùm ſtylus habeat vt ſemper in huiuſmodi diſpenſationibus hæc clauſula apponatur, non eſt credendum Doctores quos retuli lib. 2. diſp. 39. num. 2. hunc ſtylum ignoraſſe, & tamen conſulunt in hoc caſu impetrari diſpenſationem occultè, & tacita prioris conſenſus nullitate illud denuò contrahi. Senſere ergo per hanc clauſulam non induci conditionem, ac proinde locus erit opinionibus, quas retuli & explicui tota ea diſput. 36. an vbi commodè, & abſque periculo nequit alteri coniugi explicari nullitas prioris conſenſus, poſſit ea tacita matrimonium inſtaurari.

62 An verò quando in precibus huius diſpenſationis allegatur fuiſſe matrim. bona fide initum, ſat ſit bona fides alterius contrahentis? dixi diſp. 26. à n. 27. vſque ad 30.

63 Deinde an quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, poſſit occulti impetrari diſpenſatio in ſacra pœnitentiaria, & ſit quoque in ea facienda mentio publici, ac poſſit confeſſor hanc expedire, antequam impetretur diſpenſatio impedimenti publici in foro externo, diximus diſput. 23. num. 7. & 8. & diſput. 25. n. 11.

Tandem obſeruandum eſt, à tergo literarum diſpenſationis ſacræ pœnitentiariæ haberi hæc verba; *Gratis vbique*, quæ denotant nil pro his exigi, nec per viam compoſitionis; ſed eas gratis omnino expediri. Imò nec ſummus pœnitentiarius has literas concedens poteſt quicquam à ſponte datum in ſignum gratitudinis accipere, vt habetur in facultatibus eis conceſſis teſtatur Nauar. *lib. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſil.* 50. *num.* 3. Ex quo optimè infert *ibidem* Nauar. quando gratia ſemel impetrata eſt pro vtroque foro, & tacita eſt copula inceſtuoſa, vel aliud impedimentum, ob quæ ſolet exigi compoſitio in Dataria Romana, ſi poſtea in pœnitentiaria impetretur alia diſpenſatio explicata omnino veritate, non poſſe eam exigi compoſitionem; quia iam non eſſet verum illas literas gratis conferri. Nec obſtat inde ſubſequi, melioris conditionis fore hunc deceptorem, quam dicentem veritatem; vtpotè, qui non cogitur compoſitionem ſoluere, quam ſoluit narrans veritatem; quia reuera peioris conditionis eſt. Nam vera narrans impetrat diſpenſationem validam pro vtroque foro. At falſum narrans impetrat poſtea diſpenſationem validam pro ſolo conſcientiæ foro. Valor autem ille pro vtroque foro præponderat huic compoſitioni. Aliis obiectionibus contra hoc ſatisfacit *ibi* Nauarrus. 64

DISPVTATIO XXXV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum, quæ circa matrimonij impedimenta ordinariis in foro externo expediendæ committuntur.

SVMMARIVM.

Referuntur clauſulæ harum diſputationum, n. 1. 2. 3. & 4.

Quid intelligatur nomine officialis, & ſi ſit duplex viri reſiſtentum diriga tur: & vbi cœpit vnus vel deceptus declarauit diſpenſationem ſubreptitiam, vel validam poſſit alter officialis adiri, vel ipſemet retractare? Et alia ad hoc ſpectantia. Remiſſiuè, n. 5.

Quid ſi contrahentes ſint diuerſæ diœceſis, an poſſit alterutrius officialis id n. 5.

Qualiter verificetur cauſa defectus dotis, vel viri æqualis: vel à viro augmenti dotis faciendi: & quid ſi ipſe non ſit augendo, ſed alius augeat, an verificetur ea cauſa n. 6.

Ordinarius quid debeat efficere ad examinandam cauſam augmenti dotis, & an illi obſtet virum filios ex alio matrimonio habere, n. 7.

Scandalum allegatum pro cauſa qualiter ſit verificandum & an valeat diſpenſatio, ſi data opera aliquid fiat, vt infamia ſequatur fœminæ ſpe diſpenſationis facilioris, vel ea ſpe copula habeatur, etiãſi alter ſciat eam ſpem conceperit. Remiſſiuè. n. 8.

An ordinarius has diſpenſationes expediens poſſit iura conſueta recipere? Referunt duplex ſententia, n. 9. & 10.

Proponitur ſententia Authoris, n. 11.

An poſſit eſculenta, & poculenta gratis oblata recipere, n. 12.

An recepta teneatur reſtituere, n. 13.

An finita hac delegatione poſſit munera gratis data recipere, n. 14.

An ordinarius teneatur cognitionem iudicialem cauſarum huius diſpenſationis præmittere, n. 15.

In quo differt examinatio precum diſpenſationis foro externo conceſſæ, ab ea quæ in foro interno conceditur. & an ſint recipiendi teſtes: & an ſit ea veritas examinanda, quando ea eſt notoria, vel iudici conſtat: & an valeat diſpenſatio non examinata, nec cognita hac veritate, ſi preces in ſe vera ſint, n. 16.

An clauſula, Non obſtantibus, poſita in his diſpẽſationibus, deroget prohibitioni aliquorum graduum facta per Concilium generale: & an deſideretur huius ſpecialis mentio, quando diſpenſat Papa cum aliquo particulari, contra aliquod Concilij generalis decretum, n. 17.

An mandatum hoc diſpenſandi ſit diſpenſatio, & valeat matrimonium initum antequam ordinarius diſpenſationem exequatur? Remiſſiuè num. 18.

An in matrimonio ineundo virtute huius diſpenſationis ſint neceſſariæ denunciationes, atque illis non præmiſſis à diſpenſante ordinario, dummodo præmittantur ſit irritum matrimonium, n. 19.

An dum diſpenſatur in foro externo, vt matrimonium irritum iterum ineatur, ſint denuo faciendæ denunciationes: & quid quando præmiſſæ ſunt, ac poſtea differtur matrimonium, an ſint repetendæ n. 20.

An benedictiones in matrimonio ſecretè recepta, ſint eo publicè inſtaurato repetendæ? Remiſſiuè n. 21.

De intellectu clauſulæ, Dummodo fœmina rapta nõ ſit, Remiſſiuè n. 22.

Qualiter intelligatur legitimatio prolis, quæ fit per Pontificem in his diſpenſationibus pro foro externo, n. 23.

Qualiter intelligatur clauſula, Quibuſdam rationalibus cauſis ducti

&

& an ea, & quoties Princeps non in ſpecie, ſed in genere refert cauſas, probanda ſint, n. 24.

An nobilitas allegata in precibus, ſiue dicatur, vt contrahentes aſſerunt, ſiue per verbum imperſonale, vt aſſeritur, ſit probanda: & qualiter intelligatur, vel dum allegatur eos eſſe ex principalioribus loci, num. 25.

1 Sicut diſp. præced. retulimus ad verbum clauſulas diſpenſationum in foro conſcientiæ conceſſarum: ſic in hac referendæ ſunt clauſulæ diſpenſationum in foro externo, vt eæ explicentur. Quæ in diſpenſatione ad ineundum matrimonium inter conſanguineos, vel affines, ſic ſe habent, vt ex forma nouiſſima accepi: *Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei dilecto filio Officiali Granatẽ ſi. Ex parte N. & M. petitionis ſeries continebat, quod cum dicta M. dotem habeat minus competentem, qua virũ ſibi non conſanguineum, vel affinem, paris conditionis, cui nubere poſſit, inuenire nequeat, & dictus N. illã cum dicta minus cõpetẽti dote in vxorem ducere & illius dotem vſque ad quantitatem, ſecundùm qualitatem dictæ M. cõpetentem, augere intẽdat: cupiunt ipſi matrimonialiter copulari, & cætera. Diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciã obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cuiuſcunque muneris, aut præmij etiam ſponte oblati, à quo te omnino abſtinere debere monemus, te diligenter de præmiſſis informes: & ſi per informationẽ eaſdem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuã conſcientiam oneramus, Tunc poſtquã dicta M. dos aucta fuerit (vt præfertur) cũ eiſdem N. & M. quod impedimẽto ſecundi cum tertio conſanguinitatis gradu, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque non obſtantibus, matrimonium inter ſe publicè ſeruata forma Concil. Trid. contrahere, illúdque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere, liberè & licitè valeant, dummodo dicta M. propter hoc rapta non fuerit, authoritate Apoſtolica diſpenſes: prolem ſuſcipiendã exinde legitimã nunciando. Volumus autẽ, quòd ſi ſpreta monitione noſtra eiuſmodi aliquid muneris, aut præmij, occaſione dictæ diſpenſationis exigere, aut oblatũ recipere, temerè præſumpſeris excõmu. latæ ſentẽt. pœnã incurras. Datis Rom.*

2 Quando autem diſpenſatio in his matrimonij impedimentis conceditur abſque cauſa, clauſula præfationis eſt hæc: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries cõtinebat, quod ipſi ex certis rationalibus cauſis eorum animũ mouentibus, cupiũt inuicẽ matrimonialit. copulari. Sed quia tertio cõſanguinitatis gradu impediti ſunt, &c. diſcretioni tuæ mandamus, vt de præmiſ. te diligẽter informes: & ſi per informationẽ eaſdẽ preces veritate niti reperer. ſuper quo tuã cõſcientiã oneram. &c.*

3 Aliquando in his diſpenſationibus abſque cauſa conceſſis ſolet addi, volẽtes cõtrahere eſſe ex principalioribus ciuitatis, his verbis: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries cõtinebat quod ipſi, qui ex principalioribus ciuitatis Granatẽſis exiſtunt, ex certis rationalibus cauſis animos eorũ mouẽtibus, &c.* Quandoque eadẽ clauſula habetur in diſpẽſationibus ex ſpecialibus cauſis in eis cõtentis conceſſis, hoc tenore: *Oblata nobis petitio cõtinebat, quod dicta M. vtroque parẽte orbata, & trigeſimũ, & vltra ſuæ ætatis annũ agens, hactenus virũ paris conditionis, cui nubere poſſit, non inuenit; habétque dotem minus cõpetentem iuxta ſtatus ſui conditionẽ, cum qua virum ſibi non conſanguineũ, vel affinem, paris conditionis, cui nubere valeat, inueniat. Et quidem dicta M. frater ad id alias non obligatus, ita vt prædicta M. dicto N. nubat, & non alteri, illius dotẽ, vſque ad quantitatẽ ſecundũ dictæ M. qualitatem, cõpetentem augere intendat. Cupiũt exponentes præfati, aſſerentes ſe ex principalioribus ciuitatis Granatẽſis exiſtere, inuicẽ matrimonial. copulari; ſed quia tertio cõſanguinitatis gradu ſunt cõiuncti, &c. monemus te de præmiſſis diligẽter informes. Et ſi preces huiuſm. veritate niti repereris, &c.*

4 Quando autem diſpenſatur in voto pro foro externo, eædem omnino ſunt clauſulæ, quæ in diſpenſatione pro foro conſcientiæ: eadem prorſus, ac verbis eiuſdem iniungitur commutatio. Prætérquam quod remittitur ordinario expedienda diſpenſatio hæc pro foro externo, & explicatur nomen vouentis: & præmittitur abſolutio ab excommunicatione. Sicut in cæteris in foro externo literis contingere ſolet. Et ideò de ea nil eſt animaduertendum, quia tota diſp. præc. eius clauſulas expoſuimus.

Prima ergo clauſula continet perſonam, cui diſpenſatio hæc expedienda committitur, qui eſt officialis illius diœceſis, cuius ſunt impetrantes diſpenſationem. Et ſufficit ſi alter vtrius contrahentis diœceſis ſit officialis. Verbi gratia, ſi alter ſit Cordubenſis, alter verò Granatenſis, non eſt opus in precibus diſpenſationis explicare vtriuſque diœceſim, ſed ſat eſt alterutrius, dicendo M. & N. diœceſis Cordubenſis, aut diœceſis Granatenſis. Quod vel ex praxi ipſa conſtat, nunquam enim vtriuſque diœceſis explicatur: nec vnquam vtrique officiali diœceſum illarum committitur diſpenſatio, ſed alteri ſoli. Præterea quia id fit, vt ſatisfiat, decreto Tridentini *ſeſſ. 22. c. 5. de reform.* ſtatuentis, vt diſpenſationes hæ ordinario præſententur. Quod ſatis impletur iis præſentatis alterutri ordinario explicato in literis diſpenſationis. Tandem quia ordinarius alterius poteſt cum ſibi ſubdito diſpenſationem illam ſibi commiſſam exequi. Et cum effectum habere nequeat, niſi ad vtrumque extendatur, porrigetur ad non ſubditum. Qua ratione defendimus lib. 3. diſput. 7. num.. poſſe alterius contrahentis ordinarium diſpenſare cum vtroque in denunciationibus matrimonio præmittendis: & eodem lib. 3. diſp. 19. n. 4. poſſe alterutrius contrahentis parochum copulare matrimonio vtrumque ratione connexionis. At diſpenſationis commiſſionem per Pontificem factam alteri ex illis ordinariis, ſolus ille poterit exequi, & non alterius contrahentis ordinarius, cui commiſſio non eſt facta; quia cùm ſola commiſſionis ratione, hac facultate gaudeat, ſolus ille cui facta eſt, poterit exequi. Multa alia poſſent diſputari circa hunc officialem, nempè, quis nomine illius intelligatur, & an poſſit ipſe Epiſcopus exequi, vel deſignare officialem, qui exequatur: & quid, quãdo eſt duplex officialis; & an vbi cœpit vnus, vel declarauit deceptus diſpenſationem eſſe validam, aut ſubreptitiam, poſſit alius adiri: vel ipſemet retractare ſententiam: & an poſſit hanc commiſſionem ſubdelegare. Et an expiret commiſſio ipſo mortuo, vel amoto ab officio, vel facto Epiſcopo eiuſdem, vel alterius diœceſis, an potius tranſeat tunc ad ſucceſſorem; ſed de his legimus diſp. 27. à num. 29. vſque in fin. 5

Secunda clauſula relata num. 1. continet cauſas diſpenſationis. Circa quam poſſet diſputari, quando verificetur defectus dotis competentis, & viri æqualis; & quid ad hoc diiudicandum ſpectari debeat; ſed de his diximus diſp. 19. à num. 12. vſque ad 30. vbi multa diſcuſſimus circa huius clauſulæ verificationem, & an verificetur, quando ob aliam cauſam innupta maneret fœmina. Hic autem diſputandum eſt de dotis augmento faciendo per virum, quod allegatur tanquam cauſa, vt hæc diſpenſatio concedatur. Difficultas ergo eſt, an neceſſariò ſit integrè dos prædictæ fœminæ augenda, ita vt augmentum illud ſimul cum illius fœminæ dote plenam, & ſufficientem dotem conſtituat iuxta fœminæ qualitatem? Et quidem id intelligo eſſe neceſſarium, ſiue ipſe eam ducturus, ſiue alius dotem augeat, vt hoc ſpeciale matrim. ineatur, & non aliàs; quia perinde eſt ad huius diſpenſationis valorem, ac ſi vir ipſe augeret. Nec ad illam refert ex cuius bonis augmentum id fiat, vel quis illud faciat: ſed id ſolùm ſpectatur, vt ea augmenti dotis fœminæ pauperi liberalitas fiat, vt huic nubat. Quare etſi vir præ paupertate non eſſet huic doti augendæ, atque ita mentitus eſſet allegans ſe velle dotare: cùm tamen alius eſſet, qui de hac dote danda, fœminæ pactus eſſet, ſi huic viro nuberet exiſtimo verificari ſubſtantiam cauſæ, ac proinde diſpenſationem valere; quia cùm mendacium ſit circa rem nil conferentem ad diſpenſationem, eam non vitiat. Iuxta latè à nobis tradita diſp. 21. Ducor autem ad cenſendum eſſe neceſſarium ita integrè dotem augeri, quod nullum alium ſenſum videantur ea verba poſſe facere: *Illius dotem vſque ad quantitatem ſecundum qualitatem dictæ M. competentem* 6

petentem augere intendat. Nam cum verbum, auget, cadat ſupra dotis quantitatem, & ponatur particula, vſque, innuêta cum quantitate illius dotis augenda, complectitur totam dotis quantitatem, quæ deerat, vt ſit competens iuxta fœminæ qualitatem. Et ſi aliquid huic augmento deficiat, non verè dicetur aucta dos, vſque ad quantitatem competentem qualitati fœminæ. At ſecus exiſtimarem ſi clauſula diceret velle virum augere competentem dotem fœminæ. Quippe ea verba non important integram quantitatem ſupplendam eſſe: ſed augmentum illud dotis ſupplendum, eſſe competens, & conſideratione dignum attenta qualitate fœminæ. Quare ſatis eſſet, ſi aliqua ex parte augeretur dos, dummodo illa pars reputaretur alicuius momenti, & digna qualitatis fœminæ. Sicut donum aliquod competens vocamus, quod correſpondet dignitati perſonæ, cui mittitur. Et hunc ſenſum faciunt verba, quæ aliquando in his diſpenſationibus ſolent poni: *Et quidam conſanguineus dotem huiuſmodi iuxta ſtatus ſui conditionem augere vult*. Satis enim eſſet iuxta proximè dicta, ſi augmentum licèt non ſit integrum, & plenum, ſit tamen eius qualitatis, vt dignum ſit ſtatu fœminæ, illique competens.

7 Ex quo deducitur, teneri ordinarium examinare diligenter huius cauſæ veritatem, diſcutiendo an id augmentum promittens ſit illud ſoluendo: & faciat, vt id ſcriptum publica promittat, muliere acceptante, vt verificetur dotem eſſe auctam: prout petitur in hac diſpenſatione. Et aduertat etiamſi maritus habeat filios ex alio matrimonio, & quantitas hæc excedat quintum bonorum, in quo ſolo poteſt in hoc regno filiis præiudicare, nihil obeſſe poteſtati quantitatis huius promittendæ; quia cùm detur ob cauſam oneroſam, nimirum, vt Pontifex diſpenſet, extrahitur de toto bonorum aceruo, etiam in filiorum præiudicium, vt probauimus lib.6.diſp.8.n.3.

8 Qualiter autem quando ſcandalum oriturum non inito matrimonio allegatur pro cauſa, id ſcandalum intelligatur, diximus diſp. 19.n. 10. Et an ſi data opera aliquid fiat, vt ſequatur infamia fœminæ, vel copula habeatur, vt vel ſic detur cauſa faciliòris diſpenſationis: & quid, quando illa ſpes ab altero ſolo concipitur? dixi diſputat. 25. n.31.& 38.

9 Tertia clauſula relata non continet prohibitionem, ſub pœna excommunicationis læſæ ſententiæ, recipiendi cuiuſcunque muneris ab ordinario cui hæc diſpenſatio exequenda committitur; quamuis enim in principio literarum vſus ſit Pontifex verbo, monemus, quod ſolùm conſilium importare videbatur. At in fine ſuam præcipiendi intentionem expreſſit fulminans excommunicationem in facientem contrarium. Circa quam poteſt dubitari, an licita ſit conſuetudo, quæ in aliquibus diœceſibus inoleuit accipiendi ſcuti aurei, alteriuſve quantitatis pro labore, quem prædictus officialis diœceſanus ſubit in teſtium informatione recipienda ad verificanda narrata in precibus, & in ea diſpenſatione expedienda? Nauar. *l. 3. conſiliorum, in 2. edit. tit. de reſcriptis, toto conſil. vlt.* negat id recipere licere. Ducitur primò. Quod huius clauſulæ verba omnem muneris, ac præmij receptionem excludant. Secundò, quia *cap. Statutum. §. Inſuper, de reſcript. in 6.* interdicitur omni iudici Eccleſiaſtico delegato cuiuſcunque muneris, aut ſtipendij receptio, præter eſculenta, & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus conſumi poſſunt: & præter itineris expenſas, ſi cauſa delegationis è domicilio exeat.

10 Sed id licere ſuſtinuerunt quidam viri docti, quos tacito nomine refert Nauar. *n. præced. allegatus*. Et alij viri docti à me conſulti. Ducuntur, quod prohibitio huius clauſulæ loquatur de munere, aut præmio: atque ita de muneribus, quæ in gratitudinis præmium, ſponte offeruntur. At quod eſt laboris impenſi ſtipendium, non eſt remunerationis præmium, nec muneris rationem habet. Deinde, quod mens Pontificis in hac prohibitione ſit, ne muneribus corruptus, & excæcatus ordinarius, minus benè munus ſuum obeat. At ſtipendium laboris iure, vel conſuetudine debitum non corrumpit iudicem, nec ipſum à recto deſiſtere obligat.

Exiſtimo hanc poſteriorem ſententiam eſſe veriſſimam. 11
Tunc propter rationes adductas. Tum etiam quia *c. Statutum. §. Inſuper, de reſcript. in 6.* cui innititur contraria ſententia, non loquitur de quocunque iudice delegato, ſed de delegato per literas iuſtitiæ ad litem inter partes agitandam, qualis non eſt hic. Adde, eſto de quocunque delegato loqueretur, iam conſuetudinem obtinuiſſe, vel ſaltem declaraſſe, hoc ſtipendium recipi poſſe.

Sed dubitabis, an poſſit hic delegatus ad exequendam 12
diſpenſationem recipere ea eſculenta, & poculenta, quæ paucis diebus conſumi poſſunt, permiſſa iudicibus delegatis *d. c. Statutum, §. Inſuper*. Videtur enim id licere, quia per clauſulam huius diſpenſationis non videtur derogatum illi permiſſioni iure communi contentæ: eo vel maximè, quòd ratio eius ſit, non præſumi fore, vt iudex tam modicis muneribus corrumpatur, quæ eadem in hoc delegato militat. At credo id non licere. Ducor, quia is textus (vt num. præced. dicebam) loquitur in delegato ad lites, quæ commiſſio cùm diu duret, magnique ſit laboris, magno ſtipendio digna erit: atque ideo reſpectu eius ea eſculenta, & poculenta nullius conſiderationis reputantur. Quod ſecus eſt in noſtro caſu, in quo expeditio diſpenſationis communiter eſt breuiſſima & facillima. Atque ideò reſpectu eius ea munera reputarentur magni momenti. Secundò, quia clauſula huius diſpenſationis expreſsè ait: *Cuiuſcunque muneris*, & ſtatim, *A quo abſtinere omnino*, vbi pondero dictionem vniuerſalem, cuiuſcunque, quæ omnia dona amplectitur: & dictionem, omnino, quæ eſt dictio præciſa, & ſignificat, ſine vlla exceptione, ſine remedio, & ad vnguem, (vt probauimus l. 1. diſp. 32.n.6.) Tandem, quia cùm iudici ad lites delegato interdicatur ibi ſtipendium à partibus recipiendum, iuſtum fuit ea eſculenta, & poculenta ei permitti. At in noſtro caſu permittitur ſtipendij debiti receptio: ergo meritò alia eſculentorum, & poculentorum receptio denegatur.

Quamuis autem iudex ad lites delegatus teneatur mu- 13
nera recepta contra prohibitionem *dict. cap. Statutum*, reſtituere: vt *ibi §. Si quid autem*, ſtatuitur. At officialis has diſpenſationes expediens non tenetur munera ſponte oblata reſtituere; quia (vt num. 11. probauimus) prohibitio *dict. cap. Statutum*, non loquitur in hoc caſu. Quare hic tantum delinquit contra prohibitionem huius clauſulæ, quæ ſolam contrauenienti excommunicationem imponit, nec vllum verbum habet quo dominij tranſlationem impediat.

Nec contraueniret huic clauſulæ, & ideò non incurre- 14
ret illius excommunicationem, ſi expedita omnino diſpenſatione, & ita finita delegatione munera reciperet, quòd ceſſet iam prohibitionis cauſa. Quod in iudice delegato, de quo loquitur textus *dict. c. Statutum*, notarunt Dominicus *ibi §. Inſuper, n. 10. Franciſcus ibi n. 10.*

Quarta clauſula eſt, *Si per informationem preces verita-* 15
te niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus. Circa quam difficultas eſt, an deſideretur cognitio iudicialis veritatis harum precum, ſumptis teſtibus iuramento aſtrictis coram notario? Atque eam deſiderari, poteſt probari ex omnibus à nobis adductis lib. 3. & diſp. 8. n. 3. At eam non requiri exiſtimo, ſed ſatis eſſe, ſi extraiudicialiter iudex hic informetur, certiorque fiat de harum precum veritate, vt latè probaui in ſimili caſu ea diſp. 8. n. 4. vbi n. 5. inde intuli poſſe fieri ſine ordine, & ſine iudicij figura, & teſtibus non receptis in forma iudicij, nec iurantibus. Et n. 6. explicui qualiter poſſit fieri extra diœceſim. Et ratio eſt, quia ſicut in illo caſu cognitio cauſæ diſpenſationis committitur conſcientiæ iudicis, eſtque ad eius conſcientiam informandam: ita & in hoc: vt conſtat ex illis verbis, *Super quo conſcientiam tuā oneramus*. Pro qua etiam parte optimè facit Patiſ. *conſ. 58. n. 55. vol. 4.* vbi ait in mandato diſpēſandi ſuper matrimonio, executorem aſſumere

partes

partes iudicis minimè cogi, at debere ſe de precum veritate informare.

16 Hinc infertur, hoc diſtare inter examinationem veritatis precum diſpenſationis fori interni, & fori externi, quòd in illa ſola partis informatio accipienda ſit. Vtpotè, quæ occultè omnino facienda eſt, & ſolius fori interni leges ſequitur. In hac autem, vtpotè quæ publica eſt, & leges fori externi, in quo conceſſa eſt, ſequitur, ex aliorum teſtimonio certior faciendus eſt iudex. At vtraque conuenit, quod neutra notatio, nec iuramento teſtium indigeat. Quod notoria eſſet precum veritas, vel aliundè de ea iudici conſtaret, nulla opus eſſet informatione: quia iam conſcientiæ iudici ſatisfactum eſt. Et per ea quibus vtrumque probauimus loquentes de diſpenſatione in foro conſcientiæ, diſput. præced. n. 24. Vbi autem ignarus veritatis precum diſpenſaret, quamuis preces in ſe veræ eſſent, non valeret diſpenſatio: vt in diſpenſatione fori conſcientiæ probauimus diſp. præced. num. 26.

17 Quinta clauſula relata num. 1. eſt, *Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque non obſtantibus.* Circa quam ea eſt difficultas, qualiter hæc derogatio obſtantium generalis ſatis ſit ad valorem huius diſpenſationis conceſſæ circa gradus conſanguinitatis, vel affinitatis interdicto *cap. Non debet. de conſanguin. & aff.* Ratio dubitandi eſt, quod ea prohibitio ſit à Concilio generali indicta: nec in hac clauſula ſit vlla mentio Concilij generalis. Cùm tamen conſtet per clauſulam nullam generalem derogari decreto Concilij, ſed opus eſſe ſpecifica eius mentione, (vt probauimus lib. 3. diſp. 26. num. 7.) At dicendum eſt abſque dubio hoc non obſtare valori diſpenſationis, ſed per eam clauſulam derogari decreto Concilij generalis, relato *dict. cap. Non debet.* Quippè ea regula, vt deſideretur ſpecifica Concilij mentio, quo ei derogatum cenſeatur, fallit, quando Pontifex diſpenſat in ſpeciali, & certo caſu contra Concilij generalis prohibitionem: vt optimè relato Felino docet Loazes *de matri. Regis Angl. dub. 16. num. vnic.* Et ratio eſt, quia cum clauſula generalis prædicta nequeat vera reddi niſi in eo ſolo caſu contra Concilij prohibitionem, debet hæc generica derogatio reputari pro ſpecifica, & expreſſa *l. 2.* vbi Iaſon multa cumulat *ff. de liber. & poſthum.* aliàs diſpenſatio hæc nullius foret momenti.

18 Sexta clauſula eſt, *Vt matrimonium inter ſe publicè, ſeruata forma Concilij Tridentini, contrahere valeant, diſpenſ.* Circa quam clauſulam aduerte 1. non continere diſpenſationem omnino conſummatam, ſed mandatum diſpenſandi, ac proinde matrimonium non valiturum, ſi ineatur, antequam officialis, cui hæ literæ diriguntur, diſpenſet; vt dixi diſp. 30. num. 12.

19 Secundò aduerte, cùm matrimonium hoc nondum initum ſit, ſeruandam in eo non ſolam ſubſtantialem formam *Tridentini ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* quæ eſt, vt celebretur coram parocho & duplici teſte: ſed etiam accidentalem ibi ſtatutam, nimirum, vt denunciationes præmittantur; quia nulla eſt ratio, cur in hoc præmittendæ non ſint, ſicut in aliis matrimoniis abſque diſpenſatione initis præmittuntur; nam vltra impedimentum in literis expreſſum poſſet aliud quoque ſaltem impediens adeſſe. Nec tamen per hanc clauſulam tollitur ordinario facultas diſpenſandi ex iuxta cauſa in illis denunciationibus; quia forma in eo Tridentini decreto ſtatuta eſt, vt præmittantur, niſi ordinarius diſpenſarit. At ſi officialis diſpenſaret in eo impedimento iuxta huius clauſulæ tenorem, vt ſeruata forma Tridentini illi contraherent: imò explicando, vt præmiſſis denunciationibus, ſi eis omiſſis contraherent coram parocho, & duplici teſte, valeret vtique matrim. quia cùm ea forma iure Trident. inſit, etſi nõ explicaretur, nec explicetur alio modo ſpeciali, quàm ineſt, non induceret formã, & conditionem (vt probauimus lib. 3. diſp. 33. n. 3.) Præterea licèt importaret conditionem, cùm petatur tanquam forma in Tridentino expreſſa, non aliter accipienda eſſe quàm ibi exprimitur. At in Tridentino petitur denunciationes præmitti tanquam formam accidentariam, cuius omiſſio ſubiacet culpæ lethali, non tamen irritat matrimonium.

Imò quando conceditur diſpenſatio in foro externo 20
vt matrim. prius publicè, ac præmiſſis denunciationibus initum cum impedimento dirimenti, iterum ineatur: ſicut iterum coram parocho, & teſtibus ineundum, ſic etiam ſunt iterum præmittendæ denunciationes, quòd prius matrim. perinde ſit, ac ſi initum non fuerit. Quod tamen limitarem, niſi paulò ante in priori matrimonio inualido præmiſſæ eſſent; nam moraliter tunc præmitti cenſentur, cùm ad hoc ſolùm præmittantur, vt impedimentum, ſi quod ſit, detegatur: qui finis ex paulò ante præmiſſis obtinetur. Secus verò ſi multum temporis ſpatium tranſiiſſet; ſicut etiam quando nullum eſſet initum matrimonium, ſi vt iniretur præmitterentur denunciationes, & multo temporis ſpatio differretur matrimonium, crederem aliàs denunciationes neceſſarias fore, quod poſſet poſt priores factas ortum eſſe aliquod impedimentum. Atque ita prioribus tamdiu præmiſſis non ſatisfierit intentioni Eccleſiæ ſtatuentis eas præmitti. Quòd ſi quæras, quodnam cenſendum ſit longum tempus? Reſpondeo id arbitrio prudentis relinqui attenta contrahentium conditione, eo ſolo ſpectato, vt illa attenta non ſit moraliter periculum noui impedimenti dirimentis, aut impedientis orti à tempore priorum denunciationum. Et rariſſimè trimeſtre reputarem longum tempus.

An verò præmiſſis in priori matrim. irrito benedictio- 21
nibus nuptialibus ſint in hoc poſteriori publicè contracto iterandæ? dixi lib. præced. diſp. 81. n. 25. & 26.

Septima clauſula relata n. 1. eſt *Dummodo propter hoc* 22
ipſa M. rapta non fuerit. De cuius clauſulæ intellectu ſatis diximus diſp. 25. n. 17. & duplici ſequenti.

Octaua clauſula eſt, *Prolem ſuſcipiendã exinde legitimam* 23
nunciando. Quamuis hæc clauſula non adderetur, proles eſſet legitima quoad omnia in vtroque foro: vtpotè habita ex matrimonio cum legitima pro vtroque foro diſpenſatione contracto. Quando autem proles legitimatur ante id matrim. ſuſcepta, vel ex alio irrito, nunc autem inſtaurato pro vtroque foro, conſtat ex dictis diſp. tota 7. & diſp. præced. num. 47. & ſeq. Ex quibus locis conſtat, ſi nullo inito matrimonio legitimetur, fore tantùm quoad ſpiritualia legitimam in vtroque foro: niſi eſſet in locis iuriſdictionis temporalis Pontificis, atque is explicaret legitimare ſe quoad temporalia quoque. Si verò ſuſcepta ſit ex matrimonio irrito mala fide vtriuſque contracto, legitimatio erit, quoad ſola ſpiritualia in vtroque foro, niſi Pontifex diſpenſaret in ipſa matrimonij radice, aut eſſet in locis ſuæ temporalis iuriſdictionis, & exprimeret velle etiam, quoad temporalia legitimare. In quibus caſibus legitimatio erit, quoad omnia. Si verò alter parens in bona fide fuit, quamuis Pontifex non legitimaret, erit proles, quoad omnia in vtroque foro legitima, & quoad vtrunque parentem: at parens, qui in mala fide fuit, non gaudebit iure legitimi parentis.

Nona clauſula eſt num. 2. relata, quæ apponitur in diſ- 24
penſationibus abſque cauſa cõceſſis. *Ipſi ex certis rationabilibus cauſis eorum animum mouentibus cupiunt inuicẽ matrimonialiter copulari.* Circa quam dubitatur, an ordinarius debeat apertè eam verificari. Pars affirmans videtur ſuaderi ex iis, quæ ſtatim adiunguntur. *Diſcretioni tuæ mandamus, vt te præmiſſis, diligenter informes, & ſi per informationẽ preces veritate niti repereris, &c.* At dicẽdum eſt, eas rationabiles cauſas, quibus illi ducuntur, nequaquam eſſe probandas: nec iudicem aliquid, vel ab impetrantibus diſpenſationem, vel ab aliis circa eas debere inquirere. Ducor quia quoties princeps profitetur ſe gratiam largiri ob ſeruitia ſibi impenſa, vel ex certis cauſis, non declarando in ſpecie, quæ illa ſint, ſunt verba generalia non vt probentur appoſita; ſed potius ad quodam honeſtatis ſpecimine inducendam gratiam, vt optimè docent Oldradus *conſil.*

conſil.5.fin. Staphilæus *de lit.gratia,tit.de vi & effectu clauſularũ, in prin. n. 6.* Rebuffus *praxi benef. tit. de clauſulis mandatorum n.6.* Et colligitur apertè ex textu *l. Quod venditor. 39.ff.de dolo malo,l.Sciendum 19.in 1. reſponſo.ff.de ædilitio edicto.* Nec obſtat clauſula ſuperaddita, *De præmiſſis te diligenter informet.* Quia ea refertur ad impedimentum, quod allegatur, in quo diſpenſandum eſt, & non ad omnia præmiſſa. Et quamuis generaliter apponatur eodem modo, quo in diſpenſationibus ex certa cauſa conceſſis: Id tamen eſt ex notariorum ſtylo, & non vt æquè in vtraque diſpenſatione ad omnia præmiſſa referatur. Cuius ſignum eſt, quod quando Pontifex vult cauſas verificari, eas in ſpecie narrat: atque fruſtra ſine cauſa concederetur, ſi ex cauſæ generales eſſent verificandæ.

25 Vltima clauſula relata num. 3. continet contrahentium qualitatem, dum allegant ſe eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos, aut ex ſui oppidi principalioribus. De cuius clauſulæ Intellectu diximus diſputatione 19. n. 6. Circa quam dubitatur, an probanda ſit hæc cauſa? Et probanda videtur ex doctrina Chaſſanæi *in conſuetud. Burgundiæ, rubrica 1.§.5.à n.159.vſque ad 161.* vbi docet licèt in collatione beneficij non irritetur gratia, quod impetrans narrarit falsò ſe nobilem, ſecus tamen eſſe ſi ea cauſa falsò allegata obtinuerit diſpenſationẽ ad plura beneficia. Quod ad beneficij collationem non conferat nobilitas: at cõfert præbens iuſtam diſpenſandi cauſam ad plura. Cùm ergo nobilitas iuſtam diſpenſandi cauſam in matrimonio præbeat: (vt probaui diſp. 19.num.5.) ea in precibus narrata eſt verificanda. Sed dico eam cauſam non eſſe verificandam, quando priori modo num. 3. relato narratur: ſecus quando poſteriori modo ibidem citato. Ducor, quod in priori modo ea contrahentium qualitas refertur merè narrando, & non per modum cauſæ vel conditionis: vt ex ipſo tenore conſtat, ibi: *Ipſi qui ex principalibus ciuitatis exiſtunt.* At quando qualitas narratiuè exponitur, & non per modum conditionis, minimè eſt probanda. Vt docent Innoc. *cap. finali, ſtatim in princ. de præſumpt. & ibi* Felinus *n. 33.* Bald. *l. Neque natales 10. fine, C. de probat.* Rebuff. *in concordatis,* vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Morum honeſtas ſtatim in principio.* Adde eam qualitatem non referri tanquam cauſam, ſi quidem poſtea additur: *Et certis rationabilibus cauſis.* Et ea diſpenſatio abſque cauſa conceditur, At in poſteriori modo explicatur qualitas inter cauſas, ex quibus ea diſpenſatio conceditur, & dicitur eam aſſeri à contrahentibus ibi: *Aſſerentes ex principalibus ciuitatis exiſtere.* At in gratiis Apoſtolicis diſtat multum, quando aliquid narratur in præfatione per verbum imperſonale, dicendo, Vt aſſeritur: vel non per imperſonale, dicendo, Vt aſſeris, vel, Vt aſſerunt proponentes, vel Vt ab ipſis aſſeritur. Quia quando per verbum imperſonale ponitur, ea res non eſt probanda. Secus quando non per verbum imperſonale. Vt bene tradunt Rebuffus *in concordatis,* vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Omnia & ſingula verſ. Nota tamen,* Nauar. *c. Si quando, exceptione 3. num. 2. de reſcript. & alios referens* Maſcardus *de probat. concl.* 888. *num.* 40. Cùm ergo in hac clauſula ponatur hæc qualitas tanquam aſſerta ab ipſis contrahentibus, & verificanda.

DISPVTATIO XXXVI.

Cuius expenſis diſpenſatio impetranda ſit: & quando à fide matrimonij data reſiliens teneatur eas integrè ſoluere?

SVMMARIVM.

Diſpenſatio communi conſenſu etiam tacitè obtenta, an ſit communibus expenſis ſoluenda: ſitque tacitus, quando datam ab altero fidem alter acceptat, n. 1

Quid ſi alter ratione legati, aut maioratus, teneatur ad id matrimonium, n. 2

Quid ſi altero inſcio impetrata ſit, n 3.

Reſiliens iuſtè abſque alterius culpa, an teneatur illi refundere partem, quam ſoluit, n. 4.

Quid, ſi fidem dederit, cum firmo aut dubio ingrediendi religionem propoſito, num. 5.

Quid ſi alteri culpabilem reſiliendi cauſam præbeat, n 6.

An is, cuius culpa euenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, teneatur ſuis expenſis procurare diſpenſationem, n 7.

An deflorans virginem vel mulierem bona fama, aut eam infamans, fide matrimonij data, poſſit ingredi religionem, & ſi ingrediatur, teneatur integras diſpenſationis expenſas ſoluere, n 8.

Quid, quando defloratio fuit ſpontanea, an. precibus leuibus, non data fide matrimonij, at poſtea data eſt. n. 9.

Quid ſi in hoc caſu pecunia promiſſa ſit, & poſtea loco pecuniæ matrimonium, n. 10.

Quid ſi defloratio fuit vi aut dolo, & poſtea eſt matrimonium promiſſum, num. 11.

An in foro externo is dolus præſumatur, & cogendus ſit deflorator, ne ingrediatur religionem, ſed eam ducat, n 12.

An ſponſalia probentur teſtibus ſingularibus, n. 13.

De hac re latè egimus lib. 21. diſp. 3. num. 37. & à num. 1 31. vſque ad 34. Et ideò breuiter omnia ibi dicta ſummatim complectar, remittens latius videnda ad eum locum: addamque aliqua ibi non tractata. I. Concluſio ſit. Quando communi conſenſu impetrata eſt diſpenſatio, etſi de expenſis nil conuentum ſit, expenſis vtriuſque æqualibus ſoluenda eſt. Ratio eſt clara. Quod negotium ſit commune. Intelligo autem communem conſenſum, non tantùm expreſſum, ſed etiam tacitum. Vt ſi quis promittat conſanguineæ matrimonium, eo ipſo quod illa acceptat, conuenitur tacitè de diſpenſatione impetranda, vt pote quæ ad illius exequutionem neceſſaria eſt. Et ideo communes debere eſſe expenſas, defendimus l. 5. diſp. 5. num. 37.

2 Hinc tamen excipiendum eſt, niſi alter ratione alicuius legati, vel ſucceſſionis in maioratum, grauatus ſit ad id matrimonium. Vt ſi legatarius vel maioratus ſucceſſor ea conditione inſtitutus ſit, vt conſanguineam aliquam ducat: tunc enim totas diſpenſationis expenſas facere tenetur. Quippe eo ipſo quod aliquid exequendum grauatus eſt, cenſetur eo ipſo grauatus ad omnia illa, quæ ad exequutionem deſiderantur. Et ſic probauimus lib. 5. diſp. 5. n. 21.

3 II. Concluſio. Si non communi conſenſu expreſſo, nec tacito, fuit impetrata diſpenſatio, ſed alteruter deſiderans perſonæ conſanguineæ matrimonium, ipſa inconſulta impetrauit, ſoli impetranti integras expenſas ſoluere incumbit. Vt dixi lib. 5. diſp. 5. n. 33. Quia cùm alter eius matrimonij inſcius fuerit, nec tacite nec expreſsè ad expenſarum partem ſe aſtringit. Et quamuis matrimonium poſtea initum cedat in vtriuſque vtilitatem, cùm pars inſcia nil pepigerit, poteſt abſque onere vllarum expenſarum, beneficio in ſe ab impetrante diſpenſationem collato vti. Quod tamen intelligerem, ſi tempore quo conuentum eſt de matrimonio, norat alter diſpenſationem impetratam. Si enim id ignorabat, tenebitur ad expenſarum partem. Quia cùm diſpenſationem in commune vtriuſque bonum neceſſariam eſſe noſſet, nec impetratam ſciret, tacitè ſe obligauit ad expenſarum partem: & per accidens eſt, vt impetrata iam ſit.

4 III. Concluſio. Quando alter iuſtè reſilit à fide matrimonij data abſque alterius culpa, non tenetur illi partem expenſarum, quam ſoluit reficere, ſed vtriuſque eſt ſuam partem ſoluere. Vt reſiliat amplectendo opinionem probabilem dicentem hanc promiſſionem non obligare, vel tranſeundo ad religionem, vel quod alter in deformitatem notabilem inciderit. Hanc amplexus ſum lib. 4. diſp. 6. num. 33. tanquam probabiliorem, contra aliam ſent. ibi num. 32. relatam.

5 IV. Concluſio. Si alter doloſè contraxerit, quia nimirum habebat animum reſiliendi etiam licitè, vt ingrediendo religionem ſiue ante initum matrimonium, ſiue ante illius conſummationem, tenetur alteri partem expenſarum, quam ſoluit, refundere. Ratio eſt, quia licèt ius habeat ingrediendi religionem, at non habuit ius decipiendi alterum, efficiendo vt inanes expenſas faciat, niſi animum habeat ſeruandi alterum indemnem. Et idem crederem, quando dubius eſſet tem-

pore contractus, an ingreſſurus eſſet poſtea religionem. Et ratio eſt, quia tunc contractus non eſt æqualis. Cum alter firmum ſtandi promiſſis animum haberet, hic autem ancipitem. Et ſi alter eius dubij conſcius eſſet, nullatenus ſe ad expenſas obligaret, ſed ea lege pactum iniret, vt in reſilientem integrarum expenſarum onus reijceretur.

6 V. Concluſio. Si alter culpabilem alteri reſiliendi cauſam præbeat, ita vt reſiliens nequeat abſque damno proprio & dedecore id matrimonium inire, tenetur qui in culpa fuit, integras expenſas ſoluere. Vt ſi ſponſa fornicetur. Quia culpa ſua cogit alterum reſilire. Quod probauj eodem lib. 5. diſp. 5. n. 34. vbi ſecus eſſe dixi, quando ſponſus fornicando præberet iuſtam reſiliendi anſam ſponſæ, & ipſa reſiliret. Quia etſi iuſtè, liberè tamen reſilit, vtpote, quæ nullam honoris, alteriúſve rei iacturam facit illi nubens.

7 VI. Concluſio. Is cuius culpa euenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, in caſu, in quo tenetur procurare diſpenſationem, quam explicui lib. 1. diſp. 56. n. 4. tenetur ſuis expenſis illam impetrare. Quia in culpa illius impedimenti fuit.

8 Sed difficultas eſt, quando vir, qui virginem deflorauit, ingreditur poſtea religionem. Hæc pendet ex cognitione, quando culpæ tribuendus ſit hic ingreſſus: tunc enim conſtat hunc teneri integras diſpenſationis expenſas ſoluere, vtpote, qui non eſt vſus iure ſuo. Secus quando culpa vacat, iuxta dicta num. 4. Et ita declarandò quando culpa vacet, manebit ſubinde expoſitum, quando non teneatur partem expenſarum reſtituere à fœmina ſolutam. Quod in quadruplici caſu poteſt tractari. Primus eſt, quando fidem dans deflorauit virginem ſub ea ſpe, vel mulierem bonæ famæ cognouit, vel ita erga eam ſe habuit, vt notabilem illa famæ iacturam patiatur ipſo ingrediente religionem. Et de hoc caſu ſatis egimus l. 1. tota diſp. 44. vbi id eſſe iniuſtum probauimus, licet ineat matrimonium, & ante conſummationem ingrediatur. Et ita tenebitur reſtituere expenſas.

9 II. Caſus eſt, quando nulla matrimonij fide data, virgo conſentiens defloratą eſt, aut precibus non inducentibus reſtituendi obligationem: & poſtea deflorator matrimonium illi promiſit. Et in hoc caſu exiſtimo eum in foro conſcientiæ poſſe ingredi religionem, & ſic non teneri ad partem expenſarum reſtituendam (quid autem ſit in foro externo dicemus n. 12.) Ducor, quòd cùm nullatenus ad id matrim. teneretur, ſed ea obligatio ex mera liberalitate proceſſerit, quamuis ſumpta anſa ex præcedenti delicto, quod nullam iniuriæ rationem habeat in ſe inhibitam, nec ad reſtituendum aliquid obligabat, incluſit tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit. Et ſibi imputet fœmina damnum honoris, quod patitur: id enim non ex ingreſſu alterius in religionem, ſed ex defloratione, cui volens conſenſit, naſcitur.

10 III. Caſus eſt. Quando defloratio fuit ſpontanea, nec data matrimonij fide, ſed ſola aliqua ſumma pecuniaria promiſſa, at poſtea deflorator matrimonium promiſit loco illius ſummæ pecuniariæ. Et in hoc idem dico quod in præcedenti caſu dixi. Quia ad matrimonium nulla prorſus obligatio præceſſit, nec defloratio iniurioſa fuit, illíque ſatisfit ſola pecunia promiſſa. Matrimonij autem promiſſio loco illius facta retinet implicitam conditionem, quam ſuapte natura habet, niſi promittens ad religionem tranſeat. Quare ſatisfaciet hic ad religionem trāſiens reddens pecuniam prius promiſſam, & ſolam expenſarum partem, quam ſoluere tenebatur. Quod ſi ſoluendo non fuerit, & ſpes fuerit fore ſoluendo, ſi in ſæculo aliquantulum demoretur, tenebitur demorari donec ſoluat, inſtar aliorum rei pecuniariæ debitorum. Nec obſtat hanc obligationem matrimonij, tanquam ſubrogatam obligationi pecuniæ, debere eius naturam ſapere. Quia ſapit ad hunc ſenſum, quia ſicut pecunia illa debebatur, ita & executió eius promiſſionis: non tamen eodem modo Quia illi non ineſt iure conditio, niſi tranſitus ad religionem placeat; quæ tamen ineſt huic.

Vltimus caſus eſt, quando defloratio fuit iniurioſa, 11 nempe violentia, aut precibus violentiæ æquipollentibus, aut dolo, & poſtea deflorans, vt ei iniuriæ ſatisfaciat promiſit ei fœminæ matrimonium. Et in hoc euentu exiſtimo ſi ſua ſponte & non metu coactus id promiſit, non poſſe illum tuta conſcientia ad religionem tranſire, etiamſi matrimonium ineat, & ante conſummationem tranſire velit: & ita ſi de facto profiteatur, tenebitur ad totas diſpenſationis expenſas. Sicut dixi in 1. caſu relato num. 8. Ducor, quod cùm hic ex vi iniurioſæ deflorationis teneretur vel eam fœminam ducere, aut eius dotem augere: iuxta *c. 1. de adult.* & poteſt latè videri in Gutier, *quæſt. canon. lib. 1. c. 37. à n. 7.* Ea matrimonij promiſſio nequit dici liberalis, ſed verè ſatisfaciens iniuriæ violationis, & ex vi illius debita, quamuis non determinatè, ſed ſub diſiunctione. Quare cum deflorans promittit poſtea fœminæ acceptanti matrimonium, non imponit ſibi nouam omnino obligationem, ſed diſiunctiuam determinat ad alteram illius partem. Ergo contra hanc obligationem quam ſibi voluntariè elegit imponendam, vt ſatisfaceret grauiſſimæ iniuriæ, non poterit ad religionem tranſire cum damno fœminæ, quæ iure optimo poteſt quamcunque aliam iniuriæ ſatisfactionem reſpuere. Et confirmatur, quia cùm in hoc caſu magis iniurioſa fuerit violatio, vtpote violenta, quam dum ſua ſponte fœmina conſenſit promiſſo ſibi matrimonio, & eadem promiſſio ſit iam facta, ſicut non poteſt reſilire tranſiens ad religionem, quando fœmina ſponte conſenſit præcedenti ea promiſſione, ratione iniuriæ fœminæ: ita ratione maioris iniuriæ ex violatione coacta illatæ, id non poterit, quando promiſſio matrimonij in illius ſatisfactionem ſubſecuta eſt. Id enim quod ſemel placuit, nequit amplius in grauem fœminæ iniuriam diſplicere. Dixi, quando ſua ſponte, & non metu coactus promiſit. Quia cum ſecluſa ea promiſſione non teneretur ad matrimonium, & ſic non haberet impedimentum ad licitum religionis ingreſſum: nec ea promiſſio impediet. Quia ob coactionis iniuriam minimè obligat. Et quamuis in foro externo non iuuaret, niſi metus in virum conſtantem caderet: at in foro conſcientiæ ſufficeret metus leuis, ne obligetur ea (vt probauimus lib. 4. diſput. 9. num. 4.) Dixi etiam quando fuit defloratio virginis. Quia ſi viduam honeſtam aut aliam non virginem ſic violenter abſque matrimonij fide cognouiſſet, licet pòſtea permitteret illi matrimonium in ſatisfactionem, poſſet ingredi religionem, & alio modo ſatisfacere iniuriæ illatæ. Quod cùm nullo modo teneatur ad matrimonium (in virginis enim deflorationem id ſpecialiter ſtatutum eſt *c. 1. de adult.* vt ad id vel ad dotem teneatur deflorator, ratione grauioris iniuriæ) quàm ſi vi cognoſcatur, quæ non erat virgo, ea promiſſio ſit omnino voluntaria, & ſic habet imbibitam tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit.

Hinc deducitur, eum, qui virginem deflorauit etiam 12 conſentientem, & poſt defloratam dedit fidem matrimonij etſi in foro conſcientiæ poſſit ad religionem tranſire, (vt num. 9. diximus) in foro externo compellendum eſſet ne tranſeat, ſed defloratam ducat: niſi ipſe probet eam non fuiſſe virginem, aut ſponte conſenſiſſe. Ratio eſt, quia quando dolo aut vi deflorat, eſt ad hoc compellendus (vt num. præcedenti diximus.) At quantumcunque ipſe alleget eam non fuiſſe virginem, aut conſenſiſſe, ei non creditur, niſi legitimè probet: ſed præſumitur in foro externo ea virgo, & ſeducta. Vt ex *l. 1. ad fin. c. de rapin virg.* probant Abb. *c. 1. n. 2. de adult. & ibi* Aman. *n. 2.* Nau. *ſum. c. 16. nu* 16. Anton. Gomez *l. 70.* Tauri *n. 10.* Gutierrez dicens eſſe omnium, *quæſt. canon. lib. 1. c. 37. n. 11.* Ergo in foro externo deflorator non probans contrarium, ſuccumbet, & compellitur vt relicta religione eam ducat. Temperarem tamen, niſi inter deflorantem & virginem eſſet aliquod impedimentum ad matrimonium, vt ſi eſſent conſanguinei. Tunc enim promiſſio illa fuit omnino

no voluntaria, quamvis illa per iniuriam deflorata eſſet. Quia textus *c.1. de adulter.* obligans ad ducendam fœminam dolo defloratam, non loquitur in hoc euentu. Cùm enim inter hos nequeat matrimonium conſiſtere, non poteſt ad illud obligare. Atq; adeò cùm promiſſio fuerit omnino voluntaria, ceſſat ratio tradita num. præcedenti. Et procedunt, quæ num. 9. tradidi, vt poſſit is in vtroque foro impleta ea promiſſione, ad religionem tranſire.

Hæc autem matrimonij promiſſio, & quæcunque ſponſalia non probantur teſtibus ſingularibus, neq; ex iis imperfectis probationibus integra & plena coaleſcit, vt probant *Alex. toto conſ.* 143. *vol.* 2. & multos allegans contra alios oppoſitum ſentientes, Ant. Gabr. *tom. 3. commun. l. 1. t. de probat. concl. 1. n. 36.*

LIBER NONVS.

DE REDDITIONE DEBITI CONIVGALIS.

Diuiſio Libri.

CVM hactenus diſputatum ſit de requiſitis ad conſtituendam matrimonium, & de ſecundis nuptiis: iam de effectu ac obligatione conſurgente ex matrimonio inter ipſos coniuges, nempe mutua debiti coniugalis redditione ac cohabitatione diſſerendum eſt, de qua præſens liber diſputat. Hic autem ordo ſeruandus eſt. Primò diſſeretur, an actus coniugalis ex ſe ſit licitus & obligatorius. Deinde de obligatione ad cohabitandum. Poſtmodum, quia actus quicunque bonus poteſt ex circumſtantiis vitiari, diſputabitur de circunſtantiis, ex quibus reddatur actus coniugalis vitioſus, nec teneatur coniux exactus ad debiti redditionem. Tandem de tactibus, cæteríſque libidinoſis delectationibus inter coniuges, ſponsóſque de futuro: & huius occaſione etiam inter ſolutos.

DISPVTATIO I.

An actus coniugalis ſit ex genere ſuo bonus ac meritorius, ſi in gratia exerceatur?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia dicens nunquam exerceri ſine peccato. n. 1.
Impugnatur hæc ſententia, & proponuntur remiſsiuè bona excuſantia matrimonium, n. 2.
Actus coniugalis exercitus in gratia eſt meritorius: & an in ipſo conferatur gratia ex opere operato, n. 3.
Soluuntur argumenta: & explicatur cap. Vir cum propria, 33. quæſt. 4. num. 4.

1 PRÆTER nonnullos hæreticos, quia nuptias illicitas eſſe teſtati ſunt: quos latè confutat Bellarminus *lib. 1. de matrimonio à cap. 1. vſque ad 5.* non deſunt ex Doctoribus Catholicis, qui doceant actum coniugalem non poſſe abſque culpa ſaltem veniali exerceri, quos tacito nomine refert D. Bonauent. 4. *diſt. 31. art. 2. quæſt. 1.* & eiuſdem ſententiæ fuit Hugo *c. Vir cum propria 33. quæſt. 4.* Ducuntur primo auctoritate D. Gregorij, *reſponſ. 10. ad interrogationes* D. Aug. & refertur *eo c. Vir cum propria*, ibi: *Vir cum propria coniuge dormiens, niſi lotus aqua, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet.* Nemo enim culpæ immunis ab Eccleſiæ ingreſſu arceri debet. Secundò, auctoritate Origenis *hom. 6. in Num.* vbi negat in coitu vnquam Spiritum ſanctum adeſſe. Tertiò, quia Siricius Pontifex *epiſt. ad Himerium. Taraſconenſ.* verba illa Rom. 8. *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad eos, qui matrimonio copulantur, accommodat. Quartò, quia in actu matrimonij interuenit turpitudo & immundities: vt ex illo 12. *Reg. 21. Si mundo ſunt pueri. maximè à mulieribus*, probat D. Hieron. *lib. 1. in* Iouinian. & conſtat ex illo *Apoc. 21. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo petit virginitas, quam per actum matrimonij violati dubitat nemo. Quintò, quia vtens actu coniugali poſtponit bonum rationis, cuius actu tunc ſua ſponte ſe priuat aliis bonis inferioribus: quod ſanè peruerſio quædam eſt debiti ordinis, ac proinde culpa. Sicut accideret in præferente bona fortunæ honori ac vitæ. Tandem, quia in actu coniugali inuenitur effrenata delectatio appetitus ſenſitiui: quod teſtatur verecundia ipſa, quam natura dictante homo patitur in actu venereo.

Cæterùm veritas catholica eſt, actum coniugalem eſſe ex ſe licitum, poſſéque abſque omni culpa exerceri. Quod conſtat primò, quia cum res, cuius per ſe vſus eſt malus, iniqua ſit, ſi actus coniugalis, qui eſt per ſe matrimonij vſus, malus eſſet, neque abſque culpa exerceri poſſet, matrimonium ipſum iniquum eſſet. Quod manifeſta hæreſis eſt: cum ſit inſtitutum à Deo ad generis humani propagationem. Secundò, quia actus coniugalis reddendi debitum eſt actus virtutis iuſtitiæ, cum reddatur coniugi debitum ex pacto matrimoniali contractum. Præterea, tam in petente, quàm in reddente, ordinatur ad propagandam ſobolem ad cultum Dei, conſeruandámque ſpeciem: ad quod ipſa naturalis ratio inclinat. Inſuper is actus ſacramentali ſanctitate gaudet, ex ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Et quamvis aliqua detrimenta videatur afferre, ea tamē compenſantur bono fine prolis, ac ſacramenti. Vt latè explicuimus l. 2. diſp. 29. ferè per totā: ergo actus coniugalis eſt bonus. Tandem, quia Deus optimus maximus protoparentibus noſtris actum coniugalem præcepit, Geneſ. 2. *Creſcite & multiplicamini*: blaſphemum autem eſſet credere actum de ſe malum præceptum à Deo. 2

Hinc manifeſtè infertur, actum coniugalem in gratia exercitum, debitíſque circunſtantiis veſtitum eſſe meritorium: prout in cæteris bonis actibus iuſti contingit. Quod nullus ſanè Theologus negat, nec negari poteſt. Quod ſi roges, an in ipſo actu coniugali conferatur gratia Sacramentalis ex opere operato. Dic conferri quidem ex opere operantis: vt in aliis fructibus bonis: non autem 3

ex opere operato. Cùm non ſit ſacramentum, nec pars eius neceſſaria. Quare gratia ſacramentalis confertur ex opere operato, dum Sacramentum ipſum matrimonij per verba de præſenti celebratur. Antiquitus autem, cum matrimonia clandeſtina erant valida, dum ſponſalia de futuro tranſibant per copulam in matrimonium, dabatur gratia ex opere operato, in ea priori copula. Quia vicem formæ ſacramentalis gerebat: explicabat enim conſenſum præſenti. Ita docet Belarmin. *lib. 1. de matr. c. 5.* Cui addo, etiam hodie poſſe aliquando perficere matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum. Vt explicuimus lib 3. diſp. 40. n. 7. & tunc conferre gratiam ex opere operato, tanquam formam perficientem ſacramentum.

4 Ad argumenta n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non id dixiſſe D. Gregor. ob culpam aliquam quæ in ipſo matrimonij actu inuenitur, ſed ob decentiam quandam, eò quòd actus ille ineptum quodammodo reddat hominem ad ſpiritualia & ſancta pertractanda. Quod ſanè verbis ſubſequentibus explicuit, ibi: *Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe coniugium: ſed quia ipſa licita admiſtio coniugum ſine voluptate eſſe non poteſt.* Vel 3. dic, id accidere: quia quamvis ſine culpa exerceri poſſit, ea tamen eſt humana fragilitas, ac propenſio ad voluptatem veneream, vt vix culpa venialis in actu deſideretur. Ad 2. dic, Origenis mẽtem eſſe, non quòd omninò Spiritus ſanctus in eo actu abſit, ſed quòd non adſit ſpeciali quodam auxilio, ſed generali, veluti ad reliqua bona opera iuſtorum naturalia. Ad 3. dic, non loqui de nuptiis iuſtis, ſed de ſacrilegis celebratis per ſacerdotes, qui voto ſolemni ad continentiam arctantur. Ad 4. reſpondeo, dici immunditiem & coinquinationem, non moralem, quæ culpam conſtituat, ſed naturalem: quia membris turpibus, & pudendis, fœdóque motu exercetur. Ad 5. dic, non eſſe debiti peruerſionem, ſi quis leue aliquod detrimentum in bono potiori & altiori ſubeat, ob inferiora bona, ſi tamen ea maximi momenti ſint, quale eſt bonum ſpeciei, quod ex generatione conſequitur. Sicut ob indiuidui conſeruationem iuſtè intermittuntur ſomni tempore actiones ſuperioris rationis. Ad vltimum dic, illam effrenatam, & intenſam appetitus ſenſitiui delectationem eſſe malum pœnæ ex originali labe promanans: minimè autem malum culpæ, quando limites rationis non tranſgreditur.

DISPVTATIO II.

An coniugalis, quoad petitionem & redditionem debiti, ſit ſub præcepto?

SVMMARIVM.

An vir & vxor ſint pares in actu matrimoniali? n. 1.
An petere debitum obliget aliquando? n. 2. & ibi nemo tenetur vti iure ſuo, quod pro ſe introductum eſt.
Reddere tenetur coniux coniugi, ſiue expreſsè ſiue tacitè petat, n. 3.
An ſit interpretatiua vxoris petitio, quando vir attenta eius conditione, vel aliunde percipit ipſam concubitum appetere? n. 4.
An ſit idem dicendum de vxore reſpectu viri? n. 5.
An ſit debiti redditio, obligétque quãdo coniux ſentit in altero coniuge etiam non petente, periculum incontinentiæ? ſiue ſperet fore vt ipſi copula coniugali ſubueniatur, ſiue id dubium ſit? n. 6.
An hæc ſit obligatio ex iuſtitia, vel tãtum ex charitate? n. 7. vbi quid ſi alter coniux appetat copulam coniugalem.
An ſit ex natura matrim. ius petendi debitum, & obligatio reddendi. num. 8.
An ſit culpa lethalis negare debitum coniugi, n 9.
An ſemper coniux animo obligandi petat: vtrùmque culpa negare coniugi debitum non eo animo petenti, n 10.
An ſit parnitas materia rarò negare debitum vel non ſtatim reddere, etiamſi petens patiatur pollutiones inuoluntarias, vel morbum ex dilatione n. 11.
Quando coniux eſt nimis in petendo. an ſit culpa negare? n. 12.
Quando coniux remiſsè petat, alióque precibus non importunis auertat? n. 13
Quid quãdo cõiux rarò & magna cum difficultate reddit? numer. 14.
Quid ſi ex negatione debiti oriãtur ſcandala & diſcordia, licet coniux ſe excuſet ratione Euchariſtiam recipiendi? n. 15.
Quid ſi alter inſtet plurimum, altero ſe excuſante? n. 16.

PRIMA concluſio ſit. Coniuges non ſunt æquales in actu coniugali, nec in domeſtica diſpenſatione, ſi de æqualitate quantitatis loquamur, ſunt tamen in vtroque pares, loquẽdo de proportionis æqualitate. Concluſio eſt D. Th. 4. *d. 32. q. 1. a. 3.* corp. quem omnes ſequuntur. Conſtat prior pars, quia in actu coniugali vir nobiliores partes agit, eſt enim agens, vxor verò patiens: in diſpenſatione etiam domeſtica vir eſt caput, gubernátque, mulier autem gubernatur. Poſterior etiam pars conſtat: quia ſunt pares in petendo & reddendo debitum, vt conſtat ex 1. *ad Cor.* 7. vbi D. Paulus æquè dixit, nec virum habere ſui corporis poteſtatem, nec vxorem ſui. Item, quia ſicut tenetur vir in actu coniugali & domeſtica diſpenſatione ad ea quæ viro propria ſunt, ita vxor ad propria vxoris munia. 1

Secunda concluſio. Petitio debiti propriè loquendo de petitione, numquam eſt ſub præcepto. Dixi, propriè loquendo de petitione: quia (vt dicam n. 6.) aliquando altero coniuge minimè petente tenetur alter ob periculum incontinentiæ peruenire: verùm id non eſt propriè petere, ſed quodammodo reddere. Concluſio eſt Ricardi 4. *d. 32. art. 1. q. 2. & omnium.* Probatur, quia nullus tenetur vti iure ſuo, quod pro ſe tantum introductum eſt, ſed poteſt illo cedere, *c. Ad apoſtolicam, de reg. c. Si de terra de priuil.* ibi: *Cùm liberum ſit vnicuique ſuo iuri renunciare.* Nec tenetur quiſquam nondum exactus, id debitum creditori offerre, quod eius naturæ eſt, vt non debeatur niſi exactum: huiuſmodi autem eſt debitum coniugale. 2

Tertia concluſio. Reddere tenetur coniux coniugi, ſiue expreſsè, ſiue tacitè, ſeu interpretatiuè petenti. Nil enim refert qualiter voluntas exprimatur, verbis, factiſve, *l. De quibus ff. de legibus.* Concluſio eſt D Th. 4. *d. 32. q. vn. ar. 1. quæſtiunc. 1.* & à nemine negatur. Conſtat, quia reddere vnicuique quod ſuum eſt, lex iuſtitiæ percipit, at corpus viri eſt vxoris: & è contra, teſte D. Paulo 1. *ad Cor.* 7. 3

Cenſetur autem vxor tacitè & interpretatiuè petere debitum à viro, dum vir aliquibus ſignis percipit in ea voluntatem petendi, & præ pudore abſtinere à petitione. Cùm enim mulieres verecundæ ſint, nec ſoleant verbis expreſſis petere, ſufficiens ſignum eſt tacitæ petitionis. Ita docẽt D. Th. 4. *d. 32. q. vn. a. 2. quæſt. 1. corpore, Ricard.* ibi *ar. 1. q 2. corp. & ad 1. Maioris* 4. *d. 31 q. vn. col. 2. & ibi Supplem.* Gabriẽlis, *q. 1. a. 2. poſt 4. conc. & d. 32. q. vn. a. 3. dub. 2.* vbi Gul. Borrillong. *q. 1. a. 3. dub. 1.* Henricus *c. Inquiſitioni, n. 14. de ſent. excom.* Turrecr. *c. Sciatis* 33. *q. 4. art. 2. n. 4.* Anchona, quem refert & ſequitur D. Anton 3. *p. tit. 1. c. 40.* §. 7. Roſella *verb. Debitum n. 5.* vbi *Angelus nu. 16.* Sylu. *q. 8.* Tabien. *verb. Impedimentũ, imped. 2. q. 3.* Armill. *verb. Matrimonium n. 55.* Viguer. *lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 10.* Nau *ſum. c. 16. hiſpanè n. 25. latinè n. 26.* Ledeſ. *2. p. 4. q. 55. ar. 1. ad fin.* Ant. Cucus *lib. 5. inſt. maior. t. 12. n. 21. Cordub ſum. q. 136. punct. 2.* Angles *florib. 1. p. d. matr. q. 9. de obligatione ſoluẽdi debitum, a. 1. diffic. 4 concl. 4.* Palacios 4. *d. 32. diſp. 2 fol. 716. verſ. Neque onerofius,* Batt. à Ledeſ. *d. 32. de matr. §. Sed iam quod matrim.* Petr. de Ledeſ. *de matrim. q. 53. a. 1 dubiolo 1. quod mouet poſt 2. dubium principale,* Lud. Lop. *1. p. inſtruct. c. 80. §. Vt autem reliqua.* Imò ſatis eſt hoc ex mulieris natiua conditione noſſe, cùm ſcilicet vir attenta mulieris conditione conijcit fore, vt appetat copulã. Ita Anchona, D. Ant. Roſel. Syl. Nau. Ledeſ. Ant. Cucus. Lud Lop. *ibid.* 4

Dubitabis forſan, an idem dicendum ſit de vxore erga virum? Cùm enim quoad petitionem & redditionem debiti pares ſint, qua ratione dicitur teneri virum reddere vxori in prædicto caſu, & eam eſſe tacitam petitionem vxoris: cenſendum erit idem de vxore reſpectu viri. Sed dic regulariter licitum eſſe vxori expectare petitionem expreſſam viri: non quia non pares ſint, ſed quia cum viros minimè pudeat verbis expreſſis debitum exigere, dum id appetunt, merito ac iure optimo poteſt mulier præſumere, ſibique perſuadere viros expreſsè non petentes, nequaquam velle, & ſigna illa quæ in mulieribus, natura verecundis, tacitam & interpretatiuam voluntatem indicant, in ipſis viris minimè indicare. Ita docent Sotus 3. 5

d. 32.

d.32.q.vn.art.2. verſ. At verò duplex, Palacios *ead.d.32. diſp.1.fol.703.verſ.Scito tamen*,& non eſſe ſimile in vxore docent etiam Aſtenſis *ſum.p.2.l.8.tit.10.art.1.q.6.* Ioan.de Friburgo *ſumm. confeſſ. lib. 4.tit.2.q.40.* Idémque clarè ſignificant D.Th.*4.d.32.q.vn.a.3.ad 2.& ibi* Palud.*q.1.a.1.n.4.* Henr.*c.Inquiſitioni,num.14.de ſentent.excommun.* Sylu. *verb. Debitum*, *q.* 8. Tabiena *matrimonium 3.quaſt.4.§.5.* vbi aiunt ratione erubeſcentiæ, quæ communiter inuenitur in fœminis, non autem in viris, non ita teneri vxorem reddere viro expreſsè petenti, ſicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum aut timor in viro, idem prorſus dicendum eſſet, nempe teneri vxorem ipſi reddere quando noſſet eius voluntatem petendi, & præ pudore, aut ob puſillanimitatem, aut ob inſignem vxoris auctoritatem, aut aſperam conditionem, minimè petere. Quia eadem militat ratio, cum ſint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Quòd non obſcurè indicant omnes auctores citati, qui ferè omnes docent, non abſolutè non teneri vxorem reddere debitum viro interpretatiuè petenti, ſed non ita teneri, ſicut virum vxori: & qui abſolutè docent non teneri, eo fundamento innituntur, quòd is pudor exigendi non ſit in viris: quare contrarium dicerent exiſtente eodem pudore. Et ita in propriis terminis docent D. Antonin. *3.p.tit.1.c.20.§.7.* Syluest. *matrim. 7.q.4.dicto* 10. Nau. *ſum.c.16.hiſpan.n.25.latine n.26.* Manuel. *1.tom.ſum.in 2.edit.cap.243.num.*8. Lud. Lopez *1.p.inſtruct.c.80.§ Id ipſum.* Quia tamen hoc rariſſimè accidet, regulariter nó tenetur vxor reddere viro non expreſsè petenti, niſi euidenter ipſi conſtaret de prædicto timore ac pudore viri ad debitum exigendum.

6 Adde dictis, tempus quo tenetur alteruter coniux alterutri reddere debitum, non tantum eſſe, quando exigitur, ſed etiam quando ex aliquibus ſignis in ipſo coniicit incontinentiæ periculum. Probatur primò, quia hoc eſt reddere moraliter, quamuis metaphyſicè ſit petere: ſicut dum aliquis inimicum, qui habet ipſum incluſum ad eum occidendum, præuenit ipſum interficiens, metaphyſicè eſt aggreſſio, moraliter autem defenſio. Secundò, quia matrimonium poſt naturæ lapſum inſtitutum eſt in concupiſcentiæ remedium: ergo vbi alter hoc remedio indiget, licet non petat, tenetur coniux alter offerre: ſicut medicus ægroto, cui medetur, tenetur adhibere medicinam quam ei ſalubrem fore ſperat, quamuis non petat. Tertiò, quia ad bonum fidei ſpectat non tantùm reddere debitum, ſed etiam abſtinere ab alio concubitu: ergo vbi periculum eſt incontinentiæ in altero, ad fidelitatem quam ſibi mutuo coniuges debent, pertinet ſubuenire petendo debitum, vt vel ſic ardor & illa praua libido, impellens illum ad illicitam venerem, frigeſcat. Tandem quia quicunque proximus tenetur lege ſaltem charitatis opem ferre proximo, periculo ruinæ ſpiritualis expoſito, ſi commodè poteſt: nedum ipſimet coniuges, qui tam arcto amoris & amicitiæ vinculo aſtricti ſunt, tenebuntur ſibi mutuò ſubuenire, dum patiuntur idē periculum, cum commodè poſſint offerendo debitum cōiugale. Ita tenent D.Th.*4.d.32.quaſt.vn.art.2.quæſtiũ c.1.ad 1. Propoſitum c* Rurſus, *n.6.init.qui clerici, vel vouent. Supplementum* Gabrielis *4. d.31.q.vn.art.2.poſt.4.concluſ. & d.32.q.vn.ar.3.dub.2. Aſtenſis ſumm.1.p.lib.8.tit.10.art.1.q.5.* Turrecrem.*cap.Sciatis 33.quaſt.4.a.2.ad* 1. Adrianus *4.materia de Euchariſti,q. Reſtatiam videre,an propter immunditiam, in ſolutione ad 2.rationem,* Sotus *4.d.31.q.vn. art. 4. concluſ.1.fine: & d 32.q. vn.art.2 paulò poſt principium.* Petrus de Soto *lect. 14. de matrim.ad finem.* Angles *florib.1.part.de matrim.quaeſt.6.de obligatione ſoluendi debitum, art. 1.diffi. 4.concl.4.* Margarita *confeſſorum 6.precepto. fol* 88. Viualdus *candelabro 1 part.de matrim.n.257.* Palacios *3.d.32.diſp.1.fol.703.verſ.*Scito *tamē.& fol.707.verſ. Secundū eſt,& diſp.2.fol.716 Veruntamen caſus.* Enriquez *lib. 11.de matrim.c.15.num.9.& lib.12.cap.2.n.9.* Petrus de Ledeſma *de matr. q. 49.art.5.dub.2.concluſ.2.* Et omnes hi Doctores manifeſtè loquuntur, quamuis coniux incontinentiæ periculo expoſitus, nullo ſine petat: tunc enim quamuis nullum eſſet incontinentiæ periculum, teneretur alter reddere, atque ita nil tribuerent huic periculo. Quod expreſsè dixerunt Sotus *4.d.31.qu. vn.a.4.concl.1. fin.& Palac.4.d.32.diſp.1.f.703.verſ.Scito tamen,* dicentes non opus eſſe in eo periculo virum formaliter petere, ſed ſatis eſſe ſi vxor periculum eius norit. Tunc enim interpretari debet illum exigere. Et aduerte in hoc euentu, eodem modo loqui Sotum, & Palacios de viro reſpectu vxoris, ac de vxore reſpectu viri: licèt ſecluſo incontinentiæ periculo, diuerſum ſit, quando vir non expreſsè petit, vt dixi num. præcedenti. Et merito in hoc caſu idem ſentiendum eſt. Quia hæc obligatio reddendi non conſurgit ex ſigno aliquo, quo tacitè ſignificetur petitio, non aliter expreſſo propter erubeſcentiam: tunc enim cum ſimilis erubeſcentia non ſit in viro, ac eſt in mulieribus, diuerſum in illis cenſendum eſt: ſed oritur ex periculo incontinentiæ, cui alter coniux ob matrimonij fidem & inſtitutionem, tenetur occurrere offerendo debitum coniugale: id autem periculum æquale eſt in vtroque coniuge. Id tamen libenter fatebor, vxorem verecundam, quam valde puderet, dedeceretque expreſsè petere, non teneri in hoc euentu ad id, ſed ſolis ſignis, quibus vxores petere ſolent, vti, & ſe viris offerre. Intellige autem teneri coniuges ſibi mutuo reddere exiſtente hoc incontinentiæ periculo, vbi ſpes eſſet fore, vt tali copula ceſſaret periculū. Cùm enim obligatio hæc non conſurgat ex vera alterius coniugis petitione, ſed ex interpretatiua & præſumpta, quæ vult ſibi mederi, matrimonio in concupiſcentiæ remedium inſtituto, & ex obligatione debita ratione fidei matrimonij ad præſeruandum alterum à ruina carnis, vbi ſpes abeſſet ceſſationis eius ruinæ, & vitationis periculi, ceſſaret vtique talis obligatio. Atque ita Palacios *4. d. 32. diſp.1.f.707.col.1.verſ.Secundum eſt.* Angles, & Petrus de Ledeſ. *proximè citati* explicarunt hanc obligationem tunc conſurgere, quando coniux petens probabiliter crederet fore, vt petendo vitaret in altero periculum incontinentiæ. In dubio autem an prodeſſet, necne, credo eandem petendi adeſſe obligationem. Quia quamuis ſub iudice ſit, an præceptum correctionis fraternæ obliget, vbi dubia eſt ſpes emendæ: at in hoc euentu non ſolum obligat lex charitatis, à qua præceptum correctionis originem ducit: ſed aliqualiter lex etiam iuſtitiæ, vt dicemus nu.ſeq. præterea quia hæc petitio nullatenus nocere poteſt, & prodeſt plurimum, quia ardorem libidinis ſaltem temperat, ſi non prorſus extinguat.

Vtrum autem obligatio ſit reddendi debitum coniugi, 7 quando nec verbis nec ſignis petit, ſed incontinētiæ periculum patitur, cui copula coniugali ſubuenietur, non facile eſt iudicare. Et quidem rationes adductæ n. præcedenti obligationem hanc eſſe iuſtitiæ manifeſtè perſuadent: ſunt enim ex ipſa matrimonij inſtitutione petitæ, probántque eam veræ eſſe redditionem: atque ita Petrus de Soto *ibi citatus* dicit eſſe verā redditionem debiti præterea, quia omnes fatentur licitum eſſe acceſſum ad coniugem gratia vitandi adulterij in illo: cum tamen multi negent licere ad vitandum in ſeipſo: ducuntúrque eo quòd ad vitandum in altero adulterium ſit actus iuſtitiæ & quædam redditio. Vt dicemus hoc lib. diſp. 9. num. 1. Tandem, quia voto caſtitatis coniux aſtrictus quamuis petere minimè poſſit, at id poteſt vbi in altero coniuge ſentit incontinentiæ periculum: vt dicemus hoc lib. diſp. 7. n. 5. quia id non eſt verè petere, ſed reddere. Et in propriis terminis hanc eſſe obligationem iuſtitiæ docet Petr. de Ledeſ. *de matrim.q. 49.a.5.dub.2.concl.2.* & apertè colligitur ex DD.n.præallegatis. Credo tamen non eſſe verè & propriè obligationem ex lege iuſtitiæ, ſed ex lege charitatis, & aliquo modo large loquendo eſſe obligationem ex iuſtitia, prout reddere reſpicit bonum fidei, ad quod etiam pertinet vt neuter coniux aliam copulam requirat: Et ita expreſsè docet Palud.*4.d.31.a.3.n.14.* quod nō obſcurè ſignificauit Sotus *4. d. 32.q.vn.a.2.paulo poſt princ.* appellans

pellans hanc non ſimpliciter & abſolutè,ſed quodammodo redditionem. Idemq; docet Durand.4.d.31. qu.4.n.6. vbi dicit non eſſe debiti redditionem, acceſſum ad coniugem nec verbis nec ſignis petentem gratia vitandæ in ipſo fornicationis. Nec rationes oppoſitæ probant amplius quàm obligationem hanc non eſſe ex ſolo charitatis debito, ſed aliquo modo ſaltem latè ſpectare ad iuſtitiam, & eſſe tunc quodammodo reddere. Ducor ad hoc aſſerendum. Quia vbi eſt vera iuſtitiæ obligatio ad reddendum alicui quod ſuum eſt, nil refert ſit illi profuturum nec ne: quare dum coniux expreſsè vel tacite petit, reddendum eſt ei ſemper, eſto illi non proſit ad motus carnis ſedandos: at in hoc euentu nulla eſt obligatio ceſſante ſpe profectus: vt dixi num. præc. ergo ea obligatio non eſt verè & propriè ex iuſtitia. Inſuper, quia obligatio reddendi ex vera lege iuſtitiæ oritur ex voluntate verbis aut ſignis explicita alterius coniugis petentis rem ſuam: at in hoc caſu (vt ſupponimus) nec verbis nec ſignis petit, imo tenetur alter illi copulam coniugalem offerre, quamuis norit ſuum coniugem illam non appetere, ſed alienam, ſi tamen credat fore, vt vel ſic illum appetitum venereum extinguat, ergo hæc obligatio non oritur ex vera iuſtitiæ lege.

8 IV. Concluſio. Ius ad petendum obligatioque ad reddendum debitum, ſunt paſſiones quæ neceſſariò ſequuntur ex natura ipſa matrimonij, ſeu vinculi coniugalis. Conſtat ex dictis l.5.diſp.10.à n.1.vſque ad 5.vbi probaui non poſſe validè initi matrimonium, ſi in pactum deducatur ne liceat coniugibus petere, aut ne teneantur reddere. Præterea, quia vinculum coniugale ſuapte natura eo tendit vt proles generetur, ſpecieſque conſeruetur, quod obtineri nequit abſque iure petendi, & obligatione reddendi. Sicut enim in executione minime poteſt eſſe proles abſque actuali copula, ita neque in vinculo coniugali poteſt eſſe ordo efficax ad talem generationem ſine iure petendi, obligationeque reddendi. Inſuper, quia matrimonium transfert dominium mutuum corporum coniugũ; ex dominio autem conſurgit ius vtendi re ſua, & obligatio ipſam reddendi domino petenti. Tandem idem conſtat ex ſecundario matrimonij fine. Cùm enim ſit in concupiſcentiæ remedium, inefficax & minus ſufficiens eſſet, abſque iure petendi, obligationeque reddendi. Et ideo concluſio hæc à nemine negatur. Semel tamen conſtituto matrim. poſſent ius hoc & obligatio ceſſare: vt ſi mutuo conſenſu voueant coniuges caſtitatem; vel ſi contrahant affinitatem. Quia ſolùm in fieri, non autem in conſeruari ab his paſſionibus matrimonium pendet.

9 Vltima concluſio ſit. Coniuges tenentur ſub culpa lethali ſibi mutuo reddere debitum, ſiue alteruter expreſsè ſiue tacitè & interpretatiuè petat. Concluſio eſt omnium: & conſtat, quia obligatio hæc eſt ex iuſtitiæ lege, vt probaui n.3. nec materia eſt leuis.

10 Eſt autem accipienda concluſio, regulariter. Nam non ſemper coniux ita exactè petit debitum, vt protinus velit obligare ad culpam lethalem, ſed ſæpe alliciendo & mouendo, & non tanquam debitum ex iuſtitia, ſed tanquam amicitiæ quoddam coniugale ſymbolum: & tunc non eſt mortale negare debitum. Quia cum ſolum debeatur ob alterius coniugis petitionem, vbi hæc non eſt tanquam debiti ex iuſtitia, ceſſat iniuſtitiæ crimen, & ſubinde culpa lethalis. Ita Sotus 4.d.32.q.vn.a.*poſt.concl.* vbi Palac. *diſp.* 1.f.703.*verſ.Cæterum.* Bart. à Led. *dub.*71.*de matrim. paulò poſt princ.* Enriq. *l.*11.*de matr.c.*15.*n.*7.*fin. Manuel* 1.*to.* *ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*1. Lud.Lop.1.*p.inſt.c.*80.*in prin.* Capua 1.*p.dec.l.*2.*c.*83.*n.*1. Em. Sa. *ſum.v. Debitum coniugale, §. pen.* Crebro etiam nec veniale eſſet tunc negare. Quia in alijs humanis debitis ita contingit: creditor enim pecuniam ſibi debitam non ſemper ea tenacitate & rigore petit, vt ſit peccatum non reddere. Sic Sotus, Palac. Barth. à Ledeſ. Capua *ibidem.* Hæc autem intellige, niſi ſit periculum incontinentiæ in coniuge petente. Tunc enim eſſet mortale negare ratione periculi probabilis ruinæ, cui ex fide matrimonij tenebatur alter ſubuenire, vt diximus num.6. Sic Emanuel. Sa *ibidem.*

Et ſicut in aliis præceptis etiam Iuſtitiæ datur paruitas materiæ, quæ à culpa lethali excuſet: ita etiam in hoc. Vt ſi coniux exigenti neget rato debitum abſq; periculo incontinentiæ exigentis. V. g. ſolet vir petere quater in menſe, & petat iterum, non erit mortale vxorem ea quinta vice negare ſine periculo incontinentiæ: leuis enim res cenſetur, ſemel vel iterum negare, vt ſit culpa lethalis. Sic Led.2.*p.*4.*q.*66.*a.*1.*dub.*2. Similiter leuis materia cẽſebitur, quando non ſtatim redditur debitum, ſed per aliquod breue tempus differtur, ceſſante incontinentiæ periculo in petente. Sic a Victoria *ſumma de mat.n.*275. Led. *eod.dub.*2. qui bene exemplificat, vt ſi coniux neget manè debitum, redditurus nocte. Si autem coniux exigens pateretur pollutionem inuoluntariam, vel incideret in morbum, niſi ſtatim ſibi debitum redderetur: videtur res grauis, culpamque lethalem conſtituere, non ſtatim reddere. Sic Viualdus *candelabro* 1.*p.de matrim. n.*257. Verum de morbo id fateor, quando id eſset alicuius momenti. De periculo autem pollutionis inuoluntariæ, vbi abeſset conſenſus periculum (quod accideret quando ea eſset in ſomnis, & aliquando etiam in vigilia, ſed hoc raro, ob vehementem delectationem, & carnis fragilitatem) id non admitto. Quia (vt dicemus hoc.l.6.diſp.45.c.15.) non tanta eſt obligatio vitandi pollutionem inuoluntariam, vbi non procuratur, nec datur cauſa moralis ipſius. 11

12 Inſuper quãdo coniux nimius eſset in petendo, rationiſq; limites excederet, non ſemper teneretur alter reddere, ſed moderatè. Quia in omnib. reb. debet modus adhiberi: & in hac maximè. Quia vir reddendo debitũ, fit in dies impotentior: ſperma.n. amplius emiſsũ deſiccat, facitq; homines cito ſeneſcere: auctore Ariſt. *de longitudine & breuitate vitæ c. fin.* Quamuis in fœmina minus periculum ſit. Ita docent Sotus 4.d 32.*qu.vn.a.*1.*poſt* 2.*concl.* Enriq. *l.*11.*de matr.*15.*n.*7.*fi.* Lud.Lop.1.*p.inſtr.cap.*80.*paulo poſt. princ.* Manuel. 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*1. Capua 1.*p.dec.l.*2.*c.*83. *n.*4. Em. *Sa ſum.verb. Debitum coniugale, §. penult.* Qui bene hoc temperat, cum Lud.Lop. *eo c.*80.§. *Igitur reſolutoriè*, niſi petenti periculum incontinentię immineret. Quod adhuc intelligendum puto, niſi ex tali frequentia damnũ notabile ſalutis corporeæ reddendi immineret: in eo enim euentu aliter eſset conſulendum periculo illi incontinentiæ. Vt dicemus hoc li.9. diſp.24.n.12. vbi dicemus cum hoc damno licitum eſse, ſed non obligatorium reddere. Et ibi n.6. dicam quando ſit mortalis hæc frequentia.

13 Præterea quando coniux remiſsè petit debitum, vel rogatus cedit facilè iure ſuo, non eſt mortale negare. Conſtat in aliis debitis ciuilib. quæ remiſsè petita, aut facilè à creditore conceſsa dilatione, non eſt lethal. crimen denegare. Sic Angles *florib.*1.*p.de matr.qu.*6.*de obligatione ſoluendi debitum.a.*1.*init.conc.*3. Lud.Lop.1.*p.inſt.cap.*80. *paulo poſt pr.* Canendo *ſum ſacram.de matr.c.*8.*n.*72. Et nõ eſse mortale, quando coniux petens ſolis precibus auertitur: vltra prædictos auctores docet etiã Syl. *verb. Debitum, qu.*8. *Nau. ſtatim.alleg.* Margarita *confeſ.*6.*præcepto.f.* 89. Capua *p.*1.*dec.l.*2.83.*n.*1. Philiar. *de off. ſacer.to.*1.*p.*2. *l.*4.*c.*16.*paulo poſt princ.* Non debet autem coniux petens auerti, niſi ex cauſa, propter periculum incontinentiæ, nec preces debent eſse valde importunæ: ne inuoluntariè & quaſi coactè cedat. Ita Th.4.*d.d.*32.*q.vn.art.*1.*qu.*1.*ad* 4. Aſtenſ. *ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*1.*qu.*7. Ioan. de Friburgo *ſum. confeſ.li.*4.*t.*2.*q.*41. D.Ant.3.*p.to.*1.*c.*20.§.7. Sylu. Margarita, Philiar. *proximè citati*, Tabien. *matr.*3.*q.*4.§ 5. Turrec. *c.Sciatis*,33.4.*n* 7. Nau. *ſum.c.*16 Hiſpanæ, *n.*24. Lat. *n.*25. Lud.Lop.1 *p.inſt.c.*78.§ *Peccat etiam:* Capua *d.c.*83.*n.*1.

14 Eſset autẽ lethale ſcelus rariſſimè & magna cũ difficultate reddere. Quia nobiliter cõiuges debito coniugali defraudarẽtur, ſæpeq; incõtinentiæ periculum paterẽtur, nec ob magnã alterius difficultatẽ auderent petere. Ita Sotus, Bart à Led. Manuel, vbi n.10. eos allegaui, Capua *p.*1.*dec. l.*2.*c.*83.*n.*7. Lud.Lop.1 *p.inſtr.c.*80.§. *Igitur reſolutoriè.*

Pari

Pariter eſſet mortale negare debitum, quando iuſta ſufficienſque cauſa denegandi abeſſet, & inde coniux petens ſcandalizaretur, grauéſque diſcordiæ orirentur. Sic D.Ant.3.*p.tit.*1.*c.*20.§.7.Roſella,*verb.Debitum.n.*5.*& ibi* Ang.*n.*17.Lud.Lop.2.*p.inſt.c.*80.§. *Igitur reſolutoriè.* Addunt bene D.Ant.Roſel. minimè excuſati tunc coniugem negantem debitum, eo quod dies ſolemnis ſit, aut Euchariſtiam ſit recepturus: quamuis laudabile ſit precibus non importuni hac occaſione auertere.

6 Tandem ſi coniuge ſe excuſante, quando cauſa non excuſaret prorſus à redditione debiti, (de quibus cauſis excuſantibus conſtabit in diſp.ſeq.) alter coniux valde inſtaret petens, eſſet mortale non reddere. Quia iniuſtè negatur ſibi debitum ita inſtanter exactum. Sic. D. Ant.3.*p. tit.*1.*c.*20.§.7.Viuald.*candelabro* 1.*p.de matrim.n.* 257.

DISPVTATIO III.

An peccet lethaliter coniux ſe impotentem reddens ad debitum coniugale perſoluendum?

SVMMARIVM.

*Refertur quædam opinio, n.*1.*Et ibi non peccat coniux ſe reddens impotentem ex actu copulæ præcedentis, Peccat mortaliter ſe reddens impotentem mediis illicitis, n.*2.

*Vir crebrò accedens ad fœminam, vel ſe polluens, vltra peccatum adulterij, tenetur fateri ſe reddere impotentem n.*3.

Quid, ſi mediis licitis ſe reddat impotentem: vt abſtinentiis, n 4.

*Quid ſi abſtinentiæ ſint moderatæ, licet illis reddatur minùs potens, n.*5. *& ibi, an ſint conſulenda vxori abſtinentia, quibus deformior reddatur.*

An teneatur vir vti calidis, & mediis aliquibus, quo potentior reddatur, n 6.

*An vir poſſit immoderatas abſtinentias vouere abſque vxoris conſenſu: & pares ſint in hoc coniuges vt neuter poſſit vouere abſtinentias, n.*7.

An votum magnæ abſtinentiæ impedientis debiti redditionem, aut longæ peregrinationis viri ſit ipſo iure irritum: vel valeat, donec irritetur: n 8 *& ibi, remiſſiuè, an vxor poſſit irritare*

*An poſſit alter ſine alterius coniugis licentia habitum mutare, n.*9.

*An vir excuſetur à ieiunio obligatorio, ſi reddatur impotens ad debitum, vel minus potens? vel vt fiat potentior? vel ſi accideret caſus, quo eſſet periculum incontinentiæ, niſi ſtatim reddatur, & ad id eſt neceſſarium ſoluere ieiunium n.*10.

*An ne vxor reddatur deformis, viróque diſpliceat, poſſit ieiunium ſoluere n.*11.

An mulier, quæ nubere optat, poſſit ſoluere ieiunium, quo deformis redditur, n 12.

An vxor excuſetur à præcepto ieiunij, ſi vir ei præcipiat ne ieiunet, n 13.

1 SATIS obſcurè in hac re locutus eſt D Th. 4.*d.* 32. *q. vn.art.*1.*ad* 3. vbi tria dicit. 1. dicit, ſi ex copula præcedenti cum vxore vir reddatur impotens ad iterum ſoluendum, vxor non habet ius petendi. Et hoc quidem manifeſtum eſt. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio. *Regula Impoſſibilium ff. de reg. iur.* Qua ratione idem abſque dubio dicendum eſt, etiamſi ex cauſa illicita conſurgat illa impotentia: potuit enim vir peccare reddendo ſe impotentem, at vbi impotens effectus eſt, immunis eſt culpæ non reddens. 2. dicit, ſi ex alia cauſa fiat impotens, & illa eſt licita non tenetur reddere, nec vxor ius petendi habet. Idem docent Henric. *c. Diſcretionem, n.*3. *de eo, qui duxit conſanguineam.* Aſtenſis 2.*p.ſum.lib.*8.*tit.*10.*a* 1.*q.*3.Tabien.*Matri.* 3 *q.* 4 §.5.Turrecr.*c. Sciatis*, 33.*q.*4.*a.*1.*n.*2. Viguerius *lib. inſt. c.* 16. §.7.*verſ.*10.Bart.à Ledeſma *de matrim dub.*71. *concl.* 2. Quod ſi vt ſonat, intelligatur, manifeſtum eſt, Quare credo D.Th.& ſequaces velle dicere minimè delinquere virum ea cauſa reddendo ſe impotentem. Quia de culpa erat ſermo: & conſtat, quia immediatè dicunt peccare, quando cauſa eſt illicita. 3. dicit, ſi cauſa impotentiæ eſt illicita, reus eſt culpæ vir ſic ſe reddens impotentem. Idem docent Aſtenſ.Henric.Tabien.Turrecr.Viguer.proximè citati Ioan. de Friburgo *ſum confeſſ. l.*4.*tit.*2.*q.*36.D. Anton 4 *p.tit.*1.*cap.*20 § 10.Sotus 4.*d.*32.*q.vn.art.*1.*fine.* Non tamen explicant ſit ea culpa lethalis, necne.

2 Sit tamen 1. Concluſio Coniux ſcienter reddens ſe impotentem mediis illicitis ad debitum coniugale perſoluendum, lethaliter peccat. Quia eadem iuſtitiæ lex, finé præcipiens redditionis debiti, obligat ſubinde ne quis mediis illicitis ſe reddat impotentem: ſecus ſi reus eſſet culpę mortalis ſcienter ſe faciens impotentem ad alia debita ciuilia ſoluenda. Sic videntur ſentire D.Th.& reliqui citati *num. prac. in* 3. *dicto*: quamuis non explicuerint an culpa ſit mortalis. Sed id explicant Ricard. 3. *d.* 32.*a.*1.*q.* 1. *ad* 2. Roſel.*verb.Debitum, n.*2. vbi Angel.*n.*6.Sylu.*q.*1 *verſ. Prima eſt.* Armilla. *n.*2.Alexand.*in ſuo Enchirid.*.2.*p. tract. de* 6.*præcepto, ad fin.*§.*Si vir modo illicito.* Capua 1.*p.deciſ.l.*2. *c.*83.*n.*2.Barth.à Ledeſm.*de matrim.dub.*71.*concluſ.* 2. Canendo *ſum.Sacram.de matrim.cap.*8.*n.*71.

3 Hinc infertur, virum crebrò ſe polluentem, aut ad alias fœminas accedentem, ſi aduertat ſe inde reddi notabiliter impotentem ad ſatisfaciendum moderatè vxori, vltra crimen pollutionis aut adulterij, admittere peculiarem culpam aliam aduerſus legem iuſtitiæ, qua tenetur aptum ſe debito coniugali reddendo præſeruare. Conſtat ex dictis num. præced. Quia medio illicito ſe impotentem reddit. Quare circumſtantia hæc detegenda eſt in confeſſione.

4 II. Concluſio. Quamuis media, quibus coniux efficitur notabiliter impotens, ſint alia licita, vt ſunt immoderata ieiunia, aut vigiliæ indiſcretæ, ſi id aduertat, peccat. Conſtat ex eadem ratione. Inſuper, quia quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimiliter omne id per quod peruenitur ad illud, *l. Oratio ff. de ſponſalib.* Cum ergo viro prohibeatur debiti negatio, ſimiliter interdicitur nimius exceſſus in vigiliis & abſtinentiis, per quæ vir cogitur debitũ negare, Sic docent Palud. 4.*d.*32.*q.*1.*a* 2.*n.*8.D.Ant.3.*p.tit.*1.*c.*20. §.10.Ricar. Roſ.Ang.*allegati n.*2.& cum materia ſit grauis, ad iuſtitiamque pertinens, hæc culpa lethalis erit. Vt bene docet Abul.*c.*6.*Mat.q.*240.Syl.Cap.Canẽdo *eo n.*2.*relati.*

5 III. Concluſio. Coniux ſe extenuans & debilitans abſque fraude & bona fide, mediis honeſtis, vt ieiunans Eccleſiæ ieiunia, & alia moderata ex deuotione, impendénſque moderatè tempus honeſtis ſtudiis, vacat culpa. Quia ſic non efficitur impotens, ſed minus potens, nec tenetur cum ſpirituali iactura à ſpiritualibus operibus abſtinere, vt ſe potentiorem & robuſtiorem conſeruet, ſicut nec tenetur deſiſtere ob eam cauſam à cæteris corporalibus exercitiis. Ita D. Th. & reliqui quos retuli n.1.dict.2. vbi eos explicui Ric.4.*d.*32.*a.*1.*q.*1.*ad* 1.*Suppl.*Gabr.*ea d.*32. *q.vn.a.*3.*dub.* 1.*& ibi* Sotus *q.*1.*a.fi.*Friburgo *ſum.conf.l.*4. *tit.*2.*q.*36.Roſel.*v.Debitum n.*2. vbi Ang.*n.*6. Syl.*q.*1.*verſ. Prima eſt.* Alex. *in ſuo enchir.d.*2.*p.tr.d.*6.*præcepto, ad fi.*§. *Secus ſi per ieiunia.* Quando autem abſtinentiæ & vigiliæ cenſeantur limites prudentiæ excedere, atque immoderata eſſe, penſandum eſt, attenta viri conditione, alij enim aliis robuſtiores ſunt: & attenta vxoris conditione: quædã enim parcæ ſunt, aliæ verò Venerẽ frequenter appetunt, Deniq; id pro regula ſeruandũ eſt, vt vir eas vires conſeruet, non extenuãs eas abſtinẽtiis & vigiliis, quibus indiget ad moderatè reddẽdum vxori, attẽta eius cõditione, & ne eam incõtinentiæ periculo exponat. Similiter etiã non licet vxoribus ita ſe abſtinentiis & vigiliis dedere, vt deformes ac viris exoſæ reddantur. Quia ipſis anſam præbent turpes alios amores quærendi. Sic Sotus *ibi.* Quare meritò D. Ant.Syl.Capua, *n.*4.*allegati*, Arm.*verb.Debitũ, n.*2. docent eas abſtinentias minimè vxoribus conſulendas eſſe.

6 Quarta concluſio. Non tenetur maritus vti calidis, vt potens ad copulam efficiatur, ſed ſuæ obligationi ſatisfacit, ſi ſe impotentem minimè reddat. Quia lex matrimonij tantum ipſum aſtringit, vt moderatè attentis ſuis viribus reddat, & ne huic obligationi obſtaculo ſit nimiis vigiliis & abſtinentiis: non ergo tenetur mediis aliquibus vti, vt potentior efficiatur. Ita ſentiunt Palud.4.*d.*32.*q.*1. *a.* 2. *n.*8.D.Ant.Syl.Capua, *n.*4 *allegati.* Tabien.*matr.*3.*q* 4. §.5. Viguer.*Inſt.c* 16.§.7.*verſ.*10. Hoc tamẽ intelligo verum, ſi de iuſtitiæ rigore & lege loquamur: aliquando enim lege charitatis ad id tenebitur vir: nempe dum ſine corporeæ ſalutis notabili detrimento id poteſt efficere, & vxor graue incontinentiæ periculum patitur, niſi frequentiùs ſibi coniugali copula ſubueniatur. Lex enim charitatis quoſcunque obligat, nedum coniuges ad conſulendum neceſſitati ſpirituali proximi, vbi commodè & abſque notabili proprio periculo ſubueniri poteſt.

7 Ex dictis infertur virum abſque vxoris conſenſu minimè vouere poſſe abſtinentias, vigilias, preces, quæ debito coniugali moderatè reddendo obſtent: ſicut nec vxor inconſulto viro eadem promittere poteſt. Quia neuter coniux poteſtatem ſui corporis habet quoad debitum coniugale perſoluendum. Ita docent Gloſ. *c. Manifeſtum v. Niſi auctor*, 33. *q.* vbi Archid. *n. vn.* Turr. *n.* 1. Hoſt. *ſum. t. De voto.* §. *Quis vouere poßit, n.* 8. Inno. *c. Scripturas ad fin. de voto:* vbi Io. Andr. *n.* 4. Ant. *n.* 4. *fin.* Card. *q.* 14. Anchar. *n.* 13. Abb. *n* 8 Henr. *n.* 6. Palud. 4. *d.* 38. *q.* 3. *a.* 1. *concl.* 6. *n.* 10. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 22. *init.* Abul. *c.* 5. *Matt. q.* 149 *l.* 8. *t.* 8. *p.* 1. Greg. Lop. *lib.* 3 *eod tit.* 3. *eo. t. v.* Elmarido, *& ver. Nin la muger.* Roſel. *Votum* 2. *n.* 3. Ang. *Votum* 2. *n.* 8. Syl. *Votum* 5. *q.* 1. Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 61. Stunica, *q.* 3. *de voto, n.* 32. Philiarc. *de officio Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 18. §. 11. Manuel. 2. *to. ſum. c.* 90. *n.* 9. Quamuis autem aliqui ex his DD. vt Innoc. Card. Anton. Anchar. Ang. Sylu. Nau. cenſere videantur pares in hoc eſſe virum & vxorem, dicunt enim neutrum ſine alterius conſenſu vouere poſſe abſtinentias huiuſmodi: imò id clarè docent Ang. Syl. & Nau. At multo verius eſt non eſſe omnino pares, parificantur quippe in hoc, quod neuter altero inuito poteſt in præiudicium debiti coniugalis aliquid vouere: eo quod quantum ad debitum coniugale ſunt æquales. Quia tamen vir eſt caput mulieris 1. Cor. 11. *& c. Cum, cap.* 33. *q.* 5. poteſt vir inconſulta & renitente vxore ea vota abſtinentiæ emittere, quæ debito coniugali perſoluendo minimè nocent: vxor autem tanquam ſubdita nullum abſtinentiæ votum poteſt diſſentiente viro facere. Quod bene docent Gl. *d. c. Manifeſtum, v. Niſi auctor, & ibi Gratiam. v. Ex præmißis* Archid. *n vn.* Hoſt *ſum. t. de voto, §. Quis vouere poßit, n.* 8. *verſ. Vxor etiam.* Abb. *c. Chariſſimus. n.* 4. *de conuerſ. coniug. & c. Scriptura n.* 7. *de voto.* vbi Henr. *n.* 6. Pal. 4. *d.* 33. *q. a.* 1. *concl.* 6. *n.* 10. Roſ. *Votum* 2. *n.* 8. *&* 10. Abul. *c.* 30. *Num. q.* 84. Gr. Lo. *l.* 3. *v. Nin la muger, t.* 8. *p.* 1. Quod amplius conſtabit ex iis quæ dicemus hoc lib. d. 39. n. 5. vbi probabimus virum poſſe irritare omnia vxoris propriæ vota: cum tamen tantum abſit vt vxor id poſſit, vt ſub iudice ſit an poſſit aliquod irritare.

8 Rogabis autem vtrũ vota abſtinentiæ aut longæ peregrinationis coniugum ſint ipſo iure irrita: an potiùs valida donec irritentur. Sotus *l.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. An verò poßit,* Man. 2. *to. ſum. c.* 90. *n.* 7. ſentiunt votum longæ peregrinationis emiſſum à viro abſque legitima cauſa, eſſe irritum, ac proinde nulla irritatione indigere: additq; Sot. culpam admittere virum ſic vouentem. Et poteſt probari, quia vouet rem ſibi prohibitã, & in alterius coniugis præiudiciũ: vt ſi voueret ſe minimè redditurum debitu. Quare iuxta hos auctores idẽ eadẽ ratione ſentiendũ eſt de voto magnæ abſtinentiæ in præiudicium debiti cõiugalis. Verũ non placet, ſed dicendũ eſt id votũ validũ eſſe minimè tamẽ impleri poſſe, donec manifeſtatũ vxori, ipſa approbet; quare nec vir abſolutè vouens peccabit, niſi expreſſe intenderet ſe obligare cõtra vxoris voluntatem: tunc enim peccaret, & votu eſſet irritum. Prob. quia ſimilis eſt ratio de hoc voto, ac de illo quo religioſus ſe obligat ad rem ſibi prohibitam, quam abſque ſuperioris beneplacito exequi nequit: quale eſſet votũ peregrinandi: cùm vtrumque votum ſit de re prohibita, exigẽtique alterius conſenſum: & eo accedenti, licita, at id votũ religioſi eſt validũ, donec à ſuperiori irritetur, licèt impleri nequeat abſq; licẽtia ipſius, nec religioſus peccat ſic abſolutè vouens: quia tacitè ineſt talibus votis conditio hæc, ſi ſuperior voti conſcius cõſenſum præſtiterit. Vt hæc omnia tradunt communiter DD. in materia de voto: & præcipuè Caiet. 2. 2. *q.* 88 *a.* 8. ergo idẽ dicendũ eſt de prædicto mariti voto. Nec eſt ſimile de voto non reddendi debitum. Quia eſt omnino directè contra fidẽ matrimonij, & votũ de re aliena præſtanda Deo, quare nullũ eſt: ſicut ſi quis Deo promitteret rem alienam. Votũ verò peregrinationis longæ vel nimiæ abſtinentiæ non opponitur directè matr. nec debito coniugali, ſed eſt aliquod alterius coniugis grauamen, quare validum erit licet integrum ſit coniugi grauato diſſentire. Et hanc differentiam clarè ſignificauit Tab. Matr. 1. *q.* 3. §. 4. *fi.* dicens quando vota non ſunt directè contra matr. ſed grauãt, vt abſtinentiæ & peregrinationis, non obligare altero coniuge diſſentiente, ſecus conſentiente. Vbi apertè ſentit valida eſſe donec alter coniux diſſentiat. Quod idem docent Vincentius *in ſpeculo doctrinali*, quod habetur *to.* 2. *l.* 9. *c.* 86. Rainer. quem refert & ſequitur Turr. *c. Sunt quadam* 17. *q.* 1. *n.* 9. Angles *flor.* 2. *p. q. vn de voto, art.* 7. *poſt.* 9. *diſ. dub.* 3. *concl.* 1. Idemque videntur clarè ſentire Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 61. *&* Lud. Lop. 1 *p. inſtr. c.* 46. §. *mulier vxor,* vbi dicunt vota alterius coniugis præiudicantia alteri non obligare: ſubdũtque ideo vxorem vouentem abſque viri licentia peregrinationem aut abſtinentiam, non teneri implere. ſi vir repugnarit: vbi clarè vota hæc valere ſentiunt, & obligare, niſi vir reuocet. Vtrum autem vxor poſſit hæc viri vota irritare? dicemus poſſe, hoc l. diſp. 42. n. 2.

Secundò infertur neutri coniugi abſque alterius conſenſu licere habitum mutare, v. g. indui veſtibus tertij ordinis D. Franciſci. Quia horrorem generat, ac ſubinde obligationi reddendi debitum nocet. Ita Roſ *Votum* 2. *n.* 9. Syl. *votum* 5. *q.* 1. *fin.* Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 6. Quare nec licebit viro veſtibus eremitæ indui, abſque vxoris conſenſu: nec ſimiliter vxori veſtibus mulierum, quas vulgò Beatas appellamus, quia veſtes huiuſmodi coniugatos dedecent, horroriſque in altero coniuge cauſa ſunt. 9

Tertiò infertur excuſari à ieiunio Eccleſiæ coniugem, qui aliter vxori ſuæ reddere debitum non poteſt. Quia ſicut ieiunium non impedit opera neceſſitatis, & ſubinde non obligat eum, qui ieiunando munus ſuum obire nequit: ita nec opus obligationis, quale eſt hoc, eo vel maximè, quod non reddere eſt in præiudiciũ tertij. Inſuper quia cum duo concurrãt præcepta incompatibilia, alterũ humanum abſtinentiæ, alterum verò naturale diuinum, ad iuſtitiámq; pertinens, reddendi debitum: hoc tanquam fortius præualere debet. Ita docent Caiet. *ſum. v. Ieiunium, c.* 3. *de perſonis, quas obligat ieiunium, §. Excuſantur infirmi ad fin. & ibi* Armil. *n.* 4. Medina, *c. de ieiunio, q. de his qui ad ieiunia tenẽtur, in* 1. *cauſa excuſante, verſ. Ad hanc cauſam.* Nau. *ſum. c.* 21. *Hiſp. n.* 17. *Lat. n.* 16. Led. 2. *p.* 4. *q.* 17. *art.* 3 *f.* 203. *col.* 2. §. *Præterea in hoc art.* Angles *flor.* 1. *p. q.* 6. *de illis qui ieiunare tenentur, dif.* 12. Valent. 2. 2. *diſp.* 9. *q.* 2. *punct.* 5. §. *Neceſſitas excuſans.* Em. Sa. *ſum. ver. Ieiun.* §. *Excuſat à ieiun.* Capua 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 37. *n.* 52. Phil. *de offic. Sacer. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 25. §. *cauſæ ob quas, in* 2. *cauſa. Canendo ſum. Sacr. de matr. c.* 8. *n.* 71. *in commento,* vbi bene addit in hoc euentu teneri virum non ieiunare. Quia fortius eſt vinculũ iuſtitiæ, cui tenetur ſatisfacere. Nec admittendã credo moderationem Lud. Lop. 2. *p. inſt. de ieiun. c.* 111. *ad fi.* vbi dicit tunc verũ eſſe excuſari ex hac cauſa virũ à ieiunio, quando niſi die illa ieiunij, qua debitũ ſignis petit vxor, vir reddat, patietur ipſa incõtinentiæ periculum, aut ægrè feret, aut ſuſpicabitur virũ amore alio turpi captum eſſe: ſecus ſi precibus & verbis blãdis poſſit ipſam auertere. Cæterũ hanc moderationẽ admitto, vt tunc nõ teneatur vir ſoluere ieiuniũ: at poteſt vtique ſoluere, nec tenetur ratione ieiunij obſeruandi auertere vxorẽ à debiti petitione, licet poſſit: ſicuti nõ tenetur faber diues ab opere fabrili quo ad ſuſtentationem minimè indiget, die ieiunij ceſſare, quo ieiuniũ ſeruare poſſit. Intelligẽda tamẽ hæc cauſa excuſans à ieiunio eſt, quãdo vir notabiliter redderetur impotens ad moderatè reddendũ, non enim excuſabit ſi tantillũ debilitetur. Ius enim habet ad hoc coniux: vt dixi n. 5. Quare aberrant viri exiſtimãtes ſe à ieiunio excuſari, vt fortiores ſint ad copulam maritalem. Nam (vt dixi n. 6.) non tenetur vir vti calidis, vt potentior ſit ad copulam: ac proinde minus poterit ieiunium ea de cauſa ſoluere. Quod intelligo, niſi vxori periculũ incontinentiæ immineat, niſi vir ad copulã frequentiorem potentior efficiatur. Lex enim charitatis tunc obligans (vt dixi eo n. 6.) potentior eſt præcepto Eccleſiaſtico. 10

Quartò infertur excuſari vxorem à ieiunio ratione conſeruandi amorem mariti erga ipſam: vt ieiunans nequit ſatis placere viro, à quo minùs, quàm par eſt, amatur, aut 11

deſpi

deſpicitur, quòd pallida deformíſque reddatur. Quia eſt damnum notabile,eſtque valde neceſſarius,ad vitam coniugalem quietè traducendam, mutuus coniugum amor. Sic Caiet. Armill.Nauar. Angles, Philiarc. Emman. Sa *n. præced relati*.Ledeſm. 2.*p*.4.*q*.17.*art*.2.*dub*.7.*f*.201. *col*.3.

22 Quintò infertur idem dicendum eſſe de fœmina nubere volenti, ſi enim ieiunio deformis efficiatur, ita vt difficilius multò nubat, excuſabitur à ieiunio. Id enim notabile damnum cenſetur. Sic Ludouic.Lopez 2.*p.inſtr.de ieiun c*.111.*ad finem*.

23 Tandem dubitabis, An idem cenſendum ſit, nempe vxorem à ieiunio Eccleſiæ excuſari ob viri præceptum ſoluere iubentis; Pars enim negatiua ſua leti videtur. Quia potius eſt Eccleſiæ obediendum,nec vir dominium habet in vxorem quoad præcepta Eccleſiæ, ſicut habet quoad ieiunia,ad quæ ſua ſponte vouendo ſe aſtrinxit.Sed dicendum eſt,ob ſolum præceptum viri minimè excuſari: vt clarè probat ratio propoſita. Verùm ſi notabiles diſcordiæ oriantur inter ipſam & virum, niſi ipſi obtemperet: tunc aliqui dicunt poſſe ſoluere ieiunium, ſaltem accedente proprij Sacerdotis diſpenſatione. Ita Innoc.*rubr. de obſeru ieiun.n*.1.*& ibi* Abb.*n*.8. Sylu.*verb.Ieiunium.q*.9. *dicto* 8.§.25.vbi Tabiena,*q*.20.§.21.Abul.*c*.6.Matt.*q*.149. Capua,*p*.1.*deciſ.l*.2.37.*n*.53. Addit Abulenſis, ſi nondum obtenta diſpenſatione orieretur magnum viri ſcandalum, eam expectandam non eſſe. Quia charitas ieiunio præferenda eſt:vt ait D.Hieron.& habetur *c. Non mediocriter, de conſer. d* 5.Cæterum verius eſt, abſolutè fas eſſe vxori ea de cauſa ieiunium ſoluere. Quia mutuus amor coniugum illi anteponendus eſt:vt proximè dixi ex D. Hieron. Item, quia poſitiua præcepta non obligant cum ſcandalo, *Nihil cum ſcandalo, de praſcript*. Ita docent Medina, *c.de ieiun.q.de his qui ad ieiunia tenentur,in* 1.*cauſa excuſante, verſ.Ad eundem caſum* Nau.*ſum.c*.21.Lat.*n*.19.Hiſp.*n*.10. Ledeſm.2.*p*.4 *q*.17.*ar*.3.*f*.203.*col*.1.§ *Propterea in hoc art*. Viguer.*l.Inſti.c*.7.§.3.*verſ*.2.*fine*.Angles *florib.*1 *p.de ieiun. q*.6. *De illis,qui tenentur ieiunare,diffic*.12.Palacios 4.*de* 15. *diſp*. 8. *poſt*. 4.*concl.f*.120 *verſ.Denique ſi diſcordia*,Lud. Lopez 2.*p.inſt.de ieiun.c*.111.*ad fin*.Philiarc. *de offic.Sacerd. to*. 1.*p*.2.*l*.3.*c*.25.§.*Quod ieiunia:* qui bene hoc temperat cum Palacio *proximè citato*, niſi in contemptum ieiunij Eccleſiaſtici id præciperet maritus. Tunc enim vita potius exponenda eſſet,quàm ieiunium.

DISPVTATIO IV.

An coniuges ad cohabitationem, & ad mutuo ſibi præſtanda alimenta teneantur?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ,n.1.
Coniuges tenentur iure diuino in eadem domo,menſa,& lecto eſſe,n.2.
Hæc obligatio oritur ex matrimonij natura.Et an poſſit pacto tolli,n 3.
An ſit naturalis hæc viri & fœminæ cohabitatio,n 4.
An poſſint coniuges mutuo conſenſu eſſe ſeparati:iudexque id permittere debeat,n.5.
An iudex Eccleſiaſticus poſſit cogere inuocato ſæcularis auxilio ad cohabitandum,n.6.
An poſſit vterque iudex compellere ad cohabitandum & reddendum debitum,n.7.
An poſſit iudex Eccleſiaſticus procedere contra laicum detinentem vxorem alienam,n 8.
An poſſint coniuges ſe mutuo vendicare,n.9.
An poſſit filius agere contra patrem detinentem illius vxorem,n.10.
An vxor teneatur ſequi virum,& è contra? Valeatque contraria conſuetudo aut pactum.n.11.*&* *ſiniè.*
Vtrùm poſsint coniuges eſſe diuturnè ſeparati? Et qualis mora ſit diuturna? valeatque ſtatutum,vt poſsint? n 12.*& explicatur ibi cap* 1.*de coniug lepr*.
An liceat viro peregrè proficiſci ratione alicuius negotij gerendi,n.13.
Teneaturne vxorem ſecum proficiſci volentem deferre? n.14.*& ibi explicatur c.Quod ſuper,de voto*.
An coniuges poſsint votum peregrinationis emittere? Et an ſint in hoc pares? Et tale votum ſit ipſo iure irritum,n.15.
Quid in voto mariti in ſubſidium terræ ſanctæ eundi, vel illuc cauſa deuotionis eundi n.16.
Quid de ſimili voto vxoris n,17.
An vxor teneatur operari viro, vel ad aliqua obſequia illi præſtanda, n 18 *poſt quem inuenies ſummaria,quæ deſiderantur*.

Egimus de obligatione reddendi debitum in genere & cum ex ea oriatur cohabitandi obligatio: rectus ordo expoſcit, vt de ea hic ſermo habeatur, ſimulque de obligatione ſe mutuo alendi conſurgente in coniugibus.De hac igitur eſt præſens diſputatio,& ſequens,qualiter hæc obligatio ceſſet ad dotem non ſolutam. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior, de obligatione coniugum ad cohabitandum. Poſterior, de obligatione ad ſe alendum. 1

QVÆSTIO I. An teneantur coniuges ſimul habitare? Prima concluſio. Tenentur coniuges iure naturali ac diuino ſimul habitare. Concluſio ab omnibus admittitur.Et conſtat,quia non minor eſt obligatio cohabitandi, quam reddendi debitum,ſed ex hac oritur, & ex ipſa matrim. natura, (vt probauimus n.ſeq.) ſed hæc eſt ex iure naturali & diuino,ergo & illa inſuper,quia Alex. *III.c*.1. *&* 2.*de coniug leproſ*.hanc obligationem cohabitandi probauit ex illo Geneſ.2. *Erunt duo in carne vna*, & ex illo Matt. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa facit eam mœchari*.Atque ita clarè ſentit hanc obligationem ex iure ipſo naturali ac diuino oriri. Hæc autem obligatio non tantum eſt in eadem domo habitandi,ſed etiam ad eandem menſam accumbendi, in eodemque thoro iacendi. Vt bene docet Ant. Cucus *l*. 5. *inſtit. maior.t*.11.*n*.125.& experientia ipſa teſtis eſt: id enim ad perfectam coniugum vnionem exigitur, & ad intenſiſſimam ipſorum amicitiam. 2

Secunda concluſio. Cohabitandi obligatio oritur ex ipſamet contractus coniugalis natura. Conſtat ex particula illa in matrimonij definitione poſita, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Præterea, quia natura ipſa inclinans ad maris & fœminæ coniunctionem,ad propagandam ſobolem, inclinat ad eorum cohabitationem, vt ſoboles ipſa commodius educetur, ergo cùm contractus coniugalis ipſam naturæ inclinationem in obligationem deducat, cohabitandi obligatio ex ipſa matrimonij natura oritur. Vtrum autem poſſit iniri pactum de non cohabitando, dum matrimonium ipſum celebratur: dixi lib.5.diſp.10.n.5. 3

Tertia concluſio. Coniugalis cohabitatio eſt homini naturalis? id eſt, ex naturali propenſione & inclinatione dimanans.Hanc cóclus.docet Ariſt.8. *Ethic.c*.12. his verbis *Viro & vxori ſecundū naturam amicitia videtur ineſſe, homines enim coniugiū ſubeunt, non ſolum procreationis,ſed eorum etiam gratia quæ ad ipſam conferunt vitam: officia namque continuo ſunt diuerſa,atque alia viri,alia ſunt vxoris,opem itaque ſibi mutuo ferunt*. Eandem docent D.Tho. *ibi lect*.12.*in cōment.lit*T.& Abul.*c*.19. *Matt.q*.45. Et probatur 1.ex ratione ipſa Ariſtotelis,quia natura ipſa coniugibus diuerſa munia impertiens, ex iis quæ ad vitam humanam traducendā neceſſaria ſūt, hunc coniugalis ſocietatis ſcopum indicat eſſe naturalem: maſculis enim rebus forenſibus & externis occupari tribuit, fœminis autem domeſticis. Cùm enim vir & fœmina ſimul vtriuſque rebus indigeant, ſignum apertum eſt, naturaliter inclinari eos ad illam vitæ ſocietatem & cohabitationem, per quam ea mutua obſequia ſibi exhibere poſſint. 2. Quia viri vt prudentioris eſt,vxorem conſilij inopem dirigere:vxoris autem,viro in rebus domeſticis famulari: quod mutuum obſequium nequit diu & ſuauiter impendi, abſque indiuidua vitæ conſuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipſa rationalis inclinat. Tertiò, quia propagatio & commoda prolis educatio, ad quam natura ipſa inclinat, matrimoniique vinculum inſtituit, eſſe nequit ſeclusa parentum cohabitatione. Cùm enim filius apud vtrumque parentem educandus ſit, nec commodè educari nec inſtitui poteſt,illis non cohabitantibus, cùm variis rebus proles indigeat,quarum alteræ fœminis,alteræ autem viris propriæ ſunt.Tandem quia verba Adami,ſtatim ac mulier de eius coſta producta fuit, eius naturalem propenſionem ſignificant,nempe Geneſ.2.*Propter hanc relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori ſuæ*.Quæ verba 4

de

de adhæſione per ſimultaneam habitationem intelligunt D.Thom.Epheſ.5 *lect*.10.& Abulenſ.*c*.19.Matth.*q*.13.

5 Quarta concluſio. Poſſunt coniuges mutuo conſenſu ſeparari quoad thorum.Probatur ex 1.Corinth. 7. *Nolite fraudare ad inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi*. Et ex D. Auguſt. & refertur, *Quod Deo*,33.*q*.5. ibi:*Tanto ſanctius inter vos coniuges manebitis, quanto ſanctiora ac concorditer placita ſeruabitis*.Et ex D.Greg.& refertur *c.Sunt qui*,27.*q*.2.*verſ.Si verò*.ibi:*Si verò vtrique cõueniat concinentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare?* Sic Sotus 4. *d*. 27. *q*. 1.*art*.4. *verſ. At verò circa mortem*. Hoc tamen debet intelligi duplici moderatione.Altera eſt, dummodo legitima adſit cauſa, vt amor continentiæ ſeruandæ, ſecus quando odio aut indignatione ducti coniuges,cõmuni conſenſu ſeparantur.Altera,ne patiatur vterq; aut alteruter incontinẽtiæ periculum.Vtraque moderatio colligitur ex teſtimonio D. Pauli 1.*Cor*. 7.proximè adducto, cauſa enim iuſta ſignificatur in illis verbis:*Vt vacetis orationi*. Ne ſit incontinentiæ periculũ, in illis:*Niſi fortè de conſenſu ad tempus, & iterum reuertimini in id ipſum,ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*. Et docent Hoſtienſ.*c.Veniẽs*,*n*.1.*de reg*.vbi Io.Andr.*n*.9.Anton. *n*.10.Card.*fin*.Abb.*n*.6.Quare iudex Eccleſiaſt.nullo modo permittere debet cõiuges iuuenes ſeparatos eſſe ob incontinentiæ periculum. Vt bene tradunt Abb.*c*. 1.*n*. 7.*de coniug.leproſ.& ibi* Alex.de Neuo *n*.6.Poteſtque ex officio propter hoc periculum compellere vtrumque. Vt tradit *idem* Abb.*c.Ad id quod*,*n*.3.*de ſponſ*.(Quando autem vltra communem conſenſum voto ſe aſtrinxerunt coniuges,ad quid teneantur,& an poſſint reſilire? dicendum eſt hoc l. diſp.35.à.n. 18.)Et licèt iudex non cõpellat,lex charitatis obligat coniugẽ,vt alteri in hoc periculo cõſtituto ſubueniat:quãuis propter illius cõſenſum non violetur iuſtitia.

6 Quinta concluſio. Poteſt iudex Eccleſiaſticus cenſuris, & inuocato ſæcularis auxilio,coniuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere coniugem, qui ſeparatus eſt. Probatur ex *c.Literas,ad fi.de reſtit.ſpol*.ibi:*Ad reſtitutionẽ plenariam debet Eccleſiaſtica cenſura compelli*.Et docẽt *ibi* Abb. *n*. 29.*& c.De conuerſ.coniug*.Decius *l*.2.*n*.74.*verſ*.3. *fallit.ff.de regul.iuris.Propoſ.c*.1.*n*.6.*& ibi*. Alex. de Neuo. *n*.18.*de ſponſal*.Brunel.*de ſponſal.concl*.1.*n*.8.Cou.4.*dec.p*. 3.*c.in princ.n*.1.Ant.Cucus *l*.5.*inſtit.maior.t*.11.*n*.126.Matienzo *l*.5.*recop.t*.1.*rubr.gloſ*.1.*n*.90.Enriq.*l*.11. *de matr.c*. 16.*n*. 3.*fin*.Lud.2.*p.inſtr.de matr.t*.54.*ad fin*.Idémque dicendum eſt, ſi alter coniux in eodem thoro & menſa renuat eſſe. Vt benè tradit Ant.Cucus *ibid*.

7 Imò ſi de valore matrimonij minime ſit controuerſia, poteſt etiam Iudex ſæcularis ad id cõpellere.Quia quamuis ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramentum, ſi res ſpiritualis, & fori Eccleſiaſtici, at qua ratione contractus eſt quidam ciuilis, poteſt etiam iudex ſæcularis coniuges ad mutuam fidem ſeruandam compellere. *Sic* Gloſſ. *cap. Non eſt de ſponſal. verb.Vxores*,ibi:*Per officium iudicis vel Epiſcopi loci. Et ibi* Abb.*n*.6.*Propoſ.n*.9.Io.Andr.*addit. ad Spec.tit.Qui filij ſint legitimi*,§.*vnic.tit.G.verb.Praiudicialem*, Anton. *c. Illud*,*n*.10.*de præſumpt*.Cou.4.*decr*.2.*p.c*.7. *initio*, *n*. 3.Burſat.*conſ*.207.*fin.vol*.2.Matienzo *l*.5 *recop.t*. 11.*rubr.gl*.1.*n*.92. Poteſt etiam iudex Eccleſiaſticus compellere coniuges ad reddendum debitum:vt conſtat ex *c. Ex publico,de conuer.coniug*.vbi Abbas,*n*.3.rectè aduertit id ſimiliter poſſe iudicem ſæcularem,ibi valor matrimonij eſt certus, ob rationem dictam.

8 Poteſt etiam iudex Eccleſiaſticus contra laicum coniugis alieni detentorem, ne cohabitet ius dicere, quamuis de matrimonij valore lis minimè ſit.Conſtat ex *c.Non eſt, de ſponſ*.vbi rex Anglorum,qui laicus erat,cogitur à iudice Eccleſiaſtico per cenſuras, vxorem viro reſtituere. Et aduertunt *ibi* Abb.*n*.3.*&* Alex.de Neuo.*n*.8 Quia ratione ſpiritualis repertæ in matr. pertinet ad forum Eccleſiaſticum contra laicos procedere ſpoliantes coniuges.

9 Vtrum autem poſſit maritus vxorem ab alio detentam vindicare?negãt Ioan.Andr.*addit.ad Specul.t. Qui filij ſint legit*.§.*vn.lit.G.verb.Praiudicialem*,Calder.*cap.Non eſt de ſponſal*. & multi alij, teſte Abbate *ibi.n*.6.*idem* Ant.*ibi*,*n*. 11.*& c.Illud,de præſumpt.n*.10.Ducũtur,eo quòd vxor non ſit in poteſtate viri, ſicut filius eſt in patris poteſtate, *l. ſi vxorem,C.de cond.inſert*.At verius eſt,poſſe vendicare adiecta cauſa iuris canonici & diuini. Quod optimè explicat Abbas *cap.illud,n*.10.*de præſumpt*.ſic:Vendicatio propriè non competit niſi habenti dominium verũ, *l. in rem, in prin.ff. de re vend*. vnde liberas perſonas hac actione vindicare non poſſumus,niſi adiecta cauſa illius, iuris quo ſunt in poteſtate noſtra. Nam per adiectionem illius cauſæ denotatur non eſſe abſolutam vendicationem verumque dominium, ſed poteſtatem iuri expreſſo competẽtem. Et hac ratione pater filium, ciuitas ciuem,religio monachum vendicat. Quia igitur vxor licèt æqualis ſit viro quoad debitum coniugale, eſt tamen iure diuino ſub illius poteſtate,in quantum non habet poteſtatem ſui corporis,ſed vir, 1.*Corinth*. 7.eſt etiam in viri poteſtate,quoad gubernationem, & obſequia domeſtica. *Geneſ*. 3. *Sub viri poteſtate eris*,appellatúrque penè famula viri,*cap.Hæc imago, & c.mulierem*,33.*q*.5.poteſt a viro non ſimpliciter vindicari quaſi ſerua, ſed adiecta cauſa iuris diuini & canonici, quo mulier ſub ſua poteſtate eſt. Ita docent Abb. *eo c.Illud.n*.30. *& c. Non eſt*, *n*. 6. *de ſponſal*. vbi Alex.de Neuo *n*.14.*Propoſ.n*.9.Cou.& Matienzo *n*.7.*allegati*,Ant. Cucus *l*.5.*inſtit.maior.t*.11. *n*. 151. Et ſimiliter dicendum eſt, poſſe maritum ab vxore vendicari, adiecta cauſa iuris diuini & canonici, quo poteſtatem habet in viri corpus, tenetúrque vir cohabitare,& illi aſſiſtere: vt probauimus num.2.Sic Abbas,*d.c.Illud*,*n*.10.

Et quamuis lis inter patrem & filium prohibita ſit, *l. Lis nulla, ff.de iudiciis*,*l*.2.*t*.2.*p*.3.At poteſt filius familias agere contra patrem repetendo propriam vxorem.Probat apertè *c.Non eſt,de ſponſ*.vbi cogitur Rex Anglorum reſtituere vxorem filio repetenti. Atque ita aduertunt *ibi* Abb. *n*. 2. Alex. de Neuo *n*.8.*Propoſ.n*.4.Cou.Matienzo, Ant.Cucus *num.praced.allegati*. 10

Ex dictis infertur primò, teneri vxorem ad comitandum virum aliò mutantem domicilium. De qua re, & an valeat contraria conſuetudo, vel pactum in ipſo matrimonij contractu initum: & an aliquando vir teneatur comitari vxorem, latè diſputaui lib. 1. tota diſput. 40. & ſequentibus. 11

Secundo infertur,quamuis vir poſſit modico tempore, non tamen poſſe diutius abeſſe. Quia lex diuina obligat ad cohabitandum.Inſuper conſtat ex *c*.1.*de coniug.leproſ*. ibi:*Cùm vir & vxor vna caro ſint,non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Hanc autem diuturnam moram explicant Hoſt.*eo c*. 1. *n*. 2.*ſuper.verb*.Diutius,*& ibi* Ioan. Andr.*n*.6. Anchar.*n*.5.eſſe donec iudex requiſitus,ab altero coniuge, vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem.Cæterũ dicendum eſt,id verum eſſe in caſu illius textus,ſcil. quando cõiux ſanus è leproſo timore infectionis recedit,extra cum tamen caſum,arbitrio prudentis cõſideratis abſentiæ cauſis, & incõtinentiæ periculo id definiendũ eſſe. Cùm *eo c*.1.tẽpus minimè definiatur,arg. *c.De cauſis,de offic.deleg.& l. Ait Prætor.ff.de iure delib*.atque ita docẽt Gl.*eo.c*.1.*verb*.Diutius,vbi Abb.*n*.7. *Propoſ. n*.3.Alex. de Neuo *n*. 6. *Aſtenſis* 2. *p.ſum.l*.8.*t*.10.*n*. 1.*q*.6. Menoch.*de arbit.l*.2.*centur.caſu* 456.*n*.2. Nec valet ſtatutum aut conſuetudo, vt viri diutius ſine vxore ſint; quia iuri diuino cohabitationem præcipiendi aduerſantur. Quod clarè ſignificat Alex.*III*. *c*.1. *de coniug.leproſ*. vbi præmiſſa hac conſuetudine ſubdit:*Quoniam igitur cùm vir & vxor vna caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Et ita docent *ibi* Ant.*n*.4.Alex.de Neuo *n*.3.*Propoſ.n*.3. 12

Permiſſum tamen eſt viro, diu abeſſe ex cauſa iuſta: vt ſi Princeps ad bellum conuocet, vel ad familiæ gubernationem & rem familiarem tuendam id neceſſarium ſit. Quia in eo euentu vxor eſt irrationabiliter inuita, atque adeo vir non tenetur illi morem gerere,ſubeundo bonorum iacturam, aut præbendo ſe Regi inobedientem.

Præ

Præterea, quia coniuges in ipſo matrimonij contractu pollicentur ſibi mutuum obſequium, & operarum communionem, quantum ad œconomiam, & propriæ domus gubernationem, & ad hoc tendit ſocietas coniugalis. Ergo quoties viri prudentis arbitrio, ad familiæ gubernationem, & rei familiaris neceſſitatem, exigitur diuturna illa abſentia, non debet cenſeri irrationabilis & illicita. Sic Sot.*d.*3 2.*q.vn.a.*3.*ad* 1.*verſ. At verò.& l.*7.*de inſt.q.*1.*a.*1.*verſ. An verò.* Nauar.*ſum.Lat.c.*16.*n.*3 2.*verſ.*7 *ertio.* Manuel.2.*tom.ſum.c.*90.*n.* 7. Addit autem optimè Sotus *illo art.*2.*ad* 1.vxorem abſque viri licentia non poſſe abeſſe. Quia nec militiæ, nec aliis negotiis idonea eſt.

14 Vtrùm autem teneatur vir ſecum deferre vxorem illum comitari volentem? videtur pars affirmatiua probari clarè ex *c.Quod ſuper, de voto, in fin.* vbi dicitur, virum euntem in ſubſidium Terræ Sanctæ, teneri vxorem remanere nolentem, ſecum ducere. Quod idem habetur *l. fin.t.*8 *p.* 1. ergo idem in quacumque alia viri profectione: cùm eadē ſit ratio. Sed ſic exiſtimo diſtinguendum? Si vir proficiſcatur, ſtatim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, ſed ad varia negotia peragenda diuerſis in locis tendat, credo non teneri ſecum deferre vxorem. Quia moleſtū nimis eſſet, valdéq; impediret iter, cùm fœminæ non ita facilè ac viri poſſint iter agere, magniſque expenſis opus eſſet: dedecetque fœminas ita peregrinari. Quare tunc vxor remanens eſſet irrationabiliter inuita. Si verò maritus alicubi ſit diu habitaturus, ſuppetantque illi neceſſariæ expenſæ ad transferendam vxorem: tenebitur ſecum ducere. Quia tunc rationabiliter vult vxor virum ſuum comitari. Et in hoc caſu intelligitur *d.c.Quod ſuper.*

15 Tertiò infertur, poſſe virum aliquam breuem peregrinationem abſque vxoris conſenſu vouere. Cùm ſit caput, poſſitque abſque voto illam exequi, non tamen poterit longam peregrinationem vxore inuita promittere. Prob. quia Deo minimè placent quæ implenda ſunt cum proximi damno, quale eſt huiuſmodi votum, quod in præiudicium debiti & habitationis coniugalis vergit. Præterea, quia *c.Ex multa.§.In tanta de voto,* cōceditur viro, vt poſſit abſque vxoris conſenſu vouere peregrinationē in ſubſidium Terræ Sanctæ, vbi Gloſſ.*ver.Viri,&* Abb. *n.*8. dicunt eſſe ſpecialiſſimūm caſum fauore Terræ ſanctæ: & (vt dicemus n.ſeq.) non habet locum quando ſola eſſet peregrinatio, non in ſubſidium, ſeu cauſa deuotionis. Ita docēt Anton.*c.Scriptura,n.*3.*de voto,* vbi Abb.*n.*8. D. Anton.3.*p.t.*1.*c.*22.§.1. Roſell.*Votum* 2 *n* 8. Syl.*Votum* 5.*q.*1. Abulēſ. *c.*30.*Num.q.*83. Manuel 2.*tom.ſum.c.*90.*n.*7. Angles *floreb.* 2.*p.q.vnica, de vot.art.*7.*poſt.*9.*diff.dub* 3.*concl.*1. Aragon. 2.2.*q.*88.*a.*8.*fol.*1020. Quòd ſi obiicias, vxor tenetur ſequi virum, quòd ſi nolit, ſibi imputet: ergo ipſa inuita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis. Dic vxorem non teneri ad quamcunque viri ſequelam, ſed ad eam ſolam, quæ ipſius ſtatum decet, quare non tenetur virum peregrinationi votum exequentem comitari, vt diximus lib.1.diſp 41.n.8. quare illud votum in vxoris præiudicium eſt. Vxor verò nullum peregrinationis votum exequi poteſt renitente marito, ſed opus eſt, vt aſſenſum præſtet. Tum, quia vxorem peregrinari dedecet, atque ita eſſet in viri præiudicium. Tunc etiam, quia in vouendi poteſtate non ſunt pares: eo quòd vir ſit caput, & vxor ipſi ſubdita. (vt probaui diſp.præced.num.8. vbi etiam an votum longæ peregrinationis viri ſit ipſo iure irritum dixi.) Sic docent Abb. & Abulenſ.*ibidem.* Et iuxta hoc intelligendi ſunt multi Doctores abſolutè docentes, virum non poſſe peregrinationis voto ſe aſtringere, abſque vxoris conſenſu. Hi ſunt Innocent.*c Scriptura, de voto, n.*3. vbi Hoſtienſ.*ad fin.* Ioan. Andr.*n.*8. Card.*q.*14. Anch.*n.*13. Henricus *n.*7.*lex.fin.t.*8.*p.*1. debent enim intelligi, quando eſt votum longæ peregrinationis, ac ſubinde vxori præiudicans.

16 Excipiendum tamen eſt votum in ſubſidium Terræ Sanctæ eundi, poteſt enim vir renitente vxore illud emittere, & exequi tenetur. Habetur expreſsè. *c. Ex multa, §.In tanta, de voto.* Quia vxor poteſt ſequi virum, quod ſi nequeat, iuſtum eſt, vt ad tempus contineat fauore boni publici totius Eccleſiæ. Dixi in ſubſidium Terræ Sanctæ, quia ſi peregrinatio eſſet ſolius cauſa deuotionis, vt nunc contingit, non gauderet hoc priuilegio, ſed neceſſarius eſſet vxoris conſenſus ad illud exequendum votum. Nam text.*d. c. Ex multa, de voto,* in ſubſidium diſponit, & cùm ſit in præiudicium vxoris, non eſt extendendus: eo vel maximè, quia ſuſtinetur illud præiudicium ob fauorem boni publici, quod minimè verſatur, quando peregrinatio eſt ſolius deuotionis cauſa, ſed ſola priuata vouentis vtilitas. Ita docent *Supplem.* Gabr.4.*d.*12.*q.vn.art.*2.*concl.*7.*ad fin.* Greg.Lop.*l.*9.*verb.Ir a Ieruſalem,t.*8.*p.*1. Palacios 4 *d.*32.*diſp.*2 *paulo poſt princ.verſ.Porrò autem.* Stunica *q* 3.*de voto.n.*69. Man.2.*tom.ſum.c.*90.*n.*8.

De vxore autem, An ſimile votum poſſit emittere & 17
exequi viro contradicente, ſub iudice eſt. Quidam id admittunt, ſi non ſit iunior, ac de incontinentia ſuſpecta, ſitque ita diues, vt poſſit gentem armatam ad bellum ſecum ducere. Quia licèt textus nil diſponat de vxore, at militat eadē ratio in hoc caſu: ita ſentiunt Hoſtienſ.*ſum.t. de voto,§ Quis vouere poſſit,n.*9. Innoc.*c.Scriptura, de voto, ad fin.& ibi* Card.*q.*14. Henr.*n.*7. Abb.*d.c.Ex multa, n.* 9 Aſtenſ.2.*p.ſum. l.* 8. *t.*10. *a.* 2. *q.* 5. Abul. *c.* 30. *Num. q.*83. D. Ant.3.*p.t.*1.*c.*22.§.1. Tabien. *Matr.*1.§ *fin.* Nau.*ſum. c.*12.*n.*62. Greg.Lop.*l.*3.*verb.Non la muger,t.*8.*p.*1. Lud. Lop.*p.* 1.*inſtruct.c.*46.§ *penult.Capua p.*2.*deciſ l.*2.*c.*12.*n.* 27. At probabilius eſt non poſſe. Quia mulier cum maiori caſtitatis diſcrimine & minori Eccleſiæ commodo poteſt peregrinari, inſuper debet regi à viro, atque ita facilius tenetur ipſum ſequi, quàm è cōtra. Quare par non eſt, vt diſpoſitū in viro, ad vxorem extendatur. Ita docent. D.Th.4.*d.* 32.*q.vn.art.*3.*ad*1. vbi Dur.*q.*2.*n.*8.*ad.*1. Palud *q.*2.*a.*3.*n.*25.*ad* 1.*& d.*38.*q.*3.*a.*1.*n.*10.*Supplem.* Gabr. 4. *d.* 32.*q. vn.a.*2.*concl.*7 Syl.*Votum.*5.*q.*1.*Lex fin.tit.*8 *p.*1. Sotus 4. *d.*32.*q.vn ar* 3.*verſ. At verò* Viguer *l.inſt.c.*16.§.7.*verſ.*18. *fin.* Stunica *q.*3.*de voto.n.*70. Man.2.*tom.ſum.c.*90.*n.*8.

An vxor teneatur aliqua obſequia impendere viro? di- 18
xi l.6.diſp.6.n.14. & 15.

SVMMARIVM

*Vir tenetur vxorem alere, n.*19. *& ibi remiſſiuè, quid, quando dos non ſoluitur, aut vxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur vxor.*

Quid quando culpa alterutrius coniugis, non ſimul vir & vxor habitant, ſed ſeorſum n 20.

*Quid ſi quando ſeorſum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit vxorem, n.*21.

*Quid, ſi vxor à viro percuſſa recedat, n.*22.

*Quid ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem: vt ſi vxor hæretica in carcerem perpetuum detrudatur, vel vir bannitus ſit, aut in triremibus, n.*23.

Quod ſi is cuius culpa ſeparatio facta eſt, velit cohabitare, cautionémque dare de non offendendo n 24. *& ibi vltima culpa nocet.*

*Quid, ſi neutrius cōiugis culpa fiat ſeparatio: vt propter morbum, n.*25.

*An in extrema neceſſitate ſit præferenda vxor parentibus, filiis, cæteriſque viri cognatis, n.*26.

An vir pauper teneatur vxorem & filios alere: & vxor diues teneatur virum alere, n 27.

*An vxor & filij teneantur ex mutuo per virum pauperē ad ipſos alendos recepto, atque ita ex dote aut aliis propriis bonis teneantur illud ſoluere? refertur opinio affirmans, cum ſuis moderationibus, n.*28.

Contraria auctoris, quamuis extent res illo mutuo emptæ, n 29. *& ibi: Quid ſi vir prodigè aluerit vltra dotem vxorem, an danda ſit illi dos integra? Quid, ſi vir tradat fœminæ centum aureos tradendos viri creditori, & illa non tradat, ſed expendat in familiæ ſuſtentationem, an teneatur ipſa ex bonis propriis ſoluere, ſi vir poſtea ſoluendo non ſit, n* 30.

QVÆSTIO II. An coniuges teneantur ſibi mutuo alimenta præſtare. Prima concluſio. Vir tenetur vxorem alere. Conſtat ex *l.penul. ff.vt.in poſſeſſ. legat.l.Si filia* §.1.*ff. famil.hercisc.l.Si cum d tem.§ Sin autem ſol.matrim.* & latiſſimè proſequitur Surd.*de.alim.t.*1.*tota q.*32. Et ratio eſt, quia ideo dotem vxoris recipit, vt matrimon. onera ſuſtineat, ipſi & familiæ alimenta præſtans, *l.Pro oneribus, C.de iure dotium, l.Dotis fructus ff.eod.* Quando autem dos promiſſa non ſoluitur, aut eius culpa deperditur, aut indotata ducitur à viro an ſit alenda? dicam diſp.ſequenti.

Intellige

20 Intellige tamen, quando vxor viro cohabitat, ſi enim abſque viri culpa, propria temeritate, ab eius cõſortio recedat, alenda minimè eſt à viro. Quia vxor debet eſſe in viri obſequio. *c. Hæc imago*, 33. *q.* 5. ac proinde ſi obſequiũ debitũ minimè præſtare velit, receptura nõ eſt alimenta ſibi debita. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet, *l. Si ea C. condit. inſert. l. Iul. §. Affinis, ff. de act. empt.* Si autem viri culpa, vt ob eius ſæuitiam recedat vxor, alenda eſt. Nam cùm ipſi non imputetur in viri obſequio non eſſe, ſed culpæ viri id tribuendũ ſit, perinde cẽſedũ eſt, ac ſi in viri obſequio eſſet. *l. iure ciuili ff. de cõd. & demõſt.* vbi conditio habetur ac impleta, quãdo deficit culpa eius, cui implẽda erat. Ita docẽt Cyn. *l. Quod in vxorẽ, n.* 1. *C. de neg. geſt. & ibi* Bald. *n.* 2. Salic. *n.* 3. idẽ Bald. *l.* 1. *n.* 9. *C. de legat. & ibi* Iaſ. *n.* 4 Alex. *l. Si cùm dotẽ, §. Sin autẽ, n.* 7. *ff. ſol. matr.* Guido *deciſ.* 439. *n.* 6. Cuman. *cõſ.* 175. *n.* 3. Hipol. *l. n. fin C. de rapt. virg.* Tiraq. *de retr. lign. §.* 10. *gloſ. vn. n.* 14. & 16. Betrach. *in repert. lit. M. verb. Marit. alere, verſ. Maritus nõ debet iuſtè verſ. Marit. rixoſus.* Io. Lup. *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.* 64. *n.* 10. & *c. Per veſtras, nota* 3. *in prin. n.* 4 & 6. Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 7 §. 5. *n.* 2. Gutier. *qu. canon. l.* 1. *c.* 24. *n.* 7. Lara *l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n.* 34. & 45. *ff. de lib. agnoſc.* Petrus Greg. *Syntag. iuris, l.* 9. *c.* 19. *n.* 4. Matienzo *l.* 5. *recop. t.* 9. *l.* 2 *gl.* 1. *n.* 53. Caualc. *alios referens*, 2. *p dec.* 20. *de contract. quæ in ordine eſt* 67. *n.* 2. Peguera. *deciſ. crim.* 20. 4. *n.* 4. Barboſa. 2. *p. rubr. ff. ſol. matr. n.* 43. Surdus *de alimen. tit.* 1. *q.* 32. *n.* 17. & *ſeq.* & *tit.* 7. *q.* 16 *à n.* 1. Brunor. *in ſuo cõpendio, lit. M. ver. Maritus, verſ. Maritus cogitur.*

21 Hæc autem adeò vera ſunt, vt quando ſua culpa vxor recedit, vir quamuis dotem habeat, minime obligetur ad ipſam alendam. Quia vxor tenetur viro dotem tradere, & in ipſius obſequio eſſe, quare ſi in alterutro deficiat, ceſſat ipſa alendi obligatio. Vt benè docet Surd. *de alim. tit.* 7. *p.* 16. *n.* 14. Et è contra, ſi vir in culpa ſit, tenetur vxorem abſque dote ductam alere: Quia ſi ſecum habitaret, ad id teneretur, (vt dicemus diſput. ſeq. n. 8.) & cum viri culpa minimè habitet, gaudebit habitantis priuilegio: vt dixi n. præced. Atque ita docent Ioan. Lup. *c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. not.* 3. *in prin. n.* 4. *verſ. Ego verò* Matienzo alios referens *lib.* 5. *recop. t.* 9. *l.* 2. *gloſſ.* 1. *num.* 50. Barboſa, 2. *p. rubr. ff. ſoluto matrim. n.* 43.

22 Hinc infertur vxorem à viro recedentem ob nimiam caſtigationem, alendam eſſe à viro, ſecus ſi moderata ſit: Quia in priori caſu, culpa viri eſt, in poſteriori autem, vxoris. Permiſſum eſt enim viro vxorem corrigere, moderatéque punire, *l. Rei iudicatæ, ff. ſolut. matrim.* at cautè & comiter oportet eam tractare. Talis namque eſt inter illos ſocietas, qualis inter patrem & filium, non cuiuſmodi inter mancipium & dominum. Vt eleganter docet Ludo. Viues *in lib. de off. mariti, c. de eligenda vxore, ad fin.* Sic Lara *l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n.* 110. *ff. de lib. agnoſc.* Surd. *de alim. t.* 7. *q.* 16. *n.* 5. Exiſtimo autem exigi nimium caſtigationis exceſſum, quo fuga hæc vxoris culpa vacet, ac proinde extra viri domum ea non obſtante ipſi debeantur alimenta. Quamuis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda vxore excedat, non continuo licet vxori ab eius conſortio aufugere.

23 Rogabis autem, quid dicendum ſit ſi vxor ob propriam culpam, vt hæreſim, in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum alendi obligatione eximi. Quoniam culpa ſua extra viri conſortium eſt: nec vir, quamuis ob hæreſim non celebret diuortium, tenetur in eo carcere illi cohabitare. Atque ita ſub dubio, cogitandúmq; relinquens ſentit Ioa. Lup. *rubr. de donat. §.* 64. *n.* 7. & aſſirmant Simancas *de cathol. inſt. in priori ed. c.* 16. *n.* 8. Rojas *ſing.* 126. Surd. *de aliment.* 7. *q.* 21. *n.* 9. Cæterum ex hoc capite credo virum minimè excuſari (dico ex hoc capite,) nam ſi dos publicetur ob delictũ, teneatur, eo quod indotata maneat necne vir ipſam alere, dicemus diſp. ſeq. n. 10. Quare eſto dos maneat apud virum, tenetur alere, ſi diuortiũ non celebretur ratione hæreſis: & ſimiliter, ſi indotatam duxerat. Et ad hoc ſentiendum ducor, quia culpa illa vxoris non tendit directè ad ſeparationem habitationis, ſicuti contingit quando propria temeritate aufugit: vnde in ſeparatione illa, nulla vxoris culpa verſatur, ſed tantum in cauſa. Quis enim diceret vxorem, quæ culpa ſua lepra infecta eſt, licet in cauſa ſit præuiſa, ob quam iuſtè vir ab eius conſortio recedit, alendam ab eo minimè eſſe, quaſi culpa ſua ſeorſum habitantem? Accedit, vxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, ſua culpa bannito exulanti, (vt probauimus l. 1. diſp. 41. n. 13.) Idémque videtur dicendum, vbi vir culpa ſua in triremibus eſſet. Tandem, quia (vt dicemus n. ſeq.) coniux culpa ſua recedens, ius alimentorum recuperat, ſi pœnitentia ductus velit cohabitare: at vxor in carcerem perpetuum incluſa, ſui delicti pœnitentiam agit, paratáque eſt viro cohabitare, vbi ſibi permiſſum fuerit: non ergo ex cohabitationis defectu priuanda eſt alimentis. Ideo hanc ſententiam ſibi contrariam tuetur Simancas *in cathol. inſt. in* 2. *edit. tit.* 16. *n.* 18. & 19. & Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *n.* 14. quamuis in ea ſit ſententia, vt vir non teneatur in hoc caſu alere vxorem, concludit tamen, ſubueniendum eſſe illi ſecundum regulas eleemoſynæ, ne fame pereat.

Et ad decidendum cuius culpa ſeparatio habitationis contingat, attendendum eſt ſemper ad vltimam culpam, iuxta regulam *l. I. lud.* 17 *ff de periculo & commodo rei venditæ*, ibi: *Æquum eſt poſteriorem moram nocere.* Quare ſi vxor, quæ culpa ſua receſſerat, pœnitentia ducta ad virum rediens nolit admitti, iam ex tunc vxoris culpa purgata in virum transfunditur, tenebitúrque ipſi ſeorſum habitanti alimenta præſtare. Ita docent Gloſ. *cap. ſignificaſti, verbo Materiam in fin. de diuor.* vbi Hoſtienſ. *n.* 2. *ſuper verb. Reſtitui.* Io. And. *n.* 7. *fin.* Ant. *in fin.* Anchar. *n.* 7. Abb. *n.* 8. Alex. de Neuo *n.* 7. Card. *n.* 2. *Prapoſ. n.* 4. Alex. *conſ.* 78. *n.* 1. *lib.* 5. Barboſa 2. *p. rubr. ff ſol. matrim. n.* 44. Et è contra ſi ob ſæuitiam mariti vxor inculpatè aufugerat, virque cautionem de ſecuritate ſufficiente præſtat, nec tanta ſit eius ſæuitia, quin cautione illa ſatis vxori conſulatur, & vxor adhuc ad virum redire renuat, non tenetur ex tunc ei extra conſortium ſuum exiſtenti alimenta ſubminiſtrare. Quia vltima ea culpa vxori nocet. Sic cum Ferreto *conſ.* 14. *n.* 18. docet Barboſa *eod. n.* 44. 14

Vbi autem neutrius coniugis delicto ſeparatio contigerit, vt ob viri furorem, vel morbum contagioſum, cuius infectionis periculo vxor cohabitans exponeretur, alenda vtique eſt vxor ſeorſum habitans. Cùm enim culpa vacet, par non eſt, vt damnum priuationis alimentorum ſubeat, Vt bene multis relatis docet Lara *l. Si quis à liberis. §. Si quis ex his, num.* 36. *ff. de liber. agnoſc.* Barboſa 2. *p. rubr. ff. ſolut. matrim. num.* 43. 25

Dubitabis autem, in extrema indigentia conſtitutis vxore, parentibus, & filiis, vel aliis mariti cognatis, cui potius teneatur vir ſubuenire? Enriquez *l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 1. ait vxorem præferendam eſſe filiis, aliiſque cognatis, & refert pro ſe D. Th. 2. 2. *q.* 26. *a.* 11. qui id minimè dicit. Sed ſic diſtinguendum eſt, extra caſum extremæ neceſſitatis potius tenetur vir vxori, quam parentibus ſuccurrere. Quia in iis quæ ad œconomicam rationem citra extremã indigentiam attinent, arctior eſt coniugalis vnio. Iuxta illud Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Et Matth. 19. *Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* In extrema autem neceſſitate potius parentibus eſt ſubueniendum. Quia eſt debitum antiquius erga parentes, & ratio boni, quod eſt dilectionis obiectũ, inuenitur eminentius in patre: teſte D. Thom. *eo art.* 11. diliguntur enim parentes, vt principium: ac proinde maior eſt cum illis coniunctio, quoad eſſe abſolutè, cui in extrema neceſſitate ſubuenitur. Ita videtur ſentire. D. Thom. *eo a.* 11. *ad* 1. & docent *ibi* Banes *in fine*, & Aragon *ibi, ad fin.* Valentia 2. 2 *diſp.* 3. *q.* 4. *punct.* 5 *coroll* 10. vbi bene colligit ex Caiet. *ea q.* 26. *a.* 12. filiis in extrema neceſſitate magis ſubueniendum eſſe quàm vxori. Quia illi quoad coniunctionem magis amantur, cùm ſint aliquid ſubſtantiæ, & pars viſcerum parentum, vxor autem non eſt pars viri. 26

Secun

27 Secunda concluſio. Maritus inops non tenetur vxorem alere: ſicut nec tenetur filius: iuxta *l. Si quis à liberis, §. pen. ff. de liberis agnoſ.* & tradunt Bald. *l. Vbi adhuc, n. 25. C. de iure dot.* Io. Lup. *l. 61.* Tau. *n. 11.* vbi Caſtillo *n. 23.* Azebed. *lib. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 32.* Barboſa, *l. Si conſtante, 25. in prin. n. 52. ff. ſol. matr.* Et ratio eſt, quia non tenetur vxori vltra quam facere poſſit, *l. Etiam, & l.* Maritum *ff. ſol. matr.* Quinimo ſi vxor diues ſit, tenetur viro inopi alimenta pietate. Vt probat *l. Si cum dotem, 23. §. Si maritus ff. ſolut. matr.* ibi; *Quid enim tam humanum eſt, quam fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel vxorem viri participem eſſe?* Et ita docent *Specul. tit. Qui fil j ſint legit. §. vn. n. 40.* Bart. *tract. de alimentis, n. 49. & d. l. Si cum dotem, § Sin autem, n. 6.* vbi Alex. *n. 9.* Io. Lup. *l. 61.* Tauri. *n. 11.* vbi Caſtill. *n. 24.* Bertach. *in reperter. lit. V. verb. Vxor. alitur. verſ. Vxor dиues, Guido dec. 439. n. 2.* Lara multos referens *l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 14. ff. de lib. agnoſ.* Pontanus *de aliment. c. 14. n. 1.* habetur *t. 8. tract. p. 1.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris, l. 9. c. 19. n. 5.* Azebed. *lib. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 33.* vbi & Matienz *gl. 4. n. 2.* Surdus *de alim. t. 1. q. 35. n. 6. & 7. & q. 36. n. 6. & 7.* vbi *n. 9.* cum multis per eum relatis docet, ſi bona dotalia minime ſufficiant, teneri vxorem ex bonis paraphernalibus ea alimenta tribuere.

28 Hinc infertur ſolutio grauiſſimæ quæſtionis, An quando ſoluto matrimonio nulla viri bona ſuperſunt, teneatur vxor bonis dotalibus ſoluere debita à viro contracta, ad ipſam & familiam alendam, vt ſoluendam famulorum mercedem, domus locationem, veſtes & cibaria familiæ. Et ſimiliter an poſsint conueniri filij, teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipſorum alimentis ſoluere? Eadem enim prorſus eſt vtriuſque quæſt. deciſio & ratio: vt bene aduertit Surdus *de aliment. ti. 8. priuileg. 48. n. 6.* atque ita omnes DD. referendi, loquentes de vxore, aſſerenteſque teneri, id comprobant per DD. id de filiis affirmantes. Multi DD. (& ſatis probabiliter) opinantur, vxorem teneri & filios ad dictum æs alienum ſoluendum, Ducuntur primò. Quia vbi res aliena in vtilitatem alicuius conuerſa eſt, quamuis eam minimè acceperit, tenetur ſaltem in ſubſidium accipientis, qui non eſt ſoluendo: vt conſtat ex *l. Et qui 7. § Alioquin, C. quod cum eo,* vbi habetur aliquo in re mea contrahente abſque meo mandato, teneri me, ſi res in commodum meum conuertatur, & ex *l. His ſolis, ff. de condict. indeb.* vbi cùm decernatur ius repetendi pecuniam competere ſolum contra recipientem, non contra eos quibus proficit: aiunt Gloſſ. *verb. Proficit, & ibi* Salic. *n. 1.* Paul. *n. 2.* hoc fallere in ſubſidium, ſi recipiens non ſit ſoluendo, & quibus proficit, habeant ex cauſa lucratiua, ſecus ſi onerosa: ſed quando maritus aut pater inops mutuo accepit pecunias, ad vxorem & filios alendos, pecuniæ illæ ceſſere in vtilitatem vxoris & filiorum, habentq; eas ex cauſa lucratiua, non autem onerosa: ergo viro aut patre impotente ad ſoluendum, tenentur in ſubſidium. Probatur minor, quia pater vel maritus inops minimè tenetur vxorem aut filios alere: (vt probaui num. præced.) ac proinde alimenta ab ipſo præſtita non habebunt ex cauſa onerosa, ſcil. tanquam ipſis debita, ſed ex cauſa lucratiua, & ex viri liberalitate: vnde & pecunia in alimentis expenſa, dicetur conuerſa in vxoris & filiorum vtilitatem, Nam (vt bene ait Matienzo *lib. 5. recop. t. 3. l. 9. gl. 4. n. 2.*) verſum dicitur in vxoris & filiorum vtilitatem, quod in ipſis alendis à viro inope ad id non obligato conſumptum eſt. Secundò. Quoniam vbi aliquis occaſione pecuniæ, aut rei cuiuſcunque alienæ conſumptæ, fit ditior, tenetur, quamuis pecuniam illam aut rem apud ſe non habeat, vt conſtat ex *l. 2. ff. ad l.* Rodiam. *de iactu. in pr.* vbi habetur, ſi laborante naue mercium iactus factus ſit, detrimentum futurum commune etiam eorum, qui propter amiſſas aliorum res conſequuti ſunt, vt ſuas merces ſaluas habeant: ſed occaſione mutui accepti à viro paupere vxor & filij eo alimentati ſunt effecti ditiores, ſe enim aut propriis bonis aut mutuo accepto alerent, niſi pater aut vir accepiſſet, prout non tenebatur: ergo viro aut patre non exiſtente ſoluendo, tenentur ſoluere. Et confirmatur; quia licèt pater non teneatur ex mutuo filio familias facto: vt conſtat ex *toto tit. ff. ad* SC. Maced. at ſi conuerſum ſit in rem patris, videlicet, ad quam pater ſubminiſtrandam aſtrictus erat, tenebitur: vt conſtat ex *l. Sed* Iulianus, *9. § Proinde. ff. eod. t.* Ergò quamuis vxor & filij non teneantur ex mutuo per patrem aut virum accepto ad ipſos alendos, tenebuntur tamen quando in eorum rem verſum eſt, quia ſc. eo alimenta, ad quæ vir non tenebatur, empta ſunt. Tertiò, ex *l. 61.* Tauri, *hodie l. 9. t. 3. l. 5. recop.* ex qua conſtat vxorem non teneri ex debito contracto à marito, niſi probetur verſum eſſe in ipſius vxoris vtilitatem, in rebus, ad quas vir non tenebatur, at dum eſt inops, non tenetur ad alimenta: ergo vxor obligatur nummos mutuo acceptos pro alimentis ſoluere. Tandem, quando vxor aut filij ſunt diuites, pater verò aut maritus pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipſa vxore vel filiis, tenentur ex ſuis bonis ſoluere, at dum pater aut vir eſt inops, tenentur vxor & filij diuites ipſum alere, & ſuam familiam: ergo æs alienum ad hoc contractum eſt verè debitum ipſius vxoris & filiorum, ac ſubinde aſtringuntur illud ſoluere. Ideo hanc ſententiam loquentes de filiis tuentur Bart. dubitans, & cogitandum relinquens, *l. His ſolis, fine ff de condict. indebiti.* Angel. *ibi n. 1.* Iaſon *n. 2.* Idem Iaſon *l. Si me, & Titium. num. 3. ff ſi cert. petat. & l. Si eum ſeruum. n. 1. ff. eo. tit.* vbi *Purpuratus n. 5.* Cepol. *cautela 246. incipienti, Quid ſi pater.* Franc. Cremenſis *ſingulari 36. incipienti, Tu mutuaſti pecuniam.* Lud. Roman. *ſingulari 201 incipienti, Pater erat pauper.* & loquentes in filio & vxore docent idem, Io Lup. dubitans, & relinquens cogitandum, *rubr. de donat. inter vir. & vxor. 9. 66. n. 5. & 6.* & id omnino definiens idem Io. Lup *l. 61.* Tauri *n. 11.* vbi Caſtillo *n. 23. & 24.* Lara *l. Si quis à liberis, § Si quis ex his, n. 115. ff. de liberis agnoſ.* Gama *1. part. dec. 369. n. 7.* Baeza *de inope dubit. c. 1. n. 53. & 54.* Azebed. *l. 5. recop. tit. 3. l. 9. n. 32. & 30. 31.* Matienzo *eod. l. 5. tit. 9. l. 3. gl. 7. n. 5.* Barboſa *l. Si conſtante, 25. in pr. n. 52. ff. ſol. matr.* Surd. *de alimen. tit. 8. priuil. 48. n. 5. & 6* citantúrq; communiter pro hac ſententia, Bald. *l. fin. c. ad* Maced. vbi nil dicit: & Platea *l. vxorem fin. C. de decurion. l. 10.* vbi mota hac quæſt. nil definit, ſed tantum ait Bara, *d. l. His ſolis,* in ſimili arguere Addit Barboſa *n. 35.* viro dante maiora alimenta, quam teneretur, obligari mulierem in ſubſidium. Et retenta hac ſententia, idem dicendum eſt, nempe teneri filios illud mutuum ſoluere, quamuis hæreditatē paternam renuntient. Vt bene aduertunt Franc. Cremenſis, & Baeza, *n. 35. proximè citati.* Quia obligatio hæc non conſurgit ex hæreditatis additione, vt ita filij tanquam hæredes teneantur patris debita ſoluere, ſed eo quod mutuum illud à patre acceptum eſt verſum in illorum vtilitatem, & illius occaſione locupletiores facti ſunt, nec bona patris ad id perſoluendum ſuperſunt. Prætere a, hæc ſententia tunc ſolum locum habet, quando pater vel maritus tempore æris alieni contracti erat iam inops: ſecus ſi diues, licèt enim poſtea facultatibus laberetur: minimè tenerentur vxor & filij. Quia tunc vir aut pater tenebatur ad ea alimenta, quare vxor & filij ſibi debitum receperunt, ac proinde non cenſentur effecti locupletiores, nec mutuum illud dicetur conuerſum in eorum vtilitatem. Ita docent Aug. Barboſa, Surd. *proximè citati*: atque manifeſtè ſentiunt omnes authores huius ſententiæ, ſi quidem omnes loquuntur de patre aut marito inope, inſuper hæc ſententia procedit, licet vxor aut filij eſſent etiam inopes tempore mutui accepti, tenebuntur enim, dum bona habuerint, id debitum ſoluere. Quoniam adhuc id mutuum in eorum ceſſit commodum, & ditiores facti ſunt: cum pater aut maritus inops ad ea alimenta non teneretur: & ipſi aliunde, ne fame perirent, quæſituri eſſent. Ita docent in filiis loquentes Cepola & Ludo. Roma. *proximè pro hac ſent. relati*: & apertè colligitur ex Baeza *de inope debitore c. 1. n. 54.* reddens enim rationem, cur filij hoc mutuum ſoluere teneantur, ait: *Quia niſi pater accepiſſet, mutuo erant accepturi,*

cepturi, ne fame perirent. Vbi manifeſtè loquitur, quamuis filij tunc eſſent pauperes. Latum tamen diſcrimen inuenio etiam ſtando in hac ſententia, quando mater tunc erat diues, ipſiſque non deerant facultates neceſſariæ ad alendã familiam, vel quãdo ſimiliter erat pauper, & ſimiliter de filiis. Nam ſi mater erat pauper, minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendo marito & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia ceſſerint in ſuam vtilitatem, ſed tantum tenebitur pro rata ſibi correſpondenti, & filij pro ſua parte: ſi verò diues eſſet, teneretur integrè ſoluere. Quia tenebatur virum, filios, & familiam alere: & ita ſentit Ioan. Lup. *l.61. Taur.* v.11. loquens de matre diuite. Pari ratione filij ſi ſint pauperes, & etiam parentes, obligabuntur ad eam ſolam partem, quæ cum ipſis conſumpta eſt, quia non tenebantur parentes alere, ſi verò diuites eſſent, & parentes pauperes, tenerentur ad alimenta integra. Quia tenebantur parentes ſuos alere, *l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, & §. Item reſcriptum, ff. de liberis agnoſc.*

Cæterum quamuis hæc ſententia ſit ſatis probabilis,
29 contraria magis mihi placet, nempe, nec vxorem nec filios teneri illa debita, per maritum aut patrem contracta, ſoluere ex ſuis bonis. Ad quam probandam præmitto, in viro paupere non eſſe omnino extinctam obligationem alendi vxorem & filios, ſed tantum ſuſpenſam pro inopiæ illum excuſantis tempore: ſicut quicunq; debitor ratione inopiæ non deobligatur protſus ab ære alieno ſoluendo, ſed tantum ſuſpenditur illa obligatio, excuſaturq; à ſolutione, dum impotentia ratione inopiæ durat. Quod inde apertè conſtat, nemo enim dubitabit vxorem & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis, ſi facultates viri ſucceſſu temporis ita augeantur, vt ſit illa ſoluendo: at ſi ratione paupertatis obligatio illa protſus extincta eſſet, facultatibus auctis minimè reuiuiſceret. Obligatio enim ſemel extincta non reuiuiſcit, *l. Cum ex cauſa, C. de remiſ. pign.* Hoc præmiſſo probatur ſic noſtra ſententia: Si Petrus quo ſuis ſatisfaciat creditoribus, magnum æs alienum conflet, exiſtimans fore, vt ſit poſtea illud ſoluendo, quamuis contrarium eueniat, nullus dicet creditores, quibus eo mutuo ſatisfactum eſt, & in quorum vtilitatem ceſſit, teneri poſterioribus creditoribus, qui mutuo illas pecunias dederunt Petro. Quia hi poſteriores creditores nullum cum prioribus contractum iniere, & verè per mutuum tranſtulere dominium in Petrum, & Petrus tanquam verus dominus potuit ſuis debitis & ex eo mutuo ſatisfacere, quamuis ab illorum ſolutione ratione inopiæ excuſaretur. Simile ergo, quamuis maritus inops ratione impotentiæ eximatur, ſeu potius excuſetur pro tunc ab onere alendi vxorem & filios, nec teneatur ære ſe alieno grauare, quod huic obligationi reſpondeat: at ſi verè ſe grauauit, & ſic aluit, veram obligationem ratione impotentiæ ſuſpenſam adimpleuit, nec dicetur pecunia illa conuerſa in vtilitatem vxoris & filiorum, ad quam pater verè non tenebatur: nec vxor & filij verè dicentur effecti locupletiores, & ex cauſa lucratiua recipientes, ſed potius ex cauſa oneroſa, cum verè ipſi debitum receperint: ac proinde illud mutuum minime aſtringentur ſoluere. Et confirmatur, quia licèt vxor eſſet diues tempore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri & filiorum, ſed in ſubſidium, ſc. viro non quærente aliunde pecunias, quibus neceſſaria ſuppeditaret: & cùm iam quæſierit, mutuo accipiens, vxor ab eo onere releuata eſt, nec ipſi pecunia eſt mutuo data, nec ſuo nomine recepta: non ergo illam ſoluere tenebitur. Secundò probatur ex *l. Non aduerſus* 15. *C. ſi certum petat. & l. Cum de acti. n. & oblig.* ibi: *Eum cui mutuam dediſti pecuniam, ad ſolutionem vrgere competenti debes actione. Nam aduerſus negotiatores, quos ex mercibus pecunias abſtuliſſe, tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus conſtat actionem hanc mutui repetendi eſſe perſonalem, ac proinde contra ſolum debitorem, cui datum eſt competere: cum in illum verè tranſlatum ſit dominium, ac inſtar veri domini potuerit de illo diſponere. Tertiò, quia vxor ſoluto matrim. poteſt integram dotem recuperare, licèt vir prodigè expenderit ipſam, vltra debitum alens: vt bene docent Nauar. *ſum. Hiſp. c.28. addit. ad n.*153. *c.*17. Lat. *c.*17. *n.*155. Manuel 1. *tom. ſum. 2. edit. c.*100. *n.*7. nec audiendus eſt Barboſa, qui (vt num. præced. retuli) ſenſit teneri vxorem illa alimenta ſuperflua ex ſuis bonis ſoluere: at vir minimè tenebatur illud ſuperfluum expendere: ergo virum non teneri non transfundit onus in vxorem, vt de ſuo ſoluat. Tandem, quia *l.60. Tauri hodie lib.5. recop. t.9. l.9.* generaliter deciditur, mulierem lucris conſtante matrimonio acquiſitis renunciantem, non teneri ad æs alienum conſtante matrimonio à viro conflatum. Et *l.61. Tauri, hodie l.9. t.3. eod. lib.5.* bene ponderata fauet huic ſententiæ, nam in priori eius parte deciditur, vxorem pro viro ſpondentem non teneri, licèt allegatur debitum in vxoris vtilitatem conuerſum eſſe: ſi autem mutuo vterque coniux ſe obligarit ſolum teneri, ſi in eius vtilitatem ceſſerit, vt quia conſumptum ſit in iis, quæ maritus præſtare non tenebatur. Si ergo quando vxor ſe obligauit non tenetur, licèt debitum verè in eius vtilitatem ceſſerit: prout intellit eam *l.61.* Ant. Gom. *ibi n.2.* à fortiori non tenebitur, vbi non ſe obligauit. Et confirm. quia in 2. *p. illius l.61. Tauri*, vbi deciſum erat vxorem non obligari, niſi mutuo cum marito ſe aſtrinxerit, & tunc ſolum ſi conſtet mutuum in ipſius vtilitatem ceſſiſſe: ſubditur, *Pero ſi lo que conuirtio en prouecho della, fue en las coſas que el marido le era obligado à dar, aßi como veſtirla, y dar le de comer, y las otras coſas neceſſarias: mandamos, que por eſto ella no ſea obligada à coſa alguna.* Tunc ſic, aut hæc lex diſponit dum vir eſt locuples, & hoc non, nil enim diſponeret, cum quicumq; fideiuſſor ſolum teneatur in ſubſidium, vbi principalis debitor ſoluendo non eſt: eo vel maximè quod illa lex ius nouum contineat, teſte Ant. Gom. *ibi n.2.* Vel diſponit vbi bona deficiunt viro ad ſoluendum, & tunc habetur intentum. Nec obſtant argumenta contrariæ ſent. propoſita nu. præced. Quia ex dictis conſtat, vxorem & filios habere ex cauſa oneroſa, & illud mutuum non verè dici conuerſum in eorum vtilitatem, & *l.61. Tauri*, quam oppoſiti pro ſe adducunt, potius fauet huic ſententiæ: vt proximè probaui. Et ideo hanc ſententiam loquentes de filiis, tuentur Alciat *l. Si cum ſeruum n.27. ff. ſi cert. pet. Dec. ibi n.2. addit. ad Dec. lit.* A, & loquens de vxore tenet idem, attento iure huius regni, *l.61. Taur.* Gom. Arias *l.59. Taur. n.7.* & loquens de vxore ſuſtinet idem P. Molina *to.2. de inſt diſp.435. §. Tertium eſt:* & in fortioribus terminis docet idem Manuel 1. *to. ſum. 2. edit. c.*100. *n.*8. Et hanc ſententiam credo eſſe veram, licet res emptæ pecunia illa mutuo accepta extent, adhuc enim vxor, & filij non tenentur, quamuis maritus aut pater ſoluendo non ſit. Quia nulla eſt actio creditoribus aduerſus res mutuo emptas, nec illæ ſubiectæ ſunt hypothecæ pro mutuo, ſed ſola eſt actio perſonalis aduerſus mutuatarium. Quare audiendi minimè ſunt Ang. *l. His ſolis, n.1. ff. de condict. indeb. &* Io. Lup. *rubr. de donat. inter vir. & vxor. n.66.* vbi dicunt eſſe certum teneri, vbi res mutuo emptæ extarent: ſed id non probant.

Tandem in hoc euentu credo vxorem teneri de ſuo ſoluere, nempe, ſi iuſſa à viro tradere viri creditoribus cen- 30 tum, quæ ipſi ad hoc dedit, vxor expenderet in familiæ ſuſtentatione, & vir non eſſet poſtea ſoluendo. Quia cauſam dedit ne creditores debitum recuperarent. Ita docet Lud. Lop. 1. *p. inſt c.161. §. Qualis autem verſ. Tandem dubitari poteſt.* Addit id eſſe verum, quamuis pro graui familiæ indigentia creditoribus non indigentibus diſtulerit ſolutionem, vacabit enim culpa, at tenebitur de ſuo ſoluere. At hoc non credo, propter doctrinam Nauar. *ſum. c.*17. *n.*268. quam amplectitur Molina contra alios, *to.2. de inſtit. diſp.350. §. De vxore eiuſmodi*, vbi docet vxorem non plus inſumentem de bonis per vſuram à viro acquiſitis, in eiuſque dominium tranſlatis: quàm ſit ſibi debitum

tum ad congruam ſuſtentationem iuxta perſonæ qualitatem, ad nullam teneri reſtitutionem. Quia vir non minus debitor ille exiſtit huius congruæ ſuſtentationis, quàm cæteris creditoribus. Sic ergo in præſenti caſu vir non minus debebat vxori, & familiæ grauiter indigenti, quàm creditoribus: ſi ergo adhuc exiſtente marito domino illorum nummorum (non enim tranſit dominium in creditores ante ſolutionem illis factam) aliis creditoribus poſtpoſitis vxor eos expendat in familiæ & ſua ſuſtentatione, cùm grauiter paterentur, nec vir ſubueniebat, debitum ſibi recuperauit, ac proinde non tenebitur de ſuo ſoluere, deficientibus viri facultatibus.

DISPVTATIO V.

An ob dotem non ſolutam liceat viro negare alimenta & cohabitationem vxori, ac proinde ipſam non traducere ac iam traductam domo expellere?

SVMMARIVM.

Nequit debitum coniugale negari vxori, ob dotem non ſolutam, n. 1.
Poſſunt negari alimenta vxori, dum promiſſa dos non ſoluitur, n. 2.
Quid, ſola dotis parte non ſoluta? n. 3.
Quid, ſi dos non ab ipſa vxore, ſed ab alio promiſſa ſit? n. 4.
Quid, ſi non ſoluatur, quia promittens ſoluendo non eſt? n. 5.
Quid ſi dote non ſoluta, vxor ſit in viri obſequio? n. 6.
An vir tunc alens poſſit alimenta repetere? n. 7.
Quid, ſi vir indotatam vxorem ducat, n. 8.
Et quid, ſi vxor diues ſit? n. 9.
Quid, ſi vxoris culpa dos pereat: vt quia ob eius hæreſim publicatur? num. 10.
An ob dotem non ſolutam poſſit vxor non traduci, & expelli? Refertur prima opinio, n. 11.
Extenditur, vt poſſit expelli, licèt dos promittatur ab alio, n. 12.
Quid, ſi pars dotis non ſoluatur? n. 13.
An poſt expulſionem poſſit vir agere, vt ſibi dos ſoluatur? n. 14.
Quid, ſi nulla ſit promiſſa dos, & vxor cum ſit diues nolit dotem conſtituere? n. 15.
Refertur opinio ſecunda, n. 16. Et opinio authoris, n. 17.
Soluuntur argumenta, & explicantur cap. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. & l. fin. C. ad Velleian. n. 18.
An vxor poſſit ab habitatione expelli, quando coniuges impediti ſunt petendum debitum? n. 19.

1 PRæmittendæ ſunt concluſiones ab omnibus receptæ, & inde proponetur, in quo verſetur difficultas. I. concluſio. Vir minimè poteſt debitum coniugale negare vxori ob dotem non ſolutam. Conceditur ab omnibus: & ſpecialiter ita docent Angel. *verb. Dos, n. 9.* vbi Sylu. *qu. 10.* Armil. *n. 10.* P. Molin. *t. 2. de iuſt. diſp. 425. Si marito dos.* Em. Sa *ſum. verb. Dos, §. Acceptam ſine dote.* Et ratio eſt aperta. Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, ſed ex ipſo matrimonij contractu conſurgit.

2 Secunda concluſio. Dote promiſſa non ſoluta, minimè tenetur maritus vxori alimenta præſtare. Concluſionem hanc ſpecialiter docet Gloſ. *auth. de non eligendo 2. nubentes, § fin. verb. Onera,* quam omnes ſequuntur: & ratio eſt, quoniam dos quaſi in pretium datur, vt ex eius fructibus maritus onera matrimonij ſuſtineat, vxoremque alat, *l. Pro oneribus C. de iure dot. l. Dotis fructus, ff. eodem* quare dote minimè ſoluta, non tenetur maritus ſtare contractui, eaque onera ſuſtinere. Intelligo autem, quando ſoluens eſt in mora, ſi enim tempus conceſſum à viro ad dotem ſoluendam, nondum acceſſerit, non poteſt ob ſolutionis defectum negare alimenta. Quia alter non eſt in mora, ſibique imputare debet vir, qui ea dilatione conceſſa ſe ad matrimonij onera ſubeunda aſtrinxit.

3 Non ſolùm autem quando tota dos non ſoluitur, vir non tenetur ad alimenta, ſed etiam quando pars dotis nondum eſt ſoluta. Quia dum tota non ſoluitur, contractus fides ſibi non ſeruatur, & ea de cauſa nec ipſe ſeruare fidem tenetur alimentando vxorem. Sic Io. Lup. *c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. not. 3. in pr. n. 2. ver. Et hoc non ſolum,* & multi alij, quos refert & ſequitur Surdus *de alimentis, tit. 7. q. 17. n. 3.* Qui autem benè docet *n. 5. & 6.* teneri tunc virum ad alimentorũ partem pro rata. Cùm. n. eadẽ ſit ratio partis quoad partẽ, quæ eſt totius quoad totũ *l. Quæ de tota ff. de rei vend.* ſicut tota dote recepta tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte, tenetur ad partẽ.

Præterea habet verum concluſio poſita, ſiue dos promiſſa ſit ab ipſa vxore, ſiue à parte ipſius, vel à quocunque extraneo: (dicitur autem in hac re extraneus qui non habet mulierem ſub ſua poteſtate, quicunque ille ſit, per *l. vnc §. Accedit ei, verſ. Extraneum C. de rei vxor. actione.* Et notat Io. Lup. *c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. notab. 3. in pr. n. 2. verſ. Et per iſta.*) Quia militat eadem ratio, cùm enim nondum ſolutum ſit viro pretium ſuſtentationis, non tenetur ad onus. Ita docent Bald. *l. Quod in vxorem, n. 2. C. de cognat. geſt. & ibi* Paul. *n. 4. Salicet. in fin.* *Ruin. conſ. 144. n. 16. vol. 5.* Io. Lup. *eo. n. 2. verſ. Et ita concludo. Pontanus de alimentis, c. 14. n. 7.* habetur to. 8. tract. p. 1. Surd. *de aliment. t. 7. q. 17. n. 34.* vbi alios refert. 4

Latum tamen eſt diſcrimen, ſi dos promiſſa ſit ab ipſa vxore, ipſiuſve patre, aut ab extraneo. Si enim extraneus promiſerit, & nondum ſoluerit, indiſtinctè maritus non tenetur alere vxorem: ſi autem vxor ipſa, aut ipſius pater, quando ratione impotentiæ non ſoluunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, niſi doloſè promiſiſſent dotem, quam nouerant ſe ſoluendo minimè eſſe. Ratio eſt, quia vxor eiuſque pater gaudent beneficio, vt conueniri nequeant pro dote ſoluenda, vltra quam facere poſſint, (vt de vxore multis relatis probat Barboſa *l. Marita 13. n. 57.* & de patre *n. 67.* & quod vterque eo priuilegio careat quando doloſè promiſerit, *num. 71 ff. ſol. matrim.*) Ita multis relatis tradit Surd. *de aliment. t. 7. q. 17. n. 27. 30. & 36.* Quare minus cautè Enriq. *l. 11. de matrim. cap. 18. n. 2.* dicit, non teneri virum ad vxoris alimenta, quando ſocer non vult aut non poteſt dotem ſoluere. 5

Aliqui temperant prædictam concluſionem, niſi vxor dote non ſoluta ſit in viri obſequio: tenetur enim tunc illam alere: ſicut famulum quemcunque ſibi miniſtrantem. Sic Abb. *conſ. 85. n. 2. & 3. vol. 2.* Anchar. *cap. Per veſtras, de don. inter vir. & vx. n. 14.* vbi Io. Lup. *notab. 3. §. 1. n. 1.* & alij quos refert Surdus *eo. tit. 7. q. 17. n. 37. num. 38.* Meritò tamen ab illis diſcedit *num. 37.* alios referens. Quia vxor tenetur & dotem & obſequia præſtare viro, quare alterum præſtando non liberatur, vt ſic neceſſario alenda ſit. Præterea, quia authores omnes, quos n. 17. referam, cenſent dote non ſoluta vxorem alendam non eſſe, at minimè expelli poſſe à conſortio & cohabitatione viri: ergo eſſe in conſortio & obſequio viri, non cogit ipſum, illi alimenta præſtare, dum promiſſa dos non ſoluitur. 6

Id tamen fateri oportet cum Abb. & Io. Lup. *n præced. allegatis*, ſi vir alat vxorem nondum ſoluta dote, nilque proteſtetur minimè poſſe petere alimenta ab ipſa vxore, vel à dotis promiſſore, videtur enim affectu coniugali facta donatio. Quod colligo ex *l. Si quis à liberis, §. Si mater ff. de liber. agnoſ.* ibi: *Nec impetrare debes ea quæ exigente materno affectu in filium tuum erogatura eſſet,* iuncta Gloſſ. *verb. Materno.* vbi dicit id procedere, licet non modica eſſet, niſi eſſet poteſtata. 7

Tertia concluſio. Vir tenetur alere vxorem: quam abſq; dotis promiſſione duxit. Quia ſibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videtúrq; ipſam vxoris perſonam pro dote accipere. Ita docent Innoc. *c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. ad fin. & ibi Hoſtienſ. n. 6.* Io. Andr. *n. 8.* Anton. *13.* Ab. *n. 4.* Alex. de Neuo *n. 6. Prapoſ. n. 2. & 5.* Io. Lup. *ibi notab. 3. in pr. n. 5. l. 61. Taur. n. 10.* Alex. *Cum dotem, § Sin autem, n. 8 ff. ſol. matr.* Rom. *conſ. 517. n. 2.* Angel. *verb. Dos, n. 10.* vbi Syl. *qu. 10. Tabien. q. 8. n. 9. Armill. n. 9. & 10.* Ant. *l. 53. Taur. n. 31.* Bertach. *in repert. lit. M, verb. Maritus alere, in pr.* Lata *l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n. 21 ff. de liber. agnoſc.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris, l. 9. c. 19. n. 4.* Simancas *de cathol. inſtit. tit. 16. n. 29* Marienzo *lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 29.* Barboſa *2. p. rubr. ff. ſol. matr. n. 43.* Surd. alios referens, *de aliment. tit. 2. q. 32. n. 11 & t. 7. qu. 19. n. 1.* P. Molin. *tom. 2. de inſtit. diſp. 425. pag. 1130. § Si marito dos:* & neminem inueni oppoſitum tuentem. 8

Aliqui cenſent hoc tenere verum, licèt vxor diues ſit. Quia ſibi imputare maritus debet, nullum de dote conſtituenda pactum inijſſe, nec vxor diues tenetur tunc 9

dotem conſtituere. Vt tenent aliqui, quos retuli li. 1. diſp. 60. n. 1. Quare perinde tenebitur eam alere, ac ſi indotatam duxiſſet. Et ita ſentiunt Lara, *l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 65. ff. de lib. agnoſc.* Surd. *de alimentis, tit. 7. qu. 19. n. 1. & ſeqq. & t. 1. q. 32. à n. 22.* fatetur tamen poſſe virũ petere ab vxore illa, vt ſibi dotem competentem conſtituat, quod ſi id renuat, negare alimenta: vnde concludit *ea. q. 32. n. 15.* aliud eſſe alere, & aliud dotem petere: ſi enim nolit alere, nec dotem petere, cogetur alere, in ſuaq; facultate erit dotem petere. Cæterum verius exiſtimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum vxor illa diues dotem conſtituere renuit. Ducor, quia dum mulier diues abſque dotis promiſſione ducitur, videtur tacitè actum de dote conſtituenda: vt probaui l. 1. diſp. 59. n. 4. & diſp. 60. n. 2. Quare dum dos tacitè promiſſa non ſoluitur, iuſtam cauſam vir habet denegandi alimenta. Atque hanc partem tuentur Bald. *l. fin. n. 9. C. de ſententia, quæ ſine certa quant.* Iaſon *l. ſi donaturus §. ſi quis indebitam, n. 4. & ſeqq. ff. de condict. cauſa data.* Io. Lup. *c. Per veſtras de don. inter. vir. & vxor. notab. 3. §. 2. n. 1. & ſeqq.* Gom. Arias *l. 17. Taur. n. 130.* Quando autem non ipſa mulier, ſed eius pater diues eſſet, dotemque conſtituere nolet, teneretur maritus, qui nihil de dote pactus eſt, ipſam alere, liberúmque illi eſſet à patre dotem petere: vt bene docet Molina, *num. præced. in fine relatus.*

10 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, vbi vxor dotata ducta eſt, at ad eius delictum publicata dos eſt: vt ob hæreſim, vel aliud crimen? Quidam. n alendam eſſe à viro exiſtimant, poſtquam ad eius conſortium coniugale admiſſa eſt. Ducuntur, quia in defectum dotis & patrimonij tenetur vir ex debito coniugali vxorem alere: vt tradunt Abbas *conſ. 85. n. 4. vol. 2. &* Io. Lup. *c. Per veſtras de don. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 1. n. 1.* Præterea quia tenetur alere vxorem indotatam. Atq; ita docent Ant. Gomez *l. 78. Taur. n. 9. Simancas de cathol. inſtit. t. 16. n. 19.* Surd. *de aliment. t. 7. q. 21. n. 6. & 7.* Alij verò exiſtimant non teneri virum alere. Ita Roja *de hæret. 2. p. n. 315. aſſertione 40.* Ego autem, quando dos fortuito caſu periit, exiſtimo indiſtinctè vxorem alendam eſſe à viro: propter rationem *Iuriſconſulti l. ſi cum dotẽ 237. § ſi maritus ff. ſol. matr.* vbi *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel vxor. viri participem eſſe?* At quando culpa vxoris publicata fuit, ſic diſtinguerem, ſi parentes in facultatibus ſint, vt ipſam alere valeant, teneatur quidem: virque ab eo onere eximetur: ſi autem pauperes ſint parentes, tenebitur vir. Probatur, quia vir ratione dotis ſolutæ tenetur vxorem alere, & dum non ſoluitur, liber eſt ab ea obligatione, at quando culpa vxoris publicatur, perinde eſt, ac ſi ſoluta non eſſet, ſi quidem vxoris culpa pretium ſuſtentationis aufertur. Nec eſt ſimile, vbi vir indotatam vxorem duxit, ſua enim ſponte nullo recepto pretio ſe ad alimenta aſtrinxit. Quod autem tunc pater, diues teneatur, probo, quia quamuis culpa mulieris deperdita ſit dos, tenetur adhuc pater illam alere: vt multis citatis probat Molina *de primog. lib. 2. c. 16. n. 24.* & vbi parentes ſunt pauperes, teneri virum ducor: quia in eius obſequio & conſortio cum ſit, nec parentes ei ſubuenire poſſint, amor coniugalis, & nexus tam arctus petit, vt à viro alatur, ne fame pereat. Inſuper vtramque partem comprobo ex *l. Quod ſi nulla 28 ff. de religioſ. & ſumpt. funerum.* vbi deciditur vxorem dote carentem, ſumptibus patris ſepeliendam eſſe, & ſi pater ſoluendo non ſit, nec ſi aliquis vxoris hæres, expenſis mariti: redditque rationem Iuriſconſultus his verbis: *Ne iniuria eius videatur vxorem eius inſepultam relinqui.* Tandem, quia quando vxor patre caret, qui ei conſulere poſſit, procedit ratio prioris ſententiæ, vt in defectum dotis & patrimonij teneatur vir, ex coniugalis vinculi & amoris debito, ipſi alimenta præſtare. Quando verò vxor in carcerem perpetuum detruditur, an ſit à viro alenda: dixi diſp. præced. n. 23.

11 His præmiſſis, punctus difficultatis in eo verſatur, An quando vir iuxta prædicta non tenetur vxorem alere ob dotem promiſſam nondum ſolutam, poſſit eam ſimiliter non traducere, traductamq; domo expellere? Seu breuius, An ſicut poteſt ea de cauſa negare illi alimenta, poſſit ſimiliter cohabitationem negare? Triplicem inuenio ſententiam. Prima affirmat licere viro non traducere, traductamq; domo expellere. Ducitur primò, per textum in *c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxorem,* ibi: *Ne occaſione dotis detenta vxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit vxor. adulterij reatum incurrat, & l. finali. C. ad Senatuſconſult. Velleianum,* ibi: *Neq; n. ferendum eſt mulierem fieri indotatam & ſic à voto forſitan repelli.* Vbi Pontifex & Iuriſconſultus ſupponunt fas eſſe viro ob dotem non ſolutã, vxorem domo expellere: eo vel maximè, quod in caſu *ca. Per veſtras,* ea de cauſa vxor expulſa fuerat & tamen conſultus Pontifex non iubet prius vxorem reſtitui, quam præſtetur dos. Secundò, quia vir non tenetur alimenta vxori præſtare dum minimè ſoluitur dos, inter quæ habitatio computatur, *l. Legatus ff. de alimentis & cibar. legat.* Tertiò, quia vir ſine dote non aſtringitur matrimonij onera ſubire: ad id id enim dos conſtituitur *l. Pro oneribus, C. de iure dotiũ:* inter quæ illud videtur maximum, ferre leuitatem, loquacitatem, importunitatem, aliaſq; mulierum moleſtias, quæ omnia cohabitatione negata vitat. Tandem, quia deceptis & non decipientibus iura omnia ſubueniunt: qua de cauſa cùm vir deceptus ſit in dotis promiſſæ ſolutione, meritò ac iure optimo illi potius, quàm vxori ſubueniendum, vt poſſit hac de cauſa ſimultaneam habitationem negare. Et ideo hanc ſententiam defendunt (omitto Gloſ. Hoſtienſ. Io. Andr. Guidonem, malè enim pro hac ſententia referuntur, quia de ſolis alimentis agunt.) Abbas *conſ. 85. n. 1. li. 2. & c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vx. n. 4.* vbi Anchar. *n. 13. Prepoſ. n. 2.* Alex. de Neuo *n. 3. & 4.* Ioan. Lup. *ibi notab. 3. in pr. n. 2. verſ. Sed ego teneo, & in rubr. §. 64. n. 16.* Bald. *c. Quemadmodum n. 9. de iureiur. & l. Quod in vx. n. 2. C. de negot. geſt. & l. ſi donaturus, § ſi quis indebitã, n. 1. ff. de condictione cauſa data, & l. De diuiſione n. vn ff. ſol. matr. & l fi. n. 9. C. de ſententia, quæ ſine certa quantitate, & l. fin. n. vn. C. ad Velleian.* vbi & Barbatius *in addit. ad Bald. verb. Repellere, Salic. d. l. Quod in vx. in fin.* Paulus *l. Inſulam, § Vſuras, n. 3 ff. ſol. matr. & d. l. Quod in vxorẽ, n. 4.* Alex. *conſ. 56. n. 1. col. 1.* Rom. *d. l. De diuiſion. n. 16. & conſ. 517. n. 2.* vbi Mandoſ. *in addit ſuper verb. Poteſt. Socin. reg. 258. ſtatim in pr.* Ruin. *conſ. 144. n. 1. & 16. vol. 5.* Iaſon *§. Fuerat. n. 98. inſt. de actio. & d. l. ſi donaturus, § ſi quis indebitam, n. 2. & 3.* Boër. *dec. 22. n. 3. Neniz in* Sylu. *nuptiali, l. 1. §. 2. n. 45.* Montal. *l. 1. verb. Decret. t. 3. l. 3. fori* Bald. *nouellus* limitans attento iure canonico, vt id fiat præcedẽti iudicio Eccleſiæ, & non propria authoritate, *de dote p. 6. priuil. 43. n. 3.* Ang. *in ſum. verb. Dos n. 9.* vbi Tabiẽ. *q. 8. n. 9. Armil. n. 10.* Natta *conſ. 15, n. 9. l. 1.* Fer. *conſ. 54. n. 12.* Franc. Marc. *dec. 732. n. 4. in 2. p.* Gom. Aria. *l. 27. Taur. n. 129.* Ant. Gom. *l. 53 Taur. n. 31.* Pontan. *de alim. c. 14. n. 7.* habetur 1. 8. tr. p. 1. Lara *l. ſi quis à lib. §. ſi quis ex his, n. 53. ff. de lib. agnoſ.* Rojas *epit. ſucceſ. c. 33. n. 31.* Gut. *alleg. 11. n. 16.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris, l. 9. c. 19. n. 3.* Bran. *in ſuo comp. lit. M. verſ. Maritus, verſ. Maritus poteſt repellere.* Em. Sa *ſum. verb. Dos §. Acceptã ſine dote,* limitãs quoad expulſionẽ, vbi iam ſemel eſt traducta vxor, niſi ipſa culpa nõ ſolutionis dotis vacet.

Extendunt primò aliqui Doctores hanc ſententiam vt 12
vera ſit, quãuis dos promittatur, non ab ipſa vxore, ſed ab extraneo. Ita Ruinus *conſ. 144. n. 16. vol. 5.* Salic. *d. l. Quod in vx. in an.* vbi Paul. *n. 4.* Io. Lup. *d. c. Per veſtras, notab. in pr. n. 2. verſ. Et ita concludo.* Et quando frater vxoris promiſit, docent idem Bald. *d. l. Quod in vxorem, n. 2.* Pontan. *de aliment. c. 14. n. 7.* Alex. de Neuo, *&c. Per veſtras, n. 15.* addens non eſſe idem dicendum, ſi ab alio non ita coniuncto dos promiſſa ſit, & Abbas *ibi n. 15.* non admittit, quando extraneus promiſit, niſi vir pauper ſit. Sed retenta hac prima ſententia, verius eſt poſſe expelli, licèt dos promiſſa ſit ab extraneo. Quia expulſio hæc non eſt propter vxoris culpam, ſed quia vir non tenetur dote non ſoluta vxorem alere. Quod verum eſt ab extraneo promiſſa:

miſſa: vt diximus n.4. At ſi promiſſa ſit ab vxore, vel patre eius, abſque dolo, & non ſunt ſoluendo, quia facultatibus lapſi ſunt, non poterit vxor etiam iuxta hanc ſententiam expelli. Quia nec alimenta poteſt tunc denegare (vt diximus n.5.) maritus hac de cauſa.

13 Secundò retenta hac ſententia, ſimiliter dicendum eſt poſſe vxorem expelli, ſi dotis pars ſoluta non ſit. Quia licet tunc teneatur ad alimentorum partem (vt probauimus n.3.) at quoad expulſionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi eſt diuidua, cohabitandi verò indiuidua. Præterea, quia conductor poteſt expelli parte penſionis non ſoluta. Ita docent. Ioan. Lupus *d.c. Per veſtras, notab.3. in princ. num.2. verſ. Et hoc non ſolum.* Gomez Arias *l.27. Taur. num.129.* Lara *d.l. Si quis à liberis. Si quis ex his, num.54.* Surdus *de alimentis, t.7. qu.17. n.23. & ſeqq.*

14 Quamuis autem vir ob dotem non ſolutam, vxorem expulerit, poteſt agere vt dos promiſſa ſibi ſoluatur. Quia dote ſoluta paratus eſt ad vxoris in ſuum conſortium reſtitutionem. Sic Hoſtienſ. *d.c. Per veſtras, n.4. ſuper verſ. Reciperet, & ibi* Ioan. Andr. *n.10.* Ant. *n.7.* Abb. *n.4.* Alex. de Neuo *n.3. Prepoſ. n.2.* Io. Lupus *ibi, in pr. n.2. verſ. Ampliari poſſunt.* Nec audiendus eſt Anchar. *ibi n.4.* oppoſitum docens.

15 Si autem dos promiſſa minimè ſit, vxorem ob id non poſſe expelli: ſicut nec ei negari poſſunt alimenta (iuxta dicta, num.8.) rectè docent Ruin. *conſ.144. num.16. vol.5.* Brunor. alios referens *in ſuo compend. lit. M. verb.* Maritus *verſ.* Maritus *alere cogitur.* Quòd ſi vxor ſit diues noluitque dotem conſtituere, Doctores quos retuli num. 9. aſſerentes non poſſe virum ei negare alimenta, ſubinde docent nec poſſe eam expellere. At Bald. Iaſon, Ioan. Lup. Gomez, Arias *ibi citati*, dicunt poſſe expellere, ſicut & negare alimenta. Quod retenta hac ſententia verius eſt.

16 Secunda ſententia diſtinguit, ſi vxor non ſit traducta, dicit poſſe non traduci dote non ſoluta: ſi verò traducta ſit, negat poſſe expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ ſententiæ: poſteriorem verò, per *c. Porro, de diuort.* decidens vxorem adulteram propria authoritate dimitti non poſſe. Hanc tuetur Barb. *l.1. p.3. n.55. ff. ſol. matrim.* & refert pro ſe Syluest. *verb. Dos qu.10. n.11.* vbi (ni fallor) potius tenet primam ſententiam. Quia ea relata dicit intelligi quoad traductionem & alimenta præſtanda: & paulo inferius, ſecus quoad debitum coniugale reddendum: vnde credo tantum voluiſſe, non ob id licitam eſſe debiti coniugalis denegationem, & quod tunc excuſetur vir à traductione, ſubticens de expulſione, docet Enriquez *l.11. de matrim. cap.16. n.3. fin. & c.18. n.2.*

17 III. ſententia (cui adhæreo, tanquam probabiliori) ait vxorem minimè expelli poſſe ob dotem non ſolutam: & quamuis Doctores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at rationes, quibus innituntur, æquè probant teneri tunc virum ad illius traductionem, ac ad iam traductæ retentionem, probant enim adhuc illum teneri ei cohabitare: quod abſque traductione in viri domum & in ea retentione fieri nequit. Probatur ergo hæc ſententia. Primo, quia promiſſam dotem minimè ſolui, nihil ad ius cohabitandi attinet, quod non ex dotis ſolutione oritur, ſed ab ipſa lege naturali & diuina, & ex ipſo matrimonij contractu, ſicut & obligatio reddendi debitum coniugale (vt probaui diſput. præced. num.2. & 3.) ergo ſicut non ſolutio dotis minimè eximit virum ab obligatione reddendi debitum, ita non eximet ab obligatione cohabitationis. 2. quia Chriſtus Saluator noſter prohibuit Matth. 5. vxorem dimitti, excepta fornicationis cauſa: nec hæc inter cauſas diuortij numeratur, *c. Porro, de diuort.* 3. quia finis cohabitationis præcipuus non eſt, vt vxor à viro alatur, ad quod dos conſtituitur, ſed vt mutua ſibi obſequia præſtent ad prolis generationem & commodam eius educationem, qui cum dote non ſoluta minimè ceſſet, ſubinde non ceſſabit obligatio cohabitationis. 4. quia in cæteris contractibus nominatis agere tantum poſſunt contrahentes, vt altera pars impleat, non tamen ob id reſilire: vt ſi vendidi domum pecunia credita, alterum non ſoluentem termino præfixo conuenire poſſum, non tamen à venditione recedere: ſimiliter ergo vir cui promiſſa dos negatur, poterit aduerſus promiſſorem agere, vt ſeruet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonij ortum infringere. Tandem, quia non deſunt marito alia dotis conſequendæ remedia. Ideo hanc ſententiam defendunt Carol. *addit. ad* Alex. *conſ.56. n.10. ſuper verb. Expellere, lib.4.* Vecil *in addit. ad* Afflict. *deciſ. 284. n.4.* Couar. *3. decret. 2 p. c.7. in princ. n.2.* Baeza *de non melior. fili. cauſa dotis, c.32. n.12.* Octau. *dec. Pedem. 132. n. 28.* Ant. Cucus, *lib.5. inſtit. maior. tit.11. num.127.* Matienzo *lib.5 recop. tit.1. rubr. gloſſ.1. n.91.* Surdus *de alim. tit.7. q.17. n.21.* (licet enim neutram partem definiat, at dicit hanc magis iuri canonico, & ſaluti animæ, cui conſulendum eſt, conuenire, atque ideo hanc ſententiam approbare videtur.) Eandem tenet Ludouicus Lopez *1. par. inſtr. de matrim. c.54. ad fin.* P. Molina *tom.2. de iuſt. diſp.245. §. Si marito dos:* qui oppoſitam ſententiam vult conciliare, & dicit tamen velle authores illius, vt poſſit vxor expelli quoad alimenta ei miniſtranda, non autem quoad cohabitationem, ſed vtrumque affirmant, & dicunt dote non ſoluta non teneri virum ad alimenta, poſſeque expellere domo vxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec iudicis authoritate poſſe vxorem ob hanc cauſam expelli: vt bene docet Couar. *eodem num.2.* Quia non eſt ſufficiens expulſionis cauſa.

Ad argumenta primæ ſententiæ propoſita n.11. reſp. 18
ad primum dic Pontificem *eo c. Per veſtras,* non definire id licitum eſſe, ſed ſuppoſita expulſione, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, reſpondet ad principale quæſitum de dotis captione, præſtanda ſit necne. Et Iuriſconſultus *ea l. fin.* non definit id licere, ſed quaſi per tranſennam dicit id forſan contingere poſſe. Ad 2. dic concludere non teneri virum pro vxore illa conducere ampliorem domum, & ſuo ſtatui conuenientem, ſicut nec ad alimenta aſtringitur: at tenetur in eadem domo, quam ipſe inhabitat, qualiſcunque illa ſit, ſecum eam ſociam habere. Ad 3. dic non eſſe ea onera, ad quæ ſubeunda dos conſtituitur, ſed tale eſſe onus alendi, ad ea autem onera obligatur ex vi contractus coniugalis, quo vxorem indiuiduam vitæ ſociam ſibi coniunxit. Ad 4. dic iam iura ſubuenire viro decepto in eo, in quo dolum paſſus eſt, quare eum ab alendi onere eximunt: minimè tamen ſubuenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis ſolutione, in qua dolus verſatur.

Tandem dubitabis. An cùm coniuges ad debiti exa- 19
ctionem impediti ſunt, vt ratione voti aut affinitatis, vel cognationis contractæ, liceat viro vxorem à cura ſua & domo expellere: dic breuiter non licere. Quia Chriſtus *Matth.5.* ſola fornicationis cauſa vxorem dimitti permiſit: quod non poteſt intelligi quoad debitum coniugale: cùm multi alij ſint caſus, ſed quoad cohabitationem. Ita Gloſſ. *c. Neſſe, verb. Non fraudentur 30. qu.1.* Abb. *c. Si vir, fine, de cognat. ſpirit. & ibi* Alex. de Neuo *num.9.* & melius *c.2. num.2. de coniug. lepros.* Supplem. Gabr. *4. d.42. q.1. a.2. concl.4.* Brunellus *de ſponſal. concl.20. c.13.* Quando autem ita impediti eſſent, vt non tantum petere, ſed neutri etiam liceret petenti reddere, exiſtimo teneri eos thorum ſeparare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non poſſe adhuc vxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene Turrec. *cap. Quod Deo 33. quæſt.3. n.2.* dicit ob votum continentiæ mutuo conſenſu emiſſum eximi coniuges à redditione debiti, non tamen ab aliis obligationibus, & ſic teneri cohabitare.

DISPVTATIO VI.

An quoties peccat coniux debitum exigens, peccet ſimiliter illud reddens, vel ſaltem iure poſſit debitum negare?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerent peccare exigente, peccari reddente, n.1.
Alia opine tradent regulam ad dignoſcendum, quando illo peccante, hic non pecet: reprobatur, n.2.
Refertur alia ſententia decens prudentis arbitrio id librandum eſſe, n 3.
Non quoties mortalis eſt petitio, peccat reddens: & ſi vir petat affectu fornicario, aut credens eſſe impedimentum irritans matr vx et de eius valore certa tenetur redder, n 4
An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ coniux exactus auertere exigentem? n 5.
Quando petitio eſt venialis, non peccat reddens, n.6.
Vbi petitio eſt mortalis ob circumſtantiam ſolius petentis, vt quia mala fide petit, aut eſt voto caſtitatis aſtrictus, non peccat reddens, ſed ad id tenetur, n 7. & ibi remiſſiuè, quando vterque vouit, aut alter de alterius licentia.
Si ob vitiū perſonale amittat coniux ius exigendi, vt ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam poſt matrimonium, non peccat negans, n.8.
An cenſeatur remiſsio, vt iam deinceps teneatur huic reddere, ſi ſemel coniux innocens petit ab inceſtuoſo debitum? n.9 & explicatur ibi cum Vintonienſis de olect.
Quid ſi inceſtuoſus illo altero inuito aut ignorante impetrauit diſpenſationem, an ex tunc ſit illi debitum reddendum? n.10.
An coniuge culpa mortalis reo petente, ratione voti, cognationis, aut affinitatis, quando alter reddere non teneatur, vt ratione adulterii, vel priori bimeſtri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, num 11.
Non peccat reddens in prædictis euentibus: & eſto eſſet peccatum reddere poſſet exactus non reddere, ſed vel petitione, n.12.
An teneatur tunc reddere, ſi in altero ſit incontinentia periculum? num.13.
An peccet talis inceſtuoſus reddendo, aut ſi voto ſit aſtrictus, quoties non tenetur reddere vt priori bimeſtri, vel ratione adulterii alterius? n.14. & ibi quid ſi de facto fiat remiſsio? & remiſsiuè quando vterque eſt in eadem culpa.
Quid ſi cum teneatur coniux non reddere, timeantur odia & ſcandala? num 15.
Quando coniux peccat ob aliquam circumſtantiam ipſi actui inhærentem an peccet ſimiliter reddens? n.17.
Soluuntur argumenta, n.18.

1 CVm in genere diſputatum ſit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumſtantias, ex quibus actus coniugalis vitiari poteſt, deueniamus: operæ pretium duxi præmittere duplicem diſputationem generalem, alteram præſentem: An ſtet peccare exigentē, & non reddentem? Alteram ſequentem, quando coniux, cui debitum exigere interdictum eſt, poſſit petere; Quia paſſim in diſputationibus ſequentibus dicendum eſt, eſſe peccatum exigere, non autem reddere: & quando coniux prohibeatur debitum petere: & eſſet neceſſarium in qualibet re petere, qualiter ſtet peccare exigentem, & non reddentem: & quando liceat coniugi ita impedito petere. Circa præſentem ergo diſputationem quidam exiſtimant, quoties coniux lethaliter delinquit exigendo, ſimilis culpæ reum eſſe coniugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur 1. quia nemo habet ius exigendi, ſed iniuſtè petit, quando in ipſa exactione peccat: ſi enim ius haberet, iuſteque peteret, vacaret prorſus culpa exactio illa: ergo ſimiliter reddens peccat, cùm cooperetur peccato illius. Et confirm. quia deſiderio peccantis annuendum minimè eſt, ſed fortiter reſiſtendum, *c. Negligere 2. qu 7. & c. Anima, 22. qu. 5.* Secundò quia agentes & conſentientes pariter puniuntur: *Rom.* 1. Et confirm. Quia quando duo ſunt inſeparabilia, non poteſt alteri conſenſus præſtari, reliquo excluſo: cum ergo in copula coniugali actus vtriuſque coniugis ſint inſeparabiles, conſentiens redditioni, ſubinde conſentit petitioni, & ſubinde peccato exigentis. Tertiò, quia coniugi petenti in loco ſacro nefas eſt reddere: cúm tamen petat ſuum, & ſolius ſacrilegij reus ſit: ſimiliterque dicendum eſt, ſi petat in loco publico: quia honeſtati naturali aduerſatur: ergo idem ſentiendum eſt, ſi aduerſus alias virtutes delinquat: cùm nulla maior ſit ratio: eo vel maximè, quod dum coniux voto caſtitatis ligatus petit, ſacrilegij crimen admittit, ſicut quando petit in loco ſacro. Quartò, quia præſtat bonum ſpirituale coniugis corporali: at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, vt prolis, reddendum minimè eſt: ergo à fortiori, quando petens incurrit damnum ſpirituale, quale eſt malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium ſuum, quo ſe interimat, negandus eſt, quamuis propria voluntate damnum illud ſubeat, vitareque poſſit: ergo ſimiliter, quando petit debitum coniugale cum damno ſpirituali, reddendum non eſt, licèt propria ſponte ſe illi damno ſubiiciat. Ideo hanc ſententiam ſuſtinet Guilielm. Rubion *4. d. 32. q. 2. a. 2. concl. 2. & d. 35. qu. 2. concl.* 3. quibus in locis vniuerſaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo: vnde infert *ea d. 32. q. 2. a. 2. concl.* 4. coniugem non poſſe licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docet Vgolin. *de ſacram. tract. de matrim. c.* 10. *n.* 1. vbi generaliter docet negandum eſſe debitum, quoties petere eſt mortale crimen. Idem videtur tenere Ant. Cuc. *l. 5 inſtit. maior. t.* 12. *num.* 19. aſſerens enim voto aſtricto reddendum non eſſe, reddit hanc rationem. Quia cùm voto ligatus prohibeatur petere, ſatis reſultat neque alterum teneri id præſtare, quod licitè peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, vt redditio non ſit licita, aut ſaltem non obliget, quoties petitio eſt illicita.

Alij non admittentes hanc doctrinam ita generalem, 2
tradunt regulam hanc, qua dignoſcatur, ſit culpa necne, reddere vbi petens delinquit. Quando petere non eſt ſecundùm ſe malum, ſed ex ſola prohibitione Eccleſiæ, reddens minimè peccat, imò reddere tenetur: ſecus ſi ſit ex ſe malum petere. Quia in priori caſu lex Eccleſiaſtica relaxata eſt pro reddente, non tamen pro petente: quód optimè legiſlator potuit efficere. Sic Abulenſ. *c. 5. Matth. quæſt.* 124. Sed hæc regula deficit: Primò, quia ad libitum dicitur legem eſſe relaxatam pro ſolo reddente. Secundò, quia voto aſtrictum petere, eſt ſecundùm ſe malum, cùm ſit aduerſus ius naturale & diuinum præcipiens voti obſeruationem, & tamen ipſi petenti tenetur alter coniux reddere, (vt probauimus n. 7.) Inſuper, debitum in loco ſacro exigere, aduerſatur ſoli Eccleſiaſticæ legi, & ratione illius ſtatuentis pollui locum ſacrum, eſt ſacrilegium, vt bene docet Vaſquez 1. 2. *q. 72. a. 6. diſp. 98. n. 5. &* 6. & tamen petenti in loco ſacro nefas eſt reddere. Quare corruit hæc regula.

Maioris 4. *d. 31. qu. argumento* 1. *contra* 2. *concl.* fatetur 2
poſſe illicitam eſſe petitionem, licitam verò redditionem, poſſeque coniugem ita illicitè petere, vt alter reddere non teneatur. Quando verò hoc contingat, non definit, ſed prudentis arbitrio librandum relinquit.

Sed rem hanc quatuor regulis explicabo. Prima regula 3
ſit. Non quoties peccat coniux petens, delictum eſt alteri reddere, eximitúrque à reddendi obligatione. Hæc concluſio eſt cótra DD. relatos n. 1. verùm eſt certiſſima conſtabítq; ex diſputationib. ſequentib. in quibus paſſim videbimus D. Thomam, & innumeros alios authores, fateri petitionem eſſe culpam, redditionem verò illa vacare. Et in propriis terminis illam docent Abul. & Maioris, *n. 2. & 3. relati. Adria. quod li. 2. a. 1. in ſolut. ad 1. Sot. 4. d. 31. q. vn. a. 3. verſ. Inter ſoluendum* Petr. de Soto *lect. 16. de matrim. fin. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § G n. 6.* vbi duo optima exempla proponit. Prius eſt, ſi vir affectu fornicario velit vxorem cognoſcere, & ita exigat, lethaliter peccabit, at vxor reddere tenebitur. Poſterius eſt, ſi vir exiſtimans matrim. eſſe irritum ob impedimentum dirimens, petat, reus eſt culpæ mortalis at vxor certo ſciens illud minimè ſubeſſe, non poteſt debitum negare. Prob. concluſio. Quia reddens debitum non cooperatur peccato exigentis formaliter loquendo: quia tantum cooperatur actui ex ſua natura licito coniugatis, & quem ipſe debet alteri reddere, quamuis aliunde ſit peccatum in altero coniuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, ſed ea ſuppoſita cooperatur copulæ, quæ licita eſt, & à ſe debita.

bita. Et confirmatur, quia nec cooperatur directè, cum non incitet alium coniugem vt petat, nec indirectè, cum nec poſſit, nec teneatur vitare peccatum exigentis: quæ ambo deſiderantur ad indirectam cooperationem: & non poſſe, inde conſtat, quia cùm res propria à vero domino petatur, lex iuſtitiæ aſtringit coniugem exactum, vt reddat. Quod autem non teneatur, ſic probo. Quia prauus finis vel malitia alterius petentis nec vitiat in ſe actum, nec redditionem, quæ ſola eſt actus reddentis, afficit: non eſt ergo vnde teneatur illam exigentis malitiam impedire: inſuper, quia timere poteſt alterius coniugis indignationem, & fortè incontinentiam, ſi concupiſcentiæ eius tam excitatæ non obſequatur. Tandem prob. rationibus, quas num. 7. afferam ad probandum tertiam regulam; eæ enim probant hanc.

5 Id tamen fatendum eſt, quoties coniux exactus poteſt commodè abſque timore odij, indignationis, & incontinentiæ alterius coniugis peccantis mortaliter in exactione, & abſque ſuo damno, teneri illum præcepto correctionis fraternæ ad auertendum alterum. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, vbi commode fieri poteſt. Atque ita Adrian 4. *q.* 14. *de matrim. in ſolut. ad* 1. *rationem*, agens de reddente ei qui voto caſtitatis aſtrictus eſt, ponderat vt non dicatur cooperari non poſſe reuocare coniugem exigentem, illúmque ab exactione auertere: idémque ponderat Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 1 *n.* 6. & in ſimili docet Sotus *lib.* 4. *de iuſt q.* 7. *art.* 1. *in ſolut. ad.* 1. vbi docet depoſitarium teneri lege charitatis, ſi commodè poſſit, auertere dominum petentem depoſitum ad peccandum. Credo tamen rariſſimè ad hoc obligari vxorem. Tum quia poteſt moraliter viri indignationem timere, & fore vt ſuſpicetur ipſam non virtutis zelo, ſed alieno amore captam induci: tum etiam, quia moraliter poteſt credere virum, qui contra votum eſt ſacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incenſum eſſe, vt facilè incontinentiæ periculum patiatur, negata ſibi copula: atque adeò moraliter non eſt ſpes emendæ, quæ deſideratur, vt præceptum correctionis obliget: imò eſt timor maioris damni. Tandem, quia onus grauiſſimum eſſet verecundiæ, quæ fœminas decet, offerre ſe viro ad ſemper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari poſſunt. Cùm poſſint vxoribus petentibus cum peccato conſulere, ne peccent petendo, & ſe illis offerre ad crebrius petendum, & maius in vxorem imperium habeant, ipsiſque incumbat gubernare.

6 Secunda regula ſit. Quoties exigens ſolius culpæ venialis reus eſt exigendo, reddens vacat culpa, tenetúrque reddere. Hanc tradit Petr. de Soto *lect.* 16. *de matrim fine.* Matienz. *lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gloſſ.* 1. *n.* 112. Et ratio eſt, quia cùm actus ille reddendi non ſit ex ſe & intrinſecè malus, ob peccatum exigentis, poteſt ex cauſa iuſta excuſari à culpa illa veniali, qua ad ſummum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: ſemper autem in reddente adeſt cauſa iuſta ad excuſandum à culpa illa veniali, ad quod non grauis cauſa deſideratur: adeſt enim cauſa, ne petenti diſpliceat, vel excitentur odia inter coniuges & diſcordia, ne priuetur abſque culpa iure reddendi.

Tertia regula ſit. Quando exigere eſt culpa lethalis, non ob aliquam circumſtantiam tenentem ſe ex parte actus, ſed ob circumſtantiam perſonalem ipſius exigentis, vt ſi, v. g. malo fine petat, vel ratione voti caſtitatis, quo ligatus eſt, ſit ſacrilegus petendo, tunc tantum abeſt, vt reddens peccet, vt potius reddere teneatur. Probatur primò. Quia cùm actus ille non ſit ex ſua natura illicitus, ſed ex circũſtantia ſe tenente ex parte exigentis, idemmet actus, vt ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumſtantia vitians, erit licitus, imò & debitus ex iuſtitia. Secundò, quia voto caſtitatis ſe aſtringens non admiſit dominium corporis alterius coniugis per matrimonium acquiſitum, ſed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, cui fidem voti violat: ergo tenetur coniux exactus reddere petenti rem ſuam: ſicut ſi nummos apud alterum à ſe depoſitos peteret ad fornicandum. Et confirm. ſi quis apud inopem centum aureos depoſuiſſet, & poſtmodum nec donans illi inopi, nec ipſi promittens, ſoli Deo voueret ſe illos minimè petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, vtpote nullum ius retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari ſacrilegæ fractioni voti petentis: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Tandem prob. rationibus, quibus num. 4. probauimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hãc regulam ita vniuerſaliter tradunt Adrian. *quodlib.* 2. *a.* 1. *in ſolut. ad* 1. *lit. H. f.* 31. *in paruo volumin.* Petr. de Soto *lect.* 16. *de matrim. fine*: & ſpecialiter in voto. Quando eo aſtrictus petit ab eo, qui non vouit, teneri hunc reddere, docent Adrian. & Petr. de Soto *ibid.* Ioan. de Neapoli *quodlib.* 8. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 22. §. 2. *Ad fin.* Ang. *Matrimonium* 3. *impedim.* 5. *n.* 5. Tabiena *verb. Impedimentum, impedim.* 2. *q. vlt.* Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 1. *n.* 6. Ledeſ. 2. *p.* 4. *q.* 55. *a.* 1. *ad fin.* Veracr. 1. *p. Speculi, art.* 15. *fin. & appendic. ad illum, à f.* 122. *Metin. l.* 1. *ſum. c.* 14. §. 6. *f.* 86. Stunica *de voto, q.* 3. *n.* 61. Angles *florib.* 1. *p. de matrim. q.* 11. *de impedim ord. art.* 3. *poſt* 1. *diffic. dub.* 3. Barth. à Ledeſm. *de matrim. dub.* 20. *concluſ.* 1. Enriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 15. *n.* 8. Manuel 2. *to. ſum. c.* 90. *n.* 4. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 53. *art.* 1. *dub.* 2. *quod mouet poſt* 2. *dub. principale.* Quare audiẽdi non ſunt Doctores aſſerentes coniugi voto caſtitatis aſtricto minimè teneri alterũ reddere. Hi ſunt Ricard. 4 *d.* 32. *art.* 2. *q.* 1. *corp. in fin. & ibi* Guilielm. Borrillong. *q vn. art.* 2 *concl.* 1. *verſ. Dico tamen* Aſtenſis *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 10. *art.* 2 *q.* 2. Henric. *c. Scripturæ, n.* 8. *de voto.* Syl. *Matrim.* 7. *q.* 5. *a.* 6. Armill. *verb. Debitum, n.* 19. Ant. Cucus *l.* 5. *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 79. Palacios 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *fol.* 723. *verſ. Exquires.* Vgolin. *de matr. c.* 10. *n.* 2. Idem ſequitur Adrian. 4. *q.* 14. *de matr. verſ. tertiò contingit*, cum hac tamen moderatione, dum vouens caſtitatem voluit abdicare à ſe, quantum in ipſo eſt, carnalis commercij poteſtatem. Quã moderationem admitto, ſi vir vouens intimaret vxori ſe velle ita Deo per votum caſtitatis obligari, vt nullum prorſus ius habeat deinceps in ipſius vxoris corpus: ſicque acceptaretur ab vxore: tũc enim iã deinceps cùm vir amiſerit ius petendi per pactum illud, non tenebitur vxor reddere: iuxta ea, quæ dicemus num. ſeq. Secus ſi ſoli Deo obligetur per votum, etiam animo ius in vxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis vxoris, & ius priſtinum in illud retinet, quamuis ſacrilegus voti fractor ſit, illo vtens, petendo: ſicut eleemoſynæ promiſſæ, quibuſcunque verbis & quacunque intentione votum emittatur, manet dominus qui vouit donec tradat pauperi. Minus eſt audiendus Syluest. *proximè citatus*, docens non tantum coniugi voto ligato non teneri alterum reddere, ſed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & abſque alterius licentia coniugis, voto caſtitatis aſtrictus eſt. Nam quando de alterius licentia vouit, dicam infra diſput. 36 n. 10. & 11. & quando vterque vouit, diſput. 37. per totam. 8

Ab hac tamen regula, quoad reddendi obligationem, excipiendus eſt caſus, quando vitium perſonale priuat coniugem iure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, ſed iuſtè poteſt denegare, vt ſi coniux contrahat affinitatem cum altero coniuge per copulam cum eius conſanguinea, vel cognationem ſpiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognationem priuare iure petendi: de qua hoc lib. 1. diſp. 36. diſputabitur.) Probatur, quia cùm petens nullum ius habeat: nec reliquus dare tenetur: vbi enim nulla eſt petitio, nulla eſt mora, *l. Si pupillus* 127. *ff. de verb. oblig.* & ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea, quia *cap. diſcretionem, & c. Tua de eo qui cognou. conſang.* dum decidunt hunc inceſtuoſum teneri reddere vxori innocenti: eam reddunt rationem, ne eius delictum officiat innocenti, iuréque ſuò abſque culpa priuetur: ergo apertè volunt omnino officere

delictum illud coniugi noxio culpæ, vt exigere non poſſit, & vt ſibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate: propter illã præciſè, ſecluſa adulterij, quod interuenit, ratione, atque ita adhuc ius hoc admitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compenſationem, vbi nulla affinitas, ſed ſolũ adulterium adeſſet.) Ita generaliter docent aſſerentes quoties coniux exigendi ius admiſerit, eximi alterum à reddendi obligatione, Scot. 4. *d.* 32. *qu. vnic. verſ. Preſcindendo.* vbi Palud. *quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 4. *n.* 9. *Supplem.* Gabriel. *ibi. quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 11. Almain. *ibi quæſt. vnic.* Ouand. *quæſt. vnic. propoſ.* 2. D. Anton. 3. *part. tit.* 1. *c.* 10. §. 10. Cait. *ſum. verb. Matrimon. c. vlt. de peccatis in vſu coniugij,* §. *Primus eſt, in fin.* Nider. *in ſumm. precept.* 6. *cap.* 4. *verſ. Sunt autem hi caſus*, & ſpecialiter vbi alter coniux contraxit cũ altero cognationem ſpiritualẽ, docent Gloſſ. *c. Noſſe, verb. Non fraudentur* 30. *q.* 1. Paludan. Almain. D. Ant. *proximè citati.* Turrecr. *c.* Sciatis, 33. *q.* 4. *art.* 1. *num.* 2. *caſu* 4. Et quando alter coniux contraxit affinitatem cum altero, docent idem Archid. *c. Qui dormierit, init.* 32. *quæſt.* 7. Hoſt. *c. Tranſmiſſa, in fin. de eo qui cogn. conſang.* vbi Io. And. *ad fin.* Anchar. *fin.* Card. *fin.* Abb. *n.* 7. Henr. *n.* 3. Ant. *fi.* Alex de Neuo, *n.* 8. *&* 9. *Prepoſ. ad fin.* Roſell. *verb. Impedimentũ, impedim.* 8. *n.* 17. Sylueſt. *verb. Luxuria, q.* 4. *dict.* 4. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 2. *n.* 5. *Victoria ſumm. de matrim. n.* 288. Ant. Cucus *l.* 5. *inſt. maiorum. t.* 11. *n.* 125. Gutier. *l.* 1. *q. canon. c.* 23. *a.* 6. Alex. Carret. *l.* 5. *de ſponſalib. c.* 23. Matienzo *lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gloſſ.* 1. *n.* 103. Capua *p.* 1. *deciſ. l.* 2. *c.* 80. *n.* 12. Palac. 4. *d.* 34. *diſp.* 2. *f.* 777. *verſ. Quod ſi obieceris.* Emm. Sà. *ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Qui coniugis cognatum.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 55. *art.* 6. *dub. vlt.* §. *His non obſtantib.* Quare non eſt credendum Hugo. *c. Noſſe* 30. q. 1. *&* Hoſt. *c. Si vir. n.* 3. *ſuper verſ.* Patrocinati *de cogn. ſpirit.* docentibus cõiugem ratione cognationis arceri à debito petendo, verùm ipſi exigenti teneri alterũ reddere. Nec etiam credendum eſt Greg. Lop. *l.* 13. *fin. tit.* 2. *part.* 4. & Ledeſm. 2. *part.* 4. *q.* 60. *art.* 4. *paulò poſt princip. & in fin.* vbi dicunt viro inceſtuoſo petenti teneri vxorem reddere, non obſtanti affinitate contracta. Ducuntur quia *Matt.* 5. ſola fornicationis cauſa conceſſit Chriſtus poſſe vxorẽ dimitti, item quia cùm in hoc caſu non inueniatur exceptio aliqua, dicendum eſt non eximi coniugem ab obligatione reddendi. Quo argumento vſus eſt Alex. 3. *c. Quoniam de coniug. lepros.* ad probandum coniugi leproſo reddẽdum eſſe debitum. Sed dic teſtimonium illud Chriſti intelligi de dimiſſione quoad diuortium & cohabitationem, & ita fateor in hoc caſu non permitti: ſecus quoad debitum cõniugale negandum (vt cum multis explicui diſp. præced. num. 19.) Ad aliud fundamentum reſpondeo, ex *c. Diſcretionem, & cap. Tua,* clarè colligi hanc exceptionem, vt probaui initio huius numeri.

9 Aliqui tamen DD. intelligunt coniugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minimè procedere, quando hic innocens petiit debitum ab inceſtuoſo. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento *c. Si vir, de adult. & c. Propoſuit, de coniug. ſeru.* Poteſt etiam idem probari ex *c. Cum* Vintonienſis, *de elect.* ibi: *Nos attendentes quod iſti poſt primam electionem admiſerant illos.* Vbi *gloſſ. verb. Admiſerant*, notat ex eo textu & aliis quos refert, nullum poſſe reprobare quod ſemel approbauit, ac proinde electores admittentes aliquem iure ſuffragij priuatum, amittere ius illum repellendi. Sic ergo coniux, qui inceſtuoſum admiſit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, obiiciens illi affinitatem ratione inceſtus contractam: Ita tenent Hoſtienſ. *c. Tranſmiſſa, de eo qui cog. conſang. fin.* Archid. Ioan. Andr. Cardin. Henricus, *n. prec. allegati.* Cæterum omnino dicendum eſt, quamuis ſemel & ſæpè coniux ſciens & prudens debitum petierit ab inceſtuoſo, non cenſeri remiſſionem, ac proinde non amittere ius negandi debitum. Probatur primò: Quia cùm hæc priuatio petendi debitum non ſit in fauorem alterius coniugis innocentis, ſed in pœnam inceſtus & affinitatis contractæ, nequit coniux innocens hanc pœnam remittere. Secundò, quia ex eo quod coniux iure ſuo vtatur debitum exigens, non priuandus eſt iure negandi quod habet. Tertiò, quia aliàs fruſtrà decideretur, *c. Tranſmiſſa de eo qui cogn. conſang.* hunc inceſtuoſum minimè poſſe exigere, ac teneri reddere ſi per primam alterius coniugis exactionem fieret habilis ad petendum. Nec obſtant. *c. Si vir & c propoſuit,* pro contraria ſententia allegata. Quia loquuntur, vbi coniux ratione adulterij amittit ius petendi. Cùm enim talis priuatio ſit in coniugis innocentis fauorem, poteſt innocens remittere, & cenſetur facta remiſſio per copulam ſubſequentem. At in noſtro caſu priuatio non eſt in fauorem innòcentis, ſed in delicti pœnam. Nec obſtat etiam *cap. Cum* Vintonienſis. *de elect.* quia reſpondet bene Anton. *cap. fin. in fine de eo qui cognou. conſang.* ibi priuatum iure eligendi, admitti vt eligat iure proprio, nec eſſe perpetuò à iure eligendi excluſum: at inceſtuoſum admitti ad copulam ob ius, quod habet in eum coniux innocens, eſſéque perpetuò iure exigendi priuatum. Et ideo hanc ſententiam tuentur Anton. Abb. Alexand. de Neuo, *Prepoſit.* Roſella, Syluest. Couar. Anto. Cucus, Alexand. Carret. Gutier. Matienzo, Palacios, Capua, *num preced. allegati.* Et non eſſe in coniugis poteſtate hanc pœnam remittere, vltra omnes citatos docent etiam Caietan. *opuſc. tom.* 1. *tract.* 31. *reſponſ.* 17. *in* 4 *reſponſ. verſ. Et quoniam. Supplementum* Gabr. 4. *d.* 41. *quæſt.* 1. *art.* 3. *dub. in ſolut. ad* 1.

Quòd ſi coniux impetret diſpenſationem ad petendum debitum ſuper impedimentum affinitatis, aut cognationis, ſiue altero annuente, ſiue renuente, iam deinceps non poterit ex hoc capite illi negari debitum. Quia per diſpenſationem reſtitutum eſt ſibi priſtinum exigendi ius: nec in ea obtinenda conſenſus innocentis coniugis deſideratur: cùm priuatio illius iuris ſolùm ſit in pœnam delinquentis, & nullatenus in fauorem innocentis, vt numero præcedenti diximus. 10

Grauius autem dubium eſt: Vtrum coniux peccet lethaliter reddendo inceſtuoſo petenti ante impetratam diſpenſationem affinitatis aut cognationis. Et quidem pars affirmatiua ſuadetur. Primò, quia cùm non teneatur reddere (vt probauimus num. 8.) videtur cooperari culpæ lethali exigentis: ac ſubinde ſimili culpa inuolui. Et eam eſſe cooperationem & conſenſum in peccatum, videntur apertè docere D. Thom. 4. *d.* 32. *quæſt. vnic. art.* 5. *q.* 3. *ad* 1. *& a.* 2. *q.* 3. *ad* 2. D. Bon. *ea. d.* 32. *a.* 3. *q.* 1. *fin.* vbi *Supplementum* Gabr. *q.* 1. *art.* 2. *poſt* 11. *concluſ. verſ. Si dicitur faciens. Adrianus* 4. *q.* 14. *de matrimon. in ſolut. ad* 1. *rationem* Turrecrem. *cap.* Sciatis, 33 *q.* 4. 4. *art.* 4. *n.* 6. *in ſolut. ad* 2. *Abulẽſ. c.* 5. Matthæi, *q.* 241. *ad* 1. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 1. *num.* 6. vbi dicentes ſtare vt peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari & conſentire peccato exigentis: & reſpondent non dici reddentem conſentire, dum neceſſitate coactus reddit, ſed potius tunc patitur, ſecus ſi ſponte & voluntariè reddat: conſenſus enim eſt actus voluntatis. Cùm ergo in hoc caſu coniux nulla neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte debitum reddat, cooperabitur & conſentiet peccato exigentis. Quare Abulenſ. *ibi* infert ex ea doctrina: ſi coniuges non tenerentur mutuo ad copulam, peccante exigente, peccaturum ſimiliter reddentem. Et confirmatur, quia alij Doctores ob id excuſant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege iuſtitiæ conſtringitur Sic Alenſ. 2. *p. q.* 166. *memb.* 3. *fin.* Aſtenſis *ſumm.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 10. *a.* 4. *q.* 3. Sotus 4. *d.* 31. *q.* 1. *a.* 3. *paulò poſt principium.* Veracr. *appẽd. ad* 1. *part. Speculi, art.* 15. *fol.* 124. *Ad id quod in princip.* Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 55. *t.* 1. *ad fin.* Palac. 4. *ad* 32. *diſp.* 1. *fol.* 710. *verſ. Veruntamen coniux, & diſp.* 2. *fol.* 712. *verſ. Obiicies. Siunica de voto, q.* 3. *n.* 61. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 53. *a.* 1. *dub.* 3. *quod monet poſt* 2. *dubium principale,* §. *In huius rei expoſitionem.* Sed in hoc caſu coniux non reddit alienum, & debitũ lege iuſtitiæ, ergo admittet eandem culpã

petentis

petentis. Secundò, quia hac ratione coniux innocens dubius de valore matrimonij, peccat reddens adultero non dubitanti: quia ſolùm excuſabatur à culpa, ratione obligationis reddendi, quæ propter adulterium ceſſat (vt diximus lib. 2. diſp. 41. num. 49.) vbi num. 48. diximus peccare reddentem priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet Vaſquez 1. 2. *q. 19. art. 6. diſp. 66. num.* 33. Cùm ergo in noſtro caſu coniux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis & conſenſus in peccatum exigentis. Atque ita in propriis terminis docent Palacios 4. 34. *diſput. 2. verſ. Quod ſi obieceris.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 55. art. 6. dubio vltim. §. His non obſtantibus.* Et clare videtur ſentire Abbas, *cap. fin. in fine, de eo qui cognou. conſang.* vbi dicit viro inceſtuoſo petenti non debere vxorem acquieſcere, quamuis ille patiatur incontinentiæ periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, ſi voto caſtitatis aſtrictus petat debitum ab altero coniuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex iuſtitiæ non cogit reddere: vt priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: vel ſi ille adulteretur, cùm ipſe ſit innocens. Quia eædem rationes militant: atque ita Adrian. Couar. Ledeſm. Veracr. Stunica, Palacios *duobus prioribus locis, proximè citati*, coniugem reddentem voto aſtricto petenti ideo à culpa excuſant, quod reddat debitum lege iuſtitiæ Quod in hoc caſu ceſſat.

12 Quamuis autem negare non poſſim rationes has vrgentiſſimas eſſe: mihi perſuadeo minimè peccare coniugem reddentem tali inceſtuoſo petenti, aut voto caſtitatis ligato, adulteróque, aut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: in quibus euentibus lex iuſtitiæ non cogit ad reddendum. Ducor 1. Quia hoc non eſt cooperari delicto alterius (vt probaui n. 4.) quare non eſt cur crimen ſit. Secundò, quia ſi dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, poteſt hic non reddere: quia ille ius non habet petendi: poteſt etiam reddere (vt probaui lib. 2. diſp. 41. num. 56.) Nam cùm ſit in poſſeſſione pacifica, poteſt vti plene ſua poſſeſſione, petendo & reddendo: nec aliquo modo illa ſpoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in noſtro caſu, cùm coniux innocens nullo delicto aut voto ſe aſtrinxerit, non eſt cur ob votum vel delictum alterius, quæ ſuos ſolos authores afficiunt, iure & poſſeſſione petendi & reddendi priuetur. Et confirmatur ex ratione textus *c. Tranſmiſſa, & cap. Tua, de eo qui cognou. conſanguineam*, vbi deciditur inceſtuoſum cum conſanguinea alterius coniugis non poſſe petere, at teneri reddere: & ſubditur hæc ratio. Quia affinitas poſt matrimonium contracta ei coniugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minimè fuit: nec ſuo iure debet abſque ſua culpa priuari. At valde officeret, ſi innocens peccaret reddendo: cum priuaretur plena poſſeſſione, qua ſecluſo voto & delicto alterius gaudebat: eſſétque ei neceſſarium ſemper petere, vt matrimonio abſque culpa vteretur: ſcrupuliſque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea ſit petitio, vel potius redditio, propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam. Tertiò, quia vbi voto aſtrictus coniux adulterium admiſit, votum non ligat alterum ne reddat: cùm ſolum vouentem obliget: nec etiam adulterium. Quia ſolùm libertatem reddendi præſtat innocenti, abſoluens illum à debito iuſtitiæ in fauorem ſuæ innocentiæ, nec eſt cur priuilegio in ſuum fauorem inducto cogatur in proprium damnum & onus vti: contra *cap. Ad apoſtolicam, de regular. & cap. Si de terra, de priuileg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Quia ad primum & confirmationem dici poteſt, hanc redditionem non eſſe omnino ſpontaneam, ſed quo dámodo coactam, ne vxor innocens plena poſſeſſione per matrimonium comparata, abſque ſua culpa priuetur cogatúrque ſemper contra pudorem naturaliter fœminis inſitum petere: & ſcrupulis augi, ſit petitio nec ne. Præterea, poteſt dici eam non eſſe rationem adæquatam, cur non peccet reddens, ſed accommodatam & ſufficientem caſui, in quo alter coniux reddere tenetur. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem. Quia coniux ille dubius, quantum in ſe eſt, arcetur omnino ab vſu matrimonij, ne ſe incontinentiæ periculo exponat: & ſolùm ratione poſſeſſionis & iuris iuſtitiæ alterius permittitur ei reddere: quare his ceſſantibus peccat reddendo. At in noſtro caſu coniux innocens eſt in omnimoda poſſeſſione matrimonij, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere aut reddere poſſit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc ſententiam Ledeſm. 2. *p. 4. quaſt. 60. art. 4. paulo poſt principium:* vbi dicit eſſe probabile, viro inceſtuoſo non teneri vxorem reddere: at licitè poſſe. Nec modicum viget pro hac parte tot Doctores numero 8. relatos de hoc agentes, ſolùm dixiſſe licere innocentem denegare debitum inceſtuoſo, nec meminiſſe obligationis. Et loquens de voto Palacios admittit ſtare, vt redditio voto aſtricto ſit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim *4. d. 32. diſp. 2. fol. 722. col. 1. fine, & ſequenti*, quando vterque coniux caſtitatem vouit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & ſtatim *fol. ſequenti, verſ. Exquires* dicit non teneri reddere. Id tamen fatendum eſt, ſiue hanc ſiue illam ſententiam ſequamur poſſe coniugem innocentem exactum, eſto reddere non poſſet, ne exigentis culpæ aſſenſum præſtet, acceſſum habere, non ea mente, vt reddat, ſed animo vtendi petitione debiti. Quia hæc eſt ſibi permiſſa, nec hoc iure ob alterius exactionem priuandus eſt.

Hinc deducitur, ſi ſit periculum incontinentiæ in coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei ſuccurrere, ſiue petendo, ſiue reddendo exigenti, quando ſpes eſt fore, vt ſic abſtineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præciſam ab adulterio, vel ſi alter coniux aliud admiſerit adulterium, quo caſu ratione adulterij non poteſt debitum negare. Quia ratione adulterij vbi coniux alter eſt innocens, non tenetur reddere aliàs patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio diſparitatis eſt, quia lex charitatis obligat ad ſubueniendum neceſſitati proximi, abſque proprio diſpendio: at per copulam cum adultero incurrit innocens graue damnum, amittit enim ius celebrandi diuortium: nullum autem patitur, accedens ad impedimentum ratione affinitatis aut cognationis, cùm adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (vt probauimus num. 9.) Quare & ſi lex iuſtitiæ tunc non obliget, eo quod alter amiſerit ius: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè poteſt petere & reddere: & licèt alter peccaret petendo, ipſe reddens nullo modo peccat, (vt probaui numero præcedenti:) & ex alia parte vitiat maius peccatum, nempe, adulterium aut pollutionem alterius coniugis. Nec eſt audiendus Abbas oppoſitum docens; vt retuli num. 11. ad finem. 13

14 Admonuerim tamen coniugem ipſum, qui affinitatem aut cognationem contraxit, aut voto caſtitatis ligatus eſt, non poſſe reddere debitum alteri, quoties ex lege iuſtitiæ reddere non aſtringitur: vt propter adulterium alterius, (ſecluſa compenſatione cum adulterio inceſtuoſi:) & priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, quo tempore reddere eſt liberum Probatur, de inceſtuoſo, ex *cap. Tranſmiſſa de eo qui cognou. conſang.* vbi de tali inceſtuoſo ſic dicitur: *Non cognoſcat eam quamdiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus: & tunc ad ipſam non ſine graui cordis dolore accedat.* Vbi pondero ſolùm huic concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus, & vt vulgo dicitur, *à mas no poder.* Id enim important ea verba, *Non ſine graui cordis dolore accedat*, hoc eſt, coactus lege iuſtitiæ, ne innocentem ſuo iure priuet. Ergo quando nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur, quia cùm copula illa ſit inceſtuoſa, nempe, cum affini, eſt omnino illicita, ſolúmque excuſari poteſt ob fortius iuſtitiæ debitum: ergo vbi non eſt debita, eſt illicita. Atque ita de inceſtuoſo tenetur Syluest. *Matrimonium 8. quaſt. 15. dict. 7. &* Petr. de Ledeſm. *de matr. quaſt. 55. art. 6. circa 3.*

ſtatum affinitatis,dub.4.in ſolutione ad 1.fol.445. vbi docent actum huius inceſtuoſi eſſe illicitum & inceſtuoſum, quoties non eſt ex iuſtitia debitus Et Syluest. clarius dicit eſſe culpam mortalem inceſtus, quoties ſine iniuſtitia poteſt hic inceſtuoſus negare debitum. Inſuper probatur idem de coniuge caſtitatis voto aſtricto. Quia votum caſtitatis obligat vouentem ad omnino abſtinendum ab omni actu venereo:& ſolùm excuſatur coniux reddens, propter fortius vinculum iuſtitiæ ſuperueniens: ergo quoties hoc vinculum deficit, tenebitur omnino à petitione & redditione abſtinere. Et confirmatur, quia non minus obligat votum caſtitatis ad omnimodam caſtitatem ſeruandam, quàm votum religionis ad illius ingreſſum,ſed vouens religionem, & poſtea ducens vxorem, tenetur quandocumque ſibi fuerit permiſſum,vt ratione adulterij alterius, religionem ingredi: ergo votò caſtitatis ligatus tenetur ad omnimodam caſtitatem, quoties lex iuſtitiæ non cogit ipſum reddere. Quòd ſi obiicias, eſſe priuilegium innocentis, vt ob non ſeruatam ſibi fidem ab adultero, poſſit ea exceptione vti, & non reddere: nemo autem cogendus eſt vti ſuo priuilegio,*c. Si de terra,de priuileg.* Dic hoc verum eſſe, ex vi priuilegij, ſecus ſi ex vi alterius legis obligabatur ad aliquid, à quo ratione impedimenti excuſabatur, quod per priuilegium aufertur, tunc enim non ex vi priuilegij, ſed ex vi illius legis obligatur ad illo vtendum. Vt agens de obligatione habenti bullam ad audiendum Miſſam tempore interdicti, optimè explicat Suarez 3. *part. quæſt.* 83. *art.* 6. *diſput.*88.*ſect.*6.§. *Solet etiam hic interrogari.* Quare agens de voto videtur clarè hanc ſententiam tenere Caiet.*ſumma,verb. Matrimonium, capite vltimo de peccatis in vſu coniugij. verſ. 9. caput,* vbi ait ideo coniugem voto caſtitatis ligatum teneri conſummato matrimonio ad reddendum: quia tenetur maiori vinculo reddere: & paulò inferius dicit teneri ad omnino abſtinendum,quandocumque fuerit in ſua libertate: & quamuis addat, *Scilicet mortua vxore.* Eſt exemplum, quod non arctat regulam. Idem videtur ſentire Adrian.4.*quæſt.*14 *de matrimon.verſ. Tertiò contingit,* vbi dicit, habenti votum non ſolam exactionem debiti eſſe mortalem,ſed quamcunque etiam commixtionem voluntariam. Et expreſsè tenent Palud. 4. *d.*38.*quæſt.*3.*artic.*6. *num.* 43.& Syluest. *Matrimon.7.quæſt.5.dict.6.& Matrimon. 8. quæſt.* 15.*dict.*7.vbi aiunt,voto aſtrictum excuſari teddendo, cui tenetur: vnde ſi non tenetur reddere, dicunt non excuſari. Quia abſque cauſa neceſſaria ageret aduerſus votum continentiæ, cui opponitur petere & reddere. Quid dicendum,ſi votum caſtitatis eſſet emiſſum poſt contractum matrimonium? Vt dicemus hoc lib. diſput.35.à num.33.Ex quibus infertur, emittentem votum caſtitatis ante matrimonium, & contrahentem matrimonio non conſummato affinitatem aut cognationem cum vxore, quamuis iuxta veriorem ſent. non peccet non ſummando matrimonium, non petendo, ſed reddendo, quia non tenetur ingredi religionem (vt dicemus hoc lib.diſp.29.n.2.& diſp.34.n.3.)peccare tamen prima vice reddendo intra prius bimeſtre: vt probaui. Quia tunc redditio eſt omnino voluntaria, verùm tranſacto bimeſtri, iam lege matrimonij obligabitur ad reddendum, niſi ad religionem tranſeat, ad quod non tenetur,& ita deinceps non peccabit reddendo. Quare cautè hoc inſinuans D.Thom.4.*d.*38.*q.*1.*art.*3.*q.*2.*ad* 4.dixit,ligatum voto caſtitatis poſſe abſque peccato reddere,poſtquam obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem.Si tamen inceſtuoſus hic aut voto ligatus remitteret iniuriam adulterij alteri coniugij, aut ſimiliter adulterium admitteret, aut cognoſceret coniugem adulterum, cum remiſſio illa teneat, & per hæc ipſo facto amittat ius denegandi debitum,iam deinceps tenebitur reddere ſicut prius:at remiſſio illa fuit culpa lethalis, & illud adulterium habuit hanc ſpecialem deformitatem mortalem, & neceſſariò confitendam, ſi aduertit per eam reddi ſe impotentem ad ſeruandum votum, vel præceptum abſtinendi omnino, ortum ex affinitate vel cognatione. Quia propria ſponte, nullâque matrimonij lege coactus eam impotentiam incurrit. Quando verò vterque coniux contraxit cognationem aut affinitatem cum altero,an poſſit petere & reddere?dicam hoc lib.diſp.28.per totam.

Rogabis forſan,quid dicendum,ſi fœmina ſit, quæ tenetur non reddere, iuxta prædicta, & vir inſtanter petat; 15
Abulenſ.*c.*30.*num.quæſt.*81. dicit mulieri permitti reddere,quando aliàs non poterat, ob tuendam pacem matrimonij,quando vir inſtanter & quaſi cogens petit; ipſumque ſequitur Enriq.*lib.*21.*de matrimonio,c.*15.*n.*8. *in comment,litera* G.& Antonius Gomez *in bulla,clauſula* 20.*n.* 67.Vega.2.*to. ſum. c.* 629. *caſu* 77.reddit rationem Abul. Quia Eccleſia interdum aliqua concedit ad vitanda maiora mala, abſoluítque mulierem à voto,ne ſequatur magna diſcordia coniugum. Subdit etiam aliquos idem ſentire de viro reſpectu mulieris,ſed id negat. Quia vir tamquam potentior poteſt excitare graniores diſcordias. Sed ego vbi ſit hæc diſpenſatio conceſſa ab Eccleſia, non inueni:& ideo licet eam doctrinam admittam, at alio ducor fundamento: ſi impedimentum ſit iuris humani,aut affinitatis vel cognationis, ius humanum non obligat cum tanto diſcrimine diſcordiarum: ſicut ieiunium lege humana præceptum poteſt vxor ſoluere viro præcipiente, vbi alias graue ſcandalum timeretur (vt dixi hoc lib.diſp. 3.n.13.) Si verò impedimentum ſit voti, quod eſt de iure diuino, & poſſit à viro irritari, manifeſtum eſt tunc excuſari vxorem (quando autem poſſit irritari, dicam hoc libro diſput. 39. num. 12.) Si autem irritari à viro nequeat: tunc dicendum eſt, votum non obligare cum tanto damno, eſſéque eam notabilem mutationem, vt votum pro tunc deobliget, vbi non poteſt conſuli prælatus vt diſpenſet.

Vltima regula ſit, Quando petens delinquit mortaliter ob aliquam circumſtantiam ipſius actus,& non ſolùm 16
ob circumſtantiam perſonalem, tunc etiam reddere eſt mortale, Verbi gratia,petit coniux in loco ſacro, aut publico, aut cum periculo aborſus, petitio illa non eſt illicita ob circumſtantiam tenentem ſe ex parte petentis, ſed ob circumſtantiam ipſius actus, qui loci ſacri ſanctitati repugnat, ipſúmque polluit: aut ſi eſt in loco publico, aduerſatur honeſtati naturali: aut ſi eſt cum aborſus periculo, eſt in damnum tertij, ad cuius bonum actus ille ſuapte natura ordinatur: ac ſubinde ipſa redditio eandem malitiam habet. Quia ſicut petitio afficitur illa praua circumſtantia, ita & redditio, vtraque enim polluit locum ſacrum, aduerſatur honeſtati, eſtque in tertij damnum.Hanc tradit Petrus de Soto,*lect.*16.*de matrimonio,fine.*

Ad argumenta num. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. 17
dic, non habere ius:ſeu iniuſtè petere, vſurpari dupliciter, aut enim id euenit, quia petens non habet ius in re petita, vt ſi petat alienum, & tunc non debet reddi: aut quia debitum modum non ſeruat, licèt ius habeat in re petita, & tunc reddendum eſt:nec eſt cooperatio,vt probaui num.4.Ad confirm dic, non eſſe annuendum, vbi is à quo res exigitur, poteſt commodè negare: ad id tenetur: ſecus quando non poteſt commodè, aut non tenetur: vt contingit hic.Ad 2.conſtat ex dictis num. 4. illum non eſſe conſenſum cooperationis. Ad confirm. dic, maiorem eſſe veram, vbi illa ſunt ſecundùm rem & voluntatem inſeparabilia, ſecus ſi hoc pacto ſeparari valeant. Vt crucifixio actiua Chriſti diſplicuit Deo, cui tamen paſſiua valde placuit, cùm tamen ſecundùm rem ſeparari minimè potuerint. Ad 3.dic diſparitatem eſſe, quia in illis caſibus circumſtantia vitians ſe tenet ex parte ipſius actus,vt explicui numero præcedenti; in aliis verò ſe tenet ex parte ſolius petentis,vt explicui n.7. Ad 4. dic negandam eſſe conſequentiam, quia damnum corporale non eſt in hominis poteſtate vitare, ſicut eſt ſpirituale: Quod ſi illud ſit in poteſtate, vt dum quis petit gladium ad ſe perimendum, infert ſibi damnum circa corpus, in

in quod nullum habet naturale dominium in ordine ad illum vſum interfectionis, aut mutilationis: vbi verò ſolum eſt damnum ſpirituale, eſt circa animam, cuius homo dominium morale habet, cùm illam Deus reliquerit in manu conſilij ſui. Ad confirm. conſtat ex proximè dictis

---

DISPVTATIO VII.

Vtrùm coniux cui debiti petitio interdicta eſt, non tamen redditio, vt contingit ratione voti caſtitatis, cognationis, aut affinitatis poſt matrimonium contractæ, poſſit aliquando & teneatur petere?

SVMMARIVM.

Vir cui petere eſt interdictum ratione voti, cognationis, aut affinitatis poteſt aliquoties ſe inſinuare vxori, & ab ea petere, n. 1.
Quid ſi veniſſet de vxoris licentia? n. 2.
An poſſit petere, quando ex ſignis aut vxoris conditione coniicit ipſam appetere, & præ verecundia non petere? n. 3.
An prædicta habeant locum, quando vxor eſt, cui interdictum eſt petere? num. 4.
Quid ſi vir ſic impeditus ſentiat periculū incontinentiæ in vxore, quando de licentia eius venerit: n. 5. vbi quid ſi vir diu abfuturus ſit?
An idē dicendum ſit, quando vxor eſt interdicta à debiti petitione? n. 6.
An ſi ipſemet coniux impeditus agitetur carnis tentationibus, poſſit petere? num. 7.
An liceat ſignificare alteri coniugi ſuum impedimentum, ne eius petitionem expectet? n. 8.
An teneatur illi manifeſtare impedimentum ne petat? n. 9.
Vtrum talis impeditus poſſit prouocare non impeditum, vt petat: vel è contra hic illum? n. 10.
An coniuges caſtitatis voto aſtricti cognoſcentes mutuam exigendi voluntatem, ſi eis liceret, poſſint licitè copulam habere? num. 11. & ibi, quid, ſi quilibet ſentiret alterum indigere copula.
An ſi faciant mutuò ſibi ſigna, peccent ſe commiſcentes? n. 12.

1 PRima concluſio. Maritus cui petere eſt interdictum, cùm tamen reddere teneatur, vt contingit, quando voto caſtitatis ligatus eſt, aut poſt matrimonium contraxit illicitam affinitatem, aut cognationem cum vxore, poteſt nonnunquam inſinuare ſe vxori, & offerre ad vſum coniugalem, peteréque ab ea debitum, non in gratiam ſui, nempe vt ſuo appetitui morem gerat, ſed gratia vxori complacendi, & non reddendi matrim. ei graue & oneroſum. Probatur, quia hoc petendi genus eſt quodammodo reddere, cum in ſolius vxoris gratiam ſit, quæ verecundia ſolet ab exactione debiti id optans arceri. Huius ſententiæ videntur expreſsè D. Thom. 4. *d.* 38. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 2. *ad* 4. Aſtenſ. 2. *p. ſum. l.* 8. *t.* 16. *art. vnic. q.* 5. Henric. *c.* Rurſus *n.* 4. *qui clerici vel vou.* Turrecr. *c. Nos nouimus*, 17. *q.* 2. *art.* 3. *n.* 3. vbi referentes aliquos ſentire fas eſſe viro vouenti caſtitatem petere, ne oneroſum reddat matrimonium: ſubdunt, ſi rectè inſpiciatur, id eſſe vxorem interpretatiuè petere, ac virum reddere: ac proinde clarè ſentiunt eam petitionem eſſe licitam. Atque agentes de viro qui votum emiſit, tenent hanc concluſionem, Angel. *Matrimoniū* 3. *Impedimentum* 5. *n.* 3. & *Matrimonium* 4. *n.* 6. Roſel. *ver. Impedimentum, impedim.* 4. *n.* 7. *ad fin.* Syluest. *Matrim.* 7. *q.* 5. *dict.* 4. Tabien. *verb. Impedimentum, imped.* 2. *fin.* & *q.* 3. *fi.* Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 55. *a.* 1. *ad fin.* Emman. Sa *ſum. verb. Matrimonium, c. De impedimentis dirimentibus*, vbi de impedimento voti, *verſ. Contrahentem poſt votum*, & *verb. Debitum coniugale, verſ. Contrahens matrimonium.* Idem docet *idemmet* Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 66. *a.* 1. *ad fin.* vbi ait virum, qui vouit, poſſe animum cōcipere exigendi quater vel aliquoties in menſe, ne reddat vxori matrimoniū oneroſum. Victoria *ſumm. de matrim. n.* 293. vbi ait poſſe petere, quandocumque ſibi videtur honeſtum accedere ad vxorem. Ad idem eſt Petr. de Soto, *lect.* 14. *de matrim. ad fin* vbi de eodem viro vouente loquens, ait reddere vere eſſe quomodocumque fiat, quando fit vt condeſcendatur infirmitati alterius. Eandem concluſionem tuentur loquētes de viro, qui affinitatem contraxit, Sotus 4. *d.* 37. *q. vn. art.* 2. *poſt* 2. *concl. verb. Debet autem pœna.* Gutier. *lib.* 1. *quaſt. canon. c.* 23. *n.* 9. Capua 1. *p. deciſionum, lib.* 2. *c.* 80. *n.* 9. Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. in* 2. *edit. c.* 296. *fin.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 55. *art.* 6. §. *Quartus ſtatus.* Quòd ſi roges, quoties hoc liceat? Ledeſma (vt proximè retuli) explicuit, quater vel aliquoties in menſe. Sed melius Victoria *proximè citatus* id prudentis arbitrio remiſit, dicens quoties marito viſum fuerit honeſtum. Itaque ea ratio habenda erit, ne matrim. reddatur vxori graue ac oneroſum, ſi quoties concubitum appetit, cogatur contra naturalem verecundiam fœminis inſitam exigere. Quare cùm quædam fœminæ aliis in venerem propenſiores ſint, atque ita frequentius concubitum appetant quàm viri: ab aliis ſæpius quàm quater, ab aliis verò rarius in menſe exigere licebit: vnde ad hoc librandum, attendenda eſt conditio natiua vxoris, ac eius in venerem propenſio, vt in ſimili dicemus, n. 3.

Excipe tamen, niſi vxor vouendi caſtitatem licentiam viro conceſſiſſet. Cùm enim ſuo iure in hoc ceſſerit, vt permittat matrimonium ſibi fore oneroſum, marito obligante ſe ad non petendum, conqueri iure nequit de hoc onere, & quod concubitum appetens, cogatur expreſsè aut interpretatiuè petere. Ita docet Angel. *Matrimonium* 4. *n.* 7. An verò idem dicendum ſit, vbi in vxore eſſet periculum incontinentiæ? dicam num. 5. 2

Hinc deducitur, licitum eſſe viro ita impedito ad petendum, exigere, quoties voluntatem petendi in vxore non audente præ verecundia, coniecerit. Quia (vt probauimus hoc lib. diſp. 2. n. 4.) id eſt in vxore interpretatiua & tacita petitio, in viro autem redditio. Atque ita de viro, qui vouit, tradunt D. Thom. 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *quaſtiunc.* 2. *ad* 4. Turrecr. *c. Nos nouimus* 17. *q.* 2. *art.* 3. *n.* 3. Auguſt. de Anchona, quem refert & ſequitur Roſell. *verb. Impedimentū, impedim.* 4. *n.* 7. *ad fin.* Syluest. *Matrimonium* 7. *q.* 5. *dicto* 4. Tabien. *verb. Impedimentū, imped.* 2. *q.* 3. Armill. *verb. Matrimonium, n.* 55. Victoria *ſumma, de matrimonio, num.* 293. Sotus 4. *d.* 38. *q.* 2. *art.* 1. *poſt.* 3. *concluſ. verſ. Reddere.* Nauarr. *ſumm. c.* 16. *n.* 30. Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 55. *art.* 1. *ad fin.* Ant. Cucus *lib.* 15. *inſtitut. maiorum tit.* 12. *n.* 21. Barth. à Ledeſm. *dub.* 32. *de matrim.* §. *Sed iam quod matrimonium.* Palacios 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *fol.* 716. *verſic. Neque oneroſum.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 53. *art.* 1. *dubiolo* 1. *quod mouet poſt ſecundum dubium principale poſt* 1. *concl.* Corduba *ſumm. q.* 136. *punct.* 2. Lud. Lop. 2. *p. inſtruct. de matrim. cap.* 46. *circa* 2. *impedimentum voti, verſ. Adde verò.* Et loquens de inceſtuoſo docet idem Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. c.* 80. §. *Sed connumerare.* Satíſque eſt ſi vir hoc ex conditione natiua vxoris, venereíſque appetitu coniiciat, (vt in ſimili diximus diſp. 2. n. 4.) Ita Auguſt. de Anchona, Roſella, Syluest. Nauar. Ledeſm. Anton. Cucus *proximè citati*, Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. c.* 83. §. *At iſta ſententia.* Capua 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 82. *n.* 5. 3

Conſultò autem hæc omnia de viro impedito aſſeruimus, nullam mentionem facientes, quando vxor ſit, cui petitio debiti interdicta eſt ob caſtitatis votum, affinitatem, cognationémve cum viro. Quia regulariter non eſt idem iudicium: eo quod ceſſat omnino ratio propoſita. Cùm enim nec viro indecens ſit, nec ipſum exigere pudeat, non redditur ipſi oneroſum matrimonium, ſi ſemper dum appetit, cogatur petere: quare ſi ipſi non petenti mulier ſe offerat, cenſebitur petitio, ac proinde ratione impedimenti ſibi interdicta: (vt in ſimili diximus diſpares in hoc eſſe coniuges hoc lib. diſput. 2. num. 5.) Si tamen (vt ibi dixi) maritus talis eſſet, vt more fœminæ non audeat petere, tunc idem dicendum eſt de fœmina, cui petere eſt interdictum, poteſt enim ſe aliquoties marito ad eum vſum offerre, ab eóque debitum petere, volente quidem concubitum, nec audente exigere. Sic Nauarr. *ſum. c.* 16. *n.* 30. atque ita intelligendus eſt Syluest. *Matrimonium* 7. *q.* 5. *dict.* 10. dicens generaliter & abſolutè idem eſſe iudicium quoad omnia dicta, de muliere reſpectu viri, ſicut de viro reſpectu ipſius. 4

Secundò deducitur, licere coniugi ita impedito exigere ab altero, vbi in ipſo periculum incontinentiæ ſentiret: tum, quia hoc eſt quodammodo reddere: tum etiam, quia votum non obligat ad non petendum cum 5

diſpendio

diſpendio ruinæ alterius coniugis. Sic docent de coniuge qui affinitatem contraxit, Ant. *c.fin.in fine.de eo,qui cogn. conſang.* Anchar.*fine* Alexand de Neuo,*n.5.& 6.*Ioa.And. *n.4.Prepoſ.fine.Additionat.ad* Abbat.*ibi,in fine,ſuper verb. acquieſcere.* Et loquentes de coniuge, qui voto eſt aſtrictus, docent idem *Victoria in ſua ſumma, tractatu de matrim.n.293.&* Adrianus,4 *de Euchariſtia, q.incipienti, Reſtat iam videre,an propter corporalem immunditiam, in ſolut.ad ſecundam rationem:* imò teneri coniugem,qui vouit, petere in hoc euentu,meritò docent *Prepoſ.c.*Ruiſus.*n.6. init.qui clerici vel vouentes,*Petrus de Soto *lect.14.de matr. ad finem.* Angles *florib. 1. p.de matr. in q. 6.de obligatione ſoluendi debitum.art.1.diff.4 concl.*4.Palacios 4.*d.32.diſp. 2.fol.715. verſ. Veruntamen caſus,* Enriqu.*l.11.de matr.c. 15. n. 9. & l. 12.c.2.n.9.*Et generaliter de omni impedimento ad petendum,docent idem Enriquez *eo.c.15.n.19.* Quam obligationem latius probaui hoc lib. diſput.2.num. 6.vbi & dixi tunc habere locum, quando eſt ſpes fore, vt ea copula periculo incontinentiæ ſubueniatur: vel vbi id eſt dubium: & etiam quando alter coniux nec expreſsè nec tacitè petit: imo & quando alter coniux copulam coniugalem non appetit: vt dixi ea diſput. 1. num. 7. Et quamuis in præſenti diſp. n. 2. dixerim non poſſe coniugem ſic impeditum offerre ſe alteri,qui vouenti licentiam conceſſerat: at ſi periculum ſit incontinentiæ in altero, credo teneri. Quia concedens eam licentiam ſolum ceſſit iuri ſuo vt alter non teneatur ſibi aliquoties ſe offerre, gratia non reddendi matrimonium onerosum. At in hoc caſu obligatio non conſurgit ex hoc capite,ſed ex obligatione orta ex ipſamet matrimonij inſtitutione,& bona fide:vt probaui d.diſp.2.n.6. Non tamen poſſet vir ita impeditus exigere, ſi ſolum timeret lapſum vxoris in incontinentiam, eo quod ſit ipſe diu abfuturus: niſi voluntatem vxoris petendi conijceret: iuxta dicta n.1. & 3. Quia tali copula non ſubuenitur illi incontinentiæ. Ita docent Ioan. Andr.*c.fin.n.4.de eo qui cogn.conſang.* vbi & *Prepoſ. fine.*Vicentius *ibi,* quem refert & ſequitur Alex. de Neuo *ibi n.5.*& quamuis hi doctores confuſe loquantur, & ſolùm explicent non teneri,at credo etiam non poſſe ob rationem dictam.

6 Nec in hoc caſu vllum diſcrimen conſtituo,ſiue vir ſit cui debitum petere eſt interdictum, ſiue ſit fœmina. Quamuis ceſſante incontinentiæ periculo latum eſſe diſcrimen dixerim n.4. Quod latè probaui hoc lib. diſp. 2. num.6.

7 Dubitabis autem, An idem dicendum ſit de ipſo coniuge,cui debiti petitio interdicta eſt,nempe,vt ſibi petere liceat, quoties vehementibus carnis ſtimulis vrgetur? Viguerius *l.inſtit.c.16.§.7.verſ.*8.*imped.5.* affirmat:nullóque alio fundamento innititur probare, niſi quod iugum Chriſti ſuaue ſit Matth.11. At meritò alij docent, iuuentutem, ac ſubinde incontinentiæ periculum ipſiuſmet inceſtuoſi,qui affinitatem cum vxore contraxit, cauſam ſecum diſpenſandi iuſtam præbere, non tamen petendi debitum nondum obtenta diſpenſatione. Quia id nullo ſolido fundamento aut iure licere probatur. Nec hoc ſuauitati iugi Chriſti aduerſatur, ſicut nec votum caſtitatis impedire matrim. contrahendum abſque diſpenſatione, non obſtantibus carnis tentationibus, illi repugnat. Nec iuuat,ſi dicas matrim.poſt lapſum inſtitutum eſſe,vt huic incontinentiæ ſubueniatur. Quia ea ſe medicina deſtituit quoad facultatem petendi,qui caſtitatem vouit, licèt matrimonio ligatus ſit: & eadem quoad eundem effectum priuatus eſt propter affinitatem aut cognationem iniquè contractum poſt matrimonium. Et ideo hanc partem tuentur Couar.4.*decr.2.p c.7.§.2.n.5.*Ant.Cucus *l.5.inſtit. maior.t.11.n.* 123. Gutier.*l.q.canon.c.23.n.6.*Matienzo *lib. 5.recop.t.1.rubr.gl.1.n.103.*

8 Secunda concluſio. Coniux cui prohibitum eſt petere, quamuis exigere nequeat, at poteſt alteri coniugi ſuum impedimentum ſignificare,ne ſuam petitionem expectet, reddatque ei matrim.onerosum.Quia id minimè eſt petitio debiti,quæ ſola interdicitur. Sic Palud.4.*d.38.q.3.a. 5.n.41.*agens de impedimento voti:quod idem de aliis dicendum eſt,cùm eadem prorſus militet ratio.

Hinc infertur coniugem voto caſtitatis aſtrictum minimè teneri alteri indicare ſuum votum,vt à petendo abſtineat,quamuis norit fore vt non petat. Quia actus concubitus reddendo definit eſſe voti materia durante obligatione reddendi ob matrimonium. Sic docet Caiet. 2.2. *q.88.art.8.§. Ad hoc dicitur quod conſenſus.* Et idem quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt matrim.nempe,non teneri emittentem indicare alteri coniugi, docent Sotus *l.7.de iuſt.q.3.a.1.verſ. Quod ſi contra arguas,* & Lud. Lopez 1. *p. inſt. c.* 48.*§. Vtrum quando,*atque idem eadem ratione dicendũ eſt,quocũque alio impedimento exiſtẽte. 9

Tertia concluſio. Nefas eſt ſi coniux interdictus à debiti petitione, incitet non interdictum vt debitum petat. 10 Quia id exigere eſt. Et ſimiliter nequit non interdictus incitare interdictum vt petat, licèt eius lapſum timeat: Quia incitat ad peccatum:ſed debet tunc ab eo debitum petere,vt vel ſic licitè actum coniugalem exerceat, ſedetúrque carnis concupiſcentia,quem petendo,illicitè exerceret. Sic docent quamuis ſatis obſcurè, Vincent. *c. finali, de eo qui cognou. conſang.* Ioan. Andr. *n.4* Anton.*fin.* Anchar.*fine.Prepoſ.fin.*Alexand.de Neuo,*n.5.& 6.*

Quarta concluſio. Si ambo coniuges promiſerint Deo ſe minimè debitum petituros, poſſent ambo commiſceri, 11 non quidem debitum petendo: id enim aduerſatur voto emiſſo, ſed quando quilibet ſentiret alium indigere, vt propter incontinentiæ periculum. Ratio eſt, quia tunc neuter verè petit, ac proinde neuter peccat aduerſus votum:& ex alia parte eſt quodammodo redditio,cum neuter gratia ſibi ſatiſfaciendi, ſed annuendi voluntati alterius coniugis,cui reddere tenetur,accedat,iuxta dicta n.1. 3.& 4. Sicut docent Gloſſ.*c.fin.ſtatim in princ.* 27.*q.1.*Roſ. *verb.Impedimentum.imped.4.n.7.ad fin.*vbi Tabien.*imped. 2.fin.* Imò idem dicendum eſt, vt probat ratio prædicta, quando vterque coniux nouit alterum affectare copulam, & petiturum, ſi poſſet. Quia eſt quodammodo redditio, & in gratiam alterius. Sic Angel. *Matrim. 3. impedim.5. num.5.*Nauar.*ſum.lat.c.16.n.31.*& clariùs *hiſp.eo.c.16.n.32.* Emman.Sa.*ſum.verb. Debitũ coniugale.verſ. Cum vterque.* Idémque dicendum eſt, licèt communi conſenſu id votum emiſerint. Quia cùm ſolum ſe non petituros promiſerint, reddere tenentur: illáque copula eſt quodammodo redditio. Sic Nauar.*ibi* manifeſtè enim loquitur,quando communi conſenſu, quod denotat illud verbum, quo *in ſumm. Latin.* vtitur, *pacti eſſent:*ſi enim ſeorſum vouiſſent, non eſſet pactum. Idémque conſequenter dicendum eſt, ſi votum abſolutum ante aut poſt matrimonium coniuges emiſerint, non communi conſenſu. Quia id votum non eximit ab obligatione reddendi, ſed ſolùm obligat ad non petendum. Et ita de voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo loquens cenſet Angel.*proximè citatus.* Secus autem dicendum eſſet, ſi coniuges per viam pacti mutuo conſenſu caſtitatem vouiſſent. Quia iam nec petendi nec reddendi facultatem habent. Inſuper in caſu primo in quo loquitur Gloſſa *citata,* videlicet, quando coniuges vouiſſent ſe non petituros, & ſentirent in altero incontinentiæ periculum, non tantùm poſſet alter licitè accedere, ſed teneretur,& ſi in vtroque tale periculum eſſet,vterque ad id teneretur. Quia ea eſt redditio, & in illo diſcrimine obligatur quilibet coniux alteri ſubuenire, vt conſtat ex dictis num.4. & ex diſp. 2.num.6.& 7.

Tandem id obſeruandum eſt, ſi coniuges non mutuo conſenſu caſtitatem vouerint, altérque ſigna petitionis oſtendat,reus erit culpæ hic. Quia ea eſt petitio interpretatiua & tacita: alter verò annuens vacabit culpa. Verè enim reddit, ad quod tenetur. Sic Ouandus 4.*d.38.q.vn. coroll.quod infert ex 6.propoſ.* 12

DISPV

DISPVTATIO VIII.

An actus coniugalis vitietur ratione finis ad quem refertur? Et ſpecialiter ſi ſolùm exerceatur propter bonum ſacramenti: nempe, ad ſignificandam coniunctionem Verbi cum carne aut cum Eccleſia?

SVMMARIVM.

Cauſa prolis aut debitum reddendi, eſt licitus actus coniugalis, n.1.
Quid, ſi proles non referatur ad Dei cultum, ſed gratia ſucceſſoris habendi, n.2.
An opus ſit actu referre in finem honeſtum, vel ſat habitu, vt initio contractus matrimonij, n.3.
Quid ſi finis ſit vxori copulari, non excluſa prole, nec eius memoria habita, n.4.
Quocunque fine petatur debitum, tenetur alter reddere, peccatque ſi malo fine ductus reddat, n.5.
Quid ſi bono fine cœptum ſit peti aut reddi: finiſque varietur in ipſo actu, num.6.
Actus coniugalis eſt mortalis vbi finis eſt mortalis. Et quotuplex ſit culpa, n.7. & ibi, non tanta culpa eſt actum referre in malum finem ac ipſum matrimonium, & poteſt in relatione matrimonij peccatum eſſe lethale, cùm non ſit tale in relatione ipſius actus in malum finem.
Nunquam ratione finis eſt mortalis actus coniugalis, niſi finis ſit mortalis, n.8.
Quando finis eſt venialis, qualis & quotuplex culpa ſit ipſe actus, num.9.
Quando in concubitu deſiderat coniux non habere prolem, quale peccatum ſit n.10 & ibi, an liceat deſiderare non habere plures filios.
An ſit culpa vbi finis extraneus ſecundario intenditur, n.11.
Quid, ſi bonum vtile intendatur? vt ſi vir accedat ad vxorem mercede conductus, aut eo fine vt illum heredem conſtituat, n.12.
An ob ſacramenti bonum exercitus actus coniugalis vacet culpa? proponitur ratio dubitandi, n.13.
Eſt culpa venialis, n.14 & ibi, cur bonum ſacramenti non excuſet illum actum à culpa veniali, ſicut excuſat bonum fidei aut prolis.
Quid, ſi hic finis intendatur, aliis finibus non excluſis, n.15.

1 HActenus in genere diſputauimus, qualiter ſit licitus, & obliget coniugalis actus. Iam de circunſtantiis, quibus vitiari ſolet, agendum eſt. Et primò de finis circunſtantia, quæ in actionibus humanis primum locum obtinet. Et poteſt eſſe multiplex finis illius actus, nempe, proles, reddere debitum, ſignificatio vnionis Chriſti cum Eccleſia, aut cum carne, ſanitas corporis: vitatio fornicationis, voluptas, aut alius finis extraneus. In præſentiarum diſſeremus de tribus finibus prioribus, & de aliis extraneis. In ſeqq. verò diſp. de aliis finibus: Prima concluſio. Actus coniugalis licitus eſt, relatus in bonum prolis, aut in fidei bonum: nempe, dum exercetur gratia prolis habendæ, aut ſeruandæ fidei alteri coniugi, reddendi ei debitum. Concluſio tanquam certiſſima ſtatuitur à Magiſtro 4.d.31.& D.Th.*ibi*,*q*.2.*a*.2. & vniuerſis Theologis: & ab omnibus vtriuſque iuris profeſſoribus cum Gloſſ. *c. Quicquid*.31.*q*.2.*verb. Ab adulterio*. Et conſtat de bono prolis. Quia cùm Deus ad multiplicationem generis humani matrimonium inſtituerit, illo vtens ad hunc finem peccare nequit: aliàs Deus aliquid illicitum inſtituiſſet. De bono etiam fidei conſtat. Quia tenentur coniuges ex iuſtitia ad debitum ſibi mutuo reddendum. Qui ergo, vt huic ſatisfaciat obligationi, ad coniugem accedit, tantùm abeſt, vt peccet, vt potius opus virtutis & obligatorium faciat.

2 Obſeruare tamen oportet, minimè ſufficere, quo actus coniugalis culpæ venialis immunis ſit ex finis circumſtantia, ipſum referre ad bonum prolis. Nam ſi in prole ſiſtatur, deſiderioque habendi ſucceſſorem ea intendatur, culpa venialis erit: ſed proles intendi debet ad cultum Dei amplificandum. Ratio eſt, quia alias ſtaretur in creatura, nec bonum eſſet ſacramenti. Natura enim bonum prolis intendit, vt in ipſa ſpecies conſeruetur: bonum autem ſacramenti expoſcit, vt referatur in Deum. Nec inde inferre licet motum naturæ malum eſſe, ſed eſſe imperfectum, niſi ad aliquod ſacramenti bonum referatur. Sic D.Th.4.*d*.31.*qu*.2.*a*.2.*ad* 1. Gerſon *p*.1.*in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento coniugij, alphabeto* 27.*litera* O. Tabiena *Matrimonium*, 3.*q*.2.§.3.

3 Nec tamen reminiſci opus eſt in actu ipſo coniugali alicuius ex finibus licitis, ſed ſatis eſt, ſi habitu referatur ad illos. Sicut iuxta communem Theologorum ſententiam id ſatis eſt ad meritum. Atque ita D.Th. & Tabien. *num. ræced allegati* dicunt exigi, vt proles actu vel habitu referatur in Deum. Ita docent Veracruz 3 *p. Speculi*, *art*.16. *concl*.5. Matienz.*lib*.5.*recop*.*t*.1.*rubr*.*gloſ*.1.*n*.105. Led.2. *p*.4.*q*.51.*ad ſi*. Quare ſatis eſt, ſi à principio coniuges matrimonium ineunt propter hos fines, nec intentionem ipſo actu contrariam habeant, vt actus coniugalis in ipſos relatus cenſeatur. Vt bene docent Led. & Veracr. *ibidem*, qua de cauſa dicit Led. excuſari coniuges à multis venialibus. Quod optimè etiam explicuit Syluest. *verb. Debitum, quæſt*.12. *verſ*.2. vbi dicens vt actus coniugalis meritorius ſit, referendam eſſe prolem ad Dei obſequium: ſubdit id eſſe verum, licet de obſequio diuino nil cogitetur, ſed ſolùm de ſucceſſore. Quia ex quo coniux eſt in gratia, nec malum finem intendit, virtute refert in Deum.

Hinc deducitur, coniugem vtentem matrimonio, nec 4 expreſsè intendentem, nec excludentem prolem, ſed illius immemorem, intendentemque ſolùm copulari coniugi tanquam coniugi, minimè peccare. Quia licèt non intendat prolem formaliter, at virtute intendit: cùm actus ille ſuapte natura ad prolis generationem tendat, nec ex operantis intentione ad alium finem referatur. Sic Palacios, 4.*d*.31. *diſp*.2. *fol*. 690. *col*.2. *verſ. Et rurſus fac hominem*.

Secunda concluſio. Quamuis coniux debitum exigens 5 malo fine, aut minus legitimo, ſit culpæ reus: at omni prorſus culpa vacat illi reddens. Quia praua illa circumſtantia ex parte ſolius petentis ſe tenens non inficit actum reddentis debitum ex iuſtitia (vt probaui hoc *l. diſp*.6. *n*.8.) quod docet D.Aug. *de bono coniug. c*.7. *eſt in tom*.6. his verbis. *Reddere debitum coniugale nullius eſt criminis, exigere autem vltra generandi neceſſitatem, culpa venialis*. Imò tunc reddere eſt obligatorium (vt probaui eo *n*.7.) Et ita docent Palud.4.*d*.32.*qu*.1.*a*.1.*n*.4. Adrian.4.*qu*.13. *de matr. ad fi*. D.Ant.3.*p*.*t*.G *c*.20.§.7. Steph. Gaëta *repet. Ad limina* 30. *qu*.1.§.4.*n*.174. Quare audiendus non eſt Gulielmus Rubion.4 *d*.32.*quæſt*.2.*a*.2.*concl*.5. dicens petenti ob malum finem culpam eſſe reddere. Si tamen reddens ad finem indebitum actum illum referret, tunc peccaret vtique ratione finis, ſiue petens bono, ſiue malo fine petiiſſet. Quia deficit illi actui circunſtantia debiti finis. Veluti ſi in die feriato ſacris intereſſet ob finem indebitum.

Tertia concluſio. Quamuis debito fine cœptum ſit 6 peti aut reddi, & ita licitè, ſi finis varietur in ipſo actus progreſſu, referaturque ad finem minus legitimum, culpa erit. Quia iam ex tunc deſideratur circumſtantia debiti finis. Sic Palud.4.*d*.31.*q*.3.*a*.3.*n*.22. D.Ant.3.*p*.*to*.1.*c*.20. §.11. Sylu. *verb. Debitum q*.11. *verſ*.4. *Margarita conſ*.6. *præcept. f*.85.*col*.2. Hoc tamen moderantur, ſi contingat extra tempus deciſionis ſeminis: quia tunc ita voluptate illa mens & ratio abſorbetur, vt concilium omne deficiat. Quod veriſſimum eſt, vbi ita contingeret, ac proinde debita deliberatio deficeret.

Quarta concluſio. Si actus coniugalis referatur in finem 7 mortalem, eſt culpa lethalis. Quia actus in prauum finem relatus talis eſt, qualis finis, *c. Cum miniſter* 23.*qu*.5 & de matrimon. ad finem mortalem relato dixi *lib*.2. *diſp*.29. *num*.28. & licèt in relationem matrimonij ad eum finem, vltra deſiderij mali finem, duplicem aliam culpam inuenerim: priorem, relationis rei ſacræ ad finem mortalem: poſteriorem, indignæ ſacramenti ſuſceptionis. At dum refertur actus coniugalis in culpam lethalem, vnica eſt mortalis culpa deſiderij illius praui obtinendi finis: ac proinde illa ſola confitenda. Sicut ſi alius actus licitus in prauum dirigatur finem. Quod inde conſtat. Quia nulla rei ſacræ ſuſceptio interuenit in actu ipſo coniugali, nec ipſe res ſacra eſt, ſed actus merè naturalis, vt ex praua illa relatione, ſacrilegij crimen admittatur. Priorem quidem partem, ſcilicet eſſe mortale, dirigere in finem

finem mortalem, affirmant Sylu. *verb. Debitum, q.* 2. Petr. de Soto. *lect.* 16. *de matr.* §. *Quia igitur.* Poſteriorem verò, nempe, eſſe vnicam culpam, & non ſicut in relatione matrimonij in finem peruerſum, contingere: colligo ex Palud. quem refert & ſequitur D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 19. §. 10. (tacet verò locum, nec inuenire potui) & ex Sylu. *verb. Matrimonium* 4. *q.* 4. vbi dicunt, non ita damnabilem eſſe abuſum actus coniugalis ob finem peruerſum, ac ipſius matrimonij: eo quòd ille res profana ſit, hoc verò ſacra: ac proinde eſſe lethale inire matrim. ob ſolam delectationem, non eſſe lethale ob eam accedere ad coniugem.

8 Quinta concluſio. Nunquam actus coniugalis ex circumſtantiis redditur vitioſus capitaliter, niſi quando ipſe finis eſt mortalis. Quia vbi alius eſt finis, non eſt tanta deordinatio, vt cenſenda ſit lethalis culpa. Sic colligo ex Sylu. *verb. Debitum q.* 2. vbi diſcutiens, quando coniugij vſus ſit mortalis ratione finis ſolius circumſtantiæ, finis mortalis meminit. Et tenet Petr. de Soto, *lect.* 16. *de matrim.* §. *Quia igitur.*

9 Hinc infertur, vbi finis eſt venialis, ſolùm eſſe culpam venialem. Quod ita eſſe in matrimonio relato in finem venialem probaui lib. 2. diſp. 29. n. 27. nedum in actu coniugali. Eſt tamen duplex culpa venialis, altera defectus debiti finis: talis enim eſſe, vbi finis eſſet in ſe bonus, at extraneus illi actui (vt num. 14 probauimus) Altera verò deſiderij obtinendi illius finis venialis. Sed obiicies, hoc aduerſari dictis num. 7. vbi diximus eſſe vnicum lethale crimen, actum hunc in finem mort. referre. Solutio eſt facilis. Priuatio illa debiti finis venialis culpæ limites non tranſcendit, quare tota ratio culpæ mort. eſt relatio in finem mortalem. Atque proinde duplex eſt culpa, altera venialis, & altera mortalis; & vbi finis eſt venialis, culpa venialis.

10 Rogabis forſan, Quale crimen ſit in actu ipſo coniugali, expreſſa intentione excludere finem prolis? v. g. quando coniuges in actu ipſo prolem minimè concipi optant. Videtur enim eſſe lethale. Quia tale eſt in matrimonij contractu expreſſa intentione fines illius excludere (vt probauimus lib. 2. diſp. 29. n. 19. Atque ita docet Præpoſ. *rubr. de ſponſalib. n.* 12. *ad fin.* Cæterùm id non credo, vbi coniuges nil efficerent, quod prolis conceptioni obſtaret: ſed credo eſſe ſolum veniale Quia deſiderare non multiplicare prolem, non eſt ex ſe malum, quare bono fine veſtitum vt ratione defectus diuitiarum ad eos liberos alendos licitum eſt: vt docent Palud. 4 *d.* 31. *quæſt.* 3. *a.* 2. *nu.* 15. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 20. §. 6. Roſel. *verb. Debitum num.* 11. vbi Ang. *n.* 27. Nau. *ſum. c.* 16. *n.* 33. Philiarc. *de offic. ſacerd. t.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 19. *verſ. Quintò peccat*: atque ita ratione debiti finis non erit culpa mortalis. Nec etiam eſt talis, eo quòd intentione excludatur finis, ad quem ordinatur actus ille coniugalis à natura. Quia finis præcepti non cadit ſub præcepto. Nec id eſſe crimen lethale in matrim. arguit tale eſſe in ipſo actu. Vt dixi n. 7.

11 Sexta concluſio. Quando fines extranei, in ſe tamen liciti, non ſunt fines principales ad quos primò actus coniugalis referatur, ſed ſecundarij & motiui applicationis ad concubitum, nulla eſt culpa. Quia etiam nulla eſt ad huiuſmodi fines ita dirigere matrim. (vt probaui magis hoc explicans l. 3. diſp. 29. num. 24. Multo ergo fortius id verum erit in actu coniugali.

12 Quamobrem non approbo quod docet Palacios 4. *d.* 31. *diſp.* 2. *f* 695. *verſ. Poterit autem*, vbi tradit vacare culpa acceſſum ad vxorem propter bonum vtile: vt quia vir precio dato ab vxore conductus eſt. Ducitur, quia quærere ſibi vtile, nemine læſo, culpa caret. Sed fundamentum corruit, quia quæri debet mediis ad id inſtitutis, quale non eſt matrim. Quare melius Sotus 4. *diſt.* 31. *quæſt. vn. a.* 3. *verſ. Sunt qui contra*, cenſuit culpam eſſe venialem, ſi vir vxori copuletur, eo ductus fine, vt hæres ab ipſa inſtituatur. Quod intellige iuxta dicta n præc. quando ea vtilitas eſſet finis principalis ſecus vbi ſecundarius, applicans ad actum: ſeruato fine principali debito.

Tandem eſt difficultas, An ſolum ſacramenti bonum 13
ſufficiat ad excuſandum à culpa actum coniugalem? vt ſi quis vellet matr. conſummare ad expreſſius ſignificandam vnionem Verbi cum carne. Idque ſufficere, ex eo ſuadetur. Quia non minus, imò magis videtur honeſtare matrimonium, finis illius vt ſacramentum eſt, qui eſt ea ſignificatio, quàm finis illi conueniens, vt eſt contractus naturalis qui eſt prolis educatio. Quare hanc partem tuentur multi teſte *Supplem.* Gabr. 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 2. *propoſ.* 3.

Verum dicendum eſt non ſufficere, ſed eſſe veniale, 14
actum coniugalem in eum finem ſolum referre. Probatur. Quia bonum ſacramenti non reſpicit primò & directè matrimonij vſum, ſed vinculum & eſſentiam, in quo differt à bono fidei & prolis, quæ primo & per ſe ad vſum ordinantur: ergo contra rectum ordinem eſt matrimonio vti ob bonum ſacramenti: & quia eſt leuis debiti ordinis peruerſio, non excedet culpam venialem. Et confirm. quia ſicut ſolum bonum ſacramenti ſufficiens eſt ad excuſandum à culpa lethali fornicationis: quia ſolum illud reſpicit vinculum matrimonij: ita ſolum bonum fidei & prolis debet ſufficere ad excuſandum à veniali: quia hæc ſola bona actum reſpiciunt. Secundò, quia cùm in omni ſacramento duplex ſit finis, alter intrinſecus, & alter extrinſecus, rectus ordo poſtulat, vt ſacramenti vſus referatur ex intentione ſumentis & miniſtrantis ad finem intrinſecum, nam ad extrinſecum ſufficit inſtituentis ordinatio: finis autem intrinſecus matrimonij eſt bonum prolis & fidei, extrinſecus autem ſignificatio ſacramentalis: culpa ergo eſt vſum referre ad ſolum finem extrinſecum. Sicut peccaret baptizans ad ſolam Chriſti ſepulturam repræſentandam. Tandem, quia licèt ſacramenta ſint ſacra ſigna, at ſunt ſigna practica, & potiſſima eorum inſtitutio eſt ad efficiendum: vnde eis ad ſolam ſignificationem vtens non ſeruat debitum vſum. Quare hanc ſententiam tuentur D. Th. 4. *d.* 31. *q.* 2. *a.* 2. *corp. & ibi* Richard. *a.* 3. *q.* 2. *corp.* Palud. *q.* 2. *a.* 1. *n.* 5 *Supplem.* Gabr. *q. vn. a.* 2 *concl.* 3. Enriquez *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 2. *& in comm. lit.* P. Petr. de Led. *de matr. q.* 49. *art.* 5. *dub.* 2.

Tandem fatendum eſt cum Petro de Ledeſma *proximè* 15
citato, vacare culpa vſum matrimonij ad eam ſignificationem relatum, non excluſis aliis finibus boni prolis aut fidei. Probatúrque ex dictis num. 4.

DISPVTATIO IX.

Vtrùm actus coniugalis in ſolum fornicationis vitandæ finem relatus, culpa vacet?

SVMMARIVM.

Licitum eſt debitum petere cauſa vitandæ incontinentiæ in altero coniuge, n. 1.

An liceat petere ad vitandam incontinentiam in ſeipſo? Refertur duplex ſententia, n. 2. *&* 3.

Sententia auctoris, num. 4. *Licitum eſt reddere, quamuis alter petat ad vitandum in ſe fornicationem, n.* 5.

Soluuntur argumenta, n 6.

IN hac diſputatione neminem inueni dubitantem, quin 1
liceat debitum petere ad vitandum in altero coniuge incontinentiæ periculum. Quod docuit D. Aug. *Epiſt.* 119. *ad Ediciam*, & habetur *c. Secundum verba* 33. *qu.* 5. quem vniuerſi ſequuntur. Et ratio eſt aperta, quia hic concubitus potius eſt debiti redditio, quàm petitio (vt probaui hoc *l. diſp.* 2. *n.* 6. *&* 7. ac proinde inuenitur in eo fidei bonum.

Tota verò difficultas in eo verſatur, an liceat ſimiliter 2
coniugi debitum petere, eo fine, vt vitet in ſeipſo incontinentiæ periculum? Triplicem inuenio ſententiam. Prima ſuſtinet culpam eſſe venialem. Ducitur 1. Quia D. Paulus 1. *Cor.* 7. vbi præmiſerat, vt vnuſquiſque vxorem habeat ad vitandam incontinentiam, ſubdit: *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Indulgentia autem non conceditur, vbi culpa non eſt. Quem locum ita explicat D. Auguſt. *de bono coniug. cap.* 10. *tom.* 6. ſubdens abſurdiſſimè dici non eos peccare, quibus venia conceditur, & *l.* 5. *contra Iulianum cap.* 7. *tom.* 7. *& in Enchirid.*

*chirid.c.*78.*to.*3.*& l.*2.*de peccato origin.contra* Pelag.*c.* 38. *tom.*7.*&* D.Greg.*l.*32.*moral.c.*18.19.20.habetur *cap.Nerui,fin.d.*13.D.Auſel.& Tho.*in eundem locum* D. Pauli atque omnes hi ſancti expreſsè ſunt huius ſententiæ. Secundò, quia talis actus coniugalis caret bonis excuſantibus, petere enim gratia vitandi in ſe fornicationem non ſpectat ad fidei bonum, ad quod ſolum pertinet reddere alteri coniugi, & ſeruare fidem abſtinendo à concubitu alieno, non autem petere vt cócubitus ille alienus vitetur. Tertiò, quia talis petens vel impellitur à concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: aut non impellitur, & tunc vtitur medio, quo minimè indiget, & proinde erit ſuperfluitas & inordinatio. Quartò, quia ſic petens, non fortiter & ſtrenuè pugnat reſiſtens cócupiſcentiæ, aduerſus quam eſt nobis indictum bellum, ad Gal.6. ſed illi cedit. Quintò, quia cùm aliis mediis ad id ordinatis poſſit incontinentiæ ſtimulis reſiſtere, eligés hoc in quo tanta voluptas reperitur, verè ob delectationé accedit, atque ita culpæ venialis reus erit. Hanc ſententiam vltra Sanctos allegatos, amplectuntur ex Theologis D.Tho.4.*d.*31.*q.*2.*a.*1.*ad* 2. Magiſter *ea d.*31.*&* 32.*c.*1.D.Bonau.*ead.*31.*a.*2.*q.*2. Richard. *ibi a.*3.*q.*2.quamuis problematicè defendens, huic magis accedit, dicit enim eſſe communiorem, ſanctiſque magis conſentaneam. Eandem tenet Scotus 4.*d.*26.*q.vn.ad finem corp.* Guilielm. Rubion 4.*d.*32.*q.*2.*a.*2.*concl.*5. Abulenſ. *c.* 5.Matth.*q.*235.Deza 4.*d* 21.*q.vn.a* 3.*notab.*3.Vualdenſis quamuis obſcurè, *de ſacram.c.*130.*n.*3 Echius *tom.* 4.*hom.* 69.*quæ eſt prima de matr ad finem.n.*4 Pet.de Soto *lect.*16. *de matrim.§. Quia igitur*, Pedraza *ſum.precept.*6.§.28.Lud. Lopez 1.*p.inſtruct c.*87.§ *vſus verò copula*, & dicit ſatis eſſe probabilem Petr. de Led.*de matr.q.*49.*a.*5.*dub.*3. & ex Iuriſperitis eandem tuentur Gloſſa *c. Quidquid verb. Adulter.*32.*q.*2.*Gratian.c.*2.§.*His ita,in fin.*32.*q.*2. Hoſt.*ſum. tit.de matr.§. Quis ſit effectus,n.*23. Ant.*rubr.de ſponſalibus n.*14 *fin.& ibi* Alex.de Neuo *n.* 25. *fin.* Henric. *c. Inquiſition.n.*4.*de ſent.excom.*Domin.*c.* Nerui,*d.*13.*verſ.Nota hic clarum textum* Rainerius 2.*p ſum.tit.de matr.c.*13.Ioan.de Friburgo *ſum.confeſſ.lib.*4 *to.*2.*de matr.q.*37. Aſtenſis *ſum.* 2.*p lib.* 8. *tom.*9.*a.*2.*init.*Monaldus *ſum.tract.de matr.*1.*de bonis matrimonij, verb.In tertio*, Roſella *ſum. verb. Debitum, n* 3. vbi Ang.*n.*22.Tabien.*Matrimonium* 3.*q.*7.§.6. Turrect..*c.Quidquid* 32.*q.*2.*n.*3.*verſ.*6.

3 Secunda ſententia docet nullam eſſe culpam coniugem petere ad vitandum in ſe ipſo incontinentiæ periculum. Prob. primò quia lex diuina explicata à D. Paulo 1. *Corinth.*7.ibi: ***Reuertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incótinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium***; ſaltem permittit acceſſum ad vxorem gratia incontinentiæ vitandæ: ergo is acceſſus nullatenus eſt culpabilis. Prob. conſequentia. Quia nil aliqua lege permiſſum poteſt attenta illa lege peccatum eſſe, quare niſi ſit alia lex ſuperior prohibens, nullatenus erit peccatum. Cuius ratio eſt clara, quia ratione alicuius prohibitionis debet eſſe peccatum, lex autem permittens non prohibet, aduerſantur enim ſibi eandem legem permittere & prohibere. Cùm ergo lege diuina permittente acceſſum coniugum ad fornicationem vitandam, nequeat eſſe lex aliqua ſuperior eum prohibens, manifeſtè ſequitur omni culpa vacare. Et confirmatur. Quia diuinæ legis permiſſione nequit in ipſum Deum illius authorem peccari; & lex diuina permittens actum, minimè punit, id enim permiſſio ſonat; cum tamen certum ſit, nec minimum veniale impunitum relinquendum. Non ergo erit culpa etiam venialis acceſſus ille ad vitandam fornicationem, lege diuina permiſſus. Secundò, quia vſus matrimonij relatus ad eum finem, ad quem inſtitutum eſt, culpa vacat: conſtat autem poſt naturæ lapſum inſtitutum eſſe ad incontinentiæ ſtimulos ſedandos. Tertiò, quia cùm vſus licitus ſit ad vitandam alterius coniugis incontinentiam, à fortiori erit ad vitandam propriam. Plus enim tenetur quiſque ſibi, quàm alij conſulere. Nec obſtat, ſi dicas priorem vſum eſſe debiti redditionem, & proinde honeſtari bono fidei: poſteriorem verò debiti petitionem. Non (inquam) obſtat. Quia caſu quo alter coniux nullo modo appetat coniugis concubitum, ſed renuat, alienum verò deſideret, nullo modo eſt redditio, cum prorſus petitio etiam interpretatiua deſideretur: & tamen licitum eſt, imò obligatorium, ab eo debitum petere ad illius vitandam incontinentiam (vt diximus hoc l.diſp.2.num. 7. & fatentur omnes.) Quartò, quia vbi duo media licita ad finem obtinendum occurrunt, fas eſt alterutrum eligere: ad vitandam autem fornicationem, vltra abſtinentias aliaſque corporis macerationes, conceſſit Deus matrimonij vſum: ergo licebit hoc medium ad eum finem comparandum referre. Quintò, quia in hoc vſu bonum fidei reperitur, cum ſit ad cauendum alienum concubitum, ad quod fides matrimonij aſtringit. Sextò, quia finis vitandi fornicationem honeſtus eſt; matrimonij etiam vſus licitus eſt cùm ergo & finis & medium honeſta ſint, nil eſt vnde vſus medij illius ad eum finem aſſequendum dehoneſtetur. Tandem quia dato oppoſito, acceſſus ad vxoré prægnantem ſemper illicitus: ſimiliter matrimonium nunquam liceret inter ſteriles & ſenes generationi ineptos. Ideo hanc ſententiam tuentur Richardus (problematicè tamen) 4.*d.*31.*a.*3.*q.*2.Durãdus *ibi q.*4.*n.*7.Maioris *quæſt. vn.conc.*4. Altiſiodor.*lib.*4 *ſuæ ſum.tract.*9.*c.*4.Almain.4.*d.* 31.*q.vnic.*Nicol.de Orbellis 4.*d.*32.*qu.vn.*§.1.Caiet. *ſum. verb. Matrimoniũ,c.vlt.de peccatis in vſu matrimonij verſ. Primum igitur caput.*Metin.*l.*3. *de ſacror. hominum continent.c.*13.Nider.*in ſua ſum. precept.*6.*c.*4. *verſ. Dictum eſt ſecundò.*Celaia 4.*d.*31.*q.vn.ad fin.*vbi Palac *diſp.*2.*fol.*690. *à verſ.Hac ergo ſunt duo.*Philiar.*de offic.ſacerd. to.*1.*p.*1 *l.*4. *c.*19.*verſ.*5 *pecca.Angles flor ib.*1.*p.de matr.q.*5 *de bonis matrim.diffic.*4.Emm.Sa *ſum.verb. Matrim. verſ. Copulam ſi fiat*,Canendo *ſum.ſacram.de matr.c.*8.*n.*76.& dicit eſſe ſatis probabilem Petr.de Led.*de matr.q.* 49. *dub.* 3.& affirmant Maior & Palac.eſſe veram, licèt aliud medium ſit facile Eandem tenent ex Iuriſpe. Tiraq. *l.* 5.*connub.n.*211. Nau *ſum. c.*16.*n.* 32. Perez *l.*5.*ordin.t.*1 *l.*§ *Tertia concl.* Steph.Caeta *repet.c. Ad limina* 30.*q.*1.§. 4.*n.* 176. Vgolin. *de matr.c.*10.*fin.Humada l.*2 *t.*1.*p.*1 *gloſſ.*2.*n.*13.*fin.*

Tertia ſententia (cui adhæreo, licèt duæ propoſitæ ſint ſatis probabiles) affirmat tunc culpa vacare petitionem debiti cauſa vitandæ fornicationis in ipſomet petente, quando adhibitis aliis mediis nequit carnis ſtimulos ſedare, ſecus quando poteſt conuenienter alio modo ab incontinentia abſtinere: tunc enim erit veniale. Prior pars probatur argumentis 2.ſententiæ, quæ ſatis vrgent. Poſterior verò prob. quia vbi alia media conuenientia ad finem aſſequendum occurrunt, venialis peruerſio eſt debiti ordinis: medium de ſe ordinatur ad prolis generationem, & fidem ſeruandam, in illum finem referre. Secundò, quia cum coitus rationem abſorbeat, priuétque tãto bono, imprudenter eligitur, vbi medium facilius adeſt. Sicut imprudens eſt, ſumens potionem amaram, aut venas ſcindi permittens, quo ſalutem adipiſcatur, potens faciliori medio ad eam reſtitui. Ideo huius ſententiæ ſunt Palud.4.*d.*31. *q.* 2.*a.*2.*n.*9.*&* 10.*& ibi* Supplem.Gabr.*q.vn.a.*2.*poſt.*4.*cócl.* Capreol.4.*d.*30.*q.*1.*a.*3.*in ſolut.ad* 8.*contra* 2.*cócl.*D.Ant. 3.*p.t.*1.*c.*20.§.11.Sylu.*verb. Debitũ,q.*11 *fin.& q.*14.*verſ.* 4.Tabien.*Matrim.*3.*q.*5.§.6.Victoria *ſum.de matrimon.n.* 272.Sot.4.*d.*31.*q.vn.a.*4.*concl.*2.Greg.Lop. *l.* 9. *verb. El otro t.*2.*p.*4.Ledeſm.2.*p.*4.*q.*51.*n* 5.*ad fin.*Margarita *cóf eſſ. 6.precepto,fol.*86.*col.*2.Verac.3 *p.Spec.a.*16.*cócl.*1.Matien. *libr.*5.*recop.to.*1.*rubr gloſſ.*1.*n.*106.*fin.*Manuel 1.*tom.ſum.* 2.*edit.c.*143.*n.*15.Petr.de Ledeſ.*de matrim.q.*49.*a.* 5. *dub.* 3.Barth.à Ledeſma *de matrim.dub.*27. *concl.* 2. Enriq.*lib.* 11.*de matr.c.*15.*num* 4.*iuncto comment.lit. Q.* Moderatur autem hanc ſententiam D.Anton.*ibid* & ſatis apparenter (vt Tabiena fatetur) quatenus ait licitum eſſe, vbi moraliter aliud medium non occurrit, petere debitum gratia vitandæ fornicationis, vt intelligatur, quando non eſt ſpes prolis concipiendæ, ea enim extante ſemper eſſet 4

venialis culpa, primariò intendere incontinentiam vitare. Quia præpoſterus ordo eſt ſecundarium finem præponere, vbi primarius eſt poſſibilis. Et placet hæc moderatio. Quia tunc nulla eſt neceſſitas vtendi matrimonio ad vitandam fornicationem: ſed ſit finis primarius, generatio prolis, & ſecundarius, & applicans ad concubitum, vitatio fornicationis, iuxta dicta diſp. præced. num. 11. quod etiam conſonat iis, quæ diximus li.2.diſp. 29.n.26.vbi probauimus veniale eſſe matrimonium inire ob vitandam fornicationem; vbi eſt ſpes prolis: licitum autem,ea deficiente. Nec oportet quod petitio debiti ob finem vitandæ incontinentiæ à culpa excuſetur,vt petens tunc carnis moleſtiis vxetur, ſed ſatis eſt vt probabiliter timeat fore vt vexetur.Sic docet *Supplem.*Gabr.4.*d.*31.*q. vn.a.*1.*fin.*

5 Id tamen in omni ſententia fatendum eſt,licèt petens reus ſit culpæ intendens ſolam vitare fornicationem,reddentem bono fine vt ſuæ ſatisfaciat obligationi, minimè peccare, imò ad id teneri. Conſtat ex dictis diſp. præced. nu.5. vbi probauimus coniugi quoque fine ducto ad petendum, reddendum eſſe. Nec credendum eſt Guil.Rub. 4.*d.*32.*q.*2.*a.*2. *concl.* 5. vbi ait petenti ob finem vitandæ fornicationis eſſe veniale reddere. Ducitúrque, quia quoties peccat exigens, idem peccatum admittit reddens. Quod fundamentum confutaui hoc l.diſp.6.n.4.

6 Ad argum.primæ ſent.n.2.propoſita reſp. Ad 1. fateor illos Sanctos eius fuiſſe ſententiæ, ita intelligentes locum illum D.Pauli,affirmantéſque nunquam licere vſum matrimonij,niſi ob prolis generationem, vel ob debitum reddendum, quod ex ardentiſſimo caſtitatis amore, quo affecti erant, procedebat, valde tamen vrget argum.1.ſecundæ ſententiæ aduerſus eam expoſitionem: & ideo aliter exponendus eſt D.Paulus: duplex enim eſt indulgentia & permiſſio,quædam minoris mali,quædam verò minoris boni; dum ergo concedit acceſſum ad vxorem ob vitandam fornicationem, non permittit tanquam minus malum,quàm fornicari, vt inde arguatur eſſe culpam venialem, ſed permittit tanquam minus bonum, quàm continere: atque ita nulla eſt culpa. Et hanc expoſitionem ſequûtur Lyranus & Caiet.*in illum locum* D. Pauli:& Sotus 4.*d.*31.*q.vn.a.*4.*verſ.Accedat textus.* Et tunc intelligi debet iuxta noſtram 3. ſententiam quando coniuges ſunt ita fragiles, vt aliter abſtinere vix poſſint. Quod denotant ea verba: *Propter incontinentiam veſtram.* Quæ explicat *ibi* Lyranus, propter pronitatem ad fornicandum. Ad 2.dic non propriè ſpectare, at reduci ad fidei bonum, dum coniux neceſſitate ſtimulorum carnis preſſus, vtitur eo modo, quo fidem vxori ſeruet abſtinens ab alieno concubitu, Ad 3. dic impulſum concupiſcentiæ tunc culpam habere, quando iudicium rationis ſubuertit, ſecus quando impellit vt ſecundùm rationis limites eligatur medium licitum, gratia illicitum cauendi. Præterea eſto impulſus fuerit vitioſus, & præter rationis iudicium inſurgens, non infertur actum ſequentem culpa infici, qui non imperatur à concupiſcentia, ſed à ratione illam corrigente. Ad 4. dic id verum eſſe, vbi ſuppetunt alia media ad reſiſtendum: ſecus vbi illis tentatis ea eſt fragilitas coniugis, vt reſiſtere nequeat. Ad 5. eodem prorſus modo dicendum eſt. Ad 1. argum.ex propoſitis nu.2. pro 2.ſent. & eius confirm. conſtat ex dictis ſolutio: explicui enim illum locum Pauli in ſolutione ad primum primæ ſententiæ. Ad 2.dic antecedens eſſe verum, ſi referatur ad finem primarium, vel vbi is non eſt poſſibilis, ad ſecundarium, qui medio faciliori obtineri nequit. Ad 3. dic diuerſam eſſe rationem. Quia ſibi poteſt coniux aliis mediis conſulere, & in ſua poteſtate eſt carnis tentationi reſiſtere: at non poteſt alteri coniugi mederi,nec ipſius conſenſum in fornicationem impedire. Ad. 4. dic Deum conceſſiſſe matrimonij vſum ad illum finem, vbi non poteſt finis primarius obtineri, nec finis ſecundarius faciliori medio. Ad 5. dic non pertinere ad bonum fidei petere ad vitandam in ſe incontinentiam, vbi petens aliter vitare poteſt. Ad 6. dic non ſatis eſſe bonitatem finis & medij in ſe ipſis conſideratam,ſed oportere vt medium ſit proportionatum, & bene referatur ad illum finem obtinendum. Ad vltimum negatur ſequela. Quia licitus eſt acceſſus, vbi medio faciliori continere nequeunt.

DISPVTATIO X.

An licitus ſit coniugalis vſus ad tuendæ aut reſtaurandæ ſalutis corporis finem relatus?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia,n.1.& 2.
Sententia auctoris, num. 3. & an reddere petenti cauſa ſanitatis ſit culpa num.4.
Soluuntur argumenta,n.5.

QVÆSTIO eſt facilis: & ideo breuiter ab illa me expediam. Affirmant quidem culpam eſſe venialem, 1 debitum petere cauſa ſanitatis conſequendæ aut tuendæ. Ducuntur primò. Quia Sancti ſolius prolis gratia aut debiti reddendi admittunt coniugalem vſum licere. Vt conſtat ex D. Auguſt. *de bono coniug. c.*6.7.*&* 10.*tom.*6.*& ex* D.Greg.*l.* 32.Moral.*c.*20.& habetur *c.*Nerui 13.*d.* Secundò, quia finis hic aduerſatur matrimonij inſtitutioni, quod ad bonum prolis,& vitandam fornicationem eſt inſtitutum. Et confirm. quia ideo peccaret venialiter, quia gratia ſanitatis conſequendæ baptizaretur,quia is finis aduerſatur Baptiſmi inſtitutioni, quæ eſt ad remiſſionem peccatorum ante Baptiſmum admiſſorum. Tertiò, quia nec bonum fidei nec prolis inueniuntur in eo acceſſu,quæ ſolùm excuſant à labe veniali. Tandem, quia peruerſio debiti ordinis eſt, actum coniugalem, quia ſuapte natura refertur ad bonum ſpeciei, referre ad indiuidui bonum. Ideo hanc partem tuentur D.Tho.4.*d.*31.*q.*2.*a.*2.*ad* 4. *& ibi* Palud.*q.*3.*a.*3.*n.*21.*& q.*2.*a.*3.*n.*22.vbi addit,Licèt alio medio ſanitas obtineri nequeat,adhuc eſſe veniale.D.Ant. 3.*p.tit.*1.*c.*20.§.11.Rainer.2.*p.ſum.tit.D.matr.c.*13. Io. de Friburgo *ſum. confeſſ. l.* 4.*tit.*2.*de matr.q.*38.Henric.*c.Inquiſitioni,n.*6.*de ſent.excom.*Angel.*verb.Debitum.n.*24.vbi Sylu. *q.* 11.*verſ.* 3. Tabien.*Matrimonium* 3.*q.*5.§.6.Abulenſ. *c.* 5.Matth.*q.*135.Turrecr.*c.Quidquid,n.*3.*verſ.*5.32. *q.* 2. Veracr. 3.*p.Speculi,a.*16.*concl.*2.addens,licèt non ſit aliud medium,Petr. de Soto *lect.*16.*de matr.*§.*Quia igitur.* Nidet *in ſum. præcept.* 6. *c.* 4. *verſ. Dictum eſt* 2.Margarita *confeſſ.*6.*præcept.fol.*85.*pag.*5.Pedraza *ſum.præcept.*6.§18. Matienz.*l.*5.*Recop.tit.*1.*rubr.gloſſ.*1.*n.*167.Petr.de Led. *de matr.q.*46.*a.*5.*dub.*4.addens,Licèt aliud medium deficiat: & cum hoc etiam addito dicit eſſe veriorem, Soto 4.*d.*31. *q.vn.a.*4.*verſ.Grauius autem.*

Alij verò docent omni culpa vacare petitionem debiti 2 cauſa ſanitatis acquirendæ aut tuendæ. Probant, quia cùm ob prolis bonum id liceat, à fortiori id licebit ad propriam ſalutem inſtaurandam, aut tuendam, cui plus tenetur quilibet conſulere. Secundò, quia intentio ſanitatis comparandæ non excludit prolis intentionem. Tertiò, quia exceſſus in potu vſque ad ebrietatem licitus eſt, gratia ſanitatis inſtaurandæ: cùm tamen magis rationis vſu priuet, quàm actus coniugalis. Quartò, quia intendens ſanitatem, refert virtute actum illum in prolis bonum, cuius generationi morbo laborans ineptus eſt. Sic Almain.4.*d.*31.*q.vn.*vbi Maioris, *q. vn concl.*5.Celaia *ibi q.vn.fin.*dicitque idem ſentire Martinum de Magiſtris, & multos Neotericos,Palacios *ibi diſp.*1 *fol.*693 *à verſ.*Porrò *nulla harum.*Emm.Sa *ſum.verb.Debitum coniugale,verſ. Copulam,*& dicit ſatis eſſe probabile Veracruz.3.*p.Speculi,art.*16.*concl.*2.*fin.*

Cæterùm media via eligenda eſt, vt nulla ſit culpa, 3 quando aliud medium aptum non inuenitur ad inſtaurandam tuendámve ſalutem. Quod optimè probant rationes ſecundæ ſententiæ: tunc enim nulla eſt peruerſio debiti ordinis, cùm in eo fine bonum prolis, ac fidei, quamuis remotè includantur: coniux enim bona vtens valetudine aptior eſt proli generandæ, ac debito reddendo

dendo: vbi verò medium aliud conueniens occurrit, erit culpa venialis. Quod probant rationes primæ ſententiæ. Et ideo ita docent Victoria *ſumma de matr.* 272 Ledeſ. 1. *p.4.q.51.a.5.fin.* Barthol. à Ledeſma *de matrim dub.* 28. §. *Solet moueri dubium*, Enriquez *l.11.de matr.c.15.n.5.* Manuel. *1.to.ſum.2.edit.c.243.n.20.* Et hanc fatentur eſſe probabilem, Sotus & Petr. de Ledeſma, *n.1.allegati*, Intellige tamen (vt in ſimili dixi diſp. præced. n.4.) nullam eſſe culpam, principaliter intendere ſanitatem, vbi ſpes prolis deficit, ea enim ſpe extante, eſſet culpa venialis peruerſionis debiti ordinis: cùm finis principalis ſit poſſibilis, & poſtponatur, nullàque vigeat neceſſitas, ſeruato enim fine ſobolis primariò, poſſet ſecundariò & concomitanter referri actus ille coniugalis ad ſanitatem. Iuxta dicta diſp.8.n.11.

4 In omni autem ſent. fatendum eſt quantumuis peccet defectu recti finis coniux ob ſanitatem petens, reddentem minimè peccare, ſed teneri reddere. Vt probauimus hoc l. diſp 6.n.7.

5 Ad argumenta prioris ſent. nu. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic ſanctos loqui, quando ſpes prolis habendæ adeſt. Vel ſecundò, ſolum meminiſſe finium, qui per ſe, & ab extrinſeco, ſempérque actum coniugalem excuſant. Vel tertiò reduci ad bonum prolis & fidei. Confert enim ſanitas ad filiorum procreationem, reddendúmque debitum. Ad 2. dic nos loqui vbi proles non eſt poſſibilis, vel ſecundò reduci ad bonum prolis & fidei. Ad confirm. neganda eſt conſequentia. Quia Baptiſmus eſt prorſus res ſacra, nec aliquo modo refertur ad corporis ſanitatem: at actus côiugalis poteſt eſſe in aliquo particulari medium ordinatum ad ſanitatem. Ad 3. conſtat ex dictis, ibi reductiuè inueniri bonum fidei & prolis. Ad 4. dic, nullam eſſe peruerſionem vbi non ſperatur bonum ſpeciei. Ad argumenta 2. ſententiæ propoſita num. 2. reſp. Ad 1. teneri quemlibet potius ſaluti propriæ conſulere mediis ad id à natura inſtitutis, quale non eſt vſus matrimonij, qui ob bonum prolis eſt. Ad 2. fateor non excludere, atque ita culpa vacare, vbi ſanitas non principaliter intenditur, ſed ſecundariò & concomitanter: ſecus vbi in ſanitate ſiſtitur, tanquam in fine principali. Ad 3. dic eſſe in hoc diſparitatem quod cibus & potus à natura diriguntur ad indiuidui conſeruationem: vſus verò matrimonij ad bonum ſpeciei. Ad 4. dic illam relationem eſſe remotam, ac proinde non excuſare, vbi aliud medium ſaluti tuendæ aut inſtaurandæ occurrit.

DISPVTATIO XI.

An vſus coniugij propter ſolam delectationem ſit peccatum?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia n.1. & 2.

An ſit culpa mortalis, vbi voluptas limites matrimonij excedit: & quando hoc contingat, n.3.

Quando intra matrimonij limites voluptas quæritur, eſt culpa venialis, num. 4.

Quid ſi finis ſit libidinem ſatiare, vel ſi vir calidis vtens, aut alio medio ſe prouocet, quo ſæpius coire poſſit, n 5.

An oblatam in actu coniugali voluptatem acceptare, culpa vacet, n.6.

Reddere debitum petenti, ob voluptatem, eſt obligatorium, n 7.

Soluuntur argumenta: & enodantur c. Origo, & c. Liberorũ, 32.q.4 n.8.

1 IN hac diſp. non deſunt, qui aſſerant, actum coniugalem ob libidinem explendam exercitum, culpam eſſe mortalẽ. Et probatur primò ex D. Hierony. *in c. 5. ad* Eph. & refertur *c. Liberorum. 32.q.4. ibi, Liberorũ in matr. opera conceſſa ſunt, voluptates autem quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in vxore damnatæ ſunt.* Et melius eſt *eod. lib. 1. cõtra Iouinianũ*, & refertur c. Origo, 32.q.4. ibi, *Adulter eſt in ſuam vxorem amator ardentior.* Si ergo talis copula eſt damnata, & tanquam adulterina, erit manifeſta lethalis culpa. Secundò Quia coniux ſic vtens coniuge non refert illius vſum in Deum, ſed in ſolam delectationem: ac proinde frui vult creatura, in ea conſtituens vltimum finem, quod mortale eſſe dubitat nemo. Et confirm. quia non eſt ſimile de aliis delectationibus: hæc enim ita mentem abſorbet, vt liberum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic ſentiunt Hugo *d. c.* Origo. Hoſtienſ. *ſum. t. De matr. §. Quis ſit effectus, n.23 fin* & quidam antiquiores (vt refert D. Bonauent. dicens eſſe probabile, ſed valdè durum, 4.*d.*31.*a.*2.*q.*3.) Io. de Graſſis *repet. in c. Vnum oratorium, §. Alias autem, n.21, d.25.* idem addentes eſſe mortale, virum calidis vti, vel aliis mediis, quo naturam excitet, vt ſæpius coire poſſit, Monaldus *ſum. tract. de matrimonio tit. de effectu matrimonij, verſ. Item eſt alius effectus, & t de tertio matrimonij, verſ. Item quarto modo.* Nider *in ſum præcepto 6.c.4. verſ. Dictum eſt tertio, lex 9.t.2.p.4.*

Alij verò alterum extremum ſecuti, cenſent nullam 2 eſſe culpam, actum coniugalem propter voluptatem exercitum. Probant 1. quia teſte Ariſt. 10. Ethic. *c.* 8. talis eſt delectatio, quale opus de quo eſt: at vſus coniugij bonus eſt: ergo & delectatio de illo percepta. Et confirm. quia teſte *eod.* Ariſt. 7. Ethic. *c.* 9. non omnis aliquid ob voluptatem efficiens, eſt incontinens, ſed vbi ea eſt turpis: imò qui omnem voluptatẽ fugit eſt agreſtis: teſte *eod.* 2.2. Eth. *cap.* 2. At delectatio ex actu coniugali orta turpis non eſt. 2. quia virtus temperantiæ inclinat ad moderatè percipiendas delectationes guſtus & tactus: velle ergo moderatè delectari in acceſſu ad coniugem, actus erit ſtudioſus. 3. quia vti ad libitum re ſua, qualis eſt alterutrr coniux alterutrius, culpa vacat, quia in eo acceſſu inuenitur ſacramenti bonum, coniux enim propter voluptatem accedens, limites matrimonij non tranſgreditur: ſed propter illius vinculum accedit, aliàs omnino abſtenturus. Sic tenent Almaill. *4.d.31.q.vn & ibi* Maioris *q. vn. conc.* 7. Celata *ibi q. vn fin.* Et refert Martinum de Magiſtris. Palacios *ibi d. p. 2. f.* 691. *& ſeq.* & dicit eſſe ſatis probabile Veracr. 3. *Speculi, a.16. concl.2 fine.*

Prima tamen concluſio ſit. Quando voluptas limites 3 matrimonij excedit: quia, ſcilicet, coniux ita voluptate captus ad ſuum accedit, vt paratus ſit ad accedendum quamuis ſuus non eſſet, eſt culpa lethalis. Concluſio eſt D. Thomæ. 4. *diſt.*31.*q.*2.*art.*3. quem ſequuntur vniuerſi. Et conſtat, quia coniux ita accedens, animum habet fornicandi, & quamuis conditionalem, ſi alter coniux non eſſet ſuus; at ea conditio non aufert rationem culpæ à fornicatione, quod deſideratur, ne actus conditionalis malus ſit. Eſt tamen ſanè hoc intelligendum: nempe, quãdo in eo acceſſu adeſt actualis illa praua voluntas, ſecus ſi coniux nil de hoc cogitaret quamuis in ea eſſet habituali diſpoſitione, vt accederet, licèt alter coniux ſuus non eſſet. Quia nullus habitibus, ſed actibus meretur aut demeretur. Ita aduertunt Palud. 4.*d.*31.*q.*3.*a.*2.*n.* 10. D. Anton. 3.*part. tit.*1.*c.*20.§.1. Aug. *verb. Debitum, n.*21. vbi Syl. *q.* 1. §. Tabien. *Matrim.* 3.*q.*2.§.3. Sotus 4.*d.*31.*q.vn.a.*3. *ver. Nihilominus aduerſus*, Turrec. *c. Quidquid, n.*3. *verſ.* 3. 32.*q.*2. Verac. 3 *p. Speculi a.*16. *concl.*3. Barth. à Ledeſ. *dub.* 27. *de matr. concl.* 1. Matienzo *l.5. recop. t.*1. *rub. gloſſ.* 1. *nu.* 107. Capua *p.1. deciſ. l.2.c.*82.*n.*12.

Secunda concluſio. Actus coniugalis ſolius volupta- 4 tis gratia exercitus, nec fines matrimonij tranſgrediens eſt culpa venialis. Concluſionem hanc expreſsè docent D. Aug. *de bono coniug. cap.*6. *to.*6. ibi, *Coniugalis concubitus generandi cauſa non habet culpã, cõcupiſcentiæ verò ſatiẽdæ, tamen cum coniuge, venialem.* Et *l.5. contra Iulianum, c 7. fi. to.*7. D. Greg. *reſpon.*10. *ad interrogat.* D. Auguſtini: & habetur *c. Vir cum propria*, 33.*q.*4. D. Anſelmus *in eum locũ* D. Pauli 1. *ad Corint.* 7. *Hoc autem ſecundum indulgentiã dico.* Et probatur non eſſe peccatum mortale, rationibus ſecundæ ſententiæ num. 2. propoſitis, quæ fortiter hanc ſententiam probant. Quòd autem ſit veniale, inde probatur. Quia eſt debiti ordinis peruerſio, cũ actus ſuapte natura tendens ad prolis bonum, referatur ad finem voluptatis capiendæ. Et confirmatur, quia bonum delectabile, quod eſt naturæ ſenſitiuæ conſonum, non poteſt rectè eſſe finis operationis humanæ, ſed ſolum bonum honeſtum, quod naturæ rationali conforme eſt. Adde abuſum rei eſſe

eſſe quærere actũ propter delectationẽ illi adiunctã, Cùm delectatio ſit propter ipſum actũ, non verò actus propter delectationẽ illi adhærentem. Ideo hanc tuentur Magiſt. 4. d. 31. vbi D. Th. q. 2. a. 3. corp. D. Bonau. a. 2. q. 3. Durand. q. 4. n. 5. Richard. a. 3. q. 3. Albert. Magn. a. 21. q. 4. Palud. q. 3. a. 3. n. 19. Supple. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 5. Guilielm. Borrilong. q. vn. a. 2. concl. 3. Sotus q. vn. a. 3. cõc. 3. Altiſiod. lib. 4. ſua ſum. tract. 9. q. 2. Gerſon 1. p. in cõpend. Theologiæ, tract. de ſacramento cõiugij, alphabet. 27. lit. O. Nicol. de Orbellis 4. d. 32. q. vn. §. 1. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 11. Caiet. ſum. verb. Matrim. c. vlt. de peccatis contingentib. in vſu matrim. verſ. Primũ igitur caput, & 2. 2. q. 154. art. 1. circa ſolut. ad. 4. verſ. Ad 4. dicitur quod veniale. Abul. c. 5. Matth. q. 242 fin. & q. 135. Victoria ſum. de matr. n. 271. Petr. de Soto, lect. 16. de matr. §. Quia igitur. Ledeſm. 2. p. 4. q. 52. a. 6. init. iuncta q. 66. a. 1. §. Haſitabis tamẽ. Verac. 3. p. Speculi, a. 16. conc. 2. Margarita cõfeſſ. 6. præcept. f. 185. p. 2. Pedraza 6. præcept. §. 18. Ang. floribus 1. p. de matr. q. 5. de bonis matrimonij, diff. 3. cõcl. 2. Enriq. l. 31. de matr. c. 4. n. 2. & c. 15. n. 5. Barth. à Led. dub. 27. de matr. concl. 2. Petr. à Led. de matr. q. 49. a. 6. dub. 1. Manuel. 1. t. ſum. 2. edit. c. 243. n. 10. Emm. Sa in ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Copulam ſi fiat. Canedo ſum. ſacrament. de matr. c. 8. n. 76. Capua p. 1. deciſ. l. 2. c. 82. n. 11. Inſuper alij etiã Theologi aſſerunt eſſe peccatum, ſubticéntque an ſolùm ſit veniale. Hi ſunt Aleſ. 2. p. q. 161. mẽbr. 2. §. 2. Adriã. 4. tract. de Euchariſt. q. Reſtat iã videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 2. principale. Metin. l. 1. ſum. c. 16. §. 13. Et ex iuris peritis docent eſſe veniale eundem acceſſum cauſa delectationis, Gloſſa c. Vir cum propria. verb. Quod deflerant 33. q. 5. & c. penul. verb. Dãnata 31. q. 4. & c. Origo, verb. Adult. 32. q. 4. & c. Quidquid, verb. Adulter. 32. q. 2. & 33. q. 4. in ſum. verb. Quod autem. Alex. de Neuo rubr. de ſponſal. n. 26. Prapoſ. c. Nemo. fin. d. 13. Henr. c. Inquiſitioni. n. 5. de ſent. excomm. Rainer. 2. p. ſum. to. de matr. c. 23. Io. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 2. q. 37. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 9. a. 2. init. Ang. verb. Debitum, n. 23. Roſell. ibi, n. 4. Sylu. q. 11. dict. 2. Tabien. Matr. 1. q. 2. §. 3. Armill. verb. Luxuria, n. 2. & verb. Matrim. n. 68. Turrect. c. Quicquid, n. 3. verſ. 4. 32. q. 2. Stephanus Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 178. Greg. Lop. l. 9. fin. t. 2. p. 4. Perez lib. 6. ordin. to. 1. l. verſ. 5. concl. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 107. Vgolinus de ſacramentis tract. de matr. c. 10. fin.

5 Hinc deducitur non eſſe audiendos DD. relatos num. 1. dicentes eſſe culpam mortalem, vbi finis eſſet appetitum libidinoſum ſatiare: & aliquibus cibis calidis vir naturam adiuuaret, quo potentior redderetur ad frequentiorem copulam. Nam cùm libido illa matrimonij limites minimè egrediatur, nec media aliàs ſint illicita, non eſt vnde culpa mortalis incurratur: ſed ſola venialis. Atque ita vbi finis eſſet ſatiare libidinem, ſentit expreſsè D. Auguſt. cuius verba retuli n. præced. D. Anſelm. & Lyran. in illud. 1. Cor. 7. Secundum indulgentiam dico. Gloſſ. 33. q. 4. in ſum. verb. Quod autem, Alex. de Neuo, Prapoſ. Aſtenſis. Roſel. Ang. Syl. Io. de Friburgo. num. præc allegati. Aubul. c. 5. Matth. q. 235. & vbi vir manibus & calidis vtens ſe prouocaret, ſentiunt non eſſe mortale. Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 13. vbi Supplem. q. vn. a. 3. dub. 2. Abul. Io. de Friburgo. Ang. Sylu. proximè citati. Greg. Lop. l. 9. fin. t. 2. p. 4. Humada ſuper l. 2. tit. 1. p. 1. gloſſ. 2. n. 17. imò ſi non ob maiorem delectationem, ſed bona fide id fieret, nulla eſſet culpa, vt docent Palud. & Supplementum ibi.

6 Similiter non eſt credendum Doctoribus aſſerentibus peccare venialiter coniuges, licèt non coëant propter delectationem, ſed prolis gratia, ſi accepent delectationem illi actui annexam. Sic tenuere aliqui antiquiores, teſte D. Bonauent. 4. d. 31. a. 4. q. 3. qui dicit ide eſſe probabile, itẽ docet Altiſiod. l. 4. ſue ſum. tract. 9. q. 2. Qui id probat hoc ſimili: Qui concionatur recto fine, peccat venialiter, ſi admittat gloriam vanam inde conſurgentem: ergo idem dicendum eſt de coniuge bona fine petente, ſi delectationem coniunctam minimè reſpuat. Sed diſparitas eſt aperta. Quia vana gloria eſt in ſe mala, & ideo omnino reſpuenda: delectatio verò non eſt in ſe praua, imò natura ipſa ſagaciter adiunxit illi actui propter bonum prolis, vt eius generationi auidius homines vacarent, ſicque ſpecies conſeruaretur: ſicut in ciborum vſu delectationem poſuit, ob indiuidui conſeruationem. Quare dicendum eſt omni vacare culpa, niſi nimius voluptatis exceſſus procuretur. Quia nulla eſt culpa, vti matrimonio, fruendo delectatione, quam natura adiunxit propter honeſti finis neceſſitatem. Atque ita docent Maioris 4. d. 31. q. vn. concl. 6. vbi Sotus q. vn. a. 3. concl. 2. Veracruz 3. p. Speculi. 16. concl. 4. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 27. concl. 3. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 20. Angles floribus 1. p. de matr. q. 5. diffic. 3. concl. 3.

Tandem quamuis debitum exigens ob delectationem peccet; tenetur alter reddere, per ea quæ dixi hoc libro diſp. 6. n. 7. & docent Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 1. n. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. § 7. Stephanus Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 174. Adrianus 4. de Euchar. q. Reſtat iam videre, an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 1. principale. Sot. 4. diſt 31. q. vn. a. 3. verſ. Inter ſoluendum. Led. 2. p. 4. q. 66. a. 1. §. Haſitabis tamen. Petr. de Ledeſm. de matr. 49. a. 6. dub. 1. in ſolutione ad rationem dubitandi, & nullã eſſe culpam tunc reddere, docet etiam Veracruz 3. p. Speculi, a. 17. ad fin. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubrica gloſſa 1. n. 107. 7

Ad argum. primæ ſent. nu. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic c. Liberorum intelligi, vt talis copula ſit damnata, de veniali culpa, vt docet ibi gloſſ. verb. Damnata, & c. Origo, vt illud ſit adulterium non reatu criminis, ſed ſimilitudine adulterinæ libidinis, ardet enim is coniux in vxorem, more adulteri in concubinam: atque ita explicat Gloſſa eo cap. Origo, verb. Adulter. Vel 2. dic intelligendos eſſe eos textus, vbi voluptas matrimonij terminos excedit: iuxta dicta n. 3. & ſic explicant Durandus 4. d. 31 q. 4. n. 5. & ibi Ricard. a. 3. q. 3. Ad ſecundum reſpondent optimè D. Thom. 4. d. 31. q. 2. a. 3. ad 3. illam delectationem in habitu referri in Deum, nec in ea conſtitui vltimum finem, cum non indifferenter quæratur, ſed in coniugali acceſſu. Ad confirm. conſtat non ita abſorberi rationem, quin habitu referatur in Deum voluptas illa. Ad 1. ſecundæ ſent. ex propoſitis n. 2. dic, axioma illud Ariſtoteliseſſe verum, vbi delectatio debitè quæritur, & non vt finis actus, ſed tanquam ipſi adiuncta. Ad confir. dic non tantum turpe eſſe delectationem turpem quærere, ſed etiam honeſtam, modo tamen indebito. Ad 2. dic inclinare ad moderatè percipiendam delectationem, & debito modo, & tunc nullam eſſe culpam, iuxta dicta n. 6. Ad 3. dic licere ad libitum vti re ſua, abſque iniuſtitiæ labe, non tamen abſque alia culpa, ſi debitè circunſtantiæ non ſeruentur. Ad 4. reſpondeo, illud ſacramenti bonum excuſare concubitum à culpa mortali, non verò à veniali, vt explicui diſp. 8. n. 14. 8

DISPVTATIO XII.

Vtrùm ratione temporis ſacri, vt ſi dies ſint feriati, proceſſionum, aut ieiunij, reddatur illicitus actus coniugalis?

SVMMARIVM.

An tempore feriarum, quo interdicuntur benedictiones nuptiales, vel priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ante denunciationes, vbi in eis diſpenſatum eſt, ſit debitum petendum aut reddendum? Remiſſiuè, n. 1.

An diebus feriatis, rogationum, aut ieiunij, liceat debitum petere? Refertur triplex ſententia n. 2. 3. & 4.

Sententia auctoris, n. 5. & ibi iunct. n. 2. an vim legis habeant Sanctorum ac Conciliorum, prouincialium, & legum ciuilium teſtimonia in decreto inſerta?

Quid, ſi in dies feſti contemptum petatur: & quando dicatur contemptus, n. 6.

An teneatur coniux reddere quocunque die ſolemni, vel peccet, 7.

Soluuntur argumenta: & enodantur c. Propoſuiſti d. 82. c. Si Fratres. c. Si cauſa, c. Chriſtiano 33 q. 4. n. 8.

CVm de fine diſputatum ſit, iam de temporis circunſtantia agendum eſt. Ad quam pertinet diſputare,

an ſit petendum, aut reddendum priori bimeſtri ante conſummatum matrim. Sed iam de hoc egimus lib. 2. tota diſp. 24. Item ante benedictiones, & de hoc dixi lib. 3. tota diſp. 12. vbi tota diſp. 11. quando nondum præmiſſæ ſunt denunciationes. Item an feriarum tempore, quibus interdicuntur benedictiones nuptiales? Sed de hoc egi lib. 7. diſp. 7. à n. 21. Quare in hac temporis circumſtantia triplex eſt agitanda diſp. I. quæ eſt præſens, de diebus feriatis, rogationum, & ieiuniorum, aliæ duæ duplici diſp. ſequenti de tempore Euchariſtiæ recipiendæ, & quando aut vterque aut alter coniux excommunicatione innodatus eſt.

2 In præſenti diſp. variè admodum loquuntur auctores: poſſúntque ad 4. ſententias reduci. I. docet culpam eſſe lethalem diebus his debitum exigere: diuerſique patroni illius diuerſimodè illam moderantur, vt inter ipſos referendos explicabo; omnes tamen in hoc conueniunt, vt ex ſola temporis circumſtantia ſit aliquando lethale, debitum exigere. Ducuntur 1. teſtimonio D. Aug. *ſerm. 2. de tempore*, & refertur *c. 2. 33. q. 4.* ibi: *Quotieſcunque autem dies natalis Domini aut reliquæ feſtiuitates aduenerint, non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis vxoribus abſtinere debemus* Vbi D. Aug. æquiparat acceſſum ad vxorem eo tempore, cum acceſſu ad concubinam, quem conſtat eſſe mortalem. 2. quia in loco ſacro petere, mortalis eſt culpa, eo quod locus ille ſacris peragendis dicatus ſit. Ergo ſimilis eſt, temporibus ſacris quæ ad idem conſecrata ſunt 3. quia D. Greg. 1. *dialog* refert fœminam à dæmone arreptam eſſe, eo quod poſt acceſſum coniugalem publicis ſupplicationibus interfuerit: tantam autem pœnam abſque lethali culpa infligi creditu eſt indignum. Ideo hanc ſent. quando debitum petitur non cauſa prolis concipiendæ, aut fornicationis vitandæ, ſed ob libidinem ſatiandam, ſuſtinent Gloſſ. 33. *q. 4. in ſum. verb Quod autem*, Ant. Rubr. *de ſponſal. n. 15.* vbi Alex. de Neuo *n. 24. Alenſ. 2. p q. 166. memb. 2. ad 5. ex argum. priori loco poſitis, Aſtenſ. ſum. 2. p. lib* 8. *t. 10. art. 4. q. 1. Abul. c. 5. Matth. q. 138. ſunct. q. 104.* Alex. *in Enchirid. 2. p. præcept. 6.* vbi de debito coniug § *ſi tempore*. Vbi verò petitur cauſa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, dicunt Gloſſ. & Anton. nullam eſſe culpam. Alex de Neuo autem & *Aſtenſis* dicunt eſſe tunc venialem. Eandem ſententiam de feſtis ſolemnioribus indiſtinctè docent, dicentes eſſe mortale in eis petere, *Hoſt. in ſum. t. de matrim.* § *Qui effectus, num. 22.* Stephan. Gaeta *repetit. c. Ad limina.* 30. *q. 1.* §. 4. *n.* 181. in cæteris autem feſtis & ieiuniis dicit ille vacare culpa: hic verò n. 175. eſſe venialem.

3 Secunda ſent. docet culpam eſſe venialem debiti exactionem diebus feriatis ſupplicationum publicarum ſolemnium, vt rogationum, ieiuniorúmque, quæ Eccleſia præcipit. Ducitur 1. auctoritatibus variis: vt Innoc. Papæ, *c. Propoſuiſti 82. d.* ibi: *Nam ſic Paulus ad Corinth. ſcribit dicens: Abſtinete vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi: & hoc vtique laicis præcipit.* Vbi Pontifex manifeſtè dicit eſſe præceptum. D. Ambr. *ſerm. de aduent. Domini*: & refertur *c. Fratres* 33. *q. 4.* ibi: *Nullus omnino vxori ſuæ diebus ieiuniorum coniungantur: & ſuper epiſt. 1. Cor. 7.* & refertur *c. Si cauſa ead q. 4.* ibi: *Si cauſa filiorum procreandorum ducitur vxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum. Quia & dies feſtus, & dies proceſſionis ceſſare temporibus his debere demonſtrant.* D. Aug. *lib. qu. veteris ac noui Teſtamenti, q. 127.* & refertur *c. Chriſtiano eadem q. 4.* ibi: *Chriſtiano cum vxore ſua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet conuenire.* Secundò, quia ſi dicas teſtimonia hæc ſanctorum vim non habere decreti, atque ita quamuis ipſi prohibeant, non infertur id eſſe præceptum. Obſtat fortiter, quod quamuis ſanctorum teſtimonia ex ſe vim canonum non habeant ad cauſarum deciſionem: at ex longa Eccleſiæ conſuetudine ſic acceptantis, & publicè legi volumen decreti permittentis, quæ in eo inſerta ſunt ſanctorum dicta robur ſtatuti canonici obtinent. Vt docent Archid. *c. De his, el 2. d. 50. ſtatim in pr. Dominicus ibi, n. 2. verſ. Sed quæro nunquid, Prapoſ. ibi poſt 5. q. verſ. Redeundo ad textum. Turrecr. ibi n. 5. verſ. De his*, cum Hugone per ipſum relato, vbi quærunt, nunquid ſtandum ſit deciſioni illius capitis: eo quod non ſit Pontificis, nec Concilij generalis: ſed Rabani Archiepiſcopi ad Heribaldum. Reſpondentque ſtandum eſſe. Quia opus illum decreti recipit Romana Eccleſia quoad capitula in eo contenta. Idem *ipſemet Archid. c. Quis neſciat, d. 6. ad fin. & ibi Dominicus verſ. Quæro quid de volumine.* Abb. *c. 2. de reſcrip. n. 9.* vbi Felin. *n. 43. verſ. Firmat. Ripa n. 8. Azonis a Ramenguis repetit. in proœmium decreti, n. 25. Th. Canon. repetit. in idem proœmium, n. 343. & duplici ſeq. Turrecr. in eo. proœmio, art. 8. n. 25. Maranta practica, p. 3. q. vn. n. 36.* Ant. Cuc. *lib 1. inſtit. maiorum, t. 1. n. 5 Cenedo in ſuis collectaneis, collect. 16 ad decret. n. 2.* Manuel *t. 10. qu. regularium, q. 6. art. 2. Metian de ſacrorum hominum continentia, lib 2. c. 33. fin.* Et videtur tenere *Decius c. 2. de reſcript. fin.* vbi ait, volumen decreti eſſe approbatum tanquam iuris librum. Et poteſt etiam probari ex *c. Continebatur, de ſponſal. impub.* vbi Alex III. probat, vnii teſtimonio credendum eſſe. Quia ita in decretis habetur, nempe, *c. ſi quis acceperit 32. q. 1.* quod eſt Concilij apud Compendium. Fatentur tamen ferè omnes hi auctores, & multi alij, quos referunt & ſequuntur *Cenedo illo collect.* 16. *n.* 8. *Magdalenus tract. de num. teſtium in teſtamento. 2. p. c. 6. n. 22.* leges ciuiles in decreto inſertas vim iuris canonici minimè habere, niſi à Pontifice approbatæ ſint. Cùm ergo tam manifeſtè prohibitus ſit in illis capitibus acceſſus ad coniugem iis temporibus, erit culpa ſaltem venialis. Tertiò, quia dies feſti principaliter ad vacandum Deo orationique inſtituti ſunt, carnalis autem delectatio mentem abſorbet, & ad ſpiritualia ineptam reddit. Quare apud ethnicos lumine ipſo naturali edoctos receptum erat, vt orationi vacaturi à concubitu etiam coniugali abſtinerent. Cuius rei pleraque teſtimonia more ſuo adducit Tiraq. *l. 13. connub. n. 114. & ſeqq.* Atque eadem ratione idipſum dicendum erit de tempore publicis ſupplicationib. præſcripto. Cùm id vacando orationi pro communi Eccleſiæ vtilitate deſtinatum ſit. Quartò, quia ieiunia præcipiuntur quo caro maceretur, & ſicut illicitas voluptates admittens delinquit, ita à licitis abſtineat: ergo præceptum eſt in iis abſtinendi à vehementi delectatione, qualis in actu coniugali inuenitur. Atque ideo hanc ſent. tuentur Magiſter 4. *d. 32. c. 3.* vbi de Th. *q. vnic. art. 5. q. 2.* Albertus *Magnus* 4. *d. 32. a. 23.* Durand. 4 *d. 32. q. 1. n. 9.* Palud. *ibi q 1. a. 3. n. 11. & 31. q. 3. a. 3. n. 18* Idque ſupponit *Supplementum Gabrielis 4. d. 32. q. vn. a 2. poſt 11. concl.* & tenent *Rainerius 2. p. ſum. t. de matrim. c. 13.* Io. de Friburg. *ſum. confeſſorum, lib. 4. t. 2. q. 2. Gerſon. 2. p in compendio Theolog. alſ hab. 27. lit. P. Carthuſ. 4. d. 32. qu. 1. quæſtio 2.* vbi *Celaia q. 2. ad fin. Monald. in ſum. tract. de matrim. tit. de effectu matrimonij, verſ. Item eſt alius effectus.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 20.* § 11. Adrian. 1v. *q. 14 de matrim.* Sylu. *verb. Debitum, q. 11. dict. 1. Tabiena Matrimonium 3. q. 8. §. 9.* Petr. de Sot. *lect 16. de matrim. §. Sequuntur circunſtantiæ. Turrecr. c. Sciatis 33. q. 4 a. 3. n. 5. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 10. Veracr. 3. p. Specur. art. 17. concl. 1. & 2. Margarita confeſſ. 6. præcept f 85. pag. 2. Matienz lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 112. Capua p. 2. dec. l. 2. c. 12. n. 18.* & abſque dubio hæc eſt frequentior ſententia. Pro eadem ſent. ſunt aliqui Iuriſperiti, affirmantes culpam eſſe in his diebus petere, ſubticent tamen qualis culpa ſit. Hi ſunt Gloſſ. *Sciatis fine* 33. *q. 4.* Goffred. *ſum. t. de matr. contracto contra interdictum Eccl. fin.* Ioan. And. *c. 2. n. 3 de coniug. lepros.* vbi Anton. *n. 11.* Henric. *n* 6. *Prapoſ. rub. de ſponſalibus, num. 12.* Temperat autem *Veracruz* hanc ſent. niſi coniux his diebus petens, patiatur incontinentiæ periculum. At D. Th *ea qu. 2. & q. 1. ad 1. Palud. 4. d. 31. qu. 3. a. 3. n. 18. Turrecr. & Viguer. proximè citati*, hanc moderationem minimè admittunt, ſed ad alia media confugiendum eſſe docent.

Tertia ſententia diſtinguit, admittitque in præcipuis 3

ſolemnitatibus,culpam eſſe venialem exigere.Quia actus coniugalis habet nonnihil indecentiæ,& ineptitudinis ad orationem,cui illis diebus vacandum eſt. In cæteris autem feſtis, publicis ſupplicationibus & ieiuniis, dicit ſolum eſſe conſilium abſtinere. Ita docent Sotus *4.d.32.q.vn.a.3.concl.2.Ledeſm.2.p.4.q.66.a.1.§.Ad hoc dubium.* Henriq.*lib.11.de matrim.c.16.n.5.* quæ verò dicantur feſta ſolemniora? *Sotus* explicat triplex Paſcha, Aſcenſionem, & ea in qnibus fidei articuli celebrantur:& diem Paraſceue, *Ledeſma*, Paſcha, magnas feſtiuitates,& diem Paraſceue. *Henriquez*,triplex Paſcha, hebdomadam ſanctam,& dies quibus magna myſteria celebrantur.

5 Quarta ſententia (cui adhæreo, licèt exiſtimem duas præcedentes eſſe valde probabiles)ait ſolum eſſe conſiliũ quibuſuis diebus à copula coniugali abſtinere,ac proinde omni culpa vacare tunc exigere. Ducor, quia præceptum de colendis feſtis prohibet ſolas operationes externas ſeruiles,qualis non eſt debitum petere. Nec finis præcepti, nempe,vt liberius vacetur Deo,cadit ſub præcepto: auctore D.Th.1.2.*q.96.artic.ad* 2.& multis aliis,quos refert & ſequitur Couarr. *cap. Alma mater*,1.*p.*§.5.*n.*1. Et confirmatur, quia cùm nemo teneatur in diebus feſtis,aut ſupplicationum, aut ieiunij orare ineptum ſe reddens his diebus feruentiori contemplationi, minimè culpæ reus erit: quaſi nulli contrauenicns præcepto. Nec in diebus ieiunij tenetur ad aliam carnis macerationem, quam ad eam,quæ ab Eccleſia præſcripta eſt,quæ eſt abſtinentia à pluribus comeſtionibus & cibis vetitis. Secundò, quia culpa non eſt,vbi nullius præcepti adeſt prohibitio,quod hic contingit. Quia præceptum diuinum de colendis feſtis, minimè interdicit debiti coniugalis exactionem: vt probaui.Nec etiam eſt præceptum humanum. Nam omnia teſtimonia relata n.3.inſerta in decreto,loquuntur de conſilio ſolo, prout ſtatim referam ex Gloſſis. Præterea ferè omnia ſunt ex ſanctis deſumpta:quibus (etſi ſit contra tot DD.n.3.relatos) verius eſt,non ampliorem auctoritatem,quàm auctori tribuendam eſſe:vnde vim canonis minime habent,quæ in decreto continentur,niſi ex Pontificis aut Concilij generalis decreto deſumpta ſint.Quod videtur probare,*c. De libellis*, 20.*d.* vbi Leo IV. ſcribens Epiſcopis Britanniæ, explicanſq; quæ vim canonum habeant ad cauſarum deciſionem, retulit canones Pontificios, ac Conciliorum generalium, iiſq; nil ſtatuentibus, dixit ſanctorum dicta magnanimiter eſſe retinenda: vbi non numerauit inter canones,quibus cauſa decidenda eſt, ſed inter ea, quæ dirigunt, & magnifacienda ſunt. Nec probant oppoſiti illud decreti volumen receptum eſſe ab Eccleſia tanquam ius continens,quoad omnia in ipſo inſerta.Nec obſtat Pontificem in cauſis decidendis allegare aliquando decretum. Quia non ſemper tanquam textus iuris allegatur:ſed ad directionem: vt ſolent Pontifex & Concilium generale ſanctorum teſtimonia referre. Nec deſunt auctores hanc partem tuentes,qui dicunt vnicuiq; Decreti canoni eam auctoritatem reddendam eſſe, quæ auctori eius tribuitur.Hi ſunt Ripa *l.1.n.66.ff.Si cert.pet.* Maioris *4.d.27.q.vlt.§.Dubitatur an is*, Caiet.2.2.*qu.*88.*art.8.dub.vlt.§.Ad 1.dicitur quod ideo*,vbi Aragon.*dub.1.in ſol.ad 2.fin.*Sotus *l.7.de iuſt.q.3.art.1.paulò poſt princ. verſ. Haud ergo deſunt.*Valentina 2.2.*diſp.6.q.6. de voto, punct.6.paulò poſt.princ.§. Hinc ſequitur deceptum fuiſſe.* Cùm ergo nulla exigendi debiti his temporibus prohibitio reperiatur, nulla erit culpa exigere. Atque ideo hanc ſententiam ſuſtinent Gloſſ.*c.Propoſuiſti,diſt* 82.*verb.Præcepit,& c.Si cauſa 33.q.4.verb.Conceſſum,& c.Fratres,eadem q.4.gl.vnic. & c.Chriſtiano,ead.q.4.verb.non licet, & verb.A licitis:*vbi omnia teſtimonia ex illis locis deſumpta ad probandum non eſſe petendum debitum diebus feriatis aut ieiuniorum, aiunt *Gloſſæ* intelligi de conſilio. D.Bonau.*4.d.32.art.3.q.2.*quamuis enim in principio videatur aſſerere eſſe culpam, tandem in fine concludit id eſſe de conſilio. Scot.*ead.d.32.q.vn.in ſol.ad 3.& ibi* Ricard.*art.3.q.1.*Maioris *q.1.argum.3.contra 3.concl.* Guilelm.Bortillong.*q.vn.art.2.concl.3* Nicolaus de Orbellis, *q.vn.*§.2 *Baſſolis q. vn.art.3.* Guillelm. Rubion *q.2.art.2.fin.*Alber.*C.rubr.de ſponſalibus n.15.*Hieron.de Zenetinis *tract.de foro conſcientiæ & contentioſo n.141.*habetur to.3.tr.p.2.Caiet. *ſum.verb.Matrimonium,c.vlt.de peccatis in vſu coniugij,verſ.Septimum cap.eſt.Roſella verb.Debitum, n.6.*Angel.*n.19.Armill.n.10.*Angles *floribus de matrim.1.p.q.6.de obligat.ſoluendi debitum,a.1.poſt 5.diffic.dub.1.&* 2.Pedraza *ſumma præcepto* 6.§.18.Palacios *4.d.32.diſp.1.fol.*711.Barth.à Ledeſm.*de matrim.dub.*71.§. *De temporibus autem ſacris*, Petr. à Ledeſm. *de matr.q.94.art.7.notab.1.* Manuel *1.tom.ſum.2.edit.c.243.d.18.* videtur tenere *Victoria ſum.de matr.n.*278.agens enim de acceſſu in magnis feſtiuitatibus,ait non eſſe lethalem,& Sanctos conſulere quod melius eſt:atque ita videtur ſentire ſolum eſſe conſilium abſtinere. Atque idem vbi petitur cauſa prolis,aut vitandi incontinentiam,ſentit Tiraquel.*l.15.connub.n.11.* 6

Id tamen apud omnes compertum eſt, eſſe culpam lethalem, petere diebus feriatis in feſti contemptum. Quis autem dicatur contemptus,non conſtat, Abulenſis *c.5.* Matth.*q.238.fine,Supplement.verb. Debitum*,§.6. explicant hunc contemptum eſſe idem, quod non curare. Sed meritò contrarium docent Sylueſt.*verb.Debitum,qu.11.dict.1.& verb Contemptus,§.1.Tabiena Matrimonium 3.q.8.§.9.& verb.Contemptus,§.1.*dicentes,tunc eſſe contemptum legis,quando operans efficit contrarium,vt legi contraueniat, & ne illi ſubiiciatur. Quod in præſenti ita explicant Adrian.*4.q.14. de matrim. & Capua p.1.deciſ. l.2.c.12.n.*18.quando exigens debitum eliceret hunc actũ, non abſtineret modo licèt Deus præcepiſſet.Adde etiam contemptum eſſe, ſi coniux exigeret, quo feſtum ipſum parui penderet. Qui contemptus nunquam accidet, niſi in hæretico aut infideli.

De redditione etiam debiti controuerſia eſt inter Do- 7
ctores.Quidam enim teſte Gloſ.*33.q.4.in ſum.verb.Quod autem*,aſſerunt petenti cauſa libidinis ſaturandæ in feſtis, reddendum non eſt. Et *Prapoſ. rubr.de ſponſalibus,n.12.* dicit in magnis ſolemnitatibus, vt in Paſchate, exactum coniugale debitum eſſe denegandum. Et Albert.Magnus *4.d.31.artic.23.* cenſet culpam eſſe venialem reddere, & *Canendo ſum. ſacrament.de matrim.c.8.n.74.* ait excuſari coniugem à redditione debiti in magnis ſolemnitatibus. At verissimum eſt etiam retenta ſententia aſſerenti veniale admitti petendo, nullam eſſe culpam reddere. Quia circumſtantia illa temporis non eſt tanti momenti, vt debitum ex iuſtitia ſoluere impediat.Atque ita Magiſter, D.Th.*qu.3. Palud.4.d.32.qu.1.art.1.n.11. Supplementum*, Enriq.Veracr.*art.17.ad fin.*quos retuli n.3. quamuis aſſerant veniale eſſe petere, dicunt licere reddere. Idem Albert Magnus ſibi contrarius, *4.d.32.a.8.* Anton.*rubr.de ſponſalibus n.15.*vbi Alex. de Neuo *n.23.* Imò quocunq; die quantumuis ſolemni debitum exigatur, tenetur coniux reddere.Gl.*33.q.4 in ſumm.verb. Quod autem Palud. 4.d.32.q.1.a.1.n.4.*D.Anton.*3.p.t.1.c.20.§.7. Roſell.verb. Debitum,n.5.& ibi* Syluest.*q* 8. Caiet.*ſum.verb. Matrimonium,c.vlt.de peccatis in vſu matrimonij,§.Primus eſt.in fin.*Gerſon.*2.p.reg.moralibus tract.de matr. alphab.25.lit. I.fine,& in compend. Theolog. alphab.27.lit.P. Turrecr.c. c.Sciatis,33.qu.4.a.4.n.6.*Tiraq.*l.15.connub.n.111.*Petr.de Soto *lect.16.de matr.§.Sequuntur circumſtantiæ. Hoſtienſ. relatus n.2.*Goffred.Ioan.Andr.Henric.Anton.*quos retuli n.3.*Cardin.*c.2.n.3.de coniug.lepros.*Stephan.Gaeta *repet. c.Ad limina,30. qu.1.§.4.n.174. Viguer. l.inſtit. c.16.§.7. verſ.*10. Lud. Lop.*1.p.inſtruct.c.83.init. & c.79.§. Peccat etiam.* Et quamuis aliqui humorum præmittendam monitionem cenſeant: id dicunt, quia exiſtimant exigentem peccare. Cuius contrarium num.5. diximus.

Ad primum argumentum ex propoſitis n.2.dic,D.Au- 8
guſtinum de conſilio loqui: nec in omnibus æquiparare acceſſum coniugalem,concubinatiúmque. Ad ſecundum dic non eſſe ſimile. Quia locus conſecratur ad ſola opera ſacra,polluitúrque acceſſu coniugali,Quod non inuenitur

tur

tur in tempore ſacro. Ad tertium dic cum D.Th.4.*d.*32. *q.vn.a.*5.*qu.*2.*ad* 1. non eſſe punitam eam fœminam,eo quod debitum reddiderit : ſed quia conſcientia erronea exiſtimabat interdictum ſibi eſſe poſt copulam intereſſe diuinis,& contra conſcientiam interfuit. Ad 1.ex *num* 3. propoſitis. Ad *c.Propoſuiſti*, dic cum *gloſſ.ibi.verb.Præcepit*,capi pro perſuaſit,& ad c.Fratres,dic cum *gloſſ.vnic.* ibi eſſe conſilium & ad *c.Si cauſa*,dic idem cum gloſſ.*ibi, verb.Conceſſum*,& ad *c:Chriſtiano*,dic cum gloſ.*ibi,verb. Non licet*,capi non licere pro non expedire.Quod manifeſtè colligitur ex eodem D.Auguſt.ſtatim ſubiungente à licitis tunc abſtinendum eſſe.Ad ſecundum conſtat ex dictis *n.*5. vbi probauimus teſtimonia illa Sanctorum non habere vim canonis:& eſto haberent,loquuntur de conſilio. Ad tertium & quartum dic vacare orationi & carnis macerationi eſſe finem præcepti , qui ſub præcepto minimè eſt : vt dixi *n.*5.

DISPVTATIO XIII.

Vtrùm vacare actui coniugali , die qua recipienda aut recepta eſt Euchariſtia, culpa ſit ?

SVMMARIVM.

*Nunquam ex hac cauſa eſt mortale,& proponuntur difficultates diſputandæ, n.*1.

*Circa culpam petitionis debiti ante communionem , referuntur duæ ſententiæ, n.*2 *&* 3.

Indecens eſt poſt culpam coniugalem accedere ad Euchariſtiam, n 4.

Eſt culpa nulla , vbi petitum eſt cauſa prolis , licet in actu venialia miſceantur, n 5.

Idem,vbi cauſa vitandæ fornicationis, n 6.

*Quando cauſa voluptatis eſt veniale, n.*7.

Quæ cauſæ excuſent. n 8.

*An coniux à redditione debiti excuſetur , eo quod ea die communicaturus ſit, n.*9.

*Soluuntur argumenta, & enodatur c.Sciatis,*33.*q* 4. *& plus obſtat communi copula coniugalis,quàm pollutio inuoluntaria, n* 10.

*An coniux reddens arceatur ea die à communione? Refertur quadam opinio , n.*11.

*Sententia Authoris, n.*12.

*Non eſt opus triduum aut amplius intercedere poſt pollutionem aut copulam, n.*13.

*Quanta debeat eſſe mora ? Referuntur varia placita, n.*14.

*Opinio Authoris, n.*15.

*An ſit veniale poſt Euchariſtiæ ſumptionem petere debitum? Refertur ſententia affirmans, n.*16. *Contraria verior, n* 17.

1 SAtis confusè loquuntur Doctores : Immiſcent enim petere & reddere : & tempus præcedens, ac communionem ſubſequens:moràmque qua poſt copulam abſtinendum ſit. Ideo claritatis gratia. Quatuor difficultates diſputandæ ſunt. Primò , de petitione debiti ante communionem.Secundò,de redditione.Tertiò,de mora temporis inter concubitum & communionem. Quartò , de exactione debiti,& redditione poſt communionem. Hoc tamen quaſi certum eſt ſupponendum , minimè culpam lethalem admitti ob Euchariſtiæ receptionem poſt copulam coniugalem. Quia nihil ſub culpa mortali eam impedit , niſi capitale peccatum , aut excommunicatio: actus autem coniugalis eſt de ſe licitus , & ad ſummum erit venialis defectu alicuius circumſtantiæ.Quare minus bene Alex. de Neuo *rubr.de ſponſal. n.*28. ait ſumentem Euchariſtiam peccare mortaliter exigendo.

2 Prima ergo difficultas eſt, An venialiter delinquat debitum exigens die qua Euchariſtiam ſumpturus eſt ? Qua in re aliqui exiſtimant abſolutè copulam eſſe venialem. Ducuntur primò,quia D.Hier.*in apolog.ad Pammach.pro libris contra Iouinian.*ſic inquit:*Illorum conſcientiam conuenio,qui eodem die poſt coitum communicant.* Et idem *l.*1. *contra Iouinian.* aſſerit ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum. Et idem in quodam ſermone vigiliæ Paſchatis de eſu Agni , & refertur *c. Sciatis,* 33 *q*.4.ſic inquit: *Quicunque vxori debitum reddit,vacare non poteſt orationi , nec de carnibus Agni comedere debet. Item ſi panes propoſitionis ab iis,qui vxores ſuas tetigerant, comedi non poterant,quanto magis panis,qui de cælo deſcendit non poteſt ab his,qui coniugalibus paulo ante hæſerunt amplexibus , violari atque contingi.* Secundò quia actus meritorius , & ſub lethali obligans , arcet quandoque ab altaris miniſterio,propter indecentiã,vt ſi iudex homicidam ſuſpendat. Nil ergo mirum, ſi actus licitus debitum exigendi,ac meritorius, obſtet propter indecentiam ſumptioni Euchariſtiæ. Tertiò , quia ſi quando culpa veniali admiſſa ratione voluptatis intentæ exigere debitum impedit ſub veniali ſumptionem Euchariſtiæ , idem prorſus dicendum erit , quando culpa nulla fuit in ea exactione, ſed ad debitum finem relata eſt. quia culpa venialis non obſtat,vt conſtat.Euagatio autem mentis,& hebetudo ad ſpiritualia , eadem eſt in vtroque concubitu : abſorbet enim mentem nimia illius voluptas , quocumque fine exerceatur.Quartò,quia Oza,(vt refertur 2.*Reg.*6. à Deo percuſſus eſt,quod arcam tetigerit. Cuius rationem Hebræi reddunt. Quoniam illa nocte ad vxorem acceſſerat:à fortiori ergo culpa erit ad Euchariſtiam poſt copulam coniugalem accedere. Ideò hanc ſent. tuentur ex Theologis,Alenſis, 2.*p.q.*166.*membr.*2.*ad* 3.*ex argumentis priori loco propoſitis, Mayronis* 4 *d.*32.*q.vn.fin. Abulenſ. c.*5.*Matth.q* 138.Timothæus Alex.*in ſuis reſponſion.*5.*&* 13.Nicolaus Ploue *tract.ſacerd c.de cautelis circa Euchariſtiam.*Caiet.*ſum.verb Communio.c.*1.*de quatuor requiſitis ex parte ſumentis,in* 4.*requiſitio. Victoria ſum.de matr. n.*278.Sotus 4.*d.*32.*q.vn.art.*3.*poſt* 2.*concl.verſ.vnum tamen.*Petr.de Sot.*lect.*16.*de matr.§. Sequuntur circumſtantiæ.*Ledeſ.2 *p.*4.*q.*66 *a.*1.*§.Dubitabis tamen.Metina lib.*1. *ſum.c.*14 *§.*42.*f.*207.*p* 2. *& ſeq. Veracr.*3.*p.* Spec.*art.*17. *concl.*2. Lud Lop.1.*p.inſtruct.c.*11.*§ Inſuper propter,& c.* 80.*§. Verum licet*,Barth.à Led.*de matr.dub.*71.*§.De temporibus autem ſacris*,Petr.de Led.*de matr.q.*64 *a.*7.*notabil.* 2.Emm.Sa *ſum.verb.Debitum coniugale,fi.Viuald.candel. ſacram.*1.*p. de matr.n* 263. Manuel explicans, licèt debiti exactio ſit meritoria, 1.*to ſum.*2.*edit.c.*65.*n.*2.Et ex Iuriſperitis,Gloſſ.*c.Sciatis,*33.*q* 4.*verb.Debeamus,& c.Propoſuiſti,verb.Præcepit d.*82.*Tabien.verb.Communicare,q.*37. §.43.Armill.*verb.Communio,n.*5.Matienzo *lib.*5.*recop.t.*1. *rubr. gloſſ.*1.*n.*112.

Alij autem cenſent nullam eſſe culpam Probatur. 1. quia pollutio inuoluntaria , in qua reperitur ſola culpa venialis , tantum de conſilio impedit Euchariſtiæ ſumptionem:iuxta veriorem ſententiam:quam vltra alios defendit Couar.*clem. Si furioſus de homicid.p.*3.*init.n.*7. ergo à fortiori ſolum conſilium erit abſtinere poſt copulam coniugalem quæ actus licitus eſt , à ſumptione Euchariſtiæ. Secundò , quia actus ille cùm licitus ex ſe ſit, non impedit : nec ſi in eo interſit deordinatio alia venialis,ſatis eſt ad impediendum. Atque ita tenent Baſſolis 4. *d.*32.*q.vn.art.*3.Angel.*Euchar.*3.*n.*30. Explicans,licèt ſit concubitus ille culpa venialis. *Victoria ſum. de Euchariſtia.n.*81.*Capua p.*1. *deciſ.l.*2.*c.*85.*n.*9. fauetque Nauar. *ſum.c.*21.*n.*51.Philiarc.*de offic.ſacerdot.tom.*1.*p.*2.*l.*3.*c.vlt. fine* , vbi dicunt de honeſtate ſola debere abſtinere , nec peccare ſaltem plus quàm venialiter. 3

Prima tamen concluſio eſt. Conuenientiſſimum eſt poſt copulam coniugalem , ſiue petendo ſiue reddendo exercitam, abſtinere ea die à communione, idque conſulendum eſt,niſi iuſta aliqua cauſa oppoſitum ſuadeat.Hæc concluſio ab omnibus admittitur , conſtatque. Quia in Conc. Eliberit, & refertur *de conſecr.d.*2.*c. Omnis homo*, conſulitur vt Euchariſtiam ſumpturus 3.aut 4.aut 8. diebus præcedentibus à copula coniugali abſtineat , & D. Aug.*ſerm* 216. *&* 244.*de temp.t.*10. per totam quadrageſimam non accedere ad vxorem conſulit communicaturo in Paſchate. Idemque probant Sanctorum teſtimonia *n.*2.relata, & Ioſeph *l.*17.*antiq.c.*8. ſcribit Mathatiam ſacerdotem Hieroſolymis die quadam ſolemni à ſacrificio abſtinuiſſe , quod nocte præcedenti vxorem cognouiſſet. 4

Secunda concluſio. Si debitum petitum ſit recto fine, vt cauſa prolis,nulla eſt culpa ad Euchariſtiam ea die accedere,ſed ſolum eſt conſilium abſtinere, ſuoque iudicio is coniux eſt relinquendus , vt pro ratione impedimenti, 5

aut

aut ſpiritualis aff.ctus quem in ſe ſenſerit, aut communicet, aut abſtineat. Hanc concl. tradit D.Greg. *reſp.10. ad interrogat.* D.Aug. & refertur, *c. Vir cum propria 33.qu.4.* ibi: *Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis captus ſed ſolùm liberorum creandorum gratia vtitur, de ſumendo corporis Dominici ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio. Quia à nobis prohiberi non debet accipere.* Vbi Gl. *verb. Prohiberi*, ait, id eſt, diſſuaderi. Eandem docent Alenſ. *4.p.q.47.memb.2.verſ. Ad illud quod obiicitur. Alb.Magn. 4 d.32.a.12.* D.Thom. *3.p.q.80.a.7.ad 2.* D.Bonau. *4.d.12.a.2.q.3.ad fin.n.90.* Palud *4.d.9.q.3.a.1.n.13.* Gab. *lect.10. in canon Miſſæ, lit. N. verſ. De prima obiect.* Gerſon. *2.p.tr. de preparat. ad Miſſam & pollutione nocturna, conſider.8. Alphab.37.lit. Z.* Adrian. *4. de Eucharist qu. Reſtat iam videre an propter corporalem immunditiam, in ſol. ad 2. rationem. Turrec. c.1.d.6.n.4 in ſol. Ad 2.* D.Ant. *3.p.t.13.c.6.§.10. Roſell. verb. Communicare, n.8.* Sylu. *Euchar.3.qu.11.§.13. Carthuſ.4.d.32.qu.vn.fin.* Soto ſub dubio, dicit enim fortè non eſſe veniale *4.d.12.q.1.a.7.ad fin.* Ant. Cuc. *l.5. inſtit.maior.t.5.n.115.* Led. *2.p.4.q.21.a.7.dub.4.fin.* Suar. *3.p.qu.8 a.8.diſp.68. ſect.2.ad fin.* Barth à Led. *dub.24.de Euchariſt concl.2.ad fin.* Ang. *Floribus 1.p.de matr.qu 6.de oblig. ſoluend. debitum, a.1.poſt 5 diffic dub.2.&* Lud.Lop. *2.p.inſtr.de Euchar.ſt.cap.76.§. Porrò quoniam.* Beja *ſum. caſu* 8. Et in hac concluſ. conuenimus cum DD. 2. ſententiæ, *n.3.* relatis. Et ratio eſt, quia licèt in copula coniugali intercedat voluptas & corporalis immunditia, cum hæc accidant ob bonum prolis, quod eſt rectus finis & volitus à Deo, rationi illi indecentiæ præponderat, vel certè illam adæquat, compenſatque bonum ac honeſtas prolis. Et credo veram hanc concluſionem, licèt in copulæ progreſſu miſceantur aliqua venialia, ſeruato tamen debito fine. Quia adhuc permanet bonum prolis intentum præponderans, aut adæquans: & cum difficillimum ſit in medio ignis minimè ardere, vitatéque in eo actu culpam venialem, non ob id arcendus eſt coniux ne communicet. Atque in hoc euentu admitto ſententiam Angeli, *n.3.* relatam.

6 Imò idem exiſtimo, vbi finis concubitus non eſſet proles, nec voluptas: ſed incontinentiæ periculum euitare. Quia ad ſummum eſt culpa venialis in fine, & cùm voluptas minimè dominetur, ſed continentiæ, ſeruandæque fidei matrimonialis amor, non ita mens abſorbetur, inuenitúrque ratio præponderans, vel ſaltem adæquans & compenſans. Atque ita docent Maioris *4.d.32.q.1.argument.3.contra 3.concl.* explicans, licèt habeatur copula ad vitandam in coniuge petente incontinentiam, Gerſon *num. præced. citatus.*

7 Tertia concluſio. Debitum coniugale exigens ex nimia carnis concupiſcentia, & voluptatis capiendæ gratia, regulariter culpam venialem admittit accedens poſt eam copulam ad Euchariſtiam. Quia oritur magna diſtractio, mentiſque hebetudo, deficienti bono præponderante, aut compenſante, & certè ſaltem in hoc euentu intelligenda ſunt ſanctorum teſtimonia, n.2. relata, & D.Greg. *n.5. allegatus*, ſolum vbi cauſa prolis fuit petitio, admiſit petentem ſuo iudicio relinquendum eſſe. Hanc tenent omnes DD. *n.2.* citati, D.Thom. D.Bonau. Palud. Gabr. D.Anton. Roſella, Sylueſt. Turrect. Sotus, Ledeſma, Anton. Cucus, *n.116.* Suarez, Barth. à Ledeſm. *n.5. allegati*, Lud.Lop. Beja *ibi etiam relati.*

8 Quarta concluſio. Poſſunt aliquæ iuſtæ cauſæ adeſſe, quæ indecentiam illam reſarciant, atque ita nulla ſit culpa accedere tunc ad Euchariſtiam. Conueniunt in hac omnes DD. Prima cauſa eſt, magna feſti ſolemnitas, in qua eſt decentiſſimum ad Euchariſtiam accedere. Tabiena. *verb. Communio, q.37.§.43.* Secunda eſt, ſi dies ſit iubilei, exigatque communionem, quo comparetur. Enriquez *l.8.de Euchar.c.51.n.3.* Tertia eſt ſpecialis deuotio præparatioque ad communionem. Sic Lud. Lopez *1 p.inſtruct. c.11.§. Inſuper propter*, Roſell. & Syluest. *n.5. allegati*, Armil. *verb. Communio, n.5. Metina l.1.ſum.c.14.§.42.* Barth. à Led. *dub.24.de Euchar. concl.2.* Quarta eſt, nota aliqua ex eo quod communio omittatur, vt ſi ſit fœmina, famulæque videntes ipſam confiteri, ac minimè communicare, aliquid mali ſuſpicabuntur. Similiter ſi ſit vir, ſolitúſq; frequenter confiteri, & quoties confitetur, Euchariſtiam recipere, notabuntque famuli qui ipſum comitantur, tunc falſum eſſe, & ab Euchariſtia abſtinuiſſe. Tandem, cùm in perceptione Euchariſtiæ poſt talem copulam ſit ad ſummum culpa venialis, & adhuc ſub iudice ſit n. ea interſit, exiſtimo non nimis rem hanc conſtringendam, nec vrgentiſſimam cauſam expectandam, ſed mediocrem ſufficere, quo coniux communicans à veniali culpa excuſetur.

Id tandem animaduertendum duco, minimè eximi con- 9
iugem à debiti reddendi obligatione, eo quod illa die Euchariſtiam recepturus ſit. Quia obligatio hæc ex ipſa iuſtitiæ lege oritur, nec inuenitur ius aliquod hunc caſum excipiens. Quo argumento vſus eſt Alex. III. *c.2 de coniug. lepr.* ad probandum coniugi leproſo reddendum eſſe. Atq; ita docent Alenſis *4.p.q.47.membr.2. verſ. Ad illud quod obijcitur.* Richard. *4, d.9.a.2.q.3.fi.* vbi Palud. *q.3 a.2.n.14.* Guillel. Borrilong. *ibi q.vn.a.2.concl.n.9.* Caiet. *ſum.verb. matr.c.vlt.§. Primus eſt in fin.* Petr. de Sot. *lect.16.de matr. §. Sequuntur circumſtantia.* Enriquez *l.8.de Euchar.c.51.n.3.* Suarez *3.p.q.80.a.8.diſp.68.ſect.2.§.2. intelligitur* Lud. Lop. *1.p.inſtruct.c.83.init.* vbi bene addit cum Soto *4.d.32. q vn.art.3.poſt.2.concl.verſ. Vnum tamen*, debere coniugem antequam reddat, petitionem honeſtis ac moderatis precibus & excuſationibus repellere. Non tamen exiſtimo ad id teneri: imò aliquando non erit ſanum conſilium, quod circunſtantiæ occurrentes docebunt, quando expediat, nec ne. Inſuper ex Iuriſperitis tenet idem Gloſ. *c. Omnis homo, verb. Abſtinere, de conſecr.d.2.* vbi & Turrec. *n.3. ead.* Gloſſ. *c. Propoſuiſti. verb. Præcepit. d.82.* Alex. de Neuo *rubr. de ſpanſal.n.28.* Angel. *Euchar.3.fin.* Nauar. *ſum.hiſp. c.16.n.24.* Quare audiendus non eſt, Canendo *ſum. ſacrament. tract. de matr.c.8.n.75.* excuſans coniugem à debito reddendo, quamuis communicaturus eſt.

Ad primum argum. ex propoſitis *n.2.* dic, duo priora 10
teſtimonia intelligi, aut de conſilio, aut certè de culpa veniali, quando præceſſit debiti petitio cauſa voluptatis. Ad *c. Sciatis*, reſpondet D.Th. *4 d.32.q.vn.a.1.ad 1.* ſermonem ibi eſſe de Eccleſiæ miniſtris coniugatis, quales ſunt Græci, quibus interdictum eſt celebrare die, qua ad vxores accedunt. Vel dic cum Archid. *eo.c. Sciatis, n.vn.* id eſſe conſilium. Ad ſecundum neganda eſt conſeq. Quia id in miniſtris altaris inſtitutum eſt ob maximam illius muneris dignitatem: ſicut etiam ipſis coniugium interdicitur. At in petitione debiti coniugalis id non reperitur prohibitum reſpectu Euchariſtiæ recipiendæ. Ad 3. conſtat ex dictis *num 5.* & 7. nam in priori caſu non eſt tanta mentis euagatio, adéſtque bonum præponderans aut compenſans. In poſteriori autem illa eſt maior, & hoc deſideratior. Ad 4. dic non eam fuiſſe cauſam, ſed quia cùm ſacerdos minimè eſſet, temerè arcam tetigit, quod ſolis ſacerdotibus permittebatur. Sic D.Th. *4.d.19.q.2.art.1.q.3.ad 3.* Vel teſte Abul. *2. Reg.6.qu.10.* quod modica reuerentia, & quaſi rem profanam, arcam tetigerit. Ad 1. ex propoſitis *n.3.* dic, maiorem obſtandi rationem inueniri in actu coniugali, quàm in pollutione inuoluntaria: vt bene docent Suarez & Enriquez *num. præced. relati.* Quia eſt actus voluntarius, & in poteſtate hominis conſtitutus, ac proinde magis mentem abſorbet, & à ſpiritualibus auocat. Ad 2. dic nec ſolum actum coniugalem, nec ſolam culpam venialem obſtare, ſed vtrumque: quia nullum adeſt tunc compenſans bonum, euagationem mentis ex copula conſurgentem, vt explicui *n.7.*

Secunda difficultas. An coniux reddens debitum tenea- 11
tur ſub veniali, ea die à communione abſtinere? Affirmant aliqui. Quia is acceſſus licèt debitus, non minus mentem à ſpiritualibus auocat, ipſámque abſorbet, quàm debiti ſpontanea petitio. Ita videntur ſentire Caiet. *ſum. verb. Matrimonium, c.vlt.§. Primus eſt, in fin.* Tabien. *verb. Communicare,*

*municare.q.*37.§.43.Victoria *ſum.de matr.n.*287.generaliter enim ac indiſtinctè dicunt eſſe venialem culpam poſt concubitum vxorium communicare. Et docent in terminis Led.2.*p.*4.*q.*66.*a.*1.§.*Dubitabis tamen.* Manuel 1.*tom. ſum.*2.*edit.c.*65.*n.*2.

12 Cæterum dicendum eſt nullam eſſe culpam, quamuis optimum conſilium ſit tunc abſtinere, iuxta dicta *num.*4. Quia adeſt bonum ſatisfaciendi iuſtitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta, præponderatur, vel certè adæquatur: ac per hoc conſtat ſolutio argumenti contrarij. Quare is coniux ſuo iudicio relinquendus eſt, ſicut *n.*5. diximus de petente cauſa prolis: imo à fortiori de coniuge reddente id fatendum eſt: ille enim actum ſpontaneum, hic verò neceſſarium exercet. Atque ita docent D.Th. D.Bonau. Palud. Gabr. D.Anton. Roſell. Syl. Suar. Barth. à Led. quos *n.*5. retuli. Alenſis 2.*p. qu.*166. *memb.*2.*ad* 3. *ex argum. priori loco propoſitis: & memb.*3.*ad* 3. Albert. Magn. 4.*d.*32.*a.*12. *& ibi* Carthuſ. *q.vn.fi.* *Baſſolis,q.vn.a.*3. Gloſſ. *c.Sciatis* 33.*q.*4.*verb. Non poteſt, & verb. Debeamus, & ibi* Turrect.*art.*6.*n.*9 *& idem* Turrecr.*c.*1.*n.*3.*ad* 2.*d* 6. Aſten. *ſum.* 2.*p.l.*8.*tit.*10.*a.*4.*q.*1. Adrian.4.*de Eucharist.q. Reſtat videre an propter corporalem immunditiam, in ſol.ad* 2.*rationem*, Gerſon 2 *p.tract.de preparat.ad Miſſam, conſiderat.*8.*alphab.*37.*lit.*Z. Sotus 4.*d.*12.*q.*1.*a.*7.*ad fi.* Maioris 4.*d.*32.*q.*1.*argum.*3.*contra* 3.*concl.* Veracruz 3.*p.Spec.art.*17.*ad fi.* Manuel 1.*tom. ſum.* 2.*edit.c.*243.*n.*18. Lud.Lop.1.*p.inſtruct.c.*80.§. *Verum licet*, Capua *p.*1.*dec.l.*2.*c.*83.*n.*9.

13 Tertia difficultas. Quanta temporis mora præſcribenda ſit, vt poſt coitum coniugalem decenter ad Euchariſtiam accedatur, & abſque culpa veniali, caſu quo culpa eſt accedere? illud tanquam certum ſupponendum eſt, moram de qua meminit Concilium Eliberitan. & D Aug. quam *num.*4. retuli non eſſe neceſſariam, ſed tantum ſub conſilio: atque id fatentur omnes citandi DD.

14 Varia ergo tempora præſcribuntur. Quidam viginti quatuor horarum ſpatium à copula tranſactum eſſe petunt. Quia *Leuit.* 15 *& Deut.* 23. id tempus deſtinatur prolustrationi polluti: eóq; ſpatio elapſo iam non cenſetur moraliter præſens ea immunditia. Atq; ita agentes de nocturna pollutione tradunt Alenſis 4.*p.qu.*47.*membr.*1.*a.*1.*corp.ſtatim.in pr.* D.Th.4.*d* 9.*qu.vn.art.*4.*q.*2.*corp.fi.* Alb.Magnus 4 *d.*22.*a.vlt.* Angles *Floribus* 1.*p.de Euchariſt q.*2.*de ſuſcipientibus eam,a.*5.*init.concl.*3. Turrecr.*n.*1.*n.*7.*d.*6.& ſub dubio Palud.4.*d.*9.*q.*3.*a.*1.*n.*11.& quando copula eſt peccatum mortale, docent idem Ang. *Euchar.* 3.*n.*29.& Nauar.*ſum.c.*21.*diſp.n.*50. *Latin.n.*51.*& c.*25.*& hiſp.num.*93. Alij verò tantam deſiderari moram negant. Quia nulli ſolido fundamento innititur. Sic D.Ant.3.*p.t.*13.*c.*6.§.10.*fi.* Ang.*Euchar.*3.*n.*29. limitans vbi copula non eſt mortalis. Adrian.4.*tr.de Euchar.qu. Reſtat iam videre an propter corporalem immunditiam, in ſol.ad* 3.*principale.* Sotus 4.*d.*12.*q.*1.*a.*7.*ad fi.ver. Quod ſi quæras*, Petr.de Led. *ſum.de ſacram.tr.de Euchar.c.*13.*concl.*1.*fi.*& ſub quadam disiunctione idem docent Palud.& Victoria: vt ſtatim referam. Non tamen inter hos conuenit quanta debeat eſſe mora. Quidam exiſtimant ſufficere vt copula non accidat intra eundem diem naturalem à media nocte incipientem. Ita agentes de pollutione nocturna tradunt Adrian. D.Ant. Angles *proximè citati, & Pal.*4.*d.*9.*q.*3.*a.*1.*n.*11. ſub disiunctione id dicit, ait enim eam impedire, ſi citra mediam noctem accidat, vel fortè ſi intra viginti quatuor horas. Idem videntur tenere alij DD. qui explicantes quando communio poſt actum coniugalem culpa venialis ſit, dicunt id contingere, quando ea die habitus eſt. Ita Caiet.*ſum. verb. Communio,c.*1. *de requiſitis ex parte ſumentis,in* 4.*requ fit.* Nauar.*ſum.c.*21.*n.*51. Ant. Cuc.*l.*5.*inſtit.maiorum.*3.5.*n.*116. Veracr.3.*p.Spec.a.*17.*concl.*2. Barth. à Led.*dub.*24.*de Euchar.concl.*2.*ad fi.* Alij explicant, quando pridie communionis copula coniugalis habita eſt. Sic Metina *l.*1.*ſum.c.*14.§.42. Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*65.*n.*2. Barth. à Led.*de matr. dub.*71.§. *De temporibus autem ſacris.* Lud.Lop.1.*p.inſtruct.c.*11.§.*Inſuper propter.* Tandem alij explicant, quando nocte præcedenti exercita eſt copula coniugalis. Ita Victoria *ſum.de matr.n.*178. Sotus 4.*d.*32.*q.vn art.*3.*poſt.*2.*concl.verſ. Vnum tamen.* Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*18.& de pollutione mortali dicit disiunctiuè Victoria *ſum.de Euchar.n.*18. abſtinendum eſſe poſt illam, vſque ad diem ſequentem, vel ad vigintiquatuor horas.

Sed exiſtimo certam moram præſcribi minimè poſſe. 15 Quia cùm mentis euagatio, & hebetudo ex pollutione, aut ex copula conſurgens, impedimenti illius Euchariſtiæ ſuſcipiendæ cauſa ſit, alij autem tardius, alij citius ea expulſa ſeſe colligant, ad priſtinámq; mentis tranquillitatem redeant, ea potius regula ſtatuenda eſt, vt quamdiu mentis illa euagatio perſeuerat, duret impedimentum & indecentia, ceſſantéq; illa, ceſſet. Atque ita docent Gabr. *lect.* 10.*in canon. Miſſa lit.M.verſ. Tertium oſtenditur*, Gerſon 2.*p.tr.de preparat.ad Miſſam, & pollut.nocturna, conſid.*7.*alphab.*37.*lit.T.* Maior 4.*d.*9.*q.*2.*ad fi.* Suar.3.*p.q.*80.*art.*8.*diſp.*68.*ſect.*2.§.2. *dicendum eſt.* Credo tamen nunquam tranſacto viginti quatuor horarum ſpatio, imò ſi nocte præcedenti non habita ſit copula, hac ratione abſtinendum eſſe ab Euchariſtia. quia iam moraliter non cenſetur præſens, nec tamdiu mentis euagatio durare ſolet: minor tamen mora ſufficiet in iis qui facilius ſe colligunt: ad quod principaliter attendendum eſt. Aliqualem autem temporis moram præſcripſimus: quia nonnulli ſcrupulis agitari ſe pacato animo, & à perturbatione vacuo eſſe non arbitrabuntur. Alij verò ea ſunt mentis euagatione, ac ita rebus ſecularibus implicati, vt nunquam ad ſe redeant, quare eſt neceſſe his aliquam moralem præſcribere moram, ſeruata regula, vt principaliter attendatur, ſi reliquiæ illæ pollutionis ac copulæ maneant adhuc, necne.

Quarta difficultas. An poſt communionem liceat ea die 16 petere debitum? (de redditione enim diximus *n.*9. in omni tempore eam licitam eſſe, ac obligare.) Quidam cenſent eſſe culpam venialem. Videtur enim indecens ea die non abſtinere. Ita Ang.*verb. Euchar.*3.*fi.* Viuald.*candel.ſacra.* 1.*p.de matr.n.*263. Beia *ſum.caſu* 8.& videntur tenere Palud.4.*d.*9.*q.*3.*a.*2.*concl.*3.*n.*14. D.Ant.3.*p.tit.*13.*c.*6.§.10. Sylu.*Euchar.*3.*q.*11.§.13. Turrecr.*c.Sciatis,*33 *qu.*4.*n.*11. vbi dicunt die communionis exigendum non eſſe debitum, at non eſſe culpam mortalem: additque Paludanus, licèt cauſa prolis petatur: cuius contrarium docet *idem* Turrect.*c.Omnis homo,de conſecr.d.*2.*n.*3. aſſerens ob delectationem peti non poſſe ob ſacramenti reuerentiam, ſecus cauſa prolis. Idem videntur tenere Ant.*rubric.de ſponſal.n.*16.*& ibi* Alex.de Neuo *n.*28. dicunt enim recipientem Euchariſtiam, licitè reddere, non tamen exigere: & apertè loquuntur poſt communionem. Quia immediatè tractauerant de communicaturo.

Verius tamen exiſtimo, nullam eſſe culpam, quamuis 17 ſanum conſilium ſit ob Euchariſtiæ reuerentiam abſtinere. Quia nullibi inuenio prohibitionem, nec indecentiam, quæ culpam conſtituat, & ita ſentiunt Tabien.*verb. Communicare,q.*37.§.43. Vict.*ſum.de Euchar.n.*82. videtur tenere Nauar.*ſum.c.*21.*n.*51.& clarius *ſum.hiſp.eod.c.& n.*

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm ratione excommunicationis vtriuſque vel alterius coniugis reddatur copula coniugalis illicita?

SVMMARIVM.

*Quot ſint quæſtiones diſputanda, n.*1.
*Vxor poteſt participare cum viro excommunicato, n.*2.
*Nil refert ſi tempore initi matrimonij norit ipſum eſſe excommunicatum. Vel ſi ipſa pariter ſit excommunicata, n.*3.
*An poſſit in omnibus rebus participare cum viro excommunicato, n.*4.
*Quid in diuinis, n.*5. *Et quid ſi vir ſit excommunicatus cum participantibus, n.*6
*An poſſit excommunicans interdicere vxori participationem cum viro, num.*7.
*Quid ſi ſit ſponſa de præſenti aut futuro, n.*8.
*Quid ſi excommunicata ſit in cauſa matrim quia illicitum eſt, n.*9.
*An vxor participans in crimine cum viro excommunicato, incurrat excommunicationem, n.*10.

Quid

Quid ſi diuortium ſit, n.11.

An poſſit participare cum excommunicatis, cum quibus vir communicat, vt ſi vir excommunicatum inuitet, poſſit vxor eidem intereſſe menſæ, n.12.

An vxor teneatur participare cum viro excommunicato, n.13.

An vir poſſit participare cum vxore excommunicata? Refertur duplex ſententia, n.14. & 15.

Sententia auctoris, num.16 & ibi. ſi vir negligat vxorem corrigere, an peccet, & incurrat excommunicationem minorem? Et lex vtens verbis gratia frequentioris vſus, non excludit caſus ſimiles.

Soluuntur argumenta, & enodatur c. De filia, n.27.q.1.d.17.n.17.

An coniux non excommunicatus poſſit petere debitum & teneatur excommunicatus reddere, n.18.

An excommunicatus poſſit petere? Refertur quadam ſententia, n.19.

Sententia auctoris, n.20.

An excommunicato petenti teneatur alter reddere, n.21.

Quid ſi vterque ſit excommunicatus, n.22

An coniux excommunicatus poſſit petere coniugem, quo ſpoliatus eſt? Refertur quadam ſententia, n.23.

Sententia auctoris, n.24

An vxor poſſit dotem repetere à viro perſiſtente in excommunicatione, num.25.

1 PRæmiſſis aliquibus, quæ certiora ſunt: quatuor breuiter quæſt. diſputabo I. eſt, an vir poſſit cum vxore excommunicata participare. II. an coniux excommunicatus poſſit debitum exigere. III. an poſſit petere coniugem, quo ſpoliatus eſt. IV. an propter viri pertinaciam in excommunicatione perſiſtentis poſſit dos repeti.

2 Prima concluſio. Vxor minimè tenetur abſtinere à participatione cum viro excommunicato. Hæc admittitur ab omnibus, & habetur expreſsè, *c. Quoniã multos* 11.*q.*3. quod eſt Gregorij VII. ibi: *Quoniam multos pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim ſimplicitate, partim timore, partim etiam ex neceſſitate. Deuicti miſericordia ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus, videlicet vxores. Et in verſ. celebri relato* à Gloſſa, *c. Cum deſideres, de ſent. excomm. verb. Pœnam,* continentis caſus in quibus excuſatur participans cum excommunicato, clauditur hic in particula, Lex, quam vniuerſi de lege matrimonij explicant.

3 Nec refert, ſi vxor tempore, quo virum duxit, ipſius excommunicationem norit necne. Vel ſi vxor pariter ſit excommunicata. Poteſt enim in vtroque euentu hoc priuilegio frui. Quia textus non diſtinguit: & ratio in ipſo tradita, ne animæ pereant, dum coniuges cohabitantes, & tam arcto vinculo conſtricti, neceſſitate quaſi coacti, participant, in vtroque euentu locum habet. Atque ita docet *Vgolinus de excomm. tab.*2.*c.*23.§.6.*n.*1.

4 Hæc autem communicatio vxori permiſſa cum viro excommunicato non tantum eſt in debiti coniugalis petitione & redditione: ſed & in omnibus aliis humanis obſequiis ac commercio. Quia omnis participatio cum excommunicato interdicta eſt, *c. Sicut Apoſtolici, cum multis ſeq.* 11.*q.*3. à qua regula ibi, *c. Quoniam multos*, vxor generaliter & indiſtinctè excipitur. Quare non eſt cur coërceatur ab aliqua viri communicatione abſtinere: eo vel maximè, quod cùm ius non diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio. ff. de publicana.* Et ita ſentiunt Hoſt. *ſum. t. de ſent. excomm* §. *Quæ ſit pœna participantium, n.*15.*verſ. Lex excuſat.* Palud. 4 *d.*18.*q.*6.*a.*2.*n.*3. Gabr. *ibi. qu.*3.*a.*1. *notab.*3. Turrecr. *d.c. Quoniam, paulò poſt pr.* Nauar. *ſum. hiſp. c.*28.*addit. ad n.*27.*c.*27. Henriq. *l.*13.*de excom. c.*22. *n.*2. Vgolin. *relatus n. præc.* Manuel 1.*to. ſum.* 2.*edit. c.*82.*n.*11. Petr. Led. *ſum. ſacram. cap.*7.*de excom. caſu* 2. Viuald. *candel. ſacram. p.*2 *de excomm. n.*100. Emm. Sa *ſum. verb. Excommunicatio, c.*1.*ad fi. verſ. Excuſant communicantem.* Et neminem de hoc dubitantem vidi.

5 Imò eadem ratio probat in diuinis etiam eſſe licitam eam participationem. Cùm generalis ſit exceptio, vt vxor minimè comprehendatur ſub præcepto participationem cum viro excommunicato interdicenti. Quod ſuſtinent Nauar. Enriq. *eo. n.*2.*in comment. lit.*l Em. Sa, *n. præced. allegatis.* Et fauent Turrecr. & Viuald. *ibi allegati*, docent enim generaliter in omnibus participationem eſſe permiſſam. Et mihi valde placet, quamuis non me lateat oppoſitum probari à Caiet. *ſum. verb. Excommunicatio, ad fin. c. Participatio cum excommun. quibus caſibus permittatur ſtatim in pr. &* Armill. *eod. verb. n.*44. dum dicunt extra diuina licere participationem cum excommunicato, in caſibus contentis in eo verſiculo: *Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.* Quod eſſe tutius dicit Enriquez *lib.*13.*de excom. c.*22.*n.*3.*fin.*

Neque iudice excommunicante virum, & cum eo par- 6
ticipante, cenſebitur vxori interdicta participatio. Quia ea ſententia ſolos ligat eos, qui extra caſus permiſſos communicant. Sic docent Soc. *c. Inter alia n.*69. *& n.*125.*de ſent. excom.* Vgolin. *de excomm. tabul.*2.*c.*23.§.6.*n.*3.

Poſſet tamen iudex excommunicans, ob viri pertinaciam 7
interdicere vxori participationem cum viro, non quoad debitum coniugale, quæ obligatio ex ipſo iure naturæ conſurgit: ſed quoad humanum conuictum, ne videlicet, cum ipſo loquatur, aut eidem menſæ adſit, &c. Ita Palud. 4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*n.*6. vbi Gabr. *qu.*3.*a.*1.*notab.*3.*ad fin.*

Vtrum autem hoc priuilegio gaudeat ſponſa de præſen- 8
ti, reſpectu ſponſi excommunicati, non conſtat. Vgolin. *de excommun. tabul.*2.*c.*23.§.6.*num.*4. negat. Dicitur, quia *c. Quoniam multos,* 11.*q.*3. concedens hoc priuilegium, de vxore loquitur, cuius appellatione ſponſa non continetur, *l. Si qua.* §1.*& ſeq. ff. de ritu nupt.* Prætetea, quia ſponſa cum ſponſo non excommunicato habitare non poteſt: vt canit Trid. *ſeſſ.*24.*c.*1.*de matr. verſ. Præterea eadem ſancta Synodus:* nedum cum excommunicato. Sed quamuis id de ſponſa de futuro libenter admittam: at vbi ſponſa eſt de præſenti, contrarium approbo. Tum, quia in fauorabilibus, quale eſt decretum excipiens vxorem, cùm ad vitanda animarum pericula editum ſit: vxoris nomine, ſponſa de præſenti venit (vt probaui *l.*1.*n.*3.) Tum etiam, quia per matrimonium nondum conſummatum facta eſt mutua corporum traditio inter coniuges, & ad cohabitandum aliaque obſequia ſibi aſtricti ſunt, atque ideo ſi à participatione arceantur, maximo expoſiti ſunt periculo: cuius euitatio fuit deciſionis *c. Quoniam multos:* vt ibi habetur. Nec eſt verum Tridentinum eo in loco interdicere ſponſis de præſenti cohabitationem, ſed ſolùm monet ne ante benedictiones in templo ſuſceptas cohabitent: quare id vel ſolum conſilium eſt, vel ad ſummum, vbi cauſa iuſta deficeret, eſſet veniale, ſi conſummarent tunc matr. at poteſt eſſe ſponſa de præſenti, nondum cognita poſt dictas benedictiones. Quare ergo ab ea participatione arcebitur. (Et ideo ſentio eodem priuilegio gaudere ſponſam de præſenti reſpectu ſponſi excommunicati, etiam nondum benedictionibus Eccleſiæ ſuſceptis. Non enim à cohabitatione & mutuis obſequiis tunc arcentur, ſed à copula, ad ſummum, & hoc ſi cauſa iuſta abſit: imò nec tunc ſub culpa aliqua, vt probaui *lib.*5.*diſp.*12.*n.*7. vbi dixi etiam eſſe conſilium aliquando conſummare.

Secunda concluſio. Aliqui ſunt caſus, in quibus non li- 9
cet vxori participatio cum viro excommunicato. Primus eſt, quando excommunicatio eſſet lata in cauſa matrimonij, de cuius valore lis pendet: ob idque coniugibus interdictum eſſet matrimonio vti, gratia vitandi fornicationis periculum. Quia tunc communicatio in magnum animarum periculum cederet. Sic Hoſt. *ſum. t.*1.*de ſententia excommun.* §. *Quæ ſit pœna participantium, n.*15.*verſ. Lex excuſat.* Palud. 4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*n.*3. vbi Gabr. *qu.*3.*a.*1. *notab.*3.*verſ lex* Aſtenſis *ſum.*2.*p.l.*8.*to.*12.*q.*4. D. Ant. 3. *p.t.*25.*c.*1.§.1. *verſ.*2.*excuſat.* Angel. *Excommunicatio* 8. *n.*7. *Roſell. Excommun.*6.*n.*4. Sylu. *Excommun.*5.*n.*4.*verſ.* 2.*excuſat.* Tabien. *excommun.*8.*num.*9.*verſ* 8. Armill. *verb. Excommun. num.*45. Sotus 4.*d.*22.*qu.*1.*a.*4.*concl.*5.*caſu* 2. Greg. Lop. *l.*34.*verb. Aella, t.*9.*p.*1. Vgolin. *de excommun. tabul.*1.*c.*23.§.6.*n.*4. Capua *p.*1.*dec. l.*4.*c.*13.*n.*7 Lud. Lop. 2 *p. inſtruct. de excommun. c.*16.§. *Præterea verſ.* Enriquez *l.*13.*de excommun. c.*22.*n.*2. Barth. à Led. *de pœnitent.* vbi de excomm. *dub.*11.*caſu* 2.

Secundus caſus eſt. Vbi vxor vellet particeps eſſe 10
criminis ob quod lata eſt excommunicatio in virum. Ea enim participatio nullatenus eſt permiſſa. Habetur expreſsè

expreſsè, c. Inter alia, in fine, de ſent. excom. vbi Gloſſ. fin. rectè aduertit, vxorem ſic participantem incurrere excommunicationem maiorem latam in ſic participantes, c. Nuper, & c. Si concubina, de ſent. excom. in omnibus iis caſibus, in quibus à quouis alio ſic participante coutraheretur. Quia nullo in hoc euentu gaudet vxor priuilegio.

11 Tertius eſt. Vbi coniuges diuortio ſeparati eſſent. Quia cum ob id vxor à viro ſeparata ſit, ab eiuſque obſequiis liberata, iure optimo non habet tunc locum diſpoſitio c. Quoniam multos 11 q. 3. ſic ſentiunt Io. And. c. Inter alia, n. 4. de ſent. excom. Ancbar. c. Statuimus, n. 4 eo t. in 6. Vgol. n. de excom. tabul. 1. c. 23. §. 6. n. 4. Verum credo non obſtante excommunicatione poſſe coniuges illos reconciliari, atque ita communicare, Quia re vera manet vxor, & licèt dum diuortium perſeuerat, nequeat cum viro excommunicato participare: at excommunicatio non impedit reconciliationem, quæ ea ſecluſa poſſet fieri: & ea facta iam ad mutua obſequia tenentur.

12 Nequit autem vxor participare cum excommunicatis qui ſimul cum viro ſunt. Quia ſolo priuilegio participandi cum viro excommunicato, ob matrimonij vinculum, fruitur. Ita Palud. 4. d. 18. q. 6. a. 2. n. 4. Armill. verb. Excommunicatio n. 45. Vgolin. n. præc. citatus. Ex quo deducitur viro cœnante cum excommunicato, non poſſe vxorem eidem menſæ accumbere, ne cum excommunicato participet. Sic Aſtenſ. 2 p. ſum. l. 7. t. 13. q. 5. Monal. ſum. tr. de excom. t. In quibus caſibus quis poſſit excommunicato participare, verſ. Item licèt vir, D. Ant. 3. p. to. 25. cap. 1. §. 1. verſ. 2. excuſat. Roſel. Excomm. 6. n. 5. Angel. Excom. 8. n. 9. Syluest. Excom. 5. n. 4. verſ. 2. excuſat. Tabien. Excomm. 8. n. 9. verſ. 8. Enriq. l. 13. de excommun. c. 22. n. 4

13 Tertia concluſio. Vxor non tantùm poteſt eſſe cum viro excommunicato, ſed ad id tenetur, & ad ea præſtanda obſequia, ad quæ ante excommunicationem aſtricta erat. Ita explicans c. Quoniam multos, 11. q. 3. declarauit Inn. c. Inter alia de ſent. excomm. & docent ibi Ioan. And. n. 3. Abbas n. 1. Felin. n. vn. verſ. Nota vlterius, Henric. num. 7. Vgol. de excomm. tabula 1. c. 23. § 6. n. 3.

14 His præmiſſis, Quæſtio prima eſt, An ſimiliter, vir poſſit participare cum vxore excommunicata? Triplicem inuenio ſententiam. Prima docet non poſſe vltra debitum coniugale. Ducitur primò, quia, c. Quoniam multos, 11. q. 3. vbi id priuilegium conceditur, de ſolis vxoribus fit ſermo. Et quamuis vir & vxor ſint correlatiua, ac proinde diſpoſitum in vxore, cenſeri videatur diſponi in viro; at non eſt eadem ratio quod ad veritatem illius regulæ deſideratur. Vir enim eſt caput, ac proinde tenetur vxorem corrigere, quo ab excommunicatione recedat, & dum id minimè præſtat, ab eius excommunicatione abſtinere. Secundò prob. ex c. De filia 27. q. 1. quod eſt ex conc. Martini Bracharenſis c. 30. vbi pater clericus eſſe prohibetur cum filia Deo dicata, quæ nupſit: ergo nec vir eſſe poteſt cum vxore excommunicata. Ita gloſſ. d. c. Quoniam multos, verb. Vxores vbi Archid. n. vn. verſ. in Gloſſa, Sed nunquid, Goffred. ſum. t. de ſent. excom. n. 30 Ioan. Monac. c. Statuimus, n. 2. verſ. Contra dic de ſent. excommun. n. 6. Hoſt. ſumm. 1. de ſent. excomm. §. Quæ ſit pœna participantium n. 15. verſ. Lex excuſ. Aſtenſis 2. p. ſumm. lib. 7. t. 12. q. 4. Henric. c. Inter alia, n. 5. de ſentent. excomm. Additionat. Ad Abbatem ibi. n. 3. lit. A. D. Anton. 3 p. tit. 25. cap. 1. §. 1. verſ. 2. excuſat Roſel. Excommunicatio 8 num. 4. Armilla verb. Excommunicat. n. 45. l. 34 tit. 9. p. 1. & ibi Greg. Lopez verb. A el.

15 Secunda ſententia tuetur licitam eſſe participationem in debito coniugali, & in obſequiis debitis viro ab vxore, vt in domus adminiſtratione: ſecus in menſa & colloquiis familiaribus, & aliis huiuſmodi. Prima pars probatur, quia excommunicatio cùm non cedat in excommunicati fauorem, minime eximit ipſum ab obligatione, qua antea tenebatur, ſubinde non priuat alterum iure petendi obſequia ſibi ab excommunicato debita. Secunda pars conſtat ex argum. 1. ſententiæ Sic Sylu. Excommunicatio, 5. n. 3. verſ. 2. excuſat. Et videtur tenere Caiet. ſumm. verſ. Excommunicatio ad fin. cap. Participatio cum excommunicato quibus caſibus permittatur, ſtatim in principio, vbi dicit hanc participationem licitam eſſe, ſaltem in iis quæ vxor viro debet. Videtur etiam tenere Driedo lib. 2. de libert. Chriſt. c. 8. §. Demum ad planius intelligendum, vbi ait ſententiam dicentem obligari virum ad vitandam vxorem excommunicatam, temperari debere, vt poſſit petere ad ipſa obſequia ſibi debita.

Tertia ſententia (cui adhæreo) docet, fas eſſe viro in 16
omnibus participare cum vxore excommunicata, eodem modo quo licet vxori cum viro excommunicato. Probatur primo, quia ſocius poteſt cum ſocio excommunicato participare, Gl. c. 1. verb. Viuit 41. e. & c. Si verè. verb. Excõmunicatorum, de ſent. excom. ergo à fortiori id licebit marito iure ſocietatis coniugalis, quæ aliis multo arctior eſt Secundò, quia vxor & vir ſunt correlatiua, atque ita diſpoſitum in illa cenſetur in hoc diſpoſitũ l. fin C. de indict. viduit. Nec iuuat dicere, eſſe diuerſam rationem. Quia prorſus eſt eadem: ratio enim diſpoſitionis in vxore eſt, (vt habetur eo c. Quoniã multos 11. q. 3.) ad ſcrupulos & pericula animarum vitanda, quæ paſſim ſuborirẽtur, ſi vxor nequiret cum viro excommunicato participare: item propter obſequia præſtanda marito: propter difficilem ſeparationem & propter fornicationis periculum: quæ omnes rationes æque habent locum, ſi vxor excommunicata ſit. Tertiò, quia vir excommunicatus non priuatur vxoris obſequiis, c. Inter alia de ſent. excomm. ergo multo minùs vxor ipſa excommunicata eſt: aliàs ſine culpa puniretur: contra c. 1 de conſtit. & vxor ex ſuo delicto cõmodum reportaret. 4. Quia vbi lex alicuius caſus meminit, eò quòd frequentius accidat, ſimiles caſus minus frequentes non excludit, Gl. l. 1. verb. Iudæi, C. De his qui ad Eccleſ. confug. & l. vn. verſ. Sponſam, C de raptu virg. & clem. 2. verb. Præſidentes, de reſcr. vbi Imol. n. 21. Rebuff. tract. nominationum, q. 5 n. 25. Peralta l. Lucius, la 1. n. 22. ff. de legatis 2. Coſta c. Si pater, verb. Si abſque liberis, n. 26. de teſt. in 6 Valaſc. to. 1. conſ. 8. n. 2. Pelaez. de maioratu 1. p. q. 31. n. 4. Vgolin. de excom. tab. 2. c. 23. § 16 n. 6. ergo licèt d. c. Quoniam multos, de ſolis vxoribus fiat mentio, eò quòd viri frequentius excommunicationem incurrant, non cenſebitur excluſus caſus, quo vxor ipſa excommunicatione innodata ſit. Hanc ſent. tenuere quidam veteres (vt refert Hoſt. n. 14. relatus) Dom. d. c. Quoniam multos, n. 4. verſ. Quæro quia textus dicit vxores, & ibi Turrec. paulo poſt princ. Palud. 4 d. 18. q. 6. a. 2. n. 3. vbi Gabr. q. 3. a. 1. notab. 3. verſ. Lex & Maioris q. 2. paulò poſt prin. Adr. q. 3 de clau. except. 6. dub. 2. Ang. Excomm. 8. n. 8. Tabiena Excommunic. 8. n. 9. verſ. 8. Sotus 4. d. 22. q. 1. a. 4. concl. 5. caſu 2. Petr. de Soto lect. 3. de excom §. Secundum ſit, Nauar. ſum. c. 27. n. 27 ſuper verſ. Humile, Couar. c. Alma mater 1 p. §. 1. n. 8. Ledeſ. 1. p. 4. q. 25. a. 1. f. 346. col. 4. Ouand. 4. d. 18. quæſt. 2 n. propoſit. 80. Felic. in Enchir. de cenſuris, tract. de excomm. c. 38. verb. Lex, Vgolin. n. 6. proximè citato. Medina l. 1. ſumm. c. 11. §. 5. f. 41. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 12. n. 2. Capua p. 1. deciſ. 4. cap. 13. n. 6. Petr. de Ledeſma ſum. ſacr. vbi de excomm. cap. 7. caſu 2. Viuald candel. 1. p. de excomm. n. 100. Lud. Lopez 2. p. inſtr. de excomm. c. 16. §. Præterea verſiculum. Philiarc. de offi. ſacerd. tom. 1. p. 1 l. 3. c. 16. ad fin. Bart. à Ledeſm. de pœnit. dub. 11. de excom caſu 2. Addit Ang. eo n. 8. virum non corripientẽm vxorem excommunicatam, peccare mortaliter, & incurrere excommunicationem minorem participando cum ipſa: ſentit enim tunc ſolùm eſſe licitam participationem, cum ipſam corrigit, reſipiſcere vult. Cæterum peccare admittendum eſt, prout admittunt Gabr. Couarr. Vgolinus & Capua proximè citati, & erit quidem culpa hæc mortalis omiſſionis correctionis fraternæ, vbi eſſet ſpes emendæ, & nulla iuſta cauſa excuſaret. At minimè incurreret excommunicationem minorem participando (vt bene dicit Vgolinus.) Quia participatio adhuc eſt ſibi permiſſa, vt ſentiunt omnes Doctores allegati.

Ad primum argum. ex propoſitis n. 14. conſtat ex di- 17
ctis num. præc. vbi eandem rationem eſſe probauimus. &

omiſſionem correctionis eſſe culpam, non tamen obſtare, participationi: & fieri in eo textu de ſola vxore mentionem, non reſtringendo ad illam, ſed quia frequentior eſt caſus. Ad 2. dic *eod. cap. De filia*, nullam de excommunicatione fieri mentionem, ac ideo ad rem noſtram minimè facere. Vel 2. dic cum *gloſſa finali ibidem*, intelligi cùm pater fouet filiam in crimine, ob quod eſt excommunicata. quod denotant ea verba textus, *Si eam pater vel mater in affectum receperit*, quod etiam viro interdictum eſt, vt conſtat ex dictis n. 10.

18 Quæſtio II. Vtrum coniux excommunicatus poſſit debitum exigere, & teneatur alter reddere? illud tanquam apud omnes certum, ſupponendum eſt. Si coniux non excommunicatus ab excommunicato debitum petat, teneri hunc reddere: & fas eſſe non excommunicato illud exigere. Quod omnes admittunt, nam (vt vidimus nũ. 14. & 15.) Doctores negantes poſſe virum participare cum vxore excommunicata, excipiunt debitum coniugale. Et conſtat, quia vxor excommunicata tenetur viro ad ea obſequia, ad quæ ante excommunicationem aſtricta erat, vt probaui num. 13. item quia debitum pecuniarium poteſt non excommunicatus ab excommunicato petere, nedum coniugale.

19 Difficultas autem in eo verſatur. An coniux excommunicatus poſſit debitum petere? Quidam negant. Et poteſt probari. Quia *c. Quoniam multos* 11. *q.* 3. ſoli vxori concedit participationem cum viro excommunicato, & ex rationis paritate. quia correlatiua ſunt, ad virum extendimus. At ipſi excommunicato nullum priuilegium ibi conceditur; ſicut in conſtitutione, ad euitanda ſcandala, Martini V. conceſſum eſt fidelibus ne excommunicatos non denunciatos teneantur vitare, ipſis excommunicatis nihilo releuatis, quare tenentur ipſi abſtinere à fidelium communione. Ergo ſimiliter licèt innocens coniux poſſit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur? non poterit tamen ipſe in fauorem ſuum beneficio petendi vti. Secundò, quia excommunicatus iure agendi priuatus eſt, *c. Intelleximus, de iudic.* Sic docet *Gl. d. c. Quoniam multos, verb. Vxores*, quam approbat *ibi Archid n. vn. verſ. In gloſſa. ſed nunquid, Capua p. 1. dec. l. 4. c. 13 n. 6.* videntur apertè ſentire *Syluest. Excommunicatio 5. n 4. verſ. 2. excuſ. & Greg. Lopez l 34. verb. Ael, t. 9. p. 1.* vbi dicunt vtrumque coniugem excuſari quoad debiti redditionem, quoad petitionem verò eum qui excommunicatus non eſt. Idem videtur ſentire *Tabien. Excommunicatio 1. q 13. n. 17.* vbi ait excommunicatum teneri reddere ac petere non eſſe mortale: vbi ſentire videtur eſſe culpam venialem.

20 Verum dicendum eſt fas eſſe coniugi excommunicato debitum petere. Ducor 1. quia æquitate quadam & beneficio Eccleſiæ in hoc explicantis ipſam Chriſti intentionem & rationem excommunicationis, quæ medicina eſt, & non offendiculum, *c. 1. de ſent. excomm. in 6.* ſtatutum eſt, ne coniuges excommunicati teneantur ſe ipſos vitare, vt ſic animatum periculis conſulatur: at ſi lex permittens hanc participationem prohiberet marito excommunicato petitionem debiti, minimè periculis conſuleret, ſed rete illis tenderet, cùm difficillimum ſit abſtinere, ac propè ignem eſſe & non calefieri. Præterea. quia coniux non excommunicatus tenetur ad obſequia excommunicato præſtanda, ſicut ante excommunicationem, (vt probauimus n. 13.) inter quæ primas tenet hoc, quod eſt proprium coniugum. quatenus coniuges ſunt: licitè ergò excommunicatus obſequium hoc ſibi debitum exiget. Accedit quod ſerui domino excommunicato inſeruire tenentur, *cap Inter alia, de ſent. excommun.* & ſubinde licebit domino ea petere obſequia, alioquin id eſt ſeruorum ingenium, vt ea nunquam præſtent, ergo licebit idem viro excommunicato: eo vel maximè, quod vxores ingenuo quodam pudore numquam petere audent. Nec obſtant oppoſitæ rationes quia in ea conſtitutione, ad euitanda ſcandala, habetur expreſsè, intentionis illius eſſe, in nihilo releuare excommunicatos, nec ibi eſt tantum periculum, cùm facile poſſit excommunicatus aliorum conſortium vitare. At *d. c. Quoniam multos*, id non exprimit, & periculum eſſet maximum: vt probauimus. Nec excommunicato interdicitur quæcumque debiti pecuniarij petitio ſed actio ad comparendum in iudicio. Ideo hanc ſententiam tuentur *Vgolinus de excom. Tabul. 2. c. 23. §. 6. n 3. Enriq l. 13. de excom. c. 22. n. 2.* & pro illa ſunt Doctores quos referam n. 23. aſſerentes virum ſpoliatum poſſe in iudicio repetere vxorem.

21 Id tamen fatendum eſt, quamuis eſſet delictum in excommunicato petere debitum, at teneretur alter coniux reddere. Quia eſt circunſtantia tenens ſe ex parte ſolius petentis. Iuxta regulam traditam hoc lib. diſp. 6. num. 7. Atque ita *gloſſa & Archid. Capua*, quos retuli n. 19. dicentes peccare excommunicatum petendo, fatentur alterum teneri reddere, & idem docent *Ant. c. Inter alia num. 18. de ſent. excomm. Vgolin. de excom. tabul. 2. c. 23. §. 6. n. 2.* idque num. præced. probaui.

22 Ex dictis infertur, vbi vterque coniux eſſet excommunicatus, adhuc vtrique licere petere, & ambos teneri reddere. Quia excommunicatio vtriuſque mutuam participationem minimè tollit, vt diximus n. 3. nec excommunicatio iure petendi priuat, aut à reddendi obligatione eximit, vt duplici n. præced. probaui.

23 Quæſtio III. Vtrum coniux excommunicatus poſſit in iudicio agere, reſtitutionem coniugis. quo ſpoliatus fuit, petens? Vel potius excludi valeat ob excommunicationis exceptionem? Quidam affirmant poſſe petere. Quamuis enim excommunicato denegetur actio in foro cauſarum, *c. Intelleximus, de iud. & c. Decernimus, de ſent. excom. in 6.* fallit in cauſa ſpoliationis coniugis. Quia excommunicatio nullatenus obſtat coniugum participationi. Sic ſentiunt *Hoſt. ſum. t. de reſtit. ſpoliat. §. Quando facienda, n. 2. verſ. Quid ſi vir, Ioan. Andr. c. Inter alia, n. 2. de ſent. excomm.* vbi *Anchar. n. 5.* dicit fortè eſſe verum. Idem *Anchar. c. Statuimus, n. 4 de ſent. excomm. in 6. Vgolin. de excom. tabul. 2. c. 15. §. 3. n. 4. & c. 23. §. 6. n. 3.*

24 Sed cùm exceptio hæc nullo iure probetur, ſtandum puto regulæ generali *d. c. Intelleximus. & d. c. Decernimus*, deneganti excommunicato actionem, atque ideo dicendum eſt peccare coniugem recedentem ab altero coniuge excommunicato, verùm excommunicatum agere non poſſe, vt ſibi reſtituatur ipſique agenti meritò opponi poſſe excommunicationis exceptionem: iudicem verò ex officio reſtitutionem hanc debere facere, ob fornicationis periculum vitandum. Sicut ſpolians excommunicatum aliis rebus, reus eſt culpæ, iudiciſque officio cogendus reſtituere: excommunicatus autem agens repellitur, nec audiendus eſt, vt cum *gloſſ. c. Ex inſinuatione. verb. aliud, de procur.* tradunt DD. Ita ſentiunt *gl. c. Quoniam multos, verb. Vxores, 11. q. 1. Specul. t. de petitorio & poſſeſſorio, §. Quoniam in ſuperioribus, n. 3. Calder. in c. fin de ordine cognit.* vbi *Ant. n. 13. Abbas n. 12 idem Abb. c. Inter alia, n. 5. de ſent. excomm.* vbi *Felinus n. vn. verſ. Nunquid maritus. Zachar addit. ad Abbatem c. Intelleximus, de iudic. n. 8. lit. H.*

25 Quæſtio IV. An ratione excommunicationis viri contumacis, & in excommunicatione perſiſtentis, fas ſit vxori dotem repetere? *Io. Andr. addit. ad Specul. tit. De dote post diuortium reſtituenda. §. fin. verſ. 21* quæſt. hanc tetigit, & indeciſam reliquit. Aliqui autem cenſent, ſi nolit tunc vxor cum viro habitare, ius repetendi dotem adipiſci. Quaſi culpa viri ceſſet cohabitatio. Sic *Alexand conſ. 78. n. 20. li. 5. Probus addit. ad Monach. c. ſi. n. 1. de ſent. excom. in 6. Goffred.* autem *in ſum. q. Sabat n. q. 21.* admittit iure ciuili repetitionẽ: ſecus iure canonico. Sed breui quando maritus in contumacia minimè perſeuerat, abſque dubio vxor nequit repetere dotem. Cùm ſeparari non poſſit. Atque ita probat *Iaſon. Camp. tract. de dote p. 3. q. 24.* Quando autem contumax eſt, quamuis res non ſit ita certa, at verius exiſtimo adhuc minimè concedi dotis repetitionem. Quia non obſtanti excommunicatione, vxor cogitur

tur eſſe cum marito, vt probauimus n.13, per *c. Inter alia, de excomm.* nec textus diſtinguit, an perſeueret, nec ne in excommunicatione. Ita tuetur *Vgolinus de excomm. tab. 1. c. 23. §. 6. n. 5.* vbi bene hoc temperat, niſi tamdiu in excommunicatione perſeueret, vt tamquam hæreticus damnatus ſit. Cùm enim hæretici ipſo iure bona amittant, *cap. Cum ſecundum leg. §. fin. hæret. in 6.* repetet vxor dotem.

DISPVTATIO XV.

Vtrùm actus coniugalis in loco publico aut ſacro exercitus, culpa lethalis ſit?

SVMMARIVM.

In loco publico non licet petere nec reddere, n. 1.
Quid de tactibus in loco publico, n. 2
Quot ſint quæſtiones diſputandæ circa locum ſacrum, n. 3.
Cur ſeminis aut ſanguinis emiſſio in loco ſacro ſit ſacrilegium, & quo iure, num. 4.
Quando res prohibita duplici præcepto contineat duplicem malitiam, n. 5. & ibi, an ſit duplex malitia, quando peccato annexa eſt communicatio.
Tranſgreſſio feſti incidentis in dominica, aut vigiliæ incidentis in quadrageſima, aut omiſſio officij diuini in habente beneficium & ordinem ſacrum, aut adulterium coniugati cum coniugata, afficiatur duplici malitia confitenda. num. 6. & ibi, de tranſgreſſione voti & iuramenti de eadem re.
Num coniugalis copula Eccleſiam polluat, n. 7.
Non licet regulariter concubitus intra locum ſacrum, n. 8.
Quid ſi vterque aut alter coniux ſit diu intra Eccleſiam incluſus? Referuntur duæ ſententiæ, n. 9. & 10.
Reprobatur ſententia affirmans fornicationem occultam non eſſe ſacrilegam mortaliter factam in Eccleſia. n. 11.
Sententia auctoris circa concubitum coniugalem habitum in Eccleſia num. 12.
An vbi eſt licitus in Eccleſia, ſit reſtringendum vt tantum liceat quando cauſa incontinentiæ vitandæ exerceatur? n. 13.
An tunc polluat Eccleſiam? n. 14.
Poſt n. 14 inuenies alia ſummaria.

1 Circumſtantia loci, de qua præſens eſt diſputatio, in duplici euentu poteſt actum coniugalem vitiare: nempe, dum publicè, id eſt, coram aliis, vel in loco ſacro exercetur. Et quidem in loco publico petere aut reddere debitum manifeſta culpa lethalis eſt. Et neminem inueni dubitantem. Quia aduerſatur decentiæ & honeſtati humanæ, eſſentque ſic coëuntes maxima ruinæ occaſio aſpicientibus. Contrarium exercebant Turrelupini hæretici, docentes ex rebus, quæ à natura inſunt, erubeſcendum minimè eſſe. Atque adeò natura abhorret publicum hunc concubitum, vt nulla neceſſitate excuſari valeat, vt bene docet *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 46 a. 7. ad. 1.*

2 Imò tactus inter coniuges aliàs liciti redduntur illiciti, quando aliis aſpicientibus habentur. Quia ad venerem excitant aſpicientes. Qualitas autem culpæ penſanda erit ex tactuum qualitate & aſtantium fragilitate, ſi enim tales eſſent tactus, vt valdè aſtantes inducerent ad venerem, attenta eorum fragilitate, eſſet culpa lethalis. Atque ita *Emm. Sa ſum. verb. Peccatum, verſ. facere*, ait eſſe mortale coram aliis efficere id, quod ſuapte natura ad mortale inducit.

3 Circa locum autem ſacrum, triplex eſt diſputanda quæſtio. Primò. An actus coniugalis licitè exerceatur in loco ſacro, ac illum non polluat. Secundò, quid de tactibus. Tertiò, quid nomine ſacri loci comprehendatur.

4 Quæſtio 1. An culpa lethalis ſit, in quocumque euentu concubitus coniugalis in loco ſacro, illumque polluat? Vt colligere facilè poſſimus malitiam actus coniugalis in Eccleſia exerciti, præmittere oportet, vnde cõſurgat eſſe ſacrilegam ſanguinis aut ſeminis effuſionem in loco ſacro, præ aliis peccatis. Nam ſi ad criminum grauitatem attendas, grauiora multo ſunt hæreſis, odium Dei, quæ in Eccleſia admiſſa nullam ſpecificam deformitatem recipiunt. Si ad decentiam & reuerentiam loci ſacri, magis illi aduerſari videntur tactus & verba inhoneſta inter ſolutos, quam copula coniugalis de ſe licita & meritoria, cum tamen illa non habeant ex loco ſacro ſpecialem malitiam mortalem vt ſtatim dicemus. *Suar. 3 p. q. 83 ar. 3. diſp. 81. ſect. 4. §. 3. violatur Eccleſia, opin. 2.* negat rationem culpæ & ſpecialis deformitatis oriri ex eo, quòd Eccleſia polluatur ſanguinis aut ſeminis effuſione, ſed potius dicit, quia hæc ſunt turpia, decentiæque Eccleſiæ repugnantia, illis adiunctam eſſe veluti cenſuram, loci violationem, & interdictum vt ibi diuina celebrentur. Et poteſt probari. Quia ſicut in odium furti, & quo homines ab eo abſtinerent, fulminaretur excommunicatio in furantes, non eſſet ratio malitiæ furti excommunicatio, ſed quia furtum malum & odioſum eſt, afficeretur ea cenſura. Præterea, quia extractio rei ad Eccleſiam confugientis eſt ſacrilega, propter iniuriam loco ſacro illatam, cùm tamen Eccleſia non violetur. Sed magis placet quod docent *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 15. punct. 1. §. Præterea etiam ad eandem ſpeciem, & Vaſq. 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98 n. 4. & dupl ci ſeq.* vbi tradunt ideo ſacrilegam eſſe, & deformitatem ſpecificam ſortiri ſanguinis aut ſeminis effuſionem in Eccleſia; non autem alia ſcelera ibi admiſſa. Quoniam ius Eccleſiaſticum peculiariter voluit, ſtatuitque, *c. vn. de conſecr. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſecr d. 1.* Deo tribui cultum per immunitatem loci ſacri ab huiuſmodi rebus, non autem ab aliis criminibus: ſtatuitque illis & non his profanari locum ſacrum, ita vt reconſecratione indigeat, quo in illo diuina celebrentur: vnde ea efficere in loco ſacro, eſt contra loci conſecrationem, illumque vt ſacer eſt, violare, & hoc ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto. Quod inde probatur, quia malitia hæc & ſpecialis deformitas non conſurgit ex iure naturæ, ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto: vt cum *Valentia & Vaſq.* docet etiam *Henriq. l. 5. de pœnitent. c. 6. n. 5.* & apertè probant rationes propoſitæ: at non inuenitur ius Eccleſiaſticum, hæc prohibens in loco ſacro fieri, præter textus *c. vn. de conſec. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſec. d. 1. c. Eccleſiis d. 68 c. fi. de conſec. Eccl. c. Significaſti de adult. c. Si motum de conſecr. d. 1.* qui textus prohibitionis mentionem minimè faciunt, ſed ſolùm ſtatuunt Eccleſias ſanguinis aut ſeminis effuſione violari; ergo tota ratio ſpecialis malitiæ & ſacrilegæ eſt, quod Eccleſiam violent. Atque ideò hanc rationem tradunt etiam non ita explicatam, *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 14. Ricard. 4. d. 32. a. 3. q. 1. ibi Suppl. Gabr. q. vn a. 2. concl. 11. & ibi Sot. q. vn. a. 3. concl. 3. & ibi Ouand. q. vn. poſt 2 propoſ. Caiet. ſumm verb. Matrimonium, c. vlt. §. 6. c. Armill verb. Debitum coniugale, n. 6. Victor. ſum. de matr. n. 279 Nau. ſum. lat. poſter. edit. c. 16. n. 32. verſ. 4. Ant. Cucus l. 5 inſtit. maiorum t. 11 n. 121. Ledeſm. 2 p. 4. q. 66. a. 1. §. vlt. Nider ſum. præcept. 6. c. 4. verſ. Sextus non tenetur, Angles 1. p. de matr. q. 6 de ſoluendo debito fin. Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 2. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 64 art. 7. concl. 1 Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 243. n. 19. Cañedo ſumm. ſacr. tract. de matr. c. 8 n. 71.* Nec obſtant rationes oppoſitæ. Non prior, quia (vt declarabitur num. ſeq.) furtum non prohibetur tunc reſpectu alterius virtutis à iuſtitia, qua iure naturali interdictum eſt, & ideo non ſortitur malitiam ſpecie diuerſam. Non obſtat & ſecunda. Quia ea extractio abſque pollutione Eccleſiæ eſt iure Eccleſiaſtico interdicta, ob reuerentiam loci ſacri, ad quem confugitum eſt, *c. Inter alia de immun. Eccleſ.* quod minimè ſtatutum inuenitur in ſanguinis aut ſeminis effuſione.

5 Sed dices, eò quòd Eccleſia prohibuerit ſanguinis aut ſeminis effuſionem in loco ſacro, eaque ipſum pollui decreuerit, non eſſe ſufficiens argumentum, vt inde colligatur eſſe ſacrilegium mors. Sicut furtum lege diuina, naturali, & humana prohibitum vnicam furti malitiam habet. Vt facilius res hæc percipiatur, accipe regulam, quam tradunt *Enriquez lib. 5. de pœnit c. 5. n. 6. & Vaſq. 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98. nu. 3. & 4.* Peccatum lege aliqua prohibitum, poteſt bifariam alio iure prohiberi. Primò reſpectu eiuſdem virtutis, & tunc vnica & eadem erit malitia, vt ſi graſſantibus latronibus excommunicatio in latrocinium feratur: tunc enim, quia ſolus ad iniuſtitiam habetur intuitus, excommunicatio & præceptum illud nouum non

trahent ad alia ſpeciem, nec furtum illud habebit nouam circumſtantiam ſpecificam. Et in hoc euentu eſt verum, quod tradit *Cordub. ſumma q.* 11. ratione excommunicationis adiunctæ peccato non effici nonam culpam Secundò poteſt prohiberi intuitu alterius virtutis, & tunc erit duplex malitia ſpecifica, v. g. iniectio manuum violentarum in clericum iure naturæ ob iuſtitiam verita interdicitur ſub excommunicatione iure Eccleſiaſtico, intuitu religionis, ob reuerentiam perſonæ ſacræ debitam, vltra iniuſtitiam habet ex hac prohibitione ſacrilegij religione oppoſiti deformitatem. Et in hoc caſu vera eſt ſententia *Enriq. l.* 5. *de pænit. c.* 7. *n.* 2. docentis peccatum ratione excommunicationis annexæ nouam ſpecificam malitiam accipere. Sic ergo, quia effuſio ſanguinis iniurioſa, aut ſeminis extra copulam coniugalem, iure naturæ prohibita, illa ratione iniuſtitiæ, hæc ratione intemperantiæ, interdicuntur iure Pontificio in loco ſacro, ſtatuendo illis pollui, accipiunt nouam deformitatem ſacrilegij contra religionem, cuius intuitu interdicuntur, ob loci ſacri reuerentiam. Quòd ſi hæc aliàs prohibita non erant, vt effuſio ſanguinis iuridicè facta, aut ſeminis in concubitu vxorio, erunt ſacrilegia facta in loco ſacro, ob prohibitionem Eccleſiæ intuitu religionis, ſtatuentiſque illis Eccleſiam violari. Sufficeret etiam ad duplicem culpam, prohiberi duplici præcepto intuitu eiuſdem virtutis, diuerſa tamen ratione, vt dicam n. ſeq.

6 Hinc deducitur pro materia de pœnitentia, dum obligat præceptum audiendi ſacrum, aut abſtinendi à ſeruilibus, ratione duplicis feſti concurrentis, vt ſi feſtum incidat die Dominica: aut ieiunij, ratione vigiliæ incidentis quatuor anni temporibus, aut quadrageſima vnicam eſſe malitiam præceptum illud tranſgredi, atque ita ſufficienter fateri dicentem ſe ieiunium aut feſtum violaſſe. Quia præcepta illa duo ſub eadem ratione formali obligant, intuitu eiuſdem virtutis, vt ſi eſt feſtum, religionis, ſi ieiunium, temperantiæ: atque ita contra. *Nauar. ſum. hiſp. c.* 28 *addit. ad n.* 5. *c.* 11. *Lit. c.* 11. *n.* 4. *Lud. Lop inſtr. q* 1 *c.* 29. §. 3. *dico quod quando, Man.* 1. *t. ſum.* 2. *edit. c.* 23. *n.* 3. dicentes eſſe malitiam diuerſam ſpecie, docent vnicum eſſe peccatum, *Alexander in Enchir.* 2. *p ſtatim in princ. t. de diſcretione peccatorum, n.* 11. *Enriq. l.* 5. *de pœn c.* 5. *n.* 6. & *c.* 6. *n.* 6. *Vaſq.* 1. 2. *q.* 72. *a.* 6. *diſp* 98. *n.* 8. & *ſeq. Emm. Sa ſum. verb. Confeſſio*, §. *Quidam putant. Petrus de Ledeſma ſum. ſacram. tract. de pœnit c.* 19. *f.* 632. §. *A eſta duda mi pareceres.* Et quamuis multiplicatio illa præceptorum malitiam tranſgreſſionis augeat, & ita nonnulli fatentes eſſe vnam peccati ſpeciem aſſerant eam circumſtantiam tanquam notabiliter aggrauantem eſſe in confeſſione explicandam, vt refert *Vaſq. ea. diſp* 98. *n.* 10. At verius eſt, quod cum *Alex.* & *Petro de Ledeſ. Em. Sa* proximè citatis docet *ipſemet Vaſq. ea. n.* 10. non ita notabiliter aggrauare, vt ſit neceſſariò in confeſſione detegenda. Quòd in fauorem prioris ſententiæ adducas tranſgreſſionem voti, & iuramenti de eadem re, duplicem malitiam ſpecificam habere, cùm tamen prohibeantur diuerſis præceptis, intuitu tamen eiuſdem virtutis religionis. Reſponſio eſt in promptu, rationem eſſe, quia diuerſa ratione formali pertinent hæc ad religionis virtutem, vt bene docet *Enriq. d. c.* 5. *n.* 6. Quia voti obſeruatio præcipitur, vt fides debita Deo ſeruetur: iuramenti autem, ne Deus in falſum teſtem inuocetur. Nec obſtat etiam quod adducit Nauar. pro ſe, duplex admittere peccatum Monachum Franciſcanum die Veneris, in quo incidit vigilia, non ieiunantem: alterum contra præceptum Eccleſiæ, alterum verò contra regulam præſcribentem illi ieiunare ſextis feriis. Quia reſpondet bene *Vaſquez diſp* 98. *n.* 9. id euenire, quia frangit duplicis virtutis præceptum, alterum abſtinentiæ, ſeu temperantiæ, ad quod ſpectat Eccleſiaſticum ieiunium: alterum autem religionis, quia ex voto obedientiæ tenetur regulam obſeruare: quod ſi minimè vouiſſet, ſed regula morte alterius legis ieiunium illud præſcriberet, vnica eſſet culpa illius tranſgreſſio. Addit autem *Enriq. eo l.* 5. *de pœn. c.* 5. *n.* 6. vnius culpæ reum eſſe officij diuini omiſſorem, ad quod ratione ordinis ſacri ac ſimul beneficij aſtringitur. Et *Emm. Sa in ſum. verb. Confeſſio.* §. *Quidam putat.* vnicam eſſe malitiam, ſi coniugatus cum coniugata peccet, & ſatis eſſe fateri dicendo ſe adulterium admiſiſſe. Ducitur vterque ob doctrinam traditam. Quia ſola eſt præceptorum circa eandem materiam multiplicatio. Sed neutrum admitto, credoque in vtroque caſu fatendam eſſe circumſtantiam duplicis obligationis, in illo ordinis & beneficij, in hoc autem ſtatus matrimonij vtriuſque. Quia in illo eſt duplex obligatio ad diuerſas virtutes pertinens, altera ratione ordinis ſpectans ad religionis virtutem, altera iuſtitiæ, ratione beneficij: confert enim Eccleſia beneficij redditus eo onere, vt illud poſſidens recitet, aliàs eos non faciat ſuos. In poſteriori autem caſu licèt vtraque malitia aduerſetur vni virtuti iuſtitiæ, at eſt duplex iniuſtitia reſpectu vtriuſque coniugis peccantium: ac proinde in vtroque eſt duplex malitia diuerſa confitenda: in priori, diuerſa ſpecie, in poſteriori diuerſa numero, vt cùm quis duos eodem ictu percutit. Atque ita in hoc poſteriori caſu docent *Nau. ſum. Hiſp. c.* 28. *addit. ad n.* 3. *c.* 6. *lat. c.* 6. *n.* 4. *poſt.* 4. *coroll. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 53. *n.* 5. *Petr. de Ledeſma ſum. ſacram. tract. de pœnit. c.* 19. *f.* 629. §. *A eſta duda ſe reſponde Vaſquez d. diſp.* 58. *n.* 9. *Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. cap.* 35. §. *Cæterum quia multa.*

Secundò ſupponendum eſt, an per concubitum coniugalem extra caſum neceſſitatis in Eccleſia habitum ipſa polluatur, reconciliationéque indigeat; Negeant quidam. 7
Quia *c. Significaſti. de adult.* & *c. Si motum. de conſec. d.* 1. quod eſt Hygini Pontificis, ſolius copulæ adulterinæ violantis Eccleſiam fit mentio: & quamuis alij textus generaliter de ſeminis effuſione loquantur, poſſunt de illicita explicari. Cùm pœnæ reſtringendæ ſint. Qua ratione quæſtionem hanc indeciſam reliquit dicens Pontificem eſſe conſulendum. *Hoſt. c. fin. n* 3. *verſ. Quid ergo ſi vxor, de conſ. Eccl.* eandem tetigere, nec deciderunt, *Io. And. c. vn. n.* 3. & 4. *de conſec. Eccl. in* 6. & *ibi Anch. n.* 2. *verſ. Circa effuſionem.* Sed hanc partem tuentur *Gl. c. Eccleſiis, verb. Semine, de conſec. d.* 1. vbi *Hugo, Laur.* & *Gandulphus, Arch. c. vn. n.* 2. *de conſ. Eccl. in* 6. & *d. c. Eccleſiis. in fin. Henr. c. fin. n.* 3 *de conſec. Eccl. Roſella Conſecratio* 1. *n.* 9. *Gerſon* 2. *p. in compendio Theologia, tract. de ſacramento coniugij, alphabeto* 27. *lit. P.* Et hanc dicit fortè eſſe veram *Sotus* 4. *d.* 13. *q.* 2. *a* 3. *verſ. At quarto.* Et hanc videntur amplecti *lex. finalis, t.* 10. *p.* 1. ait enim violari Eccleſiam per adulterium, aut fornicationem. Cæterum omnino tenendum eſt violari. Quia *c. fin. de conſec. Ecc.* & *c. Eccleſiis. de conſ. d.* 1. & *c. Eccleſiis, d.* 68. quæ duo capita ſunt deſumpta ex Concilio Niceno, dicunt generaliter Eccleſiam pollui ſanguinis aut ſeminis effuſione, & vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio, ff. de publiciana.* Præterea, quia eodem modo loquitur ius de ſanguinis & ſeminis effuſione, at illa quamuis iuſta ſit; ſi fiat cum loci ſacri irreuerentia, & iudicis miniſterio, polluit locum ſacrum: ergo & hæc, quamuis alia licita eſſet, polluet. Nec obſtant textus pro priori ſententia relati, quia non decernunt ob ſolum adulteriū violari Eccleſiam, ſed loquuntur in illo caſu ſpeciali: alias probarent per ſimplicem fornicationem minimè pollui. Et ideo hanc ſent. tuentur ex Iuriſperitis, *gl. c. vn. verb. Seminis de conſec. Eccl in* 6. vbi *Dom. n.* 10. *Francus n.* 7. *gl. c. Eccleſiis, verb. Seminis* 88. *d. idem Dom. c. Quoniam, ad fin. verſ. Gloſ. Iſtud eſt* 31. *d. Specul. rationali diuinor offi. l.* 1. *c.* 6. *n.* 39. *Selua beneficiorum* 1. *p. q.* 5. *requiſito* 7. *n* 136. & 139. *Ang. verb. Conſecrat. Eccleſia n.* 6. *ſi* & *verb. Debitum n.* 35 *Sylu. Conſec.* 2. *q.* 5. *caſu* 3. & *verb. Debitum n* 5. *q.* 3. *Tab Conſec.* 2. *q.* 7. *n.* 8. & *matr.* 3. *q.* 9. *n.* 30. *Arm ll verb. Conſecr Eccleſia n.* 6. & *verb. debitum. n.* 6. *Bern. Diaz pract. canon. in noua edit. c.* 39. *n.* 2. & *ibi Salzedo in addit lit. B. verb. Contamines, Nau. ſum. c.* 16. *n.* 32. & *c.* 257. *n.* 257. *Cou.* 4. *decret.* 2 *p. c.* 7. §. 2. *n.* 3. *Gr. Lop. l. fin. verb. Fornicatio, t.* 10. *p.* 1. *Lelius de Zāchis de priu. Eccleſia priu.* 5. *n.* 1. *Ant. Cucus l.* 5. *inſtit maior. t.* 1 1 *n.* 121. *Perez l.* 5. *ordin. t.* 1. *l.* 2. §. *Quæri poteſt vtrum copula, Matienz. li.* 5 *recop. t.* 1. *rub. gloſſ.*

gloſſ.1 n.99. Vgol.de matr.c.19.n.2. Et ex Theol. *Ric.4.d. 32.n.3.q.1. Pal.4 d.18 q.8.a.4.n.20. & d.31.q.3 a 2.n.14. Supplem.Gabr.4.d 32.q.vn.a.2 concl.11.* vbi *Sot.q.vn. a 3. concl.3.Ouand.ibi q.vn.poſt 2.propoſ. Abul.c.5.Matt.q.237. D. Ant.3 p.t.1.c.20.& t.12.c.6.§.4.caſu 2. Adrian 4.q.14. de matrim.§.Pro huius ſuccincta Caiet ſum.verb. Matr.vlt. verſ.6.caput,Victor ſum de Euch.n.99. & de mat.n.279.Caſtro l.1.de lege pœnali c.7. doc.2. de Ledeſ.1.p.4.q.24 ar.3. dub.7.caſu 2.& 2.p.4.q.66.a.1 §.vlt.& q.26.a.2 ad ſi paulo ante t. de caſib. reſeruat. Mider ſum prec.6.c.4.ver. Sextus non tenetur,Suar.3.p.q 83 a.3 diſp.81.ſect.4.§.violatur,Angles flor.1.p de matr.q.6.de ſo.uendo debito.fin. Enriq.l.9. de miſſa c.27.n 5. Petr.de Led. de matr. q.64. a.7. concl.1. & ſum.ſacr.tr.de Euch c.20. Bart à Led.dub.46.de Euch.poſt 3.concl.§ Sed dubium eſt. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§. At verò de redditione & 2.p.c.97.de Euch.§.Praterea ſeries, Manuel 1.t.ſum 2 edit.c.154.n.11.concl.10 & c.243.n.19.Capua p. 1.deciſ.l.2 c.48.n.16 Vinald.candel.ſacr.p.1 de matr.*vbi de debito coniugali, 262. & *2.p.de interdicto n.72. Vega 1.t. ſum.2 edit c.78 caſu 1.Cañedo ſum.ſacr tr.de matr.c.8.n.75.*

8 Hinc deducitur extra caſum neceſſitatis(de quo ſtatim diſputabimus) culpam eſſe & ſacrilegium, vti matrim. in loco ſacro tam petendo debitum,quam reddendo. Quia cum ea copula violet locum ſacrum, impediatque in eo diuina celebrari,donec reconcilietur,directe ſanctitati loci opponitur,ac proinde ſacrilega eſt. Quod ſi quæras,cur petenti ſacrilegè aduerſus caſtitatis votum,teneatur alter coniux reddere, petenti autem in loco ſacro non ſolùm non teneatur, ſed ſacrilegus ſit reddendo:cum vtrobique ex parte petẽtis ſit ſacrilegium Reſpondeo ex traditis hoc l.6.n.7.& 16.diſcrimen eſſe,quia votum eſt circumſtantia tenens ſe ex parte ſolius petentis,nec afficit ipſum actum, ac proinde ſolam ipſius petitionem vitiat:at loci ſacri circumſtantia tenet ſe ex parte ipſius actus,& æquè ſe habet ad petitionem & redditionem,vtraque enim violat illum, ac proinde vtramque vitiat.Ita docent *Ricard 4 d.32 a 3. q.1.*vbi *Suppl.Gabr.q.vn.concl.11.in 2.a. Dom.c.vn.n.10.de conſec. Eccl.in 6. Tiraq.l.15. connubial. n.106.* qui numeris ſequentibus pleraque ſupplicia refert per Principes ethnicos conſtituta in eos, qui in templis coibant, *Roſel. verb. Debitum n.7.*vbi *Armil n.6. Aſtenſ ſum 2.p.l.8.t.10 a 4.q. 2.Adr.4 q.14.de matr.§.Pro huius ſuccincta,Petr.de Ledeſ. de matr. q.64. a.7. concl.1.* at hi DD. non exprimunt, ſit mortale nec ne:ſolus *Petr.de Ledeſ* dixit eſſe mortale petere,& non licere reddere. Sed alij & meritò, expreſſere vtrumque eſſe mortale. Quia eſt grauis & ſacrilega iniuria loci ſacri nec ob rem venialem par erat interdici in eo diuina officia. Sic *Monald.ſum tr.de matr.t de effectu matrimonij,verſ. Item eſt alius effectus, in fin.Henr.c.2. n.6. de coniug.leproſ. Ang.verb.Debitum,n.35. Sot.4 d.32.q.vn.a.3. concl.3.*vbi *Ouand.q.vn poſt 2.propoſ.Petr.de Soto lect. 6.de matr.fin.Led.2.p.4.q.66.a.1.§.vlt.Ant.Cuc lib.5.inſt.maior. t.11.n.121.Enriq.lib.11.de matr.c.16.n 4. Suar.3.p.q.83.a. 3.diſp.81.ſect.4.§.Violatur, ad fin. Margarita conf.6.præcepto.f.66.Lud Lop.1.p.inſtr.c.82. §. At verò de redditione, Man.1.t.ſum.2.edit.c.243.n.910.*Et eidem ſententiæ accedunt alij, abſolutè & indiſtinctè docentes acceſſum coniugalem in Eccleſia extra caſum neceſſitatis eſſe lethalẽ. Hi ſunt *Aſtenſ.2 p.q.166 mẽbr.2 ad 1.ex arg.qua poſteriori loco proponit,Syl.v. Debitũ q.3 n.5 Nau.ſum c.16 n.32 & c. biſp.n.9.lat.n 11.Con 4.decr.2 p c.7.§.2.n 3.Steph de Gaeta repet.c.Ad limina 39 q.1.§.4. n.178. Perez l.5.ord.to.1 l.1. §.Quæri poteſt vtrum copula, Matienz.l.5 recop t.1 rub.gl.1. n.99.Salzed.ſuper pract B.ernard.Diaz c.39.lit.B.verb.Non tamen coniuges,Vinald cand.1.p de matr n 262.Capua p.1. dec l.2.c.83.n.10.Bart.a Ledeſ.de pœn.dub.12.in interrogationib.circa 6.præceptum,§.Similiter interrogatur, Petr.de Ledeſ.ſum.ſacr.tra.de Euch.c.20.* de limitatione autẽ quã aliqui ex his auctorib. apponũt,nempe,ſi copula ſit publica, dicã c.10.& 11 Hinc infertur non eſſe credẽdum aliquib. aſſerentib. petentem in loco ſacro peccare, at alterum teneri reddere, niſi bono modo poſſit petentẽ inducere,vt deſiſtat.Sic docẽt *Gandulph.*(vt refert *Gl.c.Quoniam,verb. Opportuno d.31.) Hoſt.ſum.t.de mat im §. Quis ſit effectus, n.22.& c.2.de coniug.lepr.n.6. ſuper verſ.Cui præcepto*, vbi *Io.And.n.3.Ant.n.11.Anch.ff.Goffr ſum.t.De matr cõtracto cõtra interdictũ Eccleſiæ,in fin.Arch.c.vn.n.2 de conſec Eccl. in 6.Abul.c.5.Matt.q.237 Gerſõ 2 p.de reg.moral.tract. de matr.alph.25 lit. l fin* & hoc indeciſũ reliquere *Io.Andr c.vn.n.3.& 4.de conſ.Eccl in 6.Alberi. rub n 4. de ſacroſ. Eccl.*Sed propoſitũ omnino tenendum eſt,nullo videlicet modo teneri alterum cõiugem reddere.Quia non petitur debitum in loco opportuno, ſicut ſi in publico exigatur. Quod vltra omnes DD relatos,dicentes non tantum non teneri,ſed etiam peccare reddendo, docent alij aſſerentes non teneri,ſubiicent tamen an ſit culpa reddere. Ita *Gl.c. Quoniã.verb Opportuno d.31.& c.pen.in fi. 33.q.4.& c Eccleſiis,verb.Semine d 68.Dom.d.c.Quoniã ad fin & ibi Præpoſ.ad fin.Idem Præpoſ.c.2.in fin.de coniug.leproſ. Abul.2.p. q.263.mẽb.3.in ſol.ad 5.Mayron.4.d.32.q.vn.Pal.4.d 32. q 3.a.2.n.14.D.Ant.3.p t.1 c.20.§.2 Vict. ſum. de matr. n. 267.fi.Nau.ſum c.16.lat.n.25.biſp n.24.Tur.c.Scitatis 33. q.4.a.5 n.Gaeta d.§.4.n.179.Vigner.inſt.c 16.§.7.verſ.10.*

Potiſſima autẽ difficultas eſt, Num actus coniugalis ita interdictus ſit in loco ſacro, vt etiam in caſu neceſſitatis, v.g.quando coniuges diu ſunt intra illũ incluſi, nec patet aditus ad cameram illi adiacentem, illicitus ſit, illumque polluant? Triplicẽ inuenio ſent. prima affirmat illicitum eſſe,eoq; Eccleſiam pollui. Ducitur,quia nulla eſt præciſa neceſſitas, nec mirum vt tunc coniuges ob loci reuerentiam teneantur à concubitu abſtinere, cùm ad id ob diuturnã abſentiam cogantur,Ita ſentiunt *Palud.4. d.18.q.8. a 4.n.20.& d.13.q.3 a 2.n.14.D. Anton 3.p t.1.c.20. §.2. Caietan.ſum.verb. Matrim.c.vlt.verſ.6. caput. Piſana verb. Debitum n 7.*vbi *Supplem.n.7.Armil.n 6.Tabien. Matr.3. q.9.n.10.Nauar.ſum.c.16.n.32.Steph.de Gaeta repet c. Ad. limina 30.q.2.9.4.cum. 178. Salzedo ſuper pract. Bernardi Diaz c.39.lit.B.§.Non tamen coniuges, Vinald.candel.1.p. de matrim.*vbi de debito coniugali,*n* 292.Atque eſſe tunc culpam venialem reddere docet *Gerſon 2. p. in compend. Theologiæ,tract.de ſacramento coniugij, alphabeto 27.lit.B.* 9

Secunda ſent.diſtinguit; dicens licitum eſſe, ſi occultè exerceatur actus ille coniugalis: ſecus ſi ſit publicus, ad quod ſufficit cõiuges publicè in eodem thoro accubare: Ducitur, quia per pollutionẽ aut concubitũ dum occulta ſunt minimè violatur Eccleſia:iuxta veriſſimam ferè omnium ſententiã,atq; ita ceſſat irreuerẽtia & malitia: cùm ex pollutione Eccleſiæ conſurgat, vt probaui n.4. Sic tenent *Sotus 4.d.32.q.vn.a.3.poſt.3.concl.verſ Hanc autẽ:*licèt trepidè, dicit enim forſan non eſſe mortalem, occultũ concubitum.*Angles florib.1.p. de matr.q. 6.de ſoluendo debito fine. Manuel.1.t.ſum.2 edit.24.n. 6. Vega.t.1. ſum l. 1. c.78.caſu 1.in 2.edi. Lud. Lop.1.p.inſtr c.33.§.Inter varios & c.81.§.At vero de reddit.Cañedo ſum.ſacr.tract de matr. c.7.n. 75.* hi omnes dicunt non eſſe mortalem talem concubitum occultum: at non explicant, an omnino culpa vacet:ſolus *Manuel* dixit poſſe aliquãdo eſſe abſq; culpa: & melius *idem meteo t.1.c.154.concl.10.n.11.*dixit eſſe licitum.Huius etiam ſententiæ videtur *Capua 1.p. deciſ. l. 2. c.83.n.* 10. vbi dicit etiam quando diu coniuges ſunt obſeſſi,reconciliandam eſſe Eccleſiam, ſi copula ſit notoria, 10

Ex ratione huius ſentẽtiæ apertè colligitur,fornicationẽ occultè admiſſam in loco ſacro, non habere malitiam lethalẽ ſacrilegij,atq; ita loci circunſtantiam non eſſe neceſſariò tunc confitendam.Quia(vt probaui n 4.)tota ſacrilegij moralis deformitas ex loci ſacri pollutione petẽda eſt at ceſſat pollutio,vbi eſt fornicatio occulta. Atque ita fatetur eſſe ſatis probabile *Vaſq.1.2.q.72.a.6.diſp 98. n.6.*Et iuxta hoc nõ eſt opus cõiuges diu obſeſſos eſſe:quo a culpa mortali excuſetur copula inter eos in loco ſacro habita occultè. Atque ita ſignificat *Lud. Lop.1. p. inſtr.c. 82.§.At verò.de redd.*vbi dicit talẽ copulã nõ eſſe mortalẽ, maximè ſi cõiuges ſint diu obſeſſi.Cæterũ hoc nõ approbo.Quia per eũ cõcubitũ ex natura facti & per ſe pollui- 11

tur Eccleſia, licèt non teneamur abſtinere à celebratione in ea, dum occultus manſerit: atque ita abſq; nouo actu nouaq; culpa incipit eſſe polluta, vbi primũ de præterito cõcubitu conſtiterit per famam, aut coniugum confeſſionem, iuxta c. Significaſti, de adult. Qua ratione eam diſtinctionem reprobant Pal 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 14. D. Ant. 3. t. l. t. 20. §. 1. Adr. 4. q. 14. de matrim § Pro huius ſuccincta, Tab. Matr. 3. q. 9. n. 15. Nau. dicens ſuſtineri nõ poſſe limitationẽ, ſi copula ſit occulta, ſum lat. in 2. edit. c. 16. n. 32. verſ. 4.

12 Tertia ſent. (cui adhæreo tanquam probabiliori) dicit nullam eſſe culpam lethalem coniugalem concubitum intra locum ſacrum in caſu neceſſitatis exercitum, vt ſi diu coniuges intra locum ſacrum ita obſeſſi ſint, vt ad alia loca non ſacra egreſſus minimè pateat, quo maritaliter copulentur, ſecus ſi breui tempore. Et ratio eſt, quia priori caſu difficillimum eſt continere, & valdè probabili incontinentiæ periculo exponerentur coniuges, admittendo voluntarias pollutiones, niſi concubitus eis liceret, quare non eſt credendum, Eccleſiam in hoc euentu voluiſſe obligare ad abſtinendum, ob quandam loci ſacri extrinſecam decentiam: eo vel maximè quod cætera Eccleſiæ præcepta in caſu magnæ neceſſitatis deobligant. In poſteriori autem caſu facili negotio poſſunt abſtinere breui illo tempore. Et confirm. quia licèt neceſſitas coëundi non ſit tunc præciſa & abſoluta, ac prorſus ineuitabilis, at eſt neceſſitas morali modo, & attenta humana fragilitate ineuitabilis; quod ſatis eſt ad deobligandum. Præterea, quia qui gratia id periculum vitandi coniunguntur in loco ſacro, illum potius reuerentur, quàm iniuriam inferant. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent Alenſ. 2. p. q. 166. memb. 2. ad 1. ex argumentis propoſitis poſteriori loco. Alb. Mag. 4. d. 32. a. 11. ad 2 vbi Ricard. a. 3. q. 1. Scot. ibi q. vn. fine. Maior. q. 1. arg. 2. contra 3. concl. Suppl. Gabr. q. vn. ar. 2. concl. 11 Mayronis q. vn. Guillielm Borrill long. q. 2. n. a. 2. poſt 1. concl. caſu 4. Baſſolis q. 2. n a 3. Nicol de Orbellis q. vn. §. 3. Ouand. q. vn. poſt 2 prof. Palac. diſp. 1. f. 711. verſ. At verò contra, Henr. c. 2. n 6. de cõn u. lepros. Io. Friburgo ſum. conf. l. 4. t. 2. q. 43. Aſtenſ. 2. p ſum. l. 8. t. 10. a. 4. q. 2. Roſel. Conſecratio 1. n 9. verb. Debitum, n. 7. vbi Ang. n. 25. & Sylu. q. 3. n. 5. & Conſecratio 2. q. 5. caſu 3. Caſtro l. 1. de lege pœnali c. 7. docum. 2. Mon. ſum. tr. de matr. 3. de effectu matr. verſ. Eſt alius effectus, in fin. Turr c. Sciatis 33. q. 4. a. 3. n. 8. Cou. 4. decr. 2 p. c. 7. §. 2. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. inſt. maior. t. 11 n. 121. Nider ſum præc. 6. c. 4. verſ. Sextus tenetur iuncto verſ. Dictum eſt 2. Marg. conf 6. præcepto. f. 86. Alcozer ſum c. 50. f. 75. §. Los tocamientos hechos, Suar. 3. p. q. 83. ar. 3. diſp. 81 ſect. 4 §. 3. violatur. Enriq. l. 9 de Miſſa c. 27. n. 5. & l. 11. de matr. c. 16. n. 4. Petr de Ledeſm de matr. q. 64. a. 7. concl. 1. & ſum ſac. tr. de Euch. c. 20. diffi. 1. circa modum, quo polluitur Eccleſia ſemine, ver. Digo lo primero, Bart. à Led. dub. 12. de pœn. interrog. circa 6. præc. §. Similiter interrogetur. Et hanc eſſe probabilẽ dicunt Victoria ſum. de mat n. 269. & Led. 2 p 4. q. 66. a. 1. fi. & fortè eſſe veram aſſerit Lud. Lop. 2. p. inſtr de Euch c 79. §. Præterea ſerues Eiuſdẽ ſententiæ videntur Gr Lop l. ſi. verb. Fornicatio. t 10. p. 1. Perez l. 5. ord. t. 1 l. 1. § Quæri poteſt vtrum copula, & Matienz. lib. 6. recop. t. 1. rub. 2 gl. 1. n. 99. Ledeſ. 1. p. 4. q. 14. a. 3. dub. 7. caſu 2. vbi dicentes pollui Eccleſiam quando cõiuges in loco ſacro commiſcentur, excipiũt niſi coniuges diu intra Eccleſiã obſeſſi exiſtãt: atque ita clarè ſentiunt tũc non eſſe culpã mortalẽ, quod expreſsè docet Matienz. Et habet verũ hæc ſententia, licèt cõcubitus ſit publicus. DD. enim prædicti non diſtinguunt, ſit occultus necne. Et tenent expreſsè Palac. Suarez Petr. de Ledeſ. illo loco in tr. de Euch. cit. vbi etiam verſ. Digo lo ſegundo, dicit & bene, cũ Suar. loco prox. cit. non ſolùm hoc procedere vbi vterq; cõiux eſſet ita in Eccleſia obſeſſus, ſed etiã vbi alter, poſſet enim conſummare intra Eccleſiã altero illuc adeunte. Quia eadem eſt ratio Sed quia multi ex his DD. ſolum dicunt non eſſe tunc acceſſum lethalem, nec explicant num loquantur de ſola debiti redditione, vel etiã de petitione, id ſupereſt amplius declarandũ. Et quidẽ Mon. & Nider hoc n. cit. aſſerunt reddentem in hac neceſſitate, immunem eſſe culpæ, petentẽ verò reum culpæ venialis. Sed immeritò, quia ſi neceſſitas omnẽ irreuerentiæ rationẽ aufert totam ſubinde deformitatem & culpã euacuat. Atque ideo dicendũ eſt nullã eſſe culpam ratione loci ſacri, & reddere & petere, & ita docent Ricard. Suppl. Gabr. Maioris, Aſtenſ. Guillel. Borrill. Turrec. Caſtro, Ouand Ang. Roſel. Enriq. Petr. de Ledeſ. Bart. à Ledeſ Palac hoc n relati: & idẽ dicunt loquentes de acceſſu indiſtinctè, Mayronis, Baſſolis, Nic. de Orbellis, Alcozer hic allegati. & clare ſentit Sylu. locis citatis, dicit enim ceſſare in hoc caſu irreuerentiam. Sed adhuc quæres, quod tempus dicatur longum, & quod breue? Suar. loco prox. citato, & Pet. de Ledeſ. ſum. ſacra. c. 20. de Euch. f. 264. verſ. Digo lo ſecundo, dicũt breue tẽpus eſſe, ſi vna vel alia die intra Eccleſiã coniuges maneant. Sed non credo intentionis eorũ eſſe, vt exiſtiment quinque aut ſex dies reputari longum tempus. Quia non eſt ita difficile ſex diebus continere. Quare antea communi hominum fragilitate, vnum menſem exiſtimarem longum tempus. Vix tamen credo fore vt caſus is eueniat. Quia ſemper ſunt in Eccleſiis cubicula adhærentia & turris, quæ nomine loci ſacri minimè includi, quoad actũ coniugalem exercendum confugi poſſit, ſtatim dicemus.

13 Sed adhuc non modicus ſcrupulus ſupereſt, num in ea neceſſitate ſolum liceat copula coniugalis in Eccleſia ad vitandum incontinentiæ periculum in alterutro ex cõiugibus. Nam Sylu. Ouãdus, & Margarita confeſ quos n præc. retuli, dicunt eſſe mortalem, copulam in eo euentu habitam quocunque fine, niſi ad vitandũ in alterutro coniuge incontinentiæ periculum, quamuis tunc in ipſo actu adſit voluptas non principaliter intenta. Et eiuſdem ſententiæ videntur Victoria Caſtro, Enriq. n præc etiã alleg. & Lud. Lop. 2. p. inſtr. de Euch. c. 79. §. Præterea ſeries, dicunt enim licitã copulã eſſe in Eccleſia, quando coniuges diu obſeſſi, & de illicita ſeminis effuſione ſibi ipſis timentes coirent, & hoc dicit eſſe tutius Ledeſ. 1. p. 4. q. 66. a. 1. fi. & videntur fauere Ricard Supplem. Gabr. Roſel. Aſtenſis, Turrec. citati n præc. dum probant licere talem copulam, ea ratione, ne laqueus animabus iniiciatur. Poteſtque probari. quia nulla alia neceſſitas poteſt vrgere ad eum concubitũ habendum. Sed meo iudicio hi vltimi DD. non ſunt eius ſententiæ, nam ſatis periculoſum rete tenderetur ſi eſſet mortalis copula non ob eum finem habita, & grauiſſimis ſcrupulis vrgerentur coniuges, maximóque periculo, peccandi lethaliter expoſiti eſſent, ſi ſemper diſcutiendum ab eis eſſet, num cum accedere volunt, incontinentiæ periculum patiãtur. Quare Maioris & Palacios, n. præd allegati, in eo caſu diuturnæ obſidionis, meritò & iure optimo excuſant copulam à loci ſacri irreuerentia ſacrilega, in omnib. caſibus, in quib. extra Eccleſiam vacaret culpa lethali. Quod Ledeſ. proximè cit. fatetur eſſe probabile. Quod etiam ſentit Barth. à Led dub. 12. de pœn. vbi de interrogationib. circa 6. præc. §. Similiter interrogetur. vbi abſolutè dicit licere tunc copulam: & addit maximè hoc habere verum, vbi alter coniux redderet, aut peteret ad vitandam in ſe vel in altero in cõtinentiam. Vnde quamuis neceſſitas vrgens ad præmittendam in hoc caſu copulam, ſit incontinentiæ periculum, non tamen admitto eſſe neceſſarium ad eum finẽ referri, vt à culpa mortali excuſetur, nec credo eſſe neceſſarium vt id adſit periculum, ſed ſatis eſt vt in ea diuturna obſidione, attenta humana fragilitate, & morali modo loquendo, adſit communiter id periculum, quamuis deſit in aliquib. particularibus coniugibus aut euentibus. Quia lex ad ea, quæ frequenter accidunt, attendit, l. Nam ad ea, ff. de legib. Et huius ſententiæ videntur eſſe Alcozer & Suarez, n præc. citati, & Petr. de Ledeſm. ſum. ſacr. c. 20. de Euch. vbi de modo, quo Eccleſia ſemine polluitur verſ. Digo lo primero, vbi dicunt ideo crimen eſſe copulam, dũ breuem moram ſunt tracturi coniuges in Eccleſia, non autem quando longam. Quia in priori caſu facilè, in poſteriori verò difficile continere poſſunt, atque ita non conſiderant actuale periculum & præſentaneum, ſed morale & frequenter accidens attenta humana fragilitate Eiuſdem-

que

que ſententiæ ſunt cæteri auctores, n. præc. allegati, demptis paucis, quos hic refero, cùm abſolutè doceant tempore illius longæ obſidionis licitam eſſe copulam. Imò addo quando conſtat fore vt ea obſidio diu perſeueret, poſſe ſtatim coniuges coire in Eccleſia. Quia iam adeſt vrgens cauſa & neceſſitas prædicta, nec cogendi ſunt expectare donec aliquod tempus elabatur: cum non ſit maior ratio de vno tempore, quàm de alio: alias vbi poſtea ſe commiſcerent, tenerentur expectare moram aliquam temporis, vt iterum copula vterentur. Quia breui tempore poſt copulam, facile eſt abſtinere: ac proinde nimios ſcrupulos ac offendicula obiicere coniugibus, id eſſet potius quàm illorum fragilitati conſulere. Idque videtur ſentire *Alcozer n. præc. allegatus*, dicit enim quando coniuges diu debent eſſe intra Eccleſiam obſeſſi, licere illis vſum matrimonij.

14 Tandem infertur in eo caſu, in quo licitam eſſe copulam in loco ſacro diximus, minimè pollui, nec reconciliatione indigere; ceſſat enim irreuerentia. Atque ita docent *Maioris, Ouand. Roſella, Sylu. Caſtro, Nau. Greg. Lop. Ant. Cuc. Led. Lud. Lopez, Pirez, Salzedo, Enriq. Petr. de Led. Barth. à Ledeſ. Mantienzo Margarita confeſſ. quos n. 12.* retuli. Quamuis *Ang. verb. Debitum, n.* 53. dicat pollui Eccleſiam, quamuis fateatur tunc eſſe licitam copulam.

SVMMARIVM.

An cognitiones, deſideria, confabulationes, nutus, aſpectus, tactus, inhoneſta, in loco ſacro, ſiue inter coniuges, ſiue inter ſolutos, ſint ſacrilega? Refertur triplex ſententia, n. 15. 16. *&* 17.
Sententia auctoris circa cogitationes & deſideria, n. 18. *&* 19.
Circa aſpectus & verba, n. 20.
Circa tactus, n. 21. *vbi quando circũſtantia loci conſtituat ſacrilegium.*
Soluuntur argumenta, n. 22. *Poſt quem inuenies ſummaria alia.*

15 Quæſtio II. An non tantum concubitus coniugum extra caſum dictæ neceſſitatis ſit ſacrilegus in loco ſacro, ſed etiam cogitationes, deſideria, aſpectus, confabulationes, nutus & tactus inhoneſta, inter ipſos, aut inter ſolutos, ſint ſacrilega, & proinde ſit confitenda loci circumſtantia? *Syluеſt. Confeſſio* 1. *q.* 10. *n.* 11. *ſtatim in principio*, in ea eſt ſententia, vt deſideria cogitationeſque turpia in Eccleſia habita, ſint ſacrilega, & neceſſario explicanda ſit loci ſacri circunſtantia. Ducitur, quia hæc eandem malitiam habent, quàm concubitus ipſe.

16 Alij verò idem fatentur de confabulationibus, nutibus, & tactibus libidinoſis: de cognitionibus autem & deſideriis non meminere. Quia negari minimè poteſt eſſe grauem irreuerentiam loco ſacro illatam. Sic *Cord. ſum. q.* 90.

17 Demum alij id negant de aſpectibus, & confabulationibus, & cogitationibus deſideriiſque, non tamen conſummandi intra Eccleſiam: fatentur autem de tactibus, præſertim ſi ſint in partibus inhoneſtis. Sic tradunt *Lud. Lop.* 1. *p. inſtr. c.* 23. *à §. Cæterum quia de copula*, & agens de tactibus in locis ſecretis & verendis, *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 207. *n.* 1. Quia tactus eiuſdem malitiæ ſunt cum copula.

18 His tamen non obſtantibus ſit concluſio. Si in Eccleſia exiſtens deſideret cõcubitum coniugalem, aut fornicariũ, exercenda tamen extra Eccleſiam, nullius ſacrilegij reus eſt, nec illa loci circũſtantia eſt neceſſariò confitenda. Prob. quia quod repugnat loci conſecrationi, ipſumque polluit eſt ſeminis effuſio: vt conſtat ex dictis n. 7. ſed hæc non eſt exercenda in Eccleſia: ergo nulla eſt circumſtantia ex parte loci. Et confirm. quia tota ratio huius ſacrilegij eſt, eo quod locus ſacer violatur, vt probaui n. 4. quod non inuenitur in ſolo deſiderio extra Eccleſiam conſummandi actum. Secundò, quia actus internus & externus tunc ſunt eiuſdem ſpeciei, quando tendunt in idem obiectum cum eiſdem circunſtantiis: vt ſi quis coniugatam fœminam cõcupiſcat ſub expreſſa cõditione ſi ſoluta eſſet, nõ eſt adulter, quamuis actus externus copulæ cum illa adulterinus eſſet. Quia actus internus non fertur in externum ſub eadem circumſtantia, ſed concubitus in Eccleſia, & deſideriũ illius exercendi extra eam, non feruntur in obiectum ſub eadem circumſtantia: ergo actus ille internus non eſt particeps malitiæ ſacrilegij, quæ in externo reperitur. Et confirmatur, quia ſi extra Eccleſiam optaret quiſquam concubitum intra illam, ſacrilegus eſſet, eo quod copula volita eſt exercenda intra Eccleſiam: non ergo attenditur locus deſiderij, ſed locus vbi actus ipſe conſummandus eſt. Tandem hæc concluſio conſtabit ex ratione, quam n. 21. afferam. Et illam ſuſtinent *Canus relect. de pœnit. p.* 5. vbi de circumſtant. confitend. §. *Multa hic de peccatorum circumſtantiis. Nauar. c. Conſideret. in princ. n.* 21. *de pœnitentia, d.* 5. *& ſum. c.* 9. *diſp. n.* 10. *lat. n.* 12. *Viuald. Cand. ſacram.* 1. *p. d. confeſſ. n.* 46. *Petr. de Ledeſ. ſum. ſacram. de pœnit. c.* 19. *circa loci circumſtantiam. §. Acerca deſta concluſ. Lud. Lopez & Manuel n. præced. allegati. Alcozer ſum c.* 20. *f.* 74. *col.* 2.

Ex his infero primò, concupiſcentem in Eccleſia fœ- 19
minam, quam videt, aut cuius meminit, niſi expreſsè appetat in Eccleſia ipſa ſuam voluntatem exequi, ſacrilegum minimè eſſe. Quia licèt id deſiderium in loco ſacro conceptum ſit, at non eſt conſummandi in eo: quod ad ſacrilegij deformitatem deſideratur. Ita *Nauar. eo c. Conſideret in princ. n.* 21. *verſ.* 4. *infero*.

Secundò infero, aſpectus, nutus, verba inhoneſta in Ec- 20
cleſia, non eſſe ſacrilega, nec loci circumſtantiam neceſſariò fatendam eſſe. Quod apertè probant rationes allatæ n. 18. docent *Canus, Manuel, Alcozer*. Lud. Lopez, *Petr. de Ledeſ. ibi citati*. Sed limitat *Petr. de Ledeſ.* niſi verba inhoneſta altiori voce proferrentur: tunc enim ait eſſe ſacrilegium neceſſariò confitendum. Quia ſanctitati loci repugnant. Sed id minimè credo: ob ea quæ dixi n. 18. & dicam n. ſeq. ſed poteſt eſſe peccatum aliud ſcandali.

Tertiò infero, tactus quantumcumque turpes in loco 21
ſacro abſque pollutionis periculo (in hoc enim euentu ſemper loquimur, & accipienda ſunt omnia dicta) non habere circumſtantiam ſacrilegij aperiendam neceſſariò in confeſſione. Probatur rationibus adductis n. 18. Item quia tunc loci circumſtantia ſacrilegium conſtituit, & in confeſsione detegenda eſt, quando actus in eo admiſſus directè aduerſatur ſanctitati aut immunitati loci, id eſt, illis ad quæ locus ſanctificatus eſt: vt ſi ibi poſſe diuina celebrari, aut mortuos ſepeliri impediat, vel auferat immunitatem illuc confugientium, aut ſecuritatem rerum ibi in cuſtodiam depoſitarum, vt optimè docent *Caiet. opuſcul. t.* 1. *tract.* 17. *reſponſ. qui eſt trigeſimus primus reſp.* 12. *dub.* 2. *Nauar. c. Conſideret, in principio, n.* 20. *de pœnit. d.* 5. ſed his tactibus non violatur Eccleſia, nec eſt violationis periculum, cùm ceſſet pollutio, eiuſdem periculum, & proinde non impediuntur officia diuina, aut mortuorum ſepultura: non ergo ſacrilegi erunt, nec loci circumſtantia erit neceſſariò fatenda. Et ita docet *Alcozer ſum. c.* 10. *f.* 74. *col.* 2. *§. Los tocamientos*.

Ad argumentum contrarium n. 15. propoſitum conſtat 22
ex dictis n. 18. cùm enim actus internus non feratur in obiectum cum eadem circumſtantia actus externi, non eſt eiuſdem ſpeciei. Ad propoſitum n. 16. dic aliquam irreuerentiam eſſe: at non excedere limites culpæ venialis. Quia non violatur locus ſacer. Sicut de aliis peccatis grauibus in loco ſacro admiſsis, fatetur *Sylu. Confeſſio* 1. *q.* 10. Ad aliud propoſitum n. 17. dic id eſſe verum, quando ordinatur ad concubitum cum eadem circumſtantia, & eſt eadem ratio in tactibus & in copula. Quod vtrumque hic deſideratur. Quia nec tactus tendunt ad copulam intra Eccleſiam, nec illam violant inſtar copulæ.

SVMMARIVM.

Quid nomine loci ſacri comprehendatur? num omnis locus gaudens immunitate Eccleſiaſtica, n. 23.
Comprehenditur locus ſacer, aut benedictus ab Epiſcopo, ad diuina deputatus, n. 24.
Quale Eccleſiæ ſpatium comprehendatur, n. 25.
Quid de loco ſupra tectum, & de parietibus Eccleſiæ, n. 26.
Quid de locis ſub Eccleſia conſtitutis: & de ſepulchro concauo ibi ſito, num. 27.
Quid de ianua Eccleſiæ, n. 28.
Quid de cameris adhærentibus Eccleſiæ, n. 29. *Et quid de turri, n.* 30.
Quid, de ſacriſtia, n. 31.
Quid de propylais intra Eccleſiam conſtitutis, vulgo cornijas, ò andenes, *n.* 32.

Quid, de choro & loco organorum, n.33.
Quid, de locis deputatis ad fœminarum confeſſiones excipiendas, n.34.
*Quid de cameris inſtar odai vulgo,*tribunas,*n.35.*
Quid, de Eccleſia iam benedicta: cœptaque conſtrui, in qua nondum celebratum eſt, n 36.
Quid, de Eccleſia deſtructa, & an gaudeat immunitate Eccleſiæ, n.37.
Quid, ſi laxetur Eccleſia, capella aliqua ipſi addita aut aliqua parte, nec illa benedicatur, n.38.
Quid, de oratoriis priuatis, Eccleſiis eremitoriorum, aut xenodochiorum, n.39. & ibi quando præſumatur auctoritate Epiſcopi erecta,
Quid, de cœmeterio, n.40. Quid de clauſtris religioſorum, n.41.
Quid, de aliis habitaculis, & officinis monaſterij, n. 42.
Quid, de loco profano, in quo aliquis fidelis eſt ſepultus, n.43.

23 Quæſtio III. Quid nomine loci ſacri contineatur, quo coniugali copula violetur, illamque ſacrilegam reddat extra caſum neceſſitatis? Et quidem certum eſt apud omnes locum ſacrum ad hunc effectum non ita late accipi, ſicut ad gaudendum Eccleſiæ immunitate. Quoniam omnia Eccleſiæ, monaſteriorum, xenodochij habitacula, eſt certum gaudere immunitate Eccleſiæ: cùm tamen (vt dicemus,) copula in illis non ſit ſacrilega, nec ad hunc effectum nomine Eccleſiæ includantur.

24 Primò ergo nomine Eccleſiæ quoad hunc effectum intelligitur ſola Eccleſia conſecrata aut benedicta. Quia ante hanc conſecrationem aut benedictionem non eſt locus ſacer. Sic *Sotus 4.d.32.q.vn.art.3.concl.3. Nauar.ſum.c.16 n.32. Angles Floribus 1.p.de matrim. q. 6. de ſoluendo debito in fin. Enriq l.9.de miſſa, c.27.n.5.& lib.de pœn.c.6.n.9. in comment.lit.H.* vbi bene addit deſiderari vltra hoc vt locus ille ſit deputatus ad officia diuina, aut fidelium ſepulturas *Emmanuel Sa ſum.verb. Eccleſ. §. Polluitur Eccleſia, Graffis 1.p.deciſion.l.1.c.20.n.18.& l.1.c.83.n.10. Manuel 1.t.ſumm. 2.edit.c.154.n.13.fin.& c.243.n.19.*

25 Id autem ſpatium dicetur eſſe intra Eccleſiam, quod pertinet ad interius Eccleſiæ corpus à tecto interiori vſque ad pauimentum, & à ſumma ara vſque ad parietem oppoſitum. Quare Capellæ conſtitutæ intra Eccleſiam comprehenduntur, vt bene ait *Vega tom.2.ſum c.94.caſu 5.* Quia vnum corpus cum ipſa efficiunt.

26 Hinc fit non violari Eccleſiam: nec eſſe ſacrilegium, ſi copula habeatur ſupra Eccleſiæ tectum: vel ibi interficiatur homo. Quia iam locus ille eſt extra Eccleſiam. Atque ita docent *gloſſ.c.vn.de conſec.Eccl.in 6.verb. Sanguinis,* vbi *Ioan. And.n.2. Domin.n.8. Anch.n.2.verſ.Tangit gl. Francus n.6.fin. Arch.c.Eccleſiis, n.2.de conſecr.d.1. Henr.c fin.n.4. de conſecr.Eccleſ. Roſell.Conſecratio, 1.n.7. Ang.verb.Conſecratio Eccleſiæ, n.5. Sylu.Conſecratio 2.q.5.caſu 1. Tabiena Conſec.2. q.5.& 6. Nau.ſum.c.17.n.256. Ledeſ.2.p.4.q.26.a.2. ad fin. paulò ante t. De caſibus reſeruatis. Suarez 3 p.q.83. a.3. diſp. 81.ſect.4.paulò poſt princ. Graf p.1.deciſ.l.2.c.48.n.24. Vega 2.t.ſum.c.94 caſu 5. Lud.Lop.1. p.inſtr.de Euch.c.79 §.Praterea ſeries. Emm.Sa ſumm.verb.Eccleſia, §.Polluitur Eccleſia Man.1.t.ſum.2.edit c.154.n.10.concl.9. & n.7. concl. 6.* vbi cautè intelligendus eſt, dum ait non violari Eccleſiam ſuſpenſo homine ex ipſius tecto: ſi ſuſpendatur ſupra ipſum à parte exteriori, ſi enim à parte interiori ſuſpenderetur, manifeſtum eſt id intra Eccleſiam fieri: atque ideo ipſam violari. Quæ omnia ego intelligerem, niſi quod eſt ſupra Eccleſiæ tectum, ſit capella eiuſdem Eccleſiæ, ad quam patet aditus per ipſam Eccleſiam. Quia talis non eſt diuiſa ab Eccleſia, ſed reputatur vnum Eccleſiæ corpus, deputatur ſimiliter ad cultum diuinum, vt in ſimili, n. ſeq. dicemus de ſepultura concaua. Similiter ſi extra parietes Eccleſiæ haberetur copula, vel ex ipſis parietibus à parte exteriori ſuſpenderetur homo, minimè violaretur: nec ſacrilegium eſſet, quia extra Eccleſiam fit, *Suarez ibi, Manuel eo.c.154. concl.6.n.7.* Quod intellige, niſi ſit illa pars exterior parietum, cœmeterium, tunc enim violaretur ipſum, & ſacrilegium eſſet, iuxta ea quæ dicemus, n.40.

27 Secundò deducitur, nec reputari locum ſacrum quoad hunc effectum, locum ſub Eccleſia conſtructum: vt ſi ibi ſit cella cauerna, aut ſpelunca, quia ille locus extra Eccleſiam eſt. Ita docent *Ioan. And. Anch. Dominicus. Francus, Sylu. Tabiena, Armilla, Nau. Ledeſma, Suarez §. 3. violatur, Lud. Lopez, Graffis, Vega, Emman. Sa n.prac.allegati, Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.153.n.10.concl.9.* Quod (vt in ſimili dixi n.præcedenti) intelligo ſimiliter, niſi in cauernis Eccleſiæ ſit fornix, quem ſepulturam concauam appellant, quia ille pars Eccleſiæ reputatur, deputatuſque eſt ad fidelium ſepulturas, ſicut Eccleſiæ ſolum.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit ſi copula habea- 28
tur, aut homo interficiatur in Eccleſiæ porta. Si enim contingat intra limen clauſuramque Eccleſiæ, id eſt intra lineam quam attingunt valuæ in liminibus, erit ſacrilegium, quia intra Eccleſiam fieri dicitur. Secus ſi extra limen clauſuramque Eccleſiæ. Id enim extra Eccleſiam factum cenſetur. Sic *Dominicus c.vn.n.6.de conſecr.Eccl.ſ.in 6. Imola,* quem refert & ſequitur *Syluest.verb. Cœmeterium q.3. Angel.verb.conſecratio cœmetery n.3. Tabiena verb conſecratio, 4.q.2. Armill. verb.cœmeterium, n. 4. Manuel 1.tom. ſum. 2.edit.c.154.n.13.* Quibus addo, ſi illud extra limen Eccleſiæ pertineret ad cœmeterium, illud pollui, eſſeque ſacrilegium, vt in ſimili dixi n.26.

Quartò deducitur, non comprehendi nomine Eccleſiæ 29
cameras Eccleſiæ adhærentes. Quia illæ minimè conſtituunt vnum corpus cum Eccleſia, nec cultui diuino deputantur. Ita docent *Sotus 4.d.33.q.vn.art.3.concl.3. Nau.ſum. Lat.c.16.n.32.verſ.4. Angles Floribus 1.p.de matrim.q.6. de ſoluendo debito, in fine. Suar. 3.p.q.83.a.3.diſp.81.ſect.4. § 3. violatur. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.82.§. At verò de reditione. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154.n.10.concl.9.& c.243. n.19. Graffis 1.p.deciſion l.2.c.83.n.10. Vega l.1.ſum.c.78. caſu 1. Cañedo ſum.ſacr.tract.de matr.c.8.n.75.*

Quintò deducitur, nec turrim, vbi cymbala Eccleſiæ 30
collocantur, eſſe locum ſacrum. Conſtat eadem ratione, qua de cameris Eccleſiæ id dixi n.præc. Et docent *Sotus, Nau. Angles, Suar. Manuel, Lud.Lop. Graffis, Vega, Cañedo ibid. citati, Enriq l.5.de pœnit.c.6.n.5.in comment.lit.H.*

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de ſacriſtia. Vide- 31
tur enim eam non cenſeri eſſe extra Eccleſiam: cùm ſit omnino illi coniuncta inſtar capellarum. Atque ita cenſent aliqui Neoterici. Sed contrarium mihi perſuadeo. Quia Capellæ ſunt partes Eccleſiæ, vnumque corpus cum illa efficiunt, ad idem munus deſtinatæ, nempe, ad officia diuina peragenda, fideleſque ſepeliendos. At ſacriſtia eſt quaſi aliæ cameræ Eccleſiæ adhærentes, nec ad idem munus deputatur, ſed ad veſtium ſacrarum cuſtodiam. Et conſtabit magis ex dicendis n.34. vbi pariete intermedio res diuidi probabimus.

Septimò deducitur, includi nomine Eccleſiæ propylæa 32
circumducta intrinſecus per templi ſummitatem, ad puluerem tecto excutiendum. Vulgò, *las Cornijas, ò andenes, que ay en las paredes de la Yglesia por de dentro, para ſacudir el poluo dellas* Quia ſunt intra ipſum Eccleſiæ corpus vt conſtat.

Octauò deducitur, quid dicendum ſit de choro, Conſtat 33
enim illum eſſe partem Eccleſiæ, ſub eaque comprehendi vbi chorus eſt in loco quodam Eccleſiæ ſcabellis ſolis diſtincto ac intercluſo, vt ſolet eſſe in parochiis aliquibus. Quia tunc verè eſt pars Eccleſiæ, & in ipſius ſolo, nec ſunt intermedij parietes, qui quaſi cameram diſtinctam efficiant. At vbi eſt in loco quodam edito, & à terra prominenti, vt in monaſteriis ſolet eſſe: non ita videtur conſtare. Quia ſolum eſt diſtinctum, & videtur pars diuiſa ab Eccleſia. Cæterùm adhuc credo comprehendi. Quia intra ipſummet Eccleſiæ ambitum eiſdem parietibus intercluſus continetur, ad eademque officia diuina deſtinatur. Atque huius ſent. videtur *D. Ant.2.p.tit.1.c.21.§.1.circa medium,* vbi indiſtinctè chorum nomine Eccleſiæ comprehendi docet. Atque idem cenſeo de loco organorum conſtituto in quadam chori parte, eadem ratione; ſonus enim organorum eſt cannis, & quædam cultus diuini pars.

Nonò deducitur, quid dicendum ſit de cellulis ad ex- 34
cipiendas mulierum confeſſiones deputatis intra Eccleſiæ parietis concauum conſtitutis, parte in qua mulieres fatentur, tenui quoquam pariete ex lateribus ducto, feneſtellaque cratibus obiectis clauſa, diuiſa ab ea parte in qua

eſt

eſt ipſe confeſſarius. Si enim de ea parte, in qua mulieres ſunt, loquamur, manifeſtum eſt eam eſſe Eccleſiæ partem. Cùm intra ipſius contineatur ambitũ, nulloque pariete intermedio ſecernatur. Si verò de ea parte, in qua eſt confeſſarius, credo nõ claudi nomine Eccleſiæ, etiãſi ſit intra ipſius parietis concauũ, vbi enim extra eſſet, nulla verſaretur difficultas, quãuis locus omnino patens, nullaque re intermedia diuiſus eſſet. Quia iam eſt extra Eccleſiam. Ducor. Quoniam paries ille intermedius ſeparat, atque templo excludit, ita vt pars illa pro diſtincto domicilio habẽda ſit vt expreſsè probat textus *c. vn. de conſec. Ecc. in 6.* ibi: *Non vnum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quãuis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſeiungitur.* Ex quo textu parietẽ diuidere, ita vt res ſic diuiſæ dicantur duæ, obſeruant *ibi gloſſ. verb. Pariete, & ibi Archid. fin. Anch. n. 2. notab. 5. Dom. n. fin. Francus n. 3.* Idem cenſeo, ſi partes illæ linteo cerato, aut tabella, fixis immobilibus ſeiunctæ ſint. Quoniam cùm ea ſint fixa & immobilia, inſtar parietis habentur. Secus ſi volo, quod complicari & explicari poteſt, aut tabella ferreis nexa vncis (vulgò *con gonzes*) diuidãtur. Quia ea facile mobilia fixo parieti minimè æquiparantur. Quod ſi ſit paries quidã tenuis (vulgò *tabique*) ſecernẽs eas partes, portaque claui obſerata per quam aditus ex vno loco ad alium patet, adhuc credo partem confeſſarij externam non claudi nomine Eccleſiæ. Quia, teſtibus *Anchar. Dom. n. 3. Franco proximè relatis*, paries intermedius diuidit, licèt ſit porta per quam de vno ad alium tranſitur locum.

35 Vltimò infertur, Cameras inſtar odæi ex aduerſo aræ maximæ ad ſacrum audiendum exædificatas (vulgo *tribunas*) minimè claudi Eccleſiæ. Quia non deputantur ad diuina celebranda, & ſunt quaſi Cameræ diſtinctæ Eccleſiæ adhærentes.

36 Secundò dico Eccleſiam ab Epiſcopo benedictam, cœptamque ipſius auctoritate ędificari, claudi nomine Eccleſiæ, vt copula in ea habita ſit ſacrilega. Ducor, quia iam eſt benedicta & auctoritate Epiſcopi ad diuina deputata. Quæ duo (vt diximus n. 24.) deſiderãtur, & ſufficiunt, quo locus ſacer ſit. Secundò, quia ibi poſſunt iam fideles ſepeliri, vt fiebat in hoc collegio Soc. IESV, cùm enim Eccleſia qua vtebatur, eſſet concaua, ſepeliebantur noſtri in Eccleſia ab Archieſcopo benedicta, cœptaque ædificari. Tertiò, quia eſt certius & communius Eccleſiam nondum conſecratam, & in qua nondum diuina celebrata ſunt, modo ſit auctoritate Epiſcopi erecta, gaudere Eccleſiæ immunitate, vt multis relatis tradunt *Sylu. verb. Loca religioſa, q. 4. à n. 7. Couar. var. c. 20. n. 4.* & multi alij, & licèt (vt dixi n. 23.) latius pateat gaudere immunitate Eccleſiæ: at inde colligo argumentum ad probandum eſſe locum ſacrum Eccleſiam, quæ amplius habet, videlicet, eſſe benedictam, & diuinis deputatam, quæ ſunt duo requiſita.

37 Tertiò dico, ſi Eccleſia deſtructa ſit, non comprehendi nomine Eccleſiæ, nec copulã in ea habitam, aut effuſionem ſanguinis in ea factã, eſſe ſacrilega, nec locũ violari. Quod licèt in propriis terminis in nomine inuenerim: colligo ex *c. Abbate, ad fin. de verb. ſign. & c. 2. de noui oper. nunc. & c. Hoc diximus. 16. q. 7.* quod eſt ex *Orig. hom. 15. ad c. 21. D. Matth.* per quos textus notat *gl. d. c. Abb. fine & c. 2. verb. Principale, de noui oper. nunt.* Eccleſiam deſtructam minime gaudere priuilegiis conceſſis Eccleſię. Quã ſequuntur omnes Doctores ſtatim referendi: eſt tamen accipiẽdum cum hac moderatione, ſi auctoritate ſuperioris deſtructa ſit, vt obſeruant *gl. c. Statutum, de elect. in 6. verb. Collegiatis*, vbi *Dom. n. 3. fin. Eadem gl. regul. Priuilegium ~. verb. Priuilegium, de reg. iuris, in 6.* vbi *Frãc. n. 3. Gloſſ. d. c. Et hoc diximus, verb. Deſtructa. Innoc. c. 2. de noui oper. nunc. n. 1. init.* vbi *Ant. n. 4. init. Anchar. n. 9. initio, Abbas n. 5. Henr. n. 6. Alex. l. Inter ſtipulantem § Sacram. n. 14. ff. de verb. oblig. Iaſon n. 30. Additionator ad Bartolum in editione antiqua ibi, verb. Eccl. Felin. c. Cum dilecta. n. 21. de reſcr. Roſella verb. Priuilegium n. 4. Ang. verb. Ciuitas, n. 1.* vbi *Sylu. q. 2. Tabiena. q. fin. Armilla n. 3.* Quare tunc Eccleſiam minime gaudere immunitate, poſſeque inde extrahi reum, tradunt *Remigius de immun. Eccleſiæ, ampl. 20. Iul. Clarus pract. crim. lib. 5. recep § fi. q. 30. n. 6. verſ. Maius eſt dubium Farinac. in ſua praxi. q. 28. n. 70. Paz. pract. 1. t. p. 5. c. 3. §. 3. n. 38.* Rurſus intellige non gaudere priuilegiis Eccleſiæ, ſi auctoritate ſuperioris ſit deſtructa, quando ita deſtructa eſt, vt nulla reædificationis ſpes ſubſit: ſi enim diruatur, vt iterum ædificetur in eodem loco, gaudebit vtique, vt bene docent *Alexand. Iaſon, Felinus, Additionator ad Bart. Armilla proximè citati.* Quamuis *Remigius, Iulius Clarus, Farinacius & Paz.* videantur oppoſitum ſentire: dicunt enim non gaudere, quando ſuperioris auctoritate, aut ſine ſpe reædificationis, diruta eſt. Imò qualitercumque diruta ſit, etiam abſque ſuperioris auctoritate, abſque reædificationis ſpe, non fruetur Eccleſiæ priuilegiis, quia iam nulla ratione poteſt Eccleſia appellari. Sic *Bald. in proœmio ff. veteris n. 5. Felinus proximè relatus.* Et videntur ſentire *Remigius, Iulius Clarus, & Paz.* dum diſiunctiuè dicunt non gaudere, ſi auctoritas ſuperioris interueniat, aut ſpes reædificationis deſideretur.

Quartò dico, ſi laxetur Eccleſia, parte aliqua ſibi addita, 38
aut capella, licet ea non benedicatur, comprehendi nomine Eccleſiæ, ſicque copulam ibi habitam eſſe ſacrilegam. Ducor, quia ſemper pars addita efficitur vnum cum priori, & eadem Eccleſiæ forma perficitur, quare geſta in ea, verè intra Eccleſiã fieri dicuntur. Vnde merito *l. Quæ religioſis. 44. ff. de rei vendic.* dicitur quæ religioſis adhærent, religioſa eſſe. Vnde *gl. c. 1. verb. Altare de conſecr. Eccleſ.* ait ſi aliquid addatur altari conſecrato, hoc non execrari, ſed ſacrum tãquam dignius trahere ad ſe non ſacrum: per *c. Quod in dubiis, eod. t.* id decernens in oleo non conſecrato addito conſecrato, vbi *Gl. fin. in fin. & Ant. ibi, fine*, inferunt, dum veſtes ſacræ reficiuntur, minimè deſiderari filum aut pannum additum conſecrari. Et quamuis exiſtimem rem illam aditam non effici verè ſacram, quia deciſio *d. c. Quod in dubiis*, procedit in ſolis liquoribus, & in iis, quæ commixtione confunduntur, vt tradunt *Anton. d. c. 1. n. 11. & ibi Abbas fine. Idem d. c. Quod in dubiis, fine.* At negari nequit gaudere ſacræ priuilegiis, dum ſic vnita manet.

Grauius autem dubium eſt de oratoriis. Et quidem ſi 39
de oratoriis ſtrictè loquamur, & quæ propriè talia dicuntur, quia ſunt hoſpitalium aut eremitoriorum quædam Eccleſiæ priuata auctoritate abſque Epiſcopi licentia erectæ: & alia in montibus priuatis fundata, conſtat apud omnes ea minimè eſſe loca religioſa, nec Eccleſiæ nomine comprehendi. Quia poſſunt ad nutum fundatoris ad profanos vſus redire, quamquam ex Epiſcopi licentia in eis celebretur. Et ita colligitur ex *cap. fin. de cenſibus*, vbi deciditur oratoria priuata non ſubeſſe Epiſcopi poteſtati, quoad ius viſitandi, procurationémque exigendi: iuncto *cap. 1. § Deinde liceat, eod. tit. in 6.* vbi dicitur Epiſcopi eſſe Eccleſias & alia loca religioſa ac pia viſitare. Atque ita hæc loca tanquam profana non gaudere Eccleſiæ immunitate, docent *Innoc. cap. Inter dilectos, n. 2. de donat. Abbas cap. fin. n. 4. de cenſibus, & cap. Patentibus, n. 3. de priuileg.* & multos alios referens *Felinus cap. De quarta, n. 9. de præſcr. Ang. verb. Immunitas, n. 26 Sylu. verb. Loca religioſa quæſt. 2. & Interdictum, 6. quæſt. 5. & Immunitas 1. quæſt. 1. fi. Tabien. verb. Immunitas, q. 14. n. 15. Armil. verb. Immunitas, n. 19. Remigius* quem refert ac ſequitur *Iulius Clarus li. 5. recep. in pract. crimin. § fin. n. 6. verſ. Sed quia dicendum. Greg. Lopez l. 4. verb. A la Igleſia, tit. 11. p. 1. Paz pract. t. 1. part. 5 c. 3. §. 3. num. 30.* Cæterùm difficultas eſt de his Eccleſiiis xenodochiorum, atque eremitoriorum, quæ conſecratæ aut benedictæ nondum ſunt, at auctoritate Epiſcopi ſunt erectæ, ad cultúmque diuinum deſtinatæ? Videntur enim loci nomine nequaquam comprehendi. Quia res hæc eſt odioſa & pœnalis: at ſtatutum puniens delinquentem in Eccleſia, non afficit delictum admiſſum in baſilica nondum conſecrata, quæ propriè Eccleſia non eſt, vt teſtantur *Abbas rubr. de conſecrat. Eccleſ. num. 3. Angel. verb. Eccleſia, num. 3.* Prætetea quia num. 24. cum multis diximus, deſiderari, vt locus ſacer ſit quoad præſentem effectum, benedictionem aut conſecrationem Epiſcopi.

Et

Et facit *Corduba ſum. quæſt.*12. vbi dicit religioſorum habitacula non eſſe ſacra, ita vt copulã ſacrilegam reddant: eo quod non ſunt benedicta. Atque ita oratoria non conſecrata, nec benedicta non dici loca ſacra quoad hunc effectum, teſtantur *Enriq. lib.5. de pœnit. c.6. n.5. in comment. lit. H. & lib.9. de miſſa, c.27. n.5. Emm. Sa ſum. verb. Eccleſia §. Polluitur Eccleſia. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c.154. n.13.* Cæterũ exiſtimo dici loca ſacra & nomine Eccleſiæ comprehendi. Primò, quia iam dicuntur loca religioſa, nec ad vſus profanos redire poſſunt, vt habetur *c. Ad hæc de religioſis domibus.* & ex Eccleſiæ ad cultum diuinum, vt ad Miſſas celebrãdas deputantur, & auctoritate Epiſcopi, ita vt perpetuò cultui diuino emãcipata ſint, quæ deputatio Epiſcopi auctoritate facta locum benedictionis ſupplet, eſtque velut conſecratio quædam. Secundo, quia hæc loca gaudent immunitate Eccleſiæ tanquam ſacra & religioſa, vt docent *Abbas, Ang. Syl Tab. Armill. Greg. Lop. hoc n. allegati. Nau. ſum. c.25. n.17. Couar.* multos referẽs *2. var. c.20. n.4. Paz pract. t.1. p.5. c.3. §.3. n.27. & duplici ſeq.* Tertiò, quia verior opinio habet ſtatutum puniens delinquentem in Eccleſia, comprehendere admittentem delictum in baſilica auctoritate Epiſcopi erecta, nondum tamen conſecrata: vt ſi is, cui Eccleſiæ ingreſſus interdictus eſt in ea celebret, efficitur irregularis, vt tradunt *Calderinus de Eccleſiaſtico interdicto, memb.2. verſ. quid ſi is. Dom. c.15. §. fin. num.6. de ſent. excom. in 6. Sylu. Interdictum 6. q.5. Nau. ſuper §. In Leuitico, notab. 32. n. 3.* Atque ita hanc ſententiam videtur clare tenere *gloſſ. c. fin. verb. Conſecrata, de conſecr. Eccleſ.* vbi illius textus decidentis Eccleſiam non conſecratam pollui ſemine aut ſanguine, rationem reddit. Quòd locus ille auctoritate Epiſcopi diuino cultui dicatus ſit: & ſemel Deo dicatum, ad profanos vſus redire non debeat. Tandem rogabis, an ſi de auctoritate Epiſcopi minimè conſtet, & ſic ſint hæc loca ſacra, nec ne, quid præſumi debeat? Dic breuiter, non ſufficere ad eam auctoritatem adfuiſſe, præſumendum, ibi eſſe oratorium, celebrarique de Epiſcopi licẽtia, & id hoſpitale nomine alicuius ſancti appellari, ibique eſſe campanam, ſed oportere ibi cymbalum eſſe ſuper tectum erectum, publicéque pulſari. Id enim in oratoriis priuatis eſſe nequit: iuxta *c. Patentibus, de priuil.* & docent *ibi Ant. n.2. Abbas n.1. Idem Abbas c. Inter dilectos, n.8. de donat. Felin.* multis citatis, *c. De quarta, n.12. de præſcr. Sylu. verb. Loca religioſa, quæſt.3.* latè *Maſcardus de probat. concluſ.869. n.3. & 4.* Similiter idem præſumitur in dubio, ſi ibi publicè celebretur, omnibus indifferenter ad diuina audienda admiſſis. Ita docent *Archid. c. Nemo, ad medium, de conſec. d. 1. Abbas duplici loco proximè citato & c. fin. 2. de cenſibus, Maſcard.* aliis relatis, *d. concluſ.869. n.1. & 2.* Idem ex curſu temporis, vt ſi decennio ibi publicè celebretur, vt cum multis probat *Menochius de præſumpt. l.3. præſumpt.132. n.51.*

40 Quintò dico, cœmeterium ab Epiſcopo benedictum, reputari locum ſacrum, efficereque vt copula in eo habita, & ſanguinis iniurioſa effuſio in eo facta, ſacrilega ſint. Conſtat. Quia (vt dixi n.21.) quoties actus aduerſatur rei ad quam locus benedicitur, vt officiis diuinis, aut fidelibus ſepeliendis, eſt ſacrilegus: at in cœmeterio ſemine aut ſanguine polluto nequit aliquis ſepeliri, donec reconcilietur: vt conſtat ex *cap. vnic. de conſecrat. Eccleſ. in 6.* ergo ſacrilegum eſt. Præterea, quia eodem modo, quo Eccleſia, polluitur ſemine aut ſanguine: vt conſtat ex *eod. c. vnic.* & docent *ibi Gloſſ. verb. Polluto. Archid. ibi n.3. Abbas c. Conſuluiſti, n.2. de conſec. Eccl. Henric. c. fin. n.2. eod. tit. Pal. 4. d.18. q.8. a.4. n.19. & 20. D. Anton. 3. part. tit.12. c.6. §.7. Ang. verb. Conſecratio cœmeterij, n.1. Sylueſt. verb. Cœmeterium, n.1. & q.1. n.2.* vbi *Armill. n.1. Tabien. Conſecratio 4. n.7. init. Lex final. in fine, t.10. p.1. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.154. n.13. concl.12.* Atque ita comprehendi nomine loci ſacri, & pollui tradunt *Pal. 4. d.13. q.3. a.2. n.14. Nauar. ſum. hiſp. c.28. addit. ad n.5. c.16. & lat. c.16. n.3. verſ. Interrogatus autem Corduba ſum. q.12. Enriq. lib.5. de pœnit. c.6. n.5. in comm. lit. H. Pet. de Ledeſ. ſum. ſacr. tract. de Eucbariſtia, c.20. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c.207. fin.* Quare miror qualiter *Sot. 4. d. 32. q. vn. a.3. conc.3. Angles floribus 1. p. de matrim. q.6. de ſoluendo debito fin. Graffis 1 p. deciſion. l.2. c.83. n.10. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c.243. n.19. Vega t.1. ſum. c.78. caſu 1. Cañedo ſum. ſacr. tract. de matrim. c.8. nu.75.* aſſerant nomine loci ſacri non comprehendi cœmeteria, nec in illis eſſe violationem, ſicut nec in cameris adiacentibus Eccleſiæ.

41 Sextò dico, clauſtra religioſorum, id eſt, ſpatium illud inter parietes & columnas ſub fornicibus conſtitutum, ab atrioque diſiunctum externo, ſi benedicta ſint, religioſiſque ſepeliendis deſtinata, comprehendi nomine loci ſacri. Quia benedictionem & deputationem ad diuina habent, ſic *Corduba ſum. q.12.*

42 Septimò dico, cetera religioſorum habitacula, ac officinas, quamuis Eccleſiaſtica immunitate gaudeant, minimè tamen dici loca ſacra, quæ ſanguinis aut ſeminis effuſione violentur, aut reconciliatione indigeant, aut hæc ſacrilega reddant. Quia nec Epiſcopi benedictionem, nec ad diuina deputationem hebent. Atque ita docent *Nau. ſum. hiſp. c.28. add. ad n.3. c.16. lat. c.16. n.3. verſ. Interrogatus autem Corduba ſum. q.12. Enriq. l.5. de pœnit. c.6. n.5. in comment. lit. H. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c.207. n.3. Graffis p.1. dec. l.2. c.83. n.10.* Addunt & bene *Corduba & Enriquez*, id eſſe verum, licèt Prior conuentus ſingulis noctibus benedicat dormitorium, & aqua luſtrali aſpergat. Et *Corduba* bene addit etiam ſi ſit altera ad celebrandum ibi conſtitutum. Quia reputabitur tunc vt priuatum oratorium.

43 Tandem dico, quamuis attento iure ciuili, *l.2. C. de relig. & ſumpt. fun.* quilibet locus efficiebatur religioſus, ſi in eo conſentiente domino fidelis ſepeliebatur: at ſecus eſt iure canonico attento. quare locus ille, nec erit ſacer, nec nomine Eccleſiæ cõprehendetur. Quia ad id auctoritas Epiſcopi deſideratur, *c. Ad hæc, de relig. domibus*, nec laicis permittitur locum ſacrum conſtituere. Ita docent *gloſſ. c. In Eccleſiaſtico, verb. Si terram, 13 q.2. & ibi Arch ad fin. Innoc. c. pen. n.1. de ſepult. & ibi Abbas n.4. idẽ Abbas d. c. Ad hæc n.3. & c. Quãto, n.10. de iudic.* vbi *Decius n.9 Felin. n.4. Card. clem. 1. in princ q.7. de ſepult. Syl. verb. Loca religioſa, q.1. Peralt. l. Mæuius, §. In fundo, n.5. ff. de legat. 2. Faber Aret. Imola. Mathesilan.* quos refert ac ſequitur *Padilla l. Iubemus, n.16. de tranſ.*

DISPVTATIO XVI.

Vtrum ratione modi vel ſitus reddatur vitioſus congreſſus coniugalis.

SVMMARIVM.

Explicatur modus naturalis congreſſus quoad ſitum, n.1.
Refertur quadam ſententia, n.2.
Sententia Auctoris, n.3.
Nil eorũ quæ coniuges ſeruato vaſe naturali efficiunt, eſt mortale, n.4.
An his modis impediatur generatio, aut ſeminis retentio, & quid ſi aliqua fœmina non retineret. n.5. vbi an interrogandi ſint pœnitentes de hoc?
Quid, ſi ita copulentur coniuges gratia ſobolis impediendæ, vel ne ita certa ſit, n.6.
An aliquando culpa vacet ſic congredi, n.7.
An coniugi petenti modo ſeu ſitu non naturali, teneatur alter reddere, num.8.
Soluuntur argumenta, n.9.

1 AD circumſtantiam modi, de qua præſens eſt diſput. pertinet tractare, quando naturalis vſus minimè inter cõiuges ſeruatur variato légitimo vaſe: vel ſemine extra illud effuſo, ſiue data opera, ſiue ex naturali impotentia poſt matrimonium contingenti: vel quãdo ante vtriuſque aut alterius ſeminationem ſe à copula retrahunt. Et quoties aliquid à coniugibus efficitur, quo prolis conceptioni obſtetur, vel aborſus ſequatur. Et quando ſeruato legitimo vaſe ſolus ſitus modusque naturalis concũbendi variatur. Et de hoc eſt preſens diſp. De reliquis autem, ſubſequentibus diſputationibus ſermo erit. Præmittendũ verò eſt, qualis ſit modus concumbendi naturalis quoad ſitum. Is autem eſt, ſi mulier ſuccuba, vir autem incubus ſit. Quia modus hic aptior eſt effuſioni virilis ſeminis, receptionique in vas fœmineum, ac retentioni: & congruentior eſt

eſt rerum naturæ, cùm vir agens, fœmina verò ſit patiens. Quamobrem omnis deuiatio ab hoc modo aduerſatur aliqualiter naturæ: eóque magis, quo fini huic ſitus contrarius eſt. Vnde minor eſt deuiatio, dum coniuges à latere, aut ſedendo, ſtandóve, coniunguntur: peſſima tamen dum præpoſterè, pecudum more, aut viro ſuccumbente. Ita aduertit *Abul. c.5. Matth. quæſt.* 227. & omnes. Quæſtio igitur eſt de qualitate culpæ, dum vir inuerſo ſitu, aliquo modo ex dictis, ſeruato tamen vaſe debito, vxorem cognoſcit? Duplex eſt ſententia. Prima culpam lethalem conſtituit in omnibus his modis, aut in aliquibus. Ducitur 1. Quia is non eſt vſus vxoris, vt ſic, vxor enim eſt ad ſolum naturalem concubitum. Et confir. quia hi modi naturæ ordini aduerſantur, nec ita certa eſt proles. Secundò, quia eſt abuſus ſacramenti coniugij, conſtat autem peruerſionem vſus, & ritus etiam accidentalium in aliis ſacramentis, ſacrilegam lethaliter eſſe. Tertiò, ſpecialiter de modo præpoſtero probatur. Quia cùm natura hunc modum beſtiis præſcripſerit, vir eum appetens, illis ſimillimus efficitur. Quartò, quando vir ſuccubat. Quia modus hic naturæ ordini prorſus aduerſatur, cùm repugnet receptioni ſeminis in vas fœmineum, retentionique, ac effuſioni viri. Præterea, non ſolus ſitus, ſed & perſonæ conditio variatur: eſt enim naturale viro agere: fœminæ verò pati: vir autem ſuccubans, quantum eſt ex ipſa ſitus forma, patitur, & fœmina incubans agit: quam mutationem quantum natura ipſa abhorreat, quis non videat? Quintò, quia in *hiſt. ſcholaſt. c.* 31. *ſuper Geneſ. ex Method.* dicitur diluuij cauſam fuiſſe fœminas in inſaniam verſas, abuſas fuiſſe viris, illis incumbentibus, his ſuccubis. Et confirm. Quia teſte *Abulenſe ſtatim referendo*, aliqui de hoc modo congreſſus exponunt locum illum *D. Pauli Rom.* 1. *Fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum, qui contra naturam eſt.* Quod inter peccata lethalia *Paulus* ibi annumerat. Ideo hanc ſent. tuentur de omnibus modis: *Præpoſitus rubr. de ſponſal. n.* 13. *Monald. ſum. tract. de matrimonio tit. de bonis matrim. ad finem. Alex. Angelicus*, quem refert, dicens eius opinionem eſſe tutiorem, *Henricus c. Inquiſitioni n.* 12. *de ſent. excom. Palud.* 4. *d.* 31. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 15. quando neceſſitas non vrget, ſed ſola voluptas eſt cauſa. Et *Abulenſ. c.* 5. *Matth. q.* 217. loquens de modis concumbendi à latere, ſedendo, aut ſtando, ait, vbi cauſa iuſta abeſt, nil certum definiri poſſe, at magis ab iis cauendum eſſe, tanquam à culpa lethali: & *q.* 228. loquens de modo præpoſtero beſtiarum more, dicit eſſe lethalem, quando iuſta cauſa deſideratur, ob ſolámque voluptatem talis modus exercetur, & *q.* 230. dicit modum quo fœmina incubat, ſemper eſſe mortalem. Idem videtur tenere *Vincent. in Speculo mor. t.* 3. *l.* 3. *d.* 2. *p.* 9. *ad fin.* vbi connumerat inter peccata contra naturam hos modos, & ita clarè videtur ſentire eſſe culpam mortalem. Idem videtur ſentire *Philiarc. de offic. ſacerd. t.* 1. *par.* 2. *l.* 4. *c.* 19. *paulo poſt princ.* licet enim non explicet ſit mortale necne, at inter plurima alia peccata, quæ maniſeſtè ſint mortalia, refert ſi modo indebito aut extra vas coniuges copulentur. Et aliquando eſſe lethalem culpam videntur ſentire *D. Th.* 4. *d.* 31. *in fine, in expoſitione literæ: & Rainerius* 2. *p. ſum. t. de matrimonio, c.* 13. dicunt enim hos modos non ſemper eſſe culpam mortalem. Et *D. Anton.* 2. *p. tit.* 5. *c.* 4. *in princ.* dicit aliquando, licèt non ſemper, eſſe lethalem culpam. Et ſpecialiter modum præpoſterum eſſe lethalem, docent *Alenſis* 2. *p. q.* 171. *memb.* 3. *Aſtenſis ſum.* 2. *p. l.* 8. *tit.* 9. *a.* 2. *q.* 1. *Nic. de Orbell.* 4. *d.* 32. *q. vn.* §. 7. *Alexan. in ſuo Enchir.* 1. *p. in* 6. *præcepto.* vbi de debito coniugali, §. *Si vir à poſteriori, & Veracr.* 3. *p. Specul. c.* 15. *concl.* 2. dicit ſe ſuſpicari eſſe mortale. Adduntque *Alenſis Aſtenſis, & Alexan.* minime cauſam iuſtam excuſare à culpa, bene tamen illam extenuare. Et de modo, quo fœmina eſt incuba, tenent idem *Henr. d. c. Inquiſitioni, n.* 15. *Aſtenſis d. ar.* 2. *q.* 1. *Nicol. de Orbell. d. q. vn.* §. 8. *Veracruz d. concl.* 2. & dicit eſſe probabile *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 6. nec abhorrent *Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. de peccatis in vſu eius verſ.* 2. *c. & Nider in ſua ſumma. præc.* 6. *c.* 4. *verſ. Dictum eſt tertiò iuncto fine illius capitis ibi*, in præfatis caſibus.

Secunda ſententia (cui tanquam longe probabiliori adhæreo) ait, nullo ex his modis commiſceri coniuges ſeruato vaſe legitimo, eſſe culpam mortalem: ſed grauem venialem, increpandoſque eſſe grauiter coniuges ita coëuntes. 3
Prob. 1. Quia ſemen non recipitur in fœmineam matricem per infuſionem, ſeu deſcenſum, ſed per attractionem, eo quod ſit virtus naturalis in ea ſemen attrahens, ſicut in ſtomacho reſpectu cibi. Quod vel ex eo conſtat, quod refert *D. Thom. quodlib.* 6. *a.* 18. nempe, cum fœmina quædam in eodem lecto cum patre accubaret, ab ipſo ſemen in ſomnis emiſſum attraxit, grauidáque inde effecta eſt. Idemque in balneis accidiſſe, in quibus erat ſemen à viro deciſum, atteſtantur DD. graues. Et hanc virtutem attractiuam eſſe in matrice, docet *Ariſt. l.* 2. *de gener. animal. c.* 4. Ergo nullus corporis ſitus in concubitu obſtat generationi, ac proinde non conſtituet culpam lethalem. Cùm ſeruetur finis matrimonij legitimus, qui eſt poſſe ſobolem concipi, & inordinate quærere delectationem intra matrimonij limites, ſolùm ſit culpa venialis: vt probauimus hoc lib. diſp. 11. n. 4. Et confirm. quia ſi matrix ſemen diſtans attrahit, à fortiori ſibi contiguum attrahet, ac retinebit. Secundò, quia eſt abuſus, ac naturalis ordinis peruerſio in ſolis accidentalibus, cùm vas legitimum ſeruetur, ſicut dum coniuges gratia voluptatis captandæ copulantur, nec tenentur coniuges maiorem prolis certitudinem curare, ſatis eſt illius conceptionem non impedire. Quare hanc tenent *Albert. Magnus* 4. *d.* 31. *a.* 24. vbi *Supp. Gabr. q. vn. a.* 2. *concl.* 6. *Io. de Friburgo ſum. conf. t.* 4. *l.* 2. *q.* 47. *Caiet.* 2. 2. *q.* 154. *a.* 1. *circa ſolut. ad* 4. §. *Ad primum ergo dubium dicitur*, & §. *Ad ſecundum de modo*, & *a.* 12. *ad ſecundum dubium. D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 10. §. 3. *Gerſon.* 2. *p. in comp. Theol. tr. cui ſit confeſſio facienda, alph.* 27. *lit. G. Victoria ſum. de matr. n.* 273. *Petr. de Soto, lect.* 16. *de matr.* §. *Finem ſequitur modus. Nau. ſum. c.* 16. *n.* 42. & *c. Conſideres in princ. n.* 84. *de pœnit. d.* 5. *Sotus* 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 4. *ad fin.* vbi *Ouand. q. vn. prop.* 3. *Palac.* 4. *d.* 32. *diſp.* 1. *f.* 709. *verſ. At verò Thomæ. Ledeſm.* 2. *p.* 4. *q.* 51. *a* 6. *propoſ.* 7. *Margarita confeſſ.* 6. *præc. f.* 86. *col.* 2. *Alcozer ſum. c.* 20. *f.* 7 § *Miſer mugeres. Mer. nal.* 1. *ſum. c.* 10. §. 13. *f.* 132. *verſ.* 2. *Roſella, verb. Debitum, n.* 11. & *ver. Luxuria, n. vlt. Ang. ver Debitũ, n.* 15. vbi *Syl. q.* 4. *Tabien. matr.* 3. *q. penul. Armilla verb. Luxuria, n.* 5. & *verb. Matrimonium, n.* 68. *Graffis* 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 82. *n.* 17. *Barth. à Led. diffic.* 28. *de matr. dub. fin. & de pœnit. diffic.* 12. *in interrogat. circa* 6. *præceptum. Petr. de Led. de matr. q.* 49. *ar.* 6. *dub.* 2. *concl.* 7. *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 16. *num.* 6. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 1. *rubr. n.* 108. *Humada ſuper l.* 1. *t.* 1. *par.* 1. *gloſſ.* 2. *n.* 16. *Manuel* 1. *t. ſum.* 2. *edit. c.* 243. *fine. Viuald. candelabro ſacram. t. p. de matr. n.* 261. *Vega* 1. *t. ſum. c.* 78. *caſu* 2. *Emman. Sa ſumm. verb. Debitum coniugale, verb. Nullus modus. Lud. Lopez* 2. *p. inſtr. cap.* 87. *fine*, & *c.* 82. *verſ. Igitur loquendo.* Quamuis enim cum temperamento loqui videatur; illud omnes admittunt, vt videbimus n. 5.

Hinc deducitur, nil eorum, quæ coniuges in copula efficiunt, ſeruato legitimo vaſe, culpam venialem excedere. 4
Quia generatio minime impeditur. Ita docent *Albert. Magn. Supp. Gabr. Ioan. de Friburgo, Angelus, Sylu. Gerſon. Sotus, Ouand. Matienzo, n.* 109. *Margarita conf. Viualdus, Vega, vbi eos retuli n præced.*

Temperatur tamen noſtra ſecunda ſententia, niſi tali cõcumbendi modo generatio impediatur, quia ſemen receptum intra vas fœmineum minime retinetur, ſed foras expellitur ratione modi extraordinarij concubitus. Ita temperant *Caiet. Roſella, Angelus, Armilla, Palacios, Metina, Graffis. Petrus de Led. Barth. à Led. Enriquez. Matienzo, Ludouic. Lopez Vega citati n.* 3. Sed hæc moderatio vera eſt in ſe, ſi enim impediretur generatio, manifeſtum eſſet lethale ſcelus contra naturam. At non eſt neceſſaria. Quia nec impeditur generatio, nec effuſionis ſeminis extra vas eſt periculum ratione virtutis attractiuæ matricis, vt probaui n. 1. Atque ita minime impediri generationem docent *Albertus Magnus, Caiet. Syluest. Victoria, Sotus, Nau.* 5

c. Con

c.Conſideret,eo n.84 Palacios,Alcozer.Margarita, Enriquez Petrus de Ledeſm.Barth à Ledeſm.quos n.3.retuli. Quare ſi experientia conſtaret in eo concumbendi modo ſemen minimè retineri,ſed effundi,ob fœminei vaſis nimiam humiditatem,vel laxitatem, eſſet peccatum mortale iuxta omnes,vt bene aduertit *Lud.Lopez 1.p.inſtr.c.82.§.Igitur loquendo,& c.87.fine.* Quia impeditur generatio,quæ eſt finis principalis matrimonij.Contrarium tamen ego intelligerem, ſi effuſio illa non ex concumbendi modo, ſed ex aliquo morbo conſurgeret. Quia non eſt ſitus in cauſa effuſionis,& præter intentionem coniugum dantium operã rei licitæ euenit, nec impedimentum retinendi eſt perpetuum:de qua re latius dicemus diſp. ſeq. Id tamen obſeruandum eſt,ex aliqua ſeminis effuſione extra vas,non concludi variationem debiti ſitus eſſe morralem: Quia ſolet matrix aliquando parum ſeminis retinere, quod ad generationem ſufficiens ſit,expulſo reliquo.Sic obſeruant *Sylu. & Humada*,vbi n.3. eos retuli.Ex his infero, conſitentem ſitum extraordinarium in concubitu,ſeruato legitimo vaſe,non eſſe neceſſario intertogandum de effuſione ſeminis extra vas euenerit nec ne,vel expertus ne ſit illius periculum.Quia hæc non frequenter,ſed rariſſimè accidunt.

6 . Quamuis autem variato ſitu conuenirent coniuges, ne ita certa ſit proles, crederem eos non eſſe lethalis culpæ reos. Quia non tenentur certiorem modum ad prolem concipiendam eligere, ſicut minimè tenentur vti mediis aliquibus faciliori conceptioni deſeruientibus, ſed ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi nihil efficiant, quo conceptioni obſtetur, nec carendi prole deſiderium eſt mortale: vt probaui hoc 9.lib. diſp. 8. n. 10. Ita docet *Palacios 4.diſtinct.32.diſp.1.f.709.verſ.At verò Thoma.*Quod ſi animus eſſet omnino impedire fœtum, licèt concumbendo his modis minimè impediatur,eſſet peccatum mortale contra naturam. Quia cùm actus internus & externus ſint eiuſdem malitiæ, ſicut impedire generationem eſt mortale contra naturam illius actus, quem natura ad prolis conceptionem retulit, ita velle impedire erit. Ita *Supplem. Gabriel.4.diſp.31.q.vn.art.2.poſt.8.concluſ.coroll.4. Ledeſma 2.part.q.51.art.6.propoſ.7.*

7 Id autem monuerim aliquando inuerſionem debiti ſitus omnino culpa vacare: videlicet, vbi non captandæ voluptatis gratia accidit, ſed aliqua iuſta cauſa intercedenti, vt quia diſpoſitio corporis aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel propter ſuffocandi fœtus periculum in prægnante:vel alia ſimili cauſa honeſta occurrenti.Sic *Thom.4.d.31. in fine in expoſit. lit.* quamuis enim ſolius diſpoſitionis corporis aliud non parientis meminerit,at DD. extendunt ad alias iuſtas cauſas. Ita *Supplem. Gabr.Ioan.de Friburgo, D.Ant.Sylu.Armil.Caiet.ſum.verb. Matrimonium, c vlt. de peccatis in vſu eius, verſ.2.c.2.& 2. q.154. art.11. dub. 4. §. Pro prima tamen obiectione, & a.1. circa ſolut.ad 4.§.ad 2. de modo,Margarita confeſſ. Alcozer, Barth. à Ledeſm.Veracruz 1.p.Speculi, a.15.concluſ.3. Enriquez, Vinal. Matienzo, Graffis, Lud. Lopez*, vbi eos retuli n.3.& immeritò id dixit ſub dictione forte, quaſi dubitans.*Ledeſma 2.p.4.q.55.a.6.propoſ.7.*

8 Difficilius tamen dubium eſt,an coniugi exigenti modo indebito quoad ſitum, teneatur aut licitè poſſit alter reddere? Et quidem, quando ſic concumbere eſſet lethale, propter effuſionis ſeminis extra vas periculum: iuxta dicta n.5.non dubito eſſe mortale,etiam reddere, vt bene *Lud.Lopez 1.part.inſtruct.c.82.§.Igitur loquendo,* & conſtat ex iis, quæ dixi hoc libro diſp. 6.n.16.talis enim congreſſus eſt prohibitus ob circumſtantiam ipſi actui inhærentem,eſt enim contra naturam, atque perinde ac ſi vir peteret vt vxor cooperetur ſibi ad pollutionem. Quare nullus timor etiam mortis excuſaret tunc fœminam reddentem.Iuxta ea quæ tradam diſputatione ſequenti, n.3. Similiter vbi vir petens eſſet immunis culpæ, iuxta dicta num.præced.tenebitur vxor reddere. Quia non eſt vnde excuſetur,cùm modus ille tunc nec inhoneſtus nec vitioſus ſit. Quando autem eſt venialis culpa in exigente, eſt tota difficultas. Quidam enim ex iis,qui cenſent eſſe culpam venialem variare ſitum, dicunt vxorem non teneri reddere. Quia non petitur debitum modo debito & naturali. Sic *Armill.verb.Debitum,n.7.Palacios 4.d.32. diſp.1. f.712.caſu 10.*licet non omnino aperte, dicit enim coniugi petenti modo non naturali, minime teneri alterum reddere:atque ita non exprimit num loquatur de modo omnino non naturali, an de ſolo non naturali quoad ſitum, ac ratio quam reddit,ſcilicet, quia culpa eſt acceſſus, vtrumque modum comprehendit: & de vtroque in ea diſputatione egerat. Idem tenet *Barth à Led.de matr.dub.71.concl. 4.* & videtur tenere *D.Ant.3.part.tit.1.c.20.§.7.* vbi dicit coniugi quocumque fine petenti, modo naturaliter petat, teneri alterum reddere. Et clare §. 3. dicit conſulendum eſſe vxori ne reddat viro petenti non ſeruato legitimo ſitu. Idem videtur ſentire *Lud.Lopez hoc eod. n. citatus* ait enim non eſſe mortale ſic reddere, & forte nec veniale, ſi timore ducta vxor reddat.Imò *Adrian.4.q.14.de matr.verſ. Pro huius ſuccincta*, ait teneri mulierem negare debitum viro petenti modo innaturali:ſubticet tamen qualiter modum non naturalem vſurpet. Et negari non poteſt hoc eſſe probabile, eo vel maxime, quia eſt probabile variationem ſitus eſſe culpam mortalem in petente.Quare bene dixit *Enriq.lib.11. de matrim. c.16. n.6.* vix teneri vxorem reddere viro ſuccubanti.Et ſubdit rationem *in comment.lit. S.* propter probabilem opinionem grauis culpæ. At probabilius mihi eſt teneri reddere. Ducor, propter doctrinam traditam hoc lib.6.n.6.vbi dixi teneri coniugem reddere, quando exigens ſolam venialem culpam admittit. Quod expreſſe docet *Petrus de Soto lect.16.de matrim.* nam *§ Finem ſequitur modus*, ait variationem ſitus eſſe culpam venialem: & *§ vlt.* dicit quoties ſola eſt culpa venialis in petente, teneri alterum reddere. Idem videtur ſentire *Caiet.2.2.q.154. a.1. circa ſolutionem ad 4. §. Ad 2. de modo*, vbi opponens non eſſe vxorem ad talem concubitus modum, id negat,dicitque vxorem eſſe ad omnem actum, ex quo ſequi poteſt generatio, quamuis actus modo naturali ſit principalis.

Ad argum.n.2. propoſita reſp. ad 1. conſtat ex dictis n. 9
præc.in fine. Ad confirm. dic modum eſſe innaturalem ſolùm accidentaliter, cùm non contrarietur principali fini matrimonij: nec tenentur coniuges curare omnimodam prolis certitudinem,vt probaui n.6.Ad 2. nego anteced. non enim eſt abuſus ſacramenti, nec eius ritus variatur, cùm actus coniugalis minime ſacramentum ſit. Ad 3. fateor ſimilem beſtiis effici;cùm tamen id ſit in modo quodam accidentali, non conſtituit culpam lethalem. Ad 4. nego aduerſari infuſioni & receptioni ſeminis, vt conſtat ex dictis n.3. & illa variatio eſt accidentalis, at ſecundum ſitum, quare non excedit culpam venialem. Ad 5.*Pereira lib.8.in Geneſ.n 9.& 10.* optime confutat quod eo in loco docet *Methodius*: vnde non fuit ea diluuij cauſa. Ad confirmationem negatur ea expoſitio; ſed *Gloſſ. ordinaria & Nicolaus de Lyra* ibi explicant, quia fœminæ mutuo polluebantur,ſecummet concumbentes, ac maſculi cum maſculis:& eodem modo explicat *gloſſ.interlin.ibi.*

DISPVTATIO XVII.

Vtrum ſit culpa lethalis, quoties in actu coniugali, vaſe narutali omiſſo,innaturale vſurpatur,aut vtriuſque coniugis ſemen data opera non ſimul, vel extra legitimum congreſſum emittitur:aut ex impotentia ſuperuenienti extra vas effunditur.

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit quæſtio diſputanda,n.1.
Culpa lethalis eſt contra naturam, intra vas innaturale copula, num. 2.
Quid in fœmina conſentienti, vel quando ſemen vult extrà maritus effundere,n.3.

Quid

Quid ſi maritus velit ſodomiticè copulam inchoare, non animo conſummandi, niſi intra vas naturale? n. 4 refertur quadam opinio, & confutatur, n. 5.

Quid ſi in acceſſu coniugali vir in cogitatione alterius fœminæ, aut fœmina, alterius viri delectetur? n 6.

An ſit mortale, quoties non ſimul coniuges ſemen conſultò effundunt? proponitur ratio dubitandi? n 7. vbi inuicto n. 8. & 9. an ſit neceſſaria ad generationem ſimultanea effuſio.

Conſulendum eſt vt curetur ſimultanea effuſio, etiam ſe prouocando, num 8.

Non eſt neceſſario: & coniux prius ſeminans non tenetur alium expectare, num. 9.

Quid ſi vir ſe prouocet ad prius ſeminandum? n. 10.

Num fas viro ſit continuare concubitum, vbi prius ſeminauit, vt fœmina ſeminet? num. 11.

Voluntaria ſeminis virilis aut fœminei fuſio extra vas, eſt mortalis, num. 12.

Quid, vbi parua eſt diſtillatio, aut ex naturæ feſtinatione? n. 13.

Quid de inuoluntaria ex tactibus conſurgenti: & obligatione ſemen receptum retinendi? n 14. remiſſiuè.

An liceat in aliquo euentu gratia vitæ tuendæ procurare pollutionem: & quare nunquam liceat? n. 15.

Quid, ſi pollutio iam à lumbis deciſa ſit, vel fluere inceperit? n. 16.

An ſit mortale diſtillationem & commotionem notabilem procurare? num. 17.

Quando impotentia matrimonium ſubſequitur, & non eſt ſpes fore vt vir poſſit intra vas ſeminare, an liceat congredi? n 18.

An liceant tunc tactus. & ſimiliter quãdo impotentia præceſſit, ſed medicamentis, vt inciſione, auferri poteſt, quam vxor recuſat: n. 19.

Quid, vbi eſt ſpes fore vt aliquando poſſit vir intra ſeminare? n. 20.

Quid de impotentia ratione ſenectutis, & vbi vir credit fore vt illa vice non poſſit intra ſeminare. ſed extra? n 21.

Quid ſi fœmina recipiat, minimè tamen ſemen retineat? n. 22.

Num continuo ſi ſemen ſoleat expelli damnanda ſit copula? n. 23.

Quid, vbi dubium eſt num impotentia ſeminandi intra vas, aut ſemen retinendi poſt matrimonium contingens, ſit perpetua? n. 24. Et quid, quando coniux poteſt coire ſed non ſeminare: vel fœmina non poteſt parere abſque periculo ſuæ vitæ vel prolis, vel quando non poteſt probari impotentia? n. 25.

1 TRiplex in hac diſput. inuoluitur quæſtio. Primò quando vas innaturale vſurpatur. Secundò, quando ſeminatio vtriuſque coniugis non eſt ſimultanea: vel data opera eſt extra vas legitimum. Tertiò, quando eſt extra, ratione impotentiæ.

2 Quæſtio I. An ſemper ſit culpa lethalis, vbi vaſe naturali omiſſo, innaturali coniuges abutuntur? Et quidem vbi in vaſe innaturali copula conſummatur, aut eſt animus conſummandi, manifeſta eſt ſodomia lethalis, peccatúmque contra naturam. Quia aduerſatur fini naturali illius copulæ, qui eſt prolis generatio. Nec vxor ad ſimilem copulam, ſed ad ſolam copulam intra vas legitimum, vxor eſt.

3 Aliqui tamen id admittunt, (vt refert *Abulenſis c. 5. Matth. q. 224.*) vt verum ſit in viro agenti, ſecus in fœmina patienti. Quia non habet ſui corporis poteſtatem, ſed ſolus vir. Deinde, quia ſtat petentem reum eſſe culpæ, reddentem verò illius immunem Verum tenendum eſt nullo modo licere vxori pati copulam ſodomiticam, aut effuſionem ſeminis extra vas: licet aliàs mors ſibi comminata obeunda ſit. Quia ea copula eſt intrinſecè mala peiórque fornicatione, quæ nullo timore poteſt honeſtari: nec eſt matrimonialis, quæ ſola licita eſt. Ita *Alenſis 2. p. q. 66. membr. 3. ad 2. Abulenſ. d. q. 224. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 3. Sylu. verb. Debitum. q. 4. init. Tabien. Matrimonium 3. quæſt. pen. Ledeſm. 2 p. 4. q. 51. a. 6. propoſ. 5. Margarita confeſſ. 6. precept. f. 86. pag. 1. Graffis p. 1. deciſ. l. 2. c. 82. n. 13* Nec obſtat argumentum contrarium, quoniam vir non habet poteſtatem in vxoris corpus, ad quemcumque vſum, ſed ad ſolum vxorium intra vas legitimum. Hoc tamen libenter fatebor, ſi velit vir intra vas legitimum copulam habere, quamuis, tempore effuſionis ſeminis ſoleat membrum retrahere, quo ſemen extra decidat, vxorem copulæ aſſentientem, minimè autem membri retractioni, liberam eſſe à culpa. Quia dat operam rei licitæ, debitum legitimè exactum reddens, & malitia viri eſt omnino extrinſeca, & aliena ab illo actu, nec vxor illi aſſentiens ſit particeps, quin potius diſſentit culpæ.

4 Rogabis forſan, qualis culpa ſit, ſi vir volens legitimè vxori copulari, quo ſe excitet, vel maioris voluptatis captandæ gratia inchoet copulam cum ea ſodomiticam, non animo conſummandi, niſi intra vas legitimum, nec cum periculo effuſionis extra illud. Quæſtionem hanc tetigit *Nauar. l. 5. conſ. in vtraque editione. tit de pœnit. & remiſ. conſ. 7.* & facilè ſe ab ea expediuit, dicens tantùm reperiri peccatum tactus cuiuſdam illiciti, nec teneri virum confiteri circumſtantiam ſodomiæ. Quare apertè ſolam venialem culpam in eo actu agnoſcit: nullámque reddit rationem. Et huic ſent. fauere videtur *Ouandus 4. d. 31. q. vn. propoſ. 3.* vbi ait omnem coitum libidinoſum excuſari inter coniuges, modò non ſit periculum extraordinariæ pollutionis atque probari poteſt. Quia quidquid coniuges efficiunt ſeruato ordine legitimo non excedit veniale crimen: (vt diximus diſp. præc. n. 4.) vas autem ſeruari dicitur quoties extra illud non effunditur ſemen: vt contingit in præſenti. Secundò, quia tactus hic inſtat tactuum membri virilis cum manibus, aut vxoris cruribus, reliquiſque partib. poteſt ad copulam coniugalem referri, nimirum, vt vir ea delectatione excitetur, aptiórque ad eam efficiatur, & eſto ad ſolam voluptatem referretur, eſſet culpa venialis, quales ſunt cæteri tactus ita relati ad voluptatem.

Cæterum viris doctiſſimis à me conſultis viſum eſt culpam eſſe lethalem ſodomiæ inchoatæ: idque meritò. Quia ille tactus nec ex ſe, nec ex tangentis intentione, poteſt ad actum coniugalem referri: eo quod medium improportionatũ & alterius ordinis luxuriæ ſit. Sicut eſſet mortale diſtinctæ ſpeciei, inter ſolutos habentes animum intra vas debitum conſummandi. Atque hinc ſoluuntur facilè obiecta. Quoniam non dicitur vas legitimum ſeruari, quando vſurpatur illegitimum ad alterius luxuriæ ordinem tendens, licet intra illud non conſummetur. Et cæteri tactus non ſunt media improportionata, nec alterius ordinis luxuriæ. Quare tactus hic reputatur inſtar aliorum inter coniuges, qui ad ſummum culpæ veniales ſunt. 5

Similiter eſſet culpa mortalis, ſi coniux in actu coniugali delectetur in alterius viri aut fœminæ cogitatione carnaliter dilectorum. Quia eſt delectatio moroſa in obiecto lethaliter malo. Ita *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 1. Sylu. verb. Debitum, q. 2. fin. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1 p. 2. l. 4. c. 19. paulò poſt princ.* Meritò tamen dicunt, carnaliter dilectorum: Quia ſi delectatio in nulla re turpi eſſet, ſed in ſola pulchritudine viri aut fœminæ, ac poſſet in cogitatione arboris pulchræ delectari, vt vel ſic ad actum coniugalem excitetur, nullam video lethalem culpam. Cùm delectatio in nullum turpe obiectum feratur, & ad honeſtum finem dirigatur. Non tamen eſt hoc alicui permittendum, ſed valdè diſſuadendum eſt ratione periculi. 6

Quæſtio II. An ſit culpa lethalis, quando data opera ſeminatio vtriuſque coniugis non eſt ſimul: aut ſemen extra legitimum congreſſum effunditur? Et videtur lethalem eſſe culpam, vbi conſulto ſeminatio vtriuſque non eſt ſimul. Quia cum ex ſemine maris & fœminæ vnum principium actiuum generationis conſurgat, vtrumque ſimul concurrere neceſſe eſt, ne generatio impediatur; vt docent *Galen. l. 4. de vſu partium, c. 7. Petr. Mato l. de ſemine fol. 59 § Intercedente.* Et ſaltem vbi vir prius ſeminat, quàm fœmina, impediti generationem, tradunt *Auicenn. f. 21. tertij l. de membris generationis, c. 7. de ſterilitate verſ. Error autem accidens eſt.* Vbi *Iacobus de Partibus & Gentilis de Fulginio. Item Nicolaus Fleutin. ſuper ſermone 6. c. 13.* 7

Prima tamen concluſio ſit. Sanum eſt conſilium, vt curetur ſimul vtrumque ſemen effundi: quare coniugi tardiori ad ſeminandum conſulendum eſt, vt ante concubitum tactibus venerem excitet, vt vel ſic poſſit in ipſo concubitu ſimul effundere ſemen. Ita *Caietan. 2. 2. quæſt. 154 a. t. 11. ad fin. dubio 5. Tabiena, verb. Luxuriæ ſus quæſt. 6. § 7.* & ratio eſt. Quia licèt ſemen mulieris non ſit ad generationem neceſſarium, multum tamen confert ad facilius generandum. Tum quia vis actiua ſeminis virilis in fœmineum agens, conceptum pulchriorem ac nobiliorem format. Tum etiam, quia fœminea matrix voluptate effuſionis ſeminis irritata ac incenſa auidius 8

virile ſemen complectitur. Et fœmineum ſemen valde vtile eſſe generationi, ad idque à natura inſtitutum, vel ex eo conuincitur, quod natura nil fruſtraneum, ſed vniuerſa in finem aliquem referens agat. Cùm ergo veneream delectationem, eámque vehementiſſimam in fœminæ ſeminatione conſtituerit. Cuius manifeſtus teſtis eſt ſedatio venereæ concupiſcentiæ ex illa in fœminis conſurgens, ſignum eſt euidens hanc ſeminationem à natura inſtitutam eſſe ad generationem, ſpeciei que conſeruationem, ſi non vt neceſſariam, ſaltem vt vtiliſſimam.

9 Secunda concluſio. Non eſt neceſſe vtrumque coniugem ſeminare ſimul. Quare dum vir ſemen effudit, minimè tenetur fœminæ effuſionem expectare. Probatur, quia fœmineum ſemen nec eſſe neceſſarium, nec actiuè ad generationem concurrere, docent *Galen* ſibi contrarius, *l. 1. de ſanit. tuenda, c. 1. & l. 2. de naturalib. facult. ca. 3. Ariſt. l. 1. de generat. animal. c. 2. & l. 2. c. 3. Auicen. l. 9. de animalib. c. 1. Alb. Magnus l. 5. de animal. c. vlt. Hugo Senenſis ſuper libros Tegni Galeni l. 2. ſuper §. Frigidum verò & ſiccum, textu* 1. & multi alij: & vniuerſa Theologorum ſchola (ſi Scoti ſectatores excipias) cum *D. Th. 3. p. q. 31. art. 4. ad 3.* Quod inde conſtat. Quia experientia teſte fœminæ omnino inuitæ, in balneiſque ſemen virile recipientes concipiunt: tunc autem minimè ſeminant, alias veneream delectationem maximam non poſſent non ſentire. Ergo cùm abſque eo ſemine, nedum vbi non ſimul, ſed poſt effunditur generatio ſequatur, nullum præceptum conſtringit ad pariter effundendum. Nec obſtat id generationi conuenientius eſſe. Quoniam non tenentur coniuges conuenientiorem, ac faciliorem generandi viam eligere, ſed ſatis illis eſt, ſi generationi non obſtent, iuxta dicta diſp. præced. num. 6. Et ideo hanc concluſionem tenet *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. num. 7. fin.*

10 Hinc deducitur minime culpæ lethalis reum eſſe virum tactibus irritantem venerem, ſcientem ſe ob ib prematurius fœmina ſeminare. Quia concurſus vtriuſque ſeminis minimè ad generationem deſideratur, vt num. præcedenti probauimus. Sic viri ſapientiſſimi è Societate Ieſu, & *Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. nu. 3.* dicens ſic ſenſiſſe DD. Complutenſes hac de re conſultos.

11 Tertia concluſio. Marito fas eſt copulam continuare, vbi ipſe ſemen effudit, donec fœmina ſeminet. Quia hoc pertinet ad completam copulæ vxoriæ conſummationem. Sic *Caietan. Tabien. n. 8. relati, Graffis part. 1. deciſ. l. 2. cap. 82. n. 15.*

12 Quarta concluſio. Voluntaria ſeminis effuſio extra vas, aut is modus congrediendi, ex quo illa ſequatur, eſt manifeſtum ſcelus mortale contra naturam. Quia aduerſatur fini generationis naturali, ad quam natura ipſa ſemen deſtinauit. Quæ ratio in viri ſemine, vtpote omnino ad generationem neceſſario, manifeſtè locum habet. Sed idem eſt dicendum de fœminea pollutione voluntaria: illius enim ſemen à natura ordinatum eſt ad generationem, aut tanquam neceſſarium, iuxta vnam opinionem, aut ſaltem iuxta veriorem, tanquam vtiliſſimum, & valdè ad illam conferens, vt probaui num. 8. Inſuper concluſio hæc conſtat ex *c. 38. Geneſ.* vbi refertur Onam Iudæ filium à Deo interfectum eſſe, rémque deteſtabilem feciſſe, fundendo ſemen extra vas vxoris fratris ſui, quo prolis generationem impediret.

13 Et hoc quidem accipiendum eſt, ſiue in toto actu coniugali, ſiue in parte, aut in illius fine, totum ſemen aut pars illius extra vas fundatur. Ita *Caiet. 2. 2. q. 154. num. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem.* Quod tamen temperare oportet. Nam excuſari poteſt vir à culpa, ſi præter intentionem, dum legitimè congredi conatur, ex feſtinatione quadam ſemen extra effundit: etiam ſi metu aliquali ſic effundendi acceſſerit. Quia id non vitio ſed naturæ feſtinationi tribuendum eſt. Ita *Sotus 4. d. 31. q. vn. a. 4. ad fin. Barth. à Ledeſm. diffic. 28. de matrim. dub. vlt. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 70. fin. & 2. de matrim. c. 45. f. 1105. col. 2. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 49. a. 6. dub. 2. concl. 3. Graffis, 1. p. deciſ. lib. 2. c. 82. n. 14. Manuel 1. tom. ſum. 3. edit. c. 14. n. 10. Vega 1. t. ſum. c. 78. caſu 7.*

De pollutione autem inuoluntaria ex tactibus inter coniuges conſurgenti dicam hoc lib. tota diſp. 45. atque de obligatione ſemen acceptum retinendi dicam diſput. 20. num. 3. & 4. 14

Quinta concluſio. Quamuis licitum ſit manum, teſticulos, aut quoduis aliud membrum ſibi amputare, vbi id ad vitam tuendam deſideraretur: at pollutionem procurare nunquam poteſt licitè, etiam mediis aliàs licitis, vt pharmacis, nec id aliquo bono fine poteſt honeſtari, licet omnino ad vitam præſeruandam neceſſarium ſit. Concluſio ab omnibus admittitur: at eius rationem aſſignare eſt difficillimum. Communiter ea traditur. Quia cùm cætera membra ad ipſius indiuidui bonum & incolumitatem natura deſtinarit, adminiſtrationem ipſorum indiuiduo conceſſit, vt ipſa amputare poſſet, non liberè tanquam ſi dominus eſſet, ſed vbi neceſſitas ac ipſius incolumitas id poſtularet, more legitimi ac fidelis adminiſtratoris. Seminis autem, vtpote à natura inſtituti non ad ipſius indiuidui bonum, ſed ad ſpeciei conſeruationem medio coniugali congreſſu nullatenus dominium aut adminiſtratio ipſi homini conceſſa ſunt: ac ſubinde eius effuſionem extra coniugalem copulam in nullo euentu procurare poterit. Quamuis autem hæc ratio communis ſit, non omnino placet. Primò, quia generationi deſeruire cum propriæ ſalutis notabili detrimento, nedum cum vitæ periculo, nemo obligatur, etiam altero coniuge debitum petente, vt dicemus hoc l. diſp. 24. n. 2. Non ergo, ne fruſtretur generatio, aſtringitur homo ad ſemen retinendum cum vitæ iactura. Secundò, quia nemo negabit fas eſſe ſirupum accipere ſemen reſoluentem in ſanguinem, aliúmve humorem aliis viis expurgandum, ne æger omni medio ad ſalutem præſeruandam corporis deſtituatur: at generationi æquè obſtatur ac nocetur reſoluendo ac expellendo ſemen. Accedit, licere ob indiuidui bonum amputare ſibi teſticulos generationi neceſſarios, cùm tamen in eo euentu prorſus generatio impediatur: à fortiori ergo licebit, ſemel vel iterum generationem impedire, effundendo ſemen, vt vitæ propriæ conſulatur: eo vel maximè, quod vita amiſſa prorſus generandi potentia extinguatur. Tertiò, quia magis accedit generationi perfectæ fœtus nondum animatus, quàm ſemen: cum tamen expulſio illius licitè procurari poſſit, vbi ad matris ſalutem deſideraretur: vt probauimus hoc lib. diſp. 20. num. 9. Et confirmatur, quia ſemen eſt pars ipſius indiuidui: ſicut fœtus eſt pars ventris: atque ita non eſt cur negetur adminiſtratio illius, ſicut huius conceditur ob bonum totius. Quartò, quia quod ipſa natura diſponente naturaliter efficitur, ſi ratione fiat, nullus eſt abuſus: motus enim ille naturalis auctori naturæ tribuitur: ſed non obſtanti generationis damno, natura ſæpe, quo ſe exoneret, ſemen expellit: licebit ergo ipſam medicamentis ad id adiuuare. Et confirmatur, quia fas eſt iudici latronem ſuſpendenti opem ferre, idque curare: eo quod actio illa ſuſpendendi licita ſit. Cur ergo actionem virtutis expulſiuæ ſemen nociuum expellentis, quæ naturalis eſt, & conſequenter bona adiuuare medicinis nefas erit? Hæ rationes me valde vrgent, vt cenſeam non eſſe legitimam rationem communiter traditam: atque ita legitimam rationem eſſe cenſeo, cur in nullo euentu, & vbi ad vitam tuendam neceſſarium eſſet, liceat ſeminis effuſionem procurare. Quia adeò vehemens in ſeminis emiſſione delectatio ſentitur, vt illam, teſte *Abulenſ. c. 5. Matth. q. 184. ad 1.* homines tanquam ſummum bonum proſequantur, illique veluti ſuæ fœlicitati adhæreant. Quare ob id natura in omni euentu ipſius adminiſtrationem homini denegauit: ea enim in aliquo caſu conceſſa, euidentiſſimum ſubeſſet periculum, vt homo à paſſione libidinis excæcatus paſſim ſibi perſuaderet cauſam effundendi iuſtam adeſſe, atque ita ſemen prodigere, indéque fornicationes, adulteria, aliáque innumera luxuriæ vitia aduerſus 15

uerſus commune bonum pullularent. Quibus vt obuiaret natura, merito ac iure optimo prædictam adminiſtrationem negauit, non obſtanti vitæ indiuidui periculo: quæ bono communi cedere debet, illique poſtponenda eſt. Non ſic autem contingit conceſſa cæterorum membrorum ob totius bonum, adminiſtratione: dolor enim maximus ex ipſorum amputatione conſurgens, coërcebit à neceſſaria, nedum à prodiga ipſorum adminiſtratione: vnde concludo legitimam rationem cur pollutio voluntaria ſit vitium contra naturam, eſſe, quia aduerſatur generationi ad quam natura ſemen deſtinauit: non autem ea eſt legitima, cùm in nullo euentu permiſſa ſit: ſed quia omnino eſt denegata homini ſeminis extra matrimonij copulam adminiſtratio ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea adminiſtratione conceſſa orientibus. Et hac ratione propoſita, facilè diluuntur obiecta, ea enim omnia probant generationis damnum minimè obeſſe, quin aliquando liceret ob totius incolumitatem ſeminis effuſio: niſi obſtaret vehemens periculum ſemen prodigendi, aliorúmque vitiorum, ob vehementem delectationem. Atque ideo quamuis cæteris expulſiuis virtutibus opem ferre medicinis, & aliis modis licitis, ad ſuas actiones naturales perficiendas, fas ſit: huic tamen nefas eſt. Tandem accipe rationem à poſteriori, ad probandum numquam licere procurare ſeminis effuſionem. Quia minus inordinatus eſt vſus ſeminis in fornicatione, quàm in pollutione, quæ grauius peccatum eſt, & contra naturam, & tamen in nullo euentu ille licèt. Neminémque huic concluſioni aduerſum inueni *Altiſiodor.* enim falsò citatur pro contraria ſententia *lib. 2. ſuæ ſumm tract. 28. c. 2. q. 2. incidenti*: id enim non dicit, ſed licere medicinis impedimenta virtutis generatiuæ auferre, licèt inde præter intentionem ſequatur pollutio, de qua re dicam hoc lib. 9. diſp. 45. n. 10.

16 Hinc deducitur non licere cooperari ad ſeminis iam è lumbis deciſi effuſionem, quamuis retentio ſaluti corporis graue detrimentum allatura ſit. Quia verè eſt ſeminis adminiſtratio, & fluxûs illius procuratio, & non ſolum pati. Licebit tamen vbi pollutio eſt in naturali fluxu, in ſomniſque cœpit, illam non impedire ob morb. periculum, ceſſanti periculo conſenſus in delectationem Vt bene docent *Gerſon tract. de pollutione diuturna, alphab. 38. lit. 1 in 12. propoſ. Sotus 4. d. 12. q. 1. art 7. verſ. Vnde ad Argum. Cordub l. 3. quæſtion. q. 13 fin Lud. Lop. 1 p. inſtruct. c. 74. v. Accedit ad hoc Emman Sa ſum verb. Luxuria verb. Cœptam in ſomno, Vega tom. 1 ſum. c. 67. caſu* 1. Quia id non eſt procurare, ſed pati emiſſionem ſeminis, quæ non impeditur à patiente, ne corruptus ille humor noceat. Imò expedit communiter tunc manibus quietis, non hic vel illic tangendo, ſigno crucis ſe munire, & Deum attentè ac feruenter orare, ne permittat lapſum in eam delectationem. Ita *Gerſon illo alphab.* 38. *lit G propoſ.* 8. Adde idem eſſe vbi pollutio cœpit culpa patientis, ſi enim in ipſo fluxu præteritæ culpæ eum pœniteat, non tenetur fluxum reprimere, quia iam pœnitentia interrupit actionem præteritam, nunc autem ſolùm patitur.

17 Imò procurare notabilem ſpirituum vitalium deſeruientium generationi, & ſeminis effuſioni, commotionem per media etiam aliàs licita, crederem eſſe mortale. Quia talis alteratio & commotio eſt inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis conſummationem eſſentialiter ordinatur. Idem cenſeo de procuratione notabilis diſtillationis, quia talis diſtillatio notabilis eſt per ſe coniuncta cum notabili ſpirituum vitalium commotione.

18 Quæſtio III. An quando vir poſt matrimonium in eam impotentiam incidit, vt intra vas fœmineum ſeminare nequeat: vel fœmina ita arcta effecta eſt, vt ſemen recipere non valeat, vel receptum minimè retineat, liceat illis coniugalis acceſſus cum illius externæ ſeminationis periculo? Primò dico, ſi de poteſtate ſeminandi intra vas, ſiue ex viri imbecillitate, aliòve morbo, vt quia membro virili truncatus eſt, aut foramen habet in ſuperiori membri parte, qua vrina ſemenque exeunt (vt his diebus de hoc caſu conſultus fui) aut ex ſuperuenienti fœminæ arctitudine, prorſus deſperatum ſit, nequaquam licitus erit coniugalis acceſſus cum hoc periculo. Quia copula coniugibus permiſſa eſt ſolùm intra vas legitimum: ergo vbi hæc eſt impoſſibilis, non licebit. Ita expreſsè colligitur ex *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad 2. vero caſum*, vbi hoc licere admittit, vbi impotentia eſt temporalis, ſubeſtque ſeminandi intra vas ſpes, & docent *Sot. 4. d. 34. q. vn. a. 2. ad fin. corp. verſ. Ex quo fit, Enriq. lib 11. de matrim. c. 15. n. 4. in comment lit. N, Lud. Lop. 1. p. inſtr c. 79 ad fin. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243 n. 9. Vega 1. tom. ſum c. 78. caſu* 7. idem videtur expreſsè tenere *Maior. 4. diſt. 34. q. 1. col. 3. immediatè ante verſ. Dubitatur*, dicens licere petere & reddere, dum impotentia eſt dubia: quod adſit probabilis ſpes cognoſcendi, ergo ſentit contrarium ea ſpe ceſſante.

Secundò dico, his coniugibus licitos eſſe tactus, ſi pol- 19
lutionis periculum abſit. Conſtat, quia ſunt veri coniuges, talibus autem copula & tactus permiſſa ſunt: & licet ad copulam coniugalem tanquam impoſſibilem eos referre nequeant, at poſſunt ad concupiſcentiam carnis ſedandam, & ad amoris mutui ſigna præbenda. Ita colligo ex *Soto n. præced. relato*, vbi hos tactus quando adeſt pollutionis periculum damnat, & colligo ex doctrina aliquorum docentium virum ducentem fœminam arctam, cui per inciſionem ſubueniri poteſt quam ipſa renuit, poſſe eius amplexibus aliiſque tactibus frui, abſque pollutionis periculo, eò quòd legitimum eſt matrimonium, quamuis copula impoſſibilis ſit, dum ipſa inciſionem refugit. Hi ſunt *Angles florib. 1. de matr. q. 8. de impediment. matr. a. 1. poſt 1. difficult. dub. 9. Lud. Lop. Manuel, Vega n. præced. allegati. Cañedo ſum. ſacram. de matr. c. 5. n.* 37. quod & veriſſimum eſt. Cùm igitur in noſtro caſu legitimum etiam conſiſtat matrim erunt liciti tactus.

Tertiò dico, vbi probabilis ſeminandi intra vas ſpes 20
ſubeſt, licitum eſt ad id conari, quamuis per accidens ac præter intentionem extra vas ſemen effundatur. Conſtat, quia coniux ille operam dat rei licitæ, procurans copulam ſibi poſſibilem ac permiſſam, & præter intentionem ſequitur externa illa effuſio. Secundò, quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* conceditur triennalis experientia coniugibus dubitantibus num impotentia perpetua ſit, ac ſubinde an matrimonium valuerit: & tamen illo ſpatio conſtat aut ſemper aut ſæpe fore, vt ſemen extra vas decidat: & ſtante tali periculo eſt licitum conari ad copulam, iuréque approbatur. Quia eo manenti dubio coniuges ius habent in matrimonio perſeuerandi, idque impedimentum inueſtigandi, quod fieri ſufficienter nequit niſi operi coniugali vacando. Fortius ergo in noſtro caſu id licebit, vbi valor matrimonij certus eſt, ac proinde certius & fortius ius coniuges habent coniugali copulæ vacandi, experiendique num impotentia illa ſeminandi intra vas perpetua ſit. Ita docet *Caietanus*, quem n. 18. retuli, & refert accidiſſe cuidam, vt per multos annos intra vas effundere ſemen minimè potuerit, ac ſex annis tranſactis potuiſſe, & interim ait conando minimè deliquiſſe. Idem *Nauarr. ſum. c. 22 n. 60. & c. Conſideret in princ n. 84. de pœnitentia d 5. Enriq lib. 11 de matrim. c. 16 n. 7. & c. 15. n. 4 in comment lit.* N, *Manuel, Lud. Lop. Vega*, quos retuli n. 18. & apertè colligitur ex *Soto ibi citato*; quia dum ait hunc non poſſe conari, temperat, modò legitimè certus ſit ſe non poſſe intra vas effundere. Quanto autem tempore experiri poſſit, dicam n. 24. Hoc autem verum eſt, licèt vix maritus, aut ratione ſuæ impotentiæ, aut fœminæ arctitudinis, poſſit intra vas ſeminare. Quod probant rationes adductæ: affirmátque *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. n. 7.* Et quamuis *Palac. 4. d. 34. q. 1. col. 14.* dicat huic dubitanti de impotentia licere reddere; non tamen petere, iuxta *ea Dominus de ſecundis nupt.* At dic vtrumque licere in hoc dubio, vt probaui l. 2. diſp. 41. n. 53. ad primum 2. ſententiæ l. 7. diſp. 103. fine.

Hinc deducitur, quid dicendum ſit de ſenibus, qui- 21

bus vires poteſtaſque ſeminandi intra vas deficiunt, ſi enim conſtat impotentiam eſſe perpetuam, tactibus citra pollutionis periculum vti poterunt, iuxta dicta n. 11. non autem copula cum eo periculo fundendi ſemen extra, iuxta dicta n. 21. ſi autem ſubſit aliqua ſpes intra ſeminandi, aut aliquando, licèt vix intra ſeminent, licebit copula vti cum eo periculo, iuxta dicta n. præc. Et quamuis vbi non conſtat impotentiam eſſe perpetuam, ſibi vir perſuadeat fore vt illa vice, qua congreditur, non poſſit intra vas ſeminare, poteſt depoſita conſcientia accedere ad vxorem. Tum, quia certus eſſe nequit, fieri enim poterit vt præ voluptate coitus, membrum vires aſſumat, erigatúrque, atque ita poſſit vas penetrare, & ita effundere. Tum etiam quia vir potens intra ſeminare, cui licitum eſt conari, iuxta dicta n. præced. in fine, frequenter ſibi id perſuadebit, grauiſſimiſque vrgebitur ſcrupulis, ac in magnas anguſtias redigetur, ſi tunc ſibi congredi nefas ſit.

22 Idem videtur prima fronte dicendum, vbi fœmina intra vas receptū ſemen retinere non poſſet, ſed prorſus expelleret, nec ſpes retinendi ſupereſſet. Quod perinde ſit ſemē intra vas non recipere, ac receptum non retinere. Cum fine ſuo in vtroque caſu fruſtretur matrim. At cenſeo tunc nullatenus interdicendum coniugij vſum, ſed idem de his dicendum ac de coniugibus verè potentibus. Quod perfecta copula coniugalis habeatur intra vas, atque per accidens eueniat ſeminis legitimè recepti expulſio.

23 Nec quamuis tunc diceremus illicitum eſſe coniugij vſum, damnandi eſſent coniuges, quamuis id ſemper accidat. Quia ſæpe matrix retinet neceſſarium ſemen ad generationem, ſuperfluo expulſo, vt dixi diſp. præc. n. 5. Ita docent *Manuel & Vega, quos n. 20. retuli, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 79. §. Dubio de quo ſum rogatus.*

24 Tandem rogabis, quanto temporis ſpatio liceat conari ad copulam, & experiri, vbi dubium eſt de prædicta impotentia? Breuiter dic, tamdiu id licere, quamdiu eſt probabilis ſpes ſeminandi intra vas, vt bene docet *Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 4. in Comment. lit.* N. & colligitur ex DD. citatis nu. 22. qui nullam aliam temporis moram præſcribunt, niſi dum eſt ſpes: & *Caiet.* vt ibi retuli, quem omnes alij allegant, ac ſequuntur, dicit impotentem qui per ſex annos expertus fuit, & tandem potuit, eo medio tempore conando ad copulam minimè deliquiſſe. Quando autem non eſſet ea probabilitas, ſed omnib. circumſtantiis conſideratis eſſet omnino dubium de impotentiæ perpetuitate, nullam aliam certiorem moram præſcribere poſſumus, quam eam, quæ præſcripta eſt *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* nempe, vt triennalis experientia concedatur. Et quamuis in eo caſu ſermo ſit, vbi eſt dubium de impotentia præcedenti matrim. & conſequenter de eius valore: in præſenti autem certum ſit matrim. & ſolum dubitetur de impotentia ſuperuenienti: cum tamen vtrobique dubitetur de impotentiæ perpetuitate, in priori caſu ad dirimēdum matr. omnino, in poſteriori autem ad diſſoluendum ſolum quoad copulam, merito legitima ac ſufficiens illo triennij ſpatio capietur experientia in vtroque caſu, perpetuáne ſit impotentia an temporalis. An verò idem tempus in ſenibus expectetur, dixi l. 7. diſp. 108. nu. 21.

25 An potentibus coire, ſed non ſeminare; vel non potenti parere abſque periculo propriæ vitæ aut prolis, vel quando nequit probari in foro externo impotentia coniugis, liceat copula, dixi l. 7. diſp. 102. à n. 6.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm abuſus vxoris contra naturam, ſiue ſodomiæ ſiue ſolius mollitiei culpam admittendo ſit grauior culpa quàm inter ſolutos, habeátque circumſtantiam adulterij neceſſariò confitendam?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ſuadentia non eſſe adulterium: aut ſat eſſe fateri acceſſum ad coniugatum in genere, num. 1 & 2.

Num ſit grauior culpa cum vxore, quam cum alia ſoluta aut coniugata? num. 3.

Cum vxore eſt vtrinque adulterium, & neceſſariò fatendum, n. 4.

Non ſatis eſt fateri acceſſum ad coniugatam in genere, n. 5.

Soluuntur argumenta, n. 6.

VIdetur nullam eſſe adulterij culpam & leuius peccatum eſſe abuſum talem propriæ vxoris, quam ſolutæ. Primò, quia cum propria vxore ſolum peccatur quoad modum, cum ſoluta autem eſt peccatum quoad modum & ſubſtantiam, cùm inter ſolutos nulla detur in corpus poteſtas. Secundò quia nulla adeſt hic adulterij circumſtantia: vt conſtat ex *D. Ambroſ. l. de Patriarc.* & habetur *c. Nemo ſibi 32. q. 4.* ibi, *Nec hoc ſolum eſt adulterium, cum aliena peccare coniuge, ſed omne quod non habet poteſtatem coniugij.* Quem locum *Gl. ibi, verb. Sed omne & Vincent in ſpeculo doctr. 2. tom. l. 10. c. 37.* explicant ſic, id eſt, omne id quod committitur cum non ſua coniuge. Idque conſtat ex adulterij definitione, quam tradunt *Gelaſius Pont. c. Lex illa, ad fin. 36. q. 1. & D. Th. 2. 2. q. 154. a. 8 corp.* eſt alieni thori violatio. In præſenti autem nil fit cum aliena coniuge nec alienus thorus violatur. Et confirmatur, quia adulterium eſt contra bonum fidei matrimonij; acceſſus autem ad ſuam extra vas legitimum non opponitur fidei matrimonij. Quod inde conſtat. Nam fides hæc duo includit: alterum, vt coniuges ſibi mutuo debitum reddant. Alterum verò, ne alij commiſceantur, vt docent *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 2. corp.* vbi *Palud. q. 1. a. 3. n. 8. Sot. q. vn. a. 2. immediatè poſt 3. concl. in ſol. ad 1.* & omnes. At hic maritus non commiſcetur fœminæ non ſuæ, nec debitum ab vxore legitimo modo exactum negat: vt ſupponimus, quod ſi negaret, eſſet ex hac parte iniuſtitia, non tamen adulterium. Tertiò, quia vxor conſentit acceſſui illi extra vas: ac proinde nulla erit iniuſtitia. Cùm ſcienti & volenti non irrogetur iniuria, *reg. Scienti 27. de reg. iur. in 6.* Adulterium verò ſpecies quædam iniuſtitiæ eſt. 1

Deinde eſto circumſtantia ſit ſpecialis ac neceſſariò confitenda. Videtur ſatis eſſe explicare acceſſum contra naturam cum coniugata in genere. Quia grauitas adulterij, ſi adſit in tali acceſſu ad vxorem, iam explicatur; dum coniugatus fatetur ſe ad coniugatam quandam acceſſiſſe: & ſi dicas, leuius aut grauius eſſe cum propria vxore, hæc maior grauitas aut leuitas, non eſt talis: vt in aliam ſpeciem adulterij trahat, nec videtur ita notabiliter augens aut minuens, vt ſit neceſſariò detegenda. Quod ſi dicas, fatendo adulterium cum coniugata in genere, explicari iniuſtitiam erga illius virum, qualis non eſt cum propria vxore aſſentienti. Huic obiectioni facilè occurram, ſi acceſſus ille cum propria vxore ſit ipſa renitenti: vel explicetur cum coniugata in genere, viro illius conſentienti. Si demum dicas, habere ſpecialem circumſtantiam cum vxore: quia ſpeciali præcepto vir tenetur illam corrigere: quod non præſtat, imò ad malum incitat. Satis hæc circumſtantia explicaretur, ſi vir fateretur ſe ab vxore conſenſum petiiſſe. 2

His tamen non obſtantibus, primo dico, grauius eſſe peccatum hoc abuſus vxoris extra vas legitimum, abuſu ſimili inter ſolutos. Sententia eſt expreſſa *D. Auguſtini de bono coniugali, c. 11. eo. 6. & de adult. coniugiis,* & refertur *cap. Adulterij, 32. q. 7. Gloſ. c. Quicquid. 32. q. 2. v. Ab adulterio fin. Abulenſ. c. 5. Matth. q. 125. Soti 4. d. 31. q. vn. art. 4. ad fin. verſ. Appendix autem, Pet. de Ledeſ. de matr. q. 49. a. 6. dub. 2 poſt 1 concl.* & rationem reddam n. ſeq. vbi probo eſſe adulterium, cum tamen inter ſolutos ſit ſimplex peccatum contra naturam. Nec obſtat *Nauar. l. 2. conſ. in vtraque edit. 1. 1. de iudic. conſ. 1. n. 1.* aſſerere paulò minus grauem eſſe congreſſum hunc cum vxore, quàm cum alia. Nam ſi intelligat, quam cum alia coniugata: verum dicit, propter iniuriam quæ irrogatur illius viro: ſi verò intelligat de alia ſoluta, intelligendus eſt, vt ſecundùm quid ſit leuior. Quia acceſſus ad ſolutam eſt culpa quoad modum & ſubſtantiam rei: ad vxorem verò, ſolum quoad modum. At abſolutè & ſimpliciter eſt grauior. Quia cum vxore, vltra peccatum contra naturam, eſt duplici ex parte 3

te adulterium,nimirum, ex parte viri & ex parte vxoris: cum ſoluta autem eſt adulterium ex parte ſolius viri.

4 Secundò dico, vltra peccatum contra naturam eſſe adulterium tam ex parte viri, quàm ex parte vxoris conſentientis:ac ſubinde vtrumque teneri confiteri circumſtantiam vtramque adulterij.Sic colligitur ex *Sot. & Petr. de Ledeſ.n.præced. relatis.* dicunt enim acceſſum hunc eſſe contra matrimonij fidem.Et ratio eſt,quia neuter coniux ſeruat alteri ſuum corpus caſtè.quod ad bonum fidei pertinet:non enim eſt coniux ad illum actum,ſed ad naturalem:vt rectè obſeruat *Caiet.2.2.q.154.a 1.in ſolut.ad 3.§. Ad ſingula autem obiecta*: ac conſequenter talis actus perinde eſt ac cum alieno coniuge geſtus. Et confirmatur, quia hoc apertè voluit *D.Ambroſ.n.1.relatus*,vocans adulterium,non ſolum alienam coniugem cognoſcere carnaliter,ſed quidquid poteſtatem coniugij non habet.Quaſi dicat,omne id, ad quod poteſtas corporum per matrim. conceſſa minimè ſe extendit,adulterium eſſe,talis autem eſt copula extra legitimum vas, cum proprio coniuge. Nec refert ne adulterium ſit conſenſus vtriuſque coniugis:ſicut adultera eſſet copula coniugati cum ſoluta, de conſenſu vxoris habita.Quia bono fidei.ad quod per matrimonium aſtringuntur coniuges,cedere nequeunt.

5 Vltimò dico,non ſatis eſſe fateri adulterium cum coniugata iu genere,ac peccatum contra naturam, ſed explicandum eſſe admiſſum fuiſſe cum propria coniuge. Ducor,quia ſi explicatur cum coniuge in genere, manifeſtatur iniuſtitia aduerſus illius coniugem, cum tamen nulla talis ſit:nec eſſet ſimilis culpa,ſi cum propria coniuge renitente:quia vltra adulterium adeſſet tunc raptus ſpecies, quæ tamen ſubticetur. Nec ſatisfit dicendo, cum conſenſu viri alienæ vxoris cognitæ: quia oporteret etiam explicare conſenſum propriæ,ne detegatur iniuſtitia falſo aduerſus illam. Quod ſi hic ſimul explicaretur, confiteretur vtique coniux plura peccata, quàm reuera admiſerit. Cùm fateatur cooperationem conſenſui alieni viri, alienæque vxoris, & propriæ, cum tamen ſoli propriæ vxoris peccato cooperatus ſit.

6 Ad argumenta n.1. propoſita reſp.Ad 1.dic concludere ſecundùm quid eſſe grauius peccatum inter ſolutos,vt explicui num.3.fin.Ad 2.dic eſſe adulterium, opponique bono fidei, nam cum ille non ſit vſus coniugis,vt coniugis, dicitur reuera thori illius violatio, ac perinde acceſſus ad alienam fœminam:vt explicui num. 4.Ad confirm. conſtat ex proxima ſolutione. Ad 3. dic eſſe iniuſtitiam aduerſam bono fidei, ad quod per contractum matrimonij coniuges adſtricti ſunt: nec proprio conſenſu poſſe eos hoc iure cedere, vt explicui num.4.fin.Ad argumenta n.2.propoſita conſtat ex dictis n.5.vbi probaui omnes illos fatendi modos eſſe inſufficientes.

DISPVTATIO XIX.

An ſit culpa lethalis, ſiue coniuges, ſiue ſoluti à copula inchoata deſiſtant ante vtriuſque ſeminationem,maximè ſi alter ſeminarit?

SVMMARIVM.

Refertur duplex opinio,nu.1.& 2.

Quando ſit licitum,& quando culpa,& qualis. ſi vir fœmina non ſeminante, nec ſeminandi periculum patiente,de eius conſenſu ante conſummationem ſe retrahat à copula incepta,n.3.

Quid, ſi iam fœmina ſeminarit, aut ſeminandi periculum ſubeat, n. 4.

Quid,ſi è contra vir ſeminauit, & fœmina non ſeminet, ſed ſe retrahat,nitatúrque non ſeminare,n.5.

An vbi ſola fœmina ſeminauit, poſſit vir ſe retrahere, ſi aduertat ſibi mortis periculum imminere, ſi ſeminet: vel quia ſuperuenit hoſtis aut fera,n.6.& quid.ſi alij ſuperueniant? quamuis eſſet periculum vt vir extra vas effunderet.

An in coitu fornicario ſi fœmina iam ſeminauit, vel ſit periculum ſeminationis,teneatur vir non deſiſtere donec ſeminet: Vel poſſit fœmina ſe retrahere, quando vir vult ſeminare? & quid,ſi violenter cognita ſit,num.7.

An fornicans qui ſemen aptum generationi non effundit, vt contingit eunuchis,admittat duplex peccatum,n.8.

Quid.ſi vir vxore diſſentiente non ſeminet,num.9.

Soluuntur argumenta,num.10.

QVidam aſſerunt culpam eſſe lethalem ſi vir à copula inchoata ante ſeminis effuſionem deſiſtat cum effundere poſſit.Ducuntur,quia impeditur generatio,ad quam copula ſuapte natura ordinatur:fruſtrate autem copulam coniugalem ſuo fine, obſtando generationi,culpa lethalis eſt.Secundò probat *Sylu.* Quia tactus impudici inter coniuges, animo non perueniendi ad copulam, ſunt mortales, nedum clauſtra pudoris eo animo penetrare. Ita docent *Sylu.verb.Debitum q. 7.* addens omnino à ratione deuiare oppoſitam ſententiam, *Graffis p.1.deciſ.l.2.c.82. n.16.Petr.à Ledeſm. de matrim. q. 49.a. 6 dub.2.concl. 4. Enriq.l 11.de matr c.15.n 4.*Temperant verò *Syl.Graffis & idem Enriq.c.16.n. 7. ad fin.*niſi ante fœminæ ſeminationem vir ſe retrahat,non animo generationi obſtandi,ſed ex cauſa iuſta,ne ſaluti noceat ſeminis effuſio. 1

Alij verò in alio ſunt extremo,docent enim etiam vbi vxor ſeminauit,non eſſe contra naturam,nec lethale crimen, virum ante ſeminis effuſionem recedere, niſi vxor iure coniugij ſemen exigat: vel ſit in illa periculum conſentiendi pollutioni voluntariæ In priori enim caſu eſſet mortale contra iuſtitiam: in poſteriori verò contra charitatem. Ducuntur primò. Quia ſicut vir non tenetur vitare in ſe pollutionem inuoluntariam, ſed tantum eam non procurare: ita non obligatur ad inuoluntariam vxoris pollutionem,& diſpendium ſeminis ipſius euitandum. Secundò, quia ſi poſt coniunctionem, fœminæque ſeminationem, aduertat vir ſibi iminere lethalem morbum, ſi ſeminet, non tenetur:at ſi eſſet contra naturam tunc non ſeminare,teneretur vtique:ſicut ob nullum vitæ diſpendium licet illi fornicari. Tertiò, quia ſi eſſet contra naturam,teneretur fornicans.vbi iam fœmina ſeminauit, copulam conſummare:cum hîc occurrant duo mala,quorum alterum neceſſariò eſt eligendum,nempe,ſi ſeminet, eſt fornicatio contraria bono prolis, quæ malè educabitur: ſi autem non ſeminet, eſt contra naturam. in totale fœminei ſeminis deſpendium, & conſequenter prolem deſtruit. & hoc ſit grauius. Nam ex duobus malis ſic occurrentibus,minus eligendum eſt,*c. Duo mala,& c.Nerui, 13.d.*& latius explicui l.2. diſp.41.nu. 45. At abſurdiſſimum dictu videtur teneri illum fornicationem conſummare. Non eſt ergo contra naturam vxore ſeminante virum minimè ſeminare, ac proinde non erit mortale. Et confirm. quia aliàs daretur perplexitas. Si enim ſeminet, eſt fornicatio, ſi non ſeminet,peccatum contra naturam. Quartò, quia fœmina ſeminante virum non ſeminare, in nullius iniuriam cedit.Non vxoris:ipſa enim conſentit, vt ſupponimus, & ſi vxor minimè ſit.non habet ius ad fornicantis ſemen.Non prolis,quia non habet ius vt generetur hic & nunc,niſi id ad naturę conſeruationem neceſſarium eſſet quod hic non contingit, & ſi eſt fornicatio,iniuria irrogatur proli. Cui autem alij inferatur iniuria,non conſtat,Non ergo eſt mortale.Quintò, quia non conuincit id eſſe mortale, generationem tunc impediri, copulámque illam fine proprio fruſtrari. Nam fine proprio actum defraudari, eſt ad ſummum venialis otioſitas: Et confirmatur quia tactus libidinoſi ordinantur intrinſecè ad generationem & copulam,at minimè tenetur coniux illam conſummare:& ſi ſint inter ſolutos,erit lethale conſummare.Ita opinatus eſt quidam vir doctus. 2

Prima tamen concluſio ſit.Si nondum vxor ſeminarit, nec ſeminandi in ipſa nec in viro extra vas, periculũ ſubſit, nec ipſa diſſentiat, minimè eſt lethale crimen, virum ante ſeminis proprij emiſſionem ſe retrahere.Concluſionem hanc apertè probat argum.quartum, n. præced. adductum.In nullius enim iniuriam cedit.Deinde.quia vaſis illa fœminei abſque ſeminatione penetratio reputatur inſtar tactuum partium verendarum, qui inter coniuges ceſſante pollutionis periculo minimè lethales ſunt, ſed permiſſi. Accedit poſſe optime coniuges communi conſenſu non vacare copulæ ac generationi: cur igitur eo- 3

dem conſenſu non licebit illi, à copula incepta deſiſtere, vbi neutrius ſeminis diſpendium fit? Atque ideo ita docent *Palud.4.d.31.q.3.a.2.n.15.D.Anton.3.p.t.1.c.20.§.6. Caiet.2.2.q.15.a.11.fi.Roſell.verb.Debitum,n.11.* vbi *Ang. n.27.* vbi *Armil.n.6. Tabien.verb.Luxurioſus,q.6.nu.7.fin. Margarita confeſſ. 6. precept.f.*88. *Veracr.3.ſpeculi,a.15. concl.5. Emm.Sa ſum.verb.Debitum coniugale,verſ.Inchoatam copulam.* Nec credo effici mortale, quamuis nullus alius finis adeſſet, quàm impediendi generationem. Quia eam impedire ſemine emiſſo, manifeſta culpa mort. eſt contra naturam, quæ ad ſolam generationem ſemen deſtinauit: at vbi ſeminis iactura non fit, nulla eſt ratio lethalis culpæ, non enim tenentur coniuges prolis generationi vacare, & ſicut ad illam impediendam poſſunt communi placito à copula abſtinere, ita ab incepta neutrius ſemine emiſſo reſilire. Sic *Margarita confeſſ.d.f.*88.& vbi intentio eſſet non habendi plures filios: docent idem *Palud D.Ant.Roſel.Armil.Angel.Veracr.proximè citati.* Imò vbi cauſa iuſta eſſet, v.g. ne ſeminatio noceat ſaluti: vel coniuges ſunt pauperes, & prole abundant, quam non ſunt alendo, & habent ſimilem copulam abſque ſeminationis periculo, quo concupiſcentiam ſedent, nullam inuenio culpam. Idque colligo ex *Palud.Caiet.Roſel.D.Ant. Angel.proximè allegatis*, dicentib. virum cum vxore rem habentem non teneri ſeminare, niſi ipſa petenti. Quando autem iuſta cauſa abeſſet, erit veniale, vt bene docet *Veracr.ea concl.5.* ſubditque & rectè, frequenter eſſe mortale ratione periculi effuſionis ſeminis in alterutro coniuge, quod in eo actu communiter inuenitur, atque ideò arcendos eſſe coniuges à ſimilibus actibus. Si tamen experti ſunt id periculum non inueniri, damnandi minimè ſunt.

4 Secunda concluſio. Si fœmina iam ſeminarit, vel ad id excitata ſit, ita vt probabile periculum ſeminandi adſit, lethaliter delinquit maritus data opera à copula deſiſtens ante proprij ſeminis emiſſionem. Quia eſt peccatum contra naturam, cùm ſit conſummatus coitus ex parte fœminæ, ex quo ſequi nequit generatio, atque adeò eius ſemen prodigitur, fruſtrato generationis fine, ad quam à natura deſtinatum eſt. Et confirm. quia naturalis concubitus deſiderat non ſolum vas naturale, quod eſt inſtrumentum permanens generationis, ſeruari, ſed etiam inſtrumentum fluidum, quod eſt ſemen: quare ſicut eſt mortale generationi obſtare omiſſo legitimo vaſe ad illam neceſſario, in concubitu coniugali: eodem modo erit, obſtare omittendo legitimum ſeminis virilis cum fœmineo concurſum ad generationem requiſitum. Hæc eſt contra ſecundam ſentent. relatam n.2. At illam tenent DD. primæ relati n. 1. & vltra illos, *Caiet.2.2.q.154.a.1.circa ſolut.ad 4.§.Ad 2.verò caſum,& a.11.ad fi.dub.5.Palud.D.Ant.Roſ.Angel. Tab.Armil.Veracruz,Margarita confeſſ.Em.Sa n.prac.allegati.Enriq.l.11 de matr.c.16 n.7. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c 82. n.15.* Secus eſſet, vbi vir ſeminis effuſioni quantum eſt in ſe daret operam, nec poſſet. Tunc enim vacat culpa. Sic *Caiet eo a.11.dub.5.Tab.& Graffis proximè citati.*

5 Non crederem autem mortale, ſi è contra accidat, ſed ſolum veniale, nempe, ſi viro ſeminante fœmina ante proprij ſeminis effuſionem deſiſtat à copula, vel data opera nitatur non ſeminare. Quia cùm eius ſemen ad generationem non deſideretur, vt diximus hoc lib. diſp 17. n. 9. ceſſat prorſus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam, repreſſionem ſeminis in viro fœmina ſeminanti. Atque ita colligo ex DD. n.præc.relatis, ea enim ratione probant in viro eſſe culpam mortalem, quod impediat finem generationis, ad quam eius ſemen exigitur. Et licèt *Tabiena & Armilla* videantur nobis aduerſari: loquuntur enim indiſtinctè, ſi altero ſeminante alter coniux ſe retrahat, at ratio, quam *Tabiena* ſubiicit, eo quod generatio impeditur, ſuam mentem eſſe teſtatur, vt loquatur de viro ſicut cæteri loquuntur. cuius ſemen deſideratur, ſufficitque proli concipiendæ. Idem probatur ex dictis ea diſp.17.n 9. vbi probauimus culpam lethalem non eſſe, virum poſt ſeminationem ſe retrahere, cum nondum fœmina ſeminarit: eo quod fœmineum ſemen ad generationem non requiratur.

Nec tamen ita rigidè accipienda eſt concluſio, vt adeò 6 ſit contra naturam, fœmina ſeminante virum non ſeminare, vt in illo prorſus euentu liceat: ſicut de voluntaria pollutione & de fornicatione tradunt omnes: ſed dicendum eſt ex grauiſſima vrgentiſſimáque cauſa poſſe honeſtari: qualis eſſet, ſi poſt fœminæ ſeminationem aduerteret vir periculum graue vitæ ſibi imminere, ſi ſeminet. Id enim ante acceſſum aduertens, teneretur non coire, vbi tamen coiuit, ſiue aduerterit, ſiue non, poteſt, quo id periculum vitet, reſilire: ſimile eſſet, ſi fera aut hoſtis ſuperueniret: vel ſi aduerſaretur naturali honeſtati: quia coniugibus inhoneſtè coëuntibus ſubito adeſſent aliqui non enim damnandus eſſet vir qui poſt fœminæ ſeminationem, ante propriam, ex his vrgentiſſimis cauſis recederet, quamuis ita venus in eo irritata eſſet, vt membro virili ex vaſe fœmineo extracto, fore animaduerteret, vt ipſo inuito ſemen extra flueret. Quare differentia eſt inter fornicationem, pollutionémque voluntariam, & hanc non ſeminationem: quod illa ſunt actus poſitiui, at poſitiuè cooperari damno prolis non licet gratia cuiuſcunque mali vitandi: hæc autem eſt actus negatiuus, & ad bonum prolis cooperandum nemo aſtringitur tanto vitæ honeſtatiſue detrimento. Inſuper, quia natura nullam ſeminis adminiſtrationem homini conceſſit, vt extra legitimum matrimonij congreſſum, illud effundere poſſet, vt probauimus diſp.17.n.16. cuius rationem ibi aſſignauimus: at vt illud non effunderet intra congreſſum illum, conceſſit vtique adminiſtrationem in caſu vrgentiſſimo. Cum prorſus ceſſet ratio ibi aſſignata. Nec obeſt periculum illud, ac moralis certitudo effuſionis ſeminis extra vas, ad quod nulla eſt adminiſtratio. Quia id verum eſt, vbi effuſio illa eſſet volita, at in noſtro caſu præter voluntatem accidit, & dando operam rei licitæ, ad vitam naturalémque honeſtatem tuendam.

Hinc deducitur ſolutio illius quæſtionis. Num in coi- 7 tu fornicario, poſtquam fœmina ſeminauit, aut eſt in ſeminandi periculo ineuitabili, liceat viro ſe retrahere ante ſeminationem? Id enim non licere, ſed teneri ſeminare, videtur ſuadere argum.3. propoſitum numero 2. inter duo mala minus eligendum eſſe. Deinde, quia ſi viro liceret tunc non ſeminare: ſimili ratione fœminæ fas eſſet viro iam ſeminanti corpus ſubtrahere, ne ſemen reciperet. Si enim eo ipſo quod in coitu prouocauit ſeminatio viri, tenetur fœmina recipere: ita vir ex eo quòd fœmineum ſemen prouocarit, tenebitur ſeminare. Nec obſtat, ſi dicas maſculum cognoſcentem non ſuam violenter, delinquere fundendo ſemen, at ipſam non teneri recipere, ſed poſſe corpus ſubtrahere. Id enim veriſſimum eſt: ſed ideo accidit, quia fœmina nullatenus cooperata eſt ſeminis virilis effuſioni: cuius contrarium euenit vbi volens fornicata eſt. Et ideo ita cenſent quidam viri docti: reſpondéntque ad argumenta oppoſita, quæ num.2. tacta ſunt, in tertij argum. confirmatione, & in 4. argumento: illud cedere in damnum prolis, quæ ius habet vt generetur, vbi fœminæ ſeminatio adfuit, ne illius diſpendium fiat. Nec dari dicunt perplexitatem, quia poſtquam fœmina ſeminauit, tenetur vir ſeminare, vt maius malum vitet, compleátque actum, non animo libidinoſo, & ita ſeminatio illa non eſt formaliter fornicaria, ſed materialiter tantùm: quare vt ſic non eſt intrinſecè mala. Et hæc opinio eſt probabilis. At multo probabilius eſt, non ſolùm non teneri virum tunc ſeminare, ſed nouam ſeminando admittere culpam, eámque in confeſſione detegendam, niſi in copula intelligeretur. Quia in actu licito nil illicitum efficitur, atque ideo ſeminádum eſt: at in actu illicito fit aliquid malum intrinſecè, quod in nullo euentu honeſtari poteſt. Nec obſtat ex duobus malis minus eligendum. Quia licet hæc non ſeminatio ſit ex ſe contra naturam, & hac ratione peior fornicatione. At abſolutè & ſimpliciter peior eſt fornica-

nicatio, cùm ſit ita intrinſecè mala, vt nunquam liceat. Non ſeminatio autem non eſt ita contra naturam & mala, quin ex cauſa vrgentiſſima liceat, (vt probaui n. præc.) Qualis hîc inuenitur, nempe, ne fornicatius concubitus in graue educationis prolis detrimentum conſummetur. Nec culpæ reus erit is fornicans, ſi à fœmina recedens ſeminet inuoluntariè extra vas. Quia pollutio inuoluntaria ex iuſta cauſa & neceſſaria orta, culpa prorſus vacat, Similiter culpæ immunis eſt mulier fornicans, quæ pœnitentiæ criminis admiſſi ducta, corpus ſubtrahit, ne viri le ſemen ſuſcipiat, fornicationémque cœptam conſummet. Nec ipſi tribuetur culpæ, ſi vir extra effundat. Quia id non intendit, dátque operam rei licitæ; ab incepto crimine reſiliens.

8 Secundò deducitur, impotentem ad emittendum ſemen generationi aptum, vt ſunt eunuchi, duplex mortale crimen fornicando admittere, alterum fornicationis, alterum verò contra naturam. Quia inutiliter fœmineum ſemen in eius diſpendium prouocat.

9 Vltima concluſio. Si inuita vxore vir minimè ſeminaret: eſſet iniuſtitiæ crimen. Quia lege matrimonij is concubitus eſt vxori debitus, ex quo ſequi poteſt generatio: cum ad id ordinetur matrimonium, qualis non eſt vbi vir à ſeminatione abſtinet. Et confirm. quia primo & per ſe dominium vnius coniugis in corpus alterius eſt in ipſius ſemen, vnio enim coniugatorum eſt per ſeminum commixtionem, per quam fiunt vna caro. Sic *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 2. in ſol. ad 4. §. Ad 2. verò caſum.* Et colligitur ex *Palud. D. Ant. R. ſel. Angelo, n. 3. allegatis*, dicunt enim non teneri virum cum vxore coeuntem ſemen effundere, niſi ipſa petenti: Vnde infertur hanc ſeminis negationem eſſe ex genere ſuo culpam lethalem, ſicut & negationem debiti, in omnibus iis caſibus, in quibus negatio debiti culpa lethalis eſt; Si quidem reuera eſt debiti negatio. De quibus caſibus latè egi hoc l. diſp. 2. per totum. Quare ſicut negare debitum, vbi concedi nequit abſque graui ſalutis detrimento, nulla eſt culpa: ita nec fœmina non ſeminante, ſe retrahere virum ante ſeminationem, quæ valdè ſaluti noceret, etiam diſſentiente vxore.

10 Ad arg. n. 1. propoſita dic. Ad primum fruſtrare actum coniugalem conſummatum ſuo fine, eſſe culpam mortalem, propter ſeminis diſpendium: vbi autem ex parte neutrius coniugis eſt conſummatus, eſt ſola venialis otioſitas, ſi cauſa iuſta deſideretur. Ad 2. negandum eſt illos tactus abſque pollutionis periculo eſſe mortales. Ad 1. ex argumentis n. 2. propoſitis, dic verum eſſe de pollutione inuoluntaria omnino, nec excitata legitimè ab ipſo viro, at illa voluntaria eſt, à viróque excitata per legitimum actum coniugale. Ad 2. conſtat ex dictis n. 6. Ad 3. & confirm. & 4. conſtat ex dictis n. 7. & adde ius habere prolem, ſeu potius naturam, vt inchoato actu coniugali ſemine fœmineo, non impediatur generatio omiſſo virili ſemine ad eam neceſſario. Ad 5. & confirmationem dic, ſicut reſponſum eſt hoc eodem n. ad 1. primæ ſententiæ.

DISPVTATIO XX.

Qualis culpa ſit habito legitimè coniugali actu, fœtus conceptionem impedire, aut iam concepti aborſum procurare, etiam vbi id ad matris vitam tuendam deſideraretur?

SVMMARIVM.

Si tali modo coniuges coëant, vt ſubſequi nequeat generatio, eſt mortale: & nullus eſt talis modus, vbi vas legitimum ſeruatur, n. 1.

Sumens, vel dans potionem, vel aliud efficiens, quo conceptio prolis impediatur, peccat mortaliter, quocunque fine id faciat, n. 2.

Fœmina poſt coitum mingens, vel ſe erigens, vel aliud efficiens, quo ſemen receptum expellat, qualiter peccet, n. 3.

Non tenetur anxiè procurare ſemen retinere, n. 4.

Quid ſi ex modo congreſſus aut fœminæ complexione ſit periculum aborſus, num. 5.

Quot difficultates diſputandæ ſint? n. 6.

Quando fœtus eſt animatus, aut in dubio, non licet aborſum ad vitæ matris conſeruationem neceſſarium procurare, n. 7.

Quando conſtat non eſſe animatum, refertur ſententia negans licere, num. 8.

Refertur ſententia Auctoris, n. 9.

Num fœmina reputata honeſta liceat, quo famam vitamque tueatur, quæ periculo ſunt expoſita probabiliſſimo, vel quia experta eſt periculum mortis ſibi imminere quoties parit, conceptionem fœtus impedire, aut ipſius nondum animati aborſum procurare, n. 10.

An peccet puella, quæ poſt coitum nubit ignoranti, cum periculo vt vir exiſtimet prolem eſſe ſuam ne famam vitamve amittat, n. 11. & ibi remiſſiuè. quid quando vir eam eſſe virginem credebat? vel contraxerat ſponſalia.

Soluuntur argumenta, n. 12.

An vbi fœtus eſt animatus, liceat medicinis vti cum periculo aborſus? Refertur quædam ſent. n. 13. & ſententia auctoris, n. 14.

An medicus & obſtetrix illas applicare poſſint, & teneantur, n. 15.

An ipſa prægnans teneatur eis vti, n. 16.

Quid, ſi ſpes ſit fore, vt fœtus non pereat, ſicque baptizari poſſit, an peccet medicus eas applicans? n. 17.

Quid ſi medicamenta æquè ſint ordinata ad ſalutem, & ad abortiendum? n. 18.

Quid, ſi de vita matris & fœtus omnino deſperatum ſit, an liceat applicare medicinas æquè ſalutiferas ac noxias, & de quibus medici dubij ſunt profuturæne an obfuturæ, n. 19. & ibi, an teneatur medicus applicare?

PRius duo oportet præmittere fundamenta: Primum eſt. Quoties adeò contrauenitur modo naturali concubitus, vt ex natura facti generatio ſubſequi nequeat, eſt peccatum lethale contra naturam. Quia fruſtratur ſemen fine ad quem natura ipſum deſtinauit. Ita *Supplementum Gabriel. 4. d. 31. q. vnica, artic. 2. poſt 6. concl. corol. 5. Petrus de Soto lect. 6. de matrimonio, §. fin. ſequitur modus, Nau. c. Si conſideret, in principio, n. 84. de pœnit. d. 5. Ledeſ. 2. p. 4. q. 51. artic. 6. propoſit. 6. Veracruz 3. p. Speculi, art. 15. fine:* dicit tamen & bene, *Nauarr.* nullum eſſe talem modum, vbi vas legitimum ſeruatur. Quod idem diximus diſp. 16. n. 6. 1

Hinc infertur, fœminam ſumentem & ei porrigentem potionem, vel quiduis aliud, quo prolis conceptioni obſtetur, mortalis culpæ contra naturam reos eſſe. Ita vt nullo bono fine honeſtari poſſit. Quia data opera impeditur ſemen à ſuo naturali fine generationis, parumque & ſolum ſecundum magis & minus diſtat à ſeminis effuſione extra vas. Ita *D. Th. 4. d. 31. in fine, in expoſit. literæ. Caietan. 2. 2. q. 154. artic. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem obiecta. Tabiena Matrimonium 3. fine. Ang. verb. Debitum, num. 27.* vbi *Syluеſt. quæſt. 7. Nauarr. ſumma cap. 16. numer. 33. Margarita confeſſ. 6. præcepto. fol. 88. Petr. de Ledeſma de matr. quæſt. 49. art. 6. dub. 2. concluſ. 6. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. c. 19. §. Quintò peccat.* Et conſtat ex *cap. Aliquando 32. quæſt. 2.* Quod eſt ex D. Auguſtino. 2

Secundò infertur, ſimilem culpam mortalem contra naturam admittere fœminam, quæ ſtatim poſt coitum vrinam effundit, aut ſe erigit, aut quidquam aliud facit quo ſemen receptum expellat. Quia ſimiliter fruſtrat ex intentione ſemen ſuo debito fine. Ita *Sylu. & Margarita confeſſ. n. præced. allegati. Enriquez l. 11. de matrim. c. 16. n. 8. init.* Nec eſt audiendus *Ang. verb. Debitum, n. 27.* dicens poſſe ſuſtineri non eſſe mortale, quando ex iuſta cauſa fit: tribuitque *Syluеſter* hanc ſententiam Paludano, ſed falſo, eam enim non tenet. 3

Nec tamen tenetur fœmina anxiè, diuque manens in lecto intacta, & reſupina ſuſceptum ſemen conſeruare. 4 Quoniam rariſſimè fluxus ſeminis ex diuerſo corporis ſitu contingit: eo vel maximè, quod (vt diximus diſp. 17. n. 12.) recepto ſemine os matricis fœmineæ clauditur ita, vt nec acus cuſpidem capiat. Sic tenet *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 16. n. 8. initio.*

Secundò præmittendum eſt, ſimilem eſſe lethalem culpam, quoties ex ipſo congreſſus modo eſt periculum 5 aborſus, ſecus quando non ex modo inordinato, ſed quod vxor ſit infirmæ ac delicatæ complexionis. Quia vir in priori caſu aborſui cauſam præbet, ſecus in poſteriori. Ita *Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 4.*

6 Duplex autem eſt difficultas Prior. Num liceat procurare aborſum fœtus nōdum animati, neceſſarium ad matris ſalutem. Poſterior. Num liceat matri medicinis vti ad ſalutem tuendam, cum fœtus animati aborſus periculo.

7 Prima difficultas. Num vbi aliud non ſuppetit medium ad ipſius prægnantis ſaluté reſtaurandum, ac probabiliter ſit moritura, niſi abortiatur, liceat potionibus alióve remedio aborſum procurare? Et quidem vbi fœtum iam animatum eſſe conſtiterit, vel id dubium ſit, ita vt medici ac obſtetrices in neutram partem deflectant, ſed fluctuent, conſtat apud omnes auctores, tota hac diſputatione referendos, id minimè licere, quia eſt intrinſecè malum innocentis necem procurare, illiúſve periculo ſe exponere. Vnde meritò *D. Ambroſ. lib. de offic.* & refertur *c. Denique* 14.*q*.5. ait. *Si alteri ſubueniri nō poteſt, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrū iuuare.* Quare non ſunt audiendi *Marianus Socinus, c. Si aliquis, de homicid.* Et *Simō de Brixia clem.* 1. *eod. t.* quos refert *Felin. d. c. Si aliquis, ſtatim in principio.* cogitandúmque relinquit, nil definiens, vbi aſſerũt abſque diſtinctione fas eſſe fœtũ in vtero necare, quo matris vitæ periclitãti conſulatur. Poteſtque in eorum fauorem id probari. Nam fœtus, dum eſt in vtero pars eſt ventris. *c. Si quid, de conſecr. d.* 3. *& l.* 1. §. 2. *ff. de vētre inſpiciendo*, partem autẽ abſcindere, vitaque priuare ob totius incolumitatem, culpa vacat. Sed dic id verum eſſe de ea, quæ propriè pars eſt, nec diſtincta anima informatur, quæ ob bonum & conſeruationem ſolam ipſius totius procreata eſt. Quæ in fœtu ſecus habere conſtat.

8 Difficultas autem eſt, vbi probabiliter conſtat fœtum nondũ animatum eſſe: *Nauarr. li.* 2. *de reſtit. c.* 3. *diffic.* 2. *de indirectè occidēte. in noua edit. n.* 132. negat licere tunc aborſum procurare, aitque hanc eſſe omnium concordé ſententiam. Ducitur 1. quia *D. Auguſt.* cuius dictum refertur *c. Aliquando* 32. *q.* 2. meretricem appellat, prolem antequã viuat, interimentem, & *c. Si aliquis, de homicid.* deciditur, vt homicidam teneri dantem aliquid mulieri, quo prolis conceptio aut natiuitas impediatur & *Tertull. in cap. c.* 3. ſic ait: *Nobis vero homicidio ſemper interdicto, etiam conceptum vtero dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſoluere non licet. Nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet* 2. quia multò magis à generatione diſtat ſemen, quàm fœtus iam ex ſemine conceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quàm hic ſuapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur. Si ergo illud effundere, ne generationis natiuo fine fruſtretur, ita eſt intrinſecè malum, vt in nullo euentu liceat, à fortiori id aſſerendum erit de procurata fœtus expulſione. 3. quia liceret fœminæ expertæ periculum mortis grauiſſimum ſibi ex partu imminere, potionem ſumere, qua conceptionem impediat abortiaturve ante animationem. Similitérque liceret fœminæ nuptæ, aut virgini fornicanti, idem efficere, quando nullo alio quæſito medio ſibi conſulere poſſent, ne crimine detecto, famæ vitæque iacturam facerent. Nec refert, ſi dicas in hoc euentu periculum ab extrinſeco & culpa patiētis prouenire. Tum, quia in priori caſu ab intrinſeco prouenit, & ſi eā fœmina, ex viro concepiſſet, omnis culpæ expers fuit. Tum etiam, quia nil refert quod damno præſentaneo conſulatur, ſiue ab intrinſeco, ſiue ab extrinſeco, culpatè an inculpatè immineat. Sicut non minus mihi fas eſt amputare meum pedem, vt à morte incolumis euadam, quando culpa mea compedibus vinctus ab hoſte teneor, vt interficiar, quàm ſi morbo vrgente cogar.

9 Cæterum deceptus eſt manifeſtè *Nauarra*, dicens eam eſſe omnium concordem ſententiam, cum contraria manifeſtè ſit communis, nullumque inuenirem diſſentientem. Et ideo mihi probabilius eſt licere in eo caſu procurare aborſum. Quia cùm illud verè non ſit homicidium, & fœtus ille ſit pars viſcerum, nondum anima rationali informatus, non eſt cur conſeruandus ſit tanto vitæ maternæ diſcrimine imminenti, eo vel maximè, quod matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Atque ideo ſatis apertè videntur ſentire *Io. de Neapoli, quo lib.* 10. *D. Ant.* 3. *p. tit.* 7. *c.* 2. *Sylu. verb. Medicus, q.* 4. *dict.* 2. dicunt enim præbere medicinas quo ſequatur aborſus fœtus nondum animati, ad peccatum matris occultandum, nefas eſſe: ſecus autem ad præſeruandam eam à mortis periculo, in quo eſt conſtituta ex puerperio. Idem videtur ſentire *Conar. clem. Si furioſus, de homic.* 2. *p.* §. 3. *n.* 1 *fine*, concedit enim licere in hoc euentu dare cauſam abortui. Et tenent expreſsè *Armil. verb. Aborſus, n.* 2. *Nau. ſum. Lat.* & clarius *Hiſp. c.* 25. *nu.* 62. *Cordub. ſum. q.* 173. *dict.* 4. *Marg. cōnſ.* 5. *precep f.* 84 §. *Liberare alium, Enriq. l.* 11. *de matri. c.* 16. *n.* 8. *Graffis* 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 83. *n.* 24. *Palac.* 4. *d* 31. *diſp.* 2. *fin. Emm. Sa ſum. verb. homicidium, init. Vega* 1. *to. ſum. c.* 5 *caſu* 3 *fin.*

Non tamen id admitterem licere ad vitandum periculum vitæ, quod ex partu fœmina ſibi imminere experta eſt, vel famæ vitæve iacturam, quam probabiliter metuit detecto crimine, ſi concipiat, fœtúſve in lucem prodeat. Vt probabat vltimum arg. pro contraria ſent. propoſitum n. 8. Quia in his caſibus fœtus non eſt aggreſſor periculúmque non eſt præſentaneum, ſed diſtans, illique aliis quæſitis coloribus mediiſque adhibitis occurri poteſt: in noſtro autem fœtus inuadit, & quaſi aggreditur, causáque eſt materni obitus, periculum quoque eſt præſentaneum, ac iudicio medicorum alia via euitari nequit. Atque ita optimè *Nau. ſum. c.* 16. *n.* 33. dixit nullo bono fine honeſtari poſſe ſumptionem potionis, qua prolis conceptioni obſtetur. 10

Admitto autem licere puellæ ſtatim poſt ſtuprum, antequam certa ſit ſe non concepiſſe, vel vbi concepit, tecto eo vitio nubere, ſi probabiliter crederet aliàs fore vt conceptione ſequuta immineret ſibi mortis à cognatis inferendæ periculum: vel ſi ſponſalia de futuro contraxiſſet, à quibus ſi ne ſcandali aut infamiæ periculo reſilire non poſſet. Hæc enim iactura præponderat mariti damno, ſi prolem illam, ſuam eſſe exiſtimet. Eo tamen ceſſante periculo manifeſta eſt culpa lethalis. Non quod vitium virginitatis amiſſæ celet, (hac enim ratione quando ſit peccatum, dixi l. 6. diſp. 27. à n. 7.) ſed quia exponitur periculo ſupponendi viro alienam prolem: præſertim cum nata in viri domo, eius præſumatur, *l. Filium* 6. *ff. de his qui ſui, vel alieni iuris ſunt.* 11

Ad arg. contraria n. 8. propoſita reſp. Ad 1. dic, ea omnia teſtimonia eſſe accipienda vbi non eſt periculum vitæ in matre, niſi aborſus procuretur, ſed ad peccatum tegendum, vel ex libidine procuratur. Quod manifeſtant ea verba, *c. Si aliquis, de homic. Si aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non poſſit generare, aut concipere, vel naſci ſoboles, vt homicida teneatur.* Ad 2. conſtat ex iis quæ diximus diſp. 17. n. 16. vbi eo arg. & aliis refutauimus totalem rationem intrinſecæ malitiæ, & vt in nullo caſu liceat ſeminis effuſio, eſſe damnum generationis; ſed quia natura omnimodam adminiſtrationem denegauit propter periculum imminens ob nimiam delectationem, quæ in eius effuſione ſentitur. Quæ ratio locum non habet in aborſu. Ad 3. conſtat ex dictis n. 10. 12

II. difficultas eſt. Num quando probabiliter creditur, fœtum eſſe animatum, liceat prægnanti medicinis vti, & medico eas illi applicare, cum aborſus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt? Communiter referuntur pro negatiua ſent. *Ioan. de Neapoli, D. Ant. Sylu. Armil. Nauar. Conar. quos retuli n.* 9. ſed ni fallor, non ſunt eius ſent. loquuntur enim quando aborſus ipſe procuratur medicinis ad id relatis, vt eo n. 9. aduerti. Quod conſtat eſſe peccatum lethale, vt n. 7. aduerti. Ad præſens quæſtio eſt, quando medicinæ ad ſalutem matris tendunt, ac per accidens, & præter intentionem ſequitur aborſus. Aliqui (vt refert *Corduba lib.* 1. *quæſtionarij, q.* 38 *dubio* 3.) opinantur nefas eſſe medico aut obſtetrici eas applicare: licere autem ipſi prægnanti eis vti. Quo ducantur fundamento, me prorſus latet. 13

Quare diſtinguendum eſſe exiſtimo. Sunt enim medicinæ quædam directè ad fœtus occiſionem tendentes, 14

vt

vt venenum, dilaceratio, percuſſio: aliæ autem per ſe & directè ad morbos prauoſque humores expellendos, priſtinamque ſalutem reſtituendam ordinatæ. Vt venarum ruptio, ventris purgationi pharmaca deſeruientia, balnea. Prioris ergo generis medicinas ſumere nefas capitale eſt. Quia cooperantur directè innocentis neci, quod intrinſecè malum eſt. Poſterioris autem medicinis vti, licitum eſt prægnanti, etiam cum probabili aborſus periculo, vbi omnino ad eius ſalutem deſiderantur. 1. quia actiones humanæ ſpeciem, bonitatem, malitiámque ex eo quod per ſe eſt in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens ac præter intentionem ſubſequuto, accipiunt, teſte *D.Th.2.2.q.64.a.7.corp.* Id enim quod principaliter intenditur, attendendum eſt, at principalis intentio vſus huiuſmodi medicamentorum, eorumque inſtitutio & natiua proprietas eo tendit, vt ad priſtinam mater ſalutem reſtituatur, fœtus autem mors & aborſus per accidens ac præter intentionem accidat. Licitus ergo eſt eorum vſus. 2. quia pollutio tam intrinſecè mala eſt, ac fœtus animati peremptio, illam tamen quamuis numquam procurare liceat, fas eſt permittere, dando operam rei licitæ & neceſſariæ, ex qua per accidens & præter intentionem ſequitur: ergo ſimiliter in eodem caſu licebit & hanc permittere. 3. quia per accidens ac præter intentionem occidere innocentes nulla eſt culpa. Vt quando in bello iuſto bellicis tormentis aut igne admoto expugnatur, comburiturve ciuitas, in qua multos innocentes, vt infantes, eſſe conſtat, pariterque cum nocentibus pereunt: quod licitum eſſe & experientia teſtatur, & tradunt vniuerſi in tractatu de bello: at in præſenti bellum iuſtum aduerſus lethales humores adhibitis medicamentis ſalutiferis geritur. Non ergo obſtabit quo minus id licitum ſit, aborſus fœtus per accidens ſequutus. 4. quia potius ius habet mater ad medicamentum ſalutiferum cum fœtus morte, quàm fœtus cum morte matris, cum hic à matre, non è contra pendeat. Et confirmatur, quia matre vi morbi perempta, fœtum in lucem edere rariſſimum eſt. Quinto, quia inuadente fera matrem fugientem cum aborſus periculo, damnabit nemo. Tandem, quia ſi proles iam nata materno lacte extremè indigeret, matri autem ad vitam tuendam opus eſſet vbera exſiccare, poſſet vtique, non obſtanti fœtus morte per accidens euentura, id efficere, magis enim ſuæ quàm fœtus ſaluti conſulere poteſt. Ideo hanc ſententiam tuentur *Corduba ſum.q.173. dict.1.& 2.& in quæſtionario, l.1 q.38.dub.3. Nauar.lib.2.de reſtit.c.3.diffic.2. de indirectè occidenti, in noua edit.n.131.133. Manuel.1.to.ſum.c.5.n.1.concl. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.63.§. Huic ſit appendix, & §. ſequenti, Vega 1.t.ſum.c.5.caſu 3.* & licere vti his medicamentis per ſe tendentibus ad ſalutem cum dicto aborſus periculo, docent etiam *Bañes 2.2 q.40.a.1.dubio 11.concl 2. verſ. Confirmatur primo, Enriquez lib.11. de matr.c.16.n.8 fine, Rutilius Benzon.tract.de fuga,l.3.q.3.dub.2.§.2.licitum eſt, Emm. Sa ſumma, verb.Homicidium.in princ. Aragon.2.2.q.64.ar.7. f.385.§.Ad 2. quamuis.*

15 Hinc fit, minus bene & abſque fundamento concedi licere prægnanti his medicamentis vti, non autem medico aut obſtetrici ea applicare. Si enim illorum vſus eſt licitus prægnanti, cur medico, cuius eſt ægro ſalutiferas medicinas applicare, id interdictum erit? Atque ita in caſu in quo prægnanti licet, fas etiam eſſe medico applicare, docent *Io. de Neapoli, D.Anton.Syl'u. Arm.Nau. Palac.n.9.alleg.Cord.Lud.Lop. Manuel, Aragon, Vega quos n. prec. retuli.* Imò exiſtimo cum *Corduba l.1. q.38. dub.3.* teneri aliquando medicum & obſtetricem ea medicamenta applicare, tunc autem id credo euenire, quando prorſus ad ſalutem fœminæ, cui medentur, deſiderantur. Quia ex officio eis incumbit illi conſulere.

16 At fœmina ipſa cum iure ſuo ob prolis bonum cedere poſſit, licitè valet ab eis medicamentis abſtinere, quo aborſum vitet, bonoque prolis conſulat. Si enim iuxta receptiſſimam ſent. potens vitam tueri interfecto reo aggrediente, ad id non obligatur, ſed poteſt vitam propriam postponere, à fortiori id licebit matri, quo fœtus innocentis vitam tueatur. Atque ita ſentit *Corduba l.1.quæſtionar. q.38. in fin.*

In vnico autem caſu peccarent lethaliter contra charitatem, & prægnans ea medicamenta aſſumens, & medicus ac obſtetrix ea applicantes, nimirum, vbi ſpes probabiliſſima à peritis medicis conciperetur, fore vt matre ab iis medicamentis abſtinente, cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodiret, vt baptizari poſſit: ea autem aſſumente, periret fœtus baptiſmate minimè recepto. Quia ordo charitatis quemcunque aſtringit ad præferendam vitam ſpiritualem proximi extremè indigentis, qualis eſt infans non baptizatus, propriæ corporeæ. Quare rectè docuit *Arm.verb. Defenſio, n.3.* clericum baptiſma puero conferentem, inuaſum ab hoſte, effugere non poſſe gratia vitæ tuendæ, ſi puer abſque baptiſmate obiturus ſit. Ita *Nauar. lib.2. de reſtit.c.3.diffic.2.de indirectè occidente, in noua edit. n.134.* Exiſtimo tamen caſum hunc rariſſimum eſſe, ac moraliter impoſſibilem. Matris enim morbo laborantis lethali, corrupti humores, alimentum quo puer nutriendus eſt, ita inficiunt, vt penè miraculum ſit matre pereunte fœtum incolumem euadere. 17

Cæterum quamuis conceſſerim licere vti medicamentis ex ſe ſalutiferis cum fœtus periculo: at vbi æquè ordinantur ad matris ſalutem ac ad fœtui nocendum, eiuſque aborſum: *Corduba ſum.q.173.dict.2. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.63. §. Sed in caſu dubio, Manuel.1.to.ſum.c.5.concl.3. n.3. Vega 1.t.ſum.c.5.caſu 5.* negant licitum eſſe prægnanti eis vti ad vitam propriam tuendam neceſſariis, medicoque ea applicare. Sed cui innitantur fundamento nec ipſi explicant, nec ego aſſequi poſſum. Atque ideò credo licere. Quia potius ius habet mater ad vitam propriam, quàm fœtus ipſe (vt probaui n.14.) & fatetur *ipſe Corduba*; cur ergo vbi medicina æquè tendit ad matris ſalutem, ac ad aborſus necem, præferenda eſt fœtus incolumitas vitæ matris, vt propter illam cum huius diſpendio applicanda non ſit? Idque magis confirmatur ex eo, quod matre obeunte penè miraculoſa erit fœtus euaſio, vt n.præc. dicebam: at fieri poteſt vtriuſque vitam ſaluari eo medicamento ſumpto. Adde principale intentum, quod (vt n. 14. dicebam) attendendum eſt ad malitiam actus bonitatemve diſcutiendam, non eſſe fœtus aborſum, ſed matris vitam. Quod ſi medicamentum ſuapte natura æquè tendat ad vtrumque, præponderat materna vita vna cum principali agentis intentione, quæ tantum abeſt vt aborſum amet, vt potius ab illo abhorreat, ſolumque ad ſaluti maternæ conſulendum dirigatur. 18

Tandem vbi medicamentum prorſus anceps eſt, num auxilium an mortem potius ſit illaturum, quamuis regulariter ſit nefas capitale medium illud experiri: vt rectè docet *Syl.verb. Medicus. q.4.* At vbi ſalus infirmi omnino deſperata eſt, & in noſtro caſu matris ac fœtus, perituri que ſint, ac nullum aliud appareat auxilium: *Corduba ſum.q.173. dict.3. Lud. Lop.1.p.inſtr.c.63. §. Sed quid ſi medicina, Manuel 1.to.ſum.c.5.concl.2.n.2. Vega 1.to.ſum.c.5. caſu 3.* negant licere illud applicare: at male referunt pro ſe Syluestrũ, qui in hoc caſu minime loquitur: ſed in eo quem proxime explicaui: dicuntque hanc opinionem eſſe communem, at oppoſitam eſſe valde probabilem. Ego autem omnino ſum in oppoſita ſent. & credo licere, id medicamentũ applicare. Ducor, quia nocendi periculum modicum eſt, cum enim eo minime applicato nulla vitæ ſpes ſuperſit, ad ſummum id damni inferet, vt mors aliquantulum anticipetur: proficiendi autem expectatio, ſi res fœliciter contigerit, magna eſt, condonabitur enim vita omnino illius ſpe deſtituto. Et confirm. quis enim negabit licere vbi mors certa imminet, fera inuadente, ſeſe aliquem è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo? In priori enim caſu, mors certa eſt, in poſteriori autem dubia, fierique poteſt, vt ſolo crure effracto, aliove vulnere inflicto, incolumis euadat. Adde, inter duo mala, quorum alterum neceſſariò eligendum eſt, minus præferendum eſſe, *c. Duo mala, & c. Nerui 13. d.* at minus multo malum eſt dubia 19

mors

mors aliquid ſpei ſalutis habens, cum ſolo periculo aliqualis anticipationis: quam omnino certa. Et ita hanc ſent. tuetur *Adrian. 4. q. de correct. fraterna, a. §. Ex quo ad ſecundam partem,* licèt aliquantulum dubius: dicit enim fortè licere. Eandem tenet *Almain*, vt referunt tacito loco DD. contrarij. Imò credo in hoc euentu teneri medicum ea adhibere medicamenta. Tum quia tenetur minus malum ægroti eligere, vt proximè probabant; tum etiam, quia ex officio ei incumbit ea media, ad ſalutem infirmi inſtaurandam, apponere, quæ prudentia periti medici dictat, legeſque artis medicandi præſcribunt. at in ſimilibus euentibus docent ſatius eſſe anceps auxilium experiri, quam ſpe prorſus deſtitutum ſinere infirmum perire. Vt rectè docet *Col. Celſus de re medica, l. 2. c. 10. ad mediũ*, his verbis: *Si nullum aliud apparet auxilium, periturusque ſit qui laborat, niſi temeraria via fuerit adiutus in hoc caſu boni medici eſt oſtendere: quod nulla alia ſpes ſit, faterique quantus in hac re metus ſit. Et tunc demum ſi exigetur, applicare. De quo dubitari in eiuſmodi re non oportet. Satius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tenetur ergo medicus ad id.

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm actus coniugalis vitietur ratione damni proli imminentis, vt ſi tempore menſtrui fœminei debitum petatur, reddaturve?

SVMMARIVM.

Quando menſtruum eſt innaturale, licet petere & reddere, & quot quaſtiones diſputanda ſunt, n. 1.
Quando eſt naturale, referuntur varia ſententia circa debiti petitionem, à n. 2. vſque ad 6 Et ſententia auctoris, n. 7.
Quid ſi coniuges credant fore vt monſtrum generetur? n. 8.
Quid ſi vir fluxum ſeminis patiatur? n. 9.
Soluuntur argumenta, n 10.
Circa debiti redditionem referuntur, 5. ſententia, à n. 11. vſque ad 15. Et ſententia auctoris, n. 16.
Quid ſi credatur monſtrum gignendum eſſe? n. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

1 AD circunſtantiam damni prolis concipiendæ aut iam conceptæ, quam pertractandam aggredimur, pertinet diſputare, num tempore menſtrui, impregnationis, proximo poſt partum ante purificationem, ante fœtus ablactationem, furoris alterius vel vtriuſque coniugis, licitus ſit ac debitus coniugalis vſus. In præſenti diſp. de menſtrui tempore, in ſeqq. autem de reliquis agendum eſt. Et quidem quæſtionem hanc opinionum varietas difficilem reddit, vix enim reperies doctorem cum alio conuenientem in omnibus. Curabo autem qua breuitate & claritate potuero ad certum numerum opiniones varias reducere. Atque vt clarius procedam, prius de petitione debiti, deinde de eiuſdem redditione diſputabo. Præmittendum autem eſt, vniuerſos auctores conuenire cum *D. Th. 4. d. 32. q. vn. a. 2. q. 2. c.* vbi fluxus menſtrui fœminei præter naturam fuerit, nimirum, vbi præter communem fœminarum conſuetudinem, quaſi continuo ex morbo aliquo acciderit, tunc licitum eſſe coniugalem vſum, nec ea de cauſa debitum negari iuſtè poſſe. Quia tunc nullum proli damnum imminet, fœmina enim eo morbo oppreſſa inepta eſt conceptioni. Adde cum is morbus diuturnus ſit, & ſæpè perpetuus, duriſſimum eſſe coniuges ad diuturnam perpetuámque abſtinentiam ab actu coniugali aſtringere.

2 Difficultas autem eſt, vbi menſtruum eſt naturale, quod quibuſdam tertio quoque menſe fœminis accidit, communiter autem ſingulis menſibus, & aliquibus frequentius ſicut aliis nunquam, vt auctor eſt *Plin. l. 7. natur. hiſt. c. 15.* & quidem circa debiti petitionem 5. ſent. inuenio. I. ſententia ait culpam eſſe lethalem, eo tempore debitum petere. Ducitur 1. quia *Leu. 20.* mortis pœna indicitur coniugibus eo tempore coëuntibus. Quod ſi dicas cæremoniale fuiſſe, ac proinde extinctum in lege noua: fatebor id, prout impoſitum eſt id præceptum gratia corporalis immunditiæ vitandæ: at morale fuit, obligatque nunc, qua ratione ad vitandum prolis damnum editum eſt. Quod apertè probat illud Ezech. 18. *Qui ad menſtruatam non acceſſerit, & vxorem proximi ſui non violauerit.* Vbi inter præcepta iuris naturæ cõputatur, & ſimiliter is acceſſus ac adulterinus prohibetur. Atque ita fatetur *D. Hier. ibi.* dicens rationem prohibitionis eſſe, quod eo tempore, cùm ſanguis fœmineus ex quo fœtus concipitur, infeſtus ſit, hic vitium ſeminis trahat, ita vt leproſus & elephanticus ex hac conceptione naſcatur, & ſubdit hæc. *Præcipitur ergo viris, vt in ſuis quoque vxoribus certa concubitus norint tempora. Caueat ergo & vxor, ne forte victa deſiderio coeundi, illiciat virum: & maritus, ne vim faciat vxori, putans omni tempore ſubiectam ſibi eſſe debere coniugij voluptatem.* Atque id eſſe præceptum morale nunc obligans, fatentur etiam *D. Aug. l. 3. de peccatorum meritis, c. 12. to. 7. D. l. 3. quaſtion. in Leuit. c. 64. to. 4.* vbi ſic concludit: *Qua in re non natura damnatur, ſed concipienda prolis noxiũ prohibetur.* Et *D. Clem. epiſt. ad Iulium, & Iulianum, alioſque diſcipulos*, vbi ſic ait: *Obſeruet vnuſquiſque ne menſtruata mulieri miſceatur, hoc enim & execrabile dicit lex Domini. Idemmet l. 9. recognitionum* id valde diſſuadet, & *D. Greg. reſp. 10. ad Auguſt.* & refertur *c. ſi. diſt. 5.* ibi: *Et cum in conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis vxores miſceri prohibeantur*, vbi *Gloſ. v. Ablactetur, & Archid. ad fi. ſuper. Gloſ. 1. & Albericus l. Quauis ff. de ædilitio edicto* dicunt id prohiberi ob prolis damnum, quæ variis morbis affecta ſolet tunc concipi, & demum id præceptum eſſe morale, nec caſſatum, fatetur etiam *D. Th. n. præced. allegatus.* Et qui plurima in huius concubitus deteſtationem videre deſiderat, conſulat *Tiraq. l. 15. connub. n. 128. & ſeqq.* Et confirmatur, quia cùm principalis finis, quem matrimonij inſtitutio ſpectat, bonum prolis ſit, quicumque matrimonij vſus illud impediens, eſt illicitus, qualis eſt tempore menſtrui. Secundò, quia ideò fornicatio eſt intrinſecè ac lethaliter mala, quod ſit in damnum educationis prolis; ergo à fortiori concubitus tempore menſtrui eadem malitia afficietur, qui damnum proli in ſe ipſa infert, cum eſſe prolis bonæ educationi præponderet. Tertiò, quia nefas eſſet, cum notabili damno proprio debitum exigere, vbi morbus ille temporalis eſt: ergo & cum notabili prolis iactura: proximum enim ſicut noſmetipſos, & maximè filios diligere, lex Diuina præſcribit. Et confir. Quamuis enim vnicuique liceat iure ſuo vti, licèt inde alteri damnum ſequatur, dummodo id præter intentionem accidat, vt probat *l. 2. ff. de aqua pluu. arcend.* vbi *Iuriſconſult.* decidit auertentẽ flumẽ ne ſuo prædio noceat, nullius delicti reum eſſe, quamuis inde vicinus præter eius intẽtionem damnum ſentiat; vtitur enim iure ſuo, ac proinde videatur idem dicendum de viro qui vtitur iure ſuo accedendo ad vxorem tempore menſtrui, licet eo non intendente detrimentum prolis ſequatur. At re oculatius inſpecta, eſt longe diuerſa ratio, quia in caſu illius legis diuerſa prorſus ſunt iura, nec vnum alteri ſubordinatur, at in noſtro ius acceſſus ad vxorem bono prolis ſubordinatur, illúdque præ omnibus ſpectare debet. Et adhuc exemplo illius legis retento, quis non diceret contra charitatem proximi, licèt non aduerſus iuſtitiam eam delinquere, ſi paulisper expectans poſſet & iure ſuo vti, & graue proximi detrimentum vitare? at cum menſtruus fluxus naturaliter accidens paucis diebus duret, delinquet vtique coniux tunc vtens iure ſuo cum prolis detrimento, quod breui tempore expectato cauere poſſet. Atque ideò hanc ſent. ſuſtinent ex Theol. *Alenſis 2. p. q. 166. membr. 2. in ſolut. ad 5. ex arg. quæ poſteriori loco proponit, D. Bona. 4 d. 32. in expoſit. lit. n. 7. & a. 3. q. 1. Scot. ead. d. q. vn. & ibi To. de Argentina, q. vn. a. 1. Petr. de Tarantaſ. a. 3. q. 3. Almain. q. vn. ad fi. Guillel. Borrilong. q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu 5. Nicol. de Orbellis, q. vn. §. 5. Palac. diſp. 1. f. 707. Petr. de Soto l. de inſt. ſacerd. lect. 10. de diff. rem. peccat. §. Quia tamen in multis, in fin. Idem lect. 16. de matr. §. Sunt etiam præter hæc*, quamuis in hoc poſteriori loco non omnino id definiat, at multò magis in id propendet: *Hugo in c. 5. Leuit. ad fin. ſuper illud: Mulier quæ redeunte, Nider. ſum præc. 6. c. 4. ad 4. verſ.*

Octauo

Octauo cum quis accedit. Alexand. in ſuo Enchir. 2. p. præcept. 6. vbi de coniugali debito, § *Si ſcienter. Angl. florib. 1. p. de matr. q. 6. de ſoluendo debito, a. 1. diffic. Cañedo ſum. ſacram. de matr. c. 8. n. 74. in comment.* Et ex Iuriſperitis, *Ant. rub. de ſponſalibus, n. 14. & ibi Alex. de Neuo, n. 21. Dominic. c fi. d. 5. ad fin. verſ. Alia eſt opinio, Raineriuſ 2. p. ſum. t. de matr. c. 13. Io. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4 t. 2. q. 46. Monald. ſum. tract. de matr. t. de effectibus matrimonij, verſ. Item eſt alius effectus, Roſella verb. Debitum, n. 10.* vbi *Angelus n. 32. Tabien. Matrimonium 3. q. 6. n. 7.* & hæc opinio eſt valdè probabilis. Temperatur tamen hæc ſententia, vt intelligatur, niſi adſit incontinentiæ periculum in alterutro coniuge, cui aliunde efficacius conſuli nequit, tunc enim ait *Alenſis* minui culpæ quantitatem, & *Angel.* non eſſe mortale. Sed meliùs *Palacios* nec venialem culpam agnoſcit. Secundò ſi probabiliter ſequi nequeat generatio ratione ſenectutis aut ſterilitatis, tunc non eſt mortale: ſic *Ang. & Tabiena* addens eſſe veniale. Tertiò hinc *Palacios* infert eſſe mortale, ſi acceſſus habeatur, quando menſtrua purgatio ducit ſua exordia, aut non longè diſtat ab illis. Quia tunc imminet prædictum ſoboli periculum: eo quod tunc ſit copia mali humoris menſtrui. Dubitat autem, num ſit mortale, quandò longe diſtat ab illis, vt ſi purgatio moram traxerit vſque ad ſeptimum diem, & putatur quintò. Quoniam diminuto iam venenoſo illo fluxu, non tam euidens eſt ſobolis periculum. Quartò limitat *idem Palacios, d. diſp. 1. fol. 710.* niſi experta ſit mulier ex eo coitu minimè concipi prolem infectam: tunc enim dicit vacare culpa coitum. Demum temperat *Angel.* ſi coniux debitnm exigens aduertat prædictum periculum, excuſabitur enim, ſi non aduertat, & petat cauſa prolis aut vitandæ incontinentiæ, ſecus ſi cauſa voluptatis captandæ, pendebit enim ex futuro euentu ſit culpa mortalis necne. Nam prole poſtmodum genita leproſa, & morbo infecta, culpa lethalis erit, ſecus autem venialis. Sed hoc neſcio qualiter ſuſtineri valeat. Quia qualitas culpæ ex cauſa data conſurgens, ex meritis cauſæ, quæ volita fuit, & non ex futuro euentu omnino iam inuoluntario pendet.

3 Secunda ſent. ait culpam eſſe petere propter rationes n. præced. adductas. Qualis autem culpa ſit, venialiſne an mortalis, ſubticet *D. Th. 4. d. 32. q. vn. a. 2. q. 2. corp.* vbi *Richard. a. 4. q. 1. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. poſt. 11. concl. verſ. Videtur ergo probabiliter dicendum, Carthuſ. q. 1. & in c. 15. Leuit. poſt mediũ, q. 1. Mayron. 4. d. 35. q. vn. Celaia 4. d. 32. q. 1. arg. 2. Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. a. 1. fi. Metin. l. 1. ſum. c. 16. §. 13. f. 232. verſ. Lo tercero.* Et ex Iuriſperitis *gl. c. fin. v. Ablactetur d. 5. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 4. q. 5. Henr. c. Inquiſitioni, n. 10. de ſent. excom. Turr. SI cauſa, in fi. 33. q. 4.* Temperat *Sup.* vt intelligatur, ſi vir ſciat æque vel magis probabiliter imminere proli periculum, & non timeat ſibi de incontinentia, & ſimiliter *Gloſſ.* limitat, niſi ſit incontinentiæ periculum. Secundò temperat *Celaia*, niſi certa ſit ſterilitas vxoris.

4 Tertia ſent. ſic diſtinguit, vir minimè reus eſt culpæ mortalis, ſi tunc petat, quo incontinentiæ periculum vitet, quod aliter facilè cauere nequit. Quia potius propriæ ſpirituali ſaluti, quàm corporali prolis concipiendæ conſulere debet. Mulier autem ſemper lethaliter delinquit, ſi tunc exigat. Quoniam tempore menſtrui non ita carnis illecebris vrgetur, quin facile reſiſtere valeat. Ita *Sylueſt. verb. Debitum. q. 6 Barth. à Ledeſma, dub. 12. de pœnit. in interrogationibus circa 6. præceptum.*

5 Quarta ſent. docet ſolam culpam venialem eſſe tunc exigere debitum. Et non eſſe mortalem, prob. Quia totale fundamentum aſſerentium eſſe peccatum mortale (vt vidimus n. 2.) eſt prolis damnum inde conſurgens, id autem minime probat culpam mortalem: tum, quia eſt incertiſſimum, non enim certum eſt fore vt tunc vxor concipiat, imò oppoſitum eſt certius, fluxus enim menſtrui valde obſtat retentioni ſeminis in matrice, vbi conceptio facienda eſt. Quare teſte *Ariſt. l. 1. de gener. animal. c. 19.* rara eſt eo tempore conceptio: tum etiam, quia cùm proli meliùs ſit eſſe cum tali morbo, quàm non eſſe, & ſi tunc is coitus non haberetur, forſan poſtea non generaretur, aut non eſſet eadem: quia cum non entibus nulla eſt vnitas: conqueri nequit de damno ſibi illato, imò maximo afficitur beneficio. Quare id damnum non tanti faciendum eſt, vt culpam lethalem conſtituat. Eſſe autem culpam venialem, probatur. Quia eſt quædam turpitudo & inhoneſtas, cum tunc vacet fœminea natura conſuetæ purgationi, immundáque ſit mulier, & aliqualiter inepta commodæ ſeminis retentioni ac receptioni, atque ita minùs conueniens generationis fini. Adde aliquam eſſe incontinentiam, debitique ordinis peruerſionem, non expectare tempus generationi aptius, maxime cum breui affuturum ſit. Et ideo hanc ſent. tenent *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 12. & d. 32. q. 1. a. 3. n. 13. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. § 5 fi. Abul. c. 5. Matt. q. 245. Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſol. ad 4. verſ. Ad 3. dicitur, & ſum. verb. Matr. c. vlt. verſ. 3. caput. Arm. ver. Matr. n. 68. Victoria ſum. de matr. n. 276. Sotus 4. d. 32. q. vn. a. 2. ad 2. Ledeſ. 2. p. 4. q. 66. a. 1. f. 525. §. Sed an iſti coniuges. Veracr. 3. p. ſpec. a. 17. concl. 4. Caeta repet. c. Ad limina, 30. q. 4. §. 4. n. 176. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 7. Bart. à Ledeſ. dub. 71. de matr. §. De tempore autem menſtruorum, Petr. de Led. de matr. q. 64. art. 1. dub. 3. Graffis p. 1. deciſ. l. 2. c. 82. n. 19. Lud. Lop. p. 1. inſtructorij, c. 84. § penul. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 17. Vega 1. t. ſum. c. 78. caſu 3.* Et videntur ſentire *Arm. ver. Debitum coniugale, n. 7. & ibi Emm. Sa, v. Tempore menſtrui,* Vbi aiunt non eſſe mortale petere debitum, licet ſubticeant, ſit veniale necne. Temperant hanc ſent. *Gaeta & Manuel*, niſi incontinentiæ periculum ſit, tunc enim ab omni culpa excuſant debiti petitionem: quamuis *Lud. Lop.* adhuc in hoc euentu dicat eſſe venialem. Secundò *Ledeſ.* ait ſi conſtaret omnino fœminam eſſe ſterilem, aut grauidam quatuor iam menſes, quando iam concipere nequit, eſſe probabile vacare culpa: at probabilius eſſe, adhuc inueniri culpam venialem, Quia ſatis eſt vt plurimum ex eo concubitu damnum ſequi proli. Sicut fornicatio ob prolis damnum ſemper eſt interdicta, licet in aliquo particulari euentu proles ſequi nequeat, aut eius educationi ſufficienter conſulatur.

Vltima ſent. docet conſilium eſſe, tempore menſtrui à 6
debiti petitione abſtinere, ac proinde nullam eſſe culpam, tunc petere. Quia rarò damnum ſequitur proli, & melius eſt ipſi ſic eſſe, quàm omnino non eſſe, vt dicebam n. præced. coniugéſque iure ſuo vtuntur, ac per accidens & præter intentionem proli ſequitur damnum. Sic *Gloſ. c. ſi cauſa v. Conceptus 33. q. 4. Caſtro de lege pœnal. l. 1. cap. vltim. §. Alia eſt in Leuitico:* quamuis enim in principio tantum dicat non eſſe mortale exigere: at paulo inferius dicit non eſſe culpam, & tutè poſſe exigi: atque rationes, quibus innititur, id ita probant, Idem docent alij cum hoc temperamento, nempe, ſi coniux bono fine ducatur ad debitum exigendum, vt gratia vitandi in ſe vel in altero fornicationem, vel ne ſit illi odio. Sic *Nau. ſum. c. 16. n. 32. Matienzo lib. 5. recop. t. 1 rubr. gloſſ. 1. n. 111. Viuald. candel. ſacram. 1. p. d. matr. n. 259. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 4. c. 10. §. 5. peccat.*

Ex his ſent. exiſtimo has duas vltimas eſſe probabilio- 7
res. Atque ita dico ex ſe & vt plurimum culpam eſſe venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, eius enim incertitudo & raritas, quam num. 5. probaui, & experientia teſtatur, innumeri enim tempore menſtrui coëunt, & rariſſimè perſpicimus hæc damna in prole: & pariter melius ipſi ita gigni eſſe, quàm non gigni, vt d. n. 5. explicui, arguunt ex hac parte nullam eſſe culpam. Sed ratio peccati venialis eſt turpitudo & indecentia in eo coitu, vt n. 5. probaui. Atque ita his rationibus amplector eam ſent. Quare ſi aliqua ratio ſit huic turpitudini præponderans, & actum honeſtans, vacabit culpa, vt docet vltima ſententia: nempe, ſi ad vitandam in ſe vel in alio fornicationem, vel ne coniux ſuo conſortio odio ſit, vel alia ſimilis. Nec ab hac culpa eximet coniugis ſterilitas, quamuis enim ceſſet damnum prolis, non tamen ceſſat ea turpitudo & indecentia.

Hinc infero, in nullo euentu eſſe culpam mort. petere 8

drbi

debitum tempore menſtrui, quamuis coniuges credant fore vt monſtrum gignatur. Quia verificatur melius eſſe proli ita eſſe, quare de damno ſibi illato conqueri non poteſt. Ita *Palud.4.d.32.q.1.a.3.n.13.& D.Ant.3.p.ſum.t.1.c.20.§.5.& Nau. Matienz. Philiar.n.6.alleg.Graffis & Vega,* quos n.5.retuli. Quamuis *Suppl.Gabr.4.d.32.q.vn. art. 2. poſt.11.concl.verſ.Videtur ergo.Syl.ver. Debitum, q. 6. Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.178.Ledeſ.& Bart.à Ledeſ. n.5 relati,* cenſeant eſſe culpam lethalem. Quia exiſtimant culpam in hoc congreſſu conſurgere ex prolis damno: excuſant autem communiter à mortali ratione incertitudinis damni (præter *Sylu.* qui diſtinxit, vt n.2.retuli.) Quare vbi periculum eſt certum, dicunt eſſe peccatum lethale. Cùm verò ex hac parte non conſtituam culpam, ſed ratione turpitudinis & indecentiæ, quamuis damnum ſit certum, exiſtimo non eſſe mortale.

9 Si autem vir fluxum ſeminis patiatur, nulla ob id eſt culpa debitum exigere. Tum, quia perpetua aut nimis diuturna eſt paſſio, duriſſimumque eſſet coniuges ad tam diuturnam abſtinentiam aſtringere: tum etiam, quia ſemen illud eſt generationi ineptum, atque ita nullum damnum infertur proli. Ita ſentiunt *D.Th.4.d.32.q.vn. a.2. q.2.ad* 1. vbi *Sot.q.vn.a.2.ad 2.ver.Et pariter ad illud, Palac.diſp.1.f.*710.

10 Ad arg. n.2. propoſita reſp. Ad 1. cum *Caſtro n.6.alleg.* id præceptum fuiſſe cæremoniale, quatenus prohibebat acceſſum 7.diebus ob immunditiam & horrorem, efficiebatque irregularem, & ineptum ad tangendum ſacra, tunc accedentem. Iudiciale autem, quatenus imponebat pœnam mortis, & ita ceſſaſſe: dum dicunt autem ſancti illud fuiſſe partim mortale, & obligare in lege Euang. ratione damni prolis, ait vel intelligendos eſſe, dum patentes id in prolis damnum intenderent: vel vt non ducant debitum veræ obligationis, ſed honeſtatis & congruentiæ, quale debitum ſolent ſæpe diuinum ius appellare. Atque ita dum *D.Greg.relatus c.ſi.d.5.* ait coniuges tempore menſtrui arcendos eſſe à congreſſu: dicit *Gl.verb.Prohibentur,* aliquos exponere, id eſt diſſuadentur. Et *ea Gl.c.Si cauſa, verb.Conceptus 33.q. 4.* ait eſſe conſilium. Vel 2. dic id præceptum in lege noua non obligare niſi ad ſolam culpam venialem. Ad confir.& cætera arg. cum ſuis confirmationibus, conſtat ex dictis n.1.& 7.vbi id non damnum, ſed prolis beneficium eſſe probauimus: & eſto damnum eſſet, eius incertitudinem & raritatem excuſare.

11 Hactenus de petitione debiti ſermo habitus eſt. Circa redditionem autem totidem inuenio opiniones. I. ait eſſe mortale reddere tempore menſtrui naturalis. Ducitur, quia eſt mortale petere ratione damni prolis: ergo & reddere. Quia damnum prolis vterque coniux vitare tenetur. Et quia vagus concubitus ideò eſt intrinſecè malus, quia cedit in prolis detrimentum. Si ergo tempore menſtrui acceſſus ſit in eiuſdem damnum, erit intrinſecè malus, ac proinde lethalis, tam in petente, quàm in reddente. Ita docent *Sotus, Guillel. Borrilong. Angelus, Roſel. Ang. Cañedo, quos n.2.retuli,* vbi & poſui limitationes Angeli.

12 Secunda ſent. docet culpam eſſe reddere: ſubticet autem, mortaliſne an venialis ſit. Ita *Gl.c.fin.verb. Ablactetur d.5. Anton.& Alex. de Neno n.2.alleg.Tur.alleg.n.3.* & ex Theologis, quidam antiquiores (vt refert *D Th.4.d.32.q. vn.a.2.q.3.corp.*) & *D. Bonau.ibi,a.3.q.1.* dicit videri probabiliorem. Eandem tenent *Baſſolis ibi, q. vn. a.3. Ricar. Mayronis, Celaia, n.3.alleg.Nic.de Niſſa ſuper.4.ſent.tract. 6.q.3. de matr.q.4. paulo ante arg. ſolut.* Limitant *Anton.& Alex. de Neno,* niſi adſit fornicationis periculum: tunc enim ait *Ant.* ſaltem non eſſe mortale reddere, & *Alex. de Neno,* dicit, nec eſſe veniale temperat *Celaia,* niſi certa ſit vxoris ſterilitas.

13 Tertia ſent. ait coniugem minimè teneri reddere: vtrum autem licitè poſſit, non meminit. Sic *Almain.4. d.32. qu. vn.ad fin.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.t.2.q. 46. Viguer. li.inſtit.c.16.§.7.verſ.10.Enriq. lib.11. de matrim c.15. n.7.* Temperant *Ioan. de Friburgo & Enriq.* niſi coniux ſentiat exigenti periculum fornicationis imminere. Addit *Ioan. de Friburgo* poſſe coniugem licitè reddere, quamuis non teneatur.

Quarta ſent. ait licere coniugi reddere, ſi alter admoni- 14
tus deſiſtere nolit à petitione, non explicat autem num in eo euentu reddere teneatur. Qualis autem debeat eſſe admonitio, explicabo n.ſeq. It. *Rainer.& Nic.de Orbellis alleg. n.4. Aſtenſ.& Hugo ibi citati, Caiet.ſum.ver. Matr.c.vlt.verſ. 3.caput, D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.5.fi. Maior.4.d.31.q.2. arg. 4. contra 3.concl. Metina l.1.ſum.c.16.§ 13 f 232.verſ.Lo tercero. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.84.§. Porrò quia, & c.82.paulò poſt princ.* Temperat *Maioris,* niſi ſit veriſimile prolis damnum. Et non facientes mentionem iſtius admonitionis, dicunt licere reddere bono fine, *Nau. Matienz. Philiarc. n.6. alleg.* Imò abſque nulla limitatione id aſſerunt *Gl.& Caſtro eo n. 6. relati. Thomas de Argentina 3.d.32.q.vn.a.1.Verac.Graffis, Vega,* vbi n.5.eos retuli.

Vltima ſent. docet non tantum licere, ſed teneri debi- 15
tum reddere, vbi vir admonitus non reſipiſcit: & hanc admonitionem tunc præmittendam, quando vxor probabiliter credit fore vt proſit, nec tunc teneri ſuam paſſionem patefacere, ne odio habeatur, ſed debere precibus non vrgentibus, ne fornicandi occaſionem viro tribuat, eum auertere: vel aliquam occaſionem prætendendo, vel ſi det, eius prudentia ſpem probabilem concipiat, fore vt eam odio non habeat, ſuam paſſionem detegendo. Quia coniux tenetur ex debito iuſtitiæ debitum reddere, nec videtur ſufficiens excuſandi ratio damnum prolis, quod vel nullum vel rariſſimum incertiſſimumque eſt. Ita *D.Th 4. d. 32. q. vn.a.2.q.3.corp.* vbi *Palud.q.1.a.3.n.13.* vbi *Sotus q.vn.a.1.ad 2. Carthuſ.q.1.& in c.15. Leuit.poſt medium, q.2. Sylu. verb. Debitum, q.6. Ledeſ.2 p.4.q.66.a.5.§.Heſitabis tamen, Nider ſum.præcept.6.c.4.verſ.Item menſtruata, Alex.in ſuo Enchir.2.p.præcep.6.* vbi de debito coniugali, § *Si mulier. Bart. à Led. Petr.à Led. Manuel allegati n.5.*

Mihi placet hæc vltima ſent. vt non ſolùm liceat mulie- 16
ri reddere, ſed etiam teneatur. Quia ſi exigere, quod omnino voluntarium eſt vacat culpa, vbi iuſta cauſa inducit: vt diximus, n.7. nedum reddere, ad quod lex iuſtitiæ obligat: quæ enim iuſtior cauſa excogitari poteſt, quam propriæ obligationi ſatisfaciendi? Et cùm reddere liceat, tenebitur vtique. Quia nulla iuſta cauſa ab eo ſe onere eximendi ſubeſt, vt probaui n. præc. Præterea, quia ad ſummum vir exigens delinquit venialiter, vbi autem ſola venialis adeſt culpa in exactione, tenetur alter coniux reddere: vt probaui hoc l.diſp.6.n.6. Nec credo admonitionem, de qua egi n. præc. eſſe in præcepto. Durum enim videtur non exiſtente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad ſummum vir admittit exigens, in eas vxorem anguſtias redigere, vt effingere debeat occaſiones, quo ſe eximat: eo vel maximè, quod ſæpe viri intelligent ex odio procedere, aut ſaltem ex amoris defectu, & cùm ſint ad fornicandum proni, in alias incontinentias labentur. Quare teneri tunc vxorem reddere non facta admonitionis mentione, docent *Aſtenſis 2.p.q.166. membro 3. fin. D.Bonau.4.d.33.a.3.q.1.& in expoſitione literæ.n.7. Petr.de Tarantaſia ea d.32.a.3.q.3. & ibi Palac.diſp.1.f.707. Abulenſis c.5. Matth.q.245. Henr.c.Inquiſitioni,n.10.de ſent excommun.Led.2.p 4 q.55. a.1. fin. Gaeta repet.c. Ad limina 30.q 1.§.4.n.180.*

Exciperem tamen caſum illum, qui moraliter eſt im- 17
poſſibilis, nimirum, ſi coniuges probabiliter exiſtimarent monſtrum ex eo concubitu gignendum, quamuis enim cùm vir non peccet mortaliter exigens, vt dixi num.8. ac proinde poſſit vxor reddere: non exiſtimo illam ad id teneri. Quia detrimentum magnum vxoris eſt, filium tanto effectum morbo habere. Quis enim dolor æquabitur ei, quem mater perpetuo patietur præ oculis habens eam prolem? Sicut vxor poteſt debitum reddere viro leproſo, cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id tenetur, vt dicemus hoc l.diſp.24.n.23.

Ad argumentum nu. 11. propoſitum conſtat ex dictis 18
n.5.7.& 10.

DISPV

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm illicitus ſit concubitus inter coniuges tempore que vxor eſt grauida, aut poſt partum ante purificationem aut ablactationem infantis?

SVMMARIVM.

An ſit mortale, petere aut reddere tempore prægnationis, ſi aborſus periculum ſit, n. 1.
Proponuntur argumenta ad probandum eſſe mortale, etiam ceſſante eo periculo, n. 2.
Non eſt mortale, num. 3.
Refertur opinio aſſerens eſſe veniale petere aut reddere, n. 4.
Non eſt veniale, ſed ſub præcepto reddere, n. 5.
Nec petere, num. 6.
Diluuntur argumenta, n. 7.
Poſt partum non eſt neceſſariò expectandum purificationis tempus, n. 8.
Num ſit culpa ante purgationem petere aut reddere? Refertur duplex opinio n. 9. *& 10.*
Sententia authoris, n. 11. *Et an alter coniux teneatur reddere, n.* 12.
Refertur ſententia damnans acceſſum dum infans lactatur, n. 13.
Sententia authoris n. 14.
Quid, ſi fœmina prolem lactans ſit pauper, nec ſit ſoluendo nutrici puerum lactaturæ, num ſit peccatum petere, & teneatur reddere? n. 15.
Soluuntur argumenta, num. 16

1 TRiplex petitur difficultas breui diſſoluenda. I. De tempore prægnationis. II. De tempore poſt partum ante purificationem. III. De tempote, quo proles lactatur. Et quidem ſi tempore prægnationis ſit aborſus veriſimile periculum vtendo actu coniugali, manifeſta eſt lethalis culpa petere aut reddere. Quia talis cõcubitus bono prolis aduerſatur, quod maxime ſpectat cõiugalis vſus, atque ita fruſtratur ſuo fine, perimitúrque innocens fœtus. Ita docent *Ricard.* 4 *d.* 32 *a.* 3 *q.* 2. *Henric. c. Inquiſitioni n.* 8. *de ſent. excom. Aſtenſ. ſum.* 2 *p lib.* 8. *t.* 10. *a.* 4. *q.* 3. *D. Anton.* 3. *p. t.* 1. *c.* 20. *§.* 4. *Roſell. verb. Debit. n.* 8. vbi *Ang. n.* 33. *Sylu q.* 5. *Tabien. Matrim.* 3. *q.* 5. *§.* 2. *Abul. c.* 5. *Matth q.* 243. *Turrecr. c. Si cauſa, n.* 10. 32. *q.* 4. *Petr. de Ledeſ. de matr. q.* 64 *a.* 1. *dub.* 4. Qui addit penſandum eſſe hinc inde periculum aborſus fœtus, & ex altera parte incontinentiæ coniugũ, Sed exiſtimo nullum incontinentiæ periculũ præponderare poſſe veriſimili aborſus periculo, ita vt cõcubitus eo exiſtente licitus reddatur. Quia illi incontinentiæ diſcrimini aliis viis & mediis conſuli poteſt abſque fœtus damno. Inſuper aduertũt *Angel. Sylu. & Tabien.* maius eſſe diſcrimen aborſus circa conceptionis initium vtendo actu cõiugali. Quia licèt *teſte Auicenna* matrix poſt conceptioné claudatur, at vehemẽti coitus delectatione irritata, aliquando aperitur, & materia nondum coagulata effunditur, diſpergitúrque. Et cum hoc periculo coire, licèt damnum illud minimè intendatur, ait *Tabien.* eſſe mortale, ſed verius *Sylu. & Ang.* dicunt non eſſe mortale. Quia cum materia nondum ſit formata non tanti id damnum faciendum eſt vt conſtituat lethalem culpam in dantibus operã rei licitæ, iuréque ſuo vtẽtibus, nec illud intẽdentibus.

2 Quando autem ceſſat aborſus periculum, videtur adhuc lethale eſſe, vti actu coniugali tempore prægnationis 1. Quia *D. Aug. de bono coniug. c.* 6 *to.* 6. inter nimios exceſſus, hunc computat, ibi: *Sunt adeò incontinentes, vt coniugib. nec grauidis parcant*, & *D. Ambr. ſuper* 1. *Corint.* 7. & refertur *c. Si cauſa* 33. *q.* 4. ait. *Ratio conceptus & partus, iuxta legem ceſſare temporib. his debere demonſtrant. D. Hier. l.* 1. *contra Iouian.* & refertur *c. Origo* 33. *q.* 4. ibi. *Qui dicunt ſe cauſa reipublicæ & generis humani iungi, imitentur ſaltem pecudes & poſtquã venter vxoris intumuerit, non perdant filios.* Vbi *gloſſ. verb. Non perdant*, reddit rationem, eo quòd frequenti concuſſione pereat partus, & *D. Iſido. l.* 2. *de ſum. bon. c.* 39. & refertur, *c. Non ſolum* 32. *q.* 7. tunc coëuntes carpit, quaſi pecoribus deteriores ſint, quæ vbi conceperint, vltra non indulgẽt maribus copiã ſui, Atq; *Tira. l.* 15. *connub. n.* 141. & *Hippocratis* & aliorũ Medicorum ſent. probat periculũ eſſe aborſus, ſi ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat: & quam deteſtandũ id ſit, multis teſtimoniis vſque ad n. 146. cõfirmatur. Atque *l.* 9. *connub. n.* 85. probat multis adductis inter animalia ſolam equam tẽpore prægnationis appetere cõcubitum. 2. quia talis concubitus videtur contra naturam, fruſtratur enim ſemẽ illud generationis fine, cum mulier dum grauida eſt, concipere nequeat.

3 Cæterum omnes conueniunt DD. minime eſſe lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Tum, quia nulla inuenitur prohibitio acceſſus in eo tempote, vt conſtabit ex ſolution. argumentor. n 7. proponendis. Tum etiam, quia matrim. non ſolùm eſt inſtitutum in officium naturæ ſed etiam in concupiſcentiæ remedium, quod minimè præſtaret, imò irritet maximum, ſi tanto tempore coniugib. abſtinendum eſſet. Atque ita docent omnes authores nu. 1. allegati. & allegandi n. 4 & 5. & vltra illos *D. Th.* 4. *d.* 31. *in fin. in expoſit. lit. Alb. Mag ibi, art.* 22. *in ſol. ad* 1. *Carthuſ.* 4. *d* 32. *q. vni. ad fin. Ioan. de Friburg. ſum confeſſ. li* 4 *tit.* 2. *q.* 43. *Alex. de Neuo, rubr. de Sponſ. nu.* 21 *caſu* 3. *Emm. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Nullus copulæ modus.*

4 Vtrum autem ſit venialis culpa tunc exigere, ſub iudice eſt. Quidam enim opinantur venialem eſſe. Quod ſaltem probant teſtimonia Sanctorum, & rationes adductæ nu. 2. Atque ita ſentire videntur. *D. Th. Alb. Magn. Ricard Henric. Alex. de Neuo, Roſel. Angel Sylu. Carth. Turrec. Ioan. de Friburg. Tabien. Emm. Sa n.* 1. *&* 3 *allegati*, dum diſputantes de culpæ huius qualitate, dixerunt eam non eſſe mortalem, quaſi ſupponentes eſſe venialem. Et expreſsè tenent *Alenſis* 2. *p. q.* 166 *membr.* 2. *ad* 3 *ex argum. quæ poſteriori loco proponit Rainer.* 2. *p. ſum.* 2. *de matr. q.* 6. *Palud.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 12. *Monald. ſum. tract. de matr.* 2. *de effectu matr. verſ. Sed nunquid cognoſcere. D. Anton.* 3 *p. tit* 1 *cap.* 20 *§.* 4. *Gerſon.* 2. *p. in compend. Theol. tractat. de ſacrament. coniugij, alphab.* 27. *lit. P, Aſtenſis ſum.* 2. *p. l.* 8. *to.* 10. *a* 4. *q.* 3. *Caeta repet. c. Ad limina,* 30. *q.* 1. *§* 4 *nu.* 176. *Petr. de Soto lect.* 16. *de matr. §. Sunt etiam præter hæc. Sotus* 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 3. *fin. & ibi Palacios diſp.* 2. *fol.* 692. *verſ. Hæc ſunt argum.* Imò & *Gerſon. ibi*, ait etiam reddere eſſe culpam venialem.

5 Primò tamen dico, abſque dubio nullam eſſe culpam, reddere. Quia reddendi obligatio lege iuſtitiæ præſcripta excuſat ab incontinentia veniali, ſi quæ tunc eſſet in ea debiti exactione voluntaria, vt non ſit in redditione neceſſaria. Atque ita docent *Palud. Monald. n. præc. allegati, Ioan de Friburg. Carthuſ. Sylu. num. eod. citati*: Imò tenetur coniux reddere. Quia nulla eſt iuſta excuſatio & ad ſummum peccat exigens venialiter: vt diximus n. 3. quoties autem ſola eſt venialis culpa in exigente, tenetur alter coniux reddere, vt probauimus hoc l. diſp. 6. n. 6. Ita docent *Alenſ.* 2. *p. q.* 166. *membr.* 3. *fin. Ricard. Aſtenſ. Henr. D. Ant. Roſell. Angel. Turrecr. Caeta, n.* 180. *quos n. præced. retuli*

6 Secundò dico, probabilius eſſe nec culpam venialem in ea debiti exactione inueniri. Quia nullam prohibitionem reperio, & vbi neceſſitas non cogit, multiplicare culpas non oporter, eo vel maximè, quod matrim. laqueum iniiceret, ſi hæc eſſet culpa venialis, cùm enim magna temporis matrimonij parte vxor grauida ſit, vel abſtinendum eſſet coniugibus ferè ſemper à debiti exactione, vel innumera eſſent venialia admittenda. Ita docent *Gl. c. Si cauſa,* 33. *q.* 4 *verb. Conceptus. Ant. rubr de ſponſalib. n.* 14. *Abulenſis c.* 5. *Matth. q.* 243. *Supplem. Gabr.* 4. *d.* 32. *q. vn a.* 2 *poſt* 11. *concl. Nicol. de Orbellis ibi, q. vn. §.* 4. *Alberi. rubr. de ſponſal. C n.* 15. *Hier de Zenetinu, tract. de foro conſciem. & contentioſo, n.* 41. habetur to. 3. tract. nouior. *p.* 2. *Veracr.* 3. *p. Spec a* 17. *concl. Matienz. lib.* 5. *recop. t.* 1. *gloſſ.* 1. *rubr. n.* 110. *Palacios* 4. *d.* 32. *q.* 1 *fol.* 708. *verſ. Porrò autem. Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 7. & videtur ſentire *Tiraq. l.* 15. *connub n.* 141. vbi ait non omnino interdici concubitum tempore imprægnationis, ſed ne modus & temperantia excedatur.

7 Ad argumenta num. 2. propoſita dico omnia teſtimonia intelligenda eſſe, iuxta dicta n. 1. ſi nimium eſset veriſimile aborſus periculum, vel de conſilio loqui. Nec obſtat periculum, quod refert *Tiraq. ibi allegatus*, quia id contingit antequam materia ſit formata, vt dicebam n. 1. quod, vt ibi probaui, non conſtituit culpam mortalem: eo vel maximè, quod rariſſimè id accidere experimur, cum tamen crebrò & indiſcriminatim viri ad vxores accedant. Ad ſecundum dic, non poſse tunc fœtum concipi,

minimè prouenire ex natura & modo concubitus, quod deſideretur vt is ſit peccatum contra naturam, ſed per accidens, quia fœmina eſt grauida.

8 De tempore poſt partum, manifeſtum eſt non teneri coniuges obſeruare tempus purificationis lege antiqua, *Leuit.* 12. præſcriptum, nempe, vt mulier maſculum pariẽs abſtineret quadraginta diebus ab ingreſſu Eccleſiæ, fœminam verò octoginta: quo etiam tempore pariter videbatur vſus coniugij interdictus. Quia durabat adhuc corporalis immunditia, donec eo tranſacto purificaretur: ſed cùm hoc præceptum ad ceremonialia pertineret, iam extinctum eſt. Et ſicut non tenetur mulier eo tempore abſtinere ab Eccleſiæ ingreſſu: vt dicitur *c. vn. de purificat. poſt partum:* ita nec à coniugij vſu. Atque ita fatentur *Ricard* 4. *d.* 32. *a.* 4. *q.* 1. vbi *Palud. q.* 1. *a.* 3. *n.* 12. *Maioris q.* 2. *argum* 4. *contra* 3. *concluſ. Nicol. de Orbellis q vn.* §. 6. *Palacios diſp.* 1. *fol.* 711. *Abul cap.* 5. *Matthai, q.* 144. *D. Ant.* 3. *p. t.* 1 *c.* 20. §. 4. *Veracr.* 3 *p. Specul. a.* 17. *concl.* 3. *Matienz. li.* 5. *recop. t.* 1. *gl.* 1. *rubr. n.* 110. *Graffis* 1. *p deciſ. l.* 2. *c.* 82. *n.* 20.

9 Difficultas autem eſt, de tempore quo reuera durat immunditia illa corporalis poſt partum. Quidam aſſeuerant tunc eſſe mortale petere debitum, nec eſſe reddendum ceſſante fornicationis periculo. Probatúrque teſtimonio *D. Greg. reſp.* 10. *ad Auguſtinum,* & refertur *c. final. d.* 5. ibi: *Et niſi purgationis tempus prius tranſierit, viris ſuis non debent admiſceri.* Ita *Anton. rubr. de ſponſal nu.* 14 & ibi *Alexand. de Neuo, n.* 21. *caſu* 1.

10 Alij verò ſentiunt eſſe veniale. Quia videtur quædam indecentia. Sic *Palud. n.* 8. *allegat. Tabien. Matrimon.* 3. *q.* 7. §. 8. *Monal ſumm. tract. de matrim t. de effectu matrimonij, verſ. Sed nũquid cognoſcere.* Idem cũ hac moderatione, ſi recenter fœmina enixa ſit, docẽt *Sot.* 4 *d.* 32. *q. vn. a.* 2. *fin. Ludou. Lop.* 1. *p. inſtruct c.* 83. §. *Porrò tempore. Graffis n.* 8. *alleg.* Idem vidẽtur ſentire *Dom'n. c. fin. notab.* 3. *d.* 5. vbi ait eo tempore non debere coniuges conuenire. Et *Abulenſis* quem n. 8. retuli, ait enim non eſſe neceſſarium purificationis tempus expectare, ſed aliquantulum, dum ab immunditiis mulier purificatur, & antea accedere ad illam non eſſe mortale. Et *Supplem. Gabr.* 4. *d.* 32. *q. vn a* 2. *poſt* 11. *concluſ.* vbi ait non teneri tunc coniuges abſtinere, ſi timent ſibi incontinentiam & mulierem teddere debere, ſi vir precibus inductus nolit deſiſtere, & ſit fornicationis periculum. Et *Maioris* 4. *d.* 32 *q.* 2. *arg.* 4. *contra* 3. *concl.* dicit enim non eſſe præceptum in lege noua expectandi aliud tempus, ſi mulier iam purgata ſit. Atque fauent etiam *Io. de Friburgo ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 2. *q.* 45. & *Syluest. verb. Debitum, q.* 4. vbi quamuis dicant textus prohibentes acceſſum, intelligi de conſilio, ſubdunt tamen petentem non peccare mortaliter: atque ita ſentire videntur peccare venialiter, & *Henricus c. Inquiſitioni, n.* 9. *de ſent. excom.* vbi dixit textus loqui de conſilio, & reddentem non peccare.

11 Sed probabilius exiſtimo nullam eſſe culpam, tunc debitum exigere ſed textus loqui de conſilio Ducor ratione, n. 6. propoſita, Atque ita ſentiunt *Ricard.* 4. *d.* 32. *a.* 4. *q.* 1. vbi & *Palacios diſp.* 1. *fol.* 711. *Aſtenſis ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 10. *a,* 4 *q. vlt. Angel. verb. Debitum. n.* 34. vbi *Roſella num.* 9. *D. Ant.* 3 *p. to.* 1. *c.* 20. §. 4. *Turrecr. c. fin. n.* 1. *d.* 5. *Enriq. lib.* 11. *de matr c.* 15 *n.* 7. Tẽperant bene *Angelus & Palacios,* niſi ex eo concubitu grauis morbus fœminæ immineret. Nam tunc de culpa iudicandum eſſet, iuxta morbi grauitatem, eiúſque probabilitatem. Atque ita cum notabilis morbi aggrauatio timeretur, eſſet mortale, vt bene docẽt *Palud.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 12. *De Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 20. §. 4. *Syl. verb. Debitum, q.* 5. *Margarita confeſſ.* 6. *precept. fol.* 87. & explicant *Syluest & D. Anton.* ſiue petat ſiue reddat coniux.

12 Nulla autem ex parte fœminæ tunc ſubeſt legitima excuſatio, quin debitum teneatur reddere: cùm vir exigens aut non peccet, aut ſaltem venialiter, vt in ſimili probaui n. 5. & docent *Aſtenſis, D. Anton. Roſell. num preced. allegati. Syluest. verb. Debitum, q.* 4. Quod intellige, niſi eſſet periculum grauis morbi in fœmina, tunc enim non teneretur, vt dicemus diſp. 24. n. 2.

13 Demum de tempore quo mater ſobolem lactat, quidam cenſent eſſe peccatum lethale, debitum petere. Probatur ex *D. Gr. reſp.* 10. *ad Aug.* & refertur *c. fin. d.* 5. ibi: *Ad eius verò concubitum vir accedere non decet, quouſque qui gignitur, ablactetur.* Præterea, quia timor eſt nocumenti prolis: vnde *Gal. l.* 1 *de ſanit. tuenda* ſic ait: *A venere omnino abſtinendum eſſe quæcunque lac præbebit, moneo. Nam & menſes viri conſuetudine prouocantur, & lac odoris gratiã in deterius mutat. Quin etiam aliquæ in vtero concipiunt, quo alienius à puello adhuc lactẽte nihil eſt.* Et *Plin. lib.* 28. *natur. hiſt. c.* 9. *ad princ.* ſic ait: *concipere nutrices exitioſum eſt.* Atque non tãtum infanti lactẽti, ſed & fœtui & qui in vtero eſt, id frequenter lethale eſt, vt doctorũ antiquorũ medicorũ teſtimoniis cõprobat *Tiraq. l.* 15 *connub. n.* 139. & *ſeq.* Ideoque hanc ſent. tuentur *Ant. rubr. de ſponſ. n.* 14. & *ibi Alex. de Neuo n.* 21. *caſu* 2. & id non licere, ſed prohibitum eſſe, *d. c. final.* docent *Domin ibi, notab.* 1. *Tiraq. l.* 15. *connub. n.* 139.

14 Verùm exiſtimo nullam eſſe culpam, minimè tunc à debiti exactione abſtinere. Quia damnũ proli lactenti quod ſequitur, ſi ex eo concubitu proles concipiatur, caueri poteſt, ſi eo tempore nutrici lactanda tradatur, & cum parẽtes pauperes ſunt, experientia compertum eſt eos nulla obſeruare tempora quib. à concubitu abſtineant, nec prolem nutrici lactandam committere, cum tamen id notabile damnum in prole non perſpiciamus, & ob rem incertã rarámque duriſſimum eſſet iugum moraliter impoſſibile humeris coniugum imponere, vt ſimul in eodem lecto accubantes, biennio, quo infantis lactatio durat, abſtineant atque iterũ cùm mater peperetit, alio biennio: ac proinde matr. pauperibus non remedium concupiſcentiæ, ſed laqueus ac cauſa multorũ peccatorũ eſſet. Quod ſi aliquod proli damnũ non tanti momenti inferatur, non tenentur parentes medio tam difficili, ac moraliter impoſſibili, illi occurrere. Atque ideò ſolum eſſe conſilium eo tẽpore non petere, docent *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Turrecr. citati n.* 11.

15 Id tamen fateor cum *Petr. de Led. de matrim. q.* 64. *a.* 1. *dub.* 4. excuſari à reddendi debiti obligatione matrem lactantem prolem, ac ita pauperem, vt non ſit ſoluendo nutrici lactaturæ, expertámque vbera exſiccari ſi concipiat, aut lac eſſe valde pernicioſum proli. Non tamen damnarem virum exigentem. Quia ea eſſet cauſa iuſta prolem exponendi, ne tamdiu abſtinere cogatur, cum tanta difficultate, quin potius morali impoſſibilitate aut alia via poſſet proli conſulere, quærens virum pium qui eam eleemoſynam eroget. ſicut ſi mater obiret. At mater non teneretur tanto ſe damno & periculo ſimilem patiendi dolorem exponere, vt in ſimili dixi diſp. præced. n. 17.

16 Ad arg. num. 13. propoſita dic. Ad primum id eſſe conſilium. Ad ſecundum conſtat ex dictis n. 14.

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm tempore furoris, alterius vel vtriuſque coniugis, licitus ſit actus coniugalis?

SVMMARIVM.

Coniugi non omnino mente deſtituto, ſed fatuo eſt debitum reddendũ, 1.
Idem, ſi in vna vel altera ſpeciali re mentis impos ſit, n. 2.
Idem, ſi omnino ſit amens, fruatur tamen lucidis interuallis, & tunc petat, 3.
Refertur opinio aſſerens reddendum eſſe petenti furoris tempore, n. 4.
Si ambo coniuges amentes ſint, eſt mortale eos coniungere, n. 5.
Mortale eſt, habétque eaſdem circumſtantias, ſi quis ſolutus amentes coniungat, quas haberet ea copula, ſi ſui compotes eſſent, n. 6.
Si alter ſolus ſit amens, an ex natura rei liceat copula inter coniuges? & quid, ſi periculum ſit perſonæ, aut aborſus, aut ſeminandi extra? n. 7.
Quid, ſi vxor ſit amens, vir autem ſui compos? n. 8.
Quid, ſi è contra ſolus vir ſit amens? n 9.
An coniux ſanus teneatur reddere debitum amenti petenti, n. 10.
Quid, ſi timor ſit incontinentiæ? n. 11.
Quid, ſi vterque aut alter coniux ſit ebrius: num licita ac debita ſit copula, num. 12.
Soluuntur argumenta, num. 13.

1 IN hac diſput. certum eſt licitum eſſe coniugij vſum, vbi vel vterque vel alter coniux, non omnino mente deſtitutus eſt, ſed eſt fatuus, ac inſtar pueri, rationis vſuram habens, quos vulgò *tontos* appellamus: tenerique

alte

alterum alteri debitum reddere. Quia reuera vſu rationis libertatéque fruitur, & capax eſt meriti ac culpæ. Ita *Ricard 4. d.32.a.4.q.2. & ibi Supplement. Gabr. q.vn.a.2. poſt 11.concluſ.*

2 Idem dicendum eſt, ſi coniuges non omninò amentes ſint, ſed in vna aut altera re, cùm tamen circa matrim. & alia ſint ſui compotes. Quia hos matrimonij ineundi capaces eſſe probauimus lib.1. diſp.8.nu.23. nedum obligationis ſoluendi ſibi debiti, vbi ea matrimonio iam contracto amentia accidit.

3 Idem aſſerere oportet, ſi amentes lucidis interuallis fruantur, & eo tempore lucidi interualli petant debitum. Quia tunc libere & actu humano petunt. Ita *Ricardus & Supplementum n.1.allegati. Nicolaus de Orbellis 4.d.32. q. vn.§.10. Aſtenſ.ſumm 2 p lib.8.t.10.a.3.q.penult. Barth. à Led.diffic.49 de matr.fi.* Exiſtimo tamen, ſi lucida interualla eſſent rata, & probabile periculum verſatur perpetuæ amentiæ, atque ita defectus educationis prolis aut aborſus, iudicandum eſſe, ac diſtinguendum, ſicut de perpetua amentia vnius aut vtriuſque coniugis diccimus n.5.& ſequentibus. Quia cùm idem ſit periculum, idem iudicandum eſt.

4 Difficultas autem eſt, vbi amentia eſt totalis & perfecta, nulliſque intermiſſionibus gaudens? Quidam aſſerunt teneri coniugem mentis compotem amenti exigenti reddere, niſi probabiliter timeat notabile propriæ perſonæ damnum. Probatur, quia amens retinet dominium corporis alterius coniugis, adéſtque finis matrimonij, cùm ex eo concubitu poſſit æquè proles generari, ac ſi coniuges ſani eſſent. Nec obſtat, ſi obiicias, periculum eſſe ne proles fatua améſque naſcatur. Quia melius eſt illi ſic eſſe quam nunquam eſſe. Et confirm. quia finis ſecundarius matrimonij, nempe remedium concupiſcentiæ, manet poſt furorem. Ideo hanc partem tuentur *Angles verb. Debitum, num.7.* vbi *Sylu.q.1.verſ. Secunda eſt, in fin. Nauar. ſum.c.16. Hiſp n.26. Lat.n.27. Ledeſ.2 p.4.q.60.a.3.§. An autem ſi vir, Cordub l.3.quaſt.8.fol.186.col.2. §. Contra ſupradictam reſolutionem. Veracr.2.p.Spec.a.41.§.pen. Palac. 4.d.32.diſp.1. ad fin.caſu 12.fol.712. Graffis 1 p.deciſ.l.2.c. 83 n.4.* & clarè videntur tenere *Abb.c.2.n.3.& ibi Alex.de Neuo,n.3.de coniug. lepr.oſ.* vbi aiunt nullam infirmitatem quantumcunque grauem licèt ſuperueniat dementia, præſtare facultatem diſſoluendi matrimonia, etiam quoad thorum & mutuam ſeruitutem. Et probant ex eo textu.

5 Prima tamen concluſio ſit. Si ambo coniuges ſint mentis impotes, ſeparandi ſunt, donec ad mentem redeant, & reus eſſet culpæ qui eos ad copulam incitaret. Quia licèt ipſi amentes minimè delinquant defectu libertatis, at qui eos copularet, concurreret ad euidens prolis educandæ damnum, careret quippe parentibus qui eam educare inſtruerequé poſſent. Et confirm. quia propter ſimile prolis detrimentum vagus concubitus eſt illicitus. Immo in hoc euentu magis deſtituta eſt proles, quam vbi concubitus eſt vagus. Ita docent *Barth. à Led. de matr diffic.4. P.ad fin. Lud. Lop.2.p.inſtructorij de matr.c.52.ad fin.* vbi de impedimento furiæ. *Petr. à Ledeſm.de matr.q.58 a.3.dub.2.* vbi meritò culpam hanc lethalem eſſe ait. Id enim probat ratio adducta.

6 Hinc infertur à fortiori, culpam lethalem admittere qui duos amentes matrimonio inter ſe minimè coniunctos ad copulam incitaret. Quia grauius eſſet prolis damnum, quàm ſi mentis compotes eſſent. Ita *Sotus 4.d 34.q. vn a 4.ad fin.verſ. Virum autem duos. Ledeſ 2 p.4 q.60.a.3. ad fin. Veracr.1.p.Spec.a.41.fin. Enriq.l.11 de matrim.c.15. n.10.fin. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.58 a.3 dub.2.in ſolut. ad 3. Lud.Lop.n.praced allegatus & 1.p.inſtruct.c.82.§. Ad hac furioſo.* Vnde merito infert *Ledeſm ea q.60 a.3.fin.* teneri eos, cui amentium cuſtodia demandata eſt, niti ne congrediantur, ſicut tenentur curare, ne abſtineant ab aliis malis inferendis. Non tamen is concubitus eſt contra naturam. Cùm ex eo poſſit generatio ſequi. Tenetur autem qui eos ita copularet, fateri eaſdem circumſtantias, quæ fatendæ eſſent, ea copula habita inter perſonas mentis compotes. Quia talis circumſtantia volita eſt à copulantibus illos amentes: at velle vt aliquis ad conſanguineum accedat, eſt peccatum inceſtus. Et confirm. quia ſuadens cuiquam acceſſum ad coniugatam, ignaro coniugij, reus eſt adulterij, quia reuera is concubitus ea affectus eſt circumſtantia, non ignorata à ſuadente: quamuis accedens ab ea excuſetur ratione ignorantiæ.

Secunda concluſio. Si alter coniux ſolus ſit amens, ex natura rei eſt licitus concubitus. Quia eſt verum matrimonium, nec proli detrimentum ſequitur, habet enim alterum parentem rationis compotem à quo educetur. Vnde ſi non ſit periculum aborſus aut damni notabilis coniugis ſani, nulla erit culpa. Ita *Sotus 4.d.34.q.vn.a.4. ad finem corporis, verſ. Circa primam partem, Barth. à Ledeſ.& Petr. de Ledeſm Lud. Lop.relati n.5. Enriq.l.11.de matrim. c.15 num.40.& num.4. Angles floribus,1 p.de matrim.q.8. de impedimentis matrimonij in fine. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Coniugi amenti.* Quòd ſi ſolum ſit periculum, vt amens ſeminet extra vas, credo adhuc licere copulam, quia coniux ſanus operam dat rei licitæ, & præter eius intentionem; ac per accidens euenit effuſio illa: & ſi aliquando ita contingat ex amentis culpa, non ſemper ita eueniet, ac proinde non eſt interdicenda copula coniugi ſano. Quod amplius conſtat ex dictis diſp. 17.n.22. Atque ita clare videntur ſentire *Sot. & Ludouic. Lop.* dicunt enim, non eſſe honeſtum vt coëat coniux ſanus cum furioſo, præſertim vbi timor eſt, ne furioſus legitimè ſeminet. Quare apertè ſentiunt tunc ſolùm eſſe conſilium abſtinere. 7

Hinc deducitur, regulariter illicitum eſſe concubitum vbi vxor amens eſt, & vir mentis compos. Quia probabiliſſimum ſubeſt periculum, fore vt mulier inſaniæ furore correpta, fœtum in vtero necet. Ceſſante autem tali periculo: ſiue quia ita ſterilis eſt, vt nulla ſubſit ſpes concipiendi: ſiue quia mitis admodum eſt, nec furioſa, licitus eſt congreſſus. Quoniam ex ſe licitus erat: vt dixi n. præcedenti, ratione autem ſolius periculi reddebatur illicitus: quod in hoc euentu ceſſat. Sic *Barth. à Ledeſm. & Petr. de Led.n.5.citati.* 8

Secundò deducitur, ſi è contra vxor mentis compos ſit, vir autem impos, licitum eſſe congreſſum, atque fas eſſe vxori furioſum incitare vt ſecum coëat. Quia tunc aborſus periculum ceſſat. Ita *Sotus, Ludou. Lopez, Barth. à Led. ac Petrus de Ledeſm.n.7 allegati.* 9

Tertia concluſio. Multo probabilius eſt contra ſententiam num.4 relatam, coniugem ſanum non teneri per ſe, atque ex natura rei, debitum reddere amenti, quamuis nullum aborſus aut damni coniugis periculum ſubſit. Et ratio eſt, quia illa debiti petitio non eſt actus humanus, atque perinde eſt, ac ſi vir in ſomnis peteret, cui non teneri vxorem annuere quis dubitet? Et confirmatur, quia ſicut vir amittit ob furorem ius ad ſuam, bonorúmque adminiſtrationem, ità ad vſum matrimonij, ita vt exigens obliget. Hoc eſſe probabiliſſimum docet *Victoria ſumm. de matr.n.287.* & tenent *Ricard. & Supplementum Gabr.nu.1. allegati, Aſtenſis & Nicolaus de Orbellis, & Bart. à Led.* vbi eos n.3.retuli. *Sotus 4.d.34.q.vn a 4 ad finem corporis, verſ. Ad aliud ſubinde. Enriq.l.11.de matr.c.4. n.5.* iuncto *commento lit.B. & c.15 n.10. Lud. Lop.1.p. inſtructorij c.82.§. Ad hac furioſo. & 2.p de matr.cap.52.ad fin* vbi de impedimento furiæ, *Emman. Sa ſum.verb. Debitum coniugale, verſ. Coniugi amenti. Vega 1.p.ſum.c.78 caſu 12.* 10

Dixi autem, per ſe & ex natura rei non teneri. Quia ſi periculum eſſet in coniuge furioſo, negato ſibi debito, acceſſus ad aliam, vel effuſionis ſeminis, teneretur per accidens, ratione cauendi hoc periculum, coniux ſanus illi reddere. Sic *Victoria, Sotus, Lud. Lop eod.c.82 §. Ad hac furioſo Enriq.eod c.4 n.5* iuncto *comment.lit. B. Barth. à Ledeſma, Vega num praced.allegati.* Sed quamuis hi DD. Indiſtinctè loquantur de coniuge. Melius *Lud. n.Lop.2 p.inſtruct.de matrim.cap.52.ad fin.* vbi de impedimento furiæ id 11

id aſſeruit de fœmina, quæ rationis compos eſt. Nam ſi ea eſſet amens, quamuis id incontinentiæ periculum adeſſet in illa, credo non teneri virum ſanum ei reddere, niſi aborſus periculum ceſſaſſet: iuxta dicta n. 8. præponderat enim aborſus periculum.

12 Ex dictis infertur, quid de coniuge ebrio, ac ſubinde rationis vſu priuato dicendum ſit. Non enim tenetur per ſe & ex natura rei coniux ſui compos ei debitum reddere. Quia non petit actu libero & humano, ſicut nec amens: atque ita eadem eſt ratio. Ita *Sotus & Ludou. Lop. eod. cap. 51.* vbi de impedimento furiæ, *n. præcedenti allegati, Enriq. lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 10.* Quamuis *Ledeſma & Veracruz n. 4. allegati*, dicant teneri: ſed loquuntur conſequenter ad ſuam ſent. cùm idem ſentiant de amente, vt eodem n. 4. diximus. At per accidens dicunt bene prædicti DD. teneri reddere ratione periculi incontinentiæ in ebrio, ſi forſan adeſſet. Nec vter coniugum ebrius ſit, diſtinguo, ſicut diſtinxi n. præcedenti in amentibus. Quia, cùm ebrietas citò tranſeat, non eſt illud periculum aborſus. Quare licet vterque coniux ebrius eſſet, liceret concubitus inter illos. Cuius contrarium diximus n. 5. in amentibus, immo quando ſola fœmina eſt amens: id diximus n. 8. Quia etiam in ebriis ceſſat damnum prolis educandæ. Cùm enim breui ad ſe redeant, non deſtituitur proles parentibus, qui ipſam educent.

13 Ad argum. n. 4. propoſita conſtat ex dictis n. 10. & 11. non enim ad obligationem debiti perſoluendi ſatis eſt dominium corporum, ſed vltra illud deſideratur vt actu humano & libero petatur. Et quando eſſet incontinentiæ periculum, tenetur alter reddere per accidens, ratione illius.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm cum propriæ ſalutis detrimento teneantur coniuges debitum ſibi reddere? vt ſi alteruter lepra alióve morbo contagioſo infectus ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, num. 1.
Non tenetur coniux reddere cum notabili ſalutis ſuæ detrimento, n. 2.
Quid ſi febri alióve dolore laboret, aut vulneratus ſit? n. 3.
Quid de tempore proximo poſt prandium? n. 4.
Quid, in balneis, vel cum coniux proximè à balneis receſſit? n. 5.
Quid, de frequenti coitu, n. 6.
Quid, ſi vir ſit fur incorrigibilis, & ſit timor dãni inferendi vxori, n. 7.
An ſit mortale reddere cum notabili propriæ ſalutis detrimento, n. 8.
Non tenetur coniux reddere cum detrimento ſalutis petentis, n. 9.
Peccat mortaliter tunc reddendo, n. 10.
Quid, ſi ea copula ad bonum commune deſideretur, vt ad regni tranquillitatem, n. 11.
Quid, ſi timeatur in altero coniuge periculum incontinentiæ, n. 12.
Quid, ſi infirmitas ſit habitualis? remiſſiuè, n. 13.
An coniux ſanus teneatur leproſo reddere, cum propriæ infectionis periculo? proponitur textus anſam dubitandi præbens, n. 14.
Refertur duplex ſententia, n. 15. & 16.
Non tenetur reddere cum eo periculo. Et quid, ſi ax frequenti, non autem ex vno vel altero coitu, id periculum immineat, n. 17.
Idem eſt in morbo Gallico & aliis contagioſis, n. 18.
Maius imminet periculum viro accedenti ad leproſam, quàm è contrà: & ita ille rarius tenetur reddere, quàm hæc, n 19.
Imminet infectionis periculum, ſi vxor leproſo commixta ſit, & ita vir ratione huius periculi non tenetur ei reddere, n 20.
An horror accedenti ſit ſufficiens cauſa excuſans, 21.
An vbi lepra præceſſit matrimonium, aliúſve morbus contagioſus, teneatur ſanus ad reddendum & cohabitandum cum periculo propriæ interfectionis, 22.
An poſſit ſanus reddere & cohabitare cum eo periculo? Et an teneatur ſi adſit incontinentiæ periculum? n. 23. vbi etiam, an ſano petenti teneatur leproſus reddere?
An poſſit & teneatur coniux reddere, ceſſante proprio periculo: ſi ſobolis leproſæ naſcituræ periculum ſubſit? Refertur quædam ſententia, numero 24.
Sententia authoris, num. 25.
An coniux ſanus teneatur habitare cum leproſo? Referuntur duo textus, num 26.
Proponitur duplex ſententia, n. 27. & 28. & ſententia authoris, n. 29.
Tenetur coniux ſanus eſſe prope domum leproſi, & ad alia obſequia, nu. 30. vbi remiſſiuè, an poſſit habitare, & an teneatur vbi tempore initi matrimonij nouit lepram?
Apud quem coniugem filij eſſe debeant, vbi alter eſt leproſus, n. 31.
Soluuntur argumenta, & conciliantur cap. 1. & 2. de coniug. leproſ. num. 32. & ibi, quando ſanus cogendus ſit in foro externo habitare & reddere.

Quæſtio eſt difficilis, atque ideo vt clarè ac diſtinctè 1
in ea procedamus, quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Primo, an cum detrimento propriæ alteriúſve coniugis ſalutis reddendum ſit? II. an lepra alióve contagioſo morbo affecto coniugi teneatur ſanus cum detrimento infectionis reddere? III. quid ſi id periculum ceſſet: adſit tamen periculum prolis leproſæ naſcituræ? IV. an teneatur ſanus cum leproſo coniuge habitare?

Quæſtio I. An cum propriæ ſalutis detrimento tenea- 2
tur coniux debitum reddere? Prima concluſio. Neuter coniux tenetur alteri debitum reddere cum detrimento propriæ ſalutis. Concluſio eſt *D. Tom. 4. d. 32. quæſtiunc. vn. a. 1. corpor.* & ab omnibus admittitur. Probátque eam. Quia rectus & naturalis vſus matrimonij ſequitur rectum ordinem naturæ, in cuius officium inſtitutum eſt: rectus autem naturæ ordo poſtulat proprij indiuidui incolumitati priùs conſuli, quàm prolis generationi. Semen enim, quod generationis inſtrumentum eſt, conficit natura ex alimenti ſuperfluo ordinati ad indiuidui conſeruationem. Prouida enim natura priùs per potentiam nutritiuam ſubuenit indiuiduo, & deinde, quod ex nutrimento ſupereſt, adminiſtrat generatiuæ. Ergo vbi prolis generatio ſequi non poteſt ſalua proprij indiuidui incolumitate, non petit rectus matrimonij vſus, illi vacare reddendo debitum. Et confirmatur Quia tum naturæ ordo petit priùs in ſe ipſo quiſpiam perficiatur, quam alij ſuam perfectionem per generationem communicet: tum etiam ordo charitatis, quæ à ſe ipſa incipit, poſtulat prius propriæ indemnitati conſuli, *c. Non ſatis, 86. d. c. Niſi ſpecialis, de vſu pallij.* Secundò quia cum tũc non vrgeat extreme neceſſitas propagandæ aut conſeruandæ ſpeciei, ſola inuenitur in ea debiti redditione obligatio iuſtitiæ particularis, ſpectantis priuatum cõiugis petentis commodum, quæ cum graui debitoris nocumento minimè ligat, ne ordinatæ charitatis legi aduerſetur. Intelligenda tamen eſt concluſio, vbi eſſet probabile periculum damni notabilis, ſi enim eſſet modicum, illi præponderat lex iuſtitiæ ad debitum reddendum obligans. Ita docent *Alex. de Neuo c. 2. nu. 6. de coniug. leproſor. Ricard. 4. d. 32. a. 1. q. 1. in fine corporis*, vbi *Almain quæſt. vn. Guillel. Berrileng. q. vn. art. 2. poſt primam propoſitionem, caſu 2. Maioris q. 1. argum. 1. contra 3. concl. Supplement. Gabriel. q. vn. a. 2. fin. Sotus q. vn. art. 1. concl. 2. Gerſon 2. p. in regul. moralib. alphab. 25. lit. I. fin. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 1. q. 1. Angel. verb. Debitum n. 3. Gaiet. ſum. verb. Matrim. c. vlt. §. Primus eſt, verſ. Et ſatis rationabiliter. Armil. verb. Debitum, n. 3. & verb. Matrim. n. 69. Medin. c. de reſtit. q. 19. §. vlt. Nauar. ſum. c. 16. Lat. n 25. Hiſp. num. 24. Ledeſm. 2. p. 4. q. 66. a. 1. fol. 524. col. 4. § Sed in oppoſitum. Nider, ſum. præcepto 6. c. 4. verſ. Quartus eſt. Pedraza ſum præcept. 6. §. 18. Graffis p. 1. deciſ. lib. 2. c. 83. nu. 5. Vega 1. tom. ſum c. 78. caſu 2. Barth. à Ledeſ. dub. 71. de matr. concl. 1. Manuel. 1. to. ſum. 1. edit. c. 243. 1.*

Hinc deducitur, coniugem febri laborantem non te- 3
neri reddere. Quia graue eſt damnum. Sic colligitur ex *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 2. n. 7.* vbi dicit coniugem infirmũ non teneri reddere, & docẽt *Sotus 4. d. 32. q. vn. a. 1. ad 2. & ibi Celaia q. 1. argum. 2. Ledeſm. 2. p. 4. q. 66. art. 1. fol. 524. col. 3. §. Heſitabis tamen, verſ. Ad hæc reſpondet.* Idem & bene docet *Palud.* ſi coniux ſit vulneratus. Idẽ docet *Sotus* ſi coniux alio morbo aut dolore ad tempus vexetur. At hoc ſanè intelligendum eſt, vbi copula vehementer noceret dolori illi. Quis enim dicet ſolum dentis molaris dolorem, aliúmve ſimilem, aut capitis, abſque febri, excuſare à debiti redditione? Quare ſcrupuloſe ſatis loquutus eſt *Cardin c. 2. fin. de coniug. leproſorum*, vbi quærens, nunquid coniux hecticus, timens mortem ex debiti redditione ſibi imminere, teneatur reddere? Reſpondet non teneri: ſi timor ſit veriſimilis. Sed abſolutè dicẽdum eſt non teneri.

Si

Si enim ſola febris excuſat,nedum ethica febris,quæ tantum periculi ſecum affert.

4 Secundò infertur, poſt prandium nuper deſumptum, ſæpe excuſari coniugem à reddendo debito. Quia teſte *Vega de arte medendi, lib. 2. cap. 5.* qui cibo nuper deſumpto coierit, cruditatem patietur, aut ciborum corruptionem, niſi validus admodum fuerit, & is ſi multoties id ſeruauerit, manifeſtè læditur. Et *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 2. n. 8.* refert ſe à medico quodam didiciſſe, virum quendam in phthiſim incidiſſe, quia ſolitus erat poſt prandium cognoſcere vxorem.

5 Secundò infertur, in balneis, vel ſtatim à balneis, non teneri coniugem reddere. Quia graue affert periculum eo tempore copula. Ita *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 10.*

6 Tertiò deducitur, non teneri coniugem alteri immoderatè, ac ſæpius quàm par eſt petenti, ſemper reddere Quia notabiliter vires extenuat, ſalutémque lædit frequentia copulæ, de quo diximus diſp. 2. n. 12. Non tamen eſt audiendus *Prepoſ.* qui *rubr. de ſponſal. nu. 13.* ait immoderatum copulæ vſum cum vxore eſſe lethalem. Quia nec prolis generationi deſeruit, nec incontinentiæ vitandæ neceſſarius eſt. At dicendum eſt ex hoc capite nunquam eſſe lethalem. Quoniam ſi vxor nondum concepit, tendit ad ſobolis generationem, ac proinde licitus eſt. Si verò concepit, aut refertur ad voluptatem captandam, aut ad fornicationem cauendam, atque ita vel licitus eſt, vel ad ſummum venialis. Ita *Abul. c. 5. Matth. q. 236. Veracruz 3. p. Specul. a. 16.* Poſſet tamen eſſe mortalis, ſi vir aduertens notabile ſuæ ſaluti detrimentum inde parari, ita frequenter coiret iuxta ea quæ n. 8. dicemus.

7 Demum infertur, ſi vir ſit fur incorrigibilis, atque ita vxor periculo expoſita ſit quotidie damni ſibi per miniſtros iuſtitiæ inferendi, poſſe eam viro deſerto aufugere quo damnum illud caueat. Ita aſſerunt quidam, vt referunt dicentes eſſe probabile, *Palud. 4. d. 32. q. a. 1. a. 2. nu. 7. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20 §. 10.* de qua re dicam lib. ſeq. diſp. 18. num. 21.

8 Secunda concluſio. Illicitum eſt viro reddere cum notabili ſuæ ſalutis detrimento, & ſimiliter vxori. Quia vitæ dominium minimè habent, atque ita curam moderatam illius tuendæ habere obligantur, nec illam graui diſcrimini exponendi, vbi vrgentior cauſa non cogit. Ita *Sotus 4. d. 32. vn. a. concluſ. 2.* vbi *Celaia q. argument. 2.* dicens eſſe graue peccatum *Ledeſma* dicens fortè eſſe culpam lethalem, *2. p. 4. q. 66. a. 1. f. 524. col. 4. §. Sed in oppoſitum, Petr. de Soto lect. 16 de matr. §. Sunt etiam præter hæc*, vbi docet ex genere ſuo eſſe hoc mortale. Atque clarè ſentiunt *Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. de peccatis in vſu matrimonij verſ. 4. caput. & ibi Armil. n. 68.* vbi dicunt eſſe mortalem, vſum coniugij cum notabili damno proprio: & licèt non explicent de redditione, ac indiſtinctè loquantur de actu coniugali. Quare exiſtimo culpam hanc eſſe mortalem, niſi vel inaduertentia damni tanti vel iuſta alia cauſa excuſet, vt incontinentiæ periculum, aut ſimilis: iuxta dicenda. n. 11. & duplici ſeq. Sicut culpæ lethalis reus eſſet, vtens cibis ratione exceſſus, aut eorum qualitatis, notabiliter ſibi nocentibus, ni damni inaduertentia excuſaret.

9 Hinc infertur, vbi alteri coniugi conſtaret debiti redditionem eſſe in graui ſalutis exigentis diſpendium, minimè teneri reddere. Sicut nemo tenetur gladium domino petenti tradere, ſi illo ſe perimere velit. Ita *Sotus 4. d. 31. quæſt. vn. a. 3. paulò poſt princ. verſ. Inter ſoluendum, Medina c. de reſtit. quæſt. 19 §. vlt. Alexan in ſuo Enchirid. 2. p. præcept. 6.* vbi de debito coniugali. *Ange. florib. 1 p. de matrim. quæſt. 6. de obligat. ſoluendi debitum diffic. 1.* Et conſtat ex dictis diſp. 22. n. 11. vbi multis citatis diximus culpam eſſe acceſſum ad vxorem morbo ex partu laborantem, cum periculo aggrauationis morbi.

10 Imò peccaret mortaliter tunc reddendo, niſi iuſta aliqua cauſa aut inaduertentia excuſaret. Sicut ſi redderet in ſalutis propriæ notabile damnum iuxta dicta n. 8. Quia eadem prorſus eſt ratio. Atque ita ſentiunt D. *Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 4. & Syluest. verb. Debitum, q. 5.* vbi dicunt mortale eſſe petere, aut reddere poſt partum, quando inde vxoris morbus notabiliter aggrauaretur. Idem *Armilla verb. Matrimonium, num. 68.* vbi ait eſſe mortalem vſum coniugij cum notabili damno corporis ſui vel alterius.

11 Sunt tamen prædicta omnia temperanda. Primò niſi bonum commune totius vniuerſi, ſiue regni, ſiue communitatis ad ſui conſeruationem ea copula coniugum indigeat, tunc enim, poſtpoſito priuato notabilis damni aut vitæ iacturæ diſcrimine, tenerentur coniuges ad eam. Exemplum ſit de bono vniuerſi, ſi caſus metaphyſicus accideret, quo ſpecies humana deficeret, niſi hi coniuges matrimonio vterentur. De bono autem regni ſecus eſt, ſi ad pacem regnique tranquillitatem deſideraretur proles habenda ex rege, cuius ſaluti notabiliter copula obeſſet. Quia bonum vniuerſale priuato præponderat, ſic *Petrus à Ledeſma de matrim. q. 64. a. 1. dub. 2. concluſ. 4.* & neminem inueni contradicentem.

12 Secundò temperant aliqui, niſi ſubſit graue periculum incontinentiæ in coniuge exigente, tunc enim tenetur alter reddere cum notabili ſuæ ſalutis corporalis detrimento. Quia ordo charitatis petit vt hæc ſaluti ſpirituali poſtponatur. Prætetea, quia prælatus tanquam obligatus ex officio, & lege iuſtitiæ ad conſulendum ſaluti ſpirituali ouium, tenetur ad id in graui earum neceſſitate, cum propriæ vitæ diſcrimine. At coniux tenetur ex iuſtitia priuidere coniugis incontinentiæ per actum coniugalem: cùm matrimonium in concupiſcentiæ remedium ſit inſtitutum, obligéntque ſe coniuges per illud iuxta ſuam inſtitutionem. Atque ita docent *Supplem. Gabriel. 4. d. 32. q. vn. a. 2. fin. Petr. à Ledeſm. de matrim. q. 64. a. 1. dub. 2. concl. 3. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. n. 2. initio. Vega 1. tom ſum c. 78. caſu 3.* Cæterum quamuis exiſtimem licere tunc, at coniugem teneri non approbo. Quia prælatus ad conſulendum ouibus tenetur omnino ex officio, nec aliud ſibi incumbit ex munere ſibi iniuncto. At coniux non ſe obligauit præciſè ad debitum reddendum, ſed ſalua incolumitate perſonæ, ſeruatóque ordine naturæ, in cuius officium eſt principaliter matrimonium inſtitutum, qui eſt vt prius incolumitati propriæ conſulatur, vt num 2. probauimus. Atque charitatis ordo poſtulat de neceſſitate præferri bonum ſpirituale vitæ, vbi eſt extrema neceſſitas in patiente ſpirituale periculum, vel ſi eſt grauis, is qui ſubuenire debet, eſt prælatus. Qualis non eſt coniux, nec ea eſt extrema neceſſitas. Poteſt enim aliis mediis periculo illi incontinentiæ ſubuenire. Atque ita non teneri docet *Maioris 4. d. 32. q. 1. argum 1. contra 3. concluſ.* & colligo ex *Petro de Soto lect. 16. de matrim. fine*: vbi ait coniugem ſanum non teneri reddere leproſo cum periculo propriæ infectionis, at poſſe, vt illius infirmitati annuat, & licere aſſerit *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. num. 9.*

13 Tertiò tempera, niſi morbus ſit habitualis, vt lepra, de quo n. 23. dicemus.

14 Quæſtio II. Num ſanus coniux cum propriæ infectionis periculo teneatur debitum reddere leproſo, alióue morbo contagioſo laboranti? Quamuis in genere conueniant omnes, coniugem liberum eſſe à debiti redditione, vbi graue damnum probabiliter ſibi timet: vt num 2. diximus. At in caſu lepræ diſſentiunt propter *c. 2. de coniug. leproſ.* decidens leproſo coniugi reddendum eſſe, ibi: *Quod ſi virum, ſiue vxorem, leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſoluendum: cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio inuenitur,* Quare triplex eſt ſententia.

15 Prima ſent. abſolutè docet teneri ſanum ad reddendum coniugi leproſo debitum. Quia textus *d. c. 2.* id abſolutè decidit, nec infectionis periculum imminet ex coniunctione momentanea ad copulam, qualis ex cohabitatione aſſidua poſſet oriri. Ita ex Theologis docent *D. Thom. 4. d. 32. q. vn. a. 1. ad 4.* vbi *D. Bonauent. a. 2. q. 1. n. 19. Ricardus a. 4. q. 2. Carthuſian. q. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. §. 9. Viguerius*

lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.10.Mayronis 4.d.35.q.vn.Alex.in ſuo Enchirid.2.p.in 6.præcepto, vbi de debito coniugali, §. *Si pertinaciter, Nider ſumm præcept.6.cap.4.verſ. Ex ſupradictis*.Et ex Iuriſperitis *Goffred.ſum.t.de coniug.leproſo.n.1.& 2.Hoſt.c.1.n.5.de coniug.lepros.Aſtenſ.ſum.3.p.l.8.t.10.a.3.q.t.Io.de. Friburg.ſum.confeſſ.l.2.t.2.q.67. Monald.ſum.tract.de matr.tit.de cõiug.leproſorũ fine,l.7.2.p.4.*

16 Secunda ſententia docet teneri reddere ſanum leproſo, etiam ſi periculum infectionis adſit. Quia ad hoc ſe obligauit per contractum matrimonij. Ita *Sotus 4.d 32.q.vn.in fin.corp.*vbi *Baſſolis q.vn.a.3.Guillielm. Borrilleng.q.vn.a.2.poſt 1.concluſ.caſu 5.in ſolut.ad 1.*

17 Tertia ſent. (cui omnino adhæreo) docet minimè teneri, vbi iudicio medicorum, notabilis infectionis periculum immineret ſano ex debiti redditione. Nec obuiat textus *c.2.de coniug. leproſ.* intelligitur enim,vbi ea redditio non cedit in reddentis notabile damnum. Atq; ita intelliguntur *D.Thom* & reliqui DD. citati n.15. pro prima ſententia. vt conſtat ex ratione,qua eam probant:nempe, quia ex tam breui coniunctione non imminet infectionis periculum. Quare manifeſtè ſentiunt eo imminenti ceſſare reddendi obligationem.Nec obeſt etiam ratio ſecundæ ſententiæ,allata num præcedenti.Quia nullus ſe obligat per matrimonij contractum ad reddendum, niſi ſalua indiuidui incolumitate:vt n 2. probauimus. Atque rationes ibi adductæ aperte probant hanc ſententiam.Illámq; tuentur ex Theologis,*Durand.4.d.32.q.1.n.8.* vbi *Maioris q.1.argum 1.contra 3.concl.Palud. q.1.a.2 n.7. Almain. q.vn.Sot.q.vn.a.1.ad 2.Ouand q.vn.poſt.2.propoſitionem.Celaia q.1 argum.2. Palac.diſp.1.f.704 D. Anton.3.p.tit. 1.c.20.§.10.ad fin.in 4 caſu.Caiet ſum.verb. Matrimon.c.vlt.de peccatis in vſu matr.verſ.Primus eſt,Victoria ſum. de matr.n.275.Metina c.de reſtitut.q.19.§.vlt.Petr.de Soto lect.16. de matrim §.Sunt etiam præter hac. Ledeſm.2.p.4.q.66.a.1. f.524.col.3.Angles florib.1.p.de matrim.q.6.de obligatione ſoluendi debitum a.1.diffic.1.Pedraza ſum. precepto 6.§.18. Enriq.l.11.de matrim.c.15.n.7. Manuel 1.t.ſum.2. edit.c. 243.n.2 Barth.a Ledeſ dub.71.de matr.concl.1.Petr.de Led. de matrim.q.94 a.1.dub.2.concl.1.Ludou.Lop.1.p. inſtruct. c.83.§.Sed.an viro leproſo, & 2.p.de matr.cap.56.ſtatim in princ.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.83.n.6. Cañedo ſum.ſacrament. de matr.c 8.n.72.Emm Sa ſum.verb. Debitum coniug.verſ. Excuſat à reddendo,Vega 1.to.ſum.c.78.caſu 3.*Et ex Iuriſperitis,*Roſell.verb.Leproſus.n.2.* vbi *Angel.num 2. Syluest. verb.Debitum,q.1.verſ.Secunda eſt,& verb. Lepra,q. 3.Tabien.verb. Matrimon. 3.q.6.§.7.fin. Armill.verb. Debitum n.3.& verb.Lepra n 2.& verb. Matrimonium n.69. Turrecrem.c. Sciatis 33.q.4.a.1.n.1. caſu 3. Nauar. ſum. c.16. Hiſp.n.24. Lat.n.25.Gr.Lop.l.7.verb.Sudeudo,t.2.p.4.Gaeta repet.in c.Ad limina 30.q.1.§ 4.n.175.* Obſeruandum tamen eſt,ſi ex frequenti coitu timeatur infectio, non autem ex vno vel altero, teneri coniugem ſemel vel iterum reddere, non autem frequenter.Quia tota ratio ceſſationis præcepti reddendi eſt timor infectionis,ac proinde in tantum ceſſabit, in quantum fuerit talis timor. Ita *Palacios 4.d 32.diſput.1.fol.705.*

18 Idem prorſus eſt dicendum,ſi alter coniux morbo gallico laboret,non enim tenetur coniux ſanus cum periculo notabilis infectionis ei debitum ſoluere. Quia eadem eſt ratio ac de lepra. Ita *Victoria de matrim.n.275. Sotus 4.d.32 q.vn.a.1.ad 2.verſ.Imò vero* vbi *Celaia q.1.argum. 2.Palacios diſput. 1.fol.705.verſ. Sed adhuc torquet, Enriquez lib.11 de matr.c.15.n.7. Petr.de Ledeſma de matr. q. 64.a.1. dub 2.* Immo idem de quocunque morbo contagioſo dicendum eſt ob eandem rationem, *Metina C. de reſtit q.19.§.vlt.Led.2.p.4.q.66.a.1.fol.524. col.3. Barth.à Led.dub.72,de matr.concluſ.1.Armill.verb.Debitum n.3.& verb Matrimonium n.96.*

19 Id tamen monuerim, certius infectionis periculum imminere viro accedenti ad mulierem lepra alióve contagioſo morbo infectam, quàm mulieri ſanæ accedenti ad virum infectum. Quia virile membrum calidæ ac poroſæ nimium complexionis eſt: quod vel facilis eius erectio teſtatur:quare facilè ex leproſæ fœminæ matrice lepram attrahit, eaque inficitur. Matrix verò fœminea eſt ſicca ac frigida, ideóque aut minimo negotio leproſum expellit humorem,aut retentum conſumit,non enim alia membra penetrat obſtanti prædicta frigiditate ac ſiccitate,niſi frequens ſit coitus: ita ex medicorum teſtimonio aſſerunt *Durand.4.d.32.q.1.num.8.*vbi *Palud.q.1.a.3.n.6. Maioris q.1.argum 1 contra 3.concl.Sot.q.vn a.1.ad 2.verſ. Imò verò, D.Ant.3 p.t.1.c.10.§.10.ad fin Tabien.Matrimonium 3.q.6.§.7.fin.Ledeſm.2.p.4.q.66 a.1 fol.524.col.3. Palacios 4 d.32.q.1.fol.705.Barth.à Ledeſ.dub.71.de matrim. concl. 1.* Quare meritò inferunt *Durand.Palud.Sot. Maioris,Bart. à Ledeſ.ibi,* facilius excuſandum eſſe virum à reddendo debito vxori leproſæ,quàm è contrà,vbi vxor eſt ſana,vir autem leproſus.Nec inconueniens reputatur, dari imparitatem in hoc euentu: cùm conſtet pares eſſe coniuges quoad debitum coniugale. Quoniam ea diſparitas non ex matrimonij contractu, ſed ex cauſa extrinſeca,nimirum ex periculi inæqualitate proficiſcitur.Sicut coniux innocens non tenetur adultero reddere, adulter verò tenetur innocenti, oritúrque diſparitas hæc ex cauſa matrimonio extrinſeca nempe ex adulterio.

Similiter magnum infectionis periculum imminet viro,ſi ad vxorem a leproſo cognitam accedat.Vt teſtantur 20 *Durand.Maioris.Sotus n.præcedenti allegati.*Quare ſecluſa ratione adulterij, & quamuis ob illud nefas ſit viro debitum negare in aliquibus euentibus,vt ſi ipſe adulter quoque ſit.At ſæpe fas erit ratione periculi infectionis.

Grauius autem dubium eſt, an vbi infectionis periculum ceſſat, excuſet à debito reddendo horror naturaliter 21 conſurgens ex acceſſu ad coniugem lepra, aut alio morbo horrorem inferenti, vt gallico,infectum? Et quidem vbi vxor eo morbo laboraret, tantúſque horror eſſet in viro, vt virgam erigere aptámque copulæ reddere minimè poſſet,manifeſtum eſt virum excuſari. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, *regula Impoſſibilium ff.de regul. iuris,& reg.Nemo poteſt,de regul.iur.in 6.*Quare ſi vir non reddens excommunicetur ab Eccleſia, ſicut coram Deo eſt immunis culpæ, & ita excommunicationis erit. Sic *Hoſtienſ.c.1.fin.de coniug.leproſ.*vbi *Ioan. Andr.n.4.Anton. n.12.Abbas n.5.Alex.de Neuo n.5.Henric.n.8 propoſ.nu.3. Anchar.c.1 fin.eod.t.Roſell.verb.Leproſus,n.2. Syluest.verb. Lepra.3.Caeta repetit. c.Ad limina 30. q.1.§.4. n.180.* vbi ſupponere videntur non exiſtente tanto horrore quin virga erigi poſſit,acceſſúſque ſit poſſibilis,vel ſi vir leproſus ſit, cum fœmina abſque vllo motu reddat,horrorem non eſſe ſufficientem excuſationis cauſam. Quod in terminis propriis docet *Henriq.eod.c.2.num.3.*doceréque videntur apertè *Sot.4. d.32.q.vn.a.1.ad 2.verſ.Imò vero,& Ledeſ.2. p.4. q.66.a.1.f.524. col 3.§. Heſitabis tamen, verſ. Ad hoc reſpondes,*vbi dicunt *c.2.de coniug leproſ.* decidens leproſo eſſe debitum reddendum,id velle,vt coniux ſanus,ceſſante infectionis periculo,ob horrorem non excuſetur.Atque ſolus excipit *Sotus*, quem ſequitur *Lud. Lop.1.p.inſtruct. c.83.§ Sed an viro.& 2.p.de matrimon. c.56.ſtatim in princ.* quando ingentiſſimus eſſet horror,vt ſi lepra eſſet Leonina,ita vt membra computreſcerent & deciderent.Ego verò non ita rigidè cum coniugibus agendum exiſtimo,ſunt enim plerique ita ad nauſeam propenſi, vt ad inſtar mortis ab acceſſu ad coniugem leproſum abhorrerent: cogetéque illos ad copulam eſſet difficillimum, ne moraliter impoſſibile dixerim,nec id ex eorum culpa,ſed ex naturæ indita complexione proficiſcitur. Quare licet cenſeam horrorem ſolum communiter ac regulariter non excuſare,contrarium tamen de huiuſmodi horrore iudico.Quod ſignificare videtur *Cardinal c.1.n.3 de coniug.leproſ.*vbi ait, non compelli coniugem ad debitum reddendum,quando ob lepram nimius horror inſurgit.

Quidam verò caſus excipiendus eſt, in quo quamuis 22 probabile ſit infectionis periculum, tenetur ſanus leproſo debitum reddere: is autem eſt,quando lepra matrimonium

nium præceſſit, nec ab altero coniuge ignorata fuit. Quia ſciens & prudens ad id per matrimonij contractum ſe aſtrinxit. Atque in cæteris etiam contractibus idem contingit, vitium enim rei, ſi detegatur, non minùs obligat, quàm ſi vitio careret. Ita ſentiunt *Palac. 4. d 32. diſp. 1. fol. 703. verſ. Cæterum hæc exactio, Barth. à Ledeſm. dub. 71. matr. poſt concl § Sed ſolet oriri, Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 243. n. 2. fin. Petr. à Ledeſ. de matrim. q. 64. art 1. dub. 2. concl. 2. Vega 1. t. ſum. c. 78. caſu 3.* Atque quamuis hi Doctores non explicent num teneatur etiam coniux ſanus leproſo cohabitare in hoc euentu: at idem dicendum eſt, vt ex eorum fundamento colligitur. Quia per matrimonij contractum, ad reddendum debitum & ad mutuam habitationem ſe obligant coniuges, vnde *Angl. florib. 1. p. d. matrim. q. 6. de ſoluendo debito art. 1. diffic. 1.* dicens ſanum non teneri reddere leproſo, & ſi lepra matrimonium præceſſerit, vbi infectionis eſt periculum: vel intelligendus eſt, vbi lepra ignorabatur: vel ſi intelligatur de lepra cognita, non eſt audiendus.

23 Quamuis autem ſanus coniux non teneatur leproſo debitum reddere cum periculo notabilis infectionis: at ſi non curans de propria infectione ex contagione lepræ, aut morbi Gallici, vtatur matrimonio, cohabitétque cum illo, opus meritorium exercet, ſi ex amore matrimonij id efficiat. Quia in morbis diuturnis & quaſi habitualibus, nec ad mortem tendentibus, præponderat coniugalis amor, & vitatio periculi incontinentiæ in vtroque, aut ſaltem in altero coniuge, ferè ſemper contingens, illi infectionis periculo. Ita *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſolutionem ad 4. §. Ad 3. dicitur. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 83. n. 6.* Idemque videtur ſentire *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fin.* vbi ait leproſo non teneri ſanum reddere cum dicto periculo, at poſſe vt eius infirmitati annuat. Hinc rectè dixit *Palacios 4. diſt. 32 diſp. 1. ad finem in ſolutione ad 7.* teneri leproſum reddere ſano coniugi cedenti iure ſuo, petentíque cum dicto periculo. Poteſt enim illo iure cedere, & cum eo periculo vti matrimonio. Nec hoc contradicit iis, quæ diximus n. 8. 9. & 10. vbi diximus petentem cum notabili propriæ ſalutis diſpendio peccare mortaliter, & ſimiliter ei reddentem. Illud enim in morbis communibus non ita diuturnis, ad mortémque tendentibus, accipiendum eſt. Poteſt enim mutuus amor vitáque coniugalis conſeruari, atque periculum illud caueri, dilata copula breui tempore donec ſalus priſtina coniugi reſtituatur: vel ſi tempus opportunum copulæ, nec nocens expectetur. Quia ſcitè *Caiet. proximè citatus* dixit, non ſemper eſſe culpam, dum coniux poſtpoſito propriæ ſalutis diſpendio petit debitum, & cohabitat. Vtrum autem ſanus teneatur reddere leproſo ob vitandum incontinentiæ periculum? diximus num. 12.

24 Quæſtio III. Vtrum poſſit, & teneatur coniux ſanus leproſo reddere, ceſſante propriæ infectionis periculo, ſi adſit probabile periculum fore vt ſoboles naſcatur leproſa? Quidam affirmant eum non teneri reddere. Quia magis licet cuiquam propriis, quàm alienis detrimentis cedere: conſtat autem ex dictis num. 17. non teneri reddere cum proprio detrimento. Ita *Medina C. de reſtitut. q. 19. §. vltim. Palac. 4. diſt. 32. diſp. 1. ad fin fol. 712. caſu 7.* Imò *fol. 713. in ſolutione ad 5.* ait quamuis lepra ſit perpetua, peccatum eſſe exigere cum prædicto ſobolis periculo, ne excuſet timor incontinentiæ. Quia lex iuſtitiæ charitatiſque prohibet damnum aliis inferri, & maximè filiis.

25 At dicendum eſt teneri in eo euentu reddere. Quia proli tantum abeſt vt irrogetur, iniuria, quin potiùs maximo afficiatur beneficio, conſequitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi eſt leproſum exiſtere, quam omnino non eſſe. Et hinc ſoluuntur rationes contrariæ. Quia coniugi ſano ſimpliciter nocet reddere debitum cum notabili ſalutis detrimento. Cùm enim habeat iam eſſe naturale, non poteſt non malè ſe habere, ſi contagione illa inficiatur. At proli non ſimpliciter nocet, ſed melius eſt. Quare hanc partem tuentur *D. Th. 4. d. 32. q. vn. a. 1. ad 4.* vbi *D Bon. a. 2. q. 1. n. 21. in ſolut. ad 2. Scotus q. vn. ad fin. corporis, verſ. Reſpondeo quod, Richard. a. 4. d. 2. Durand. q. 2. n. 10. in ſol. ad 1. Palud. q. 1. a. 2. n. 6. Sot. q. vn. a. 1. ad 2. verſ. Imò verò. Guillelm. Barrilleng q. vn. a 2. poſt 2. concl. caſu 5. in ſolut. ad 1. Celaia q. 1 arg. 2. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. § 10. ad fin. n. 4. caſu. Roſell. verb. Leproſus, n. 2 Sylu. verb. Debitum, q. 1. verſ. Secunda eſt, Viguer. lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 10.* & id licere, quamuis obligationem ſubiiceant, docent etiam *Ledeſ. 2. part. 4. q. 67. art. 1 fol. 525 col. 1. Petr. à Ledeſm. de matrim. q. 64. art. 1. dubio 3. concl. 1. Bart. à Ledeſma, dub. 17. de matrim. §. Sed ſolet oriri.*

26 Quæſtio IV. Vtrùm coniux ſanus teneatur cùm leproſo habitare? Rationem dubitandi offerunt textus, *c. 1. de coniug. lepr. & c. 2. eo. t.* nam, *c. 1.* ſic dicitur: *Mandamus quatenus vt vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbum incurrunt, ſequantur, & eis coniugali affectione miniſtrẽt, ſolitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si verò ad hoc induci non potuerint, eis arctius iniungas, vt vterque altero viuente continentiam ſeruet,* & *c. 2. eod. tit.* Sic dicitur: *Quoniam nemini licet excepta cauſa fornicationis vxorem dimittere, conſtat quod ſiue mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia graui infirmitate detenta, non eſt à viro propterea ſeparanda, aut etiam dimittenda.* Vbi *in priori c.* denotatur id eſſe conſilium: *in poſteriori* autem id eſſe præceptum, vt ſanus cum leproſo coniuge habitet. Nam ea verba, *Non eſt à viro ſeparanda, aut etiam dimittenda,* conſtat non accipiẽda eſſe de dimiſſione quoad debitum coniugale illi perſoluendum. Quia eſſet penitus ſuperflua, & inutilis repetitio: cùm ſtatim in *eo c.* ſermo fiat de debito reddendo, decidatúrque ſoluendum eſſe coniugi leproſo: At in Pontificis decretis nil eſſe ſuperfluum, nec vnam ſyllabam, probauimus l. 3. diſp. 26. n. 6. Inſuper in *priori illo c.* in vltimis illius verbis denotatur etiam eſſe præceptum, nam poſt verba proximè allegata ſic dicitur: *Quod ſi mandatum tuum ſeruare contempſerint, vinculo excõmunicationis aſtringãs.* Id enim mandatum non poteſt referri, niſi vel ad continentiam ſeruandam, de qua proximè egerat textus, vel ad cohabitationẽ, de qua paulò ante. Ad continentiam autem ſeruandam conſtat referri non poſſe, vt bene aduertit *Gloſſ fin. eo c. 1.* Quia continentiæ conſuli poteſt, præcipi autem minimè, *c. Integritas 32. q. 1.* referuntur ergo verba illa mandati ad cohabitationem. Idemque videntur probare ea verba *eiuſdem c. 1. coniugali affectione miniſtrent.* Id enim præſtari nequit ablata cohabitatione. Idemque videtur probari ex *c. Si vxorem 32. q. 5.* quod eſt ex *D. Aug. de ſerm. Domini in monte lib. 1. c. 33.* ibi: *Si vxorem quis habeat ſterilem, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, laboribus, & doloribus cõfectam, & quicquid excepta fornicationis cauſa vehementer horribile excogitari poteſt, pro ſocietate fidéque ſuſtineat.* Hæc ergo ſunt, quæ ancipitem reddunt quæſt. hanc. 27

Triplex eſt ſent. Prima docet abſolutè non teneri cohabitare. Quia ex aſſidua cohabitatione graue infectionis periculum ſano coniugi imminet. Hanc tuentur ex Theologis, *D. Th. D. Bonau. Carthuſ. Ricard. Nicol. de Orbel.* vbi eos n. 15. retuli. *Scot. n. 16. alleg. Maioris, Almain. Celaia, Sotus, Petr. de Soto,* Ledeſm. *Enriq. Barth. à Ledeſm. Petrus à Ledeſ. n. 16. alleg. Viguerius, Nider relati n. 15.* & ex Iuriſperitis, *Gloſſ. c. Si vxorem 32. q. 5. in fin. Vincent. c. 1. de cõiug. lepr.* vbi *Innoc. n. vn. ſuper verb. Sequatur, & ibi Hoſt. n. 4. fine, ſuper verb. Miniſtrent. Abb c. 2. n. 5. de coniug. lepr.* vbi *Henr. fin. Aſtenſ ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. Roſell. verb.* Leproſus, *n. 1.* vbi *Angl. n. 2. Sylu. verb.* Lepra, *q. 3. Io de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t. 2. q. 67. Tabien. Matr. 3. q. 6. §. 7. fin.* Pauci autem ex his Doctoribus explicant, num intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Id tamen explicant *Hoſt. Henr. Aſtenſis, Innoc. Roſell. Ang. Sylu. Vincent.* dicentes nec teneri in eodem lecto, nec in eadem domo commorari, quod etiam clarè ſignificat *d. gloſſ. fin.* ait enim vxorem taliter teneri ad ſequendum virum leproſum, vt quandoque veniat ad ipſum, & quàm cito ſoluerit debitum, recedat. Idem apertè ſignificant *Sotus & Barth. à Ledeſma*, dicunt enim non teneri cohabitare, nec in eodem lecto dormire. Alij verò ſentiunt non tene-

ri in eodem lecto, bene tamen in eadem domo habitare. Sic videntur tenere *gl. c. 1. verb. Miniſtrent, de coniug. lepros. & ibi Ant. fine*, quærentes enim, nunquid coniux ſanus teneatur habitare in eodem lecto, & in eadem domo, reſpondent non debere ad lectum continuo compelli, ſed ſufficere leproſo, ſi ſuo debito non fraudetur. Quare cùm vtrumque rogauerint, & ſolam in eodem lecto habitationem negent, videntur ſentire teneri in eadem domo habitare. Atque ita gloſſam intelligit *Alex. de Neuo eo c. 2. n. 11.*

28 Secunda ſententia diſtinguit dicens, ſi coniux leproſus cohabitet cum aliis leproſis, non teneri coniugem ſanum ad cohabitationem, ſecus ſi ſeorſum habitet in domo propria. Ita *Goffred. ſum tit. de coniug. lepros. n. 1. & 2. lex 7. t. 2. p. 4. Monald. ſum. tract. de matr. t. de coniuge lepros. in fine.*

29 Tertia ſententia cæteris probabilior ait attendendum eſſe num ex cohabitatione immineat probabile notabilis infectionis periculum, necne, & illo imminenti non teneri ſaltem cohabitare, ſecus verò teneri, ſicut n. 17. diſtinximus de debiti redditione: nec huic ſententiæ aduerſatur prima relata n. 27. quia innititur periculo habitationis. Et ratio eſt, quia per contractum matrimonij obligant ſe coniuges ad debitum reddendum & cohabitandum, à qua obligatione eximit periculum grauis contagionis ex morbo alterius coniugis: ergo vbi id periculum non ſubeſt, obligatio non ceſſat. Ita ſentiunt *Durand. 4 d. 32. q. 1. n. 8. vbi Palud. q. 1. a. 2. n. 7. Alexand. de Neuo, c. 1. n. 11. de coniug. lepros. & ibi Prepoſ. n. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 10. ad fin. Armill. verb. Lepra, n. 3. Nau. ſum. c. 16. hiſp. n. 24. lat. n. 20. Emm. Sa. ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Excuſat à reddendo*, & clarè ſignificat *Sylu. verb. Debitum q. 1. verſ. Secunda eſt*, vbi dicens ſanum non teneri reddere, vbi eſt periculum, ſubiungit, nec in eo caſu teneri cohabitare. Quare cum ex cohabitatione in eodem lecto ſemper ſequatur id periculum, nunquam ad id tenetur. Circa cohabitationem autem in eadem domo conſulendi ſunt medici, qui attenta complexione & lepræ ſpecie, aliiſque circumſtantiis iudicabunt de infectionis periculo, vt inde obligatio aut deobligatio cohabitationis petatur, iuxta dicta.

30 Duo tamen obſeruanda ſunt. Primum eſt, vbi ſanus non tenetur cum leproſo in eadem domo habitare, tenetur prope illam eſſe. Sic *Hoſtienſ. Henr. Aſtenſ. n. 27 allegati*, & ratio eſt, quia ratione lepræ, quamuis ſanus coniux abſoluatur à cohabitatione ratione periculi contagionis, at non abſoluitur ab aliis obſequiis coniugi leproſo exhibendis: vt bene docet *Sylu. verb. Lepra, q. 3. vbi Armill. n. 3.* & conſtat ex *c. 1. de coniug. lepros.* ibi: *Et eis coniugali affectione miniſtrent.* Ergo oportet vt ſanus prope leproſi domum habitet, ne huic obligationi deficiat. Vtrum autem teneatur cohabitare, quando tempore contractus matrimonij cognita erat lepra? dixi n. 22. & an poſſit habitare non obſtanti infectionis periculo, dixi n. 23.

31 Alterum eſt. Quando coniuges ſeorſum habitant propter morbum alterius contagioſum, proles apud ſanum debet eſſe, quo à contagione incolumis euadat. Ita diſponitur *l. reg. 7. tit. 2. p. 4.* vbi *Greg. Lop. verb. Porque*, dicit id eſſe omnium. Idem docent *Goffred. ſum. t. de coniug. lepros. fin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. Io. de Friburgo ſum. confeſſorum, l. 4. t. 2. q. 68. Sylu. verb. Lepra, q. 3. vbi Armilla n. 3.*

32 Ad textus adductos n. 26. reſpondent *D. Bon. 4. d. 32. a. 2. q. 1. & ibi Richard. a. 4. q. 2.* loqui de conſilio tantum. At contrarium probaui eo n. 26. & ideo melius eſt dicere eſſe præceptum cohabitandi, ſicut & reddendi, intelligi tamen vbi in neutro eſt infectionis periculum. Et repugnantiam, quæ eſt inter illos textus, ſic conciliant *Gloſſ. d. c. 1. verb. Miniſtrent, & ibi Ant. n. 9. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. quæſt. 1.* vt dum alter textus ſignificat coniugem exhortãdum eſſe, intelligatur, vt præcedat exhortatio: & dum alter dicit cogendum, accipiatur, vbi præmiſſa monitio non prodeſt. Vel ſecundo, vt leproſo tacente, monendus ſit: eo vero reclamante cogendus. Ita *gloſſ. c. Si vxorem, initio, 32. q. 5. Abb. d. cap. 1. fin. & ibi Alexand. de Neuo, n. 11. Prepoſ. n. 4.*

DISPVTATIO XXV.

Vtrùm excuſetur coniux à debito reddendo propter damnum rei familiaris, vt ſi plures habeat filios quàm alere poſſit? aut propter vitandum notabile detrimentum, aut comparandum magnum lucrum, aut ob vitandam infamiam vel ne concipiatur proles ex maculato ſanguine; vel quia dubius eſt matrimonij valor: vel alter eſt certus de eius nullitate? aut lis pendet?

SVMMARIVM.

Quando ſit licitum ex communi conſenſu abſtinere, ne proles multiplicetur? n. 1.

Abſque communi conſenſu non excuſat regulariter à debiti redditione nolle multiplicare prolem, n. 2.

Quid, ſi plures ſint filij, quàm ali poſſint, viuis aut mortuis parentibus, num. 3.

An ſit mortale negare debitum, ne filius ex maculato ſanguine concipiatur? n. 4.

Num liceat negare ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortuna, vel ad conſequendum magnum commodum, vel vitandam infamiam? num. 5.

Quid, ſi dubius ſit valor matrimonij, vel nullitas alteri certa, vel pendet lis, remiſſiuè, n. 6.

Primo dico, nullam eſſe culpam ex communi conſenſu abſtinere coniuges à copula, ne prolem multiplicent, quam alendo non ſunt. Quia nulli irrogatur iniuria, ſi vterque coniux communi placito abſtineat, & neuter tenetur ad copulam altero non petente. Nec ea voluntas non habendi plures filios, quàm alere poſſunt, vitioſa eſt, vt diximus hoc lib. diſp. 8. n. 10. Ita docent *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 15.* vbi *Supplem. Gabriel q. vn. a. 2. poſt 8. concl. coroll. 4. Sotus 4. d. 32. q. vn. a. 1. in fine corpor. verſ. Quid autem, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 6. Roſell. verb. Debitum, n. 11. Nau. ſum. c. 16. n. 33. Palac. 4. d. 31. diſp. 2. ad fin. Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. 3. peccat, Lud. Lop. 1. p. inſt. c. 85. initio. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 83. n. 5.* Temperat hoc *Philiarc.* niſi in altero coniuge ſit incontinentiæ periculum. Sed *Nauar. Graffis, & Lud. Lopez* id intelligunt, quando alter coniux perſpicit conſortem ob verecundiam non petere verbo, ſed tacitè ſatis opere petere. At non placet hic intellectus, quamuis enim ea tacita petitio deſideretur, vt alter coniux ex rigida iuſtitiæ lege teneatur annuere: non tamen vt teneatur ex charitatis & aliqualis iuſtitiæ præſcripto, vt probauimus hoc lib. 9. diſp. 2. n. 6. & 7. quare temperatio Philiarci eſt tenenda. 1

Secundò dico, non eximi coniugem à debiti redditione alteri coniugi petenti, gratia non multiplicandi prolem. Quia cum ſobolis generatio, humanæque ſpeciei propagatio, ſit primarius matrimonij finis, illúdque honeſtet, fieri repugnat, vt exuberantior huius finis conſequutio eximat à debiti redditione, quæ medium eſt ad illum cõparandum. Sic *Ang. verb. Debitum, n. 15.* vbi *Sylu. q. 8. Nau. ſum. c. 16. hiſp. n. 24. lat. n. 25. Alexand. in ſuo Enchirid. 2. p. precept. 6.* vbi de debito coniugali, *verſ. Si debitum negauit, Margarita confeſſorum, 6. precept. verſ. 8. in fin. fol. 88. Petr. à Ledeſm. de matr. q. 64. a. 1. diff. vlt. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. inſt. c. 79. §. Peccat etiam coniux, Graffis 1. p. deciſio. l. 2. c. 83. n. 1.* Atque meritò dicit *Angelus* eſſe mortale, ob eam ſolam cauſam negare debitum. Quamuis contradicere videantur *Sotus num. præcedenti relatus, & Manuel 1. tom. ſummæ, 2. editione, c. 243. n. 1.* vbi dicunt non eſſe mortale negare debitum ob hanc cauſam, præſertim vbi pauperes eſſent parentes: atque ita ſentire videntur id non eſſe mortale, etiam ſi parentibus facultates ſuppetant ad filios alendos. 2

Id tamen fatebor, nimirum, non eſſe mortale debitum ob eam cauſam negare, quando non eſt incontinentiæ periculum in altero coniuge, & parentes non ſunt ſatis tot filios alendo. Quia ab aliis iuſtitiæ debitis perſoluendis excuſat magna incommoditas, non enim cum magno ſuo incommodo tenetur quiſquam reſtituere. Præterea 3

quia

quia non tenetur coniux reddere, ſi timor probabilis adſit periculi aut detrimenti prolis iam genitæ: quod tamen veriſimile eſt aliis filiis iam natis, ſi adhuc proles multiplicetur parentibus deſtitutis facultatibus quibus eos alant. Ita ſentiunt *Sotus & Manuel n. præcedenti alleg.* Lud. Lop. *1. part. inſtr. c.* 80. *paulò poſt princ. Emm. Sa ſumm. verb. Debitum coniugale, §. penult. Petrus de* Ledeſma *de matrim. q.* 64. *art. 1. ad fin.* Imò nec venialis culpa erit in hoc euentu debitum negare. Quod rationes allatæ probant, & clarè ſentit *Petrus de* Ledeſma *ibi*, ait enim nunquam concedi copiam ad debitum negandum, ſi modò ſuppeteret ſenſus ad liberos educandos & inſtituendos. Qui addit, & bene, id accipiendum eſſe, quando parentum facultates non ſunt ad alimenta ſufficientes, ſecus vbi eis præſtandis ſufficiunt parentibus ſuperſtitibus, quamuis iis defunctis diuiſæ inter tot liberos non ſufficiant. Quia ſatis eſt vt parentes ſufficienter prolem alant, dum viuunt, & poſt eorum obitum, ſi facultates non ſufficiant, prolis erit aliunde victum quærere.

4 Tertiò dico, culpam eſſe mortalem debitum negare, eo quod alter coniugum à Iudæis aut Saracenis originem ducat, ne proles ea macula afficiatur. Quia cùm matrimonium non ſit ob eam cauſam irritum, verum ius acquiritur ad debitum coniugale. Sic *Sotus 4. diſt. 32. q. vn. a. 1. ad finem corporis, verſ. Quod ſi contra. Bartbol. à Ledeſm. dub. 17. de matrim. paulò poſt princ. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. n. 1. Graffis p. 1. deciſion. l. 2. c. 83. n. 8.*

5 Vltimò dico, fas eſſe debitum negare, ad vitandum magnum in bonis fortunæ aut famæ detrimentum, vel ad magnam in illis vtilitatem comparandã. Conſtat ex dictis hoc l. 9. diſp. 4. n. 13. vbi probauimus ex his cauſis licere viro peregrè proficiſci, quamuis vxor in ea abſentia debito fraudetur. Sic *Petr. à Led. de matr. q. 64. a. 1. dub. vlt. concl. 2.*

6 Vtrum autem quando dubitatur de valore matrimonij liceat petere & reddere? ſatis diximus lib. 2. diſp. 41. & ſequentibus, & quid, quando alteri coniugi conſtat de matrimonij nullitate? ibi, diſp. 39. per totam, & aliquibus ſequentibus, & quid, dum pendet lis de valore matrimonij: ibi, diſp. 41. n. 50. & ſequentibus.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm ratione cognationis ſpiritualis poſt matrim. inter coniuges ortæ, ex eo quod alter alterius aut communem filium baptizarit, aut in baptiſmo vel confirmatione tenuerit, impediatur vſus matrimonij, quoad petitionem & redditionem.

SVMMARIVM.

Proponitur ordo ſeruandus, num. 1.

Parens in neceſſitate baptizans communem filium, aut alterius coniugis non priuatur debiti petitione. Et qualis ſit hæc neceſſitas, n. 2. & idem ſi baptizet vxorem.

Quid, ſi pater, vbi alius deeſt, ſit filij communis aut ſuæ vxoris patrinus, num ſimiliter poſſit adhuc petere debitum? n. 3.

Quid ſi pater filium teneat in neceſſitate, non tanquam ſuſceptor, ſed materialiter? n. 4.

Num peccet parens, ſi ſit patrinus filij, vel filij vxoris, vel ipſius vxoris ipſeve baptizet? n. 5.

An coniugi baptizanti vel tenenti communem filium, vel alterius coniugis, interdicatur petitio debiti? Refertur opinio negans, n. 6. Contraria authoris, n. 7. vbi de tenente coniugem.

Quid, ſi malitioſè id fiat ad defraudandũ debito alterum coniugem? n. 8.

Quid, ſi ignoranter, & ſi alter coniux conniueat in eo baptiſmo, conſultatve: & ſi vterque baptizet vel teneat in baptiſmo communem filium: & pleraque alia de cognatione hac quoad debitum impediendum, remiſſiue, n. 9.

An dum coniux nequit exigere debitum ob cognationem ortam, poſſit à cura domoque alterius coniugis expelli? remiſſiue, n. 10.

An tenens filium communem aut alterius coniugis, in catechiſmo, priuetur debiti exactione? n. 11.

Soluuntur argumenta, n. 12.

1 HActenus diſputatum eſt de iis circumſtantiis, quæ reddunt actum coniugalem vitioſum, at non priuant iure exigendi debitum. Iam eas aggredimur, quæ illo priuant. Hæc autem ſunt cognatio ſpiritualis, affinitas poſt matrim. orta, & votum. (Nam de adulterio & aliis criminibus: quæ ſimul ius diuortij concedunt, eſt habendus ſermo toto lib. ſequenti.) In præſenti ergo de cognatione ſpirituali diſputatio habetur, in ſequentibus verò de affinitate & voto.

Conueniunt autem omnes, coniugi in neceſſitate baptizanti filium communem, nimirum, ſuum, & alterius coniugis, quamuis inde inter ipſos oriatur cognatio ſpiritualis, quæ ſi matrimonium præcederet, ipſum dirimeret minimè interdici petitionem debiti. Eſt expreſſa definitio *Io. VIII. c. Ad limin.* 30. *q.* 1. & redditur ibi ratio, quia non eſt æquum, coniugem, qui culpæ immunis fuit, ſuæque ſatisfecit obligationi, baptizans prolem ne in æternum periret, id damnum ſentire, vt ſibi interdicatur debiti petitio quæ pœna eſt delicti. Quoniam abſque culpa nemo iure ſuo priuari debeat, *c. Diſcretionem, de eo qui cognouit conſang.* Et quamuis is textus loquatur de eo, qui proprium filium & vxoris ſuæ ſimul baptizauit. At ratio in eo ſubiuncta militat etiam in caſu, quo coniux baptizat filium ſolius alterius coniugis in neceſſitate. Atque ideò dicendum eſt nec tunc arceri à debiti petitione. Sic *Io. de Friburgo ſum. confeſſorum, l. 4. t. 7. q. 2. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Monaldus ſum. tract. de matrim. t. De fraternitate ſpirituali, ad finem. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 3.* vbi *Nicolaus de Orbel. q. 1. §. 2. Petr. de Soto lect. 11. de matr. §. Secundum de hac cognatione, Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 40. ad fin. Enriq. lib. 2. de baptiſmo c. 18. n. 3. Petr. de* Ledeſm. *de matr. q. 56. a. 1. dub. 3.* Lud. Lop. *2. p. inſt. de matrim. c. 51. §. Dubitari hic vſu venit.* Atque eadem ratione idem dicendum eſt, ſi coniux iam ad fidem conuerſus, vxorem quam infidelitatis tẽpore duxerat, baptizet, occurrenti eadem neceſſitate. Quod bene docet *Enriq. proximè citatus.* Hæc autem neceſſitas explicatur *d. c. Ad limina* his verbis: *Abſentia ſacerdotum, nimia neceſſitate cogente baptizauit.* Vnde videtur non incurri priuationem petendi debitum quãuis alius adeſſet, qui poſſet & vellet baptizare, ſi is non eſſet ſacerdos. Cæterum dicendum eſt tunc non occurrere dictam neceſſitatem, atque ita incurri prædictam pœnam. Conſtat, quia textus ille ponderat partem rectè feciſſe, & ne infans abſque baptiſmo decederet: at dum adeſt alius volens baptizare, pater non eſt culpæ immunis, nec puer eam patitur neceſſitatem decedendi abſque baptiſmo, ſi à parente ſuo non baptizetur. Quare rectè ea neceſſitas tunc intelligitur eſſe, quando nullus adeſt qui id munus obeat, atque ita periculum eſſet vt proles abſque baptiſmo obiret. Ita explicant *Hoſtienſis c. Si vir, n. 3. ſuper verſ. Si ex malitia, de cognat. ſpirituali, & ibi Ioan. Andr. n. 4. Præpoſitus n. 4. Henric. num. 3. Alenſ. 2 p. q. 170. memb. 3. §. 3. D. Bon. 4. d. 42. a. 1. q. 2. n. 8.* vbi *Supplem. Gabriel. q. 1. a. 2. concl. 4. Guilliel. Borillon. q. vn. a. 2. verſ. Eſt notandum. Lex 6. fin. tit. 7. p. 4. Brunel. de ſponſalibus, concl. 20. n. 13. Angles floribus, 1. p. de matr. q. 15. de cogn. ſpirit. art. 1. concl. 2. Petrus de* Ledeſma *in ſua doctrina Chriſtiana, c. 2. de baptiſmo, §. Ha de auer.* Imò mea quidem ſententia, cùm infans cenſetur eſſe in præſentiſſimo mortis periculo, parens verò miſeratione commotus, ne abſque baptiſmo decedat, penè indeliberato occurrit, quamuis adeſſent alij, qui id munus præſtare poſſent, non priuatur iure debitum petendi. Quia tantum abeſt vt delinquat, quin potius mereatur. In tanta enim neceſſitate non vacat ad deliberandum, & ratione vrgentiſſimi periculi præſtat in eam partem propendere, quæ animæ infantis fauorabilior eſt.

Sed dubitatur, an idem dicendum ſit, ſi in caſu neceſſitatis, quando nullus adeſt qui patrinus ſit, parens id munus obeat erga communem filium, aut ſolius alterius coniugis: *Enriquez lib. 11. de matrimonio, c. 15. n. 11. & l. 2. de baptiſmo, c. 18. fin.* negat idem dicendum eſſe. Et hoc eſſe fortè verum, ait *Petrus de* Ledeſma *de matr. q. 56. a. 1. dub. 1. in principio.* Quia ratio textus *cap. Ad limina* 30. *q.* 1. nè infans abſque baptiſmo decedens, pereat in æternum, non habet locum in hoc euentu. Cùm patrinus non ſit de baptiſmi neceſſitate. Atque ita neceſſitas nulla ad id cogit, ſicut,

(Right-margin paragraph numbers: 2 beside "Conueniunt autem omnes…"; 3 beside "Sed dubitatur…")

ſicut ad baptizandum: & maximè ſi baptiſmus non ſit ſolemnis, ſed priuatus, in quo nulla eſt obligatio adhibendi patrinum. Cæterùm communis Doctorum ſententia, à qua recedendum non puto, æquiparat vtrumque caſum, atque ita intelligit *d.c. Ad limina.* Quia licèt ad valorem baptiſmi non ſit neceſſarius patrinus, eſt tamen in præcepto, & vbi nullus adeſt, qui id præſtet, rectè facit patens id præſtando. Et quamuis in baptiſmo priuato id neceſſarium non ſit, at vt ſeruetur ſacramenti ſignificatio, præſtantius eſt patrinum adhiberi. Quare textus loquens de baptizante, intelligendus eſt de concurrenti ad baptiſmum, vt ille rectè adminiſtretur. Atque etiam idem probatur, nam priuari iure acquiſito petendi debitum ab vxore eſt pœna delicti admiſſi per coniugem, qui contra iuris prohibitionem filium communem aut alterius coniugis baptizauit, eiúſve patrinus fuit, at in neceſſitate vacat culpa patentem eſſe patrinum: vt teſtantur *D.Th.3.p.q 67.a.8.ad 2. Albas, c. Si vir,n.2.de cognat. ſpirit.& ibi Prapoſit. n.5. Alex. de Neuo, n.2. Sotus 4.d.4.q.vn.a.5. ad 2.* ergo non inciditur in eam pœnam. Atque ita docent *Ricardus 4.d.42.art.1.q.2. ad finem, Supplem.Gabr. Guillelm. Borrilong. Brunell.Ioan.de Friburg. Nicol.de Orbellis, Angles n.prac.allegati, D. Ant.3. p. t.1.c.15 § 3.& c.20.§.10 Roſell.verb.Impedimentum,imped. 6.n.Nauar.ſum.c.16.n.35. Viguer.l.inſt.c.16.c.7.verſ.9.Veracr.1.p.Specul a.57.concl.4.Ouandus 4.d.42.q.vnic.propoſit. 9. Suar.3.p.de baptiſm.q.67.a.8.§.Sed hinc oritur. Matienzo lib.5.recop.t.1. rubr.gloſſ.1.n.143.Barth.à Ledeſ. dub.44. de matrim.§.De vſu vero, Petr.à Ledeſ.ſibi contrarius, in ſua doctrina Chriſtiana,c.2.de baptiſmo,§. Ha de auer. Lud.Lop. 1.p.inſtruct.c 85.§.Praeterea ſi coniux. Graffis 1.p.deciſ. lib.2. c.83.fine.Cañedo ſum.ſacram.de matr.c.6.n.48.* vbi de cognat. ſpirit. *Palacios 4.d.7.diſp.3.col.penult.* vbi bene dicit idem de patre tenente filium communem in confirmatione, vbi deeſt qui teneat.

4 Illud tamen veriſſimum puto, nempe, patrem qui non vt ſuſceptor, & intendens exercere cæremoniam Eccleſiæ, ſed materialiter teneret, vt poſſet eſſe infans qui domi baptizatur, in matris vlnis, vel in lecto aut humi, nullatenus arceri à debiti petitione. Quia non eſt verus ſuſceptor, nec contrahit cognationem ſpiritualem, nec culpæ eſt reus, vt dixi lib.7.diſp.62. num.14. Quare bene *Enriquez lib.3.de confirm.c.3.fine,* tunc dicit viro tenenti vxorem in confirmatione interdici debiti petitionem, quando tenet vt verus ſuſceptor: quaſi ſecus dicat eſſe, quando non vt talis, ſed ne præ morbo deficiat, aut alia ex cauſa eam tenet.

5 Hinc deducitur, peccare coniugem qui extra neceſſitatem baptizat, aut tenet tanquam patrinus proprium filium aut alterius coniugis. Id enim prohibetur *c.1.& 2.30.q.1.* quæ licèt corrigantur quoad ſeparationis pœnam, per *c.Si vir, de cognat.ſpirit.* at quoad prohibitionem, cùm nulla ibi mentio eius fiat, manent in ſuo robore. Atque ita *Abb.d. c.Si vir,n.2.& ibi Alex.de Neuo, n.2.Prapoſ.n.5.* colligunt, inde, patentes non futuros extra neceſſitatem patrinos propriorum filiorum. Quia alius debet eſſe pater carnalis & alius ſpiritualis. Quam rationem etiam tradit *D Thom. 3.p q 67.a 8.ad. 2.* quem omnes Theologi ſequuntur. Atque id eſſe graue peccatum ait *Suarez 3.p.q. 67.de baptiſmo,a.8.§.Quocirca liberè:* non expreſſit tamen, an ſit mortale, ſed eſſe mortale, rectè docet *Nauar.ſum.hiſp.c.22.n.9.* Similiter etiam peccabit coniux, ſi teneat vt ſuſceptor in confirmatione baptiſmove alium coniugem, atque in ſignum huius ea pœna damnatur vt nequeat debitum petere, vt n.7. dicemus. Ita *Enriquez l.3.de confirm.c.3.fin.*

6 His præmiſſis potiſſima difficultas eſt, Num coniux extra neceſſitatem ſcienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in baptiſmo vel confirmatione communem filium aut alterius coniugis, priuetur ratione illius cognationis, nimirum, compaternitatis ortæ inter illum & alterum coniugem, iure exigendi debitum? Duplex eſt ſententia. Prima negat priuari. Ducitur, quia cùm hæc ſit pœna, vt coniux priuetur iure acquiſito petendi debitum, oportet vt in iure expreſſa inueniatur: ad quod comprobãdum, multa adducit *Probus addit.ad Monachum.c.Quamuis,n.3.de cogn.ſpir.in 6.* at nullum ius eam exprimit. Nam *c. Si vir,de cogn.ſpirit.* cui oppoſita ſententia innititur, potiùs fauet huic ſententiæ, ibi: *Siue ex ignorantia, ſiue ex malitia id fecerint, non ſunt ab inuicem ſeparandi, nec alter alteri debet debitum ſubtrahere.* Et confirm. quia ſi Pontifex ſolùm intelligeret, vt coniux nocens non deneget innocenti debitum, petere tamen nequeat: id expreſsè dixiſſet, vti fecit *c. fin. de eo qui cognouit conſang.* agens de coniuge inceſtuoſo cum conſanguineo alterius coniugis. Secundò confirmatur, quia textus ille omnino æquiparat, ſcienter & ignoranter baptizantem aut tenentem, & neutrum dicit poſſe debitum ſubtrahere: ergo loquitur de petitione & redditione: cum vtraque permittantur ignorante baptizanti aut tenenti. Tandem, quia non ſuffragantur *c.1.& 2.30.q.1.* quia corriguntur per *d.c.Si vir,* vt teſtatur *ibi Gloſſ verb.Inſtitutum. Archid.eod.c.1 initio,& Turrec.ibi n.1.* Quare hanc ſent. quæ ſatis probabilis eſt, tenent *Gloſſ.d.c.Si vir, verb. Debitum. Anch.ibi fin.Prapoſ. fine, Cardinalis fine. Archi.c.Noſſe, 30.q.1.verſ.In prima gloſ. Rainerius ſum.t de cogn.ſpirit.§ Vltimo,ſuper verb. Contracto. Durandus 3.d.42.q.1. a.3. n.11. fine, & Suarez 3.p q.67.de baptiſmo,art.8. §. Quocirca liberè fatear,* ait hanc pœnam nullo iure probari, quamuis dicat non recedendum à contraria ſententia, quæ communis eſt. Atque hanc ſententiam cenſet eſſe probabilem *Gaeta repet.c.Ad limina 30. q.1. §.4. n.379.* ſolum enim appellat oppoſitam tutiorem.

Secunda ſententia, quæ probabilior eſt, docet, eum 7
coniugem teneri debitum reddere, priuari tamen poteſtate illud exigendi. Probatur ex ratione textus, *c.Si vir, de cogn.ſpir.* vbi poſtquam deciſum eſt, ſi alteruter coniux filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, ſiue ignoranter ſiue ex malitia, non eſſe alterutri debitum ſubtrahendum, ſubiungitur ratio his verbis: *Quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur, ſi ex malitia, eis ſua fraus patrocinari non debet.* Ex cuius textus ratione ſic arguit *Abbas ibi,n.5.* Suſtinetur hoc coniugium, ne fraus doloſa patrocinetur, ſed tantùm patrocinaretur, ſi à debito reddendo eximeretur, & interdicta ſibi debiti petitione, potius obeſt ſibi ſua fraus: ergo eam interdicere voluit: aliàs ratio eſſet nullius momenti. Adducuntur etiam pro hac ſententia, *c.1. & 2.30. q.1.* ſed iam correcta ſunt, vt probaui num. præcedenti. Similiter adducitur *c.Noſſe,30.q.1.* vbi deciditur coniuges non eſſe inuicem defraudandos, ſed reuerſuros in idipſum, ſi non ex vtriuſque conſenſu alter alterius filium de ſacro fonte leuarit: vnde videtur à contrario ſenſu colligi contrarium eſſe dicendum, vbi ex conſenſu vtriuſque id factum eſt: & ſubinde idem dicendum erit, quando alter ſciens & prudens id fecit, nempe, vt priuari debeat iure exigendi, ſed nil facit hic textus, qui eſt Nicol. I. qui floruit anno 858. teſte *Genebrardo in Chronograph.li.4.f.782.* & ita correctus eſt per *d.c.Si vir, qui eſt ex Alex.III.* qui vixit anno 1156. teſte *Genebrardo eodẽ l.4. f.796.c.* Adducitur etiam *c.Ad limina 30.q.1.* vbi deciditur coniuges ſeparandos non eſſe propter baptiſmum filio à parente collatum vrgente neceſſitate; atque ita diuerſum videtur aſſerendum, vbi abſuit neceſſitas: aliàs textus nil indulgeret. Sed nil etiam facit: quia loquitur Ioan. VIII. author illius decreti tempore quo vigebat illud decretum, *c.1. 30. q. 1.* vt coniuges, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter proprios filios baptizantes, ſepararentur: nondum enim erat decretum, *c.Si vir, de cognat.ſpirit.* illud corrigens. Nam Ioan. VII. floruit anno 874. teſte *Genebrardo eod. l.f. 788.* atque ita indulſit ne ſepararentur baptiſmo in neceſſitate collato. Quare fateor in rigore hanc ſententiam nullo textu probari. Nam ad *c.Si vir,* facilis eſt ſolutio; potiuſque fauet oppoſitæ ſententiæ, vt num. præced. probaui. Quod me autem vrget vt hanc ſententiam amplectar, eſt fere vniuerſos DD. Iuriſperitos deſerta *Gloſſa*, cuius ſententiam magnifacere ſolent, atque vniuerſos ferè Theologos, antiquos & neotericos, illam ſequi, atque ita intelligere

ligere

ligere textum illum, d. c. Si vir, à qua tam frequenter admiſſa ſententia non eſt facilè recedendum, nouam amplectendo: vt bene dixit Suarez n. præced. in fine alleg. Atque ideo dixi oppoſitam ſententiam eſſe probabilem, vt qui illi adhærere velit, norit ſe tutum eſſe. Et ideo hanc ſententiam tuentur, ex Theologis, Alenſis 2.p.q.170. memb. 3. §.3. poſt ſolut. ad 2. D.Th.4 d.42.q.1.a.1.corp. vbi D.Bonau. a.1.q.2.n.8. Richard.a.1.q.1.ad fin. Palud.q.1.a.1. concl.7. n.15. & d.32.q.1.a.2.concl.4.n.9. Supplementum Gabriel.ea. d.42.q.1.a.2.concl.4. Baſſolis ibi q.vn.a.3.fin. Nicolaus de Orbell.q.1.§.2. Guilliel.Borrillong.q.vn.a.2.verſ. Eſt notandum. Sotus q.1.a.1.concl.3 Onandus q.vn.propoſ.9. Almain.4.d.32. q.vn. D.Ant.3.p.t.1.c.15 §.3. & c.20. §.10. Villoria ſumm. vbi de confirmatione, n.vlt. Petrus de Soto, lect.11. de matr. §. Secundum de hac cognatione. Viguer.lib.inſt.c.16. §.7. verſ. 9. Palac.4.d.7.diſp.3.triplici col. ante fin. Ledeſ.2.p.4.q.58. art.2.fin. & 1.p.q.8.a.8.dub.2. Veracruz 1.p. Specul. art. 57. concl.4. Angl. floribus 1. p. de matr.q.15. de cogn. ſpirit. art.1. concl.2. Enriq l.11.de matr.c.15.n.11.& l.3. de confirmatione, c.3.fin. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.44.§. De vſu vero. Manuel 1.t.ſum.2. edit. c.243.n.10. Philiarc. de officio Sacerdotis tom.1.p.1.l.2.c.12.ad fin. Graffis 1. p. deciſ.l.1.c.5.n. 31. Petr. de Ledeſm. de matr.q.56.art.1 dub.4.concl.2. Vinald. candel. ſacra.1.p. de matr.n.149. Lud.L.p.1.p.inſtr.c.85.§. Prætereaſi coniux, & c.80. §. Sed connumerare, & 2.p. vbi de confirmatione, c.68. §. Aduertendum eſt autem, & vbi de matrim. c. 51. § Dubitari hic vſu venit. Emm. Sa in ſum. verb. Matr c.de impedimentis dirimentibus, vbi de cogn.ſpirit. verſ. Si pater in neceſſitate. Cañedo ſum. Sacram. vbi de matr.c.6. n.48. Et ex Iuriſperitis eandem tenent Gloſſa c. Noſſe.30.q.1.verb Non fraudulenter. Goffred. & Vincent. c. Si vir, de cogn. ſpirit. vbi Hoſt.n.3.ſuper verb. Patrocinari. Io. Andr n.5. Ant.n.6. Abb.n.5. Alex. de Neuo n.8. Henr. num.3. Aſtenſis ſum. 2.p.l.8.tit.18. a.vn. q.2. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſorũ, l.4.t.7.q.2. Monald. ſum. tract. de matr.t. de fratern. ſpirit ad fin. Roſell. verb. Impedimentum, impedim.6. n.6. Angel. Matrim.3 imped.7 initio, Sylu. Matrim, 8.q.7. dict.1. & 2. Tabien. verb. Impedimentum, impedim. 5.n.1. Armill. verb. Matrim n.9. Turrecr. c. Sciatis.33.q.4.a.1. n.2. caſu 4. Nau. ſum.c.22. hiſp.n.19. lat.n.40.& c.16.n.34. Brunell. de ſponſ. concl.20. n.13. Gaeta repet. c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.349. Matienzo lib.5. recop.t.1. rubr. gloſſ.1. n.143. Idem dicendum eſt, ſi ſcienter teneat coniux tanquam verus patrinus alium coniugem in baptiſmo vel confirmatione. Quia cùm cognationem ſpiritualem cum illo ſua culpa contrahat, interdicitur ſibi debiti petitio. Sic Enriquez l.3.de confirm.c. 3.fin. Vinald. candel. ſacr.1.p. de confir.n.46.

8 Rogabis autem, quid dicendum ſit, quando coniux non ſolùm ex certa ſcientia, ſed etiam ex malitia, atque in matrimonij fraudem, baptizat, aut tenet communem filium, aut alterius coniugis? Quidam enim Iuriſperiti, teſte Petro de Ledeſm. de matrim. q.56. a. 1. dub. 5. affirmant tunc non priuari poteſtate exigendi. Ducuntur, quia c. Si vir, de cognat. ſpirit. eodem tenore loquitur textus de id ignoranter & ex malitia efficienti, dicens neutrum debere ſubtrahere debitum, ſed ille poteſt petere: ergo & hic. Et confirmatur ex ratione in textu ſubiuncta, fraus non debet illi patrocinari: ergo matrimonium manet omnino illæſum, & abſque impedimento eius vſus, ſicut antea. Verum dicendum eſt eum teneri reddere, non tamen poſſe petere, inſtar illius qui ſcienter fecit. Quia cum eo c. Si vir, impedimentum hoc & priuatio petendi, ſtatuatur in pœnam delicti admiſſi per coniugem ſcienter id facientem contra Eccleſiæ præſcriptum, non eſt dicendum voluiſſe Pontificem eum coniugem eximere, qui maioris delicti reus eſt, ex malitia id efficiens. Nec obſtant argum. oppoſita: quia illi ſatisfiet n.12. Et ideò ita docent D.Ant.3.p. t.1.c.15. §.3. Nau. ſum.c 16.n.34. Ioan. de Friburgo, Aſtenſis, Baſſolis, Nicol. de Orbell. Monald. Viguerius, Gaeta, Vinald. Cañedo, Matienzo, Ang. n præced. alleg. Alenſis 2.p. q.170. memb.3. §.3. in ſolut. ad 1. Palud.4.d.42.q.1.a.1.concl.7.n.15. Supplementum Gabriel. ibi.q.1.a.2.concl.4. Turrecr.30. q.1. in principio, n.14. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.83.fin. Lud.Lop.1.p.inſtr. c.85.§. Prætereaſi coniux, & c.80. §. Sed connumerare. Petr. de Ledeſm. dub.5. hic citato.

Quid autem dicendum ſit, vbi ex ignorantia iuris vel facti etiam culpabili, vel altero coniuge conniuente, id effectum eſt, vel ſi vterque idem fecerit: & an deſideretur ſententia iudicis ad eam pœnam incurrendam: & pleráque alia circa hoc impedimentum ad petendum debitum ratione cognationis: dicam diſputationibus ſequentibus vnà cum impedimento affinitatis, in quo eædem quæſtiones diſputandæ ſunt: ne inutiliter repetátur: ibique annotabo qui DD. de affinitate, quive de cognatione loquátur. 9

Quamuis tamen coniux hic debitum petere nequeat, at non poteſt excludi domo, & à cura alterius coniugis, vt diximus hoc lib.9.diſp.5.n.19.

De tenente autem in catechiſmo filium communem, 10
vel alterius coniugis, affirmant Veracr.1.p.ſpec.a.22.§. Secundo dici poteſt, & Matienz l.5.recop.t.1.rub.gloſſ.1.n.148. eum non poſſe debitum petere ab vxore, per c 1.30.q.1. vbi dicitur tales coniuges ſeparandos eſſe. Quod cùm intelligi nequeat quoad vinculum, eſt neceſſariò intelligendum quoad debitum petendum. Sed contrarium dicendum eſt. Quia id c.1. eſt correctum, vt dixi n.7. nec loquitur niſi de tenente in baptiſmo. Quod maximè verum, habet, cum probabilior ſententia ſit, nullam ex catechiſmo oriri iam cognationem, vt diximus l.7.diſp.10. n.12.

Ad argumenta n.6. propoſita reſp. Ad 1. dic, eam pœ- 11
nam contineri eo c. Si vir, vt probaui n.7. & dum ibi dicitur non eſſe debitum ſubtrahendum intelligi, id eſt, innocenti coniugi petenti reddendum eſſe. Ad 1. confirm. dic non ſemper Pontifices in ſuis decretis eandem obſeruare claritatem: atque inde opinionum diuerſitatem ſuboriri. Ad ſecundam confirm. dic, quamuis Pontifex videatur eodem modo loqui de ſcienter & ignoranter baptizanti: at re vera diuerſitas rationis, quam aſſignat, ſatis oſtendit diuerſam deciſionem. Quia loquens de ignoráti, ait ignorantia excuſari: loquens verò de ſcienti, dicit ſuam fraudem non debere ei patrocinari: ex qua ratione collegimus n.7. deduci illum priuari iure petendi, at teneri reddere. Sic enim efficitur vt ſua fraus ei nõ patrocinetur. Ad 2. conſtat ex dictis n.7. vbi faſſi ſumus ea capita non probare, ſed eſſe correcta. Ad arg. n.8. propoſita conſtat ex dictis hic in ſolutione ad ſecundam confirmationem.

DISPVTATIO XXVII.

An affinitas poſt matrimonium inter coniuges orta, ex eo quòd alter alterius conſanguineo aut conſanguineæ carnaliter copulatus eſt, impediat debiti petitionem? & quoto gradu?

SVMMARIVM.

Inceſtuoſus coniux cum alterius coniugis conſanguineo, aut conſanguinea ſi inceſtus ſit intra vas conſummatus, nequit petere at tenetur reddere. Atque explicatur c. Qui dormierit, 27.q 2.n.1. & ibi quid ſi matrim. non ſit conſummatum?

Quid, ſi inceſtus ille, aut cognatio ſpiritualis inter coniuges contracta, ſint occulta? n.2.

Quid de coniuge qui non contraxit baptizãdo, vel tenendo, cognationem nec admittendo inceſtum, affinitatem, ſed conſenſit, ac cauſa fuit vt alter contraheret, an poſſit petere debitum? n.3.

Quid de coniuge cognoſcenti affinem ſuæ vxoris, vel eam cum qua habet impedimentũ publicæ honeſtatis, num poſſit debitum exigere? n 4.

An coniux talis inceſtuoſus, ſi eo coniuge mortuo aliud ineat matrimonium, vel affectus quocumque alio impedimento impedienti, poſſit petere debitum? n.5.

An coniux inceſtuoſus cum propriis conſanguineis, arceatur à debiti petitione? Refertur ſent. affirmans, n 6. Contraria authoris, n 7.

An ſi inceſtuoſus, vel qui cognationem contraxit, ſit iuuenis, poſſit debitum petere? n.8. & ibi remiſſiuè, quis poſſit diſpenſare in hoc impedimento cognationis vel affinitatis.

Num affinitatis aut cognationis impedimento affectus peccet mortaliter petendo, n 9.

An ſi is impedimentum ignoret, ſit admonendus à confeſſario? n. 10.

An ſi is, cui ob hæc impedimenta, eſt interdicta debiti petitio, poſſit aliquãdo petere? n. 11. & ibi, ſi potat, an poſſit vel teneatur alter reddere, & priori bimeſtri: vel ſi fornicetur alter, poſſit adhuc inceſtuoſus ei reddere, omnia hæc remiſſiuè, vel ſi inceſtuoſus impetret diſpenſationem.

In

tinuerit vt inceſtuoſus abſque diſpenſatione ineat matrimonium,cùm iam culpa ceſſarit, ceſſabit quoque pœna(vt bene aduertit Ouandus ibi propoſitione 12.) Quamobrem hodie nulla erit culpa petere debitum. Quippe(vt probauimus lib.7. diſp.17.n.9.) culpa vacat matrim.cum eo impedimento inire : propter conſuetudinem iam præſcriptam.

6 Non deſunt etiam qui extendant ad inceſtuoſum coniugem cum ſuis conſanguineis, aſſerentes illi interdici debitum petere. Quia peior inceſtus cum ſuis quam cum coniugis conſanguineis, ſi ergo hic impedit debitum petere:illi à fortiori idem tribuendum erit. Inſuper probatur ex aliis textibus, qui probant huiuſmodi inceſtuoſo interdictum eſſe matrim.contrahere, vt ſunt c.Si quis viduam 42.q.7.c.Si duo viri 35.q.6. Atque ita tenent Angelus, Inceſtus n.5.Mayronis 4.d.32.q.vn.concl.2.Supplementum Gabr.4.d.34.q.1.a.1.verſ.Impedimenta propter quæ.Lex regia 13.ſi.t.2.p.4. vbi Greg.Lop. verb. Con ſu parienta,in fine ait quamuis hoc iure canonico non ita expreſſum inueniatur, fortè ſtandum eſſe illi legi ita iura canonica interpellandi. Et videntur tenere Abbas c.1.n.2.& ibi Alex. de Neuo n.2.de eo qui cognou.conſang.dicunt enim eam eſſe pœnam admittentis inceſtum, vt priuetur poteſtate debiti exigendi : ſubdúntque ſtatim committi inceſtum cum propriis conſanguineis,aut alterius coniugis.

7 At omnino dicendum inceſtuoſo, cum propriis conſanguineis non interdici debiti petitionem, exiſtimo. Quia quamuis hic inceſtus grauius peccatum ſit, at cum ex ipſo minimè oriatur vinculum affinitatis cum proprio coniuge, non ita matrimonio aduerſatur : quod ſecus euenit in inceſtu cum conſanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij violatur, producta affinitate cum coniuge, & ideo iure optimo inceſtuoſus hic punitur in vſu matrimonij, interdicta ſibi debiti petitione. Deinde,quia cùm hæc ſit pœna,non eſt extendenda vltra caſus in iure expreſſos. Ius autem(vt vidimus n.1.) ſolum eam induxit inceſtuoſo cum conſanguineis proprij coniugis. Nec textus,quos contraria pro ſe ſententia adducit, probant hoc,ſed ad ſummum inderdici aliud inire matrimon. inceſtuoſum cum propriis conſanguineis, quod licèt daremus, non ſequitur eo inito prohiberi petitionem debiti,vt n.5.probauimus Et ideo hanc ſententiam tuentur Ricard.4 d.34.a.4.q 2.ad 1.Caiet.D.Anton. Roſella, Sylu. n.5.in fine allegati. Idem Sylu. Matrimonium 7.q.fin. d.3. Turrecr.c. Quædam cum fratre,ad ſi.32.q.7. Sot. 4.d. 37.q.vnic.2.ad fin.verſ.Dubium autem eſt.Caſtro lib.1.de lege pœn.cap.7.§. Ex hoc 3. documento. Nauar.ſum. hiſp.cap. 16.n.35. Veracruz 3.p.Speç.a.17.fine Alex Carrer. li.5 de ſponſalib. cap 22.Ledeſ. 2.p.4.q.60.a.4.§. Sed eſt dubium ſi maritus. Corduba in quæſt.l.1.q.12 a.1.opin.3. Ouandus 4. d.41.q.vn. propoſit.11. Palac. 4.d.34. diſp.2.fol.777. col.1. verſ.Porro an.em.Barth.à Ledeſ de matr.dub. 50. concluſ.2. Matienzo l.5 recop.t.2.rubr. gloſſ.1.n.103. Enriq. l.12.de matr.c.2.n.3.in comment.lit.M.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.296.§. Pro reſolutione quæſt.& c.85.§.An vero copula, & c.80.fin. & c.35.§.Verum quia Graffis 1.p.deciſ l.2.c.80.n.13.& c. 83.n.11.Manuel.1.tom ſum.2.edit.c.143.n.12.

8 Nec proderit inceſtuoſo cum conſanguineis proprij coniugis,iuuenem eſſe, & incontinentiæ periculo expoſitum, quo poſſit abſque diſpenſatione petere debitum, ſed ea erit iuſta diſpenſandi cauſa.Ita Couar.4 decret.2.p. cap.7.§.2.n.5. Matienzo lib.5. recopil.tit.1 rubr.gloſſ. 1.n. 103. Gutier.quæſt.canon t.1.c.23.n.6. Idémque prorſus dicendum eſt,ſi coniux, qui cognationem ſpiritualem contraxit,ſit iuuenis.Quia eadem eſt ratio.Quis vero diſpenſet in his impedimentis ad petendum debitum? diximus l.8.diſp.22.per totam.

9 Ex dictis infertur, peccare lethaliter huiuſmodi inceſtuoſum, ſi abſque diſpenſatione petat debitum. Quia contrauenit præcepto Eccleſiæ in re graui, & petitio illa debiti,inceſtuoſa eſt. Præterea, quia dici nequit vſu abolitum eſſe hoc præceptum. Cum quotidie experientia doceat peti diſpenſationem ad hoc. Atque ita docent Vincentius c.Tranſmiſſæ,de eo qui cognou.conſang.& ibi Io. And.n.4.Ant.fin. Abb c.fin.eod.tit.in ſi & ibi Alex.de Neuo.n.5.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.8.Angel. Matrimonium 3.imped 15.n.2.& verb.Inceſtus.Sylu.Matrim.8.q.15.dict 7.& verb.Debitum,q.9.& verb.Luxuria,q.4.d.1. Victor.ſum.de matr.n.288.Nau.ſum c.16.n.35.Caſtro l.2.de lege pœn,c.5. §.Rurſus 5.arg.Abul.c.5.Matth.q.200.Sotus 4.d.37.vnic. a.2.verſ.2.concluſ. Guillel.Rubion.4.d.31.q.2.art.2.concl. 2.Sarmient.l.7 ſelect.t.10.ſtatim in princ.Palac.4.d.34 diſp. 2.fol.777.col.2.verſ. Quod ſi obieceris Margarita conſ.6. præc.f.89.col.1.Ledeſ.2 p.4.q.60.a.4.Matienzo lib.5.recop. t.1 ſub gloſſ.1 n.103. Graffis p.1.deciſ.l.2.c.85.n.11. & 12. Petr.de Ledeſ.de matrim.q.55.a.6.§.Quartus ſtatus affinitatis,fol.446.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.6. Emman. Sa ſum. verb.Debitum coniugale, & clarè colligitur ex Caiet.2.2.q. 134.a.1.circa ſolut.ad 4 §.Ad ſingula autem obiecta,vbi ait hunc committere inceſtum petendo debitum.Et ſpecialiter quando inceſtuoſus cum conſanguineis coniugis aliud iniit matrimonium, quo caſu dixi n.5.eum non poſſe petere debitum, quod peccet mortaliter petendo, docent bene Abul.d.q.200.Angel.verb Inceſtus,n.4 Syluest. verb. Luxuria q.4.dict.1.Quamuis in hoc caſu Henric.c. Rurſus, n.4.qui clerici vel vou.& Hieronymus Margarita in arbore conſanguin.§. In nomine,n.55. habetu tom.9. tractatuum, ſentiant non eſſe mortale, quod verum eſt in caſu,in quo id diximus num.5.fin.Quare audiendus non eſt Veracr.2. p.Speculi, a.17.fine, aſſerens coniugem inceſtuoſum non peccare lethaliter, ſi debitum petat à coniuge facto ſibi per inceſtum illum affini. modo abſit contemptus. Quem ſequitur ſui immemor Corduba in quæſt.l.1.q.12.nam ſtatim in principio dicit peccare mortaliter : ad finem autem §.penultimo,ait ſecluſo contemptu non eſſe mortale:atque ſi eſſet conſuetudo non petendi diſpenſationem, nullam eſſe culpam. Similiter dicendum eſt, coniugem qui extra caſum neceſſitatis contraxit ſpiritualem cognationem cum alio coniuge, reum eſſe culpæ mortalis, debitum petendo : niſi opinioni probabili aſſerenti id ſibi non interdici adhærens,id efficeret. Cùm enim ea ſit probabilis, (vt dixi diſp præced. n.9.) excuſaretur omnino à culpa eam amplectens.

10 Hinc rurſus deducitur, hunc inceſtuoſum, quamuis inuincibiliter ignoret impedimentum hoc, monendum eſſe de illo à confeſſario : (intellige retenta opinione, quod tunc ſit impedimentum, nec illa iuris ignorantia excuſet de qua quæſtione latè agemus diſp.32.) ſi facilis ſit ad Epiſcopum, qui in eo diſpenſet, recurſus. Quia quamuis monendus non ſit,vbi difficile eſt remedium,& potius ex monitione tenetur ſcandalum (vt probaui li.2. diſp.38.n.6.)at(vt ibi dixi n.5.) quando creditur fore vt monitio proſit, eo quòd facile eſt remedium, tenetur confeſſarius admonere. Si tamen Epiſc. non ita facilè poſſet adiri, quia abeſſet,& medio eo tempore probabiliter creditur fore, vt coniux non abſtineat à petitione, atque ita peccata lethalia admittat, monendus non eſt, donec confeſſarius diſpenſationem impetrarit, vel poſſit Epiſcopus abſque eo periculo conſuli.Atque idem dicendum eſt, quando eſſet impedimentum cognationis ſpiritualis. Quamuis in hoc caſu facilius poſſet confeſſarius diſſimulare, propter probabilitatem opinionis negantis id impedimentum.

11 Vtrum autem & quando coniugi impedito ad petendum ob affinitatem vel cognationem, liceat aliquoties petere; & ſi petat,an teneatur alter reddere, vel poſſit licitè, & quid de priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi coniux innocens fornicetur, poſſit alter impeditus ei reddere, & quid, ſi hic impeditus impetrauit diſpenſationem altero ignorante. De his omnibus latè egi hoc 9.l.diſp.6.& 7.

12 Potiſſima autem difficultas hic diſputanda eſt. Quoto conſanguinitatis gradu debeat preſona carnaliter cognita à coniuge, coniuncta eſſe alteri coniugi, vt con-

iux ille inceſtuoſus arceatur à debiti petitione? Et quidem attento iure antiquo, inuenio omnes, quotquot de hac re diſputant, vnanimiter aſſerentes, extendi eam conſanguinitatem vſque ad 4. gradum. Ita Goffred. *ſum. ti de eo, qui cognou. conſanguin. fine*. Hoſtienſ. *ſum. eod to. fin*. Aſtenſis *ſum. 2. p. lib. 8. tom. 20. artic. 1. notabili* 1. Victoria *ſumma, de matrim. n. 288. fin*. Gaeta *repetitione cap. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 517. Gutierrez *q. can. to.* 1. *c.* 23. *n.* 5. Alex. *in ſuo Enchir. 2. p. prac.* 6. vbi de inceſtu §. *Cognoſcens autem*. *Pedrazaſum precepto* 6. §. 19. Ludou. Lopez 1. *p. inſtruct. c.* 80. §. *Sed connumerare*. Et ita ſemper conſuetudine receptum eſt, idque tanquam veriſſimum amplector: ſupponúntque Doctores num. 13. & 14. allegandi. Huius autem fundamentum in nemiñe inueni. Nam ſi ius conſulamus, ſolum loquitur de coniuge inceſtuoſo cum conſanguineis alterius in 1. gradu: vt conſtat ex *c. penult. & c. fin. de eo, qui cognou. conſang*. & cum ſit pœnale, extendendum non videtur ad alios gradus: eo vel maximè, quòd non tanta inceſtus labes, ſed multo leuior in vlterioribus gradibus reperiatur. Sed dicendum eſt id eſſe fundamentum. Quia ratio huius impedimenti eſt affinitas iniquè contracta ex eo inceſtu, cum altero coniuge: vt conſtat ex *c. Diſcretionem*, ibi: *Sed nec affinitas, quæ poſt contractum legitimè matr. inter virum & vxorem inique contrahitur*. de eo qui cognouit conſanguin. & *c. pen. eo. tit.* ibi: *Cum affinitas poſt matrim. inique contracta*. Quare ad eum conſanguinitatis gradum extendi debet, & non vltra, ex quo ea affinitas conſurgit per copulam, hic autem eſt quartus, *cap. Non debet de conſang. & affin*. Et confirm. quia d. *c. Diſcretionem*, ſermo habetur de fœmina cognita à conſanguineo viri: taceturque conſanguinitatis gradus, quare hic accipiendus eſt ex iis, ex quibus affinitas illa, quæ impedimenti cauſa eſt, conſurgit.

13 Tota autem controuerſia eſt, quid dicendum ſit attento decreto Tridentini *ſeſſion.* 24. *de matrim. c.* 4. & punctus difficultatis verſatur in cognitione cauſæ huius interdicti petitionis debiti, & affinitas ex fornicatione ſit omnino ſublata vltra primum & ſecundum gradum. Si enim ea ſit copula inceſtuoſa cum conſanguineis alterius coniugis, permanebit idem impedimentum, ea habita vſque ad quartum conſanguinitatis gradum. Quia cum id decretum non reſtrinxerit affinitatem ortam ex copula matrimoniali, ea perſona conſanguinea alterius coniugis intra illum gradum erit affinis coniugis habentis copulam, & proinde erit inceſtus. Si autem non inceſtus, ſed affinitas inde orta cum altero coniuge ad impedimentum pariat, & omnino ſublata ſit per Tridentinum vltra duos priores gradus, dicendum neceſſariò erit hodie non impediri ad petendum debitum coniugem habentem copulam cum conſanguineis alterius coniugis vltra 2. gradum. Quia ex copula inceſtuoſa illa & adulterina non oritur affinitas aliqua cum conſanguineis alterius vltra ſecundum gradum: affinitatem enim ex quacunque illicita copula ortam reſtrinxit decretum Tridentini ad 2. gradum. Hac in re quidam ſentiunt ius antiquum manere illæſum, ac proinde cognoſcentem carnaliter conſanguineam alterius coniugis vſque ad 4. gradum, non poſſe à proprio coniuge debitum petere. Ducuntur 1. Quia interdictum hoc petendi debitum conſurgit ex peccato inceſtus, vt teſtantur *gloſſ cap.* 1. *verbo Copulare, de eo qui cognou. conſang. Anton. cap. Tranſmiſſa, fine, eo. tit. Supplem.* Gabriel. 4. *d.* 41. *q.* 1. *dub.* 1. *ſolut ad* 1. Victoria *ſum de matrim. num.* 288. Sotus 4. *d.* 37. *quæſt. vn. a.* 2. *verſ. Debet autem*. Graffis *p.* 1. *deciſ. lib* 2. *c.* 18. *num.* 4. Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 55 *art.* 6. *dub.* 5. §. *In huius rei expoſitionem*. Quod inde conſtat. Quia vbi ignorata eſt conſanguinitas, vel copula fuit coacta, oritur affinitas, & tamen illi coniugi ignoranti aut vi oppreſſo non interdicitur petitio debiti, *cap.* 1. & *cap. Diſcretionem, de eo qui cognou. conſang*. quia à culpa inceſtus excuſatur. Inſuper (vt diximus num. 5.) inceſtuoſus cum alterius coniugis conſanguineis, eóque mortuo aliud matrim. iniens, nequit petere debitum: cum tamen affinis minimè ſit huic poſteriori coniugi. Si ergo impedimentum hoc ex inceſtu conſurgit, cùm copula illa vſque ad quartum gradum ſit inceſtuoſa, impediat coniugem, ne debitum petat. Secundò, quia Tridentinum in eo decreto ſolum reſtrinxit affinitatem ex copula illicita ortam, ne matrimon. dirimeret: & Pius V. declarauit nec illud impedire, de impedimento autem ad petendum debitum non meminere: ergo tanquam caſus omiſſus manet in diſpoſitione iuris communis, *Suſceptum, de reſcr. in* 6. *l. Commodiſſimè, ff de liberis & poſthu*. Et confirmatur, quia Concilium reſtringens affinitatem, ſolùm intendit ſcandala vitare, quæ oriebantur ex frequenti matrimonij irritatione, aut impedimento, minimè autem peccandi occaſionem dare voluit. At illi fini ſatis conſulitur, ablata ea affinitate quod dirimendum impediendumve matrimonium, & cauetur anſa peccandi, ea manente ad impediendum petitionem debiti. Ergo impedit. Hæ rationes ita accipientem reddunt hanc quæſtionem, vt propoſita ac agitata in ſacro Pœnitentiariæ Romanæ prætorio, indeciſa relicta ſit: teſte Nau. *lib.* 4. *conſil. tom. De conſanguin. in priori edit. conſ.* 3. *in poſteriori* autem, *conſ.* 6. *n.* 4. & ipſe etiam dubius manet. Et hanc partem tuentur Angles Floribus 1. *p de matr. q.* 14. *de impedim affinitat. a.* 1. *immed. antè ante* 1. *diffic*. Cañedo *ſum. ſacram. c.* 6. *de matrim* vbi de impedimento affinitatis, *num.* 45. & multi Theologi Salmantini, & Complutenſes, teſte Ouand. *n ſeq. allegando*, & dicit eſſe probabilem Petr. de Ledeſ. quem num. ſequenti referam.

His tamen non obſtantibus, multo probabilius eſt, 14
correctum eſſe in hoc ius commune, atque ita copulam habitam cum conſanguineis alterius coniugis vltra 2. gradum minimè impedire debiti exactionem. Ducor, quia impedimentum hoc non tam ex inceſtu, quàm ex affinitate inde contracta oritur: vt teſtantur D. Thom. 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 5. *in ſolut ad obiecta*. Turrect. *c. Quadam cum fratre* 32. *q.* 7. *n.* 2. Syluest. *Matrimonium* 7. *q. fin. dict.* 3. Idque manifeſtè conſtat ex dictis numero 12. vbi retuli textus in hac prohibitione, ſolius affinitatis mentionem facientes, & iuxta gradus ex quibus illa oritur, probaui metiendam eſſe: & ex dictis n. 7. vbi cum multis probauimus, inceſtuoſo cum propriis conſanguineis minimè interdici debitum petere, quamuis inceſtus ille ſit grauior: idque non alia ratione, niſi quia ex illo non oritur affinitas cum proprio coniuge. Si ergo iuxta Tridentinum in hoc caſu, ex copula inceſtuoſa non oritur affinitas, vt probaui in præc. ceſſabit interdictum petendi debitum. Dices, non omnino ceſſaſſe affinitatem ex copula illicita vltra ſecundum gradum, niſi quoad dirimendum impediendúmve matrimon. Contra hoc eſt. Quia, cui licet quod plus eſt, licet quod minus eſt, *reg. Cui licet, de regul. iur in* 6. Sed Tridentinum concedit, vt nulla oriatur affinitas vltra ſecundum gradum, ad impediendum matrimonium; quod plus eſt: ergo vt nec ad eius vſum, quod minus eſt. Et confirm. quia reſtringit hanc affinitatem, vt ſimpliciter non impediat nec dirimat: ergo concedit vt non impediat ſecundum quid, nimirum, quoad vſum. Accedit, Pium V. ſimpliciter ac generaliter declaraſſe, nullam oriri affinitatem matrimonio obſtantem, quæ negatio præcedens deſtruit omnia quæ ſequuntur: iuxta *Gl. receptam c. Dum dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſuet*. at ſi obſtaret vſui matrimonij, iam aliqua ex parte matrimonio obſtaret. Tandem quia congregatio Cardinalium id declarauit his verbis: *Congregatio Concilij cenſuit decretum Trident. ſeſſ.* 24. *de matr. c.* 4. *ad primum & ſecundum gradum reſtringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractam, cenſeri etiam ad eoſdem gradus reſtrinxiſſe impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate prouenien:e ex illicita copula à viro cũ conſanguinea ſua vxoris poſt matr. habita*. Et ideo in hanc ſent. dicit Nau. *n præc. allegat.* ſe magis propendere, & *Additio quadã ad eius conſiliũ relatũ n. præc. poſteriori edit.* ait ſacrã.

Pœni

Pœnitentiam in eam etiam magis inclinaſſe, & illam tenent Veracruz *append. ad ſpec. circa impedimentum affinit. fol. 77. & ſeq.* Ouand. 4. *d.* 41. *q. vnic. propoſ.* 6 Palac. 4. *d.* 34. *diſp.* 4. *fol.* 776. Gutier. *quaſt can.* 10. 1. *c.* 23. *fine.* Enriq. *li.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 11. *& lib* 12 *c.* 10 *n.* 1. Viuald. dicens multos Doctores conſultos Salmanticæ & Compluti idem tenuiſſe, Candelabr. *ſacramen. p. de matri. n.* 209. Manuel 1. *tomo ſum.* 2. *edit. c.* 243. *nu.* 12. *& ſuper bullam cruciatam*, §. 13. *n.* 8. Emman. Sa *ſumm. verb. Debitum coniugale, verſ. Qui coniugis cognatum* Pet de Ledeſ. *de matr. q.* 55. *art.* 3. *dub.* 4. Vega 1. *tom. ſum. c.* 78. *caſu* 4.

15 Hinc infertur, minùs bene aliquos iuriſperitos, teſte Lud. Lopez 2. *part. inſtr. de matrim cap* 50. vbi de impedimento affinitatis, §. *Praterea aduertendum eſt*, cenſuiſſe contrahentem matr. cum fœmina, cuius conſanguineam in 3. gradu cognouerat, non poſſe ab ea petere dibitum. Quia affinitas quæ iure communi ex ea copula illicita oriebatur, non eſt ablata per Tridentinum, quoad poteſtatem debiti exigendi. Sed bene reprobat *ibi* Lud. Lopez, quia acceſſoria matrimonio eſt copula quare ſequi debet naturam principalis, *reg. Acceſſorium* 42. *de regulis iuris in* 6. ſi ergo matrim. illud eſt omnino licitum, ac prorſus vacat impedimento; & copula omnino erit licita. Conſtant etiam ex adductis num. præc.

16 Ad argum. num. 13 propoſita reſp. Ad 1. dic. non ſolam affinitatem eſſe cauſam illius prohibitionis, ſed iniquè contractam per inceſtum, vt probaui n. 14. atque ita vt maneat prohibitio, non ſatis eſt inceſtus ceſſante affinitate, quam potiſſimum eſſe cauſam ibi dixi. Nec obſtat vltima obiectio in eo primo argumento propoſita. Quia in illo caſu ſpeciali id prohibuit ius in pœnam contracti matrimonij, ſpreto eo impedimento impedienti illud. At 2. conſtat ex dictis n. 14. vbi probauimus prorſus eſſe ſublatam affinitatem in illis gradibus. Ad confirm dic non ſatis conſuli manente impedimento quoad petendum debitum. Quia inde etiam multa peccata oriebantur. Atque ideo Concilium omnino ſuſtulit.

DISPVTATIO XXVIII.

An ſi vterque coniux affinis effectus ſit, per copulam cum alterius conſanguineis mutuam, arceantur ambo à debiti petitione ac redditione? Atque ſimiliter ſi vterque cognationem ſpiritualem contraxerit, aut alterius cauſa aut conſenſu ea affinitas, aut cognatio ab altero contracta ſit?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia docens tunc licere vtrique petere. n. 1.
Neutri licet petere: etiamſi vterque malitioſe fecerit, vt alterum defraudet. & quamuis alter ſolus proprio facto eam cognationem aut affinitatem contraxerit, altero tamen conſentienti, n 2.
Refertur ſententia docens neutrum teneri, nec poſſe reddere, n. 3.
Proponuntur argumenta ad probandum teneri vtrumque reddere, n. 4.
Sententia auctoris proponitur, n. 5. *&* 6.
Soluuntur argumenta, n 7.

1 QVo clariùs procedamus in hac quæſtione, quæ non facilis eſt, prius diſputabimus de facultate petendi debitum. Deinde verò de poteſtate & obligatione reddendi. Et quidem ſi de petitione debiti loquamur, quidam cenſent in hoc euentu vtrique licere debitum exigere, facta hinc inde compenſatione: ſicut quando vterque coniux eſt adulter: iuxta *c. pen. & fin de adult.* Ita Vincentius & Goffr. *c. ſi vir. de cognat. ſpirit.* Ioan. de Friburgo *ſum. conf. l.* 4. *t.* 7. *q.* 2. & forſan hoc eſſe verum docet Baſſolis 4. *d.* 42. *q. vn. art.* 3. *fine.* Et quamuis Doctores hi loquantur, quando vterque coniux impedimento cognationis ſpiritualis laborat; at idem dicerent de impedimento affinitatis, cùm eadem prorſus militet ratio.

2 Cæterum iure optimo hanc compenſationem improbat Abb. *Si vir, n.* 5. *de cogn. ſpir. & ibi* Alex. de Neuo, *n.* 7. *Supplem.* Gabr. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 2. *concl.* 4. Veracruz 1. *p. Speculi art.* 75. *concl.* 5. Quia vbi de vtilitate delinquentium agitur, in eorumque fauorem ius exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compenſatione abolentur, vt in adulterio contingit: ſecus vbi non de eorum fauore agitur, ſed in delicti pœnam priuatio illius iuris indicitur, vt contingit in præſenti. Quare dicendum eſt vtrique côniugi cognationis affinitatiſve impedimento innodato, interdici debiti petitionem. Quia coniux ob id impedimentum iure priuatur debiti exigendi poteſtate Ergo ſi vterque coniux idem impedimentum habeat, vterque priuabitur. Cùm enim delictorum compenſatio locum in hac re minimè habeat, delictum alterius coniugis alterum non releuabit. Et confirmatur ex *c. Noſſe*, 30. *q.* 1. quod eſt Nicolai primi, ibi, *Noſſe deſideras vtrum qua mulier viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte leuauerit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. ſi non ex conſenſu vtriuſque coniugis factum eſſe probatur non fraudentur inuicem ſed reuertatur in idipſum.* Ergo à contrario ſenſu ſecus eſt dicendum, vbi culpa fuit communis Atque ita cenſent Gl. *eo c. Noſſe, verb. non fraudentur.* Hoſt. *d. c. Si vir, fine*, vbi Ioan. Andr. *fin*, & videtur hoc ſequi Ant. *ibi, fin.* Et tenent *ibi referens* Alexandrum Angelicum Henricum *n.* 3. Abbas, Alex. de Neuo, *Supp.* Gabr. Veracruz *proximè citati. D.* Ant. 3. *p. tit.* 1. *c.* 15 §. 3. Roſell *verb. Impedimentum. impedim.* 6. *n.* 6. Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 7. *dict.* 2. Petr. de Soto *lect.* 1. *de matrim.* §. *Secundum de hac cognatione* Nauar. *ſum. c.* 16. *n.* 34. Ledeſ. 1. *p.* 4. *q.* 8. *a. dub* 2. Viguerius *lib inſt. cap.* 16. §. 7. *verſ.* 9. Gaeta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 379. Matienzo *lib.* 5 *recop. t.* 1. *rubr. gloſſ.* 1 *n.* 143. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 85. §. *Praterea ſi coniux.* Manuel. 1. *to ſum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 10. Graffis 1. *p. deciſ. lib.* 2. *cap* 83 *fi.* Petr de Ledeſ. *de matr. q.* 56. *a.* 1. *dub* 5. Barth. *à* Ledeſ. *dub.* 44. *de mat.* §. *De vſu vero.* & loquuntur *Hoſtienſ.* Ioan. Andr. Ant. Henricus, Roſella, Sylu. Nauarr. Lud. Lop. Gaeta, Matienzo, Graffis Petr. de Ledeſ. quando per fraudem & malitioſè, vt ſe defraudent, id coniuges efficiunt. Nam etiam in hoc caſu neutri ius exigendi debitum conceditur. Atque ita ſiue fraudulenter & malitioſè, ſiue abſque dicta malitia, vterque coniux eam cognationem aut affinitatem culpa ſua contraxerit, [illegible] etur à debiti petitione. Id enim probant rationes adductæ. Idémque dicendum eſt, ſi alter ſolus id cognationis aut affinitatis impedimentum incurrerit, aut interuenienti culpæ alterius, qui conſenſum præſtitit. Nam in hoc etiam caſu hunc debiti exactione priuari probauimus diſp. præc n. 3. atque ita ille ratione impedimenti ſuo facto contracti, hic autem ratione culpæ conſenſus, carebit iure petendi. Et ſic docet Pet. de Soto, Viguerius, Ledeſ. Barth. *à* Ledeſma, *Manuel ibi*, & quamuis hi Doctores de ſpirituali cognatione agant, ad idem dicerent de impedimento affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Atque de illo loquentes dicunt idem Gullel. Rubien. 4. *d.* 32. *q.* 2. *art. concl* 2. *& d.* 35. *q.* 2. *concl.* 3. Petr. de Ledeſ. *de matr. q.* 55 *ar.* 6. §. *Circa tertium ſtatum, f.* 443.

Circa redditionem verò debiti maior eſt difficultas, 3
an in hoc euentu coniugi petenti teneat [illegible] r, aut ſaltem poſſit alter reddere? Quidam abſolutè docent neutrum coniugem teneri alteri reddere. Ita loquens de cognatione ſpirituali docet Alenſis 2. *p. q.* 170 *membr.* 3. *poſt ſolut. ad* 2. Alex. Angelicus *relatus ab* Henrico *c. Si vir, n.* 3 *de cognat. ſpirit. &* Palac. 4. *d.* 7. *diſp.* 3. & clarè videtur tenere Arm. *verb. Matrimonium, n.* 9. ait enim coniugé, qui hac cognatione impeditur, teneri alteri exigenti reddere, quando culpæ particeps non fuit, & loquens de coniuge inceſtuoſo, & ita affinitatem contrahenti, videtur clarè ſentire D. Bonauent. 4 *d.* 34. *ar.* 3 *q.* 2. dicit enim teneri reddere alteri petenti. Quia eius culpa alteri, niſi conſcio ſceleris, officere nequit. Imò nec poſſe ſibi reddere vtrumque coniugem inceſtuoſum, docet Guillel. Rubion *num. prac. in fine alleg.* Idque probatur, quia ex altera parte ille acceſſus inceſtuoſus eſt, cum ſit cum cognato, vel affini coniuge, nec excuſat obligatio reddendi, ea enim non eſt, vt ſtatim probabimus: ergo eſt illicita redditio. Et confirm.

confirm. quia textus ideo hanc redditionem à culpa excuſant, ne coniux culpæ immunis iure ſuo priuetur, vt expreſsè habetur *c. Diſcretionem, & c. penult. de eo qui cogn. conſanguin.* quare vbi neuter coniux eſt innocens, non eſt vnde excuſetur. 2. quia ideo vbi alter ſolus eſt reus, poteſt licet non teneatur innocens reddere. Quia ratione ſuæ innocentiæ plenam habet poſſeſſionem vſus matrimonij, vnde nec petitione nec redditione priuandus eſt, (vt diximus hoc 9. l. diſp. 6. n. 12. contra multos quos ibi n. 11. fortiſſimis rationibus innitentes retuli, qui etiam innocenti coniugi negant licere reddere inceſtuoſo petenti) ergo in hoc euentu vbi innocentia neutri fauet, nec poſſeſſionem tribuit, minimè licebit reddere 3. quia quando vterque coniux de valore matrimonij dubius eſt, neuter poteſt reddere alteri petenti: eo quod manenti dubio neuter ius petendi habet (vt diximus lib. 2. diſp 41. n. 55.) At in hoc euentu vterque coniux ius petendi amiſit (vt n. præc. diximus) Neuter ergo poterit reddere. Quartò probatur, neutrum teneri ad reddendum. Quia vbi alter ſolus reus eſt innocens non tenetur reddere: eo quòd illo iure exigendi priuatus ſit (vt probaui hoc 9. lib. diſp. 6. n. 8.) Idem ergo dicendum erit de vtroque coniuge culpæ participe. Non enim datur delictorum compenſatio, vt altero coniuge ſimiliter delinquente, alter priſtinum exigendi ius acquirat (vt num. 2. probauimus.) Et confirm. quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere niſi ne innocens abſque culpa iure ſuo cadat, vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* vbi ergo vterque eſt nocens, neuter reddere tenebitur.

4 Ex alia autem parte videtur vtrumque teneri ad debitum reddendum. Quia ſi neuter ius habeat iuſtitiæ ad debitum petendum, & vt ſibi reddatur. copula inter hos coniuges eſſet perinde fornicaria, ac ſi inter ſolutos matrimonio haberetur. Quod abſurdiſſimum eſſe dictu latet neminem. Secundò probatur ſaltem licere. Quoniam non minus eſt priuatus ex parte ſua iure petendi, coniux culpæ reus quando ipſe ſolus deliquit, quàm vbi alter ſimili culpa inuoluitur, (vt n. 2. probauimus) ſed in priori caſu poteſt alter innocens, licet non teneatur, reddere, vt diximus hoc l. diſp. 6. n. 12.) ergo & in poſteriori idem licebit coniugi reo.

5 Prima tamen concluſio ſit. Si non ex malitia, atque animo defraudandi coniugem, vterque in id impedimentum cognationis aut affinitatis, culpa tamen vtriuſque, incideret, neuter, tenetur nec licitè poteſt alteri reddere. Atque in hoc euentu eſt veriſſima ſent propoſita num. 3. eiuſque rationibus probatur. Atque ita loquens de impedimento affinitatis docet Petr. de Ledeſma *de matr. q. 55. a. 6. dubio vltim. concluſ. vnica.* Et idem cenſeo dicendum, quando vterque coniux in culpa eſt, at alter ſolus ea malitia infectus eſt. Neuter enim poterit alteri reddere, non quia malitia & fraus huic ſuffragetur: ſed quia culpa propria illi obeſt priuans eum iure petendi

6 Secunda concluſio. Si vterque coniux malitioſè fecit, animo alterum debito coniugali defraudandi, quamuis vterque à iure petendi cadat, & petendo delinquat, (vt diximus n. 2.) at alteri petenti tenetur reddere. Ratio eſt. Quia cum hæc pœna ſolo iure poſitiuo infligatur, poteſt illomet iure ſic diſponente moderari ac reſtringi. Ius autem ſic moderatur: vt conſtat ex *cap. Si vir, de cogn. ſpirit.* vbi hunc caſum æquiparat caſui, quo per ignorantiam id effectum eſt, in quo conſtat eos coniuges teneri ſibi reddere. Præterea, quia ſubiungitur ibi ratio, quia malitia & fraus non debent eis patrocinari: at valdè patrocinarentur, ſi ex ea coniuges immunitatem, ac reddendi debiti ſibi inuicem libertatem acquirerent, & quamquam textus & DD. citandi loquantur de impedimento cognationis; meritò extendi debent ad impedimentum affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Et ita extendit Petr. de Ledeſma *de matrim. q. 55 a. 6. dub. vlt. concl. vnica, fine*: quamuis diminutè loquutus fuerit, dicit enim tunc licere reddere, & de obligatione non meminit: quam tamen expreſſit in impedimento cognationis, vt ſtatim referam. Ideo hanc ſententiam loquentes de impedimento cognationis ſuſtinent Hoſtienſ. Ioan. Andr. Antonin. Henric. D. Anton. Roſel. Sylueſt. Nauar. Caetá, Veracruz, Matienzo, Ludou. Lopez, *n. 2 relati Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 18. a. 2 n. q. 2.* Petr. de Ledeſma *de matrim. q. 56. a. 1. dub. vlt. concluſ. vnica fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 143. n. 14.*

Ad argumenta num. 3. propoſita dic, ea omnia probare 7
noſtram priorem concluſionem: vt num. 5. aduertimus. Quatenus verò militant aduerſus 2. concluſionem. Ad primum dic eſſe obligationem reddendi, in caſu malitiæ, vt probaui numer. præcedenti. Ad confirm. dic eam eſſe rationem vbi malitia & fraus abſunt, at dum ea non deſiderantur, ratio eſt ne ſuffragentur doloſo ac malitioſo. Ad ſecundum & tertium dic, ea concludere, niſi ius poſitiuum id impedimentum indicens priuanſque vtrumque iure petendi, diſpoſuiſſet caſu teneri vtrumque reddere, ne fraus & malitia profint. Ad quartum neganda eſt conſequentia. Quia licet concurrenti malitia vtriuſque alter non acquirat ius petendi, ac proinde culpam admittat petendo, ius tamen ſtatuit debitum ſibi reddendum eſſe, ob rationem traditam. Ad confirmat. conſtat ex dictis in ſolut. confirmationis primi argum. Ad 2. argument. numer. 4. propoſitum neganda eſt ſequela. Quoniam licet coniuges priuati ſint eo iure, illudque impeditum ſit, at manet in radice matrimonij, quod legitimum eſt inter illos, ratione cuius non eſt acceſſus ad alienam. Atque ita ſublato impedimento per diſpenſationem, ius illud priſtinum redit. Ad 2. neganda eſt conſequentia. Nam in priori caſu coniux innocens eſt in plena matrimonij poſſeſſione, quare nec petendi nec reddendi iure priuandus eſt. In poſteriori autem ratione ſimilis culpæ qua inuoluitur, amittit ius petendi, & conſequenter vt ſibi petenti reddatur: nec adeſt aliquod ius excuſans ſuam petitionem aut redditionem à culpa inceſtus.

DISPVTATIO XXIX.

An ſi affinitas aut cognatio ſpiritualis contrahatur ab altero coniuge, ante matrimonij conſummationem, poſſit licitè illud conſummare reddendo: vel quo eximatur à reddendi onere, teneatur ingredi religionem?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens peccare conſummando: & teneri ingredi, n. 1.
Contraria ſententia authoris, n. 2.
An coniux cui interdicta eſt debiti petitio ob cognationem vel affinitatem poſſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi aliter ſit adulter, reddere? Remiſsiuè, n. 3.
Soluuntur argumenta, n. 4.

QVidam cenſent coniugem qui matrimonio inito, 1
ante illius conſummationem, affinitatem cum ſuo coniuge contraxit, peccare mortaliter dum prima vice reddit: atque ita niſi diſpenſationem illius impedimenti impetret, teneri religionem ingredi, vt euitet debiti redditionem. Ducuntur, quia acceſſus ad coniugem eſt inceſtus, cum ſit ad affinem, atque ſi fieri poteſt, eſt neceſſario vitandus, cùm ergo poſſit vitari hoc coniuge religionem profitente, niſi diſpenſationem impetret, tenebitur ad id. Et confirmatur, quia priori bimeſtri peccat hic reddens, eo quod reddere non tenetur (vt probaui hoc libro, diſput. 6. num. 14.) ſed donec conſummet matrimonium, numquam tenetur reddere, cùm ſemper poſſit religionem ingredi. Ergo ſemper peccabit prima vice reddendo. 2. quia probabiliſſima & communis ſententia docet eum, qui voto caſtitatis ligatus vxorem duxit, teneri religionem ingredi, peccatéque prima vice conſummando, (vt videbimus hoc libro diſputatione 34. numero 2.) eo quod ſic & non aliter poteſt votum implere: at coniux hic ſic affinis

affinis effectus, nec impetrans diſpenſationem, non poteſt aliter inceſtum vitare, niſi ingrediendo religionem, ergo tenebitur ad id. Et confirm. quia vrgentior hic militat ratio. Nam cùm voti obligatio ex propria voluntate vouentis oriatur, non poteſt eius tacitam intentionem excedere, quæ cùm non ſit ſe obligandi ad religionem, poteſt hoc prætextu excuſari. At obligatio non accedendi ad affinem, vbi matrimonij neceſſitas minimè compellit, vt accidit ante conſummationem, oritur ex natura ipſius facti, atque ita tranſcendit limites voluntatis, à fortiori ergo coget poſſibile religionis medium eligere, quo acceſſus talis caueatur. Ita docent loquentes de affinitate, & conſequenter idem dicent de cognatione, in qua eadem militat ratio, Palud. 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 26. Maioris 4. *d.* 41. *q.* 1. *paulò poſt principium*, *verſ. Deinde dico de ſecundo quæſito*. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 11. *ante* §. 1. *verſ. Nota etiam* Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 15. *d.* 7. Gaetta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 408. Viuald. *candelabro ſacram.* 1. *p. de mat. n.* 107. & fortè aliquis exiſtimabit huius eſſe ſent. Cou. 7. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 2. *n.* 6. & Ludou. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 296. §. *Præterea circa redditionem*. dicunt enim iuuenem inceſtuoſum ante matrimonij conſummationem teneri, niſi velit religionem ingredi, diſpenſationem impetrare ad exigendum debitum, ſed re vera non ſunt. Quia non ducuntur, eo quòd peccet reddendo: ſed rationem reddunt, ne cohabitans cum vxore periculo expoſitus ſit admittendi multa mortalia exigendo debitum. Et hanc ſent. non eſſe improbabilem ait Petr. de Ledeſm. *num. ſeq. allegand.*

2 At dicendum eſt nullo modo teneri religionem ingredi, atque ita poſſe matrimon. conſummare reddendo. Probatur primo omnibus arg. quibus probabimus infra diſp. 34. n. 3. & 4. votum præcedens, aut ſubſequens matrimonium ratum, ſi ſolius caſtitatis votum ſit, non inducere obligationem ingrediendi religionem, vt impleatur. 2. quia per talem affinitatem non priuatur coniux innocens ſuo iure: vt habetur *c. Diſcretionem*, & *c. penult. de eo qui cogn. conſang.* ergo tenetur hic illi reddere. Nec textus diſtinguunt, ſit matrimon. conſummatum nec ne: nec obligant hunc reum ad religionis ingreſſum: ſed expreſsè docent textus citati hos coniuges ad continentiam indicendos eſſe, quod ſi nolint, reum abſtenturum à petitione, non autem à redditione. Huius ſententiæ videtur D. Bonauent. 4. *d.* 41. *q.* 3. *n.* 22. ait enim hunc teneri reddere, aut ſi hoc nolit, ingredi religionem: vnde omnino voluntarium cenſet eſſe religionis ingreſſum. Et tenent expreſſe Angel. *verb. Matrimonium* 3. *impedim.* 15. *n.* 1. Petrus de Ledeſm. *de matrim. q.* 55. *a.* 6. *circa* 3. *ſtatim affinitatis dub.* 4. & communiter Neoterici.

3 Vtrum autem coniux, cui eſt interdicta debiti petitio ratione cognationis, aut affinitatis, poſſit priori bimeſtri ab inito matrim. ante illius conſummationem reddere debitum: aut ſi alter coniux adulterium admittat? dixi hoc l. 9. diſp. 6. n. 14.

4 Ad argum num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, acceſſum talem, quando ſpontaneus eſt, inceſtuoſum eſſe, ſecus quando eſt iuſtitiæ lege debitus, qualis eſt acceſſus reddendo. Ad confirm. dico latum eſſe diſcrimen. quia priori bimeſtri nunquam tenentur coniuges ſibi reddere, niſi iam matrim. conſummarint (vt dixi lib. 2. diſput. 24 n. 5.) at eo tranſacto, ſtatim ad id tenentur, niſi illicò ad religionem tranſire velint. Quare ſuppoſito hunc animum non eſſe illi coniugi inceſtuoſo, ſatisfacit ſuæ obligationi reddendo, ac proinde culpæ immunis eſt. Non enim religionis ingreſſum eligere tenetur. Ad 2. contrariam ſent. exiſtimo probabiliorem: & eſto illa vera eſſet, eſt diſcrimen, quod caſtitas & religio ſunt quodam modo eiuſdem rationis, atque ita non mirum, ſi gratia caſtitatis promiſſæ, quæ aliter ſeruari nequit, aſtringatur vouens ad religionem. At religio non eſt aliquid eiuſdem rationis cum hoc quod affinitas omnem ſuum aſſequatur effectum. Ad confirm. dic, ex ea parte vrgentiorem militare rationem, at ex alia multo minorem. Quia inter caſtitatem & religionem eſt magna proportio & vicinitas: qualis eſt non in præſenti caſu.

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm quò coniux inceſtuoſam affinitatem aut cognationem contrahens, debiti petendi facultate priuetur, deſideretur aliqua iudicis ſententia, aut condemnatus, aut ſaltem crimen declarans?

SVMMARIVM.

Proponitur ſententia affirmans hanc pœnam non incurri abſque iudicis ſententia, n. 1.

Vera ſent. n. 2. & *ibi traditur ratio, cur cum pœna ſit, non deſideretur iudicis ſententia ad eam incurrendam:* & *ad aliquas priuatiuas.*

Soluuntur argumenta, n. 3.

1 Ratio in hac re dubitandi eſt, quod priuatio hæc petendi debiti, verè ſit pœna culpæ affinitatis aut cognationis iniquè contractæ. Quod manifeſtè conſtat ex eo, quòd vbi in contractione deeſt culpa, vt ſi ignoretur conſanguinitas, aut vi præciſa habeatur copula, ea priuatio non incurritur, vt dicemus duplici diſput. ſeq. Atque ita priuationem debiti ex affinitate conſurgentem eſſe pœnam docent Abb. *c.* 1. *n.* 2. *de eo qui cogn. conſang.* & *ibi* Alex de Neuo *n.* 2. Abul *c.* 5. Matth. *q.* 200. & 241. Turr. *c. Qui dormierit, ſi.* 27. *q.* 2. Suppl. Gab. 4. *d.* 41. *q.* 1. *a.* 4. *dub.* 1. *ad* 1. Caiet. *in opuſc. t.* 1. *tract.* 31. *qui eſt* 17. *reſp. in* 4. *reſp. verſ. Et quoniam*. Ang. *verb. Inceſtus n.* 4. Sylu. *verb. Luxuria, q.* 4. *d.* 1. Vict. *ſum. de matr. n.* 288. Sot. 4. *d.* 37. *q. vn. ar.* 2. *verſ.* 2. *concl.* & *verſ. Debet autem*. Caſtro *l.* 1. *de lege pæn. a.* 7. §. *Ex hoc* 3. *locum*, & *l.* 2. *c.* 5. §. Ruſ. 5. *arg.* Alex. Carrer. *l.* 5. *de ſponſ. c.* 23. Ledeſ. 2. *p.* 4. *q.* 60. *a.* 4. §. *Sed eſt dubium ſi maritus*. Cord. *in ſuo quæſt. l.* 1. 12. *init.* Barth. à Ledeſ. *de matr. dub.* 50. *concl.* 2. Man. 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 11. Graff. *p.* 1. *deciſ. l.* 2. *c.* 91. *n.* 4. Petrus de Ledeſ. *de matr. q.* 55. *artic.* 6. *dubio* 5. §. *In huius rei expoſitionem*. Atque idem dicerent de priuatione ratione cognationis, in quo eſt eadem ratio. Atque ita de illa idem aſſerunt Sotus 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 3. Enriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 11. Petrus de Ledeſ. *de matr. q.* 56. *a.* 1. *dub.* 1. § *His nihil obſtantibus*. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 80. *Sed connumerare*. Si ergo eſt pœna: minimè incurretur abſque iudicis ſententia: vt omnium pœnarum id proprium eſſe, communis Theologorum teſtatur opinio, ac iuriſperitorum. Nec iuuat ſi dicas cum Caiet. 2. 2. *q.* 62. *a.* 3. quem communiter DD. ſequuntur, id intelligi de pœnis poſitiuis, quæ ad ſui exequutionē aliqua actione indigent. Cùm enim idem non debeat eſſe agens & patiens, oportet actionem iudicis ſententiam ferentis adeſſe, quo in illa incidatur. Quæ ratio cùm ceſſet in pœnis priuationis, quæ nullam actionem ad ſui exequutionem deſiderant, nulla opus erit ad eas incurrendas iudicis ſententia. Qua ratione irregularitas, ſuſpenſio, excommunicatio, abſque iudicis ſententia contrahuntur. Sed hæc ſolutio non ſatisfacit, & bene impugnatur à Sot. l. 1. *de iuſt. q.* 6. *concl.* 2. & Caſtro *l.* 2. *de lege pæn. c.* 5. §. *Rurſus* 5. *arg.* Nam vt quis fame moriatur, nulla eſt neceſſaria actio, ſed priuatio comeſtionis, eſt tamen iudicis ſententia neceſſaria. Præterea, inhabilitas ad beneficia eſt pœna priuatiua, cum tamen probabiliſſimum ſit eam indigere iudicis ſententia. Quod defendunt Nau *in extrau* Greg. XIII. *de datis pro iuſtitia in priori edit. n.* 41. *in poſteriori* verò *n.* 44. Molina *to.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 96. *p.* 590. Deinde inhabilitas ad ſuffragium ferendum eſt etiam pœna priuatiua, non indigens actione, ſed ceſſatione, cùm tamen iudicis ſententiam poſtulet, vt teſtantur Sot. *lib.* 1. *de iuſt. q.* 6. *a.* 6. *ad* 4. & *l.* 4. *q.* 6. *a.* 3. *ad fi.* Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 18. *a.* 2. *dub. vlt.* Mol. *ea diſp.* 99. *p.* 591. Atque ita quamuis priuari iure petendi ſit pœna priuatiua, non concludetur eam non indigere iudicis ſententia. Nec etiam prodeſt ratio, quem tradit Sot. *l.* 1. *de iuſt. q.* 6. *a.* 6. *concl.* 2. cur irregularitas, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, incurrantur abſque iudicis ſententia Quia nimirum, non priuant bonis proprijs, quæ iure peculiari quis poſſidet, & tradere per actionem teneantur, ſed bonis communibus,

quorum Eccleſia priuans eſt diſpenſatrix. Non (inquam) prodeſt. Quia ea impugnatur à Cord. *in ſuo quæſt. l. 1. q. 36. f. 281. col. 1.* Bañes 2. 2. *q.* 12. *a.* 10. *fol.* 692. Quia ſacerdos ius peculiare celebrandi, & quilibet fidelis recipiendi ſacramenta poſſident, & tamen illo priuantur per irregularitatem, & excommunicationem, abſque iudicis ſententia. Deinde, quia licèt ea ratio procederet in iis cenſuris, at in noſtro caſu locum habere non poteſt, cùm priuetur coniux iure per matrimonium acquiſito petendi debitum, quod eſt bonum proprium & peculiare illius, nec Eccleſiæ diſpoſitioni ſubiacens, niſi in quantum illo priuare poteſt in pœnam delicti per coniuges admiſſi: ſicut poteſt aliis bonis priuare. Deſiderabitur ergo iudicis ſententia. Quare Simancas *de inſtit. catholic. t. 9. n.* 202. dicit incertum eſſe an inceſtuoſus cum conſanguineis vxoris incidat ſtatim in foro conſcientiæ in hanc pœnam.

2 Cæterum mihi certiſſimum eſt, nec in affinitate nec in cognatione deſiderari aliquam iudicis ſententiam, ſed ſtatim priuari coniugem poteſtate debitũ petendi. Quod in cognatione tenet Gl. *c. Noſſe, verb. Non fraudentur* 30. *q.* 1. & in affinitate dicens eſſe certiſſimum. Caſtro *lib.* 2. *de lege pœn. c.* 5. *§. Rurſus*, 5. *argum.* & clarè ſentit Caietanus *opuſc. tomo* 1. *tract.* 31. *qui eſt* 17. *reſponſion. reſponſ.* 4. *verſ. Et quoniam*, vbi ait eſſe ipſo facto priuatum, *&* Angles Flor *p.* 1. *de matr. q.* 14. *de impedim affinit a.* 1. *diffic.* 1. *concl.* 3. ait enim in foro conſcientiæ non poſſe petere hunc inceſtuoſum, ante diſpenſationem. Idem tenentur dicere DD. quos ibi retuli d. 27. n. 1. dicentes inceſtuoſum etiam occultum incidere in hanc pœnam, & quos ibi retuli n. 9. dicentes peccare lethaliter, ſi debita petat, & praxis ipſa hoc veriſſimum eſſe teſtatur. Quod ſi rationem petas fateor me nullam concludentem inuenire, hæ pœnæ, quamuis priuatiuæ ſint non indigeant ſententia. Sicut nec inuenio in irregularitate, excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto. Quæ enim tradi ſolent, reprobatæ ſunt num. præcedenti. Atque ideo nec in illis, nec in hac aliam rationem adæquatam inuenio, quàm quòd pœnæ priuatiuæ ſint, atque ita facilius in eas incidatur: ſicque vſu receptæ & declaratæ ſint, vt nulla indigeant ſententia condemnanti, aut crimen declaranti. Quod non ita contingit in omnibus pœnis priuatiuis, & ita non mirum eſt ſi aliquæ illarum poſtulent iudicis ſententiam.

3 Ad argumentum contrarium, n. 1. propoſitum conſtat ex dictis n. præced.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm ſi affinitas vi præciſa aut metu contracta ſit, vt ſi vxor à viri conſanguineo vi, aut metu cognoſcatur, priuetur illa vxor poteſtati debitum petendi?

SVMMARIVM.

Quando vi præciſa cognoſcitur fœmina à viri conſanguineo, non priuatur petitione debiti, n. 1.

Priuatur ſi leui metu inducta. Quod ſi vir conſenſerat, neuter coniux poteſt petere nec reddere, n. 2.

Si metu conſtantis, refertur quædam opinio n. 3.

Nequit tunc petere debitum Et in rebus diuino iure vetitis metus non eximit à pœna, n. 4

Quid ſi per metum viri conſtantis vir vxorem compulerit, vt cum ipſius viri conſanguineo concumbat, n. 5.

An Chriſtiani in nauibus Turcarum remigantes metu mortis caſu quo non eximuntur à peccato, eximantur ab excommunicatione, n. 6. *& ibi remiſſiuè, quando peccent.*

1 HActenus diſputauimus quando ex affinitate oriatur impedimentum petendi debitum. Iam videndum eſt de cauſis ab hac pœna excuſantibus. Et in hac diſputione de præciſa vi vel metu; in ſequenti autem de ignorantia agemus. Atque ſi vis præciſa ſit manifeſtum eſt minimè priuari debiti exactione, vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* vbi ea redditur ratio. Quia affinitas iniquè contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit: iniuſtum quippe eſt quemquam culpæ immunem ſuo priuari iure. At vbi vis illata eſt fœminæ, à culpa inceſtus omnino eximitur: ergo à pœna priuationis debiti exigendi. Quare licet textus hic loquatur quando viri conſenſu vis ea vxori illata eſt: & eodem pacto loquuntur hoc docentes Roſella *verb. Impediment. imped.* 8. *n.* 15. Sylu. *verb. Luxuria. q.* 4. *d.* 3. Graff. 1. *p. deciſion. l.* 2. *c.* 80 *n.* 14. at ratio textus, & prædictorum DD. tradita, idem prorſus ſuadet, vbi adfuit mariti conſenſus, vt bene aduertit Ricardus *ſtatim referendus.* Quare ita docent abſolutè Hoſt. *c.* 1. *de eo qui cogn. conſanguin. n.* 2. *fine, ſuper verb. Filiaſtra, vbi* Ioan. And *n.* 3. Anch. *fin.* Alex. de Neuo *n.* 4. Ricard. 4. *d.* 35. *a.* 2. *q.* 4. Aſtenſis *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *q.* 15. Sot. 4. *d.* 37. *q. vn. art.* 1. *verſ. Debet autem* Ledeſ. 2 *p.* 4. *q.* 60. *ar.* 4. Palacios 4. *d.* 34 *diſp.* 2. *f.* 777. *col.* 2. *verſ. Quod ſi obiecerit.* Enriq *l.* 12. *de matr. c.* 2. *n.* Petrus de Ledeſma *de matrim. q.* 55. *a.* 6. *diffic.* 5. *concl.* 1. Emman. Sa *ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Qui coniugis.*

Similiter eſt certum, vxorem leui metu inceſtui conniuentem priuari debiti exactione. Quia culpa ſua affinitatem contraxit. Ita colligitur ex ratione textus, & Doctorum, quos n. præced. retuli. & docent Ricard. Aſtenſis, Roſella, Sylu. Graffis *ibi citati*, & licet loquantur, quando interfuit viri conſenſui, qui metum intulit: at vere non innituntur huic conſenſui, ſed culpæ vxoris, & ita abſolute docet Palacios *n. præc. relatus.* Quod ſi mariti conſenſu aut præcepto id effectum ſit, non tenetur vxor ei debitum reddere. Quoniam eiuſdem particeps fuit iniquitatis. Ita Ricard. Aſtenſis, Roſel. Sylu. Graffis *ibid.* & conſtat ex diſp. 27. n. 3. Imò nec poteſt reddere, niſi in fraudem matrim. id vterque coniux fecerit, vt diximus diſp. 28. n. 5. & 6. vbi probauimus in hoc caſu fraudis teneri. 2

Difficultas autem eſt, quando metus grauis fuit, ſeu cadens in fœminam conſtantem, num priuetur vxor, metu illo cognita à viri conſanguineo, debiti petitione? Videtur enim non priuari: ex doctrina Nau. *ſum. c.* 17. *n.* 63. *ad finem*, & latius *c. Ita quorundam, de Iudæis, notab.* 11. *in prin. n.* 18. vbi docet Chriſtianos in Turcarum triremibus remigantes bello indicto aduerſus Chriſtianos, metu mortis ac tormentorum coactos, peccare mortaliter, at non incurrere excommunicationem *eo c.* latam contra opem infidelibus in ſimili bello ferentes. Quia (inquit) non eſt credendum velle Eccleſiam ſuis pœnis mulctare eos, qui tali metu compulſi ſuis præceptis non obtemperant. Et illum ſequitur Pedraza *in ſua ſumm. præc. c.* 7. *§.* 26. ſimiliter ergo cùm pœna priuationis debiti exigendi ſit ab Eccleſia ſtatuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ (vt diximus diſp. præced. n. 1.) non ligabit vxorem, quæ tanto coacta metu illam contraxit. 3

Cæterum quamuis hæc opinio pietate plena ſit, nulli ſolido fundamento innititur. Et ideo dicendum eſt priuari poteſtate debiti exigendi. Ducor ex ratione textus & Doctorum, n. 1. tradita, qua ab hac pœna eximunt vxorem vi abſoluta cognitam, nempe, quia ceſſat culpa inceſtus. Cùm enim in hoc euentu non ceſſet, tenebatur enim vitam exponere ne conſentiret, incurret pœnam. 2. quia in iis quæ aduerſantur iuri diuino & naturali, quale eſt copula illa, metus non excuſat à pœna, ſed à grauiori, vt bene docet Turrecrem. per illum text. *cap. fin.* 2. *n.* 31. *q.* 2. & probat textus, *cap. Si quis coactus* 22. *q.* 5. ibi: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate periurat: quia plus corpus quam animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat.* Atque fortius id probat textus *cap. Sacris, de his quæ vi,* ibi: *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Vbi textus decidit, non excuſari ab excommunicatione, metu participantem cum excommunicatio, ſicut non excuſatur à culpa. In cuius textus intellectu quamuis varij ſint DD. de qua participatione loquatur, vt poteſt videri in Couar. *c. Alma mater,* 1. *p. num.* 9. at caſu quo ea participatio crimen lethale eſt, manifeſta eſt deciſio textus, & conueniunt omnes DD. metum non excuſare ab excommunicatione, & quamuis 4
ali qui

aliqui velint eum intelligere, de metu leui. Optimè reprobat Abb. *eo c. Sacris, n.4.* quia apertè repugnat litera. Contraponit enim metum violentiæ: & dicit pro nullo metu. Et reddit rationem, eo quod metus non excuſet à culpa. Quæ omnia de quocunque metu procedunt. Atque huius ſent. videntur eſſe Richard. Aſtenſ. Roſell. Syl. Graffis, quos n.1. retuli; dicunt enim vxorem poſſe petere, quando maritus eam graui metu coëgit ad copulam cum ipſius viri conſanguineo, in odium delicti viri: vbi apertè ſentiunt contrarium, vbi nullum eſſet viri delictum, atque ita prædictum odium ceſſaret. Et tenet Petr. de Ledeſma *de matrim. q.55 a.6. dub.5.*

5 Sed nec prædicta limitatio caret difficultate, aiunt enim Richard. & ipſum tranſcribentes, Aſtenſ. Roſel. Sylu. Graf. *n. praeced. allegati*, quando vxor metu ab ipſo viro illato, & cadenti in virum conſtantem, conniueret copulæ cum viri conſanguineo, poſſe eam debitum petere, tenerique virum reddere. Nec id alia ratione probant, quàm in odium criminis viri. At oppoſitum credo, nempe, in eo euentu neutrum poſſe petere, nec reddere (vt dixi n.2.) quando metus eſt leuis. Quia cùm vterque particeps fuerit culpæ in affinitatis contractione, vterque iure exigendi priuatur, & ſubinde neuter licitè reddere poteſt, (vt probaui locis eo n.2. citatis) nec Ius, quo ab hac pœna eximat vxorem, viri culpam conſiderat, nec in eius odium conceſſit non obſtanti affinitate, poſſe in hoc euentu petere: ſed vniuerſaliter debiti petitionem negauit coniugi, cuius culpa affinitas orta eſt.

6 Ex his infertur non audiendos eſſe Nau. & Pedrazam, *n.3 relatos*, dicentes remigantes aduerſus Chriſtianos peccare mortaliter, at non innodari excommunicatione. Quia n.4. ſatis probaui caſu quo actio non eximitur à culpa, nec ab excõmunicatione eam excuſari. Atque ita in hoc euentu cenſet Manuel *in add. ad bullam cruciat. §.9. n.95 fine.* Ex alio autem capite excuſari poſſunt ab excommunicatione: quia nimirum, communiter non peccant mortaliter remiges illi metu mortis id efficientes, vt latiùs probant Cord. *ſum. q.117. f.400.* Nau. *l.3. de reſt. c.4. d.4. in noua edit. n.52.* Molina *t.1. de iuſt. diſp.115. p.658.* Lud. Lop. *1. p. inſtr. c.60. fine.* Rutil. Benzonius *tract. de fuga, l.1. diſp.1. q.4. f.102. §. Aſſeris ſecundò.* Vega *1. t. ſum. c.118. caſu 2.* & ſpecialiter eſt videndus Molin. *eo loco citato*, qui optimè explicat caſum rarum, in quo culpa eſſet.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrum coniux qui ex ignorantia iuris prohibentis, vel facti, efficitur cognatus aut affinis alterius coniugis, priuetur debiti petitione?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n.1.
Quid interſit inter hæc: legem minimè obligare ignorantes: vel hos à transgreſſione excuſari, n.2.
Lex obligat etiam ignorantes inuincibiliter ipſam, n.3.
Minime præſumitur ignorantia, ſed probanda eſt, n.4.
Qualiter probetur, & an ſolo iuramento dicentis ſe ignoraſſe, n.5.
Quoties lex punit actum nullo alio iure prohibitum, ignorans ipſam, eſt pœna immunis per legem ſtatuta, n.6.
Quid, ſi puniat actum iure humano antiquiori aut diuino naturali prohibitum, an ſciens antiquam prohibitionem, ignorans tamen nouam ſub excommunicatione, illam incurrat contrafaciens? Refertur duplex opinio, n.7. & 8.
Proponitur auctoris ſententia, n.9.
Soluuntur argumenta priora. Enodantur c. Cum illorum de ſent. excom. reg. Ignorantia, de regulis iuris, n.6. quomodo ignorantia iuris non excuſet, & l. Vulgaris, ff. de furtis n.10.
Satisfit poſterioribus argumentis, & enodatur c.2. de conſtit. in 6. & qualiter argumentum à contrario ſenſu deficiat, vbi in contrario eſt eadem aut maior ratio, n.11.
Poſt num 11. inuenies alia ſummaria.

1 QVæſtio hæc difficillima eſt, ſi exactè tractanda ſit, pendet enim ex ea quæſt. Qualiter ignorantia legis aut pœnæ in ipſa ſtatutæ excuſet à pœna incurrenda? Quæ confuſe ſatis diſcutitur à DD. Cùm enim ſint diuerſæ pœnæ, ſpirituales & temporales, atque inter illas ſit differentia, quòd ſola excommunicatio videatur deſiderare contumaciam: cùm ſit etiam ignorantia duplex, altera iuris & altera facti: & rurſus illa, quædam ipſius iuris & pœnæ in ipſo contentæ: alia verò ſolius pœnæ. Non ſatis diſtinguũt inter has pœnas, nec ſatis explicant, num loquantur de ignorantia ipſius iuris, vel ſolius pœnæ. Atque ideò maioris claritatis gratia, diſtinguens pœnas, ac ignorantiam ipſam. 7. agitabo quæſtiones, præmiſſis aliquibus fundamentis generalibus, quæ omnibus illis deſeruiunt. I. eſt, an ignorantia iuris excommunicationem imponentis excuſet ab illa contrahenda. II. quid ſi adſit ſcientia iuris prohibentis, ac ignoretur excommunicatio in eo lata? III. quid in aliis pœnis, an ſi adſit ignorantia iuris, incurratur? IV. quid ſi in illis ſola pœnæ ignorantia reperiatur? V. quid in quibuſcunque pœnis, vbi ſola adeſt facti ignorantia? VI. qualis debeat eſſe ignorantia, ſiue iuris ſiue facti, vt à pœnis excuſet? VII. an vbi contracta eſt affinitas, aut cognatio, cum ignorantia iuris vel facti interdicatur coniugi contrahenti petitio debiti?

Primum fundamentum ſit. Differentia lata eſt inter 2
hæc, Lex non obligat ignorantes. Vel illos obligat, excuſantur tamen à peccato & pœna. Quare non eſt quæſtio de nomine, num obliget ignorantes. Si enim dicamus obligare, quamuis ignorans excuſetur à culpa transgreſſionis & pœna: at non excuſabitur ab aliis legis effectibus. Quod ſecus dicendum eſt vbi lex non obligaret ignorantes. Nihil enim in illis operaretur, v.g. Decretum Tridentini obligat ignorantes, vbi legitime promulgatum eſt: ex quo fit vt contrahentes clam matrimonium in eo oppido, ignari inuincibiliter decreti, minime peccent, nec ſubdantur illius pœnis: at matrimonium eo decreto irritatum erit nullum. At vbi id decretum non obligat, matrimonium eſt validum: & tale eſſet, ſi diceremus illud non obligare ignorantes.

Secundum ſit. Certum eſt legem, vbi ſufficienter pro- 3
mulgata eſt, ita vt ſcientes liget, obligare etiam inuincibiliter ignorantes. Quoniam lex talis habet iam completam legis rationem, ac ſubinde perfectam obligandi vim. Nec enim vnicuique eſt notificanda, *cap.1. de poſtul. prælat. & auth. Vt nouæ factæ conſtit. §. Sancimus, coll.5.* obligat ergo omnes, ſiue illius conſcios, ſiue ignaros. Et confirmatur, quia virtus obligandi ex ipſa legis natura, & virtute, non ex ſubditi notitia proficiſcitur. Tandem quia ignarus legis illius ſufficienter promulgatæ, ſi certior de illa fiat, à viro fide digno ad illam tenebitur. Ergo, & antea tenebatur. Non enim vir ille ſua aſſeueratione legi virtutem obligandi tribuit. Ita Sotus *l.1. de iuſt. q.1. art.4. concluſ.5.* Metina *1.2. q.90. a.4. concl.3. verſ. Illud autem.* Quare dum Innoc. *c.2. de conſt. n.1. verſ. Ignorantes*, & aliqui iuriſperiti ibi aſſeuerant, ignorantes minimè obligari lege: quod etiam videtur ſentire Caiet. *1.2. q.90. art.4. ad 2.* intelligendi ſunt, vt velint ignorantes excuſari à pœna & culpa tranſgreſſionis legis.

In foro autem externo, duobus menſibus à legis pro- 4
mulgatione tranſactis, iure optimo præſumitur illius ſcientia: vnde ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, vt notant communiter DD. & conſtat ex *authent. Vt factæ nouæ conſtit. §. Sancimus, & §. Ne igitur collat.5. & c.1. de poſtul. prælat. & c. fin. §. Alioquin, qui matr. accuſare poſſunt.* Atque idem eſt, licet non ſit promulgata in qualibet prouincia, eſt tamẽ in ea vſu recepta, & incuria promulgata. Conſtat ex *c.1. Verum, de poſtul prælato.* Rationem autem huius præſumptionis ſubdunt *gl. l. fin. verb. Scientes, ff. de decretis ab ordin. faciendis, & gloſſa, c. Nulli, verb. Veriſimiliter, de electton. n.6.* Quia publicè propoſitum ignorare non licet, nec facilè ignorantiam talem alleganti fides adhibenda eſt.

Admittitur autem probatio ignorantiæ huius, *gloſſ. c.* 5
2. de conſtit. in 6. notabili 2. Abbas c.2. n.9. eo. t. vbi Felin. *n.10.* Sylu. *verb. Lex q.7.* coniecturæque quæ hanc ignorantiam probant proponuntur *c. fin. §. Super quo, qui matrimonium accuſare poſſit.* Coniecturis enim probanda eſt, vt notat *Bald. 1. n.10. ff. de legib.* faciliúſque in fœminis

probatur teſte *Prepoſito.c. Quod dictis, d.*16. eo quod illis vagari non liceat. Et quidem in genere loquendo, probatur iuramento ipſius ſe ignoraſſe dicentis. Quia in cordis penetralibus latentia minimè teſtibus probari poſſunt ita *gloſſ. c. Si verò,el 2. de ſent. excom.verb.Propria.* Caſtro *lib.2.de lege pœn.c.14.§. Sicut dictum eſt.* Nau. *lib.1. conſ. in priori edit.tit.de conſt.conſ.1.a.6.& 7.* Couar. *1.var.c.10.n.1. verſ. Tertiò admittenda eſt,* Greg. Lop. *l.12. tit.1.p.7.verſ. Que no lo ſupiera* & colligitur ex *illa lege.* Auiles *c.52.Prætorum gloſſ. En la tierca, n.12.* Salzedo *addit. ad regulam* Bern.Diaz.323.Gratian.*reg.*270.*initio.* Maſcard. *de prob. concl.*831.*n.*1. & innumeri alij per hos relati. Et eadem ratione ſcientia probatur iuramento. Quia eſt ex iis quæ in corde latitant. Ita Couar. & Gratian. *n.3.ibid.* Temperat autem Nauar. vt ignorantia probetur iuramento: niſi contraria ſcientia veriſimilibus coniecturis probaretur. Sed bene Caſtro *proximè citat.* id intelligit quando coniecturæ eſſent nimis violentæ, & adeò apertæ, vt rem ipſam quaſi indice demonſtrare videantur. Non enim facilè credendum eſt, adeò quempiam ſuæ ſalutis immemorem eſſe, vt peierare velit. Idque docet Couar. *regul.Poſſeſſor. 3.p.§.3. num.4. verſ.*10. vbi ait non ſatis eſſe iuramentum dicentis ſe ignorare, quando aduerſus eum eſſet maxima iuris præſumptio ex longi temporis præſcriptione, & Grat. *alios allegans,reg.*170.*n.*7.dicens ignorantiam minimè iuramento probari, quando contra iurantem eſſet vehemens præſumptio ex facti qualitate aut notorietate. At in præſenti non conſtat inter doctores, num legis ſufficienter promulgatæ ignorantia probetur iuramento? Affirmant enim multi cum *Gloſſ.c.Propoſuiſti. verb.Non probatur, ad fin. d.*82. *& c. Qui & humanis, fine* 22 *q.*1. In contrarium autem fortiter vrget Innoc. *c.2. n.1. de conſtit.* dicens præſumi ſcientiam in hoc euentu, niſi dilucidè ignorantia probetur. Vrgent etiam proximè dicta, nimirum, non adhiberi fidem iuramento, vbi vehementes ſcientiæ coniecturæ adſint. Quæ enim vehementiores eſſe poſſunt, quam legem eſſe publicè promulgatam, bimeſtreque tranſiiſſe? De qua re conſulendi ſunt Doctores *c. 2. de conſtitut.* Anton. Cucus *lib. inſtitut. maiorum t. 3. n.*32. & latiſſimè Menochius *de arb. 2. lib.2. centuria 2.caſu* 186. *n.2. & ſeqq. & de præſumpt. lib. 2. præſumpt.* 77. *à n.* 3. vbi duplici ſententia recitata concludit receptiorem eſſe, non adhiberi fidem iuramento. Idque mihi ſatis placet. In foro autem conſcientiæ fatentur vniuerſi, ſimplici aſſertioni credendum eſſe, nedum iuramento. Quia de ſolo aſſerentis eiuſque conſcientiæ præiudicio agitur.

6 III. Fundamentum ſit. Conſtat apud omnes, quamuis lex ſufficienter promulgata ſit, ſi actum nullo alio iure interdictum puniat, ignaros inuincibiliter illius legis à culpa & illius pœnis eximi. Quia res quæ culpa carent, in damnum vocari non debent, *cap.2. de conſtit.* Nec ſine culpa quiſquam puniendus eſt, *regul. Sine culpa* 23. *de regulis iuris, in* 6. Idémque apertè probat *l.finalis, in fin.ff.de decretis ab ordine faciendis*, ibi: *Reſpondi huiuſmodi pœnas aduerſus ſcientes paratas eſſe.* Et *c.fin. in fi.qui matrim.accuſ. poſſ.*ibi: *Iſte tamen admoneri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.* Cuius ratio traditur *l.Si ignorans,* 51.*ff. locat.* ibi, *Non enim contemnit diſciplinam, qui ignorauit.* Atque ibi docent *Gloſſ.c.2.verb.Culpa,de conſtit.* vbi Innoc.*n.*1. Hoſt.*ad fin.* Ant.*n.*19.Abbas *n.*7.Bald.*n.*1.Anch.*n.*5.Henr.*n.*6. Decius *n.*22.Aretin.*n.*3.Alex.de Neuo *n.*28. Beroius *n.*44. *& ſeq.* Imol.*clem.2.n.2.de heret.* vbi Bonifac.*n.*27.Couar.*c. Alma mater,1.p.§.10.n.8.& 9.*Menoch. *de arbitrariis lib.2.centuria,2. caſu* 185.*n.2.& conſ.*510.*n.5. volum.6.* atque omnes triplici num. ſequenti allegandi. Quia ſolùm diſcrepant, quando actus alio iure antiquiori damnatus, ſiue humano, ſiue diuino naturali, vnde in hoc caſu eſt ſita tota controuerſia, num ignorans hoc ius nouum prohibens, conſcius tamen antiquæ prohibitionis, incurrat pœnas eo nouo iure latas.

7 Quæſtio I. Vtrùm efficiens actum ſub excommunicatione, interdictum lege aliqua noua, qui antiquiori iure poſitiuo aut diuino naturali prohibitus erat, ignarus legis nouæ, aut conſcius illius prohibitionis antiquæ, incurrat eam excommunicationem iure nouo latam? Triplex eſt ſent. I. vniuerſaliter docet in eo euentu incurri eam excommunicationem, ſiue ea lata ſit iure communi, ſiue Epiſcopi conſtitutione. Probatur 1. ex *c.Cum illorum, de ſent. excom.* vbi habetur poſſe diſpenſari cum percuſſoribus clericorum, iuris ignaris; ergo non excuſat ab ea excommunicatione, ignorantia iuris humani eam imponentis. 2. quia ignorantia facti, non verò iuris excuſat. *reg.Ignorantia* 13.*de reg.iur.in* 6.*l.Iuris,l.Error,l.Regula,ff. de iuris & facti ignorantia.* Nec intelligi poteſt de vincibili ignorantia. Quia talis licet facti ſit, minimè excuſat. 3. ex *l.Vulgaris,§.Si quis viginti,verſ.Si quis æs,ff.de furtis,* vbi æs furans, exiſtimans eſſe aurum, vel è contra, furtum admittit ſolius rei captæ. Ex quo textu infert Bart. *l. Diuus,*14 *ff. ad l. Cornel. de ſicariis, n.*1. ſacrilegum eſſe furem calicis conſecrati exiſtimantem non eſſe conſecratum: attendique effectum, non verò facientis exiſtimationem. Ergo ſimiliter, qui ſciens & prudens rem illicitam admittit, incidet in vniuerſas pœnas legis etiam quam ignorat. 4. quia rei illicitæ vacans, cenſetur conſenſum præſtare etiam iis, quæ præter eius intentionem ſequuntur, vt probat *c.fin. de homic. in* 6. vbi iubens aliquem verberari, cauens ne occidatur, irregularis eſt, ſi mandatarius fines mandati excedens occidat. Redditque is textus rationem, quia mandando in culpa fuit. Ergo cùm hic, ius nouum ignorans, fecerit rem illicitam, ſubiicietur etiam pœnis iuris à ſe ignorati. Poteſt tandem probari rationibus, quas num.12. afferam, ad probandum minime ipſius pœnæ excommunicationis ignorantiam excuſare. Atque ideo hanc ſent. tuentur *Gl.c.A nobis,el 1.verb. Non niſi, de ſent.excom.* Scot.*4.d.6.c.8.in princ.* Couar.*c. Alma mater 1.p. §.10.à n.9.vſque ad* 12. & aſſerunt eam eſſe probabilem Sotus *4.d.22.q.1.a.2. ad fi.ante 4.concl.&* Barth. à Ledeſm. *de pœnit.* vbi de excom.*dub.*5. Pro eadem ſent. faciunt alij vniuerſaliter docentes incurrere pœnam ſtatuti, qui rem illo interdictam, ſtatuti ignarus admittit, ſi norat alio iure vetitam eſſe. Hi ſunt Bart.*l.1.n.21.C.de ſum.Trinitate,& ibi* Cynus *verſ.Quidam alij,* Bald. *ibi n.*22.Bellapertica *ibi, in repit.n.*13. Alber.*2.p.ſtatutorum,q.15.& 3.p.q.1.* Anchar. *repet.ſuper c.Poſtulaſti,n.39.fin.de foro comp.* Cardin. *d.c.A nobis,n.2.verſ.Ad quod oppono in fin.Prepoſ.c. Quæ cōtra,ad fi.d.*8.Beroius dicens fortè hoc eſſe verum *c.2.n.8.de conſt.* vbi & Decius *in 1.lectura,n.31.& eius Additionator ſuper gloſſam,* verior, limitans niſi pœna eſſet valde exceſſiua. *Carol.*Molin.*conſuetud. Pariſienſib.§.30.q.41. paulò poſt princ.* Marſil. *l.fin.n.81.ff.de iuriſd. omn.iud.* Gaudin.*tit.de pœnis reorū, n.*16.Poirius *Inſt,de iure naturali.§.Sed & quod Principi,n.*19.Henr.Botæus de Synod.*3.p.a.2.n.*17.Iul. Clarus, dicens communem *l.5.recept. §.fi.q.85. verſ. Secundus eſt caſus.* Ant.Gabr.*to.1.comm.in mea edit.lib.9. verb. Ignorantia.fol.502.col.1.* Matienzo *lib.5.recopil.t.12.l.1.gloſſ.1.n.3.*

II.Sent. diſtinguit ſic: Si excommunicatio ſit iure communi lata, minimè excuſabit prædicta ignorantia: ſecus ſi lata ſit conſtitutione ordinariorum. Probat ex *cap.2. de conſtit.in 6.*ibi: *Vt animarum periculis obuietur ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes.* Vbi videtur ius nouum indici, alias non diceret, *Nolumus,* ſed declaramus: nec diceret, *Vt animarum periculis obuietur.* Et tamen ſolùm id decernit de ſtatutis editis per prælatos locales inferiores Pontifice. Quod ſi dicas cum Sylu.*verb. Ignorantia,q.8. n.16.* nomine ordinarij includi ibi Pontificem, quandoquidem ordinariorum omnium ipſe eſt ordinarius. Repugnat, quia dicit, *Sententiis per ſtatuta,* ſtatutum verò ius particulare importat. *Inſtit.de iure nat.§ Ius autem ciuile.verſ. Nam quod quiſque,* ibi: *Vocatur ius ciuile,* vbi *Gloſſ.verb.Ius ciuile,* explicat, vbi ſunt ſtatuta terrarum. Præterea, quia dicit, *Quorumcunque ordinariorum.* Nomine autem ordinarij non concluditur communiter Pontifex, vt vſus canonum teſtatur & paſ- 8

ſim

ſim apud Conſilium Trident, habetur, & ſi Pontifex includeretur, ſuperflueret dictio illa, *Quorumcumque ordinariorum*. Sed ſatis eſſet dicere, quorumcumque; additum autem eſt ordinariorum, ne Pontifex includeretur. Præterea, quia ſummus Pontifex ibi ait, ſe nolle ſententiis ordinariorum ignorantes ligari. At ipſe ſuo ſucceſſori legem indicere nequit. Par enim in parem imperio caret, *c. Innotuit, de elect. l. Nam magiſtratus, ff. de arbit.* & vbi à ſucceſſore quippiam fieri vult, non illi iubet, ſed ſignificat, vt fieri videmus, *c. fi. de reſcr. in 6. & l. Digna vxor, c. De legib.* Cùm ergo illud ſit ius nouum, & de ſolis ordinariorum inferiorum conſtitutionibus ſtatuat iis non ligari ignorantes, contrarium erit dicendum, vbi excommunicatio iure Pontificio lata ſit, argumento ſumpto à contrario ſenſu. Et confirm. quia longe diuerſa eſt ratio de conſtitutionibus Pontificis, & aliorum inferiorum. Cùm enim illis maior reuerentia ſit debita, minor contemptus deſideratur ad earum pœnas incurrendas: vnde non mirum, ſi ignorantia non excuſet. Cùm ſecus in his contingat. Atque ita tenent *Gloſſa eo c. 2. de conſt. in 6. verb. Statuta, iuncto verb. Ignorantes.* Anch. *repet. in c. Canonum ſtatuta, n. 123. & ſeq. de conſt.* Crottus *c. 2. eo. tit. in princ. c. penult.* D. Ant. *3. p. tit. 24. c. 33. fin. & c. 75. fin. Maioris 4. d. 18. q. 4. fin. ad verſ. Praeterea nullus* Adrian. *4. de confeſſ. q. 3. de clauib. §. Ex his aliter.* Roſell. *verb. Ignorantia, n. 13.* Driedo *l. 2. de libert. Chriſt. c. 9. in 2. ſent. Victoria ſum. de excomm. n. 357.* Cordub. *in ſuo quaſt. l. 2. q. 27. init. Vgol. de cenſuris tabul. 1. c. 9. §. 8. n. 10.* & dicit valde probabilem, neutram definiens Petr. de Ledeſ. *ſum. ſacram. tract. de excomm. c. 3. fin.*

9 III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo, licèt duæ priores ſint probabiles) affirmat eam ignorantiam excuſare ab excommunicatione, ſiue lata in conſtitutione Epiſcopali, ſiue Pontificia; quamuis actus ſit iure diuino naturali prohibitus, nec id lateat ignorantem prohibitionem iuris poſitiui. Ducor 1. quia quantitas pœnæ commetienda eſt cum delicti quantitate, *cap. Felicis, verſ. Illud autem, de pœnis, in 6.* ibi: *Iudex pœnam metiatur ex culpa, & c. 2. fin. de his quæ fiunt à maiori parte capituli,* ibi: *Nec pœna ſit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit.* Sed hic ignorans ſolum ius naturale & diuinum offendit, contra quod ſe agere nôrat, non autem ius poſitiuum quod inuincibiliter ignorabat. Ergo ſolius prioris iuris pœnas incurret, 2. ex *c. Propoſuiſti, d. 82. quod eſt* Innoc. I. *Exuperio Toloſ. Epiſc. epiſt. 3. c. 1.* vbi deciditur clericos incontinentes non deponendos eſſe iuxta conſtitutionem Siricij Pont. Quia eam ignorabant, ibi: *His ignorantibus venia non negabitur,* vbi *gl. verb. Ignorantibus, & verb. Negabitur,* ſubdit rationem, quia decretum non ligat ignorantes, & tamen incontinentia iuri diuino & naturali aduerſatur. Quod ſi obiicias ſtatim ſubdi: *Ita vt de cætero penitus incipiant abſtinere, & gradus ſuos in quibus fuerint inuenti, retineant.* Vnde videtur pœna extendi ad ignorantes. Dico, id non eſſe vi conſtitutionis ignoratæ, ſed nouæ, factum præteritum punientis, quod aliàs malum erat. Nec id rigidum eſt, poteſt enim Eccleſia liberè ius ſtatuere circa conditiones in promouendis requiſitas: debetque potius communem decorem, quàm priuatam aliquorum vtilitatem reſpicere. 3. *ex l. Eum qui 18. §. Si iniuria, verſ. At cum aliquis, ff. de iniuriis,* ibi: *Cum aliquis filium familias patrem familias putat, nõ poteſt videri iniuriam patri facere. magis quàm viro, ſi mulierem viduam eſſe credebat. Cum affectus iniuriam facientis in hunc, tanquam in patrem familias conſiſtat.* Ex quo textu conſtat, iniuriam inferentem erantemque circa perſonam, non amplius ſua exiſtimatione puniendum eſſe. Si ergo qui ſolum ius diuinum naturale ſe tranſgredi falsò putat, ſola illius pœna, cui iniuriam irrogat, plectetur. Et confirm. quia delinquens, ac ſubinde rei illicitæ operam dans, non punitur vltra animi menſuram, *l. Qui iniuria 55. init. ff. de furtis,* ibi: *Qui iniuria cauſa ianuam effregit. quamuis inde per alios res amota ſint, non tenetur furti.* Et ratio eſt. Quia voluntate ac propoſito maleficia diſtinguuntur, *c. Cum voluntate, de ſent. excom.* cum ergo hic non habuerit tacitum aut expreſſum animum offendendi ius humanum, quod inuincibiliter ignorabat, immunis erit culpæ, fractionis illius, ac proinde pœnæ ex illa conſurgentis, 4. quia noua conſtitutio, quando eſt declaratoria iuris antiqui, extenditur ad præterita: vt tradunt *DD. c. 2. de conſtit.* at non extẽditur quoad nouam pœnam in ipſa ſtatutã, ne ius nouum ignorans eã incurrat, vt aduertit *ibi* Felin. *n. 6. verſ. 2.* idque probat ex *c. Quoniã 47. d. & Nullus 55. d.* ergo ignorantia noui iuris excuſat à pœna ipſius. Quintò, quia ius indicens nouam pœnam rei antea prohibitæ, eſt prorſus nouum quoad eam pœnam: atque ſubinde de illo ac de iure nouo cenſendum eſt, vt docent Ant. *c. l. 2. de conſt. n. 13. & 21. Imola ibi, n. 6.* Felinus *n. 6.* Sed à noui iuris tranſgreſſione excuſantur illud inuincibiliter ignorantes, ergo & à pœna. 6. quia ignorantia pœnæ per ius commune impoſitæ, ſolum differre videtur ab ignorantia illius quæ Epiſcopali conſtitutione ſtatuitur, quoad fori externi præſumptionem, hæc enim in illo foro præſumitur inuincibilis. At in foro conſcientiæ ſi vtraque ſit inuincibilis, nulla diſcriminis ratio apparet. Si ergo ignorantia excuſat ab hac, excuſabit ab illa, aut à neutra. Tandem probatur rationibus excommunicationi peculiaribus, ex ipſius natura petitis, quas n. 13. referam, probans non tantum ad eam incurrendam deſiderari ſcientiam noui iuris, ſed etiam ipſius pœnæ excommunicationis. Præterea, quia excommunicatio ſolùm fertur ob contumaciam præcepto Eccleſiæ, vt colligitur ex illo Matth. 18. vbi excommunicandi poteſtas conceſſa eſt: *Si Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* At ignarus Eccleſiaſtici præcepti quamuis conſcius diuini, non dicitur contumax, ac Eccleſiæ inobediẽs. Non ergo innodabitur excommunicationis vinculo. Atque ideo hanc ſententiã amplectũtur *Hoſt. c. A nobis. el 1. de ſent. excomm. verſ. Ad quod diximus,* vbi Ant. *n. 8. & 9.* Abb. *n. 9.* Fel. *n. 5.* Ioan. And. *c. 2. de conſt. in 6. n. 1. & ibi Dominicus n. 25. verſ. Gloſſ. in ver. Ignorantes.* Ioan. de Lignano, quem refert, & ſequitur *Imol. cap. 2. de conſt. n. 9. verſ. Potes reſpondere.* Ang. *Excom. 7. caſu vlt. n. 3.* Sylu. *Excom. 2. notab. 3. §. 6. & Excom. vlt. q. 3. §. 4. & verb. Ignorantia, q. 8. d. 2. & 3. §. 15.* Tab. *Excom. 7. q. 1. n. 2.* Petr. de Soto *lect. 3. de excom. §. Secundum ſit.* Sot. *4. d. 22. q. 1. art. 2. ad fin. in 4. concl.* Caſtro *lib. 2. de lege pœnali, c. 14. §. Sicut dictum eſt.* Nau. *ſum. c. 23. lat. n. 47. verſ. Addo his, hiſp. n. 45. & c. 27. in vtraque, n. 16. & in latina nouiori, eo. c. 27. n. 274. verſ. 13.* Ledeſ. *2. p. q. 24. art. 6. ad fin.* Ouandus *4. d. 18. q. vn. propoſ. 74.* Enriquez *lib. 13. de excom. c. 23. n. 2.* Barth à Ledeſ. *de excom. dub. 5. pag. 996.* Lud. Lop. *2. p. inſtr. c. 13. de excom. §. Igitur pro elucidanda.* Petr. de Ledeſ. *de matrim. q. 55. a. 6. dub. 5. ad 4. & idemmet* dicit eſſe valdè probabilem, *in ſum. ſacram. c. 3. de excomm. in fin.* Philiarc. *de offic. ſacerd. t. 1. p. 1. lib. 3. c. 4. concl. 4.* Manuel *1. tom. ſumm. 2. edit. c. 77. n. 3.* Lælius Cucus *de caſib. reſeruatis, caſu, 1.* Graffis *1. deciſ. l. 4. c. 9. n. 21.* Cañedo *ſum. ſacram.* vbi de excomm. *c. 3. n. 14.* Vega *1. to. ſum. c. 85. caſu 73.* & dicit eſſe probabilem Cordub. *l. 2. quaſtionar. q. 27. in 2. opin.* & ab hac ſententia dicit Iulius Clarus *n. 7. ad finem relatus,* non eſſe recedendum in iudicando. Pro eadem ſententia ſunt DD. quos n. 17. referam, docentes vniuerſaliter pœnas iuris humani non incurri, licet factum ſit iure diuino naturali vetitum, ſi iuris ignorantia adſit. Hanc eandem ſententiam poſt hæc ſcripta tuentur Suarez *5. tom. in 3. part. diſp. 4. ſeq. 8. nu. 2.* Azor *lib. 1. inſtit. moral. cap. 15. quaſt. 3.*

Ad argum. primæ ſent. num. 7. propoſita reſp. Ad 1. dic 10
textum intelligi de ignorantia vincibili & culpabili. Idque conſtat. Quia æquè agit textus de ignorantia iuris ac facti. At conſtat hanc excuſare ſi, inuincibilis ſit. Ad 2. dic intelligi eam regulam in foro externo, in quo iuris ignorantia non præſumitur, vt bene docent *Roſell. verb. ignorantia, n. 15.* vbi Sylu. *q. 8. d. 3. ad fin.* Metin. *c. de reſtit. q. 17. ad fi.* Caſtro *l. 2. de lege pœn. 14. § Sicut dictũ eſt* Philiarc. *de offic. ſac. to. 1. p. 1. l. 3. c. 4. concl. 5.* Ad 3. reſpondet Dec. *c. 2. de conſt. n. 35.* illum textũ nil probare. Quia ibi cõſideratur intereſſe partis, & ideo veritas inſpicitur, vel debet intelligi

ligi, quando ignorantia eſt culpabilis, vt conſtat in exemplo Barth. ibi adducto. Quoniam calices communiter ſunt conſecrati: & ita calicem furans tenebatur conſecratum eſſe præſumere. Atque ita poteſt ea Barth. doctrina defendi. Quamuis eam falſam appellet Couar. *c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 13. verſ. 4. hinc. conuincitur.* Ad 4. dic imputari quod ſequitur præter intentionem. Cùm mandans tenebatur id prouidere: atque ita eſt culpabilis ignorantia. Quare textus ille rationem reddit: eo quod mandans fuerit in culpa, & id euenire poſſe, debuerit cogitare.

11 Ad arg. ſecundæ ſent. n. 8. allata reſp. Ad 1. dic cum Sylu. *verb. Ignorantia. 8. d. 3. &* Euerard. *in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n. 12.* argumentum à contrario ſenſu vim non habere, quando in caſu contrario militat eadem vel maior ratio. At in excommunicatione iure Pontificio lata procedit ratio in illo textu explicita, nimirum, vt animarum periculis ſubueniatur. Imò maior eſt ratio: facilius enim ius Pontificium commune ignoratur. Ad confirm. dic, non eſſe rationem illius deciſionis, reuerentiam Pontifici aut Epiſcopis debitam, ſed vt animæ periculis conſulatur. Quæ potius locum habet in iuris communis ſtatutis.

SVMMARIVM.

An ad excommunicationem incurrendam non ſufficiat ſcientia iuris, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ? Refertur quadam ſententia, n. 12.

Sententia auctoris, num 13. & ibi, ad excommunicationem exigitur monitio ſub illius pœna.

Soluuntur argumenta, n. 14. Poſt num. 14 inuenies alia ſummaria.

12 Quæſtio II. An ad incurrendam excommunicationem non ſufficiat ſcientia iuris poſitiui rem illam prohibentis, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ: atque ita ſciens ius prohibens, ignorans id prohibere ſub excommunicatione, illam minimè incurrat; Quidam aſſerunt non deſiderari ſcientiam ipſius excommunicationis. Ducuntur 1. quia obligatio delinquentis ad pœnam eſt naturalis non conſurgens ex delinquentis conſenſu, ſed ex auctoritate legis imponentis, & conſenſu delinquentis ad delicti admiſſionem, ita vt dato hoc conſenſu oriatur naturalis ad pœnam obligatio, vt conſtat ex *Inſt. de oblig. qua ex delicto, in prin.* ibi: *Nam omnes ex re naſcuntur, id eſt, ex ipſo maleficio.* Et *l. Imperatores, ff. de iure fiſci,* ibi: *Tu te huic pœnæ ſubdidiſti,* & *l. 15. t. 13. p. 2.* ibi, *El que faze el yerro, el miſmo ſe mete en ſeruidumbre de la pena.* vbi *Greg. Lopez verb. El miſmo,* ait admittentem delictum appellari pœnæ amatorem, *Auth. de non alienando, §. Quis verò el 2 coll. 2.* ibi: *Amatores periculi.* Qui enim vult antecedens, nempe delictum, vult neceſſariò conſequens, nimirum pœnam, *l. Illud ff. de acquir. hered.* ergo impertinens eſt, vt delinquens nolit pœnam. Ad hoc enim exigi deberet pœnæ ſententia, vt voluntas ferretur in illam. Et confirm. quia hoc diſtat inter culpam & pœnam auctore D. Th. 4. d. 18. *q. 2. n. 5. quæſtiunc. 2.* quòd culpæ principium intra nos eſt: omne enim peccatum eſt voluntarium: pœnæ autem extra nos, nec ad illam deſideratur voluntas, imò de ratione ipſius eſt vt voluntas repugnet. Non ergo deſideratur pœnæ præcognitio, quo illa incurratur. 2. quia aliàs infideles, pœnam inferni peccato mortali debitam ignorantes, ab ipſa eximerentur. 3. quia Matth. 18. vbi poteſtas excommunicandi eſt conceſſa, ſolum petitur, vt habeatur quis tanquam Ethnicus, id eſt, excommunicetur: vt Eccleſiam non audiat. Quia aliàs ſoli viri docti iuris excommunicationes incurrerent, & multi hæretici non eſſent excommunicati, cùm pleroſque excommunicatio lateat. Atque ideo præter DD. quos n. 7. retuli, dicentes ſatis eſſe ſcientiam prohibitionis, ſuſtinent hoc *Driedo lib. 2. de libert. Chriſt. c. 9. fin. & c. 10. paulò poſt princ. §. 4. dubit. verſ. Ad 1. dubitationem.* Cou. dicens oppoſitum eſſe manifeſtũ errorem *c. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 9. Led. 2. p. 4. q. 24. a. 6. ad fin.* Metin. *2. 2. q. 76. ar. 3. ſi.* Cordub. *in q l. 2. q. 25. ſtatim in princ.* Idem in genere de pœnis docet Baldus *c. 2. n. 1. ad fin. de conſtitut.* vbi ait delinquentem, qui nec in delicto nec in eius qualitate errauit, ſed in genere pœnæ, ab ipſa non eximi. Et hoc eſt probabile.

Verum probabilius exiſtimo deſiderari etiam ſcientiam ipſius excommunicationis, vt in eam incidatur. 1. quia *c. 2. de conſt. in 6.* quo animarum pericula caueantur, decidítur ignorantes non ligari ſententiis. Quod decretum cum animabus faueat, generaliterque de ignorantia loquatur, videtur amplè interpretandum, vt accipiatur non de ſola iuris ignorantia, ſed etiam ipſius pœnæ. 2. quia excommunicatio non fertur, niſi ob contemptum & contumaciam, *c. Nemo Epiſcoporum 11. q. 3.* ibi: *Illis qui aliter non potuerunt corrigi.* Et *c. Sacro, de ſent. excom.* ibi: *Prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam ferat niſi competente monitione præmiſſa.* At nec eſt contemptus, nec contumacia, nec competens eſt monitio, niſi delinquens norit excommunicationem in rebelles inflictam, eius enim conſcius forſan reſipiſceret. Et confir. quia ex vna parte excommunicatio eſt medicinalis, *c. 1. de ſent. excom. in 6.* ex altera eſt vltima pœna, qua Eccleſia punit, teſte D. Aug. *l. de correptione & gratia 15.* & refertur *cap. Corripiant. 24. q. 3.* At non eſſet medicina, ſed potius obeſſet, ſi ignorata incurreretur. Et qua parte eſt vltima pœna, petit ſummam contumaciam, qualis eſt vt excommunicatione in non obedientem cognita, duret contumacia. 3. quia ob id ad excommunicationis valorem deſideratur præcedere monitionem, non quamcumque, ſed ſub excommunicationis pœna: teſtibus Soto *4. d. 22. q. 1. art. 2. verſ. 3. concl. & verſ. Contra hoc autem.* Entiq. *l. 13. de excom. c. 27. n. 3.* vt nimirum adſit vltima contumacia & contemptus præcedente excommunicationis notitia, ergo vbi ea non præcedit, minimè incurritur. Huius ſent. videtur. *Hoſt. c. A nobis, el 1. de ſent. excomm.* vbi *verſ. Ad quod dicimus,* hæc ait: *Nec aliquem etſi obligatur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et tenent Ang. *excom. 7. caſu vlt. n. 3.* Sylu. *Excommunicatio, vlt. q. 1. §* 4. Nau. *ſum. c. 27. n. 16. & in lit. in noua edit. eod. c. 27. n. 274.* Sot. Lud. Lop. Man. Philiarc. Ouand. Vega, Cañedo, *n. 9. allegati.* Barth. à Ledeſ. *de excom. dub. 5. col. 996. & ad fin. illius dubij* Enriq. *lib. 13. de excomm. cap. 21. n. 1. & c. 23. n. 2.* Graffis *1. p. deciſ. l. 4. c. 9. n. 17. 18.* eandem ſent. tenet Suar. *5. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 8. n. 19.* 13

Ad argum. n. 12. propoſita reſp. Ad 1. dic intelligi de pœna cognita, vel debita cognoſci, & delicto proportionata. Id enim delictum admittens, ſeſe illi pœnæ ſubiicere noſſe debet. Qui enim vult antecedens, vult conſequens, quod nouit aut noſſe debet ex illo ſubſequi. Secus quando eſt pœna extraordinaria, qualis eſt excommunicatio. Inſuper quamuis in cæteris pœnis id locum haberet, ſecus in hac, quæ quia medicinalis ac vltimum ſupplicium eſt, poſtulat vltimam contumaciam. Ad confirm. dic pœnam in ſeipſa inuoluntariam eſſe, at in cauſa debere eſſe voluntariam. Quo enim incurratur, debet amari delictum vt eſt cauſa illius, ſaltem in excommunicatione. Vnde oportet illius notitiam præmitti. Ad 2. neganda eſt ſequela. Quia inferni pœna eſt ordinaria, culpæque lethali proportionata. Ad 3. dic, intelligi ſi Eccleſiam non audierit pertinaciter, ac vltimam contumaciam habens, vt probaui n. præced. Quæ tunc reperitur, quando nota excommunicationis pœna delinquens minimè reſipiſcit. Ad 4. concedito eos omnes, ſi excommunicationem inuincibiliter ignorent, ea minimè ligari. 14

SVMMARIVM.

Irregularitas ex ſignificatione conſurgens contrahitur, licet adſit ignorantia iuris vel facti, & explicatur regula, ſine culpa. de regulis iuris, in 6. n. 15.

An irregularitas ex delicto, ſuſpenſio, interdictum, ac cætera pœnæ incurrantur, quãdo delinquens ignorat ius ſub illius pœnis prohibens, eſt tamen conſcius alterius prohibitionis? Refertur quadam opinio. n. 16.

Opinio auctoris, n. 17. & ibi ſuſpenſio & interdictum imponuntur ob contemptum, & exigunt monitionem, & irregularitas ex delicto non incurritur abſque contemptu.

An quando peccatum aliquod Pontifici reſeruatur, ignorans reſeruationem, conſcius tamen malitiæ, poſſit ab inferiori abſolui, & an reſeruatio illa ſit pœna, n 18.

Soluitur argumentum, n 19. poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆ

15 Quæſtio III. An irregularitas ex delicto conſurgens, ſuſpenſio, interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ incurrantur, vbi adeſt ignorantia iuris poſitiui eas imponentis, at delinquens ſe in aliud ius peccare nouit? Conſultò dixi, irregularitas ex delicto conſurgens. Nam eam, quæ factum ipſum ſequitur, & abſque omni culpa, ob ſolam ſignificationem contrahitur, conſtat quacumque data ignorantia, ſiue iuris ſiue facti, contrahi. Quia ideò ignorantia eximit à pœna, quia liberat à culpa, ex qua conſequitur. Cùm ergo irregularitas hæc nullam exigat culpam, non excuſabit ab illa. Deinde, quia ſiue data opera, ſiue ignoranter id fiat, cui eſt annexa, æquè tollitur ſignificatio, cuius defectu incurritur. Ita Caietan. 1.2.q. 76. a. 3. §. *Ad hoc dicitur*, Sylu. *verb. Ignorantia, q.8.dicto 3.fine.* Caſtro *l.2. de lege pœn.c.14.§. Prima principalis.* Lud.Lop. *2. p.inſtr.c.13.de excomm. §. Ad argumentum 3.* Atque hinc erit intelligenda *reg. Sine culpa, de reg. iuris in 6.* dicens ſine culpa, niſi ſubdit cauſa, neminem puniendum eſſe. Hæc enim irregularitas abſque culpa contrahitur, ſed non abſque cauſa.

16 Difficultas autem eſt de irregularitate ex delicto, ſuſpenſione, interdicto, cæteriſque quibuſcumque pœnis, quæ ob culpam incurruntur. Aliqui affirmant ſatis eſſe, ad eas omnes pœnas incurrendas, delinquentem noſſe ſe peccatum admittere, quamuis prorſus ignoret ius poſitiuum prohibens ſub illis pœnis. Ducuntur, quia ſpeciale eſt in excommunicatione, vt illius iuris ſcientiam poſtulet: eo quod contumaciam poſtulet, tanquam vltima Eccleſiæ pœna. Pro hac ſent. ſunt omnes DD. quos n. 7. retuli, dicentes etiam ab excommunicatione non eximere hanc ignorantiam, & vltra illos idem docent Anton. *A nobis, el 1.de ſent.excom. n.8.& 9.* vbi Abb. *n. 9.* Anch. *repetit. in c. Canonum ſtatuta, de conſt.n.224.* Turrecr. *c. Qui his, n.8. de conſecr.d.4.* Sot. *4.d.22.q.1.a.2.ad fin.* Ledeſ. *2.p.4. q.24. a.6.ad fi.* Cordub. *in quaſt.l.1.q.12.art.1.verſ. Ex quo ſequitur*, Lud.Lopez *n.prac.alleg.* Barth. à Ledeſ. *de excom.dub.5. ad fin.* Graſ. *1.p.deciſ.l.4.c.9.n.17.* Manuel *1.to.ſum.2.edit. c. 243.n.11.* Caſſe io *ſum.ſacram.de excom.c.3.in comm.n.16.*& idem dicit de irregularitate ex culpa contracta Felin. *c. 2. n. 6. de conſt.* & eſt ſatis probabile. Eandem ſententiam tenent in irregularitate Suar. *5.to.in 3.diſp.40.ſect.5. n.10.* Azor *l.1.inſt.mor.c.15.q.7.*

17 Verius tamen eſſe credo vniuerſas has pœnas non incurri, vbi adeſt prædicta iuris ignorantia. Ducor, quia 6. priores rationes quas n.9. retuli, ad probandum ignorantiam hanc ab excommunicatione excuſare: pariter id probant de omnibus pœnis ex culpa procedentibus; 2. quia *c. de conſtit. in 6.* vbi aſſeritur ignorantes non ligari ſententiis, non eſt ſermo de ſola excommunicationis ſententia, de omnibus ſententiis ordinariorum: quia indefinitè dicit: *A ſententiis quorumcumque ordinariorum.* Atque indefinita iuris propoſitio tradens regulam, prout ibi fit, æquiualet vniuerſali; (vt probaui l.3. diſp. 44. n.2.) & ita textum illum non ſolum in excommunicatione, ſed in quibuſuis ſententiis intelligunt *Gloſſa ibi, verb. Sententiis.* Ioan.Andr. *ad fi.verſ. In gloſ. 3. Dominic.n.25.verſ. Nec obeſt quod ipſum. Francus, n.8.* Tertiò ſpecialiter probatur de ſuſpenſione & interdicto, ratione petita ex ipſorum natura. Quia non ſola excommunicatio imponitur ob clauium contemptum, & contumaciam, ſed etiam ſuſpenſio & interdictum, vt bene docet Francus *c. 2. de conſtit. in 6. n.8.* atque ita præuiam monitionem requirunt, quando in pœnam delicti futuri ferantur, vt de ſuſpenſione eſt textus expreſſus *cap. Reprehenſibilis, de appellat.* & idem eſſe de interdicto, affirmant *ibi* Hoſt. *ſuper verb. Excommunicationis vel interdicti. & ibi* Ioan. Andr. *n.2.* Anch. *n. 1.* Abbas *n.3. & 4.* Alex. de Neuo *n.7. & 8.* Decius *n. 4.* Innoc. *c.1.n.3.de exceſſib.pral.* Card. *clem.ſi.de pœnis.§. Quod ſi q.2.* Sylu. *verb.Suſpenſio,q.4.* vbi Armil. *n.17.& verb.Interdictũ n.28.* Nau. *ſum.c.27.c.59.init.* Bern.Diaz. *in ſua pract. in noua edit. c.130. n.1.* Enriq. *l.13. de excomm. c.34.n.1. fin.* Man. *2.to.ſum.c.67.n.1.* Phil. *de offic.ſac.1.p.1.l.4.c.1.* Lud. Lopez *2.p.inſtr.c.21.de interdicto* Viuald. *cand. ſacram.2.p.* vbi de ſuſpenſion. *n.179.* Imò Hoſt. Ioan. Andr. Anch. ibi aſſerunt pari paſſu procedere quoad hoc, excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. Ergo ſicut excommunicatio requirit ſcientiam iuris poſitiui illam imponétis, ita ſuſpenſio & interdictum. 4. probatur de irregularitate, quia ea eſt pœna contemptus, vt docent Abbas *c. Paſtoralis, §. Verum 15. de appel.* Nau. *c. Cum contingat, cauſa 14. nullitatis, remed.2.n.7.& c. Accepta, de reſtit.ſpol. oppoſ.8. illat.9.n.35.* vnde deficiente contemptu minimè incurritur, vt tradit *ibid.* Abbas *per c.2.de conſt.in 6.&* Nau. *ſum. c.27. in lat.noua n.252.verſ.8.* Imò ad ipſam incurrendam dolus deſideratur, *c. Dom.c.Is qui, §. Is verò n.1.de ſent.excom. in 6.* Nau. *duob.priorib.locis proximè citatis.* Perez *lib.5.ord.t.1.l.1.f.27.§. Præmiſſa tamen doctrina verſ. Ex quo inferebam, & lib.8.t.13.l.1.paulò ante fin.* At ignorans ius irregularitatem imponens, non eſt in dolo, nec contemnit, *l. Si ignorans 52. ff.loc.* ibi: *Non enim contemnit diſciplinã, qui ignorauit militẽ.* Ergo eam non incurrit. Atque ita in omnib. pœnis tenent hãc ſent. Hoſt. *c. A nobis, el 1.verſ. Ad quod diximus, de ſent. exc.* vbi Io.And. *n.5. ſuper verb. Culpa.* Anch. *n.4.verſ. Oppone dicitur hic* Henr. *n.15.* & dicit æquiorem Abbas *ibi, n.9. idem* Ioan. And. *in addit.ad Specul.4.p.rubr.de conſtit gloſſa pen.& c.2.de conſt.in 6.n.1.iunct.fine.verſ. In gloſſa 3.* vbi & Io.Crottus *in fin.princ.* Ant. *c.2 n.21.de conſt.* vbi Felin. *n.6. verſ.3.conc.* Iaſon *l. Cunctos populos, in priori lectura, n.31.poſteriori, n.69. C.de ſum.Trinitate,* Ang. *verb.Ignorantia, n.4. iuncto verb. Excõmunicatio 7.caſu vlt.n.3.* nam in priori loco ait ignorantiam iuris humani, quando factum non eſt contra ius diuinum & naturale, excuſare ob omni pœna. Et quærens quid quando eſt contra illud ius, remittit ſe ad poſteriorem locum, vbi idem dicit, quando eſt contra ius diuinum & naturale, Sylu. *Excomm.2. notab.3.§.6.& verb. Ignorantia.q.8.d.3. ad fin. Caſtro l.2.de lege pœn.c.14.§. Sicut dictũ eſt.* Nau. *ſum.c.23.hiſp.n.45.lat.n.47.verſ. Addo his, & vtraque, c.27.n.16. & ſum.lat.in poſtrema edit. c.27. n.274. verſ.13.* Man. *1.t.ſum.2.edit.c.195.n.3.* & dicit eſſe probabilem Cordub. *in ſuo quaſt.l.2.q.27.§.2. opinio,* & loquens de omnibus cenſuris, docet idem Tabien. *excom.7.q.1.n.2.* Atque de pœnis ſpiritualibus, in quibus mitiùs agitur, idem tradunt Bald. *l.1.n.11.ff.de legib.* Maſc. *de prob. concl. 807. n.6.* Idem tenent in ſuſpenſione & interdicto Suar. *3. to.in 3.p.diſp.4.ſect.9.n.10.* Azor *lib.1.inſtit.moral.c.15.q.3.*

Hinc deducitur, dum in noua conſtitutione reſeruatur abſolutio alicuius peccati, in odium illius, vt fecit Sixtus V. contra malè promotos ad ordines: ignorantem inuincibiliter eam conſtitutionem non incurrere hanc reſeruationem, quamuis ſe delinquere norit. Quia ea reſeruatio eſt pœna ſtatuta in odium delinquentis. Atque ita Molin. *to.1.de iuſt.tract.2.diſp.92.col.541.verſ. Pœna* vocat pœnam, non poſſe abſolui ante realem reſtitutionem violatorem conſtitutionis Greg.XIII. de datis & promiſſis pro gratia. Adde, annullationem actus, quando non eſt ſolemnitatis defectu, ſed in delinquentis pœnam, non incurri à legis ignaris, vt bene aduertit Ant. *c.2.de cõſt.n.19.verſ. Hæc vera.* Quãuis *Imol.ibi, n.6.* aſſerat hoc non vacare dubio. Quia decretũ irritans, ſi Pontificium ſit, videtur ſemper efficere ignorãtes. Sed melius diſtinxit Ant. Nec obſtat, ſi obiicias per reſeruationem tolli iuriſdictionem abſoluendi: & ita ignorantiam nõ efficere vt abſolutio illa ſit valida. Sicut ſi bona fide quis ſimplici ſacerdoti fateretur. Dicendũ enim eſt aliud eſſe in reſeruatione ſimpliciter facta, quæ ad bonam Eccleſiæ gubernationem refertur, vt grauiora delicta ſuperioribus reſeruentur: aliud verò de reſeruatione præcepta in lege, quæ eſt pœna, & acceſſoria, atque adeo ſequitur naturam principalis & pœnæ. Sicut in ſimili agens de legis promulgatione, diſtinguit *Gl. in proœm.clem.verb. De cætero.ver. Hæc vera niſi dicas.* vbi ait aliud eſſe in priuilegio ſimpliciter dato, & aliud in priuil. in lege conceſſo, debet enim naturam legis tanquã ipſi acceſſoriũ imitari. 18

Ad argumentum n. 16. propoſitum, dic etiam reliquas pœnas contemptum exigere, vt n.17. probauimus. 19

SVM

SVMMARIVM.

An ad incurrendas alias pœnas ab excommunicatione deſideretur vltra ſcientiam iuris poſitiui, delictum prohibentis, notitia ipſius pœnæ? Refertur quadam ſententia n. 20.

Sententia auctoris, n. 21. Soluuntur argumenta, n. 22.

Poſt n. 22. inuenies alia ſummaria.

Quæſtio IV. An ad incurrendum ſuſpenſionem, in-
20 terdictum, & irregularitatem ex delicto, cæteráſque pœnas ſufficiat ſcientia iuris poſitiui prohibentis, vel vltra hoc deſideretur ipſius pœnæ ſcientia? Sicut n. 13. diximus ad incurrendam excommunicationem, exigi ſcientiam iuris prohibentis, & ipſius pœnæ excommunicationis. Nauar. *ſum. c. 23. hiſpan. n. 45. lat. 47. verſ. Addo his*, ait ignorantiam pœnæ non à ſola excommunicatione excuſare, ſed ab alia qualibet pœna communiter non ſtatuta Addit *Latinè*, hanc doctrinam poſſe pleriſque ſolatium eſſe, maximè in materia cenſurarum, & irregularitatis. Idé ſuſtinet *c. 27. lat. & hiſp. p. 16. eo c. 27. in noua edit. latin. n. 274 verſ. 13.* latiùs idem defendit. Eandem ſent. ſuſtinet Philiarc. *de off. ſacerd. t. 1. l. 3. c. 4. §. 3. obiicitur* Man. *1. to. ſum. 2. edit c. 195 n. 3.* & videtur clarè tenere Hoſt. *c. A nobis el. 1. de ſent excom. verſ. Adde, quod dicimus*, vbi hæc ait: *Nec aliquem etſi obligetur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et videtur tenere Sylu. *verb. Ignorantia, q. 8. d. 1.* vbi relata ſent. dicenti, ſcientem ſe illicitam rem efficere, ignarum pœnæ legis poſitiuæ annexæ. vt excommunicationis vel irregularitatis, eam incurrere, ſubdit, limita, vt *Excommunica. 2. notab. 3. §. 6. & Excommun. 10. §. 3. & ead. q. 8. d. 3.* quibus in locis vniuerſaliter docet ignorantiam excuſare à pœnis legis, quamuis actus ſit illicitus contra ius naturale: atque ita iuncto illo priori loco, vbi clarè loquitur de ignorantia ipſius pœnæ, etiam irregularitatis, videtur ſentire eodem modo excuſare ignorantiam vtriuſque pœnæ. Idem videtur ſentire Angel. *verb. Ignorant. n. 4.* vbi quærés an ignorantia excuſet à pœnis legis, remittit ſe ad *verb. Excom. 7. caſu vlt. n. 3.* vbi tenet ignorantiam excuſare ab excommunicatione: & quærit ibi de ipſius excommunicationis ignorantia: quare iunctis his duobus locis videtur idem ſentire de ignorantia excommunicationis, & aliarum pœnarum. Et loquens de irregularitate cenſet probabile Ledeſma *1 p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2. fine*, vbi oppoſitum tantum appellat ſecurius & verius. Et probat Nauar. hanc ſent. Primo, quia non deſideratur conſenſus in ipſam pœnam, quo ea incurratur, at bene conſenſus in cauſam pœnæ, non ſolum materialiter, ſed formaliter vt eſt cauſa: quod non euenit, niſi vbi delinquens nouit aut noſſe debuit pœnam. 2. quia pœnæ quantitas proportionati debet quantitati delicti, *c. Fœlicis, de pœnis in 6.* cum ergo lenius ſit delictum, vbi frangitur lex grauiſſimas & extraordinarias pœnas continens, eis ignoratis, minorque legis contemptus ſit: non eſt æquum eiſdem pœnis ſubiici. Nec obſtat (inquit Nauar. ſi quis obiicrat, ignaros pœnarum legis in nullas fore vt incidant. Quia reſponderi poteſt in negando quoad pœnam ordinariam & mediocrem, delictoque iuxta eius naturam proportionatam: concedendo autem, quoad extraodinariam, & exorbitantem, & auctam vltra delicti nudè conſiderati naturam, ob frequentiam eius, aut ob alias circumſtantias. Quia prior pœna, aut ſcita eſt, aut ſciri debuit: poſterior autem iuſtè ignoratur. Idem tenet de omnibus cenſuris Suarez *5 to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. n. 19. & 20.* ducitur ex peculiari cenſuræ natura quæ præuiam monitionem ſub cenſuræ comminatione requirit, ac ſubinde peculiarem inobedientiæ modum. Quia non ordinarunt per ſe 1. ad puniendum delictum, ſed ad eius emendationem, ſiue ad cogendum peculiari modo ne committatur, & poſtea *num. 21.* ait diſcurſum Nauarri quoad cæteras pœnas eſſe probabilem.

At alij cenſent, hoc eſſe ſpeciale in excommunicatio-
21 ne. Quia cùm excommunicatio ſit vltima ac ſumma pœna, exigit ſpecialiter ipſius notitiam, vt ſic detur delinquente ſumma contumacia, & ita tenent Sot. *4. d. 3. q. vnic. a. 9. ad fin.* Ledeſ. *1. p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2. fin. & 2. p. 4. q. 24. a. 6. ad fin.* Enriq. *l. 13. de excom. c. 3. n. 2. fin.* Lud. Lop. *2. p. inſtr.* vbi de excom. *c. 13. in ſol. ad 3.* & loquens de irregularitate tenet Suar. *3. in 3. to. p. diſp. 31. ſect. 6. t. 5. diſp. 40. ſect. 5. n. 9.* Vtraque ſententia eſt ſatis probabilis: at priorem n. præced. relatam cenſeo probabiliorem in omnibus cenſuris, & etiam in irregularitate, quando eſt mera delicti pœna, ac proinde cenſuræ rationem habet. Quia eſt eadem ratio. In reliquis autem pœnis cenſeo probabile quod ait Nauarrus, at multo probabilius oppoſitum.

Ad argum oppoſita relata n. 20. quatenus in aliis pœ- 22
nis procedunt, reſp. Ad 1. negando requiri conſenſum in cauſam pœnæ vt eſt cauſa. Id enim eſt ſpeciale in cenſuris. Sed ſat eſt conſentire, in tranſgreſſionem iuris eam pœnam imponentis. Ad 2. dic aliquantulum eſſe leuius delictum. At pæna lege præſcripta non ita geometricè commetienda, eſt delicto, vt ſi hoc aliquantulum leuius fiat ex aliqua cauſa, pœna quoque legis minuenda ſit.

SVMMARIVM.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro quibus pœna imponitur, excuſat à pœna, n. 23.

Reprobatur opinio aſſerens hoc intelligi, vbi non datur opera rei illicitæ, num. 24. vt ſi quis volens laicum percutere, errore ductus clericum cadat.

Hinc excipitur quadã irregularitas ex homicidio caſu cõtingenti, n. 25.

Reprobantur limitantes, niſi ignorantia ſit concomitans, n. 26. & ibi hæc ignorantia non poteſt inducere reſtituendi obligationem, excommunicationem, aut irregularitatem, & qualiter nec excuſet a peccato, nec accuſet.

Volens percutere Petrum, clericum, ſi errore percutiat Paulum clericum, credens eſſe Petrum eſt excommunicatus, Et quid ſi nullo modo voluit Paulum percutere, ſed lapidem iniecit, quo Petrum percuteret, & caſu Paulum percuſſit n. 27.

Cadens laicum, quem clericum eſſe putabat, non eſt excommunicatus, num. 8.

Poſt num. 28 reperies alia ſummaria.

Quæſtio. V. Vtrùm ignorantia facti excuſet à pœna illi 23
facto per legem ſtatuta; Res eſt certa eam facti ignorantiã, quę à culpa excuſat, excuſare à pœna. Et ſimiliter ignorantiam qualitatis culpæ ob quam imponitur, vt ſi quis clericum percutiat, clericatus inuincibiliter ignarus, minimè incidit in excommunicationem. Habetur expreſsè *c. Si verè, el 4. de ſent. excom.* Et ratio eſt, quia excommunicatio non infligitur ob percuſſionem, ſed cum ea qualitate ac circunſtantia, ac proinde ſublata culpa talis circunſtantiæ ratione ignorantiæ excuſantis, non incurretur. Atque quamuis *Bart. l. Diuus, n. 3. ff. ad l. Cornel. de ſic.* quem commendat Felin. *eo cap. Si verò ad fin.* dicat id eſſe ſpeciale in ſpiritualibus, vbi inſpicitur affectus, ſecus in temporalibus, vbi ſolus effectus conſideratur. At meritò id reprobat Couarr. *c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 15. verſ 11.* Quoniam cum pœna ſiue temporalis, ſiue ſpiritualis imponatur pro culpa, vbi ignorantia à culpa liberat, ſubinde & à pœna excuſabit.

Aliqui excipiunt, niſi ignorans daret operam rei illici- 24
tæ. Quare dicunt volentem percutere Andream laicum, ſi errore ductus percutiat Titium clericum, ligari excommunicatione. Hoc reputat tutius Gloſſ. *cap. Si verò, el 2. de ſent. excomm. verb. Ignorauerit, & relatis Hoſtienſi & Alano* docet Sylu. *Excommunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2.* Sed hoc eſt minus verum. Quia is in culpa non fuit reſpectu occiſionis clerici. Deinde, quia percutiens clericum ignarus clericatus, vacat rei illicitæ: eum tamen eum excommunicatione non ligari decidatur, *d. c. Si verò.* Atque ideo ita tenent Ioan. Andr. *eo c. Si verò fin.* Ant. *n. 8.* Anch. *n. 4.* *Abb. n. 7.* Henr. *n. 5.* Ioan. de Lignano & Tancredus *à* Sylu. *relati.* Aſtienſ. *2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 31.* Couar. *Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 9.* Graf. *1. p. deciſ. l. 4. c. 9. num. 42.* & in ſimili alios reprobaui l. *7. diſp. 101. n. 3.*

Hinc tamen excipe quandam irregularitatem ex ho- 25
micidio caſuali: nimirum, cum clericus dat operam rei illicitæ, ſibi ſpecialiter interdictæ ob periculum homicidij cui expoſita eſt. Quoniam ſi adhibita omni poſſibili diligentia

diligentia quo homicidium vitet, illud ſequatur, vacat culpa homicidij; quia tamen rei ratione illius periculi ſibi interdictæ & illicitæ operam dabat, efficietur irregularis non excuſante eum inſta ignorantia. Nam ius poſitiuum ſtatuit hanc irregularitatem, quo clericos à ſimilibus exercitiis arceret, vt notant DD. communiter in tractatu de irregularitate. Ita aduertit Corduba *in ſuo q. lib.2. queſt.16.§ His præmiſſis,& §. Secunda pars.*

26 Secundò alij excipiunt, niſi ignorantia facti ſit concomitans: talis enim ignorantia eximet ab excommunicatione cæteriſque pœnis. Vt ſi quis clericum cædat ignarus prorſus clericatus, non euadet excommunicationem, ſi tunc eo animo affectus eſſet, vt cognito clericatu minimè à percuſſione abſtineret. Nec ſimiliter ab irregularitate excuſabitur hoſtem necans, credens inuincibiliter feram eſſe, eo tamen animo vt rei veritatis conſcius, adhuc necaret. Quia ignorantia hæc ratione prauæ voluntatis, à peccato minimè excuſat: teſte D.Tho.1.2.*q.76.a.1. ad* 3. & opus ipſum externum ſecutum eſt. Ita Couar.*c.* Alma *mater.1.p* §.10.*n.*15.*verſ.*20. Vgol.*de cenſuris,tab.*1. *c.*9 §.8 *fin* Man 1 *to.ſum.*2.*edit.c.*80.*n.*11. *concl.*11. Graffis 1 *p deciſ.l.*4 *c.*9.*n.*41. & dicit eſſe probabile Henr.*c Si verò,el* 2.*de ent.excom. n.*8. & tenent in alio ſimili Mercado *lib.6.de contractib cap.*5. dicit enim damni illatorem cum hac ignorantia concomitanti non excuſari à reſtitutione. Verum ab his omnibus libenter recedo, exiſtimans ignorantiam hanc concomitantem ſemper excuſare operantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione reſtituendi, cæteriſque pœnis, etiamſi adſit prauus ille affectus circa obiectum quod ignoratur. Ratio eſt. Quia licet ignorantia illa concomitans non excuſet à peccato operantem circa illud obiectum, quia talis naturæ eſt, vt cum illa maneat peccati affectus circa obiectum ignoratum: at re vera excuſat opus externum cum illa factum à peccato. Cùm ex ignorantia inuincibili proficiſcatur, nec illud opus ex ea praua voluntate proceſſerit. Solum enim feram interficere aut laïcum cædere intendebat, vnde dum D. Tho. ait eam non excuſare à peccato intelligendus eſt, non omnino excuſare. Quia manet peccatum praui affectus: vt hæc rectè, & late docet Vaſq. 1. 2.*q.76.a.3.diſp.*136.*nu.*4.*& ſequent.* Cùm ergo excommunicatio irregularitas, & cæteræ pœnæ non incurrantur ob ſolum prauum affectum, Eccleſia enim non punit actus internos; nec etiam obligatio reſtituendi ex ſola praua voluntate, quæ nocere nequit, ſed ex actione ipſa externa iniuſta oriatur: & in hoc euentu opus ipſum externum à culpa & iniuſtitia excuſetur, eximetur ſubinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis pœnis, reſtituendique obligatione. Ita docent Vaſq. *ead diſp.*126.*nu* 9.*&* 20. Nauar.*l.*2 *de reſtit.c.*1.*dub.*7.*in noua edit.n.*65. Enriq.*l.* 11.*de matr c.*10. *init.in comment.lit.A.* Lud.Lop.2.*p.inſtr. c.*13. *de excomm.f.*886.*init.verſ.Ex prædictis ſequitur*, vbi bene hoc intelligit, niſi ille tunc dubitaret, eſſetne hoſtis an fera, clericus an laicus, & vellet occidere, quamuis clericus aut hoſtis eſſet. Quia & affectus & opus externum praua ac iniuſta ſunt.

27 Non euaderet autem excommunicationem, quia volens Titium clericum cædere, putans eum eſſe, cæderet alium clericum. Quia & reipſa & animo clericum percutit. Ita Carolus Molinæus, quem refert ipſum ſequens Couar.*capit Alma mater* 1.*p.*§.10.*n.*13.*verſ.*8. Cordub. *in q.lib.*2.*q.*26.*v.*2.*probatur eadem pars fol.*124. Batt. à Ledeſ. *de pœnitentia, dub.*17. *de excommun.* §. *Sed dubium oritur, fol.* 1061. Vega 1. *to. ſum. c.* 85. *caſu* 107. Sed in contrarium fortiter vrget. Quoniam proiiciens lapidem quo Titium clericum cædat, ſi caſu ac inculpabiliter percutiat alium clericum illac tunc tranſeuntem; nec excommunicationem nec irregularitatem morte inde ſequuta incurret. Et tamen videtur ſimilis omnino caſus. Sed dic admittendum eſſe hoc, diſparitatemque in eo conſiſtere, quod in priori caſu & affectus & opus ipſum externum ſunt penitus mala & iniuſta. Si quidem affectus fuit clericum percutiendi: & adfuit voluntas illum clericum putando eſſe alium ſimiliter clericum cædendi, ſequutú nque eſt opus. In poſteriori autem ſolus affectus malus fuit, qui non inducit irregularitatem, excommunicationémve. Opus enim externum illius cæſionis fuit omnino præter voluntatem, ac ſubinde culpa vacans.

Ex dictis fit, falsò exiſtimantem, eum quem cædit, clericum eſſe, eximi ab excommunicatione. Quia reuera clericum non percutit, ſed laïcum. Sicut nec irregularis eſſet ſi feram necaret credens hoſtem eſſe. Quoniam prauus ille affectus opere externo non ſubſequuto, minimè his pœnis plectitur. Ita docent *gl.c.In audientia, verb. Iniuriarum n.* 7. vbi Anchar.*n* 4. Federic *conſ.*13. Aſtenſ.2.*p ſum.l.*7.*t.*3. *a* 2.*q.*30.*&* 32. D.Anton.3.*p.to.*24.*c.*1 § 2. Angel. *Excommunicatio* 5.*caſu* 1 *n.*25. Sylu. *Excommunicatio* 6.§.6.*not.*4. *verſ* 2. Couar.*cap. Alma mater* 1.*p.*§.10.*n.*15.*verſ.*12. Lud. Lop.2.*p inſtr.de excom.c.*13.*fol.*880.§ *Sequitur* 6. Graf.1. *p.d.c.l* 4 *c.*9.*n.*43. Barth à Led.*n prec.alleg.* Man.1.*to.ſum.* 2.*edit.c.*80 *nu.*11.*concl.*11. Vega 1 *to.ſum c.*85.*caſu* 107. Atque immerito Cou. tribuit *Gloſſæ eo c. Si verò, verb. Ignorauerit*, & Hoſtienſi *ibi ſuper verb. Eſſe clericũ*, eos ſentire hunc eſſe excommunicatum, donec norit clericum non eſſe. Quaſi ſtatuant excommunicationem quandam temporalem quæ aduenienti ſcientiæ tempore, abſolutionẽ non indigeat. Quod abſurdiſſimum eſt, nec prædicti id docent: ſolum enim volunt ob conſcientiam erroneam debere illum ſe reputare excommunicatum, donec de veritate facti certior factus ſit, quod veriſſimum eſſe nemo dubitat.

SVMMARIVM.

An omnis ignorantia iuris vel facti, quæ excuſat à mortali, non tamen à veniali culpa, excuſet ab excommunicatione, irregularitate & ſuſpenſione, n. 29.

An ſat ſit quæuis ignorantia vincibilis ad has pœnas incurrendas? Refertur opinio, n. 30.

Non ſatis eſt, niſi ſit craſſa vel ſupina. n 31.

Ignorantia craſſa dicitur quæ procedit ex vi ſta culpa, n 32.

Qualis ſit lata culpa quæ ignorantiam craſſam conſtituit n 133.

An ſat ſit leuis culpa, vel deſideretur lata, ad irregularitatem homicidij, n 34.

Quando ſcienter facienti imponitur pœna, qualis ignorantia excuſet? Refertur quædam opinio, n. 35.

Excuſat tunc ignorantia craſſa, niſi adſit dolus, & vbi dolus requiritur, non ſatis eſt culpa lata n. 36.

Idem dicendum eſt, ſi canon dicat, Si quis auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, n 37.

Idem, ſi dicat, ſi quis præſumpſerit, n. 38.

Non excuſat ignorantia adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas, n. 39.

Nec ignorantia affectata, n. 40.

An deſideretur dolus, vt ſat ſit lata culpa ad incurrendam excommunicationem, c. Si quis ſuadente. 17. q. 4. in clericorum percuſſores? explicaturque is textus, n. 41.

Quid, ſi percuſſor, clericatum ignorans, videat veſtes clericales aut tonſuram, n 41 *&* 42.

Poſt n. 42. *inuenies ſummaria quæ deſiderantur.*

Quæſtio VI. Qualis debeat eſſe ignorantia iuris vel facti, vt ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, aliiſque pœnis excuſet? I. Concluſio. 29
Quoties ignorantia iuris vel facti eſt talis, vt canonis tranſgreſſionem à culpa mortali excuſet excuſabit ab excommunicatione, & aliis ob delictum impoſitis: vt irregularitate ob delictum, ſuſpenſione, interdicto. Hæc concluſio de excommunicatione eſt certa. Conſtat enim inter omnes, abſque lethali culpa incurri non poſſe. De reliquis autem cenſuris non eſt adeò certa. Nam irregularitatem delicti contrahi ob ſolam culpam venialem, docent Caiet. 2.2. *q.*64.*art.*8. *col.*3 *verſ. Et confirmatur: & in ſumm. verb. Irregularitas, verſ.* Soto *tamen.& verb. Interdictum, init.* Caſtro *l.*1 *de lege pœn.c.*5 *docum.*4.*fin.* Cord *in ſuo queſt lib.*2. *q.*26. *verſ. Neque mirandum.* Aragon. 2.2. *q.*64. *a.*8 *f.*594.*col.*1.*verſ.Dico* 4. Manuel 1.*to.ſum.*2. *edit. c.*175.*num.*5. Et ſuſpenſionem poſſe ſimiliter abſque culpa mortali incurri tradunt Caiet *ſum. verb. Interdictum, initio,& verb. Suſpenſio, init.* vbi Armill.*n* 1. *Lud. Lopez* 2. *p. inſtruct. c.* 31. *de ſuſpenſ.init.* Atque idem de interdicto docent

docent Caiet. *ſum.verb.Interdictum init.*Ludou.Lop. 2.*p. inſtruct.c.*21 *de interdicto §.Quarto quod excommunicatio, fol.* 948. Idque probat Caiet. Quia hæ cenſuræ leuiores ſunt quam excommunicatio minor.cum minimè priuent ſacramentorum receptione, ſicut illa priuat,& tamen incurritur ob culpam venialem. At tenenda eſt concluſio propoſita. Quoniam ſunt omnes eæ pœnæ grauiſſimæ, & ita minimè credendum eſt piam matrem Eccleſiam velle iis plectere ob culpam leuem, qualis eſt venialis. Atque argumento Caietani ſatisfacit optimè. Nau. *ſum. lat.nouiori,c.*27*.n.*253.excommunicationem minorem aſſerens eſſe ſecundum quid grauiorem cenſuram : at ſimpliciter minus grauem. Quia eſt medicinalis, & facilè tollitur: cæteræ autem nonniſi per Pontificiam diſpenſationem, priuantque omni ordinem miniſterio. Atque ideo hanc ſent. loquentes de irregularitate, ſuſtinent Sot. *l.*5.*de iuſt.q.*1.*a.*9.*verſ.Id autem.* Nauar.*ſuper c.fin.*14.*q.*6. *n.*21.*& ſumm.lat.nouiori, c.*27.*n.*251.*verſ.*8.Nauar.*lib.*2.*de reſtit.c.*1 *in noua edit.dub.*6.*n.*61.*verſ.Colligo* 2.Enriq.*l.*13. *de excom.c.*24.*n.*1.*in comm.lit.G.& l.*14. *de irreg.c.*3.*nu.*1. Man.1.*to.ſum.*2.*edit.c.*67.*n.*1.*fin.* Bart.à Led. *dub.*5.*de excomm.concl.*1.*col.*994. Bañes 2.2.*q.*64.*a.*8.*tract de irreg p.* 2.*dub.*2.*§.Diſcim.vlt.fol.* 371 Salon *eod a.*8.*immediatè ante* 4.*controu.col.*1252.Lud.Lop.2 *p.inſtr.c.*13.*de excom ad fi.in ſol.ad* 3.Emm.Sa *ſum. verb. Irregularitas, c.*1.*verſ. Ad irregularitatem ex delicto.* Et de omnibus cenſuris docet idem Barth.à Led.proximè citatus.Et de ſuſpenſione iure lata tradunt idem Enriq *eod c* 24.*n.*1. *&* Man.2.*to.ſum.c.* 67.*n.*1.*fin.* Emman. Sa *ſum. verb. Suſpenſus ab officio,verſ. Qui certus eſt.* Dixi de ſuſpenſione iure lata. Quia poteſt iudex ob culpam venialem ſuſpendere,vt cum Nau.*ſumm. c.*27.*lat.& hiſp.*159. docent Enriq. & Manuel. *ibi* Nauar. *hiſp.* de leui ſuſpenſione, & ad breue tempus, quæ modicum damnum honoris & rei familiaris afferat.

30 Difficultas autem eſt, num ſola ignorantia inuincibilis, aut tam parum culpabilis, vt ſolam culpam venialem afferat,excuſet à prædictis pœnis & aliis: Sot.4.*d* 28. *q.*1.*a.*2.*verſ.Ex his primum.*quem ſequitur Graff.2.*p deciſ. l.*4.*c.*9 *n.*10. diſtinguunt in hoc cenſuras iure communi latas,à cenſuris Epiſcopalibus : vt ab illis nulla vincibilis ſeu culpabilis ignorantia iuris vel facti excuſet : ab his autem excuſet quæuis ignorantia vincibilis, modo non ſit craſſa & ſupina. Quia *c.*2.*de conſt in* 6.definitur à cenſuris quorumcumque ordinariorum excuſare ignorantiam modo non ſit craſſa & ſupina. Atque ita in Pontificiis id non deſideratur, & in vtriſque non excuſare vincibilem ignorantiam, non excuſantem à mortali, tenet Suar.5.*to.in* 3 *p diſp.*4.*ſect.*10.*n.* o. & ea ſola ratione ducitur, quod omnis ignorantia vincibilis non excuſans à mortali ſit craſſa vel ſupina.

31 II.tamen Concluſio ſit. Ignorantia vincibilis & culpabilis facti, vel iuris imponentis cenſuras, licèt aliàs factum ſit damnatum vel alias pœnas ſpirituales, excuſat ab illis, modo non ſit craſſa & ſupina : ſiue ſtatuantur Epiſcopi ſiue Pontificis conſtitutionibus. Prob.ex *cap.*2. *de conſtit. in* 6.vbi vniuerſaliter dicitur excuſare ab omnibus ſententiis quorumcumque ordinariorum, ignorantiam,quæ non eſt craſſa nec ſupina: vbi nomine ſententiæ non ſola excommunicatio, ſed omnes aliæ pœnæ ſaltem ſpirituales comprehenduntur; (vt probaui n.17.)& eſt ibi ſermo, etiam quando factum eſt alias damnatum, (vt probaui n.9.) & non tantùm de ſententiis Epiſcoporum, ſed etiam ſummi Pontificis, cum nomine ordinarij comprehendatur ipſe tanquam ordinarius omnium ordinariorum, iuxta Sylu.*verb. Ignorantia,q.*8.*dict.*3. Vel ſi dicemus non comprehendi ſententias à ſummo Pontifice latas ſub nomine illo ordinarij : propter ea quæ diximus nu.8. ad fin. comprehendentur propter rationem illius textus, vt periculis animarum obuietur, quæ ſimiliter in illis militat. Et quia maior eſt ratio in Pontificiis: quippe quæ minus publicantur, atque facilius & iuſtius ignorantur. Item, quia omnes hæ pœnæ ſpirituales & irregularitas ſunt pœnæ contemptus(vt probaui num. 17) at contemptus adeſſe non dicitur quando ignorantia non eſt craſſa.Huius ſentent.videtur Speculat.*tit.de diſpenſ.§. Iuxta,n.*41. vbi ait irregularem fieri errantem ignorantia craſſa vel ſupina. Et tenet Io And.*c.Quanta,in fin.de ſent. excom* vbi ait in canonem percuſſionis clerici,vel in alium, nullum incidere ſine dolo.Et Sylu.*verb. Culpa q.*11.*§.*14. *fin.* vbi dicit quando ius vel ſtatutum requirit dolum præſumptum, vt in cenſuris, ignorantem craſsè vel ſupinè non excuſari, ſecus ſi eſſet in leui ignorantiæ culpa. Et *Excommunic.*2.*notab.*3.*§.*6 vbi ait conſtitutionem etiam Pontificiam ſolum ligare negligentes, & propter pœnarum odium intelligi de negligentia lata Et *verbo Ignorantia,q.*8.*dict.*3.docet idem,& explicat,licèt aliàs factum ſit damnatum.Et ita intelligit *c* 2.*de conſt.in* 6.de Pontificiis conſtitutionibus, cùm tamen ibi poſtuletur ignorantia craſſa, & loquitur de omnibus pœnis etiam de irregularitate: vt conſtat ex 1.dict Idem tractantes de excommunicatione docet Sylu. *Excom vlt.q.*3, Angle. *Excom.*7.*caſu vlt.n.*3.Tab.*Excom.*7.*q.*1 *n* 2.Petr de Led.*de matr.q.*45. *a.*5.*punct.*1.*dub.*3.*concl* 2 *f.* 172 *col.*2.*init.* Lud. Lop. 1 *p. inſtr.c.*23.*de excomm.§ Sed iam ad* 2 *punct.f.*887. Enriq.*l.* 13.*de excom c.*23 *n* 2.Idémque conſtabit ex textu & DD. allegandis n.34.fine.probantibus ad irregularitatem deſiderari culpam latam Quoniam ignorantia craſſa eſt. quæ ex culpa lata procedit, vt dicam n.ſeq. Nec obſtat ratio contraria.Quia *l.*1.*noſtra ſum.c.*16.*n.*7.probauimus, ignorantiam vincibilem diſtingui in eam, quæ eſt vincibilis tantum, & in craſſam & ſupinam. Quare exiſtimo ignorantiam etiam mortaliter culpabilem,ſiue iuris ſiue facti, modo non ſit craſſa,excuſare ab his cenſuris & pœnis: & idem dico licèt adſit ſcientia legis,ſi adſit ignorantia non craſſa cenſuræ,vt fatetur Suarez *to.*5.*in* 3.*p.diſp* 4 *ſect.*10. *nu* 6 *fin.* differens tantùm à nobis, quod ipſe fateatur omnem ignorantiam mortaliter culpabilem eſſe craſſam: quod nos negamus:ratio autem huius additi eſt, quia(vt diximus n.21.)ignorantia præcepti nec excuſat,nec ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam, nixi iuxta modum & qualitatem ignorantiæ ipſius cenſuræ.

Sed rogabis,quid ſit craſſa & ſupina ignorantia.quæ à 32 pœnis excuſat? Monald *ſum.to.de ſpeciet.ignorantiæ,ſtatim in princ & Vgolin.de cenſuris, tab.*1.*c.*9.*§* 8.*n.*6.*fin.* dicunt craſſam ignorantiam eſſe,vbi quis ob negligentiam ignorat,quæ ſcire debet ac poteſt.Sed hæc definitio diminuta eſt,nam conuenit omni ignorantiæ,quæ vincibilis ac culpabilis eſt. Quare negligentiæ qualitatem deſideratam, vt ignorantiam craſſam conſtituat, oportet exprimere. Ideo dicendum eſt hanc ignorantiam craſſam eſſe quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit. Ita colligitur ex *c Quæſitum de pœnit.& remiſ.*Quem textum n.34. fine ponderabo,& referam DD.ita illum intelligentes.Sic docent *gloſſ.cap.*1. *de conſtit. in* 6.*verb. Supina* vbi Anchar. *n.* 3.Francus *n* 9 *Speculat.t de diſpenſat.§.Iuxta,n.*41. D. Anton.3 *p.to.*24.*cap.*75.*fin* Angel.*Excom.*7.*caſu vlt.n.*8.Syl. *verb.Ignorant.§.*5.Tabiena *Excom.*7 *n.*2.*q.*1.Arias de Valderas *repetit.in* 6. *Porro n.*52. *&* 53.*de ſent. excomm.* Nauarr.*l.*2.*de reſtit c.*1.*dub.*6. *in* 56 *in noua edit.*

Rurſus petes,quando dicatur adeſſe lata culpa? *Gloſſa,* 33 Anchar. Sylu.Arias de Valderas *num.prec relati,* dicunt id euenire, quando quis ignorat quod omnes ſciunt, inſtar hominis craſſi coram oculis propoſita minimè inſpicientis.Idem Graffis 1.*p.deciſ.l.*4.*c.*9 *n.*4.Sed Caſtro *l.*2.*de lege pœnali cap.*14.*col.*4 *verſ. Ex quibus omnibus,* reprobat hanc definitionem,poteſt enim contingere,vt ſit ignorãtia craſſa & ſupina ignorare quod communiter cæteros latet. Vt ſi Epiſc. nullo examine præmiſſo conferat parochiam idiotæ, quamuis illa indignitas eſſet occulta. Poteſt etiam è contra accidere non eſſe ignorantiam craſſam neſcire quod publicum eſt. Vt ſi iudex adhibita ſufficienti diligentia nequeat delictum in publico foro admiſſum comprobare, omnibus veritatis conſciis id negantibus. Quare ait definitionem illam ſolos aliquos caſus

ſus ſpecies explicate, in quibus ignorantia craſſa & ſupina, lataque culpa reperitur. Quamobrem optimè concludit dici ignorantiam craſſam, & ſupinam, quando ignorans aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, vt ſciret quod noſſe tenetur. Quoniam non omnis negligentia, ſed ſumma eſt, quæ poteſt ignorantiam craſſam efficere Et probat ex *l. Regula 9. verſ. Sed facti ignor.* ibi: *Sed facti ignorantia ita demum cuique non nocet, ſi non ei ſumma negligentia obiiciatur.* Idem probatur ex textu, quem n.ſeq.fin. ponderabo, ex DD. ibi citandis. Idem docent Sot. *4.d.18. q.1. a.2. verſ. Ex his primum.&* Graff. *1.p deciſion.l.4.c.9.nu.20.* vbi aiunt talem ignorantiam eſſe, quæ vel ex malitia vel ex nimia negligentia procedit. Imò Ant. *c.2.de conſt.n.9.* amplius videtur petere; explicat enim eam ignorantiam eſſe, quando eſt latiſſima culpa, quæ dolo æquiparatur. Et (ni fallor) immerito Caſtro carpſit gloſſam & alios DD. nam dum dicunt eam ignorantiam contingere, quando quis non videt coram ſe poſita, & quod omnes ſciunt, inſtar craſſi hominis: non intelligunt, dum ignorantur publica, ſed dum res eſt adeo aperta, faciliſque ſcitu, vt modica diligentia poſſet à quocumque ſciri: ac ſubinde nulla ſubſit ignorandi cauſa. Atque ita nobiſcum ſentiunt.

34 Hinc deducitur minus bene aliquos ſentire, ſufficere leuem culpam ad contrahendam homicidij irregularitatem. Hi ſunt Villadiego *tract.de irreg.§.Vlterius dixi, col. 6.fol.30.* Sylueſt. *Homicidium 2.qu.23.* Et ſignificat Angel. *verb.Irregularitas, n.3.& 10.* Alij autem diſtinguunt ſic, ſi culpa contingat committendo, ſatis eſt leuiſſima: ſi autem omittendo, deſideratur leuis. Ita videntur ſentire Ioannes Andr. *c.Quæſitum, n.2.& ibi* Abbas *nu.3.de pœn.& remiſ.* vbi dicunt leuiſſimam culpam non imputari ad irregularitatem, ſi abſque actu & alia procuratione homicidium ſequatur. Et tenent expreſſe Roſell *Homicidium 3. nu.21.* Arm. *verb.Irreg.n.6.& 12.* Cou. *clem.Si furioſus.2.p. §.4.n.9.* Maiol. *l.5.de irreg.c.48.§.3.n.1* Viual. *can.Sacr.2. p.tract.de irreg.n.265.& ſeq.* Verum contra hos omnes dico, ſolam culpam latam, quæ ex ignorantia & negligentia craſſa procedit, ſufficere ad irregularitatem. Probatur ex *cap.Quæſitum, de pœnitentia.& remiſſion.* vbi rogatus Pontifex de Græcis Sacerdotibus, qui filios in lacte opprimebant, an ſint irregulares? ſic ait: *Si iſtis procurantibus aut ſtudioſè negligentibus filij reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuò abſtinere.* Vbi pondero, æquiparare procurantes, & ſtudioſè negligentes: at minus apta eſſet æquiparatio, ſi in illa ſtudioſa negligentia non eſſet lata culpa: nec meritò diei poſſet interuenienti ſola leui culpa, negligentia ſtudioſa. Atque ita de lata culpa explicant ibi Hoſtienſ. *paulò poſt princ.verſ.Studioſè negligentibus.* Ioan. Andr. *n.1.fin.* Ant. *n.8.* Cardin. *n.2.* Abbas *n.2.* qui eam ſubdit rationem, quod videatur aliquo modo delictum affectari ex tanta negligentia admiſſum. Quare irregularitatem ex delicto non incurri abſque lata culpa, tradunt Nauar. *ſum.Hiſp.c.27.n.236.* Enriq. *l.14.de irreg.c.3.n.1.* Nauar. *l.2.de reſtit.c.1.dub.7. in noua edit.n.61.verſ.Colligo 2.* Et conſtat ex iis, quæ n.31.probaui.

35 Quæres forſan, qualis ignorantia excuſet, dum canon imponit pœnam facienti aliquid ſcienter. *Gloſſa clem. vn. verb.Scienter, de conſanguin.* ait ignorantiam probabilem, id eſt inuincibilem, excuſare. Idem Præpoſ. *c. Ex parte, el 1. de appell.col.penult.* Franc. *c.2. nu.4.de conſtit.in 6.* Roſella *Excom excommun.43. n.2.* D. Ant. *3.p.t.24.c.34 ſtatim in princ.* Sylueſt. *Excommunicatio 9.caſu 41.n.76.fin.* Tabien. *Excommunicatio 5.caſu 49. n.3.notab.1.* Subticent tamen quid dicendum ſit de vincibili & craſſa. Et Nauar. *ſum. Lat.c.17.n.74.declar.1.* Videtur ſentire ignorantiam craſſam minimè excuſare: ait enim in illum canonem minimè incidere abſoluentem ex ignorantia non craſſa. Quia fertur contra præſumentem abſoluere: vnde oppoſitum videtur ſentire, vbi ignorantia eſſet craſſa. At latius loquutus eſt *ſumm Hiſpana, eod.n.74.* dicens excuſare ignorantiam non nimis craſſam.

36 III. Concluſio ſit. Ignorantia quantumcumque craſſa, (excipe eam de qua n.39. dicemus,) & lata culpa excuſat à pœna impoſita, ſcienter aliquid facienti. Ad huius probationem, præmittendum eſt, quoties dolus exigitur, non ſufficere latam culpam. Conſtat ex *l. Sed etſi lege, §. Scire ff.de pet. hared.* ibi: *Non puto eſſe prædonem qui dolo caret, quamuis in iure errauit.* Nam teſte Bart. *l. Quod Nerua n.ff. depoſiti,* & multis aliis, ignorantia iuris præſumitur ex lata culpa. De qua te conſulendus eſt Imola, *c.1.num.24.de conſtit.* Prob.etiam ex *l. Igitur 12. verſ. Et generaliter ff de liberali cauſa,* ibi: *Et generaliter quoties aliquis iuſtis rationibus ductus, vel non iuſtis, ſine calliditate tamen, putauit ſe liberum, dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, vt ſine dolo malo in libertate fuerit.* & *l Si quis id quod, ad fin.verſ. Doli mali ff.de iuriſd.omn.iudic.* ibi: *Doli mali ideo in verbis edicti fit mentio, quia ſi per imperitiam vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit non tenetur.* Atque hoc fundamentum docent *Gloſſ.l.In actionibus.ff.de in litem iurando.verb. Non etiam, & l. Plagij, la 1.verb.Iuſta. C.ad l. Flauiam, de plagiar.* vbi & Baldus *ſtatim in principio,* reddens rationem, quia qualibet ignorantia interuenienti deficit animus delinquendi. Ang *d.l.Si quis id quod,§.Doli initio.* Bart. *l. Quod Nerua, n.20.ff.depoſiti* Abbas *c.2.de conſt.n.6.& ibi* Alexan.de Neuo, *n.45.iuncto n.53.* Anton. *num.9.* Imol. *n.12.* Felin. *c. vero el 2. de ſent.excom.num.vn.verſ.Nota quod conſtitutio.* Sylu. *verb.Ignorantia q.8.dicto 4.* Couar. *4.decret.2.p.c.6.§. 7.n.21.* Quamuis contradicant Decius *c.2.de conſtit.in 1. lectura, num.26.& duplici ſequenti, & ibi* Beroius *n.35.* Imò idem dicunt Abbas, Imol. Alexand.de Neuo, Sylu. *dict.5.* quando conſtitutio tacitè petit dolum, & aiunt cum Bar. *lib.1.§.Non autem, n.2.ff ſi quis teſtamento liber iuſſus fuerit,* tunc conſtitutionem petere dolum tacitè, cùm punit actum tertio iniuriam inferentem, vt ſi quis furatus fuerit, aliúmve percuſſerit. Quia iniuria nequit abſque dolo reperiri *15.q.4.2.* Ex quo fundamento ſic formatur ratio ad probandam noſtram concluſionem. Quando canon expreſsè aut tacitè petit dolum, non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. At cùm canon poſtulat ſcienter aliquid fieri, dolum manifeſtè petit: id enim eſt quod hiſpanè dicimus, *Hazerlo à ſabiendas,* facere doloſè, teſte Dominico, *c.Is qui § Is verò nu.1.de ſentent.excom.in 6.* eo vel maximè, quod Doctores allegati aſſerunt canonem tacitè exigere dolum: cùm punit actum aduerſus alterum geſtum: nam canones cenſuras inferentes puniunt frequẽtiùs huiuſmodi actus: ergo non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. Et confirm. quia iuxta veriorem ſententiam (vt probauimus nu.31.) quando canon non addit, ſcienter, deſideratur craſſa ignorantia, ne ignorans excuſetur. Ergo amplius requiritur quando addit, ſcienter, aliàs fruſtra adderetur. 2. quia tunc intendit Eccleſia punire delictum expreſsè & formaliter volitum, præmiſſa illius notitia, quod contingit, vbi adeſt ignorantia etiam craſſa. Quia tunc verè non adeſt notitia illius, & ſolùm eſt virtute volitum. Quod ſi dicas, idem eſſe, ſcire & debere ſcire. *l. Quod te mihi 5.ff. de rebus creditis, in fine,* ibi: *Sed etiam ſi aliqua iuſta cauſa ſit propter quam intelligere deberes.* Dico id verum eſſe quoad peccatum contrahendum, ſecus quoad pœnas. Et ideo hanc concluſ. ſuſtinent Bart. *l Si adulterium, in princ.n.12.ff.ad l.Iul de adul.* Anch. *clem.vn de conſang.col.3.* vbi Imola *n.4.ſuper Gloſſa, Scienter,* Bonifacius *n.15.* Sylu. *verb.Ignorantia, q.8.d.4.* Nauar. *ſum.Lat.in noua edit.c.17.n.141 declar.4.* Greg.Lop. *l.fi.t. verb.A ſabienda, t.8 p.7.* Couar. *4 decret.2.p.c.6.§.8.n.21. & c. Alma mater.1.p.§.10.n.17.verſ. Eadem ſanè ratione.* Lud.Lopez *2 p.inſtr.c.13.excom.§ Sed iam ad 2.punctum, fol.887.* Petrus de Ledeſm. *ſum.Sacram.c.3.de excom.dub. vlt.dict.3.* Enriquez *l.13.de excomm.c.23 n.3.* in quantum verò addit Enriq *ibi,* non excuſare ignorantiam ſupinam; explicabo eum n.39.

37 IV. Concluſio. Idem credo, quando canon dicit, ſi quis auſus fuerit. Quia audacia temeritatem importat. *Gloſſ.l.Si quis in tantum, verb.Audaciam. C.vnde vi.* Et ſic hiſpa

hiſpanè audax dicitur *atreuido, y que pier de la verguença, l.16. tom.10. p.2.*ibi: *Deſpues que los homes pierden la verguença, y toman atreuimiento.* Quare audax cum præſumente iungitur *l. Habita, C. ne filius pro patre,*ibi: *Vt nullus de cætero tam audax inueniatur, qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre præſumat.* Ita Petr. de Led. *n. præced. allegat.*

38 V. Concluſio. Idem prorſus ſentiendum eſt, cum caſu non pœnam indicit præſumenti aliquid facere, vel auſu temerario facienti. Quia non vere dicitur præſumens ignorantia culpabili & craſſa efficiens. Deinde, quia præſumere dolum importat, ac temeritatem. Card. *clem. 1. de priuil. p. 39.* D. Ant. *3. p. t. 24. c. 54. col. 3. verſic. Quærit idem* Roſella *Abſolutio 1. n. 46.* Caiet. *ſum. verb. Excommun. c. 81.* Angel. *Excomm. 5. caſu 12. n. 15.* Sylueſt. *Excom. 7. caſu 14. dub. 5. n. 34.* Tabien. *Excom. 5. caſu 11. q. 6. n. 7.* Nauar *ſum. Lat. c. 27. nu. 155 & c. Accepta, de reſtit. ſpoliat oppoſit 8. illat. 9. nu. 32. & ſeqq.* Emman. Sa *ſum. verb. Pœna, verſ. Pœna præſumenti.* Vnde Imola *clem. 1. n. 11. de reſcript.* dixit præſumere, importare vexationem & attentationem contra ius. Cùm ergo dolùs requiratur, non ſatis erit ignorantia craſſa, & lata culpa: iuxta dicta nu. 36. Hæc concluſio eſt contra Innoc. *c. Cum medicinalis, fine, de ſentent. excom.* vbi dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam excuſare, craſſam autem reddere faciliorem diſpenſationem. Sed illam docent Nauar. *ſum. Hiſp. c. 27. n. 74.* Enriq. *li. 13 de excom. c. 13. n. 3.* Petr. de Ledeſ. *n. 36. alleg.* Lud. Lopez dicens hoc eſſe fortè verum, *2. p. inſtr. cap. 13. de excom § Sed iam ad 2. punct. fol. 887.* Nec approbo quod ait Suarez *5. t. in 3. par. diſp. 4 ſect. 10. n. 4.* vbi cenſet temerarium violatorem dici, ſi cum ſuſpicionem vel dubitationem habeat talis legis, non adhibet aliquam diligentiam ad ſciendum an lex ea ſit. Quia aliàs ſe temerè exponit tranſgreſſionis illius periculo, & ſi in re illam violare contingat, dicetur temerarius violator. Sed hoc non placet. Quia quamuis ad culpam mortalem contrahendam dicatur temerarius ratione periculi, cui ſe exponit, at iura punientia temerarium violatorem, quid amplius petunt: vt probaui. Aliàs omnis ignorans culpabiliter ius tunc puniretur. Quia omnis ignorantia culpabilis iuris vel facti ſupponit neceſſario præceſſiſſe aliquam dubitationem circa illa: aliàs erit prorſus inuincibilis, vt latiſſimè probamus lib. 1. noſtræ ſummæ, cap. 36. à n. 21.

39 VI. Concluſio. Quando ignorantia eſſet adeò craſſa, vt eſſet ingens temeritas, non excuſaret à pœna canonis contra ſcienter facientes lata. Quia re vera illi dicerentur in dolo eſſe. Ita Anton. *cap. 2. nu. 9. de conſtit.* vbi ait, in canonem requirentem dolum, incidere laborantem ignorantia in tantum craſſa, ſeu craſſiſſima, quæ importaret latiſſimam culpam, ac dolo æquipareτur. Et Nauar. *ſum. Hiſp. cap. 27. nu. 74.* vbi loquens in quodam textu excommunicanti præſumentem, ait non comprehendi facientem ex ignorantia ſaltem non nimis craſſa. Idem videtur tenere Enriq. *l. 13. de excomm. cap. 23. n. 3.* vbi loquens caſu, quo pœna inferatur ſcienter facienti, aut auſu temerario, aut præſumenti, ait excuſare ignorantiam craſſam: non tamen ſupinam. Quod idem ſignificat Petr. de Ledeſma, *nu. 36. in fine allegat.* dicit enim non excuſare ignorantiam quæ talis eſt, vt quaſi ſcientia reputetur. Idémque dicendum eſt, quando pœna imponeretur audenti, aut facere præſumenti, aut auſu temerario facienti. Et ita loquuntur aliqui ex DD. citatis, vt ex ipſis retuli. Et quia omnia hæc verba dolum petunt, perinde ac ſcienter facere, vt probaui n. 37. & 38.

40 Vltima concluſio. Affectata ignorantia, qua videlicet, ignorans eligit neſcire, quo liberiùs delinquat, nunquam excuſat ab his pœnis ſcientiam ac præſumptionem exigentibus. Quia tantum abeſt, vt ignorantia hac inuoluntarium actum efficiat, culpámque minuat, quæ in cauſa ſunt, vt ignorantia à pœnis eximat: quin potius voluntarium, culpámque augeat: cum directè & per ſe eligatur: teſte D. Thom. *1. 2. q. 6. a. 4. corp.* Atque ita ſuſtinent *Gloſſa clem. 1. verb. Scienter, de conſang.* Franc. *cap. 2. n. 4. de conſtit in 6.* D. Anton *3. p. t. 24. c. 34. ſtatim in princ.* Roſella *Excommunicatio 1 caſu 43. n. 2.* Sylueſt. *Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. in fine.* Tabiena *Excommunicatio 5 caſu 49. n. 3 notab. 2.* Graf. *1 p. deciſ. li. 4. c. 9. n. 38.* Enriq. & Petr. de Led. *n. præc. allegati.* Suarez *5. to. in 3 p. diſp. 4 ſect. 10. n. 1.*

Ex dictis inferunt aliqui, percuſſorem clerici non incurrere excommunicationem latam, *c. Si quis ſuadente 17. q. 4* ſi ignorabat etiam craſſa & lata culpa clericatum. Quia is canon dolum requirit, cùm petat ſuadente diabolo id fieri. Deinde, quia *c. Si vero el 2. de ſen: excom.* excuſatur ignorantia percuſſor clerici comam nutrientis. Ita docent Abbas, *c. 2. n. 6. de conſtit. & ibi* Alex. de Neuo *n. 49.* Cardin. *d. c. Si vero, in fine: & ibi* Felinus *nu vn. verſ. Nota quod conſtitutio.* D. Ant. *3. p. t. 24. c. 1. §. 2* Sylu. *verb. Ignorantia q. 8 dict. 4. & Excommunicatio 6 §. not. 4. verſ. 2.* Man. *1 tom ſum. 2. edit cap. 80. concl. 11. fine.* Sed iure optimo hoc reprobant dicentes ſufficere latam culpam, & craſſam ignorantiam, Decius *cap. 2. de conſtit. in 1 lectura, nu. 27. & ibi* Beroius *n. 32.* Tabiena *Excommunicatio 7. q. 1. num. 2.* Couat. *c. Alma mater 1. p. §. 10. n. 16. fine.* Quia oppoſitum minimè probant ea verba, ſuadente diabolo: non enim dolum important, ſed ne licita ſit clerici percuſſio: vt cauſa correctionis. Minus etiam id probat *d. c. Si verò,* ignorans enim non excuſatur ibi defectu doli, ſed quia culpa lata caruit, imò probabiliter & iuſtè ignorauit eum clericum eſſe, qui contra ſolitum clericorum morem comam nutriebat. Talis enim quiſque præſumitur eſſe, qualis ex habitu iudicatur, *l. Item apud Labeonem. §. Si quis virgines ff. de iniuriis.* Præterea quia percuſſor clerici tonſuram in eo videns, non excuſatur ignorantia clericatus, vt tradunt bene *Gloſſa eo c. Si verò verſ. Ignorauerit, & ibi* Hoſt *ſuper verſ. Eſſe clericum.* Ant. *3 p. tit. 24 c. 1 §. 2. verſ. Primus eſt.* Ang. *Excommunicatio 5. caſu 2. n. 25.* Sylu. *Excommunicatio 6 §. 6. notab. 4. verſ. 2.* Nau. *c. 27. num. 80.* Quæ tamen culpa ignorantiæ lata eſt. Intellige autem hoc cum Sylu. & Ant. *ibidem,* niſi conſuetudo eſſet inibi, vt laici tonſuram deferrent. Tunc enim eſſet probabilis ignorantia, excuſaretque. 41

Hinc deduco, dum Antonius, Angelus, & Sylu. *nu præcedenti allegati,* dicunt videntem habitum clericalem in aliquo, non excuſari ignorantia clericatus: eſſe ſanè intelligendos, vt nomine habitus non ſolæ veſtes, ſed tonſura etiam comprehendatur, aut barba tonſa. Solæ enim veſtes clericales non ſunt ſufficiens clericatus indicium, cùm hæ hodie multis laicis communes ſunt. Atque ita colligitur ex limitatione D. Antonini & Sylueſt. quam n. præced. in fine retuli. 42

SVMMARIVM.

Facti ignorantia inuincibilis excuſat, ne coniux arceatur à debiti petitione, in affinitate & cognatione. Impugnatúrque cõtraria opinio, n. 41.

Impedimentum dirimens ſuperueniens matrimonio an impediat debitum petere eodem n. 42.

Circa ignorantiam culpabilem iuris & facti refertur triplex ſententia, n. 44. 45. 46.

Ignorantia facti craſſa, modò non ſit ingens temeritas, nec ſit affectata, excuſat ne coniugi interdicatur petitio debiti, in affinitate & in cognatione, n. 47 & ibi ſoluuntur argumenta.

Idem quando ſcitur conſanguinitas, at ignoratur eam eſſe intra 2. gradum, n. 48.

Similiter in vtroque impedimento excuſat ignorantia ſimilis, iuris humani prohibentis, n. 49.

Quid ſi ius ſciatur, at pœna priuationis debiti ignoratur n. 50

Quæſtio vlt. An ignorantia facti vel iuris vel pœna 43 ipſius, excuſet coniugem, qui cum ſuo coniuge affinitatem aut cognationem contraxit, ne ipſi interdicatur debiti petitione? Exemplum ſit in iuris ignorantia, vt ſi neſciebat coniux ſpecialiter vetitum eſſe acceſſum cum alterius coniugis conſanguineis: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriúſve coniugis, aut ipſum coniugem. De ignorantia ſolius facti ſit exemplum. Si coniux illud ius ſciebat, at ignorabat conſanguinitatis gradum fœminæ aut viri cum quibus fuit habita copula: vel eſſe filium alterius coniugis, aut communem illum quem tenuit, aut baptizauit. Exemplum de ignorantia illius

ſolius pœnæ. Quando & prohibitionem & conſanguinitatem, nouit at;ignorauit eſſe delicto illi indictam pœnam priuationis petitionis debiti. Et quidem quando adeſt inuincibilis ignorantia facti, conſtat non interdici debiti petitionem coniugi, qui affinitatem cognationémve cum ſuo coniuge contraxit. Quia interdictio illa eſt pœna culpæ admiſſæ in contrahenda ea affinitate aut cognatione, & in admiſſo inceſtu (vt diximus hoc 9. libro, diſput. 30. num. 1. & diſputat. 27. num. 14.) At vbi eſt inuincibilis ignorantia facti, ceſſat culpa illa, nec eſt inceſtus. Ceſſabit ergo pœna. Præterea, in affinitate probatur, ex *cap. 1. de eo, qui cognou. conſang.* ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit: nec à matre debitum petere, nec filiam vnquam habere poteſt vxorem.* Vbi expreſſè petitur ſcientia ad incurrendam priuationem debiti petendi. Et in cognatione probatur ex *c. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Si ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur.* Atque ita docent vniuerſi DD. citandi numer. 44. 45. & 47. Quare non eſt audiendus Ouandus 4. *d. 41. q. vn. propoſ. 9.* vbi ait eſſe probabile, interdici petitionem debiti coniugi, qui ignorans inuincibiliter cognouit alterius coniugis conſanguineam. Ducitur, quia impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, quando iam contracto ſuperuenit, impedit debiti petitionem, vt teſtantur Sylu. *Matrimonium 8. q. 7. dict. 2.* Viuald *cand. ſacr. 1. p. de matr. n. 149.* Philiarc. *de offic.* Sacerd. *to. 1. p. 2. li. 2. cap. 11.* At ſi copula illa ex qua oritur affinitas, aut actus ex quo producitur cognatio ſpiritualis, præcederent matr. illud. dirimerent, quamuis adfuerit ignorantia inuincibilis. Ergo ſi ſubſequantur, impedient debiti petitionem. Sed dicendum eſt id non eſſe probabile, ſed apertè falſum. Quia & textibus, & rationi, communique omnium ſententiæ aduerſatur. Et fundamentum cui innititur eſt apertè falſum, ſi vniuerſaliter intelligatur. Quoniam affinitas contracta per copulam omnino violentam, & cognatio baptizando filium communem in neceſſitate, ſi matrim. antecederent, id irritarent: at cùm ſubſequuntur, non impediunt debiti exactionem, vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſang. & c. Ad limina 30. q. 1.* & diximus diſput. 26. num. 2. & diſp. præced. num. 1. Quare ea doctrina eſt vera, quando id impedimentum propria culpa contrahitur. Affinitas autem in caſu præſenti contrahitur abſque culpa. Quia licèt copula illa fuerit peccatum lethale, at non oritur ex illa, niſi in quantum culpam inceſtus continet. Quæ ceſſat, vbi adeſt ignorantia inuincibilis facti.

44 Difficultas autem eſt de ignorantia vincibili facti: & de inuincibili iuris aut pœnæ. Et loquendo de ignorantia culpabili, ſeu vincibili facti: quidam exiſtimant eam non excuſare, quin arceatur coniux à debiti petitione. Ducuntur, quia *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* loquens de illa ignoranter contracta, ait ignorantiam excuſare. Ignorantia autem, quæ excuſat, eſt ſola inuincibilis, & inculpabilis. Et confirmatur, quia *c. Diſcretionem, & c. pen. de eo qui cognouit conſang.* dicitur coniugi, qui in contrahenda affinitate fuit expers culpæ, reddendum eſſe debitum Et redditur ibi ratio, ne abſque culpa ſuo iure priuetur. Ergo à contrario ſenſu coniux, qui fuit in culpa: illo priuatur: vbi autem adeſt ignorantia culpabilis, non deſideratur culpa. Atque ita ſentiunt loquentes de affinitate, Abulenſ. *cap. 5.* Matth. *quæſt. 200.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt. 55. a. 6. diffic. 5. init. §. In huius rei expoſitionem.* Et clarè videntur tenere Sotus 4 *d. 37. quæſt. vn. art. 2. verſ. Debet autem pœna.* Corduba *in quæſtionar. tom. 1. qu. 12. paulo poſt princ. verſ. Dictum eſt quod ſcienter* Gutier. *lib. 1. quæſt. can. cap. 21. num. 9.* Ouandus *4. d. 41. q. vn. propoſit. 9.* agentes enim de affinitate ignoranter contracta, dicunt excuſari coniugem, quando ignorantia eſt inuincibilis. Vnde quamuis non exprimant, contrarium apertè ſentiunt de vincibili & culpabili. Atque idem ſentiunt loquētes de cognatione *Gloſſa dict. cap. Vir, verb. ignorantia,* Anton. *ibi num. 5.* Sotus *4. d. 41. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 3.* Ledeſma. *2. p. 4. quæſt. 58. art. 2. fine.* Enriquez *l. 3. de confirmat. cap. 3. fine.* Manuel. *1. tom ſum 2. edit. cap 243. num. 10.* Barthol. à Ledeſma *de matrim. dub. 44. §. De vſu verò.* Petrus à Ledeſma *de matrim. quæſt. 56. art... dub. 4.* Idem apertè ſentiunt alij, qui loquentes de eadem cognatione, dicunt excuſare ignorantiam inuincibilem. Sic Palud. *4. d. 42. q. 1. a. 1. concluſ. 7. num. 15.* vbi Supplementum Gabr. *q. 1. a. 2. concluſ. 4.* Præpoſit. *c. Si vir, nu. 4. de cogn. ſpirit.* Sotus *4. d. q. vn. a. 5 fine.* Brunel. *de ſponſalib. concl. 20 n. 13.* Enriq. *l. 11. de matrim. c. 15. n. 11.* Idem etiam ſentire videntur alij, qui de eadem cognatione agentes, dicent excuſari coniugem ignorantem, ſi diligentiam adhibuit. hi ſunt D. Thom. 4. *d. 42. q. 1. art. 1 corp.* vbi D. Bonau. *art. 1. q. 2. nu. 8.* Turrecr. *30. q. 1. in princ. num. 14.* Sylu. *Matrimonium 8. q 7. dict. 2.* Armilla *verb. Matrimonium, n. 9.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento 5 n. 1.*

Alij loquentes de eadem facti ignorantia, dicunt eam 45
excuſare, niſi craſſa ſit, aut ſupina: atque ita admittere videntur aliquam culpabilem ignorantiam excuſantem. Sic videntur ſentire *Hoſtienſis. cap. Si vir, de cognat. ſpirit. n. 3. ſuper verb. Excuſare, & ibi.* Henricus, *n. 2.* vbi dicunt ignorantiam rationabilem ſemper excuſare. non autem craſſam & ſupinam. Et tenet expreſsè Guilielmus Borrilong. *4. d. 42. quæſt. vnica art. 2. verſ. Eſt notandum.*

De ignorantia etiam iuris ſantiunt quidam Doctores 46
eam minimè ſuffragari coniugi, qui incurrat dictam pœnam. Ita in affinitate ſentiunt Corduba *in ſuo quæſtion. l. 1. q. 12. a. 1. verſ. Ex quo ſequitur.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. cap. 243. num. 11.* & nititur vterque huic fundamento, nempe, quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, eſt iure naturali ac diuino vetita, ac proinde incurritur pœna iure humano illi annexa, non obſtanti huius ignorantia. Iuxta illam opinionem, quam retulimus num. 7. num. 16. Eiuſdem ſentent. videntur eſſe Abulenſis *cap. 5.* Matth. *quæſt. 20.* Gutier. *quæſt. canon. lib. 1. cap. 39 num. 9.* dicunt enim in affinitate excuſare ignorantiam facti. Atque Sotus *4. d. 37. q. vn. a. 2. verſ. Debet autem pœna.* Victoria *ſum. de matrim. num. 288.* Ouandus 4 *d. 41. q. vn. propoſit. 9.* Graffis *1. par deciſion. l. 2. c. 81. num. 1.* qui loquentes de ignorantia excuſante in affinitate, exemplificant in facti ignorantia: atque ita ſupponere videntur ignorantiam iuris non excuſare. Et in cognatione ſpirituali, videtur eiuſdem ſententiæ Anchar. *cap. Si vir num. 4. de cognit. ſpirit.* nam illum textum decidentem, ignorantiam excuſare, explicat de facti ignorantia. Atque in eadem ſentent. videntur eſſe Hoſtienſ. *ibi, num. 2. ſuper verb. Ex ignorantia, & ibi* Ioan. Andr. *num. 4.* Abbas *num. 5.* Alexand. de Neuo *n. 7.* Præpoſit *n. 5.* Henricus *num. 1. fine.* Sotus *4. diſt. 42. q. 1. a 1. concl. 3. & d 4. q. vnica. a. 5. fine.* Guliel. Borrillong. *42. q. q. vnic art. 2. verſic. Eſt notandum,* Viguer. *lib. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ 9.* Nam omnes hi explicantes ignorantiam excuſantem in cognatione ſpirituali, exemplificant in facti ignorantia.

His tamen non obſtantibus, ſit prima concluſio. Igno- 47
rantia facti, qualiſcumque ſit & quantumcumque craſſa, modò non ſit adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas ignorare, vel non ſit affectata, excuſat coniugem, qui affinitatem aut cognationem ſpiritualem cum ſuo coniuge contraxit, ne debiti petitione priuetur. Hæc eſt contra DD. num. 44. relatos, & probatur. Quia priuatio hæc petendi debitum eſt pœna culpæ, (vt probaui diſput. 30. no. 1.) vbi autem ius imponit pœnam ſcienter aliquid facienti, excuſat ab ea ignorantia, quæcumque non affectata, & quæ non eſt adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas, (vt probaui hac diſp num. 36. 39. & 40.) cùm ergo ius indicat pœnam hanc coniugi ſcienter contrahenti eam affinitatem aut cognationem, excuſabit talis ignorantia. Quòd autem ſcienter facienti imponat: conſtat in affinitate. ex *cap. 1. de eo qui cognou. conſanguin.* cuius verba retuli num. 43. ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit.* In-

cognatione etiam probatur, ex *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Siue ex ignorantia, ſiue ex malitia.* Vbi ignorantia excuſans contraponitur malitiæ, quo denotetur malitiam ſeu ſcientiam deſiderari ad pœnam priuationis debiti ibi ſtatutam incurrendam. Et confirm. quia non eſt credendum Pontificem magis punire velle culpam contractæ cognationis, vbi longè minor eſt culpa, & ſoli iuri poſitiuo aduerſa, parúmque matrim. ipſum offendens: quàm culpam multo grauiorem aduerſus ius diuinum & naturale, & grauiter matrim. offendentem, quæ in contracta affinitate admittitur. Si ergo ad incurrendam eam pœnam in affinitate deſideratur ſcienter admitti delictum, à fortiori in cognatione: eo vel maximè, quod in illa, certa eſt pœna: in hac autem fit valdè dubia, vt conſtat ex dictis diſputatione 26. Pro hac concluſione eſt apertè Enriquez *lib.* 11. *de matrim.* 15. *nu.* 11. vbi loquens de affinitate, dicit eam pœnam imponi inceſtui formaliter & voluntariò. Non enim talis apparet, vbi procedit ex ignorantia etiam culpabili, ſed erit inceſtus virtute ac interpretatiuè volitus. Nec obſtant argumenta n. 44. oppoſita, quia ad *cap. Si vir.* facilis eſt ſolutio. Non enim ibi agitur de ignorantia à culpa excuſante, quæ ſola eſt inuincibilis: ſed de ea, quæ à pœna iure ſtatuta eximit; qualis non ſola eſt inuincibilis & inculpabilis, vt conſtat ex dictis n. 31. & ſequent. Ad confirmationem dic, bene colligi argumentum à contrario ſenſu, vt coniux qui fuit in culpa, eo iure priuetur. Qualis autem debeat eſſe ea culpa, is textus non exprimit, ſed ſupponit ex alio textu colligendam, videlicet, ex *cap.* 2. *eodem. tit.* vbi petitur culpa ex certa ſcientia procedens. Quòd ſi velis corrigi hunc textum per illud argumentum à contrario ſenſu ex aliis textibus deductum, falleris vtique. Quia argumentum à contrario ſenſu nil valet, vbi iuris alicuius correctio indicitur, vt probaui lib. 5. diſp. 21. n. 9.

48 Idem dicendum eſt, quando non penitus ignoratur factum, ſed quatenus ex eo oritur hæc pœna, verbi gratia, coniux acceſſit ad conſanguineam ſui coniugis in ſecundo gradu, ignarus talis conſanguinitatis, exiſtimántque eſſe in tertio gradu, verbi gratia, prima ſecunda, vel baptizauit filium alterius coniugis, credens non eſſe filium, ſed conſobrinum, aut alio conſanguinitatis gradu coniunctum: tunc non arcebitur à debiti petitione, perinde ac ſi conſanguinitatem ignoraſſet: niſi eſſet ingens temeritas ignorare, aut eſſet ignorantia affectata: iuxta dicta numero præcedenti. Quia perinde eſt ignorare conſanguinitatem, ac ignorare eius gradum, cui hæc pœna ſtatuitur. In vtroque enim euentu verè ignoratur factum tali pœna punitum. Nec refert ſi coniux ex conſcientia erronea putaret ſibi interdici debiti petitionem, accedendo ad conſanguineam coniugis in eo tertio gradu, baptizandóve coniugis conſobrinum. Nam adhuc perſeuerat ignorantia facti, cui illa reſpondet pœna, & non conſcientiæ erroneæ. Sicut excommunicationem minimè incurreret percuſſor clerici, exiſtimans inuincibiliter eum laicum eſſe: quamuis erroneè crederet laici percuſſorem excommunicationis vinculo innodari.

49 Secunda concluſio. Ignorantia iuris ſtatuentis hanc pœnam priuationis debiti, eximit ab ea coniugem, qui facti minimè ignarus, nempe conſanguinitatis, contraxit affinitatem aut cognationem. Itaque ſi ignorauit baptiſmum illum, aut copulam eſſe ſpecialiter iure poſitiuo prohibitam, immunis erit à pœna. Hæc eſt aduerſus Doctores allegatos num. 46. Et probatur in cognatione ſpirituali. Quia vbi lex aut canon punit delictum nullo alio iure prohibitum, ignarus legis, aut canonis, ſicut excuſatur à culpa tranſgreſſionis, ita & à pœna (vt ex omnium mente diximus num. 6.) at baptizare, aut tenere proprium vtriuſque coniugis, aut alterutrius filium, vnde cognatio ſpiritualis oritur, ſolo iure humano interdictum eſt. Atque ita in cognatione excuſare ignorantiam iuris, affirmant Paludan. 4. *d.* 42. *quæſt.* 1. *artic.* 1. *concluſ.* 7. *n.* 5. ſuppl. Gabriel. *ibi, quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 4. Ouand. *quæſt. vnic. propoſit.* 8. Roſella *verb. Impedimentum, impedimento* 6. *n.* 6. Syluest. *Matrimonium* 8. *quæſt.* 7. *dicto* 2. Nauarr. *ſum. cap.* 16. *n.* 16. *n.* 34. Suar. 3. *part. de baptiſmo. quæſt.* 67 *art.* 8. §. *Maius verò dubium eſt de patre baptizante.* Philiarc. *de offic. ſacerdotis, tom.* 1 *p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 11 *ad finem.* Manuel. 1. *t. ſumm.* 2. *edit. cap.* 243. *num.* 10. Graſſis 1 *part decision. lib.* 2. *cap.* 83. *fine,* Lud. Lopez 1. *p. inſtructory, cap.* 85. §. *Præterea ſi coniux.* Præterea, in affinitate probatur. Quia etiam vbi delictum eſt iure naturali vetitum, ignorantia prohibitionis iuris humani indicentis pœnam, ab ea eximit (vt numero 17. probauimus.) Deinde, quia quamuis copula illa, vt fornicaria, ſit iure naturali vetita, at quatenus cum ſui coniugis conſanguinea, & proinde inceſtuoſa, ſolo iure poſitiuo Eccleſiaſtico interdicta eſt, quod affinitatem inde oriri conſtituit, ac proinde eo ſecluſo, nulla alia culpa eſſet in eo acceſſu, præter illam quæ repetitur in acceſſu ad aliam non conſanguineam. At pœna priuationis debiti ſolo inceſtui, ex quo affinitas oritur, ſtatuta eſt (vt probauimus diſputatione 27. numero 14.) Ergo qui per ignorantiam excuſatur ab ea inceſtus circumſtantia, excuſabitur ſubinde à pœna. Sicut ſi quis voto aſtrictus ieiunandi ſextis feriis, ignorans aliquod ius Pontificium, quod fortè pœnam indiceret non ieiunantibus quadam ſexta feria, non ieiunaret illa die, euaderet pœnam. Quia ea impoſita non eſt ob ſacrilegium voti fracti contra ius naturæ, cuius iſte reus fuit: ſed ob inobedientiam Pontificij decreti, à qua ratione ignorantiæ excuſatus eſt. Et confirmatur, quia excuſatus per ignorantiam à ſpecie culpæ inferentis pœnam priuationis petendi debitum, eximitur à pœna, vt bene docet Enriquez *lib.* 3. *de confirmationis ſacramento. cap.* 31 *fin. in commento, littera S. & lib.* 2. *de baptiſmo, cap.* 18. *fine: & libro* 11. *de matrimonio, cap.* 14. *n.* 11. Hic autem excuſatur à propria inceſtus ſpecie, ratione ignorantiæ iuris humani, ex cuius ſola prohibitione conſurgit eam copulam, inceſtum eſſe. Excuſabitur ergo à pœna priuationis debiti petendi, impoſita propter ſpeciem inceſtus. Exiſtimo autem eandem ignorantiam iuris hunc excuſare, quam cùm eſt facti, diximus numero 47. ſufficere ad excuſandum. Quia textus petunt ſcienter id fieri, & cùm pœnales ſint, reſtringendi ſunt, vt petant tam facti quàm iuris ſcientiam, alterius enim ignorantia concurrenti, non verè contrauenitur ſcienter illi canoni. Et quia numero 36. vtramque ignorantiam tunc excuſare probaui.

Vltima concluſio. Si adſit ſcientia iuris & facti, ſolaque ignorantia pœnæ huius illo iure ſtatutæ. ſi amplectamur ſententiam num. 20. relatam, dicendum eſt eam excuſare ab hac pœna, quæ rigida & extraordinaria eſt. At retenta noſtra num. 21. explicata, dico minimè excuſare, vt ibi probauimus. 50

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrùm votum caſtitatis, religionis, aut non ineundi matrimonij, ab altero aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emiſſum reddat illicitam debiti petitionem? & quid de redditione?

SVMMARIVM.

Qui vouit caſtitatem, tenetur poſtquam matrimonium conſummauit, reddere debitum, n. 2. *& ibi remiſſiuè, an poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium? vel ſi adſit iuſta diuortij cauſa? Et an ipſi qui vouit, ſi petat, reddendum ſit?*

Coniux voto aſtrictus tenetur reddere, quamuis alter voti conſcius cum ipſo contraxerit, n. 2.

An voto caſtitatis ligatus, matrimonium iniens, poſſit debitum petere, vel

vel id votum matrimonio extinguatur? Refertur duplex opinio, num.3. & 4.

Nequit petere debitum, n.5.

Infidelis votum caſtitatis emittens, ſi poſtea vxorem ducat, nequit petere, num.6.

Quid de vouente virginitatem, & an ea emiſſa votum amplius obliget, num. 7.

Quid ſi vterque ante matrimonium vouerat caſtitatem, n.8.

An altero tunc fornicanti, fas ſit alteri petere, n.9.

An liceat aliquando petere ei, qui votum caſtitatis emiſit, & ſi ambo emiſerint, poſſint mutua ſibi ſigna facientes commiſceri, ſitque pœnitens voto aſtrictus, ignarus obligationis non petendi, admonendus à confeſſario? Omnia hæc remiſſiuè, n.10.

Matrimonio inito non extinguitur votum præcedens caſtitatis. ſed eſſet ſacrilega aduerſus illud fornicatio, & mortuo altero coniuge prorſus obligat, n.11.

Soluuntur argumenta, numero 10. poſt quem inuenies alia ſummaria.

1 CVm actum ſit de impedimentis cognationis & affinitatis, quæ à iure ipſo canonico ortum habenr. Iam aggredimur voti impedimenrum, quoad petendum aut reddendum debitum coniugale, quod ab ipſa vouentium proficiſcitur voluntate. Poteſt autem votum hoc ante matrimonium emitti, vel poſt. In hac & ſequenti diſputatione ſermo erit de voto antea emiſſo: & deinceps tractabitur quando poſt. Et tandem, qualiter vota hæc, ante & poſt matrimonium facta, poſſint ab alterutro coniuge irritari? & remiſſiuè de eorum diſpenſatione. Nec habendus eſt ſermo de voto ſolemni in religione, aut in ordine ſacro, emiſſo. Quia latè qualiter à coniugibus poſſint fieri, diſputatum eſt libro ſeptimo: vbi de impedimento voti ſolemnis & ordinis. Sed de votis ſimplicibus agimus. In præſenti ergo eſt quæſtio de voto ſimplici caſtitatis præcedenti matrimonio, qualiter eius vſum impediat. Et conſtat apud omnes, ſemel iam conſummato matrimonio teneri coniugem voto aſtrictum, debitum reddere. Quia voto non obſtanti tranſtulit verum corporis dominium in alterum coniugem: maior autem eſt obligatio matrimonij, per quam fit hæc actualis corporum traditio, quàm voti ſimplicis, quod meram promiſſionem importat. Dixi, conſummato iam matrimonio. Quia num prima redditio, qua id conſummatur, ſit peccatum? dicendum eſt diſputatione ſequenti. An autem poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium? dixi hoc 9. libro, diſp. 6. num. 14. & 15. & an voto caſtitatis aſtricto ſit reddendum? dixi eadem diſputatione 6. num. 11. & ſequentibus.

2 Quamuis autem coniux voti caſtitatis alterius conſcius, delinquat cum ipſo contrahens matrimonium, adhuc poteſt ab eo debitum exigere, & tenetur alter ſibi reddere. Quia verum ius ac dominium acquiſiuit in alterius corpus, per ſacrilegum illud matrimonium, nec ipſe vouit, alteriuſve voto conſenſit. Ita Sylu. *Matrimonium* 7. *quæſt.*5. *dicto* 6.

3 Difficultas autem in debiti petitione conſiſtit, num ea licita ſit coniugi voto caſtitatis aſtricto: vel id votum matrimonio inito penitus ceſſet? Aliqui antiquiores, teſtibus D.Bonauent. *diſt.*38.*art.*2.*q.*2.*fine & Gloſſa cap.fin. paulò poſt principium* 27. *quæſt.*1. dixerunt id votum penitus extingui, ac proinde liberum manere vouentem, ac ſi nunquam vouiſſet. Idem cenſet Gaëta *in repetit. cap. Ad limina* 30. *quæſt.*1.§.4.*n.*348. & Hieron. Mangiariæ *in arbore conſanguin.* §. *In nomine*, *n.*54. (habetur tomo 9. tract. nouiorum.) Ducuntur quia duobus contrariis occurrentibus, minus forte à fortiori excluditur, *cap. de pœnitent. diſt.* 1. votum autem aduerſatur matrimonio, eiúſque obligatio minor eſt (vt numero 1. probaui.) Secundò, quia ſponſalia priora omnino extinguuntur alio matrimonio ſubſequuto, tanquam fortiori vinculo (vt probauimus lib.1. diſput.48. num.3.) & votum ſtrictioris religionis, ac quæcumque alia ſimplicia, protſus ſpirant ob eandem rationem facta profeſſione in quacumque religione etiam laxiori, Qua ratione idem tenuit in alio, ſimili, nempe in voto religionis, *Abulenſis*, *c.* 27. *in Leuit. q.*6. dicens matrimonio poſtea conſummato votum id omnino extingui.

Alij verò aſſeuerant poſſe hunc coniugem caſtitatis voto aſtrictum, vbi ſemel matrimonium conſummauit, iam deinceps debitum petere, ac ſi nil vouiſſet. Primò, quia ſemel matrimonio conſummato non poteſt iam continentiam promiſſam ſeruate. Quamobrem diximus numero 1. poſſe eum reddere, poterit ergo ſimiliter petere. Quia vtrumque æquè aduerſatur caſtitatis voto. Secundò, quia votum minimè vltra vouentis intentionem obligat: quæ procul dubio ea videtur eſſe, vt ſolùm extra matrimonium ea caſtitas obſeruanda ſit. Et confirmatur, quia ea ratione qui promiſit religionem, quamuis culpa ſua non ingrediatur, minimè tenetur extra illam ſeruare duo vota, quæ poteſt, & in religione clauduntur, nimitum, paupertatis & caſtitatis. Quia vouentis intentio præſumitur eſſe, vt ſolum in religione obſeruet. Tertiò, quia redderetur matrimonium alteri coniugi valde onerosum, cùm ſemper cogendus ſit petere: & maximè ſi coniux, qui vouit, ſit vir ipſe. Quartò, quia maior difficultas ſuperueniens eximit à voti obligatione. Qua ratione dicemus diſputatione ſequenti, numero 3. vouentem caſtitatem, ſi matrimonium ineat, non teneri, quo id votum obſeruet, religionem ingredi: quia eſt longè difficilius. At matrimonio iam inito longè difficilius eſt caſtitatem ſeruare, abſtinendo à petitione debiti: eritque vouens maximo delinquendi mortaliter periculo expoſitus: cùm debeat cohabitare, atque in eodem lecto accubare cum altero coniuge. Hanc ſententiam tenet *Gloſſ. cap. final.*27. *quæſt.*1.*paulò poſt principium, in priori reſolut.* Cardinal.*cap. Rurſus, fine, Qui clerici vel vou.* Alexand.de Neuo *ibi*, *n.*22. dicens forte hanc ſententiam eſſe veriorem, & hanc eſſe æquiorem, quamuis petenda ſit diſpenſatio, eo quod oppoſita ſententia eſt communis, docent *ibi* Ioannes Andr. *n.*6. Anchar.*n.*2.*idem* Anch.*cap. vnic.n.*3. *quæſt.* 1. *de voto, in* 6. vbi Franc.*n.*6. videtur hanc ſequi, & Ioan.de Friburg. *ſumma conf. lib.*1. *tit.*8. *quæſt.* 50. ſolum vocat oppoſitam ſententiam tutiorem, ac proinde hanc valde probabilem cenſet. Illam etiam ſequuntur *Doctores num. præced. allegati*, Gerſon 2. *part. in regulis moralibus, tract. de matrimonio, alphabeto* 25. *litera I. Angelus* dicens non minus veram eſſe, quàm oppoſitam ſententiam, *Matrimonium*, 3. *impedimento* 5.*n.*3. Veracruz.1.*part.ſpeculi artic.*15.*concl.*2. Matienzo *lib.*5.*recopil.rubr.tit.*1.*gloſſa* 1.*n.*151. & videtur eam ſequi Viguerius *lib.inſtitutionum, c.*16.§.7. *verſ.*8. *impedimento* 5. Propoſita enim ſententia affirmanti hunc peccare petendo ſubdit aliquos ſentire oppoſitum, ne reddatur matrimonium oneroſum. Et ita videtur in hac ſententia perſiſtere. Atque illam cenſent non eſſe improbabilem, Emmanuel Sa & Vega, *num. ſequenti allegand.* At fatentur Veracruz & Matienzo, hunc peccare, ſi nondum conſummato matrimonio debitum petat, ſecus poſt conſummationem. 4

His nihilominus minime obſtantibus, dicendum eſt hunc peccare mortaliter, quotieſcumque debitum petit. Quia votum caſtitatis includit obligationem præcepti negatiui, per illud enim vouens aſtringitur ad abſtinendum ab omni actu venereo. Ergo obligat ſemper, & pro ſemper, ac proinde licitè inito iam matrimonio teneatur vouens reddere ratione vinculi fortioris, at non poterit petere, cùm id liberum ſibi ſit, nec ad id lex matrimonij conſtringat. Et confirmatur, quia matrim. non abſoluit à præcedentis voti obligatione, niſi quatenus matrim. cogit contrauenire, vt probat textus, *c. Quanto, de iureiur.* vbi dicitur iuramentum obſeruandum eſſe, in quantum poteſt, ius autem matrimonij ſolum impedit ad reddendum. Secundò prob. ex *cap. Quidam. de conuerſ. coniug.* vbi eum qui renitente vxore profeſſus eſt, quamuis profeſſio non tenuerit, dicitur teneri non exigere debitum 5

bitum, quod in eius poteſtate erat, & ideo quoad hoc votum tenuiſſe, & ideo hanc ſent. tuentur ex Theologis D. Thom. 4. *d.* 38. *quaſt.* 1. *art.* 3. *quaſtiunc.* 2. *ad* 4. *& ibi* D. Bonauent. *art.* 2. *quaſt.* 1. *fine. & diſt.* 32. *in princip. in expoſit. litt.* Albertus Magnus 4. *diſt.* 38. *art.* 15. vbi Scotus *quaſt. vnic. ad finem verſ. Conſimiliter ſi de peccato.* Ricardus *art.* 7. *qu.* 1. *ad* 2. Paludan. *q.* 3. *art.* 5. *concluſ.* 4. *num.* 36. Durand. 4. *diſtinct.* 15. *quaſt.* 11. *in ſolut. ad* 3. *num.* 12. Maioris 4. *diſt.* 32. *quaſt.* 2. *argumento* 2. *contra* 2. *concluſ. verſ. Sed an poſſit.* Licèt enim prima facie videatur oppoſitum ſentire, at poſtea concludit petendam eſſe diſpenſationem, & ita hanc opinionem ſequitur Suppl. Gabriel. 4. *d.* 38. *q.* 1. *art.* 4. *poſt* 2. *concluſ. verſ. Dicendum quod votum*, vbi Carthuſianus *quaſt.* 2. Baſſol. *quaſt. vnica artic.* 2. *fine.* Guilliel. Rubion. *quaſt.* 1. *a.* 1. *concl.* 3. Nicolaus de Orbellis *q.* 1. §. 13. Adrian. 4. *quaſt.* 14. *de matrimon. verſ.* 3. *contingit.* D. Antoninus 3. *p. tit.* 1. *cap.* 16. §. 1. *& c.* 20. §. 8. Caietanus *ſum. verb. Matrimonium, cap. vlt. verſ. Nonum caput, & verb. Votum, cap. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt*, §. *Et vt rudiores, &* 2. 2. *quaſt.* 154. *art.* 1. *circa ſolut. ad* 4. §. *An ſingula autem obiecta.* Nicolaus de Niſa *ſuper* 4. *ſentent. tract.* 6. *part.* 3. *de matrimonio, quaſt.* 7. *concl.* 2. Victoria *ſum. de matrim. n.* 293. Petrus de Soto *lectione* 14. *de matrimon. ad finem. & lect.* 16. §. *vltim.* Sotus dicens eſſe improbabilem oppoſitam ſententiam 4. *diſt.* 38. *quaſt.* 2. *art.* 1. *concluſ.* 3. vbi Ouand. *qu. vnica propoſit.* 4. Guillielmus Borrilong. *quaſt. vnica artic.* 2. *concluſ.* 1. *fin.* Celeia 4. *d.* 32. *quaſt.* 2. *verſ. Pro huius quaſtionis intelligentia*, vbi & Palacios *diſp.* 2. *fol.* 721. *col.* 1. *& d.* 38. *diſp.* 1. *fol.* 828. Ledeſma 2. *p.* 4. *quaſt.* 55. *art.* 1. Nider *in ſua ſum. pracepto* 6. *c.* 4. *ad finem.* Pedraza *ſum. prae.* 6. §. 6. Alex. *in ſuo Enchirid.* 2. *p. pracept.* 6. *in fine, &* §. *Si poſt votum continentia.* Margarita confeſſ. 6. *pracept. fol.* 89. *col.* 1. Cordub. *ſumm. qu.* 136. *punct.* 2. Angles floribus 1. *part. de matrim. quaſt.* 11. *de impedim. ordinart.* 3. *diffic.* 2. *&* 2. *p. quaſt. de voto, art* 7. *poſt* 9. *difficult. dub.* 2. Metina *lib.* 1. *ſum. c.* 16. §. 13. *ad finem.* Enriquez *lib.* 11. *de matrimonio, cap.* 15. *num.* 8. *& l.* 12. *cap.* 2. *num.* 3. 8. *fin. &* 9. Salon 2. 2. *quaſt.* 62. *art.* 8. *controu.* 2. *concluſ.* 1. Toledo *lib.* 4. *ſumm. cap.* 18. Bart. à Ledeſm. *de matrimonio, dub.* 32. §. *Sed iam quod matrimonium.* Petrus de Ledeſm. *de matrim. quaſt.* 53. *artic.* 1. *dubiolo* 1. *quod mouet poſt* 2. *dub. principale.* Manuel 1. *tom. ſumm.* 2. *edit. c.* 141. *n.* 3. *& c.* 242. *n.* 3. *& c.* 243. *n.* 13. *& in bulla Cruciata*, §. 9. *n.* 119. Beia *ſum caſu* 45. *verſ. Tum quia vouens.* Aragon. 2. 2. *q.* 88. *art.* 3. §. *His tamen non obſtantibus ſit concluſio, in corollar.* 2. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *quaſt. de voto, puncto* 4. *notabil.* 2. Philiarc. *de officio ſacerdotis tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *ad finem.* Emmanuel Sa *ſumm. verb. Debitum coniugale verſ. Contrahens matrimonium.* Graffis *p.* 1. *dec iſ. lib.* 2. *cap.* 24. *nu.* 25. *& cap.* 82. *num.* 5. *& c.* 73. *n.* 12. Lud. Lopez 1. *p. inſtruct. c.* 50. §. *Qui poſt votum ſimplex, & c.* 82. §. *Praterea vxor. & c.* 83. §. *Inter peccata, &* 2. *p. de matrimonio, c.* 46. *circa impedimentum voti ſimplicis.* Viuald. *candelabro ſacr.* 1. *p. de matrim. num.* 138. Vega 2. *tom. c.* 129. *caſu* 118. *puncto* 2. *& caſu* 51. Cañedo *ſum. ſacram.* vbi de matrimonio, *cap.* 4. *ad finem.* Et ex Iuriſperitis eam tenent *Gloſſa cap. Quidam, verb. Non exigere, de conuerſ. coniug.* Abbas 1. *c. n.* 6. *eod. tit.* Hoſtienſis *c. Rurſus. fin. qui clerici vel vou. & ibi* Anton. *fin.* Præpoſ. *n.* 6. Henricus *n.* 4. Archid. *c. Si vir. n. vn. d.* 27. *& cap. vn. de voto in* 6. *n.* 3. *verſ. Dirimendum eſt, & ibi* Dominic. *n.* 11. Aſtenſis *ſum.* 2. *p. l.* 7. *tit.* 16. *art. vnic. q.* 5. Roſella *verb. Impedimentum, imped.* 4. *num.* 7. Syl ueſt. *verb. Debitum, quaſt.* 9. *& Matrimonium* 7. *q.* 5. *dict.* 4. Tabiena *Matrimonium* 2. §. 3. *& verb. Impedimentum, impedim.* 2. *q.* 3. *& q. vlt.* Armilla *verb. Matrimonium, n.* 55. *& verb. Debitum, n.* 13. Turrecr. *c. Si vir, art.* 1. *n.* 1. *d.* 27. *& c. Sicut* 37. *q.* 1. *art.* 1. *fin. & c. Nos nouimus*, 17. *q.* 2. *art.* 3. *n.* 3. Nau. *ſum. cap.* 16. *n.* 30. *& c.* 22. *n.* 73. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 1. *n.* 6. Brunellus *de ſponſalibus*, *concl.* 31. Alex. Carter. *lib.* 3. *de ſponſal. cap.* 5. Mozzius, quem refert & ſequitur Vgolinus *de matrimonio, c.* 20. *n.* 10. Perez *lib* 5. *ordin. tit.* 1. *l.* 1. §. *Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis emiſit.* Stunica *de voto, q.* 6. *n.* 119. Gutier. *q. canon. l.* 1. *c.* 21. *n.* 17. Anton. Gomez *ſi per bull. Cruc. clauſula* 10. *n.* 65. Zaual 1. *l. q. pract. qu.* 185. *num. vnico.*

Idem dicendum eſt de infideli, qui poſt votum caſtitatis vxorem duceret: non enim poſſet debitum petere. Quoniam cum obligatio hæc voti ſit de iure naturali, æquè infideles ac fideles obligat. Ita Guillielmus Rub. 4. *d.* 39. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 2. 6

Rogabis forſan, quid dicendum ſit, ſi votum ſit virginitatis obſeruandæ? Reſolutio pendet ex cognatione. An huiuſmodi votum obliget ad perpetuam caſtitatem, & ita eius obligatio permaneat virginitate iam amiſſa? Atque ſic obligare affirmant D. Thom. 2. 2. *quaſt.* 88. *art.* 3. *ad* 2. Abulenſis *c.* 30. *Num. q.* 55. Turrecrem. *cap. Quod autem* 17. *quaſt.* 1. *n.* 1 & Armilla *verb. Votum, n.* 19. *Maioris* 4. *d.* 38. *quaſt.* 3. *argumento* 5. *contra concluſ. vnic.* Perez *lib.* 5. *ord. tit.* 1. *l.* 1. §. *Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis emiſit, in fine.* Alex. *in ſuo* Enchir. 2. *p. in* 2. *pracept. tract. de voto*, §. *Si poſt votum.* Quod quidem veriſſimum eſt attenta voti illius natura. Quia cùm in eo voto includatur perpetua continentia ab omni actu venereo, adhuc amiſſa virginitate ſupereſt obligatio deinceps continendi. Secus ſi expreſſa vouentis intentio fuiſſet obligandi ſe ad ſolam à primo actu venereo continentiam, quo virgo permaneret, & non niſi ſecundariò & conſequenter ad continentiam ab aliis actibus: tunc enim amiſſa virginitate per primum actum venereum, ceſſaret penitus voti obligatio. Quoniam obligatio voti non aliter reſpicit materiam aliquam, quam votum ipſum illam reſpiciat: at in eo caſu votum non reſpicit continentiam ab aliis actibus, niſi mediante continentia à primo quæ fuit primaria ac immediata voti materia. Ergo vbi votum iam minimè reſpicit illam continentiam à primo actu, quia facta eſt impoſſibilis, non enim reſpiciet continentiam ab aliis: atque adeò nec voti obligatio ſuper illam cadet. Ita docent Caiet. 2. 2. *q.* 88. *a.* 3. *col. pen. circa ſolut. ad* 2. *in dub. quod de hac re mouet.* Sotus *lib.* 7. *de iuſtit. quaſt.* 2. *art.* 1. *ad* 3. *verſ. De alio autem argumento.* Nauar. *ſum. c.* 13. *n.* 42. *verſ.* 14. Palac. 4. *diſt.* 38. *diſp.* 1. *fol.* 843. *col.* 1. *&* 2. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 6. *de voto, puncto* 4. *notab.* 2. Aragon 2. 2. *quaſt.* 88. *artic.* 3. §. *Et ad primum argumentum in contrarium.* Azor. *lib.* 11. *inſt. moral. cap.* 19. *quaſt.* 14. *& c.* 21. *q. vlt.* Lud. Lopez 1. *p. inſtr. cap.* 44. §. *Iam diximus & c.* 35. §. *Deinde acceſſoriè.* Vega 2. *tom. ſum. cap.* 129. *caſu* 75. Philiarc. *de offic. ſacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 19. *paulo poſt principium.* Manuel 2 *tom. ſum. cap.* 96 *num.* 1. & in dubio de intentione cenſendum eſt obligare ad perpetuam continentiam. Quia votum ſuapte natura ad id obligat: quare ipſum poſſidet vim obligandi, dum de oppoſita minimè conſtat vouentis intentione. Sic Lud. Lopez 1. *p. inſtructorij, cap.* 35. §. *Secundò* Sotus. Quare ad quæſtionem propoſitam ſic dicendum eſt, ſi vouentis fuerit intentio ſolum ſe obligandi ad abſtinendum à primo actu venereo, tunc ſi iam ſemel non abſtinuit, poteſt tutè matrimonium inire, eóque vti, vt bene docet Philiarcus *proximè allegatus*, & eſt de mente omnium Doctorum, quos retuli, cùm aſſerant extinctam tunc eſſe voti obligationem. Si verò nondum amiſit virginitatem, abſtinuitque à primo actu, nequit matrimonium contrahere, & ſi contrahat, nequibit prima vice petere: perinde ac ſi vouiſſet caſtitatem. Quia petitio illa eſt ſibi libera, votóque opponitur. Reddere autem prima vice an poſſit? eſt ſub eadem opinione, ſub qua eſt de vouente caſtitatem, de qua re dicam diſp. ſeq. & retenta opinione quam ibi n. 3. amplectar, vouentem, nempe, caſtitatem, minimè reum eſſe culpæ conſummando matrim. reddendo debitum: idem dicendum eſt in præſenti euentu. Semel autem conſummato matrim. cùm iam voti materia facta ſit impoſſibilis, atque ideo voti obligatio ceſſarit, poterit petere & reddere. Quod ſi nulla adfuerit ſpecialis intentio, ſed abſolutè virginitas promiſſa ſit, iudicandum eſt omnino ſicut de voto caſtitatis, Quia ad illam obligat votum illud iuxta dicta. Quare ſi poſtea

poſtea is vouens vxorem ducat, nunquam poterit debitum petere, ſed reddere tenebitur, vt bene docent Philiarc. & Manuel *proximè citati*.

8 Idem aſſerendum eſt, vbi vterque coniux eſſet ante matrimonium voto caſtitatis aſtrictus. Cùm enim per eum contractum vterque transtulerit verum ſui corporis dominium in alterum, tenebitur vterque alteri petenti reddere debitum. Neutri tamen licebit petere impediente voto caſtitatis vtriuſque. Ita Adrianus *quodlib. 2. art. 1. in ſolut. ad 1 lit. H fol. 31. in paruis voluminibus.* Angel. *Matrimonium 3. impedimento 5. num. 5.* Tabiena *verb. Impedim. impedimento 2. q vlt.* Ocand. *d. 38. q vnic. in coroll. quod infert ex 6 propoſitione.* Angl. Florib. *1. p. de matrim. p. 11. de impedimento ordinis a. 3. poſt 1. diffic. dub. 3.* Ludou. Lop. *1. p. inſtruct. c. 46. §. Virum quando.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 53. a. 1. dubioſo 2. quod monet poſt. 2. dub. principale.* Quare audiendi non ſunt Roſella *verb. Impedimentum, impedimento 4. num. 6. & Sylu. Matrimonium 7. q 5. dicto 6.* Guilliel. Rubion *4. diſt. 38. q. 1. a. 1. concl. 3.* Azor *lib. 11. inſtit. moral. c. 21. q. 5.* aſſerentes neutrum poſſe reddere. Quia neuter ratione voti habet ius exigendi. Sed dicendum eſt non priuare votum iure iuſtitiæ erga alterum ſibi debitorem, ſed peccare exigentem peccato ſacrilegæ fractionis voti in ordine ad Deum, vt ſatis explicui, diſp. 6. per totam & maximè n. 17.

9 Quamuis autem alter coniux ſic voto aſtrictus fornicetur, non erit licitum alteri ſimili caſtitatis voto ligato petere debitum. Quia obligatio hæc abſtinendi à debiti petione oritur ex voto à ſe emiſſo, & non ex aliquo proprio delicto, vt ſic compenſatio fiat altero coniuge delinquente. Sic *gloſſa c. Noſſe, verb. Non fraudentur 30. q. 1.*

10 Vtrum autem voto caſtitatis aſtrictus poſſit aliquoties petere, aut alteri coniugi indicare ſuum votum ne petat: ipſius id ſuadere, vel ſi ambo coniuges ſint voto aſtricti, poſſint mutua ſigna ſibi ipſis facientes commiſceri? Habes latè hoc lib. 9. tota diſp. 7. & an ſi vouens ſit huius obligationis ignarus, ſit admonendus à confeſſario, dic, vt in ſimili dixi de ignorante impedimentum affinitatis, diſp. 27. num. 6.

11 Ex dictis infertur contra DD. n. 3. relatos votum caſtitatis præcedens minimè extingui per ſubſequens matrimonium. Triplex enim eius effectus manet. Primus eſt, ſi coniux ille vouens cum alia fornicetur, reus erit vltra adulterium, ſacrilegæ violationis voti. Secundus, tenetur ſub mortali abſtinere à debiti petitione, vt num. 5. probauimus. Tertius, altero coniuge defuncto tenetur omnino caſtitatem ſeruare. Quia iam ceſſauit fortius matrimonij vinculum, quod cogebat copulæ vacare, debitum reddendo. Et ita docent D. Thom. D. Bonauent. Carth. Sylu. Tabiena, Armill. Sotus, Palacios, Perez *vbi n. 5. eos retuli.* Palud. *4. d. 32. q. 2. art. 1. n. 14.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 8. t. 16. a. vnic. q. 6.* Roſella *verb. Impedimentum, impedim. 4. n. 7.* Angel. *Matrimon 3. impedim. 5. n. 4.* Caiet. *ſum. verb. Matrimonium cap. vlt. §. Et bene nota & verb. Votum, c. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt. §. Et vt rudiores,* Turrecr. *c. Sicut 37. q. 1. a. 1. fin. & c. Si vir, a. 1. n .. d. 27.* vbi Archid. *n. vn.* Nauar. *ſum. c. 22. n. 73.* Cordub. *ſum. q. 136. puncto 2.* Vigner. *l. inſtit. cap. 16. §. 7. verſ. 8. impediment. 5.* Veracr. *1. p. Speculi. a. 15 dub. 2.* Gutier. *quæſt. can. l. 1. c. 21. n. 17.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 241. n. 3. & 242. n. 2. & in bulla Cruc. §. 9. n. 119.* Batt. à Ledeſm. *de matrim. dub. 32. § Sed iam quod matr.* Enriq. *l. 14. de matrim. cap. 2. n. 9.* Vega *2. tom. ſum. c. 129. caſu 118. punct. 2.* Pedraza *ſum. precept. 6. § 9.* Matienzo *l. 3. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 152.* Philiarc. *de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. l. 2 c. 4. ad fin.* & an ſimiliter teneatur altero adulteranti, dixi num. 1.

12 Ad argumenta num. 3. propoſita reſp. Ad 1. dic ceſſare voti obligationem, quatenus eſt incompatibilis cum vinculo matrimonij quod fortius eſt, & ideo tenetur eo voto aſtrictus reddere debitum: ſecus autem eſſe, in quantum eſt compatibilis: nempe, quoad triplicem effectum n. præced. explicatum. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem, quia ſponſalia & matrimonium ſunt obligationes factæ homini, ſicut & votum ſtrictioris religionis, & quæcunque alia, & profeſſio ſunt obligationes factæ Deo, & ideo non mirum, ſi minus fortis fortiori ſuperuenienti omnino extinguatur. At votum & matrimonium ſunt obligationes diuerſæ rationis, illa Deo, hæc homini facta: & ideo illa minimè extinguitur, ſed ſuſpenditur per hanc. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ propoſita num. 4. dic. Ad 1. quamuis nequeat integrè continentiam ſeruare, tenetur tamen ad partem ſibi poſſibilem, nimirum ad non petendum. Ad 2. neganda eſt minor, quia abſolutè vouens, ad omnimodam caſtitatem ſibi poſſibilem obligatur. Ad confirm. dico, longè diuerſam eſſe rationem, quia vouens religionem non vouet formaliter illa tria, nec includuntur tanquam partes in ſuo voto. At vouens caſtitatem, formaliter vouet abſtinentiam ab omni actu venereo, ſiue petendo, ſiue reddendo. Itaque illa tria non includuntur immediatè ſub obiecto formali voti religionis, ſed vbi ſtatus religionis aſſumptus fuerit. At verò non petere & non reddere continentur formaliter ſub obiecto voti continentiæ. Quod ſi replices, ergo reddendo agitur contra votum, peccatúrque. Dico agi contra votum, non tamen peccari. Quia obligatio ſatisfaciendi maioris vinculo matrimonij excuſat à culpa: vnde non eſt agere contra votum formaliter, ſed materialiter. Ad tertium, dic teneri hunc voto caſtitatis aſtrictum reddere, quoties ſentit in alio appetitum, vel periculum incontinentiæ, & in aliis caſibus, quos tota diſp. 7. explicui: & ita non reddi matrimonium valde oneroſum: & licèt adhuc ſit aliqualiter oneroſum, teneri alium coniugem id pati. Ad quartum dic, difficultatem maiorem extrinſecam, & minime in obiecto ipſius voti incluſam, excuſare ab ipſius impletione: qualis eſt ingredi religionem, quo caſtitatis votum ſeruetur: non enim religio clauditur in eo voto: ſecus de difficultate intrinſeca: & formaliter in ipſius voti obiecto incluſa, qualis eſt abſtinere ab omni actu venereo poſſibili, reſpectu voti continentiæ. Nec obſtat id periculum, cui expoſitus eſt vouens, ſua enim ſe culpa expoſuit: patétque remedium diſpenſationem petendi.

SVMMARIVM.

An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab eius vſu abſtinere? Refertur opinio affirmans, n. 13.

Peccat mortaliter, prima vice conſummans matrimonium. ſiue petendo, ſiue reddendo, n. 14.

Conſummatum iam matrimonium poteſt petere & reddere. Idemque dicendum eſt, quamuis eſſet votum profitendi, vel aſſumendi ordines ſacros, num. 15.

Mortuo altero coniuge tenetur is, qui religionem vouerat, illam ingredi, & ſi erat votum aſſumendi ordines, ad illos promoueri, n. 16.

Similiter obligatur ad vtrumque, vbi eſt iuſta diuortij cauſa ob adulterium alterius coniugis, n 17.

An induens habitum monachi animo perſeuerandi, cenſeatur profiteri, aut votum emittere, ita vt nequeat matrimonio poſtea inito debitum petere? Refertur quadam opinio, n. 18.

Proponitur ſententia auctoris, & enodantur c. Conſulti. & c. Super eo, de regularibus. & c. Beneficium, eo tit. in 5 n. 18.

Soluuntur arg. n. 20. Poſt quem inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

13 Quæſtio II. An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab eius vſu abſtinere? Affirmant aliqui eum teneri à debito petendo abſtinere, perinde ac illum qui caſtitatem vouerat. Primò, quia nemini debet ſua culpa ſuffragari, nec ſuus patrocinari dolus, *cap. ex tenore, de reſcript.* At patrocinaretur, ſi liberè poſſet petere & reddere. Secundò, quia cùm de eſſentia religionis ſit caſtitas, eo ipſo quod quis voto ſe ad religionem aſtringit, obligat ſe ad caſtitatem, vt vouens ieiunium tenetur ſubinde ad vnicam comeſtionem, quæ de eius natura eſt. Id enim quod eſſentialiter ſub obiecto voti clauditur, eſt materia voti, ad quam ſubinde obligat. Et confirmatur, quia obligatus ad aliquid, tenetur conſequenter ad id quod inde ſequitur. Tertiò, quia vo-

uens

19 Cæterùm dicendum eſt nulla ratione eſſe votum, ac proinde liberum eſſe ei nouitio, religionem deſerenti, matrimonium inire, eóque vti. Probatur ex *c. Literaturam, de voto*, vbi habetur proponentem in animo religionis ingreſſum, minimè ad eum teneri, & ex *c. Qui poſt votum, eod. tit. in 6.* vbi copulatiuè petitur vt ſit profeſſio, quando voto ſimplici aſtrictus religionem ingrediatur, vt profiteatur in ipſa. Non ergo ſolus ingreſſus ſufficit. Præterea, quia de ratione voti eſt promiſſio, vt docet egregiè D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 1 *corp.* vnde textus omnes, n. præc. adducti, explicantur à DD. ſtatim allegandi, vt per intentionem perſeuerandi intelligatur ea intentio voto firmata. Votum enim eſt propoſitum promiſſione firmatum, & tunc erit votum ſimplex, vt bene docet Sylu. *Religio* 5. *q.* 8. *fin.* Priuatur autem beneficio, *c. Beneficium, de regul. in* 6. vt optimè docet *idem* Sylu. proximè citatus, & ipſum ſequens, Aragon 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *fine*, quia iam non poterat ad ſeculum redire. Vel ſecundo poſſunt exponi cum Sylu. *verb. Debitum, q.* 9. vt nomine intentionis perſeuerandi, intelligatur animus profitendi in ipſo ingreſſu, & ideo id propoſitum cum habitus ſuſceptione nullam voti obligationem inducere docent Abbas *c. Literaturam, n.* 2. *fin. de voto.* Angel. *Votum* 1. *n.* 7. Sylu. *duplici loco proximè citato, & Votum* 1 *q.* 2. Roſell. *Votum* 1. *n.* 1. Caiet. 2. 2. *c.* 88. *art.* 1. *dub. pen. & opuſc. to.* 1. *tract.* 31. *ſeptemdecim reſp. reſp.* 7. Sot. *l.* 7. *de iuſt. q.* 1. *a.* 2. *verſ. His tamen non obſtantibus.* Suppl. Gabr. 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 1. *verſ. Dicitur promiſſio.* Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 16. Couar. *de pactis* 1 *p.* §. 3. *n.* 12. *ad medium* Angles Florib. 2. *p. q. de voto a.* 1. *diff.* 5. Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *dub. vlt.* Palac. 4. *d.* 38. *diſp.* 1. *f.* 814. *col.* 2. *& ſeq.* Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 6. *de voto punct.* 3. *ad fin. in ſolut. ad* 2. Toledo *l.* 4. *ſum. c.* 17. Graff. 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 21. *n.* 15. Manuel 2. *to. ſum. cap.* 92 *fine.* Philiarc. *de offic ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 17. *paulò poſt princ.* Lud. Lop. 1. *part. inſtr. cap.* 43. §. *Propoſitum religionis.* Quamobrem licèt intentio illa perſeuerandi eſſet voto firmata, cùm non eſſet votum caſtitatis, ſed votum ſimplex religionis, non priuaret coniugem debiti petitione, niſi ſola prima vice, iuxta dicta n. 14. & 15. Quare non ſibi conſtat D. Anton. *n. præcedenti allegat.* dum fatetur id eſſe votum ſimplex, ac priuare debiti petitione.

20 Ad arg. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe inconueniens, vt per accidens ratione impotentiæ ſubſequentis, culpa aliquando ſuffragetur. Vt ſi debitor æris alieni prodigat proprias facultates, ſuſpenditur obligatio ſoluendi ex impotentia, quamuis ex culpa prouenerit. Sic ergo obligatio voti religionis ſuſpenditur matrimon. ſemel iniquè conſummato. Quia impleri nequit. Ad 2. negandum eſt antecedens. Quoniam id quod eſſentialiter ſub obiecto voti clauditur immediate, cadit ſub voto: vt vnica comeſtio ſub voto ieiunij. Secus quod mediate & ſuppoſito ſtatu aſſumendo: non enim obligat ante ſtatum aſſumptum. Ad confirm. dic teneri ſtatim ad id quod inde ſequitur immediate. Non autem ad id quod mediante alio, quod nondum exiſtit. Ad tertium dic antecedens eſſe verum, quando vouens totum, vouet formaliter partem, vt contingit in ieiunio & eleemoſyna. At vouens ſtatum non promittit formaliter leges illius, ſed ſecundariò, & ſub conditione, ſi prius in eo ſtatu conſtituatur.

SVMMARIVM.

An matrim. iniens contra votum abſtinendi ab illo, poſſit petere & reddere. Refertur quædam opinio, n. 21.
Poteſt ſemel eo conſummato petere & reddere, n. 22 *& ibi remiſſiuè, an peccet prima vice conſummans.*
Tenetur mortua vxore, ab aliis nuptiis abſtinere. n. 23.
Soluuntur argumenta, n. 24.

21 Quæſtio III. An votum habens non ineundi matrimonij, teneatur eo inito abſtinere à debiti petitione? Affirmant aliqui. Ducuntur, quia vouens abſtinentiam à matrim. ineundo, cenſetur conſequenter vouere abſtinentiam ab illius vſu, qui matrimonium conſequitur. Et confirmatur, quia cum negatio ſit eius naturæ, vt quidquid poſt ſe inuenit, deſtruat: vt regula logica habet, plus aufert, quàm affirmatio ponit. Quare licèt promittens matrimonium, non ſubinde actum promittat, poteſt enim illud ſine actu eſſe: at negans matrim. negat actum, vtpote qui extra matrim. eſſe non poteſt. Ergo vouens ſe non initurum matrim. vouet ſe ab actu illius abſtenturum, & conſequenter eo inito tenebitur ex vi voti abſtinere in quantum poteſt, nempe à petitione. Ita ſentiunt Palud. 4. *d.* 38. *q.* 3. *art.* 5. *n.* 51. *& ibi* Suppl. Gabr. *q.* 1. *n.* 4. *lit.* Q. *verſ. Dicendum quod votum, & ibi* Palac. *diſp.* 1. *f.* 844. *col.* 2. *verſ. Porrò vt res hæc.* Nau. *ſum. lat. c.* 16. *n.* 30. Atque eiuſdem ſententiæ eſt Caiet. *opuſc. tom.* 2 *tract.* 11. *de voto. q.* 1. vbi ait hoc votum æquiualere voto caſtitatis, negaréque perinde ac illud, omnem vxorium concubitum.

At longè probabilius eſt licere ſic vouenti, vbi ſemel 22
iam matrim. conſummauit reddere & petere (dixi ſemel matrim. conſummato: nam diſp. ſequenti n. 7. dicam num peccet prima vice conſummando. Probatur, quia votum hoc tantum habet pro obiecto non inire matrimonium, etſi obliget ad abſtinendum ab actu matrimonij, non eſt per ſe & primariò, ſed mediante & ſuppoſita abſtinentia ab ipſo matrimonio ineundo, quæ fuit primaria & immediata voti materia. Ergo quando iam primaria materia non eſt poſſibilis, quia initum eſt matrimonium, non obligabit ad ſecundariam, nempe ad abſtinentiam ab vſu. Ita docent D. Ant. 2. *p. t. c.* 2. §. 1. Bart. à Ledeſ. *dub.* 32. *de matrim. fine.* Petr. de Led. *de matrim. q.* 35. *a.* 1. *in dubio lo quod poſt* 2. *dub. principale mouet, in notab. poſt* 4. *concl. f.* 360 Lud. Lop. 2 *p. inſtr. de matrim. c.* 46. *circa* 2 *impedim. voti ſimplicis; &* 1. *p. c.* 83. §. *Inter peccata.* Emman. Sa *ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Contrahens matr.* Vega 2. *to. ſum.* 129. *caſu* 76. & colligitur clare ex aliis docentibus hunc non cenſeri vouere continentiam. Hi ſunt Roſell. *verb. Impedimentum, imped.* 4. *n.* 13. Angel. *Votum* 4. *n.* 9. Sylu. *Votum* 4. *q.* 7. *fine.* Sot. *l.* 7. *de iuſt. q.* 2. *a.* 1. *ad* 3. *verſ. Quod ſi hic.* Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 43. *verſ.* 14. Man. *bulla Cruc.* §. 9 *n.* 121. *&* 2. *to. ſum. cap.* 96. *n.* 2. Qui bene hoc intelligit cum Lud. Lop. *d. c.* 83. §. *At iſta ſententia*, & Vega *d. c.* 76. niſi ita vouens voluerit ſe expreſſa intentione obligare ad omnimodam caſtitatem.

Tenetur tamen hic mortuo altero coniuge ab aliis nup- 23
tiis abſtinere. Quia votum non erat extinctum, ſed ſuſpenſum durante matrim. impedimento, vt diximus de voto caſtitatis, n. 11. & de voto religionis, n. 16. Sic Barth. à Led. & Petr. à Ledeſm. n. præced. allegati.

Ad arg. n. 21. propoſitum conſtat ex dictis n. 22. cenſe- 24
tur enim vouere abſtinentiam ab actu ſecundario & conſequenter, & ſubſiſtente primaria voti materia, videlicet abſtinentiam à nuptiis: ſecus vbi iam hæc non eſt poſſibilis. Ad confirmationem dic eodem modo, nempe vouere ſecundariò, & dum ſubſiſtit primaria materia.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm qui poſt votum caſtitatis, religionis, aſſumendi ordinis ſacri, abſtinendi à nuptiis, ad illas tranſit, peccet prima vice conſummando: ac proinde ante conſummationem teneatur religionem ingredi, quo hæc vota obſeruet?

SVMMARIVM.

Si ſit votum religionis, peccat prima vice conſummans, n. 1.
Si ſit caſtitatis votum, refertur opinio aſſerens peccare, n. 2.
Non peccat prima vice reddendo, nec tenetur religionem ingredi n. 3 *& ibi remiſſiuè, quid ſi matrimon. initũ eſt animo ingrediendi religionem.*
Idem dicendum eſt, ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium ratum, n. 4.
An peccet hic reddens prima vice priori bimeſtri à matrimonio inito, aut ſi adſit iuſta diuortij cauſa ratione adulterij: remiſſiuè n. 5.
Idem aſſerendum eſt ſi votum ſit aſſumendi ordinis ſacri, n. 6 *vbi an peccet vouens conſummans ad ſui petitionem, vel priori bimeſtri, vel poſt alterius adulterium.*
Similiter eſt cenſendum de voto abſtinendi à nuptiis n. 7.
Quid ſi votum caſtitatis poſt ſola ſponſalia emiſſum eſſet? Remiſſiuè, n. 8.
Soluuntur argumenta n. 9.

Conſtat ſi votum religionis ſit, peccare mortaliter 1
vouentem, dum conſummat prima vice matrimonium,

nium, ſiue petendo, ſiue reddendo, quod probaui diſput. præcedenti, n. 14.

2 De voto autem caſtitatis duplex eſt ſententia. Prima, & ſatis probabilis affirmat peccare mortaliter eo voto aſtrictum, dum prima vice conſummat matrim. ſiue petendo, ſiue reddendo. Quare dum non adeſt implendi facultas, quia alter coniux non vult cedere iure petendi vt ambo in ſeculo caſtè viuant, teneri ingredi religionem, quo votum illud obſeruet. Prob. 1. Quia ante conſummationem poteſt votum illud caſtitatis implere, ingrediendo religionem, quam poteſtatem ſibi adimit conſummando, ergo peccat. Secundò, quia votum caſtitatis in ordine ad matrim. eſt fortius religionis voto: cum illud debiti petitione ſemper priuet, hoc autem minimè. Si ergo religionis voto aſtrictus peccat prima vice reddens, à fortiori ligatus caſtitatis voto. Tertiò, quia apertè videns ſe non poſſe votum caſtitatis, quod emiſit, abſque ſummo periculo in ſeculo obſeruare, tenetur ingredi religionem: id autem contingit in præſenti. Et confirmatur, quia ex oppoſito ſequeretur poſſe quempiam culpæ immunem, poſt caſtitatis votum inire matrimonium, illúdque conſummare. Vt ſi ad vitanda grauia inconuenientia illud iniret animo ingrediendi religionem. Quartò probatur, ſaltem id caſtitatis votum emiſſum poſt matrimonium ratum obligare ad religionem. Quia ſe obligans formaliter ad aliquid, quod ſine alio fieri nequit, obligat ſe virtute & conſequenter ad illud. Vt qui ſciens ad ordines opus eſſe ſcientia, vouet ſe ad ſacerdotium promouendum, obligatur ex vi voti addiſcere. Sed caſtitas ſeruari nequit à coniugato, niſi ingrediatur religionem ante matrimonij conſummationem. Ergo obligans ſe formaliter ad caſtitatem poſt matrim. ratum, ſe conſequenter & virtute obligat ad religionis ingreſſum. Hanc ſent. tuentur ex Theologis, Alenſis 2. *part. quæſt.* 170. *membr.* 3. §. 1. *in ſolut. ad* 1. *in fine.* D. Thom. 4. 38. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 3. *& ibi* Scot. *quæſt. vnic. ad fin. verſ. Conſimiliter ſi de peccato* Ricard. *art.* 7. *q.* 1. *ad* 2. Palud. *q.* 3. *art.* 5 *concl.* 4. *fin. & concl.* 5. *à n.* 36. *vſque ad* 40. Durand. 4. *d.* 15. *q.* 11. *in ſolut. ad* 3. *n.* 12. *Maior* 4. *d.* 32. *q.* 2 *argum.* 2. *contra* 2. *concl.* vbi Supplem. Gabr. *q. vn. art.* 1. *notab.* 5. *& d.* 38. *q.* 1. *art.* 4. *poſt* 2. *concl. verſ. Dicendum quod votum.* Carthuſ. 4. *d.* 38. *q.* 2. vbi Baſſol. *q. vn. art.* 2. *fin.* Nicol. de Orbellis, *q.* 1. §. 13. Nicol. de Niſa *ſuper* 4. *ſent. tract.* 6. *p.* 3. *de voto.* D. Anton. 3. *part. t.* 1. *c.* 4. *fine, & c.* 6. §. 1. Adr. 4. *q.* 14. *de matr. verſ.* 3. *contingit.* Caiet. *ſumm. verb. Matrimonium, c.* 1. §. *Et ſcito peccatum eſſe.* Petr. de Soto *lect.* 5. *de matr.* §. *vlt.* Palac. 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *fol.* 721. *col.* 1. Pedraza *ſum. prac.* 6. §. 9. Alex. *in ſuo Enchir.* 2. *part. prac.* 6. §. *Si poſt votum continentiæ. Nider in ſum. prac.* 6. *c.* 4. *fin.* Angles Floribus 1. *p. de matr. q.* 11. *de imped. ordinis, art.* 3. *poſt* 1. *difficult. dub.* 2. Graffis 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 24. *n.* 25. Bart. à Ledeſ. *de matr. dub.* 32. §. *Sed iam quod matr. in* 2. *edit,* mutans opinionem, quam in prima tenuerat. Toledo *l.* 4. *ſum. c.* 18. Azor. *l.* 11. *inſtitut. moral. c.* 21. *q.* 2. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 53. *art.* 1. *dub.* 2. *principali, concl.* 3. Manuel 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 1. Et ex Iuriſperitis, Ioa. Andr. *c.* Ruſus, *n.* 6. *qui clerici vel vou.* vbi Henr. *n.* 4. Aſten. *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 16. *a. vn. q.* 4. Roſell. *verb. Impedimentum, imped* 4. *n.* 10. Syluest. *Matrimonium* 7. *q.* 5. *dict.* 2. *&* 3. *& Matrimonium* 8. *q.* 15. *dict.* 7. Tabien. *Matrimonium* 2. §. 1. *& verb. Impedimentum, imped.* 2. *q.* 3. *n.* 4. Armill. *verb. Matrimonium, n.* 55. Nauar. *ſumm. lat. & hiſp. c.* 22. *n.* 73. *& lat c.* 12. *n.* 80. *hiſp. c.* 28. *addit. ad eundem num.* Conar. *de pactis,* 1. *p.* §. 6. *n.* 8. Turrecr. *c. Nos nouimus.* 17. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 2. Gaëta *repet. in c. Ad limina* 30. *quæſt.* 1. §. 4. *n.* 343. *&* 348. Stuniea *de voto q.* 4. *n.* 14.

3 Secunda ſententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait hunc non teneri religionem ingredi, ac proinde minimè delinquere matrim. conſummando, reddendo debitum. Prob. ex Extrau. Ioan. 22. *Antiquæ concertationi. de voto.* ibi: *Ad ingreſſum huiuſmodi ſic ordinatum ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus & induci. Quod ſi renuerit, ipſum, ſi ſponſa eius inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus, contrarium matrimonium conſummatum.* Vbi *gloſſa verb. Renuerit, c.* ait Pontificem expreſsè ſupponere, licere illi renuere. Quia alias non eius voluntati id relinqueretur, ſed potiùs compelleretur. Si ergo promotus coniux ad ordinem ſacrum poſt matrim. ratum, cum poſſit caſtitatem in eo promiſſam obſeruare ingrediens religionem, ad id non tenetur: vt conſtat ex illa extrauaganti, à fortiori non tenebitur qui ante matrim. vouerat caſtitatem. Et confirm. quia ille eſt compellendus reddere debitum per Eccleſiaſticam cenſuram poſt bimeſtre iure conceſſum, vt ibi deciditur. Ergo non peccat reddens, ſed potius negans debitum peccaret. Secundò, quia quando quis obligatur ad aliquam rem, non tenetur adhibere omnia media poſſibilia ſimpliciter, ſed quæ ſunt moraliter talia: & id maximè verum eſt, quando illa obligatio ex ſpontanea voluntate proficiſcitur. Tum, quia liberaliter oblata ſunt benignè exigenda, *Ex parte, de cenſib.* Tum etiam, quia viſus eſt eam obligationem ſibi ſponte imponens velle ſe ad ſola media bono modo poſſibili obligare. At medium ingrediendi religionem eſt difficillimum, & longè excedens id, quod vouens promiſerat, ergo non tenetur ad illud. Tertiò, quia nemo tenetur rem inferioris ordinis compenſare cum re ſuperioris oneroſiſſima, vt qui debet pecuniam, quam abſque vitæ aut famæ detrimento reſtituere nequit, excuſatur. At talis eſt religio reſpectu continentiæ promiſſæ. Et confirmatur, quia debens centum, quæ ſoluendo non eſt, niſi ſe in ſeruum vendat, ad id minimè tenetur. At religio eſt perpetua quædam ſeruitus. Nec tenetur ea ſoluere cum notabiliter maiori propriæ rei familiaris iactura, nedum cum totius. At profitens in religione & libertatem & omnia propria bona amittit. Non ergo cum tanta iactura tenetur votum caſtitatis ſeruare. Dicunt ad hæc aduerſarij, obligatum ex iniuſta acceptione, teneri cum maiori iactura perſoluere, matrim. autem iniuſtè contra votum eſt initum. Secundò, dicunt profeſſionem religionis, non eſſe iacturam, ſed ſummum Dei beneficium. Tertiò aiunt ingredi religionem eſſe optimum medium ad ſeruandam caſtitatem: at ſe ſeruum venundare, vitamve periculo exponere, eſſe ineptum, nec per ſe ordinatum medium ad reſtituendum. Sed hæc parum valent. Quamuis enim religio ſit Dei donum, id eſt ſponte eligenti. Nec eſt negandum illam eſſe grauiſſimum onus, & tale vt nemo ſit illud ſubire compellendus, niſi ſe expreſſe obligarit. Rurſus, licet obligatio ex iniuſta acceptione ſit vrgentior, at ſolum obligat ad reſtituendum cum iactura rerum eiuſdem ordinis, & vbi non eſſet maxima improportio. Nemo enim decem furto ablata reſtituere tenetur cum iactura centum. At ingredi religionem non eſt medium per ſe ordinatum ad ſeruandam caſtitatem, & licet ſit optimum, non tamen neceſſarium: atque tantam improportionem habet, ſicut ſe in mancipium vendere, vt pecunia inde conflata ſatisfiat creditoribus. Tandem, quia niſi ſtatus religioſus ſponte ſuſcipiatur, difficiles ſolet habere exitus. Atque ideo huius ſententiæ ſunt ex Theologis Sotus 6. *d.* 38. *q.* 2 *art.* 1. *poſt* 2. *concl. verſ. Quid autem remedij: & verſ. Aliud vero ex ſupradictis.* Ouand. *ibi. q. vn. propoſit.* 6. Veracruz *append. ad a.* 15. 1. *p. Speculi,* Cordub. *ſum. q.* 136. *punct.* 2. Lud. Lopez 1. *p. inſtr. de matr. c.* 26. *circa* 2. *imped. voti ſimplicis, &* 1. *p. c.* 50. §. *Et quidem ſi cenſerem, & ad fin. & c.* 83. §. *Inter peccata.* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 2. *nu.* 8. Philiarc. *de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 19. *ad fin.* Emman. Sa *ſum. verb. Matrimonium, cap. De impedimentis dirimentibus,* vbi de impedim. voti, *verſ. Contrahentem poſt votum.* Vega 2. *to. ſum. cap.* 129. *caſu* 118. *puncto* 2. & dicit eſſe probabiliſſimam Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 55. *a.* 6. *dub.* 4. §. *Et probatur hæc concluſio.* Et ex Iuriſperitis, Præpoſ. *c. Rurſus, n.* 6. *init. qui cleri vel vou.* Angel. *Matrimonium* 3. *impediment.* 4. *n.* 2. Perez *lib.* 5. *ordin. t.* 1. *l.* 1. §. *Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis.*

Hinc

4 Hinc deducitur, idem dicendum eſſe, ſi quis poſt matrim. ratum caſtitatem voueat. Non enim tenetur religionem ingredi, quo votum impleat, ſed abſtinere à petitione. Quare non peccabit conſummans matrim. reddendo debitum. Probatur omnibus rationibus n. præc. allatis:& maximè ex *extrau. Antiqua.de voto*, ibi in 1. ratione adducta. Quia ordo ſacer poſt matrimonium ratum aſſumptus eſt,& ita votum caſtitatis in eo emiſſum,& tamen deciditur ibi ſic initiatum ordine ſacro non teneri ad religionem,vt votum obſeruet. Sic tenet Enriq.*l.12.de matr.c.2.n.*8. & communiter Neoterici, & ita tenendum eſt. Quamuis contrarium ſupponat D. Th.2.2.*q*.189.*a*.8. *arg*.3.& docent Palud.4.*d*.32.*q*.2. *a*.1. *n*.9. vbi Supplem. Gabr.*q.vn.a.2.concl*.2. D.Ant.3.*p.t*.1.*c*.22.§.2.Syluest.*Votum* 5.*q*.2.Tabiena *Matrimonium* 2.§.5.niſi(inquiunt Palud.& D.Anton.)velit alter coniux cedere iure ſuo abſtinens à debito petendo. Imò credo non teneri, niſi expreſsè voluiſſet ſe dum caſtitatem ſic vouit, ad religionem obligare: quamuis noſſet non poſſe caſtitatem,quam promittit, obſeruare, niſi ingrediendo religionem, & quamuis in ea eſſet opinione, vt exiſtimaret manere ſe ad religionem obligatum: adhuc enim non tenetur, ſi tunc ſolam vouit caſtitatem, nec habuit aliam intentionem. Quia adhuc non eſt medium proportionatum, ſed longè difficiliùs & altioris ordinis, & nemo tenetur rem furto ablatam alteri reſtituere patiendo iacturam in re altioris ordinis, & ſi tempore furti crederet ſe aliter non fore reſtituendo, & eam iacturam teneri pati. Sed dices diſparem eſſe rationem, quia obligatio reſtituendi in furto non proficiſcitur ex propria voluntate, ſed ex natura rei: & ideo conſcientia propria nil conducit ad eam obligationem inducendam: ſecus de obligatione voti: cum enim naſcatur ex propria voluntate, in tantum obligat, in quantum vouens ſe obligare intendit. At vouens tunc caſtitatem, intelligens ſimul ſe ad religionem obligari, iam expreſſe vtrumque amat vt ſui voti obiectum: manebit ergo ad vtrumque obligatus,ſicut qui exiſtimaret eſſe votum,dicere ſic, Faciam hoc:teneretur vtique ex vi voti. Quia iam ea verba proferens, obligationem voti amplectitur, ad quam forma verborum non eſt neceſſaria:poteſt quippe ſola mente fieri. Fateor me argumento conuinci. Et ideo ſic diſtinguendum eſt, ſi tempore quo caſtitatem illam vouit, actu meminit ſe ad religionem obligari: tenebitur vtique. Quia re vera id eſt vouere vtrumque. Si verò non meminit, quamuis eam opinionem ſeu conſcientiam habitualem haberet, non tenebitur ad religionem. Quia votum ad id non obligat ſuapte natura, nec vouentis intentio fuit ad religionem ſe obligare; ſed illud ſimpliciter abſque alia intentione emiſit. Quid autem dicendum ſit de eo, qui poſt votum caſtitatis ad nuptias tranſiit, animo non conſummandi, ſed ingrediendi religionem,dixi l.1.diſp.43.n.9.

5 Rogabis, quid ſi voto caſtitatis aſtrictus reddat debitum priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem vel exiſtente iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium, an peccet?dixi hoc lib.10.diſp.6.n.14.& ſeq.

6 Secundò deducitur, eum qui voto aſſumendi ordines ſacros aſtrictus,vxorem duxit, non teneri religionem ingredi,vt votum obſeruet. Conſtat ex eiſdem rationibus, quibus id probaui de voto caſtitatis, num. 3. & id tenet Emm. Sa *ibi* citatus, & tenebunt conſequenter alij ibi citati. Quia eadem eſt ratio: imò magis ad id videbitur obligare votum caſtitatis. Quamuis DD. prioris ſententiæ allegati num.2.dicant oppoſitum, & ita Manuel Rodrig.1.*to.ſum.2.editione,c*.241.*n*.3. Petr.de Ledeſm.*de matrim.q*.53.*ar*.1.*dub*.2.*principali*,§.2.*ſequitur ex dicta concl.* authores illius ſententiæ docent ſimiliter, hunc peccare prima vice conſummando, & teneri ingredi religionem. Idémque dico, quamuis poſt matrim. ratum hoc votum emiſerit:adhuc enim non peccat conſummando,quia non tenetur ingredi religionem. vt dixi n.4. de voto caſtitatis. Et addo, quamuis ille peccet conſummando ad ſui petitionem. Quia tenetur non petere, & ſimiliter reddendo priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vt dixi diſp.6.n.14. & ſeq. non quia adimit ſibi poteſtatem implendi votum per ingreſſum religionis: ad eum enim non tenetur, ſed quia in tantum excuſatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonij: & priori illo bimeſtri non tenetur. At aſtrictus voto aſſumendi ordinem ſacrum,non peccat etiam conſummando ad ſui petitionem, & priori illo bimeſtri. Quia id votum non obligat ad caſtitatem,& ſic vbi ſeruari iam nequit,vt contingit poſt matrim. ratum, ad nil obligat, durante eo impedimento,vt dixi diſp.præced. n.15. vtrùm verò exiſtente iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium, teneatur coniux innocens ad ordines promoueri,quos vouerat: atque ita peccet tunc,ſiue petendo,ſiue reddendo:quia cenſetur remittere iniuriam, & iam non poterit votum implere? dixi diſp. præced. n.17. teneri implere votum, & ſubinde nec petere nec reddere. Ne impediatur iniuria remiſſa, quominus votum impleat.

7 Similiter iudicandum eſt de eo, qui poſt votum abſtinendi à nuptiis, ad illas tranſierit, non enim tenetur religionem eligere matrimonio nondum conſummato, quo votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus erit matrim. conſummans. Siquidem multo minus voto caſtitatis obligat. Atque ita tenentur dicere omnes DD. citati n. 4. id docentes in voto caſtitatis. Et in terminis docet Lud.Lopez 1.*p.inſtr.c*.83 §.*Inter peccata*. Quamuis contrarium docent allegati n. 2. ſicut in voto caſtitatis aſſerunt. Quia hoc votum perinde ac illud, non poteſt tunc impleri,niſi religionem ingrediendo. Et idem dicendum eſt,ſi hoc votum emittatur poſt matrim.ratum. Sicut dixi num.4.de voto caſtitatis tunc emiſſo. Nec peccat prima vice conſummans ad ſui petitionem: nec intra prius bimeſtre à matrimonio inito:nec ſi adſit iuſta diuortij cauſa ob adulterium alterius. Quia hoc votum non interdicit debiti petitionem, vt dixi diſput.præc.n.22. Nec impleri iam vllo modo poteſt, dum alter coniux ſupeſtes eſt:niſi ingrediendo religionem, ante conſummationem, vel facto diuortio:ad quem ingreſſum non tenetur.

8 Quid autem ſentiendum ſit de voto caſtitatis poſt ſponſalia emiſſo?dixi lib. 1.diſp.46.

9 Ad argum. n.2. propoſita reſp. Ad 1.conſtat dictis n.3. non enim poteſt moraliter implere, & eo modo quo ſe obligauit. Ad 2. dic quantum ad aliquid eſſe ſtrictius, nempe, quod priuandum debiti petitione: at eſſe minus ſtrictum quoad obligandum ad religionis ingreſſum. Ad 3. dic non poſſe occurrere euentum, in quo egreſſus religionis ſit medium per ſe & neceſſariò ordinatum ad ſeruandam caſtitatem promiſſam, cum poſſit vouens manens in ſeculo aliis mediis vti. Quod ſi adhuc præ fragilitate tentationibus ſuccumbat, adeſt medium petendæ diſpenſationis. Ad confirm. eſt admittenda ſequela in caſu raro. Quia bona fides in contractu à culpa liberat, & obligatio iuſtitiæ excuſat, quando reddit. Ad 4. conſtat ex dictis n.4. maior enim propoſitio vera eſt, de mediis per ſe ordinatis, atque eiuſdem ordinis, nec notabiliter repromiſſa difficilioribus. Quale non eſt religio ad ſeruandam caſtitatem,vt ſatis probaui n.3.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm votum ſimplex religionis, caſtitatis, ſuſcipiendi ſacros ordines, non ineundi matrimonij, emiſſum à coniuge ſine alterius licentia, poſt matrimon. ratum aut conſummatum,validum & licitum ſit, & quatenus actui coniugali licitè exercendo obſtet?

SVMMARIVM.

Quotuplex eſt quæſtio diſputanda,n.1.

Proponuntur argumenta probantia votum rei partim indifferentis mala aut impoſſibilis: partim autem rei poſſibilis & bonæ, ad nihilum obligare, n.2.

Non obligat hoc votum, quando vtraque pars promittitur per modum vnius ſecus quando per modum plurium, Et quando vtile non vitiatur per inutile, n. 3.

Quando res eſt indiuidua cenſetur per modum vnius promiſſa. Atque ita obligat votum, aut ad totam aut ad nullam partem, ſecus quando eſt diuidua, n. 4.

Quando ſuperuenit impotentia integre implendi votum, vt ieiunij quadrageſima totius, aut totius vitæ quando obliget ad partem? n. 5.

Enodatur c. Quemadmodum, §. fin. de iureiur. & qualiter non obligatus ſeruare integre iuramentum, teneatur ad partem? n. 6.

Quando res eſt diuidua, & pars bona & poſsibilis apponitur vt circunſtantia alterius mala, impoſsibilis, aut indifferentis, vel e contra, quid ſentiendum (& quid de vouente ſe iturum Hieroſolymam genibus flexis, nudum, aut ſerpentem in ore portando, n. 7.

Quid, vbi eſt dubium, an materia ſit promiſſa per modum vnius? n. 8.

Soluuntur argumenta, n. 9. Poſt illum inuenies alia ſummaria.

1 DIſputatio hæc ſi exactè tractanda ſit, difficilis. Quia pauca de illa & confusè reperio ſcripta. Et ad diſcernendum de valore voti caſtitatis poſt matrimonium emiſſi, neceſſarium eſt promittere quando votum rei partim licitæ & partim illicitæ obliget, & ideo vt clarius procedam, quadruplicem in hac diſp. agitabo quæſtionem. I. eſt de valore voti, cuius pars eſt mala, impoſſibilis, aut indifferens. II. de valore voti religionis, ſuſcipiendi ordines ſacros, & non ineundi matrimonium, poſt ipſum emiſſi. III. de valore voti caſtitatis, aut non petendi debitum. IV. an eſto id votum ſit validum, licitè emittatur.

2 Quæſtio I. An votum cuius pars eſt indifferens, mala, aut impoſſibilis, altera autem pars bona & poſſibilis, obliget ad partem hanc, vel potius ad neutram? At videtur ad neutram obligare. Quia cùm bonum ex integra ſit cauſa, malum autem ex ſingulari defectu, teſte D. Dionyſio 4. *c. de diuinis nominibus*. Exiſtente parte aliqua materiæ voti inepta, propter eius indifferentiam, malitiam, impoſſibilitatémve, tota materia inepta erit, ac proinde votum irritum. Et confirm. quia commune Doctorum placitum habét votum nunquam peccandi, tanquam rei impoſſibillis, ad nil obligare. Cùm tamen pars eius, vt aliqua peccata vitare, ſit poſſibilis.

3 His tamen non obſtantibus, ſic diſtinguendum puto. Si vouens per modum vnius promittat illud totum, voluit enim non aliter ſe obligare ad partem bonam & poſſibilem, niſi dependenter à rei malæ, indifferentis, aut impoſſibilis obligatione, votum eſt prorſus irritum. Quia nequit obligatio voti excedere intentionem vouentis, quæ cum fuerit ita ſe ad vtramque partem obligandi, vt obligatio vnius dependeret ab obligatione alterius, non poteſt id votum alter obligare, ſic autem obligans eſſet iniquum, aut impoſſibile. aut non gratum Deo, cùm ſit partim rei malæ, impoſſibilis, aut indifferentis. Ergo erit irritum. Et confirm. quia tunc materia illa totalis voti dicetur abſolutè mala & inepta materia, vt clarè probat argumentum n. 2. propoſitum. Si verò non promittat per modum vnius, quia, nimirum, obligationem partis bonæ & poſſibilis vult independenter ab alia promittere: obligabit votum quoad ſolam partem bonam & poſſibilem, reiecta alia tanquam inepta voti materia. Quoniam tunc eſt virtute duplex votum, & ita vnum ex nequitia alterius minimè inficitur. Et confirm. quia vtile per inutile minimè vitiatur, *reg. Vtile, de reg. iur. in 6.* vbi Dynus *n.* 4. Iaſon alios referens *l.* 1 §. *Sed ſi mihi, n.* 4. *ff. de verb. oblig.* Nauar. *ſum. lat. c.* 12. *n.* 43. *verſ. Ex quibus infertur*, aiunt intelligi, quando vtile eſt ab inutili ſeparabile: quod ita in præſenti contingit, pars enim bona ab alia eſt ſeparabilis, & ex ipſa rei natura, & ex modo promittendi. Hoc declarabitur magis numeris ſeqq. in quibus exempla ſubiicientur, & Doctorum teſtimoniis comprobabuntur.

4 Quando autem de vouentis intentione minimè conſtat: triplex regula ad eam diſcernendam tradi poteſt. Prima regula ſit, vbi res promiſſa eſt indiuidua, id eſt, quæ commodam diuiſionem minimè patitur, nec ſolet communiter diuidi, cenſetur obligatio per modum vnius, ſecus quando diuidua eſt. Quia ſemper vbi oppoſitum non conſtat, iudicanda eſt voluntas ferri in obiecta, iuxta eorum naturam. Exemplum primi, vt ſi quis voueat ædificare templum, recitare officium defunctorum, calculos Virgineos, cum hæc communiter non diuidantur, non potens implere totum, non tenetur ad partem. Exemplum ſecundi, vt ſi quis voueat ieiunium totius quadrageſimæ, recitare officium canonicum aut Virgineum. Cùm enim hæc communiter diuidantur, obligatio non erit per modum vnius: ac proinde excuſatus à parte, ratione impotentiæ, tenebitur ad partem aliam ſibi poſſibilem Et confirm. quia obligatio, quam quiſquam ſua ſponte ſibimet imponit, qualis eſt voti & iuramenti, vbi non reperitur contraria expreſſa intentio, cenſenda ac diiudicanda eſt inſtar obligationis impoſitæ ab Eccleſia de eademmet re. Quia cenſetur imponi iuxta communem vſum apprehendendi hominum, qui eſt inſtar aliorum præceptorum, vt vouens ieiunium, tenetur ad illud eo pacto quo ieiunia Eccleſiaſtica obligant: vt abſtinens à carnibus & ſeruata legitima prandij hora, & vna comeſtione. At præcepta Eccleſiæ de re indiuidua obligant, per modum vnius: vt conſtat in præcepto ieiunij vnius diei, auditionis ſacri. De re autem diuidua, obligant per modum plurimum: vt præceptum ieiunandi tota quadrageſima: recitandi officium canonicum. Ac proinde in prioribus impotens implere totum præceptum, liber eſt à parte. Secus in poſterioribus. Ergo idem continget in voto.

Hinc veniunt intelligendi D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 3. *ad* 2. & 5
q. 89. *a.* 7. *corp.* D. Ant. 2. *p. t.* 11. *c.* 1. §. 3. Carthuſ. 3. *d.* 38. *q.* 2. Caiet. *ſum. verb. Votum, c.* 4. Abulenſis *c.* 30. *Num. q.* 55. Turrec. 17. *q.* 1. *in ſum. a.* 4 *ad* 3. Nau. *ſum. cap.* 12. *n.* 30. docentes ob ſuperuenientem impotentiam implendi totam rem promiſſam, non ceſſare obligationem implendæ partis poſſibilis: ſunt quippe intelligendi, quando res promiſſa eſt diuidua, ac conſequenter non per modum vnius promiſſa eſt: ſecus vbi eſſet indiuidua, aut per modum vnius promiſſa, vt conſtat ex dictis duplici n. præc. Hinc etiam verificatur, quod tradunt Sotus *lib.* 7. *de iuſt. q.* 1. *art.* 3 *circa medium* & Arag. 2. 2. *q.* 88. *art.* 2. *f.* 979. nempe vouentem ieiunare tota quadrageſima, nec id potentem implere, teneri, ad partem, quam poteſt. Et quod docent Corduba *ſum. q.* 151. Manuel 2. *to. ſum. c.* 99. *n.* 8. Vega 2. *to. ſum c.* 129. *caſu* 113. nimirum, puerum 14. annorum, qui vouit ieiunare omnibus diebus vitæ ſuæ, tantum teneri ad partem quam obſeruare commodè poteſt, abſque ſui officij & rerum ſuarum detrimento. Hæc enim ideo vera ſunt, quia obligatio illa fuit diuidua.

Secundò infertur intellectus ad *c. Quemadmodum, §. fin.* 6
cum ibi annotatis, de iureiur. ex quo deducitur iuramentum, quod integrè obſeruari nequit, ſeruandum eſſe quoad partem poſſibilem. Intelligitur quippe, quando obligatio eſt diuidua, & non per modum vnius contracta.

Secunda regula ſit. Quando pars poſſibilis & bona 6
apponitur vt circunſtantia & accidens rei principaliter promiſſæ, quæ mala, indifferens, aut impoſſibilis eſt, tunc eſt promiſſio per modum vnius: ac proinde votum eſt totum irritum. Tum, quia ex modo appetendi deducitur rem bonam voueri dependenter ab alia, ſiquidem vt eius circunſtantia promittitur. Tum etiam, quia acceſſorium naturam principalis ſequitur, ab eóque pendet. Quare cùm obligatio rei principalis ſit irrita, erit etiam talis rei acceſſoriæ, iuxta *reg. Acceſſoriũ, de reg. iuris in* 6. verbi gratia, promiſit quis tranſire ad Indos, quo opes cumularet, priuſque ſe peccata expiaturum confeſſione. Sicut votum illius tranſitus, tanquam rei indifferentis, eſt irritum: ita & confeſſionis, quæ promiſſa minimè eſt, niſi tanquam præuia diſpoſitio nauigationi peragendæ. Similiter promiſit quiſquam ſe Romam peregrinaturum ſacco indutum. Si peregrinatio ſit ei impoſſibilis, non tenetur ſaccum induere, quod acceſſorium fuit. Si tamen è contra res principaliter promiſſa eſt bona & poſſibilis, modus autem malus vel impoſſibilis, obligabit votum rei principalis, reiecto modo. Quia cum alio non conſtante cenſeatur voluntas ferri in obiecta ſecundum eorum naturas, atque

atque principalis rei ea ſit natura, vt minimè ab acceſſoria pendeat, ſed è contra, non iudicandum eſt voluntatem ferri in rem illam bonam principaliter promiſſam, dependenter à modo. Hinc bene dixi Emm. Sa *ſumm. verb. Votum, ve: ſ. In voto ſeruandum*, obligare votum poſſibile & honeſtum, omiſſo modo impoſſibili & inhoneſto. Hinc etiam defenditur quod docent Nauar. *ſum. lat. c.* 12 *n.* 42. *verſ. Ex quibus infertur.* Manuel 1. *to. ſum. ſum. c.* 92. *n.* 1. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 44. §. *Votum eundi.* Vega 2. *to. ſumm. c.* 128. *caſu* 57. vbi tradunt vouentem ire Hieroſolymam genibus flexis, aut ſerpentem in ore geſtando, teneri ire, modo illo reiecto. Quia principalis res promiſſa fuit bona & poſſibilis. Quare dum ipſemet Nauar. *eo. c.* 12. *n.* 37. ait irritum eſſe votum nudis veſtibus peregrinandi: intelligendus eſt, ne ſibi contrarius ſit, quando per modum vnius eſſet expreſſa intentio obligandi ſe ad peregrinationem eo modo, & non aliter. Quoniam ceſſante hac intentione dicendum eſt obligare votum reiecto modo inhoneſto. Cùm eadem protius ratio ſit, ac de voto peregrinationis Hieroſolymitanæ cum ſerpente in ore Atque ita idem in vtroque voto tradunt Manuel & Vega *ibidem.* Intellige autem ſecundam partem huius regulæ, niſi modus redderet multò faciliorem voti executionem. Tunc enim vouens cenſetur ſubſtantiam dependenter à modo promittere. Quoniam nemo ad difficilius cenſendus eſt ſe velle aſtringere. Vt promittens ſe equeſtrem iturum Romam, non tenetur, quoties ob paupertatem non ſuppetit equus, quo vehatur.

8 Vltima regula. Si omnibus perpenſis dubium ſit de vouentis intentione, an per modum vnius vtrumque promiſſum ſit: vel pars bona principaliter, modus autem acceſſoriè, aut potiùs è contra: iudicandum eſt in fauorem libertatis vouentis, vt ad nil teneatur. Quia in hoc dubio cum perpenſis omnibus circunſtantiis traditis duabus primis regulis, non conſtet de voti obligatione, ac animo vouentis, num ſic vel ſic vouerit ſe obligare, votum non eſt in poſſeſſione, ſed libertas voluntatis. In dubio autem non in ſola iuſtitiæ materia, ſed in quacumque melior eſt poſſidentis conditio: vt re hac diſputata probaui lib. 2. diſp. 42. num. 31. Quamuis poſt ea typis excuſa inuenerim Vaſq. 1. 2. *q.* 19. *c.* 6. *diſp.* 65. *n.* 14. & *ſeq.* defendentem ſolùm eam regulam habere verum in materia iuſtitiæ.

9 Ad argum. n. 2. oppoſitum dic rectè probare, quando totum illud eſſet promiſſum per modum vnius, vt nu. 3. aduertimus: ſecus quando per modum plurium. Quia ſunt duo velut diſtincta vota. Ad confirmationem dic: eam promiſſionem eſſe per modum vnius, vt amplius declarabimus hac diſp. n. 25.

SVMMARIVM.

Votum religionis ſimplex poſt matrimonium ratum emiſſum, ad quid obliget ante conſummationem illius, & poſt n. 10.
Num obliget emiſſum poſt conſummationem? Proponuntur argumenta ad probandum minimè obligare, n. 11.
Non obligat ſi pro tunc emittatur implendum: ſecus ſi implendum tempore ſoluti matrimonij, vel quando licebit, vt ratione adulterij alterius, n. 12.
Quid ſi abſolutè emittatur nullo tempore præfixo? n. 13.
Quid de voto ordinis ſacri ſuſcipiendi facto poſt matr. ratum, n. 14.
Quid ſi fiat poſt matrimonij conſummationem, n. 15.
Quid de voto non ineundi matrimonij, poſt illud emiſſo, n 16.
Soluuntur argumenta, n. 17. *Poſt illum ſunt alia ſummaria.*

10 Quæſtio II. An vota ſimplicia religionis, aſſumendi ordinis ſacri, non ineundi matrim. poſt illud ab altero coniuge abſque alterius licentia emiſſa, valida ſint: Et quidem, ſi votum religionis emittatur ante matrimonij conſummationem, conſtat valere: atque obligare ad non conſummandum, ſed ad ingreſſum religionis. Cùm tunc licitus ſit, ac voto promiſſus. Quare erit culpa mortalis, prima vice conſummare, ſiue petendo ſiue reddendo, vt de voto religionis ante matrim. facto dixi diſput. 31. nu. 14. Quod ſi eo non obſtanti conſummetur matrimon. iam deinceps licebit petere & reddere: at tenebitur vouens ſoluto matrimonio, vel facto diuortio ratione adulterij, illud implere. Sicut eadem diſp. 33. n. 15. & ſeq. diximus de voto hoc facto ante matrimonium. Quoniam eadem eſt de vtroque ratio.

Si verò poſt conſummatum matrim. emittatur, videtur ad nil obligare. Quia *c. Quidam, de conuerſ. coniug.* habetur coniugatum inuita vxore profeſſum, non teneri ea mortua ad religionem redire. Quia id religionis votum non tenuit. Cùm tamen decidatur ibi, votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum valuiſſe vt votum ſimplex, & *c. Placet, eod. t.* deducitur coniugatam bona fide profeſſam, quia virum obiiſſe credebat, non teneri ad religionem, bene tamen ad caſtitatem. Secundò quia cum coniugi illicitus ſit ad religionem tranſitus abſque alterius licentia, votum erit de re illicita, ac proinde nullum. 11

Prima tamen concluſio ſit. Id votum emiſſum animo tunc implendi, & pro tunc ſe obligandi, eſt prorſus irritum, ſecus ſi emittatur pro tempore ſoluti matrimonij, vel ſi alter coniux iuſtam cauſam diuortij adulterans præbuerit. Conſtat prior pars. Quia eſt votum de re illicita, & id eſt quod decidunt *c. Quidam, & c. Placet. num. præced. a. legata.* coniux enim profitens obligauit ſe ſtatim ad religionem, & ideo tanquam votum de re omnino prohibita declaratur nullum. Nec obſtat *gloſſ. eo. cap. Quidam, verb. Non teneatur.* & aliquos alios aſſerere id votum tenuiſſe & explicant textum, vt intelligat non tenere quoad forum Eccleſiæ, ita vt illa cogat implere. Quia communis ſententia eſt in contrarium, vt probaui lib. 7. diſp. 34. numer. 12. Conſtat etiam 2. pars, quia votum illo modo factum eſt de re omnino licita & ſancta. Inſuper probatur prior pars. Quia dici nequit id votum valuiſſe, at irritatum ab altero coniuge. Quia *c. Quidam*, ait votum non tenuiſſe, loquens de præterito: in eo autem euentu tenuiſset vtique, at irritatum eſt ab vxore. Præterea, quia non modica difficultas eſt, num vxor poſſit reuocare viri vota, & ſaltem ſolum poſset in quantum eſt in ſui præiudicium, nempe, vt conſtante matrimonio non obliget. Tandem, quia cum hoc votum à principio non valuerit, tanquam factum de re aliena in præiudicium alterius coniugis, tractu temporis non conualeſcit, *reg. Non, firmatur, de reg. iur in* 6. & *l. Quæ ab initio, ff. eod. tit.* & proinde nec ſoluto matrimonio obligabit. Atque ita docet Stunica *de voto, q.* 4. *n.* 18. & id votum non obligare in ea profeſſione emiſsum, dixi l. 7. diſp. 34. à n. 10. 12

Secunda concluſio. Si poſt conſummatum matrimonium emittat alter coniux abſque alterius coniugis licentia votum religionis, abſolutè & ſimpliciter non præfiniendo tempus in ſua intentione; valebit votum, obligabitque pro tempore ſoluti matrimonij. Quia cùm poſſit id votum licitè fieri, non eſt præſumendum, vbi de oppoſita intentione non conſtat, illicitè & perperam fieri. Ne delictum præſumatur, cuius præſumptio omnino vitanda eſt *l. Merito, ff. pro ſocio*, & maximè in eo, qui tantum abeſt vt delinquere intenderit, quin potius ſe in perpetuum holocauſtum Deo obtulerit, religionis iugum amplectens. Præterea, quia actum efficiens viſus eſt velle vt valeat aptiori & efficaciori modo poſſibili, idque præſumitur, vt cum multis probat Menoch *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 5. *n.* 1. & ideo ita docent Abul. *c.* 30. *Num. q.* 86. Enriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 8. *fine.* Atque eadem ratione dicendum eſt id votum obligare, quoties licebit ratione diuortij ingredi religionem. Quoniam tunc pariter ceſſat Impedimentum. 13

Tertia concluſio. Si vir poſt matrimon. ratum emiſerit votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fuit animo ingrediendi religionem ante matrimonij conſummationem, eſt validum votum. Quia eſt de re licita, & ſibi permiſſa. At ſi non vouit ingreſſum, cùm ratione ſolius propoſiti ad eum non teneatur, (vt dixi l. 1. diſput. 43. n. 9.) poteſt conſummare matrim. reddendo & petendo. Quia id votum non obligat ad caſtitatem, vt vel ſic debiti petitionem interdicat, nec ad religionem, vt impediat redditionem primam, vt dixi diſp. præc. num. 6. Quare tunc tenebitur 14

id votum implere:cùm ſibi licuerit, ſiue quia morte alterius ſolutum eſt matrim. ſiue ratione diuortij, vt dixi diſput.33.n.16.& 17. de voto ſimili ante matrim. emiſſo. Quoniam vtroque caſu votum fuit licitum, nec extinctum per vſum matrimonij, ſed ſuſpenſum. Si verò non animo ingrediendi religionem, cùm impleri nequeat durante matrimonio, dicendum eſt de illius obligatione, ac ſi poſt matrimonium conſummatum factum eſſet. De qua re n.ſequenti dicemus. Si autem negatiuè ſe habuit: quia nec de ingreſſu nec de permanſione in ſæculo cogitauit: dicendum credo idem, ac ſi animo non ingrediendi religionem feciſſet. Quia cùm religio ſit onus grauiſſimum, non præſumendum videtur in dubio voluiſſe illum id onus ſubire.

15 Quarta concluſio. Si id votum poſt matrimonium conſummatum ſit factum, idem prorſus dicendum eſt, quod n.13. diximus de voto religionis matr. conſummato, ſine alterius licentia emiſſo. Quia eadem eſt ratio, atque rationes ibi adductæ æquè hoc probant.

16 Vltima concluſio. Votum non ineundi matrimonij emiſſum à coniuge abſque alterius licentia, eſt validum. Quia intelligi nequit de iam contracto, ſed de non contrahendo altero, præſenti ſoluto. Quare cum præſenti minimè officiat matrimonio, eſt prorſus validum.

17 Ad argumenta n.11. propoſita conſtat ex dictis n. 21. vbi probauimus eum textum intelligi de voto religionis durante matrim. implendo: ac tunc materiam voti eſſe illicitam.

SVMMARIVM.

An votum non petendi emiſſum ab altero coniuge ſine alterius licentia, ſit validum, Refertur triplex ſententia, n.18.19.20.

Valet id votum, & obligat ad non petendum, num.21. & ibi remiſsiuè, quando liceat huic petere.

Non obligat ad non reddendum, quando ſibi id licet ratione adulterij alterius coniugis. Nec impedit ſoluto matrimonio aliud inire. Nec eſt fornicatio poſt illud votum admiſſa, n.22.

Ad quid obliget votum caſtitatis emiſſum abſque alterius coniugis licentia, ante matrimonij conſummationem, quoad abſtinendum ab actu coniugali, n.23.

Quid ſi poſt conſummationem? Refertur opinio negans valere, n.24.

Valet, & obligat ad non petendum, & cur votum hoc obliget ad partem licitam & poſsibile: & votum non peccandi non obliget ad vitanda peccata quæ vitari non poſſunt, n 25.

Id votum eſt irritum quoad non reddendum, n.26.

Nec comprehendit non reddere, ſi vxor aſſenſum præſtet, nec tenetur vouens ipſe indicare, vt conniueat: nec efficitur validum vxore poſteà conſentiente, n.27.

Non obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt ſpontanea, vt ſi alter coniux adulterans præbeat cauſam diuortio, n.28.

Obligat ad non ineundum aliud matrimonio eo ſoluto, n.29.

Si coniux poſt id votum, adulterium admittat, eſt ſacrilegus contra votum, n.30.

Soluuntur argumenta, n 31.

Poſt n.31. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

18 Quæſtio III. Vtrùm votum caſtitatis poſt matrimon. ab altero coniuge, ſine alterius licentia emiſſum, ſit validum, & ad quid obliget? Votum huiuſmodi aut eſt votum non petendi, aut abſolutum caſtitatis, & in vtroque euentu eſt ſeorſum claritatis gratia de illo diſputandum. Et quidem ſi votum ſit non petendi debitum. Quidam aſſeuerant id votum non eſſe validum. Quoniam eſt in graue alterius coniugis præiudicium, cui onetoſum erit vt debito coniugali frui poſſit, ſemper petere. Huius ſententiæ videntur D.Th. 5. *d.*32. *q.vn. a.*4. *ad.*3. vbi *Suppl.* Gab. *q.vn.a.*2. *concl.*7 *fi. verb. Quid ſi vterque.* Tur. *c. Si dicat* 33. *q.*5. *a.*1. *n.*1 *ad* 4. Carth. 4. *d.*32. *q.*1. *quæſito* 2. Armil. *verb. Debitum, n.*19. Tabiena *Matrimonium* 1. *q.*3. §.4. Nid *ſum. precept.*6. *c.*4. *ad fin.* vbi dicunt neutrum coniugem poſſe ſine alterius licentia vouere non petere. Quia eſt in alterius præiudcium, & tenet expreſsè Manuel 2. *tom. ſumm. c* 90. *n.*3. explicans, ſiue vir, ſiue vxor id votum emittat. Idem docent DD. quos n.24. referam, aſſerentes non valere votum caſtitatis ab altero ſine alterius licentia factum. Quia innituntur grauamini alterius ſemper petendi.

19 Alij docent id votum validum eſſe, ſi ab vxore emittatur; ſecus ſi à viro. Quia illi oneroſum eſt præ pudore ſemper petere, huic autem minimè. Huius ſententiæ videtur expreſsè Victor. *ſum. de matrim. n.*280. vbi dicit virum id vouentem poſſe adhuc petere, & Sotus *l.*7. *de inſt. q.*3. *a.*1. *verſ. An verò poſſit alteruter,* vbi dicit non longè à ſcopo aberrare, qui diceret votum viri de non petendo eſſe inualidum. Et tenet expreſsè Angles Florib. 1. *p de matrim. q.*6. *de obligatione ſoluendi debitum, a.*1 *diffic.*4.

Tandem alij in ea ſunt ſententia vt valeat votum, quod facit coniux non petendi fauore ſui, ſed ſolum vbi alteri coniugi mos gerendus ſit. Quoniam ſibi ſoli præiudicat. Ita Sylueſt. *Votum* 5. *q.*2. Greg. Lop. *lib.*7. *verb. Paraguardar, t.*2. *p.*4. Nauar. *ſum. c.*12. *n.*60. Manuel. 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.*243. *n.*8. Vega 2. *to. ſum. c.*129. *caſu* 93. & dicit eſſe valdè probabile, Ledeſma 2. *p.*4. *q.*66. *a.*4 *ad fin.* 20

Cæterùm dicendum eſt id votum validum eſſe, obligaréque coniugem illo ſe aſtringentem ſub mortali, vt à petitione debiti abſtineat. Quia coniux non tenetur lege matrimonij petere, ſed tantùm reddere, & ita D. Auguſt. *ſuper Pſ.*146. & refertur *c. Si dicat,* 33. *q.*5. ait: *Pro ſanctificatione perfecta Deus tibi computabit, ſi non quod tibi debetur, exigis.* Cùm ergo non petere ſit liberum, ac opus virtutis, erit materia voti. Inſuper probatur ex *c. Quidam &* *c. Placet, de conuerſ. coniug.* quos textus n.25 ponderabo ad probandum valere ſimiliter caſtitatis votum. Nec obſtat id votum eſſe onetoſum alteri coniugi cum fundamento aduerſarij innituntur. Quia non eſt ita oneroſum, cum aliquoties poſſit petere, vt alteri morem gerat, & quoties in altero coniuge ſentit vouens appetitum coitus vel fornicationis periculum, vt latè explicui hoc l. tota diſput. 7. Quod ſi adhuc ſit aliquale grauamen, tenetur alter coniux id ſubire, cum vouens vtatur iure ſuo. Vnde infero ſententiam n.præc. relatam minimè differre ab hac. Quia petere debitum, vt mos geratur alteri coniugi, eſt potius reddere: alter enim tunc petit interpretatiuè, vt egregiè docet D. Th. 4. *diſt.*38. *q.*1. *a.*3. *quæſtiunc.*2. *ad* 4. vnde bene ait ea ſententia, non eſſe validum votum de non petendo, vt mos geratur alteri coniugi. Quia id votum verè eſt de non reddendo, fatetur tamen valere votum de non petendo in gratiam ipſius vouentis, quod verè petere eſt. Atque ita non diſcrepat à noſtra. Quod bene animaduertit Greg. Lop. ſtatim referend. Atque ideo ſententiam hanc tuentur Alb. Magnus 4. *diſt.*32. *a.*4. vbi Durand. *q.*2. *a.*1. *n.*5. Ricard. *a.*2. *q.*1. *corp.* Palu. *q.*2. *a.*1. *n.*14. Guillel. Borrill. *q.vn. a.*2. *concl.*1. Mayronis 4. *d.*48. *q.vn. part.*1. *concl.*2. vbi Guill. Rubion. *q.*2. *a.*.. *concl.*2. Caiet. *opuſc. t.*1. *tr.*31. 17. *reſponſ. reſp.* 14. *dub.*4. Aſtenſ. *ſum.* 2. *p. l.*8. *tom.*10. *art.*2. *q.*2. Io. de Friburgo *ſum. conf. l.*1. *tit.*8. *q.*43. *& ſeq* D. Anton. 3. *p. t.*1. *c.*19. §.3. Angel. *Matrimonium* 4. *n.*6. Henric. *c. Scriptura. n.*8. *de voto.* Et ſupponit Sot. 4. *d.*32. *q.*1. *art.*4. *poſt* 1. *concl. verſ. Vtrùm autem,* ait enim eſſe conſilium id votum non emittere, & poſt emiſſum, petere diſpenſationem, & tenet expreſsè *l.*7. *de inſt. q.*3. *art.*1. *verſ. Quod ſi contra arguas.* Greg. Lopez *l.*3. *verſ. El marido, t.*8. *p.*1. Palac. 4. *d.*32. *diſp.*2. *fol.*610. *verſ. Sunt qui credunt.* Stunica *de voto, q.*3. *n.*58. *fine.* Petr. de Ledeſma *de matrim. q.*64. *a.*4. *dub.*1. *concluſ.*3. Valentia 2.2. *diſp.*6. *q.*6. *de voto. punct.*6. *q. vlt.* §. *Mihi ſententia.* Batt. à Ledeſ. *de matrim. dub.*71. *fine.* Lud. Lopez 1. *p. inſtr. c.*47. *fin.* Idem aſſerunt DD. quos n.35. referam, docentes valere votum caſtitatis ab altero coniuge abſque alterius licentia emiſſum. 21

Id tamen votum cum duntaxat ſit de debito non petendo, ad id ſolum obligabit. Quamobrem ſic vouens non tenetur abſtinere à debiti redditione, quando id ſibi liceret ob alterius coniugis adulterium. Et eo ſoluto matrimonio poteſt aliud inire animo non petendi. Nec adulterium admittens, ſacrilegus erit contra votum. Quia non fuit caſtitatis, ſed ſolùm non petendi, cui nihil horum aduerſatur. 22

Maior autem difficultas eſt in 2. caſu, nimirum, quando fuit votum caſtitatis. Et ſi illud emittatur poſt matrimon. nondum conſummatum, & animo ingrediendi religionem, credo eſſe omnino validum, & ita obligare etiam 23

etiam ad non reddendum, quoties redditio eſt voluntaria: vt priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem: & ſi alter coniux adulterans præbeat iuſtam diuortij cauſam. Sicut de voto caſtitatis ante matrim. facto diximus hoc l. diſp. 6. n. 14. Quia is vouens licitè id intendens poſuit ſe ad omnimodam caſtitatem: idque intendit, cum abſolutè vouerit caſtitatem, & quo eam ſeruare poſſet, habuerit, dum vouit, animum tranſeundi ad religionem. Quia tamen ratione illius propoſiti voto non confirmati, minimè tenetur ad religionem tranſire: vt diximus n. 14. poterit tranſacto priori bimeſtri conſummare matrim. reddendo, ſed nunquam poterit petere. Sicut ſi ante matrimonium eſſet factum caſtitatis votum. Si verò non animo ingrediendi religionem, vel habens ſe negatiuè vouens, nec de ingreſſu, nec de oppoſito cogitans, promiſit: idem exiſtimo dicendum, quod numeris ſequentibus dicam de eo voto emiſſo poſt matrim. conſummatum. Quia obligare ſe minimè potuit ad non reddendum poſt matrim. etiam ratum, niſi animo tranſeundi ad religionem. Nec is animus intelligitur in eo voto, niſi expreſſus ſit, eo quòd votum religionis ſit res difficillima, poſcátque diuinam vocationem, vt in caſu ſimili diximus n. 14.

24 Quod ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium conſummatum, ab altero coniuge ſine alterius licentia, affirmant aliqui id votum non valere. Primò, eo quòd ſit oneroſum alteri coniugi. Secundò, quia votum rei partim licitæ & partim illicitæ, vel partim poſſibilis, & partim impoſſibilis, factum per modum vnius, ad nil obligat (vt probauimus n. 3.) At hic per modum vnius cadunt nec petere nec reddere, ſub caſtitatis votum. Cùm tanquam vnum obiectum reſpiciatur vtrumque à vouente, comprehenſum in caſtitate. Sicut vouens ſe nunquam peccaturum, reſpicit per modum vnius omnia peccata, vt ſub ratione generica peccati clauduntur: & proinde non tenetur virtute illius voti vitare etiam partem peccatorum poſſibilem: cùm ergo pars talis voti ſit de re illicita, & contra iuſtitiam, qualis eſt non reddere poſt conſummatum matrimonium, corruet totum votum. Ita videntur tenere D. Th. 4. *d. 32. q. vnic. a. 4. corpore, &* Turrec. *c. Si dicat, 33. q. 5. a. 1. n. 1.* Vbi aſſerunt hunc coniugem reum eſſe culpæ, nec debere ſeruare votum: quia impeditur debiti redditio. Idem videntur etiam tenere Grat. *c. Manifeſtum, verb. Ex premiſſis, 33. q. 5.* Turr. *c. Sunt quædam 17. q. 1. n. 9.* Gerſon. *de regulis moral. 2. p tract. de matr. alphabeto 25. lit. l.* Emm. Sa *ſum. verb. Votum, verſ. Coniugem non poſſe:* nam hi omnes dicunt neutrum coniugem poſſe abſque alterius licentia vouere continentiam. Et tenent expreſsè aliqui antiqui, teſte Palud. 4. *d. 42. q. 2. a. 1. n. 14.* dicentes ita inualidum eſſe id votum, vt nec mortua vxore obliget virum, & ipſe Palud. 4. *d. 38. q. 3. a. 5. n. 36. concl. 4. fine.* docet id votum non valere, nec debiti petitionem impedire. Quod idem docet, explicans ſiue ab vxore, ſiue à viro emittatur, Petr. de Soto *lect. 16. de matr. §. Vltimo tandem.* Idem ſentiunt à fortiori Doctores aſſerentes non valere votum petendi, quos n. 18. & duplici ſeq. retuli.

25 Prima concluſio ſit. Votum caſtitatis poſt matrimonium conſummatum emiſſum ab altero coniuge abſque alterius licentia, eſt validum, & obligat, ad non petendum debitum. Prob. ex *c. Quidam, de conuerſ. coniug.* vbi quãdo vir renitente vxore profeſſus eſt, decernitur profeſſioné fuiſſe irritam, aut obligari vouentem ad votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum, in quantum ſe potuit obligare, nimirum, ad non exigendum debitum, ibi: *Votum non tenuit, vlterius verò non poterit vxorem accipere promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat, & ideo quoad hoc votum tenuit, non reddere autem non erat in eius, ſed in mulieris poteſtate.* Idem habetur *c. Placet eo. t. de muliere coniug. quæ credens virum obiiſſe profeſſa eſt,* ibi: *Licèt votum eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus poterat ſe obligare* Dices 1. hos coniuges tantum voluiſſe obligare ſe ad non petendum, atque ita id votum minimè fuiſſe caſtitatis. Sed apertè repugnant textus. Quia tunc facilè excuſaſſent hos ne tenerentur ad non reddendum. Quia id votum ſolum fuit de non petendo. Nec verificarentur verba textus dicentia id votum non tenuiſſe quoad non reddendum. Quia id non eſt in coniugum poteſtate. Rurſus, quia illi coniuges verè intenderunt profeſſionem emittere, alias ad nil tenerentur. De eſſentia autem ſtatus religioſi eſt perfecta & integra caſtitas. Eo vel maximè, quod vxor illa, de qua fit mentio *d. c. Placet.* exiſtimabant virum obiiſſe: (prout ibi dicitur) ac ſubinde integram & perfectam caſtitatem, inſtar aliarum Monialium profitentium, voluit promittere. Dices ſecundò, id votum fuiſſe ſolemne, & proinde non mirum ſi valuerit. Sed id non obſtat. Cùm enim votum ſolemne magis aduerſetur præiudicétque matrimonio conſummato, quàm ſimplex, ſi ſolemne inuito altero coniuge valet, à fortiori valebit ſimplex. Deinde, quia cum profeſſio non valuerit, vt ibi dicitur, non potuit valere votum caſtitatis, vt ſolemne, ſed tanquam ſimplex. Solemne enim votum fieri nequit, niſi in religionis profeſſione, aut ordinis ſacri ſuſceptione, *c. vn. de voto, in 6.* Præterea, quia ferè vniuerſi Doctores tradunt, illum coniugem ſic profeſſum peccare ſoluto matrimonio, aliud ineundo, at eſſe validum. Quod ſecus foret, ſi eſſet votum ſolemne. Dices 3. cum Nauar. *ſum. c. 12. n. 60.* Enriquez *l. 12. de matrim. c. 2. n. 9. comment. lit. Z.* eos textus non negare tali coniugi profitenti, debiti petitionem, quæ eſt amicabilis quædam petitio, nec obligans ad reddendum: ſed exactionem, quæ compulſionem ſignificat, *l. Exigere, ff. de iudiciis,* atque ita vterque textus verbo, exigere, vtitur. Sed profectò aduerſatur huic ſolutioni ratio, quam reddit vterque textus, vt nequeat exigere: nempe, quia obligauit ſe ſic profitens ad id, quod eius ſuberat poteſtati: ſed ſubeſt petere & exigere: ergo obligauit ſe ad abſtinendum ab vtroque. Et clarius dicitur *eo. cap. Placet,* votum eatenus obligaſſe in quantum potuit: at potuit etiam obligare ad nec amicabiliter petendum. Secundò, quia dicitur ibi, illud votum valuiſſe, & obligaſſe etiam viuente altero coniuge At ſi fas eſſet debitum petere, nil valuiſſet. Quia effectus voti caſtitatis eſt prohibere copulam carnalem, ſiue petendo, ſiue reddendo, ſi ergo vtrumque illi permittitur, carebit effectu votum. Demum, quia non poſſe exigere, minimè eſt effectus voti, ſed non poſſe licitè petere. Vouens enim non ſe obligat, ad non exigendum, ſed ad non petendum. Quia licèt non habeat ius ad petendum, habet tamen ad exigendum ex vi matrimonij: id eſt, ad compellendum alterum coniugem, vt ſibi reddat: & proinde tenetur alter iuſtitiæ lege ſibi reddere. Secundò, prob. concluſio, ex doctrina Antonij *eo c. Placet, n. 2. & eo c. Quidam n. 3. & ibi* Abbatis *n. 3.* quos ſequuntur Roſella *Votum 2. n. 10.* Sylueſt. *Votum 4. q. 2. d. 4.* Margarita *confeſſ.* vbi de irritatione voti *f. 135. pag. 2.* qui ex iis textibus colligunt in voti materia locum habere regulam traditam *c. vn. de deſponſ. impub. in 6.* Si non valet quod ago, vt ago, valet, vt valere poteſt. Ergo cum votum illud caſtitatis à coniuge emiſſum poſſit valere, quoad non petendum, & quoad alia, valebit quoad illa. Tertiò, quia vouens caſtitatem poſt matrim. licet intendat abſolutam caſtitatem, at non vouet omnes eius actus per modum vnius: atque ita licèt quidam actus, vt non reddere, ſit malus, non deſinet obligare votum quoad alios actus bonos: iuxta dicta num. 3. Quod autem non intendat vouere per modum vnius: oſtenditur 1. Quia vouens eam ante matrim. non promittit per modum vnius: aliàs iniens poſtea matrimonium, cum iam tota materia non eſſet poſſibilis, ſed tantum pars, ad nil teneretur. Cuius contrarium eſſe veriſſimum, diximus diſp. 33. num. 5. & ſeqq. Secundò, oſtenditur idem manifeſtando differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi. Quia vouens nunquam ſe peccaturum, reſpicit omnia peccata ſub vna ratione peccati generica, nec ea obligatio poteſt commodè diuidi & ſeparari. Non enim dabitur maior ratio, cur votum id obliget ad abſtinendum

nendum à quibuſdam peccatis,quàm ab aliis. Si enim dicas partem poſſibilem,ad quam vitandam potuit ſe obligare,eſſe peccata mortalia:cum etiam ſit poſſibile euitare aliqua venialia, & quibuſdam ex his ſignatis, ſit etiam poſſibile alia: & votum non potius hæc quàm illa reſpexerit, ſit vt materia ſit quaſi indiuidua, & inſeparabilis quoad obligationem, & conſequenter promittatur per modum vnius,& cùm ſit impoſſibilis, ad nil obliget: ſed vtile per inutile vitietur, tanquam non ſeparabilia:iuxta d. n. 3. & 4. Ad votum caſtitatis non reſpicit abſtinere à petitione & redditione, & ab alio matrim. ineundo, & à fornicatione,tanquam indiuidua ſub vna ſpecie, aut ſpecies ſub vno genere contenta, ſed tanquam actus diuerſos caſtitatis, & obligatio hæc eſt commodè ſeparabilis ac diuiſibilis: ſi enim omnes actus ſint poſſibiles,obligat ad omnes,ſi aliqui non ſint ratione ſtatus poſſibiles,obligabit ad cæteros,& tunc dabitur ſufficiens ratio diuiſionis ac ſeparationis, atque ita materia erit diuidua, nec promiſſa per modum vnius, ac ſubinde pars inutilis non vitiabit vtilem,iuxta n. 3.& 4. tradita. Tandem probatur ex *c.*Scimus 12.*q.*1.quod eſt Vrbani Pont. ibi: *Melius eſt non vouere, quam votum prout melius poteſt, non perficere.* Ideo hanc concluſionem docent D. Bonau.4.*d.*32.*in expoſit.lit.n.3.& ibi* Palud.*q.2.a.1.n.*14.Celaia *q.2.verſ. Probuius quaſt. intelligentia.* Palac.*diſp.2.f.*715.*verſ.Atqui de voto* Abulenſis *c.*30.*Num.q.*86. Sot.*lib.7.de iuſt.q.3.art.*1.*verſ.Quod ſi contra arguas.*Viguer.*l.Inſt.c.*16.§.7.*verſ.*10.*ad fin.* Metina *l.*1.*ſum. c.*24.§.6.*fol.*86.*pag.*2. Philiarc.*de offi.ſacerd.t.*1.*p.*1.*l.*3.*c.*4.§.*Excipitur in concl.*Enriq.*l.*11.*de matr.c.*15.*n.*8.*fine.*Arag.2.2.*q.*88.*a.*8.*ad fin.*Et ex Iuriſperitis, Anton.*c.Placet,n.6.de conuerſ.coniug.*Abbas *c.*1.*n.*6.*Quidam,n.*4.*c.Chariſſimus,n.*2.*eod.tit.*Aſtenſis *ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*2.*q.*3. Roſella *Votum* 2.*n.*10.*& ver. Impedim.Imped.* 11.*init.*Angel. *Matrimonium* 4.*n.*6. Sylu.*Votum* 4.*q.*2.*d.*4. *& Matrimonium* 8. *q.* 12. *dict.*4. *& verb. Diuortium q.* 12. *n* 15. Nauarr.*ſum c.*12.*n.*60.*fine.*Stunica *de voto q.*4.*n.*18. Anton.Gomez *ſuper Bullam Cruciatam,clauſ.*10.*n.*67.

26 Secunda concluſio. Huiuſmodi votum eſt prorſus irritum quoad non reddendum debitum. Probatur, quia *cap.Quidam,& c Placet,de conuerſ.coniug.*clarè ſignificant id votum quoad hoc non tenuiſſe:cum *c. Quidam,*reddat eam rationem, nempe,non reddere ; non eſſe in poteſtate coniugis: quare ſolum obligant illum ad abſtinendum à petitione, & ab alio matrimonio, & ſi cenſerent obligare ad non reddendum, vbi id coniugi liceret, explicarent vtique.Imò expreſsè id videtur decidere *d.c.Quidam.*ibi: *Promiſit ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat, ideo quoad hoc votum tenuit.*Vbi clarè colligitur ex iis verbis non tenuiſſe quoad redditionis debiti negationem. Nec obſtat, ſi dicas, *dict. c. Placet,* haberi id votum eatenus fuiſſe obligatorium, quatenus coniux potuit ſe obligare. Quia intelligitur quoad non petendum debitum: vt explicuit *c. Quidam,* & ita eo *c. Placet, verb.Vſquequaque,*explicat *Gloſſ.*non fuiſſe vſquequaque obligatorium, quia remanſit obligatio reddendi.Et quamuis potuerit ſe obligare ad non reddendum,ſi aliter coniux diuortio cauſam dederit adulterium admittens. Cùm tamen is caſus ſit rarus, vt ratione illius fiat diuortium, nec excogitatus,non cenſetur promiſſus ſeorſum, ſed non reddere cadit ſub illo voto per modum vnius, cum ſit regulariter malum, & contra iuſtitiam, totum votum quoad illam partem eſt irritum. Nec eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo, vel poſt, ante illius conſummationem animo ingrediendi religionem facto. Quia in eo euentu tota materia fuit licita, atque ideo votum fuit validum quoad omnimodam abſtinentiam à redditione debiti:nec valorem amittit eo, quòd pòſt conſummato matrim. ad eum caſum deuenerit, à quo incipere non potuit, ac ſubinde meritò dixi n.23.& diſp.6. n.14. id votum obligare ad non reddendum, quoties licitum id fuerit, in noſtro autem caſu eſt materia quod non reddendum illicita. Atque ideo D.Bonau.Nauar.Celaia,Aſtenſis,Palacios, Sotus *n. prac. allegati*, dicunt id votum intelligi, atque obligare ſolùm quoad non petendum,& non quoad non reddendum. Et melius id docent Caiet.*&* Sotus,quorum doctrinam & locum n.ſeq.referam.

Imò quamuis vota ſubditi,de re ſibi inhibita,& cætera 27
coniugum vota alterutri præiudicantia habeant tacitam conditionem,ſi ſuperior aut alter coniux conſenſerit: atque ideo irrita non ſint,donec alter requiſitus neget conſenſum:at votum caſtitatis in coniugato, nec ſub ea conditione comprehendit actum non reddendi.Sic Caiet.2.2.*q.*88.*a.*8.*dub.*2.§.*Ad obiectionem verò in oppoſitum,*Sot.*l.*7.*de iuſt.q.*3.*art.*1.*verſ. Quod ſi contra arguas.* Qui benè inde infert non teneri hunc vouentem alteri coniugi indicare id votum vt approbet. Immo credo quamuis alter conſcius poſtea approbet,non teneri alterum ad non reddendum.Quia dum votum emiſit,ad id non obligauit ſe, nec poſteà votum nouum fecit nec alterius coniugis conſenſus ſuperueniens nouam obligationem potuit inducere. Quod ſi petas, quaſi ſit ratio differentiæ inter hoc votum & alia coniugum,dixi hoc lib.diſp.3.n.8.

Hinc deducitur, votum hoc non obligare coniugem 28
ad abſtinendum à redditione, quando ea eſt voluntaria propter alterius adulterium. Conſtat ex dictis n.26. vbi hoc probaui.

Tertia concluſio.Non ſolùm votum hoc obligat ad non 29
petendum, ſed etiam ad non ineundum aliud matrimon. Conſtat ex *c. Quidam,de conuerſ.coniug.*vbi id habetur,& ex *c.Placet,eod.t.* vbi dicitur id votum eatenus obligare, in quantum coniux potuit ſe obligare:conſtat autem potuiſſe ſe obligare ad abſtinendum ab aliis nuptiis. Atque ita docent Palud. Celaia,Nauar.Enriq.*n.*15.*allegati.* Nec contradicunt DD. n.26. allegati, dum aſſerunt id votum non obligare niſi ad non petendum.Quia ſtatim ſe explicant dicentes, non verò ad minimè reddendum. Quare ſolum excludunt obligationem abſtinendi à redditione.

Vltima concluſio.Obligat etiam id votum ad abſtinen- 30
dum à quouis actu venereo extra matrimonium, eritque ſacrilegus talis actus contra votum. Conſtat ex dictis n. præced. Quia cum ad id ſe potuerit obligare coniux, cenſetur voto caſtitatis ad id ſe obligaſſe:iuxta *c. Placet, de conuerſ.coniug.*

Ad 1.argum.ex propoſitis n.24.conſtat ex dictis n.21. 31
vbi illi ſatisfecimus.Ad 2.conſtat ex dictis n.25.vbi probauimus non promitti per modum vnius, & tradidimus differentiam inter hoc votum,& nunquam peccandi.

SVMMARIVM.

*An liceat coniugi ſine alterius licentia emittere votum ſimplex religionis,n.*32.
*Quid,de voto ſuſcipiendi ordinis ſacri?n.*33.
*Quid,de voto non ineundi matrimonij?n.*34.
*Quid,de voto continentia obligando ſe ad omnes eius effectus,n.*35.
*Quid de voto continentia, quoad non petendum, vel non petendi? Refertur duplex ſententia,n.*36.*&* 37.
*Veniale eſt emittere votum non petendi regulariter.Et ſimiliter votum continentia non explicando in mente obligationem, quando hac vota non omittuntur à ſenibus,& abſque incontinentia periculo,n.*48.

Quæſtio vltima. Num liceat coniugi ſine alterius li- 32
centia voto ſe aſtringere ſimplici religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrimonij, caſtitatis, aut non petendi debiti coniugalis? Circa votum religionis,ſi matrim.nondum conſummatum ſit,conſtat poſſe illud emitti. Quia tunc inuito altero coniuge licitus eſt tranſitus ad religionem. Si verò ſit iam conſummatum,conſtat ſimiliter licere,ſi emittatur implendum tempore habili,vt ſoluto matrim.Quia nihil afficit alteri coniugi. Similiter conſtat eſſe culpam lethalem ſi ſit animus conſtante matrim. nec data iuſta cauſa diuortij per adulterium, illud implendi abſque alterius coniugis licentia. Quia eſt diſpoſitio de re aliena inuito domino, vt præclarè docet D. Auguſt. *epiſt.*45.*ad Armentar.*& refertur *c.Vna* 33.*q.*5.Si autem abſolutè emittatur nulla culpa. Quin intelligitur implendum tempore habili (vt probauimus n.13.) atque ideo minimè præiudicat.

Circa

33 Circa votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fiat pro tunc implendum, conſtat eſſe mortale, niſi ante matrimonij conſummationem, animo profitendi, quo illud impleatur, fiat. Quoniam aliter impleri nequit abſque graui iniuria ordinis, & alterius coniugis. Si autem abſolutè fiat vacat culpa. Quia intelligitur, vt tempore habili impleatur, vt dixi n. præced. de voto religionis.

34 Si votum ſit non ineundi matrimonij, conſtat ſemper eſſe licitum. Quoniam non eſt in præiudicium præſentis matrimonij.

35 Circa continentiæ votum, ſi emittatur animo nec petendi, nec reddendi: certum eſt, crimen eſſe lethale, niſi fiat matrimonio nondum conſummato, atque animo tranſeundi tunc ad religionem. Quoniam aliter impleri nequit, & promittitur res, quæ culpa mortalis eſt contra iuſtitiam. Atque ita tenet Ioan. de Friburgo *ſumm. confeſſorum l.1.t.8.q.44.*

36 Maior autem difficultas eſt, ſi id votum emittatur animo reddendi debiti, prout lex matrimonij obligat, abſtinendi autem à petitione? Quidam cenſent id votum eſſe licitum. Quia minimè præiudicat alteri coniugi abſque cuius licentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè aſtringit, (vt probauimus n.41.) Sic opinantur D. Bonau. 4.*d.*32. *art.*1.*q.*1.*n.*8. Aſtenſ. *ſum.* 2.*p.l.*8.*t.*10.*art.*2.*q.* Ricard. 4.*d.*32 *artic.*2.*q.*1 *corp.* Guillel. Bortillong. *ibi, q.*1.*art.*2. *concl.*1. Et videntur tenere Mayronis 4.*d.*38.*q.vn. part.*1.*concl.*2. & D. Anton. 3.*p. tit.*1.*c.*19.§.3. vbi dicunt poſſe vnum coniugem abſque alterius licentia vouere non petere. Idem videtur tenere Sotus 4.*d.*32.*q.*1.*a.*3. *poſt* 1. *concl. verſ. Vtrum autem*, vbi tantum appellat conſilium hæc vota non emittere. Idem clarè tenent Nauar. *ſum.c.*12.*n.*60. Lud. Lopez 1.*p.inſtr.c.*46.§. *Votum coniugis*, Manuel 1.*tom.ſumm.*2.*edit.c.*243.*n.*8. Vega 2.*to.ſum.c.*129.*caſu* 93. Quamuis enim limitent, niſi ſit votum de non petendo, cum mos eſt gerendus alteri coniugi: at verè non eſt limitatio. Quia (vt probaui n.21. tunc non eſt verè petere, ſed reddere: ac proinde votum non petendi in eo euentu eſſet votum non reddendi, atque adeò manifeſtè illicitum.

37 Alij autem exiſtimant votum non petendi emiſſum ab altero coniuge, abſque alterius licentia, illicitum eſſe. Quoniam eſt oneroſum alteri coniugi, maximè ſi ſit vir qui id votum fecit. Præterea, quia exponitur incontinentiæ periculo is, qui vouit. Cùm enim in eodem lecto coniuges accubent, poſſet vrgenti concupiſcentia facilè votum infringi. Ita videntur ſentire D. Thom. & alij, quos cum ipſo retuli n. 18. aſſerentes id votum propter dictum onus à neutro coniuge abſque alterius licentia emitti poſſe. Idem videtur ſentire Durand. 4.*d.*32.*q.*2.*a.*1.*n.*5. & *ibi.* Palud. *qu.*2.*a.*1.*n.*14. vbi aiunt id votum eſſe indiſcretum, & tenent Vict. *ſum. de matrim.n.*280. Enriq. *l.*11.*de matrim. cap.*15.*n.*8. Petr. de Led. *de matrim. quaeſt.*64.*art.*4.*dub.*1.*concl.*4. Bart. à Ledeſ. *de matr. diffic.*71.*fine.* Et de viro id promittente cenſet idem Abul. *c.*30. *Num.q.*82. vbi dicit hoc votum non eſſe rationi conforme in viro, ſecus in vxore, & videtur ſentire Gerſ. 2.*par. de regulis moralib. tract. de matr. alph.*25.*lit.I.* vbi ait virum non tutè vouere non petere.

38 Sed dic, ſi hoc votum conſideretur ſecundum ſe, licitè emitti, vt docet prior ſententia relata n. 36. & apertè probat eius ratio: idque volunt DD. illius. Si verò conſideretur attentis circunſtantiis periculi vouentis, & oneris alterius coniugis, eſſe illicitum, vt ſentit poſterior opinio n. præc. relata. Et ita ſentit Palac. 4.*d.*32.*diſp.*2.*f.*716. At exiſtimo non excedere culpam venialem indiſcretionis cuiuſdam. Atque hoc ſignificant Durand. & Palud. *p. præc. citati.* dum hoc votum appellant indiſcretum. Hinc fit vt ceſſantibus iis circunſtantiis, quia coniuges ſunt ſenes, & in neutro eſt incontinentiæ aut tentationum periculum, nulla ſit culpa. Quod bene docent Petr. à Ledeſ. & Barth. à Ledeſm. *quos n. præced. retuli.* Similiter ſi eſſet votum continentiæ abſolute, ita vt vouens non habuerit animum non reddendi, ſed huius immemor promiſerit caſtitatem: id votum accipiendum eſt de parte licita, videlicet, de non petendo, vt tradunt Aſtenſ. *ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*2.*q.*3. Ioan. de Friburgo *ſum. conf.*1.1.*t.*8.*quaeſt.*4. & tunc hic dicit non eſſe mortale, ille autem eſſe licitum. Sed dicendum eſt omnino ſicut de voto non petendi dictum eſt. Quoniam vere eſt non petendi, nec excludit redditionem, vt probauimus numero 26. & 27.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm vota ſimplicia caſtitatis, religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non contrahendi matr. ab altero coniuge de alterius licentia emiſſa ſint valida ac licita, vſumque coniugij, ſiue petendo ſiue reddendo, interdicant?

SVMMARIVM.

Num licentia illa conferat ad valorem voti religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, abſtinendi à matrim. vel ad difficiliorem irritationem? n.1.

Votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ad quid obliget, & num ſit vouenti liceat petere, ne reddat alteri matrim. oneroſum, vel vt in eo periculum incontinentiæ vitet? n.2.

Quot ſunt difficultates diſputandæ, n.3.

An coniux dans licentiam ſuo coniugi vouendi caſtitatem, poſſit ab eo debitum exigere, ſitque ſibi petenti reddendum? Refertur quædam opinio, n. 4.

Sententia Authoris, n. 5.

Quod, ſi votum ſit emiſſum cum prædicta licentia, priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel poſtea coniux, qui non vouit, adulterium admittit, an qui vouit poſſit ei debitum reddere? n. 6.

Quid ſi vnus coniux conſentiat vt alter voueat omnimodam continentiam, quoad non petendum & non reddendum: an is qui vouit, teneatur reddere alteri petenti poſſitque is vouens alteri remittere licentiam, & concedere ius vt petat? n.7.

An votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ſit licitum? num.8.

Soluuntur arg. & explicatur c. Chariſſimus, de conuerſ. coniug. n.9.

An coniugi de licentia alterius vouenti caſtitatem teneatur, qui dedit licentiam, non tamen vouit, reddere debitum? Refertur quædam opinio, n. 10.

Sent. Authoris, n.11. & ibi, an priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ſi is qui vouit, perpetret adulterium, vel ſi licentia fuerit ad omnimodam caſtitatem vouendam, liceat reddere? vel ſi ius ſit renunciatum?

Soluuntur argumenta, n.12.

SI de ſimplici religionis voto ſermo ſit, nil prorſus ad eius valorem confert licentia alterius coniugis. Quia ſi ea præſtetur ante matrimonium conſummatum, abſque ea licentia validum eſt, & obligat (diximus diſp. præced. 11. 10.] & ſi ea non obſtante conſummetur matrimonium, perinde erit prima conſummatio ſacrilega: deincépſque licebit petere & reddere, ac ſi prædicta licentia minime interueniſſet. Quia iam votum impleri non poteſt, niſi coniux alter efficiat quæ iura præſcribunt ad eum ingreſſum: & ad illa non tenetur qui licentiam dedit, cum ad ea non ſe obligarit. Si poſt matr. conſummatum detur licentia: nil etiam præſtat, niſi vterque coniux decernat id efficere quod iure deſideratur ad ingreſſum alterius in religionem. De qua re latè dixi l.7. in imped. ord. & voti ſolemnis. Atque ita vt ibi id non efficitur, iudicandum eſt de eo voto, ſicut de emiſſo abſque licentia diximus diſp. præc. à n.10. vſque ad 13. Similiter ad valorem voti ordinis ſacri ſuſcipiendi nil confert ea licentia. Quoniam ſiue ante matrim. conſummatum, ſiue poſt, minime licet viro ordines ſacros ſuſcipere, niſi ſeruatis, quæ ius præſcribit: de quibus actum eſt lib.7. in impedimento ordinis. Quare dum ea non præſtantur, dicendum eſt de eo voto, ſicut diſp. præced. n.14. & 15. & diximus de eodem voto abſque licentia facta. Nec ad valorem voti abſtinendi ab alio matrim. ineundo confert. Quia abſque licentia eſt omnino validum, vt dixi diſp. præced. n.16. Conſultò autem dixi, non conferre ad horum votorum valorem. Quia quoad poteſtatem ea irritandi multum confert, interuenerit necne licentia. Nam peccat mortaliter coniux irritans vota de eius licentia emiſſa, niſi adſit legitima cauſa: & magna eſt controuerſia an teneat irritatio etiam cum cauſa, vt dicemus diſp. 40. per totam. 1

2 Difficultas autem eò pertinet, vt explicetur quid conferat alterius coniugis licentia in voto ſimplici caſtitatis emittendo. Et quidem vltra obligationem quam parit abſque ea licentia emiſſum: de qua diſp. præc. n. 29. & 30. obligat ſic vouentem, ad non petendum debitum. Quod tamen ſub iudice eſt, vbi abſque licentia factum eſſet (vt vidimus diſp. præc. à n. 18.) Et præter hoc, licèt quando ſine licentia emiſſum eſt, debeat ſe vouens aliquoties offerre alteri coniugi, ne matrim. reddatur illi oneroſum (vt dixi diſput. 7. n. 1.) At concedens prædictam licentiam in hoc ſibi præiudicat, vt non ſit ab eo debitum poſtulandum ob prædictum grauamen (vt ibi probaui num. 2.) Vtrùm autem ob periculum incontinentiæ? dixi ea diſput. 7. num. 5.

3 Circa redditionis verò actum verſatur punctus difficultatis. Eſt autem duplex agitanda quæſtio. Prior, an coniux qui prædictam licentiam conceſſit, poſſit debitum exigere, atque alter reddere teneatur? Poſterior, an ſi is qui vouit, debitum petat, teneatur alter, qui licentiam conceſſit, non tamen vouit, reddere?

4 Quæſtio I. An coniux ex cuius licentia alter ſolus caſtitatem vouit, poſſit debitum exigere, & ſubinde alter reddere teneatur? Aliqui affirmant eum non poſſe petere. Ducuntur 1. quia cùm dedit vouendi facultatem, videtur iure petendi ceſſiſſe. Sicut in ſimili docet Durand. 4. *d.* 32. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 6. concedentem ſuo coniugi facultatem profitendi, quamuis licentia minùs legitima fuerit, vbi alter profeſſus eſt, ſe iure ſuo petendi priuaſſe. Secundò, quia ea licentia intelligitur vt alter coniux voueat caſtitatem abſolutam, abſtinendo à petitione & redditione, ab omnique actu venereo; & cùm id votum validum fuerit, tanquam legitima licentia emiſſum, videtur concedens iure petendi ſe ipſum deſtituere. Et confirm. quia aliàs prædicta licentia eſſet inutilis; nam vt coniux vouens nequeat exigere, nulla deſideratur licentia, ſed vt non teneatur reddere. Tertiò, quia vbi vterque coniux communi conſenſu continentiam vouit, vterque ita cedit iure ſuo, vt nec petere nec reddere amplius poſſit [vt diſp. ſeq. probabimus.] Ergo ſimiliter quando alter de alterius conſenſu vouit. Quamuis enim præſtans conſenſum minimè vouerit, & proinde non teneatur ex vi voti à ſe emiſſi, at tenetur ex pacto quod alter remittere nequit, cùm aſtrictus ſit Deo per votum ad abſtinendum à coniugali actu, in quantum ſibi licuerit. Quartò, probat Anton. *ex cap. Chariſſimus, de conuerſ. coniug.* vbi viro concedente vxori licentiam vouendi caſtitatem ad tempus, compellitur vxor ad inſtantiam viri actui coniugali vacare. *His verbis: Si inueneritis virum ad tempus præbuiſſe conſenſum, maximè ſi non idem vir continentiam vouit perpetuam: eandem viro cohabitare faciatis, & vtrumque inuicem maritali affectione tractare.* Ergo ſecus eſſet ſi vxor de licentia viri continentiam vouiſſet perpetuam. Quintò, quia coniux vouens, à quo debitum petitur, habet ius excipiendi contra petentem, nempe, de ipſius licentia votum eſſe emiſſum. Atque ideo coniugem, qui prædictam licentiam conceſſit, non poſſe petere, tenent *Gl. d. c. Chariſſimus, verb. Præbuiſſe, & ibi* Anton. *n.* 3. Abbas *n.* 5. Abul. *c.* 30. *Num. q.* 81. Alex *in ſuo Enchirid.* 2. *p. præcept.* 6. vbi de debito coniugali, §. *Si vir petiit.* Stunica *de voto q.* 3. *n.* 62. Quare ſi is, qui licentiam conceſſit, debitum petat, non teneri vouentem reddere, tradunt Palud. 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 2. *concl.* 4. *n.* 9. Adrian. 4. *q.* 14. *de matr. verſ.* 3. *contingit: & quodlib.* 2. *art.* 1. *in ſolut. ad* 1. *lit. H. f.* 31. *in paruis volum.* Abul. *d. q.* 81. Turrec. *c. Sciatis* 33. *q.* 4. *a.* 1. *n.* 2. *caſu* 4. Imò eſſe mortale peccatum reddere, affirmat Alex. *in ſuo Enchirid.* 2. *p. præcept.* 2. *tract. de voto,* § *Si de licentia viri:* & clarè ſentit Stunica *proximè citatus*, dicit enim tunc votum ſeruandum eſſe, perinde ac ſi vterque coniux vouiſſet. Diſſentiunt autem aliqui ex DD. citatis. Nam Gloſſa & Ant. hoc temperant, vt intelligatur quando licentia conceſſa eſt ad vouendam caſtitatem perpetuam, ſecus ad tempus, & ducuntur ex *eo c. Chariſſimus*, vt deduxi in 4. argumento. Abulenſis verò ſentit idem, quando votum eſt ad tempus eo nondum tranſacto. Quia pro eo tempore non minus obligat, quam votum perpetuum.

5 Verius tamen eſt, id votum (niſi aliud ſpecificetur) minimè efficere iuris concedentis licentiam, ſed eam intelligendam eſſe, vt vouens coniux ſe ex parte ſua ad continentiam obliget, abſque concedentis præiudicio, ita vt petere nequeat, at reddere teneatur. Quia ea licentia accipienda eſt, vt quam minimum poſſit, noceat concedenti, eius enim tacita intentio, dum de contraria minimè conſtat, ea videtur eſſe. Ideo hanc ſent. ſuſtinent. Innoc. *c.* 1. *de conu. coniug. in fine, & ibi* Io. Andr. *n.* 2. Ant. *n.* 6. Abbas *n.* 6. Anch. *n.* 1. Card. *q.* 3. D. Ant. 4. *p. t.* 1. *c.* 22. §. 3. *ad fin.* Roſella *v. Impedimentum, imped.* 12. *in princ.* Angel. *Matrimonium* 4. *n.* 8. Syl. *Votum* 5. *q.* 2. *V. Matrimon.* 8. *q.* 12. *d.* 4. Tab. *Matrimon.* 1. *q.* 3. §. 4. Sot. 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *verſ. Id autem, & l.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. Argumentum autem.* Nau. *ſum c.* 12. *n.* 59. *& c.* 16. *n.* 31. Philiarc. *de offic ſacerdotis, t.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 4. §. *Excipitur in concluſione.* Vgol. *de matr. c.* 10. *n.* 2. *fine.* Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 84. *init. & c.* 46. *init.* Emm. Sa *ſum. ver. Debitum coniugale, paulò poſt prin.* Ant. Gomez *ſuper bullam Cruciat. clauſula* 10. *n.* 68. Manuel 1. *to. ſum.* 2. *editione, c.* 243. *n.* 14. *&* 2. *tomo c.* 90. *n.* 5. Vega 2. *tom. ſumm. c.* 129. *caſu* 77.

6 Hinc infero, quamuis coniux, qui emiſerat votum caſtitatis ante matrim. peccet reddendo priori bimeſtri ante conſummationem, etſi alter cauſam iuſtam diuortio adulterans dederit: eo quòd tunc ſit redditio illa voluntaria. Quod probaui diſp. 6. n. 14. at in hoc euentu, quando poſt matrim. eſt emiſſum caſtitatis votum de licentia alterius coniugis, niſi emiſſum ſit ante matr. conſummatum animo ingrediendi religionem: vel poſt, eodem animo, nempe, quando alter coniux efficere vult, quod iure deſideratur ad eundem ingreſſum: licitum eſſe huic coniugi, qui vouit, reddere debitum alteri adultero, vel priori illo bimeſtri: ſicut diſp. præc. n. 23. & 28. diximus de voto caſtitatis emiſſo poſt matr. ratum vel conſummatum abſque alterius coniugis licentia. Quia (vt probaui n. præc.) licentia hæc ad votum, deficiente eo animo ingreſſus religionis, non cenſetur conceſſa ad vouendum omnimodam caſtitatem, quod eſſet in præiudicium eam concedentis, ſed ad vouendum non petere, & non inire aliud matrim. quod eſt in ſolum ipſius vouentis damnum, ac proinde in nullo euentu obligat ad abſtinendum à redditione etiam ſpontanea: ſicut obligat votum abſolutæ caſtitatis.

7 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, vbi alter coniux conceſſit expreſſam licentiam alteri vouendi omnimodam caſtitatem: Philiarc. *de offic. Sacerd. t.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 4. § *Excipitur in concluſ.* ait tunc non fas eſſe coniugi, qui prædictam facultatem conceſſit, petere debitum, nec ei petenti poſſe alterum, qui vouit, reddere: niſi coactè licentiam conceſſerit, vel fuerit adeò ignarus, vt putaret ei adhuc eſſe reddendum. Quoniam cùm volens vnum, cenſeatur velle omne id, per quod peruenitur ad illud, coniux qui nec coactus, nec iuris ignarus, ſed ſui præiudicij conſcius, eam facultatem conceſſit, videtur ipſe quoque tacitè vouere continentiam, vt nec petere poſſit, nec ipſi petenti ſit reddendum, iuxta *c. Qui vxorem* 33. *q.* 5. Sed neſcio vbi inuenerit prædictum continentiæ tacitum votum in coniuge eam copiam faciente. Quia (vt bene aduertit Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 15. *num.* 8.) illud eſt ſpeciale in coniuge non iuris ignaro, permittente vt alter ſolemni caſtitatis voto ligetur: & de hoc caſu loquitur *d. c. Qui vxorem.* Quia cùm id votum ſolemne emitti nequeat altero non vouente continentiam, qui huius iuris conſcius prædictam fecit copiam, eo ipſo videtur vouere continentiam, ne ſua licentia ſit fruſtratoria. At vt valeat votum ſimplex omnimodæ continentiæ de licentia alterius coniugis factum, non deſideratur vllum votũ in concedente. Quare egregiè aduertit Abbas *c. Chariſſimus, de conuerſ. coniug. n.* 5. præſtare conſenſum voto continentiæ alterius coniugis, & vouere ipſum præſtantem, poni vt diuerſa in eo textu. Vnde ſic dicendum exiſtimo: ſuppono virum præſtantem eam licentiam poſſe irritare validè id

votum

votum abſque cauſa, ſed peccare mortaliter: & cum cauſa nullam eſſe culpam; (vt dicendum eſt diſput.tota 40.) & ſimiliter vxorem poſſe quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali abſque cauſa, quando ſemel licentiam concesſerat: & ſine peccato, exiſtenti cauſa iuſta: vt dicam diſputat.42. per totam. (Suppono etiam eſſe tacitam irritationem, quando coniux conſcius voti de licentia à ſe emiſſi, petit debitum:& ſi immemor ſit admonetur ab altero, & admonitus adhuc inſtat, eſſe (inquam) irritationem non abſolutam, ſed quoad illum actum, & in irritatione culpam eſſe: at ſemel voto irritato non eſſe culpam petere, Quia iam omnino extincta eſt obligatio voti. Quæ latiùs dicam diſp.40. n.22.& meliùs diſp.42 num.30. His ergo ſuppoſitis dico ſi coniux, ſiue vir ſiue fœmina, prius irritet votum illud de licentia ſua emiſſum quoad non reddendum, ſiue peccarit, quia abſque cauſa,ſiue non peccarit irritando, minimè delinquere eum petendo debitum, & alterum teneri reddere. Quia præmiſſa irritatione,non manet voti obligatio, quod licitum vſum impediebat. Si verò non prius irritet, at memor voti de licentia ſua emiſſi, aut de illo admonitus ab altero,adhuc petat debitum; cenſebitur irritatio voti pro illa vice,& ita peccabit petens quatenus irritat,ſi non adſit iuſta irritandi cauſa, at alter tenebitur reddere. Quia ceſſauit obligatio voti. Imò credo dato nollet coniux irritare,vel retenta opinione, vt id non poſſit efficere, peccare coniugem qui contra prædictam licentiam petit debitum, & quidem mortaliter. Quia aduerſatur voto de licentia ſua facto, at alterum teneri reddere. Quoniam dans prædictam licentiam, cùm nullum interuenerit pactum, quale reperitur in voto communi conſenſu emiſſo: ſolùm cenſetur concedere, vt alter ſe dedicet ad abſolutam continentiam ſeruandam, & ipſe tenetur religionis vinculo, nempe, voti de licentia ſua emiſſi, non contrauenire: at non abdicat à ſe ius iuſtitiæ in corpus coniugis, quare ſi petat, erit ſacrilegus contra votum, at alter tenebitur reddere tanquam rem ſuam poſcenti.Sicut dum prælatus facit copiam religioſo vt voueat abſtinentiam, irritás ſine cauſa peccat lethaliter peccato ſacrilegij contra votum: at non abdicauit à ſe dominium per talem licentiam, ac proinde tenebit irritatio. Quare cautè hoc ſignificans D.Bonauent.4.*d.*32.*in expoſit.lit.num.*4.dixit ſi vxor de licentia viri caſtitatem voueat, & vir intendat ſimpliciter cedere iure ſuo, non teneri vxorem reddere. Vnde infero exigi vt alter coniux non habeat deinceps ius iuſtitiæ,at ita ipſi petenti reddendum non ſit, vt vltra licentiam velit abdicare omne ius iuſtitiæ,quod habet in corpus alterius, idque alteri intimet, ab eoque acceptetur, vt ſit pactum (vt in ſimili dixi diſputatione 6.n.7.) Quod ſi hac iuris renunciatione facta, votoque emiſſo ab altero coniuge, iterum concedant ſibi coniuges ius ad petendum & reddendum, licèt id ſacrilegium ſit aduerſus votum, at tenebit factum: & ſimiliter ſi is qui vouit de prædicta licentia, cum ea renunciatione, remittat renunciationem, iterumque concedat ius, tenebit factum: & iam deinceps tenebitur reddere petenti: licèt ſit ſacrilegium contra votum. Probatur, quia per votum ſimplex continentiæ non redditur vouens incapax acquirendi ius iuſtitiæ ad liberum vſum coniugij,vt conſtat in matrimonium contrahente poſt votum. Ergo ſi coniugi obligato ex voto detur ius iuſtitiæ de facto, & ab eo de facto acceptetur,vel detur illi qui conceſſit licentiam ius à ſe abdicans, ab eoque acceptetur, tenebit factum, Vt ſi quis contra votum vel iuramentum de non vendendo, vendat, tenet venditio. Nam ea renunciatio iuris quatenus eſt in fauorem coniugis,iam ab ipſo remittitur, & quamuis peccet remittens, quia acceptarat in Dei obſequium, vouens ipſi ſuum corpus, cùm tamen non fiat acquirendi vel trahendi dominium incapax, erit remiſſio illa efficax & valida, ac ſacrilega contra votum. Quod idem dicemus diſputat. ſequ. num. 15. quando vterque communi conſenſu vouit. Num verò tunc poſſit facta ſemel remiſſione & traditione ſacrilega alter coniux irritare votum,vt non ſit ſacrilegium deinceps petere?dicemus diſputatione 40.num.22.

Vtrùm autem liceat coniugi de licentia alterius,votum ſimplex caſtitatis emittere? dicam diſpur. ſequenti, n.16. & 17. 8

Ad arg. n.4. propoſita reſp. Ad 1. dic non ceſſiſſe: vt conſtat ex dictis n. 5. Eſtque diuerſum in coniuge dante licentiam alteri vt profiteatur. Quia dat licentiam vt tradat poteſtatem ſui corporis alteri, atque ita omnino cedit iure ſuo. Ad 2.conſtat ex dictis n.5. non ita amplè eam licentiam intelligi: quando autem ita ample concederetur, diximus,num.7. ad quid obliget. Ad confirm. conſtat ex dictis num. 2. vbi oſtendimus ad quid conferat licentia. Ad tertium negatur conſeq. Quia quando vterque communi conſenſu vouet,adeſt pactum, facio vt facias, cedo iure meo,vt iure tuo cedas. At vbi licentia alterius vt alter voueat, nullum eſt pactum. Ad quartum reſpondet Abbas *eo.c.Chariſſimus,n.*3. non conſtare ex eo textu tempus illud, ad quod votum emiſſum eſt,nondum eſſe lapſum. Et *n.*8. exponit, vt tempus ſit iam lapſum, & illud, ***Maximè ſi vir non vouit continentiam perpetuam:*** explicat, vt Maxime, referatur ad votum temporale: vt ſenſus virum poſſe debitum petere, maximè ſi non vouit continentiam perpetuam, ſed temporalem, id eſt, etiam ſi maritus vouiſſet continentiam temporalem,cum tempus ſit iam lapſum. Ad quintum negatur eam exceptionem eſſe legitimam. Quia votum illud non interdicit iure petendi concedenti licentiam. 9

Quæſtio II. An coniugi qui de licentia alterius vouit caſtitatem, teneatur reddere alter? Quidam aiunt mortaliter delinquere, ſi reddat. Probant primò,ex D.Aug.*epiſt.* 199.*ad Ecditiam*,& refertur *c. Quod Deo*,33. *q.*6.ibi:*Quod te non exhortatur, niſi quia ibi ad ipſa conſenſit.* Vbi D.Auguſt. virum qui vxore continente caſtitatem vouerat,eam omnino ſeruare monet. Secundò, quia coniux non vouens ideo tenetur reddere voto aſtricto, quia abſque eius permiſſione vouit. Quæ ratio ceſſat, quando adfuit conſenſus alterius coniugis. Et confirm. quia adiuuans ad vouendum, adiuuare minimè debet, quo votum infringatur, argumento ex *l. Rem legatam, ff. de adimend. leg. & c. fin. de verb.ſign.* Tertiò, quia vouens habita copia alterius coniugis, amittit ius petendi, ſicut vterque amittit vouens communi conſenſu: ergo ſicut in hoc euentu peccat mortaliter coniux reddens, ita in illo coniux dans licentiam peccabit reddendo illi qui vouit. Quartò, quia eo ipſo quod facultatem concedit, videtur renunciationem illam iuris petendi debitum, quam facit coniux vouens,acceptare,non præcisè quatenus fit in fauorem ſuum, ſed præcipue vt cedit in honorem Dei. Ergo eſt ſacrilegus ei poſtea reddendo. Ideo hanc ſent. tuentur Ioan. de Neapoli *quodlibet.*8. D.Anton.3.*p.t.*1.*c.*22.§.3. Sylu. *Votum* 5.*q.*2.Nauar.*ſum.c.*12.*num.*59.*& c.*16. *n.*31. Lud.Lop. 1.*p.inſtruct.c.*84.*init.& c.*46.*init.&* §.*vel*.Man.2.*to.ſum. c.* 90. *n.*5. Vega 2.*to.ſumm.c.*129.*caſu* 77. & facit Led. 1.*p.* 4.*q.*55.*a.* 1.*fine*, vbi dicit hunc non teneri reddere. Si enim non tenetur,peccabit cooperans ſceleri petentis contra votum. 10

Sed probabilius eſt minime peccare, imò teneri ſub culpa mortali reddere. Ducor, quia votum non priuat vouentem iure iuſtitiæ, quod habet vt alter coniux ſibi reddat, qua ratione tenetur qui non vouit reddere debitum coniugi voto aſtricto (vt probauimus diſput. 6. n.7. Nec etiam licentia conceſſa per alterum coniugem ad vouendum: ea enim (vt num. 5. diximus) non derogat iuri petendi & reddendi, quod habet coniux, qui non vouit, nec inducit pactum aliquod iuſtitiæ, per quod vouens abdicet à ſe ius iuſtitiæ, [vt diximus num.9.] Sed tantùm operatur vt coniux vouens ex virtute religionis obligetur Deo ad non petendum [vt num.1. explicuimus.] Ergo alter reddere tenetur. Ita docet Palud.4.*d.*32.*q.*2.*ar.*2. *concl.*3.*num.*20.(ſed alij innititur fundamento, quod non approbo 11

approbo,ſed diſp.ſeq.illud confutabo,n.17.) Veracruz 1.p. *Speculi,art.15.fi. & appendice ad eundem a.15. ad fi.f.124.* Enriq.*l.11.de matrim.c.15.n.8.* Bart.à Ledeſ. *dub.20. de matrim.concluſ.1.* Manuel *1.tom.ſum.2.edit.cap.243.n.14.* Quod maxime verum eſt. Nam etiam quando vterque coniux communi conſenſu vouit, non deſunt, qui dicant teneri vtrumque reddere,(vt videbimus diſp.ſeq.n.9.) Imò credo priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi coniux vouens dederit iuſtam diuortio cauſam adulterium perpetrans,quo caſu non eſt ſub præcepto redditio debiti, ſed ſpontanea, poſſe alterum vouenti reddere: ſicut licere tunc reddere coniugi, qui votum emiſit abſque dicta licentia,dixi diſp.præc.n.28. Et quando votum emiſſum eſt ante matrimonium:dixi diſp.6.n.12.vbi id probaui. Addo idem me credere, quamuis licentiam conceſſerit coniux, qui non vouit ad omnimodam caſtitatem vouendam, cedens omni iure iuſtitiæ quod ad petendum habebat: adhuc enim tenetur illi petenti contra votum reddere debitum.Nam alter cùm nullum inierit pactum,nec iure iuſtitiæ ad petendum ceſſerit, ſed tantùm ſe vinculo religionis voti Deo obligauit,ſi contra votum petat debitum, exigit quod ſuum eſt,ac proinde eſt illi reddendum. Solus enim, qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis, ius ſuum petendi à ſe abdicauit. Quod ſi qui vouit,renunciarit ius iuſtitiæ, & ab altero renunciatio acceptetur, non poterit illi vouenti reddi debitum:niſi (vt explicui n.7. fine)iterum concedat illi alter coniux ius ad petendum.

12 Ad arg. n.10. propoſita reſp. Ad 1.dic D.Aug. expreſsè loqui,quando vterque coniux communi placito vouit. Ad 2.negatur eam eſſe rationem.Sed quia petit ſibi lege iuſtitiæ debitum. Ad confirm.dic illum non adiuuare quo votum infringatur,nec id intendere:ſed reddere debitum iuſtitiæ.Sicut reddens nummos proprios, volenti eis meretricem conducere ad fornicandum,non cooperatur fornicationi. Ad 3.negatur antecedens.Quia non adeſt pactum aliquod,ſicut dum vterque pati conſenſu vouet. Ad 4. dic vouentem nullum ius renunciare niſi in ordine ad Deum, cui ſoli per votum obligatur. Quod ſi ius iuſtitiæ in alterum renunciaret,ab ipſoque acceptaretur,iam dixi n.præc. in fine,non eſſe reddendum.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm vota per coniuges, ſiue mutuo conſenſu, ſiue ſeorſum emiſſa,caſtitatis, religionis, non ineundi matrim. vel per virum, ordinis ſacri ſuſcipiendi vel religionis, vxorem autem caſtitatis:aut per alterum caſtitatis, per alterum verò religionis, licita ſint,ac impediant debiti petitionem & redditionem?

SVMMARIVM.

Ad quid obligent hæc vota ſeorſum ab vtroque coniuge facta?n.1.

An ſi vterque matrimonio inito vouit ſeorſum caſtitatem,poſſit reddere priori bimeſtri ante conſummationem vel altero adulteranti?2.

An cenſeatur votum mutuo conſenſu factum, ſi vterque ſeorſum & independenter ab altero,habita tamen eius licentia voueat?

An dum ſic independenter, at cum licentia alterius vouit vterque caſtitatem, poſſit & petere & reddere, etiam priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ſi alter ſit adulter?4.

Quid ſi ſit votum religionis communi placito emiſſum,an peccent ambo petendo & reddendo,etiam tempore nouitiatus?5.

Quid, ſi votum ſit non ineundi matrimonij,communi aſſenſu factum?6.

Quid,ſi communi placito vir voueat ordines ſuſcipiendos,& vxor caſtitatem? 7.

Quid, vbi communi aſſenſu alter religionem & alter caſtitatem promittit? 8.

Quid, ſi vterque communi placito vouet continentiam? Refertur opinio, 9.

Neuter poteſt tunc petere aut reddere, 10.

Quid ſi alter tunc fornicetur? 11.

An altero aut vtroque fornicante, poſſit Eccleſia eos ad cohabitandum cogere?Et enodatur c. Tua, el 2.de iureiur n.12.

An coniuges poſt id mutuum ſimplex communi placito votum caſtitatis emiſſum, aut ſi iam alter ritè ad ordines promotus ſit, aut alter ſiu vterque profeſſus rem habentes, peccent perinde ac ſi coniuges non eſſent,vel teneantur aperire ſe coniugatos eſſe? 13.

An abſoluantur à mutua cohabitatione & aliis obſequiis,voto caſtitatis communi placito emiſſo, ita vt liceat alteri ad religionem tranſire? 14.

An ſi hoc voto emiſſo, tradant iterum ſibi coniuges mutuam corporum poteſtatem,peccent ac poſſint petere & reddere,n.15.& ibi remiſſiue an fas ſit coniugibus id votum poſtea irritare?

An liceat alteri coniugi de licentia alterius,vel vtrique communi conſenſu,id caſtitatis votum in ſeculo emittere,Refertur opinio,n 16.

Proponitur ſententia authoris. Et enodantur c.Tua,el 2.de iureiur.& c. Si vir & vxor.27.q.2.& c.Veniens,de regul.n.17.

An pactum mutuum abſque voto nec petendi nec reddendi validum ſit, Proponitur quadam opinio, n 18.

Validum eſt, & poſſunt ambo remittere & petere & reddere,19.

Quid,ſi iuramento firmatur: Et quando iuramentum quod pietatem concernit alteri præſtitum,poſſit ab ipſo remitti,n.20.& quid ſi alter aut vterque ſeorſum vouerat caſtitatem,eod.n.20.

Non tenetur alter reddere,n.21.

Tenebitur ſi videat alterum periculo incontinentiæ expoſitum,n.22. & ibi,an ſemel vel iterum concumbentes ij coniuges cenſeantur pactum remittere?

Poteſt vterque petere per modum amicitiæ non tamen exigere, n.23. & ibi,quid ſi alteri immineat incontinentiæ periculum,an poſſit exigere?

Soluuntur argum n.24. & ibi,an ſit remiſſio & conceſſio iterum initis, dum coniuges poſt mutuum caſtitatis votum petunt debitum.

1 ET quidem quando non mutuo conſenſu, ſed ſeorſum hæc vota emiſſa ſunt, abſque alterius coniugis licentia, idem prorſus dicendum eſt, ac ſi alter coniux vouiſſet poſt matrimonium abſque alterius licentia. Ad id enim ad quod tenebitur altero coniuge non vouente (de qua obligatione egi tota diſput.35.) tenebitur vterque. Quia vterque vouit independenter & abſque alterius licentia: ac proinde vtrumque votum ſuum ligabit authorem. Atque ideo ſicut votum caſtitatis ab vtroque coniuge ante matrim. emiſſum, vtrumque aſtringit ad non petendum debitum,& ad reddendum tenentur ambo, (vt dixi diſp. 33.n.8.) Ita poſt matrimon. emiſſum abſque licentia,eundem effectum & obligationem parit,vt bene docent Angelus *Matrimon.3.impedim.5.n.5.* Lud.Lop.*1.p.inſtr.c.46. §.Vtrum quando.* Quamuis Roſella *verb.Impedimentum impedi.4.n.6.* Sylu.*Matrim.7.q.5.d.6.* Guillel.Rubion.*4.d.38.q.1.art.1.concl.3.* aſſerant neutrum coniugem eo voto ligatum,ſiue ante matrim. ſiue poſt, poſſe debitum reddere. Quos reprobaui ſuprà,diſp.33.n.8.

2 Imò licèt, quando ante matrim. vterque coniux vouit caſtitatem, neuter poſſit debitum priori bimeſtri ante matrim. conſummatum reddere, nec innocens voto eo aſtrictus alteri adulteranti, (vt probaui diſput.6.num.14.) At in præſenti caſu, quando poſt matr.id votum factum eſt, ab vtroque diſtinguendum eſt,ac dicendum, ſicut diſtinxi & dixi diſp.35. n.23.& ſeq. quando alter ſolus id votum emiſit abſque alterius licentia.

3 Nec exiſtimo eſſe mutuum conſenſum,quando vterque ſeorſum vouit de licentia alterius,independenter tamen alter ab altero,& non per modum reciprocæ conuentionis. Vt ſi nunc maritus obtenta vxoris licentia voueat caſtitatem & eo voto facto petat ſimilem licentiam vxor à viro, eaque obtenta voueat:ita vt minimè fuerit inter eos mutuum pactum initum, voueo vt voueas. Quia in priori euentu nullus adeſt contractus,nullaque conuentio:in poſteriori autem eſt,facio vt facias. Atque ita videtur ſentire Sot.*l.7.de iuſt.q.4.t. verſ. Argumentum autem*: vbi votum mutuo conſenſu emiſſum, ait eſſe quoddam genus mutui contractus,facio vt facias.Et Lud. Lopez n. præc. allegat. vbi dicit tunc adeſſe tale votum, quando vterque coniux vouet cum hac conditione,voueo vt voueas.

4 Quando autem vterque coniux vouit caſtitatem poſt matrimonium,habita prius licentia,at non mutuo conſenſu, ſed ſeorſum, & alter independenter ab altero, ſi licentia fuit abſolutè ad vouendum, neutri licet debitum petere propter votum caſtitatis vtriuſque, at vtrique petenti eſt reddendum. Quia vterque ſacrilegè aduerſus votum exigens debitum, ius iuſtitiæ, vt ſibi reddatur, retinet, (vt dixi diſp. præc. num.5.& 11.) Et de priori bimeſtri, vel ſi alter adulteretur diſtinguendum eſt eodem pacto, quo eadem diſp. præc. num.6. dixi, quando alter ſolus de licentia alterius vouit. Quia(vt ibi num.5. probaui)ea licentia

centia eſt ad ſolum non petendum, & nullo modo claudit non reddere. Quod ſi licentia fuerit ad vouendam omnimodam caſtitatem, adhuc vterque tenebitur alteri reddere, (vt probaui diſp.præc. n.11.) At priori bimeſtri ante conſummatum matrim. neutri licebit reddere: ſi tunc fuerit id votum ita factum. Quia redditio eſt ſpontanea, ac quilibet tenetur voto caſtitatis perfectæ, ac proinde abſtinere à redditione, quando matrim. non conſtringit reddere. Sicut ſi ante matrim. alter ſi vouiſſet caſtitatem, teneretur in hoc caſu non reddere. (vt probaui diſp.6.n.14.) Atque ſimiliter altero adulterante tenebitur innocens, qui ſic vouit, ei non reddere, (vt dixi eo n. 14.) At adulter tenebitur reddere innocenti petenti. Quia innocens eſt liber à reddendi obligatione, ac ſubinde ratione ſui voti tenebitur abſtinere. Nocens autem minimè liber eſt, quare alteri, quamuis ſacrilegè petenti, negare non poterit debitum. Quòd ſi vterque ius iuſtitiæ omnino abdicarit, ab alteroque acceptetur, neuter poterit alteri debitum reddere, niſi ambo iterum ſibi ius concedant: vt dixi diſp. præc. n.11.

5 Si autem votum ſit religionis communi conſenſu ab vtroque coniuge emiſſum: ſi ante matrimonij conſummationem contingat, videtur peccari conſummando prima vice, ſicut ſi alter ſolus tunc vouiſſet religionem peccaret mortaliter conſummans, ſiue petendo, ſiue reddendo, (vt probaui diſp.33.num.14.) Non enim votum alterius coniugis alterum ab onere proprij voti adimplendi releuat, imò confert, vt magis ligetur. Cùm vtroque communi placito vouenti ceſſet prorſus iniuria matrim. prius initi, quæ obligationi voti perfectæ obſtare poteſt. At dicendum eſt minimè eos coniuges peccare, ſiue petendo ſiue reddendo. Et ratio diſparitatis eſt. Quia quando alter ſolus vouit religionem, ſeu vterque etiam de licentia alterius, non tamen communi conſenſu, & per modum pacti, tenetur vterque independenter ab altero religionem ingredi, quod præſtare non poteſt ſemel conſummans, ac proinde lethaliter delinquit, quaſi ſe impotentem reddens, quo votum expleat. At quando vterque communi conſenſu vouit, poteſt vterque æquè implere votum, ſi matrim. conſummet, ac antea: & licèt antea poſſet alter ingredi altero nolente, ſecus autem poſt, atque ita impotentior videatur effectus ad votum explendum: at minimè tenetur ingredi, altero ingredi nolente. Cum per modum pacti ſe obligarit vterque, ac ſubinde altero implere nolenti, alter liber eſt. Quòd ſi vterque velit ingredi, poteſt æquè conſummato matrim. ac ante conſummationem. Nec votum illud religionis impedit debiti petitionem aut redditionem, quando hæc non impediunt facultatem ingrediendi. Cum non ſit votum caſtitatis. Sicut nec tunc fornicando ſacrilegi eſſent illi contra votum. Nec poteſt dici ſtatim eo voto emiſſo, cum ſtatum velint mutare, abdicaſſe à ſe eos dominium ac ius corporum. Quia ſimplex promiſſio religionis non eſt abdicatio vſus coniugalis, vtpote, qui voto minimè aduerſetur, ſed eſt promiſſio aſſumendi ſtatum, in quo ei vſui voto ſolemni renunciabitur. Credo tamen neutrum coniugem teneri ad reddendum alteri, ante matrimon. conſummationem. Non quidem priori bimeſtri, quia nec ſecluſo voto ad id tenetur, nec eo tranſacto. Quia poteſt cogere alterum, vt fidem pacti ſeruet, & religionem ingrediatur, quod ſi nolit, poteſt ſe illæſum conſeruare, vt altero inuito poſſit ingredi. Quod efficere non poſſet tranſacto eo bimeſtri, eo voto abſque communi conſenſu emiſſo, niſi ſtatim ingrederetur religionem propter iniuriam matrimonij. Quod ſi votum id religionis communi placito ab vtroque coniuge emiſſum ſit poſt matrim. conſummatum à fortiori neuter peccabit exigendo vel reddendo, imò nec anno nouitiatus. Quia ante profeſſionem neuter tenetur ad caſtitatem. Peccabit tamē lethaliter ille, qui eſt in mora implendi votum. Alter autem paratus implere, vacat culpa. Quia nec tenetur, nec poteſt ingredi altero non ingrediente. Exiſtimo autem neutrum in eo euentu teneri reddere. Quia promittendo religionis ingreſſum, renunciarunt iuri exigendi, ſeque videntur mutuo ab hac obligatione abſoluiſſe. Cùm ab hoc ſtatim mutandi facultatem ſibi ipſis conceſſerint coniuges, vt perpetuò abſtineant: vt bene docet Card. Hugo, explicans illud 1. Corinth. 7. *Niſi ex conſenſu ad tempus, in expoſ. morali.* Itaque habent adhuc mutuum ius & dominium, vt licitè & amicabiliter debitum petant, non tamen vt exigant, ſeu cogant ad reddendum. Quoniam hæc duo iura ſeparari poſſunt mutuo pacto: ſicut priori bimeſtri, vel quando alter adulter eſt ſeparantur. Poteſt enim illo bimeſtri vterque amicabiliter petere, vel adulter ab innocente, non tamen exigere.

Si votum ſit ſolum abſtinendi ab alio matrim. ineundo, 6
nil confert licentia, nec ſi emittatur ante vel poſt matrim. conſummatum. Cum enim nihil officiat præſenti matrimonio, quoad petitionem vel redditionem debiti, ſed eo ſoluto implendum ſit, nil præſtabit ea licentia.

Si autem communi conſenſu vir voueat promotionem 7
ad ordinem ſacrum, eumque ſtatim ſuſcipiendum conſtante matr. vxor verò continentiam, ſi vxor non ſit ſexagenaria, aut ſi eius ætatis ſit, vt ſuſpecta ſit de incontinentia: neutrum votum obligabit, ſiue factum ſit ante matrimonium conſummatum, ſiue poſt. Ratio eſt. Quia ad ordines nequit vir promoueri ex ſola vxoris licentia manentis in ſeculo cum voto continentiæ, niſi vxor ſexagenaria ſit, ac de incontinentia non ſuſpecta, (vt diximus lib.7. vbi de ordinis impedimento.) Atque proinde votum illud, ac de re ſibi illicita & impoſſibili, fuit inualidum. Et conſequenter tale erit vxoris votum continentiæ ſeruandæ. Cum enim non abſolutè vouerit, ſed per modum contractus, facio vt facias, eo ipſo quòd votum alterius fuit irritum, hoc minimè obligabit. Si autem vxor ſit ſexagenaria, & minimè ſuſpecta de incontinentia, valebit vtrumque votum. Id enim ſufficit, vt vir ad ordines promoueri valeat. Credo autem ante promotionem viri ad ordinem ſacrum, fas eſſe vtrique petere & reddere. Quoniam votum ordinis ſacri non impedit vſum coniugalem nondum ordine ſuſcepto. Votum autem continentiæ vxoris, quod ſaltem petitioni in ipſa obſtare videtur, non obligat, donec vir ſuum votum expleat ſuſcipiens ordinem ſacrum. Eſt enim non abſolutum continentiæ votum, ſed pendens ab ea conditione, facio vt facias. At neuter reddere tenebitur, vt in ſimili dixi num. 5. fine. Quòd ſi obiicias, votum mutuo conſenſu continentiæ ab vtroque coniuge emiſſum obligare altero non implente votum, ſed fornicante, (vt n.11. dicemus) dic non eſſe ſimile. Nam cùm vbi votum eſt mutuum continentiæ, vouens maneat efficaciter obligatus ad continentiam, quam vouit, nec huic obligationi obſtet fornicatio ſubſequens, manebit ſubinde alter coniux, qui pactum init, obligatus. At cùm alter coniux vouit ſe ad ordines ſacros promouendum, minimè pactum implet efficaciter, donec promoueatur, ac ſubinde alter coniux non tenebitur interim ſtare pacto. Niſi expreſsè intenderet ex tunc omnino & independenter ab alterius obligatione ſe aſtringere, quod in pacto non præſumitur.

Quòd ſi communi placito alter coniux caſtitatis, alter 8
verò religionis voto aſtringantur: & qui caſtitatem vouit habeat conditiones requiſitas, vt cum ſolo voto caſtitatis ipſius poſſit alter religionem ingredi. Vt quia eſt ſexagenarius, nec de continentia ſuſpectus, tunc ſiue ante matrim. ratum, ſiue poſt, fiat votum, neuter peccabit petendo nec reddendo, licèt vterque ſuum votum tanquam licitum & poſſibile implere teneatur. Prob. quia non peccabit qui vouit caſtitatem. Eo quod non tenetur ad votum, donec alter impleat (vt num. præced. dixi.) Nec qui religionem. Quoniam non tenetur ad caſtitatem ex vi talis voti, donec in religione profiteatur. Nec conſummans matrim. redditur impotentior: cùm poſſit in eo euentu, etiam conſummato matrim. altero inuito religionem ingredi. Et intellige, qui vouit caſtitatem, non peccare tunc petendo: niſi expreſsè (vt eodem num. præced.

fine

fine dixi (intenderit ex tunc ſe obligare independenter ab altero. Si verò alter coniux duplicem illam conditionem requiſitam non habeat, vt cum ſolo voto continentiæ ipſius in ſeculo manentis poſſit alter ad religionem tranſire, & matrim. nondum conſummatum ſit, delinquit lethaliter, qui votum religionis emiſit prima vice conſummando, ſiue petat, ſiue reddat. Quia ſe impotentem efficit ad implendum votum. Eum verò, qui votum caſtitatis emiſit, peccare, ſuaderi videtur, quia, ſiue petat, ſiue reddat, cùm vtrumque tunc ſit voluntarium, cooperatur peccato illius, qui religionem vouit: at ſe impotentem reddit quo votum poſſit conſtante matrim. ſeruare. Nam eo ſemel conſummato, ſaltem deinceps tenebitur reddere. At ſic dicendum eſt. Cùm id continentiæ votum obliget dependenter ab impletione voti ingreſſus religionis alterius: nec ſit expectandum toto vitæ curriculo, vt alter impleat, ſed tempus moderandum prudentis arbitrio attentis circunſtantiis occurrentibus, dum vouens non eſt in mora adimplendi religionis voti, peccabit alter coniux, qui vouit caſtitatem, ſiue petat ſiue reddat. Quod apertè probat ratio allata. At ſi elapſo eo tempore, quo arbitrio prudentis tenetur implere, admonitus nolit religionem ingredi, tunc coniux, qui continentiam vouit, non tenetur reddere. Quia poteſt velle, vt ſtetur contractui inito, & ſeruare ſuum votum. Poteſt tamen deinceps petere & reddere. Quoniam eximitur à proprij voti obligatione, altero nolenti ſuum votum exequi, eo quod dependenter & per modum contractus vouerit. Sicut quando duo contraxere ſponſalia, & alter iniuſtè reſilit, vel eſt in mora, & requiſitus non celebrat matrim. ſtans fidei præſtitæ, innocens eſt & à ſua promiſſione liber, poteſtque ſi velit, cogere alterum, vt fidem ſeruet. Semel autem iam conſummato matrim. cùm votum religionis impleri nequeat, qui id emiſit, poteſt petere, & tenetur reddere. Quia id votum minimè impedit vſum coniugij ſemel iam conſummati. At tenebitur ad religionem, quoties ratione diuortij, aut diſſolutionis matrimonij, ſibi ingredi licuerit. Quia votum illud non eſt extinctum, ſed ſuſpenſum. Nam fuit in culpa conſummando, cùm ſemper antea teneretur ad religionem. Is verò coniux, qui ſolam caſtitatem vouit, etſi culpabiliter conſummauit, poterit deinceps petere & reddere, donec accidat caſus in quo alter poſſit & velit religionis votum exequi. Cùm eo non implente, nec ipſe teneatur. Et ſoluto matrimonio morte illius, qui religionem vouerat, nec votum executioni mandauit, non tenebitur continere: ob eandem rationem. Accidente autem caſu, in quo fas eſt alteri religionem ingredi: cùm tunc poſſit vterque votum implere: ad id tenebitur: nec poterit, qui votum caſtitatis emiſerat, tunc reddere, ne iterum in adimplendi mutui voti impotentiam incidant ambo. Quod ſi tunc nolit, qui vouit religionem, implere, ſed ſit in mora: reputabitur, vt ante conſummatum matrim. dixi. Quoniam iam non eſt in culpa, & alter non implet. Quare iam deinceps non tenetur ſuo voto. Si tamen abſque culpa ſua conſummauit matrim. qui caſtitatem vouerat: quia alter fuit in mora, & noluit implere, manet omnino liber à voto caſtitatis. Quamuis alter non maneat liber à voto religionis, quo Deo aſtrictus eſt: & quamuis dependenter ab obligatione alterius per alium non ſtetit, ſed ſua culpa ipſum eximit: quare manet obligatio in ordine ad Deum. Et vtroque participe culpæ manet (vt dixi) ſimiliter ligatus voto religionis implendo dum licuerit. Quia tunc ſimiliter alter aſtringitur voto caſtitatis eodem tempore implendo. Et hæc, quando id votum mutuum emiſſum eſt ante matrimonij conſummationem. Quando verò matrimonio conſummato emiſſum eſt: ſi qui vouit caſtitatem, habeat conditiones requiſitas, vt alter poſſit ingredi religionem, iam hoc eod. num. in princ. dixi, quid ſentiendum ſit. Si autem eæ conditiones in ipſo deſiderentur, & votum ſit factum, vt conſtante matrimonio impleretur, neutrum votum obligat. Quia votum illud religionis eſt rei prohibitæ, & quæ impleri nequit, & proinde nec ipſum obligabit, nec alterum caſtitatis, quod ab ipſo dependet.

Potiſſima autem difficultas hic diſputanda eſt, quando 9
vterque coniux communi voluntate caſtitatem vouit. Quidam aiunt neutrum poſſe petere, at vtrumque teneri reddere. Primo, quia cùm matrimonium duret, non eſt amiſſum dominium corporis, nec coniuges liberi manent à ſeruitute reddendi, nec ius iuſtitiæ plenè renunciatum erit. Et confirmatur, quia tunc coniux petens, ſolius religionis voti reus eſt, cum tanquam verus coniux ius retineat iuſtitiæ: quando autem coniux ſolum in religionem delinquit petendo, tenetur alter reddere. Vt cùm coniux voto caſtitatis ligatus petit ab eo, qui votum non fecit, tenetur hic reddere. Secundò, quia videtur nil intereſſe, ſi matrimonium maneat integrum, cùm neutri coniugi exigere aut reddere permittatur. Tertiò, quia ſi alter ſolus voueat de licentia alterius, non cenſetur vouens, nec dans licentiam, renunciare iuri ſuo: (vt diximus diſp. præced. n. 5. & 11.) ergo nec quando vterque mutuo conſenſu vouet: votum enim alterius ſuperadditum non variat naturam prioris voti. Quartò, quia coniuges ſic vouentes, validè emittere poſſunt ſibi hanc renunciationem iuris, & non peccabit tunc reddens (vt dicemus num. 15.) At eo ipſo quod à ſe petunt debitum, voluntque ambo copulari, cenſentur ſibi ipſis pactum remittere. Sicut diſp. præced. n. 7. dixi, quando alter coniux dedit alteri licentiam vouendi omnimodam caſtitatem, eſſe tacitam irritationem, ſi mox voti conſcius petat debitum, ſaltem quoad illum actum: ac proinde alterum non peccare tunc reddendo. Quintò, quia ſaltem vbi coniuges non habent conditiones, vt liceat alterutri religionem ingredi, altero vouente continentiam in ſeculo, nempe, vt manens in ſeculo ſit ſexagenarius, ac non ſuſpectus de incontinentia, videtur id mutuum votum eſſe illicitum, poſſeque ab altero reuocari, ac ſubinde teneri alterum reddere. Quia id ſtatutum eſt in voto ſolemni propter incontinentiæ periculum in altero coniuge: *c. Cùm ſis, de conuerſ. coniug.* quod maius eſt dum vterque votum ſimplex caſtitatis emittit in ſeculo. Cum cohabitare teneantur (vt dicemus n. 14.) Atque ideò hanc ſent. tuentur Veracruz *1. p. ſpec. a. 15. fine, & in append. ad eum a. ſub fin. f. 124.* Idem tenent alij viri docti, vt referunt dicentes non eſſe improbabile Emman. Sa, & Petrus de Ledeſma, *num. ſeq. allegandi.* Et Palud. *4. d. 32. q. 2. art. 2. n. 20.* cenſet altero reuocante teneri alterum reddere, niſi vterque dum vouit, eſſet ſenex, ac non ſuſpectus de incontinentia. Ducíturque argumento quinto propoſito. Imò Palacios *4. d. 32. diſp. 2. f. 717. verſ. Hac commemoraſſe,* ait generaliter alterum coniugem non teneri reddere, quamdiu alter non reuocat, ſecus altero reuocante.

Sed dicendũ eſt neutrum ſub culpa mortali poſſe petere 10
aut reddere. Primò, quia tunc vterque cedit iure ſuo, & liberat alterum à ſeruitute, & proinde neuter ratione matrimonij tenetur reddere: & rurſus voto caſtitatis obligatur continere, quandocumque ſibi per matrimonium licuerit. Secundò, prob. ex D. Aug. *epiſt. 199. ad Ecditiam,* & refertur *c. Quod Deo 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari conſenſu voueratis, perſeueranter vſque in finem reddere debuiſtis, à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Atque ita ſuſtinent ex Iuriſperitis, Innoc. *c. 1. in fine, & c. Dudũ n. 4. de cõuerſ. coniug.* Io. And. *eo c. 1. n. 2.* vbi Card. *q. 3.* Ant. *eo c. Dudũ, n. 19.* Abb. *d. c. 1. n. 6. & c. Chariſſimus. eod. t. n. 6.* Anch. *d. c. Dudũ, n. 12. & c. vn. n. 3. de voto in 7.* Henr. *c. Tua nos, n. 4. de iureiur.* Ioan. de Friburgo *ſum. conf. l. 1. t. 8. q. 46.* Turr. *d. c. Quod Deo, n. 2.* Sylu. *Votũ 5. q. 2. fi.* Tab. *Matr. 1. q. 3. §. 4.* Nau. *ſum. c. 12. n. 59. & c. 16.* *Lat. n. 41. Hiſp. n. 32.* *Brunellus de ſponſ. concl. 30. n. 14.* Vgolin. *de matrim. c. 10. n. 2. fine.* Stunica *de voto q. 3. n. 64.* Ant. Gomez *ſuper bullam Cruciat. clauſ. 10. 66.* Et ex Theologis, Alb. Magnus *4. d. 32. a. 7.* Abul. *cap. 30. Num. q. 86. fin.* Ioan. de Neapoli *quodlib. 8.* D. Ant. *3 p. t. 1. c. 22. §. 4.* Suppl. Gabr. *4. d. 32. q. vn. a. 1. concluſ. 7. verſ. Quid ſi vterque.* Sot. *4. d. 27. q. 1. a. 4. ver. Id autem*

Ledeſm.

Ledeſma 2.*p.*4.*q.*55.*a.*1.*in fine*. Enriq.*lib.*11.*de matr.c.*15.*n.*8. Arag.2.2.*q.*88.*a.*8.*dub.vlt.* Philiarc.*de offic.ſacerd to.*1.*p.*1.*l.*3.*c.*4.§.*Excipitur in concl.* Emm.Sa.*ſum.verb.Debitum coniugale*,§.*Poteſt qui non vouit.* Lud.Lopez 1.*p.inſtr.c.*46.§.*Vtrum quando*,& *c.*83.*init.* Man.1.*to.ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*14.*tit.*2. *c.*80.*n.*6. Petr.*de Matr.q.*53.*a.*1.*dubiolo* 2.quod mouet.poſt.2.dubium principale. Vega 2.*to.ſum.c.*129.*ca.*68. Azor *lib.*11.*inſtit.moral.c.*21.*q.*5.

11 Quamuis autem alter ex his coniugibus poſt mutuum illud caſtitatis votum fornicetur, minimè eximitur alter à voti proprij obligatione. Quia obligatio vnius ab alterius obligatione pendet, non autem ab obſeruantia voti alterius (vt declarauimus ſimul reſpondentes obiectioni aduerſus hoc n.7.fine.) Sic Abbas *cap.Chariſſimus*, *n.*7.*de conuerſ.coniug.* D. Ant.Sylu.Brunellus, Enriq.*n.præced.* allegati. Nauar.*ſum.c.*12.*n.*59.

12 Difficultas tamen eſt, an eſto altero fornicante, non eximitur, alter à voto, nec fas ſit petere coniugis reſtitutionem, poſſit iudex Eccleſiaſticus ex officio compellere eos ad cohabitandum, quo incontinentiæ conſulat? In varias quidem ſent. DD. diuiſi ſunt. Quidam enim affirmant ex iudicis officio compellendos eſſe, per *c.Ex Literis, de diuortiis.* Sic *Gloſſ.c. Noſſe, fi.*30.*q.* & *c. Quod Deo, verb.Perſeuera* 33.*q.*5. Hoſt.*c.Tua,el* 2.*n.*2.*ſup.verb.Commorari de iureiur.* vbi Io.Andr.*fine.* Anch.*n* 4. Bellam.*n.*4. Sed hanc ſent.meritò reprobat Abbas *c.Chariſſimus, nu.*7. *de conuerſ.coniug.* & Alex.de Neuo, *d c.Ex literis*, *n.*7. & *ibi* Præp.*n.*5. Greg.Lop.*l.*8 *ad fin.tit.*2.*p.*4. quia *c.Ex literis* loquitur, vbi abſque voto matr.ob alterius adulterium ſeparatum fuit, tunc enim ſi innocens in adulterium labatur compenſatione hinc inde facta, ad priſtinum ſtatim matr.reſtituitur. Secus vbi obligatio eſt Deo per votum acquiſita. Et diſparitatis ratio eſt, quia in priori caſu ſeparatio fuit in fauorem innocentis, quo nocente effecto ceſſat fauor, atque delicta compenſantur. In poſteriori autem fuit in cultum Dei, cui caſtitas dicata eſt, ac proinde nulla eſt compenſatio. Alij verò dicunt vtroque fornicante compulſionem ad cohabitandum faciendam à iudice eſſe. Quod videtur innuere. D.Aug.*epiſt.*199.*ad Ecditiam*, & refertur *c. Quo Deo* 33.*q.*5. ibi: *A quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Ergo ſecus videtur dicendum vtroque lapſo. Et clarius id probari videtur ex *c. Tua el* 2.*de iureiur.in fi.* ibi: *& adulterium vtrinque ſit commiſſum.* Sic Imol.*ibi n.*2.*verſ.In gloſſa ſecunda.* Sed nec hoc placet. Quia *c.Quo Deo*, ſolum narratur factam lapſu alterius, nec vis efficitur in lapſu ſolo alterius, ſed quia lapſus minimè liberat à voti obligatione. Et *d.c.Tua* pōderatur vtrinque adulterium admiſſum eſſe, ne coniuges ſibi adulterium obiicere poſſint, ſed mutuo compenſetur, vt benè aduertit *ibi* Innoc.*n.vn.* Compelluntur autem illi coniuges cohabitare, quia non amore continentiæ, ſed temerariè iurarunt ſeparationem, (vt n. 17. oſtendemus) ideò alij ſentiunt cogendos eſſe ad cohibitandum, ſiue vterque, ſiue alter lapſus ſit, quando eſt ſuſpicio perſeuerantiæ in peccato: ſecus eo periculo & ſuſpicione ceſſante. Sic Abb.*d.c.Tua, n.*6. Sed melius Alex. de Neuo, *eo c. Tua, n.* 9. & 10. ab his omnibus recedens, ſentit minimè poſſe hos cogi ad cohabitandum, ſed aliis mediis, aut procurata voti diſpenſatione, illi incontinentiæ periculo ſubueniendum eſſe. Quoniam dictu abſurdum eſt, peccatum à voti obligatione eximere.

13 Dubitabis autem, num grauius delictum ſit, poſt illud mutuum caſtitatis votum coniuges copulari, quam ſi alter ad ſolutam fœminam ſolutúmve virum accedat? Id enim affirmant *Glo.c.Miniſtri, verb.Propria* 81.*d.* & *ibi* Hugo & Laurentius, Arch.*c.*2.*n.*1.*verſ.Quem patitur, de filiis presb. in* 6. Io. Andr.*c.Literas, n.*9. & ibi Henr.*fine, de filiis presb.* Quia accedendo tunc ad proprium coniugem, eſt ſacrilegium duplici ex parte, ob mutuum votum. At Cardin.*eo c. Literas, n.*2 *oppoſit.*1. maius peccatum agnoſcit in acceſſu ad ſolutam ſolutúmve. Sed dicendum eſt, prius delictum eſſe quodammodo grauius. Quia vtrimque eſt ſacrilegiū quodammodo etiam leuius, licet vterque cōiux profeſſus ſit. Quia eſt acceſſus inter veros cōiuges, & ita non afficitur fornicationis labe, nec adulterij, ſed ſolius ſacrilegij. At ſimpliciter hoc delictū eſſe leuius. Quia ex parte coniugis peccantis, iam eſt ſacrilegium, acceſſus ad ſolutā ſolutúmve: & inſuper eſt adulterium, quod præponderat ſacrilegio quod in priori delicto reperitur ex parte alterius coniugis. Atque ideò exiſtimo in confeſſione detegendū eſſe, fuiſſe acceſſum ad proprium coniugem, contra mutuum votum, mutuámve profeſſionem. Quod exprimatur circunſtantia aggrauans ſacrilegij duplici ex parte admiſſi: & minuens, & excuſans à fornicatione & adulterio.

14 Quāuis autem tali voto caſtitatis mutuo conſenſu emiſſo, abſoluantur coniuges à debiti coniugalis vſu, minimè tamen à mutua habitatione aliiſve obſequiis abſoluūtur. Quia illa non pendent à debiti obligatione. Sic Ant. & Card. quos ſtatim referam. Turrec.*c.Quod Deo* 33.*q.*5.*n.*2. quod etiā aduertimus hoc 9. lib. diſp.5. fine. At exiſtimo non teneri in eodē lecto accubare. Tum propter magnum incontinentiæ periculum. Tum etiam, quia ea cohabitatio ad ſolum debitum coniugale perſoluendum deſideratur. Quæ obligatio hic ceſſat. Imò & lectum ſeparare tenetur, vbi probabile eſſet incōtinentiæ periculum. Ex his deducitur, neutri cōiugi licere in eo euētu ad religionē tranſire, altero inuito, licèt manens in ſæculo eſſet ſexagenarius ac nō ſuſpectus de incōtinentia. Quia iura *toto t. de cōuerſ. coniug.* vltra hoc, coniugis licentiam poſtulant: & ne debitis aliis obſequiis ſe coniuges defraudent. Sic Innoc.*c.Dudum, n.*4.*de conuerſ.coniug.* vbi Io.Andr.*n.*7.& *c.*1.*n.*2.*eo t.* vbi Ant.*n.*6.& *d.c.Dudum, n.*18. Card.*d.c.*1.*q.*3.& *d.c.Dudū q.*1.*fi.* & *ibi* Anch.*n.*12.& *c.vn.n.*3.*de voto in* 6. Aſtenſ.*ſum.*2 *p.l.*8.*t.*10.*a.*2.*q.*8 Ioan.de Friburgo *ſum.conf.l.*1 *t.*8.*q.*46.*fi.* Sot.4.*d.*27.*q.*1.*a.*4.*ad fi.verſ.Quod ſi contra arguas.*

15 Quod ſi poſt mutuum illud caſtitatis ſimplex votum, remittāt ſibi coniuges renunciationem illam iuris petendi ac reddendi, quam vouendo fecerant, iterum ſibi conferentes exigendi poteſtatem, ſacrilegi effractores voti erunt: ac tenebit remiſſio, & iam deinceps vterque tenebitur alteri reddere, tanquam ad priſtinam ſeruitutem reductus: petere tamen non poterit obſtante voto. Ratio eſt. Quia votum ſimplex caſtitatis non aufert corporis dominium, nec impedit valorem tranſlationis in alium, vt conſtat, cum validè aduerſus tale votum matr.ineatur. Quod ſi opponas, hoc videri irritationem, & neuter poteſt irritare id votum. Dic non eſſe propriè irritationem, & per ſe, ſed quaſi per accidens, & indirectam. Quia non obſtante voto habet vterque proprij corporis dominium ad illud quamuis ſacrilegè transferendum. Vtrum autem poſſint id vòtum irritare, vbi ſemel ſibi renunciationem remiſerunt, atque irritatione facta poſſunt petere & reddere, dicam diſp.40.nu.22. Qualiter autem non ſit renunciationis remiſſio, vbi coniuges illi petunt à ſe debitum, volúntque copulari; explicabo n.24.in ſolut.

16 Sed vtrùm licitum ſit tale votum ſimplex caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum? Quidam negant. Ducuntur arg.5. quod n.9. propoſui. Sic Palud.4.*d.*32.*q.*2.*a.*2.*n.*20. limitans, niſi vterque coniux ſexagenarius ſit, ac de incontinentia minimè ſuſpectus. Suppl. Gabr. *ibi q.vn.a.*2.*verſ. Quid ſi vterque, poſt* 7.*concl.* Et quidam antiquiores, teſte Gloſ.*c.Tua, el* 2.*verb.Commorari, de iureiur.* Poteſtque probari ex *c.Si vir, & vxor* 27.*q.*2. quod eſt Eugenij 2. *in Syn. Rom.c.*36. ibi: *Si vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat.* Et ex *c. Tua el* 2.*de iureiur.* & *c. Veniens, de regul.* vbi iuramentum mutuum ſeparandi matr. factum à coniugibus, appellatur temerarium, & minimè ſeruandum.

17 Vtrùm id votum eſſet licitum, apertè teſtatur D. Aug. *epiſt.*199.*ad Ecditiā*, & refertur *c.Quo Deo* 33.*q.*5. vbi, *Tāto ſanctius inter vos coniuges manebatis, quanto ſanctiora ac cōcorditer placita ſeruabatis.* Idē D.Gr.*l.*9 *epiſt.*39.*ad Theotiſtā*, & habetur *c.Sunt qui dicāt* 27.*q.*2. ibi: *Si verò vtriſque conueniat continentē vitam ducere, hoc quis audeat accuſare*

Et ratio eſt aperta. Nam nulli eo voto irrogatur iniuria: coniuges enim cedunt iure ſuo. Et quamuis iure canonico non ſufficiat hoc vt alter poſſit ad ordines ſacros tranſire, ad religionémve, vbi minus eſt mutuæ copulæ periculũ: at ſufficit ad mutuum ſimplex caſtitatis votum. Diſparitatis auté rationem aſſignant Hoſt. Ant. & Imol. *quos n.12. retuli.* Quia ſi alter vel vterque fornicetur, nullum ſupereſt remedium, vbi alterius vel vtriuſque coniugis votum eſt ſolemne. At vbi eſt ſimplex, conſulet illi periculo Eccleſia, eogens eos ad cohabitandum. Sed hoc reprobaui eo n.12. Ideò melius dic cum Sot. 4. *d.27.q.1.a.4. ad fin. verſ. Quod ſi contra arguas*, rationé diſparitatis eſſe. Quia vbi votum eſt ſimplex periclitante continentia poteſt facilè remedium adhiberi, obtinendo diſpenſationem. Secus vbi votum eſt ſolemne. Et ex hoc ſoluitur 5. illud arg. propoſitum n.9. Nec obſtant *c. Si vir & vxor*, nec *c. Veniens*, & *c. Tua*, quæ pro cótraria ſent. retuli n. præc. quia ad *c. Si vir*, reſpondet *ibi Gl. verb. Conſcientia*, illam licentiam eſſe de conſilio, vel textum loqui vbi coniuges monaſterium conſtruere volunt, ad quod tranſeant. Ad *cap.* autem *Tua* reſpondent *ibi* Innoc. *n. vn.* Ioan. And *n.2.* Ant. *n.2.* Abb. *n.3.* Alex. de Neuo *n.2.* Imola *initio*, Bellam. *initio*, eos coniuges non amore continentiæ ſeruandæ id iuraſſe, ſed ex cauſa iniuſta, & paſſione. Atque eodem modo reſpondet *Gloſſ. ad d.c. Veniens, verb. Illicitum.* & dicit eodem pacto intelligi *d. c. Tua.* Et ideò huius ſent. ſunt *Gloſ. eo c. Veniens, verb. Illicitum, & eo c. Tua, verb. Commorari*: vbi Inn. *n. vn.* Hoſt. *n.2. ſuper verb. Commorari.* Ant. *n.7.* Bald. *n.3.* Abb. *n.4.* Alex. de Neuo *n.8.* Imol. *n.2. verſ. In gl. 2.* Henr. *n.4.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l.8. t.10. a.2. q.8.* Maioris 4. *d.32. q.2. ad fin.* Victor. *ſum de matr. n.280.* Sot. 4. *d.27. q.1. a.4. verſ. At verò circa mortem.* Pet. de Ledeſm. *de matr. q.64. a.4. dub.1. concl 5.* explicans ſiue vterque coniux voluntate communi, ſiue alter de licentia alterius id votum faciat. Et ita dicendum eſt id votum eſſe licitum de ſe: poſſe tamen interuenire culpam venialem imprudenter vouendi, ratione periculi incontinentiæ, cui vouentes ſuberant. Quare cautè Sotus proximè citatus, dixit, vbi ambo incontinentiam non timent, poſſe eos id votum emittere.

18 Hactenus de mutui voti obligatione diſſertum eſt. Iam de obligatione mutui pacti abſque voto diſputãdum occurrit. Dubitatur ergo, an mutuum pactum abſtinendi omnino ab actu coniugali obliget? Hugo Card 1. Cor. 7. *in expoſ. mor.* explicans illud, *Niſi fortè de conſenſu ad tempus*, ait pactũ non petendi validũ eſſe, ſecus de pacto non reddendi, tale enim pactũ culpa non caret, nec ſeruandum eſt.

19 Sed dicendum eſt pactum non petendi, nec reddendi mutuo coniugium aſſenſu initum, validum eſſe, poſſe tamen vtrumque coniugem licitè id pactum remittere, & ita petere & reddere: quare non peccabunt dum voluntate mutua coniunguntur. Prob. id pactum valere. Quia nulli irrogatur iniuria, & ſicut poſſunt coniuges ſe mutuo voto ad id ligare: cur non poterunt mutuo pacto? Probatur mutuo aſſenſu poſſe ab eo pacto recedentes, iterum commiſceri. Quia omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c.1. de reg. iuris.* Cùm ergo mutuo conſenſu id conuentum ſit, nec Deo ſit obligata ea continentia, (vt in voto contingit) poterit mutua voluntate id pactum diſſolui. Ita Nau. *ſum. c.12. n.59 fin.* Enriq. *lib.11. de matr. c.15. n.8.* Lud. Lopez 1. *p. inſtr. c.84. paulo poſt initium, & c.46. §. Quando vterque*, Man. 1. *tom. ſum. 2. edit. c.143. n.14.* Et licet Nau. loquatur, quando pactum eſt ad tempus. At benè ait Enriq. idem eſſe, vbi pactum eſt perpetuum. Quia eadem eſt ratio. Quando verò cenſeatur pactum remiſſum petentibus coniugibus debitum, dicam n.22.

20 Quid ſi iuramento prædictum pactum firmatum ſit? Sic diſtinguendum eſt: Si iuramentum ſit ſolum factum in vtriuſque coniugis fauorem, vt vterque liber maneret ab obligatione debiti coniugalis perſoluendi, poſſunt ambo mutuo conſenſu illud remittere: ſecus ſi intuitu pietatis, vt continentiam ad Dei cultum obſeruarent. Quoniam in priori caſu poteſt vterque fauori ſuo renunciare; in poſteriori autem eſt perinde ac votum communi placito emiſſum. De cuius obligatione diximus n.10. & ſeqq. Vbi autem dubia eſſet intentio, nequirent proprio conſenſu ab eo pacto recedere. Quia in dubio intentionis, natura materiæ pietatem concernentis petit, vt præſumatur intuitu pietatis id effectum eſſe, eſt enim in poſſeſſione. Ita docent in ſimilibus terminis, Sot. *lib.8. de iuſt. q.1. a 9. ad 2.* & Graffis 1. *p. deciſ. l.2. c.10. n.15.* Vbi tradunt, dum rem pertinentem ad pietatem & religionem, quis alteri iureiurando promittit, videndum eſſe num intuitu religionis fecerit, licet altero ad id inducente, & tunc alterum non poſſe remittere: ſecus ſi non intuitu religionis: ſed gratia alteri complacendi: & in dubio præſumi priorem intentionem, propter materiæ naturam. Sed inſtabis, quid, ſi poſt prædictum pactum abſque iuramento, vel cum illo, non intuitu pietatis facto, ſed gratia alteri complacendi, alter aut vterque coniux non mutuo conſenſu iure aut voueat Deo caſtitatem: aut antè prædictum pactum ſimili voto vel iuramento obligatus erat Deo? Dicendum ſic exiſtimo: Si poſt pactum ſit votum emiſſum, non poteſt licitè remittere: quamuis ſi remittat, tenebit factum. Quia cùm iam caſtitas omnimoda abſtinendo à petitione & redditione ſit licita, votum illud abſolutum caſtitatis non oppoſita contraria intentione, intelligitur de plena ac perfecta: ac proinde non poterit licitè coniux remittere illud pactum, qua remiſſione facta cogetur lege matrimonij reddere. Sicut coniux innocens voto caſtitatis ante matrim. ligatus, non poteſt remittere iniuriam coniugi adultero, ne cogatur contra votum ad debitum reddendum, at ſi remittat, ſacrilegus erit, tenebit tamen factum, (vt probaui diſp. 6. n.14.) Si autem votum emiſſum ſit ante illud pactum, videndum eſt num obliget ad non reddendum, quando per matrim. licuerit. Vt eſt votum caſtitatis ante matrimonium emiſſum: vel poſt matrim. factum de licentia alterius coniugis cum plena facultate vouendi totalem continentiam. Et tunc idem dicendum eſt: propter eandem rationem. Si verò votum illud tantum obligabat ad non petendum, quale eſt poſt matrim. factum, illúdque conſummatum, abſque prædicta plena facultate, vel ante conſummatum, non tamen animo ingrediendi religionem: vt dixi diſp. præced. n.6. & diſp. 35. n.23. & 28. tunc poterit coniux remittere illud pactum. Quia votum illud non obligat ad non reddendum, etiam quando per matrim. licuerit: & proinde non obſtat, vt pacto non reddendi renuncietur, manente voti prioris obligatione ad non petendum.

Si verò alter coniux noluit remittere pactum, ſed illi ſtare, non tenetur reddere debitum, nec alter poteſt eum cogere. Quia per pactum ius acquiſiuit, vt liber ſit ea obligatione: & ita videntur ſignificare DD. nu.19. citati, dum dicunt poſſe mutuo conſenſu vti coniugio. Innituntur enim pacti remiſſioni. Et tenet expreſsè Abul. *c.29. Gen. q.3. lit.C.* vbi dicit à principio conuentionis verum eſſe initum matrimonium inter Iacob & Rachel, peccaturum tamen mortaliter ſi ad eam accederet ſeptennio nondum tranſacto. Quia pacto ad id ſe obligauerat. Nec ipſam ait teneri tunc ad reddendum. 21

Excipiendus eſt vnicus caſus, in quo teneretur reddere: nimirum, ſi videat alterum pœnitere pacti initi, adeóque ad venerem propenſum eſſe, vt negato ſibi debito, probabiliter fore exiſtimet, vt in incontinentiam labatur. Sic Nauar. *ſumm cap.12. num.59.* & quamuis dicat tunc debere: quod poteſt intelligi de debito decentiæ vel præcepti: at intelligit de præcepti debito, quia refert pro ſe Hugonem dicentem teneri. Hæc tamen obligatio non eſt ex iuſtitiæ lege, ſed ex charitate, ad ſubueniendum periculo ruinæ coniugis. Nec credo ex eo quod ſemel vel iterum hi coniuges copulentur, cenſeri eos ſibi ipſis pactum abſolutè remittere, ſed pro illa vice. Secus, quando continuò accubarent in eodem lecto 22

ſe

ſe commiſcentes. Tunc enim apertum eſſet remiſſionis ſignum.

23 Ex dictis deducitur poſſe vtrumque coniugem petere per modum amicitiæ, non tamen exigere. Conſtat prior pars, quia coniux, à quo debitum petitur, poteſt pactum remittere & reddere, ac ſubinde poteſt ab ipſo peti per amicitiæ modum, vt id efficiat. Conſtat etiam poſterior. Quia alter non tenetur reddere (vt dixi nu.21.) ergo non poteſt ab ipſo exigi, quod coactionem importat. Credo tamen in caſu expoſito nu.præced. poſſe exigi, quia alter coniux ad id tunc tenetur.

24 Ad argum.n.9.propoſita reſp.Ad 1.dic ſimpliciter nullum coniugem liberum à ſeruitute effici, nec ius renunciari,ſed tantùm ſecundum quid,& ita ſi copulentur,non erit adulterium nec fornicatio,ſed ſacrilegium,& ſi alteri copulentur,erunt adulteri coniuges illi.Et tamen renunciatio ſatis eſt,vt neutri liceat petere aut reddere. Ad confirm. dic, ſi petat per modum amicitiæ, ſolius ſacrilegij reum illum eſſe, ſecus ſi exigat cogens, quia aduerſatur pacto à ſe inito. At nec priori caſu poteſt alter reddere. Quoniam coniux petens licet ratione matrimonij retineat ius radicale iuſtitiæ, at quoad vſum illi renunciauit per pactum, nec poteſt alter pactum remittere. Quia ratione proprij voti aſtringitur ad non reddendum,quoties licitè poteſt nō reddere.Ad 2.dic multum intereſſe.Quoniam ratione matrim. perdurantis, non erunt rei fornicationis, ſi copulentur & erunt adulteri, ſi alium concubitum procurent,nec poſſunt valide aliud inire matr. Ad 3. neganda eſt conſequentia. Quia quando vterque coniux mutuo conſenſu vouet continentiam, tunc vult vterque, & poteſt omnino ſe obligare ad ſimpliciter continendum,abſtinendo à petitione & redditione, & cum ad hoc deſideretur mutua renunciatio, includitur virtute in tali voluntate. At verò quando vnus ſolus vouet de licentia alterius, tunc qui vouit, non intendit ſe obligare ad ſimpliciter continendum, cum nequeat ſe ad non reddendum aſtringere, nec qui conceſſit facultatem, intendit ſe obligare ad non petendum. Atque ideò in tali actu non includitur virtute renunciatio iuris.Ad 4.neganda eſt minor.Quia multo grauius peccatum eſſet,remittere in poſterum illud pactum, quàm ſemel illicitè copulari. Sicut grauius ſcelus eſt voto caſtitatis aſtrictum iure matrim. quàm ſemel inito matrim. petere debitum. Quod ſi velis eſſe remiſſionem pacti pro illa vice:ſicut probat ſimile in argumento adductum: id fatebor. verùm remittere pactum pro illa vice, idem peccatum eſt contra votum, ac petere debitum abſque ea remiſſione.Ad 5.conſtat ex dictis n.17.vbi diſparitatem poſui.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm proles habita à coniugatis, qui ſacrilegè contra mutuum caſtitatis votum,aut mutuam alterius profeſſionem, aut ordinem ſacrum alterius commiſcentur, ſit legitima?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia,n.1.& 2.

Proles habita ex coniugibus ſimplici caſtitatis voto ligatis, mutuo conſenſu non eſt illegitima,nec irregularis,n.3.

Quid, de prole habita à coniugibus, quorum alter ante conſummationem matrimonij ordines ſacros ſuſcepit,aut alter vel vterque profeſſus fuit?num 4.

Quid, ſi conſummato matrim. alter ordines ſuſcipiat altero ignorante, aut ſciente & contradicente?n.5.& ibi,quid ſi profiteatur?

Quid,ſi altero ſciente & conſentiente,aut non contradicente?n.6.

Quid, ſi conſummato matrimonio alter legitimè profiteatur, aut alter ordines ſacros ſuſcipiat, num proles poſtea habita ſit illegitima aut irregularis? & enodatur c.Literas,de filiis presbyt.n.7.

Soluuntur argumenta,n.8.

1 IN hac quæſtione quidam vniuerſaliter tradunt prolem eſſe illegitimam, quando parentes commiſcentur aduerſus mutuum caſtitatis votum. Ducuntur, quia non eſt amplius illud matrimon. quoad actus coniugalis vſum: ac proinde reputatur idem, ac ſi à ſolutis proles concepta eſſet. Secundò, quia culpa parentum reddit quandoque prolem illegitimam:vt conſtat ex *cap.fin.§.Si quis vero,de clandeſt.deſponſ.* vbi proles concepta ex parentibus ignorantibus impedimentum,ſi clam contraxerunt, cenſetur illegitima,ob parentum culpam clam ineuntium matr. qua culpa ſecluſa, eſſet legitima, ratione bonæ fidei, *c.Ex tenore,qui filij ſint leg.* Pro hac ſent.refertur Innoc.*c.Dudum,n.4.de conuerſ.coniug.* Sed Innocentius non eſt huius ſententiæ.Quia illud mutuum votum qualitercumque emiſſum à coniugatis dicit eſſe ſolemne, ac dirimens ſubſequens matrimonium eo ſoluto:ac prolem inde habitam eſſe illegitimam. Atque ideò non loquitur de voto generaliter,ſed quando eſt ſolemne.Idemque prorſus ait Hoſt *eo c.Dudum n.4.*& quando votum eſt ſolemne,tenet idem Barboſa *rubric.ff.ſolut.matr.2.p n.7.* Sed pro hac ſent. videntur eſſe Ioan. Andr. *eo. c.Dudum,n.7.& ibi* Ant.*n.10.* vbi relata opinione Innocentij dicentis id votum eſſe ſolemne filióſque illegitimos, reprobant priorem partem, de poſteriori nil dicentes: atque ita videntur approbare prolem eſſe illegitimam, quamuis votum illud mutuum ſit ſimplex. Citatur etiam pro hac ſent. Lud.*Aym ſing 521.* at clarè videtur agere de voto ſolemni. Sed expreſsè hanc ſent. tenet dicens votum illud eſſe ſimplex,ac prolem illegitimam, Anch.*c.vn. n.3.de voto,in 6.& d.c.Dudum,n 12. Idem* Abb *c.Chariſſimus,n.7.de conuerſ.coniug.*& quod ſentiat id votum eſſe ſimplex,conſtat quia addit à fortiori prolem eſſe illegitimam,ſi alter coniux ſit profeſſus,aut ſacris ordinibus initiatus.Idem Ang. *Matrimonium 3.imped.5 n.5.*& expreſse credit votum eſſe ſimplex: quia addit prolem etiam eſſe illegitimam: ſi votum emiſſum ſit à coniugibus ante matrim.& commiſceantur minimè obtenta voti diſpenſatione. Et generaliter prolem eſſe illegitimam, conceptam poſt tale mutuum votum,docent Suppl.Gab.4 *d.32.q.vnic.a.2.poſt 7.concl.verſ.Quid ſi vterque.* Hier.de Zenetinis *tract.de foro conſcientiæ & contentioſo,n.141.* habetur t.3. tr.p.3. Brun. *de ſponſal.concl 30.n 14.* Greg Lop. dicens forte hoc eſſe verum,quando votum eſt perpetuum, ſecus ſi ad tempus, *l.7.verb.Sin volum ad t.1 p.4.* Quod cum eadem limitatione videtur apertè ſequi Paleotus *de nothis & ſpuriis,c.10.* nam quamuis *n.4.* dicens prolem eſſe illegitimam,loquatur de prole genita à viro in ſacris conſtituto:at *n.6.* excipiens quando votum non eſt perpetuum, clarè ſignificat idem ſe intelligere, quoties votum mutuum eſt perpetuum,licet ſimplex:eò vel maximè,quod ratio cui innititur, nempe, illicitum omnino & in perpetuum eſſe matrimonij vſum, æquè procedit in hoc caſu. Idem tenent loquentes generaliter de illo voto mutuo, dicentéſque prolem eſſe ſpuriam,Stunica *de voto q.3.n.63.* Manuel 2. *tom.ſum.c.90.n.6.* Vega 2.*to.ſum.c.129 caſu 69.* Et hi duo ſubdunt prolem illam eſſe ſpuriam, etiam quoad ſucceſſionem in parentum hæreditate.

Alij autem non ita vniuerſaliter loquuntur,ſed dicunt, 2
prolem eſſe illegitimam, quando habita eſt à coniugatis, viro iam ad ſacros ordines promoto. Ducuntur, quia Lucius Pontifex *c.Miniſtri,d.81* dicit hunc inuadere cubile vxoris:ac proinde videtur eſſe idem,ac ſi eſſet concubitus inter ſolutos.Secundò.per *c.Literas,de filiis presb.*ibi: *Intelleximus quod Henr. in ſacerdotio genitus, de vxore legitima natus & cōceptus affectauit à pueritia miniſtrare Domino in offic. clericali:verum licet à filiis paterna incontinentia modis omnib.propellenda naſcatur,ſi tamen aliter dignus inuentus fuerit, permittimus ipſum ordinari in clericum,& ad Eccleſiaſticum beneficium promoueri.* Si ergo abſque diſpēſatione promoueri ad ordines nequit, ea proles illegitima erit.Ideò hanc ſent.ſuſtinent Gl.*c.Miniſtri.81.de verb. propriet.*& ibi Hugo & Laurent. Arch. *ibi fine & c.2.n.1.verſ.Quem patitur,de filiis presbyt.in 6.*vt ibi Domin.*n.8.* Goffr.*ſum.t.de filiis presb.nu.7.* Hoſt.*ſum.eod.t.§. Qui filij, n.54.* Alb.*in ſuo dict.verb I.verb.Illegitimè nati verſ. Quid ſi aliquis cleric.* Arch.*c.Literas,notab.1 de filiis presb.* & ibi Henr.*in fine.* Alexand.de Neuo *c.Tua,el 2.n.9.de iurei.* D.

Ant.3.p.t.18.c.4.§.2.*ad fin.*Roſella *verb.Illegitimus,n.* 20. vbi Sylu.*q.*4. Armill.*fine.* Enriq.*l.*11.*de matr.c.*10.*n.*1.*fine.* Et alios n.præced. retuli, quos dixi loqui in hoc caſu: & alios idem ſentientes, quando votum vtriuſque eſt ſolemne. Atque cum vterque coniux eſt iam profeſſus, prolem eſſe ſpuriam, docent etiam Rebuff.*praxi benef.t.de diſpenſatione ſuper defectu natalium,n.*40. Bertach. *in ſuo repert. lit.F,verb.Filius baſtardus,verſ.Filij ex marito.* Temperant tamen Arch. *d.c.Miniſtri,fine.* Hoſt. Alber. Henr. D. Ant. Roſel. Sylu. Arm. Enriq. quando vir vxore ſciente & conſentiente, aut non contradicente, eſt promotus ad ordines: ſecus quando vxore ignorante, aut ſciente contradicentéque promotus eſt: tunc enim proles erit legitima.

3 Prima tamen concluſio ſit. Proles habita ex parentibus voto ſimplici caſtitatis mutuo conſenſu aſtrictis, nullo modo eſt illegitima. Probatur ex *l. Filium* 6.*ff.de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris,& l.*1.*tit.*13.*p.*4. vbi deciditur filios legitimos eſſe, qui concipiuntur à parentibus vero matrimonio iunctis: at talis eſt hæc proles. Et confir. quia prolem eſſe illegitimam eſt pœnale & odioſum: atque ita niſi expreſſum ſit in iure, minimè id ſtatuendum eſt. Eo vel maximè, quod culpa parentum minimè liberis officiat præter caſus in iure expreſſos, *c.Ne filius pro patre, per totum.* Nec *c.Literas, de filiis presb.* id ſtatuit, (vt num.7. declarabimus,) & eſto id ſtatueret, loquitur poſtquam pater eſt ad ſacros ordines promotus, in quo caſu longè maius eſt delictum paternæ incontinentiæ, quod hac pœna plectitur: atque ideò trahi non poteſt ea deciſio ad hunc caſum. 2 quia tanta eſt vis matrimonij, vt prolẽ naturalem antea ſuſceptã efficiat legitimam, *c.Tanta, qui filij ſint leg.* & etiam vtroque parente delinquenti clam contrahendo, ſi impedimentum dirimens non ſit, proles ſit legitima. Cùm ergo in hoc caſu verum ſubſiſtat matrimonium, talis erit ſoboles. 3. quia maior defectus eſt, vbi verum deficit matrim. & adeſt culpa alterius parentis conſcij impedimenti, quàm vbi vero ſubſiſtente matrimonio delinquitur in vſu. Quoniam duo impedimenta concurrentia in priori euentu ſunt fortiora vno, quod inuenitur in poſteriori. Eo vel maximè, quod in priori deſideratur verum matrim. quod radix & fundamentum eſt legitimationis. Sed in priori euentu filij ſunt legitimi; ergo à fortiori in poſteriori. Et confirm. quia fortior eſſe debet cauſa tendens ad fauorem prolis innocentis, ob ſolam parentum culpam punitæ, quàm tendens ad odium & pœnam ipſius. Odia enim reſtringi, & fauores conuenit ampliari, vt habet *reg. Odia reg. iuris in* 6. Quartò, quia plus operari debet cauſa naturalis & radix eſſentialis legitimationis, qualis eſt verum matrim. quam culpa parentum accidentaliter ſuperueniens, *l.Qui habent, in prin. ff de tutel.* Atque ita tenent Card. *c.Dudum in oppoſitione poſt q.*3.*in fine.de conuerſ.coniug.* Alex.de Neuo *c Tua, el* 2. *n.*9.*de iureiur.* Mayronis 4.*diſt.*35.*a vn.in fine. Maioris* 5. *d.*31.*q.*2.*argum.*2. *contra* 2. *concluſ.fine.* Cuius ſententiæ ſunt etiam DD. quos n.7. referam, dicentes non eſſe prolem illegitimam, quando pater ad ordines eſt iam promotus. Et quamuis ibi dicemus prolem in eo euentu eſſe irregularem, At in hoc caſu non eſt irregularis. Quia *c. Literas, de filiis presbyt.* in grauiori delicto id ſtatuit: vt dicebam in confirmatione ad 1. rationem pro hac ſententia Hinc fit minus benè dixiſſe aliquos nu. 1. allegatos hanc prolem eſſe legitimam. Priuſque errarunt, quos ibi retuli, dicentes eſſe ſpuriam. Quoniam vt probaui lib.1.diſp.2. n.8.) filij habiti ex parentibus omnino ſolutis, voto ſimplici caſtitatis aſtrictis, non ſunt ſpurij, ſed naturales. Quia parentes validè poſſunt, quamuis ſacrilegè, inire matrimonium. Nedum vbi verum adfuit matrimonium.

4 Secunda concluſ. Si ante matrimonij conſummationem vterque coniux aut alter tranſeat ad religionem, & profeſſione facta filium concipiat ex priori coniuge, ſoboles eſt ſpuria. Conſtat, quia iam omnino prius matrim. eſt ſolutum, nec poteſt validum inter parentes conſiſtere matrimonium, impedienti profeſſione vtriuſque vel alterius. Sic Maiol.*de irregularitate, li.*1. *c.*4. *n.*4. Et concluſio eſt certa apud omnes. Non eſt autem idem dicendum, ſi vir tunc ad ordines ſacros promoueatur. Quoniam cum non diſſoluatur matrimonium, *extra Antique.* Io. XXII. *de voto*: idem iudicandum eſt, ſiue ante conſummatum, ſiue poſt, id accidat, vt benè aduertit Maiolus *eo c.*4. *n.* 8.

Tertia concluſio. Si poſt conſummatum matrimon. alter coniux altero ignaro, aut ſciente contradicentéque profiteatur, & mox copulam habeat cum ſuo coniuge: proles omnino & quoad omnes effectus eſt legitima. Quia profeſſio fuit inualida, *c. Quidam & cap.Placet, de conuerſ.coniug.* atque ita proli non præiudicat. Sic Maiolus *l.*1.*de irreg.c.*3.*nu.*5. Idémque dicendum eſt, ſi vir conſtante matrimonio, ſiue rato tantùm, ſiue etiam conſummato, ad ordines ſacros ignorante vxore, aut contradicente, aſcendat. Quia licet ordines validè ſuſcepti ſint, at quia illegitimè contra iuris diſputationem, non poſſunt matrimonio & ſoboli officere. Atque in hoc conueniunt nobiſcum aliqui DD. ex nn.2. relati: vt ibi aduerti. Idémque ſentit Maiolus *eo.c.*4.*n.*9. vbi iuncto *nu.*7. rectè docet hoc procedere, ſiue profeſſus coniux aut ſacris initiatus debitum reddat, quoad ſibi licitum eſt ſiue petat, quod ſacrilegum eſt. Propter rationem traditam. Quare audiendi non ſunt aliqui, qui teſte D. Anton *n.*2. *allegato* dixerunt ſobolem eſſe illegitimam, conceptam ex coniuge ſic profeſſo aut ſacris initiato. 5

Monuerim aliquos DD. quos retuli, id aduertens n.2. aſſerere prolem eſſe illegitimam, ſi concipiatur ex coniuge iam profeſſo, aut ad ſacros ordines promoto, altero coniuge ſciente & conſentienti, aut non contradicente, ſed tacenti. At melius Maiolus *d.c.*4.*nu.*6.7.*&* 9. cenſet in hoc caſu prolem omnino eſſe legitimam: ſicut n.præced. diximus, quando id accidit altero ignaro aut contradicente. Quia vt legitimè id fiat, non ſatis eſt ille conſenſus abſque Epiſcopi decreto, qui conniuere minimè debet, niſi ſeruatis, quæ ius præſcribit. 6

Vltima concluſio. Probabilius eſſe exiſtimo, contra ſententiam nu. 2. relatam, prolem ſuſceptam poſt legitimam promotionem coniugis ad ordines, ex altero coniuge, verè eſſe legitimam. Hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ n.3. Nec *c.Literas, de filiis presb.* dicitur prolem hanc eſſe illegitimam, ſed ex permiſſione poſſe ad ordines promoueri, vt conſtat ex eius verbis, quæ num.2. retuli. At ſtat eſſe irregularem & non illegitimam quoad ſucceſſionem, & hæreditatem, & alias dignitates, quod ſtatim magis explicabo. Huius ſententiæ videtur Goffr.*n.*2.*relatus*, vbi non dixit abſolutè hanc prolem eſſe illegitimam, ſed quoad ordines & dignitates, nempe, Eccleſiaſticas, vt beneficia. Et tenet expreſsè Rainer. *ſum. t. de filiis presb.*§.*Sed pone.* Ant.*d.c.Literas, n.*7.*ibi* Abb.*nu.*4. *fine.* Card.*q.*1.*fine.* Aſtenſis *ſum.*2.*p.l.*6.*t.*22.*a.*3.*q.*5. Bellamer.*d.c.Literas n* 3.*tota q.*3. Maiolus *de irreg.l.*1.*c.*4 *nu.*9. Atque idem dicit & benè *n.*7. de prole ſuſcepta ex coniugibus, qui profeſſionem fecerunt matr. iam conſummato. Quia eadem eſt ratio, cùm matrimonij vinculum perſeueret. At fatendum eſt prolem ſuſceptam ex viro ſic ad ordines promoto eſſe irregularem. Quod probat *d.c. Litteras* & docent *ibi* Gloſ. *verb. Legitima.* Hoſt. *ad fin. ſuper verb. Permittimus.* Io. Andr.*n.*6. Abbas *n.*7. Ant.*n.*2. Card.*q.*1.*fine.* Rainer. Aſtenſis *proximè citati.* Maiol.*d.c.*4. *n.*9. Atque idem rectè dicit *nu.*6. de prole habita ex parentibus poſt matr. conſummatum profeſſis. Quamuis enim textus non loquatur de illa, at ratio in illo expreſſa paternæ incontinentiæ fortiùs militat in hoc caſu. Hinc deducitur intellectus ad *d.c.Literas*, cùm enim decidat ſobolem hanc eſſe irregularem ad modum illegitimæ prolis, ob paternam continentiam, dicitur quodammodo illegitima, nempe, quoad ordines & beneficia: at verè legitima eſt quoad ſucceſſionem & alios honores. Ita explicant Rainer. & Card. proximè *cit.* Ant. *eo c. Literas n.*7. 7

Ad argumenta num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non eſſe matrimon. quoad licitum omnino vſum, at eſſe ad 8

hunc

hunc effectum, vt ea copula non ſit fornicaria, qualis eſt inter ſolutos: & id ſufficit ne proles ſit illegitima. Ad 2. dic longè diuerſam eſſe rationem. Quia ibi deſideratur veritas matrim. quæ fundamentum eſt legitimationis. nec confert ignorantia impedimenti. Quia non eſt adhibita, diligentia. præmittendo publicas denunciationes. At in noſtro caſu eſt verum matrim. Ad argumenta propoſita n.2. dic. Ad primum dic, inuaſorem cubilis vxoris, quia ſacrilegè contra votum accedit ad illam, non autem quod ſit concubitus fornicarius, vt inter ſolutos. Ad 2. conſtat ex dictis n. præced. vbi explicui *illud c. Literas.*

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm poſſit vir irritare vota ab vxore ante matrimonium emiſſa: vel eo conſtante, ſine ſua licentia, ſiue tunc implenda, ſiue facta in tempus ſoluti matrimonij, licèt ſint vota caſtitatis & religionis, votaque ſic irritata à viro, minimè reuiuiſcant ſoluto matrimonio?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, nu. 1. & ibi remiſſiuè de diſpenſatione in votis coniugum caſtitatis ſeruanda.

Biſariam poteſt aliquis ſubiici, nempe, quoad materiam promiſſam, aut quoad voluntatis actum. Et quid diſtet inter hos modos, quoad poteſtatem irritandi vota? n. 2.

Refertur ſententia aſſerens ſolum ſubiici vxorem viro ratione materiæ promiſſæ, virùmque ſola vota ſibi præiudicantia poſſe irritare, n. 3.

Vxor ſubiicitur vtroque modo viro, poteſtque vir omnia eius vota irritare: licet ſint de rebus neceſſariis, vt non mentiendi, n. 4.

Quid, ſi votum ſit eundi in ſubſidium Hieroſolymitanum, n. 5.

Quid, de votis factis animo ingrediendi religionem ante matrimonij conſummationem? remiſſiuè, n. 6. & ibi remiſſiuè, de voto religionis.

Quid, ſi alter coniux adulter ſit, an poſſit innocentis vota irritare? liceatque innocenti cum eo irritandi periculo remittere adulterij iniuriam: vel ei qui non eſt matrimonio iunctus, illud inire, ſi ſciat fore vt alter coniux impediat vota implere? n. 7.

Quid celebrato diuortio? & an liceat coniugibus redire ad priſtinam amicitiam, cum eo periculo irritandi, n. 8. & ibi remiſſiuè, quid de votis tempore diuortij factis.

Soluuntur argumenta, traditurque ratio, cur nequeat prælatus irritare votum religioſi tranſeundi ad perfectiorem religionem, n. 9.

Poſt n. 9. inuenies alia ſummaria.

1 HActenus de religione votorum coniugatorum diſputatum eſt. Iam de remedio, quo poteſt illis conſuli, diſputandum eſt. Quod duplex eſt. Alterum diſpenſationis. De quo latè diſſertum eſt l. 8. Alterum irritationis. Et de hoc eſt diſputandum in præſenti & aliquibus ſeqq. diſput. Sunt igitur in præſenti diſput. 5. agitandæ quæſtiones. Prima, de poteſtate viri irritandi omnia vota vxoris, dempto caſtitatis voto, emiſſa inito matrimonio, pro tunc implenda. Secunda, de poteſtate irritandi votum caſtitatis eo tempore emiſſum, túneque implendum. Tertiò, de irritatione votorum, quæ ſoluto matrimonio impleri debent. Quartò, de irritatione votorum, quæ ante matrimonium facta ſunt. Quintò, num alia vota verè irritentur à viro, ita vt ſoluto matrimonio, non reuiuiſcant?

2 Quæſtio I. Vtrum vir poſſit irritare omnia vota vxoris, præter caſtitatis, conſtante matrimonio abſque ſua licentia emiſſa, & pro tunc implenda? Præmittendum eſt, biſariam poſſe quempiam alteri ſubdi, quoad votorum irritationem ſpectat. Primò, non tantum quoad voti materiam, ſed etiam quoad voluntatem, qua ſe voto aſtringit. Quod contingit, quando ſuperior habet dominium aut quaſi dominium voluntatis ſubditi, qua vouet, vt illam dirigat, ne imprudenter vota emittat. Quo pacto ſubditur religioſus ſuo prælato, & filius impubes patri. Secundò, tantum quoad voti materiam. Quia ea vouetur in ſuperioris præiudicium, vt ſubditur filius pubes patri quoad vota talia. Conſtat enim non ſubdi quoad voluntatem. Nam tunc poſſet etiam perſonalia irritare, vt filij impuberis. Eò vel maxime, quoad nec omnia realia irritare poteſt, ſed ſola emiſſa de peculio aduentitio in quo pater habet vſumfructum, in eóque damnificatur. Punctus ergo difficultatis in eo conſiſtit, num vxor ſubdatur viro, quoad ſolam materiam promiſſam, ac proinde ſola vota de materia viro præiudicanti emiſſa, poſſit vir irritare: an etiam quoad voluntatem qua vouet, atque ita poſſit vir omnia eius vota irritare. Sicut prælatus poteſt omnia religioſi, & pater omnia filij impuberis.

Duplex eſt ſententia. Prima (& ſatis probabilis) ait 3 ſubdi tantum ratione materiæ, ac proinde ea ſola vota poſſe à viro irritari, quæ ſibi ac domeſticæ gubernationi præiudicant. Ducuntur primò. Quia vir non eſt caput ſpirituale vxoris, ſed tantum politicum, ſicut dominus ſerui, quem tamen conſtat ſola ſibi præiudicantia vota poſſe irritare. Et confirm. quia vxor non eſt ſub viri poteſtate, ſicut impubes ſubditur patri, cuius voluntas eſt patris. Atque ita Abbas *c. Literas. n. 27. de reſtit. ſpol.* ait non ita ſubdi vxorem viro, ſicut filium patri. Secundò, quia matrimonium non ordinatur per ſe primò vltimatè, niſi ad bonum prolis & familiæ. Ergo vxor non ſubditur viro primariò, & per ſe propter gubernandam ipſius vxoris voluntatem, ſed propter bonum prolis & familiæ, ac ſubinde ſola vxoris vota de rebus directè vel indirectè ad hoc pertinentibus poterit irritare. Tertiò, ſpecialiter probatur non poſſe virum irritare vota vxoris de rebus neceſſariis, vt de non furando, de non mentiendo. Quia vir non habet dominium in hanc materiam, vt conſtat, ſed ſoli Deo ſubditur: nec in actum voluntatis quo vxor vouit. Quoniam ille eſt præteritus, & ad præteritum non eſt potentia. Quartò, probatur idem. Quia prælatus nequit irritare votum religioſi de tranſitu ad ſtrictiorem religionem factum: iuxta omnes. Quia materia illa non ſubditur poteſtati ſuperioris: ergo ſimiliter nequibit maritus irritare votum non mentiendi vxoris. Cùm materia hæc minus ſubdatur poteſtati viri. Et ſi dicas, poſſe hoc irritari ratione nouæ obligationis ſuperadditæ, eo quod ſuperior, nempe, vir habeat dominium in actum liberum, quo ea obligatio imponitur per votum. Cur non idem dicemus in eo voto ſtrictioris religionis? Quod ſi dicas, id euenire propter damnum tertij, nimirum religionis, ad quam eſt tranſitus. id dici nequit. Nam per votum non acquiritur ius tertio: alias non poſſet prælatus religionis in eo diſpenſare, quod minimè verum eſt. Ideò hanc ſententiam videntur tenere Innoc. *c. Scripturæ, ad fi. de voto, & ibi* Hoſt. *ad fin.* Io. Andr. *n. 4.* Ant. *n. 3.* Card. *q. 14.* Anch. *n. 13.* vbi dicunt virum & vxorem in votis emittendis eſſe pares, & æque neutrum poſſe in alterius præiudicium vouere. Et tenent Hugo *c. Manifeſtum,* 33. *q.* 5. Vincent. *ſpeculo doctrinali, t. 2. l. 9. c.* 86. Turr. *d. c. Manifeſtum, n. 2. & c. Sunt quædam* 17. *q. 1. n.* 9. Carth. *in c. 30. Num. ad fin. verſ. Sequitur de vxore.* D. Ant. 3. *p. t. 1. cap. 22. §. 1. ſi.* Ang. *Votum* 2. *n.* 8. Syl. *Votum* 5. *q.* 1. vt videtur ſentire Tab. *Matrimonium* 1. *q.* 3. *§.* 4. *fin.* vbi dicit vxorem teneri implere vota, quæ viro non præiudicant: ſecus de præiudicantibus: & tenent etiam Mayronis 4. *d.* 38. *p.* 1. *concl.* 2. Monal. *ſum. tr. de voto, t. De voto coniugatorum, verſ. Quid ſi voueat mulier.* Nau. *ſum c. 12. lat. n.* 64 *ſi Hiſp. n. 65. & c. 28. addit. ad n. eundem, & Lat. eod. n.* 68. Margarita *conſ.* vbi de voto irritat. *f.* 135. *fine, & ſeq.* Palac. 4. *d.* 38. *diſp.* 3 *f.* 987. Valentia 2. 2. *diſp. 6. q. 6. de voto, puncto 6. in vlt. diffic. de votis ſubditor.* Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c. 47. §. vlt.* Graf. 1. *p decis. l. 2. c. 29. n. 8. & p. 2. l. 2. c. 12. nu.* 45. Viuald. *candel. Sacram.* 3. *p. c.* 14. *n.* 100. Phil. *arc. de offic. ſacerd to 1. p. 2. l. 3 c. 18. §. 11. peccat.* Ioan. Heſſels *in expoſit. decalogi, c. 14. de 2. præcepto Eccleſiæ.* Azor *lib. 11. inſtitutionum moralium, c. 17. q. 12.*

Secunda ſententia (quæ probabilior eſt) ait poſſe virum 4 irritare omnia vota vxoris conſtante matrimonio emiſſa, pro tunc implenda, ſi abſque eius licentia facta ſint. Prob. ex *c. 30. Num. ibi: Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, ſi audiens vir ſtatim contradixerit, & irrita fecerit pollicitationes eius, propitius erit ei Dominus.* Et ne aliquis exiſtimet ſermonem ibi eſſe de ſolo voto abſtinentiæ, *Septuaginta interpretes, Vatabl. Pagninus,* de omni voto vertunt ac interpretantur. Et eodem modo intelligit D. Auguſt. *l. 3. q.*

l.3.q.59. in Num. & refertur *c. Noluit* 33.*q*.5.ibi, *Noluit itaque lex mulierem aliquid vouere, vt non in aliqua rerum licitarum abſtinentia, in eiuſdem votis fœminæ valeat authoritas, ſed virilis.* Et *c. Manifeſtum, ead. q.*5.quod eſt D. Aug. *in eod. loco,* ibi: *Manifeſtum eſt ita voluiſſe legem, fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea niſi author vir fuerit permittendo.* Dicit autem, *Quæ abſtinentiæ cauſa vouerit,* ad diſtinctionem voti continentiæ, de quo eſt ſpecialis difficultas: vt videbimus n.10.& ſeqq. Et clarius eodem modo intelligit locum illum D. Ambr. *l. de paradiſo c.*10. & refertur *c. fin.* 33.*q*.5. ibi: *Euidentiſſimè itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, vt nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ conuerſationis, liceat ſibi ſine eius licentia Deo offerre.* Et ratio eſt, quia quamuis quoad actum coniugalem, vir & vxor pares ſint, at in cæteris vir eſt caput mulieris *Epheſ.* 5. Et mulier eſt ſub viri poteſtate *Gen.*3. Omnes autem actiones corporis capiti ſubduntur, ab eóque gubernantur. Vnde fit, vt viri ſit dirigere & gubernare voluntatem vxoris, ne imprudenter voueat. Quare hac de cauſa ſubdidit Deus eius voluntatem viro. Quia mulier eſt leuis, imprudens, & facilis in votis emittendis. Ergo habet dominium, vel quaſi, in vxoris voluntatem, & non tantum in materiam promiſſam, ac proinde poterit omnia eius vota irritare: ſicut prælatus religioſi, & pater filij impuberis. Huius ſententiæ videtur expreſsè D. Th. 2.2.*q*.88 *a*.8.*ad* 3 vbi hæc ait: *Quia nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit ſubditum circa aliquid occupare nullum votum religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati: ſicut nec votum puellæ exiſtentis in domo niſi ſit de conſenſu patris: nec vxoris, niſi ſit de conſenſu viri.* Ecce quam clare id ſentiat D. Th. dicens nullum votum vxoris eſſe firmum & irreuocabile, niſi de conſenſu viri emittatur: & æquiparat vxorem in vouendo, religioſo, cuius omnia vota poſſe prælatum irritare, dubitat nemo. Idẽ videtur ſentire *Gl. d. c. Manifeſtum, verb. Niſi author.* vbi dicit coniuges non eſſe pares quantum ad votum abſtinentiæ emittendum. Et mox relata Hugonis ſententia dicentis vxorem vouere poſſe, quæ non cedunt in viri præiudicium, concludit canonem illum indiſtinctè loqui de votis. Atque ita apertè ſentit poſſe virum omnia vxoris vota irritare, licet ſibi non præiudicent. Et clarius videtur ibi tenere Gratianus §. *Ex præmiſſis*, vbi ſolum votum cõtinentiæ excipit, eo quod pares ſint coniuges, quoad debitum coniugale. Concluditque hoc eſſe propter conditionem ſeruitutis vxoris, quæ in omnibus debet viro ſubeſſe. Idem videtur tenere *Gl. ordin. Num.*30.*fin. verſ. Vxor in domo.* & ibi Hugo Cardin. *ad fin. lit. K.* vbi dicunt nulla vota abſtinentiæ vxoris eſſe firma ſine viri conſenſu. Sumunt enim votum abſtinentiæ, vt includat omnia vota præter continentiæ votum. Et videtur tenere D. Bonau. 4. *diſt.* 32. *in expoſitione literæ, nu.*4. vbi ait virum, quoad omnia præeſſe vxori, præter legem thori: & hac ratione poſſe virum irritare omnia vota abſtinentiæ, non verò continentiæ vxoris. Idem videtur expreſsè tenere Durand. 4. *diſt.*32.*quæſt.*1 *ar.*1 *n.*7. vbi ait neutrum coniugem ſine alterius conſenſu poſſe vouere non reddere: quia ſunt pares, Et ſubdit hæc: *Quia tamen vir in cæteris eſt caput mulieris, & ideò ſui iuris, mulier autem ſub poteſtate viri: ideò licet viro ſine conſenſu mulieris, emittere votum de cæteris, ſed mulieri non licet ſine conſenſu viri.* Atque poſſe virum irritare omnia vxoris vota, excepto voto moderatæ eleemoſynæ, tradunt Abbas *c. Scripturæ. n.*5. *de voto*, Pal. 4. *d.*38.*q.*3.*a.*1.*concl.*6.*n.*10. Abul. *c.*30. *Num. q.*84. Roſel. *Votum* 2. *n.*8. & 10. Suppl. Gabr. 4. *diſt.*32.*q. vn. a.*2.*concl.*7. Et poſſe omnia præter votum de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo, tenet Angl. Flor. 2. *p. q. de voto, ar.*7.*diffic.*9. Denique hanc ſententiam tenent expreſsè Maior. 4. *d.*38.*q*.4. *dub.*2. *quod incipit. Dubitatur, qui poſſint vouere, verſ. Quarta perſona* Sotus *l.*7.*de iuſt. q.*3.*art.*1.*verſ. At verò ſicuti.* Brun. *de ſponſalib. concl.*30.*nu.*14. Alcozer *ſum. c.*16.*f.*56.*pag.*2. *concl.*5. Stunica *de voto, q.*3.*n.*74. Man. 2. *to. ſum. c.*90.*nu.*9. Aragon. 2.2.*q*.88.*a*.8.*f*.1020. Emm. Sa *ſum. verb. Votum,* vbi de voti irritatione, §.1. Petr. de Led. *de matr. q.*64.*art.*4.*dub.*2.*concl.*1. Vega 2. *to. ſum. c.*129.*caſu* 93. & 92. *fine.* & dicit tutam, & probabilẽ, Lud. Lop. *n præc.* pro priori ſententia allegatus. Quod verum eſt, quamuis votum vxoris ſit de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo: poteſt enim vir ea vota irritare. Quia quamuis eiuſmodi materia non ſit viro ſubdita, quatenus ad eam eſt vxor præcepto obligata, eſt tamen ſubdita, quatenus ad eam noua ſe obligatione voti aſtringit. Viri enim videre eſt, expediat néene vxorem eo nouo voti vinculo obligari. Poteſt enim imprudenter id promittere. Ita Sotus, Stunica *n.*75. Aragon. Manuel, Vega *eo caſu* 94. *fine*, proximè citati, & dicit eſſe valdè probabile Lud. Lop *ibidem.* Et tenet etiam Petr. de Led. *ea concl.*1. Et ſaltem plura poſſe virum ſine licentia vxoris emittere, quàm vxorem ſine licentia viri, probaui hoc l.10. diſp 3.n.7.

5 Quidam excipiunt votum peregrinationis vxoris in ſubſidium Hieroſolymitanum. Sed de hoc latè egi hoc lib. diſp.4.n.17. vbi id reprobaui.

6 Alij excipiunt vota ab vxore facta poſt matrim. ratum ante illius conſummationem, animo ingrediendi religionem. Sed de hac exceptione videbimus, quid ſentiendum ſit hac diſp.n.20. Et de voto religionis dicemus n.19.

7 Rurſus alij temperant, niſi vir notoriam fornicationem corporalem aut ſpiritualem admittat; tunc enim dicunt, non poſſe virum irritare vota vxoris etiam ſibi præiudicantia. Sic Graffis 1. *p. deciſionum, l.*2.*c.*19.*n.*8. & poſſet aliquis exiſtimare eſſe ſententiam Nauar. *ſum. c.*12. *Latinæ n.*64. Hiſpanæ *n.*65. Sed reuera id non ſentit Nau. quid verò ibi dicat, videbimus diſp.42.n.8. Poteſt autem eſſe fundamentum huius ſententiæ. Quoniam perdit ius petendi debitum à coniuge innocente, ac proinde dominium in corpus ac voluntatem ipſius. Verùm ſi hæc limitatio eſſet vera. idem dicendum eſſet de fornicatione occulta, per quam pariter idem ius amittitur, Quare dicendum ſic eſt, ſi coniux innocens velit iure ſuo vtens à nocente recedere, non poterit adulter eius vota irritare, vt probat ratio poſita. At ſi nolit eo iure vti ſed maritaliter viuere, poterit vtique. Quia (vt probaui lib.1. diſput.68. num.4.) alter coniux adulter non omnino perdit ius, ſed in fauorem innocentis, ſi ipſe velit eam exceptionem opponere, eóque iure vti. Quare dum innocens non eo iure vtitur, poterit alter vota irritare. Atque idem dicendum eſt, quando vxor eſſet adultera, vir autem innocens, circa poteſtatem, quam habet vxor irritandi vota ſibi præiudicantia à marito facta: eodem enim modo diſtinguendum eſt. Quia eadem eſt ratio. Imò nec innocens poterit irritare vota nocentis, ſi velit ea gaudere exemptione, vt nu. ſeq. explicabimus: vbi & dicemus, an vxor quo poſſit adimplere vota, teneatur non reconciliari viro, ſed ſuo iure vti.

8 Tandem excipiendum eſt, niſi legitimè celebretur diuortium ob fornicationem alterius. Nam eo durante neuter poteſt alterius coniugis vota irritare, quæ ante diuortium poterat. Probatur ex *c.*30. *Num.* ibi: *Vidua & repudiata quicquid vouerunt, reddent.* Vbi ait Abulenſis ea verba explicans, idem ius eſſe quoad vota de viduis & de repudiatis. Inſuper probatur coniugem adulterium non poſſe irritare. Quia amiſit ius in innocentem, ita vt innocens ipſo inuito poſſit ad religionem tranſire, *c. Agathoſa,* 27. *qu.*4. Conſtat etiam ex *cap. Veniens, de conuerſ. coniug.* ibi: *Super reuocatione ipſius, nullatenus eſt audienda.* Nec poſſe etiam innocentem durante diuortio irritare vota nocentis, inde conſtat. Quia durante diuortio cedit iure ſuo, ac liberat coniugem reum à ſeruitute & ſubiectione. Ea tamen eſt differentia inter vtrumque, quod innocens poteſt alterum inuitum ſibi reconciliare, ad priſtinámque ſeruitutem redigere, atque ita vota eius tunc irritare, quæ ante diuortium poterat. Reus autem minimè id poterit, niſi alter reconciliationem admittat. At facta reconciliatione, ſiue mutua voluntate, ſiue ob recompenſationem mutuæ fornicationis, quando tunc

amittit

amittit innocens ius diuortij, integrum erit vtrique ea alterius vota irritare, quæ ante diuortium poterat. Quoniam iam res omnino ad priſtinum ſtatum eſt reſtituta. Dubitabis autem: num innocens poſſit eam reconciliationem admittere, vel ſi non celebrauit diuortium, nolle vti iure ſuo, quo vota impleat, nec irritentur. Et non ago de voto religionis aut caſtitatis, caſu quo tunc obligarent: quia lib. hoc diſput. 6. n. 14. dixi eſſe peccatum remittere. Sed de cæteris votis eſt quæſtio. Nam Angel. *Votum* 2. *n.* 12. ait ream eſſe mortalis culpæ mulierem ineuntem matrimonium, aduertentem illud fore ſibi impedimento, ne vota expleat. Sicut eſſet mortale aliud impedimentum admittere. Sed rigida eſt ſententia: & ideò dicendum eſt in neutro caſu culpam reperiri. Quia vota caſtitatis & religionis directè opponuntur matrimonio, illúdque excludunt: quare ea vouens, ſe obligauit ab eo ineundo abſtinere, & ſi ſemel iniit, eo non vti, quando ſibi licitum fuerit ea vota implere. At cætera vota non excludunt matrimonium, nec illi aduerſantur, quare durum eſſet obligare ad vitam cœlibem, conſeruandúmque diuortium, quo ea expleantur. Cùm longè difficilius ſit hoc, nec in voto aliquo modo claudatur. Confértque ad hoc doctrina, quam tradidimus diſp. 34. n. 3. vbi diximus vouentem caſtitatem non teneri ante matrimonij conſummationem ad religionem tranſire, propter multo maiorem difficultatem ſuperuenientem. De votis autem tempore diuortij factis dicam, num. 41.

9 Ad argum. num. 3. propoſita reſp. Ad 1. dic, non eſſe opus ad irritandum, vt vir ſit caput ſpirituale, ſicut pater non eſt caput ſpirituale filij. Nec vxor ſubditur viro, vt ſeruus domino. Quia non ſubditur illi, vt dirigat ac gubernet eius voluntatem dominus, ſed quoad miniſteria corporalia ipſi domino exhibenda, quæ in ipſius vtilitatem ſunt. At vxor plenè ſubditur viro, vt eius voluntatem gubernet. Ad confirm. negatur antecedens. Imò eo pacto ſubditur, quoad eius voluntatem gubernandam & dirigendam: quamuis in aliis ſit differentia. Poteſt enim pater neceſſitate oppreſſus filium diſtrahere: vir autem vxorem minimè. Atque filius eſt in omnibus ſubditus, vxor autem ſocia, & æqualis quoad debitum coniugale. Ad 2. dic, licet matrimon. non ordinetur per ſe primò ad hoc: eo ipſo quod viro nubit vxor, ipſam illi plenè ſubdi, vt ab illo dirigatur, ſicut membra ſuo capiti ſubduntur. Ad 3. dic, licèt vir non habeat poteſtatem in illum actum, vt præteritus eſt, illum tamen eam habere, quatenus inducit obligationem de præſenti, in ordine ad illam irritandam. Quoniam cum haberet poteſtatem ſuper voluntatem vxoris, tempore, quo vouit, & eius actus liberos, non potuit vxor ſine viri conſenſu talem obligationem ita ſibi imponere, vt à viri voluntate irritare volentis non pendeat. Ad 4. dic, in eo conſiſtere diſcrimen: quod cùm ſuperior in tantùm habeat dominium ſupra actus ſubditi, in quantum perſona illius eſt ſibi ſubiecta: in eo euentu, in quo perſona ſubditi iuſtè eximitur à dominio & poteſtate ſuperioris, votum ſe eximendi ad implendum opus conſilij ſubiacebit ſuperiori. Quia per illud ab eius poteſtate liberatur. Et tale eſt votum religioſi, tranſeundi ad arctiorem religionem. At per cætera vota non eximitur perſona à ſuperioris poteſtate, & conſequenter, nec actus eius liber, quo manens in ſubiectione, ſe obligauit. Quam ſolutionem colligo ex doctrina Innocent. *c. Scriptura, de voto num.* 3. *verſ. Sed nobis, & ibi* Anton. *n.* 3. vbi docent patrem poſſe irritare omnia vota perſonalia filij, etiam puberis, excepto religionis voto. Exceptioniſque huius eam rationem reddunt, quod patria poteſtas impediebat efficaciam aliorum votorum, voti verò religionis minimè. Quia eſt votum licitè ſe eximendi ab ea poteſtate.

SVMMARIVM.

An vir poſſit irritare votum caſtitatis ab vxore ſine ſua licentia, conſtante matrimonio emiſſum, pro tunc implendum? Refertur ſententia negans, num. 10. *& ibi remiſſiuè, quid ſi voto aſtricta vxor fornicetur.*

Poteſt vir irritare id votum non petendi vxoris, n. 11.

Similiter poteſt votum abſolutum caſtitatis ſic emiſſum irritare, ita vt tunc vxor fornicans non ſit rea voti, nec teneatur ab alio matrimonio, eo ſoluto, abſtinere, n. 12. *& ibi, remiſſiuè, quando ante conſummationem matrimonij factum eſt.*

Soluuntur argumenta, n. 13.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

Quæſtio II. An vir poſſit irritare votum caſtitatis, 10 conſtante matrimonio ab vxore, abſque ſua licentia emiſſum, & pro tunc implendum? Negant aliqui poſſe. Ducuntur, quia *c. Placet de conuerſ. coniug.* deciditur vxorem abſque viri licentia profeſſam, ab ipsóque reuocatam, teneri non exigere. Quia quantum ad id eſt ſui iuris, & ſe potuit obligare. Secundò, quia vir non habet dominium in vxorem in ordine ad actum coniugalem, ſed quoad eum ſunt pares *c. Gaudemus, de diuort. c. Si quis vxorem.* 32. *q.* 1. Nec vir eſt caput mulieris quoad eum actum, vt bene docet Durand. 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 1. *num.* 7. Ergo nullo modo poterit votum vxoris circa eum actum emiſſum irritare. Sic docent D. Bonau. 4. *d.* 32. *in expoſit. lit. n.* 4. *Gl c. Manifeſtum* 33. *q.* 5. *verb. Niſi author*, vbi Hugo & Arch. *in fine.* Hugo Cardin. *Num.* 30. *ad finem, lit* K. Vincent. *in Speculo doctrinali, to.* 2. *lib.* 9. *c.* 86. *fin.* Palud. 4. *d.* 38. *q.* 4. *a.* 2. *concl.* 5. *n.* 23. vbi Mayronis *p.* 1. *concl.* 2. Caiet. *ſum. verb. Votum, c. De conditionibus ex parte vouentis, §. Et ſcito. Et opuſculis, to.* 1. *tract.* 31. *ſeptemdecim reſponſionum, reſponſo* 14. *dub.* 4. Sylu. *Votum* 4. *q.* 2. *dict.* 4. Nau. *ſum.* 12. *n.* 64. *Hiſpanè n.* 65. (de limitatione, quam apponit, niſi tali voto aſtrictus fornicetur, dicam diſp. 42. n. 8.) Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 66. *a* 4. *fine.* Palacios 4. 32. *diſp.* 2. *fol.* 717. *col.* 1. Angles Florib. 2. *p. q. de voto, art.* 7. *diffic.* 6. Petr. de Ledeſ. *de matrim. q.* 64. *a.* 4. *dub.* 2. *concl.* 1. Valentia 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 6. *de voto, puncto* 6. *q. vlt. de votis ſubditorum, §. Exiſtit autem,* Lud. Lop. *p.* 1. *inſtr. c.* 47. *fine,* Ioan. Heſſels *in expoſit. decalogi,* 2. *precept. c.* 14. Et eſt ſatis probabilis hæc ſententia.

At probabilius eſt poſſe virum irritare id votum non 11 petendi debitum ab vxore factum. Probatur ex *cap.* 30. *Num. & ex* D. Auguſt. *lib.* 4. *q.* 59. *in Num.* & refertur *cap. Manifeſtum* 33. *quæſt.* 5. cuius verba retuli n. 4. Quòd ſi dicas, ibi ſermonem eſſe de voto abſtinentiæ, Abbas *c. Chariſſimus, n.* 5. *de conuerſ. coniug.* hoc reiicit, probátque nomine abſtinentiæ claudi continentiam, per *c. Si tu abſtines* 27. *q.* 2. ibi: *Si tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam.* Deinde, quia quamuis vir & vxor ſint pares, quoad libertatem non petendi, & obligationem reddendi, & ita materia illa non ſit viro ſubiecta, at quoad illam nouam obligationem, quæ accidentaria eſt, vxor ſubditur viro tanquam capiti, cuius eſt voluntatem ipſius dirigere, ne imprudenter voueat. Et confirmatur, quia hac ratione n. 4. fine probauimus votum de rebus neceſſariis poſſe irritari à viro, cùm tamen ea materia minùs ſubdatur viro, quàm hæc. Ideò hanc ſententiam videntur tenere D. Th. 2. *d.* 32. *in fin. in expoſit. lit. Magiſtri, & ibi* Palud. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 17. vbi dicunt poſſe virum reuocare votum caſtitatis emiſſum ab vxore ſine eius licentia. Et docent Ioan. de Friburgo *ſum. confeſſ. l.* 1. *t.* 8. *q.* 35. Sot. 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 3. *poſt* 1. *concl. verſ. Vtrum autem. Et lib.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. An verò poſſit alteruter.* Arag. 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. *f.* 1021. Nau. *ſum. c.* 12. *n.* 60. Stunica *de voto, q.* 3. *n.* 59. Gutier. *q. can. l.* 2. *c.* 22. *n.* 49. Philiarc. *de offic Sacerd.* 1 *p.* 2. *l.* 3. *c.* 4. *§. Excipitur in concluſ.* Manuel 1. *to ſum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 8. *&* 2. *tom. c.* 90. *n.* 3. Anton. Gomez *ſuper bullam Cruciatam, clauſula* 10. *n.* 67. Vega 2. *tom. ſum c.* 129. *caſu* 22. *&* 93.

Imò idem dicendum exiſtimo, licet votum ſit conti- 12 nentiæ abſolutæ, poteſt enim vir illud omnino irritare. Quia militat eadem ratio. Nam illa noua obligatio, quia vxor abſque viri conſenſu ſe aſtrinxit, ſubditur viro. Atque ita Ioann. de Friburgo, Gutier. Anton. Gomez, Vega, dum loco num. præced. allegato dicunt poſſe virum irritare hoc votum, loquuntur expreſsè de voto continentiæ. Vnde infero ea irritatione facta, vxorem adulterantem

Quia eſt votum per quod eximenda eſt vxor à viri poteſtate, diſſoluendúmque eſt matrim. Atque ideò habet ſe inſtar voti facti à religioſo, tranſeundi ad ſtrictiorem religionem. Si verò emiſſum eſſet in tempus ſoluti matrim. ſiue matrim. non conſummato, ſiue conſummato, poſſet vir irritare. Atque ita Sot. & Stunica *n.16. relati* aſſerunt votum religionis vxoris in tempus ſoluti matrim. poſſe à viro irritari: nec diſtinguunt, emiſſum ſit nec ne ante matrimonij conſummationem. Et ratio n. præcedenti adducta id probat. Et ratio diſparitatis eſt inter hoc votum & votum religioſi tranſitus ad ſtrictiorem religionem. Quia per hoc votum religioſus omnino eximitur à poteſtate illius ſuperioris, iúſque huiuſmodi exemptionem conceſſit, in qua re voluntatem ſubditi minimè ſubiecit ſuperiori. An per illud vxor non eſt eximenda à viri poteſtate: cùm ea iam ſoluta implendum ſit: ac eius voluntas conſtante matrimonio eſt omnino ſub viri poteſtate, ab ipſo gubernanda, præterquam quoad tranſitum ad religionem ante matrimonij conſummationem. Sed obiicies, hinc ſequi, non poſſe patrem irritare votum religionis filij impuberis, implendum poſt pubertatem. Quia per tranſitum ad religionem eſt eximendus à patria poteſtate, ſub qua erat adhuc pubes factus, quando votum executurus erat. Neganda eſt ſequela, & dicendum, poſſe id votum irritari. Quia per illud non eximitur filius à dominio paterno, quod habebat in ipſius voluntatem tempore quo impubes erat, ad gubernandam eius voluntatem circa vota perſonalia: ſed pubertate adueniente, quando votum implendum eſt, ab eo liberatur, quamuis ad religionem minimè tranſeat, & ideò diſpar eſt ratio de voto religioſi. Sed quid, ſi vxor erat impubes, malitia ſupplente ætatem, & vouit religionem ante matrimonium conſummatum? dicam diſp.41.n.8.

20 Tandem dubitabis, quid dicendum ſit de votis ab vxore emiſſis ante matrim. conſummatum, animo tranſeundi ad religionem factis? Et quidem de voto ipſo religionis iam dixi n. præced. De cæteris autem votis eſt difficultas. Quidam aſſerunt non poſſe irritari à viro, ſecus ſi abſque eo animo emiſſa ſint. Sed ego non video differentiam. Quia animus ille cùm non cadat ſub voto, minimè voti naturam immutat, nec viri poteſtatem, quam per matrimonij contractum in vxoris voluntatem acquiſiit, aufert. Imò exiſtimo quamuis tunc vxor voueret tranſitum ad religionem, & alia vota in illa implenda, poſſe illa vota irritare, permanenti voto tranſeundi tunc ad religionem. Quod n. præcedenti irritari nequaquam poſſe diximus. Ducor, quia ea vota tempore ſubiectionis emiſſa ſunt, & dum ſubiecta eſt, irritantur, nec per illa eximitur à viri poteſtate. Sicut ſi religioſus voueat tranſitum ad ſtrictiorem religionem, & alia vota implenda in illa, poterit prælatus hæc vota irritare: illud verò minimè. Sed oppones, ſi votum caſtitatis tunc irritet vir, & ita conſummetur matrim. iam non poſſe vxorem ad religionem tranſire. Dic hoc non obſtare. Quia licèt auferatur obligatio voti caſtitatis, adhuc manet votum tranſeundi ad religionem, quod obligat ad non conſummandum, ne ingreſſus religionis impediatur. Quod ſi votum religionis non ſit emiſſum, ſed ſolus animus ingrediendi affuerit, non tenetur ex voto caſtitatis ad religionem, nec ex eo animo (vt diximus diſp.34.n.3.& 4.) Atque ita non obſtabit irritationi illius voti, impedimentum ingrediendi religionem. Vnde fit vt eo voto caſtitatis irritato, poſſit conſummare vxor ſiue petendo, ſiue reddendo, etiam priori bimeſtri, niſi votum religionis obſtet: quod ſi illud emiſerit, peccabit primo conſummans contra votum religionis, non autem contra votum caſtitatis. Et ſi tunc adulteretur, non erit ſacrilega aduerſus votum. Quia omnino extinctum eſt per irritationem: perinde ac extingui diximus n. 12. quando matrim. conſummato emiſſum eſt.

21 Ad argum. n.14. propoſita dic. Ad 1. dic ſufficere vt perſona vouens ſit ſubiecta, & materia voti tempore, quo illud emiſſum eſt, quamuis obligatio executionis ſit dilata in tempus libertatis. Quia verificatur tempore ſubiectionis eſſe ſubditum materiam vinculi illius voti, & ex tunc illo obligari ad exequendum tempore libertatis. Ad 2. conſtat ex dictis, n.19.

SVMMARIVM.

An vir poſſit irritare vota vxoris ante matrim. facta? proponuntur argumenta probantia partem negantem, n.22.

Poteſt, & remiſſiuè an ſit vera irritatio, ita vt non reuiuiſcant? n.23. & ibi, remiſſiue, quid quando tempore diuortij facta ſunt?

An peccet vir irritans, quando de conſenſu patris emiſſa ſunt? n.24.

An habeat verum id ſolis votis viro praiudicantibus, n.25.

Quid, in voto dandi eleemoſynam? n.26. & ibi, remiſſiuè, quid, quando hac & catera vota facta ſunt ante matrimonium, exiſtente muliere ſub alterius poteſtate?

Quid in voto caſtitatis? n.27. & ibi de votis de rebus neceſſariis, & remiſſiue, quando facta ſunt hac omnia vota tempore diuortij? vel vbi vterque vouit continentiam aut religionem.

Quid, in voto religionis, n.28. & quid, ſi factum ſit tempore diuortij?

An peccet mulier nubens, ſciens fore vt non poſſit implere vota? remiſſiue, num.29.

Quid, de obligatione facta homini per vxorem ante matrimonium? n.30.

Soluuntur argumenta, n 31. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

Quæſtio IV. An poſſit vir irritare vota vxoris ante matrimonium emiſſa? Et quidem pars negatiua inde ſuaderi videtur. Quia ea vota ſunt omnino independenter à viro facta: cùm tempore quo emiſſa ſunt, non fuerit vxor illi ſubiecta. Secundò, quia obligatio illa voti iam erat Deo acquiſita, iuri autem acquiſito non poteſt vir derogare, vt non poſſet obligationem homini factam per vxorem ante matrimonium irritare. 22

Cæterùm dicendum eſt, poſſe virum irritare ea vota (loquor hoc termino irritationis, quia eo vtuntur Doctores, quos referam hic, quamuis ſentiam cum aliquibus illorum, eam non eſſe irritationem, ſed ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonij, & ita eo ſoluto reuiuiſcere, quod n.39. explicabo.) Probatur ex D. Auguſt. *l.4.q.56. in Num.* & habetur *c. Noluit.* 33. *q.* 5. ibi: *Ita ſi adhuc innupta conceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſolueret, nupſerit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non perſoluat, & hoc omnino ſine peccato.* Et rationem trademus n. 25. Sic videntur tenere Hoſtienſ. *ſum. tit. De voto, §. Quis vouere poſſit n.7. verſ. Vxor etiam* Anton. *c. Scriptura, n. 3. de voto,* vbi Abb. *n* 8. Cardin. *q.15.* Anchar. *n.14.* Henricus, *n.6.* D. Anton. 3. *p.t.1.c.22. initio.* Roſella *Votum 2.n.7.* Ang. *Votum 2.n.11. Lex* 8.*t.*8.*p.*1. vbi dicunt vxorem non debere implere vota ante matrimonium facta, contradicente viro. Et docent expreſsè Hugo & Archid. *c. Noluit, n. vnic. & ibi* Bellamera *ſtatim in princ.* Turrecr. *c. Sunt quedam 17.q.1. n.9.* Vincentius *in ſpec. doctrinali, tom. 2. l.9. c.86.* Sylueſt. *Votum 4.q.2.dict.1.* Abulenſ. *cap. 6.* Matth. *q.*149. Nauarr. *ſumma Latina, cap.12.n.65. fin. Hiſp. c.28. additione ad eundem num.* Monaldus *ſumma tract. de voto, t. De votis coniugatorum, verſ. Sed nunquid poſſunt.* Alexand. in Enchirid. *2. part. de poteſt. confeſſ c.5.n.255.* Phil. *de offic. Sacerd. tom.1.p.2.l.3.cap.4. § Sed maior difficultas.* Aragon. 2.2.*q.*88.*art.*8.*f.*1020. Azor *l.11. inſtit. moral. cap.17.q.14.* Valentia, 2.2.*diſp.6.quaſt. 6. de voto, puncto 6.q.vlt. de votis ſubditorum,* Graffis *p.2. deciſionum, lib.2.c.12. n.45.* Manuel 2.*tom. ſumm. c.90.n.30.* Stunicam *q.3. de voto, n.75.* Emm. Sa *ſumm. verb. Votum,* vbi de voti irritatione, §.1. Vega 2. *tom. ſumme, cap.129. caſu* 20. Quid autem, ſi tempore diuortij fiant, dicam n.41. 23

Hinc infertur, licet pater conſenſerit voto, non peccare virum poſtea reuocando. Quia vtitur iure ſuo, cui pater præiudicare non potuit. Videtur expreſſa ſententia D. Auguſtini, cuius verba numero præcedenti retuli. Et ita intelligentes ea verba, docent Hugo, Archid. Bellamera, *num. præced. relati.* 24

Aliqui temperant, vt intelligatur de votis marito præiudicantibus. Sic Abbas, Monaldus, Syluester, Nau. Azor. Id tamen mirum non eſt. Quia ſunt in ea ſent. vt vir nequear vota ab vxore conſtante matrimonio facta irritare, niſi ſibi præiudicent (vt n.3. vidimus.) Cæterum exiſtimo poſſe omnia irritare (excipe votum religionis, de quo dicam 25

cam n.28. & votum caſtitatis, atque de rebus neceſſariis: & dandi eleemoſynam, de quibus dicam n.26.& 27.) Quia quamuis actus liber, quo mulier ante matrim. vouit, non ſit viro ſubiectus, tanquam omnino præteritus. At materia illa voto promiſſa eſt iam planè viro ſubiecta. Quia poteſt modò vir in omni tempore occupare vxorem. Qua ratione vtitur D.Thom.2.2.q.88.*art*.8.*ad* 3. ad oſtendendum nulla religioſi vota eſſe firma abſque prælati conſenſu. Atque ita nec ea vxoris vota ita firma erunt, quin poſſint à viro reuocari. Et hoc dicit eſſe probabile Lud.Lop. 2.*p.inſtruct.c*.48. *§.Rurſus*.

26 Excipe 1. vota realia emiſſa ab vxore ante matrim. Vt ſi tunc vouit eleemoſynam, cùm eſſet ſui iuris, vt ſi erat vidua, vel carebat patre & tutore: hæc enim vota non poterit maritus irritare. Quia iudicandum eſt ac de aliis debitis, ad quæ vxores antea tenebantur. Quamuis enim id debitum ſit perſonale, nulla enim hypotheca afficit bona, alias tranſiret obligatio ad ſingularem ſucceſſorem; vt legatarium, vel titulo emptionis poſſidentem ea bona, aut donationis: non tamẽ eſt debitum, quod Iuriſperiti perſonaliſſimum appellant: aliter obligatio voti realis explendi non tranſiret ad hæredem. Quod eſt contra omnes. Et ita poteſt dici quodammodo bona afficere, atque ita virum teneri permittere, vt vxor expleat, & cum eo onere recipere bona. Dixi, ſi erat ſui iuris. Nam ſi non talis eſſet, licèt pater tutor, aut vir non irritaſſent, maritus poterit. Quia loco illorum ſuccedit, & erant vota dependentia à conſenſu ſuperioris. De qua poteſtate latè diſp. 41. & generaliter de aliis votis, quæ vir nequit irritare, eo quod facta ſint ante matr. an poſſint in hoc euentu irritari?

27 Secundò excipe votum caſtitatis ab vxore ante matrimonium emiſſum: id enim à viro irritari nequit. Quoniam illud votum continet duo, nempe, non exercere actum venereum, nec reddendo nec petendo. Quoad primum non indiget irritatione. Nam fortiori matrimonij vinculo conſtringitur reddere. Quoad ſecundum autem, irritari nequit à viro. Quia materia petendi non eſt viro ſubiecta, ita vt prohibere poſſit, aut præcipere debiti petitionem, ſed mulier eſt libera, & ſui iuris in hoc. Nec actus liber, quo mulier eam ſibi obligationem impoſuit, eſt ſub viri dominio & poteſtate. Quoniam eſt iam Deo conſecratus, & quando fuit elicitus, non poterat prohibere ne eliceretur. Quare non eſt audiendus Ioan. de Friburgo *ſumm. confeſſorum*, *lib*.1. *tit*.8. *quæſt*. 35. dicens poſſe virum id votum irritare. Cuius contrarium tenent omnes, quos n.10. retuli, aſſerentes nec emiſſum poſt matrimonium votum caſtitatis poſſe à viro irritari. Eadem ratione dicendum eſt, nec poſſe virum irritare vota de rebus neceſſariis, vt de non furando, de non mentiendo, emiſſa ab vxore, ante matrimonij contractum. Quia nec materia illa tanquam neceſſaria ſubditur viro. Nec actus liber, quo votum factum eſt, tanquam omnino præteritus, & Deo conſecratus, & quidem eo tempore quo voluntas illa à viro non dependebat. In quo diſtinguitur à tali voto poſt matrimonium facto. Quia tunc voluntas erat viro ſubiecta. Et ideò n.4. diximus poſſe à viro irritari. Vtrùm autem poſſit vir irritare hæc vota, quando tempore, quo mulier erat impubes, illa emiſit, poterántque irritari à patre, matre, vel tutore? dicam diſp.41. n.4. Si autem facta ſint tempore diuortij, dicam hac diſp.n.41. & quid de votis factis poſtquam vterque coniux vouit continentiam aut religionem, dicam diſp.32.n.10.

28 Tertiò excipe votum religionis ante matrimonium ab vxore emiſſum, non enim poterit à viro irritari. Quia ſi matrimonium non eſt conſummatum, tenetur tunc implere: & id votum tunc emiſſum non poteſt irritari à viro, (vt probaui num.19.) nedum votum factum ante matrimonium. Si verò iam ſit conſummatum, non indiget pro tunc irritatione. Quoniam impleri nequit. Nec poteſt irritari pro tempore, quo vxor erit ſui iuris, quando iam tenebitur implere. Quoniam materia illa non erat viro ſubiecta tempore quo promiſſa eſt, nec actus liber, nec ſubiicitur etiam materia tempore, quo votum implendum eſt. Quæ dixerim, ſi mulier iam pubes promiſit. Nam ſi erat impubes, & ita poterat votum illud irritari, dicam diſp.41.n.4.5. Quando factum eſt tempore diuortij, dicam hac diſp.num.14.

Vtrùm autem peccet mulier matrimonium iniens ſciens fore impedimento ne vota expleat? dixi n.8. 29

Tandem, ſi mulier obligationem aliquam cum homine contraxerit ante matrimonium, vir non poterit illam irritare. propter ius homini acquiſitum. Et quia mitius agitur cum Deo, quàm cum homine. Sic docent Hugo, Archid. & Bellamera, *n*.23. *allegati*, & potiſſima ratio differentiæ eſt. Quia ſuperior non gerit vices hominis, cui ius acquiſitum eſt vt poſſit illud remittere & irritare: ac gerit vices Dei, cui ius per votum acquiritur. 30

Ad argumenta n.22. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic argumentum concludere eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem: quod eſt veriſſimum. Ad hanc autem ſuſpenſionem ſatis eſt vxorem poſtea incidere in viri poteſtatem, non enim placet Deo, vt ipſo contradicente impleat. Ad 2. dic, non poſſe virum derogare omnino irritando, bene tamen ſuſpendendo. vt dixi in ſolut. præced. cur autem idem non poſſit in obligatione cum homine contracta, dixi num. præcedenti. 31

SVMMARIVM.

An vota per virum irritata reuiuiſcant? Si vera irritatio ſit, non reuiuiſcunt, ſecus ſi ſit ſuſpenſio ſola, n. 32.
Refertur quædam ſententia, n.33.
An vt vota irritata non reuiuiſcant, deſideretur poteſtas & dominium in voluntatem ſubditi, vel ſit in materiam promiſſam? n.34.
An ſi ſuperior irritans det licentiam poſtea, teneatur ſubditus implere votum irritatum, & quid ſi non fuit vera irritatio, ſed ſuſpenſio? n 35.
Vota vxoris facta poſt matrimonium, & irritata non reuiuiſcunt, n.36 & ibi, idem de votis ſeruorum & puberum.
Idem de voto caſtitatis tunc facto & irritato, n 37.
Idem de votis factis in tempus ſolutæ poteſtatis, & irritatis n.18.
Vota vxoris ante matrimonium facta, & irritata a viro reuiuiſcunt, n.39. & ibi, an vxor teneatur ad ea viro poſtea dante licentiam?
Quid ſi dum mulier ante matrim vouit, erat ſub poteſtate alicuius, qui poterat irritare, vt ſub poteſtate patris, tutoris, alterius mariti, vel in ea ætate vouit, vt ſi eſſet ſub alicuius poteſtate. poſſet irritare. An poſſit vir perfectè ea vota irritare, ita vt non reuiuiſcant? Et quid de votis factis poſt matrimonium ex licentia viri, & irritatis? Et an vota viri per vxorem irritata reuiuiſcant? Remiſſiuè, n.40.
Quid de votis factis tempore diuortij, an reputentur quaſi facta ante matrimonium, vt reconciliatione facta, ſi vir irritet, reuiuiſcant. Et ſi ſint caſtitatis, vel religionis, vel de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo, nequeant etiam imperfectè irritari, ac ſi ante matrimonium facta eſſent? num.41.
An vota emiſſa ab aliquo ante ingreſſum in Societatem Ieſu ſint ſuſpenſa, & reuiuiſcant, ſi poſt vota biennij expellatur? n 42.
Quid, ſi ſuperior irritet ea, vel tempore nouitiatus emiſſa, vel poſt vota biennij etiam facta in tempus expulſionis? & an poſſit irritare? num 43.
Quid ſi in eis diſpenſet: & an poſſit, n.44 & ibi, an poſſit Epiſcopus cum nouitiis diſpenſare.
An ſuperior poſſit irritare vota profeſſi, quæ voluit in profeſſionem commutare, ita vt eo expulſo non reuiuiſcant, n.45.
Soluuntur argumenta, n.46.

Quæſtio vltima. An vota vxoris abſque viri licentia facta tunc implenda, vel in tempus ſoluti matrimonij, vel facta ante matrimonium, aut tempore diuortij, & à viro irritata, reuiuiſcant, ita vt ſoluto matrimonio teneatur vxor ea implere? Abſque controuerſia eſt (vt bene animaduertit Valent. 2.2. *diſp*.1.*q*.6. *de voto, punct*.6. *quæſt*.4.) vota omnino legitimè irritata, minimè reuiuiſcere. Quoniam per irritationem illa obligatio voti eſt omnino extincta: obligationem ſemel extinctam minimè reuiuiſcere, comperti iuris eſt, *Cum ex cauſſa, C.de remiſſ. pig*. Quia cùm iam deſierit eſſe, vires reaſſumere non poterit, niſi iterum obligatio illa imponatur ab eo qui poteſt. Sicut lex ſemel caſſata non poteſt amplius obligare niſi iterum Principe eam ſanciente. Quare aliqui Doctores aſſerentes votum ſemel irritatum reuiuiſcere, aut ſunt reprobandi: aut intelligendi, quando non eſt vera irritatio, ſed ſuſpenſio 32

penſio voti. Hi ſunt Vincentius *ſpeculo doctrinali, to.2. l.9. c.85.* Tabiena *Votum 5.q.5.* & videntur tenere Innocent. *c. Scriptura, de voto, n.3. verſ. Idem credimus, & ibi* Hoſtienſ. *ad fin.* Ioan. Andr. *n.4.* Ant. *n.3.* Cardin. *q.13.* Anch. *num.8.* vbi dicunt impuberem teneri implere votum peregrinationis, vbi fuerit ſui iuris. Atque communiter refertur pro hac ſententia Innocentius *ibi.* Sed nec ipſe nec alij, qui eum omnino ſequuntur, explicant, fuerit votum irritatum nec ne. Difficultas igitur præſens eo pertinet, vt explicetur, num hæc ſit legitima & vera irritatio, an potius ſuſpenſio voti pro eo tempore, quo poteſtas mariti durat. In priori enim caſu conſtat vota illa penitus extingui, & ideo nunquam amplius obligare: in poſteriori autem obligare ceſſante viri poteſtate.

33 Quidam igitur opinantur vxorum vota conſtante matrimonio facta non verè irritari per viros, ſed eſſe ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonij, atque ideò eo ſoluto reuiuiſcere, & implenda eſſe. Ducuntur, quia hoc diſtat inter irritationem ratione dominij, aut quaſi dominij in voluntatem: aut ratione materiæ: quod in priori caſu eſt vera irritatio; & ita votum non reuiuiſcit, vt contingit in votis impuberum & religioſorum. In poſteriori autem, ſi materia eſt huiuſmodi, vt maneat in poteſtate ſubditi, poſtquam à poteſtate ſuperioris eximitur, vt ſi vouiſſet quotidianam eleemoſynam, non eſt perfecta irritatio, ſed ſuſpenſio, atque adeò ſoluta poteſtate votum reuiuiſcit, vt contingit in votis vxorum. Quod inde probatur, quia nequit ſuperior irritare votum illius, niſi quatenus poteſt illi ſubtrahere materiam oblatam: cùm ſit ſolùm ſuperior quoad rem oblatam, at nequit materiam oblatam auferre, niſi pro tempore, quo eſt illi ſubditus, pro quo ſolo tempore materia eſt ſub illius poteſtate. Ergo non poteſt omnino votum irritare, ſed illud ſuſpendere: & proinde ceſſante poteſtate reuiuiſcet. Secundò, quia quando ſubditus petit licentiam exequendi votum eo tacito, negatio licentiæ ſuperioris non eſt voti irritatio, ſecundum omnes, ſed ceſſat pro tunc obligatio per materiæ ſubtractionem, manente voti vinculo, & ceſſante prohibitione reuiuiſcit. At ita contingit in præſenti, tantùm enim ſubtrahitur materia ſubiacens dominio viri. Ideò hanc ſententiam tenent Roſella *Votum 2.n.7. & 23.* Valentia *2.2.diſp.6.quæſt.2. de voto punct.6. quæſt.4. iuncta quæſt. vlt. de votis ſubditorum.* Nam *in ea quæſt.4.* docet quando ſubditur aliquis quoad ſolam materiam, votum reuiuiſcere: & *quæſtione vltima*, docet vxores quoad vota non ſubiici ratione voluntatis, ſed materiæ promiſſæ: ac ſubinde cenſet ea reuiuiſcere. Idem tenent in alio ſimili, fatentes tamen rem eſſe dubiam, Palud. *4.d.38. quæſtion.4. art.2. concluſ.11. n.19.* D. Anton. *2.part.t.11.cap.2. §. verſ.2. pueri*, nempe, in voto filij puberis. Et ſimilitudo in hoc conſiſtit, quòd talis filius ſolùm ratione materiæ ſubditur patri, vt probaui num.2.

34 Vt radicitus tamen intelligatur, quando vera irritatio voti ſit, quandove ſuſpenſio: aduertendum eſt dupliciter votum irritari poſſe. Primò, directè voti vinculum diſſoluendo. Secundò, quaſi indirectè, per remotionem materiæ, illam prohibendo. Quando ergo votum irritatur ratione dominij in voluntatem, extinguitur directè vinculum, & ideò nunquam reuiuiſcit, Quia cum actus ille liber, quo votum eſt factum, ſit pendens à ſuperioris conſenſu, tanquam ipſi ſubiectus, poteſt ſuperior ſuo diſſenſu reuocare omnino, quo ſublato extinguitur votum. Atque ſuperior irritans id velle facere videtur, niſi aliud declaret. Quia id ſonat irritatio. Quando autem irritatur votum ratione ſolius dominij, & poteſtatis ſuperioris in materiam promiſſam: quamuis Doctores, numero præcedenti relati, ſentiant indiſtinctè non eſſe irritationem directam & veram. At ſic diſtinguendum arbitror. Aut materia omnino, & plenè ſubiacet poteſtati ſuperioris: quia ſcilicet, nulli alij eſt prius oblata, aut deuincta obligatione aliqua ſubiectionem illam præcedenti, & tunc credo eſſe perfectam irritationem: & ideò votum ſic irritatum non reuiuiſcere, contra Doctores num. præcedenti allegatos. Qui autem hoc doceant, referam num.26. Et ratio eſt. Quia quod iuris eſt de toto quoad totum, idem eſt & eſſe debet de parte quoad partē, *l. Quæ de tota, in princ. ff. de rei vend.* & latè tradit Euerard. *loco à toto ad partes, n.2. & ſeq.* Sicut ergo ad omnimodam & totalem irritandi vota poteſtatem deſideratur & ſufficit dominium totale voluntatis ſubditi, ſeu actus liberi, quo vouet Deo rem illam, ita ad poteſtatem irritandi partialem, nempe, in materia determinata ſufficit, ac neceſſarium eſt partiale dominium, nimirum, voluntatis, ſeu actus liberi, quo materia illa promittitur. Et confirmatur, quia ſicut vbi adeſt perfectum dominium voluntatis ſubditi, poteſt ſuperior omnia eius vota irritare: eo quòd vota habeant tacitam conditionem, niſi ſuperior contradixerit, qui ratione dominij abſoluti & totalis id poteſt efficere: atque eſt perfecta irritatio. Ita quando habet dominium partiale voluntatis ſubditi circa aliquam materiam, poterit circa illam perfectè & omnino irritare. Quandoquidem vota de tali materia habent ſimilem tacitam conditionem: poteſtque ſuperior contradicere ratione totalis dominij, quod habet in voluntatem ſubditi, quoad diſpoſitionem de illa materia. Aut non omnino & ſimpliciter ſubiacet poteſtati ſuperioris, ſed ſecundùm quid. Vt ſi ante ſubiectionem iam illa materia erat Deo conſecrata, & oblata per votum. Tunc enim non ſimpliciter ſubiacet illa materia ſuperiori, nec actus liber, quo oblata eſt Deo. Atque tunc dum ſuperior irritat, non eſt vera & perfecta irritatio, ſed ſecundùm quid, & potiùs ſuſpenſio. Ac proinde durante poteſtate excuſatur ſubditus ab impletione: at ea ſoluta tenetur. Et actum liberum tunc non eſſe ſubiectum, inde conſtat. Quoniam eſt omnino præteritus, & Deo per votum independens ab alicuius conſenſu dicatus, ac tempore quo non erat ſubiectio. Nec poteſt modò ſubdi. Quia ad præteritum non eſt potentia. Nec ſubdita poſtea perſona, ſubduntur eius actus præteriti; cùm iam tranſierint. Dices vinculum voti & obligationem eſſe præſentia. Reſpondeo, cùm tale votum naturaliter & intrinſecè ſequatur ex actu promiſſionis, nulla ratione poſſe ſuperiorem hoc nomine votum perfectè irritare, niſi habeat vel habuerit dominium in illum actum. Quòd autem tunc non ſimpliciter materia ſubdatur ſuperiori, probatur. Quia cùm priùs eſſet obligata Deo, qui ius in illam acquiſierat, non poteſt plenè & omnino ſubdi alteri. Sed poteſt ſecundùm quid. Quia ſuperior, nimirum vir, poteſt in omni tempore occupare vxorem, ac proinde poteſt pro tunc. Atque vxor fortiori ſeruitutis vinculo aſtricta non tenetur pro tunc vota exequi (vt declarauimus *n.25.*) Tandem eam irritationem in hoc euentu non eſſe veram, ſed ſuſpenſionem, probatur, quia ea vota ſunt facta abſolutè & independenter à voluntate ſuperioris, cùm tunc non eſſet, nec ſubinde habent tacitam conditionem, niſi ſuperior contradixerit. Quod eſt ratio & fundamentum poteſtatis irritandi perfectè: teſte *D. Thom. 2.2.quæſt.88. art.8. corporis, & ad 1.* quem alij omnes ſequuntur. Item quia ea vota præterita non ſunt modò ſub poteſtate ſuperioris, cùm iam ſint Deo conſecrata: ſicut proximè dicebam de actu libero promiſſionis. Ergo nulla ratione poteſt ea omnino irrita facere. Cùm nec habeat, nec habuerit dominium in actum vouendi. Et confirmatur, quia ſicut actus vouendi fuit abſolutè & independenter elicitus, ita eſt à Deo acceptatus: & conſequenter vinculum voti ex eo actu conſurgens. Doctores autem aſſerentes ſi vota emiſſa ante ſubiectionem irritentur, non eſſe perfectam irritationem, & reuiuiſcere: in quo caſu non eſt dominium in materiam abſolutè, ſed ſecundum quid: referam n.39.

Atque vltra differentiam num. 32. traditam inter veram irritationem & ſuſpenſionem, quod per illam omnino ceſſet vinculum voti, per hanc autem non ceſſet, ſed exequutio ſuſpendatur, donec ceſſet poteſtas ſuperioris: eſt alia differentia ex hac conſurgens. Nam vbi vera 35

voti

voti irritatio non tenetur, amplius ſubditur ad illud, quamuis ſuperior aſſenſum præbeat. Quia obligatio illa omnino extincta reuiuiſcere nequit, niſi ſubditus denuo voueat. Ita Syluest. *Votum 4.q.2.dict.3.* Nauar. *ſum.cap.12. n.65.* Graffis 1.*p.deciſionum,lib.2.cap.29.n.4.* Philiarcus *de offic. ſacerdotis, tomo 2.part.2.lib.3.cap.4.§. Sed maior difficultas.* Emmanuel Sa *ſumma, verb.Votum,* vbi de voti irritatione §. *Irritans votum ſi poſtea.* Vt vbi eſt ſola voti ſuſpenſio, conniuente ſuperiori obligabit. Quia vinculum voti manebat, & ob ſolam materiæ prohibitionem ſuſpenſum erat; ergo ceſſante prohibitione priſtinas obligandi vires recuperabit votum.

36 Ex dictis deducitur primò, vota omnia conſtante matrimonio emiſſa ab vxore, pro tunc implenda, ſi à viro irritentur, non reuiuiſcere. Contra doctores relatos n. 35. Probant Abbas, Caietanus, Angel. Sylueſter, Sotus ſtatim citandi, per *cap. Quidam, & cap. Placet, de conuerſ. coniug.* vbi coniux profeſſus, & ab altero reuocatus non tenetur reuocante mortuo, ad religionem tranſire. Sed hi textus nil conferunt: non enim innituntur irritationi voti, ſed quia profeſſio fuit irrita (vt num. 13. probaui.) Ideò melius prob. Quia vir poteſt irritare vota vxoris ratione poteſtatis & dominij in voluntatem ipſius (vt probaui n. 4.) In quo caſu fatentur omnes eſſe perfectam irritationem, nec vota reuiuiſcere (vt diximus n.34.) Atque ita tenent Abbas *cap. Scripturæ n.7. de voto.* Caiet. *n.2.quæſt* 88.*art.*8. *dub.*4. Abulenſ. *c.*30. *Num.q.*86. Angel. *Votum 2.n.*12. Sylu. *Votum 4 q.2.d.3. &* 4. Armilla *verb. Votum, n.*12. Sot. *l.7. de iuſt.q.3.art.1.verſ. Aliud poſt hæc dubium.* Nau. *ſum.c.12. n.66.* Lud. Lopez 1.*part.inſtr.cap.*48.§. *Vota ſemel irritata.* Philiarcus *de officio ſacerdotis, tom.1.p.2.lib.3.cap.4.§. Sed maior difficultas.* Vega 2.*to. ſum.c.*129. *caſu* 95. Imò eſto diceremus vota hæc irritari à viro non ratione dominij in voluntatem vxoris, ſed quia materia eſt illi ſubiecta. Cùm materia plenè ſubdatur, tanquam nulli alij ante ſubiectionem dicat, eſſet perfecta irritatio, nec reuiuiſcerent (vt n.34. probauimus.) Atque ita Sylueſt. *eadem q.2.dict.5.* fatetur vxorem tantum ſubdi viro quoad materiam. Quod idem (vt n.3. retuli) ſentiunt Nau. Philiarc. Ludou. Lopez & tamen omnes hi aſſerunt ea vxoris vota non reuiuiſcere. Præterea, quia idem dicunt de votis ſeruorum per dominos irritatis, Sotus, Nauar. Philiarc. Lud. Lopez *ibi,* & tamen conſtat ſeruos tantum quoad materiam ſubiici dominis. Atque ideò non omnia illorum vota poſſunt domini irritare, ſed ſola illis præiudicantia. Tandem, quia de votis puberum dicunt idem, Sotus, Sylueſter *ea quæſtion. dict.3. & 4.* proximè citati, *&* Arangon 2.2.*q.*88. *art.*8.*fin. &* Graffis 1.*p.deciſionum, lib* 2.*c.*29.*n.*5. Philiarc. proximè allegatus, quos tamen ſolùm ratione materiæ ſubdi patri probauimus num.2.

37 Secundò infertur, votum caſtitatis conſtante matrimonio ab vxore emiſſum, quod num.11. & 12. & dixi poſſe à viro irritari, non reuiuiſcere. Quia irritatur ratione dominij, quod habet vir in voluntatem vxoris, ad illam dirigendam, quamuis deficiat dominium in materiam illam.

38 Tertiò infertur, vota ab vxore ſeu ab alio ſubdito in tempus ſolutæ poteſtatis, quando ſunt à viro ſeu ab alio ſuperiore irritata, quæ num.16. poſſe irritari diximus, non reuiuiſcere. Et hoc licèt ſit votum caſtitatis emiſſum ab vxore ad illud tempus, quod n.18. probaui poſſe irritari, Quia ea vota irritantur ratione dominij in voluntatem, aut ſaltem dominij in materiam. Et eadem ratione dicendum eſt idem de voto religionis in id tempus ab vxore facto, quod n.19. dixi poſſe irritari. Et hoc neceſſariò tenentur dicere omnes, quos n.16. 18. & 19. retuli, dicentes poſſe ea vota irritari. Non enim poſſunt intelligi de ſuſpenſione. Nam cùm non obligent donec ſoluatur poteſtas ſuperioris, ipſa ſunt ſuſpenſa.

39 Quartò infertur, vota ante matrimonium ab vxore facta, quæ irritari à viro poſſe diximus n.23. ſoluto matrimonio reuiuiſcere. Quia ea non eſt perfecta irritatio, ſed tantùm ſuſpenſio. Nam cum nec actus liber, quod votum emiſſum eſt, viro ſubdatur: nec etiam materia promiſſa ſit illi ſubiecta ſimpliciter, ſed ſecundum quid (vt explicui n.34.) non poſſunt ea vota ſimpliciter irritari. Atque ita docent Arch. *c. Noluit, 33.quæſt.5.n.vn. & ibi* Bellam. *n.* 1. Roſella *Votum 2.n.* Nauar. *ſumm.cap.12.n.61.* Alex. *in ſuo* Enchirid. 1.*p.de poteſtate confeſſorum c.5.n.155.* Philiarc. *de offic. ſacerd. to.1.part.2.l.3.c.4.§. Sed maior difficultas,* Lud. Lopez 1.*p.inſtruct.c.*46.§. *Mulier vxor.* Graffis *p.2.deciſion. lib.2.c.12.num.31.* Quare audiendus non eſt Vega 2.*tom. ſum.cap.*129.*caſu* 20. qui dicit non reuiuiſcere. Ducitur, quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. Sed ſupponit obligationem illam ſemel extinctam eſſe, & non potius ſuſpenſam. Quod probare oportebat. Dum autem dicunt hi Doctores obligationem illam reuiuiſcere, intelligendi ſunt quoad materiam, ad quam votum illud ceſſante ſuperioris poteſtate obligat. Verbi gratia vouit vxor ante matrimonium ſe quotidie recitaturam calculos virgineos, aut ieiunaturam omnibus ſextis feriis totius vitæ, irritauit poſtea vir, non tenetur ſoluto matrimonio ad preces & ieiunia omiſſa tempore ſuſpenſionis voti. Quia fuerunt onus diei, ac proinde tranſacto die ceſſauit obligatio. Sed tenebitur ab eo tempore ſoluti matrim. ad recitandum quotidie eas preces, & ieiunandum ſextis feriis. Hinc fit, ſi poſtquam vir votum irritauit, concedat iterum licentiam, teneri vxorem ex tunc illud ſeruare iuxta dicta num. 35. Quia obligatio tantùm erat ſuſpenſa, dum vir impediebat materiam.

Quid autem dicendum ſit, ſi tempore quo vxor ante ma- 40
trim. vouit, erat ſub poteſtate alicuius, qui id votum irritare poterat, vt patris, tutoris, aut alterius mariti. Vel ſi iis carebat, erat in ea ætate conſtituta, vt ſi eos haberet, poſſent irritare, vt ſi impubes vouit votum perſonale: vel pubes ante XXV. annum fecit votum reale. An poſſit præſens maritus irritare, ita vt votum illud non reuiuiſcat? dicam tota diſp.41. Atque de votis ex viri licentia factis, an irritari ita poſſint à marito, vt non reuiuiſcant? dicam tota diſp. ſeq. Et de poteſtate vxoris ad viri vota irritanda, ita vt ea non reuiuiſcant, dicam tota diſp.42.

Grauior autem difficultas eſt de votis ab vxore factis 40
tempore diuortij ob adulterium, an reputentur ea vota quaſi facta ante matrimon. & ita reconciliatione ſequuta nequeant etiam imperfectè irritari, ſeu ſuſpendi, ſi ſint caſtitatis, religionis, realia, aut de rebus neceſſariis, quæ n.26. & duplici ſeq. diximus, nec imperfectè irritari poſſe: aut ſi ſint alia vota quæ imperfectè irritari poſſunt, facta ante matrimonium, tunc etiam, facta non poſſint aliter irritari, atque ita ſoluto matrimonio reuiuiſcant? Et videtur non poſſe. Quia cùm neuter coniux tunc ſit ſub poteſtate alterius, votum videtur independens, ac ſi ante matrimon. emiſſum eſſet. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo. Si coniux reus vota emittat etiam caſtitatis & religionis, poterit innocens vir reconciliari volens, eo pacto, irritare, quo poſſet irritare, ſi matrimonio integro & illæſo facta fuiſſent. Quia cum matrimon. tunc ſeparetur, ac diuortium fiat, in fauorem innocentis, ac dependenter ab eius voluntate, nimirum, dum ipſe noluerit reum ad priſtinam amicitiam reſtituere, nequit aliter illius iuri præiudicare: ac proinde quidquid vouerit, habet tacitam conditionem: dummodo non præiudicet iuri, quod innocens ante diuortium habebit, cum pace componere voluerit. Quod clarius conſtabit ex dicendis lib. ſeq. tota diſputat. 10. Si autem innocens vota emittat, cenſendum eſt de illis ſicut de factis ante matrimonium. Quia innocens tunc eſt omnino ſui iuris, & obligatione aliqua alteri coniugi non eſt aſtrictus, quamuis vinculum matrimonij perſeueret. Quare vouet ab altero independenter. Vnde fit vt nullo modo ſuſpendere poſſit coniux reus, pacib. compoſitis, quamuis ſciuerit, vota caſtitatis, religionis de rebus neceſſariis, ac realia ab altero coniuge innocente tunc emiſſa. Sicut ea facta ante matr. ſuſpendere non poſſe, diximus n.26. & duplici ſequenti. An poterit

vir

vir ſuſpendere vota alia innocentis vxoris, ſicut num.23. & 25. diximus poſſe facta ante matrimonium:& vota ſic ſuſpenſa reuiuiſcent, vt diximus n.39. Non autem vota coniugis rei,quæ innocens verè irritauit. Sicut nec reuiuiſcunt vota integro matrimonio facta,& irritata : vt diximus n.36. Similiter vxor ſi rea ſit, vbi ad amicitiam reſtituta fuerit, poterit ſuſpendere ea vota, quæ poſſet ſi ante matrimonium facta fuiſſent à viro : & ſi ipſa ſit innocens, vir autem reus, poterit irritare ea vota, quæ poſſet ſi integro matrimonio facta fuiſſent, ob rationem dictam. Quæ autem ſint vota, quæ tunc poteſt irritare, & quæ ſuſpendere: dicemus tota diſp.42. Ex quo deducitur, ſi innocens, ſiue vir ſiue vxor emittat eo tempore diuortij, votum religionis, aut caſtitatis : cum ſit tunc omnino ſui iuris, teneri ad illud : & nequire alteri remittere adulterium, ne votum infringere cogatur (vt dixi n.8.) At facta ſemel reconciliatione, aut inſtaurato matrim. ob ſimile adulterium eius, qui prius innocens fuerat, excuſabitur à religionis voto pro tunc, donec illi ſoluto matrimonio, aut ob aliud diuortium, liceat ingredi : & ſi fuit votum caſtitatis, tenebitur reddere, at petere non poterit: & tenebitur etiam non reddere, ſi iterum ſit iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium : perinde ac ſi id votum caſtitatis eſſet ante matrimon. factum. Quando autem eſſent alia vota, poſſet innocens reconciliationem facere, licet executio illorum votorum eſſet illi interdicenda & ſuſpendenda (vt num.8. probaui,) & omnia hæc intelligo, quamuis propria auctoritate innocentis fiat diuortium, & quid ſi de licentia ipſius alter voueat ? dicam l. 10.diſp.10.n.4.

42 Quintò infertur, vota facta in ſæculo ab ingrediente Societatem Ieſu, quæ ſuſpenſa in ea ſunt, reuiuiſcere, eo egreſſo. Quare dum manet in Soc.ad ea minimè tenebitur, vt habetur *can.22. primæ congregationis generalis Soc. Ieſu,& reg.23. Magiſtri Nouitiorum.* Quod intellige, niſi poſt profeſſionem expellatur. Cum enim omnia vota in ſolemnem profeſſionem commutentur, extinguitur prorſus eorum obligatio. Atque ita eo expulſo non reuiuiſcunt.

43 Dubitabis autem. Quid dicendum ſit, ſi ſuperior Societatis ea vota irritet? Primo dico, non poſſe ea vota irritare ſuperiorem Societatis Ieſu. quæ quis in ſæculo aut tempore nouitiatus emiſit. Quia nouitij non ſubduntur ſuperiori quoad omnia, ſed tantum vt probentur & inſtruantur in religione. Ita docent Nauarr. *ſum.lat.cap.*11. *num.*65.*hiſp.c.*28.*additione ad n.eundem*, Ludou.Lop.1.*p. inſtr.cap.*48.§. *Materia voti*(quamuis *c.*47. *c.Sed Virum*, dubius manſerit) Manuel 1 *tom. qu.regularium,q.*25.*ar.*8. *fin.* At poteſt talis ſuperior, vt magiſter Nouitiorum, vel alius ſuperior, ea vota in nouitiatu vel ante emiſſa ſuſpendere, donec commutentur in profeſſionem. Atque ideo cautè dixit Nauarr. non poſſe ſuperiorem irritare, ſicut poteſt vota profeſſorum. Quaſi velit poſſe vota horum perfectè irritare : illorum autem ſolum ſuſpendere, & ita reuiuiſcent eis egreſſis. Probatur poſſe ſuſpendere. Quoniam nouitius pro tunc ſubditur prælato, ſicut profeſſus : cum hoc ſolo diſcrimine, quod profeſſus tenetur ex voto obedire : nouitius autem ſe offert ſponte ad obediendum : & ſuppoſito eum velle profiteri, debet obedire : ne repulſam patiatur. Secundò dico, ſuperiores Societatis Ieſu poſſe vota irritare emiſſa à religioſis illius, poſtquam admiſſi ſunt ad vota biennij, vel coadiutorum formatorum : & ea ſic irritata nunquam reuiuiſcere, quamuis emiſſa ſint in tempus ſi à Societate egreſſi fuerint. Quia quamuis ea vota non ſint ſolemnia, at veros religioſos eos conſtituunt: vt declarauit Gregor. XIII. *in bulla, Aſcendente Domino, conceſſa Societati, anno* 1582.& per ea ſe tradunt,& ſua Soc. quantum eſt ex parte ſua : & habet Societas in eos ius, vt ibi declarauit Greg.XIII.& ſunt domino ſubditi, ita vt nil omnino poſſidere donareve poſſint, nec de ſe diſponere. At irritandi poteſtas ex hac ſubiectione oritur. Præterea, quia voluntas horum multo magis ſubditur ſuperiori, ab illoque pendet, quam voluntas filij à patre, aut vxoris à marito. Atque ita ſentiunt viri doctiſſimi. Tertiò dico, non poſſe eos irritare vota à talibus emiſſa in ſæculo, aut tempore nouitiatus, quamuis iam vota biennij aut coadiutoriorum formatorum fecerint (poſt profeſſionem autem dicam num.44) At poſſe ea ſuſpendere pro tempore, quo manſerit in Soc. vires reaſſumptura poſt egreſſum. Quia reputantur tanquam vota facta ab vxore, ante initum matrimonium. Quæ n. 39. probauimus non verè irritari, ſed ſuſpendi à viro. Quia hæc ſimiliter extra tempus ſubiectionis facta ſunt : atque ita nec ſuperior habet poteſtatem in actum liberum tanquam omnino præteritum: nec in materiam, tanquam iam Deo conſecratam ante ſubiectionem. Vtrum autem poſſit talis ſuperior irritare, quando fecit votum tempore quo pater vel tutor, quem habebat, poterat irritare, vel ſi haberet, poſſet ? dicam diſput.41.n.11.

Duplex autem obiectio ſupereſt contra hoc. Prior, 44
nam inde ſequitur nec ſuperiorem religionis poſſe in nouitiorum votis diſpenſare. Quoniam ad id requiritur vera ſuperioritas ſpiritualis. Atque ita concedit Angles Florib.2.*p.q.de voto,art.*8.*poſt* 10.*diffic.dub.*3. & dicit eſſe tutius Lud. Lopez 1.*p. inſt. c.* 47.§. *Sed vtrum.* At verius eſt poſſe diſpenſare. Quoniam tempore quo nouitius perſeuerat in religione, quamuis prælatus non habeat poteſtatem dominatiuam in eius voluntatem nondum ſibi per profeſſionem traditam, habet tamen ſpiritualem iuriſdictionem(vt tradit Nauar.*ſum.lat.c.*12.*n.*65.)Non enim decet vt circa nouitiis in religione occurrentia adeatur Epiſcopus. Ita docent Enriq *l.7.de indulg.c.*12. *n.*7. Manuel *in quæſtion regul.tom.*1.*q.*25 *art* 8.Pro eadem opinione ſunt Sylu.*verb. Diſpenſatio,q.*14 *dict.*1.*& ibi* Angel.*n.*8: vbi dicunt poſſe prælatum religionis diſpenſare cum nouitio vt ad ordines promoueatur. Vnde poteſt prælatus religionis diſpenſare cum illis, in iis in quibus poteſt cum profeſſis. Addit (& bene) Enriquez poſſe ſimiliter Epiſcopum cum illis diſpenſare. Quia nondum plenam exemptionem & ſubiectionem regulari prælato conſecuti ſunt, atque proinde poſſunt ſe Epiſcopo ſubiicere, vt cum ipſis diſpenſet.

Secunda obiectio eſt. Quia inde etiam ſequi videtur. 45
non poſſe prælatum irritare vota, quæ profeſſus in ſæculo aut in nouitiatu emiſit, noluitque per profeſſionem extingui. Quia facta ſunt tempore, quo nec actus liber, nec materia erant ſubiecta prælato, & ita tantum poterit illa ſuſpendere, atque eo expulſo à religione reuiuiſcent. Sed neganda eſt ſequela, & dicendum poſſe ea perfectè irritare, inſtar votorum poſt profeſſionem factorum. Et ratio eſt. Nam teſte Sylu.*Votum* 4.*q.*7.*dict.*5.ſi eam voluntatem habuit non extinguendi per profeſſionem, ante inſtans ipſius, adhuc extinguitur votum : ſi verò in ipſo inſtanti profeſſionis, reputabitur ac factum poſt profeſſionem, & proinde tempore plenæ ſubiectionis, ac poterit irritari. Sicut tradunt DD. peccatum prauæ diſpoſitionis commiſſum in baptiſmi ſuſceptione, reputari tanquam admiſſum poſt baptiſmum,& ita ſubiici ſacramento pœnitentiæ.

Ad argumenta num.33.propoſita reſpondetur. Ad primum negando eam differentiam, vbi materia plenè ſubiicitur,& non tantum ſecundum quid ; & ad probationem eſt neganda minor, quæ conſtat ex dictis num.34. Ad ſecundum neganda eſt minor, quia in caſu priori ſuperior tanquam voti ignarus non intendit irritare. Nam voluntas non fertur in obiectum incognitum : ſecus in caſu poſteriori. 46

DISPVTATIO XI.

Vtrùm vota vxoris quæcunque, etiam caſtitatis, de licentia viri, conſtante matrim. emiſſa poſſit idem vir irritare: atque ſoluto matrim. minimè reuiuiſcant? Et quid de votis caſtitatis, religionis, matrim. non ineundi, factis mutuo conſenſu, aut à viro ordinis ſacri ſuſcipiendi: à fœmina verò caſtitatis, aut religionis, eodem communi placito emiſſis?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

An poſſit vir irritare vota vxoris alia à caſtitatis voto, de ſua licentia emiſſa? Referuntur duæ ſententiæ, n. 2. & 3.

Poteſt vir & quilibet alius ſuperior talia vota validè irritare, nec peccat ſubditus tunc non exequens vota licet peccet ſuperior, n. 4.

Idem dicendum eſt licet votum ſit reale, & licet ſit implendum tempore ſolutæ ſubiectionis, nu. 5. & ibi remiſſiuè, quid de voto non mentiendi?

Quid, ſi ſuperior dicat ſubdito, ſe concedere facultatem vouendi irreuocabilem, n. 6.

Qualiter peccet ſuperior irritans abſque cauſa, vel cum illa? Et quid diſtet inter illam diſpenſationem & irritationem, n. 7.

An teneatur ſuperior illo voto, vel dare licentiam iterum ad exequendum, poſtquam ſemel irritauit, n. 8.

An ſi ſuperior voti conſcius taceat, & diſſimulet, cenſeatur conſenſus, vt iam non poſſit amplius abſque cauſa irritare? Ponitur opinio, n. 9.

Poteſt irritare, niſi reuera conſenſerit. Et quid, ſi interius conſenſit at exterius ſolum tacuit? Et quid, ſi ſubditus emiſſo iam voto petiit licentiam ad vouendum tacito præterito voto, vel ad dandam rem illam tacito voto dandi, vel ſola licentia dandi emiſit votum, an poſſit ſuperior abſque cauſa irritare votum illud, n. 10.

An peccet ſubditus abſque cauſa, vel de eius iuſtitia dubius, petens à ſuperiori irritationem voti, quod de eius licentia emiſit, n. 11.

Poſt rem voto promiſſam, traditam, nequit vir aut ſuperior reuocare, num. 12.

Quid re integra nimirum, antequam ſubditus licentia vtens veniat num. 13.

An promiſſionem homini factam poſſit ſuperior, qui licentiam dedit, irritare, n. 14.

Soluuntur argumenta, n. 15.

An vir concedens licentiam vxori vouendi continentiam, poſſit votum irritare? Refertur quædam opinio, n. 16.

Poteſt perinde ac alia vota, n. 17. vbi, quid, ſi dedit licentiam ad vouendam omnimodam caſtitatem? & quid de voto non mentiendi.

Soluuntur argumenta, n. 18.

Quid ſi vterque coniux mutuo conſenſu vouit continentiam? Refertur quædam ſententia, 19.

Neuter poteſt tunc irritare, n. 20. & peccata contra iuſtitiam cognoſcens vxorem inuitam, & ibi quid de aliis votis eo tempore factis,

Quid, ſi ſit votum mutuo conſenſu ingrediendi religionem? Aut abſtinendi ab alio matrimonio ineundo. Aut alterius coniugis caſtitatis, alterius autem religionis, aut ordinis ſuſcipiendi, n. 21.

Quid, ſi eo voto emiſſo dant ſibi iterum poteſtatem in corpus, an poſſint coniuges ea vota irritare, & ſemel facta irritatione non peccent, petendo, nec reddendo. Cenſeaturque ſibi iterum dare, ius petendo debitum, n. 22.

Soluuntur argumenta, n. 23. vbi quid de aliis votis mutuo conſenſu factis?

An reuiuiſcant vota de licentia viri aut alterius ſuperioris facta eius poteſtate ſoluta. Ponitur quædam ſent. n. 24.

Non reuiuiſcunt, n. 25.

Soluuntur argumenta, n. 26.

1 QVadruplex inuoluitur difficultas ſeorſim diſputanda. I. de irritandis aliis votis, dempto continentiæ voto. II. de ipſo voto continentiæ. III. quando mutuo conſenſu fit. IV. qualiter vota hæc irritata reuiuiſcant.

2 Quæſtio I. An poſſit vir irritare vota vxoris, præterquam caſtitatis, de ſua licentia emiſſa? Quidam negant eam poteſtatem. Ducuntur primò, quia ad voti firmitatem in ſubdito nil deſideratur præter ſuperioris conſenſum: ergo illo accedenti manet firmum & irreuocabile. Secundò, quia licentia ſuperioris concedit ſubdito dominium & quaſi poſſeſſionem actionis illius: ad quam eſt data licentia: cum iam virtute illius votum emiſerit. Ergo nequit ſuperior reuocare. Tertiò, quia promiſſio facta homini, & ipſi intimata, nequit ſi de ſuperioris licentia eſt facta, ab ipſo irritari propter ius homini acquiſitum. Ergo nec facta Deo, quæ ſtatim ipſi cognita eſt: ob idem ius Deo acquiſitum. Tandem, quia ſuperior irritans votum, præcipienſque ſubdito ne impleat, eſt culpæ reus. Ergo illi non eſt audiendum. Hanc ſent. loquens in religionis ſuperiore tenet Ricard. 4. *diſt.* 38. *a.* 4. *q.* 3. imò dubitat, an poſſit idem ſuperior diſpenſare.

Alij dicunt nullum ſuperiorem poſſe ea vota irritare, 3
præter religionis Prælatum reſpectu religioſorum. Sic Phil. *de offi. ſacerd p.* 2. *l.* 3. *c.* 4. *§. Sed maior difficultas.* Ducitur, quia inter ſuperiores habentes poteſtatem dominatiuam ad irritandum vota, ſolus ille habet ſimul ſpiritualem: ſubdit tamen eum, cui votum irritatur, teneri obedire. At fundamentum eius nullius eſt momenti. Quia ad irritandum nil confert poteſtas ſpiritualis. Et ſi nomine irritationis intellexit diſpenſationem, eſt valde impropriè locutus.

Prima concluſio ſit. Si vir aut quicunque alius ſuperior 4
irritet vota de licentia ſua à ſubditis emiſſa, valida eſt irritatio: & quamuis peccet vir, aut alius ſuperior abſque cauſa iuſta irritans; at vxor, vel alius inferior, immunis eſt culpæ non ſeruando votum, quod ſemel iam irritatum nõ amplius obligat. Prob. ex *c.* 30. *Num.* ibi: *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam. quicquid vouerat, atque promiſerat, reddet. Si autem contradixerit poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.* Vbi quamuis non dicat expreſsè Scriptura, vxorem eſſe culpæ immunem, dum viro contradicente non ſeruat votum, at tacitè id ſignificat, teſte Caietano *ibi*, dum ait culpam vxoris redundare in virum. Et ita intelligit eum locum D. Aug. *l.* 4. *q.* 59. *in Num.* & refertur *c. Manifeſtũ* 33. *q.* 5. ibi: *Nam cum ad peccatum eiuſdem viri pertinere voluerit lex, prius ſi permiſerit, & poſtea prohibuerit: & hoc tamen non dixit, quod mulier quæ vouerat faciat.* Et D. Ambr. *l. de Paradiſ. c.* 10. & refertur *c. fi.* 33. *q.* 5. ibi: *Etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit reuocare promiſſum.* Et ratio eſt. Quia adhuc ſuperior retinet dominium voluntatis ſubditi, & rei offerendæ per voti exequutionem. Quamuis enim translatio dominij non pendeat ab actuali rei vſu, ſed tantum conſiſtat in facultate re vtendi. At ſuperior in hoc euentu concedens facultatem quæ illi ſufficiat, vt is & voluntate propria & re vtatur vouendo, & exequẽdo votum. Quod abſque dominij translatione fieri poteſt. Cenſendum eſt enim ſuperiorem, minimum quod poteſt, velle cedere iure ſuo. Cum poſſit poſtea ad ſubditi bonum pertinere, vt ſuperior tanquam adhuc dominus facultatem illam reuocet. Huius ſent. videntur multi DD. aſſerentes vxorem teneri obedire viro præcipienti ne votum exequatur, quod ſua licentia obtenta emiſerat, quamuis peccet vir præcipiens. Hi ſunt *Gl. ordin. Num* 30 *ad fin. & ibi* Hugo *lit. K.* D. Bonau. 4. *d.* 32. *in expoſ. lit. n.* 4. *& ibi* Ricard. *art.* 2. *q.* 2. *ad primum* Hoſt. *ſum. t. de voto, §. Quis vouere poſſit, n.* 8. *verſ. Vxor etiã,* Abb. *c. Chariſſimus, n.* 4. *de conuerſ. coniug. & c. Scriptura, n.* 8. *de voto,* vbi Hent. *n.* 6. Vincent. *ſpec. doctr. to.* 2. *l.* 9. *c.* 86. *Lex* 8 *t.* 8. *p.* 1. Turrec. *c. Sunt quædam* 17. *q.* 1. *n.* 10. *& d c. Manifeſtum, n.* 3. *&* 4. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 22. *init.* Caiet. *ſum. verb. Votum, c. vlt. ſtat. in princ.* Angel. *Votum* 2. *n.* 10. Armil. *verb. Votum n.* 12. Adr. 4. *q.* 14. *de matr.* Nauar. *ſum. c.* 12. *nu.* 61. & 73 Nic. de Orbel. 4. *d.* 38. *q.* 1. *§.* 7. Brun. *de ſponſ. cõcl.* 30. *n.* 14. Alex. *in ſuo Enchir.* 2. *præcept. tr. de voto, §. Si de licentia* Io. Heſſels *in expoſ. Decalogi* 2. *præcept. c.* 14. Graf. 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 29. *fi &* 2. *p. l.* 2. *c.* 12. *n.* 27. Lud. Lop. 1 *p. inſtr. c.* 48. *§. Peccãt prælati & c.* 46. *§. Mulier vxor.* Atque expreſſe tenent hanc ſent. Innoc. *c. Script. ad fi. de voto,* Grat. *d. c. Manifeſtum §. Ex præmiſſis,* Maior. 4. *d.* 38. *q* 4 *dub.* 2. *quod incipit, Dubitatur qui poſſint vouere, verſ. Quartæ perſonæ,* Roſel. *Votum* 1. *n.* 2. Syl *Votum* 4. *q.* 2 *d.* 6. Caiet. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *dub.* 2. Sot. *l.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. Maiori autem, &* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4 *verſ. Id autẽ,* Barth. à Led. *dub.* 20. *de matr. concl.* 1. Pal 4. *d.* 38 *diſp.* 3. *f.* 872. *col.* 2. *verſ. Porrò autem.* Stunic. *de voto q.* 3. *n* 62. Niena *ſum t.* 136. Angel. Flor. 2 *p. q. de voto a.* 7. *poſt.* 9. *diff. dub.* 1. Arag. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *f.* 1019. Valent. 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 6. *de voto, pũct.* 6. *q.* 3. Em. Sa *ſum. ver. Votum,* vbi de

voti

voti irritatione, §. *Irritans Votum ſine cauſa*, Manuel 2.*to.* *ſum.c.*90.*n.*5.Vega 6.*to.ſum.c.*120.*caſu* 22.*&* 91.Quid autem de votis tempore diuortij factis ab adultero, de licentia innocentis, dicam l.ſeq.diſp.10.n.14.

5 Nec audiendus eſt Angles *n.prac.allegatus*, reſtringens ad vota emiſſa de licentia ſuperioris, pro tempore ſubiectionis: ſecus de implendis ceſſante poteſtate ſuperioris. Cum enim æquè poſſint maritus & alij ſuperiores ea vota irritare, perinde ac tempore ſubiectionis implenda (vt diximus diſp.præc.n.16.) non video cur nequeant validè vtraque irritare, quamuis habita licentia facta ſint. Nam ratio n. præced. tradita æquè habet locum in hoc caſu. Nec etiam conſtituo diſcrimen quoad hoc, inter vota realia & perſonalia. Sed de vtriſque idem dicendum eſt. Quia DD.num.præced.allegati indiſtinctè loquuntur: & textus & ratio ibi adducta idem probant. Quid de voto non mentiendi, dicam num.17.

6 Imò idem credo, quamuis ſuperior dicat ſubdito, ſe illi concedere facultatem irreuocabilem: adhuc enim valebit irritatio poſtea facta, & facultas reuocari poterit, quamuis ſuperior potuerit & voluerit eximere ſubditum à ſua poteſtate, quoad illam rem promiſſam. Quia adhuc non accepit ſubditus poſſeſſionem, nec dominium exemptionis illius, ſed ſolum habet titulum, quo illam exemptionem comparare poſſit, quando faciat id quod requiritur, nempe, cum votum exequatur.

7 Secunda concluſio. Peccat lethaliter vir irritans votum vxoris, aut alius ſuperior ſubditi de ſua licentia emiſſum, niſi iuſta cauſa intercedat. Probatur c.30.*Num.*ibi: *Portabit ipſe iniquitatem eius.* id eſt, pœnam ſoluet pro tranſgreſſione voti illius, vt explicant Lyra *&* Vatabl.*ibi.* An ſi ſola eſſet venialis culpa, non appellaretur iniquitas: nec ea pœnæ comminarentur. Secundò, quia licet apud ſuperiorem maneat dominium illius rei, at non manet liberum, ſed obligatum ad exhibendum rem illam Deo, ratione voti ſubditi, quo res illa ſuo conſenſu obligata eſt Deo. Quare tenetur ex vi voti efficere quantum in ſe eſt, veram illam promiſſionem ſua auctoritate factam, non impediendo ſubditum, quo minus impleat. Vnde peccatum ſuperioris impedientis, & abſque iuſta cauſa irritantis, reduceretur ad ſacrilegium tranſgreſſionis voti. Quod ex genere ſuo eſt lethale. Atque ita docent Caietan.2.2. *q.*88.*a.*8.*dub.* 3.*Lex.*8.*ăit.*8.*p.*1.Nau. Angles, Arag. Graffis, Vega, *quos retuli n.*4. Manuel 2.*to.ſum c.*89.*n.*6. Lud. Lopez 1 *p.inſtr.c.*48.§.*Peccant prælati.* Intellige autem, quando materia eſſet grauis. Reputarem materiam grauem illam, cuius tranſgreſſio ſufficiens eſt ad conſtituendã culpam mortalem in ipſius voti tranſgreſſione. Quia perinde eſt votum non implere, ac eius impletionem iniuſtè impedire. Quare non eſt credendum Roſellæ *Votum* 3.*n.*2. dicenti non eſſe culpam mortalem, & poteſt probari. Quia cum ſuperior ipſe minimè voluerit, non eſt cur voto ſubditi obligetur. Votum enim vnius alterum non obligat. Sed facilis eſt ſolutio. Quamuis enim votum vnius non obliget alterum, vt illud expleat, obligat tamen ne iniuſtè impediat. At ſuperior iniuſtè impedit, reuocans abſque cauſa legitima, ſemel ipſo conſentiente conſecratum Deo. Quod ſi iuſta cauſa irritandi adſit, vacabit culpa ſuperior irritans. Quia tunc poteſtate non abutitur, cum poſſit occurrere caſus in quo vtilius eſſet ad Dei honorem irritare. Sic Maioris, D.Ant. Roſel. Sylu. Palacios, Arag.*n.*4.*allegati.* Sot.*l.*7.*de iuſt q* 3.*a.*1.*verſ.maiori autem,* Vega 2.*to.ſum.c.*139.*caſu* 91.& expreſse colligitur ex Caiet.*ſum verſ.Votum,c.vlt.ſtatim in princ.& ex* Nauar. *ſum. c.*12.*n.*73. dicunt enim eſſe culpam irritare abſque cauſa: quaſi oppoſitum ſentientes, exiſtente adhuc iuſta cauſa. Non videtur autem tam vrgens cauſa deſiderari, ac ad diſpenſationẽ in voto. Quia irritatio illa innititur poteſtati dominatiuæ, quæ ex ſe nullam poſtulabat cauſam ad irritandum. Et cum adhuc duret dominium, obligatio illa ſuperioris ex ſuo conſenſu orta non inducit tantam obligationem ad non reuocandum, ac ſi non actus dominij, ſed meri diſpenſatoris eſſet irritatio: ac proinde licet cauſam deſideret, at non tam grauem, ac diſpenſatio. Et in hoc aperta erit differentia inter illam irritationem & diſpenſationem. Inſuper erit alia, quod hæc ad ſui valorem cauſam iuſtam petit: illa autem ſolum vt rectè fiat. Nam factam ſine cauſa, validam eſſe probauimus num.4.

Hinc colligunt aliqui, ſuperiorem abſque iuſta cauſa irritantem votum ſubditi ſua licentia factum teneri implere votum illud. Sic Fonſeca *in ann.ad marginem* Caiet. *ſuper cap.*40.*Num.ad fin.*& hunc dicit illius loci eſſe germanum ſenſum. At melius colligeret teneri eum ſuperiorem iterum concedere facultatem ſubdito implendi votum illud. Sicut iniuſtè impediens volentem exequi votum, tenetur obſtaculum remouere: & maxime, ſi eſſet votum reale, vt erogandi eleemoſynam. Quod admittent DD.referendi n.24. aſſerentes eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem. At vtrumque carere ſolido fundamento exiſtimo. Quoniam cum votum illud penitus per irritationem caſſatum ſit, nec iterum conſenſu ſolius ſuperioris reuiuiſcere poſſit (vt n. 25. probauimus) nulla obligatione iam ſubditum nec ſuperiorem afficere poteſt. Quod enim non eſt, operari nequit. Id tamen verum eſt; & conuincit argumentum propoſitum, teneri ſuperiorem, qui nondum votum irritauit, ſed obligationem ſuſpendit negata exequendi licentia, iterum eam concedere. Quia cum adhuc obligatio voti vigeat, tenetur iniuſtum impedimentum auferre. 8

Maior autem difficultas eſt. An taciturnitas, & diſſimulatio ſuperioris cognito voto, cenſeatur conſenſus ac licentia, ita vt iam non amplius integrum ſit illi irritare abſque cauſa, perinde ac ſi ſua licentia factum eſſet? Id enim affirmant Innoc.*c.Scripturæ,n.*3 *verſ.Sed nobis,de voto*, vbi Io. And.*n.*4.Card *q.*12.Rain.*& eius Gloſſator*, vt refert eos ſequens Syl. *Religio.q.*15. Abul.*q.*15. Mat.*q.*149. Adria.*q.*14.*de matr.* Valent.2.2.*diſp.*6.*q.*5.*de voto punct.*6. *q.*1. vnde dicunt Abul.*&* Adr. debere ſtatim audito voto contradicere. Quod explicat Syl. id eſt, eadem die, & probatur ex *c.*30.*Num.*ibi: *Quod ſi audiens vir tacuerit & in alterum diem diſtulerit ſententiam, quicquid vouerat, reddet.* 9

At dicendum eſt poſſe adhuc irritare. Quia poteſtas irritandi eſt actus dominij, at domino integrum eſt vti aut non vti re, dum voluerit. Et confirmatur, quia is à quo petitur facultas vtendi re illius poterit differre decretum quouſque velit. Nec obſtat lex illa Numerorum, quia quoad hoc fuit cæremonialis, & iam ceſſauit: teſte Caiet. *ibi.* Ita docent D.Th.4.*d.*32. *in fine,in expoſitione literæ,& ibi* Palud.*q.*2.*a.*2.*n.*17.Caiet.*eo.c.*30.*Num in fin.* Tablena *Matr.*1.§.4.& videntur ſentire D.Anton.3 *p.t.*1.*c.*22.§ 2. Sylu.*Votum* 5.*q.*2. Io.de Friburg.*ſum.confeſſ.*1.*p.t.*8.*q* 45. vbi dicunt viro prius diſſimulante, & poſtea contradicente non teneri vxorem votum implere. Sed quid dicendum ſi ſuperior tacuit, & reuera internum conſenſum habuit approbandi votum? Videtur enim id non ſufficere, vt dicatur votum licentia, & conſenſu ſuperioris factum, cum iam votum ſit præteritum, & illud non ſit approbare votum, ſed non impedire executionem. Deinde, quia cum taciturnitas illa, ſi reputetur conſenſus, cedat in damnum ſuperioris, vtpote qui ſuo ſe priuat iure irritandi ad libitum, id non eſt præſumendum. Tacens enim in re ſibi nocenti non cenſetur conſentiens (vt probaui l. 1. diſput. 5.) Atque ita in hac re taciturnitatem non eſſe ſignum ſufficiens affirmat Caietan.*ſuper cap.*30. *Num. fine.* conſenſus autem nullo ſigno externo explicitus, ſed merè internus ſuperioris, non videtur ſufficiens, vt votum ſubditi firmum & irreuocabile abſque cauſa reddatur. Cum id etiam ſit in damnum ſubditi. Cæterum dicendum eſt ſufficere, ſi verè ſuperior voluit ratificare votum, ſecus ſi tantum voluit non impedire pro tunc illius exequutionem. Ducor primò, quia quoties conſenſus ſuperioris non deſideratur ad valorem actus ſubditi, poteſt præſtari in ipſo actu, & ante, & poſt, vt multis citatis probat Matienzo *lib.*5.*recop.t.*3.*li.*5.*gloſſ.*1.& 2. Quod in hoc 10

hoc caſu contingit. Nam votum illud ſubditi validum erat & efficaciter obligabat ante ſuperioris conſenſum, à quo eam ſolam firmitatem accipit, vt deinceps abſque cauſa reuocari licite nequeat. Deinde quia votum illud ſubditi ideo firmum non eſt, ſed ad placitum ſuperioris reuocabile, quia tacitam habet conditionem, ſi ſuperior conſcius conſenſum præſtiterit, & non contradixerit, teſte D.Th.2.2.q.88.a.8.*corp.* & *in ſolu.ad* 1.3.& 4.ergo, accedenti conſenſu ſuperioris etiam poſt votum factum, firmum redditur votum, perinde ac contractus conditionalis impleta conditione. *l. Potior* 11 .*in princ.ff.qui potiores in pignore habeantur.* Et confir. quia ſi quis vouiſſet ſe aliquid facturum Petro conſentienti, vel non contradicenti, ſtatim ac Petrus conſenſerit, efficax ac firmum efficitur votum: ergo ſimiliter erit dicendum de voto ſubditi, quod ſimilem habet tacitam conditionem. Taciti enim & expreſſi idem eſt iudicium. Eò vel maximè, quod illud votum non obligat donec Petrus conſentiat: hoc autem ſtatim obligat, & ſuperioris conſenſus ſolum illud firmius reddit. Nec obſtat conſenſum ſuperioris internum eſſe. Tum, quia iam aliquo ſigno externo exprimitur, nimirū, taciturnitate & diſſimulatione illa. Quamuis fatear eſſe ſufficiens indicium conſenſus. Tum etiam, quia cum votum illud omnimodam habuerit firmitatem ex parte ſubditi, ipſumque ſtatim obligauerit & ſolum ius ſuperioris maneat integrum & illæſum, vt reuocare ad libitum poſſit: vt ſuperior ſe ipſum hoc iure priuet, non deſideratur notum fieri eius conſenſum ſubdito: ſed ſatis eſt Deo ſit cognitus. Nullum enim pactum conſenſu ſuperioris initur cum ſubdito, ſed Deo manet obligatus ad non reuocandum. Sicut ſi ſuperior internè votum faceret non irritandi, teneretur non irritare. Atque huius ſent. expreſsè videtur Caiet. *illo c.*30. *Num.fine*, vbi ait ſuperiorem audito ſubditi voto tacentem, ſi re vera non conſentit, poſſe abſque culpa reuocare: vbi clarè contrarium ſignificat, vbi adeſſet internus ille conſenſus, cum taciturnitate exteriori. At ſi ſubditus facto voto aliquid donandi pauperi, aut faciendi, obtineret tacito voto licentiam donandi, aut faciendi illud, nec licentia obtenta votum innouaret: verè prius illud votum eſſet abſque licentia factum. ac proinde poſſet ad ſuperioris libitum irritari. Quia facultas illa non fuit ad votum iam emiſſum approbandum. Cum ſuperior illud ignorauerit. Nec votū denuo factum eſt media illa facultate. Sed quid, ſi ſubditus obtenta licentia aliquid faciendi, aut donandi, voueat ſe id facturum? Videtur enim id votum de licentia ſuperioris factum. Quia eo ipſo quod ſuperior concedit licentiam donandi, videtur concedere promittendi. Quare ſi ille homini promitteret ſe eam donaturum, diceretur verè de licentia ſuperioris promiſſionem illam factam eſſe. At dicendum eſt id votum non eſſe factum de licentia ſuperioris: ac proinde poſſe abſque cauſa ab eo irritari. Quia id votum eſt nouum onus, & quod ſubditus liberè faciebat obtenta ea licentia, iam ex neceſſitate præcepti facit, cui oneri & præcepto ſuperior minimè conſenſit. Deinde, quia iure diuino & naturali eſt data licentia religioſo non mentiendi, imo impoſita neceſſitas, & tamen non poteſt ipſe nec vxor votum de non mentiendo efficax & irreuocabile à ſuperiore emittere, ob nouam obligationem ſibi impoſitam (vt diximus diſp. præc, n.4.) Non ergo licentia aliquid efficiendi eſt licentia vouendi. Præterea, quia longè difficilius concederet ſuperior ſubdito licentiam ieiunandi omnibus ſextis feriis, ac id vouendi, quàm ieiunandi ſimpliciter. Quia hoc non eſt grauamen ſubdito, ſed poteſt liberè omittere ieiunium, nec ſuperiori, qui poteſt liberè licentiam reuocare. Illud autem eſt magnum grauamen, priuat enim ſubditum & ſuperiorem libertate; illum omittendi abſque culpa, hunc irritandi abſque cauſa. At licentia cenſetur conceſſa, cum minimo præiudicio poſſibili. Nec obſtat argumentum contrarium. Quia promiſſio & pactum contrahendi in plurimum præcedit ipſum contractum diſtractionis in humanis, atque eſt quaſi diſpoſitio, ac proinde ſuperior dans licentiam celebrandi diſtractionem, viſus eſt dare ad promiſſionem illius diſtractus, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* vt dans licentiam ineundi matrimonium, cenſetur date celebrandi ſponſalia. At votum dandi, vel faciendi non eſt via & diſpoſitio, & initium ipſius operis, vel contractus dandi, ſed alterius ordinis, ac proinde non includitur in ea licentia.

Tertia concluſio. Peccat etiam mortaliter ſubditus petens abſque iuſta cauſa voti irritationem, quod de ſuperioris licentia fecit, Quia cooperatur peccato mortali ſuperioris. At ſi ſubditus dubius de cauſæ ſufficientia, illam proponeret ſuperiori, qui capax eſt diſcernendi num iuſta ſit. (quod addo propter vxorem & virum, dominum, & ſeruum) immunis eſſet culpæ. Quia poteſt iudicio ſuperioris ſtare, vbi autem ſuperior non eſſet capax id iudicandi, conſulendus eſt vir doctus. 11

Quarta concluſio. Tradita re voto promiſſa cum ſuperioris licentia, nulla eſt in ſuperiori poteſtas reuocandi. Ratio enim cui innituntur Caiet. Sotus, Aragon & Valentia *n.*4 *allegati*, vt ante traditionem liceat ſuperiori reuocare, eſt, quia adhuc manet tunc dominium apud ſuperiorem, ſed alterum, *l. Traditionibus* 20. *C. de pactis.* Ergo iam non licebit reuocare. 12

Quinta concluſio. Re integra, id eſt, antequam inferior votum illud emittat, ad quod ſuperioris licentiam obtinuit, poteſt ſuperior licentiam reuocare. Quia tunc nullu eſt ius acquiſitum. Sicut ſi conceſſiſſet facultatem ieiunandi poſſet illam reuocare. Sic D. Bonau. 4. *d.*32. *in expoſit.lit.n.*4. vbi Ricard. *a.*2.*q.*2.*corpore.* Palud. *q.*2. *art.* 2. *n.*38. Roſella *Votum* 3.*n.*2. Temperant Ricard. & Palud. quando licentia priuatim conceſſa eſt, ſecus ſi publicè. Sed meritò id reprobat Roſella. Quia in neutro caſu eſt ius acquiſitum, ſed res eſt integra. 13

Ex dictis infert Aragon. 2.2.*q.*88.*a.*8.*f.*1010. integrum eſſe ſuperiori, reuocare ante traditionem, promiſſionem homini factam de eius licentia, ſicut & votum. Quia in vtroque caſu dominium manet apud ipſum, in quo fundatur poteſtas irritandi votum. Et ſi dicas per promiſſionem homini factam, acquiri ius homini: ſimiliter dicam per votum acquiri ius Deo. Sed dicendum eſt nullo modo poſſe validè irritare, ſed ſemper teneri ſuperiorem permittere ſubdito vt impleat, quamuis ipſum ſubditum non exequentem, renitente ſuperiori, à culpa eximi credam. Quoniam licet dominium maneat apud ſuperiorem, at eſt ius acquiſitum homini, cuius ius non poteſt ſuperior remittere, cum non gerat vices ipſius. At cum gerat vices Dei ad gubernandum ſubditi voluntatem, poteſt remittere ius acquiſitum Deo per votum, validè ſemper & illicitè, quando adeſt cauſa, & quamuis illicitè faciat, quando abſque cauſa remittit, cum tamen id faciat vt ſuperior, ſitque ei obediendum, (vt explicabitur n.ſeq. in ſol. ad vlt.) adhuc gerit vices Dei. Sicut confeſſarius validè abſoluens, at peccans mortaliter, gerit vices Dei in quantum abſoluit, quamuis culpa ſua abutatur poteſtate. 14

Ad argum. n.2. propoſita reſp. Ad primum dic, vt omnino votum ſubditi fiat irreuocabile, deſiderari vltra conſenſum ſuperioris, traditionem ipſam, at vt non poſſit licitè abſque cauſa iuſta reuocari, ſatis eſſe eum conſenſum. Ad 2. reſpondet bene *Caiet.* 2.2.*q.*88.*a.*8.*dub.*3. ſubditum tantum accepiſſe quaſi poſſeſſionem emittendi voti, atque ideò prælatum minimè poſſe efficere quin fuerit validum, non autem accepiſſe quaſi poſſeſſionem circa rem promiſſam, quouſque illam reddat, & ideo ſuperiorem validè irritare. Ad 3. conſtat ex dictis n.præc. vbi diſcrimen conſtituimus. Ad vltimum reſp. bene Caiet. *eo dub.*3. quando malitia ſe tenet ex parte rei ipſius præceptæ, quia nimirum præcipit iniuſta ſuperior, non eſſe ei obediendum: ſecus quando malitia ſe tenet ex parte ipſius ſuperioris præcipientis, qui minimè præcipit iniuſta, quamuis peccet præcipiens, vt contingit in hoc caſu. 15

Quæſtio II. An poſſit maritus irritare votum caſtitatis, de ſua licentia ab vxore factum: validè quidem, etiam abſque 16

abſque iuſta cauſa ; & licitè interuenienti iuſta cauſa : vt de cæteris votis ſua licentia factis diximus ? Quidam negant de voto caſtitatis, quamuis de aliis votis admittant. Ducuntur quia ſi vir faciens copiam vouendi continentiam vxori, ſimul voueat de vxoris conſenſu, nequit irritare (vt dicemus n. 20.) ergo etiamſi ipſe non voueat, ipſum enim vouere, aut non vouere, parum videtur conferre ad irritandi poteſtatem. 2. quia ſuperior poteſt irritare ſubditi vota ſua licentia facta, quia adhuc opera promiſſa manent ſub eius poteſtate & dominio, & ſic cum ille poſſit prohibere, poteſt tollere obligationem à ſubdito per votum contractum, quare votum de eius licentia emiſſum circa opera quæ non ſubiacent eius diſpoſitioni, vt eſt votum non petendi in vxore, in qua re non eſt viro ſubiecta : & votum de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo, in quocumque ſubdito, irritare minimè poterit, quia materia non eſt in eius dominio. Quod ſi dicas, poſſe ratione nouæ obligationis, ita quantum vir poteſtatem habet in illum actum liberum, per quem fuit inducta. Id non obſtat. Quia iam actus ille liber eſt traditus, & conſecratus Deo ex ipſius ſuperioris conſenſu, atque ita non manet amplius ſub eius poteſtate. Tertiò probatur ex D. Ambr. *l. de paradiſo c.* 10. & refertur *c. fi.* 33. *q.* 5. ibi: *Vota vero continentia ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quod poſt promiſſionem non valent in irritum deduci.* Et ita hanc ſent. tuentur D. Th. 4. *d.* 32. *in expoſit. lit.* Magiſt. & *ibi* D Bonau *n.* 4. *& ibi* Alb. Magnus *a.* 10. Ricard. *a.* 2 *q.* 2. *ad primum.* Palud. *q.* 2. *a.* 2. *num* 17. Gratian. *c. Manifeſtum*, §. *Ex præmiſſis* 33. *q.* 5. *& ibi* Turr. *fi.* Io. de Friſ. *ſum conf. l.* 2. *t.* 8. *q.* 45. Adrian. 4. *q.* 14. *de matr.* D. Ant. 3 *p. t.* 1. *c.* 22. §. 3. Roſel. *Votum* 3. *n.* 2. Piſana *Votum* 3. §. 3. Sylu. *Votum* 5. *q.* 2. Tabien. *Matr.* 1. §. 4. Nauar *ſum c.* 11. *nu.* 61. Philiarc. *de offic. ſacerdotis, to.* 1. *p.* 2. *l.* 3 *c.* 4 §. *Sed maior difficultas eſt.* Manuel 2. *to. ſum c.* 90. *n.* 5. qui id intelligit, niſi in quantum votum caſtitatis præiudicat viro, vnde ait non licere irritare, vt mulier poſſit petere. Temperat etiam Palud niſi vir eſſet ſuſpectus de incontinentia, & tunc ait illum peccare irritando, at vxorem debere obedire.

17 At mihi probabilius eſt poſſe virum irritare votum caſtitatis de ſua licentia ab vxore factum, ſicut diximus de aliis votis. Ducor, quia licet vir non ſit dominus materiæ illius promiſſæ, ſed in illa ſit æqualis vxori, at tanquam caput, eſt dominus actus illius liberi quo vxor tempore ſubiectionis ſe obligauit voto illo: & quamuis ex conſenſu viri ſit Deo cōſecratus, id cōferet, vt vir irritans abſque cauſa, peccet mortaliter: non tamen irritatio ſit nulla. Quia illa licentia data, non amiſit dominium illius actus liberi, ſicut nec vbi eſt dominus materiæ promiſſæ, ab illius dominio cadit, quamuis ſuo conſenſu Deo per votum conſecretur (vt n. 4. probaui,) Huius ſent. videtur Abb. *c. Chariſſimus, de conuerſ. coniug. n.* 5. vbi ait non eſſe diſcrimē inter votum abſtinentiæ & continentiæ quoad hoc, atque ita in vtroque voto debere mulierem obedire viro reuocanti. Et tenent Sot. *l.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. An verò poſſit alteruter, & verſ. Arg. autem, &* 4. *d.* 32. *q.* 1 *a.* 3. *poſt primam concl.* vbi Palac. *diſp.* 2. *f.* 717. *verſ. Quod ſi votum.* Stunic. *de voto, q.* 3. *n.* 61. Barth. à Led *dub.* 71 *de matr. ad fi.* Arag. 2. 2. *q.* 88 *a.* 8 *f.* 1012. Vega 2. *to. ſumm. c.* 129. *caſu* 22. & id poſſe quando incontinentiæ periculum ſubeſt, affirmat etiam Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 66. *a.* 4. *fi.* Idem credo dicendum, quamuis maritus feciſſet copiam vxori vouendi omnimodam caſtitatem. Contra Philiarc. *de offi. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 3. §. *Excipitur in concl. verſ. Dico* 4. dicentem oppoſitum, eo quod tunc maritus ipſe videatur pariter vouere caſtitatem. Quod fundamentum reprobaui diſp. 36. n. 7. Idem aſſerendum eſt de votis de rebus neceſſariis, factis ab vxore de licentia viri poteſt enim vir irritare, vt ſi voueat vxor ſe abſtenturam à mendacio, furto. Quia eadem militat ratio, cùm licentia data, adhuc maneat vir dominus illius actus liberi, quatenus nouam obligationem peperit.

18 At arg. n. 16. propoſita reſp. Ad 1. dic negandam eſſe cōſequentiam. Quia quando vterque vouet cōmuni conſenſu, adeſt pactū, conuenitque virtute inter cōiuges, vt vterque renunciet iuri petendi, & reddendi atque irritandi. Quod minimè adeſt. altero ſolo de alterius cōſenſu vouēte. Ad 2. cōſtat ex dictis n. præc. Ad. 3. dic intelligi D Ambroſiū, quando vterque mutuo conſenſu caſtitatem vouet.

Quæſtio III. An vtroque coniuge mutuo conſenſu caſtitatem vouente, integrum ſit viro irritare votum illud caſtitatis vxoris ? affirmant quidam. Quia adhuc manet matr. & poteſtas viri in vxorem, vt affirmat D. Aug. *epiſt.* 199. *ad Ecditiam*, & refertur *c. Quod Deo* 33. *q.* 5. Secundò, quia quando vterque communi vouet conſenſu, nullum initur pactum de non reuocando, ſed de ſola caſtitate ſeruanda, ſicut quando alter ſolus vouet continentiam. Tertiò, quia ſi eſt contractus, cur non mutuo conſenſu poteſt reuocari. Cùm omnis res per eaſdem cauſas diſſoluatur, per quas naſcitur: *c.* 1. *de reg. iuris.* Si dicas ius eſſe Deo acquiſitum per votum. Simile eſt, vbi alter ſolus ad alterius licentiam vouet. Quartò, ſi coniuges vouiſſent ſe mutuo conſenſu daturos calicem Eccleſiæ, poſſet vir vxoris votum reuocare. Cur ergo non idem dicendum in voto caſtitatis mutua voluntate facto ? Sic Palac. 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *f.* 717. *col.* 2. *verſ. Hæc commemoraſſe*, & quidam alij; teſte Aragon. *n. ſeq.* allegando. 19

Verùm tenendum eſt nullo modo poſſe. Probatur ex D. Auguſt. *epiſt.* 199. *ad Ecditiam*, & refertur *cap. Quod Deo* 33. *q.* 5. ibi: *Quod Deo pari conſenſu voueratis, perſeueranter vſque in finem reddere debuiſtis; à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Et ex D. Ambr. *l. de Paradiſo c.* 10. & refertur *c. fin.* 33. *q.* 5. cuius verba retuli n. 16. in 3. arg. Præterea, quoniam dum vterque coniux mutuo conſenſu vouet continentiam, cùm mutuo pacto edito cedat iure ſuo quoad quemcumque actum matrimonialem, idque offerat Deo, vitam cœlibem eligens, videtur omnino renunciare iuri reuocandi, vt vel ſic firmis ille vitæ continentis obtineatur. Et quamuis contractus ille poſſet mutuo contractu reſcindi, obſtat tamen vinculum voti in eo incluſum. Hanc ſent. à fortiori tenent DD. quos n. 16. retuli, aſſerentes nec virum poſſe irritare quando vxor de eius licentia vouit caſtitatem, & quos retuli diſp. præc. n. 10. qui aiunt etiam non poſſe id votum vxoris irritare abſque ſua licentia factum, & quos retuli diſp. 37. n. 10. dicentes neutrum poſſe tunc petere aut reddere. Si enim poſſet alter irritare, fas eſſet alteri reddere ei petenti. Et tenent expreſsè Sot. *l.* 7. *de iuſt. q.* 3. *a.* 1. *verſ. Argum. autem, &* 4. *d.* 22. *q.* 1 *a.* 3. *poſt.* 1. *concl.* (licet in hoc poſteriori loco dubitans loquatur, dicens fortè non poſſe.) Stunic. *de voto, q.* 3. *n.* 64. Barth. à Led. *dub.* 71. *de matr. ad fi.* Angl. Florib. 4. *p. q. de voto ar.* 7. *diffi.* 10. Nider *ſum præcept.* 6. *c.* 4. *verſ. Septimus caſus.* Arag. 2. 2. *q.* 88 *a.* 8. *dub. vlt.* Philiar. *de offi. ſacerd. to.* 1 *p.* 2. *l.* 3. *c.* 4. §. *Excipitur in concl.* Ant. Gom. *bul. cruc. clauſ.* 10. *n.* 66. Man. 1 *to. ſum.* 2. *edit c.* 143. *n.* 14. *& to.* 2. *c.* 90. *n.* 6. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 46. §. *Quando vterque.* Vega 2. *to. ſum. c.* 129. *caſu* 68. Hinc fit virum emiſſo hoc mutuo voto, accedentem ad vxorem inuitam, non ſolum peccare aduerſus religionem voti, ſed etiam contra iuſtitiam frangendo pactum cum ea initum. De aliis autem votis eo tempore factis dicam diſp. 42. n. 10. 20

Idem credo, ſi vterque coniux mutuo conſenſu voueat religionem : aut alter religionem, ordiniſve ſacri ſuſceptionem, alter verò caſtitatem, caſu quo hæc duo poſteriora vota ſunt valida, iuxta dicta diſp. 37. n. 7. & 8. Neuter enim coniux poterit alterius votum irritare. Quia cum id votum tendat ad omnimodam matrimonij ſeparationem, & perpetuam continentiam mutato ſtatu ſeruandā, videntur coniuges iure reuocandi cedere: ſicut quando mutua voluntate vouerunt continentiam. Quod ſi votum ſit communi conſenſu emiſſum, eo ſoluto matrimonio abſtinendi ab alio ineundo, videtur nullam eſſe renuntiationem mutuam iuris reuocandi votum, & ſimiliter quando mutuo placito promitterent, ſoluto matrimonio ſuperſtitem ingreſſurum religionem, aut ſeruaturum caſtitatem : atque ita credo virum poſſe ea vxoris 21

vota irritare: & à fortiori idem aſſerendum eſt in aliis votis mutuo factis conſenſu, vt dandi calicem Eccleſiæ, ieiunandi. Quia cùm emiſſis his votis manſurum ſit omnino matr. integrum, nec emittantur vt ſtatus eo manente immutetur, non videntur coniuges ſe mutuo à iuriſdictione eximere, & à facultate reuocandi votum.

22 Quod ſi poſt id votum caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum coniuges dent ſibi iterũ facultatem in corpus, (quod quãuis ſacrilegè, validè tamen fieri, diximus diſp.37.n.15. & deinceps teneri vtrũque ad debiti redditionem) credo poſſe virum id votũ caſtitatis vxoris reuocare. Quia iam matr. reſtitutum eſt plenè ad priorem ſtatum, & renunciatio illa iuris irritandi eſt validè remiſſa: atque id votum tempore ſubiectionis emiſſum eſt. Irritatione autem facta licebit vxori deinceps debitum petere. Quia iam voto nõ obligatur. An verò poſſit ſimiliter vxor irritare votum illud viri, vt liceat illi deinceps petere, dicam diſp.42.n.15. & an cenſeatur facta hæc remiſſio petendo debitum? dixi diſp.37.n.24. Et ſimiliter facta ea mutua remiſſione, & iterum tradito iure in corpus, licebit viro ex cauſa irritare, ac ſine cauſa validè irritabit votum religionis, quod communi conſenſu cum ipſo vxor fecerat. Quia illa remiſſio iuris fuit valida, & ita res ad priorem ſtatum rediit,

23 Ad arg.n.19. propoſita reſp. Ad 1. dico manere in radice poteſtatem in corpus. Quia adhuc manet matrim. non tamen manere poteſtatem in vſum, eo quòd mutuo pacto & voto impedita ſit. Ad 2. conſtat ex dictis n.20. vbi explicuimus qualiter ſit tacitè incluſum non reuocandi pactum, & id pactum deficere altero ſolo de alterius licentia vouente, explicui n.18. Ad 3. dic obſtare votum, ne licitè ea remiſſio fiat etiam cũ iuſta cauſa. Et licet idem votũ ſit in altero de alterius licentia permittente, adfuit pactum, quo renunciatum ſit iuri irritandi. Ad 4. dic poſſe virum id votum & ſimilia irritare. Cuius rationem reddidi n.21.

24 Quæſtio vltima. Vtrùm vota de licentia viri vel cuiuſcumque ſuperioris emiſſa, & ab eo irritata, reuiuiſcant finita ſuperioris poteſtate? Quidam id aiunt, ſentientes eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem pro ſubiectionis tempore. Quia votum illud cum factum ſit ſuperiore conſentiente, abſolutè emiſſum eſt, & independenter à ſuperioris voluntate, atque actus liber, quo factum eſt, iam eſt Deo traditus.

25 At contrarium mihi perſuadeo. Quoniam (vt dixi diſp. præced.n.37.) quando ſuperior irritat votum ratione dominij voluntatis, aut materiæ promiſſæ, eſt irritatio vera, & non ſuſpenſio & vota ſic irritata minimè reuiuiſcunt. At vota tempore ſubiectionis facta de licentia ſuperioris aut irritantur ratione dominij in voluntatem, & materiam, vt quando voluntas eſt ſubiecta, & etiam materia, vel ratione ſolius dominij in voluntatem, qua ſubditus eam nouam obligationem ſibi imponit: aut ſaltem pleni dominij in materiam, vt ſi filius pubes de patris licentia votum reale faciat: ergo ita verè irritantur, vt minimè reuiuiſcant. Huius ſent. in viro loquens eſt Angles Florib. 2.p.q. *de voto, art.7. poſt 9. difficult. dub.*1. vbi dicunt poſſe ita virum irritare vota vxoris de licentia ſua emiſſa, vt amplius ad ea vxor minimè teneatur.

26 Ad argumentum n.24. propoſitum reſp. votum illud adhuc fieri dependenter à voluntate ſuperioris potentis adhuc irritare. Cùm non obſtanti licentia & conſecratione facta Deo per votum, maneat adhuc dominus.

DISPVTATIO LIX.

Vtrùm vota omnia vxoris, quæ tempore prioris matrim. poterat vir irritare, nec irritauit, poſſit alio matrimonio inito vir ſuccedens irritare: quamuis de licentia prioris viri facta ſint? Et idem generaliter quæritur de quocunque ſuperiori ſuccedenti in officio, reſpectu ſubditi?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.

An ſuperior ſuccedens, vt vir, poſſit irritare vota vxoris, vel alterius ſubditi tempore ſubiectionis alij viro, aut ſuperiori, ſine eius licentia facta quæ ille poſſet irritare? Refertur quædam ſententia, num.2.

Poteſt, licèt tranſacta ſit ætas, in qua ille poterat, nec reuiuiſcant, n.3.

Vota religionis, aut caſtitatis, non mentiendi, quæ mulier, innupta & impubes poteſtate patris vel tutoris conſtituta fecit, aut realia ante 25. annos ſine illorum licentia, an poſſit vir, cui poſtea nubit irritare, etiam nondum conſummato matrimonio, n 4.

Quid, ſi carebat parentibus, aut tutore, qui irritarent, n 5.

Quid, ſi vxor tempore prioris matrim. vouit continentiam abſque viri licentia, an poſſit ſequens vir irritare, ita vt non reuiuiſcat n.6.

Quid, ſi vouit inconſulto viro religionem in tempus ſoluti matrimonij, an poſſit ſequens vir irritare perfectè, n.7.

An fœmina impubere nubenti, cùm malitia ſupplet ætatem, & ante conſummationem vouenti religionem, poſſit vir irritare, licèt iam ſit pubes facta, n.8.

An fœmina nubens poſt votum caſtitatis, & religionis, peccet poſtea conſummans reddendo aut petendo: quando vir poteſt irritare, & irritat votum? n.9. & ibi an peccet contra votum fornicando, vel iterum nubendo.

An poſſit dominus irritare vota omnia ſerui impuberis, aut realia puberis minoris tamen, quamuis ſibi non præiud. cont, n.10.

An ſuperior Societatis Ieſu poſſit irritare poſt vota ſimplicia biennij ea vota quæ religioſus aut in ſæculo aut in nouitiatu fecit, ſi ſunt perſonalia dum erat impubes, vel ſi realia, dum erat minor, ita vt illo egreſſo è Soc. minime reuiuiſcant: ſiue habuerit tutorem, aut parentes ſiue non, & licet facta ſint de licentia eorum, n.11.

Soluuntur argumenta, n.12.

Quid, vbi vota facta ſunt cum licentia ſuperioris aut viri? Refertur duplex ſententia, n.13. & 14.

Si ſuperior maior, vt Prouincialis, dedit licentiam, non poterit ſuperior minor, vt localis irritare. n 15.

Si quidam ſuperior dedit licentiam, poteſt ſubſequens ad libitum ſuſpendere, n.16.

Poteſt æqualis ſuccedens, vt ſequens vir irritare, ita vt non reuiuiſcant, num.17.

Peccat mortaliter irritans abſque cauſa, at tenebit factum, n.18.

Si inferiori conceſſit licentiam, poteſt ſuperior abſque cauſa irritare, num.19.

An vota caſtitatis, & cætera vota mutuo conſenſu ab vxore tempore prioris matrimonij facta, poſſit vir ſequens irritare, n.20.

Soluuntur argumenta, n.21.

Vplex tractanda eſt quæſtio. Prior, de votis factis 1
abſque licentia prioris ſuperioris. Poſterior, de factis cum illa.

2 Quæſtio I. An vota ab vxore tempore prioris matrimon. aut ſubiectionis cuiuſcumque facta, quæ vir aut alius ſuperior poterat irritare, & non irritauit, poſſit vir ſubſequens aut ſuperior ſuccedens irrita facere, ſi abſque licentia prioris emiſſa ſint? Quidam viri docti ſic diſtinguunt: ſi ſuperior ſuccedat in eandem poteſtatem moraliter, poterit vtique. Qualis eſt ſuperior ſuccedens religioſo, tutor ſuccedens patri, dominus cui ſeruus venditur. Secus quando moraliter non eſt eadem poteſtas, vt ſi vxor ſubdita priori viro, vel patri, aut tutori ante matrim. ſubdatur alij viro. Ratio diſcriminis eſt, quia in priori caſu, tota poteſtas ſuperioris deriuatur ad ſequentem: ſecus in poſteriori.

3 Mihi tamen probabilius eſt poſſe, qualiſcumque ſit ille ſuperior. Vt ſi mulier nupta votis ſe abſque licentia viri aſtrinxit, quæ ille poterat irritare, nec irritauit, poterit ſequens vir irritare. Et ſimiliter, ſi nondum nupta & impubes emiſit votum perſonale, vel pubes, minor tamen votum reale, abſque parentum aut tutoris licentia, ſub quorum poteſtate conſtituta, poterit vir, cui poſtea nubit, ea irritare, ſicut poterant parentes, aut tutores. Quia maritus ſuccedit in locum patris aut tutoris, vt gubernet eandem voluntatem, eiuſque defectus ſuppleat, & votum illud vt tempore ſubiectionis emiſſum, erat pendens à voluntate patris, aut tutoris, aut ſuccedentis in eam poteſtatem. Quare ſicut poterat pater ea vota irritare poſt tempus pubertatis, & facta iam puella maiori, ſi in illa ætate non eſſent denuo ratificata, (vt probabilior habet opinio) idem dicendum eſt de viro. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem. Et ſicut pater, vel tutor, vel prior maritus perfectè irritat, ita vt ea vota non amplius reuiuiſcant: ita & vir ſuccedens. Nec obſtat vota ante matrim. emiſſa non poſſe à viro perfectè irritari, ſed ſuſpendi, ita vt reuiuiſcant (vt diximus diſput.39. num.39.

Quia id verum eſt, quando tunc non erat mulier alicui ſubiecta, qui poſſet irritare vota,& à cuius conſenſu pendetent. Cuius contrarium contingit in hoc caſu.

4 Hinc primò infertur, licet vir non poſſit etiam ſoſpendere, nedum irritare, vota caſtitatis, religionis, de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo,& vota realia, ante matr. ab vxore facta (vt diximus diſp.39.n.26.& duplici ſeq.) At ſi ea vota perſonalia emiſerit tunc ante pubertatem,vel realia,poſt pubertatem,minor tamen 23. annis,abſque patris aut tutoris, ſub quorum erat poteſtate conſtituta, beneplacito,poſſe virum ea omnia perfectè irritare,ita vt iam non reuiuiſcant,& quamuis tranſacta ſit ætas,in qua pater poterat, ſi non ſint poſt illam vota ratificata. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem. Imò & poterit irritare ante conſummatum matrim. Quia non irritat præciſè vt vir, ſed inquantum ea vota pendebant à voluntate patris vel tutoris,in quorum poteſtatem ſuccedit vir, ſtatim ac matrim. eſt initum. Imò ſi poſt illam ætatem ſint ratificata, ſi tempore ratificationis erat iam nupta. Quia reputabatur vt vota conſtante matrimon. facta, quoad ratificationem illam. Quia ea ratificatio eſt noua voti emiſſio, ac proinde illa tanquam ſine viri licentia facta poterit ab illo irritari. Et priora vota tanquam imperfecta, & ab eius voluntate pendentia.

5 Atque ſi fœmina dum voto ſe aſtrinxit, carebat parentibus & tutore,qui irritarent: poterit maritus,ſi adhuc eſt intra ætatem, in qua illi poſſent. Vt ſi adhuc fœmina eſt minor 25.annis,& votum fuit reale.Quia toto eo tempore, quod eſt intra ætatem intra quam eſt capax tutoris aut curatoris, pendet votum ab eius voluntate, ſi conſtituatur. Quare ſicut curator tunc conſtitutus poſſet perfectè irritare: ita maritus, qui eius vices obtinet. At ſi fuit votum perſonale,& iam fœmina eſt pubes,ſicut tutor poſt pubertatem datus, non poſſet id votum irritare. Quia non daror tunc poteſtas in actiones perſonales,eſt enim ſui iuris iam quoad illas:ita nec vir poteſt perfecte irritare.Et idem dicendum eſt, ſi votum fuit reale, nec habebat fœmina patrem aut curatorem,qui irritaret,atque cùm nubit excedit XXV.annum. Non enim poterit vir irritare.Conſultò dixi,ſi cùm nubit,excedit ætatem,intra quam votum irritari poſſet. Nam ſi erat intra illam ætatem,poterit vir quandocumque illud irritare. Quia iam legitimè obtinuit poteſtatem irritandi,cùm eius curam ſuſceperit intra ætatem legitimam ad irritandum.Eam autem ætatem iam tranſactam eſſe,nil confert(vt dicebam n.3.)Nec obſtabit,ſi poſt eam ætatem ſit ratificatum. Quia ea ratificatio fuit, conſtante matrim. facta, vt explicui n. præced. in fine.

6 Secondò infertur, ſi tempore prioris matrimonij vouerit vxor continentiam abſque viri licentia,ſicut ille poſſet perfectè irritare, ita vt non reuiuiſcat (vt dixi diſp. 39. n. 11.12. & 37.) ita & vir ſequens, tanquam ſuccedens in eandem poteſtatem.

7 Tertiò infertur, ſi vxor inconſulto viro poſt matrim. conſummatum vel ante voueat religionem in tempus ſoluti matrimonij: atque eo ſoluto iterum nubat, quo caſu peccat lethaliter contrahendo, & tenentur ante conſummationem ingredi religionem,poſſe virum id votum irritare,ita vt nunquam reuiuiſcat: ſecus ſi emiſſum eſſet ante matrimonij conſummationē,& tunc implendum. Quia in priori caſu poterat vir irritare, non autem in poſteriori (vt diximus diſp.39.n.19.& 38.) atque ideo idem poterit vir ſuccedens in eius poteſtatem. Imò poſterior hic vir poterit irritare illud votum religionis factum tempore prioris matrimonij,in tempus eius diſſolutionis,licèt nondum præſens matrim. conſummarit. Quia irritat illud vt ſucceſſor prioris viri in eius poteſtatem, à cuius conſenſu pendebat.In quam poteſtatem plenè ſuccedit(præterquam ad cogendum vxorem ad reddendum,ſi velit priori bimeſtri tranſire ad religionem,nondum conſummato matrim.) quamuis matrim. non conſummarit. Nec ad poteſtatem irritandi vota deſideratur matrimonij conſummatio (vt probaui diſp.39.num.20.)

Quartò infertur,fœmina impubere validè nubenti (vt 8 cùm malitia ſupplet ætatem)& poſt nuptias,ante matrimonij conſummationem adhuc impubere voventi religionem abſque præſentis viri licentia,poſſe virum perfectè id votum irritare,& ſi tunc non irritaret, poſſe tranſacta ea ætate, quandocunque,licèt poſt conſummatum matrim.id ratificauerit iam pubes facta. Quia ſimile votum ea ætate emiſſum poteſt tutor aut pater irritare, & licèt tranſacta ſit ætas.Atque ideo idem poterit vir,qui eius vicibus fungitur. Et quamuis tranſacta ætate denuo ratificatum non poſſit pater aut tutor irritare. At poterit vir ſi tunc,quando ratificauit, erat conſummatum matr. Quia eſt ac votum conſtante matrimonio factum vt explicui n.4. fine) ſecus ſi pubes facta ratificauit id votum religionis tunc implendum,& nondum matr. eſt conſummatum.Quia eſt votum religionis denuo emiſſum à fœmina pubere ante matrimonij conſummationem,& eo tempore implendum quod n.præc. irritari à viro minimè poſſe diximus. Sed obiicies, fœminam impuberem vouentem ante matrimonij conſummationem, religionis ingreſſum, emittere votum exeundi à mariti poteſtate: atque adeò non poſſe à viro irritari. Ea enim ratione nequit votum tranſitus ad ſtrictiorem religionē irritari(vt diximus diſp.39.n.9.) ſed reſpondetur,in ætate illa tenera ante pubertatem, nullam concedi facultatem vouendi independenter à poteſtate patris vel tutoris,ac proinde ſicut illi poſſent irritare non obſtanti hac ratione,ita & vir in eorum locum ſuccedens.

Quintò infertur, fœminam nubentem poſt votum caſtitatis,& religionis,abſque licentia viri,vel alterius ſuperioris, cui ſuberat,atque qui poterat irritare,ſi non irritauit peccare lethaliter, matrim. contrahendo,illudque prima vice conſummando, ſi fuit votum religionis: & ſemper exigendo debitum, ſi fuit votum caſtitatis. At ſi vir frequens irritet, ante conſummatum matrim. iuxta dicta n.7. non peccabit conſummando,& quandocumque irritauerit,non peccabit amplius petendo,nec erit rea voti caſtitatis fornicando:vel eo matr. ſoluto,aliud ineundo quia votum per irritationem eſt omnino extinctum. 9

Sextò infertur,quamuis dominus non poſſit irritare vota ſerui,ſibi non præiudicantia,vel emiſſa in tempus libertatis(vt dixi diſp.39.n.17.)poſſe illum irritare omnia vota ſerui impuberis: & omnia realia ſerui puberis minoris vingintiquinque annis, etiam in libertatis tempus emiſſa. Quia id poſſet curator ſeu tutor,cuius loco eſt dominus. Quare vota illa nunquam reuiuiſcent. 10

Vltimò infertur, etſi ſuperior Soc. Ieſu non poſſit irritare vota religioſi emittentis vota biennij, aut coadiutorum formatorum in illa,vota (inquam) quæ in ſeculo aut in nouitiatu emiſit,ſed ſuſpendere ſolùm pro tempore quo in ea permanſerit,(vt diximus diſp.39.n.43.)poſſe tamen eum ſuperiorem illa perfecte irritare, ita vt non reuiuiſcant,ſi emiſſa ſint tempore quo ille erat ſub poteſtate patris, aut tutoris, curatoriſve, qui illa vota poterant irritare, & non irritarunt: vel ſi illis carebat,emiſit vota biennij intra ætatem, in qua illi poterant irritare: licèt iam tranſacta ſit ætas illa. Sicut de marito ſuccedente,reſpectu vxoris, diximus n.4.& 5.Et ſicut ibi diximus,poſſe tranſacta ea ætate votum ratificatum irritari à viro: quia ratificatio eſt ac nouum votum conſtante matrimon. factum, Ita dicendum eſt de ſuperiore Societatis. Quia ſi ſubditus poſt vota biennij,licet iam impleta ætate, in qua non poteſt votum irritari,illud ratificet, ea ratificatio eſt noua voti obligatio poſt vota biennij impoſita, vota verò tunc emiſſa poſſe perfecte irritari, ita vt nunquam reuiuiſcant, vt dixi d.diſp.39.n.43.Et hæc ita ſe habent,quando ea vota in ſeculo emiſſa ſunt abſque licentia patris vel tutoris. Quia id votum erat dependens à conſenſu eorum;in quorum locum ſuccedit ſuperior Soc. vt voluntatem illam dirigat,eiuſque defectus ſuppleat. Si verò facta ſint vota de licentia patris vel tutoris, dicendum eſt circa irritationem vel ſoſpenſionem eorum, quod dicemus de votis vxoris ex ſimili licentia factis n. 16. & duplici ſequenti. 11

12 Ad arg.n.2.propoſitum fateor, non eſſe tantum vnitatem moralem poteſtatis inter maritum poſteriorem & priorem, vel illum & tutorem; ac inter duos religionis prælatos, vel patrem & tutorem ſibi ſuccedentes: at verè poteſt dici eadem poteſtas moraliter, quia ſuccedit in eorũ vices ad gubernandum illam voluntatem& eius actus, quod ſufficit in re tam fauorabili imbecillitati fœminæ.

13 Quæſtio II. Vtrùm quando cum licentia prioris viri aut ſuperioris, vota ſunt emiſſa, poſſit ſuccedens vir aut ſuperior irritare, perinde ac facta ſine licentia? Quidam omnino negant irritandi poteſtatem, atque ita dicunt irritationem fore nullã. Ducuntur, quia prior ſuperior poterat irritare, eo quòd dando licentiã non addicauit à ſe dominiũ materiæ aut actus liberi, quo ea obligatio impoſita fuit: at ſuperior ſuccedens nunquam id dominium habuit. Quia ante tẽpus ſubiectionis illi, ſunt Deo conſecrata. Secundò, quia ideo ſubditus nequit vouere, quia caret proprio, at res illa facta eſt propria, concedenti priori ſuperiore licentiam. Ergo manet votum ab alio irreuocabile.

14 Alij autem dicunt poſſe ſuperiorem ſuccedentem, licite abſque cauſa ea vota reuocare: quamuis ſuperior qui fecit copiam, peccaret mortaliter ſine cauſa reuocando. Quia cum par in parem non habeat imperium, *c. Innotuit, de elect.* licentia prioris ſuperioris nequit poſteriori præiudicare, qui alias poterat abſque cauſa, irritare.

15 Prima concluſio. Si Prælatus ſuperior conceſſit licentiam ad vouendum, vt prouincialis religioſo, prælatus inferior, vt localis, caret poteſtate irritandi illud votum. Quia inferior nequit geſta à ſuperiori reuocare. Sic Ricard. 4 *d.* 38. *a.* 4. *q.* 3. Angl. Florib. 2. *p. q. de voto, ar.* 7. *diff.* 6. Manuel 2. *to. ſum. c.* 89. *concluſ.* 6. *n.* 7.

16 Secunda concluſio. Poteſt æqualis ſuperior ſuccedens ſuſpendere ad libitum vota ſubditi facta de prioris ſuperioris conſenſu, vt vir ſubſequens vota facta de prioris viri conſenſu. Prob. qui poteſt occupare ſubditum illum in omni tempore, & hoc eſt, quod docent D. Aug. *l.* 4. *ſuper Num. q.* 59. & refertur *c. Noluit,* 33. *q.* 5. *& ibi* Hugo, Arch. *n. vn.* Bellam. *n.* 1. poſſe maritum irritare vota ante matr. facta à puella de parentum conſenſu: & id abſque peccato. Ea enim non eſt irritatio, ſed ſuſpenſio, & ita ceſſante viri poteſtate ei vota reuiuiſcunt: (vt probaui diſp. 39. n. 39.)

17 Tertia concluſio. Vota facta de licentia ſuperioris, poteſt æqualis ſuccedens irritare, ita vt non reuiuiſcant. Vt ſi mulier de licentia prioris mariti vel patris, ſub cuius poteſtate erat conſtituta, votum emiſit, quod ipſi validè irritare poterant iuxta dicta diſp. præced. poteſt vir præſens validè irritare, ita vt non reuiuiſcat. Quia ſuccedit in eandem poteſtatẽ prioris ſuperioris, à cuius voluntate votum illud pendebat, obligabatque dum ille nõ irritaret.

Hinc infertur, valere irritationem, ſi abſque cauſa iuſta fiat ac peccare mortaliter irritantem. Si autem cauſa iuſta adſit, immunem eſſe culpæ. Prob. quia cùm ſuccedat in eandem prioris poteſtatem, poteſt irritare eo pacto, quo prior poterat. At prior licitè irritat cum cauſa: & abſque illa validè, ſed peccat lethaliter (vt diximus diſp. præced. n. 7.) ergo idem dicendum eſt de poſteriori præterea prob. peccare mortaliter irritantem abſque cauſa. Quia illam obligationem permittendi ſubdito impletionem voti contraxit prior ſuperior, non vt perſona priuata, ſed vt ſuperior, ergo illa deriuatur ad eius ſucceſſorem: ſicut deriuarentur omnes aliæ obligationes, quas ille rationabiliter inquantum ſuperior contraxiſſet, & confirm. quia in tantum poteſt ſucceſſor irritare, in quantum votum illud pendebat à voluntate prioris ſuperioris, cui ille ſuccedit. At ab illa voluntate non pendebat abſolutè, vt licite fieret, ſed interuenienti cauſa iuſta. Ergo ſuperior poſterior indiget etiam iuſta cauſa vt licite irritet.

18 Quarta concluſio. Si ſuperior minor, vt localis, conceſſit licentiam ad votum, poteſt ſuperior illo maior, ad libitum & abſque cauſa licite irritare. Quia habet poteſtatem in voluntatem ſubditi, & etiam ſuperioris concedentis licentiam. Item, quia non irritat, quatenus illud votum pendebat à conſenſu illius prælati inferioris, ſed quatenus à ſuo pendebat, qui libere irritare poterat: nec voluntas & conſenſus prælati inferioris poteſt ipſum ligare, aut impedire, ne libere irritet. Et ſic videntur ſentire Angles & Manuel, quos *n.* 15. retuli, dicentes abſolute poſſe hunc ſuperiorem irritare.

Vltima concluſio. Votum caſtitatis & religionis, quæ mutuo conſenſu tempore prioris matrim. facta, non poterat prior vir irritare, iuxta dicta diſp. præc. n. 21. non poterit poſterior hic vir irritare: ſed manebunt cum eadem obligatione, quam haberent non inito poſteriori matrimonio: præterquam, inquantum præſens matrim. non compatitur executionem, vt ſi ſit votum caſtitatis, obligabit durante matrim. ad non petendum, & ad cætera, ad quæ obligaret ante matrimonium emiſſum. Si autem ſit religionis, diximus qualiter obliget, diſp. 37. n. 5. Cætera autem vota quæ mutuo conſenſu facta poterat prior vir irrita facere cum iuſta cauſa, & abſque illa valide, ſed cum peccato: (vt diximus diſp. præc. n. 21.) poterit ſimiliter vir poſterior eodem modo irritare, tanquam ſucceſſor in eius vices & poteſtatem. 19

Ad arg. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic moraliter habere idem dominium, quod prior habebat, inquantum ſuccedit in eandem moraliter poteſtatem. Ad 2. dic non fieri rem illam propriam abſolutè, ſed dependenter à voluntate illius ſuperioris, & illius qui in eandem poteſtatem ſucceſſerit. Ad arg. n. 14. propoſitum dic, quamuis par in parem non habeat imperium, at potuiſſe ſucceſſori præiudicare, in quantum legitime vt ſuperior obligationem aliquam contraxit, cui ſuccedens in eandem poteſtatem tenetur ſtare. 20

DISPVTATIO XLII.

An poſſit vxor irritare aliqua viri vota, præſertim caſtitatis, abſque ſua licentia, vel cum illa mutuóve conſenſu facta: ante vel poſt matr. aut in tempus ſoluti matrim. vel ſequens vxor vota facta tempore prioris matrim. votaque ſic irritata minimè reuiuiſcant?

SVMMARIVM.

An vxor poſſit irritare aliqua viri vota abſque ſua licentia facta? Refertur quadam opinio, n. 1

Poteſt ſola ſibi præiudicantia irritare, n. 2

Eſt vera irritatio: nec ea vota reuiuiſcunt, n. 3

An viro integrum ſit abſque vxoris licentia, aliquas abſtinentias, vigilias, peregrinationem vouere ſpecialiter in ſubſidium Hieroſolymitanum, ita vt vxor irritare nequeat? remiſſiuè, n. 4. & ibi, de mutatione habitus.

An cum abſtinentia à viro promiſſa ſunt nimia, poſſit vxor integrè reuocare, vel ſolum quoad exceſſum ſibi præiudicantem, n. 5

An poſſit vxor irritare vota viri in præiudicium familiæ & rei familiaris facta, n. 6

Quid de voto non petendi debitum facto à viro ſine vxoris licentia, n. 7

An ratione ſui periculi, poſſit vxor quæ incidit in fornicationem temporalem aut ſpiritualem, id non petendi debitum irritare, n. 8

An vota ſibi præiudicantia poſſit vxor adultera, vel facto diuortio, vel tempore diuortij emiſſa irritare? remiſſiue, n. 9

Quid de votis factis ab alterutro coniuge abſque alterius licentia, tempore quo communi placito vterque caſtitatem aut religionem vouerat: aut alter caſtitatem, alter vero religionem aut ordinis ſacri ſuſceptionem vouerat, n. 10

An poſſit vxor irritare vota facta à viro in tempus ſoluti matr. n. 11.

An poſſit vxor ante conſummatum matrimonium irritare vota tunc à viro facta, n. 12

Quid de votis factis à viro de vxoris licentia, n. 13

Quid de voto integræ caſtitatis ſeruandæ, facto à viro, conſentiente vxore, num. 14

An poſſit vxor irritare vota caſtitatis, aut alia mutuo conſenſu facta, etiamſi iterum vterque ius in corpus ſibi concedat, n. 15

An vxor ſubſequens poſſit irritare vota tempore prioris matrimonij abſque licentia vxoris facta, n. 16

Quid de factis cum licentia prioris vxoris, 17

Quid de factis ante matrimonium, n. 18

Soluuntur argumenta, n. 19

IN hac quæſt. exiſtimant quidam, nulla viri vota poſſe ab vxore irritari, quamuis abſque eius licentia ſint facta. Ducuntur, quia vxor non habet dominium voluntatis viri, 1

viri imo ipſi tanquam capiti ſubeſt. Nec etiam materiæ promiſſæ, quoniam hoc maximè verum haberet quoad actus matrimonij, quoad illos autem coniuges ſunt pares: Gaudemus, *de diuortiis*. Huius ſent. videtur Sotus *l.7. de iuſt.q.3.a.1.verſ. An vero extra hanc materiam.* Et tenent Petr. de Ledeſ. *de matr.q.6.4.art.4. dub.2.concluſ.2.* & quidam alij Neoterici docti.

2 Prima concluſio. Quamuis vxori non ſit permiſſum omnia viri vota irritare, eò quod non eſt caput viri, ſed ipſius imperio ſubeſt: at poteſt omnia & ſola viri vota abſque ſua licẽtia facta irritare, quæ ipſi præiudicant quoad moderatam debiti redditionem, aut mutuam cohabitationem. Quoniam vxor habet dominium & poteſtatem corporis viri, per contractum matrimonij acquiſita, quoad debitum ſibi reddendum moderatè & cohabitandum, 1. Cor.7. ergo vota huic dominio præiudicantia irritare poterit. Et confirm. nam habens dominium irritandi votum non reddendi debitum, & non cohabitandi: habebit ſubinde poteſtatem irritandi vota hoc impedientia. Secundò. Nam quamuis quoad actus matr. ſint coniuges æquales, ea ratione, quòd æquè neuter aſtringitur ad petendum, & vterque tenetur petenti reddere. At ſibi ipſis ſunt ſubditi, inquantum neuter habet ſui corporis poteſtatem & dominium, ſed par matrimonium tranſtulit in alterum. Ergo ratione huius dominij & ſuperioritatis poterit vxor ea vota irritare, quæ illi poteſtati officiunt. Huius ſent. videntur *Gl.c. Manifeſtum, verſ. niſi author.33.q.5. & ibi* Hugo & Arch. *n.vn.* Bellam. *n.1.* Hoſt. *ſum.t.de voto,§. Quis vouere poſſit, n.8.verſ. Vxor etiam, & c. Scripturæ, de voto, ad fin.* vbi Inn. *ad fi.* Io. Andr. *n.4.* Ant. *n.3.* Abb. *n.8.* Anch. *n.13.* Card. *q.14.* Abul. *c.30. Num.q.83. & c.6.* Matt. *q.149.* D. Ant. *3.p. t.1.c.22.§.1. Maior.4. d 38. q. 4. dub.2. quod incipit, Qui poſſint vouere, verſ. Quarta perſona.* Suppl. Gabr. *4. d.32. q. vn.a.1.not.3. & a.2 concl.7.* Roſel. *Votum 2.n.9.* Aug. *Votum 2.n.8.* Sylu. *Votum 5.q.1. Lex 8.t.8.p.1.* Greg. Lop. *l.3. verb. El marido eo.t.& p.* Margarita *conf.* vbi de voti irritat. *f.135.* Man. *1.to ſum.c.90.n.3.* vbi dicunt non poſſe virum abſque vxoris conſenſu vota emittere debito coniugali præiudicantia, ſicut nec vxorem abſque viri licentia. Imò Io. Andr. Anch. D. Ant. *ibid.* dicunt poſſe vxorem id votum viri reuocare. Atque expreſsè tenent hanc ſent. Nau. *ſum.c.12. lat.n.64. diſp.n.65.* Stun. *de voto q.3.n.60.* Toled. *l. 4. ſum.c. 18.* Arag. *2.2.q 88.a.8.f.1020.* Graff. *1.p. dec. l.2.c.29. n.8.* Phil. *de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3.c.18.§.11.peccat.* Lud. Lop. *1. p.inſtr.c.47.§.vlt.* Cañe lo *ſum.de ſacr.tract.de matr.c.8.n.74.* & ſupponit Valentia *2.2.diſp.6.q.6.de voto, punct.6.q. vlt. de votis ſubditorum.* Pro eadem ſent. ſunt Abb. Caiet. Ang. Sylu. Sotus, qui (vt aduerti diſp.39.n.36.) dicunt profeſſionem, quam vir abſque vxoris conſenſu emiſit, de qua fit mentio *c. Quidam, de conuerſ.coniug.* Non obligaſſe ad religionem ſoluto matr. Quia vxor reuocauit.

3 Secunda concluſio. Vota ea viri irritata ab vxore non reuiuiſcunt: ſed manent perfectè irritata & extincta. Probatur ex Abb. Caiet. Angel. Sylu. Soto, qui (vt num. præced. fine dixi) dicunt id votum religionis viri reuocatum ab vxore non reuiuiſcere, atque ita non teneri virum ea defuncta ad illud. Inſuper probatur ex dictis diſp.39.n.34. vbi contra alios oſtendimus, ſufficere ad veram irritationem votorum, ita vt amplius minimè reuiuiſcant, perfectum & abſolutum dominium in materiam promiſſam. At tale habet vxor circa ea, quæ debito coniugali, & cohabitationi præiudicant, & tenet expreſsè Nauar. *ſum.c.l.12. n.66.* vbi ait non reuiuiſcere vota, quæ irritarunt mariti vel vxores.

4 Ex dictis infertur, non poſſe virum abſque vxoris conſenſu eas preces, abſtinentias, vigiliaſve promittere, quæ ita debilitent vires vt ineptus ſit reddendo moderate debito, quamuis vouere poſſit aliquas moderatas minime illud impedientes, vt probaui lib. hoc diſp.3.n.7. & quid, de peregrinatione etiam in ſubſidium terræ Sanctæ, dixi diſp.4. n.15. & 16. & num liceat alteri coniugi habitum mutare altero remittente, dixi ea diſp.n.9.

Non poterit autem vxor, vbi ieiunia promiſſa, vigiliæ, 5
aut preces debitam menſuram excedunt, reuocare in totum: ſed exceſſum illum. Quia ſolum poteſt reuocare vota inquantum debito coniugali præiudicant, at ſolus ille exceſſus promiſſus eſt huiuſmodi: atque obligatio illa non eſt indiuidua, ſed commodam patitur diuiſionem. In quo caſu diſp.35.n.4. dixi non promitti per modum vnius. Et confirm. Quia ſi ieiunium quadrageſimæ obſtet debito coniugali moderatè reddendo, excuſabitur vir non in vniuerſum, ſed quatenus illi obligationi obſtat. Inſuper confirmatur ex iis, quæ n.14. tradetmus.

Secundò infertur, vota in præiudicium familiæ, & rei 6
familiaris, à viro emiſſa, vt erogandi magnas eleemoſynas non poſſe ab vxore irritari. Quia tota familia & bonorum adminiſtratio eſt penes virum, independenter ab vxore. Nam etiam ipſa reclamante tenebit factum, licet malè faciat. Sic Sot. *l.7. de iuſt.q.3.a.1.verſ. An vero extra hanc materiam.* Quòd ſi votum illud in vitium prodigalitatis aut iniuſtitiæ tenderet, non haberet vim obligandi, & ita non indigeret relaxatione. Atque ita cum Soto *ibi* tenet Angles Florib. *2.p.q.de voto, a.7 poſt 9.diffic.dub.3.concl.2.*

Tertiò infertur, quid dicendum ſit de voto non petendi 7
debitum, facto à viro abſque vxoris licentia. Illud enim irritari poſſe ab vxore affirmant aliqui. Eo quòd ſit in vxoris præiudicium, quæ contra naturaliter inſitum fœminis pudorem cogetur ſemper petere. Sic docent Enriq. *l.11.de matr.c.15.c.8.ad fin.* Manuel *2.to.ſum.c.90.n.3.* Phil. *de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3.c.4.§ Excipitur in concluſ.* Vega *2. to.ſum.c.129. caſu 93.* & dicit eſſe probabiliſſimum, Arag. *2.2.q.88.a.8.f.1021.* Et videtur tenere Nauar. *ſumm.c.12. n.60.* cum hoc temperamento, niſi ſit votum non petendi in fauorem ſui, ſed tantùm quando mos eſt gerendus alteri coniugi. Et videntur tenere alij indiſtinctè dicentes poſſe alterum coniugem id votum caſſare. Hi ſunt Gutier. *q.can.l.2.c.22.n.49.* Man. *1.to. ſum.2. edit.c.243.n.8.* Lud. Lop. *1.p.inſtr. c.36. §. Votum coniugis.* Cæterum dicendum eſt, non poſſe irritari ab vxore hoc votum. Quia hoc votum non eſt contra fidem matrimonij, quæ ſolum aſtringit virum ad reddendum, nec vxor dominium aliquod aut poteſtatem habet in virum, vt compellat ipſum ad petendum debitum; ſed quoad id ſunt pares, & ambo ſui iuris, & altera parte, vir non eſt ſubditus mulieri quoad ſuos actus, vt videat, expediat necne illos implere. Sic tenent Palac. *4.d.38.diſp.2 f.717.col.1.init.* Angles Florib. *2. p.q.de voto, a.7.poſt 9.diffic.dub.2.* Stunic. *q.3.de voto, n. 60.* Anton. Gomez *ſuper bullam Cruciatam, clauſula 10.n.67.* & à fortiori, id tenent DD. omnes, qui virum poſſe irritare id votum vxoris negant: quos retuli diſp.39. n.10. Nec obſtat grauamen vxoris, quæ cogetur ſemper debitum petere. Quia vir emiſſo eo voto tenetur ſe aliquoties offerre ad vſum coniugalem: nec verè irrogat iniuriam, vtens iure ſuo non petendi.

Hoc temperat ſatis obſcurè Nauar. *ſumma cap. 12. lat.* 8
num.64. diſp. num.65. dicens tunc poſſe coniugem votum alterius non petendi debitum irritare, quando incidit in notoriam fornicationem carnalem vel ſpiritualem, & probat ex *c.* Agathoſa *27.q.2.* & refert Abbatem *c.fin. de conuerſ. coniug.* & ita Nauarrum intelligit Valentia *2. 2. diſp. 6.q.6. de voto, punct.6.q. vltim. de votis ſubditorum. §. Exiſtit autem*, nec illum improbat, ſed dicit id non clare colligi ex *d.c.* Agathoſa. Eodem modo intelligit illud Lud. Lop. *1.p.inſtr.c.47.§ vlt.* & dicit poſſe tunc alterum irritare, ne alter periclitetur. Sed *c.* Agathoſa nil confert ad id probandum. Et falsò allegatur Abbas. Nec video cui fundamento hæc limitatio innitatur. Quoniam periculum alterius coniugis eſt quidem ſufficiens cauſa petenda diſpenſationis: at non confert dominium in alterius voluntatem vel materiam, quod exigitur ad irritandi poteſtatem. Ergo ſi ſecluſo eo periculo non poterat coniux irritare, idem erit dicendum eo ſtante. Deinde, quia parum conferet ad periculum, fornicationem eſſe notoriam aut occultam: & fornicationi ſpirituali non conſule

ſuletur irritato voto non petendi, & ideo ea limitatio eſt reiicienda.

9 Vtrum autem vxor adultera, ſiue integro matrimonio, ſiue ſeparato per diuortium, poſſit irritare ea vota innocentis, quæ poterat ante adulterium aut ante diuortium; dixi diſp. 37. n.7. & 8. & quid de votis tempore diuortij à viro factis? dixi eadem diſp.39.n.41.

10 Quartò infertur, quid dicendum ſit de votis factis à coniugibus, poſtquam mutuo conſenſu vouerunt continentiam. Cum enim per tale votum non abſoluantur à cohabitatione, & aliis obſequiis, ſed à ſolo debito coniugali perſoluendo (vt diximus diſp. 37. n.14.(& ideo viro adhuc incumbat vxoris gubernatio, poterit quidem omnia vxoris vota irritare, præter votum illud caſtitatis: vxor autem ſolum votum longæ peregrinationis, & alia huiuſmodi, quæ cohabitationi aduerſantur, irritare poſſet: non autem quæ debito coniugali perſoluendo. Quia ad ſolam cohabitationem ius habet. Et ea eſt vera & perfecta irritatio: atque ideo vota ſic irritata non reuiuiſcunt. Iuxta ea quæ num. 3. diximus. Si autem mutuo conſenſu iterum concedant ſibi coniuges ius in corpus, dicemus num. 15. Si autem ſit votum communi conſenſu religionis: aut alterius coniugis, ingrediendi religionem, ordiniſve ſacri ſuſcipiendi, alterius verò, caſtitatis, caſu quo efficaciter hæc vota obligant (de qua re egimus tota diſp. 37.) cum adhuc vir gubernationem vxoris retineat, donec matrimonium ſeparetur, poterit omnia illius vota irritare, præter illud religionis aut caſtitatis. Sicut diſput. 39. num. 20. diximus poſſe virum irritare vota ab vxore emiſſa ante matrimonium conſummatum, animo ingrediendi religionem, & in illa explenda, præter religionis votum. At verò vxor non poterit irritare aliquod votum viri, niſi quod impediret debitum coniugale, aut cohabitationem, dum non ſeparatur matrimonium implendo ea vota. Quia interim ius habet ad hæc, quando poſt matr. conſummatum ſunt facta vota illa mutua religionis. Iuxta dicta diſput. 37. n.5. & hæc quidem, quando alia vota ſunt facta abſque alterius coniugis licentia. Nam quando cum licentia ſunt facta, dicemus diſp. hac num. 13. & ſequentibus.

11 Quintò infertur, vota facta à viro in tempus ſoluti matrimonij, minimè poſſe ab vxore irritari. Quia ipſi minimè præiudicant.

12 Sextò infertur, vota facta à viro abſque vxoris licentia ante conſummatum matrimonium, ſi animo tranſeundi ad religionem fiant, nequaquam poſſe irritari ab vxore. Quia ipſi minimè præiudicant. At ſi non, eo animo vel eo animo votis factis, conſummaret matr. poſſent verè & perfectè irritare ſibi præiudicantia. Quia matr. inito ante conſummationem acquirit ius in corpus viri, atque dominium, cui aliter præiudicare nequit, niſi per ingreſſum religionis.

13 Septimò infertur, validè poſſe irritare vxorem vota ſibi præiudicantia, emiſſa à viro de ipſius vxoris licentia. Quia ea licentia conceſſa adhuc manet domina materiæ illius promiſſæ, vt probauimus diſp.40.num.4. Sic docent Innoc. *c. Scriptura, de voto, d. fin.* D. Anton. 3. *p. t.1. c.22.* §. 1. & Sotus 4. *d.*27. *q.*1. 3. 4. *verſ. id autem*, videtur id tenere, quem ſequitur Batth. à Ledeſm. *de matrim. dub.* 20. *concl.* 1. vterque enim ait indiſtinctè, coniugem dantem licentiam vouendi, poſſe reuocare. Addunt Innoc. & D. Anton. peccare reuocantem. Sed dicendum eſt (ac diximus de viro, diſp.40.n.4. & ſeq.) nimirum, peccare mortaliter vxorem abſque cauſa irritantem, virum autem à culpa excuſari, exiſtente autem iuſta cauſa, nullam eſſe culpam: & votum ſic irritatum minimè reuiuiſcere, ratione dicta n.3. Quia vota ea irritantur ratione perfecta dominij in materiam.

14 Octauò infertur: ſi vir de licentia vxoris fecerit votum omnimodæ caſtitatis, abſtinendi, nempe, à petitione & redditione, & ſeruandi omnino, caſtitatem, poſſe vxorem ex iuſta cauſa licitè irritare quoad redditionem, & abſque iuſta cauſa, validè, ſed cum peccato. Quia adhuc domina manet corporis viri, atque ita materiæ promiſſæ, non poſſe autem quoad reliquos effectus. Vnde vir cui ſic irritatum eſt votum, tenebitur non petere, & ſoluto eo matrimonio, ab alio ineundo abſtinere, & ſi fornicetur, erit reus ſacrilegij contra votum caſtitatis. Quia cum tantum habeat dominium corporis viri quoad obligationem, quam habet vir reddendi, quod licentia vouendi conceſſa minime amiſit, non autem quoad cæteros caſtitatis actus, ad quos votum obligat, non poterit irritare niſi quoad illum ſolum actum. Nec illi actus caſtitatis, promiſſa caſtitate, vouentur per modum vnius. Cum cõmodè diuidi poſſint. Quod conſtat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conu. coniug.* vbi deciditur coniugem, qui cõſcio altero coniuge vouit ſolemniter caſtitatem in religione, valide vouiſſe quoad non petendum, & abſtinendum ab alio matrim. quod erat in ſua poteſtate: non autem quoad non reddendum; & Doctores, quos n.2. fin. retuli, dicentes vxorem irritaſſe illud votum viri, admittunt irritationem quoad partem obligationis illius voti. Inſuper probatur, nam qui voto caſtitatis facto tranſit ad nuptias, tenetur reddere: at nec poteſt petere, nec aliud matrimonium eo ſoluto inire, & ſi fornicetur, reus érit ſacrilegij, (vt probauimus diſp.33.n.5.& 11.) ergo ea obligatio eſt diuiſibilis.

15 Nonò infertur, ſi coniuges, qui mutuo conſenſu vouerunt caſtitatem, iterum ſibi ius in corpus concedant & renunciationem iuris remittant, (quo caſu diximus diſp.40. n. 22. poſſe virum irritare votum illud caſtitatis vxoris) minimè poſſe vxorem votum illud viri irritare. Quia quoad reddendum iniquo, vxor eſt domina, non indiget irritatione: cum ſtatim teneantur coniuges ſibi reddere (vt dixi diſp.37.n.15.) Quoad alios autem actus, ad quos votum illud obligat, nequit vxor irritare, vt probaui n. præcedenti. At cætera vota communi conſenſu facta quæ alias poſſet vxor irritare facta ſine licentia, eò quòd ſibi præiudicant, quibus reſpectu poteſtatis viri ad irritandum diximus diſp.40.n.22. & docuimus poſſe virum irritare, præter illa, quæ ſunt mutandi ſtatum: dicendum eſt poſſe vxorem in viro irritare, non quidem omnia, ſicut poteſt vir: ſed ſola quæ ſibi præiudicant. Quia illa licentia conceſſa adhuc vxor manet domina materiæ, nec ibi fuit aliqua renuntiatio iuris irritandi: & licèt durante illo mutuo caſtitatis voto nequiret irritare ea vota, quæ debito coniugali perſoluendo aduerſabantur. Eò quòd ius illud renuntiatar. Iam tamen illud per mutuam illam remiſſionem eſt recuperatum. Quid autem, ſi medio illo tempore, quo votum caſtitatis mutuo conſenſu factum obligabat, vir promiſerat magnas abſtinentias, quæ debito coniugali perſoluendo obſtant: quæ vota, n.10. diximus non poſſe irritari ab vxore: an inſtaurato matrimonio, facta illa noua corporum traditione, poſſit vxor irritare? Credo minimè poſſe perfectè irritare. Quoniam cum vir eſſet ſui iuris quoad debitum reddendum, poterat independenter vota illi obſtantia emittere: atque ita vxor, ex cuius conſenſu minimè pendebant, non poterit irritare: ſed reputabant tanquam facta ante matrimonium, quæ ſuſpendi poſſe ab vxore dicemus, n.18. At vir ea omnia facta ab vxore poterit irritare, non ratione dominij in materiam, ſed ratione gubernationis voluntatis, etiamſi non inſtauretur matrimonium: nec illa noua traditio fiat, vt diximus n.10.

16 Decimo infertur, poſſe vxorem ſubſequentem, vota à marito facta tempore prioris matrim. priori vxori præiudicantia quoad debitum & cohabitationem, perfectè irritare, ita vt nunquam reuiuiſcant, ſi facta ſint ſine prioris vxoris licentia. Quia ea pendebant à voluntate prioris tanquam dominæ illius materiæ, in cuius locum & poteſtatem ſuccedit poſterior vxor. Sicut de viro ſucceſſore reſpectu vniuerſorum votorum dixi diſp. præcedenti, num.3.

17 Imò id poterit, quamuis de licentia prioris vxoris aut mutuo conſenſu facta ſint, omnia enim illa, quæ non obſtante

ſtante eo conſenſu poterat prior vxor irritare, iuxta dicta num. 13. & 14. poterit ſubſequens vxor, vtpote quæ in eamdem poteſtatem ſuccedit, irritare: ſi adſit iuſta cauſa, licitè; illa deficienti, illicitè, ſed validè, vt de viro ſucceſſore reſpectu omnium votorum dixi diſput. præced. numer. 17. 18. & 20. & poterit ad libitum ſuſpendere, vt ibi dixi de viro n. 16.

18 Vltimò infertur, vota ante matrimon. facta non poſſe vxorem perfectè irritare, ita vt ſoluto matrim. non reuiuiſcant: at poſſe ſuſpendere illorum executionem, ſi damnum ſibi inferant, & proinde tunc non obligabunt, donec ſoluatur matrim. Sicut de viro reſpectu omnium votorum vxoris diximus diſp. 39. n. 23. & 39. & vt ibi diximus, vxore concedente poſtea licentiam, tenebitur vir ad vota, vtpote quæ non extincta, ſed ſuſpenſa duntaxat erant. Cum enim vxor non habeat perfectum & abſolutum dominium illius materiæ, erat enim ante ſubiectionem Deo conſecrata, ſed ſecundum quid, inde eſt, vt nequeat perfectè irritare, ſed ſolum ſuſpendere. Iuxta doctrinam quam tradidimus d. diſp. 39. n. 34. Atque huius ſent. videntur Ant. *c. Scripturæ, de voto n. 3. & ibi* Abbas, *n.* 8. Anch. *n.* 14. Roſel. *Votum 2. n.* 10. vbi aiunt neutrum coniugem teneri vota exequi alio contradicente.

19 Ad argumenta nu. 1. propoſita conſtat ex dictis nu. 2. in ſecunda ratione.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrum cenſeatur vir irritare vota vxoris, vel vxor viri, & generaliter ſuperior inferioris, cum conſcius voti, dicit ſe nolle vt ſubditus id quod vouit, faciat: vel præcipit oppoſitum: Vt ſi vxor de licentia viri fecerat votum non petendi nec reddendi, & vir petat debitum? Et quando ſuperior ignorat votum, ſit ei detegendum?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, n. 1.

Non eſt irritatio voti, vbi ſuperior illius ignarus, prohibet executionem, aut licentiam petitam ad exequendum denegat & ita adhuc votum ligabit, n. 2.

An ſufficiat petere licentiam ad implendã rem promiſſam tacito voto, vt pro tunc excuſetur ſubditus ab impletione. Refertur opinio, n. 3.

Subditus vouens rem, quam implere nequit abſque licentia, tenetur petere licentiam ad implendum, n. 4.

Quid, ſi materia tempore voti erat permiſſa, & poſt prohibetur, n. 5.

Quid, ſi ſubditus ignorabat rem eſſe vetitam, vel deſiderari licentiam ad implendum illud votum, n. 6.

Non tenetur ſubditus vouens rem quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, explicare votum ſuperiori, vt pro tunc excuſetur, n. 7.

An ſi ſuperior voti ignarus denegat licentiam ad tempus, vel in perpetuum teneatur ſubditus iterum illam petere: vel maneat liber à voti obligatione, n. 8.

Quando votum eſt in temporis honorem, an ſi ſuperior inſcius voti prohibeat eo tempore materiam, ſit ſubditus omnino liber, ita vt ſuperiori iterum concedenti licentiam, non teneatur ad votum: nec teneatur illud manifeſtare ſuperiori, n. 9.

Quando cenſeatur voti irritatio, ſuperiorem conſcium voti prohibere materiam, vel non concedere licentiam ad exequendum, vel oppoſitum præcipere, n. 10.

Soluuntur argumenta, n. 11.

1 VIdetur non eſſe irritationem, quando ſuperior voti conſcius contradicit, dicens ſe nolle, vt ſubditus impleat. Quia *Num.* 30. poſt ſcientiam & contractionem ponitur irritatio, ibi: *Sin autem audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes.* Non ergo ſunt idem, ſcire ſuperiorem, contradicereque & irritare. Secundò, quia hæc verba, Nolo, vt facias, à ſuperiore prolata, ſunt ambigua, poſſúntque commode & propriè accipi, vel de voti ſuſpenſione, vel de eiuſdem irritatione. Ergo dum amplius non conſtat de ſuperioris mente, accipienda ſunt, vt ſolum ſuſpendant. Cum enim votum ſit in obligandi poſſeſſione, ea priuandum non eſt in dubio. Et confirm. quia ſuperior æque finem intentum, nempe, ne ſubditus exequatur, comparat, ſiue irritet, ſiue ſuſpendat.

Prima concluſio. Non eſt irritatio voti vbi ſuperior illius ignarus prohibet materiam promiſſam, aut petitam licentiam ad exequendum denegat. Conſtat, quia irritare votum eſt actus iuriſdictionis, & conſequenter non efficitur vbi non eſt volitus, quod contingit in tali materiæ prohibitione. Cum enim voluntas ferri nequeat in obiectum incognitum, non vult votum penitus ignoratum irritare. Atque ita docent Caiet. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *dub.* 2. §. *Ad obiectionem vero, & ſum. verb. Votum, c. de quatuor conditionibus, ex parte vouentis requiſitis,* §. *Imperfectio autem ætatis;* Armilla *verb. Votum, n.* 7. Sotus *l.* 7. *de iuſt. quæſt.* 3. *art.* 1. *col.* 8. *verſ. At verò rurſus.* Nauar. *ſumm. c.* 12. *n.* 69. Alcozer *ſum. c.* 16. vbi de voti irritatione in genere *concl.* 3. *fi.* Angles Florib. 2. *p. q. de voto, art.* 7. *diffic.* 3. Arag. 2. 2. *q.* 88. *ar.* 8. *diffic.* 1. *concl.* 3. Valent. 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 6. *de voto punct.* 6. *q.* 2. Manuel 2. *to. ſum. c.* 89. *n.* 3. Lud. Lop. 1. *p. inſtr. c.* 48. §. *Vota religioſorum,* Graff. 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 29. *n.* 7. 2

Sed dubitabis, num ſufficiat petere licentiam à ſuperiore votum exequendi, eo tacito, vt ſuperiore negante licentiam, voti tamen ignaro, cenſeatur pro tunc votum ſuſpenſum, atque adeò ſubditus ab impletione excuſetur? Quidam cenſent id non ſufficere, ſed teneri ſubditum detegere votum ſuperiori, petereque ab eo licentiam illud exequendi, vbi ſine licentia impleri nequit. Vt ſi religioſus aut vxor peregrinationem voueat. Quia tenetur petere licentiam vt votum illud exequatur, & quantum in ſe eſt, ad id operam ſuam adhibere. Ergo tenetur ad hoc medium, quod eſt certius. Nam facilius ſuperior voti conſcius licentiam concedet, quam forte negaret illius ignarus. Sic tenent Caietan. *ſumm. verb. Votum cap. de conditionibus quatuor ex parte vouentis,* §. *Imperfectio autem ætatis,* Sotus, Armilla, Angles *diffic.* 2. *allegati n. præced.* & hoc dicit eſſe tutius idem Caiet. 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *dub.* 2. *fin.* aitque hoc eſſe regulariter amplectendum. Idem tenet Graff. 1. *part. deciſ. l.* 2. *cap.* 27. *n.* 2. & dicit eſſe conſultius Lud. Lopez 1. *part. inſtr. cap.* 48. §. *Verum quando,* & appellant tutius, illud ſequentes, Valentia, Aragon *concl.* 1. quos num. præced. retuli. 3

II. Concluſio ſit. Subditus emittens votum rei, quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, tenetur ex vi eiuſdem voti, anteq àm ſit in mora illud implendi, petere à ſuperiore licentiam exequendi rem promiſſam, niſi voti irritationem petat, & in hac concluſione conuenimus cum ſententia allegata n. præc. & vltra DD. ibi relatos, eam tenent Manuel 2. *to. ſum. c.* 89. *n.* 3. Vega 2. *to. ſum. c.* 129. *caſu* 90. Idem videtur tenere Sylu. *Votũ* 3. *q.* 3. *d.* 5. aſſerẽtes ſubditum teneri facere quod in ſe eſt, vt impleat votum rei prohibitæ & conſonat, quod docent Pal. 4. *d.* 38. *q.* 4. *a.* 2. *concl.* 3. *n.* 21. D. Ant. 2. *p. ti.* 11 *c.* 2. §. 6. *verſ. Primò ergo.* Sylu. *Votum* 3. *q.* 1. *num.* 1. nimirum, Epiſcopum promittentem ingredi religionem, quod ſine Pontificis licentia exequi non poteſt, teneri petere ab eo licentiam exequendi. Et probatur, quia cum votum illud impleri nequeat abſque ſuperioris licentia, vanum & irriſorium eſſet, niſi obligaret ad eam licentiam poſtulandam. Deinde, quia obligans ſe ad aliquẽ finem, ſubinde obligat ſe ad ea remedia, ſine quibus finis ille cõparari nequit, ne vana ſit ea promiſſio. 4

Temperãt aliqui concluſionem, (& bene ſi materia eſſet prohibita, nec abſque licentia poſſet mandari executioni, tempore quo votũ factum eſt, ſecus quando tunc erat permiſſa, nec opus erat licentia ad exequendum, & poſtea ſuperior prohibet; vt ſi religioſus aut vxor voueat ieiuniũ aut preces aliquas, & mox ſuperior aut vir voti ignarus prohibeat, tunc enim ſubditus non tenetur ex vi voti petere licentiã, licet prohibitio non ſpecialiter dirigatur ad ipſum, vt ſi dicat ſuperior, Nolo vt aliquis ieiunet me inconſulto. Ratio eſt, quia votum non obligat vltra vouentis intentionem, tacitam aut expreſſam; at nec tacita nec expreſſa vouẽtis intentio fuit obligandi ſe ad petendam eam licentiam, vt pote quæ neceſſaria minimè erat. Quare excuſabitur ſubditus ab eo voto implendo, durante ſubiectione illi ſuperiori, & prohibitione: reuiuiſcet autem

autem obligatio ceſſante ſubiectione illi ſuperiori , aut ceſſante prohibitione. Quia votum illud non erat irritatum:iuxta dicta n.3. ſed ſuſpenſum. Sic *Aragon* 2.1.*q.*88. *a.*8.*diffic.*1. *concl.*3.aliquantulum confusè dicunt Man. 2. 10.*ſum.c.*89.*n.*3. *Vega* 2.*to.ſum.c.*119.*caſu* 90.qui duo bene limitant,niſi quando ſubditus vouit,intenderet ſe obligare non obſtanti prohibitione futura prælati:tunc enim ea ſecuta , tenebitur petere licentiam , ſicut diximus num præced.teneri , quando prohibitio præcedit votum. Quia cum tunc votum non poſſit impleri ſecuta prohibitione, niſi petita licentia , vouens , quia in eo euentu voluit ſe voto aſtringere , conſequenter voluit medium neceſſarium,quale eſt licentiam petere.

6 Hinc ſequitur temperandam ſimiliter eſſe concluſionem , vt cum tempore voti emiſſi materia erat prohibita, teneatur ſubditus petere licentiam : ſi dubius norat rem illam eſſe prohibitam , vel non poſſe abſque licentia impleri:ſi enim id ignorabat , non tenetur petere licentiam. Quia cum voluntas non fertur in obiectum incognitum, non fuit tunc intentio etiam tacita obligandi ſe ad petendam licentiam. imò (vt bene docent Aragon & Vega *n. prae. allegati, & Manuel* 2.*to.ſum.c.*89.*n.*2.) id votum non obligat,ſi taliter effectus eſſet ſubditus,vt ſi noſſet prohibitionem, minimè vouiſſet. Quia ignorantia & error voluntatem auferunt.*l. Si per errorem* 15. *ff. de iuriſd. omn. iudicum.* Quando autem eum affectum non habuit , ligabit votum, at non tenebitur ſubditus licentiam petere,ob rationem dictam : ſed ceſſante poteſtate illius ſuperioris,aut prohibitione ad illud implendum , tenebunt.

7 Tertia concluſio. Quamuis vt votum verè irritatum maneat , deſideretur notitia voti in ſuperiore irritanti : vt tamen non extinguatur , ſed ſuſpenſa maneat obligatio voti , & excuſetur ſubditus ab eius impletione , dum ſibi denegatur licentia implendi, & durat prohibitio, ſatis eſt vt tacito voto petat ſubditus licentiam implendi , eáque minimè ſibi concedatur : nec tenetur votum manifeſtare ſuperiori,quo facultatem exequendi tribuat. Hæc eſt contra DD. allegatos n.3. ſed probatur , quia vouens ſolum obligatur ad implendam conditionem incluſam in voto , & qua poſita manet integrum & validum totum votum. Id enim duntaxat virtute clauditur in voluntate promittendi : ſed hanc ſatis implet petendo licentiam , tacito voto. Quia conditio ſubintellecta in voto ea eſt , ſi ſuperior permiſerit. Ergo ad nil amplius tenetur. Et confirm. quia vouens non tenetur efficere totum , quod in ſe eſt, quo votum impleat , ſed id ſolum ad quod ſaltem tacitè & virtute ſe aſtrinxit per votum. At vouens rem prohibitam non ſubinde ſe obligauit,ad detegendum ſuperiori votum , ſed duntaxat ad petendam exequendi licentiam. Quod vel ex eo conſtat , quia in voluntate promittendi non includitur virtute voluntas obligandi ſe ad omne medium conferens , vt res promiſſa ſit apta materia voti, ſed ad media communia , & natura ſua ſufficientia ad id, quale eſt petere licentiam , etiam tacito voto. Et ideo hanc ſent. tuentur Caiet.2.2.*q.*88.*dub.*2.§.*Ad hoc dicitur*, Nauar. *ſum.c.*12. *n.*69. Canus quem refert dicens hoc eſſe probabile. Lud. Lop. 1.*p.inſtr.c.*48. §. *Vtrum quando.* Et communiter Neoterici hanc partem ſequuntur.

8 Quarta concluſio. Subditus qui vouit rem ad quam explendam deſideratur licentia ſuperioris , & ſemel petit, eſtque ſibi denegata, tenetur, quando prudentia ſuadebit , iterum petere , aut manifeſtare votum quo irritetur. Quia cum votum illud ſuperiori incognitum , adhuc ſemel negata licentia vim obligandi habeat , vtpote quod non irritatum , ſed ſuſpenſum duntaxat erat : obligabit ad petendam iterum implendi licentiam , quando prudentia dictauerit tempus eſſe opportunum. Quia obligatio petendi licentiam extenditur ad tantum tempus, ad quantum ſe extendit obligatio illius voti , vnde cum hæc duret,durabit & illa.Sic Caiet.*ſum.verb.Votum*, *c.De* 4.*cōditionibus requiſitis ex parte vouentis* §. *Imperfectio autem ætatis. Armilla*, *verb.Votum n.*7. Vnde ſi licentia non fuit denegata in perpetuum , ſed pro termino certo, eo tranſacto tenebitur iterum petere. Quod ſi aliquis prælatus aut ſuperior omnino & ſimpliciter negaret illi ſubdito licentiam dicens ſe nolle vt vnquam impleat : dicunt aliqui Neoterici , non teneri eum amplius petere licentiam ab eo,vel à ſuperiore ſucceſſore. Ducuntur , quia non videtur illum teneri niſi ad petendam ſemel licentiam pro toto tempore, quo votum obligat,id enim ſatis eſt vt illa materia promiſſa ſit apta voto emittendo. Item quia cum materia ſit prohibita abſolutè & omnino , non obligat amplius votum,non quidem per ipſius irritationem , hæc enim non eſt niſi voto cognito , ſed per ſubtractionem materiæ.Sed cum Caiet.*& Armilla proximè citatis*,dicentibus abſque hac diſtinctione eſſe iterum petendam licentiam, ſentio. Quia cum ea prohibitio ſuperioris, non ſit per modum conſtitutionis, non eſt perpetua : ſed ceſſante illius ſuperioris poteſtate, eius mandatum extinguitur,vt bene docent Syluest. *verb. Mandatum, quæſt.*3.*fin.* Aragon 2.2.*q.*88.*a.*8.*difficult.*1.*concluſ.*3. Quare votum,quod tantum ſuſpenſum erat , reuiuiſcet finita ea ſubiectione , vnde ſicut nulla alia ſubiectione ſuccedente , obligabit ſtatim votum, ita ſuccedenti alio ſuperiori , obligabit ad iterum petendam licentiam. Quia in vtroque euentu ceſſat impedimentum. Et confirmatur, quia illa prohibitio eſt temporalis tantum,nempe, pro tempore ſubiectionis illi ſuperiori , obligatio petendi licentiam durat, dum voti obligatio non eſt extincta. Conſtat autem in hoc caſu non eſſe extinctam obligationem. Quia eo ſuperiori concedenti licentiam , ruſus votum obligabit. Tandem , quia non eſt verum ſatis eſſe ſemel petere licentiam , vt materia illa promiſſa ſit apta voto emittendo , cum enim votum ſemel negata licentia vim obligandi retineat, ſubinde obligabit , vt curetur iterum petita licentia , ceſſante impedimento illo , materiam fieri aptam.

Id tamen monuerim. Quoties tota hac diſputatione 9
dixi petendam eſſe iterum licentiam, votúmque ceſſante prohibitione reuiuiſcere:id accipiendum eſſe , niſi votum ſit in honorem temporis, eiúſque onus.Tunc enim tranſacto tempore obligationis , extinguitur omnino votum , non per irritationem : ſed quia eius obligatio erat tempori illi annexa, v. g. vouit vxor ieiunare Vigilia Corporis Chriſti ; cùm vir prohibuerit antea ieiunium , vel vouit peregrinationem Romanam anno ſancto Iubilæi , petiuit licentiam tacito voto , eámque vir denegauit , non tenetur ea die ieiunare , nec illo anno peregrinari , ſi duret adhuc matrimonium , nec iterum petere licentiam , quia denegata eſt pro toto tempore obligationis,& tranſacto eo tempore iam extinctum eſt votum. At ea non fuit irritatio, quæ ab ignorante nunquam efficitur(vt dixi num.2.) quare ſi intra eandem diem , cum poſſit adhuc ieiunare , vel intra eundem annum , remanente ſufficienti temporis ſpatio ad peregrinationem illam commodè peragendam , vir concederet licentiam , obligabit votum. Quod ſecus eſſet , ſi per irritationem eſſet extinctum.

Tandem videndum eſt , quando prohibitio materiæ 10
facta per ſuperiorem , voti ſubditi conſcium ac memorem, ſit irritatio, quandóve ſuſpenſio. Qua in re ſic diſtinguendum arbitror : Si prohibitio illa materiæ fuit in perpetuum,qualis eſt, Nolo vt vnquam facias;eſt manifeſta irritatio. Quia nullò modo ſortiri poſſet ſuum effectum voluntas illa , niſi votum irritando. Si enim eſſet ſola ſuſpenſio , ceſſante ſuperioris illius poteſtate reuiuiſceret obligatio. Imò idem ait, ſi ſic diceret ſuperior, Nolo vt facias. Quia cum oratio negatiua abſque temporis limitatione ſit,comprehendit omne tempus : iuxta regulam Logicam , Negatio eſt malignæ naturæ , quæ quidquid poſt ſe inuenit,deſtruit. Item, quia vota ſubditi habent tacitam conditionem , ſi ſint de rebus licitis , ipſis niſi ſuperior contradixerit:ſi autem de prohibitis, ſi ſuperior licentiam conceſſerit (vt de mente D. Thomæ explicat

cat benè Caiet.2.2.*quæſtion*.88.*artic*.8.*dub*.1. quem reliqui Theologi ſequuntur.) Sed in caſu præſenti, quando ſuperior voti conſcius ac memor, dicit ſubdito, ſe nolle vt impleat, ceſſet prorſus conditio ſubintellecta in voto, & ex certa ſcientia ſuperioris potentis irritare. Ergo verè irritat. Deinde, quia idem colligitur ex *c*. 30. *Num.* ibi: *Sin autem ſtatim vt audierit, contradixerit pater, & vota & iuramenta eius irrita erunt.* Vbi ſola contradictio reputatur irritatio voti. Et huius ſent. videntur Caiet. *ſum. verb. Votum, cap. de conditionibus quatuor ex parte vouentis requiſitis, §. Imperfectio autem ætatis: & ibi* Armilla *n*.7. vbi hæc dicunt: *Quando ſubditus fecit votum de prohibitis, & manifeſtat ſuperiori votum; ſi illi placet, tenetur exequi, ſi non placet, irritum eſt votum.* At ſatis indicat ſuperior diſplicentiam, dicens ſubdito, ſe nolle vt faciat. Et clarius Armilla *eo verb. Votum n*.12. vbi hæc ait: *Sat eſt voluntas irritantis & nolentis votum valere. Vt ſi vir dicat vxori, Nolo vt facias tale quod vouiſti, ſtatim votum non valet.* At quando ſuperior non ita abſolutè explicuit ſuam voluntatem: vt ſi ita dicat. Nolo vt pro nunc facias: quod vulgò dicimus: *De×ad lo per aora*: non videtur irritatio voti, ſed ſuſpenſio. Quia irritatio non eſt ad tempus, ſed in perpetuũ caſſat obligationem. Deinde, quia poteſt finis intentus obtineri, nempe, vt ille pro tunc excuſetur à voti impletione, & ſuperior præcipiens non peccet, ſuſpendendo dumtaxat votum. Quare verba illa, ſi aliquantulum dubia ſint, interpretanda ſunt in voti fauorem, vt illud quam minimè fieri poſſit, lædant. Ne in dubio priuetur poſſeſſione obligandi, in qua eſt. Vnde fit vt in hoc euentu, ſi votum illud non ſit onus temporis, teneatur ſubditus eo tempore tranſacto, aut votum implere, ſi ſit de re permiſſa: aut petere licentiam ad implendum, ſi de re prohibita ſit. Si autem ſit onus temporis, non tenebitur, niſi intra tempus implendi, ſuperior licentiam concedat, iuxta dicta nu. præcedenti. Quod ſi ſuperior facto ipſo veniat contra votum ſubditi, quod irritare poteſt, memor voti illius, aut ſi immemor, admonitus, & actu illo momentaneo frangi debeat à ſubdito patente præcepto ſuperioris, cenſetur pro illa ſola vice irritare, ſi votum habeat tractum ſucceſſiuum, vt ſi vir fecerat copiam vxori vouendi omnimodam caſtitatem, quoad petitionem & redditionem, & mox voti memor, debitum petat, non eſt irritatio abſoluta voti illius, ſed pro illa vice; & melius adhuc dicitur eſſe ſuſpenſionem voti, & ita illa vice vxor reddens non peccabit, ſiue vir peccarit ſuſpendendo aut irritando quia defuit cauſa, ſiue non peccarit (vt diximus diſput. 36. n. 7.) Dixi autem potius eſſe ſuſpenſionem. Quia ſuſpendendo conſequitur vir ſuum intentum, nempe, vt mulier ei reddat abſque peccato: & minus læditur obligatio voti. Quia ſi eſſet irritatio, ſtatim ac vir petiit debitum, non obligaret votum, licèt vir deſiſteret: at ſi eſt ſuſpenſio, obligaret vtique. Sed dices, quorſum eſſe licentiam illam vouendi omnimodam caſtitatem, etiam quoad redditionem, ſi quoties vir petit debitum, cenſetur irritare, aut ſuſpendere votum pro illa vice: & ſic vxor tenetur reddere? Dic deſeruire ad hoc, nam data ea licentia, non eſt viro integrum abſque cauſa iuſta petere, & ita reuocare votum pro illa vice, ſed peccabit mortaliter, quamuis factum teneat (vt diximus diſp.40. n.17.) quod ſecus eſſet, vbi abſque ſua licentia factum eſſet.

11 Ad argum. num.1. propoſita reſp. Ad 1. dic illud verbum, *& irritas fecerit promiſſiones*: declarare verbum præcedens, *contradixerit*, quaſi dicat Scriptura ſacra, eſſe irritationem, ſi vir contradicat: & ita paulo ante dixerat, *Sin autem contradixerit pater, vota & iuramenta irrita erunt.* Ad 2. & confirm. conſtat. ex dictis n. præcedenti, vbi enim eſt ſola materiæ prohibitio ad tempus, verba ſint ambigua, & obtinetur intentum ſuſpendendo: & ita eſt ſola ſuſpenſio: vbi autem prohibitio eſt abſoluta, ſecus eſt, (vt ibi explicui) & ideò eſt irritatio.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm delectationes moroſæ in actu coniugali cogitato tanquam præſenti, quando alter coniux eſt abſens, aut non eſt animus habendi copulam, tactus, aſpectus, confabulationes turpes inter coniugatos, ſecluſo pollutionis periculo, licita ſint: quamuis ob impotentiam, vel aliquod impedimentum, non liceat illis actui coniugali vacare?

SVMMARIVM.

*Quot quæſtiones ſint diſputandæ, n.*1.
*An extra actum coniugalem liceat coniugibus delectari in illo, tanquam præſenti cogitato? Refertur quædam opinio, n.*2.
*Non eſt mortale ſic delectari, n.*3
*Quid, ſi adſit commotio & alteratio in parte ſenſitiua, n.*4.
*Eſt culpa venialis, n.*5.
*Quid, ſi coniux in copula dirigat cogitationem ad aliam fœminam, remiſſiue, n.*6.
*Soluuntur argumenta, n.*7.
Tactus licent coniugibus, quando referuntur ad copulam, ſecluſo periculo pollutionis, n. 8. *& ibidem, quando ad vitandum fornicationem.*
*Si intendatur maior voluptas in copula venialis, n.*9.
*Oſcula & amplexus non relata ad copulam, ſed tanquam amoris indicia, ſunt coniugibus licita, n.*10.
Quid, ſi nullo modo tactus referantur ad copulam? Refertur opinio, num 11.
*Adhuc non ſunt culpa lethalis, ſed venialis, niſi ad vitandum in ſe vel in alio fornicationem, n.*12.
Quid, de aſpectibus, & verbis turpibus inter coniuges, n 13.
*Quid, ſi vir intromittat membrum in os fœminæ, vel in vas præpoſterum, non animo ibi conſummandi, vel tangat membro ſuperficiem illius vaſis? Remiſſiue, n.*14. *& ibi remiſſiue, quando in loco ſacro, vel coram aliis.*
*Quid, de coniuge ſemetipſum tangente? Refertur quædam opinio, n.*15.
*Sententia authoris, n.*16.
*Quid, ſi ſe tangat, ſciens fore vt præueniat ſemen fœmineum, vel fœmina quæ nondum ſeminarat, ſe tactu prouocet, vbi vir membrum contraxit? Remiſſiue, n.*17.
Soluuntur argumenta, n 18.
An quando ratione impedimenti non eſt licitus actus coniugalis, liceant delectationes & tactus? Refertur duplex ſententia, n 19 *&* 20.
*Licita ſunt, quoties ab extrinſeco, & per accidens, vt ob periculum ſalutis aberſus, vel ob aliam cauſam, quæ ex ſe copulam non prohibeat, illa eſt illicita, n.*21.
*Quid, vbi impotentia ſuperuenit matrimonio, n.*22.
*Quid, quando ratione affinitatis, aut cognationis interdicta eſt copula num.*23
Quid, quando eſt dubium de valore matrimonij, n 24.
Quid, quando vterque coniux, vel alter voto caſtitatis eſt aſtrictus, num 25.
*Quid, ſi alter aut vterque coniux vouerat ſe non petiturum, n.*26.
*Soluuntur argumenta, n.*27.

HActenus egimus de actu ipſo coniugali, quando liceat nécne. Iam de moroſis delectationibus, tactibus, aſpectibus, turpibúſque confabulationibus inter coniuges, agendum eſt. Et in præſenti diſp. quando non eſt pollutionis periculum: in ſeq. verò, vbi id periculum reperitur. Triplex ergo inuoluitur quæſtio hic diſputanda. Prima de delectationibus moroſis inter coniuges. Secunda de tactibus, aſpectibus, confabulationibúſque turpibus inter ipſos. Tertia de omnibus his inter ipſos, quando impediti ſunt ne coire poſſint. 1

Quæſtio prima. Vtrùm liceat coniugibus moroſè delectari ſecluſo pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam præſenti, dum abſentes ſunt, aut eo tempore, & in loco, in quo copulam exercere non poſſunt? Aliqui cenſent eſſe culpam mortalem. Ducuntur, quia delectatio venerea non intenta ob bonum prolis, nec in ipſum relata, omnibus interdicitur ſub culpa lethali. Et confirmatur, quia ea delectatio eſt quaſi incepta ſeminis effuſio, ad illámque tendit: cum ipſam comitetur membrorum generationi inſeruientium commotio. Hæc autem eſt lethalis extra copulam coniugalem. Secundò, quia de ſimilibus idem eſt iudicium, & idem iuris in illis obtinet, *c*.2. *de tranſl. Epiſcopi, verſ. Sicut autem Epiſcopus.* vbi *gloſ. verb. Idem iuris*, adducit alios textus concordantes. At in vidua ea delectatio eſt mortalis: ergo & in coniuge: vbi non eſt opportunitas & voluntas copulæ habendæ. 2

Eadem enim eſt ratio, cum neutra delectatio in copulam licitam referatur. Sic docent Sylu. verb. Delectatio q. 2. Nauar. c. Si cui de pœnit. d. 1 n. 6. & ſum. c. 16 n. 10. Petr. de Soto (quamuis ſubobſcure, nec explicans eſſe mortale) l. de inſtit. ſacerd. tr. de diſcrimine peccat. lect. 9. §. pen. Cordub l. 1. quæſtion q. 23. dub. 12. fin. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 75. §. Hinc perſpicuum. Manuel Rodriguez to 1. ſum. in 2. edit. c. 212. n. vlt. & Nider ſum. præcept. 9. c. 4. dub. 1. Philiarc. de offic. ſac. to. 1. p. 2. l. 4. c. 18. Em. Sa ſum. verb. Luxuria, verſ. Delectatio de peccato, Vega 1. to. ſum. c. 81. caſu 2. fine. Addit Sylu. idem eſſe, quando coniux, qui ſic delectatur, non habet animum accedendi ad coniugem. Quia eadem militat ratio. At fatetur licitam eſſe delectationem, quæ eſt in voluntate, dummodo non tranſeat ad partem ſenſitiuam. Et Nau. & Corduba dicunt idem eſſe, ſiue ea delectatio moroſa ſit de copula habita ſiue de habenda, cogitata quaſi præſenti.

3 At multo verius eſt non eſſe culpam lethalem. Primò, quia conſenſus in delectationem nequit grauior eſſe culpa, quam conſenſus in actum de quo capitur, teſte D. Aug. l. 12 de Trinit. c. 12. to. 3. Et conſtat, nam talis eſt delectatio, quale obiectum, vt docet Ariſt l. 10. Ethicor. c 4. & 5. ſed copula de qua eſt ea delectatio, eſt licita inter coniuges. Ergo ex hac parte non eſt culpabilis delectatio. Quod ſi deſideretur debitu finis talis delectationis, nempe, bonum prolis per copulam coniugalem intentum: defectus finis debiti ſolam culpam venialem conſtituit (vt diximus diſp. 8. n. 8.) Non ergo eſt culpa lethalis. Secùndò, quia ſicut matrim. efficit ne tactus extra copulam, & ad illam non relati, ſint culpa lethalis (vt dicemus n. 12.) ſed ſola venialis, defectu legitimi finis: ita idem efficit circa delectationem ſenſitiuam copulæ cogitatæ ac præſentis. Quia eadem eſt ratio. Tandem, quia D. Chryſ. hom. 17. in Matthæum, in ea verba, qui viderit mulierem, admittit licitum eſſe delectari aſpectu vxoris præſentis, etiam abſque animo copulæ habendæ. Ergo non erit mortale delectari cogitatione vxoris abſentis. Cùm enim vtrobique delectatio ad copulam non refertur, quæ ſola poſſet eſſe ratio culpæ lethalis: nil refert præſentem abſentémve eſſe vxorem. Et ideò huius ſent. videtur apertè D. Thom q. 15. de malo art. 2. ad 17. vbi abſolutè ait non eſſe mortalem hanc delectationem in coniugatis, ſicut nec ipſum actum, quamuis non explicet an in abſentia. Tenéntque expreſſe Palud. 4. d 9. q. 3. a. 1. n. 7. Gerſon 2. p. tract. de pollut. diurna, notab. 7 alphab. 38. lit. D, Caiet. ſum. verb. Delectatio moroſa. §. Secundum an delectatio, verſ. Tertiò quod vir, & 1. 2. q. 74 a. 8 circa ſolut ad 4. D. Anton. 2. p. t. 5. c. 1 §. 6. fine, Roſella, verb. Delectatio n. 3. vbi Armilla n. 4. Tabiena verb. Cogitatio moroſa, fine, & verb. Luxurioſus, q. 8. §. 8. Viguer. l. inſtit. c. 3. §. 5. verſ. 5. ad fin. Nicua ſum tit. 105 ad fin. Metina 1. 2. q. 74. art. 8. ſtatim in principio, & ibi Zumel. diſp. 4. dub 3 ad finem, & ibi Vaſquez diſp. 113. n. 2. & 3. & communiter Neoterici.

4 Idem aſſerendum eſt, quamuis ex ea delectatione conſurgeret membri pudendi commotio & alteratio, abſque pollutionis periculo Non enim eſſet culpa lethalis, conſenſus in illam. Quia matrimon. excuſans à culpa mortali delectationem ſenſitiuæ partis, ſubinde quoque excuſat commotionem illam naturaliter ex ipſa conſurgentem. Ita Vaſq. d diſp. 113. n. 4.

5 Eſt autem culpa venialis, conſenſus in eam delectationem. Quia caret debito fine, ad quem actus coniugalis à natura ipſa dirigitur, vt explicui n. 3. & ita ſentiunt Palud. n. 6. Caiet. in ſum. Metina, Zumel, Vaſquez 1. 3. ibid. citati.

6 Qualis autem culpa ſit, dum coniux in copula cogitationem dirigit in aliam fœminam, dixi diſp. 17. n. 6.

7 Ad argum. n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic antecedens eſſe verum, vbi non adeſt matrimonium eam delectationem veneream a culpa mortali excuſans. vel illa capitur in cogitatione concubitus non coniugalis cogitati. Ad confirm. dic ordinari ad coitum cum proprio coniuge, & ſeminis emiſſionem intra legitimum vas: atque id ſufficiens eſſe, ne ſit mortalis culpa, quamuis tunc copula non poſſit haberi. Ad 2. diſparitas eſt manifeſta. Quia viduæ eſt tunc prohibitus coitus, & ſubinde delectatio ſenſitiua cogitationis illius: & deficit matrimonium, quod vtrunique excuſat, quæ ſecus ſe habent in coniugatis.

Quæſtio II. An tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges, licita ſint, ſecluſo pollutionis periculo? 8 Aliquæ concluſiones ſunt certiores. Prima concluſio ſit. Quando tactus non quæruntur propter voluptatem, ſed ad præparandum ſe ad copulam coniugalem, vacant culpa. Quia licitum eſt iuuare naturam ad actum conceſſum: ordinantúrque in finem natura ipſa tactibus deſtinatum, & ob quem in ipſis voluptatem conſtituit. Atque ita fatentur Palud. 4. d. 31. q. 3 a. 2. n. 17. vbi Maioris q. vn argum. contra 6. concluſ. Supplem. Gabr. ibi, q. vn a. 3. dub. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 6. Sylu. verb. Debitum, q. 9 n. 7. vbi Roſel. n. 11. Armil. n. 8. Caiet ſum. verb. Matrimonium c. vlt §. vlt. Victor. ſum. de matrim. n. 274. Sot. 4. d. 31. q. vn. a. 4. fi. Graſſis 1. p decis. lib. 2. c. 82. n. 21. Petr. de Ledeſma de matrim., q. 49. a. 6. fine. Idem dicendum eſt, ſi coniux his tactibus vtatur ad ſedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem in ſe vel in ſocio. Quia finis eſt bonus, & ad ipſum ordinatur matrim. Sic Palud. D. Anton. Roſella, Syluest. ibidem.

Secunda concluſio. Si tactus illi referantur ad maiorem voluptatem in ipſa copula captandam, ſunt culpa venialis. 9 Quia & copula ipſa coniugalis ob eum finem exercita, venialis eſt (vt dixi diſp. 11. n. 4.) Sic Palud. D. Ant. Sylu. Sotus, Petr. de Ledeſma, citati n. præc.

Tertia concluſio. Si in oſculis & amplexibus nullus alius finis intendatur, quàm mutui amoris indicia ſibi ipſis coniuges præbere, nulla eſt culpa. 10 Quia huiuſmodi tactus ad id quoque a natura inſtituti ſunt. Sic Sotus, Petr. de Ledeſma, Graſſis nn. 8. allegati. Et conſtat, quia ſponſis de futuro ſunt ſic liciti, vt diſp. 46. n. 51. dicam.

Punctus autem difficultatis eo pertinet, an tactus inter coniuges ob ſolam voluptatem in ipſis captandam, abſque animo perueniendi ad copulam, ſint mortale peccatum? 11 Affirmant quidam. Quoniam omnis actus venereus non relatus ad copulam, eſt mortalis. Sic docent D. Ant. Syl. citati n. 8. Margarita conf. 6. præcept. f. 88. caſu 7. Humada ſuper l. 2. t 1. p. 1. gl 12. n 1. & Syl. id tribuit Paludano: ſed immeritò, quia Palud n. 8. relatus loquitur quando eſt pollutionis periculum. Et hos tactus quando valdè ſunt impudici & enormes, eſſe mortales aſſerit Alexand. in ſuo Enchir. præc. 6. vbi de tactibus impudicis. §. Si in propria.

At proculdubio dicendum eſt ſolam eſſe culpam venialem. 12 Quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, ſed in actu ſuapte natura ordinato ad matr. actum. Quare ſicut matrimonium excuſat actum copulæ inter cóiuges à culpa lethali, ita ſimiliter excuſabit tactus illos: & ſola manebit culpa venialis indebiti finis (vt de moroſa delectatione dicebam n. 3.) atque ita docent ver. Debitum, n. 12. vbi Ang. n. 26. Arm n. 8. & ver. Impudicitia, n. 3. Cai. 2. 2. q. 154 a. 4. § In reſponſ. ad 2. & ſum. verb. Impudicitia, & ver. Matr. c. vlt §. vlt. Abul. c. 5. Matth. q. 197. Victor. Sot. Graſ citati n. 8. Met. l 5. de ſacror. hom num contin. c. 77. Barth. & Led. de matr. dub. 28. fin. Vaſq. 1. 2. q. 74. ar. 8. d. 113. n. 3. & 4. Nicua ſum tit. 87. & 90. Manuel 1. to. ſum. 2. edit c. 249. n 9. Viuald. candel. ſacram. 1. p. de mat r. n. 160. Et idem docent alij generaliter & indiſtinctè tactus inter coniuges à lethali culpa excuſantes, quoties non adeſt pollutionis periculũ. Hi ſunt Led. 2 p. 4. q. 51. a. 6. propoſ. 8. Duand. 4. d. 31. q. vn. prob. 3. Angel. Flor. 1. p. de matr. q 5. de bonis illius, in fi. Met. l. 1. ſum. c. 14. §. 18. Emm. Sa ſum verb. Luxuria, § Oſcula & tactus. Quando autem non voluptas, ſed euitatio fornicationis intenditur, diximus n. 8. Ex dictis infertur, idem dicendum eſſe de aſpectibus verbiſque turpibus, inter coniuges abſque pollutionis periculo. Numquã enim ſunt peccata mortalia, ſed erunt venialia, ſi ad voluptatẽ; licita autem, ſi ad prouocandum ſe ad copulam referantur. Sicut de tactibus diximus. Quia eadem eſt ratio: & matrim. omnes has delicias excuſat à mortali.

Quid

14 Quid autem dicendum ſit de tactu, quo coniux membrum virile in os fœminæ, aut in vas præpoſterum intromittit, vel ſuperficiem illius vaſis tangit, non animo ibi conſummandi, dixi diſp. 17. n. 4. & 6. De tactibus autem in loco publico, ſeu coram aliis, dixi diſp. 15. n. 2. In loco autem ſacro, dixi eadem diſp. 15. n. 15. & ſeq.

15 Maior autem difficultas eſt, ſi coniugatus ſe ipſum tangat propter voluptatem captandam abſque pollutionis periculo? Nam aliqui cenſent eſſe culpam lethalem. Quoniam naturam tactibus prouocare, nec eſt actus coniugalis, cum minimè fiat cum coniuge, nec ad finem coniugij refertur: vt ſupponimus, non enim fit quo coniux ad copulam ſe præparet. Quare nullo modo reduci poteſt ad coniugium, vt a mortali excuſetur. Citantur pro hac ſent. D. Ant. Sylu. Margarita *confeſſ. relat. n.* 8. ſed non loquuntur expreſſe de tactu, quo ſe ipſum coniux tangit, ſed de omnibus tactibus inter coniuges, quos generaliter mortales reputant, quoties non ordinantur ad copulam, vt retuli n. 11. & reprobaui n. 12. At expreſſe eam tenent Armilla *verb. Impudicitia, n.* 3. Vaſq. 1. 2. *q.* 74. *a.* 8. *diſp.* 113. *n.* 4. Qui addit non eſſe mortale, quando fieret etiam abſente coniuge, intentione cocundi cum illo, qui proximè venturus ſperatur. Imò ſi ad finem generationis referatur, nec eſſe culpam venialem.

16 Cæterùm probabilius mihi eſt, ſolum eſſe culpam venialem. Quia cum tactus ille ſuapte natura indifferens ſit ad copulam coniugalem vel illicitam, poſſitque ad vnam vel alteram referri, nec ex intentione tangentis ſe à ſua natura, & ab hoc ordine diſtrahatur, vt ad copulam illicitam ordinetur: non eſt cur de culpa lethali damnandus ſit. Sicut nec moroſa delectatio copulæ cum coniuge abſente tribuitur culpæ mortali: eo quod referri poteſt ſuapte natura ad copulam coniugalem, licet actu non dirigatur. Nec dici poteſt eum tactum non eſſe actum coniugis, quia non habetur cum coniuge. Quoniam vt actus coniugis ſit, non deſideratur eum cum coniuge fieri, ſed ſatis eſt vt ad coniugium præſens ſuapte natura ordinari poſſit, nec ab hac natura ex intentione illo utentis deuiet. Et fauent huic ſenteu. Palud. 4. *d.* 31. *quæſt.* 3. *art.* 2. *n.* 17. Lud. Lopez 1. *p. inſtruct. c.* 87. *fine*, vbi dicunt eſſe mortalem huiuſmodi tactum, quando adeſt pollutionis periculum: & ita extra hunc caſum non videntur damnare de mortali.

17 Vtrùm autem ſit mortale, quando vir ſe tangit, vt citius fœmina ſemen effundat, dixi diſput. 17. n. 10. Et quid quando extracto membro virili, fœmina, quæ viro ſeminante nondum ſeminarat, ſe tangit, quo ſeminet: dixi eadem diſp. 17. n. 11.

18 Ad argumenta reſp. Ad propoſitum n. 11 reſpondi n. 7. in ſol. ad 1. Ad propoſitum n. 15. conſtat ex dictis n. 16.

19 Quæſtio III. An liceant delectationes moroſæ & tactus coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere? Abulenſ. *cap.* 5. *Matth. q.* 197. docet generaliter tactus inter coniuges eſſe mortales, quando actus coniugalis propter magnam deordinationem talis eſſet. Et poteſt probari. Quoniam talis eſt delectatio, quale obiectum, (vt probauimus n. 3.) at tunc acceſſus ad coniugem eſt culpa lethalis.

20 Alij autem docti neoterici cenſent licere coniugibus delectationem partis ſenſitiuæ de coitu cogitato captam, etiamſi illis nec petere nec reddere liceat, quia mutuo conſenſu votum caſtitatis emiſere: vel quia alter legitime profeſſus eſt, ad ſacróſve ordines promotus. De tactibus autem diſtinguunt, dicúntque minime licere tactus verendorum partiúmve illis vicinarum, niſi dum coniugi licet reddere, & exiguntur. Quia ij tactus reputantur, vt vnum moraliter cum vſu matrimonij. At cæteros tactus aiunt licere. Ducuntur, quoniam cum adhuc permaneat matrimonium, & copula ſit ſolum illicita ob extrinſecam voti circumſtantiam, non ſubinde illicita erunt delectatio & tactus. Hac enim ratione hæc licent, interdicta copula ob circumſtantiam periculi morbi, aut abortſus extrinſecam. Secundò, quia ob id licet delectari in carnium eſu in quadrageſima, cum numquam liceat in re ab intrinſeco mala. Quia ab illo, vtpote qui ratione ſolius extrinſecæ prohibitionis Eccleſiæ eſt illicitus, poteſt præſcindi malitia: ab hac verò, cum ab intrinſeca rei natura malitiam habeat, ſeparari nequit. At vſus illius matrim. non eſt ab intrinſeco prohibitus, ſed ratione circumſtantiæ extrinſecæ voti. Ergo licebit in illo delectari.

Prima tamen concluſio ſit. Quoties copula interdicitur 21
tur coniugibus ob circumſtantiam extrinſecam, quæ per ſe neutrum coniugem arcet ab vſu matrimonij, licita eſt talis delectatio appetitus ſenſitiui de copula cogitata, vt præſenti: liciti ſunt etiam tactus, eo pacto quo liciti eſſent ſecluſo eo impedimento. Vt ſi illicita ſit copula propter notabile ſalutis abortúſve periculum, aut ſimilem cauſam. Prob. quia tunc ſuapte natura eſt licitus vſus matrimonij, & ab extrinſeco prohibetur ratione charitatis aut pietatis, obligantium præcaueri damnum coniugis aut prolis: his autem virtutibus non aduerſantur ea delectatio & tactus. Quandoquidem ex illis ſimile damnum non timetur. Ergo hæc non ſunt prohibita. Et confirmatur, quia matrimon. non tantum excuſat à culpa coitum, ſed etiam moroſam delectationem, & tactus non relata ad copulam excuſat a mortali. (vt diximus n. 3. & num. 11.) Ergo cùm impedimento illi ſolius copulæ vſus opponatur, ſolus ille reddetur illicitus. Tandem, quia in loco publico coniuges miſceri nefas eſt, nemo tamen damnabit delectationem internam ſenſitiuam ibi habitam de copula coniugali cogitata. Quia non aduerſatur honeſtati naturali ratione cuius copula eſt illicita. Vnde fit in eo euentu tactus & delectationem non eſſe mortalia ſecluſo pollutionis periculo: at delectationem eſſe venialem: quia caret debito fine. Tactus autem eſſe veniales, ſi ob delectationem habeantur: licitos autem, ſi ad conciliandum amorem, vitandámve incontinentiam, fiant. Vt de illis diximus n. 3. 5. 8. 10. & 12. quando non adeſt id impedimentū.

Hinc infertur, idem aſſerendum eſſe, quoties eſt phyſicum impedimentum ad copulam. Vt ſi impotentia co- 22
cundi ſuperueniat matrimonio contracto. Quia eædem rationes militant. Et id probauimus diſp. 17. num. 6.

Secunda concluſio. Idem dicendum eſt, quando con- 23
cubitus eſt interdictus ratione alicuius præcepti Eccleſiæ: vt ſi coniux contraxit affinitatem cognationémve cum altero coniuge, ratione cuius arcetur à debiti petitione: vel ſi vterque ſimiliter eam contraxit. Ratio eſt: quia adhuc impedimentum eſt extrinſecum, & arcens à copula in pœnam delicti amiſſi (vt probauimus diſp. 30. n. 1.) Cùm ergo res ſit pœnalis, non eſt extendenda ad delectationem & tactus, vt ſimiliter illa prohibeat.

Tertia concluſio. Quoties coniugi interdicitur debiti 24
petitio, eo quod ſit dubius de valore matrimonij, eſt peccatum mortale delectatio partis ſenſitiuæ de copula cogitata. Quia matrimon. eam delectationem cohoneſtans, eſt dubium, ac proinde dubia etiam erit honeſtas illius delectationis. Nec aliunde ius profeſſionis præponderat, ſicut nec ad debiti petitionem. Nec licebit etiam prædicta appetitus ſenſitiui delectatio de actu redditionis debiti cogitato, ſub conditione, ſi petatur: ſecus de actu complacentiæ, & gaudij in voluntate. Nam quamuis liceat reddere debitum poſita ea conditione ſi petatur; at ſicut ea nondum poſita minime licet copula, ita nec delectatio ſenſitiua. Sicut ſoluto fas eſt in voluntate concipere delectationem aut gaudium de acceſſu ad mulierem, ſi eſſet ſua, non tamen in appetitu ſenſitiuo. Quia delectatio in hoc conſurgens oritur ex vehementi commotione ſpirituum vitalium ſubſeruientium generationi: & proinde eſt quaſi inchoatio coitus præſentis, qui illicitus eſt: cum conditio minimè adſit. Deinde, quia actiones appetitus ſenſitiui non feruntur in obiecta ſub conditione aliqua, ſed abſolute. Illa enim ſpectant, vt proponuntur ab imaginatiua, quæ nequit conditionem apponere, aut præſcindere rationem communem à particulari.

Atque ita delectatur appetitus ſenſitiuus de illo actu independenter a conditione. Quod bene explicat Caietan. *to. 1. opuſc. tract. 14 de delect. moroſa. dub. 1.* Similiter tactus in his ſunt mortales, niſi habeantur in gratiam alterius coniugis tacite vel expreſsè petentis debitum. Tunc enim ſpectant ad redditionem debiti. Et conſtat ex eadem ratione. Sed obiicies. Sicut dubius de matrimonij valore, caret iure iuſtitiæ, ad petendum: ita qui contraxit affinitatem aut cognationem cum coniuge: & vtrique fas eſt reddere. Ergo vel vtrique permiſſa ſunt delectatio illa & tactus: vel neutri. Sed dic, illum priuari eo iure ab intrinſeco, & ex natura rei propter dubium de matrimonij cohoneſtantis actum valore: hunc verò ab extrinſeca Eccleſiæ prohibitione in admiſſi delicti pœnam. Quæ extendenda minimè eſt vltra terminos, in quibus loquitur, vt explicuimus n. præced.

25 Quarta concluſio. Mihi eſt multò probabilius contra ſent. num. 20. relatam, quando ratione voti non licet coniugi petere nec reddere, nullo modo eſſe licitam delectationem partis ſenſitiuæ, aut tactus, ſed culpam eſſe lethalem aduerſus votum. Quando autem ſola debiti petitio interdicitur ratione voti, dicendum etiam eſt, minimè licere prædictam delectationem partis ſenſitiuæ, etiam de redditione concepta ſub conditione, ſi petatur: ſecus de gaudio, delectatione voluntatis, ſub ea conditione: & ſimiliter non licere tactus niſi ad expreſſam vel tacitam alterius petitionem: ſed omnia hæc eſſe peccata lethalia contra votum. Sicut explicui n. præcedenti. Ducor, quoniam vouens abſolutè caſtitatem, tenetur in quantum poteſt, abſtinere ab omnibus illis, quæ caſtitati aduerſantur, ſolumque illi permittitur id ad quod lex iuſtitiæ matrimonij obligat, nempe reddere debitum, quando ſolus ipſe vouit, ſed ſeruata lege matrimonij poteſt abſtinere ab illa delectatione, & à tactibus dum non petuntur. Ergo tenetur. Et confirmatur, quia ſi vouiſſet ſe ab ea delectatione & tactibus abſtenturum, niſi ad alterius coniugis petitionem, teneretur vtique: cum votum ſit de re honeſta, & ſibi licita. At vouens abſolutè caſtitatem, promittit abſtinentiam ab his, vt benè docet Vaſquez *1. 2. quæſt. 74. art. 8. diſp. 112. num 10.* Quod inde conſtat, quia hæc aduerſantur caſtitati. Et ita ſi ſolutus vouens caſtitatem delectetur moroſè in re venerea, vel libidinoſos tactus habeat, eſt reus voti. Secundò, quoniam longe diſpar ratio eſt de aliarum rerum delectatione, quæ ex circumſtantia extrinſeca ſint malæ, vt quando actus coniugalis eſt malus ob ſalutis periculum vel ratione loci publici, aut affinitatis contractæ. Quia illa delectatio vel tactus non opponuntur illi circunſtantiæ extrinſecæ. At hic directè opponuntur voto extrinſeco. Quod obligat ad abſtinendum ab omnibus venereis, & conſequenter ab his. Tandem, quia ſi licent his coniugibus cæteri tactus, neſcio cur neoterici illi num. 20. relati id negent de impudicis. Cùm ex ſe permiſſi illis ſint ſecluſo pollutionis periculo, & ſolum rationis extrinſeci voti prohibeantur, ſicut & alij tactus. Nec verum eſt reputari idem mortaliter cum copula. Nam omnibus coniugibus effectis impotentibus poſt matrimonium, vel affinibus, vel cognatis, vel vbi eſt periculum notabile ſalutis, vel abortus, licent ij tactus: vt probauimus n. 21. 22. & 23. Cùm tamen copula ipſa minimè liceat.

26 Vltima concluſio. Si alter vel vterque coniux vouiſſet ſolum ſe non petiturum debitum, omnia hæc illis licerent. Quia non aduerſantur illi voto, quod ſolum interdicit debiti petitionem: & ex alia parte ſunt ex ſua natura illis licita ratione matrimonij.

27 Ad argum propoſitum n. 19. dic, talem eſſe delectationem quale eſt obiectum ſecundum ſe, & ab intrinſeco: ſecus quando ab extrinſeca circumſtantia malitiam habet, cui circumſtantiæ delectatio non aduerſatur. Quod contingit hic, vt explicuimus n. 25. Ad 1. argum. ex propoſitis n. 20. conſtat ex dictis n. 21. 23. & 25. Quia in caſu periculi morbi, aut affinitatis contractæ, delectatio & actus minimè opponuntur circumſtantiæ extrinſecæ, ob quam redditur vitioſa copula coniugalis: ſecus in caſu voti. Ad 2. dic maiorem propoſitionem eſſe veram, quando delectatio illa rei malæ ab extrinſeco nullam aliam malitiam haberet, quàm redundantem ex ipſa obiecti malitia. Quod hic non contingit: eſt enim mala propter ſpecialem illius voti extrinſeci obligationem, cui directè aduerſatur.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm coniugibus liceant delectationes moroſæ, tactus, aſpectus, verba turpia, cum pollutionis præuiſæ, ſed non intentæ periculo? Et generaliter quando pollutionis periculum efficiat nouam culpam mortalem, vel talem, quæ antea mortalis minimè erat?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
Pollutio & diſtillatio qualiter differant, & in quo illa cognoſcetur? Et remiſſiuè, cur numquam liceat procurare ſeminis expulſionem? Et quid, ſi illud corruptum ſit? Et quid de permiſſione fluxus? Et quid, de procuratione diſtillationis, n. 2.
Ad malitiam pollutionis, vel effectus præter voluntatem contingentis, nil refert ſiue in ſomno ſiue in vigilia accedat, n. 3.
Vacat culpa dare operam cauſæ alias licitæ, neceſſariæ, vel vtili, quamuis præuideatur fore vt pollutio ſubſequatur, n. 4.
Quid, ſi cauſa illa ſit mortalis ob circumſtantiam extrinſecam, n. 5.
Quid, ſi ſit periculum conſenſus, & quando id contingat: & num ob cauſam vrgentem liceat ei ſe periculo exponere, n. 6.
Quid ſi ex equitatione ſequatur pollutio, n. 7.
Quid, ſi ex tactu etiam partium verendarum neceſſario ſequatur: vt facto ad medendum: vel ex amplexu licito, n. 8.
An liceat cum periculo pollutionis auferre impedimenta virtutis generantis, n. 9.
An ſit culpa lethalis, non vitare cauſam in qua præuidetur pollutio, vbi deficit neceſſitas aut vtilitas illius cauſæ? Refertur triplex ſententia, n. 10. 11. & 12.
Duplex eſt cauſa, ex qua poteſt ſubſequi pollutio, n. 13.
Tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem, quæ præter intentionem ſequitur, n. 14.
Solum eſt mortale non vitare cauſam pollutionis præuiſæ, quando cauſa eſt turpis & per ſe ac ex natura ſua tendit ad pollutionem nec vrget neceſſitas, n. 15.
Quamuis extra genus luxuriæ ſit cauſa mortalis, vt in genere gulæ, non eſt mortalis pollutio in ea præuiſa, n. 16.
Quid, ſi cauſa illa mortalis pertineat ad luxuriam ratione ſolius finis, num. 17.
Quid, ſi cauſa ad luxuriam pertinens ſit tantum venialis, n. 18.
Quid, ſi ſentitur vehemens commotio in perſeuerantia in re turpi veniali n. 19.
Quid ſi res leuiter turpis ſit mortalis ratione deſiderij fornicandi, n. 20.
An ſit veniale contra caſtitatem quando vel cauſa eſt licita, non tamen eſt per ſe cauſa: vel eſt licita, at deſideratur neceſſitas, numer. 21.
An omnis actus mortaliter turpis, ſiue in eo præuideatur pollutio, ſiue non habeat ſpecialem pollutionis malitiam, n. 22.
Inter ſolutos ſolus actus alias mortaliter turpis habet ſpecialem pollutionis in eo præuiſæ malitiam, n. 23.
Si quis negatiuè ſe habeat, aut tepidè reſiſtat vehementi delectationi venereæ, præuidens pollutionis periculum, peccat mortaliter ratione illius n. 24.
Cauſæ alias licitæ notabiliter influenti ad pollutionem, eſt peccatum lethale vacare, vbi non excuſat cauſa vrgens, n. 25.
Qualiter intelligatur talem eſſe pollutionem indirectè volitam, qualem cauſam? n. 26.
Pollutio hæc an ſit verè peccatum diſtincta malitia, a malitia cauſæ, num 27.
An vacet culpa pollutio ſubſequens pœnitentiam cauſa data, n. 28.
An ſit neceſſe fateri pollutionem, vel ſat ſit cauſam n. 29.
Reprobantur dicentes fieri poſſe, vt ebrietatis ſomniue tempore gratia perdatur. n. 30.
An ſit peccatum mortale dare cauſam notabili diſtillationi, numer. 31.
Soluuntur argumenta n. 32.
Poſt n. 32. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

Diſputatio hæc valdè difficilis pendet ex cognitione naturæ pollutionis, quando non eſt intenta, ſed præuidetur in cauſa. Et ideò præmittenda eſt quæſtio, quando dare operam cauſæ, in qua præuidetur, ſit lethale, ratione pollutionis præuiſæ. Deinde diſputabitur, quando tactus, aſpectus, turpia verba inter 1

coniuges,

coniuges, ſint mortalia ob pollutionis non intentæ periculum.

2 Quæſtio I. An ſemper ſit culpa lethalis, vacare actioni in qua præuidetur pollutio præter intentionem ſubſequenda? Supponendum eſt primo, ex membro pudendo præter vrinam, & ſemen procedere aliquando tertium quendam humorem medium, qui ſemini eſt ſimilis in colore, & infectione, carniſque commotione, quæ aliquando ipſum comitatur: diſſimilis autem, eo quod non ſit ita mordax ac groſſus, faciliuſque fluat, nec cum tanta carnis commotione, & in minori copia: aliquandóque imperceptibiliter, & ſine carnis motu. Hic ſolet appellari diſtillatio. Sic D. Th. *opuſc.64.c.de fluxu libidin.* Gerſon.2.*p.tract.de pollut.diurn propoſ.4.alphab.*38.*lit.E.* Caiet *opuſc.tom.*1.*tract.*22 *de pollut.ex auditu confeſſionis,q.vn a.*2.*§. Animaduerte tamen in fine.* Margar. *conf. q.moralib.fol.*156. Addunt Caiet. & Margarita, non eſt magis curandum de hac diſtillatione, niſi ipſam carnis rebellio comitaretur, quam de ſudore. Et D. Thom. hoc ait eſſe ſignum, quòd pollutio minimè ſit. Quia hæc in vigilia contingere nequit abſque carnis commotione ac venerea delectatione. Cur autem pollutionem numquam etiam pro vita tuenda procurare liceat? dicimus diſp. 17. n.16. & 19. quid, vbi ſemen eſt corruptum? & n.18. quid de diſtillatione? & n.17. an liceat pollutionem inceptam non interrumpere, ſed permittere: & ad illius perfectam emiſſionem auxiliari.

3 Secundò ſupponendum eſt, nil referre ad malitiam pollutionis, aut effectus cuiuſliber, præter intentionem euenientium, in ſolaque cauſa indirectè volitorum, ſiue in ſomnis ſiue in vigilia accidant. Quia cum in ſola cauſa ſint indirectè volita, in ea ſola habent rationem boni vel mali moralis: & proinde cætera per accidens contingunt. Ita Caiet. *q vn.in princ.quam n.prac.allegaui.* Armil. *verb.Pollutio,n.*3. Metina 1.2.*q.*74. *ar.*6.*verſ.*2.*notandum.* Zumel *ead q.a* 8 *diſp.*4.*ante dub.*1.*d.*2. Valent.2.2.*diſp.*9. *q.*3.*punct.*3.*§.Porro incurrendum.*

4 His præmiſſis conſtat inter omnes DD. quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria vel conuenienti corpori, vt eſt cibus vel potus moderatus; aut animæ, vt orare, ſtudere: vel vtili aliis, vt eſt audire confeſſiones, fœminas cautè & cum neceſſitate alloqui, nullam eſſe culpam non deſiſtere à cauſa illa quamuis in ea præuideatur pollutio inde ſubſequenda. Probatur primò, quia ille patiens pollutionem potius patitur, quam agat. Vt dum ex naturæ infirmitate procedit, teſtatur D. Gregor. *reſp.*11.*ad* Aug. *& refertur c. Teſtamentum d.*6.1. quia non imputatur ius ſuum proſequenti, effectus per accidens ac præter intentionem ſubſequutus, non ergo ob pollutionem non intentam arcendus eſt quis, ne pleraſque actiones ſibi vel proximo conuenientes, ad quas ius habet, exerceat. Aliàs multæ actiones neceſſariæ eſſent omittendæ, ac innumeri laquei iniicerentur. Atque ita docent. D. Th.2.2.*q.*154 *a.*5 *corp.* Caiet. *opuſc.to* 1.*tract.*22.*de pollutione ex audientia conf q.vn a.*1.*&* 2. Gerſ*n.*2.*p.tract. de pollut.diurn.propoſ.*12.*alph.*38.*lit.I.* Abulenſ.*c.*5. Marr. *q* 246.*verſ.Secunda cauſa,&* *q.*247.*verſ.Aliter poteſt dici.* *d* Ant.2.*p.t.*6.*c* 5.*§.Quartum ad cauſam verſ.Secunda cauſa.* Tabiena, *verb.Cogitatio,q.*6.*n.*7.*fine* Armil *verb.Pollutio, n.*1. Nau. *ſum c.*16. *Hiſp.n.*6.*Lat.n.*7. Ledeſ.1.*p.q.*21.*ar.*7. *dub.vlt.* Margarita *conf.q.moral.f.*156. Nieua *ſum.tit.*105. Metin.1. *ſum c.*14.*§.*18.*fol.*120.*&* 1.2.*q.*74.*a.*6.*dubio ſpeciali,quod mouet de hac re.* Zumel *ea q.*8.*diſp.*4.*ante dub.*1. *& ibi* Vaſq. *diſp.*115.*n.*8. Turrecr.*c.Non eſt,d.*6.*n.*2.*&* 4. Valentia 2.2.*diſp.*9.*q.*3.*punct.*3.*§.Cum autem cauſa* Nau.*li.* 2.*de reſt c.*3.*dub.*2.*de indirectè occidente,in noua edit.n.*131. Lud. Lop.1 *p.inſtr.c.*73.*§.pen.& fin.* Manuel 1.*tom.ſum.*2. *edit.c.*211.*n.*1. Graff.1.*p.deciſ l.*2.*cap.*77.*fin.* Emm. Sa *ſum. verb. Luxuria,verb.Pollutio inuoluntaria.* Vega 2. *tom.ſum. c.*67.*caſu* 1. Philiarc *de officio Sacerd to.*1.*p.*2.*l* 4.*c.*18.*fine.*

5 Imò idem dicendum eſt, quamuis ea cauſa licita, in qua pollutio præuidetur, ſit illicita ratione circunſtantiæ extrinſecæ nihil ad pollutionem conferentis. Vt ſi quis confeſſiones audiat ob vanam gloriam: vel cibos neceſſarios ſuſtentationi edat, quibus præceptum ieiunij violat, pollutio enim inde præter voluntatem ſequuta, quamuis præuiſa, vacabit omnino culpa. Quia is actus eſt de ſe licitus & conueniens atque circumſtantia, quia vitiatur, nil influit quo pollutio ſubſequatur, ſed potius ex naturæ infirmitate procedit. Deinde quia eadem ciborum ſumptio in die non ieiunij minimè tribuetur culpæ, ratione pollutionis in ea præuiſæ: ergo nec quamuis ea violetur ieiunium, Siquidem hæc violatio impertinens eſt vt pollutio ſequatur. Demum, quia damna minimè imputantur ius ſuum proſequenti, quamuis aliunde peccet, vt conſtat in iudice puniente reum, ob iram vel inanem gloriam.

6 Eſt tamen doctrina hæc temperanda, niſi probabile conſenſus in pollutionis delectationem periculum ſubſit: tunc enim quamtumuis cauſa licita ſit, eſt ab ea abſtinendum ſub culpa lethali. Quia amans periculum peribit in illo, Eccl.3. Sic Caiet *opuſc.to.*1.*tract.*22.*de pollutione,q.vn.art.*2.*§. Animaduertere tamen,* Tabiena, Nau. Margarita *confeſſ.* Graffis, Lud. Lop. Emm. Sa, quos n.4. retuli. Tunc autem id periculum contingit, quando quis expertus eſt ſe in ſimili occaſione fere ſemper in culpam mortalem labi, vt docent Caiet. *ſum.verb. Periculum,* vbi Armil.*n.vn.* Nau *ſum Latina,c.*3 *n.*14.*Hiſp.c.*28.*addit.ad eundem n.* Corduba *ſum.q.*4.*f.*18.*verſ.Lo ſegundo* Manuel 1.*ſum.*2.*edit.c.*49.*n.*2. Huic autem periculo licitè quis ſe exponet ob cauſam valde vrgentem, proponens firmiter ſe non conſenſurum, vt gratia medendi fœminæ, vbi alius adeeſt medicus. Quia amans periculum minimè dicitur qui neceſſitate compulſus in illud ſe coniicit, & de diuina miſericordia confidere meritò poterit, fore vt maius ſibi auxilium impendat, quo à lapſu caueat. Quod ſignificat D. Baſilius *de conſtit. monaſt. c.*4.*paulo poſt princ.* his verbis. *Bellum quod præter voluntatem incidit nobis, excipere fortaſſe neceſſarium ſit, ipſum verò aliquem voluntariũ ſibi creare ſummæ ſtultitiæ eſt.* Idem colligitur ex D. Th.2.2.*qu.*10.*ar.*9.*corp.in fine,* vbi docet infirmis in fide interdicendum eſſe fidelium participatione, niſi vrgeat neceſſitas. Et ex Caiet. *ſum verb.Periculum & ibi* Armilla *n.vn.* vbi tradunt incautelæ peccatum eſſe, exponere ſe periculo, niſi vrgente neceſſitate. Et ex Nauar. *ſumm.Latina, cap.*3.*n.*15.*Hiſpana c.*28.*addit.ad eundem num.* Cordub.*in ſumma,quæſt.*4.*fol.*20.*c.Tenures,* vbi docent poſſe abſolui non vitantem peccandi occaſionem propinquam, dum cogit neceſſitas illi ſe exponere. Et ex Caſtro *lib.*2.*de iuſta hæret.punit.cap.*17. *col.*9.*fine,& ſeq.* vbi ait tentationibus fidei vexatos, legentes hæreticorum libros, excuſari à periculo lapſus, cui ſe exponunt, ſi ex cauſa neceſſaria id efficiant.

7 Hinc deducitur expertum ſe pollui ex equitatione, abſque conſenſus periculo, non teneri pedeſtrem incedere, ab illáque deſiſtere. Quia eſt res vtilis, nec cauſa per ſe & ſuapte natura pollutionis. Sic Nauar. *ſumm.cap* 16. *Lat.n.*7.*Hiſp n.*6. Vaſquez 1.2.*q.*74.*a.*8.*diſp.*113.*n.*8. Lud. Lopez 1.*p inſtruct.de Euchariſt.c.*76.*§.Sequitur etiam corollariè.* Manuel 1.*tom.ſum.*2.*edit.c.*211.*n.*1. Armilla *verb. Pollutio,n.*1. Vega 2.*tom.ſum.c.*67.*caſu* 1.

8 Secundò deducitur, pollutionem præter intentionem ſubſequutam ex tactu licito, & in eo præuiſam, quando tactus ille eſt neceſſarius, & ceſſat conſenſus periculum, carere omni culpa. Vt ex amplexu iuxta patriæ conſuetudinem, quo euitato in notam inurbanitatis incideretur. Et ex tactu quo chirurgus verenda fœminæ attrectet: vel ex eorum aſpectu, cauſa medicinæ adhibendæ. Quamuis enim hæ cauſæ valdè influant in pollutionem, ſunt tamen valdè neceſſariæ, & ſuapte natura licitæ, quare effectus præter intentionem inde ſequutus non cogit ab eis abſtinere.

9 Tertiò deducitur, licitum eſſe virtutis generatiuæ obſtacula remouere, adhibitis medicinis naturalibus minimè tendentibus ad verum ſemen expellendum, ſed ad

remouendos humores corruptos : licet inde præter intentionem ſequatur pollutio, abſque conſenſus periculo. Et hoc eſt, quod ſubobſcurè dixit Altiſiodor. *l.2. ſuæ ſum. tract.28.c.2.q.2.* incidenti : & non quod ipſi ab aliquibus imponitur, nempe, vt voluerit licere aliquando ſeminis effuſionem procurare. Quoniam ſalus virtutis generatiuæ pertinet ad naturæ humanæ integritatem, nec minus bona eſt, quàm aliarum corporis virium ſanitas. Nec medium illud ordinatur ad pollutionem. Quare audiendus non eſt Corduba *l.1. quæſtionar. q.23. dub.*14. Altiſiodorenſem reprobás: eo quod pollutio illa videatur volita in cauſa, inſtar homicidij ab ebrio commiſſi, antea præuiſi. Sed negandum eſt volitam eſſe in cauſa. Sicut non eſt volita, dum præuidetur in aliis cauſis neceſſariis, aut valdè vtilibus. Eo quòd nulla ſit obligatio illas vitandi ob pollutionem ſubſequentem.

10 Tota autem difficultas huius diſput. eò ſpectat: An vbi nec neceſſitas, nec cauſæ vtilitas adeſt, ſit mortale illi operam dare, ob pollutionem in ea præuiſam, abſque periculo conſenſus in illam? Triplex eſt ſententia. Prima docet eſſe mortale, quamuis cauſa aliàs licita ſit. Probatur primò, quia nefas & crimen mortale eſt, ſibi vel alij graue damnum corporis vel animæ abſque cauſa ſufficienti permittere. Pollutio autem graue malum corporis eſt, ipſum fœdans: & animum, quem inficit, turbat, & ad prauam delectationem quaſi trahit. Secundò, quia partem corporis, vt manum ſibi abſcindere abſque vrgenti neceſſitate, mortale eſt. Semen autem dum intra viſcera eſt, pars eſt ipſius hominis. Et confirmatur, quia ſtrictior eſt obligatio non prodigendi ſemen, ob bonum prolis, ad quod ordinatur : quàm manum conſeruandi. Hanc enim abſcindere ob totius incolumitatem indiuidui fas eſt. Illud autem in nullo euentu licet effundere extra copulam coniugalem. Tertiò, quia præuidens in ſomnis ſubſequendum homicidium aut fornicationem ex cauſa licita in vigilia volita, tenetur ſub mortali cauſam vitare. At pollutio peior eſt fornicatione: & damnum infert proli. Quartò, quia licèt ſtrictior ſit obligatio vitandi damni proprij, vel proximi exiſtentis, quàm prolis poſſibilis. At vtraque obligatio eodem præcepto & ſub mortali imponitur. Quintò, quia natura commiſit homini vſum rerum ad finem ab ipſa inſtitutum, niſi vrgens cauſa aliud ſuadeat. Vt conceſſit membra corporis, vt cuſtodiret, nec periculo exponeret, niſi ob reipublicæ aut maius proprium bonum : & ſemen ſimiliter tribuit ad bonum generationis in matrimonio. Ergo contra naturæ ordinem eſt, & ſubinde mortale, fluxum ſeminis abſque cauſa vrgenti permittere. Sextò, quia non impedire pollutionem illam in cauſa aliàs licita, nec neceſſaria præuiſam, eſt aliqualis culpa contraria caſtitati, (vt dicemus n.21.) Et non poteſt eſſe venialis. Cum materia ſit grauis, nec ſit defectus voluntarij: eſt enim præuiſa. Septimò, quia qui vult antecedens, vult conſequens quod ex eo infertur. Et qui vult cauſam, vult effectum, *l.1. §.1. ff. ſi vſusfructus petatur.* Ergo volens cauſam in qua pollutionem præuidet, ipſam pollutionem vult, ac proinde reus erit culpæ mortalis. Et confirm. quia dum operans nouit duplicem ſuæ actionis effectum, vterque eſt voluntarius. Octauò, quia in reliquis præceptis etiam humanis, non excuſat quæuis cauſa, ſed neceſſaria, vel valdè vtilis. Ergo a fortiori in hoc, quod iuris naturalis eſt, & verſatur circa rem intrinſecè malam. Nonò, quia præceptum obligans ad vitandam pollutionem, obligat ſubinde ad abſtinendum à cauſa, in qua præuidetur: vt conſtat in præcepto non occidendi. Et ideò huius ſent. ſunt Metina 1.2. *q.74. a.6. ad 3. & 4.* Zumel *ead. q. a.8. diſp.4. ante dubium 1. in ſolut ad 1. & ad 1. confirm.* Valent. 2.2. *diſp.9. q.3. punct.3. §. Itaque duo requiruntur. & §. Sunt autem, & §. Itaque ad cognoſcendum.* Man. *t. 10. ſum. 2. edit. c.211. n.1. ad medium. & in fine.* Eiuſdem ſent. videtur expreſsè Nauar. *l.2. de reſtit. c.1. dub.5. in noua edit. n. 39. & 40.* vbi æquiparat homicidium & pollutionem in cauſa præuiſa : & ait ſcientem ex nimio potu equitatione, ſomno, non neceſſariis, nec vtilibus illa ſubſequi, reum eſſe culpæ mortalis. Et *c.3. diffic.2.* de indirectè occidenti, *n.131. §. Mihi videtur.* ait fas eſſe opus alias licitum & neceſſarium facere, licèt inde effuſio ſeminis ſequenda ſit : vbi ponderat, vt opus ſit licitum & neceſſarium. Atque fauent Sot 4. *d.12. q.1. a.7. verſ. Ex his autem colligito.* Corduba *lib.2. quæſtionar. q.3. col pen. § 5. probatur.* Graffis 1. *p. deciſion. l.2. c.87. n.13.* vbi aiunt præuidentem pollutionem, eo quòd reſupinus dormiat, aut iuſtam refectionem ſumat, non teneri à cœna abſtinere : aut aliter iacentem dormire, ſi non ita commodè poteſt. Vbi in cauſis licitis, ne imputetur pollutio præuiſa, petunt aliquam commoditatem & vtilitatem.

Secunda ſententia docet, dantem operam cuicumque rei illicitæ, etiam veniali, teneri ſub mortali, ab ea abſtinere, ratione pollutionis in ea præuiſæ. Vt quando ex nimio cibo aut potu, qui exceſſus eſt communiter venialis, præuidet pollutionem ſubſequendam. Ducitur, quia dantem operam rei licitæ excuſat à pollutione præuiſa, iuris ſui proſequutio. Quæ ratio in re illicita veniali deficit. Cum nemo ius peccandi habeat. Secundò, quia effectus malus in cauſa præuiſus, communicat cauſæ ſuam malitiam. Cùm ergo pollutio ſit ex ſe mortalis, præuiſa in cauſa veniali, reddet illam mortalem. Tertiò, quia exceſſus in potu de ſe venialis, efficitur mortalis ratione ebrietatis in eo præuiſæ. Quartò, quia ſaltem quando cauſa venialis ad luxuriam pertinet, hoc habebit verum. Quia ex huiuſmodi rebus frequentiùs ſequitur pollutio; atque ita erunt per ſe cauſæ. Hanc tenet Armilla *verb. Pollutio, num.* 1. vbi ait eſſe indirectè volitam pollutionem, & ita non excuſari, quando abſque iuſta cauſa aliquis detinetur in cogitationibus turpibus, aut non dat operam rei licitæ. Et fauent Sot. 4. *d.12. q.1. a.7. verſ. Ex his autem colligito.* Cordub. *l.2. quæſtion. q.23. col. pen. §.5. probatur.* Lud. Lop. 2. *p. inſt. c.76. de Euchar. § Sequatur etiam corollariè*, vbi aiunt tunc eſſe peccatum, pollutionem nocturnam, quando eſt virtute volita per applicationem vitioſæ cauſæ, vt cogitationis turpis crapulæ, ingluuiei. Et fauet Enriq. *l.5. de pœnit. c.5. n.5. in comment. lit. Z, in fine*, vbi dicit cauſam per ſe venialem poſſe mortalem effici ratione euentus futuri in ea præuiſi. Sed ibi agit de homicidio in cauſa veniali præuiſo : in quo eſt longè diſpar ratio, vt dicemus, n.14.

Tertia ſententia docet pollutionem eſſe mortalem, 12
quoties cauſa, in qua præuidetur, eſt mortalis : & proinde tunc adeſſe illi actui ſpecialem malitiam ratione pollutionis præuiſæ. Prob. quia tunc non eſt tanta difficultas vitandi cauſam, ac quando ſolum venialis eſt : ac proinde difficultas minimè excuſabit. Nec etiam excuſat ius aliquod quod operans proſequatur. Cùm tunc omni prorſus iure deſtitutus ſit ad opus, quod lethale crimen eſt. Secundò, quia cùm illa pollutio non ſit in ſe volita, ſed in cauſa in qua præuidetur, in tantum mala erit, in quantum mala eſt cauſa: in tantum enim culpa eſt, in quantum eſt voluntaria. Si ergo cauſa eſt lethaliter mala, talis erit pollutio. Et confirmatur ex D. Aug. *lib.22. contra Fauſtum.* vbi ait, Loth non quantum inceſtus, ſed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuiſſe. Huius ſententiæ videntur clarè D.Th. 2.2. *q.154. a.5. corp.* & Turrec. *c. Non eſt, d.6. n.* 2. vbi culpam pollutionis iuxta culpam cauſæ metiuntur dicentes nocturnam pollutionem, ex culpabili cauſa procedentem, culpam eſſe, ſecus quando ex inculpabili. Et clarius Caiet. *opuſc. to.1. tr.22. de pollut. q. vn. n* 2. & 2.2. *q. 64. a.8. col.2. paulo ante §. Et confirmatur.* Ang. *verb. Pollutio init.* Sot. 4. *d.12. q.1. art.7. paulo poſt princ.* vbi aſſeuerant pollutionis huius bonitatem vel malitiam mortalem ex bonitate vel malitia cauſæ æſtimandam eſſe. Et adhuc clarius Gerſon 2. *p tract. de pollut. diurna propoſit. 1. alph. 38. lit. E.* Merina *l.1. ſum. cap.14. §.18. fol.*120. Lud. Lopez 1. *p. inſtruct. cap.73. fine*, Vega 2. *to. ſum. cap.67. caſu* 1. vbi aiunt indiſtinctè pollutionem, ex cauſa mortali procedentem, eſſe mortalem, & ex cauſa veniali, venialem. Eiuſdem ſententiæ videtur Sylu. *verb. Pollutio, in fine*, vbi ait tunc

tunc illam eſſe mortalem, quando procuratur, aut venit cum peccato mortali illi coniuncto. Eiuſdem eſt Abulenſ. *c.* 5. Matth. *quaſt.* 247. *verſic. Si autem ex cibo.* vbi ait idem eſſe iudicium, quoad culpam, de pollutione ex nimio cibo aut potu mortali procedenti, ſicut de ea, quæ procedit ex turpi cogitatione: quam paulo ante dixerat eſſe mortalem. Eandem tenet Ledeſ. 1. *p.* 4. *q.* 21. *a.* 7. *ſtatim in principio, propoſit.* 10. vbi ait quotieſcumque cauſa pollutionis eſt mortalis, ipſam eſſe mortalem: & *dub.* 1. *fine,* docet explicandam eſſe neceſſario in confeſſione pollutionem procedentem ex nimio cibo aut potu lethali: & ita clarè ſentit eſſe peccatum mortale: aliter non eſſet neceſſariò confitenda & idem tenet Barth. à Ledeſm. *de Eucharistia, dub.* 24. *paulo poſt princ.* vbi dicit talem eſſe pollutionem, qualem cauſam: & addit ita eſſe peccatum mortale, quando prouenit ex cogitatione moroſa deliberata; ebrietate, vel crapula. Idem docet Alexander *in ſuo Enchirid.* 2. *part. tract. de luxuria,* § *Si propter crapulam, quando procedit ex crapula mortali.* Referuntur pro hac ſententia D. Thom. 3. *p. q.* 80. *ar.* 7. *corp.* Adrian. 4 *tract. de Euchariſt. q. ſpeciali, de pollut. impediente eius ſumptionem, qua incipit, Reſtat iam videre, an propter corporalem immunditiam,* §. *Ad rationes oppoſitas.* D. Anton. 3. *p. t.* 13. *c.* 6. §. 10. vbi dicunt pollutum nocte ex crapula præcedenti mortali, teneri ab Euchariſtia abſtinere. Sed reuera non ſunt huius ſent. Id enim impedimentum eſt ob mortale crimen cauſæ.

13 Sed vt in re difficillima meam explicem ſententiam, duo ſuppoſita præmittenda ſunt. Alterum eſt: cauſæ in quibus pollutio præuidetur, quædam ſunt ex luxuriæ genere, nimirum, quæ per ſe turpes ſunt, & ad luxuriam pertinent directè. Vt tactus, aſpectus, verba turpia. Et hæ proximiùs & ſæpius cauſæ, ſunt venereæ delectationis, excitántque appetitum ad illam, teſte D. Th. 2. 2. *q.* 154. *a.* 5. *corp.* Huius autem rationem ſubdit, eo quod inde remaneat quoddam veſtigium inclinatioque in anima, ita vt dormiens faciliùs inducatur ad aſſentiendum actibus ex quibus pollutio ſequitur. Aliæ verò ſunt non ex genere luxuriæ, vt nimius eſus, aut potus, equitatio. Hæ enim quamuis venerem excitent, at non ita proximè, ſed remotè. Et ideò ad luxuriam minimè ſpectant.

14 Alterum ſuppoſitum eſt. Valde tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem in cauſis, quæ per ſe & proximè non ordinantur ad illam: quales ſunt, quæ ad luxuriam minimè pertinent: ſed per accidens & præter intentionem agentis ex illis ſequitur: dummodo abſit periculum conſenſus in illius delectationem. Quare non eſt philoſophandum de hac obligatione, ſicut de obligatione vitandi homicidij in cauſa præuiſi. Quod inde conſtat. Quia pollutio non voliti in ſe non eſt ſecundùm ſe peccatum (vt benè docet Vaſquez 1. 2. *quæſt.* 74. *a.* 8. *diſp.* 115. *n.* 7.) Sed taliter habita, ſicut eſt homicidium. Quod in omni ſententia fatendum eſt. Aliàs eſſet mortale cauſam adhibere quamcumque, ex qua ſciretur pollutionem ſubſequendam: prout contingit in homicidio præuiſo. Cùm tamen omnes multa concedant licitè fieri, in quibus pollutio præuidetur, (vt diximus num. 4. (Deinde, quia damnum prolis eſt remotiſſimum, & multis viis impediri poteſt. Rurſus, quia cùm natura vim habeat quibuſdam temporibus expellendi eum humorem. Non multum refert, an paulo antè exeat, dummodo non intendatur. Atque ita ob modicam vtilitatẽ excuſant DD. eum fluxum, (vt n. 4. & ſeqq. vidimus.) Præterea, quia pollutio cuius non eſt cauſa, libera voluntas, aut alia notabiliter, vt illa ſubſequatur, influens, ſed præcipuè prouenit à virtute expulſiua, minimè infert damnum notabile proli, ſed ſæpe eſt in commodum illius. Et talis modus expellendi non eſt ex ſuo genere contra ordinem naturæ, imò ordine & vi ipſius naturæ expellitur id ſemen. Item quia cùm applicatio ad coitum fiat medio appetitu, ſola ſeminis expulſio facta per appetitum, tendit ſuapte natura ad coitum; quæ autem per vim expulſiuam fit, tendit ſuapte natura non ad coitum, ſed ad naturæ alleuiationem. Quare ius naturale prolis inde minimè violatur, ſed illæſum manet, ſi emiſſio ſeminis non fiat extra copulam coniugalem, interuenienti appetitu directe & expreſsè illam volenti: vel indirecte & tacitè, applicando cauſas notabiliter pollutionem excitantes. Quales ſunt eæ ſolæ quæ ad luxuriam pertinent. Tandem, quia vis expultrix nec politicè, vt appetitus, nec deſpoticè, vt manus, ſubiacet ſuapte natura gubernationi noſtræ: actus autem huiuſmodi virium non ſunt per ſe ordinati ad animaſticam ſeminis gubernationem: ad quam ſolam tenetur homo ſtricto præcepto obliganti ſub culpa lethali. Tenuis ergo obligatio eſt vitandi pollutionem, quæ nec ex appetitu procedit, nec ex cauſis per ſe & notabiliter ad illius fluxum concurrentibus.

His præmiſſis, prima concluſio ſit. Tunc ſolum reperitur culpa mortalis ratione pollutionis præuiſæ, nec intentæ, quando abſque vrgenti neceſſitate exercetur actio, ex ſua natura turpis; & per ſe tendens ad actus venereos excitandos, pollutionémque conſummandam. Hæc eſt contra tres ſententias propoſitas. Probatur prior pars concluſionis, nempe, eſſe peccatum mortale ratione pollutionis præuiſæ, non vitare eas cauſas, in qua nemo diſcrepat. Quia lex naturalis obligans ad non procurandam ſeminis effuſionem, ſubinde obligat ad vitandas cauſas per ſe & notabiliter influentes ad illam: vbi ceſſat neceſſitas: perinde enim videtur tunc illas applicare ac procurare. Vnde (vt rectè ait Caiet. *ſumm verb. Pollutio ad finem)* qui vult illas illicitas, periculoſas & ſibi notas cauſas pollutionis propriæ, conuincitur velle culpabiliter ipſam pollutionem, quæ earum eſt naturalis effectus. Dixi autem abſque neceſſitate, propter dicta num. 8. vbi neceſſitatem excuſare probauimus. Poſterior autem pars, in qua diſcrepamus à tribus ſententiis relatis, nimirum non eſſe mortale minimè vitare alias cauſas non turpes, quæ per accidens ad pollutionem concurrunt, ſic probatur. Quoniam quamuis aliquo modo concurrunt, at non ſunt verè & mortaliter cauſæ pollutionis, ſed per accidens, & ſecundùm quid, & potius illa effuſio procedit è virtute naturali expellente. Nulla igitur obligatio eſt ſub mortali, eas cauſas vitandi ratione pollutionis præuiſæ. Nemo enim tenetur ſub mortali impedire pollutionem procedentem ex cauſa naturali non concurrenti alia cauſa volita, notabiliter & per ſe influenti. Eo vel maxime quod cum obligatio vitandi huiuſmodi pollutionem ſit tenuis & modica, (vt numero præcedenti probauimus) illi ſatisfiet, vitando cauſas turpes, quæ per ſe & notabiliter ad pollutionem conferunt. Huius ſentent. videtur Caiet. *ſum. verb. Pollutio, ad fi.* & ipſum omnino ſequentes Nieua *ſum. t.* 70. Philiarc. *de officio Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 18. *fine:* vbi hæc inquiunt, *Perſona, quæ ſine rationabili cauſa manent voluntariè in cogitationibus turpibus, aut conuerſationibus ingerentibus ſibi huiuſmodi commotiones incurrunt voluntarias pollutiones. Quia volendo illas periculoſas cauſas pollutionis conuincuntur ipſam velle.* Vbi tractantes quando pollutio volita in cauſa ſit peccatum mortale: ſolum meminere cauſarum turpium, quæ per ſe & ſuapte natura periculum pollutionis afferunt. Eandem videntur tenere D. Ant. 2. *p. t.* 6. *c.* 5. §. *Quoniam ad cauſam verſ. Secunda cauſa.* Ang. *verb. Pollutio, in fine,* Sylu. *verb Virginitas. q.* 4. vbi tractantes, quando pollutio hæc ſit mortalis, explicant, quando procedit à turpi delectatione moroſa. Et apertius videtur huius ſententiæ Nauar. *ſum. c.* 16. *Lat. n.* 6. *Hiſp. n.* 5. vbi loquens de pollutione hac tunc dicit eam eſſe mortalem, quando quiſquam ſe illius periculo exponit admittẽs turpes cogitationes, & earum delectationem, aut ſe immiſcens conuerſationibus aut tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant. Addit *Latinè,* idem eſſe, ſi aliqua comedat in eum finem, vt fini pollutio eueniat. Vbi quando de cauſis turpibus notabiliter influentibus ſermonem fecit, nil aliud exegit vt pollutio ſit mortalis, præter voluntariam cauſæ admiſſionem. Vbi autem loquitur de aliis cauſis per accidens concurrentibus, vt de aliquorum comeſtione,

petit voluntatem expreſſam excitandi ſe ad pollutionem. Eiuſdem ſent. videntur DD. quos n. 12. retuli, aſſerentes culpam huius pollutionis metiendam eſſe ex cauſæ culpa, & eſſe mortalem, quando ea eſt mortalis: nam intelligendi ſunt de ea, quæ verè, & ſimpliciter, ac per ſe cauſa eſt. Cæteræ enim cauſæ nomen minimè merentur. Eiuſdem ſent. eſt aperte Enriq. *lib.* 8. *de Euchar. c.* 52. *n.* 2. vbi ait pollutionem tunc eſſe lethalem, cùm procedit ex cauſa mortali incitante, in qua eſt præuiſa. Et meliùs *l.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 6. cùm eſt cauſa phyſica & moralis, quæ prouocat pollutionem. Eandem tenet expreſſe Suarez 1. *p. q.* 80. *a.* 7. *paulò poſt princ.* vbi tradit tunc ſolùm in cauſa pollutionis reperiri culpam mortalem ratione pollutionis pręuiſæ, quando actio, quæ fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis, & ordinata ad actus venereos excitandos & conſummandos, ſecus quando illa actio in ſuo genere habet aliàs malitiam mortalem: non tamen vt eſt cauſa pollutionis. Et Vaſq. t. 2. *q.* 74. *a.* 8. *diſp.* 125. *n.* 9. vbi tunc dicit eſſe peccatum mortale, quoties applicatur cauſa, quæ ex ſe nullum alium habet effectum, & per ſe tendit ad pollutionem, vt tactus. Secus ſi alium habet effectum: vt crapula mortalis.

16 Hinc deducitur 1. pollutionem prçuiſam in gulæ peccato, etiam mortali, vt in ebrietate, vel nimia comeſtione mortali, non habere ſpecialem pollutionis malitiam mortalem, niſi ſit intenta, aut ſit probabile conſenſus periculum, atque ita ratione pollutionis præuiſæ non tenebitur aliquis ſub mortali eam cauſam vitare. Probatur de gula veniali. Quia qui comedit aut bibit, proſequitur ius, quod habet à natura id faciendi: & cùm ſit difficillimus in cibo & potu, quę neceſſariò ſumenda ſunt, modum tenere: tum propter corruptionem naturæ, & appetitus, tum etiã, quia ignoratur quantitas determinata neceſſitati naturæ, vt optime docet vtrumque D. Aug. *l.* 12. *confeſſ. c.* 31. non quiſquam obligandus ad rem adeò difficilem, vt vitet pollutionem inuoluntariam inde prouenientem. Maxime cùm talis obligatio vitandi pollutionem ſit tenuis (vt diximus n. 14.) Et confirm. quia in multis hominibus eſſet frequentiſſima occaſio multorum ſcrupulorum, quamuis cauſam venialiter illicitam tenerentur ſub mortali vitare ratione pollutionis in ea præuiſæ. Atque huic magnæ difficultati non præponderat id remotum ius prolis poſſibilis, quod tot alia ad ſui exiſtentiam deſiderat. Prob. etiam de gula mortali, rationibus adductis num. præced. Quia hæc cauſa non ita influit vt ſubſequatur pollutio, ac cauſæ turpes pertinentes ad luxuriam. Hoc coroll. eſt contra DD. citatos pro 1. & 2. ſent. n. 10. & 11. & contra aliquos n. 12. allegatos, dicentes quando crapula eſt mortalis, pollutionem in ea præuiſam eſſe mortalem. Sed quod attinet quando gula eſt venialis, eſt expreſſa ſent. D. Greg. *reſp.* 11. *ad* Aug. & habetur *c. Teſtamentum, d.* 6. ait enim talem pollutionem non obſtare ſumptioni Euchariſtiæ. At ſi eſſe mortalis, obſtaret vtique. Tenent etiam D. Ant. 2. *p. tit.* 6. *c.* 5. *paulò poſt princ. verſ. Et nota quòd quamuis.* Aut. *verb. Pollutio, n.* 2. Sylu. *ibi in fine: & verb Virginitas q.* 4. Roſella *verb. Communicare n.* 4. *fin. & ibi* Tabiena *q.* 44. *n.* 34. *fine.* Gerſon 2. *p. tract. de pollut. diurna, propoſ.* 1. *alphab.* 38. *lit. E,* Adrian. 4. *tract. de* Euch. *q. quæ incipit, Dictum eſt, quod ſomnus excuſet à culpa, §. His præmiſſis.* Nauar. *ſum. c.* 16. *Lat. n.* 8. *Hiſp. n.* 6. *&* 8. Lud. Lopez 1. *p. inſtruct. c.* 74. *§. Addimus non eſſe.* Et quando gula eſt mortalis, colligitur ex DD. n. præced. allegatis, qui videntur ſentire pollutionem præuiſam in ſolis cauſis turpibus eſſe mortalem. Et tenet in propriis terminis, Vaſquez ibi allegatus. Idémque dicendum eſt, quando illa actio habet aliàs in ſuo genere malitiam mortalem, non tamen habet ſpecialem malitiam, vt eſt cauſa pollutionis. Vt ſi quis comedat rem grauiter ſaluti nocentem, in qua præuidet pollutionem, vt bene docet Suar. *num. præcedenti in fine allegatus.*

17 Secundò deducitur: idem dicendum eſſe quamuis cauſæ non ad luxuriam pertinentes, vt nimia comeſtio, ebrietas mortalis, efficerentur lethales in genere luxuriæ, ratione ſolius finis intenti ab operante: adhuc enim pollutio in illis præuiſa, & præter intentionem accidens, non eſſet mortalis. Vt ſi quis calida comedat, vel excedat in cibo & potu, etiam mortaliter, vt potentior fiat ad fornicandum. Quoniam finis ille nil cooperatur ad pollutionem: nec deſiderium copulæ, ceſſante delectatione, in ipſa cogitata, habet rationem cauſæ pollutionis, teſte Caier. 2. 2. *q.* 154. *a.* 5. *paulo ante. §. In reſponſ. ad* 5. Quare ſola cauſa illius pollutionis eſt exceſſus in cibo & potu. Pollutio autem in huiuſmodi cauſa, quæ per accidens habet rationem cauſæ illius, præuiſa, & non intenta, minime eſt lethalis: vt probaui num. præced.

Tertiò infertur, nec eſſe mortalem pollutionem, quæ 18 ſequitur ex rebus venialibus in genere luxuriæ, ſiue ſint veniales defectu plenæ aduertentiæ, ſiue ex paruitate materiæ: exemplum prioris partis ſit, vt ſi ex delectatione moroſa rei turpis, quæ ex ſe eſt mortalis, at efficitur venialis defectu plenæ aduertentiæ, ſequatur pollutio. Exemplum poſterioris, vt ſit ſi ex tactu leui manus, viſu, verbis, lectione, aliquantulum libidinoſis, & venialiter turpibus, ſequatur pollutio. Vnde res hæ non efficiuntur mortales ratione pollutionis in eis præuiſæ, nec intentæ, ceſſante probabili conſenſus periculo: licèt nulla neceſſitas vel vtilitas inuitet ad hæc, ſed ſola curioſitas, & animi leuitas. Probatur prior pars, quia vbi eſt plenæ aduertentiæ defectus, non poteſt eſſe culpa lethalis: & ſicut is excuſat à culpa lethali delectationem illam moroſam, quæ ſuapte natura mortalis eſt, ita pariter à mortali excuſabit pollutionem inde ſecutam. Atque ita docent Abulenſ. *c.* 5. Matth. *q.* 147. *verſ. De tertio patet: & verſ. Aliter poteſt dici.* Turrecr. *c. Non eſt. d.* 6. *n.* 4. D. Ant. 2. *p. ti.* 6 *c.* 5. *§. Quantum ad cauſam, verſ. Secũda cauſa.* Ang. *verb. Pollutio, in fine,* vbi Syl. *in fi & verb. Virginitas, q.* 4. Prob. poſterior pars, nimirum, quando res illæ ex paruitate materiæ ſunt venialiter turpes. Quoniam cum hæc obligatio tenuis ſit (vt diximus n. 14.) non obligat ſub mortali cauſam leuem, & leuiter ſuapte natura concurrẽtem ad pollutionem, leuitérque participantẽ malitiam illius vitare. Deinde, quia eſſet valde difficile vitare omnes cauſas leuiter laſciuas. At præceptum æquè ſe habet ad omnes cauſas æquales. Tandem, quia cùm cauſæ illæ leuiter influant, ſunt quodammodo & ſecundum quid cauſæ, & potius illa pollutio à cauſa naturali procedit. Et ſic expreſsè tenent Caiet. 2. 2. *q.* 64. *a.* 8. *col.* 3. *paulo ante §.* Et cõfirmatur, vbi dicit pollutionẽ nocturnam, procedentem ex præuia delectatione veniali, eſſe ſolum venialem. Idem Enriq. *l.* 11. *de mat. c.* 16. *n.* 6. *&* Emm. Sa *ſum. verb. Luxuria, verſ. Si pollutionis,* vbi vterque dicit pollutionẽ præuiſam, nec intentã, in aſpectu curioſo fœminæ, lectione turpi nõ eſſe mortalẽ. Et idem Enriq. *l.* 8. *de Euch. c.* 51. *n.* 2. exigit, vt pollutio ſit mortalis, cauſam incitantem eſſe mortalem. Eiuſdem ſent. ſunt DD. quos n. 23. retuli, dicentes malitiam pollutionis huius ex malitia cauſæ metiendam eſſe: & ideò mortalem non eſſe, vbi cauſa eſt ſolum venialis.

Aliqui temperant hoc, niſi perſeueretur in prædictis 19 rebus venialiter turpibus, ſentiatúrque vehemens commotio appetitus, & periculum pollutionis proximum, etiam abſque conſenſus periculo: tunc enim dicunt eſſe mortale. Ducuntur, quia tenetur quilibet ſub mortali cohibere appetitum, nec habere ſe negatiuè (vt n. 24. dicemus) quando imminet proximum pollutionis periculum. Sed diſplicet limitatio. Quia ea doctrina vera eſt, quando delectatio turpis, vel alia cauſa notabiliter influit, vt ſequatur pollutio. Quales non ſunt res leuiter turpes.

Imò idem credo, quamuis res illæ leuiter turpes eſſent 20 ex alia ratione peccatum mortale: nempe, ex voluntate copulæ, vel habendi tactus inhoneſtos: adhuc enim non efficerentur mortales ratione pollutionis in eis præuiſæ, dummodo nec in delectationem veneream, nec in cogitationem ſit conſenſus, nec periculum conſenſus in pollutionem. Atque ita id ſolùm erit peccatum mortale praui illius deſiderij, non autem mollitiei. Quoniam res illæ leues non influunt notabiliter ad pollutionem, nec deſiderium

ſium illud,dũ non perſiſtitur in cogitatione & delectatione turpi:qua ſolent vehemẽter excitare appetitũ,virẽſque pollutionis emiſſiuas commouere (vt ex Caietani mente diximus n.27.(Atq; ea quæ ibi diximus,hoc idẽ probant.

21 Negandum tamen non eſt, eſſe peccatum veniale contra caſtitatem, pollutionem illam præuiſam in cauſis illicitis, quæ non influunt notabiliter ad illam. Quod de pollutione ſecuta ex crapula fatentur D. Greg. *reſponſ.*11. *ad* Auguſt.& refertur *c. Teſtamentum,d.9.& ibi Gloſſ. verb. Reatum,* Gerſon 2.*p.tract.de pollut. diurna,prop.*1.*alph.*38. *lit. E.* Et de pollutione ſecuta ex cauſis leuiter turpibus, docet Emma.Sa *ſum.verb. Luxuria, ver.Si pollutionis.* Imò quando præuidetur in cauſis licitis, & illæ non vitantur, cùm nulla adſit vtilitas: exiſtimo eſſe peccatum veniale contra caſtitatem. Quia aliquantulum illa offenditur, non vitata pollutione illa turpi, eiúſque inimica,nulla vtilitate cogente ad cauſam illius.

22 Quartò infertur,omnem actum turpem mortalem contra ſextum præceptũ,ſi in eo præuideatur pollutio etiam non intenta,habere ſpecialem malitiam contram naturam, ratione illius pollutionis præuiſæ. Quia notabiliter ad illam influit, eſtque per ſe cauſa illius. Et hoc ampliùs probauimus n. 15. Imò quando quis perſiſtit in actu turpi,ſi ſequatur pollutio, aut adſit illius periculum, quamuis non præuideatur, contrahetur culpa pollutionis. Quia eſt ea cauſa notabiliter influens, & tenebatur ille præuidere. Si tamen non ita duret ea cogitatio turpis,vel eæ adſint circumſtantiæ, vt non timeatur probabiliter pollutio: non erit peccatum mortale, pollutio præter opinionem ſecuta. Ducor, quia alias omnis conſenſus in delectationem veneream, ſi præter ſpem ſequatur pollutio, haberet pollutionis malitiam, eſſétque peccatum contra naturam; imò licèt non ſequatur, ratione periculi. Quia daretur cauſa notabilis pollutionis. Quod nemo dicet, Item,quia cum probabile non ſit,fore vt illa pollutio ſubſequatur,non debuit præuideri: ac ſubinde nec indirectè eſt volita,nec culpæ poteſt tribui.

23 Quintò infertur, inter omnino ſolutos,id eſt, qui nec matrimoniũ nec ſponſalia inter ſe inierunt,nullum actum habere malitiã mortalem, eo quòd ſit pollutionis præuiſæ & non intentæ cauſa, niſi ſecluſo eo pollutionis periculo, eſſet mortalis contra ſextum Decalogi præceptum. Quia ſoli tales actus ſunt notabilis cauſa pollutionis. Et quando ex ſe notabiliter influerent, & excuſaret notabilis neceſſitas à pollutione, ſimiliter excuſaret à culpa contra ſextum præceptum, vt conſtat in tactibus impudicis chirurgi ad medendum fœminæ, iuxta dicta num.8. Conſtat etiam hoc coroll.ex dictis,n.15.18. & 19.

24 Excipe tamen, niſi venerea delectatione voluntas negatiuè ſe habeat,nec admittens, nec reſpuens. Quamuis enim ſit probabiliſſimum non eſſe mortale ceſſante conſenſus periculo:at ſi periculum ſit pollutionis, quamuis nõ ſit conſenſus periculum eſt mortale. Quia tenetur homo ſub mortali auferre cauſas notabiliter ad pollutionem concurrentes. Qualis eſt hæc. Imò ait(vt rectè ait Sylu.*verb Delectatio q.*1. *dict.*4.) eſt mortale, tunc tepidè reſiſtere, præuiſo eo periculo. Sed tenetur voluntas feruentius ſe habere,quo cauſam illam pollutionis auertat.

25 Sextò infertur, non eſſe attendendum ad hoc, vt pollutio præuiſa nec intenta,ſit mortalis,an cauſa ſit in ſe mortalis,ſecluſo eo periculo pollutionis, vel licita. Stat enim cauſam eſſe mortalem, & pollutionem ſolum venialem;vt quando non eſt cauſa per ſe, vt conſtat ex dictis n.15. & duplici ſeq. Stat etiam cauſam eſſe ex ſe licitam,& effici mortalem: ob pollutionis periculum, vt conſtat in tactibus coniugatorum,& dicemus n.33. & ſequentibus. Sed quia inter omnino ſolutos nulla datur cauſa notabiliter influens abſque vrgenti neceſſitate exercita (quod deſideratur,vt pollutio ſit mortalis) quin ea ſecluſa, ſit in ſe mortalis: ideò n.23. dixi, ſolum actum mortaliter turpem inter eos, habere pollutionis malitiam. Vt autem regula generalis tradatur, ea eſſe debet. Quando cauſa pollutionis præuiſæ, notabiliter & per ſe influit,nec adeſt vrgens neceſſitas illam exercendi, tribuitur culpæ mortali pollutio, eáque culpa afficiet cauſam, quamuis alias licita eſſet. Huiuſmodi autem cauſæ,ſolæ ſunt res venereæ.

26 Vltimò infertur in quo ſenſu vera ſit illa regula, quam n.12.retuli ex aliquibus DD.nimirum.Talis eſt pollutio in bonitate & malitia, qualis eſt cauſa, in qua præuidetur, quando præter voluntatem & abſque conſenſus periculo accidit?Primò enim intelligenda eſt,quando cauſa eſt turpis,ad luxuriámque pertinens,& notabiliter influens.Nam extra hoc genus rerum, licèt cauſa ſit mortalis, pollutio non eſt mortalis,vt probaui n.15.18.& 19. Deinde,quando cauſa aliàs eſt licita,& ad venerem pertinens,& conſequenter ex ſe pollutionem excitans, intelligenda eſt regula,vt talis ſit pollutio, nempe licita: quando cauſa vrgens cogit ad non vitandum illam cauſam. Et in hoc caſu verum dicunt, Nau.Valent.Metina,Zumel,Manuel *n.*11. *citati,*dum cauſam neceſſitatis poſtulant excuſantem, in eo qui dat operam rei licitæ,in qua pollutionem præuidet,ne peccati pollutionis præuiſæ reus ſit. Nam vniuerſaliter,vt ipſi ſtatuunt dicentes aliàs eſſe peccatum mortale, verum non habet, vt conſtat ex dictis: habet tamen verum vniuerſaliter,ne ſit culpa venialis contra caſtitatem.(vt dixi n. 21.) Et quando ſunt res venereæ, quæ inter omnino ſolutos eſſent culpa lethalis, requiritur dicta cauſa vrgens excuſans, ne tribuatur culpæ lethali pollutio illa præuiſa etiam in cauſa licita,vt conſtat ex dictis n.præc.

27 Secunda concluſio.Pollutio nullo modo in ſe volita,ſed indirectè in cauſa,quæ iuxta d.n.15.eſt peccatum mort. eſt verè peccatum,& ita appellanda eſt: ſed non eſt peccatum interius ratione ſui imputabile,ſed exterius, & imputabile ratione cauſæ,in qua eſt præuiſa & volita.Et ideò non addit nouam malitiam denuo imputabilem, malitiæ volitionis cauſæ. Quia vt verè ſit peccatum, non oportet vt ſit in ſe volita,ſed ſatis eſt volitam eſſe in cauſa. Sic docent Abul.*c.*5. Matth.*q.*246.*ad fin.corp.verſ. Tertio modo.* Sot.5. *d.*12.*q.*1.*a.*7.*propoſ.*1 *&* 2. Ledeſ.1.*p.q* 21.*a.*7. *dub.*1. Cordub. *in quaſtiondi.*2.*q* 23.*col.pen.§. Quintò probatur,*Enriq. *l.*8.*de Euchar.c.*51.*n.*2.*in commento,lit.F.*Lu !.Lop.1.*p.inſtr. de Euchar.c.*76.§ *Secundo aduertendum.* Vnde dum Pa ud. 4.*d.*9.*q.*3.*a.*1.*concl.*1.*n.*5. *& ibi* Maioris *q* 2. *concl.* 3. Martin. de Magiſtris, *q. de pollut.nocturna.* N .. *ſum.c.*16. *Hiſp. n.*7.*Lat.n.*8. dicunt eam pollutionem non eſſe in ſe peccatum, ſed in cauſa. Quod idem ſignificat D.Th.3.*p.q.*80. *a.*7.*corp.*dum ait pollutionem nocturnam non poſſe eſſe ſecundùm ſe peccatum,ſed quandoque habere peccatum annexum ratione cauſæ:intelligendi ſunt,vt non ſit in ſe peccatum noua malitia imputabile,à malitia ſuæ cauſæ diuerſa. Et ita Maioris ſtatim *concl.*4. ſe explicat.

28 Hinc deducitur primò, ſi dantem cauſam culpabilem pollutioni,pœnituerit legitimè cauſæ datæ,antequam ſubſequatur, vacare culpa pollutionem poſtea ſubſequutam. Quia cùm cauſa ſit interciſa, iam pollutio eſt omnino inuoluntaria. Sic Maior.4.*d.*9.*q.*2.*concl.*2.Gerſon 2.*p.tract.de pollut.diurn.prop.*1.*fine,alph.*18.*lit. E.* Sot.4.*d.*12. *q.*1. *a.*7. *verſ.Hinc fit.*Cordub.*relatus n.præced.* Enriq. *l.*5.*de pœn.c.* 5.*n.*5.*in commenta, lit.* A. *& lib.*8.*de Euchar.c.*51. *n.*2. *commento,lit.H.*Angl.Flor.2.*ſent.d.*37.*de eſſentialib.peccatorum omiſſionis,q.*2.*diffic.*7.Lud.Lop.2.*p.inſtruct.de Euchar. c.*76. §. *Sequitur etiam ſecundo.* Metina 1.2.*q.*71.*a.*5.*col.vlt. in ſolut.ad* 1.Manuel 1.*tom.ſum.*2.*edit.c.*11.*n.*2. Graffis 1.*p. deciſion.l.*2.*c.*87.*n.*14.*fin.* Vega 2. *tom.ſum.c.*67.*caſu* 3.

29 Secundò deducitur, quamuis de ſe non ſit ſatis fateri cauſam pollutioni datam, ſed etiam fatenda ipſa pollutio ſit, tanquam verè & proprlè peccatum quod affirmat Ledeſ.1.*p.*4.*q.*21.*a.*7.*dub.*1.§. *Et ad argumenta.* Et ſupponunt Sot.4.*d* 12.*q* 1.*a.*7 *verſ. Hinc fit, &* Lud. Lopez 1.*p. inſtr.c.*31.§.*Preterea quia omnibus, &* 2.*p.*76. *de Euchar.* §. *Sequitur etiam ſecundò.* At ſi quis ante ſubſecutam pollutionem confiteatur cauſam datam,eſt probabile non teneri poſtea fateri pollutionem ſubſecutam. Quia iam nullam habet malitiam, & ſatis expreſſa eſt in ſua cauſa. Nec eſt

ſimile

ſimile de eo, qui percuſſit hominem, faſſúſque eſt percuſſionem: tenetur enim mortem poſtea ſubſecutam fateri. Quia pollutio nullo modo fuit in ſe volita, ſed præter intentionem accidit: nec ita influit cauſa data in eam, ſicut percuſſio in mortem. Et ita Sotus *ibi* dicit fortè hoc eſſe verum. Turius tamen ait eſſe, & Ludou. Lopez *vtroque loco citato*, ipſum ſequens, fateri pollutionem poſtea ſecutam. Quia apertius facta ſecuto innoteſcit prior culpa.

30 Tandem infertur, non eſſe audiendum Marſilium 2. *q.* 21. *a.* 2. Supplem. 2. dicentem, fieri poſſe, vt ebrius vel dormiens amittat gratiam; vt ſi tunc admittat homicidium antea præuiſum: vel incidat in pollutionem præuiſam in delectatione venerea antea habita. Quia cauſa in qua præuiſa ſunt & debuerunt vitari, iam contraxit malitiam mortalem effectus ſubſecuti, & tunc gratia perdita eſt. Quòd ſi cauſa per legitimam pœnitentiam intercisa ſit, effectus poſtea ſubſecutus non imputabitur culpæ (vt n. 29. diximus) atque ita gratiam per pœnitentiam illam cauſæ recuperatã non deperdet ille factus ebrius, aut dormiens. Atque ita aliis etiam rationibus id reprobat Metina 1. 2. *q.* 71. *ar.* 5. *verſ. Eſt aliud dubium* Enriq. *l.* 5. *de pœn. c.* 5. *n.* 5.

31 Vltima concluſio. Quoties eſt peccatum m.o. tale dare cauſam pollutioni præuiſæ non remouendo cauſas notabiliter influentes: ſimiliter eſt mortale dare cauſam notabili diſtillationi, aut commotioni ſpirituum vitalium ſeruientium generationi, per ſimiles cauſas. Quia hæc diſtillatio & commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis, & quaſi inchoata pollutio. Quod num in coniugatis habeat verum, dicemus num. vlt.

32 Ad argum. primæ ſent. num. 11. propoſita reſp. Ad primum dic, non eſſe eam pollutionem graue damnum corporis, cùm non ſit à cauſa excitante, & quaſi cogente orta, ſed potius ex virtute naturali expellente ſemen non neceſſarium procedat. Nec animi: cùm non ſit probabile conſenſus periculum, ſupponimus. Ad 2. dic, ſemen quoad hoc ſe habere inſtar partium, quæ in nutritione acquiri poſſunt & deperdi: & non ſicut manus aut pedes, vnde has partes ſine vrgentiſſima cauſa non licet abſcindere: illas verò non conſtringitur homo retinere, quas vt excrementa virtus naturalis expellit. Atque idem eſt de ſemine. Ad confirm. dic antecedens eſſe verum, quando ſemen ex intentione prodigitur: ſecus quando præter intentionem. Ad 3. dic, ſtrictius eſſe præceptum vitandi homicidij: vt ſatis probaui n. 15. & ſimiliter ſtrictius eſſe vitandi illam fornicationem. Quia applicatio ad coitum fit per actus ad luxuriam pertinentes, per vires animaſticas. At pollutio, quam non tenetur quis vitare in cauſa, procedit ex cauſis per accidens, & ſecundum quid, nec ad luxuriam pertinentibus, aut ſi ad illam pertineant, ſunt leues. Ad 4. dic, antecedens eſſe verum, de vitatione non dando operam cauſis quæ per ſe pollutionem excitent. Secus de cauſis per accidens & ſecundum quid. Ad 5. dic, naturam commiſiſſe homini ſemen ad finem inſtitutum, interdicendo ne per liberam voluntatem, aut cauſas notabiliter influentes, deperderet illud: ſecus quando præter voluntatẽ, non remouendo cauſas per accidens. Ad 6. dic, eſſe defectum voluntarij. Quia non eſt directè volita, nec indirectè, mortaliter, & imputatione ad culpam mortalem: ſed venialem: quando procedit ex cauſis per accidens, & ſecundùm quid. Et licèt materia ſit grauis, at obligatio in hoc euentu eſt leuis, vt probaui n. 16. Ad 7. dic, id eſſe verum, quando tenetur vitare antecedens vel cauſam. Effectus enim præuiſus, nec intentus in cauſa, quam non tenetur aliquis vitare, non dicitur voluntarius etiam indirectè. Ad confir. dic, licèt quaſi phyſicè dicantur voluntarij ambo effectus, at moraliter & imputatiuè ad culpam minimè dici voluntarios, niſi quando quis tenetur ob effectum ceſſare à cauſa, & ſub ea culpa, ſub qua tenetur. Ad 8. dic, reliqua præcepta ſtrictius obligare quoad hoc quod omnes fateri debent. Quia equitatio, ſtudium, audire confeſſiones, non excuſant à facti auditione, horis canonicis recitandi. Sicut excuſant iuxta omnes à culpa pollutionis præuiſæ. Atque ita donum prolis non exiſtentis, & requirentis totalia ad ſui exiſtentiam, non adæquatur illis obligationibus. At 9. dic, obligare ad abſtinendum à cauſa per ſe & notabiliter excitanti, ſub culpa mortali: à reliquis verò ſub veniali, ſi vtilitas & neceſſitas d. ſint. Ad argum. ſecundæ ſentent. propoſita n. 12. reſp. Ad 1. dic, quamuis rem venialem exercens non proſequatur ius ſuum, quatenus eſt culpa, at proſequitur, quatenus res illa eſt cauſa per accidens pollutionis præuiſæ. Non enim præceptum vitandi eam pollutionem obligat ad rem adeò difficilem, vt eſt veniales eius cauſas excuſare, niſi ſub ſola culpa veniali. Ad 2. dic, communicare ſuam malitiam cauſæ, qua tenetur operans vitare, & eo modo quo tenetur. Ad 3. dic, eſſe diſparem rationem. Quia exceſſus in potu eſt per ſe cauſa ebrietatis. Ad 4. dic, quamuis ſæpius ex iis cauſis venialibus, quàm ex aliis ſequatur pollutio, non violari notabiliter id præceptum. Quia leuiter concurrunt. Vnde ſola culpa venialis erit ab illis non abſtinere. Ad argum. tertiæ ſent. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic, licèt non ſit tanta difficultas in euitandis mortalibus, at quando eæ cauſæ in ſe mortales non ſunt cauſæ per ſe pollutionis, excuſare hoc à culpæ mortalis ratione pollutionis præuiſæ in illis, continẽtur à labe. Et quamuis operans non habeat ius ad illas cauſas, in quantum peccata ſunt, & ideò peccet. At id non prouenit ratione pollutionis in eis præuiſæ: & ideò non peccat mortaliter hac ratione. Ad 2. conſtat ex dictis n. 27. Id enim verum habet in cauſis per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam conferentibus. Quales ſunt venereæ. Ad confirm. dic, nullo modo probare illam ſententiam. Solùm enim ſentit D. Aug. minimè Loth peccaſſe in inceſtu. Quia nullo modo fuit præuiſus.

SVMMARIVM.

An tactus inter coniugatos ſint illiciti, quando adeſt pollutionis periculum? Refertur quadam ſententia, n. 33.
In reddente an ſint peccatum cum eo periculo? n. 34.
Non ſemper ſunt illiciti etiam in petente, ob id periculum, n. 35.
Quid de tactibus impudicis cum eo periculo, n. 36.
Quid, de tactibus qui mutui amoris coniugalis ſunt indicia, n. 37.
Quid, de tactu coniugis ſecummet cum eo periculo, n. 38.
Quid, de delectatione moroſa copula cogitata cum eo periculo, n. 39.
Quid, de verbis & aſpectibus turpibus inter coniuges, cum eo periculo, num 40.
Quid ſi ex his omnibus ſola diſtillatio ſequatur cum commotione in membris generationi deſeruientibus, n. 41.

Quæſtio II. An tactus inter coniugatos, delectationes moroſæ, aſpectus, verba turpia, quæ omnia diximus diſputatione præced. licita eſſe, reddantur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge præuiſi? 33 Quotquot DD. viderim, id de tactibus affirmant, aſſerentes eſſe mortales inter illos, vbi cum pollutionis periculo habentur. Quia licèt coniuges dent operam rei licitæ, at tactus illi ſunt cauſa per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influens. In quo euentu diximus n. 25. reddi cauſam moraliter illicitam ratione pollutionis præuiſæ, quamuis eo periculo ſecluſo licita eſſet. Atque ita docent Palud. 4. *d.* 31. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 17. D. Ant. 3. *q. t.* 1. *c.* 20. Ang. *verb. Debitum, n.* 16. vbi Sylu. *q.* 7. *& ibi* Armill. *n.* 8. *& verb. Impudicitia, n.* 3. Caiet. *ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. §. vlt. & verb. Interrogationes confeſſorum, in interrogat. circa 6. præc.* Roſell. *verb. Debitum, n.* 12. Vict. *ſum. de matr. n.* 274. Sot. 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 4. *fine*, vbi Ouand. *q. vn. propoſit.* 3. Nau. *ſum. c.* 16. *n.* 42. Ledeſ. 2. *p.* 4. *q.* 51. *a.* 6. *propoſ.* 8. Margar. *conf.* 6. *præcept. f.* 88. Metina *l.* 1. *ſum. c.* 14. *§* 18 *& c.* 16. *§.* 13. *verſ.* Lo nono, Alex. *in ſuo* Enchir. 2. *p. præc.* 6. vbi de debito coniugali, *§. Si ex tactib.* Angl. Flor. 1. *p. de matr. q.* 5. *de bonis matr. fine.* Bart. à Ledeſ. *dub.* 28. *de matr. fin.* Petr. à Ledeſ. *de matr. q.* 49. *art.* 6. *fin.* Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 6. Manuel 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 211. *n.* 1. *&* 233. *n.* 9. Viuald. *candelabro Sacr.* 1. *p. de matr. n.* 160. Philiarc. *de offic. Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 19. *paulo poſt princ.* Emman. S. *ſum. verb. Luxuria. §. Oſcula & tactus.* Graffis 1 *p. deciſ. l.* 2. *c.* 8. *num.* 21. *& c.* 74. *fine.* Et idem dicunt Caietan. *ſum. verb. Matr. c. vlt.* Armilla *verb. Debitum, n.* 8. Bart. à Ledeſ. *dub.*

dub.28. de matr.fine. ſi coniux expertus ſit ex iis tactibus ſequi pollutionem, & attendens periculum eis vtatur: nam quamuis pollutio minimè ſequatur, peccabit mortaliter ratione periculi, cui ſe expoſuit. Et quamuis aliqui ex his DD. loquantur de tactibus impudicis: vt Caie. Sot. Nauar. Metina, Alex. Graſſis, Philiarc. At abſq; dubio non faciunt vim in tactibus, eo quòd ſint impudici. Et ita *idèmet* Caiet. Met. & Graſſis, in altero loco ex duplici citato de tactibus impudicis, in altero verò de omnibus loquuntur.

34 Prima tamen concluſio ſit. In reddente non ſunt mortales ij tactus, ſed liciti, quamuis adſit periculum pollutionis in alterutro coniuge, modò non ſit conſenſus in ipſo reddente in pollutionem illam. Hæc concluſio quamuis à nemine explicetur, non tamen eſt contra aliquem (ni fallor) ex DD. n. præced. allegatis. Et ratio illius eſt. Quia reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur ex iure alterius. Item, quia culpa vacant ij tactus exerciti cum periculo pollutionis, vbi adeſt cauſa vrgens (*vt* diximus n. 25.) At ſatis vrgens eſt cauſa reddendi tactus ab altero coniuge exactos. Hoc tamen temperarem, niſi tactus tales ſint, vt ita ad pollutionem tendant vt ſint quaſi pollutio inchoata, & coniuges in eo loco exiſtant, in quo copulam habere nequeant, præuiſo pollutionis periculo. Vt ſi vir à fœmina petat, vt eius virilia attrectet, moueátque, aut velit digitos in vxoris vas intromittere, ibique perſiſtere, quaſi copulam exercendo, vtens digitis inſtar membri virilis. Quia eiuſmodi tactus ſunt quaſi inchoata pollutio, & proxima ad ipſam via, quando ad propinquam copulam non diſponunt, ſed in eo loco exercentur vbi non eſt opportunitas copulæ habendæ. Et hoc videntur ſentire Nauar. *ſum. c. 16. n. 42.* vbi poſtquam initio dixerat eſſe mortales tactus inter coniuges cum periculo pollutionis, *in fine* ait, ſimiliter peccare mortaliter coniugem non facientem, ſed conſentientem.

35 Secunda concluſio. In coniuge petente non ſemper ſunt mortales tactus cum periculo pollutionis in ſe vel in altero coniuge, quando nec ea eſt intenta, nec eſt conſenſus periculum. Sed erunt mortales, quando abſque cauſa vrgenti exercentur. Prob. quia licèt hi tactus ſint cauſa per ſe pollutionis, at excuſat, tali cauſæ operam dantem vrgens cauſa (vt probauimus n. 8. & 25.) At aliquando adeſt talis cauſa, vt dicemus num. 37. & concluſio hæc magis conſtabit ex corollariis ex ea deducendis.

36 Hinc deducitur primò, tactus impudicos in coniuge petente, cum pollutionis in ſe vel in altero coniuge periculo, niſi in eo loco ſint, vbi adueniente periculo poſſint facilè copula vti, vt pollutionem vitent, eſſe ſemper culpam lethalem. Et conſtat ex omnibus DD. n. 33. relatis. Quia ij tactus neceſſarij non ſunt inter illos ad mutuum amorem indicandum, ſed ſolum quo ſe ad copulam ſtatim habendam præparent. Et ex alia parte notabiliter pollutionem excitant.

37 Secundò deducitur, amplexus, & oſcula, & alios tactus ſolitos exerceri inter coniuges ad mutuum indicandum fouendúmque amorem, & turpitudine carentes, minimè damnanda eſſe de culpa lethali, ob periculum pollutionis præuiſæ: quando non nimia voluptas adeſt, nec incitat, ſed tanquam indicia amoris exercentur, repreſſo exceſſu libidinis inſurgentis. Et in hoc caſu tempero doctrinam generalem n. 33. relatam, damnantem hos tactus. Ducor, quoniam cauſa vrgens adeſt huiuſmodi tactus exercendi, vt mutuus indicetur foueaturque amor inter coniuges: magnáque auſteritas eſſet, & valde minueretur amor, ſi ab huiuſmodi tactib. abſtinerent. Deinde, quia amplexus inter ſororem & fratrem foris venientes ad indicandum amorem & ne auſteri & inurbani videantur, non damnantur ob pollutionis præuiſæ periculum (vt n. 8. probauimus.) Cur ergo inter coniuges damnandi ſunt? Eo vel maximè, quod vbi non nimius libidinis ardor incitat eos, ſed voluntas mutui amoris fouendi, non influunt notabiliter in coniugatis ad pollutionem. Quamuis in omnino ſolutis, quibus copula eſt interdicta, influerent. Hæc eſt enim praua noſtræ naturæ corruptio, vt ſemper in vetita nitamur.

Tertiò infertur, tactum quo coniux ſemetipſum tangit cum pollutionis periculo, eſſe culpam mortalem. Quia ad eam valdè influit: nec cauſa vrgens illum exercendi adeſt. Quamuis eo periculo ſecluſo non ſit culpæ mortali tribuendus, vt diſp. præced. n. 16. contra alios defendi, vbi & DD. retuli aſſerentes eſſe culpam mortalem exiſtenti pollutionis periculo. 38

Quartò infertur, delectationem moroſam coniugis in copulæ coniugalis cogitatione, quam ſecluſo pollutionis periculo, diximus diſp. præc. n. 5. non eſſe mortalem, effici culpam lethalem eo periculo præuiſo. Quia eſt res ad venerem pertinens, valdéque ad pollutionem incitans, & deſideratur cauſa vrgens. Atque ita docent D. Ant. *3. p. t. 5. c. 1 § 6. fine.* Roſella *verb. Delectatio, n. 3.* Tabiena *verb. Cogitatio fine.* Armill. *verb. Delectatio n. 4.* Viguer. *lib. inſt. c. 3. §. 5. verſ. 5. ad fin. Metina 1. 2. q 74. a. 8. paulo poſt princ.* vbi Zumel *diſp. 4. dub. 4. fine* Valq. *ibi diſp. 113. n. 4.* 39

Tandem infertur, aſpectus, & verba turpia cum delectatione venerea ſufficienti ad culpam lethalem inter ſolutos, quamuis inter coniugatos ſecluſo pollutionis periculo ab ea excuſentur (vt diximus diſp. præc. n. 13.) minimè ab ea excuſari, eo periculo exiſtente. Quia valde iuuant ad pollutionem habendam, & deficit cauſa iuſta. 40

Vltima concluſio. Non æſtimo eſſe mortale in coniugatis, per tactus, aſpectus, & verba turpia, delectationémque veneream ex copula cogitata conſurgentem, dare cauſam commotioni membrorum ſeruientium generationi, & incurrere in diſtillationes præuiſas. Quamuis inter ſolutos dixerim, n. 31. id eſſe lethale. Nam hoc non eſt graue damnum generationis in tali ſtatu: & aliunde ex delectationes, & ſpirituum commotiones in eis, vacant culpa mortali, vt probaui diſp. præced. n. 3. & 4. 41

DISPVTATIO XLVI.

Vtrùm inter ſponſos de futuro, licita ſint tactus, aſpectus, & verba turpia. Et generaliter quando hæc inter omnino ſolutos ſint peccata mortalia?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputanda ſunt, n. 1.
Tactus omnes non ſunt ſuapte natura illiciti, ſed indifferentes, n. 2.
Oſcula & amplexus ex amore honeſto habita, & ob honeſtam delectationem quando ſint licita, n. 3.
Quotupliciter poſſint ad delectationem veneream referri, & an ſint mortalia, habita ad experiendam copulæ delectationem, n. 4.
Quid ſit delectatio venerea, n. 5.
An oſcula & amplexus habita ad ſolam delectationem ex ipſis conſurgentem, ſint mortalia? Refertur quadam opinio, n. 6.
Sunt mortalia, n. 7. Et quid, inter perſonas eiuſdem ſexus, n. 8.
An ſit paruitas materia in hac delectatione venerea, n. 9.
Quid, de amplexibus, oſculis, tactu mamillarum cauſa lenitatis & ioci, num. 10.
Quid, de tactibus impudicis cauſa ioci aut curioſitatis, n. 11.
Quid de his tactibus inter perſonas eiuſdem ſexus, n. 12.
Quid, de oſculis, & tactu carnium infantilium, n. 13.
Quid, de tactu ſeciummet? n. 14.
Quid, de tactibus leuibus, vt manuum, brachiorum, n. 15.
Quid ſi in his tactibus delectatio reperiatur, n. 16.
An in tactibus ſint confitenda eadem circumſtantia, quæ in opere, n. 17.
An Sodomiticus acceſſus ad coniugatam fœminam, vel ſi coniugatus vir patiatur acceſſum ſodomiticum: & denique quicumque tactus, in quo non ſit emiſſio ſeminis coniugis, habeat circumſtantiam adulterij: & matrimonij lex obliget coniuges ad abſtinendum à mentis cogitatione, n. 18.
Soluuntur argumenta, n. 19.
poſt n. 19. inuenies alia ſummaria.

QVo perfectiùs quæſtio hæc diſſoluatur: præmittere oportet, quando hæc omnia inter omnino ſolutos lege matrimonij, & ſponſalium, mortali malitia afficiantur. Et ideò quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Prima, de tactibus inter omnino ſolutos. Secunda, de aſpectibus turpibus inter eoſdem. Tertia, de verbis turpibus inter eos. Quarta, de his omnibus inter ſponſos de futuro. 1

Quæſtio I. Vtrum delectatio in tactibus inter omnino ſolutos ſit peccatum mortale? Præmittenda ſunt duo in omni ſententia certa. Primum eſt. Tactus non ſunt 2

de

de ſe & intrinſecè mali, ſed indifferentes. Quia formalitas nomine tactuum expreſſa eſt quædam actio ſenſus, quæ de ſe mala non eſt: & poteſt fieri licitè, ſi cauſa eſt honeſta: & illicitè, ſi inhoneſta ſit. Et ita docet D.Th.2.2.*q.*154.*a.*4. quem omnes ſequuntur. Imò tactus quibus vir pudenda fœminæ attrectat, indifferentes eſſe, bene tradit Nauar. *c. Si cui, de pœnit.d.*1.*n.*13. Suppl.Gabr. 4.*d.* 31. *q. vn.art.*3 *dub.*2. Poſſunt enim aliquando licitè fieri: vt cauſa medicandi.

3 Hinc fit oſcula & amplexus ex beneuolentia, & amicitia honeſta habita ſecundum patriæ conſuetudinem, culpa vacare. Quia ibi nulla eſt turpitudo, ſed caſtus amor. Sic D.Thom.*num.præced.alleg.* cui nemo contradicit. Idem dicendum eſt, quando habentur ob delectationẽ honeſtam, vt ad augendum amicitiam & beneuolentiam honeſtam. Quamuis inde motus ſenſualitatis inordinatus & delectatio venerea inſurgant, minimè aſſenſum præſtante voluntate: quia finis eſt honeſtus: & contra voluntatem prauus ille motus inſurgit. Ita docent Nauar. *c. Si cui, de pœnit.d.*1.*n* 15. Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*203.*n.*2.

4 Secundum ſuppoſitum eſt. Delectatio venerea in oſculis, & amplexibus, aliiſque tactibus captata, eſſe poteſt in duplici differentia. Quædam eſt delectatio venerea ipſius copulæ. Et tunc conſtat inter omnes eſſe peccata lethalia, tactus ob eam delectationem habitos, inter ſolutos: ſicut & ipſam copulam. Altera autem eſt delectatio ſenſibilis, venerea, & libidinoſa ex ipſis tactibus conſurgens, ſiſtendo in ea, nec intendendo copulam, nec illius voluptatem. Et de hac eſt ſpecialis difficultas, an efficiat oſcula & amplexus, quæ de ſe indifferentia ſunt, culpam lethalem eſſe.

5 Dicitur autem delectatio venerea, ſeu libidinoſa, quæ in ipſa carne ſentitur, vt docent Caiet. *ſum. verb. Impudicitia, ſtatim in principio, & ibi* Armilla *n.*1. Quod clarius explicat Tabiena *verb. Cogitatio, q.*8.*n.*9.*poſt medium*, dicens tunc contingere, quando ſentitur in carne, cum commotione ſpirituum ſubſeruientium generationi circa partes libidinoſas. Ad differentiam eius delectationis, qua placet tactus aut viſus proprij corporis, vel alieni, ſine vlla libidine, ob ſolam proportionem, & connaturalitatem cum organo tactus aut viſus. Sicut tactus rei blandæ, & viſus rei pulchræ organa viſus & tactus naturaliter delectant.

6 Conſiſtit ergo difficultas in hoc, an oſcula & amplexus fœminæ à viro habita, ob ſolam veneream & ſenſibilem delectationem ex ipſis conſurgentem abſque alia ſiniſtra intentione, ſint culpa lethalis? Quidam enim id negant. Ducuntur primo. Quoniam D.Paul. *Epheſ.*5. vbi cauendam præmiſerat fornicationem, auaritiam, & turpitudinem, ſubdit hæc: *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hæreditatem in regno Chriſti.* Vbi dum ſignificauit prædicta eſſe lethalia, dicens ea à Chriſti regno excludere: ſubticuit turpitudinem, cætera commemorans: cenſuit ergo non eſſe peccatum lethale. Nomine autem turpitudinis, amplexus, & oſcula comprehendi, teſtatur *Gl. interlinearis ibid.* Secundò, quia D.Th.2.2.*q.*154.*a.*4.*in fine corporis*, appellat tunc amplexus, & oſcula libidinoſa, & dicit eſſe lethalia, cum ad delectationem copulæ experiendam referuntur. Atque ita tactuum malitiam mortalem reducit in motoſam delectationem de copula captatam. Et clarius id docet de veritate *q.*15.*in fi.corp.* his verbis: *Simpliciter concedimus conſenſum in delectationem fornicationis, vel alterius mortalis, eſſe mortalem. Ex quo ſequitur, quod quidquid homo agit ex conſenſu talis delectationis, ad hoc vt huiuſmodi delectationem nutriat, aut teneat: ſicut ſunt turpes actus, aut libidinoſa oſcula, vel aliquid huiuſmodi, totum eſt mortale.* Tertiò quia ſi oſcula, & amplexus propter ſolam illorum delectationem habita, ideò ſunt mortalia; quoniam ad fornicationem ſuapte natura referuntur, quamuis ea exercens minimè illam ſpectet, nequaquam erunt ex ſe indifferentia, ſed intrinſece mala. Quod omnes negare diximus n.2. Et confir. quia bonitas vel malitia rei de ſe indifferentis pendet ex fine, quem operans ſpectat. Cùm illa ſuapte natura ad bonum nec malum referri poſſit; atque in hoc conſiſtat eam differentem eſſe. Ergo dum operans non refert ad fornicationis delectationem, oſcula & amplexus, non eſt dicendum ea eſſe mortalia: eo quod ad illa ex ſe dirigãtur. Quartò, quia fornicatio ideò eſt mala, quod aduerſetur bonæ prolis educationi. Quod cum in amplexib.iis & oſculis nõ reperiatur, minimè fornicationis malitiam participabunt. Quintò, quia videtur delectatio hæc modica in genere luxuriæ: atque ita ratione paruitatis materiæ excuſari à mortali. Nam licet ſit eiuſdem rationis cum ea, quæ ex copula percipitur, at multo minor eſt. Sextò, quia delectatio naturaliter conſequitur actum, & eſt eiuſdem malitiæ. Cum ergo ſubſtantia tactuum non ſit ex ſe peccatum, nec delectatio conſequens illam erit. Et confirmatur. Quia obiectum non efficitur malum propter delectationem, ſed ideò eſt mala, quod verſetur circa malum obiectum. Teſte *Philoſopho* 10. *Eth.* Ergo tactus, qui ea delectatione ſecluſa mali non ſunt, ratione delectationis non erunt lethales. Sed potius quia tactus non ſunt de ſe mortales, neque ea delectatio talis erit. Atque ideò huius ſententiæ ſunt. Mart. de Magiſtris, *tract. de temperantia q.*3.*de luxur.* Vmbert. *in expoſit. reg.* D.Aug. Gabr. *lect.*74.*in can Miſſæ, lit.E, verſ. Vtrum duplicia ſunt* Iauell. *l. de phil. Chriſtiana* 2.*p.tract.*7.*c.de impudicitia, n.*10. Et quidam Neoterici (vt refert Tab. *ver. Cogitatio q.*8. Et quidam DD.Hiſp. (vt refert ſe intellexiſſe Nau. *c. Si cui, de pœn. d.*1.*n.*15.) & clarè cenſet eſſe probabilem Sot. 4.*d.*34.*q.*1 *a.*2 *ad fi.verſ. Ex quo fit*, vbi oppoſitam ſententiam appellat veriorem, quaſi ſupponens hanc eſſe probabilem, ſed non ita certam, ac contrariam. Eiuſdem ſententiæ videntur D. Ant. 3.*p.t.*16.*c.*1.§.10. *notab.*1. dicens tactus cum fuerint ex libidine & amore carnalis luxuriæ, eſſe mortales. Et Nider *in ſua ſumm.præc.*6.*c.*2.*ad fin.verſ Secundo principaliter:* dicens eſſe lethales, cum ſunt libidinoſi, & ea intentione, vt in ſe vel in muliere excitetur concupiſcentia. Et Margarita *confeſſ.*6.*præcep.f.*90. dicens oſcula & amplexus habita ex laſciuia, eſſe mortalia, & tunc id contingere, quando habentur, vt ſequatur pollutio, vel cum periculo. Viguer *l.inſtit.c.*7.§.5.*v.*7.*ad fin.* dicens eſſe mortalia ob intentionem corruptam, ſicut & aſpectus. Iuxta illud Matth.5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et Manuel 1. *to. ſum.* 2. *edit.c.*203.*n.*2. dicens oſcula tunc eſſe mortalia, quando diriguntur ad actum carnalem vel libidinoſum.

Prima concl.ſit. Tanquam veriſſima ſententia tenenda 7
eſt, amplexus & oſcula habita inter virum & fœminã omnino ſolutos lege matrimonij, & ſponſalium inter ſe initorum, propter ſolam delectationẽ ſenſibilẽ in appetitu ſenſitiuo conſurgentem ex ipſis, quamuis nec de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, eſſe peccata lethalia. Prob.1. quia D.Paul. *Eph.*5. numeratis fornicatione, turpitudine, & immunditia, dicit immundos excludi à regno Dei Vbi Lyra *ſuper verb. omnis immunditia*, dicit nomine immũditiæ claudi omnia ad luxuriã pertinẽtia. Et *ad Gal.* 5. vbi præmiſit eſſe opera carnis, immũditiã, impudicitiam ſubdit hæc: *Qui talia agũt regnũ Dei nõ poſſidebũt.* Vbi Lyra *ſuper verb. Impudicit.* ait nomine impudicitiæ includi aſpectus & tactus. Quod autẽ excludere à regno ſignificet culpã lethalẽ, feratúrq; in omnia ibi enumerata, videntur dicere D.Aug. D.Chryſ. D.Ath. D.Iren. *ibi* Et 2.*Cor.*12. *Lugeã multos, qui nõ egerũt pœnitẽ. iamſuper immũditia. fornicatione, & impudicitia.* Id eſt, oſculis & tactib. vt exponit D. Th.2.2.*q.*154.*a.*1.*ad* 5. Secũdò, quia D.Amb. *in id Paul.*1.*ad Theſ.*5. *Salutate fratres in oſculo ſancto*, hæc ait, *Sãcta oſcula ſũt in ſalutatione Chriſtiana cætera carnalia ſunt. Quia quidquid ſine Chriſto fit, carnale eſt, ac per hoc mortale.* Et Cyp. *l.*1. *Ep.*9.*ad Pomp.de vir* 9. & refertur *c. Nec aliq.*27.*q.*1. ſic inquit, *Certè ipſe cõcubitus, ipſe cõplexus, ipſa cõfabulatio & oſculatio quãtũ dedecoris & criminis cõfitẽtur.* Vbi hi ſancti expreſsè videntur docere, amplexus & oſcula eſſe mortalia, vbi in eis amor caſtus deſideratur. Tertiò, quoniã amplexus & oſcula, ob delectationẽ habita, ſuapte natura & intrinſecè ordinãtur ad copulam, tanquã circunſtantiæ illius. Quod

vel

vel ex eo conſtat, quod prædictis tactib. vtantur bruta dũ ſe ad coitum præparãt: naturáque in eis voluptatẽ ſicut in coitu appoſuerit, ac inſtar illius immutent corpus, ipsúmque delectent. At circumſtantiæ intrinſecæ actus participant eandem ipſius malitiam. Et confirm. Nam hi tactus multo viciniores ſunt copulæ, quam delectatio moroſa ipſius copulæ cogitatæ. Quam tamen conſtat eſſe mortalẽ. Quartò, quia amplexus & oſcula ſuapte natura proximè ſubſeruiunt copulæ, & notabiliter excitant vehementem corporis, & ſpirituum generationi miniſtrantium commotionem. Quare talis delectatio eſt inchoatio copulæ carnalis. Quintò, quia adeò turpia reputãtur amplexus & oſcula, vt multi non improbabiliter exiſtiment ea ſufficere, vt legatum relictum vxori caſtè viuendi deperdatur (vt retuli l.7.diſp.91. n.38.) Sextò, quia in tantum cenſentur oſcula impudica, vt ex eis probetur adulterium, (vt cum Baldo, & multis aliis relatis, tradit Maſc. de prob. concl.64. à n.1. vſque ad 5.) Sunt ipſius adulterij pars. Vt cũ Tullio & And. de Iſernia tradit Gr. Lop l.1. verſ. Confeſar, t.14.q.2. Tandem, quia prohibita fornicatione per ſextum decalogi præceptum, cenſentur prohibiti hi tactus, qui ſunt media ad illam. Nam interdicta re aliqua, cenſentur interdici omnia per quæ ad eam deuenitur, l. Oratio. ff. de ſponſ. Et ideò huius ſent. ſunt D. Th de malo, q.15.a 2. ad 18. (& quãuis in aliis locis lubricè loquatur: atque ita n præc. formauimus 2. arg. ex eius dictis pro contraria ſent. At n. 20. in illius ſolutione oſtendemus idem ſenſiſſe illum in eis locis.) Pal. 4.d.31.q.3 art.2.nu.17. Et ibi Suppl. Gabr. q. vn.a.3.dub.2. Vinc. in ſpec. doctr. to.3 l.3.d 2.p.9. verſ. Circa tertium. Abul. c.5 Matth. q 197. Gerſon. 2 p. opuſc. tripartito precept. Decal. c 13 alph.31. fin. Et regulis moral c. De luxuria, alph.24. lit T Caiet. 2.2.q.154.a.4. dub 1. Et opuſc. to.1. tract.14. de delectatione moroſa, dub.3. & ſum. verb. Delectatio. § Secundum an delectatio in fine, & verb. Impudicitia, & verb. Oſculum. Roſel. verb. Delectatio. n.3. Tab verb Cogitatio, q.8. n.9. ad fin. dicens eſſe de fide, & verb. Oſculum. n. vn. ad mediũ. Arm. verb. Impudicitia, n.1. & verb. Oſculum, n.1. Sot. 4. d.34. q.1 a.2. ad p. verſ. Ex quo fit. Nau. c. Si cui de pœn. d.1. n.9. & 15. & ſum. c. n.11. Angl. Flor. 1.p q.8. de imp. matr. a.1. dub.9. concl.1. Cord. ſum. q 2. punct 4. & q.190. & ſuper Sotum de ſecreto memb.2.q.2. circa 2 concl. vbi oppoſitum appellat erroneum. Nieua ſum. t.87. Hier. de Zenetinis tract. de foro conſcientiæ & contentioſo, n 139. habetur to.3. tract. p.2. Nider ſum. prac.9.c.4 dupl pag. ante fin. verſ. Quarto etiam hic prohibetur. Alcoz. ſum. c.20. f.71 pag 2. §. Mirar. mugeres Pedraza, licet non ita clarè. ſum precept. 6. §.1.5. & 20. Io. de Burgo in pupilla oculi p.10.c.4. Metin l.2. ſum c.14. §.18. f.118 pag. 2. & 1.2.q.74 art. 8. dub.5. vbi & Vaſq. diſp.109. num 5. Val. 2.2. diſp.9.q.3. punct. 3. ad ſi §. Si autem eiuſmodi tactus. Nau. referens Baltanas, & dicens oppoſitum eſſe falſum & fortè temerariũ, l.2. de reſt. c.4 dub. 5. inter ea quæ proponit, agens de peccato quod detractores admittunt, in noua edit. n.182. & ſeq. at in priori edit. n 318. Ioan. Heſſels in expoſ. Decal prac.6.c.14. duplici pag. ante fi. Phil. de offi. ſacerd t.1 p.2.l.4.c.18 dub.3. Barth. Led dub.18. de matr. fine, & dub.12. de pœnit. interrogationibus circa 6. precept. Graffis 1.p. deciſ. l.2.c.75. n.10. Et eandem ſent. docent, licet non ita clare, alij DD. dicunt enim oſcula & amplexus ex libidinoſa delectatione habita, eſſe lethalia: non explicant tamen quando dicatur libidinoſa delectatio. Hi ſunt Gloſſa clem. fin. verb. Septimò, de hæreticis, & ibi Abbas ad fin. Cardin. ſuper eo verb. Septimò, ſtatim in princ. Imola ibi n.17. Bonifac. nu 88. Paulus ibi Alberic. in ſuo dictio. verb. Luxuria, verſ. Luxuria eſt multiplex. D. Ant. dicens cum Vlderico, contrarium eſſe hæreticum 2.p t.5.c.1. §.9. Ang. verb. Luxuria, fine. Syl. verb. Delectatio q.3. & 4. Tab. verb. Delectatio, q. pen. Turrec. c. Hoſpitiolum, ar.2. nu 6. d.30. Aluar. Pelag. de planctu Eccleſ. l.2. art.42. in 7. errore Begardorum. Emm. Sa ſum. verb. Luxuria, verſ. Oſcula.

8 Atque à fortiori dicendum eſt, oſcula & amplexus inter perſonas eiuſdem ſexus habita ex prædicta delectatione venerea, quæ ex ipſis ſentitur, eſſe peccata mortalia: vt inter duos viros, aut duas fœminas. Quia ad longè peiorem concubitum ordinantur. Sic Gerſon 2 p. opuſ. tripart. de precept. Decalogi c 13. alph.31. fine. Nieua ſumm. t.87. Graffis 1.p. deciſion. l.2.c.75.n.10.

Moderatio tamen illa, quam Armilla verb. Impudicitia, 9
9.n.1. & Nauar. c. Si quis, de pœnit. diſt 1 n. vlt. Sot. de doctrina Chriſtiana, f.26. afferunt de paruitate materiæ, ob quam à mortali excuſant eiuſmodi tactus, etſi nobis aliquando non diſplicuit, re tamen bene conſiderata, rationibuſque perpenſis, tanquam certiſſimum tenendum iudicamus, nullam reperiri paruitatem materiæ in delectationibus venereis, ſecluſo etiam pollutionis, & conſenſus periculo in aliquid huiuſmodi: quod latiſſime & optime probat Rebellius de iuſt. p. ..l.3.q.19. nóſque, Deo auſpice, latius alibi tractabimus & probabimus.

Secunda concluſio. Si amplexus & oſcula, & tactus hu- 10
iuſmodi non omnino turpes, & impudici ſolũ habeantur ioco cauſa vanitatis, vel leuitatis, vel alia ſimili, abſque delectatione venerea, etſi inde conſurgat, ea repreſſa, non excedunt culpam venialem. Quia cenſetur paruitas materiæ, cum abſit delectatio venerea. Sic Cai ſum verb Impudicitia Nau. ſum. Hoſp. c.16.n.12. & c. Si cui, de pœnit d 1. n 11. Graff. 1.p. deciſ. lib.2.c.75.n.60. Et idem dicit Nauar. ſum lat c.14.n.42. verſ.19. de tactu mamillarũ fœminæ habito à viro iocosè, & abſque alia praua delectatione Quia turpiores tactus ſunt oſcula, & amplexus, vt docet Greg. Lop. l.1. verb. Confeſar, t.14.p.2. Quod bene intelligit Nauar. eo c.14.nu.42. verſ.19. dummodo ſint tactus illi inter perſonas, quæ inde ad peccatum mortale non incitentur.

Conſulto autem dixi in concluſione, tactus, qui non om- 11
nino turpes ſunt & impudici, nam tactus impudicos vt partium vicinarum verendis, vel ipſarum verendarum, nũquam excuſarem à mortali abſque neceſſitate habitos inter perſonas diſtincti ſexus: vt inter virum & fœminam. Quia ex natura rei ad delectationem veneream tendunt, illámque valdè excitãt. Et licet à tangente ad eam non referantur, ſed ad coitum: ſunt tamen valdè contrarij honeſtati naturali: maximámque indecentiam præ ſe ferunt. Atque ita quamuis DD. admittant tactus alios inter ſponſos de futuro excipiunt tamen impudicos, vt nu. 51. dicemus. Et ſimiliter licet DD. admittant fœminam dubiã de mala tangentis intentione, poſſe aliquando permittere, amplexus & oſcula: at tactus impudicos numquam admittunt extra vrgentis neceſſitatis, caſum, vt poteſt videri in D. Ant. 2.p. tit 5.c.1.§.9. Roſel. verb. Delectatio, n.3. ibi Syl. q.4. & in multis aliis. Tandem, quia inſpicere mulieris pudenda ex curioſitate eſt mortale, vt dicemus n. 14. propter maximam indecentiam, & ſummum periculum. At indecentius, & maiori periculo expoſitum eſt ea tangere. Atque ita Nau. ſum lat. c.14 n 42. verſ.18. dicens amplexus, & oſcula, & alios tactus ioco habita, vacare culpa mortali excipit impudicos tactus. Poteſt tamen hoc temperari, niſi tactus ille pudendorum ſupra veſtes haberetur, non intenta delectatione conſurgente ex tactu mediato cogitato, ſed leui quadam ex tactu immediato. Quia hæc delectatio ex ſuo genere non eſt tanta, nec tam propinqua copulæ vt reputanda ſit materia grauis.

Hinc refertur, à fortiori eſſe mortale ſi perſonæ eiuſdem 12
ſexus, vt ſi vir viri, aut fœmina fœminæ pudẽda tangant, ob delectationem veneream ex eo tactu conſurgentem. Quia tactus illi ad ſodomiam pertinent, vt quædam illius inchoatio. Deinde, quia licet aſpectus inter perſonas eiuſdem ſexus non ſit ita turpis, ac inter diuerſi: at id oritur ex eo, quod aſpectus non ita ordinetur ad coitum, illúmque inchoet: nec ita participet illius malitiam. Dixi autem ob delectationem veneream. Quia ſecus eſſet, ſi ex quadam leuitate, & ioco abſque animo turpi tactus ille haberetur. Vt ſolet pueris euenire ioco pudenda arripientibus. Quia deficit animus libidinoſus: nec tanta verſatur indecentia & honeſtas, ac inter perſonas diuerſi ſexus.

Secundò infertur, non eſſe mortale peccatum, nec 13
ſæpè veniale, exoſculari affectuosè & magna cum ſuauitate

uitate molles infantium carnes. Quia id non ex venerea delectatione oritur, ſed ex amore tenero & ſuaui infantilis ætatis. Aliàs innumeri parentes & nutrices damnarentur. Et ita Nauar. *ſum. Hiſp. c.* 16. *n.* 11. excuſat tangentes huiuſmodi pueros.

14 Tertiò infertur, eſſe mortale propria verenda tangere, venerea delectatione ex eo tactu orta. Quia tendit ad mollitiem. Sic Armilla *verb. Impudicitia, n.* 1. Secus de tactu ex curioſitate, aut leuitate, aut gratia manus calefaciendi, abſque libidine & pollutionis periculo. Quia deficit animus libidinoſus, nec interuenit ea turpitudo & inhoneſtas, quæ in tactu alieno.

15 Vltima concluſio. Tactus leues, vt manuum fœminæ, pedem vel brachium premere, vellicare, digitos intorquere, non ſunt communiter peccata mortalia, ſed venialia. Quia communiter ex leuitate quadam, iocoque, & non ex libidine procedunt. Sic Caiet. 2. 2. *q.* 154. *a.* 4. *circa ſolutionem ad* 2. *immediatè ante vltimum dubium. & ſum. verb. Chorea, in fine*, vbi Armilla *n.* 2. Tabiena *verb. Oſculum nu. vn paulò poſt medium*. Nauar. *ſum. lat. c.* 14. *n.* 42 *verſ.* 19.

16 Dubitabis autem, num ij tactus leues habiti ob captandam delectationem illam, quæ ex ipſis oritur, ſint peccata lethalia? vt diximus n. 7. eſſe amplexus & oſcula, affirmant Caiet. 2. 2. *eo a.* 4. & Tabiena *n. prac. allegat.* At durum mihi videtur. Quamuis enim id affirmarim de tactibus illis grauioribus, eo quod vehementiùs ad coitum incitet delectatio ex illis captata, imò ſit quædam coitus inchoatio. At alij tactus ſunt tam leuiter turpes, vt excuſent à mortali propter materiæ paruitatem, etiamſi intendatur delectatio ex illis reſultans. Quia ea delectatio venerea modica materia eſt ad conſtituendam culpam mortalem (vt n. 9. dicebamus.) Aliàs nulla eſſet differentia inter hos tactus leues, & inter amplexus & oſcula. Hæc enim ex leuitate & ioco habita, venialia eſſe dixi n. 10. Et ita Nauar. *n. prac alleg.* mitius videtur loqui. Tunc enim tactus hos leues de culpa mortali damnat, quando finis alius mortalis intenditur. Et Armill. *verb. Chorea, nu.* 2. quando finis eſt ſe vel alium ad libidinem prouocandi.

17 Ex dictis infertur, in tactibus libidinoſis, quando iuxta prædicta ſunt lethales, fatendas neceſſario eſſe circumſtantias perſonarum agentis & patientis, ſicut in copula ipſa. Vt ſi tangens vel tactum patiens ſit matrimonio aut voto aſtrictus, ſi ſint conſanguinei. Quoniam eiuſdem ſunt malitiæ moralis, cuius eſt actus conſummatus copulæ, ad quam ſuapte natura referuntur, quamuis tangens eam minimè intendat (vt n. 7. probauimus.) Sic Abulenſis *c.* 5. Matth. *q.* 197. Caiet. 2. 2. *q.* 154. *a.* 4 *dub.* 1. §. *Ad euidentiam horum, & ſum verb. Impudicitia*, vbi Armilla *n.* 1. Tab. *verb. Oſculum n. vn. paulò poſt medium.* Cord. *ſum. q.* 2. *punct.* 4. & *q.* 190. Nauar *l.* 2. *de reſtit. cap.* 4. *dub.* 5. *ex illis quæ proponit circa peccatum, quod admittunt detractores, in noua edit. n.* 183. *in antiqua* verò *n.* 518. Barth. à Led. *dub.* 28. *de matr. fin.* Alcozer *ſum c.* 20. *fol.* 74. *pag.* 1. §. *Eſtas circunſtancias.* Margarita *Confeſſorum* 6. *præcepto fin.* Heſſels *in expoſ. Decalog.* 6. *præcept c.* 14. *ad fin.*

18 Rurſus hinc deducitur, audiendos non eſſe quoſdam Neotericos, qui dicunt nullum actum luxurioſum coniugis, in quo non ſit ſeminis effuſio, nec ex vi actus pertinere ad adulterium, nec habere circumſtantiam matrimonij neceſſariò explicandam in confeſſione. Vt ſi vir ſolutus abutatur ſodomiticè muliere coniugata. Vel vir coniugatus patiatur contra naturam acceſſum ſoluti. Quia coniuges ratione matrimonij minimè obligantur niſi ad ſeminis redditionem, & primò & per ſe dominium vnius in alterius corpus eſt ſupra ſemen, per cuius commixtionem efficiuntur vna caro, & generationi vacant, quæ eſt potiſſimus matrimonij finis. Ergo quoties non eſt diſpendium ſeminis obligati, minime ſit contra iuſtitiam matrimonij. Et confirmant. Quia coniuges non habent mutuum dominium corporis vtcumque. Alapa enim cædens alterutrum non irrogat matrimonio iniuriam; ſed ſolum dominium ſuorum corporum habent in ordine ad generationem. Ergo in actibus vbi non eſt aliquis abuſus ſeminis coniugati, nec membri, aut vaſis ipſius ad generationem ordinati, nequaquam erit adulterium. Sed audiendi non ſunt: quia aduerſatur Doctoribus num. præced. allegatis. Item quia fides matrimonij integrum corporis dominium tradit quoad copulam coniugalem, & omnia ad illam ordinata: & obligat ad abſtinendum ab omni actu venereo cum alio: eo quod de ſe ad copulam adulterium referatur. Imò & mentem in alium minimè collocare aſtringit, vt rectè docet Vaſq. 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *diſp.* 112. *fine.* Et quamuis dicat hoc non ſibi admodum certum eſſe: non obſtat. Id enim ait, quia cenſet ibi delectationem moroſam non ſemper habere eaſdem circumſtantias, ac copulam, de cuius cogitatione captatur. Nec obſtant argumenta illorum. Quia non ſolùm ſeminis, ſed actuum, qui ordinantur ad copulam, & ſunt illius circumſtantia, habent coniuges dominium. Nec eſt ſimile de alapa inflicta coniugi. Cùm ad hos actus minimè pertineat.

Tandem ad argumenta num. 9. propoſita reſp. Ad primum dic, cum D. Thom. 2. 2. *q.* 154. *a.* 4. *ad* 1. & Caiet *ibi, dub.* 1. §. *Ad* 2. *dicitur*, ideò non repeti, quia hæc vt ſunt peccata mortalia, pertinent ad eandem fornicationis ſpeciem: atque ita includuntur ſub fornicatione repetita. Ad 2. dic, cum Caiet. *ibi*, D. Thomam explicare malitiam mortalem illorum tactuum, quòd delectatio illorum, vel ab ipſo tangente, vel ex natura ſua ad fornicationis delectationem dirigatur. Quare licèt tangens non dirigat, ſed in illa ſiſtat, adhuc erit mortalis, propter ordinem intrinſecum ad copulam. Ad 3. dic, illos tactus ex ſe differentes eſſe, & ideò minimè ordinari ad fornicationis delectationem. Secus de iiſdem tactibus habitis ob delectationem veneream ex ipſis conſurgentem. Non enim tunc ſunt indifferentes inter omnino ſolutos, ſed intrinſecè mali. Ad confirm. reſpondeo, ita hic contingere. Non enim illi tactus ſunt mortales ob delectionem naturalem ipſorum, quatenus indifferentes ſunt. Hæc enim eſt ea, quæ ſentitur ex contactu rei organo ſenſus proportionatæ (vt n. 5. explicui.) Sed ſunt mortales. Quia tangens acceptat delectationem ſenſibilem & veneream, conſurgentem, quæ ſuapte natura ad copulam tendit. Ad 4. dic. ſatis eſſe vt malitiam copulæ participent, ad illam ordinari, & ſubinde vt damnum illud proli inferatur. Ad 5. dic, non eſſe modicam, licet minor ſit delectatione ipſius copulæ. Valdè enim corpus immutat: ac ſpiritus generationi ſubſeruientes commouet. Delectatio verò conſurgens ex tactibus leuiter turpibus, pertinebit ad materiæ paruitatem: vt n. 16. explicuimus. Ad 6. dic, conuincere delectationem, quæ naturaliter conſequitur tactum, non eſſe malam. Secus de delectatione venerea. Ad confirm. reſpondeo, delectationem conſiſtentem intra limites obiecti ſumere ab illo malitiam: ſecus quando eos limites prætergrediens tranſit ad aliam delectationis ſpeciem, nempe, luxuriæ ordinatæ ad copulam. Tunc enim ſumit malitiam à ſpecie in quam tranſit. 19

SVMMARIVM.

An aſpectus turpes ſiſtendo in eorum delectatione ſint peccatum mortale inter omnino ſolutos? Refertur quædam ſententia, n. 20.

Communiter non ſunt mortales. Et approbatur diſtinctio inter viſum & tactum, n. 21.

Quid, ſi ſint valdè inhoneſti, vt partium verendarum? n. 22.

Quid, ſi breui durent, vel ſint inter perſonas teneræ aut ſenilis ætatis, vel valdè frigidas? n. 23.

Quid. ſi verenda tenuiſsimis & diaphanis operiantur veſtibus? n. 24.

Quid, de aſpectu crurium pectoris, brachiorum fœminæ, n. 25.

Quid, de aſpectu verendorum inter perſonas eiuſdem ſexus? nu. 26. *vbi de aſpicienti natantes in flumine.*

Quid, de aſpectu propriorum verendorum? n. 27.

Quid, de aſpectu concubitus viri & fœminæ? n. 28.

Quid, de aſpectu concubitus beſtiarum? n. 29.

An in peccato aſpectuum ſint fatenda circumſtantia, ac in ipſa copula, num. 30.

Poſt n. 30. *inuenies alia ſummaria.*

Quæſtio ſecunda, An aſpectus turpes gratia delectationis 1

ctationis quæ ex ipſis captatur, in ea ſiſtendo, habiti ſint peccata mortalia: Sicut de tactibus diximus n. 7. Quidam nullam diſtinctionem ponunt inter viſum & tactum atque ita dicunt ſimiliter eſſe mortales aſpectus obiecti turpis, ob delectationem ex ipſis conſurgentẽ, licet nil aliud intendatur. Vt ſi vir fœminã ſic aſpiciat, vel è cõtra. Quia quamuis tactum magis conſequatur delectatio venerea, quam viſum, at ſæpè etiam conſequitur viſum. Quod ſignificauit Dominus Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Quod etiam ſignificant D. Aug. *ſer. 3. de communi vita clericorum* & *epiſt.* 109. *ad* Monachas. & refertur *c. Nec ſolo* 32. *q.* 5. ibi: *Nec ſolo tactu ſed affectu quoque appetitur, & appetit fœmina.* Pro hac ſententia ſunt *Gloſ. clem. fin. de haretic. verb Septimò, & ibi* Abb. *ad fi.* Card. *ſuper eo verb ſtatim in princ.* Imola *ibi n.* 17. Alberic. *in ſuo dict. verb. Luxuria, verſ. Luxuria eſt multiplex.* Hier. de Zenetinis *in tr. de foro conſcientia & contentioſo, n.* 139. (habetur to. 3. tr. p. 2.) Abul. *c.* 5. Matth. *q.* 197. D. Ant. 3. *p. tit.* 16. *cap.* 1. *§.* 10 *notabil.* 1. Tab. *verb. Delectatio, q. pen.* vbi Sylu. *q.* 4. qui omnes eodem modo loquuntur de aſpectu & tactu: atque ita vtrumque dicunt eſſe mortale, ſi animo libidinoſo habeantur. Et in propriis terminis docent Gerſon. 2. *p. reg. morali. c. de luxuria alphab.* 24. *lit. Y.* Angel. *verb. Luxuria n.* 2. Supplement. Gabr. 4. *d.* 11. *q.* 1. *n. art* 2. *dub.* 2. Tabiena *verb. Cogitatio, q.* 8. *n.* 9. Armilla, *verb Impudicitia n.* 1. Nauar *c. Si cui, de pœnit. d.* 1. *n.* 9. & Graffis 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 75 *n.* 10. & *c.* 78. *n.* 16. Io. Heſſels *impoſit. Decalogi, in* 6. *præcep. c.* 14 *ad fi.* Et ſpecialiter Nau. & Armilla *ibid* impugnant diſtinctionem inter aſpectum & tactum. Et fatetur Nau. viſum eſſe minus periculo libidinis expoſitum, atque ex pluribus cauſis poſſe eſſe licitum aut venialem, quam tactum. Si autem abſit prædicta delectatio, & ſola vanitas aut leuitas ad aſpectum inducant: erit ſola culpa venialis. Quod fatentur D. Anton. 2. *p. t.* 5. *c.* 1. Nau. *ſum c.* 16. *n.* 11. Armilla *verb. Delectatio, n.* 5. Graffis *vtroque loco proximè citato.*

21 Cæterùm quamuis hoc ſatis probabile ſit: magis placet diſcrimen eſſe inter viſum & tactum. Quod hic ſuapte natura ordinetur ad concubitum, ac proinde conſentire in delectationem ſenſibilem ipſius ſit quaſi quædam copulæ inchoatio, & conſenſus in delectationem copulæ, & peccatum lethale. Ille verò non ordinetur ita ad veneream, & proinde eius delectatio non ſit communiter venerea, & ſolum peccatum veniale: niſi aſpiciens ad alium malum finem ordinet. Præterea, quia delectatio ex viſu conſurgens non eſt tanta, nec ita appetitum ſenſitiuum excitat, vt non poſſimus dicere pertinere ad paruitatem materiæ delectationis venereæ (de qua n. 5. egi) ac proinde excuſari eam à culpa lethali. Sicut de voluptate captata ex tactibus leuiter turpibus, diximus n. 16. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent Cai. *ſum. verb. Impudicitia, & verb. Delectatio § Secundum an delectatio in fi. Et opuſc. to.* 1 *tr.* 14 *de delect. moroſa, dub.* Nau. *ſum. c.* 16. *nu* 11. Medina 1. 2. *q.* 74. *a.* 8. *dub.* 5. Phil. *de offic. ſacerd to.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 18. *dub.* 3. & videtur clarè ſentire Aleozer *in ſumm. c.* 29. *f.* 71. *pag.* 2. §. Mirar *mugeres*, vbi poſtquã dixit aſpectum mulierum eſſe cõmuniter venialem, ceſſante fine, & periculo peccati mortalis: ſubiunxit tactus ob ſolam delectationem eſſe mortales. Vbi clarè diſcrimen inter viſum & tactum conſtituit.

22 Hoc tamen intellige, niſi aſpectus ſit valdè turpis. Nam abſque vrgenti neceſſitate virum conſpicere verenda fœminæ, aut è contra, mortale eſt, quamuis non ex libidine fiat, ſed ex indiſcreta mortificatione aut curioſitate. Quia valdè honeſtati naturali aduerſatur: adeò vt primi parentes cum eſſent coniugij vinculo inter ſe coniuncti, erubuerint ſe nudos aſpicientes, & proinde fecerunt ſibi perizomata (vt dicitur Geneſ. 3.) id eſt, cingulum & velamen pudendorum, vt indicant D. Aug. *ſuper Geneſ. ad lit. c.* 32. *to.* 3. D. Greg. *lib.* 26. *mor. c.* 12. D. Ambr. *de parad. c* 13. Lyra Geneſ. 3. Deinde, quia aſpectus talis eſt vrgentiſſimus luxuriæ ſtimulus, & grauiſſimo illius periculo expoſitus. Quod lapſus ſanctiſſimi Dauidis 2. Reg. 11. rectè ponderatus à D. Aug. *tr. de honeſt. mulierum c.* 1 *ſuper Pſal.* 50. mirum in modum demonſtrat. Ita ſentiunt D. Ant. 1. *p. t.* 5. *c.* 1. *§.* 7. Anſel. *verb. Delectatio n.* 5. & *ibi* Syl. *q.* 6. loquentes quando non libidinis, ſed mortificationis cauſa ad flagella patienda efficit vir mulierem veſtibus ſpoliari coram ſe. Et Syl. ſubdit non improbans, videri D. Ant. ſentire idem, vbi ſola curioſitatis cauſa. Et Nau. *ſum. lat. c.* 14. *n.* 36. *verſ.* 5. loquens quando abſque cauſa iuſta id efficitur: *n.* 42. *verſ.* 19. quando loci cauſa. Atque idem credo, de partibus valde vicinis membris pudendis: ob eaſdem rationes.

Poteſt tamen hoc temperari, niſi ob ſolam curioſitatem, videat aliquis perſonam diuerſi ſexus nudam, tam breui tempore, vt non detur occaſio magnæ commotionis in tempore. Vel ſi ratione ætatis puerilis, aut ſenilis, aut frigidiſſimæ complexionis, ceſſet id periculum commotionis magnæ in aſpiciente. 23

Atque ſimiliter dicendum eſt, culpam eſſe lethalem, quando quis verenda alterius ſexus aſpiceret operta veſtibus ita ſubtilibus, vt parum aſpectui obſtent. Nam illæ veſtes ſemidiaphanæ quodammodo plus libidinem excitant, quam nuditas. Sic Nau *ſum lat.* 14. *n.* 36. *verſ.* 5. 24

Ex dictis deducitur primum, inſpicere crura, brachia, vel pectora nuda fœminarum, non eſſe de ſe mortale, ſecluſo alio periculo. Quoniam in his aſpectibus non eſt tanta inhoneſtas, nec adeò ad malum prouocant. Atque ideò Caiet. 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. *dub.* 1. *§. Ad obiectionem & in ſum. verb. Ornatus*, vbi Armil. *n.* 1. Nau. *ſum c.* 23. *Hiſp. n.* 23. *lat. n.* 19. excuſant à mortali fœminam ita indutam, vt pectora nuda appareant. Et hos aſpectus non eſſe mortales, videntur tenere Nau. *ſum. Hiſp. cap.* 28. *addit ad n.* 1. *c.* 3. *ad fi. & la* 14. *lat. c.* 3 *n.* 27. & Corduba *ſum. q.* 4. *coroll.* 7. *fol.* 261. Cum enim præmiſiſſent quandam occaſionem non eſſe mortalem de ſe, atque ideò ab ea non recedentem poſſe abſolui, ſeruatis tribus conditionibus, ſubdunt idem dicendum eſſe de videntibus crura fœminarum in fluuio lauantium vel pectora. Et intelligo hoc quamuis adſit aliqualis delectatio ex eo aſpectu conſurgens, ceſſante alio periculo, vel mala intentione. Reputatur enim leuis, nec ad venerem ordinata, vt dixi n. 21. 25

Secundò deducitur, inter perſonas eiuſdem ſexus vacare culpa lethali, ſe nudas aſpicere. Vt contingit quãdo ſimul natant, vel verenda aſpicere: dummodo abſit delectatio, quæ ex aſpectu tam turpi orta, non eſſet leuis, & periculũ aliud. Quia inter eas non eſt tanta inhoneſtas, nec adeò graue lapſus periculum: nec aſpectus illi valdè prouocant ad luxuriam. Atque ita ſentit Nau. & *ipſum ſeq.* Cord. *quos n. præc. retuli.* Quoniam inter occaſionem, quam videntur dicere non eſſe lethalem, ponunt aſpicere viros natantes. Quod intelligi debet, quando vir virum natantem, vel fœmina fœminam inſpicit. Secus quando vir fœminam, vel è contra. Iuxta ea, quæ n. 22. dixi. Et adhuc exiſtimo intelligendum, inter duos viros non eſſe mortale. Niſi ob vehementem propenſionem ad ſodomiam, adeſſet periculum conſenſus: vel ob perſonarum grauitatem, ſcandalum. Vt inter duos Epiſcopos. Nam grauiter delinquerent contra decentiam ſuo ſtatui conuenientem. 26

Tertiò deducitur, non eſſe mortale, propria verenda inſpicere ex quadam curioſitate, abſque alia mala intentione & periculo. Quia non eſt tanta inhoneſtas & indecentia, vt culpæ lethali tribuenda ſit, ſed ſoli veniali. 27

Quartò infertur, eſſe mortale, inſpicere viri cum fœmina concubitum. Quia eſt proximum ruinæ periculum: & valdè aduerſatur honeſtati naturali, ac inhoneſtior eſt aſpectus, & magis ad luxuriam prouocans, quam conſpectus nudæ fœminæ, vel verendorum, quem etiam ſola curioſitatis gratia diximus n. 22. eſſe mortalem. 28

Quintò deducitur, non eſſe communiter lethale, aſpicere brutorum concubitum, vel partes eorum fœdas turpiter commotas. Quia id nec ita inhoneſtum eſt, nec valdè ad luxuriam prouocat. At ſi inde in aſpicientem redundaret notabilis delectatio ſenſualis, eſſet culpa lethalis. Quia ea delectatio ſenſibilis indicat cogitari tunc 29

ſimilem actionem vt à propria perſona exercendam: & ita amati.

30 Tandem id monuerim, quoties aſpectus ratione delectationis notabilis venereæ, vel periculi, eſt mortalis, fatendas eſſe circumſtantias perſonarum, ſicut in copula ipſa; vt de tactibus dixi nu. 18. Quoniam ordinatur ad coitum, eiúſque malitiam moralem participat. Sic Ioan. Heſſels *in expoſitione Decalogi præcept.6.c.14.ad finem.*

SVMMARIVM.

An verba turpia dicere, vel audire, ſit in ſolutis culpa lethalis? Refertur duplex ſent. n. 31. & 32.
Turpia dicere ſcribere, vel audire, non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens, num 33.
Qualis culpa ſit dicere, vel audire, vel canere turpia ob vanum ſolatium num. 34.
Quid ſi audientibus detur anſa ruinæ, n. 35.
Quid, de dicentibus aut audientibus verba amatoria, n. 36.
Quid, ſi audiens turpia rideat, & ſolatium præ ſe ferat, n 37.
Quando ſit mortale: dicere, canere, nutibus aut geſtibus turpia indicare vel audire, n 38.
Quid, ſi modica ſit delectatio, n. 39.
Quid, de audientibus comœdias, licet ſint clerici, n. 40.
Quid, de turpes cantilenas aut comœdias facientibus, aut repræſentantibus, n. 41.
Quid, de ſcribentibus aut interpretantibus libros turpi, n. 42.
Quid, de pingentibus turpia n. 43.
Quid, de legentibus turpia, n. 44.
An in verbis turpibus ſint fatendæ circumſtantiæ perſonarum, n 45.
Poſt n 45. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

31 Quæſtio tertia. An verba turpia dicere vel audire, ſit in ſolutis peccatum mortale? Caiet. 2.2. *q.* 148. *art.6. fine, & q.168. ar.3. dub.1.* ait geſtus & verba turpia ſolum eſſe venialia, ſi nil aliud intendatur præter delectationem ex ipſis conſurgentem. Ducitur. Quia D. Paulus *ad Eph.5.* cum inter ea quæ ſanctos dedecent, ſtultiloquium numeraſſet: id eſt, turpia verba (vt ibi exponunt D. Athan. & D. Chryſoſtom. *ibi.*) Cùm tamen à regno Dei excludit, omiſſo ſtultiloquio repetit alia vitia. Sed hoc parum probat, quia ſatis reſponſum eſt nu. 19. in ſolut. ad 1. Eandem ſent. tenet Phil. *de officio ſacerd. tom.1. p.2. l.4. c.18. dub.3.* conſtituens differentiam hanc inter tactum & loquelam, vt ille propter ſolam delectationem ſit mortalis, hæc autem non. Eandémque differentiam videtur amplecti Alcozer *ſum c.20. f.71. pag.2. §. Mirar mugeres*, vbi ait, aſpectus, auditum, lectionem, verba turpia communiter eſſe culpam venialem, ceſſante fine & periculo peccati mortalis. Et immediatè ſubdit, tactus ob ſolam delectationem eſſe crimen lethale.

32 Alij verò abſolutè damnant de mortali delectationem de turpium locutione captatam, quamuis nil aliud intendatur. Ita Gerſon. 2. *p. in reg. moral. c. de luxuria alphab. 24. lit. T.* D. Ant. 2. *p. t. 5. c. 1. §* 8. Angel. *verb. Luxuria, nu. 2.* Tabiena *verb. Cogitatio, q. 8 n. 9.* Armilla *verb. Impudicitia n. 1.* Nauar *ſum c. 16. n. 14.* Graſſis 1 *p. deciſ. l. 2. cap. 78. n. 12. & c. 75. n. 8.* Io. Heſſels *in expoſit. Decalogi 6. præcept. c. 14. ad fin.* Suppl. Gabr. 4. *d. 31. q. vn. a. 3. dub. 2.* idem dicunt de delectatione canticorum turpium. Nauarr. D. Ant. Graſſis *vtroque loco citato.* Idem de nutibus turpibus cum delectatione, aiunt Gerſon & Supplem. Gabr. *ibid* Idem de geſtibus turpibus ait Graſſ. *eo. c. 75. n. 8.* Et denique idem docet de turpium auditione, cum prædicta voluptate, D. Anton. Nauar. Ioannes Heſſels Graſſis *vtroque loco citato.*

33 Prima concluſio ſit. Verba turpia proferre, ſcribere, vel audire, non ſunt intrinſecè mala, ſed indifferentia: ac proinde eorum honeſtas vel malitia pendet ex circumſtantiis adhibitis, ac fine proferentis, ſcribentis, audientiſve. Probatur. quia cum verba vel ſcriptura ſint conceptus ſigna, in tantum erunt praua vel honeſta, in quantum conceptus ſunt praui vel honeſti. At rei turpis cognitio indifferens eſt, poteſt enim bonum finem vt ipſius malitiæ moralis inueſtigationem, & malum, vt veneris fomentum, ſpectare.

34 Secunda concluſio. Turpia loqui ex quadam leuitate, non gratia delectationis venereæ captandæ, ſed cuiuſdam vani ſolatij, ob delectationem artificij, vel ob aliam vanam cauſam, eſt tantum veniale. Quia non apparet aliqua grauis inordinatio. Nec finis intentus, ex cuius malitia eſt metienda culpa, excedit limites venialis culpæ. Et in hoc euentu eſt vera ſententia n. 32. propoſita Et ita docent D. Ant. 2. *p. t. 5. c. 1. §. 8.* Nauar. *ſum. lat. cap. 16. n. 12. & cap. 14 n. 42. verſ. 18.* Graſſis 1. *p. deciſion. lib. 2. c. 75. n. 9.* Idem dicendum eſt de cantione auditionéque turpium ac geſtibus turpibus effectis ob eandem ſolam vanitatem. Quia eadem eſt omnium horum ratio.

Monuerim tamen verba illa turpia, cantiones, geſtúſve, poſſe per accidens eſſe peccata mortalia, ratione ſcandali aſtantium. Vt cum audiĕtes ſunt ſpiritu debiles, & verba, aut cantica, aut geſtus, ſunt valdè laſciua. Quia loquens credere debuit audientes inde inducendos ad culpã luxuriæ, ſaltem deſiderij aut cogitationis. Nam verba turpia ex ratione ſua vehementer fouent venerem, ad eámque excitant. Vnde D. Athan. *in verba* D. Pauli *Epheſ.5. Aut ſtultiloquium* ait: *Præbent verba ad res ipſas ingreſſum.* Idem D. Chryſ. *ibi ſer.* 16 D. Baſil. *de legend. li.* Gent *pag.2.* inquit ſic Prauis *aſſueſcere ſermonib. via eſt ad rem ipſam.* Et denique D. Aug. 1. *conf c.16.* Ariſt. 6. Polit. *c. vlt.* tradunt ex turpiter loquendi licentia ſequi turpiter facere. Atque ita docent D. Ant. *n. præc alleg. &* Nau. *ſu. c. 23. Hiſp. n. 131. lat n. 132.* 35

Hinc deducitur, loqui verba amatoria, quæ vulgo *requiebros* appellamus, ſecluſo periculo propriæ vel audientium ruinæ, ob ſolam vanitatem, & vanum conciliandum amorem, leuémque delectationem, non excedere culpam venialem. Quia nec delectatio, nec amor intenta eam excedunt. Ita Nau. *ſum. lat. c. 14 n. 42.* Cordub. *ſum. q. 5. corollar. 1.* Atque idem dicendum eſt de talium verborum auditione, ob eundem finem. Quia eadem militat ratio. 36

Nec ob id, audiens turpia cum peccato lethali dicta, de eadem culpa damnandus erit, quod rideat, & gaudium præ ſe ſimulatè ferat, carens tamen delectatione venerea: ne inurbanus habeatur & de hypocriſis vitio notetur, ac iocoſis conuitiis exprobretur (quod vulgò *darle vaya* appellant.) Quoniam riſus ille & gaudium poteſt eſſe de artificioſo & lepido dicendi modo, ac proinde non eſt ſcandalum actiuum Et ex alia parte abſunt delectatio & finis mortalia. Solúmque intenditur liberari à moleſtia & conuitiis. At in duplici caſu erit culpa lethalis. Prior eſt, cum perſona eſt talis, vt riſu ſcandalum generet: ſitque riſus ille quaſi præſtare auctoritatem verbis turpibus, eáque approbare & cohoneſtare. Poſterior, cum ridet ſibi complacens, quod exiſtimetur turpibus deditus, ob idque laudari & magnifieri velit. Quia gloriam de re lethali admittere, eſt lethale. Teſte Nauar. *ſum c. 23. Hiſp. n. 15. lat n. 12.* Secus vbi eam gloriam non intendit, ſed ſolum non ſibi diſplicere eam auditionem, vt moleſtiam conuitiáque dicta euitet. 37

Tertia concluſio. Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitatæ, quæ cogitatione excitatur, & fouetur verbis illis, eſt mortale. Conſtat, quia illa delectatio conſurgens ex re turpi apprehenſa, eſt mortalis. Ergo à fortiori illam verbis fouere. Et in hoc caſu eſt vera ſententia relata n. 32. nec credo contradicere DD. citatos nu. 31. ſolum enim volunt non eſſe mortale: quando non admittitur delectatio aliqua ipſius rei turpis cogitatæ, ſed delectatio ſola ex verbis conſurgens. Quod verum reputo. Sicut dixi de delectatione aſpectus num. 21. Atque idem prorſus ſentiendum eſt, de delectatione captata ex turpibus geſtibus, aut nutibus, turpiumque auditione. Erit enim mortalis, cum intenditur delectatio conſurgens ex rebus ipſis turpibus cogitatis, quæ auditione illa, aut geſtibus, aut nutibus fouetur. Secus autem erit venialis. Et in hoc caſu verificatur quod D. Thom. 2. 2. *q.* 198. *a.3.* nimirum, vtentem in ludo turpibus verbis vel factis, quæ de ſe ſunt lethalia, peccati moralis reum eſſe, vbi Caiet. animaduertit, non dixiſſe abſolute, vtentem verbis aut factis turpibus, ſed cum eo addito, quæ de ſe ſunt lethalia: vt ſignificet non ſemper id lethale eſſe, niſi aliunde adiungatur mortalis malitia. 38

Conſul

39 Conſultò, autem dixi in concluſ. Propter delectationem notabilem. Quia ſi modica ſit paruitas materiæ excuſabit à mortali. Iuxta dict. nu. 9. vbi delectationem modicam in tactibus hac ratione à mortali excuſauimus.

40 Ex his infertur 1. quamuis comœdiis intereſſe non ſit mortale, vbi nec res turpes repræſentantur, nec modus repræſentandi eſt turpis: vel ſi hæc concurrant, audiuntur ob ſolam vanam curioſitatem, abſque periculo probabili lapſus in aliquod peccatum mortale. At quandò turpia repræſentantur, vel modus eſt turpis, audiunturque ob delectationem ex ipſis turpibus rebus conſurgentem, modo expoſito n. 38. aut cum probabili ruinæ periculo, eſſe lethale. Quod ex ibi dictis conſtat. Quod ſi roges, an ſaltem clerici in ſacris conſtituti peccent mortaliter, ſi illis interſint ob illam ſolam curioſitatem? Reſpondeo non peccare lethaliter, ceſſante ſcandalo. Quod hodie ceſſare credo: cum frequentiſſimum ſit clericos illis intereſſe. Nec obſtat prohibitio, *c. Clerici el 2. de vita & honeſt. cler. & c. Non oportet 2 de conſecr. d. 5. & c Præterea d. 51.* Quia ſi credamus Innoc. *d. c. Clerici n. vn.* eſt tantum de honeſtate. (Vel (quod verius credo) dicendum eſt cum Caiet. *ſum. verb. Clericorum peccata ad fin.* non obligare ſub mortali, ceſſantibus ſcandalo, & contemptu.

41 Secundò infertur, componentes aut repræſentantes comœdias, quæ res valdè turpes ac ad venerem excitantes continent, peccare mortaliter. Quia ſunt multis cauſa ruinæ: ſecus autem, minimè reos eſſe culpæ lethalis. Sic D. Ant. *2. p. tom. 7. §. 5.* Angel. *verb.* Ludus *n. 3.* vbi Sylu. *q. 3.* Alcozer *l. de Ludo c. 54.* Mendoça, *q. 9. ſcholaſt. q. 11.* addens id verum eſſe, licet componens vel repræſentans id non intendat. Quia ex ſe præbet ſufficientem ruinæ cauſam. Et facientes turpes cantilenas plenas laſciuiis, dicit merito peccare mortaliter D. Ant. *2. p. t. 5. cap 1. §. 8.*

42 Tertiò infertur, idem dicendum eſſe de ſcribentibus aut interpretantibus libros turpes & plenos laſciuiis, ad veneremque prouocantibus. Peccant enim mortaliter. Quia eadem eſt ratio, ac de componentibus ſimiles comœdias, & valdè alliciunt in libris ad turpia, vt probat Caſtro *l. 2 de iuſt. hæret. punct. c. 5. in princ.*

43 Quartò infertur, idem protſus dicendum eſſe de pingentibus turpia, vt Venerem, & Adonidem detectis pudendis, aut diaphano velo opertis. Quia hæc valdè ad luxuriam prouocant.

44 Quintò infertur, legere libros turpes, tractanteſque de obſcœnis amoribus ob ſolam vanam curioſitatem & delectationem, eſſe ſolum veniale: at ſi intendatur delectatio venerea conſurgens ex ipſis rebus turpibus apprehenſis, eſſe mortale. Prout explicui nu. 38. Et docet tunc eſſe mortale Ioan. Heſſels *in expoſit. Decalogi præcept. 6. c. 15. paulò poſt princ.*

45 Tandem quando turpia dicere, aut audire, eſt peccatum mort. ob delectationem veneream inde perceptam, fatendæ ſunt circumſtantiæ perſonarum. Vt in delectationibus tactuum dixi n. 18. & in delectatione aſpectuū n. 30. Quia eadem eſt ratio. Et ita docet Ioan. Heſſels *n. præc. allegat.*

SVMMARIVM.

An ſponſis de futuro liceant tactus? Refertur quadam opinio, n. 46.
Non ſunt mortales, modo non ſint impudici, n 47.
Quid. ſi habeantur cauſa delectationis? n 48.
Quid ſi ſubſit pollutionis periculum? n 49.
Quando ſint liciti, & quando veniales? n. 50.
An tactus impudici ſint illis illiciti, n. 51.
Minimè permittendi ſunt ſoli in loco occulto ſponſi de futuro, n. 52.
An liceant illis mutui aſpectus, & verba? n. 53.
An quando ſponſalia ſunt conditionalia, & non eſt impleta conditio, vel perſona ſunt impedita, & contraxerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, hæc liceant illis? n. 54.
Soluuntur argumenta n. 55.

46 Quæſtio quarta. An ſponſis de futuro licita ſint oſcula, amplexus, aliique tactus? Aliqui negant. Ducuntur primò, quia ideò ſolutis non licent, quia eis interdicta eſt copula: hæc autem ſimiliter eſt prohibita ſponſis de futuro. Et confirmatur, quia ſunt eiuſdem ſpeciei, & malitiæ moralis, cum ipſa copula (vt diximus num. 7. & 18.) At copula inter eos eſt lethalis. Secundò, quia ſolùm matrim. cohoneſtat delectationem tactuum. Tandem, quia in humanis licet Rex inierit contractum cum aliquo, de ipſo in iudicem promouendo: nequit hic ante adeptam officij poſſeſſionem, partem aliquam illius muneris obire. Atque eius ſent. videntur clarè Palud. *4. d. 31. q. 3 a. 2 n. 17. & ibi* Supplem. Gabrielis *q. vn art. 3. dub. 2.* vbi dicunt, ideò amplexus & oſcula inter ſolutos eſſe mortalia quia inter eos copula eſt mortalis. Nam cum eadem ratio locum habeat in ſponſis de futuro: videntur idem ſentire inter eos. Et clarius videntur tenere Caiet. *ſum. verb. Impudicitia, & verb. Oſculum* Sotus *4. d. 34 q. 1. art 2. ad fin. verſ. Ex quo fit.* Angles Florib. *1. p. q. 8. de impedimentis matrimonij; a. 1. dub. 9. concl. 1.* vbi dicunt amplexus & oſcula eſſe mortalia, niſi habeantur inter matrimonio coniunctos. Et in terminis tenent Pedraza *ſumm. præcept. 6. §. 5.* Et aliqui Neoterici docti. Et videtur ſentire Enriq. *lib. 11. de matr. c. 19. n. 4. fin.* olim fuiſſe licita, at modo non.

Prima concluſio ſit. Oſcula, & amplexus, aliique tactus non impudici, excuſantur à culpa mortali inter ipſos initi. Ratio eſt. Quoniam ſicut matrim. ipſum cohoneſtat copulam, ita ſponſalia, quæ quoddam matrimonij initium ſunt, cohoneſtare debent huiuſmodi tactus, qui inchoatio quædam ſunt copulæ. Præſertim; quia ſic magis fouetur amor in ordine ad matrimonium. Et confirmatur; quia ex eo quod inchoatus ſit matrimonij contractus per verba de futuro, data eſt de præſenti ex natura rei maior facultas ad actiones, quæ ad copulam ordinantur. Et ideò ita docent Aretin. *conſ. 142 n. 8.* Caiet. *ſum. verb. Sponſalia; & 2. 2. q. 154. n. 4. poſt 1. dub. § In reſponſione ad 2.* Nau. *ſum. c. 14. n. 18. & c. 16. n. 12.* Menoch. *de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1. n. 16.* Verac. *append. ad 19. de conditionib. matrimonij, f. 118. §. Hanc opinionem.* Metina *l. 1. ſum. c. 14. §. 18 fol. 119. initio;* Valent. *2. 2. diſp. 9. quæſt. 1. punct. 3 ad finem §. Sentit tamen;* Emm. Sa *ſum. verb. Luxuria §. Oſcula & tactus.* Philiarc. *de offic. Sacerdotis 10 1. p 2 lib. 4 cap. 18. dub. 3.* Barth. à Ledeſ. *dub. 14. de matrim ad finem.* Graſſis *1. p. deciſ. lib. 2. c. 28 n. 3.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 43. a. 1. dub. vltim. §. Tertio ſecundum* Theologos, Lud Lop. *1. p. inſtruct. c. 54. §. Peccant parentes, & c. 75. § penult.* Et fauent Tabien. *verb. Oſculum; n. 2 n. poſt medium, &* Armil. *verb. Impudicitia, n. 2.* licèt ſtrictiùs loquantur, dicunt enim poſſe ex conſuetudine excuſari. Idem apertè ſentiunt Sotus *4. d. 29. 2. q. 2. a. 1. ad finem. verſ. Hoc tamen addiderim, &* Gutier *l. 1. quæſt. canon; cap 22. n. 17. fine,* vbi dicunt iis, qui contraxerunt ſponſalia ſub conditione ſi Pontifex diſpenſauerit, non licere amplexus & oſcula, quæ aliàs licent ſponſis de præſenti: vbi per ſponſos de præſenti minimè intelligunt eos qui matr. contraxerunt: rem enim vanam dixiſſent: ſed intelligunt eos, qui de præſenti contraxerunt vera & abſoluta ſponſalia, amplexus enim & oſcula eis licita non permittuntur eis, qui de præſenti non ſunt aſtricti veris ſponſalibus ſed ſub conditione pendenti ex futuro euentu, quæ re vera in præſenti ſponſalia non ſunt ſed talia erunt impleta conditione: & communiter omnes Neoterici hanc ſent. amplectuntur. 46

47 Atque hæc concluſio vera eſt, quamuis ſponſi intendant eam delectationem ſenſitiuam, quæ ex ipſis amplexibus & oſculis oritur. Quia ſponſalia, quæ matrimonij initium ſunt, excuſant à mortali hanc delectationem, quæ copulæ inchoatio eſt: & in omnino ſolutis eſſet culpa mortalis. Sic Caiet. *vtroque loco,* Nauarr. *vtroque loco.* Lud. Lopez *vtroque loco,* Philiarc. Petr. à Led. Barth. à Ledeſ. *n. præced allegati.*

48 Eſt tamen moderanda concluſio, dummodo non adſit periculum copulæ, vel conſenſus in eam, aut pollutionis. Tum enim eſſent ij tactus, peccatum lethale. Sicut Nauar. *ſum. c. 16. n. 12.* Lud. Lopez *1. p. inſtr. c. 75. §. penul.* Valent. Philiarc. Emman. Sa, Metina, Graſſ. *n. 48. allegati.* Et quando eſt periculum copulæ, aut conſenſus in eam, conſtat. Quia ea ſunt mortalia. Et quando eſt periculum pollutionis, conſtat etiam. Quia amplexus & oſcula magis

magis licita ſunt ipſis coniugatis, in quibus tamen efficiuntur mortalia ratione periculi pollutionis præuiſæ, vt dixi diſp.præc.nu.34.Et quamuis ibi n.38.dixerim excuſari à mortali, quando habentur inter coniuges in ſignum beneuolentiæ, & ad mutuum conciliandum amorem. At inter ſponſos de futuro ſtrictius loquendum exiſtimo. Quia neceſſitas in eo euentu excuſat(vt ibi probauimus.) Quæ tamen non ita vrget inter ſponſos de futuro: imò valdè expedit, vt mutuum aſpectum fugiant, abſtineántque ab illis tactibus, quo periculum admittendi multa mortalia caueant. Si tamen in eas anguſtias inciderent, vt inurbani & auſteri haberentur, niſi ſe amplexarentur, neceſſitas illa excuſaret à periculo pollutionis præuiſæ, & à culpa lethali, ob rationes eo. nu.38. allatas.

50 Secunda concluſio. Amplexus, & oſcula habita inter ſponſos de futuro, in ſignum beneuolentiæ, & ad conciliandum fouendúmque mutuum amorem in ordine ad matrim.contrahendum licita ſunt omnino. Quia finis eſt honeſtus. Si verò finis ſit delectatio, erunt culpa venialis. Quia etiam inter coniugatos ſunt ſimiles culpa, quando propter eum finem habentur (vt diximus diſp.44.n.9.) Ita Caiet. *vtroque loco,&* Barth.à Ledeſ. *relati n* 48. Vnde dum Aret. Nau. Menoch. Metina, Valent. Pet.de Led. Phil Lud. Lop *nu* 48. *allegati*, dicunt hos tactus eſſe licitos ſponſis: intelligunt non eſſe mortales, quales eſſent inter omnino ſolutos: & poſſe excuſari à veniali, ſi debitus adſit finis.

51 Tertia concluſio. Tactus impudici nullatenus ſunt liciti ſponſis de futurò. Quia proximiores ſunt copulæ ac proinde illis ſolis licent, quibus ipſa copula coniugalis eſt permiſſa. Sic Caiet. *vtroque loco*. Nauar. *ſum.c.*16.*nu.*13.*& c.*14.*n* 18. Lud. Lop. *vtroque loco*. Graff. Barth. à Ledeſ. Per. à Ledeſ. *n.*48. *citati*. Et meritò dicit Nauarr. *eo.c.*14.*nu.*18. eſſe peccatum mortale. Quia materia eſt grauis. Quamuis Caiet. *ſum.verb. Sponſalia*, latius videatur loqui. Dicit enim hos tactus inter ſponſos de futuro eſſe mortales, in caſibus, in quibus inter coniuges, tales eſſent.

52 Hinc infertur, non permittendos ſolos eſſe ſponſos de futuro. Tum propter periculum tactuum impudicorum. Tum etiam, ob ipſius copulæ periculum. Sic Nau. *ſum.c.*14 *n* 18.*& c.*16 *n.*12. Lud Lopez 1.*p.inſtruct.* c 54. §.*Peccant parentes*. Valentia *&* Graffis, *n.*48. *allegati*.

53 Secundò infertur, ſimiliter licere ſponſis de futuro aſpectus & colloquia mutua. Quod docent Nauar. *ſum. c.*16.*n.*12.*&* Graffis *nu.*58 *relatus*. Et addit Nauarr. licere frui voluptate, quæ inde naſcitur, ſecluſo pollutionis conſenſúſve in copulam periculo Si quidem tactus licent cum ea voluptate(vt probauimus nu.48) Intellige tamen licere: id eſt, excuſari à mortali & à veniali, ſi adſit finis honeſtus. Nam ſi voluptas ſit finis, erunt culpa venialis vt de tactibus dixi n.50. Intellige etiam, modò aſpectus non ſit valdè impudicus, vt partium verendarum. Sicut n.51.dixi de ſimili tactu, propter eandem rationem.

54 Quando autem ſponſalia ſunt conditionalia, & nondum impleta eſt conditio: vel perſonæ impeditæ, vt conſanguineæ, contraxerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſarit, & impetrata eſt diſpenſatio: num liceant his tactus & aſpectus, ſicut aliis ſponſis de futuro: diximus lib. 5.diſp.5.n.38.39.& 40.

55 Tandem reſp.ad argum.n.49.propoſita. Ad 1.dic, non eſſe eam rationem adæquatam. Sed quia nullo vinculo matrimonij aut ſponſalium, quod eos tactus cohoneſtet, inter ſe colligati ſunt: ac proinde ſicut illis copula & illius inchoatio interdicta ſunt, ita & hi tactus. Ad confirm. dic, inter omnino ſolutos eſſe eiuſdem malitiæ cum copula, ad quam ordinantur. Quia inter eos nulla eſt ratio cohoneſtans. At inter ſponſos de futuro non habent eandem malitiam copulæ inter eos ſubſecutæ. Quia eſt vinculum ſufficiens inter illos ad tactus illos honeſtandos, non autem ad excuſandam à culpa copulam. Ad 2. negandum eſt antecedens, vt conſtat ex dictis num.46. Ad vltimum dic, diſparem eſſe rationem. Quia in aliis contractibus nullus inuenitur vſus, qui plenum rei dominium non ſupponat: vel voluntatem & conſenſum veri domini. At in matr.inuenitur delectatio præuia delectationi copulæ coniugalis, quæ eſt quaſi illius inchoatio: & ita, vt ea licita ſit, non deſideratur plenum dominium, quale per matrim.traditur: ſed ſatis eſt inchoatio quædam illius per contractum ſponſalium acquiſita.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrum ſponſis de futuro liceat delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione? Et coniugibus viduis effectis liceat captata ex copulæ tempore matrimonij habitæ cogitatione?

SVMMARIVM.

Liciti ſunt omnes actus voluntatis, vt delectationis, gaudij, deſiderij circa copulam futuram vel præteritam, habitam vel habendam tempore coniugij, n.1.

An liceat delectatio ſenſualis de copula habenda tempore coniugij nondum coniugatis: Vel de eo tempore habito iam viduis? Refertur duplex ſententia, n.2. & 3.

Non licet ea delectatio nondum coniugatis, n 4.

Nec licet habita delectatio ſub conditione coniugij. n.5.

Licet ea delectatio in cognatione tactuum, ſponſis de futuro, n.6.

Non licet viduæ ea delectatio in cogitatione copulæ præteritæ, n.7.

Soluuntur argumenta n.8.

HAc in re conſtat apud omnes, licitos eſſe omnes actus voluntatis circa futuram tempore coniugij vel præteritam eodem tempore copulam. Vt licet gaudere de habita vel habenda, illam deſiderare. Quia omnes hi actus habent obiectum licitum, nullámque delectationem veneream in præſenti ponunt. 1

Tota autem difficultas eò pertinet. An licita ſit talis delectatio appetitus ſenſitiui, quæ conſurgit ex cogitatione copulæ habendæ tempore coniugij, vel habitæ eodem tempore illis, qui tunc matrimonio iuncti non ſunt. Et quidem circa copulam futuram, aliqui opinantur non mortale ei, qui ſperat ſe aliquam ducturum vxorem, delectari in appetitu ſenſitiuo in cogitatione copulæ tempore matrimonij habendæ, dummodo abſit periculum pollutionis, & conſenſus in aliquod peccatum mortale. Probatur, quia ea delectatio eſt de obiecto licito. Talis autem eſt delectatio, quale obiectum: teſte Ariſtotele 10. Ethic. Secundò quia ideò licet coniugibus delectatio appetitus ſenſitiui conſurgens ex cogitatione copulæ præteritæ aut futuræ: (vt diximus diſp.44.n.3.) quod ſit delectatio de copula licita. Tertiò, quia licitum eſt mihi delectari de diſtributione pecuniæ alienæ pro tempore quo mea eſt futura, vel ſub conditione, ſi eſſet mea. Ideò hanc ſententiam tenet Victoria, quem refert & ſequitur Metina 1.2.*q.*74.*a.*8.*dub.*3.*& ibi* Zumel *diſp.*4.*dub.*3.& quidam Neoterici (vt refert. Corduba *in ſuo quæſtionar.lib.* 1. *quæſt.*23.*dub.*13.) Et ipſe clarè ſentit eam eſſe probabilem. Nam oppoſitam tantùm appellat tutiorem, & fortè veriorem. Dicit autem Zumel eſſe veniale ſic delectari. Quia deſideratur neceſſitas vel pietas. 2

Rurſus circa copulam habitam tempore licito, aliqui opinantur non eſſe mortale in viduis, delectationem appetitus ſenſitiui captare, quæ procedit ex cogitatione copulæ tempore coniugij habitæ: dummodo abſit periculum pollutionis, vel conſenſus in copulam præſentem. Probant primò, quia obiectum eſt licitum, nempe, copula tempore coniugij habita. Secundò, quia plus videtur eſſe approbare illam copulam, quàm de illa delectari. Illud autem manifeſtè licet. Tertiò, quia differentiæ temporum ſpeciem moralem minimè variant. Cùm ergo liceat coniugibus delectari in copula præſenti cogitata, licebit ſimiliter viduis in præterita. Cùm vtraque licita ſit, & ſola differentia tẽporis præſentis, vel præteriti inter illas reperitur. Quartò, quia nemo damnaret iudicem, qui delectaretur in occiſione iuſta latronis à ſe facta, vel facienda. Ideò hanc ſententiam tuentur Caiet. *opuſc.to.*1. *tract.*14.*de delect. moroſa dub.*2. *Et ſumm.verb. Delectatio*, §.*Secundum an delectatio*. vbi Roſella *n.*3. Syluest. *q.*3. Armilla 3

milla *n.*3.Ang.*verb.Cogitatio,n.*3.vbi Tab.*q.*7.*n.*8.Viguer. licèt ſubobſcurè *lib.inſtit.c.*3.§.5.*verſ.*5 *fin.* Margar.*confeſſorum tract.de luxuria, f.*110. Pedraza *ſum præcept.*9.§. *En todos los mandamientos,in fine.*Nieua *ſum.t.*105.Valent.1.2.*diſp.*6.*q.*4.*punct.*4.Metin.1.2.*q.*74.*a.*8.*dub.*2. *Et ibi* Zumel *diſp.*4.*dub.*3.Emman.Sa.*ſum.verb. Luxuria*, §. *Delectatio de peccato.* Temperant autem Roſella, Ang.Syluest.Tabien. Armilla,Margarita,Metina, Zumel,Emmanuel Sa,niſi viduus coniux cogitet alterum coniugem quaſi præſentem, & in copula ſic cogitata delectetur. Quia illud eſt delectari de copula præſenti, quæ illicita eſt. Inſuper Caiet. Metina,Valentia, Zumel, prædictas viduorum delectationes non vacare culpa veniali. Quia non adeſt neceſſitas vel pietas ad eas captandas inducens.

4 Prima concluſio ſit. Paccatum lethale eſt, captare delectationem appetitus ſenſitiui, nondum coniugatos,in copula futura tempore matrimonij cogitata. Quoniam ille actus appetitus ſenſitiui ſemper fertur in copulam præſentem, vt præſentem, cum præſenti commotione,ad illámque ordinatur, & eſt quædam ipſius inchoatio. At copula præſens ſolis coniugatis licita eſt. Et confirm. quia ſicut externa delectatio venerea, quam conſtans matrimonium minimè honeſtat, eſt mortalis:ita interna,quæ eiuſdem rationis eſt. Nec eius malitia aut bonitas æſtimanda ſunt ex copula præterita, aut futura, ſed ex præſenti ad quam tendit. Et ita docent Nauar.*ſum c.*16. *lat.n.*9. *hiſp. n.*10. *& c. Si cui,de pænitentia, d.*1.*n.*1. Graffis 1.*p. deciſionum,l.*2.*c.*78.*n.*9. Lud.Lop.1.*p.inſtr.c.*75. §. *Sed maius dubium,& ſeq.* Manuel 1.*tom.ſum.*1.*edit.c.*212.*n.*3.Vega 1.*to. ſum.*2.*edit. c.*81.*caſu* 2. vbi dicunt eſſe mortale delectari de copula cogitata,quando erit matrimonium. Et in ipſis ſponſis de futuro tenent expreſsè Cordub.*l.*1.*quæſtionar.q.*23.*dub.*13.Vaſquez 1.2.*q* 74.*art.*8.*diſp.*114.*n.*3.*& ſeqq.* & communiter Neoterici.Et à fortiori idem tenent Doctores, quos diſp.44. n.2. retuli,aſſerentes etiam in coniugatis,dum copulari commodè nequeunt, eſſe mortale delectari de copula cogitata.

5 Hinc infertur,à fortiori eſſe mortale delectari in appetitu ſenſitiuo,de copula cogitata ſub conditione,ſi adeſſet matrim. Conſtat ex rationibus n. præced. allatis. Præterea, quia quamuis conſenſus & deſiderium ferantur in actum ſub conditione,& proinde licitum ſit in eum actum conſentire, illúmque deſiderare, ſub conditione matrim. at delectatio illi præſens appetitus ſenſitiui non poteſt ferri in actum ſub conditione, ſed in actum præſentem, & vt talem apprehenſum. Ita docent Caiet *opuſc. tom.*1. *tract.*14.*de delect.moroſa, dub* 1. *Et ſum.verb. Delectatio,*§. *Secundum,an delectatio:* vbi Armilla *n.*4. Nauarr. Graffis, Manuel *n.præced. allegati.* Corduba *in quæſtionar.l.*1.*q.*23. *dub.*13. Nider *ſum.præcepto* 9.*c.*4. *dub.*4. Niena *ſum.t.*105. Metina 1.2.*q.*74.*art.*8. *dub.*4. *& ibi* Zumel *diſp.* 4. *dub.* 1. Valent.1.2.*diſp.*6.*q.*4.*punct.*4.Phil.*de offic.ſacerd.tom.*1.*p.*2. *l.*4. *c.* 18. vnde non ſunt audiendi quidam Neoterici, qui teſte Corduba *eo. dub.*13. excuſant ſimiles actus à peccato lethali.Et ipſe clarè ſentit eſſe probabile. Nam oppoſitam ſent. ſolum vocat tutiorem, & fortè veriorem. Nec alij Neoterici,qui teſte Zumel,*d.dub.*1.dicunt eam delectationem non eſſe mortalem, quando non ex libidinis effectu procedit,ſed ex alia iuſta cauſa,vt amoris ſobolis habendæ.

Secunda concluſio. Delectatio appetitus ſenſitiui ex 6
tactibus, aſpectibus, & verbis cogitatis à ſponſis de futuro, conſurgens, ſi ſit in caſu quo illa ſunt eis licita, iuxta dicta diſp.præc.n.47.& ſeqq.non eſt mortalis. Quoniam eſt de obiecto omnino licito, & reſpicit illud tanquam præſens,& in præſenti eſt eis licitum. Et intellige, niſi ſit periculum pollutionis, aut conſenſus in aliquod mortale. Erit tamen venialis: tanquam otioſa, & quæ neceſſitate & pietate caret.

Vltima concluſio. Peccant lethaliter vidui admittentes 7
delectationem veneream, & ſenſitiuam, ortam ex copulæ habitæ tempore matrimonij cogitatione. Probatur rationibus adductis n.4. quæ pariter hanc concluſionem probant. Et illam videtur tenere, licet ſubobſcure, nec ſatis mentem ſuam explicans Petr.de Soto *de inſtit.Sacerdotum, tract.de diſcrimine peccatorũ,lect.*9.*ad fin.* Et tenent expreſsè Nau. *c.Si cui de pænit d* 1.*n.*2.*& ſeqq* *Et ſum.c.*16.*n* 10. Cordub.*in ſuo quæſtion.l.*1.*q.*23.*dub.*12.Lud.Lop.1.*p.inſtr. c.*75.§ *Hinc perſpicuum.*Vaſq.1.2.*q.*74.*a.*8.*diſp.*114.*n.*3.*& ſeqq.*Philiarc.*de offic.ſacerd. tom.*1.*p.*2.*l.*4.*c.*18.Graffis,Manuel,Vega *n.*4.*alleg.* & communiter Neoterici.

Ad argumenta n.2.propoſita reſp. Ad 1.dic non eſſe de 8
obiecto licito. Quia ea delectatio ſenſitiua cum præſenti commotione non reſpicit copulam tanquam præteritam, ſed tanquam præſentem,quæ tunc eſt illicita: vt n.4. probauimus. Ad 2.dic,coniugibus licitam eſſe copulam præſentem, quam delectatio illa reſpicit: & ideò eſſe eis licitam. Secus contingere in ſponſis de futuro. Ad 3. dic, aliquas eſſe res habentes deformitatem ſecundùm eam rationem qua delectant,dum abſens eſt conditio,vt ſunt venereæ. Quia delectatio illa tendit ad concubitum præſentem. Quod in aliis rebus non contingit. Ad argumenta num.3.propoſita reſp.Ad 1.iam eſt reſponſum. Ad 2. dic, plus eſſe approbare,quàm delectari: ſi loquamur de delectatione complacentiæ,quæ eſt in voluntate. Et ideò n.1. dixi hanc eſſe licitam. Secus ſi loquamur de delectatione appetitus ſenſitiui. At 3. fateor differentias temporum minime variare ſpeciem moralem. At illa delectatio non reſpicit copulam,vt præteritam, ſed vt præſentem. Ad 4. conſtat ex dictis in ſolutione ad 3. ex argumentis num. 2. propoſitis. Quia ea iudicis delectatio non eſt per ſe ordinata ad occiſionem præſentem illicitam, vt contingit in delectatione venerea.

LIBER DECIMVS

DE DIVORTIO.

Diuiſio totius Libri.

Cum in ſuperioribus diſputauerimus de impedimentis matrimonij vinculum dirimentibus, ac de eius effectu, nempe de obligatione debiti reddendi & cohabitandi. Iam de diſſolutione matrimonij quoad thorum & cohabitationem, qua diuortium appellatur, diſſerendum eſt. Et primò quidem agemus de diuortio ratione adulterij, quando liceat, necne. Deinde, de diuortio ratione aliorum criminum, vt fornicationis ſpiritualis, qualis eſt hæreſis, apoſtaſia à fide, aut ratione inductionis ad peccatum. Et tandem de diuortio ratione ſæuitia.

DISPVTATIO I.

Vtrùm diuortium quoad vinculum matrimonij, quod repudium vocant, fuerit ante legem Euangelicam Iudæis aut Gentilibus licitum? Et an poſt eius promulgationem liceat?

SVMMARIVM.

Diuortium vnde dicatur, & quotupliciter vſurpetur, & quid inter illud & repudium diſtet, n. 1.
Quotupliciter apud Romanos diuortium celebratur, & qua forma, & quas ob cauſas, n. 2. & ibi remiſſiuè de libello repudij apud Hebraos.
Quot diſputanda ſint, n. 3.
Refertur triplex ſententia circa libellum repudij, an olim licuerit Hebrais, n. 4. 5. & 6.
Sententia auctoris, n 7.
An inter Gentiles licuerit aliquando repudium, n. 8.
Poſt legem Euangelicam an liceat in aliquo euentu diſſoluere matrimonium quoad vinculum, n. 9.
An Iudai vel Gentiles nunc repudiantes vxores peccent, n. 10.
An conuerſi ad Chriſtianiſmum ex Iudais Gentilibuſve, cogendi ſint redire ad vxores infidelitatis tempore repudiatas, n. 11.
Qualiter Imperatores Chriſtiani repudia concedentes excuſari poſſint? Et an Pontifex poſſit illa approbare, n. 12.
Soluuntur argumenta, n. 13.

1 ANTEQVAM diſputationem aggrediamur, præmittere oportet, vnde dicatur diuortium, & quotupliciter vſurpetur, & quid inter illud repudiúmque diſtet. Diuortium, teſte *Iuriſconſ. l. 2. ff. de diuortiis*, dicitur, vel à diuerſitate mentium? vel quia in diuerſas partes eunt qui matrim. diſtrahunt. Dupliciter autem vſurpatur. Primò, vt importat diſſolutionem matrimonij quoad thorum & cohabitationem. Et in hac acceptione communiter vſurparur apud Theologos. Secundò, vt importat diſſolutionem etiam quoad vinculum. In qua acceptione vtuntur hac voce Iuriſconſulti, vt conſtat ex *toto t. ff. de diuortiis.* In hac ergo & ſequenti diſputatione ſermo erit de diuortio, in hac poſteriori acceptione, deinceps autem in priori. Diſtat autem inter diuortium, quando diſſolutionem vinculi matrimonij importet: & inter repudium, quod illud ſolius vxoris dicitur: hoc autem tum vxoris, tum etiam ſponſæ de præſenti nondum cognito, *l. Inter ſtuprum. 91. & l. Inter diuortium*, 191. *ff. de verb. ſign.*

2 Tripliciter autem inter Romanos concubia diſſoluebantur, teſte Roſmo *lib. 5. Antiq. Romanorum, c. 38.* & Reuardo *comment.* XII. *tabularum, c. 19.* vſurpatione, diffarreatione, & remancipatione. Vſurpatione, quia mulieres in poteſtate parentum aut tutorum erant: idcirco vxor nondum vſucapta, ante annum à marito recedens, vſurpabatur, hoc eſt, à parentibus, aut eis deficientibus, à tutore, ſolemni quadam ratione apprehendebatur, & viri poteſtate liberabatur, ſi ab eo trinoctium abfuiſſet. Diffarreatione erat quippe quoddam ſacrificij genus, quò inter coniuges fiebat diſſolutio: ſicque appellabatur, quia erat farreo libo adhibito. Remancipatione, quia quaſi coëmptione, in matrimonio contrahendo, mulier in mariti manum tradebatur. Quo ſpectat illud Terentij in Andr. *Hanc mihi in manum dat.* Atque eadem mulier in repudio remancipabatur: hoc eſt, vir in cuius manum conuenerat, manu ipſam parentibus aut tutoribus reddebat. Vltra hos autem modos diſſoluendi matrimonium erat tertius, quem direptionem appellabant, teſte Blando de Roma *triumphante, lib.* 8. *pag. 2. & 3.* Diſtabat autem inter repudium ac diuortium ex vna parte, ac diremptionem ex altera. Quòd illa vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate fiebant: hæc autem principis arbitrium deſiderabat. Diuortij autem forma hæc erat, vt teſtatur *Iuriſconſultus, 2. ff. de diuortiis*; *Conditione tua non vtor*, vel *Res tuas tibi habeto.* vel, *Res tuas tibi agito.* Quod *Cicero* ſignificauit *Orat. 2. contra* Antonium agens de Mima ab ipſo repudiata, *Frugi factus eſt, Mimam ille ſuam ſuas ſibi habere res dixit.* Huius etiam meminit Martialis, ſic dicens:

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris atque iubes res ſibi habere ſuas.

& *Apuleius lib. 5. Aſini aurei.* ſic ait dixiſſe Cupidinem laceſſitum à Pſyche, *Confeſtim thoro meo diuerte, res tuas tibi habeto.* Alia etiam erat formula apud Cardienſes, vt refert Petr. Greg. *Syntagmate iuris p. 2. l. 9. c. 5. fine*, ſoliti erant ſacerdotes mariti ædes adire, vbi vxore conueniente ignis accendebatur, qui ſi extinguebatur, antequam ſimul coniuges quadraginta annos vixiſſent, fiebat diuortium, quod inſtar repudij erat. Indéque abiit in prouerbium, *Pro repudio aquam igni iniicere.* Cauſæ autem repudiandi vxorem numerantur *l. Conſenſu. C. de repudiis.* Inter eas autem annumerabatur, ſi Circenſibus vel Theatralibus ludis: vel arenarum ſpectaculis, in illis locis in quibus hæc aſſolent celebrari, marito prohibente vxor interfuiſſet. Atque ita Sempronius Sophus vxorem repudiauit, nil aliud cauſatus, quàm ſe ignorante eam auſam ludos ſpectare. Teſte Valerio Maximo *l. 6. c 5.* De forma autem ſeruata in repudio apud Hebræos & circa alia de repudij libello ipſis conceſſo, conſulendi ſunt D. Thom. *& Doctores 4. dist.* 33. & potiſſimè *Apul. cap.* 19. Matth. *quaeſt.* 52. *& multis ſeq.* Quæ conſultò omitto, tanquam ad rem moralem præſentem parum concedentia.

Quæſtio igitur in præſenti diſputanda eſt. An aliquan- 3
do licuerit diuortium, ſeu repudium, quo matrimonij vinculum diſſoluebatur, libero manente vtroque coniuge, vt ad alias nuptias tranſiret? Et primò diſputabimus de Hebræis ante legis Euangelicæ promulgationem. Deinde de Gentilibus: tandem de omnibus poſt legem dictam.

Circa Hebræos, an olim fuerit ipſis repudium permiſ- 4
ſum tanquam licitum, vel potius tanquam minus malum, ad maiora præcauenda, quatuor ſunt ſententiæ. Prima vtramque partem problematicè tuetur, vtriuſque argumenta ſoluens, & neutram definiens. Sic D. Th. 4. *d.* 33. *q.* 2. *a.* 2. *quaeſtiunc.* 2. vbi Sot. *q.* 3. Ricard. *a.* 3. *q.* 1.

Secunda ſententia docet repudium fuiſſe permiſſum, 5
non tanquam licitum, ſed tanquam minus malum ad vitanda maiora. Achilles huius ſent. eſt, id quod Chriſtus ſeruator noſter Phariſæis dixit Matth. 19. *Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem fuit ſic.* Secundò, quia *c.* Gaudemus, *de diuort.* dicitur Chriſtum reprobaſſe repudium antiquum Hebræorum, non ergo fuerat licitum. Atque ita hanc ſent. tuentur D. Hier. *lib. 1. comment. In* Matth. *c. 5. & l. 3. c. 19. Gl. ordin. ſuper illud* Matth. 5. *Det illi libellum. Et Lyra in eundem locum. Idem Lyra in illud* Matth. 19. *Quoniam* Moyſes. *Et ibi replicatur contra 2. additionem Burgenſis. Idem* Lira Deut. 24. *paulo poſt principium.* Magiſter 4. *d.* 33. vbi D. Bon. *a. 5. q.* 1. Alenſis 3. *p q. 46. memb. 2. a. 1. 2. &* 3. Guill. Pariſ. *t. de Sacramento matrimonij, c. vlt.* Hugo Deut. 24. *paulo poſt princ.* Carth. *in illum locum* Matth. 19 *Quoniam Moyſes.* Et ibi Gagnæius Mayronis 4. *d. 35. q. vnica, ſtatim in princip.* Sot. 4. *d. 33. q. 2. a. 1. concl.* 2. Arboreus *lib. 16. Theoſophia, c.* 2. Caſt. *l. 2. de lege pœnali, c. 11. in 3. principali arg.* Viguer. *lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento* 10. *ad fin.* Lud. Lop. 2. *p. inſtr. de matr. c 56 ad fin.* vbi de libello repudij, *q.* 3. Et ex Iuriſperitis, tenent *Gloſſ. c. cum in lege, verb. Et odio.* 23. *q* 4. Innoc. *c. Gaudemus, n. 1. de diuort.* vbi Hoſt. *ſuper verb. Qui autem.* Cardin. *n.* 5. Alex. de Neuo, *ibi §. Qui autem, n.* 5. Arch. *c. Qui peccat. n. 2. verſ. In* 1. *gloſſ.* 23. *q. 4. & ibi* Bellamera *n. 6. verſ. In* 1. *gloſſ* Tiraq. *l. 9. connubial. n.* 5. Ioan. *à Monte granario inter conſilia* Bald. *conſil. 428. col. 1. lib.* 5. Robert. Cenalis, quem refert & ſequitur Couar. 4. *decret. 2. p. c. 7. §. 4. n.* 4. Nau. *lib. 3. conſiliorum, in 2. editione, tit. de conuerſione infidelium, conſ. 3. fine.* Petr. Greg. *ſyntagmate iuris, p. 2. l. 9. c. 16. n. 1. & p. 3. l. 22. c. 3. n.* 20. Et eſt valde probabilis.

Tertia ſententia ait nec omnino licitum fuiſſe, nec om- 6
nino prohibitum, ſed diſpenſatum eſſe à Deo, ne repudium illud culpam venialem excederet. Ita Caiet. *in illud* Matth. 19. *Quoniam Moyſes, & ibi* Auendaño. Quo autem fundamento ducantur, me prorſus latet. Nam cum vxo-

ris

ris repudium ſit res grauiſſima,aut debet eſſe culpa lethalis,aut nulla ratione diſpenſationis. Dicere autem Deum diſpenſaſſe ſolùm, ne eſſet culpa lethalis, ad libitum eſt. Cùm nec ex ſacris literis, nec ex ſanctorum doctrina id conſtet: nec ratio id ſuadeat. Imò ſemper diſpenſatio legitima ab omni culpa excuſat: vel ſi legitima non ſit, à nulla.

7 Quarta ſententia(cui tanquam multo probabiliori adhæreo) ait repudium fuiſſe licitum Hebræis,Deo diſpenſante in lege naturali, cui repudium aduerſabatur. Ducor primò.Quoniam verba *Deut.*25.*initio*, vbi concedebatur repudij libellum mittere, non permiſſionem minoris mali,ſed conceſſionem rei licitæ important, ibi: *Si acceperit homo vxorem,& habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de manu ſua.* Et Malach. 2. *Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſraël* Quòd ſi contendas rem non eſſe apertam, ſed ancipitem, num ea verba ſolam minoris mali permiſſionem, an potius conceſſionem importent. Eſto ita ſit, id profectò ſatis eſſet, vt ea permiſſione vtentes culpa vacarent: eo vel maximè,quod ex nullo Scripturæ ſacræ teſtimonio conſtabat ſolam eſſe permiſſionem. Cùm iuſtam ignorantiæ cauſam haberent. Secundò, quia ſi repudium eſſet illicitum, non permitteret Deus tam longi temporis ignorantia populum Iſraëliticum electum laborare: ſed aliquis Propheta reprehenderet: vt alia populi illius ſcelera carpere Prophetæ ſolebant. Tertiò, quia indiſſolubilitas omnimoda matrimonij non eſt de iure naturæ, & ita matrimonium ratum diſſoluitur profeſſione religionis: & matrim. conſummatum infidelium, conuerſione alterius ad fidem,nolente altero cohabitare abſque contumelia creatoris: ſed ea eſt ex iure diuino, eo quod à Chriſto eleuatum eſt ad ſignificandam vnionem Verbi cum humanitate. Sicut probaui lib. 2.diſp.13.n.7. & ſeqq. Non ergo mirum,ſi Deus in veteri lege, in qua non erat eleuatum ad hanc repræſentationem, diſpenſarit vt dirimi poſſet ob repudium ex aliquibus cauſis conceſſum. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent D.Chryſoſt.*ſeu* Author.*operis imperf. hom.*34.in Matth.Albert. Magnus 4.*d.*33.*a.*25. & ſupponit D.Th.1.2.*q.*102.*a.*5.*ad* 3.Durand.4.*d* 33.*q.*3.*art.*1.*n.*7. vbi Palud.*q.*1.*a.*2.*n.*28. Maioris *q.*2.D.Ant.3.*p.t.*14.*c.*10. §.3.Burgenſis Matth.19.*addit.*2.& Deut.24.*addit.*2. Abulenſ.*c.*19.Matth.*q.*46. *&* *q.*49.*a.*6.*q.*51.*&* 61. Eckius *hom.* 74.*de Sacram.*Petr.de Soto *lect.*13.*de mat.diffic.*2. Ledeſma, dicens modo eſſe communem opinionem, 2.*p.*4.*q.*69.*a.*7. *dub.*1.Veracruz.2.*p.*Spec.*a.*10.*concl.*1.Guill.Borrill.4.*d.*34. *q.vn.a.*1.*concl.*3. vbi Celaia *q.*3.Palacios *ibi diſp.*3.*concl.* 3. Bellarm.*lib.* 1.*de matrim.c.*17.*in ſolut.ad* 14.*obiectionem.*Maldonado *in c.* 19.Matth.*n.*8.*q.*2.Emman.Sa.*ibi, n.*8. *& c.* 5. *n.*31.Metina *lib.*4. *de ſacrorum hom continentia,controu.*1. *c.* 10. Angl.Florib.1.*p.de matr.q.*7 *de bigam.a.*2.*diffic.* 2.*concl.* 1.Petr.de Ledeſ.*de matrim.q.*68.*a.*3.*concluſ.*1.*&* 2. & dicit videri probabile Suppl.Gabriel.4.*d.*1.& dicit fortè ita eſſe Enriq.*l.*1.*de matrimon. c.*8.*n.*17. *fine.* Et ex Iuriſperitis tenent Abbas *cap.*Gaudemus,*de diuort,n.*10. Gaëta *repet.* 6. *Ad limina,*30.*q.*1 § 4.*n.*203.

8 Inter Gentiles etiam difficultas eſt, num fuerit licitum repudium,ipſis legibus eorum permiſſum. Id enim fuiſſe licitum, atque ita per illud diſſolui matrimonium,ſupponit Abul.*c.*19.Matth.*q.*71.*ad vlt.* ait enim olim diſſolutum eſſe matrim. inter Iudæos & infideles. Quia non erat matrim. ratum. Quod idem affirmat Veracr.2.*p ſpec.a.*13. *per totum.* At dicendum eſt nullo modo fuiſſe licitum,nec potuiſſe diſſoluere matrimon. Quod conſtat. Quia repudium iuri naturæ aduerſatur, iuxta quod matrimonium eſt indiſſolubile, licèt non omnino, qualiter eſt indiſſolubile in lege Euangelica, vt probaui lib.2. diſp.13. n.7. Quare citra Dei diſpenſationem dirimi non poterat per repudium. Hanc autem Gentilibus conceſſam eſſe, nullibi legitur. Atque ideò hanc partem tenent Sot.4. *d.* 33. *q.*1.*a.*2.*concl.*1.

Poſt legem autem Euangelicam, nec ipſis Iudæis, nec 9
aliis infidelibus permitti repudium, ac per illud minimè dirimi matrimonium,res eſt certa.Quia Chriſtus Matth.19. illud reprobauit, & ad ſtatum legis naturalis, in qua matrim. erat indiſſolubile,reſtituit: diſpenſationem quo Hebræis conceſſam reuocauit; dum dixit: *Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis,quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam,niſi ob fornicationem, & aliam duxerit,mœchatur. Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et Matth.5. ibi: *Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam,excepta fornicationis cauſa,facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit,adulterat.* Vbi *Gloſſ.interlinealis* ſic ait: *Doctrina Chriſti concordat legi naturali. Quoniam eſt tempus perfectionis.*Idque clarè definitum eſt, *c.*Gaudemus, *verſ. Qui autem, de diuort.* ibi: *Qui autem ſecundum ritum ſuum,legitimam repudiauit vxorem. Cum tale repudium Veritas in Euangelio reprobauerit,nunquam ea viuente licitè poterit aliam habere.* Atque ita vniuerſi Doctores conueniunt. Quòd ſi obiicias,cùm hoc ſit ſpeciale legis Euangelicæ præceptum: non videntur infideles ad eius obſeruantiam conſtringi, donec baptizentur: ſicut nec tenentur ad confeſſionem, nec ad alia præcepta poſitiua Euangelij, dempto baptiſmi præcepto. Solutio eſt facilis. Id enim verum eſt de præceptis merè diuinis. At præceptum de indiſſolubilitate matrimonij eſt iuris naturæ & diuini, ſuſpenſúmque in lege Moſaica ex ſpeciali Dei diſpenſatione. Quam cum Chriſtus irritarit in lege Euangelica, redit matrimonium ad priſtinam ſuam naturam. Quare etiam infideles ad illius diſſolubilitatem aſtringuntur:niſi prout in lege Chriſti eius diſſolutio permittitur. Nempe, ſi alter ad fidem conuertatur, prout explicatum eſt lib.7. vbi de impedimento diſparitatis cultus. Vel ex diſpenſatione Pontificia, dummodo poſt baptiſmum non ſit conſummatum, (vt tanquam probabile defendimus lib. 2. diſp.17. n. 2.) vel ſi ante conſummationem vterque conuertatur,& alter tranſeat ad religionem(vt ibi diſp.18.latè explicuimus.

Hinc infertur Iudæos vel Gentiles nunc repudiantes 10
vxorem, reos eſſe culpæ mortalis, cùm repudium ſit contra ius naturæ, quod omnes obligat. Sic Abulenſ.*cap.*19. Matth.*q.*63.Barboſa *ff.ſolut.matr. rubr.*2.*p.n.*10. Exiſtimo autem etiam nunc poſſe omnes hos culpæ immunes eſſe, ratione ignorantiæ inuincibilis. Quamuis contrarium ſignificet *ibi* Barboſa, dum ait ante legem Euangelicam, ignorantiam excuſaſſe infideles à culpa repudij, nunc autem reos eſſe culpæ. Sed ſicut tunc excuſabat ignorantia: eo quod indiſſolubilitas matrimonij non procedit ex principiis per ſe notis, ſed ex illis deducitur per remotas conſequentias. Ita & nunc excuſare poteſt. Nec obſtat ſufficienter iam eſſe promulgatam legem Euangelicam. Quia adhuc ſtat dari ignorantiam inuincibilem huius præcepti.

Secundò infertur, infideles ad Chriſtianiſmum con- 11
uerſos, ſi tempore infidelitatis legitimas vxores repudiarant,cogendos eſſe ad illas redire,quamuis iam aliud iniiſſent matrimonium: niſi caſus accidat, in quo per conuerſionem alterius dirimatur matrim. infidelitatis tempore contractum,vt clarè deciditur *cap.*Gaudemus,*verſ.Qui autem,de diuort.* Et tradunt Sotus 4.*d.*33.*q.*3. Durand. 4.*diſt.* 39.*q.*1.*fin.*vbi Celaia *q.vn.fin.* Aſtenſ.*ſum.*2.*p.l.*8.*t.*21.*a.*2. *q.*6. Ioannes de Friburgo *ſumma confeſſorum, lib.*4.*t.*10.*q.*5. Abulenſ.*c* 19.Matth.*q.*63.D.Anton.3. *p. t.*1.*c* 6. *paulo poſt principium,punct.*3. Syluest. *Matrimonium,*8.*q.*10.*d.*7.Roſella *verb. Impedimentum, impedimento* 9.*n.*6. Armill. *verb. Matrimonium.n.*39. Monald.*ſum. tit.de matrim.* vbi de diſpari cultu,*verſ. Item patet ex his.*Gaëta *repet.c. Ad limina,* 30.*q.*1.§ 4. *n.*427. Angles Florib. *de matrim.*1. *p. q.*12. *de diſpar. cultus,art.*2.*dub.*3. Secunda autem vxor,quam priori repudiata duxerunt, non eſt legitima, nec talis eſſe poteſt, niſi ſoluto prioris vxoris repudiatæ matrim. accedat nouus vtriuſque conſenſus.

Tertiò

12 Tertiò infertur, vix poſſe Imperatores Chriſtianos à culpa excuſari, qui repudium conceſſerunt: vt conſtat ex C.Iuſtiniani,*t.de repudiis.* Duplicem tamen excuſationem affert Barboſa alios referens,*ff.ſolut.matr.2.p.rubr.à n.*10. *vſque ad* 17.prior eſt, eos minimè approbaſſe, nec permiſiſſe tanquam licita repudia, ſed tanquam minus mala,quo grauiora damna præcauerentur. Sicut DD. n. 5. allegati aiunt Moyſem ea Hebræis permiſiſſe. Quamuis enim Princeps teneatur prauas conſuetudines abolere, & reus ſit culpæ, id omittens dum commodè efficere poteſt. At ſecus eſt,vbi abſque maiori damno communis boni id fieri nequit. Vnde rectè D.Chryſ.*hom.*32.*ſuper c.*19. Matth. inquit: *Permittimus quod nolentes indulgemus, quia prauam hominum voluntatem ad plenum prohibere non poſſumus. Permittitur ergo fieri mala,ne fiant peiora.* Et refertur *c.Hac ratione*, 31.*q.*1. & hanc excuſationem approbat, & meritò Barb.*n.*10.*&* 11.Poſterior eſt,indiſſolubilitatem matr. non ita arctè in primitiua Eccleſia intellectam eſſe,quin liceret ex legitima cauſa, apud Epiſcopos prouinciales probata, libellum repudij dare.Atque ita non mirum ſi Iuſtinianus errauit.Cauendum eſt à doctrina Alciati *lib.*6. Pareg.*c.*20. inde inferentis, Pontificem poſſe leges Iuſtiniani repudia permittentes approbare.Quoniam ſi matrimonium ſit iam conſummatum,nullo pacto valet Pontifex in eo diſpenſare(vt probaui lib.2. diſput.23. n.11.) ſi autem ſit ratum quamuis poſſit in vno vel altero euentu diſpenſare: at legem generalem de hoc indicere,nullo modo poteſt, vt ibi probaui diſp.14.n.4.

13 Tandem ad arg. n.5. propoſita reſp. Ad 1.dic,eam permiſſionem emanaſſe propter duritiam cordis Iudæorum, at non fuiſſe permiſſionem minoris mali,ſed minoris boni. Deus enim conniuens populi illius fragilitati ac cordis obſtinationi diſpenſauit,vt liceret illis repudium.Ad 2.dic, *cap. Gaudemus*, intelligi de ſtatu legis Euangelicæ,in quo iam repudium ceſſauit.

DISPVTATIO II.

Vtrum ob adulterium alterius coniugis diſſoluatur matr. quoad vinculum, ita vt integrum ſit innocenti ad alias nuptias tranſire?

SVMMARIVM.

*Refertur error affirmans ratione adulterij diſſolui vinculum,n.*1.
*Sententia Catholica negans,n.*2.
*Soluuntur argumenta.Et enodatur c.Si qua mulier,*31.*q.*1.*& c.Dixit Dominus,*32 *q.*1.*c.Concubuiſti,& c.Vxor,*32 *q.*7 *n.*3.

1 DIſputatio hæc multùm negotij nobis faceſſeret, niſi præter alios antiquiores, nouiſſimè eam diſputaſſent aduerſus hæreticos, & latiſſimè in ſuis controuerſiis, Bellarm.*l.*1.*de matr.c.*15.*& duplici ſequenti:* & Valent.*lib.vn.de indiſſolubilitate mat.c.*3.*& duplici ſequenti.*Atque ideò breuiter tangam & diſſoluam potiſſima argumenta hæreticorum. Et quidem ex Catholicis aliqui exiſtimarunt omnino diſſolui matr. quoad vinculum, eo propter adulterium alterius coniugis ſeparato:atque ita licere aliud matr.inire, priori coniuge ſuperſtite. Atque ita Sixtus Senenſis *lib.* 6. Biblioth. refert Orig.*tract.*2. in Matth. aſſerentem quoſdam ſui temporis Epiſcopos permiſiſſe alias nuptias vxoribus ob virorum adulteria ab ipſis diuertentibus. Et tenuere Tertull.*lib.*4.*aduerſus* Marcion. Eraſmus *in annot. ad* 1.Cor.7.Caiet.*in illud* Matth.19.*Quicunque dimiſerit.* Cathar.*lib.*5.*annot.contra* Caiet.*in fine.* Iſque fuit error Græcorum,vt refert Guido Carmelita *in ſua ſum.de hæret.* Ac in errore eodem verſantur hæretici noſtri temporis, Anabaptiſtæ, Lutherani, & Caluiniſtæ. Ducuntur primò, quia Chriſtus Matth. 19. ait *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit,mœchatur: & qui dimiſſam duxerit mœchatur.* Et refertur *c.Dixit Dominus*; 32. *q.*1. vbi Chriſtus apertè concedit dimiſſionem vxoris ratione adulterij. Nec poteſt intelligi de ſola dimiſſione quoad thorum & habitationem. Quia non eſſet ad rem Chriſti reſponſio. Phariſæi enim de dimiſſione quoad vinculum, quàm repudium appellabant, interrogauere. Et confirmatur, quia ſolum damnat Chriſtus ibi criminis mœchiæ, ducentem fœminam à viro dimiſſam, niſi ob fornicationem dimiſſa ſit:illa enim exceptio,niſi ob fornicationem,ad vtramque partem refertur.Quod probat Durand.4.*d.*35.*q.*2.*ad* 2.reprobans dicentes tantùm referri ad priorem partem ſcilicet ad dimiſſionem vxoris. Quia excluſa altera parte,exceptio non habet locum.Vt ſi dicatur, quicunque dimiſerit vxorem excepta fornicationis cauſa, mœchatur:falſum eſt. Quia ex ſola dimiſſione illius, non eſt mœchiæ reus.Ergo ducens dimiſſam cauſa fornicationis,minimè mœchatur, ſed legitimum erit matrimonium. Secundò confirmatur, quia à repudij improbatione excipit ibi Dominus cauſam fornicationis. Atque videtur ſibi non reprobaſſe Dominum repudia veteris legis per quæ ſoluebatur matrimonium,niſi quando fiebant ex aliis cauſis,quàm fornicationis. Sicut ergo in veteri lege vxore repudiata per fornicationem,licebat viro aliam ducere,ſic licebit in noua. Secundò probatur ex decreto Zachariæ Io. Pontif.& refertur *c.Concubuiſti*,32.*q* 7. ibi:*Concubuiſti cum ſorore vxoris tuæ neutram habeas & ſi illa quæ vxor tua fuerit,conſcia ſceleris non fuit,ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui velit.*Et ex D.Ambroſ.1.Cor.7.& refertur *cap. Vxor*,32.*q.*7.ibi: *Vxor à viro non diſcedat,niſi cauſa fornicationis: quod ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur. Ideò non ſubdit de viro,quod de vxore præmiſit. Quia viro liceat ducere aliam.*Et ex *Concilio apud Vermerias*,& refertur *c. Si qua mulier*,31.*q.*1. ibi: *Si qua mulier in mortem ſui mariti conſiliata ſit cum aliis, & ipſe vir ſe defendendo aliquem illorum occiderit. ſi probare poteſt ille vir eam ream eſſe conſilij, poteſt (vt nobis videtur) ipſam vxorem dimittere,& ſi voluerit, aliam ducere.* Ex quibus locis apertè conſtat, licere ſaltem viro ad alias nuptias migrare, atque ita diſſolui matrim. quoad vinculum. Tertiò, quia matrimonium ſolum importat ius vnius coniugis in alterum, quoad thorum & habitationem, vtrumque autem ſoluit altero adulterante.Ergo & matrimonium ipſum.Tandem, quia diuortium nouæ legis ſucceſſit loco repudij veteris legis:vt conſtat ex Matth.vbi reprobato antiquo repudio, ſtatuit Chriſtus legem diuortio. Sicut ergo ob repudium antiquum ſoluebatur matrim. vinculum:ita ob diuortium nouum: ea ſola conſtituta differentia, quòd illud ex pluribus cauſis licuerit, cùm hoc ex ſola fornicationis cauſa permiſſum ſit.

Veritas autem catholica eſt, nequaquam diſſolui matrimonij vinculum ob adulterium, atque ita neutri coniugi licere alio ſuperſtite ad alias nuptias tranſire: quod ſi tranſeat, matr. eſſe irritum. Hanc veritatem ſtatuerunt 2
Innoc.I. *Pontifex epiſt.*3.*ad Exuperium Epiſcopum, c.*6. habetur to.1.Conciliorum,Can.48. *Apoſtolorum.* Alex.III.*c. Ex parte,de Sponſal.Concil.Mileuit.canon.* Afric.*c.*69. Foroiulienſe,*c.*10. Nannetenſe,*c.*12. Et nouiſſimè Florentium *in Armenorum inſtr.*& Trident.*ſeſſ.*24.*de matr can.*7. Atque hæc veritas ſemper in Eccleſia recepta eſt à ſanctis Patribus, vt diſcurrens per omnia ſecula, varia Sanctorum teſtimonia afferens,eruditiſſimè probat Bellar. *in ſuis controuerſiis,lib.*1.*de matrim.cap.*16.Et probatur primò. Quia D.Paul.1.Cor.7.eam fuiſſe veram Chriſti mentem declarat,ſic dicens, *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam,aut viro ſuo reconciliari.*Quo in loco, teſte D. Auguſt. *lib.*1. *de adulter. coniug. c.* 1. 2. 3. *&* 4.Apoſtolus non de eadem dimiſſione loquitur, ſed in prioribus illis verbis:*Præcipio vxorem à viro non diſcedere:* loquitur de dimiſſione iniuſtè facta, nimirum, vbi non eſt cauſa fornicationis. In poſterioribus autem, ibi: *Quòd ſi diſceſſerit*, loquitur de iuſta dimiſſione ex fornicationis cauſa permiſſa à Chriſto Matth. 19. aliàs non daret coniugi optionem, vt poſt ſeparationem innupta maneret, aut viro ſuo reconciliaretur? ſed cogeret vtique iuxta Domini præceptum, quod immediate præmiſerat, vt ad

virum

virum iniuſtè dimiſſum rediret. Si ergo vxor à viro adultero recedens, neceſſariò debet innupta manere, aut viro reconciliari: non ſoluitur matrimonij vinculum propter adulterium. Idem ex aliis Scripturæ locis latè probat Bellar. *d.c.*16. Deinde probatur rationibus. Prima ſit. Quia Chriſtus Matth. 19. non ſolum omnes illas cauſas, ob quas Hebræi vxores dimittebant, ad vnam fornicationis reduxit: ſed etiam repudij libellum illis ob cordis duritiam conceſſum omnino ſuſtulit, vt clarè ex contextu patet. At repudij libellum dare nil aliud erat in veteri lege, quàm illa vxore repudiata liberum eſſe viro aliam ducere. Ergo vir diuertens ab vxore fornicanti non poteſt aliud matrimonium ea viuente inire: aliàs repudij libellus non omnino ſublatus eſſet. Secunda, quia ſi ob diuortium cauſa adulterij celebratum, ſolueretur matrimonij vinculum, liceret vtrique coniugi tanquam iam abſoluto ad alias nuptias tranſire. Atque ita potior eſſet conditio iniquæ vxoris ob adulterium dimiſſæ, quam iuſtæ dimiſſæ ob morbum diuturnum. Illa enim libera eſt, vt alij nubat, hæc autem minimè. Inſuper adultera ex delicto ſuo commodum reportaret: pœnáque præſtaret immunitatem: contra *l. Relegatorum, §. vlt. ff. de interdict. & relegat.* Tertia, quia aliàs aperiretur via infinitis repudiis etiam iniuſtis. Nunc enim cum norint fideles diuortium celebrantes, aut continere, aut reconciliari debere, abſtinent ab illo. At ſi ipſis permiſſum eſſet eo celebrato ad aliud matrim. tranſire, facillimo negotio diuortia fierent, effingerentúrque occaſiones diuertendi, ac adulteria admitterentur, vt ſic matrimonium ceſſaret. Qua ratione vſus eſt D. Hier. *in c.*19. Matth. *& textus c. Quanto, de diuort. in fine.* Tandem, quia matrimonium ſemel conſummatum inter fideles eſt omnino indiſſolubile, propter ſignificationem indiſſolubilis vnionis Verbi cum humanitate (vt latè probauimus lib. 2. diſp. 13.) non ergo propter adulterium diſſolui poterit.

3 Ad argum. n. 1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c.* 19. Matth. relatoc. *Dixit Dominus* 32. *q.* 1. dic Chriſtum non loqui de dimiſſione quoad vinculum, dum eam ob fornicationis cauſam concedit: ſed de dimiſſione quoad thorum & habitationem. Nec inde infertur minimè ſatisfactum eſſe interrogationi Phariſæorum quærentium de dimiſſione quoad vinculum. Quoniam cùm dimiſſio quoad vinculum claudat poteſtatem dimittendi vnam, & ducendi alteram: Chriſtus has duas dimiſſiones ſeiungens, priorem conceſſit, poſteriori negata. Priorémque reſtrinxit ad ſolam fornicationis cauſam. Ad priorem confirmationem ex eodem textu deſumptam, negandum eſt antecedens. Vnde ea verba: *Niſi ob fornicationem*, dupliciter explicari poſſunt. Primò cum D. Aug. *lib.* 1. *de adult. coniug. c.* 9. vt non accipiantur exceptiuè, ſed negatiuè: ita vt ſenſus ſit: Quicunque dimiſerit vxorem niſi ob fornicationem, id eſt, extra cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius, qui vxore dimiſſa extra cauſam fornicationis, aliam duxerit: at nil dicitur de ducente aliam priori dimiſſa extra fornicationis caſum. Secundò explicari poſſunt exceptiuè, at tunc exceptio non debet ad vtramque partem referri, ſed ad ſolam priorem, vt ſenſus ſit: Quicumque dimiſerit extra cauſam fornicationis vxorem, mœchatur. Et qui dimiſſam quacunque ex cauſa, etiam fornicationis, duxerit, mœchatur. Sic explicant D. Th. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 4. *ad* 4. *& ibi* D. Bonau. *a. vn. q.* 4. *ad* 2. Richard. *a.* 3. *q.* 1. *ad* 2. & communiter alij ſcholaſtici. Nec obſtat impugnatio Durandi ibi relata. Quia dimittens vxorem extra caſum fornicationis dicitur mœchans. Quia eſt cauſa fornicationis vxori, vt benè docent D. Aug. *lib. contra Adimant. c.* 3. & Theophyl. *in c.* 19. Matth. Quod etiam ipſemet Chriſtus explicuit Matth. 5. ſic dicens: *Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, facit eam mœchari.* Vel retenta eadem acceptione exceptiua, dic cum Abul. *c.* 19. Matth. *q.* 76. *ad* 4. *in priori part.* ad quam ſolam referenda eſt exceptio, ſupplendum eſſe, peccat: & ſic ſenſum eſſe: Qui vxorem præter fornicationis cauſam dimiſerit, peccat: & qui ex quacunque cauſa dimiſſam duxerit, mœchatur. Ad 2. confirm. conſtat ex dictis: non enim excepit Chriſtus cauſam fornicationis, quaſi ob hanc repudium illæſum, & in ſuo robore relinquens, cæteris cauſis reprobatis. Sed repudio, quo ſoluitur vinculum, omnino reprobato, approbauit diuortium quoad thorum & habitationem, & hoc ob ſolam fornicationis cauſam. Ad 2. arg. deſumptum ex variis illis textibus, dic decretum illud Zachariæ intelligi, vt nubat poſt mortem viri: vel eo viuenti, ſi erat tantum ſponſa de futuro, vt explicat *gloſſ. final. eo. c. Concubuiſti.* Ad reliqua Concilia reſpondet Ioan. Fernand. *l.* 1. Theſ. *ſcript. c.* 47. *n.* 2. eam fuiſſe permiſſionem ad vitanda maiora mala. Sicut diſp. præced. n. 12. hac ratione defendimus leges Imperatorum Chriſtianorum repudia permittentium. Secundò reſpondet Maldonado *in c.* 19. Matth. ea concilia eſſe apocrypha & ſpuria. Nec mirum, quia etiam Gratian. *c. Quod propoſuiſti* 32. *q.* 7. *& Magiſter* 4. *d.* 35. & Abul *c.* 19. Matth. *q.* 76. *ad* 1. *in fine*, dicunt illud teſtimonium D. Ambroſij, relatum *c. Vxor*, 32. *q.* 7. *relatum in* 2. *arg.* non eſſe ipſius, ſed ab hæreticis impoſitum. Tertiò reſpondet idem Maldonado, intelligenda eſſe, vt marito dimittenti vxorem adulteram liceat aliud matrim. contrahere, poſt mortem vxoris adulteræ. Quod ſi dicas, quid opus fuiſſet rem tam apertam omnique dubio carentem explicare? Reſpondetur id expreſſum fuiſſe ad declarandam differentiam inter virum & vxorem adulteram, quæ loco pœnitentiæ iubebatur aliquando etiam marito mortuo à nuptiis abſtinere. Ne quis ergo idem de marito intelligeret: explicatum eſt. Sed hæc ſolutio quamuis aliis textibus adductis accommodari poſſit: & eſt conformis ſolutioni *Gloſſa proximè citata.* At *c. Si qua mulier*, non patitur hanc declarationem: expreſsè enim ait, viuenti vxore: quia concedit ipſam vxorem dimittere, & aliam ducere: & ſubdit, *vt nobis videtur*, quaſi res ſit dubia. Vnde priores ſolutiones ſatisfaciunt huic textui. Ad 3. dic, matrimonium vltra illam obligationem includere vinculum vtrumque coniugum aſtringens, ne altero ſuperſtite valeat aliud matrim. inire, idque minimè diſſolui per adulterium. Ad vltimum dic cum *Abul. c.* 19. Matth. *q.* 76. *ad* 5. non omnino ſucceſſiſſe loco repudij. Multæ enim ſunt differentiæ, quas ibi refert.

DISPVTATIO III.

Vtrùm ratione adulterij alterius coniugis licitum ſit diuortium quoad thorum & habitationem: ſintque in hoc vtrique coniuges æquales?

SVMMARIVM.

Refertur ſent. aſſerens non eſſe pares coniuges quoad diuortium, n. 1.
Adulteriũ eſt cauſa ſufficiens diuortij quoad thorũ & habitationem, n. 2.
An vxor adultera poſſit etiam dimitti quoad curam? Et enodatur c. Admonere 33 *q.* 2. *n.* 3.
An ſit hoc de iure naturæ? n. 4.
An fornicatio infidelitatis tempore admiſſa ſit ſufficiens cauſa diuortij, etiamſi fornicans conuertatur ad fidem, n. 5. *& ibi, remiſſiuè, quid ſi innocens dederat cauſam, repudiando.*
Vir & vxor ſunt pares in cauſa diuortij celebrandi ob adulterium, n. 6.
An conſuetudo obtinuerit, vt vxor nequeat diuortium celebrare, ratione adulterij viri: poſſitque præualere aduerſus hoc ius naturale & diuinum, n. 7.
An deſideretur monitio, vt vxor poſſit diuertere à viro adultero, n. 8.
An ſit præfinitum tempus, quo tranſacto nequeat proponi accuſatio adulterij ad diuortium celebrandum, n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.

CAiet. *in illud* Matth. 19. *Quicunque dimiſerit vxorem,* 1 cenſet non eſſe pares coniuges in iure diuortij celebrandi propter adulterium: ſed id ſolis viris permitti ob vxoris adulterium. Ducitur primò, quia Chriſtus Dominus Matth. 5. & 19. legem hanc diuortij explicans, de ſolis viris mentionem fecit. Et eodem pacto illorum tantùm meminere *c. Significaſti, c. Ex literis, & c. Gaudemus, de diuort.* Nec eſt ſimilis ratio, vt vxor poſſit à viro adultero diuertere. Quoniam adulterium vxoris longè grauiorem iniuriam viro infert, propter ſobolis incertitudinem, ac viri infamiam.

infamiam. Secundò, quia repudium in lege veteri ſolis viris concedebatur. Deut. 24. eius autem loco ſucceſſit diuortium in lege noua, vt conſtat ex *c. 5.* Matth. Tertiò poteſt probari, quia ſaltem conſuetudo iam inualuit, vt id diuortium non concedatur vxoribus, ob viri adulterium, vt teſtatur D. Baſil. *in ſuis canonibus can. 9. & 21.*

Prima concluſio ſit. Adulterium vxoris eſt cauſa ſufficiens, vt vir ab ea diuertere poſſit quoad thorum & habitationem. Conſtat ex *c. 5. & 19.* Matth. *& ex c. Significaſti, c. Gaudemus. c. Ex literis, de diuort.* Et ita concluſio hæc eſt de fide: & à nemine in controuerſiam adducitur. Et rationes naturales, quibus innititur, afferam, n. 4. vbi tractatur an hoc ſit de iure naturæ.

3 Temperant autem aliqui concluſionem, vt quamuis poſſit maritus vxorem adulteram deſerere quoad thorum & habitationem, non tamen poſſit quoad curam & diſciplinam, niſi poſt peractam ab vxore pœnitentiam ſeptennem. Sic ſentiunt Goffred. & Roffenſ. *c. Admonere 33. q. 2.* prout eos ibi refert Archid. *n. 3.* Ducuntúrque per illum textum, qui eſt Steph. V. vbi: *Poſt ſeptem annos pœnitentia peracta, dimittere eam poteras ſi voluiſſes.* Sed iure optimo Archid. *eo. n. 3. & ibi* Bellamera, *n. 2.* referentes Hugonem & Laurentium, improbant hanc ſententiam, dicuntque etiam quoad curam & diſciplinam poſſe adulteram dimitti. Quia indiſtinctè ait Chriſtus Dominus licere viro ab adultera diuertere, Matth. 5. & 19. Nec obſtat *d. c. Admonere.* Quia Stephanus (inquiunt) argumentatur à minori ad maius, hoc modo: Si poſt ſeptennem pœnitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti, à fortiori ante illam. Idem tenet *Imola c. Tua n. 5. de procur.*

4 Sed dubitari poteſt, num ex natura contractus matrimonij proficiſcatur, vt liceat diuortium ratione adulterij: ac proinde illud ſit de iure naturæ. Id enim negat Caſtro *lib. 2. de lege pœn. cap. 4. in fine*, aſſeritque eſſe de iure diuino poſitiuo. Quoniam diuortium hoc ratione adulterij nunquam ante legem Euangelicam innotuit: nullum enim in veteri teſtamento inuenitur huius legis veſtigium. Sed adulteræ pœna fuit lapidari: adultero autem nulla eſt indicta pœna. At ſi eſſet de lege naturæ, fuiſſet in aliquo veteris teſtamenti loco declaratum: vt multa alia non æquè neceſſaria ſunt ibi expreſſa. Sed verius eſt, oriri ex matrimonij natura diuortium hoc, atque ita eſſe de iure naturæ. Quod docent Durand. 4. *d. 35 q. 1. a. 1. n. 5.* Sot. 4. *d. 36. q. vn. a 1. concl. vn.* Vict. *ſum. de matrim. n. 289* Ledeſm. *2. p. 4 q. 64. 2. paulo poſt principium.* Enriq. l. 11. *de matrim. c. 17. n. 1. & 6.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 92. a. 1. ſtatim in principio.* Bart. à Ledeſm. *de matr. dub. 65. concl. 1.* Probaturque, quoniam ex contractus matrimonij natura oritur, vt coniuges mutuam ſibi ſeruare fidem, quoad thorum, & habitationem ac reliqua miniſteria, teneantur. At ipſummet ius naturæ dictat, vt frangenti fidem fides ſeruanda non ſit, *c. Peruenit el 2. de iureiur. c. Si infidelis 28. q. 1. l. Si conuenerit, ff. pro ſocio:* Ergo ex vi matrimonij & ex ipſo naturæ iure coniux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem ſeruare, ſed poteſt ab ipſo diuertere. Deinde, quia contractus permiſſionem includens non obligat ſuaptè natura rebus notabiliter mutatis, qualiter accidit coniuge altero adulterante. Qua ratione textus *cap. Quemadmodum, de iureiur.* vtitur ad probandum ſponſalia dirimi altero ſponſo fornicante. Cum ergo matrimonij contractus claudat ſponſionem redditionis debiti ac mutuæ habitationis, altero coniuge in adulterium lapſo, eximetur innocens ex vi naturæ ipſiuſmet contractus ab hac obligatione.

5 Hinc infertur, ob adulterium commiſſum tempore infidelitatis poſſe celebrari diuortium. Quoniam infideles legi naturali ſubiiciuntur. Atque ita docet D. Th. 4. *d. 39. q. vn. in fine totius quæſt.* exponens literam Magiſtri. Et concordant omnes Doctores allegandi. Quando verò alter dedit cauſam nolens cohabitare, vel repudians, dicendum eſt diſp. 5. n. 8. Maior autem difficultas eſt, quando coniux ille tempore infidelitatis adulter, iam baptizatus eſt, an poſſit dimitti ratione adulterij illius nondum ab altero coniuge remiſſi. Quidam enim id negant. Quoniam in baptiſmo plena remiſſio criminis fit: ac ſubinde baptizatus nõ poteſt accuſari de crimine priùs admiſſo. Sic *gl. c. Quòd autem, in fin. 32. q. 1.* & multi alij, teſte Archid. *ibi n. 4.* Idem *gl. 32. q. 6. in ſum. verb. Sed ponatur.* Monald. *ſum. t. de matr.* vbi de diſpari cultu, *verſ. Item nunquid.* Ioan. de Friburgo *ſum. conf. l. 4. t. 10. q. 11.* Nau. *ſum. c. 16. n. 29.* Marienço *lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 102.* Sed abſque dubio tenendum eſt poſſe dimitti. Id enim expreſsè videtur definitum *c.* Gaudemus, *in fin. de diuort.* vbi *Gloſſ fin.* reddit optimam rationem. Quia baptiſmus remittit peccatum in ordine ad Deum, non tamen vt eſt viri offenſa, cui fracta eſt fides coniugalis, ac proinde ratione huius offenſæ ius habet diuortij. Sicut non obſtante baptiſmo poſſet reſilire innocens à quocunque alio contractu altero fidem minimè ſeruante. Atque ita tenent *ea Gl. fin. & ibi* Innoc. *n. 3.* Hoſt. *n. 16.* Ioan. And. *n. 22.* Ant. *n. 21.* Abb. *n. 16.* Card. *n. 5. oppoſ. 4.* Anch. *n. 19. &* 20 Henr. *n. 16.* Alex. de Neuo, *ibi §. Qui autẽ, n. 10.* Arch. *c. Quod autem, 32. q. 1. n. 3. & ibi* Bellamera *n. 3.* Turrecr. *n. 3.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. q. 7.* Cantera *in ſuis q. criminal. q. tangentib. punit. delicti, c. 4. n. 51.* Bart. à Ledeſ. *dub. 56. de matr. concl. 4.* Vega *1. tom. ſum. c. 13. caſu 12. & 15.*

Secunda concluſio. Coniuges ſunt pares in diuortio 6
cauſa adulterij celebrandi: ac proinde ſicut vir innocens poteſt ab adultera vxore diuertere, ita è contra vxor innocens à viro adultero. Hæc eſt contra ſententiam Caiet. *n. 1.* relatam, cuius ſententia prorſus eſt falſa ac temeraria. Hanc enim partem definit Innoc. 1. *Epiſt. 3. ad* Ex*uperium*, & refertur *c. fin. 32. q. 5. & Conc. Mileuitanum, can. 17.* & refertur *c. Placuit 32. q. 7.* Aug. *l. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 28.* & refertur *c. Idololatria, 28. q. 1. & ſuper Epiſt. 1.* D. Pauli ad Cor. *c. 7.* & refertur *c.* Apoſtolus *32. q. 7.* D. Hier. *Epiſt. ad Oceanum*, & refertur *c. Præcipit 32. q. 5.* D. Ambr. 1. *ad* Cor. 7. & refertur *c. Vxor q. 7.* D. Chryſoſt. cuius dictum refertur *c. Si quis vxorem, el 1. in fin. 32. q. 1.* Et conſtat ex illo loco 1. Cor. 7. *His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Qui locus in posteriori illa parte: *Quod ſi diſceſſerit,* de iuſta dimiſſione per fornicationem viri eſt neceſſario intelligendus, vt probaui diſp. præc. n. 2. Ergo licitum eſt vxori diuertere ob viri adulterium. Cum D. Paulus ibi non cogat vxorem ita diuertentem ad redeundum, ſed optionem illi concedat aut redeundi aut continendi: & ratio huius concl. eſt, vt colligitur ex D. Th. 4. *d. 35. q. vn. a. 4.* quia pœnæ legales non ita ſtrictim ponderant quantitatem culparum ob quas imponuntur, ſed ſatis eſt ſi in vtroque delicto reperiatur cauſa ſufficiens pœnæ infligendæ. Vt omnia homicidia capitis pœna plectuntur, inter quæ, aliqua eſſe grauiora nemo dubitat. Cùm ergo fidei fractio, quæ eſt ratio diuortij, reperiatur in adulterio tam viri quàm vxoris, ob vtrumque conceſſum eſt diuortium: licèt hoc maiorem matrimonio iniuriam irroget. Atque ideò hanc ſent. tanquam certiſſimam tuentur, ex Theolog. Magiſt. 4. *d. 35.* vbi Alb. Magn. *a. 14. & 19.* D. Th *q. vn. art. 4.* D. Bonau. *q. 3.* Durand. *q. 1. a. 1. n. 6.* Richard. *a 1. q. 4.* Pal. *q. 1. art. 5. n. 34.* Suppl. Gabr. *q vn. art. 2.* Vinc. *2. tom. in ſpeculo doctrin. l. 10. c. 41.* Caiet. ſibi contrarius, *in opuſc. tom. 1. tract. 29. de reddit. debiti inter coniuges altero adulteranti q. vn.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 31. §. 5. initio.* Abul. *c. 19.* Matth. *q. 73.* Caſt. *l. 2. de lege pœn. c. 4 fin.* Petr. de Soto *lect. 11. de matr. ad fin.* Sot. 4. *d. 36. q. vn. a. 4. concl. 1.* Ouand. 4 *d. 35. q. vn. propoſ. 1.* vbi Celaia *q. 1. init.* Palac. 4. *d. 27. diſp. 3. f. 598.* Ledeſm. *2. p. 4. q. 64. a. 2. paulo poſt princ.* Viguer. *lib. inſt. c. 19. §. 7. verſ. 9. imped. 10.* Veracr. *3. p.* Spec. *a. 3. concl. 1* Nider *ſum. prec. 6. c. 4.* Pedraza *ſum. præc. 6. §. 18.* Bell. *l. 1. de matr. c. 14. §. Sunt autẽ.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 16. n. 3.* Man. 1. *to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 7.* Barth. à Ledeſm. *dub. 68. de matr. concl. 1.* Petr. de Ledeſm. *de matr. q. 62. a. 4.* Angl. Flor. *1. p. de matr. q 9. de diuort. a. 1. diffic. 3.* Graffis *2. p. deciſ. l. 1. c. 12. n. 55.* Phil. *de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 17. §. Sed dubiũ eſt.* Vega *1. to. ſum. c. 13. caſu 2.* Caſſedo *ſum. ſacrament.*

ment.c.7.de matr.n.55. Et ex Iuriſperitis docent idem gl. c.2.verb.Vincat.32.q.1.& c.Si quis vxorem el 1.verb. Non ad imparia,32.q.1. Arch.c.Omnes cauſationes, 2.32.qu.7. Hoſt.c.Intelleximus,n.3.de adult.Abb.c.fi.n.3 eo.ti &c.Tuæ, de proc.in fi.Card.c.2.in fi.de diuort. Henr.c.Gaudemus,n.10.eo.ti.& ibi Alex.de Neuo,§.Quia vero n.9.Præpoſ.c.Ex parte,n.4.de ſponſ. Alb.in ſuo dict.lit. D.verb. Diuort.col 2, verſ.An v r & vxor.Socin.conſ.32.vol.2. Dec.regula Semper in contract.157.n.6.ff.de reg.iuris,Aſtenſ.ſum 2.p.l.8.t.11.a.3.q.2. Pariſ.conſ.54.n.42.vol.4. Barbat.conſ.64.n.11. & 12.vol.1. Roſel.verb. Diuortium n.9. vbi Sylu ſtatim in princ.& Matrim.9.q.6.& 9.Tab.Matr.4.q.7.nu. 8. Armil. verb.Diuortium n.1.& verb.Matr.fi. Turr.Apoſt.a.3.n 32.q.7.Roland.conſ.50.n.5.& 6.vol.1. Caſtil.l.85.Tauri.Lex 13.ad fin.ti.9.p.4.& Lex 1.fi.t.17.p.7. vbi Gr.Lop. verb. Non desbonra. Montal.l.2.paulo poſt princ.t.10.p.4.Couar. 4.decr.2.p.c.7.§.5 n.8.Perez l.8.ordin t. l.15.ad fi. Gaëta repet. c.Ad limina 30.q.1.§.5.n.205. Villal.in comm.opin. lit.M,verb Maritus c.6.Brun.de ſponſ.concl 30. declar.8. n.12.Sebaſt.Monticulus,de patria poteſt.verb.Matr.n.74. habetur to.8.tr.p.2.Roias ſingul.214 fin.Olanus in concord. verb. Maritus,n.24. Burſat. conſ.128.n 8.vol.2. Cantera in ſuis qq. criminal. tangentibus punitionem delicti,c.4.nu.38. Barboſ.rubr.ff.ſolut.matr.2 p.n.3. Brunor. in ſuo compend. lit.A,verb.Adulterium verſ.Adulterium arguitur.

7 Hinc infertur, minimè obtinuiſſe conſuetudinem, vt vxor nequeat virum adulterium dimittere. Quod docet Couar.n præc.alleg.Et conſtat ex tot Doctoribus antiquis & Neotericis ibi citatis, qui abſolutè diuortium in hoc euentu approbans, nec oppoſitæ conſuetudinis meminere. Vnde D.Baſil.n.1.alleg.dicens conſuetudine obtentum eſſe contrarium, eſt intelligendus,vt velit rariſſimè fœminas hoc diuortium intentare ob virorum adulteria. Qui non vſus ius intentandi minimè aufert:eo vel maximè quòd hoc eſt ius naturale & diuinum(vt probauimus n.4.) quod eſt immutabile, nulláque conſuetudine vinci poteſt,c.1.d.5.& Inſt.de iure natur.§.Sed naturalia.

8 Nec deſideratur monitio, nempe, vt vir priùs moneatur vt abſtineat ab adulterio, ſed ante omnem monitionem,eo ipſo quòd adulterij reus eſt,poteſt vxor ad diuortiũ procedere.Et auth.Vt liceat matri.& auia,§.Quia verò plurimas,verſ.Si quis in ſua domo coll.8.decidens non poſſe vxorem mittere repudiũ viro adultero,niſi priùs eum moneat,vt à prædicto delicto deſiſtat,& ibi notat gloſſ.verb. Non abſtinuerit:non habet locum quoad diuortium.Nam attento iure naturali & canonico ſunt coniuges in hoc pares,vt probaui n.6.Quamuis prædicta auth.diſcrimen id conſtituerit ad repudium, vt vir nulla monitione indigeat,quo vxorem adulteram repudiet,ſecus verò de vxore.Sic Barb.aliis relatis,l.2.p.1.in princ.n.98.ff.ſolut.matr.

Tandem id obſeruandum eſt.Quamuis accuſandi ius de adulterio,quoad pœnã criminalẽ & ciuilem,præſcribatur quinquennio,l.Adulter.5.C.ad l.Iul.de adult.l.4.t.17.p.7. quoad diuortium tamen petendũ nunquam præſcribitur, ſed integrum eſt quantocumque tempore tranſacto illud petere.Cõſtat ex c.Admonere 33.q.2.quod eſt Steph.5.vbi poſt ſeptennium pœnitentiæ vxoris adulteræ conceditur viro libera diuertendi libertas.Et ita obſeruat ibi gl.verb. Pœnitentia,reprobátque aliquos dicentes viginti annorum ſpatio præſcribi.Quam gloſſam ſequuntur Ananias,cap. Maritis,de adult.fi.Palud.4.d.35.q.1 a.5.concl.1.n.33.Aimon de antiq.temporum,p.4.ſect.materia iſta ſingularitatis teſtium,n.88.Proſp.Farinac.pract.criminali 1.p.q.10.nu.20.

9 Ad argu.n.1.propoſita reſp. Ad 1.dic.id non expreſſiſſe Chriſtum de fœminis,quia frequentiùs eſt vt viri petant diuortiũ.Sicut text.c.2.de conf.in 6.decidit reum recuſantem poſitionibus reſpondere,haberi tanquã confitentem: & gl.ibi verb.Reus,dicit idem dicendum eſſe de actore:eo quod æqua ſit vtriuſque conditio:non tamen expreſſum eſſe. Quia frequentius id reo contingit. Ad 2. dic,non in omnibus ſucceſſiſſe loco repudij antiqui(vt probaui diſp. præc.in fine.)Atque vna ex differentiis hæc eſt. Repudiũ enim ſolis viris concedebatur:diuortiũ autẽ vtrique coniugi.Cuius rationẽ tradit D.Th.4.d.35.q.vn.a.4.ad 1.Quia repudium permittebatur ad vitandum homicidiũ coniugis adulteri:& quia periculum hoc non inueniebatur,niſi in ſolis viris,ideo illis ſolis permiſſum erat.At diuortium conceditur ratione fidei coniugalis fractæ, quæ æque inuenitur alterutro coniuge fornicanti.Atque ideo vtrique æquè conceditur diuortium.Ad 3.conſtat ex dictis n.7.

DISPVTATIO IV.

An fornicandi voluntas: quæuis fornicatio contra naturam ſiue cum propria vxore,ſiue cum alia fœmina,aut maſculo,aut beſtia,aut fœminæ cum fœmina admiſſa, aut mollities:penetratio vaſis abſque ſeminatione,vel ſeminatio intra vas abſque penetratione, oſcula, amplexus,iuſtam præbeant diuortio cauſam?

SVMMARIVM.

Non ſatis eſt voluntas ſola fornicandi,n.1.
Refertur opinio affirmans non ſatis eſſe ſodomiam,n.2.
Satis eſt ſodomia,nu.3.& ibi an plus lædat matrimonium copula ſodomitica, quam naturalis, & an lex pœnalis ſit ob rationis identitatem extendenda?
An etiam ſodomia paſſiua, ſiue viri,ſiue vxoris,præbeat iuſtam diuortio cauſam,n.4.
Quid,ſi vxor abutatur alia fœmina ſodomiticè,n.5.
Quid,ſi vir tentet ſodomiticè cognoſcere vxorem,n.6.
Quid,ſi polluat ipſam extra vas,n.7.
Quid,ſi ipſam ſodomiticè cognoſcat,n.8.
Quid de pollutione extraordinaria cum tertia perſona, n. 9. vel intra os aut aures.
Quid de peccato mollitiei,n.10.
Quid de amplexibus & oſculis? Refertur opinio affirmans ſatis eſſe ad diuortium,& vt vxor dote priuetur,n.11.
Non ſufficiunt.Et ſoluuntur argumenta contraria,n.12.
Statutum puniens in termino, an puniat in via? Et an prohibito conſequenti cenſeatur prohibitum antecedens quoad pœnam? Et hæc non eſt imponenda,niſi in caſibus iure expreſſis, eodem n.12.
Quid ſi in copula ſodomitica vel naturali adſit penetratio vaſis abſque ſeminatione:vel ſeminatio intra vas abſque penetratione,n.13.
Quid de beſtialitate,num.14.& ibi, quid de coitu cum fœmina aut beſtia mortuis.
Quid, ſi vir ſemen exiſtens in balneo effundat, & matrix fœmina attrahat, eod n.14.
Soluuntur argumenta,n.15.

IN hac diſp.id apud vniuerſos auctores conſtitutiſſimũ 1
eſt,non ſufficere ad diuortium,ſolam fornicandi voluntatem.Quia quamuis quoad culpam æquetur fornicationi ipſi,c.5.Matth.& refertur c.Qui viderit 32.q.5.at non infert matrimonio damnum, nec fidem eius violat,caróque coniugis non diuiditur, dum intra deſiderij terminos ſiſtit,opere minimè perpetrato. Atque ita docent Abul.c.5. Matth.q.233.& c.19.q.69.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.5. de Frib.ſum.conf.l.4.t.22.q. Monald.ſum. vbi de diuortio. tit.Prop er quid fiat diuortium in matrimonio,verſ. Item extenditur.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.2. Sylu.verb. Diuortium,q.7. Tab.Matr.4.q.3.n.3.Sot.4.d.36.q.vnica art.1.verſ.Vtrum vero.Gaëta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.214. Veracr.3. p. Specul.a.1.ad fi. Palac.4 d.27.diſp.3.col.23.verſic. Sed quid ſi alter,fol.603. Nec refert,ſi voluntas illa verbis aut aliis ſignis externis manifeſtetur(vt bene docet Abulenſ. ead q.233.)Quia adhuc militant rationes dictæ.

Verùm de peccato ſodomiæ, & aliis contra naturam, 2
num ſufficientem cauſam diuortio præbeant, non modica eſt difficultas.Et quidem ſodomiam non ſufficere ad diuortium,opinantur aliqui. Ducuntur 1. quia ob ſolam adulterij cauſam permiſit Chriſtus diuortium, Matth.5. & 19. ſodomia autem coniugati vel coniugatæ non eſt propriè adulterium. Et in pœnis benignior eſt interpretatio accipienda, reg.In pœnis,de reg.iuris,in 6. Secundò, quia coniuges ſola legitima membra, & eorum vſum neceſſarium ad generationem videntur mutua fide ſibi ipſis obligare: ac proinde ſodomiticus vſus ſaltem patiendo, cum non obſtet vſui naturali neceſſario ad generationem,non videntur contra hanc fidem. Non ergo eſt legitima diuortij cauſa. Tertiò, quia ex copula ſodomitica non conſurgit affinitas,c.Extraordinaria 35.q.3.Atque

ideo hanc ſententiam tuentur gl. c. Omnes cauſationes, verb. Sodomita 32. q. 1. (licet non ita clarè, quin ad vtramque partem poſſit allegari: at communiter DD. pro hac ſent. illam allegant) Inn. c. 1. de adult. n. 1. & dicit eſſe communen ſent. Florian. c. Maritis, eot. & tenent Lud. Rim. rubr. ff. ſol. matr. nu. 20. Card. c. Maritis, in fin. Aluar. Pelag. de planctu Eccl. l. ar. 2. col. 5. verſ. Sed & ſecundum canones, in fin. Abul. c. 5. Matth. q. 233. Bertac. in ſuo repert. lit. S. verb. Sodom. verſ. 2. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 25. verſ. Verum etiã f. 604. & d. 35. diſp. vn. col. 5. & ſeq. verſ. Vocant in dubium, Gandin. de maleficiis, s. De multis quaſtionib. dependentibus à ſtatutis, n. 25.

3 At tenendum eſt ſodomiam ſufficere ad diuortium. Hæc ſent. ſolet probari ex c. Meretrices. 32. q. 4. quod eſt D. Auguſt. q. 37. ad c. 23. Deut. ibi: Nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vſus prohibitus debeat intelligi. Sed hoc teſtimonium nil probat. Quia ſolum docet D. Aug. nomine fornicationis prohibitæ in 6. Decalogi præcepto, comprehendi omnem non legitimam membrorum genitalium vſum. Quod nullus dubitat. Non autem nomine fornicationis, quæ ſufficiens eſt diuortij cauſa docet includi: alias clauderetur etiam mollities, cum ſit non legitimus membri vſus. Cuius contrarium dicemus n. 10. Secundò ſolet probari teſtiminio D. Hier. epiſt. ad Amandum & refertur c. Omnes cauſationes 32. q. 7. ibi: Quandiu viuit vir licet adulter ſit, licet ſodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus. Vbi æquiparat virum eſſe adulterum & ſodomitam: ſupponitque ob hæc vitia poſſe dimitti. Sed nec hoc teſtimonium id probat. Quia ſimiliter addit flagitiis omnib. coopertus. Cum tamen ob omnia alia flagitia dimitti non poſſe certum ſit. Inſuper, quia D. Hier. non aſſerit licitè ob id diuertere vxorem à viro. Sed id tantum intendit, ſiue licitè, ſiue illicitè diuertit, non poſſe eam alij nubere, priori viro ſuperſtite. 3. ſolet probari. Quia ſodomia eſt grauius delictum adulterio, c. Adulterij, & c. Viſum 32. q. 7. Si ergo ob adulterium permittitur diuortium: idem à fortiori dicendum erit de ſodomia. Nam legem pœnalem ex rationis identitate, nedum maioritate, extendi, ex multis DD. probauimus l. 3. diſp. 42. n. 4. Sed hæc quoque ratio in multis claudicat. Primò, quia etiam mollities peior eſt adulterio, vt de omnibus peccatis contra naturam teſtatur D. Th. 2. 2. q. 154. a. 12. inter quæ computatur mollities, vt docet ibi a. 11. Cum tamen non ſufficiat ad diuortium, vt probauimus n. 10. Secundò, quia eſſe grauius peccatum in ſe, nil confert ad diuortium. Cum odium Dei ac blaſphemia longè grauiora ſint adulterio, & ad diuortium non ſufficiant. Sed attendendum eſt, num magis repugnet fidei matrimonij, illudque grauius offendat. At ſodomia in hoc ſenſu leuior eſt adulterio. Minus enim læditur matr. per vſum ſodomiticum, quam per naturalem: vt rectè animaduertit Cai. 2. 2. q. 154. a. 12. dub. 1. ad fi. Quod inde probat: quia per ſodomiam vxoris, ſola perſona quæ eſt in mariti dominio polluitur, per concubitum autem naturalem, perſona & vas, quæ mariti ſunt, polluuntur: redditúrque ex hoc concubitu incerta proles, non autẽ ex priori, quod ſi ſodomia viri ſit, non plus lædit matr. quam concubitus naturalis. Quia vtrobique prodigitur ſemen vxori debitum: imo minus, quia ex concubitu ſodomitico non concipitur proles ex aliena fœmina, ſicut ex concubitu naturalis. Quod grauiſſimè vxorem offendit, ac filios ex matr. habitos. Quocirca ſubdit Caiet. ibi. concubitum ſodomiticum cum aliena vxore, non eſſe propriè adulterium, nec eius pœnis ſubiacere. Tandem, quia non eſt certum, legem pœnalem extendendam eſſe quoad pœnam in ea contentam, ad caſum non expreſſum, etiamſi in illo eadem inueniatur ratio: imò oppoſitum eſt verius. Idque docent Ant. c. fi. n. 58. de conſuet. Caſtro li. 1. de lege pœn. c. 8. docum. 3. pulchrámque reddit rationem, cur argum. à ſimili vel ab identitate rationis non valeat in legẽ pœnali: cum tamen in aliis legibus valeat. Quia aliæ leges adeò pendent ex ratione, vt ratio legis dicatur eius mens & anima. Et hinc euenire neceſſe eſt, vt vbicumque illa eadem inuenitur ratio, locum habeat eadem lex. At lex pœnalis quoad pœnam non omnino pendet à ratione, ſed etiam ex legiſlatoris talem pœnam indicentis voluntate. Quamuis enim recta ratio crimina punire dictet, non tamen cogit ad hanc vel illam pœnam ſtatuendam: ſed hoc ſola legislatoris voluntate pendet, quæ etſi aliquam petat congruentem rationem, non tamen ea neceſſariò cogit ad potius illam, quàm aliam pœnam ſtatuendam. Ex quo fit in pœnis argumentum à ſimili non valere, vt bene docuit gl. reg. In pœnis 49. verb. In pœnis, de regul. iuris, in 6. Et hoc eſt quod dixit Molin. to. 1. de iuſt. tr. 2. diſp. 176. §. Quartò, & euertit. f. 1052. pœnas tantum comprehendere delicta, ob quæ ſtatutæ ſunt, non autem alia quamuis grauiora, aut æquè grauia. Hinc etiam bene dixit Suar. 3. p. q. 67. a. 8. in comment. §. Maius vero dubium eſt in impedimentis & prohibitionib. quæ ex iure pendent, nec congruentes, nec argumenta à ſimili eſſe efficacia. Non ergo ex identitate rationis, ſi ea eſſet, concluditur ob ſodomiam dari diuortium. Ratio ergo legitima eſt, quam breuiter tetigit Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Verum verò, & clarius expreſſit in ead. q. a. 4. immediatè ante 2. concl. Quia cum matr. eò tendat, vt efficiantur coniuges vna caro, Geneſ. 2. Et erunt duo in carne vna; violat perfectè & conſummatè fidem matrimonij, carnem ſuam in alium vel in aliam diuidens, indéque oritur ius diuortij. Violanti enim perfectè fidem matrimonij diuidendo carnem ſuam, alter non tenetur ſeruare fidem, cohabitans ac debitum ei reddens. Cum autem diuiſio hæc carnis perfectè reperiatur in omni concubitu, ſiue naturali, ſiue ſodomitico, hinc eſt vt vterque ſufficientem diuortio cauſam præbeat. Quare Chriſtus Matth. 5. & 19. declarans diuortium licere ratione fornicationis, nomine fornicationis omnem illum concubitum, per quem caro coniugis diuiditur in alium, incluſit. Quam rationem non obſcurè ſignificauit D. Hier. in c. 19. Matth. explicans quomodo liceat ratione fornicationis vxorem dimittere, & refertur c. Dixit Dominus 32. q. 1. ibi: Cum illa vnam carnem in aliam diuiſerit & ſe fornicatione à marito ſeparauerit, non debet teneri. Adde etiam legem diuortij non eſſe verè pœnalem, ſed ex ipſamet contractus matrimonialis natura oriri: vt diſp. præced. n. 4. probauĩ, ac proinde non mirum eſt, ſi nomine fornicationis claudatur omnis ille concubitus, in quo inuenitur perfecta diuortij ratio, quamuis propriè adulterium non ſit. Atque ideo hanc ſentent. tuentur ex Theol. D. Th. 4. d. 35. q. vn. a. 1. ad 4. vbi D. Bonau. q. 1. ad fi. Durand. q. 1. a. 1. n. 6. Ricard. a. 1. q. 1. ad 2. Palud. q. 1. art. 1. concl. 5. n. 8. Suppl. Gab. q. vn. a. 2. poſt 2. concl. Vincent. 2. to. ſpec. doctrinali, lib. 10. c. 41. D. Ant. 3. p. t. 21. c. 2. §. 5. Abul. ſibi contrarius c. 19. Matth. qu. 63. ad 3. & q. 66. 68. 70. in fin. Caſtr. l. 2. de lege pœn. c. 4. paulò ante §. Vt igitur, Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Verum verò Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. verſ. Tertium eſt, Ledeſm. 2. p. q. 64. ar. 2. col. pen. verſ. Eſt tamen notandum, Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 8. impedim. 10. verſ. Ex præmiſſis patet Celaia 4. d. 35. q. 2. arg. 5. vbi Ouand. diſp. vn. propoſ. 1. fi. Veract. 3. p. Speculi a. 1. concl. 2. Enriq. lib. 11. de matr. c. 8. n. 13. Angl. Florib. 1. p. de matr. q. 9. de diuortio, a. 1. diff. 1. Graſſis 1. p. deciſ. lib. 2. c. 84. n. 15. Emm. Sa ſum. verb. Diuortium, verſ. Primò Petr. de Ledeſm. de matr. q. 62. a. 1. dub. 4. Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matr. concl. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 54. vbi de diuortio quoad habitationem paulò poſt princ. verſ. Quintus caſus. Vega 1. to. ſum. c. 89. caſu 4. Maldonado c. 5. Matth. nu. 32. Franciſc. Marcus deciſ. 529. n. 7. in p. 2. Vela in ſuo tract. de pœnis delict. 33. § Ex prædictis namque primò. Et ex Iuriſper. Calder. c. Maritis, de adult. vbi Ant. n. 3. Abbas n. 3. Anan. n. 3. & videntur ibi tenere Ioan. Andr. n. 2. & Anchar. fin. licet non ſatis explicent cui potius ſententiæ adhæreant. Sed clarè tenet idem Ioan. And. c. Diſcretium n. 5. de eo qui cogn. conſang. & ibi Prapoſ. num. 4. notab. 8. fin. vbi dicunt nomine fornicationis intellexiſſe Chriſtum omnen concubitum illicitum, Henr. c. Si vir, n. 5. de adult. Hugo & Laur. c. Omnes cauſationes 32. c. 7. & ibi Arch. n. 2. Bellam. n. 1. fin. Turrecr. n. 1. Alb. in ſuo diction. lit. D, verb. Diuortium, col. 3.

verſ.Vtrum propter aliud vitium.& lit. M.verb.Matrim 8. paulò poſt princ.& ibi Ioan.Baptiſt.in addit.Io.de Friburg. ſum.conf.l.4 q.t.22.q.2.Aſtenſ.ſum.2.l.8.t.11.a.3 q.6. Monal.ſum. vbi de diuort. t.propter quid fiat diuortium in matrim.verſ.Item extenditur.Roſel. Matr.7.n.1.& verb.Impedim.imped.9.n.10.Syl.verb.Diuortium.q.7. Angel. Matr 4. initio,Tabiena Matr.4.q.2.n.3.Raimundus de Petraforti, quem refert & ſequitur Barbatius conſ.64.n 8.vol. .Chaſ. in conſuet.Burgund.rubr.7.§.3.n.6.Couar.4 decret.2.p.c.7. §.5.n.6.Franc.Marc.deciſ.739.n.4 in 2.part.Anton.Cucus lib.5 inſt.maior.t.12.fi. Iulius Clarus lib.5.recept. §.Sodom. verſ.penult. Menoch.de arbitr l.2.centur 3.caſu 286.n.25. Ant.Gabr.to.2.commun.opin.in mea edit.lib.17.verb. Sodomia crimen,fol.306.col.2.Caëta repet.c. Ad limina 30.q 1. §.4.nu.206.Burſat.conſ.218.n.10 vol.2.Cantera quaſt.crim. in q.tangentibus punitionem delicti.c.4.nu.68.Conrad.in ſua pract.prout refert & ſequitur Salzedo addit.ad pract.Bernardi Diaz cap.86.§.Et propter hoc ſcelus, Barboſa rubr.ff. ſoluto matrim.2.p.num.30.& dicit eſſe communem opinionem Lambertin.de iure patronatus.l 2.p.1.q.9 a.18.fin.

4 Aliqui(prout refert Verac.n.præc.allegatus) temperant ſententiam,vt intelligatur, quando ſodomia eſt actiua, vt ſi vir ſodomiticè fœminam aut marem cognoſcat : ſecus ſi vir aut vxor copulam ſodomiticam patiantur.Quia patiens non emittit ſemen, nec vas alteri coniugi debitum tradit,nec generationis membro abutitur. Cæterum tenendum eſt vtroque modo ſodomiam admiſſam præbere iuſtam diuortio cauſam. Quia caro coniugis patientis perfectè diuiditur in aliam agentis,ſicque fides matr.violatur. Quod eſſe diuortij fundamentum n.præc.probauimus.Atque ita docent Abul.c.19 Matth.q.68.Verac.ibid. Atque eſſe cauſam diuortij ſodomiam viri vel fœminæ, quæ communiter patitur,docent Roſ. Matr.7.n.1.Aſtenſ. Vinc.D.Ant.Barbatius,Monald.Angles,Vega n præc.allegati.Et videntur cæteri ibi allegati ſentire.Cùm indiſtinctè ſodomiam eſſe cauſam diuortij doceant. Præter Maldonado,qui de ſodomia ſola vxoris loquitur.

5 Imò idem dicendum eſt, de ſodomia inter duas fœminas commiſſa , quam eſſe veram ſodomiam teſtatur D. Th.2.2.q.154.a.11.& puniri pœna ordinaria, quando inſtrumento aliquo medio ligneo , aut ferreo , aut ex quacumque alia materia confecto,committitur : docet Ant. Gom.l.80. Taur.l.34. Atque ita eam eſſe ſufficientem diuortij cauſam aſſerunt Monal. & Io.de Frib.n.3.allegati. Quod tunc verum eſſe credo , quando medio aliquo inſtrumento , vel abſque illo , ſemen immitteretur in vas naturale aut præpoſterum fœminæ. Quod fieri poſſe affert ex Auicenna,Ant.Go. ibid. Tunc enim caro fœminæ patientis in carnem agentis diuiditur , ac ſi ſodomiticam copulam habitam à maſculo pateretur. Secus tamen eſſet,vbi ſemen aut non expelleretur,aut extra vas decideret. Quia tunc ceſſat carnis diuiſio,vt etiam dicemus nu. 13.de ſodomia à viro exercita.

6 Alij etiam hoc extendunt , vt ſi iuſta diuortij cauſa, quando vir propriam vxorem tentaret ſodomiticè cognoſcere, quod probari videtur ex D. Ambroſ. in illud 1. Cor.7. Aut viro ſuo reconciliari. Vbi ſic ait, Si apoſtatet vir, aut vſum quærat vxoris inuertere , nec alij poteſt nubere mulier,nec reuerti ad illum. Atque ita docent Innoc.c.1.n.1.de adult.Decius l.1.n.8.C.de ſecund.nupt. Barbat.conſ.64.n.7. volum.2. Sebaſt. Monticul. de patria poteſtate,verb. Matr. n.77.Menoch.de arbitrariis lib.2.centuria 3.caſu 286.n.14. Petr.de Soto,Cou.Ant.Cuc.Ant.Gabriel.Salzedo,Vela, Barboſa n.3.allegati.Hoc tamen intelligendum eſt,niſi vir corrigi velit:vt bene Enriq.l.11.de Matr.cap.17.nu.7. & quamuis corrigi nolit , adhuc non eſt cauſa perpetui diuortij,ſed ad tempus,vt n.ſeq.probabo.

7 Præterea aliis placet hoc extendendum, vt ſit iuſta diuortij cauſa,ſi vir propriam vxorem minimè conſentientem extra pudoris clauſtra polluat.Sic docent Alberic.referens Laurentium in ſu. dictionar. lit. M.verb.Matrim.8. §.1.in fi. Abulenſ.cap.19. Matth.q.65.in fine totius qu.D. Ant.Veracruz,Emman.Sa,citati n.3. Barth.à Ledeſma de Matr.dub.65 concl 1. & clare etiam docent Palud.& Petrus de Soto eodem nu. 3.relati, dicunt enim omne peccatum contra naturam eſſe cauſam iuſtam diuortij. At illa pollutio eſt peccatum contra naturam. Idémque colligitur ex D.Caſtro, Viguer.Celaia relatis eod.n.3.indiſtinctè enim id affirmant de peccato contra naturam. Cæterum verius eſt,id non eſſe cauſam perpetui diuortij.Cuius rationem reddunt Roſell. Sylu Gaëta,quia vir non diuidit carnem ſuam in plures , ſed in propriam vxorem. Quod eſſe rationem ac fundamentum diuortij probauimus n.3. Atque ita ſentiunt Roſel. Matrimonium 7.n.2. Sylu.verb. Diuortium,q.7.Tabiena Matrimon 4 q.2.nu.3. Gaëta repet. c.Ad limina 30.q.1.§.6. n.212. Palac.4.d.35.diſp.vn.col.8. verſ.Porro autem dubitatio vulgata eſt,Gandin n.2.relatus, Suppl.Gabr.4.d.35.q.vn.art.2.concluſ.8. Dixi autem non eſſe cauſam diuortij perpetui. Quia ſi vir deſiſtere nollet poſſet vxor ratione periculi animæ propriæ , ne trahatur ad conniuendum in illo ſcelere,diuertere.Sic Roſel.Sylu. Tabiena,Gaëta,Suppl.Gabr ibid. Quod bene addit,id diuortium non eſſe perpetuum,ſed tantum ad tempus,dum vir non reſipiſcit. Quod etiam n.ſeq.ex aliis probauimus in caſu fortiori. Et ratio eſt , quia non qualitas criminis eſt cauſa iuſta diuertendi , ſed inductio ad peccandum. Quare tantum durabit diuortium , donec inductio illa ceſſet.Sicut de viro inducenti vxorem ad alia crimina dicemus hoc eodem lib.diſp.17.n.14.

Ex dictis infertur 1.quid dicendum ſit de viro committente ſodomiam completam cum vxore inuita. Nam eſſe cauſam iuſtam diuortij teſtantur D.Anton. 3.p t.1.c 20.§. 3.Monal.n.3 alleg.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.7.Vela n. 3.relatus, Io.de Frib ſum confeſ.lib.4.t.22.q.3. Et concordant dicentes id,de omni peccato contra naturam,quos n. præc.retuli. Verum dicendum eſt,non eſſe iuſtam diuortij perpetui cauſam,niſi ad tempus,dum vir deſiſtere à ſcelere illo renuit.Iuxta n.præced.dicta.Idque docent Tabien. Matrimon.4.quæſt.2.n.3. Palacios 4.d.35.diſp.vn. col.5.& ſeq.verſ.Vocant in dubium.& colligitur ex ratione tradita per Roſel.Sylueſt.Gaëtam n.præc.allegatos. Quoniam vir non diuidit in hac copula carnem ſuam in aliam. 8

Secundò infertur. Quid dicendum ſit de pollutione extraordinaria habita cum tertia alia perſona. Eam enim ſatis eſſe ad diuortium teſtantur Lauren.c.Omnes cauſationes 32.q.7. Alber.in dict lit. M.verb. Matr.8.§.1.in fi.Henr. c.Si vir,in fine,de adult. Abul c.19.Matth.q.70.in fi.Palud. Roſell.Angles,Sylueſt.D.Ant.Tab.Emm.Sa, n.3.allegati, Gaëta repet.c.Ad limina 30.q.1 §.4.n.211.Idemque dicent id aſſerentes quando pollutio eſt habita cum propria vxore : & de omni peccato contra naturam, quos retuli n. 7. Et ducuntur,quia eſt grauius peccatum, quàm adulteriũ. Item,quia læditur matrimonium : cum prodigatur ſemen viri debitum vxori.Sed dicendum eſt,non ſatis eſſe ad diuortium. Quia non integrè & conſummatè læditur matrimon. cum non diuidatur caro viri in aliam per concubitum. Quæ diuiſio eſt diuortij radix,vt nu.3.probaui: vbi etiam dixi nihil conferre ad diuortium,eam extraordinariam pollutionem eſſe grauiorem. Atque ita docent Gl.d.c.Omnes cauſationes verb. Sodom. Alb.in ſuo d.lit. D, verb.Diuort.col.3.verſ.Vtrum propter aliud vitiũ, & lit. M. verb. Matr.8.col.2.ver.Quid ſi aliquis,vbi & refert Guilel. & Hugonem,Lud.Roma. rub.ff ſol.matr.n.24.Sot.4.d 36. q.vn a.1.verſ.Vtrum vero,Supp.Gabr.licet dubitans in hoc magis inclinet,4.d 35.q.vn.art.2.poſt.2.concl. Monal.ſum. vbi de diuort.c.Propter quid fiat diuortiũ in matr.verſ.Item extenditur,Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.8. Io.de Friburg. ſum.conf.l.4.t.22.q.4. Abul.c.5.Matth.ſi.233.Nau.l 4.conſ. t.d.diu.in vtraque edit.conſ.1.fin. Ledeſ.2 p.4 q.64.a.2.col. pen.verſ.Eſt tamen notandum.Enriq.l.11.de Matr.c.8.n.13. in comment lit.C.Palac.d.35 diſp.vn.col.8.verſ.Porrò autem. dubitatio.Angl.Flor.1.p.de Matr.q.9.de diu.a.1.diff.1.Per. de Led.de Matr.q.62.art.1.dub.4.Nec eſſet cauſa diuortij immiſſio ſeminis intra os aut aures maſculi vel fœminæ. 9

Quia non eſt copula conſummata,nec ſodomitica,vt dixi l.præced diſp.17.n.5.

10 Tertiò infertur, quid dicendum ſit de peccato mollitiei, ſiue viri, ſiue vxoris. Non deſunt qui ſentiant ſufficere ad diuortium. Duceuntúrque rationibus,quas confutaui n.præc.Ita ſentiunt Palud.*4.d.35.q.1.a.1.concl.3.n.*8. Abulenſ.*c.*19.Matth.*q.*67.*& q.*70.*fine*. Gaeta *repetitione c. Ad limina* 30.*qu.*1.§.4.*n.*213. Veracruz *3 p.ſpeculi,ar.*1.*concl.*2.Et idem tenentur dicere docentes generaliter peccatum contra naturam eſſe cauſam iuſtam diuortij, quos retuli n...Sed ex dictis n.præcedenti conuincitur oppoſitum eſſe verius. Quod docent omnes Doctores ibi, *verſ. Sed dicendum eſt pro noſtra ſententia allegati. &* D. Antonin.*3.p tit..c.*21.§.5.Roſella *Matrimonium* 7.*n.*2. Angel. *Matr.*4.*init.* Tabien *Matrimonium* 4.*q.*2.*n* 3. Sylu.*verb. Diuortium*, *q.*7. & eſt communiſſima ſent.quam etiam tenet Gandinus *n.*2.*relatus*.

11 Quartò infertur, quid ſentiendum ſit de muliere patienti amplexus,& oſcula libidinoſa, tactus ad mamillas. Id enim eſſe iuſtam cauſam, vt vir ab ea diuertere poſſit, dotémque lucretur, quam ratione adulterij vxor perdit, iuxta *cap. Plerumque,de donat.inter virum & vxor.*quando animus adfuit vxori perueniendi ad adulterium, indéque matrimonij fama grauiter læſa eſt,aſſeruit Baldus *c.* Lud. *num.*4 *de procur.*Et clarè colligitur ex Bartol.*l.*1.*num.vn. ff.d.extraord crimin.* vbi reprehendit *Gloſſam ibi verb.Propter voluntatem* dicentem ob baſia,id eſt, oſcula libidinoſa plecti vxorem pœna extraordinaria. Et dicit imponendam eſſe pœnam adulterij ordinariam. Quæ tamen eſt diuortium,& dotis amiſſio. Idem tenet Beroius *rubric.de iudiciis,n.*13. Ioan.Lup *rubr de d nat inter vir & vxorem,* §.78 *n.*10. Et loquens de diuortio, ſubticénſque de dote, tenet idem Felin *c.Præterea,de teſtibus,& atteſtat.n* 3.*verſ. Et dicas.* & loquentes de dote,docent idem, Ripa *rubr de iudiciis.n.*16.*& ſeqq.*Curt.*iunior ru.r C.de edendo.nu.*15.*& ſeqq. Et ibi* Bologn.*à n.*15.& dicit communem eſſe ſententiam Bellon *ibi n.*81 Et tenet etiam Caſtil.*l.*81.Tauri *n.*3. *verſ Adde ſicut mulier,*Bernardus Diaz *reg.*216. Matth.*de Afflictis in conſtit regni Sicil. lib* 3.*rubr.*47.*n.*6. Grotus *lib.* 2.*n.*20.*ff.ſolut.matr.& ibi* Pont. *n.*6. Carrer.*in ſua practica t.De homicidiis,*§ 6 *n.*254.Catell.*in memorabili iuris,verb. Mulier propter.*Lara *l Si quis à liber* §.*Si quis ex his,n.*77. *ff.de li.agnoſc.* Surd *de alimentis,t.*7.*q.*16.*à n.*31.*vſque ad* 36. Et ſaltem quando non conſtat adulterium interuenerit necne,docent idem Bermond.*de publicis concubin rubr. de adulterio n.*78.*& ſequent.&* Azeuedo *lib.*8.*recop.rubr.t.* 20.*n.*14. Ducuntúrque primò,quia feudum amittitur,ob iniuriam illatam domino,turpiter eius vxorem tangendo, *l.*1.§.1.*quibus modis feudum amittatur*.Maiori autem afficit iniuria maritum vxor turpes admittens tactus. Secundò, quia iniuria irrogata viro ob adulterium, in cauſa eſt vt ſoli viro competat accuſatio ad diuortium, dotémque amittendam. Sed aliquando maior iniuria irrogatur per oſculum, vt ſi publicum ſit, adulterium verò occultum. Ergo ſufficiet illud oſculum. Nam vbi eadem eſt ratio, idem ius eſt. Tertiò, quia ſtatutum puniens in termino, cenſetur punire in via,vt tradit Bald.*c.Nam concupiſcentiam paulò poſt princ.verſ. Nota quod cum aliquid,de conſt* oſcula autem ſunt via ad adulterium. Quartò ex *l. Quod ait lex* 23.*in princ.ff ad l.Iuliam de adult.* quæ probat permitti patri filiam in oſculis & amplexibus inuentam necare: vt ibi exponit *gloſſ verb. In ipſis*, à fortiori ergo ob hæc permittetur diuortium, dóſque amittetur. Denique ex *l. Conſenſu,*§.1. *C.de repud.* vbi iuſta repudij ac iacturæ dotis cauſa cenſetur vxorem viro inſcio coniugis virorum adeſſe:ergo à fortiori,ſi oſcula & amplexus patiatur, erit iuſta diuortij ac dotis amittendæ cauſa.

12 Cæterum mihi veriſſimum eſt, ſolos actus quantumuis libidinoſos, ac animo perueniendi ad adulterium habitos eo non ſequuto, nec diuortio, nec dotis amiſſioni iam præbere cauſam. Ducor, quoniam diuortij fundamentum ac radix eſt,carnis in aliam diuiſio,vt nu.3. probaui,quæ in ſolis oſculis & amplexibus non reperitur. Secundò ex *l.Conſenſu.C.de repud &* Auth. *Vt liceat matr.*§. *Prædictis itaque,col.*8.vbi inter iuſtas repudij cauſas minimè referuntur amplexus & oſcula. Tertiò,quia pœnæ imponendæ non ſunt niſi in caſibus iure expreſſis, Auth *De non eligendo ſecundo nubentes,*§.*Cum igitur,coll* 1.Quod latiſſime multis adductis exornat Menoch. *de arbit. l.*2.*centur.* 3. *toto caſu* 276. Cum ergo in iure ſolum concedatur diuortium,dóſque amittatur ob adulterium, extendendũ non eſt ad oſcula & amplexus. Eo vel maximè,quod ſi extenſio fieret de adulterio ad oſculum,eſſet arguere de maiori ad minus. Quod in pœnalibus quam ſit abſurdũ quis non videat? Quartò, quia verius eſt ſtatutum puniens in termino,non cenſeri punire in via. Quod docent Dec.*l.Si fugitiui,n.*48.*C.de ſeruis fugit* Iaſon *l.*2.*in fi.ff de iuriſd.omnium iudicum.*Quintò,quia licet prohibito conſequenti ſit prohibitum antecedens,*l.Oratio,ff.de ſponſalib.* non tamen id locum habet quoad pœnam incurrendam, vt teſtantur *gl.clem.*1.*verb.Contrahe,de conſanguin &* ibi ſcribentes Cynus,Bald.*&* Salic.*l.*1. *C.Si rector prouinciæ,*Decius *c.Nam concupiſcentiam,*2.*lectura n.*13.*de conſtit.*Tandem quia vel certum eſt non adfuiſſe adulterium, & tunc non eſt cur imponatur pœna ordinaria adulterij quæ eſt diuortiũ,ac dotis amiſſio. Vel id nõ conſtat:& tunc cum requiratur ad hoc præſumptio violẽta,*c.Literis,de præſumpt.*non debet imponi pœna ordinaria ob oſcula & amplexus,non interuenientibus aliis coniecturis, quæ violentam præſumptionem inducant. Illa enim ſola minimè probant ſufficienter adulterium,vt dicemus hoc li.diſp.12.nu.47. Nec obſtant argumenta contraria n.præcedenti adducta. Nam ad primum dico loqui in feudo, quod facilius amittitur, quàm dos.Nam feudum eſt feudatarij tantum quod vtile dominium:dos autem eſt proprium patrimonium mulieris *l.*3.*Sed vtrum,in fine,ff de minoribus.* Et quia feudatarius abſtinere debet ab omni graui iniuria domini. Quod eſt ſpeciale in feudo:quam ei infert oſculans eius vxorem. At quoad diuortium, & dotem amittendam, id non eſt iure cautum. Ad ſecundum dic, quamuis iniuria ſit cauſa, vt ſoli marito concedatur accuſatio,eam ſolam non ſemper eſſe cauſam diuortij & dotis amittendæ, ſed quando eò peruenit, vt caro coniugis in aliam diuidatur per concubitum. Adde,nec tam grauem inferri iniuriam per oſcula,& amplexus,licet quandoque per accidens magis lædatur fama,eo quod hæc magis publica ſint. Et denique,quia ad extenſionem legis pœnalis non licet arguere ex rationis identitate,vt probauimus n 3. Ad 3.dic, eam doctrinã non eſſe veram, vt proximè probaui. Ad 4. ſimiliter dic eam *gloſ.*expoſitionem non eſſe admittendam. Nam textus clarè ſentit oportere filiam deprehendi in ipſis actib. venerei, id eſt, in ipſa actus turpitudine, vt aliis citatis probat Barboſ.*l.*2.*in princ.p.*1.*n.*71.*ff.ſolut.matr.* Ad 5.dic, in eo textu propter circumſtantiam loci, & temporis, & perſonarũ,ſaltem præſumptiuè probari adulterium. Tandem prob.hæc ſententia,quia pœna delicto conſummato impoſita,ad tentationem producenda non eſt, *l. Sæpe ita, in fi. ff.de verb.ſignif.* Atque ideo hanc ſent. loquentes de diuortio,& dotis amiſſione, ſuſtinent Cou 4 *decret.*2.*p. c.*7.§.6.*n.*3.Boſch *repet.rub.de iudiciis,n.*3.*& ſeq.*Burſ.*conſ.* 435.*n.*8 *& n.*16.*& ſeq.volum.*4. Cantera *qu.crimin. q.tangent punitionem delicti,c.*4 *n.*52. Barboſa *l.*2.*in princ.p.*1.*n.* 71.*&* 73.*ſolut.matr.* Lup.Lop.1.*p.inſtr c.*295. *Adhæc quæſtio hæc.*Et loquentes de ſolo diuortio tenent non ſufficere oſcula,& alios tactus libidinoſos. Sotus 4.*d.*36.*q.vn.a.* 1.*verſ.Vtrum verò,*Angl.Florib.1.*p.de matr.q.*9.*de diuor.a.* 1.*dif.*1.Palac.4.*d.*27. *diſp.*3.*col.*14.*verſ.Sed nunquid ſuſpicio,f.*604. Et loquentes de dote docent idem, Decius *c. Paſtoralis, n* 33.*de iud. & rubr.eo t.in* 1. *lectura n* 5. *& ibi* Hier.Gigas *in addit.verſ Oſculum.Et* Sylu. Aldebrand.*ibi. in addit.verb.Non probatur.Idem Dec l Si fugitiui n.*47.*C. de ſeruis fugit. Et rub.C.de edendo n.*2.*& ibi* Bellon. *n.*83. Cagnol.*à n.*31.Alciat *l.*4.*parerg.iuris,c.*19 Nau.*rub.de iudiciis n.*6.*& ſeq.*Michaël Calidon.*repet.eiuſdem rub.n.*51.*& ſeq.*

*ſeq.& n.*17.Riminald.*ea repet.n.*10.*& ſeq.*Parpal.*l.*2.*n.*25. *ff.ſolut.matr.& ibi* Corraſius *n.*15. Ceſar. *Coſta l.*1.*variar. dubit.iuris c* 39.Vinc.Carolus *regula.Cum quid.p.*3 *limit.*1. *n.*15.*de regulis iur.in* 6.Coſtan.*de dotibus c.P.a n.*36.Hier. Gratus *conſ.*50.*num.*26.*vol.*8.Iul.Clar.*l.*5.*recep.§.Adulte rium n.*6.*verſ.Scias etiam.* Padilla *l. Tranſigere nu.*87.*C.de tranſact.* Menochius *de arbitr lib.*2.*centur.*3 *caſu* 276.*n.*4. *& caſu* 587.*n.*7.*& ſeq.* Perez *lib.*8.*ord t.*11 *l* 2 *f.*292.*verſ. Eſt dubium vtrum ex oſculo*, Salzedo *addit. ad regul.*116. Bernardi Diaz,Petr.Greg *ſintagm.iuri.l.*9.*c.*13 *a nu.*13. Ant.Gabr.*tom.*1 *commun.opin in mea edit l.*14.*§ pen* Grat. *reg.*496.*num* , *ampliat* 3.Manuel 1.*tom.*, *num* 2.*ed.t.c.*99. *n.*1.Idémque dicendum eſt in dubio an interuenerit adulterium. Quia oſcula illa & amplexus , niſi aliæ circumſtantiæ ac coniecturæ concurrant , non probant adulterium,vt latius dicemus hoc lib.diſp.12.nu 47. Ita docent Nauar *d.rubric.de iudiciis,num.*10.*& ibi* Michael Caldon. *n.*17.Rimin.Alciat.& Cantera,Barbol.*n.*74.*proxime citat.* Quod ſi interueniant aliæ circumſtantiæ loci & temporis, ex quibus probetur adulterium : tunc ſecundum omnes erit iuſta cauſa diuortij , condemnabitúrque mulier dotis amiſſione Hoc tamen non erit ob oſcula & alios tactus , ſed quia ob prædictas circumſtantias probatas præſumitur adulterium vt bene obſeruant Nauar. *eodem n.* 10.*&* Barboſa *eodem num.*74.Ex quo ruſſus infertur,tutum eſſe tunc virum in conſcientia , ſi aliud ei non conſtet. Quia cenſetur ea ſufficiens adulterij notitia: ſi tamen ei conſtat non interueniſſe adulterium , tenebitur in foro conſcientiæ ad vxorem redire , eique dotem reſtituere. Quia ſententia falſæ præſumptioni innitens eum minimè reddit tutum.

13 Quintò infertur, quid dicendum ſit de copula ſiue ſodomitica , ſiue naturali , penetrando vas , ſemine tamen minimè intra illud emiſſo. De qua re diſputantem inueni neminem. At cenſeo eam non eſſe iuſtam diuortij cauſam. Si tamen ſemen intra vas naturale vel præpoſterum immitteretur abſque eius penetratione, eſſet iuſta diuortij cauſa. Ducor,quoniam in priori caſu non eſt concubitus conſummatus, ſed attentatus , & ita non conſummat matrimonium, vt probauimus lib 2. diſp.21. num.5. nec caro coniugis in aliam diuiditur , ſed diuidi attentauit. Vnde non incurrit diuortij pœnam talis coniux , tanquam non reus perfecti adulterij , perfectæve ſodomiæ. At in poſteriori eſt delictum omnino conſummatum. Quare talem copulam, ſi naturalis ſit , conſummare matrimonium, ex omnium mente diximus eadem diſp. 21, num 2. Sed dices, nulli vſui deſeruire priorem huius corollarij partem , cum nunquam coniugi innocenti poſſit conſtare alterum adulterij reum minimè emiſiſſe ſemen. Id quidem fateor Quia præſumptio eſt contra adulterum. At deſeruiet ipſimet adultero,qui compenſare non tenebitur eam copulam imperfectam , nempe abſque ſeminis immiſſione cum adulterio alterius coniugis, vt dicemus hoc l.diſp.6 num.3. Quando autem præter intentionem recipitur ſemen intra vas mulieris , dicam num. ſequenti.

14 Tandem infertur quid dicendum ſit de beſtialitate. Et eam non præbere iuſtam diuortio cauſam , aſſeruit Abulenſis *c.*5.Matth *q* 253. Sed melius ipſemet *c.*19. Matth. *q.*65.*in ſolutione ad* 3. *& q* 66. *& q.*70, *in fine,&* Veracr.3. *p.Speculi, a.*1. *in probatione primæ concluſionis* , dicunt eſſe iuſtam diuortij cauſam. Cum verè caro coniugis in aliam diuidatur, nempe, in carnem beſtiæ cui copulatur. Sicut quando viro vir ſodomiticè miſcetur. Nil enim refert miſceri cum carne eiuſdem aut diuerſæ naturæ. Cum ad diuortium impertinens ſit an poſſit ex copula ſequi generatio : alias ſodomitica non eſſet diuortij cauſa, At non credo eſſe iuſtam diuortij cauſam, concubitum intra vas cum fœmina aut beſtia mortuis. Quia non eſt propriè fornicatio , ſed ac concubitus cum ſtatua mulieris, quare non eſt verè diuiſio carnis in aliam. Similiter non credo eſſe cauſam diuortij , ſi vir in balneo exiſtens ſemen voluntariè expellat , & matrix alicuius fœminæ illuc ingredientis illud attraheret. Quia fuit præter intentionem viri, atque ita ex intentione non fuit perfectus concubitus.

Ad argumenta n.2. propoſita reſp. Ad 1. dico nomine 15
fornicationis non tantùm verùm adulterium naturale comprehendi, ſed omnem concubitum per quem fit carnis diuiſio in aliam: vt nu.3. probaui. Ad 2. dic etiam obligare corpora, ne alij vſui innaturali tradantur: aliàs ſodomia coniugatæ mulieris non haberet circumſtantiam neceſſario confitendam. Ad 3. dic affinitatem ſolum oriri ex copula naturali, ex qua poteſt ſequi generatio: hoc ita iure diſponente. At diuortium non pendet ex affinitate , nec ſeminum commixtione per copulam naturalem , ſed ex carnis in aliam diuiſione, quæ in copula ſodomitica reperitur.

DISPVTATIO V.

An dentur aliqui caſus , in quibus non liceat diuortium celebrare propter coniugis adulterium ?

SVMMARIVM.

*Ad triplex caput reducuntur caſus , in quibus non licet diuortium ob adulterium,n.*1.

*Non licet,quando vterque fornicatus eſt,n.*2.

*Quid ſi vir vxorem proſtituat.n.*3.

*Quid ſi non inuita ſit a viro proſtituta,n.*4.

*Quid , ſi vir conſcius diſſimulet adulterium vxoris , vel ſuſpectam de adulterio retineat,vel e contra,n.*5.

Quid ſi vir cauſam adulterandi præbeat vxori, denegans alimenta, ipſamve expellens,n 7.

Quid ſi cauſa adulterij fuit,virum negare debitum vxori? Et explicatur c.Si tu abſtines 37 *q.*2 *n.*7.

*Quid, ſi vir infidelis ad fidem conuerſus, anſam fornicandi vxori infideli dederit,repudians, aut nolens ad conſortium maritale admittere volentem,abſque Dei contumelia cohabitare? Et explicatur cap. Gaudemus,de diuortiis,n.*8.

Quid, ſi cauſa fuit, virum coram iudice negaſſe matrim. ipſamque in probatione deficientem ſuccubuiſſe , & virum abſolutum fuiſſe , & vxorem alij nupſiſſe,an poſſit prior vir alſea diuertere.n 9.

An vir expellens iniuſte vxorem ob id adulterantem,acquirat dotem, num 10

*Vtrum ſit diuortij cauſa ſi coniux probabiliter credens alterum deceſſiſſe,ad alias nuptias tranſeat: deſideretúrque culpa lethalis in adulterio vel tranſitu ad nuptias,vt liceat diuortium n.*11.

Quid ſi coniux fornicetur credens alium mortuum,n. 12.

*Quid,ſi vxor fuerit violenter cognita,an poſſit dimitti,n.*13.

*Quid,ſi vxor cauſam violentiæ dederit,n,*14.

*Quid,ſi ſolo metu,an vir poſſit diuertere,dotémque lucretur ? Refertur quædam ſent.negans,n.*15.

*Sententia Auberti,& enodatur c.Propoſito.*32.*q.*5 *n* 16.

*Quid, ſi coniux alteri commiſceatur,credens eſſe ſuum coniugem, n.*17. *& ibi,an credatur eius iuramento.*

*Quid , ſi tempore infidelitatis coniux repudians aut repudiatus aliud ineat matr.an ſit iuſta diuortij cauſa,n.*16.

*Quid,ſi innocens interne vel externe alteri condonet adulterium,n.*19.

*An condonatione facta poſſit coniux reconciliatus accuſare de nouo adulterio admiſſo? Et explicatur c. De Benedicto,*32 *q.*1.*n.*20.

An poſſit tunc accuſari de adulterio prius condonato n 21.

*An adulterium innocentis poſt reconciliationem lapſi compenſetur cum adulterio prius condonato,n.*21.*remiſſiuè.*

*An caſus , hi in quibus non licet diuortium propter adulterium , cenſeantur iure diuino & naturali excepti,nequeatque Eccleſia reſtringere facultatem diuertendi ob adulterium,n.*23.

SEptem caſus ex iure canonico collecti enumerantur 1
ab vniuerſis Doctoribus,in quibus non licet ob adulterium celebrare diuortium : qui ad triplex caput reducuntur. Primum eſt. Quia alter coniux eſt eiuſdem criminis particeps,aut pariter adulterans : aut adulterio alterius conſenſum præbens. Ex quo primus & ſecundus caſus conſurgunt. Secundum eſt. Quia culpa vacat adulterium , ac proinde non eſt formaliter adulterium , ſed tantùm materialiter. Ex quo oriuntur tertius , quartus quintus & ſextus caſus. Tertium eſt. Quia coniux iniuria ob adulterium affectus, illam condonat. Ex quo ſeptimus caſus procedit.

Primus ergo caſus eſt , quando vterque coniux eſt 2
eiuſdem criminis particeps,nempe quia adulterium vterque patrauit. Ita habetur *cap. Significaſti de diuortij,cap.*

Intelleximus, & *c.fin de adulter. l.Viro atque vxore ff.ſoluto matr.* quibus in locis ea redditur ratio, quod paria delicta mutua compenſatione aboleantur. Vnde D. Aug. *l.1. de ſerm. Domini in monte, c.28.* relatus *c.1.32.q.6.* ait: *Nihil iniquius, quam fornicationis cauſa dimittere vxorem, ſi & ipſe conuincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo alterum indicas, te ipſum condemnas: eadem enim agis, quæ indicas.* Et circa hunc caſum nil animaduerto. Quia in ſequentibus multa circa illum diſputanda ſunt.

3 Secundus caſus eſt, quando vir vxorem proſtituit. Habetur *c. Diſcretionem, de eo qui cognou. conſang.* Et rationem reddam n. ſequenti.

4 Difficultas autem eſt circa hunc caſum, An intelligatur, quando vxor inuita & retinens proſtituta eſt viro? Id enim affirmant *gl. eo c. Diſcretionem verb. Præſertim*, & ita explicat illum textum, dum ait *Præſertim inuitam* id eſt, tantum inuitam. Et *c. Significaſti, verb. Materiam, de diuort.* Richard. *4.d.35 a.2.q.1.* Aſtenſis *2.p.ſum l.8.t.11.a.3.q.12.* Quia quando vxor non coacta proſtituta eſt, rea eſt culpæ adulterij: ac proinde illud dimitti poterit: Verum omnino tenendum eſt, ſufficere vt de viri beneplacito vxor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti poſſit. Quod apertè probat textus *d.c. Diſcretionem*, ibi, *Præſertim inuitam.* Nam de natura illius dictionis implicata, præſertim, eſt aſſerere certum, & denotare ſeu implicare idem eſſe in caſu magis dubio contrario (vt probaui l.2. diſp.39.n.6. & l.6. diſp.14. nu.21.) Atque ita vult textus idem dicendum eſſe, quando vxor volens proſtituta eſt à viro. Nec valet dicere, præſertim, accipi pro tantum, quia ea eſt impropria vſurpatio, vt docet Sylu. *ſum. verb. Maximè n.vn.* Proprietas autem verborum ſeruanda eſt, nec ab ea recedere licet, niſi quando in ſignificatione propria verificari minimè poſſunt, vt ex multis probat Mantic. *de coniect. vlt. volum. lib.3.t.5 n.5.* Et idem probant *l. Cum mulier viri 49. ff. ſolut matr.* & *l.2. §. Si publico, ff. ad Iul. de adult. l.6.t.9.p.4 l.7 tit.17.p.7.* vbi interdicitur marito accuſatio vxoris, propter lenocinium. Deinde, quia cum vir eodem crimine implicetur, perinde eſt, ac ſi ipſe ſit adulterij reus. Tandem, quia iniuria illata viro ob adulterium, eſt cauſa & fundamentum diuortij. Quæ ceſſat ipſo conſentiente. Nam ſcienti & volenti non fit iniuria. *Regula, Scienti, de reg. iur. in 6.* Atque ideo huius ſententiæ videntur eſſe D. Th. *4. diſt. 35 q.vn art.1.* Et vniuerſi alij Doctores, qui indiſtinctè ſtatuunt hunc caſum, quando vir proſtituit vxorem. Et in propriis terminis contra *gloſ.* docent Io Andr. *c. Significaſti num.7. de diuort.* vbi Ant. *n.7.* Abb. *n.6.* Præp. *n 4.* Alex. de Neuo *n.7. Idem* Abb. *c. Diſcretionem, n.8 de eo qui cognouit conſang.* vbi Præpoſ. *n.5.* Alex. de Neuo *n.9.* Ananias *c pen. n.3. fi. de adult.* Roſell. *verb. Impedimentum imped. 8 n.14.* Sylu. *verb. Diuortium, q.9 caſu 1.* Tab. *Matrimonium 4.n.1. caſu 2.* Armil. *verb. Matrim. n.73. caſu 2.* Nau. *l.4. conſ. in 1. edit 1. de ſponſalibus, conſ.19. nu.3.* & *in 2. edit. l.3 t. de conuerſ. coniug. conſ.4. fi.* Burſ. *conſ.218. nu.6 vol.2.* Cant. *quæſt. criminalibus, quæſt. tangentibus punitionem delicti c.4.n.42.* Queſada *in quæſtionibus iuris ciuilis c.18. nu.vn* Lancel. *inſtit iuris canonici lib.2.t. de diuortiis, §. Multum autem intereſt, verb. Non compellitur.* Et ex Theol. D. Bonau. *4. diſp.35.q.1.n.7.* vbi Palud. *q.1. caſu 2.n.13.* Maioris *q.1. argum. contra 1. concl. caſu 8.* Suppl. Gab *q.vn.a.2. poſt 1. concl caſu 2.* D. Ant. *3.p.t.1.c.21.§.6. caſu 1.* Abul. *c.19.* Matth *q.65. caſu 2.* Sot. *4 d.36.q.vn. a.1. verſ. Secundus caſus,* Victor. *ſum. de matr. n.289.* Petr. de Soto *lect.12 de matr §. Igitur textus,* Caſtro *li.2. de Lege pœn. c.4. paulò ante §. Vt igitur.* Led. *2.p.4.q.64 a.2. paulò poſt princ.* Verac. *3.p. Speciali, a.1. concl.5. caſu 1.* Bellar. *l.1. de matr. c.14. §. Tertium eſt,* Palac. *4. diſt.27. diſput.3. col.19. fol.601.* & *diſt.35. diſp.vn. col.3. verſ. Cæterum ſi authoritate,* Enriq. *l.11. de matrim. c.17 n.4.* Manuel *1. to. ſum.2 edit. c.240. n.3. fin.* Barth. à Ledeſ. *de matr dub.65. poſt.3. concl. caſu 2.* Graffis *2.p. deciſ. l.1. c.12.n.72. caſu 3.* Vega *1. to. ſum. c.13. caſu 17.* & *28.* Ludou. Lop. *2.p. inſtruct. de matrim. cap.50.* vbi de diuortio quoad habitationem *col.4. verſ. Præterea aliud.*

5 Imò idem dicendum eſt, ſi vir adulterij vxoris conſcius nolit prohibere, cum poſſit. Idem enim eſt ſcientem non prohibere delictum inferioris, cum poſſit, & conſentire, ſeu in crimen conniuere. Atque ideo tanquam leno punitur is vir, *l.2. C. ad l. Iul. de adult.* Sic Palud. Supplem. Gabr. D. Ant. Sylueſt. Tabiena, Armilla, Victoria, Sotus, Ledeſm. Caſtro, Palacios *vtroque loco*, Enriq. Bart. à Ledeſ. Manuel, Vega *caſu 17.* Lud. Lop. *nu. præc. allegati.* Et impotentiam prohibendi, ne viro id vxoris adulterium imputetur, explicat Palacios *priori loco ibi allegato*, quando abſtinet à prohibitione, ductus timore cadenti in virum conſtantem. Sed mitius & melius dicit poſteriori loco, cenſeri non poſſe, quando ſine graui damno nequit prohibere. Non autem cenſebitur conniuens in adulterium, ſi vxorem de adulterio aliquantulum ſuſpectam retineat. Et ita *d.l.2.* non punitur hic tanquam leno. Sic Sotus *ibi*, Doctores minimè explicant, quid dicendum ſit de vxore conſcia adulterij viri, nec prohibente, non tamen poſitiuè conſentienti, an poſſit ob id adulterium recedere à viro. Et exiſtimo non poſſe, quando aſſenſum præberet viro: propter rationes n. præced. allatas. Non ſic autem credo, quando ſolum delicti conſcio non prohiberet. Tum, quia communiter non audent viros fœminæ reprehendere. Tum etiam, quia cum vxor ſit inferior, & proinde eius non ſit delicta viri prohibere, eius taciturnitas non reputatur conſenſus. Quod viſus eſt ſignificare Caſtro *proximè citat.* ait enim virum tacentem cenſeri conſentire: eò quòd ſilentium ſuperioris impedire potentis, eſt imperium. Quid autem, ſi vir ſit cauſa adulterij, ſimulans ſe proficiſci, & obſeruans vxorem, vt eam deprehendat in adulterio: dicam diſp.12.n.52.

6 Non autem eſt idem cenſendum, ſi vir aliud agens, indirectam occaſionem adulterij præbeat. Vtpura vxorem domo iniuſtè expellendo, eámve deſerendo, aut neceſſaria alimenta denegando. Tunc enim ſi vxor adulteretur, poteſt vir diuertere. Sic habetur *c. Significaſti, de diuort.* vbi vir non cogitur adulteram recipere vxorem, non obſtante allegata per ipſam exceptione, quòd vir in cauſa fuerit ipſam iniuſtè expellens, vbi *gl. verb. Materiam*, reddit rationem, quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione. *c. Ita ne, 32.q.5.* Idem deciditur *c. Ex literis, de diuortio*, vbi non auditur vxor allegans ſe adulterium admiſiſſe, eò quòd vir ei neceſſaria denegarit alimenta. Vbi *gloſſ. verb. Compulſa*, eam reddit rationem, quòd non ſit ignoſcendum turpiter viuenti prætextu paupertatis, *l. Palam, ff. de ritu nuptiar.* Atque ita vniuerſi Doctores fatentur. Quod tamen intelligendum eſt, niſi vir ea intentione vxorem repuliſſet, alimentiſve priuaſſet, quo illa neceſſitate vrgente adulterium perpetraret. Quia tunc perinde eſt, ac in adulterio conniuere. Sic docent Palud. Sotus, Caſtro, Palac *iis priori loco*, Vega *caſu 17. relati n.4.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.217.*

7 Alij intelligunt, niſi vir adulterij cauſam dediſſet negando debitum coniugale. Tunc enim ob vxoris adulterium non permittitur ei diuortium. Idque probatur ex D. Chryſ *hom.1. in Pſalm.50.* & refertur *c. Si tu abſtines, 37. q.2.* ibi: *Si tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.* quando vxor de licentia viri fornicatur, non licet viro diuertere. Quare hanc partem tuentur Ioan. (vt refert *gl. ibi verb. imputabitur*) D. Th. *1. Cor.7 lect.2. paulò poſt princ.* Angles *verb. Debitum n.7. fi.* Barth. à Ledeſ. *dub.65. de matr. ad fin. §. Alij addunt.* Et dicit eſſe probabilem Lud. Lop *nu.4. allegatus.* Et fauet Guilliel. Borrill. *4.d.35.q.vn.a.2. prop.8.* vbi negat diuortium viro nolenti cum vxore habitare, ſi ob id ipſa fornicetur. Et forte in hoc caſu intelligitur Emman. Sa *ſum. verb. Diuortium, verſ. Non poteſt demittere,* vbi ait non poſſe admittere qui dedit adulterandi occaſionem. Quod idē repetit *verb. Debitum coniugale, verſ. A coniuge adultero.* Cæterum hæc limitatio admittenda non eſt, ſed tunc permittitur viro diuortium. Quia hæc cauſa adulterandi eſt remota, & potius occaſio, cum eo non tendant,

dant,vt fœmina fornicetur. Quare D.Chryſoſt.*eo.cap.Si tu abſtines*, nomine licentiæ occaſionem intellexit, vt explicat *ibi gloſſ.verb. Licentiam.* Deinde quia vrgentior eſt occaſio,quando vxor domo expellitur, alimentiſque priuatur:Tunc enim debito,& cohabitatione, ac alimentis defraudatur.Cum tamen ea non obſtanti dimitti poſſit vxor fornicans,vt n. præc. probauimus. Atque ideo hanc partem defendunt *Gloſſ.eo.c.Si tu abſtines, verb. Imputabitur*, Ricard.4.*d*.35.*a*.1.*q*.1.vbi Maioris,*q*.1.*arg. contra* 1. *concl. caſu* 8.Abulenſ.*c*.19.Matth.*q*.65.*caſu* 2.D.Ant.3.*p*.2.1.*c*.21. §.6.*caſu* 7.Sylu. *verb. Diuortium*,*q*.9.*fin*. Tabiena *Matrimonium* 4.*n*.1.*fin*.Armill.*verb. Matrimonium*, *n*.73. Veracr. 3.*p.Speculi art*.1.*concl*.5.*caſu* 2.Palac.4.*d*.27.*diſp*.3.*col*.23. *fol*.603.*verſ. Arbitror autem*,Graffis 2.*p.deciſ.l*.1.*c*.12.*n*.87. Vega 1.*to.ſum.c*.13.*caſu* 18.*fin*. quod bene intelligit Palacios,niſi vir debitum negaſſet,eo fine vt illa fornicaretur. Quod conſonat dictis n. præced.in fine.

8 Hinc infertur,quid dicendum ſit ad quæſtionem illam, quam tetigit D.Th.4.*d*.39.*in fine*, explicans Magiſtri literam. Num infidelis ad fidem conuerſus poſſit ab infideli diuertere ad fidem conuerſo, obiiciens ei fornicationem tempore infidelitatis admiſſam, occaſione data per coniugem innocentem, eò quòd noluerit ad conſortium maritale admittere illum volentem cohabitare abſque contumelia creatoris? Et poſſe diuertere negat D. Thom. quia fuit in culpa, cauſaque fuit fornicationis illius. Ipſum ſequuntur Aſtenſ.2.*p.ſum.l*.8.*t*.21.*a*.2.*q*.7.& Vega *to*.1.*ſum. c*.13.*caſu* 11. Et addit Aſtenſis idem eſſe,ſi infidelis ille repudiatus eſt:vel alter noluit cohabitare in caſu dicto. Sed fateor me non videre fundamentum huius doctrinæ ſolidum eſſe ratione occaſionis illius datæ. Quia n.6. probauimus eſſe occaſionem remotam adulterij, expulſionem vxoris iniuſtam, ac proinde minimè obſtare diuortio.Sed dicendum eſt, id eſſe quoddam repudij genus : cum infidelis ille coniux omnino à conſortio maritali excludatur, Et cum infideles exiſtiment diſſolui matrim. per repudium,non poteſt fornicatio illa damnati tanquam adulterina. Et iuxta ea,quæ num. 12. dicemus, non poteſt ſubinde eſſe cauſa diuortij. Deinde,eo ipſo quòd infidelis ipſe omnino excluſus eſt, videtur excludens quaſi liberam facultatem concedere ad vſum ſui corporis,abſque matrimonij iniuria. Iuxta ea quæ num.ſeq. dicemus. Sed fortiter obſtare videtur *cap.Gaudemus,de diuort.in fin*.ibi : *Non tamen dimiſſor poterit obiicere fornicationem dimiſſæ:pro eo quod nupſit alij poſt repudium : niſi alias fuerit fornicata.* Ex quo conſtat poſſe obiici vxori repudiatæ fornicationem admiſſam poſt repudium. Illa enim exceptio, *niſi alias fuerit fornicata*, ne ſit inepta, debet intelligi de regula ibi tradita. Nam exceptio ſemper debet eſſe de regula, vt multis adductis probat Euerardus *loco ab exceptione ad regulam,n*. 9. Verum hoc non obſtat. Quia tantum eò pertinet deciſio illius textus, vt fornicatio tempore infidelitatis admiſſa non cenſeatur deleta per baptiſmum quoad diuortium ratione illius celebrandum.Et ita ad hoc confirmandum adducitur textus ille à multis DD. id aſſerentibus (vt vidimus diſp.3. n.5.) Non autem intendit textus, vt fornicatio admiſſa poſt repudium celebratum ſit ſufficiens diuortij cauſa, ſed intelligendus eſt de præcedenti repudio,quæ nullo pacto ab adulterij culpa excuſari valet.Nec ſic ſumpta exceptio illa eſt extra regulam.Quia textus ille tractat quando coniux infidelis poſſit dimitti, & poſitis aliis caſibus, dicit non poſſe dimitti, eò quòd poſt repudium tranſierit ad alias nuptias, niſi conuincatur de fornicatione : ratione enim illius, quamuis tempore infidelitatis commiſſa ſit,poteſt dimitti.Non tamen agit textus, ſi poſt repudium commiſſa fuerit. Et ita exceptio eſt ab illa regula, infidelis ad fidem conuerſus non poteſt dimittere coniugem legitimum infidelem volentem conuerti, aut habitare ſine Dei contumelia, etiamſi poſt repudium inierit aliud matrim. Poteſt tamen dimitti,ſi fuerit fornicatus : nempe, ante repudium : quando credebatur legitimum permanere matrim.

Secundò infertur, quòd ſi marito negante coram iudice matrimonium, quod quia probari non potuit,(vt ſi fuit clandeſtinum ante Concilium Tridentinum : vel obiere Parochus & teſtes,coram quibus eſt celebratum poſt Tridentinum, & non eſt in libro ſcriptum,aut ille non comparet (diſſolutum eſt matrimonium:non poteſt vxor tunc tranſiens ad alias nuptias, eaſque conſummans, ratione huius adulterij dimitti à priori viro. Quia eam omnino dimittens, neganſque matrimonium,& obtemperans ſententiæ diſſolutionis illius,dedit cauſam propinquam adulterij illius. Sic tradunt Nau. *ſum. lat.cap*.22.*n*.24. Enriq. *lib*.11.*de matrim. c*. 17. *n*.4. *in fi*. Et idem credo, ſi tunc vxor illa fornicetur. Quia militat eadem ratio occaſionis propinquæ datæ.

Tertiò infertur, non eſſe admittendam doctrinam grauiſſimorum Doctorum aſſerentium,ſi mulier ob ſæuitiam viri ab eius conſortio aufugiat, & poſt fugam adulteretur,minimè poſſe eam à viro de illo adulterio accuſari ad dotis amiſſionem,cum ipſius cauſa fuerit vir ipſe. Hi Doctores ſunt Ioan.Lup.*rubr.de don.inter vir.& vx*. §.10.*n*.4. *&* 5.*&* §.64.*n*.3.*& c.Per veſtras,eod. t.not*.3.*ad finem ipſius principij*,Tiraq.*l*.1.*connub. p*.1.*gl*.1.*n*.24. Couar. alios referens,4.*decret*.2.*p.c*.7.§.5.*n*.2. Ferr.*in conſuet*. Burdeg. *lib*.1. *t*.4.§.1.*col*.2.*ante medium*, Lud.Lop.2.*p.inſtr. de matr. c*. 14. vbi de diuortio quoad habitationem, *paulò poſt princ. caſu* 2.Et quando vir iniuſtè vxorem expulit,quę poſtea fornicata eſt,docet idem *Ciſuentes l*.81.Tauri, *limit*. 4. Cæterum dicendum eſt,hanc cauſam remotam adulterij à viro datam, malè vxorem vexando, iniuſtève expellendo, non impedire accuſationem adulterij ad dotis amiſſionem, & vt eam lucretur vir. Quia textus n.6. allegati non admittunt hanc vxoris exceptionem aduerſus accuſationem viri. Deinde, quia potius omnia mala perpeti vxor tenetur, quam peccatum in corpus,*c.Sacris,de his,quæ vi.* Tandem quia non poteſt dici culpa mariti commiſſum fuiſſe adulterium illud:cum illius culpa ad id minimè fuerit ordinata *l.Non omne,ff.de ſtatu lib. l.Si is qui, ff. de action. & oblig*. & ita hanc ſententiam ſuſtinent Lara *l. Si quis à liberis*,§.*Si quis ex his*,*n*.210.*&* 211.*ff. de liberis agnoſc. Surdus de alimentis*, *t*.7.*q*.16. *n*.42. Barboſa aliis relatis, & appellans oppoſitam ſententiam falſam, *l*.2. *in princip. p*. 1. *n*.97.*ff.ſoluto matrim*.Azebedo *lib*.8.*recopil.t*.20.*l*.4.*num*.36. Eſſet tamen prior ſententia admittenda, quando viri ſæuitia aut expulſio eò tenderet, vt vxor fornicaretur. Tunc enim ſicut vir non poſſet de illo adulterio accuſare ad diuortium,iuxta dicta n.6.ita nec ad dotis amiſſionem.Quare licet iudex ſibi applicaret dotem,eò quòd probata non fuerit ea viri intentio, tenebitur vir in foro conſcientiæ eam reſtituere.Nec excuſabit ſententia falſæ præſumptioni innitens. Quod ſi dicas illam intentionem mente retentam eſſe: atque ita nil poſſe operari in contractibus, qualis eſt iſte,vt ſi vir lucretur dotē ob adulterium vxoris. Ea enim tacita conditione vir recepit dotem, ad eius reſtitutionem ſoluto matrimonio ſe obligans. Reſpondeo hîc vna cum actu interno expulſionem,aut ſæuitiam,quæ cauſa fuit,interueniſſe,illaque actus externos eſſe. 10

Tertius caſus eſt,quando vxor probabiliter credens virum deceſſiſſe, alij nubit:vel è contra. Tunc enim coniux ſuperueniens non poteſt diuortium celebrare ratione illius adulterij,*cap.Cum per bellicam*,34.*q*.2. & concordat *l. Vxor* 7.*C. de repud*.Et ratio eſt, quia tunc non eſt adulterium formaliter,culpaque vacat.Nec ſufficeret qualiſcumque culpa,ſed oportet eam eſſe mortalem : vt bene aduertit Caſtro *l*.2.*de lege pæn.c*.4.§. *Vt noſtram* Quia pœna diuortij eſt grauiſſima,indignaque ſubinde vt ob leuem culpam incurratur. Eſt tamen limitandus hic caſus, niſi coniux de vita prioris coniugis certificatus ſteterit in ſecundo illo matrimonio, debitum reddens aut petens, quia tunc iam verè,reus eſt adulterij.Sic Hoſt.*ſumm.t.de diuort.nu*.8. *caſu* 3.Vinc.*Spec.doctrinali,to*.2.*l*.10.*c*.42. Aſtenſ. *ſum*. 2. *p. l*.8.*t*.33.*a*.3.*caſu* 2.Monald.*ſum.ti.de diuort*. §. *Propter quid fiat diuortium,verſ.Item ſunt quidam caſus, caſu* 3.Palud. 4. 11

Ee 4 *d*.35.

d.35.q.1.a.2.caſu 3.n.14.& ibi Suppl.Gabr.q.1.a.2. poſt 1. concl.caſu 3.Enriq.cap.Significaſti,n.12.de diuortiis, Lex 8. t.9.p.4.& ibi Greg.Lopez, verb.Si deſpues,Montaluus l.6. paulò poſt princ.t.9.p.4. D.Ant.3.p.t.1.cap.21. §. 6. caſu 3. Sylu. verb. Diuortium,q.9.caſu 2. Veracr.3.p Speculi, a. 1. concl.5.caſu 3.Palac.4.diſt.35.diſp. vn.colum.4. verſ. Tertia limitatio, Abulenſ.c.19.Matthæi,q.65.caſu 3. Et addit benè Palacios,idem dicendum eſſe, quando coniux iam dubius de prioris coniugis vita petit debitum. Quia cum illa copula ſit ſpontanea,non vacat adulterij culpa. Quod tamen intelligo, ſi ante ſufficientem adhibitam diligentiam petat debitum,nam ea adhibita ſi non poteſt certificari de vita prioris coniugis, poteſt deinceps petere (vt probaui lib.2.diſp.42.n.47.)

12 Nec ſi coniux credens probabiliter alium coniugem mortuum, fornicetur, poteſt à coniuge ratione illius fornicationis dimitti. Quia excuſante iuſta matrimonij ignorantia, fornicatio illa vacat culpa adulterij, nec tale eſt formaliter. Quare illius pœna,quæ eſt diuortium,ac dotis amiſſio, plectenda minimè eſt. Sicut accedens ad conſanguineam vxoris ignarus conſanguinitatis, quia excuſatur ab inceſtu,non incurrit eius pœnam, quæ eſt priuatio petendi debitum coniugale,(vt probaui lib.præcedenti diſp. 32.n.47. & 48.) Præterea,quia Fredericus, quem refert & ſequitur Anton.c.fin.num.3. de adult. & ibi Card. in fine, docent accuſatam vxorem de adulterio non poſſe damnari pœna legali illius, ſed ſimplicis fornicationis, ſi probet fuiſſe tunc famam communem mortis viri. Quia adulterium non committitur abſque dolo, l penult.C.ad l.Iuliam de adulter. Deinde,quia accedens ad coniugatam, exiſtimans eam eſſe ſolutam, nequit adulteri pœna puniri, l. 5. t.17.p.7. Caſtillo l.82. Tauri,n 8. Tandem, quia Albericus in ſuo dictionario, liter. A, verb. Adulterium.verſ.Idem ſi crediderit, ait non poſſe obiici adulterium vxori credenti virum defunctum. Et conſtat ex c. Si virgo, 34.q.2.idemque probaui lib.7. diſp.101.n.4. vbi & reſpondi ad c.Gaudemus, de diuortio,quod contrarium probare videtur.Imò crediderim, non eſſe cauſam vt legitimus vir ab ea vxore diuertat, ſi exiſtimans eum eſſe mortuum, aliiſque nuptiis celebratis, fornicetur. Quia quamuis non excuſetur à culpa adulterij in ordine ad poſteriorem virum putatiuum, cum exiſtimet poſterius matrimonium eſſe legitimum. At reſpectu prioris viri, cuius matrimonio ſe ſolutam eius morte probabiliter exiſtimat, non eſt ea rea adulterij. Diuortium autem priori viro ſolum conceditur ob iniuriam ſibi irrogatam adulterino concubitu,quo eius matrimonium offenditur. Qualis non eſt hic. Sed obiicies hunc coniugem dediſſe operam rei illicitæ. Iam ſatisfeci ſimili obiectioni l.7. diſp.101. n. 3. & lib. præced. diſp.32.n.24.

13 Quartus caſus eſt, quando vxor fuit violenter cognita. Cum enim culpa vacet adulterium illud, cap. Ita, & cap. Propoſito 32. quæſt. 5. imputari non debet ad diuortij pœnam.

14 Temperant aliqui, niſi vxor cauſam violentiæ dediſſet. Vt quia non audiuit viro monenti fugam, ne vi hoſtium opprimeretur.Sic Cantera quæſt.criminal. quæſt. tangentibus punitionem delicti,c.4.n.49. Cæterum dicendum eſt adhuc non poſſe accuſari de illo adulterio ad diuortium, aliamve pœnam.Quia l.Vim paſſam ff.ad l. Iul. de adult. indiſtinctè deciditur vim paſſæ non eſſe adulterium imputandum. Item,quia nullius criminis vxor rea eſt, quæ coacta fuit, nec prohibere potuit, l Nullum ff.de reg.iur. Nec ſemper imputatur effectus ſubſequens, vbi culpa præcedit, cap. Quoniam, de conceſſ. preb. Cum culpa illa inobedientiæ vxoris non fuerit ordinata, vt opprimeretur. Atque ita Gloſſ.cap.De pudicitia,verb.Eripi,32. q 5. mota hac quæſtione nihil decidit, ſed remittit ſe ad quæſtionem Dominicalem,vbi ſuſtinuit adhuc non poſſe dimitti vxorem. Et idem docent Archid.eo.cap.De pudicitia,n vn. & Bellamera n.vn.& ibi Ioan. quem refert & ſequitur Greg.Lop. l.7. verb. Por fuerça,t.9.p.4.

Alij autem ſunt in contrario extremo, vt intelligant 15
non ſolum excuſari mulierem à pœna diuortij & dotis amittendæ,quando vi præciſa oppreſſa eſt,ſed etiam quando metu cadente in fœminam conſtantem. Ducuntur, quia D.Aug.lib.1. de ciuitate Dei, c.19. & refertur c.Propoſito 32.quæſt.5. Lucretiam excuſat ab adulterio,dicens ſolum accedentem ad ipſam fuiſſe adulterum, eo quod coacta ſit.Et tamen non vi præciſa, ſed metu ſolo coacta eſt. Nec poteſt dici excuſari tunc à culpa adulterij: ſentit ergo excuſari à pœna illius, quæ eſt diuortium. Secundò, quia Baldus, l. Eam, quam,num.25. Cod. de fideicommiſſis, docet fœminam concipientem ex tyranno coniugato poſſe prolem inſtituere.Quoniam talis coïtus matris non ſubiacet pœnæ,excuſante violentia. Tertiò, quia vbi lex dolum requirit,non ſufficit culpa,l.1.ff.de ſicar. & notatur l.In actionibus ff.de in litem iur.& l.Quod Nerua ff.depoſiti. Adulterium autem quoad pœnam requirit dolum, l.pen.ff. ad l.Iuliam de adulterio. Qui deſideratur, vbi adeſt motus fœminæ conſtantis. Atque ita docent Abbas conſil.4.n.3. vol.1. Roſel. verb. Adulterium, n.5. vbi Syluest. quæſt. vlt. Armilla n.5. Tabiena quæſt.1.num.3.Graffis 2.p.deciſionum, lib.1.c.12.n.72 caſu 2.& dicit fortè verum Greg.Lop. l.7. verb.Por fuerça,t.9 p.4. Et fauent Gloſſ.dict.c.Propoſito,verb. Adultera,& verb.Vnus, & ibi Archid. & Bellamera ad fin. vbi textum illum intelligunt de metu,& intelligunt vnum tantum fuiſſe adulterum quoad reatum & pœnam adulterij ſecundùm leges. Quamuis ſecundùm canones ſit adulterium. Addunt Abbas, Syluest. & Roſella idem dicendum, ſi fœmina ſic metu oppreſſa ob verecundiam & timorem infamiæ non clamauit. Et hæc ſententia probabilis eſt.

Verum à communiſſima ſententia recedendum mini- 16
mè eſſe arbitror,quæ docet metum non excuſare, quin liceat viro diuortium facere. Quia re vera non excuſat à culpa mortali adulterij & fidei fractæ, quæ cauſa diuortij ſunt. Et ad illam culpam mortalem canones attendunt. Vnde cautè Gloſſa dict. cap. Propoſito, & illam ſequentes Archid. & Bellamera dixerunt excuſare metum à pœna legali adulterij,quæ dolum deſiderat. At ſecundùm canones eſſe adulterium, quaſi ſenſerint non excuſare à pœnis canonicis, quæ culpam conſiderant. Quales ſunt diuortium & dotis amiſſio, cap. Plerumque, de donat.inter vir & vxor. Et per hoc ceſſant obiecta,quæ de pœnis legalibus probant. Atque ita loquentes de diuortio ſentiunt ex Iuriſperitis Goffred ſum.tit.de diuortiis,num.4.Hoſtienſ. ſumma. eod. tit. num.8. Albericus in ſuo dictionario, littera M. verb. Matrim.8.§. Quid ſi aliquis coniugum, Henricus cap. Significaſti,n.12. de diuortiis, Monaldus ſumm.tit. de diuortiis,§.Propter quid fiat diuortium, verſ. Item ſunt quidam caſus,caſu 5. Ioan.de Friburgo ſumma confeſſorum, lib.4.t.12. q.8. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.23.a.3.caſu 5.Syluest.verb. Diuortium,q.9. caſu 4. Tabiena Matrimonium 4. num. 1. caſu 5. Armill.verb.Matrimonium n.75.caſu 5. Montaluus l. 6. ad finem,t.9.p.4.Couar.4.decr.1.p.c.5.initio,n.3. Gaëta repetit. c Ad limina 30.q.1.§.4.n.217. Azebedo lib.8.recop. t.20 l. 1.n.22.ponderans illam legem,vt velit in hoc regno ſolum excuſari vxorem à pœnis legalibus, quando adulterium fuit ita violentum, vt culpa in eo non fuerit, ibi: Y ſi por ventura la muger no fue en culpa, & fuere forſada,no aya pena. Nam copula,& vtrumque coniungit, petitque vim à culpa excuſantem. Et ex Theologis idem tenet D.Bonauent.4.d.35.in expoſitione literæ,n.2.vbi Durand. q.1.art.1. n.6.Palud.q.1.a.2.caſu 5.n.16.Supplement.Gabr.quæſt.vn. art.2.poſt 1.concluſ.caſu 5. Vincent.ſpeculo doctrinali,tom.2. lib.10.cap.42.D.Anton.3.p tit.1.cap.21.§ 6.caſu 4.Sotus 4. d.36.q.vn.art.1.verſ Et eadem ratione, Caſtro l.2. de pœnali c.4.§. Vt noſtram: licet enim videatur prima facie oppoſitum ſentire, at clarè eſt huius ſententiæ, metum enim appellat ibi violentiam: & ita dicit intelligi de vera & abſoluta violentia vbi nullus interuenit conſenſus, aliàs (inquit) ſicut nec à culpa, ita nec à diuortio excuſaretur, Palacios 4.diſt.27.diſp.3.col.21.f.602.& d.35.diſput.vnic. colum.

colum. 4. verſic. Quinta limitatio, Enriquez lib. 11. de matr. c. 17. n. 5. Barth. à Ledeſ. dub. 65. de matr. poſt. 3. concl. caſu 5. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. cap. 38 f. 1049. §. Circa alium caſum, Vega 1. to. ſum. c. 13. caſu 16. Cañedo ſum. ſacram. vbi de matrim. c. 7. n. 58.

17 Quintus caſus eſt, ſi coniugi commiſceatur alter ſub mariti ſpecie latenter, & bona fide ex parte coniugis. Sicut accidit Iacob cum Lia, Geneſis 29. Tunc enim ſicut bona fides excuſat concubitum coniugis à culpa adulterij, ita à pœna diuortij, c. In lectum. 34. q. 2. Ad probandam autem hanc coniugis bonam fidem, ſufficit eius iuramentum, habito reſpectu ad eius honeſtatem, & alias probabiles coniecturas, vt tradunt Hoſt. ſum. t. De diuortiis, n. 8. caſu 3. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 3. caſu 3.

18 Sextus caſus eſt, ſi matrimonio ab infidelibus inito, datoque libello repudij, coniux dimiſſus ad aliud tranſeat matrimonium, non poterit repudians obiicere coniugi repudiato conſummationem illius ſecundi matrimonij, quæ adulterium eſt, quo ab illo diuertat, habetur expreſsè cap. Gaudemus, de diuortiis, in fine. Cuius ratio communiter redditur. Quia infideles exiſtimant matrimonium diſſolui per repudium, iuxta eorum ritus celebratum, ac ſubinde ratione ignorantiæ excuſatur copula illa ab adulterio. Ex qua ratione colligitur idem dicendum eſſe de coniuge repudiante legitimè & iuſtè, ſecundum eorum exiſtimationem & ritus: ſi enim poſt repudium aliud ineat matrimonium, non poterit ob id, diuortium celebrare coniux repudiatus. Quia quamuis textus de ſolo repudiato loquatur: at eadem militat ratio. Nam vterque coniux legibus matrimonij ſe ſolutum exiſtimat. Vtrum verò ſi poſt repudium fornicetur, vel detur cauſa adulterij negata cohabitatione, adſit iuſta diuortij cauſa? dixi num. 8.

19 Vltimus caſus eſt, quando coniux innocens alteri condonat adulterium, & ſic reconciliantur. Cùm enim diuortium ſit in fauorem innocentis, poteſt innocens cedere iure ſuo, delictumque condonare, & ceſſabit ius diuortij. Hæc autem remiſſio eſt duplex, quædam expreſſa, quando, ſcilicet, verbis expreſſis innocens coniux adulterum ſibi reconciliat, condonans delictum de qua reconciliatione loquitur textus, l. Si maritus, 25. §. Si negauerint, ff. ad l. Iuliam, de adulter. probans ex tunc minimè audiendum eſſe maritum de adulterio accuſantem. Et notát Alexand. l. Iuris gentium, §. Si paciſcar. ad finem, ff. de pactis, Barboſa l. 2. in princip. p. 1. num. 100. ff. ſoluto matrimonio. Non tamen ſatis eſſet remiſſio mente retenta, nec ſigno aliquo externo coniugi nocenti expreſſa. Quia propoſitum mente retentum in his contractibus inter homines initi, nullius efficaciæ eſt, l. Cum in plures, 62. §. Locati, ff. locati. Deinde, quia cum remiſſio illa ſit velut quædam iuris diuortij & accuſandi donatio, oportet vt firma ſit, eam parti, cui fit, intimari, vt de donatione latè diſſerui lib. 1. diſp. 6. & 7. Alia autem eſt remiſſio tacita. Vt ſi coniux adulterij conſcius alium non excluſit à conſortio maritali, vel excluſum admiſit. De qua reconciliatione nihil in præſenti dicendum eſt. Quia in ſequentibus eſt ſpecialis diſputatio inſtituenda.

20 Id tamen obſeruandum eſt, ſi reconciliatione facta coniux ille reconciliatus in adulterium relabatur, poſſe non obſtanti priori illa reconciliatione, de nouo eo adulterio illum accuſari, & ratione illius celebrari diuortium. Quoniam præcedens venia non trahitur ad futura delicta, ſed ſola præterita reſpicit, argumento l. Non alias, §. 1. ff. de iudiciis, vbi quamuis legato ius gentium ſecuritatem conceſſerit, l. Sanctum, ff. de rerum diuiſ. deciditur poſſe eum puniri delegationis tempore admiſſo delicto. Prætereà, quia reconciliatio illa contractum matrimonij ad priſtinum vigorem reſtituit, ac ſi nullum eſſet vſque tunc adulterium commiſſum, ſed in eo euentu poſſet coniux reus noui adulterij dimitti, & de illo accuſari: ergo idem dicendum eſt facta ea reconciliatione. Nec æquum eſt, vt ea criminis futuri impunitatem præſtet. Atque ita ſentiunt ex Iuriſperitis, gloſſ. c. Plerumque, verb. Nec reconciliata, in fine de donat. inter vir. & vxor. & ibi Alexand. de Neuo n. 6. Præpoſ. n. 4. fine, Ioan. de Ancona, quem refert & ſequitur Archid. c. 1. n. 4. 32. q. 6. & ibi Bellamera n. 2. Ioan. Lup. cap. Per veſtras, in princ. §. 9. n. 28. de donat. inter vir. & vxor. Cifuentes l. 80. Tauri dub. 7. & ibi Caſtillo n. Greg. Lop. l. 8. verb. En ante t. 17. part. 7. id colligens à contrario ſenſu ex ea lege, Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. n. 7. Villalpand. repet. ad l. 21. tit. 1. p. 7. §. 14. à n. 2. Additio ad locum Angeli, quem ſtatim pro contraria parte referam, Azebedo lib. 8. recop. tit. 20. l. 2. n. 11. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 104. ff. ſoluto matr. Surd. de aliment. t. 7. q. 16. n. 103. Et ex Theologis, Richard. 4. d. 35. a. 1. q. 1. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5. Sylu. verb. Diuortium q. 9. caſu 5. Sot. 4. d. 36. q. vn. art. 1. verſ. Dubitatio verò. Ledeſm. 2. p. 4. q. 64. art. 2. paulo ante §. Erat ſecundum dubium, Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 22. f. 603. Angl. Florib. 1. p. de matr. q. 9. de diuort. a. 1. diffic. 2. concl. 6. Enriq. l. 11. de mat. c. 17. n. 5. Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matrim. poſt. 3. concluſ. §. Et iam eſt notandum. Manuel. 1. to. ſumm. 2. edit. c. 240. n. 3. Graffis 2. part. deciſionum, lib. 11. cap. 12. n. 72. caſu 6. Cañedo ſum. ſacram. vbi de matr. cap. 7. n. 60. caſu 6. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 295. Adde ad prædicta. Vnde non ſunt audiendi Salicet. l. quoniam. in fine, C. ad l. Iuliam, de adulter. Angel. de maleficiis. verb. Che me à adulterato, n. 49. docentes non poſſe eum coniugem de nouo illo adulterio accuſari. Innitunturque textui, c. De Benedicto 32. q. 1. ibi: Nullum ei duntaxat ſimile committenti periculum allaturus. Sed reſpondet bene Couar. proximè citatus, eum textum ſolum velle, ne vir propria auctoritate vxori relabenti damnum inferat, illamue occidat.

21 Imò Ioan. Lupus eo c. Per veſtras, in princip. §. 9. n. 22. ait poſſe forſan attentari, vt coniux ille reconciliatus relapſus in adulterium poſſit etiam de adulterio condonato accuſari. Sed meritò illum improbant Cou. Barb. Azebedo, Surdus, Lud. Lop. n. præc. allegati. Quoniam primum illud adulterium iam eſt remiſſione extinctum. At crimen ſemel tranſactione aut indulgentia accuſatoris extinctum non poteſt amplius ab eodem in iudicium deduci, c. De his de accuſat. & l. Tranſire, C. de tranſact. & c. illic. 23. q. 4. iunct. gl. verb. Recidiuo. Idque probatur ex reg. l. Qui res, §. Aream, ff. de ſolut. Et ex doctrina Bartoli l. Non ſolum, §. Iniuriarum, n. fi. ff. de iniur.

22 Vtrum autem ſi facta reconciliatione qui erat innocens labatur in adulterium, compenſetur cum priori illo adulterio à ſe condonato, ita vt ille coniux reconciliatus non poſſit diuortium petere? dicam diſp. ſeq. n. 7.

23 Tandem obſeruandum eſt cum Soto 4. d. 36. q. vn. ar. 2. verſ. De his autem caſibus, & verſ. ſeq. & Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 1. dub. 1. circa 2. concl. & Cañedo ſumm. ſacr. vbi de matrim. c. 7. n. 62. omnes hos caſus, in quibus non permittitur diuortium ob adulterium, cenſeri exceptos ex iure ipſo, naturali & diuino, & non ex Eccleſiæ ſtatuto. Et de duobus primis caſibus idem affirmat Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matr. poſt. 3. concl. caſu 1. & 2. Quod inde probatur, quia primus caſus iuri naturali innititur, nil enim tam naturale eſt, quam delictorum compenſationem admitti. In reliquis autem caſibus adulterium minimè imputatur, vel quia iniuria affectus condonauit: vel quia non fuit formaliter adulterium, ſed culpa vacauit: vel quia alter coniux culpæ particeps fuit, præſtando conſenſum, quæ omnia ſunt iuri naturali conſona. Inſuper probant Sotus & Cañedo ibi. Quia cum Eccleſia non habeat facultatem ſupra ius diuinum & naturale, niſi hæ exceptiones ex ipſomet iure diuino deducerentur, non poſſet Eccleſia facultatem celebrandi diuortij ob adulterium conceſſam iure diuino & naturali reſtringere, hos caſus excipiens. Quod ſi dicas Chriſtum non iuſſiſſe, ſed ſolum permiſiſſe diuortium ob adulterium: & ideo nil mirum, ſi Eccleſia potuerit permiſſionem hanc reſtringere. Sicut reſtrinxit facultatem conceſſam carnibus veſcendi. Reſpondet bene Sotus, diſparem eſſe rationem. Quia non fecit Deus ſingularem permiſſionem eſus carnium, ſed generali

raliter permiſit edere carnes, alióſque cibos, vbi & quando oportet: quaſi Eccleſiæ arbitrio relinquens tempora hæc definienda. At de diuortio ob adulterium celebrando, ius ipſum naturale declarans, ſingularem permiſſionem conceſſit, quare Eccleſiæ non eſt, niſi tanquam iuris diuini & naturalis interpretis, permiſſionem hanc reſtringere.

DISPVTATIO VI.

Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterij vtriuſque coniugis ante latam diuortij ſententiam commiſſi, ita vt neutri liceat ab altero diuertere.

SVMMARIVM.

Delicta compenſantur vtriuſque coniugis adulterij, num. 1. & remiſſiue, quando alter poſt profitetur

Oportet vtriuſque adulterium eſſe liquidum ac certum, n. 2.

Debet vtriuſque delictum ſufficere ad diuortium. Nec eſt compenſatio, ſi alter adulteratur, alter verò mollitiem aut pollutionem extra vas cum tertia perſona admittat: vel copulam intra vas abſque ſeminatione habeat, n. 3.

Quid, ſi alter ſodomita, alter verò adulter ſit? Refertur opinio, n. 4.

Compenſantur delicta, etiamſi alter adulter, alter vero ſodomita, & beſtialitatis ac adulterij reus ſit, n. 5. & ibi remiſſiuè, quid quando alter carnaliter, alter verò ſpiritualiter fornicatur.

Num referas vter coniux prius ſit fornicatus, n. 6.

At fiat compenſatio adulterij vnius coniugis cum adulterio alterius, iam condonato à coniuge poſterius adulterante, n. 7.

Quid ſi alteruter plura admiſerit adulteria, n 8.

Quid, ſi adulterium vnius ſit occultum, alterius verò publicum, n. 9.

An poſſit vir adulter paciſci cum vxore adultera vt conniueat in diuortium, ne ipſam criminaliter accuſet? Et explicatur l. Tranſigere. Cod. de tranſact. quando liceat ſuper adulterium tranſigere, num. 10.

An adulter volens adulteram accuſare, teneatur reddere debitum remiſſiue, num. 11.

An exceptio adulterij ſit peremptoria, ita vt poſſit opponi ante & poſt litem conteſtatam, & in modum declinatoria? Explicanturque l. Si maritus, §. Praſcriptiones, ff. ad l. Iul. de adult. & l. 7. t. 17. p. 7. n. 12.

An lata diuortij ſententia poſſit coniux adulter opponere adulterium ab altero ante ſententiam commiſſum, vel de illo actionem intentare, remiſſiue, n 13:

1 CVm diſp. præc. n. 2. inter caſus, in quibus ob adulterium non permittitur diuortium, annumerauerimus quando vterque coniux adulterij reus eſt. Iam circa hunc caſum aliqua diſputanda ſunt. Et quia lapſus hic in adulterium poteſt contingere ante & poſt ſententiam diuortij latam: in vtroque euentu diſputandum eſt. Et prius in hac & aliquibus ſequentibus diſputationibus quando contingit ante ſententiam latam, & deinceps quando poſt. Dubitatur igitur in præſenti, quando contingit ante ſententiam latam. Prima concluſio certiſſima apud omnes eſt. Quando contingit ante latam diuortij ſententiam vtrumque coniugem adulterari, neutri licet ab alio diuertere, ſed mutua compenſatione ambo adulteria abolentur. Hanc ſatis probaui diſp. præc. n. 1. Quidam temperant niſi poſterius fornicans, poſt adulterium fuerit profeſſus, vel ad ordinem promotus. Sed de hoc dicam diſp. 9. n. 16.

2 Duo autem ad hanc compenſationem deſiderantur. Prius eſt, vt vtrumque adulterium ſit liquidum, conſtétque alteri coniugi. Si enim vnius adulterium ſit liquidum, alterius verò minimè, ſed dubium, non licet illi, cuius adulterium eſt certum, dubitatque de ſui coniugis adulterio, compenſatione vti. Quoniam debiti liquidi ad non liquidum non eſt compenſatio, *l. final. C. de compenſ.* Sic docent Hoſtienſ. *c. fin. n. 1. de adult. & ibi* Ioan. Andr. *n. 1.* Anchar. *n. 3.* Cardin. *n. 1. oppoſit.* 2. Annan. *num.* 1. Quare ſi coniux adulter opponeret alij adulterium ſibi dubium, falſiſque teſtibus illud probaret, & ſic alteri negaretur diuortium, non eſſet textus in conſcientia. Non enim iuuari poteſt compenſatione adulterij alterius ſibi dubij cum ſuo, quod ſibi conſtat.

3 Poſterius requiſitum eſt, vt vtrumque delictum ſit ſufficiens ad diuortium. Adulterium enim conſummatum admittens non poterit illud compenſare cum mollitie alterius, vel pollutione cum tertia perſona extra vas, vt ſic illi diuortium deneget: ſed poterit hic ab illo diuertere. Quia in ordine ad diuortium, ad quod attenditur, delicta non ſunt paria, atque ita illorum compenſatio non fit. Sic Ledeſm. *2. p. 4. q. 64. art. 2. duplici col. ante fin. verſ. Eſt tamen notandum.* Atque idem dicendum eſt in reliquis caſibus, in quibus delictum alterius non eſt ſufficiens ad diuortium. Vt ſi alter non emiſit ſemen intra vas, licèt illud penetrarit, vel habuerit rem cum fœmina mortua, quos omnes caſus numeraui tota diſp. 4. poteſt enim hic ab altero verè adultero diuertere. Eadem ratione, ob criminum in ordine ad diuortium diſparitatem.

Difficultas autem eſt, quando fornicationes non ſunt 4
eiuſdem naturæ, ſed altera eſt naturalis, nempe, adulterium, altera verò innaturalis, vt ſodomia. Nam aliqui exiſtimant ad iuſtam delicti compenſationem in hoc caſu faciendam, non eſſe opus vt eadem fornicationis ſpecie vterque coniux ſit infectus, ſed ſatis eſſe, vt ſit eodem fornicationis genere, dummodo is, qui compenſare, eáque compenſationis mutui delicti exceptione ſe tueri vult, ſit leuioris fornicationis ſpeciei reus. Vt adulter poteſt ſe tueri contra ſodomitam, diuortium petentem: ſi tamen adulter diuortium intentet contra ſodomitam, non poteſt hic ſe defendere, exceptione compenſationis ſui delicti cum adulterio alterius allegata. Quia ſuum delictum eſt grauius, ac ſubinde impar delicto alterius. Sic docent Caſtro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 4. paulo ante §. Vt igitur,* Ouandus *4. d. 45. diſt. vnic. propoſ.* 1. Qui bene explicat, hanc minorem fornicationis grauitatem non vtcumque conſiderandam eſſe, ſed quando altera innaturalis eſt, altera verò naturalis. Non enim ad hoc diſparitas reputaretur, ſi vir adulteretur cum ſoluta, vxor autem cum coniugato vel profeſſo. Et pro hac ſententia faciunt Hoſtienſ. *c. fin. n. 4. de adult.* Io. And. 1. Ant. *n. 4.* Cardin. *ſtatim in princ.* vbi explicantes illum textum reddentem rationem cur adulter adulteram accuſare nequeat ad diuortium. Quia paria crimina mutua compenſatione tolluntur: explicant paria, quantitate & qualitate.

Cæterum contraria ſententia mihi placet, vt ex vtraque 5
parte detur compenſatio, ac ſubinde neutri coniugi liceat diuortium celebrare. Quia ſi paritatem criminis in ordine ad diuortium conſideremus, (vt re vera conſideranda eſt) vtrumque crimen eſt æquale. Cum ob vtrumque pariter concedatur diuortium. Si verò conſideretur in ordine ad matrimonium, cui iniuria irrogatur, cum grauior ſit iniuria illi per adulterium quam per ſodomiam illata (vt probaui diſp. 4. num. 3.) adulterium grauius delictum erit, atque ita adulter non poterit à ſodomita diuertere. Si verò dicas conſiderandam eſſe grauitatem ſecundùm ſe, hoc dici non poſſe probaui eadem diſp. 4. n. 3. Et confirmatur, quia ſi grauitas fornicationis in ſe attendenda ſit, non eſt cur potius dicamus ſolum attendendam eſſe, quando altera eſt naturalis, & altera innaturalis: quàm vbi intra fornicationis naturalis limites altera grauior, altera autem leuior eſt. Quod tamen attendendum eſſe nullus diceret. Tandem, quia ſi in compenſatione inſpiciendum eſſet vter coniux grauiori fornicatione infectus eſſet, vt ille non poſſet aduerſus alium hac ſe exceptione tueri, grauitas illa fornicationis omnino attendenda eſſet per repugnantiam ad coniugium, atque ita potius dicendum eſſet adulterum non poſſe ſuum delictum compenſare cum ſodomia alterius, quæ minus matrimonio repugnat. Quo argumento egregiè vſus eſt Bellarmin. *l. 1. de matr. cap. 17. §. Reſpondent nonnulli,* contra aliquos dicentes fornicationem ſpiritualem, nempe infidelitatem, diſſoluere coniugium, non autem corporalem. Eò quòd illa grauius peccatum ſit. Aduerſus quos inſurgit dicens, quamuis fornicatio ſpiritualis, ſit grauius in ſe peccatum, cum tamen magis repugnet coniugio fornicatio corporalis, potius ex hac ratione concluden

dendum eſſe fornicationem corporalem diſſoluere. Sic ergo in noſtro caſu dicendum eſſet. Et ideo hanc ſententiam tuentur Palud.4.d.35.q.1.a.2.caſu 1.n.11. vbi Supplem. Gabr.q.vn.art.2.poſt 1.concluſ. caſu 1. Palac. ibi diſp. vn. ſtatim in princ. corp. Tabiena Matrim.4.n.1.caſu 1. Gaëta repet.c. Ad limina 30.q.1 §.4. n.217. Imò idem credo dicendum eſſe, quamuis alter adulterij, ſodomiæ, ac beſtialitatis reus eſſet: alter autem ſolius adulterij. Neutri enim diuertere liceret: ſed daretur compenſatio. Quia ad hoc ſufficit dari paritatem criminum, quoad hoc quod vterque carnem ſuam diuiſerit contra fidem in matrim. præſtitam. Quod eſt fundamentum diuortij (vt probaui diſp.4.n.3.) multiplicatio verò maior delictorum minimè huic compenſationi obſtat, vt dicemus, n. 6. Vtrum autem detur compenſatio, ſi alter corporaliter, alter verò ſpiritualiter fornicetur lapſus in hæreſim, vel apoſtaſiam à fide? dicemus hoc lib. diſp.16. per totam.

6 Secunda concluſio. Ad hanc mutuam delictorum compenſationem faciendam, nil refert, vter coniugum prius ſit lapſus in adulterium. Quia iura ſolum ponderāt vtrumque coniugem ſimili crimine iam infici, & neutrum matrimonij fidem illæſam ſeruaſſe, non habita ratione prioritatis, vel poſterioritatis delicti, vt cōſtat ex textibus hanc compenſationem docentibus, quos retuli diſp. præc. n.2. Et ita docent Gloſſ. c. Veniens verb. Sponte, de conuerſ. coniug. Hoſt. c. Gaudemus, inte. de conuerſ. coniug. Palud. 4. d. 35. q. 2. art. 1. n. 14. Sot. 4. d. 36. q. vn. art. 1. verſ. Dubium autem, Nau. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. de diuort. conſ. 1. n. 1. Bart. à Ledeſ. dub. de matr. poſt 3. concl. §. Etiam eſt notandum, Surd. de alimentis t. 7. q. 16. n. 53. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrim. c. 54. vbi de diuort. quoad habitationem, § penult. notab. 4. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 62. a. 1. dub. 1. fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 3. Cañedo ſum. ſacram. vbi de matr. c. 5. n. 57. caſu 1. Idque veriſſimum eſt, & nullum dubitandum inueni. Imò poſt ſententiam diuortij adulterium admiſſum à coniuge, in cuius fauorem diuortium eſt celebratum, compenſari cum adulterio prioris coniugis dimiſſi, ſatis probabiliter docent multi, vt videbimus diſp. 9. Quare falsò Surdus proximè citatus impoſuit Bolognet. conſ. 23. num. 2. ipſum ſentire, exigi vt delicta ſint eodem tempore commiſſa, vt compenſatione tollantur.

7 Imò quidam hoc extendunt, vt licet prius adulterium coniugis ſit condonatum ab altero coniuge innocente, ſi poſt condonationem innocens labatur in adulterium, detur illius compenſatio cum adulterio illo priori condonato: neutríque diuertere liceat: & priori petenti diuortium obſtet exceptio ſui adulterij quamuis remiſſi. Quia quamuis adulterium remiſſum nequeat in iudicium deduci ad effectum accuſationis, poteſt tamen ad effectum excipiendi contra accuſantem ad diuortium. Quædam enim conſequi poſſumus excipiendo, quæ non poſſumus agendo. Et quia accuſans de crimine debet eſſe eius luminis, cap. Qui crimen 6. q. 1. & c. 1. 32. q. 4. Ita tenet Hugo, quem refert & ſequitur Turrec. eo c. 1. n. 4. Idem licet ſatis obſcurè docent ibi Archid. ad fin. verſ. In ea gloſſa, ibi, dico, adde & male. Et ibi Bellarm. n. 2. eod verſ. & ita Archidiaconum intelligit, eum ſequens, & referens etiam Laurentium, Greg. Lop. l. 8. verſ. Eſſe miſmo. t. 2. p. 4. At hoc mihi diſplicet. Et ideo dicendum eſt cum gloſſ. eo c. 1. in fin. & Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 33. a. 3. ad fin. minimè competere coniugi poſterius adulteranti exceptionem illius adulterij, quod condonauit, nec dari compenſationem, ſed poſſe priorem coniugem celebrare diuortium. Quia remittentibus actiones ſuas, non eſt dandus regreſſus. l. Quæritur 14. verſ. Si venditor ff. de edil. edicto. Deinde, quia (vt optimè docet Sotus 4. d. 36. q. vn. art. 1. verſ. Dubitatio verò) reconciliatio contractum matrimonij ad ſuum priſtinum ſtatum reuocauit, ac ſi nulla eſſet vſque tunc fornicatio admiſſa, in quo euentu poſſet vtique prior coniux reconciliatus, à coniuge pòſt adulterij reo diuertere.

8 Tertia concluſio. Non obſtat compenſationi adulterij mutui, ſi alter coniux plurima adulteria, alter verò vnum ſolum admiſerit. Quia cum vterque fregerit fidem, delicta cenſentur paria. Iura enim fractionis fidei, nōn autem numeri rationem habent. Hæc videtur contra DD. relatos n.4. fine, dicentes paria crimina quoad compenſationem hanc faciendam cenſeri, quando datur æqualitas in quantitate & qualitate. Quos meritò reprobat Anan. c. penult. n. 5. de adult. Et ideo hanc concluſ. docent Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Dubitatio verò, Angl. Florib. 1. p. de matr. q. 9. de diuort. a. 1. diffic. 2. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrim. c. 54. vbi de diuort. quoad habitationem, § penult. notab. 3. Cañedo ſum. ſacram. vbi de matr. c. 7. n. 57. caſu 1.

Quarta concluſio. Quamuis adulterium alterius coniugis 9
ſit occultum, ſolique Deo cognitum, alterius verò publicum, nequit adulter occultus diuortium petere, ſed tenetur compenſare adulteria. Nam in foro conſcientiæ occulto non deſideratur probatio per teſtes, ſed ſola veritatis cognitio. Quare nil intereſt an fornicatio ſecreta ſit nec ne, quando ipſi coniugi conſtat ſe fornicatum fuiſſe. Præterea vxori adulteræ publicè, cuius vir occultum adulterium perpetrauit, non deficit ius excipiendi vt crimen ſuum alterius crimine tollat: ſed ſola deficit probatio. Propter defectum autem probationis, etſi in foro contentioſo à cauſa cadat, non tamen in foro conſcientiæ. Sicut qui reuera æs alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, reuera debitor eſt, nec poterit ſimile debitum ſibi ab eodem recuperare, ſed compenſare tenebitur. Atque ita docent ex Iuriſpet. Goffr. ſum. t. de diuort. n. 15. Hoſt. ſum. eo t. n. 11. in princ. & c. fi. n. 3. de adul. & ibi Io. And. n. 7. Anch. n. 5. Idem Io. Andr. c. Conſtitutus, n. 1. de conuerſ. coniug. Ant. n. 3. Anch. n. 3. Abb. n. 8. fin. idem Abb. c. Significaſti, in fin. de diuort. vbi Alex. de Neuo, n. 9. Henr. c. Ex literis, n. 11. de diuort. & c. fin. n. 14. de adult. Alb. in ſuo dict. lit. D, verb. diuort. verſ. Quid ſi vir, & lit. M. verb. Matr. 8. & verſ. Quid ſi aliquis coniugum, Archid. c. Nihil. 32. q. 6. n. 1. vbi Bellam. n. 1. Turrec. n. 1. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 15. Monald. ſum. tit. De diuortiis §. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item pone quod vir, Roſel. Matr. 7. n. 4. Sylu. verb. Diuortium, q. 9. verſ. 7. & Matr. 9. q. 6. fin. Tab. Matrimon. 4. q. 1. caſu 1. Armill. verb. Matrim. n. 73. caſu 1. Brun. de ſponſal. concl. 30. declarat. 8. n. 12. verſ. Primus eſt, Nauar. l. 5. conſ. in 1. edit. t. de adult. conſil. 1. numero 3. & 4. in vtraque edit. libro 4. de diuort. conſ. 1. n. 1. 2. & 3. Gaëta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 217. 232. Lancel. inſtit. iuris can. l. 3. t. de diuortiis, §. Multum autem intereſt, verb. Niſi. Et ex Theolog. D. Th. 4 d. 35. q. vn. a. 6. ad 5. & ibi D. Bon. in expoſ. lit. n. 1. & art. 1. q. in fi. corp. & ibi Palud. q. 1. a. 2. caſu 1. n. 1. Vinc. ſpec. doctr. to. 2. l. 9. c. 90. & l. 10. c. 42. Abul. c. 19. Matth. q. 75. in ſolut. ad vlt. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Dubium autem: & quamuis limitet dummodo alter coniux probare poſſit illud adulterium: intelligitur vt in foro externo audiatur: atque ita ea q. a. 6. in fin. dicit idem eſſe dicendum, vbi adulterium alterius ita occultum eſt, vt probari minimè poſſit, Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. Caſtr. l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt noſtram. Ouand. 4. d. 31. q. vn prop. 2. caſu 1. Palac. 4. d. 37. diſp. 3. col. 21. verſ. Sed quid ſi vir. f. 603. Veracr. 3. p. ſpec. a. 6. concl. 4. Angl. Flor. 1. de matr. q. 9. de diuort. a. 2. diffic. 7. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 1. dub. 1. fin. Bart. à Ledeſ. dub. 65. de matr. poſt 3. concl §. Etiam eſt notandum, Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 3. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 3. Vega 1. to. ſum. c. 13. caſu 3. Nec audiendus eſt Enriq. ibi. dicens eſſe culpam venialem, ſi vir occultus adulter vxorem manifeſtè adulteram dimittat, accuſetve. Quia cum res grauiſſima ſit diuortium celebrare, ſi occultus adulter iure dimittendi caret, vt omnes DD. allegati fatentur, non poteſt eſſe culpa venialis tunc dimittere diuortium celebrando. Atque ideo Abul. & Caſtro eiuſdem locis citatis docent eſſe culpam lethalem. Cauendum eſt etiam ab Ouando, qui loco citato ait non eſſe improbabile, aſſerere occultum adulterum dolentem de ſuo adulterio poſſe negare debitum adultero coniugi manifeſto: retenta opinione Caietani, aſſerentis occultum adulterum non priuari ipſo facto iure exigendi. Quam etiam nos tenuimus l. 1. diſp. 68. n. 4. Quia iuxta eam opinionem

nionem ſolum conceditur coniugi occultè adultero, vt non priuet ſe iure exigendi debitum, donec ab innocente coniuge illius adulterij conſcio priuetur. Non tamen ipſi conceditur vt poſſit diuertere à coniuge ſimiliter adultero, eius adulterij ignaro. Quoniam ius diuertendi ſoli coniugi, qui non eſt infectus ſimili adulterio, eſt permiſſum, vt diximus n. 1. Nec obſtat illud adulterium eſſe occultum, & coniugi publicè adultero ignotum. Quia hoc nil refert ſi ad forum conſcientiæ attendas, in quo ſola rei veritas inſpicitur. Quod ſi tandem obiicias *c. Significaſti, de diuort. & c. pen. de adult.* vbi videtur peti ad hanc compenſationem mutuam, vt vtrumque adulterium ſit notorium. Quod idem videntur docere *Gl. eo c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret, &* Ioan. And. *c. fin. n. 1. de adult. & ibi* Hoſt. *n. 1.* Ant. *n. 4.* Id minimè obſtat. Quia non agunt de compenſatione in foro conſcientiæ facienda: ſed quando mulier dimiſſa à viro ait iudicem petitura reſtitutionem: & vir exceptione adulterij notorij impedit reſtitutionem. Tunc enim dicunt hi DD. iuxta illorum textuum deciſionem, non eſſe audiendam mulierem, vt reſtitutio ab ipſa petita concedatur, ſi contra exceptionem ſui adulterij notorij replicet allegans adulterium viri, niſi illud etiam notorium ſit: alias impeditur reſtitutio, donec viri adulterium probetur, illo autem probato reſtitutio fiet compenſatis hinc inde adulteriis. Et ſic id explicant Innoc. *eo. c. Significaſti, n. vn. ſuper verb. Conſtaret,* & Hoſt. *ibi, in fin.*

6 Vnicum tamen exciperem caſum, in quo viro adultero liceret vxorem æquè adulteram dimittere: nempe, ſi inter vtrumque coniugem per tranſactionem conueniat, vt vir non accuſet vxorem adulteram ad pœnam capitalem ipſi infligendam, (id enim non obſtante ſuo adulterio poteſt efficere, quamuis quoad diuortium & pœnam ciuilem compenſentur adulteria, vt dicemus diſp. 8. n. 40.) ea lege vt vxor in locum aliquem honeſtum ſe recipiat, vbi ſeparata ab ipſo viro vitam tranſigat. At abſque vxoris conſenſu id efficere nequit. Quia poteſt illa eligere pati accuſationem. Nec etiam id in pactum deducere poteſt, quando ius accuſandi criminaliter amiſit lapſu temporis, vel alia cauſa: vel quia deficit probatio. Non enim pœna hæc debetur ante iudicis ſententiam: nec vxor criminaliter accuſari poteſt deficiente probatione: & ſi accuſetur, non tenetur fateri ſuum crimen. Nec obſtat ſuper adulterij crimen tranſigi non poſſe, *l. Tranſigere* 18. *C. de tranſact. & l. De crimine* 10. *C. ad l. Iul. de adulter.* Cuius deciſionis varias affert rationes Padilla *ea l. Tranſigere, à n. 72. vſque ad* 79. ſed potiſſima eſt, propter frequentiam huius delicti ad arcendum ab eo. Quod eſt adeò verum, vt pactionem etiam gratuitam ſimiliter eſſe prohibitam ſuſtinuerint Alberic. & Goffr. *citati per* Padilla, *d. l. Tranſigere, n. 95. contra Azonem ſum. 1. de tranſact. n. 4.* Non (inquam) obſtat. Quia opinionem Azonis explicans ius ciuile, approbat *l. reg. 12. t. 1. p. 7.* ibi: *Fueras ende ſi el yerro fueſſe de adulterio. Ca en tal caſo, como eſte, no puede ſer fecha auenencia por dineros. Mas bien ſe puede quitar de la accuſation el marido, ſi quiſiere, no recibiendo precio ninguno por ello.* Vnde Barboſ. *l. 2. p. 1. in princ. n. 115. ff. ſolut. matr.* dicit cum *Gama in ſuis deciſionib. p. 1. deciſ. 63. n. vn.* non valere remiſſionem adulterij pecunia factam, vel ſub alio pacto lucrum afferente ipſi marito: ſecus ſub alio quouis pacto carenti eo lucro. Et exemplificat *Gama*, vt eſt pactum, vt vxor includatur, exulet ve. Idemque ſequitur *Additionator ad Gamam in additionibus ad illam deciſionem quæ habetur in fine illius tomi.* Et reddit rationem. Quia cum poſſit vir adulteram præcedenti iudicis ſententia occidere, poteſt tranſigere, vt minorem pœnam admittat, quo mortem iuſtè ſibi inferendam euadat.

7 Vtrum autem adulter volens adulteram criminaliter accuſare, teneatur ei debitum reddere? dicam diſp. 14. n. 8.

8 Vltima concluſio. Exceptio adulterij quando de illo agitur ciuiliter, vt quoad diuortium vel dotis amiſſionem, eſt peremptoria, atque ita opponi poteſt ante & poſt litem conteſtatam, & quocumque tempore vſque ad ſententiam. Sic colligitur ex *c. pen. & c. fin. de adult.* & docent. Innoc. *eo. cap. penultimo, ad finem, & ibi* Hoſt. *n. 7.* Ant. *n. 6.* Abbas *fi.* Anchar. *n. 20.* Cardinalis *n. 1. q. 1.* Anan. *n. 10. verſ. Vltimo quærit.* Ioan. Andr. *eo fi. n. 3. & ibi* Anchar. *n. vlt. in fin.* Ananias *init.* Couar. *4. decret. 1. p. c. 7. §. 6. num. 6.* & Barthol. *atque aliis relatis* Barb. *l. viro atque vxor. 40. n. 3. ff. ſoluto matrim.* Quare audiendi non ſunt Ioan. Lup. *rubr. de donat. §. 20. n. 3.* Andr. *ab Exea rubric ff de pactis, n. 377.* dicentes contrarium per *l. Si maritus. §. Præſcriptiones, ff. ad l. Iuliam, de adul. & l. 7. tit. 17. p. 7.* Sed reſpondet bene Couar. & Barboſa, eos textus accipiendos eſſe, quando criminaliter agitur de adulterio. Vnde quando agitur ciuiliter de adulterio, poteſt etiam poſt litem conteſtatam excipi de ſimili adulterio vel lenocinio mariti. Secus ſi agatur criminaliter. Et rationem differentiæ tradit *ibi* Barboſa. Quoniam in cauſa ciuili, ea exceptio diluit omnino delictum adulterij vxoris per virum obiecti, & eum omnino ab actione excludit: vnde habet vim exceptionis peremptoriæ, quæ vſque ad ſententiam opponi poteſt, *l. Peremptorias, C. ſent. reſcind. non poſſe.* At in cauſa criminali exceptio lenocinij non perimit delictum, ſed tantum excludit virum à iure accuſandi: cuius loco quilibet accuſare poteſt. *§ Item lex Iul. Inſtit. de pub. indic.* Et ideo habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem conteſtatam eſt opponenda, *l. pen. & l. fin. C. de except.* Poteſt etiam exceptio ſimilis adulterij opponi in modum & vim declinatoriæ, vt non eſt audiendus petens diuortium, quia ſimiliter adulteratus eſt. Sic Innoc. *c. pen. ad fi. de adulter. & ibi* Hoſt. *n. 8.* Ant. *n. 6.* Abb. *fin.* Card. *n. 1. q. 1.* Ioan. And. *c. fin. n. 3. de adult. & ibi* Anan. *init.*

An autem lata diuortij ſententia poſſit coniux reus opponere exceptionem fornicationis ante ſententiam ab alio coniuge admiſſæ, vel actionem de illa intentare? dicam diſp. 9. n. 25. 9

DISPVTATIO VII.

Vtrùm quando vterque coniux eſt adulter, & alter corrigitur, altero in fornicatione perſiſtente, liceat coniugi emendato diuortium: an potius mutuæ illæ fornicationes compenſentur.

SVMMARIVM.

Semel adulteriorum remiſſione facta, poteſt altero relabente innocens diuertere. Et an reconciliatione facta, ſi coniux reconcilians labatur in adulterium, poſſit obiicere adulterium à ſe condonatum? Et quid ſi reconciliatus iterum reus adulterij ſit, an poſſit de nouo illo adulterio vel de primo à coniuge remiſſo accuſari, n. 1.

Quid, ſi nulla reconciliatio præceſſerit, an poſſit coniux emendatus à perſiſtente in adulterio diuertere? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 4.

Soluuntur argumenta, n. 5.

IN hac diſputat. id ſupponendum eſt tanquam notum apud omnes, nimirum, ſi ambo coniuges in adulterium lapſi, ad priſtinam redierint amicitiam, eaque reconciliatione facta alteruter relabatur in adulterium, poſſe alterum ratione huius noui adulterij ab eo diuertere. Quia reconciliatio illa matrimon. ad ſuum antiquum vigorem reſtituit, perinde ac ſi nullum eſſet vſque tunc adulterium admiſſum. Vnde fit vt coniux poſtea delinquens reus diuortij fiat. Atque ita tanquam certum fatentur Soto 4. *d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Dubitatio verò,* Ledeſ. *2. p. 4. q. 64. art. 2. paulo ante §. Erat ſecundum dubium.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 62. art. 1. d. 2.* Imò & ſi alter ſolus ſit fornicatus, & coniux innocens remittat adulterium, ſi ipſemet poſt remiſſionem adulteretur, non poterit alteri petenti diuortium obiicere adulterium, quod illi condonarat; vt dixi diſp. præced. n. 7. Nec ſi poſt remiſſionem coniux ille reconciliatus, iterum adulterium committat, poterit de adulterio prius remiſſo accuſari, ſed dumtaxat de eo nouo, vt dixi diſp. 5. num. 20. & 21. 1

Diffi

2 Difficultas autem eò pertinet. An quando vtroque coniuge fornicante, reconciliatio minimè præceſſit, ſed alterius coniugis emenda altero in fornicatione perſiſtente, poſſit coniux emendatus diuertere? Qua in re triplicem inuenio ſent. Prima ait id minimè licere. Ducitur. 1. Quia ad diuortium celebrandum nil confert, vter prius, aut poſterius, ſæpius, aut rarius adulteratus ſit. Vt probauimus diſp. præc. n. 6. & 8. Quæ ſola ratio vrgere videtur, vt coniux iam emendatus poſſit à pertinaci diuertere, tanquam ab eo, qui eſt in vltima mora, & poſt mutuam delicti compenſationem, plurium adulteriorum reus. Secundò quoniã ad diuortium, impediendámque mutui delicti compenſationem, nil iuuat alterius coniugis emenda ac pœnitentia, vtpote quæ ſolum Deo reconciliat, nec abolet iniuriam per adulterium matrimonio irrogatam. Quare integrum eſt coniugi impœnitenti illud adulterium opponere, dum id minimè condonauit reconciliatione facta. Atque ita ſentiunt Ledeſma, & Petr. de Led. *n. præced. allegati.*

3 Secunda ſententia docet, coniugem illum reſipiſcentẽ & iam emendatum, poſſe diuertere ab adulterio incorrigibili, & in fornicatione perſiſtente. Probat. quia iam non cenſentur paria delicta, vt compenſatio impediatur. Quãdoquidem vnum eſt emendatum, & alterum perſeuerat. Secundò, quia vltima mora nocet, & eſt quæ trahit ad ſe pericum & damnum, *l. Illud. ff. de periculo & commodo rei vendita*: & pacta nouiſſima ſunt ſeruanda, *l. Pacta nouiſſima*, 12. *C. de pactis*. Tertiò, quia adulter facta iam pœnitentia, ad priſtinum ſtatum eſt iam reſtitutus, & factus innocens: poterit ergo diuertere à coniuge poſtmodum adulterante, ac ſi ipſe adulterij minimè reus eſſet. Sic ſentiunt Goffr. *ſum. t. de diuort. n.* 15. vbi *Hoſt. in ſu n.* 11. *in prin.* Palud. 4. *ad* 35. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 12. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 21. §. 6. *caſu* 7. Syl. *verb. Diuortium, q.* 9 *caſu* 7. Tabien. *Matr.* 4. *n.* 1. *caſu* 1. Sot. 4. *d.* 36. *q. vn.* 1. *a. v. Dubium ergo reſtat.* Caſt. *l.* 2. *de lege pen. c.* 4. §. *Vt noſtram.* Palac. 4. *d* 27. *diſp.* 3. *col.* 23. *f.* 603. *ante v. Arbitror autem.* Bart. Ledeſ *de matrim. dub.* 64. §. *Sed dubium paruum hic ſe offert.* Man. 1. *t.* 2. *edit. c.* 240. *n* 3 Vega 1. *t. ſum c.* 13. *caſu* 14. Et videntur vniuerſi hi DD. loqui. ſiue alter coniux monitus ſit, ſiue non. Quia rationes, quibus innituntur, in vtroque caſu id probare videntur. Et Sotus expreſsè dicit, præcipuè ſi alter coniux monitus ſit. Quare clarè ſentit idem caſu quod admonitio non procedat.

4 Tertia ſent. (quam probabiliorem exiſtimo) ait, poſſe coniugem emendatum, ſi admonitus alter coniux in adulterio perſiſtat, diuortium celebrare. Ducor, quia monitio illa & interpellatio, qua adulter adulterium interpellat ac monet, vt corrigantur, ſimúlque habitent, vim habet reconciliationis. Sic enim interpellans & monens reconciliationem offert alteri, & ex parte ſua illum reconciliat: & nil referre videtur, ſi alius nolit acceptare: tenetur enim admittere: quare ſi poſt labatur in adulterium, vltima mora ſibi nocere debet, & perinde cenſebitur ac ſi reconciliatione facta commiſiſſet adulterium: in quo caſu diximus n. 1. ex omnium ſententia licitum eſſe diuortium. Et addita hac monitione & interpellatione conuenimus cum DD. ſecundæ ſent. n. præc. relatis. Quam moderationem ipſi etiam videntur admittere. Ponderant enim alterum eſſe correctum, altero pertinaci in adulterio. At non videtur pertinacia, vbi non datur admonitio & interpellatio alterius coniugis, qui pacem ac reconciliationem offert. Et ideò cum hac moderatione admittunt hanc ſent. D. Bon. 4. *d.* 35. *in expoſit. lit. n.* 1. Vincent. *Speculo doctr. t.* 2. *l.* 19. *c.* 42. Alberic. *in ſuo dictionario lit. M, verb. Matrimon.* 8. *ver. Quid ſi aliquis coniugum.* Arch *cap. Nihil.* 32. *q.* 6. *n.* vbi Bellar. *n.* 1. Turrecrem *n.* 1. Henr. *fi. n.* 14. *de adult.* Ioan. de Friburgo *ſum. confeſſ l.* 4 *t.* 22. *q.* 15. Monaldus *ſum. t. De diuortiis,* 9. *Propter quid fiat diuortium, verſ. Item pene quod vir.* Roſella *Matrim.* 7. *n* 4. Sylu. *Matrim.* 9, *q.* 6. *fin.* Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 4. *n* 232. Lud. Lop. *de matr.* 2. *p. inſtruct. c.* 54. §. *pen. verſ. Accedit ad hoc.* Et videntur tenere expreſsè Nau. *l.* 4. *conſ in vtraque edit. t. De diuortiis,*

conſ. 3. *in fin* & Enriquez *l.* 11. *de matrim c.* 5. *fin.* vbi concedunt poſſe in eo caſu ferri ſententiam diuortij: ſentiunt ergo id legitimam cauſam præſtare: alias ſententia eſſet iniuſta. Et ſolum negant poſſe ante ſententiam coniugem emendatum ad religionem tranſire, de qua re dicemus diſp. 11 n. 13. Quod ſi viro emendato, & interpellanti vxor adultera coniugi recuſet, iuſto timore ducta, ne ab ipſo interficiatur, & vir offerat ſufficientem cautionem, & adhuc mulier nolit, ſed perſiſtat in adulterio, adhuc eſt cauſa iuſta vt vir diuertat. Si autem vir inculpatè non præſter ſufficientem cautionem, quia fideiuſſore caret: nec ipſo iureiurando aſtricto ſatiſfit vxori: adhuc adulterium nouum vxoris imputabitur ei ad diuortium à viro iuſtè celebrandum Quia ea interpellatio & emenda viri habuit vim reconciliationis ſufficientis, vt adulteria præcedentia compenſatione abolerentur, ac quaſi nouus matrimonij ſtatus inciperet: licet non ſit ſufficiens vt vxor cohabitare audeat. Si autem vir potens dare cautionem ſufficientem renuat: non erit ſufficiens reconciliatio. Quare nec poterit diuertere ab vxore poſtea adulteranti.

Ad argum. n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic don eſſe ſolam 5
eam rationem diuortij in hoc caſu, ſed adulterium admiſſum poſt monitionem & interpellationem, quæ vim reconciliationis habet. Ad 2. fateor non ſufficere ſolum emendam, niſi iungatur monitio & interpellatio. Ad argum. n. 3. relata dic. Ad 1. id conſtituere diſparitatem ſufficientem ad diuortium, niſi aliqua reconciliatio præcedat. Sicur nec alterum coniugem plurium adulteriorum aut poſterioris adulterij reum eſſe. Vt probaui diſp præc, n 6. & 8. Ad 2. dic non cenſeri vltimam moram & pactum nouiſſimum quoad diuortium, niſi adſit reconciliatio aliqua. Cùm ad id non conferat vter vltimò fornicatus ſit ante illam reconciliationem. Ad 3. dic reſtitui per pœnitentiam ad priorem ſtatum in ordine ad Deum.

DISPVTATIO VIII.

An fiat compenſatio mutui adulterij coniugum, etiam quoad accuſationem ciuilem, vt dotis amiſſionem, & criminalem ad pœnam mortis, ita vt viro adultero non liceat adulterum criminaliter aut ciuiliter accuſare?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
Quas pœnas incurrit adultera apud omnes nationes. Et amit. dotem, n. 2.
An perdat dotem, ſi vi aut metu cognita ſit vxor, aut vir cauſam dederit adulterio, iniuſte domo expellendo: vel vxor ob eius ſæuitiam, aufugerit: vel ob oſcula & amplexus? remiſſiuè, n. 3.
An vir lucretur dotem vxoris, accuſans eam criminaliter vel ciuiliter? n 4.
Quid. ſi dos nondum tradita viro ſit, ſed promiſſa? n 5.
Quid in ſponſa de præſenti, quæ nondum matrimon. conſummauit, vel viri domum traducta non eſt, vel nuptiales benedictiones nondum ſuſcepit? n. 6.
Quid ſi matrimonium reperiatur fuiſſe inualidum? Et explicatur l. 71. *Tauri, hodie l.* 4. *tom.* 20 *lib* 8. *recop. n.* 7.
Quid, ſi promittens dotem ſtipulatus fuerit, ſibi reddendam n. 8.
An vir adulteram necans acquirat dotem ſibi lege ob adulterium, aliamve cauſam, delatam? n. 9. *& ibi, quid, ſi poſt ſibi acquiſitam, vxorem enecet?*
An lucretur vir bona vxoris adulteræ paraphernа, & alia? n. 10.
An ob adulteriũ viri comparet vxor donationem propter nuptias? n. 11.
Quid, ſi coniux adulter habeat filios ex illo vel ex altero matr. n. 12.
An deſideretur iudicis ſententia, etiamſi adulterium ſit notorium, vt vir lucretur dotem & paraphernа adulteræ: vel vxor donationem propter nuptias viri adulteri. Et decedentibus illis ante ſententiam, amittant eorum heredes illa bona? n. 13.
An ſi adulter coniux teſtibus falſis ſe defendat, vel probat ſimile adulterium alterius coniugis, etiam poſt latam ſententiam ſibi applicantem bona, à qua tamen appellatum eſt, teneatur reſtituere ea bona quæ alter coniux innocens erat lucraturus? Et idem tractatur de quocumque rei in ſimili euentu, n 14.
Solus iudex Eccleſiaſticus eſt competens in cauſa adulterij ad diuortiũ perpetuum vel temporale: & tunc cognoſcit de dote lucranda, vel alimentis adulteræ denegandis, tanquam de accefforiis diuortio. Et an poſſit cognoſcere de dote, quando de ea eſt principalis quæſtio? n. 15.
Quando agitur criminaliter de adulterio ad pœnam ſanguinis, cognatio eſt iudicis ſæcularis, Quando ad alias pœnas, eſt mixti fori, & datur locus præuentioni, n. 16.

Quæſtione mota coram iudice ſæculari de alimentis adulteræ præſtandis à qua vir diuertit,ſi vir exceptionem adulterij opponat,conquieſcere debet ſæcularis , & poteſt ab Eccleſiaſtico inhiberi,donec de diuortio cognoſcat?n.17.

An vir accuſans criminaliter vxorem , poſſit poſtmodum ciuiliter ad diuortium dotiſve amiſsionem accuſare : vel à ciuili accuſatione ad criminalem redire?Refertur quædam opinio.n.18

Sententia authoris.Et explicatur l.vn C quando ciuilis actio criminali præiudicet,n.19.

An ſaltem vir qui accuſauit criminaliter vxorem , & ſuccubuit , vel deſtitit, poſsit nolle recipere vxorem, & aduerſus illam iudicem adeuntem,tueri ſe adulterij exceptione?n.20.

Quod vna via non licet,non debet alia concedi. Et actio exceptione eſt fauorabilior : ſæpéque illa negata hæc conceditur. Et quoties obſtat exceptio rei iudicatæ,obſtat ſimiliter exceptio litis pendentis. Eod. n. 20. Et ibi, quando ſententia lata in acceſſorio, præiudicet in principali.

An ſi ante vel poſt ſententiam diuortij coniuges reconcilientur , nullo inter ipſos pacto inito , recuperet adulter bona ob adulterium deperdita ? n.21 & ibi,remiſsio tam in delictis, quàm in contractibus,eſt fauorabilis & extendenda.

Quid, ſi pacto inito lucrandi dotem vir remittat adulterium? Et an in foro conſcientiæ pretium receptum ob adulterij remiſsionem ſit reſtituendum ? Et explicantur l.Transigere.C.de tranſact.& l.22 t.1 p.7 n.22. & ibi,quid ſi vir remittat ea lege,vt vxor ſeorſum habitet, an ſint ei reddenda bona?

An vxori adulteræ teneatur vir alimenta præſtare?Refertur duplex ſententia,n.23.& 24.

Sententia authoris,n.25.

Quid, ſi iniuſtè domo expulſa fornicetur?n.24.

An ob oſcula & amplexus poſſit vxor alimentis priuari?n 27.

An lite pendenti ad diuortium , teneatur vir alimenta ac litis expenſas præſtare vxori ? n.28.

Poſt n.28.inuenies alia ſummaria.

1 QVo perfectè huius diſputationis deciſio intelligatur , oportet permittere pœnas, tam ciuiles , quàm criminales,adulterij. Et ideò quadruplex quæſtio diſputanda eſt. Prima de pœnis ciuilibus adulterij. Secunda,an fiat compenſatio adulterij vtriuſque coniugis quoad pœnas & accuſationem ciuilia?Tertia de pœna criminali, & an maritus licitè interficiat vxorem adulteram ? Quarta, an vir adulter poſſit vxorem accuſare ad pœnam capitalem infligendam,vel compenſentur adulteria ?

2 Quæſtio I. Quæ ſunt pœnæ ciuiles adulterij ? Et ne in hac re immoremur circa pœnas adulterio indictas,apud vniuerſas rationes conſulendus eſt latè de illis differens, & oſtendens quàm odioſum vbique gentium fuerit.Menoch.*de arbitr.l 2.cent.5 .toto caſu* 419.Prima ergo vxoris adulteræ pœna eſt,vt perdat dotem, viróque accreſcat *c. Plerumque,de don.inter vir & vx.l Conſenſu* §.1.*C.de repud. l.2 nic.§. Taceat.C.de rei vxoria act. l. Miles.* §.*Socer ad l. Iul.de adult.* Et quamuis Plaucius *rub C de edendo,n* 46.intelligat *c.d.Plerumque* ſolum velle vxorem non poſſe dotem repetere,vt ſibi poſt ſeparationem reſtituatur. at Menoc.2.*de arb.cent 3 caſu* 287.*n vlt*.dicit hunc intellectum ſuſtineri non poſſe.Quia ſupponit dotem aliquãdo repeti poſſe,etiamſi vxor non ſit viro reconciliata,nempe ſoluto matrimonio per alterutrius mortem. Cùm tamen textus non ad tempus limitatum , ſed abſolutè repetitionem neget. Et ſimiliter eundem reprobat Barboſ.*l.2.p.1. in princ.n.53.ff.ſoluto matr.* vniuerſi enim textum illum intelligunt,vt propter vxoris adulterium vir lucretur dotem.Atque ita intelligunt Abb.*c.fi.n.3 de adult* & ibi omnes,Cou.4.*decr.2.p.1.7.§ 6.n.*1 & dicit eſſe receptiſſimum Iul.Clar.*lib.5.recept.§.Adulterium n.13.verſ.Et ſcias.*

Vtrùm autem ab hac pœna excuſetur vxor , ſi vi vel
3 metu cognita ſit,dixi diſp.5.n.15 & ſeq. Et quid,quando vir cauſam tribuit adulterio,eam domo expellens, aut ita crudeliter tractans, vt eius ſæuitiam timens aufugerit?ibi n.10.Et an dotem perdat propter oſcula & amplexus,dixi diſp.4.n.11. & 12.

Et quamuis non modica controuerſia ſit , an attento
4 iure communi habeat hoc verum,ſiue vir accuſet vxorem ciuiliter,ſiue criminaliter. Et communis ſententia habebat id in vtroque euentu eſſe verum.Et reprobato Bartolo id tantum admittente quando vxor criminaliter accuſatur,docent Ant.Gomez *l.*80. Taur.*n.47.verſ.Imo etiam*, Cou.4.*decret.2.p.c.7.§.6.n.*4. Iul.Clar.*li 5.recept.§.Adulterium,n.13.v. Et ſcias.* Barboſ. *l.2.in princ.n.57.ff.ſoluto matrim.* Imò quando vir accuſabat vxorem criminaliter, alio pacto diuidebatur dos. Vt tradunt *ibi* Ant.Gom.Cou. & Barboſa. At attento iure regni huius Caſtellæ res eſt certa viro accuſanti ciuiliter vel criminaliter vxoris adulterium,acquiri dotem. Quod conſtat ex *l.1.t.20 li.8.noua recopil.*& docent Ant. Gom.& Barboſa,*n.*58.Cantera *qu. crim. quæſt.tangentibus punitionem delicti,c.4.n* 41.*notab.3.*

Habet etiam idem verum non tantum quando adulte- 5
rij tempore dos erat tradita viro,ſed etiam quando ſolum permiſſa. Nam ob vxoris adulterium applicabitur viro. Cùm iura indiſtinctè de dote loquantur. Quod docent Io Lup.*rubr.de don.inter vir & vxor.* §.20.*ſtatim in princ.* Ciſuentes *li.*81.Taur.*ver.Sed circa permiſſa* Caſtillo alios referens *l.*82.Tauri.*ad fi.* Roland.*conſ.*50.*n.*8.*vol.*1. Azebedo *lib.8.recop t.20.l.4.n.*40.Addit benè Ciſuentes idem eſſe dicendum , ſiue promittens dotem fuerit in mora ſoluendi,ſiue non.Quoniam ius minimè diſtinguit.

Inſuper idem accipiendum eſt in ſponſa de præſenti, 6
quæ ante matrimonij conſummationem adulterium admiſit:priuatur enim dote : eaque viro acquiritur. Quod attento iure communi probant per *l. Nihil intereſt.ff.rerum annot.*Io.Lup.*rubr.de donat.inter vir.& vxor* §.20.*n.*1. Ant.Gom.*lib.*80.Tauri.*n.*47. Iul.Clarus *lib.5.receptarum,* §.*Adulterium,verſ.Sed hæc omnia.* Quod expreſsè decidit *l.3.t.20.lib.8.recop. legum huius regni.* Atque ita idem dicendum eſt,licet ſponſa illa de præſenti nondum ſit ſponſi domum traducta,nec nuptiarum benedictiones receperit.Quod probat generalitas illius legis.Et ex multis aliis probat *ibi* Azebedo *n.1.& ſeq* & ante ipſum Ciſuentes *l.* 81.Tauri *in fine.*

Quando autem matrimonium in facie Eccleſiæ con- 7
tractum , reperiebatur ob aliquod impedimentum fuiſſe nullum,non leuis eſt controuerſia inter DD.attento ſolo iure communi , num dos amitteretur. Quibuſdam affirmantibus,aliis verò negantibus. Quos omnes refert Barboſa *l.2.in princip.1.n.*93. & 94.*ff.ſoluto matrim.* vbi benè vtranque ſententiam ad concordiam ſic reducit:Si obtenta ſent.dotéque applicata marito,vxor matrim.fuiſſe nullum opponat:minimè audietur.*Reg.Res iudicata ff.de reg. iur.*Secus ſi ante ſent. Cùm enim verè non fuerit adulterium,nequaquam adiudicabitur marito dos.Quam etiam concordiam ſequuntur alij,quos ibi refert.At attento iure huius regni Caſtellæ, conſtat priuari dote vxorem illam. Quoniam *l.*81.Tauri,*hodie l.4.t.20 l.8.recop* expreſsè deciditur,eiuſdem pœnis puniri adulterium commiſſum in matr.exiſtimato,ac ſi matrim.eſſet legitimum. Et ita annotant.Ant.Gom.*ea l.*81.*n* 48.Azebedo *ea l.4.n.*16.Barb. *eo.n.*94. Quæ tamen lex eſt intelligenda,quando matrim. fuit irritum ob aliquod impedimentum:ſecus ſi ob defectum conſenſus , vel metu cadenti in virum conſtantem initum fuit, ac ideò nullum defectu pleni conſenſus. Sic latè probans Caſtil.*l.*81.Tau.*n.*2 Et ibi Ciſuen.*paulò poſt pr.* Ant.Go *n.*48.Azebedo *lib.8 recep t.20.l.4.n.*25.& 26.

Quod ſi promittens dotem ſtipulatus ſit eam ſibi ſolu- 8
to matrimonio reddendam,minimè eam lucrabitur maritus vxore adulterante *l.Ex morte,verſic.Simili quoque modo C.de pactis conuent.*tradunt Flo.& DD.*l.Si dotem marito C.de iure dotium* Sic Ciſuentes *l.*81.Tauri,*limitatione* 2.Azebedo *l.8.recop.t.20.l.4.n.*29.

Similiter dotem vxoris minimè lucrabitur vir , autho- 9
ritate propria ipſam etiam in adulterio repertam interimens. Qui enim propria authoritate ius ſibi dicit,etiam lege permittente , legale commodum minimè conſequitur *l.Interdum.§.Qui furem,ff.de furtis.*Quod etiam attento iure communi docet aliis relatis Cou 4. *decr 2 p.c.7.§.7.n.*7.Idémque decidit *l.*82.Tauri *hodie l 5.tit* 20.*lib* 8.*recop. legum Caſtellæ*, vbi definitur virum occidentem propria authoritate adulteros , amittere bona omnia quæ ob adulterium vxoris ſibi lege adiudicantur : ſecus ſi authoritate iudicis eos ſibi traditos enecet. At ſi ſententia iudicis ſibi iam bonis adulteræ applicatis , contingat

vt

vt vir adulteram etiam ob crimen præcedens occidat, nequaquam tenebitur in foro conſcientiæ dotem ſemel acquiſitam reſtituere. Quia nullo iure cauetur vt poteſt acquiſitionem, illam deperdat. Nec ſi dos marito ex alia cauſa deferatur à lege, amittet eam, interficiens propria authoritate adulteram. Vt cum Alex. *per eum citato* docet Couar. *n.7. proximè allegato.*

10 Secunda pœna vxoris adulteræ eſt, vt amittat bona paraphena, cæteráque bona, ac ea viro adiudicentur. Et quidem, ſi ſolum ius commune attendamus, controuertitur inter DD. de veritate huius pœnæ. Quidam affirmant: & ducuntur, quia *c. Plerúmque, de donat. inter vir. & vx.* dicitur viro adiudicari dotem ac dotalitium vxoris: nomine autem dotalitij intelligunt bona paraphena Sic *Gloſ. eo cap. Plerúmque, verb. Dotalitium.* Fel. *c. Paſtoralis n.5. v. Mulier impudica, de iudiciis.* Hip. de Marſ. *conſ.234. n.2.* Lud Rom. *ſingul.312. alias 315. n.un.* vbi *Addition.* multos refert. Beroius *rubr. de iudiciis n.22.* Cou. *4 decr. 2. p. c.7. §.6. n.2.* Coſta *c. Si pater. 1. p. verb. Legauit, n.46. de teſta. in 6.* Perez *l.8. ord. t.15. l.2. f.290.* Iul. Clar *l.5. recept. §. Adulter. n.15. verſ. Adde quod* Boſſius *pract. crim. de coitu damnato, n.54.* Ant. Gabr. *t.1. comm. l.1. in mea edit. fol.21.* Alij autem id negant. Quia paraphena non dicuntur dotalitium vxoris. Nec in materia pœnali, qualis eſt hæc, oportet verba extendere, ſed potius reſtringere. Vnde nomine dotalitij intelligitur donatio propter nuptias, quæ olim erat in vſu, & appellabatur dos vxoris, illam enim dabat vir in dotem vxori: (vt dixi lib.6. diſp 1. n.1.) & quamuis ſoluto matrimonio redibat ad virum dantem: at ſi ex pacto inito eſſet vxoris in perpetuum, ea adulterante adiudicatur viro, iuxta *d. c. Plerúmque.* Atque ideò hanc partem (quæ verior eſt) ſuſtinent Abbas *d. c. Plerúmque n.8.* Ant. *ibi n.6.* Præpoſ. *n.5.* Decius *c. Paſtoralis n.31. de iudiciis.* Aug. *verb. Adulterium, n.3.* vbi Syl. *q.6.* Tabiena *q.1. n.2.* Armil *verb. Dos nu.13.* Cantera *q. crim. q. tangentibus punitionem delicti c.4. n.38.* Barboſa *l.2. p.1. in princ. n.56. ff. ſolut. matr.* Lud. Lop *1 p. inſtr. c.295 q.2.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c.99. n.1.* At attento iure regni Caſtellæ, bona paraphena & reliqua vxoris adulteræ adiudicantur viro, *l.1. t.20. lib.8. nouæ recop.* notat Ciſuentes *l.81. Tauri, verſ. In eadem lege.* Cantera *proximè alleg.* Azebedo *d. l.1. n.18.* imò & bona adulteri lucratur vir per illam legem, Azebedo *ibi,* Barboſa *n.94.*

11 Vxor etiam ob viri adulterium lucratur donationem propter nuptias. *l. Conſenſu, §. Si verò, C. de repud. & auth. vt liceat matri & auiæ §. Quia vero plurimus, v. Si de adulterio.* Et tradunt *Gloſſ. & communis c.1. verb. Recipere, vt lite non conteſt.* Abb. *c. Tua, de procur. ſi. & c. fi. n.3. de adult. & c. Plerúmque, n.6. de donat. inter vir. & vxor.* vbi Alex. de Neuo *n.7.* Ioan. Lup *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.20. n.1.* Dec. *reg. Semper in contractibus, 157. n.6. ff. de reg. iur.* Palud. *4. d. 35. q.1. a.5 num.34.* Roſel. *verb. Diuortium, n.14.* Ang. *verb. Adulter. n.3.* vbi Syl. *q.6.* Tabien *verb. Dos q.11. n.12. & ibi* Armilla *n.13.* Roland. *conſ.50. à n.5. vol.1.* Brunel. *de ſponſ. concl.30 declar 8. n.12.* Perez *lib.5. ordin. t.1. l.1. f.21. verb. Tres bienes.* Queſada *qu. iuris ciuil. c.18 n. vn. caſu 5.* Rojas *ſingul.214. ſi.* Iul. Clar *lib.5. recept. §. Adulterium ver. Adde quod.* Surdus *de alimentis, t.7. q.16. n.30.* Barboſa alios referens *l.2. p.1. in prin n.98. & rubr. 2. p. n.38. ff. ſolut. matrim.* Quamuis minus benè contrarium doceant Guido Papæ *ſingul.885. in fin.* Tiraq. *l.1. connub. gloſſ.1. p.1. n.45. fine.*

12 Excipiendus tamen eſt caſus, ſi vxor habeat filios ex eo, aut ex alio matrimonio. Tunc enim maritus dum viuit, habebit vſumfructum illorum bonorum: at eo mortuo ſuccedent filij in bonis adulteræ. Quod attento iure communi bene probat multis relatis Barb. *l.2. p.1. in princ. n.62. ff. ſoluto matr.* At ius huius regni Caſtellæ difficultatem facit. Quia *l.1. t.20. lib.8 nouæ recop* deciditur filios adulteræ in eius bonis ſucceſſores. Sed optimè Barboſ. *ibid. n.63.* ſic conciliat: Si adultera interficiatur à viro authoritate iudicis ſibi eam occidendam tradentis, bona eius ſtatim ad filios pertinent, quoad proprietatem & vſumfructum (vt intellige niſi ſint filij familias eiuſdem viri, tunc enim non ratione adulterij, ſed ratione poteſtatis paternæ retinebit vſumfructum illorum bonorum aduentitiorum: perinde ac ſi mater non fuiſſet adultera.) Si verò agatur ciuiliter, ita vt vxor minimè moriatur, obtinebit maritus, dum ſuperſtes fuerit vxor adultera, vſumfructum illorum bonorum, etiamſi ſint filij ex alio matrimonio habiti: ea verò mortua ſuccedent plene filij in eis.

13 Rogabis forſan, num deſideretur iudicis ſententia, quo adultera dotem cæteráque bona amittat? Qua in re facilis ac in promptu videtur ſolutio nempè deſiderari. Eſt enim pœna: ac proinde ſententiam iudicis poſtulat. Quod docent Hoſtienſ. *c. Porrò n.3. de diuort. & ibi* Ioan. Andr. *n.3.* Anton. *n.12.* Anchar. *in ſi.* Alexand. de Neuo *n.10.* Præp. *n.4.* Calder. *c. ſi de adult. & ibi* Abb. *n.6.* Card. *n.2. v. Quæro an vir.* Anan. referens Florian. *n.4. verſ. Circa vltimam quæſt.* Bald. *c. Ex parte n.8 de conſuet.* Ioan. Lupus *rub. de donat. inter vir. & vxor §.34. n.5.* Aſtenſ. *ſu.2 p. l.8. t.33. a.2. paulò poſt principium* Bertachinus *in ſuo repert. lit. A, verb. Adulter. v. Adultera perdit dotem.* Couar. *4. decr. 2. p. c.7 §.6. n.1.* Auiles *c. Prætorum proœmio gloſſa don Fernando in ſi.* Villalob. *in communib. opinion l.1. A, verb. Adulterium, n.94.* Perez *l.8. Ordinam. t.15. l.2. f.190. ver. Dudum eſt.* Mexia *taxa panis, concl.6 n.93.* Cenedo *in collectaneis iuris, collect.154. n.8.* Ant. Gabr. *tom.1. commun. opin. l.1. in mea editione, verb. Adultera f.21. col.1.* Emm. Sa *ſum. verb. Diuortium v. penul.* Hieron Llamas *in methodo curationis animarum 3. p. c.8. §.8.* Manuel *1. t. ſum. 2. editione, c.99 n.1.* Idem docent de donatione propter nuptias quā vir adulter perdit. Hoſt. Io. Andr. Anch. Card. Ananias *ibidem* Hinc inferunt Baldus, Ioan. Lupus, Auiles *eiſdem locis* hæredes vxoris decedentis ante ſententiam non perdere dotem. Quia pœnæ delictorum intentatorum non tranſeunt ad hæredem *l.1. C. ne ex delic. defun.* Sed huic doctrinæ fortiter obſtat textus *c. Plerúmque de don. inter vir. & vxor.* ibi: *Si mulier ob cauſam fornicationis iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata poſtea ſit eidem: dotem vel dotalitium repetere non valebit.* Vbi æquiparat textus ad lucrum dotis adulteræ viro acquirendū, iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate viri vel vxoris, diuortium factum eſſe. Vnde Abb. *ibi, n.4.* Roſ. *verb. Diuortium, n.14.* Ang. *verb. Adulterium n.6.* vbi Sylu. *quæſt. ſi.* Tabien. *q.1 n.2. verb. Dos, q.13. n.12.* vbi Armilla *n.13.* inferunt, ad dotem lucrandam, paria eſſe matrimonium ſeparari iudicio Eccleſiæ, vel propria voluntate vxoris recedentis ob proprium adulterium, timore viri voluntate mariti ipſam ob adulterium notorium expellentis. Et reddunt rationem, quia adulterio vxoris exiſtenti notorio, poteſt vir propria authoritate ipſam expellere. Atque concordat Ant. *eo cap. Plerúmque n.3.* dicens mulierem ſeparatam ob adulterium iudicio Eccleſiæ, vel abſque illo, perdere dotem. Quare, videtur attento hoc textu, & DD. allegatis, minimè deſiderari iudicis ſententiam, qua ob adulterium vxoris vir lucretur dotem, & ob viri adulterium vxor donationem propter nuptias. Sed his minimè obſtantibus non eſt recedendum à veriſſima opinione citata, exigendi ſententiam iudicis. Nec illi aduerſantur textus & DD. allegat. Pro cuius intelligentia reuocandum eſt in memoriam, quod probauimus lib.6. diſp. 38. num. 34. nempè, eum cui competit exceptio, ne aliquid ſoluere conſtringatur, habere ſubinde ius retinendi in foro conſcientiæ & externo, licet alter repetat. Cùm ergo maritus propria authoritate diuertens ab vxore adultera, vel ipſa recedenti, ius habeat excipiendi contra vxorem repetentem dotem, opponens ipſius adulterium, poteſt retentionis iure vtens, nolle dotem reſtituere: ſed ſibi lucrari illam, quamuis ſententia minimè præceſſerit. Quod apertè ſignificat textus *d. c. Plerúmque* dum non dixit virum in eo caſu lucrari dotem, ſed vxorem non poſſe repetere: ſignificans poſſe maritum ratione exceptionis adulterij, quam habet, vti retentione. Idem clarius ſignificant Abbas *ibi, num.4.* Alexand. de Neuo, *n.5.* vbi cautè dicunt mulieri recedenti ob adulterium, vel repulſæ ob adulterium noto-

rium,repetenti dotem obſtare exceptionem adulterij, atque ita maritum abſque adulteræ vxoris accuſatione poſſe conſequi dotem, excipiendo modo prædicto. Idem etiam apertè ſentiunt Angl.*verb.Adulterium n.6.* Sylu.*q.6.* Tabiena *q.1.n.2.* vbi dicentes in his caſibus virum lucrari dotem, reddunt rationem: quia ſi vxor repetet, obſtabit ei exceptio adulterij. Et melius *idem* Syluest.*verb.Dos,. q.15.* vbi ait ſententia diuortij ſequuta acquiri dotem & paraphetna viro: at propria authoritate expulſa vxore manifeſtè adultera ipsave diuertente,acquiri ipſi viro exceptionem contra vxorem ſi dotem repetat:Et quamuis Abb.Roſella,Angles.Syluest. *hoc eod.n.citati*,petant adulterium eſſe notorium,vt vir expellens propria authoritate vxorem,poſſit dotem retinere:id ſolum eſt ad effectum impediendi reſtitutionem in foro externo, mulier enim ſpoliata ante omnia eſt reſtituenda, vbi adulterium non eſt notitium.Vt dicemus hoc lib.diſp.12.num.14 At cùm in foro conſcientiæ liceat diuertere viro, etiam vbi adulterium non eſt notorium:vt dicemus eadem diſp.12.n.31. licebit ſubinde dotem retinere Immò Alex.de Neuo *d.c. Plerumque n.5.* dicit etiam mulieri repetenti dotem obſtare exceptionem adulterij non notorij,nec eſſe quoad dotem ſtatim reſtituendam: ſecus ſi peteret ſe reſtitui ad conſortium maritale, ſtatim enim reſtitueretur, niſi de adulterio notorio excepto opponatur. Et id colligit ex Antonio *eo c Plerumque n.3.* dicenti mulierem ſeparatam iudicio Eccleſiæ.vel abſque illo perdere dotem,*iuncto nu. 5.* vbi ait ad valorem ſeparationis deſiderati iudicium Eccleſiæ, non verò ad lucrum dotis. Vnde non eſt audiendus Ananías *c fi.n.3.v.Circa vltimam quaſtionem,de adult.* vbi ait virum nō poſſe propria authoritate retinere adulteræ dotem,donec accedat iudicis ſententia. Contrarium enim probauimus ratione exceptionis adulterij quam obiicere poteſt vxori dotem repetenti. Ex quibus omnibus fit. vt perfectè & irreuocabiliter vir acquirat vxoris adulteræ dotem, debere iudicis ſententiam accedere: vt autem iuſte retinere poſſit ratione exceptionis, quam habet, minimè ſententiam deſiderati. Quòd ſi roges, quid inter vtrúmque modum diſtet?Tres differentias inuenio. Prima eſt, ſi vxor poſſideret bona, non teneretur ante ſententiam illis ſe ſpoliare,viróque reſtituere: ſecus ſententia lata. Secunda, ſi ante ſententiam contingeret virum fornicari, cùm mutua delicta compenſentur quoad dotis lucrum (vt dicemus n.19.) caderet à iure excipiendi,& ſubinde à iure retinendi dotem. At ſi lata ſententia ſibi applicanti dotem adulteraretur,non teneretur dotem iam acquiſitam reſtituere vxori, vt bene docent *Mexia taxa panis concl.6.n.63.* Cenedo *in collectanei. iuris collect. 154.n 8.* quia priuati illa dote ſemel acquiſita eſt pœna,& ideò iudicis ſententiam deſiderat. Item quia non tenetur compenſare illud adulterium cum adulterio vxoris præcedenti ſententiam vt redeat ad conſortium coniugale.Vt dicemus diſp ſeq nu.50 ac ſubinde nec quoad dotem. Vtrùm autem iure actionis aut iudicis officio poſſit cogi dotem reſtituere in foro externo? dicemus diſp.ſeq. num. 37. Tertia differentia eſt, ſi ante latam ſententiam vir propria authoritate vxorem necet,tenebitur dotem ac cætera bona reddere: ſecus(vt diximus n.9.) ſi ſemel per ſententiam ſint ſibi applicata.

14 Sed quid, ſi vxor accuſata legitimè de adulterio, falſis ſe tueatur teſtibus,aut ſimile viri adulterium probet, ſicque abſoluatur, an teneatur dotem & cætera bona viro reſtituere,& diuortio aſſenſum præbere,ac ſi damnata eſſet? Difficultas hæc pendet ex ea quæſtione. An reus legitimè interrogatus negans veritatem, falſiſve teſtibus ſe defendens teneatur pœnam reſtituere, qua damnandus erat. Quod ſatis probabiliter affirmant Sot.1 *l.de iuſt.q.6. a. . verſ. ſ num hic autem.* Caſt.*l.2 de lege pœn.c.11.§.Ex his.* P. Molin *tom de iuſt tract.2.diſp.95.pag.587.* Ducuntur, quia iniuſte ob ſtit iuri ad pœnam quod actor obtinueret. Et ſic hæc ſententia docet teneri vxorem ea omnia bona, quibus damnanda erat, viro reſtituere. Cæterum probabilius exiſtimo teneri reum expenſas litis,ob id factas,alteri reſtituere,non autem pœnam. Quoniam actor non habet directè ius ad pœnam,ſed indirectè, & per accidens media iudicis ſententia. Quia legiſlator pœnalem indicens legem per ſe & directè ſolum intendit concedere ius ad vindictam de reo ſumendam:per accidens autem, & quaſi mediatè & indirectè concedere ius, vt inde lucrum pœnæ actori aut fiſco accreſcat. Ex quo fit,vt reus iniuſtè ſe defendens delinquat aduerſus iuſtitiam publicam,& ius reipublicæ, vt id crimen puniatur non tamen contra iuſtitiam commutatiuam, in ordine ad pœnam actori applicandam. Et ita ſentiunt Nau.*ſum Hiſp. c.18. addit ad n.46. c.18.Lat.c.18.n.46.* Medina *l.1 ſum c.14.§. 35 fol.178.* Angl.Florib.*2.p.q.de reſt.legis pœnal.a vn diff. vn.concl.3.fol.248.* Arag.*2.2.q.62.a.3.f. 28 col.1.& i. i* Salon.*controuerſ.2.& ibi* Bañes,*a.3.dub.2.concl.6.f.215.* Lud. Lop.1 *p.inſtr.c.159.f.362 §. At* Nau. Manuel *1.to.ſum.2. edi.c.186.n.6.* Graff.1.*p deciſ.l.3.c.7.n.25.* Imò id verum exiſtimo, licet iuſte damnatus pœna aliqua pecuniaria, appellaret ex cauſa omnino falſa, aut falſis ſe protegens teſtibus, teneretur enim actori expenſas litis reſtituere, nec proſequi litem, ſed emittere vt ex allegatis feratur ſententia eò quòd lis eſt iniuſta:pœnam verò minimè tenebitur reſtituere,donec ab appellationis iudice confirmetur ſententia. Quia prior ſententia appellatione ſuſpenſa eſt: & ſubinde ea non obligat, ac perinde cenſetur, ac ſi condemnatio minimè facta fuiſſet.Et ſuſpendi ſententiam ex eo conſtat. Quia vel iudex appellationem admiſit, aut inhibuit iudicem à quo & tunc non eſt dubium ſuſpendi priorem ſententiam. Quamuis enim appellatio eſſet friuola & inualida, dummodo ſit intra legitimum tempus interpoſita, ſi iudex illi detulit, ſiue ex propria ignorantia aut ſcienter, ſuſpendit, vt multis citatis tradunt Lancellot.*de attentatis 1 p.c.12. limit.6.n.20.& limitat.1.a n. 66.* Ant.Gom.*to.3.var.c.13.n.32.* Et ſimiliter quando iudex ad quem inhibet iudicem à quo. Vt docet Lancellot. *eo c.12 limitat.50.n.128.& duplici ſequenti* vbi id defendit contra alios, licet appellatio ſit interpoſita tranſacto appellationis termino. At iudex non admiſit appellationem, & adhuc ſuſpendit. Quia tenebatur admittere. Cùm non notoriè conſtet falſam eſſe cauſam, eo vel maximè quòd hæc appellatio ſit à diffinitiua ſententia, in qua non eſt neceſſarium exprimere cauſam:& poteſt iuſtificari ex nouis actis,vt tradit aliis citatis Maranta *pract.6.t Et quandoque appellatur,nu 142.& 153.* Cùm ergo ſententia illa ſit per appellationem ſuſpenſa, non debebitur pœna, perinde ac ſi ſententia lata non eſſet. Quod videtur tenere Palacios *l.4.de contract.6.5 f.27.q.col.2. ante verſ.Porrò frater*, vbi ait non teneri reum ad pœnam, donec vltima ſententia damnetur Quamuis contrarium teneat Beia *in ſua caſuum ſum caſu 65.* Ex his ergo ad quæſtionem propoſitam reſpondeo,vxorem falſis teſtibus ſe tuentem,aut apponendo falſo ſimile adulterium viro, minimè teneri dotem ac alia bona ſua viro reſtituere, ſed litis expenſas factas cauſa iniuſtæ illius defenſionis,etiamſi iam ſententia damnata ſit quæ per appellationem ſuſpenſa eſt.Quia illa priuatio eſt pœna non debita vſque ad ſententiam iudicis, quæ aut vltima ſit, aut rem iudicatam tranſierit, Quamuis teneatur non appellare, vel ſi ſemel iam appellauit, nil noui intentare. Quæ conſtant ex iis quæ præmiſimus. Vtrùm autem idem dicendum ſit, quando coniux petit diuortium ob coniugis adulterium, & coniux adulter falsò negat, aut falſis ſe teſtibus defendit? dicam hoc lib.diſp.12.n 8.

Solus verò iudex Eccleſiaſticus eſt competens ad cognoſcendum de adulterio,vt ratione illius diuortium celebretur. Vt conſtat ex *cap. Tua.de procur.& c.1.vt lite non conteſtat.* Quia cùm agatur de viribus matrimonij diſſoluendis,quod ſacramentum eſt,huiuſmodi cognitio eſt ſolius iudicis Eccleſiaſtici. Quod docent D.Th.4 *d.35.q.vn. a.3.ad 5* Ant.*eod c Tua n.2. & c.Cum ſit n.16 de foro compet.& c.Plerumque.n.2.de don.inter vir.& vxor.* vbi Alex de 15

Neuo,

Neu.*n.*3.Præp.*ſtatim in princ.notab.*2. Card.*c.ſi n.*2.*q.pen. de adult.* & *ibi* Ananias *n.vlt* *Lex* 7.*t.*10.*p.*4. Sot.4.*d.* 37. *q.vnic a.*3.*ad ſi corp.v.Colligitio ergo.* Bertach.*repert.lit.A, verb. Adulter.v. Adulterium eſt crimen.* Cou.4. *decr.*2.*p.c.* §.6.*n.*8.Ant.Gomez *l.*80. Tauri *n.*47.*v.Vnum tamen.* Iul. Clarus *li.*5.*recep* §.*fi.q.*37.*n.*3.*v.Quæro nunquid.*Ant.Gab. *to.*1.*commun.opin.l.*1 *in mea edit. fol.*15.*v.Adulterij,cauſa.* Anaſt.Germon *l.*3.*de ſacrorum immunit.c.*12.*n.*58. Barboſ. alios referens, *l.*2 *p.*1.*in princ.n.*140 *ff.ſolut matr.* Viguer. *l.inſtit.c.*16.§ 7.*v.*9 *imped.* 10.Enriquez *l.*11.*de matr.c* 17. *n.*1 *fi* & *comment.lit.G,* Graff. 1 *p.deciſ.l.*2.*c.*84.*n.*12. Lud. Lopez 2.*p. inſtruct.de matr. c.*54.*paulo poſt princ. notab.*2. Vnde non eſt audiendus Dec. *conſ.*212.*n.*2. contendens ſi ſimul agatur de diuortio & amiſſione dotis,eam cognitionem eſſe mixti fori.Quod etiam admittit cum hac moderatione, quando non eſt quæſtio de viribus matrimonij, *Afflictis l.*2 *conſtit. rub.*11.§.2. Sed neuter audiendus eſt. Imò etſi de ſola coniugum ſeparatione ad tempus ob lepram agatur,ſolus Eccleſiaſticus eſt competens. Vt benè docet Couar *eodem n.*8.*contra* Rupellan.*l.*1.*forenſium inſtit.*Galliæ *c.*25. Quando autem agitur de diuortio coram iudice Eccleſiaſt quæſtio alimentorum,& dotis amittendæ,tanquam rei acceſſoriæ pertinet ad eundem.Vt de dote deciditur *c.*&*c.prudentia,de don.inter vir.*& *vxor.*Et tenet *ibi Gloſſa* loquens de dote,*verb.Acceſſoriè.* Et de dote & alimentis docent. referentes Federicum Card. & Ananias *proximè citati.* Vtrùm autem dum cauſa principalis vtitur de dote,poſſit iudex Eccleſiaſticus cognoſcere, variant Doctores,atque affirmant dicentes eſſe mixti fori:vt ſi conſtante matrimonio agat vxor de dote reſtituenda, eo quod vir facultatibus labatur Inn. *d c. De prudentia,n. vn.*& *ibi* Abb.*n* 8.Alex.de Neuo *n* 9.& 10. Card.*c. Ex literis,de pig.n.*5.*oppoſ.*5 & *ibi* Imol *n.*7.Ducuntur,quia dos valdè connexa eſt matrimonio, & ideò non mirum vt ratione huius connexionis poſſit iudex Eccleſiaſticus , qui circa matr.iudex eſt,de illa cognoſcere. At oppoſita ſent. vt ſolius ſit iudicis ſæcularis , eſt communis & verior. Quam tuentur *Gloſſ d c. De prudentia,verb. Acceſſoriè* Felin.*c. Eccleſia de conſt.n.*58.Ioan.Lup.*c. Per veſtras,de don. inter vir.*& *vxor.notab.*2.*n.*24.Ant.Gomez *l.*50.Tauri *nu.* 53.Mol.2.*de pr mog c.*15 *n.*76. & multis aliis citatis, latè probans, & ſatisfaciens contrariis argumentis Barb.*l.*1 *p.* 1.*n.*46.& *ſeqq. ff.ſoluto matrim.* Atque idem dicendum eſt de cauſa alimentorum,quando de eo agitur principaliter. Vt benè docet Molina *eod n* 76.

16 At quoties agitur de adulterio ad pœnam ſanguinis imponendam,ſolus iudex ſæcularis eſt competens. Eccleſiaſtico enim ea pœna punire interdicitur.*cap Sententiam ſanguine clerici vel monachi.*Sic Ant *c.Cum ſit de foro comp. n.*16.& *c.Tuæ n* 2.*de proc.* vbi Abb *n.*6.Imola *n* 10.Quoad alias verò pœnas eſt mixti fori,atque ſubinde datur locus præuentioni. Cùm enim ſit quædam ſacramenti iniuria, non minus pertinet ad Eccleſiaſticum iudicem, quàm ad ſæcularem punire illud. Deinde, quia *l. Quamuis, C.ad l. Iul.de adult.* appellantur adulteri ſacrilegi, at ſacrilegium ex mixti fori *Cum ſit,de foro compet.* Atque ideò ita docent Abb.*eo c.Tuæ,n.*6.Couar 4.*decr* 2.*p.c.*7.§.7.*n.*20.Iul.Clarus & Anaſt.Germonius *relatis n.præc* Barboſa alios referens,*l.*2.*p.*1 *in princ n.*139.& *ſeq ff.ſolut.matrim.*

17 Ex dictis infertur , quæſtione mota de alimentis præſtandis adulteræ à viro ſeparatæ , coram iudice ſæculari: viróque excipientē de ſufficienti cauſa diuortij, nempè,de adulterio, debet ſæcularis lite ſuperſedere , donec Eccleſiaſticus diuortij quæſtionem dirimat : potéſtque interim ſæcularem inhibere I xta id quod habetur *c.Tuam,de ordine cognit* & *c.Si iudex.in fin.de ſent.excom in* 6.Sic Federic quem referuntur & ſequuntur Cardin *c. ſi q. pen. de adult.* & *ibi Anan. in fine.*

18 Grauis autem controuerſia eſt , num vir qui accuſauit vxorem adulteram criminaliter coram iudice ſæculari, poſſit poſtmodum tranſire ad accuſationem ciuilem petens diuortium , ac dotis amiſſionem? Cuius reſolutio pendet ex intellectu *l.vnica,C.quando ciuilis actio criminali præiudicat.*Et quidem Ant.*c.Tuæ de proc n.*18.&*ibi* Imola *n.*12.docent impoſita per iudicem Eccleſiaſticum pœna pœnitentiali. poſſe ſæcularem adiri , vt contentioſam imponat. Si verò contentioſa impoſita ſit,ſi eſt ciuilis,vt amiſſionis dotis vel mixta vt diuortij, non impediri,quin adire ſæcularem liceat.vt pœna criminali plectat.impoſita verò ſemel criminali pœna,nullam aliam poſſe imponi. Et Salic. *auth. Sed hodie n.*4.*ante verſ. Item quia,c.ad l.Iul. de adult.*tanquam rem conſtantem ſupponit.poſt accuſationem ciuilem adulterij,locum eſſe criminali.

Sed vt huic quæſt.ſatisfaciamus.ſupponendum eſt non 19 poſſe intentari actionem criminalem , & ciuilem principaliter, ex eadem cauſa conſurgentes, antequam alterum iudicium abſoluatur, *l.vn C.quando ciuilis actio criminali præiudicet.l.Interdum* 4. *ff.de publicis iudiciis.* Qui textus quamuis loquatur , dum pendenti iudicio ciuili intentatur criminale:at teſte Iul.Clar.*li* 5.*recept.*§.*fi.q.*2.*init.*procedit indiſtinctè . ſiue actio vtráque ab initio intentetur ſimul, ſiue iam cœpto & pendenti vno iudicio , aliud intentetur.Idem docet Boſſius *pract.crim.t.de plurib.violentis,n.*113. Dixi principaliter. Quia ſi quis intentet principaliter iudicium criminale,poteſt deinde incidenter ciuile intentare. Vt accuſans criminaliter de furto,poteſt deinde incidenter petere rem ablatam ſibi reſtitui. Sic Iul. Clar.*ea q.*2.*verſ. Et hac qui quidem concluſio*, multos alios referens idem docet *Additi nat ad Marantā pract.*4.*p.iudic.d.*1.*n.*6.addens poſſe iudicem ex officio,parte minimè petenti,ad id compellere. At abſoluto altero iudicio,ſiue criminali ſiue ciuili, ſic diſtinguendum eſt:ſi hæ actiones tendant ad diuerſa:vt altera ad ſatisfactionem, altera verò ad vindictam , tunc finito vno iudicio , licet ex ea eademmet cauſa intentare aliud:ſecus ſi vtrumque iudiciū tendat ad idem nempè,ad vindictam. Et ſic intelligitur *l. vnic.C.quando ciuilis actio criminali præiudicet* v.g.actione iniuriarum poteſt agi criminaliter petendo vindictam ac punitionem iniuriæ:poteſt etiam agi ciuiliter, vt quando ait ſe æſtimare iniuriam ſibi illatam,quia illam paſſus eſt, mille argenteis nummis , quos ſibi applicari petit tunc. Quia hæc iudicia tendunt ad diuerſa , alterum ad vindictam,alterum ad rei familiaris compenſam:ideò vno finito,ſiue criminali ſiue ciuili fas eſſet aliud intentare:ſecus ſi vtrúmque ad ſolam vindictam tenderet. Non enim iniuria affectus petit rei familiaris damnum. Sic docent Barth *l* 2.§.1. *n* 3.*ff.de vi bonorum raptorum,* Abb.*c.Tuæ n.* 5.*de procur* & *c. De his,n.*6.*de accuſ.*Boëtius *dec.*298.*n.*6. Marāta *in ſua pract.*4 *p.iudiciorum d.*1.*n.*9.Cou alios referens 2.*var.c.*10.*n.*1.*fi.*Iul.Clar *li.*5 *recept.*§.*fin.q.*2.*ad fi.*dixitque eſſe commune. Et Barb *l.*2 *p.*1.*in princ.n.*138 *ff.ſolut.matr.*Qui benè addit hoc eſſe verum,ſiue actor in priori iudicio vincat,ſiue ſuccumbat. Non dicitur autem finitum iudicium,quando in eo ſententia lata eſt,niſi in rem iudicatam tranſierit. Quia ratio deciſionis eſt , eo quod poſſet in vno iudicio ſequi abſoluto , qui rei iudicatæ exceptionem in alio pareret:quo propterea ſuperſedetetur. Quod minimè habet locum , vbi ſententiæ virtus appellatione ſuſpenſa eſt. Ita Bartolus & alij relati , dicitque eſſe omnium Boſſius *pract. tit.de pluribus violentis, num.*123. Ex his infertur deciſio noſtræ quæſtionis. Vir enim accuſans criminaliter vxorem de adulterio non poteſt poſtea , etiam eo iudicio finito , accuſare ciuiliter ad dotis cæterorumque bonorum amiſſionem : nec ſi à iudicio ciuili incipiat , poteſt ad criminale tranſire. Quia vtrumque iudicium tendit ad idem,nimirum , ad pœnam adulterij infligendam.Sic Abbas *c.Tuæ n.*5.*de procur* Barboſa *l.*2 *p.*1.*in prin.n.*138.& *ſeq.ff ſolut.matrim.* Idémque dicendum eſt cum Abbate *ibid.* & Soto 4 *d.*37. *q.vn a.*3. *ad fin corp.verſ. Colligito ergo:*Lud.Lop.1.*p.inſtruct.c.*265. 6.*penult.* & 2 *p de matrim.cap.*54.*paulo poſt princip.notab.* 2. quando in altero iudicio peteretur ſeparatio thori & habitationis ratione adulterij : in altero verò , pœna criminalis : non enim liceret etiam vno iudicio finito, aliud

intentare. Nam vtrumque iudicium tendit ad idem, ſcilicet, ad vindictam & pœnam. Quamuis enim diuortium non ſit propriè pœna, ſed proſequutio iuris, quod ob alterius adulterium comparauit innocens: at in hac actione appellatur pœna & vindicta. Quia non pertinet ea actio ad compenſandam rei familiaris iacturam. Quòd inde conſtat: nam *l. vn. C. quando ciuilis actio criminali praeiudicet*, decidens actionem ciuilem non præiudicare criminali, appellat actionem ciuilem, de re familiari: vbi *Gl. verb. De re familiari*, ait ideò id eſſe: quia ſi ciuilis nota eſſet de re familiari, ſed actio iniuriarum, vna præiudicaret alteri. Quia vtraque tendit ad vindictam. Accedit ad hoc, actionem de adulterio ad diuortium tendens appellari criminalem. Vt conſtat ex *c. Tua de procur.* vbi textus adulterij actionem dicit eſſe quaſi mixtam ex criminali & ciuili, & *ibi* Ant. *n.* 13. dicit appellari ciuilem, in quantum tendit ad dotis amiſſionem: criminalem autem, in quantum imponitur diuortium in pœnam ingratitudinis, & fidei coniugalis violatæ.

20 Imò quamuis poſſet aliquis exiſtimare finito vno iudicio, eſto non permittatur accuſatio adulterij in alio, permitti exceptionem, v. g. vir accuſauit criminaliter vxorem de adulterio, deſtitit, vel ſuccubuit, ſi poſtea vxori petenti reſtitutionem ad conſortium maritale, opponeret adulterium: videretur alicui exceptionem admittendam eſſe. Quia facilior eſt cauſa concedendi exceptionem, quàm actionem: eò quod reorum cauſa fauorabilior ſit. *Reg. Fauorabiliores, ff. de reg. iur.* Et notant Dynus *reg. Qui ad agendum* 171. *de regul. iur. in 6. n.* 1. Dec *reg. Inuit.* 197. *§. Cui damus, n.* 2. *ff. de reg. iur.* Vnde fit vt multa poſſimus conſequi excipiendo, cùm tamen actio denegaretur. *Gl. c.* 1. 32. *q.* 6 *ad fi.* Et hinc etiam eſt, vt annalia ad agendum ſint perpetua ad excipiendum, *l. Licet* 5. *C. de except.* vbi & *gloſ. final.* & ſcribentes notant. Ad dicendum eſt, nec eam exceptionem admittendam eſſe. Quia ſi finitum ſit prius iudicium criminale, obſtat huic excipienti, in alio exceptio rei iudicatæ. Quamuis enim illa iudicia tendant ad diuerſa, criminale ad pœnam, exceptio verò adulterij ad conſeruationem ſui iuris, ne cogatur maritus ad ſuum conſortium vxorem adulteram admittere: at ſententia lata in acceſſorio, ſeu incidenti, præiudicat in principali, quando quæſtio de principali vertenda eſt. Barth. Socin. *l. Si quis cum totum, §. Et generaliter, n.* 1. *& ſeq ff. de except. rei iudicatæ.* At in hoc caſu iterum admiſſa ea exceptione, controuertenda eſt quæſtio de adulterio, quod eſt principalis cauſa pœnæ criminalis & diuortij. Item, quia in exceptione victus, non poteſt amplius id quod in modum exceptionis deduxit in iudicium deducere in modum actionis, *l. Duobus, 19. ff de except. rei iudicatæ*: vbi redditur ratio his verbis: *Eandem enim quæſtionem reuocat in iudicium.* Ergo à contrario ſenſu victus in actione, non poteſt illud idem per modum exceptionis opponere: eo vel maximè quod militat eadem ratio: eadem enim adulterij quæſtio in iudicium reuocabitur. Nam vt ait Bart. Socin. *proximè citatus eo §. Et generaliter n.* 1. tunc dicitur eadem cauſa, quando quod deciſum eſt in priori iudicio, venit diſceptandum in poſteriori, licèt agatur ad diuerſum finem: vt hic contingit. Si autem prius iudicium nondum abſolutum ſit, obſtabit exceptio litis pendentis. Ea enim obſtat, quoties exceptio rei iudicatæ obſtaret: teſte Iaſone *l. Nulli, n.* 3 *ver. Adde aliam notabilem differentiam, Cod. de iudiciis.* Tandem, quia quod vna via prohibetur, non debet alia permitti, *l. fi. C. de vſu rei iudic.* Quamuis autem in foro externo ad vitandam litium multiplicationem denegentur actio & exceptio ad diuortium, ob adulterium ſemel iam deductum criminaliter ad iudicem, verùm in foro conſcientiæ, id eſt licitum. Cùm adulterium illud nondum ſit remiſſum: nec hic caſus comprehendatur inter illos, quos tota diſp. 5. numerauimus, in quibus ius diuortij celebrandi amittitur in foro conſcientiæ.

21 Id tamen obſeruandum eſt, reconciliatione facta inter coniuges, etiam poſt latam diuortij ſententiam, & applicato viro bona vxoris adulteræ, ſi nil in pactum deductum ſit, reddenda eſſe vxori omnia bona ob adulterium amiſſa. Quod quidem conſtat, quando reconciliatio præceſſit ſententiam. Quia vir nondum acquiſierat dotem; ſed exceptionem, & ratione illius retentionem (vt n. 13. probauimus) quam exceptionem reconciliatio extinguit, ac ſubinde retinendi. Si verò ſententia præceſſerat: maior videtur difficultas: quia iam dos & cætera bona erant mariti: & non eſt cur dici cogamur ea reddenda eſſe vxori. Poteſt enim reconciliatio illa intelligi quoad ſolum ius diuortij perdendum. Cæterùm adhuc eſt idem dicendum. Quia remiſſio, ſiue in pactis, ſiue in delictis, eſt ſuapte natura fauorabilis & extendenda. Vt notat Dynus *regula, Odia n.* 2. 5. *& 6 de reg. iur. in 6.* Et ratio eſt clara. Cùm enim pœnæ ſint odioſæ, liberatio ab illis remiſſione obtenta eſt fauorabilis. Deinde, quia illa remiſſio cùm ſit plena & abſoluta, reſtituit omnia ad priſtinũ ſtatum, vt ante adulterium erat. Præterea, quia cum adulterium ſit fundamentum & radix amiſſionis dotis & diuortij, deſtructo eo per reconciliationem, deſtruitur totum ædificium: id eſt, omnis pœna illis innitens *c. Cum Paul.* 1. *q.* 1. rurſus, quia hoc probare videtur textus, *c. Plerùmque de donat inter vir. & vxor.* ibi: *Si mulier ob fornicationem iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata ſit eidem: dotem vel dotalitium repetere non valebit.* Vbi Alex. de Neuo, *n.* 6. colligit inde vxorem adulteram minimè dotem amittere, ſiue reconcilietur ante ſententiam Eccleſiæ, ſiue poſt. Atque huius ſententiæ videntur Aug. *verb. Adulterium, n.* 3 vbi Sylu *q.* 6. Tabiena *q.* 1. *n.* 2. Armilla *n.* 4. Emm. Sa *ſum. verb. Diuortium, §. pen.* Hieron. Llamas, *in methodo curat. animarum* 3. *p. cap.* 8. §. 8. vbi relatis iis quæ vxor adultera amittit: ſubdunt eam facta reconciliatione omnia recuperare ad priſtinúmque ſtatum vniuerſa redire.

22 Quod ſi non abſolutè reconciliatio facta ſit, ſed adiecto pacto vt vir aliquid dotis vxoris lucretur: Barboſ. *l.* 2. *p* 1. *in princ. n* 115. *ff. ſolut. matrim.* ait eiuſmodi conuentionem non valere. Quia *l. Tranſigere, C. de tranſact.* interdicta eſt omnis tranſactio circa adulterij crimen remittendum. Quod *l. reg.* 12. *p.* 7 *t.* 1. explicuit, quando accepto præmio pecuniario venia concederetur. Quod hic inuenitur. Et refert pro ſe Auendanno *&* Io. Lupum *rubric. de donat. inter vir. & vxor.* §. 34. *n.* 4 qui tamen id non dicit, ſed potius in oppoſitam partem inclinat. Quia poſtquam dixit non valere conuentionem, ſubdit eſſe ſuper hoc cogitandum. Quia non valet conuentio, quando vxor viro ſponderet id quod ad ipſum virum non pertinet: dos autem acquiritur viro, ratione adulterij ipſius vxoris. Vnde mihi certum eſt poſt ſententiam, quia dos applicata eſt viro, poſſe virum remittere vxori adulterium reſeruata ſibi dote, & cæteris vxoris bonis. Quia id non eſt pretium veniæ recipere, ſed nolle integrè remittere, ſed quoad ſolam diuortij pœnam. Et idem tanquam probabilius credo, licèt ſententia lata minimè ſit. Quoniam cùm habeat exceptionem ne dotem reddat, ac ſubinde ius retinendi, nil verè dicitur recipere vt veniam concedat, ſed partim remittit, alia ſibi parte reſeruata. Qui enim habet ius excipiendi habet ius retinendi, vt probaui lib. 6. diſput. 38. num. 34. Quoniam quod attinet ad conſcientiæ forum, ſi pretio accepto vir remitteret adulterium, non teneretur ante condemnationem illud reſtituere. Nam leges citatæ nullum verbum continent, quod dominij tranſlationem impediat. Et ſtrictius loquitur. *l. Generaliter, ff. de verbor. obligat.* dicens ſtipulationes turpes nullius eſſe momenti. Et tamen optime Couar. *reg. Peccatum*, 2. *p.* §. 2. *n.* 7. dicit leges, quæ improbant turpes conuentiones, procedere ad hunc effectum, vt ex eis agi nequeat, nec teneatur quis promiſſa ſeruare, non autem vt acceptum ſit ante iudicis ſententiam reſtituendum. Quare l. 6. diſput 20. num. 7. cum multis probauimus reſtituendum non eſſe pretium acceptum ob crimen iniuſtitiæ admittendum. in quo verſatur turpitudo ex parte dantis & accipientis. Quòd ſi vir remittere adulterium, pacto inito vt ſeorſum

ſum habitet vxor, bona eſſent vxori reddenda: quamuis ſententia præceſſiſſet. Quoniam ea remiſſio eſt latè & generaliter intelligenda, (vt n.præc. probaui) ac proinde id ſolum de quę conuętum eſt, excipi ab ea remiſſione debet.

23 Tandem circa has adulteræ pœnas dubitatur: num vir teneatur alimenta præſtare vxori adulteræ? Quidam aſſerunt teneri etiam facta thori ſeparatione. Quia non deſinit eſſe vxor. Sic dicens eſſe communem ſent. Iul. Clarus *l.5. rec.§. Adulterium. verſ. Facta autem.* Ant. Gabr. *t.1. cōm. opin. in mea ed l.1. f.21. ver. adulteram vxorē etiā thori ſeparatione.*

24 Alij verò ſentiunt vxorem expulſam à viro, ob adulterium non notorium, alendam eſſe à viro, ſecus ob adulterium notorium: vnde in priori caſu, probato poſtea adulterio, dicunt priuandam vxorem alimentis futuris, per ſententiam: ad præterita eſſe ſoluenda. Quia ob adulterium non notorium minime priuatur vxor iure quod habet in virum, nec alimentis niſi ſequuta ſententia quod probant ex *l. Poſt contractum, 15. ff. de donat.* Qui textus nil probat ſolum enim decidit valere donationem factam poſt capitale crimen contractum, donec feratur ſententia Sic docent *Cardinal. relato* Federico, *cap. fin. q. antepen. de adult.* Alex. de Neuo, *c. Plerumque n.9. & 10. de donat. inter vir. & vxor* Roſell. *verb. Diuortium, n.11. fi.* Ang. *verb. Dos, n.20* vbi Silu. *q.14. diſt 9.* vbi Arm. *n.18.* Tabien. *q.11. n.12.* & non teneri ad alimenta, quando adulterium eſt notorium, docent etiam Io. Lup. *c. Per vestras, §.39. n.5. de dō. inter vir. & vx.* Rol. *conſ.50. n.6. vol.1.* Bolog. *conſ.23. n.7.* Lara *l. ſi quis à liberis, §. Si quis ex his, n.75. ff. de liber. agno.* Surd. *de alim. t.1. q.118. n.5. & t.7. q.10. & 17.* eamque reddit rationem. Quia ob adulterium notorium poteſt vxorem domo expellere

25 Cæterum quamuis in foro externo ſicut vir non poteſt negare conuictum vxori adulteræ occultæ, ita, nec alimenta, ſed cogetur ad vtrumque, donec diuortij ſententia feratur: at in foro conſcientiæ ſicut vir conſcius adulterij poteſt negare conuictum vxori, ita & alimenta. Quia omni iure maritali poteſt tuta conſcientia illam priuare. Atque ita docent Sotus *4.d.36. q. vn. a.1. ad fin. corp.* Bart. à Ledeſm. *de matr. dub.67. fin.* Manuel. *1. t ſum.2. edit. c.249. n.4.* Et fauent. Abb. *c. fin. n.3. de adult.* & ibi Ana. *n.2.* vbi indiſtinctè docent virum non teneri præſtare alimenta adulteræ. Quod intelligerem, ſi ipſam expellat ob adulterium illud occultum, vel ſi non expellat, eo quod commodè non poteſt, & caret probatione, qua contra ipſam litigantem ſe tueatur, at non habet eam vt vxorem ſed retinet, donec diuertere poſſit.

26 Quod ſi vir cauſam dederit, expellens iniuſtè vxorem, quæ poſtea in adulterium labitur: DD. aſſerentes virum minimè lucrari dotem, (quos retuli diſp.5. n.10.) ſubinde dicent teneri ad alimenta. At ſicut ibi diximus acquirere dotem, ita dicendum eſt non teneri ad alimenta. Quia expulſio illa iniuſta minimè excuſat adulterium vxoris, nec ipſi imputatur marito niſi tanquam cauſæ remotæ. Atque ita docet Surd. *de alimentis, t.7. q.16. n.42.* Quod intelligendum eſt, niſi eo fine vir expuliſſet, vt vxor adulteraretur. Tunc enim ſicut vxor adultera non poſſet priuari dote, ita nec alimentis: iuxta ea quæ tradidi diſp.5. n.10.

27 Aliqui extendunt, vt vir non ſolùm adulteram vxorem minime teneatur alere, ſed etiam ſi in ſolis oſculis & amplexibus deprehendatur. Nam ſicut ob hæc priuatur vxor dote, ita alimentis. Sic Lara *l. Si quis à liberis. §. Si quis ex his, n.77 ff. de liberis agnoſc.* Surd. *de alim. t.7. q.16. n.35.* Sed ſicut non eſt verum eam priuari dote, (vt probauimus diſp.4. n.12.) ita nec alimentis priuari poteſt.

28 Tandem ex dictis infertur, quid in ea quæſt. dicendum ſit, an vir teneatur miniſtrare alimenta & litis expenſas vxori adulteræ, durante lite intenta ad diuortium? Qua in re ea omnia miniſtranda eſſe, affirmant Ioan Lupus *de don. inter vir. & vx. c. Per noſtras, in princ. §.39. n.5.* Reb. *1. to. ad l. Gall. tit. de ſent. prouiſional. a.3. gloſſ.1. n.17.* Surdus *de alim. t.1. q.118. n.5.* & multi alij quos refert & ſequitur Zauall. *in q. ſuis commun. q.734. n.18. & ſeqq.* Quibus valde fauet lite pendenti nil innouandum eſſe. Vt conſtat ex *toto t. Vt lite pendenti.* Alij verò quos refert *ibi* Zauallos *n.17.* id negant quando adulterium eſt notorium. Nam tunc nulla alimenta debet vir vxori, vt ex multis DD. retuli n.24. Sed iuxta ea quæ n.25. dixi, arbitror in foro externo cogendum eſſe virum ea alimenta & litis expenſas miniſtrare vxori vſque ad condemnationem: & pendenti lite nil innouandum: in foro autem conſcientiæ virum illius adulterij conſcium minimè teneri. Sicut ibi diximus à iure alimenta ſubminiſtrandi abſolutum eſſe. Quandò autem vxor litem diuortij aduerſus virum intentaret, dubium non eſt, quin ei alimenta & litis expenſæ à viro miniſtranda ſint: ne expenſis deſtituta à cauſa cadat. Atque ita multis citatis docet Barboſa *rubr. ff. ſol. matr. 2. p. n.44. in fin.* Gut. *q. can. l.1. c.24. n.7.* Peg. *dec. crim.20. n.5.*

SVMMARIVM.

Quoad pœnas ciuiles cōpenſantur mutua adulteria, & vir adulter non lucratur dotem adulteræ: nec adultera donationem ob nuptias, n.29.

Adulter occultus non poteſt tuta conſcientia dotem adulteræ lucrari. 30.

An vir qui applicata ſibi dote adultera fornicatur, teneatur dotem illam reſtituere; remiſ. ibi. 31.

Poſt n.31. inuenies alia ſummaria.

Quæſtio II. An mutua coniugum adulteria compenſentur quoad pœnas ciuiles, amiſſionis dotis, & bonorum adulteræ, & donationis propter nuptias viri adulteri? 29
Difficultatem facit diſparitas grauitatis, & iniuriæ illatæ per hæc adulteria. Verum abſque dubio dicendum eſt compēſari: ſicut & quoad diuortium: ac proinde virum adulterum minimè lucrari dotem, aut alia adulteræ bona: nec à viro Prob. ex *l. Viro atque vxore, 40. ff. ſolut. matr.* ibi: *Viro atque vxore mores inuicem accuſantibus, cauſam repudii dediſſe vtrumque pronunciatum eſt: id ita accipi debet, vt ea lege quā ambo contempſerint, neuter vindicetur: paria enim delicta mutua compenſatione diſſoluuntur.* Vbi *gloſſ. verb. Accuſantibus,* explicat, id eſt, *Obiicientibus in ciuili cauſa, vt in donatione propter nuptias & dotē repetis, ſi vterque ſe tuebatur ob delictū alterius.* Et fauet *l.13. fi. t.9. p.4* ibi *Ca en tales accuſationes como eſtas el marido è la muger igualmente deuen ſer pagados. pero tal igualdad, nō deue ſer cabida en todo ante el iuez ſeglar* Vbi clarè docet in accuſatione coram iudice ſeculari non eſſe pares coniuges in omnibus, quaſi dicat in parte eſſe, nimirum, quoad accuſationem ad pœnas ciuiles non autem criminales. Et ideo ita docent Pal. *4. d.35 q.1. a.5. num.34.* Bald. *c Tua, n.1. in fine, de procur.* Paul. *conſ.402. n. vn. l.1.* Dec. *reg. Semper in contractibus, 157. n.5. ff. de reg. iur.* Hippolyt. *l. Patre vel marito, n.12. ff. de quaſt. & l.1. §. Idem dius. n.5. ff. ad l.* Cornel. *de ſicariis & ſing.234. n.2.* Sylua *nuptialis, l.1. §. Non eſt nubendum n.104.* Ciſuentes *l.81.* Tauri, *limi.3.* Ioan. Lup. *rubr. de don. inter vir & vx. §.20. n.2.* Ripa *rubr. de iudiciis, n.26. & l.1. n.8. ff ſol. matr.* vbi Alciat *n.7.* Betolus *conſ.45. n.5. l.2.* Bern. Diaz. *reg.216. fi.* Guillel. Benedict. *c.* Raynutius *de teſt. § Cuidam* Petro *n.114.* Ang. *verb. Dos n.15.* Vbi Sylu. *q.15.* Tabien. *q.11. n.12.* Arm. *n.13.* Brun. *de ſponſ. concl.30 decl.8. n.12.* Roland. *conſ.50. n.6. vol.1.* Carrer. *de homicid. §.6. n.255.* Curtius *iun. rubr. c. de edendo n.18.* vbi Bologner, *n.30. conſ.13. n.2.* Cou. *9. decr.1. p. c.7. par.6. n.5.* Sebaſt. Montic. *de patria poteſtate, verb.* Matr. *n.88. verſ.5. fallit* habetur to.8. tr. p.2. Roias *ſing.214. fine* Perez *l.5. ordin. t.1. l.1. f.21. verb. Tresbienes, & l.8. t.15. l.2. ad fin. v rb. Lo que quiſiere.* Queſada *in ſuis quaſt. iuris ciuil. c.18. n. vn. caſu 5.* Cantera *quaſt. crim. q. tangent. punitionem delicti, c.4. n.38. verſ Sed circa intellectum* Burſatus *conſ.218. n.8. vol.2.* Brunor. *in ſuo compend. lit. A. verſ. Adulterium arguitur.* Ant. Gabr. *t.1. com. opin in mea edit l.1. verb.* Adultera *f.25. col.2.* Barb. *l.2. in princ p.1. n.97. & 99. & l. Viro atque vxore 40. n.2. dig. ſol. matr.* Grat. *reg.596. n.9.* Azēbedo *l.8. recop. t.10. l.3. n.24. & l.4. n.30.* Surd. *de alim. t.7 q.16. n.74.* Cenedo *in collect. iuris, coll.166. n.4.* Manuel. *1. t. ſum.2. edit. c.99. num.2.* Philiarc. *de off. ſacerd. t.1. p.2. l.4. c.19. §.4. peccat.* Vega *1. tom. ſum. c.94. caſu 2.*

Hinc infertur, ſicut vir adulter occultus nequit adulteram publicam vxorem accuſare ad diuortium in foro 30
conſcientiæ, & ſi diuertat, tenetur ad illius conſortium re-

d re; (vt probauimus hoc libro diſp.6.n.9.) ita eum non poſſe accuſare ad dotis amiſſionem: & ſi accuſet applicetur que ſibi dos, teneri reſtituere. Quoniam delicta illa compenſantur, nec leges applicant dotem viro ſimilis adulteri reo, ſed innocenti. Quare ſent. illa, falſæ præſumptioni eius innocentiæ innitens, eum tutum minimè reddit. Huius ſent. ſunt apertè Angel. Sylu. Tabiena, Armill. *n. praced. allegati* Nam Angel. & Sylu. dicunt in hoc caſu ſeruandam eſſe etiam in foro conſcientiæ illam regulam, paria delicta mutua compenſatione abolentur, licet alter coniux ignoret adulterium alterius petentis dotem, vel donationem propter nuptias. Tabiena autem & Armilla dicunt virum lucrati dotem, & vxorem donationem propter nuptias, niſi ambo peccaſſent etiam occultè.

31 Vtrum autem vir adulterans poſt applicatam ſibi dotem vxoris adulteræ, teneatur illam reſtituere: vel poſsit à iudice cogi; dixi n.13. & loco ibi annotato.

SVMMARIVM.

Vxori adulteræ an ſit impoſita pœna mortis n. 32. & ibi, quid, ſi matrimonium reperiatur fuiſſe inualidum:
An quoad accuſationem criminalem adulterij, ſint pares coniuges. 33.
An viro accuſanti vxorem adulteram admittatur exceptio adulterij viri. 34
An viro adultero permiſſum ſit propria authoritate, aut tanquam iudicis miniſtro, occidere adulteram; 35.
An fiat compenſatio adulterij vtriuſque coniugis, reſpectu accuſationis criminalis? 36.
An peccet vir propria authoritate, vel vt iudicis miniſter adulteros necans? Refertur duplex ſent. n. 37. & 38.
Peccat mortaliter propria authoritate necans, 39.
Idem eſſet dicendum ſi vir eſſet iudex, & adulteros in crimine apprehenſos necaret. 40.
An teneatur tunc damna ex homicidio ſubſequuta reſtituere? 41
Non peccat, quando authoritate iudicis ſibi traditos necat. 42.
Quid ſi in abſentia damnarentur adulteri capite & ſententiæ executio viro committatur, 43.
Soluuntur argumenta, & enodantur c. Interfectores, & c. Admonere. 33. q. 2. n. 44
Poſt n. 44 inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

32 Quæſtio III. Quæ ſit pœna criminalis adulterii: & an iuſtè in foro conſcientiæ poſſit maritus adulteros occidere? Præmittendum eſt primò iure Cæſareo maritis non licuiſſe vxores etiam in adulterio deprehenſas inficere: adulteros verò, non quoſcumque, ſed vel viles, vel infames: aut eos quos ex ſuſpicione ter per ſcripta admonitos, cum vxoribus in ſecreto & ſuſpecto loco loquentes deprehendiſſent. De qua re conſulendus eſt. Couar. 4. *decr. 2. p. c. 7. §. n. 1. & 2.* At nouo iure huius regni Caſtellæ permittitur viro adulterum & vxorem in ſcelere deprehenſos impunè propria authoritate necare. Quod conſtat ex *l. 3. tit. 20. l. 8. noue recop.* Quod etiam verum habet in matrim. exiſtimato, quod propter aliquod impedimentum reperitur nullum. Nam *l. 81.* Tauri *hodie l. 4. t. 10. lib. 8. recop.* Pœnas adulterij ad hunc caſum extendit. Atque ita aduertunt Ant. Gom. *ea l. 81. n. 48.* Barboſ. *l. 1. p. 1. in princ. n. 95. ff. ſolut. matrim.* Hoc tamen accipiendum eſt cum limitatione, quam n. 7. poſuimus, nimirum, niſi matrimonium ſit inualidum defectu conſenſus. Si autem vir vxorem & adulterum accuſet, tradendi ſunt ſententia lata per iudicem ipſi viro quo, ſi velit, eos enecet *l. 3. t. 20. l. 8. recop.*

33 Secundò ſupponendum eſt, quamuis coniuges æquales ſint quoad accuſationem ciuilem ad diuortium celebrandum, & donationem propter nuptias, ac dotem amittenda (vt dixi n. 29.) At quoad accuſationem criminalem minime cenſeri pares. Viro enim conceditur accuſare criminaliter vxorem adulteram, non tamen è contra. Habetur expreſſe *l. 1.* Cad. *l. 1. de adult. & l. reg. 1. t. 7. p. 17. & l. 13. fi. tit. 9. p. 4. & c. Apud miſericordem, §. Publico iudic. 32. q. 1.* quod eſt D. Greg. *hom. 29. in Euang.* Et quamuis aliqui eum textum aliter intelligunt, teſte *Gloſſa finali ibi:* at ipſa ſic intelligit, & Greg. Lop. *l. 1. verb. Su mujer, t. 17. p. 7.* Atque ita docent ex iuriſperitis Abb. *c. Cum dilect. n. 28. de ordine cognit. & c. 1. n. 1. Vt lite non conteſtate. & c. Tua. n. 6. de proc.* vbi Anch. *n. 2.* Imola *n. 12.* Angel. *de maleficiis. verb. Che ai adulterato, n. 25.* Io. Lup. *rub. de don. int. vir. & vxor. §. 20. in fin.* Tiraq. *l. 1. connub. gl. 1. p. 1. n. 44.* Et reddit numeris ſeqq. rationem probans latiſſimè deteſtabiliorem multo eſſe impudicitiam in fœmina, quàm in viro, Couar. *4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 4.* Greg. Lop. *l. 6. v. Derecho, t. 9. p. 4. & l. 9. t. 17. p. 7. verb. Tal defenſion* Perez *l. 8. ord. t. 15. l. 2. ad fi. & l. 5. t. 1. l. 1. f. 21. verb. Tres bienes.* Cantera *in ſuis qu. crim. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 46* Olanus *in ſua concord. lit. M. verb.* Maritus, *n. 24.* Surd. *de alim. t. 17. q. 16. n. 64.* Azebedo *l. 8. recop. t. 20. l. 3. n. 24. & l. 4. n. 30* Barboſ. *rubr. 2. p. n. 38. & l. 1. p. 1. in prin. n. 98. ad fi. ff. ſol. matr.* & multis aliis citatis *Cenedo in collect. iuris, collectan. 166. n. 4.* Et ex Theolog. Sot. *4. d. 36. q. vn. a. 4. in fin. corp.* Bart. à Ledeſ. *dub. 68. de matr. ad fin.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 62. a. 1. dub. 3.*

Hinc deducitur viro accuſante vxorem adulteram criminaliter, minimè admitti exceptionem ſimilis adulterij viri. Quia in hac accuſatione ſunt diſpares. Sic Ant. *c. fi. n. 5. de adult.* Cou. Sot. Cantera, Petr. de Ledeſ. *n. prac. allegati. Idem* Sot. *4. d. 37. q. vn. a. 3. ad fi. corp.* Perez *l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 21. verb. Tres bienes.* Et id expreſsè deciditur *l. reg. 3. t. 20. l. 8. recop.* ibi: *La mujer no ſe pueda eſcuſar de reſponder à la acuſacion del marido, o del eſpoſo, porque diga que quiere probar, que el marido eſpoſo cometio adulterio.* 34

Secundo deducitur, minimè audiendum eſſe Enriqu. *l. 11. de matr. c. 17. n. 3. lit. F.* vbi ait audiri exceptionem fœminæ adulteræ accuſatæ ad mortem allegantis virum publicè habuiſſe concubinam. Nec audiendi ſunt Hippolit. *l. 1. §. Item diuus, n. 6. ff. de ſicar. & l. Patre vel marito, n. 14. ff. de qu.* Carrer. *de homicidio §. 6. n. 248.* dicens virum cui lex concedit interfectionem adulteræ in ſcelere deprehenſæ, minimè poſſe ea poteſtate vti, ſi ipſe adulterio infectus ſit. Idque dicit cogitandum Cou. *4. decret. 2. p. c. 7. § 7. n. 7.* Sed meritò eos reprobat Barb. *l. 2. p. 1. in princ. n. 98. ff. ſolut. matr.* Gratian. *reg. 496. n. 9.* Azebedo *l. 8. recop. t. 20. l. 4. n. 31.* Quia hæc vxoris occiſio propria authoritate magis aſſimilatur accuſationi criminali: in qua non ſunt æquales maritus & vxor. Nec audiendi ſunt Palac. *4. d. 37. diſp. vn. f. 806. verſ. Verum ſi iudex,* Gut. *q. pract. l. 2. q. 1. n. 23.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 206. n. 9.* Vega *1. to. ſum. c. 127. caſu 3.* vbi dicunt non poſſe iudicem capite damnare vxorem adulteram ſi vir quoque adulter ſit. Quod conuincitur minus verum eſſe. Cum in hac pœna inferenda ſint diſpares coniuges, & exceptio ſimilis adulterij nil iuuet. 35

Tertiò deducitur, quoad accuſationem criminalem non compenſari adulteria coniugum: ſed non obſtante ſimili adulterio admitti accuſationem viri deferentis ad iudicium criminale adulteram vxorem. Cantera *33. alleg.* Cenedo *in ſuis collectan. iuris, collect. 166. n. 4. verſ. Ex quibus reſolue.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 17. n. 3. ad fin.* nec ad id requiritur viri emenda, vxore manenti obſtinata. Quamuis eam deſiderari ſignificet Enriquez ibi. Nam iura eam accuſationem in viro concedunt, nulla ſui adulterij exceptione obſtanti, vt n. 33. & ſeq. probauimus. 36

Difficultas autem ſpecialis in hac re eò pertinet, num liceat marito vxorem & adulterum, in crimine deprehenſos, propria authoritate interficere: vt leges illi permittunt: vel ſaltem quando authoritate iudicis ſibi traduntur interficiendi; In qua concertatione duas reperio extremas ſent. Prima ait licitè in foro conſcientiæ vti virum conceſſione legis permittentis adulteros in crimine repertos propria authoritate necare: dummodo non liuore vindictæ, ſed iuſtitiæ zelo perimat. Ducitur primò. Quia legis ciuilis authoritate id efficit: leges autem in foro conſcientiæ ſeruandas eſſe nemo dubitat. Et confirm. quia vt culpa caret ſciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, ſi id permittat. Argumento deducto à contrario ſenſu, ex *l. Culpa caret, & l. c. Nullum crimen, ff. de reg. iuris.* Si ergo leges illæ cùm permittant impune occidere vxorem, & non concedant tanquam licitum, in pœnam delicti, iniquæ ſunt, tanquam permittentes id quod & poterant & tenebantur interdicere. Secundò, quia leges non ſolam permiſſionem, ſed conceſſionem ſignificant. Vt conſtat ex *l. 5. t.* 37

20.

10 *l.8 recop. que eſt.l.82.* Tauri, ibi: *El marido que matare por ſu propria authoridad al adultero y la adultera, aunque los tome in flagranti delicto, y ſea iuſtamente becha la muerte, no gane la dote.* Vbi lex tanquam notum ſupponit iuſtè, ac licitè in eo euentu mortem inferri. Et *l.3.t.20.l.8 eiuſd recop.* ibi: *Si el eſpoſo los hallare en vno, pueda matar, ſi quiſiere, a ambos à dos.* Eodem prorſus tenore id concedit, ac quando authoritate iudicis traduntur viro adulteri: nam eadem lex loquens in hoc euentu, ſtatim ſubdit: *Si los accuſare, que los meta en ſu poder, y haga dellos lo que quiſiere:* Cùm ergo eadem forma in vtroque euentu loquatur, & in hoc conueniant DD. non ſolùm eſſe permiſſionem, ſed conceſſionem reddentem licitam occiſionem: ergo idem dicendum eſt in illo euentu, quo propria authoritate necat. Tertiò; quia cùm liceat inuaſorem ad res proprias tuendas interficere: à fortiori id licere admittendum eſt, ad tuendum honorem: quem lædere iniuſtus adulter non veretur. Honos enim rei familiari anteferetur, *l.Iulian ff. Si quis omiſ.cau.* Quartò, quia Nicolaus 1. ſcribens Rodulpho Bituricenſi Archiepiſc. & refertur *c. Interfector.33.q.2.* ſic ait, *Interfectores ſuarum coniugum ſine iudicio, cum non addit, adulterarum, quid aliud habendi ſunt, quam homicidæ?* Sentit ergo reos homicidij eos minimè cenſendos, ſi vxor interfecta adultera ſit. Et Stephanus V. Aſtulpho ſcribens, & refertur *c. Admonere, 33.q.2.* illum carpit quòd vxorem necaſſet: ſubditque delicti rationem, his verbis: *Non inueniſti eam cum alio viro rem nefariam facientem.* Ergo ſic inuenta poſſet circa culpam necari. Et ideò hanc ſent. tuentur Caſt. *l.82.* Tauri, *n.6.fine, & ibi* Ant. Gomez *n.52.fine, iunct.l.76 in fine, Mincbaca in controu.vſufr.l.1.c.6.n.2.& ſeqq. Et in contr. illuſtr. l.1.c.49.n.4.& ſeq.* Iul. Clarus *l.5.recept.§. Homicidium, verſ. Sed hac quidem* Acebedo *l.8.recop.t.20.l.1.fin.& l.4.t.10.l.1.n.21.* Et Emm. Sa, *ſum.verb.Homicidium, n.15.verſ. Occidere,* refert aliquos hoc tenere, & videtur ſentire eſſe probabile: tantùm enim vocat melius oppoſitum.

38 Secunda ſent. extrema docet, virum peccare lethaliter, occidendo adulteros authoritat. iudicis ſibi traditos vt occidantur. Ducitur, quoniam cùm leges non præcipiant viro, nec etiam iudex, vt adulteros enecet, ſed ſuæ voluntati committant. Vt conſtat ex *lib.3.t.20.l.8. recop.* cuius verba n. præced. retuli, non cenſetur maritus authoritate publica, ſed priuata eos interficere: ac proinde à culpa homicidij non excuſabitur. Et confirm. quia ideò authoritate priuata peccat eos occidens, quòd lex id non concedit, ſed ſolùm permittit. Sed ſimiliter eſt permiſſio, ſi voluerit vir occidere, quando iudicis authoritate ſibi traduntur. Ergo vel in vtroque caſu vel in neutro peccat, Secundò, quia *D.Th.4.d.47.q.2.a.1.ad 2.* dicens legem ciuilem permittentem viro adulteros in ſcelere inuentos enecare, non excuſare à culpa: eam ſubdit rationem, quòd lex nō præcipiat, ſed viro permittat: Sed ſimiliter nō præcipit, ſed ſolùm permittit poſt latam à iudice ſententiam: ergo nec tunc excuſabit à culpa. Hāc ſuſtinet Scot. *7.d.15.q.3 paulo ante ſolut.ad arg. verſ. Eſto etiam:* & ducitur alio fundamento, quod non refero: quia nullius eſt momenti. Et dicit probabilem Onandus *4.d.37.q.vn.propoſ.3.*

39 Prima tamen concluſio ſit. Maritus propria authoritate adulteros in delicto repertos enecans, admittit culpam lethalem homicidij. Probatur ex *c. Inter hæc 33.q.2.* vbi Nicol. I. ſcribens Albino Archiepiſc. dicit licere ſecundum leges mundanas non tamē ſecundum Eccleſiaſticas, vxorem adulteram interficere. Secundò, quia D. Aug. *l.2.de adult.coniug.c.15.* vocat rem nefariam, ſic adulteram occidere. Tertiò, quia leges ſolùm permittūt impunè occidere, parcentes vehementiſſimo dolori, quo concitatus vir iniuriam ſibi irrogatam, adulterorum interfectione vindicat. At leges permittentes aliquid impunè fieri, minimè à culpa excuſant, Vt lat iſſimè multis exemplis adductis confirmat Tiraquel. *l.9.connub.n.1. & ſeqq.* Tandem, quia iniuſtum eſt parte non audita concedere generalem facultatem occidendi reum: leges ergo quæ id concedere videntur potius permittunt impunè id fieri, quàm facultatem ſic faciendi concedant: ac ſubinde maritus illatum authoritate adulteros in delicto comprehenſos interficiens, homicidij culpa minimè vacabit. Atque ideò hanc partem tuētur ex Theologis D.Th. *4.d.37.q.2.a.1.corp.* vbi D. Bonau. *a.2.q.1.* Durand. *q.2.a.1.n.5.* Ricard. *a.. q.1.* Palu. *q.2.a.1.n.5.& 4.d.35.q.2.a.1.concl.3.n.10.* vbi Maior *q.2.§. vlt.* Abul. Matt. *5 q.113.* D. Ant. *2.p.t.7.c.8.§.2 notabili 2.* Metina *c.de reſt.q.3.cauſa 4. Victoria ſum. de matr. n. 292.* Petr. de Soto, *lect.13.de matr.diſſ.1.* Suppl. Gabr. *4. d 37. q. vn.a.3.dub.2.* vbi Sot. *q.vn.a.3.conc.1. & de iuſt.l.5.q 1. a.3. ad 1.* Gulicl. Bortillong. *4.d.37.q.vn.a.2.concl.3.* vbi Onand. *q.vnic.propoſ.2.& ibi* Celaia *q.pen.* Viguer. *Inſtit c 15.§.7. verſ.9.ad fi.* Ledeſ. *2.p.4.q.62.a.2 fin.* Veracruz *3 p.Specu i, a.4.concl.1.fi.* Palac. *4.d.37.diſp.vn f.805.verſ. Cæterum res conſtans eſt.* Angl. Flor. *1.p.de matr.q.11.de imped. ordinis, a.2.diffic.2.* Pedrazo *ſum.precept.5.§.2.* Valentia *2.2. diſp. 5. q.8.punct.3.§.Secundum eſt.* Arag. *2.2.q.64.a 3.ad 2.* vbi Salon *Controu.2.& ibi* Baries *dub.2.in ſol.ad 3.* Emm. Sa, *ſum. verb. Homicidium, n.15.verſ.Occidere.* Lud. Lop. *1.p. inſtr. c. 195. §.Pro faciendo.* Bart. à Ledeſm. *de matr.dub.57. concl.2.* Petr. de Ledeſ. *de matr.q.60.a.1.dub.1.* Nau. *l.2. de reſt. c. 3. p.1 nou.edit.dub.8.n.106.* Philia. *de off.ſacerd to.1. p.2. l.4. c.8.verſ. Dicimus tertio,* Mon. *1. to.ſu.2.edit.c.106.n.9.* Vega *1.to.ſum.c.127.caſu 3.* Et ex iuriſperitis, *gloſ.c.Interfectores, verb. Adulterarum, & c.Inter hæc, verb. Liceat 33.q.2.&* Arch. *eod. Inter hæc, ſtatim in prin.* Bellam. *ibi ſtatim in princ.* Abb. *c.Si vero, el.1.n.10.de ſent.excom. & c.Veniens, el.2. de ſponſ.fin. Et c.Interfeciſti n.2.de hom.& ibi Æneas de falconibus, in adit.l.C.verb.A peccato.& ibi* Ananias, *n.7.* Fel. *n.4.* Idem Felin. *c.Quæ in Eccleſiarum, n.4.de conſt.* Alex. de Nevo *c.Plerumque.n.11.de don.inter vir.& vxor. & c. Veniens, el.2.n.18.de ſponſ.* vbi Card. *n.2.oppoſ.2. Prep.fi.* Iaſon *l. Vt vim, num.22.ff.de iuſt.& iur.* Alber. *in ſuo diction.lit.A, verb. Adulterium verſ.An liceat Aliquo caſu, & l.1.verb. Imped. 8.fi.* Faber *l.Gracch.paulo ante fi.C.ad l.* Iul. *de adult.* Fortun. *de vlt.fin.illat.11.n.119.* Aſtenſis *ſum.2.p.l.8.t.20. a.4. q.1.* Roſella *verb.Impedimentum.imp.8.n.22..* Ang *homicidium 1. n.6.& verb.Vxor.n.4.* Syl. *Homicidium 1.q.2.dict.6. & verb. Lex, q.10.verſ.4.&* Matr. *7.fi.* Tabiena *verb Impedim.imp.7. q.1.n.2.* Armil. *verb.Homicid.n.8.* Tiraq. *l.9.connub.n.4.* Hippol. *l Patre vel marito, n.9.ff. de quæſt. Cifuentes l.82.* Taur. *dub 4.* Turrec. *c.Interfect.33 q.2.n.2.* Nau. *ſum.biſp.c.15.n.3. fi.* Cou. *4.decr.2.p,c.7.§.7.n.9.* Tello *l.9.* Tauri *n.13.* Plaza *de delictis, l.1.c.36.n.13.* Oroſc. *l.Vt vim n.5.& 6.ff. de iuſt. & iu.* Duenas *reg.68.lim.2.* Decian. *pract.crim.l.9.c.15.fi.* Villalobos *in commun.opin.lit.M.n.23.* Perez *l.ordin.tit.15.l.2. f.293.immediatè ante §.Ex qua poteſtate.* Gaēta *repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.421.* Spino, *ſpeculo teſt.gloſſ.19. princ. n.14.* Matienz. *l.5.recop.t.8.l.6.gloſſ.1.n.11.* Guttier. *q pract. l.2 q.1.n.22.*

Dubitatis forſan, an ſi maritus eſſet iudex liceret adulterā vxorem in ſcelere cōprehenſam interficere; Id enim fortè licere ait Palud. *4.d.35.q.2.a.1.conc.3. n.10.* Et ſatis fauere videtur *D.Th.4.d.37.q.2.a ad 1.* ait enim ideò virum tunc interficientem peccare, quia non eſt vxoris iudex. Et ſuaderi poteſt, quia iudex reos mortis interficere poteſt. Talis autem eſt adultera illa. At dicendum eſt cum D. Anton. & Suppl. Gabr. *citatis n.prac.* id minimè licere. Quia iudicis eſt malefactores punire, non vtcumque, ſed parte audita ſententiaque lata Nec D.Th. oppoſitum ſenſit: nam dixi non licere viro interficere, quia non eſt iudex vxoris: ſupple, & eſto eſſet iudex, non interficit vt iudex, ſed vt perſona priuata. Quia non procedit cauſa cognita. 40

Hinc deducitur, virum qui priuata authoritate adulteros in ſcelere repertos enecat, teneri damna reſtituere: inſtar aliorum homicidarum. Quia peccat peccato homicidij, & ſubinde contra iuſtitiam. Sic Nauarr. *l.2.de reſt. c.3. p.1.in nou.edit.du.8.n.107.* & fauent teneri allegati n.39. dicentes hoc eſſe peccatum homicidij: & Bañes *ibi alleg.* dicens hunc peccare contra iuſtitiam. 41

Secunda concluſio. Maritus adulteros interficiens ſententia iudicis ſibi traditos, vt eos, ſi velit, necet, nullius 42

culpæ

culpæ reus eſt, ſi non liuore vindictæ, ſed iuſtitiæ zelo id efficiat. Quia ſicut iudex poteſt carnifici exequutionem eius ſententiæ demandare, nec carnifex peccaret: ita potuit lex id committere marito. Nec refert illum eſſe neceſſariũ ſententiæ exequutorem, hunc autem liberum. Quia vterque reuera eſt miniſter iuſtam ſententiam exequens: & authoritate legis ac iudicis id munus obit. Nec poteſt dici, id eſſe permiſſionem ſolam. Nam iudex authoritatem præſtat illi occiſioni, ſententia publica damnans, & vinctos tradens adulteros marito, vt ſi velit, eos enecet: & ſi quis obſtaculo eſſet interfectioni, arceret illum: quare marito peccante, non poſſet iudex eiuſdem culpæ immunis eſſe, tanquam cooperans morti illamque fouens: & ſubinde lex id præſcribens foret iniquiſſima. Et ideò hanc partem defendunt ex Theologis, D.Th. Durand. Richard. Palud. 4. *d.* 37. *q.* 2. *n.* 7. *a.* 1. Vict. Metina, Petr. de Soto, Sot. *l.* 5. *de iuſt. q.* 1. *a.* 3. *ad* 1. *&* 4. *d.* 37. *q. vn. a.* 3. *concl.* 3. Ledeſ. Gelala, Veracr. Palac. *f.* 806. *verſ. Verum ſi iudex*, Angles, Aragon. Salon, Bañes, Valentia Emm. Sa, *n.* 14. *verſ. Adultera.* Nau. *n.* 109. Bart. à Ledeſ. *concl.* 3. Lud. Lop. §. *Ad* 1. *obiection.* Petr. de Ledeſ. *dub.* 1. Manuel, Phil. Vega, *quos retuli n.* 39. Driedo *l.* 1. *de lib.* Chri. *c.* 10. Vict. *rel. de hom. à n.* 11. *vſque ad* 20. Et ex iuriſperitis, Alber. *vtroque loco*, Aſtenſis, Roſella, Sylu. *Matrim.* 7. *fine*, Tabie. Armill. Turrecr. Cou. *n.* 18. Tello, Decian. Plaza, Perez, Gaĉia, Matiẽ. *n.* 17. Gui. *n.* 23. quos omnes retuli n. 39.

43 Imò ſi conuicti adulteri fugam arripiant, & iudex capite eos damnet, committens viro vt vbicumque apprehenſos occidere poſſit, non peccabit vir occidens zelo iuſtitiæ. Quia iam authoritate iudicis publica fungens, id exequitur. Sic docent Palac. Gutier. Manuel, Vega *n. præc. allegati.* Temperántque niſi vir adulter quoque ſit. Sed id temperamentum n. 35. probauimus.

44 Ad argumenta n. 37. propoſita reſp. Ad 1. dic cum D. Th. 4. *d.* 39. *q.* 2. *a.* 1 *ad* 2. legem concedentem vel iubentem aliquid aut approbantem excuſare à culpa, ſecus quando tantum permittit. Ad confirm. dic cum D.Th. 4. *d.* 33. *q.* 2. *a.* 1. *quæſtiu.* 2. *ad* 1. potentem prohibere minimè peccare, ſi à prohibitione abſtineat, non ſperans correctionem, ſed grauiora damna probabiliter timens. Vt contingit in præſenti. Ad 2. negandum eſt leges id concedere, tantùm enim permittunt. Et dum *lex illa* 5. dicit iuſtè illatam eſſe mortem, non intelligit, licitè in foro conſcientiæ: ſed iuſtè, id eſt in caſu à lege impunè permiſſo. Et quamuis *l. illa* 3. *ibi allegata* videatur eodem tenore loqui, dum permittit authoritatem propria viro occidere adulteros: & dum authoritate iudicis id concedit. At magna reperitur differentia in modo vtriuſque conceſſionis. Nam dum loquitur de occiſione authoritate propria ſic ait: *Que pueda matar.* Id eſt, impunè. At quando authoritate iudicis, ſic ait: *Que los metan en ſu poder.* Vbi iudici præcipit vt occiſioni cooperetur, tradens adulteros viro occidendos. Quod iniquum eſſet, ſi vir peccaret. Ad 3. dic licere inuaſorem ad lædendum honorem interficere, quando aliter defendi nequit: at vbi iam læſit, id eſt illicitum. Quia prius ad iuſtam defenſionẽ, poſterius vero ad vindictam ſpectat. Sic ergo adulterum inuadentem vt vxorem violet, poteſt vir vxoris caſtitatem tuens, interficere, ſi aliter illud malum cauere nequeat. Id enim eſt iuſta defenſione vti. At vbi inuenit adulterantem, non eſt defenſio, ſed vindicta: & proinde eſt illicitum. Ad 4. dic cum *gl. eo c. Interfectos verb. Adulterarum*, ſupplendum eſſe, maximè, cum non addis, adulterarum: quaſi velit in vtroque caſu eſſe peccatum: ſed multo grauius, quando vxor innocens eſſet. Ad *c. Admonere*, dic non eſſe cauſam iniuſtæ occiſionis, non inuentam eſſe vxorem in adulterio: ſed cauſam crudelioris & ſceleſtioris occiſionis: cùm vxor anſam minimè dederit. Ad arg. n. 38. propoſita reſp. Ad 1. dic, quamuis iudex non præcipiat, ad ipſum præbere licentiam, & authoritatem interfectioni illi præſtare: ac proinde cẽſeri factam authoritate publica. Ad confir. conſtat ex dictis in ſolut. ad 2. argumentum. Ad 2. reſpondet bene Sot. 4. *d.* 37. *q. vn. a.* 3. *poſt* 3. *concl. verſ. Neminem ergo fallat. ibi* D.Th. ſermonem facere de marito propria authoritate interficienti adulteros: quem ratione legis permittentis ait minimè excuſari: quia lex non præcipit, ſed permittit. Quamuis autem non præcipiat, quando authoritate iudicis viro traduntur: at ea non eſt pura permiſſio, vt explicauimus in ſolut. ad 2.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia viro adultero non licere adulterum criminaliter accuſare, vt capite damnetur, n. 45.
Sententia authoris proponitur, n. 46.
Soluuntur argum. n. 47. *& ibi explicantur, l.* 6. *t.* 9. *p* 4. *l.* 9. *t.* 17 *p.* 7.

Quæſtio vlt. An viro adultero licitum ſit in foro conſcientiæ vxorem adulteram criminaliter accuſare, vt capite damnetur. 45 Pars negans ex eo ſuaderi videtur, quòd paria delicta cõiugum mutua compenſatione aboleantur, *c. pen. de adult. & l. Viro atque vxore*, 40. *ff. ſol. mat.* & nil iniquius ſit, quàm virum eodem vitio laborantem accuſare adulteram, de eodẽ crimine. Vt teſtatur D. Aug. *l.* 1. *de ſerm. Dom. in monte, c.* 28. relatus *c.* 1. 32. *q.* 6. Secundò quia *l.* 6. *t.* 9. *p.* 4. *& l.* 9. *t.* 17. *p.* 7. expreſsè deciditur virum accuſantem adulterium vxoris, repelli per exceptionem ſimilis adulterij. Et pro hac ſent. faciunt Palacios, Gutier. Manuel, Vega, quos retuli, & reprobaui n. 35. cum dicant non poſſe iudicem tradere adulteros occidendos viro ſimili adulterio infecto. Et facit etiam *Enriq.* quem ibi citaui & reprobaui, dum ait admitti exceptionem concubinam tenentis viri, ſi vxorem accuſet de adulterio. Poſſunt etiam pro hac parte allegari Tiraq. l. 1. *connub. gloſſ.* 1. *p.* 1. *n.* 44. Nau. *ſum. c.* 16. *n.* 29. Matienzo *l.* 5. *recop. t.* 1. *gl.* 1. *rubr. n.* 102. vbi abſolutè dicunt nefas eſſe viro adultero accuſare adulterium vxoris. Poſſunt etiam referri DD. quos d. 6. *n.* 9. retuli, qui aiunt non permitti viro occultè adultero accuſare vxorem publicè adulterantem. Sed reuera non ſunt omnes hi DD. huius ſententiæ: apertè enim loquuntur de accuſatione ciuili quoad diuortium, vel quoad lucrum dotis, in qua vterque coniux æqualis eſt, ac compenſantur adulteria. Vt diximus n. 29.

Dicendum igitur eſt, virum quantumuis adulteriis coopertus ſit, poſſe criminaliter accuſare vxorem adulterantem, & aduerſus eam licite pœnam illam ſententia iudicis præcedenti exequi. 46 Ducor, quoniam idem ſeruandum eſt in vtroque foro, quando forum externum non innititur falſæ præſumptioni (vt probauimus l. 1. diſp. 5. n. 20.) Sed in foro externo admittetur accuſatio adulterij vxoris ad pœnam criminalem, repulſa exceptione ſimilis adulterij, (vt probauimus hac diſp. n. 33. & 34.) ergo & in foro conſcientiæ id licebit. Et confirm. quia ideò vir adulter nequit vxorem adulteram accuſare quoad diuortium, dotiſve amiſſionem, quia adulteria hæc quoad hanc accuſationem ciuilum mutua compenſatione abolentur, id ita iure diſponente (vt n. 29. probauimus.) At quoad accuſationem criminalem contrarium diſponitur, datur enim viro vxorem adulteram accuſare, non tamen è contra: nec fit compenſatio vtriuſque adulterij (vt n. 34. 35. & 36. probauimus.) Ergo licitum eſt viro adultero criminaliter vxorem adulteram accuſare. Et ideò huius ſententiæ videtur clarè Cardin. *c. fin. n.* 1. *oppoſ.* 2. *de adult.* vbi dicit adulterium viri ipſum priuare iure accuſandi vxorem adulteram, quoad diuortium, non tamen quoad pœnam. Expreſſe etiam videntur huius ſententiæ Doctores, quos n. 36. allegaui, dicentes minime compenſationem fieri vtriuſque adulterij quoad criminalem accuſationem. Et in propriis terminis docet, dicens eſſe ſententiam virorum doctiſſimorum, Petr. de Ledeſma *de matr. q.* 62. *art.* 1. *dub.* 3. Bart. à Ledeſma *dub.* 68. *ad fin. de matr.* Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 17. *n.* 1. *ad fin.* Nec oportet addere limitationem, quam ipſe ponit, nempe, ſi vir corrigatur, vxor autem in adulterio perſeueret. Quia licet vir non corrigatur, nequaquam dari compenſationem vtriuſque adulterij quoad hanc accuſationem criminalem, probaui n. 36. vnde viro minime correcto fas eſt vxoris adulterium ad iudicium criminale deferre.

Tandem ad argumenta n. 45. propoſita reſp. Ad primum 47

mum dic compenſationem illam intelligi,& teſtimonium D.Aug.quoad accuſationem ciuilem,in qua vterque coniux eſt æqualis: ſecus, quoad criminalem. Ad ſecundum dic, leges illas accipiendas eſſe de accuſatione ciuili, non autem de criminali. Vt docent Greg.Lop. *in l.6.verb.Derecho:& in l.9.verb.Tal defenſioni*, & Azebedo *l.8.recop.t.20.l.3.fine.* Vel ſecundo dic cum Greg. Lopez *eiſdem locis*, ſi intelligantur quoad accuſationem criminalem, eſſe iuri communi contrarias, & corrigi per ius nouum huius regni,*l.3.t.20.l.8.recop.*

DISPVTATIO VII.

An coniuge innocente lapſo in adulterium poſt latam diuortij ſententiam, fiat compenſatio cum priori alterius coniugis adulterio,ac proinde teneatur illi reconciliari, ac dotem atque alia bona ratione adulterij acquiſita reſtituere; nec ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ſed retractanda ſit,quoties conſtiterit deceptio?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint,n 1.
An ſententia diuortij tranſeat in rem indicatam? Refertur duplex ſententia, n.2.& 3.
Sententia Authoris,& enodatur c. Lator de ſent.& re iudic. n.4.
Soluuntur argumenta,n.5.
Poſt n.5. inuenies alia ſummaria.

1 HActenus diſputatum eſt de adulterij vtriuſque coniugis compenſatione, quando ante latam diuortij ſententiam contingit. Iam occurrit diſputatio:quando adulterium coniugis, qui diuortium petit, eiúſque innocens, contingit poſt latam diuortij ſententiam. Et quia multum pendet ex quæſtione, an ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ideò illa præmittenda eſt. Triplex igitur quæſtio in hac diſputatione eſt agitanda. Prima, an ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam? Secunda, an ea ſemel lata, & cognita Eccleſiæ deceptione, poſſit retractari? Tertia, an fiat compenſatio adulterij admiſſi poſt diuortij ſententiam cum adulterio priori: teneantúrque tunc coniuges reconciliari?

2 Quæſtio I. An ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ita vt illa ſemel lata,& tranſacto appellationis termino, nempe decennio, neutri coniugi reclamare liceat? Affirmant quidam non tranſire, donec alteruter coniux ſeparatus mutarit ſtatum v. g. profitendo in religione approbata,vel aſſumendo ordinem ſacrum. Ducuntur 1.quia *c. Lator, de ſent. & re indic.* decernitur ſententiam matrimonij nunquam tranſire in rem iudicatam: atque ideo quandocunque poſſe contra illam reclamari.Sententia autem diuortij contra matrimonium tendit: per illam enim ſeparatur quoad thorum & mutuam habitationem.Secundò, quia lata diuortij ſententia, nec ſtatu coniugum variato, poteſt innocens agere ad adulteri coniugis inuiti reconciliationem, Quod admittendum minimè eſſet,ſi ſententia illa in rem iudicatam tranſiſſet. Sic docent Hoſt. *c. Ex literis,n.2.de diuor.* vbi Ioan. Andr. *n.*10. Ant.*c.Lator. n.vlt. de ſent. & re iud.* vbi *Imola in fin.*

3 Alij ſentiunt abſolutè tranſire in rem iudicatam. Quia ſpeciale eſt vt ſententia circa vinculum matrimonij ligandum vel diſſoluendum,minimè tranſeat in rem iudicatam, iuxta *c. Lator, de ſent. & re indic.* ne foueatur peccatum. Si enim reclamari non poſſet aduerſus illam declarantem aliquod matrimonium eſſe validum, quando tranſacto appellationis termino conſtaret de impedimento dirimenti, cogerentur eſſe tanquam coniuges, qui re vera tales eſſe nequeunt. Et proinde fornicationis peccatum foueretur. Et ſi contra declarantem, matrimonium fuiſſe irritum, non liceret ſemper reclamare quando conſtaret falsò oppoſitum eſſe impedimentum dirimens, permitteretur illis, qui vero matrimonio iuncti ſunt, ſuperſtite altero coniuge ad alias nuptias tranſire. Sententia enim declarans prius matrimonium fuiſſe irritum, ac ſubinde vtrumque coniugem ſolutum eſſe,concedit vtrique facultatem ad aliud matrimonium migrandi. At ſi demus ſententiam diuortij tranſire in rem iudicatam, nullum peccatum fouetur. Nam cùm maneat matrimonij vinculum, neutri licet aliud matrimonium inire: & neuter cogitur ad non ſuam vel non ſuum accedere. Quod ſi ex ſeparatione anſa fornicandi ſumatur, id culpæ coniugis fornicantis eſt tribuendum,& non ſententiæ fouenti peccatum. Sententia enim diuortij ſuas vires conſeruanti, poteſt vterque à fornicatione abſtinere. Ergo id priuilegium matrimonij, vt eius ſententia non tranſeat in rem iudicatam; minimè ad diuortij ſententiam eſt protrahendum.Nec obſtat poſſe innocentem ſemper agere ad nocentis reconciliationem. Id enim non conſurgit ex eo quòd diuortij ſententia minimè tranſierit in rem iudicatam, ſed quia coniugi innocenti ſemper eſt licitum remittere iniuriam ſibi irrogatam, ac ita reconciliare ſibi adulterum. Atque ita docent c. Abbas, *c.Lator, n.12. de ſent. & re indic.* & ibi Alex. de Neuo, *n.*12.Bellam.*n.*3.

At dicendum eſt, ſententiam diuortij non tranſire in rem iudicatam, in iis quæ ſunt in adulteri coniugis fauorem, bene tamen in iis quæ in eius odium & innocentis fauorem cedunt, ac proinde minimè audiendum illum tranſacto appellandi termino, volentem allegare iniuſtitiam ſententiæ,reconciliationémve petentem:ac innocentem ſemper audiendum eſſe,agentem ad reconciliationem adulterij: nec adultero ſuffragari exceptionem rei iudicatæ. Ducor,quoniam cum ſententia diuortij feratur omnino in fauorem innocentis, & ad eius inſtantiam, & in odium adulteri,cui nullo modo vult Eccleſia fauere,æquitas poſcit ne in fauorem rei tranſeat in rem iudicatam, & innocentis perniciem. Iniquiſſimum enim iure optimo ait *Iuriſconſultus.l.Euidenter 16.ff.de except. rei iudicatæ.* eſſe, proficere rei iudicatæ exceptionem ei, contra quem iudicatum eſt.Deinde,quia ſi omnino ſententia illa tranſiret in rem iudicatam, quamuis poſſet iniuriam adulterij condonare innocens, atque ita reconciliari ſibi adulterum volentem:ipſo tamen renitenti minimè poſſet exceptione rei iudicatæ. Cuius contrarium dicemus diſp. coram iudice agere ad illius reconciliationem obſtante ſibi ſequenti Et proinde tunc foueretur peccatum. Nam daretur anſa coniugi fornicandi, vt ſic alter diuortium intentaret ſolutúſque eſſet lege matrimonij quoad thorum & habitationem. Tandem, quia cum diuortium pertineat ad matrimonium, non tamen illius vinculum ſoluens, ſed ab obligatione thori & habitationis abſoluens,æquum eſt vt non omnino, ſed aliquatenus eius priuilegium particeper, ſententia in diuortij cauſa non ex toto, ſed partim in rem iudicatam tranſeunti. Sicque docent Hoſtien.*c. De illa,n.*53. *diuor.* vbi Ioan. Andr. *n.*3. Ant.*n.*4. Præpoſ.*n.*7. Alex. de Neuo,*n.*9.Henric.*c. Quanto,n.7.de diuort.*Felinus, *c.Lator in 8. declarat. n.9. de ſent. & re indic.*& fauet Abbas *c. Ex literis, n.*11. *fi.de diuort.* vbi ait ſententiam diuortij non tranſire omnino in rem iudicatam. Aliqui tamen ex his Doctoribus diſtant in modo loquendi,nam quidam temperant, vt in fauorem rei non tranſeat in rem iudicatam, donec legitimè ſtatum mutarit profitendo in religione approbata. Sic Anton. & Præpoſ. *ibidem.* Alij autem, vt Hoſtien. Ioan. Andr. Alex.de Neuo Henricus *ibid.*non admittunt eam limitationem: ſed dicunt tunc non audiri potiùs ob negligentiam petendi reconciliationem tempore debito, quàm eo quòd ſententia illa in rem iudicatam tranſierit in fauorem adulteri.Et hic modus loquendi magis mihi placet. 4

Ad argumenta num.2. propoſita reſpondetur. Ad 1.& 2. dic ea probare non omnino, ſed partim tranſire in rem iudicatam: vt num. præced.explicui. Et ſimiliter reſpondetur ad argum. n.1. propoſitum. Iam enim n. præc. probaui foueri peccatum, ſi ſententia diuortij omnino tranſeat in rem iudicatam. 5

SVMMA

SVMMARIVM.

Si in ſententia diuortij Eccleſia inueniat ſe deceptam, an retractet ſententiam, ſi neuter coniux mutaret ſtatum, n. 6.

An reus condemnatus poſſit agere ad illius ſententiæ reſciſſionem, vel ſolum veniat ex officio iudicis retractanda; & quando detur maioribus reſtitutio aduerſus ſententiam, quæ tranſiit in rem iudicatam? 7.

An innocens qui poſt ſententiam nouit alterius innocentiam, teneatur reconciliari? 8.

An cognita deceptione poſtquam innocens mutauit ſtatum, factus ſacerdos, vel voto ligatus, vel religioſus, ſit reſtituendus vxori poſſitq; petere & reddere? 9.

An ad hanc reſtitutionem deſideretur vt alter coniux repetat? 10.

Quid ſi vterque coniux iam mutaret ſtatum, an liceat repetere? Refertur quadam ſententia, 11.

Sententia authoris? n. 12.

An votum ſimplex ex cauſa falſa emiſſum, quando cauſa eſt pars ipſius voti, & coincidit cum repromiſſa obliget, n. 13. & ibi qualiter accipienda ſit paruitas materiæ voti, vt error circa illam reddat irritum votum. Et an tunc obliget votum rei acceſſoriæ illi, quæ promiſſa eſt?

Qualis debeat eſſe hic error ne votum obliget, an ſat ſit non conſiderari difficultatem voti implendi? 14.

An ſit regula certa, nec obliget votum vel iuramentum ad id, ad quod vouens non ſe obligaret ſi tempore voti aduertiſſet, hac voluntas virtualis? 15.

Error circa cauſam finalem, vel impulſiuam, vel illam ceſſare, an tollat voti obligationem; 16.

Qui, vbi dubitatur num cauſa ſit impulſiua, an finalis, vel vbi plures adſunt cauſæ voti; 17.

An profeſſio ex falſa cauſa vel ex dolo facta valeat? Refertur duplex ſententia, n. 18 & 19.

Non irritatur profeſſio, ſiue cauſa falſa ſit impulſiua, ſiue finalis, 20.

Solum irritatur, quando eſt error notabilis circa ſubſtantialia, 21.

Nil refert eum errorem eſſe fatuum & craſſum. 22.

An profeſſio facta à muliere exiſtimante diuortium eſſe iuſte celebratum alias non profeſſura, ſit valida, ſi conſtet diuortium fuiſſe iniuſtum. 23.

Poſt n. 23. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

6 Quæſtio II. An ſi lata diuortij ſententia conſtet Eccleſiam fuiſſe deceptam: vt quia inuentum eſt coniugem condemnatum fuiſſe innocentem, vel vtrumque pariter nocentem, ſit ea retractanda, coniugeſque ad priſtinum matrimonii ſtatum ſint reſtituendi? Triplex poteſt eſſe caſus. I. eſt ſi neuter coniux ſtatum mutauit, nec caſtitatem vouerit. II. quando alter mutauit ſtatum vouens caſtitatem, aut factus ſacerdos religioſuſve. III. quando vterque ſtatum mutauit. In primo ergo caſu, quando res eſt integra ex parte vtriuſque coniugis, quia neuter ſtatum mutauit, conueniunt omnes retractandam eſſe ſententiam, coniugeſque reconciliandos. Quia ſententia diuortii ſolum tranſiit in rem iudicatam, in fauorem innocentis, & odium rei: vt num. 4. probauimus. At in hoc euentu, aut neuter eſt innocens, ſed ſimili erat labe infectus ante ſententiam: aut vterque innocens erat, & proinde ſententia illa non potuit in rem iudicatam tranſire, ſed erit reuocanda. Atque ita fatentur omnes DD. n. 9. referendi, & Pal. 4. *d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 18. Nec aliquem contradicentem in-
7 ueni.

Sed rogabis quo pacto reus condemnatus per ſententiam, quæ in odium ipſius tranſiit in rem iudicatam, audiendus ſit ſuam innocentiam probare volens, aut alterum coniugem pariter fuiſſe nocentem? Cum enim pro ſententia, dum de ipſius iniuſtitia minimè conſtat, præſumendũ ſit, ipſi volenti allegare contra illam obſtabit exceptio rei iudicatæ, ne audiatur. Abb. *c. Later. n.* 12. *de ſent. & re iud.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.* 12. & Fel. *ibi, deci.* 8. *n.* 9. dicunt iudicem ex officio debere tunc coniuges reconciliare, ſi periculum fornicationis adſit quo illud vitetur. Sed huic ſolutioni obſtat: nam etiam quando iam coniux innocẽs eſt profeſſus reſtituendus eſt priori coniugi, & ipſo petẽte (vt dicemus n. 9. & 10.) Et ita datur actio cõiugi reputato reo. Deinde, quia DD. allegãdi n. 9. nõ dicunt hanc reſtitutionẽ faciendã ob periculũ incontinentiæ, & ſolũ eo exiſtente: ſed generaliter docent retractandam eſſe ſententiam illã, tanquam cognitam iniuſtam, & ex errore procedentem, tanquam non tranſierit in rem iudicatã in eo euentu. Ideo melius dicendũ eſt, quamuis audiri nequeat, ſi ex antiquis actis & allegatis nitatur ſententiam illam impugnare: eo quod præſumatur tranſiiſſe in rem iudicatam aduerſus ipſum: poſſet tamen audiri illum aduerſus illam ſententiam, ex nouis teſtibus aut ex antiquorum falſitate volentem probare antiquæ ſententiæ iniuſtitiam, petito beneficio reſtitutionis ex clauſa generali. Si quæ mihi cauſa iuſta ſubeſt: cuius meminit Iuriſconſultus *l.* 1. *§. fi. ff. Ex quibus cauſis maiores.* Quod beneficium conceditur quibuſcumque maioribus, vt retractetur ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiret. Vt cum Innocentio, Barthol. & pleriſque aliis, tradunt Greg. Lop. *l.* 19. *verb. Contra el Rey t.* 22. *p.* 3. Padilla *l. Sub prætext. n.* 17. *C. de iuris & facti ign.* Greg. *de iura.* 3. *p. c.* 7. *n.* 8. *id.* Garcia *de nobilitat. gloſſ.* 9. *§.* 2. *n.* 8. Cauallos *in ſuis q. pract. q.* 542. *n.* 3. *& ſeqq.* Quod quidem locum habet, ſiue adſit vna ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiret ſiue tres ſententiæ Ioan. Garcia *ibid. n.* 5. Cauall. *num.* 3. *&* 4. Item conceditur hæc reſtitutio tam reo quam actori. Vt contra Paulum docent Greg. Lop. Padilla, Gut. Ioan. Garcia, *n.* 11. *&* 12. Cauallos *num.* 7. *ibid.* Et licet ferè omnes Doctores eam reſtitutionem concedant, quando noua allegantur inſtrumenta prius ignorata: at idem eſt dicendum, probata denuo veritate, ſiue ex inſtrumento, ſiue ex teſtibus, vel probata antiqua falſitate inſtrumentorum vel teſtium. Vt alios referens, & latè probans docet Ioan. Garcia *ibi n.* 10. Cauall. *n.* 6. Sed obiicies nil ſpeciale dari in ſententia diuortij, cum omnes aliæ ex ſimili cauſa retractentur: ac proinde fruſtra dici eam non tranſire in rem iudicatam. Reſpondeo id eſſe ſpeciale. Quoniam etiam conſtante veritate ad omnes ſententias, quæ tranſeunt in rem iudicatam retractandas non audietur reclamans aduerſus illas, niſi petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali. At verò ſi veritas aliunde conſtaret contra diuortij ſententiam, poſſet coniux damnatus abſque eo beneficio reſtitutionis reclamare: imò & iudex ex officio aduerſus eam venire: eo quod in eo euentu non tranſierit in rem iudicatam. At dum id non conſtat, cum præſumatur iuſtitia ſententiæ & tranſitus in rem iudicatam aduerſus reum, audiri minimè poterit contrarium ex nouis actis probare volens, niſi beneficio reſtitutionis ex dicta clauſula generali petito.

Ex his infertur, alterum coniugem, in cuius fauorem 8
lata eſt diuortij ſententia, vbi veritas innocentiæ alterius coniugis conſcius fuerit, teneri in foro conſcientiæ ad ſuum conſortium coniugale illum reuocare. Non enim iuuari poteſt ex ſententia lata, quam falſæ inniti præſumptioni, ſibi conſtat. Ita docent Palud. 4. *diſt.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 18. D. Ant. 3. *p. tit. c* 21. *§.* 6. *ad finem.*

In 2. caſu quando iam innocens mutarat ſtatum, factus 9
profeſſus in religione approbata, cognita falſitate eſt reſtituendus ſimiliter alteri coniugi, cui debitum reddere tenetur, ſed non poteſt ab eo exigere. Quia votum illud caſtitatis in poſſeſſione emiſſum obligauit illum quantum ille ſe obligare potuit, abſque alterius coniugis præiudicio. Vt in ſimili dicitur *cap. Placet. de conuerſ. coniug.* de coniuge, qui exiſtimans alterum defunctum eſt profeſſus. Atque ita docent D. Thom. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 5. *ad* 3. Aſtenſis *l.* 8. *ſum.* 2. *p. p. tit.* 34. *a.* 2. *q.* 3. Ioa. de Fribur. *ſum. conf. l.* 4. *t.* 19. *q.* 4. Abulenſ. *c.* 19. Matt. *q.* 76. *ad* 3. Roſella *verb. Diuortium, n.* 6. vbi Sylu. *q.* 21. *n.* 24. Armilla *n.* 15. D. Ant. *n. præced. allegatis,* Tabiena *Matrimonium* 4. *q.* 5. *n.* 6. Sotus 4. *d.* 36. *q vn. a.* 3. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *n.* 225. Graffis 2. *p. deciſion. l.* 1. *c.* 12. *n.* 62. Atque idem dicendum eſt, ſi vir erat iam ſacro ordine initiatus. Quia eadem eſt ratio D. Bonau. 4. 35. *in expoſit. lit. n.* 5. Ioan. de Friburg. Roſella, D. Anton. Sylu. Armilla, Tab. Gaëta, Graffis. Imo idem dicendum eſt, ob eandem rationem, quamuis ſimplici caſtitatis voto adſtrictus ſit. Sotus *eodem loco* Ioan. de Friburgo *ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 22. *q.* 14.

Vtrùm autem ad hanc reſtitutionem faciendam deſideretur, vt alter cõiux repetat? Roſell. *verb. Diuort. n.* 6. iuncto 10
num. 7. clarè ſentit eam repetitionem minimè deſiderari, Quia te lata n. 6. ſent. aſſerenti deſiderari vt alter petat: ait dic vt n. 6. ſequenti: vbi licet vterque ſtatum mutarit, concedit vtrique ius ad petendam alterius reſtitutionem.

Et videtur tenere Sotus *n.præced.alleg.* ait enim hanc reſtitutionem faciendam maximè altero petenti. At contrarium tenet Io. de Friburgo *ſum.confeſſ l.4.t.19.q.5.* Aſtenſ. *l.8.ſum 2 p.t 34.a.2.q.4.* D. Ant. Tabien. Graff. *allegati nu. præced.* Ducuntur, quòd ea profeſſio renuerit in vouentis præiudicium. Sed prior ſententia placet. Quia ea profeſſio tanquam ſine licentia & abſque vera cauſa facta fuit omnino irrita, ac proinde non potuit valere abſque noua ratificatione: ac tanquam non profeſſus poterit coniux propria authoritate ceſſante ſcandalo exire & repetere manentem in ſæculo (vt de profeſſo abſque licentia diximus l.7. diſp.34. num.15.) At ſi hic profeſſus eſſet mala fide, decipiens religionem, poſſet religio ipſum inuitum retinere altero coniuge non repetente, in fraudis pœnam: at ipſe non tenetur, donec damnetur, vt dixi ea diſp.34. num.16.

11 In tertio caſu, quando vterque ſtatum mutarat, dicunt aliqui licere ei qui ideò mutauit, v. g. profeſſionem faciens, quòd exiſtimaret diuortium iuſtè celebratum, alias minimè mutatus, repetere alium, qui iam profeſſus erat, aut ordine ſacro initiatus: & ita ſi vterque ea falſa cauſa inductus, profeſſus eſt, licere vtrique alterum repetere. Sic Roſel. *verb. Diuortium n.7.* idque probat, eo quod illa profeſſio eo errore facta ſit inualida? Idem dicit in ſimili Aſtenſis *l.8.ſum.2 p.t.,4.a.2.q.5.* vbi relata contraria ſententia, ſubdit Hugonem ſentire, quando vterque coniux profeſſus eſt exiſtimans alterum obiiſſe licere vtrique alterius repetitionem. Quia neuter eo animo religionem ingreſſus eſt, vt monachus fieret, altero ſuperſtite.

12 Sed dicendum eſt cum Ioan. de Friburgo *ſum.confeſſ. 4.t.19.q.6.* Sylu. *verb. Diuortium q.22.n.25.* vbi Armil *n.17.* neutrum poſse alterum repetere. Tum, quia falſum eſt profeſſionem cui falſa cauſa anſam dedit, eſſe irritam. Vt n.20. probauimus. Tum etiam quia vterque ſciens alterius ingreſſum, videtur facto ipſo licentiam concedere: ſecus quando ignorantia ingreſſus alterius adeſſet. Vt in ſimili diximus l.7.diſp.24. n vlt. quando vterque coniux licentia non petita profitetur.

13 Sed ne indeciſum maneat, an profeſſio illa ex errore diuortij iuſtè celebrati ſit valida, oportet præmittere quæſtionem generalem, an error ſiue dolus circa cauſam emittendi votum ſimplex, aut ſolemne, illud irritum reddat? Et prius ſermo erit de voto ſimplici, deinde de profeſſione ſolemni. Et quidem cauſa vouendi quandoque cum materia ipſa voti coincidit, éſtque pars ipſius. Vt quando quis vouet religionem vel peregrinationem eo fine, vt ſuſtineat labores illius. Et tunc ſi error aut deceptio circa rem modicam ſit, quia, ſcilicet, labor eſt paulo maior mea opinione, obligat votum: ſecus ſi circa rem notabilem. Nam in priori caſu non ceſsat voluntas & conſenſus: qui tamen ceſsat in poſteriori. Cùm nil magis contrarium conſenſui ſit, quàm error, *l. Si per errorem, ff de iuriſd omn iud.* nec prior exiſtimatio poteſt verè errori qui conſenſui aduerſetur, nuncupari. Cùm in re modica ſit. Atque ita ſentiunt Sotus *l.7.de iuſt.q.1.a.2.col.6.v. Sciſcitaris autem*, Lud. Lop. *1 p inſtruct. c.50.fi.* Arag. *2.2. q.88.a 1 f.9 7.col.1.* Manuel *2 t ſum. c.92. nu.4.* Emm. Sa *ſum.verb. Votum, n.18. verſ. Vouens religionem.* Res autem hæc parui aut magni momenti, in qua eſt error circa materiam promiſſam, non abſolute pendenda eſt, ſed reſpectu ipſius materiæ voti: ac proinde modicus error in quodam voto erit magnus in alio. Vt ſi vouens peregrinari ad locum centum leucis diſtare exiſtimet, & decem aliis diſtet, modicus eſt error nec votum annullabit: ſed ſi exiſtimaret diſtare 20. leucis, idem error in diſtantia aliarum decem eſset notabilis, ac vota caſſaret. Quia reſpectu centum ſunt quid modicum decem: ſecus reſpectu viginti. Caſſato autem huiuſmodi voto ob errorem notabilem circa ſubſtantiam, erit ſimiliter irritum votum circa accidentia & acceſſoria: quamuis illorum notitia habita ſit. Vt ſi quis exiſtimans Romam diſtare centum leucis cum tamen diſtet quadringentis, promittens illuc peregrinari ſacco indutus, nec tenetur ad ſacci indutionem, nec ad iter illud centum leuearum. Quia neutrum principaliter & independenter promiſſum eſt, ſed acceſſorie, & dependenter à Romana peregrinatione: ac ſubinde principali deſtructo corruit acceſſorium, quod eius naturam ſequitur. *Regula, Acceſſorium, de regulis iuris, in 6.*

Maximè autem aduertendum eſt, deſiderari vt is error circa materiam promiſſam ſit poſitiuus, nec ſufficere vouentem minimè aduertiſſe difficultates, quas poſtea experitur. Quare votum eſt validum, licet aliquis poſtea experiatur difficultates, quas præuidens non vouiſſet. Aliàs nullus eſſet in rebus humanis firmus contractus: ſæpè enim contingunt aliqua, quæ ſi fuiſſent præſcripta non celebrarentur contractus. Et ratio huius eſt, quia (vt optimè docet Valentia *2.2.diſp.5.q.20.punct.4.§. Ante probat.*) longè diſtant, aliquid velle conditionaliter, ſi talis circumſtantia ſubſiſtat: & velle nulla appoſita conditione, at volentem ita diſpoſitum eſſe, vt ſi noſſet etiam circumſtantiam aliter ſe habere, non id voluiſſet. Prior enim modus eſt conditionalis: includitque expreſsè actum, quo quis re vera non vult ea circumſtantia non ita ſe habente. At poſterior minimè eſt conditionalis, aliàs ſuſpenderet voti obligationem vſque ad conditionis euentum, ſed voluntas abſolutè & independenter fertur in illud obiectum, nec includit actus ille, vt ſimul voluntas nolit circumſtantia aliter ſe habente: ſed tantummodo eam non fuiſſe volituram, ſi quandam circumſtantiam ignoratam noſſet. Cùm ergo res illa promiſſa, ſit ſimpliciter & abſolutè voti materia, & independenter à futuro euentu, ſeu à difficultatibus non præuiſis, quæ retraherent à voto emittendo: non obſtante ea inaduertentia obligabit. Sic Caiet. *ſum. verb. Votum, c. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt in fine.* Armill. *ibi n.12.* Sotus *l. de iuſt.q.2.a.1 ad 3.v. Ex his quæ dicta ſunt.* Nauar. *ſum.c.12 nu.39.* Valentia *2.2. diſp.6.q.6.punct.4.fin.* Lud. Lop. *1 p.inſtr.c 43.fine.* Emm. Sa *ſum.verb.Votum, num.19. verſ. Non ideo votum.* Vndè dum dicit D.Th. *4.d.38.q.1 a.3. quæſtiunc.1.ad 1.* id quod emitti votum impediret, ſi præſens eſſet tempore quo vouetur, ſuperueniens voto emiſſo, auferre eius obligationem: intelligendum eſt (vt benè ait Sotus *proximè citatus*) de eo quod impediret non quidem fieri votum, ob vouentis voluntatem: ſed de eo quod impediret conſurgere obligationem ex voto tunc facto, v g. morbus qui impediret valorem & obligationem voti ſi voto ſuperueniat, aufert obligationem: aut difficultas ſuperueniens, quæ præuiſa non impediret voti obligationem, ſed illud fieri, non aufert eius obligationem. Quod num. ſequenti amplius exponetur. 14

Hinc infertur intellectus ad regulam, quæ tradi ſolet à Doctoribus, ad voti obligationem ex vouentis voluntate tacita deprehendendam. Dicunt enim pro regula accipiendum, vt vouens minimè obligetur vltra id, ad quod ſi cogitaſſet tempore emiſſi voti voluiſſet ſe obligare: atque ita minimè obligari in eo euentu, quem excepiſſet, ſi ei occurreret, quando promiſit, de eóve interrogatus tunc, reſponderet mentem ſuam non eſſe, in eo euentu ſe obligare. Et ratio eſt quia votum non obligat plus, quàm vouens intenderit ſe obligare: at in eo euentu virtualiter voluit ſe non obligare. Sicut enim in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *regula. In generali de reg. iur. in 6.* ita in promiſſione ij euentus minimè comprehenduntur: quos in ſpeciali cum his, vel illis circumſtantiis propoſitis, exciperet vouens, dum promiſit. Hanc regulam tradunt Ant. *cap. Quemadmodum, nu.13.de iureiur.* D. Anton *relatis* Innoc *& Abbate.2.p.t.10.cap.6.§.5.* Aurel. *verb. Pactum, nu. 4.* vbi Syluest. *4.* Tabiena *q.* Armilla *num.2. idem* Sylu *Votum 1.q.17.fin. & Iuramentum 4.13.fin. & Iuramentum 3. q 1 p.3.* Hoſtienſ. *ſum.t.de iureiur.num.3.* Armil *verb. Iuramentum num 35.* Palacios *4.d. 8 diſp.1.f.828* Nauar. *ſum. c.18.hiſp.n.5 lat.n.7.* Angles Floribus *1 p de voto, art.2.difſic.3.concl.5.f.91.* Enriquez *l.11.de matrim.c.14.fi.* Franc. Garcia 15

Garcia *de contract.1.p.c.3.* Sed hæc regula manifeſtè aduerſatur dictis num. præced. vbi oſtendimus non impedire voti obligationem eos euentus; qui ſi præuiſi eſſent, minimè votum emittetur: atque ita non ſat eſſe, vt voti obligatio ceſſet, vouentem eo euentu præuiſo non ſe obligaturum. Ideò vt hoc clarius percipiatur, dictáque Doctorum concilientur, obſeruandum eſt, hanc conditionalem propoſitionem, ſi Petrus præuidiſſet hoc, non ſe obligaſſet ad illud, ſumi dupliciter; priori modo, in virtute voluntatis vouendi: poſteriori, in virtute aliorum actuum vel habituum, quæ tunc ſunt in vouente. In virtute voluntatis vouendi tunc eſt ea conditionalis, quando in obiecto tunc volito, non continetur implicitè, & virtute, aliud obiectum, nec alius euentus v. g. vouet quis dare eleemoſynam Paulo pauperi, ex tali vouendi voluntate ſequitur, vt nolit dare Paulo iam diuiti effecto. Quia ea non eſt eleemoſyna, & ideò is euentus non includitur in obiecto volito. Exemplum ſecundi modi, quando ſcilicet, ſi ſciret, nollet ſe obligare in virtute aliorum actuum vel habituum, eſt, vt ſi quando vouit eleemoſynam illam Paulo faciendam, actu vel habitu fures odio habebat, ita vt decerneret, ſe nunquam eis benefacturum: tunc ſi contingat Paulum eſſe furem, vel poſtea effici, ſequitur fore, vt ſi vouens tempore promiſſionis id noſſet, nollet illi eleemoſynam porrigendam vouere: non quidem, quaſi illa conditio includatur in virtute voluntatis vouendi. Quia cum Paulus ſit pauper, comprehenditur ſub obiecto eleemoſynæ volito. Sed includitur ea conditio, in virtute alterius actus aut habitus, nimirum odij in latrones. Itaque tunc conditio illa includitur in virtute voluntatis vouendi, quando euentus ignoratus non clauditur ſub obiecto promiſſionis. Tunc autem includitur in virtute aliorum actuum vel habituum, quando clauditur ſub obiecto promiſſo: at ex aliis actibus vel habitibus vouentis excluderetur is euentus, ſi tempore promiſſionis cognitus eſſet. Hoc ergo ſuppoſito, dico primò, quando is, qui vouet. habet eam tacitam conditionem incluſam in virtute voluntatis vouendi, ſi hoc prænoſſem, ad id non me obligaſſem, non manere virtute voti ad id obligatum. Et in hoc caſu verum dicunt omnes DD. allegati, dum aſſerunt obligationem voti minimè extendi ad eum euentum. quem ſi præcogitaſſet vouens tempore promiſſionis, vel de eo interrogaretur, excepiſſet. Quoniam obligatio voti minimè extenditur vltra vouentis voluntatem, at in hoc caſu euentus ille non continetur in obiecto volito per promiſſionem. Secundò dico, ſi ea conditio ſolùm includatur in virtute aliorum actuum vel habituum vouentis, manere illum obligatum virtute voti ad illum euentum, quamuis ſi prænoſſet, excepiſſet vtique illum. Nec in hoc caſu intelligendi ſunt prædicti Doctores: & in hoc ſenſu eſt verum quod diximus & probauimus n. præced. Et prob. amplius, quia quantumcumque promittens virtute odij, quo actu vel habitu eſt affectus tempore promiſſionis erga latrones, nullum eis bonum impertiri velit, & recuſaret, ſi noſſet: at actu & abſolute, nulláque conditione appoſita, obligat ſe ad largiendam eleemoſynam illi pauperi, quem furem eſſe ignorabat: nec eum eſſe furem obſtat, ne includatur im promiſſione illa dandæ eleemoſynæ, cum includatur in vera eleemoſ, næ ratione: eo quod verè pauper eſt. Non ergo exceptus cenſetur hic euentus à voto ob illam tacitam conditionem, quòd vouens ſi noſſet, excepiſſet, niſi expreſsè tempore voti exceperit.

16 Specialis autem eſt difficultas, quando cauſa vouendi nec eſt res promiſſa, nec pars eius, ſed extrinſeca, an error circa illam illiúſve ceſſatio impediat valorem, ac voti obligationem? Vt ſi quis exiſtimans re familiari deſtitutum ſe eſſe, votum religionis emittat, cum tamen vere diues ſit, vel ceſſet ante ingreſſum ea paupertas. Et quidem Anchar *cap. Ex parte. el 2. nu.4. de conuerſ. coniug.* vniuerſaliter tradit errorem cauſæ voti, eiúſve ceſſationem non obſtare obligationi voti. Quod probat *illud caput Ex parte.* vbi declaratur votum fuiſſe validum, licet cauſa ceſſarit. Deinde, quia in voto abſque matura deliberatione emiſſo ceſſat debitus voti finis, nimirum, honor Dei: cum ſit peccatum veniale ſic vouere. At votum illud obligat. Sed *idem* Anchar. *cap. Magna, num. 13. de voto*, dicit ceſſationem cauſæ emiſſo voto ſuperuenientem non exigere voti obligationem: ſecus ſi à principio falſa eſſet cauſa. Et P. Molina *tom. 1. de iuſtitia, tract.2. diſp.109. fol.*121. dicit errorem cauſæ quæ promittentem induxit, regulariter annullare promiſſionem. Quoniam præſumendum eſt non eſſe promittentis animum intendere ſe obligare ea cauſa minime ſubſiſtenti. At dicendum eſt, errorem cauſæ finalis, ſeu eius ceſſationem, extinguere voti ſimplicis obligationem, ſecus ſi cauſa ſit impulſiua. Et quando cauſa eſt finalis probatur, quia vouens non abſolutè eam rem promiſſam vult, ſed per modum vnius cum illo fine. v. g. Petrus exiſtimans filium ſuum eſſe in extremo vitæ diſcrimine conſtitutum, vouet quo incolumitatem eius conſequatur, peregrinationem Romanam, tunc Petro non eſt voluntaria abſolutè peregrinatio illa, nec ab eo ſic abſolutè promiſſa, ſed per modum vnius cum euaſione filij ab eo periculo: ſi ergo ille finis non extet, quia falſum erat periculum illud, vel tempore promiſſionis filius obierat, votum minimè voluntarium erit, ac proinde non obligabit. Explicatur ſecunda pars, quando eſt error circa cauſam, quæ licet ad vouendum impellat, non tamen eſt finis primò intentus: nec illum mutat, verbi gratia, vouet quis Romam peregrinari ob Dei honorem, inducitur tamen ad vouendum gratia inuiſendi fratrem, quem ibi falſo exiſtimat eſſe, vel licet tunc adeſſet, iam obiit: quamuis certior fiat de abſentia fratris, tenetur ad votum: eo quod finis per ſe intentus adſit, licet cauſa impulſiua deficiat. Prob. ex *cap. Magna, de voto,* vbi deciditur validum fuiſſe votum peregrinationis Hieroſolymitanæ, licet defecerit cauſa impulſiua concomitans finem illius voti, nimirum, tractare cum Campaniæ Duce de cuiuſdam Eccleſiæ liberatione. Deinde, quia error non reddit irritum votum, niſi inquantum aufert conſenſum, aut circa promiſſionem, aut circa rem promiſſam: at exiſtente dicto errore ſunt voluntaria promiſſio & res promiſſa, non tantum quoad ſuum eſſe materiale, ſed etiam quoad formale, nempe quoad finem, ad quem per ſe ordinetur, in quantum eſt res illa promiſſa. Rurſus, quia donatio ex communi omnium ſententia non ceſſat ob ſolius cauſæ impulſiuæ defectum, ſed quando finalis ceſſat. Tandem, quia ceſſante cauſa finali legis, ceſſat lex, non autem ceſſante impulſiua. Vt latè Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa, limit.*1. *à num.*1. votum autem eſt quædam priuata lex, quam homo ſibimet imponit. Atque ideò hanc ſententiam clarè colligo ex *gloſſa cap. Magna, verb. Vt venires, de voto*, vbi dicit non obſtante cauſæ ceſſatione obligare votum, eo quod abſque illa votum fieret: vbi clarè videtur loqui de cauſa impulſiua. Et eam tuentur Anton. *cap. Ex parte, el 2. num.14. de conuerſ. coniug.* Abbas *dict. c. Magna nu.4.* Angelus *Votum 3. num.5.* Sylueſt. *Votum 2. quæſt.9.* Manuel 2. *tom. ſum. cap. 98. num.2.* Nec obſtat *cap. Ex parte, in contrarium allegatum.* Quia id loquitur de religionis profeſſione: in qua eſt diuerſa ratio. Vt dicemus nu.20. Nec ſimiliter obſtat alia ratio in contrarium adducta. Quoniam finis per ſe voti non eſt honorare Deum ipſo voto immediatè, ſed ſola re promiſſa: qui finis ſaluatur, quamuis in modo vouendi detur culpa.

In dubio autem num cauſa falſa, vel ceſſans fuerit 17
impulſiua an finalis, præſumitur eam eſſe impulſiuam, ac proinde minimè obligatio voti caſſabitur. Quia in omni voto cauſa finalis videtur eſſe cultus Dei media illa re promiſſa: cæteræ autem cauſæ videntur impulſiuæ. Sic Angel. & Sylu. *n. præc. allegati.* Quod ſi votum duplicem habeat cauſam impulſiuam, quamuis vna ceſſet obligabit

gabit votum: niſi intenderit vouens aliter non ſe obligare, niſi illa duplici cauſa exiſtente. Sic Sylu. *ibid.* Ang. *Votum 3. n. 23.* Philiatr. *de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 16. dub. 2.*

18 Hucuſque de voto ſimplici egimus. Maius dubium eſt de voto ſolemni, vt de profeſſione religionis, num irritetur ob errorem cauſæ finalis? Quidam enim eam irritam eſſe tunc exiſtimant. Quoniam liberum conſenſum deſiderat, ſicut & votum ſimplex. Si ergo defectu conſenſus eſt tunc hoc irritum: vt diximus nu. 16. erit ſimiliter & illa. Atque ita docent Ant. *c. Ex parte el 2. n. 14. de conuerſ. coniug.* vbi Abbas *n. 8.* Et clarè videtur ibi tenere Card. *nu. 5. oppoſ. 2.* vbi ait errorem circa cauſam non vitiaſſe in eo textu profeſſionem. Quia cenſetur impulſiua. Idem docent Roſell. *verb. Diuortium, n. 7.* Lancelot. *inſtit. iur. canon. l. 2. t. de diuortiis pau'o poſt princ. verb. Falſa.*

19 At Bart. *repetit. aut. Ingreſſi n. 18. C. de ſacroſ. Eccl.* diſtinguit, dicitque dolo commiſſo à religionis prælato irritari profeſſionem: ſecus ſi ab alio commiſſus ſit. Alij autẽ cenſent profeſſionem non irritari, ſiue ex dolo, ſiue ex cauſæ errore fiat. Quia verè non dicitur ille profeſſus deceptus, eo quod cõditionem ſuam in multo digniorem perfectioremque cõmutarit, *l. Deo nobis, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quia ratione communis omnium ſent. habet, minorem dolo inductum ad profitendum non reſtitui, (vt diximus l. 7. diſp. 37.) ita ſentiunt *Gloſ. c. fi. in fi. 20. q. 3. & ibi* Arch. *in fi.* Bellam. *ibi n. 3.* Turrec. *in fi. Idem Gl. c. ex parte el 2. verb. Falſa de conuerſ. coniug. & c. Dudum, verb. Spes eo. t.* vbi Ant *n. 25.* Anch. *n. 11. idẽ* Ant. *c. Veniens, n. 5. eot. idẽ* Anch. *d. c. Ex parte, el 2. n. 4.* Abb *c. Cũ dilecti, n. 7. de emp. & vend.* Io. de Friburg *ſum. confeſ. l. 4. t. 19. q. 6.* Nau *l. 3. conſ. in 1. edit. t. de cõuerſ. coniug. conſil. 3. n. 4.* Beroius, *c. In præſentia, de probat. n. 123.* Euerard. *in ſuis topicis, loco à matr. ſpirit. ad carn. n. 1. fi. & ſeq.* Crottus *repet. c. In ciuitate, n. 20 de vſuris.* Padilla *l. Rem maioris, n. 9. C. de reſcind. vendit.* Fla n. *de reſign. benef. l. 13. q. 3. n. 12.* Manuel *1. t. ſum. 2. edit. c. 239. n. 2.* Temperant aliqui, niſi talis dolus ſit, qui virũ prudentiſſimũ falleret. Sicut enim non quicũque metus profeſſionem ceſſat, ſed cadens in virum conſtantem: ita nec quicunque dolus, ſed is, qui in virum prudentiſſimum caderet. Idque colligunt ex *c. Cum dilectus, de his quæ vi.* ibi: *Cùm talis dolus non tam ad circũuentionem prædictorum Ciſtercienſium, quam ad fatuitatem eorũ debeat retorqueri.* Ergo à contrario ſenſu, quãdo dolus non pertineret ad fatuitatem, ſed in hominẽ prudẽtem meritò caderet, vitiabitur profeſſio. Sic Inn. *eo c. Cum dilectus, n. 2. Hoſt. ad fi. ſuper verb. Fatuitatem,* Io. And. *n. 2. & 3.* Ant *n. 19.* Anchar. *n. 6.* Abbas *c. 12.* Imola *n. 9.* Decius *c. In præſentia. n. 57. v. Et hoc vltimum, de probat.* vbi Felin. *n. 10. v. Secundò ſcias. Benedict. à Vadu in repertor.* Felin. *ver. Profeſſio n. 2.* Sylu. *Religio 3. q. 11.* Nau. *c. Non dicatis 12. q. 1. in 1. edit. n. 63. in 2. verò comment. 2. de reg. n. 31.* Sfortias *Oddus tract. de reſtitutione in integrum, 2. p. q. 61. a. 5. nu. 31.*

20 Cæterùm dicendum eſt profeſſionem non eſſe irritam, quamuis ex dolo & errore cauſæ finalis fiat, alias minimè facienda. Prob. ex *c. fin. 20. q. 3.* quod eſt ex conc. Magontienſi. vbi deciditur profeſſionem dolo monachorum factam eſſe validam, at in doli pœnam priuãdos eſſe ſucceſſione hæreditatis illius profeſſi, & ex *c. Ex parte, el 2. de conuerſ. coniug.* ibi: *Quamuis falſa ſit cauſa per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta: cùm ſine qualibet tali cauſa idipſum religionis obtentu facere potuiſſet.* Vbi indiſtinctè dicitur profeſſionẽ mulieris, quæ falsò exiſtimãns ſe poſſe à viro leproſo recedere, ingreſſa eſt monaſterium, validam fuiſſe, quia poterat abſque ea cauſa profiteri, eo quod matrim. nondum erat conſummatum. Itaque ſolum conſiderat textus, num per profeſſionem contraueniatur vinculo matr. relicta hac impertinẽti ad profeſſionis nullitatẽ falſitate cauſæ: & cùm in eo ſtatu non irrogetur iniuria matrimonio, eo quod nondum eſt conſummatũ, deciditur fuiſſe validam profeſſionem. Et ratio eſt, conſtituendo differentiam inter votum ſimplex & ſponſalia ex vna parte, & inter matrim. & profeſſionem ex altera. Votum enim ſimplex comparatur ſponſalib. quæ non ob ſolũ errorem perſonæ, ſed ob multos alios errores irrita ſunt: at profeſſio comparatur matrimonio, quod irritum minimè eſt, ex quocunque errore dante cauſam contractui ineatur, modò non ſit error perſonæ vel conditionis. Vt probaui l. 7. diſp. 18. nu. 18. Et ratio huius differentiæ eſt, quia modus tendendi voluntatis in obiectum, abſolutè, & nulla apposita conditione illud amantis, eſt conformis naturæ ipſius obiecti: vnde quando voluntas eligit ſtatum omnino fixum & indiſſolubilem, vt eſt profeſſio & matrimon. electio ea eſt ſecundùm modum congruentem ſtatui permanenti: at valdè incongruum eſt & diſſentaneum, ſtatum ſumere dependenter ab aliis rebus, præter eas quæ ſunt de ipſius ſtatus ſubſtantia. Ex huiuſmodi enim dependentia ſequeretur, multas profeſſiones & pleraque matrimonia cenſenda eſſe irrita. Quod cederet in graue damnum & ſcandalum reipubl. Quod minimè contingit ex eo, quòd ſponſalia & votum ſimplex ex tali dependentia irritentur. Ex quo fit vt voluntas abſoluta contrahendi matrimonij, aut profitendi, eo ipſo quod verſatur circa huiuſmodi ſtatum perpetuum, includat virtualem voluntatem ſtatus illius eligendi, etiamſi erretur in quantumcunque magnis circunſtantiis illius ſtatus. Et per hoc reſpondetur ad argum. contrarium, n. 18. propoſitum. Hanc ſent. vocantes oppoſitam, quam n. 18. retuli falſam, docent Sylu. *verb. Diuortium, q. 22. n. 25. & ibi* Arm. *n. 16.* & videntur apertè ſentire *gloſ. fin. c. Cum dilectus, de his quæ vi, & c. fin. in fin. 20. q. 3.* Euerard. Crot *&* Flamin. *n. præc allegati.* comparauit enim profeſſionẽ matrimonio, dicentes neutrum ex falſa cauſa & dolo vitiari: cùm tamen conſtet matrim. ob ſolum perſonæ aut conditionis errorem irritum reddi. Et fauent omnes DD. quos n. præc. retuli, cum abſolutè doceant profeſſionem non reddi irritam, ex falſa cauſa factam. Nec admittenda eſt limitatio, quam aliqui ibi relati ponunt, niſi dolus ille in virum prudentiſſimũ cadat. Quia ſi non ſit dolus circa ſubſtantialia, quantumuis iuſtus ſit, ac in virum prudentiſſimum cadens, nõ vitiabit profeſſionem: ſicut nec vitiat matri. Cum in hac parte (vt diximus) æquiparauit. Et ita Beroius *c. In præſentia, n. 123. de prob* eam reprobat. (Si autem ſit receptio circa ſubſtantialia, an id requiratur, dicemus num. 22.) Nec obſtat ſimile de metu, qui irritat matr. quando eſt cadens in virum conſtantem. Nam id decreuit Eccleſia, eo quod tollat perfectam conſenſus libertatem. At dolus cadens in virum ſapientiſsimum, quando non eſt circa profeſsionis ſubſtantialia, non tollit libertatem requiſitam, ad profeſsionem, ſicut nec ad matrim. cui æquiparatur. Nec obſtat etiam argumentum à contrario ſenſu ex *c. Cùm dilectus, de his quæ vi,* cui DD. oppoſiti innituntur. Nam reſpondet bene Beroius *proxim. cit.* illud argumentum vim non habere, quando inde reſultaret abſurdus intellectus, & rationi diſſonans. Vt notant ſcribentes *l. 1. §. Huius rei, ff. de offi. ciui.* Euerard. *in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n. 7.* Id demum obſeruandum cenſeo, valdè mihi diſplicere rationem, qua communiter vtuntur DD. nu. præc. allegati, ad probandum non vitiari profeſsionem dolo factam: eo quod non dicatur deceptus is, cuius conditio melior effecta eſt. Ea etenim ratio optimè concluditur minimè dandam minoribus reſtitutionem, quoad profeſsionem, ſicut conceditur quoad alios contractus, in quibus læſi ſunt. Quia in aliis contractibus præſumit ius eos ratione minoris ætatis deceptos eſſe: quod in profeſsione præſumi nequit: eo quod perfectiorem ſtatum elegerint. At quoad valorem profeſsionis ſolum attenditur, num error & dolus talia ſint, vt conſenſum abſtulerint nec ne. Et quando conſenſus tollitur, vt quando circa ſubſtantialia contingit dolus, vitiatur profeſsio: & verè dicitur is profeſſus deceptus. Quoniam is ſtatus quamuis perfectior liberam electionem deſiderat: cui dolus obſtitit.

Hinc deducitur, ſolum errorem, vel dolum circa ſub- 21
ſtantialia, irritare profeſsionem, ſicut & matrimon. Vt ſi quis putans ſe profiteri in quadam religione, v. g. D. Dominici, profiteretur in D. Franciſci religione. Aut

quando eſſet notabilis deceptio circa inſtitutum & ſubſtantialia regulæ, quam profitetur ille. Talis enim error liberam voluntatem tollit. Cùm nil magis conſenſui, quam error aduerſetur, *l. Si per errorem, ff. de iuriſ. omn. iud.* Et amplius conſtat ex dictis n. præced.

22 Et dum talis error circa ſubſtantialia contingit, nil refert, fatuuſne ſit, an in virum prudentiſſimũ cadens, vtroque enim caſu irritabit in foro conſcientiæ profeſſionem. Quia verè conſenſum aufert. Sicut error fatuus quo quis exiſtimaret ſe ducere Mariam, cum tamen eſſet alia perſona, caſſaret matr. Nec eſt ſimile de metu. Is enim nunquam voluntarium conſenſum aufert, ſed tantum perfectam libertatem: & ideò iure optimo ſtatutum eſt, vt ſolum caſſet matr. & profeſſionem, quando eſt metus viri conſtantis. Quare dum DD. n. 19. allegati petunt ad profeſſionis irritationem, vt dolus in virum prudentiſſimum cadat, loquuntur ad præſumptionem fori externi: quod minimè dolum in alio euentu præſumet. Quod ſi inſtes, eum errorem fatuum ſeu vincibilem non excludere conſenſum, cùm minimè excuſet à culpa tranſgreſſionis præcepti. Quam vtique excluderet, ſi actus ex eo errore procedens eſſet inuoluntarius. Admitto non omnino excludere voluntatium: at actus ille eſt voluntarius indirectè, & in cauſa. Quare voluntarium minimè ſufficere ad valorem ſponſalium matrimonij, aut voti probauimus l. 1. diſp. 8. n. 11.

23 Tandem ex his dicidenda eſt quæſtio n. 13. propoſita. An ſit valida profeſſio vxoris, quæ credens falsò diuortium iuſtè celebratum eſſe, profeſſa eſt, viro iam profeſſo, aut in ſacris conſtituto. In quo caſu Roſel. *verb. Diuortium, n. 7.* dicit non eſſe validam profeſſionem Quia falſa cauſa illi anſam dedit: & profeſſio vitiatur ex falſa cauſa finali: At contradicunt Syl. *verb. diuortium q. 22. n. 25.* Arm. *ibi n. 16.* Tum, quia falſum eſt vitiari profeſſionem ex falſa cauſa finali. Tum etiam, quia ea falſa exiſtimatio diuortij iuſtè celebrati non eſt cauſa finalis profeſſionis, ſed impulſiua. Profeſſionis enim finis communiter eſt, ſeruire Deo in religione. Quibus aſſentior. Quia vel illa profeſſio erat irrita ob falſam cauſam diuortij iuſti. Et hoc non: vt probaui n. 20. aut ob iniuriam irrogatam alteri coniungi. Et hoc etiam non. Quia iam cum ille profeſſus ſit, aut ſacris initiatus, ius non habet repetendi: vt probaui num. 12. & quantum eſt ex parte ſua, ceſſit iure ſuo, ac proinde nulla afficitur iniuria. Si autem profeſſio illa fieret altero manente in priori ſtatu, nimirum, ante ordinem aſſumptum, aut religionis ingreſſum, eſſet inualida, in quantum eſt in præiudicium alterius coniugis: vnde eo repetente, cognita iniuſtitia ſententiæ diuortij, teneretur ad matrim. redire, at non poſſet debitum petere, vt n. 9. probauimus.

SVMMARIVM.

Quando fornicatur coniux, qui erat innocens, & nondum lata eſt diuortij ſententia, tenetur coniugem adulterum dimiſſum ſibi reconciliare, n. 24.

Poſt latam diuortij ſententiam, an poſſit accuſari coniux ille reputatus innocens de priori adulterio, n. 25.

Quid, ſi is qui ante ſententiam diuortij fornicatus fuit, ſit iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, n. 26. remiſſiuè. ſi nouitius exiſtens, vel in minoribus conſtitutus, vel voto ſimplici legatus fornicetur.

An ſi lata diuortij ſententia coniux prius innocens adulteretur ſit reſtituendus alteri coniugi compenſatis adulteriis. Refertur triplex ſententia, n. 27. 28. & 29.

Proponitur ſententia auctoris: & explicatur quando index officium ſuum impertiri debeat, n. 30. & ibi quid, ſi ſententia nondum tranſiit in rem iudicatam: vel damnatus ſit minor, & petat reſtitutionem.

An debeat index ex officio compellere coniugem ſic fornicantem, ad reconciliationem, n. 31.

An iudice non cõpellente, teneatur in foro conſcientiæ reconciliari, n. 32.

Quid, ſi coram iudice neget adulterium poſt ſent. diuortij, falſiſve teſtibus ſe tueatur, an ſit cogendus redire in foro conſcientia, ac fateri veritatem, num 32.

An ſi coniux innocens ſit iam ſeparatus ſententia Eccleſiæ præcedenti, aut abſque ea, & fornicetur poſt profeſſionem, aut ordinem ſacrum aſſumptum, ſit reſtituendus priori adultero, n. 34. Et ibi, quid, ſi poſt votum ſimplex aut ordines minores, vel nouitiatus tempore.

Quid, ſi fornicetur lata ſententia diuortij, nondum tamen mutato ſtatu, & iam ſit profeſſus, vel in ſacris, veliſve ad ſtatum migrare, an ſit reſtituendus alteri coniugi, n. 35.

An ſi lata diuortij ſententia coniux innocens fornicetur, poſſit iure actionis repetere eum, qui prius adulteratus fuerat, num. 36.

An vxor priuata dote ob adulterium, illam recuperet, ſiue iure actionis, ſiue ex officio iudicis, viro poſtea in adulterium lapſo: vel reſtituere eam teneatur vir, n 37.

Soluuntur argumenta: & enodatur c. Ex literis, de diuort n. 38.

Quæſtio III. An coniux adulter dimiſſus ſententia diuortij præcedenti, ius habeat repetendi innocentem, ſi tunc is in adulterium labatur: ac mutuo vtrõmque adulterium compenſetur? Et quidem, quando ante diuortij ſententiam contingeret innocentis lapſus, conſtat inter omnes DD. n. 27. 28. 29. & 30. referendos, teneri hunc redire ad coniugem dimiſſum: Nam mutua illa delicta compenſatione abolentur, nec refert vter prius adulterij reus fuerit. Vt diſp. 6. n. 6. probauimus, & tota illa diſp. 24

Imò & iam diuortij ſent. lata, poteſt coniux dimiſſus accuſare ad matr. inſtaurandum, alterum coniugem, de adulterio ante ſent. ab eo commiſſo. Vt contra Io. And. *c. fin. in fin. & ibi* Ant. *n. 8 de adulter.* tuetur Anch *eo c. ſi. n. 5.* Duciturque, quia vbi ad idem competit actio & exceptio, quamuis delictum non fuerit deductum in iudicium per viam actionis, poteſt is qui non deduxit, poſtea agere. Vt obſeruat Innoc. *c. Super ſpoliatione n. 2. ſtatim in prin. de ordine cognit.* & conſtat in compenſatione debiti, non oppoſita exceptione, ad quod recuperandum poteſt agi poſtea. *l. Vendicatis ff. de euictione.* Deinde, quia quando re vera vterque erat adulter, in neutrius fauorem aut odium ſent. tranſiit in rem iudicatam. Vt n. 7. probauimus. Quidquid tamen ſit in foro externo, certum eſt in foro conſcientiæ teneri illum coniugem ſibi alterum reconciliare: nec ſibi ſententiam iniuſte obtentam ſuffragari. Cùm enim delicta compenſarentur, nullum diuortij ius illi competebat. 25

Quidam autem temperant, vt cõinx fornicans ante ſent. diuortij, teneatur redire ad coniugem ob adulteriũ dimiſſum, niſi ille dimittens ſit iam poſt fornicationem admiſſam profeſſus. Tunc enim tenetur redire, nec alter coniux poteſt eum repetere. Quoniam nouus homo per profeſſionem effectus eſt. Sic Guilliel. relatus ab Abb. *c. Veniens, n. 7 de conuerſ. coniug.* Idem docent Pal. *4. d. 35. q. 2 a. 2. nu. 14. & ibi* Suppl. Gab. *q. vn. a. 2. poſt 9. concl. verſ. Sed quid ſi nocens.* vbi tradunt vxore fornicante poſſe virum poſtea adulterium committentem, quamuis non ſit lata diuortij ſent. religionem ingredi, aut ad ſacros ordines promoueri: & ducũtur, quia ſicut ante matr. conſummationem poteſt coniux religionem ingredi, quod ius minimè perditur fornicando, ſed tenetur reddere, niſi eligat religionis ſtatum. Ita vxore fornicante poſt conſummatum matr. poteſt innocens ad religioně vel ordines tranſire: & ſi vir ſi adulter, poteſt vxor ad religionem migrare. Ius autem hoc efficiendi non amittitur, eo, quòd cõiux ille innocens labatur poſtea in adulterium. Quoniã per alterius fornicationem acquiſierat ius non reddendi & vouědi: vbi autě ipſe poſtea fornicatur, amittit ius nõ reddendi: ſed non ius vouendi. Quare tenetur vel reddere, vel ſtatũ mutando vouere. Sed omnino ab hac limitatione recedendum eſt, & dicendũ non licere cõiugi innocenti, qui ante diuortij ſent. in adulteriũ labitur, ad alium ſtatum tranſire: quod ſi trãſeat, poſſe reuocari ad vſum matrim. ab altero coniuge. in cuius præiudicium ille nequit profiteri, ordinémve aſſumere. Nam eo ipſo quòd ante diuortij ſent. adulterium admiſit, compenſantur delicta, vt dixi n. 24. & redit matr. ad priſtinum ſtatum, in quo neutri coniugi diuertere gratia tranſeundi ad alium ſtatum permittitur. Atque ita docent *Hoſt. c. Veniens, n. 7. de conuerſ. coniug. & ibi* Io. And. *n. 5.* Ant. *n. 9.* Abb. *n. 7.* Anch. *n. 6.* Cat. *q 5.* Nau. *l. 5. conſ. in 1. edit. t. De adulter. conſ. 1. n. 4. & 5. in 2. verò, l. 3. t de conuerſ. coniug. conſ. 9. n. 2.* Quid verò teneatur facere coniux poſt ordines vel profeſſionem reſtitutus alteri coniugi, dixi n. 9. Et an poſſit mutare ſtatum, quando eius fornicatio contingit poſt latam diuortij ſententiam, dicam num. 35. & quando contingit iam mutato ſtatu, dicam n. 34. 26

Potiſſima autem quæſtio diſputanda eſt. An ſi lata ſententia diuortij contingat innocentem labi in adulterium, compenſentur mutuò delicta, ac proinde compellendus ſit 27

ſit ad coniugem adulterij cauſa dimiſſum redire? In qua diſp.4. inuenio ſent. Prima ait compenſari adulteria, & ita iure actionis competere coniugi dimiſſo repetitionem alterius. Ducitur 1. quia *c. Ex literis, de diuort.* expreſsè habetur celebrato diuortio innocentem coniugem, qui ad alias tranſiit nuptias, compellendum eſſe ad priorem vxorem redire. Atque interueniſſe diuortij ſententiam, notat *ibi gloſſ. verb. Ad inuicem*, colligens eo quòd textus aſſerat conuocato capitulo de eius conſilio Epiſcopum ſeparaſſe coniuges illos. Quod idem docet Abb. *c. De illa, n. 3. de diuort.* Secundò, quia coniuges iure diuino nequeunt ſeparari, niſi ratione fornicationis: ergo ſi vterque fuerit fornicatus, debent iterum coniugi. Nec refert ſi fornicatio admiſſa ſit ab innocente poſt diuortij ſententiam, quia ſententia hominis non aufert ius diuinum compenſationem adulteriorum admittens. Et confirm. quia poſteriori adulterio admiſſo, facta eſt compenſatio ſententiæ commodum extinguens. Pleráque enim ſunt, quæ rei iudicatæ præponderant: nimirum, vinculum matrimonij perſiſtens, adulterium innocentis, æquitas compenſationis, periculum adulterandi, facilis ad priſtinum ſtatum regreſſus, cui iura fauent, *c. Ab exordio. 25. d.* Tertiò, quia diuortij ſententia minimè præſtare debet adulterandi anſam: ergo ſi innocens, in cuius fauorem lata eſt, poſtea adulteretur, reddendus eſt alteri. Quartò, quia ſententia diuortij tacitam includit conditionem, in fauorem innocentis, niſi ipſe velit coniugem adulterum repetere. Ergo in fauorem adulteri includitur etiam tacita conditio, ſi innocens continens fuerit: ac proinde eo incontinentiæ reo non ſubſiſtet ſententia. Aliàs hac non incluſa conditione, eſſet inæqualis litigantibus, ac ſubinde iniuſta. Tâdem, quia non eſt in pœnam poſterioris adulterij, ſed ex natura contractus matrimonij, quod tacitam conditionem claudit, vt altero non ſeruante fidem, liceat alteri diuertere: & vtroque coniuge fidem frangente compenſentur delicta (vt probauimus hoc l. diſput. 3. nu. 4. & diſp. 5. nu. 23.) Ergo ſtatim ac innocens labitur in adulterium, integrum eſt alteri petere reconciliationem, & tenetur ille nulla iudicis coactione expectata admittere. Et ideò hanc partem (quæ valdè probabilis eſt) tuentur ex Iuriſperitis, *gl. c. fin. in fine, de adult. & c. Ex literis, verb. Ab inuicem, de diuort.* Hoſt *eo. c. Ex literis, n. 2. & c. Veniens, n. 7. de conuerſ. coniug. & ſum. t. de diuort. & n. 9.* Ioan. And. *c. fi. n. 5. de adult.* vbi Ant. *n. 8.* Anchar. *n. 5.* Ananias *n. 3. in ſolut. ad 1. q. Idem* Ioan. And. *d. c. Ex litteris, n. 10.* vbi Anton *num. 9.* Anch. *n. 5. fin. & nu. 13.* Card. *nu. 5. oppoſit. 3.* Præpoſ. *nu. 12* Hent. *n. 14. Idem* Præpoſ. *c. De illa, nu. 6. de diuort.* vbi Alex. de Neuo *nu. 6.* Felinus *c. Lator declarat. 8. n. 9. de ſentent. & re iudic.* Nauar. *l. 4. conſil. in vtraque edit. 3. de diuort. conſ. 1. n. 2. & 3. Lex 65. 20. p. 4.* Gr. Lop *l. 8. verbo. Eſſe miſmo t. 2. part. 4.* Maynerius, *l. In ambiguis pro dote, nu. 207. ff. de reg. iuris.* Couar. 4 *decret. 2. p. c. 7. §. 6. nu. 5.* Gaëta *repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4 n. 228.* Iul. Clar. *l. 5. recept. §. Adulter, verſ. Facta autem thori ſeparatione* Ant. Gabr. *to. 1. commun opin. in mea edit l. 1. fol. 21. col. 2. & f. 25. col. 1.* Barboſ. *l. Viro atque vxore 40. n. 3. ff ſolut. matr.* Suëdus *de aliment. t. 7. q. 16 n. 52.* Et ex Theolog. D. Bonauen. *4. d. 35. a. vn q. 5.* Et quamuis ibi non ſatis explicet, an loquatur lata ſententia, at ex ſolutione argum. conſtat, D. Anton. *3. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Item nota quod ſi poſt diuortium.* Pal. *4. d. 35. q. 2. a. 2. n. 14.* limitatque niſi is velit religionem ingredi, aut fieri ſacerdos. Suppl. Gab. *ibi, q. vn. a. 2. poſt. 9 concluſ. v Sed quid ſi nocens.* Petr. de Soto *lect. 12. de matr. col pen.* Palacios *4. d. 35. diſp. vn. dub. 4. col. 20. f. 790.* limitans, ſi prior coniux iam ſit correctus. Angles Florib. *1. p de matr. q. 9 diuort. a. 2. diffi. 8.* Graffis *2. p. deciſion. l. 1. c. 12. n. 73. caſu 3.* Lud. Lop. *1. p inſtr. c. 295. §. Praeterea quia non eſt facilis, v. Caeterum etſi praedicta, & 2 l. inſtruct. de matr. cap. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem, *§. penult* Cañedo *ſumm Sacramen de matrimon. cap. 7. n. 57. caſu 1.* & videtur tenere Veracruz *3 p. Specul. art. 1. concluſ. 5. caſu 1.* vbi ait fornicantem poſt diuortij ſententiam, compellendum eſſe ad reconciliationem. Non tamen clarè explicat, an iure actionis, vel ex iudicis officio.

II. Sententia eſt aliquorum, quos tacito nomine refert Pulud *n. praec. alleg* qui ſic diſtinguunt. Si prius adulterans petat poſteriùs adulterium, eſt ſibi reddẽdus, niſi hic velit ad ſacros ordines religionémve tranſire. Quia ſententia hominis non aufert ius diuinum, præſcribens vt fornicans poſteriùs non poſſit priorem repellere, ſed fiat delictorum compenſatio. Si verò poſteriùs fornicans petat priorem, non eſt prior cogendus. Quia vltima culpa præiudicat.

22 Tertia ſent. aſſerit, nec ex officio iudicis reſtituendum eſſe alteri coniugem innocentem, qui poſt diuortij ſententiam adulterium admiſit. Quoniam ſent. illa tranſit in rem iudicatam, in fauorem innocentis (vt diximus n. 4) Nec eſt textus committens iudici, vt ex officio ſuo id efficiat. Ita Goffred. *ſum. t. de diuort. n. 13.*

23 Quarta ſent. (cui adhæreo tanquam probabiliori,) aſſerit nullam actionem acquiri coniugi adultero, vt repetat innocentem, quia poſt diuortij ſententiam adulterans eſt, atque ita ea delicta minimè compenſari: integrum tamen eſſe iudici vt eos concilie ex officio ſuo illos cogens quò fornicationis periculo conſulatur. Prob. prior pars, nimirum, non dari actionem. Quia ſemel benè diffinitum, minimè retractandum eſt. *c. Quod benè, 6. q. 4.* ex Nicolao I. iuncta *Gloſſ. verb. Diffinitum*, vbi explicat, à iudice per ſententiam. Secundò, quia ſeruitus ſemel amiſſa non renaſcitur, *c. Quaeris, de conſecr. d. 4. l.* Stichum, *§. Aream ff. de ſolut.* Seruitus autem coniugis innocentis amittitur lata ſententia diuortij. Non ergo ipſo poſtea adulterante renaſcitur. Tertiò, quia licèt adulterij exceptio per ſimile adulterium extinguatur: at exceptio rei iudicatæ quæ obſtat priori coniugi repeti, minimè aboletur per crimen poſt ſententiam admiſſum. Quartò, quia diuortij ſententia abſoluit innocentem à debito coniugalis ſocietatis, diſſoluitque contractum matrimonij quoad ius thori & habitationis, manente vinculo. Quare innocens poſtea fornicans, reus erit adulterij in ordine ad Deum, ob vinculum matrimonij perſeuerans: non tamen peccabit aduerſus coniugem dimiſſum, nec illi iniuriam inferet, vtpote qui iure in illius corpus deſtitutus erat per ſententiam. Sicut coniux altero coniuente fornicans, reus eſt adulterij in ordine ad Deum, ratione matrimonij, non tamen in ordine ad coniugem conniuentem, cuius iniuria ceſſat. Sicut ergo in hoc euentu non datur actio aliqua coniugi conniuenti, vt ob id adulterium petat diuortium, eo quòd eius iniuria ceſſet, quæ fundamentum eſt actionis ad petendum adulterium: ita in illo, neganda eſt actio ad repetendum coniugem fornicantem poſt ſententiam: cùm ſimiliter iniuria ceſſarit, quæ fundamentũ eſt mutuæ delictorum compenſationis, & actionis ad repetendum. Quintò, quia ſententia diuortij non fertur ſub conditione aliqua in fauorem rei, nimirum, ſi innocens continuerit, cùm omnino in odiũ ipſius tranſeat in rem iudicatam. (vt n. 4. diximus) cùm ergo abſolute & in perpetuum abſoluat innocentem à matr. ſeruitute, ad illam ſequens adulterium minimè reuocabit. Eo vel maximè, quòd id iure cautum non inueniatur: imò omnia iura clament ſententiam ritè latam reuocandam non eſſe. Prob. 2. pars nimirum, officio iudicis coniuges illos reconciliandos, quando eſt periculum adulterij. Quia iuxta doctrinam Barth. *l. 4. §. Hoc autem iudicium. n. 2. ff de damno infecto*, quam approbat. Nau. *l. 5. conſ. t de adult in 1. edit. conſ. 2. n. 1. in 2.* verò, *conſ. vn n. 1.* dicens communiter eam recipi: poteſt iudex vti officio ſuo nobili in publicam vtilitatem & miſerabilium perſonarum, & alia pia, qualis eſt ſalus animæ. Item, quia delictum ſuperueniens præiudicat rei iudicatæ ob animæ periculum ex iudicis officio. Et ideò hanc ſent. tuentur, ex Iuriſperitis, Io. *relatus à gloſ. fin. c. vlt. de adul gloſ c. Apoſtolus, verb. Viro 32. q. 7. & ibi* Philipp. & Laurentius, quos refert & ſequitur *ibi* Archid. *n. v ſuper gl. Mulieri, & ibi* Bellam. *n. 2.* Inn *c. De illa, n. vn. v. De aliis, de diuort. & ibi* Io. And. *n. 2.* Abb *c. fi. n. 5. de adult. & c. Ex literis n. 11. de diuor.* vbi Alex. de Neuo *n. 19.* Alber *in diction. lit. D, verb. Diuortium*

trim.§. *Diuortium ſecundum,v. Poſt latam ſententiam:& lit. M,verb. Matrim.*8.*v. Qui ſi aliquis coniugum.*Ioan.de Friburgo *ſum.confeſ.l.*4.*t.*22.*q.*13.Monaldus *ſum.t.diuortio,§. Propter quid diuortium fiat,v. Item ſi lata.*Sylu.*verb.Diuortium, q.vlt.* Montaluus *l.*6.*ſi.t.*10.*p.*4.Turrec.*c.Apoſt.*32.*q.*7.*a.*1.*n.*1.Etex Theologis D.Thom.4.*d.*35.*q.vn a.*6.*ad* 4. *& ibi* Durand.*q.*2.*a.*2.*n.*8.Vincent.*Speculo doctrin.t.*2.*l.*10. *c.*44. Abul.*c.*19. Matth.*q.*76.*ad* 4.Sot.4.*d.*36.*q.vn a.*6.*ad* 3.Enriquez *l.*11.*de matrim.c.*17.*n.*3. Bart.à Ledeſ.*dub.*70. *de matrim.de finem.*Petr.de Ledeſ *de matrim.q.*62.*a.*6.*dub. vn. concl.*2.Philiarc.*de offic.ſacerd. t.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*17. *ad fin.* Bernard,Velloſillus,quem referr & ſequitur Vega 1.*t.ſu. c.*13.*caſu* 13. Intelligenda tamen eſt hæc opinio,quando ſententia illa diuortij tranſit in rem iudicatam : eo quod decennium appellationi conceſſum ſit tranſactum : vel ſi fuerint tres ſententiæ latæ. Nam ſi id non ita ſe habeat perinde reputandum eſt , ac ſi ſententia non præceſſiſſet adulterium poſterius. Quia virtus ſententiæ eſt ſuſpenſa. Atque ita rationes omnes,quibus hæc ſententia innititur, ſolum probant,quando iam ſententia omnem firmitatem obtinet. Similiter eſt dicendum idem , quando ſententia illa tranſierat in rem iudicatam , ob lapſum termini appellandi:at damnatus erat minor,petitque beneficium reſtitutionis aduerſus lapſum illius termini,(id enim beneficium reſtitutionis ſibi competit in hac re , & reſtituitur ad priſtinum ſtatum,ac ſi ſententia non tranſiiſſet in rem iudicatam : & ita ſuſpenditur vis illius ſententiæ:vt bene Maranta *pract.p.*6.*t. Et quandoque appellatur,n.*77.*& ſeqq.*) tunc enim iure actionis poſſet petere coniugis poſt adulterantis reſtitutionem : ac ſi adulterium illud contigiſſet ſuſpenſa ſententia per appellationem. Quia per beneficium illud reſtitutionis ad eum ſtatum redit ſententia. Secus ſi id beneficium minimè imploret.

31 Debet autem iudex ex officio,licet alter coniux minimè petat,hos coniuges reconciliare.Quia prælatus vt paſtor animarum tenetur periculis incontinentiæ occurrere. Sic D.Thom.Vincent.Io de Friburgo,Monaldus,Abul.Sylu. Petr.de Soto *n.prec.allegati.*Greg.Lopez *l.*6.*verb.* Puede, *t.*10 *p.*4.Palacios *d.*4.35.*diſp.vn.dub.*4.*f.*790. Hoc autem intelligendum non eſt regulariter:ſed ſolùm,quando manifeſtum eſſet periculum coniugum , & aliorum ſcandalum.Sic Sotus,Barth.à Ledeſ.Petr.à Ledeſm *n.prec relati.* Vega 1.*tom.ſum.*13 *caſu* 13. Imò Sotus & Barth.à Ledeſ. rectè dicunt minimè teneri iudicem vti medio tam rigido niſi coniux ille prius innocens perditiſſimè viueret , magnum ſuis adulteriis ſcandalum generans. At poſſe compellere in pœnam ob eius coniugis ſcandalum.

32 Hinc deducitur, quid dicendum ſit , num in foro conſcientiæ teneatur vir fornicans poſt diuortij ſententiam, quæ tranſit in rem iudicatam,admittere vxorem ob adulterium à ſe derelictam?Id enim affirmant aliqui:eò quod adulteria compenſentur.Et quia ſicut per proprium adulterium amittit coniux ius exigendi debitum, ita ipſo iure recuperat altero adulterante.Sic Durand.4.*d.*35.*q.*2.*a.*2.*n.* 8. Maioris *ibi q.*1.*ſi.* Palud.Supplementum Gabr.Petr.de Soto,Nauar.Henr.Iul.Clar.Cañedo,Angl.Lud.Lop quos omnes n.27. retuli. Tabiena *Matrimonium* 4.*n.*1.*caſu* 1. Armil.*verb.Matr.n.*73 *caſu* 1.Temperant Durand. Maioris,Palud & Suppl Gabr niſi vir velit ſacros ordines ſuſcipere,& ob id fugiat bigamiã.Addunt Palud.Maioris.& Supplementum, vel velit religionem ingredi. Sed verius eſt minimè teneri donec per Eccleſiam compellatur.Quod docent *gl. c. Apoſtolus,verb.Viro* 32.*q.*7.Abulenſis,Sotus, Barth.à Ledeſ.Petr.de Ledeſm.Enriquez *n.*30.*relati.* Emmanuel Sa *ſumma,verb. Diuortium,n.*2.*verſ.Poſt diuortium.* Et ratio eſt.Quia ex officio cogi,eſt in pœnam fornicationis, & ob periculum fragilitatis : eo quod coniux abuſus fuerit libertatis priuilegio. Sic enim vocant hoc pœnam Sotus,Enriquez,Bart.à Ledeſma *ibid.* Turrecr.*c.Apoſtolu* 32.*q.*7.*a.*1.*n.*1. Philiarcus *de officio ſacerd. t.*1.*p.*2.*lib.*2.*ca.* 17.*ad finem.* Ad pœnam autem nemo tenetur ante iudicis ſententiam. Deinde, quia ad id non tenetur ex iuſtitia cum per ſententiam à coniugali conſortio abſolutus ſit, nec delicta compenſentur in hoc euentu(vt num.30.oblibaui.) Nec etiam ex charitatis lege. Quia hæc non obligat cum detrimento notabili proprio , nec extra grauem neceſſitatem , cui aliter ſubueniri poteſt. Quæ omnia hic deſiderantur. Nam graue coniugis detrimentum eſt admittere. Cùm ſe matrimonij ſeruituti , à qua liber erat, ſubmittat , nec poſſit ſemel admittendo ad alium ſtatum perfectiorem migrare:& ſi vir ſit qui admittit vxorem,ſit bigamus,& magnam honoris iacturam faciet. Nec reputatur grauis neceſſitas. Poteſt enim aliis modis fragilitati coniugum conſuli.

Secundò infertur , coniugem poſt ſententiam diuortij 33 fornicantem,non teneri crimen fateri coram iudice interrogante:niſi indiciis,aut ſemiplena probatione præcedentibus:ſicut quando iudex de aliis delictis interrogat.imò niſi præcedat infamia. Quia iudex in hac cauſa procedit ex officio (Alteri enim cõiugi denegatur actio:vt dixi n.30.) quando autem iudex ex officio procedit , infamia deſideratur,vt reus teneatur reſpondere, *cap. Inquiſitionis,de accuſ.§.Tertia.& cap.Cùm oporteat eod.tit.* Quod ſi iuridicè rogatus neget,vel falſis teſtibus,ſe defendat,atque ita non cogatur ad conſortium coniugale redire ; exiſtimo eum non teneri in foro conſcientiæ. Quia eſt pœna(vt dixi n. præced.)reus autem falſis probationibus abſolutus,minimè tenetur ad pœnam,qua iuſtè damnandus erat. Vt probaui diſp.præced.n.14.

Dubitabis forſan, quid dicendum ſit, ſi coniux inno- 34 cens,qui ob adulterium alterius diuertit, iam mutato ſtatu factus religioſus profeſſus , vel ſacro ordine initiatus fornicetur, an reſtituendus ſit alteri adultero dimiſso repetenti, vel ſaltem ex iudicis officio? Triplex poteſt eſse caſus. I. Quando ante ſententiam , ſtatúque immutato, fornicationem admiſit,ac poſtea ſtatum mutauit.II.Quando ſtatu mutato contingit fornicatio,ſiue præceſserit ſententia diuortij, ſiue non. III. Quando fornicatus eſt poſt ſententiam diuortij,nondum tamen mutato ſtatu,at vult mutare,vel iam mutauit , quando lis intentatur. Et de 1. caſu dixi num.26.In 2 autem caſu,quando iam factus religioſus profeſſus fornicatus eſt minimè poteſt à monaſterio extrahi propter fornicationem Quia ius acquiſitum monaſterio non perditur ob monachi delictum. At ille coniux innocens ob adulterium alterius notorium potuit religionem ingredi. Sic *gloſ. cap. Veniens,verb. Sponte,de conuerſ. coniug. & ibi* Innoc. *num.vn. ſuper verb.Concinnit.* Hoſt.*num.*6.Ioan.Andr.*nu.*5.Ant.*n.*8.Abb *n.*7. Anch *n.*5. Cardin.*q* 4. nec explicant hi DD. num ſententia præceſſerit diuortij:& ita vtroque caſu intelligendi ſunt. Quia cùm ob adulterium notorium non præcedenti ſententia diuortij liceat coniugi diuertere,& ſtatum mutare,eo profeſſo iam in religione,ius eſt acquiſitũ monaſterio:quamuis ſententia diuortij minimè præceſſerit. Quare per ſequentem fornicationem ius illud acquiſitum auferri nequit. Idem docet Palud.4.*d.*35.*q.*2 *a.*2 *n.*14.explicans,ſiue præceſſerit diuortij ſententia,ſiue non. Ouand.4 *d.*39. *q.vn.propoſ.*15. Et ait eſſe contra multos Iuriſperitos contrarium ſentientes propter *c ex litteris,de diuort.*Sed non loquuntur Iuriſperiti , quando iam profeſſus fornicatus eſt. Vt conſtat ex iis DD. quos retuli. Similiter idem dicendum eſt de viro,qui dimiſſa vxore ob notoriam fornicationem, ad ordines ſacros eſt iam promotus,ſi enim eo ſtatu aſſumpto fornicetur , non eſt ad vxorem reuocandus. Quia iam ſtatus eſt mutatus , & ius acquiſitum eſt ſtatui illi immutabili , cui per ſequentem fornicationem præiudicari nequit. Et tunc delictorum compenſatio fit, quando res in eodem ſtatu permanent. Atque ita docent Palud.*eod.n.*14. Archid.*cap. Si cuius,nu.vn.verſ.in ea gloſſa, ibi:iniuriam faciat,*34 *p.* Card.Alex.*ibi, &* Dominicus *ibi, in fin* Greg.Lop.*l.*8.*verb. Eſſe miſmo,t.*2.*p.*4. Si tamen ſententia diuortij non præceſſerat,& dum fornicatur,eſt nouitius , vel in ſolis minoribus ordinibus conſtitutus , vel ſolo ſimplici caſtitatis voto ligatus, credo eum teneri re-

dire ad vxorem. Cum enim ſtatus hic non ſit inuariabilis, nec omnino perfectus, non potuit vxori præiudicare, quæ ius habet vt delicta compenſentur, quoties ante diuortij ſententiam contigerit virum in ſimile adulterium labi: at ſi voto ſimplici ligatus eſt caſtitatis, non poterit petere debitum. Dixi ſemper, quando non præcedenti ſententia receſſit ob adulterium notorium: poſtea iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, eſt fornicatus, non reſtituendum eſſe virum vxori. Quia ſi adulterium non eſſet notorium, reſtitueretur vxori tanquam ſpoliatæ, non tamen ob fornicationem ſequentem, quæ cum priori minimè compenſatur, ob mutationem ſtatus factam, quæ abſque vxoris præiudicio fieri potuit in foro conſcientiæ, ſi vir ſit certus de adulterio ab vxore admiſſo: ſed reſtituetur propter ſpolium iniuſtè factum quoad forum externum, donec via ordinaria probetur adulterium vxoris. Quo probato minimè admittetur vxoris exceptio de ſimili adulterio viri commiſſo poſt illum ſtatum aſſumptum. Quia per illud minimè potuit illi ſtatui præiudicare: qui legitimè in foro conſcientiæ aſſumptus eſt, ſi ſolum vxoris præiudiciũ attendamus: quamuis ob ſcandalum vel alias circumſtantias peccare potuit, vt dicemus diſp. 11. per totam. Et talis religioſus, vel in ſacris conſtitutus, ſic vxori reſtitutus, nec petere, nec reddere debitum vxori poterit. Quia cum certus ſit de adulterio vxoris, certus eſt ſuum votum fuiſſe vndequaque validum. An verò ſi probationes adulterij vxoris velit in continenti offerre, ſit in hoc caſu reſtituendus? dicemus diſp. 12. n. 22.

35 In 3. autem caſu, quando diuortium ſententia Eccleſiæ præcedenti celebratum eſt, & vir tunc fornicatur nondum mutato ſtatu & poſtea mutet ſtatum profitens in religione, vel in ſacris ordinibus conſtitutus: ſi ſuſtineamus ſent. relatam num. 27. nimirum, viro poſt ſententiam fornicante ante mutationem ſtatus, acquiri vxori ius & actionem ad repetendum, ſubinde dicendum eſt, non obſtanti nouo ſtatu eum vxori reſtituendum eſſe: ſicut ſi fornicans ante ſententiam mutaſſet ſtatum, iuxta dicta n. 26: Quia ſtatus illa iniuſta mutatio, aduerſus ius acquiſitum vxori, non potuit illi præiudicare. Retenta verò opinione, quam n. 30. ſuſtinuimus, videlicet vxorem omni iure & actione deſtitutam eſſe, poſſe autem iudicem ex officio coniuges illos reconciliare, vt incontinentiæ periculo conſulat: nullo modo poterit iudex eum ad conſortium coniugale reuocare: & idem credo, ſi vir votum ſimplex caſtitatis emiſiſſet. Quia votum illud in eo ſtatu, aut circa illum emiſſum, fuit omnino validum: ſiquidem ius vxoris nullo pacto obſtitit: ac proinde ceſſat officium iudicis, quod non fouere debet peccatum, quale eſſet petere aut reddere contra illud votum, quod omnino firmum eſt: & votum quod perfectius eſt, fouens, aliis mediis occurrere debet periculo incontinentiæ. Quòd ſi obiicias, eum ſtatum non potuiſſe aſſumi, votúmve emitti, in præiudicium officij iudicis, cui per fornicationem ius acquiſitum erat, vt coniuges illos reconciliaret. Dic hoc ius non acquiri in alterius coniugis fauorem, ſed in bonum ipſius coniugis fornicantis, vt eius incontinentia caueatur, & vt bono communi conſulatur, cauendo peccata publica, ex quibus ſcandalum oriri ſolet. Quare impedire non debet ſtatum perfectiorem. Vnde etiam exiſtimo non poſſe iudicem illud officium impertiri, quando fornicans poſt ſententiam vellet profiteri, aut ad ordines aſcendere. Quia iam incontinentiæ ſuæ conſulit, nouum vinculum ſeruandæ caſtitatis ſibi imponens ſtatu perfectiori aſſumendo.

36 Vtrùm autem ſicut coniux adulter non habet ius actionis, vt innocentem poſt diuortij ſententiam fornicantem repetat: neque hic tenetur in foro conſcientiæ illum admittere, donec iudicis officio compellatur: ita è contra, ſi ipſe innocens tunc fornicans velit alterum ſibi reconciliare, careat iure actionis, ac proinde prior adulter poſſit renuere, donec iudex compellat? Palud. 4. *d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 41. & Greg. Lop. *l.* 5. *verb. De adulterio, t.* 10. *p.* 4. dicunt poſſe vtrumuis alterum repetere, & teneri alterum redire. Quoniam compenſantur illa delicta. Idem ſequitur Palacios 4. *d.* 35. *diſp. vn. dub.* 4. *col.* 20. *f.* 790. Si ambo ſint iam correcti: quòd ſi alter tantum ſit correctus, illi ait concedi ius repetendi. Sed loquuntur conſequenter ad ſententiam n. 27. relatam, quam ipſi tuentur, concedentem priori adultero ius & actionem ad repetendum. Anch. verò *c. Ex literis, n.* 10. *fin. de diuort.* & Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *n.* 231. Sylu. *verb. Diuortium, q. vlt.* Roſella *verb. Matrimonium* 7. *n.* 3. Vincent. *Spec. doctr. tom.* 2. *l.* 10. *c.* 44. negant permitti innocenti, qui poſt ſententiam fornicatus eſt, priorem adulterum ſibi reconciliare inuitum. Quoniam tunc extinguitur effectus ſententiæ diuortij, quæ eam actionem concedebat aduerſus coniugem adulterum. Deinde, quia coniuges non ad impatia iudicandi ſunt. *c.* Gaudemus, *de diuort.* Et ſi delictum eos impares effecit: cùm iam æquales ſint in delicto admiſſo, debent etiam eſſe æquales in iure & actione ad repetendum. Sicut ergo prior adulter caret actione, ſimiliter poſterior carebit, vel vtrique ea concedenda eſt. Sed arbitror hunc innocentem, qui poſt diuortij ſententiam adulterium commiſit, adhuc habere actionem & ius ad reconciliandum ſibi alterum, illúmque teneri, volenti illo innocenti ad vſum matrimonij redire. Quoniam in fauorem prioris innocentis tranſiit ſententia in rem iudicatam, quæ ſententia minimè retractanda eſt ob fornicationem ipſius ſubſequutam: & hinc eſt vt prior adulter ius non habeat ad repetendum. Cùm autem minimè tranſierit in fauorem prioris adulteri, nil eſt quod ipſi ſuffragetur, quo minus redire teneatur. Si enim excipere velit de adulterio alterius, obſtat ſibi ſimile adulterium, quo infectus eſt: ſi autem exceptione rei iudicatæ iuuari velit: non tranſiit in fauorem ipſius ſententia in rem iudicatam (vt num. 4. diximus.) Quare non obſtat argumentum contrarium. Quia ſententia diuortij, in fauorem innocentis ſolius tranſiens in rem iudicatam, eſt cauſa huius inæqualitatis inter coniuges: Nec innocenti fornicante poſt diuortij ſententiam, reuocantur ad priſtinam æqualitatem. Quia delicta tunc minimè compenſantur, vt n. 30. probauimus.

Tandem id ſupereſt explicandum: an ſi vir ob adulterium vxoris, lata iudicis ſententia dotem ipſius acquirat, ac ius diuortij, & poſt ſententiam fornicetur, recuperet iure actionis vxor dotem amiſſam? Et quidem retenta ſent. n. 27. relata dicenti vxorem habere tunc actionem ad repetendum virum, dicendum ſubinde eſt habere actionem ad repetendam dotem. Quia compenſantur delicta. 37
Quod optimè dixit Greg. Lop. *l.* 18. *verb. Eſſe miſmo, t.* 2. *p.* 4. ait enim viro fornicanti poſt ſententiam diuortij, amplectendam eſſe ſentent. quæ tribuit ius vxori: & per conſequens fore vt vxor recuperet dotem ob adulterium amiſſam. Et ideo Barboſa *l. Viro atque vxore* 40. *n.* 3 *ff. ſolut. matrim.* docet vtrumque concedi iure actionis vxori. Et *Mexia taxa panis, concl.* 6. *n.* 63. dicit iure expeditum eſſe vxorem eſſe per ſententiam iudicis recuperaturam dotem, virúmque illa priuandum. At retenta noſtra ſent. n. 30. explicata, dicenti nullam ſupereſſe actionem vxori adulteræ per ſententiam admiſſæ, ſed ſolum poſſe iudicem ex officio reconciliare coniuges: dicendum eſt nullo modo eſſe reddendam vxori dotem. Quia iudex ad inſtaurandum matrim. impertitur ſuum officium, quo deinceps peccatum incontinentiæ vitetur. Quæ ratio minimè cogit, vt debeat compellere reddendam dotem. Cùm reconciliatis coniugibus, & dote acquiſita viro, periculum incontinentiæ ſatis vitetur. Quod ſi nulla præceſſerit ſententia, ſed vir pactum inierit cum vxore adultera, lucretur dotem, & ſic deſiſtet ab accuſatione criminali adulterij, (quod fieri poſſe diximus diſp. præc. n. 22.) Exiſtimo eum poſtea fornicantem teneri nulla expectata iudicis ſententia dotem reſtituere vxori, ſicut & tenetur illam ad conſortium maritale admittere. Quia delicta quoad vtrumque compenſantur, quando committuntur ab vtroque ante latam ſententiam: & hoc non in ſolo foro externo,

ſed etiam in foro conſcientiæ, quamuis delictum alterius occultum ſit. Vt probaui diſp. præc. n. 29. & ſeq. Nec obſtat pactum lucrandæ dotis, ſeu potius illius retinendæ. Quia illi iure ipſo ineſt tacita conditio, niſi compenſentur delicta viro poſtmodum adulterante. Cùm tunc iure diſponente omnia redeant ad priſtinum ſtatum. Sicut *l. Quæro, 56. §. Inter locatorem ff locati*, aſſeritur locatorem fundi non teneri ſoluere pœnam de qua conuentum eſt: ſi intra conuentionis tempus expellat conductorem, eo quod biennio non ſoluerit penſionem, vel non excoluerit, vt oportet: fundum quamuis nil expreſſum ſit in ſtipulatione, de ſolutione penſionum, at veriſimile eſt ita conueniſſe nimirum, ſub ea conditione, ſi penſionibus paruerit, & vt oportet, coluerit. Sic ergo in noſtro caſu, quando conuentum eſt inter virum & vxorem, vt vxor non repeteret dotem, & vir ab accuſatione deſiſteret: quamuis nulla conditio appoſita ſit: at intelligitur, niſi vir denuo adulterij reus eſſet, ſicque prius delictum vxoris, compenſatione tolleretur.

37 Ad argum. n. 27. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Ex litteris, de diuort.* prætermiſſis ſolutionibus Sot. *4. d. 36. q. vn. a. 6. ad 3.* & Abul. *c. 19. Matt. q. 76. ad 4.* quæ mihi non placent, legitima ſolutio eſt, in caſu illius textus non interueniſſe diuortij ſententiam. Quod ex eodem textu maniſ ſtè colligitur, ibi: *Sanè tu conuocato capitulo tuo, cum ex eorum conſilio vtrique priuatim continentiam iniunxeris.* Si priuatim, non ergo interfuit ſententia. Atque ita docent Groff *. ſum. t. de diuort. n. 13. Inn. eo. c. Ex literis, n. vn. ſuper verb. Priuatim.* Hoſt. *ibi. init. ſuper eo. verb.* Ioan. And. *n. 10.* Anch. *n. 5.* Abb. *c. ſi. n. 4. de adult.* Arch. *c. Apoſt. 32. q. 7. ad ſi. & ibi* Bellam. *n. 2.* Ad 2. dic compenſationem admitti, quando vtriuſque fornicatio præcedit diuortij ſententiam. Nec ius naturale & diuinum dictat poſt ſententiam admitti compenſationem. Quia adultero illam allegant i obſtat exceptio ſententiæ, quæ in fauorem alterius, qui dum lata eſt, innocens erat, tranſiit in rem iudicatam. Et ius ipſum naturale & diuinum præſcribit ſententiam iuſtam obſeruandam eſſe. Ad confirm. negandum eſt fieri tunc compenſationem: & commodum ſententiæ extingui. Quia omnibus illis præponderat exceptio rei iudicatæ: & incontinentiæ periculo iudicis officio ſubueniri poteſt. Ad 3. dic, iudicis ſententiam minime præſtare adulterandi anſam: ſed alterum coniugem ob malitiam ſuam abuti libertate: & ideò dignum eſſe, vt iudex ex officio ſuo ad priſtinam ſeruitutem eum reuocet. At non inde prior adulter actionem ad repetendum comparat. Ad 4. admiſſo antecedenti neganda eſt conſequentia. At non ſententia eſt iniuſta ob eam inæqualitatem: ea enim proficiſcitur ex eo, quod tranſeat in rem iudicatam in fauorem innocentis, & in odium ipſius rei. Quæ inæqualitas vt faueat innocenti contra reum, ſemper inuenitur in ſententia iuſta, æqualitas enim ſeruanda vt iuſta ſit, ea eſt, vt vnicuique reddat quod ſuum eſt. Ad vltimum dic, eam conditionem includi, quando vterque ante ſententiam fornicatur: ſecus quando alter poteſt. Ad argum. n. 28. propoſitum conſtat ex dictis. Ea enim compenſatio ſolum habet locum, quando ambo coniuges ante diuortij ſententiam adulterium committunt. Ad argum. n. 29. adductum dic, licet non ſit textus in hoc ſpeciali euentu: eſſe regulam generalem vt iudex officium ſuum impertiatur, quando id bonum commune vel ad vitanda peccata neceſſarium eſt, vt n. 30. probauimus.

DISPVTATIO X.

An coniux adulter teneatur quandocunque innocenti volenti reconciliari, vel integrum illi ſit, ſaltem lata diuortij ſententia, ad religionem ordinéſve ſacros tranſire, aut votum ſimplex caſtitatis emittere?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.

An poſſit innocens reconciliare ſibi coniugem adulterum inuitum, dum ſtatus non eſt mutatus, ſed res eſt integra? Refertur quadã opinio, n. 2.

Poteſt innocens, etiam ſententia diuortij lata, reconciliare adulterum inuitum, dum non eſt mutatus ſtatus. Nec pœna præſtat immunitatem. Et quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius damnum retorqueri. Nec ex proprio delicto eſt commodum reportandum, n. 3.

An deſideretur ad hanc reconciliationem, vt iudex diuortij ſententiam, quam ſemel tulerat, retractet, n. 4.

Soluuntur argumenta. Et enodantur l. Paulus reſpondit, la 2. ff. de re indic. & l. 1. C. ſi plures vna ſententia, n. 5.

An ſi coniux innocens ſtatim mutarit, votumve ſimplex caſtitatis emiſerit, poſſit coniugem inuitum qui adulter fuit, reconciliare, n. 6.

An quando nulla ſententia præceſſit, & manet innocens in eodem ſtatu, poſſit adulter illum mutare: aut caſtitatem in præiudicium alterius vouere, nec poſſit innocens vota irritare, n. 7.

Quid ſi ſolius iudicis ſecularis ſententia præceſſerit, detrudens adulteram in monaſterium, quando poſſit ea profiteri? Et explicatur authent. Sed hodie, C. ad l. Iul. de adulter, n. 8.

Quid diſtet inter poſſe adulterum inuito innocenti ſtatum mutare: aut ſolum poſſe eo inconſulto, nec licentia petita, n. 9.

An poſſit adulter lata diuortij ſententia ſtatum mutare, aut voto caſtitatis ſe aſtringere, inuito innocenti, aut abſque eius licentia, ita vt reuocari minimè poſſit? Refertur duplex opinio, n. 10. & 11.

Nequit innocenti inuito, aliàs poteſt reuocari, n. 12.

Similiter nequit abſque innocentis licentia, n. 13.

Quid, ſi innocenti conſcio, & non contradicenti ſtatus mutetur adulteri, aut votum caſtitatis emittatur, & an tunc, vel quando de licentia expreſſa emiſſum eſt, aut votum religionis poſſit innocens irritare Vel ſaltem re integra licentiam ſemel conceſſam reuocare, num. 14. vbi etiam de aliis votis emiſſis ab adultero de licentia innocentis.

An de licentia innocentis adultero ingreſſo in monaſterium, vel ad ordines promoto, poſſit innocens in ſeculo manere, etiam voto caſtitatis non emiſſo? n. 15. & ibi, an poſſit innocens profiteri, vel ordines ſuſcipere manenti adultero in ſeculo?

An coniuge innocenti reconciliationem volenti poſt diuortij ſententiam integrum ſit adultero ſtatum mutare? Poſſitque adhuc adulter reuocari, donec profiteatur, n. 16.

An credatur iuramento adulteri dicentis ſe votum iam emiſiſſe, n. 17.

Soluuntur argumenta, n. 18.

EGimus in ſuperioribus diſp. de coniuge innocenti, quando poſtea in adulterium lapſus eſt, quando teneatur priori adultero reconciliari: & quando valeat ſtatum mutare. Iam de coniuge in innocentia perſiſtenti agendum eſt. Et in hac diſp. qualiter poſſit adulterum inuitum reconciliare: & num adulter valeat ſtatum mutare. In ſeqq. verò, quando poſſit innocens inuito adultero ad religionem ordinéſve tranſire? Et an deſideretur ſententia iudicis, vt innocens diuertat? Et an teneatur coniugem adulterum dimittere? In præſenti ergo diſputatione duplex quæſt. eſt agitanda. Prior, an poſſit innocens re integra, id eſt, ſtatu neutrius coniugis immutato, adulterum inuitũ ſibi reconciliare? Poſterior, quando ſtatus alterius eſt iam mutatus. 1

Quæſtio I. An re integra ex parte vtriuſque coniugis, quia neuter ſtatum mutauit, votóve caſtitatis ſe aſtrinxit, integrum ſit ſemper innocenti inuitum adulterum ſibi reconciliare: atque adulter teneatur admittere? Quidam hoc admittunt, vbi diuortij ſententia lata non eſt: ſecus ea lata. Ducuntur 1. quia ſententia diuortij cum matrim. omnino ſeparet, manenti ſolo vinculo, vtrumque coniugem æquè abſoluit ab obligatione cohabitandi, & reddendi debitum, aliàs claudicaret, nec æqualitatem iuſtitiæ ſeruaret. Ergo ſicut innocens non tenetur admittere adulterum petentem reconciliationem, ita è contra. Secundò, quia innocens renuens adultero reconciliari, perſiſténſque vſque ad diuortij ſententiam, & illam admittens, viſus eſt iure, quod in adulteri corpus habebat, cedere: & adulter pœnas dedit, quas innocens poſtulauit. Cùm ergo per ceſſionem illam innocens omnino deſtitutus ſit iure, quod in corpus adulterij habebat, nequibit illum ad reconciliationem cogere. Tertiò, quia ſententiæ ſemel latæ, quæ vtrique libertatem conceſſit, ſtandum eſt, dum à ſuperiori num retractatur, *c. Quod ſemel 6. q. 4.* Quartò, quia nil mirum eſt, ſi ſententia ipſis condemnatis proſit. Vt conſtat ex *l. Paul reſpondit eos qui 43. ff. de re indic. & l. 1. C. ſi plures vna ſententia*, vbi deducitur plures debitores in ſolidum obligatos, minimè conueniri poſſe, niſi pro viri portione, ſi vna ſententia condemnati ſunt certæ quantitatis ſoluendæ, iudice in ſententia ſubiicenti vnumquemque teneri in ſolidum. Ergo ſimiliter diuortij ſententia 2

tentia aduerſus adulterum lata, ipſi prodeſſit immunem eum reddens ab obligatione redeundi ad coniugem innocentem. Et ideo hanc ſent. quæ probabilis eſt, ſuſtinent Hugo relatus à gloſſ. c. Ex literis, verb. Redire, de diuortiis, Monald. ſum. t. De diuortio ratione fornicationis, §. An poſſit vir conciliare ſibi vxorem adulteram inuitam, paulo poſt princ. nam licet ſtatim in principio videatur oppoſitum tenere: at poſtea relata Hugonis ſent. illam non reſpuit, Tabiena Matrim. 4. q. 5. n. 6. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 5. ad 3. Nau. l. 3. conſ. in 1. edit. t. de reg. conſ. 38. n. 1 quamuis in 2. edit. l. 4. t. de diuort. conſ. 4. fin. id temperet, ſi velit coniux adulter ad religionem tranſire. Et dicit eſſe probabilem Petrus de Ledeſma de matr. q. 62. a. 6. in notab. circa 3. concl.

3 Cæterum multo probabilius eſt, poſſe innocentem, quamdiu ſtatus vtriuſque eſt omnino immutatus, cogere adulterum vt ſibi reconcilietur, & teneri adulterum conniuere, quamuis ſententia diuortij præceſſerit. Ducor 1. Quoniam coniux innocens non priuatus per ſententiam iure & dominio, quod habet in adulteri corpus: alias prodeſſet ſententia reo, aduerſus quem lata eſt. Quod iniquiſſimum eſſe docet Iuriſconſultus l. Euidenter, 16. ff. de except. rei iudicata. Secundò, quia cum diuortij ſententia ſit prorſus in fauorem innocentis & odium adulteri non eſt in damnum innocentis, & fauorem adulteri retorquenda, concedens huic immunitatem coniugalis obligationis, & illum priſtino iure in corpus adulteri priuans. Quod enim in meum fauorem introductum eſt, non debet in meum damnum retorqueri, l. Quod fauore. 6. C. de legibus. Et confirm. quia cum ſolus adulter ſit condemnatus, ius innocentis integrum ac illæſum manere debet, quo poſſit adulterum ad priſtinam amicitiam reducere, etiam inuitum argumento ex Quidam, de conuerſ. coniug. & c. Qui dormierit, 27. quæſt. 2. Alia daretur coniugibus anſa fornicandi, vt ſic diuerterent liberi à priſtina ſeruitute. Tandem, quia pœna, qualis eſt diuortium, immunitatem adultero tribuere non debet, l. Relegatorum 7. ad fin. de interd. & relegat. Atque æquitati repugnat adulterum ex delicto ſuo commodum reportare l. Itaque, ff. de furtis. Et ideò hanc ſententiam tuentur, ex iuriſperitis, Laurentius, quem refert & ſequitur Gloſſa, c. Ex literis, verb. Redire, de diuort. Goffred. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 8. Et. t. de diuortiis, n. 6. Hoſtienſis ſum. t. de conuerſ. coniug. num. 9. verſ. Et nunquid. Et c. Gaudemus num. 1. eod. t. & c. Ex literis, n. 2. & c. De illa, num. 2. de diuort. Innocent. eo. c. de illa, n. vn verſ. de illis, Ioan. Andr. c. Ex literis, num. 10. vbi Abbas in fine, Alexander de Neuo n. 20. & d. cap. De illa, num. 6. Cardinal. d. c. Ex literis fin. vbi Anchar. num. 10. Henricus ibi, num. 13. fine, & c. Vxoratus, n. 6. de conuerſ. coniug. Præpoſit. c. Ex parte, n. 4. de ſponſalib. Fel. c. Lator declarat. 8. n. 9. de ſentent. & re iudic. Alberic. in ſuo diction. lit. M. verb. Matrimon. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, & lit. D. verb. Diuortium, §. Diuortium ſecundum, verſ. Quæro vtrum coniux. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. fin. & t. 33. a. 3. caſu 6. Roſella Matrim. 7. n. 3. & verb. Diuortium, n. 11. Angel. Matrimonium 4. n. 3. Sylu. verb. Diuortium, q. 10. Tabiena Matrimonium 4. q. 5. n. 6. fine. Brunell. de ſponſal. concl. 30. declarat. 8. n. 12. verſ. Tertius eſt, Turrecr. c. Apoſt. 32. q. 7. a. 1. n. 1. in ſol. ad 3. Greg. Lop. l. 5. verb. De adulterio t. 10. p. 4. Gaëta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 231. Barboſ. rubr. ff. ſol. matrim. 2. p. n. 22. fin. & l. 2. p. 1. in princ. n. 100. fin. Et ex Theologis, D. Th. 4. d. 35. q. vn. a. 6. ad 3. & ibi D. Bonau. a. vn. q. 5. Durand. q. 2. a. 1. n. 6. Palud. q. 2. a. 3. n. 16. Maioris q. 1. in fin. Suppl. Gab. q. vn. a. 2. concl. 9. & paulo inferius, in ſolut. ad arg. Goffredi, Vicent. ſpeculo doctr. tom. 2. l. 10. c. 44. fin. Anton. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Effectus accuſationis. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 75. Nic. de Orbellis 4. d. 35. q. 2. §. 2. vbi Celaia q. 1. arg. 2. fine, Palacios diſp. vn. col 17. dub. 2. fol. 788. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 10. ad fin. verſ. Notandum quòd. Veracr. 3. p. Spec. a. 6. concl. 1. & 2. Ang. Florib. 1. p. 2. matr. q. 9. de diuort. a. 1. diff. 3. Bart. à Ledeſ. dub. 70. de matrim. paulo poſt princ. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 6. concl. 3. Philiarc. de off. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 17. ad fin. Graf. 1. p. deciſ. l. 2. c. 84. n. 14. & 2. p. l. 1. c. 12. n. 66. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 195. §. Præterea quia non tam facilis, Emm. Sa, ſum. verb. Diuortium, n. 2. verſ. Poſt diuortium. Cañedo ſum. ſacr. de matr. c. 7. n. 65.

Aliqui hoc intelligunt, modò iudex ſententiam diuortij ſemel latam retractet. Vnde dicunt coniuges reos eſſe culpæ, ſi reconcilientur, & matrimonio vtantur ante eam retractationem. Quia alia diuortij ſententia nullius eſſet effectus. Sic Palacios 4. d. 35. diſp. vnic. col. 18. fol. 785. verſ. Seruitus ergò. Cæterum id minimè deſiderari, mihi certiſſimum eſt. Quia cùm ſententia abſoluerit innocentem in ipſius fauorem à debito coniugali ſoluendo: ſatis eſt, vt poſſit licitè ad vſum matrimonij redire, eum nolle eo fauore vti. Nec ob id caret ſententia ſuo effectu, qui erat; innocentem liberum eſſe à coniugis adulteri ſeruitute, dum eum ſibi reconciliare renuit. 4

Ad argum. contraria n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic; non abſoluere ſententiam diuortij vtrumque coniugem, ſed ſolum innocentem in fauorem ipſius, & odium alteri nec ob id ſententiam eſſe iniuſtam, vt explicui diſp. præced. n. 38. in ſolut. ad 4. Ad 2. negandum eſt, innocentem conniuendo ſententiæ diuortij voluiſſe iure ſuo, quod habet in alterius corpus, cedere: ſed tantum voluit ſententiam admittere, quatenus in fauorem ſuum cedit, ipſum à coniugali ſeruitute eximens. Ad 3. conſtat ex dictis: Non enim ſententia vtrique coniugi, ſed ſoli innocenti libertatem conceſſit: ac proinde cùm innocens ſibi adulterum conciliat, non contrauenit ſententiæ: ſed non vult vti fauore per illam ſibi conceſſo. Ad quartum dic cum gloſſ. l. c. 1. C. ſi plures vna ſent. in fine, & Bartol. ea l. Paulus reſpondit, ſtatim in princip. ſententiam illam minimè prodeſſe condemnato. Quoniam licet virtute ſententiæ illius nullus in ſolidum conueniri poſſit, eo quòd ſententia id minimè expreſſerit: at priori actione poteſt agi contra quemlibet debitorem, in ſolidum. Sic ergo innocens non reconciliat adulterum virtute ſententiæ diuortij. Illa enim nec concedit nec aufert ius reconciliandi; ſed innocentem à debito coniugij abſoluit: at reconciliat inuitum, ratione vinculi matrimonialis; quod obligat adulterum ad debitum reddendum: aduerſus quam obligationem nulla exceptione iuuari poteſt. Cùm ſententia diuortij ipſum non abſoluerit, nec ipſi ſuffragetur; ſed ſoli innocenti. 5

Quæſtio II. An quando res non eſt integra, quia alteruter coniux iam ſtatum mutauit, votóve caſtitatis ſimplici ſe aſtrinxit, integrum ſit innocenti adulterum repetere, & ſibi reconciliare? Et quidem, quando res non eſt integra ex parte innocentis, eo quòd iam ſtatum mutarit, factus profeſſus aut ſacris ordinibus initiatus: manifeſtum eſt, nullum ſupereſſe ius innocenti ad reconciliandum adulterum. Quoniam aſſumpſit ſtatum immutabilem, & incompatibilem, tradiditque ſe religioni per profeſſionem, vel Eccleſiæ per ordines ad ſacra miniſteria: nec poteſt ab eo ſtatu reſilire. Quare eum aſſumens, omne à ſe ius matrimonij abdicauit. Sic Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Palacios 4. d. 35. diſp. vni col. 17. dub. 2. fol. 788. Vnde bene Roſella, verb. Diuortium, n. 11. vbi Sylueſt. q. 10. Armilla num. 8. admittunt fas eſſe adultero profiteri, quando iam innocens eſt profeſſus. Et ego addo, vel quando iam ordines ſacros ſuſcepit. Idem dicit Palacios, ſi innocens votum ſimplex caſtitatis emiſerit. At contrarium credo. Quamuis enim peccet contra votum ſi reconciliet ſibi adulterum: at adulter nulla ſe exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim ſimplex non priuat coniugem vouentem iure iuſtitiæ, quod habet in corpus coniugis. Qua ratione diximus l. præc. diſp. 6. n. 7. teneri coniugem reddere debitum alteri ſacrilegè petenti contra votum caſtitatis. Et idem eſt dicendum, ſi innocens ſolis minoribus ordinibus ſit initiatus. Quia nondum habet ſtatum immutabilem. Et ita bene dixit Palacios proximè citat. quando iam innocens eſt ſacris initiatus: quaſi contrariũ ſentiens, vbi ad ſolos minores ordines aſcendiſſet. Et Io. de Friburg. 6

quando

quando ſtatum mutauit innocens.Non enim per ſolos minores ordines aſſumptos cenſetur ſtatus mutatus.

7 At quando res non eſt integra ex parte ſolius coniugis adulteri, eſt quæſtio difficillima, ac ſatis confusè à DD. diſputatur: ac proinde qua diſtinctione potero, rem hanc expediam. Pendétque eius deciſio ex ea quæſtione: num fas ſit coniugi adultero ad profeſſionem aut ordines tranſire,aut voto caſtitatis ſe aſtringere inuito innocenti, aut abſque eius licentia, in illius præiudicium? Tres caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, quando nulla ſent. præceſſit. Secundus,quando ſola iudicis ſecularis damnantis adulteram vxorem intruſionis in monaſterium.Tertius eſt,quando lata eſt à iudice Eccleſiaſtico ſent. de diuortio. Et in primo caſu,quando nulla præceſſit ſent.concordes reperio omnes DD.aſſerentes non poſſe coniugem adulterum ſtatum mutare, aut voto caſtitatis in præiudicium innocentis ſe aſtringere:quòd ſi id efficiat, poſſe ab innocenti reuocari,vt ad vſum coniugij redeat. Quia cum res iudicata minimè ſit,nil eſt quod ſuffragari adultero poſſit, quò integrum ei ſit ſtatum mutare, aliquidve quo innocentem lædat,efficere.Delictum enim ipſius immunitatem præſtare minimè debet, ne ex delicto commodum aſſequatur. *l. Itaque.ff de furtis*. Atque ita fatentur omnes DD. allegandi. An verò vota ab adultero tempore diuortij emiſſa poſſit alter coniux irritare? dixi l. præc. diſp.39.n.41.

8 In 2. caſu, quando ſola iudicis ſecularis ſent. præceſſit detrudens vxorem adulteram in monaſterium, vt pœnitentiam agat: extat deciſio *auth. Sed hodie*, *C. ad l. Iul.de adult*. ſic ſe habens:*Sed hodie adultera in monaſterium mittatur, quæ intra biennium viro recipere licet:biennio tranſacto adultera tonſa monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum viuit, permaneat.* Ex quo textu conſtat, viro innocenti integrum eſſe intra biennium à prædicta recluſione vxorem ſibi conciliare, nec eam poſſe ante id tempus tranſactum in viri præiudicium profeſſionem emittere: quod ſi emittat, poſſe à viro reuocari.Atque ita faciendum eſſe, docent *Gloſſa c.* Gaudemus,*verb.In clauſtris,de conuerſ.coniug.& ibi* Hoſt. *n.*3.Io.And.*n.*3.Ant.*fine*.Anch.*n.*2.Card.*n.vn.q.*1. Aſtenſ. *ſum.*2.*p.l.*8.*t.*11.*a.*1 *fin*.Roſell.*verb.Diuortium, n.*11. Sylu. *q.* 10. Et quamuis ferè omnes hi DD. non explicent eum textum procedere, lata ſent. à iudice ſeculari: imo *Gloſſ. verb. Ceciderunt*, Roſell. & Sylu. *ibid.* explicant quando præceſſit ſent. vel adultera publicè in adulterio deprehenſa detruditur in monaſterium. At re vera ita intelligunt illum textum. Nam Hoſt. Ioan. Andr. Anton. Anchar. Cardin. Aſtenſ. expreſſe dicunt quando non præceſſit diuortij ſent. ſed detruſa eſt vxor in monaſterium ad perpetuam pœnitentiam: iuxta *d. auth. Sed hodie*: quod idem petunt reliqui DD. Detrudi autem eo modo nequit vxor, niſi iudicis miniſterio, vel proferentis ſententiam ſeruato integro ordine iudiciario, vel eo omiſſo: quia vxor publicè in adulterio deprehenſa eſt, ita vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Atque ita intelligunt præcedenti ea ſent. illum textum, Abbas *eo c.*Gaudemus,*n.*7. Nauar.*l.*3. *conſ.in* 1.*edit.t.de reg.conſ.*38.*n.*1.*in* 2. verò, *l.*4.*t.de diuort. conſ.*4.*n.*1. Et quamuis Abbas *eo c.* Gaudemus, *n.*7. dicat minimè ſibi placere intellectum prædictorum DD. ad id euenit,quia falsò exiſtimat eos intelligere corrigi *d. auth. Sed hodie*, per *d.c.* Gaudemus. Nam in *d. auth.* aſſignatur tempus biennij ad reconciliationem: & *d.c.* Gaudemus, nullum præſcribitur tempus.Vnde dicit Abb.non corrigi: quia loquitur de inſtituta accuſatione criminali:at *c.*Gaudemus,quando non interuenit ea accuſatio criminalis.Sed reuera prædicti Authores non diſcordant.Nam manifeſte intelligunt *d.auth.* præcedenti ſent. criminali iudicis ſecularis.Et ſtatim Hoſt.Ioan.And.Ant.Anch.& Card. intelligunt *d.c.*Gaudemus,nullum præſcribens tempus,in diuerſo caſu: nimirum, quando diuortij ſent. præceſſit.Ex his ergo doctoribus conſtat in caſu *d.auth. Sed hodie*,tranſacto eo biennio,quo noluit eam vir reconciliare, poſſe vxorem profiteri: ac profeſſione facta, non poſſe reuocari à viro: ſed ſibi imputare debet ſeram reconciliationem. Atque ita expreſſe docent Ricard.4.*d.*35.*a.*3.*q.*2.vbi Nic.de Orbell.*q.*2.§.2. Roſella *verb. Diuortium,n.*11. vbi Sylu. *q.* 10. Armill. *num.* 8. Debet autem hoc intelligi ſi eo tempore biennij ſit iam vxor emendata. Non enim debet viro imputari, ſi eo ſpatio renuat fieri reconciliationem, nec in mora eſſe dicetur: ſi vxor in adulteriis perſiſtat. Cùm indignum ſit eam tunc admittere. Sic Nicol.de O bell.Roſella,& Sylu *ibid.* imò & monitionem poſtulant Ricard.& Nicol.de Orbell. nempe, vt vir monitus nolit intra biennium vxorem reconciliare. At eam minime deſiderari placet.Quoniam nec *d.auth.*nec alij DD.eam petunt.Cum tamen Hoſt.Ioan.Andr.Ant.Anch.& Card.ſtatim loquentes quando diuortij ſent.præceſſit,in quo caſu nullum eſt præfixum tempus reconciliationi faciendæ, petunt vt vir ſæpe moueatur:quaſi ſentiant biennium præſcriptum *d.auth. Sed hodie*, eſſe loco monitionis. Si autem vxor nondum profeſſa ſit,tranſacto quocunque temporis ſpatio, poteſt à viro reconciliari. Quoniam id biennium eſt ſolùm præſcriptum vt poſtea vxori liceat profiteri, nec à viro iam profeſſa repeti poſſit. Quare dum profeſſa non eſt,ſed res eſt integra,ius reconciliandi non denegatur viro. Vt optime animaduertit Palud.4 *d.*35.*q.*2.*a.*3.*n.*16. *alleg. d. auth. Sed hodie*. Vnde minus bene dicit Palacios 4. *d.* 35. *diſp. vn.col.*18.*f.*789. *ante verſ. Neque necens* quamuis *d. auth.* præſcribat biennium: nullum eſſe tempus deſtinatum in foro conſcientiæ, ſi res integra maneat, in quo non liceat innocenti vxorem adulteram cogere ad reconciliationem: atque ita ſenſit contrarium decidiſſe pro foro externo *d. auth.* Quia re vera ſtante deciſione *d. authent.* verum eſt in vtroque foro poſſe quandocunque re manente integra vxorem à viro reuocari. Tandem non eſt audiendus *Salicet.d.auth.Sed hodie,n.*3.*oppoſ.*4.*in fine*,dicens corrigi eum textum per ius canonicum, quod minime permittit vxorem ad religionem tranſire,viro in ſeculo manenti,*c.Vxoratus, & toto t.de conuerſ.coniug.* vnde infert, attento iure canonico integrum eſſe viro eam vxorem perpetuo ſibi reconciliare. Quod idem videtur ſentire Bald. *d.auth.n.*2. reddens enim rationem, cur adultera ſic in monaſterium detruſa non ſit monialis,dicit eam eſſe:quoniam profiteri nequit viro in ſeculo manente. At neuter eſt audiendus. Et omnes DD. relati *d. auth.* deciſioni ſtandum eſſe opinantur, & proinde non corrigi per ius canonicum. Et ratio eſt, quia dum ius canonicum negat coniugibus facultatem tranſeundi ad religionem alterutro manente in ſeculo: intelligitur manente integro & illæſo matrimonio, ſecus vbi adulterium alterius coniugis interuenit,vt conſtabit ex dicendis n.15.& tota diſp.ſeq.

In 3.caſu,nempe lata à iudice Eccleſiaſtico ſent. diuor- 9
tij,maior eſt difficultas, num liceat adultero abſque innocentis licentia,aut eo inuito profiteri,ſacriſque ordinibus initiari, ac votum ſimplex caſtitatis emittere: atque ita poſtea non liceat innocenti ipſum reuocare. Et id obſeruandum eſt,valde differre,poſſe adulterum abſque licentia innocentis, vel poſſe ipſo inuito. Nam in priori caſu poterit adulter inconſulto & inſcio innocenti, ſtatum mutare:atque eo mutato non poterit ab ipſo repeti. At ſi ante mutationem contradicat innocens volens ſibi adulterum reconciliare,id non poterit efficere adulter, ſed tenebitur innocenti acquieſcere. In poſteriori verò poterit adulter mutare, quamuis contradicat innocens.

Quidam in hac quæſt.exiſtimant poſſe adulterum,poſt 10
ſent.diuortij la iá,profiteri abſque alia innocentis licentia, ſed ipſo conſulto:atque ita ſic profeſſum nó poſſe ab innocenti repeti.Ducuntur,quoniam innocens perſiſtens vſque ad diuortij ſent.illique conniuens,videtur adultero facultatem profitendi concedere,& quoad hoc iure ſuo cedere. Sic ſentiunt Pal.4.*d.*35.*q.*2.*a.*3.*n.*16. Sot.4.*d.*36.*q.vn.a.*6. *ad* 2.Ang.Flor.1.*p.de matr.q.*9. *de diuort. a.*2. *diff.*5. Enriq. *l.*11. *de matr. c.*17.*n.*6.*ad fin.& l.*12. *c.*5.*n.*10. *fin.* Petr. de Ledeſm. *de matr. q.*62. *n.*6. *not.vn.circa* 3.*concl.* Lud.Lop. 1.*p.inſtr. c.* 295. §. *Præterea quia non tam facilis: &* 2.*p. de matr.c.*54.vbi de diuortio quoad habitationem,§.*pen.not.*2.

Cañedo

Cañedo ſum.de ſacram.de matrim.c.7.n.65. Idem expreſsè ſentiunt alij DD. aſſerentes integrum eſſe innocenti reconciliari adulterum, donec hic iam profeſſus ſit. (Si enim non poſſet abſque innocentis licentia profiteri, poſſet vtique poſt profeſſionem reuocari: tanquam is qui illegitimè profeſſus eſt, nec potuit ius innocentis lædere. (Sentiunt etiam non poſſe inuito innocenti profiteri: cum dicant poſſe ab illo vſque ad profeſſionem reuocari. Hi ſunt Hoſt.c. Ex literis, ad fin.de diuortiis, & ibi Ioan. Andr.n.10. Abbas fine, Anch.n.11. Henric.n.13.&c. Vxoratus, n.6. de conuerſ.coniug. Alex.de Nouo d.c. Ex literis n.20. & c. De illa, n.6.ad fin.de diuort. Roſella Matrim.7.n.3. Angel. Matrimon.4.n.3.& Felin.c.Lator, declar.8.n.9. fin. de ſent. & re iud. dubius manet, cogitandumque relinquit. Et videtur tenere Supplem.Gabr.4.d.35.q.vn. art.2. concl.9. dicit enim re integra, id eſt, ante profeſſionem poſſe adulterum reuocari: at non explicat num res integra debeat eſſe ex parte innocentis, vel ex parte adulteri. Et idem dicunt Angel. Sot.Suppl.Gabr.Enriquez v.roque loco citato, quando res non eſſet integra: quia iam coniux adulter eſt ſacris initiatus: dicunt enim tunc eum non poſſe reuocari. Imò & poſſe adulterum abſque innocentis licentia emittere tunc ſimplex caſtitatis votum, nec poſſe ab innocenti reuocari, docent Palud.Suppl.Gabr.ibid. Sotus 4.d.36.q.vn.a.5.ad 3.& a.6.ad 2. Lud.Lopez vtroque loco allegato, Petr.de Ledeſma proximè citatus. Vnde dicit Sot.eo.a.5.ad 3. ſi velint coniuges reconciliari poſtquam adulter ſe voto caſtitatis ligauit, non poſſe eum, qui vouit, petere nec reddere. Verum aliqui DD. huius ſent.contrarium docent circa votum ſimplex, dicentes poſſe adulterum ſolo voto ſimplici aſtrictum, reuocari ab innocente quando abſque eius licentia vouit. Sic Angles & Cañedo proximè relati. Enriquez dicens ita ſentire aliquos Neotericos l. de matr. c.17. n.6. ad fin. Addit, Petr.de Ledeſm. contra reliquos, etiam tempore nouitiatus non poſſe adulterum reuocari. Et hæc ſententia eſt probabilis.

11 Alij verò exiſtimant etiam coniuge innocenti inuito licitum eſſe adultero, poſt diuortij latam ſententiam ad religionem tranſire. Quia ſententia illa non ſolum innocentem, ſed etiam adulterum ipſum à coniugalis ſeruitutis obligatione eximit: quæ ſola obſtaculo eſt, ne coniuges ſtatum mutare poſſint. Inſuper probatur omnibus rationibus, quibus ſent.n.2.relata probauit, non poſſe innocentem ſententia diuortij lata cogere adulterum, vt ſibi reconcilietur. Et ita omnes Doctores illius ſententiæ tenentur hanc affirmare. Et ita docent Hugo relatus à Gloſſa c.Ex literis, verb.Redire, de diuort. Monal.ſom. vbi de matrim.t.de diuortio ratione fornicationis. §. An poſſit vir reconciliare vxorem adulteram inuitam. paulo poſt principium, Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de diuort.conſ.4.n.1.iuncto n.3. vbi id quod dixerat n.1.& in 1.edit.l.3.t.de reg.conſ.38.n.1. nempe non teneri adulterum lata diuortij ſententia redire ad innocentem, temperat quando adulter vult ingredi religionem. Et refert pro ſe Gloſſ.c. Agathoſa 27.q.2, verb. conuerſionis. Sed malè. Quia gloſſa id non dicit ex propria ſententia, ſed ex Hugone id affert, addens contradicere auth. Sed hodie.C.Ad l.Iul.de adult. Idem tenet Sotus 4. d.36. q. vn.a.5.ad 3. Gaëta repetit.c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.214. Barth. à Ledeſm.de matr.dub.64.poſt 3.concl.verſ. Sciendum eſt ſecundo Et eſt probabile.

12 I. tamen concluſio ſit. Minimè permittitur coniugi adultero tranſire ad religionem, inuito innocenti etiam lata diuortii ſententia: quod ſi ingrediatur, poteſt etiam poſt profeſſionem reuocari. Hæc concluſio eſt contra DD. relatos n.præc. Et ratio illius eſt. Quoniam cum, teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti: ſi eo volenti reconciliationem renuat adulter, & ipſe inuito profiteatur, non poteſt ea profeſſio iuri coniugis innocentis præiudicare. Quare hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ n.3. quibus probaui teneri adulterum etiam lata ſententia reconciliari innocenti. Atque ita DD. ibi relati, pro ea ſententia tenentur hanc concluſionem affirmare. Et in terminis docent Laurentius, quem refert & ſequitur Gloſſ.c.Ex literis, verb.Redire, de diuort. Gloſſ. ſum. t. de conuerſ.coniug.n.8. D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.6.verſ.Effectus accuſationis, Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.3.fin. & t.33.a.3. caſu 6. Sylu.verb. Diuortium, q.10. & Matrim.9.q.11. Palacios 4. d.35.diſp.vn.col.7.ante verſ.Porro in gratiam f.783. Barboſa rubr.2. p.n.22.fin.ff.ſol.matr. Graffis 1.p.deciſion. l.2.c.84. n.14.& 2.p.l.1.c.12.n.66. Et à fortiori idem docent auctores num. ſeq. allegandi. Et hanc concluſionem intelligo, quando innocens contradicit ingreſſui religionis adulteri, volens eum ſibi reconciliare: nam ſi vtrumque renuat, dicemus n.16.

13 Secunda concluſio. Nec poteſt coniux adulter ad religionem tranſire, ignorante & inconſulto innocenti, ſed eius licentia deſideratur. Quia cùm innocens ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, neceſſariò circa mutationem ſtatus adulteri conſulendus eſt, eiuſque beneplacitum petendum, ne iuri ſibi acquiſito præiudicetur. Hæc eſt contra DD.n.10.relatos. Sed illam tenent D.Th.4. d.35.q.vn.a.6.ad 3.& ibi D.Bonau.a.vn.q.5.a.2. Alberic.in ſuo diction.lit.M.verb. Matrimon.8.verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.lib.4.tit.22.q.14. Abul. c.19.Matth.q 75.ad fin.corp. & q.76. in ſol.ad 3. Nicol. de Orbell.4.d.35.q 5.2. Roſella verb. Diuortium n.11. vbi Sylu. q 10. Armilla n.8 idem Sylu.Matr.9.q.11. Brunell. de ſponſal.concl.30.declar.8.n.12.verſ. Tertium eſt. Veracruz 3. p. Speculi, a.6 prob.3. ſecunda concl. Barth.à Ledeſ. dub.70.de matrim.paulo poſt princ. Quam concluſionem intelligo, (vt dixi n.6.præced. in fine) quando innocens negare licentiam volens ſibi adulterum recõciliare. Nam n.16.dicturi ſumus, quid poſſit adulter, quando innocens reconciliationem renuit, licentiamque denegat. Vnde quando ſine licentia innocentis profitetur, poteſt reuocari. Alber. Sylu. Barth.à Led.ibid.

14 Tertia concluſio. Validè mutat ſtatum adulter, poſt diuortij ſententiam, ſi id ſciat innocens, nec contradicat, cum poſſit. Quia ſatis videtur data licentia. Sic D. Anton. 3.p.t.1.c.21.§.6.verſ.effectus accuſationis. Alber. Ioan. de Frib. Nicol.de Orbel. n.præc.alleg. Sylu. Matr.9.q.11. Tabien. Matrimonii 4.q.5.n.6. De limitatione, quam aliqui ponunt, vt innocens manens in ſæculo teneatur continere dicemus num.ſeq. Vtrum autem votum ſimplex caſtitatis aut religionis factum à coniuge adultero poſt diuortium celebratum, ſiue propria auctoritate ipſius coniugis innocentis, ſiue auctoritate iudicis, de licentia innocentis tacita aut expreſſa poſſit alter coniux irritare: vel alia vota tunc de licentia innocentis facta, caſu quo poſſet irritare ſi facta eſſent de licentia coniugis, matrim. integro perſeuerante: iuxta dicta l.præc.tota diſp.40. D.Th.4.d.35. q.vn. a.6. ad 3. dicit teneri celebrato diuortio adulterum reconciliari innocenti volenti, niſi de licentia eius votum emiſerit. Vbi clarè ſentit non poſſe irritare votum caſtitatis de licentia innocentis emiſſum. Quod veriſſimum eſſe credo. Qui cum iam matrimonium diuiſum ſit ex parte vtriuſque coniugis: ex parte enim adulteri diuiſum eſt plenè, eo quod innocens aſſenſum dedit voto incompatibili, nempe, caſtitatis vel religionis, nullum ius reuocandi validè habet innocens: & idem credo, ſi alia vota poſt vel ante illud caſtitatis vel religionis emiſit adulter, etiam abſque licentia innocentis. Non enim poſſet innocens voto caſtitatis religioniſve facto ea irritare. Sicut lib. præc.diſp.39.n.41. diximus non poſſe adulterum irritare vota innocentis tempore diuortij emiſſa. Quoniam emiſſo iam voto caſtitatis aut religionis ab adultero, de licentia innocentis, æquè liber eſt à iugo coniugalis ſeruituris, ac ipſe innocens. Quod ſi poſtea inſtauretur matrim.& ad priſtinum ſtatum redigatur, cenſebuntur ea omnia vota, ſicut ſi emiſſa eſſent ante matrim. Sicut de votis innocẽtis tempore diuortij factis diximus d.diſp.39.n.41. ac proinde idem dicendum erit de iis votis: quod ibi diximus de votis innocentis. Si autem innocens celebrato diuortio, propria aut iudicis auctoritate, conceſſiſſet licen-

tiam

tiam adultero, alia emittendi vota præter caſtitatis aut religionis cum illa non repugnent ſtatui coniugali: ac proinde non reddant adulterum immunem ab obligatione ſeruitutis coniugalis, & reconciliationis, ſi velit innocens: exiſtimo poſſe innocentem cogere adulterum vt ſibi reconcilietur: ac reconciliatione facta, poſſe irritare ea vota validè, ſed peccando mortaliter, vbi cauſa iuſta irritanda non eſſet: & abſque culpa, vbi cauſa iuſta eſſet: perinde ac poſſet, ſi integro & illæſo matrim. facta eſſent. Iuxta tradita lib. præc. diſp. 40. n. 4. & ſeq. Et hoc, quando maritus eſſet innocens, & vxor adultera. Et ſi è contra vxor eſſet innocens, & vir adulter, facta reconciliatione, idem cenſendum eſſet de his votis factis tunc à viro de licentia vxoris. Sicut diximus de aliis votis factis integro matrim. de licentia vxoris, lib. præc, diſp. 42. n. 13. Et ratio horum omnium eſt. Quia ex parte innocentis, & in ſuum fauorem manet integrum & illæſum matrimon. Quod ſi innocens data licentia adultero vouendi caſtitatem aut religionem, re integra, id eſt, ante votum ab adultero emiſſum reuocaſſet licentiam, credo adulterum teneri reconciliari. Et ita cautè dixit D.Th. *initio huius n. allegat.* teneri adulterum redire ad innocentem, niſi de licentia eius iam votum emiſerit: quaſi aliud ſentiens quando data licentia nondum votum factum eſt. Sicut etiam lib. præc. diſp. 40. n. 13. diximus reuocare poſſe licentiam vouendi conceſſam re integra, quando matrim. illæſum eſt. Quoniam videtur integrum & illæſum ex parte innocentis, dum adulter ea licentia minimè vſus eſt. Vnde ſi conceſſit innocens licentiam vouendi caſtitatem votum religionis & alia vota emittendi: & adulter alia vota emittat, poteſt adhuc, nondum emiſſo voto caſtitatis aut religionis, innocens reuocare licentiam, & cogere adulterum ad reconciliationem. Quia adhuc res eſt integra ex parte matrimonij: cùm per alia vota ipſi non præiudicetur. Et ſemel facta reconciliatione dicendum erit de poteſtate irritandi hæc vota, quod proximè diximus, quando ſolum conceſſa eſt licentia ad ea emittenda. Quia eadem eſt ratio, cum emiſſa ſint, & inſtauretur matrimonium, nondum illi præiudicio facto.

15 Quarta Concluſio. Vt adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad ſacros ordines tranſeat, non eſt neceſſarium, vt innocens etiam ad religionem tranſeat votúmve caſtitatis emittat: ſed poteſt manere in ſeculo abſque voto aliquo. Quia textus prohibentes mutationem ſtatus alterius coniugis, altero in ſeculo manente, ſaltem abſque caſtitatis voto, *c. Sanè, c. Cùm ſis, c. Significauit, de conuerſ. coniug.* loquuntur vbi matrim. integrum & illæſum perſeuerat: ſecus vbi eſt diuortium. Quia cum innocens liber ſit à iugo debiti coniugalis, poteſt independenter à mutatione ſtatus adulteri ad religionem ordinéſve tranſire: quod ſi id non poſſit ita liberè adulter, prouenit fauore innocentis, ne iuri reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciante innocenti huic fauori, poterit ita liberè vt innocens, tranſire ad ordines aut religionem. Atque ita Sotus 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 5. *ad* 3. dicit poſſe adulterum dimiſſum tranſire ad ordines vel religionem, innocenti manente in ſeculo. Et hoc credo verum, etiamſi non ſit lata diuortij ſententia. Nam in foro conſcientiæ ceſſante ſcandalo poteſt liberè innocens diuertere ab adultero, & mutare ſtatum, tranſeundo ad ordines vel religionem (vt diſp. ſeqq. num. 11. & ſeqq. dicemus.) Quare poterit ſimiliter fauori ſuo renuncians, eam licentiam concedere adultero, quamuis ipſe innocens in ſeculo maneat abſque voto. Vnde dum Alberic. D. Ant. & Sylueſt. *num.* 13. *allegati*, aiunt poſſe adulterum de licentia innocentis profiteri: at innocentem teneri continere, non intelligunt, id eſt, emittere votum continentiæ, ſed abſtinere ab alio matrimonio: eo quod prius vinculum non ſoluatur, quando iam conſummatum erat. Alias nil ſpeciale eſſet in hoc caſu diuortij. Quod idem apertè conſtat de innocenti, ex *c.* Agathoſa 27. *q.* 2. vbi deciditur coniugem ingreſſum in religionem, vxore manente in ſeculo abſque voto, reſtituendum eſſe vxori, niſi mulier fornicata ſit.

Quinta Concluſio. Si lata diuortij ſententia, innocens monitus nolit adulterum ſibi reconciliare, poteſt adulter ſtatum mutare profitendo, & ſemel iam profeſſus reuocari non poterit. Probatur ex *c.* Gaudemus, *de conuerſ. coniug.* ibi: *Mulieres quæ lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum ante diligenter commoniti, eas conuerſas noluerint recipere, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.* Quem textum ita intelligunt Hoſt. *ibi n.* 3. Ioan. Andr. *n.* 3. Anton. *fin.* Anch. *n.* 2. Card. *n. vn. q.* 1. Aſtenſis *ſum.* 1. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *fi.* Sed id minimè probat textus: vt manifeſtè patet: & docet *ibi* Panor. *n.* 7. reprobans hunc intellectum. Quia non includitur mulier in eo euentu in monaſterium, vt profiteatur, ſed ne incontinenter viuat. Quare rationem huius concluſionis eam eſſe exiſtimo. Quoniam innocens reconciliationi non conniuens, videtur concedere licentiam adultero, vt ad religionem tranſeat: & quamuis reconciliationem denegans refragetur ingreſſui religionis, eſt irrationabilis voluntas. Nam innocens lata diuortij ſententia non habet ius omnino in adulterum, vt ipſum quaſi ligatum habeat, ne poſſit ſibi conſulere ſtatum eligendo, ſi ad reconciliationem minime admittatur. Solum enim habet ius reconciliandi & reuocandi ad priſtinum matrimonij vſum. Quare hac reconciliatione denegata liberum erit adultero ad religionem tranſire. Atque ita docent Hoſt. Ioan. Andr. Ant. Anch. Card. Aſtenſ. *proximè citati.* Vincent. *ſpec. doctr.* 10. 2. *l.* 9. *c.* 90. *ad fin.* Abulenſ. *c.* 19. Matth. *q.* 75. *ad fin. corp. & q.* 76. *in ſolut. ad* 3. Veracruz 3. *p.* Specul. *a.* 6. *prob.* 3. *ſecunda concl.* Intellige tamen, quando coniux adulter eſſet emendatus. Non enim poteſt tribui innocentis culpæ aut moræ, ſi adulterum coniugem in delicto perſiſtentem minimè admittat. Atque ita textus *d. c.* Gaudemus, ait: *Eas conuerſas noluerint recipere.* Sic docet Abulenſis *ibid.* Item non ſemel tantum debet coniux innocens admoneri, ſed ſæpe Quod ſignificat textus *d. c.* Gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti.* Et ratio eſt. Quia tunc verè poterit dici, eſſe innocentem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingreſſum in religionem: vel ſi hunc non expreſsè neget, concedere tacitè licentiam, ac iure ſuo cedere. Quod ex ſemel negata reconciliatione dici nequit. Quoniam rationi conſonum eſt, ne ſtatim innocens acquieſcat, ne adulter parui pendat ſuum delictum, ac iterum in illud habendi anſam ſumat. Atque ideò hanc monitionem ſæpe faciendam eſſe, vt fas ſit adultero ad religionem tranſire, docent Hoſt. Ioan. Andr. Anton. Anchard. Card. *proximè citati,* & Aſtenſ. *ſu.* 2. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *fine.* Quod ſi numerum monitionum roges, arbitrio prudentis remittendum cenſeo, vt iuxta delicti qualitatem & conditionem perſonarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur eſſe in mora, nec ſit rationi conſonum, vt amplius reconciliationem differat, aut licentiam concedere adultero tranſeundi ad alium ſtatum. Et hanc monitionem ab Epiſcopo faciendam eſſe, docent Hoſtienſ. *c. De illa, num.* 2. *de diuortiis, & ibi* Ioan. Andr. *n.* 3. Anton. *n.* 4. Præpoſ. *n.* 4. Henric. *c. Quanto, num.* 7. *de diuort.* Idemque colligitur ex *d. c.* Gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti.* Verùm in foro conſcientiæ non video cur neceſſarium ſit, hanc monitionem ab Epiſcopo fieri. Nec prædicti Doctores eam tanquam neceſſariò ab Epiſcopo faciendam ponunt: ſed dicunt Epiſcopum debere monere virum, vt vxorem recipiat. Et reliqui Doctores pro hac concluſione allegati ſolum petunt, vt vir monitus reconciliare nolit. Poteſt autem innocens, qui ſic monitus reconciliationem negauit, ſententia mutata reuocare adulterum, donec profiteatur: at profeſſione facta audiendus minimè eſt: ſed imputare ſibi debet ſeram reconciliationem. Quia vſque ad profeſſionem, cùm res adhuc ſit integra, non ita iure reconciliandi deſtitutus eſt, quin poſſit ipſum reconciliationis denegatæ pœnitere. Atque ita docent Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anton. Præpoſit. 16

Henric.

Henr. *hoc poſteriori loco proximè allegato.* Verac. *3.p.Spec. a.6.prob.3.ſecunda concl.* Similiter credo in caſu huius concluſionis integrum eſſe coniugi adultero, ad ordines tranſire, votúmve caſtitatis ſimplex emittere: nec ordinibus aſſumptis, aut voto emiſſo, poſſe illum ab innocente reuocari. Quia iam res non eſt integra: nec conqueri poteſt innocens, qui ſæpè monitus non acquieuit. Et in hoc caſu admitto ſententiam Soti *4.36.q.vn a.5 ad 3.* vbi ait poſſe adulterum ſententia diuortij lata emittere, ſiue ſolemne ſiue ſimplex caſtitatis votum: nec eo emiſſo poſſe ab innocenti reuocari ad priſtinum matrimonij vſum. Quod idem tradit Lud. Lop *2.part.inſtruct.de matr. c.54.* vbi de diuort. quoad habitationem, *§.penult.notab.2.& 1.p.c.295.* *Præterea quia non tam facilis.*

17 Tandem obſeruandum eſt, Lud. Lop. *duplici loco n.prec. in fine allegato*, aſſerere adulterum, qui lata diuortij ſententia votum ſimplex caſtitatis iurauerit, aut probauerit ſe emiſiſſe, reuocandum minimè eſſe: atque ita clarè ſentit eius iuramento aut probationi ſtandum eſſe. Nec loquitur de foro conſcientiæ, in quo conſtat nec iuramẽtum nec probationem deſiderari: ſed de foro externo, in quo probatio neceſſaria eſt. Et refert pro ſe Sotum *4.d.36.q.vn.a.6.ad 2.* ſed malè. Quia Sot. copulatiuè loquitur, (& benè) ſi iurauerit, & probauerit ſe vouiſſe. Nam cum iuramentum illud ſit in præiudicium coniugis innocentis, vtpote quod ius reuocandi impedit, & in fauorem libertatis ipſius adulteri iurantis, illi abſque alia probatione ſtandum minimè eſt. Quia licet confeſſio valeat contra ipſum confitentem, non tamen valet contra tertium, *c.1.de confeſſis.*

18 Ad argumenta n.10. & 11. propoſita conſtat ex dictis n.3. & 5. vbi ſatis ſoluta ſunt.

DISPVTATIO XI.

Vtrum coniugi innocenti integrum ſit adultero inuito ad religionem ordinéſve tranſire: ſiue diuortij ſententia lata ſit, ſiue non?

SVMMARIVM.

Quot ſunt quæſtiones diſputandæ, n.1.

Integrum eſt innocenti ad religionem tranſire, adultero manenti in ſeculo, etiam abſque voto n.2. & remiſſiuè, quid ſi vterque ſit innocens, & ingrediatur alter abſque alterius legitima licentia religionem, ad ordinéſve tranſeat, an iam profeſſus vel initiatus poſſit reuocari ab vxore tunc fornicante, vel ipſe poſſit redire: & excipere monaſterium, aut iudex ex officio, quando ipſe vir nollet exciperet: & an efficiatur tunc valida illa profeſſio.

Poteſt ſimiliter innocens votum caſtitatis emittere, n.3.

An ad id deſideretur ſententia diuortij? Refertur quædam ſent. n.4.

Vt coniux innocens ita profiteatur, vel ad ordines aſcendat, vt non poſſit reuocari, non ſatis eſt adulterium alterius coniugis: ſed eo non obſtante, ſi occultum ſit, reſtituetur alter coniux, n.5.

Quid, ſi tunc coniux ſpoliatus agat iudicio ſolo petitorio: vel ſi adulterium ſit admiſſum poſt ſpolium: vel ſi adfuit licentia alterius coniugis, quamuis illegitima, n.6.

An deſideretur ſententia diuortij, an potius ſufficiat adulterium eſſe notorium, quo impediatur reſtitutio innocentis ingreſſi religionem, aut iam ad ordines promoti? Referuntur variæ ſent. n.7.8. & 9.

Proponitur ſententia Auctoris, quando poſſit innocens tranſire ad religionem vel ordines, ita vt reuocari nequeat n.10.

An vt in foro conſcientiæ vtrumque liceat, vel votum caſtitatis emittere, ſat ſit certitudo adulterij, quamuis illud occultum ſit? Et an hic coniux reſtitutus in foro externo vxori poſſit petere aut reddere, n.11.

Quid, ſi ſequatur præiudicium religioni aut ordini ſuſcepto? Et an coniux tunc rogatus à monachis admiſſuris: vel ab Epiſcopo conceſſuro literas dimiſſorias ad ordines, vel ad illos promoturo, num ſit coniugatus teneatur veritatem fateri, n.12.

An quando vterque coniux eſt adulter, & vir emendatus petit ab vxore reconciliationem, & illa renuens in adulterium relabitur, poſſit vir ad religionem ordinéſve tranſire? Et an tunc poſſit negare ſe eſſe coniugatum, n.13.

An valeat profeſſio, ſi admittens ignoraret coniugium, & admiſſurus non eſſet eo cognito. & ſimiliter literæ dimiſſoriæ ad ordines valeant, quando Epiſcopus matrimonij conſcius eas negaret: & liceat coniugi negare matrimonium, n.14.

An poſſit vir innocens eodem modo tranſire ad ordines, quo poteſt ad religionem? Refertur quædam ſent. n.15

Poteſt tranſire num 16. & ibi quoties licet tranſire ad religionem, licet & ad ordines.

Soluuntur argument. Et explicatur c. Conſtitutus, de conu. coniug. n.17.

1 Diſp. præced. actum eſt de tranſitu coniugis adulteri ad religionem vel ordines. In hac de coniuge innocenti agendum eſt. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior de tranſitu ad religionem. Poſterior, de tranſitu ad ordines. Et quidem in priori quæſt. ſimul tractanda ſunt aliqua ſpectantia pariter ad tranſitum ad ordines: ſuppoſito eum eſſe licitum, (vt dicemus n.16.) ne inutiliter repetantur. Nam eadem prorſus in vtraque quæſtione eſſent repetenda.

Quæſtio prior. An coniugi innocenti licitum ſit ad religionem tranſire inuito adultero? Conueniunt vniuerſi, id licitum eſſe innocenti. Idque conſtat ex *c. Conſtitutus, & c. Veniens de conuerſ. coniug.* & ex *c. Agathoſa, 27. q.2.* quod eſt D. Greg. *l.9. Epiſt.44.* Et ratio eſt. Quia adulter omne ius coniugale amittit, quod ſolum obſtaculo erat ingreſſui religionis innocentis. Nec oportet adulterum ſimul ingredi, aut voto caſtitatis ſe aſtringere. Vt diximus diſp. præcedenti, n.15. Vtrùm autem coniux in religione profeſſus, aut ad ordines promotus abſque legitima coniugis licentia ſi coniux manens in ſæculo fornicetur poſſit repeti, non obſtanti fornicatione tunc admiſſa, cum prius eſſet innocens in ſæculo, vel firma & valida reddatur profeſſio ob fornicationem alterius ſubſequutam: & an tunc poſſit deſerta religione reconciliari; aut poſſit monaſterium ipſo inuito obiicere exceptionem fornicationis: aut monaſterio non excipiente, poſſit iudex ex officio excipere? dixi lib 7. diſp.36. per totam. 2

Similiter, poteſt innocens adultero inuito votum ſimplex caſtitatis emittere. Quia adulter iure exigendi deſtitutus id prohibere nequit, D. Thom. 4. *d.35.q.vnica a.5. ad 3.* quem omnes ſequuntur. 3

Sed dubitatur, num ad id deſideretur ſententia diuortij? Et quidem DD. aſſerentes ante ſententiam diuortij non licere innocenti debitum negare adultero petenti (quos referam d. ſeq. n.2.) ſubinde dicent, nec licere in foro conſcientiæ innocenti, ante ſententiam diuortij, ad religionem ordinéſve tranſire, aut voto ſimplici omnimodæ caſtitatis ſe aſtringere. Quia ante illam obſtat ius debitum exigendi, quod adulter retinet. Verùm ea ſententia tanquam falſa ibi reiicietur. 4

Et vt diſtinctè procedamus, diſtinguendo ea, quæ in foro externo & quæ in interno conſcientiæ obſeruanda ſunt. Certum eſt, vt coniux ita profiteatur, ad ordinéſve aſcendat, vt reuocari nequeat ab adultero, non ſufficere adulterium occultũ adulteri dimiſſi, ſed non obſtanti eiuſmodi adulterij exceptione, reſtituendum eſſe in foro externo ſic profeſſum, aut ſacris initiatum, adultero ſe ſpoliatum allegantì petentique reſtitutionem. Quoniam exceptio adulterij occulti minimè impedit reſtitutionem, Vt latè diſput. ſeq. differemus. Atque ita fatentur omnes DD. n.7.8. & 9. pro variis ſent. allegandi: tantum enim diſſident circa qualitatem notorij & num ſufficiat illud eſſe notorium, an potiùs deſideretur ſententia diuortij. 5

Intellige tamen, hanc reſtitutionem faciendam eſſe adultero ſpoliato petenti, quando adulter ille volens reuocare, ageret iudicio poſſeſſorio, nimirũ, petens ſe reſtitui ad poſſeſſionem, qua ſpoliatus eſt. Tunc enim priùs reſtituetur, quàm agatur de exceptione adulterij occulti: ſecus autem, ſi ageret iudicio petitorio, nimirum, petens vt vir ſecum habitet. Tunc enim repellitur exceptione adulterij, etiam non notorij, & priùs de exceptione lis agitabitur. Sic Goffred. *ſum. tit de conuerſ. coniug. n.7.* Hoſt. *ſum. eod. tit n.9.10.* And. *c. Ex literis, n.11. de diuortiis. Et ibi* Anchar. *n.12.* Alex. de Neuo, *n.20.* Henr. *c. Vxoratus. n.6. & 7 de conuerſ. coniug.* Brunel. *de ſponſ. concl.50. declar. 8. n.12. v. Quartus caſus.* Secundò intellige, niſi adulterium ſit poſt ſpoliationem commiſſum. Exceptio enim talis adulterij impediet reſtitutionem ſecus ſi ante commiſſum ſit. Ita Goffred. Hoſt. Henr. Brun. *ibid.* Aſtenſis *2.p ſum l.8.t. 11.a.2.q.8.* Graffis *1.p. deciſionum l.2.c.84.n.13. & 2.p.l.1. c.12 n 66.* Sed huiuſmodi diſtinctio prorſus diſplicet: atque eam reprobabo d. ſeq. in n.30. Tertiò intellige, niſi de licentia vxoris, quamuis minus legitima, innocens tranſiret ad religionem ordinéſve, tunc enim non eſſet reſtituendus vxori adulteræ petenti, licet adulterium ſit occultum, ſed exceptio illius debet audiri, & eo probato abſoluendus eſt. Quia tunc eſt ſpoliatio: cum vxor conſen- 6

ſum præſtiterit. Sic Nauar. lib. 3. conſ. in priori edit. t. de conuerſ. coniug. conſ. in fine: in poſter. eod. t conſ. 14. fin.

7 Tota autem difficultas eſt, num deſideretur ſententia diuortij, an potius ſufficiat adulterium eſſe notorium, quo impediatur reſtitutio coniugis innocentis iam profeſſi, ad ordinéſve promoti? Triplicem inuenio ſent. Prima ait, deſiderari ſententiam diuortij præcedere; atque ita intelligi c. Agathoſa 27. q. 2. concedens innocenti tranſitum ad religionem, denegánſque adultero ius reuocandi. Ducitur, quoniam adulterium notorium non impedit reſtitutionem, nec concedit ius propria authoritate, minimè expectato Eccleſiæ iudicio, diuertendi. Cuius fundamenta & authores referam diſp. ſeq. nu. 12. Atque ita docent Goffred. Hoſt Andr. Anchar. Henr. Aſtenſis, Brunell. nu. præc. relati, Graffis 2. p decision. l. 1. c. 12. n. 66. Atque idem videtur ſentire Durand. 4. d. 32. q. 2. a. 1. nu. 5. Abulenſ. 19. Matt. q. 75. Veracruz; p. Speculi, a. 6. prob. 3. ſecund. concl. vbi aiunt poſſe innocentem ingredi religionem, poſt latam diuortij ſententiam Et intelligit benè Alex. de Neuo c. Ex literis, n. 20. de diuort. quando ſententia illa tranſiit in rem iudicatam. Et ego addo, vel niſi triplex diuortij ſententia præceſſerit. Secus quando ſententia illa per appellationem ſuſpenſa eſſet. Non enim poſſet ſpoliari adulter.

8 Secunda ſent. dicit, ſufficere adulterium eſſe notorium, ne reuocetur innocens à religione, vel ab ordine ſacro ſuſcepto ad vſum coniugalem. Ducitur, quoniam id ſatis eſt ad licitè diuertendum à coniugis habitatione, impediendámque reſtitutionem. Cuius fundamenta & DD. referam diſp. ſeq n. 12. Atque ita docent Gl. c. Agathoſa, verb. Fornicationis, 27. q. 1. Ioan. de Friburg. ſum. conf. l. 1 8. q. 49. Alex. de Neuo c. Ex litteris n. 20. de diuort. Nauar. li. 3. conſil. t. de conuerſ. coniug. in 1. edit. conſ. 5. fi. in 2. conſ. 14. fi. Nata conſ. 116. n. vn. Gaëta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 16: Anton. Gabr. t. 1. commun. opin. in mea edit lib 1. verb. Adulterium, f. 22. col. 2. Corduba ſum. q. 138. Barth. à Ledeſm. de Matr. dub. 64 poſt 3. concl. § Sciendum eſt ſecundo.

9 Tertia ſent. docet, non ſufficere qualecumque notorium, ſed oportere ita notorium eſſe adulterum, vt publicè coniux habitet cum adultero Hoc enim ſolum ſufficit, vt coniux propria authoritate diuortium celebrare poſſit, abſque reſtitutionis periculo. Vt bonis ducti fundamentis aſſerunt multi, quos referam diſp. ſeq. n. 13. Et ideo ita docent Alberic. in ſui repertor. lit. M, ver. Matr. 8. verb. Quin ſi aliquis coniugum. Monaldus ſum. vbi de matr. t de diuert. §. Propter quid fiat diuortium, v. Item ſi vterque Io. de Frib. ſum. confeſſ. l. 4. tit. 22. Gaëta repetit. c. Ad limina 30. q. 1 §. 4 n. 223.

10 Hæc tamen diuerſitas oritur ex varietate opinionum, circa q. d. ſeq. agitandam, quando integrum ſit coniugi innocenti propria authoritate diuortium celebrare quoad habitationem: ita vt nec in foro externo ſit reſtituendus? Nam (vt vidimus) vniformiter loquuntur DD. in vtraque q. Et ideo dicendum eſt, cum Syluestro verb. Diuortium q. 2 3. dict. 2. n. 16. tunc licere innocenti ad religionem tranſire adultero inuito, ita vt non poſſit repeti ab adultero, nec ei ſit reſtituendus, quando vel præceſſit ſententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium eſt, vt poſſit innocens propria authoritate deſerere conſortium & habitationem adulteri, abſque metu reſtitutionis. Quando autem hoc contingat, late d. ſeq. agendum eſt, vbi nu. 14. & ſeqq. explicabo meam ſententiam. Idémque dicendum eſt de facultate conceſſa innocenti, aſſumendi ordines ſacros abſque reſtitutionis faciendæ periculo. Quoniam eadem eſt ratio.

11 Quoniam autem vt impediatur reſtitutio in foro externo coniugis innocentis profeſſi, aut ad ordines ſacros promoti, deſideretur vel ſententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in ſæculo, ita notorium eſſe, vt poſſit propria authoritate dimitti: at vt in foro conſcientiæ is tranſitus liceat ad profeſſionem, ordinèſve, aut ad votum ſimplex omnimodæ caſtitatis, & valida omnino ſint profeſſio & votum, ſatis eſt occultum coniugis derelicti adulterium. Quia id ſatis eſt, vt in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, liceat propria authoritate diuortium celebrare, vt d. ſeq. n. 31. dicemus. Atque ita ceſſat ius coniugale, & ſubinde iniuria coniugis derelicti, quæ obſtant mutationi ſtatus coniugum. Sic docent Nauar. l 3. conſ. tit. de conuerſ. coniug. in priori edit conſ. 5. fin in poſteriori, conſ. 14 fin. Nata conſ. 116. nu. vn. Vnde fit, vt ſi coniux innocens iam profeſſus, aut ſacro ordine initiatus, aut ſimplici caſtitatis voto aſtrictus, iudice cogente reſtituatur coniugi derelicto, eò quod adulterium ſit occultum, aut illud probare nequeat: non poſſit petere nec reddere debitum. Quia ſententia illa innitur falſæ præſumptioni: & in foro conſcientiæ profeſſio & votum fuere omnino valida cùm ſit certus de adulterio coniugis alterius, ac ſubinde amiſſionis totius iuris coniugalis. At ſi ſolum eſſet votum ſimplex caſtitatis, & ſemel reconciliaret ſibi coniugem derelictum, peccaret contra illud votum reconciliando, eo quod obliget ſe ad reddendum: at deinceps teneretur reddere: non tamen poſſet petere. Vt in ſimili dixi l. præc. diſp. 6. n. 14.

12 Intellige tamen licere coniugi tranſire ad religionem, vel ad ordines, ob adulterium occultum, ſi ſolum attendamus iniuriam & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti. Nam cum ſit ſufficiens cauſa diuortij, nulla iniuria irrogatur. At aliunde poterit eſſe culpa, vt ratione ſcandali, aut detrimenti religionis, aut ordinis ſacri. Quoniam ſi repetat coniux derelictus, reſtituetur coniux profeſſus aut ſacris initiatus, ex quo detrimentum patietur religio, & grauem iniuriam profeſſio & ordo. Vnde hac ratione eſſet prorſus illicitum moraliter loquendo, niſi diuortij ſententia præcederet. Quoniam cum dubium valde ſi, num ſufficiat adulterium eſſe notorium, quo impediatur hæc reſtitutio, grauis eſſet iniuria ordinis ſacri, & religionis, lite vexari, eo vel maximè, quod dubius valde ſit ſententiæ euentus: & an coniux reſtituetur. Quod non in minimam religionis & ordinis iacturam cederet. Quare exiſtimo hunc coniugem, qui diuortij ſententiam non obtinuit, rogatum à monachis, num ſit coniugatus, vel ab Epiſcopo promoturo ad ordines, aut literas dimiſſorias ad id conceſſuro, teneri fateri veritatem, nec poſſe negare ſe eſſe coniugatum. Vt in ſimili dicunt Nauar. & Manuel, prout n. ſeq. referam. Nam iuſtam cauſam habent interrogandi, & non admittendi ad religionem, vel ordines, talem coniugatum ante diuortij ſententiam. Dixi autem eſſe prorſus illicitum moraliter loquendo, quia ſi caſu contingeret in partibus remotiſſimis, vbi id periculum non eſſet: credo eſſe licitum, nec illum teneri fateri ſe eſſe coniugatum: cum moderatione, quam n. 14. adhibebo, in fine.

13 Hinc infertur, à fortiori verum eſſe, quod docent Nauar. l. 4 conſ. in vtraque edit. t. diuort. conſ. 3. fi. & n. 3 Enriq. l. 12. de matrim c. 5. fin. & Manuel 1. to. ſum edit. c. 240. n. 3. ad fin. nimirum, non licere coniugato adultero, qui iam emendatus petit ab vxore, ſimiliter adultera, reconciliationem, quam illa denegauit, & mox in adulterium relapſa eſt, ad religionem tranſire: nondum obtenta diuortij ſententia. Quia etſi multi aſſerant id eſſe ſufficientem diuortij cauſam (vt dixi, eandem opinionem amplectens, diſp. 7. n. 4.) At id non certum, ſed aliqui tenent contrarium. (Vt ibi dixi num. 2. & 3. Præterea, quia eſt diſpar ratio, nam diuortium nulli tertio præiudicat: ingreſſus autem religionis grauiter præiudicare poteſt monaſterio. (Vt nu. præc. probaui.) Et quamuis timidè hoc dicat Nauar. ait enim hoc eſſe tutius, & Enriquez: tantum enim dicit, non debere tranſire ad religionem vel ordines, donec ſequatur diuortij ſententia. At exiſtimo eſſe veriſſimum: propter rationes dictas. Et quamuis Nauar. & Enriquez, concedant eum tranſitum licere ſequuta diuortij ſententia. Nullo modo id admitterem in hoc caſu, niſi vxor ſic relicta excepiſſet in ſententia diuortij, allegans ſimile viri adulterium, & adhuc eo probato damnaretur: vel ita occultum eſſet viri adulterium, vt in iudicium deduci minimè poſſit. Quoniam aliàs poteſt damnum ſequi religioni, vel ordini aſſumpto, ſi vxor allegaret illud adulterium

rium viri præcedens,ac proinde ſententiam retractandam eſſe, (iuxta ea quæ diximus d.9.num.9.& ſeqq.)tanquam falſæ præſumptioni innocentiæ viri innitentem. Ex his infertur,non poſſe virum in hoc caſu negare ſe eſſe coniugatum, intelligendo ſe non habere vxorem,quæ poſſit ſuo ingreſſui præiudicare,quaſi hæc paria ſint.Non enim verum eſt eam non poſſe in foro externo reclamare: vt probaui.Atque ita docent Nau.& Manuel *proximè citati.*

14 Tandem in hac priori q.videndum eſt,num ſi innocens taceat ſe coniugatum eſſe, & ſic admittatur ad profeſſionem religionis, valeat profeſſio? Quoniam Nauar.*lib.3. conſ.tit.de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.6.n.1.in poſteriori,conſ.*11.*n.*1.quem ſequitur Manuel 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*140. *n.*5.ſic diſtinguit:Si admittens ad profeſſionem ea mente fuiſſet,vt admitteret virum fatentem ſe coniugatum cum muliere, quam iuſtè dimiſerat ob adulterium, valet profeſſio. Secus ſi contraria mente fuiſſet. In dubio autem præſumitur eum cognita veritate admiſſurum, niſi in ea regione eſſet contrarium ſtatutum.Quia quoad profitendum paria ſunt quempiam non eſſe coniugatum,& talem, qui poſſit ingredi religionem ac ſi coniugatus non eſſet. De æquipollentibus enim idem eſt iudicium,*l.fin.ff mandati,c.Licet ex quadam, de teſtibus.* Sed diſplicet omnino hæc diſtinctio. Et ideo cenſeo profeſſionem in eo euentu eſſe validam, niſi eſſet aliquod ſtatutum in ea religione, non ſolum prohibens,ſed irritans profeſſionem:quamuis ea mente effectus eſſet admittens ad profeſſionem,vt veritate cognita non eſſet admiſſurus:niſi in ipſa admiſſione actum hunc voluntatis eliceret,nolo admittere hunc, ſi eſt coniugatus. Quod moraliter nunquam accidit. Et hoc intelligo,quamuis ille innocens diuerterit ob adulterium occultum alterius coniugis. Quia vel profeſſionem hanc irritat ius coniugis adulteri dimiſſi:vel ſtatutum religionis quando ſolum prohibet admiſſionem, non irritans profeſſionem:vel voluntas illa habitualis non admittendi, ſi coniugium ſciretur. Non ius coniugis dimiſſi. Quoniam eo ipſo quod in adulterium labitur, omni iure coniugali deſtituitur in foro conſcientiæ, & liber eſt innocens ad mutandum ſtatum(vt n.11.probaui.) Nec ſtatutum religionis. Quia illud ſuppono non irritare. Et multa fieri prohibentur, quæ tamen contra facta tenent: vt manifeſtè conſtat in voto ſimplici caſtitatis,quod matrim.interdicit,non tamen irritat,*c.vnic.de voto.in 6.* Nec tandem irritat illa voluntas habitualis ſeu mens,ſi ſcirem eſſe coniugatum;non admitterem. Quoniam ea mens arguit fore vt nollem,ſi ſcirem, non tamen arguit actu me noluiſſe: & ideo,nec votum ſimplex irritat, (vt probaui d.9.n.15.)nedum ſolemne profeſſionis. Et confirm. quia matr.non irritat ea voluntas habitualis, niſi ſit error circa perſonam, aut conditionem, & ſubſtantialia contractus. Vt ſi quis ducat Mariam credens eam ditiſſimam,aliàs minimè ducturus matrim.valet. Et,tamen paria ſunt matrimonium, & profeſſio quoad hoc, vt ſolum irritentur, quando eſt error circa ſubſtantialia. Inſuper apertè confirmatur. Nullus enim diceret profeſſionem eſſe inualidam, ſi profitens ſe ditiſſimum aut virtutis ſtudioſiſſimum fingeret,cum pauperrimus & vitiis deditiſſimus eſſet, qua veritate cognita nullatenus admitteretur ad profeſſionem. Hinc infero,hunc coniugatum, ſi ſententiam diuortij obtinuit,vel in caſu rariſſimo,quem n.12. in fine explicui,quando moraliter in partibus remotiſſimis nullus eſſet timor damni religionis, ſi nullum ſit ſtatutum contrarium in illa religione poſſe rogatum negare ſe coniugatum.Quia reſpondet ad mentem interrogantium, quia re vera non eſt talis coniugatus, qualis non poſſit admitti,ſed quoad hoc perinde eſt,ac ſi coniugatus minimè eſſet Et quamuis monachi non admitterent,ſi ſcirent eum coniugatum, id præſumendum eſt euenire, quando non eſt ſtatutum in alia religione eam admiſſionem prohibens,vt conſulatur damno,quod probabiliter poteſt timeri fore, vt religioni contingat. Quod ſupponimus in hoc caſu ceſſare: quod ſi aliud intenderent,non eſſet rationi conſona ea voluntas:ac proinde ſatis eſt reſpondere ad mentem debitam, & rationi conformem. Sicut tranſeuntes per locum peſte infectum poſſunt iurare ſe minimè tranſiiſſe, quando ita tranſierunt, vt infici peſte non potuerint.Reſpondent enim ad debitam interrogantium mentem.Vt docent Syl.*Iuram.*3.*q.*2. Nau.*ſum.c.*12.*n.*19. Atque ſimiliter poſſet is reſpondere Epiſcopo ad ordines promoturo,vel literas dimiſſorias conceſſuro,ſe non eſſe coniugatum,in caſu dicto,quamuis ſciret fore vt Epiſcopus ordines, aut literas dimiſſorias minimè concederet. Conſtat ex ratione dicta,

Quæſtio II. An vir innocens poſſit ad ordines ſacros tranſire,inuita adultera vxore,in iis caſibus,in quibus diximus eſſe ei integrum profiteri?Quidam negant.Et reddit rationem differentiæ Innocentius, quia vxor cuiuslibet viri in ſacris conſtituti tenetur poſt viri mortem ab aliis nuptiis abſtinere,*c. Quia ſunt* 28.*d.& c.Seria d.*32.ad quod nequit cogi.2.id videtur probari ex *c. Conſtitutus,de conuerſ.coniug.* vbi habetur cõſcientiam remordiſſe virum vxoris adulteræ abſque eius licentia initiatum 3.quia *extrau. Antiq.*Ioan.22.*de voto*, habetur nulli licere ad ſacros ordines promoueri, niſi vt ſacris canonibus permittitur poſt initum matrim.At in hoc euentu nullus eſt canon id permittens.4. quia non poteſt vir ad ordines promoueri, niſi vxore in ſæculo relicta promittente continentiam,*c. Coniugatus,de conuerſ.coniug.*5. quia cum vir ſic initiatus maneat in ſæculo, facile poteſt vxori commiſceri, ac pleráque ſacrilegia admittere. Et ideo hanc ſent.tuentur Innoc.*c.Veniens in fi.de conuerſ.coniug.& ibi* Hoſt.*nu.*8.*&* 9. Ioan.And.*n.*4.*& c.Conſtitutus,eo.t.n.*3.Ant.*d c.Veniens n.* 4. Et hoc dicit eſſe tutius Card.*ibi.in fin.* Aſtenſ.*ſum.*2.*p. l.*8.*t.*11.*a.*1.*q.*9.*initio.* Ioan. de Friburg.*ſum.confeſ.l.*1.*t.*9. *q.*49.Brunellus *de ſponſal.*30.*declarat.*7.*n.*11.Gut.*q.canon. l.*1.*c.*15.*a.n.*1.Graff.*p.*2.*deciſion.l.*1.*c.*12.*n.*64. 15

Cæterum tenendum eſt id licere.Quia coniugale æquè obſtat ingreſſui religionis,ac ſuſceptioni ordinum. Cum ergo adultera omni iure coniugali deſtituatur, æquè licebit viro ipſa inuita tranſire ad ordines, ac religionem. Atque ideo hanc ſent.tuentur,ex Iuriſperitis, *Gloſſ.c.Conſtitutus, verb.Ad gradum,de conuerſ.coniug.& ibi* Innoc.*n. vn.ſuper verb.Gradum.*Ant.*n.*4.Abb.*n.*5.Card.*c.Veniens,in fi.eod.t.* Goff.*ſum t.de conuerſ.coniug n.*8. Franciſc. Aretin. *conſ.*59.*n.*8 *probat.*3 *in fi.* Syl.*verb.Diuortium.q.*17.*dict.*1. *n.*20. vbi Armil. *n.*11. Nau.*l.*3.*conſ.in* 1.*edit.tit.de conuerſ. coniug conſ.*5.*fi.& l.*4.*t de ſponſal.conſ.*23.*n.*6.*in* 2.verò,*l.*3. *t de conuerſ.coniug.conſ.*10.*n.*1.*& conſ.*12.*n.*3.*& conſ.*14.*n.* 5.Barboſ.*ff.ſolut.mat.rubr.*2.*p.n.*25. Ant. Go.*bulla cruciat clauſ.*10.*n.*69.Idque tanquam verum ſupponere videntur Archid. *c.Si cuius,n.vn.verſ In ea gloſ.*ibi:*Iniuriam faciat, d.*34.*& ibi* Dominic.*in fi.* Card.Alex.*ibi,* Greg Lop *l.*8. *verb.Eſſe miſmo,tit.*2.*p.*4. Hugo *de Celſo in repertor.legum huius regni,verb.Clerigos,*§.10.vbi dicunt virum innocentem ad ordinem ſacrum promotum,relicta vxore adultera,non eſſe ei reſtituendum,licet poſt ordinem aſſumptum fornicetur. Eandem ſent.docent Et ex Theologis,Palud. 4 *d.*27.*q.*3.*a.*2.*nu.*10.*& d.*35.*q.*2.*a.*2.*n.*14. Suppl. Gab.4. *d.*31.*q.vn.a.*2.*concl.*6. *& poſt* 9.*co cl.v. Sed quid ſi nocens.* Abulenſ.*c.*19.Matth.*q.*75.*ad fi.corp.* D.Ant. 2.*p.t.*1.*c.*21. §.1.*ad fi* Victoria *ſum.de matr.n.*253. Sot.4 *d.*27.*q.*1.*a.*4. *in fi.& d* 36.*q.vn a.*5.*ad* 3. Led.2.*p.*4.*q.*63.*a* 1.*ad fi.*Cord. *ſum.q* 138.Ouandus 4.*d.*39.*q.vn.propoſ.*16.Celaia 4 *d.*35. *q.*1.*in fin.*2.*argumenti.*Palac.4 *d.*27.*d.*3. *col.*12.*f.*598.*pag.* 1. & meliùs *pag.*2. *immediatè ante v. Aduertendum eſt; & ead diſ.col.*29.*in ſolut.ad* 14.*arg f.*706. *& d.*35.*diſp.vn.col.* 6.*immediate ante v. Domini igitur verb.*Enriq *l.de ma.r.c.* 8.*nu.*10.*initio,& c.*17.*ad fi.& l.*12.*c.*5.*nu.*10. Petr.de Led. *de matr.q.*53.*a.*4.*paulò poſt princ.* Bartb.à Led *de ſacra ordinis,dub.*14.*fi* Philiarc.*de offi ſacerd.*1.*p* 2.*l.*2 *c.*17.*fi.*Emm. Sa *ſum.verb. Diuort.n.*2.*v. Poſt diuortium,* Lud. Lop. 2.*p. inſtruct.de matr c.*54.vbi de diuort.in genere,*verb.Notandum autem,*Manuel.1.*t.ſum.*2.*edit.c.*239.*n.*2.*fi.* Vega.1.*to. ſum. c.* 89.*caſu* 3. Vnde ea regula generalis eſt tradenda 16

Quoties licet viro ad religionem tranſire, vxore adultera in ſæculo manenti, ac renitente, licet ſimilirer ſacris ordinibus initiari niſi aliunde obſtaculum adſit, vt quia vir eſſet bigamus, aut aliàs irregularis. Hanc reg. tradunt Goſfred. *ſum. 10. de conuerſ. coniug n.* 8. Palud. 4. *diſt.* 27. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 10. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 21. *§.* 1. *ad fi.* Syl. *verb. Diuort. q.* 17. *dicto* 1. *n.* 20. vbi Armil. *n.* 11. *Victoria ſum. de matr. n.* 253. Sotus 4. *d* 27. *q.* 1. *a.* 4. *fi.* Nauar. *l.* 3. *conſ. in* 2. *edit. t. de conuerſ. coniug. conſ.* 10. *n.* 1. Ouandus 4. *d.* 39. *q. vn. propoſ.* 16. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 10. *init. & l.* 12. *c.* 5. *n.* 10.

17 Ad arg. n. 15. propoſita reſp. Ad. 1. dic cum Abbat. *c. Conſtitutus n.* 5. *de conuerſ. coniug.* tunc vxorem teneri ab aliis nuptiis abſtinere, poſt viri ad ſacros ordines promoti obitum, quando eius obtenta licentia initiatus eſt. Tunc enim cenſetur ipſa voto caſtitatis ſe aſtringere: ſecus quãdo ipſa adulterante. Ad 2. deſumptum ex *c. Conſtitutus*, reſpondetur dupliciter. 1; fuiſſe vanum ſcrupulum & ineptum. Poterat enim abſque ſcrupulo ad ordines promoueri ob vxoris adulterium. Sic reſpondet Ioan. Andr. *ibi n.* 1. Ant *n.* 3. Card. *fi.* Secundò reſpondent Ioan. Andr. *&* Ant. *ibid. &* Anch. *ibi, n.* 2. remordiſſe conſcientiam, eo quòd vir fuerat occultè adulteratus: ac proinde compenſabantur adulteria. Sed hanc poſteriorem ſolutionem meritò reiicit Card. *ibi fin.* eo quod non conſtat id ex textu: atque ita fundamento careat, dicere virum fuiſſe occultè adulteratum. Ad 3. dic, quamuis non ſit textus id diſponens circa ſacros ordines, ſatis eſſe id diſpoſitum extare circa tranſitum ad religionem, vt conſtat ex dictis n. 2. vtrumque enim æqualiter impeditur propter ius coniugale: & vbi tranſitus ad religionem permittitur, cenſetur conceſſus tranſitus ad ordines, vt n. præc. fine oſtendimus. Ad 4. dic eum textum loqui quando matr. eſt integrum & illæſum, noluit enim ius canonicum concedere tranſitum ad ordines vel religionem coniugi, ex ſola alterius licentia. Secus autem eſt, quando coniux diuertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber ſit ab omni coniugali onere, poteſt liberè ad ordines aut religionem tranſire, perinde ac ſi coniugatus minimè eſſet. Ad vlt. fateor id periculum ſubeſſe, at cum poſſit Dei gratia tentationibus reſiſti, licitus eſt tranſitus eſt ad ordines.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm coniux innocens poſſit propria authoritate ab adultero diuertere, ita vt nec in foro externo ſit ei reſtituendus: amittátque eo ipſo adulter ius exigendi debitum: & qualis adulterij certitudo ad hoc deſideretur.

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, n. 1.
An coniux innocens poſſit authoritate propria debitum negare adultero? Refertur triplex ſent n. 2. 3 *&* 4.
Poteſt, quamuis adulterium ſit occultum, n. 5.
Quid, ſi iudex præcipiat ſub excommunicatione lata innocenti, vt debitum reddat, an teneatur innocens obedire? n. 6.
An lite diuortij pendenti teneatur innocens reddere, n. 7.
An coniux adulter ſit priuatus iure exigendi debitum, an potius ſit priuandus: atque adeo poſſit adire iudicem, vt compellat innocentem reddere? Et an ſi innocens diuortium petens, ac dotem adulteræ ſibi applicari, defectu probationum, aut quia falſis teſtibus falſove negans adultera ſe tuetur, ſuccumbat: teneatur adultera dotem reſtituere, ac diuortio conſtituere, & coram iudice fateri adulterium: remiſſiuè n. 8 *& ibi etiam remiſſiuè, accuſatio adulterij ad diuortium eſt mixta, & criminali accedit.*
Soluuntur argumenta, n. 9.
Poſt n. 9 *inuenies alia ſummaria.*

1 TRiplicem petit diſput. præſens quæſtionem agitandam. I. eſt, an coniux innocens poſſit propria authoritate debitum negare adultero? II. an poſſit ei non cohabitare, ac proinde diuortium propria authoritate celebrare? III. qualis notitia ad hoc deſideretur?

Quæſtio I. Vtrùm coniux innocens poſſit propria au-
2 thoritate, minimè iudicio Eccleſiæ expectato, debitum coniugale negare adultero? Quatuor inuenio ſententias. Prima ait deſiderari Eccleſiæ ſententiam vt poſſit coniux innocens debitum negare adultero. Ducitur 1. Quia negare debitum eſt pœna adulterij. Vt docet *Gloſſa c. Porrò, verb. Separari, de diuort.* & probaui l. 1. diſput. 68. n. 4. in prima ratione: ergo non inferenda eſt niſi per iudicem. Aliàs idem coniux innocens eſſet actor & iudex, ſibique ius diceret in cauſa propria, contra *l. Nullus* 13. *C. de Iudæis, & l. vnic. C. ne quis in ſua cauſa iudicet, & l.* 19. *tit.* 16. *q.* 3. Et confirmatur, quia eſt pœna conuentionalis (vt dixi hoc l. d. 3. n. 4.) ea enim lege initum eſt matrimonium, vt ſeruanti fidem fides ſeruanda ſit, ſecus vbi alter coniux eam violarit. Pœna autem conuentionalis non debetur ante iudicis ſententiam (vt cum veriori opinione defendimus l. 1. d. 37. n. 4.) Secundò, quia coniux adulter non eo ipſo priuatur iure exigendi debitum, ſed priuandus eſt (vt defendimus l. 1. d. 68. nu. 4.) Ergo deſideratur iudicis priuantis ſententia. Non enim æquum eſt vt ipſe coniux iniuria adulterij affectus, ſit iudex priuans. Tertiò, quia lex vniuerſalis non applicatur ad caſum particularem, niſi media iudicis ſententia, cuius eſt merita cauſæ diſcutere, & accuſationem actionis exceptionéſque rei perpendere, Cum ergo lex de diuortio à Chriſto Matt. 19. lata ob adulterium, ſit generalis, omnéque adulterium ac vniuerſos coniuges amplectatur, deſiderabitur iudicis ſententia, vt huic ſpeciali adulterio accommodetur. Atque ita hanc partem tuentur Hugo *relatus a Gloſ. c. fin. verb. Fornicationis adulter. Gl.* dicens eſſe valde probabilem *c.* 1. *verb. Patro.* 32. *q.* 1. Inn *c. pen fi. de adult. & ibi* Anch *n.* 4. Turrec. *c. Agathoſa, fi. ſuper verb. Vxorem* 27. *q.* 2. Suppl. Gab *de* 35. *q. vn. a.* 2. *concl.* 6. *& in ſolut. ad* 2 *contra illam, & poſt ſol. ad* 4.

Secunda ſententia petit adulterium eſſe notorium, vt 3
poſſit innocens propria authoritate debitum adultero negare. Quoniam ad negandam cohabitationem id deſiderari fatentur omnes (vt nu. 10. & ſeqq. videbimus.) Et non eſt maior ratio de cohabitatione, imò minor. Cum ex obligatione ſoluendi debiti coniugalis oriatur cohabitandi obligatio. Sic tenent *Gl. c. fi. verb Fornicationis paulò poſt principium. & paulò ante finem, de adulteriis, & ibi* Io. Andr. *n.* 5. Henr. *n.* 4. Goffred. *ſum. t. de diuortiis, n.* 5. Hoſt. *c. Inquiſitioni paulò poſt princ. de ſentent. excom.* Arch *c. In coniugio* 32. *q.* 1. *n.* 3. *& c. Si cuius* 34. *d. vn v. In ea Gloſſ.* ibi: *iniuriam faciat.* Præpoſit. *c. Ex parte n.* 4. *de ſponſal* Monald. *ſum. t. de matr.* §. *De effectu matr. a. fi.* & vbi de diuortio, §. *Propter quid diuortium fiat, in fin Lex regia* 8. *t.* 2 *p.* 4. Imò Hoſtienſ. Præpoſit. *&* Monald. *priori loco allegato*, petunt adulterium ita notorium eſſe, vt nullus inficiationi locus eſſe poſſit. Vt putà: ſi adulteri publicè cohabitent.

III. Sententia fatetur adulterium eo ipſo deſtiturum 4
eſſe iure debiti exigendi, ac proinde exigendo peccare: ait tamen adultero exigenti teneri innocentem reddere. Ducitur, quia duplex ius habet coniux in alterum coniugem? alterum, vt exigat, & hoc amittitur ob adulterium; alterum, vt ſibi exigenti reddatur, quamuis exigendo peccet: & id non deperditur adulterio admiſſo. Sicut prælatus delinquit, nec ius habet imperandi aliquid dubium, ſit culpa néene: ſubditus tamen id imperanti audire teneretur. Et ſimiliter coniux voto caſtitatis adſtrictus, iure debiti petendi caret, & petendo reus eſt ſacrilegij, aut alter coniux petenti reddere tenetur. Sic Io. de Friburgo *ſum. confeſ. l.* 4. *t.* 2. *q.* 50.

IV. ſent. (quam veriſſimã eſſe credo ait, coniugem inno- 5
centem certum de alterius adulterio, & eo ipſo eximi à debiti reddendi obligatione, nec ad id deſiderari adulterium eſſe publicum, aut Eccleſiæ ſententiam. Ducor, quoniam iure naturæ in ipſo contractu matrimonij ea conditio adhibita eſt, vt ſeruanti fidem fides ſeruetur, ſecus eam violanti (vt d. 3 n. 4. diximus) nec id ex conuentione partium, inſtar meræ pœnæ conuentionalis, conſurgit: ſed eſt quaſi conditio in contractu ipſo incluſa: itaque quamuis aliqualem pœnæ rationem ſubeat, reſpectu adulteri, qui quaſi in pœnam fidei fractæ, iure exigendi priuatur: ac potius eſt conditio, quàm pœna. Sicut communiter tradunt DD. pœnam à teſtatore adiectam legato, ſub conditione

tione caſtè viuendi, potiùs conditionis naturam, quàm pœnæ ſequi. At conditione non ſeruata in pacto imbibita, alter paciſcens eſt eo ipſo liber ob obligationem fidei in pacto præſtitæ, nec ad hanc exemptionem aliquid amplius deſideratur, quàm certa notitia fidei ſibi fractæ. Ergo coniux innocens certo ſciens ſibi violatam eſſe coniugalem fidem a miſſo adulterio, liber eſt à debiti reddendi obligatio[illegible]. Secundò, quia cum res hæc, quæ eſt debitum negare, intra priuatos parietes, & occultè ſit agenda, & non publicitatem poſtulet, inſtar expulſionis à propria habitatione, non eſt cur notorium delictum iudi[illegible]iſve ſententiam deſideret. Tertiò, quia aliàs cogeretur innocens iniuriam ſibi ab adultero illatam codonare. Nam reddens debitum condonat (vt diſp. 14 probauimus.) Et vir innocens cogeretur damnum bigamiæ pati, quam cognoſcens adulteram incurrit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent, ex Iuriſperitis, Hoſt *c. Porrò, n 3 de diuor:* vbi Ioan. Andr. *n.* 3. Ant. *n.* 12. Anch *n.* 9. *Idem* Hoſt *c. fi. n.* 3. *de adult.* vbi Ant. *fi.* Abbas *n.* 6. Præpoſ *c. De illa, n.* 7 *de diuort.* Alberic. *in ſuo repertor li.* M, *verb. Matr.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniugum.* Io. de Friburg. *ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 21. *q.* 7. Aſtenſ. *ſum* 2. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *q.* 17. Angel. *Matr.* 4. *n.* 1. Sylu. *verb. Diuortium q.* 8. vbi Armilla *n.* 7. *& verb. Matrim. n.* 76. Tabiena *Matr.* 4. *q.* 4 *n.* 5. Turrec. 32. *q.* 7. *in ſu. a.* 1 *n.* 6. *& c. Seculares* 33. *q.* 2. *n.* 1. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 5. *n.* 11. *fi.* Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n* 216. *&* 422. Barboſ. *rubr.* 2. *p. n.* 26. *ff. ſolut matr.* Et ex Theologis D. Th. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *corp. & ibi* D. Bonau. *a. vn. q.* 3. Durand. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 7. Richard. *a.* 1. *q.* 3. Palud. *q.* 1 *a.* 4 *concl.* 1. *n.* 27. *& d* 27. *q.* 4. *a.* 2. *n.* 11. D. Ant. 3 *p. t.* 1. *c.* 21 §. 5. Abulen. *c* 19. Matt. *q.* 72. Maioris 4 *d.* 35. *q.* 1. §. *Contra priorem concl. ad fi* vbi Nic. de Orbel. *q.* 2. § 2. Vict. *ſum de matr. n.* 290. Sot. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 3 *concl* 2. Petr. Soto *lect.* 12. *de matr. col pen.* Caſtro *l.* 2. *de lege pœnali c.* 4. §. *Vt igitur.* Viguerius *l. inſtit. c.* 16 §. 7. *v.* 9. *impedim.* 10. Led. 2. *p. d. q.* 64. *n.* 3. *paulò poſt principium.* Nider *in ſua ſum. præcep.* 6 *c* 4. Cordub. *ſum. q.* 138. Veracr. 3. *p. ſpec a.* 5. *concl.* 2. Angles Floribus 1. *p. de matr. q.* 9. *de diuor. a.* 1. *diffic.* 3. Palac. 4. *d* 27. *d.* 3. *col.* 14. *f.* 599. *& d.* 38. *d. vn col.* 13. *v. Si vero fortè.* Bellar. *l.* 1. *de matr. c.* 14. §. *Secundum eſt.* Enriq. *l.* 11. *de matr. c* 17. *n.* 1. Barr de Led *dub.* 67. *de matr. concl.* 1. Graff. 1. *p. deciſion. l.* 1. *c.* 84. *n.* 5. Lud. Lop. 2 *p. inſtr.* 54 *de matr.* vbi de diuortio quoad habitationem *col.* 2. Philiarc. *de off ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 17. *paulò poſt princ.* Emm. Sa *ſum. verb. Diuortium n.* 1. Manuel 1. *to ſum.* 2. *edit. c.* 240. *n.* 4 Petr. de Led. *de matr. q.* 62. *a.* 3. *notab.* 1. Vega 1. *to. ſum c.* 13. *caſu* 1.

6 Quid autem dicendum ſit, ſi iudex ſub excommunicatione latæ ſententiæ, præcipiat coniugi innocenti certò ſcienti adulterium occultum alterius, quoad probari nequit, vt reddat illi debitum, non conſtat inter DD. huius ſent. Quidam enim dicunt innocentem non teneri reddere debitum adultero coniugi, donec compellatur per Eccleſiam, atque ita clarè ſentiunt ad id teneri, Eccleſia præcipiente. Quia Eccleſia iuſtè præcipit: cum iuxta allegata & probata illi non conſtat alterum coniugem reum adulterij eſſe. Sic D. Th. D. Bonau. Durand. Ricard. Aſtenſ. Io. de Friburgo. D. Ant. Syl. Tab. Turrec. Nider *n. præc. alleg.* Armil. *verb. Matr. n.* 76. Palac. 4. *d.* 17. *d.* 3. *col.* 18. *f.* 601. Alij licet fateantur conſultius eſſe, tunc reddere, vt vitetur excommunicatio in foro externo: dicunt tamen ad id minimè teneri coniugem innocentem certum de alterius adulterio. Quoniam præceptum Eccleſiæ ex falſa præſumptione procedens, minimè obligat in conſcientia. Sic Palud. 4. *d.* 27. *q.* 4. *a.* 2. *n.* 11. *& d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 18. Abul. *c.* 19. Matt. *q.* 72. *in ſolut. ad* 4. Sot. 4 *d.* 36. *q. vn a.* 3. *ad fin. corp. v. Alia eſt ambiguitas.* Caſt *l* 2. *de lege pœn. c.* 4. §. *Vt igitur.* Led. 2. *p.* 4. *q.* 64. *a.* 3. *paulò poſt prin.* Verac 3. *p. ſpec. a* 5. *concl.* Petr. de Led. *de matr. q.* 62. *a.* 3 *notab.* 2. Bart. à Led. *dub.* 67. *de matr. concl.* 3. Vega 1. *t. ſum c.* 78. *caſu* 5. Idémque videntur ſentire Hoſt. *c. Porrò, n.* 3 *de diuortiis,* vbi Io. And. *n.* 3. Ant. *n.* 12. Anch. *fi.* Alex. de Neuo, *n.* 9. conſulunt enim, vt ſi excommunicetur, patienter ſuſtineat: quaſi ſentientes coram Deo immunem illum eſſe culpæ. Imò Abul. dicit non teneri illum reddere, licèt maneat excommunicatus vſque ad mortem. Quod idem clarè ſentit Palud. 4. *d.* 27. *q.* 4. *a* 2. *n.* 11. ait enim hunc non teneri obedire, at melius eſſe parere, quàm ſemper viuere in excommunicatione. Vnde dicunt Sot. Led. Verac. Bar. à Led. Pet. à Led. Vega, hunc non eſſe in foro conſcientiæ excommunicatum: atque ita ſolum in publico ratione ſcandali teneri ab iis abſtinere, quæ excommunicato interdicta ſunt. Alij diſtinguunt ſic. Si innocens poſſit intra paucos dies probare adulterium, non tenetur parere iudici, ſecus ſi probationes longa temporis mora indigeant. Ita Angel *verb. Debitum, n.* 10. vbi Syl. *q.* 1. *cauſa* 3. Arm. *n.* 4. Ego exiſtimo hunc ex natura rei minime teneri obedire, nec eſſe coram Deo excommunicatum. Quoniam ſententia illa & præceptum iudicis falſa præſumptione innituntur, atque ita minimè obligant in foro conſcientiæ, in quo veritas innocenti conſtat. At poſſe teneri ratione ſcandali vitandi. Vt benè ait Caſtro *hic alleg.* addens totis viribus teneri illud vitare. Et ideò ſi breui poſſit adulterium probare, cum tunc non magnum inde oriatur ſcandalum, non tenebitur reddere: ſecus ſi longa mora neceſſaria ſit. Vt Angel. Syl. *&* Armil *proximè citati* docent. Quia tunc meritò orietur graue ſcandalum: eo vel maximè, quod in excommunicatione per annum inſordeſcens, tanquam ſuſpectus de hæreſi habendus eſt. Trid. *ſeſ.* 25. *c.* 3 *de reſcr. in fi.* Vnde cum obligatio hæc reddendi debitum minime conſurgat ex iudicis præcepto ſed ex obligatione vitandi ſcandali, iuxta ſcandalum ex negatione exortum, breuitas, vel temporis diuturnitas, quæ ad probandum adulterium deſiderantur, expendenda ſunt. Et ſi coniux innocens in loca remota fugeret, vbi ſcandalum omnino ceſſaret, minimè teneretur reddere.

Hinc fit lite diuortij pendente, minimè teneri coniugem 7 innocentem, certum de alterius adulterio, reddere debitum. Quia quamuis lite pendente nil innouandum clament iura: vt conſtat ex *toto tit. Vt lite pendenti nil innouetur:* at id procedit in foro externo, in quo veritas non conſtat donec lis decidatur. Quare coniux veritatis conſcius non tenetur exitum litis expectare, quod à debiti redditione abſtineat: eo vel maximè, quod ſi tunc à iudice minimè coactus redderet, eſſet condonatio adulterij, ac ius diuortij petendi extingueretur, vt diſp. 14. dicemus. Sic Roſel. *verb. Debitum n.* 13. vbi Syl. *q.* 1. *cauſa* 3. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 4. Palac. 4. *d.* 27. *diſp.* 3. *col* 18. *f.* 601. ait tenebitur reddere ſi non omnino certus ſit de adulterio. Vt benè docent Roſel. *&* Syl. *ibid.* Quia in hoc dubio non eſt ſpoliandus coniux iure exigendi debitum. Vnde non eſt audienda *leg. reg.* 8. *t.* 2 *p.* 4 quæ ſequens Goffredum *ſum. t. de diuortiis, n.* 15. ait teneri lite pendenti innocentem reddere debitum, niſi adulterium ſit manifeſtum. An verò teneatur reddere tunc præcipienti id iudice, dixi n. præced. 8

Sed an coniux adulter, dum eius adulterium latitat innocentem, ſit ipſo iure priuatus facultate exigendi debitum, ita vt poſſit adire iudicem, vt alterum negantem cōpellat reddere? dixi l. 11. d. 68. n. 4. vbi tanquam probabilius ſuſtinui, non eſſe ipſo iure priuatum, donec coniux alter adulterij conſcius ipſum priuet: atque ita interim poſſe adire iudicem, vt ipſum reddere compellat. Atque idem dixi ibi, nu. 5. licèt coniux innocens leuibus indiciis, nec ſufficientibus ad diuortium celebrandum, ſuſpicaretur adulterium. Quare adulter rogatus à iudice non tenetur fateri ſuum occultum adulterium, ſicut nec alia crimina, niſi iuridicè rogatus. Iuxta ea quæ dixi d. 8. n. 19. fin. At ſi norit adulter innocentem habere ſufficientem ſui adulterij certitudinem, vt foro conſcientiæ diuertere poſſit, quamuis probare minimè valeat, non poterit in conſcientia ipſum compellere vt reddat ſibi debitum. Et ſi fortè iudex ex falſa præſumptione compulit, tenetur ipſe à compulſione deſiſtere. Quoniam nolenti innocente certo de adulterio reddere, deſtitutus eſt ipſe omni iure. Et quamuis minimè teneatur dotem & bona reſtituere innocenti, quorum amiſſione damnandus erat, niſi falſo ſe

tuetetur,(vt dixi diſp.8.num.14)tenetur tamen ad ſuam libertatem negandi debitum,innocentem reuocare. Quoniam diſpar eſt ratio. Amiſſio enim bonorum eſt mera pœna, ac proinde nullo modo debita, niſi media Iudicis ſententia: quare ea non exiſtente,quamuis iniuſtè impedita non tenetur coniux adulter bona reſtituere: at quòd iure exigendi priuetur, nulla opus eſt ſententia, ſed voluntas ſola innocentis conſcij adulterij ſufficit. Quare tenetur huic minimè obſtare. Tandem non teneri adulterum crimen occultum fateri, niſi quando iudex præcedentibus iudiciis, aut ſemiplena probatione, & oſtenſis illis adultero, vt ſibi conſtet ſe iuridice de crimine interrogari(vt in aliis criminibus fatentur DD. communiter:) vel ex eo conſtat, quod accuſatio adulterij ad diuortium celebrandum eſt mixta, & aſſimilatur criminali. Vt probaui hoc l.diſp.8.n.19.fine.

Ad argumenta n.1.propoſita reſpond. Ad 1.conſtat ſo-
9 lutio ex dictis n.5 in prima ratione. Non enim eſt propriè pœna, ſed quaſi conditio imbibita in ipſo matrimonij contractu. Ad confirm. dic eſſe verum de mera pœna conuentionali,quæ ex partium conuentione conſurgit: ſecus de ea,quæ ſuapte natura in ipſo contractu includitur tanquam conditio. Ad 2. admiſſo antecedente, neganda eſt conſequentia. Quoniam cum hoc ſit in fauorem innocentis,& non per modum pœnæ,ſed conditionis,ſatis eſt vt innocens adulterij conſcius adulterium iure exigendi priuet. Ad 3.dic antecedens eſſe verum de lege mere pœnali, & quando agitur ad pœnam lege decretam infligendam ſolius enim iudicis eſt eam infligere, meritis cauſæ diſcuſſis: ſecus vbi lex non continet meram pœnam,vt ludens pecunia credita in hoc Caſtellæ regno, nulla indiget iudicis ſententia, quo pecuniam perditam minime ſoluat. Quoniam lex id concedens eſt merè pœnalis, ſed contractum irritat. Vt diximus l.1.diſp.31.n.1.

SVMMARIVM.

An coniux innocens poſſit ab adulteri habitatione, propria authoritate diuertere? Referuntur cap. Porrò, & cap. ſignificaſti, de diuort. quæ ſecum pugnare videntur, n. 10.

Referuntur tres ſententiæ, n. 11. 12 & 13.

Non ſatis eſt ad ſic diuertendum, adulterium occultum; & aliter diuertentis conceditur reſtitutio coniugi ſpoliato, imò & prædoni ſpoliato ante omnia conceditur reſtitutio, n. 14.

An ſit etiam tunc facienda reſtitutio quoad debitum coniugale ſpoliato coniugi, n. 15. & ibi, quid, ſi matr. non ſit conſummatum.

An ſi coniux adulter occultus vel alia de cauſa recedat, & rediens minimè admittatur, poſſet petere reſtitutionem coniugis à ſe dimiſſi? Et quid, ſi adulter expulſus reſtitutionem non petat? Et explicatur cap. de Benedicto 32. q. 1. Et an vir teneatur quærere vxorem fugientem, num. 16.

Quid ſi coniux quauis de cauſa coniugem repellat, an ipſemet repellens poſſit reſtitutionem coniugis à ſe expulſi petere, n. 17.

Quid ſi coniux non agat iudicio poſſeſſorio, ſed petitorio, an ſit ante omnia reſtituendus, n. 18.

Quid, ſi vxor ſpoliata replicet aduerſus exceptionem adulterij occulti à viro ſpoliante ſibi obiectam, allegans ſimile adulterium occultum ipſius viri, an ſit audienda, n. 19.

Quid ſi ſpolians alleget rei iudicatæ exceptionem, an impediatur reſtitutio, num. 20.

Quid ſi ſpolians offerat incontinenti probationes adulterij occulti? Refertur ſent. docens impediri reſtitutionem, n. 21.

Non ſatis eſt incontinenti offerri probationes, niſi quando facta reſtitutione ſubeſſet peccati aut damni, quod reparari nequit periculum. Et quid ſi coniux certus de adulterio occulto alterius, ſit iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, votove caſtitatis ligatus, an ſit reſtituendus coniugi repetenti, ſi ille offerat incontinenti probationes. Et quid, ſi ſit conſanguinitatis gradus iure humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimens, & explicatur cap. Litteras. de reſt. ſpol. n. 22.

Quando dicantur incontinenti oblatæ probationes, n. 23.

Enodantur l. fin. C. Quorum bonorum, reg. Dolo facit, de regul. iur. in 6. l. 27. a. 2. p. 3. n. 24.

Vt poſſit coniux adulter expelli, ita vt ſpoliatus non ſit in foro externo reſtituendus, exigitur ita notorium adulterium, vt nullus prorſus ſit infitiationi locus: & quando id contingit, nu. 25. & quid, ſi coniux ſpoliatus ob impotentiam fateatur in iudicio ſe fornicatum, eod. n. 25.

Qualiter id notorium, vt impediatur reſtitutio, ſit probandum, n. 26.

Quanto temporis ſpatio id notorium ſit probandum. Et quando eſt notorium iudici, an ſint expectandæ probationes, n. 27.

An mulier ſic expulſa poſſit petere reſtitutionem, allegans ſimile viri adulterium, n. 28

Quid, ſi vir non eiecisſet vxorem notoriè adulteram, ſed peteret diuortium, an audienda eſſet exceptio adulterij occulti ipſius viri, allegata à muliere, num. 29.

An ſi poſt expulſionem temerariam coniux expulſus fornicetur notoriè, ſit reſtituendus, n. 30.

An in foro conſcientiæ liceat quoad habitationem diuertere, ratione adulterij occulti? Et quid importet dictio libitò, n. 31.

An ceſſante ſcandalo liceat, n. 32.

Quid, quando matrimonium eſt occultum, n. 33.

Quid ſi Eccleſia compellat tunc admittere, n. 34.

An coniux occultè adulter poſſit tuta conſcientia petere ſe ad coniugem qui diuertit, reſtitui, & reſtitutione ſibi conceſſa vti, n. 35

Qualiter à culpa excuſetur D. Ioſeph, dum virginem ob occulti adulterij ſuſpicionem dimittere voluit, n. 36.

Coniux cui conſtat matrim. eſſe nullum, an poſſit propria authoritate diuertere, n. 37.

Soluuntur argumenta. Et conciliantur c. Porrò, & c. Significaſti de diuort. Et enodatur c. Ad decimas, de reſtit. ſpol. in 6. & c. Ex parte de ſponſal. Et impeditur reſtitutio, quando eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſsionis eo quòd ius commune illi reſiſtat, n. 38.

Poſt num. 38. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

Quæſtio II. An quoad habitationem liceat coniugi 10
innocenti propria authoritate diuertere ab adultero, ita vt adulter reſtitutionem minimè petere poſſit? Hac in re acrem difficultatem ingerunt *cap. Significaſti, & cap. Porrò, de diuort.* quæ ſecum pugnare videntur. Nam *c. Significaſti*, ibi: *Si notorium eſt mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet.* Habetur ob notorium adulterium poſſe coniugem dimitti abſque ſpe reſtitutionis. At *c. Porrò*, ibi: *Etiamſi parentela eſſet publica, & notoria, abſque iudicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit.* habetur non eſſe licitum diuertere abſque Eccleſiæ ſententia, ob notoriam conſanguinitatem.

Triplex igitur eſt ſentent. I. ait deſiderari ſententiam 11
iudicis, vt licita ſit habitationis ſeparatio. Ducitur 1. quia id expreſsè deciditur *c. Porrò, de diuort.* vbi conſanguinitas eſt notoria in quo caſu eſt ratio vrgentior, vt liceat propria authoritate diuertere ob notoriam conſanguinitatem eò quòd cohabitando ſit grauiſſimum peccandi periculum, cum, ſi conſanguinei reuera ſint coniuges, atque ita matrimonium inualidum, ſit eis copula prorſus interdicta. Ergo à fortiori non licebit abſque ſententia Eccleſiæ diuertere ob notorium adulterium. Cùm tunc nullum ſit peccati periculum: copula enim licita omnino eſt. 2. quoniam ſeparatio habitationis eſt publica pœna, ac proinde publicum Eccleſiæ iudicium deſiderat. Et confirm. quia eſto ex natura rei liceret propria authoritate diuertere, at Eccleſia iuſtè id interdicere potuit, (vt interdixit d *c. Porrò*) nam cùm Eccleſia conſentiente initum ſit matrimonium, æquum eſt, vt eius diſſolutio, ſiue quoad vinculum, quando reperitur inualidum, ſiue quoad habitationem, per diuortium, eiuſdem Eccleſiæ authoritate fiat. Quoniam omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *cap. 1. de reg. iur.* Tandem poteſt probari rationibus n.2. allatis, quæ fortiùs in hoc caſu militant. Et ideò hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Gloſſa, c. Porrò, verb. Separari de diuort. & c. Gaudemus, verb. Deciderunt, de conuerſ. coniug. & c. Ex parte, verb. Manifeſta, de ſponſ. Gratian c. Sine de coniugij §. In hoc* 33. *q.* 1. Et videtur tenere Hoſt. *d c. Ex parte, n. 4. ſuper verb. Manifeſta.* & dicit communem *idem* Hoſt. *d c. Porrò, n.* 3. Et tenent Ant. *c. fi. n. 8. in fi. de adult. & c. Porrò, n. 12. de diuor.* vbi Card. *n. 5. oppoſ. 2.* Barb. *c. Ex parte col. 4. de feud.* Turrecr. *c. Agatho, a, fin. ſuper ver. Vxorem* 27 *q.* 2. Gaëta *repet. c. Ad limina* 3 [illegible] *q. 1. §. n.* 422. Et videtur hanc ſequi Franciſc. Marc. 1 *p. deciſ.* Palam. Delphin. *deciſ.* 534. *n.* 24. Eam enim refert in vltimo loco quamuis nullã ſent. expreſsè decidat. Et ex Theolog. eandem ſuſtinent D. Th. 4 *d* 35. *q. vn. a.* 3. vbi Durand. *q. 1. art. 2. n.* 7. D. Bonau. *a. vn q.* 3. Rich. *a. 1. q.* 4. Suppl. Gabr. *q. 1. art. 2. concl. 5. & 6. & in ſolut. ad 2. contra 6 concl & poſt ſolut. ad* 4. Abulenſ. *c.* 19. Matth. *q. 72. corp & ad* 1. Viguer. *l. inſtit. c. 16 §. 7. verſ. 9. imped.* 10. Caſtro *l. 2. de lege pœnal. c 4. §. Vt igitur.* Nider *in ſua ſum precept. 6. c.* 4. Ouand. 4. *d. 35. q. vn propoſ.* 2. Bellam. *l. 1. de matr. c. 14 §. Secundum eſt.* Graf. *1. p. deciſ. l. 1. c. 12. n 66. ſi. & n. 73. caſu* 1. Et à fortiori hanc opin. tenent omnes DD quos n.1. retuli, aſſerentes ad debitum adultero coniugi negandum deſiderari Eccle-

ſiæ

ſiæ ſententiam. Vnde retenta hac opinione, ſi coniux innocens ab adultero recedat, minime expectata Eccleſiæ ſententia, reſtituetur vtrique adultero reclamanti. Atque ita docent D.Th.Dur.Abul.*in ſolut.ad 1.eiſdem locis citatis.*

12 II. ſent.docet, ſufficere ad hoc diuortium propria authoritate celebrandum, ſi adulterium ſit notorium. Probat ex *c.Significaſti, de diuort.* vbi coniugi dimiſſo ob adulterium notorium denegatur reſtitutio: ergo licitè potuit adulter notorius dimitti, aliàs ad priſtinam matrimonij plenam poſſeſſionem reſtituendus eſſet, 2. ex *c. Ex parte, de ſponſ.* ibi: *Quia nemini licet vxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere.* Ergo à contrario ſenſu id licet, vbi fornicatio eſt notoria. 3. ex *c. Ad decimas, de reſtit.ſpol.in 6.* vbi canonicos quoſdam decimis ſpoliatos agentes vt ad priſtinam poſſeſſionem reuocentur, decidit Pontifex reſtituendos minime eſſe, ſubditque rationem, eo quòd ſit manifeſtum eas decimas ad canonicos non pertinere, ſed ad ſpoliantem. Et confir. quia ex eo textu eliciunt regulam generalem *Gloſſ.ibi, verb. Præſumũtur,* Franc.*n.3.not.6. & n.11.* vt exceptio notorij defectus tituli obſtet agenti iudicio poſſeſſorio. Tandem, quia nõ poſſe dimitti adulterium quoad habitationem, ex ratione ſcandali, quod ceſſat, quando cauſa dimiſſionis eſt notoria. Ergo tunc nulla iudicis ſententia deſideratur. Et ideò hanc ſent.ſuſtinent *Glo.c. Agatho ſa. verb.Fornicationis 27.q.2. Et c.fin. verb.Fornicationis, de adult.* vbi Ioan.And.*n.5.* Anch.*n.6.*Card,*n.2.verſ. Quæro an vir.in fin.* Et dicit fortè hoc eſſe verius, Anan. *ibi, nu.3. verſ. Et iſta fuit.* Et tenent Abb.*c.Conſtitutus,n.4.de conuerſ. coniug & c.*Gaudemus,*n.5.& c.De illa,n.2.de diuort.& c.Ex parte, in fin. de ſponſ.* vbi Alex.de Neuo, *n.10.* Præpoſ. *d.c. De illa n.7.* Henric.*c Literas,n.4.de reſtit. ſpoliat.* Tiraq. *l. Si vnquam, verb.Reuertatur, n.137.c.de reuoc.donat.* Roſella *verb Diuortium,n.12.* Angel. *Matrim 4. n.1.* Armilla *verb. Matrim.n.76.* Ioan.de Friburg.*ſum.confeſſ.l.4 tit. 22. q.7.* Brunel.*de ſponſalibus concl.30.decl.7.n.11.* Nau.*l.3.conſ.tit. de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.5.fin.in poſter.conſ.10.n. 1.& conſ.14.fin.& ſum.lat.c.22.n.23.fin.* Greg.Lop.*l.2.verb. Sciendo.t.2.p.4.* Iul.Clar.*l.5 recept.§.Adulterium, verſ. Alia quoque eſt pœna.* Ant.Gabr.*to.1.commun.opin in mea edit. l. 1.f.21.col.2. verb. Adulteram mulierem. Surdus de aliment. tit.7.q.16.n.18.* Et ex Theolog.Nicol.de Orbellis *4.d.35. q.2.§.2.* Victoria *ſum.de matr.n.290.* Cord.*ſum.q.138.* Vnde retenta hac opinione, coniux dimiſſus ob adulterium notorium petens reſtitutionem, minimè audietur. Atque ita docent Abbas,*c.Significaſti,n.fin.de diuort.* Henr. *c.Literas, n.4.de reſt.ſpol.* Nau.*l.3.conſ. tit. de conuerſ.coniug. in 1. edit. conſ.6.n.2. in 2.conſ.11.n.2.& conſ.10.n.1.* Imò Cou.*4.decr, 2.p.c.7.§.5.n.12.* & Enriq.*l.11.de matrim. c.17. n. 2.ad fin.* quamuis exiſtiment non poſſe coniugem dimitti ob notorium adulterium, at temerè facta dimiſſione, cenſent eſſe denegandam reſtitutionem.

13 Tertia ſententia petit ad hanc dimiſſionem iuſtè faciendam, vt adeò notorium ſit adulterium, vt nulla prorſus tergiuerſatione celari poſſit, nullúſque inficiationi ſit locus. Exemplum apponunt.*Gl.* Albert.Henr.Maior.Sylu.Armil. Ioan.de Friburg.D.Ant.Sotus,Couar, Gaëta, Barth. à Ledeſm.Enriq.Graſſis,Lud.Lop.Vega, quos ſtatim referam: vt quando coniux publice moratur cum adulteranti: quibus ſubſcribere videntur Innoc.*c.Significaſti,n.vn. init. de diuort. & ibi Præpoſ. n.4.* addentes exemplum, quando eſt notorium facti permanentis, vt ſi extent filij notoriè ex adulterino congreſſu habiti. Similiter exemplificant *Gloſſ.* & Couar.quando coniux eſt conuictus per ſententiam de adulterio. Vel ſi in iudicio coniux faſſus ſit ſponte adulterium.*Gloſſ.*Cou.Maior.Palud.Tabiena,Palac.Graſſis,Lud. Lop. Vel ſi coniux rediens inueniat vxorem proſtitutam in lupanari. Sic Turrec.Palud.Palac.Petr.de Ledeſm.quos omnes ſtatim referam. Ducitur hæc ſent. quia *c. Porrò, de diuort.* damnatur diuertens à coniuge ob notoriam conſanguinitatem, abſque Eccleſiæ ſententia. Non ergo quodcunque notorium ad hoc ſufficit. Et ideò hanc ſent. tenent ex Iuriſperitis *Gloſſ.c.1.verb.*Patronus *32.p.1.* Inn. *c. Inquiſitioni,n.1.de ſent.excomm.* vbi Hoſt.*init.* Ioa.And.*n.3.* Ant.*11.* Anch.*n.3.verſ. Quid ergo.* Card. *vn. verſ. Quid ſi adulterium. Idem* Innoc.*c.Significaſti,n.vn.init.de diuort.* vbi Præpoſ.*n.4.* Henric.*n.6.* Alberic. *in ſuo repert. lit.M. verb. Matr.8.verſ.Quid ſi aliquis coniugum.* Ioa.de Friburg.*ſum. confeſſ.l.4.t.19 q.2.* Sylu.*verb. Diuortium.q.8.* vbi Armilla *n. 7.* Turrec.*c.Seculares,n.2.33.q.2.* Catell. *in memorabilib. iuris, verb.Vxor ſuſcepta.* Tabiena *Matrim.4. q.4. n. 5. Nata conſ.116.n.vn.* Conat.*4.decr.2.p.c.7.§.5.n.12.* Gaëta *repetitione c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.216.* Barb.*rubr fin.* Sot.*matr. 2.p.n.26.* Et ex Theol.*Maioris 4.d.35.q.1.§.Contra priorem concluſionem, ad finem.* Palud.*4.d.35.q.1.a 4.concl.2.n.28.* D. Ant.*3.p.t.1.c.21.§.5.* Sotus *4.d.36.q.vn.a.3.concl.2.* Veracr. *3.ſpec.a.5.concl.5.* Palacios *4 d.27.d.3 col 14.f.599.& d.35 d.vn.col.13.verſ. Si verò fortè.* Enriq.*l.11.de matr. c.17. n.21 iuncto comment.lit.l* Petr.de Ledeſm. *de matr.q.62. a.3. fine* Barr.à Ledeſ.*de matrim.dub.67.concl.2.* Graſſis *1.p. deciſ.l.2. c.84.n.9.* Lud.Lop. *2.p.inſtr. de matr.c.54.de diuortio quoad habitationem, col.2.* Manuel *1.to. ſum.2.edit.c.204.n.4.* Vega *1.to.ſum.c.13.caſu 1.* Vnde inferunt Palud. *proximè cit. &* Palac.*4.d.35.diſp.vn.col.13.verſ.Si verò fortè,* non ſufficere, ſi vxor occulte deprehendatur adulterans: ſed oportere publicè deprehendi, puta in lupanari. Et ita intelligunt *l.* Palam *43.§.fin.ff.de ritu nupt.* dicentem in adulterio deprehenſam quaſi publico iudicio, damnatam eſſe: Quod ſi coniux adulterans non ita notoriè, vt diximus, propria innocentis authoritate expellatur, tanquam temere expulſa reſtituetur ad priſtinam habitationem. Sic Ioa.de Friburg. Albet.Henr.Turrec.D.Ant.Sylu.Tabien.Sot.Lud.Lop.*eiſdem locis. Idem* D.Ant.*3.p.t.9.c.8.§.5.* Sylu. *Matr. 10. q.1.* Tabiena, *Matr.4.q.9.n.10.*

14 I. Tamen concluſio ſit. Si adulterium ſit occultum, non permittitur in foro externo, vt innocens propria authoritate, non expectata Eccleſiæ ſententia, diuertat ab habitatione. Quare ſi adulter coniux reſtitutionem petat, ad habitationem, qua ſpoliatus eſt, reſtituetur, nec admittetur exceptio innocentis opponentis adulterium occultum do: nec ad priſtinum ſtatum reſtituatur coniux dimiſſus, qua reſtitutione facta agetur de illa exceptione, & probato adulterio diuortium celebrabitur. Quod ſi in probatione defecerit innocens, cogetur in matrim. perſeuerare. Atque ita hanc reſtitutionem ante omnia faciẽdam, deciditur expreſſe.*c.2.c.In literis, c.Ex conqueſtione, c. Item cum quis de reſt. ſpol.* Cauſa enim reſtitutionis quam plurimis gaudet priuilegiis, *c.fin.de ordin.cognit.* Et docent vniuerſi. Imò & prædonem ante omnia reſtituendũ eſſe decidit textus, *c.In literis, de reſt.ſpoliat.* & colonos *l.Cum fundum, ff.de vi, & vi armata.* Cuius ea eſt ratio, quia ſine citatione, & actu iudiciali, nemo eſt à ſua poſſeſſione remouẽdus, *c. Licet Epiſcopus, de præb.in 6.* Et late proſequitur Menoch. *de recuperanda poſſ.remed.1.n.111.& ſeq.* & alias rationes afferam, n.22.

15 Aliqui hanc reſtitutionem ſpoliati intelligunt non eſſe quoad omnia faciendam; atque ita docent Eccleſiam non debere compellere ad reddendum debitum, coniugem innocentem, quouſque cauſa adulterij obiecti terminetur. Sic aliqui, quos tacito nomine referunt, nec improbant Turrec.*c.1.n.1.33.q.2.* Rich.*4.d.35.a.1.q.3.* Aſtenſ.*ſum.2.p. l.8.t.11.a.3.q.17.* Verùm dicẽdum eſt, reſtitutionem quoad omnia faciendam. Quia in foro externo eſt iniuſta ſpoliatio. Atque ita habetur *c.Redintegranda, el 1.& 2.3.q.1.* quæ ſunt Ioan.& Euſebij Pontificum. Idem conſtat ex *cap. Literas de reſtit. ſpol.* vbi tanquam quid ſpeciale ob peccati periculum decernitur oppoſita matrimonij nullitate ob impedimentum conſanguinitatis, & oblatis in continenti probationibus, concedendam eſſe reſtitutionem quoad omnia, præter coniugale debitum (vt n.22. dicemus.) Ergo extra hunc euentum, plena quoad omnia eſt reſtitutio facienda. Atque ita docent Alberic. *in ſuo dictionario, lit. M. verb. Matrimonium 9.verſ.vltim.* Sylu. *Matrimonium 10.q.5.* Tabiena *Matrimonium 4.q.9.n.10.*

16 Alij dicunt reſtitutionem non eſſe concedendam coniugiis, quando ipſemet propria temeritate receſſit. Quia

tunc non ipſe recedens, ſed is à quo receſſit eſt ſpoliatus.
Sic Raynerius relatus ab Archiduc. *c. De Benedicto* 32. *q.*
1. *n.* 1. At dicendum eſt, eſſe concedendam reſtitutionem
coniugi ſic temerè recedendi, ſi poſtea rediens non admit-
tatur. Quoniam ex tunc iam ſpoliatus intelligitur. *l. Clam
poſſidere, §. Qui ad nundinas, ff. de acquir. poſſeſſ. l. Si id quod.
§ fi. ff. de vi, & vi armata.* Et ſic vltima mota nocet, *l. Illud
de periculo, & comm. rei vendita.* Atque ita docent *Gloſſa c.
Significaſti, verb. Materiam, de diuort. & cap. Intelleximus,
verb. Spontanea, de adult.* Innoc. *cap.* Veniens, *n.* 4. *de regul.
Specul. t. De ſponſalib. §. fi. n.* 3. Hoſt. *eo. cap. Intelleximus, n.*
3. Io. Andr. *c. Plerunque. de don. inter vir. & vxor. & n.* 1. *& d.
c. Significaſti, n.* 7. *ſuper verb. Spoliata,* vbi Ant. *n.* 6. Anch.
n. 8. Abbas *n.* 7. Idem Ant. *d. c. Intelleximus, n.* 12. *& ibi* Abb.
n. 4. Card. *n.* 2. *oppoſ.* 3. Anan. *n.* 3. Archid. *c. de Bened. n.* 1. 32.
q. 1. Hugo *ibi, &* Ballam. *ibi, n. vn.* Aſtenſ. *ſum. n. p* l. 8. *n.* 33. *a.*
2. *q.* 1. D. Ant. 3. *p. t.* 9. *c.* 8 *fin.* Sylu. *Matrimonium* 20. *q.* 3. Ioa.
de Friburg. *ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 19. *q.* 2. Tabiena *Matrim. q.* 10.
n. 11. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 239. Atque
idem dicendum eſt, quamuis vxor ob proprium adulterium
receſſerit, ſi enim rediens non admittatur, eſt reſtituenda
niſi ita publicum eius adulterium ſit, vt reſtitutionem im-
pediat: vt ſi publicè cum adultero moretur. Quoniam cùm
propter adulterium occultum reſtitutio non denegetur,
quamuis adulteria ſit occulta, ſi rediens expellatur, verè
ſpoliata intelligitur. Sic Archid. *ibi, n.* 2. Bellam. Ioan. de
Friburg. Syluest. Tabien. *ibid.* Hæc autem reſtitutio fa-
cienda eſt, ſi ipſa vxor recedens petat reſtitutionem. Et-
enim reſtitutio non datur niſi petenti, *c. Super cauſam* 2.
q. 5. Sic Ioan. de Friburg. *ibid.* Turrecr. *cap. Seculares,* 33. *q.* 2.
n. 2. Hinc infertur intellectus ad *d. cap. De Benedicto.* Dum
enim ibi dicitur, liberum eſſe marito recipere vxorem, quæ
ob adulterium diuerterat; intelligitur, quando adulterium
ita publicum eſt, vt denegetur reſtitutio. Ita explicant Ar-
chid. & Bellam. *ibid.* Vel ſecundò poteſt intelligi, quando
ipſa mulier reſtitutionem minimè petit. Rurſus infertur,
minimè teneri virum lege iuſtitiæ ad vxorem quærendam,
quæ ſine ipſius viri culpa graui receſſit, nec ſe admitti pe-
tit. Quia fugiens & non rediens renunciat ſuo facto, iuri
quod habet ad cohabitationem mutuam. Sic Syluest. *Ma-
trimon.* 10. *q.* 3. vbi ſubdit teneri ad id virum lege charita-
tatis, ſub præcepto vel conſilio, ſi inde bonum ſperetur.
Non tamen explicat, quando ſit præceptum, & quando
ſolùm conſilium. Sed dic tunc eſſe præceptum charitatis,
quando vxor non admiſit adulterium; vel vir eſt ſimilis
vitij reus, ac poteſt abſque infamiæ nota vxorem quærere,
& ſibi reconciliare: ac inde ſperatur fore, vt vxor rectè
vitam inſtituat, multíſque criminibus abſtineat, quorum
admittendorum periculo aliàs expoſita eſſet.
Sed quid dicendum, ſi ipſe vir vxorem ſpoliet, eam do-
17 mo expellendo abſque iuſta cauſa, an repetens vxorem, ſi
ipſa redire renuat, ſit reſtituendus? D. Th. 4. *d.* 41. *in fine, in
expoſit. littera,* negat reſtitutionem tunc faciendam eſſe.
Idem tenuiſſe Magiſtrum Abbatis *antiqui* refert *ipſe* Abbas
antiquus (vt refert *Panor. c. Litteras, n.* 9. *de reſt. ſpol.* (Idem
Tab. *Matrimonium* 4. *q.* 9. *n.* 10. Et ratio eſt. Quoniam tunc
vir minimè ſpoliatus eſt, quod ad reſtitutionem petendam
deſideratur. Sed & ipſemet ſua ſpoliauit ſe poſſeſſione. Ad-
dit Magiſter Abbatis poſſe iudicem in hoc caſu facere ex
officio reſtitutionem. Sed omnino dicendũ eſt, eum virum
reſtituendum eſſe. Quoniam eo ipſo quod vxorem à ſe ex-
pulſam repetit, & ipſa repetenti non conniuet, cenſetur
ſpoliatus (vt n. præc. dixi.) Nec obſtat, ſi opponatur expel-
lentem animo amittendi poſſeſſionem, eam minime recu-
perare poſſe, quamuis animum recuperãdi habeat, *l. Si quis
vt §. Differentia, ff. de acquir. poſſeſſ.* Quoniam poſſeſſio in
matrimonio eo priuilegio gaudet, vt minimè admittatur
ſolo facto, ita, vt recuperari non poſſit. Quoniam tanquam
acceſſoria matrimonio, ſapit eius naturam, quæ eſt vt ſolo
conſenſu non diſſoluatur. Atque ita docent *Gloſſ. c. Lite-
ras, verb Diuort. de reſtit. ſpol.* Innocent. *cap.* Veniens, *num.* 4.
de regul. Ioan. And. *eo. c. Literas, n.* 19. *&* 20. vbi Ant. *nu.* 23.
Abb. *n.* 9. Card. *paulo poſt princ. verſ. In gloſſ. tertia.* Imola *n.*
11. Henric. *n.* 9. Bellamera *n. vn. col.* 3. *in fine,* Aſtenſ. *ſum.* 2. *p.*
l. 8. *t.* 33. *a.* 2. *q.* 1. *Lancelotus inſt. iuris canon. l.* 2. *t. de diuor-
tiis, §. ergo niſi legitima, verſ. Ius manet.*
Limitanda tamen eſt concluſio poſita, aliquibus modis, 18
1. vt ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus, quando agit iu-
dicio poſſeſſorio, allegans, ſcilicet, ſpolium, & petens ſe
reſtitui: ſi enim agat petitorio, non ſtatim deſtituetur, ſed
audietur exceptio. Et ratio eſt. Quia reſtitutio non conce-
ditur niſi petenti (vt n. 16. diximus) ita docent *Gloſſ. c.* Aga-
thoſa *verb. Quendam* 27. *q.* 2. ita explicans eum textum,
vbi auditur exceptio viri profeſſi allegantis adulterium
vxoris: quia vxor non agebat poſſeſſorio, ſed petitorio iu-
dicio. Et *Gloſſ. c. Significaſti, verb. Si notorium. de diuort.* vbi
Card. *n.* 2. D. Th. 4. *d.* 41. *in fi in expoſ. litera.* Aſtenſ. *ſum.* 2. *p.*
l. 8. *t.* 33. *a.* 1. *fi.* D. Ant. 3. *p t.* 9. *c.* 8. §. 5. Syl. *Matr.* 10. *q.* 2. Ta-
biena *Matr.* 4. *q.* 9. *n.* 10. Nau. *l.* 3. *conſ. t. de conuu. coniug. in* 1.
edit. conſ 6. *n.* 2. *& in* 2. *conſ.* 11. *n.* 2. Et dixi etiã de præc. n. 6.
Hinc infertur, ſi vxor petat viri, quo ſpoliatus eſt, reſti-
tutionem, quamuis vir adulterij occulti vxoris allegans ex-
ceptionem audiendus minimè ſit ad effectum reſtitutionis
impediendæ: audiendum tamen eum eſſe, vt compenſentur
delicta: ſi contra hanc exceptionem replicet ipſa vxor obii-
ciens ſimile viri adulterium. Quoniam tunc maritus non
petit vxoris reſtitutionem; ſed ſimilis adulterij obiectio-
nem elidit probans delicta eſſe compenſanda. Sic *Gloſſ. c.
Significaſti, verb. Niſi conſtaret. de diuort.* quæ obſcurè lo-
quitur. At ita intelligit eam Abb. illam approbans, *ibi in
fine,* Card. *ibi ad fin.* Alex. de Neuo, *n.* 9. *prepoſ. fine.*
Secundò limitanda eſt concluſ. niſi ſpolians exceptio- 18
nem rei iudicatæ alleget. Tunc enim impedietur reſtitu-
tio. Sententia enim notorium facit. Sic D. Th. 4. *diſt.* 14. *in
fine in expoſ. littera.* Hoſt. *ſum. tit. de reſtit. ſpol. n.* 4. *verſ. Deci-
mo obſtat.* Henric. *c. Literas n.* 8. *de reſt. ſpol.* Aſtenſ. *ſum.* 2. *p. l.*
8. *t.* 33. *a.* 2. *quæſt.* 2. *caſu* 5. D. Ant. Syl. Tabiena *relati, n.* 18.
Quod bene intelligunt D. Thom. Hoſt. Henric. Aſtenſis,
quando ab ea ſententia appellatum minime eſt. Quia pen-
denti appellatione ſententia non operabitur ſuum effectũ.
At aduerſus hanc limitationem videtur *Gloſſ. eo c. Litteras.
verſ. Diuort. in fine:* & ita eam intelligit & amplectitur
Anton. *ibi n.* 25. Ducuntúrque, eo quod cùm ſententia in
cauſa matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, *cap. La-
tor, de ſent. & re iudic.* non facit notorium. Sed bene *Imola.
eo. c. Litteras n.* 12. dixit hanc doctrinam Gloſſæ eſſe veram
quando in continenti probaretur aliquid contra ipſam ſen-
tentiam: aliàs in dubio ſtari debet ſententiæ, *c.* 1. *Vt lite non
conteſt.* Et ita impeditur reſtitutio.
Tertiò limitatur concluſio ab aliquibus, niſi ſpolians 19
offerat incontinenti probationes occulti adulterij: tunc
enim reſtitutionem impediri aſſerunt. Et poteſt probari
primo, ex *c. Litteras, de reſtit. ſpoliat.* vbi coniuges diuertent
ob impedimentum conſanguinitatis, illiuſque probatio-
nes in continenti offerente, non reſtituitur ad copulam
coniugalem coniux ſpoliatus. Secundò ex *l. finalis C. quo-
rum bonorum* ibi: *Omnibus fruſtrationibus amputatis.* Sentit
ergo manifeſtò textus exceptiones, quæ fruſtrandi iudi-
cij cauſa offeruntur, ac differendæ reſtitutionis, admitten-
das minimè eſſe. Quales non ſunt eæ, quarum probatio
in continenti offertur: atque ita admittuntur in cauſis quæ
celeritatem deſiderant, *l. Si is à quo. ff. vt in poſſeſſ. legat.* Et
conferunt ad hanc quàm plura ſpecialia, quæ probationis
in continenti oblatæ affert Menoch. *de recuper. poſſeſſ. re-
medio* 1. *q.* 21. *n.* 240. *& ſequentib. & de retinenda remedio* 3.
q. 75. *n.* 673. *& ſeq.* Tertiò ex *reg. Dolo facit.* 59. *de reg. iur.
in* 6. vbi dolo faciens appellatur, qui petit id, quod reſtitu-
rus eſt. Quartò, ex *l.* 27. *t.* 2. *p.* 3. ibi *Fueras ende ſi aquel que
demandaſſe el ſeñorio de la coſa, quiſieſſe antes moſtrar que era
ſuya, luego: que eñtõces antes deue ſer oydo, y librado, que el otro
que demandaſſe la tenencia.* Atque ita docent ex Theol. D.
Th. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. vbi D. Bon. *a. vn.* §. 3. Durand. *p.* 1. *a.* 2.
n. 7. Ricard. *a.* 1. *q.* 3. Abulenſ. *c.* 19. Matt. *q.* 72. D. Ant. 3. *p. t.*
1. *c.* 21. §. 5. Sot. 4. *d.* 36. *q. vnic. a.* 3. *concl.* 2. *fin.* Vignerius, *l.
inſtit.*

inſtit. c.16.§.7. verſ.9. impedim.10. Veracruz 3.p.ſpeculi a.1.probat.tertia prima concl. Et ex Iuriſperitis, Hoſtienſ.ſumma t. De.diuort.nu.7. verſ. Dicas, Alberic.in ſuo diction.lit. M.verſ. Matr.8.verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Aſtenſ.ſum. 2.p.l.8.t.11.a.3.q.17.& t.33.a.2.init. Sylu.verb. Diuortium, q.8. Armilla verb. Matrimon.n.76. Tabiena Matrimonium 4.q.4.n.5. Gaëta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.216.

2 Cæterum iure optimo ab hac limitatione recedit Couar.4.decr.2.p.c.7.§.5.n.12. illam improbans, & dicens petenti reſtitutionem non obſtare vt quoad omnia reſtituatur, exceptionem adulterij non notorij, quamuis alter obiiciens offerat ſtatim paratas probationes. Prob.1. quia c. Literas, de reſtit.ſpoliat. tanquam quid ſpeciale ſtatuitur in impedimento dirimenti, vt conſanguinitatis, vxorem ſpoliatam minimè eſſe reſtituendam quod carnalem copulam, ſi in continenti probationes conſanguinitatis offerantur, ob periculum peccati mortalis, quod admitteret coniux ſciens impedimentum, & reddens debitum. Cùm ergo in præſenti non ſubſit id periculum, nec aliud ex carnali commixtione concedenda eſt omnimoda reſtitutio, licet maritus ſpolians offerat in promptu probationes. Argumento ex l. Ius ſingulare ff.de legib. Et confirm. quia eo cap. Literas, non obſtãtibus probationibus in continenti oblatis reſtituitur coniux ſpoliatus, quoad habitationem, & reliqua omnia, dempta carnali copula, in qua ſola ſubeſt periculum peccati. Ergo cùm in præſenti id periculum nõ ſit, reſtituendus eſt omnino coniux. Secundò ex l.1.C.ſi per vim vel alio modo, ibi: Sibi vlla cunctatione reſtituatur. Et l. Si quis ad ſe fundũ, ibi: Eadémque protinus reſtituta. C.ad l. Iuliam, de vi, ſi enim ſine cunctatione, ſi protinus eſt facienda reſtitutio: non poterit momento temporis res ipſa detineri. Tertiò, quia ſpoliator ſemper delinquit, donec reſtituat: & ideò niſi purget delictum, reſtituendo, non debet audiri circa proprietatem, c. Frequens, de reſt.ſpoliat.in 6. Et confirmatur, quia in ſpoliantis odium inductum eſt, vt ſtatim poſſeſſionis reſtitutio fiat, l. Si quis in tantũ, C.vnde vi, c. Eum qui de preb.in 6. & docet Menoch. de recuper. poſſ. remedio 1.c.1.n.38. atq; ita non debet ex delicto ſuo commodũ reportare, contra l. Auxilium 38 ff. de minoribus. Et ideò nec temporis momento debet res penes ſpoliantem eſſe l. Vna C. ſi de momentanea. Tandem, quia daretur occaſio delinquendi, & res propria authoritate occupandi, iuſque ſibi dicendi, ſi probationibus in continenti oblatis, reſtitutio impediretur, contra c. Quanto, de diuort. Et ideò reſtitutionem minimè differendam eſſe probationibus in promptu paratis, excepto quando opponitur impedimentum dirimens matr. atque ita eſſe ſpeciale in caſu d. c. Literas, de reſt.ſpoliat. propter peccati periculũ, tradunt Gloſſ. d.c. Literas, verb. In continenti. Et c.1. verb. Contentionem, eo. t. & c. Super cauſa, verb. Cauſa 2.q.5. Dynus regula, qui ad agendũ.71.n.2. de reg.iur.in 6. Inn.c. Literas, n. vn.verb. Probationes, de reſt.ſpol. vbi Hoſt.n.4.6.8. Ant.n.52. Abbas n.5. & 18. Imola n.13. verſ. In gl. in continenti. Idem Hoſt.c.1.n.4. de reſt.ſpol. vbi Ant.n.24. Bald.n.2. Abb.n.5. Beroius n.30. & 31. Idem Bald.c. In literis, n.2. de reſt.ſpol. vbi Card.nu.2. verſ. In gl. vltim. Barr.l.vnic.n.4.& 5. C.quorum legatorum, & l. Naturaliter, §. Nihil cõmune, n.2. ff.de acq.poſſeſ. vbi Ripa n.94. fallentia 22. Alex.ibi, n.20. Franc. c.finali, nu.11. de reſt.ſpol.in 6. Boërius deciſ.238.n.2. Iaſon conſ.162.num.vn. 2.verſ. Secundo principal.vol.4 Decius conſ.84.n.1.verſ. Ad iſta, vol.1. Fel.c.fi.n.3.verſ. Dũ notat.de libelli oblat. Pariſius conſ.1.n.163.vol.1. Luc.de Peña l. Si coloni.q.5.n.17.& q.22. n.26.C.de agricolis & cenſitis l.11. Roland.conſ.1.n.26.vol.1. Plotus tr.de in litem iurãdo, §.46.n.1.fine, Cou.4.decr.2.p.c. 7.§.5.n.9. Greg.Lop.l.27.verb. Que le entregaſſe, t.2.p.3. Minchaca alios referens, in controu illuſt.l.2.c.88.n.2. Ant. Gabr.to.3.commun.l.5.t.de reſtit.ſpoliat.concl.1.n.43. Menochius de recup.poſſeſ.remedio 1.n.114.239.& ſeqq.248.310. 318. Ferretus conſ.13.n.2.& conſ.103.fin.vol.1. Lancel.inſt. iur.canon.l.2.t.de diuor.§. Ergo niſi legitima, verb. reſtitutio. Hinc infertur audiendos non eſſe quoſdam quos refert ipſemet Pontifex Innoc.III. c.Literas, de reſt.ſpol. dicentes quando gradus conſanguinitatis ſunt diuina lege prohibiti, denegandam eſſe reſtitutionem quoad debitum coniugale: ſecus quando ſola lege humana. Differentiæque rationem eam aſſignant: quòd in priori caſu, cum in illis gradibus Eccleſia diſpenſare nequeat, ſubeſt peccati periculum, ſi reddatur debitum. Quod in poſteriori caſu deficit. Quoniam Eccleſia cenſetur in illis diſpenſare (prout poteſt) quando concedens reſtitutionem coniugi dimiſſo, compellit diuertentem, vt reddat debitum: quã ſententiam ſuſtinet etiam Ripal. Naturaliter, n.83. tit.de acq.poſſ. & videtur ſubſcribere D.Th.4.d.41. in fi. expoſ. litera, dum caſũ hunc explicat, quando gradus conſanguinitatis ſint diuina lege interdicti. Cæterum dicendum eſt idem, ſiue diuina ſiue humana lege gradus illi conſanguinitatis interdicti ſint. Quia vtroque euentu peccat lethaliter coniux qui Eccleſia præcipiẽti reddit debitũ, ſi conſanguinitatis ſit conſcius. Tum, quia Eccleſia non cogit ad reſtitutionem, præcipitque reddere debitum, quaſi in impedimento diſpenſans, ſed ex iure litigantium, reſtituens ad priſtinam poſſeſſionem integrè, ea iniuſtè ſpoliatum. Tum etiam, quia non ſatis eſſet diſpenſare in eo impedimento, vt licita eſſet copula, niſi denuo accedẽti vtriuſque coniugis cõſenſu, matr. illud celebraretur. Vnde dum textus d.c Literas, dicit denegandam eſſe reſtitutionem quoad debitum, oblatis in continenti probationibus conſanguinitatis maximè diuina lege prohibitæ: non accipitur, maxime, pro tantum: ſed implicatiuè: vt explicet caſum in quo ſubeſt minor difficultas, & denotet idem eſſe, quando lege humana interdicitur, in quo maior poſſet eſſe dubitandi ratio. Atque ita docent Gloſſ. eo c. Literas, verb. Diuina, el 2. vbi Hoſt. ad fin. ſuper verb. Ad mandatũ Eccleſia, Innoc.n.vn.ſuper verb. Præſertim. Ant.n.32. Abbas n.24. Imol.n.5. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8. t.33.a.2.q.5.caſu 6. Atque ita idem credo eſſe dicendũ quotieſcunque opponitur quodcunque aliud impedimentum dirimens, & offeruntur in continenti probationes: (An verò idem locum habeat, quando allegatur impotentia? dixi l.7. diſp.112. à nu.1.) tunc enim reſtitutio eſt facienda quoad reliqua, præter carnalem copulam. Quia tunc eſſet peccatum mortale copula coniugalis in eo coniuge, qui conſcius eſſet impedimenti. Atque ita militat prorſus eadem ratio, quæ in conſanguinitatis impedimento. Et idem dicendum exiſtimo, ſi coniux allegans adulterij occulti exceptionem, & illius probationes in continenti offerens ſit iam profeſſus, aut in ſacris conſtitutus, votóve caſtitatis ligatus. Eſt enim reſtitutio concedenda quoad cætera, dempta carnali copula. Quia cùm talis coniux conſcius adulterij non poſſit abſque peccato mortali reddere debitum impedienti voto, quod omnino fuit validum (vt diximus hoc l.d.9. n.34.fin.) Si reſtitueretur coniux dimiſſus quoad copulam, ſubeſſet peccati periculum. Quæ eſt ratio deciſionis d.c. Literas. Et tandem idem prorſus dicendum eſt, quoties ex reſtitutione facta ſequitur damnum quodcunque irreparabile: tunc enim probationibus in promptu paratis differenda eſt. Quod multis citatis probat Menochius de recup.poſſeſſ. remedio 1. n 115. & 308. ſequentibus. Alex.l. Naturaliter, § Nihil commune, a.20.fi.de acq poſſ. Gr. Lop.l.27. verb. Que le entregaſſe, t.2.p.3. Ex quo infertur ſententiam n. præcedenti relatam, vt ſcilicet quando coniux offert in continenti probationes adulterij occulti, ſit differenda reſtitutio, quoad carnale commercium, ea facta quoad reliqua, iuxta deciſionem d. c. Literas. eſſe veram, quando vxor eſſet adultera, & vir ab ea receſſiſſet. Quoniam ſi vxor reſtituatur tunc quoad carnale commercium, incurret vir damnum irreparabile, nimirum, irregularitatis bigamiæ: niſi iam bigamus eſſet eadem ſpecie bigamiæ. Vt quia illam poſt aliud adulterium cognouerat, vel non virginem illam duxerat. Cum enim ſit eadem bigamiæ ratio, nullam nouam irregularitatem contrahit, nec ea circumſtantia eſt neceſſariò explicanda in diſpenſationis impetratione. Sicut qui ſæpè accedit ad ſororem illius, quam ducere vxorem vult, non tenetur explicare in diſpenſatione, multiplicitatem acceſſuum.

Quia

Quia eadem eſt affinitatis ratio. At ſi nouam bigamiæ ſpeciem incurreret: vt quia priùs duxerat aliam corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo ſimiliter reſtitutionem differendam eſſe. Quia cùm illa noua ſpecies ſit explicanda, ſicut & noua affinitas vel conſanguinitas, redderet multo difficiliorem diſpenſationem, atque ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

23 Quod ſi roges, quando dicantur probationes in continenti oblatæ, vt impediatur reſtitutio quoad carnale commercium, in caſu periculi peccati, aut damni irreparabilis iuxta numero præcedenti dicta? Id certum eſt, non deſiderari habere ſtatim ſecum probationes, quod vulgo dici ſolet, *Tenerlas en el ſeno:* ſed ſatis eſſe, ne longè dilationes petantur, ſed infrà breue tempus exhibeantur. Quod colligentes ex eo textu docent Ant. *c. Literas, n.* 14. *de reſtit. ſpol. ibi* Abb. *n.6. Imola. n.* 10. At in taxanda hac temporis mora, nimirum, quanta debeat eſſe diſſident Doctores. Archid. 3. *q.* 1. *in princip. n.5.* dixit eam eſſe tridui. Alij verò dixerunt eam eſſe 8. dierum. Ducuntúrque deciſione, *cap. Solet. verſ. In prima, de ſent. excomm. in* 6. quæ id minimè probat, ſed quod dicemus n. 27. Sic Hoſt. *ſum. tit. de diuort. n.7. verſ. Dicas,* Albet. *in ſuo dictionario, lit. M. verb. Matr.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniugum.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 2. init.* Sylu. *verb. Diuortium q.* 8. Tabiena *Matrim. n. 4. q. 4. n. 5.* Armilla *verb. Matrim. n.* 76. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 216. Sed frequentior ac verior Doctorum ſententia habet, in continenti dici aliquod breue temporis ſpatium arbitrio iudicis taxandum. Si enim exceptio obiiceretur, ad cuius diſcuſſionem neceſſe foret teſtes examinare, vel inſtrumenta antiqua producere, ſuper quorum veritate diſputandum eſſet, non poſſent dici probationes in continenti oblatæ. Sic aliis citatis tradit Menoch. *de arbitr. l. 2. centur. 1. caſu 12. n. 4.*

24 Nec obſtant textus in contrarium adducti num. 21. ad probandum reſtitutionem ſemper differri probationibus in continenti oblatis. Quia *c. Literas,* procedit ratione periculi peccati. Vt probaui n. 22. Et lex illa finalis procedit, quando agitur de adipiſcenda poſſeſſione, teſte *Gloſſ. c. 1. verb. Contentionem, de reſtit. ſpoliat.* tunc enim obſtant probationes in continenti oblatæ. Vt multis relatis tradit Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. remedio* 1. *q* 29 *n.* 104. *& ſeqq.* Et eodem modo intelligitur *regula, dolo facit.* Vt ibi explicat Dynus *n.* 3. & Bart. *l Naturaliter.* §. *Nihil commune, n. 2. ff. de acq. poſſeſſ.* Et eodem pacto eſt intelligenda *l. illa reg.* 27. vt exponit *ibi* Greg. Lop. *verb. Que ſe entregraſſe.* Vnde diuerſum eſt in noſtro caſu, in quo de recuperanda iam adepta poſſeſſione, & per iniuſtum ſpolium ablata agitur.

25 II. Concluſio. Vt poſſit coniux adulter expelli ab habitatione, propria authoritate, minimè expectata Eccleſiæ ſententia, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium reſtitutionis, deſideratur adulterium ita notorium eſſe, vt nulla prorſus tergiuerſatione celari poſſit: prout explicuit III. ſent. n. 13. relata, quæ placet omnino mihi. Quoniam cùm coniux adulter ſit in poſſeſſione pacifica, vt illa, propria innocentis authoritate ſpolietur, ſibique hæc publica quaſi pœna abſque iudicis authoritate inferatur, nec ſtatim competat ſibi reſtitutio, æquum eſt, vt ita notorium ſit adulterium, quod ſpoliandi cauſam præbet, vt oculis pateat. Cauſa enim reſtitutionis gaudet multis priuilegiis: ob rationes n. 14. & 22. allatas. Quid verò, ſi coniux ob impotentiam ſpoliatus fateatur in iudicio ſe fornicatum? dixi l. 7. diſp. 112. à n. 15.

26 Quod ſi agenti adultero vt reſtituatur, opponat coniux innocens adulterium ita notorium, (vt prædiximus) quo reſtitutionem impediat: oportet id notorium probari, vel per euidentiam rei, vel per adulteri ipſius in iudicio confeſſionem: vnde ad impediendam reſtitutionem non poteſt per teſtes probari. Eo quod cauſa reſtitutionis ſit valdè fauorabilis, & multis gaudens priuilegiis, *c. fin. de ordine cognit.* Ita Abb. *c. penult. n. 4. de adult.* Et conſtat ex textu, ibi: *Mandamus quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per euidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulterata ſponte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Vbi *Gloſſ. verb. Confeſſionem* explicat, *Factã in iure.* Et *verb. Euidentiam,* explicat. *Vt quia publicè fuit fornicata, vel filium ex adulterio ſuſceptum habet teſtem.* Quam *Gloſſam* ibi explicantes Abb. *n.6.* & Anan. *n.* 10. dicunt non accipi publicè, ita vt omnibus vidẽtibus ſit publicè proſtituta: ſed ſi recedens à viro adhæſit publicè concubinario, illum in eadem menſa & lecto retinens: vel paſſim admittebat viros ad adulterandum: vel filium habet, cùm tanto temporis interuallo à marito ſeparata ſit, vt ex illo cõcipere nequiérit, vt ſi à partus tẽpore tranſactus ſit annus ex quo non habitat cum marito.

27 Hoc autem notorium ſatis eſt, ſi tale iudici vel aliis dummodo probationes ſint in promptu, ſecus ſi terminus prolixus petatur. Ita Innoc. *c. Signif. n. vii. verſ. Item intelligo, de diuort.* Anton. *ibi, n.* 8. *cardin. n. 2.* Præpoſ. *n.* 4. Vnde Archid. *c. fin. n. 1. de reſtit. ſpoliat. in 6. & ibi* Dominicus, *n. 13. verſ. in ea Gloſſa,* dicunt quando conſtat iudici de notorio in iure proprietatis defectu, ipſum debere reſtitutionem denegare abſque aliis probationibus: vt parcat laboribus & ſumptibus litigantium. Et id deducunt ex eo textu, in quo ex confeſſione petentium decimas ſibi reſtitui, quibus ſpoliati erant, conſtabat decimas ad ipſos minimè pertinere, & ita Pontifex reſtitutionem denegat. Quando autem non eſt notorius ex ipſis actis defectus proprietatis, petentis reſtitutionem, ſed eſt notorius aliis, & ita ea notorietas probanda eſt breui mora, vt denegetur reſtitutio: eam breuem moram, credunt quidam eſſe ſpatium 8. dierum, per *c. Solet, verſ. In prima de ſentent. excommun. in* 6. ibi: *Niſi eum excommunicatum pro manifeſta dicatur offenſa: in quo caſu terminus octo dierum indulgebitur ſic dicens.* Et ita intelligo Hoſt. *in ſum. tit. de diuort. n.* 7. Ioan. Andr. *c. fin. n. de adulter. & ibi* Anton. *n.* 4. Anc. 3. Cardin. *n. 1. oppoſit.* 1. Henric. *c. Literas, n. 4. de reſtit. ſpoliat.* vbi hoc textu ducti, aiunt notorium dici, quòd octo dierum ſpatio probari poteſt. Subdunt Ioan. Andr. Anton. Anch. Cardin. alios ſentire hoc ſpatium eſſe duorum menſium. Et alios opinari eſſe ſpatium quo illa inſtantia durat. Et nullam harum opinionum reprobant. Sed melius Ananias *eo c. fin. n.* 1. dicit fortè tutius eſſe, id ſpatium committi iudicis arbitrio: per notata *c. Licet. iunct. gloſ. verb. Menſium, de probat.* Quod conſonat iis quæ n. 23. diximus.

28 Tria hîc obſeruanda ſunt. Primum eſt, ſi coniux expulſus ob adulterium ita notorium, vt oculis pateat, & nulla poſſit tergiuerſatione celari, petat reſtitutionem, allegans adulterium expellentis, ac proinde compenſationem faciendam eſſe: non erit ſtatim reſtituendus, niſi fuerit ſimili modo notorium adulterium expellentis, quod per modum compenſationis obiicit: ſed audientur probationes, & ſi id probauerit, reſtituetur. Ita per illum textum docent *Gloſſ. c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret, de diuort. & ibi* Innoc. *n. vii. eod. verb.* Hoſt. *in fine.* Ant. *n.* 8. Abb. *in fin.* Alex. de Neuo, *n.* 8. Præp. *n.* 4. Ioan. And. *c. final. n. 1. de adult.* vbi Ant *n.* 4. Et ratio eſt, quia coniux expulſus agit tunc, vt in poſſeſſionem, qua iuſtè ob adulterium notorium ſpoliatus eſt, reſtituatur. Quare cum poſſeſſio ſtet pro ſpoliante, non cogendus eſt ad eam reſtituendam, niſi conſtet notoriè de ſuo adulterio, quod ei per modum compenſationis opponitur.

29 Secundum eſt. Si coniux non repuliſſet coniugem adulterantem, quamuis notorium, ſed peteret diuortium, & adulter ille notorius teneretur ſe adulterij etiam occulti coniugis petentis diuortium exceptione: audienda eſſet ea exceptio. Quia petens diuortium agit tunc iudicio petitorio. Ita Innoc. Abbas. Præpoſ. Alex. de Neuo, *n. præc. allegat.* Ant. *c. Significaſti, n. 8. de diuort.*

30 Tertium eſt. Quidam temperant vt coniugi ſpoliato denegetur reſtitutio ob adulterium eius notorium, quando id amiſit poſt ſpolium, ſecus ſi ante. Et ita conciliant *c. Porrò & c. Significaſti de diuort.* vt illud, concedens reſtitutionem in adulterio notorio, intelligatur de commiſſo, ante ſpolium: hoc autem illam denegans, de commiſſo poſtea. Ita Goffred. *ſumma t. De conuerſ. coniug. n. 7. fi. & ibi* Hoſt.

Hoſt.*n.*9.Ioan.And.*d c.Significaſti*,*n.*8.Henr.*ibi.n.*5.6.*& c.Vxoratus*,*n.*6.*de conuerſ.coniug.* Alber.*in dict.verb. Matrim.* 8.*verſ. Quid ſi aliquis coniug.* Friburg.*in ſum. confeſſ. l.*4.*t.*19.*q.*2.Aſtenſ.2.*p.ſum.l.*8.*t.*11.*a.*2.*q.*8.Brun.*de ſponſ.concl.* 30.*n.*12.*caſu* 4.Gaët.*c.Ad limina* 30.*q.*1.*§.*4.*n.*216.Graff.1.*p.deciſ.l.*2.*c.*84.*n.*13.*&* 2.*p.l.*1. *c.*11. *n.*66. Sed meritò reprobant hanc diſtinctionem Card. *d.c.Significaſti, n.*1.*oppoſ.*1.*& ibi* Præpoſ.*n.*4.dicentes denegari reſtitutionem ob adulterium ſpoliati notorium,ſiue admiſſum ante ſiue poſt ſpolium. Quod nulla ſit differentiæ ratio. Imò cum adulterium ſpoliati poſt ſpolium commiſſum ſit leuius, ac minori pœna dignum, vtpote cui iniuſtè ſpolians anſam dedit,minus impedire debet vt ſibi coniux ſpolians reſtituatur,quam adulterium patratum ante ſpolium. Et ita *d.c.Significaſti*,tanquam caſum de quo poterat dubitari, decidit adulterium notorium ſpoliati poſt ſpolium admiſſum impedire ſibi reſtitui ſpoliantem,non obſtante quod ſpolians anſam dederit:& tanquam manifeſtum ſupponit, adulterium admiſſum ante ſpolium à fortiori impedire reſtitutionem: vtpote quod turpius ac nulla data occaſione eſt perpetratum.Atque huic etiam ſent. fauent Couar.4.*decr.*2.*p.c.*7.*§.*5.*n.*12.& Enriq. *l.*11.*de matr.c.*17.*n.*2. vbi indiſtinctè aiunt non concedendam reſtitutionem coniugi ſpoliato, ob adulterium eius notorium.

31 III. Concl. Coniux adulterij ſui coniugis conſcius poteſt in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, ab eius habitatione diſcedere,quamuis adulterium ſit occultum, nec ad id aliqua iudicis ſent. deſideratur. Prob.ex *c.Dixit Dominus*,32.*q.*1.quod eſt D.Hier.*in c.*19.Matt.ibi:*Vbicunque fornicatio eſt,vel fornicationis ſuſpicio,liberè dimittitur vxor.*Nā verbum,Liberè,eſt canon latæ ſententiæ, & denotat nullā requiri licentiam vel ſententiā,(vt probaui l.1. d.54.n.6.) & latè probat Tiraq.*l.Si vnquam,verb.Reuertatur à n.*134.*vſque ad* 138.2.prob.ex *c.De benedicto* 32.*q.*1.quod eſt Pelagij Pont. vbi deciditur non compellendum eſſe virum recipere vxorem,quæ ab ipſo receſſit,& fornicata eſt.At ſi ſent. diuortij deſideraretur,compelleretur vtique vſque ad illam 3. quia Chriſtus *Matt.*5.*&* 29. abſolutè dixit licitam eſſe dimiſſionem coniugis propter adulterium, non diſtinguēs inter publicum & occultum.Et licet fiat diſtinctio *c.Significaſti,& c.Porrò, de diuort.* intelliguntur tamen ij textus in foro externo. 4. quia in foro conſcientiæ non tenetur quiſquam contractus fidem ſeruare eiuſdem fidei violatori. 5. quia in foro conſcientiæ eſt licita dimiſſio coniugis adulterij occulti,quoad thorum,& debitum coniugale reddendum (vt probaui n.5.) Ergo & quoad habitationem, ſi ſcandalum ceſſet. Cùm maior ſit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatio conſurgat.Et ideo hanc concluſionem ſuſtinent Abbas *c.fin.n.*6.*ad adult & ibi* Barbat. *eius Additionator ſuper verb.*Domo. Nata *conſ.*116.*n.vnic.*Sotus 4. *d.*36.*q.vn.a.*3.*ad fin.corporis* Nau.*ſum.latina.c.*22.*n.*23.*fin. Et l.*3.*conſ.*1.*de conuerſ.coniug. in priori edit.conſ.*5.*fine, in poſteriori, conſ.*14.*fine* Palac.4.*diſt.*27.*diſp.*3.*col.*15.*ver. At forſan rogitas f.*599. Barboſa *rubrica, ff.ſolut.matr.*2.*p.n.*26.Enriquez *l.*11.*de matr.c.*17.*n.*2.Et colligitur ex Turrecr.32.*q.*7.*in ſum.a.*1.*n.* 6. Et *ex* Bellarm.*l.de matr.c.*14. ſecundum eſt,vbi totam rationem cur non liceat hæc dimiſſio, quando occultum eſt adulterium,referunt ad ſcandalum: atque ita clarè ſentiunt ceſſante ſcandalo licitā eſſe in foro conſcientiæ,Idem tenent DD.quos n.ſeq.referam, aſſerentes, id licere ceſſante ſcandalo.Et idem Authores n.33.allegandi ſentiunt, dum eam dimiſſionem concedunt eſſe licitam, quoties matrimonium eſt clandeſtinum, eo quod tunc ſcandalum ceſſet Idem apertè ſentiunt Hoſt. *c.Porrò,n.*3.*de diuort.& ibi* Ioan And.*n.*3.Anch.*n.*9.Alex.de.Neuo *n* 9.dum dicunt fas eſſe viro dimittere vxorem, quoad debitum, & mutuam ſeruitutem,ob violentā adulterij ſuſpicionem,quamuis in foro externo cogetur redire, donec adulterium conſtet.Quare audiendus non eſt Ledeſma,qui 2.*p.*4.*q.* 64.*a.*3.*paulo poſt princ.* ait virum potentem probare adulterium, poſſe propria authoritate omnino ab vxore recedere:at ſi non poſſit probare, ſolùm ei licere negare debitum. Eo quod ius prohibeat receſſum quoad habitationem in hoc euentu,*c.Porrò,& c.Significaſti,de diuort.*Sed audiendus non eſt.Quia hi textus procedunt in foro externo,& ratione ſcandali.

Hinc deducitur 1. ceſſante ſcandalo licitam eſſe hanc dimiſſionem. Vt ſi vir conſcius adulterij vxoris, in partes longinquas recedat,vbi matrimonium ignoratur,Quia tota ratio prohibitionis huius dimiſſionis eſt ſcandalum. Sic 32
Turrecr,Sot. Bellar.Barb.Enriq.*n.prae.alleg.*Angl.Florib.1.*p.de matr.c.*9.*de diuor.t.a.*1.*diff.*3.Graffis 1.*p.deciſ. l.*2.*c.*84.*n.*5.Emm.Sa,*ſum.verb. Diuortium,n.*1.Vega 1.*tom ſum.c.*13.*caſu* 1.Cañedo *ſum.ſacram.de matr.c.*7.*n.*56.Quamuis ſcrupuloſè loquatur Palud.4.*d.*35.*q.*1.*a.*4.*concl.*3.*n.*29. dicens poſſe virum ſibi ius dicere,ſi nequeat adulterium probare. Et timide etiam loquuntur Veracruz 3.*p.ſpec.a.*5.*concl.*3.& Ouand.4.*d.*35.*q.vn. propoſ.*2. vbi aiunt probabile eſſe licere hanc dimiſſionem, ſi non eſſet facilis aditus ad iudicem,nec ſcandalum: ſecus ſi eſſet facilis aditus. Sed hac moderatione non opus eſt:& ſemper ceſſante ſcandalo licita eſt talis dimiſſio. Quia nunquam eſt facilis aditus ad iudicem. Cùm enim in rebus Eccleſiaſticis tres conformes ſententiæ deſiderentur, diu durant, magniſque ſumptibus opus eſt: at litis exitus ignoratur:& dum ea durat,cogetur innocens reddere debitum, & cohabitare, & renuens excommunicabitur.

Secundò deducitur,vbi matr. eſſet clandeſtinum, poſſe innocentem propria authoritate recedere.Quoniam ceſſat ſcandalum. Sic Ricard.4.*d.*35.*a.*1.*q.*3.Suppl.Gabr.*q.vn.a.concl.*5.Syl.*verb. Diuortium,q.*8.vbi Armill.*n.*7.Aſtenſ.*ſum.*2.*p.l.*8.*t.*11.*a.*3.*q.*17.Turrec. *c.Seculares* 33.*q.*2.*n.*1. Sotus 4 *d.*36.*q.vn.a.*3.*concl.*2.Petr.de Ledeſm.*de matr.q.*62. *a.*3.*fin.*Enriq.*l.*11.*de matr.c.*17.*n.*2.Sed D.Ant.3.*p.t.*1.*c.*21.*§.*5. relata hac ſententia non videtur illi aſſentiri,ſed ſubdit videri teneri eum coniugem manifeſtare id matrim. Eccleſiæ,ad vitanda pericula,quæ inde oriri poſſent.Et Veracr. 3.*p.Specul.a.*5.*in fine probationum prima concl.*Palac.4.*diſt.*17.*d.*3.*col.*14.*f.*599.Barth.à Ledeſm.*de matr.dub.*67.*concl.*2. dicunt non eſſe locum huic caſui, poſt decretum Trident.*ſeſſ.*24.*de matr c.*1.irritantis matrimonia clandeſtina. At verum eſt locum eſſe etiam huic caſui poſt Tridentinum:vt bene docet Enriq.*l.*11. *de matr.c.*17. *n.*2. vt ſi matrim. iam ita occultum ſit, vt probari nequeat. Quia defuncti ſunt Parochus & teſtes,& amiſſus aut ruptus eſt liber, in quo contrahentes ſcripti ſunt: fateor tamen rarò hunc caſum euenire. 33

Tertiò infertur, Eccleſiæ compellenti vt innocens admittat ad habitationem coniugem adulterum occultum, donec lis decidatur, non teneri innocentem parere, ex natura rei; ſicut nec tenetur,quando compellit,vt reddat debitum, iuxta n.5.dicta. Quoniam in vtroque caſu ſententia Eccleſiæ innititur falſæ præſumptioni. At tenebitur parêre,dum ad loca remota non ſe contulerit,ratione ſcandali, quod in hoc euentu ſemper ſubſequetur: cum ſeparatio habitationis publica ſit. Quod non contingit in debiti coniugalis negatione,quæ omnino in occulto eſt. Atque ita intelligo Sotum 4.*d.*36.*q.vn.a.*2. *ad finem corporis, verſ. Alia eſt ambiguitas, &* Barth.à Ledeſm.*dub.*77.*de matrim. concl.* 3. dicentes non teneri virum parêre Eccleſiæ præcipienti vt debitum reddat vxori adulteræ,poſſe tamen compelli,vt eam domi retineat,& alat. Quod idem docet Vega 1.*tom.ſum.c.*78. *caſu* 5. vbi clarè conſtituunt differentiam inter debitum coniugale & habitationem: & videntur ſentire obligari ad obediendum quoad habitationem. Sed (vt dixi)hanc obligationem intelligo conſurgere ex ſolo vitandi ſcandali præcepto, quod communiter ex negatione habitationis oriri ſolet. Et eodem modo intelligo Abulenſ.*c.*19.*Matth.*72.docentem teneri innocentem parêre Eccleſiæ præcipienti admiſſionem coniugalis adulteri. 34

Quartò infertur, coniugem adulterum occultum expulſum, qui nouit innocentem eſſe certum de adulterio, non poſſe in foro conſcientiæ petere reſtitutionem ac cohabi- 35

habitationem; ſecus ſi ignoret num coniux innocens certus ſit, ſicut circa debiti redditionem diximus num. 8. Et omnia quæ ibi diximus circa debitum, ſunt dicenda circa habitationem. Quia vt innocens in conſcientiæ priuet adulterum debito, & habitatione, nulla deſideratur ſententia, vt probauimus, n.31.

36 Quintò infertur, qualiter excuſetur à culpa factum D. Ioſeph, qui (vt refertur *Matth.*1.) voluit à Virginis conſortio recedere, ob ſuſpicionem adulterij occulti. Cùm enim Virgo eſſet coniugata, ex partu in vtero concepto non poterat adulterium conſtare niſi ſoli Ioſeph, qui notat ſe eam minimè cognouiſſe. Et quidem plerique D. Ioſeph excuſant, dicentes eum noluiſſe à Virgine recedere ob adulterij ſuſpicionem, ſed ob eximiam ſanctitatis eius reuerentiam, quaſi eius conſortio indignum ſe reputantem. Sic Orig. *hom.*1. *in diuerſ.* Euang. D. Bern. *hom. in ea verb.* Luc. 1. *Miſſus eſt* Ang. D. Th. 4. *d.*35. *q vn.a.*3. *ad* 2. Ricard. *ibi.a.*1. *q.*3. *ad* 1. Palud. *q.*1. *a.*4. *concl.*6. *n.*32. Sot. 4. *d.*36. *q.vn.a.*3. *ad* 1. Turrec. *c. Seculares* 33. *q.*2. *n.*2. *in ſol. ad* 2. Sed non placet hæc excuſatio, quoniam videtur ex ipſo contextu literæ *Matt.* 1. colligi noluiſſe Ioſeph ob reuerentiā, ſed ob adulterij ſuſpicionē recedere. Quoniam Angelus excuſans Virginem, & ſuadens Ioſeph ne recedat, ea vtitur ratione: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Quod ſi Ioſeph reuerentia adductus Virginis, eam deſerere ſtatuiſſet: ob eam rationem quòd fœtus de Spiritu S. conceptus ſit, ad maiorem reuerentiam induceretur, ac proinde fortiori ratione pararet receſſum. Atque ideo ex ſuſpicione adulterij animum recedendi ſubortum eſſe, teſtantur D. Chryſ. Matt. 1. *& in hom.* de Sta Suſanna D. Aug. *Epiſt.*54. *& ſerm.*16. *de verb Dom. & ſermone* 18. *de tempore* Theoph. & Euth. Matt. 1. Abul. Matt. 19. *q.*72. *ad* 2. & ſimiliter reprobant hunc intellectum Maldonato *in eundem locum* Matt. 1. Suar. 3. *p. q.*29. *a.*1. *ſect.*2. Vnde melius excuſatur Ioſeph à culpa, eo quod occulta erat dimiſſio, & abſque ſcandalo, quæ licita eſt in foro conſcientiæ.

37 Vltimò infertur, quid dicendum ſit, quando conſtat coniugi matrim. fuiſſe inualidum, vel ob conſanguinitatem, vel ob quodcunque aliud impedimentum dirimens: num liceat illi propria authoritate diuertere, ita vt coniux dimiſſus minime ſit reſtituendus? Veracruz 3. *p.* Spec. *a.* 9. dicit minimè licere, quando in facie Eccleſiæ, id eſt coram Parocho & teſtibus, initum eſt matrim. (vt neceſſariò attento Trident. *decret. ſeſſ.* 24. *c.*1. *de matrim.* hodie celebrari debet:) ſi iudex Eccleſiaſticus facilè adiri poteſt: ſecus vbi difficilis eſſet auditus, & ſeparatio abſque ſcandalo fieri poſſet. Verum dictis adhærendo, aſſerendum eſt, in foro conſcientiæ licitum eſſe receſſum propria authoritate, ſi abſque ſcandalo id effici poſſit: vt in longinqua fugiendo. At in foro externo concedi reſtitutionem, quamuis impedimentum ſit notorium: per *c. Porro, de diuort.* vt num. ſeq. contra aliquos dicemus: vbi reddemus rationem differentiæ, cur coniux adulter notorius minime reſtituatur: & ſecus ſit, vbi eſt impedimentum notorium dirimens matrim. Quod ſi probationes impedimenti etiam non notorij offerantur incontinenti, reſtitutio concedetur quoad omnia, dempta copula carnali propter peccati periculum: probationibus verò non incontinenti oblatis, erit coniux dimiſſus reſtituendus quoad omnia. Vt deciditur *c. Literis, de reſt. ſpol.* & ſatis explicui n.22. probans eam deciſionem locum habere in quacunque conſanguinitate, & quocunque impedimento iure etiam humano dirimenti. Et quando dicantur probationes in continenti oblatæ, dixi n.13.

38 Tandem ſupereſt ſoluere argumenta propoſita n.11. & 12. Et ſolutio 1. argumenti propoſiti n. 11. & primi propoſiti n.12. magnum multis DD. faceſſit negotium, circa conciliationem textuum *c. Porrò, & c. Significaſti de diuort.* qui ſecum à diametro pugnare videntur (vt n.10. aduertimus.) Et ideo DD. varias conciliationes afferunt. Prima eſt, vt *cap. Porrò*, loquatur de notorio, quod certò probari nequit, ſed ex præſumptionibus, quale eſt conſanguinitas. Filiatio enim verè probari nequit, ſed ex variis præſumptionibus. Vt notatur *c.* Michaël, *de filiis presbyt.* At *c. Significaſti*, de notorio facti quod clarè conſtare poteſt: quale eſt adulterium. Ita Ant. *d.c. Porrò, n.*9. Sed meritò reiiciunt eam Abb. *eod. c. Porrò, n.*9. *& ibi* Alex. de Neuo, *n.*11. Quia notorium illud præſumptionis ſufficit, vt Eccleſia declaret illud matrim. fuiſſe nullum. Vt conſtat ex *eo. cap. Porrò, in fine:* ergo à fortiori ſufficiet ad repellendum coniugem à petitione reſtitutionis. Deinde, quia adulterium conſummatum quale ad diuortium deſideratur, nequit certò probari: ſed ex præſumptionibus conſtare debet (vt dicemus, n.40.) Secunda conciliatio eſt: vt *cap. Porrò*, non ſtatutum ſit, concedendam eſſe reſtitutionem vxori expulſæ ob notoriam conſanguinitatem: ſed id tantum prohiberi, ne vir tunc propria authoritate à ſe vxorem expellat, etiam ſi notoria ſit conſanguinitas. At ſi re ipſa expelleret, licet temere feciſſet, non eſſet compellendus ad reſtitutionem. Quia multa fieri prohibentur, quæ tamen ſemel facta non caſſantur, *l. Patre furioſo, ff. de his qui ſunt ſui iuris.* Quòd ſi opponas, *eod. c. Porrò*, reſtitui vxorem dimiſſam ob notoriam conſanguinitatem: reſpondent Ant. & Dominicus ſtatim allegandi, conſanguinitatem illam non fuiſſe notoriam, & ideo reſtitui vxorem dimiſſam; nec Pontifex affirmat fuiſſe notoriam: ſed quamuis eſſet notoria, dicit non eſſe vxorem propria authoritate expellendam. At *d. c. Significaſti*, non deciditur poſſe vxorem notoriè adulterantem expelli propria authoritate viri: ſed vxorem ſic expulſam, quamuis temere, minimè eſſe reſtituendam. Ita Ant. *d. c. Porrò, n.*9. *& ibi* Abb. *n.*9. Alex. de Neuo. *n.*11. Card. *ibi n.*3. *oppoſ.*3. *& d. c. Signific. n.*2. *oppoſit.* 1. *Imola c. Ex conqueſtione, n.*6 *de reſt. ſpoliat. Dominus c. fin. n* 13. *eod. t. in* 6. Lanfranc. *rubr. de cauſa poſſeſ. & propriet. col.* 5. Couar. 4. *decr.* 2. *p. c.* 7. §. 5. *n.*12. Sed hanc reprobat Iaſon. *l. Naturaliter* §. *Nihil commune, n.*46. *ff. de acqu. poſſeſſ.* Eo quòd eſſet imponere legem verbis, & non rebus: contra *l.*2. *in fine, C. communia, de lega.* Et verè mihi diſplicet. Non enim capere poſſum, qualiter hæc cohæreant: vxor non poteſt expelli ob notoriam conſanguinitatem: & ſi temere tunc expellatur, non eſt reſtituenda. Quia radix huius reſtitutionis eſt iniqua ſpoliatio: ergo ſi data notoria conſanguinitate, eſt iniqua & temeraria ſpoliatio: concedenda eſt vxori ſic ſpoliatæ reſtitutio. Quod non obſcurè deducitur ex *ipſomet c. Porrò*, vbi poſtquam dixit Pontifex, data conſanguinitate notoria non potuiſſe vxorem ſola viri authoritate repelli: inde colligit vxori reſtitutionem denegandam non eſſe his verbis: *Quare ipſum ad eam recipiendam, quæ petit reſtitutionem, compellas.* Tertia cōciliatio eſt: diuerſam eſſe rationem inter cōſanguinitatem notoriam, de qua loquitur textus, *d. c. Porrò*: & inter adulterium notorium, de quo eſt ſermo in *d. c. Significaſti.* Quoniam exceptio conſanguinitatis notoriæ non concludit omnimodum proprietatis defectum. Poſſunt enim tales conſanguinei ſimul habitare tanquam frater & ſoror, *c. Conſultationi, de frigidis & maleficiis*, ad mutua ſibimetipſis obſequia exhibenda: ac proinde nil mirum, ſi ob eam exceptionem non permittatur vxoris expulſio, ac vxori concedatur reſtitutio. Adulterium verò notorium concludit integrum poſſeſſionis defectum. Si enim vxorem vir innocens, ac adulterij conſcius notorij, domi retineret, cenſebitur remittere, ac ſubinde non poterit diuortium petere. Vt d.14. dicemus. Ita Ant. *c. Ex conqueſtione. n.*21. *de reſtit. ſpol.* Abb. *d.c. Porro, n.*9. Alex. de Neuo *n.*11. Sed hanc conciliationem reprobat Iaſ. *l. Naturaliter*, § *Nihil commun. n.*46. *ff. de acquir. poſſeſſ.* eo quod non exhauriat difficultatem. Et verè ita res ſe habet. Nam ſi ob adulterium licitus eſt receſſus, cùm verè maneat matrimonij vinculum, & licita ſit copula: cur non licebit recedere ob notoriam conſanguinitatem. Cùm vinculum matrimonij non ſit legitimū: & habitatio inſtar fratris & ſororis ſit grauiſſimo periculo expoſita. Quarta conciliatio eſt: quod *c. Porro*, loquitur in notorio proprietatis defectu, ad quem concludendum eſt neceſſariò expectanda ſententia, *cap.* verò *Significaſti*, in notorio poſſeſſionis defectu: qui cùm non concernat

pro

proprietatem ipſam, ſed ſolam poſſeſſionem ſententia minimè indiget ſed impedit reſtitutionem. Sic Ant. *d. c. Porrò n* 9. Præpoſitus 5. *q.* 1. *in fin.* Iaſon *l.* 1. *Naturaliter* 9. *Nihil commune, n.* 46. *ff. de acquirend. poſſeſſ.* Sed rationem differentiæ minimè aſſignant. Et ideò eam reiicit Couar. 4. *decr.* 2. *p. c.* 7. §. 5. *n.* 11. Quinta conciliatio eſt, *c. Porrò.* loquatur in conſanguinitate notoria, cuius exceptio minime reſtitutionem impedit. At *c. Significaſti*, in adulterio notorio, quod reſtitutioni faciendæ obſtat. Sic Nau. 3. *conſ. de conuerſ. coniug. in priori edit conſ.* 6. *n.* 2. *in poſteriori. conſ.* 11. *n.* 2. Et rationem differentiæ dicit ſe reddidiſſe in ſuis prælectionibus. Et in quantum ait in conſanguinitate notoria deſiderari ſententiam Eccleſiæ, concordant *Gl. c. Ex conqueſtione, verb. Sine iudicio, de reſtitut. ſpoliat & ibi* Ant *n.* 21. Sexta conciliatio eſt, vt *c. Porrò*, loquatur in notoria conſanguinitate, quæ celari aliquo modo poteſt. At *c. Significaſti*, in ita notorio adulterio, vt nulla tergiuerſatione celari queat. Notorium autem tunc ſolum impedit reſtitutionem, quando tale eſt vt nullo modo tegi valeat: vt num. 25. probauimus Sic conciliant Syl. *verb D. uortium, q.* 8. Barboſ. *rubr. ff. ſolut. matr.* 2. *p. n.* 26. Sed non explicant qualiter conſanguinitas notoria poſſit aliqua tergiuerſatione celari. Quod ſic explicandum eſt. Quia *c. Significaſti*, fuit exceptio adulterij, & ſic meri facti, quod nullatenus poterat infringi & mutari: atque ita nulla tergiuerſatione celari, *l.* 1. §. *Si vir vxori, ff. de acquir. poſſeſſ.* Sicque ſi de adulterio conſtabat, non poterat aliqua tergiuerſatione celari defectus tituli. At data notoria conſanguinitate poterant contraxiſſe ex diſpenſatione: & ita iuſtum habere titulum ſpoliata vxore: ideóque potuit aliqua tergiuerſatione celari defectus tituli, ac proinde reſtituitur. Sed quamuis verum ſit in ſe, non quodcumque notorium impedire reſtitutionem ſed quando eſt tale, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit? At valdè difficile eſt explicatu, qualiter conſanguinitas illa poſſit tergiuerſatione celari, ratione diſpenſationis, quæ potuit validum reddere matrim. Quoniam ſimiliter dici poſſet adulterium notorium, quatenus ad diuortium confertur, poſſe tergiuerſatione celari: allegando nimirum ſimile viri ſpoliantis adulterium: vel ipſum adulterio conniuiſſe. Quod ſi dicas id tanquam viri delictum minimè præſumi *l. Merito* § 1. *ff. pro ſocio.* Similiter dicam diſpenſationem non præſumi in fauorem coniugis ſpoliati ratione conſanguinitatis. Cùm ſit quid facti. Adde etiam obſtare fortiſſimè, illum coniugem ob conſanguinitatem ſpoliatam habere contra ſe præſumptionem iuris communis irritantis matrim inter conſanguineos: quo in euentu reſtituendus non eſt, niſi titulum probet. Vt ſtatim dicemus iuxta *c. Ad decimas, de reſtit. ſpol. in* 6. & ſic quamuis id coniugium ſit in facie Eccleſiæ initum præſumptio ſtat contra ipſum, ob reſiſtentiam iuris communis. Atque adeò coniugi ſpoliato ſtanti, pro illo incumbit onus probandi diſpenſationem, qua redditum eſt validum. Vltima conciliatio eſt, quam adduxi ex multis DD. n. 20. vt *c. Significaſti*, intelligatur quando adulterium eſt commiſſum poſt ſpolium. At *c. Porrò*, quando ante ſpolium. Sed ibi reprobaui. Ex his conſtar quàm difficilis ſit horum textuum conciliatio. Sed placet deciſionem, *c. Porrò*, eſſe ſpecialem in conſanguinitate, & in quocumque impedimento dirimenti, eadem enim eſt ratio: in quo caſu ſeparatio, non tantum tendit ad ſpoliandum poſſeſſione coniugem dimiſſum, ſed etiam proprietate, ipſoque matrim. vinculo. Atque adeò iuſta ratione decidetur *d. c. Porrò*, nullum notorium ad id ſufficere, ſed expectandam eſſe Eccleſiæ ſententiam. Sicut enim ius auctoritate vinculum matrim. colligatum eſt, ita eius iudicio oportet diſſolui Per eaſdem enim cauſas res naſcitur & diſſoluitur, *c.* 1. *de regulis iuris.* Adde etiam, rem hanc eſſe grauiſſimam, quia ratione conſanguinitatis declaratur vinculum ipſum matrim. fuiſſe irritum, ac proinde vtrumque coniugem tanquam ſolutum poſſe liberè ad alias nuptias tranſire. Quare meritò reſeruatur iudicio Eccleſiæ decidenda: & interim coniux ſpolians cogitur ad ſpoliatum redire. At ſeparatio ratione adulterij eſt quoad ſola obſequia coniugalia, manenti vinculo matrimonij illæſo: & neutri licet aliud matrim. inire. Et ideò nil mirum ſi Eccleſiæ iudicium non deſideret, ſed contenta adulterio ita notorio vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. Et ita placent mihi quarta & quinta conciliatio relata, quæ in hoc conueniunt, vt ſit ſpeciale in conſanguinitate, & quoties agitur de proprietatis defectu, vt contingit in aliis impedimentis dirimentibus. Ad 2. arg. ex propoſitis nu. 11. dic non eſſe propriè pœnam, ſed tanquam conditionem in ipſo matr. contractu inhabitam. Vt de negatione debiti coniugalis ob adulterium dixi n. 5 Ad confirm. dic deciſionem *d c. Porrò*, eſſe ſpecialem in conſanguinitate, vt proximè probaui. Ad 1. argum. ex propoſitis n. 12. dic, eum textum intelligi de ita notorio adulterio, vt nulla tergiuerſatione celari valeat. Ad 2. dic eodem modo intelligi illud *c. Ex parte.* Ad 3. & confirmationem dic in *eod. c. Ad decimas* eſſe ſpeciale eo quod ius commune reſiſtit poſſeſſioni ſpoliati, quæ reſiſtentia couſtat ex forma libelli propoſiti ab ipſo ad petendam reſtitutionem. Vnde Arch. *ibi n.* 1. Dominic *n.* 13. Franc. *n.* 3. eam regulam generalem ex eo textu eliciunt, vt reſtitutio concedenda non ſit ſpoliato, quoties eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſſionis contra ipſum, eo quòd poſſeſſioni illi ius commune reſiſtat: & reſiſtentia illa iuris conſtat ex libello propoſito. Ad vltimum dic non omnino ceſſare ſcandalum, niſi quando ita notum eſt adulterium, vt nullatenus celari poſſit.

SVMMARIVM.

Vt coniux innocens poſſet in foro conſcientia ab adultero diuertere, ſatis eſt, ſi certò norit adulterium, quamuis teſtibus probare nequeat, n. 39.

Deſiderantur ea indicia, quæ in foro externo probata conuincerent de adulterio. Et adulterium non poteſt verè probari, ſed probationibus ex præſumptionibus petitis, n 40.

Deſiderantur ad concludendum adulterium ſuſpicio violenta. Et enodantur c. Dixit Dominus 32. *q* 1. *& c Maritis, de adulter. n.* 41.

An ita ſufficiat in foro conſcientia ſuſpicio violenta, vt non oporteat coniugem ſic ſuſpectum audire, quo diuortium fiat, n 42.

Quando dicatur ſuſpicio violenta, n 42.

Sufficit alia ſimilis vehementer viro prudenti ſuadens, n 44.

An ſufficiat, ſi ſolus cum ſola in loco ſecreto & abdito repertus ſit, n. 45.

An inducant hanc ſuſpicionem violentam plenè probantem adulterium, oſcula, & amplexus? Refertur quædam ſent n 46.

Sent. Auctoris: & explicantur l Quod ait lex, ff. ad l. Iul. de adult & c. Nec aliqua 27 *q* 1 *n.* 47.

Non inducunt violentam ſuſpicionem adulterij verba amatoria, nec litera, nec xenia, nec ſi quis glorietur ſe cum vxore alienius concubuiſſe n 48.

An ſufficiat tanquam ſuſpicio violenta confeſſio coniugis aſſerentis proprium adulterium, n 49.

An ſufficiat ea confeſſio quando cedit in detrimentum profeſſionis, n. 50. *& explicatur c penult. raptor.*

An ſuſpicio violenta probanda ſit teſtibus omni exceptione maioribus & non ſingularibus? Et an in foro conſcientia ſat ſit ſi eam affirmet quidam fide dignus, n. 51.

An vir ſuſpicans vxoris adulterium, poſſit eam cum teſtibus obſeruare? Et cuſtos nemoris an poſſit ſe abſcondere, vt illud ingrediens deprehendatur; Et an liceat parentibus, vel heris, occaſionem permittere, ſeu non auferre furandi. filiis vel famulis, vt deprehenſi corrigantur? Et an vir poſſit celebrare diuortium ob id adulterium, quod vxorem obſeruans permiſit, n. 52.

An liceat offerre occaſionem filiis vel famulis furandi, & vxori adulterandi vt corrigantur, n. 53.

An poſſit vir cum vxore paciſci, vt amaſio eius, caſtitatem violare tentanti, concedat tempus & locum, vt amaſius ipſe deprehendatur, n. 54.

Quæſtio III. Qualis notitia adulterij deſideretur, vt coniux innocens poſſit in foro conſcientiæ ab adultero diuertere, eique debitum negare. Prima concluſio. Deſideratur ad id, vt coniux innocens certus ſit de alterius adulterio. Cùm enim poſſeſſio ſtet pro altero coniuge, ea in dubio priuari minimè debet. Et ita omnes DD. n. 5. allegati hanc certitudinem petunt. Nec exigitur vt id teſtibus probari valeat. Id enim ad forum externum pertinet, quod iuxta allegata & probata ius dicit. 39

II. Concluſio. Non deſideratur certitudo metaphyſica ſed ſatis eſt moralis, qualis habetur per ea indicia, quæ in foro externo probata conuincerent coniugem de adulterio. Ita Vincent *ſpec. doctrin t.* 2. *l.* 10. *c.* 41. Aſtenſ. *ſu.* 1 *p l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *q.* 5. Sot. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 3. *poſt.* 3. *concl v. Circa ſingulas.* Barth à Led *de matr. dub.* 67. *in notab. poſt.* 1. *concl.* Petr. de Led. *matr. q.* 62. *a.* 3. *notab.* 1. Vega 1. *ſum. c.* 13. *caſu* 4. 40

& conſtat ex D. Hier. *in c.* 19. Matt. & refertur, *c. Dixit Dominus* 32. *q.* 1. ibi: *Vbicumque eſt fornicatio, vel fornicationis ſuſpicio, liberè dimittitur vxor.* Et ratio eſt, quia cum adulterium ſit ex illis criminibus, quæ in abdito loco & omnino occultè admittuntur, *l. Conſenſu, C. de repudiis,* eſt difficillimum probatu: nec verè probari poteſt, ſed ex probationib. petitis ex præſumptionibus concluditur. Quod adeò verum eſt, vt ſi quiſpiam nudus ſupra nudam fœminam in ipſo actu reperiatur, non verè & metaphyſica certitudine conſtet adulterium conſummatum, quale ad diuortium exigitur. Vt multis citatis aduertit Maſcard *de probat. concl.* 59. *n.* 4. *& ſequent.* & Menoch *de præſump. l.* 5 *præſump.* 41. *n.* 12. Quoniam fieri poteſt vt fœmina ſit arcta, vel vir impotens, aut minimè ſeminarit intra vas. Vnde fit vt non tam exactæ probationes petendæ ſint, ac in aliis criminibus, quæ oculis patent, palámque perpetrantur. Vt alios referentes docent Maſc. *de prob. concl.* 57. *nu.* 8. Menoch *de præſumpt.* 41. *n.* 1. *& conſ.* 31. *n.* 18. *& ſeq. volum.* 1. Tandem id conſtat ex *c. Literis, de præſump.* vbi deciditur poſſe diuortij ſententiam proferri, ob violentam adulterij ſuſpicionem.

41 III. Concluſio. Non ſufficit quæcumque ſuſpicio probabilis ſed deſideratur ſuſpicio violenta. Quia hæc ſufficit ad condemnandum, *c. Afferte, & c. Literis, de præſumpt.* Et maximè in adulterio, quod verè probari nequit (vt n. præc. diximus.) Vnde dum *cap. Dixit Dominus* 32. *q.* 1. dicitur ob fornicationis ſuſpicionem liberè poſſe vxorem dimitti, intelligitur de ſuſpicione violenta. Ita tradunt *Gloſſ. eod c. Dixit Dominus, verb. Suſpicio & c. Maritis, verb. Ex ſuſpicione, de adult.* ita intelligens illum textum dicentem, poſſe maritum accuſare vxorem, ob adulterij ſuſpicionem. Et ibi Inn. *n. vnico.* Hoſt. *n. vnic* Abb. *n.* 1 *idem* Hoſt. *c. Porrò, n.* 3. *de diuor.* vbi Io. And. *n.* 3. Ant *n.* 12. Anch. *n.* 9. Alex. de Neuo, *c. Significaſti n.* 3. *de diuort.* Beroius *rubr. de iudiciis, n.* 20. *fi.* Io. de Fribur *ſum. confeſſorum, l.* 4 *t.* 22. *q.* 2. Aſtenſ *ſum.* 2. *p lib.* 8. *tit.* 11. *a.* 3. *q.* 5. Syl. *verb. Diuortium, q.* 7 *& verb. Adulterium, q.* 7. *n.* 9. vbi Angel. *n.* 8. Armil. *n. vlt.* Tabiena *Matr* 4 *q.* 2. *n.* 3. Turrec. *c. Chriſtiana, n* 13. *q.* 5. Coſtanus *de dotibus, c.* 6 *n.* 37. Monal. *ſu.* vbi de matr. *t. Propter quid fiat diuortium* 2 *er. Item alia cauſa.* Maſcard. *de probat. concl.* 57. *n.* 6. Gaëta *repetit c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 4. *n.* 105. Cantera *q. criminalib. q. tãgentib. punitionem delicti, c.* 4. *n.* 52. Et ex Theologis D. Th. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 4 D. Bonau. 4. *d.* 32. *q.* 2. Palud. 4. *d.* 27 *q.* 5. *a.* 3. *num.* 17. *& d.* 35. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 9. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 21. §. 5. Vincent. *ſpeculo doctrin.* 1 *l.* 10. *c* 41. Sotus 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 3. *poſt.* 3. *concl. v. Circa ſingulas.* Viguer. *l. inſtit c.* 16. § 7. *v.* 9. *impedim* 10. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 17. *n.* 2. Emm. Sa *ſum. verb. Diuort n.* 3. *verſ. Sufficit ad ſeparationem.* Angles Florib. 1. *p. de matr. q.* 9. *de diuort a.* 1. *diffic. concl.* 3. Lud. Lop. 1 *p. inſtruct. c.* 295. § *Ad hæc quæſtio hæc.* Vega 1. *to. ſum. c.* 13. *caſu* 4. Barth. à Ledeſ. *dub.* 67. *de matrim. in notab. poſt.* 1 *concl.*

42 Sed quidam non ita ſimpliciter intelligunt ſufficere ſuſpicionem violentam, ſed dicunt eam ſufficientem, vt coniux innocens curet inueſtigare alterius adulterium, & eo cognito diuortium celebrare. Et ita intelligunt *cap. Dixit Dominus* 32. *q.* 1. dum ibi ait D. Hier. ob adulterij ſuſpicionem liberè dimitti vxorem. Et ducuntur quia non dixit Chriſtus Matt. 5. & 19. ob ſuſpicionem fornicationis, ſed ob fornicationem poſſe diuortium celebrari. Ita Palacios 4. *d.* 27. *diſp.* 3 *f.* 604 *col.* 24. *& ſeq. v Sed nunquid ſuſpicio. Et d.* 35. *diſp. vn. col.* 2. *verſ. Sed quid ſi adulterium,* dicit coniugẽ ob ſuſpicionem violentam poſſe tantum ad tempus negare debitum, dum explorat veritatem. Idem videtur ſentire Caſtro *de lege pœn. l.* 2. *c.* 4. § *Vt igitur.*, ait enim data violenta ſuſpicione poſſe coniugem innocentem alteri purgationem iniungere, quam ſi facere neglexerit, aut in ea defecerit, iuſtè poſſe illi debitum negare. At D. Hier. *eod. c. Dixit Dominus,* expreſsè auctoritatem Chriſti, Matt. 5. & 19. explicans, ait ob fornicationem vel fornicationis ſuſpicionem dimitti liberè vxorem. At vniuerſi DD. n. præc. allegati exiſtimant, ſuſpicionem violentam producere ſufficientem notitiam adulterij. Illud enim debet eſſe cognitum, vnde cũ dimittitur ob violentam adulterij ſuſpicionem, verè ob adulterium admittitur, quamuis non plenè & indubitata certitudine cognitum: ea enim eſt impoſſibilis (vt dixi n. 40.) (eſt tamen cognitum certitudine morali, & ex vrgenti præſumptione, quæ virũ prudentiſſimũ ad iudicandũ adulteriũ induceret. Et quæ probata in foro externo ſatis eſſet ad ſententiam diuortij ferendam. Vt deciditur *c. Literis, de præſ.* Et durum eſt ad aliquid amplius diſcutiendũ, conſtringere coniugem innocentem. Quare diſplicet prædicta limitatio.

Quod ſi roges, quando dicatur ſuſpicio violenta ſufficiens ad diuortij ſententiam? id deciditur, *c. Litteris de præſumpt.* ibi: *Solum cum ſola nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem viderunt multis locis ſecretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis. Reſpondemus quod ex huiuſmodi violenta & certa ſuſpicione fornicationis poteſt ſententia diuortij promulgari* Et docent omnes. 43

Non tamen id ita ſtrictè accipiendũ eſt, vt ſola ea præſumptio explicata *d. c. literis,* ſit violenta: ſed ſufficit quæcumque alia ſimilis, quæ vehementer ſuadeat coniugis adulterium. Sic Caſtr. *n.* 42. *allegat.* Et conſtat ex dicendis n. ſeqq. 44

Hinc infertur dici præſumptionem violentam, vt dicatur plene probatum adulterium, quãdo quis ſolus cum ſola in loco abdito inuentus eſt. Ita Menoc. aliis relatis, *præſumpt. l.* 5. *præſum.* 41 *n.* 11. *& duplici ſeq.* Sed ita generaliter id non credo. Nec *Gloſſ. c. Preterea verb. Conſcios, de teſtib. & atteſt.* quam pro ſe allegat, ita generaliter loquitur: ſed quando quis repertus eſt ſolus cum ſola in lecto, vel nudus cum nuda. Et ita Aſtenſ. *ſu.* 2. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 3. *q.* 5. dicit non ſatis eſſe ſolum cum ſola in locis ſuſpectis reperiri, niſi eodem lecto, & hora apta ad concubitum. Quia prior ſuſpicio eſt probabilis, ſed non violenta. Quod idem colligitur ex *c. Literis, de præſump.* Et benè docuit Nau. *rub. de iudiciis, n.* 10. dicens id non ſufficere, niſi aliæ circumſtantiæ adiiciantur loci, temporis, vel perſonarum. Et licèt multi, quos ibi refert, dicant ſufficere ſi in loco ſecreto deprehendantur ſe amplexantes & oſculantes. At ipſe cum aliis ait, id non ſatis eſſe, niſi probetur tanto temporis ſpatio in eo loco ſecretos eos fuiſſe vt poſſent adulterium committere. 45

Sed vtrum oſcula & amplexus efficiant ſuſpicionem violentam, ita vt ex eis plene probetur adulterium; Affirmant quidam Et ducũtur ex *l. Quod ait lex* 23. *ff. ad l. Iul de adult.* vbi habetur fas eſſe patri filiam in his actibus inuentam occidere, ſicut inuentam in adulterio. Et ex *c. Nec aliqua* 27. *q.* 1. Ex quo textu habetur adulterium ita iudicari ex actu impudico & venereo ſicut ex conſummato. Quia ſunt hæc præparantia ad adulterium. Huius ſent. videtur *Gloſſ. eod. c. Nec aliqua, verb. Concubitus.* dicit enim ex amplexibus & confabulationibus deprehendi aliquam eſſe corruptam. Et videtur tenere *Gloſ. d l. Quod ait lex, ver. In ipſis,* vbi ait ex his tactib. argumentum ſceleris induci. Idem tenent Ruin. *conſ.* 162 *n.* 4. *vol.* 4. Dec. *rubr. de iudiciis, n.* Felin. *c. Preterea, n.* 3. *v. Et dicas de teſtib. & atteſt.* Bellon. *verb. C de edendo n.* 81. Et multos referentes Burſat. *conſ.* 218 *n.* 3 *vol.* 2. Maſc. *de probat. concl.* 57 *n.* 5. *& concl.* 64. *à n.* 1 *ad* 5. Et fauet valdè Cou. 4 *decr.* 2 *p. c.* 7. §. 6. *n* 3. qui dixit mulierem reddi valdè ſuſpectam ex oſculo, ita vt prudentis arbitrio ſuſpicio hæc pro indubitata & violenta haberi poſſit. Eiuſdem ſent. videntur Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *poſt* 3. *concluſ. v. Circa ſingulas.* Bart. à Ledeſ. *dub.* 67. *de matr. in notab poſt* 1. *concl.* Graffis. 1. *p. deciſ l* 2. *c* 84. *n.* 5. Vega 1. *to. ſu. c.* 13. *caſu* 4. dicunt enim ſufficere ſi adulteri in eodem lecto reperiantur, aut aliter amplexati. Idem tenent Azebedo *lib.* 8. *recop t.* 20. *rubr. n.* 14. 46

Sed omnino tenendum eſt, non induci violentam ſuſpicionem adulterij ex ſolis oſculis & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt. Probatur ex *l.* 1. *ff. de extraord crimin.* relata *c. Solicitatores, de pœn d.* 1. vbi imponitur extraordinaria pœna ſolicitatori alienæ vxoris. Et *Gl. ea l.* 1. *v. Propter voluntatem,* explicat licèt colloquia, & baſia interuenerint. At ſi inde concluderetur adulterium, pœna ordinaria imponenda eſſet. 2. quia *c. Literis, de præſum.* multò fortiora exiguntur indicia, vt violentã adulterij ſuſpicionẽ inducant. 3. quia licèt coniecturis probetur adulterium, at illæ debent eſſe, vel à natura vel à lege receptæ, probatæque vt ait *Gl. l. Abſentem* 5. *verb. Danari ff. de pœnis.* Oſcula autem & amplexus nec à natura, nec a lege pro vrgenti 47

genti coniectura admittantur: nec etiam ab homine recipi debent; cum nulla vrgens ratio id ſuadeat. Nec obſtat *l. Quod ait lex*, allegata n. præc. pro contraria ſent. quia ſolum probat licere patri iuxta illum textum impunè occidere filiam repertam in iis actibus impudicis, ſicut inuentam in adulterio, non tamen probat inde conuinci adulterium. Similiter non obſtat *c. Nec aliqua* ibi allegatum: quia tantum ex eo probatur illa eſſe indicia deprauatæ voluntatis adulterandi. Atque ita tenent Ripa *rubr. de iudiciis, n. 23. Et ibi* Beroius *n. 10. fin.* Nau. *ibi, n. 10.* Michael Calidon *ibi n. 71 & ſeqq.* Rimald. *ibi, n. 10. & ſeqq.* Iul. Clar. *l. 5 recept. §. Adulterium, n. 10. verſ. Et ſciás.* Menoch. alios allegans *de præſump. l. 5 præſum. 41. n. 18. & ſeqq.* Perez *lib. 8. ord. t. 15 l. 2. f. 192. verſ. Sed eſt dubium vtrum ex oſculo.* Padil. *l. Transigere, n. 87. C. de tranſact.* Cantera *q. crimin. q. tangentibus punitionem delicti, c. 4. n. 52.* Barboſa alios referens, *l. 2. p. 1. n. 73. ff. ſolut. mat.* Palac. *4. d. 27 diſp. 3. f. 694. col. 24 & ſeq. verſ. Sed numquid ſuſpicio.* Lud. Lop. *1 p. inſt. c. 295. §. Adhuc quæſtio hæc.*

48 Nec à fortiori ſufficient Xenia miſſa ab adultero vxori alienæ, aut verba amatoria vt probetur adulterium. Quia minora indicia ſunt amplexibus & oſculis. Ita Palacios *n. præc. alleg.* Nec ſimiliter ſatis erit, ſi quis glorietur ſe cum vxore alicuius concubuiſſe. Quoniam non valet confeſſio in alterius præiudiciū, *c. 1. de confeſſis, c. Significaſti de adult. l ff. C. de accuſat.* Sic Abb *c. Quam ſit graue, n. 2. notab. vlt. de exceſſ. prælatorum* Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. c. 1. §. 4. n. 2. 10. De literis verò amatoriis non concordant DD. Nam quando repertæ ſunt literæ amatoriæ ipſius mulieris, probari adulterium aſſerunt. Pariſi *conſ. 54. in fi. vol. 4.* Maſcard. *de probat. concl. 64. n. 10. in fi.* Id autem negat Enriq *l. 11. de matr. c. 17 n. 2.* Sed Menoch. *de præſump. l. 5. de præſump. 41. in fin.* cenſet id iudicis arbitrio remittendum pro literarum tenore. Vnde dicit, ſi mulier in eis præteritum concubitum fateretur, rem eſſe manifeſtam contra eam: ſi verò eſſent literæ quibus virum induceret ad acceſſum, arguere adulterium committendum, non tamen commiſſum. Cæterùm exiſtimo non ſufficienter probari adulterium licet in eis mulier proprium adulterium fateatur. Quia confeſſio extraiudicialis, qualis eſt hæc, non plenè probat, ſed conſtituit indicium ſufficiens ad torturam. Vt docent Abbas *c. Quam ſit graue, n. 2. de exceſſib. præl.* & multis citatis Maſc. *de prob. concl. 350. n. 1. & ſeq.* Et conſtabit ex dicendis n. ſequenti, vbi dicemus quid deſideretur, vt ea cōfeſſio probet.

49 Satis autem eſt confeſſio coniugis aſſerentis proprium adulterium, vt illud probatum cenſeatur. Habetur expreſsè, *c. pen. de adulter.* ibi: Mandamus *quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per euidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulterata ſponte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Quod intelligitur, quando confeſſio facta eſt in iudicio. Vt docet *ibi Gl. verb. Confeſſionem.* Hoſt. *ibi* Idem *Gl. c. 1. verb.* Patronus. 3 *t. q. 1.* Quia hæc facit notorium iudiciale: extra iudicium autem facta non plenè probat, ſed inducit ſufficiens indicium ad torturam. Vt n. præced. probaui.

50 Imò ſi iam coniux innocens reputatus emiſerit profeſſionem, & proprium adulteriū ante profeſſionem commiſſum fateatur, vt ſic compenſentur adulteria, & coniugi manenti in ſæculo concedatur repetitio illius coniugis iam profeſſi, vtpote qui cōpenſatis adulteriis profiteri non potuit. Credendum eſſe illi confeſſioni aduerſus religionis profeſſionem, & in fauorem inſtaurationis matr. docent Hoſt. *c. Veniens, n. 7. de conuerſ. coniug. & ibi* Io. And. *fine,* Ant. *fi.* Anch. *fin.* & probant ex *c. pen. de raptor.* ex quo conſtat vxorem profeſſam abſque viri licentia, ei reſtituendam fore, ſi ipſa fateatur ante ingreſſum fuiſſe conſummatum matr. vbi *Gl. verb. Mulieris.* aſſerit aliud eſſe in matr. carnali, & aliud in ſpirituali. Quia in illo non ſtatur confeſſioni mulieris in matr. præiudicium: ſecus verò in hoc. Sed aduerſus hanc doctrinam fortiter vrget, diuerſam longè rationem eſſe, quando ſolum diuortium intentatur. Tunc enim in ſolius coniugis adulteri præiudicium vertitur: innocens enim poteſt iniuriam condonare: & ſic nil mirum eſt, ſi confeſſioni adulteri plenè fides habeatur. At vbi confeſſio coniugis tendit contra profeſſionem, eſt in monaſterij præiudicium. Et proinde non videtur ei credendum. Confeſſio enim aduerſus ipſummet confitentem valet, non verò contra tertium, *14. q. 2. in princ. & c. 1. de confeſſis.* Deinde quia *c. Vidua de regul.* deducitur nouitiam actibus profeſſarum ſe ingerentem, cenſeri profeſſam, licèt iureiurando defectum animi profitendo affirmet. Non ergo propriæ confeſſioni creditur in profeſſionis præiudicium. 3. quia ad matr. carnalis diſſolutionem minimè ſtatur coniugum confeſſioni, *c. Super eo, de eo qui cogn. conſang.* Et redditur ibi ratio: eo quod ſæpè aduerſus matr. vt illud dirimatur, coniuges inter ſe colluderent. Quæ ratio æquè militat in religionis profeſſione. Quare doctrinam prædictā ita vniuerſaliter non admittit Abb. *c. Veniens. fine de conu. coniug.* ſed tunc demum quando vxor profeſſa confitens in iudicio præuiā matr. conſummationē, vel præcedens adulteriū, re vera ſtat pro ipſa profeſſione, & ſuperiori conniuente eam confeſſionē fecit. Tunc enim non eſt veriſimile eam contra ſe mentiri: ac ſubinde confeſſio ſibi præiudicat ac monaſterio. Atque ita intelligit Abb. *ibi, c. pen. de raptor.* pro priori doctrina allegatū. Idem Abb. *eo c. pen. n. 6. & ibi* Hoſt. *n. 3. ſupèr verb. Confeſſio, & ibi* Anan. *n. 6.*

Quarta concluſio. Quamuis adulterium plenè probari nequeat, at coniecturæ, & præſumptio violenta, quibus probandum eſt, ſunt planè probanda per teſtes non ſingulares, & omni exceptione maiores. Ita multis citatis Burſat. *conſ. 435. n. 39. vol. 4.* An autem dicantur teſtes ſingulares, ſi viciſſim dicant ſe vidiſſe, vnum poſt alium: vel teſtis vnus dicat ſe vidiſſe vna die, & in vno loco, & alius alia die, & in alio loco: conſule Maſcardum *de probat. concl. 591. n. 17. & duplici ſeq. & concl. 65. a. n. 1. ad 3.* In foro autem conſcientiæ exiſtimo ſufficientem eſſe notitiam quo coniux innocens diuertere poſſit, ſi de adulterio ſui coniugis certior fiat à perſona fide digniſſima, cui meritò prudentiſſimus quiſque fidem haberet ſe vidiſſe adulterium aut eius violentam ſuſpicionem teſtanti. Quoniam hoc certitudinem moralem efficit, quæ ſatis eſt, vt probaui n. 39. & 40.

Quinta concluſio. Viro ſuſpicanti adulterium vxoris li- 51
citum eſt illam obſeruare cum teſtibus idoneis, vt eam poſſit de adulterio conuincere. Quoniam id non eſt eius peccatū conniuere, ſed vti eius malitia ad proprium commodum: 1. quia aliud eſt, rogare, conſulere, vel iubere malum quod numquam licet, & aliud permittere, ſeu non auferre mali occaſionem, quod aliquando licet ob aliquod maius bonū. Sicut Deus mala permittit ob maius bonum. Ita D. Th. *4. d. 35. q. vn. a. 3 ad 4.* Sot. *4. d. 46. q. vn. a. 3. fin.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 62. a. 3 notab. 1.* Confert ad hoc quod tradunt Nau. *ſum. Hiſp. c. 28. addit ad n. 30. c. 14. §. La. 10.* Cordub. *ſu. q. 5. corol. 4 fin.* Nau. *l. 3 ad reſt. c. 4. p. 1. dub. vlt. in noua edit. n. 104.* Emm. Sa, *ſum. verb. Peccatum n. 7.* nimirum, non peccare parentes vel heros, qui filiis vel famulis non ferunt aliquam furandi occaſionem, cū eos ad furandum propenſos norunt, vt ſic in furto deprehenſi reſipiſcant. Confert etiam quia quāuis cuſtodes nemorum ſe abſcondentes, quò illuc euntes ingrediantur liberè, ſoluántque pœnam, damnentur tanquam culpæ mort. rei: vt bene docet Molina. *§. de reſt. q. 12.* At excuſantur à culpa, quando eo fine ſe abſcondunt vt ſemel deprehenſi caueant in futurum illuc redire. Vt tradunt Nau *ſu. c. 17. Hiſp. n. 124. lat. n. 123.* Nau. *eod. dub. vlt. nu. 103.* Cordub. *ſum. q. 66 dic. 2. v. Mas el daño.* Valent. *2. 2. diſp. 5. q. 6 punct. 5. dub. 7. in fi.* Manu. *1. t. ſum. 2. edit. c. 124 n. 5.* Vega *1. t. ſu. c. 120. caſu 1. col. 4.* Hinc infertur virum poſſe celebrare diuortiū ob adulterium illud in quo vxorē deprehendit, quamuis minimè poſſit ob adulteriū, quod ipſo ſciente & tacente vxor committit (vt diximus diſp. 5 n. 5.) Quoniā id verū eſt, quando non habet iuſtā diſſimulandi cauſam. Tūc enim eſt cōſenſus. Secus in præſenti euentu, in quo nō diſſimulat quaſi conſenſum præbēs, ſed vel vt poſſit ipſam de adulterio conuincere: vel vt deprehenſa deſiſtat in futurū.

Sed an liceat eo fine offerre occaſionem vxori, vt adul- 52
teretur, vel filiis aut famulis vt furentur? Nau *n. præc. allegatus, eo dub. vlt. n. 104.* id concedit. Sed meliùs Emman. Sa, *verb. Peccatum, n. 7.* id negat. Quia id non ſolum eſt permittere, ſed cooperari, & poſitiuè concurrere. Quare non video qua ratione id excuſari valeat.

14 Hinc infertur, quid dicendum ſit in ea q. Num liceat viro pactum cum vxore inire, vt amaſio eius caſtitatem violari tentanti conniueat, concedens tempus & locũ non vt adulterium perficiat: ſed vt in crimine deprehendatur? Id enim culpa vacare, docent plerique ducti ex *l. Si quis ſeruo 20. C. de furtis*, ex *l. 8. t. 14 p. 7.* vbi habetur ſeruo requiſito ab aliquo de futuro committendo, ipſoque nuntiante domino, & de conſenſu eius portante res aliquas domum perſuadentis, vt hic in futuro deprehenderetur: dari contra perſuadentem actionem furti: vbi lex videtur ſupponere actionem ſerui, & pactum cum domino initum, licita fuiſſe. Aliàs cum de conſenſu domini res accepta ſit, minimè actio furti daretur. Sic Paulus *ea l. Si quis, notab. 1.* Iac. de S. Georgio *ibi*, Io. Lup. *c. Per veſtras de donat. inter vir. & vxor. in princ. §. 29 n. 1.* Cifuentes *l. 80.* Tauri, *fine*, vbi Ant. Gom. *n. 65.* Caſtillo *proœmio leg.* Tauri, *f 6. col. 4. verſ Et nota quod ſi* Caſtellanus, Gom. Arias, *l 78.* Tauri, *n. 7.* Gr. Lop *l 8. verb. Al. fijo, t. 14. p. 7.* Matienzo *dialogo relatorum 3. p. c. 33. nu. 8.* Azebedo *lib. 8. recop. t. 20. l. 2. n. 17.* Sed DD. hi non tractant de foro conſcientiæ: dicunt enim licere id ad iniuria afficiendum adulterum, aut furti ſuaſorem. Quod in foro conſcientiæ illicitum eſſe conſtat. Sed mens textuum & Doctorum eſt, vt conſenſus ille non ſit legitimus, & ſufficiens, ne ſuadens furtum poſſit de furto, & adulter ille de adulterio intentato accuſari. Vnde in foro conſcientiæ id pactum illicitum eſſe cenſeo. Non enim eſt mera permiſſio, dum vxor conniuet adulterium molienti, ſed eſt conſenſus. Ea enim verba ſufficerent ad acceptationem cuiuſcumque donationis, aut legati, aut muneris ſibi iniuncti. Permiſſio enim eſt actus voluntatis circa negationem: id eſt, circa non impediendum: vt referens modos permiſſionis tradit D. Thom. *4. d. 33. q. 2. a. 2. quæſtiunc. 2. corp.*

DISPVTATIO XIII.

Vtrùm vir teneatur vxorem in adulterio perſiſtentem dimittere: aut reſipiſcentem admittere? Et idem de vxore reſpectu viri adulteri?

SVMMARIVM.

Vir innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare. Et explicatur cap Quod autem, 32. q. 1. & cap. Si vir, de adult. n. 1.
1
Quid ſi iuret ſe re, vt ipſam non accuſet, dimittatve, n 2.
Fas eſt viro, vxori adulteræ emendatæ parcere: eamque ſibi reconciliare, quoties voluerit: & quando id conſilium ſit. Et explicatur c. Si vir, de adult. Et an poſſit adulteram in crimine perſiſtentem reconciliare, n. 3.
Refertur duplex ſententia, n. 4. & 5.
Si ſolam adulterij rationem attendamus, non eſt præceptum diuertendi ab adultera, quantumque publica, & pertinaci, n 6.
Obligatio hæc diuertendi aut conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex vtroque, n 7.
Non oritur ex præcepto correctionis fraternæ, & an quando hac præmiſſa vxor non reſipiſcit, ſit denuncianda, n. 8.
Refellitur ſententia aſſerens oriri ex præcepto correctionis, n. 9.
Naſcitur ex ſola vitandi ſcandali obligatione, n. 10.
Non conſurgit ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico. Et explicantur c. Si vir, de adulter, c. Sicut crudelis 32. q. 1. & cap. Non ſolùm 28 q. 1. n. 11.
Nec oritur ex periculo incertitudinis prolis vitandæ, n. 12.
Vir retinens vxorem tanquam ſororem non ſatisfacit n. 13.
An vxor occultè adulterans, nec emendata, ſit dimittenda, n. 14.
Non obligat hoc præceptum virũ aliter ſcandalũ cauere potentem, n. 15.
Nil refert ad hanc obligationem, vtrùm vir ſit innocens néc ne, n. 16.
An vir teneatur aut poſſit alimenta adulteræ pertinaci denegare, n. 17.
An teneatur potiùs excommunicationem ſuſtinere, quàm adulteram non correctam admittere, n. 18.
Obligatio hæc dimittendi adulteram, quando ſit ſub mortali, n. 19.
An excuſetur vir retinens, ne ipſe damnum corporis vel animæ incurrat, num 20.
Quid, ſi vxor expulſa, peior efficietur: aut aliud corporis detrimentum patietur, n 21.
Quid, ſi infamia ipſius viri vel vxoris emergat, n. 22.
Quid, ſi vxore retenta ſit ſpes emendæ, n 23.
Qualiter in his euentibus teneatur vir ſcandalum cauere, n. 24.
Rariſſimè tenetur vir adulteram dimittere, aut à culpa abſtinere, n. 25.
Soluuntur argumenta, n. 26.
An vxor ſimiliter teneatur virum in adulterio perſiſtentem expellere, debitúmque negare? Refertur duplex ſententia, n. 27. & 28.
Sententia auctoris negans. Et explicatur cap. Si quis vxorem, el 1. 30 q. 2. num. 29.

1 Diſputationem hanc difficilem valdè reddunt diuerſi admodum loquendi modi Doctorum hac de re diſſentium. Et quidem duo tanquam certa præmittenda ſunt. Prius eſt virum innocentem minimè teneri vxorem adulteram ad ſuam priſtinam amicitiam reuocare. Vnde cum dicitur *c. Si vir de adult.* virum debere ſibi reconciliare adulteram emendatam, explicat *ibi Gloſſ.* ab omnibus recepta, de honeſtatis debito. Et eodem pacto intelligendus eſt D. Aug. *lib. 1. de adult. coniug. c. 5.* cuius dictum refertur *c. Quod autem 32. q. 1.* ibi: *Qui non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum:* Quare enim pœnitentia, adulterij facta, poteſt vxor accuſari. Idque conſtat ex *c. Admonere*, quod eſt Stephani Pontif. *33. q. 2.* & ex *c. De Benedicto. 32. q. 1.* Et conſtat ex dictis hoc l. diſp. 3. n. 5. vbi probaui poſſe adulterium admiſſum ante baptiſmum coniugis iam baptizati, ad iudicium deduci, quo diuortium celebretur. Et quamuis (vt ibi dixi) in baptiſmo diſcordent Auctores, eo quòd ſit noua quædam generatio. At circa pœnitentiam, id omnes Theologi fatentur cum D. Th. 4. *diſt. 35. q. vn. a. 6 ad 2.* Et omnes Iuriſperiti cum *Gloſ. eo cap. Admonere, verb. Pœnitentia, & c. fi. verb. Iudicio, de conuerſ. coniug. & c. Gaudemus, in fin. de diuort.* Hoſt. *c. fin. n 1. fin de diu.* Goffred. *ſum. t de diu n. 7.* Inn *c. 1. n. 1. de adult.* Abb. *d. c. Gaudemus, n. 3.* Henr *c. Significaſti, n. 10. de diu* Arch. *c. Nihil, n. 32. q. 6.* Bellamera *ibi, n. 2.* Turr *ibi n. 1.* Durand. *4 diſt. 35. q. 2. a. 2 n. 2.* Petr. de Soto *lect. 12. de matr. col. pen.* Barboſ. *ff. ſolut. matr. 2. p. n. 20. 25.* Surd. *de alimentis t. 7. q. 21. n. 7. & 8.* Enriq *l. 11. de mat. c. 17. n. 2. & 3.* Petr. de Ledeſ. *de matr. q. 62. art. 6. concl. 1.* Quod ſi obiicias, charitatis lege remittendam eſſe veniam petenti ac reſipiſcenti. Reſpondeo id verum eſſe, quoad odium animi & aliqua externa beneuolentiæ ſigna: ſecus quoad pœnas delicto debitas in iudicio exigendas. Vnde non eſt audiendus Veracruz, *qui 3. p. Speculi, a. 6. concl. 3. in fine.* ait per *c. Ex literis, de diuortio*, compellendum eſſe virum ad vxorem adulteram reſipiſcentem admittendam vt ipſius incontinentiam vitet: quamuis in foro conſcientiæ admittere non teneatur. Sed *in c. Ex litteris* loquitur, quando vir innocens iam in adulterium lapſus eſt. In quo euentu quando & qualiter ſit cogendus, latè diximus hoc l. tota diſp. 9.

Quòd ſi vir iuret vxori, ſe eam minimè accuſaturum de adulterio futuro, non valet pactum, nec iuramentum quoad accuſationem criminalem: ſecus quoad ciuilem ad diuortium & dotem petendam. Quippe in priori caſu agitur de iuris publici renuntiatione: & datur anſa liberè delinquendi, impunitate promiſſa. Intereſt enim reipublicæ delicta puniri. In poſteriori autem, de renuntiatione iuris priuati, ac iniuria, & lucro ipſius viri. Sic videtur deciſum, *c. Quemadmodum in fine, de iureiurando*, iuncta, *Gloſ. ver. Deſiſtat* inde colligenti, valere pactum & iuramentum, quatenus tangit rem familiarem, vel iniuriam priuatam, non autem quatenus tangit iniuriam publicam. Et tenent *ibi* Abb. *n. 14 fine*, Alex. de Neuo *ibi §. fi. n. 11.* Et ideò ait Abb. non abſque myſterio dixiſſe eum textum, debere ſic iurantem deſiſtere ab accuſatione ad diuortium celebrandum. Idem *Additio* Angeli *de maleficiis, ver. Che me ha adulterato n. 50.* Barboſa *l. 2. p. 1. in prin. n. 196. ff. ſol mat.* Vnde Palud. *4. diſt. 35. q. 1. a. 1. conc. 1 n. 6. &* Suppl. Gab. *ibi q. vn. a. conc. 1.* dicentes licitum eſſe viro vxorem adulteram repellere, licèt iurarit non ſe dimiſſurum vel accuſaturum. Eo quod frangenti fidem non ſit fides ſeruanda: Intelligendi ſunt ſano modo, nimirum, quando adultera relabitur, nec corrigitur. Tunc enim tanquam fidem frangens poteſt repelli: nec iuramentum in eo caſu relapſus & pertinaciæ intelligitur, nec in eo eſſet gratum Deo: & proinde non obligat. Vt benè docent Hoſt. *eo. c. Quemadmodum. n. 11.* Inn. *ibi fin.* Ioan. Andr *nu 9.* Abb. *n. 14.* Card *n. 2. verſ. Oppono ad hoc* Henr. *fine*, Bellamera *n. 10.* An autem ſit idem ſi pactum aut iuramentum fiant de non deferendo crimine perpetrato; conſule *l. Si vnus 28. §. Pacta, ff. de pactis*, vbi diſcrimen conſtituit inter pactum non accuſandi de crimine admiſſo, vel admittendo vt illud valeat: hoc autem non. Idémque docet *Gloſſ. d. c. Quemadmodum, verb. Crimine.* De qua re conſulendi ſunt Doctores ibi & *d §. Pacta.* 2

Poſterius certum in hac diſput. eſt, fas eſſe viro vxorem 3
adulteram

adulteram reſipiſcentem ſibi reconciliare. Habetur *c. Si vir de adult.* & fatentur omnes cum D. Angl. *l. 2. de adul. coniug. c. 6. & 9.* & refertur. *Quoad autem, & ſeqq. 32. q. 1.* & ratio eſt: quoniam ſeparatio eſt pœna adulterij, & iniuriæ illatæ viro, cuilibet autem licitum eſt iniuriam ſibi illatam condonare: & iam vxore emendata ceſſat ratio ſcandali. Subditur autem *eo c. Si vir*, non ſæpè admittendam eſſe adulteram. Cui videtur aduerſari *c. Quemadmodum ad fin de iureiur.* & conſilium illud Matth. 18. *Non dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, Gl. eo. c. Si vir, verb. Sed non ſæpè: & ibi* Hoſt. *n. 3. & in ſum. t. de adult. n. 5. v. Repellit etiam*, Henr. *d. c. Si vir, n. 3. & c. Quemadmodum n. 8. de iureiur.* Barboſ. *l. 2. in prin. n. 102. ff ſol. matr.* ſic explicant, quamuis poſſit vir ſæpè remittere, at Eccleſia non intercedit pro adultera ſæpè relabenti, ne peccandi anſam offerre videatur. Vel poteſt explicari cum Soto 4. *d. 36. q. vn. a. 2. concl. 1.* vt quamuis ſæpè conſilium ſit vxorem adulteram reſipiſcentem admittere, ne viro deſtituta, & inopia preſſa, libidini vacet, quo quæſtum acquirat: at ſi multoties reconciliata, abutens veniæ, ad priſtinum more canis vomitum redeat, præſtabit vtique eam non admittere. Quoniam ſpem omnem correctionis adimit. Nec id aduerſatur conſilio Euangelico, quod non intelligitur de pœna externa delicto debita, qualis eſt diuortium: quando ſpes veniæ anſam præbet in delicto perſiſtendi, & correctionis ſpes ceſſat. Dixi autem, ſi adulterare ſipiſcat, poſſe eam à marito admitti. Nam ſi in adulterio perſiſtat, idem iudicium eſt, an poſſit tunc eam vir reconciliare ſibi: & an ab ea teneatur diuertere. Quare caſu quo tenetur ab ea diuertere, non poterit reconciliare. Vt benè docent D. Th. 4 *d. 35. q. vn. a 6. corp.* Durand. *ibi q. 2. a. 1. n. 6.* Richard. *a 3. q. 2.* Palud. *q. 2. a. 2. n. 11.* D. Ant. *2. p. t. 1. c. 21. §. 6. v. Effectus accuſationis de adulterio eſt*, Tabiena *Matrim. 4. q. 8. n. 9.* Sotus *4. n. 36. q. vn. a 6. concl vn.* Barth. à Ledeſm. *dub. 70. de matrim. concl. vn.* De qua quæſtione ſtatim differendum eſt.

4 Quæſtio autem in præſenti valdè controuerſa eſt, de obligatione viri, dimittendæ vxoris adulteræ minimè reſipiſcentis: vel ipſius non reconciliandæ ſibi. Vtriuſque enim idem iudicium eſt, vt n. præc. in fine obſeruauimus. Et 1. quidem de viro reſpectu vxoris adulteræ differendum eſt. Deinde de vxore reſpectu viri adulteri. Et de viro ſatis ſtrictè loquuntur plerique DD. aſſerunt enim eum teneri ſub culpa lethali vxorem in adulterio perſiſtentem deſerere. (Limitationes autem quas aliqui apponunt, examinabimus numeris ſequentib.) Ducuntur 1. ex *c. Si vir, de adult.* ibi: *Si vir ſciens vxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius criminis particeps.* Idem habetur *c. Quemadmodum §. vlt de iureiur.* Idemque docet D. Aug. *l. 2. de adult. coniug* & refertur, *c. Non ſolum 28. q. 1.* D. Hier. *in comment. ad c. 19. Matt.* & refertur *c. Dixit Dominus 32. q. 1.* D. Chryſ. & refertur *c. Si quis vxorem, el. 1. 32. q. 1.* Theod. *in pœnit.* & habetur *ibid. c. Si quis vxore el. 2. Idem* D. Chryſ. *hom. 32. operis Imperfect. in* Matt. & refertur *c. Si quis crudelis 32. q. 1.* ibi: *Sicut crudelis & iniquus eſt, qui caſtam dimittit vxorem, ita fatuus eſt & iniuſtus, qui retinet meretricem.* Patronus *enim turpitudinis eſt.* Quod idem dicitur *Prou. 18. Qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & inſipiens.* 2. quia Matt. 1. dicitur D. Ioſephum, eò quòd iuſtus eſſet, voluiſſe dimittere Virginem, quam adulterij ream ſuſpicabatur. 3. quia vir non diuertens ab huiuſmodi adultera videtur multis nominibus reus criminis. 1. eò quod violet præceptum Eccleſiæ iubentis eam dimiſſionem. Vt conſtat ex textibus allegatis. 2. quia ſcandali maximā anſam præbet, omnes enim merito ac iure optimo ſuſpicabuntur ipſum virum criminis vxoris conſcium, ipſi conniuere, patrocinarique, ipſumque lenonem eſſe. Conſentire enim videtur erranti, qui ad reſecanda quæ corrigi debent, non occurrit *c. Conſentire 83. diſt. 3.* quia periculo exponitur, vt proles ſit incerta & non legitimi hæredes illi ſupponantur. Quod eſt contra bonum ſacramenti, & cedit in legitimi hæredis graue damnum. Et ideò virum peccare mortaliter ſic retinendo vxorem, videntur clarè ſentire D. Th. *4. d. 35. q. vn. a. 2. & ibi* D. Bonau. *a. vn. q. 2.* Rich. *a 1. q. 2.* Celaia. *q. 1 arg. 4.* Hoſt. *c. Porrò n. 3. de diuor. & ibi* Io. And. *n. 3.* Abb. *c. Si vir, n. 1. de adult.* Henr. *cap. Quemadmodum n. 8. & 9. de iureiur. & ibi* Bellam. *n. 10.* Turr. *c. Apoſtol. 32. q. 7. a. 2. n. 2.* vbi peccati damnant virum non diuertentem in hoc euentu. Et cum res ſit grauiſſima, non videntur de culpa veniali intelligendi. Et docent expreſsè culpam eſſe lethalem Coueron. *de publicis concubinar. rubr. de adult. n. 74.* habetur to. 11. trac. p. 1. Ouand. *4. d 35. q. vn. prop. 1.* Perez *l. 8. ord. t. 15. l. 2. f. 308. §. Quæritur vlterius quanto tempore*, Petr. de Led. *de matr. q. 62. a. 2. concl. 2.* Atque eſſe tunc peccatum mortale non abſtinere à copula coniugali ſiue petendo, ſiue reddendo, docent Angel. *verb. Debitum, n. 8. & ibi* Syl. *q. 10. & q. 1. cauſa 3. & ibi* Armil. *n. 4. &* Roſel. *n. 15.* Nau. *ſu. c. 16. n. 28.* Cou. *4. decr. 2 p. c. 7. §. 2. n. 4.* Matienz. *lib. 5 rec. p. rubr gl. 1. n. 101.* Barboſ. *l. 2. p. 1. in princ. n. 102. ff. ſolut. matr.* Graff. *1 p. deciſ. l. 2. c. 84. n. 6.* & eſſe mortale non abſtinere à copula non explicando, an petendo an reddendo, tradunt Caſtro *l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt igitur*, Bertach. *in ſuo dict. lit. A, verb. Adult. v. Adulter. vir* Iul. Iar. *lib. 5. recept. verb. Adulterium, v. Caueat etiam.* Et alij dicunt eſſe peccatum ſubticentes quale non abſtinere à thoro talis vxoris. & vti tali coniugio. Sic Caiet. *ſu verb. Matr c. vlt. v. 10. caput, & in opuſc. t. 1. trac. 29. de reddendo debito, altero coniuge adulterante, q. vn.* Anch *c. Porrò, n 9. de diuort.* Card. *c. ſi n. 2. v. Quæro an vir de adult. & ibi* Henr. *n. 3. & c. Significaſti n. 10. de diuor.* Anan *eo c. ſi. n. 3. v. Secundo caſu.* Aſtenſ. *ſu. 2 p. l. 8. t. 33. a 2. q. 1.* Ant. Cuc. *l. 5. inſt maior. t. 11. n. 122.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 183.* Imò tradunt Anch. Card. Henr. Aſtenſ. potius debere virum ſuſtinere excommunicationem Eccleſiæ præcipientis vt reddat, quàm debitum reddere. Alij verò DD. hac diſtinctione vtuntur: Si vir petat debitum ab vxore adultera non reſipiſcenti peccat lethaliter: & ſimiliter reddendo, ſi eſt celebratum diuortium vel moratur publicè cum adultera: ſecus non. Quia extra hos caſus tenetur reddere. Ita Ioan. de Friburg. *ſum. confeſ. l 4 t. 2. q. 48 §. Sed numquid.* Henr. *c. ſi. n. 4. de adul.* Monald. *ſum.* vbi de matrim. *t De effectu matrimonij, ad fin.*

I. Tamen concluſio ſit. Si ſolam adulterij rationem attendamus, nullum extat præceptum diuertendi ab vxore adultera pertinaci, & quantumcumque publica. Conſtat, quia Matt. 5. & 19. vbi Chriſtus Seruator noſter explicuit, diuortium eſſe licitum ratione adulterij, non id præcepit, ſed tanquam licitum permiſit. Vt conſtat ex contextu, & docet D. Aug. *l. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 27. & ſeq.* & refertur *c. Idololatria 28. q 1.* Et ratio eſt, quoniam diuortium eſt pœna adulterij: ac proinde vir innocens eam pœnam ſubire minimè tenebitur. Adde diuortium eſſe inductum in fauorem innocentis, & ſupplicium adulteri, ob iniuriam innocenti illatam: atque adeò ius proprium viri eſt poſſe diuertere. Poteſt ergo iure ſuo cedens condonare iniuriam. Et de hac concl. nemo dubitat. 5

II. concluſio. Ex duplici capite poteſt ortum habere hæc obligatio viri, dimittendæ vxoris adulteræ, aut ex præcepto ſcandali vitandi. Vt quando retinens eam daret anſam ſuſpicandi ſuo conſenſu adulterium admitti: aut ex præcepto correctionis fraternæ: eò quod vir tanquam caput teneatur corrigere vxorem omni modo ſibi poſſibili. Quare vbi ſpes eſt fore: vt ab ea diuertendo reſipiſcat, videtur ad id teneri. Atque ita omnes DD. allegati & allegandi, ad alterum ex his duobus præceptis, vel ad vtrumque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt Conſtatque ſpecialiter ex D. Th. *4. d. 35. q. vn. a. 2.* 6

III. Concluſio vir non tenetur ab vxore adultera diuertere, eive debitum negare, ratione præcepti correctionis fraternæ. Ducor, quoniam huic præcepto ſatisfacit, vxorem admonens, & pœnis inferni illi propoſitis, eam deterrens, parcéque puniens modo ſibi permiſſo. Quod ſi hæc non ſufficiant, nulla ſupereſt moraliter loquendo ſpes emendæ: imò creditur fore, vt dimiſſa à viro, liberius vacet libidini: deteriórque efficiatur. Si autem in aliquo raro euentu ſpes aliqua emendæ, vxore expulſa, ſuperſit, 7

præcepta charitatis (quale eſt correctionis fraternæ) non adeò metaphyſica & exacta ſcrutatione & tam ſcrupuloſè accipienda ſunt: ſed ſatis eſt, vt id præceptum minimè obligare cenſeamus ſi moraliter deſit ſpes emendationis. Nec cogendus eſt vir caſus metaphyſicos indagare. Præterea, quia non cum tanto detrimento præcepta charitatis obligant, quale vir pateretur, ſi vxorem adulteram domo expelleret, eive debitum negaret. Quia moraliter loquendo ſtimulis carnis agitabitur, quibus reſiſtere difficillimum ſibi erit: mulierque efferabitur, ac volenti viro eam ad ſe reuocare renitetur: ac deſtituetur obſequiis vxoris, quæ maximo ſibi emolumento ſunt, vt cuſtodiæ domus, educationi filiorum, ac miniſteriis domeſticis attendat. Præterea, ſi vxor iudicem adeat reſtitutionem petens, eam obtinebit (vt latè dixi diſp. præc.) Quod ſi vir adulterium velit probare, quo diuortium celebretur, magnis ſumptibus indigebit, longáque temporis mora ad tres ſententias conformes expectandas: quæ in cauſis Eccleſiaſticis deſiderantur. Nec modica infamiæ nota, adulterió vxoris in iudicium deducto, maritus ipſe inuretur. Deinde, quia vbi vxor viro ſciente, ita fronte perfricata in adulterio peruicax eſt, vt dictis mediis adhibitis retrahi nequeat, virum deſpicit, ardentiúſque amaſium deamat, ac proinde tantum abeſt vt expulſione à viri conſortio, triſtitia affecta, in ſe redeat, quin potius triumphabit, liberioremque vitam vt Veneri vacet, libentiſſimè amplectetur: & ſi moraliter: prout res euenire ſolent, loquamur, expulſio hæc fine per correctionem intento, qui eſt correctio vitæ & reſipiſcentia à vitiis, fruſtrabitur. Quòd ſi in caſu rariſſimo contrarium ſperetur, res morales, ac de moribus inſtituendis præcepta tradita, non caſus metaphyſicos, & præter communem ſpem, ſed in plurimum contingentes reſpiciunt, *l. Nam ad ea, ff de legib.*

8 Tandem, quia negari non poteſt acerbiſſimum eſſe medium expellere vxorem: atque ita nequaquam credendum eſt præceptum correctionis fraternæ, quod ſuaue eſt, nec adeò exactè obligat, in hoc euentu conſtringere. Atque ita tenent. Sotus 4. *d.36. q.vn.a.2. concl.2 paulo poſt princ.& verſ. De ſecundo autem*, Ledeſ. 2. *p.4 qu.64. a.2. ad fin in 2. concl.* Idem videntur ſentire Palud. 4. *d.35. q.1 a.3. concluſ. 4. n.23.* D. Ant. 3 *p 10.1. c.20.* §.9. Roſel *verb. Debitum, n.16.* vbi aiunt quando adulterium eſt occultum, eximi virum ab hac obligatione: eo quod ceſſet ratio ſcandali: ac proinde totam hanc obligationem præcepto vitandi ſcandali tribuere videntur. Idémque apertè ſentire videntur, qui vbi adulterium eſt occultum, ac ſubinde ſcandalum non exiſtit, aſſerunt huic præcepto locum non eſſe, quos n.14. referam. Et videtur tenere Abulenſ. *c.19.* Matt. *q.17.* quamuis enim in principio Corporis videatur hoc tribuere præcepto correctionis: at paulò inferius concludens quando obliget hoc præceptum, videtur aſſerere ſolam ſcandali rationem habendam eſſe: dicens tunc virum huius præcepti violati reum eſſe, quando exiſtimatur retenta vxore illum adulterio eius conniuere: illud fouendo. Quam eandem rationem huius præcepti ferè omnes Doctores tradunt, & multa teſtimonia Sanctorum n.4. relata, aſſerunt, dum retentionem vxoris damnant, inniti hac conſenſus præſumptione (vt n.11. videbimus) atque ita ſentire videntur ſolum vitandi ſcandali præceptum in hoc caſu obligare. idem apertè tenent Victoria *ſum. de matr. n.*290. dicens non teneri virum dimittere vxorem, niſi ſit adeò incorrigibilis, vt oriatur ſcandalum, ne videatur conſentire. Et Petr. de Soto *lect.12. de matr col. penul.* vbi ait ad hoc non teneri virum, dummodo eius adulterio non conſentiat, nec omittat quantum in ipſo eſt correctionem: poſſéque diſſimulare, quando corrigere non valet. Atque ita expreſsè ſentit aliis modis corrigendo, huic obligationi ſatisfieri. Idem tenent Barth à Ledeſm. *de matr. dub.66. fine*, vbi expreſsè ait ſolum obligare hoc præceptum quando ex cohabitatione oritur ſcandalum; licèt paulo antea *in 3. Concl.* videatur ſentire etiam teneri virum ratione præcepti correctionis fraternæ. Verùm autem quando aliis mediis adhibitis vxor minimè corrigitur, teneatur vir eam Eccleſiæ denuntiare: iuxta præceptum Euangelicum Matt. 18. Ad id teneri dicitur *c. Quemadmodum, §. vltim. v. Cum ſcriptura. de iure iurando.* Eúmque mortalis culpæ reum eſſe, niſi denuntiet, tradunt *Gloſſa, cap. Si vir de adult. verb. Rem. Et ibi* Anton. *num.5.* Hoſt. *n.2.& in ſumma, titul. De adulter n.5. v. Repellit etiam.* Quod intelligendum eſt, ſi prudentis iudicio adhuc ſpes emendationis, quæ eſt finis correctionis. Vt benè aduertit, Sotus 4. *d.36. qu.vn. art.2. concl.2. paulò poſt principium*, additque hanc denuntiationem fore, vt vxor reſipiſcat, non autem vt diuortium celebretur. Quia id eſt ius ſuum, cui vir renuntiare poteſt. Imò rariſſimè teneri virum ad hanc denuntiationem faciendam exiſtimo. Quia effœminatus cenſebitur, & non modicum famæ detrimentum incurret. Quod ab hoc præcepto ipſum excuſat, vt dicemus n.12.

9 Vnde non conſentio D. Th 4. *ad 35. quæſt. vn. a.2. corp.* vbi hanc obligationem tribuit præcepto correctionis fraternæ, & vitandi ſcandali. Quem ſequuntur I. Bonau. *ibi art. vn. q.2.* Caiet *in opuſcul 3.1. m.1. tract 29. de reddendo debito altero coniuge adulter ante, q.vn.* Syluest *verb. Debitum, quæſt.10.* vbi Armilla *num.16.* Nicola. de Orbe. lis 4 *d.1* §. 1.& 2. Couar. 4. *decret. 2. p. c.7.* §. *num* 4. Marienzo *lib.5. rec. p tit.1. rub gl.1. n.101.* Barboſa *ff. ſolut. matrim. l.2. p.1. in prin n.102.* Angl Flor. 1. *p. de matr. q.9. de diuort. art.1 poſt difficultatem. 2. dub.2.* Manuel 1. *t. ſum. 2. edit. c.240. concl.6. n.6.* Petr. de Ledeſ. *de matr q 62. a.2. concl.2.* Cannedo *ſum. ſacr. de matr. c.7. n.14.*

10 IV. Concluſio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris perſiſtentis in adulterio naſcitur ex præcepto vitandi ſcandali: ne vir cenſeatur conniuens & patrocinans vxoris adulterio. Conſtat ex dictis n.7.& 8. ſi enim (vt dixi num.8.) conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex vtroque. Cum ergo non conſurgat ex præcepto correctionis fraternæ, orietur ex præcepto vitandi ſcandali. Quod fatentur ferè omnes DD. Et conſtat ex iis, quæ n.8 adduxi.

11 Hinc infertur, audiendos non eſſe aliquos dicentes præceptum dimittendæ vxoris pertinacis in adulterio, conſurgere ex conſtitutione Eccleſiaſtica. Ducunturque per textus n.4. allegatos, qui retentionem talis vxoris prohibent. Hi ſunt Ioan. de Friburgo *ſum. confeſ. lib.4. t.2. q 49.* Henric *c fi. n.4 de adult.* Monaldus *ſumma*, vbi de matrim. *tit. de effectu matrimonij, ad finem*, Roſell. *verb. Debitum, nu. 15.* vbi Syluest. *quæſt.10.* Armilla *num.16.* Sed audiendi non ſunt. Quoniam *c. Si vir de adult.* & reliqui textus n.4. relati innituntur præſumptione conſenſus viri in adulterium vxoris. Vt docent Palud. 4. *d.35. quæſt.1. ar.3. concluſ 4 num. 23.* vbi Supplement. Gabr. *q. vn. a.2 poſt.3. concl.* D. Anton. 3. *p.t.1.* § 9. Sotus 4. *d.36. q.vn. art.2. fin.* Palacios 4. *d.35. diſp. vn. colum.10. verſ. Porrò autem* Ledeſma 2 *p.4. q.64 a.2. fin.* ac proinde ad vitandam eam ſuſpicionem, & cauendum ſcandalum, dicunt eam dimiſſionem faciendam, non nouum præceptum imponendo, ſed declarando naturale, quod eſt de vitando ſcandalo, quod ex ea ſuſpicione oritur. Vnde tota obligatio hæc ad præceptum de cauendo ſcandalo referenda eſt, vt n. præc. dicebam.

12 Secundò infertur, contra Petr. de Ledeſma *de matrim q. 62. a.2. concl.2.* ſi ſcandalum deſit, nullam culpæ mortalis rationem inueniri in hac vxoris perſiſtentis in adulterio retentione, eò quòd periculum ſit incertitudinis prolis, & falſos hæredes ſupponendi, Quoniam ad vitandum hoc periculum, non tenetur vir adeò acerbo medio vti: eo vel maximè, quod nulla eſt ſpes emendæ ea repulſa, (vt numero 8. probaui) & ita aut ratione huius periculi vitandi debet vir ſemper ab eius conſortio ſeparatus manere: aut quando eam ad ſe reuocarit, idem erit periculum. Deinde, quia viro culpæ tribui non debet ea incertitudo prolis, cum ipſo renitente, & media ſuauia, ad quæ tenetur corrigendi gratia, adhibente. Nec obſcurum indicium eſt, vt hanc obligationem ex hoc capite non conſurgere credi poſſit: quot tot Doctores antiqui, de hac re differentes, illius non meminerint, ſed ſcandali & correctionis.

Tertiò

13 Tertiò infertur, audiendos non eſſe Card. *cap. Si vir, initio, de adult.* & *ibi* Ant. *n.* 3. dicentes ſatisfacere huic obligationi virum, ſi vxorem retineat tanquam ſororem. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauendæ ſuſpicionis conſenſus viri in vxoris adulterium, & ſcandali inde orti, nec vicinis notum eſſe poſſit, an eam vt vxorem an vt ſororem retineat, ſic ea retenta non ceſſabunt ſcandalum & ſuſpicio.

14 Quartò infertur, nec credendum eſſe aliquibus nõ eximentibus virum ab hac obligatione, quamuis adulterium vxoris occultum ſit, modo ipſe vir illius ſit conſcius. Ducuntur, quoniam agit contra Eccleſiæ conſtitutionem: & ſic dicunt peccare mortaliter tunc virum, ſiue petendo, ſiue reddendo. Sic Ang. *verb. debitum n.* 8. vbi Syl. *q.* 10. Arm. *n.* 4. & 16. *Idem* Monald. Henric *n.* 11. Alleg. Ioan. de Friburg. *in ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 2. *q.* 48. §. *Sed nunquid*: quamuis hi tres vltimi ſolam petitionem debiti damnent in hoc caſu: non autem redditionem niſi iuxta diſtinctionem, quam n. 4. retuli. Verum dicendum eſt virum eximi ab hac obligatione, vbi delictum ita occultum eſt, vt probari nequeat. Tunc enim ceſſat ratio ſcandali: & aliis mediis ſuauioribus vxor corrigenda eſt: ne detur anſa vt ipſa conqueratur, ac adulterium occultum diuulgetur. Ita ſentiunt *Gl. c.* 1. *verb. Patronus* 32. *q.* 1. D. Bon. *q. d.* 35. *a. vn. q.* 2. vbi Dur. *ibi q.* 1. *a.* 4. *n.* 6. Alber *in ſuo dict. lit. M. verb. Matr.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniugum*, Bellam. *c. Quemadmodum n.* 10. *de iureiur.* Turrec. *c. Apoſt.* 32. *q.* 7 *a.* 2. Sotus dicens eſſe certum 4. *d.* 36. *q vn. a.* 2 *poſt* 1. *concl. ver. De viris ergo*. Veracr. 3. *p. ſpec. a.* 2. *concl.* 2. Garcia *rep. c. Ad limina* 30. *q.* 1 §. 4. *n.* 215. Bart. à Led. *dub* 66. *de matr. concl.* 3. Manuel 1. *to. ſum.* 2 *ed. c.* 140. *concl.* 7. *n.* 7. Vega 1 *to. ſum c.* 13. *caſu* 6. Et ſibi contrarij tenent idem, Sylu. *Matrim.* 9. *q.* 6. Armilla *verb. Matr. n.* 75. Ioan. de Friburg. *ſum confeſſ. l.* 4. *t.* 22. *q.* 6. Et idem docent Tabien, *Matr.* 4. *q.* 3. *n.* 4. Palac. 4. *d.* 35. *diſp vn. col.* 9, *verſ. At vero alia dubitatio eſt*. Idem tradunt alij de adulterio occulto, nõ diſtinguentes, an loquantur de occulto, vt diſtinguitur contra probabile, an vt opponitur publico. Hi ſunt Palud. 35. *q.* 1. *a.* 3 *concl.* 4. *n.* 23. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 20. §. 9. Supp. Gab. 4. *d.* 35. *q vn. a.* 2. *poſt.* 3. *concl.* Roſell. *verb. Debitum n.* 16. Graff. 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 84. *n.* 6. Philiarc. *de offic. ſacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 19. *verſ.* 4. *peccat.* Sed credo verum quamuis adulterium probari poſſit, niſi publicum ſit: non enim tenetur tunc eam vir dimittere: nec quamuis publicè infamata vxor ſit, niſi communiter credatur infamiam eſſe veram. Vt bene docet Abulenſ. *c.* 19. *Matt.* 71. Et conſtabit ex iis, quæ dicemus n. 22. Nec tenetur etiam vir abſtinere à debiti petitione, aut redditione, dum adulterium non eſt publicum, ſicut nec diuertere tenetur. Quia dum adulterium non eſt publicum, ceſſat ſcandalum commune, quod eſt ratio huius obligationis. Et licet pauci aliqui norint, atque ita adulterium probari valeat, eſt facillimum paucis illis ſatisfacere, certiores illos faciendo, vxorem non dimitti, ne diuulgetur adulterium. Quod ſufficit, iuxta ea quæ num. 24. dicemus. Et negare debitũ retenta domi vxore, nil conducit ad ſcandalum remouendum, vt n. præc. dicebam. Quòd ſi ad eius correctionem conducat: non tenetur vir eo medio vti ad eum finem aſſequendum, vt n. 8. probaui.

15 Quintò infertur, ſi ſuſpicionem conſenſus, ac ſubinde ſcandalum ex ea conſurgens, mediis aliis propoſitis maritus cauere valeat, non teneri illum diuertere ab vxore, Quia ceſſat tota huius obligationis ratio, quæ eſt ſcandalum vitare. Ita Victoria *ſumma de matr. n.* 290. Sotus 4. *d.* 36. *quaſt. vn a.* 2. *poſt* 2. *concl. verſ. Neruus ergo*. Vega 1. *tom. ſum.* 13. *caſu* 6.

16 Sextò infertur, nil referre ad hanc obligationem, an vir ſit innocens necne. Quod licet apud neminem reppererim, ducor ad aſſerendum. Nam quamuis maritus ſimilis adulterij reus nequeat diuortium celebrare titulo adulterij vxoris: mutua enim compenſatione abolentur (vt diſp. 6. probaui.) At cum obligatio hæc diuertenti ad tempus ab vxore publicè adulteranti, nec reſipiſcenti, non conſurgat ex ratione adulterij: (vt diximus n. 6.) ſed vel ex præcepto correctionis, fraternæ iuxta opinionem n. 9. relatam: vel ex ſolo præcepto vitandi ſcandali, iuxta noſtram ſent. n. 10. poſitam: quo præcepto maritus ipſe ſimilis adulterij reus minimè eximitur. Cum non deſinat eſſe captio: nec ſcandalum ceſſet: inde eſt vt quamuis maritus ipſe adulter ſit, aſtringatur obligatione hac. Nec obſtat compenſatio mutui adulterij. Quia ea confert ne liceat viro perpetuum diuortium intentare: non autem vt non teneatur ratione aut correctionis vxoris, aut ratione ſcãdali vitandi ſuſpicionis conſenſus ac patrocinij præſtiti adulterio ipſius, ad tempus diuertere, quo ipſa deterrita, in poſterum ab adulterio retrahatur: vel ſaltem vicini intelligant id adulterium inuito marito perpetrari. Quod ſi obiicias, virũ ſimili adulterio infectum, minimè capacem eſſe vxoris adulteræ corrigẽdæ. Poteſt enim illi obiici id Pau. Rom. 2 *In quo aliũ iudicas, te ipſum condemnas, Qui dicis nõ mœchandum mœcharis.* Solutio eſt in promptu, delicta eſſe valde impatia. In hominum enim exiſtimatione adulterium viri leue crimen reputatur, nec in dedecus ac infamiam vxoris cedit: ac proinde lege ſeculari minimè plectitur pœna criminali, nec datur ius vxori accuſandi criminaliter. At vxoris adulterium exiſtimatur nefandiſſimum ſcelus, ac pœna capitis dignũ. Proindéque vir adulter, vtpote multo leuiori crimine infectus, capax eſt vxoris adulteræ corrigendæ. Vnde dum Monald. *ſum.* vbi de matrim. *t. De effectu matrim. ad fin.* Graf. 1 *p. deciſ. l.* 2. *c.* 84. *n.* 6. Em. Sa. *ſum verb. Diuor. n.* 6. aiunt virum adulterij reũ non poſſe ab adultera recedere: vel intelligendi ſunt ex capite adulterij, iuxta ea quæ dixi num 6. datur enim delictorum compenſatio. Vel ſi ita non intelligantur, illis minime aſſentior.

16 Septimò infertur, recedendum eſſe ab aliquorum ſententia adeò obligationem hanc aſtringentium, vt dicant teneri virum neceſſaria alimenta denegare adulteræ pertinaci. Ita Abb. *c. Si vir, n.* 2. *de adult.* Aug. *verb. Debitum, n.* 9. vbi Sylu. *q.* 10. temperat Angel. quando alimẽtis denegatis vxor corrigeretur. Idque probant, eò quòd vir tribuens illi alimenta neceſſaria, præbeat anſam perſiſtẽdi in peccato. Et vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiã negligat, quam eſurienti panis frangatur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat, teſte D. Aug. ad Vincent. *Donatiſtam*: & refertur. *c. Non omnis* 5 *q.* 5. Sed ad id nequaquam virum teneri dicendum eſt. Quia eſt medium acerbiſſimum alimenta denegare, nec præceptum correctionis ad id obligat. Eo vel maxime, quod moraliter loquendo efficeretur obſtinatior ac deterior vxor, ita percita, ac vehementi furore: proſtitueretque corpus ſuum, vt victum quæreret. Nec vir anſam perſiſtendi in peccato præbet, cum nec eũ animum habeat tribuens alimenta, nec ea denegare teneatur ad eum finem emendæ comparandum. Atque ita docent Ioan. Andr. *eo. c. Si vir, n.* 1. Ant. *ibi n.* 3. Card. *ibi initio.* Et dicit hoc forte eſſe verius Ananias *ibi n.* 4.

17 Octauò infertur non credendum eſſe Anch. *Porrò, n. de diuor.* Card. *c. fin. n.* 2. *verſ. Quæro an vir, de adult.* Henr. *ibi n.* 3. *c. Significaſti. n.* 10. *de diuort.* Aſtenſ. *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 33. *a.* 2. *q.* 1. dicentib. potius virũ debere ſuſtinere excõmunicationẽ iudicis ſub illa præcipientis illi, vt ad vxorem adulteram pertinacem redeat, quã redeundo obedire. Sed id minime credo. Quia ſi præceptum correctionis fraternæ attendamus, non obligat cũ tãto detrimẽto. Eſto enim vir ille corã Deo non ſit excommunicatus, at in foro externo priuatur fidelium ac ſacramentorum participatione, & aſſiſtentia diuinis officiis. Quod non modicum detrimẽtum eſt. Si verò ſcandalum ac ſuſpicionem conſenſus viri in adulterium vxoris, dum eam retinet, conſideremus: ceſſant prorſus, dum vir non niſi compulſus eam admittit.

Vltima concluſio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris in publico adulterio perſiſtentis, quando aliis mediis non ſatis conſulitur ſcandalo cauendo, ac ſuſpicioni conſenſus viri in adulterium, eſt ſub mortali: ſi non vrgeat ad eam retinendam aliqua iuſta cauſa præponderans. Et in hac

conuenimus cum DD.n.4. allegatis. Et probatur teſtimoniis Sanctorum ibi relatis. Quoniam ad vitandam eam ſuſpicionem, & ſcandalum inde conſurgens, tenetur vir cum aliqua iuris ſui iactura diuertere ad tempus, donec ſcandalum ceſſet, aut vxor corrigatur. Vt optimè dicit Sotus 4.*d.36.q.vn.a.2.poſt 2.concl.v.Neruus ergo.* Et cum vitare ſcandalum ſit res grauis, nec adſit cauſa excuſans erit culpa mortalis.

20 Ex hac concluſione deducitur. 1. excuſari virum ab hac miſſione ratione timoris periculi proprij ſpiritualis. Vt ſi grauib. carnis ſtimulis impetitus timeat ſibi lapſum. Quippe præcepta correctionis fraternæ ſcandalique vitãdi, cum ex ſola charitatis lege originem ducant, cum graui detrimento minime obligent. Præterea, quia cum benè ordinata charitas à ſeipſa incipiat, potius ius habet vir ad ſibi conſulendum, quàm aliis. Tandem, quia tunc ſuæ obligationi ſatisfacit vir occurrens ſcandalo aliis modis, quos n.24. referam ita docẽt Palud.4.*d.35.q.1.a.3.concl.4.n.13.* vbi Maior.*q.1.§.Contra priorẽ concl.in fi.* Supp.Gab.*q.vn.a.2.poſt 3.concl.* D.Ant.3.*p.t.1.c.20.§.9.* Roſel.*verb. Debit.n.15.& 16.* Ang.*n.8.* Syl.*q.101.* Arm.*n.16.& verb. Matr.n.75.* Tab. *Matr.4.q.3.n.4.* Sot.4.*d.36.q.vn.a.2.poſt 2.concl.v. Neruus ergo,* Caſtro *l.2.de lege pœn.c.4.§.Vt igitur.* Nau.*ſu.c.19.n.4.* Led.2.*p.4.q.64.a.2.fi.* Gaëta *repet.c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.183.& 219.* Palae.4.*d.35.diſ.vn. col.10. verſ. Porrò autem* Barr.à Led.*de mat.dub.66.ad fi.* Pet.de Led.*de mat.q.62.a.1. t.2.concl.2.fi.* Graf.1.*p.dec.l.2.c.84.n.6.* Matienzo *l.5. recop. t.1.gl.n.101.* Man.1.*to.ſum.2.ed.c.240.n.7.concl.7.* Lud.Lop. 2.*p.inſtr.de matr.c.54.* vbi de diuortio quoad habitationẽ, *col.3.§.Porrò circa prædictum,* Philiarc.*de off.ſacer. to.1.p.2. l.4.c.19.verſ 4.peccat.* Idem dicendum eſt, ſi vir morbo aut inopia laboret: ac proinde obſequio & opera vxoris indigeat: non enim tenetur cum eo graui corporis detrimento vxorem expellere, ob eadem rationes. Ita Sotus, Bart.à Ledeſ. Pet.de Led. Et confert ad hoc, quod docent Nau. *ſum. lat.c.22.n.22. verſ.6.* Graf. *proximè alleg.* Philiarc.*de off. ſacerd.to.1.p.2.d.2 c.17.paulo poſt princ.* nimirum, non teneri virum ad hoc quando nequit abſque magno damno publico vel priuato. Vnde malè Ioan.de Frib.*conf.l.4.t.2. q. 49.* negat licere ratione timoris incontinentiæ viri: & Monal.*ſum.* vbi de matr.*t.de effectu matrimonij ad fin.* dicit oppoſitum eſſe benignius, ſed fortè non verius.

21 Secundò deducitur, excuſari virum ab hac expulſione vxoris, ob damnum ſpirituale ipſius vxoris. Vt ſi probabile ſit fore vt expulſa efficiatur deterior. Potius enim debet ſpirituali damno vxoris conſulere: & poteſt tunc ſcandalum vitare modis 24. explicandis. Ita Palud. Maior. Suppl. Gabr. D.Ant. Roſel.*n.15.* Ang. Syl. Tabien. Arm. Pal. Lud. Lop. Nau.*n.prec.alleg.* Ioan.de Frib.*ſum.confeſ.l.4.t.22. q.6.* Nic.de Orbel.4.*d.35.q.2.§.1.* Verac.1.*ſpec.a.2.concl.2.* Ang. Flor.1.*p.de mut.q.9.de diuor.a.1.poſt.dif 2.dub.1.* Gaëta *rep. c. Ad limina 30.q.§ 4.n.218.* Bart.à Led.*dub.66. de matr. ad fin.* Cañedo *ſum.ſacr.* vbi de matr.74.*n.64.* Idem exiſtimo, quando ſequeretur detrimentum notabile corporis vxoris. Sicut n. præc. dixi de viro. Quamuis enim potius de ipſo viro, qui innocens eſt, ratio ſit habenda, quàm de vxore, quæ culpa ſua expellitur, & poteſt id damnum cauere reſipiſcens à peccato. At non credo ad id conſtringendum maritum cum tanto detrimento vxoris, quod etiam aliquo modo ipſum afficit, cum ſint vna caro. Et confert ad hoc, quod n. ſequenti dicemus ex Soto & Abulenſi.

22 Tertiò deducitur, ſimiliter nec virum peccare retinendo prædictam adulteram, gratia ſe vel illam non infamandi. Quia graue detrimentum id reputatur. Sic Abul.*c.19. Matt.q 71.ad medium,* Sotus 4 *d.36 q.vn.a.2.ad fi.*

23 Quartò deducitur, excuſari etiam maritum non expellentem, eò quòd ſpes probabilis ſit fore vt retenta vxore reſipiſcat. Quia ea correcta ſcandalum ceſſabit, & interim poteſt alia via caueri: ac præponderat bonum animæ vxoris. Ita Rainer.2.*p.ſum.t.de mat.c.20.* Ricar.4.*d.35. a.1. q.2.* Durand.*ibi q.1.a.3.n.8.* Palu. D.Ant. Caſtro Pal.*n.20.alleg.* Abul.& Sot.*n.prec.relati,* Alber.*in ſuo dict.lit.M.verb.Ma. 8.verſ.Quid ſi aliquis coniugũ.* Bellam.*c.Quemadmodũ,n.10. de iurei.* Turrec.*c.Apoſt.32.q.7.a.2.n.2.* Suppl. Gabr.4.*d.35. q.vn.a.2.poſt 3.concl.* Tabie. *Matr.4.q.3.n.4.* Syl. *Matr.9.q. 6.& verb. Debitũ,q.10.* vbi Ang.*n.8.* Roſel.*n.16.* Arm.*n.16. & verb. Mat.n.75.* Gaëta, *rep. c. Ad lim.30.q.1.§.4 n.215.* Philiar.*de off.ſac.to.1.p.2.l.4.c.4.19.v.4.peccat.* Quod intelligitur quãdo breui eſt ſpes emendæ. Vt docẽt Dur.*ibi* Syl. *verb.Debit.q.10.& ibi* Arm.*n.16.* Quod clarè etiam ſignificãt Ric.& Ang.*prox.cit.*& D.Ant.3.*p.t.1.c.20.§.9.in pr.* dũ petunt vxorem paratam eſſe vt corrigatur. Præſumitur autem vxor incorrigibilis, quando pertinaci animo corrigi renuit: aut quando correctionem promittens relabitur ex conſuetudine. Ita Ric. D.Ant.*ibid.* Sylu.*verb. Debitum q.10.*

Id tamen monuerim, teneri virum in his euentibus, in 24 quibus ab expulſione vxoris pertinacis in adulterio excuſatur, cauere ſcandalũ aliis mediis, quod ſi ea non ſufficiant ad id ſedandum, non erit ſcandalum actiuum, ſed paſſiuum ac proinde non tribuetur culpæ viro non expellenti. Ita Palud. Suppl. Gab. D.Ant. Tab. Sot. Caſtr. Led. Pal. Barr. à Ledeſ. Petr. à Ledeſ. Manuel, Lud. Lop.*n.20.alleg.* Sylu.*verb. Debitum,q.10.* Arm.*verb. Matr.n.75.* Medium autem hoc vxorem acriter increpare, ipſiúſque cuſtodiæ quam cautiſſimè potuerit inuigilare, ac modo ſibi licito eam punire, ita vt vicini merito intelligant eum minimè aſſentiri adulterio, quin potius ægerrimè ferre: & neceſſitate compulſum, ob cauſas n.20.& tribus ſeq. explicatas, ab ea non diuertere. Sic Sotus, Barth. à Ledeſm. Manuel, Lud.Lop.*ibid.* Vel medium erit vic nos admonere, ſe non retinere vxorem, vt eius crimen foueat: ſed vt ſibi conſulat, vel ne ea proſtituatur, peióreque fiat: aut alia vrgenti cauſa coactum. Ita Palud. D.Ant. Suppl. Gab. Tab. Sylu. Arm. Caſt. Ledeſ. Palac. Lud. Lop. Manuel *in eiſdem locis.*

Vltimò deducitur, rarò obligare præceptum hoc dimit- 25 tendi vxorem adulteram pertinacem, ſiue debitum negandi, vt bene docet Abul.*c.19. Matt.q.71.* Imo rariſſimè, vt tradit Led.2.*p.q.64.a.2.fi.* Nec audiendus eſt in hac re Petr.de Ledeſ.*de matr.q 62.a.2.concl.2.* dicens regulariter obligari ſub mortali ad hanc dimiſſionem. Sed probatur; tum quia tot cauſæ excuſant, vt vir contingere poſſit aliquam ex iis non ſubeſſe: tum etiam, quia rariſſimè non ſatis ſcandalo cauendo conſuletur aliis mediis adhibitis. Atque ita optimè dixit Sot.4.*d.36.q.vn.a.2.ad fin.* tot diſtinctiones adhibere, quo præceptum de adultera dimittenda obliget, vt extenuatiſſimum relinquatur.

Ad arg.n.4. propoſita reſp. Ad omnia teſtimonia adducta 26 in 10. argum. conſtat ex dictis, n.10.& 11. innituntur enim ſcandalo ac ſuſpicioni conſenſus viri in adulterium vxoris. Ad 2. dic Ioſephi iuſtitiã in eo conſiſtere, quòd aſpiciens eximiam Virginis ſanctitatem iudicium ſuſpenderit circa adulterium ipſius, cuius tam vehemens iudicium habebat, & proinde noluerit eam traducere, vt lapidaretur, potiuſque elegerit occultam dimiſſionem. Nec hoc præcepto dimittendæ Virginis poterat conſtringi. Cum adulterium illud (ſi quod exiſteret) eſſet occultiſſimum & improbabile. Crederetur enim fœtum ex matrim. procreatum eſſe: ac proinde ex eo facto nullum poteſt ad præſentem qu. arg. deſumi. Ad tertium conſtat ex dictis n.11. vbi probauimus nullum exſtare de hoc præceptum Eccleſiæ. Et ex n.12. vbi diximus periculum incertitudinis prolis non ſufficere ad hoc præceptum. Et ex n.19. vbi ratione ſcãdali, cui alia via occurri ſatis nequit, nec adeſt cauſa iuſta excuſans, diximus hoc præceptum obligare ſub culpa mortali.

Quæſtio II. An vxor innocens teneatur ſimiliter di- 27 uertere à viro in adulterio perſiſtenti? Quidam æquè obligari vxorem hoc præcepto arbitrantur. Quod confirmant D. Chryſoſt. teſtimonio, & refertur, *c. Si quis vxorem el 1.32.quæſt.1.in fin.* vbi expreſsè ait, virum & vxorẽ non ad imparia iudicari quoad obligationem diuertendi, propter perſeuerantiam alterutrius in adulterio. Atque ita docet *ibi gloſſa, verb. Non ad imparia.* Et quando eſt ſpes emendæ viri, teneri vxorem, ſi vir monitus non deſiſtat, adhibere pœnalem medicinam abſtinendo ab eius concubitu,

cubitu, docet Caiet, *in opuſc. tom. 1. tr. 29. de reddendo debito altero coniuge adulterante, q. vn. & in ſum. verb. Matr. c. vlt. v. 10. c.* & ipſum ſequens Pedraza *ſum. præcept. 6. §. 18.* Et non debere vxorem à marito huiuſmodi debitum petere, & aliàs eſſe criminis participem, docet Arch. *c. In coniug. 32. q. 1. n. 1.* Et expreſsè peccare lethaliter vxorem habentem cum eiuſmodi viro, tradit Bertach. *in ſuo diction. lit. A. verb. Adulter, verſ. Adulter vir, &* Monald. *in ſumm.* vbi de matrim. *t. de effectu matrim. ad fin.*

28 Alij verò dicunt, regulariter & in plurimum non teneri ad hoc vxorem. Quoniam cum ſit viro ſubdita, nõ eſt moraliter ſpes correctionis viri, ſed timor peioris exitus, ſi ab vxore dimittatur. Et ceſſat ſcandalum: teneri verò, vbi eſſet ſpes emendæ ex ea dimiſſione conſequuturæ. Quoniam Præcep:ũ correctionis fraternæ ipſam obligat, quo media ſibi poſſibilia adhibeat, vt vir ab adulterio reſipiſcat. Ita docent Supplem. Gabr. *4. d. 35. q. vn. art. 2. concl.* vbi Palac. *diſp. vn. col. 13. f. 786. verſ. Et iſtis palam eſt.* Nau. *ſum. lat. c. 22. n. 21. fin. hiſp. addi. ad n. 21. c. 22. v. Lo ſexto, in c. 28.* Bart. à Led. *de matr. aub. 66. concl. 1.* Petr. de Led. *de matr. q. 62. a. 2.* Phil. *de off. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. verſ. 4. peccat. & l. 2. c. 17. paulo poſt princ.* Et clarè videtur ſentire Pet. de Soto *lect. 12. de matr. col. penult.* ait enim, quamuis maior ſit obligatio viri in hoc, at etiam vxorem teneri agere quidquid putarit ad hoc conducere, vt virum retrahat ab adulterio.

29 Cæterum exiſtimo nunquam vxorem aſtringi hoc præcepto dimittendi viri adulteri pertinacis, aut abſtinendi ab actu coniugali. Ducor, quoniam obligatio viri ad admittendam adulteram pertinacem naſcitur ex ſolo præcepto vitandi ſcandali. Vt probaui n. 8. &. 10. Quod in vxore non admittente virum, nec ei debitum negante, ceſſat prorſus. Cum omnibus manifeſtum ſit vxores ægerrimè ferre vt viri aliis commiſceantur, & zelotypia exuri, nec poteſtatem habere cohibendi viros, cum ſubditæ ſint. Præterea, quia eſto obligatio hæc in viris conſurgeret ex correctionis fraternæ præcepto: id non aſtringeret vxorem: eò quòd licet corrigere verbo, vbi eſt ſpes emendæ, omnibus incumbat: at facto ipſo pœnam inferendo, ſolius ſuperioris eſt. At negare debitum & recedere à conſortio coniugali eſt facto ipſo corripere, & pœna adulterij punire virum. Non ergo præceptum correctionis fraternæ obligat vxorem quæ viro ſubdita eſt, vt virum corrigat, ea pœna plectendo: quamuis vxor innocens ratione fidei, ſibi non ſeruatæ à viro adulteranti, poſſit id efficere. Tertiò, quia ſi ſpes moraliter non eſt, vt mulier dimiſſa à viro reſipiſcat, immò communiter deterior efficitur: & ex dimiſſione tot damna ac inconuenientia redundant, vt meritò cenſuerimus n. 8. præceptum ſuauiſſimum correctionis non obligare virum cum tanto detrimento: quis non videat multò minorem eſſe ſpem emendæ viri dimiſſi, & grauiorem timorem, vt inhoneſtiorem vitam ducat: & longè maiora damna ſequi vxori: quæ tanquam imbecillior multo magis conſortio viri eiuſque obſequiis indiget; Ac proinde non conſtringetur hoc præcepto. Quartò, quia ſi quis velit dicere, conſtringi ad hoc vxorem præcepto Eccleſiaſtico. Vt de viro aſſerunt DD. n. 11. allegati. Id dici nequit, quamuis in viro id admitteremus. Quia textus ibi allegati de ſolo viro loquuntur: in quo multo maior ratio inuenitur. Nec obſtat *c. Si quis vxorem. 1. 32. q. 1.* vbi vir & vxor pares efficiuntur. Illud enim intelligendum eſt, quoad facultatem diuortij celebrandi ratione adulterij, non autem quoad obligationem. Adde non eſſe textum. Id enim *cap.* deſumptum eſt ex D. Chry. & teſtimonia ſanctorum in decreto relata, vim textus minimè habent, vt probaui l. præc. diſp. 12. n. 5. Tandem, quia ſi vir obligetur ad hoc, vt incertitudinem prolis caueat. Vt dicunt aliqui n. 12. relati. Et ratio deficit in vxore reſpectu viri adulterantis. Vxor enim ſemper certos edit partus, dum adultera non eſt. Et ita indiſtinctè & vniuerſaliter vxorem præcepto hoc non obligari tradunt Durand. *4. d. 35. q. 1. a. 3. n. 8. & ibi* Palud. *q. 1. a. 3. concl. 5. n. 24.* Nicol. de Orbell. *ibi q. 2. §. 1.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 20. §. 9.* Roſell. *verb. Debitum, n. 16.* vbi Sylu. *q. 19. fin.* Armill. *n. 16. & verb. Matr. n. 75.* Tab. *Matr. 4. q. 3. n. 4.* Sotus *4. d. 36. q. vn. a. 2. poſt 1. concl. verb. De altero verò membro,* Gaeta *repet. c. Ad tium. 30. q. 1. §. 4. n. 218.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 101.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 18. n. 3. in comment. lit. Q.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 6.* Graff. *1. p. deciſ. l. 2. c. 84. n. 7.* Vega *1. to. ſum. c. 13. caſu 6. fin.* Et expreſsè nunquam vxorem ad hoc teneri, docent Ledeſ. *2. p. 4. q. 64. a. 2. ad fin. in 1. propoſ.* Emm. Sa *ſum. verb. Diuortium, n. 6.*

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm copula, aut alij actus coniugales, aut retentio in propria domo, ſint adulterij condonatio: ita vt deinceps coniux innocens amittat ius diuertendi, accuſandive criminaliter aut ciuiliter?

SVMMARIVM.

Reconciliatio coniugis adulteri, alia expreſſa, alia tacita, n. 1.
An reconciliatio hæc facta ſolo animo obliget, nec indigeat acceptatione? num. 2.
An reconciliatio expreſſa facta abſque animo remittendi obliget? n. 3.
An reconciliatio tacita efficiatur per copulam; Refertur duplex opinio, n. 4. & 5.
Condonatio tacita adulterij conſurgit ex copula, licet adulterium ſit occultum, nec iam licet amplius accuſare, n. 6.
Idem quamuis copula habeatur celebrato iam diuortio, n. 7.
An vir adulter criminaliter volens vxorem adulteram accuſare, teneatur ei debitum reddere; n. 8.
Deſideratur ad hanc condonationem, vt coniux innocens ſit adulterij conſcius, n. 9. & ibi, quid, ſi illius obliuiſcatur;
Quid, ſi non ſit omnino certus, ſed præſumptiones habeat; n. 10.
Quid, ſi vnum aut alterum adulterium norit, aut plura alia, aut etiam ſodomiam, beſtialitatem coniugis alterius ignoret, ipſumve ac hæreticum damnatum eſſe? n. 11.
An deſideretur vt coniux adulter ſciat ſuum adulterium eſſe notũ innocenti? Et remiſſiuè, an exigatur innocentem ſcire eſſe condonationem? n. 12.
Deſideratur copulam eſſe ſponte habitam. Et quid, ſi cogente Eccleſia innocens reddat vel exigat? n. 13.
Reprobatur ſententia aſſerens cenſeri condonationem, quando adulterio exiſtente notorio coniux innocens reddit ex Eccleſiæ præcepto, n. 14.
Quid, ſi innocens timore perculſus reddat: vel quia ſeruata debita honeſtate negare non poteſt, n. 15.
Quid, ſi exiſtimans ſe teneri, aut deceptus ab aliquo id docenti, reddat? num. 16.
Quando ſit condonatio, retentio coniugis adulteri, aut illius iam expulſi admiſſio? n. 17.
An ſit condonatio, actus familiaris conuerſationis, vt ſimul edendi, reddendi, ludendi? n. 18.
Quid, ſi oſculetur amplectaturve innocens coniugem adulterum, etiam reddens debitum ex Eccleſiæ præcepto, n. 19.
An per copulam & alios actus eo ipſo inducatur adulterij condonatio quamuis adſit intentio non condonandi, an potius præſumptio ſint condonationis? Proponuntur argum. perſuadentia eſſe præſumptionem, n. 20. Proponitur ſententia Auctoris, n. 21.
An deſideretur illis actibus vtentem ſcire eſſe condonationem, iuſque diuortij, & accuſandi amitti, n. 22.
Quid, ſi innocens petat, reddatve, aut aliis actibus vtatur, animo non condonandi, an poſſit in foro conſcientiæ diuertere, & poſſit eligere petere & non reddere, aut reddere, n. 23.
An idem dicendum ſit quando poſt ſponſalia errore inita habetur copula, num. 24. Soluuntur argumenta, n. 25.

HActenus diſputauimus quando liceat, aut ſi præceptum ratione adulterij diuertere: quidque poſſit tunc 1
vterque coniux circa ſtatus ſui mutationem. Iam in præſenti diſſerendum eſt, quando cenſeatur condonatum adulterium, ita vt ratione illius diuortium celebrari nequeat, aliáve accuſatio criminalis aut ciuilis intentari. Et obſeruandum eſt cum Barb. *l. 2. in princ. p. 1. n. 100. ad fin. ff. ſol. matr.* reconciliationem coniugis adulteri eſſe duplicem; quandã expreſſam, aliam verò tacitam. Expreſſa eſt, quãdo expreſsè remittitur adulterium. De qua loquitur text. *l. Si maritus 15. §. Si negauerint ff. ad l. Iul. de adul.* decidẽs ex tũc maritum volentem accuſare, audiendum non eſſe. Et notat Alex. *l. Iuriſgentium, l. Si paciſcar. ad fin. ff. de pactis.* Tacita autem eſt, q̃ ãdo facto ipſo animus condonandi iudicatur. Nam facta non minus quàm verbũ animum indicant, *l. Si tamẽ 48. ff. de add. edicto.* De qua in præſenti eſt diſputatio.

Merito tamen dubitabis, an vt remiſſio hæc, ſiue expreſſa ſiue tacita adulterij, ſit ita valida ac firma, vt reuocari

uocari nequeat, deſideretur acceptatio ipſius adulteri? Si enim acceptatio deſideretur, reuocari poterit facta in abſentia, vel ſola mente. Inſuper vt copula ſit condonatio, non ſufficiet coniugem innocentem eam habentem, conſcium eſſe adulterij, ſed etiam deſiderabitur, vt adulter ipſe ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Quoniam acceptare non poteſt conditioné, dum eam ſibi fieri prorſus ignorat. Qualiter ſe habet dum ipſum latet alterum coniugem ſui adulterij conſcium eſſe. Vtrumque autem aliter ſe habebit, ſi acceptatio non deſideretur. Et eam deſiderari perſuadet, quòd ea condonatio videatur contractus quidam inter vtrumque coniugem initus quo mutuò ſe obligant, nimirum, innocens ad non petendum diuortium, nec adulterij illius accuſandum: adulter verò, ad non negandum debitum. Quippe illud reddere non tenebatur, nolenti petere condonare adulterium (vt conſtabit ex dicendis, n. 23.) Deinde, quia ea remiſſio eſt quædam donatio iuris acquiſiti ad diuertendum, aut accuſandum: & celebrato iam diuortio, eſt quædam iterata conceſſio adultero exigendi debiti poteſtatis, qua orbatus erat ratione diuortij: atque ita eſt vera donatio. Quam, ad ſui omnimodam firmitatem, petere acceptationem, latè probaui, l. 1. tota diſp. 6. vbi idem de quocumque contractu diximus. Et confir. quia ſicut quando initum eſt matr. ac primo conceſſa poteſtas exigendi debitum, fuit neceſſarius vtriuſque conſenſus: ita ea poteſtate propter adulterium amiſſa, præſertim diuortio celebrato, vt iterum concedatur adultero, deſiderabitur conſenſus innocentis eam concedentis, & adulteri acceptantis. Nec obſtat ſi dicas adulterum teneri acceptare. Cum ea priuatio poteſtatis ſit in fauorem innocentis. Id enim fateor, at non indè conuincitur condonationem, illam non poſſe reuocari ante adulteri acceptationem. His tamen minimè obſtantibus exiſtimo nullam acceptationem deſiderari, ac proinde ſufficere, ſi ſola mente fiat condonatio illa adulterij: & non exigi adulterum noſſe ſuum delictum cognitum eſſe innocenti. Ducor, quoniam vbi nullo pacto inito, ſed ſola ceſſione, qua proprio iuri quiſquam renunciat interuenienti, aliquid acquiritur cuidam tertio, nulla opus eſt illius tertij acceptatione, ſed ſola ceſſio iuri proprio renunciantis, ſatis eſt: vt in hæreditatis repudiatione contingit. Qualitercumque enim occultè hæreditas repudietur, obuenit ſubſtituto. Atque ita *l. Sicut maior 4. C. de repud. hæred.* dixit repudiantem hæreditatem non poſſe deinceps illam acquirere, nec eſſe hæredem, quaſi repudiatio illa ſolo repudiantis actu ad ſuam firmitatem contenta ſit. Cum ergo poſt adulterium, ſiue ante celebratum diuortium, ſiue poſt, vt adulter recuperet ius priſtinum exigendi debiti, ſatis ſit tolli impedimentum voluntatis innocentis vtentis iure ſuo. Eo enim ipſo quòd ille renuntiat iuri diuortij, acquiritur innocenti, ſufficiet ea renuntiatio quamtumuis occulta, & ſola mente effecta, nulla adulteri acceptatione expectata. Et confirm. ducta ſimilitudine ex potentiis naturalibus, dum enim potentia viſiua illæſa permanet, impeditúrque quo minus videat, aliquo obſtaculo interpoſito, vt viſionem eliciat, nullo alio opus eſt, quàm obſtaculi illius remotione, qualitercunque contingat, etiam renitente ipſa potentia. Quod pariter in poteſtatibus moralibus reperimus. Iudicis enim poteſtas per excommunicationem impedita, ſtatim ac excommunicatio ceſſat, abſolutionis beneficio ſibi etiam renitenti impenſo reuiuiſcit, nullo actu ipſius requiſito. Cuius ratio eſt, quia poteſtas iuriſdictionis non omnino extincta erat, manet enim iudicis officium) ſed tantum ſuſpenſa, ac impedita ratione excommunicationis. Sic igitur contingit in præſenti, nam cum poſt adulterium etiam celebrato diuortio maneat vinculum matrimonij, quod radix eſt mutuæ obligationis reddendi debitum, ſolùmque ius hoc vt ſibi reddatur, ſit in adultero impeditum, dum innocens iure diuortij vti voluerit: nil aliud opus eſt, vt adulter priſtinum ius recuperet, quam ceſſatio illius voluntatis innocentis, iure ſibi acquiſito per adulterium cedentis: & ſtatim ac illo cedit, comparat adulter ius exigendi, nulla ipſius acceptatione deſiderata. Denique, quia licet vſus priſtini iuris impeditus acquiratur adultero per eam ceſſionem, ac proinde acceptatio ipſius adulteri neceſſaria videatur: at cum nõ acquiratur per aliquam conceſſionem innocentis, quam inſtar donationis acceptari oporteat, ſed per meram iuris diuortij renunciationem, quæ obſtaculum illius vſus aufert, qua facta ſtatim eo ipſo ex neceſſitate conſequitur vt recuperet adulter illum vſum: nulla acceptatio deſideratur. Tantum enim attenditur, quod principaliter agitur, & non quod ex neceſſitate quadam, velit, nolit, agens inde ſubſequitur: arg. *l. 2. § pen ff. de aqua pluuia arcenda*, vbi permittitur alicui torrentem auertere, ne aqua ad ſuum fundum perueniat: licet inde effectum ſit, vt vicino noceatur. Quia tantum inſpicitur quod principaliter agitur nimirum proprium cauere damnum. Ex quibus omnibus colligo, ſatis eſſe ſolam renunciationem iuris proprij ab innocente quomodocumque etiam ſola mente factam quamuis iam diuortium celebratum eſſet vt iam amplius reſilire nequeat in foro conſcientiæ, quod idem ſeruaretur in foro externo, ſi per propriam innocentis cõfeſſionem aut per alium modum conſtaret. Imò quamuis adulter nolit acceptare, ius diuortij & accuſationis omnino per illam renuntiationem, indepẽdenter ab aliqua acceptatione, iam extinctum minime reuiuiſcit. Quod rationes adductæ ſatis probant. Nec obſtant rationes contrariæ. Quoniam ad 1. reſp. eam mutuam obligationem non oriri ex aliquo contractu denuo inito: ſed ex antiquo matr. per ſolam ablationem impedimenti, nempe, quia innocens iure diuortij cedit, ac proinde non requiritur mutuus conſenſus, qualis initio contractus matrimonij ad illum ineundum deſideratus eſt. Ad 2. conſtat ex dictis, non enim vſus ille poteſtatis recuperatur adultero per directam aliquam innocentis conceſſionem, ſed indirectè, & per modum naturalis ſequelæ, & renunciatione iuris diuortij conſequitur. Ad confirm. conſtat ex dictis ad 1. rationem.

3 Quod ſi innocens remittat adultero delictum ore tenus cum tamen contrarium animum habeat nullius momenti erit remiſſio in foro conſcientiæ: ac proinde adhuc diuertere & accuſare poterit: & rogatus à iudice, inſtante vxore poterit condonationem illam negare (vt in ſimili dixi l. 1. diſp. 10. n. 27.) Quia illa renunciatio iuris eſt merè liberalis, nilque innocens ab adultero recipit, vt teneatur fictam promiſſioné, ſeu renunciationé, verã efficere quo cõtractus ſtet & æqualitas inter dantem & recipientem ſeruetur.

4 De reconciliatione autẽ tacita difficultas eſt, an efficiatur per copulã coniugalẽ habitã poſt adulterij notitiã, ita vt extinguatur ius innocẽtis ad diuertendum ratione illius adulterij, & accuſandũ criminaliter & ciuiliter? Qua in re quidã cenſent non videri reconciliatum coniugem adulterũ, niſi copula illa habita ſit poſt diuortij ſententiam, quãdo (inquã) ante ſententiam reddit innocens debitum adultero petenti: ac proinde dicunt eã redditionem debiti minimè præiudicare innocenti, quo minus poſſit in poſterum adulteriũ illud ad iudicẽ deferre criminaliter & ciuiliter: & ratione illius diuertere. Ducuntur, quia redditio debiti debet eſſe ſpontanea, vt reconciliatio cẽſeatur (vt dicemus n. 13. & ſeq.) At redditio debiti ante diuortij ſententiam non eſt ſpontanea, tenetur enim tum innocens reddere. Hanc ſent. dicit eſſe valde probabilem *Gl c. 1. verb.* Patronus 32. *q.* 2. Et eam ſuſtinent Inn. *c. penul. de adul. in fi.* Anch. *c. fi. eo. t. n.* 4. quia addit ſecus eſſe, ſi innocens exigat debitum ab adultero etiam ante diuortij ſent. Quia cum exigere ſit ſemper voluntarium, cenſebitur reconciliatio.

5 Alij autem exiſtimant tunc redditionem debiti præiudicare iuri huic innocentis, ac cenſeri reconciliationem, quando adulterium adeò notorium eſt, vt nulli inficiationi locus ſit: ſecus vbi non ita notorium eſt: at exactionem debiti ſemper præiudicare. Quippe redditio eſt ſub præcepto, adulterio non ita notorio exiſtenti: exactio autem ſemper eſt ſpontanea. Ita Goffr. *ſum. t. de diuort. n.* 5. Innoc. *c. Inquiſitio, n.* 1 *de ſent. exc.* vbi Hoſt. *inie.* Monard. *ſum.* vbi de

matrim.

matr.*de diuor.* §.*Propter quid diuortium fiat,in fi.* Eiuſdem ſent.videntur *Gl.c.fi.verb.Fornicationis,de adult.* vbi ait innocentem ſibi præiudicare reddendo debitum adultero coniugi,quando adulterium publicum eſt.Quam *Gloſ.*approbant dicentes communiter receptam, Abb. *ibi n.7.* Anan.*n.5.circa 4.quæſt.* Exiſtimo tamen hos DD. non dicere communiter approbari Gloſſam,quoad illam limitationem ſi adulterium publicum ſit,nec illius faciunt mentionem,ſed quoad id,vt culpa ſit adulterij condonatio.

6 I.Tamen concluſio ſit.Coniux innocens copulam habens cum coniuge adultero, etiam occulto,ſiue petendo, ſiue reddendo debitum, (modò adſint conditiones, nu.9. & ſeq. explicandæ) cenſetur condonare adulterij iniuriã: ac ad priſtinam ſuam amicitiam coniugem adulterum reuocare: ac proinde deinceps non eſt ſibi integrum diuertere:idve adulterium ad iudicium criminale, aut ciuile deferre. Et quidem copulam cenſeri condonationem,probant *Gloſſ c.fin.verb.Fornicationis,de adult.*& communiter Iuriſperiti, ex *c. 1. & tribus ſeq. 32.q. 1.* quæ nil ad rem hanc conducunt: tantum enim in iis ſermo habetur de præcepto dimittendæ adulteræ pertinacis. Inſuper probat ex *l. Si vxor 13.§ fin.ff ad l. Iuliam de adult.* vbi habetur vxorem repudiatam, & mox reductam non quaſi eodem matrim.durante, ſed quaſi alio interpoſito, minimè accuſari poſſe adulterij admiſſi in priori illo matr. Et reddit textus rationem:eò quod adoleuerit vir prioris matrimonij delictum, reducendo eam: & quia ſerò mores accuſet, quos vxorem ducendo probauerit. Sed nec hic textus probat. Quia IC. cenſebant per repudium matr. dirimi, & integrum eſſe repudianti ad alias nuptias tranſire. Atque ita deciditur, ibi, matrimonio iterum inito cum vxore adultera, ſemel repudiata, non poſſe eam accuſari adulterij in priori matr. perpetrati: nec reprobari poſſe mores vxoris quos vir iterum eam ducens approbauit. Quod manifeſtum eſt. Quia adulterium ſolum ius diuortij parit reſpectu matrim. quo durante admiſſum eſt:nec paria ſunt approbare mores, ducendo aliquam non ignorato eius vitio: & approbare eius mores, habita copula cum iam verè nupta & cognita adultera:ſed hoc re vera multo minùs eſt. Atque ita non valet argum. ductum à maiori ad minus, affirmatiuè:ſed tantum negatiuè. Vt latè Euerardus *in ſuis topicis loco à maiori,n.1.* nec audiendus eſt Cantera, qui *in ſuis quæſt.criminalib.in quæſtionib.tangentib punitionem delicti,c.4.n.43.* hunc intellectum reprobat: eò quòd cum eadem fœmina bis matrimonium iniri nequeat. Sed facilis eſt ſolutio:diſſoluto enim priori matrim.ſemper repudium (vt veteres IC.putabant:) ſeu per diſpenſationem Pontificiam, ſi nondum conſummatum erat, poteſt iterum cum eadem fœmina matrimonium contrahi. Sed melius probatur noſtra concluſ.ex *l. Crimen.11. ad l Iul.de adult.* ibi: *Crimen adulterij maritum retenta in matrimon.vxore inferre non poſſe,nemini dubium eſt.* Et *l. Quæſitum 40.§.Item quæritur ff.ad l Iul.de adult.* ibi: *Reſpondi eum, qui poſt crimen adulterij intentatum eandem vxorem reduxerit, deſtitiſſe videri:& ideò ex eadem lege poſtea ei ius accuſandi non ſupereſſe.* Et *l.reg.8.t.17.p.7.* ibi:*Si deſpues que la muger ha hecho el adulterio, la recibe el marido en ſu lecho, y la tienne en ſu caſa como à ſu muger,non la podra deſpues acuſar.* Et ratio eſt, tum quia copula illa eſt actus amicitiæ, & omnino ſpontanea, non enim innocens coniux certus de adulterio tenetur reddere debitum adultero quantumcumque occulto,(vt probaui hoc lib.diſp.12.n.5.)Tum etiam,quia cum ratio diuortij celebrandi ob adulterium ſit diuiſio carnis coniugis adulteri in aliam,*c.Dixit Dominus,32.q.1.* & per copulam poſt habitam cum coniuge reſtituatur caro diuiſa adulteri ad priſtinam vnionem, atque iterum efficiatur vna cum carne innocentis. Inde eſt vt matrimonium ſeparatum ob carnis diuiſionem, inſtauretur carne iam effecta vna per copulam coniugalem: ac ſubinde ſcienter ſponte habens eam copulam cum adultero, cenſetur abolita prioris adulterij iniuria paces perficere. Et ideò hanc concluſionem indiſtinctè loquentes, & generaliter docentes innocentem habentem rem cum adultero, cenſeri adulterium condonare,& ſibi præiudicare quoad ius accuſandi,tenent D.Bonau.*4.d.35.a vn. q.1.n.7.* Hoſt. *ſum.t.de adult.n.5.verſ.Repellit etiã* Albert.*l.Conſenſu,n.9.C.de repudiis in ſuo dictiona.Iu. M. verb. Matr.8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum.* Abul.*c.19.Matt.q 65.c.6.* *Sylua nuptialis, l.1.§. Non eſt nubendũ,n.127.* Armill.*verb.Matr.n.73.* Greg.Lop. *l.8.En ſu lecho,t.17.p.7.* Iul. Clarus *l.recept.§ Adulterium. n.18.verſ.Caueat etiam.* Victoria *ſum.de matr.n.289.* Sot.*4. d.36.q.vn.a.1.ad fin.corp.caſu 6.* Pet.de Sot.*lect.12.de matr. col.pen.* Menoch.*de præſumpt.l.3.præſumpt.1.n.20.* Veract.*3. p.ſpec.a.t.poſt 5.concl.caſu 6.* Barboſ. *l.2.in princ. p.1.n.101. inu.ff.ſol.matr.* vbi alios refert. Cou.*4.decr.2 p.c.7.§.6. n.7. init.* Padil.*l.Transigere n.94 C.de tranſact.* Matien.*l.5.recop. t.1.rub gl.1.n.102.* Surd.*de aliment.t. 7. q.16.n.102. & ſeq.* Cenedo de Collectan. *inr. col.137.n.1.* vbi & alios refert: Batt.à Led.*dub.65.de matri.poſt 2.concl.caſu 6.* Bellarm.*l.1. de matr.c.14 § Tertium eſt,* Graffis *2.p.dec.l.1.c.17 n.92.caſu 6.* Cañedo *ſum.de ſacr.* vbi de matr. *c.7.n.60.caſu 6.* Angles Florib.*1.p.* vbi de matr.*q.9.de diuort.a.1.diff.2.concl.6.* Enriq.*l.11.de matr.c.17.n.5.caſu 6.* Lud.Lop.*1.p.inſtr.c.295 §. Adde prædict* Vega *1.to.ſum.c.13.caſu 18.* Et explicantes hanc condonationem eſſe etiam quando innocens reddit debitum adultero exigenti, idem docent Henr. *c.Significaſti,n.10.de diuort.* Durand. *4.d 35.q.1.a.2.n.7.* Hoſt. *c.fin. n.3. de adult. & ibi* Ant.*in fi.* D.Ant.*3.p.t.1.c.21.§.5. ad fin.* Roſella *verb. Debitum.n.13.* Syl.*verb. Diuortium q.8. ad fin.* Tabiena *Matrimon.4 q.4.n.5.* Armill.*verb. Matr.n.76.* Sotus *4.d.36.q.vn.a.3.concl.1.* Palac.*4.d.27.q.3.col.18 fol.601.* Bart.a Led.*de matr.dub 67.concl.1.* Idem docent exprimentes petitionem debiti eſſe condonationem adulterij, D. Bonau.*3.d.32.a.2.q.2.* Innoc.*c.Inquiſitioni, n.1. de ſent.excom.& ibi* Hoſt.*init.* Ioan.And.*n.3.* Anch.*n.3.* D.Ant.Sylu. Bart.à Led. *proximè citati,* Sotus *4. d.36. q.vn. a. 3. poſt 3. concl.verſ. Quod ſi roges,* Palac.*4.d.17. diſ.3. col.22.f.603. verſ. Ad hæc adulterium,* Pet.de Led.*de matr.q 62.a.3.notab. 2.* Vega *1 to.ſum.c.23.caſu 4.* Et tandem concluſionem eandem docent dicentes per copulam cenſeri condonatum adulterium, licet occultum ſit: quia in foro conſcientiæ non eſt ſub præcepto tunc reddere, Hoſt.*c.fin.n.3.de adult. & ibi* Ant.*fin.* Palud.*4.d.35.q.1.a 4.d.35.q.1 n.27.* Sot.*4.d. 36.q.vn.a.3.concl.1.* Palac.*4.27.diſp.3.col.18. f.601.* Bart. à Led.*dub.67.de matr.concl.1.*

Nec refert an ea copula contingat ante vel poſt diuortium celebratum. Nam in vtroque caſu cenſetur reconciliatio,nec in poſterũ ſatis erit innocẽti de diuortio perſiſtere. Quia rationes n.præc. allatæ in vtroque euentu æquè probant. Ita tenent DD.quos retuli n.4 Et Sot.*4.36.q.vn.a.1. ad fin.corp.caſu 6.* Bart.à Led.*dub.65.de matr.poſt.3. concl.caſu 6.* Barb.*l.2.p.1.in princ.n. 100.ad fin ff.ſol.matr.* 7

8 Hinc deducitur,maritum adulterum volentem vxorem adulteram criminaliter adulterij accuſare, (quod licitum eſſe diximus hoc l.diſp.8.n.33.& ſeq.)non teneri illi reddere debitum. Quamuis enim adulteria compenſentur quoad diuortium,ac proinde ratione adulterij vxoris non poſſit illi debitum negare:at quia non cõpenſantur quoad admittendum ius accuſandi criminaliter, ſed hoc competit viro etiam ſimilis adulterij reo, ne cadat cauſa idque ius admittat, oppoſita ſibi exceptione condemnationis adulterij per illam copulam factæ, poteſt illi negare debitum. Quod ſi obiicias tunc reddendo non parere ſibi præiudicium in hoc iure accuſandi: quia tenetur reddere. Et ita non erit condonatio. Iuxta ea quæ num.16. dicemus. Solutio eſt in promptu: negari enim non poteſt valde dubium ex hoc reddi euentu cauſæ,maximóque periculo virum exponi perdendæ litis. Cum præſumptio condonationis aduerſus ipſum ſtet.

9 Duplex tamen conditio deſideratur,vt copula poſt adulterium habita cenſeatur illius condonatio, ac proinde ius diuertendi & accuſandi extinguatur. Prior eſt, alter coniux innocens ſit adulterij cõſcius. Habetur expreſsè *l. 5.t.7.l.4.fori regij:& l.8. ad fi.t.17.p.7.* Et ratio eſt aperta,

quia

quia nulla eſt remiſſio: vbi eſt ignorantia iniuriæ, iuriſque competentis, *l. Manifeſtiſſimi 22. in princ. verſ. Sin autem C. de furtis. l. fi. C. de cond. indeb.* & actus agentium non operãtur vltra eorum intentionem. *l. Non omnis ff. ſi certum petatur*: at intentio nequit haberi, vbi adeſt ignorantia. Quare ita docent Hoſt. *ſum. t. de adult. n. 5.* D. Bon. *4. d. 35. a. vn. q. 1. n. 7.* Palud. *4. 35. q. 1. a. 2. n. 17. caſu 6. & a. 4. concl. 1. n. 27. Et ibi* Suppl. Gab. *q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſ. 6.* Alber. *l. Conſenſ. n. 9. C. de repud. l.* Aſtenſ. *ſu. 2. p. l. 8. t. 33. a. 3. caſ. 6.* Abu. *c. 19.* Mat. *q. 65. caſ. 6.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 21 §. 5.* Syl. *v. Diuort. c. 19. q. 8.* Syl. *nupt. l. 1. §. Non eſt nubendũ n. 127.* Barbat. *conſ. 64. n. 12. v. Et ſi opponitur, vol. 1.* Sot. *4. d. 36. q. vn. a. 1. ad fi. corp. caſ. 6.* Pet. de Soto *lect. de matr. pag. pen.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 7. init.* Greg. Lop. *l. 8. verb. En ſu lecho t. 17 p. 7.* Iul. Cl. *l. 5. recep. §. Adult. n. 18. ver. Caueat etiam,* Padil. *l. Tranſigere n. 94. C. de tranſ.* Veraer. *3. p. ſpec. a. 1 poſt 5. conc. caſ. 6.* Guil. Borrill. *4. d. 32. q vn. a. 2. prop. 11.* Palac. *4. d. 27. diſp. 3. col. 22. f. 603. v. Ad hæc adult. & d. 35. diſp. vn. col. 5. verſ. Sexta limitatio.* Ang. Flor. *1 p. de mat. q. 9. de diuort. a. 1. diff. 2. concl. 6.* Bel. *l. 1. de mat. c. 14. §. Tertium eſt.* Bart. à Led. *dub 65. de mat. poſt. 3. con l. caſ. 6.* Enr. *l. 11. de mat. c. 17. n. 5 caſu 6.* Barb. *l. 2. p. 1. in princ. n. 100 ad fi. ff ſol. mat.* Surd. *de alim. t. 7. q 16. n. 101.* Graff. *2. p. deciſ. l. 1. c. 12. n. 71. caſu 6.* Cantera *q. crim. q. tangentib. puniſsionem delicti c 4. n. 43.* Lud. Lop. *3. p. inſtr. c. 295. §. Adde ad prædicta,* Cañdo *ſum. ſac.* vbi de matr. *c. 7. n. 60. caſu 6.* Atque idem dicendum eſt, ſi tempore copulæ coniux innocens fuit prorſus immemor adulterij. Quoniam perinde eſt, ac ſi ignoraret. Nec cenſetur quiſpiam ius remittere, cuius omnino eſt oblitus.

10 Si tamen vir non ſit omnino certus, ſed habeat probabiles adulterij vxoris præſumptiones, ob quas iuſtè inducitur ad credendum, non præiudicat iuri diuortij, nec accuſandi, reddendo debitum, ſecus exigendo. Quòd ſi præſumptiones non ſint probabiles, in neutro ſibi præiudicat ſiue reddat ſiue petat. Quia eo non appellatur certitudo. Ita Ant. *c. fi. in fine, de adul.* At quamuis hæc poſterior pars veriſſima ſit. Quia dum eſt dubius, tenetur reddere: nec æquum eſt abſtineat à iure ſuo debiti petendi in eo dubio. Non enim cenſetur quis remittere, quod dubitat ad ſe pertinere. Vt bene ait Barbatius *n præc. allegat.* per text. *l. Manifeſtiſſimi 22. in princ. v. Sin autem, C. de furtis.* Atque ita Alberic. *in ſuo dict. lit. M. verb. Matr. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum,* cautè dixit eſſe condonationem, quando coniux certus de adulterio commiſcetur adultero. Prior verò pars mihi non probatur. Quia præſumptio violenta, quæ ſola iuſtam credendi adulterium anſam præbet, eſt ſufficiens certitudo moralis adulterij in vtroque foro ad diuortium (vt diximus diſp. 12. n. 41.) ac proinde cum tunc innocens minimè teneatur reddere, erit redditio debiti voluntaria, & ſubinde cenſebitur condonatio.

11 Nec erit perfecta & omnimoda condonatio, ſi coniux norit coniugis ſodomiam, ignoret tamen adulterium, & debitum reddat. Tunc enim poterit agere ad diuortium ratione adulterij ignorati. Cum enim diuerſæ cauſæ diuortij ſint: condonata ſodomia per copulãm, non cenſebitur condonatum adulterium, quod coniugem innocentem prorſus latuit. Et poteſt confirmari, quia ſi coniux adulter eſſet, ac pariter hæreſis damnatus, ac innocens ſolus hæreſis conſcius illum ſibi conciliaret, non cenſeretur abſque dubio condonatum adulterium, ſed ob illud licita eſſent accuſatio ac diuortium. Ita ſenſit Barbatius *conſ. 64. n. 12. verſ. Et ſi opponitur. vol. 1.* Sed hæc ſent. mihi diſplicet. Et ideò exiſtimo coniugem conſcium adulterij alterius coniugis, quamuis eius ſodomiam, & beſtialitatem ignoret, & è contra conſcium ſodomiæ aut beſtialitatis, etſi ignarum adulterij cenſeri per copulam ſponte habitam condonare vtramque iniuriam, ac proinde extingui ius diuortij & accuſandi. Ducor ex dictis hoc l. diſp. 6. n. 5. vbi probaui cõpenſari delicta, & ius diuortij ceſſare, ſi alter coniux ſolius adulterij, alter verò adulterij, ſodomiæ & beſtialitatis reus ſit. Eò quòd in his omnibus eadem ratio diuortij inuenitur, nẽpe, diuiſio carnis coniugis in aliam, ac perinde eſt, ac ſi alter coniux vnum aut alterum, alter verò plura adulteria admiſiſſet. Si enim in iis omnibus delictis eadem ratio diuortij reperitur, & ſe habent inſtar plurium adulteriorum, ſatis eſt notitia vnius vt per copulam poſtea habitam cenſeantur omnia remiſſa. Sicut innocens accedens ad adulteram, vnius adulterij illius conſcius, cenſetur omnia condonare adulteria, quamuis plurima admiſerit latentia innocentem. Nec eſt ſimile in adulterio & hæreſi, non conſcius enim adulterij, & illud remittens, non eſt viſus condonare hæreſim, nec è contra. Quia in his criminibus eſt longè diuerſa ratio diuortij. Vt diſp. ſeq. dicemus. Sicut impetrans diſpenſationem ad petendum debitum ab vxore ratione affinitatis cum ipſa contractæ, eò quòd copulam habuerit cum ea conſanguinea, non tenetur mentionem facere omnium acceſſuum ad conſanguineam, ſed ſatis eſt ſi acceſſiſſe narret. Quia eadem eſt ratio affinitatis, atque quaſi vna cenſetur affinitas multiplicata: ſecus ſi eſſet multiplex affinitas diuerſis modis contracta. Sicut etiam non eſt opus in votis diſpenſationis impetratione, referre vices, quibus idem votum iteratum eſt. Secus ſi eſſent diuerſa vincula, vt voti & iuramenti.

Non tamen exigit condonatio hæc, vt coniux adulter ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Vt n. 2. probauimus. An verò deſideretur vt innocens norit per copulam remitti adulterium, & extingui ius diuortij: dicemus n. 22. 12

Poſterior conditio requiſita vt copula cenſeatur condonatio, eſt, vt ſponte habita ſit. Quare innocens debitum reddens compulſus Eccleſiæ præcepto, non videtur remittere, ac proinde minimè amittit ius diuortij, & accuſandi criminaliter aut ciuiliter. Ratio eſt. Quoniam hæc condonatio proficiſci debet ex liberali innocentis voluntate, at in neceſſitate nemo liberalis præſumitur, *l. Rem legatam ff. de adimend. leg.* Ita docent ex Theol. D. Th. *4. d. 35. q. vn. a. 3. corp.* D. Bon. *ibi a. vn. q. 3.* Dur. *q. 1. a. 2. n. 7.* Ric. *a. 1. q. 3.* Palud. *q. 1. a. 2. n. 17 caſ. 6. & a. 4. concl. 1. n. 27.* Suppl. Gabr. *q vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu 6.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 21. §. 5.* Abul. *c. 19.* Matt. *q. 72 corp. & ad 3.* Sot. *4. d. 36. q. vn. a. 1 ad fi. corp. caſu 6.* Led. *2. p. 4. q. 74. a 3. paulo poſt princ.* Palac. *4. d. 27. diſp. 3. col. 18. f. 601. & d. 35. diſ. vn. col. 5 v. Sexta limitatio.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 17. n. 5 caſ. 6.* Bart. à Led. *dub. 65. de matr. poſt 3. concl. caſu 6. & dub. 67. concl. 3.* Petr. à Led. *de matr. q. 62. a. 3. not. 2.* Et ex Iuriſp. Goffr. *ſum. t. de diuort. n. 5.* Gl. *c. 1. verb. Patronus 32. q. 1. & c. fi. v. Fornicationis, de adult. & ibi* Hoſt. *n. 3.* Abb. *n. 7.* C. *n. 6. verſ. Quid ſi maritus.* Anan. *n. 4. circa 4. q.* Henr. *n. 5. & c. Significaſti, n. 10. de diuort. Idem* Hoſt. *c. Inquiſitioni, init. de ſent. exc.* vbi Inn. *1.* Ioan. And. *n. 3.* Card. *n. vn. v. Quid ſi reddit.* Arch. *c Si enim, n. vn. ver. In ea gloſ. 34. d.* Alberic. *in ſuo dict. verb Matr. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, ſtatim in princ.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 34. l. 17.* Sylu. *v. Diuortium, q 8. n. 11. ad fi.* Tabiena *Matr. 4 q. 4. n. 5.* Arm. *verb. Matr. n. 76.* Turr. *c. Seculares, n. 133. q. 2.* Gaëta *repe. c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. n. 216.* Quod eſt verum, quamuis iudex iniuſtè præcipiat. Ceſſit enim liberalitas in reddente. Ita Hoſt. *d. c. Inquiſitioni, init.* Inn. *ibi, n. 1.* Ioan. And. *n. 3.* Card. *n. vn. v. Quid ſi reddit.* Præterea eſt verum quamuis adulterium probare poſſit, adhuc enim ſi ex præcepto iudicis reddat. non cenſetur liberalis, & proinde non præſumitur condonatio. Quia interim dum lis pendet, cogetur reddere. Quare dum Sotus Bart. à Led. *proximè cit.* & communiter DD. aiunt non eſſe condonationem, quando innocens compulſus à iudice reddit, eò quòd nequeat probare adulterium: non eſt limitatio huius ſent. quaſi intelligatur eam ſolum eſſe veram, quando innocens non poteſt probare: ſed exempli gratia id dicunt, non quaſi limitantes, ſed reddentes rationem, cur iudex præcipiat innocenti vt debitum reddat coniugi adultero. Si tamen innocens compulſus à iudice reddere debitum, illud aliquando exigat ab adultero, iam ex tunc cenſetur condonare, & perdit ius accuſandi & diuortij. Quoniam exigere eſt ſemper voluntarium. Ita Innoc. *c. Inquiſitioni, n. 1. de ſent. excom.* vbi Hoſt. *init.* Ioan. And. *n. 3.* Anch. *n. 3.* 13

Hinc

14 Hinc deducitur audiendos non eſſe aliquos diſtinguentes vt innocens reddens ex præcepto iudicis, quando adulterium eſt notorium, cenſeatur remittere. Quia non tenetur reddere. Secus vbi adulterium non eſt notorium. Ita Ant. *c. Inquiſitioni, n. 12. verſ. Prædicta ſunt vera, de ſent. excom. & ibi* Anch. *num.* 3. Sed audiendi non ſunt. Quia in neutro caſu tenetur obedire iudici innitenti falſa præſumptione, nec coram Deo eſt excommunicatus (vt dixi hoc l. diſp. 12. n. 6.) At adhuc non eſt condonatio, quia non liberaliter reddit, ſed vt vexationem redimat, & ne ſaltem in foro externo ſit excommunicatus.

15 Secundò deducitur ſimiliter non eſſe condonationem, quando vxor reddit debitum viro, qui adulterij reus eſt, graui eius metu perculſa. Quia ceſſat liberalitas. Ita Sotus *4. d. 36. q. vn. a. 1. ad fi. corp. caſu* 6. Barth. à Ledeſ. *dub. 65. de matrim. poſt 3. concl. caſu* 6. vnde rectè dixit *idem* Sotus *ead. q. vn. a. 4. ad fin. corp. v. Ex quo fit,* vxorem ſæpè reddentem adultero, pugnis & vi coactam non cenſeri remittere. Et exiſtimo ſatis eſſe, vt non cenſeatur condonatio, quamuis adulter tunc metum non inferat. at vxor meritò timet debitum illi negare, quod eum eſſe terribilem norit, atque ita graui metu deterrita reddit. Quia ceſſat liberalitas. Deinde, quia quo metus ſit iuſtus, non deſideratur vera mali illatio, ſed ſufficit probabilis timor proximæ illationis, vt probaui l. 4. diſp. 1. n. 15. & ſeq.) Inſuper non exigitur vt metus ille ſit cadens in fœminam conſtantem: ſed ſatis eſt ſit metus non vanus, ſed alicuius momenti. Nam metus leuis, nimirum, qui non cadit in virum conſtantem: ſufficit in foro conſcientiæ vt auferat liberalitatem ad donationem requiſitam, obligétque donatarium ad reſtituendum (vt probaui l. 4. diſp. 9. nu. 4.) Et ibi dixi de contractibus onerosis. Et eſt pulchra doctrina *Fabri inſt. de iniuriis, §. fi. n. 1. & ibi* Angeli *initio* ferè in propriis terminis id decidentium. Nam cùm *Gloſ. ibi, verb. Diſſimulatione,* dicat iniuriam remitti, quando eam paſſus, ſimul riſit, vel comedit, vel luſit, cum illatore iniuriæ: eam temperant, vt intelligatur quando ij actus ſunt omnino ſpontanei, ſecus ſi ex quadam honeſtatis neceſſitate effecti ſint. Vt ſi ambo coniuges ab aliquo inuitati, eidem menſæ accubuere: vel in Eccleſia oſculum pacis ſibi ipſis mutuo porrexerunt. Quippè in vtroque euentu neceſſitate honeſtatis compulſi id egere: nec ſalua honeſtate id declinare potuerunt. Quam doctrinam aliis relatis approbat Franſc. Marcus *deciſ. 736. nu. 5. p. 2.* Ex quo fit, vt qualiſcumque compulſio etiam neceſſitatis debitæ honeſtatis ſeruandæ efficiat, vt actus ex quibus tacita condonatio conſurgit, minimè ſigna condonationis cenſeantur: nedum metus quamuis in virum conſtantem non cadat. Similiter idem dicendum eſt, quando non ipſe vir, ſed alius metum incuſſit. Quia is ſatis eſt ad impediendam ſpontaneam voluntatem ad donationem requiſitam (vt dixi l. 4. diſp. 9. n. 6.) Tandem idem exiſtimo, quando vir innocens redderet adulteræ, illam meritò ac iure optimo timens. Quamuis enim id rarum ſit, at ſunt fœminæ ita terribiles, & viri ita effeminati, vt meritò illas timeant. Et tunc eadem militat ratio.

16 Tertiò deducitur nec eſſe condonationem, ſi coniux innocens reddat adultero, eo quod exiſtimabat ſe teneri, aut deceptus eſt ab aliquo id docenti, alias tamen non redditurus. Quia deficit ſpontanea voluntas. Et colligitur apertè ex DD. n. 4. & 5. allegatis: ideò enim in caſu ibi relato cenſent copulam non eſſe condonationem. Quia dicunt innocentem teneri tunc reddere. Atque ita ex illis colligitur ea regula generalis, vt redditio debiti non ſit condonatio, quoties coniux, quo præceptum impleat, debitum reddit.

17 II. Concluſio. Coniux innocens ſponte & ſcienter retinens adulterum, cenſetur illi parcere, ac ſubinde ius diuortij & accuſandi perdit. Quoniam eſt manifeſtum amicitiæ ſignum. Conſtat ex *l. Crimen 11. C. ad l. Iul. de adult. & l. 8. t. 17. p. 7.* quorum verba n. 6. retuli. Et docent Hoſt. *ſu. t. de adult. n. 5. v. Repelli etiam.* Greg. Lop. *ea l. 19. verb. En ſu lecho.* Quod intellige, ſcilicet, quando omnino eſt certus de adulterio, ſecus ſi tantùm ſuſpicionem habeat. Sic *Camera, q. criminal. quaſt. 2. angent. punitionem delicti c. 4. n. 42. fine* vbi & Montaluum refert. Sed in credo, niſi ſuſpicio ſit violenta, iuxta nu. 10. dict. 1. 2. intellige, quando eſt publicum adulterium. Sic Alberic *in ſuo diction. lit. M, verb. Matrim. 8. v. Quid ſi aliquis coniugum, caſu* 6. Durand. *4. d. 35. q. 1. a. 1. n. 6.* vbi Suppl. Gab. *q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu* 6. Aſtenſ. *ſu. 2. p. l. 8. t. 33. a. 3. caſu* 6. Monald. *ſum. t. de diuortio, §. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item ſunt quidam caſus caſu* 6. Vincentius *Spec. doctrin. t. 2. l. 10. c. 42.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 21. §. 6. caſu* 5. Roſella *Matrim. 7. init.* Syl. *verb. Diuortium, q. 9. v. 5.* Ioan. de Friburgo *in ſu. confeſſ. l. 4. t. 22. q.* 8. Tabiena *Matr. 4. n. 1. caſu* 6. Armilla *verb. Matr. n. 73. caſu* 6 Montalu. *l. 6. paulo poſt princ. t. 9. p. 4. & l. 2. ad fin. t. 10. p. 4.* Gaëta *repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num.* 217. Barth. à Led. *dub. 65. de matr. poſt 3. concl. caſu* 6 Graffis *2. p. deciſ. l. 1. c. 12. nu. 97.* Et ſic intelligendus eſt D. Th. *ſuper 1. ad* Corinth. *7. lect. 2. paulò poſt princ.* dicens eſſe reconciliationem, quando fuit retenta vxor poſt adulterium manifeſtè à viro deprehenſum. Et ratio eſt, quia adulterio exiſtenti occulto, non eſt ſpontanea retentio, ſed ex præcepto. Atque ita non eſt condonatio. Iuxta ea quæ dixi n. præc. Vnde optimè dixit Abulenſ. *c. 19.* Matt. *q. 72. in ſolut. ad* 3. non amittere ius diuortij virum retinentem domi vxorem: dum eius adulterium probare nequit. Et melius Palud. *4. d. 35. q. 1. a. 2. caſu 6. nu.* 17. dicit non cenſeri reconciliationem, dum non ſtatim adulterium expellit ab habitatione. Cùm non poſſit propria authoritate id efficere. Immò nec ſufficit adulterium eſſe publicum, ſed exigitur ita notorium eſſe, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Id enim, vt propria authoritate diuerti ab adultero poſſit, exigi diximus hoc lib. diſp. 12. n. 25. Nec obſtat poſſe in foro conſcientiæ adulterum occultum expelli (vt diximus eadem diſput. 19. num. 31.) Quoniam oportet ceſſare ſcandalum, innocenti ad partes remotas fugienti (vt ibi dixi nu. 32.) Et præterea poſſet lis aduerſus innocentem intentari: & ideò retinens vt hæc fugiat, non cenſetur ſponte retinere, nec proinde condonare. 3. intellige, niſi breui tempore retineat, expectans opportunitatem petendi diuortij. Ita Sotus *4. d. 36. q. vn. a. 1. ad fi. corp. caſu* 6. Quartò intellige, deſiderari vt innocens retineat adulterum in conſortio maritali. Vnde cautè dixit *l. 8. t. 17. p. 7. Si la tiene en ſu caſa como a ſu muger.* Et DD. omnes hoc nu. 17. in 2. limit. allegati, petentes adulterium eſſe publicum, explicant etiam, quando retinetur adulter in conſortio coniugali. Vnde ſi eſſent in eadem domo non ſe alloquentes, dimiſſique à menſa & lecto, quaſi duo vicini extranei, non cenſeretur condonatum adulterium. Quia retentio illa non eſt ſignum amicitiæ coniugalis, quin potiùs capitalis inimicitiæ. Quod ſi retineatur adulter in conſortio coniugali, quamuis occultus ſit, & breui tempore, reputabitur condonatum adulterium. Intelligo in conſortio coniugali quando innocens familiaritatis coniugalis ſigna adultero oſtenderet, nulla neceſſitate coactus. Iuxta ea quæ numero ſequenti dicemus. Quoniam licèt non poſſit illum innocens propria authoritate expellere, dum occultus eſt: at non tenetur ſigna beneuolentiæ coniugalis exhibere. Atque ea exhibita ſunt manifeſta condonationis ſigna. Secus ſi neceſſitas compelleret vt vitandi ſcandali. Tandem eſt condonatio, quando expulſus adulter admittitur iterum ad conſortium coniugale; ſignum eſt apertum pacis initæ. Ita Barboſa *l. 2. p. 1. in princ. n. 100. ad fin. ff. ſolut. matrim.*

III. Concluſio. Reconciliatio cenſetur facta, ac adulterium condonatum, ſi innocens ſcienter & ſponte, nulla (inquam) neceſſitate etiam honeſtatis compulſus, familiarem ſe exhibeat adultero: vt ſimul ludendo, ridendo, comedendo. Conſtat ex dictis num. 15. vbi hos actus cenſeri condonationem iniuriæ, retulimus ex *Gloſſ. §. fin. inſtit. de iniuriis verb. Diſſimulatione. Et* Fabro *ibi, n. 1. &* Angel. *init.* Et ita explicat *gl.* illum textum decidentem diſſimulatione aboleri iniuriam. Quàm approbat aliis relatis Iaſon *l. 1. n. 15. ff. de pactis.* Et Mynſinger. *eod. §. fin. n.* 1. explicat, diſſimulatione condonari iniuriam, quando eam paſſus, familiarem ſe 18

inferenti exhibet. Conſonatque *l. 5. regiæ tit. 7. li. 4. fori:* ibi: *El marido deſpues que ſupiere que ſu muger fizo adulterio, no la tenga à ſu meſa ni en ſu lecho, y el que lo fiziere, no la puede deſpues accuſar.* Idem colligo ex Veracruz 3. *p. ſpec a. 1 poſt 5. concl. caſu* 6. probat enim per copulam remitti iniuriam adulterij, eo quòd per actum familiaris conuerſationis actio iniuriarum extinguatur. Et ex Palacios 4. *d. 35. diſp. vn. col. 5. verſ. 6. limitatio,* vbi ait eſſe reconciliationem, copulam habere cum adultero coniuge, aut cum illo coniugali effectu conuerſari.

19 Ex his infertur, oſcula & amplexus, habita ſcienter & ſponte cum coniuge adultero, eſſe à fortiori condonationem adulterij. Quia ſunt actus coniugales. Quòd ſi innocens coniux ex præcepto Eccleſiæ reddens debitum adultero exigenti, illa haberet, non credo cenſeri remiſſionem adulterij. Quia ſunt acceſſorij illi copulæ & tanquam pars illius; ſecus quando ſponte innocens aggreditur, oſculans & amplectens adulterum.

20 Difficultas autem potiſſima hic agitanda eſt, vtrùm copula, & alij familiaritatis actus, ſponte & ſcienter cum coniuge adultero habita, ex quibus tacitam adulterij condonationem induci diximus, ſint eo ipſo condonatio, ita vt quamuis coniux innocens habeat animum tunc non condonandi, cenſeatur in vtroque foro adulterium condonatum, & illicitum diuortium: An potius ea condonatio innitatur præſumptione, ac ſubinde exiſtente animo contrario non ſit in foro conſcientiæ condonatio, liceátque adhuc innocenti diuertere? Sicut ante Trid. copula habita poſt ſponſalia efficiebat matr. *c. Is qui fidem de ſponſ.* non tamen ita eum effectum ſortiebatur, cui eſſet locus in foro conſcientiæ contrario animo. Sed forum externum præſumebat eam copulam maritali effectu haberi, ac ſubinde animo perficiendi matrim. At ſi reuera copulam habens eſſet contrario animo affectus, nimirum non ineundi matr. ſed fornicandi, non eſſet matrim. Et quidem videtur non inniti præſumptione, ſed re vera illos actus condonationem ſemper eſſe, quamuis adſit contrarius animus. Quia aliàs dicendum eſſet, ignorantem copulam illam eſſe condonationem adulterij, ac iuris diuortij ceſſionem, poſſe non obſtanti copula diuortium petere, & accuſare: quamuis ſciat copulam illam eſſe actum amicitiæ. Sicut contingit in profeſſione tacita, quam ius præſumit, *c. Vidua de regul.* ex delatione habitus, exercitioque actuum ſolis profeſſis competentium: ſciens enim illos actus ſolis profeſſis conuenire, non cenſebitur profeſſus, ſi ignoret inde conſurgere profeſſionem. Vt docent Innoc *eo. c. Vidua, n. 2.* Ant. *n. 7.* Angel. *verb. Nouitius, n. 12.* Sylu. *Religio 3. q. 12. dict. 2.* Nauar. *commen. 4. de regul. n. 73.* Quòd ſi id concedamus in condonatione facta per copulam, maximum abſurdum videtur; nemo enim conſtringendus erit ratione copulæ, aut illorum actuum condonationis, ad perſiſtendum in matr. Cùm communiter ignoretur copulam eſſe adulterij condonationem, per eamque ius diuortij & accuſationis extingui. Imò doctos id lateat. Vt conſtat ex opinionibus allegatis, & tot requiſitis vt eum effectum habeat. Præterea hanc partem videtur expreſſè ſentire D. Bonau. 4 *d. 32 a. 2. q. 2.* vbi hæc dicit: *Si innocens petat debitum priuat ſe libertate, & ex hoc obligat ſe ad reddendum. Quia dum vult ſibi debitum reddi à fornicante, ipſe ſe eidem obligat.* Quod idem apertè videntur ſentire Sotus *4. d. 36. n. vn a. 3. concl. v. Quod ſi roges.* vbi ait nequaquam poſſe innocentem eligere petere, & non reddere: ſed neceſſariò eligere debere, aut nec petere nec reddere, aut ſi petierit reddere. Matrim. enim claudicare nequit. Quare ſi debitum petit tanquam coniux à coniuge, debet conſtrictus manere coniugij lege, nimirum, obligatione reddendi. Et Sotum ſequitur Vega 1. *to ſum c. 13. caſu 4.* vbi clarè hi DD. ſunt huius ſententiæ. Si enim ex voluntate habentis copulam remiſſio hæc penderet, poſſet vtique innocens eligere petere, & non reddere abſque condonatione.

21 His tamen minimè obſtantibus, dicendum eſt eam condonationem inniti præſumptione, quare ſi ſit animus non condonandi adulterium per copulam, aut reliquos condonationis actus re vera non erit in foro conſcientiæ condonatio, quamuis in foro externo, quòd contrarius geſtis animus latitat, iudicabitur vera condonatio. Quod expreſſè tenet Emm. Sa *ſum. verb. Diuortium, n 7.* vbi ait aliquos ſentire innocentem petentem debitum, eo ipſo remittere adulterium: at re vera poſſe peti debitum abſque animo reconciliandi, ducor ad hanc partem tuendam. Quia ſi verba textuum & Doctorum penſemus, apertè hanc eſſe præſumptionem indicant, dicunt enim innocentem habita copula videri aut cenſeri condonare: quæ verba ſunt præſumptionis, aliàs dicerent re vera condonare. His verbis vtitur textus, *l. Quæſitum 40. §. Item quæritur, ff. ad l. Iuliam de adult.* ibi. *Deſtitiſſe videri.* Et *l. 8. ſi. t. 17 p. 7.* vbi reddens rationem cur non poſſit vxor adultera retenta in conſortio coniugali, poſtea accuſari, ſic dicitur: *Ca pues que aſſi la acogio in ſu caſa entendeſe que la perdono.* Eiſdem verbis vtuntur *Gl. c. 1. verb.* Patron. 32. *q. 1.* Innoc *c. pen. de adul. in fi. & c. Inquiſitioni, de ſent. excom n. 1.* vbi Io. And. *n. 3.* Ant. *n. 12. ver. Prædicta ſunt vera.* Card. *n. vnic. v. Quæro quoad terminos* Abb *c. fi. n. 7. de adult. & ibi* Anan. *n. 4. circa 4. q.* Paul. *conſ. 402. n. vn l. 1.* Syl. *verb. Diuortium, q. 8 ad fi.* Cou. 4 *decr. 2 p. c. 7. §. 6. n. 7. initio.* Iul. Clar. *l. 5. recept. §. Adulterium nu. 19. v. Caueat etiam.* Ant. Gab. *t. 1. commun. in mea edit. l. 1 f. 23. verſ. Adulterium commiſſum.* Barboſa *l. 2. p. 1. in princ. n. 101. init. ff. ſol. matr.* Et ex Theologis, Abul *c. 19.* Matth. *q. 72. Ad 3.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 21. §. 5.* Sot. *4. d. 36. q. vn. a 1. ad fi. corp. caſu 6.* Maioris 4 *d. 35. q. 1 paulo poſt prin. caſu 6. & ibi* Supp. Gab. *q. vn a. 2. poſt 1. concl. caſu 6.* Guliel. Botrillong. 4 *d. 32. q. vn. a. 2 propoſ. 15.* Pet. de Soto *lect. 12. de matr. col pen.* Angles Flotib. *1. p. de matr. q. 9. de diuort. a. 1. diffic. 2. concl. 6.* Lud. Lop. *1. p. inſtruct c. 295. §. Adde ad prædicta* Pet. de Led. *de matr. q. 62 a. 3. notab. 2.* Bart. à Led. *dub. 65. de matr poſt 3. conc. caſu 6.* Cañedo *ſum ſacram. de matr. c. 7. n. 60 caſu 6.* Secundò, quia ſi contendas hanc non eſſe præſumptionem ſed iuris diſpoſitionem, fortiter obſtat nullum eſſe ius id decidens, ſed ſolùm cenſeri & videri condonationem. Quod præſumptionem denotat. 3. quoniam hæc remiſſio non verbis, ſed factis ipſis inducitur. Actus autem non operantur vltra intentionem agentium. *l. Non omnis, ff. ſi certum petat.* Ergo vbi contraria eſt intentio, non erit vera remiſſio. 4. quia hæc non eſt expreſſa remiſſio, ſed tacita (vt dixi n. 1.) Sicut etiam indui profeſſorum veſtes, eorumque actibus vti, profeſſionem tacitam inducunt. Sicut enim ſunt indicia animi profitendi, ita copula poſt adulterium eſt ſignum voluntatis condonandi adulterium, & ad priſtinam amicitiam reuocandi adulterum coniugem. At profeſſio tacita ex illis actibus collecta innititur præſumptione veri animi. Et ita præſumptionem appellant Innoc. *c. Vidua, n. 1. de reg. & ibi* Ant. 4. Angel. *verb. Nouitius, nu. 12. ad medium* Nauar. *comm. 4. de reg. n. 75. verſ. Aduertendum quartò.* Vbi addit non induci profeſſionem, ſi exercens illos actus habeat animum non profitendi. Ergo ſimiliter eſt dicendum in hac tacita adulterij condonatione. 5. ſi dicas hanc non eſſe præſumptionem, ſed iure ipſo naturali ita diſtanti, condonationem hanc conſequi ipſum actum copulæ: ſicut irregularitas conſequitur occiſionem voluntariam: ac proinde ſicut volens occidere efficitur neceſſariò irregularis, ita eo ipſo quòd coniux innocens conſcius adulterij accedat ad adulterium, velit, nolit, condonat. Fortiſſimè vrget, quoties aliquid ſequitur factum ipſum, ſufficit vt incurratur, actum illum eſſe voluntarium, quamuis neceſſitas ad illum exercendum compellat. Vt iudex neceſſitate officij compellente ſuſpendens latronem, irregularis efficitur: & ſimiliter ſi metu mortis compellatur ab actore ad ſuſpendium illud. At coniux neceſſitate compulſus ad copulam, nec condonat adulterium, nec iure diuortij & accuſandi deſtituitur (vt diximus num. 13. & ſeqq.) Ergo condonatio non ſequitur ipſum factum copulæ. Et confir. quia nulla alia ratio conueniens aſſignari poteſt, cur dum neceſſitas cogit, copula illa minimè ſit condonatio, niſi quia remiſſionis præſumptionem vincit alia fortior, quod nemo in neceſſitatibus præſumitur liberalis. *Rem*

legatam

le:atam ff. de adimendis legat. Ergo copulam eſſe conditionem non eſt ita ex natura rei, vt neceſſario conſequatur non obſtanti contrario animo, ſed in tantum eſt condonatio in quantum præſumitur animus conſonus facto ipſi, quod veniæ conceſſionem indicat. Ex his ergo omnibus concludo, non eſſe veram condonationem adulterij per copulam, aut alia beneuolentiæ coniugalis indicia exhibita animo non condonandi. Quamuis in foro externo condonatio præſumatur. Quid autem ſi innocens in iis actibus nec habeat poſitiuum actum condonandi: nec etiam actum contrarium, nempe non condonandi, ſed negatiuè ſe habeat, ſcilicet, neutrum actum eliciendo? Nam in profeſſione tacita. & præſumpta per exercitium actuum profeſſis ſolis conuenientium. & in matrim. præſumpto ante Trident. per copulam ſponſalibus ſuperuenientem, deſiderabatur animus poſitiuus profitendi, & matrim. ineundi. Quare exiſtenti animo verè negatiuo, nec erit vera profeſſio. nec verum matrim. Vt benè obſeruat Nauarr. *Comm. 4. de regul. n. 75. ver. Quoniam autem tria.* Atque ita videtur idem dicendum in hac tacita condonatione per copulam & alios actus. At exiſtimo ſufficere vt innocens negatiuè ſe habeat: quare dum non habuerit animum expreſſum non condonandi, dum vtitur copula adulteri, vel aliis actibus amicitiæ in hac diſp. expreſſis, erit vera condonatio ceſſabitque in vtroque foro ius diuortij & accuſandi. Quoniam ad condonationem hanc non tanta & tam expreſſa voluntas deſideratur, ac ad contrahendam obligationem noui ſtatus profeſſionis, aut matrimonij per illos actus priores profeſſionis tacitæ aut matrimonij præſumpti. Eò vel maximè, quod actus amicitiæ coniugalis multo maiorem connexionem & affinitatem habeant cum reconciliatione ad priſtinam amicitiam, & conceſſione veniæ, quam actus profeſſorum exercere, cum animo ſeuera profitendi: & copulam habere, cum animo ineundi matrim.

22 Hinc infero, quamuis ad hoc vt ſit vera profeſſio conſurgens ex delatione habitus, & exercitio actuum profeſſorum: & verum matrim. quod naſcitur ex copula habita poſt ſponſalia, exigatur ſcire non tantum illos eſſe actus profeſſorum & coniugem, ſed inde etiam conſurgere profeſſionem & matrim. (vt nu. 20. diximus) at vt inducatur vera conditio adulterij per copulam, & alios actus amicitiæ, iuſque diuortij & accuſandi extinguatur, non deſiderari notitiam adeò expreſſam & diſtinctam. Quia non eſt res hæc tam grauis, & impoſitio nouæ obligationis, qualis eſt profeſſio & matrim. quæ ſunt obligationes maximi momenti. Et maiorem connexionem habent hi actus cum iniuriæ condonatione (vt n. præced. diximus.) Quare exiſtimo ſemper cum adeſt adulterij ſcientia & copula, aut alij actus condonationis ſponte habentur, conſurgere veram remiſſionem iniuriæ, & aboleri ius diuortij & accuſationis, in vtroque foro, niſi contrarius animus adſit. Quia licet expreſsè & diſtinctè non cognoſcat coniux remittens, iis actibus geſtis amitti ius diuortij, nec quid ſit diuortium, & qualiter poſſit ratione adulterij celebrari: at nullum quantumuis ruſticum latet eos eſſe actus amicitiæ & pacis. per eóſque rediri in priſtinam amicitiam & amorem. Quare quicumque videns affectum iniuria colloqui, aut ſimul veſci cum afficienti, ſtatim quaſi naturæ inſtinctu doctus iudicat, eos ad amicitiam reſtitutos eſſe, ac iniuriæ quaſi immemores, nil prorſus de illa laborare. Quæ ſcientia ad veram condonationem ſatis eſt.

23 Secundò infero, coniugem innocentem petentem debitum ab adultero, aut ipſi reddentem, & aliis condonationis ſignis vtentem, animo non condonandi iniuriam adulterij, poſſe in foro conſcientiæ diuortium celebrare, & accuſare adulterum. Ratio eſt, quia hic non tenetur abſtinere à diuortio & ab accuſatione, ratione condonationis adulterij. Quia ea non eſt ratione animi habiti non condonandi (vt probaui n. 21.) nec ratione contractus tacite incluſi, dum adulter reddidit debitum innocenti petenti, cùm enim non teneatur reddere illi, niſi velit ad priſtinam matrim. obligationem redire, condonato iure diuertendi per adulterium acquiſito, ne claudicet matrim. (vt colligitur manifeſtè ex doctrina D. Bonau. & Soti, quam n. 20. retuli.) Eo ipſo quòd adulter reddit innocenti petenti, eſt tacitus contractus, Facio, vt facias: id eſt, reddo tibi debitum, vt condonata iniuria reddas mihi in poſterum. Sed ratione huius contractus minimè teneri, inde probatur: quoniam ſi innocens reddat petenti adultero: nullus eſt tacitus contractus: adulter enim nil præſtat innocenti, quin potius magno afficitur beneficio ab innocente reddente indebitum. Si autem è contra adulter reddat innocenti petenti, in quo caſu eſt tacitus contractus modo expoſito, adhuc non tenetur ratione contractus, & promiſſionis virtute incluſæ in ea debiti exactione. Quia promiſſio & contractus ficta fuere. Quare ſolum debet obligari ratione iniuſtitiæ admiſſæ contrahendo fictè, cùm teneretur verè contrahere. At nec hac ratione obligari, inde mihi ſuadeo. Quippe iuſtitia non obligat ad reſtituendum vltra damni æſtimationem: damnum autem copulæ extortæ per innocentem ab adultero, ſimulato illo contractu, eſt adeò exigui momenti, vt pro nihilo prorſus reputetur. E contrà verò damnum remittentis eſt maximum: cedit enim iure diuortij & accuſationis, dotem aut donationem propter nuptias acquiſitam ob adulterium, aut acquirenda amittit: demum perdit libertatem tranſeundi ad ordines vel religionem, & iterum ſe ſeruituti ſubiicit. Non ergo lex iuſtitiæ poſtulat, damnum exiguum adulteri decepti, tanto innocentis detrimento compenſari. Quia ratione li. 1. diſp. 10. n. 11. decipientem ficta matrimonij promiſſione virginem longè inferioris conditionis, quæ iure optimo veram exiſtimauit eſſe promiſſionem, non teneri eam ducere, ſed alio modo æquale reſtituere probaui: ibique ſatisfeci obiectioni, quæ opponi poſſet. Hinc infero primò, hunc innocentem petentem debitum à coniuge adultero, animo non condonandi, ſolius venialis culpæ reum eſſe. Quia nullius momenti eſt detrimentum illa fictione illatum. Adulter enim eandem libertatem non reddendi in poſterum retinet, niſi innocens adulterium condonet. 2. infero, hunc innocentem rogatum à iudice de copula illa, vt cogatur non diuertere ratione prioris adulterij, quaſi illud iam condonatum ſit: poſſe iureiurando negare copulam. Quia verè reſpondet iuxta mentem debitam iudicis. Non enim habuit copulam, quæ ſit condonatio, iuréque diuortij priuet. Quod conſtat ex dictis & allegatis n. 3. Vltimò infero. An poſſit coniux innocens eligere petere, & non reddere. Qua in re allegaui n. 10. doctrinam D. Bonau. & Soti id negantium, cenſentiúmque eo ipſo quod petit, teneri eum reddere. Quod quidem admitto quando non haberet animum non condonandi, tunc enim eſſet vera adulterij condonatio, & deinceps maneret aſtrictus ad reddendum, ſecus exiſtenti eo animo non condonandi, vt conſtat ex proximè dictis. Quare non poteſt eligere petere, & non reddere: abſque peccato, veniali quidem, vt proximè dixi: at ſi eligat nolens condonare adulterium, tenebit factum: nec deinceps tenebitur reddere.

Tandem dicendum ſupereſt, quid in ſponſalibus ſentiendum ſit. 24
An cum poſt illa inita detegitur aliquod vitium, vel de nouo incurritur, qualecúmque illud ſit, ſiue corporis ſiue animæ, ob quod integrum ſit alteri ea diſſoluere: cenſeatur hic remittere, ac proinde fide priorum ſponſalium ſtare obligetur, ſi vitij illius conſcius copulam, amplexus, vel oſcula habeat, aliáve ſigna amicitiæ ſponſis propria oſtendat? Qua in re ſic dicendum exiſtimo. Si memor ſponſalium priorum, nec animo ficto, nimirum, non condonandi hæc habeat, erit condonatio in vtroque foro. Vt conſtat ex dictis tota hac diſp. & maximè n. 15. 18. 19. Eadem enim eſt ratio: imò nulla iniuria æquiparari poteſt adulterio, quæ his actibus cenſetur remiſſa: imò ſicut ad condonationem adulterij per huiuſmodi actus non deſideratur animus poſitiuus condonandi, ſed ſatis eſt non adeſſe animum contrarium, iuxta dicta n. 21. fin. ita à fortiori id ſufficit ad remiſſionem cauſæ illius diſſoluendi

ſponſalia. Quæ intelligo, quando hi actus accidunt nondum diſſolutis ſponſalibus, & remittens non immemor eſt illius vitij, tempore illorum actuum: ſi enim oblitus ſit, reputabitur ac ignorans (vt etiam circa adulterium dixi n.9.) Vndè ſi iam ſponſalia diſſoluta eſſent, non erunt remiſſio huiuſmodi actus. In quo eſt differentia à remiſſione adulterij, quæ fit per hos actus poſt diuortium etiam contingentes (vt nu.7. probauimus.) Ratio autem huius diſcriminis ea eſt. Quia celebrato diuortio adhuc manet vinculum matrimonij, ac ſunt illi veri coniuges, quare hi actus ſunt ſigna amicitiæ coniugalis, & animi inſtaurandi, ac ad priſtinam reuocandi vim illius vinculi, & recedendi à diuortio. Sponſalibus verò iam diſſolutis, nullum vinculum ſupereſt, nilque eſt, quod remiſſa iniuria reſtauretur. Quamobrem perinde eſt, ac ſi hi actus inter omnino extraneos ac diſiunctos haberentur. Nec ad hanc remiſſionem, nondum diſſolutis ſponſalibus factam, deſideratur acceptio, ſed ſatis eſt ſola mente fiat (vt in adulterij remiſſione diximus num. 2.) Quia eadem eſt ratio, manet enim adhuc ſponſalium vinculum, ſed eius vinculi obligatio impedita eſt, ſi innocens velit iure ſuo vti, quare eo qualitercumque cedente, cùm auferatur impedimentum, reuiuiſcit obligatio. Si autem alter ſponſus nolit acceptare hanc remiſſionem, oportebit vt hæc voluntas non acceptandi innoteſcat remittenti, & ab ipſo acceptetur. Cùm enim iam ſponſalia ſint omnino integra ac reſtaurata per priorem illam remiſſionem etiam internam, vt diſſoluantur, mutuo conſenſu indigent, ſicut ad ſui primæuam inſtitutionem. His adde quæ dixi lib.1.tota diſput.66.vbi hanc quæſtionem diſcuſſi, ac DD.retuli. Et quamuis ibi n.3.cenſuerim induci remiſſionem, tam quoad diuortium, quàm quoad ſponſalia, per dictos actus exercitos, animo ficto, id eſt, non verè remittendi. At re melius perſpecta exiſtimo non eſſe condonationem iniuriæ. Ducor ex iis quæ hac diſp. n.21. attuli. An verò ob fictionis iniuſtitiam obligatur, is ſtare ſponſalibus prioribus: perpendendum eſt iuxta n.25. dicta. Æſtimandum enim eſt damnum deceptoris, ſi ſponſalibus ſtans, matrimonium perficiat, ac alterius ſi deſiſtat: & ſeruata æqualitate, aut ferè, tenetur ſtare promiſſis. Quod ſi notabiliter maius ſit damnum decipientis, ſatis erit ſi non ſeruata fide ſponſalium, alio modo ſatisfaciat. Nec in hac habenda eſt ratio inæqualitatis damni contingentis ante priora ſponſalia inita, & tunc cognita. Illi enim per ſponſalia priora, ſcienter & non fictè contracta, renunciatum eſt: ſed ſolius diſparitatis ex illo vitio, poſt ſponſalia incidenti, aut præcedenti, incognito tamen, conſurgentis. Quia huic diſparitati nec per priora ſponſalia, nec per hos condonationis actus, eſt renunciatum: quippè qui animo non condonandi exerciti ſunt. Demum quoties ſponſus non tenetur ratione animi ficti ſponſalia perficere, poteſt rogatus à iudice vel ipſa vel actus condonationis negare. Iuxta dicta n.præced.ad fin.

25 Ad arg.n.20.propoſita conſtat ex dictis n.22.& 23.ad ſi.

DISPVTATIO XV.

Vtrùm ratione adulterij ſpiritualis, quod eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quod alter coniux dilabitur, liceat Catholico diuortium, ac vtrique tranſitus in alium ſtatum: vt ad profeſſionem: & viro ad ordines?

SVMMARIVM.

Ob alias cauſas quàm adulterium licitum eſt diuortium. Et improbantur hæretici contrarium dicentes, n.1.

Quid diſtet adulterium quoad diuortium celebrandum, ab aliis diuortij cauſis. Et explicatur teſtimonium Chriſti Matth.5.relatum, cap 2. de coniug.leproſi dicentis ob ſolam fornicationem licere diuortium. Et ea ſola eſt propria ratio diuortij, n. 2.

Qualiter ob adulterium ſpirituale detur diuortium? nec matrimonij vinculum diſſoluatur? n.3.

An liceat tunc diuortium quoad habitationem & copulam? n.4.

An coniux Catholicus teneatur ab hæretico diuertere? n.5.

An poſſit id propria authoritate efficere, ita vt hæretico denegetur reſtitutio? n.6.

An Pontifex ſtatuere poſſit, vt matrimonium dirimatur per alterius coniugis lapſum in hæreſim, n.7.

An ſit ratio huius diuortij, quod fornicatio ſpiritualis claudatur ſub nomine fornicationis, ob quam Chriſtus Matth.5. conceſſit diuortium. Refertur ſententia aſſerens. Et generaliter dictum, eſt generaliter intelligendum, n.8.

Improbata ea ſententia, traditur ratio, cur ante & poſt ſententiam liceat hoc diuortium. Et qualiter poſſit Eccleſia nouam diuortij cauſam ſtatuere? n.9.

An diuortium hoc ſit ex iure diuino? n.10.

Non licet hoc diuortium ob vnum adulterium ſpirituale. Et magis opponitur matrimonio adulterium carnale, quam ſpirituale, n.11.

Ad diuortium ob pertinaciam in alia excommunicatione? n.12.

An ſi coniux hæreticus ante ſententiam reſipiſcat, teneatur eum Catholicus admittere? n.13.

An ante ſententiam poſſit Catholicus profiteri, ordineſue ſuſcipere: ita vt ab hæretico reſipiſcenti nequeat repeti? n.14.

An lata ſententia poſſit Catholicus liberè diuertere, ac in ſæculo manere, religionémve ingredi. Referuntur, c. fin.de conuerſ.coniug. & c. De illa de diuort. quæ ſecum pugnare videntur, n.15.

Refertur triplex ſententia, 16.17.18.

Proponitur ſententia Authoris, Atque explicantur & conciliantur c. fi.de conuerſ.coniug & c. De illa, & c. Quanto, de diuort. n.19.

An ad hoc diuortium deſideretur ſpecialis illius ſententia, vltra quam qua hæreticus damnatur hæreſis? n.20.

An lata hac ſententia, poſſit Catholicus ad ordines promoueri? n. 21.

An ad id, vel ad profeſſionem exigatur hæreticum quoque profiteri? 22.

Vtrum hæretico ante ſententiam reſipiſcenti liceat diuortium poſt ſent.3.

An hæreticus damnatus poſſit abſque Catholici licentia tranſire ad ordines, vel religionem: nec repeti, ſi tranſiit? n.24.

An vtroque hæreſis damnato, vel ſi Catholicus ſit adulterij reus, compenſentur delicta, ita vt non ſit locus diuortio? remiſſiuè, n.25.

Num copulas & alij actus coniugales, habita poſt ſcientem hæreſis, ante vel poſt ſententiam ſint condonatio, ita vt amplius non liceat diuortium? Et quid ſi Catholicus norit hæreſim, non tamen adulterium hæretici, vel ſolum adulterium norit? n.26.

HVcuſque actum eſt de diuortio ob adulterium car- 1
nale celebrando. In præſenti diſputandum eſt qualiter ad adulterium ſpirituale liceat. Kemnitius noſtræ ætatis hæreticus Eccleſiam carpit, quod pluribus ex cauſis, quàm fornicationis, diuortium concedat. Aduerſatur enim teſtimonio Chriſti Seruatoris noſtri, qui Matth. 5. & 19. teſtatur ob ſolam fornicationis cauſam licitum eſſe diuortium. Quod refert Alex. III. *c.2. de coniug.lepros.* inde probans id permiſſum non eſſe ratione lepræ, qua alter coniux inficitur. Veritas tamen Catholica eſt definita in Triden. *ſeſſ.24. de matrim. can.8.* ob aliquas alias cauſas permiſſum eſſe diuortium quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum incertúmque tempus. Quod quidem fieri poteſt duabus de cauſis. Prior eſt, abſque crimine alterius. Vt cùm gratia altioris ſtatus eligendi, mutuo conſenſu coniuges ſeparantur, continentiam in ſæculo vouentes, vel ad religionem tranſeuntes. Vt decernitur toto *tit. de conuerſ. coniug.* & nos diximus lib.7. vbi de impedim. voti & ordinis. Poſterior eſt, ob crimen: quod eſt quadruplex. Primum, fornicatio carnalis, de qua egimus hoc li. in ſuperioribus diſp. Secundum, fornicatio ſpiritualis, de qua in præſenti eſt ſermo. Tertium, ſi alter coniux impellat alterũ ad peccandum. De quo diſſerendũ eſt diſp.17. Quartum, ſæuitia alterius coniugis. De qua agetur diſp.18.

Nec obſtat huic veritati teſtimonium Chriſti Matth. 5. & 19. relatum *c. de coniug. lepros.* docentis non licere diuortium excepta cauſa fornicationis. Poteſt enim tripliciter reſponderi. Primò dictionem exceptiuam non firmare regulam in contrarium, circa caſus alibi exceptos in iure. Vt latè Euerard. *in ſuis topicis iuris loco ab exceptione ad reg. n. 5.* Quare ex eo loco minimè conuincitur nullam aliam cauſam eſſe diuortij, ſed nullam aliam eſſe præter eas, quæ in aliis iuris Eccleſiaſtici, ius diuinum explicantis locis continentur. Quales ſunt omnes n.præc.allatæ, quæ in aliis iuris locis exprimuntur. Secundò, ſolã fornicationem carnalẽ eſſe cauſam perpetuæ dimiſſionis & diuortij abſoluti: de quibus Chriſtus loquebatur. (Diuortium enim non eſt verum, niſi quod animo conſtituendæ perpetuæ ſeparationis ſit *l. Diuortium. 3. ff. de diuort.*) At propter alia crimina non eſt licita ſeparatio, niſi dum ea durant. Si enim coniux ſæuus ſit, aut ad peccandum alliciat coniugem, quam ob cauſam hic diuertat, ceſſante ſæuitia & inductione,

inſtauratur matrim. Ita explicant Bellarm *l.1.de matrim c.14.§.Secunda cauſa eſt.* Palac.4 *diſt.27.diſp.3.col.12.f.598.* Ledeſ.2.*p.4. q.61.a.6.§. Contra hoc tamen.* Maldonado *c.5.* Matt.*n.32.* Petr.de Led.*de matr.q.62.a.5.in ſolut.ad* 1. Sed vt hæc ſolutio omnino verum habeat, addendum eſt Chriſtum ibi loquutum fuiſſe de cauſis dimiſſionis inuito altero coniuge, & hinc ſoluetur obiectio, ſi quis opponat licitum eſſe diuortium perpetuum: quando communi conſenſu ambo vouent caſtitatem. Inſuper loquutum fuiſſe de cauſis, quæ ſtando in iure naturali & diuino ius perpetui diuortij patiunt: qualis eſt ſola fornicatio carnalis. Atque inde reſpondebitur obiicienti hæreſim lata ſententia eſſe cauſam perpetui diuortij (vt dicemus n.19.) Nam hæc cauſa habetur ex ſolo iure Eccleſiaſtico, in criminis pœnam (vt dicemus n. 6. & 10.) Nec dicere ibi loquutum fuiſſe Chriſtum de hæreſi, includendo eam tanquam fornicationem ſpiritualem ſub fornicatione, ſatisfacit. Id enim n. 9. impugnabimus. Tertiò, & melius dic cum Bellar. *eo.c.14.§.Dicendum eſt* Maldonado *eod.n.32. & Valentia in ſuis controu.li.vn.de indiſſolub.matr.c.6.* bifariam intelligi poſſe, vt coniux à coniuge dimitti poſſit. Priori modo, quatenus coniux eſt, id eſt, ita vt cauſa dimiſſionis ſit petita ex ipſamet coniugij natura, ſitque propria & peculiaris ratio ſolius matrimonij. Et hoc modo ſola fornicatio carnalis eſt cauſa diuortij, & ſic locutus eſt Chriſtus de cauſa diuortij. Sola enim fornicatio carnalis fidei coniugali & ſubſtantiæ ipſius matrimonij opponitur. Poſteriori modo, vt perſona quædam eſt, cuius conſortium contingit alteri eſſe pernicioſum. Sicut etiam poſſet accidere inter alias perſonas ſimul habitantes. Et hoc modo multæ aliæ cauſæ poſſent accidere, ob quas ius diuinum naturale, cauſa incolumitatis corporis vel animæ, à coniuge diſcedere concedit. Quæ rationes communes ſunt matrimonio, & aliis confœderationibus. Quippe ob hæreſim, aut aliud periculum, etiam inter parentes, & filios, fratres, & quacunque familiaritate coniunctos receſſus licet. Atque hinc infertur ratio, cur ob fornicationem concedatur diuortium perpetuum, ob alias tamen cauſas ſolum ad tempus quo durant. Quoniam cauſa in fornicatione eſt ex ipſa coniugij natura, eo quod fides promiſſa eſt violata, & cum hæc ſit perpetua, ita & dimiſſio. Cæteræ autem cauſæ cùm non ſint ex natura ipſius coniugij, non ſunt perpetuæ: ac proindè tantum dum ipſæ permanent, permittitur diuortium. Solum ſupereſt ſcrupulus, n. præced. tactus. Nam admiſſis his expoſitionibus, malè probat Alex.III. *c.2.de coniug.leproſ.* ex eo textu Euangelij, non licere à leproſo coniuge diuertere, dum morbo illo laborat. Facilis enim eſſet reſponſio, ibi agi de ratione peculiari, & propria contractus matrimonij, & quæ eſt cauſa perpetui diuortij: atque ita ſolum concludi huiuſmodi cauſam non eſſe lepram: non autem non licere ad tempus curationis morbi diuertere, debitúmque negare. Quod inde Pontifex probare intendebat. Sed dic ſupplendum eſſe in *eod. c.* 2. ſolam fornicationem eſſe cauſam perpetui diuortij: & ſolum periculum animæ vel corporis, diuortij temporalis. Quod etiam non imminet ex redditione debiti leproſo, nec ex cohabitatione (quando enim adeſt periculum infectionis lepræ, non intelligitur is textus, vt probaui lib.præc. diſp.24.nu. 17. & 29.) Atque ita benè probatur lepram non eſſe iuſtam diuortij etiam temporalis cauſam.

3 Hac ergo veritate Catholica præmiſſa, nimirum, licitum eſſe diuortium ob alias cauſas, quàm fornicationem carnalem; præſens diſputatio poſtulat, an inter has diuortij cauſas numeretur adulterium ſpirituale, quale eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quæ alter coniux labitur? Et quidem numerari inter has cauſas, dum coniux ille in ea lapſus crimina non reſipiſcit, eſt concors omnium DD. ſent. quos tota hac diſp. referam. Idque conſtat ex *c.fin.de conuerſ.coniug. & c.2. & c. Quando, de diuor. & c. Non ſolum 28.q.1. & c.Idololatria, ead.28.q.1.* Et ex D. Paulo *ad Titum* 3. ibi: *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecunda correptionem deuita.* Vbi Apoſtolus de omnibus generaliter loquitur, nec coniuges aut parentes excipit. Et quamuis *c.2.de diuort.* vbi côceditur Catholico diuertere, ſermo ſit, quando hæreticus peruertere nititur Catholicũ: atque ita hunc caſum intelligunt Led.2.*p.4.q.61.a.6.fi. &* Gutier.*q.can.l.1.c.17.nu.37.* At re vera idem eſt vbi eſſet periculũ peruertendi. Quia eadem militat ratio nimirum cauendi animæ periculi. Quod conſtabit ex dicendis nu. 9. vbi oſtendimus id periculum eſſe rationem huius deciſionis. Cui ſent. apertè accedit D. Ant.3.*p.t.1.c.21.§.5.* dicens licitum eſſe diuertere ab hæretico coniuge pertinaci, & præcipuè ſi alium pertrahit. Et Sotus 4 *d.39.q.vn.a.4.ad* 3. Bart. à Led.*de matr.dub.54. concl.5* vbi dicunt poſſe fieri diuortium & præcipuè ſi viro Catholico periculum immineat peruerſionis. Et quamuis Abul. *c.*19. Matt. *q.*70. neget licere diuortium, eo periculo minimè imminenti; at non eſt cur id expectetur. Caſus enim eſt metaphyſicus & ideò ſemper id periculum ſubeſſe cenſendum eſt. Vt benè docent Sot. & Bart. à Ledeſ *proximè citati.* Nam adeò ex nimia familiaritate eorum, quibuſcum frequentes ſumus, peſſimi mores traduntur vt merito talis quiſque præſumatur, quales ſunt ij quorũ vtitur amicitia. Vt multis allegatis docet Tiraq *l.Si connubiali, nu.*29. Vnde emanauit dictum illud Catonis, relatum à *Gl.l.Ædiles, etiam 25.verb.Conſeruorum ff de ædilit.edict. Ambula cum bonis, mores enim à coniuncto formantur.* Nedum ex conſuetudine & familiaritate coniugali id periculum merito ſemper timendum erit. Vinculum tamen matrimonij minimè per hæreſim ſoluitur. Quæ veritas Catholica definita eſt *c.2. & c. Quanto, de diuort. & in* Trid. *ſeſſ.24.de matr can.5.*

Limitant aliqui (vt referunt Hoſt. & Ioan. Andr. *ſtatim* 4
allegandi) vt liceat diuortium ratione hæreſis quoad mutua obſequia & habitationem: non tamen quoad debitum, Eò quod Chriſtus ſolam exceperit fornicationem carnalem. At dicendum eſt quoad omnia eſſe licitum diuortium. Si enim debitum redderetur hæretico, ex familiaritate immineret idem periculum Catholico. Item quia fruſtra tolleretur cohabitatio, non ſublato iure petendi debiti: cogetur enim indirectè Catholicus ad quandam cohabitationem, ſi alteri quandocunque petenti cogatur reddere. Deinde, quia *c.2.de diuortiis*, generaliter & indiſtinctè aſſeritur licere Catholico ſeparari. Et ſubditur non diſſolui matrim. vinculum. Quòd ſi textus intelligeret de ſola ſeparatione quoad habitationem, manente obligatione reddendi debitum: ſuperfluè adderet non dirimi vinculum. Id enim in dubium vocari minimè poſſet. Cum illa debiti redditio ſit actus matrim. Atque ideò hoc ſuſtinent Hoſt.*c.2.n.1.de diuort. & ibi* Io. Andr *n.*2. Anton.*nu.*8. Abb.*fi.*Card.*n.*1. Anch.*n.*2. Alex.de Neuo, *n.*7. Præpoſ.*n.*2. Roſel. *verb.Impedimentum imped.9.n.9.* Abul.*c.*19. Matth. *q.*70. Franc.Maro.*deciſ.529.n.6.p.2.* Barboſ.*rubr.ff ſol matr. p.2.n.23.paulò poſt princ* Enriq.*l.11.de matrim c.17 n.6.*

Imò tenetur coniux Catholicus diuertere ab hæretico 5
nolenti reſipiſcere. Ius enim naturæ obligat cauere proprium animæ periculum, in hoc autem euentu grauiſſimum imminet. Ita Aſtenſis *ſum 2.p.l.8.t.21.a.2.q.14.* Palacios *4.d.35.diſp.vn col.7.verſ.Porrò in gratiam fol.785.*

Poteſt autem Catholicus propria authoritate recedere 6
à coniuge hæretico non reſipiſcenti, nec concedetur reſtitutio hæretico ſpolium allegati, obiecta ſibi hæreſis exceptione. Quod ob periculum conceditur. Sic tradunt Ant. *c. De illa n.2.de diuor.* Præp *n.*1. Alex. de Neuo *n.*3. addens (& benè) quãuis hæreſis non ſit notoria. Et colligũt id ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *De illa quæ viro ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis quod mulier ei, cum reuerſus fuerit, eſt reddenda.* Ergo à contrario ſenſu dum non reuerſus fuerit, eſt deneganda reſtitutio Nec audiendus eſt Abul. *qui c.*19. Matt. *q.*72 *in fin. corp.* ait deſiderari authoritatem Eccleſiæ ad hanc dimiſſionem, alias reſtitutionem eſſe concedendã coniugi ſpoliato.

Nec deſunt qui aſſerant poſſe Eccleſiam in pœnam 7
hæreſis ſtatuere, vt matrimonij vinculum diſſoluatur per lapſum alterius coniugis in hæreſim. Quia matrim. infidelium dirimitur iure Eccleſiaſtico, per alterius conuerſionem,

ſionem, altero in ſua perfidia perſiſtenti: at ex eo ſolo ſtatuto Eccleſiæ, in quo Pontifex diſpenſare poteſt, conſtituitur differentia inter matrim. fidelium & infidelium. Et ideò hoc ſuſtinent Hoſt. *c. Ex parte, el 2 n 3. ſuper verb. Ratum de conv. inf. coniug. & ibi* Ioan. Andr. *n.* 3. Brunel. *de ſponſ. concl.* 30. *declarat.* 5. *n.* 8. addit Ioan. Andr. hoc maximè eſſe verum, ſi matrimonium nondum conſummatum ſit. Sed meritò ab hac ſententia quamuis dubius recedit Abb. *eo c. Ex parte, n.* 7. & non dubitans Barboſa *rubr ff. ſolut matrim.* 2. *p. n.* 19. Et ideò dicendum eſt, ſi matrimonium ſit iam conſummatum, eſſe prorſus falſam hanc ſententiam. Vt oſtendimus lib. 2. diſp. 13. n. 11. vbi n. 3. diximus, ex Chriſti diſpenſatione dirimi matrim. infidelium per alterius conuerſionem. Si verò matrimonium ſit ratum, eſt probabile id poſſe Pontificem. Vt dixi in ſimili, lib. 2. diſp. 14 n. 3. at verius eſt non poſſe vt ibi dixi n. 4.

8 Quamuis autem DD. vniuerſi admittant dari diuortium ratione hæreſis: at circa rationem huius reddendam diſcrepant. Quidam enim exiſtimant eam eſſe: quia eſt fornicatio quædam ſpiritualis (licet enim cætera crimina appellentur fornicationes ſpirituales: at hæreſis potiſſimè talis dicitur, eo quod prima deſponſatio fiat cum Deo per fidem. Iuxta illud Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi per fidem*, quæ per hæreſim violatur. Et ideò D. Aug. *l* 2 *de adult coniug.* & habetur *c. Non ſolum*, 28. *q.* 1. iuncta *gl.* 2 *verb. Simulacrum*, idololatriam, per quam à vera fide receditur, ſpeciali nomine mœchiam appellat.) Vnde dicunt hi DD. dum Chriſtus Matth. 5 *&* 19 conceſſit diuortium ob fornicationem, nomine fornicationis, carnalem & ſpiritualem comprehendi. Probatúrque, quia Chriſtus generaliter de fornicatione loquutus eſt. At generaliter dictum, eſt generaliter accipiendum, *c.* 2. *de coniug leproſ.* vbi *Gl. verb. Generali*, multis id exornat. Et cùm Chriſtus neutrā fornicationem exceperit vtroque eſt comprehendenda, *c. Quia circa, de priuil* ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepiſſe.* Deinde, quia ſi Chriſtus de ſola fornicatione carnali loquutus eſſet, ob ſolam eam concedens perpetuum diuortium, non poſſet Eccleſia, vtpote quæ ſupra ius diuinum nulla fungitur poteſtate, illud ob hæreſim concedere. Vt docent Abulenſ. *c.* 19. Matt. *q.* 70. *in ſolut ad* 2. Veraer. 3. *p. Spec a.* 1. *in prob.* 2 3. *concl.* Hac enim ratione, hoc li. diſp. 5. in fine probauimus, non poſſe Eccleſiam reſtringere coniugibus facultatem diuortij ob adulterium celebrandi, ſed ſolum declarare caſus iure ipſo naturali & diuino exceptos. Et ideò huius ſententiæ eſt aperte D. Aug. *l.* 1. *de ſerm. Domini in monte c.* 17. *&* 18. & refertur *c. Idololatria* 28. *q.* 1. ibi. *Quia exceptam Dominus facit cauſam fornicationis quam fornicationem generalem & vniuerſalem intelligere cogimur. Cauſa itaque fornicationis eam dimittit, velut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare idolis. Qui talem dimittit, cauſa fornicationis eam dimittit.* Idem docent Hoſt *c.* 2. *n.* 1 *de diuor.* vbi Io. And *n.* 2. Ant *n.* 8. Abb *in fi.* Anch *n.* 2. Card *n.* 1. Alex de Neuo *n.* 7. Præpoſ *n.* 2. *idem* Abb. *c. fi. n.* 1. *in fin. de conuerſ. coniug.* Supplem Gab. 4. *d.* 35 *q. vn a* 2. *concl.* 2. Monald. *ſum. de mat. r. t. De diuortio* §. *An poſſit vir reconciliare ſibi vxorem adulteram, paulo poſt prin.* Roſel. *verb. Impediment. imped.* 9. *n.* 9. *& verb. Diuortium, a.* 13. vbi Syl. *q.* 10. Turrec. 32. *q.* 7. *in ſum. a.* 1 *n.* 7. Brunel *de ſponſ concl.* 30. *declarat.* 8. *n.* 11. Petr. de Soto *lect.* 12 *de matr. ad fi.* Caſtro *l.* 2. *de lege pæn. c.* 4. §. *Vt noſtram.* Franciſ. Marc. *deciſ.* 526. *n.* 6 *p.* 2. Barb. *rubr. ff. ſol matr.* 2 *p. n.* 18. Et fauet *Gl. c* 2 *de diuor. verb. Vel alio.* Alij tradunt aliam rationem, quòd hæreſis ſit contra bonum prolis, ſicut fornicatio carnalis. Non enim educabitur proles in vero Dei cultu à parente hæretico. Item contra animorum commixtionem, ſicut carnalis contra corporum. Ita D. Tho. 4. *diſt.* 35. *q. vn. a.* 1. *ad* 3. *& ibi* Palud. *q.* 1. *a. concl.* 2. *n.* 7. Aſtenſ. *ſum.* 2. *p. l* 8. *t.* 11 *a.* 3. *q.* 10. Tabiena *Matrim* 4. *q.* 2. *n.* 3.

9 Cæterùm quamuis has poſteriores rationes congruentiam quandam importare exiſtimem; nullo tamen modo perſuadere mihi poſſum huius rationem legitimam eſſe, quòd hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis, & minus credo nomine fornicationis comprehenſam eſſe à Chriſto Matth. 5. *&* 19. ſed ille locus de ſola fornicatione carnali accipiendus eſt. Quod inde probatur, quia vna & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet, *c. Quia circa, de priuileg.* At latiſſime diſſidet diuortium ob hæreſim à diuortio ob fornicationem carnalem. Ergo ſub vna cauſa diuortij, quæ eſt fornicatio, non debuit carnalis & ſpiritualis comprehendi. Secundò, quia Chriſtus de diuortio perpetuo ſermonem fecit, & de vnico adulterio tanquam eius ſufficienti cauſa. Quæ in hæreſi minimè verificantur, vt n. 11. & 13. dicemus. Tertiò, quia *c.* 2 *de diuort* expreſsè traditur ratio huius, periculum peruerſionis coniugis Catholici. Quia ratione data conſonant omnes differentiæ quæ tradi ſolent inter diuortium cauſa vtriuſque fornicationis celebrarum, vt n. 11. & 13. videbimus. Et ideò rationem legitimam huius diuortij eſſe hoc periculum, nec comprehendi hæreſim ſub fornicationis nomine, ſed ſolam carnalem, docent Abulenſ. *c.* 19. Matth. *q.* 70. Sotus 4. *d* 36. *q. vn. a.* 1. *ad* 2. Veracr. 3 *p. Spec a* 1. *concl* 3. Palac. 4. *d.* 35. *diſp. vnic. col.* 8. *v. Ex iſtis colliges, & d.* 27. *diſp.* 3. *col.* 29. *in ſolut. ad* 24. *f.* 606. Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 14. §. *Sed hæc diſputatio.* Et hanc rationem periculi tradit Enriq. *l.* 11 *de matr c.* 17. *n.* 6. Et hæc quidem ratio ſufficiens & legitima eſt, dum non acceſſit ſententia Eccleſiæ hæreticum coniugem damnans: & ideò ſi tunc reſipiſcat, eſt neceſſariò ad conſortium coniugale ab ipſo Catholico admittendus. Vt dicemus n. 13. ſed cum poſt ſententiam Eccleſiæ licitum ſit diuortium perpetuum, nec Catholicus teneatur admittere hæreticum, licet maneat ipſe Catholicus in ſeculo, (vt dicemus n. 19.) aut ſaltem ſi velit ad religionem tranſire: iuxta communem ſententiam, n. 18. referendam, quantumuis hæreticus tunc emendatus ſit: in quo caſu iam ceſſat periculum: neceſſariò eſt reddenda alia ratio talis diuortij perpetui, quod poſt hæretici damnationem eſt licitum. Et eam exiſtimo eſſe, quod Eccleſia in pœnam hæreſis faciat ius coniugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico etiam reſipiſcenti. Et ita hoc diuortium eſſe pœnam, ait Caſtro *l.* 2. *de iuſta hære. punit. c.* 7. nam eo ipſo quod aliquis hæreſis damnatur, eſt priuatus omni iure, quod in aliquem habebat, atque abſoluuntur ſubditi ab omni debito fidelitatis. Vt conſtat ex *c. fin de hæret. in* 6. ibi: *Abſolutos ſe nouerint à debito fidelitatis, dominij, & totius obſequij, quicumque lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto, quacumque firmitate vallato, tenebantur aſtricti.* Propter quam abſolutionem à debito fidelitatis (ait Caſtro) non tenetur fidelis hæretico debitum reddere. Vel ſi hunc textum non probare hanc pœnam contendas, ea probatur per *c. fin. de conuerſ coniug.* & per *c. De illa de diuort.*) vt n. 19. oſtendemus.) Tandem ſententiam tenet Valentia *in ſuis aduerſus hæreticos controu. l. vnico indiſſolubilit. matr c.* 6. vbi ait poſſe Eccleſiam, in pœnam ſemel admiſſi criminis, diuortium perpetuum concedere. Vt contingit in hæreſi, quando diſceditur ex peculiari iudicio & ſententia Eccleſiæ. Idem docent Enriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 17. *num.* 6. vbi ait, hæreſis damnatum cenſeri inter alias pœnas damnari pœna diuortij. Quod idem apertè colligitur ex DD. quos n. 19. referam, cùm dicant eo ipſo quod coniux damnatur hæreſi, cenſeri Catholicum diuertentem ſeparari iudicio Eccleſiæ. Quaſi pœna hæc diuortij ipſo iure incurratur propter hæreſim, more aliarum pœnarum aduerſus ipſam ſtatutarum. Et poſſe hoc Eccleſiam, apertè conſtat ex eo quod poſſit coniugem hæreticum, bonorum, & famæ vitæque ipſius amiſſione damnare: nedum pœna diuortij, vt nimirum fidelis abſoluatur ab obligatione debiti coniugalis ipſi reddendi. Inſuper, quia Eccleſia priuat iure exigendi debitum coniugem, ob delictum quo cum proprio coniuge affinitatem contrahit, ita vt alter abſolutus ſit ab obligatione debitum ei reddendi, (vt probaui l. 6. præc. diſp. 9. n. 8.) à fortiori ergo poterit priuare ob hæreſim, & abſoluere Catholicum ab obligatione reddendi & cohabitandi. Vnde dum Abulenſ. & Veracr. *n. praeced. allegati* dicunt Eccleſiam non poſſe nouam diuortij cauſam inſtituere: vt verum dicant, intelligendi ſunt, niſi in pœnam delicti admiſſi. Et

Et per hoc ſoluitur argum.2.n.præc. propoſitum, ad probandam contrariam ſententiam. Nec primum vim aliquã habet. Quoniam cum verba propriè vſurpanda ſint neç fornicatio ſpiritualis ſit propriè, ſed per metaphoram fornicatio; ſub hoc nomine generaliter dicto ſola venit vniuerſa fornicatio carnalis, quæ propriè talis appellatur.

10 Hinc infertur, iure naturali diuino, concedi diuortium ab hæretico coniuge non reſipiſcenti. Vt bene docet Palac.4.*d.*35.*diſp.vn.col.*7.*verb. Porro in gratiam.* Quippe ius naturale concedit ius vitandi proprium animæ periculum, quale immineret catholico non diuertendi ab huiuſmodi hæretico. At ſolo Eccleſiaſtico, poſtquam eſt iam coniux hæreticus emendatus, ſi hæreſis damnatus ſit. Vt probaui n.præced.ad fin. Quia cùm iam ceſſarit periculum, nil eſt, vnde ius naturale id concedat. Nec audiendus eſt Caſtro *l.* 2.*de iuſta heret.punit.c.*7.*col.*3. dicens etiam iure diuino priuari hunc hæreticum iure exigendi debiti, ſint per adulterium carnale. Nam ſpirituale eſt peius. Audiendus (inquam) non eſt. Quia nullus eſt locus vbi id ius diuinum explicetur. *Matt.* enim *c.*5.*&* 19. de ſola fornicatione carnali ſermo. Nec obſtat ſpiritualem eſſe peiorem. Quia diuortium non attenditur ex magnitudine peccati in ſe, ſed in ordine ad matr. Cui magis opponitur adulterium carnale. Vt partim n.2. diximus, & dicemus n.ſeq. Præterea, quia ante ſententiam non licet diuertere ab hæretico reſipiſcenti: ergo nec poſt ſententiam id liceret, attento ſolo iure naturali diuino, quod id non diſtinxit niſi ius Eccleſiaſticũ ſtatuiſſet contrarium in pœnam hæreſis, vbi ſententia præceſſit.

11 Secundò infertur, id intereſſe inter carnale & ſpirituale adulterium, vt in illo ſatis ſit vnicus actus, nec oportet expectare correctionem, vt integrum ſit innocenti reum coniugem dimittere. Quod ius ſemel amiſſum nunquam recuperat adulter per pœnitentiam. In hoc autem non ſufficit vnus vel alter actus hæreſis, ſi coniux paratus ſit corrigi: ſed tunc demum coniux dimitti poterit, quando pertinax eſt, & correctionem refugit: & ſi ante ſententiam reſipiſcat, tenetur catholicus illum admittere. Conſtat ex *c.*2.*de diuort.* & ex *c. Non ſolum*, 28.*q.*1. Huius rationem tradunt *gl.c fin.verb. Iudicio, de conuer.coniug. & ibi* Ant. *fin.* Card.*n.*2.*q.*3. Sotus 4.*d.*39.*q.vn.a.*4.*ad* 3. Quia ſi vxor admittatur à viro poſt fornicationem carnalem, fieret bigamus: quod ſecus ſe habet in ſpirituali. At hæc ratio non eſt generalis. Non enim procedit in vxore admittente virum adulterum. Et ideò melior eſt alia ratio quam reddunt. Quia fornicatio ſpiritualis ſolam animam coniugis polluit, carnalis verò animam & corpus: & ideò hæc magis è dimetro fidei coniugali aduerſatur, magiſque coniugem alterum & matrim. offendit. Inter omnes autem præſtat ratio quam num.2. tradidimus: quòd cauſa diuortij in hæreſi, nondum ſententia iudicis declarata, eſt temporalis, ceſſatque hæretico reſipiſcenti, nec adeſt periculum peruerſionis coniugis catholici, quod eſt cauſa illius diuortij, quando vnus vel alter actus hæreſis eſt, & coniux non eſt tenax, ſed corrigi paratus. Cauſa autem diuortij in fornicatione carnali, nimirum, violatio fidei coniugalis, eſt perpetua, & repetitur in vno actu, nec ceſſat adultero reſipiſcenti. Et ideò ita tenent D.Th.4.*d.*35.*q.vn.a.*1.*ad* 3. D. Bon.4.*d.*39.*in expoſ.lit.n.*4. vbi Palud. *q vn. fine*, Vincent. *Speculo doctrin.*10.2.*l.*10 *c* 41. Abulen. *c.*19. Mat.*q.*71. Supplem.Gabr.4.*d.*32.*q.vn.a.*2. *concluſ.*6. *& ad* 35. *q. vn.a.*2. *poſt* 2.*concluſ.* Sotus 4.*d.*39.*q.vn.a.*4.*ad* 3.*&* 4.*& d.*35.*q.vn. a.*1.*ad* 2. Nider.*ſum pracep.*6.*c.*4. Verac.3.*p. Specula, a.*2. *in fine.* Enriq.*l.*11.*de matr.c.*17.*n.*6. Bart.à Led.*dub.*54.*de matr. concl.*5. Lud.Lop.2.*p.inſtr.de matr. c.*53. *ad fin.* §. *Quaritur deinde* Vega 1.*to.ſum.c.*89.*caſu* 1. Et ex iuriſperitis, *Gloſſ.c. Idololatria*, 28.*q.*1.*verb. Sacrificare.* Goffr. *ſum.tit. de diuort. n.*7. Hoſt. *c fin.init. de conuerſ. coniug.* vbi Ioan. And. *n.* 2. Ant.*n.*2. Anch *n.*4. Henric. *c. Quanto, n.*7.*de diuort.* Aſtenſis *ſum.*2.*p. l.*8.*t.*11.*a.*3.*q.*10. Ioan. de Friburgo *ſum. conf. ff. l.*4.*t.*22.*q.*2. Torrec.32.*q.*7.*in ſum.a.*1. *n.*7. Tabiena *Matr.* 4.*q.*2.*n.*3. Gæta *repet.c. Ad limina* 30.*q.*1. § 4.*n.*235. Barb. *ff. ſol. Matr. rubr.*2.*p.n.*23.

Tertiò infertur, pecuniam coniugis in quacumque alia excommunicatione non præſtare iuſtam cauſam diuertendi. Tum, quia in alijs excommunicationibus non reperitur id peruerſionis periculum quod in hæreſi. Tum etiam, quia excommunicatio non interdicit coniugibus participationem. Vt latè dixi lib.præc.d.24.per totam. Ita Lud.Rõma, Rubrica, *ff. ſolut.matrim.n.*23.

12 Quartò infertur, aliud diſcrimen inter fornicationem carnalem & ſpiritualem. Quòd in illa non tenetur coniux innocens admittere reum, quantumuis pœnitentem & emendatum. In hac verò, ſi nondum ſent. lata ſit, tenetur admittere pœnitentem. Quod ſatis probaui, n.11. Et fatentur omnes: ſolum enim diſcrepant, quando præmiſſo Eccleſiæ iudicio catholicus ab hæretico receſſit, an teneatur admittere illum iam emendatum vt n.15, & ſeqq.4. videbimus. & ſolùm inueni *Maiorem, qui* 4. *d.*35. *q.*1. *paulò poſt princ.concl.*2. ait non cogi catholicum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem. Quod ante Eccleſiæ ſententiam verum non eſt: niſi vbi timor probabilis eſſet fictæ ſeu non omnimodæ conuerſionis, atque ita non ceſſaret periculum peruerſionis Catholici. Vt bene docent Sotus 4.*d.* 30. *q. vn.a.*4.*ad* Lud.Lop.2.*p.inſtr.de matr.c* 53. §. *Praterea licet matr.* Bart.à Ledeſ.*dub.*54.*de matr.§.penult.* Manuel 1. *tom. ſum.*2.*edit.c.*230 *n.*2.*concl.*2. Palac.4.*d.*35.*diſp.vn.col.* 7. *f.* 783. Vega 1.*to.ſum.*89.*caſu* 2.

13 Nec admittenda eſt aliquorum DD. limitatio, qui tunc temporis concedunt admittendum eſſe hæreticum reſipiſcentem à coniuge catholico, quando res ex parte catholici eſt integra: quia nimirum, quando hæreticus reſipiſcit, catholicus nondum ſtatum mutauit ſi enim res non eſſet integra, exiſtente iam catholico profeſſo, non poſſet reuocari ab hæretico reſipiſcenti etiam ante iudicium Eccleſiæ. Quoniam idem contingit in fornicatione carnali. Sic Abb. *c.fi.n.*4.*de conuerſ. coniug.* Suppl. Gabr.4. *d.*32.*q. vn.a.*1.*concl.*6. Angel. addens quamuis fornicatio ſpiritualis non ſit notoria, *Matrimonium* 4.*in fine princip.* Franciſ. Marcus *deciſ.*529.*n.*7 *p.*2. Atque ita clarè ſentiunt hi DD, poſſe catholicum ante hæretici conuerſionem tranſire ad religionem. Quod in terminis propriis relato Abbate *hic allegato* docent quando hæreſis eſſet notoria, Roſilla *verb. Diuortium, n.*13. vbi Syln.*q.*10. Armil.*n.*8. Sed admittenda non eſt hæc doctrina. Quia coniux catholicus nequit iure ad religionem tranſire, donec iudicio Eccleſiæ ab hæretico ſeparatus ſit. Vt conſtat ex *c fi.de conuerſ. coniug. & c. De illa, de diuort.* & rationem reddemus n.15. Si ergo contra ius hæretici nondum damnati tranſeat, poterit ab illo reuocari cum ab hæreſi reſipuerit. Nec eſt ſimile quod pro ſe adducunt DD. prædicti de fornicatione carnali. Quia ob hanc perpetuum diuortium conceditur: ob illam vero ante ſententiam Eccleſiæ ſolum temporale, dum manet pertinacia in hæreſi, vt n.11. & 13. explicuimus. Quare verius eſt quod dixit Abul. *c.* 19. *Matt. q* 76. *corp. paulo poſt. princ. verſ. Dicendum quod vtrumque.* Nempe catholicum ſic profeſſum poſſe reuocari ab hæretico reſipiſcenti. Quia profeſſio non valuit: cùm nec reus nec Eccleſia facultatem concéſſerint. At coniugem ſic reuocatum non poſſe petere debitum, nec eo matrimonio morte ſoluto aliud inire; teneri tamen reddere. Quia votum caſtitatis quod emiſit in profeſſione, in ſui præiudicium tenuit. Sicut in ſimili de coniuge abſque licentia alterius profeſſio deciditur *c. Quidam, & c. Placet, de conuerſ.coniug.* Atque idem prorſus dicendum eſt, ſi coniux ille catholicus ante hæretici damnationem eſſet ordine ſacro initiatus. Quia eadem eſt omnino ratio.

14 Potiſſima autem difficultas in præſenti diſputanda eſt de catholico iam iudicio Eccleſiæ ſeparato ab hæretico. Quamuis enim DD. conueniant, (vt diximus n.13.) quando nondum lata ſententia receſſit, teneri illum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem: at quando iam lata eſt ſententia, valde diſſident. Anſam huius diſcordiæ præbent duo textus, qui ſecum pugnare videntur. Alter eſt *c. fin. de conuerſ.coniug.* ibi. *Mulier quæ in fide remanſit poteſt nolente*

 viro.

viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quã ab eo fuerat iudicio Eccleſiæ ſeparata ad religionem libere conuolare. Vbi nomine infidelitatis intelligitur textus hæreſim, aut apoſtaſiam à fide. Vt teſtantur *ibi gl. verb. remanſit.* Hoſt. *ibi. init.* Abb. *ibi init. in caſus poſitione.* Card. *n.2. oppoſ.1.* vbi ſolum videtur concedi libera facultas coniugi catholico, tranſeundi ad religionem lata iam ſententia. Alter verò eſt *c. De illa, de diuort.* ibi: *De illa quæ à viro ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis quod mulier ei, cum reuerſus fuerit eſt reddenda: quæ & ſi reuerti noluerit, compellatur: ſi verò iudicio Eccleſiæ ab eo receſſit ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.* Vbi abſoluta conceditur catholico facultas diuertendi præmiſſo Eccleſiæ iudicio.

16 Quatuor in hac diſp. opiniones inuenio. Prima ait correctam eſſe diſtinctionem traditam *c. De illa, de diuort.* inter coniugem propria authoritate aut iudicio Eccleſiæ diuertẽtem per *c. Quanto in fi. eod. t.* ac proinde in vtroque euentu eſſe compellendum catholicum admittere coniugem ab hæreſi reſipiſcentem. Ita Goffr. *ſum. t. de conu. infideliũ, n.4.*

17 Secunda ſent. ſic diſtinguit, ſi coniux catholicus ante Eccleſiæ ſententiam diuertat, tenetur in vtroque foro hæreticum emendatum admittere: & ſimiliter ſi hic vnius aut alterius hæreſis damnatus ſit: ſi autem variæ & iteratæ hæreſis ſit condemnatus, non tenetur illum iam reſipiſcentem ſtatim admittere, ſed biennium expectandum erit, vt experientia ipſam plenam correctionem comprobet: qua biennio comprobata, tenetur catholicus in vtroque foro eum ſibi reconciliare. Quod ſi intra id biennium ſigna plenæ emendationis minimè præbeat, integrum erit catholico ad religionem ordinéſve tranſire. Fundamentum huius ſent. me prorſus latet. Eam ſuſtinet Enriq. *l.13. de matr. c.17. n.6.* & refert pro illa *in comment. lit. X.* Paludan. Syl. & Ledeſ. qui in locis per illum allegatis id non dicunt, nec alibi inueni: Refert etiam Victoriam, Mantium Theolog. & Iuriſperitos conſulto ſic ſenſiſſe.

18 Tertia ſent. (quæ communis & valde probabilis eſt) aſſerit Catholicum propria authoritate recedentem teneri redire ad hæreticum iam emendatum, diuertentem autem iudicio Eccleſiæ præmiſſo, ad id non obligare. ſi velit religionem ingredi, ſecus ſi velit in ſeculo manere. Ducitur *c. fin. de conuerſ. Coniug.* vbi diuertenti præuio eo Eccleſiæ iudicio non conceditur plena libertas, ſed limitata, vt ad religionem tranſeat. Ergo à contrario ſenſu ad eam non tranſiens minimè eximitur ab obligatione coniugali. Quòd ſi opponatur *c. De illa, de diuort.* vbi plena exemptio conceditur. Reſpondet *Gloſſ. eo c. De illa, in fine* id corrigi quoad hoc, per *cap. Quanto, in fine, eod. tit.* & per *d. c. fi.* Hanc ſent. tuentur *gloſſ. eo c. fi. verb. Iudicio, & d. c. De illa, in fine, & d. c. Quanto in fin.* Hoſt. *ſum. t. de diuortiis, n.12. fine, Et d. c. fi. n.1. in fi. & d. c. De illa, n.2. & d. c. Quanto in fi.* Abbas *antiquus*, Philipp. & Iacob. quos refert & ſequitur Io. And. *d. c. Quanto. in fi. & d. c. De illa, n.3.* Ant. *d. c. fi. n.3. iunct. n.4. ad fin. & d. c. Quanto, n.11. & d. c. De illa, n.4.* vbi Anch. *n.5.* Alex. de Neuo, *n.3. & 8.* Card. *d. c. Quanto n.3.* vbi Henr. *n.7.* Præpoſ. *d. c. De illa n.7. & d. c. Quanto, n.5. in fin.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l.8. t.21. a.2. q.14.* Suppl. Gabr. *4. d.32. q. vn. a.2. concl.6.* Abul. *c.9. Matt. q.76. corp. verſ.1. Dicendum quod vtramque* Sotus *4. d.39. q. vn. a.4. ad 3.* Iul. Clarus *l.5. recep. §. Hær. n.15. v. Item propter hæreſim.* Veracr. *3. p. Spe. a.2. concl.5.* Palac. *4. d.35. diſ. vn. col.7. f.783.* Surd. *de alim. t.7. p.21. n.7.* Ang. Flor. *1. p. de matr. q. 12. de diſparitate cultus, a.2. poſt 7. dub. diff.2.* Lud. Lop. *2. p. inſtr. de matr. c.53. §. Licet matr. & c.54.* vbi de diuortio in genere, *verſ. Notandum eſt autem breuiter.* Graf. *2. p. deciſ. l.1. c.12. n.73.* Bart. à Ledeſ. *de matr. dub.54. §. pen.* Manuel. *1. to. ſum. 2. edit. c.230. n.2. concl.2.* Vega *1. to. ſum. c.89. caſu 2.* Cañedo *ſum ſacr.* vbi de matr. *c.7. ad fin.* Et cenſent eſſe probabilem Ricard. *4. d.39. a.2. q.1.* & Tab. *Matrim. 4. q.5.* vbi hanc & ſeq. opinionem referunt in numero opinionum, & neutrã decidunt. Pro eadem referuntur à Barb. *rubr. 2. p. n.19. ff. ſol. matr.* Burſ. Rojas, Simanc. Franč. Marc. ſed eam minimè tenent.

Quarta opinio (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) aſſerit id diſtare inter catholicum recedentem à coniuge hæretico abſque iudicio Eccleſiæ, recedentem eo præmiſſo, vt in priori caſu teneatur illum emendatum ad conſortium coniugale admittere: in poſteriori verò minime, ſed poſſit liberè ab eo diuertere, ac poſſet adulterio carnali ab altero perpetrato. Prob. 1. ex *c. fin. de hær. in 6.* vbi fidelis abſoluitur omnino à debito fidelitatis, obſequij debiti hæretico iam damnato. Ergo non tenetur coniux fidelis ad debitum coniugale, & cohabitationem hæretico ob contractum matrimonij debitam, vbi is damnatus fuerit. Secundo ex *c. De illa, de diuor.* cuius verba retuli n.15. vbi hæc ſent. apertis verbis deciditur. Nec corrigitur per *c. Quanto de diuor.* quod in diuerſo caſu loquitur, nempe quando mulier proprio iudicio ſeparata eſt à viro hæretico, & ideò cogitur ad eum pœnitentem redire. Quamuis hoc non ſatis clarè ibidem exprimatur, ſed per coniecturas elici debeat. Nec etiam corrigitur per *c. fi. de conuerſ. coniug.* quoniam id potius hanc ſentẽtiam probat, vt ſtatim oſtendam. Deinde, quia argumentum ex illo deſumptum à contrario ſenſu nil probat ad iuris alterius correctionem inducendam, vt ex multis probat Euerard. *in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n.4.* Tertiò, quia apertiſſimè videtur hæc ſententia deciſa, *c. fi. de conuerſ. coniug.* quo præcedens ſent. innititur. Ibi enim in pœnam hæretici iam damnati conceditur Catholico liber tranſitus ad religionem: ac proinde ad eum cogendus non eſt: ſed dabitur optio, num velit tranſire, an potius in ſeculo vitam à coniuge hæretico reconciliato ſeparatam traducere malit. Vnde non expreſſit Pontifex licere tranſitum liberum ad religionem, quaſi ad eum ſolum euentum coarctans diuertendi facultatem: ſed explicans caſum difficiliorem, ſupponit minus difficilem. Si enim ſolùm diceret eximi catholicum à debito reddendo: non inde ſequeretur licentia tranſeundi ad religionem. Quippe ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis, amittit illam contrahens ius exigendi, ita vt alter non teneatur illi reddere (vt dixi lib. præc. diſp.6. n.8.) cùm tamen non ſit integrum huic ſic libero ab ea obligatione migrare ad religionem. At verò dicens poſſe catholicum ſe libere religioni dedicare, ſupponit neceſſariò eum omnino exemptum eſſe ab omni obligatione coniugali, ſiue reddendi debitum, ſiue cohabitandi. Hæc enim obligatio obſtat ingreſſui religionis, vtpote qui impediret executionem huius obligationis iure debitæ. Quartò ex ratione generali, quia iuris correctione tanquam odioſa eſt vitanda, in quantum fieri poterit, *c. Cum dilectus, verſ. Cæterum de conſuet.* & iura concordare oportet, *l. vnica, C. de inoff. dotibus.* Et decreta poſteriora, vbi expreſsè prioribus non aduerſantur, ſunt ex illis ſupplenda & intelligenda, quo legum correctio vitetur, *l. Sed & poſteriores, iuncta gloſſ. ver. Pertinent. ff. de legib.* Quæ adeò vera ſunt, vt gratia prædictæ correctionis vitandæ, verba ad impropriam ſignificationem trahantur, vt tradunt Ant. *c. Cum dilectus. n.15. de conſuet.* vbi *Imola n.12.* Abb. *c. Cum olim, in p. de ſent. & re iud.* Ecl. *c. Non poteſt eod. tit. n.8. verſ. Limita ampliciter.* Ab. *conſ 85. n.12. l.4.* Beroi. *c. Quoniam, n.31. de iure patron.* Nedum ea correctio vitanda erit, vbi ſeruata verborum proprietate caueri poteſt, vt contingit in præſenti. Et confir. quia ſaltem negari nequit verba textuum eſſe dubia, quo in euentu, in odioſis, quale eſt iuris correctio, verba in benigniorem partem intelligenda ſunt, *Regul. In pœn. 49. de irreg. iuris in 6.* Quòd ſi roges cauſam prædictæ differentiæ: ea eſt, quòd ante Eccleſiæ ſententiam, cauſa diuortij ſit ſolùm perueꝛſionis Catholici periculum: ea verò ſequuta, pœna quia hæreticus damnatur (vt num.9. oſtendimus.) Quia ergo hæretico emendato ceſſat id periculum, non verò pœna ſemel iam incurſa, inde eſt vt ceſſet diuortium ante ſententiam factum, non verò illum conſequens. Adde, Eccleſiam minimè permittere quenquam pœnis hæretici plecti ante ſententiam, *c. Cum ſecundum leges in fine, de hæret. in 6.* Cùm ergo diuortium perpetuum ſit hæreſis pœna, id non ſuſtinetur donec Eccleſiaſtica ſententia accedat: 19

accederet : ac ſubinde ſolùm datur Catholico diuertere tempore, quo periculum manet, (prout ius naturale ſibi concedit) cóque ceſſanti per hæretici correctionem, cogitur redire : donec Eccleſia condemnet hæreticum. Et ideo hanc ſententiam, ſicut & præcedentem, cenſetur eſſe probabilem Ricard. & Tab. *n. præced. in fin. allegat.* (vt ibi notaui.) Eandem videtur tenere Abb. obſcurè loquens, *c. De illa, in fine, & c. Quanto, in fi. de diuort.* Et ita eum intelligit Cou. *ſtatim allegandus*. Et eam ſuſtinent Laurentius *relatus à Gl. c. Quanto in fine, de diuort.* Monal. *ſem.* vbi de matrim. *t. De diſpari cultu, verſ. penult.* Angel. *Matrimonium 4. in fine princ.* Almain. 4. *d* 32. *q. vn.* Abul. *c.* 19. Matt. *q.* 72. *in fin. corp. & q.* 73. *paulo poſt prin.* Caſtro *l. 2. de iuſta hæret puniu. c. 7.* Cou. 4. *decr. 2. p c. 7. §* 5. Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſa* 1. *n.* 80. Barb. *rubr. 2. p. n. 20. ff. ſol. matr.* Graff. 1. *p. deciſion. l. 2. c* 84. *n.* 16. *& p. 2 l. 1. c. 12. n. 22.* Lud. Lop. 2. *p. inſtr. de matr. c.* 54. vbi de diuortio quoad habitationem *paulo poſt princ. verſ. Quartus caſus.* Et videtur tenere Rojas *de hæretic. 2. p. aſſer. 4. n.* 135. vbi abſolutè docet virum minimè cogendum eſſe habitare cum vxore reconciliata per *c. De illa, de diuort.* Et refert pro ſe Couar. & Caſtro qui ſunt authores huius ſententiæ : vnde apertè eſt eiuſdem opinionis. Eandem videtur tenere *Simancas de Cathol. inſt. c. 40. n.* 16. vbi idipſum ait quod Rojas, & ſubdit, quin etiam poſſe Catholicum altero coniuge inuito ad religionem tranſire: vbi tanquam quod minus videtur ſupponere poſſe illum manere in ſeculo. Et idem videtur tenere *Valentia in ſuis controuerſ. l. 1. de indiſſolubilitate matr. cap.* 6. vbi ait concedi Catholico ius perpetui diuortij, quando diſcedit ex peculiari iudicio, & ſententia Eccleſiæ.

20 Rogabis autem quando dicatur Catholicus ſeparatus ab hæretico, authoritate ac iudicio Eccleſiæ, ita vt illum, etiamſi pœnitentia ductus ad Eccleſiæ gremium redeat, minimè teneatur admittere iuxta dicta n. præced. an, ſcilicet, ad id ſpecialis ſententia diuortij deſideretur: Quand. 4. *d. 39. diſp. vn. propoſ.* 13. dicit tunc eſſe hanc ſententiam, quando hæreticus in abſentia damnatur, ac eius ſtatua combutitur. Quare ſi per inquiſitores reconciliatus ſit, tenetur Catholicus eum recipere. Sed hæc ſententia caret fundamento. Ideò dicendum eſt minimè deſiderari ſpecialem diuortij ſententiam, ſeu iudicium illud Eccleſiæ requiſitum nil aliud eſſe, quàm ſententiam iudicis Eccleſiaſtici, qua declaratur illum eſſe hæreticum, qua ſententia data ſine vlteriori ſeparationis ſententia, integrum eſt Catholico, omnino diuertere. Et ratio eſt manifeſta, quia cùm diuortium hoc ſit quædam pœna hæreſim conſequens (vt n. 13. probaui) eo ipſo quod coniux ſententia iudicis declaratur hæreticus, damnatur hac pœna, ſicut & amiſſione bonorum, & cæteris hæreticorum. Ita docent Caſt. & Couar. *n. præc. alleg.* Barb. *rubr. 2 p. n. 21. & 22. ff. ſolut. matr.* Graffis 1. *p. deciſion. l. 2. c. 84. n.* 16. Lud. Lop. 2. *par. inſtr. de matr. c.* 54. vbi de diuor. quoad habitationem, *paulo poſt princ. verſ. Quartus caſus.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 17. n.* 5. Et clarè videtur tenere. Sot. 4. *d. 39. q. vn a. 4. ad 3. v. Si verò talis*, vbi hæc ait. *Si verò coniux fuit publico Eccleſiæ iudicio hæreſis damnata, ac ſubinde à coniuge ſeparata.* Vbi clarè hanc ſeparationem ponit tanquam conſequentem neceſſariò ipſam ſententiam, qua hæreſis declaratur. Et *ver. Vtrum verò*, vbi ait diuortium hoc fieri iudicio Eccleſiæ condemnantis hæreſis cõiugem. Hoc temperat Barb. *eo. n. 21. & 22.* vt ſic intelligatur, aut enim Catholicus petiit diuortium propter hæreſim alterius, & lata eſt diuortij ſententia : & tunc res eſt manifeſta nil aliud deſiderari : aut non interuenit hæc expreſſa ſeparatio: & tunc exigitur vt publica ſentẽtia declaretur coniux tanquam hæreticus. Quare ſi in occulto coniux hæreticus reconciliatur per inquiſitores, vel quia hæreſis eſt occulta per accidens, quia nimirum fuit externa, at probari nequit: vel ob aliam iuſtam cauſam, tunc ea ſententia non ſatis eſt vt liceat Catholico perpetuum diuortium, tanquam iudicio & authoritate Eccleſiæ factum. Quia in his euentibus Eccleſia non vult illum coniugem publicè reputari tanquam hæreticum. Allegat pro ſe *Sot.* 4. *d. 39 q. vn. a. 4. ad 3. v. Si vero talis*, vbi id non dicit expreſsè at fauet huic ſententiæ, ait enim diuortium hoc Catholico indulgeri ad cauendam infamiam facti, quæ contrahitur ex cohabitatione cum hæretico reconciliato. Sed hæc limitatio non placet, ſi enim re vera per ſententiam declaretur is coniux hæreticus, & vt talis habitum pœnitentium induatur, & reconcilietur quantumuis in occulto id fiat, verificatur præcedere Eccleſiæ iudicium, & ſententiam declarantem hæreſim, quam declarationem, ſtatim eo ipſo neceſſaria quadam ſequela ſequuntur pœnæ hæreticis iure ſtatutæ : inter quas diuortium hoc perpetum numeratur.

21 Vtrum autem hæretico coniuge iam Eccleſiæ ſententia damnato integrum ſit viro Catholico ad ordines tranſire, ſicut licet ad religionem, iuxta noſtram ſententiam & etiã iuxta aliam, n. 18. relatam : non conſtat inter DD. Quidam enim concedentes tranſitum ad religionem, negant tranſitum ad ordines. Ita Angl. & C. ſedo, 18. *alleg.* Et Lud. Lop. *2. p. inſtr. de matr. c.* 54. vbi de diuortio in genere, *verſ. Notandum autem eſt breuiter*, dicit non ita certum eſſe poſſe ad ordines tranſire: & nil definit. Huius ſententiæ erunt à fortiori qui ob adulterium carnale vxoris eam facultatem denegent viro. Quos & eorum rationes retuli hoc l. diſp. 11. n. 15. At dicendum eſt licitum eſſe enm tranſitum ad ordines. Quia iuxta noſtram ſententiam tunc eſt licitum omnimodum diuortium : ſicut ratione fornicationis carnalis. Et ideo poteſt probari eiſdem rationibus, quibus in ea diſp. 11. n. 16. probaui in fornicatione carnali. Et DD. ibi relati tradentes regulam generalem, vt liceat innocenti tranſitus ad ordines, quoties licet ad religionem, ſunt pro hac ſent. Si verò teneamus cum ſent. probabili, n. 18. relata in hac diſp. aſſerenti non concedi abſolutum diuortium altero coniuge hæreſis damnato, ſed in ſolo caſu, quo velit Catholicus ad religionem tranſire: adhuc dicendum eſt poſſe ſimiliter ad ordines ſacros illum promoueri. Quia eadem videtur ratio, cum vtrobique ſit perpetua ſtatus mutatio, cum obligatione caſtitatis perpetuæ. Atque ita ex authoribus illius opinionis ita docent Sotus, Palacios, Bart. à Ledeſ. Manuel *eo. n. 18. allegati.* Vega 1. *to. ſum. c.* 89. *caſu* 3. & ex Doctoribus, qui noſtram ſententiam tenent, docet id ipſum Barboſa *rubr. 2. p n. 20. ff. ſolut matr.*

22 Nec oportet vt hæreticus damnatus tranſeat ad religionem, votóve caſtitatis ſe aſtringat in ſæculo, quo tranſitus ad illam liceat Catholico. Quia facultas conceſſa Catholico non debet vim aliquam hæretico coniugi reconciliato inferre. Deinde quia *c. final. de conuerſ. coniug.* dicitur poſſe liberè Catholicum ad religionem migrare ; quod ei liberum minimè eſſet, ſi exigeretur tranſitus hæretici coniugis. Si enim hic profiteri nollet, ille non poſſet profiteri. Nec valet, ſi dicas illum cogendum eſſe. Nam manere intra clauſtrum poteſt quis inuitus : profeſſio autem inuita non poteſt eſſe valida. Quia ſicut matrimonium carnale, ita & ſpirituale abſque propria voluntate conſiſtere nequit. Et ita ideò tenet Sot. 4. *d. 39. q. vn. a. 4 in ſol. ad* 3. Et idem ob eandem rationem dicendum eſt, ſi velit Catholicus ad ordines tranſire: Nihil enim deſideratur ab hæretico damnato efficiendum.

23 Nec audiendi ſunt Ioan. Andr. *c. fi. n. 1. &* Anch. *n. 4. de conuerſ. coniug.* limitantes hanc facultatem conceſſam Catholico diuertẽdi poſt ſententiam damnantem hæreticum, niſi correctio hæretici præcedat ſententiam. Quare hoc diſcrimen conſtituunt inter fornicationem carnalem & ſpiritualem: quod ob illã etiam præcedenti emenda adulteri, poteſt ferri ſententia diuortij : ob hanc verò minimè, probant per *c. Non ſolum* 24. *q.* 1. & dicunt colligi ex *eo c. fin.* Sed hæc limitatio, tanquam fundamento deſtituta, non eſt admittenda. Quia *in c. fin.* abſolutam & liberam concedit facultatem Catholico ſeparato iudicio Eccleſiæ: & ſimiliter *c. De illa, de diuor.* Atque DD. *n. 18. & 19.* allegati, abſolutè loquuntur. Deinde, quia hoc diuortium eſt pœna hæreſis, (vt *n.* 13. diximus.) At nullam aliam pœnam euitat hæreticus, ante ſententiam emendatus. Cur ergo hanc euitabit? Nec *c. Non ſolum*, quod pro ſe allegat,

probat

probat aliquid : ſolùm enim docet D. Aug. authorillius, recedendum eſſe à coniuge in hæreſi perſiſtenti. Quod ſi inde à contrario ſenſu ducatur argumentum, vt redeundum ſit ad hæreticum iam emendatum : vt vim habeat id argumentum, & ne contraueniatur deciſioni, *d. c. fin. & d. c. De illa*, intelligendum eſt, donec ſententia Eccleſiæ accedat, qua exiſtente licitum erit Catholico diuortium, quamuis emendatio hæretici ſententiam præceſſerit.

24 Rurſus de ipſomet hæretico damnato, num poſſit ad religionem ordinéſve tranſire, inuito Catholico, aut ſaltem eius manentis in ſeculo licentia obtenta, controuerſia inter DD. eſt. Quidam enim aſſerunt teneri eum hæreticum ſic damnatum redire ad Catholicum petentem vt redeat : niſi iam hæreticus profeſſus eſſet, vel ordines ſuſcepiſſet; atque ita ſupponunt id poſſe illum abſque Catholici licentia efficere. Sicut etiam in adulterio carnali contingit. Non enim poteſt adulter, qui poſt latam diuortij ſententiam profeſſus eſt, aut ordinibus ſacris initiatus, ab innocenti reuocari. (Vt ex aliquorum ſententia retulimus hoc l. diſp. 10. n. 10.) Atque ita docent Angelus, *Matrimonium 4. n. 3.* Tabiena *Matrimon. 4. q. 5. n. 6.* At ſicut in adulterio carnali diximus ea diſp. 10. n. 12. & 13. non poſſe adulterum, nec ante, nec poſt latam diuortij ſententiam, ſtatum mutare inuito innocenti, imò nec ſine eius licentia: ita id dicimus in ſpirituali. Imo quamuis in carnali oppoſita ſententia eſſet vera, non haberet locum in ſpirituali. Quia in illo dicunt DD. illius ſententiæ, coniugem innocentem, ad cuius inſtantiam fertur diuortij ſententia cedere iure ſuo, illam petendo, tacitámque concedere licentiam adultero mutandi ſtatum. Quod in adulterio ſpirituali dici nequit. Quoniam pœna diuortij imponitur propter delictum hæreſis ipſúmque neceſſario comitatur, vbi ſententia declaratum fuerit, licet nil petat Catholicus. Præterea poteſt hoc probari eiſdem rationibus, quibus id adulterio carnali probaui. Et ideo ita ſentiunt Sylu. *verb. Diuortium q. 10.* vbi Armil. *n. 8.* Sot. *4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 3. verſ. Si verò ſciſciteris.* Palac. *4. d. 35. diſp. vn. col. 7. f. 783.* Barb. *rubr. 2. p. n. 22. ff. ſolut. matr.* Bart. à Ledeſ. *dub. 54. de matr. §. penult.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 230. n. 1. concl. 2.* Vega *1. to. ſum. c. 89. caſu 3.* Vnde bene infertur Sylu. & Palac. aliter ingredientem in religionem poſſe à Catholico reuocari, Quia id non potuit efficere in præiudicium Catholici. Et profeſſio fuit nulla, vt bene ait Palac. At tenebitur ſeruare caſtitatem non petendo debitum : & poſt ſolutum illud matrim. non ineundo aliud. Vt in ſimili dicitur, *c. Quidam & c. Placet, de conuerſ. coniug.* & idem prorſus dicendum eſt, ſi Catholico incóſulto hæreticus ille ad ſacros ordines promotus fuiſſet. Eſt enim eadem ratio. Imò Sotus, Bart. à Led. Manuel, Vega *ibid.* dicunt non ſatis eſſe licentiam Catholici, vt hæreticus ille poſt ſententiã poſſit ad religionem tranſire, ſed deſiderari vt ipſe quoque Catholicus tranſeat. Nec miror eos ita opinari : cùm enim non concedant abſolutum diuortium in eo euentu, niſi Catholicus ad religionem tráſeat (vt n. 18. retulimus) nil mirum, ſi cenſeant non ſatis eſſe licentiam Catholici manentis in ſeculo, vt licitus ſit hæretico ingreſſus religionis. At cum lata ſententia aduerſus hæreticum, conceſſerim Catholico diuortium perpetuum (vt probaui n. 19.) exiſtimo ſufficere licentiam Catholici manentis in ſeculo abſque quocunque voto, vt poſſit is hæreticus ſtatum mutare, profitendo in religione, ſiue aſſumendo ordinem ſacrum (intelligo ex parte iniuriæ coniugio inferendæ, non enim tracto de irregularitate contracta ratione ſententiæ ad ordines aſſumendos:) & ſemel iã ſtatu mutato non poſſe eum à Catholico reuocari. Vt dixi ea diſp. 10. n. 15. An verò ſemel data licentia poſſit re integra reuocari, & ſufficiat Catholicum ſcire, & non contradicere : vel ſi Catholicus monitus nolit admittere hæreticum? conſule dicta ea diſp. 10. n. 14. & 16. in fornicatione carnali : eadem enim dicenda exiſtimo in hac ſpirituali. Quia quoad hoc eadem eſt ratio. Cùm in hac poſt latam ſententiam detur diuortium perpetuum in pœnam hæretici, & fauorem Catholici. Vnde concludo cum Syluest. *verb. Diuortium c. 10.* & Armi. *ibi, n. 8.* in duplici caſu poſſe illum hæreticum iam damnatum tranſire ad religionem. Prior eſt, obtenta Catholici licentia. Poſterior ſi iam ipſe Catholicus ſit profeſſus. Ego addo, vel iam ordines ſacros ſuſcepit. Quia eadem eſt ratio.

Vtrùm autem detur compenſatio, vtroque coniuge 25 damnato hæreſis, vel altero ſic damnato, altero verò adulterij reo, ita nèutri diuortium liceat? ſermo eſt habendus tota diſp. ſeq.

Tandem videndum eſt, num copula ſponte à Catholi- 26 co habita cum hæretico, poſt notitiam hæreſis, ſit condonatio, ita vt amplius non liceat diuertere? Et videtur vera pars negans. Quia diuortium hoc eſt pœna hæreſis, atque ita videtur non poſſe expreſsè etiam remitti à Catholico nedum tacitè per copulam. Sicut ſi coniux affinitatem contrahat cum altero coniuge, coniux innocens petens ab eo debitum, non cenſetur remittere pœnam, qua alter à debiti petitione ratione affinitatis arcetur : eo quod nec expreſsè poſſit illam remittere. Vt dixi lib. 10. diſp. 6. n. 9. Cæterum ſic diſtinguendum exiſtimo. Si copula habita eſt ante ſententiam, qua hæreticus condemnatur, nullo modo eſt condonatio, niſi expreſſus animus condonandi adeſſet : condonandi (inquam) ius diuertendi, quod poſt ſequutam ſententiam competet. Quippe nondum ius diuortij acquiſitum eſt Catholico, ac proinde nil eſt quod remittat : niſi expreſſus animus ferretur in ius futurũ. Remiſſio enim ex natura ſua ad præſens vel futurũ debitum fertur. Ius verò recedendi ad tempus, quo pertinacia in hæreſi durat, remittere nequit Catholicus. Cùm ratione periculi teneatur recedere (vt diximus n. 5. (Si autem is animus expreſſus adeſſet, valeret condonatio : etiamſi ſola mente fieret, nec expectaretur hæretici acceptatio (vt in fornicatione carnali probaui diſputat. præced. num. 2. (Nullam enim rationem diſcriminis quoad hoc inuenio inter vtramque fornicationem. Cùm in vtraque ſit fauor innocentis libertas diuertendi, manente ligato hæretico: ac proinde vt id matrimon. reſtauretur, ſufficiat Catholicum cedere iure ſuo. Nec obſtat argum. dictum ex affinitate contracta. Quia ea pœna ita eſt pœna, vt nullo modo ſit in fauorem alterius coniugis, quare ipſo inuito poteſt Epiſcopo diſpenſante id impedimentum auferri. At in fornicatione carnali & ſpirituali ita eſt pœna adulteri, vt ſit etiam fauor innocentis. Quod in adulterio carnali conſtat, & de ſpirituali probatur. Indulgetur enim id diuortium Catholico ad cauendam infamiam facti, quam contraheret habitando cum hæretico. Vt bene ait Sotus *3. d. 39. q. vn. a. 4. ad 4. v. Si verò talis* Vnde ipſo inuito nequit id impedimentum tolli. Quando autem copula adeſt poſt ſententiam, ſi eſſet animus non condonandi, non eſſet condonatio, nec teneretur Catholicus reuocare ad priſtinam amicitiam illum hæreticum, nec fictio illa culpam venialem excederet (vt de fornicatione carnali dixi diſp. præc. n. 13. (& omnia ibi dicta ſunt hîc dicenda. Si tamen eſſet animus condonandi; manifeſtum eſt ex proximè dictis eſſe condonationem. Nec tunc requiritur diſtincta cognitio iuris competentis ad diuertendum, ſed ſatis eſt velle Catholicum reuocare ad conſortium coniugale illum hæreticum, obliuioni mandantem iniuriam illam, & quaſi ea poſtpoſita velle amicitiam coniugalem. Quia id eſt virtute omne ius ſibi competens ratione illius iniuriæ velle remittere (vt dixi diſp. præc. n. 12. (Et hoc niſi errore ductus reconciliationem faceret, exiſtimans ſe ad eam teneri. Quia non eſſet ſpontanea (vt etiam dixi diſp. præc. n. 16.) Demum ſi neuter animus adeſſet, nimirum, nec condonandi, nec non condonandi, tunc quamuis in adulterio carnali exiſtimarem diſp. præced. n. 21. eſſe condonationem. At contrarium exiſtimo in fornicatione ſpirituali, niſi illud noſſet ius diuortij ſibi competens, & per copulam condonari : tunc enim eſſet virtute condonare. Ducor, quoniam in adulterio carnali, ratio diuortij eſt mera iniuria illata innocenti, & carnis diuiſio, ac proinde copulam & actus amicitiæ coniugalis per quæ

caro

cato quaſi diuiſa iterum vnitur, ſequitur ex quadam naturali neceſſitate condonatio prioris iniuriæ, vbi contraria intentio non reperitur. Et ideò non tam exacta notitia iuris diuertendi, & condonationis ſequentis prædictos actus, ac tam expreſſa condonandi voluntas deſiderantur (vt explicui diſp. præced. n. 21. & 22.) At in adulterio ſpirituali non eſt ratio diuortij iniuria alteri coniugi illata. Nam omnes ſubditi abſoluuntur à debito fidelitatis ſeruandæ hæreticis, *c. fin. de hæret. in 6*. Cùm tamen illis nulla irrogetur iniuria. Sed potiſſima ratio eſt, quòd in pœnam fidelitatis Deo debitæ, violatæ per hæreticum, abſoluuntur ſubditi à fidelitate ipſi hæretico debita, vt in quo deliquit puniatur: ac proinde actus copulæ, & amicitiæ coniugalis, non eam habent connexionem cum huius iuris condonatione, ſicut in adulterio carnali: proptereáque exigitur maior notitia & expreſſior voluntas vt condonationes ſint. Quam rationem differentiæ, aut ſaltem eſſe diſcrimen in hac parte, colligo ex Soto *4. d. 39. q. vn. a. 3. in ſol. ad 1. verſ. Arguitur autem*, vbi proponens argumentum ad probandum, non poſſe coniugem ad fidem redeuntem relinquere infidelem, poſt copulam ſubſequentem conuerſionem. Sicut contingit in adulterio carnali, copula habita poſt illius notitiam. Reſpondet exemplum non omnino conuenire. Quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam coniugis cenſetur condonata: fornicatio verò ſpiritualis minimè. Vbi expreſsè Sotus differentiam in hac condonatione agnouit. An verò ſit plena condonatio per copulam, quando coniux innocens fuit conſcius adulterij carnalis, non verò ſpiritualis, vel è contra dixi diſp. præced. n. 11. fi.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm detur compenſatio, ſi vterque coniux adulterij ſpiritualis reus ſit: vel alter carnalis, alter verò ſpiritualis: ita vt neutri diuertere liceat?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex ſententia circa compenſationem inter fornicationem carnalem & ſpiritualem, n. 1. & 2.
Sententia authoris, n. 3.
Quid, ſi vterque coniux in fornicationem ſpiritualem lapſus ſit? n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 CIrca compenſationem adulterij carnalis cum ſpirituali, duplicem inuenio ſent. Prima docet dari compenſationem, ſi hæreticus ad gremiū Eccleſiæ redire velit: (dum enim in hæreſi pertinax eſt, audiri nequit opponens exceptionem adulterij carnalis ab altero coniuge admiſſi, nec alter ratione periculi tenetur cum eo habitare) ac proinde reſipiſcenti hæretico, neutri coniugi licitum eſſe diuortium. Ducitur, quoniam vtraque fornicatio eſt ſufficiens cauſa diuortij, idémque quoad illud operatur (vt tota diſp. præc. dictum eſt.) Ergo à fortiori idem operari debet quoad reconciliationem. Proniora enim ſunt iura ad coniungendum, quàm ad ſeparandum, *c. 1. in fine, vt lite non conteſt.* Secundò, quia ideò dum vterque coniux eſt adulterij carnalis reus, neutri datur diuortium, quia paria delicta mutua compenſatione abolentur. Nec iure optimo alter alteri poſſet crimen, quo ipſemet infectus eſt, obiicere, (vt probaui hoc lib. diſp. 6. n. 1.) At eædem rationes militant, altero exiſtente reo adulterij carnalis altero verò ſpiritualis. Et ideò hanc tuentur Goffred. *ſum. t. de adulteriis, n. 6. & t. de diuortiis, n. 14.* vbi Hoſt. *n. 10. & c. De illa, in fine, de conuerſ. coniug.* Ioan. And. *c. fin. n. 4. de conuerſ. coniug. & ibi* Ant. *n. 4.* Abbas *in fin.* Anchar. *n. 3.* Alberic. *in ſuo dictionario, lit. M. verb. Matrimon. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, ad fin.* Ioan. de Friburg. *ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 17.* D. Ant. *1. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Nota etiam.* Syl. *Matrim. 9. q. 8. §. 8. & verb. Diuortium, q. 11. n. 14.* vbi Roſell. *n. vlt.* Arm. *n. 9.* Greg. Lop. *l. 8. fin. tit. 2. p. 4.* Gaët. *repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 234.*

2 Secunda ſent. docet coniugem reum cuiuſcunque fornicationis carnalis poſſe ſuum delictum compenſare cum fornicante ſpiritualiter, & repellere hunc petentem diuortium ratione adulterij carnalis, obiiciendo ei exceptionem adulterij ſpiritualis ipſius: at fornicantem ſpiritualiter non poſſe vti compenſatione, quantumuis correctus ſit, ratione adulterij carnalis; ac proinde adulterum carnaliter poſſe diuertere ab adultero ſpiritualiter, nimirum ab hæretico per ſententiam damnato, huic tamen minime eſſe licitum id diuortium ab illo. Ducitur, quoniam ad iuſtam compenſationem deſideratur æqualitas inter res compenſandas, at fornicatio ſpiritualis multo grauius delictum eſt quacumque carnali. Non ergo æquum eſt, vt hæc delicta compenſentur, ſed qui fornicatione carnali infectus eſt, tanquam leuioris criminis reus, poterit ea compenſatione iuuari aduerſus fornicationem ſpiritualem perpetrantem. Quæ tamen huic aduerſus illum deneganda erit. Ita ſentiunt Palud. *4. d. 35. q. 1. a. 2. caſu 1. n. 11. & ibi* Suppl. Gabr. *q. vn. a. 2. poſt 1. propoſ. caſu 1.* (licet præcedentem & hanc ſententiam referat, neutrámque definiat.) Idem Caſtro *l. 1. de lege pœn. c. 4. §. Vt noſtram,* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 217.* Ouand. *4. d. 35. q. vn. propoſitione 1. & ibi* Palac. *diſp. vn. paulò poſt princ.* Qui tamen limitat, niſi hæreticus ſit occultus, adulter verò manifeſtus: Tunc enim (inquit) forſan dabitur hinc inde compenſatio: eo quod adulterium ratione illius circunſtantiæ aggrauetur: hæreſis verò malitia minuatur.

Neutra tamen ſent. mihi placet. Non prior, quia aut nondum lata eſt ſententia aduerſus hæreticum: & tunc manifeſtum eſt non poſſe adulterum vti compenſatione, obiiciendo exceptionem illius hæreſis. Quoniam vt ratione compenſationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, deſideratur vtriuſque coniugis delictum eſſe ſufficientem diuortij cauſam: vt probaui hoc l. diſp. 6. n. 3. (at hæreſis ante ſententiam non eſt ſufficiens cauſa diuortij, niſi ad tempus, dum deeſt emenda, & illa exiſtente, nullo modo (vt dixi diſp. præc. n. 19.) non ergo datur compenſatio adulterij cum illa hæreſi, ſed integrum erit hæretico nondum damnato diuertere ab adultero, non tamen è contra, niſi ad tempus, dum non corrigitur. Aut iam lata eſt ſententia aduerſus hæreticum: quo in euentu vtraque fornicatio eſt ſufficiens diuortij cauſa: & in hoc caſu abſque dubio loquitur prior illa ſent. Et nec in hoc caſu dari compenſationem inde mihi ſuadeo. Quia longè diuerſa eſt ratio diuortij in vtroque delicto: in carnali enim fornicatione eſt ratio, fides violata, & caro in alia diuiſa: in ſpirituali, autem, quod in pœnam hæreſis damnatæ abſoluatur Catholicus à debito fidelitatis (vt dixi diſp. præc. n. 9.) Si ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæreſis damnatæ, non poterit hæreticus quaſi cōpenſatione vtens, obiicere illi fidem violatam coniugij per adulterium. Non enim adulter tuetur ſe quod diuortium velit, violatione fidei coniugalis alterius, vt vel ſic poſſit alter allegare eamdem fidei violationem adulterij petentis diuortium. Sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iuſta ſententia illo damnatus ſit in pœnam ſui delicti. Adulterium verò alterius non tollit pœnam hæretici. Sicut ſi dominus hæreſis damnatus peteret debitum fidelitatis à vaſallo, & hic reſponderet ſe ab eo abſolutum eſſe propter hæreſim, nil conferret obiectio domini contra hanc exceptionem vaſalli, quòd ipſe vaſallus à fide contractus defeciſſet. Quia abſolutio illa à debito fidelitatis non conſurgit ex fide aliqua homini præſtita violatáque, ſed in pœnam hæreſis. Atque ideò Catholico adultero reiecta exceptione adulterij allegata per hæreticum, erit licitum diuortium. Similiter ſi hæreticus damnatus, & iam Eccleſiæ gremio reſtitutus petat diuortium, propter adulterium Catholici, nil ad rem facere videtur, ſi Catholicus illi opponat exceptionem pœnæ diuortij, quam propter hæreſim incurrit. Pœna enim coniugis hæretici non eximit Catholicum à pœna adulterio debita. Deinde, quia cum diuortium hoc comitetur iniuriam, tanquam pœna ex illa conſurgens: ſicut iniuria irrogata per hæreſim non compenſatur iniuria adulterij: illa enim Deo infertur, cui debita fides non ſeruatur, hæc autem homini nimirum, alteri coniugi, violando fidem coniugij: ita nec compenſantur diuortia inde

de conſurgentia. Quod ſi opponas compenſari duo debita eiuſdem rationis, quantumuis iniuriæ, ex quibus promanant non compenſentur, ſintque diuerſiſſimæ. Vt ſi debeam Petro mille ratione furti à me perpetrati, & ille totidem mihi, in ſatisfactionem iniuriæ corporalis, quam mihi intulit, aut eo quod patrem meum interfecerit. Reſpondeo diuerſam eſſe rationem, Quia in debitis eſt aliquid neceſſariò tradendum creditori, & cum idem creditor mihi tantundem tradere teneatur, datur inter huiuſmodi debita compenſatio. Fruſtra enim petitur, & eſſet circulus inutilis, quando aliquid ſtatim reſtituendum eſt, *l. Dolo 8. ff. de doli mali except. & reg. Dolo 59. de reg. iur. in 6.* At in diuortio nil tradendum eſt alteri, ſed ſolum reus amittit ius petendi debitum, & habitationem mutuam, manente illæſo iure innocentis potentis reum inuitum ſibi reconciliare. Quare vbi iniuriæ, ex quibus diuortia manant, ſunt diuerſæ rationis, diuerſiſque illatæ, ſicut inter illas non datur compenſatio, ita nec inter diuortia. Sed ſi Catholicus adulter velit ad hæreticum damnatum redire, poteſt ab ipſo expelli: eo quòd ob adulterium amiſerit ius exigendi & cohabitandi. Et ſimiliter ſi hæreticus hanc reconciliationem petat, poterit adulter renuere. Quia hæreticus in pœnam priuatus eſt eo cogendi iure. Et vt exemplo res hæc clarior reddatur, magiſque comprobetur: eſto exemplum huius. Si vterque ſponſus habeat iuſtam cauſam diſſoluendi ſponſalia, at cauſæ ſint diuerſæ rationis, non dabitur compenſatio, ſed vtrique integrum erit altero inuito reſilire. Vt ſi ſponſa fornicata ſit, ſponſus autem lepra laboret. Sponſæ enim fidem petenti obſtabit propria fornicatio, ſponſo autem lepra, ob quæ neuter fide ſponſalium ſtare tenetur, cum ob diuerſas rationes vterque ius cogendi alterum amiſerit. Sic ergo contingit in præſenti, cum vterque coniux ius cogendi alterum ob diuerſæ naturæ rationes perdiderit: liberum erit vtrique diuertere, nec dabitur hinc inde compenſatio. Supereſt reprobare poſteriorem ſent. Quæ mihi diſplicet, eo quòd ad diuortium non attendatur grauitas delicti in ſe, ſed in ordine ad matrimonium (vt ſatis probaui hoc l. diſp. 6. n. 5.) At in ordine ad matrim. eſt grauius adulterium carnale, maioremque iniuriam illi irrogat, pluſque illi aduerſatur. Vt ex multis probaui diſp. præc. n. 2. & 11. & docet etiam Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. q. 15.* Abul. *c. 19.* Matth. *q. 76. in fine corp.* Bellarm. *l. 1. de matr. c. 17. §. Reſpondent nonnulli.* Surdus *de alimentis. t. 7. q. 21. n. 8.* Si ergo ratione maioris grauitatis delicti non compenſatur hæreſis fornicatione carnali: bene tamen è contra atque adeò fornicanti carnaliter licet diuertere ab hæretico damnato, non tamen huic ab illo. Vt vult ea ſent. Potiùs contrarium omnino dicendum eſſet. Vt in ſimili arguit Bellarm. *ibid.* contra aliquos dicentes non eſſe conſequens, vt ſpirituali fornicatione dirimenti matrimonium, corporalis dirimat, eò quòd ſpiritualis ſit maius peccatum. Atque ita ſit argum. à maiori ad minus affirmatiuè: quod nullius eſt momenti: vt ex multis tradit Euerard. *loco à maiori ad minus, n. 1.* Quos redarguit *ibi* Bellarm. quippe licet fornicatio ſpiritualis ſit maius peccatum in ſe, at corporalis magis repugnat coniugio, & ideo illa dirimenti matrimonium, à fortiori hæc dirimeret. Demum ex his concludo meam ſent. eſſe, vt ſi hæreticus ſit iam damnatus, poſſit liberè diuertere ab adultero, & hic ab illo, nullamque dari compenſationem inter hæc crimina exiſtimo. Si autem damnatus ſit, integrum ſit illi diuertere ab adultero: at adulter id nequeat niſi dum hæreticus non reſipiſcit: ita tamen vt ad ipſum reſipiſcentem redire teneatur, donec ſententia ipſum hæreſis condemnans accedat. Quod ſatis probant rationes allatæ. Et ideò non dari compenſationem inter huiuſmodi fornicationes docet Bald. *c. 1. Qualiter debet vaſallus domino fidelitatem.* & manifeſtè idem ſentit *l. 8. t. 9. p. 4.* vt bene agnoſcit *ibi* Greg. Lop. *verb. Porfiando.*

4 Imò exiſtimo compenſationem minimè dari, ſi vterque coniux in hæreſim lapſus ſit: atque ita qui hæreſis non eſt damnatus, poterit omnino diuertere à damnato, & reconciliato: hic autem minimè ab illo, niſi ad tempus dum non reſipiſcit, & tenetur ad reſipiſcentem redire, donec condemnetur. Quia in condemnato inuenitur ſufficiens cauſa diuortij perpetui, in non condemnato autem ſolùm ad tempus (vt conſtat ex dictis diſp. præced. n. 19. & 20.) Si autem vterque hæreſis damnatus ſit, integrum erit vtrique altero inuito diuertere, donec mutuo conſenſu ambo ad priſtinum matrimonij ſtatum & amicitiam redeant. Quia non ſicut inter duo adulteria vtriuſque coniugis datur compenſatio, ita inter hæc delicta hæreſis. Nam diuortium ratione adulterij eſt prorſus in fauorem coniugis innocentis, ita vt ipſe ſolus hanc pœnam adultero infligere poſſit. Quare vbi alter non eſt innocens, eo priuilegio minimè gaudet. At in hæreſi non datur diuortium, principaliter & directè in fauorem alterius coniugis, ſed in pœnam delicti, eo quòd debitam fidem hæreticus non ſeruauerit Deo, punitur in eo in quo reus fuit, & ita abſoluitur alter à fide coniugali ipſi debita (vt probaui diſp. præc. n. 6.) quamuis indirectè & (vt aiunt) conſecutiuè ea pœna cedat in alterius fauorem. At eo quod alter coniux eandem pœnam incurrerit, non eximitur prior à pœna, in quam ſemel incidit. Nullibi enim cautum inuenitur, vt ius per pœnam amiſſum recuperetur altero obnoxio eiuſdem pœnæ, ſed vterque pœna illa punietur. Nec illa pœna imponitur ab altero coniuge, vt contingit in adulterio carnali, in quo pœnæ diuortij, & priuationis iuris debitum exigendi imponenda eſt ab innocẽte (vt probauimus l. 1. diſp. 68. n. 4.) Sed imponitur ab ipſa Eccleſia independenter à voluntate alterius coniugis. Quamuis poſſit alter eam remittere reconciliando ſibi coniugem damnatum. Quod ſi opponas iam delicta eſſe paria, ac proinde mutua compenſatione abolenda; Reſpondebitur num. ſeq.

Ad argum. n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. neganda eſt conſeq. Quia hæreſim eſſe ſufficientem cauſam diuortij eſt iure ſtatutum in pœnam: at nullum ius ſtatuit eam pœnam aboleri, & compenſari adulterio alterius carnali. Ad 2. dic longè diuerſam eſſe rationem, vt probaui n. 3. & 4. Nec obſtat delicta eſſe omnino paria vtriuſque coniugis hæreſis damnati, vt ſic compenſari debeant. Quia paria delicta mutua compenſatione aboleri intelligendum eſt, quando pœna delicto correſpondens eſt directè & principaliter inflicta in fauorem alterius. Vt explicui n. præc. Arg. 1. ſententiæ n. 2. propoſitum, eſt ſolutum n. 3. 5

DISPVTATIO XVII.

Vtrum propter alia crimina, præter adulterium carnale & ſpirituale, quibus alteruter coniux implicitus eſt, integrum ſit alteri diuertere?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.

Ob nulla crimina præter adulterium corporale vel ſpirituale, quando coniux illis implicitus non pertrahit alterum ad illa, eſt licitum diuortium. n. 3.

An cauſa correctionis liceat tunc diuertere, n. 4.

Diuertere licet ob alia crimina, quando pertrahit coniux ad illa. Et enodatur c. 2. de diuortiis, n. 5. Idem, ob lenocinium viri, n. 6.

Idem, quando vir recipit viros procaces cum periculo vxoris, n. 7.

Idem, coniuge renuente habitare, niſi ſub conditione peccandi, n. 8.

Quid, ſi vir alat vxorem bonis ex furto aut vſura acquiſitis? Et quando vxor & familia delinquant ea alimenta recipiendo? n. 9.

Non eſt neceſſaria iudicis ſententia ad hoc diuortium, n. 10.

Tenetur coniux diuertere ratione dicti periculi, n. 11.

Quid, ſi ſolum corporis periculum immineat ex vitiis alterius coniugis? remiſſiuè n. 12.

An ſit perpetuum diuortium ratione huius periculi ſpiritualis? Refertur ſententia affirmans, n. 13. Contraria Authoris, n. 14.

Soluuntur arg. Et enodatur c. Idololatria 28. q. 1. & c. Omnes cauſationes 32. q. 7. Et explicatur, qualiter idem verbum, ſeu eadem clauſula ad diuerſa relata, poſſit ad vnũ propriè, ad alterum verò impropriè referri. Et quãdo clauſula in fine, poſita referatur ad omnia præcedentia, n. 15

CVm actum ſit de diuortio ratione adulterij corporalis vel ſpiritualis; iam de diuortio ob alia crimina agendum eſt. Et quidem aliqui admittunt diuortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter coniux implicitus eſt. Idque poteſt probari teſtimonio D. Aug. *l. 1. de ſerm. Domini in mõte, c. 18.* & refertur *c. Idololatria 28. q. 1.* ibi. *Ex quo* 1

quæ intelligitur quod propter illicitas concupiſcentias, non tantum quæ in ſtupris cum alienis viris aut fœminis committuntur ſed omnino quaſlibet, quæ animam corpore malè vtentem pernicioſè turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum. Vbi apertè ob quodcunque crimen concedit diuortium. Secundò auctoritate D. Hieron. *epiſt. ad Amandum,* & refert *cap Omnes accuſationes* 33 *q.*7. ibi: *Quamdiu viuit vir, licet adulter ſit. Sodomita licet ſit, flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus tamen eſt reputandus eius, ſcilicet, cui alterum virum recipere non licet.* Vbi de Hier. tanquam manifeſtum videtur ſupponere, poſſe coniugem ob alia flagitia dimitti. Nec obſtat ſolutio *Gloſſæ ibi, verb. Propter,* dicentis, derelictum non de iure, ſed de facto. Quippe clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia (vt probaui l.6.diſp.22.n.17.) Et cum ob adulterium & ſodomiam intelligatur verbum illud, Derelictus de iure, neceſſariò debet eodem modo de aliis flagitiis intelligi. Pro hac ſent. referuntur à Barboſa *rubr. ſol. matr.* 2. *p. n.* 17. Orig. *c.*19. Matt. Ripa *rubr de iudic. n.* 18. 19. Tiraq. *l.* 16. *conn. nu.* 37. Bercheus *l. Inter diuortium* 191. *n.*6. *ff. de v. ſign.* Lara *l. Si quis à liberis.* §. *Si quis ex his, à nu.* 78. *ff. de liberis agn. ſc.* Sed hæc loca conſului, præter locum Brechei, eo enim libro careo, & in nullo inuenio hanc ſent.

2 Alij cenſent ob nulla alia crimina licitum eſſe diuortium, quamuis coniux ad ea coniugem inducat. Ducuntur, quia cùm hæc ſint iuris poſitiui, & pœnalia, minimè ſunt extendenda. At *c.*2. *de diuort.* limitatè concedit diuortium mulieri, quando trahitur ad peruerſionem fidei, ibi: *Verum ſi coniugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit ſeparari.* Et paulò ante, *Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui, (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari debet.* Et ratio diſparitatis eſt. Quod cum fides ſit totius Chriſtianæ vitæ fundamentum, periculoſius in illa erratur, in reliquis autem non tanti momenti error eſt: & ideo ob ſolum periculum deficiendi à fide conceditur id diuortium. Negatur autem ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur anſa facilè diſſoluendi matrimonia. Ita Abulenſ. *c.*19. Matth. *q.*70. *in ſolut. ad* 3.

3 I. Conclu. ſit. Ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel ſpirituali licet coniugibus diuertere, ſi coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum. Conſtat ex *c.*2. *de diuort.* cuius verba n. præc. retuli. Et docet *ibi Gloſſ. v. Vel alio,* recepta ab hominibus vtriuſque iuris DD. Et D.Th.4.*d.*39.*q.vn.a.*6.*corpore,* quem vniuerſi Theologi ſequuntur, Conſtat etiam ex Conc. Toletano 12.*c.*8. & refertur *Præceptum,* 32.*q.*5. Et ex D. Aug. *l.*1. *de ſer. Domini in monte c.*32. & habetur *c. Si vxorem* 32. *q.*5. Et ratio eſt, quod fornicatio ſpiritualis magnum afferat ſecum periculum peruertendi fidem alterius coniugis, atque ideò dum coniux ille minimè reſipiſcit, licitum eſt alteri diuertere. Quòd ſi iam ſententia aduerſus coniugem illum hæreticum lata ſit, in pœnam delicti priuatur conſortio coniugali (vt diſp.19.n.9.diximus.) Fornicatio autem carnalis directè opponitur fidei coniugali, & certitudini prolis. Quæ in aliis criminibus minimè reperiuntur. Ex quo fit, quantumuis coniux aliis grauiſſimis peccatis & ſceleribus deditus ſit, & incorrigibilis dummodo coniugem alterum non inducat ad peccandum, minimè licere diuortium.

4 Negandum tamen non eſt, ſi vxor iis peccatis implicita ſit licere viro, cauſa ipſam corrigendi, ad tempus reddere à conſortio coniugali, quo ipſa eo ſolatio deſtituta, reſipiſcat. Quia eſt caput, ipſiuſque eſt vxorem corrigere. Ita D. Th.4.*d.*39.*q.vn.a.*6.*in fine corp.* Alber. *in ſuo diction. lit. M, verb. Matr.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniugem in fin.* Rainer. 2. *p ſum. s. de matr. c.*11. Ioan. de Friburg *ſum. confeſſ. l.*4.*t.*22.*q.*18. D. Ant 3.*p.t.*1 *c.*21.§.4. Syl. *Matr.* 9. *q. vlt.* Sot. 4. *d.*39.*q. vn a.*4. *ad* 4. Gaëta *repet. c. Ad limina,* 30. *q.*1.§.4. *num* 235. Petr. de Led. *de ma r. q* 59. *a* 6. *fine.* Lud. Lop. 2. *p. inſtruct. de matr. c.*53. *ad fin* §. *Quæritur deinde.* Emm. Sa *ſum verb. Diuortium, n* 9. Id tamen eſſe licitum vxori ad variis ſceleribus implicati correctionem, negat Petr. de Led. *ibid.* Quippe mulier eſt ſubdita viro, ac proinde ipſius non ſit illum corrigere. At melius Sot. & Lud. Lop. *iiſdem locis,* id licere vxori admittunt, ſi commodè poſſit ac probabiliter ſperetur fore, vt vir reſipiſcat. Quamuis enim ipſi non adeo incumbat virum corrigere, ac e contra; at poteſt vtique prædictis circumſtantiis concurrentibus. Quod ſi quæras de obligatione id remedium adhibendi, conſtat ex dictis diſp. 12. vbi latè diſputaui de obligatione dimittendi adulteram vxorem, ad vitandum ſcandalum ſuſpicionis conſenſus. Idem enim in aliis criminibus publicis iudicandum eſt, ſi idem ſcandalum orietur. Et an ratione præcepti correptionis fraternæ hæc obligatio conſurgat ibi diſputaui.

II. Concluſio. Integrum eſt coniugi diuertere quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur, timétque ſibi animæ ruinam. 5 Conſtat, quia iure naturali & diuino, cuique permiſſum eſt periculum corporis, nedum animæ cauere. Et confirm. quia licitum eſt à leproſi conſortio recedere, quando periculum infectionis coniugi ſano imminet (vt probauimus l. præc. diſp.24.n.29.) Ergo à fortiori, vbi adeſt periculum infectionis animæ. Nec obſtat huic ſent. *c.*2. *de diuort.* vbi ſolùm concedi videtur ſic diuertere, quando vir nititur vera religione deſerta, ad ſuam hæreſim alliceret negatúrque ob alia crimina id licere. Dicendum enim eſt eum textum, ea quæ regulariter contingunt attendiſſe hoc namque leges attendere debent. *l. Nam ad ea, ff de legibus.* Quare cum coniugi hæreſim aut aliam ſectam amplectenti infectionis periculum regulariter immineat. Quale rarò contingit coniuge aliis criminibus infecto. Natura enim inditum eſt, vt quiſque ad ſuam ſectam alios pertrahere tentet, cum exiſtimet id ad animæ ſalutem neceſſarium eſſe; nedum coniugem cui tanta familiaritate & amore coniunctus eſt. At à cæteris ſceleribus, quibus coniux inquinatus eſt, coniugem cæteróſque domeſticos potiùs auertere contendit. Id enim ad regimen domeſticum & propriam incolumitatem valde conducere, non immeritò putat. Inde eſt, vt id *c.*2 *de diuort.* concedat diuertere ob hæreſim, non tamen ob alia crimina. Quamobrem ſi periculum infectionis ex aliis coniugis ſceleribus emergeret, eadem diuertendi facultas concedenda eſt. Quare eam differentiam colligo ex hoc textu, inter hæreſim & alia crimina: vt in illa non expectandum ſit, vt hæreticus coniux Catholicum peruertere nitatur, ſed eo exiſtenti in ſua pertinacia, licet Catholicæ recedere. Quia id periculum in promptu eſt (vt dixi diſp.15.n.3.) At in his expectandum ſit, vt coniux vitiis deditus, ea inducere moliatur. Id enim periculum rarò euenit. Quare hanc ſent. ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Gloſſa c. Vxor, verb. Vxor & c. Idololatria, v. Sacrificare* 28.*q.*1. Inn. *c.* 1 *n.*1 *de adult. & c.*2 *n vn. de diuort.* vbi Abb. *nu* 3. Alex de Neuo *n.*6. *& c. De illa, n.*7. *eod t.* vbi Card *fin* Monald. *ſum.* vbi de matr. *t de diuort.* §. *An poſſit vir reconciliare ſibi vxorem adulteram inuitam paulo poſt princ.* Aſtenſ. *ſum.* 2 *p. l.*8. *t.*21. *a.*2. *q. ſi.* Roſella *v. Impedimentum, impedim* 9 *nu.* 8. Ang. *Matr* 4. *initio.* Sylu. *Matr.* 8. *q.*10. *dict.* 6. *& Matrim* 9. *q. vlt. & verb. Diuortium, q.*1. *verſ* 2. *& q.*6. Tabiena *Matr.* 4 *q nu.* 3. Armill. *verb. Diuortium, n.*3. Nau. *ſum. lat. c.*22. *nu.* 22. *verſ.* 2. Hiſp. *c.*28. *addit ad nu.* 21. *c.*22. *verſ.* 10. *ſecundo.* Barbarius *conſ.* 64 *n.*7. *vol* 1. Gaëta *rep c. Ad limina.* 30. *q.*1.§.4. *n.*235. Barboſa, *rubr ff ſol. matr.* 2. *p. n.* 30. Et ex Theologis, D. Tho. 4 *d.*39. *q. vn a.*6. *ad* 3. D. Bon. *ea d.*39. *in princ. in expoſ lit nu.* 4. ita intelligens Magiſtrum *ibi* dicentem ob alia crimina dari diuortium. Rich. *ibi fin. in expoſ. lit. in ſi.* Palud. *ibi q. vn. a.*3. *n* 16 D. Ant 3 *p. t.*1 *c* 21.§.4. Sot. 3. *d.*39. *q. vn. a.*4. *ad* 4. Petr. de Soto *lect.* 12. *de mat ad ſi.* Led. 2. *p.*4 *q.*61 *a.*6.§ *Contra hoc tamen.* Verac. 3 *p. ſpec. a* 1. *in n n. circa* 4 *concl.* Bellar. *t.*1. *de matr. c.*140. *Secundò ſine conſenſu.* Maldonado *cap.*9. Matt. *n.*32. Angl. Florib. 1. *p. de mat. q.*12. *de cultus diſparitate a* 2. *poſt* 7 *dub. diff.* 3. Enr. *l.*11. *de matr. c.*17. *nu.*7. Lud. Lop. 2. *p. inſtr. de matr c.*53.§ *pen* Emm. Sa *ſum. verb Diuortium nu.* 1. Philiarc *de off. ſacerd. to.*1. *p.*2. *l.*2. *c.*17. *init.* Hier. Llamas *in method o cura an. ma. um,* 3 *p c.*11. §. *fin.* Quod etiam non obſcurè ſignificauit Chriſtus ſaluator noſter Matth. 18 cùm dixit: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum.* Vbi D. Hieron. ait velle ibi Chriſtum, vt ſi nobis coniuncti, charique inſtar oculorum, vt parentes, filij, vxor, cauſa, ſint

ſint ruinæ, ab eis recedamus. Atque idem dicendum eſt, quamuis coniux non trahat quaſi vim inferens, ſed roget, & attenta propria fragilitate timeat alter ſibi lapſum. Eadem enim ratio cauendi proprij damni ſpiritualis militat. Quod bene docent Sylu. *verb. Diuortium q.6.* Et procedit hoc, ſiue vir inducat vxorem ad peccandum, ſiue è contra vxor virum. Integrum enim erit viro lapſus periculum inde timendi diſcedere. Quippe eadem ratio locum habet. Vnde *c.2 de diuort.* licitam eſſe hanc fugam decidit, etiam quando vxor virum allicit ad propriam hæreſim. Et idem habetur ex D. Aug. *c. Idolatria* 28. *q.*1. quando vxor inducit virum ad idololatriam. Et in propriis terminis docet *Gloſſ.* reprobans Hugonem contrarium docentem. *c. Vxor. verb. Vxor,*28.*q.*1. D. Th. 4.*d.*39.*q.vn a.*6.*ad* 3. Nauar. *ſum. c.*22.*n.*22.*ver* 2.

6 Hine deducitur, iuſtam præbere cauſam diuertendi vxori ipſi, ſi vir ſit eius leno. Quoniam incitat ad peccandum. Ita Burſatus *conſ.*218.*n.*6.*vol.*2. Palacios 4.*d.*35.*q.vn. col.*2.*verſ. Secunda limitatio.*

7 Secundò deducitur, iuſtam eſſe cauſam, ſi vir domi admittat viros procaces, & parum pudicos, ſitque ita incautus, vt aliquo eorum domi relicto, foras tendat, vxórque ſolicitetur ab illo, verbis, vel nutibus, aut actibus, & rogatus vir ab vxore ne eos admittat, negligat. Quia eſt idem animæ periculum. Ita Nau. *ſum lat c* 22.*nu.*22.*verſ.*3. Hiſp. *c.*28 *addit. ad n.*21. *c.*22.*verſ. Lo tercero*: Enriquez *l.*11. *de matr. c.*17.*n.*7.

8 Tertiò deducitur, idem aſſerendum eſſe, quando coniux habitare renuit, niſi ſub conditione peccati patrandi. Vt ſi coniux nolit cohabitare, niſi alter latrocinium exercens, diuitias congreget. Sic D. Th. 4. *d.*39. *q.vn. a.*6. *ad* 5. *& ibi* Palud. 9.*vn.a* 3,*n.*15.

9 Quartò deducitur, licitum eſſe ſimiliter vxori recedere à viro, qui rebus ex vſura aut furto acquiſitis illi alimenta ſubminiſtrat. Quia ſui ſceleris participem, ipſam efficit. Ita Monaldus *n.*5 *allegat.* Sed immeritò id dicit, nec audiendus eſt. Quia quando vxor aliunde alimenta non habet, quamuis maritus afficiatur impotens ad reſtituenda iniuſtè parta, excuſatur parcè iuxta decentiam ſui ſtatus illis bonis vtens, vt tradunt Palud. 4. *d.*15.*q.*2. *a.*5. *ad fi. & ibi* Gab. 11.*a.*3.*dub.*16. Ant. 2.*p.t.*1.*c.*12.§.18. Syl. *Vſura* 8.*q.*2.*dict.*3. Arm. *verb Vſura, nu.*39. Tabiena *Vſura* 6 *q.* 4. Salon. 1.2.*q.*78.*a.*3.*controu.*8.§. *Docent quintò.* Valentia 2. *diſp.*5.*q.*21.*puncto* 3 §. *Hic tamen & ſequenti.* Adde excuſari etiam quando habet animum reſtituendi, cùm ſuis iuris effecta fuerit. Vt docent Caiet. *ſum. verb. Reſtitutio c. vlt.* vbi Armil. *nu.*45. Lud. Lopez 1 *p. inſtr. c.*130. § *vlt. verſ. Vltimò dico.* Imò Nauar *ſum c.*17. *num.*268. excuſat omnino vxorem, modò non ſumptuoſius viuat, quàm eius ſtatum decet. Quia quaſi neceſſitate coacta iis bonis vtitur, & potior obligatio eſt mariti ad eam alendam, quam ad reſtituendum.

10 Nec eſt neceſſaria iudicis ſententia ad hoc diuortium. Tum quia non eſt perpetuum, ſed ad tempus (vt dicemus num.14.) Tum etiam ratione periculi lapſus in peccatum. Sicut diſp.15.nu.6. idem diximus de Catholico diuertente ab hæretico ratione periculi infectionis. Quod etiam ſignificat D. Aug. relatus *c. Idololatria* 28.*q.*1. cuius verba nu.1. retuli, dum ait omnino diuertendum à coniuge ſceleſto. Dictio enim, omnino, eſt latæ ſententiæ, & præciſam neceſſitatem abſque vlla diſpenſatione importat (vt diximus lib.1 diſp.31.n.6. Ita Barbatius *conſ.*64.*n.*6 *vol.*1.

11 Ex quo fit teneri coniugem ratione huius periculi, quando credit fore, vt non poſſit alter incolumis euadere, à coniuge recedere: nec poſſe per copulam, vel aliter ius hoc diſcedendi remittere. Sicut diſp.15.num.5. dixi de obligatione Catholici diuertendi ab hæretico. Et conſtat ex dictis nu. præced. Item quia ius naturale diuinum obligat ad cauendum proprium animæ periculum. Quod clarè ſignificauit Chriſtus Dominus noſter in teſtimonio Matth.18. quod retuli num.5. ad finem, iuncta expoſit. D. Hieron. ibi allegata.

12 Vtrùm autem diuertere liceat, quando ex vitiis alterius coniugis, vt ex latrociniis & aliis, timetur damnum ſolum corporis redundans in coniugem innocentem? diſputatione ſequenti eſt habendus ſermo.

Sic circa præcedentem concluſionem ſupereſt diſputandum. Num diuortium conceſſum coniugi, eo quod 13
alliciatur ab altero coniuge ad peccandum, ſit perpetuum: an potius ad tempus, dum inductio illa durat? Innoc. *c. De illa n.vn. verb. De aliis, de diuort.* refert quoſdam aſſerere ob inductionem hanc non dari perpetuum diuortium, ſed ad tempus, donec coniux inducens reſipiſcat: & eſſe ſpeciale in hæreſi, vt ob periculum inductionis ad illam detur diuortium perpetuum. At ipſe ſentit idem eſſe in hoc caſu. Et ſententiam hanc Innocentij refert nil decidens Ioan. Andr. *ibi nu.*2. & remittit ſe ad *c. Ad Apoſtolicam. de conuerſ. coniug.* vbi etiam nil dicit. Eandem referunt nil decidentes, quamuis eam videantur ſequi. Ant *cap. Ex literis, in fin. de diuort.* & ibi Anch. *in fine.* Et Veracr. 3 *p. Specul. a.*1 *concl.*4. iuncto *notab. circa illam, in fine* ait probabile eſſe ſtando in iure naturæ diuino concedi diuortium perpetuum ob inductionem ad alia crimina: id tamen denegari ob iuris Eccleſiaſtici prohibitionem, *c.* 2. *de diuort.*

Veriſſima tamen ſententia eſt, non concedi diuortium 14
perpetuum, ſed ad tempus, quo inductio illa ad peccandum durat: ac proinde reſipiſcente coniuge ad peccatum inducere, & ſeriò conuerſo, teneri alterum coniugem ad eum admittendum. Conſtat ex dictis diſp.14. num.2. vbi probauimus non concedi diuortium perpetuum iure diuino. niſi ob ſolam fornicationem carnalem, vtpote, quæ ſola directè aduerſantur fidei coniugali. Vnde minus bene Veracruz *nu. praced. allegatus* dixi eſſe probabile, iure diuino ob inductionem ad peccatum concedi. Si enim iure diuino concederetur, non poſſet ea facultas reſtringi ab Eccleſia (vt hoc l. diſp.5. n.23. probauimus.) Præterea ex iure Eccleſiaſtico non conſtat, vbi hoc diuortium perpetuum concedatur. Id enim eſt ſpeciale in hæreſi poſt ſententiam latam, in pœnam illius criminis (vt diximus diſp.15. nu.9.) Et in illa eſt ſub iudice: & ideò quatuor retuli opiniones ea diſp.15. n.16. & ſeqq. Atque ideò hanc partem tuentur Card. *cap. De illa, in fine, de diuort.* Sylu. *Matrimonium 9.q. vlt.* Richard. Aſtenſ. Petrus de Soto, Ledeſ. *n.*5 *allegati.* Sotus 4 *diſt.*39.*q.vn.a.*4.*ad fin totius art.* Bellarm. *l.*1.*de matr. c.*14. §. *Secunda cauſa eſt.* Maldonado Matth.5. *nu.*32. Lud. Lop. 2 *p. inſtruct. de matr. c.*53.*in fine,* Palacios 4.*d.*27.*diſp.*3.*col.*12 *fol.*598. Petrus de Ledeſm. *de matr. q.*62.*a* 5.*in ſolut. ad* 1.

Ad argumenta nu.1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum 15
ex *c. Idololatria* 28. *q.*1. dic intelligi D. Aug. quando coniux illis criminibus implicitus innititur alterum ad ea peccata pertrahere, vt diximus n.5. Atque ita *ipſemet* D. Aug. *lib.*1.*retr. c.*19. non vult nos eam ſent relatam *d. c. Idololatria,* abſolutè ſequi. Ad 2. deſumptum ex eo *c. Omnes cauſationes,* dic mentem D. Hieronymi in eo loco non fuiſſe explicare ob quæ crimina iure permittatur diuortium: ſed ſolùm facto diuortio ob quamuis cauſam, neutri coniugi integrum eſſe ad alias nuptias tranſire. Quare inde non poteſt argumentum deſumi ad probandum ob alia crimina licere diuortium perpetuum. Vel ſecundo dic cum Barbatio *conſ.*64 *num.*9. *vol.*1. ob ſodomiam & adulterium concedi propriè diuortium, quod receſſum perpetuum importat: ob alia verò ad tempus, quod impropriè appellatur diuortium. Nec eſt inconueniens, vt vnum & idem verbum ad diuerſa relatum determinet ea iuxta eorum qualitatem, quædam propriè, quædam verò impropriè. Vt conſtat ex *c. Olim ex literis, & c. Ab excommunicato, de reſcript.* quæ reputat ſingularia ad hoc reprobandum, Card. *eo c. Ab excommunicato, n.*4 *notab.*5. *& eo cap Olim num.*5. *notab.* 10. Nec etiam obſtat clauſulam in fine poſitam referri ad omnia præcedentia. Id enim intelligitur, quando eſt eadem in illis ratio, & ſalua recta ratione ad omnia illa referri poteſt (vt probaui lib.6. diſp.22. nu.19.) Aliàs refertur ad id, quod poteſt de iure determinari. Ad argumentum n. 2. propoſitum conſtat ex dictis num. 5. vbi explicuimus id *c.*3. *de diuort.*

DISPV

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm ob coniugis ſæuitiam, vel amentiam, liceat alteri diuertere: & qualis cautio deſideretur vt teneatur redire, & quando ob hanc cauſam liceat alteri tranſitus ad ordines vel religionem?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.1.
Propter ſæuitiam licet diuertere, donec cautio ſufficiens præſtetur, n 2. & ibi, vt impediatur reſtitutio, eſt incontinenti probanda ſæuitia.
An id propria authoritate effici poſſit, n.3.
An tunc ſola cohabitatio an etiam debitum negari poſſit, n.4.
Quid, ſi alter coniux cauſam ſæuitiæ præbuerit. Et explicatur l. Si mulier in princ ff. de eo quod metus cauſa, n.5.
Si vir vxoris vitæ inſidietur, poteſt hæc recedere, n.6.
Quid è contra, ſi vxor tentet virum necare? Refertur opinio negans, n 7.
Sententia Auctoris explicatur: & c. Quidquid, 32. q 5 n.8.
An liceat viro recedere ab vxore, cui ita infeſtus eſt, vt timeat fore vt ipſam occidat, eo quod vrgentiſſimam odij cauſam dederit: teneaturque non mutare domicilium ipſa ob iuſtum timorem renuente, n.9.
Qualis ſæuitia ad diuortium exigatur, & an talis, quæ incutiat metum viri conſtantis, n 10.
An ſufficiant moleſta cohabitatio, rixa, & diſcordia, n.11.
Quid de vxore, cuius vir tres in vtero necauit, n, 12.
An ſatis ſint minæ, n.13.
An ſufficiant verbera? Refertur duplex ſententia, n.14. & 15.
Refertur ſententia Auctoris, & an viro liceat vxorem verberare, n 16.
An ſit huiuſmodi ſæuitia, ſi maritus vi debitum extorqueat, n 17.
An liceat coniugi receſſus a coniuge in amentiam lapſo: nu.18. & ibi, de ebrietate.
Num ſufficiat ſæuitia futura probabiliter præſumpta inter coniuges, eo quod de maiori bonorum parte litem agant, n.19.
An ea ſæuitia præſumatur, viro retinente concubinam, ita vt vxor non teneatur cohabitare, donec cautio præſtetur, n.20.
Quid, ſi abſque ſententia damnum immineat vxori ex viri latrociniis, aliiſve delictis, n 21.
Quid, ſi vxor ſit venefica, liberorum interfectrix, deprædeturve mariti facultates, quæ cauſa diuortij expreſſa ſunt. l. Conſenſu, C. de repud. n.22.
An ſufficiat ſæuitia parentum viri erga vxorem, n 23.
Deſideratur ad hoc diuortiũ, legitima & veriſimilis cauſa timoris n.24.
Iudex interrogaturus eſt de cauſis timoris: eiuſque arbitrio committitur, an iuſta ſint. n 25.
An debeat iudex abſque cauſa cognitione cogere coniugem, de quo eſt ſuſpicio, ad præſtandam cautionem, ſiue procedat ex officio, ſiue ad partis inſtantiam, n.26.
An ſtetur ſolo iuramẽto allegantis ſuſpicionẽ timoris ratione ſæuitiæ n.27.
Probandæ ſunt cauſæ ſuſpicionis teſtibus integris, n 28.
Quid, ſi de cauſa ſuſpicionis conſtet, quod vxor ratione proprij adulterij receſſerit, n 29.
Quid in praxi ſeruandum ſit à iudice, dum petitur diuortium ob ſæuitiam & an ſola informatio ſummaria ſufficiat ad ſeparandum coniuges, dum lis durat, n.30.
Quando ſæuitia eſt tanta, vt cautione ſubueniri nequeat, eſt perpetuum diuortium celebrandum n.31.
Arbitrio iudicis committitur, quando ſæuitia ſit tanta. n.32.
Dum lis circa adulterium coniugis aut maiorem bonorum partem pendet, aut inimicitiæ ſunt valdè capitales, raro eſt tutũ fidere cautioni, n.33.
Poſt n.33. inuenies alia ſummaria.

1 VT tandem vltimam manum imponamus huic tractatui, ſupereſt de diuortio ratione ſæuitiæ diſputare. Qua in re tres quæſtiones agitandæ ſunt. Prima, quando ſæuitia iuſtam diuortij cauſam præbeat, & qualiter probanda ſit. Secunda, de cautione præſtanda, quo inſtauretur matr. Tertia, de tranſitu ad religionem, vel ordines, coniugis ob ſæuitiam recedentis.

2 Quæſtio I. An coniugis ſæuitia iuſtam alteri diuertendi cauſam præbeat, donec cautio ſufficiens ſibi præſtetur: & qualis probatio ſæuitiæ deſideretur? Prima concluſio ſit. Integrum eſt coniugi diuertere ob alterius ſæuitiam tantam, vt abſque grauis damni periculo non poſſit cum illo habitare: donec coniux ſæuiens ſufficientem ſecuritatis cautionem præſtet. Et quamuis alias reſtitutio ante omnia facienda ſit: excipitur tamen caſus, in quo coniux diuertens opponit alterius ſæuitiã. Concluſio ab omnibus admittitur, & eſt expreſsè deciſa *c. Literas in fine de reſtitut. ſpol.* ibi: *Si verò tanta ſit ſæuitia, vt mulieri trepidanti non poſſit ſufficiens ſecuritas prouideri, non ſolum non debet ei reſtitui, ſed ab eo potius amoueri: alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate promiſſa profectò videtur coniux ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito.* Et *c. Ex tranſmiſſa, eod. t.* ibi *Ipſam ei reſtitui faciatis, recepta tamen ſufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir proſequatur, quod meritò de ipſo diffidat, alicui probæ & honeſtæ mulieri, vſque ad cauſæ deciſionem, cuſtodienda ſtudioſius committatur.* Et *c.1 Vt lite non conteſt.* ibi *Verum quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum.* Iuncta *Gl. verb. Suſpectum*, vbi ait hunc eſſe vnum ex caſibus, in quo ſpoliato viro vxor minimè reſtituitur. Et ratio eſt, quod ſequi ex reſtitutione damnum irreparabile vxori poſſet. In quo euentu reſtitutionem denegari, probauimus hoc l. diſp.12. nu.22. Eſt tamen opus incontinenti probare ſæuitiam, quo reſtitutio hæc impediatur. Sicut *c. Literas de reſtitut. ſpoliat.* dicitur conſanguinitatem allegatam ad coniugis ſpoliati reſtitutionem impediendam, probari debere incontinenti. Quod procedit ratione periculi peccati (vt diximus eo n. 22.) Et quando dicatur incontinenti probari, diximus ead. diſp.12. n.23. Gutier. *l.1. quæſt. can cap.24. n 8.*

Vnde poteſt coniux, id periculum ob alterius ſæuitiam 3
timens, propria auctoritate recedere, vel expellere alium, quem timet. Quod docet Gutierrez *quæſt. can l.1. c.24. n.5.* Quod intelligerem, dum eſſet periculum in mora, vel non eſſet facilis aditus ad iudicem. Inde enim ſcandala orirentur. At ſi alter cautionem ſecuritatis ſufficientem præſtare velit, quatenus reddat coniux, non poſſet propria auctoritate diuertere, quantumcumque notoria eſſet ſæuitia. Quippe cautione illa ſatis conſulitur periculo. Ita Barboſa *rubr.2. p.n 26. in ſi. ff. ſolut. matrim.*

Quidam concluſionem limitant, vt ratione ſæuitiæ li- 4
ceat diuortium, manente obligatione reddendi debiti coniugi ſæuienti, ſi abſque reddentis periculo fieri poſſit. Sic Ouandus *4. d.35. diſp. vn. pr. poſ.5.* Et poteſt id probari Quia ratione ſæuitiæ ius exigendi debiti & cohabitandi non amittitur, ſed ſuſpenditur ratione periculi. Ergo vbi id periculum in redditione debiti minimè reperitur, ea neganda non erit. Verùm contrarium mihi ſuadeo. Quia vbi coniux ob culpam propriæ ſæuitiæ priuatur conſortio maritali, donec reſipiſcat; ſufficientémque incolumitatis cautionem præſtat, omnimodum ius eius ſuſpenditur, vt vel ſic diligenter incumbat remedio adhibendo. Quare petenti debitum poteſt alter reſpondere: Da cautionem neceſſariam, (prout teneris) vt tutò tecum cohabitem, quod ius tua culpa impedis: aliàs nolo tibi reddere. Cùm tua malitia prius me iure cohabitandi abſque meo periculo. Fidem enim non ſeruanti fides ſeruanda non eſt, *c. Peruenit, el 2. de iureiur.* At coniux ſæuiens minimè ſeruat fidem præſtitam in matrimonio, cohabitandi. Vnde vt coniux teneatur reddere, non ſatis eſt in redditione deeſſe periculum, ſed id etiam abeſſe debet à cohabitatione, quando ex mariti voluntate id periculum prouenit. Præterea, quia textus nu.2. allegati concedunt indiſtinctè ſeparationem: ac indiſtinctè reſtitutionem, negant, donec cautio detur. Et ita clarè videntur ſentire. Palud. *4. d.39. q. vn a.3. n.14.* & Gaëta *repet. c. Ad limina 20. q.1. §.4. n.235.* vbi dicunt coniugem non teneri debitum reddere, nec cohabitare, quando nequit incolumitati ſuæ conſulere, niſi coniugem dimittat.

Nec refert quicquam, cauſam huius ſæuitiæ præſti- 5
tiſſe alterum coniugem. Vt ſi vxor adulterium aliúdve facinus admiſerit, quapropter vir infenſus illi eſt; atque illa non audeat ad illum ſibi conciliari volentem redire. Danda enim eſt cautio incolumitatis à viro, alias non tenetur ipſa cohabitare, conciliationémque admittere. Quod apertè conſtat ex *c. De benedicto 32. q. 1.* vbi Pelagius Pontif. iubet adulteram reſtitui marito, præſtita cautione non offendendi. Præterea, quia licet præcedat culpa, non imputantur quæ ex ea procedunt. Vt ex multis notat *Gloſ. c. Quia diuerſitatem, verb. Suſpenſus, de conceſ. præbenda.* Et conſtat ex *l. Nec timorem. ff. de eo quod metus cauſa*, vbi deciditur nil referre vt metus grauis ſit, ex culpa metum paſſi eum oriri. Deinde, quia *c. Veniens. 2. de ſponſalib.* ſubuenitur metuenti, qui culpabilem cauſam dedit. Nec

obſtat, fruſtra beneficium legis implorare committentem in legem. *c. Quia fruſtra, de vſuris c. fin. de immun. Eccleſ.* Verum enim eſt, eum non iuuari quominus puniatur, benè tamen beneficio legis iuuatur, ne offendatur à priuato, cui vindicta non eſt permiſſa, *c. Vt nemini liceat ſe ſine iudicis authoritate vindicare, per totum t.* Nec obſtat *l. Si mulier, in princ. ff. de eo quod metus cauſa*, vbi quis non poteſt allegare metum, quem culpa ſua patitur. Intelligenda enim eſt, vbi quis timet aliquod damnum ſibi iniuſte inferendum: ſecus quando iniuſtè. Atque ita contra Angelum *l. Qui bona, §. Qui damni. ff de damno infecto, &* Paulum, *&* Romanum *ead lege §. Si quis iuxta*. docent Bart. *eo §. Si quis iuxta. n. 1. &* Alex. Abb. *c. 1. Vt lite non conteſt. n. 7. & c. Ex tranſmiſſa, n. 2. & c. Literas n 23. de reſtit. ſpol.* Ripa *c. 1. n. 14. verſ. An petens de iudiciis*, Iaſon *l. Si ſuper poſſeſſione, n. 6.* Cod *de tranſact.* Io d. Imola *d l. Qui bona. §. Qui damni.* Felin. *rub. de treuga & pace, n. 10. declar. 8 §.* Hip. *l. 1. Præterea, nu. 86. ff de q.* Hugo *&* Turrecr *d. c. De Benedicto n. 3.* Ant. Go. *t. 3. var. c. 8. n. 16. § Sexto facit, v. Quod notabiliter extende.* Auiles *c. 6. Prætorum, Gloſſ. Probres n 13.* Iul. Clar. *l. 5. recep. § fi. q. 47. v. Sed pone quod pars.* Menoch. *conſ. 299. num. 5. vol. 3.* Pariſius *conſ. 54. n. 13. vol. 4.* Barboſa *rubr. ff. ſoluto matr. 2. p. num. 27.* Lancelotus *inſtit iuris canon l. 2. tit. de diuortiis, § Præſtanda tamen erit, verb. Reſtituta.* Lud. Lopez 2 *p. inſtru'l. de matr. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem. *verſ. Si autem loquamur* Graffis 1. *p deciſi. num. lib. 2. c. 84. n. 10.*

6 Ex his infertur, eſſe ſufficientem cauſam vt vxor diuertere poſſit, ſi vitæ ipſius maritus inſidietur, tentans veneno aut alia via ipſam perimere. Conſtat ex *l. Conſenſu, & auth. Sed nouo iure, C. de repudiis*, vbi hæc cauſa repudij aſſignatur. Præterea, quia id eſt capitale odium, ratione cuius denegatur reſtitutio viro ſpoliato. *c. Literas in fin. & c. Ex tranſm. de reſtit. ſpoliat.* Nec de hac re aliquis dubitat.

7 At quando è contrà vxor vitæ viri inſidias parat, quo ipſum perimat, an liceat viro diuertere: non conuenit inter DD. Id enim quidam negant. Ducuntur, quia textus *c. Literas, in fi. c. Ex tranſmiſſa de reſtit. ſpol cap. 1 vt lite non conteſt.* qui diuortij, ratione ſæuitiæ meminerunt, loquuntur expreſse de vxore virum timenti. Et quamuis maritus & vxor ſint correlatiua, ac proinde videatur diſpoſitum in vxore, cenſeri quoque diſpoſitum in marito, *l vn. C. de indicta viduit.* At id locum non habet quando vtriuſque correlatiui non eſt eadem ratio. Vt probat Euerar. *in ſuis topicis, loco à correlatiuis n. 8.* Eſſe autem diuerſam in hoc caſu, manifeſtè conſtat. Quia vxor nequit coërcere virum, ipſúmque punire, at poteſt vir ipſam vxorem. Deinde idem probatur ex *c. Quidquid 32. q. 5.* quod eſt Nicolai Pont. ibi: *Quidquid mulier contra te cogitaue it, vel ſi te accuſauerit, non eſt (excepta cauſa fornicationis) reiicienda.* Atque ideò ita docent Tancr. quem refert & ſequitur *Gloſ. c. 2. verb Vel alio. de diuort. & c. Quemadmodum in fi. de iureiur. &* ibi Hoſt. *ad fin.* Anton *ibi §. Illud autem, in fine.*

8 Cæterùm abſque dubio dicendum eſt idem de marito, cuius vitæ inſidias tendit vxor; poterit enim ratione huius ſæuitiæ diuertere, quando aliter nequit compeſcere vxorē, ſibique aduerſus inſidias illius conſulere. Ratio eſt aperta, quia ius naturale vnicuique concedit facultatem vitandi mortis periculum, nec contractus matr. obligat ad cohabitationem cum tāto vitæ diſcrimine: eo vel maximè, quod id diſcrimen ex culpa vxoris proficiſcatur. Quæ ratio æquè militat in vtroque coniuge, cum alter vitæ alterius inſidiatur, nec aliter coërceri poteſt niſi diuortio facto. Quare cum vir & vxor ſint correlatiua, diſpoſitum in textibus n. præc. alleg. in vxore, cuius vitæ maritus inſidiatur cenſeudum eſt diſponi in viro eaſdem vxoris inſidias patienti. Adde, eos textus locutos eſſe de vxore, eo quod frequentior ſit viri in vxorem ſæuitia, & rarò accidat talis ſæuitia vxoris in virum: verba autem poſita in lege gratia frequentioris vſus, non limitant legem (vt probaui l. 6. diſp. 19. n. 10.) Nec obſtat *c. Quidquid allegatum, n præc* pro contraria ſententia. Non enim venit intelligendum, quando ſæuitia vxoris tanta eſt, vt abſque periculo vitæ non poſſit vir cum illa habitare. Dicendúmque eſt, exceptionem illam fornicationis non excludere caſus alios iure exceptos (vt explicans teſtimonium Chriſti Matth. 5. & 19. excipientis ſolam fornicationem, dixi diſp. 15. n. 2. Præterea aliæ expoſitiones eius teſtimonij traditæ ſeruiunt intelligentiæ *d. c. Quidquid*, quod idemmet dicit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent Hoſt. *c. 1. de diuortiis, n. 2.* vbi Io. Andr. *n 3.* Anton *n. 7.* Abb. *n. 4.* Alex. de Neuo *n 4.* Card *in fin.* Anch. *in fi.* Præpoſitus *in fin. Idem* Abb *c Literas n 7. de reſtit. ſpol & c. Quemadmodum, § Illud autem, n. fi de iureiur.* Alex de Neuo *ead §. n. 14* Palud. *4 d 35. q. 2. t 1 n. 9. & d. 39 q. vn a 3. n. 14.* Aſtenſ. *ſu. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. in fi.* Hypp. *l. vn. n. fin. C. de raptu virgin.* Silu *verb Diuortium q. 6.* vbi Armilla *nu. 8.* Gaëta *repetit. c. Ad limina 30. q. 1. § 4 n. 235.* Gutier. *l. 1. q canon. cap. 24. num. 8.* Enriquez. *l 11 de matr. cap. 17. nu. 7.* Barboſa *rubr ff. ſolut. matr. 2. p. 23.* Dionyſ de Franciſcis *inter conſil matr toto conſ. 58* Lancelot. *inſtit iuris. canon. l. 2. t. de diuor. §. Præſtanda tamen erit, verb. Mulieri.* Atque idem aſſerunt alij, dicentes indiſtinctè iuſtam eſſe diuertendi cauſam, ſi alter coniux alterum veneno aut alio modo interficere tentet. Ita Couar. *4. decr. 2. p c 7. §. 5. num. 2.* Supplementum Gabrielis *4. d. 35. q 2 n. a. 1. concl. 8.* vbi Ouand. *q. 2 n propoſit. 5.* Veracr. *3. p. Speculi a. 1. fi.* Plaza *de delictis l. 1. c 20. n 4.* Lud. Lopez *2. p inſtr. de matr. c. 54* vbi de diuortio quoad habitat. *ſtatim in prin.* Petr. de Ledeſ. *de mat. 1. q. 62. a. 1. dubio 4* Hieron. Llam. *in Methodo cu ationis animarum 3. p. c. 8 §. 13. in fine.*

Non tamen excuſabit maritum à cohabitatione cum vxore, quod de ſe timeat fore, vt continere neutiquam ſe poſſit, quin eam enecet: eo quod corruptam inuenerit, cum virginem eſſe exiſtimaſſet: vel aliquantulum ſuſpicionis de eius adulterio conceperit: vel ob acerbiſſimum ipſius vxoris ingenium, vel demum ob quamcumque aliam cauſam, quæ ad diuortium non ſufficiens eſt. Quippe in ſua poteſtate ſitum eſt diuina ope implorata, eiuſmodi tentationi reſiſtere: ad idque tenetur. Poterit tamen ad aliquantulum temporis diuertere, donec iracundiæ impetus feruens remittat. Nec iuuabit virum, ſi vxor eam cohabitationem non exigat. Quia præſumitur non ſponte, ſed metu adductam, ab exactione abſtinere ſe. Debitor autem non excuſatur in foro conſcientiæ à mora ſoluendi, quando probabiliter creditur præ pudore, aut metu, debitum non poſtulari à creditore. Minus etiam eximet à culpa virum ſic diuertentem, quod velit aliò mutare domicilium gratia dedecoris vitandi ex conuictu vxoris ſic corruptæ, aut de adulterio ſuſpectæ: & vxor teneatur ipſum ſequi (vt probaui l. 1. diſp 41. nu. 1.) Quoniam ſi vxor veriſimiliter timeat ſibi periculum aliò migrans cum viro, non tenetur ipſum comitari: quin potius vir ipſe tenetur in loco vxori tuto cum ipſa conuiuere. Quod conſtat ex dicti ea diſp 31. n. 3. & 14. nec cauſatio illa dedecoris ex prædicto conuictu conſurgentis, aliquid confert. Quippe coram Deo id non dedecori, ſed decori tribuitur. Sicut dedecus duellum ſibi oblatum recuſantis, non liberat à culpa illud acceptantem. Ita docent Nau. *l. 4. conſ in vtraque edit. t. de diuort. conſ. 2. n. 2. 3. & 4.* Manuel *1 t. ſum 2 edit. c. 240. n. 2.* Vega *1 to ſum. 2 edit c. 13. caſu 1.* 9

II. Concl. Non deſideratur ad hoc diuort. faciendū donec cautio ſecuritatis præſtetur, vitæ periculū ex ſæuitia cōiugis dimiſſi conſurgens, nec ſatis eſſe quodcūque malū timeri ſed neceſſarium eſt, ac ſufficit malum quod timetur, eſſe graue, ac tale, quale ad merū viri conſtantis exigitur. Doceo vt non cuiuſcumque mali timor ſufficiat. Quia ſic diuertere res eſt grauiſſima, ac proinde non id ob cuiuſcūque mali timorē efficiendū eſt. Daretur enim anſa paſſim diuertendi, cū rari ſint cōiuges, inter quos non aliquæ diſcordiæ oriātur. Rurſus, quia timoris rei lenis nulla habetur in iure cōſideratio *l. Metum, la 1. ff. de eo quod metus cauſa* Item, quia non quælibet inimicitiæ repellunt teſtes, ne eorum teſtimonio fides habēda ſit, ſed graues, vt tradit *Gl. c. Cū oporteat, verb. Inimicos, de accuſ.* communiter recepta. Non deſiderari autem vitæ periculum inde mihi ſuadeo. Quia pleraque alia mala incutiunt metum cadentem in virum conſtantem 10

(vt

(vt probaui l.4.diſp.5.& aliquibus ſeqq.) Et conſtabit hoc ex corollariis inferendis, vbi referam DD. id diuortium admittentes abſque vitæ periculo. Et debere eſſe talem metum, vt meritò in virum conſtantem cadat, tradit *Peguera in ſuis deciſionib. criminalib. c.20. nu.9.* Et in reliquis inimicitiis deſiderari, ad petendam incolumitatis cautionem, metum cadentem in virum conſtantem, expreſsè tradunt Bart. *l. Qui bona, §. Si quis quia, in fine ff. de damno infecto*, Iaſon *l. Si ſuper poſſeſſ. n.6. C. de tranſ.* vbi dicunt diſcordia inter duos orta, illi ſoli præſtandam eſſe cautionem, qui iuſto ad eam petendam timore compellitur, excluſo eo, quē vanus timor ad petendum ducit. Et metum viri conſtantis deſiderari, affirmat etiam Maſcar. *de prob. concl.* 1376. *nu.*2.

11 Hinc deducitur, iuſtam huius diuortij rationem ſæuitiæ cauſam eſſe, moleſtam cohabitationem, diſcordias, & iurgia grauia frequentia inter coniuges. Metus enim huius mali in virum conſtantem cadit (vt probaui l.4.diſp.6. n.14.) Et ita docet Enriquez *l.11. de matr. c.17. n.7.*

12 Secundò infertur, fas eſſe vxori à viro recedere, qui præ ſæuitia tres infantes in vtero eius necauit. Grauiſſima enim tyrannis hæc. Ita Palud. 4. *d.39. q. vn. a 3 n.*14. Gaëta. *repel. c. Ad limina 39. q.1. § 4. n.*235.

13 Tertiò deducitur, non ſatis eſſe minas, quò diuertere liceat, ac ſecuritatis cautionem poſtulare, niſi minans ſolitus ſit eas exequi. Quare arbitrio iudicis perpendendum erit, num minæ illæ ſufficiant. conſiderato minantis ingenio, ac minandi modo. Quia aliter minæ non incutiunt iuſtum metum (vt probaui l.4. diſp.1. n.20. & 21.) Idem etiam conſtat ex *l. Hac autem 4. ff. ſi cui plus.* ibi: *Hac autem ſatiſdatio locū habet ſi iuſta cauſa eſſe videtur. Nam iniquum erat omnino caueri, nondū illata cōtrouerſia litis. Cum poſſint eluſoriæ minæ fieri: ideoque eam rem prætor ad cognitionem ſuam reuocat.* Atque ita tuentur. *Addit. ad Gl. ibi ſuper verb. Minæ*, Bart. *ibi ſtatim in principio, & ibi* Imol. Iaſon *l. Si ſuper poſſeſ. n.6. C. de tranſact.* Pariſ. *conſ.*168. *n* 11. *vol.*4. Roland *conſ.*27. *n.*3. *&* 4. *&* 21. *vol.*3. Auiles *c.6. Prætorum gloſ. Pobres n.*16. Plaça *de delictis, l.1. c.7. n.1. ad fi.* Menoc. *l.2. de arbit. centur. 2 caſu* 140. *n.*4. Felin. *rubr. de treuga & pace, n.10. declar.*1. Et alios referens Maſcard. *de probat. concl* 1376. *nu.2. &* 3.

14 Quartò deducitur, quid ſentiendum ſit in ea quæſtione. An iuſtam diuortij huius cauſam præbeat, quòd vir vxorem verberarit? Talem enim eſſe, affirmant quidam. Ducuntur, quia ob hanc cauſam repudium concedebatur iure ciuili *l. Conſenſu, in fi. princ. C de repud. auth. de nuptiis, §. Mitiores, coll.*4. & redditur ratio, *ea l. Conſenſu* quod eiuſmodi ſupplicium ingenuis inferri dedeceat, ſeruorumque proprium ſit. Idem, quia *Gloſ.* eadem ratione ducta *c. Sicut, el* 2. 7. *q.* 1. docet viro non permiſſum eſſe vxorem verberare. Demum, quia metus verberum grauium in virum conſtantem cadit (vt Probaui lib.4. diſp.5. n.4.) Et ideò ita docent Bart. *l. Cum ſatis n.7. C. de agricolis, & cenſitis, l.*11. Bald. *l.1. n.9. & ibi* Iaſon *n.4. de legatis*, Theſaur. *deciſ.* Pedemont. 130. *n.*2. Lancel. *inſtituta iuris canon. l.2. tit. de diuort §. Præſtandum tamen erit, verb. Committetur.* Et cum hac moderatione, ſi acris ſit verberatio, docent *idem* Ant. *c. Literas, n.20. de reſtit. ſpol.* Guido *deciſ.*439. *n.6. & conſ.*127. *in fi.* Io. Lup *c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notab.3. in princ. n.6.* Sebaſt. Monticul. *tract. de patria poteſt. verb. Matr. n.*78. habetur t.8. tract. p.2. Vincent. de Franciſ. *deciſ.*244. *in fi. p.*2. Marienzo *lib.5 recop. t.9. l.2. gloſ.1 n.*51. vbi aliquos textus ad probandum adducit. Peguera *in ſuis deciſion. crimin. c.*20. *n.*8. Graff. 2. *p. deciſion. l.2. c.84. n.2. &* 5. Confert ad hoc doctrina aliquorum aſſerentium dari acriter verberatæ vxori aduerſus maritum verberantem, actionem in factum; vt ſoluat æſtimationem iniuriæ ſibi illatæ, denegata tamen actione iniuriarum, quæ infamat. Hi ſunt Ioan. Andr. *addit. ad Speculat. in rub. t. de iniuriis, verſ Et quæſtio de vxore*, Alex. *l. Diuortio. §. Si vir, n.3. ff. ſolut. matr.* Tiraquel *l.1 connub. glo.* 1. *n.*24. Catellian. *in memoralibus, verſ. Actio iniuriarum, & verb. Vxor atrociter.* Couar. 4. *decret.* 2 *p. c.7. §.5. n* 1. Plaça *de delictis, l.1. c.7. n.3. fi.* Lud. Lop. 2. *p. inſtruct. de matrim. cap.* 54. vbi de diuort. quoad habitationem. *ſtatim in principio*

Quamuis hæc reprobat Barboſa *rubrica, ff. ſol. matrim.2. p. num.* 34.

15 Alij cenſent verbera inflicta vxori non præſtare cauſam ſufficientem huius diuortij, niſi quando ex eis probabiliter poteſt mortis periculum timeri, & quamuis id ex præteritis non immineat, ſatis eſſe ex futuris metui: vel ſi inde contracta ſit inimicitia capitalis inter coniuges. Quia *l. Conſenſu, C. de repud.* eſt correcta per *auth. Vt liceat matri & auiæ, §. Quia verò quædam, ad fi. coll.*8. à qua deſumpta eſt *auth. Sed nouo iure, C. de repud.* vbi dicitur non permitti repudium ob verbera, quod *illa l. Conſenſu* concedebat: ſed aliam pœnam viro indicit. Et ita corrigi affirmant *Gloſ. auth. De nuptiis, §. Mitiores. verb. Flagellis. coll.*4. Pariſ. *conſ.*54. *n.37. vol.*4. Pet. Greg *ſyntag. iuris. l 9. c 15. n.*22. Cuiac *nouel.22. col.*4. Et ita videtur nec iure canonico concedi ex eis flagellis diuortiū, niſi in caſu prædicti periculi. Quam ſent. tuetur Barb. *rub ff. ſol. matr. 2. p. n.31. &* 32. & refert Cardinalem & Ferretum.

16 Sed vt meam ſent. explicem, ſuppono viro integrum eſſe vxorem verberare, non paſſim, ex leuique cauſa, nec acriter, quamuis magna cauſa & acri flagellatione condigna intercedat, ſed raro, vrgentique cauſa poſtulante, & moderatè. Quia acris verberatio, quādo delicti qualitas eam poſtulat, iudici relinquenda eſt, cuius eſt iuridica punitio, delictóque graui condigna: viro autem reſpectu vxoris, filiorum, & familiæ non huiuſmodi punitio incumbit, ſed domeſtica & moderata, quæ potius correctionē, quam pœnam ſpectat. Item quia hac leui, & moderata, & ex cauſa vrgenti, verberatione, etiam ingenui puniri poſſunt, nec ea domeſticæ punitionis limites excedit. Quamobrem non eſt cur viro denegetur. Atque ita docent Hoſt. *c. Quemadmodum ad fin. de iureiur.* vbi Io. And. *n.*16. Anch. *n.*12. Hent. *n.4 &* 5. Ant. *eo c. Quemadmodum, §. Illud autem n. fi.* Abb. *eod. § nu. vlt. &* Alex. de Neuo *n.*13. Arch. *c. Sicut, el 2. n.4. 7 q.1. &* Bellam. *n.4. & d. c. Quemadmodum n.6. idem* Abb *c. Cum contingat, n.20. & ibi* Felin *n.7. de foro compet.* Tiraq. alios allegans, *l. c. connub, gl.1. n.22. &* 24. Roſel. *verb. Vxor. n.*4. vbi Ang *n.*3. Syl *q.*3. Tabien. *q.1. n.*2. Armil *n.*2. Roland. aliis relatis, *conſ.* 27. *n.15. & 16. vol.*3. Theſaur. *deciſ.* Pedement. 120. *n.*3. Graf. 1. *p. deci l.2. c.84. n.*2. Bar. *rubr ff. ſolut.2. p. n.*35 Quare merito Sotus *lib.5. de iuſt. q.2. a 2 in fine corporis*, Aragon. 2. 2. *q.*65. *a.2. col.5. verſ. De marito ſolet dubitari, & ibi* Salon *col.*3. dicunt id ſolùm licere ex cauſa grauiſſima. Hoc ergo ſuppoſito, primò cenſeo, quando leuis eſt verberatio, & ex vrgenti cauſa, manifeſtum eſſe non licere vxori diuertere. Quia vir iuſtè agit. Idémque credo, quando leuis eſſet verberatio, etiam abſque cauſa. Quamuis enim vir iniuſtè agat, at ea ſæuitia non tanti momenti eſt: nec verborum leuium timor in virum conſtantem cadit, ſed quando ea grauia ſunt (vt diximus l.4. diſp.5. n.4.) Atque ita meritò DD. nu. 14. allegati petunt ad hoc, acrem eſſe verberationem. 2. exiſtimo non licere hoc diuortium cauſa verberationis præteritæ, quantumuis atrocis, ſi caſu, ex inſolito iræ ac perturbationis motu viri contigerit, nec probabilis timor eiuſmodi punitionis in poſterum exercendæ ſubſit. Ducor, nam cauſa huius diuortij ex ſolo damni futuri timore proficiſcitur: cuius ſignum eſt, teneri vxorem diuertentem cauſa ſæuitiæ redire ad virum data ſibi ſufficienti incolumitatis futuræ cautione, *c. Literas, & c. Ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.* Ergo vbi attenta viri conſuetudine, eiuſque à natura indito ingenio, exceſſus ille inopinatus fuit, non erit iuſta diuortij ac petendæ cautionis cauſa. Adde ex vnica verberatione minimè ſæuitiam concludi. Vt benè docent Roland. *conſ.* 27. *n.*12 *t.*3. & multis aliis relatis Riminal. *iunior conſ.*174. 31. *vol.* 2. Præterea, quia ad probandum ſolitū eſſe quempiā minas exequi, quas minæ incutiant metum viri conſtantis non ſatis eſt vnicus executionis actus (vt probaui l.4. diſp. 1. n.22.) Vnde meritò Enriq. *l.11. alleg.* exegit moleſtam cohabitationem, rixis & diſcordiis, quæ omnia aſſiduitatem quandam important. Tandem exiſtimo contra Barboſam *n. præc. relatum*, non deſiderari quo verberatio grauis cauſam iuſtam diuertendi & cautionis exigendæ præſtet, vt probabile mortis periculum inferat: ſed ſufficere eam

acrem eſſe, & correctionis marito conceſſæ limites excedentem (vt ſenſere DD. nu.15. allegati) & eam non ſemel caſu accidiſſe, ſed repetitam eſſe: (duo enim actus conſuetudinem probant, vt probaui l.4. diſp.1. n.22.) Vel ſaltem ex ea vnica verberatione coniecturam ſumi poſſe probabilem, attenta mariti natura, fore vt in poſterum ſimiliter ſæuiat. Ratio eſt, quia metus verborum acrium in virum conſtantem cadit (vt probaui lib.4. diſp.5. nu.4.) Et vnicus actus ſatis eſt huiuſmodi timori inferendo, quando ex eo coniectura prædicta merito capitur (vt probaui eod. lib.4. diſp.1. n.22.) Et idem credo, quando mulier culpam admiſiſſet ea acri verberatione condignam. Quia adhuc vir ſæuit, & terminos correptionis ſibi permiſſæ tranſgreditur.

17 Quintò deducitur, iuſtam huius diuortij cauſam eſſe ſæuitiam viri, quando vi debitum coniugale ab vxore extorquere ſolet. Ita Ant. c. Literas, n 20. de reſtit. ſpoliat. Graffis 1. p deciſion. l.2. c.84 n 3. Sed hoc non mihi placet, quia licèt in modo ſit aliqualis iniuria, at non eſt tanta vt ſæuitiæ tribuenti cauſam diuertendi, aſcribenda ſit. Eo vel maximè, quòd ſi vxor ſponte debitum reddat, nulla erit vis; ſi autem deneget, ius habet maritus cogendi: quòd ſi in modo aliquantulum excedat, non eſt tantus exceſſus, & vxor poteſt vim illam cauere, ſi ſponte reddat, vt tenetur.

18 Sextò deducitur, quid in ea quæſtione dicendum ſit, an ob furorem coniugis liceat alteri diuertere? Quidam enim negant. Quia D. Aug l.1. de ſer. Dom in monte c.32. & refertur c. Si vxorem, 32. q.5. aſſerit ob nullū infortuniū eſſe coniugem dimittendum. Ita Abb. c.1. n.3. de coniug. lepros. & ibi Alex. de Neuo num.3 & faciunt DD. qui aſſerunt coniugi amenti reddendum eſſe debitum. Quos retuli l. præc. diſp. 23. n.4 vbi eam q. diſputaui. Tribuitúrque ſent. hæc Alex. l. ſi cum dotem 23. § Si maritus in fi. ff. ſolut. matr. ſed eam minimè tenet: tantum enim dicit eum textum, concedentem repudium ratione furoris perpetui, correctum eſſe iure canonico: quod ſola morte matr. conſummatum dirimi docet. Sed omnino tenendum eſt furorem coniugis, vbi abſque graui periculo cum illo habitari poteſt, non præſtare iſtam diuertendi cauſam, ſed ſanum teneri cohabitare, illique miniſtrare. Nil enim tam humanum eſt, quam fortuitis caſib. mulieris, maritum, vel vxorem viri participem eſſe, l. Si cum dotem, 23. §. Si maritus ff. ſolut. matr. Secus exiſtenti eo graui periculo. Quia præualet ius propriæ vitæ tuendæ. Et ita intelligitur d. c. Si vxorem, quando id periculum non imminet. Ita Nau. ſum. Latina c.12 n 12. v. Quinto, Hiſp. c.28. addit. ad n.21. c.22. v. Lo quinto. Couar. 4. decr. 2. p.7. §.5. n.3. Veracr. 3 p. Speculi, a.1. fi. Ant. Cuc. l.5. inſtit maior. t.12. in fi. Theſaurus deciſ. Pedemont. 130. n.2. Barboſa rubr. ff. ſolut. matr. 2 p. n.17. fi. Emm. Sa ſum verb. Diuortium, n.8. Enriq l. 11. de matr c.4. fi. & c.8. n 13 & c.17. n 7. Graff. 1 p deciſion. l.2. c.84. in fi. Lud. Lop. 2 p. inſtr. de matr c.54. vbi de diuortio quoad habitationem, paulò poſt princ. caſu 3 Philiarcus de officio ſacerdotis, to.1 p.2. l.8 c.17. initio. Nec credo eſſe neceſſarium vitæ periculum, ſed ſatis eſt aliud grauiſſimum arbitrio prudentis. Non tamen ſatis erit moleſta cohabitatio & rixæ. Quoniam hæc abſque culpa coniugis amentis accidunt. Atque ita quamuis cæteri Doctores allegati aſſerant deſiderari periculum vitæ ex cohabitatione imminens. At melius Couar. Lud. Lop. Graff. allegati, & Petr. de Ledeſm. de matrim. q.62. a.1. fin. Enriqu l.11. de matr c.8. n.13. dixerunt indiſtinctè, quando ex cohabitatione periculum imminet. Et Ant. Cuc. & Veracruz citati, quando furor eſt maximus. Et Theſaurus allegatus, quando furor eſt intolerabilis. Quæ omnia in alio periculo graui verificantur. Similiter erit iuſta diuertendi cauſa, ſi vir ſæpè inebrietur cum periculo vitæ vxoris, Enriq. l.11. de matr. c.19. n.7. Idem, cum alio graui periculo: & tunc præſtanda erit ſufficiens cautio in poſterum abſtinendi ab ebrietate. Idemque cenſendum eſt ſi è contra vxor ſic ebria fiat, nec compeſci poſſit à viro. Quoties autem id periculum abeſſet; non liceret hac ratione diuortium: ſicut nec ob alia crimina, quæ in alterius coniugis perniciem minimè vergunt, iuxta dicta diſp. præc. n.3.

Tertia concluſio. Non ſola ſæuitia præterita iuſtam diuertendi & petendæ cautionis cauſam præſtat, ſed etiam timor futuræ ſæuitiæ, & malæ tractationis. Quia in vtroque euentu imminet periculum coniugi. Ita docent Aymon conſ 31. n.2. & 3. vol.1. Card. conſ.9 in princ. Couar. 4. decr. 2 p. c.7. §.6. n.2. Gut. l.1. q canon. c.24 n.9. Barboſ. rubr ff. ſolut. matr 2 p n.32. Graffis 1. p. deciſ. l.2. c.84. nu.1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. matr. cap.54. vbi de diuortio quoad habitationem, ſtatim in principio. Idque conſtat, nam probabilis timor mali proxime inferendi in virum conſtantem cadit, quamuis nullus metus illatus ſit (vt probaui lib.4. diſp.1. n.16. & duplici ſeq.) Et ſubiiciunt optimum exemplum Aymon, Couar. Gutier. Lud. Lop. ibid vt quando inter coniuges lis ſuper maiori bonorum parte agitaretur, poſſet enim tunc futura ſæuitia præſumi, perſpecta perſonarum qualitate. Quod ex multis probat Aymon ibid. 19

Hinc infertur, poſſe præſumi hanc cauſam ſæuitiæ, ſi vir concubinam teneat, ac proinde hac ratione integrum eſſe vxori diuertere. Quippe non benè conueniunt vxor & concubina, ſolétque hæc vitæ illius inſidiari. Ita docent Bald c 1. n 3. vt lite non conteſt. Dec conſ. 530. n.4. vol.4. Io. Lup. c. Per veſtras de donat. inter vir. & vx. notab.3. in princ. n.6. & §.21. n 8. Theſaur deciſ. Pedemont. 130. n 4. Matienz. li.5. recop. t.9. l.2. gl.1. n.52. Et quamuis Io. Lup. & Matienz. loquantur quando vir domi tenet concubinam, vel eam adducere domum intentat. At idem dicendum eſt, ſi extra domum propriam, eam teneat. Quia eſt huiuſmodi retentio cauſa moleſtæ cohabitationis, & perpetuæ diſcordiæ inter coniuges. Sic docet Theſaurus ibid. & fauent alij qui indiſtinctè de retentione concubinæ loquuntur. Quare vxor redire non tenebitur, donec ſibi ſufficienter caueatur de expellenda concubina, & in poſterum ea non admittenda. Ita Bald. Io. Lupus, & Matienzo ibid. Addúntque Io. Lup. & Matienzo non teneri redire, niſi data dicta cautione, & pœna appoſita, ſi à fide præſtita. Quæ omnia etiam docet Graffis 1. p deciſ l.2. c.84. n.4. Et hæc doctrina apertè procedit ratione ſæuitiæ, ſecluſa ratione adulterij. Alias falſum eſſet teneri vxorem præſtita cautione redire. Quare licèt vxor eſſet adultera, ac proinde compenſatione delictorum facta, non liceret ſibi ratione adulterij fugere: id vtique ſibi eſſet integrum ratione ſæuitiæ futuræ probabiliter præſumptæ ex retentione concubinæ. 20

Imò quamuis non ex viri ſæuitia immineat damnū notabile corporis vxori, ſed ex aliis viri ſceleribus, poteſt vxor fugere. v.g. ſi vir latrociniis deditus ſit, ac incorrigibilis, quamobrem periclitatur vxor: vt ſi timeat ne tanquam conſentiens furtis viri, & receptatrix furtorum puniatur, iuxta notata l.1. C. de furtis. Quia cum tanto corporis detrimento non tenetur cum illo habitare. Ita Palud. 4. d.32. q.1. a 2. n.7. & d.39 q. vn a.3 n.14. D. Ant. 3 p. t.1. c.20. §.10. caſu 1. Nauar ſu. Hiſp c.28. add. ad n.21 c.22. v. Lo tercero. Barboſa rub ff. ſolut mat. 2. p n.29. Et ita temperandum eſt quod dicunt ipſimet D. Ant. 3. p t.1. c.21. §.4 & Nau. ſu lat c.21 n.21. v. Tertiò, nimirum poſſe vxorem diuertere à viro latrociniis debito & nolente à furtis abſtinere. Si enim nullum inde vxori detrimentum conſurgat, non poterit recedere. Vt benè animaduertit Barboſa eod nu.29. Emm. Sa ſu. verb. Diuert. n 5. Idque conſtat ex dictis diſp. præc. n.3. 21

Secundò infertur integrum eſſe viro recedere ab vxore venefica liberorum interfectrice, aut viri facultates deprædante. Ita docent Sot. 4. d.39. q vn. a.4. ad 4. Angl. Florib. 1. p de matr. q.12. de diſparitate cultus, poſt dub.7. diffi.3. Lud. Lop. 2 p. inſtr. de matr. c.53. § pen. Quod quidem de vxore liberorum interfectrice, manifeſtum eſt. Quia cedit in graue matrimon. detrimentum. Item, quia præ nimio liberorum affectu, magis terrentur in illis parentes, quam in ſeipſis: atque ideò talis metus in virum conſtantem cadit (vt probaui l.4. diſp.4 n.1.) Quando autem vxor eſt venefica, licèt crimen illud veneficij non ſit ex ſe cauſa iuſta diuortij, at merito timere poteſt vir ſibi, ne veneficio aliquo lædatur. Sunt enim huiuſmodi fœminæ peſſimæ, & facilè amore alieno captæ, aut ita percitæ, ſolent maritos veneficiis 22

interficere. Demum quando vxor ſubſtantiã viri deprædatur, non eſt ſemper cauſa ſufficiens diuortij, donec cautio præſtetur, ſed quando vel furtum eſt notabile, vel præſumatur fore tale, ita vt is timor facultates amittendi cadat in virum conſtantem, nec aliter compeſci valet. Vt conſtat ex dictis n. 10. Quando autem is timor ſit viri conſtantis, dixi l. 4. diſp. 5. n. 200. & ſeqq. Sed nec in hoc eſt verũ: niſi quando vir notabile damnũ in ſua perſona timet. Non obſtat *c. de his qui filios occid.* vbi negatur diuortiũ, quòd mater filiũ occiderit. Quia intelligitur de diuortio perpetuo.

23 IV. Concl. Non ſola viri ſæuitia, ſed etiam parentum viri, præbet iuſtam diuertendi cauſam vxori, ac petendi cautionem ſecuritatis. Sic docent colligentes ex eo textu, ibi: *Vel parentes eius.* Ant. *c. Ex tranſmiſſa n. 6 de reſt. ſpol. & ibi* Abb. *n.* 4. Graff. 1 *p dec. l. 2. c. 84. n. 3.* Quod intelligerẽ quando vir in culpa eſt illius ſæuitiæ, vt ſi vxorem cum eo periculo retineat in parentum domo, vel parentes in ipſamet propria ſui ipſius. Tenetur enim potius incolumitati vxoris conſulere, & paci. Iuxta illud Gen. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vx. ſuæ.* Vel ſi parentes domũ viri frequẽter adeant, nec vir id periculũ vitarit.

24 V. Concl. Vt fuga ratione ſæuitiæ & cautionis petitio, iuſta ſint, vltra timorem mali grauis, deſideratur etiam cauſa legitima & veriſimilis timendi. Quia id omnino exigitur ne timor vanus ſit, & hominis puſillanimis & inconſtantis (vt probaui l. 4. diſp. 1. n. 15.) ita Bald. *conſ.* 176 *n. 2. vol. 1.*

25 Hinc deducitur, iudicis eſſe interrogare coniugem, ratione huius timoris diuortium poſtulantem, de ſuſpicionis timoris cauſis arbitrióq; ſuo cõmitti diiudicare, an iuſtæ ſint inſpectis perſonis, & cauſis. Nam quod metus in virũ conſtantẽ cadat, ſpectatur cauſa timoris an probabilis ſit, nõ abſolutè, ſed reſpectu ſubiecti metũ patientis, tã quoad grauitatem mali, quod timetur, quã quoad probabilitatem & modum timendi. Puſillanimis enim ex faciliori cauſa ad timendum ducitur. Quod probaui l. 4. diſp. 3. n. 5. Sic Bald. *n. præc. alleg.* Idémque apertè conſtat ex dictis, n. 13.

26 Secundò deducitur, non poſſe iudicem diuortium ratione ſæuitiæ concedere, aut cogere coniugem ad cautionem præſtandam non præmiſſa iudicis cauſæ cognitione. Quia præſumendum non eſt quempiam vitæ alterius inſidiaturum, niſi conſtet. Item quod cogere ad ſatiſdandum eſt laborioſum, *l. 1. verſ. Sed ſi dubitetur ff. de iudiciis.* Quod vniuerſi admittunt, quando iudex ad inſtantiam partis procedit. Quando verò ex ſolo officio procedit, cenſent aliqui non deſiderari iuridicam cauſæ cognitionem. Quia cum tunc non deſiderentur fideiuſſores, ſed nuda cautio ſufficiat, ceſſat ea ratio, quod fideiuſſorem date ſit laborioſum. Sic tenent Dynus *l. 2. §. 1. in fine, ff. ſolut. matr.* Felin. *rubr. de tregua & pace, n. 10. declar. 2.* Iul. Clar. *l. 5. recept. §. fi. q. 47. verſ. Sed nunquid poteſt.* Sed melius eam requiri, docẽt alij. Tum quia non eſt certum iudice procedenti ex officio ſolam cautionem nudam exigi (vt dicemus n. 44.) Tum etiam, quia cautio nuda petit bonorum hypothecam cum adiectione pœnæ: vt dicemus n. 34.) At obligare ad hoc, eſt re vera grauare. Atque ita docent Ioan. de Imola *l. 2. §. 1. in fin. ff. ſolut. matr.* Pariſius alios referens *conſ.* 168 *n.* 10. *vol.* 4. Hippolyt. quem refert & ſequitur Auiles *c. 6. Prætorum gloſſ.* Pobres, *n. 9. &* 10. & idem videntur tenere alij, indiſtinctè docentes requiri cauſæ cognitionem, vt iudex obliget ad cautionem de non offendendo præſtandam. Ita Bart. *l. Capitalium. § Ad ſtatuas, n. vn. ff. de pœnis.* Alex. *conſ.* 78. *n.* 25. *vol.* 5. Roland. *conſ.* 27. *n. 2. &* 3. *vol.* 3. Menoch. *de arbitr. l. 2. centur. 2. caſu* 140. *n* 4. Plaça *de delictis l. 2. c. 7. n. 1. fin.* & aliis relatis Maſcard. *de probat. concl.* 1376. *n.* 1.

27 Tertiò deducitur, non ſtandum eſſe in hac re iuramento petẽtis cautionem, allegantíſque ſuſpicionẽ timoris. Quãuis enim timor tanquam paſſio in animo conſiſtens poſſit iuramento probari: at cum non ſolùm timor, ſed iuſta etiam timoris cauſa ſit probanda, illa qualitas inſtar æ aliam probationem petit. Ita multis citatis Padill. *l. Si ſuper poſſeſſione, n. 26. C. de tranſact.* Maſcard. *de prob. concl.* 1376. *n. 4 &* 5.

28 Imò ea ſuſpicionis cauſa eſt probanda teſtibus omni exceptione maioribus. Ita Pariſius *conſ.* 54. *n.* 16. *vol.* 4. & Barb. *rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n.* 27.

Excipe tamen, niſi euidenter de cauſa ſuſpicionis conſtet. Vt eſt caſus *c.* De Bened. 32. *q.* 1. in quo conſtabat mulierem commiſiſſe adulterium, quod infert iniuriam grauiſſimam viro, & domui eius, *l. Miles, §. ſi ſocer, in fin. ff. ad l. Iul. de adulter.* Tunc enim cauendum eſt abſque alia cauſæ ſuſpicionis probatione. Ita Alexand. *conſ.* 78. *n.* 18. *vol.* 5. 29

Quartò deducitur iuſtitia praxis in tribunalibus Eccleſiaſticis vigentis. Petito enim diuortio ratione ſæuitiæ coniugis, iudex petit informationem teſtium eam probantium, qua præſtita, ſi ſufficiens ſit, continuò actum interloquutorium pronuntiat, quo iubet vxorem in loco tuto deponi, dum lis deciditur, & ſub pœna excommunicationis iubet viro & eius parentibus, ne illi malum inferant, & ſub aliis pœnis pecuniariis: & moderatur expenſas litis atque alimenta vxori præſtanda. Ad quod teneri virum diximus diſp. 8. n. 28. Sic Gut. *l. 1. q. canon. c. 24. n. 6. &* 7. Et quamuis diuortium abſque aduerſæ partis citatione fieri nequeat, *c. 1. de cauſa poſſeſſ.* at ſeparatio ad tempus dum diſcordia durat, & lis agitatur, ſolam informationem ſummariam poſtulat, argumẽto *l. Æquiſſimum, ff. de vſufructu.* Sic Nauar. *l. 4. conſ. in 2. edit. tit. de diuort. conſ. 5. n.* 1. 30

Vltima concl. Quando ſæuitia coniugis eſt tanta, vt nulla ſecuritatis cautio ſufficiens ab alio præſtari poſſit, non eſt reſtituendus coniux ſpoliatus, ſed ſent. diuortij pronuncianda eſt. Habetur expreſsè *c. Literas, in fi. de reſtit. ſpol.* Et docent omnes, ac ſpecialiter *ibi* Abb. *n.* 7. & multos alios referens Barb. *rubr. ff. ſol. matr. 2. p. 16. fin. & n. ſeq.* 31

Quando autem ſæuitia coniugis tanta ſit, vt illi per cautionem ſatis prouideri nequeat, & quæ cautio ad damnum vitandum ſufficiat, certa regula præſcribi nequaquam poteſt, ſed id iudicis arbitrio decidẽdum perſpectis bene omnibus circũſtantiis occurrentibus relinquitur. Argumento ex *l. 1. ff. de iure deliber.* ibi: *Cum dicit tẽpus, nec adiicit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate quem diem præſtituat.* Et *c. De cauſis de off. deleg.* ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canon exprimatur, eadem infligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſa, ſecundum tuum arbitrium punire procures.* Cùm ergo in iure (vt conſtat ex *c. Literas, in fin. & c. Ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.*) nec alibi præſcriptum ſit, quanta eſſe debeat ſæuitia, & qualis cautio ſufficiat, totũ id negotiũ arbitrio iudicis liberandũ erit. Atque ita docent Hoſt. *d. c. Ex tranſmiſſa ſuper v. Diffidat.* Abb *d. c. Liter. n.* 7. Pariſ. *conſ.* 54 *n.* 36. *vol.* 5. Tiraq. *l. Si vnquam, v. Omnia, vel partem, n.* 31. *ad fin. C. de reuoc. donat.* Bald. *conſ.* 276. *n. 1. vol.* 1. Cou. 4 *decr. 2 p. c. 7. §. 5. n. 1. fin.* Plaça *de delictis, l. 2. c. 7. n. 1. v. Et primo.* Menoch. *de arbit. l. 2. cent. 2. caſ.* 148 *in fin. & caſ.* 139. *n. 4. &* 5. Burſ. *conſ.* 107. *n.* 29. *vol.* 2. Gut. *l. 1 q. can c. 24. n.* 10. Cauall. *in ſuis comm. opin. q. 66. n. 13. & ſeqq.* 32

Tandem id obſeruandum eſt, vbi odium eſt capitale, non debere coniugem cautionis fragilitati fidere. Nec enim cautionis maleuolum animum mutat. *§. fin. inſt. de ſuſpect. tut.* nec in hoc caſu ſufficiens cautio præſtari poteſt. Sic Aimon. *conſ.* 41. *n.* 4. *vol.* 1. exemplificans in vxore litiganti cum viro circa maiorem bonorum partem, in quo caſu ait præſumi inimicitias capitales. Et non eſſe tunc cautioni fidendam probat ex *c. Accedens: el. 2. iunct. Gl. v. Inimicis, vt lite non conteſt.* ibi: *Et literas non habuit de conductu, ſi tamen miſſæ ei fuiſſent, non debebat ſe credere ſuis capitalib. inimicis* Vbi *Gl. verb. Inimicis*, ait in eo caſu non potuiſſe ſufficientem cautionem præſtari. Et idem conſtat ex *Gloſſ. c. Ex parte, el 1 de appell. verb. Periculoſum, in fi.* vbi ait citato ad locum periculoſum non ſatis eſſe præſtare ducatum, vbi Decius *n.* 15. *verſ. in fine Gl.* dicit non teneri quemquam literis ſalui conductus fidem habere, quando locus non eſt tutus propter inimicitias. Quatuor Zephalus *conſ.* 384. *n.* 64. *& quatuor ſeq. vol.* 3. ait mulierem adulterij accuſatam minimè teneri lite pendenti redire ad maritum, quamuis ille cautionem & fideiuſſores præſtet, per *l. Quia ita, §. 1. ad* Trebellian. ex qua habetur in arduis poſſe quempiam nolle ſtare fragilitate cautionis, ſecundum Paul. & Imolam *ibi.* 33

SVMMARIVM.

Cautionis nomine, dum in aliquo decreto ponitur abſque aliqua additione, comprehenditur ſimplex cautio, non tamen abſque bonorum hypotheca, & appoſitione pœnæ, & quid, an tunc exigatur iuramentum? explicaturque, l.10.t.33 p.7.n.34.

Quid, quando adduntur aliqua particula, vt plene, idoneè, rectè, ſufficienter, & aliæ? n.35.

Quoties petitur cautio ob perſonæ ſuſpicionem, an ſatis ſit nuda? n.36.

An quoties cautio fideiuſſoria aut pignoratitia deſideratur, ſufficiat bonorum hypotheca? n.37.

An obligatus ad cautionem pignoratitiam vel fideiuſſoriam ſatisfaciat ſola iuratoria, eo quòd præ paupertate vel alia ratione non inuenit fideiuſſorem, nec habet pignora: credaturque eius iuramento dicentis ſe non inuenire? n.38.

Iudex poteſt ex officio cogere ad cautionem non offendendi præſtandam, num.39.

Cautio ratione ſæuitiæ à coniuge præſtanda debet eſſe fideiuſſoria vel pignoratitia, n.40.

An ſatis ſit ſola iuratoria, quando coniux timet iuramentum? n.41.

Quid, ſi coniux pauper ſit aut aduena, & ideò fideiuſſores non inueniat, nec pignora habeat, an ſufficiat eius iuramentum loco cautionis, credendumque ſit illi iuranti ſe aliam cautionem minime poſſe præſtare? n.42.

An ſufficiat iuramentum, quando vir eſſet diſcretus, & emendatæ vitæ? Et generaliter quoties aliquis tenetur fideiuſſorem aut pignora dare, excuſetur, ſi notoriè idoneus ſit? n.43.

An ſi iudex ex ſolo officio, coniuge nil petente, compellat ad cautionem hanc præſtandam, ſufficiat iuratoria, n.44.

An cautio præſtanda adulteræ? vel alterius criminis reæ vxoris, debeat eſſe ſolum de ea non offendenda ratione delicti præteriti, vel etiam futuri? explicatur c. De Benedict. 3.q.1.n.45.

An non obſtanti ea cautione poſſit vxor caſtigari à viro? n.46.

Poſt n.46. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

Quæſtio II. Qualis cautio à coniuge, cuius ſæuitia eſt
34 probata, præſtanda ſit, ne ratione illius celebretur diuortium, & coniux, qui præ timore diuerterat, ei reſtituatur? Præmittenda ſunt aliquot fundamenta de cautione in genere, vt clariùs procedatur. Primum fundamentum ſit. Cautionis nomine niſi aliquid addatur, nuda cautio comprehenditur. Habetur *l. Sancimus, C. de verb. ſign.* & docent vniuerſi DD. n. ſeq. alleg. & latè Barb. *l. Diuortio* 8. §. *Interdum n.22. ff. ſol. matr.* Nec obſtat *l.10.t.33.p.7.* vbi expreſsè dicitur cautionis nomine intelligi pignora vel fideiuſſores. Quia ne contradicat iuri communi, quod nunquam in dubio corrigere cenſetur (vt probaui lib.3.d.41.n.8.) intelligenda eſt, cùm cautio non ſimpliciter profertur, ſed cum aliquo addito: iuxta n. ſeq. dicenda. Ita Greg. Lop. *ea l.10. verb. Cautio.* Vel dicit cum Bart. & aliis per ipſum allegatis: intelligi illam legem, quando cautio petitur à lege: & *l. Sancimus*, quando petitur ab homine. Non tamen ea cautio debet eſſe abſque obligatione omnium bonorum. Vt cum Bart. *l. Prius n.23. in fin. verſ. 3. quæro. ff. de operis noui nunciat.* & multis aliis probat Iaſon *l. Sancim. n.2. C. d. verb. ſign.* Debet etiam continere pœnam frangenti fidem cautionis iniunctam. Sic *Gl. l.2. verb. Sola promiſſione, ff de iudiciis* Iaſ. *ea l. Sancimus, n.2.* An verò debeat continere iuramentum, dicemus n.44.

35 Secundum fundamentum. Quando adduntur aliquæ particulæ cautioni, deſideratur vt detur cautio fideiuſſoria vel pignoratitia. Huiuſmodi particulæ ſunt, ſi addatur, idonea. Conſtat ex *l. Si mandato Titij, 59. §. fin. ff mandati.* ibi: Paul. *reſpondit non videri mandati conditioni paritũ, cũ in mandato adiectum ſit, vt idonea cautio à debitore exigeretur, ſi neque fideiuſſ. neque pignora accepta ſunt.* Et docẽt ibi *Gl. v. Accepta. Et gl. c. fi. v. Idoneã, de pign. & c.* Odoar. *verb. Idonea, de ſol. & c. Ad noſtra, el 2. verb. Sufficienti, de iurei. & c. fi. v. Idoneam, de ſent. excõm. in 6. & c. Quãquam, v. Idoneè, de vſuris in 6. & c. fi. v. Et idoneè, de pœnis in 6. & l. Sancim. 3. verb Nudam, C. de verb. ſign.* vbi Bart. *n. vn.* Alber. *in fi.* Paul. *n. vn. Salicet. n. vn.* Iaſ. *n.3.* Bald. *l. Executorem 8. n.16. C. de executione rei iudicata.* Fel. *d. c. Ad noſtram, n.8.* Ang. *verb. Cautio, n. vn.* vbi Sylu. *n. vn.* Tab. *n. vn.* Greg. *l.10. verb. Cautio, t.33. p.7. Queſada in ſuis q. iuris, c.11. n.1.* Vnde recedendum eſt à *gl. c. Prima igitur, verb. Cautione, de conſec. d.4.* vbi ſimplicem cautionem dici idoneam ait. Quam reprobat Iaſ. *d. l. Sancim. n.3.* quia ſimplex cautio non intelligitur cum pignoribus, vel fideiuſſoribus (vt diximus n. præc.) ſecus quando additur, idonea. Idem exigitur, quando additur, ſufficiens, *Gl. c. Quoniam, §. in aliis, verb. Cautione, vt lite non conteſt. & c. fi. verb. Cautionem de pign. & c.1. in fin. de ſequ. poſſ. & fruct. & c. Ex publico, verb. Sufficiẽti, de conu. cõiug. & c. Ad noſtrã el.1. verb. ſufficienti, de iureiur. & c. Piſanis, verb. ſufficiẽti, de reſt. ſpol.* Albe. Paul. Iaſon. Ang. Syl. Tab. Gr. Lop. *proximè alleg.* Fel. *d. c. Ad noſtram, n.8.* Socin. *reg.43.* Fallent. 2. Caual. *in ſuis commun. opin. q.66. n.3.* Idem dicendũ eſt, ſi addatur, plena. *Gl. d. l. Si mãdato Titij in fin.* Alb. Iaſ. Fel. *n.9.* Socin *fallent. 3.* Gre. Lop. *ibid.* Domin. *c. fin. in princ. n.14. v. In ea gl. ibi, Idoneè de vſuris in 6.* Caual. *de q.66. n.2.* Idem aſſeri oportet, ſi addatur, rectè. Alber. & Gr. Lop. *ibid.* Idem ſi addatur, competẽs. *Gl. l. Si debitori 21. v. Cõpetenti, ff. de iudic. & ibi* Bald. *ad fin. verb. In gl. quæ erit.* Paul. Ang. Sylu. Tab. *proximè cit.* Fel. *d. c. Ad noſtram, n.8.* Quamuis alij, teſte Angelo, dicãt tunc deſiderari cautionẽ arbitrio prudentis ſufficientem. Idẽ dicendũ eſt, ſi addatur, diligẽs. *Queſada in ſuis q. iuris c.11. n.1.* Idẽ quando lex mãdat caueri cauſa cognita, *l. In omnibus*, iuxta verũ intellectũ, *ff. de iudic.* Ita Fel. *d. c. Ad noſtram, n.6.* Tandem dicendum eſt idem, quando lex dicit præſtandam cautionem, quam quis præſtare poteſt. Quoniam ſi tũc ſufficeret ſola iuratoria, fruſtra eſſẽt ea verba, quã præſtare poteſt. Cùm hæc omnibus ſit poſſibilis. Sic Abb. *c. Per veſtras, n.13. de donat. inter vir. & vxor.* Fel. *d. c. Ad noſtram, n.10.* Qui omnino videndus eſt circa alias particulas adiici ſolitas.

Tertium fundamentũ ſit. Cùm cautio interponitur ob 36
ſuſpicionem perſonæ, ſemper debet eſſe cum pignore vel fideiuſſoribus *l. Si fideiuſſor. 7. §. fin. §. Qui ſatiſdare cogantur.* Ita *Gloſſ. pen. l. pen. ff. de petit. hæred.* Bart. *l. Prius, n.23. ff. de operis noui nunciat.* Alber. *l. Sancimus, fin. c. de verb. ſign.* vbi Bald. *n.4.* Paul. *n. vn.* Iaſ. *n.5.* Socin. *reg.43. fallentia 1.* Felin. *c. Ad noſtram, el.1. n.6 de iureiur.* Ang. *verb. Cautio, n. vn.* vbi Sylu. *n. vn.* Padilla *l. Si ſuper poſſeſſione, n.23. C. de tranſact.*

Quartum fundamentum. Non conſtat inter DD. an in 37
his caſibus in quibus deſiderantur pignora vel fideiuſſores, ſufficiat hypotheca. Id enim affirmãt *gloſſ. l. Si mandato Titij 59. §. fin. verb. Neque pignora ff. mãdati,* Gre. Lop *l.10. t.33. p.7.* Verum contrarium tenendũ eſt. Quia etiã vbi ſola nuda cautio exigitur, eſt interponenda hypotheca omniũ bonorum, (vt diximus n.34.) Ergo ea non ſufficit, cum additur particula exigens fideiuſſoriam vel pignoratitiam. Deinde, quia potior eſt cautio pignoratitia, quam hypothecaria. Pignus enim tranſit in creditorem, hypotheca autem minimè, *l. Si rem. §. propriè ff. de pign. act.* Præſtat autẽ poſſidere, quam à poſſidente petere, *l.15. qui ff. de rei vend.* Melius etiam eſt dare fideiuſſorem, quàm hypothecam, vt conſtat ex *l. Omnes, §. In hac, C. de Epiſc. & cler. & auth. de ſanctis Epiſc. §. Si quis autẽ collat. 9.* vbi conceditur clericis priuilegium ne dent fideiuſſores, ſed promittant cum hypotheca. Et ideò hanc partem ſuſtinent Oldrad. *conſ.98. n. vn.* Alber. *l. Sancim. n.4 C. de verb ſig.* vbi relatis Ioan. Andr. Angelo, & Paulo, tenet Iaſ. *n.3.* Domin. *c. fin. in princ. n.13. de vſuris in 6.* vbi & Franc. *in princ. n.21.* Fel. *c. Ad noſtram, el. n.8. de iureiur* Rebuff. *de verb. ſign. l.238. §. Et ſic cum hac.*

Quintum fundamentum. Quoties qui ex neceſſitate iuris 38
tenetur ſatiſdare, & eo quod aduena aut pauper ſit, non poteſt fideiuſſorem aut pignora inuenire, ſatiſfacit iuratoriam cautionem præſtando, *auth. Generaliter, c. de Epiſc. & cler.* docẽtque *gl. c. fi. de pœnis in 6. verb. Et idoneè, & c. Quamquã de vſuris in 6. v. Idoneè. Et c.* Odoard. *de ſol. verb. Idonea, & c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. v. Quam poteſt* vbi Abb. *n.5. & c. Ex parte, el.1. n.4. de v. ſign. & c. Ex publico, n.11. de conu. coniug.* Decius *c. Ex Epiſt. n.217. in nouiori ed. de prob.* Iaſ. *l. Sancimus n. fi. C. de v. ſign. & l.1. n.23. ff. qui ſatiſdare cogantur.* Hippol. *l. t. §. Præterea, n.113. ff. de q. & rubr. de fideiuſ. n.116. & l. fi. n.123 ff. de iuriſd. omn. iud.* Ang. *verb. Cautio, fi.* Syl. *ibi. ad fi.* Siaphilæus *de lit gratiæ 2. p. v. Quãdo conceditur iuratoria.* Auil. *c.6. Prætorum, gl. Pobres, n.11.* Iul. Clar. *l.5. receptarum, §. fin. q.47. verſ. Sed quæro quomodo,* & multis citatis, reſpondẽnſque ad cõtraria, Roland. *conſ.33. n.21. & ſeqq. vol.2.* Ant. Go. *l.3. var. c.6. n.17.* Barb. alios referens *l. Diuortio, §. Interdũ, n.26. ff. ſol. mat.* Brun. *in ſuo cõpend. lit. C, verb. Cautio,* & plures alios refert Tiraq. *de retract. lignag.*

lignag.t.1.§.1.1.gl.18.n.46. Statur autem in hac re iuramẽto dicentis ſe non habere fideiuſſorem. Sic *Gl.fin.l.1.ff qui ſatiſdare cogantur.* Et *c.Quanquam, de vſur.in 6.verb.Idoneè* Bald.*conſ.176.n.2.vol.1.* Hippol.*l.1.§ Praeterea,n.113.ff de q.*Rolan.Ant.Gomez, Auiles, Barb. *proximè citati.*Iul.Clar. *l.5.recept.§.fin.q.46.v. Sed quomodo probabitur.* Intellige tamen ſatis eſſe iuratoriam cautionem, quando aliqua præſtari nequit: ſi præſtans ſit vir bonæ famæ: aliàs non eſſet eius iuramento fidendum, ſed potius debet à iudice cogi vt exulet.Iul.Clar.*eo.§.fin q.47.verſ.Sed quaero quomodo.*

39 Vltimum fundamentum ſit,Iudex ex officio etiam parte non petenti poteſt cogere partes, ad cautionem ſecuritatis præſtandam.Quia in hoc vertitur publica vtilitas.Vt ex multis probat Ant.Gomez *ſtatim allegandus.* Atque ita tenent Pariſius *conſ.168.n.1.& ſeqq.vol.4.*Ant.Gomez *to.3. var.c.6.n.16.§.6.facit, verſ.3.extende,& multis citatis,*Plaça *de delictis,l.1.c.7 n.3 ſtatim in princ.*

40 His præmiſſis,ſit prima concluſio. Cautio pignoratitia vel fideiuſſoria deſideratur, vt coniux probabiliter timens alterius coniugis ſæuitiam teneatur cum illo habitare. Conſtat,quia *c.Literas,in fine:& c. Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpol.*petitur expreſsè cautio ſufficiens: nomine autem ſufficientis cautionis intelligitur pignoratitia aut fideiuſſoria (vt probauimus n.35.) Atque ita docent *Gl.c. De Benedicto verb.Sub cautela 32.q.1.& d.c.Ex tranſmiſſa,v.Sufficienti,& ibi* Inn.*in fin.*Hoſt.*ſuper v Recepta.*Anch.*n.2.*Gæta *repet.c. Ad limina 30.q.1.§ 4.n.141.*Lancel.*inſtituta iuris can.l.2.t. de diuort. §.Praeſtanda tamen erit,verb.*Idonea.Ceuall.*in ſuis commun.opin.q.66.n.9.&* 10.Manuel 1.*to ſum.2.ed.c.*140.*n.* 1.Vega 1.*tom.ſum.2.edit.c.89.caſu* 4. Nec ſatis erit hypotheca bonorum. Quia ea non ſufficit,vbi pignora vel fideiuſſores exiguntur, vt probaui n. 37.

41 II. Concl.Si vir iuramentum timeat,ac ſubinde eo præſtito ſatis conſulatur vxoris incolumitati,non eſt opus alia cautione. Quippe cautio eò tendit,vt coniugis periculum vitetur. Quoties ergo iuſiurandum ad id ſufficit, nil amplius deſideratur. Ita *Gl.c.Benedicto.verb.Sub cautela, 32.q. 1.*D.Ant.*3.p.t.1.c.21.§.6.fin.*Sylu.*Matr.10.q.vlt.*Burſ.*conſ. 207.num.27. vol.2.* Idem expreſsè ſentiunt Hoſt. & Inn. *cit. in prac.* poſtquam enim dixerunt exigi fideiuſſores, aut pignora: ſubdunt eam cautionem præſtandã eſſe,quæ tutiorem reddat vxorẽ,quæ magis timetur à viro. Confert etiã ad hoc,quod arbitrio iudicis relinquatur quæ cautio deſideretur ad ſecuritatem alterius coniugis (vt probauimus n. 31.) Ergo iudice arbitranti ſatis eſſe iuratoriam, nulla alia exigenda erit. Conferunt etiam quæ n.43.dicemus.

42 Vtrùm autẽ viro non habente pignora, nec inueniente fideiuſſores, quia pauper aut aduena eſt,ſufficiat cautio iuratoria de non offendendo; Manuel 5.*tom.ſum.2.c.*140.*n.* 1. & Vega 1.*to.ſum.c.86.caſu* 4.negant.Ducuntur,quia quamuis in aliis euentibus ſufficiat iuratoria cautio eius, qui aliam præſtando non eſt. At inter coniuges ea regula locũ non habet.Quia fideiuſſione minimè præſtita,vxor aſſidua formidine,ac ſuſpicione opprimetur,pullulabúntque multa,& non exigui momenti,quæ fœderi & amori coniugali valde aduerſantur. At Gut. *l.Nemo poteſt,n.197.ff de leg.1.* refert ſe patrocinante pro ea parte vt ſufficiat, latam eſſe aduerſam ſent.quia per appellationem ſuſpenſa,litem pendere,atque ideò nil decidit,ſed cogitandum relinquit.Cæterùm in hoc controuerſia non eſt cur recedendum ſit à regula generaliter tradita n. 38. vt ſatisfaciat iureiurando, qui aliã cautionem ad quã iure tenebatur,non poteſt exhibere: ſitque credendũ ei iuranti ſe non eſſe aliã præſtando. Militat enim eadẽ ratio,quod nemo ad impoſſibile aſtringendus ſit.*Reg. Impoſſibilium ff.de reg.iuris:& reg. Nemo poteſt,eod.t.in 6.* Quod etiam manu docuit textus *c.Literas in fin.de reſt.ſpol.*vbi decidẽs cautionem ſufficientẽ ſecuritatis præſtandã,quo vxor viri ſæuitiã metuens,ipſi viro reddatur,ſubdit textus *(Si fieri poteſt.)* Ergo quando ea cautio nõ eſt poſſibilis,ſufficiet iuratoria.Quod etiam clarè ſignificat Hoſt.*c.Ex trãſmiſſa de reſt.ſpol.ſup.verb.Recepta,*vbi ait teneri virũ,dare pignora vel fideiuſſores, ſi poteſt: non enim (inquit) cuilibet eſt facilè inuenire. Nec obſtat ratio,quæ in contrariam partem duxit Manuelem.Ea enim formido & ſuſpicio facilè deponetur,experientia ſumpta pacificæ, habitationis cum viro.Quòd ſi in contrariũ res ſe habeat, experientia id docente, integrũ ei erit diuertere. Tandem, quia cum totum hoc negotium ſit arbitrarium(vt diximus n.32.) iudicis erit diſcernere, an attenta ſæuitia probata, & circumſtantiis occurrentibus, ſatis conſulatur vxoris incolumitati iureiurando præſtito:atque ita re ſe habente coget vxorem ad virum redire: ſin minus,ab ea coctione abſtinebit, ſententiámque diuortij pronuntiabit. Iuxta *c. Literas,in fin.& c.Tranſmiſſa, de reſt ſpol.* Vt bene animaduertit Zeuallos *in ſuis communib.opinionib.q.66.n* 13.*&* 14.

Ex dictis infertur,quãdo vir eſſet diſcretus,& emẽdatæ vitæ,non eſſe eum ad aliã cautionẽ quã iuratoriã obligandũ.Quod ex dictis n.41.ſatis conſtat.Et bene docẽt *Rolan. conſ.29.in fin.vol* 3.Conſtat Bart.doctrina *l* 11.*Quicũque,d. 2.ſtatim in princ.C.de fundis patr.l.*11.vbi ait obligatũ ſatiſdare, ſatisfacere generali bonorũ hypotheca facta,ſi clarè idoneus ſit.Quam etiã amplectũtur Fel.*c.Ad noſtrã,el 1.de iureiur.n.*10 *verſ.Quid autẽ ſi à lege. Auiles c.6. praetorũ gl. probres n.*11.& alios referẽs Plaça *l.1.de delict.c.7.n.2.in fi.* 43

Quidam temperant ſecundã concluſionem poſitam, vt vir teneatur pignora vel fideiuſſores exhibere,vt intelligatur quando iudex inſtanti parte cogit cautionem præſtare: ſecus quãdo ex mero officio,tũc enim ſatis eſt nuda cautio. Idque colligitur ex *c. De Bened* 32.*q.*1.ibi: *Illa verò ſiquidem maritus ſuus ſine dolo atque forte accipere voluerit, tua ordinatione ſub cautela recipiat.* Cùm enim textus agens de cautione præſtanda ex ſolo iudicis officio,cautionis meminerit,nulla particula addita, ſat erit ſola cautio abſque pignore,& fideiuſſore,iuxta n.34.dict.Et ita cenſent *Gl.eo c. De Bened.v Sub cautela.*Fel.*rub.de trenga & pace,n.*10: *decl.* 2.Syl.*Matr.*10.*q.vlt.*Plaça *de delict.l.1.c.7.n.1.verſ.3.*Gæt. *repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.*143. Hanc autem nudam cautionem explicant Fel.& Plaça,id eſt,iuratoriam.At *Gl.* Syl.& Gæt.explicant nudam promiſſionem.Alij autẽ generaliter docẽt quoties cautio petitur ob ſuſpicionẽ perſonæ,(qualis videtur peti in hoc euentu)ſemper deſiderari fideiuſſorem,aut pignora, etiam iudice ex mero officio procedenti.Ita multi quos refert & ſequitur Padilla *l Si ſuper poſſeſſione,*23.*& ſeq.C.de tranſact.* Sed facile lis hæc dirimitur.Cum enim totũ hoc negotiũ arbitrio iudicis relinquatur,qui eò ſolũ ſpectare debet, vt coniux incolumem vitã tranſigat(vt diximus n.23.)ſiue ad partis inſtantiã,ſiuẽ ex officio procedat,eam tenetur cautionem exigere,qua intẽtum hoc comparandũ exiſtimarit;ac proinde ſi ſit iuratoria ea cõtentus eſſe debet: ſin minus, vlteriorẽ poſtulabit. 44

Cautionem autẽ vxori de ea non offendenda præſtandã à viro, quando vxor ſua culpa dedit cauſam ſæuitiæ, vt ſi adulterium admiſit, dicunt quidam debere eſſe de ea non offendenda ratione adulterij admiſſi:non autem ſi in poſterum ſimile delictũ perpetret.Et ita intelligunt *c.*De Bened. 32.*q* 1.vt refert *ibi* Turrec.*n.*1. Sed merito Hugo *ibi, &* Anch.*n.* 3.Bellam.*n.vn.idẽ* Turrec.*n.*1.Cou.4.*decr.2.p.c.7. § 6.n.7.*eum intellectũ reprobantes:docent cautionem debere eſſe generalem, & amplectentem delicta admittenda. Quia ius canonicũ non concedit viro propria auctoritate vindictam.Quod etiam conſtat ex verbis textus ibi: *Nullum dumtaxat de caetero ſimile committenti periculũ illaturus.* 45

Demum obſeruandum eſt,eam cautionem non impedire quin viro liceat moderatè punire vxorem, intra limites permiſſos marito, vt antea licebat. Quia in ea punitione nulla verſatur atrocitas, éſtque rationi conſentanea: nec æquum eſt vt proprium vxoris delictum ipſi immunitatem præſtet.Atque ita docent Abb.*c.Ex tranſmiſſa, n.* 3.*& de reſt.ſpol.*Pariſi *conſ.54.n.31.vol.4.*Rol.*conſ.27. n.14. & 15. vol.3.1.*Lancel.*inſt.iuris canon.l.2. t. de diuort. §. Praeſtanda tamen erit,verb. Violentiam,*Graf.1.*p.deciſ.l.2.84.n.1.* 46

SVMMARIVM.

*Proponũtur arg probantia celebrato perpetuo diuortio ob furorem,vel ratione ſanitia,neutri coniugi licere ad religionem aut ordines trãſire.n.*57

Propo

Proponitur ſententia Auctoris, n.48. & 49.
Soluuntur argumenta, n.50.

47 Quæſtio III. An celebrato diuortio auctoritate iudicis Eccleſiaſtici, ratione ſæuitiæ aut furoris alterius coniugis, liceat alteri, aut vtrique ad religionem ordinéſve tranſire: Et pars negatiua inde ſuaderi videtur. Quod omnes textus de hac re ſermonem facientes negent hunc tranſitum coniugi excepta fornicationis cauſa. *c.Sunt qui dicunt, c.Multorum c.*Agath. 28.*q.*2. Deinde quia id diuortium eſt temporale, ac proinde ceſſante furore, vel data ſufficienti cautione à coniuge ſæuo inſtauratur matr. *c.Literas in fin.c.Ex transmiſſa, de reſtit.ſpol.* Non ergo licebit tranſitus ad ordines vel religionem, per quem inducitur diuortium perpetuum, & priuatur alter iure reuocandi matrim. ad priſtinum ſtatum, ceſſante eo temporali impedimento.

48 Primò tamen dico, ob furorem alterius coniugis, ſi ſanus cum illo habitare poſſit, manifeſtum eſſe, non licere ſano tranſire ad ordines vel religionem. Quia tunc non conceditur diuortium (vt diximus n.38.) Et in hoc euentu intelligendus eſt Enriq.*l.*11.*de matr.c.*17.*n.*7. negans ob furorem alterius licere coniugi ſano migrare ad religionem. Idem dicendum eſt, quando nequit ſanus abſque vitæ periculo habitare, at ſpes probabilis extat fore, vt coniux furens ad priſtinam mentem reſtituatur, vel ſaltem vt furor ille ita ſedetur, vt poſſit eſſe tuta cum illo habitatio. Quia tunc diuortium eſt temporale. Nec coniux furens priuari debet abſque culpa ſua iure coniugali in perpetuum. Si tamen experientia id manu docente, & peritis medicis id aſſeuerantibus, deſperetur reditus ad priſtinum ſtatum, ac furoris impetus extinctio, ac proinde tuta cohabitatio, exiſtimo integrum eſſe coniugi ſano ad religionẽ tranſire. Quia cum tunc ſit diuortium abſolutum & perpetuum, militat eadem ratio, quæ in diuortio ratione adulterij & hæreſis. Solum enim ius coniugale obſtat illi ingreſſui: quod in hoc euentu ceſſat ratione illius diuortij, eo quod nequeant illi coniuges ſimul habitare ratione præfati periculi. Et hãc ſent. clarè innuit Nau.*ſum.lat.c.*22.*n.*22.*verſ. Quintò, hiſp. addit. ad n.*21.*c.*22.*verſ.Lo quinto. in c.*28. vbi dicens ob furorem non eſſe licitum diuertere, niſi ob mortis periculum, ſubdit hæc verba: *Quod dolens reſpondi cuidam amico religionem intrare volenti, eo quòd vxor furere cœperat. Quia commodè poterat eam ſe ab offendendo arcere.* Vbi clarè ſignificat licitum eſſe ingreſſum, quando coniux furens arceri nequit à prædicta offenſione & diffiditur de remedio. Vnde ſimiliter in eo euentu poterit maritus ſanus ordinibus ſacris initiari. Quia id eſt permiſſum, quoties licitus eſt tranſitus ad religionem, (vt probauimus hoc lib. diſp. 11.n. 17.) Quod ſi poſtea præter omnẽ ſpem coniux is furioſus ad mentem redeat, & ſanus iam mutarat ſtatum, factus religioſus profeſſus, vel ad ſacros ordines aſcenderat: de reuocatione & obligatione huius eſt idẽ dicendum, quod diximus hoc l. diſp.9.n.9.& ſeqq. quando Eccleſia decepta eſt in diuortij ſentẽtia ferenda. Nã & hic cõtingit deceptio, cũ ex falſa furoris perpetui exiſtimatione ſententia prolata ſit.

49 Secundò dico, diuortio celebrato ad tempus tantùm ratione ſæuitiæ, ad experiendũ num coniux ſæuus ingenium mutet, ab iræque impetu ſe abſtineat, aut vt det cautionem ſufficientem, qua alter poſſit tutò cum illo cõmorari, non poſſe innocentẽ ad religiònem tranſire. Quia cum diuortiũ non ſit perpetuum, ſed temporale, ius coniugale non eſt amiſſum, ſed eius executio eſt temporaliter ſuſpenſa, quod bene docuit Barb.*rubr.ff.ſolut.matr.*2.*p.n.*25. At quando iudex Eccleſiaſticus abſolutam diuortij ſent. pronũciauit eo quod de coniugis ſæuientis correctione deſperetur, & arbitretur tantam eſſe ſæuitiam, vt nulla incolumitatis alterius coniugis ſufficiens cautio præſtetur, integrum eſt innocenti ad religionem altero inuito tranſire. Quia id diuortium eſt abſolutum & perpetuum, (vt diximus n.31.) ſicut quod ratione adulterij celebratur, quamuis hoc ſit per ſe, & ex ipſamet contractus coniugalis natura petitũ, illud verò per accidens, ac proinde ius omne coniugale extinguitur, quod tranſitu ad religionem impediebat. Atque ita expreſſè de coniuge ipſo culpæ ſæuitiæ reo docet Nau.*l.*4. *conſ.in vtraque edit.t.de diuort.conſ.*5.*fin.* nedum de innocenti. Et idem videtur ſentire Enriq.*l.*12.*de matr.c.*5.*n.*10. *fi.* vbi generaliter tradit facto perpetuo diuortio ob adulterium, vel aliud quodcunque crimẽ, poſſe virum licet culpabilem cauſam dederit, ingredi religionem. Idémque videtur ſentire Barb. *proximè cit.* ſolùm enim id negat innocenti, quando temporale eſt diuortium. Et in eiſdem caſibus licitus erit tranſitus viri ad ordines, vt præced. probaui. Et docet Enriq. *proximè citat.* Nec innocens ſemel iam profeſſus, aut in ſacris conſtitutus, reuocari poterit ab altero iam correcto aut cautionem ſufficientem exhibenti. Quia legitimus omnino fuit ingreſſus, nec ex falſa præſumptione procedens, & in pœnam culpæ ſæuitiæ alterius, ad tutamen innocentis, cui aliter conſuli non poterat, lata eſt abſoluta diuortij ſententia. Quod de ipſo coniuge culpabili tradit Enriq. *proximè allegatus*, dicens eum ſemel iam mutato ſtatu poſt diuortij ſent. non poſſe ab innocenti reuocari, ſed imputari ſibi debere ſeram reconciliationem. Nec in hoc caſu deſideratur aliqua licentia coniugis ſæuientis, vel tranſitus ipſius ad religionem, vel votum in ſeculo emiſſum, vt de coniuge adultero, vt innocens tranſeat ad religionem ordinéſve, dixi lib. hoc, diſp.11.n.2. Tandem id, quod abſolutè docent. Nau. & Enriq. *proximè relati.* nimirum, eundem tranſitum ad religiònem vel ordines eſſe licitum coniugi illi reo ſæuitiæ, lata ſemel abſoluta diuortij ſententia, non ita abſolutè admitto: ſed idem dicendum cenſeo de eius tranſitu, & reuocatione à ſtatu iam aſſumpto, quod dixi de adultero, hoc lib. diſp.10.n.10. & ſeqq.

Ad argum.47. propoſita reſp. Ad 1. dico eos textus exponendos eſſe, ſicut diſp.15. n. 2. explicatum eſt teſtimonium Chriſti ob ſolam fornicationem concedentis diuortium. Ad 2. conſtat ex dictis n. præced. mutato enim iam ſtatu non reuocabitur: ſecus, ſic. 40

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm in ſententia diuortij ferenda inter Indos ſeruandus ſit integrè ordo iudicialis. Et quid poſſint religioſi ibi commorantes circa hoc? Et an accuſationem debeat præcedere ſecreta monitio? in eáque inſcriptio fieri debeat?

SVMMARIVM.

An ad ſententiam diuortij, & in cauſis matrimonialibus inter Indos, ſit integrè & exactè ſeruandus ordo iudicialis, adhibito tabellione, & teſtibus iuramento aſtrictis, n.1.
Quid poſſint religioſi inter Indos, circa cauſas matrimoniales, n.2.
An in accuſatione adult. ſit neceſſaria præcedens fraterna correctio, n.3.
An debeat præmitti inſcriptio viri accuſantis, ſe obligantis ad pœnam talionis, ſi in probatione ſuccubuerit, n.4.

PRima concluſio ſit. Satis probabile, & rationi cõſentaneũ mihi videtur, vt ſeruare non teneãtur iudices Eccleſiaſtici cũ Indorum neophytis, in diuortij ſent. ferenda, & cauſis matrimonialibus figurã ac iudicij ſtrepitũ, prout ſeruant, & ſeruare debẽt cũ Hiſpanis: atq; ita poſſint ſimpliciter, & de plano, abſque tabellione & ſcriptura aliqua procedere, & abſq; iuramento teſtiũ, quando hæc ob magnas expenſas, & Indorũ paupertatẽ locique diſtantiã, non poſſunt commodè adhiberi, modò tamen pro viribus, & poſſe enitantur de veritate certiores fieri. In hac concluſione probanda nolo immorari: quia ſatis latè & optime eam probat ac defendit Verac. 3.*p.Spec.a.*10.*per tot.* vtpote qui huius neceſſitatis eſt teſtis oculatus. Atque in fine articuli remediũ facile docet, quo habeatur in poſterum notitia deciſionũ iudicũ vteturque confuſio: nimirũ vt iudices ipſi ſuccincte ſcribant illos quotũ negotiũ eſt iã deciſum. 1

II. Concluſio. Religioſi, quibus neophytorum ex Indis cura commiſſa eſt à ſuis prælatis, habéntque aſſenſum Epiſcopi ad vtendum priuilegiis ſibi ipſis conceſſis circa Indos, poſſunt in cauſis matrimonialibus ipſorum, tanquam iudices in vtroque foro procedere: & quamuis vt iudices procedant, non tenentur exacte ordinem iudicij ſeruare. Vbi neceſſitas omittere compulerit; iuxta dicta n. 2

præce

præcedenti. Nec in hac concluſione volo immorari: ſed eam aſſerit & confirmat Verac. 3. *p. Speculi, a.* 11, *concl.* 1. 7. & 8. ex variis Pontificum priuilegiis.

3 III. Concl. Quando vir accuſat vxorem de adulterio, ſiue diuortium intentans, ſiue quamuis aliam pœnam, & è contra quando vxor maritum, non eſt opus fraternã correctionem præcedere. Quia præceptum Chriſti *Matth.* 18. de præmittenda correctione fraterna, ſolũ habet locum, quando via denunciationis Euangelicæ proceditur, quæ ad fratris emendationẽ tendit: ſecus autem quando via accuſationis, quæ ad punitionem criminis ordinatur, & ad conſeruandum bonum commune, quod pœna deficiente non modicum detrimentum pateretur. Sic docent D. Th. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 5. Palud. *ibi q.* 1. *a.* 4. *concl.* 5. *n.* 31. Abul. *c.* 19. Matt. 72. *ad* 7. *Turrecr. c. Seculares* 33. *q.* 2. *n.* 4. *in ſol. ad* 4.

4 Vltima concluſio. Si accuſatio coniugum de adulterio tendat ad ſolum diuortium, nulla deſideratur inſcriptio accuſantis, qua ſe ad pœnã talionis obliget, ſi in adulterio probando ſuccubuerit. Quoniam ea accuſatio ad nullam pœnã criminalẽ inferendã tendit. Atque ita docent D. Th. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 5. Ric. *ibi. a.* 1 *q.* 3. *ad* 2. Abul. *c.* 19. *Matt. q.* 72. *ad* 6 Turr. *c. Seculares* 33. *q.* 2. *n.* 3. *in ſol. ad* 2. Sylu. *Matrim.* 9. *q.* 10. *n.* 10. Qui omnes dicunt ſecus aſſerendum eſſe, quando vir accuſat vxorẽ in foro ſeculari, vt criminali ſupplicio plectatur. Sed contrariũ dicendũ eſt. Habetur enim expreſsè *l. Quamuis* 30. *C. ad l. Iul. de adult.* ibi: *Nec inſcriptionis vinculo cõtineri cũ iure mariti accuſaret, veteres retro principes annuerũt.* Vbi *gl. v. Cõtineri*, ait eſſe ſpeciale in viro iure mariti accuſãti, vt nõ debeat libellũ inſcriptionis porrigere. Idem docet Barb. *l.* 2. *p.* 1. *in princ. n.* 105. *ff. ſol. matr.*

DISPVTATIO XX.

Facto diuortio inter coniuges, ſiue culpa alterius, ſiue abſque illa, ſiue quia reperitur matrimonium fuiſſe irritum: apud quem, & cuius expenſis filij educandi ſint?

SVMMARIVM.

Attento iure communi antiquo apud quem ſint filij educandi, quando ſeparantur coniuges, n. 1.

Quid, attento iure communi nouiori & regio Caſtellæ, n. 2.

Qui caſus excipiantur, in quibus non ſunt alendi filij apud parentem, qui vacant culpa in diuortio faciendo, n. 3.

Quid quando pater culpabilem cauſam diuortij præſtitit; an eius expenſis ſint alendi filij apud matrem, n. 4.

Quando matris culpa eſt celebratum diuortium, an eius expenſis ſint filij educandi apud patrem? Refertur duplex ſent. n. 5. *&* 6.

Sententia Auctoris explicatur, n. 7.

An coniux culpabilis in diuortio, teneatur ante iudicis ſententiam ſoluere innocenti expenſas educationis, n. 8.

Vtrum quando coniux de facto & non de iure diuertit, educanda ſit proles apud innocentem, expenſis alterius, n. 9.

Quid, quando neuter eſt in culpa diuortij, vt ſi mutuo conſenſu aut aliâs iuſtè æquali culpa ſeparentur, n. 10.

Quid, vbi matrimonium reperitur inualidè contractum, n. 11.

1 IN hac diſp. ſi ius Codicis attendamus, in arbitrio iudicis ſitum erat, vter coniux prolem apud ſe educaturus eſſet, matr. inter coniuges ſeparato. Conſtat ex *l. vn. C. diuortio facto*, ibi: *Competens iudex æſtimabit vtrum apud patrem, an apud matrẽ matrimonio ſeparato filij morari ac nutriri debeãt.* Quod arbitriũ debet eſſe, vt vſque ad prius triennium ſoboles apud matrem educetur, maior autem triennio facta, apud patrem: prout ius decernit circa prolis educationem, *l. Nec filiũ, C. de patria poteſt. l. reg.* 3. *t.* 19. *p.* 4. Ita *Spec. t. Qui filij ſint legitimi* §. *vn. n.* 26. Goffr. *ſum. t. de conu. infidel. n.* 5. Aſt. *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 38. *a.* 3. *q.* 1. Ang. *v. Filius, n.* 22. Vbi Sylu. *q.* 21. *n.* 24. Addunt bene Goffr. & Aſtenſ. prætérquam ſi iudex inſpectis particularibus circumſtantiis: aliud expedire arbitraretur: tunc enim ipſius eſſe dicunt arbitrari, vter coniux apud ſe educaturus ſit prolem, vt *d. l. vn.* deciditur.

2 Si autem ius nouius authenticorum attendamus, quando culpa alterius coniugũ diuortium factum eſt, apud innocentẽ eſt educanda proles. Habetur expreſsè *auth. Vt liceat matri & auiæ* §. *Illud collat.* 8. vnde deſumitur *auth. Si pater, C. diuor. facto.* ibi: *Si pater cauſam diuortij præſtiterit apud matrem ad ſecundas nuptias non venientẽ liberi nutriantur patris expẽſis: ſi verò contra, tũc apud patrẽ, matris locupletis expẽſis: niſi pater minus idoneus ſit. Tunc enim apud matrẽ locupletem nutriatur.* Et idẽ deciditur *l. reg.* 3. *t.* 19. *p.* 4. ibi: *E ſi acaeciéſſe que ſe parta el caſamiẽto por alguna razon derecha, aquel por cuya culpa ſi partio, es tenudo de dar de lo ſuyo de que crien los filios, ſi fuere rico: quier ſean maiores de tres años quier menores: e el otro que non fue ẽ culpa los deue criar, e auer ẽ guarda, por tal razon como ſobredichaes. E ſi ſe caſaſſe entonces no los deue auer en guarda, nin es tenudo el padre de darle a ella ninguna coſa por eſta razon: ante deue el recebir los fijos en guarda, e criar los ſi houiere riqueza conque lo pueda fazer.* Atque ita omnes DD. n. 5. & 6. allegandi, & Emm. Sa *ſum. v. Diuortium, n. vlt.* Vnde ignoro quo fundamento ductus Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 18. *fin.* dixerit cõtra textus tam expreſſos, quorum non meminit, prolis educationem præcipuè pertinere ad patrẽ poſt diuortiũ. Nec Auctores quos refert id dicũt

Excipiuntur tamen aliqui caſus ab hac regula. Primus 3 eſt, ſi parens innocens in diuortio celebrãdo infidelis ſit, is autẽ qui in culpa fuit, fidelis. Tunc enim in fauorẽ fidei, ne proles infidelitate procreetur, tradenda eſt coniugi fideli, *c. fin. de conuerſ. infid.* Et docent Ang. & Sylu. 1. *alleg.* Gutier. *q. can. l.* 1. *c.* 24. *n.* 19. Secundus quando culpa viri factum eſt diuortiũ, & mulier tranſiit ad ſecundas nuptias. Habetur expreſsè *d. auth. Si pater, C. de diuortio facto, & l. reg.* 3. *t.* 19. *p.* 4. Tertius, quando mater cauſam diuortij dedit, & ipſa eſt locuples, vir autem pauper: tunc apud matrem ſoboles alenda eſt. Conſtat ex *d. auth. Si pater*, ibi: *Niſi pater minus idoneus ſit.* Quod clariùs expreſſum eſt in *auth. Vt liceat matri & auiæ*, § *Illud, collat.* 8. ibi *Si verò per cauſam matris oſtendatur ſolutum matrimonium, tunc apud patrem maneãt filij, & alãtur: ſi autẽ contigerit patrem minus idoneũ eſſe, matrem verò locupletem apud eam pauperes filios manere & ab ea nutriri iubemus.* Et quamuis textus hic nil declaret, quãdo è cõtra pater fuit cauſa diuortij, & ipſe eſt diues, mater verò pauper: at credo dicendum eſſe alendam fore ſobolem apud patrem. Militat enim eadem ratio, & ſunt correlatiua, pater & mater; quare diſpoſitum in vno, cenſetur in reliquo diſponi. Vt in ſimili dicemus n. 7.

Quamuis autem DD. conueniãt, & ex textibus conſtet, 4 celebrato diuortio ob alterius coniugis culpam, educãdos eſſe filios apud inſontem: at vtrius coniugis expenſis educatio fieri debeat, diſſident. Et quidem quando patris culpa diuortium contingit, textus allegati n. 2. expreſsè decidunt patris expenſis educandam ſobolem apud matrem: & *auth. Si pater*, indiſtinctè & generaliter loquitur. At *l. reg.* 3. *t.* 19. *p.* 4. indiſtinctè loquẽs expreſſit, ſiue ſoboles ſit triẽnio minor ſiue maior. Nec de hac re eſt aliqua controuerſia.

Tota verò difficultas eſt, quando culpa matris diuortiũ 5 ſit, num ipſa expenſas ſuppeditatura ſit, quibus filij apud patrem educentur? Anſam dubitandi non immodicam affert, quod nullus ſit textus id decidens, ſicut in patre culpæ obnoxio id deciſum eſt *d. auth. Si pater, C. diuortio facto.* Nam ea verba ibi poſita, *Matris locupletis expenſis*, non ſunt deſumpta ex originali *auth. Vt liceat matri & auiæ*, §. *Illud coll.* 8. vbi abſolutè deciditur ex matris culpa orto diuortio alendã eſſe ſobolẽ apud patrem: Irnerius autem addidit, *matris locupletis expenſis.* Vt bene animaduertit *Gl. eo.* §. *Illud verb. Alantur. & d. auth. Si pater ver. Matris.* Et cum ſit doctor quidam priuatus, auctoritate legis condendæ caret. Quare tanquã caſus omiſſus, cuius expenſis in eo euentu alenda ſit proles, iuris regulis decidendus eſt, quod vltra triennium primum non imponit matri obligationem alendi ſobolem, ſed id onus patri ſubeundum relinquit, præter caſus iure expreſſos. *l. Ne ſennius, & l. Si quis à liberis*, § *Si vel parens ff. de liber. agnoſ.* Atque ideo hanc partem tuetur Salicet. *l. Alimenta, n.* 3. *fin. ff. de negotiis geſtis:* & dicunt fore in puncto iuris eſſe veriorem, quamuis contraria opinio ſit communior, Alex. *ea l. Alimenta n* 6. & Boër. *conſ.* 17. *n.* 11.

Alij verò cenſent in eo euentu, matris expenſis alen- 6 dam eſſe ſobolem apud patrem: ſicut diſponitur *Auth. Si pater, C. diuortio facto:* at argumento contrario poſito, n. præced. quod fortiſſimè vrget, minimè reſpondent,

dempto *Lara* cuius ſolutionem n.ſeq. referam, & improbabo. Ita cenſent *Gl.l.Alimenta, verb.Materia, C.de negotiis geſtis.* & Bart.*n.*1.Palud.*n.*3.*& ibi communis*, teſte Alex. *ibi, n.* 6.*Gl.d.auth.Si pater in fin.& ibi Salicet.in fin.* Goffr.*ſum.t. De conu.infidel.n.*5.*Gl.c.fin.verb.Inſidiemur, de conu.infid. & ibi* Hoſt.*ſuper ve.Apud illas.* Ant.*n.*11.Card.*q.*6. Henr. *n.* 7. Aſt.*ſum.*2.*p.l.*8.*t.*38.*a.*3.*q.*1.Bertachin.*in ſuo dict.lit.F.ver.Filius,§.Filius ali. debet.verſ.Filius debet ali.* Ang.*ver.Filius, n.*22.vbi Sylu.*q.*21.*n.*24.*fi.Lara l.Si quis à liberis,§.Si Mater, n.*12.*ff.de liberis agnoſ.* Gutier.*q.can.l.*1.*c.*24.*n.*19.

7 Sed ſi iuxta ius Caſtellæ regium lis hæc dirimenda ſit: manifeſtum eſt, matris præſtantis cauſam culpabilem diuortio expenſis ſobolem apud patrem alendam fore. Quia *l.*3.*tit.*19.*p.*4.vtroque coniuge id decidit. Et ita docet *Lara §.Si mater, n.prae.alleg.n.*11. At iure communi attento verſatur tota difficultas, & exiſtimo probabiliorem eſſe ſententiam, n.præc. relatam, vt mater cogenda ſit eas aducationis expenſas. Sed ſupereſt ſatisfacere fortiſſimo argu. contrariæ ſent.n.5.propoſito, *Lara eo.§.Si mater, n.*12.ſatisfacit dicens *Irnerium* non immerito, ſed ratione naturali ductum, addidiſſe ea verba. *Matris locupletis expenſis.* Quoniam vxor dotem viro tradit, qua onera matrim.ſuſtinens alat vxorem, filios, & familiam: vnde cùm diuortio facto dos ſit vxori reſtituenda, æquitas naturalis poſtulat vt onera dotis ſuſtineat, ac proinde ſumptus educationis filiorum expendat. Aliàs ex ſuo delicto maximum commodum reportaret vxor: & è contra vir inſons graui damno afficeretur. Cùm illa dotem recuperaret liberam ab onere alendæ ſobolis ex eius fructibus: hic autem dote reſtituta, eius onera ex proprio patrimonio ſubire cogeretur. Quod quam abſurdum ſit, latet neminem. Hæc ſolutio optima eſſet ſi veritas fundamenti probaretur, nimirum, diuortio culpa vxoris facto, dotem ei reſtituendam fore. Nam ſi diuortium fiat propter adulterium vxoris, dos acquiritur ipſi viro (vt latè diſp.8.num.4.& ſeqq.probaui) ſi propter ipſius hæreſim, fiſcus eam acquirit: ſi propter ſæuitiam, nec dotem nec alimenta habebit vxor, cum culpa ſua ſeorſum habitet, nec vir inſons ob vxoris delictum ſit illa priuandus, in fauorem ipſius vxoris (vt diximus l.10.diſp.4.n.20. & ſeq.) Cum tamen in omnibus his caſibus diſponatur, *d. auth. Si pater*, matris expenſis alendam ſobolem: quippe eius culpa diuortium factum eſt. Et ideò legitima ſolutio eſt. Cum pater, & mater, vir, & vxor, ſint correlatiua, diſpoſitum in vno, cenſetur in reliquo diſpoſitum, etiam in lege correctoria & pœnali, vt ex multis probat Euerardus *in ſuis topicis, loco à correlatiuis n.*7. *&* 9. Quare cum *auth. Vt liceat matri & auiæ §.Illud, collat.* 8. patre delinquente alendam fore ſobolem apud matrem, patris expenſis, diſponatur iure optimo *Irnerius* inde deſumens *auth. Si pater*, & conſtituens in *c.Diuortio facto*, addidit ea verba: *Matris locupletis expenſis:* quando mater eſt delinquens. Quaſi in illa tanquam in correlatiua idem diſpoſitum cenſeatur. Nec obſtat euaſio *Saliceti l.Alimenta n.*3.*C.de negotiis geſtis*, dicentis diſparem eſſe rationem. Quia pater etiam matre non delinquente, ad eas educationis expenſas tenebatur, mater autem minimè: & ideò nil mirum ſi pater delinquens teneatur eas dare, vt in matris domo ſoboles educetur: at mater rea ad id minimè aſtringatur, vt apud patrem proles alatur. Diſpoſitum enim in vno correlatiuo non cenſetur in reliquo diſponi, vbi diuerſa militat ratio. Vt fatetur & probat *idem Euerardus illo loco à correlatiuis*, *n.* 8. Non obſtat (inquam) hæc euaſio. Quia cum ea diſpoſitio *d.auth. Si pater*, procedat, ſiue ſoboles nondum triennium attigerit, ſiue illud exceſſerit (vt num.4. probauimus,) & ante triennium: matris erat alere, & poſt triennium patris: ſicut hic dans cauſam culpabilem diuortio, cogitur expenſas educationis ſobolis minoris triennio dare, ad quas minime ſecluſo proprio delicto tenebatur: ita ſimiliter illa eam culpam contrahens, cogitur ad expenſas educationis prolis triennium etiam excedentis, ad quas aliàs aſtringenda minime erat. Quare textus ille non attendit ad obligationem, quam ante delictum coniuges habebant circa expenſas educationis prolis miniſtrandas: ſeu in pœnam delicti, ob quod diuortium celebratur, ſtatuit, vt eo celebrato auferatur proles à coniuge delinquente, & apud inſontem educetur expenſis delinquentis, ſiue ad eas aliàs teneretur, ſiue non.

8 Hinc deducitur, neutrum coniugem delinquentem teneri hanc pœnam ſubire donec iudicis ſententia accedat: ſed ad eas ſolas educationis expenſas tenebitur, dum non condemnatur, ad quas ſecluſo delicto tenebatur. Id enim eſt commune legi pœnali, vt ad pœnam perſoluendam nequaquam obliget, iudicis ſententia non præcedente. Iuxta omnium ſententiam.

9 Quidam extendunt deciſionem *d.auth.Si pater, c.Diuort. facto*, vt ſoboles educetur apud innocentem, expenſis coniugis, cuius culpa diuortiũ fit: ſiue diuortium fiat de iure, vt propter adulterium: ſiue de facto, vt quia abſque iuſto titulo coniux recedit. Tunc enim expenſis coniugis ſic recedentis, vtpote quia cauſa huius iniuſti diuortij eſt, ſoboles educari debet. Ita Innoc.*c.fin.de conuerſ.infid n.vn. verſ. Si verò, & ibi* Ioan.*n.*9.Ant.*n.*11.Abb.*in fin.* Card.*q.*6. Cæterum his quamuis grauiſſimis viris minimè aſſentior. Non enim video cur lex pœnalis extendenda ſit, cum loquatur de coniuge præſtante cauſam diuortij, ibi: *Si pater cauſam diuortij præſtiterit.* An non propriè deciditur diuortiũ, cùm coniux de facto recedit, ſed diuortiũ ius quoddam continere videtur. Deinde, quia *l.reg.*3.*t.*10.*p.*4. explicans *d. auth.Si pater* (ſic enim Gr.Lop.*ea l.*3.*verb. Por cuya culpa*, ait concordare cum *auth. Si pater*) clarè loquitur de diuortio iure facto, ibi: *E ſi acaecieſſe que ſe paria el matrim. por alguna razon derecha?* Deinde, quia minus delinquit ex paſſione quadam coniux fugiens, coniuges deſerto, quam is qui adulterio, alióve ſcelere admiſſo cauſam diuortij iuridicam præſtat. Quare non eſt cur pœna in hunc lata ad illum extendatur.

10 Quando autem diuortium neutrius coniugis culpa celebratur, vt ſi mutuo conſenſu vterque ſeparetur vt vitam cœlibẽ ducat voto emiſſo, vel abſque illo: vel quia vterque eſt damnatus hæreſis, vel alter hæreſis damnatus, & alter adulter, in quibus caſibus vterque eſt in culpa diuortij, & poteſt licitè diuertere non compenſatis delictis, iuxta dicta diſp.16.n.3. & 4. Exiſtimo ſeruandum eſſe ius Codicis, n.1.relatum, nempe, vt puer minor triennio à matre educetur, maior verò à patre, niſi iudex aliud arbitretur. Quia in eo euentu nihil immutatum reperitur, ſed tantum quando alterius coniugis culpa fit diuortium. Vt conſtat ex textibus n.2.allegatis. Atque ita rectè dixit Henr. *c.fin. n.*2.*de conuerſ.infidel.* ſeruandum eſſe quoties non conſtiterit vtrius ex coniugis culpa diuortium factum ſit.

11 Tandem quando matrim.bona fide initum eſt, & poſtea reperitur inualidum, filius interim conceptus eſt communibus expenſis alendus. Quod ſignificare videtur *textus, c.*2.*qui filij ſint legitimi*, ibi: *De parentum facultatibus nutriantur.* Et ratio eſt, quia ſoluto matrim. non eſt cur filius ille debeat eſſe oneroſior patri quàm matri, cum vterque in bona fide conſtitutus fuerit: ac proinde onus communiter eſt ferendum. Atque ita docent *Vitalis tract.de clauſul.*1. *Sed an iuri alimentorum poſſit renunciari, n.* 6. *caſu* 3. *habetur hic t.verſ.fin.illius tract.* & ille tract.habetur to. 18. nouiorum tract.ad fin. Surdus *de aliment. t.*1.*q.*14.*n.*8. *& t.*7.*q.*13.*n.*18. Qui bene addit id eſſe verum, quamuis filius ſit minor triennio. Quippe militat ratio dicta. Quod ſi alter parens fuerit in mala fide conſtitutus, altero exiſtente in bona: exiſtimo filium alendum eſſe ab eo, qui in mala fide fuit, niſi pauper ſit, alius autem locuples. Quoniam ratio prædicta ceſſat. & non eſt cur coniux bonæ fidei grauetur onere alendi filium, ſed id onus decipienti imponendum eſt: niſi paupertas excuſet. Quod ſi vterque malam habuerit fidem, iam filij inde concepti ſunt illegitimi: ac proinde de alimentis eorum iudicandum eſt inſtar aliorum illegitimorum. Atque hæc ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ac intemeratæ Virginis dicta ſint. Quibus abſoluitur totus de matrimonio tractatus.

F I N I S.

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Vbi littera l. *librum*, d. *diſputationem libri*, n. *numerum diſputationis indicat.*

Abbas.

ABBATES an poſſint diſpenſare in denunciationibus matrimonij? *Vide*, Diſpenſare in denunciationibus.

Abbates an ſint ordinarij ad aſſiſtendū matrimonio, vel licentiā aſſiſtēdi dare poſſint *Vide* Ordinarius cẽletur.

Abbates & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, an poſſint erga ſubditos diſpenſare in iis quæ Trident. ſeſſ. 24 c. 6 de reform. conced t Epiſcopis Et an ſubditi horum poſſint ad Epiſcopum confugere circa hos caſus, l 8 d 2 n. 12

Abbates ac cæteri habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, an poſſint ſecum diſpenſare. *Vide* Diſpenſare ſecum.

Ablatiuus.

Ablatiuus abſolutus. *Vide* Conditio an importet formam.

Aborſus.

Aborſum procurare, aut medicinas applicare prægnanti ob eius ſalutem, cum aborſus periculo, an liceat, l 9. tota d. 20. Quid, vt occultetur peccatum matris, ne infametur, ibid. n. 10

Abſentia

Abſentia ſponſi an diſſoluantur ſponſalia. *Vide* Sponſalia abſentia.

Abſolutio, & Abſolutus.

Abſolutio virtute bullæ non præmiſſa ſatisfactione, *Vide* Bullæ abſolutio.

Abſolutus virtute Iubilei, *vide* Iubilei virtute.

Abſolutionis reſeruatio an ignorantia excuſetur in ignorante reſeruationem, l 9. d. 32. n 8 Et an ſit pœna, ibid.

Abſolutio in foro conſcientiæ & in foro pœnitentiæ an differant, & quid vtraque ſit, l. 8 d. 34. n. 29

Abſurdius intellectus.

Abſurdus intellectus vitandus eſt, quamuis literæ vis inferatur, l. 3. d. 39. num. 6

Acceptare, Acceptatio, Acceptio.

Acceptare an poſſit vnus pro altero. *Vide* Stipulatio alteri per alterum facta.

Acceptatio promiſſionis, aut donationis. *Vide* Promiſſio ante acceptationem.

Acceptio perſonarum quando contingat in deſpenſatione. *vide* Diſpenſationem negans.

Acceptio perſonarum an ſit, cum diuitibus aut nobilibus faciliùs diſpenſare in matrimonij impedimentis, l. 8. d. 19 n 5

Accuſare, & Accuſatio.

Accuſare adulteram, eiúſque dotem lucrari an liceat viro ſimiliter adultero. Et vxori liceat criminaliter accuſare virum adulterum, *vide* Compenſatio, ibi, an quoad hoc ſint pares.

Accuſare an liceat viro adulterium ante ſententiam admiſſum, etſi in prius iudiciū non fuerit per viam actionis deductum, l. 10. d 9. n. 25

Accuſatio adulterij an aliquo tempore præſcribatur, ita vt deinceps ea non permittatur, l. 10. d. 3. n. 9. Et alia de accuſatione adulterij, *vide* Diuortium, per totum.

Accuſatio adulterij quando extinguatur per actus familiaritatis, *vide* Adulterium, & ibi de accuſatione cuiuſcunque iniuriæ.

Accuſatio adulterij an prærequirat ſecretam monitionem, l. 10. d. 19. n. 3. Et in ſcriptis, ad pœnam talionis, ibi. n. 4

Actio & Actus.

Actio cui datur, conceditur exceptio, & retentio, l. 6. d. 58 n 34

Actus qui non valet vt fit, quando valeat modo quo validè fieri poteſt, l. 1. d 10. n 3. & d 21 n 1 & 4

Actus non operantur vltra agentium intentionem, l. 1. d. 11. n. 1 & l. 2. d 36. n. 3

Actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam, l 1. d. 17. n. 4. in dubio præſumitur factus ita vt valeat, l. 1. d. 18. n 4. & l. 3. d. 35 n. 19

Actus appellatione non venit actus qui inualidus eſt, l. 3. d. 2. n. 5. vbi & actus inualidus non dicitur ſimpliciter talis.

Actus annullatio an ſit pœna, l. 5 d 4. n. 8. & 9. & an liget ignorantes, l. 4. d. 17. n. 10

Actus præceptus fieri ſub certa forma, quando omiſſa forma, valeat ſiue in ordinario, ſiue in delegato, l. 3. d. 31. n. 1. & 3

Actus an vitietur ex omiſſione conditionis, aut modi. l. 3. d. 33. n. 2. Et quid ſi forma quæ iure communi inerat, omittatur, ibi. n. 3. & 4

Actus ſi duo fiant eodem die, & non conſtet vter præcedat, quid præſumatur, l. 3. d 35. n. 19

Actus voluntatis an poſſit eſſe coactus, l 4. d. 1. n 2

Actus binus inducit conſuetudinem, l. 4 d. 1. n 22

Actus vno caſu permiſſus, & altero prohibitus, cenſetur in dubio factus caſu permiſſo, l. 6 d 9. n. 4

Actus inutiliter geſtus, cenſetur ac ſi factus non fuiſſet. l 6 d 22. n. 31

Actio ciuilis an extinguat criminalem: vel è contra, illique præiudicet, l. 10 d 8 n. 19

Actio & exceptio quoties alicui competunt, & delictum non fuit deductum ad iudicium per viam actionis, an poſſit deduci per viam exceptionis, l. 10 d. 9. n 55

Actore probante, an ſit iuramentum deferendum reo in cauſis coniugalibus, l 7. d. 113. vlt.

Actus coniugalis an ſit licitus, & gratiam conferat ex opere operato, l 9. d. 1. n. & 3. *vide* Debitum.

Adoptio.

Adoptio quid ſit, l 7. d 63 n. 1. Et quotuplex ſit, & quis poſſit adoptare & quis adoptari, ibi. n. 3. & quot modis ſoluuntur, ibi n. 4

Adoptio quoad cognationē legalem, quā parit. *vide* Cognatio legalis.

Ad præteritum.

Ad præteritum nulla eſt potentia, l. 5 d 4 n 15

Adulter, & Adulterium.

Adulter poteſt petere debitum ab vxore, l. 1. d 68 n 2. Et quid diſtet inter petere, & exigere, ibi n. 2. An poſſit exigere dum alterum coniugem latet eius adulterium, n. 3. & 4 Et quid ſi alter coniux ſuſpicetur, non tamen certus ſit de adulterio, n. 5

Adulterium an ſit fornicatio admiſſa poſt ſponſalia de futuro, l. 1. d. 2. n. 1 & 2 Et an mutet ſpeciem, ibi n 7. Et an ſit ea circumſtantia neceſſariò fatenda, n 4. 5. & 6. Et quid ſi ſponſa ex ſponſi voluntate fornicetur, ibi n. 9. fine Et an filij inde concepti, vel poſt votum ſimplex caſtitatis, ſint naturales, ibi n 8

Adulter an poſſit circa adulterium ſuæ vxoris tranſigere, & vt vxor, adultera conſentiat in diuortium, ne ipſam accuſet, l. 10 d. 6. n 10

Adulter vir perdet donationem propter nuptias, l. 10. d. 8. n 11. An deſideretur ad id ſententia iudicis Et quid, ſi falſis teſtibus ſe tueatur, vel appellet à ſententia, ibid. n. 13. & 14. Quid, ſi habeat filios ex illo vel altero matrimonio, ibi. n 12

Adulter vir an poſſit accuſari de adulterio ante ſententiam perpetrato, l. 10 d. 9. n. 25

Adulter coniux quando poſſit ingredi religionem, aut vouere, aut ad ordines promoueri. *vide* Ordo.

Adulter coniux innocens an poſſit alteri reconciliari, l. 10. tota d. 10

Adulter coniux an ſit iure exigendi debiti eo ipſo priuatus, l. 10. d. 16. n 8. Et ibi quid ſi negans adulterium falſis ſe teſtibus tueatur.

Adulter coniux ſiue fugiens ſiue reiectus, quando ſit reſtituendus, *vide* Reſtitutio.

Adultera vxor quid perdat per adulterium *vide* Dos, Paraphetna.

Adultera vxor an poſſit interfici à viro. *vide* Maritus Et qualiter poſſit ſemel accuſata criminaliter ad pœnam accuſari ciuiliter ibi.

Adulteram in adulterio perſiſtentem an teneatur vir dimittere, l. 10. d. 13. à n 1. vſque ad 26. Et quid de vxore reſpectu viri adulteri in crimine perſiſtentis, ibi à n. 17. Et quid, ſi vir iniet vxori, fore vt eam non accuſet, ibi n. 2 Et an liceat viro reconciliare ſibi vxorem adulteram toties quoties voluerit, ibi n 3. Et an teneatur vir denegare alimenta ei adulteræ pertinaci, ibi n 17

Adulterium an ſit, neceſſariòque confitendum, acceſſus ad vxorem extra legitimum vas, & ſit grauius quam ſimilis acceſſus ad ſolutam, lib. 9. tota d. 8

Adulterium quoad diuortium, *vide* Diuortium, *per totum.*

Adulterij circunſtantiam an habeat acceſſus vel coniugati vel ſoluti ad coniugatam, quando vir ille non effundit ſemen, l. 3. d 46 n. 19

Adulterij accuſatio intra quod ſolum tempus proponi poſſit, ita vt deinceps præſcribatur, l. 10. d. 3. n. 9

Adulterij accuſatio an ſit mixta, accedatque criminali, l 10 d 8 n 19 Et quoad eius remiſſionē, compenſationē & accuſationē *Vide* Diuortiū.

Adulterij exceptio an ſit perpetua, & poſſit opponi poſt litem conteſtatam, l 10 d. 6. n. 15.

Adulterij pœnæ quæ ſint apud omnes nationes, l. 10. d 8 n. 2

An vxor perdat dotem per adulterium, ibi n. 2. Et an perdat eam ob oſcula & amplexus; vel quando vi cognita eſt aut metu. Et reliqua quoad dotem per adulterium amittendam. *Vide* Dos.

Adulterium fori mixti an ſit, *Vide* Iudex.

Adulterij compenſatio quoad accuſationem ciuilem & criminalem: & quando teneatur coniux qui poſtea eſt adulter, redire ad prio-

rem, & ei reſtituere dotem. *Vide* Compenſatio.

Adulterij tranſactio. *Vide* Tranſigi.

Adulterium vxoris quando plectatur pœna mortis,l.10.d 8.n.32

Adulterium qualiter probari poſſit & debeat, vt celebretur diuortium, vel propria authoritate coniux neget debitum, vel recedat, l. 10. d.12.à n.31

Adulterium coniugati cum coniugata an habeat duplicem malitiam neceſſariò fatendam,l.9.d.15 n 5 & 6

Adulterium, & quæuis alia iniuria, quando per copulam, oſcula & amplexus, & retentionem in domo,& alia familiaritatis ſigna cenſeantur remitti, l.10.tota d.14. Et quid,ſi adſit intentio contraria, vel habeat ſe coniux petens aut reddens, negatiuè, poſſitque coniux eligere, petere & non reddere, ibi à n.20. vſque ad 23. Et an ſufficiat remiſſio interna abſque acceptatione, etiam inuito altero coniuge, ibi n.2. Et quid, ſi deſit animus remittendi, ibi n.3

Adulterium ſpirituale quoad diuortium, & an ſit compenſatio inter ipſum & carnale. *Vide* Hæreſis.

Adulterium quando dirimat matrimonium. *Vide* Crimen.

Aetas.

Ætas ad ſponſalia *Vide* Sponſalia quam ætatem.

Ætas ad profeſſionem. *Vide* Profeſſio an fieri poſſit.

Ætas ad ieiunandum an debeat eſſe ita completa vigeſimi primi anni, vt ea die qua impletur, non obliget ieiunium, l.2. d 24.n.23. & in dubio de ætate. *Vide* Dubitans an habeat ætatem: vbi etiam qui ad ordines, & beneficia, vbi eſt dubium de ætate.

Affectare.

Affectare eſt conſultò aliquid facere, l.3.d 39.n.6

Affinitas.

Affinitas poſt matrimonium orta qualiter impediat debiti petitionem: & omnia ad hoc ſpectantia. *Vide* Inceſtuoſus. Et qualiter tactus & delectationes impediat. *Vide* Oſcula.

Affinitas quid ſit, & quotuplex ſit eius linea, & eius gradus qualiter computentur, duretque poſt mortem, orianturque inter virum & vxorem, l 7.d 64. à n.1. vſque ad 4. 5 Et oriatur ex vaſis ſola penetratione: aut ſi ſola fœmina ſeminet, ac in dubio penetrato vaſe præſumatur effuſio ſeminis intra id, ibi à num 7.vſque ad 10. Et an ex congreſſu ſpadonum oriatur,ibi à num 11.Et an extraordinaria pollutione vel tactibus, vel ex copula ſodomitica, vel ſaltem hæc ob criminis fœditatem impediat matrimonium cum conſanguineis illius, cum quo habita eſt, ibi n 12. 13. & 14. Quid ſi ſemen extra vas fœminæ emiſſum recipiatur intra, demonis miniſterio aut alia arte: vel fœmina renitens aut dormiens cognita ſit,ibi à n.15. vſque ad 17. Quid,ſi copula ſit occulta, vel fœmina non ſeminet, ibi à num.23.vſque ad 21. Et an oriatur ex matrimonio rato, ibi à n.23.vſque ad 25

Affinitas an ſit quid naturale, vel mere Eccleſiaſticum, ita vt tempore infidelitatis oriatur, dirimátque matrimonium, l. 7. tota diſputat.65.

Affinitas an in aliquo lineæ rectæ gradu, ſeu tranſuerſæ, impediat & dirimat iure naturæ matrimonium,l.7.tota d.66

Affinitas quoto gradu olim & nunc dirimat matrim iure Eccleſiaſtico,l.7.tota d.67. Et an ex matrim. orta, ſit per Trident. reſtricta, ibi n. 5. Et quid ſi ex quouis coitu illicito orta ſit, ſiue ante Tridentinum,ſiue poſt. Et ſi reſtrictio ſit ne impediat matrim nec ſponſalia,ibi num. 4 Et an ita reſtricta hæc ſit, vt non ſit inceſtus vltra ſecundum gradum acceſſus ad conſanguineam eius, cum qua quis eſt fornicatus,ibi n.7.& 8. Et an ſuperueniens ſponſalibus, ea dirimat,ibid.n 10

Affinitas an oriatur ex affinitate, l. 7 d.67.n.2

Affinitas quæ petat in eius diſpenſatione explicari,ne ſubreptitiā ſit. *Vide* Diſpenſatio in conſanguinitate.

Alienari. & Alienatio.

Alienari an poſſint bona reſtitutioni ſubiecta pro dote filiæ nubentis, aut religionem profitentis. *Vide* Bona reſtitutioni ſubiecta.

Alienatio rei dotalis contra prius iuramentum, an firmetur iuramento. *Vide* Donatio facta contra prius.

Alimenta, & alere.

Alimenta tenetur vir præſtare vxori, eam abſque dote ducens, l.4. d. 26 n.21

Alimenta vxori an teneatur vir præſtare, lite mota de valore matrimonij, l.2.d.14.n.51

Alere an teneatur vir vxorem, quæ paſſa eſt inciſionem in matrimonij fauorem,quod poſtea iudicatum eſt irritum,l 7.d.93.& 12.

Alimenta an teneatur vir præſtare vxori, l.9.d.4. num 19. Et quid, ſi vxor ei non cohabitet, viro retinente dotem, aut ſi eam indotatam duxerit, ibi n.20 & 21. Quid, ſi vxor recedat, quòd fuerit à viro percuſſa, ibi n.22. Quid, ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem: vt ſi vxor ad perpetuum carcerem damnetur,ibi num. 23. Quid, ſi coniux culpa ſua ſeorſum habitans velit iam cohabitare, ibi num. 24. Quid, ſi in ſeparatione neutrius coniugis adſit culpa, ibi n.25. Quid, ſi vir ſit pauper. ibi n. 27. Et an in extrema neceſſitate potius teneatur vxori ſuccurrere, quàm parentibus & filiis, ibi num.26. Et quid, ſi dos ſibi promiſſa non ſoluatur, eodem l.9.d.5.n.2. Et quid, ſi ſola pars non ſoluatur,ea d.5. n. 3. Quid, ſi ſolutio ceſſet ex inopia promittentis, ibi n.4 & 5. Quid ſi tunc vxor ſit in viri obſequio, ibi num 6. Et an vir alens in his euentibus, poſſit alimenta repetere, ibi num.7. Et an teneatur alere quando abſque dote eam duxit, & ſi ipſa ſit diues, ea d. 5.n.8. & 9

Et quid quando dos ob hæreſim aut aliud vxoris delictum publicatur, ibi n.10. Et an vxori adulteræ teneatur vir præſtare alimenta, & poſſit illis priuari vxor propter oſcula & amplexus, l 10. d. 8 à n. 42 vſque ad 27. Et an pendente lite ſint alimenta & expenſæ miniſtrandæ, ibi n.28. An teneatur denegare vxori adulteræ pertinaci,l.10.d.13.n.17

Alimenta an vxor viro inopi præſtare teneatur,l.9.d.4.n.27. Et quid, ſi vir ſit bannitus, exul, vel damnatus ad triremes,ibi n.23

Alimenta an ſint præſtanda viduæ tranſeunti ad ſecundas nuptias,dum ei dos non reſtituitur,l.7.d.87.n.30.Et an filij teneantur eam alere vel dotare,ſi pauper ſit, eo l.7 d.88.n.52

Alimentis petitis coram iudice ſeculari,ſi exceptio diuortij opponatur an debeat conquieſcere,an poſſit inhibere,l.10 d.8.n.17

Alimenta vel legata relicta vxori, an debeatur poſteriori, quam poſt teſtamentum duxit vir mortua priori, lib. 7. diſp. 91. à num. 58. ad 60

Alimenta apud quem coniugem præſtari debeant filiis facto diuortio, ſiue culpa,ſiue abſque ea fiat,ſiue quia matrimonium reperitur nullum,l.10 tota d.20

Alius.

Vide Dictio, Alius.

Alternatiua.

Alternatiuæ dubiæ vna pars declarat alteram, l.3 d.20.n.2

Amentes.

Amentes & mente capti an poſſint contrahere ſponſalia, & matrim. l.1.d.8.n.15. Quid ſi habeant lucida interualla,n.16.Quid in dubio an contraxerint tempore ſanæ mentis,n.17.Vbi de ſignis vnde hoc dignoſcatur an peccet gaudens lucidis interuallis iniens matrim. n.18. Quid de ebrio, n.19. Quid ſi tempore ſanæ mentis habuit voluntatem, n 20. An dentur aliqui amentes in vna materia,& in aliis fruentes vſu rationis, ita vt poſſint fateri, & inire matrim. e.22.& 23

Amentes facti coniuges an ius habeant petendi debiti: liceátque eos copulare, vel ſi alter ſit amens,l.9.tota d.23. Et quid, ſi ſint ebrij, ibi n 12. Et quid ſi non omnino amentes,ſed fatui ſint:vulgo, tontos, ibi n 3

Amentes non inter ſe coniugatos coniungere vt habeant copulam,an ſit peccatum, habeátque eaſdem circumſtantias, ac ſi illi eſſent ſui compotes, l.9.d.23.n.6

Amplexus.

Amplexus & oſcula. *Vide* Tactus.

Amplexus & oſcula an probent adulterium,l.10.d.12.n.46.& 47

Amplexus quando ſint condonatio adulterij. *Vide* Adulterium.

Anathema.

Anathema ſit, vel excommunicatus ſit, an ſit excommunicatio latæ ſententiæ, l.8.d.12.n.3

Ancilla.

Ancilla *Vide* Serua.

Animus.

Animus ſe obligandi an requiratur in ſponſalibus, & voto *Vide* Promiſſio deliberata.

Annalia, & Annus.

Annalia ad agendum,ſunt perpetua ad excipiendum l.6.d.38.n.34

Annus ad profeſſionem. *Vide* Profeſſio an poſſit fieri & ad ieiunium. Ætas ad ieiunandum.

Annulus.

Annulus traditus in Eccleſia ſponſæ tempore nuptialium benedictionum an ipſi acquiratur, lib 6.diſp.23.n.10

Annuli traditio an ſit ſignum ſponſalium vel matrimonij, l.2.d.23.an n. ad 5. Quid ſi dum tractabatur de matrimonio, puella manum dedit, vel corpus,n.6

Antapochæ *Vide* Melioratio facta filio.

Appellare & appellatio.

Appellari an poſſit,dum negatur diſpenſatio, *Vide* Diſpenſationem.

Appellatione pendenti an poſſit Epiſcopus, vel Archiepiſcopus aſſiſtere matrimonio, vel alij licentiam dare. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Appellatione ſponſæ ſponſalium,matrimonij,viri & vxoris, an veniat ſponſa de futuro, aut de præſenti nondum cognita,vel ſponſalia de futuro, vel matr. ratum, l.1.d.1.n.2.& 3

Appellans ſententia iam lata,quoad pœnam pecuniariam damnatur,ſe falſis teſtibus tuens, an teneatur eam pœnam reſtituere, l.10. d 8. n. 14

Arbitrium.

Arbitrium alicuius dum requiritur,& ille non vult arbitrari vel malè arbitratur, quid faciendum,l.1 d.34.n 32

Arbiter & arbitrator an poſſint recuſari,l.7.d.13.n.8

Archiepiſcopus & Archipresbyter.

Archiepiſcopus an in diœceſi ſuffraganei poſſit aſſiſtere matrimonio & alij licentiam dare, & quid appellatione interpoſita. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Archipresbyter Eccleſiæ cathedralis an poſſit aſſiſtere matrimonio,& miniſtrare alia ſacramenta in tota diœceſis,l.3.d.29.n 1.& 2

Archiepiſcopus qualiter ſe habeat ad ſynodum diœceſanam vel prouincialem, an teneatur eius legibus tanquam ea inferior, & ab ipſa excommunicari valeat, ad ipſamque ab eo appelletur, nec in eius decretis diſpenſare poſſit, l 8 d. 17. à n.32. vſque in fin. vbi idem tractatur de Epiſcopo reſpectu harum ſynodorum: & qui habeant votum deciſiuum in vtraque ſynodo.

Archiepiſcopus an poſſit adiri à ſubditis ſuffraganei, vt retractet ſententiam matrimonij bis confirmatam, aut à qua appellatum non eſt, quando poſtea error competitur, l.7.d.100.n.9.& 10.

Arcta.

Arcta fœmina reſpectu vnius an præſumatur talis reſpectu omnium, & cognoſcibilis ab vno præſumatur ab omnibus cognoſcibilis, l.7.d.39. num.12.

Argumentum.

Argumentum à fortiori valet, l.2.d.32.n.8

Argumentum de toto ad partem, valet, l.2.d 41.n.33

Argumentum à contrario ſenſu non valet, quando contrarium eſt deciſum in iure, l.6.d 21.n.9

Argumentum à maiori ad minus, an valeat in diſpenſatione, l.8.d.1.à n.31.vſque in finem.

Argumentum à contrario ſenſu non procedit, quando in caſu contrario militat eadem vel maior ratio, l.9.d.32.n.11

Arra quæ eſt ſignum matrimonij.

Arra quæ eſt ſignum matrim. contrahendi, an valeat in ſponſalibus, l.1.d.35.num.2. An deſideretur vt valeat eam tradi, num.3. An valeat ſi quis dicat, do tibi centum nomine pœnæ ea tradens, num.4. An arræ receptio propria confeſſione probetur, num. 5. An poſſit conſtitui in quauis quantitate, num 7. 8. & 9. Quæ cautela poſſit dari pro matrimonij ſecuritate, num.10. An poſſit arra conſtitui in ſpecie, vt in fundo, num.11.& 12. An vtrinque poſſint arræ conſtitui, n.13. & 14

Arra ad quem pertineat matrim. non ſecuto, l.1.d 36.num.1.& 2. An lucretur ſponſa per oſculum, num.1. Quid quando alter inculpabiliter reſilit: vt ob religionis ingreſſum, vel quia reperitur impedimentum, n.4. & 5. Quid ſi tradens arram obiit, vel aliter eſt impeditus, num. 6. Quid ſi recipiens arram, alia arra à ſe non tradita, iniuſtè reſiliat n.7. Quid ſi recipiens arram ſit minor, vel detur parentibus, vel curatori, vel alij nomine minoris, n.8. Quid quando vterque arram dedit, & recipit, num. 9. An iure canonico correctum ſit vt teneatur reſiliens ad duplum, vel quadruplum, num. 10. & 11. Quid ſi pater promittens filij matrim. tradénſque arram, faciat quod in ſe eſt, & filius nolit, num. 12.& 13. An arra recepta, & pœna dupli, & quadrupli, de qua conuentum eſt, debeatur in conſcientia, l.1.d 37.num.1.2.3.& 4. An ſi ſponſus reſiliat iuxta ſuam conſcientiam, quia ignorat ſponſæ fornicationem, perdat arram, l.1.d.68 n.10.

Arra, & pœna in religionis ingreſſu an poſſit poni, l.1. d.39. num. 1. 5. & 6

Arra Hiſpana.

Arras Hiſpanas an lucretur vxor putatiua, quando vterque coniux credidit matrimonium valere, l 6 d.20.n.3

Arrarum promiſſio metu facta an valeat. *Vide* Metus ab intrinſeco.

Arræ & ſponſalitia largitas quando adſunt in matrimonio, qualiter poſſit vxor eligere. *Vide* Largitas ſponſalitia.

Arræ acquiruntur conſummato matrim. l.6.d.22 n 8

Arræ Hiſpanæ quid ſint, & qualiter diſtent à donatione propter nuptias, l.6.d. 1.n. 1

Arræ an dentur in præmium virginitatis, & reſtituendæ ſint ab ea quæ non eſt virgo l 6 d 27.n.3.& 4.

Arræ non requirunt inſinuationem, licèt excedant ſumma ea indigentem, l.6.d 29.n 3.

Arræ an poſſint conſtitui conſtante matrim.l.6. d.28.n.1.& 2.

Arræ nequeunt decimam bonorum excedere; nec valet renunciatio, l.6.d.29. num. 1. An poſſint excedere octauam dotis ſponſæ partem, num.2. Si vxor eas conſtituit, nequeunt excedere decimam bonorum eius, num.4. Poſſunt de bonis præſentibus, & futuris promitti, & vxor eliget tunc tempus, n.5. An arræ abſolutè promiſſæ, cenſeantur de bonis præſentibus & futuris promiſſæ, num. 6. Et quid ſi tempore promiſſionis arrarum vir carebat bonis, num. 8. Quid ſi pro arrarum ſecuritate obliget vir bona præſentia & futura, num. 9. An deficientibus hæredibus neceſſariis poſſit vir vltra decimam bonorum arras dare, n.10. Ad computandam hanc decimam debere attendi quæ viro debentur, & deducendum eſt æs alienum, num.11. Onera & tributa bonorum deducenda ſunt, n.12. Attendendus eſt valor officiorum vendibilium mariti, & actionum, num.13

Arræ ſi decimam excedant, an ſolus exceſſus vitietur, l.6. d.29.n.14. Quid ſi detur fundus arrarum vel ſponſalitiæ largitatis nomine, & is debitam ſummam excedat, num.16. Quid ſi tertius quidam arras promittat, an poſſit decimam excedere, num.17 & 18 Et quid ſi ille tertius fideiubeat, n 19

Arras vxor poteſt conſtituere viro, nec poſſunt decimam bonorum eius excedere, l 6.d.29.n 4

Arrarum decima an computanda ſit iuxta bona quæ vir bona fide poſſidet, ita vt illis poſtea euictis non ſit minuenda, l.6 d.30.n.1.& 2. Quando bona ſunt maioratus, qualiter æſtimanda ſint ad hanc decimam, l.6.d.31.n.1.2.3.& 4

Arræ an minuantur per antaphocas, vulgò contra ſcripturas *Vide* Meliorario facta filio.

Arræ vltra decimam an ſint validæ in foro conſcientiæ, l.6.d 33 n.2

Arrarum vltra decimam exceſſus an firmetur iuramento, l.6.d.34.n 1. & 2.

Arras non excedere decimã, cui probare incumbat, l 6 d.35.à n 1 ad 5.

Arræ an extrahendæ ſint, de ea parte, de qua poteſt vir liberè diſponere in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium, l.6.d.36.n.14. & 15. Quid ſi vir cum arras promiſit, carebat deſcendentibus, qui tamen poſtea naſcantur, n.16

Arras voluntariè aſſignat vir, l 6.d.36.n.15

Arræ an ſoluendæ ſint, cum dos non ſoluitur, aut non integrè, l.6.d.37. n.1.& 2. Quid ſi dos tradatur æſtimata pluris quam valeat, nu. 2. Quid ſi vir partem dotis remittat, n 3

Arras an poſſit donare minor de bonis immobilibus, aut quæ ſeruando ſeruari poſſunt, abſque iudicis decreto, l 8 d 38.n 37. Quando talis donatio ratificetur, n.38. Quid de aliis bonis mobilibus, n. 39. & 40. Quando poſſit petere reſtitutionem, 41. Quid ſi iuret, num 43

Arras an poſſit donare filiusfamilias inconſulto patre, l 6 d.36.n.11.

Arras an poſſit mulier quæ ſecundo non nupſit, deſcendentes tamen habet, ad libitum diſtribuere, l.6.d.40.n.2. 3.4 Quid ſi ſolos aſcendentes habeat, n.6. & 7

Arras mulier ſecundo nubens an teneatur reſeruare filiis prioris matrim & poſſit in eis meliorare, l.6.d 41.n.2.& 3 Quid ſi alius dederit arras nomine viri, n.3

Artis periti.

Artis periti. *Vide* Matronæ, n.50.

Aſpectus.

Aſpectus turpes an liceant inter coniuges, lib. 9.diſp.44.n.13. Et quid, ſi adſit pollutionis periculum, diſp 45.n.41. Quid ſi ſola diſtillatio ſequatur, ibi, n.42

Aſpectus turpes an ſint mortalis culpa, ſintque in ipſis fatendæ circunſtantiæ, lib.9.d.46.à n.2.vſque ad 30

Aſpectus turpes an liceant ſponſis de futuro, l.9.d.46.n.53

Aſſerens.

Aſſerenti ſpeciale incumbit probare, l.1.d.53.n.10

Aſſeſſor.

Aſſeſſor Epiſcopi poteſt eſſe clericus coniugatus, lib. 7. diſp. 46. numero 14

Audire.

Audire turpia vel comœdias, qualis culpa ſit, l.9.d.46.n.36

Authoritas.

Authoritates ſanctorum, legum. conciliorum prouincialium, in decreto Gratiani inſertæ, quam vim habeant, l.9.d.12 n.2.& 5

Auus.

Auus an habeat nepotem in poteſtate, ſi concipiatur ante emancipationem filij, licet poſtea naſcantur, l.7.diſp.82.n.7

Baptiſmus.

BAptiſmum vt infideles recipiant, an poſſit eis pecunia dari. *Vide* Simonia an ſit donis. An tollat irregularitatem. *Vide* Bigamia.

Benedicens & Benedictio.

Benedicens nuptias affectus culpa lethali, *Vide* Matrimonium quem miniſtrum.

Benedictiones an teneantur recipere infideles coniugati, cum baptizantur *Vide* Matrimonium infidelium.

Benedictiones Eccleſiæ an ſint iterum recipiendæ, quando matrimonium fuit nullum ob occultum impedimentum, & clam conualidatur, l.2.diſp.37 n.13.

Benedictionibus non præmiſſis conſummare matrim. an ſit culpa. *Vide* Matrimonium conſummare.

Benedictiones nuptiales quam antiquæ ſint, & quam conuenientes, l.7. d.82.n 1. A quo parocho conferendæ: & quis dicatur ad hoc proprius parochus, & quam ſuſpenſionem incurrat alienus eas impertiens vel concedens impertiendi licentiam: & quid circa eas impertiendas concedat bulla, & an per hanc ſuſpenſionem ſit ſublata excommunicatio religioſis benedicentibus nuptiis impoſita: & quæ ignorantia excuſet, ibi n.3.4.5

Benedictiones nuptiales omittere an ſit mortale: & quando dicatur ex contemptu omitti, l.7 diſp.82. n 6. Et quid, ſi infideles coniugati ad fidem conuertantur: an teneantur recipere has benedictiones, eodem n.6. Quod damnum incurratur eas differendo, quoad exemptionem à patria poteſtate, ita vt nepos maneat ſub aui poteſtate, quando eius pater eum concepit ante eas ſuſceptas, ibi n.7. Et an per eas emancipetur filius etiam quoad ſibi odioſa, eodem num. 7

Benedictiones hæ an ſint præmittendæ conſummationi matrimonij, l.7.d.82.n.8

Benedictiones hæ an ſint ſecundis nuptiis impertiendæ: etiam quando priores inueniuntur irritæ, l.7.diſp.82.à n.14.ad 26. Et illis benedicens an ſit ſuſpenſus, vel qua pœna puniendus, ibi à 27. vſque in finem.

Benedictiones hæ quibus temporibus interdicantur, l.7 diſp.7 num. 1. & 2. Et quam pœnam incurrat ſacerdos eas præſtans in illis, vel recipientes, ibi n 34. & 5. Et an poſſit Epiſcopus diſpenſare in hoc, ibi n.6. Et an interdicantur eo tempore ſponſalia de futuro, monitiones, & matrim. ibi. n 7. & ſeqq. vſque ad 14. Et an interdicantur traductio ſponſæ, conuiuia, & alia lętitiæ ſigna, ibi à n.21. vſque ad 24

Benedictiones hę qualiter tempore interdicti vel ceſſationis à diuinis, poſſint conferri. *Vide* Interdictum. Et qualiter excommunicatis. *Vide*. Excommunicatus.

Et qualiter ſuſpenſis, *Vide* Suſpenſus. Et qualiter interdictis. *Vide* Interdictus.

Beneficium.

Beneficij fructus an ſuos efficiat, peccans illi miniſtrando. *Vide* Diſtributiones quotidianę.

Beneficia an per ſponſalis amittantur, l.7. d.42. n.1. Et quid per matrim validum, ibi n.1. & 4. Et an ante matrimonij conſummationem, ita vt tunc diſſoluto matrim. morte aut profeſſione vxoris, ea non recuperet vir, ibi num. 5. & 6. Et an vacent quoque ius quodcunque, acceſſus ac regreſſus ad beneficia, ibi num. 7. Quid, ſi illegitimus aut aliàs impeditus impetrauit diſpenſationem ad beneficium, vel quicumque ad plura beneficia, & mox iniret matrim. an extinguatur diſpenſatio, ita vt ſoluto matrim. ei non proſit, ibi num. 8. & 9. Et an peccet mortaliter clericus validè coniugatus, retinens beneficium, ibi num. 10. Et an eius beneficium poſſit impetrari ab alio tanquam vacans, ibi num. 10. Et an coniugatus retinens beneficium teneatur reſtituere fructus poſtea perceptos, ibi num.12. Et an poſſit reſignare beneficium, ibi num. 13

Beneficia an vacent per matrim. irritum, lib 7 tota diſp.43

Beneficij incapax eſt coniugatus quicunque, & laicus, etſi ſtatim initiandus ſit, l 7, diſp 43. n.14. Et quid, ſi coniugatus ille voueat caſtitatem, ibi, n.16. Et quid, ſi vxor adultera ſit, & vir ad ordines promoueatur, & eodem l.7 diſp.42 n.16

Beneficium recipiens coniugatus non iuuatur regula de triennali poſſeſſore, & quid de aliis inhabilibus, l 7 diſp.42.n.16

Beneficium vt obtineat coniugatus, an poſſit Epiſcopus diſpenſare, l.7.diſp.42.n.17.18

Beneficia an poſſint reſignari ab eo, qui eſt illis priuatus ipſo iure, vel eſt priuandus per ſententiam, & facta ea beneficij impetratione, ſi antea poterat Epiſcopus diſpenſare in retentione, adhuc poſſit, l.7. diſp.42 num.2

Beneficij incapax eſt quoque penſionis incapax, l.7.d 44.n.vlt

Beneficium curatum recipiens non intendēs promoueri, vel dubitans, vel ſub conditione, niſi quid felicius euenerit, an peccet, & teneatur reſtituere fructus, l.7. diſp 45. à num.1. vſque ad 15

Beneficium ſimplex recipiens, ſiue illi ſit annexus ordo, ſacer, ſiue non animo non recipiendi illum, ſed ducendæ vxoris, an peccet & teneatur fructus reſtituere, l.7. diſp.45. à n.13. vſque in fin. Et quid de recipiente penſionem eo animo, ibi n. 20 Et quid de capellanis, ibi num 15

Beneficium recipiens donec pinguius obtineat, aut donec permutet reſignétve penſione reſeruata, an peccet, l.7 d.45.n.12

Beneficia conferendi poteſtas. *Vide* Poteſtas. Et an beneficij collatio aut præſentatio irrita confirmetur ſuperuenienti diſpenſatione, l.8. diſp.7.num.12

Beneficium principis quando ſit latè interpretandum, l.8.d.1.n.4

Beſtialitas.

Beſtialitas an ſit iuſta diuortij cauſa, l.10.diſp n.14

Bigamia.

Bigamiæ irregularitas cur inducta ſit, & cur dicatur ex defectu ſacramentali, l.7.diſp 83. num.1 Et quotuplex ſit, ibi n 2 Et an incurratur per multiplicem concubitum abſque matrim. ibi n 3 Et incurratur, deſideretur ſemper copula, ac ſeminis effuſio intra vas, & ſemen fœminæ, ibi num 4.5.6 Et an requiratur vt fœmina ducta ſit corrupta ſemine recepto intra vas, nec ſufficiat nec requiratur clauſtri apertio, ibi n.7.

Bigamiæ irregularitas quo iure inducta ſit, & an poſſit Pontifex in ea diſpenſare, l.7.diſp.86.à n.5.vſque ad 7

Bigamiæ veræ vel interpretatiuæ irregularitas an poſſit tolli per Epiſcopi diſpenſationem, l 7.d.86 à num 8.vſque ad 15. Et quid, virtute Tridentini, ſi ea occulta ſit, ibi n.12

Bigamia ſimilitudinaria clerici in ſacris conſtituti, profeſſiue, ineuntis matrimonium, an poſſit tolli Epiſcopi diſpenſatione, l.7.diſp 86.à num 16. vſque ad 22. Et quid virtute Tridentini, ſi ſit occulta, ibi num.23

Bigamia ſimpliciter explicata an ſufficiat in impetranda eius diſpenſatione, nec ſit mentio facienda de ternis vel vlterioribus nuptiis. Et ſi concurrant ſimilitudinaria, interpretatiua & vera, ſit de omnibus mentio facienda, l.7.diſp 86 num vlt.

Bigamiæ irregularitas an tollatur per baptiſmum, & incurratur per matrim ante illum initum, caſu quo ſi poſt iniretur, incurreretur, l.7 diſp.83.num.8.& duplici ſeq.

Bigamiæ irregularitas an tollatur per religionis profeſſionem, & quæcunque alia, l.8.diſp. 86.n.2.3.4

Bigamia interpretatiua quas ſit dicatur, & inducat irregularitatem, l.7 d.84.n.1. Et an incurratur per duplex matrim. irritum, aut alterum tantum validum, ibi à n 2. vſque ad 5. Et quid, ſi contrahens ignoret poſterioris matrimonij nullitatem, ibi n.6 Et an hæc irregularitas ſit ex delicto, eod.num.6

Bigamia an incurratur contrahendo cum vidua vel corrupta, & qualis debeat eſſe hæc corruptio, l.7. d.84. n.7. Et quid, ſi eſſet vi cognita, aut ipſe putaret eam virginem, cum ſit corrupta : vel putaret corruptam, cum ſit virgo, ibi n.8. Quid, ſi id matrimonium eſſet irritum, ibi n. 9 & 11. Et quid ſi id matrim. ſit validum in ſolo foro externo, ibi n. 11. Et quid ſi ſit corrupta ab ipſomet eam ducente, ibi n.13.& 15

Bigamia an contrahatur cognoſcendo etiam ignoranter, vel præcipienti Eccleſia, vxorem adulteram, & vi cognitam, l.7. d.84. à n. 15 vſque in finem.

Bigamia ſimilitudinaria an incurratur, cum conſtitutus in ſacris aut profeſſus init. matrim. l.7.d.85.à n.1.vſque ad 8. Et an exigatur copula, ibi n 6.& 9. Et quid, de ducente monialem, vel cum voto caſtitatis ſimplici ligatus ſit, ducit vxorem, ibi n.11.& 12

Bigamia hæc ſimilitudinaria an incurratur ex ſolo delicto, l. 7. d 85. num. 10

Bimeſtre.

Bimeſtre conceſſum ad deliberandum de religionis ingreſſu ſponſis ante conſummationem. *Vide* Sponſi ante matrimonij conſummationem.

Biſſextus.

Biſſextus. *Vide* Menſis, vbi ſit mentio, profeſſio an poſſit fieri, & dies Biſſextus.

Blanditia.

Blanditiæ principum, & ſuperiorum quando inferant metum viri conſtantis, l.4.d.7.n.3. An inferant metum leuem, ita vt eis extorta ſint reſtituenda à meretricibus, l.4.d.11.n.1.& 2

Bona.

Bona reſtitutioni ſubiecta an poſſint alienari pro dote filiæ ineuntis matrimonium carnale aut ſpirituale, l 4 d.26.n.7

Bona fides ex qua ignorantia procedat. *Vide* Confeſſarius inueniens.

Bulla.

Bullæ virtute an poſſit commutari iuramentum metu extortum. *Vide* Iuramentum contra bonos mores. Quid de iuramento ſoluendi vſuras, vel amiſſa ludo pecunia credita. *Vide* Pœna ſponſalibus adiecta.

Bullæ priuilegio concedentis receptionem ſacramentorum à quolibet ſacerdote, nequit aſſiſtere matrimonio qui non proprius Parochus, l.3 d.9.n.3

Bullæ inducto an poſſit Euchariſtia in paſchate peregrinis, aduenis, mercenariis porrigi. *Vide* Habitatio qualis requiratur.

Bullæ abſolutio conceſſa minimè ſatisfactione patris præmiſſa, an valida ſit, l.3.& n.6.fine.

Bullæ cruciatæ priuilegia an ſint ſtrictè interpretanda, l.8.d.1.n.7

Bullæ vel iubilei virtute quæ vota poſſint commutari, & ſpecialiter attinentia ad caſtitatem & religionem, l.8.d 15.à n.1.vſque ad 10. Et an hæc commutatio debeat omnino eſſe in belli ſubſidium, ibi n.2. Et quid de iuramentis abſolutis, vel conditionalibus religionis vel caſtitatis, vel alterius rei reſeruatæ: vel quando eſt ſimul votum & iuramentum, ibi n 11. Et an poſſit fieri dicta commutatio, & ſi potens adierit prius Pontificem, & conceſſerit vel denegarit, vel confeſſor remiſerit prius ad Pontificem, vel norit Pontificem non niſi cum certis cauſis & in opera certa commutare, ibi nu.12. Et quid in voto caſtitatis ad petendum debitum, ibi num.9. Et quid de pœna pecuniaria, iam ex voti fractione debita pœnalis, ibi num.12. Et an poſſit virtute iubilei commutari votum in opera, quæ poſtea vir doctus iudicarit: & an interim hic frangens prius votum ſit reus illius, ibi n 15. Et an vota ante iubilei tempus facta poſſint eo tranſacto commutari, ibi num.16. Et quid ſi lucrans iubileum nullam confeſſionem tunc fecit, quod nullius culpæ lethalis conſcius eſſet: vel intendebat lucrari iubileum, & non lucratus eſt, an reuiuiſcant vota virtute illius commutata, ibi à num. 19 vſque ad 24. Et an hæc commutatio debeat neceſſario in confeſſione fieri, ibi num.25. Et an tranſacto iubilei tempore poſſint ea vota commutari, quorum quis aut immemor aut memor commutationem non petiit, ibi à num.16. vſque ad 18. Et an ſiquis abſolutus eſt à reſeruatis virtute iubilei quem intendebat lucrari, & non lucratus eſt, reincidat in excommunicationes reſeruatas, vel ſaltem non poſſit poſteà à reſeruata oblita abſolui à quouis confeſſore, ſed à ſolo ſuperiori, ibi n.21

Bullæ cruciatæ priuilegia an morte Pontificis expirent, l.8.diſput.28. num 93

Bullæ priuilegia an cenſeantur reuocari per iubileum, qui vigeſimoquinto quoque anno concedi ſolet, l.8.d.33.n.20

Bullæ virtute an ſit eligibilis confeſſor, cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, aut eſt occultè reuocata: aut parochus ob vitium occultum beneficij incapax, l.8.diſp.34.n.14

Bullæ commiſſarius. *Vide* Diſpenſare, Commiſſarius.

Calor iracundiæ.

CAlore iracundiæ facta. *Vide* Iracundiæ calore.

Canere.

Canere turpia quale peccatum ſit, l.9.d.46.n.38.& ſeqq.

Canonicus.

Canonicus cum quo diſpenſatur ad ordines, an habeat vocem in capitulo, l 8.d.1.n.23

Canonicus quo tempore quis debet eſſe, vt poſſit eſſe delegatus Pontificis, eiúſve legati, l.8.d.17.n.18

Canonico facta commiſsio an tranſeat ad ſucceſſorem, l. 8. d. 17. numero 12.

Cantilena.

Cantilenas turpes facere quale peccatum ſit, l.9.d.46.n.16

Capellania.

Capellaniam recipiens animo non ſuſcipiendi ordinem ſacrum, ſed vxorem ducendi, an peccet, & teneatur reſtituere fructus, l.7 diſp. 45.n.15

Capitulum.

Capitulum ſede vacanti an poſſit diſpenſare in caſibus occultis conceſſis Epiſcopo, in Trident. ſeſſ 24 cap.6 de reform. l.8. d.2. n.10. Quid ſi committatur aliquid Epiſcopis tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatis, & an ea poteſtas ſit delegata, eodem num. 10 Alia *Vide* Diſpenſare.

Capitulum ſede vacanti, quid poſſit circa matrimonium. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Captiuit

INDEX RERVM.

Captiui.

Captiui apud infideles qualiter poſſint inire matrimonium. *Vide* peregrini an teneantur

An valide poſſint inire matrimonium, & conſtituere procuratorem. *Vide* Metus ab intrinſeco.

Cardinalis.

Cardinalis vt fiat coniugatus, quid exigatur, l.7.d.14.num.4.

Cardinales quid poſſint circa matrimonium. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Caſus.

Caſus omiſſus manet in iuris communis diſpoſitione, l.1.d.34.n 6.

Catechiſmus.

Catechiſmus quid ſit, & per quos actus in eo contrahatur cognatio ſpiritualis l.7.d 10. num.1 vſque ad 9. & an ea ſit ſublata vel reſtricta per Tridentinum, ibi à num.10. vſque ad 12. Et an oriatur ex exorciſmo, ibi num.5.

Cauſa.

Cauſa occulta diſſoluendi ſponſalia, an poſſit detegi, *Vide* Sponſalium diſſolutionis.

Cauſa limitata *Vide* Limitata cauſa.

Cauſa iuſta diſpenſandi in denunciationibus, an ſola ſit ſuſpicio malitioſi impedimenti, l.3.d.9.num.1 & 2. An ſit iuſta cauſa, verecundia contrahentium, quia ſunt diſpares ætate, conditione, vel diuitiis, num.3. Quid ſi ambo ſint ſenes, num 4 Quid ſi ſint concubinarij, exiſtimati tamen coniugati, num 5. Quid ſi ſint magnates, num.6. Quid ſi nullius impedimenti timor ſit, vel ceſſent conuenientia ob quæ præmittuntur denunciationes, num.7. Quid ſi appropinquaret tempus, quo benedictiones nuptiarum interdicuntur, num.8. Quid ſi matrim. ſit publicè contractum, & reperiatur nullum ob occultum impedimentum, num 9. Quid ſi timeatur fore vt conſanguinei matrimonium impediant. Et quando pater dicatur iniuſtè impedire, & ſit præſumptio malitioſi impedimenti, num.10. Quid ſi cauſa matrimonij conſummandi, nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare, num.11. Qua prudentia vti debeant iudices in capienda informatione malitioſi impedimenti n.12. Quid quando volunt parentes vel tutores vt puella indigno nubat, num.13. Quid quando aliquibus, valde expediret coniugium timéntque ſe impediendos, num 14. Quid ſi virgo deflorata ſit, periculumque in mora adſit, ne deflorans mutet ſententiam, num.15. Quid ſi mulier ſit infamata, vel ſponſalibus ligati periculo expoſiti ſint mutandi animum, num.15. Quid ſi repentinus caſus offerat rationem contrahendi matrim. vt ſi concubinarij deprehendantur à iudice plectendi, num.16. Quid ob animæ periculum, vt ſi meretrix vel duo concubinarij velint inire matrimonium, & ſit periculum perſeuerandi in peccato, dum præmittuntur denunciationes, num.17 Quid, quando matrimonium, eſt ſtatum neceſſarium ad vitandum ſcandalum num 18. Quid quando conſtitutus in articulo mortis vult concubinam ducere, num 19. Quando ordinarius diſpenſat quam diligentiam præmittere tenetur ad cognoſcendum impedimenta, num.20.

Cauſa naturalis præualet accidentali, l.3.d.24.num.6.& 8.

Cauſa finalis. *Vide* Finalis cauſa.

Cauſa appoſita in contractu matrimonij *Vide* Demonſtratio.

Cauſæ quæ deſiderantur in voti ordinis ſacri aut profeſſionis diſpenſatione, l 8.d.8 num.2...8.

Cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quæ ſint, & qualiter intelligantur, & quando verificentur, ſpecialiter allegata nobilitas contrahentium, & defectus dotis, ſcandala, & innuptam manſuram fœminam: & quando renunciatur bonis, aliàve fiunt, ne dos ſit competens, lib, 8.tota d.19. Et an diſpenſatio ſemper debeat eſſe ob bonum commune, ibi num 1.

Cauſæ quæ deciderentur in votorum diſpenſatione, ſpecialitérque caſtitatis & religionis, & cæterorum matrim. impedientium, l 8 tota d.20. Et an eædem cauſæ exigantur in diſpenſatione iuramentorum eiuſdem materiæ, ibi n.1. Et an maior cauſa, vbi concurrunt votum & iuramentum, ibi n.30. Et an maior cauſa exigatur ad diſpenſandum in voto quam in lege, ibi n.27. Et an cauſa diſpenſandi in voto ſufficiens, ſit talis, quando ſimul adeſt votum non petendæ diſpenſationis ibi n 3.

Cauſa an præſumatur in vtroque foro in principe, vel alio ſuperiori diſpenſante, l.8.d.17.n.14.15. Et an credatur dicenti ſe ex cauſa iuſta diſpenſare, ibi n.16 Et an ſit neceſſaria vt ſit valida & licita diſpenſatio. *Vide* Diſpenſatio.

Cauſa diſpenſationis ceſſante an euaneſcat diſpenſatio ſiue ceſſet ante Pontificis conceſſionem, & ordinarij vel confeſſoris expeditionem ſiue poſt, & ita extinguatur vt redunte poſtea cauſa non reuiuiſcat, l.8 d.30 à n.6 & quo tempore debeat cauſa in ea allegata vera eſſe, an ſcilicet, tempore quo mittitur Romam, vel tempore quo à Pontifice imperatur, tempore quo ordinarius illam expedit, ibi ibi à n 2.ad 5.& n.15.

Cauſæ diſpenſationis quo tempore debeant verificari *Vide ſuprà.*

Cauſæ generaliter in reſcripto expreſſæ, vel dicendo, Vt aſſerunt, vel per verbum imperſonale vt aſſeritur, an ſint probandæ, l.7.d.35.n.24.& 25.

Cauſa finalis & impulſiua quid ſit, & in dubio qualis præſumatur, l 8. d.2.3.9.& n.20.

Cautela.

Cautela pro ſecuritate matrimonij contrahendi. *Vide* Arra quæ eſt ſignum.

Cautio.

Cautio quando à legatario præſtanda ſit, vt detur ſibi legatum ſub conditione relictum *Vide* Legatum.

Cautio quando ſufficiat iuratoria, & quando nuda & quid nomine cautionis nudæ intelligitur: & quando pignora, & fideiuſſores, & hypotheca exigantur, l.10 d.18 à n 14 vſque ad 39. Et an iudex poſſit ex officio cogere ad cautionem præſtandam, ibi num 19. Et quid, quando alter coniux diuortium petens dedit cauſam ſæuitiæ, ibi, n.5. Et an ſufficiat cautio nuda vel iuratoria, quando obligatus ad fideiuſſoriam non inuenit fideiuſſoris copiam, credaturque iuramento dicentis ſe non inuenire, ibi n 38. Et an ſufficiat ſimplex cautio, quando obligatus ad fideiuſſoriam eſt euidenter idoneus, ibi n.43. Et quid ſi cautio non præſtet vt ad petitionem patris, ſed ex iudicis officio, ibi n.44. Et an non obſtante cautione poſſit vxor caſtigari, ibi n.46.

Certitudo.

Certitudo nullitatis matrimonij vel dubium quando poſſit haberi, vt non liceat eo vti, ex aſſertione alterius coniugis dicentis ſe non conſenſiſſe, & quæ coniecturæ debeant eſſe l.2.d.45.n.1.& ſeqq. An exiſtentibus indiciis ſit neceſſaria iudicis auctoritas ad ineundum aliud matr. n 53. Quid ſi vterque confiteatur ſe non conſenſiſſe, n.5. Quid ſi coniuges falsò exiſtimantes ſubeſſe impedimentum, dicant ſe non conſenſiſſe *Vide* Credendum an ſit coniugibus Quid ſi amicus vel parochus iuret abfuiſſe impedimentum dirimens, vel ſit fama, an teneatur alter coniux credere. n.25. An teneatur tunc diligentiam adhibere. n.26. An teneatur tunc dubitare, n.27. Si diligentia adhibita nil inueniat, an poſſit deponere dubitum, n.28. Quid ſi audiuit à non fide dignis, n.29. Quid ſi tempore contractus matrim. alter præmittat proteſtationem diſſenſus. *Vide* Proteſtatio qua alter coniux. Quid ſi vterque aut alter coniux fateatur impedimentum *Vide* Probatio ad diſſoluendum matrim. vbi agitur de aliis probationibus ad hoc neceſſariis.

Ceſſatio à diuinis.

Ceſſationis à diuinis tempore qualiter liceat nuptiis benedicere, vel alia diuina officia peragere *Vide* Interdictum.

Circumſtantia.

Circumſtantia ſponſalium an ſit fatenda. *Vide* Adulterium.

Circumſtantia acceſſus contra naturam cum propria vxore an ſit neceſſariò fatenda, & ſit adulterium: vel ſatis ſit dicere acceſſum cum eſſe habitum cum coniugata. l.6.d.18.per totam.

Circumſtantiæ perſonarum in tactibus an ſint neceſſariò fatendæ, & in acceſſu coniugali, vel ad coniugatum, vbi non eſt ſeminis effuſio, l 9.d.46.n.17.& 18. Et quid in aſpectibus, ibi n.30. Et quid in verbis turpibus, ibi n.45.

Circumſtantia loci ſacri in copula, tactibus, aſpectibus, deſideriis verbis, an ſit fatenda, quando ſit locus ſacer. *Vide* Eccleſia.

Circumſtantia an ſit fatenda, duplicemque malitiam continéat, quando res duplici præcepto prohibetur aut præcipitur. Vt ſi vigilia incidat in quadrageſima, vel feſtum in Dominica, vel eſt præceptum & votum de eadem re, vel votum & iuramentum: vel omittitur officium canonicum debitum ratione ordinis ſacri ac beneficij: vel committitur adulterium coniugati cum coniugata: vel peccatum habet annexam excommunicationem, l.9.d.15.n.5.& 6.

Circumſtantia concubitus cum infideli, vel hæretica, vel alia cum qua nequit matr. iniri, an mutet ſpeciem, & ſit fatenda, l.7.d.5.à n.5.vſque in finem Et an ceſſet circumſtantia diſpenſatione obtenta ad contrahendum cum ea fœmina, ibi n.15.& 16.

Circumſtantia ſtupri quando ſit fatenda. *Vide* Stuprum.

Circumſtantia quando addatur noua in peccato luxuriæ, lib. 1.d.14.à n.2 ad 5.

Circumſtantia copulæ confeſſoris cum pœnitente an ſit fatenda, l.7.d.53.

Circumſtantia ordinis ſacri an in copula ſit fatenda, l.7.d.27 n 19.20.21. Et quid de circumſtantia profeſſionis, ibi n.20. Et an ſimul Sacerdos & profeſſus fornicans, ſatisfaciat, dicens ſe eſſe profeſſum aut initiatum ordine ſacro, ibi n.12. & 23.24 & 28 29.30 Et an profeſſus fornicans ſatisfaciat explicans ſe votum emiſiſſe, aut votum ſolemne, ibi num 27.29.38. Et an ſacerdos ſæcularis ſatisfaciat exprimens ſe eſſe in ſacris, aut voto caſtitatis ligatum, ibi num.31 & 32. Et ſi ſit Epiſcopus vel prælatus religionis, ſit hæc quoque circumſtantia explicanda, ibi n. 33. Et an religioſus Soc. Ieſu votis biennij ſimplicibus ligatus, ſatisfaciat dicens ſe peccaſſe contra votum caſtitatis. Et cetera religioſi peccata, quamuis voto non aduerſentur habeant ſpecialem circumſtantiam fatendam ratione ſtatus ibi num.34 Et an qui vouit expreſsè caſtitatem, & eſt ſacerdos, emiſitque dicta vota biennij Soc. Ieſu, ſatisfaciat explicando quid vis horum, ibi n.35 Et quid ſi profeſſus, vel ſacerdos, vel habens votum caſtitatis, vouit ſe non habiturum mollitiem, ibi n.36. Et quid, ſi quivis ex his iurauit ſeruaturum ſe caſtitatem, an teneatur hoc quoque explicare, ibi num.37. Et an vota vel iuramenta ſæpè repetita conſtituant nouam malitiam neceſſariò fatendam. Vel ſi ſint iuramentum & votum de eadem re, ibi num.25.& 26.

Ciuilis actio.

Ciuilis actio quando præiudicet criminali, vel è contra, l.1. d.8 num.19.

Clandeſtinum.

Clandeſtina ſponſalia an ſint valida, l.1.d.12.n.1.& 2, An ſit pecca-

tum ea contrahere, l.1. d.13. num.1.& 2. An pœna clandeſtini matrimonij afficiat ſponſalia clandeſtina. Et generaliter pœna impoſita contrahenti matrim. extendatur ad ſponſalia, eadem d.13. num.1.& 2.

Clandeſtinum matrim an obliget vt ſponſalia, l.1.d.10.n.2.& 3. Quid ſi accedat iuramentum, n.4. Quid ſi damnum ſequatur virginitatis, aut famæ, & an tunc ſit aliquid reſtituendum. n.5. Quid ſi contrahentes voluerint ſe obligare eo modo quo poſſunt, num.6.

Clandeſtinum matrim. quotupliciter dicatur, l.3.d 1. num.1.2.& 3. Quando tale dicatur quoad pœnas incurrendas *Vide* Pœnæ clandeſtini. An ante Trident. fuerit irritum, l.3.d.3.n.1.2.& 3. An ſit mortale clam contrahere, ea d.3.n.5. Quid poſt Tridentinum, n.6. An ſit mortale ſolo iure Eccleſiaſtico, n.7. & 8. An infideles ſic contrahendo peccent, n 8. Qualiter Eccleſia potuerit irritare clandeſtinum, l.3.d.4.num.1 & 2. An irritarit directè annullando matrim. vel indirectè inhabilitando perſonas, ea d.4.num.3.4.5. An potuerit irritare vt eſt Sacramentum, num 6. An irritans clandeſtinum mutauerit materiam & formam illius, num.7.

Clauſula.

Clauſula non obſtante. *Vide* Leges poſteriores,

Clauſula generalis poſita poſt caſus requirentes ſpeciale mandatum, continet alios ſimiles, non autem longè maiores expreſſis, l.2. d.11.num.3.

Clauſula in fine poſita quando referatur ad omnia præcedentia, l. 3. d.7.num.17.

Clauſula, tuo iudicio, prudentiæ, conſcientiæ, vt tibi videbitur, an importet non exigi iudicialem cognitionem, l.3.d.8.n 4. An tunc teſtes debeant iurare, n 5. An tunc, vel quando committitur res ardua, cenſeatur electa induſtria perſonæ, l.3.d 7.num.18. & 20. An tollatur tunc appellatio. *Vide* Diſpenſationem negans.

Clauſula generalis an ſufficiat, ad derogandum concilio. *Vide* Tridentino concilio.

Clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, quando referatur ad omnia in ea contenta, l.6.d.22 num.17.& 19.

Clauſula poſita ad executionem contractus non immutat eius naturam. l.6.d.29.n 9.

Clauſula in fine, vel quacunque diſpoſitionis parte poſita, quando referatur ad omnia præcedentia, l.8.d 16.fin. & l. 10.d.17. num. 15

Clauſula poſita in vno §. vel verſiculo, an referatur ad alium §. vel verſiculum, l.7.d.108.num.3.

Clauſula, motu proprio. *Vide* Gratia motu proprio.

Clauſula, ex certa ſcientia *Vide* Gratia motu proprio.

Clauſula reſcriptorum an cenſeatur in dubio iuri tertij derogare, l.8. d.7.num.6.fin.

Clauſula, non obſtante, an augeat gratiam, ſupplens qualitates non expreſſas, l.8.d.24.num.6.

Clauſula, dummodo mulier rapta non ſit quomodo intelligatur, l.8. d.25 à num.17.

Clauſulæ ſolitæ apponi an cenſeantur appoſitæ, etſi non exprimantur, l.8.d 5 num.19.

Clauſula, dum modo non ſpe facilioris diſpenſationis copula habita ſit, an verificetur, quando alter ſolus coniux eam ſpem concepit, l.8.d.25.num.31.

Clauſula diſpenſationis in foro conſcientiæ, diſcreto viro doctori, &c. confeſſori ex approbatis ab ordinario, explicatur, l.8. d.34. à num.15.vſque ad 17. vbi latè explicantur qualitates neceſſariæ expedituris has diſpenſationes: & quale priuilegium habeant regulares ad id. Et an hæ literæ ſuo valore fruſtrentur, ſi aperiantur ab eo qui his qualitatibus caret, ibi num 12.

Clauſulæ diſpenſationis fori conſcientiæ continentes cauſam periculi continentiæ, vt diſpenſetur in voto caſtitatis, vel religionis, explicantur lib 8.d 34 num.19. Et qualiter verificetur, ſcandala oritura, vel fœminam inuptam manſuram, ibi num 2

Clauſula diſpenſationis fori conſcientiæ præcipiens confeſſori examinare, veritatem precum: & an ſtandum ſit dicto eius cum quo diſpenſandum eſt, nec alij teſtes vocandi, & ſi confeſſori contrarium conſtet, & occultè ſit diſpenſandum, nullo diſpenſationis teſtimonio dato, explicatur, l.8 d 34 num 21 & 22. Et an hæ diſpenſationes ſint præſentandæ ordinario, iuxta decretum Trident ibi num 23. Et an ſit examinanda veritas precum, quando eſt notoria, vel ipſi ſoli confeſſori nota, ibi num. 24. Et quid, ſi ignarus veritatis precum diſpenſet, cùm tamen ſint veræ, an valeat diſpenſatio, ibi num.25.& 26.

Clauſula continens monita & conſilia danda à confeſſore, & an eorum omiſſio vitiet, explicatur l 8.d.34 num 17.

Clauſula iubens pœnitentiam imponi, explicatur, & an ſit neceſſaria confeſſio ad has diſpenſationes expediendas, ſiue per doctorem, ſiue per religioſos virtute priuilegij, lib. 8.d 34. num.28.29. 30. Et an differat abſolutio in foro conſcientiæ, & in foro pœnitentiæ, ibi num.29.

Clauſula iniungens opera, in quæ debet confeſſor commutare votum caſtitatis vel religionis, explicatur, lib.8.d.34 à num.32.vſque ad 41 vbi latè ea opera explicantur.

Clauſula iubens dilaniari litteras & vt aliter non proſint: explicatur l 8.d.4 num 42.

Clauſula legitimationis prolis ſuſceptæ & ſuſcipiendæ, in ſolo conſcientiæ foro, qualiter intelligatur, l.8. d.34.à num.41. vſque 51.

Clauſula occultum dicens eſſe impedimentum, qualiter intelligatur, & an dicantur occulta impedimenta irregularitas, cenſura quæcunque, quando non ſunt notoria nec publica: vel delictum, ex quo oriuntur, non eſt publicum in quantum delictum, vel non ſcitur publicè ex eo id impedimentum vel cenſuram oriri, l.8. d.34. num.54. & duplici ſequenti. Et quid, ſi delictum ad forum externum deductum ſit & reus eſt falſis teſtibus omnino abſolutus, vel à ſola inſtantia, vel delictum eſt tantùm ſemiplenè probatum, vel iniquè eſt ad forum externum delatum, aut parti non eſt intimata accuſatio, ibi num 57 & 58.

Clauſula diſpenſationis in foro conſcientiæ ad matrimonium irritum inſtaurandum, continens vt contrahentes experiantur an poſſint continenter cohabitare, vel abſque ſcandalo ſeparari, & vt moneantur de prioris conſenſus nullitate explicatur, l. 8. d. 34. num.60 & 61.

Clauſula, gratis vbique, in diſpenſatione fori conſcientiæ poſita qualiter intelligatur, & an poſſit pœnitentiarius compoſitionem exigere, quæ in foro externo ſoluenda erat, quando in diſpenſatione fori externi qualitas aliqua tacita eſt, eiúſque diſpenſatio petitur in foro interno, l.8 d.34.num.vltimo.

Clauſula diſpenſationis cum illegitimo, dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit, explicatur, l.8.d.34.num 27.

Clauſula defectum dotis continens, vel dotem à viro vel ab alio ſupplendam, qualiter intelligatur, l 8 d 35 num.6 & 7.

Clauſula continens expediendam eſſe gratis diſpenſationem fori externi, qualiter intelligatur. l.8 d.35.à num 9.vſque ad 14.

Clauſula iniungens ordinario vt veritatem precum examinet, qualiter intelligatur, l.8 d.25.à num.15.

Clauſula, non obſtantibus, poſita in his diſpenſationibus fori externi, qualiter deroget decreto concilij, l 8.d.35.num 17.

Clauſula vt iuxta formam Tridentini iterum celebretur hoc matrimonium, qualiter intelligatur, l.8.d.35.n.19 20.

Clauſula prolem legitimans in foro externo, qualiter intelligatur, l. 8 d 35 n 23.

Clauſula diſpenſationes abſque cauſa conceſſæ, dum ait ex quibuſdam rationalibus cauſis, vel quia aſſerunt ſe eſſe nobiles, vel ex principalioribus, qualiter intelligatur, & an eæ cauſæ probandæ ſint. l.8 d 35 num.24 & 25.

Clericus.

Clericus percutiens inuentum cum ſponſa, de futuro, aut præſenti, an ſit excommunicatus, & reſeruetur Pontifici abſolutio, l.1.d 1.n 6.

Clericum percutiens quando ratione ignorantiæ excuſetur ab excommunicatione. *vide* Ignorantia

Clerici audientes comœdias an peccent. l.9.d 46.n 41 42.

Clericus omittens recitationem officij, debitam ratione ordinis & beneficij, an peccet duplici malitia neceſſariò fatenda, l 9.d.15. num 5 & 6.

Clericus coniugatus an amittat beneficia *Vide* Beneficium.

Clericus coniugatus an eo ipſo amittat penſiones, lib.7.d 44. Et an ſit capax penſionis, ibi n.9.

Clericus coniugatus an ſit capax beneficij, l 7.d.24.num.14. & 16 Et quid, ſi vxor adulteretur, ibi num.16.

Clericus coniugatus quibus priuilegiis fruatur, & quot conditiones ad id deſiderentur, l 7.d 46 num.1.& 2 Et quid, ſi non incurrat bigamiam veram ex contracto matrim, ibi num.3. Et quid, ſi tempore delicti non erat bigamus, & poſtea effectus eſt ibi num 4. Et an opus ſit vt omnes veſtes tam internas quàm externas deferat clericales, ibi num.5. Et quæ dicendæ ſint veſtes clericales, ibi num.6. Et quando quæſtio mouetur an veſtes ſint clericales, vel hic habeat conditiones requiſitas, quis iudex debeat id diiudicare, & in quo carcere debeat eſſe pendenti hac lite, ibi n.7. Et an perdat priuilegium voica habitus dimiſſione, ibi num 8. Et quid ſi non deferat tonſuram eo quod capillis careat, ibi num.9. Et an debeant habitus & tonſura deferri tempore commiſſi delicti & capturæ: & quid his poſt delictum dimiſſis, ibi num.10. Et an præter duo priuilegia reperiatur in omnibus merè laicus, ibi num 12. Et an perdat priuilegia per contractum ſponſalium, aut matrim. non conſummatum, ibi num.13. Et an poſſit eſſe vicarius Epiſcopi, aut aſſeſſor, aut delegatus ad cauſam ſpiritualem, & qualiter intelligatur, ſi eum vicarium Epiſc nominet, ibi num.4 Et an valeat tempore interdicti intereſſe diuinis, n.15 Et an fruatur immunitate à gabellis & quibuſuis muneribus ſecularibus, ibi num 16. Et an requiratur ſent. aut monitio aliqua ne fruatur priuilegio canonis & fori, non ſeruans requiſita, ibi n 18.& 19 Et an gaudeat in ciuilibus priuilegio fori, num.21.& 22 Et an poſſit capi à iudice ſeculari in cauſa ciuili ibi num 23 & 24 Et an perdat priuilegia vacans negotiationi, ibi num.25.& 26. Et an ſemel dimittens habitum, & poſt iterum ſumens recuperet priuilegia, ibi num.27.28.29. & an mortua vxore recuperet omnia priuilegia, ibi num.30 31.

Clericus initiatus cum dimiſſoriis capituli ſede vacante, caſu quo nequit eas concedere an ipſo facto abſque ſententia amittat priuilegia, l.7.d 46.num.20.

Clericus cum quo diſpenſatur ad matr an teneatur ad horas, l.8, d.n.5.

Cogere.

Cogere ad ſponſalia, quando & quis iudex poſſit. *Vide* Sponſalia implere recuſans.

Cognatio carnalis.

Cognatio carnalis quid ſit, & quotuplex: quæ ſit eius linea, gradus, ſtipes, l.7.d.50.à num.1. vſque ad 3. Et eius gradus quibus regulis dignoſcantur iure canonico & ciuili: & vtrius iuris computatio ſeruanda ſit, ibi à num.4. vſque ad 8.

Cognatio

Cognatio carnalis an in recta linea dirimat iure naturæ matrim. inter parentes & filios, l.7.d.51.n.78. Et an poſſit Deus in hoc diſpenſare. ibi n.9. Quid, ſi ſoli parentes & filij exſtarent, ibi n.19.

Cognatio carnalis in recta linea aſcendentium & deſcendentium, an in infinitum dirimat matrim. l.7.d 41.num.11. Et an in 1. gradu, vel vſque ad 4. dirimat iure naturæ ibi à n 15. vſque ad 20. Et an iure Eccleſiaſtico, vſque ad 4. ſolum gradum, ibi.n.21.

Cognatio carnalis an impediat matrim. iure naturæ vel diuino hodie in gradibus in Leuitico interdictis, l.7.d. 52. à num 4. vſque ad 7 & n.3.

Cognatio carnalis in linea tranſuerſa an in aliquo gradu dirimat iure naturæ matrimonium, l.7.d 52.à.n.9. vſque ad. 13.

Cognatio carnalis quo gradu iure antiquo Eccleſiaſtico dirimeret matrim. & quo gradu nunc, l.7.d.53.à n.1. vſque ad 3.

Cognatio carnalis an obſtet matrimon. quando contrahentes diſtant inæqualiter à communi ſtipite, ſi remotior diſtet vltra 4. gradum, l.7.d.53.n.4. Et quid ſi alter diſtet in 1. gradu à ſtipite, alter verò vltra quartum ibi n.5.

Cognatio carnalis quæ petat in eius diſpenſatione explicari, ne ſubreptitia ſit, *Vide* Diſpenſatio in conſanguinitate.

Cognatio legalis.

Cognatio legalis quid ſit & quotuplex, l.7. d.63.à. n. 5. Et an oriatur ex imperfecta adoptione. ibi à n 8. vſque ad 10. Et quando impediat ac dirimat matr. ibi n. 11. vſque ad 16. Et qualiter hoc impedimentum vim habeat, cum legibus indictum ſit ibi n. 17. Et an ad hoc ſit opus ſeruari in adoptione formam legibus præſcriptam, ibi num.18 Et an cognatio hæc matrimon. ſuperueniens impediat debiti petitionem, ibi num. 19. Et an ſponſalibus ſuperueniens ea dirimat, ibi num 20. Et an hoc impedimentum ſit ex ſolo iure humano, ibi n.1. Et an infideles qui cum eo contraxere, ſint conuerſi ad fidem ſeparandi, ibi n.22.& 23.

Cognatio legalis quamdiu duret, l. 7. 63. num. 24. Et an ceſſet ſoluta adoptione per emancipationem, vel alio modo, ibi n.24. Et quid requiratur vt ceſſet fraternitas legalis. ibi n 25.

Cognatio legalis an ſit inter adoptantem & adoptiui parentes, quæ impediat matr. l. 7. d. 63. n 26 Et an filius adoptiuus poſſit ducere filiam legitimam adoptantis, mortuo parente: aut eo ſuperſtite, ſi alter eorum eſt emancipatus, ibi n.27. Et an inter fratres adoptiuos poſſit eſſe matrim. ibi. Et quid, inter duorum fratrum adoptiuorum filios, ibi n 20. Quid inter filium adoptiuum & filiam naturalem legitimam adoptantis: vel filium naturalem illegitimum adoptantis cum filia adoptata, ibi n.30.

Cognatio legalis inter adoptantem & adoptati deſcendentes ad quotum vſque gradum matr. impediat, l 5.d. 6.. n. 13. & tripliei ſequ. Et an ſit cognatio legalis inter patrem adoptantem & filiam filiæ adoptatæ, ibi num. 15 Et an adoptans poſſit ducere quamuis filiam illegitimam adoptati, ibi n. 36.

Cognatio ſpiritualis.

Cognatio ſpiritualis quid ſit: & an ſolo iure Eccleſiæ Inducta ſit, l. 7. d. 54. n. 1. & 2. Et an ex baptiſmo & confirmatione oriatur impediens & dirimens ſubſequens matr. ibi n. 30. Et an dirimat ſponſalia præced. ibi n 6. Et an ex aliis ſacram oriatur, ibi n 6.

Cognatio ſpiritualis ex catechiſmo orta. *Vide* Catechiſmus.

Cognatio ſpiritualis an oriatur ex confeſſione, & ſit fatenda circumſtantia acceſſus confeſſoris ad pœnitentem, l.7.tota d.55.

Cognatio ſpiritualis an extinguatur morte perſonæ, qua media eſt contracta. l.7.d.54.n.8.

Cognatio ſpiritualis an oriatur ex baptiſmo vel confirmatione, quando hæc ſacramenta irrita ſunt, l.7.d.61 n.5. Et quid, quando baptiſmus in neceſſitate collatus eſt, & iteratur ſolemniter in Eccleſia, ibi n.4. & 5. Et quid, ſi quis ratione dubij prioris baptiſmi rebaptizetur, ibi n.6. Et an contrahatur ſi quis nondum integrè natus baptizetur, & poſtea rebaptizetur, ibi n.7.& 8. Et an contrahatur in ſolemnitatibus catechiſmi, quæ adhibentur in Eccleſia, quando puer eſt domi baptizatus, ibi n.1.

Cognatio ſpiritualis inter quas perſonas contrahatur attento iure antiquo, l.7.d.54. n.9 Et quid attento Trid. ibi n.10. Et an hoc attento transfundatur ab vnico coniuge in alium, ibi n 11 Et an contrahatur inter ipſoſmet patrinos, ibi n.12. Et an ſi coniuges ſimul alienum puerum leuent de ſacro fonte, priuentur iure debiti exigendi ibi n.13. Et an cognatio ſpiritualis ante Tridentinum contracta ſit modò ablata vel reſtricta poſt Trident. eo modo quo eſt contracta, ibi n.14. Et an contrahant cognationem ſpiritualem compaternitatis parentes naturales, illegitimi & adoptiui baptizatæ perſonæ vel confirmatæ cum patrino, ibi n.16.

Cognatio ſpiritualis an poſſit duplici ex parte contrahi, ita vt duo poſſint ad inuicem eſſe patrini, l.7.d.54 n.17.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur inter patrem baptizantem in neceſſitate filium illegitimum, & ipſam concubinam, ita nequeat inter ipſos conſiſtere matr. l.7.d.62 n.11. & 12.

Cognatio ſpiritualis an contrahitur à tenente in baptiſmo priuato l. 7.d.62. à n.31. vſque ad fin. Et an contrahatur à baptizante in baptiſmo non ſolemni, ibi n.9 & 10.

Cognatio ſpiritualis, quando plures ſiue aliqui deſignentur, ſiue non, tangunt baptizatum vel confirmatum, quando inter illo cum baptizato vel confirmato & eorum parentibus contrahatur, attento iure antiquo & Tridentini l.7.d.57. à n.8. vſque ad fin vbi plurimi caſus circa hoc diſcutiuntur. Et an cognatio ſpiritualis contracta ante Trident. eo quod tetigere plures duobus, ſit ablata modo, l.7. d.57.num. vlt.

Cognatio ſpiritualis an poſſit contrahi per procuratorem, l.7.d.56. n.2.3.4. Et an poſſit per nuntium, ibi n.5 Et quid, ſi conſuetudo id habeat, ibi n.6. Et quid, ſi procurator ille reuocatus, inſcius tamen reuocationis, tenuit infantem, ibi n.8.& 9. Et an poſſit contrahi ab vniuerſitate mittente procuratorem, ibi n.7. Et an contrahatur ab ipſo procuratore tenente nomine alterius, ibi à n. 10.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur ab hæretico baptizante, confirmante, vel tenente, l.7.d.60.n.2. Et quid ab infideli baptizante aut tenente, ibi à n. 3. vſque ad 9. Quid, ſi hic ſit cathecumenus, n.9. Et an contrahatur ſaltem quando poſtea baptiſmum recipit, ibi num. 11.& 12. Et an contrahatur ab infideli ſi Chriſtianus ſimul cum illo leuet puerum, aut alter leuet altero baptizante, ibi num 10. Et an contrahatur ab infideli, quando fidelis baptizat, vel confirmat, vel tenet eius puerum, ibi num. 13.& 14. Et an ea cognatio conualeſcat, infideli poſtea baptizato: & tunc non poſſit inire matrimon. ibi à n. 15. ad 17.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à non confirmata tenente in baptiſmo vel confirmatione, l.7.d 60.n.17.19 & 20. Et an contrahatur ab Epiſcopo non confirmante, ibi n.21.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à religioſis patrinis baptiſmi vel confirmationis, & an hi peccent id munus obeundo, l.7.d.60.n.21.

Cognatio ſpiritualis vt contrahatur à patrinis, an in his certa ætas deſideretur. l.7. tota d.56.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à patrinis, per ſolam reſponſionem, vel neceſſarium ſit tenere puerum, dum baptizatur, vel confirmatur, aut eo de ſacro fonte ſuſcipre, & qui tactus requirantur & ſufficiant. l.7. tota diſp 56.

Cognatio ſpiritualis ſuperueniens matr. an impediat debiti petitionem à coniuge cum quo contracta eſt, l.9 tota d 16. Et quid ſi coniux teneat communem in filium in catechiſmo, n.11.

Cognatio ſpiritualis an ſit difficilis diſpenſationis, nec ſoleat in ea diſpenſari, l.8.d.19.n.7.

Cognatio ſpiritualis; quæ petat in eius diſpenſatione explicari, ne ſubreptitia ſit. *Vide* Diſpenſationis in conſanguinitate.

Cognitio.

Cognitio iudicialis an deſideretur quando aliquid committitur prudentiæ aut conſcientiæ? *Vide* Clauſula tuo iudicio. Et an deſideretur ad diſpenſendum in denunciationibus matrimonij, l. 3. d. 8, num.24.

Cohabitare.

Cohabitare an teneantur coniuges, & ea obligatio oriatur ex natura matrimon ita vt nec pacto tolli poſſit, l.9. d.4 n.2 vſque ad 4. Et an poſſint mutuo conſenſu eſſe ſeparati, ibi n.5. Et quis iudex poſſit ad id compellere. *Vide* Iudex, An poſſint eſſe diutius ſeparati, valeátque conſuetudo, ibi. Et quando liceat viro peregrè proficiſci: & an teneatur ſecum deferre vxorem, ibi n.7. An poſſit ratione voti implendi abeſſe. *Vide* Votum. Et an poſſit expelli ob dotem non ſolutam vxor: aut quia ei interdicta eſt debiti petitio. *Vide*, Vxor

Cohabitare cum leproſo coniuge, aut patienti morbum contagioſum, an teneatur alter coniux. *Vide* Leproſus, per totum.

Cohabitare cum coniuge furioſo an teneatur alter coniux, vel id ſit cauſa diuortij, l.10.d.18 n 18.& ibi, de ebrio coniuge: & an liceat tunc alteri ad religionem tranſire ibi n 48.

Cohabitare quando non teneatur coniux ratione ſæuitiæ alterius. *Vide* Sæuitia.

Cohabitare an teneatur vxor cum viro habenti concubinam, l. 10. de 18.n.20 Et quid, ſi ex viri latrociniis aliiſue delictis damnum immineat vxori, n.21.

Commiſſarius Cruciata.

Commiſſarius Cruciatæ bullæ qualiter poſſit diſpenſare circa matrimonium, vel debiti petitionem, aut prolem legitimare. *Vide* Diſpenſare.

Commiſſio.

Commiſſio quando ceſſat. *Vide* Deligata poteſtas.

Commodatarius.

Commodatarius an teneatur quando dubitat an culpa ſua commodatum perierit? *Vide* dubitans an res ſit ſua.

Commutari & Commutatio.

Commutari qualiter poſſint vota virtute bullæ vel iubilei. *Vide* Bulla.

Commutari vota per priuilegia religioſorum qualiter poſſint. *Vide* Diſpenſare.

Commutari an poſſit pœna pecuniaria debita ex voti pœnalis fractione, vel quando à Papa impoſita, l 9.d.16.n.14.

Commutatio voti & iuramenti. *Vide* Votum.

Comœdia.

Comœdias facere, repræſentare, aut audire etiam clericos, quando ſit peccatum. l.9.d.46.n.40.41.

Compenſatio.

Compenſatio an fiat adulteriorum quoad amiſſionem dotis, & obnuptias donationis, ita vt adulter coniux occultus non lucretur, & ſi poſt ſibi applicata adulteretur, teneatur reſtituere, l.10. d.18. à n.29. ad 30 & d.9 n.37. Et an ſit compenſatio quoad accuſationem criminalem, ita vt viro adultero non liceat accuſare adulteram, ea d.8. num.33 & 34 & 36.45.& 46 Et an ſint pares quoad hanc accuſationem, ibi, num.33. Et quid quoad accuſationem ciuilem, ibi num.19.

Compenſatio adulteriorum an fiat quoad diuortium: ita vt coniux poſtea adulterans teneatur redire ad adulterum dimiſſum, ſiue ſententia diuortij lata ſit, ſiue non l. 10. d. 9. à n. 24. vſque ad 32. Et quid, ſi poſtea adulterans neget delictum, vel falſis teſtibus ſe tueatur: & an teneatur illud fateri, ibi num. 33. Et quid, ſi hic ſit iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, vel in minoribus, vel nouitius, vel voto ſimplici caſtitatis ligatus, & tunc adulteretur: an ſit reſtituendus priori coniugi dimiſſo ob adulterium, ibi num. 35. Et quid, ſi adulterium hoc acciderit ante ſtatum mutatum, ibi n. 45. Et an hic poſtea adulterans poſſit repetere priùs adulterantem, vt ſibi reconcilietur, ibi n. 36. Et an poſſit adulter accuſari de adulterio ante ſententiam perpetrato, ibi n. 21. Alia *Vide* Diuortium.

Compenſatio an detur inter adulterium carnale coniugis, & ſpirituale alterius, vt hæreſim, quoad diuortium: vel inter hæreſim vtriuſque coniugis, l. 10. d. 16.

Compoſitio.

Compoſitio an poſſit in aliquo caſu peti, quando impetratur diſpenſatio in foro conſcientiæ, l. 8. d. 34. fin.

Conceſſum.

Conceſſum an intelligitur quod concedens de eo interrogatus veriſimiliter conceſſiſſet, l. 7. d. 90. num. 10. & 11.

Conceſſio.

Conceſſio generalis. *Vide* Diſpoſitio generalis.

Concilium.

Concilio vt derogetur quid exigatur? *Vide* Tridentino Conc.

Concilium dicens an aliquo caſu non diſpenſandum, quid operetur circa Pontificem? l. 3. d. 45. n. 3.

Conſilij conſtitutio quando dicatur, & quando Pontificis, lib. 8. d. 5. à n. 6. vſque in fin.

Conſilio vt derogetur, an ſit neceſſaria ſpecifica mentio, quando in caſu ſpeciali contra Concilij decretum diſpenſatur, l. 8. d. 37. n. 17.

Concilia prouincialia incerta in decreto quam authoritatem habeant, l. 9. d. 12. n. 2. & 5.

Concilium prouinciale an ſit ſuperius Archiepiſcopo, & alia circa hoc *Vide* Archiepiſcopus.

Concionator.

Concionator an ſemper teneatur veritatem docere. *Vide* Confeſſarius inueniens.

Concubina.

Concubina à viro retenta an præſtet cauſam diuertendi ratione timoris ſæuitiæ, l. 10. d. 28. n. 20.

Conditio.

Conditio dotis ſoluendæ an remiſſa cenſeatur ſequuta copula poſt ſponſalia? l. 1. d. 26. n. 13.

Conditio obligans ad nuptias, & eas prohibens, & aliæ quas ius reiicit, an ſimiliter in conſcientiæ foro reiiciantur: & capiatur legatum, contra expreſſam teſtatoris voluntatem? l. d. 33. num. 2. Quid ſi vir fœminæ promittat. Si mihi nupſeris, dabo tibi centum, nu. 3. Quid ſi cauſa ſit iuſta promittendi, vt ratione iuuentutis, aut nobilitatis, num. 4.

Quid ſi in donatione ob nuptias ponatur conditio, Si mihi nupſeris, n. 5. Valet conditio appoſita ab alio, lego tibi, ſi tale matrim. inieris, n. 6 & 7. An poſſit poni per viam modi, vt Lego Titio vt Titiam ducat, aliàs perdat, n. 8. An valeat conditio ducendi fœminam de familia, & quid nomine familiæ intelligatur: vel conſanguineam, vel aliam quæ abſque diſpenſatione duci nequit, n. 8. Quid ſi dictæ conditiones apponantur in legitima, num. 10. Quid quando præceptum eſt de matrim. indigno nu. 10. Quid ſi viduæ apponatur conditio vt nubat indigno num. 12. Quid ſi virgo grauata vt nubat alij ex patris conſenſu, n. 13. Quid ſi iuſſus ducere nobilem, prima vice nobilem ducat, & factus viduus ignobilem, vel è contrà, n. 14. Quid ſi legetur fœminæ, ſi Titio nubat, & nolit Titius, qui poſtea velit, & ipſa nolit, an perdat legatum, n. 15. 18. Qui iuſſus contrahere, prius nolit, & poſtea velit, an perdat legatum, & ſi ſit minor, poſſit reſtitui, eod. n. 15. Quid ſi teſtator iubeat aliquam ducere, & legatarius iam illam duxerat, & quo tempore expectandus ſit vt conditionem impleat, num. 16. Quid ſi iuſſus Bertam ducere, prius aliam ducat, & viduus factus ipſam: vel iuſſus religionem ingredi, prius ducat vxorem, & viduus factus ingrediatur, n. 17. Quid ſi abſque culpa iuſſi contrahere cum Berta deficiat conditio hæc mixta, quia ipſa non vult, num. 19. Quid ſi caſu deficiat, vt quia obiit ipſa n. 24. Quid fauore alimentorum, vt quia legaretur fœminæ pauperi dos, vt nubat Petro, & ille obeat, vel fauore libertatis, vel cauſa pia, vel conditio eſt partim impleta, num. 25. Quid ſi opponatur in contractu, vel maioratu, num. 12.

Quid ſi eſt modus, & quandò modi non implementum vitiet diſpoſitionem, n. 25. Quid quando conditio mixta deficit teſtatoris facto, vt ſi leget Eccleſiæ, ſi in ea ſepeliatur, & decedat excommunicatus, num. 26. Quid quando implementum impeditur à quodam tertio, num. 27.

Quid ſi fœmina prius alij nubat, an legatarius iuſſus illam ducere, teneatur eam iam viduam, & volentem, in vxorem accipere, n. 20. Quid teſtatore dicente, Lego Mariæ ſi eam Titius ducat, an debeatur legatum, ſi per ipſam non ſtet, num. 22. Quid de legato facto virgini maritandæ quod an poſſit dari ingredienti religionem. *Vide* Legatum virgini maritandæ.

Conditio, vt vir teneatur habitare in certo loco, vel ſucceſſor maioratus, *Vide* Pactum vt vir.

Conditionem non inducunt verba exhortationis teſtatoris, lib. 1. d. 33. num. 28.

Conditio mixta pendens à duorum voluntate, quando deficiens extinguat legatum: & quid ſi ſit modus. *Vide* Conditio obligans ad nuptias.

Conditionem hæredis, vel legati ſatis eſt extare tempore ſucceſſionis l. 1. d. 33. n. 17.

Conditionem ſemel extitiſſe, ſatis eſt, l. 1. d. 33. n. 15.

Conditio retrahens à nuptiis, vt ſi Titia non nupſerit an in conſcientia reiiciatur, & poſſit illa nubens obtinere legatum, l. 1. d. 34. n. 1. Quid ſi apponatur in contractibus: & cur conditio impoſſibilis vitiet contractus, & non legata, n. 2. An reiiciatur à legato & donatione cauſa mortis conditio retrahens à nuptiis, & poſſit legatarius non obſtanti conditione vendicare, n. 3. An hoc ſit tantum verum caſu quo legatarius veſit vxorem ducere, num. 4. An valeat talis conditio virgini adiecta, vt ſaltem teneatur non ſecundo nubere, nec dandum ſit legatum abſque cautione, n. 3. Quid ſi legentur alicui centum, ſi nupſerit: & ducenta, ſi non nupſerit; an fœminæ nubenti debeantur ducenta, n. 6. Et quid ſi teſtator diſponat, vt caſu quo nubat, nil ſibi detur, eod. n. 6. An valeat conditio, ſi aliquis filios non habuerit, vel ſi abſque liberis deceſſerit, n. 7. Quid ſi extraneo legentur centum, ſi Maria non nupſerit, & iuſſus ſit ea illi reſtituere, n. 8. Quid ſi legataria, ſi non nupſerit, rogata ſit alij reſtituere, n. 9. Quid ſi patri, tutori, curatori, amico, vel extraneo aliquid legetur, ſi Titia non nupſerit, n. 18. Quid de conditione arcenti à religionis ingreſſu, vt ſi Titia non fuerit religioſa, n. 11. An ſi legētur mille alicui, ſi ducat vxorem, & centum ſi religionē ingrediatur, conſequatur illa mille religionem ingrediens, n. 12 & 13. An liceat minus legare religionem ingredienti, vel adiicere conditionem, ne clericus ſuccedat in maioratu, aut religioſus, n. 14. An valeat legatum factum alicui, ſi religioſus aut ſacerdos fiat, vel ſi continenter, aut caſtè, & honeſtè viuat, n. 15. Et an conſequatur legatum ſic factum qui ingreditur religionem, & poſtea reſilit, n. 16 & 17. Quid ſi prius ducat vxorem, & poſt fiat religioſus, n. 18. quid de conditione matrimonij ineundi arbitratu alicuius, vel conſenſu, n. 19. An omnino reiiciatur ea conditio, n. 20 quid ſi in legato vltra legitimam pater grauet filium ne ducat vxorem abſque matris, vel propinqui conſenſu, num. 21. quid de conditione, vt non ducat ſine patris conſenſu, num. 22. quid ſi violanti puellam relinquatur legatum, ſi de conſenſu patris illam duxerit, num. 23. quid ſi ducat, de conſilio alicuius, num. 24. & 25. quid importet conſilium, & conſenſus: & quid in euentu mortis, vel diſtantiæ ſit tunc faciendum. *Vide* conſilium & conſenſus. quid ſi ſit conditio, ſi Titia non nupſerit, habeat poſt mortem ſuam centum, vel poſt aliud tempus, num. 28. quid de conditione non nubendi adiecta viduæ, num. 29. quid ſi corrupta eſt, vel vidua quæ matrim. non conſummauit, n. 30. quid ſi viduo, n. 31. quid ſi vidua arbitratu alicuius nubat, & ille nolit arbitrari, vel malè arbitretur, num. 42. quid ſi opponatur conditio non ducendi vxorem impotentibus, vt eunuchis, n. 33. quid fauore cauſæ piæ vel libertatis, n. 34. quid quando viduitas eſt limitata quoad tempus, & perſonas, n. 35. quid de conditione non nubendi intra certum, vel incertum tempus, vel ante viginti quinque annos, n. 36. quid de legato Titiæ ſi nupta non erit, n. 37. qui ſi ne nubat in certo oppido, num. 38. quid ſi ne nubat certis perſonis, n. 39. quid ſi ne nubat deſcendentibus à Mauris, vel Iudæis, n. 40. quid ſi apponatur conditio, vt nubat nobili, n. 40. vbi an ſatis ſit nobilitas ex linea paterna, vel ex priuilegio, & quæ diligentia adhibenda ſit. quando debeatur legatum, ſi Berta Titio non nupſerit, ſitque præſtanda cautio, n. 41. quid ſi in priori matrim. paruit, non verò in poſteriori, vel è contra, vel matrim. non conſummauit, vel fuit nullum, n. 42.

Conditio an importet formam, & an ablatiuus abſolutus formam importet, l. 3. d. 5. n. 2. Conditio negatiua eſt perpetua, l. 1. d. 34. n. 41.

Conditio quæ tacitè ineſt non reddit actum conditionalem, lib. 1. d. 67. n. 3 & quando faciat. *Vide* Expreſſio.

Conditio mente retenta nil operatur in contractibus, l. 1. d. 65. n. 1.

Conditionis aut modi omiſſio. *Vide* Actus an vitietur.

Conditionem aut modum quæ faciant. *Vide* dictio, Dummodo, & quando faciat expreſſio eius quod ineſt iure communi. *Vide* Expreſſio eius.

Conditio retinendi proprium an aduerſetur ſubſtantiæ profeſſionis, & eam irritet, l. 5. d. 9. n. 14.

Conditio quæ admittitur in matrim. vel ab eo reiicitur ſimiliter in ſponſalibus admittitur, vel reiicitur, l. 5. d. 1. n. 1. quotupliciter poſſit aliquid adijci matrim. num. 2. quot conditionum genera poſſint apponi, n. 3. quando conſtat de intentione apponentis conditionem illi ſtandum eſt in conſcientia; in dubio autem huius intentionis ſtatur præſumptioni fori externi, & quando eſt præſumptio iuris, transfertur onus probandi in aduerſarium, n. 4. qualiter matrimonium conditionem recipiat, cum ſit actus legitimus, n. 5. Conditiones generales quæ tacitè inſunt, non ſuſpendunt matrim. vt contraho tecum ſi vixerimus, ſi tu conſenſeris, n. 6. quid de hac conditione, ſi Deo & Eccleſiæ placuerit, n. 9. 10. 11. 12. quid de conditione intrinſeca quæ neceſſariò ineſt, vt ſi non es conſanguinea, n. 13. An ſit excommunicatus contrahens cum conſanguinea, hac conditione, ſi non es conſanguinea, n. 4.

Conditio neceſſariò euentura, ſi Sol cras orietur, an ſuſpendat matr. l. 5. d. 2. n. 1. 2. quid ſi contrahentes credebant eſſe contingentem, n. 3. quid ſi conditio in ſe neceſſaria eſt reſpectu noſtri incerta, n. 4. quid ſi habeat diem incertum, vt ſi Titius morietur, n. 5. quid ſi non appona

apponatur tanquam conditio, ſed vt temporis præfinitio, & quando hoc contingat, an id ſit cum quis dicit, contraham tecum ſi pater meus moriatur, n.6. Quid ſi conditio non ſit neceſſaria ſecundum ordinem naturæ, ſed ex ſuppoſitione, ſi Antichriſtus naſcetur, num. 7

Conditio impoſſibilis an reiiciatur à matrimon. illudque legitimum maneat, l. 5. tota d. 3. An conditio impoſſibilis reputata poſſibilis à contrahentibus, reiiciatur, n.8. An hæc reputata poſſibilis vitiet matr. vel ſuſpendat, n. 9. Quid ſi imprudenter exiſtimata eſt poſſibilis, n. 10. An deſideretur ſcientia, decreti ſtatuentis conditionem impoſſibilem haberi pro non adiecta, n.2 Et an in vtroque coniuge deſideretur ſcientia, n. 12

Conditio impoſſibilis appoſita de præſenti, aut præterio, an reiiciatur à matrim. l. 5. d. 4. n. 2. 3. Quid de conditione impoſſibili per naturam, n 5. Quid ſi partim eſt poſſibilis, partim impoſſibilis, eodem n. 2. Quid ſi conditio ſit de iure impoſſibilis, d. 6. 7. Quid ſi referatur in tempus futurum, vt ſi aliquando licebit matr. inter conſanguineos, n 8. Quid ſi eſt dubium, an ſit impoſſibilis, n. 8. An incurrat excommunicationem contrahens ſub conditione, ſi licet conſanguineam ducere, n. 10 Quid de conditione de facto impoſſibili, n. 12. 13. 14. Quid de conditione per accidens impoſſibili, vt ex lapſu temporis, vt ſi corruptis dicatur, contraho tecum ſi es virgo, n. 15. 16. Quid de hac conditione ſi filia tua viuit, caſu quo nunquam nata ſit, n 18. Quid de conditione impoſſibili contra matrim. ſubſtantiam, vt contraho tecum ſi fueris Angelus, ſi veneris ad exequias meas, ſi non aſcenderis Capitolium, n. 19

Conditio, ſi es virgo, contraho tecum, eſt valida, l. 5. d. 4. n. 17

Conditio ſi Pontifex, aut princeps diſpenſauerit, an ſit impoſſibilis; & quæcumque alia à principis voluntate pendens, l. 5. d. n. 5. & 11. An nomine huius principis intelligatur ſolus ſupremus, n. 31. An obliget promiſſio matrim. ſub tali conditione, eadem, d. 5. à n. 2. ad 7. & à n. 11. ad 13. Quid ſi impedimentum non ſit dirimens, an ſolus Pontifex in eo diſpenſet, n. 29. & 40. Quid ſi Epiſcopus poſſit in eo diſpenſare, n. 31. An peccent ſub hac conditione contrahentes, n. 8. & 16. Quid ſi aliqui ſe obligent ad alios contractus, ſub conditione pendenti à voluntate principis & ſub pœna, n. 9. & 16. Quid de legato vel maioratu ſub conditione, *Vide* Legatum cuius conditio. Quid ſi non exprimatur ea conditio, ſi Pontifex diſpenſauerit, ead. d. 5. n. 25. 26. 27. Quid ſi matrim. de præſenti ſit initum inter ſic impeditos, ſub ea conditione, ſi Pontifex diſpenſarit, n. 14. Quid ſi ſecundo conſanguinitatis gradu coniuncti ſint, n. 15. An obliget talis promiſſio vt vera ſponſalia: vel ſi quis promittat infideli matrimon. ſi conuertatur, numer. 22. 23 24. An ſit conditio generalis tacitè intellecta, ſi conuertatur infidelis, num. 24. An liceant tactus & oſcula inter hos ſic contrahentes. *Vide* Sponſis ſub conditione.

Conditio, ſi patri placuerit, an in dubio ſit de præterito, aut futuro, l. 5. d. 7. n. 1. An ſi adiiciatur matrimonio, quando ea conditio eſt de præſenti, aut præterito, ſit valida impleta, licet contrahentes ignorent implementum, n. 2. quid ſi crederent patri diſplicere, n. 3. An ſatis ſit virtute placuiſſe patri, vel vt modò placeat, num 4 Quid, ſi tunc diſpliceat, at poſt placeat, n. 5. Quid ſi conditio ſit de præterito, & aliquando placuit, & aliquando non, n 6. Quid ſi pater taceat, vel obiiſſet, n. 7. Quid ſi conditio ſit de futuro, & pater prius diſſentiat, & poſt conſentiat, n. 8 9 Quid ſi tunc pater taceat. n. 11. 12. & 13. Quid ſi pater tunc deceſſiſſet, à n. 15 ad 19. An oporteat conditionem verificari coram Parocho & teſtibus, n 20

Conditio honeſta de præſenti aut præterito non ſuſpendit matrim. l. 5. d. 6. n. 1. Si eſt de futuro, ſuſpendit, n. 2. Si ex interuallo adiiciatur matrim. iam initio non ſuſpendit, n. 3 4. An conditio honeſta non relata in arbitrium alterius ſuſpendat, vt ſi tantam dotem dederis, videaturque ab ea receſſum per copulam, n 5. & 6. An ſuſpendat quando refertur in alicuius extranei arbitrium, n. 7. An ſub conditione celebrans matrim. vel ſponſalia, vel quemcunque contractum, poſſit ante aduentum conditionis reſilire, n. 8

Conditione honeſta contractum matrim. an efficiatur purum impleta conditione abſque nouo conſenſu, l. 5. d. 8 à n. 3. ad 7. An ſit opus contrahentes ſcire eſſe impletam conditionem, n. 6. Quid ſi contrahentes ſint inhabiles, & ineant matrim. ſub conditione ſi Pontifex diſpenſarit an ſit matrim. abſque nouo conſenſu obtenta diſpenſatione, n. 2. 6. 9. & 10 Quid ſi aliquis duas fœminas ducat de præſenti ſub conditione honeſta, & ea ſimul impleta, vtrum illorum matrim. præualeat, n. 12 13. 14. & 15. Quid ſi conditio vtraque non ſimul impleatur, n. 16 Quid quando cum vtraque fuerunt contracta ſponſalia. & ambæ conditiones, ſimul vel ſucceſſiuè impleatur, n. 17. 18. Quid quando contrahatur coram Parocho & teſtibus ſub conditione de futuro, an impleta conditione ſit opus coram eis contrahere, n 20. Quid ſi matrim. ſit de præſenti ſub conditione de futuro, an poſt Tridentinum fiat validum impleta conditione, n 21. & 22. An oporteat conditionem impleri coram parocho & teſtibus, n. 22 & 24. An neceſſarium ſit vt videant parochus & teſtes diſpenſationem qua contrahunt conſanguinei, & mandatum procuratoris, n. 24. Quid ſi pendenti ea conditione ſe cognoſcant affectu vxorio, n. 25

Conditio appoſita in promiſſione matrimonij infideli, ſi conuertatur. *Vide* Conditio. ſi Pontifex

Conditio an ſit implenda coram parocho, & teſtibus, vt valeat matr. *Vide* Conditione honeſta contractum.

Conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut eius bonis illud vitiat. l. 5. d 9. n. 3. Id eſt de iure naturali, n. 4. Quid ſi non aduerſetur præſenti matrimonio, ſed alij n. 5. Quid ſi talis conditio ſit de præſenti aut præterito, n 6 & 7 Quid ſi per eam conditionem non intendatur principaliter aliquid contra eius ſubſtantiam, n. 8. Quid ſi adiiciatur ſuſpenſiuè, & non in modum obligationis, n 9 Quid ſi conditio illa contraria ſit impoſſibilis, n. 10. Quid de hac conditione, ſi te adulterandam tradideris, n. 11 Quid de hac. ſi prolem neces, occidis, aut manibus priues, n 12, Quid de hac, ſi prolem abiiciamus, & alendam exponamus, n 13

Conditio contraria ſubſtantiæ quando eſt honeſta, vt ſi ambo ſeruemus caſtitatem, an vitiet matrim l. 5. d. 10 n. 1. & 2. Quid de hac, ſi voueas nec te petiturum, nec redditurum, n. 3. Quid de hac, ſi nunquam petas, n. 4. Quid de pacto non cohabitandi, vel certis diebus abſtinendi à copula, n. 5. Quid de conditione vt liceat ante. vel poſt conſummationem ingredi religionem, n. 6. Quid de conditione quæ iure communi, vel conſuetudine ineſt, vel vt teneatur vterque aut alter religionem ingredi, n. 6

Conditio vt alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere, an vitiet matrim. l 5 d. 11. n 1. & 2. Quid de conditione, vt coniugi liceat debitum negare, quoties alter caret iure iuſtitiæ ad petendum, n 3

Conditio vt infideles poſſint dare libellum repudij ſua lege permiſſum, an irritet matrim. l. 5. d. 12. n. 2. & 3. Quid de conditione, vt eis liceat iuxta legem ſuam pluralitas vxorum, n 4. Quid ſi animo retineant propoſitum dandi libellum repudij n. 5

Conditio contraria ſubſtantiæ appoſita ab altero ſolo contrahente an vitiet, lib. 5 d 13 à n. 1. ad 5

Conditio turpis an reiiciatur à matrim. l. 5. d 15. n. 1. 2. 3 4 Quid quando eſt de præſenti, aut præterito, n. 5. Quid quando ex coniecturis colligitur contraria voluntas, n. 6. An oporteat vtrumque contrahentem noſſe conditionem eſſe turpem, & reiici, n. 7

Conditio, ſi mecum concubueris, an reiiciatur à matrimonio, l. 5. d. 16. n. 1. 2. & 3. Quid de hac, ſi permiſeris coitum, n. 4. Quid de his, ſi te virginem inuenero. ſi in primo coitu mihi placueris, n 5. 6. 7. & 8. Quid ſi aliquis dicat contraho tecum; vel dabo tibi centum, ſi mecum cubueris, & an per copulam videatur receſſum à conditione, n 9

Conditiones impertinentes an reiiciantur à matrim l. 5 d. 19 n. 1 & 3. Quid de his, ſi non cocles, cæca, fœditate inſigni notata, es, pulchra, bene morigerata. n. 2. 3

Conditio adiecta ſponſalibus quando eſt turpis, vel impoſsibilis an ea vitiet vel reiiciatur, l. 5 diſp. 17 n. 1. & 2. Quid ſi ſit contraria ſubſtantiæ matr. eodem, l. 5. d. 14. n 2. 2. & 3

Conditionalia.

Conditionalia ſponſalia, *Vide* Sponſalia conditionalia.

Conditionalis contractus, *Vide* Contractus conditionalis.

Condonatio.

Condonatio adulterij, aut alterius iniuriæ, quando cenſeatur facta per actus familiaritatis. *Vide* Adulterium.

Conferre.

Conferre an teneatur filius veſtes illi, aut ſuæ vxori donatas à parentibus. *Vide* Veſtes pretioſæ, & quotidianæ.

Confeſſarius.

Confeſſarius inueniens matrimonij impedimentum an teneatur admonere, l. 2. d 38. n 2. & ſeq. Quid quando pœnitens credit aliquid eſſe mortale quod non eſt, n. 4. quid ſi coniux credens bona fide valere matrim. neget debitum, an confeſſarius conſcius impedimẽti poſsit dicere vt reddat debitum, n. 8. An poſsit dicere illum eſſe verum coniugem, eod. n. 8. Quid ſi ea ignorantia ſit circa ius naturale, n 9. quid ſi ſit in damnum proximi, vt in vſura, vel rei alienæ detentione, n. 10. quid ſi pœnitens ſuſciperet monitionem, at medium ſit difficile, periculumque adſit ſcandali, aut infamiæ, n. 10. An poſſit confeſſarius in aliud tempus differre hanc monitionem, & ſit conſilium paulatim monere, n. 11. An teneatur admonere quãdo eſt ſpes fore vt alius admoneat, n. 13. quid ſi pœnitens interroget, vel ſcrupulum formet, n. 14. quid ſi ſit ſcandalum, vel ſequatur damnum publicum, n. 15. quid ſi ſperetur fore vt poſt proſit, n. 16. quid ſi confeſſarius poſſit probare impedimentum, n. 17. quid ſi ſpes non proficiendi proueniat ex pœnitentis malitia, n. 18. quid ſi in concionibus publicis, n. 19.

Confeſſarios an poſſit Epiſcopus exponere in abbatum diœceſi. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Confeſſarij delegati an poſſint extra diœceſim audire confeſſiones, l. 3 d 34 n. 1. 2

Confeſſarius an debeat admonere pœnitentem habentem impedimentum affinitatis cognationis ſpiritualis ad petendum debitum, ſi ipſe ignorat, l. 9. d. 27. n. 10

Confeſſarius habens rem cum pœnitente an teneatur hanc circumſtantiam fateri, l. 7. tota d. 55

Confeſſarius Epiſcopi an poſſit ipſum abſoluere, & cum ipſo diſpenſare in omnibus, in quibus poteſt Epiſcopus cum ſubditis, etiam caſibus occultis Epiſcopo conceſſis per Tridentinum, ſeſſ. 14. c. 6 de refor. l. 8. d. 3. n. 1

Confeſſarius quando non legitimauit prolem, vt ſibi conceſſum erat in diſpenſatione matrimonij pro foro conſcientiæ. *Vide* Diſpenſare.

Confeſſarius & parochi an poſſint diſpenſare in ieiuniis, vel eſu carnium, obſeruatione feſtorum ac votis, l. 8. d. 91. n. 1027

Confeſſarius cui committitur diſpenſatio in foro conſcientiæ, ſi de-

declarauit

clarauit diſpenſationem eſſe validam aut ſubreptitiam, an poſſit retractare ſententiam: vel poſſit alius confeſſarius adiri: vel poſſit diuidi diſpenſatio, vt alius diſpenſet, & alius legitimet prolem, l.8.diſp.27. n.40 Et an morte concedentis expiret commiſſio illi facta *Vide* Delegata poteſtas.
Confeſſarius circa omnia quæ debet facere in expedienda diſpenſatione ſibi commiſſa in foro conſcientiæ. *Vide* Clauſula.
Confeſſarius occultè reuocatus, vel cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, an ſit eligibilis per bullam, l.8.d.34.n.14

Confeſſio & confitenda.

Confeſſio vtriuſque ſponſi impedimenti, ſatis eſt ad ſponſalia etiam iurata dirimenda, l.1. d.72. n. 2. Sufficiet etiam confeſſio ſponſi optantis celebrari matrim. n.3 Non autem recuſantis, num.1.& 4. Et an probet confeſſio alterius dicentis ſe acceſſiſſe ad ſponſam, neodefloraſſe. *Vide* Credendum an ſit ſponſo. Et quid ſi vterque fateatur. *Vide ibid.*
Confeſſio coniugum ficti conſenſus, vel impedimenti. *Vide* Certitudo nullitatis, & Probatio ad diſſoluendum.
Confeſſio delicti cum circumſtantia excuſanti qualiter valeat, l. 15. n.9 & 10
Confeſſio dotis receptæ de qua conſtat, facta per virum, an cenſeatur donatio facta vxori, quando ſimulatè ſit cauſa honoris, l.6. d 9. n. 2. Quid ſi fiat ante matrim. & conſtet de animo donandi, an valeat vel morte confirmetur, num 3. Quid ſi fiat matrimon. nec conſtet de animo donandi, n.4. Quid ſi fiat conſtante matrimon. an cenſeatur facta animo donandi, n.5. An confirmetur morte viri, poſſitque reuocari, n 6. Quid in caſibus in quibus valet donatio inter coniuges an poſſit hæc donatio præſumpta reuocari, n 7. Quid ſi fiat à viro ignorabiliori, aut ſeniori, n. 8. An referat eſſe elapſa tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ, n.9. An talis donatio præſumpta firmetur iuramento, & præiudicet creditoribus, & cenſeatur donatio, quando vir fatetur ſe dotem ab extraneo recepiſſe, n. 9. Quid quando dos fuit ante matr. promiſſa, & eo conſtante fatetur vir ſe eam recepiſſe, n. 10
Confeſſio facta Parocho putatiuo, vel excommunicato. *Vide* Titulo legitimo carens.
Confeſſionis ſecretum an obliget, quando alicui ſub confeſſionis ſigillo committitur. *Vide* Denunciari impedimenta.
Confeſſionum ſigillum an violet confeſſor qui ex confeſſionis ſcientia ducitur ad externum regimen, vt ad negandum ſuffragium & deponendum ab officio, l 3 d.16. an.2 ad 4. Quid ſi ipſi pœnitenti extra confeſſionem manifeſtet peccatum, n.3. An teneatur Sacerdos vti ſcientia confeſſionis ad denegandum indigno ſuffragium, Euchariſtiam, ordines, n.6. & 7. An eligens hunc indignum incurrat pœnas iuris, n.6. Qualiter Parochus vel ordinarius ſe debeat habere ſciens in confeſſione impedimentum ordinum vel matrimonij, indignitatem ad Euchariſtiam, à n. 8. ad 13. An poſſit repellere talem clam petentem, n.14 An poſſit tunc occultè monere, & teneatur, n. 15.& 16
Confeſſio an poſſit audiri ex ratihabitione. *Vide* Licentia ſacerdoti conceſſa.
Confeſſio vagorum cui debeat fieri. *Vide* Vagi an dicantur.
Confitenda an ſit ſponſalium circumſtantia *Vide* Adulterium.
Confeſſio an ſit neceſſariò præmittenda matrimonio à conſtituto in peccato mortali l.7 d.9.n.14
Confeſſio an ſit neceſſariò præmittenda ad expediendas diſpenſationes fori conſcientiæ, etiam per priuilegia regularium. *Vide* Clauſula.
Confeſſio an ſit neceſſaria ad commutandà vota, vel abſoluendum à reſeruatis, virtute bullæ vel iubilei, l 8. 15.n.25. Et quid virtute priuilegiorum religionis, l.8 d.16.n.11
Confeſſio coniugis impotentis allegantis ſe poſt matr. alias fœminas cognouiſſe, an ſatis ſit ad diuortium: & ſi minor, an poſſit contra illam confeſſionem reſtitui, l.7.d.11 à n.15
Confeſſione actoris an poſſit reus vti in ſuum commodum, quando allegata per eum contradicunt illi confeſſioni, lib. 7. diſput. 112. num. 16
Confeſſio coniugis an ſufficienter probet adulterium ad diuortium, etiam ſi tendat contra profeſſionem religionis, lib. 10. d.12. num. 49. & ſeq.

Confirmatio.

Confirmatio præſentati an poſſit fieri extra diœceſim. *Vide* Inſtitutio præſentati.

Coniectura.

Coniecturis duabus concurrentibus vincit potentior, l.6. d 25. n.26
Coniectura diſſenſus. *Vide* Diſſenſus coniectura.

Coniuges.

Coniuges contrahentes in mortali. *Vide* Matrimonium quem miniſtrum.
Coniuges obtinentes diſpenſationem, num poſſint interrogari an ſe cognouerint. *Vide* Impedimentum manifeſtare.
Coniugum vter debeat prius interrogari, l 2.d.31 n.12
Coniuges nolentes conſummare, nec denunciationes facere *Vide* Matrimonium conſummare.

Coniugatus & Coniux.

Coniugatus qualiter poſſit ad religionem tranſire. *Vide* religio, n.13. Qualiter poſſit ad ordines, *Vide* Ordo. Et qualiter ad Epiſcopatum. *Vide* Epiſcopatus. Et qualiter ad Cardinalitium. *Vide* Cardinalis.
Coniugatus clericus. *Vide* Clericus coniugatus.
Coniux innocens an poſſit adulterum inuitum reconciliare ſibi, ſiue ſtatus ſit mutatus, ſiue non l.10. tota d.10
Coniux adulter an priuetur eo ipſo iure debiti exigendi: & quid ſi falſis probationibus tueatur, etiam quoad dotem, l.10.d.12.n 8
Coniux vt poſſit negare debitum, vel propria authoritate diuertere, qualem notitiam adulterij alterius coniugis debeat habere, l.10.d. 12. à n.39. vſque ad 50
Coniux ſuſpicans adulterium vxoris, an poſſit ipſam obſeruare, aut illi offerre occaſionem vt illam deprehendat, vel cum ipſa paciſci vt conniueat ama ſio violare caſtitatem tentanti, vt ipſum deprehendat, l.10.d.12.n.52.53. & 54
Coniux diuertens à coniuge adultero, an poſſit eligere petere, & non reddere. & quando per copulam vel alios familiaritatis actus cenſeatur remittere. *Vide* Adulterium.
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, qualiter teneatur filiis prioris matrimonij bona reſeruare *Vide* Filius.
Coniux petens matrim. diſſolui ratione impotentiæ an teneatur ſpeciem impotentiæ aut cauſam allegare, l.7.d.108.n.20
Coniux impotens an poſſit proclamare aduerſus matrimonium, lib.7. tota diſp.114
Coniux, *Vide* debitum, diuortium, maritus, reſtitutio, tactus, vir, vxor.

Conſenſus.

Conſenſus tacitus ex quibus actibus inducatur in ſponſalibus. *Vide* Sponſalia quam ætatem: & ibi, an opus ſit noſſe priora fuiſſe nulla
Conſenſus, & conſilium, *Vide* Conſilium, & conſenſus
Conſenſus ad matrim. an ita requiratur, vt de potentia Dei abſoluta nequeat abſque illo conſiſtere, l.2.d.26.n 1.2.3.& 5. An fuerit inter primos parentes abſque illorum conſenſu, n.4.
Conſenſus in matrimonium an ita ſit neceſſarius, vt in republica Eccleſiaſtica, vel ſeculari non ſit poteſtas coniungendi aliquos matr. abſque eorum conſenſu, l.2. diſp 27.num.1.& 2. An poſſit princeps ob commune bonum aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, num.3
Conſenſus matrimonialis quod ſit obiectum, l.2 d.28, num 2.3. & 4. Qualiter virgo in copulam conſenſerit, n. 4. An ſit de fide virginem contraxiſſe matr. n.1. De fine matrimonij. *Vide* Matrim. quem finem. De eius bonis. *Vide* Matrim. aliqua bona.
Conſenſus verbis, vel ſignis an debeat neceſſariò explicari ad matrim. l.1.d.30.n 1. An externa ſigna ſint ſola conditione ſine qua non, & ita Deo reuelante conſenſus ſit matrim. n.2. & 3. An ſufficiat conſenſum ſignis exprimi, vel requirantur verba vt valeat, l. 2.d.31. à n.2. ad 5. An contractum ſolis ſignis ſit ſacramentum, ead diſp.31.n.7 & 8. An requirantur verba de neceſſitate præcepti, ea diſp.31.n.9.& 10.
Per quæ verba, vel ſigna contrahatur, n.1
Vter coniugum debeat prius interrogari, n 12
Conſenſus coniugum an neceſſariò ſint ſimul præſtandi, l.2.d.32.n 2. & 3. An credendum ſit quando alter non ſtatim conſentit alteri, dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, n 4 An ſufficiat quodcumque temporis interuallum inter vtriuſque conſenſus, n.6.& 7. Et quid quãdo contrahitur per procuratorem, n.7. Quid quando conſenſus alterius fuit fictus vel metu graui extortus, an ſufficiat hunc poſtea conſentire, n.8.& 9. An requiratur intimari tunc defectum conſenſus alteri coniugi, vel poſſit ipſo ignorante innouari conſenſus, num 10. An ſatis ſit internè innouari, n. 11. Quid quando vtriuſque conſenſus fuit fictus, aut nullus ratione metus, n 11 Quid in ſponſalibus fictis, eod. n. 11. An ſatis ſit quæcunque temporis diſtantia intercedat, n.12. An deſideretur coram parocho & teſtibus innouari conſenſus, num. 15. An hæc ſint per Tridentinum correcta, num. 16.& 17.
Conſenſus quo duo credentes ſubeſſe impedimentum dirimens, conſenſere in matr. an ſufficiat, l.2.d 33.n.1.& 2. An credendum ſit his dicentibus ſe non conſenſiſſe, n.3
Conſenſus quo aliqui putantes validum fuiſſe prius matr illud ratificant, an ſufficiat, lib.2. d 34.n.1.& 2. Quid ſi illi conſcij ratificarent adhuc, n 3
Conſenſus cum occulto impedimento. *Vide* Matrimonium cum occulto impedimento. An tunc ſit iterandum coram Parocho & teſtibus. *Vide* Matrimonium irritum coram Parocho.
Conſenſum neganti in matrimonio quando credatur. *Vide* Certitudo nullitatis.

Conſanguinitas.

Conſanguinitas. *Vide* Cognatio carnalis.

Conſeruatores.

Conſeruatorum poteſtas an expiret morte concedentis, l.8.d.28. numer.43

Conſilium.

Conſilium & conſenſus in quo diſtent, l.1.d.34. num.24. Quando teneatur aliquis ſequi conſilium, num.25. Quid ſi abſit is cuius conſenſus, aut conſilium petitur, n.26. Quid ſi is viuo teſtatore deceſſerit, n.27

Conſtat.

Conſtat, quid ſignificet, l. 3.d.15 n.3

Conſtitutio.

Conſtitutio quando ſit odioſa, aut fauorabilis: & reſtringenda, aut amplianda, lib.1.d.1.n.4

Conſtitutio concil. *Vide* Concilium.

Conſtitutiones ſuas an poſſit Pontifex reuocare quoad effectus etiam ex illis incurſos, l.8.d.7.n 4

Conſtitutio pœnalis & odioſa eſt amplianda, quando in animarum fauorem ad vitandum peccatum lata eſt, l.7.d 9 n 8

Conſtitutio limitans vel corrigens menſuram cenſetur corrigere vel limitare rem menſam, l.7.d.10.n.10

Conſtitutio declarans aliam, recipit omnes interpretationes, quas declarata recipit, l.7.d.46.n.25

Conſuetudo.

Conſuetudo vt deroget legi circa ſacramentalia, an indigeat ſcientia principis, l.7.d.82 n.18 19.20

Conſuetudo an poſſit efficere licitam pluralitatem vxorum, lib. 7. diſp 80 n.10

Conſuetudo an poſſit inducere impedimenta matrimonium impedientia aut dirimentia, l.7.d.4 à n.1 vſque ad 10. Et an poſſit aliquod impedimentum abolere, ibi à n.10 vſque ad fin.

Conſuetudo quæ dicatur rationabilis, vt poſſit inducere legem, vel illam abrogare, l.7.d.4.n 14 & quando poſſit abrogare legem dicentem, Non obſtante quauis conſuetudine, & illam reprobantem, ibi n.13. & 14. Et an tunc exigatur ſcientia principis, ibi n.14. Et an in dubio conſuetudo derogans legi præſumatur rationabilis, & poſteri videntes conſuetudinem, ac ignorantes eius cauſam, excuſentur, ibi n.14

Conſuetudo an probetur, ſi vnus doctor eam eſſe aſſerat, l.7.d.17.n.8.

Conſuetudo obtinens ſeruum eſſe qui ducit ancillam an valeat, l.7.d.21. num 4

Conſuetudinem inducit binus actus, l.4.diſp.1.n.12

Conſulere.

Conſulere an liceat minus malum ad vitandum maius, ad illúdque inducere, & opem ferre l 7. d.11.à n. 14. vſque ad 24. Et an liceat illius minoris mali perpetrandi materiam offerre, & complicem inducere, vt ſimul perpetres id peccatum, ibi n. 19. Et an volentem rapere bona mea liceat ad illa tuenda inducere, vt aliena rapiat, ibi n.25. Et an liceat malum conſulere ad vitandum æquale, teneatúrque hic reſtituere, ibi n.26. Et an liceat alicui peccatum veniale patrare, ad vitandum in ſe vel in alio grauiſſimum, ibi nu. 27. & an habenti votum caſtitatis, vel alia matrimonio obſtantia liceat ſuadere matrimon. quando paſſim in venerea labitur, ibid. num.29

Conſulens an teneatur, quando abſque ſuo concilio dubitat, num damnum ſequeretur. *Vide* Dubitans num res ſit ſua.

Conſummare.

Conſummare matr. *Vide* Matr. conſummare.

Contemptus.

Contemptus quando dicatur conſtituens culpam lethalem in iis, quæ ex ſolo contemptu culpam lethalem debent habere, l.7.d.82.n.6

Contractus.

Contractus verba *Vide* Verba contractus.

Contractus quando pariat obligationem naturalem, vel ciuilem *Vide* Obligatio naturalis.

Contractus quando firmetur iuramento. *Vide* Iuramentum contra bonos mores. Et ibi quando ob publicam, vel priuatam vtilitatem cenſeatur prohibitus.

Contractus an vitientur per conditionem impoſſibilem, vel retrahentem à nuptiis. *Vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Contractus dolo initi. *Vide* Sponſalia dolo

Contractus inualidus an veniat appellatione contractus. *Vide* Actus appellatione.

Contractus an celebrandus ſit, & celebratus cenſeatur ſecundum leges loci in quo initur *Vide* Peregrini an teneantur.

Contractus quando firmandus eſt iuramento, an id debeat abſque metu præſtari *Vide* Iuramentum præſtitum metu.

Contractus metu initi. *Vide* Metu initi contractus.

Contractus alij à donatione valent inter coniuges, l.6.d.1.n.11

Contractus conditionalis an obliget ante conditionis euentum, ita vt reſilire non liceat, l.5.d.6.n 8

Contractus quo aliqui ſe obligant cum certa pœna, ſub conditione pendenti à voluntate principis, an obligent, vel pœna, l 5.d.5.n.9. & 16.

Contractus geſti contra prius iuramentum, an firmentur iuramento. *Vide* Donatio facta contra prius.

Contractus minoris, & pupilli *Vide* Minor quando aliquis dicatur.

Contraeſcrituras.

Contraeſcrituras, quas latinè Antapochas dicimus. *Vide* Melioratio facta filio.

Conuentionalis.

Conuentionalis pœna. *Vide* Pœna conuentionalis.

Copula.

Copula vi extorta poſt matrim. ratum an illud conſummaret, l.2 d.22. n.2.3 & 4. An poſſit ſaltem ſponſa vi oppreſſa ingredi religionem, n.5. & 6. Quid ſi proles ſequuta ſit, n. 7. An ſponſus copulam vi extorquens poſſit ingredi religionem, n.8 Quid ſi vir ante conſummationem tradat ſponſam alteri defiorandam, an poſſit ingredi religionem, n.9. Quid quando metu ſponſa cognita eſt, an poſſit eam ingredi, n.11.& 12. An ſponſus peccet cogens ſponſam reddere debitum, n.13.14.15.& 16. An ſponſa vi oppreſſa, vel quæuis alia poſſit ſemen expellere, n.17

Copula, Et, caſus ſimiles coniungit, l 3.diſp.39.n.5

Correctio, & Correctoria.

Correctio iuris. *Vide* Recedendum eſt à propria, & legum correctio, & leges poſteriores.

Correctoria lex an extendenda ſit, quando per eam reducitur ad ius commune, l.1.d.12.n.2

Correlatiua.

Vide Depoſitum in vno.

Credendum.

Credendum eſt promittenti matr. dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, ſi alter ſtatim non repromittat, l.1.d.5.n.14

Contrahenti matr. ſi alter ſtatim non conſentiat, credendum eſt fatenti reuocationem, l 2.d.42.n.4. An ſit credendum dicenti ſe non contracturam ſi eam cauſam noſſet, l.2.d.62.n.6

Credendum an ſit ſponſo dicenti ſe acceſſiſſe ad ſponſam, & non conſummaſſe, l.2.d.21.n.8. Quid ſi vterque id fateatur, eo l.2.d.23.n.1. & 2

Credendum an ſit coniugibus falsò exiſtimantibus ſubeſſe impedimentum, ſi dicant ſe non conſenſiſſe, l.2.d.13.n.4

Credendumne ſit neganti verum conſenſum in matrimonio. *Vide* Certitudo nullitatis.

Credendum an ſit alicui in foro interno. *Vide* Foro internum.

Credendum an ſit fatenti votum, vel ſponſalia, & dicenti ſe fictè promiſiſſe *Vide* Parochus impedimentum.

Credendum an ſit dicenti ſe habere licentiam vt alienus ſacerdos aſſiſtat ſuo matrim. vel vt ſibi miniſtret alia ſacramenta, vel vt omittantur denunciationes; & ſi opponatur ſacerdoti defectus licentiæ, cui incumbat probare. *Vide* Licentiam dicenti.

Credendum an ſit interpreti in matrimonio. *Vide* Præſentia Parochi, & teſtium.

Credendum an ſit iuramento coniugis dicentis ſe credidiſſe eſſe ſuum coniugem eum cum quo copulam habuit, l 10.d 5.n.17

Credendum ne ſit iuramento coniugis dicentis ſe vouiſſe caſtitatem, l 10 d.10.n.17

Credendum an ſit profeſſo dicenti ſe fictè profeſſum, vel noluiſſe intra quinquennium ratificare profeſſionem, l.7 d.17 n.14

Credendum an ſit habentibus copulam, & negantibus ſemen eſſe emiſſum, l.7 diſp.94.n 9

Credendum an ſit dicenti ſe habere commiſſionem ad diſpenſandum aliúdve faciendum, l 8.d.17. Et an credatur dicenti ſe ex iuſta cauſa diſpenſare, ibi n.16

Crimen.

Crimen adulterij ſolum an matr. impediat, l.7.d.78.n.1

Crimen adulterij cum promiſſione futuri matrimonij, aut contractu ipſius de præſenti cum adultera, quando dirimat matrim. l.7. tota d. 79

Crimen machinationis mortis alterius coniugis quandò dirimat matrim. l. 7. tota d 78

Criminalis actio

Criminalis actio quando præiudicet ciuili, vel è contra, l.10.d 8 n.19

Culpa.

Culpa ſua nemini prodeſſe debet, nec ex ea debet commodum reportare, l.2.d.22.n.6. vltima nocet, l.9.d.4 n 24

Cultus.

Cultus diſparitas qualiter diſſoluat matrim. *vide* Infidelis.

Curialis.

Curialis falſum narrans contra relationem partis, quas pœnas incurrat, l.8.d.21.n.58

Cuſtodes.

Cuſtodes nemoris an poſſint ſe abſcondere, vt ingrediens in nemus vetitum deprehendatur, l.10 d 12.n.52

Dæmon.

DÆmonis ſcientia vti an liceat, l.7.diſp 96.n.4

Debet, Debitor, Debitum.

Debet, formam importat, l.2.diſp.13.n.2

Debet, an importet præceptum, & neceſſitatem, l.4.d.32.n.2

Debitor abſque termino, quando teneatur ſoluere, l.1.diſp.28 n.2

Debitor an poſſit repudiare hæreditatem, vel legatum. *Vide* Repudiare hæreditatem.

Debitum reddere an teneantur ſponſi ante bimeſtre, *Vide* Sponſi ante matrim conſummationem.

Debitum an poſſit reddere qui ſcit occultè matr. eſſe nullum: & quo medio vtetur. *Vide* Matr. coniux.

Debitum an teneatur coniux reddere ante Eccleſiæ benedictiones, vel ſit culpa: & ſemel conſummato matrimonio non præmiſſis denunciationibus: vt antequam conſummetur, *Vide* Matrimonium conſummare.

Debitum coniugale ſoluere vel petere, an licitum meritoriúmque ſit, ac gratiam ex opere operato conferat, l 9.d.1.2 & 3

Debitum petere aut reddere, an ſit ſub præcepto, l.9.d.2.n.2 & 3 Et an in hoc ſint coniuges pares, ibi n.1. Et quando dicatur coniux petere interpretatiuè, vt teneatur alter reddere, ibi n.4. Et an vxor teneatur reddere viro non petenti expreſsè, ibi n.5. Et quid, quando eſt periculum incontinentiæ, an ſit tunc ex iuſtitiæ lege debitum reddendum coniugi non petenti, ibi n.6.& 7. Et an hæc obligatio reddendi, ac ius ad petendum, oriatur ex matrimonio, ibi n.8. Et quando ſit mortale negare debitum: & an ſemper petat coniux animo obligandi, ibi à n.9. vſque ad finem: vbi etiam quid, ſi ſæpè debitum petatur. De quo etiam eodem, l.9.d 24 n.6

Debitum reddere ita vt impediatur generatio, qualis culpa ſit, l. 9. d.20.

d.10.n.1. Et quid, ſi aliquid ſumatur ad conceptionem impediendam. *Vide* Virgo. Quid, quando ſumitur aliquid, vt abortus ſequatur, vel cum eius periculo. *Vide* Abortus.

Debitum an poſſit negari vxori ob dotem non ſolutam, l.9.d.5. n. 1.

Debitum tempore ebrietatis, aut amentiæ tempore, aut quando coniuges tantum ſunt fatui, vulgo tontos, *Vide* Amenies.

Debitum an ſit ſoluendum coniugi lepra, morbo Neapolitano, aut alio contagioſo infecto, l.9.d.24.n.14.vſque ad 22. Et an poſſit ſaout tuta conſcientia reddere, cum periculo etiam vt proles naſcatur leproſa, ibi n.23 24 & 25. Et an ſit obligatio habitandi eum leproſo, & alia obſequia ei exhibendi, à n.26.vſque ad 30

Debitum an ſit reddendum cum periculo propriæ ſalutis, vt ſi coniux febrim aut alium dolorem patiatur, aut tempore proximo poſt prandium, aut in balneo, vel paulo poſt egreſſum, l.9.d.24. à n. 1. vſque ad 13.

Debitum an poſſit negari coniugi qui eſt fur incorrigibilis, aut poſſit vxor tunc fugere, l.9 d.24 n.7

Debitum negare ob filiorum multitudinem, vel ad vitandum damnum in bonis fortunæ vel famæ, vel ob vilitatem in illis comparandam: vel ne filius naſcatur ex maculato alterius coniugis ſanguine, l.9.d.25.per totam.

Debitum ſolui aut peti qualiter ratione cognationis ſpiritualis impediatur. *Vide* Cognatio ſpiritualis. Et an interdicatur coniugibus qui ſimul patrini fuere, l.7.d.54.n.15

Debitum qualiter impediat affinitas ſuperueniens matrimonio, ita vt huic inceſtuoſo interdicatur debiti petitio, l.7.d.29.à n. 1. vſque ad 9. Quid, ſi inceſtus aut cognatio ſpiritualis ſint occulta, ibi n.2. Quid, ſi alter fuit cauſa, vel conſenſit, vt alter coniux contraheret affinitatem vel cognationem ſpiritualem, ibi n.3. Quid ſi talis inceſtuoſus aut affectus quocunque alio impedimento impediens contrahat aliud matrim. an poſſit petere, ibi n.5 Quid ſi ſit inceſtuoſus cum proprius conſanguineis, ibi n.9.& 7. Quid ſi cognoſcat affinem ſuæ vxoris, vel feminam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis, ibi n 4. Quid ſi cognoſcat conſanguineam perſonam coniugis vltra 2. gradum, ibi n.13 & 14. Quid, ſi vterque coniux ſit inceſtuoſus cognoſcens perſonam conſanguineam alterius, aut contrahat cognationem ſpiritualem cum altero, eodem l. 9. tota d.28 Et an teneatur ingredi religionem, vel poſſit reddere coniux, qui nondum conſummato matrim hanc cognationem vel affinitatem contraxit, eo l 9.tota d.29. Et an ſententia iudicis exigatur, vt hic iure petendi priuetur, eodem l.9. tota d.30. Et quid ſi femina vi, vel metu, vel conſenſu viri cognita ſit, ibi tota diſp.31. Et quid, ſi adſit ignorantia facti, quia, ſcilicet, ignoratur inceſtus, vel cognatio, vel ignorantia iuris ſtatuentis hanc pœnam priuationis petendi debiti, vel ignoretur ipſa pœna, eodem l. 9. d.32. à n. 43. vſque, in fin. *Vide* Inceſtuoſus.

Debitum an poſſit petere ducens conſanguineam in 3. vel 4. gradu eius, quam carnaliter cognouerat, l. 9.n.27 n.15. Et quid, ſi poſt matrim. cognoſcat conſanguineam in 3. vel 4. gradu vxoris, ibi n.31.& 14

Debitum peti an impediatur cognoſcendo conſanguineam ſponſæ vel conſanguineum ſponſi poſt matr. ratum, & nondum conſummatum, l.7.d 15 n 6

Debitum an poſſit petere cognoſcens affinem ſui coniugis, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis, l 9. d. 26, numero 4.

Debitum an petere poſſit, qui cum impedimento quocumque tantum impediens matrimonium, illud contraxit, l. 9. d. 17. numero 5. Et quid, ſi cum admiſerit inceſtum cum conſanguineis coniugis, tranſeat eo matrim. ſoluto ad aliud, an poſſit petere debitum, eo, num.5

Debitum peti an impediat, cognatio legalis ſuperueniens matrimonio, l.7 d 93.n.19

Debitum peti an impediat quodcunque impedimentum dirimens ſuperueniens matr. l 9 d.22.n.43

Debitum peti an impediant vota caſtitatis, religionis, non nubendi, aſſumendi ordinis ſacri? & circa reliqua ad vota pertinentia. *Vide* Votum.

Debitum reddere quando ſit peccatum, ex eo quòd petens peccet petendo, l. 9. tota d 6

Debitum petere an aliquando liceat, quando vtrique coniugi eſt interdicta petitio, l 9 tota d.7

Debitum reddere impeditur ob alterius coniugis crimen, an poſſit tunc vti petitione, & ſic coniugi, l.9.d.6.n.12. Et an poſſit reddere ob vitanda odia & ſcandala, ibi n.11

Debitum an teneatur vxor reddere viro ſacris initiato, aut profeſſo ad ipſam reuocato, l.7.d.38.n.22

Debitum petere an poſſit is, cum quo abſque legitima cauſa diſpenſatur in voto ſolemni ordinis ſacri vel religionis, l.8. id 1. numer 4. & 10.

Debitum ad reddendum coniux ſe impotentem mediis illicitis reddens qualiter peccet: ſitque circumſtantia neceſſariò fatenda, ſi ex crebro cum alia concubitu aut pollutionibus accidat, l.9. d 3.n.1. 2.& 3. Quid, ſi ex abſtinentiis id accidat, ibi n.5. Et an ob id excuſetur coniux à ieiunio, ibi n.10.

Debitum ad reddendum vt fiat coniux potentior, an teneatur vti calidis, alliiſue medicinis, l.9.d.3.n.6.

Debitum an propria authoritate negari poſſit coniugi adultero, l. 10. d.12. à num.2.ad 5. Et quid, ſi iudex reddi præcipiat, vel lis pendeat, ibi n.6.& 7. Et an adulter ſit ipſo iure priuatus ex actione debiti: & quid ſi falſis teſtibus ſe tueatur, & alterum compellat, ibi n 8

Debitum reddere coniugi compellere & cohabitare, an ſit vtriuſque Iudicis, l.9 d.4.n.7. Et poſſit iudex Eccleſiaſticus inuocato ſeculari auxilio vi adducere vxorem ad mariti domum, & procedere contra laicum detinentem vxorem, ibi n.6.& 8

Debitum petere vt omni culpa vacet, & ſimiliter reddere, an debeat eſſe cauſa prolis, aut cauſa debiti reddendi, l 9.d 8.n.1. Et an ſatis ſit gratia habendi ſucceſſoris, n.2. Et an opus ſit referre actu vel habitu in Dei cultum, ibi n.3. Et quid, ſi intentio habendæ prolis nec adſit, nec excludatur, ibi n.4. Et an ſit obligatoria redditio quocunque fine petatur, ibi n.5. Quid ſi bono fine cœptum ſit peti vel reddi, & finis varietur in copula, ibi n.6. Et quando finis eſt mortalis vel venialis, quotuplex culpa ſit mortalis vel venialis, ibi n.7.& 9 Et an poſſit eſſe vt matr. ſit mortale ratione finis, non tamen ipſe actus ob eundem finem, ibi n.7. Et an actus coniugalis ſit aliquando mortalis ratione finis, etſi finis non ſit mortalis, ibi n.8. Quale peccatum ſit, ſi alij fines extranei ſecundariò intendantur, n 11. Quid ſi bonum vtile intendatur, n.12. Quid, ſi bonum ſacramenti n.13.14 & 15

Debitum petere vel reddere, quando in concubitu optant coniuges, prole carere, aut plures filios non habere, qualis culpa ſit, l. 9. d. 8. num.19

Debitum petere vel reddere cauſa vitandæ fornicationis, an liceat, l. 9 tota d.9

Debitum petere vel reddere cauſa ſanitatis tuendæ vel reſtaurandæ an liceat, l.9.tota d.10

Debitum petere vel reddere cauſa voluptatis, aut acceptare voluptatem in ipſo actu, an liceat, l. 9.tota d.11

Debitum petere aut reddere variato ſit, quale peccatum ſit, l 9.d.16.à n.1. vſque ad 8.

Debitum petere aut reddere intra vas præpoſterum, non animo ibi conſummandi, vel ſi in eius vaſis ſuperficie refricet vir verenda, vel ea in os fœminæ intromittat: vel noris vxor virum tempore ſeminationis extrahere membrum, quale peccatum ſit, l 9.d.17. à n 2. vſque ad 5.

Debitum coniugale an reddatur illicitum, quando impotentia ſuperuenit matrimonio, & ante tunc liceant tactus; vel quando poſſunt coire, non tamen verum ſemen emittere coniuges, vt quia vir poſt matrimon. factus eſt eunuchus, vel valde ſenex, l.7.d 102. num. 5. 6.& 7. Et quid ſi fœmina matr. initio nequit viuum fœtum edere, vel abſque propriæ vitæ periculo parere, ibi n.8.10. & 11. Et quid, ſi fœmina recipiat, & ſtatim ob infirmitatem expellat ſemen, l. 9. d.17 n 22.& 23

Debitum an culpa ſit, quando ſemen vtriuſque coniugis non ſimul concurrit, & an ſimul concurrere ſit neceſſarium ad generationem, l.9.d. 17 n 8. Et an oporteat tardiorem ad ſeminandum, ſe tactibus prouocare, ibi n 8. Et an vir citius ſeminans teneatur expectare vt fœmina ſeminet: vel peccet ſe ad prius ſeminandum prouocans poſſitque continuare quando fœmina nondum ſeminauit, ibi num.9 17. Et an fœmina quæ nondum ſeminauit, poſſit virili iam membro extracto ſe tactibus ad ſeminandum prouocare, ibi n 18

Debitum an ſit peccatum, quando vir ex parua diſtillatione, vel ex naturæ feſtinatione, aliquid ſeminis extra vas effundit, l. 9. d. 17. num.13

Debitum petere aut reddere an liceat, quando poſt initum matr. dubitatur an impotentia præceſſerit, an potius ſubſequuta ſit, an ſit temporalis, an perpetua, & an ſit vera: & quando cum hoc dubio initur matr. l.7.tota d.103

Debitum petere aut reddere an liceat, ſi nec per aſpectum nec alio modo poteſt probari impotentia viri in foro externo, vt dirimatur matrimonium, l.7 d. 102.n.32

Debitum petere aut reddere an liceat quando mulier virgo aut arcta tenuit inciſionem aut medicamina, quibus poteſt iudicio medicorum reddi apta viro, l.7.d.93.n.36

Debitum petere aut reddere, ſiue priori coniugi ſiue poſteriori quando liceat coniugibus ſeparatis ratione impotentiæ, quando deprehenditur poſtea alterum fornicatum, aut ad alias nuptias tranſiſſe. *Vide*. Impotentia.

Debitum dum ſoluitur, an teneatur vir ad ſeminis emiſſionem, vel qualis culpa ſit ante ſeminationem ſe retrahere, ſiue vxor ſeminarit, ſiue non, l.9.d.19. à 1.vſque ad 7. & n.9. Et quid vbi aliquis ſuperueniret, vel hoſtis, vel alias eſſet vitæ periculum, an poſſit vir ſe retrahere, etiam cum effuſione extra vas periculo, ibi num. 6. Et quid, quando duo fornicantur, an poſſit quis ſe retrahere ante ſeminationem, quando iam fœmina ſeminauit, poſſitque hæc ſiue vi ſiue ſponte cognita ſe retrahere, ne ſemen recipiat aut retineat, ibi num 7

Debitum tempore menſtrui petere an liceat, l. 9.d.23. à n.1. vſque ad 11. Et quid quando vir fluxum ſeminis patitur, ibi.n.9 Et an liceat tunc reddere, ibi à n.11. vſque in finem.

Debitum petere vel reddere tempore prægnationis an liceat, l.9.d.22. à n.1. vſque ad 7. Et quid, poſt partum ante purificationem, ibi n.8. vſque ad 12. Quid dum puer lactatur, ibi à n.13. vſque ad fin.

Debitum petere aut reddere an liceat, vbi dubitatur de valore matr. vel is pendet, vel alias conſtat eius nullitas, l 9 d.25 n.6

Debitum petere vel reddere tempore excommunicationis alterius vel vtriuſque coniugis an liceat; & reliqua participatio tam in diuinis

diuinis, quam in humanis. l.9 tota d.14

Debitum petere vel reddere in loco publico an liceat, l.9 d.14.n.1. Et quid de actibus, n.2

Debitum petere vel reddere in loco ſacro, & qualis ſit locus ſacer, an liceat, l.10.d.15.à n.13. vbi etiam agitur de tactibus.

Debitum an liceat petere & reddere poſt mutuum coniugum pactum, etiam iuramento firmatum, de non petendo nec reddendo, d.37.n.20

Debitum petere vel reddere priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel tempore feriatum quo interdicuntur benedictiones vel ante ipſas Eccleſiæ benedictiones: vel ante præmiſſas denunciationes quando diſpenſatum eſt ne præmittantur, qualis culpa, ſit, l.9.d.12.n.1 & l.7.d.7.n.21 & duplici ſeq.

Debitum petere vel reddere, diebus feriatis, vel rogationum, vel ieiuniorum, an liceat, & quid, ſi ſit in contemptum diei feſti, & quando dicatur talis contemptus, l.9.tota d.12

Debitum petere, vel reddere ante vel poſt Euchariſtiæ ſumptionem, quando ſit culpa, l.9. tota d.15

Declaratoria litera.

Declaratoriæ literæ quæ impetrandæ ſunt, quando in diſpenſatione conſanguinitatis ſolius gradus remotioris facta eſt mentio, explicantur latè lib.8.d.24.à n.23.vſque ad 33.

Decretum.

Decretum quam authoritatem habeat, quoad teſtimonia ſanctorum concilium prouincialium, aut legum in eo inſerta, lib.9.d.12.num. 2. & 3

Delectatio.

Delectatio in cogitatione alterius perſonæ, tempore concubitus coniugalis quando ſit mortalis, l.4. d.17 n.6

Delectatio quando dicatur venerea l.4.d.46.n.5

Delectatio moroſa in actu coniugali abſentis coniugis an liceat, l.8. 44.à n.3.vſque ad 7 Et quid, ſi ſit pollutionis periculum, eo lib.9. d.45.n.39. Et quid, ſi diſtillatio ſequatur, ea.d.45.n.41

Delectatio moroſa an liceat coniugibus, quando ratione voti, aut affinitatis, aut dubij de valore matr. aut alia de cauſa non licet copula, l.9.d.44.n.19.& ſequentibus.

Delectatio in ſponſis de copula futura, vel in viduis de præterita, vel ſub conditione, ſi perſona illa eſſet coniux, an liceat, l.9.tota d.47

Delegare, delegata poteſtas, & delegatus.

Delegare an poſſit Epiſcopus quæ ſibi non iure ordinario, ſed vrgentis neceſſitatis ratione competunt. *Vide* Epiſcopus an poſſit delegare.

An poſſit cauſas matrimoniales, & diſpenſationem in denunciationibus matr. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus.

Delegare an poſſit in cuius induſtria eligitur, idque contingat, cùm dicitur in commiſſione. Tuo iudicio, tuæ prudentiæ. *Vide* Clauſula tuo iudicio.

Delegare ordinarius poteſt, non autem delegatus niſi principis ſupremi, lib.2.d.31 n.1

Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum reputatur ordinarius, & poteſt ſubdelegare, n.2

An poſſit ſolam vnam aut alteram ſubdelegare, n.3

Quis dicatur delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: & quis ad generalitatem cauſarum, & an poſſit ſubdelegare, n.4

An poſſit quicunque delegatus ſubdelegare ex facultate ordinarij delegantis, n.5. & 6

An ordinarius poſſit delegare quæ ſibi ſpecialiter lege conceduntur, num.1

An ſatis ſit licentia tacita ordinarij, vt delegatus ſubdeleget, & quando hæc contingat, n.7

An poſſit ordinarius concedere delegato vt nomine ſuo ſubdeleget, num.8

An poſſit delegatus ſubdelegare cum ſubdelegandi poteſtate, inſtar ordinarij, n.9

An delegatus inferioris principe ad vnam cauſam poſſit articulum illius ſubdelegare, n.10

An ordinarius poſſit totam ſuam iuriſdictionem alteri committere, & parochus inconſulto Epiſcopo vicecuratum inſtituere, n.2

An parochi proprietarij poſſint dare alteri facultatem aſſiſtendi matrim. cùm facultate ſubdelegandi, n.2

An non proprietarij poſſint alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrim. concedere, n.13

Quid ſi ad breue tempus ab Epiſcopo, vel Parocho proprietario inſtituantur, n.14

An Parochi non proprietarij poſſint ad breue tempus vicecuratum inſtituere, n.15

An delegatus à parocho non proprietario poſſit alij licentiam aſſiſtendi matr. concedere, n.16

An parochi non proprietarij poſſint dare licentiam aſſiſtendi matrim. cum facultate ſubdelegandi hanc licentiam, num 17. An poſſint duo delegati ſic dicere. Ex nunc concedimus licentiam illi ſacerdoti quem tu elegeris, n 18. Quando parochus præſens aſſumit vicarium, an poſſit hæc delegare, n.19 Quid ſi Epiſcopus aut eius vicarius committat Sacerdoti vt recipiat informationem & teſtes de aliquorum capacitate ad matr. & eos capaces repertos, matr. coniungat, an poſſit hic Sacerdos delegare, n.29

Quid de Sacerdote cui parochus delegat vt aſſiſtat alicui matr. vel omnibus matrimoniis parochiæ, n.21

Delegata poteſtas eſt odioſa, nec extendenda de caſu ad caſum, lib.3. d.35. numero 9

Delegata iuriſdictio voluntaria an poſſit extra territorium exerceri, l.3 d.22.n.1.2.3.4

Delegati geſta an valeant dum mors delegantis ignoratur: vel delegans non potuit delegare, & erat communis error, vel eſt reuocatus, & ignoratur, *Vide* Titulo legitimo carens.

Delegati reuocationē an neceſſe ſit ipſi intimari, l.3.d.30.n.14. & 15.

Delegatus quando poſſit ſubdelegare: & quando ſit delegatus ad vniuerſitatem vel generalitatem cauſarum *Vide* Delegare, ordinarius.

Delegare an poſſit Epiſcopus diſpenſationem, quam in caſu ſpeciali ratione ſolius neceſſitatis concedere poteſt, lib.8.d.6 n.10

Delegare an poſſit officialis Epiſcopi diſpenſationem ſibi commiſſam à Pontifice, vel receptionem teſtium, l.8.d.27.fin.

Delegata poteſtas an ſit, cum committitur aliquid in Tridentino, vel alibi Epiſcopis tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatis, vel dicit Pontifex. Authoritate noſtra hoc fac. l 8 d.2.n.10

Delegata poteſtas Epiſcopis an tranſeat in capitulum ſede vacanti, d. 8.d 2.n.10

Delegata poteſtas à ſuperiori an poſſit ab eo eiuſve ſuperiori reuocari, l.8.d.33.n.7

Delegata poteſtas ad diſpenſandum, aliudve faciendum, quando ceſſet morte eius cui delegatus, & quando cenſeatur facta nomine perſonæ delegati, & quando nomine eius dignitatis, & qualiter in dubio cenſeatur facta, l.8.d.27.à n.1.vſque ad 21

Et an commiſſio facta legato, vicario Epiſcopi, capituli, abbatum, aut canonico tranſeat ad ſucceſſorem, ibi à n. 8. vſque ad 12 Et quid quando committitur nudum miniſterium aut arbitrium, ibi n.14

Quid quando non moritur delegatus, ſed eius officium ceſſat, aut ad aliam dignitatem transfertur, ibi à n.22. vſque ad 8

Delegata poteſtas quando ceſſet morte delegantis re integra, ſiue literæ à ſede Apoſtolica dimanantes, dimanent per modum legis vel contractus, ſiue etiam contineant iuriſdictionem ordinariam, l.8. d 28.à n.1.vſque ad 8

Quando dicatur res integra, ſiue in literis gratiæ, ſiue iuſtitiæ, ſiue vna diſpenſatione, aut cauſa, ſiue pluribus commiſſis, ibi à num. 8. vſque ad 28

Quid de poteſtate delegata ad literas iuſtitiæ, an pereat morte concedentis, vel officij ceſſatione. ibi à 30. vſque ad 44.

An valeant geſta dum ignoratur delegantis mors. & quid, ſi delegans, vel Epiſcopus ſint excommunicati, an valeant geſta per delegatum vel vicarium, ibi n.11

Quid, ſi delegatus ſubdeleget, an morte delegati viuo ordinario, aut morte ordinarij viuo delegato, ceſſet iuriſdictio ſubdelegati, ibi à n 36 vſque ad 38

Et an expiret poteſtas hæc delegata ab ipſo iure, aut ex conſenſu partium poſſit delegatus ille procedere, ibi n.39 & duplici ſeq.

Quid ſi ea iuriſdictio delegata acceſſoria gratiæ iam factæ. vel commutatur nomine dignitatis delegantis, vel ſit poteſtas conſeruatorum, n.43. & 44

Quid de præceptis ſuperiorum, ibi 47. Quid de gratis conceſſis ad beneplacitum perſonæ, vel dignitatis, vel vtriuſque & quando cenſeantur ſic conceſſæ, ibi à n.48 vſque ad 63

Quid, ſi gratia concedatur donec concedens aliquid fecerit, vel donec reuocarit, vel donec aliud ordinarit, nec ante mortem id fecit, nec reuocauit, nec aliud ordinauit, ibi n 54

Et an gratia conceſſa ad concedentis beneplacitum expiret eo functo officio excommunicato, ſuſpenſo, aut facto furioſo, ibi num.56. & duplici ſequenti.

Et an gratia abſolutè conceſſa expiret morte concedentis re integra, ſiue ſit facta, ſiue facienda, n.64. vſque ad 70

Et quid de gratis ſic conceſſis à legato, vel vicario, ibi n.84

Quid de licentia audiendi confeſſiones ibi à n.71. vſque ad 3

Quid de licentia eligendi confeſſoris, ibi à n. 74. ad 75

Quid de licentia celebrandi in priuato oratorio, prædicandi aut faciendi alias prohibita, & non reſidendi, diſpenſandi, teſtandi, & licentiis aliorum ſuperiorum, ac literis dimiſſoriis ad ordines, ibi à n.76. vſque ad 85

Quid de commiſſionibus diſpenſandi factis in foro conſcientiæ confeſſario, vel in foro externo ordinario, an expirent, morte concedentis re integra, ibi à n.86. vſque in finem.

Et an expirent omnes hæ facultates, quando diſpenſatio nondum eſt ſcripta, eod l.8. tota d.29

Delegata poteſtas circa commutationem, diſpenſationemve votorum: an extendatur ad iuramenta etiam concurrenti vinculo vtroque: & poteſtas in eis diſpenſandi extendatur ad commutandum. lib.8.d.2.à n.14.vſque ad 23

Delegatus an validè rem gerat, dum ignoratur mors delegantis qui re integra obiit, l.8.d.28. n.31

Delegatus Pontificis eiuſve legati vt qui poſſit eſſe, an requiratur in eo dignitas tempore quo delegationis literæ impetrantur, an tempore quo illi præſentantur, aut potiùs vtraque, l.8.d.27.n.28. Qualis ſit hæc Dignitas, *Vide* Dignitas.

Deliberatio.

Deliberatio qualis deſideratur ad ſponſalia, votum, & promiſſionem, *vide* Promiſſio deliberata.

Delictum.

Delictum alicuius non debet operari immunitatem, l.1.d.55.n.6

Demonſtratio.

Demonſtratio in matrim. appoſita, & cauſa, an illud vitient, quan-

An teneatur hic procurare diſpenſationem, num.35. 36. Cuius expenſis, num. 37. Quid de grauato in legato, vel maioratu vt ducat conſanguineam, an teneatur ſuis expenſis diſpenſationem procurare, n.23
Expenſæ lite pendenti diuortij, & alimenta an ſint miniſtranda vxori, l. 10. d.8 n.28
Expenſas diſpenſationis vter coniux ſoluere teneatur. *Vide* Diſpenſatio.

Expreſſio, & Expreſſum.

Expreſſio eius quod iure communi, & tacitè ineſt, quando importet conditionem, & eius omiſſio vitiet actum, l.3 d.32.n.3.& 4
Expreſſa nocent, non expreſſa autem, minimè, l.6.d.36.n.2
Expreſſi, & taciti idem eſt iudicium, *vide* Taciti & expreſſi.
Expreſſum quid dicatur, l.3 d.34.n.2
Expreſſio falſi quando vitiet diſpenſationem. *vide* Diſpenſatio.

Ex ſtudio facere.

Ex ſtudio aliquid facere, quid importet, l.7.d.20.n.6

Facta.

FActa calore iracundiæ. *vide* Iracundiæ calore.
Facti alieni promiſſio *Vide* Promiſſio facti.
Factis magis quam verbis oſtenditur voluntas, l.1 d.11.n.10
Factum contra legem pro infecto habetur, l 3.d.5.n.2 & 4 Quid quoad damnum facientis, l.d.2.n.3.& 7

Facultas.

Facultas diſpenſandi. *vide* Diſpenſandi poteſtas.
Facultas delegata. *vide* Delegata poteſtas.
Facultas legitimandi. *vide* Legitimare.

Fama.

Fama an ſufficiat ad impediendum matrimon. & qualiter diſtet à rumore, *vide* Sponſalia vt diſſoluantur. Quid ad diſſoluendum matrim. vt alter coniux teneatur credere. *vide* Certitudo nullitatis. An ſit ſufficiens probatio ad diſſoluendum, & an probet mortem viri, & quas conditiones debeat habere fama, vt probet. *vide* Probatio mortis.

Familia.

Familiæ nomine quid intelligatur in legato, vt aliquis ducat perſonam de familia, l.8.d.33.n 9

Famuli.

Famuli an teneantur recipere Euchariſtiam in parochia heri. *vide* Habitatio qualis requiratur.
Famulus non petens ſalarium triennio, an illud amittat in foro conſcientiæ, l.7 d.37.n 17
Famulus an poſſit offerri aut non offerri occaſio peccandi, vt deprehenſi puniantur & reſipiſcant, l.10.d.12.n.52.& 53

Fauorabilis.

Fauorabilis quando ſit conſtitutio. *vide* Conſtitutio.

Feriarum tempora.

Feriarum tempora quibus interdicuntur benedictiones nuptiales, quæ ſint, & quæ eis prohibeantur. *Vide* Benedictio.

Feſtum.

Feſtum in Dominica occurrens an conſtituat circunſtantiam neceſſariò fatendam in omittente tunc audire ſacrum, l 9.d.15.n.5.& 6

Ficta, Factio, & Fingens.

Ficta matrimonia. *Vide* Matrimonium fictum.
Facta ſponſalia. *Vide* Promiſſio deliberata.
Facta profeſſio *Vide* Profeſſio ficta.
Fictio non operatur plus quàm veritas, l.4 d 18.n.15
Fingens virginitatem. *Vide* Virginitatem fingens.

Fideiuſſio, & Fideiuſſor.

Fideiuſſio vxoris non ſeruatis iuris ſolennitatibus an valeat in conſcientia, & ſi ſoluat, teneatur alter reſtituere, l.4 d.9.n 14
Quid ſi vxor promittat viro morti vicino ſe ſoluturam eius debita: an teneatur ſoluere, ſiue iurauit, ſiue non, & ſi ſoluat, an teneatur alter reſtituere, numer. 15. Quid ſi promittat viro ſe ſoluturam quicquid legauerit, eo n 15. An fideiuſſio vxoris metu reuerentiali viri facta, obliget in conſcientia: vel poſſit ipſa abſcondere bona, aut quia egeſtate permittitur, ſitque neceſſaria iuramenti relaxatio, num. 14
Fideiuſſor an poſſit interuenire in ſponſalibus, l.1.d.38.n.1. An obligetur ad pœnam, vel intereſſe, eod.n.1
Fideiuſſor non obligatur in plus, quàm principalis, l.1.d.38.n.1
Fideiuſſor non obligatur, niſi principalis obligetur, ſaltem naturaliter, l.6.d.88.n.21

Fidelis.

Fidelis iniens matrimon. in oppidis infidelium, an ligetur impedimentis dirimentibus fidelium aut principis infidelis, l. 7. d. 3. n. 7. & 10
Fidelis coniux ſi petat diuortium à coniuge infideli, aut è contra, vel diſputetur de matrimonij viribus, quis ſit iudex competens, l. 7. d.3 n.9
Fidelis factus coniux qualiter poſſit diſſoluere matr. tempore infidelitatis initum, vel cum infideli habitare. *vide* infidelis.

Fides.

Fidem frangenti fides ſeruanda non eſt, l.1.d 52.n.5.& l.37.n.2

Filia, & Filius.

Filia inuitis parentibus nubens, non clandeſtinè, an poſſit exhæredari, l.4.d.24. num.2.& 3. Quot conditiones deſiderentur vt poſſit ob id exhæredari, n.4. An exigatur vt pater ſe obtulerit ad filiam maritandam, vel ſat ſit eam eſſe meretricem, num.5. An exigatur vt ſit in lupanari, n.6. Quid ſi pater vel mater luxurioſè viuant, n. 7. Quid ſi mater ſit correcta, & an correctio hæc debeat eſſe tempore conditi teſtamenti, vel n.8
Quid ſi filia meretrix ſit maior 25. annis, num. 9. Quis ſi inuitis parentibus mancipio nubat, num. 10. Quid de filio inuitis parentibus ducenti vxorem, an poſſit exhæredari, n. 11. An attento iure Caſtellæ poſſit filius vel filia inuitis parentibus iniens matrimonium, exhæredari, ibi n. 14. & 15. An filia, vel propinqua heri contrahens ſponſalia, vel matrimon. cum famulo, poſſit exhæredari, num 16
An iure canonico ſint leges permittentes exhæredari filiam non clam nubentem inuitis parentibus, correctæ. eodem l 4 tota d.25. Quando autem poſſit dote priuari *vide* Dos an ſit ſub præcepto. Quando peccet ſic nubens. *Vide* Filius.
Filia volens ingredi religionem, an ſit dotanda à patre. *vide* Dos an ſit ſub præcepto.
Filius an validè ducat vxorem contra parentum voluntatem, l. 4. d. 22. num. 2. & 3. An poſſit cogi paterno præcepto, vel increpatione paterna, n. 4. & 5. An poſſit pater impedire matrimonium, & minari exhæredationem, vel incurrat excommunicationem, num. 6. 7. & 9
Quando iuſtè impediat. *Vide* Cauſa iuſta diſpenſandi.
Filius iniens matr. inuitis parentibus an poſſit exhæredari. *Vide* Filia inuitis parentibus. An teneatur obedire parentibus nomine ipſius promittentibus, matrimonium: vel aliquod matrim. præcipientibus, l 4.d.23.n.2.3.4.5. & 6
An teneatur ad illud matrim. ex vi paterni præcepti, num. 7. Quando peccet filius inuitis aut inſciis parentibus ducens vxorem, à num 8. ad 11
Filius natus ex concubitu cum aliena ſponſa de futuro, vel voto caſtitati, ligata, an ſit naturalis. *Vide* Adulterium an ſit fornicatio. Et de filiis legitimis. *Vide* Legitimi filij.
Filius promittens patri ſe ſoluturum eius debita, aut legata, an teneatur: poſſitque ſi minor ſit, petere reſtitutionem, & ſimiliter poſſit ex donatione, & fideiuſſione reſtitui, l.4 d 9.n.16
Filius volens ad ordines promoueri, an poſſit matr. à patre petere. *Vide* Dos an ſit ſub præcepto.
Filius an teneatur conferre veſtes donatas ſibi, aut vxori à parentibus, ad nuptias. *Vide* Veſtes precioſæ, & quotidianæ.
Filius an teneatur miniſtrare patri, & poſſit à patre cogi, l.6.d.39.n.5. An poſſit volens recedere, ab eo includi, vel poſſit inuito patre ſe vendere, n.6
Filiusfamilias an obligetur contractu pecunia credita, quamuis iure: vel ex mutuo, l.6.d.36.n.29
Filiusfamilias an obligetur ex contractu, l.6 d.39.n.1. An poſſit pater irritare eius obligationem homini factam, eo n.1
An ſi ſit impubes, poſſit contrahere ſaltem circa caſtrenſia, vel quaſi, n.2. An obligetur ſi promiſerit alicui ſe certo tempore miniſtraturum, & poſſit amoueri à patre, n 4
An poſſit cogi miniſtrare patri, & teneatur cum ipſo habitare, & recedere volens poſſit impediri, n 5. & 6. An poſſit contrahere circa aduentitia in quibus pater eſt vſusfructuarius, vel proprietatem alienare, aut hypothecæ ſubiicere ſaltem ex patris licentia, n.7. An in regno Caſtellæ poſſit alienare proprietatem tertiæ partis aduentitiorum, n.8. & 9
An poſſit pater irritare vota filijfamilias maioris 25. annis, n.10
Qualiter poſſit arras promittere. *Vide* Arras.
Qualiter ſponſalitiam largitatem. *Vide* Largitatem ſponſalitiam.
Filiusfamilias non exit à patris poteſtate ratione ætatis, lib.6. d.39. num.10
Filiis prioris matrimonij quæ reſeruentur. *Vide* Lucra quæ reſeruentur.
Filius an poſſit agere contra patrem detinentem vxorem, l.9.d.4.n 28. & 29
Filij an teneantur ſuis bonis ſoluere mutuum acceptum à patre ad ipſos alendos, quando pater ſoluendo non eſt, lib 9. diſp 4. n. 28. & 29
Filij concepti à coniugibus mutuo caſtitatis voto aut profeſſione aſtrictis, aut altero ad ordines promoto, an ſint legitimi, l 10. tota d.38
Filiis & famulis an poſſit permitti vel offerri occaſio peccandi, vt deprehenſi reſipiſcant; l.10.d.12 n.52 & ſeq.
Filij apud quem parentem educari debeant facto diuortio, ſiue culpa, ſiue abſque ea, ſiue quia matrim. reperitur irritum, l.10. d.20. per totam.
Filij an ſequantur conditionem patris an matris, quoad nobilitatem & ſeruitutem, l.7. tota d.24
Filius ex patre nobili & matre ancilla an ſit nobilis, l.7.d.24 n.3 & 4.
Filius an poſſit neceſſitatis tempore à matre vel ab auo vendi, l.7. d. 24. n. 16
Filius genitus antequam pater benedictiones Eccleſiæ receperit, vel aliter ſit emancipatus, licet poſt hæc facta naſcatur, an ſit ſub aui poteſtate, l.7.d.82.n.7
Filij an teneantur alimenta aut dotem præſtare matri inopi ſecundò nubenti, l 7 d.88.n.32
Filij an educandi ſint apud matrem ſecundò nubentem, vel apud patrē ad alias nuptias tranſeuntem, l.7.d.88.à n 17 vſque ad 21
Filiis an ſint reſeruanda bona à parentibus tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, & quæ ſint hæc bona, & omnia ad hoc pertinentia, & an

Diſpenſatio quando continet, vt diſpenſetur in matrimonio, quo iterum publicè ſeruata forma Tridentini celebretur. *Vide* Matrimonium initum coram parocho.
Diſpenſationem an inducat diſſimulatio principis, l.2.d.18 n.12.
Diſpenſationem habens pro ſolo conſcientiæ foro an teneatur rogatus detegere impedimentum. *Vide* Impedimentum manifeſtare.
An qui diſpenſationis huius conſcij ſunt teneantur impedimentum detegere. *Vide* Denunciare impedimenta.
Quid de parocho, vel ordinario illam ſcienti, vel ſi is coram ordinario, aut notario fateatur impedimentum, & diſpenſationem, vel an matrim. cum ea diſpenſatione contractum, ſit in foro externo dirimendum penſitque pro foro externo. *Vide* Parochus impedimentum.
Diſpenſatio an proſit ignoranti à tempore conceſſionis, & poſſit reuocari. *Vide* Gratia ignoranti.
Diſpenſationis ſpe an careant ineuntes matrim. inualidum ignoranter, omiſſis denunciationibus, non tantum quando fuit impedimentum conſanguinitatis, ſed quoduis aliud fuerit, l.3.d.42.n.7. *Et vide alia circa hoc*, eod.l.3.d.45 n.2.& 3.
Diſpenſationes in quibus allegatur non inueniri virum cui fœmina dignè nubat, qualiter intelligantur, l.4.d.26.n.17.
Diſpenſationis expenſas qui teneatur facere, & illam procurare. *Vide* Expenſas diſpenſationis.
Diſpenſationem qua contrahunt conſanguinei, an ſit opus vt videant Parochus & teſtes. *Vide* Conditione honeſta contractum.
Diſpenſandi poteſtas quando ceſſat morte, aut ceſſatione officij delegantis vel delegati. *Vide* Delegata poteſtas.
Diſpenſandi poteſtas conceſſa Epiſcopo circa beneficia an reſtringatur ad ſimplicia, l.8.2.n.3.
Diſpenſandi poteſtas an ſit latè interpretanda, & ad quos caſus extendatur lib.8 d.2 à n.1. vſque ad 6.
Et an extendatur ad caſum de quo eſt dubium an extendatur, ibi.n.9.
Diſpenſandi poteſtas conceſſa in Trid ſeſſ.24 c.6.de reform. Epiſcopis, an ſit odioſa, nec antea competierit Epiſcopis l.8.d.2.n.12.
Diſpenſandi poteſtas vel commutandi circa vota vel iuramenta. *Vide* Delegata poteſtas, & *hic ſupra*.
Diſpenſandi poteſtas in quodam caſu eo tacito, timore ne facultas denegetur, an ſit ſubreptitia, l.8.d.21.n.24.
Diſpenſandi poteſtas in aliquo gradu, an comprehendat eum, licet is ſit duplici ex parte, vel coniunctus ei ſit alius inferior: & an potens diſpenſare in 2 gradibus, vel altero conſanguinitatis, & altero affinitatis, poſſit quando ambo gradus in eodem reperiuntur, l.8.d.24 num.9.& 10.
Et an poteſtas diſpenſandi in gradu conſanguinitatis extendatur ad eundem affinitatis, ibi n.19.
Et an poteſtas diſpenſandi in affinitate, includat poteſtatem diſpenſandi in publica honeſtate ſimul concurrenti, licet ſit ex matrimonio rato, ibi n.41.
Et an diſpenſandi poteſtas in aliquo gradu conſanguinitatis vel affinitatis includat mixtum, nempe, quando contrahentes diſtant inæqualiter à ſtipite, ibi.n 34
Diſpenſare an poſſit Pontifex in iure diuino abſoluto naturali, loquendo de propria diſpenſatione. & quando diſpenſat in iure diuino naturali pendenti à propria voluntate, an ſit vera diſpenſatio, vel tantùm declaratio, lib 8.d 6.à n.2.vſque ad 7 & n.13.
Diſpenſare an poſſit Papa in voto ſolemni ordinis ſacri, aut profeſſionis, & quæ cauſa exigatur, l.8.tota d. 8.
Et an ſi diſpenſet abſque cauſa, valeat matrimonium, nec peccent hi, vouentes petendo debitum, ibi.n 4.& 10.
Et quis diſpenſet vt poſtea petant debitum, ibi.n 10.
Diſpenſare an poſſit Papa vt matr. ad tempus ineatur, l.8.d.8.n.9.
Diſpenſare an poſſit Papa in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus matrimonium, l.8.d.6.n.11.12.
Diſpenſare in impedimentis iure humano dirimentibus matrimonium an ſit ſolius Pontificis, l.8.d.6.n.14.vſque ad 17.
Et in ſpeciali in quibus impedimentis poſſit diſpenſare, explicatur ibi.n 12.
Et an poſſit diſpenſare in ætate ad matrim. requiſita, l 7.d.104.n.11.
Et an poſſit diſpenſare vt fidelis cum infideli contrahat, eo l.7. d.12. num.10.
Diſpenſare an poſſit Papa in radice matrimonij, ita vt legitimet prolem habitam quoad temporalia & ſpiritualia, perinde ac ſi ex legitimo matrim orta eſſet: & quando cenſeatur ſic diſpenſare: & an aliàs poſſit directè legitimare quoad temporalia: & an princeps ſecularis poſſit hoc modo diſpenſare in matrimonij radice, l.8.d.7. à n.1.vſque ad 11.
Diſpenſare an poſſit Papa in matrimonio rato, vel tempore infidelitatis conſummato, l.8.d 6.n 22.
Diſpenſare an poſſit Papa in pluralitate vxorum l.7.d.80.n.9.
Diſpenſare an poſſit Papa in irregularitate bigamiæ. *Vide* Bigamia.
Diſpenſare an ſoleat Papa in cognatione ſpirituali, l.8.d 19 n 7.
Diſpenſare an cenſeatur papa vel Princeps ſupremus, vel quicunque inferiores admittentes ad actum iure prohibitum, vel illum fieri patientes, l.8.tota d.4.
Diſpenſare ſecum an poſſint Papa, Princeps ſecularis, vel prælati alij, aut quicunque habentes poteſtatem delegatam diſpenſandi: vel poſſint committere confeſſario, vt cum eis diſpenſet, lib 8, tota d.3.
Diſpenſare an poſſit legatus à latere circa impedimenta matrimonium dirimentia, l.8.d.6 n.14.vſque ad 17.
Et an habeat maiorem facultatem quoad diſpenſandum in ſua prouincia, quam Epiſcopi in ſua diœceſi, l.8.d.9 n.22.
Et an validè diſpenſet abſque cauſa in caſibus ſibi commiſſis, eodem l8.d.18 n.5.
Et an poſſit ſecum, vel cenſeatur diſpenſare admittendo ad actum vel illum patiendo. *Vide hic ſupra*.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium, in caſu magnæ neceſſitatis: & ſit eius facultas in hoc amplior quàm commiſſarij cruciatæ, l.8.d.6.n.24.& 25.
Et quid extra caſum tantæ neceſſitatis, ibi.à n.14.vſque ad 17.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimento, cuius eſt impetrata diſpenſatio ſubreptitia, l.8 d.6.n.21.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus quando impedimentum eſt dubium, & an tunc ſit neceſſaria diſpenſatio, l.8 d.6.n.18.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus virtute Tridentini, ſeſſ.24 c 4 de matrim. vt ij qui bona fide contraxêre matrim. irritum, iterum ineant, l.8.d.6.n.19.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimentis impedientibus matrimonium, l 7.d.17.à n.10.vſque ad 15.
Diſpenſare an aliquando poſſit Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis & religionis, & aliis reſeruatis, & non nubendi & aſſumendi ordinis ſacri l 8 tota d 9. vbi latè explicantur hæc vota, & quando reſeruata ſint, vel materia in quam ea commutantur.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis pœnalibus & conditionalibus caſtitatis & religionis & aliis reſeruatis: & quæ dicantur conditionalia, & quæ pœnalia, l 8, tota d.10.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis caſtitatis emiſſis poſt matrimonium, l.8, d.11.per totam.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis caſtitatis ad petendum debitum, l 8.tota d.21.
Et quid cum coniugato abſque vxoris licentia initiato, ibi.n 4.
Et quid cum vouente caſtitatem animo ingrediendi religionem, qui nondum conſummauit, vel priori bimeſtri, vel ſi alter adulteſcetur, vel ſi fuit votum religionis, ibi.n 6.
Et quid, ſi hæc vota poſt matrim. emiſſa ſint, l.8.tota d.11.
Diſpenſare in omnibus votis an poſſet Epiſcopus ſecluſa reſeruatione, l.8 d.9.n.3.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus circa iuramenta caſtitatis & religionis, l 8.tota d.13.
Et an iuramentum ſemper contineat implicitum votum, ibi.n.4.
Et an conceſſis omnibus iuramentis & votis, præter vota caſtitatis & religionis, vel omnibus votis, nulla exceptione facta, cenſeantur conceſſa iuramenta religionis & caſtitatis, ibi.n.6.& 7.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in cognatione ſpirituali, & affinitate ad petendum debitum, l.8.d 12.à n. 10.vſque ad fin.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis nouitiorum, ſiue ante ingreſſum, ſiue poſteà illa emiſerint, lib 9.d.39 n.44.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in ætate ad matrimonium requiſita, l.7.d.104.n.12.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus, cùm diſpenſatio committitur à Pontifice officiali diœceſis, l 8.d.27. n.30. & 31. vbi quid, ſi qui priùs erat officialis ſeu vicarius Epiſcopi, factus ſit Epiſcopus eiuſdem diœceſis.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus, vt coniugatus habeat beneficium, l.27.d.42.n 17.& 18.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus, vt benedictiones nuptiales conferantur tempore prohibito, l.7.d.7.n.6.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in lege Papæ, vel Concilij, quando in ea conceditur diſpenſatio, nec explicatur cui lib.8. d.5. num.1.vſque ad 6.
Et quando ſit conſtitutio Papæ, quandóve Concilij, & ibi à n.6.vſque in finem.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in aliqua bigamia, *Vide* Bigamia.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in retentione beneficij cum illo qui eſt eo priuandus, & ſi alter illud impetrarit à Pontifice, ſi vacarit, l.7.d.42 n.2.
Diſpenſare an poſſet Epiſcopus attento iure antiquo, vt plures adhiberentur patrini in baptiſmo, confirmatione, l.7.d.57.n.2.
Et quid attento Tridentino, ibi.n 7.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus cum familiari triennali in interſtitiis, vel natalium defectu, l.8 d.1 n.25.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus vel alij prælati in voto, in lege propria, vel ſuperioris, imponendo mulctam aliquam pecuniariam, l. 8.d.14.n 1.& 2.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus & alij prælati, quando eſt res in qua poſſunt diſpenſare, & priùs adeundus Pontifex eſt, ſiue conceſſerit diſpenſationem, ſiue denegarit, ſiue denegare ſolitus ſit l.8 d.14 à n.3.vſque ad 9.
Et quid, ſi denegauit Epiſcopus, & remiſit ad Pontificem, an poſſit poſteà Epiſcopus, poſtquam ille ſe Pontifici præſentauit, diſpenſare, ibi.n.8.
Et an tunc is caſus dicatur occultus, nec deductus ad forum contentioſum, ibi. n.9.
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus nondum conſecratus in caſibus occultis conceſſis per Trident, ſeſſ.24.de reform.c.6, l.8, d.8 n.11.
Et an capitulum ſede vacanti id poſſit, ibi n.10.
Et quid de Abbatibus, & aliis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem

ſcopalem : & an ſubditi horum poſſint ad Epiſcopum confugere circa hos caſus: & an ea poteſtas ſit odioſa & reſtringenda, & competierit Epiſcopis ante Tridentinum, ibi. n. 12.

Et an ſuperiores religionis id poſſint, ibi. n. 13.

Et quando dicatur caſus occultus. *Vide* Clauſula.

Diſpenſare an poſſint Epiſcopus, & quicumque alij diſpenſare potentes iure ordinario, vel ex priuilegio, in votis, in pœna pœcuniaria iam ex voti fractione debita, vel à Papa impoſita, l. 8. d. 16. n. 14.

Diſpenſare qualiter poſſit Epiſcopus in lege propria, etiam iurata, & à Papa confirmata, & quando contractum tranſiuit, l. 8. d. 17. à n. 27. vſque ad 31.

Et qualiter poſſit in lege ſynodi diœceſanæ, vel ipſe, vel Archiepiſcopus & in lege ſynodi prouincialis. *Vide* Archiepiſcopus.

Diſpenſare Epiſcopus. *Vide ſuprà.*

Diſpenſare an poſſit capitulum ſede vacanti, & in quibus *Vide* Capitulum.

Et an poſſit diſpenſare, quando diſpenſatio committitur officiali diœceſano, vel Epiſcopali, l. 8. d. 17. n. 33.

Diſpenſare qualiter poſſint Abbates, & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. *Vide* Abbat, *& alia hic ſuprà.*

Diſpenſare qualiter poſſit vicarius Epiſcopi aut capituli ſede vacanti, aut Abbatum & aliorum prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, quando pontifex committit diſpenſationem expediendam officiali Epiſcopali aut diœceſis, l. 7. d. 27. à n. 29. vſque in fin.

Et an ſit idem vicarius Epiſcopi, & officialis ibi. n. 29.

Et an huic commiſſa diſpenſatio poſſit per Epiſcopum expediri, vel per ipſum vicarium amotum ab officio, vel factum Epiſcopum eiuſdem diœceſis, ibi. n. 30. & 31.

Et an diſpenſationes poſſint expedire, & eſſe delegati Pontificis vicarius capituli, & habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vel ipſummet capitulum, vel vicarius Epiſcopi nondum conſecrati, ibi à n. 32 vſque ad n. 35.

Et quid, ſi duo ſint vicarij, an poſſint alteruter adiri, & ſi alteri ſit reſcriptum præſentatum, poſſit ipſemet vel alter corrigere ſententiam, poſtquam deceptus declarauit diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, aut validam, ibi. à n. 36. vſque ad 39.

Et an poſſit reſcriptum diuidi, aut alter diſpenſet in impedimento, alter vero legitimet prolem, ibi. n. 38.

Et an hæc procedant etiam in confeſſario, cui committatur à ſacra pœnitentiaria diſpenſatio ex, edenda in foro conſcientiæ, ibi. n. 40.

Et an poſſit vicarius remoueri ab Epiſcopo, ne expediat has diſpenſationes, & poſſit eas expedire ſubſtitutus ab Epiſcopo, vel ab ipſo vicario, & an poſſit vicarius hoc delegare, ibi. à num. 41. vſque in finem.

Et an commiſſiones hæ factæ vicario tranſeant ad ſucceſſorem eo mortuo, vel amoto ab officio, ibi. n. 8. 9 & 10.

Et an hæ commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonij cenſeantur factæ nomine Pontificis, aut nomine ſedis, lib 8. d. 28. n. 45. & 46.

Et an hoc mandatum diſpenſandi ſit diſpenſatio, eo. l 8. d. 30 n. 12.

Et an in aliis poſſint hi vicarij diſpenſare eo. l. 8. d. 6. n. 10.

Diſpenſare commiſſarius Cruciatæ an poſſit in affinitate conſurgente ex copula fornicaria, vt ineatur matrimonium, vel initum inſtauretur. & legitimare prolem ſuſceptam & ſuſcipiendam. & qualiter hæc legitimatio intelligatur, vel ſi oblitus eſt legitimare poſſit alius commiſſarius vel idemmet poſtea id efficere, l 8. d 6. num. 25 vſque ad 26.

Et qualiter debeat diſpenſare non adhibitis teſtibus, ibi. n 27.

Et an poſſit diſpenſare ad petendum debitum in affinitate aut cognatione ſpirituali, eodem l. 8. d. 15 n. 13.

Diſpenſare an poſſint parochi & confeſſarius. *Vide* Confeſſarius.

Diſpenſare qualiter debeat confeſſarius quando ipſi committitur diſpenſatio à ſacra pœnitentiaria : & qualiter ſe debeat habere circa legitimandam prolem. *Vide* Clauſula, Confeſſarius, *& hic ſuprà.*

Diſpenſare prælati religionis in votis nouitiorum an poſſint, ſiue ea in ſeculo ſiue in religione emiſerint : an potius id ſit ſolius Epiſcopi l. 9. d. 39. n. 44

Diſpenſare prælati religionum: *Vide ſuprà.*

Diſpenſare religioſi per ſua priuilegia an poſſint in impedimentis dirimentibus apud Indos, l 8 d 7. n. 28.

Et qualiter intelligatur priuilegium. Soc. Ieſu ad diſpenſandum, vt permaneant in matrim. prius inito in gradibus iure humano interdictis quando tempore infidelitatis contraxerunt, ibi. n 29.

Et circa quæ vota vel iuramenta poſſint diſpenſare, aue commutare, eodem l 8 d. 6. n. 1. 2 & 7.

Et quid poſſint circa diſpenſationem ad petendum debitum in voto caſtitatis vel religionis, & In affinitate ac cognatione ſpirituali. d. 11 à n 3. vſque ad 9.

Et an hæc facultas intelligatur cum ſolis ſubditis Epiſcopi diœceſis in qua ſunt, ibi n 10.

Et an neceſſariò debeat eſſe in confeſſione, ibi n. 11.

Et an poſſint diſpenſare vel commutare, quamuis petens impetrarit prius aliam diſpenſationem à Pontifice vel Pontifex denegare ſit ſolitus, aut aditus denegarit, vel religioſus noluerit diſpenſare, ſed remiſerit ad Pontificem. Vel norit Pontificem tantum in opera certa commutare, eodem l. 8 d 14. n. 7.

Diſpenſatio quid ſit, & in quo diſtet ab interpretatione, abrogatione, derogatione, & irritatione, & priuilegio, l. 8. d. 1. n. 1. & 2.

Diſpenſatio an ſit latè interpretanda, an ſtrictè cum omnibus ſuis limitationibus & ampliationibus l. 8. d. 1. à n. 3. vſque in fin.

Et quid de diſpenſatione in cauſa matrimonij, an ſit fauorabilis & extendenda, ibi. n 30.

Et quid de diſpenſandi poteſtate. *Vide hic ſuprà.* Diſpenſandi poteſtas.

Diſpenſatio cum illegitimo ad ordines an ſit ad omnes ordines vt ſit capax beneficij : & quid, quando eſt diſpenſatio totalis. l. 8. d. 1. à n. 16 ad 28.

Diſpenſatio ad plura beneficia an extendatur ad non reſidendum ? & in defectu ætatis ad curatum, an extendatur ad non recipiendos ordines tempore præfixo : & ad non reſidendum an extendatur ad recipiendos fructus l. 8 d. 1. n. 19. & 20.

Diſpenſatio cum Epiſcopo vt conſecrationem differat, an extendatur vt retineat beneficia : & diſpenſatio cum canonico ad ſacrum ordinem ante legitimam ætatem recipiendum, an extendatur vt vocem habeat in capitulo l. 8. d 1. n. 23 & 24.

Diſpenſatio ſiue licentia ad teſtandum an extendatur ad codicillos, vel donationem cauſa mortis, & vt faciat conualeſcere teſtamentum antea factum: nec finiatur primo teſtamento confecto, l. 8. d. 1. à n 9. & n. 17. & 18 & n 38.

Diſpenſatio ſiue licentia ad edenda oua an extendatur ad lacticinia, & diſpenſatio ſiue licentia ad edendas carnes, an extendatur latè ad lacticinia, l 8 d. 1. n. vltimo.

Diſpenſatio ſiue licentia ad ordines ab alieno Epiſcopo accipiendos, an extendatur vt cum accipiente diſpenſetur in irregularitate, & aliis impedimentis, l. 8. d. 1 n. 23.

Diſpenſatio an admittat argumentum à maiori ad minus, lib. 8. d. 1. à n. 31. vſque in finem,

Diſpenſatio quando eſt dubium, an extendatur ad aliquem caſum, an extendatur tunc ad eum, l. 8 d. 2. n. 9.

Diſpenſatio an ſit neceſſaria quoties eſt dubium impedimentum, l 8. d 6. n 18.

Diſpenſatio voti an ſit ſubreptitia tacito iuramento, vel iuramenti tacito voto, vel ſi falsò dicatur votum, cum ſit iuramentum, vel è contra : vel ſi falsò, affirmetur eſſe tantum vnicum vinculum, cum ſit vtrumque, l. 8. d. 2. n. 24.

Et quid, ſi non fiat mentio repetitionis eiuſdem voti aut iuramenti, ibi. num. 25.

Et quæ alia ſint explicanda in voti diſpenſatione, d. 24 n. 21.

Diſpenſatio quando vitietur ex taciturnitate veri, aut expreſſione falſi & generaliter de omn. ſcriptis gratiæ vel iuſtitiæ, l 8, tota d. 12.

Et quid diſtet inter obreptionem & ſubreptionem in his reſcriptis, ibi. num. 2.

Et an reſcripta gratiæ vel iuſtitiæ ſubreptitia reddantur ipſo iure nulla: & quid, ſi vtrumque contineant, ibi. n. 3. vſque ad 7.

Et an idem ſit de gratiis ab ordinario per ſubreptionem obtentis, ibi. num. 4.

Quid quando exprimitur falſum, cuius vera expreſſio faciliorem redderet diſpenſationem, & quando cenſeatur qualitas illa falſa expreſſa cauſa demonſtrationis : & quando cauſa taxationis, ibi. num. 13. & 36.

Et quid quando vinculum, In quo diſpenſandum eſt, ſub dubio proponitur, cum tamen ſit certum, ibi. n 40.

Quid ſi vna cauſa ſola narretur, & ea ſit falſa : vel plures, & quædam ſunt veræ & quædam falſæ, ibi. à n. 41. vſque ad 44.

Quid ſi Papa diſpenſet cum conſanguineis, allegata falsò copula, & iactura famæ mulieris vera, ibi. n. 46.

Et an clauſula, motu proprio, ſuppleat ſubreptionem in tacenda veritate, aut falſitate exprimenda, ibi. à n. 36. vſque ad 52.

Et an hæc taciturnitas veri, aut expreſſio falſi in vna reſcripti parte aut diſpenſationis contingens, vitiet totum, an ſolam partem in qua contingit, ſiue per ignorantiam, ſiue per malitiam, ſiue per curialis culpam contra relationem partis accidat, ibi. à num. 53. vſque in finem.

Et quas pœnas incurrat curialis vel ſolicitator hanc facultatem committens, ibi n. 58

Diſpenſatio in qua erratur in nomine, vel diœceſi eius cum quo diſpenſatur, an ſit irrita, l. 8. d. 21. n 37 & duplici ſequenti.

Diſpenſatio in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali, an, vt ſit valida, exigat explicari gradum, & ſi ſit duplici titulo talis coniunctio, ſit vterque explicandus, l. 8. d. 24. à n. 1 vſque ad 6.

Et quid, ſi affinitas contracta ſit ex pluribus fornicationibus cum eadem perſona etiam repetita copula, poſtquam Pontifex, aut ordinarius, vel confeſſor diſpenſauit, ibi. n. 7. & 8.

Et an quando inæqualitas gradus oritur ex parte fœminæ, quòd ſit amita viri, ſit id explicandum in diſpenſatione conſanguinitatis, affinitatis, & publicæ honeſtatis, & an diſtantia gradus ſit in linea recta, ibi. n. 12 13. & 14.

Et an explicandum, an cognatio ſpiritualis filiatio, paternitas, vel compaternitas & ex quo ſacramento, & ex qua actione contracta ſit, ibi. n. 15.

Et an ſit exprimendum, num publica honeſtas ſit ex matrim. rato, ibi. num. 16.

Et in affinitate concurrenti cum publica honeſtate, an ſit vtriuſque impedimenti mentio facienda : & an affinitas ſit ex copula licita vel illicita, ibi. à n. 36. vſque ad 40.

Et an valeat diſpenſatio ſi erretur in gradu, etiam ex ignorantia, & errore

errore communi, narrato ſuperiori gradu, cum ſit inferior, vel è contra vel maiori impedimento, cum ſit minus alterius ſpeciei, ibi à n. 17. vſque 20

Et an quando conſanguinei vel affines diſtant inæqualiter à ſtipite, ſufficiat gradus remotioris mentio: & explicantur latè literæ declaratoriæ, ibi à n. 29 vſque ad 35

Et diſpenſatio in his impedimentis quæ petat explicari, declaratur late tota ea d. 24

Diſpenſatio an valeat, ſi erretur in gradu, vel impedim. *Vide ſupra.*

Diſpenſatio matrimonij in conſanguineos, vel affines, cognatos ſpirituales vel habentes aliud impedimentum dirimens, an neceſſariò petat explicari matrim. vel ſponſalia inter eos contracta, vel copulam inter eos habitam, vel ſpem futuri matrim. conceptam: vel ſpem. facilioris diſpenſationis ab vtroque vel alterutro contracturo conceptam: & an mulier rapta ſit: & qualis ignorantia excuſet, ſiue allegetur ignoranter eſſe contractum vt cauſa diſpenſationis, ſiue id taceatur, l. 8. tota d. 25

Diſpenſationis facilioris ſpes quando illam vitiet. *Vbi ſuprà* Et an eam vitiet delictum admiſſum vt facilius diſpenſetur, quia ſcitur concedi faciliùs in illius remedium, l. 8 diſp. 25 fin.

Diſpenſatio poſterior an irrita ſit, eo quòd in ea non ſit facta mentio prioris diſpenſationis, ſiue validæ, ſiue irritæ, l. 8 tota d. 22 Et quid, quando quis ob ſcrupulos impetrauit aliam diſpenſationem ſtrictiorem, an poſſit certior factus de prioris diſpenſationis valore, ad illam redire, ibi num 16. Et quid, ſi impetrauit diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, & poſtea noluit eam ducere, ſed impetrauit alteram ad ducendam aliam, an poſſit vti alterutra, ibi num. 9

Diſpenſatio cui ſemel renunciatum eſt, an poſſit ampliùs prodeſſe: & quis poſſit acceptare renunciationem l 8. tota d 32 Et quid, ſi impetrans illam cancellet, vel concidat, ibi num. 3. Quid ſi conſanguinei impetrantes diſpenſationem vt mutuo contrahant, aliud matrimonium ineant, vel aliam diſpenſationem impetrent, an amittant priorem, ibi n 6

Diſpenſationis cancellatio vel conciſio *Vbi ſuprà*

Diſpenſatio ad matrimonium an proſit, ſi ante illius vſum aliud matrim. ineatur, vel alia diſpenſatio impetretur, l 8. d. 32. n. 6

Diſpenſatio eadem an debeat continere omnia impedimenta, ne ſubreptitia ſit, nec ſufficiat diuerſas diſpenſationes variorum impedimentorum impetrari, l. 8. tota d 25. Quid, ſi vnum eſt publicum & alterum occultum, ibi n. 7 & 8

Diſpenſatio an irrita ſit, ſi abſque ſpeciali mandato impetretur, l 8 tota d. 26. Et an proſit ignoranti, vel à ſolo acceptationis tempore, ibi num 5. Et an impetrata ab altero contrahente proſit vtrique, etiam altero ignorante, ibi n. 6. & 7. Et quid de literis ad beneficia & lites, ibi n 1

Diſpenſatio an irrita ſit, vel ſaltem illicita, eo quòd ſine cauſa legitima ſit conceſſa, l 8. tota d 17. & 18. Et quid, ſi ſit aliqualis cauſa, at non ſufficiens, & prælatus iudicauit ſufficientem, ea d. 17 n 7. & 9. Et an valeat, ſi non ſit præmiſſa cognitio cauſæ, at reuera aderat cauſa, ea d 17 num. 10. Et an præſumatur cauſa in vtroque foro in principe vel quocunque alio diſpenſanti, ea d. 17. n. 14 & 15. Quid, quando Epiſcopus vel Archiepiſcopus diſpenſant in propria lege, aut ſynodi prouincialis vel diœceſanæ, & qualiter ſe habeant ad has ſynodos, ea d 17 à num. 17. vſque in finem. Et an peccent diſpenſans abſque cauſa, impetrans diſpenſationem, & ea vtens, tota d. 18

Diſpenſatio alicui commiſſa in lege ſuperioris an intelligatur, ſi iuſta cauſa adſit, l 8. d. 17. n. 4

Diſpenſatio an ſemper debeat eſſe ob bonum commune, l. 8. d. 19. n. 1.

Diſpenſatio in impedimentis matrim. quas cauſas exigat. *Vide* Cauſa. Et quas diſpenſatio in votis matrim impedientibus *Vide ibid.*

Diſpenſatio quando ſine cauſa conceditur qualiter intelligatur clauſula continens cauſas, & an eæ ſint probandæ l 8 d 35 n. 24 25

Diſpenſatio an ceſſet ceſſante cauſa *Vide* Cauſa Et quo tempore cauſæ verificandæ ſint. *Vide ibid*

Diſpenſatio an extinguatur morte concedentis, vel morte officialis diœceſani cui expedienda committitur. *Vide* Delegata poteſtas.

Diſpenſatio an expiret, ſi literæ expeditæ non ſint, dum Pontifex obiit: indigeátque ad ſui valorem vel ad probationem in foro externo ſcriptura. l 1. tota d 29 Et an literæ ſuffragentur ex tunc, quã do expediuntur, an à tempore conceſſæ diſpenſationis, ibi n 9

Diſpenſatio in voto caſtitatis etiam ſolemni, vel non nubendi vel religionis, ad matrimon. ineundum an extinguatur priori matrim. inito, licet ſit irritum vel non conſummatum, illo, d 31. à numer. 1, vſque ad 12

Quid, quando diſpenſatur in his votis ad contrahendum cum certa perſona vel cum duobus voto aſtrictis ad contrahendum inter ſe, an extinguatur priori matrim. inito, nec liceat illis virtute eius diſpenſationis contrahere cum alia perſona, ibi n. 13. & 14

Diſpenſatio in voto religionis ad ineundum matrim. an proſit vt vouens poſſit manere in ſeculo abſque matrim. l 8 d 31 n. 7

Diſpenſatio in voto ad contrahendum cum certa perſona, an aliquando extendatur ad contrahendum cum alia. l. 8 d. 32. n 13 & 14

Diſpenſatio cum monacho qui habitum dimiſit, vt ſecum faciliùs diſpenſetur, an ſit ſubreptitia tacito hoc, l. 8 d 25. n penult. & vlt.

Diſpenſatio in voto religionis tacendo fuiſſe ſimul votum perſeuerantiæ, an ſubreptitia ſit, l 8 d. 31. n. 23

Diſpenſatio ſemel conceſſa ſiue in foro externo, ſiue interno, an poſſit reuocari, l. 8 tota diſp. 33. Et an ſi ſuperior delegauit facultatem, poſſit ipſe, vel eius ſuperior abſque cauſa reuocari ibi n. 7

Diſpenſatio in dubio an cenſenda ſit ſubreptitia an valida, lib 8. d. 12. num 25

Diſpenſatio an exigat verba. l. 8 d 4. n. 1

Diſpenſatio in foro conſcientiæ an proſit ne matrim. initum ſeparetur detecto impedimento in foro externò: & ne impeditus teneatur id fateri rogatus à iudice, & neſcientes teneantur illud denunciare, l. 8. d 34 n 43 & 44

Diſpenſatio in impedimento criminis ſemiplene probati, qua cautela impetranda ſit, ne crimen in literis manifeſtatum ab impetranti, noceat ipſi in foro externo, l 8. d 34. n 12

Diſpenſatio in foro conſcientiæ an ita gratis expediri debeat, vt in nullo euentu liceat compoſitionem exigere. l 8 d 34 fin.

Diſpenſatio in foro externo an ſit ita gratis expedienda, vt nec ſtipendium nec munera recipi poſſint ab officiali diœceſano eam expedienti, l. 8. d 35 à n. 10. vſque ad 14

Diſpenſationis expenſas an vterque contrahens ſoluere teneatur & quid, ſi alter reſiliat ob ingreſſum religionis, vel ob aliam cauſam, l 8 tota d 36

Diſpenſatio an ſit committenda vicario diœceſis vtriuſque contrahentis, vel ſatis ſit in precibus mentionem fieri diœceſis alterius, l. 8. d. 35. n. 5

Diſpenſatio fori externi an ſit ab officiali diœceſano expediendo, præmiſſa cauſæ cognitione iudiciali, an ſat ſit extraiudicialis. Et an ſi expediatur officiali ignorante veritatem illius, cum tamen vera ſit, valeat, l 8 d. 35 & 16

Diſpenſatio in foro conſcientiæ commiſſa confeſſario qualiter ſit ab eo expedienda, & an valeat, ſi ignarus cauſæ diſpenſet, cum tamen cauſa vera ſit: & alia quæ ad confeſſarium hunc pertinent *Vide ſuprà.*

Diſpenſatio commiſſa in foro externo officiali diœceſano qualiter debeat ab ipſo expediri: & multa ad hoc ſpectantia. *Vide ſuprà.*

Diſpenſationis fori interni & externi clauſulæ qualiter intelligantur. *Vide* Clauſula.

Diſpenſationem ſibi commiſſam an poſſit officialis diœceſanus delegare, l 8 d 27 fin.

Diſpenſationem competentem Epiſcopo ratione vrgentis neceſſitatis an poſſit ipſe delegare, l 8. d 6 n. 10

Diſpenſatio cum conſanguineis vt matrim. ineant, an efficiat, vt poſtea habita copula inter illos ante matrim. initum non ſit inceſtuoſa, l. 7. d. 67 n. 9

Diſpenſatio an extendatur vt liceat illa vti extra diſpenſantis territorium. l 8. d 31 n 17

Diſpenſatio ad plura beneficia in diuerſis diœceſibus ſita, cuius Epiſcopi ſit, an vtriuſque diœceſis, an alterius, l. 8. d. 31 n. 16. & 11.

Diſpenſatio cum illegitimo *Vide* Legitimatio.

Diſpenſatio ad beneficium non confert ius ad illud, l. 7. d. 42. n. 1

Diſpenſatio cum clerico irregulari ad beneficia, an extinguatur ipſo ad matrimonium tranſeunti, l. 7. d 42 n. 8. & 9

Diſpenſationis verba an iuxta ſupplicationem ſint intelligenda, l. 8. d 21. n. 17

Diſpenſatio an extendatur ad cauſam ſub eius verbis non comprehẽſam, quando ex errore inculpabili eſt impetrata, l 8 d. 21. n. 59

Diſpenſationem impetrans curialis aut ſolicitator. falſum narrans contra relationem partis, quas pœnas incurrat l 8. d. 21. n 58

Diſpenſatio irregularitatis ex homicidio, tacendo occiſum eſſe presbyterum, an valeat, l 8 d 21. n. 32

Diſpenſatio irregularitatis ex celebratione excommunicati celebrantis, an petat multiplicem celebrationem explicari, l. 8. d 24. n. 7

Diſpoſitio, & Diſpoſitum.

Diſpoſitio quando ſit fauorabilis, aut odioſa, *Vide* Conſtitutio quando ſit odioſa

Diſpoſitio iuris ciuilis an ſeruanda ſit in foro canonico, vbi ius canonicum nil diſponit. *Vide* Leges ſeruandæ

Diſpoſitio generalis eſt generaliter intelligenda, l. 3 d. 35. n 7

Diſpoſitum in vno correlatiuo quando cenſeatur in altero diſponi, l. 1 d. 54. n. 1

Diſpoſitio quando ſit Pontificis, & quando concilij, l. 8. d. 5 à num. 6. vſque in fin

Diſpoſitum an cenſeatur, quod ſi aduertiſſet teſtator diſpoſuiſſet, l. 7. d. 60 n. 10. & 11

Diſſenſus.

Diſſenſus coniectura, eſt diſparitas contrahentium, l. 3. d. 15. n. 7

Diſſimulatio.

Diſſimulatio principis an inducat diſpenſationem, l. 2 d. 38. n. 12

Diſtillatio.

Diſtillatio in quo diſtet à pollutione, l 9 d. 45. n 5 Et an ſit mortale dare cauſam notabilem diſtillationi: aut illam, commotionémve procurare, ibi n. 22. Et eodem l. 9 d. 17. n. 17. Et quid ſi ſequatur ex tactibus, aſpectibus, verbiſve turpib. inter coniuges, ea d 45 n. 41

Diſtributiones.

Diſtributiones quotidianæ an debeantur ei qui peccet aſſiſtens diuinis, vt ſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus. Et quoties clericus arceatur à miniſterio ob delictum, an acquirat fructus illi miniſterio debitos, l. 3 51. n. 10. iuncto, n 21

Diuortium

Diuortium an fiat confeſſione alterius coniugis *Vide* Probatio ad diſſoluendum.

Diuortium vnde dicatur & quotupliciter ſumatur,& de variis eius ritibus apud Romanos,l.10.d.n.1 & 2

Diuortium an æquè poſſint vir & vxor celebrare, lib.10.d.1. n.1. & ſeq Et an obſtet conſuetudo contraria,ibi n.7.Et an exigatur monitio,ibi n 8.

Diuortium ratione adulterij an ſoluat matrimonij vinculum,ita vt liceat ad aliud tranſire l.10.d 2.n.1.& 2

Diuortium an poſſit celebrari ratione adulterij, non tantum quoad torum & habitationem, ſed etiam quoad curam,l.1.ord.3.n.2.& 3. Et an ſit de iure naturæ,n.4,Et ſat ſit adulterium tempore infidelitatis admiſſum,ibi n.5.& intra quod tempus poſſit peti, ibi n. 9.

Diuortium an poſſit peti ob ſolam coniugis voluntatem fornicandi, lib.10.d.4.num.1.Et an ob ſodomiam ſiue viri ſiue vxoris cum alio viro,vel vxoris cum alia fœmina,ibi à n.2.vſque ad 5. Quid ſi non effundatur ſemen in copula naturali vel ſodomitica, ſed penetretur vas,vel immittatur intra ſemen,abſque vaſis penetratione, ibi n.13 Et quid,ſi caſu incidat ſemen intra vas, vt effuſum in balneo attrahat matrix fœminæ, ibi n.14.quid de copula ſodomitica vel effuſione ſeminis extra vas cum propria,vxore,ibi n.6.7.&.8.Quid de pollutione extraordinaria cum alia fœmina, vel mollitie, vel intra os aut aures,ibi num 9 & 10. Quid de oſculis & amplexibus ibi num.11.& 12.Quid de coitu cum fœmina mortua vel beſtia,ibi num 14.

Diuortium an poſſit fieri quando de conſenſu coniugis,aut ipſo ſciente & diſſimulante,alter fornicatur,l.10.d 5.n.1,vſque ad 5. Et quid, ſi vir det cauſam fornicandi nolens cum vxore habitare, ſed eam expellens,aut denegans alimenta aut debitum,ibi n.6.& 7. Et quid ſi dedit anſam,eo quod negauit matrim.ibi n.9.

Diuortium an liceat, quando infidelis ad fidem conuerſus dedit anſam infideli fornicandi,nolens cum eo habitare,ſed repudians, l.10. d.5.n 8.Et quid,ſi tunc infidelis repudiatus ad aliud matrim. tranſeat,ibi n.18.

Diuortium an liceat, quando coniux credens alterum obiiſſe, aliud matrim init,aut fornicatur:& qualis culpa requiratur ad diuortium l.10 & d.5.n.11.& 12 Et quid,ſi fuit vi cognita ibi n.13. Et quid,ſi vxor dedit cauſam violentiæ, ibi n 16. Et quid ſi ſolo metu coacta eſt,ibi n.15.& 16.Quid ſi coniux commiſceatur alteri credens eſſe ſuum coniugem:& an credatur eius iuramento,ibi n.17.

Diuortium an poſſit peti,quando ſeparatum matrimonium ratione impotentiæ detecto errore inſtauratur, ſi alter fornicatus,ſit aut ad aliud matrim tranſierit,id conſummans: & ſi vtrique id acciderit, detur compenſatio,l 7 tota d. 101

Diuortium an poſſit peti ex confeſſione coniugis impotentis ſpoliati, allegantis ſe poſt id matrim.alias fœminas cognouiſſe: & ſi confitens ſit minor,poſſit reſtitui contra hanc confeſſionem,l.7.d.112.à n.15.vſque in fin.

Diuortij & adulterij iudex an ſit Eccleſiaſticus & ſæcularis: & quæſtione mota de alimentis, excipienti altero de diuortio, an poſſit inhiberi iudex ſecularis,l.10.d.8 n.25 vſque ad 27

Diuortium ſi petant infideles ſubiecti principi Chriſtiano,vel agatur de viribus matrimonij inter eos,vel ſi alter ſit fidelis,alter verò infidelis,quis ſit iudex competens,l.7.d.3 n 9

Diuortij cauſa acta an poſſit tranſiri ad accuſationem criminalē adulterij, vel è contra, lib.10 d.8.n.18.19.& 20.vbi an ſaltem per modum exceptionis poſſit allegari id adulterium deductum ad criminale iudicium,contra adulteram petentem viri reſtitutionem.

Diuortij ſententia an tranſeat in rem iudicatam,l.10 d.9.à n.2.vſque ad 4

Diuortii ſententia an retractanda ſit.Eccleſia inueniente ſe deceptam ſiue coniuges mutarint ſtatum, ſiue non: & an teneatur coniuges tunc reconciliari,l.10.d.9.à n.6,vſque ad 12 Et an ſententia ſit reſcindenda ex iudicis officio,an ad patris inſtantiam,ibi n.7.

Diuortio celebrato an poſſit innocens reconciliare adulterium coniugem inuitum, l.10. d.10

Diuortium an poſſit celebrari propria authoritate,vel indigeat iudicis ſententia quoad debitum adultero denegandum,l.10 d 12. à n.2 Et quid,quoad ſeparandum habitationem. ibi à n.10. & quid.ſi iudex præcipiat coniugi vt debitum reddat,vel an reddendum ſit lite pēdenti,ibi n.6.& 7. Et an adulterij accuſatio ſit mixta & criminali aſſimiletur,l.10 d.8 n.19

Diuortium an liceat coniugi propria authoritate, quando illi conſtat matrim eſſe nullum;& an dimiſſus ſit reſtituendus, lib.10.d.12, n.37

Diuortium qualem adulterij notitiam deſideret, lib.10.d.12.num.39. & ſeqq.

Diuortium quando cenſeatur remiſſum ratione copulæ vel aliorum familiaritatis actuum.*Vide* Adulterium.Et quando cenſeatur remiſſum eo celebrato ob hæreſim *Vide* Hæreſis.

Diuortium an liceat quando alter coniux remiſit adulterium etiam ſola mente,l.10.d.5.n.19.Et quid ſi poſt reconciliationem reconciliatus labatur in adulterium,an poſſit de illo nouo & de præcedenti remiſſo accuſari,ibi n.20.& 21.Et an poſſit tunc reconcilians lapſus in adulterium, illud recompenſare cum adulterio à ſe priùs condonato,eodem l.10 d.6.n.7

Diuortium ob adulterium an poſſit ab Eccleſia reſtringi: & caſus in quibus tunc diuortium non licet,an ſint de iure naturali, l.10.d.5. n.13

Diuortium an liceat vbi vterque coniux eſt adulteratus, vel detur compenſatio,l.10.d.6.num.1. Et an ad compenſationem deſideretur vtrumque adulterium eſſe certum,ibi n.2. Et quid, ſi alter mollitiem paſſus ſit, vel pollutionem cum fœmina extra vas vel intra abſque ſemine concubuerit:vel alia fornicatione pollutus ſit, quæ non ſufficiat ad diuortium,ibi 3.Et quid,ſi alter ſit beſtialis, aut ſodomita, aut vtroque vitio infectus, & alter ſolum adulter.ibi n.4. & 5 Et an referat vter coniugum prius adulteratus ſit, ibi n 6. vel alter plura adulteria admiſerit,ibi n.8. Et an compenſetur adulterium coniugis cum adulterio à ſe priùs condonato,ibi n 7.Et quid ſi alterius adulterium ſit occultum,alterius verò publicum, ibi n.9. *Vide* Compenſatio:vbi an coniux fornicans ſeparatione facta teneatur ad priorem redire.

Diuortium an poſſit celebrare adulter paciſcendo cum adultera, vt conſentiat,& ipſam non accuſabit,l.10.d.6 n.10

Diuortium an poſſit celebrare adulter coniux emendatus, quando alter corrigi non vult,l.10.d.7 n.1.& triplici ſequenti

Diuortium ratione hæreſis quando liceat: & an detur compenſatio quando vterque coniux eſt hæreticus,vel alter hæreticus,alter vero adulter.*Vide* Hæreſis.

Diuortium an liceat ob alia crimina,ſiue coniux pertrahat ad illa,ſiue non: & quid,ſi coniux nolit habitare abſque conditione peccandi, vel ſi alat coniugem bonis iniuſtis acquiſitis,l.10.tota d.1 Quid,ſi viros procaces domi admittat, ibi n.7

Diuortium ratione lenocinij viri an liceat, l 10 d 17 n.6

Diuortium an fiat ob pertinaciam alterius coniugis in excommunicatione,l.10 d 15 n.12

Diuortium an liceat,eo quod maritus ſe vendiderit,l.7 d.23 n 15

Diuortium ratione ſæuitiæ,& qualiter tunc liceat ad ordines vel religionem tranſire, *Vide* Sæuitia.

Diuortium ob ſæuitiam parentum viri,vel ob timorem futuræ ſæuitiæ,vel quia vir eſt latro,aut alia delicta admittit, ob quæ timet ſibi vxor:vel ratione verberum,vel quia agitur inter coniuges lis circa maiorem bonorum partem,vel quia eſt vxor benefica: vel liberos interficit,vel deprædatur viri ſubſtantiam, an liceat. *vide* Sæuitia.

Diuortium an liceat, quando vir de ſe timet fore vt vxorem interficiat:vel vult cum vxore alio migrare,& ipſa renuit,l 10.d 18 n.9

Diuortium ratione furoris vel ebrietatis, & an liceat tunc alteri ad religionem tranſire,l.10 d.18

Diuortium qualiter teneatur coniux celebrare altero in adulterio perſiſtente,& alia ad hoc ſpectantia *Vide* Adultera.

Diuortij ſententia inter Indos,vel aliæ cauſæ matrimoniales, an exigant obſeruari ordinem iudiciarium,l.10.d.19. n.1

Diuortio facto filii vbi debeant educari, ſiue culpa contingat: ſiue abſque ea,ſiue quia matrim.reperitur nullum,l.10.tota d 10

Diuortio facto quando liceat ad ordines tranſire. Et quando ad religionem vel votum.*Vide* Ordo.

Doctor.

Doctori atteſtanti conſuetudinem an ſit credendum,l.7.d.17.n.8

Doctrina Chriſtiana.

Doctrinæ Chriſtianæ ignorantia an poſſit matrim. impedire *Vide* Parochus impedimentum. Et ibi,an poſſit aliquis cenſuris compelli eam addiſcere.

Dolus.

Dolus quando requiritur,an ſufficiat ignorantia quantumuis craſſa,l.10. d.32.n.36.*Vide* Error Dolus in contractu.Sponſalia dolo.

Domicilium.

Domicilium qualiter acquiratur.*Vide* Habitatio qualis requiratur.

Dominium.

Dominium an poſſit transferri per actum internum,l.1.d.3.n 3

Dominus.

Dominus an poſſit offerre occaſiones vel non auferre ſeruis vel famulis,vt deprehenſi reſipiſcant,l.10.d.12.n.52

Dormiens.

Dormiens an poſſit aliquando amittere gratiam,l.9 d.45 n.31.

Donans,Donatarius,Donare,Donata,& Donati.

Donantis,& donatarij hæredes quid poſſint circa donationem non acceptatam dum viuerent donans,& donatarius. *Vide* Promiſſio ante acceptationem,

Donare an cenſeatur ſoluens, ex falſa cauſa. *Vide* Soluens ex falſa cauſa.

Donata à conſanguineis coniugum,& ab amicis illorum parificantur lib 6. d 26. num.1. Quando donatur vtrique coniugi ab extraneo, nec alterius contemplatione,eſt donum diuidendum num.3 Idem ſi donetur vtrique ab æque amicis,vel æquè conſanguineis vtriuſque eod. num 3. Quando donans eſt conſanguineus ſolius coniugis donatarii, aut amicus, ſoli donatario acquiritur donum, numer.4.

Idem quando eſt æquè vtriuſque conſanguineus, n.17. Idem quando alter coniux conſanguineus donantis,non eſt cauſa proxima illius donationis,n.6

Idem quando coniugis donatarii extant benemerita erga alterius coniugis conſanguineum donantem,n.7

Quid ſi obſequia aut beneficia collata eſſent de communibus bonis, num.7.Quando ſolius mariti extant merita erga donantem vxori, acquiritur ea donatio ſoli marito,n 8.Quando conſtat de donantis voluntate,illi ſtandum eſt,n.9. Quid quando conſanguineus alterius coniugis conſummato matrim donat alteri,an acquiratur coniugi cui donat, vel conſanguineo cuius contemplatione donat, à n.10.ad 16

Quid ſi à conſanguineis alterius, donetur vtrique coniugi, n.12.

Quid de donatis à ſocero mutui, num 17. An eſto donata vxori à viri conſanguineis, cenſeantur viro donati, ſi vir donationis conſcius non reuocet, cenſeatur ea vxori donare, & morte confirmetur talis donatio, num.18.19. An donata ſponſæ à conſanguineis ſponſi, vel è contra, cenſeantur ſponſalitia largitas, & inſtar illius aequitantur, num.26. & 22. At ea donatio habeat tacitam conditionem, ſi matrim.ſequatur.n.23.

Donatio inter coniuges quotuplex ſit. Et quid ſit donatio ante nuptias, vel propter nuptias, ſponſalitia largitas, & arra, l.6.d.1.n.1. An donatio inter coniuges ſit irrita, poſſitque ad libitum reuocari, n.2. An ita ſit nulla, vt teneatur coniux donatarius ſtatim reſtituere, vel poſſit expectare vt morte confirmetur, n.3.

An valeat facta ante conſummatum matrim. & receptas Eccleſiæ benedictiones, n.4. Quid ſi fiat poſt annum à contracto matrimonio: vel facta ante annum illum, confirmetur eius lapſu, n.5. Quid de donatione ante matrimon. facta, cuius affectus differtur in matrimonis tempus, n.6. Quid ſi fiat per interpoſitas perſonas, n.8. Quid ſi ij coniuges diu ſeparati habitarint, n.9. Quid ſi donetur coniugi per eum, qui aliquo modo alterum coniugem attinet per patriam poteſtatem: vt ſi ſocer det nutui, n.10

Quid de cæteris contractibus inter coniuges n.12

Donatio inter virum & vxorem putatiuos, ſiue vterque ſiue alter ſciat aut ignoret non valere matrim. an valida ſit, l.6. d.2. per totam. An valeat legatum factum tali vxori, quando ſolus vir legans erat conſcius nullitatis, & idem ſit in dote, & aliis contractibus, n.3.4. & 5. Quando talis donatio eſt irrita, an confirmetur morte donantis, n 9

Donatio coniugum valet inter Imperatorem & Imperatricem: Regem, & Reginam, & Principes non recognoſcentes ſuperiorem, l.6.d.3. n.1. Item quando ex donatione non ſit recipiens ditior. Vt ſi donetur caſu ſepulturæ, n.2. Item quando donantur coniugi redditus ad capellaniam; vel ad oleum & ceram ad templum illuminandum: vel ad alia ad Dei cultum, num.2. An ſi coniux donatarius rem inutiliter expendat, aut partem illius, teneatur donatione reuocata integrè reſtituere. Et quod tempus inſpiciendum ſit ad diſcernendum an donatarius coniux factus ſit re donata ditior, num.3. Valet donatio vt coniux ſoluat pro cognato ſportulas, vel expenſas pro ſtudio, aut nuptiis conſanguinei, num.4. Quid ſi in his caſibus coniux rem donatam conſeruaſſet, & tantundem de ſuis bonis in ea re conſumpſiſſet, num.4. Valet ad refectionem ædium alterius coniugis incenſarum, num.5. Similiter quando donatur coniugi, vt donum illud largiatur alteri, num.6. Quid quando donantur, vt donum acquiratur alteri coniugi, tempore ſoluti matrimonij, num.8. Quid ſi vxor donet viro gratia honoris, vel dignitatis adipiſcendæ, vel ludorum præparandorum: vel licentiæ, aut doctoratus obtinendi: vel pro militia, aut nobilitate acquirenda, num 9. Quia ſi vir remittat vxori promiſſam dotem, aut illius partem aut aliud debitum, num.10. Quid ſi ad certum terminum debeat aliquid vxori, & ante illum ſoluat: vel conſtante matrimon. ei dotem reſtituat, num.16. Quid ſi vir remittat vxori vſuras dotis non ſolutæ. num 11. Quid ſi vir donet vxori quid annuum ad alimenta, licet non ſit traditum, an morte confirmetur, n.12. Quid ſi viro donet vxor exilij cauſa, n.13. Quid ſi alteruter coniux vtatur ſeruis, vel animalibus alterius, vel in domo alterius gratis cauſa donationis habitet. n.14. An donatio remuneratoria valeat inter coniuges, l.6.n.1.& 11

Donatio ex qua donans non ſit pauperior, valet inter coniuges, lib.6. d.4.n.1. Quid ſi legantem, aut donantem cauſa mortis coniugi roget ille vt leget, aut donet illi alteri coniugi, n.2. Quid ſi donet coniugi rem alienam, n.3. Quid ſi donet coniugi quæ erat prodigè conſumpturus, n.4. Quid ſi donet rem alterius coniugis eam donationem permittentis, n.5. quid ſi donet coniugi fructus ex præiudicio percipiendos, n.6. Quid de repudiatione, aut ceſſione, hæreditatis, vel legati, in fauorem alterius, vel ſi coniux iuſſus coniugi hæreditatem reſtituere ſtatim reſtituat abſque deductione quartæ parti. *Vide* Repudiare hæreditatem.

Donatio dotis, qua vxor conſtante matrim. dotem viro conſtituit. An valeat l.6.d.7.n.1. An vir vel conſtante matrimon. vel ante, poſſit dotare vxorem, num.2. Quid quando ſint coniuges diſpares, num.3. & 4. An hæc dos fœminæ à viro conſtituta habeat dotis priuilegia, n.5. An valeat hæc dos quando ante vxorem deſflorat, num.6. Quid quando Pontifex diſpenſat in impedimento ea lege vt vir dotet vxorem, n.7. Quid quando eſt conſuetudo dotandi, n.8. vel eſt pro pacis bono inter conſanguineos vtriuſque coniugis, n.9. An hæc dos minuat legitimam aſcendentium, vel deſcendentium. *Vide* Dos data per virum.

Donatio an ſit confeſſio facta à viro dotis receptæ. *Vide* Confeſſio dotis receptæ.

Donatio cauſa mortis inter coniuges valet, nec per eam transfertur dominium, l.6. d.10. n.1. Quid ſi adiiciatur pactum de non reuocando n.2. Quid ſi mutuo ſibi coniuges donent ea lege vt ſuperſtes dum vixerit, fruatur alterius bonis, an poſſit fieri in præiudicium legitimè aſcendentium, n.3. An deſideretur traditio vt hæc donatio cauſa mortis valeat, n.4. An deportatione viri, vel vxoris confirmetur quoad dominium, ne poſſit reuocari, eiuſque bonis publicatis non publicetur, n.4 Quid ſi facta publicatione vir reuocet donationem, n.5. An hæc donatio trahatur retro ad tempus donationis, morte donantis ſecuta, n.6

Donatio inualida coniugum an firmetur iuramento, l.9.d.11.n.1.& 2. vſque ad 7. An ſimiliter confirmetur homagio, vulgo, *Pletto omenis*, n 8.& 9

Donati præſumpta conſurgens ex dotis receptæ confeſſione, an firmetur iuramento, l.6.d.12.à n.1.ad 4

Donatio facta contra prius non donandi iuramentum, inter coniuges, an firmetur iuramento, l.6.d.13.à n.2.ad 5. Vbi tractatur, an tractatus geſtus contra prius iuramentum, & alienatio rei dotalis contra iuramentum non alienandi, firmetur iuramento.

Et quid ſi per prius iuramentum non ſit ius tertio acquiſitum, cuius intererat contractum ſeruari, n.6. Quid ſi is cum quò contrahitur, ignorabat prius iuramentum, n.7

Donatio irrita inter coniuges firmatur naturali donantis morte, l 6. d.14.n.1

Quid quando mors eſt violenta, vel donantis iam defuncti memoria damnatur, eod.n.1

Quid de donatione inter coniuges putatiuos, eodem num.1. Quid de donatione ante matrim. facta, collata in tempus matrimonij, n.2. An confirmetur in præiudicium legitimè aſcendentium, vel deſcendentium, num.3. An ex hac donatione detrahatur falcidia, num.4. An ſit propriè legatum, & deſideret hæreditatis aditionem, num.5. An exigatur traditio rei donatæ, n 6. Vbi an ſat ſit profeſſio abſque traditione. An ſatis eſt quouis tempore dum donans ſuperſtes eſt, traditio fiat, num.7. Quid ſi donans reuocarit traditionem, vel dum tradidit, pactum inierit, vt ſibi conualeſcenti res donata reddatur, num.8. An ſi coniux promittat aliquid coniugi, & tradat, confirmetur morte, num 9. Quid ſi vir donet vxori domum ab vtroque habitatam, vel res domi exiſtentes, nec interueniat alia traditio, num.10. An in donatione coniugum reciproca, deſideretur traditio, n.11

An ſatis ſit traditio ficta, n.13.14. Confeſſio dotis receptæ, per virum facta, an cenſeatur traditio, n.13. Quid ſi donans retineat vſumfructum, num.15. Quid ſi vxor ſit debitrix viri, & vir animo donandi remittat debitum, num.16 Quid ſi tradat inſtrumenta rei donatæ n.17. vel faciat inſtrumentum donationis, n.18. vel faciat rem ſibi debitam in alteram transferri, n.9 An deſideretur donantem prius obire, num.20. Quid ſi ſimul perierint coniuges, & conſtet, aut dubium ſit num donans prius obierit, num.21. Quid quando non ſimul perierint, ſed diuerſis in locis, num.22. Quid ſi in hoc caſu ſibi mutuo donaſſent, vel ea lege, vt qui prius decederet, bona donata obtineret, eo num 22 An attento iure Caſtellæ præſumatur in dubio vxor prius mortua, num.23. An deſideretur inſinuatio vt hæc donatio morte confirmetur, quando debitam ſummam excedit, n.24. An ſi excedat abſque inſinuatione, ſolus exceſſus non confirmetur morte, n.25

Donatio viri & vxoris vt morte confirmetur: debet donans in eadem voluntate permanere, nec tacitè nec expreſſè reuocans dum viuit, l.6.d.14.n.1, Et requiritur euidenter conſtare de reuocatione, eo num.1. vbi an reuocetur quoad inutiliter etiam expenſa, & quid ſi prius reuocetur & poſtea approbetur, eod. numer.1. An deſideretur ſimul traditionem reuocari, num.2. An donatio conſurgens ex confeſſione dotis receptæ reuocetur confeſſione reuocata, num 3 Quid facta alienatione rei quam vir fatetur ſe in dotem recepiſſe, & aliis modis quibus donatio expreſſa inter coniuges reuocatur, num.4. An cenſeatur reuocata donatio inter coniuges, alienatione, impignoratione, hypothecatione rei donatæ, num 5. Quid generali inſtitutione facta omnium bonorum; vel ea re alij legata num.6. Quid ſi coniux leget coniugi quæ prius ei donarat, an videatur à donatione recedere: & quid referat habere vi donationis morte confirmatæ, vel vi legati, num.7. An teſtator non vtens verbo legati, aut fideicommiſſi, ſed verbis dubiis, recedat à donatione, n 8. Quid ſi vtatur verbis legati, aut fideicommiſſi, n.9 An reuocetur diuortio facto inter coniuges, n.10 Quid ſi coniux donatarius mores mutat in donantis detrimentum. Vt ſi vxor donatarij ſit adultera, vel inhoneſta permittat, vel extra domum pernoctet, n.11. Quid ſi cauſam ingratitudinis committat donatore ſcienti, aut ignoranti, num.11. An reuocetur eo modo quo legatum, & per inimicitias, & quid ſi ad amicitiam redierint, num.12.& 13. Quid ſi culpa donantis inimicitiæ ortæ ſint, nu.15 Quid ſi donans potuit reuocare, nec reuocauit, cum fecerit concilium vel ſolam partem reuocarit, numer.14

Donatio coniugatorum an confirmetur morte ciuili qua vir exulat, l.6. d.17.n.2.& 3. Quid ſi vir fiat ſeruus pœnæ aut hominis, n.4. An vir poſſit tunc reuocare, vel eius bonis publicatis publicetur ea donatio, & ſi poſtea reuocet: an ſibi vel fiſco cedat, n.5

Quid ſi vxor donaret viro, an morte ſimul ciuili vxoris confirmetur ea donatio, n.6

An confirmetur profeſſione religionis, à n.7. ad 10. An poſſit donans poſt profeſſionem reuocare eam donationem, n.11

Donatione morte confirmata inter coniuges non retrahitur quoad dominium, ſed quoad fructus perceptos à tempore traditionis, l.6 d.16. n.1.& 2. Quid ſi excedat debitam ſummam abſque inſinuation, & donans in teſtamento confirmet, n.3.5.

An poſſit ea donatio morte confirmata vſucapi ante confirmationem, n.4. Transferrur dominium talis donationis à tempore mortis, non expectata hæredis aditione, n.5

Quid ſi reuocetur donatio, vel morte non confirmetur, an teneatur donatarius reſtituere omnes fructus perceptos? Et ea morte confirmata, comparet donatarius ſolos fructus induſtriales, à n.6. ad 10.

Donat

Donatione non confirmata morte, aut reuocata, an reſtituendi ſint fructus percepti, l.6.d.16.à n ad 10.

Donatio inter coniuges non eſt amare tractanda, tanquam inter infeſtos, l.7.d.3.n.2

Donatio mutua coniugum an poſſit fieri in præiudicium legitimè aſcendentium, vel deſcendentium, l.6. d.10.n.3

Donatio inter coniuges, vel inter patrem, & filium precibus importunis extorta, an ſit reſtituenda. *Vide* Reſtitui an debeant.

Donatio remuneratoria an ſit, quando merita non pariunt obligationem iuſtitiæ, l.6.d.6.num.1.& 3. An exigat exprimi ob bene merita fieri, n.3

An ſit neceſſaria meritorum probatio, eo. n. 3. Exigitur vt ea merita non ſint alias debita, & ſint inſignia, n.4.& 5 Et donatio debet eſſe meritis æquipollens, n.6. Qualis debeat eſſe hæc æquipollentia, à n.7 ad 10. An valeat donatio remuneratoria inter coniuges, n.11.& 11. An ſi vxor ante matrimonium, abſque ſpe matrimonii donet viro, poſſit vir matrim. ſequuto remunerare, n.12

Donatio remuneratoria an minuat legitimas aſcendentium vel deſcendentium, extrahatúrque de toto hæreditatis aceruo, l.6.d.36.n. 24 Et ſi fiat filio, an computetur in Caſtella in tertia & quinta bonorum parentum portione, n.5

Donatio remuneratoria non reuocatur natiuitate filiorum, l.6.d.36. num.16

Donatio remuneratoria an reſeruetur filiis prioris matrimonii, l. 6. d 41.n.2.& 5 Et quid de habitis titulo oneroſo, n.1

Donatio quando donans cogitabat de liberis, non reuocatur eis natis, l.6.d.36 n.16

Donationes minutæ factæ à parentibus, an extrahendæ ſint ex ea parte de qua poſſunt liberè in præiudicium legitimæ diſponere, l.6.d. 36.à n.8.ad 13. Quid ſi fiant alicui ex filiis, n.12

Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi poteſt, non præſumitur, l.6.d.25 n 0

Donatio cauſa mortis an transferat ſtatim dominium, l.6 d 4.n.2

Donatio propter nuptias non eſt in vſu, & ſucceſſit loco arrarum, & quid ſit, & quid donatio ante nuptias, l 6.d.1.n.1

Donatio ante acceptationem. *Vide* Promiſſio ante acceptionem.

Dos.

Dotis partem an lucretur vir ſi decedat vxor incognita, vbi eſt ſtatutum vt lucretur, ſi decedat ſine liberis *Vide* Statuto ſtante

Dotis ſoluendæ conditio. *Vide* Conditio.

Dos vbi non promittitur, an cenſeantur omnia bona promitti in dotem, l.1 d.59 n.3.4. Et an videatur tacitè actum de dote danda, eo l.1 d.60.n.1.& 2

Dos ſecundum cuius loci conſuetudinem & leges celebranda ſit. *Vide* Peregrini an teneantur.

Dos metu promiſſa an valeat, vel ſit conſtituenda alia dos. Et valeat pœna in contractu dotis appoſita. *Vide* Metus ab intrinſeco.

Dos promiſſa fœminæ ſeruienti, an debeatur ſi additum fuit, modò honeſte ſeruiret, ſi nouem annis tranſactis, tum maior 25.annis ſit, fornicetur, l.4.d.24.n 12

Dos an ſit ſub præcepto danda per parentes, quando filiam poſſunt exhæredare, l.4 d.26.n.1. Quid quando pater filiam matrimonio collocat nec dos promiſſa eſt, n 2

Quid ſi filia ex patris conſenſu nupſerit, dote non promiſſa, n.3.& 4. Quid ſi incompetens dos data ſit, n.4 Quid ſi filia diues ſit, nu.5. ex quibus bonis cenſeatur patrem filiæ bona habentem, dotare, vel ſi alius dotet an poſſit à patre dotem repetere, num.6 An filiæ religionem ingredienti, aut filio volenti ad ordines aſcendere, teneatur pater dotem, aut matrimonium conſtituere, num.7. An bona alienari prohibita, poſſint ob has cauſas alienari, num.7. In qua quantitate teneatur pater dotem aſſignare, num.8 An filia abſque patris conſenſu nubens, ſit ab ipſo dotanda, à num. 10.& 19. An filio ducenti vxorem inuito patre teneatur pater alimenta præſtare, & eius vxori, num.20. & 21. An ducens vxorem ſine dote, teneatur eam alere, num.21. Quale matrimonium dicatur indignum. *Vide* Indignum.

Dotis receptæ confeſſio. *Vide* Confeſſio dotis.

Dos data per virum vxori an minuat legitimam aſcendentium, vel deſcendentium, vel extrahatur de ea parte de qua poteſt vir liberè diſponere, l.6 tota d 8

Dos conſtante matrim. vel ante, an poſſit dari per virum vxori, vel è contra, & an ſit vera dos habens dotis priuilegia. *Vide* Donatio dotis.

Dos tradita viro bonam habenti fidem, per mulierem conſciam nullitatis matrimonij, non eſt reſtituenda etiam ſoluto matrimonio, l.6.d.2 n 5

Dos an poſſit vxori reſtitui, conſtante matrimonio, l 6 d.3.n.10

Dos conſtituta per virum fœminæ, quam eſſe virginem credebat, an reſtituenda ſit, ea non exiſtenti virgine, l.6.d 27.n.5 & 3

Dos vltra taxam legis Caſtellæ, à quodam tertio promiſſa, vel ſi is fideiubeat, an valeat, vel fideiuſſio, l.6.d 29 n.19

Dos an amittatur ob adulterium, quando vir dedit cauſam, expellendo vxorem, l.10.d.5.num.10. Et quid, ſi metu cognita ſit, ibi num. 15 & 16

Dos an amittatur ab adultera, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter accuſetur, cum multis extenſionibus & limitationibus, l.10.d 8 num.2. Et quid, ſi vir interficiat vxorem propria authoritate in adulterio repertam, ſiue dos eſſet iam ſibi applicata ſiue non, & an teneatur in foro conſcientiæ eam reſtituere, ibi n.9

Dos adulteræ an amittatur ante omnem iudicis ſententiam, & ſimiliter donatio ob nuptias adulteri, & an decedente adultera ante ſententiam amittant eius hæredes dotem, l. 10 d.8.n.12. Et quid, ſi falſis teſtibus ſe defendat adultera, vel probet ſimile viri adulterium falſum, & ſi per ſententiam damnata ſit, & appellauerit, ibi num.14

Dos an recuperetur cum cæteris bonis, coniugibus ſemel reconciliatis, l.10.d 8 n.21

Dos an perdatur à vidua ob fornicationem, l.7.d 90.n 9

Dos & alimenta an ſint à filiis præſtanda matri ſecundo nubenti, l. 7. d.88.n.32

Dos viduæ an amittat prælationem per tranſitum ad ſecundas nuptias l.7.d.88.n.34

Dos an amittatur ab vxore patienti oſcula & amplexus, lib. 10. d. 4. n.11 & 12

Dos an poſſit repeti à viro pertinaci in excommunicatione, l.9.d.14. num. 25

Dos an acquiratur à viro, quando vxor eſt adultera, & ſimiliter ipſe, nec quoad hoc compenſantur adulteria. *Vide* Compenſatio.

Dotis cauſa quando pertineat ad iudicem Eccleſiaſticum, l.10, d. 8. num.15

Dos an poſſit integra recuperari, quando vir prodigè conſumpſit alendo vxorem: vel quando erat pauper & fecit ſumptus pecúniamque mutuo accepit ad alendam vxorem, l d.4.n.25.& 29

Dotis non ſolutæ cauſa an vxor poſſit expelli, vel non tradi, l 9 d. 5. à num 11. ad 18. Et quando non teneatur alere defectu dotis, *Vide* Alere.

Dotis defectus, vel augmentum eius faciendum, quando allegatur vt cauſa diſpenſandi in matrim. *vide* Clauſula.

Dubitans, & Dubium.

Dubitans de promiſſione an habuerit debitam deliberationem an teneatur, l.1.d.8 n.10. Quid quando dubius eſt num promiſerit, d. 9 nu.11. Quid vbi dubitat de animo ſe obligandi, eadem d. 9. num.12 & 13. Quid ſi dubitet an vſum rationis habuerit tempore promiſſionis, ead.d 9. num.12.& 14 Quid ſi aliquis credat ſe vouiſſe, l.2. d.41.num.34 Quid ſi certo ſciat ſe vouiſſe, at dubitat num voto teneatur quia dubitat an materia, & finis ſint legitima, eadem d.41.n.35

Dubitans num res ſit ſua, bona fide poſſidens an teneatur reſtituere, l.2.d.41.à num.10.ad 12. In dubio in materia iuſtitiæ melior eſt poſſidentis conditio, num.12. Quid in materia aliarum virtutum, num 31.& 32. Quid ſi negligens fuerit in vero dominio inquirendo, n.13. Quid teneatur iudex in hoc ſigno facere, n.14. Quid ſi res in nullius poſſeſſione ſit. Vt ſi quis ſciat rem eſſe alienam, & dubitet inter quatuor perſonas cuius ſit, num. 15. Quid iudex tunc facturus ſit, n.16. Quid ſi aliquis dubitet an ſuo concilio, vel actione operatus ſit, vel alias aliter eſſet facturus, num.17. Quid ſi dubitet depoſitarius, vel commodatarius an culpa ſua depoſitum, vel commodatum perierit, num. 18. Quid ſi oppoſita diligentia potius dubitans credat rem eſſe alienam, num 9. An poſſit dubitans, poſſidenſque bona fide re vti, aut illam diſtrahere, num.20.& 21. & 22. An ſi vendat, teneatur admonere emptorem de dubia, & ſi non admoneat, reſtituere, num. 22. An poſſeſſio dubia, aut mala fide cœpta ſuffragetur, reddatque meliorem poſſidentis conditionem, nec teneatur reſtituere, qui ſic poſſidere cœpit vel emit, num.24. 25.28. Quid ſi aliquis iniuſtè abſtulit rem à poſſidente bona fide, dubitans an res ſit ſua, num.26. Quid ſi ex voluntate poſſidentis, num.28. Vbi quid de emente mancipia Guineæ ab eo qui emit ab aſportantibus. An bonæ fidei emptor dicatur neſciens rem eſſe furtiuam, at emit ab eo quem multa furto ablata vendere fama eſt, num.28. Quid ſi dubius emat vt domino reſtituat, an tunc poſſit pretium deducere, num.29 An dum ſunt diuerſæ opiniones, ſit in hoc dubio melior poſſidentis conditio, teneaturque iudex, vel doctor conſultus illi fauere, n.30

Dubitans de vouendi modo, certus de voto, vt an vouerit caſtitatem vel ſe non fornicaturum, aut non ducturum vxorem: vel an vouerit religionem in communi, vel tantùm determinatam: vel ſi vouit caſtitatem, & religionem, an vouerit caſtitatem dependenter à religione, ad quid teneatur, l.2 d.41.n.33

Dubitans an ſit impoſitum præceptum, vel lex, an teneatur, l.2. d. 14. n.36. Quid ſi certus ſit de præcepto, dubitat autem an obligetur, vel derogatum ſit legi, & in dubiis an locus ſit epicheiæ, n.17

Dubitans an habeat ætatem requiſitam ad ieiunium, ordines, vel beneficia an teneatur ieiunare, & abſtinere ab ordinibus & beneficio, l.2.d 41 n 38

Dubitans de pubertate, aut minori ætate, an poſſit voti perſonalis, aut realis irritationem à patre obtinere, l.1.d.1 n.39

Dubitans an audita fuerit hora duodecima noctis, an poſſit ſi dies illa vel ſequens ſit ieiunij, edere carnes, vel cœnare, vel ſi tunc edat, poſſit die ſequenti ſumere Euchariſtiam. Et quid ſi ſit opinio, vel ſunt diuerſa horologia, vel cœperit ſonare duodecima, nondum tamen auditus ſit vltimus horæ pulſus, l.2.d.41.n.40

Dubitans de matrimonij valore, quando bona fide eſt initum ex parte vtriuſque an poſſit petere, & reddere. l.2.d.41 à n.43.ad 47

Quid ſi ſit ſcrupulus, aut dubium practicum, & quando ſit ſufficiens dubitandi ratio, num 42. Quid ſi nulla diligentia poſſit adhiberi ad vincendum dubium, n.47

An coniux hic dubitans poſſit reddere priori bimeſtri nondum conſummato matrimonio, num. 48. Quid ſi alter coniux ſit adul-

ter,

ter,n.49 Quid lite mota de matrimonij nullitate, an interim reſtituenda ſit vxor: vel quid agendum in foro externo, vel in interno quoad debitum coniugale, & quid ſi diverſæ latæ ſint ſententiæ aliæ pro matrimonio, aliæ contra,n.50.
An lite hac pendenti teneatur vir vxorem alere, n 51. Quid ſi alter coniux aſſeueret alteri, ſe habere impedimentum occultum, vel non conſenſiſſe, nu 52. Quid ſi debitum petat dubitans à non dubitante,n.56. Quid ſi vterque bona fide contrahens dubitet,n.54. & 55 Quid ſi dubitans contraxerit mala fide, eodem l. 2. d. 42. num 1.& 2 An teneatur reddere alteri bona fide petenti,ead.d.42. num. 2.Quid ſi ille coniux malæ fidei petat,an teneatur alter bonæ fidei reddere,ead.d.42.nu.3.An hic poſſeſſor bonæ fidei poſſit petere,& reddere,n.4 An illud matrim.ſit dirimendum,num.5. Quid ſi vterque dubius contraxerit,n.7.& 8.Quid ſi poſtea inueniantur rationes probabiles ſuadentes valuiſſe matrimonium,num 9. Quid ſi impedimentum poſſit propria voluntate amoueri, vt ſi ſit ſeruitutis ignoratæ,an in eo dubio,vel lite pendenti, liceat petere & reddere,l.43. n.1. vſque ad 5. Quid ſi nullum ſit Eccleſiæ præceptum cogens ad reddendum, ea.d 43. num.6.7 & 8, Quid ſi non ſit dubium, ſed opinio nullitatis matrimonij, l.2. d.44. n.1 2.3. Quid ſi adſit opinio tam nullitatis, quam valoris matrimonij, ea.diſp.44. num 4. Quando verò poſſit haberi opinio, vel certitudo nullitatis vel dubium.*Vide* Certitudo nullitatis matrimonij.
Dubium quando eſt, vter coniugum prius obierit quid præſumatur. *Vide* Donatio irrita inter coniuges.
Dubium quando eſt, an ſemper ſit melior conditio poſſidentis. *Vide* Dubitans num res ſit ſua. Et an ſit tutius eligendum,l.2.d.41. n.9.
Dubium quando eſt,an actus amentis habentis lucida interualla,fuerit geſtus tempore lucidi interualli.*Vide* Amentes.
Dubium quando eſt, an ſit matrimonium, & de verbis ac intentione, quid iudicandum *Vide* Verba quæ ſint.
Dubium,ſcientia,fides,opinio,ſcrupulus, ſuſpicio,quid ſint,l.2. d.41. num. 2. Et potius ratio dubitandi attendenda eſt,num 3. Quid ſit dubium practicum & ſpeculatiuum, num.4. An liceat habere contrarium iudicium practicum ſpeculatiuo, num.5. An operari cum conſcientia dubia practicè, ſit peccatum, & pertineat ad ſpeciem peccati, de qua eſt dubium. n.6 & 7. An liceat operari cum dubio ſpeculatiuo,n.8 An in dubiis tutius eligendum,n 9.
Dubitans an contrariam intentionem habuerit, an teneatur in foro conſcientiæ ſtare præſumptione iuris aliquid præſumentis, l.7. d. 37.num.12.
Dubium quando eſt de impedimento matrimonij,an ſit neceſſaria diſpenſatio,& poſſit Epiſcopus diſpenſare,l 8.d 6.n.18.
Dubium quando eſt, an cenſeantur priuilegia principum iuri tertij derogare,l.8.d.7.n.6 fin.
Dubium quando poſt matrim. contractum ſuperuenit impotentia an illud præceſſerit, an potius ſubſequuta ſit: vel an ſit vera,vel an ſit perpetua, an potius temporalis; vel quando cum eo dubio initum eſt matrim.an impediatur eius valor an licitus vſus, l.7.d.103.per totum.

Duo.

Duo impedimenta difficilius tolluntur,quàm vnum,l.6.d.13.n 3.
Duo ſpecialia quando poſſint concurrere,l.6.d.12.n 3.
Duo vincula. *Vide* Vicula duo.

Ebrietas, & Ebrius.

EBrietas an ſit iuſta diuortij cauſa,l.10.d.18.n.18. Et an priuet iure exigendi debiti,l 9 d.23.n.12.
Ebrietatis tempore an poſſit perdi gratia,l 9.d 45.n 31.
Ebrius an ſponſalia,& matrim.contrahere poſſit.*Vide* Amentes.

Eccleſia.

Eccleſia an poſſit cogere ad matrim *Vide* Conſenſus in matrim.
Eccleſia quæ loca includat, vt in ipſis ſint ſacrilega copula & pollutio,l.9.d.15.n 23.& ſeqq Et an ſi ſit deſtructa,gaudeat hoc priuilegio, ibi.num.37. Et an cogitationes,deſideria,nutus,confabulationes, aſpectus, tactus, inhoneſta in loco ſacro ſint ſacrilega, ac loci circumſtantiæ fatendæ ſint,ibi à num.15. vſque ad 22. Et an actus coniugalis polluat Eccleſiam, ibi n.7. Et an aliquando liceat intra Eccleſiam, ib à n 8. vſque ad 14. vbi an caſu quo eſt licitus, polluat Eccleſiam. Et an ſolo iure Eccleſiaſtico inductum ſit vt effuſio ſanguinis aut ſeminis polluat Eccleſiam, non autem alia crimina, ibi.n.9.

Eleemoſyna.

Eleemoſyna impoſita, c.Licet. de feriis,piſcanti in diebus feſtis,an ſit in præcepto.*Vide* Diſpenſationem negans.
Eleemoſynæ per parentes factæ tempore vitæ, aut mortis, an extrahendæ ſint de ea parte in qua poſſunt in præiudicium filiorum, vel aſcendentium diſponere,l.6.d.36.n 36. Quid ſi ſint minutæ,à n.8. ad 12.

Eligens.

Eligens indignum ex confeſſione notum,an incurrat pœnas iuris,l.3, d.16.n 6.

Emens.

Emens dubitans an res ſit ſua. *Vide.* Dubitans num res ſit ſua, & ibi de emente mancipia Guineæ.

Epicheia.

Epicheiæ legum an ſit locus in dubiis. *Vide* Dubitans an impoſitum ſit præceptum.

Epiſcopus, Epiſcopatus.

Epiſcopus an poſſit relaxare iuramentum metu extortum,vel ſoluendi vſuras.*Vide* Iuramentum contra bonos mores Quid de iuramento ſoluendi amiſſa pecunia credita, vel ſoluendi pœnam ſponſaliorum.*Vide* Pœna ſponſalibus adiecta.
Epiſcopus an poſſit in ſua diœceſi, quod Pontifex in toto orbe, & diſpenſare in ſponſalibus,l.1 d.61.n 3.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in impedimento, cuius eſt obtenta diſpenſatio ſubreptitia,l 2.d.38.n.12.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare quando delictum eſt deductum ad forum contentioſum, & falſa reformatione, aut probatione, aut probationis defectu reus abſolutus eſt, l. 2. d 37.n.12.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrim. quando ſunt occulta, & matrimon. eſt initum, l.4 d 40. num.1.2. & 3. Quid ſi vterque, aut alter coniux mala fide contraxerit, aut non ſint præmiſſæ monitiones, & quando ſit mala fides,num 4. Quid ſi contrahentes ſint diuites, num 5. Quid ſi duo ſint impedimenta,num 6.
Et an poſſit aliquando diſpenſare ante initum matrimonium, num.7. Quæ media prius tentari poſſunt, num.7. Quid ſi poſſit adiri nuncius Apoſtolicus, vel habens diſpenſandi poteſtatem,vt commiſſarius cruciatæ,n.8.An proſit hæc diſpenſatio pro foro externo,n.10. Quando impedimentum dicatur occultum,n.11. An poſſit vicarius Epiſcopi in illis diſpenſare,n.12.
Epiſcopus an poſſit delegare caſus qui non ſibi iure ordinario competunt, ſed ratione neceſſitatis,l.2 d 20 n.13 & 14. An talis, iuriſdictio dicatur ordinaria *Vide* Iuriſdictio annexa An poſſit generaliter Epiſcopus hoc caſu delegare,& occultos papales ſibi conceſſos ul Trident.ſeſſ.24.c 6.de reform.
Epiſcopus an diſpenſare valeat in denunciationibus matrimonij, & generaliter delegare. *Vide* Diſpenſata in denunciationibus. Et ibi an poſſit delegare cauſas matrimoniales.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in lege Pontificis, vel concilij, lib. 2. diſp 40.n.2.
Epiſcopus in voto caſtitatis an poſſit aliquando diſpenſare ad matrim. contrahendum,l.2 d 30 n.7.
Epiſcopus an teneatur diſpenſare aliquando:an poſſit imponere mulctam pecuniariam iis cum quibus diſpenſat,& an poſſit ab ipſo nolente diſpenſare appellari, vel ſine diſpenſatione res fieri.*Vide* Diſpenſationem negans.
Epiſcopus an poſſit negare ordines ob peccatum occultum. *Vide* Ordines negare. Et quando inuenit impedimentum matrimonij *Vide* Parochus impedimentum.
Epiſcopus an poſſit aliquando diſpenſare, vt matrim. abſque Parocho celebretur.*Vide* Matrim.an ſit validum abſque Parocho.
Epiſcopus excommunicatus ordines celebrans an conſerat exequutionem.*Vide* Titulo legitimo carens.
Epiſcopus quando poſſit diſpenſare, vel abſoluere iuxta Tridentin. ſeſſ. 24 c. 6. de reformat. qualis nimirum habitatio in ſua diœceſi exigatur, vt quis ſit illius ſubditus. *Vide* Habitatio qualis requiratur.
Epiſcopus an validè aſſiſtat matrimonio,vel concedat aſſiſtendi licentiam pendendi appellatione.*Vide* Ordinatius cenſetur.
Epiſcopus an poſſit exponere confeſſarios in diœceſi Abbatum. *Vide* Ordinarius cenſetur.
Epiſcopus an poſſit iuriſdictionem ordinariam conferre.*Vide* Vicarius generalis.
Epiſcopi nomine an includatur vicarius.*Vide* Vicarius generalis.
Epiſcopus an poſſit abſoluere à ſuſpenſione Parochi aſſiſtentis clandeſtino,& à quauis alia ſuſpenſione. *Vide* Suſpenſus triennio.
Epiſcopus an teneatur alere Clericum quem bona fide abſque vero patrimonio initiauit, l.6.d.32. n.7. & 8. Quid ſi patrimonium caſu pereat,n.8.
Epiſcopus an dirimat matrimonium & quo iure, etiam ſi ad illum promotus nondum ſit conſecratus, nec in ordine ſacro conſtitutus, l 7.d.28.n.13.
Epiſcopatui an ſit annexa continentia iure diuino aut Eccleſiaſtico, l.7.d.27.n.7.
Epiſcopus in quibus poſſit diſpenſare,& qualiter.*Vide* Diſpenſare.
Epiſcopus an poſſit in ſua diœceſi impedimenta matrimonij ſtatuere, l 7.d.1.n 9 & 10.
Epiſcopus an teneatur in confeſſione fornicationis explicare ſe eſſe Epiſcopum,l.7.d.27.n.33.
Epiſcopus an poſſit adiri à ſubditis abbatum, & aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, circa caſus in quibus poteſt diſpenſare cum ſuis ſubditis,l 8.d.2,n.12.
Epiſcopus promouens ad primam tonſuram vel minores ordines, eos quos norit nolle ad vlteriores ordines aſcendere: an peccet, l.7. d. 31.n.18. Et an debeat promouendis vel à parentibus, iuramentum petere, an bona intentione promoueantur, vt ad ordines vlteriores aſcendant,ibi.n.9.
Epiſcopus an poſſit exemptos cogere impedientes reuocationem coniugis ex ſuo monaſterio l.7.d.33. n.21. Et an in hoc & aliis caſibus in quibus habet iuriſdictionem in ipſos, poſſit eos cenſuris compellere,ibi n.22.& 23.
Epiſcopus vt coniugatus poſſit fieri, quid requiratur, l. 7. d.41 numer.1.2.3.
Epiſcopus cum quo diſpenſatur, vt conſecrationem differat, an poſſit retinere beneficia,l 8.d.1,n.14.

Epiſcopus vel alius prælatus mittens ſubditum vt ab alieno Epiſcopo initietur, an cenſeatur illi committere vices ſuas, vt cum eo diſpenſet in irregularitate vel alio impedimento, l. 8. d. 1. n 25.

Epiſcopi confeſſor quid poſſit circa ipſum. *Vide* Confeſſarius.

Epiſcopus an poſſit delegare diſpenſationes, quas ratione ſolius neceſſitatis poteſt concedere, l. 8. d. 6. n. 20.

Epiſcopus mulctam pecuniariam an poſſit imponere, cum diſpenſat in lege propria, vel ſuperioris, vel voto, l. 8. d. 14. n. 1 & 2.

Epiſcopus an tanquam delegatus procedat, dum in Tridentino vel alibi committitur aliquid ipſi, tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato, vel dum dicitur. Authoritate noſtra diſpenſa, l. 8. d. 2. n. 10.

Epiſtola.

Epiſtola, vel reſponſum Principis, quando legem conſtituat, l. 2. d. 31. num. 6.

Error.

Error non prodeſt, ſed inſpicitur veritas, vbi quis dat operam rei illicitæ, l. 3. d. 42. n. 1.

Error communis quando det iuriſdictionem. *Vide* Titulo legitimo carens.

Error circa cauſam voti vel iuramenti, an illud irritet *Vide* Votum. Et an profeſſionem *Vide* Profeſſio.

Error in quo diſtet ab ignorantia, & an vtrumque dirimat matrim. l 7. d. 18. n. 1 Et an error perſonæ deſideret præuiam perſonæ cognitionem ibi n 2 Et quo iure dirimat matrimonium, ibi. n. 5. 11 Et quid, ſi hic error ſit concomitans, nec dans cauſam contractui, ibi. nu. 6. Et an contrahens matrimonium teneatur dirigere intentionem in perſonam præſentem, quæcumque illa ſit, ibi n. 13. Et an valeat matrimonium inter infideles cum illo errore, n. 14. Et an poſſit Eccleſia ſtatuere ne dirimat, n. 15.

Error qualitatis an dirimat matrimonium, l. 7. d. 18. num. 8. Et an poſſit Eccleſia ſtatuere vt dirimat, ibi nu. 19. Et quid, ſi det cauſam contractui, ibi à num. 17. vſque ad 23. Et quando in errorem perſonæ redundet, ita vt tunc irritet matrimonium, ibi. à nu. 25. vſque ad finem.

Error nominis an dirimat matrim. l. 7. d. 13. n. 37.

Error ſeu dolus antecedens & concomitans, incidens in contractum & dans illi cauſam, quid ſit, l. 7. d. 18. n. 4.

Error conditionis ſeruilis. *Vide* Seruitus & Seruus.

Error nominis aut diœceſis eius, cum quo diſpenſandum eſt, an vitiet diſpenſationem, l 2. d. 12. n. 37 & duplici ſeqq.

Error in gradu coniunctionis vel impedimento quando vitiet diſpenſationem. *Vide* Diſpenſatio.

Error an faciat extendi reſcripta ad caſum, qui ſub eorum verbis non comprehenditur, l. 8. d. 12. n 39.

Erubeſcimus.

Erubeſcimus ſine textu loqui, l. 2. d. 39. n. 6.

Etiam, Et.

Etiam. *Vide* Dictiones implicatiuæ, & Copula, &c.

Euchariſtia.

Euchariſtiam an poſſint recipere dubitantes an cum biberunt, audita fuerit duodecima noctis hora, vel qui biberunt dum cœpit audiri. *Vide* Dubitans an audita.

Euchariſtia virtute bullæ, aut priuilegiorum religionis an poſſit miniſtrari in Paſchate aduenis, peregrinis, mercenariis. Et an hi teneantur recipere in heri parochia, & peregrini in Eccleſia Cathedrali. *Vide* Habitatio qualis requiratur.

Euchariſtia de quo eſt ſuſcepta, vel quando die ſequenti eſt ſuſcipienda, an liceat actus coniugalis, l. 9 tota d. 13.

Eunuchus.

Eunuchorum matrimonium an valeat, l. 7. d. 92 à n. 14. vſque ad 18. Et an vir factus eunuchus poſt matrim. poſſit eo vti eodem l. 7. d. 102. n. 6. & ſeqq.

Exceptio.

Exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis, qui alio iure excepti non ſemel, l. 6. d. 40. n. 8.

Exceptio adulterij an ſit perpetua, & poſſit opponi etiam poſt litem conteſtatam, l. 10 d. 6. n. 12.

Exceptio adulterij contra vxorem petentem viri reſtitutionem, an poſſit opponi deducto prius adulterio ad iudicium criminale, l. 10. d. 8. n 20.

Exceptio litis pendentis obſtat, quoties obſtat exceptio rei iudicatæ, l. 10. d. 8. n. 20.

Exceptio eſt fauorabilior actione, & ſæpè hac negata, conceditur illa, l. 10. d. 8 n. 20.

Exceptio & actio quando alicui competunt. *Vide* Actio.

Excommunicans, Excommunicatio, Excommunicatus, Excommunicare.

Excommunicans non in ſcriptis quando excommunicatio caret effectu, an ſuſpenſus ſit, l. 5. d 2. n 5.

Excommunicatio impoſita contrahenti cum conſanguinea, an includat contrahentem ſponſalia *Vide* Clandeſtina ſponſalia. Et an ducentem conſanguineam ſub aliqua conditione, l. 5. d. 1. n. 14. & n. 3. n. 21. & d. 8. n. 20. & d. 5. n. 17 & 18.

Excommunicatio in clam contrahentes. *Vide* Pœna matrimonij clandeſtini.

Excommunicatio in religioſos ſolemnizantes matrim. an ſit correcta per Trident. l. 3. d. 48. n 8.

Excommunicatio in facientem, an includat mandantem, l. 3. d. 49. num 2.

Excommunicationis metus an cadat in virum conſtantem. *Vide* Metus mortis.

Excommunicationem an incurrat impediens. *Vide* Matrimonium an poſſit eſſe coactum.

Excommunicatio an poſſit ferri abſque monitione, vbi præceſſit mandatum ſub excommunicationis pœna, l. 2. d. 24. e. 28.

Excommunicatio an liget coniugem conſcium impedimenti, & ob id negantem debitum. Et innocentem probatum nocentem, l. 2 d. 39. num. 9.

Excommunicatus an ſit percutiens clericum inuentum cum ſponſa. *Vide* Clericum percutiens.

Excommunicatus Parochus, ſuſpenſus, vel irregularis, an validè aſſiſtat matrimonio, l. 3. d. 21. n. 1. 3. & 4.

Et an validè det licentiam aſſiſtendi matrimonio, n. 6. & 7. Quid ſi talis inſtituat vicecuratum, eod n 7. Quid ſi det licentiam miniſtrandi alia ſacramenta, n. 6. 7. & 9.

An peccet licentiam concedens, n 8. An validè concedat licentiam aſſiſtendi ſacerdoti excommunicato, n. 4. Quid de Parocho, cui eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio, n. 10. 11. & 12.

Excommunicatus an poſſit excommunicare, & alia ad iuriſdictionem pertinentia exercere. *Vide* Titulo legitimo carens.

Excommunicatus aſſiſtens horis, vel miniſtrans beneficio, an lucretur fructus & diſtributiones. *Vide* Diſtributiones.

Excommunicans coniuges an poſſit interdicere participationem inter illos, l. 9. d. 14. n. 7.

Excommunicare an poſſit Epiſcopus religioſos exemptos impedientes reuocationem coniugis in ſuo monaſterio, & in aliis caſibus in quibus habet iuriſdictionem in ipſos, l. 7. d. 33. n. 22. & ſeqq.

Excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti pœnæ, cur non exigunt ſententiam iudicis, l. 9. 30. 1. 2.

Excommunicatio an incurratur, vbi eſt ignorantia iuris vel facti, vel ipſius excommunicationis, & qualis debeat eſſe hæc ignorantia vt excuſet. *Vide* Ignorantia.

Excommunicatio vt valeat, exigit monitionem præcedentem ſub excommunicationis pœna, l. 2. d. 12. n. 13.

Excommunicationis vtriuſque vel alterius coniugis tempore, qualiter liceat participatio etiam in diuinis inter ipſos, l 9. tota d. 14. Et an ea ab excommunicante interdici valeat, ibi. n. 7.

Excommunicatio in qua coniux eſt pertinax, an ſit cauſa diuortij, l. 10 d. 14. n. 12.

Excommunicatio quando incurratur ob matrim. initum cum conſanguineis, vel affinibus, aut profeſſis, aut ordine ſacro inſignitis, l. 7. tota d. 48. Et quid de mandantibus, conſulentibus, auxiliantibus, ibi. num. 3. Quid de parocho aſſiſtenti, ibi. num. 4. Quid de contrahentibus cum aliis impedimentis, ibi. num 14. Quid de religioſo Soc. Ieſu nondum profeſſo, contrahenti matrimonium, ibi. num. 17.

Excommunicatio quando incurratur ob participationem cum excommunicato in crimine crimineſo, l. 7. d. 48. n. 3.

Excommunicationem an incurrat diſpenſans in votis reſeruatis, l. 8. d. 9. num. 1. Et quid de remigibus in triremibus Maurorum, l. 9. d. 31. n. 6.

Excommunicationem an incurrat curialis, aut ſolicitator, vel ſcriptor narrans in diſpenſatione falſum contra relationem patris, l. 8. d. 31. n. 58.

Excommunicatus ſæpius celebrans, an debeat in irregularitatis diſpenſatione explicare multiplicem celebrationem, l 8. d. 24. n. 7.

Excommunicatus an validè contrahat matrim. l. 7. d. 9. n. 1. & 2. Et quotuplex peccatum mortale admittat, n. 3. & 4. Et quid, ſi ſit excommunicatio minor, ibi. n. 5. Et quid de contrahente cum ligato excommunicatione maiori vel minori, ibi. à n. 6. vſque ad 10. Et quale peccatum ſit, quando ambo ſunt excommunicatione maiori vel minori ligati, ibi. n. 11. Et an excommunicatus licitè contrahat ſponſalia, etiam iuramento firmata, ibi. n. 12.

Excommunicatus nondum denunciatus an licitè miniſtret ſacramenta, & licitè ab eo petantur, l. 7 d. 9. n. 8.

Excommunicatus an licitè recipiat benedictiones nuptiales, l. 7. d. 9. num 13.

Excommunicatus ſit, vel Anathema ſit, an excommunicationem latæ ſententiæ importent, l. 7. d. 12. n. 2.

Exemplaris ſubſtitutio.

Exemplaris ſubſtitutio an poſſit fieri à matre ſecundò nubente, & antea facta expiret, l. 7. d. 88. à n. 22. vſque ad 25. Et quid de patre tranſeunti ad ſecundas nuptias, ibi. n. 26.

Exempti.

Exempti. *Vide* Excommunicare.

Exemplum.

Exemplum non arctat regulam, l. 1. d. 57. n. 6.

Exhæredare.

Exhæredari an poſſit filia inuitis parentibus nubens. *Vide* Filia inuitis parentibus nubens. Quid ſi clam contrahat. *Vide* Hæreditate priuari. Et an neceſſaria ſit iudicis ſententia. *Vide* Iudicis ſententia.

Exorciſmus.

Exorciſmus an pariat cognationem ſpiritualem, l. 7 d. 25. n. 5.

Expenſas.

Expenſas diſpenſationis, & quaſcunque alias an teneatur reſtituere conſanguineus recedens à promiſſione data matrimonij: vel is cuius culpa ſponſalia diſſoluuntur, l. 5. d. 5 à n. 32. ad 34.

do aduerſantur eius ſubſtantiæ, vel ſuſpendant, lib.5. diſp. 29. num. 1. & 2
Quid ſi demonſtratio opponatur per modum conditionis, n.3
Quid de modo, à n.4. ad 10

Denunciare, Denunciationis.

Denunciare impedimenta occulta matrimonij an teneatur qui ea nouit, l.9 d.13. n.1. & 2
Quando ſit præmittenda correctio fraterna, & dicatur non eſſe ſpem emendæ, n.3
Quando incipiat terminus denunciationis faciendæ. n.3
Quid ſi ex impedimenti detectione ſequatur ſcandalum, n 4
Quid ſi impedimenti conſcius acceperit ſub ſecreto naturali, n 5
Quid ſi extra confeſſionem acceperit, ſub ſigillo tamen confeſſionis, & genu flexo, vel in confeſſione animus ſolum hoc dicendi, & an hæc ad ſecretum obliget ſtrictius quàm naturale, n 6
Quid quando aliquis ſolum audiuit impedimentum, n.7
Quid ſi nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem pro ſolo conſcientiæ foro, n 8
An ipſimet contrahentes interrogari, teneantur impedimentum manifeſtare. *Vide* impedimentum manifeſtare.
Denunciationes matrim. an ſint de eius eſſentia, l.3. d.5. n.1.2. & 3
An ſit mortale eas omittere, n.5. & 6
Quid vnum omittere, n.7
Quid ſi non fiant in vtriuſque ſponſi Parochia: vel non tribus feſtis continuis, n.8
An debeant fieri in parochia vtriuſque contrahentis, lib.3. d. 6 à n.1. ad 4
An à proprio vtriuſque parocho debeant fieri, ea d.6. n.5
An in parochia vbi coniuges diutius habitarunt, n.6
An in moderna parochia ſit neceſſe fieri, & quid ſi in antiqua iam non habitabant conſanguinei, n.7
An debeant fieri tribus feſtis continuis, & inter ipſa debeat eſſe interuallum, n.8
Quid ſi vna denunciatio fiat ex ordinarij diſpenſatione, an debeat ſtatim celebrari matr. n.8
An debeant fieri inter miſſarum ſolemnia, n.9
An poſſint fieri die non feſtiua concurrenti magna multitudine numer. 10
Denunciationum matrimonij diſpenſatio. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus, & ibi, de cognitione cauſæ ad diſpenſandum, & quid quando Epiſcopus non vult diſpenſare. *Vide* Diſpenſationem negans
Denunciationes nolentes facere, nec conſummare. *Vide* Matrimon. conſummare.
Denunciationes in matrimonio an poſſint metu mortis omitti. *Vide* Diſpenſationem negans.
Denunciationibus non præmiſſis matrimonium conſummare. *Vide* Matrim. conſummare.
Denunciare an teneantur qui nouerunt impedimentum, ac in eo pro ſolo conſcientiæ foro diſpenſatum, l.8. d.34. n.44
Denunciationes an repetendæ ſint, quando iis factis matrim. differtur, vel ſi matrim. in quo ſint factæ, fuit irritum, & inſtauratur in foro externo, l.8. d 33. n 20

Dicere, & Dictio.

Dicere nemo præſumitur quæ in corde non habet, l.3. d.15. n.9
Dictio, Quam. Præter, Niſi *Vide* Verba negatiua.
Dictio, Omnino, quid importet, l.1 d.52. n.6
Dictio aduerſatiua, Sed, At, Hiſpanè *però*, quid importet, lib.6. d.22. num.18
Dictiones implicatiuæ quid importent, lib.2 d.39. num.6. & l 6. d.14. num.21
Dictio, Deinde, quid importet, l 3. d.7. n.17
Dictio, Alius, quid importet, l.3. d.20. n. & 3
Dictio, Dummodo, vel, Hac conditione vt an conſtituat conditionem vel modum, l.3. d.13, n.2
Dictio, Prorſus. *Vide* Prorſus.
Dictio, Nullatenus. *Vide* Nullatenus.
Dictio taxatiua qualiter non excludat caſus ſimiles, l.7. d 31. n.6
Dictio, Quilibet & quicunque, quid importet & an comprehendat etiam perſonas inhabiles, l.1. d.57. n.31 & 32
Dictio, Penitus, & dictio, Nullus, an importet ipſo iure, l.8. d.21. n.75. & 76

Dies.

Dies biſſextus pro vno computatur, libr.2. d.24. numer. 17. *Vide* Biſſextus.
Dies in fauoribus an ſatis ſit incepta, l.2. d 24. n 22
Dies termini an computetur in termino, lib 2. d.24. num. 16. lib. 7. d.37. n.2
Dies quos habeat menſis. *Vide* Menſis vbi ſit mentio.

Dieta.

Dieta quid ſit, lib.8. d.16. n.1

Dignitas.

Dignitas quo tempore requiratur in delegato Pontificis, eiuſve legati. *Vide* Delegatus.
Dignitatem requiſitam, vt poſſint eſſe delegati Pontificis, eiuſve legati, an habeant capitulum ſede vacanti, eiuſve vicarius, aut vicarius Epiſcopi nondum conſecrati, & abbatum ac aliorum habentium iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, l.8. d.87. à n.32. vſque ad 35

Dignius.

Dignius trahit ad ſe minus dignum, l. 3. d.29. n 8

Dimiſſoria.

Dimiſſoriæ literæ ad ordines an expirent obitu concedentis, l.8. d.18. num. 83

Diœceſanus.

Diœceſani nomine quis comprehendatur. *Vide* Vicarius generalis.

Diſparitas.

Diſparitas contrahentium an ſit coniectura diſſenſus. *Vide* Diſſenſus coniectura.

Diſparitas cultus.

Diſparitas cultus an matrimon. impediat. *Vide* Infidelis.

Diſpenſare, Diſpenſatio, & Diſpenſandi poteſtas.

Diſpenſare an poſſit Pontifex in ſponſalibus. *Vide* Papa an poſſit. An poſſit epiſcopus. *Vide* epiſcopus an poſſit. An poſſit in matrim. rato, vel conſummato. *Vide* Papa in matr. conſummato.
Diſpenſare in quibus poſſit epiſcopus. *Vide* epiſcopus.
Diſpenſare an poſſit habens priuilegium diſpenſandi in epiſcopi caſibus quando epiſcopo conceduntur ratione ſolius neceſſitatis, l. 2. d.40 n 9
Diſpenſare an poſſit vicarius epiſcopi in matrim. impedimento, vel in aliis quibus poteſt epiſcopus, l.2. d 40. num.12. Et quid de denunciationibus matrimonij. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus.
Diſpenſare debens in conſanguinitate an poſſit rogato de copula occulta. *Vide* Impedimentum manifeſtare.
Diſpenſare vt poſſit epiſcopus. qualis habitatio in eius diœceſi requiratur. *Vide* Habitatio qualis.
Diſpenſare in denunciationibus matrimonij attento iure antiquo an poſſit epiſcopus, l 3. d 7. n 1. & 2. Quid attento Tridentino. n.3.
Quid de habentibus iuriſdictionem epiſcopalem: & magiſtro ſcholarum Salmantino, n.3.
An poſſit epiſcopus breuiare, vel prolongare tempus denunciationum n.5.
An poſſit diſpenſare ne fiant diebus feſtiuis, n 6.
An poſſit epiſcopus alterius ſponſi cum vtroque diſpenſare. n.7.
An poſſit vicarius eſpiſcopi generalis in illis diſpenſare, n.9. & 10.
Quid de vicariis D Ioannis, n 11.
Quid de vicario foraneo, n 12.
Quid ſi epiſcopus ſibi reſeruarit hanc diſpenſationem, n.15.
An poſſit parochus in illis diſpenſare, n. 15.16 & 17.
Si diſpenſet, an poſſit initi, n. 17.
An poſſit epiſcopus delegare hanc diſpenſandi facultatem, n. 18.19. 20. & ibi an poſſit delegare cauſas matrimoniales.
An poſſit vicarius epiſcopi delegare, n.21.
Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus exigit iuſtam cauſam ſub mortali, l 3. d.8 n & 2.
An deſideretur iudicialis cognitio cauſæ, n 3. & 5.
An diſpenſatio in lege ſuperioris alicui commiſſa exigat cauſæ cognitionem, n.3. iuncto n.7.
An hæc cauſæ cognitio, & diſpenſatio poſſint fieri abſque ordine, & figura iudicij, & teſtibus, non iurantibus nec receptis in forma iudicij, n 5.
An poſſit hæc informatio cauſæ, & diſpenſatio, & inſtitutio & confirmatio præſentati à patrono, fieri extra diœceſim, n.6.
Quid ſi lis orta eſſet circa illud matrimonium, vel inſtitionem, vel quoties in cauſa voluntariæ iuriſdictionis emergit aliqua cauſæ probatio, n.6.
Quid diſtet inter informationem ad diſpenſandum in foro conſcientiæ iudiciali, quando hæc non exigit iudicialem cauſæ cognitionem, n.2.
Quæ ſint cauſæ iuſtæ. *Vide*. Cauſa iuſta diſpenſandi.
An ſit mortale, quando diſpenſatione obtenta ne præmittentur denunciationes, conſummatur matrim. iis non præmiſſis. *Vide* Matrim. conſummare,
Diſpenſationem negans Epiſcopus in denunciationibus, vel in alia re, quando adeſt iuſta cauſa. an peccet, l.3. d.10. à n.2. ad 6.
An ſit acceptio perſonarum diſpenſare cum vno, & non cum alio concurrentibus eiſdem cauſis, n.2 & 7.
An poſſit ei cum quo diſpenſat imponere pecuniariam mulctam: & ſimiliter dum diſpenſat in aliis rebus, n.8.9 & 10.
An ſit præceptum imponere eleemoſynam dum diſpenſat vt aliquis piſcetur diebus feſtiuis, n.11. iuncto n 8.
An poſſit appellari, ſi noli Epiſcopus diſpenſare, in denunciationibus, vel quoties aliquid committitur prudentiæ & iudicio, à n.12. ad 24.
An ſuperior ad quem appellatur, teneatur diſpenſare, n. 22.
An ſi negat iuſte diſpenſationem, vel non ſit aditus ad ipſum Poſſit matr. omiſſis denunciationibus celebrari, à n.25. ad 30.
Quis ſi aliquis diu diſtulit matr. ad quod tenetur, & non poteſt abſque ſcandalo omittere communionem, nec expedit ipſum abſoluere donec impleat, an poſſint omitti denunciationes, n. 28
An parochus eas omittens timore mortis peccet, n.31
Diſpenſatio quando exigat cauſæ cognitionem iudicialem. *Vide* Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus.
Diſpenſationem an teneatur procurare is cuius culpa euenit impedimentum ne ſponſalia perficiantur, l.1. d 56. n 4
Diſpenſatio an ſemper contineat aliud iure communi non conceſſum, l.2. 37. n.15

Diſpen

an poſſint hæc bona alienari aut hypothecari à parentibus, late l.7. d.89.à n.1. vſque ad 40. Et quid, ſi filij moriantur ſuperſtitibus nepotibus, aut filij ſuſcepti non ſint, ibi à num.34. ad 38. Et an ſi filius inſtituat in teſtamento ſuum parentem, ea bona ſint reſeruanda, ibi n.41. & 42. Et quid, ſi filij conſentiant ſecundis nuptiis parentis, tacitè vel expreſsè, ibi à n.43. vſque ad 48. Et quid, ſi parens mortuus conſentiat, ibi à n.49. ad 57. Et quid, ſi ſecundò nubens ſit minor, aut filij moriantur intra ætatem pupillarem, ibi n.58. & 59. Quid, ſi ſecundò nubat de licentia principis, ibi n.60. Quid, ſi non ſecundò nubat, ſe fornicetur. *Vide* Vidua.

Filius ſi de tertia bonorum parte diſponat, an ea extrahenda quoque ſit de proprietate bonorum, quam habet in bonis paternis, quæ peruenerunt ad matrem, qua ea priuatur ob tranſitum ad ſecundas nuptias, l.7. d.89. n.39

Filius genitus aut natus poſt diſpenſationem à parentibus obtentam ineundum inter ſe matrimonium, an ſit naturalis, & legitimetur per ſubſequens matrim. l.8. d.7. n.19.

Filius natus ex matrim. irrito, contracto bona alterius parentis fide, an ſit legitimus quoad vtrumque parentem, & vtrique ſuccedat. & parens malæ fidei ſit legitimus quoad ipſum, eique filio ſuccedat, l.8. n.34 n 46

Filius an legitimetur per matrim. in articulo mortis initum, etiam in fraudem ſubſtituti, l.7 tota d.105.

Finalis cauſa & finis.

Finalis cauſa, & impulſiua quid ſit? & an ſemper illa ſit, qua ceſſante non fieret diſpoſitio, l.3 d.39 n.14

Finis matrimonij. *Vide* Matrimonium ad quem finem.

Finalis cauſa & impulſiua quid ſit, & in dubio qualis præſumatur, l.8 d.21. n.9. & 20

Fœmina.

Fœmina vim paſſa an poſſit ſemen expellere *Vide* Semen an poſſit expellere.

Fœmina virginitatem fingens. *Vide* Virginitatem fingens.

Fœmina arcta reſpectu vnius viri an præſumatur talis reſpectu omnium, & cognoſcibilis ab vno præſumatur cognoſcibilis ab omnibus, & vir potens ad corruptam præſumatur potens ad virginem, l.7. d.93. n.12. 27 & 28

Fœmina ſeparata à viro ratione arctitudinis aut maleficii, alteriuſve impotentiæ, quoties inito alio matrimonio, vel fornicatione admiſſa reſtituenda ſit priori viro, vt experiatur *Vide* Impotentia.

Fœmina an aliquando inſpicienda ſit à medicis, ad diiudicandum an viro apta ſit, l.7. d.113. n.21.

Forenſes.

Forenſes qualiter teneantur ad gabellas, & ad panis taxam, & ad alias leges. *Vide* Peregrini an teneantur.

Forma.

Forma debet impleri ſpecificè, & propriè, & non per æquipollens, l.2. d.11. n.19.

Formam importat, neceſſarium, l.2. d.31. n.2. Et idem, verbum, debet, eo. n.2 Idem, quando imponitur verbum annullans: vel dicitur aliter fieri non poſſe, l.3. d.17. n.4

Formam an importet conditio, & ablatiuus abſolutus, l.3. d.5, n.2. An eam importet ordo, l 8 d.34. n.17. Et id quod poteſt præcedere, & ſubſequi actum, n.3. Quid quando exprimitur quod iure ineſt. *Vide* Expreſſio ius.

Fornicatio.

Fornicationem admittentes an teneantur ſeminare, vel non ſe retrahere, quando alter iam ſeminauit, l.9. d.19. n.7

Forus.

Forus conſcientiæ & externus idem ſeruat, vbi non eſt falſa præſumptio, nec lex eſt pœnalis, l.1. d.5. n.20

Forus internus fidem adhibet teſtanti pro ſe, & contra ſe: non autem externus, l.2. d.45. n.2

Fori leges non obligant niſi probetur earum vſus, l.6 d.1. n.5

Forus conſcientiæ & pœnitentiæ quid ſint, & qualiter differant, l.8. d.34. n.29

Fraus.

Fraus nemini patrocinari debet, l.1. d.41. n.5. & l.3. d.18. n.29. Quando dicatur fraus illicita. *Vide* Iure ſuo vtens.

Frigiditas.

Frigiditas vnde dignoſci poſſit, l.7. d.94. n.5. & 6. *Vide* Impotentia.

Fructus.

Fructus beneficij an lucretur, peccans miniſtrando, vt ſi ſit communicatus. *Vide* Diſtributiones.

Fructus donationis ea caſſata, vel reuocata an lucretur coniux. *Vide* Donatio morte confirmata. An teneatur reſtituere, qui beneficium ſimplex, vel curatum accipit abſque animo ſacerdotium ſuſcipiendi. *Vide* Beneficium.

Fruſtra.

Fruſtra expectatus, cuius nullus eſt effectus, l.1. d.51. n 9

Fundamentum.

Fundamento ſublato corruit ædificium, l.3. d.4. n 6

Furioſi.

Furioſi. *Vide* Amentes, & Cohabitare.

Gabella.

GAbellas qualiter teneantur forenſes ſoluere, *Vide* Peregrini, an teneantur legibus.

Græci.

Græcis nunquam licuit nec Latinis matrim. inire poſt ſacrum ordinem, l.7. d.28. num.3. Et an Græcus ſacris initiatus poſſit mortua vxore aliam ducere, ibi num.4 Quid diſtet inter Eccleſiam Græcam & Latinam, circa vſum matrim. ante ordines contracti, ibi num.5. An peccent Græci ad ſacros ordines promoti vtentes matrim. antea inito, ibi n.6

Gratia.

Gratia vt valeat, vel quæuis diſpenſatio, non deſideratur ſcriptura, niſi lex eam petat, l 3. d.35. n.10

Gratia non expirat ante reuocationem, l.3. d.10 n.11

Gratia an proſit ignoranti à tempore conceſſionis, l.3. d.36, num.1. & 2. Quid quando priuilegium non conceditur per modum reſcripti, ſed per modum ſtatuti, aut conſtitutionis, n.3. An reuocari poſſit ante notitiã eius cui conceditur, n.4 An deſideretur etiam notitia priuilegij in eo in cuius præiudicium cedit, n.5. An ſatis ſit notitia nuncij aut procuratoris quo mediante priuilegium impetratur, n.6. An ſatis ſit vt quidam tertius intimet, priuilegium vel requiratur nuncius deſtinatus, n.7. Quid ſi parochus conceſſerat licentiam aſſiſtendi matrimonio cuidam ſacerdoti, & ille ignarus licentiæ aſſiſtat admonitus à quodam qui caſu audiuit, an validum ſit n.8. Quid, ſi reuocata ſit licentia, ſacerdoſque ignarus reuocationis aſſiſtat Et an poſſit ad libitum reuocari, n.3.

Gratiæ verba ita operari debent, vt nec vna ſyllaba ſit ſuperflua, lib.3. d.26. n.6

Gratia an poſſit amitti ſomni vel ebrietatis tempore, lib. 9. diſp. 45. num. 31

Gratia motu proprio conceſſa an ſit latè interpretanda: & qualiter motus proprius non ampliet gratiam, lib 8. d 1. num.5. Et quando cenſeatur motu proprio conceſſa, licet ſit ad inſtantiam partis; ibi num 6. Et an teſtibus probetur eam eſſe motu proprio conceſſam, ibi num.6. Et an hæc clauſula ſuppleat vitium contingens in tacendo vero, aut exprimendo falſo: & confirmet gratiam contra concedentis mentem, eodem lib.8. d.21. à nu.47. ad 52. Et an hæc clauſula poſſit apponi ab ordinariis vel legatis: & quid tunc operetur: eadem d.21. n.48. Et an clauſulæ motu proprio & ex certa ſcientia efficiant, vt poſterior diſpenſatio, non facta prioris mentione, minimè ſit ſubreptitia, eodem l.8. d.22. n.8 Et an clauſula ex certa ſcientia teſtibus probetur, & quid operetur, eodem l.8. d.4. à n.1. vſque ad 6

Gratia quando expiret morte concedẽtis, vel eius finito officio vel excommunicato, vel facto furioſo: vel morte eius cui conceditur expedienda, aut eius finito officio. *Vide* delegata poteſtas.

Gratia ad ſui valorem aut probationem an indigeat ſcriptura. *Vide* Diſpenſatio.

Habitans, Habitatio, Habitare.

HAbitans in duplici parochia an poſſit indifferenter coram alterutrius parocho matrimon. inire: & vtrique fateri, l.3. d.24. n 1.2.4.5. An requiratur æqualis habitatio omnino in vtraque parochia, num 3.

An quando ſunt duo parochi in ſolidum vnius parochiæ, poſſit alterutrer altero inuito miniſtrare Sacramenta, n.6

Habitatio qualis requiratur ad domicilium acquirendum, lib.3. d.53. num.1. & 2. An domicilium habitationis ſemel acquiſitum, deperdatur ſola animi mutatione, num.2. Domicilium originis an acquiratur natiuitate in loco in quo parentes caſu erant. vel quale ſit tunc domicilium originis, num.3. Domicilium originis eſt immutabile, habitationis vero poteſt mutari, num 4. An parochus domicilii originis poſſit aſſiſtere matrim. n 6. & 7. Domicilii nomine quale in dubio intelligatur, num.7. Qualis habitatio requiratur ad acquirendam parochiam ad matrim. conceſſionem, vel vt Epiſcop. poſſit diſpenſare, à num. 9. ad 13. Non requiritur actu habitare per maiorem anni partem, ſed ſufficit eo animo incipere habitare, num.14. Quid ſi habeat aliquis animum habitandi in diœceſi per maiorem anni partem, & breui in ſingulis domibus habet eo num. 14. Quid dum mulier nubit viro ad eius parochiam ſtatim tranſitura, an poſſit parochus illius mulieris aſſiſtere matrimonio. Quid ſi ita factum ſit, & eadem die, cùm iam in viri domum tranſierit, rattificetur, an poſſit idem parochus aſſiſtere, num.15. An ſi alienigena ſe transferat in aliquam diœceſim animo habitandi perpetuo, cœpeſitque habitare, & poſtea animum mutet, poſſit ab Epiſcopo illius diœceſis ad ordines promoueri, num.16. An liceat virtute bullæ & priuilegiorum religionis miniſtrare Euchariſtiam in die Paſchatis aduenis, vagis, & peregrinis breui ſpatio habitantibus in aliqua parochia, num.17. An hi teneantur ad Eccleſiam matricem confluere, eo num. 17. Quid de mercenariis ad breue tempus locantibus operas, vel an debeant ad heri parochiam confluere, n.18.

Habitare coniuges ſimul qualiter teneantur. *Vide* Cohabitare.

Habitatio abſolutè relicta vxori an perdatur ea ſecundò nubente, l 7. d.91 c.50.

Habitus.

Habitum mutare ſine licentia mutua an poſſint coniuges: vt indui habitu beatarum vel eremicolæ, l 9 d 3 n 9.

Hæredes, & Hæreditas.

Hæredes donantis an poſſint reuocare donationem nondum acceptatam? vel hæredes donatarii acceptare, poſt vtriuſque mortem. *Vide* Promiſſio ante acceptionem.

Hæreditate priuari an poſſit filia, vel filius clam contrahens, lib. 3. d.47 n.2.

Quid ſi filia ſit ſui iuris, viduáque, ſiue in domo paterna, ſiue extra habitet

habitet, n.3. Quid ſi digno nubat, n.4. Quid ſi excedat ætatem 25. annorum, n.5. Quid ſi etiam ex parentum conſenſu nubat, n.1. An incurrat tunc tam ipſa, quàm teſtes alias pœnas contentas in l.49. Tauri: vel ſaltem iudex poſſit eas infligere, n.7.

Quid ſi pater malitioſè matrim. differat, num. 8. Quid ſi ea filia non conſummato matr. profiteatur religionem, & an oporteat conſummari, vt incurratur ea pœna n.9. Quid ſi matrimonium clandeſtinum ſit inualidum, n.10. An hæc pœna indigeat iudicis ſententia, n.10. An iure canonico attento ſeruanda ſit hæc pœna exhæredationis, n.11 & 12. Quid de filia inuitis parentibus nubenti non tamen clandeſtinè. *Vide* Filia inuitis parentibus.

Hæreditatis renuntiatio. *Vide* Renunciatio.

Hæreditatem repudiare. *Vide* Repudiare.

Hæreditas quando alicui auferatur, & vocantur hæredes ab inteſtato vel fiſcus, an amittantur in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, l.7.d.87.n.8.

Hæreſis, & Hæreticus.

Hæreſis quando ſit ſufficiens cauſa diuortij, ita vt alteri liceat tranſire ad ordines vel religionem: vel etiam hæretico, & quando id diuortium cenſeatur remiſſum per copulam vel alios actus, l. 10. tota d. 15. Et quid, ſi coniux hæc exercens norit alterius adulterium, non tamen hæreſim, an remiſſio cenſeatur, vel è contra norit hæreſim non tamen adulterium, eodem l.10 d.14 n.11. Et an ſufficiat remiſſio per actum internum, ea d.15.n.26

Hæreſis an compenſetur quoad diuortium adulterio carnali coniugis vtriuſque, vel ſi alter adulter, alter verò hæret. ſit, l.10.d.16.

Hæreticus an validè ineat matrim. cum infideli, l.7.d.71.n.4. Et quid cum catholica, eodem, l.7.d.72. à num.1. Et quid de ſponſalibus, ibi num.3. Et qualis culpa ſit, ibi num 4. Et an liceat in Germania & aliis locis in quibus fideles cum hæreticis permixti viuunt, ibi n. 6. Et an licita pacta in iis matrimoniis, ita vt quidam filij, & alij verò hæreſi adhæreant, ibi n 6.

Hermaphroditus.

Hermaphroditus an capax ſit matrimonij, & iuxta quem ſexum, & an poſſit parochus abſque Ordinarij licentia intereſſe eius matrimonio, & quando fœmina, quando vir iudicandus ſit, & an ſit capax ordinum & profeſſionis, l 7.tota d.106.

Homagium.

Homagium, vulgò *Pleito omenaie*, an ſit iuramentum: & quam vim habeat, l.6.d.11.n.10 & 11.

Honeſtas publica.

Honeſtas publica an oriatur cum affinibus ſponſæ de futuro, l.7 d.68. num 3 Et quid cum conſanguineis illegitimè natis alterius ſponſi, ibi n 4 Et quid, quando ſponſalia ſunt irrita, attento iure antiquo & nouo Tridentini, ibi à n. 5. vſque ad 10. Et quid quando ſunt irrita ex ſolo conſenſus interni defectu, vel alterius, qui probari nequit in foro externo, ibi à n. 13. vſque ad 15. Et quid ſi in euentu ſponſalia ſint clandeſtina, ibi n 10. Et quid ſi impedimentum illud omnino occultum, vel ſponſalia occulta falſis teſtibus probentur, ibi num 17.

Honeſtas publica an oriatur, quando quis eſt frigidus vel maleficiat. & in tenella ætat. contrahit ſponſal. & an ſint valida, l.7.d 68.n.11.

Honeſtas publica an oriatur quando parentes vel alij contrahunt ſponſalia pro filiis, atque infantibus, vel maioribus ſeptennio, abſentibus vel præſentibus tacentibus l.7 d 68 n 18. Et quid ſi non conſtat de ratificatione filiorum abſentium, n.19.

Honeſtas publica ex ſponſalibus orta eſt impedimentum perpetuum, nec alterius ſponſi morte extinguitur: nec ceſſat, ſi communi conſenſu ſoluantur ſponſalia, l 7.d.68.n.20 & 21.

Honeſtas publica non diſſoluit priora ſponſalia, l. 7. d. 68. n. 23. Et quid, ſi poſt ſponſalia cum certa perſona, ineat ſponſus matrim. cum eius ſorore, an ſi nondum conſummarit, vel etiam conſummarit, teneatur priorem ducere vel ſaltem ex eo matrim irrito oriatur publicæ honeſtatis impedimentum in conſanguineis huius poſterioris ſponſi; & quid ſi priorem tantum cognouiſſet, non data fide de matrim ibi n.24. Et quid, ſi quis fidem dedit de matrim. ineundo fœminæ, & poſtea eius frater eandem ducit, an ante matr. conſummat, vel poſt, liceat priori fratri eandem ducere, ibi n.25.

Honeſtas publica an oriatur ex ſponſalibus incertis vel conditionalibus, l.7.tota d.69. vbi de variis conditionibus agitur.

Honeſtas publica orta ex ſponſalibus, ad quotum gradum extendatur, attento iure antiquo & nouo Tridentini, l 7.d.68.n.8 9. & 10. Et an in ſolo primo gradu ſiue lineæ tranſuerſæ ſiue rectæ impediat, ibi num 10 Et an ſit reſtricta etiam quoad ſponſalia præcedentia Tridentinum, ibi n.11.

Honeſtas publica an oriatur ex matrimonio rato, an potius affinitas, l.7 d.64 n 23.24 & 25.

Honeſtas publica an oriatur ex matrim. irrito, l 7.d.70.num.5 6 & 7. Quid ſi matrimon. illud ſit inter puberem & impuberem, vel inter duos impuberes, ibi num.3. Quid ſi ſit irritum ratione metus ibi n.9. Quid ſi ſit irritum ratione erroris perſonæ, ibi n.10. Quid ſi ſit irritum ratione defectus conſenſus interni, ibi n.11 Quid ſi ſit irritum quia clandeſtinum, ibi n.13. Et quid ſi ſit cum incerta perſona, ibi n 12 *Vide ſupra.*

Honeſtas publica an oriatur ex matr. rato inito per parentes vel alios filiis præſentibus & tacentibus vel abſentibus, l.6 d 70.n.14.

Honeſtas publica an oriatur ex matrim. conditionali ante conditionis euentum vel poſt l.7.d 70.n.19.20.21.

Honeſtas publica ex matrim. non contrahitur cum affinibus ſponſæ de præſenti, l.7 d.70 n 16.

Honeſtas publica ex matrim rato eſt perpetua, nec morte alterius diſſoluitur, l.7.d.70.n.17.

Honeſtas publica ex matrim. rato an reſtricta ſit per Tridentinum, & an duret vſque ad quartum gradum. l.7 d.70.n 15

Honeſtas publica quæ petat in eius diſpenſatione explicari. *Vide* Diſpenſatio.

Horæ canonicæ.

Horas canonicas debitas ratione ordinis & beneficii quotuplex peccatum ſit omittere, & an vtrumque ſit confitendum l.9.d 15.n.5 6.

Horas canonicas recitare an teneatur, qui infans eſt ſacris initiatus, vel ante pubertatem. l.7.d.30 n.2.& 13.

Horas canonicas an teneantur recitare initiati ſacris vel profeſſi, cum quibus diſpenſatum eſt matr. ineant, l.8.d 8.n.5.& 11.

Ieiunium.

Ieiunium an requirat ætatem ita impletam, vt die qua impletur, non obliget. *Vide* Ætas.

Et in dubio ætatis. *Vide* Dubitans an habeat ætatem. Et in dubio an ſonuerit hora 12 ſitque ſequens dies, vel ſi cœpit ſonare. *Vide* Dubitans an audita fuerit.

Ieiunium locale an obliget peregrinos. *Vide* Peregrini an teneantur.

Ieiunium an licitè frangatur, vt vir potens ſit ad copulam. l. 9 d.30 n.10. Et an vxor excuſetur à ieiunio, ne reddatur deformis, ac viro diſpliceat, ibi n. 11. Et an excuſetur ob viri iubentis ſoluere præceptum, ibi n.13.

Ieiunium an licitè ſoluat mulier nubilis, ne reddatur deformis, l. 8. d.3.n.12.

Ieiunium vigiliæ occurrens in quadrageſima ſoluere, an ſit circumſtantia neceſſariò fatenda, l.9 d.15.n.5.& 6.

Ieiunium qua ætate ſenili non obliget, & an ſit diſcrimen inter maſculos & fœminas. l.7.d.32 num.vlt.

Ignorans, & Ignorantia.

Ignorans ſuam iuriſdictionem. *Vide* Iudex ſi in fundamento, & Gratia an proſit ignoranti.

Ignorans cenſetur turbans, l.2.d 36.num.1.

Ignorans quando ligetur pœna nullitatis actus. *Vide* Pœna annullit.

Ignoranti doctrinam an poſſit matrimonium negari. *Vide* Parochus impedimentum.

Ignoranti aliquo, an poſſit auferri iuriſdictio ab eo. *Vide* Iuriſdictio non adimitur.

Ignorantia qualiter probetur. *Vide* Iuramenta probantur, & Scientia.

Ignorantia concomitans an ſit cauſa inuoluntarij, l.2.d.24 n.3.

Ignorantia laborans pœnitens. *Vide* Confeſſarius inueniens.

Ignorantia non eſt probabilis quando omittuntur iure requiſita, l.3. d 42 n.1.

Ignorantia qualis excuſet, dum textus dicit, ſi quis auſus fuerit, vel præſumpſerit, l.3.d.48 n 7.

Ignorantia facti & iuris an excuſet, l 5.d 3 n.13.

Ignorantia an præſumatur in foro externo: qualiter probetur, l. 9. d.32.n.4.& 5

Ignorantia craſſa & ſupina quid ſit, l.9.d.32.n.33.

Ignorantia legis excuſat à pœna ipſius quando actus nullo alio iure vetitus erat, l.9 d.32.n.7 Quid ſi erat alio iure prohibitus, an ignorantia iuris noui excommunicationem ferentis excuſet ab ipſa, ibi num.7 8 & 9. Quid ſi ſciatur ius, at ignoretur ipſa excommunicatio ibi n 12 & 13.

Ignorantia iuris an excuſet in foro interno & externo, l 9 d.32.n.10.

Ignorantia non excuſat ab irregularitate ex ſignificatione orta, l 9. d.52 n.15. Quid, vbi ex delicto, & à ſuſpenſione, & interdicto, & aliis pœnis quando ſcitur rem aliàs eſſe vetitam, at ignoratur ius nouum illas pœnas ſtatuens n 16.17.

Ignorantia reſeruationis peccati in illud committente, an efficiat vt non ſit reſeruatum, l.9.d.32.n.18

Ignorantia pœnarum ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis, & aliarum an excuſet ab illis, ſi abſit cognitio iuris eam prohibentis, l.9.d.32.n 20.& 21.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti an excuſet à pœna: etiam ſi detur opera rei illicitæ. Vt ſi nolens laicum percutere, cædat ex errore clericum, l 9.d.31.n.2.& 24 Quid in irregularitate homicidij caſualis, ibi n.21 Quid ſi ignorantia ſit concomitans & an hæc excuſet ab excommunicatione, irregularitate & obligatione reſtitutionis, ibi n. 26. Quid ſi volens percutere Petrum clericum, cædat Ioannem clericum, credens eſſe Petrum: vel caſu proiiciens lapidem vt cædat Petrum percutiat Ioannem, ibi n.27. Et quid, ſi cædat laicum putans eſſe clericum, n.28. Et quid, ſi non ſit dolus, ſed craſſa ignorantia, & lata culpa, ibi n.41 Et quid, ſi videat tonſuram aut veſtes clericales, aut barbam raſam, ibi n 41.& 42.

Ignorantia iuris vel facti, excuſans à mortali, excuſat ab excommunicatione, irregul. ſuſpenſione, interdict. & aliis pœnis, l.9 d.32.n.29. Item ſi ſit vincibilis, modò non ſit craſſa & ſupina, ibi n.31.

Ignorantia qualis excuſet, quando imponitur pœna facienti ſcienter, vel ei qui auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, vel præſumpſerit, l.9 d.32 à n 35 vſque ad 40

Ignorantia facti vel iuris, vel pœnæ, circa affinitatem vel cognitionem ſpiritualem, quando excuſet coniuges, ne ipſis interdicatur debiti petitio, l.9.d.32.à n.43.vſque ad finem.

Ignorantia in quo diſtet ab errore, & an dirimat matrimonium, de-

ſideretque præuiam illius perſonæ cognitionem, l.7.d.13.n.1. & 2.

Ignorantia craſſa an ſufficiat, quando dolus requiratur, l.9.d.32 n.36.

Ignorantia vt quis reſtituatur in integrum, an probetur iuramento, l.7 d.7.n.27.

Ignorantia matrim. inter conſanguineos vel affines, vel aliud impedimentum dirimens habentes, qualis debeat eſſe, ne eius taciturnitas matrimonij reddat diſpenſationem ſubreptitiam, & qualis debeat eſſe, quando id matrim. ignoranter fuiſſe contractum allegatur vt cauſa iuſta diſpenſationis, l.8.d.35.à n.25.vſque ad 32.

Illico.

Illico fieri quando aliquid dicatur, l.1.d.51.n.14.

Illegitimi

Illegitimi an ſint concepti ex coniugibus mutuo caſtitatis voto aſtrictis, aut iam profeſſis, aut altero profeſſo, aut ad ordines promoto, l.9.tota d.38.

Illegitimi cum quibus abſolutè diſpenſatur ad beneficium, an poſſint, beneficio ſemel accepto aliud admitte e eo dimiſſo, l.8.d.31. n.6. & 12. Et quæ debeant explicari in diſpenſatione cum illegitimo. *Vide* Legitimatio. Et qualiter intelligatur clauſula in eius diſpenſatione apponi ſolita Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit, l.8.d.64.n.27.

Impediens, Impedimentum, Impedire, & Impeditus.

Impediens legatum. *Vide* Reſtitui an debeant.

Impediens matrimonium. *Vide* Matrimonium an poſſit eſſe coactum. An poſſit pater impedire. *Vide* Cauſa iuſta diſpenſandi.

Impedim. denunciare matrimonij. *Vide* Denunciare impedimenta.

Impedimentum manifeſtare occultum proprium, an teneantur ipſimet volentes inire matrimonium; vel ad ordines promoueri, l.2.d.41. num.1.& 2. An iudex abſque probationibus poſſit interrogare, non ad puniendum, ſed vt alter impleat id ad quod tenetur, eod. num. 2. An poſſint interrogare obtinentes diſpenſationem in conſanguinitate, an ſe cognouerint, n. 3. Quid ſi habens occultum impedimentum obtinuerit diſpenſationem in foro conſcientiæ? an teneatur illud detegere ordinario interroganti? n.4

Impedimentum matrimonij quando inuenit Parochus. *Vide* Parochus inueniens impedimentum.

Impedimentum duplex difficilius tollitur. *Vide* Duo impedimenta.

Impedito non currit tempus, l.1.d.53.n.7.

Impedimentum dirimens ſi adueniat matrimonio iam inito, an impediat debiti petitionem, l.8 d.32.n.43.

Impedimenta matrim. dirimentia qualiter poſſit Papa ſtatuere. *Vide* Papa. Et qualiter poſſit Princeps ſæcularis. *Vide* Princeps. Et qualiter poſſit Epiſcopus. *Vide* Epiſcopus. Et an poſſit conſuetudo. *Vide* Conſuetudo

Impedimentum impediens aut dirimens an efficiat, vt nullo modo excuſetur matrim. cum illo initum, l.7.d.5 n.2 & triplici ſeq.

Impedimentum matrim. an efficiat, vt copula inter impeditos contineat circumſtantiam mutantem ſpeciem, ac neceſſariò fatenda, l.7.d.5 à n.9.vſque ad finem, vbi latè de ſingulis impedimentis & de copula cum infideli vel hæretica. Et an ſublata prohibitione per diſpenſationem, ceſſet circumſtantia, ibi n.15 & 16.

Impedimenta matrimonium dirimentia quot ſint, & de eorum conuenientia, l.7.d.6.n.2.3 & 4.

Impedimenta impedientia matrim. quot ſint, l.7 d.6.n.5. Et qualiter interdictum Eccleſiæ impediat, & quis poſſit interdicere, ac quibus ex cauſis. n.6. Et qualiter ſponſalia, ibi n.7. Et qualiter leuatio proprij filij de fonte, vel illius baptizatio, ibi n.8 Et qualiter presbyteri interfectio, ibi n.9. Et qualiter ſolemnis pœnitentia, ibi n.10. Et quid de ſanctimonialis ductione, ibi n. 11. Et quid de interfectione proprij filij, ibi n.2.

Impedimenta impedientia & non dirimentia an obligent hodie ad culpam contrahentem cum illis, l.7 d.17.à n.3.vſque ad 9 Et quis poſſit in iis diſpenſare, ibi à n.15.vſque ad 15. Et an illa impediant petitionē debiti poſt matr. cum aliquo illorū initū, ibi n.17.

Impedimentum matrim. ratione temporis feriarum. *Vide* Feriarum tempora.

Impedimentum temporis interdicti, aut ceſſationis à diuinis ad licitè contrahendum. *Vide* Interdictum. Et qualiter impediat interdictum iudicis, ibidem.

Impedimentum excommunicationis *Vide* Excommunicatus.

Impedimentum catechiſmi *Vide* Catechiſmus.

Impedimentum voti. *Vide* Votum.

Impedimentum vxoricidij & viricidij. *Vide* Vxoricidium.

Impedimentum inceſtus *Vide* Inceſtus.

Impedimentum erroris perſonæ. *Vide* Error.

Impedimentum erroris qualitatis vel fortunæ *Vide* Error.

Impedimentum erroris ſeruilis conditionis. *Vide* Seruitus.

Impedimentum voti ſolemnis. *Vide* Votum ſolemne

Impedimentum ordinis. *Vide* Ordo.

Impedimentum publicæ honeſtatis. *Vide* Honeſtas publica.

Impedimentum conſanguinitatis, cognationis ſpiritualis & legalis. *Vide* Cognatio carnalis, Cognatio ſpiritualis, Cognatio legalis.

Impedimentum affinitatis. *vide* Affinitas.

Impedimentum ligaminis *vide* Nuptiæ.

Impedimentum diſparitatis cultus. *vide* Infidelis.

Impedimentum criminis *vide* Crimen.

Impedimentum impotentiæ *vide* Impotentia.

Impedimentum matrim. dubium an egeat diſpenſatione, & an in eo diſpenſet Epiſcopus, l.6.d.6.n.18.

Impedimenta plura an ſint in eadem diſpenſatione narranda *vide* Diſpenſatio.

Impedimentum cuius eſt impetrata diſpenſatio in foro conſcientiæ, an ſit fatendum iudici roganti in foro externo; vel ad edicta denunciandum, l.8.d.34.n.43.

Impedimentum quando dicatur occultum. *vide* Clauſula.

Impedimentum quando opponitur contra matrim. an ſit deferendum iuramentum reo actore nil probante, l.7.d.113.n.28.

Impeditus. *vide* ignorans.

Impoſſibile.

Impoſſibile an dicatur quod pendet à principis voluntate. *vide* Conditio ſi Pontifex diſpenſauerit.

Impotens, & Impotentia.

Impotentes cognita impotentia poſt matrimonij contractum, an poſſint permanere vt frater & ſoror, & vti tactibus: & quando ante matrim. norunt impotentiam, an teneantur ſic habitare, ita vt neutri altero inuito liceat reſilire: & quid, ſi alter ſolus norit: & an impotentibus liceat matr. ad hunc effectum ſolum habitandi inſtar fratris & ſororis inire, l.7.d.97.à n.4.vſque in finem.

Impotens coniux an poſſit contra matrimon. proclamare, lib 7 tota d.114

Impotentia coeundi cur dicatur frigiditas: & an reperiatur in fœminis, l.7 d.2, num.... Et an ſi ſit temporalis & ignota alteri, dirimat matrim. vel contrahens peccet, ibi à num. 1. vſque ad 5. Quid ſi tantū ſit maxima difficultas, ibi num.6 Et an impotentia ſeminandi intra vas naturale fœminæ, & in fœmina ſeminandi dirimat matrimon. ibi à n.7.vſque ad 10. Et an valeat, ſi fœmina conſcia impotentiæ ſeminandi viri cedat iure ſuo, ibi n. 12. Quid ſi impotentia conſurgat ex nimio calore vel abominatione, ibi n.13.

Impotentia ad pariendum abſque vitæ fœminæ periculo, vel quando mortuos parit filios, vel quando fœmina ſeminare nequit, vel præ arctitudine aut latitudine vaſis nequit cognoſci, aut ſuſcipere, retinereve ſemen, an dirimat matr. l.7.d.92.n.11 27.28 29. Et quid quando medici ad iudicarunt, & poſtea peperit mulier abſque periculo, eod l.7 d.39 n.21.

Impotentia ſenum an dirimat matrim. l.6.d.92.à n.19 vſque ad 24.

Impotentia Eunuchorum an dirimat matrimonium, l.7.d.92.à n.14. vſque ad 18.

Impotentia ſterilium an dirimat matrim. l.7.d.92.n.25.& 26.

Impotentia ex ſtatu morbi conſurgens, eo quòd contrahens ſit in mortis articulo, an dirimat matrim. tunc initum: & id matrim. legitimet prolem antea habitam, etiam in fraudem ſubſtituti, lib. 7.d.105. per totum.

Impotentia ratione ætatis puerilis an dirimat. matr. & quo iure: & an Papa vel Epiſcopus in hac ætate diſpenſent: & quot ætas ad matrim. deſideretur: & an ſit peccatum, ante illam contrahere: & in dubio an præſumatur malitiam ſupplere ætatem, l.7.d.104 à n.1. vſque ad 13. Quid ſi in ætate legitima adhuc deſit potentia generandi, ibi n.14 & 13 Et quanto tempore expectandum tunc ſit ad diſcernendum, an impotentia ſit perpetua & in hoc caſu triennium iure quæſitum, à quo tempore incipere debeat, ibi à n.16. vſq; ad 19. Et an vt malitia ſuppleat ætatem ad matr. petitam, ſatis ſit vt ante ætatem adſit generandi potentia aut ſufficiens ad conſenſum diſcretio: an potius vtrumque requiratur, ibi, à n. 20. vſque ad 23. Et ex quibus ſignis probetur hæc potentia, tam in maſculis quàm in fœminis, vt diiudicentur matrimonij capaces ante ætatem legitimam, & an credatur iuramento pueri dicentis ſe fœminam cognouiſſe: & ad hoc inſpiciendæ ſint partes verendæ, ibi à n. 24. vſque ad 36. Et quando dicantur pueri vel puellæ pubertati proximi, ibi à num 40.vſque in finem.

Impotentia naturalis reſpectu vnius, & non omnium an detur, & reſpectu illius dirimat matrim. l.7.d.93.à n.1.vſque ad 6. Et quid ſi, ob magnitudinem vel groſſitiem membri virilis, nequit vir cognoſcere fœminam à ſe ductam, an ſit irritum matrim. ibi n.4. Et quando cenſeatur impotentia perpetua reſpectu huius, & an talis cenſeatur, quando nequit abſque miraculo, vel abſque peccato, vel abſque congreſſu viri potentioris auferri, ibi n.7.8.& 10. Et an ſi impotentia illa reſpectiua auferatur diuino miraculo, prius matrim. ſit validum, ibi n.18. Et an eo ipſo quod fœmina illa eſt cognita ab alio viro, vel iudicatur ab alio cognoſcibilis, ſit præſumptio iuris & de iure, vt ab hoc poſſit cognoſci, ibi num 11.12. & 13. Et in dubio an ſit cognoſcibilis à priori viro, ſicut à poſteriori, an valeat matrimon. ſi poſſit inciſione aut medicamentis tolli abſque corporis periculo: vel eſt dubium de hoc, at fœmina renuit illi, ibi num. 13. Et quid, ſi ea potentia medicamentis acquiſita durabit breui, ibi num. 19. Et quid intelligatur nomine corporalis periculi, ibi à n.6.vſque ad 19. Et an valeat matrimon. ſi medici iudicent non poſſe arctitudini fœminæ ſubueniri abſque inciſione periculoſa, & fœmina illam pati velit: aut iam eam paſſa non obiit, & conſtet nulli eam periculo expoſitam: teneaturque vir euentum hunc expectare, ibi num.20. Et quid, ſi iudicarunt medici non poſſe fœminam parere abſque mortis periculo, & ob id eſt iudicatum matrim. eſſe irritum: & poſtea abſque eo periculo pariat, ibi n.21. Et valeat matrimon. ante inciſionem, ſi iudicent medici poſſe fœminam abſque periculo reddi aptam per inciſionem, ibi n.23. Et an vir teneatur alere fœminam, quæ in matrimonij fauorem paſſa eſt inciſionem, & manſit læſa, ſi adhuc iudicetur matrim. irritum, ibi n.22.

Impotentia ratione virginitatis fœminæ nullam arctitudinem paticntis

tentia, ſed eo quòd virgo ſit, nequit à viro penetrari, an dirimat matrim. reſpectu huius viri, l.7.d 93. n. 24. 25. 26. Et an eo ipſo quòd vir eſt potens ad corruptas, præſumatur in dubio potens ad virginem, & valeat matrimonium ibi num. 27. & 28. Et an poſſit vir inſtrumento aliquo clauſtra virginis reſerare, & ſi id intentet, ſit ea in loco tuto conſtituenda, ibi n. 29 Et an hæc virgo vel fœmina arcta iam nupta teneatur inciſionem pati, vt apta reddatur viro quando medici iudicant poſſe abſque periculo fieri, etiam ſi non conſtet de potentia viri ad corruptas, & qualiter poſſit potentia hæc probari, ibi à n. 30. vſque ad 35. Et an fœmina renuente inciſionem aut medicamina, liceat illis vſus matrim, ibi n. 36.

Impotentia ratione frigiditatis viri aut arctitudinis fœminæ omnimodæ vel reſpectiuæ, quando eſt cauſa vt ſeparetur matrim. id ne his coniugibus interdicendus tranſitus ad aliud, & ſi tranſeant peccent, nec valeat matrim. l.7 d 93. n. 37.

Impotentia ex maleficio proueniens. *vide* Maleficium.

Impotentia perpetua ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua, ſiue naturalis, ſiue ex maleficio orta, & licet ſit ſola veri ſeminis emittendi intra vas impotentia quo iure dirimat matrim. l.7 tota d.98.

Impotentia perpetua cognita vtrique contrahenti an dirimat matr. l.7.d 97 à n.1 vſque ad 3.

Impotentiæ ratione ſeparatum matrim. ſiue impotentia ſit naturalis, abſoluta, aut reſpectiua, ſiue ex maleficio, an inſtaurandum ſit, quando coniux impotens tranſit ad alias nuptias, aut fornicatus eſt, & ſi vir ſic ſeparatus ſit iam profeſſus aut ſacris initiatus, l.7. tota d. 99. Quanta cautela debeant iudices diſcutere cauſas, ex quibus impotentia conſurgit, ad iudicium ferendum, & an teneantur explicare ſpeciem impotentiæ, & cauſam ſuæ ſententiæ, ibi num. 2. & 29. Quid efficere debeat iudex, vbi inuenit frigidum ad alias nuptias tranſiiſſe, & ſi fœmina ab eo ſeparata alij nupſerit, ſit à poſteriori viro ſtatim ſeparanda, & dum lis diſcutitur liceat ei petere & reddere, ibi à num 8. vſque ad 10 Et an ſi ea fœmina nondum nupſerit, ſit ei permittendum ad aliud matrim. tranſire, & ſi tranſeat, ſit ſeparanda, nec liceat ei petere nec reddere, ibi num. 11 & 12. Qualis probatio copulæ fornicariæ, aut conſummationis poſterioris matrim huius frigidi ſufficiat, vt prius matrim inſtauretur, & an præſumptio iuris & de iure oriatur ex ſententia matrimonij, quæ non tranſit in rem iudicatam vel ex poſteriori matrim prius eſſe odio diſſolutum, ibi num. 13 Quid efficere debeat iudex, quando fœmina ratione arctitudinis ſeparata alij nupſerit, an ſtatim debeat prius matrim. inſtaurare, licet vir ſeparatus aliam duxerit, & ſi non duxerit, ſit ei interdicendum ducere, ibi à num 15. ad 18. Qualis probatio copulæ cum hac fœmina ratione arctitudinis ſeparata ſit adhibenda, vt inſtauretur prius matrim. poſteriori diſſoluto, ibi num. 19 Et an ſeparato matrimonio ratione maleficij detur licentia vtrique coniugi ad aliud tranſeundi, & an poſteriori irrito inſtauretur prius, ibi à n. 20. vſque ad 24 Et quid, ſi licentia prioris matrim. non ſit legitimè lata, de eo diſſoluendo, ibi num. 23. Quid ſi fœmina reſpectu cuius erat maleficium, vir ab ea ſeparatur cognoſcat poſtea, ibi num 25 An ſi ſola allegata ſit in genere impotentia coniugis, & ob id diſſolutum matrim. ſit inſtaurandum, ſi coniux impotens ad aliud tranſeat, & quid ad hoc diiudicandum diſcuſſurus ſit iudex, ibi n. 27. & 28. Et an quoties prioris matrim. inſtauratio eſt facienda, differri debeat donec vterque coniux pœnitentiam agat de periurio admiſſo in prioris matrim. diſſolutione, ibi n. 30. Et quoties fœmina ſit priori viro reſtituenda à quo tanquam arcta eſt ſeparata, ibi à n 31 vſque ad 34 Quid, quando fœmina eſt ſeparata ratione frigiditatis viri aut maleficij generalis, aut ratione impotentiæ reſpectiuæ, & adhibitis medicamentis nequit vir eam cognoſcere, ibi num. 35. Et an durante triennio experientiæ poſſit prior vir eam cognoſcere, ſit interdicendum poſteriori viro inire aliud matrimon, & ſi aliud ineat, ſit ſeparandus, ibi num. 39. Et quid, ſi facta ſeparatione iam alter coniux eſt profeſſus, aut profiteri vult, ſit reſtitutio facienda: & quid, ſi ante ſeparationem immiſſum erat ſemen intra vas fœminæ abſque corruptione, vel matrix illud attraxit ibi n 37. Et quid, ſi exiſtenti coniuge priori profeſſo alter ad alias nuptias tranſiſſet. ibi n 38 Quid, ſi vir ſit iam ſacris initiatus an deprehenſa deceptione circa impotentiam, ſit reſtituendus vxori, & ſi vxor nolit repetere, teneatur vouere caſtitatem, ibi n. 39. Et an hic reſtitutus vxori poſſit petere & reddere, ibi n. 40.

Impotentiæ ſententia bis confirmata an ita tranſeat in rem iudicatam, vt non ſit amplius inſtaurandum prius matrimonium, & qualiter quove remedio, & coram quo iudice, ſententiæ retractatio petenda ſit, l.7. tota d. 100.

Impotentia quando fuit cauſa ſeparationis matrimon. & petitur id inſtaurari detecta falſitate, & ſequentis matrimonij conſummatione aut fornicatione, aut aliunde, an poſſit alter diuortium petere ob illam conſummationem aut fornicationem impotentis, aut ſi id contigerit potenti, poſſit id diuortium petere impotens, & ſi vtrique contingat, detur compenſatio, l 7. tota d 101.

Impotentia ſuperueniens matrimonio rato aut conſummato, an ipſum dirimat, aut ſaltem quando eſt ratum, præbeat iuſtam diſpenſandi cauſam, l.7.d.101. à n. 1. vſque ad 4.

Impotentia pariendi abſque periculo fœtus, vel proprio, vel ſeminandi intra vas, vel verum ſemen intra emittendi an ſuperueniens matrim. impediat licitum eius vſum, l.7.d 102. à n.3. vſque ad 11,

Impotentia quando nequit probari in foro externo, an liceat coniugibus matrimonij, l.7.d 102 fin.

Impotentia quando eſt dubium an præceſſerit, & ſi ſubſequuta ſit matrimonium, an ſit vera, & an ſit perpetua, an temporalis, quid præſumatur, & an tunc valeat matrim. l.7.d. 103. per totam. Et an in hoc dubio liceat matrim. inire, & eo inito vti, ibi n. 10.

Impotentiæ ſigna euidentia, vel veriſimiliter euidentia, quæ ſint, l.7. d.107. à n 2. vſque ad 8.

Impotentiam coniux allegans vt diſſoluatur matrim. an teneatur ſpeciem impotentiæ aut cauſam allegare, l.7.d 108. n 20.

Impotentiæ probationes ad dirimendum matrim. an potius debeant eſſe ſuperfluæ, quàm diminutæ, l. 7. d. 107. n. 1. Et quales debeant eſſe, & an requiratur iuramentum propinquorum vel coniugum, & triennij experientia, quando ſigna ſunt euidentia, vel veriſimiliter euidentia, ibi n. 3. & 4 Et an vtroque coniuge fatente impedimentum, ſit id triennium expectandum, & adhibendus matronarum aſpectus, & iuramentum coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum aut vicinorum: idque iuramentum debeat neceſſariò eſſe tactis Euangelijs, & de quibus debeat iuramentum hoc eſſe, eod. l.7.d. 108. à n. 1. vſque ad 16. Et an impotente tranſeunte poſtea ad aliud matr. vel fornicante, cenſendi ſint conſanguinei, & coniuges periuri, & puniendi ea d. 108. à n. 17. vſque ad 19 Quid quando alter coniux fatetur impotentiam, alter vero negat, ſiue fœmina virgo ſit, ſiue corrupta, ſiue vir, ſiue ipſa proclamet, initio matrim. vel poſtea, an ad id diſſoluendum requiratur triennium & iuramentum propinquorum ſeptimæ manus, aſpectus matronarum, & quot, & qualium, & vtri coniugi ſit tunc habenda fides, & quando cenſeatur initio matrimonij proclamati, l.7. tota d. 109. De qualitate autem & numero matronarum, & de alijs quæ ad ipſas ſpectant. *vide* Matronæ. Alia circa probationem potentiæ ante pubertatẽ. *vide* Impotentiæ Et qualis debet eſſe probatio ad inſtaurandũ prius matr. ratione impotentiæ ſeparatum. *vide* Impotentia.

Impotentiæ probatio an petat triennium experientiæ, quando ſtatim de illa conſtat, & quæ ſint ſigna ex quibus ſtatim conſtat, l.7. d. 107. à n. 1. vſque ad 8. Et an ſemper id triennium deſideretur in maleficij impedimento, & vltra id aliquod aliud tempus ad pœnitentiam agendam, ibi n. 9. Alios caſus in quibus diſputatur de huius triennij neceſſitate, *vide ſup.* Et an in ſenibus expectandum ſit hoc triennium, eod. l.7.d. 108. n 21. Et quoties triennium exigitur, an debeat eſſe continuum, & ita integrum, vt ſi aliquid deſit, ſupplendũ omnino ſit, eod. l.7. tota d. 111. Et à quo tempore incipit triennium hoc, tam in impedimento naturali, quàm in maleficio, l.7.d. 110. à n. 1. vſque ad 7. Et an ſi alter plenam pubertatem adeptus non ſit, incipiat à plena pubertate, quæ 18 anno in pueris incipit, ibi n 8. 9. & 10. Et an hoc triennium concedatur. quando diſſolutum matr. ratione impotentiæ, inſtauratur deprehenſa Eccleſiæ deceptione, & tunc numeretur à die huius reditus eod. l.7. d. 99. n. 34 & duplex. ſeq.

Impubes.

Impubes pubertati proximus iurans contractum. *vide* Minor quando aliquis dicatur. Et ibi, de eius contractibus, & quando poſſit irritari iuramentum.

Impuberum ſponſalia. *vide* Sponſalia impuberum.

Impulſiua.

Impulſiua cauſa. *vide* Finalis cauſa, & l.8.d. 21. n. 9. & 10.

In

In continenti aliquid fieri quando dicatur, l.1 d 51. n. 14.

In continenti quod fit, dicitur ineſſe, l.2.d 21. n. 12. 13.

In dubio an ſit melior conditio poſſidentis. *vide* Dubitans num res ſit ſua.

In dubio an ſit tutius eligendum, l.2.d 41. n. 9.

In dubio à proprietate verborum recedendum non eſt, l.3. d. 23. n. 7.

In facie Eccleſiæ matr. contrahere quid ſit. *vide* Parochus imped.

In generali mandato non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam l.4.d 35 n. 12.

In iure paria ſunt non eſſe, & non apparere. l.1. d. 63. n. 29.

In vtroque foro idem ſeruatur, vbi externus non innititur falſæ præſumptioni, l.1.d. 5. n. 20.

In neceſſitate nemo liberalis exiſtit, l. 10 d. 14. n. 13.

Inceſtuoſus, & Inceſtus.

Inceſtuoſus coniux cum conſanguineis alterius coniugis, vel contrahens cognationem ſpiritualem cum altero, ſiue vtrumque contingat vtrique coniugi, ſiue alteri ſoli qualiter poſſit petere & reddere debitum. *vide* Debitum.

Inceſtuoſus cui interdictum eſt petere debitum ratione cognationis vel affinitatis, an poſſit aliquando petere, l.9.d.7. à n. 1. Et an teneatur alteri manifeſtare impedimentum, vel ſignificare ne eius petitionem expectet, ibi n 8. & 9. Et an poſſit alterum prouocare vt petat ibi n. 10.

Inceſtuoſus hic an ita eius exigendi perdat, vt alter non teneatur reddere, l.9.d.6. num 8. Et an ſi coniux innocens ſemel conſcius petiit cenſeatur alteri remittere, vt iam deinceps liceat illi petere, ibi n. 9 Quid, ſi hic impetrarit diſpenſationem abſque alterius coniugis conſenſu, an teneatur alter illi reddere, ibi n. 10. Et an peccet alter reddendo, & ſimiliter priori bimeſtri ante conſummatum matr. ibi n 11 12. 13 & 14. Et quid, ſi alter adulteretur, an poſſit hic inceſtuoſus illi reddere, ibi n. 14 Et ſi is non teneatur reddere, poſſit ad vitanda odia & ſcandala, ibi n 15.

Inceſtus an ſit concubitus cum impedimento quocumque dirimenti, l 7 d 5. à n. 5. vſque ad finem.

Inceſtus an ſit concubitus cum cõſanguinea, poſtquam eſt obtenta diſpenſatio ad contrahendũ cum illa, l.7.d. 5. n. 15. & 16. & d. 67. n. 9.

Inceſtus cum conſanguineis vxoris,vel viri, an impediat matrimonium vel debiti petitionem,l.7.d.15.num.1.& 2. Et quid de ipſis cõſanguineis vxoris vel viri, cum quibus inceſtus eſt commiſſus, & vſque ad quem gradum,ibi n.3.& 4. Et quid, ſi ſit copula cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro,& vſque ad quem gradum,ibi n. 5. Et quid, ſi cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de præſenti nondum matrim.cõſummato, & vſque ad quem gradum, & an ea copula impediat debiti petitionem,ibi n. 6. Quid, ſi copula ſit cum affini,orta affinitate ex fornicatione,ibi num.7.Quid ſi cum cognata legali vel ſpirituali,ibi num 8.Et an exigatur inceſtum ſcienter admiſſum eſſe, ibi num. 9. Et quid,ſi fœmina cognoſcatur inuita,aut timore graui coacta,ibi n.10.Quid,ſi copula cum affine non ſit conſummata,ibi n. 11. Quid, ſi copula cum conſanguinea coniugis, ſit poſt coniugem illum mortuum, & an deſideretur concurrere adulterium & inceſtum,ibi n. 12. Et quid ſi inceſtus ſit occultus,ibi num 13.Et an deſideretur ſententia iudicis,ad incurrendum hoc impedimentum, ibi n. 14. Et quid, ſi inceſtus ſit cum conſanguineis propriis,ibi à n.15. vſque ad 7.

Inceſtus an ſit acceſſus ad conſanguineam vltra ſecundum gradum eius,cum qua quis fornicatus eſt,l.7.d.67.n.7 & 8.

Inceſtus an ſit explicandus in diſpenſatione conſanguinitatis,vel affinitatis,vel cognationis ſpiritualis. *vide* Diſpenſatio.

Indefinita.

Indefinita oratio legis quando æquipolleat vniuerſali,l.3.d.44.n.1.

Indi.

Indi qualiter contrahant matrim verbis valde æquiuocis.*vide* Verba quæ ſint. An valeant dum ipſi non reſpondent,ſed gubernator pro eis. *vide* Sponſalia & matrim. an contrahatur. Quid ſi Parocho careant,aut vagi ſint. *Vide* Religioſi in nouo orbe

Indorum priuilegium vt poſſint in 3.vel 4.gradu contrahere explicatur,l.8.d.13.n.35.

Indi in cauſis matrimonialibus,& diuortij, an ſint exempti ab ordine iudiciario ſeruando,,l.10.d.19.n.1,Et quid poſſint religioſi apud eos commorantes circa has cauſas ibi n.2. *vide* Infidelis.

Indignum matrimonium

Indignum matrimonium quod dicatur,l.3.d.26.à n.22.vſque ad 27.

Indulgentia

Indulgentia vnius menſis quot dies includat l.2.d.14 n.20.

Indulgentiæ à falſis prælatis conceſſæ an valeant. *vide* Titulo legitimo carens.

Induſtria.

Induſtria perſonæ quando eligatur.*vide* Clauſula tuo iudicio.

Inferior

Inferior quamuis non poſſit legem ſuperioris tollere,at poteſt illam iuuare,imponens nouas pœnas in illius violatores,l.3.d.47.n.12.

Infideles.

Infideles dum baptizantur, an teneantur recipere benedictiones Eccleſiæ: ſi fiat matrim. prius contractum, ſacramentum *vide* Matrim. infidelium. An peccent clam contrahendo. *vide* Clandeſtinum matrim. An ſi ſint temporaliter Eccleſiæ ſubiecti,teneantur coram Parocho & teſtibus contrahere. *Vide* matrim.an ſit validum abſque Parocho. Et an validè contrahant apponentes conditionem,dummodo liceat habere plures vxores,vel dare libellum repudij. *vide* Conditio vt infideles.

Infideles. *vide* Indi.

Infidelis ſi vouit caſtitatẽ,an teneatur non petere debit.l.9.d.33.n.6.

Infideles conuerſi ad fidem an ſint cogendi redire ad vxores, quas repudiarant,l.14.d.1.n.11.

Infidelibus an poſſit Papa impedimenta matrimonij ſtatuere,l.7.d.1. n. 3. Et an ſtatuta ab ipſo comprehendant infideles ſibi ſubditos, eod.l 8.d 3.n.8.

Infideles contrahentes in locis fidelium,an validè contrahant,ſi habent impedimentum dirimens ſui principis infidelis,vel principis fidelis cui ſubſint,l.7.d.3.n.10.

Infideles quoad diuortium, & quis ſit iudex, vel quando ad fidem alter iam conuerſus eſt,vel quando agitur de viribus matrimonij inter illos. *vide* Diuortium.

Infideles an validè cõtrahant quãdo eſt error perſonæ,l.7.d.18.n.14.

Infideles quando validum ineant matrim.l.7 d.73.à n.1.vſque ad 3. Quid,ſi repudiata vxore ad fidem conuertantur,ibi n. 4. Quid,ſi pluribus matrimoniis copulati fuerant tempore infidelitatis, ibi n.5 & melius eod.7 d.80.n.14.

Infideles an validè in quauis ætate ineant matrim.l.7 d.104.n 10.

Infideles contrahentes cum impedimento impotentiæ, an validè contrahant,l.7.d.98.n 7.

Infidelis an validè contrahat poſt baptiſmum cum fideli,cuius conſilio eius coniugem interfecit, vel ſi infidelis vxorem ſuam enecet,vt cum adultera contrahat l 7 d.78.n.3 & 4.

Infidelis promittens matrim aut de facto contrahens cum perſona infideli aut fideli coniugata, & adulterans ante vel poſt baptiſmum,an incurrat impedimentum dirimens.l.7.d.79 n.42 & 43.

Infideles coniuncti cum aſcendentibus vel deſcendentibus vltra primum gradum,an ſint ſeparandi,l.7.d.15.n.21.Et quid,ſi cum fratribus vel ſororibus,eod l.7 d.2.n.12.

Infideles qui cum impedimento cognationis legalis matrim.Iniere, an ſint poſt baptiſmum ſeparandi,l.7.d.63.n.22.& 23.

Infidelis poſt baptiſmum an poſſit ducere conſanguineas proprias, intra 4.gradum,l.7.d.65.n.2.

Infidelis an ex matrimonio vel fornicatione cõtrahat affinitatem ita vt conuerſus ad fidem nequeat ducere conſanguineam prioris vxoris mulieris cum qua fornicatus eſt. Et aliqua ſpectantia ad hoc,l.7.tota d.65.

Infidelis an contrahat aliquod vinculum ex matrimonio rato,vel ex ſponſalibus: ita vt poſt baptiſmum nequeat ducere conſanguineam eius,cum qua matrimonium ratum vel ſponſalia inierat, l. 7.d.65.n.6.& 8.

Infideles coniuncti in primo affinitatis gradu lineæ rectæ an ſint poſt baptiſmum ſeparandi,l.7.d.66.n.8.

Infidelis an ſit capax cognationis ſpiritualis, quando baptizat, vel tenet filium fidelis,vel fidelis eius filiũ.*vide* Cognatio ſpiritualis.

Infidelis matrim.cum fideli quo iure interdicatur,& ſit irritum,l.7. tota d.71.Quid,inter fidelem & catechumenum,ibi n.2.Quid.inter fidelem & fictè baptizatam,ibi num.3 Quid,ſi hæreticus contrahat cum infideli,ibi num.4. Quid, inter Iudæos recens conuerſos,ibi n. 9. Quid ſi apponatur conditio, ſi infidelis conuertatur, an valeant ſponſalia,ibi num.4.Quid de matrimonio fidelis cum hæretica. *vide* Hæreticus.

Infidelis ad fidem conuerſus an poſſit habitare cum coniuge,infideli,ſiue ſpes conuerſionis eius ſubſit, ſiue non, & quando teneatur diuertere,l.7.d.73.à n.7.vſque ad finem.Et quid,ſi poſt conuerſionem haberet rem fidelis cum infideli, an amitteret ius diuertendi,ibi num 8.

Infidelis ſi conuertatur ad fidem,altero nolente conuerti aut cohabitare ſine Chriſti contumelia ac pertractione ad peccatum,an poſſit diſſoluere matrim.prius, & ad aliud tranſire,l.74.n.3,& ſeqq. Et an diſſolutio illa ſit ex priuilegio Chriſti, ibi n. 4.& 10.Et an deſideretur ſententia iudicis,ibi n.11. Et an ſemper exigatur moneri infidelem,ibi à n.12 vſque ad 15. Et quæ certitudo habenda ſit de infidelis obſtinatione,ibi n.16. Et an opus ſit iudicem præfigere terminum infideli,intra quem conuertatur,ibi n.17.Et quid, ſi infidelis inducias petat vt conuertatur,ibi n.18. Et quando dicatur infidelem nolle habitare ſine contumelia creatoris aut pertractione ad peccatum,ibi n.6.

Infidelis matrim.an diſſoluatur ſtatim, ac altero conuerſo ad fidem tenuit ipſe conuerti,vel modo debito habitare;an potius quando fidelis tranſit ad 2 nuptias, l. 75. à n.1.vſque ad 5.Et an teneatur infidelis. conuerſus admittere infidelem qui conuertitur antequam ipſe ſtatum mutarit,ibi num 4 Et quid, ſi poſt fidelis conuerſionem exerceat infidelis actum infidelitatis, ibi n. 10. Et an diſſoluatur per hoc quod tranſit infidelis ad aliud matrimonium, ibi n.7.Et quid ſi infidelis fornicetur,& poſt conuertatur ad fidem ante tranſitum fidelis ad ſecundas nuptias, ibi num 8. Et quid, ſi fidelis contraxit aliud matrim.& eo effecto viduo conuertatur infidelis,an teneatur eum admittere,ibi n.10.

Infidelis an validè matrimonium ineat, antequam ſuus coniux ad fidem conuerſus mutet ſtatum,l.7.d.75.n.6.

Infidelium matrim. conſummatum an diſſoluatur altero conuerſo profitente religionem,l.7.d.76.n 8.9 & 10.Et quid,per ſacros ordines,vel votum ſimplex fidelis,ibi n.11.& 12.

Infidelis coniux conuerſus ad fidem, an poſſit tranſire ad religionem,ordines,aut votum caſtitatis emittere, infideli renuente conuerti, & ad id deſideretur monitio,l.7.d.76.n.12.& 13.Et quid,ſi infidelis poſtea reducatur ante mutationem ſtatus fidelis,ibi num. 4.& 5.Et quid ſi fidelis ad profeſſionem ordineſve tranſierit,aut votum caſtitatis emiſerit, cum infidelis conuertitur, ibi n. 6. Et quid,ſi in religione adhuc erat nouitius,ibi n.7

Infidelis an validè contrahat, poſtquam ſuus coniux factus fidelis aliud iniit matrim.vel ad profeſſionem ordineſve tranſiit,aut ſimplex caſtitatis votum fecit: vel ſaltem poſſit tunc infidelis, ſi ad fidem conuertatur,religionem ingredi,l.7.d. 77. n. 1. & 2. Et an peccet tranſiens tunc ad alias nuptias,ibi à n. 3.vſque in fin.

Infideles coniugati conuerſi ad fidem an debeant nuptiales benedictiones recipere,l 7.d 87.n.6.

Infidelem an fidelem parentem ſequi proles debeat,l.7.d.73.n.fin.

Inhabilitas.

Inhabilitas quando ſit pœna. *vide* Pœna.

Inhabilitas contrahentium clam.*vide* Pœna matrim.clandeſtini.

Iniuria.

Iniuriæ condonatio quando cenſeatur actus familiaritatis,l.10.d.14. num.15.

Inſinuatio

Inſinuatio an requiratur in donatione inter coniuges excedenti ſummam.*vide* Donatio irrita inter coniuges. An in arris, & ſponſalitia largitate.*vide* Arra,& largitas ſponſalitia.

Inſtitutio.

Inſtitutio præſentati, & confirmatio an poſſit fieri extra diœceſim, l.3.d.8.n 6.

Integra res.

Integra res eſſe quando dicatur in litteris gratiæ vel iuſtitiæ, l. 8.d. 28.à n.8.vſque ad 30.

Intellectus.

Intellectus abſurdus. *vide* Abſurdus intellectus.

Interdictum, & Interdictus.

Interdictũ quãdo ignorãtia excuſante nõ incurratur.*vide* Ignorãtia.

Interdictum an incurratur ob culpam venialem,l 9.d.32.n.29.

Interdicti tempore an licitè matrim. ineatur, l.7.d.8.n. 1. & 2. Et an validum ſit,n.4 Et quid tempore ceſſationis à diuinis, & an poſſint tunc ſacramenta tempore interdicti licita celebrari, ibi n. 3.

Et

Et an poſſint tunc denunciationes matrimonij fieri, ibi num. 7. Et an poſſint matrim. & alia ſacramenta tempore interdicti licitè miniſtrari in Eccleſia ſpecialiter interdicta, ibi n. 6. Et quid ſi contrahentes matrim. ſint ſpecialiter interdicti, ibi n. 5.

Interdicti tempore an poſſint benedictiones nuptiales conferri etiam clauſis ianuis, & ſubmiſſa voce: & quamvis Eccleſia ſit ſpecialiter interdicta, l. 7. d. 8. à n. 9. vſque ad 12. Et an liceat eum hac moderatione benedictiones nuptiales, & alia ſacramenta, & diuina officia celebrare extra Eccleſiam tempore interdicti, ibi n. 13. Et quid, tempore ceſſationis à diuinis, ibi n. 14.

Interdicti tempore an liceat in feſtis in quibus iure ſuſpenditur in c. Alma mater, de ſentent. excomm. in 6. celebrare benedictiones nuptiales, & alia diuina officia publicè & ſolemniter, l. 7. d. 8. n. 15. Et an ſi tunc ſic celebrentur in die Paſchatis, in quo alio iure vetitum eſt benedictiones nuptiales celebrari, peccetur contra interdictum, ibi n. 16. Et quid, ſi non celebretur miſſa illarum feſtiuitatum propria, ibi n. 17. Et quid ſi Eccleſia ſit ſpecialiter interdicta, vel ſit ceſſatio à diuinis, ibi n. 8.

Interdicti tempore an poſſit diuinis intereſſe clericus coniugatus, l. 7. d. 46. n. 15.

Interdictum Eccleſiæ, quo iudex interdicit matrim. à quo & quibus de cauſis poſſit imponi, l. 7. d. 6. n. 6. Et qualiter tunc impediantur ſponſalia, ibi n. 7. Et qualis culpa ſit contra illud contrahere, l. 7. d. 16. n. 1.

Interdictum quando eſt matrimonium, præcepto aut conſtitutione Pontificis, an eo ipſo reddatur irritum, ſi contra id interdictum ineatur. l. 7. tota d. 2.

Interdictis viro vel fœmina, an liceat illis benedictiones nuptiales recipere, l. 7. d. 8. n. 19. *Vide etiam hic ſupra.*

Interdictus ingreſſu Eccleſiæ, an licitè recipiat benedictiones nuptiales, l. 7. d. 6. n. 15.

Intereſſe.

Intereſſe an poſſit peti ſponſalibus diſſolutis. *Vide* Pœna ſponſalibus adiecta.

Interpres, Interpretatio, Interpretari.

Interpres in matrimonio *Vide* Præſentia Parochi.

Interpretatio ſtrictè facienda ex obligatione, l. 1. d. 6. n. 11.

Interpretari libros turpes, qualis ſit culpa, l. 5. d. 45. n. 45.

Interrogari.

Interrogari vter coniugum prius debeat, l. 2. d. 32. n. 12.

Interrogari an poſſint de impedimento occulto volentes matrimon. inire, ad ordines promoueri. Vel ſanguinei impetrantes diſpenſationem an ſe cognouerit. *vide* Impedimentum manifeſtare.

Iocalia.

Iocalia data inter ſponſos. *Vide* Largitas ſponſalitia.

Ioſeph.

Ioſeph ſanctiſſimus Virginis ſponſus cur voluerit eam dimittere, & qualiter culpa liberetur, l. 10. d. 12. n. 36.

Iracundia.

Iracundiæ calore geſta an valeant, l. 1. d. 8. n. 4. & 11.

Irregularis, & Irregularitas.

Irregularis occultus petens ordines, an interrogatus teneatur irregularitatem manifeſtare, *Vide* Impedimentum manifeſtare.

Irregularis an ſit Sacerdos ducens viduam, ſub conditione impoſſibili, vel turpi l. 5. d. 3. n. 2.

Irregularis miniſtrans beneficio an lucretur fructus, & diſtributiones. *Vide* Diſtributiones.

Irregularis an ſit genitus à parentibus coniugatis, mutuo caſtitatis voto aut profeſſione deuinctis: patre aut ad ordines ſacros promoto, l. 9. tota d. 38.

Irregularis an ſit liber ducens ancillam, l. 7. 19. n. 14.

Irregularis an ſit coniugatus, qui ad ordin. promouetur, l. 7. tot d. 34

Irregularis cum quo diſpenſatur ad ordines vel beneficium. *Vide* Illegitimi.

Irregularitas quando ignorantia excuſante non incurratur. *Vide* Ignorantia.

Irregularitas an incurratur ob leuem culpam, an exigat latam, lib. 8. d. 12. n. 34. Et an pro culpa veniali incurratur, & ſimiliter ſuſpenſio & interdictum, ibi n. 29.

Irregularitas bigamiæ. *Vide* Bigamia.

Irregularitas quæcumque an tollatur per religionis profeſſionem, l. 7. d. 86. n. 3. & duplici ſeq.

Irregularitatis diſpenſatio ex homicidio incurſæ, tacendo occiſum fuiſſe presbyterum, an valeat, l. 6. d. 21. n. 22.

Irreg. diſpenſatio excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti ſæpe celebrantis, an petat multiplicẽ celebrationem explicari, l. 8. d. 14. n. 7.

Irregularitas quando dicatur occulta an poſſit in ea Epiſcopus diſpenſare. *vide* Clauſula.

Irritare.

Irritare an poſſit pater votum, quando dubitatur qua ætate emiſſum *Vide* Dubitans de pubertate.

Irritare iuramentum *Vide* Minor quando aliquis dicatur.

Irritare vota realia poſt ætatem 25. annorum facta, & obligationem homini factam an poſſit pater. *Vide* Filius familias an obligetur.

Irritatio votorum. *Vide* Votum.

Iubeo

Iubeo, an importet neceſſitatẽ, & habere actionẽ ad rem, l. 9. d. 4. n. 9.

Iubileum

Iubilei virtute abſolutus an teneatur illud conſequi, l. 1. d. 43. n. 9.

Iudex.

Iudex quando, & qualis debeat cogere implere ſponſalia *vide* Sponſalia implere recuſans.

Iudex an terminum præfigere poſſit ſponſalibus perficiendis, l. 1. d. 53. num. 9. An poſſit protrahere, vel reſtringere tempus expectandi ſponſum abſentem, n. 4.

Iudex an, & qualis poſſit compellere partem ad remittendum iuramentum ſoluendi vſuras vel metu extortum, l. 3. d. 35. n. 18. Vbi an poſſit iudex laicus hoc iuramentum remittere.

Iudex an poſſit aliquid circa terminum legalem *vide* Terminum.

Iudex qui ſub excommunicatione præcepit ſponſo vt intra bimeſtre conſummet, & eo tranſacto excommunicauit illum, qui non obedinit: qualiter ſe debeat habere cum illo ingredienti poſtea religionem, l. 2. d. 24. n. 28.

Iudex ſi in fundamento ſuæ iuriſdictionis erret, eam ignorans, non valet quod agit, l. 2. d. 36. n. 3.

Iudex quid debeat facere in dubio cuius res ſit. *vide* Dubitans num res ſit ſua. & ibi, quid quando ſunt diuerſæ opiniones

Iudex qua cautela vti debeat, vt informetur de malitioſi impedimenti ſuſcipione. *vide* Cauſa iuſta diſpenſandi. & ibi quando diſpenſat in denunciationibus, quid teneatur facere. Quid quando vult inueſtigare impedimentum, vel petitur fœminam in loco tuto deponi. *Vide* Parochus impedimentum.

Iudex quando poſſit de occultis interrogare. *vide* Impedimentum manifeſtare.

Iudex qualis poſſit pœnas inferre laicis clam contrahentibus, lib. 3. d. 54. n. 1. 2. & 3. Quid ſi non conſtet de matrimonij clandeſtinitate, de eaque ſit queſtio, vt filius cenſeatur legitimus ob bonam parentum fidem, num. 4. Quando ſit quæſtio iuris, & quando facti, eod. num. 4. An iudex Eccleſiaſticus poſſit inhibere ſæcularem, ne teſtes deponant coram, vel eo ne puniat clam contrahentes, num. 6. Quid ſi Eccleſiaſticus non puniuit condignè laicum clam contrahentem, vel amiſſum aliud crimen mixti fori, an poſſit ſæcularis iterum punire. Et è contra, quando ſæcularis prius puniuit minus dignè, n. 7. & 8.

Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa ſpirituali, quando non eſt quæſtio iuris, ſed facti. *Vide* Iudex qualis poſſit pœnas.

Iudicis authoritas, & qualis, an exigatur ad diſſoluenda ſponſalia. *Vide* Sponſalia iudicis.

Iudicis ſententia eget ſuſpenſio triennalis impoſita parocho aſſiſtenti matrim. clandeſtino, & pœna teſtium & amiſſio bonorum contrahentium, & non autem inhabilitas ad ſic contrahendum, l. 3. d. 35. n. 1. Quid de exhæredatione, n. 3. 4. & 5. Quid de illegitimitate qua afficiuntur filij nati ex matrim. clandeſtino irrito, ignorantibus parentibus impedimentum, n. 7. & 8.

Iudex ſæcularis vel Eccleſiaſticus qualiter poſſit coniuges cogere ad cohabitationem reddendam *Vide* Debitum.

Iudex Eccleſiaſticus an poſſit procedere contra laicum detinentem vxorem alterius, l. 9. d. 4. n. 8.

Iudex an permittere debeat coniuges communi conſenſu ſeparatos, l. 9. d. 4. n. 5.

Iudex diuortij & adulterij an ſit ſolus Eccleſiaſticus: quæſtione mota de alimentis, excipiente altero de diuortio, an poſſit inhiberi ſæcularis, l. 10. d. 8. à n. 15. vſque ad 17.

Iudex Eccleſiaſticus an poſſit principaliter cognoſcere de cauſa dotis & alimentorum, vel ſaltem acceſſoriè, quando cognoſcit de diuortio, l. 10. d. 8. n. 15.

Iudex quando ſuum officium impertiri debeat, partibus non petentibus, l. 16. d. 7. n. 30.

Iudex excommunicans coniuges, an poſſit illis participationem mutuam intercidere, l. 9. d. 14. n. 7.

Iudex qualiter ſe debeat habere, dum petitur diuortium ratione ſæuitiæ. & qualem cauſæ cognitionem debeat præmittere, l. 10. d. 18. à n. 25. vſque ad 33. Et an poſſit cogere ex officio ad cautionem non offendendi præſtandam, ibi n. 39.

Iudex qualiter ſe debeat habere, & an poſſit mittere ordinem iudicium de cauſis Indorum matrimonialibus, l. 10. d. 16. n. 1.

Iudex quis ſit competens, quando in terris fidelium agitur de diuortio aut viribus matrimonij infidelium, aut quando alter eſt iam fidelis, l. 7. d. 3. n. 9.

Iudex an poſſit occultè dimittere innocentem ſibi cognitum, quando iuxta allegata & probata eſt nocens, l. 7. d. 37. n. 13.

Iudex quis ſit competens ad diiudicandum an veſtes clerici coniugati ſint clericales, & an is habeat conditiones petitas ad gaudendum priuilegio fori, & dum hoc diſcutitur, in quo carcere cuſtodiendus ſit, l. 7. d. 46. n. 7.

Iudex an poſſit interrogare conſanguineos vel affines, cum quibus diſpenſat ad matrimonium, an habuerint copulam, l. 8. d. 25. à n. 13. vſque ad 16.

Iudex an poſſit cogere maleficos benedictione quadam maleficium auferre, l. 7. d. 95. n. 15. Et an poſſit manus malefici torquendi abſcindere aut eius corpus lauare, vt tormentum ſentiat, l. 7. d. 96. fin.

Iudex an debeat permittere impotentes habitare tanquam fratrem & ſororem l. 7. d. 97.

Iudex quid debeat efficere, quando ſeparato matrimonio ratione impotentiæ, inuenit alterum vel vtrumque coniugem fornicatum eſſe, aut ad alias nuptias tranſiſſe. *vide* Impotentia.

Iudex coram quo agitur de ſententia matrimonij bis confirmata, aut à qua non eſt appellatum retractanda, qualiter ſe debeat habere,

& an ex officio poſſit retractare, & quis iudex ſit competens. *vide* Matrimonium.

Iudex ſeparans matrimonium ratione impotentiæ an debeat in ſententia ſpeciem impotentiæ & cauſam ſuæ ſententiæ exprimere, l. 7.d.98 n.2.& 29.

Iudex quas probationes exigere debeat ad ſeparandum matrimonium ratione impotentiæ. *vide* Impotentia

Iudex ſæcularis an poſſit coniugem ſpoliatum habitatione alterius reſtituere, l.7.d.112.n.13.

Iudex quid poſſit ex officio in cauſis coniugalibus, & in aliis in quibus officium iudicis exuberat, & in iis quæ teſtimonio artis peritorum decidendæ ſunt, l.7.d.113 à n.22.vſque ad finem. *vide* Ordinarius & Vicarius.

Iudicialis cognitio

Iudicialis cognitio per quam clauſulam non requiratur. *Vide* Clauſula tuo iudicio. An exigatur in diſpenſatione denunciationum. *vide* Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus.

Iuramentum, & Iurans.

Iuramentum an firmet promiſſionem non acceptatam. *vide* Stipulatio alteri per alterum facta.

Iuramentum abſque animo ſe obligandi. *vide* Promiſſio deliberata.

Iuramentũ interpretandũ eſt vt minus obligetur in dubio, l. 1.d.9.11.

Iuramentum æquiuocè an poſſit præſtari, iurando ſe non promiſiſſe, ab eo qui promiſſioni non tenetur ſtare, lib.1.d.10.num. 27.& 28. Quid dum aliquis mutuo recepit nummos & non tenetur eos ſoluere, eod.l.1.d. 11. num. 2. Quid de muliere ſcienti aliquem non eſſe ſi ille non ſit peſte infectus, n.27. Quid de clerico rogato, an portet aliquid vt cogatur ſoluere gabellas ad quas non tenetur, n. 27. Quid de eo à quo petunt latrones: vt iuret ſe daturum pecunias, an poſſit iurare ſe daturum, intelligens, ſi teneor: & ita non ſoluere, eod.l.1. d. 11, num. 2. Quid de muliere ſcienti aliquem non eſſe virum ſuum, ob idque neganti debitum: & vt abſoluatur, cogitur iurare ſe redditurum, an poſſit iurare intelligens, ſi teneor, ea d 11.num.2. An intercedente, cauſa iuſta, aut metu, poſſit aliquis contrahens fictè matrim, iurare, velle ſe eam fœminam in vxorem, intelligendo, ſi teneor, ea d.11.n.2.

Iuramentum quando faciat vt actus inualidus valeat eo modo quo valere poteſt, l. 1.d.20 n.2.

Iuramentum contra bonos mores, quando non obliget, l. 1 d.32 n.1. An ex iuramento inique extorto conſurgat aliqua obligatio homini, vel ſoli Deo, num.1. An egeat relaxatione, quando non valet, vel non obligat, num.2. An diſtet inter hæc, iuramentum obligat: & confirmat contractum, num.3 Quando non firmat contractum, manet contractus inualidus, ſicut antea: at quando firmat, manet irreuocabilis, num.4. Et quando non firmat conceſſa relaxatione, poteſt veniri aduerſus contractum; ſecus, quando firmat, num.5. Nec datur abſolutio, quando confirmat, nec repetitio, nec impletur momentanea ſolutione: ſecus quando non confirmat, num. 6. An quando non confirmat, poſſit res ſoluta repeti abſque iuramenti relaxatione, quamuis iuramentum ſit de non repetendo, num.7. Quando contractus ob publicam vtilitatem prohibetur, non firmatur iuramento, ſecus quando ob priuatam, num.8. Nec in priori caſu iuramentum obligat, nec indiget relaxatione, n. 9. An ſi prohibitio feratur in perſonas, & non in ipſum contractum firmetur iuramento, num. 10. Quando cenſeatur contractus ob publicam vel priuatam vtilitatem interdictus, num. 11. Quando in creditore recipienti verſatur turpitudo, obligat iuramentum, ſed non confirmat contractum, & poteſt relaxari, num. 12. An hæc turpitudo debeat eſſe contra ius naturale, num 13. Cum turpitudo non eſt in recipienti; non impletur momentanea ſolutione poſtea repetendo, num. 14. Cum eſt turpitudo in recipienti, poteſt Epiſcopus relaxare. Vt in iuramento ſoluendi vſuras, vel metu extorto, etiamſi iuretur id quod alias erat in præcepto, n. 15. An ſit neceſſarium vt relaxatio concedi poſſit, eam peti antequam periurium incurratur non implendo, num 16. An tale iuramentum poſſit per bullam, aut religioſorum priuilegia commutari, num.17. Quando metus eſt leuis, an concedatur relaxatio. *vide* Iuramentum præſtitum metu. An iudex poſſit cogere creditorem, vt iuramentum hoc remittat. *vide* Iudex an & qualis.

Iuramentum præſtitum an confirmet contractus iure inualidos vt renunciationem legitimæ, contractus minorum, l.4.d.25 num. 2. An tunc obliget iuramentum, & ſit neceſſaria relaxatio, num.3.& 4. Quid ſi metus ſit leuis, an poſſit ab Epiſcopo relaxari, vel per bullam, & impleatur momentanea ſolutione, num. 7. 8. & 9. An matrim. metu extortum firmetur iuramento, ibi num, 11.& 12. Vel tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione, à num. 14. ad 17. An faciat valere vt ſponſalia num. 16.& 18. Quid ſi apponatur per verba de futuro, vt de non contraueniendo illi matrim. num. 19. Quid ſi de eo tuo habendo nouo conſenſu, num. 20. An ſponſalia metu graui contracta firmentur iuramento, l.4.d.21.num.1. Vel, tale iuramentum indigeat relaxatione, ead.d.21.num.2. & 3. Quid ſi metus ſit leuis, num.4 Quid de iuramento accedenti promiſſioni dotis, arrarum, conſtitutioni procuratoris, voto profeſſioni metu factis, ead.d.21.n 5 6.

Iuramentum ſequitur naturam contractus cui adiicitur, & eius conditiones, l.6. d 11.n.3.

Iuramentum an confirmet actum contra prius iuramentum. *vide* Donatio facta contra prius.

Iuramentum in contractibus impuberum, aut minorum, quando obliget poſſitque à parte irritari. *vide* Minor quãdo aliquis dicatur.

Iuramentum licet non contra bonos mores, non ſemper relaxatione indiget, l.4.d.21.n.7.

Iuramentum non ſupplet duo vitia, l. 4. d. 20 n. 4.

Iuramentum rei impoſsibilis, vel illicitæ, ſi poſtea fiat poſsibilis, aut licita, an obliget, l.1.d. 50 n.5.& 6.

Iuramentum an firmet ſponſalia impuberum. *vide* Sponſalia impub.

Iuramentum in Dei honorem principaliter præſtitum, an poſsit remitti per eum, in cuius fauorẽ cedit. *vide* Sponſalia mutuo cõſenſu.

Iuramentum ſoluendi amiſſa ludo pecunia credita. *vide* Pœna ſponſalibus adiecta.

Iuramentum intelligitur rebus non mutatis, l. 1.d.57.n.1.

Iuramentum adiectum ſponſalibus. *vide* Sponſalia iurata. Et ſi adſit metus. *vide* Iuramentum metu.

Iuramentum habens tacitam conditionem, non indiget relaxatione, ea non impleta, l.2.d.67 fine.

Iuramentum contractibus adiectum quando, & à quo, & in virtute bullæ aut priuilegiorum poſsit relaxari. *vide* Iuramentum contra bonos mores.

Iuramento probantur quæ animo latent: vt ſcientia & ignorantia, l. 1.d.62. fine.

Iuramento an firmetur pœna ſponſalium. *vide* Pœna ſponſal. adiecta.

Iuramento an firmetur donatio inter coniuges. *vide* Donatio inualida, & donatio præſumpta.

Iuramento rogatus de contractu geſto cum minori, vel de lucro obtento in ludo prohibito, an teneatur fateri, l.6.d 18.n.35.

Iurans ſponſalia, an teneatur prius contrahere quam ingrediatur religionem: aut poſsit licitè inire animo ingrediendi ante conſummationem, ſiue votum religionis, ſiue caſtitatis emiſerit. *Vide* Sponſalia iurans.

Iurans ſe aliquam ducturam, an teneatur ipſam nolentem dotare. *vide* Sponſalia dote.

Iuramentum an ſit deferendum reo in cauſis coniugalibus, actore nil probante: vt ſi opponatur impedimentum, l.7.113. fin.

Iuramentum quoties petitur in iure tactis Euangeliis, an ſatis ea tangere cubito ſit: vel aliam ſacram ſcripturam tangi: vel præſentem eſſe Euangeliorum librum abſque tactu, & ſi in actis notarij fiat mentio ſolius iuramenti, præſumatur id tactis Euangeliis præſtitum, l.7.d.108.n.14.

Iuramentum quod omnino ſeruari nequit, quando obliget, ad partem, l 9 d 45.n.6.

Iuramentum factum tertio concernens pietatem, an poſsit ab eo remitti, l. 19.d 37.n.20.& l.8.d.9.n.12.

Iuramentum an obliget ad id ad quod iurans ſi aduertiſſet, non ſe obligaſſet, l. 18.d 8.n.15.

Iuramento coniugis dicentis ſe tradidiſſe eſſe ſuum coniugem, cum cui commixtus eſt, an credatur, l. 10.d 3.n.17.

Iuramentum & votum de eadem re violans, an duplex peccatum neceſſario fatendum admittat, l.9.d.16.n.5.& 6,& l.7.d.27. n. 26. Et quid, quando iuramenta vel vota multiplicantur, ead. d. 27.n.24.

Iuramento dicentis ſe non inuenire fideiuſſorem an credatur, vt ab eo præſtando excuſetur, l. 10.d.18.n.38. Et an credatur iuramento allegantis timorem ratione ſæuitiæ, ibi n. 29.

Iuramentum obligati ad dandam cautionem fideiuſſoriam, an ſufficiat, quando fideiuſſorem non habet, l.10.d.18.n.38. Et quid, ſi eſt ſufficienter idoneus, vel emendatæ vitæ, vel ſi iudex cogat ex officio ad cautionem, ibi n 43.& 44.

Iuramentum an probet ignorantiam, vt quis reſtituatur in integrum, l.7.d.37.n.27.

Iuramento dicentis ſe fictè profeſſum, aut noluiſſe ratificare profeſſionem intra quinquennium, an ſit credendum, l.7.d.37.n.43.

Iuramento patrini an probetur defectus legitimæ intentionis contrahendæ paternitatis, dum tenet in baptiſmo vel confirmatione, l.7.d.54.n 8.& 9.

Iuramentum an ſit fidei interpoſitio, l.5 d.79.n.28.& 29.

Iuramentum an ſemper includat votum, & circa illorum diſpenſationem quando ſunt rei reſeruatæ. *Vide* Diſpenſatio.

Iuramentum an poſsit communi virtute facultas commutandi vota. *vide* Delegata poteſtas.

Iuramenta qualiter relaxari vel commutari valeant per religioſorum priuilegia. *vide* Diſpenſare. Et qualiter commutari valeant virtute bullæ vel iubilei. *vide* Bulla.

Iuramentum quas cauſas exigat vt relaxetur. *vide* Cauſa.

Iuramentum non nubendi, donec pater voluerit, an mortuo patre obliget, l 8. d. 28.n.55.

Iuramenta quoad poteſtatem diſpenſandi. *vide* Diſpenſandi poteſtas.

Iuriſdictio.

Iuriſdictio annexa ex priuilegio perpetuo dignitati, vel officio an ſit ordinaria, & delegabilis, l. 2.d.40.n.14. Quid ſi ſit iuriſdictio conferendi reſeruata principi in ſignum ſupremæ iuriſdictionis, n. 15. Quid ſi res ſit magni momenti, vt beneficia conferre. n. 16.

Iuriſdictio voluntaria, & contentioſa quid ſint, l.3.d 19.n.7. Quando voluntaria aſſumat naturam contentioſæ, num.7 Qualiter voluntaria poſſit exerceri extra diœceſim, aut territorium, non autem contentioſa, num.8. Quid ſi ſit iuriſdictio voluntaria delegata, an poſſit exerceri extra territorium tam circa matrimon. quàm circa confeſſiones audiendas, eod. num. 8. Quid ſi voluntariæ admiſceatur contentioſa, eod. num. 8. An requiratur licentia iudicis territorij, & qualis, & conſenſus litigantium: iuriſdictio contentioſa poſſit

poſſit extra territorium exerceri,eod.n.8.Cum exigitur cognitio cauſæ iudicialis,nequit extra territorium exerceri,n 9.

Iuriſdictio non admittitur ignoranti,l.3.d 30.n.11.

Iuriſdictio an poſſit concedi incertæ, & non determinatæ perſonæ,l. 3.d.31.n.18

Iuriſdictio non prodeſt etiam ignoranti,nec poteſt conferri actu interno.l.3.d.36.n.1,

Iuriſdictio metu extorta an valeat.*vide* Præſentia Parochi & teſtiũ.

Iuriſdictione conceſſa,conceduntur ea ſine quibus illa explicari nequit : & conceſſa re,concedi videntur neceſſaria ad illam comparandam, l.3.d.19 n.4.

Iuriſdictionem ordinariam qui conferat. *Vide* Vicarius generalis.

Iuriſdictio ordinaria an pereat morte concedentis re integra, l. 8.d. 28.n 4.& duplici ſeq.

Iuriſdictio delegata. *Vide* Delegata poteſtas.

Ius.

Ius ciuile an ſeruandum ſit in foro Eccleſiæ. *vide* Leges ſeruandæ.

Iura non deceptoribus,ſed deceptis ſubueniunt,l.4.d.15,n.4,

Iuris correctio. *Vide* Recedendum eſt à propria.

Iure ſuo ſpoliari nemo debet abſque culpa,l.1.d.22.n.6.

Iure ſuo vtens non committit verè fraudem, nec verè dicitur illum fraudem admittere,l.3.d.18.n.29.

Iure pro ſe introducto nemo compellitur vti,l.9.d.2 n.2.

Laicus.

LAicus ſtatim initiandus an poſſit beneficium obtinere, l. 7.d 42, num.14.

Largitas ſponſalitia.

Largitas ſponſalitia quid ſit?quando conueniunt ſponſi vt ad donantem in nullo caſu reuertatur, an ſtatim acquiratur donatario, l.6. d 18.n. 1. Vbi nullum eſt pactum. olim reputabatur donatio ſimplex,& irreuocabilis: hodie autem habet tacitam conditionem ſi ſequatur matrim.n.2 Quando matrim.non ſequitur culpa donantis , an teneatur ſoluere quod promiſit & reſtituere ſponſalitiam largitatem quam accepit, perdatque quam dedit, & quid ſi caſu, vt alterius morte non ſequatur,& interueniat,oſculum,aut copula,aut hæc interueniat, num. 3. & 4 Quid ſi culpa donatarij non ſequatur matrim.vel abſque vtriuſque culpa,vt ingreſſu religionis,n.3.An ſponſa lucretur aliquid per oſculum præcedentis iocalium donationem,num 5.Quid ſi ſponſa non ſit virgo,eodem.n.5. Quid oſculum , aut copulam quæ præcedunt ſponſalia , num. 6. Quid ſi ſponſalia ſint conditionalia,& ante conditionis aduentum accedat oſculum aut copula,num.7.Quid ſi adſit ſolus amplexus, n. 8. An ſponſo repetenti iocalia incumbat probare ſe dediſſe ob matrim.cauſam:& ſponſæ adfuiſſe oſculum aut copulam, & copula ſponſi diſſolui ſponſalia, n.9. An hæc ſint correcta iure Caſtellæ,n. 10. An vt ſponſalitia largitas acquiratur, requiratur animus donandi in ſponſo,& valeat pactum vt non acquiratur,num. 11.An exigatur inſinuatio,ſi ea donatio debitam ſummã excedat, num.12.An in foro conſciẽtiæ procedat hæc legũ diſpoſitio,n.13.

Largitas ſponſalitia integrè acquiritur ſponſæ matrim. conſummato,l.6.d.19.num.1 .Non requiritur traductio ad domum,vel benedictiones Eccleſiæ ſequutas eſſe,num.2.Per ſolum matrim.ratum abſque oſculo nil lucratur ſponſa,num.3 Quid ſi ſequuta ſit traductio ad ſponſi domum , vel benedictiones Eccleſiæ receptæ, ſint, num. 4. An accedenti copula poſt ſponſalia lucretur aliquid iocalium ſponſa,num 5. Quid ſi ante ſponſalia ſit copula,vel poſt ſponſalia conditionalia non impleta conditione,num.6. An ſponſus lucretur ſponſalitiam largitatem ſibi donatam à ſponſa per matrim.conſummationem,à n.7.ad 10.

Largitas ſponſalitia an acquiratur per oſculum,aut matrim.conſummatum,quando ſponſalitia,& matr.fuere nulla,l.6.tota d.20.

Largitas hæc ſponſalitia an acquiratur ſponſo vel ſponſæ , quando non caſu, ac vſque vtriuſque culpa, vt voto, vel ingreſſu religionis,vel aliis modis licitis diſſoluantur ſponſalia,l.6.d.21.à num. 2.ad 5.Quid ſi mutuo conſenſu,num.6.& 7.An alter præbens iuſtam diſſoluendi cauſam , vt quia fornicatus eſt , perdat totum quod donarat & reſtituat quod accepit,n 8.

Largitas hæc ſponſalitia,& arræ ſi ſint in matrimon.an detur electio ſponſæ conſum.matrim.& intra quod tempus, l.6.d.22.n.1 .An ſi donatio hæc fuit inualida,morteque confirmetur,acquiratur vxori ſimul cum arris,eo n.1.An vbi ſemel elegerit,poſſit variare,n.2. Quid ſi electio caruerit effectu,n.3.Trãſacto tẽpore ad electionem cõceſſo,an admittatur purgatio moræ,n.4.An vxore,vel eius hæredibus eligentibus arras, reſtituenda ſit ſponſalitia largitas eiuſdem æſtimationis,ac quãdo donata eſt,num.5.Per quæ verba cenſeatur facta electio arrarum aut ſponſalitiæ largitatis,an per hæc, volo arras vel accipere,vel habere , vel eligere , n. 16. An ſi ſolæ arræ interueniant in matrim.lucretur ſponſa per oſculum medietatem:vel ſi vtrumque interueniat,ſponſa poſſit eligere,n.17.18.

Largitas ſponſalitia an valida ſit quando ſponſa nullam dotem affert, & qualiter tunc ſit taxanda,l.6.d.24.n.6

Largitas ſponſalitia quo tempore donari debeat , an poſſit donari poſt matrimonium de præſenti,l.6.d.23.n.1.

Quid ſi donatur poſt traductionem ſponſæ ad ſponſi domum , nondum conſummato matrimonio,n.2.

Quid ſi conſummatum ſit,at benedictiones non ſint receptæ. n. 3.& 4. An caſu quo non valeat hæc donatio , confirmetur morte, n.5. Quid ſi ſponſus ante conſummatum matrim.mittat nuncio iocalia ſponſæ.& antequam nuncius pertingat,conſummet,n.7.

Quid ſi donetur tempore benedictionum matrimon. non conſummato,n.8.& 9.Quid de annulo tunc dato vt benedicatur,n. 10.

Largitas ſponſalitia an poſſit in quauis quantitate donari,lib.6 d 24. num. 1. Vbi an poſſit excedere decimam bonorum ſponſi partem Quid ſi fieret ante ſponſalia,ea lege vt nunquam rediret ad donãtem,num 2.Quid ſi dos magna fictè promittatur,vel ſoluatur matrim.ante dotem promiſſam,ſolutam, n. 3. Qualiter dos vbi nulla promittitur, ſit taxanda ſponſalitia largitas, n. 6. An hæc tota liget forenſes,vel regnicolas habentes bona extra regnum : vel ſi puella regnicola nubat extero , n. 5. An poſſit excedere taxam, quando à quodam tertio promittitur, vel valeat fideiuſſio, l.6.d. 29.n.18. & 19. An ſi excedat taxam, valeat exceſſus in foro conſcientiæ eo l.6 d.33.n.2.An tunc ſolus exceſſus vitietur,d.29.n.15, & 16 An minuenda ſit,ſi dos tota,aut pars euincatur d.30.num.3. Qualiter æſtimanda ſit dos,quando eſt maioratus in dotem traditus d.31.num.5.An ſi excedat taxam,firmetur iuramento,d.30.n. 3.An firmetur ſi excedat id de quo poteſt ſponſus diſponere in præiudicium aſcendentium,vel deſcendentium,d.36.n.18.

Largitas ſponſalitia an ſit donatio voluntatis, l.6.d 36.n.17. An extrahatur de toto hæreditatis aceruo , vel ſola de ea parte de qua poteſt ſponſus liberè diſponere.Et reuocetur natis liberis,d.36.n. 17.An reſeruetur filiis prioris matrimonij,d 41.n. 4.

Largitas ſponſalitia an reſtituenda ſit ab ea quæ virgo non eſt,l 6.d. 27.n.3.& 4.

Largitas ſponſalitia an ſint veſtes,& cætera quæ mittit ſponſus ſponſæ. *vide* Veſtes pretioſæ & quotidianæ. An ſint donata à conſanguineis. *vide* Donata conſanguineis.

Largitatem ſponſalitiam an poſſit minor promittere, l.6 d.38.n.4. & 43. Quid de filio familias,d 39 n.12.

Lectus quotidianus.

Lectus quotidianus quando ſit dandus viduo coniugi ex bonis alterius coniugis defuncti,& qualis debeat eſſe : & quando eum perdat per tranſitum ad ſecundas nuptias,an reſeruetur filiis prioris matrimonij,l.7.d.87.n.32.

Legatum.

Legatum pauperi cõſanguineo,quando ſit pium.*Vide* Votũ ducendi.

Legatum ſub conditione obligandi ad nuptias. *Vide* Conditio obligans ad nuptias. De legato obliganti ad religionem , vel ab ea auertenti, vel ſi minus legetur religionem ingredienti,& de aliis circa conditionem ingreſſus religionis. Et an obtineat legatum factum ingrediendi religionem , ingrediens poſtea exiens. *Vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Legatum virginibus maritandis, an poſſit dari , vel debeatur ingredientibus religionem,l.1.d.13.n.29.

Quid ſi ex coniecturis deprehendatur teſtatorem intellexiſſe de nuptiis temporalibus,vt ſi nubat aliqua Caio:vel legetur extraneo, ſi illa nupſerit:vel negatiuè, ſi illa vidua nupſerit, num 30 Quid quando vt nubat Caio,& Caius moritur , an debeatur ſi ipſa ingredietur religionem, vel ſi ipſa moriatur,an poſſit dari alij religionem ingredienti,n.30. Quid ſi legatum ſit indefinitè virginibus maritandis,n.31. & 32 an poſſit dari iam maritatis,n.32.

Legatum ſub conditione,vel modo alicubi habitandi. *Vide* Pactum vt vir.

Legatum petens conſilium vel conſenſum alicuius. *Vide* Conſilium & conſenſus. Et quando petit arbitratum. *vide* Conditio retrahens à nuptiis; & Arbitrium alicuius.

Legatum fœminæ ſi Titio non nupſerit, quando debeatur , & an ſit præſtanda cautio.*Vide* Cautio retrahens à nuptiis.

Quid ſi ſub conditione,ſi Iudæo non nupſerit ; quæ diligentia præſtanda ſit,l.1.d.34.n.40.

Legatum an ſit fauorabile,& latè explicandum,l.3.d 8.n 48.

Legatum quando vocatum cenſeatur ob inimicitias. *Vide* Donatio viri & vxoris.

Legatum impediens precibus importunis. *vide* Reſtitui an debeant.

Legatum inter coniuges putatiuos,an valeat,l 6.d.2.per totam.

Legatum repudiare. *vide* Repudiare hæreditatem.

Legatum cuius conditio pendet à voluntate principis, an reputetur impoſſibile,& ita reiecta conditione valeat.l.5.n.9 & 10 . Cui incumbat tunc impetrare diſpenſationem, num.2. Quid ſi expreſſa non ſit conditio,ſi Pontifex diſpenſauerit,num.15.16.& 17 Quid de legato relicto fratribus cum onere,ad quod ſubeundum deſideratur Pontificis licentia,n.10.& 16.

Legatum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias,an debeatur intra annum à morte legantis,l.7.d.87.n.29.

Legatum quando alicui auferatur, & applicatur fiſco vel hæredibus ab inteſtato,an exigatur ſententia iudicis,l.7.d.87.n 8.

Legatũ abſolutè relictũ à viro,an perdat vidua fornicãs,*vide* Vidua.

Legatum vſusfructus vxori,dum honeſtè & vidualiter vixerit, quando relictum eſt , & ſi ſecundo nupſerit,legata ſunt centum,an luxurioſè viuens , & poſtea ſecundò nubens conſequatur hæc centum,l.7.d 90,n.12.

Legatum vſusfructus vxori ſi tranſeat ad ſecundas nuptias,an perdat tranſiens ad tertias,& vlteriores,l.7.d.89.n.55.

Legatum annuum ſub conditione non ſecundo nubendi,vel alia, an debeatur integre anno quo legatarius nubit , vel non implet conditionem;vel ſi initio anni moriatur,l.7.d.91.n.10.

Legatum coniugi abſolutè relictum vſusfructus , vel alimentorum, an ceſſet ea tranſeunte ad ſecundas nuptias,l.7.d,91 n.12.

Legatum ſub conditione caſtè viuendi , an perdatur per ſecundas nuptias.

nuptias,l 7.d.91. à num 14. vſque ad 30. Et quid,ſi tranſeatur ad tertias vel ad vlteriores,ibi num.24. Quid,ſi id matrimonium deceret perſonam ratione ætatis, aut habitus tertij ordinis D. Franciſci aſſumpti,aut quia cum longe inferioris conditionis perſona,ibi num.26 & 29. Et quid , ſi mulier illa alia ratione redderetur infamis, ibi num.27.

Legatum ſub conditione negatiua perpetua relictum, vt non nubendi, caſtè viuendi,qua cautione præſtita ſit dandum & quos fructus teneatur reſtituere non ſeruans illam,l 7.d.91.num.6. Et quid ſi conditio ſit diſtributiua , vt donec nubat, vel dum caſte viuat, ibi n.7.& 9. Et an differant hæ formulæ, Donec,quouſque,quamdiu, ſi vidua erit,ſi vidua permanſerit,viduitatem ſeruauerit,cum vidua erit,ſtante vel manente vidua num.8.

Legatum relictum à coniuge ſub conditione , ſi lectum meum cuſtodierit,vel donec cuſtodierit,an amittatur per ſecundas nuptias, l 7 d 91 n.23.

Legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi , an perdatur per vnicam fornicationem,l.7.d.91 à num. 31. vſque ad 34 Et an recuperetur poſtea honeſtè viuendo,ibi num. 35. Et an perdatur per tactus turpes,ibi à n.38. vſque ad 40.

Legatum relictum ſub conditione non nubendi an amittatur per fornicationem, vel per ſponſalia , vel per matrim. irritum,vel per validum non conſummatum,l.7.d 91 à n.42. vſque ad 45.

Legatum relictum fœminæ dum vitam vidualem ſeruauerit, etiam ſi ſit legatum alimentorum , an perdatur ea ingrediente religionem, l.7.d.91.n 46.

Legatum relictum maritandis fœminis honeſtis , an poſſit dari ei quæ ſemel eſt fornicata,l.7.d.91 n.36.

Legatum coniugi quamdiu cum filiis ſteterit, an debeatur,ſi ſecundo nubat,l.7 d.91 n 47.& duplici ſeq. Quid ſi legatum relictum ſit,dum ſteterit in domo viri,ibi n.51.

Legatum habitationis relictum vxori,an ceſſet per ſecundas nuptias, l.7.d.91.n.50.

Legatum relictum alicui dum ſteterit cum teſtatoris vxore , an debeatur,ſi recedat ea tranſeunti ad ſecundas nuptias.l 7 91.n.12.

Legatum puellis maritandis an poſſit dari viduis ſecundo nupturis, l.7.d.91 à n 54.vſque 57.

Legatum vel alimenta vxori relicta an debeantur poſteriori , quam poſt teſtamentum mortua priori teſtator duxit,l. 7. d. 91. à num. 58.ad 60.

Legatum fœminis maritandis an poſſit dari eis quæ nondum ſunt ætate nubiles,l.7.d.91.n.61. Et an poſſit peti ante ætatem,nuptiis aptam ibi n.62.

Legatum fœminis maritandis an poſſit dari maritatæ, l. 7. d.91.à n. 61 ad 66.

Legatum certæ perſonæ maritandæ an debeatur quoad reſiduum, quando teſtator eam in matrimonio collocauit , minori ſumma data,l.7.d.91 n.67.

Legatum fœminis maritandis,an dari poſſit ingredientibus religionem l.7.d.91.

Legatus Apoſtolicus.

Legatus Pontificis quid poſſit circa matrimonium, & an poſſit omnia quæ Epiſcopus. *vide* Ordinarius cenſetur,& ibi,in quo diſtet poteſtas à latere,& quando non eſt à latere.

Legatus etiam à latere qualiter poſſit circa impedimentum matrimonij & circa alia diſpenſare : & an in hoc amplioti poteſtate, quàm Epiſcopus gaudeat. *Vide* Diſpenſare.

Legati officium an expiret morte Papæ,l.8.d.28.n.92.

Legato etiam à latere facta commiſſio an tranſeat ad ſucceſſorem,l. 8.d.72.n.11.

Legere.

Legere turpia qualis ſit culpa,l.9.d 46 n.44.

Legitimare,& Legitimi.

Legitimare prolem antea ſuſceptam an competat matrim.clandeſtino valido,l.3 d.44 n.1.& 2. An ſtandum ſit iuri ciuili,aut canonico,circa legitimationem prolis per ſubſequens matrim. num. 1. Vnde habeat matrim. ſubſequens eam legitimationem facere, & an ea fauorabilis, n.2.

Legitimi filij an ſint nati ex matrim clandeſtino inualido, bona fide inito,l. 3.d.42 n.1.2. An habeat locum hæc ob quamuis cauſam ſit inualidum clandeſtinum , num. 3 & 4. Quid quando nullitas matrimonij fuerit talis, vt præmiſſis denunciationibus non poſſet impedimentum detegi , num. 5. Quid ſi matrim. fuerit clandeſtinum ob ſolam denunciationum omiſſionem,num 6. An filij nati ex matrim.clandeſtino valido ſint legitimi,num.8 Quid ſi matrimonium clandeſtinum inualidum bona fide initum publicetur, approbeturque ab Eccleſia tanquam validum,quia nullum eſt detectum impedimentum , an filij tam ante illam approbationem, quam poſt geniti,ſint legitimi,l.3.d. 12.n.1.2.3.& 4. An hæc pœna indigeat iudicis ſententia. *vide* Iudicis ſententia.

Legitimare potens adulterinum,& inceſtuoſum, vel ſpurios in genere an poſſit quando vtrumque vitium ſimul concurrit, lib.8.d.2. à num.27 vſque in finem.

Legitimare qualiter poſſit Pontifex aut princeps ſæcularis etiam diſpenſando in radice matrimonij *vide* Diſpenſare

Legitimare qualiter poſſit commiſſarius bullæ *vide ibid.*

Legitimare prolem antea conceptam etiam in fraudem ſubſtituti,an ſufficiat matr. in articulo mortis contractum l.7.tota d.105.

Legitimatio facta in foro conſcientiæ, virtute diſpenſationis ei ſoli foro conceſſa,qualiter intelligatur. *vide* Clauſula.

Legitimatio prolis facta virtute diſpenſationis ad matrim.an valeat, quando poſtea parentes id matrim. non ineunt, l. 8.d.7 num.15. Et an legitimetur proles,ſi ordinarius vel confeſſor non legitimet ibi num.16. Et an poſſit poſtea idem vel alius legitimare,ibi num 17.

Legitimatio prolis an fiat per matrim ſubſequens:& an ſit naturalis, quando concepta vel nata eſt poſt diſpenſationem à parentibus obtentam ad matrim.ineundum.l.3.d.7 n.19.

Legitimatio ſpurij an exigat mentionem qualitatis ſpurietatis & adulterij vtriuſque parentis,l 8.d.24.n. 3.& 5. Quid, ſi in qualitate erretur ex communi errore,ibi n.58.

Legitimus an ſit filius quoad vtrumque parentem,& vterque quoad ipſum:ac ſit ſucceſſio mutua,quando ex matrim. irrito contracto bona alterius fide habitus eſt,l.8.d.34.n.46.

Legitimus, *vide* Illegitimi.

Legitimè

Legitimè impedito non concurrit tempus,l 1.d.53.n.7.

Leproſus coniux

Leproſus coniux, aut quouis alio morbo contagioſo infectus, quod ius habeat ad debitum coniugale, cohabitationem , & alia obſequia, *vide* Debitum.

Lex.

Lex quando dicatur odioſa,vel fauorabilis,l.1.d. 1.n.4.

Lex correctoria *vide* Correctoria lex.

Lex non extenditur ad caſum quem eius ratio à principio non comprehendit,l.2.d.37.n. 3.

Lex imponens pœnam ſcienter facienti,aut præſumenti,quam ignorantiam exigat,vt pœna non incurratur,l.2.d 20.n.4.

Lex edita ad vitanda incōuenientia,an ceſſet ceſſante fine,l.3.d 3 n 9

Lex vbi frequentioris vſus cauſa aliquid decernit, non excludit caſum, minus frequentem,l.3.d.20 n.3.

Lex pœnalis eſt extendenda,ne reddatur fruſtratoria, l. 3. d. 49 n.4.

Lex pœnalis & correctoria eſt extendenda ob identitatem rationis in ea expreſſæ,l.3.d.24 n 4.

Leges ſeruandæ ſunt in foro etiam canonico,vbi ius canonicum nil diſponit,l.1.d.6.n.24.

Leges in decretis relatæ quando vim canonis habeant l.1.d.18.n.31.

Leges poſteriores quando per priores explicandæ ſint:vel per earum rationes, licet habeant clauſulam.Non obſtante,l.2.d.24.n.6.

Leges generales negatiuæ ſunt generaliter intelligēdæ,l.2.d.24.n.7.

Leges partitarum nunquam cenſentur corrigere ius commune, niſi res ſit aperta,l.3.d.41.n 8.

Leges fori non obligant niſi probetur earum vſus,l 6.d 1.n.5.

Leges ſeruantes lucra filiis prioris matrimonij , non ſunt correctæ iure canonico,l.6.d.41.n 1

Legum correctio quantum debeat vitari.*Vide*,Recedēdum eſt à propria,vbi,an impropriātur verba ad eam vitandam. Et an indicatur per tacitos intellectus licet alias clauſula nil operetur,l.2.d.11. n.22

Legem an faciat ſententia Principis. *vide* Sententia principis. Et an epiſtola vel reſponſum. *vide* Epiſtola.

Legis intellectus ſumitur ex prooemio,l.2.d.32 n.5.

Legum epicheiæ an ſit locus in dubiis : & an tunc obliget lex. *Vide* Dubitans an ſit impoſitum.

Legis pœna an ex actu nullo incurratur. *vide* Pœnæ clandeſtini.

Legibus qualiter teneantur peregrini,tranſeuntes,& vagi. *vide* Peregrini an teneantur.

Legem ſuperioris qualiter poſſit inferior pœnis nouis adiuuare,l. 3. d.47 n.12.

Lex an obliget ignorantes:& qualis ignorantia excuſet ab eius pœ- *vide* Ignorans & ignorantia.

Lex pœnalis an extendatur ex rationis identitate,l.10.d 4 n.3.

Leges inſertæ in decreto,quam authoritatē habeāt,l.9.d.12.n.2.& 5.

Legis verba,gratia frequentioris vſus expreſſa,an ipſam reſtringant, ne extendatur ad caſus ſimiles,l. 9.d.14 n.16.

Lex quando poſſit abrogari conſuetudine, & alia ad hoc ſpectantia. *vide* Conſuetudo.

Legis ad principium debent trahi ſequentia, vbi aliud non apparet, l.7.d.8.num 12.

Lex pœnalis & odioſa eſt amplianda, quando in animæ fauorem ad vitandum peccatum eſt lata,l.7.d.9.n.8.

Lex limitans vel corrigens menſuram , cenſetur limitare vel corrigere rem menſuratam l.7.d.10 n.1.

Lege vna tollitur vitiū duplex ex vna radice naſcens, l.7 d.10.n 10.

Lex declarans aliam recipit omnes interpretationes, quas lex declarata recipit,l.7 d.46 n.21.

Lex ſtatuens vt rapta nubens raptori amittat lucrum ſibi delatum,an ſit iure canonico correcta.l.7.d.12.à n.27. vſque ad 29.

Leges iuris Cæſarei cōmunis an obligent in Hiſpania l.7.d.89.n 27

Lex priuans aliquem hæreditate vel legato an ſemper indigeat ſententia iudicis,l.7 d.87.n.28.

Liber.

Liber vt reſcribantur nomina contrahentium. *vide* Parochus impedimentum.

Liberè.

Liberè poſſe aliquid fieri quid importet,l.1. d.54 n.6.

Libertas

Libertas an poſſit ſeruis concedi pro tempore determinato,& ſemel conceſſa reuocari,l.7.d.19.n.3.

Libertas quando requiratur à ſeruis ex matrimonij contractu , aut dotalibus inſtrumentis *vide* Seruus & ſeruus.

liten

Licentia.

Licentia aſſiſtendi matrimonio, vel miniſtrandi alia ſacramenta conceſſa per excommunicatum, irregularem, ſuſpenſum, vel conceſſa excommunicato, irregulari. *vide* Excommunicatus parochus.

Licentia ficta ad aſſiſtendum matrimonio, vel ad audiendas confeſſiones, dum fictio ignoratur, an ſufficiat, l.3.d.21.n.64.

Licentia data à Parocho contra Epiſcopi, aut ſynodi prohibitionem, ad aſſiſtendum matrimonio, an proſit vt matrimonium valeat. Et quid, ſi ipſemet Parochus contra eandem prohibitionem interſit, l.3.d.31 n.1.& 2.

Licentia, ſi non omnino ſeruentur in ea præſcripta, an proſit valori matrimonij, vt ſi detur licentia ſacerdoti aſſiſtendi, dummodo ſponſos moneat ne cõſumment donec denunciationes præmittantur: & ſi ille aſſiſtat non facta ea monitione, l.3.d.34.n.2. Quid ſi detur licentia illos coniungendi præmiſſis denunciationibus, vel ſi inuenerit non adeſſe impedimentum: vel ſi impedimentum non habuerint ſponſi, n 3.& 4.

Licentia requiſita ad actum an debeat eſſe expreſſa, l.3 d.35.n.16 & n.vlt. An debeat præcedere, n. 18. An in dubio præſumatur eam præceſſiſſe, n.19.

Licentia ſacerdoti conceſſa ad aſſiſtendum matrimonio, quotupliciter ſit tacita, & quando ſit ratihabitio de præſenti, l.3.d. 35. n. 1. Et quando dicatur expreſſa, n.2.& 3.

Licentia ſpecialis quotupliciter vſurpetur. Et an ſpeciale ſumatur aliquando pro expreſſo, n. 4. An requiratur licentia ſpecialis vt alienus ſacerdos interſit matrimonio, ibi num 6 & 7 An ſufficiat Parochum generaliter concedere licentiam, adminiſtrandi ſacramenta, n. 8. An requiratur licentia ſpecialis, id eſt, expreſſa, vel ſufficiat licentia ad aliquos actus digniores, num.9. Non exigitur licentia in ſcriptis, num.10. An ſufficiat licentia Parochi, ad extendendum omnia ad animarum curam pertinentia, quando interdictum eſſet parocho delegare, num.12.& 13. An ſufficiat ratihabitio, etiam ad confeſſiones & cætera ſacramenta, à num.14 ad 12. An licentia ad aſſiſtendum matrimonio neceſſariò debeat præcedere, num. 8. An ſi eadem die qua matrim. initur, concedatur licentia, præſumatur hanc in dubio præceſſiſſe, num.19. An ratihabitio de præſenti conferat licentiam pro eo ſolo actu, quem ſuperior vidit, num.22 Quid ſi verè tunc prælatus internè non conſentiret, exterius tamen taceret, n.23.

Licentia conceſſa ignoranti eam, vel reuocata eo neſciente, quid operetur. Et an poſſit ad libitum reuocari. *Vide* Gratia ignoranti.

Licentia metu, aut dolo extorta. *vide* Præſentia Parochi & teſtium.

Licentia teſtandi. *Vide* Teſtandi licentia.

Licentia precibus importunis obtenta. *vide* Reſtitui an debeant.

Licentiam aſſiſtendi matrim qui poſſint delegare. *Vide* Delegare ordinarius poteſt. An poſſit vicarius. *Vide* Vicarius generalis.

Licentiam dicenti ſe habere vt alienus ſacerdos aſſiſtat matrimonio, an ſit credendum, l.3.d.37.n.1.& 2. Quid de dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione, n.2 & 3.

Quid de dicenti ſe habere licentiam fatendi alieno ſacerdoti, vel recipiendi ab eo ſacramenta, n. 11. iuncto n 6. Quid ſi perſona ſit fide digna. n. 3 Quid de dicenti ſe obtinuiſſe diſpenſationem vt omittantur denunciationes, vel vt alienus ſacerdos benedicat nuptias, n 4. Si opponatur Sacerdoti abſque licentia interfuiſſe matrimonio cui incumbat onus probandi, n 5.

Licentia ad vouendum quando ſit taciturnitas viri vel ſuperioris, & alia de hac licentia. *vide* Votum.

Licentiam ad implendum votum de re vetita qualiter & quando teneatur petere ſubditus, l 9.d.43 à n.3.

Licentia teſtandi an faciat conualeſcere teſtamentum antea factum, l.8.d.1.n.9. Et an finiatur primo teſtamento, ita vt amplius reuocari nequeat, ibi n.17.& 18. Et an morte concedentis expiret, eod. l.8.d 28 n 82.

Licentia ad ordines recipiendos, & quæuis aliæ ſuperiorum licentiæ, an morte concedentis expirent. *vide* Delegata poteſtas.

Licentia ad ordines ab alieno Epiſcopo accipiendos an extendatur, vt cum initiato poſſit diſpenſari in iis, in quibus poteſt proprius Epiſcopus, l.8.d.1.n.25.

Licentia ad carnes edendas an extendatur ad oua & lacticinia, & licentia ad oua an extendatur ad lacticinia, l.8.d.1.n.vlt.

Licentia importat facultatem ratione regulatam, l 8.n.12.

Ligaminis impedimentum.

Ligaminis impedimentum. *Vide* Nuptiæ.

Limitata cauſa.

Limitata cauſa limitatum producit effectum, l.3.d.5 n 2.

Lis.

Lite pendenti in matrimonio, quid agendum ſit. *vide* Dubitans de matrimonij valore.

Litis pendentis exceptio. *vide* Exceptio.

Lite pendenti alimenta an ſint præſtanda vxori, *vide* Alimenta.

Lite pendenti ſuper diuortio an ſit debitũ reddendum, . 10.d.12.07.

Lite pendenti initum matrimonium, aut contra iudicis prohibitionem, an ſit ſeparandum, 7.d.4 n.14.& 15.

Litera.

Literæ quæ à ſede apoſtolica manant quando morte concedentis, vel eius cui expediẽdæ cõmittuntur expiret. *Vide* Delegata poteſtas.

Literæ declaratoriæ. *Vide* Declaratoriæ literæ.

Literæ ad beneficia vel lites an poſſint impetrari abſque ſpeciali mãdato, l.8.d.26.n.1. Et quid de literis ad diſpenſationes, ibi num.2.

Literæ ſacræ pœnitentiariæ an ſuo valore fruſtrentur, ſi aperiantur ab eo qui non eſt doctor, l.7.d.34.n.12.

Locus ſacer.

Locus ſacer quis dicatur, vt ſit ſacrilega copula vel pollutio in eo habita, & quando hoc ſit. *Vide* Eccleſia.

Loth.

Loth qualiter à culpa vindicetur offerendo Sodomis filias, vt à peccato nefando eos auerteret, l.7.d.12 n.28.

Lucra

Lucra quæ reſeruentur filiis prioris matrimonij, l.6.d 41.n.1. Quid de arris datis à viro, vel ab alio nomine eius, num 2.& 3. Quid de ſponſalitia largitate, n.4. Quid de donatione remuneratoria, n. 2. iuncto, n.5. An hæ leges ſint correctæ iure canonico n. 1.

Lucris renunciare an poſſit vxor, vel vir in fauorem mutuum, vel alterius, vel in præiudicium creditorum, aut legitimè aſcendentium, vel deſcendentium, *Vide* Vxor an poſſit tuta conſcientia.

Lucra conſtante matrimonio acquiſita an perdat vidua fornicans, *vide* Vidua.

Lucra rapiæ nubentis raptori. *Vide* Lex.

Ludens, & Ludus.

Ludens pecunia credita an teneatur ſoluere, & ſoluenti teneatur alter reſtituere, deturque repetitio, licet iurarit ſe ſoluturum. *Vide* Pœna ſponſalibus adiecta.

Ludens cum minori an teneatur lucrum reſtituere, l.1 d. 38 n 30. An habens aliquid à minori ſine licentia curatoris, teneatur reſtituere, num.31.

Ludens ludo prohibito cui conceditur actio ad repetendum, an poſſit vbi ſoluit, occulta compenſatione vti, l.6.d.38.n.32. An poſſit non ſoluere, n 33 & 34. An alter negans lucrum coram iudice, teneatur reſtituere. n.35.

Ludus ad quem aliquis precibus importunis traditus. *vide* Reſtituere an debeat.

Magiſter.

Magiſter ſcholarum Salmantinus an poſſit diſpenſare in denunciationibus matrim. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus.

Maior.

Maior quando reſtitui poſſit contra ſententiam quæ tranſit in rem iudicatam, l.10.d 9 n.7.

Maioratus.

Maioratus ſucceſſor quam diligentiam debeat adhibere ne perdat maioratum ducens Iudæam contra teſtatoris præceptum, lib.1.d. 34 num.40.

Maioratus bona qualiter computanda ſint ad arras, & ſponſalitiam largitatem. *Vide* Largitas ſponſalitia. Et Arrarum decima.

Maioratus cum conditione, ſi ſucceſſor ducat conſanguineam. *Vide* Legatum cuius conditio.

Mala.

Malis ex duobus minus eſt eligendum, l.2.d.39.n.12.& d.41.n.44.

Maleficium, & Maleficus.

Maleficium potentiam coeundi impediens an dirimat matrimonium, l.7.d.94.num.7.& 3. Et an cenſeatur perpetuum ac dirimens matrimonium, ſi ſolo alio maleficio auferri poſſit, vel à ſolo malefico, licitè tamen: vel per miraculum, vel per exorciſmos Eccleſiæ: vel quando triennio durat, ibi à n.9. vſque ad 12. Et qualiter maleficiis impediri poſſit coeundi potentia in vtroque ſexu, ibi à num. 1 vſque ad 3. Et aliquando contingat impediri reſpectu omnium, ibi n 4 Et ex quibus ſignis cognoſcetur an ſit frigiditas an maleficium, ibi n.5. & 6. Et ex quibus cognoſcetur id impedire reſpectu omnium, eodem l.7.d 99.n.24 in fine.

Maleficium procurans illius cum quo poſtea matrimonium init, an poſſit petere ratione illius matrim diſſolui, l 7.d.94 n.13.

Maleficium maleficio diſſolui an liceat, vel aliis vanis rebus liceatve vti rebus vanis & ſuperſtitioſis, proteſtatione præmiſſa non vtendi illis tanquam vanis, l.7.d 91. à n. 1. ad 4. Et ex quibus dignoſcetur quæ media ſint licita, quæ vana, ibi n 5. Et an liceat à malefico parato petere vt maleficium maleficio ſoluat: vel petere, vt abſolutè ſoluat, quando neſcit alio modo ſoluere, vel nouit quædam media licita & quædam illicita: vel eſt dubium an norit modum licitum, poſſintque iudices maleficum cogere, vt benedictione quadam maleficium auferat, ibi à n.16. vſque ad 23. Et an ab alio malefico, qui non eſt illius maleficij author, liceat diſſolutionem illius petere: vel quando medio licito poteſt tolli, liceat id à dæmone petere, ibi n.13.& 15.

Maleficij ſignum deſtruere, vt dæmon nocere deſinat, an liceat, & quotupliciter ſigno appoſito ex pacto cum dæmone, ſoleant malefici nocere, l.8.d.96.à n.1.vſque ad 3. An poſſit interrogari alius maleficus, an norit in quo id maleficium conſiſtat, & ſi id à dæmone didicerit, fas ſit ea ſcientia vti ad maleficiati medelam, ibi n.4. An liceat id ſignum deſtruere, quando damnum id in ipſum maleficum aut quendam tertium redundare debet, ibi n. 5.

Maleficij ratione ſeparatum matrimonium quãdo ſit inſtaurandum: & an ſeparatis coniugibus ratione maleficij, ſit aliud interdicendum, & ad id ſeparandum requiratur ſemper triennium, & alia ſpectantia ad ſeparationem ratione maleficij, & inſtaurationem matrimonij ſeparati. *vide* Impotentia

Mandans, & Mandatum.

Mandans an verè dicatur faciens, ligeturque pœna in facientes lata, l.3.d.49.n.1.& 2.

Mandatum morte finitur, & ſimiliter donandi mandatum: vide mandata

mandatarius tenetur reſtituere donum mandatum alicui, nec datum tempore vitæ donantis, hæredibus mandantis, l.1.d.6.num.7. Quid ſi culpa ſua diſtulerit mandatarius exequi donandi mandatum, n.8. Quid ſi cauſa ſit pia dotis, aut ſcholaſticorum, an mandatum morte finiatur, num.9. Quid ſi talis ſit conſtitutus procurator ad donandum, eo n.9.
Mandatum datum procuratori. *vide* matrim per procuratorem.
Mandatum eſt ad vnguem obſeruandum, l.2.d.11.n.17.
Mandati fines diligenter obſeruandi ſunt, l.3.d.33 n.1.
Mandatum diſpenſandi an ſit diſpenſatio, l.8.d.30.n.12.

Maritus.

Maritus an lite pendenti teneatur alere vxorem. *vide* Alimenta.
Maritus ſi neget verè ſe conſenſiſſe. *Vide* Certitudo nullitatis.
Maritus an lucretur partem dotis ſtante ſtatuto, vt mortua vxore ſine liberis, eam acquirat, quando decedit ſponſa incognita. *vide* Statuto ſtante.
Maritus an aliquando teneatur ſequi vxorem. Vide Vxor an teneatur ſequi virum.
Maritus adulter. *vide* Adulter.
Maritus accedens ad adulteram an perdat ius accuſandi, & diuortij, l.1.d.66.n.2.
Maritus an poſſit cogere vxorē ad copulam. *vide* Copula vi extorta.
Maritus tenetur alere vxorem quam ſine dote duxit, l.4.d.26.n.21.
Mariti nomine an veniat ſponſus. *vide* Appellatione ſponſæ.
Maritus an poſſit habitum mutare, & indui veſtibus eremitæ abſque vxoris licentia, l.9 d.3.n.9.
Maritus, quoad vota propria vel vxoris, vel promiſſionem factam homini ab vxore. *Vide* Votum.
Maritus quoad obligationem cohabitandi. *vide* Habitare. Et quoad obligationem reddendi debiti coniugalis. *vide* Debitum, vbi tractatur etiam de peccatis in petendo vel reddendo admiſſis. Et quid teneatur facere vt reddatur potentior ad copulam: & vel quando peccet ſe impotentem reddens: & quando ſit hæc iuſta cauſa ſoluendi ieiunij. *vide* Debitum.
Maritus quando teneatur alere vxorem, & quando poſſit ei denegare alimenta. *vide* Alimenta.
Maritus in extrema neceſſitate filiorum, parentum, & vxoris, an teneatur vxorem cæteris præferre, l.9.d.5.n.26.
Maritus an poſſit expellere vxorem ob dotem non ſolutam, l.9.d.5. à 11 vſque ad 18. Et an poſſit ob id negare debitum, ibi n.5. Et quid quando ipſis eſt interdicta debiti petitio, ibi n.19.
Maritus an poſſit vendicare vxorem, & è contra, l.9.d.4.n.9.
Maritus factus impotens poſt matrim. qualiter poſſit accedere ad vxorem, & habere tactus cum ea. *Vide* Debitum.
Maritus cognoſcens vxorem inuitam, poſt mutuum caſtitatis votum, peccat contra iuſtitiam, l.9.40.n.20.
Maritus adulter perdit donationem propter nuptias, l.10.d.8.n.11.& 12. Et an requiratur iudicis ſententia, n.13. Et quid, ſi falſis teſtibus ſe tueatur, vel falsò probet ſimile vxoris adulterium, an teneatur reſtituere donationem propter nuptias, ſaltem ſi illius amiſſionis damnatus erat, & appellauit, ibi n.4.
Maritus qualiter ab accuſatione ciuili ad criminalem adulterij tranſiret, vel è contra. *Vide* Diuortium.
Maritus an licitè vxorem adulteram interficiat, l.10 d.8 à n.37.vſq; ad 43. Et an tunc teneatur reſtituere damna, ibi, n.43. Et quid, ſi ipſe quoque adulter ſit ibi n.35.
Maritus adulter qualiter poſſit accuſare adulteram, vel eius dotem lucrari. *Vide* Compenſatio.
Maritus an teneatur quærere vxorem fugientem, l.10.d.12.n.6.
Maritus in quibus poſſit cum vxore excommunicata participare, vel ſi ipſe ſolus ſit excommunicatus, vel vterque, l.9.d.14. à n.14. Et qualiter poſſit vxor cum ipſo viro excommunicato participare, ibi à n.1.vſque ad 14. Et an poſſit excommunicans interdicere hanc participationem, ibi n.7. Et an vir excommunicatus poſſit vxorem ſibi reſtitui petere, ibi n.23.& 24.
Maritus an poſſit fugere, quando timet fore vt vxorem necet: & vult tunc domicilium mutare, & ipſa renuit, l.10.d.18.n.9.
Maritus an poſſit ſe vendere, l.7.d.23.à n.1.vſque ad 9.
Maritus an poſſit ſimul cum vxore eſſe patrinus in baptiſmo vel confirmatione, l.7.d.57.n.5.
Maritus potens ad corruptam, an præſumatur potens ad virginem, poſſitque illam virginem, quam duxit aperire inſtrumento aliquo. *vide* Impotentia.
Maritus. *vide* Coniugatus.

Mater.

Mater an poſſit ſtipulari pro filio. *vide* Stipulatio alteri per alterum facta.
Mater an ſponſalia poſſit pro filio contrahere. *vide* Sponſalia, & matrimonium an contrahatur.
Mater. *Vide* Pater.

Matrimonium

Matrimonium quotupliciter appellatur, l.1.in proœmio, n.4.
Matrim. Quando ſit cauſa pia. *vide* Votum ducendi aliquam.
Matrimonium an poſſit contrahere qui ſimul mutus & ſurdus, vel ſimul cæcus eſt, l.1.d.8 n.12.
Matrimonium ebriorum & amentium. *Vide* Amentes.
Matrim. fictum contrahens an peccet mortaliter, l.1.d.11.n.2. & ibi an aliquando excuſetur licet iuret. An ſecundum matrim. initum poſt illud fictum, valeat, n.1. An hic fingens teneatur verè contrahere, n.3.4.& 5. Quid ſi fœmina non ſit virgo, n.6. Quid ſi non adſit copula, n.7. Quid ſi ſint diſpares, vel concurrant alia fraudis ſigna, n.8. Quid ſi timeatur ſcandalum, vel malus exitus, n.9. An poſſit abſolui antequam verè contrahat, n.10. Quid ſi proteſtationem ficti conſenſus præmiſerit, l.2.d.45.& 24. An vt conualidetur in matr. exigatur nouus conſenſus illius qui verè conſenſerat, & externum ſignum illius fingentis. *Vide* Conſenſus coniugum.
Matrim. inire ante legitimam ætatem. *vide* Sponſalia quam ætatem.
Matrimonium quibus verbis contrahatur. *Vide* Verba quæ ſint.
Matrimonium in dubio an ſit iudicandum validum, vel conſiſtere. *Vide* Verba quæ ſint.
Matrimonium clandeſtinum. *Vide* Clandeſtinum matrimonium.
Matrimonium impuberum, vel puberis cum impubere. An habeat vim ſponſalium, l.1.d.21.n.2.& 3. Quid poſt Tridentinum, n.5.
Matrimonium an ſit quando parentes aut alij reſpondent, & proferunt verba. *vide* Sponſalia & matrim. an contrahantur.
Matrimonium quando eſt contractum ab impuberibus, an poſſint reſilire. *vide* Sponſalia impuberum.
Matrimonium vt impediatur, quæ probatio ſat ſit. *vide* Sponſalia vt diſſoluantur.
Matrimonium quid ſit, l.2.d.1.n.1.8. quot reperiantur in matr. & quid illorum ſit in quo conſiſtit eſſentia matrimonij, à n.2.ad 6. An vinculum matrimonij ſit relatio realis, n.7.
Matrimonium aliud ratum, & aliud legitimum, & aliud conſummatum: & quid ſint hæc, l.2.d.1.n.9.
Matr. an ſit homini naturale, & quare ſit indiſſolubile, l.2.d.2.n.3.
Matrimonium an ſit ſub præcepto, l.2.d.3.n.1.2.& 3. An pereuntibus cæteris teneantur monachi ad matrimonium, num.4 quid ſi eſſet neceſſarium ad vitandas ſeditiones, n.4.
Matrimonium quando ſit inſtitutum in lege naturæ, l.2.d.4.n.2 & 3. quando in lege noua, n 4 & 5. Ad quid inſtitutum ſit ante peccatum, & poſt, & in lege noua n.1.
Matrimonium quam materiam & formam habeat, l.2.d.5.à n.1.ad 6. An ſit ſacramentum dum eſt in facto eſſe, & quæ ſit tunc eius materia, num 7.
Matrimonium quem miniſtrum habeat, l.2.d.6.n.1.& 2. an eſſet ſacramentum ante Tridentinum, celebratum abſque ſacerdote, n.1.2.. An contrahentes in mortali peccent mortaliter ea ratione qua miniſtrant, n.3.& 4. quid de Sacerdote affecto culpa lethali aſſiſtenti, aut benedicenti nuptias, n.5.
Matrimonium in lege naturæ, & veteri an fuerit ſacramentum, l.2.d.7.n.1.& 2
Matrimonium infidelium an ſit ſacramentum, l.1.d.8.n.1. quid ſi ex Pontificia diſpenſatione contrahat infidelis cum catechumena, n.2. An dum infideles conuertuntur, efficiatur prius matrim. ſacramentum, eiſque gratiam det, l.2.d.9.à n.3. Nec tenentur cum baptizantur, coram Parocho & teſtibus iterum celebrare, nec recipere benedictiones, quamuis poſſint, n.1.& 2.
Matrim. fidelium an in lege noua ſit ſacramentum, l.2.d.10.n.1.& 2. Quid ſit in eo ſacramentum, quid res ſacramenti, & quid res & ſacramentum, n.3. Quos effectus habeat gratia ſacramentalis matrimonij, n.4. An ſit vnicum ſacramentum, n.5. An ſeparari poſſit à matr. ratio ſacramenti ex contrahentium intentione, vt ſi duo vellent inire matrim. ea intentione vt non eſſet ſacramentum, n.6.
Matrimonium per procuratorem, an petat certam in procuratore ætatem. *Vide* Procurator. Validum erat ante Tridentinum, lib.2.d.11.num.2. An ſatis eſſet mandatum generale expreſſis aliquibus petentibus ſpeciale mandatum, & ſimiliter ad ſponſalia an ſufficiat mandatum, num 3. An exigatur perſonam cum qua eſt ineundum matrim. exprimi, n.4. An talis procurator poſſit ſuſtinere ad matrimonium, vel ſponſalia, num.5 Quid ſi ante matrim. ſit reuocatum mandatum procuratore ignorante, & quid in aliis negotiis, n.6. An in aliis contractibus per nuncium, vel epiſtolam celebratis, proſit reuocatio ignorante nuncio, num.7. Quid præcedenti iuramento non reuocandi, num.8. Quid ſi ſola mente reuocatur, n.9. Quid ſi ſolo facto reuocetur: & quando id contingat, num.10. Quid ſi miſſo procuratore mittens nec conſentiat, num.11. Quid ſi efficiatur furioſus, & talis permaneat dum procurator contrahit, n 12. Quid ſi cum miſit procuratorem, finxerit conſenſum, at poſt verè conſentit, vel prius conſenſerit, & tempore intermedio diſſentiat, at tempore quo procurator contrahit conſentit, num.13. Quid ſi procurator longo tranſacto tempore contrahat. *vide* Conſenſus coniugum. Poteſt procurator conſtitui abſque ſcriptura, num.14. An ſit opus vt procuratores vtriuſque coniugis ſint diuerſi ſexus, num.15. Quibus verbis vti debeat procurator, n.16. Quid ſi procurator excedat mandatum? Vt ſi dicatur, ſeruata forma Tridentini, vel præmiſſis denunciationibus, & procurator iis omiſſis contrahat, numer.17.& 18. An matrim. per procuratorem valeat poſt Tridentinum, num.19.& 20. An exigatur illi dari poteſtatem coram parocho, & teſtibus, n.22.& 23. Vel vt hi videant ſcripturam mandati, num.24. An ſit ſacramentum, n.26.& 27. Quis ſit tunc miniſter, quæ materia, & forma, num.28. An peccet procurator exiſtens in mortali, num.29. An coniuges debeant eſſe in gratia, tempore quo procurator eſt contracturus, num.30. An hi poſſint poſtea per ſe ipſos iterum contrahere, num.31. An matrimon. per procuratorem det gratiam vt cauſa Phyſica, numero 32.
Matrimonium per epiſtolam an eſſet validum iure antiquo, & qualiter celebrandum eſſet. lib.2.d.12.numer.2. Quid poſt Tridentinum,

Index Rerum.

tinum, n.2.& 3 An ſit ſacramentum,n.4.

Matrimonium quo iure ſit indiſſolubile. Et vnde indiſſolubilitas eius proficiſcatur, l.2. tota d.13.

Matrimonium ratum & conſummatum qualiter ſignificatione differant & an eſſentialiter,l.2 d.23 n.1.

Matrimonium ratum an ſolo iure humano dirimat ſequens conſummatum,l.2.d.24 n 3 fine.

Matrimonium profeſſione religionis quando eſt tantùm ratum,dirimitur,l 2.d.18 n 1. 2 & 3.Quid per vota tertij ordinis diui Franciſci, vel beatarum num.4 Quid per vitam Eremiticam, num.5. Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Ieſu, num.6. Quid per profeſſionem clericorum, aut monialium, ac equitum ordinum militarium, & an ſint veri religioſi, num.7.& 8. Quid per ordinem ſacrum,aut Epiſcopatum,num.9. Quo iure,quáve ratione matr.dirimatur per profeſſionem,l.2.d.19.n 2.& 3.

Quid ſi ambo ſponſi communi conſenſu profiteantur,an diſſoluatur matrimonium ratum, eodem, l.2 d.20.num 2.& 3 Quid ſi manens in ſæculo voueat continentiam, eadem d. 20 num. 4. Quid conferat ſcire, diſſoluatur vinculum, nec ne, d 20. num 1 *vide* matrim. quando dicatur conſummatum. Et an liceat quandocumque ante matrimonij conſummationem ingredi religionem. *vide* Sponſi ante matrimonij conſummationem.

Matrimonium quando dicatur conſummatum: an ſufficiat ſemen non receptum in vaſe,l.2.d.21.n.1. Quid ſi arte, aut dæmonis miniſterio recipiatur in vaſe,num.2. Quid ſi adſit penetratio abſque ſemine, n.4 & 5.Quid ſola fœmina ſeminante, num 6 An ſaltem quando ſponſus poſt matrim.ratum defloravit ſponſam,non ſeminans teneatur non ingredi religionem, num.7. An credendum ſit dicenti ſe non ſeminaſſe, num. 8. An exigatur ſemen vtriuſque coniugis. n.10 &11. An copula præcedens matrim.illud,conſummet.n.12 & 13. De copula vi extorta.

Matrimonium an requirat mutuum conſenſum l.2 d.25.nu.1.An ille ſit cauſa matrimonij efficiens,vel formalis,n.2 De conſenſu ficto, amentis, ſurdi & muti. ebrij, n.3. *vide* Conſenſus.

Matrimonium beatæ Virginis. *vide* Conſenſus matrimonialis.

Matrimonium aliqua bona ipſum excuſantia an debeat habere, l. 2. 29 à n.2.ad 6.

Matrimonium quem finem debet habere vt validum ſit,an irritetur ex fine peruerſo,l 2.d.29 num.29.n 8 Quid ſi non intendantur omnia tria bona matrimonij à n.9.ad 12. Ad quem finem inſtitutum ſit, n.14 Qualis finis debeat eſſe in contrahentibus matrimonium ne peccent?& quid vbi finis eſt mortalis: vel venialis,vel excludunturmatrimonij fines.à n.15. ad 19.

Matrimonium qualiter ſignis contrahatur, & an tunc ſit ſacramentum:& an verba ſint neceſſaria *vide* Conſenſus verbis

Matrim. an ſit quando aliqui putabant ſe habere impedimentum. *vide* Conſenſus quo duo credentes. Quid ſi contrahant ex errore quo putabant prius matrim. eſſe validum. *vide* Conſenſus quo putantes eſſe validum.

Matrimonium cum occulto impedimento celebratum an obtenta diſpenſatione ſit iterum renouandum, vel ſatis ſit vt renouetur conſenſus ſcienti impedimentum,l.2 d.37.n.1 & 2. An ſufficiat illos conſenſus eſſe internos,n.3. An opus ſit alterum coniugum certiorem facere de nullitate prioris matrimonij,l.2. d. 36. per totam. Quid quando eſt impedimentum erroris,vel conditionis,n.1.Quid ſi ingenuus contrahat ignoranter cum ſerua, & poſt manumiſſionem à ſe ignoratam conſentiat verbo vel facto, ead d. 36 n.2.3.

An oporteat vt matrimonium ratificetur per copulam,eſſe ſcientiam nullitatis, ea d. 36.n.9.

Matrimonium initum coram parocho & teſtibus, inualidum tamen ob occultum impedimentum an ſit ablato impedimento, iterum coram illis celebrandum, l. 2. d. 37 num 1 2 3 & 6. An idem ſit in quocunque impedimento occulto,vt metus aut erroris, conditionis, aut defectus ætatis impedimento, à num. 4 ad 6. Quid ſi matrim. ſit mala fide initum,num.8. Quid ſi in diſpenſatione impedimenti contineatur, vt diſpenſetur, vt poſſit iterum celebrari matrim. publicè ſeruata forma Tridentini, num 9. Quid ſi parochus aut teſtes nouerant impedimentum tempore contracti prioris matrim.vel poſt norint,num.10.Quid ſi parochus ſciret in confeſſione, eo num. 10. An dicatur occultum impedimentum exiſtente periculo detectionis illius in foro externo, vel ſit probabile, & quando dicatur probabile,num.12.Quid ſi impedimentum ſit deductum ad forum contentioſum, & defectu probationis, aut falſa informatione ſit abſolutus reus, num.12.An reualidato occultè hoc matrimonio, ſint iterum benedictiones recipiendæ,num 13 An ſufficiat copula ad illud reualidandum,n.14.

Matrimonium coniux ſciens eſſe nullum, an poſſit,dum impetratur diſpenſatio, reddere debitum ſi mortem timeat, vel ab Eccleſia compellatur excommunicatione l.2.d.39.à num.1.ad 8.An coram Deo ille coniux ſit excommunicatus, vel quicunque alius innocens qui ſecundùm allegata & probata excommunicatur, num 9. An impedimento ceſſante teneatur obedire Eccleſiæ denuo contrahens ac vitandum ſcandalum,num.10 An teneatur obedire quoad cohabitationem,num.11 An ſit bonum medicum fugere dum impetratur diſpenſatio, num 13. Vel ſi matrim.ſit ratum, impetrare diſpenſationem Pontificis vel ingredi religionem,& an is teneatur ingredi, num.14.Vel petere diuortium ſi cauſa ſubſit,num 15.An poſſint illi ſimul habitare tanquam frater & ſoror: vel poſſit vxor non ſe accommodans pati concubitum,n.16. An autem poſ-

ſit tunc Epiſcopus. *Vide* Epiſcopus.

Matrimonium cum ancilla ignorata.*vide* matrimonium cum occulto impedimento matrimon quando confeſſarius inuenit eſſe nullum an debeat admonere. *vide* Confeſſarius inueniens.

Matrimonium quando eſt dubium: aut pendet lis. *vide* Dubitans de matrimonij valore.

Matrimonium fuiſſe nullum, vel validum, qualiter probetur. *vide* Probatio ad diſſoluendum.

Et quando alter coniux teneatur credere alteri dicenti ſe fictè conſenſiſſe,vel quando teneatur dubitare. *vide* Certitudo nullitatis.

Matrimonium ad aliud ineundum, qualis probatio deſideretur.*vide* Probatio ad diſſoluendum, & *vide* Probatio mortis.

Matrimonium filiorum quando poſſit pater impedire. *vide* Cauſa iuſta diſpenſandi.

Matrimonium cōſummare non præmiſſis denunciationibus iuſta diſpenſatione omiſſis vel abſque illa,an ſit mortale,l.3.d.11.n.1.2.& 3 An ſola prima vice conſummare ſit culpa,num.4.5.An tunc teneatur alter reddere,num.4.5.Quid quando coniuges nolunt conſummare nec facere denunciationes,n 6. An ſit aliqua culpa conſummare ante Eccleſiæ benedictiones,eod.l.3.d.12.n.1.ad 7.Quid ſi fiat ex contemptu,& quando ſit talis contemptus,num.8. Quid ſi ſit ſcandalum, vel excommunicatio in ea diœceſi in conſummantes ante Eccleſiæ benedictiones,num.9.& 10.An dato eſſe veniale conſummare,ſit ſola prima vice,num. 11. An tunc ſit culpa, reddere petenti,n 12 An tunc teneatur alter coniux reddere,n.13.

Matrimonium vt celebretur,an exigatur licentia ordinarij. *vide* Parochus impedimentum.

Matrimonium in facie Eccleſiæ contrahere quid ſit. *vide* Parochus impedimentum.

Matrimonium an poſſit impediri ob ignorantiam doctrinæ.*vide* Parochus impedimentum.

Matrimonium contractum diſpenſatione pro foro conſcientiæ,an ſit ſoluendum, vbi impedimentum delatum fuerit ad forum externum, l.3.d.n,15.17.

Matrimonium an ſit validum abſque Parocho & teſtibus,quando ſemel coram eis eſt initum,& reperitur nullum ob occultum impedimentum. *vide* matrimonium initum coram parocho.

Matrimonium an ſit validum in articulo mortis,vbi non eſt aditus ad parochum & in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi non eſt parochus: & dum tutores volunt puellam indigno matrimonio collocare,l.3.d.17 n. 34. An poſſit in mortis articulo quilibet ſacerdos aſſiſtere,n. 5.an poſſit Epiſcopus ob magnam neceſſitatem diſpenſare,ne coram parocho & teſtibus celebretur num. 6. Quid ſi matrimonium publicè celebretur, an valeat abſque parocho & teſtibus,num.7 Quid inter infideles exiſtentes in terris Eccleſiæ, aut principis Chriſtiani,n.8.Quid ſi coniuges ignorabant inuincibiliter decretum Tridentini. num. 9.10.Quid de incolis locorum vbi Tridentinum non eſt receptum vel non eſt publicatum,l.3.d.18.n.1.Quid autem de peregrinis illac tranſeuntibus,vel de incolis ad alia loca vbi Tridentinum obligat, diuertentibus: vel de captiuis, aut mercatoribus exiſtentibus apud infideles. *vide* Peregrini an teneantur legibus.

Matrimonium an requirat præſentiam proprij parochi,l.3.d.19 n 1. & 2 Quid quando fœmina nubens eſt ſtatim tranſitura ad viri parochiam, an ſit legitimus parochus habitationis fœminæ,& ſi reperiatur nullum,ille debeat aſſiſtere,licet iam ſit in viri parochia, eod.n.2 an virtute bullæ, aut priuilegiorum concedentium ſacerdoti miniſtrare ſacramenta, poſſit aſſiſtere matrimonio, n 3 an ſatis ſit Parochus alterius contrahentis,n.4. Quid ſi ſit in aliena parochia, n.10 11.13.14. An habens licentiam à parocho aſſiſtendi matrim. validè aſſiſtat extra parochiam concedentis,n.15.An ſaltem peccet, & puniri poſſit parochus, n.17.& 18.

Matrimonium ſine parocho ſacerdote, vel commiſſum alij qui non eſt ſacerdos, an valeat. *vide* Parochus an ſacerdos. Quid coram parocho excommunicato ſuſpenſo, irregulari,vel interdicto: vel de eius licentia: vel data licentia excommunicato, vel irregulari. *vide* Excommunicatus parochus.

Quid coram parocho carenti legitimo titulo? vel ſi licentia fuit fictè conceſſa? vel adfuit ratihabitio de præſenti abſque vero conſenſu interno.*vide* Titulo legit carens. Alia de parocho. *vide* Parochus.

Matrimonium vagorum,& foreſium. *vide* Vagi an dicantur. Et ibi de nauigantibus aut quærentibus domicilium.

Matrimonium Indorum. *vide* Religioſi in nouo orbe.

Matrimonium habet hoc ſpeciale, vt ex ſimplici prohibitione, non cenſeatur initum,l.3.d.32.n.2.

Matrimonium qualiter poſſit iniri per interpretem. *vide* Præſentia parochi & teſtium.

Matrimonia præſumpta ceſſarunt per Tridentinum, l.3.d.40.n.3. An ſponſalia per iuramentum tranſirent olim in matrimonium, & ita hodie ſic celebrata coram parocho & teſtibus ſint matrimonium, n.5.Quid ſi ſponſalia ſint inita coram parocho & teſtibus,quando per copulam tranſeant in matrimonium, vel per alios actus, per quos olim tranſibant, n. 6.7. An matrimonium impuberum, aut puberis cum impubere contractum coram parocho & teſtibus tranſeat in matrimonium per copulam habitam legitima ætate, vel per conſenſum occultum,à n.8 ad 10.

Matrimonium inualidum ineuntes omiſſis denunciationibus,quando careant ſpe diſpenſationis,l.3.d.42.n.7.

Matrimonium impuberum coram parocho, & teſtibus. *vide* Matrimonia

trimonia præſumpta.

Matrimonium metu initum. *Vide* Metus ab intrinſeco, & cætera quæ eo verbo metus ſequuntur.

Matrimonium captiui, aut detruſi in carcerem an valeat. *vide* Metus, ab intrinſeco. Quid ſi extrahatur carcere, vt ducat vxorem *vide* Metus iuſtè illatus.

Matrimonium indignum. *Vide* Indignum matrimonium.

Matrimonium an poſſit eſſe coactum mandato pontificis, aut principis, aut eſſe ſub præcepto l.4.d.22.n.1. An pater poſſit obligare, vel impedire, & impediens incurrat excommunicationem, filiuſque validè, & abſque peccato ducat vxorem inuitis parentibus. *vide* Filius an validè. Quando impediens matrimonium incurrat excommunicationem, ea d.22.n.8.9.10.

Matrimonium ſub conditione. *vide* Conditio. Et ſub demonſtratione, modo, & cauſa *vide* Demonſtratio.

Matrimonij appellatione, mariti & vxoris, ſponſalium, & ſponſæ, quid veniat. *vide* Appellatione ſponſæ.

Matrim. promiſſo in abſentia. *vide* Promiſſo matrim. in abſentia.

Matrimonio fauens opinio. *vide* Opinio fauens.

Matrimonij alieni promiſſio. *vide* Promiſſio facti alieni.

Matrimonij impedimentum ſciens in confeſſione parochus, quid debeat facere. *vide* Confeſſionis ſigillum.

Matrimonij clandeſtini pœnæ. *vide* Pœnæ matrimonij clandeſtini. Vbi de legitimatione per illud.

Matrimonium quoad eius vſum. *vide* Debitum. Et quoad diuortium. *vide* Diuortium Et quoad impedimenta impedientia & dirimentia; & quoad poteſtatem illa ſtatuendi. *vide* Impedimentum.

Matrimonium an ſit irritum, ſi contra Pontificis interdictum ineatur l.7. tota d.2. Et an initum contra iudicis interdictum, aut lite pendenti, ſit ſeparandum, ibi n.14. & 15

Matrimonium iniri cum impedimento impedienti aut dirimenti an liceat cogente metu, l.7.d.5 n.2 & triplici ſeq.

Matrimonium initum cum impedimento dirimenti an duplicem habeat culpam, l.7.d.5.n.1.

Matrimonium inire vel conſummare in temporibus feriarum, quibus benedictiones prohibentur, an ſit peccatum, l.7.d.7.n.11.13.& 21. & duplici ſeq. Et quid de monitionibus matrim. ibi n.8.

Matrimonium an poſſit iniri tempore interdicti, vel ceſſationis à diuinis: & initum ſit validum. *vide* Interdictum. Et quid quando ab excommunicato vel cum excommunicato contrahitur. *vide* Excommunicatus.

Matrimonium initum à ſuſpenſo. *vide* Suſpenſus.

Matrimonium iniens cum habente votum caſtitatis, vel aliud votum impediens matrimonium, an peccet, l.7.d.11.n.11.

Matrimonium iniens cum corrupta credens eam virginem, an teneatur conſummare, l.7.d.18.n.20.

Matrim. an faciat vacare beneficia vel penſiones. *vide* Beneficium.

Matrimonium interdictum eſſe iure naturæ in aliquo gradu, & iure naturæ irritum, non eſt idem, l.7.d 51.n.3.

Matrimonium ita iure naturæ prohiberi vt ſit irritum, vnde colligatur, l.7.d.51.d.5.

Matrimonium fidelis perſonæ cum hæretica *vide* Hæreticus.

Matrimonium ſecundum quoad benedictiones nuptiales. *vide* Benedictio. Et quando licitum ſit: & quo iure interdictum durante primo *vide* Nuptiæ Et quoad irregularitatem *vide* Bigamia.

Matrimonium quoad diſpenſationem. *vide* Diſpenſatio.

Matrimonium an poſſit licitè iniri, quando eſt dubium an ſit impedimentum, l.8.d.6.n.18.

Matrimonium initum cum diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro, an detecto impedimento in foro externo ſit ſeparandum, l.8.d.34. num. 43.

Matrimonium irritum quando inſtauratur virtute diſpenſationis conceſſæ pro ſolo conſcientiæ foro. *vide* Clauſula.

Matrimonium irritum quando in foro externo inſtauratur, an ſint denunciationes repetendæ, l.8.d.35.n.19.& 20. Et an benedictiones nuptiales ſint tunc repetendæ. *vide* Benedictio.

Matrimonium quando differtur poſt denunciationes factas, an ſint eæ repetendæ, l.3 d.35.n 20.

Matrim. Hermaphroditi *vide* Hermaphroditus.

Matrimonium ſenum, eunchorum, & ſterilium, an valeat, lib. 7. d. 92. à n.4. vſque ad 26.

Matrimonium in mortis articulo initum an validum ſit, ac prolem antea ſuſceptam legitimet, etiam in ſubſtituti ipſius fraudem, l.7. tota d.105.

Matrimonium quam ætatem petat. *vide* Impotentia.

Matrimonium ratione impotentiæ ſeparatum, qualiter inſtaurandum ſit, quando Eccleſia inuenit ſe deceptam. *vide* Impotentia.

Matrimonium an ſit interdicendum coniugibus ſeparatis ratione frigiditatis viri aut arctitudinis fœminæ, & ſi aliud ineant, an valeat, l.7.d.95.n.73.

Matrimonij vſus an liceat coniugibus, quando mulier virgo aut arcta renuit inciſionem aut medicamina, quibus poſſit apta viro reddi, l.7.d 93.n.36.

Matrimonij ſententia bis confirmata, aut à qua non eſt appellatum, an tranſeat in rem iudicatam, ita vt comperto errore retractari nequeat: & qualiter, & quo remedio, & coram quo iudice ſit petenda ſententiæ retractatio, lib 7.tota d.100. Et an in his caſibus poſſit probari iniuſtitia ſententiæ, tam ex meritis cauſæ, quam ex ordinis proceſſu, ibi num.2. Et an iudex ex officio teneatur retractare ſententiam, ibi n.3. Et an poſſit audiri impugnans hanc ſententiam abſque cauſæ cognitione, & citari debeat pars, poſſitque appellari, ſi iudex non præmittat cauſæ cognitionem; & in dubio an cauſa iuſta ſit, poſſit impugnans audiri, ibi num.5 Et quoties audiendus ſit volens prædictam ſententiam impugnare, ibi num.6 Et an præſumatur pro ea ſententia à qua appellatum non eſt, ibi n.7. Et an tranſeat in rem iudicatam, quoad inſtantiam cauſæ, ita vt nouo libello nouaque querela vtendum ſit, ibi, num. 8. Et an hæc noua querela poſſit coram Archiepiſcopo proponi inter ſubditos ſuffraganei, vel de huius ſententiæ retractatione coram illo agi, n. 9 & 10 Et an tranſeat in rem iudicatam quoad expenſas quarum ſuccumbens damnatus eſt, ibi num 11. Et an tranſeat in rem iudicatam reſpectu tertij opponentis contra matrimonij valorem, ibi num.12. Et an tranſeat in rem iudicatam in ſponſalibus, & in matrimonio, quod per nouum conſenſum contrahi legitime poteſt: & an ſit præſumptio iuris & de iure noui conſenſus in hoc matrimonium, quando ab ea ſententia non eſt appellatum, ibi num. 13. Et an tranſeat in rem iudicatam, quando ſententia lata eſt in matrimonij fauorem, ibi n 14. Et an tranſeat, quando coniux allegauit impotentiam in genere, & ſuccubuit? ac proinde non poſſit deinceps allegare impotentiam ſpecificam, ibi n.15 Et an ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ibi n.16.

Matrimonium ſpetari petens ratione impotentiæ, an ſpeciem impotentiæ & cauſam allegare debeat, l.7.d.108 n.20.

Matrimonium diſſolui an poſſit petere coniux impotens, aut fœmina arcta l.7.tota d.114.

Matrona.

Matronæ de virginitate fœminæ depoſituræ qua artis peritia fulgere debeant: & cuius ætatis: & an debeant eſſe nobiles: & quod teſtimonium de earum peritia accipiendum ſit, l.7.d.113.à num.1.vſque ad 4. Et cuius ſit earum electio: poſſintque recuſari ipſæ, & artis periti, & arbiter & arbitrator: & exigatur cauſa, ſiue à iudice, ſiue à parte eligantur, ibi à n.6. vſque ab 9. Quid debeant aſpicere & tangere, & quo alio medio vti debeant ad iudicandam virginitatem: & quæ huius ſigna ſint, ibi num 10.& 11. Et an debeant diligenter examinari, ſintque virginitatis rationem redditurae, ibi n 12 An ſint iuraturæ, præſenti citataque parte, & de certa ſcientia depoſituræ, ibi à num. 13. vſque ad 15. Quot matronæ ſint adhibendæ, & an aliquando ſufficiat vna; & idem de artis peritis, ibi num. 16.& 17. Et an æque credatur illis affirmantibus, ac totidem negantibus, ibi n.18. Quando contraria deponunt, quibus potiùs credatur, ibi num. 9. An æquales peritia & numero deponant virum frigidum, vel fœminam corruptam & aliæ eum potentem, vel eam virginem quibus habeatur fides, ibi n. 20 Et an fœmina ſit aliquando à medicis inſpicienda, ibi num.21. Et an publicatis atteſtationibus poſſint aliæ matronæ præſentari, ſiue à parte, ſiue ex iudicis officio & etiam lata iam ſententia: atque idem ſit de omnibus cauſis dicendis iudicio artis peritorum, ibi num.22 & 23. Et an in cauſa coniugali, & in aliis in quibus iudicis officium exuberat, poſſit iudex ſuum officium interponere in iis quæ poteſt pars intentare: & in iis multa ſuppleat: & poſſit corrigere dicta matronarum & artis peritorum: & poſtea ex officio facere impotentem inſpici, à num.24 vſque ad 27. Et an in cauſis coniugalibus, actore nil probante, ſit iuramentum deferendum reo, ibi numero 18.

Maximè.

Vide Dictiones implicatiuæ.

Medicus.

Medicus an aliquando inſpicere debeat fœminam ad diiudicandam eius arctitudinem, l.7.d.113 n.21.

Medicus applicans medicinas dubias, quando eſt deſperata ſalus an peccet, l.9.d.20.n.17.

Medicus an licite applicet medicamenta, neceſſaria ad prægnantis ſalutem, cum periculo fœtus, l 9.tota d.19.

Melioratio.

Melioratio tertij an fiat irreuocabilis homagio, id eſt *pleito omenaie*, l.6.d.11.n.8 & 10.

Melioratio facta filio abſque aliqua cauſa, vel cauſa matrimonij incerti poteſt reuocari, ſecus ſi facta ſit cum tertio ex ea commodum reportanti l.6.d.32.num.1. Nec poteſt reuocari, ſi filius melioratus cauſa matrimonij incerti ineat pactum de matrimonio, & pater aſſerat illum eſſe melioratum, vt fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem conſtituat, ſit irreuocabilis, licet filius remittat. n. 2. An poſſit filius conſentire nouam conditionem apponi, num.3. An poſſit remittere promiſſionem de non meliorando, vt certum matrimonium ineant, num 4. An poſſint antapochæ, vulgo *contra eſcrituras*, quibus filij pollicentur ſe melioratione non vſuros, num. 5. Quid de promiſſione alicuius donationis faciendæ ab alio, ratione huius matrimonij eod. num. 5. An valeant in ipſius remittendis præiudicium, teneaturque eam quantitatem remittere, ſi ſobole careat, n.6. An noceat vxori quoad arras, vel quoad alia, eo, n.6. An recipiens fictè patrimonium ad ordines an apocha facta illud reddendi, teneatur, vel poſſit reddere num.7.& 8.

Melioratio cauſa dotis, an valeat in Caſtella, in foro conſcientiæ, nec reſtituenda ſit, l.6.d.33.iuncto n.1.

Menſis.

Menſis vbi ſit mentio, quot dierum debeat eſſe, l.2.d.24.n.14.15.& 20. Et computantur de momento ad momentum dies, num 16. An dies termini computetur in termino, num. 16 Quid ſi biſſextus contingat

tingat eo menſe,n.17. & 18. An ſuſpenſus per menſem poſſit celebrare vltima die Februarij in quo eſt biſſextus,n.18. Quod dies habeat bimeſtre conceſſum ſponſis ad deliberandum de religionis ingreſſu, n.21.

Mercenarij.

Mercenarij an debeant Euchariſtiam recipere, & alia ſacramenta in parochia heri. *Vide* Habitatio qualis requiratur.

Meretrix.

Meretrices an teneantur reſtituere extorta blanditiis,vel fraudibus. *Vide Blanditiæ Principum.*

Meretrici promittens prodigè,an teneatur. *Vide* Promittens prodigè.

Metus.

Metus quid ſit,l.4 d.1.n.7.Diuiditur in quintuplicem,n.8.Et in cadentem in virum conſtantem,& inconſtantem,& quibus nominibus appellari ſoleant hi metus,n.9. Quod conditiones petat metus cadens in virum conſtantem,]& an oporteat malum quod timetur eſſe graue,n.10.An hæc grauitas mali conſideretur ſecundùm ſe, vel reſpectiuè ad minus malum, n.12.13. & 14.Metus viri conſtantis poteſt accipi generaliſſimè,aut propriè vt iura eum conſiderant,n.13. Quid ſi timidus leue malum valde timeat, an ſit timor viri conſtantis,n.14.An exigatur,vt ſit timor viri conſtantis,ne timens credat leuiter malum ſibi imminere,num.15.An ſufficiat probabilis timor proximæ illationis mali,vel requiratur vera illatio,num.16. An probabilis ſuſpicio metus habeatur pro metu,n.17.An timor violentiæ inferendæ vitiet electionem,n.18. An exigatur vt minans poſſit malum exequi,n.17. An deſideretur vt ſolitus ſit minas exequi, & in eodem genere mali,n.20. & 21.Quid ſi tantum ſemel minas ſit exequutus,n.22.Quid in dubio an ſolitus ſit exequi,n.22. Quid ſi in alio officio ant matr. malè tractauit non obtemperantem ſibi,eo n.22. Quid ſi timens poſſit facilè occurrere illi malo,n.23.

Metus vt ſit cadens in virum conſtantem,an petat eligi minus malum ad vitandum maius,l.4.d.2.n.1.2 & 3.

Metus viri conſtantis an dicitur abſolutè,vel reſpectu patientis metum,itavt minor metus ſufficiat in fœmina, l 4.d.3 n.1. & 2. Ad annullandum matr.fœminæ,an ſufficiat metus cadens in mulierem conſtantem,n.3. An inter ipſos viros conſideranda ſit ætas,& Innata animi fortitudo, vt minor metus ſufficiat in puero , ſene , homine imbecilli,n.4.An minor ſufficiens in fœmina, & in puſillanimi intelligatur non ex parte mali quod timetur , ſed ex parte probabilitatis mali euenturi,n.5.

Metus viri conſtantis,an petat timere malum in propria perſona, vel ſufficiat timeri in fi.io,l.4.d 6.n.1.Quid ſi timeatur in coniuge,n.3.Quid in Parentibus,n.5.Quid in aſcendentibus,n.6. Quid in fratribus,n.7.Quid in conſanguineis,n.8. Quid in amicis,n.9. Quid in domeſticis,n.10.Quid in affinibus,n 11.Ad quorum gradum extendatur hæc conſanguinitas , & affinitas ad hunc effectum,n.12.

Metu facta ſunt voluntaria, & conditionaliter inuoluntaria, l.4.d.1. n.3.An potius voluntariis accedant,n.4.& 5. Quando metus excuſet à culpa n.6.

Metus quia cadat in virum conſtantem, relinquitur iudicis arbitrio, & in foro conſcientiæ,cuiuſcumque viri prudentis,l.4.d.5.n.1.An hoc arbitrium ſit quoad mala quæ talis timoris obiecta ſunt,vel quoad quid,n.2.An attento iure Caſtellæ ſit correctum,n.3.

Metus mortis,mutilationis grauis cruciatus, grauiumque verberum cadit in virum conſtantem,l 4 d 5.n.4.Similiter metus armorum, licet portans, ea deponat , v.l illis non vtatur,n.5.Idem de metu ſeruitutis vel admittendi inſtrumenta,quibus libertas eſt probanda,n.6 Idem de metu captiuitatis,n.7.Et grauis exilij,n.8.Et carceris,n.9.Amiſſionis ſtatus,n.10 Honoris, ac verbum,n.11. Quid de timore ſtupri in viro vel fœmina quamuis nec virgo, nec honeſta ſit,n.12. Quid de timore periurij eo n.12. Quid de timore infamiæ n.13.14 & 15.Quid de metu excommunicationis, n.16. 17. & 18. Quid de metu amittendi bona, à n.20. ad 25. Quid de timore amittendi inſtrumenta bonorum, nu.26. Quid de timore amittendi magni lucri,n.27.& 28.Quid de metu quo aliquis timet fore vt impediatur ne ſe beneficio opponat,n.8.

Metus reuerentialis an cadat in virum conſtantem,annulletque mat. quando expreſſo contrahentium conſenſu celebratur l.4.d.6. à n. 4.ad 7. Quid ſi timor hic reuerentialis ſit partis reſpectu puellæ aut filij impuberis,n.8. Quid ſi ſuam maledictionem minetur,eo n.8 An cautius conſiderandum ſit quando minæ ſunt patris, eo n.8. An ſolus metus reuerentialis paternus abſque minis reſcindat contractus,n.9. Quid ſi contractus initus ſit cum eo cui debetur reuerentia,, n.10. Quid ſi filius aut vxor eſt valde obtemperans patri,aut viro,n.11. Quid ſi pater,aut vir non minetur, at nimis crudelis ſit in ſibi non obtemperantes, n.12. Quid de vultu terribili viri potentis non tamen minantis,n.13.Quid filia timens ne patris indignationem incurrat, alicui nubat, non præcedentibus minis,num.14. An ſolus metus reuerentialis ſatis ſit ad alios contractus reſcindendos, & annullandum matr. quando interuenit enormis læſio, vt ſi magna ſit diſparitas, n.15. Quid de profeſſione metu reuerentiali facta,n.17. & 18. An ſatis ſit hic metus cum minis , vel deſideretur minantem ſolere minas exequi , n.20.& 21. Quid in dubio iſtius conſuetudinis,num.22. Reſpectu quarum perſonarum detur hic metus reuerentialis , vt reſpectu matris fratris,ſororis,patrui,&c à n.24 ad 33.An metus reuerentialis abſque minis annullet conſenſum tacitum conſurgentem ex præſentia cum taciturnitate,à n.35.ad 38 Quid de profeſſione tacita,n.39. An obliget metus reuerentialis reſtituere. *Vide* Reſtituenda an ſint.

Metus ſufficiens ad reſcindendum alios contractus , ſat eſt ad irritandum matr.imo minor,l.4.d.6.n 2.iuncto n 15.fine.

Metum an inferant preces non importunæ principis,aut ſuperioris non ſoliti ſæuire,l.4.d.7.n.1 In dubio non præſumitur eum ſæuire,n.2.An preces importunæ inferant metum viri conſtantis, ſufficientem ad annullandū mat.& alios contractus,à n.4.ad 7.Quæ dicantur preces importunæ,nu.8 Quando obligent in foro conſcientiæ ad reſtituendum , & annullent contractum. *Vide* Reſtitui an debeant.

Metum quando inferant blanditiæ *Vide* blanditiæ Principum.

Metu initi contractus,an ſint ipſo iure nulli, vel annullandi, & quid conſerat ſcire hoc, l.4.d 8.n.1.2. & 4. An per ipſos transferatur dominium,nu.3. & 5. Quibus caſibus metu geſta ſint nulla,n.6. Reſcinduntur contractus metu geſti, ſiue is in cuius fauorem celebrantur, ſiue alius eo inſcio metum intulerit,n 7. Quid ſi metum paſſus inciderit culpa ſua in metum,n 8. Quid ſi incutiens metum non poſſit iuſtè incurrere.Vt ſi vir minetur mortem adulteræ inuentæ in delicto : & quid ſi elam occaſionem,num.9 Res metu extorta,eſt cum fructibus reſtituenda,n.11.

Metus leuis an obliget ad reſtitutionem. *Vide* Reſtituenda an ſint

Metus ab intrinſeco proueniens , vel qualiſcunque non incuſſus ad extorquendum matr.non illud irritat,l.4.d 12.n 3. Valet matrim. metu præſentaneæ mortis ex morbo,naufragio, &c.n.4. Idem ſi medici dicat contrahentem obiturum niſi ducat vxorem ob humoris copiam,n.5. Valet matr detruſi in carcerem , ſi non ad id detruſus ſit,n.8.Idem de matr captiui apud hoſtes,n.7. An poſſit hic conſtituere procuratorem ad matr. eo num.7 Quid ſi morte damnatus eligat ducere meretricem, quo mortem euadat, n.18. quid ſi alius ei offerat immunitatem, ſi talem fœminam ducat, n.9. Quid ſi iudex capto iuſte vitam condonet , ſi ducat ipſius iudicis filiam,alioquin ei mortis pœnam minetur, n.10. Quid ſi ille iniuſtè damnatus ſit,num.11.quid de conſuetudine vt vir remittat adulterium vxori ſi proſtituatur : vel vt homicidium remittatur,ſi homicida ducat filiam occiſi,n.12. Quid ſi Princeps obſeſſus offerat obſidenti filiam in vxorem , vt obſidionem ſoluat,n 13. Quid ſi parentes aut conſanguinei vellent necare iuuenem in ſtupro inuentum, & ille eo timore ſtupratam duceret,n.14 Quid ſi medicus nolit mederi ægro ad mortem, niſi filiam eius ducat, num.15. An matr. metu viri conſtantis iniuſtè incuſſo ad aliud extorquendum,irritetur,n.16.17.& 18. Quid ſi non à contrahente incutiatur ille metus,n.19.Quid ſi alter non ducatur eo metu ad contrahendum, eo n.19 Quid ſi metus non ſit ad certam fœminam ducendam,ſed incertam de certis,n 20 Quid ſi id matr.initum ſit in præſentia amicorum & conſanguineorum,n. 21.An conſtitutio procuratoris ad matr.vel ad alia negotia,metu facta valeat,n.22.

An ſi metus ea iuramento. *vide* Iuramentum præſtitum metu.

An dotis,& arrarum promiſſio,& ſolutio metu facta valeat : & pœna adiecta contractui dotis , n.23. Quid ſi iuramentum accedat. *Vide* Iuramentum præſtitum metu. Quid de diſtractu dotis metu facto,n.24. An vxor metu dotem promittens teneatur dotem denuo conſtituere,n.25.

Metus iuſtè illatus an vitiet matr.l 4 d.13.à n.1. ad 3. An ſit bona cautela vt vinctus extrahatur carcere , quo liberè ineat matrim. num.4. An hic metus vitiet dotis conſtitutionem, num.5. Quid ſi aliquis poſt ſponſalia cogatur ad matrimonium , num.6. Quid ſi cogatur ſtupratam ducere,n.7. Quid ſi ſecundum allegata iudex iuſtè cogat ad matrimonium,re autem ipſa iniuſtè,vel contra,n.8.

Metus an irritet matr.iure naturæ,l 4.d.14.n.1.2.An irritet matrim. infidelium,n 3.

Metu celebratum matr.an ſit ita irritum , vt etiam cogenti reſilire liceat altero inuito,l.4.d.15 n.4 & 5.Quid ſi expers culpæ metus non fuerit,n 3.

Metu iniens matr.ſiue verè , ſiue fictè contrahat etiam iuramento, qualiter peccet,l.4.tota d.16.

Metus leuis an aliquando irritet matr.l.4.d.17.à n 1.ad 4.

Metus leuis non reputatur in iure metus,n.3.

Metu matrim.Initum ratificatur copula ſpontanea,vel metu leui extorta,l.4 d 18,n.1. Similiter diuturna habitatione ſpontanea,nu.3. Nec requiritur ſimul copula,n.4. Exigitur vt ratificans ſciat fuiſſe nullum, & ea copula ratificari , num 5. Quando dicatur diuturna habitatio,n.6.Debet eſſe ſpontanea:nec eſt talis durante cauſa metus quantumcunque temporis interuallum diſtet, & quamdiu cenſeatur cauſam metus durare,num.7 Deſideratur etiam vt ceſſarit impedimentum quo metum paſſus impeditur ne poſſit reclamare,n.8. Quando cenſeatur actu externo purgari metum, n.9.An cenſeatur purgari , dum aliquis ſponte ſoluit quod ſe ſoluturum iurarat,n.10. Ratificatur etiam per alios actus dummodo ſpontanei ſint , per quos ante Tridentinum ſponſalia in matrim.tranſibant,num.11. An hæc habeant verum poſt Tridentinum , num.12. An matrimonium metu graui initum ratificetur copula metu extorta.itavt matrimonium eo metu initum & conſummatum ſit validum,num.13.14.& 15.Quid ſi poſt copulam metu extortam accedat copula ſpontanea, an ratificetur matrim.

nu. 16. An metu contrahens teneatur mortem ſubire, potius quam copulam coactam pati,n.17.

Metu extortum matrimonium,& ſponſalia an firmentur iuramento. *Vide* Iuramentum præſtitum metu.

Metu conſummatum, & initum matrimonium an valeat. *vide* Metu matrimonium initum.

Metus qualiter purgetur & quamdiu dicatur durare. *Vide ſuprà.*

Metus qualiter probetur,l.4 d.27.n.1. An maior fides præſtanda ſit duobus de metu deponentibus, quam mille de ſpontanea voluntate,n.1.2.& 3.

Metu ſponſalia inita an ſint nulla,l.4.d.19.n.1.2 & 3. An metus illatus poſtea inita ſit iuſta cauſa diſſoluendi illa n 3. An metus leuis ea irritet,n.4.

An poſſit metum paſſus circa ſponſalitia ab eis propria authoritate reſilire,n.5 & 6. An firmentur iuramento. *Vide* Iuramentum præſtitum metu.

Metu iuramentum factum quam vim habeat ad confirmandos contractus *vide ſuprà.*

Metu an excuſet à pœna,l.9 d.31.n.9.

Metus an excuſet à culpa contrahentes matrimonium cum impedimento impedienti aut dirimenti,l.7.d.5.n 2.& triplici ſeq.

Metu ordo aſſumptus. *Vide* Ordo.

Minor.

Minor nolens parere conditioni,& ita perdens legatum,an poſſit reſtitui,l.1.d.33.n.15.

Minor quando aliquis dicatur,& quando infamiæ,aut pubertati approximare,& quando eſſe in ætate pupillari,l.6.d.30.n 2.

Minor habens curatorem,& eius licentia contrahens obligatur naturaliter,& ciuiliter,abſque eius tamen licentia non obligatur,ciuiliter,n.4. Si careat curatore obligatur naturaliter, & ciuiliter, eo n.4. Quid de pupillo authoritate tutoris contrahente, ſiue ſit proximus pubertati,ſiue non, n 6. Quid quando minor vel pupillus authoritate tutoris,abſque iudicis decreto alienat immobilia,aut mobilia quæ ſeruando ſeruari poſſunt,n. 6. Quid ſi tunc curatore careat,eo n.6. Quid ſi factus ſit locupletior n 7. An pupillus carens tutore obligetur ciuiliter ex contractu n. 8. An valeat contractus pupilli,aut minoris abſque tutoris authoritate geſtus, in eius vtilitatem,& ſit in eius optione illi ſtare,n 9 An poſſit ſine curatoris authoritate maioratum inſtruere,n.10. An poſſit petere reſtitutionem, licet authoritate curatoris & iudicis decreto deficienti contraxerit, n.11. Quando beneficio reſtitutionis vti poſſit n. 12. Quid ſi minor iuret contractum, per ſe,vel procuratorem,an poſſit petere reſtitutionem, licet iudicis decreto deficienti alienet immobilia,n.13. Quando poſſit non obſtanti iuramento petere reſtitutionem ob enormiſſimam læſionem,n.14. Quid ſi iuramentum illud præſtetur ab impubere pubertati proximo,n.15.& 16. An id iuramentum indigeat relaxatione, poſſitque à parentibus irritari, ſiue fiat à minore,ſiue ab impubere,etiam de peculio caſtrenſi,vel quaſi,n.19. An minor vel pupillus ex contractu geſto abſque curatoris,vel tutoris quem habent,authoritate,obligentur naturaliter, eod.l 6.d 38.n 20.& 21. Idem dicendum eſt de pupillo, num.19. Quid ſi pupillus non ſit factus ditior,vel tutorem habeat,n.22.& 23. Quid ſi non ſit pubertati proximus,n.24. Quid ſi cum ipſo tutore contrahat,n.25. Quid ſi promiſſio fiat de alienandis immobilibus,vel mobilibus quæ ſeruando ſeruari poſſunt, idque abſque iudicis decreto,n.26. Quid ſi pupillo,vel puberi interdicta ſit bonorum adminiſtratio,n.17. Quid ſi prodigo,eo n. 27. An pupillus obligetur naturaliter ex mutuo,n.28. Quid ex contractu inito pecunia credita,& an talis contractus firmetur iuramento,n. 29. An pupillus obligatus naturaliter tradens rem, transferat dominium, n 36. An habens aliquid à minori,vel lucratus in ludo,teneatur reſtituere. *Vide* Ludens cum minori.

Minor cui beneficium reſtitutionis conceditur,an poſſit vti compenſatione occulta,quando magnis expenſis indigeret ad rem recuperandam,l.6.d.38 n.32. An caſu quo poteſt reſtitutionis beneficium implorare,poſſit non ſoluere,n.32.& 34. Quid ſi petat coram iudice beneficium reſtitutionis, & defectu probationum ſuccumbat, an teneatur alteri negans reſtituere,peccetque negando,n 35.

Minor an poſſit promittere arras. *Vide* Arras. Et an ſponſalitiam largitatem. *Vide* Sponſalitiam largitatem.

Minor ad quem effectum reputetur maior in ſpiritualibus & in aliis in quibus talis reputetur, & an ſit ad effectum ne in iis reſtituatur,l.7.d 37.n.26 in ſolutione ad confirm 5.argumenti.

Minor an reſtituatur in matrimonio, profeſſione, & aliis ſpiritualibus,l.7 d.37.n.21 & 22.

Minor reſtitui ne poſſit contra quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra profeſſionem. *Vide* Tridentinum.

Minor an poſſit aduerſus propriam confeſſionem reſtitui, l.7.d.112.n.1. Et quid contra ſententiam,l. 10.d.9.n 7.

Mitius.

Mitius agitur cum lege,quàm cum homine,l.3.d.51.n.1.

Mixtum.

Mixtum quando ſub ſimplici comprehendatur,l.8.d.2.n.28.

Modus.

Modus appoſitus in matrimonio. *Vide* Demonſtratio.

Modo miſſio an vitiet actum *vide* Actus an vitietur.

Modum quæ faciant. *vide* Dictio Dummodo.

Momentanea.

Momentanea quando non ſint in conſideratione,l.6.d.4.n.17.

Monachus.

Monachus dimittens habitum vt facilius impetret diſpenſationem, an ea iuuetur,ſi tacuerit animum quo dimiſit,l.8.d.25.n penult. & num.vlt.

Monitiones.

Monitiones matrimonij. *vide* Denunciationes.

Mora.

Mora vltima quando non noceat,l 6.d.21 n.7.

Mora vltima nocet,l.4.d.4.n.22.

Mors.

Mors coniugis qualiter probetur. *vide* Probatio mortis. Et ibi qualiter probetur profeſſio alterius ante matrim.conſummatum.

Motus proprius.

Motus proprius Clem. VIII.an violetur,ſi volentem religioſo donare coget ille vt det cuidam tertio. Vel ſi contra votum Paupertatis,vel ſi conuentus repudiet legitimam monachi,l 6.d.4.n.7.

Motu proprio gratia conceſſa quos effectus habeat. *Vide* Gratia.

Mulcta.

Mulcta an poſſit imponi iis cum quibus diſpenſatur. *Vide* Diſpenſationem negans.

Mulctam pecuniariam an poſſit imponere diſpenſans ei cum quo in aliqua lege diſpenſat,l.8.d.14.n.1 & 2.

Mulier.

Mulier nubere optans an poſſit ſoluere ieiunium, ne fiat deformis,l. 9.d.3.n.12.

Multa.

Multa prohibentur fieri,quæ tamen facta tenent,l.3.d.32.n.2.

Mutatio.

Mutatio animi non præſumitur,l.5 d.13.n.4.

Mutus.

Mutus,& ſurdus, & cæcus an poſſit contrahere ſponſalia,& matrim. l.1.d.8.n.12.

Naturales, Naturalis, Naturaliter.

NAturales an dicantur filij nati ex concubitu contra ſponſalia, vel votum,l.1.d.2 n.8.

Naturalis obligatio an obliget in foro conſcientiæ,l.1.d.7 n.14.&15. Qualiter diiudicetur an oriatur ex contractu naturalis,aut ciuilis obligatio,ibi n.16. An oriatur ex donatione non accepta. *vide* Stipulatio alteri per alterum. An oriatur ex contractu pupilli, aut minoris. *Vide* Minor quando aliquis dicatur.

Naturalia præualent accidentalibus,l.3.d.23.n.7.& 8.

Naturaliter quando aliquis obligatur. *vide* Naturalis obligatio.

Neceſſarium, & Neceſſitas.

Neceſſarium,formam importat,l.2.d.31.n. 2. Poteſt per æquipollens impleri quando non eſt neceſſarium,quoad ſubſtantiam,ſed quoad probationem,l.2.d.31.n.5.

Neceſſitas caret lege,l.3.d 10.n 27.

Negatio.

Negatio magis negat,quàm affirmatio affirmet,l.3.d.12.n.1.

Nemo.

Nemo ex culpa commodum reportare debet, nec priuari iure ſuo abſque culpa,l.2.d.22.n.6.

Nemo dat quod non habet,l.3.d.21.n.35.

Nemo præſumitur malus,l.47.n.2.

Nihil.

Nihil refert quid ex æquipollentibus fiat,l.2 d.31.n.5.

Nihil agit,an inducat nullitatem actus ipſo iure,l.6.d.19.n.3.

Niſi.

Niſi,quid ſignificet. *vide* Verba negatiua.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilis. *vide* Filius.

Nobilitas allegata vt cauſa diſpenſandi, qualiter, intelligatur, vel quando contrahentes dicunt ſe eſſe ex principalioribus ciuitatis. l.8.d.19.n.8.

Non.

Non entis nullæ ſunt qualitates,l.3 d.2.n.5.

Non expreſſa non nocent,l.6.d.36.n.2.

Non poteſt an tollat potentiam & differat à non poſſit, impediatque obligationem naturalem,l.6.d.18.n.20.

Non obſtante. *Vide* Clauſula.

Notarius.

Notarius an poſſit acceptare donationem. *vide* Stipulatio alteri per alterum facta.

Notarius falſus exiſtimatus verus. *Vide* Titulo legitimo carens.

Notarij ſubſcriptio an ſit neceſſaria in libro parochi. *Vide* Parochus impedimentum.

Notarius ſcribens iuramentum, nec explicans tactis euangeliis id præſtitum,an vbi forma hæc requiritur,cenſeatur ſic recepiſſe.l.7. d.108.n.14.

Nouitiatus.

Nouitiatus an ſit repetendus à tranſeunti ab vna religione ad aliam l.7.d 37.n 47.

Nouitiatus an ſit repetendus,quoties profeſſio eſt nulla, & eſt ratificanda,l.7 d 37.à n 45.

Nouitiatus qua ætate poſſit inchoari & perfici,vt ſit validus. l.7. d. 37.n.49.

Nouitiatus exigit voluntatem nouitij & admittentis l.7.d.37.n.56.

Nouitiatus an ſit nullus,quando non eſt præmiſſa informatio petita à Sixto V.in ſuo motu proprio,l.7.d.37 n.54.& 55.

Noui

Index Rerum.

Nouitiatus annus an exigatur in religionibus militaribus, ad professionis valorem, l. 7 d. 44 n. 9.

Nullatenus.

Nullatenus, quid ſignificet, l. 6. d. 31. n. 7.

Nullus.

Nullus an importet nullitatem ipſo iure, l. 8 d. 21. n. 75. 76.

Nuptiæ.

Nuptiæ ſecundæ quoad earum benedictiones. *vide* Benedictio. Et quoad bigamiam, bigamia.

Nuptiæ ſecundæ primis non diſſolutis an ſint iure naturæ irritæ, l. 7. tota d. 80. Et qualiter antiquis patribus fuerint licitæ, ibi num. 12.

Et an tunc licent in infidelibus, ibi num. 13. Et an nunc ſint infidelibus licitæ, vel irritent primæ ſecundas, ibi n. 14. Et an Pontifex poſſit in hoc diſpenſare, vel conſuetudo excuſet, ibi n. 9. & 10.

Nuptiæ ſecundæ, & vlteriores primis diſſolutis, an ſint licitæ, & ſacramentum, l. 7 tota d. 81. & ibi remiſſiue, qualis certitudo mortis prioris coniugis exigatur.

Nuptiæ ſecundæ intra annum luctus initæ quibus pœnis ſubiaceant iure ciuili, l. 7. d. 87. à num. 1. vſque ad 20. Et an eas incurrat contrahens ſi ſit minor ibi n. 17. Quid, ſi prius vel poſterius matrim. fuit irritum, aut non conſummatum, ibi n. 18. & 19. Et an eas incurrat vir ſecundam vxorem ducens, ibi n. 20. Et an eæ ſint iure canonico correctæ, ibi n. 21. Et an vidua ſecundò nubens intra annum luctus amittat lectum quotidianum, & veſtes viduæ et ſibi datas & alimenta ſibi debita, dum dos non reſtituitur, ibi à num. 30. vſque ad 32. Et an legatum ſub conditione non nubendi debeant intra annum, ibi n. 29.

Nuptiæ ſecundæ quibus pœnis ſubiaceant in fauorem filiorum prioris matrimonij, quoad bonorum reſeruationem, & quoad filiorum educationem. *Vide* Filius. Quoad tutelam *Vide* Tutela. Quoad executionem & teſtandi poteſtatem. *vide* Teſtamentum. Quoad poteſtatem ſubſtituendi vel qualiter excludantur ſecundò nubens per ſubſtitutionem pupillarem tacitam. *vide* Subſtitutio. Et quoad alias pœnas in fauorem eorundem filiorum, l. 7. d. 88. à n. 1. ad 3. & à n. 31. ad 36. Et an eæ pœnæ ſint correctæ iure canonico, ibi à n. 38. vſque in finem. Et an perdatur luctus. *vide* Luctus.

Nuptiis ſecundis pœnas ſtatutas an incurrat vidua fornicans teneaturque reſeruare bona filiis prioris matrimonij. *Vide* Vidua.

Obligatio.

Obligatio naturalis *vide* Naturalis obligatio.

Obligatio an ſtrictè interpretetur, l. 1. d. 9. n. 10.

Obligatio habitandi in certo loco. *Vide* Pactum vt vir.

Obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit, l. 1. d. 48. n. 3.

Obligatio quando ceſſet lapſu termini, & quotupliciter ponatur terminus. *vide* Sponſalia termino præfixo.

Obligationem filij hominis factam, an poſſit pater irritare. *vide* Filius familias an obligetur.

Obreptio.

Obreptio an diſtinguatur in reſcriptis à ſubreptione, l. 8. d. 21. n. 2. Et qualiter vitiet literas gratiæ vel iuſtitiæ ſiue contingat verum tacendo ſiue falſum narrando. *vide* Diſpenſatio.

Occaſio.

Occaſionem offerre, vel non auferre peccandi alicui, vt deprehenſus reſipiſcat, l. 10 d. 12. n. 52. & 53.

Occaſionem offerre minoris mali ad vitandum maius, an liceat, l. 7. d. 11. n. 19.

Occultans, Occultum.

Occultans defectum virginitatis vt nubat. *Vide* Virginitatem fingens.

Occultum quid dicatur, dum Trident. ſeſſ. 24 c. 6 de reform. concedit Epiſcopo caſu occulto, & in eius officialibus ad diſpenſandum ſuper occultis, l. 2. d. 37. n. 11. Et quando dicatur impedimentum occultum vt poſſit matrimonium cum illo publicè initum poſtea clam celebrari, n. 11.

Occultum impedimentum manifeſtare. *vide* Impedimentum manifeſtare.

Occultus an dicatur caſus quando Epiſcopus denegauit diſpenſationem & remiſit petentem ad Pontificem, cui ille ſe præſentauit, 8. d. 14. n. 9.

Occultum quando dicitur Impedimentum, aut quando cenſuræ dicantur occultæ *vide* Clauſula.

Odioſa.

Odioſa quando ſit conſtitutio, & quando fauorabilis, l. 1. d. 1. n. 4.

Officialis diœceſanus.

Officialis diœceſanus eſt idem quod vicarius generalis diœceſis, l. 8. d. 17. n. 29.

Officialis. *Vide* Ordinarius.

Officium.

Officium parochi circa matrimonium, & quid poſſit, & quando recurrere debeat ad ordinarium. Et officium ordinarij, & quando eius licentia deſideretur. *vide* Parochus impedimentum.

Officium iudicis quando interuenire debeat partibus non petentibus, l. 10 d. 19. n. 20.

Officium pœnitentiarij, vel legati, an expiret morte Pontificis, l. 8. d. 28. n. 92.

Officij diuini omiſſio debiti ratione ordinis & beneficij an habeat dubiam circumſtantiam neceſſariò fatendam, l. 10. d. 15. n. 5. & 6.

Officium Canonicum an recitare teneatur metu ordinatus, l. 7. d. 29. n. 7. Et quid ſi in infantia vel ante pubertatem ſit ordinatus, l. 7. d. 30. n. 12. & 13.

Omnino.

Omnino, quid importet, l. 7. d. 32. n. 6.

Opinio.

Opinio fauens matrimonio, aut cauſæ piæ, vnius authoris, an præferatur communi, l. 1. d. 18. n. 7.

Opinio an præferatur veriori, l. 2. d. 38 n. 2.

Opinio parum probabilis, & tuta, poteſt ratione magni periculi amplecti, l. 2. d. 38. n. 8.

Opinio quando ſit nullitatis matrimonij, an liceat petere, & reddere. *Vide* Dubitans de matrimonij valore.

Opinio communis, aut verior, an dicatur ex multitudine authorum, l. 3. d. 44. n. 1.

Opiniones cum ſunt diuerſæ, an melior ſit conditio poſſidentis, l. 2. d. 41. n. 32.

Opinionibus exiſtentibus diuerſis ſi negans aliquid ſufficere ad matrimonium aut eius diſſolutionem, ſit vera coram Deo, an hæc ſacramenta collata iuxta contrariam opinionem reputatam probabilem ſint valida, l. 2. d. 12. num. vlt.

Opinione vtriuſque maris & fœminæ, & in iis ex quibus pendet valor ſacramenti, vt ſit licitum l. 3. d. 30. n. 4.

Ordinaria, & Ordinarius.

Ordinaria iuriſdictio à quo conferatur. *vide* Vicarius generalis.

Ordinarius diſpenſans, & denunciationibus an poſſit imponere multam, poſſitque ob eo appellari ſi diſpenſationem neget. Et an ſine eius licentia poſſint tunc omitti. *vide* Diſpenſationem negans.

Et qua cautela vti debeat vt informetur de ſuſpicione malitioſi impedimenti. Et quid teneatur facere, dum diſpenſat. *vide* Cauſa diſpenſandi.

Ordinarius an poſſit inquirere de impedimento occulto, vel dum diſpenſat in conſanguinitate de copula occulta. *vide* Impedimentum manifeſtare. Et ſi norit in confeſſione impedimentum, *vide* Confeſſionis ſigillum.

Ordinarius coram quo opponitur impedimentum, quid facturus ſit. *vide* Parochus impedimentum. Et ibi, quid ſi norit eſſe diſpenſatum in eo in foro conſcientiæ.

Ordinarius cenſetur vt poſſit intereſſe matrimonio, & dare licentiam illi aſſiſtendi, Epiſcopus in ſua diœceſi, & Archiepiſcopus ſua l. 3. d. 28. num. 1. An ſit talis Archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei, num. 2. & 3.

Quid ſi Epiſcopus nolit aliquos coniungere matrim. an Archiepiſcopus ad quem appellatur, id poſſit, vel alij ſacerdoti licentiam dare etiam antequam ſententia tranſeat in rem iudicatam, pendenteque decendio ad appellandum conceſſo, num. 4. Quid ſi Epiſcopus lite mota aliquos vellet matrimonio coniungere, & pars aduerſa appellaret, pendenteque appellatione illos coniungi concederet, an valeat matrimonium, eo n. 4.

An capitulum ſede vacante poſſit matrimonio intereſſe, vel alij licentiam dare, n. 5. Quid de Abbatibus, n. 6. An poſſit Epiſcopus in eorum diœceſibus confeſſores exponere, aut intereſſe matrimonio aut alij licentiam dare n. 6.

Quid de Cardinalibus in Eccleſia ſui tituli, & quam iuriſdictionem in ea habeant, n. 7. Quid de Pontificis legato in tota ſuæ legationis prouincia. Et an poſſit omnia quæ Epiſcopus in ſua diœceſi, n. 9. In quo diſtent poteſtates legati à latere, & non à latere, n. 8. Quid de vicariis. *vide* Vicarius generalis.

Ordinarius an poſſit delegare. *Vide* Delegare ordinarius.

Ordinarij nomine an comprehendantur vicarij. *vide* Vicarius generalis. De officio eius circa matrimonium, *Vide* Parochus impedimentum.

Ordinaria iuriſdictio an expiret morte concedentis re integra, l. 8. d. 28. n. 45. & 46.

Ordinarius diſpenſationem expediens qualiter poſſit legitimare prolem, & ſi ipſe non legitimauit, poſſit ſucceſſor. *Vide* Legitimatione.

Ordinarius conſcius impedimenti, & diſpenſationis in foro conſcientiæ, an poſſit diſſimulare, & permittere vt impediti matrimonio copulentur l. 8. d. 34. n. 4.

Ordinarius diſpenſationem fori externi expediens, an poſſit iura conſueta recipere, aut dona aliqua, l. 8. d. 35. n. 9. & ſequentibus vſque ad 14.

Ordinarius hic an teneatur iudicialem cauſæ diſpenſationis cognitionem præmittere, nec aliter valeat diſpenſatio, quamuis cauſa ſit in ſe vera, l. 3. 35 n. 15 & 16.

Ordinarius. *Vide* Iudex, & Vicarius.

Ordo, Ordinandus, Ordinatus, Ordines.

Ordinandus an teneatur detegere impedimentum occultum. *vide* Impedimentum manifeſtare.

Ordinatus ab Epiſcopo excommunicato, hæretico, ſchiſmatico, ſuſpenſo. *vide* Titulo legitimo carens.

Ordines ſacri an dirimant ſponſalia. *vide* Spóſalia ordinis ſuſceptione.

Ordines an poſſit Epiſcopus negare ob irregularitatem occultam, l. 3. d. 15. n. 8. & 12.

Ordines recepturus ab Epiſcopo, quale domicilium originis, aut habitationis debeat habere, l. 3. d. 23 n. 1. 2. & 3.

Ordines ſi no appetenti an teneatur pater matrimonium aſſignare. *vide* Dos an ſit ſub præcepto.

Ordines recipiens ficto patrimonio, dato chirographo reddendi, an teneatur reddere, l. 6. d. 32. num. 7. & 8. An renunciato patrimonij cuius

cuius titulo initiatur, valida ſit, n 6.
Ordo an importet formam, l. 8. d. 34. n. 27.
Ordo iudiciarius an ſit ſeruãdus in diuortio Indorum, l. 10. d. 19. n. 1.
Ordines recipiens cum dimiſſoriis capituli ſede vacante non poten-tis eas concedere, an ipſo facto amittat abſque iudicis ſententia priuilegia, l 7. d. 46. n. 20.
Ordo ſacer habet continentiam annexam, obligantem à nuptiis & ab omni actu venereo abſtinere, l. 7 d. 27. n. 2 & 3. Et an iure diuino an ſolo Eccleſiaſtico ſit ordini etiam Epiſcopali annexa continentia, ibi à n. 4 vſque ad 7. Et an ſit ſit ex voto, & an ex ſola Eccleſiæ conſtitutione. ibi n. 9. & 10. Et an ſi promotus ad ordines ignorauit votum illis eſſe annexum, aut noluit vouere, teneatur ad caſtitatem, ibi n. 11. & 12. Quid, ſi ordo fuit irritus, ibi n. 13. Et an promoti ad ordines teneantur duplici obligatione ad caſtitatem, nempè, ex voto & ex Eccleſiæ præcepto, ibi n. 18.
Ordinis ſacri votum ſolemne an conſiſtat in vera traditione, & ſit per ſe & ex natura rei ſolemne, l 7. d. 27 n. 16. & 17. Et an differat ſpecie à voto ſimplici, vel è ſolẽni profeſſionis voto, ibi n. 18.
Ordinis ſacri, ſiue ſollus, ſiue cum alio voto ſimplici, ſiue cum profeſſione religionis, circumſtantia an ſit explicanda in confeſſione fornicationis. *vide* Circumſtantia.
Ordo ſacer, quo iure matrimonium ſubſequens dirimat, l. 7. d. 28. n. 1. & 2. à n 9 vſque ad 12 Et quid de ordine Epiſcopali, ibi num 15. Et quid apud Græcos. *Vide* Græci.
Ordo ſacer metu aſſumptus, ſiue ante matrimonium, ſiue poſt an obliget ad caſtitatem, ac dirimat ſubſequens matrimonium, & obliget ad horas, & ſic ordinatus fruatur priuilegiis clericalibus, l. 7. tota d. 29.
Ordo ſacer in infantia, aut ante pubertatem aſſumptus, an obliget ad continentiam, & ad horas, & irritet matrimonium ſubſequens, & ſic initiatus fruatur priuilegiis clericalibus, l. 7. tota d. 30.
Ordines minores, aut prima tonſura, an obſtent matrim. ſubſequenti, l. 7. d. 32. n. 2. & 3. Et an poſſit Eccleſia illis annectere votum caſtitatis dirimens matrimonium: vel initiatos his ordinibus ad id cogere, ſub omiſſionibus priuilegii clericalis pœna, ibi num. 4. Et an ſi hos recipiens credat illis annecti votum caſtitatis, teneatur ad id, ibi num. 5.
Ordinibus minoribus aut prima tonſura initiati an peccent retrocedendo aut matrim. ineundo, l. 7. d 31. à n. 7. vſque ad 14. Et an eos aut primam tonſuram recipiens, abſque animo vlterius ad ordines aſcendendi, ſit reus culpæ, ibi n 15. & 16. & quid, ſi ſolus adſit animus vitandæ iuriſdictionis ſecularis ibi n. 17.
Ordines minores aut primam tonſuram conferentes Epiſcopi iis, quos norunt nolle alios ordines aſſumere, an peccent, l. 7. d. 31 n. 18. Et an poſſit à promouendis, vel ab eorum parentibus iuramentum petere, an bona intentione id faciant, vt ad ordines ſuperiores aſcendant, ibi n. 19.
Ordines an poſſint conferri coniugato, ante vel poſt conſummatum matrimonium, ſine vxoris licentia, l. 7. d. 38 n 1. & 2. Quid, ſi ante conſummationem habeat animum ingrediendi religionem, ibi n. 3. Et an id liceat ex Pontificis licentia, ibi num 4. Et quid de prima tonſura, & ordinibus minoribus. & ibi num 5. 6. & 7. Et an ad exigendum ſit votum continentiæ, ſi velit prima tonſura initiari, ibi n. 8. & 9.
Ordines coniux recipiens ante matrimonium conſummatum abſque vxoris licentia an teneatur ingredi religionem, l. 7. d. 38. à n. 17. Et ſi non ingrediatur, aut eos ſuſcipiat conſummatum matrimonium. ad quid teneatur, ibi num. 20. Et an vxor teneatur ei reddere, ibi à num 22.
Ordines coniux recipiens abſque vxoris licentia, an ſit irregularis vel aliam pœnam incurrat, lib. 7 tota d. 47. Et an ſi ante motum proprium Sixti V. incurrat ſuſpenſionem per illum reſeruatam, poſſit abſolui ab inferiori, poſtquam Clemens VIII. reuocauit eam conſtitutionem, ibi n. 11. & ſeq.
Ordines vir recipiens abſque vxoris licentia qualiter poſſit ab ipſa reuocari. & ſi Papa factus ſit, l. 7. d 38 à n. 11. Et quid, ſi licentia fuit metu aut dolo extorta, ibi n. 13. Et quid, ſi ſola vxoris diſſimulatio adfuit, ibi n. 14 & 15. Et an non repetente vxore poſſit ipſe redire, ibi num. 16.
Ordines vir aſſumens abſque vxoris licentia, an ſit ipſi poſtea fornicanti reſtituendus, l. 7. d. 36. n. 4.
Ordines vt conferantur viro an ſufficiat vxoris licentia, vel quid amplius deſideretur, l. 7 tota d. 39.
Ordines recipiens ex vxoris licentia, non concurrentibus aliis iure requiſitis, an poſſit reuocari, l. 7 d. 39 à n. 10. Et iam reuocatus ad quid teneatur, ibi n 12.
Ordines aſſumere, vel religionem ingredi, an poſſit coniux innocens aut votum emittere, tam in foro conſcientiæ, quam externo exiſtente altero adultero, & an poſſit rogatus ab Epiſcopo, vel religioſis, an ſit coniugatus, negare ſe eſſe coniugatum, & in foro externo poſtea reuocatus ad quid teneatur, l. 10. tota d. 11 Et quid, ſi ante alterius fornicationẽ ingrediatur, & poſtea alter fornicetur, ibi n. 2. Et quid, ſi de licentia adulteri manentis in ſæculo ingrediatur, an poſſit reuocari, ibi n. 6. Et an hic ſit capax beneficij, tranſiens ad ordines ob vxoris adulterium, l. 7 d. 42 n. 16.
Ordines aſſumere, vel religionem ingredi, an poſſit coniux adulter, quando iam innocens ſtatum mutauit, vel votum caſtitatis emiſit, & an poſſit tunc adulter votum emittere, l. 10 num. 6. Quid, ſi non mutauit ſtatum, aut non præceſſit ſententia, ibi num. 7. Quid, ſi ſententiam iudicis ſæcularis præceſſerit, ibi num. 8. quid, ſi ſententia diuortij, à num. 9. vſque ad 13. Quid de innocente ſciente, & non contradicente, n. 14. Et an talis licentia tacita vel expreſſa poſſit reuocari, n. 14 Et an talis innocentis, concedens hanc licentiam adultero, teneatur votum emittere, aut religionem ingredi, ibi n. 15. Et an ſi innocens monitus renuat reconciliationem poſſit adulter ſtatum mutare, poſſitque reuocari, donec profiteatur: & an votum ſimplex caſtitatis, vel alia vota emiſſa tempore diuortij ab adultero de licentia innocentis, poſſint ab ipſo irritari, ibi n. 14 Et an credatur iuramento dicentis ſe vouiſſe, ibi n. 17.
Ordines aſſumere coniugi an liceat, quoties ipſi licet ad religionem tranſire, l. 10. d 11. n. 16.
Ordines an liceat viro recipere, ratione furoris aut ſæuitiæ vxoris, l. 10. d. 18. n. 48. & 49.
Ordines qualiter poſſit recipere coniux ratione hæreſis alterius, vel propriæ. *vide* Hæreſis.

Oſcula.

Oſcula an liceant inter ſponſos ſub conditione. *Vide* Sponſis ſub conditione.
Oſcula & tactus inter impotentes ad copulam, quando præceſſit matrimonium, & impotentia eſt arte medicabilis, an liceat, lib. 9. d 17. num. 19.
Oſcula & tactus inter coniugatos abſque pollutionis periculo, quando liceant, l 9. d 44 n 8 & ſeq Et quid de aſpectibus & verbis turpibus, ibi num. 13. Et quid quando tactus ſunt, incipiendo copulam ſodomiticè: vel intromiſſo membro intra os fœminæ aut in loco publico fiunt, ibi remiſſiuè, n. 14. Et quid de coniuge ſe tangente, ibi n. 15 & ſeq.
Oſcula & tactus, & delectationes an liceant inter coniuges, quando ratione voti, aut affinitatis, aut quia eſt dubium de valore matrimonij, aut quacunque alia ratione non licet copula, l. 9. d. 44. n. 19 & ſeq.
Oſcula & tactus inter coniuges, & aſpectus ac verba turpia, an reddantur illicita, ob pollutionis periculum, l 8. d. 45. à n 33. vſque in finem. Et quid ſi ſolum ſit diſtillatio, ibi n 41.
Oſcula & tactus inter ſolutos, quando & qualis culpa ſint. l. 9. d. 46. num. 2 & multis ſeqq. Vbi & de tactu ſeminis. Quando delectatio, ex illis conſurgens dicatur venerea & libidinoſa, ibi num. 5. Et an illis ſit neceſſariò confitenda perſonæ circumſtantia, ibi num. 18.
Oſcula & tactus inter ſponſos de futuro an liceant etiam cum pollutionis periculo, l. 9. d. 46. à n 46. vſque in finem.
Oſcula & tactus in loco publico cum vxore, qualis culpa ſint, lib. 9. d. 13. n. 2 & quid in Eccleſia. *Vide* Eccleſia
Oſcula & tactus habita ab altero cum vxore, an ſint iuſta diuortij cauſa, & vt ea dotem perdat, l. 10 d 4. n. 11. & 12.
Oſcula quando ſint adulterij vxoris condonatio. *Vide* Adulterium.

Pactum.

PActum an ſit promiſsio *vide* Promiſsio ſimplex an obliget.
Pactum quando non valet, nec pœna valida eſt. *vide* Pœna non valet.
Pactum quando pariat obligationem naturalem. *Vide* Naturalis obligatio.
Pactum vt vir in certo loco habitet cum vxore, an valeat, l. 1. d. 40. n. 1. & 2.
Quid ſi de nouo cauſa ſuperueniat, an poſsit vir non ſtare illi pacto etiam iurato, n 3 & 4 An valeat pœna appoſita. & incurratur à viro aliò migrante, n. 5. An tunc vxor teneatur virum ſequi, n 6. Quid de ea conditione appoſita in maioratu, n. 7. Quid ſi aliquid legetur cuidam dum certo loco habitauerit: vel ſub conditione ibi habitandi, n. 8.
Pacta nouiſsima ſunt ſeruanda, l. 10. d. 7. n 2.
Pactum non petendi, nec reddendi initum inter coniuges, qualiter obliget, l. 9. d. 37. n. 19. & ſeq.

Papa.

Papa an poſſit in ſponſalibus diſpenſare. *Vide* Sponſalia diſpenſatione.
Papa matrimonio conſummato fidelium, an poſsit diſpenſare, l. 2. d. 13. n. 11. Quid in rato, lib 2 d 13. num. 1 & 2. An poſſit generaliter ſtatuere, vt matrim. ratum dirimatur per ſequens conſummatum, n. 3. & 4. An deſideretur cauſa, l. 2 d 15. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. An exigatur ad hoc mutuus contrahentium conſenſus, n. 7. An ſatis ſit quæcunque cauſa iuſta, l. 2. d 16. n 1. Quæ ſint cauſæ iuſtæ, ea d. 16. à n 2. ad 9. An poſsit diſpenſare in matrim. conſummato infidelium, dum ad fidem redeunt, l 2 d. 17. n. 1 & 2.
Papæ poteſtas ordinaria, & abſoluta quid ſit. *vide* Poteſtas ordinaria.
Papa in quibus poſſit diſpenſare, & quando amittens ad actum, vel permittens actum, cenſeatur diſpenſare. *Vide* Diſpenſare.
Papa an poſſit approbare leges repudij, l 10. d. 1. n. 12
Papa an poſsit impedimenta matrim. etiam dirimenda ſtatuere abſque cauſa ita vt teneat factum, l. 7. d. 1. à n. 1. vſque ad 6. Et an poſſit aliquos in particulari reddere inhabiles ad contrahendum inter ſe, ibi n. 7 Et an poſſit certam perſonam reddere omnino inhabilem ad matrim. ibi n 8
Papa an poſſit infidelibus impedimenta matrimonij ſtatuere, l. 7. d. 1 num. 3
Papa interdicens matrimonium, an eo ipſo irritet illud initum contra id interdictum, l. 7. tota d. 2. Et an dato id matrim. eſſe validum

ſi

ſit ſuperandum, ibi. num. 14 Et an ſeparandum ſit, ſi lite pendente ſit initum, ibi num. 15. Et an ſponſalia ſint valida contra eam prohibitionem, ibi n 9.
Papa an poſſit ſtatuere vt error qualitatis dirimat matrimonium, l. 7. d. 18. num. 9. Et an poſſit auferre impedimentum erroris perſonæ, ibi num. 15.
Papa factus maritus abſque vxoris licentia an ſit reuocandus, l. 7 d. 38. n. 11. & 20.
Papa an poſſit reuocare conſtitutiones ſuas quoad effectus ex eis recurſos, l. 8. d. 7. n. 4.
Papa an irritet vota religioſi etiam ſolemnis, l. 8. d. 8. n. 7.
Papa an nunquam ſoleat in cognatione ſpirituali diſpenſare, l. 8. d 19. num 9.
Papæ delegatus eiúſve legati vt quis poſſit eſſe, an requiratur dignitas tempore quo Pontifex commiſit, an tempore præſentationis reſcripti, an vtroque, l. 8. d. 27 n 28.
Papa dum in litteris Apoſtolicis dicit, volumus, vel reſeruamus nobis, quid importent hæc, l. 8. d. 28. n. 27. 63. vbi etiam an ea reſeruatio ſit perſonalis.
Papa qualiter poſſit legitimare. *Vide* Diſpenſare.

Par, & Paria.

Par in parem non habet imperium, l. 3. d. 14. n 6.
Paria ſunt in iure aliquid nunc eſſe, & apparere denuo, & non eſſe, & apparere, l. 1. d. 63. n 29.

Parapherna.

Parapherna an perdat vxor adultera, l. 10. d. 8. n. 10.

Parens.

Parens qui mala fide matrimonium irritum iniit, an cenſeatur legitimus reſpectu filij nati ex coniugio inito cum bona alterius fide, l. 8. d. 34. n 46
Parentes an poſſint offerre vel auferre occaſionem furandi filiis & famulis, vt deprehenſi reſipiſcant, l. 10. d. 12 n. 52. 53.

Parochus.

Parochus aſſiſtens matrim. aut benedicens nuptias in peccato mortali, qualiter peccet. *Vide* Matrimonium quoad miniſtrum.
Parochus an poſſit diſpenſare in denunciationibus matrimonij. *vide* Diſpenſare in denunciationibus. An peccet ſi timore mortis omittat denunciationes. *vide* Diſpenſationem negans.
Parochus impedimentum inueniens an poſſit propria authoritate aſſiſtere matrimonium, l 3. d. 15 n. 2. Quid ſi contrahentes ſint alienigenæ, num. 5. An oppoſito impedimento poſſit interdicere matrimonium. Et de impedimento cognoſcere, n. 3. Qua prudentia ſit vtendum, dum opponitur impedimentum, ad aliud implorandum; vel cum petitur fœminam in loco tuto reponi, n 4. Quid ſi contra priora ſponſalia velit quiſquam aliam ducere, an poſſit parochus aſſiſtere, n 5. Quid ſi quiſquam prius affirmet impedimentum, & poſtea neget. n. 6. Quid ſi is cui impedimentum ſponſalium cum alia opponitur, affirmet ſe fictè conſenſiſſe, ſintque diſpares contrahentes, n. 7. Quid quando parocho conſtat de impedimento extra confeſſionem & contrahentes illud negant: vel impedimentum eſt occultum, publicè petant matrimonium, vel fatentur votum & negant ſe illo obligari, quia fictè vouerunt, vel ex alia cauſa & quid in iuramento metu extorto, num. 8 & 9. Quid ſi votum, vel delictum ex ſola ipſorum confeſſione conſtat, an credatur dicenti ſe fictè conſenſiſſe, vel fatenti ſimul circumſtantiam excuſantem, n. 10. An poſſit publicè petenti matrim. miniſtrare quando ipſe nouit impedimentum occultum. & quid de ipſo ordinario, vel de parocho ab ordinario compulſo, n. 11. Quid ſi parochus, vel ordinarius norit diſpenſationem eſſe impetratam in foro conſcientiæ, n. 13. 14. 15. An initum matrimon. cum diſpenſatione, pro ſolo conſcientiæ foro, ſeparandum ſit detecto impedimento in foro externo, n. 11. & 17. Quid ſi coram ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & ſimul diſpenſationem pro foro conſcientiæ, n. 16. An poſſit parochus vel ordinarius interdicere matrimonium ob doctrinæ Chriſtianæ ignorantiam, n. 18. & 19. vel cenſuris compellere ad addiſcendum eam. n. 19. An nullo oppoſito impedimento ſit ineundum matrim. in facie Eccleſiæ, & quid per faciem Eccleſiæ intelligatur, n. 20. Quid teneatur parochus interrogare, quæ verba proferre, n. 21. An teneatur habere librum, & quid in eo ſcripturus ſit, vel quando alius de licentia parochi aſſiſtit matrimonio: vel dum religioſi, in nouo orbe funguntur Parochi officio, teneantur ad id, & an ſit neceſſaria parochi, & notarij ſubſcriptio, n. 22.
Parochus an teneatur habere librum in quo ſcribat contrahentium nomina, vel qui funguntur officio Parochi, vel qui de eius licentia aſſiſtit matrimonio, l. 3. d. 15. n. 22.
Parochus ſciens in confeſſione impedimentum. *vide* Confeſsionis ſigillum.
Parochus an debeat eſſe proprius, & vtriuſque contrahentis, & intra propriam parochiam vt aſsiſtat matrimonio. *vide* matrim. an requirat præſentiam. Quid ſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, vel irregularis. *Vide* Excommunicatus parochus. Quid ſi legitimo titulo careat vel fictè licentiam dederit. *vide* Titulo legitimo carens. An ſatis ſit parochus originis, vel qualis habitatio exigatur. *Vide* Habitatio qualis requiratur. & Habitans duplicem parochiam & quid quando ſunt duo parochi.
Parochus non ſacerdos an validè aſsiſtat matrimonio, l. 3. d. 20. n. 2. & 3. An peccet, num. 4. An poſsit licentiam aſsiſtendi concedere ſacerdoti, num 6. & 7. An poſsit non ſacerdoti, num. 9. 10. An poſsit ſacerdoti non approbato ab ordinario, excommunicato vel irregulari, num. 10.
Parochus vagorum, forenſium, nauigantium, & quærentium domicilium. *Vide* agi an dicantur.
Parochus non proprietarius, vel alius ſacerdos aſsiſtendi matr. licentiam habens an poſsit delegare. *vide* Delegare ordinarius poteſt.
Parochus an poſsit vicecuratum inſtituere. *vide ſupra.*
Parochus aſsiſtens matrimonio, vel dans licentiam, contra ordinarij prohibitionem. *Vide* Licentia data.
Parochus an teneatur in matrimonio verba proferre, & ſint de eſſentia. *Vide* Verba parochi.
Parochus qualiter debeat eſſe præſens, & quid ſi caſu, vi, vel dolo, vel per interpretem intelligat conſenſus. *Vide* Præſentia parochi.
Parochus aſsiſtēs clandeſtino, vel quiuis alius ſacerdos, an ſit ſuſpendendus, l. 3. d. 48. n. 1. 2. Quid de parocho id matrim. non prohibente, n. 1. An poſsit tempus triennij quo ſuſpendendus eſt, augeri, vel minui, n 2. An correcta ſit hæc triennij ſuſpenſio per Tridentinum, & hodie ſit tantum pœna arbitraria, num. 3 & 4. An parochus aſsiſtens matrimonio omiſsis denunciationibus, vel non prohibens, aut quiuis alius ſacerdos aſsiſtens, ſit triennio ſuſpendendus, n. 5. Quid ſi libro careat, vel non interroget de conſenſu, num. 5. Quid ſi parochus interſit aliis matr. interdictis ſibi à iure, vel iudice, vel vagorum, vel forenſium abſque licentia ordinarij, eo n. 5. Quid ſi alienus parochus, vel alius ſacerdos interſit matrimonio abſque proprij licentia, an ſit ſuſpendendus. num. 6. An ignorantia craſſa excuſet ab hac ſuſpenſione, num 7. An per hanc pœnam corrigatur excommunicatio, Clem. 1. l. de priuileg. in religioſos ſolemnizantes matrimonium lata, num. 8.
Quid ſi ſacerdos proprius, vel alienus non interſit, ſed det aſsiſtendi licentiam ſacerdoti, aut non ſacerdoti, l. 3 d 49. n. 1 2. & 3. Quid ſi non ſacerdos aſsiſtat abſque licentia proprij parochi, ea d. 49. n. 3.
Parochus an ſit ſuſpenſus ſi aſſiſtat abſque Epiſcopi licentia, matrimonio publico eorum qui abſque parocho & teſtibus contraxerant, l. 3. d. 46. n. 1. & 4 vbi an ſit alia pœna plectendus.
Parochus ſuſpenſus triennio, quia interfuit clandeſtino, an ſi iterum aſsiſtat, confundantur hæc tempora. *vide* Suſpenſus ad certum tempus. Et an ſit ſuſpenſus à beneficio, ſicut eſt ab officio, vel poſſit illo priuari. *vide* Suſpenſus ab officio.
Parochi licentia ad aſsiſtendum matrimonio quando non ad vnguem ſeruatur. *vide* Licentia ſi non omnino ſeruetur.
Parochi officium circa matrim. *Vide* Parochus impedimentum.
Parochus an teneatur in libro notare patrinum ſolius catechiſmi fuiſſe puero iam domi baptizato, l. 7. d. 10. n. 13.
Parochus aſsiſtens matrimonio, in quo eſt error qualitatis dans cauſam matrimonio, an incurrat ſuſpenſionem, l. 7. d. 18 n. 22.
Parochus aſsiſtens matrimonio inter conſanguineos aut affines, aut profeſſos, aut ſacris initiatos, an incurrat excommunicationem, l. 7. d. 48. n. 4.
Parochus benedicens ſponſis alienæ parochiæ, quam pœnam incurrat: vel ſi ſecundis nuptiis benedicat. *Vide* Benedictio.
Parochi an poſſint diſpenſare in ieiuniis, eſu carnium, feſtis, votis, & an id poſsit confeſſarius, l. 8. d. 9. n. 27.
Parochus incapax beneficij illius ad defectum occultum communiter ignoratum, vel confeſſor cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, vel occultè eſt reuocata, an ſit eligibilis per bullam, l. 8 d. 34. num. 14.
Parochus conſcius impedimenti, & diſpenſationis in foro conſcientiæ, an poſſit diſsimulare, & impeditos matrimonio coniungere, l. 8. d. 34. n. 43.

Participans in crimine.

Participans in crimine criminoſo cum excommunicato quando incurrat excommunicationem, l. 7 d. 48. n. 3.

Pater.

Pater an poſsit iuſtè impedire matrimonium filij, l. 1. d. 14 n. 4. *vide* Cauſa iuſta diſpenſandi, & Filius an validè.
Pater an poſsit promittere ſponſalia pro filiis, & quid de matre. *vide* Sponſalia, Matrimonium an contrahatur, & Promiſsio facta alieni.
Pater promittens dare vnam ex filiabus. *vide* Sponſalia cum vna ex pluribus.
Pater vel mater promittentes dona filio, ſi opera virtutis exequatur, vel à vitiis deſiſtat, an peccent. *Vide* Simonia an ſit donis.
Pater vel mater an poſsint dare filiis licentiam teſtandi. *Vide* Teſtandi licentia.
Pater an poſsit irritare votum filij cuius ætas eſt dubia. *vide* Dubitans de pubertate. Et an poſsit irritare iuramentum appoſitum in contractu pupilli *vide* Minor quando aliquis dicatur.
Quid de votis realibus filij maioris, vel obligatione homini facta. *vide* Filius familias an obligetur.
Pater an poſsit cogere filium vt ſibi miniſtret, vel recedere volentem impedire. Et quid poſsit circa eius contractus. *vide* Filius familias an obligetur. An poſsit impedire ne ſe vendat, vel illum includere, l 6. d. 38. n. 7.
Pater an teneatur dotare filias. *vide* Dos an ſit ſub præcepto, & *ibi.* Quid de filia volenti religionē ingredi, vel filio ordines appetenti.
Pater an poſsit remittere filio vſumfructum non computando in tertia & quinta bonorum parte. *Vide* Vſusfructus remiſsio.

Patria poteſtas.

Patria poteſtas an ceſſet in filio coniugato, quoad odioſa & fauorabilia

bilia, & idem, ſi filius dignitatem adeptus ſit, l. 7. d. 82. n. 7. Et an filius conceptus ante patris emancipationem vel dignitatem, licèt poſtea natus ſit, exiſtat ſub poteſtate aui eo n. 7.

Patrinus.

Patrinus, vt ſi quis in baptiſmo vel confirmatione, an ſufficiat quæcumque ætatis, in qua ſit rationis vſus, l. 7. tota d. 61.

Patrini quoad cognationem ſpiritualem contrahendam. *Vide* Cognatio ſpiritualis.

Patrini an plures eſſe poſſint in baptiſmo, attento iure antiquo, vel nouo Tridentino; poſſitque Epiſcopus attento vtroque iure in hoc diſpenſare, l. 7. d. 57. à n. 1. vſque ad 7. Et an poſſint eſſe patrini duo viri vel duæ fœminæ, ibi num. 4. Et an mortale ſit adhibere plures patrinos, aut duos viros, vel duas fœminas, ibi num. 6. Et an hæc habeant etiam locum in confirmatione, ibi num. 9.

Patrini an poſſint eſſe ſimul vir & vxor, l. 7. d. 57. n. 5.

Patrino iuranti ſe non habuiſſe intentionem contrahendæ paternitatis, an ſit credendum l. 7. d. 58. n. 8. & 9.

Patrini an poſſint eſſe religioſi, l. 7. d. 60. n. 21.

Patrinus in baptiſmo vel confirmatione an poſſit eſſe parens filij vel maritus vxoris, l. 9. d. 26. n. 5.

Paupertas.

Paupertatis votum. *vide* Voto paupertatis.

Peccatum.

Peccatum minimum patrare an liceat alicui, ad vitandum maximum in alio, l. 7. d. 11. n. 17.

Penitus.

Penitus an importet ipſo iure, l. 8. d. 21. n. 75. & 76.

Penſio.

Penſio an poſſit ſolui, & recipi ſolutio litteris non expeditis, l. 8. d. 29. num. 5.

Penſiones an vacent per matrimonium, l. 7. tota d. 44.

Penſionis an ſit capax coniugatus, & qualiter poſſit eam tuta conſcientia habere, l. 7. d. 44. n. 9.

Penſionis incapax eſt, qui eſt incapax beneficij, l. 7. d. 44. num. vlt.

Penſionem recipiens animo ducendæ poſtea vxoris, an peccet, l. 7. d. 45. num. 10.

Peregrini.

Peregrini an teneantur legibus, & conſuetudinibus loci per quem tranſeunt, quando in ſuo oppido eædem vigent; vel eſſent ſcandalum, vel diuerterunt illuc animo commorandi, lib. 3. d. 18. num. 3. Quid quando diuertunt per modum tranſitus, & eæ non ſeruantur in ſuo oppido, num. 4. 5. & 6. Quid ſi leges illæ ſint iuris communis, at in ſuo oppido non obligant, n. 7. Quæ mora in loco tranſitus deſideretur, peregrini vt teneantur illius legibus, num. 8. & 9. Quoad contractus ſolemnitatem an teneantur legibus loci contractus & conſuetudinibus illius, & ſecundùm illius cenſeatur in dubio contractus celebratus, n. 10. Quid in dote & teſtamento, num. 11. An forenſes teneantur ad gabellas loci contractus, n. 12. An ſi vendant triticum in Caſtella, teneantur eius pragmaticam taxantem pretium ſeruare, n. 13. Quid ſi legum tranſgreſſio cedeat in damnum loci tranſitus, num. 14. Quid de vagis, an teneantur legibus loci tranſitus, n. 15. An peregrini teneantur ad leges domicilij: vbi contraria vigent in loco vbi reperiuntur, n. 17. & 18. Quid ſi leges ſint iuris communis, & ibi non obligent, num. 21. An Luſitanus tranſiens per Caſtellam poſſit, in ſabbato inteſtina animalium edere, num. 19. An Græcus poſſit celebrare in Eccleſia Latina in pane fermentato, vel Latinus in Græca in pane azymo. Et quid ſi inter Latinos inueniatur Eccleſia Græca, vel inter Græcos Latina, n. 20. An proficiſcens in die feſto ad locum vbi non eſt feſtiuus ille dies, poſſit non audire Miſſam, & exercere ſeruilia, num. 21. Quid quoad ieiunium, & eſum carnium de proficiſcente in die ieiunij ad locum vbi carnes eduntur, peruenturo, n. 22. Quid ſi exeat loco vbi carnes eduntur, perueturus ea die in ſuum domicilium vbi ieiunatur, num. 23. An ſi incolæ locorum vbi Tridentini decretum non obligat, diuertant per modum tranſitus ad locum vbi obligantur incolæ ad id decretum, poſſint abſque parocho & teſtibus contrahere, num. 25. & 26. Quid ſi incolæ locorum vbi obligat, contrahant vbi non obligat, num. 27. & 28. Quid ſi in fraudem illius decreti abierint, num. 29. Quid de captiuis aut mercatoribus exiſtentibus apud infideles, à num. 31. vſque ad finem.

Peregrini Euchariſtiam an debeant recipere in Eccleſia matrice in paſcate, vel poſſint à religioſis recipere. *vide* Habitatio qualis requiratur.

Periti artis.

Periti artis qualiter poſſint recuſari, & alia circa eos. *vide* Matronæ.

Pia cauſa.

Pia cauſa quando ſit matrimonium, & quando legatum relictum conſanguineo pauperi. *vide* Votum ducendi aliquam.

Pignus.

Pignus an poſſit interuenire in ſponſalibus, lib. 1. diſp. 28. à num. 2. ad 4.

Piſcans.

Piſcans halecia diebus feſtiuis an teneatur ad eleemoſynam iniunctam, C. licet, de feriis. *vide* Diſpenſationem negans.

Pleito omenaie.

Pleito omenaie. *vide* Homagium.

Pœna.

Pœna non valet, quando pactum principale eſt irritum, l. 1. d. 7. n. 17. & 19.

Pœna impoſita matrimonio an claudat ſponſalia. *vide* Clandeſtina ſponſalia.

Pœna adiecta pacto habitandi in certo loco. *vide* Pactum.

Pœna ſponſalibus adiecta non valet, & eſt veniale eam apponere, l. 1. d. 30. n. 2. Quid ſi ab aliis apponatur pœna: vel ab altero contrahente cum extraneo, à n. 3. ad 7. Quid quando promiſſio nullam matrimonij neceſſitatem inducit, quia promittunt parentes ſub pœna ſe facturos, & curaturos, n. 4. Quid de pœna circa conditionem abſtinendi à matrimonio; vt ſi nupſero, promitto talem pœnam, n. 8. Quid circà matrim. non diſſoluendum, vel non petendum diuortium, n. 9. Quid fauore matrimonij vt ſi vir promittat pœnam ſi tenuerit concubinam, n. 10. Quid ſi pœna ſit medica, n. 11. An poſſit peti intereſſe, à n. 12. ad 16. Si pœna ſoluatur an ſit reſtituenda in foro conſcientiæ. Et idem de lucro pecunia credita, & an detur repetitio, l. 1. d. 31. n. 1. & 2.

Quid ſi ludens, iurauit ſe ſoluturum, an teneatur ſoluere, poſſitque repetere, & obtinere iuramenti relaxationem, eo l. 1. d. 3. n. 24. & 25. Vbi & quid per bullam. Quid de pœna ſponſalibus adiecta, an firmetur iuramento, vel ſit ſaltem illius iuramenti neceſſaria relaxatio, ea d. 32. n. 20. 21. & 22.

Pœna in religionis ingreſſu an poſſit apponi. *Vide* Arræ & pœna.

Pœna conſiſtens in lucro non acquirendo, quando valeat in ſponſalibus. *vide* Conditio obligans ad nuptias, & *vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Pœna non contrahitur, vbi deeſt culpa, l. 1. d. 36. n. 4.

Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ, l. 1. d. 37. à n. 1. ad 4. An debeatur integra, vel quatenus intereſt, num. 4. An poſſit præſcribi n. 5.

Pœna ſcienter facienti, aut præſumenti. *vide* Lex imponens pœnam.

Pœna legis quando incurratur ex actu nullo. *vide* Pœna clandeſtini.

Pœna an ſit annullatio actus, l. 3. d. 4. n. 8. & 9.

Pœna annullationis quando liget ignorantes, l. 3. d. 17. n. 10.

Pœna quando ſit inhabilitas, l. 3. d. 17. n. 11.

Pœna in facientem, an liget mandantem. Et mandans, ac conſulens an verè faciant, l. 3. d. 49. n. 1. & 2.

Pœna priuans iure non quæſito, an indigeat iudicis ſententia, l. 3. d. 53. n. 8. Quid quando aliquid non imponitur per modum pœnæ, ſed conditionis requiſitæ, eo n. 8.

Pœna in contractu dotis an valeat. *vide* Motus ab intrinſeco.

Pœna clandeſtini matrimonij vt incurratur an ſatis ſit, ſed denunciationes omittantur, l. 3. d. 1. num. 5. 6. & 7. Quid ſi matrim. publicè celebratur omiſſis denunciationibus, num. 9. & 10. Quid ſi coram parocho & teſtibus, non tamen rogatis num. 11. Quid ſi matrim. clandeſtinum ſit nullum, quia abſque parocho & teſtibus celebratur, an ſubiiciatur clandeſtini pœnis, l. 3. d. 2. num. 2. 3. 4. & 5. Traditur regula ad cognoſcendum, quando pœna legis incurratur ob actum irritum, num. 2. Quid ſi tale matrim. irritum conſummetur, eo l. 3. d. 2. n. 6. Quid ſi matrim. ſit irritum ratione alicuius impedimenti, num. 7.

Pœnas eligentis indignum, an incurrat eligens indignum ex confeſſione notum, l. 3. d. 16. n. 6.

Pœnæ matrimonij clandeſtini quoad illegitimitatem filiorum. *vide* Legitimi filij, & Legitimare prolem. An ſit pœna ipſius, vt mulier ſpoliata à viro, non ſit in poſſeſſionem reſtituenda, l. 3. d. 45. n. 1. An carere debeant clam contrahentes, ſi inualidum ſit matrim. ſpe diſpenſationis. *Vide* Diſpenſationis ſpe. An ſit mentio facienda in diſpenſatione talis matrimonij. Quidque proſit dicere Tridentinum, vt careant ſpe diſpenſationis, an liget Pontificem ne diſpenſet, l. 3. d. 45. num. 3. An ſit talium pœna, eſſe inhabiles ſimpliciter ad contrahendum, vel tantum ad clam contrahendum, eo l. 3. d. 46. n. 1. & 2. An opus ſit iudicis declaratione, vt matrim. clam contractum diſſoluatur, ea d. 46. n. 2. & 3. An clam contrahentes abſque parocho & teſtibus ſint puniendi arbitrio ordinarij, peccetque ordinarius non puniens, ea d. 46. n. 6. An contrahentes clam omiſſis denunciationibus, & teſtes aſſiſtentes puniendi ſint aliqua pœna, ea d. 46. n. 7. & 8. An expediat vt ſynodales conſtitutiones hos excommunicent, num. 9. An valeat, ſi ea conſtitutio præcipiat taliter excommunicatos vitari, n. 10. An trahendi ſint in perpetuam ſeruitutem, num. 11. De pœna exhæredationis quam hi incurrunt. *Vide* Hæreditate priuari. Quæ ſint pœnæ exhæredationis quam hi incurrunt. *Vide hic ſuprà.* Quæ ſint pœnæ parochi, vel alterius ſacerdotis aſſiſtentis. *vide* Parochus aſſiſtens clandeſtino. An pœnæ clandeſtini indigeant iudicis ſententia. *vide* Iudicis ſententia. Quis iudex poſſit eas imponere. *vide* Iudex qualis.

Pœnæ iuris ciuilis & canonici an ſint in vtroque tribunali ſeruandæ, l. 3. d. 54.

Pœnis diuerſis impoſitis variis legibus eidem delicto, an vna alteram corrigat, l. 3. d. 48. n. 3. 4. & 8.

Pœnis minus condignè punitus à iudice ſæculari, vel Eccleſiaſtico, an poſſit iterum puniri ab alio, vbi crimen eſt mixti fori. *vide* Iudex qualis.

Pœna priuatiua an exigat ſententiam iudicis, vt incurratur, l. 9. d. 30. n. 1. & 2.

Pœna an incurratur, quando actus eſt metu geſtus, l. 9. d. 31. n. 4.

Pœna quando excuſetur ratione ignorantiæ *vide* Ignorantia, vbi de qualitate ignorantiæ, etiam quando pœna imponitur ſcienter facienti.
Pœna an ſit reſeruatio alicuius peccati, & excuſetur ignorantia, lib. c.32 n.18.
Pœna delicto impoſita non extenditur ad delicti attentionem, lib.10. d.4.n.12.
Pœnæ adulterij. *vide* Adulterium.
Pœnam an teneatur reſtituere reus ſe falſis teſtibus protegens: & appellans poſtquam ſemel damnatus eſt, l.10.d.8.n.14.
Pœna non præſtat immunitatem, l.10.d.10 n.3.
Pœna ſacerdotis benedicentis nuptiis tempore vetito & recipientis eas, quæ ſit, l.7.d.7.n. 4 & 5. Et quæ pœnæ benedicentis ſponſæ alienæ parochiæ: vel ſecundis nuptiis. *vide* Benedictio.
Pœna reſeruationis an ceſſet reuocata conſtitutione reſeruanti, l. 7. d.49.n.11.& 12.
Pœnæ ciuiles lege inductæ contra ſecundas nuptias. *Vide* Nuptiæ, vbi & an eas incurrat vidua fornicans.
Pœna qua coniuges ſe obligant ad abſtinendum à ſecundo coniugio, vel votum pœnale quod quis emittit, ſi non impleuerit fidem ſponſalium, an valeat, l.7.d.88.n.37.
Pœna à teſtatore impoſita, ſiue in legato, ſiue in hæreditate perdenda, an obliget in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, l. 7. d. 91.n.2 3.& 4.
Pœnæ à teſtatore impoſitæ ſecundis nuptiis, an ſint correctæ iure canonico, l.7.d.19 n.1.
Pœnæ curialis, ſollicitatoris, ſcriptoris narrantis falſum contra relationem partis, quæ ſint, l.8.d.21.n.58.
Pœna aliqua pecuniaria an poſſit imponi ab Epiſcopo aut aliis prælatis, iis cum quibus diſpenſat in lege propria ſuperioris aut voto, l.8.d 14.n.1.& 2.
Pœnalis lex. *Vide* Lex.

Pœnitentiarius.

Pœnitentiarij officium an expiret morte papæ, l.8.d.28 n.92.

Pollicitatio.

Pollicitatio & promiſſio in quo differant, l.7.d.79 n.19.

Pollutio.

Pollutio Eccleſiæ *vide* Eccleſia.
Pollutio. *Vide* Semen.
Pollutio habita à coniuge, an ſit iuſta diuortij cauſa. *Vide* Diuortium.

Pontifex.

Pontifex. *vide* Papa.

Poſſeſſio & poſſidens.

Poſſeſſio mala fide capta, an ſuffragetur in dubio ipſi dubitanti. *vide* Dubitans num res ſit ſua.
Poſſidens bona fide, & dubitans. *Vide*. ibid.

Potentia.

Potentia coeundi ante pubertatem, ex quibus ſignis probetur, lib.7. d.104.à n.24. vſque ad 36.

Poteſt.

Poteſt negatione præmiſſa, quid importet, & an differat à non poſſit. *vide* Non poteſt.

Poteſtas.

Poteſtas ordinaria & abſoluta principis, quid ſit, l.2.d.15.n.3.
Poteſtas delegata. *vide* Delegata poteſtas.
Poteſtas diſpenſandi. *vide* Diſpenſandi poteſtas.
Poteſtas patria. *vide* patria poteſtas
Poteſtas conferendi beneficia conceſſa Epiſcopis, an ſit fauorabilis & extendenda, l8.d.2 n.3. Et an poteſtas diſpenſandi ipſi conceſſa circa beneficia, reſtringatur ad ſimplicia, ibi n.8
Poteſtas conſeruatorum an expiret concedentis morte, l.8.d.28.n.43.
Poteſtas legitimandi. *Vide* Legitimare.

Præceptum.

Præcepta ſuperiorum, & licentiæ, an ipſorum morte expirent, vel depoſitione officij, l.8.d.28.n.47.& 48.
Præceptum nullum eſt iuris diuini in lege Euangelica, quin ſit etiam iuris naturæ, demptis præceptis fidei & ſacramentorum, l.7.d.52. num 2.
Præcepta duo de eadem re violans, an peccet duplici malitia neceſſariò fatenda, l.9 d.15.n.5.6.

Prælatus.

Prælatus repudians hæreditatem, vel legatum, abſque ſolemnitate, *vide* Repudiare hæreditatem, & ibi, an ſolus prælatus non implens conditionem vel recipiens penſionem ab emphiteuta, qui ceciderat in commiſſum, præiudicet monaſterio, vel Eccleſiæ.
Prælatus religionis, vel Epiſcopus mittens ſubditum vt ab alieno initietur, an cenſeatur illi committere vices ſuas ad diſpenſandum cum eo in impedimentis ordinum, l.8.d.1.n.25.
Prælatus religionis an habeat iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſubditos, l.8.d 3.n.9. Et an poſſit ſecum diſpenſare, vel id committere ſuo confeſſario, ibi n.1 2 3.& 9.
Prælatus religionis quid poſſit circa diſpenſationẽ. *Vide* Diſpenſare.
Prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, in quibus diſpenſare poſſint. *Vide* Diſpenſare.

Præſcribi.

Præſcribi an poſſit pœna conuentionalis. *vide* pœna conuentionalis.

Præſcriptio.

Præſcriptio ſalarij famulorum non petentium illud intra triennium, an procedat in foro conſcientiæ, l.7.d.37.n.17.

Præſentia.

Præſentia parochi & teſtium vt valeat matrim. non ſatis eſt corporea ſed deſideratur vt illi vſum rationis habeant, & intelligant conſenſus contrahentium, lib.3.d.39.num.1. Satis eſt aliquos ſenſu percipiant, vt ſi videant ſigna, licet non audiant verba, num. 2. Satis eſt per interpretem intelligere conſenſum, & poteſt matrim. per interpretem celebrari, n. 3. Creditur dicto talis interpretis, n.4 Quid ſi parochus & teſtes habuere animum attendendi, caſuque vagentur tempore contractus, n.5. Quid ſi parochus conſulto nollet attendere, num 6. Quid ſi vi interſint, num.7.8 & 9. An deſideretur teſtes ad id faciliter vocati, num 8. & 10. Quid ſi parochus dolo ad aliud vocetur, n.10. Quid ſi caſu tunc tranſeat, n.11. An peccent mortaliter contrahentes coram parocho vi detento, aut caſu tranſeunti, aut dolo ad aliud vocato. Et quid in teſtibus, num.12. Quid ſi licentia aſſiſtendi matrimonio vi extorqueatur, aut iuriſdictio, an valeat, num. 13. Quid ſi dolo extorqueatur licentia, num. 14.
Præſentia an in dubio præſumatur. *vide* Promiſſio ante acceptationem.

Præſertim.

Præſertim quid importet *Vide* Dictiones implicatiuæ.

Præſumere, & Præſumptio.

Præſumere quid importet. *vide* Lex imponens pœnam ſcienter.
Præſumptio ſemper in dubio ſumitur, ita vt actus valeat. Et quando duo actus ſiunt eodem die, præſumitur præcedere requiſitum ad actus valorem, l.3.d.35.n.19.
Præſumptio prioris partis non ſumitur in dubio, l.4.d.7.n.2.
Præſumptio iuris & de iure quando iudicatur, & quid ſit, l.7.d.37.n. 8 & 9. Et an admittat indirectam probationem in contrarium, ibi n. 33. Et an illa ſufficiat ad condemnandum excluſa appellatione, ibi num.21. Et quotuplex ſit præſumptio, ibi num.7. Et an reſtitutionis in integrum beneficium excludat, ibi n.32. Et an ſit iuris & de iure, qua Tridentinum præſumit ratificare profeſſionem non reclamando in quinquennium. *vide* Tridentinum.
Præſumptione iuris an ſtandum ſit in foro conſcientiæ, quando quis dubitat an contrariam intentionem habuerit, l.7.d.31.n.12.
Præſumptio iuris & de iure nequit ex actibus futuris ſumi, ſed ex ſolis præteritis, l.7.d 88.n 17.
Præſumptio iuris & de iure, an oriatur ex ſententia matrimonij, quæ non tranſit in rem iudicatam, vel ex poſteriori matrim. ab impotenti inito, diſſolutionis prioris ex odio, l.7.d 99.n.13.
Præſumptio iuris, & de iure, an ſit noui conſenſus, quando poteſt matrimonium nouo conſenſu perfici, nec appellatur à ſententia illud approbanti intra legitimum tempus, l.7 d.100.n.13.
Præſumptio in fauorem alicuius inducta, non habet locum, quoties in eius damnum redundat, l.7.d.103 n.2.

Præter.

Præter, quid ſignificet. *Vide* Verba negatiua.

Preces.

Preces importunæ, aut ſuperioris quando metum inferant? *vide* Metum an inferant preces.

Princeps.

Princeps an poſſit cogere ad matrim. *vide* Conſenſus in matrim.
Principis præceptum intelligitur ſaluo iure alterius, l.1.d.47.n.3.
Principis poteſtas ordinaria, & abſoluta. *vide* poteſtas.
Principis ſententia an legem conſtituat. *vide* Sententia principis. Quid de eius epiſtola, vel reſponſo *vide* Epiſtola.
Principis diſſimulatio an inducat diſpenſationem, *vide* Diſpenſationem an inducat.
Princeps fidelis an poſſit impedimenta matrimonij ſtatuere, l.7.d.3. à n.1. vſque ad 4. Et ibi, an Eccleſia hoc poſſit ſibi reſeruare. Et an poſſit ea ſtatuere reſpectu infidelium ſibi ſubditorum, ibi n 8.
Princeps infidelis an poſſit ſtatuere impedimenta matrimonij, l.7.d. 3.n.5 Et quid inter Indos, ibi n.6. Et an talia impedimenta comprehendant fideles ibi commorantes: vel ligentur impedimentis quæ ſunt apud fideles, n.7.& 10.
Principis beneficium ſeu priuilegium quando ſit latè interpretandum, l.8.d.1.n.4.
Princeps ſupremus & inferiores an cenſeantur diſpenſare, quoties admittunt ad actum iure prohibitum, vel illum fieri patiuntur, l. 8. tota d.4.
Princeps ſecularis an poſſit legitimare prolem ex matrimonio irrito habitam etiam, quoad Eccleſiaſtica diſpenſando in matrimonij radice, l.8.d.7.n.11.
Princeps in dubio an cenſeatur iuri tertij derogare, l. 8. d.7.n. 6. in fine.
Princeps dum diſpenſat, qualiter in eo præſumatur cauſa, & ſimiliter dum inferiores diſpenſant, l.8.d.17.n.14.& 15.
Principes magni qui appellentur in Tridentino, vt cum eis diſpenſetur in ſecundo gradu, l.8.d.19.n.3.

Principale intentum.

Principale intentum ſemper inſpicitur, l 6.d.1.n.12.

Priori.

Priori ſublato tollitur poſterius, l.3.d.4.n.6.

Priuilegium.

Priuilegium habens ad diſpenſandum in caſibus Epiſcopi etiam matrimonialibus, an poſſit diſpenſare in illis quibus ratione ſolius neceſſitatis poteſt Epiſcopus, l.2.d.40.n.9.

Priuilegium an proſit ignoranti. Et ſemel illi conceſſum poſſit reuocari. *vide* Gratia.

Priuilegium an ſemper contineat aliquid iure communi non conceſſum, l.2.d.17.n.15.

Priuilegij verba an ſemper debeant aliquid operari. *vide* Gratiæ verba.

Priuilegio pro ſe introducto quando quis teneatur vti, l.9.d 6.n.14.

Priuilegium cuius ratio ineſt vni ſoli, & inde ad alios deriuatur, an eo mortuo ceſſet, l.7.d.47.n.4.

Priuilegia clericalia an amittantur abſque ſententia à ſodomita, vel ordinato cum demiſſoriis capituli ſede vacanti, quando eas concedere nequit, l.7.d.46.n 20.

Priuilegia clericalia qualiter amittantur per contractum matrimonij. *vide* Clericus.

Priuilegium an exigat cauſam, & in quo à diſpenſatione differat, l. 8.diſp 1 num.1.

Priuilegium principis quando ſit latè interpretandum, l. 8.d. 1.n.4.

Priuilegia bullæ & iubilei an ſint latè intelligenda, l 8.d.2 n.4.

Priuilegium in dubio an cenſeatur iuri tertij derogare, lib. 8.diſp.7. num.6.fine.

Priuilegia religioſorum circa quæ vota & iuramenta concedant facultatem diſpenſandi, & cum quibus. *vide* Diſpenſare, vbi etiam an ad id exigatur confeſſio; & quid concedant circa petitionem debiti cum ligatis voto, affinitate, vel cognatione ſpirituali.

Priuilegium regularium aperiendi breuia ſacræ pœnitentiariæ explicatur, l 8.d.34.n.11.& 30.

Priuilegium an poſſit reuocari, & an indigeat ſpeciali mentione, quando per modum contractus conceſſum eſt, & vt fiat pecuniaria recompenſatio, l.8.d.33.per totam.

Priuilegium Indorum, vt poſſint in tertio & in quarto gradu matrimonio coniungi, explicatur, l.8.d.14 n.35.

Priuilegia an ſint interpretanda iuxta verba ſupplicæ, l.8.d.2 1.n 37.

Probare, & Probatio.

Probare arras non excedere bonorum decimam an incumbat vxori, & eius hæredibus, an viro, l.6.d.35 n.1 vſque ad 5.

Probatio ad diſſoluenda ſponſalia, & impediendum matrimonium, qualis requiratur. *vide* Sponſalia vt diſſoluantur.

Probatio ad diſſoluendum matrimonium, an exigat teſtes omni exceptione maiores, l.2.d.45.n.30.& 31. An ſat ſit fama, n.32. Quando ſufficiat confeſſio vtriuſque, vel alterius coniugis fatentis impedimentum, n.33. 34 & 35. Ad diuortium an ſatis ſit confeſſio coniugum, n 36. An matrimonium irritum eſſe probetur etiam ad vitandum concubinatus pœnam, confeſſione coniugum, n.37.

Probatio mortis alterius coniugis vt ſuperſtes poſſit aliud inire matrimonium, an fiat longiſſima abſentia, l.2.d.46 n.1 An auth. Hodie, C de repudiis, ſit correcta iure canonico, & poſſit iudex punire fœminam ſecundò nubentem non ſeruata ſolemnitate illius, n. 2 An eadem probatio quæ ad mortem, exigatur ad probandam profeſſionem alterius coniugis ante matrimonium conſummatum, num.4. An deſideretur certus nuncius de morte, vel ſatis ſit in vtroque foro alia moralis certitudo, num.5.& 6. Iudicis arbitrio relinquitur hæc probatio, num.7. An poſſint teſtes non citata parte probare hanc mortem, num 8. An ſufficiat vnus teſtis, num. 10 11.& 12. An fama ſit ſatis, num 13.14 15. Quæ conditiones ſit habitura fama vt probet, n.16.

Probatio eorum quæ in corde latent. *vide* Scientia.

Probatio metus. *Vide* Metus qualiter probetur.

Probatio adulterij ex quibus concludatur, l. 1.d.12.à n.39.

Probatio cauſarum an exigatur, quando eæ tantùm generaliter referuntur, vel dicendo. Vt aſſerunt, vel per verbum impersonale, vt aſſeritur, l 8.d.35.n.24 & 25.

Probatio potentiæ coeundi ante pubertatem. *Vide* Potentia.

Probatio qualis debeat eſſe copulæ fornicariæ aut conſummationis poſterioris matrimonij quando ratione maleficij, aut cuiuſuis impotentiæ ſeparatum, eſt reſtaurandum matrimonium. *vide* Impotentia.

Probatio iuſtæ ſententiæ in cauſa coniugali, tranſacto termino ad appellandum, an fieri poſſit tam ex meritis cauſæ, quàm ex proceſſus ordine, l.7.d.100 n.2.

Probationes impotentiæ ad dirimendum matrimonium. *vide* Impotentia.

Procurator.

Procurator ad donandum an poſſit donare mortuo conſtituente. *Vide* Mandatum morte.

Procurator tam ad matrimonium, quàm ad alia negotia quam ætatem debeat habere, l 5.d 41.n 8. Cætera de hoc procuratore. *vide* Matrimonium per procuratorem.

Procuratoris conſtitutio facta à captiuo, vel metu, an valeat. *vide* Metus ab intrinſeco.

Prodigus.

Prodigus cui eſt interdicta adminiſtratio, an obligetur naturaliter, l.6.d.38.n.27.

Profeſſio, & Profeſſus.

Profeſſio tacita, & ratificatio prioris irrita. *vide* Sponſalia quam ætatem.

Profeſſio qualiter dirimat matr. *Vide* Matrimonium profeſſione.

Profeſſio an poſſit fieri ante annum nouitiatus, & ante 16. annos, quādo alter ſponſus poſt matrim. ratum religionem ingreditur, *vide* Sponſi ante matrimonij conſummationem. Quid quando tranſit profeſſus de vna religione in aliam, l.2.d.24 n.6. & 10. Quid ex conſenſu nouitij, & religionis, ibid. An ille annus nouitiatus debeat eſſe completus de momento, & ſimiliter ſexdecim ætatis anni requiſiti ad profitendum. Et an requiratur annus & dies. Et quid in anno biſſextili, n.22.

Profeſſio ficta, aut metu extorta an poſſit ſolo actu interno ratificari, l.2.d.32.num. 14. Quid, ſi fuerit poſſeſſio etiam ex parte monaſterij, eo l.2.d.35.num. 3. An deſideretur ſcire monaſterium profeſſionem priorem fuiſſe nullam, eo n.4.

Profeſſio alterius coniugis qualiter probetur ad diſſoluendum matrimonium ratum. *vide* Probatio mortis.

Profeſſio religionis an ſit nulla ob metum reuerentialem, l. 4.d.6.n. 17.18.35.& 39.

Profeſſio metu facta an firmetur iuramento. *Vide* Iuramentum præſtitum metu.

Profeſſus fictè an teneatur verè profiteri, vel poſſit fugere, l.2.d.39. n.11.l.4.d.15 n.5.

Profeſſio quoad eſſentiam voti ſolemnis quid contineat, & quoad dirimendum matrimonium, & quoad eſſentiam religionis in quo conſiſtat. *vide* Votum.

Profeſſio ex dolo vel ex falſa cauſa facta, vel errore circa cauſam finalem, an ſit irrita, l.10.d.9.n.9.n.11.& 18. vſque ad 23.

Profeſſio facta à coniuge exiſtimanti diuortium eſſe iuſtè celebratum an valeat, l. 10.d.9 n.32.

Profeſſionis circumſtantia ſiue ſolius, ſiue cum ſacro ordine, aut alio voto concurrenti, an ſit explicanda in confeſſione fornicationis, *Vide* Circumſtantia.

Profeſſio an poſſit eſſe in pendenti, vt tunc non valeat, ſed incipiat valere tempore futuro vel ſub conditione emitti, aut poſſit Eccleſia ſupplere conſenſum, l.7.d.36.n 16.

Profeſſio quoad reclamationem contra eam. *vide* Tridentinum.

Profeſsio tacita difficilius præſumitur valida quàm expreſſa, l.7.d.7. n.34 Et an ablata ſit per Tridentinum, ibi n.1.

Profeſsio tacita an præſumatur intra quinquennium exercendo actus profeſſorum, quando profeſsio expreſſa fuit irrita, lib. 7. d. 37. num. 10.

Profeſsio an poſsit reddi irrita ſtatuto religionis, l.7.d.37.n.30.

Profeſsio irrita an vt ratificetur, ſit repetendus nouitiatus. *Vide* Nouitiatus.

Profeſsio tacentis morbum an ſit valida, ſi eo detecto non admitteretur, & qualiter ille peccet, l.7 d 37.n.53.

Profeſsio irrita ratificanda an exigat conſenſum nouum profeſsi ſcientis priorem profeſsionem fuiſſe irritam, lib 7.d.37. num. 59. Et an exigatur noua ſuperioris acceptatio, ibi à num.60. Et an ſint ceremoniæ ſolitæ adhiberi repetendæ, ibi n.66.

Profeſsio facta in religionibus militaribus non tranſacto nouitiatus anno an valeat, l.7.d.44.n 8.

Profeſsio religionis vt liceat coniugi, quid exigatur, quando iam conſummatum eſt matrimonium, l.7.d.23.n. 1. & 2. Et an ſit neceſſaria licentia Epiſcopi, ibi num 3. Et an ſatis ſit ſi alter coniux iuuenis in religione incluſus maneat etſi non profiteatur, ibi num. 4 Et an ſatis ſit vt profiteatur aſſumpto habitu diui Ioannis equitum, ibi num. 4. Et an ſatis ſit votum temporale caſtitatis coniugis ſenis manentis in ſeculo, ibi num. 5. Et an votum continentiæ manentis in ſæculo efficiatur ſolenne profitente altero coniuge, ita vt eo mortuo nequeat manens in ſæculo validè inire matrimonium, ibi n 6 7. & 8. Et an ſi coniux ſenex ſit ſuſpectus de incontinentia, ſufficiat vt in ſæculo manens continentiam promittat, ibi n 9. Et quid ſi manens in ſæculo ſit iuuenis, ſed non ſuſpectus de incontinentia, ibi n.10 Quid, ſi vxor ſenex manens in ſæculo, non de incontinentia, ſed de aliis prauis moribus ſuſpecta ſit, ibi num. 11. Vbi etiam tractatur, an vir iam profeſſus ſit tunc reuocandus. Et an ſi coniux ſenex manens in ſæculo cum caſtitatis voto turpiter viuat, ſit cogendus religionem ingredi, ibi n.11. Et an quando coniux ingreſſus religionem de legitima coniugis licentia manentis in ſæculo cùm caſtitatis voto exit ante profeſsionem, ſit reddendus manenti in ſæculo, & hic liber maneat à voto, ibi n. 13. Et an ſi coniux manens in ſæculo velit ratam habere profeſsionem alterius abſque ſua voluntate factam, teneatur ſi iuuenis ſit, ingredi religionem, & quid, ſi tunc incontinenter viuat, ibi n. 14. Et qua ætate dicatur coniux ſenex, ibi n 15.& 16.

Profeſſio religionis abſque licentia alterius coniugis facta, an ſit valida, & ſaltem id votum ſolemne religionis habeat vim voti ſimplicis religionis aut ſimplicis caſtitatis, l.7.tota diſp. 34. Et an liceat huic coniugi reuocato petere debitum & reuocanti liceat denegare debitum reuocato, ibi num. 4. Et an eo matrimon. diſſoluto liceat huic reuocato ad aliud tranſire, & ſi tranſeat, ſit validum, ibi num.5.

Profeſſio facta à coniuge quando alter iuuenis manens in ſæculo vouit continentiam, an valeat: quid quando non vouit, l. 7.d.33.n. 2.3.& 4. Et an profeſſus hic, qui defectu alicuius iure requiſiti reuocatur, teneatur altero coniuge mortuo redire ad religionem: nec validè poſsit matrimonium inire, ibi num.5. Et an hic reuocatus poſsit petere debitum, an teneatur reddere. Et an alter teneatur ei reddere, ibi n.6.& 7.

Profeſſus an liceat coniugi innocenti, altero adulteranti: vel adulteranti, quando celebratum eſt diuortium, vel innocens reconciliari renuit. *Vide* Ordo.

Profeſſus an reuocari poſsit, & coniugi manenti in ſæculo reſtitui,

quando manens eſt iuuenis & vouit caſtitatem,l.7.d.33.n.3. & 9. Et quid,ſi hoc votum ſit temporale,ibi n.10 Et an ſit locus reuocationi, quando non venit manens in ſæculo,ibi n 11 ad 14.

Profeſſus coniux an poſsit propria authoritate exire, quando poteſt reuocari,l 7 d.33 n.15.

Profeſſus coniux de alterius licentia, quando defectu alicuius requiſitis poteſt reuocari,an hæc reuocatio fiat iure actionis,an potius ex iudicis officio,l.7.d.37 n.17.& 18. Et an ſi res eſt integra poſſit coniux ipſe qui licentiam dedit,reuocare,ibi num.19 Et an ſit locus reuocationi,eo quod Epiſcopus profitendi licentiam non dederit:& quid ſi illam dederit,ibi n.19. & 20. Et an poſſit Epiſcopus excommunicatione lata cogere religioſos exemptos ad hanc reuocationem,ibi n 21.& 22.

Profeſſus quando eſt alter coniux de licentia alterius manentis in ſæculo,an hic cogendus ſit religionem ingredi, ſi nullum votum caſtitatis emiſit,aut ſi illud emiſit,& eſt ſenex,nec de incontinentia ſuſpectus,l.7.d.33 n.14 Et quid, ſi ſit iuuenis, aut ſit ſenex,eſt de incontinentia ſuſpectus,ibi n.15.& triplici ſequenti.

Profeſſus coniux ſine licentia coniugis an poſſit ab illo reuocari, quamuis vterque communi conſenſu vouerit continentiam in ſæculo,l.7.d 34.n. 6 Et an liceat illi talem profeſſum de religione rapere,ibi num 7.

Profeſſus abſque coniugis licentia, & ab eo reuocatus, an teneatur eo mortuo ad religionem redire,l.7 d.34.n. 11 & 12 Et quid ſi coniugem pœniteat reuocationis,ibi n 13 Et an poſſit exire coniuge poſtea conſentiente profeſſioni, ibi n.16. Et ſi is permanere velit, quid teneatur facere manens in ſæculo conſentiens, ibi n. 17. Et quid, ſi coniux nunquam in vita conſenſit, an eo mortuo poſſit hic profeſſus exire,ibi n.18.Et an vt ea profeſſio mortuo altero ratificetur, deſideretur ſcire hunc coniugem priorem profeſſionem fuiſſe nullam, & acceptari denuo ſuperiori, ac repeti nouitiatum eo num.18 Et quid quando ignarus mortis perſeuerauit,at ſtatim ac conſcius fuit,vult reſilire.ibi n.19 Et quid,quando conſcius mortis perſtitit,ibi n.20 Et quid,quando coniux ſpoliatus conſcius eius profeſſionis non reuocauit,ſed tacuit nec conſentiens, nec diſſentiens, ibi num. 21. Et quid,ſi dum vixit, conſenſit,ibi n.22.

Profeſſus quando eſt coniux ſine alterius licentia an poſsit alter eo inuito profiteri,lib.7.diſp 33 num 23 Et quid, ſi vterque coniux abſque alterius licentia profiteatur,ſiue conſcius ſiue ignarus profeſsionis alterius, an valeat profeſsio, ac neuter alterum reuocare poſsit, ibi n.24.

Profeſſus coniux ex alterius licentia metu extorta,an poſsit ab altero reuocari, l.7.d.37.num. 1. Et an hic reuocatus poſsit petere & reddere,ibi num.2.Et an hæc profeſsio valuerit ſaltem vt ſimplex religionis votum, ibi n 3. Et an hic reuocatus teneatur redire ad religionem,poſt coniugis mortem,ibi num 4.Et an peccet exiens propria authoritate, ibi n. 5 Et an validè ineat matrim. ibi n 6. Et an ſi non fuit reuocatus,dum viueret coniux,poſsit eo mortuo exire,ibi num.7 Et an dicenda ſint omnia de coniuge ſic profeſſo ac ſi abſque licentia profeſſus eſſet,ibi n.8.

Profeſſus ex alterius coniugis licentia dolo extorta, an poſsit reuocari,l.7.d.35.n.9.Et an profeſsio valeat,ibi n.10 Et an ſi non reuocetur, poſsint altero mortuo. ibi n. 11. Et an idem omnino ſit in hoc caſu ac quando nulla fuit data licentia,ibi n.12.

Profeſſus ſciente coniuge ac diſsimulante, an valeat reuocari: nec profeſsio ſit valida:poſsitque ipſe altero mortuo exire: ac idem dicendum ſit,ac quando abſque licentia,l 7.d 35 à n 13.ad 16.

Profeſſus abſque coniugis licentia,an poſsit poſtea altero fornicante repeti, vel exire inuito monaſterio,l.7 d.36 à num.1. vſque ad 3. Et quid,ſi inordinatus eſt abſque licentia, an ſit reſtituenda vxori fornicanti,ibi n 4.

Profeſſus coniux abſque coniugis licentia,an tranſacto quinquennio poſsit reclamare, & quid requiratur ad eam profeſsionem ratificandam,l.7.d.37.n.69.

Profeſſus vt poſsit reclamare contra profeſsionem,quot conditiones exigantur tam in profeſsione tacita quàm expreſſa, l.7 d 37.n.1. Et à quo die numeretur quinquennium intra quod reclamare licet, in vtraque profeſsione, ibi num.2.Et an poſsit audiri, ſi intra quinquennium dimiſit habitum ex iuſta cauſa,ibi n 83. Et quid,ſi iniuſtè dimiſit,& iterum aſſumpſit, ibi num. 4 Et an dubitans an intra quinquennium voluerit ratificare profeſſionem, teneatur in foro conſcientiæ ſtare illa profeſſione,ibi num. 12.Et an poſſit hic qui intra quinquennium non reclamauit, nec ratificauit promiſsionem fugere,ibi n.11 Et an poſſit ſuperior ipſum occultè circere,ibi num. 13. Et an poſſit ei credere, ibi n. 14. Et an hic,vel qui fictè profeſſus eſt, deſtitutus remedio ad reclamandum tranſacto iam quinquennio, teneatur ratificare profeſſionem, ibi à num.36. Et an teneatur regulam & vota ſeruare, eod. num 36 Et an dum non ratificat,poſsit alimenta monaſterij recipere,ſuffragium præſtare,prælaturam admittere, & ad ordines promoueri,ac priuilegiis religionis iuuari, num 42 & 43.Et an denuo ratificans profeſsionem, poſsit retinere locum & cætera priuilegia antiquitatis prioris profeſsionis,ibi 67.& 68. *vide* Tridentinum.

Profeſſus eiectus an teneatur ad votum religionis, & ad alia ante promiſsionem facta,l 8.d.8.n.21.

Profeſſus. *vide* Religio & Religioſus.

Prohibitum.

Prohibitum an cenſeatur antecedens quoad pœnam,prohibito conſequenti,l.10.d.4 n 12.

Prohibito aliquo prohibetur omne id per quod venitur ad illud d.13.n.1 & 2.

Promiſſio & Promittens.

Promiſsio merè interna an ſat ſit ad ſponſalia l 1.d 3.n.1. An ſaltem obliget ſtando in iure poſitiuo,aut naturæ n 4 5.

Promiſsio ducendi aliquam facta Deo. *vide* Votum ducendi.

Promiſsio ad ſponſalia an exigatur mutua,l 1.d.5.n 1 An ſatis ſit alterum tacitè repromittere Et quando ſint ſigna tacitæ repromiſsionis,num.3 An acceptatio alterius ſit cenſenda repromiſsio,n.4. & 5 Quando alter ſolus promittit an maneat obligans,num. 7.& ſequentibus Quid diſtet inter manere obligatum ex vi promiſsionis,aut ſponſalium num.8 Quid ſi alter diu differat repromittere, num. 12. Quid ſi gratuitæ promiſsioni accedat repromiſsio gratuita,an ſint ſponſalia,num. 12. Quid ſi poſt interuallum alter repromittat ibi num 14 An credendum ſit dicenti ſe mutaſſe voluntatem,num.14.Quomodo dicatur promiſsio gratuita,& quando reſpectiua, num. 15, An illa promiſsio non mutua matrimonij obliget ad mortale,n.18 & 16.

Promiſsio ſimplex an obliget ad mortale & frangens teneatur reſtituere,l.1.d. 5 n. 18 & ſeq. Quid deficiente animo ſe obligandi, & quando deficere dicatur, num. 12 Quid ſi non exprimatur cauſa,n.21.Quid rebus mutatis,num 23. Quæ ſit materia grauis vt talis fractio ſit lethalis, num 24. An omittere votum ſacrum promiſſum ſit mortale,num.25.Quid ſit promiſsio ſimplex,n.17. An ſit pactum, num.20.

Promiſsio ante acceptationem, & donatio facta abſenti, an poſsint reuocari. Et idem de quocunque contractu, ſtando in iure communi,l 1.d.6 n 2. Quid iure regio Caſtellæ. n 18 & 19. An opus ſit intimari donationem per nuncium ad id deſtinatum, num 3. Quid iure Caſtellæ, num. 20. An ſatis ſit acceptatio relata in promittentis arbitrium, ibi num. 4. An poſt donantis mortem poſsit acceptari? Vel poſsint hæredes donatoris reuocare,n.5.An hæredes donatorij poſsint ipſo mortuo acceptare,n 6 Quid de mandato donandi. *vide* Mandatum donandi An iure naturæ ſit reuocabilis,donatio ante acceptationem,n.10 Quid ſi fiat præſenti, & tacenti,num 11 An in dubio præſentia præſumatur num.11 Qualis præſentia eſſe debeat,num.12.Quid ſi fauore cauſæ piæ,n 16.An in dubio cenſeatur votum, illa promiſsio facta cauſæ piæ, n. 17 Quid ſi fiat infanti, n. 15 An ex promiſsione non acceptata oriatur obligatio naturalis,vel iure canonico vel ſi firmetur iuramento, vel iure regio Caſtellæ vel ſi notorius, aut alius nomine abſentis ſtipuletur *vide* Stipulatio alteri per alterum facta.

Promiſsio matrimonij in abſentia, nullo abſentis nomine acceptante an valeat,l.1 d.6.n.23 Quid quando matr. eſt cauſa pia,num.25.

Quid ſi fiat præſenti & tacenti, num. 26 Quid ſi fiat infanti, num. 27. An deſideretur intimari per nuncium ad id deſtinatum,num. 28 An ſufficiat fieri acceptationem,coram nuncio à promittente, miſſo,n.29 An coram eodem nuncio fieri debeat,n. 31. Quid accedenti iuramento,n 32 Quid quando coram perſona coniuncto, & petenti promiſsionem,& ille intimat,num 30.Quid ſi alius acceptet & promiſsio alio acceptanti nomine abſentis, quando non eſt circa matr. *vide* Stipulatio alteri per alterum facta. Quando eſt de matrim.ſi promiſsio ſit non gratuita,an poſsit reuocari ante abſentis acceptationem,licet ſit cauſa pia,l 1.d.7.n 31.Quid ſi acceptans, aliquid repromittat nomine proprio, & an poſsit hic fidem datam remittere,n.32. Quid ſi promiſsio fiat nuncio miſſo ad petendum matrimonij ſponſionem,n.33.Quid ſi nuncius deferat nuncium promiſſionis alteris,an ſatis ſit coram illo repromittere,n 34. Quid ſi coram alio fiat repromiſſio,n. 35. Quid ſi ſit gratuita promiſſio,& aliquis acceptet pro abſenti,n.36. An ſat ſit præſentia huius qui pro abſenti acceptare debet, n. 36.An poſſit hic remittere,n.37.Quid ſi matrimonium ſit cauſa pia,n.38.Quid ſit adſit iuramentum.n 39.

Promiſſio deliberata an eſſe debeat ad ſponſalia,votum,& quæcumque promiſsionem.& quanta deliberatio exigatur,lib.1.d.8.num. 4. 5. Quid præmeditari debeat promittens, & an exigatur mora temporis,num 7.An ſit certum ſignum defectus deliberationis,ſi ſtatim promittentem pœniteat,n. 8 Quid in dubio an fuerit deliberatio,num.1.An ſat ſit deliberatio virtualis,num.11.An exigant ſponſalia,& votum animo promittendi,& ſe obligandi,eo l.1.d.9. à n.1.ad 5 An ſit ſponſalia fictè contrahere culpa mortalis, ea.d. 9.n.3.An iuramentum ſine animo ſe obligandi obliget, ea d. 9.n. 8.& 9 Quid in dubio. *vide* Dubitans de promiſsione. An ſaltem ficta promiſsio obliget ratione iniuriæ,quando eſt gratuita,lib.1. d.10.n.1.Quid quando ea ſpe eſt deflorata virgo,ea d.10.n 2. 3 4. Quid,ſi vir ſit nobilior,num 5. Quid ſi nobilior verè promittat. Quid ſi fœmina ex modo ſpondendi potuit intelligere fraudem, n 7 Quid ſi adſit iuramentum,num.8. Quid ſi ſequatur ſcandalũ, n.9 Quid ſi timeatur malus exitus,num. 10.Quid ſi vir decipiatur in virginitate,vel alia qualitate n 11.Quid ſi dolo cognito accedat ad eam,num 12.Quid ſi deflorata fornicetur cum alio,vel aliquid ſuperueniat ob quod poſſint ſponſalia diſſolui, & an tũc teneatur deflorator reſtituere,num 13 Quid ſi ſoli tactus & oſcula fuerint,num.14 Quid ſi fœmina [illegible] nubere,aut parentes reſiſtant,vel ipſæ aliam [illegible], aut ordinem ſacrum aſſumpſerit, n. 15.An ſi aliud matrim inierit,teneatur viduus factus illam ducere,num.16 An quando deflorator eſt diuior,aut alia fraudis ſigna apparuerũt,teneatur reſtituere,ead.d.16.n.18.& 19.Quid fœmina ignoranti

ignoranti exceſſum, aut quando meritò credere debuit ficté promittenti, num. 20. & 21. Quid de promittente ficté corruptæ matrimonium, ſi tradat corpus, n. 22. 23. & 24. Quid quando contrahentes ſunt æquales, & nullum aliud damnum ſequitur, an ficté promittens teneatur veré contrahere, n. 25. n. 26.

Promiſſio inter impares de ineundo matrimonio, an ſit nulla, vel poſſit diſſolui, quando eſt vero animo inita, l. 1. d. 14. num. 2. & 3. Quid quando magnum ſcandalum, vel malus exitus, vel odium inter ipſos timetur, num. 3. Quid ſi pater reſiſtat, num. 4. Quid ſi ſint pares, & timeatur ſcandalum, n. 2.

Promiſſio prodiga. *Vide* Promittens prodigé.

Promiſſio facti alieni an attento iure communi valeat, l. 1. d. 24. n. 2. In quibus caſibus valeat, n. 3. Quid quando adiicitur pœna, num. 5. Quid ſi ſit factum eius quem promittens cogere poteſt, n. 5. Quid circa matrimonium, n. 6. Quid ſi accedat iuramentum, n. 7. Quid attento iure canonico, n. 8. Quid in foro conſcientiæ & an oriatur obligatio naturalis, n. 9. Quid attento iure in regno Caſtellæ, n. 10. Ad quid teneatur promittens alienum factum, vel matrim. n. 11. An impleat tepidé & ſimulaté petens, n. 12. An ſi fuerit negligens teneatur reſtituere, n. 13. Quando euadat pœnam: *vide* Promittens factum alienum.

Promiſſio facta tempore inhabili, non obligat tempore habili, l. 1. d. 50. n. 6.

Promiſſio an obliget rebus mutatis exiſtente in mora promittente, quando ante moram non erant mutatæ, l. 1. d. 62. n. 5.

Promiſſio dotis fœminæ honeſté ſeruienti. *Vide* Dos promiſſa.

Promiſſio matrimonij ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſet. *vide* Conditio ſi pontifex.

Promittens quando non tenetur implere, qualiter poſſit iurare, *Vide* Iuramentum æquiuoce.

Promittens prodigé meretrici, an teneatur, licet iurarit, l. 1. d. 14. num. 1. & 5.

Promittens factum alienum, vel matrimonium, ſub certa pœna, ad quid teneatur. *vide* Promiſſio facti alieni. An faciens quod in ſe eſt eximatur à pœna, attento iure communi, l. 1. d. 25. n. 1. 2. & 3. Quid ſi addatur alterum eum effectu facturum, num. 4. Quid teneatur reſtituere ſi certo promiſerit, dubitant tamen de alterius voluntate, num. 5. Quid ſi conſtet illum in omni euentu ſe obligaſſe, & quando id conſtabit, num. 6. quid ſi promiſerit certum ſi ſeruſſorem, & ille nolit, n. 7. quid attento iure regio Caſtellæ, n. 8. An perdat pœnam conſiſtentem in non acquirendo lucro, vt legatum, l. 1. d. 33. n. 3.

Promittens matrimonium vni ex pluribus. *vide* Sponſalia cum vna ex pluribus.

Promittens veré vel ficté fœminæ violatæ vel viduæ, quando poſſit ingredi religionem ſiue ante, ſiue poſt, ſiue nunquam votum emiſerit quando teneatur ducere. *vide* Sponſalia contrahens.

Promiſſio facta homini ab vxore de licentia viri, an poſſit à viro irritari, l. 9. d. 40. n. 25.

Promiſſio ab ipſo domino facta ſeruo, vel è contra, quam obligandi vim habeat, l. 7. d. 72. n. 21. & 22.

Promiſſio futuri matrimonij poſt coniugis obitum an ſit licita & valida, l. 7. d. 79. n. 40.

Promiſſio & pollicitatio in quo diſtent, l. d. 79. n. 19.

Proprietas.

Proprietas verborum ſeruanda eſt, quoties verba in propria ſignificatione poſſunt verificari, l. 10. d. 5. n. 4.

Prorſus.

Prorſus quid importet, l. 3. d. 53. n. 8.

Proteſtatio.

Proteſtatio, qua alter coniux proteſtatus eſt fictum conſenſum an probet diſſenſum, l. 2. d. 41. num. 17. 18. & 19. Quid in contractibus aliis pendentibus ex duorum voluntate, num. 19. An ſatis ſit ſi altero præſenti, & tacenti fiat proteſtatio, n. 20. Quid ſi poſt proteſtationem ſequatur copula, n. 21. Quid ſi iuſta cauſa adſit non intimandi proteſtationem, vt metus vel ſcandalum, licet à tertio quodam incutiatur metus, n. 22. Quid ſecuta copula poſt hanc clanculariam proteſtationem ex iuſta cauſa factam, n. 23. Ad quid hæc conferant pro foro vel interno vel externo. An excuſet hæc proteſtatio ficté conſentientem, ne veré conſentire teneatur, quando alias teneretur, n. 24.

Proximè.

Proximè accingendus quando pro accincto habeatur, l. 6. d. 21. n. 8.

Pubertati proximus.

Pubertati proximus quando aliquis dicatur, poſſitque iurare contractum. *vide* Minor quando aliquis dicatur.

Pubertati proximus quis dicatur, l. 8. d. 104. à n. 37. vſque in finem.

Pupillus.

Pupillus qualiter obligetur ex contractu, etiam iurato, & an poſſit irritari à patre, vel tutore eius iuramentum. *vide* Minor quando aliquis dicatur.

Qualitas.

QValitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus, l. 6. d. 29. num. 6.

Quàm.

Quàm, quid ſignificet. *Vide* Verba negatiua.

Quando.

Quando lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum depoſitum, debet verificari præſuppoſitum, l. 6. d. 22. n. 18.

Quarta.

Quarta debita coniugi pauperi ex bonis alterius coniugis, an reſeruetur filiis prioris matrimonij, & de quinto extrahatur, & debeatur, ſi coniux habeat patrem diuitem, l. 7. d. 89. n. 33.

Qui, Quæ, Quod.

Qui vult antecedens, vult conſequens, l. 1. d. 9. n. 4.

Qui de vno dicit, de altero negare videtur, l. 3. d. 17. n. 6.

Qui ſentit commodum, debet ſentire onus, l. 3. d. 18. n. 24.

Qui habet actionem ad rem, rem ipſam habere videtur, l. 4. d. 8. n. 11.

Quæ latent in corde, & animo conſiſtunt, qualiter probentur. *vide*

Quæ caſu abſunt, non dicuntur abeſſe, l. 3. d. 18. n. 24.

Quæ ſpeciali nota digna ſunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta, l. 3. d. 35. n. 11.

Quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius damnum retorqueri, l. 1. d. 55. n. 6. l. 10. n. 3.

Quod incontinenti fit, dicitur ineſſe, l. 1. d. 21. n. 12. & 13.

Quod nullum eſt, non poteſt ratificari, l. 2. d. 38. n. 3.

Quod nullum eſt, nullum producit effectum, l. 3. d. 2. n. 5.

Quod non mutatur, quare ſtare prohibetur, l. 3. d. 1. n. 7.

Quod modico tempore durat, quaſi non eſſe reputatur, l. 3. d. 18. n. 6.

Quod de vno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, l. 3. d. 28. n. 8.

Quod non eſt veriſimile, non eſt credibile, l. 3. d. 26. n. 2.

Quod à principio eſt voluntatis, poſtea fit neceſſitatis, l. 4. d. 13. n. 6.

Quod in gratiam alicuius conceſſum non eſt, in eius diſpendium retorquendum, l. 4. d. 18. n. 13. iuncto 18.

Quod iuris eſt de toto quoad totum, eſt de parte quoad partem, l. 6. d. 22. n. 19.

Quod principaliter intenditur, ſemper inſpicitur, l. 6. d. 25. n. 38.

Quod vna via prohibetur, non debet alia concedi, l. 10. d. 8. n. 80.

Quicunque, & Quilibet.

Quicunque & quilibet, quid importent: & an comprehendant etiam perſonas inhabiles, l. 7. d. 37. n. 31. & 32.

Quinquennium.

Quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra profeſſionem. *vide* Tridentinum.

Quoties.

Quoties alicui competit actio & exceptio. *vide* Actio.

Quoties obſtat exceptio rei iudicatæ, obſtat etiam exceptio litis pendentis, l. 10. d. 8. n. 20.

Raptus, & Rapta.

RApta mulier raptori nubens an amittat lucrum ſibi lege delatum, l. 7. d. 12. à n. 27. vſque ad 29.

Raptus quando attento decreto Tridentini dirimat matrimonium, ſubiaceatque eius decreti pœnis, l. 7. tota d. 13. Et quid, ſi fœmina rapiat virum, ibi n. 16. Et an is raptus irritet ſimiliter ſponſalia inter raptorem & raptam, ibi n. 17. & 18.

Raptus attento iure communi quando impediat matrimonium, l. 7. d. 12. à n. 41. vſque ad 49.

Raptus malitia in quo conſiſtat in foro conſcientiæ, & quando ſit ſpecies diſtincta luxuriæ neceſſarió fatenda, l. 7. d. 12. à num. 30. vſque ad 38.

Raptus propriæ ſponſæ an ſit peccatum mortale, l. 7. d. 12. n. 39.

Raptus quo fœmina rapit virum vel fœminam, an ſubdatur pœnis raptus, l. 7. d. 12. à n. 14. vſque ad 26.

Raptus vt ſubiiciatur pœnis iuris ciuilis quæ deſiderentur, l. 7. d. 12. à n. 2. vſque ad 13. Et quibus pœnis ſubdatur, attento iure canonico antiquo & ciuili, ibi n. 1.

Ratificari, & Ratificatio.

Ratificari non poteſt quod eſt nullum, l. 2. d. 36. n. 3.

Ratificatio ſponſalium, profeſſionis, & voti, tacita. *vide* Sponſalia quam ætatem.

Ratihabitio.

Ratihabitio. *Vide* Licentia ſacerdoti conceſſa. Et quando eſt de præſenti, deeſtque animus & conſenſus in præiato debente habere ratum, an aliquid proſit, l. 3. d. 21. n. 64.

Ratio.

Rationis vſus an adueniat ſeptennio, l. 1. d. 16. n. 2. An detur in vna materia, & non in alia. *vide* Amentes. Qualis deſideretur ad ſponſalia *vide* Sponſalia quam ætatem.

Recedendum.

Recedendum eſt à propria ſignificatione, vt vitetur correctio legum, l. 1. d. 27. n. 6.

Recuſatio.

Recuſatio matronarum & artis peritorum, arbitri & arbitratoris, an poſſit fieri, l. 7. d. 113. à n. 6. vſque ad 9.

Religio, & Religioſus.

Religionis ad ingreſſum an liceat donis inuitare. *vide* Simonia an ſit donis.

Religionem ingrediens an poſſit obtinere legatum virgini maritandæ. *vide* Legatum virgini maritandæ.

Religionem ingrediens, & poſtea exiens, an obtineat legatum ſibi relictum, ſi fiat religioſus. *Vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Religionis ingreſſus conditio impediens, vel ad illam obligans. *vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Religionis voto quando ſatisfaciat nouitius exiens. *vide* Votum religionis.

Religionis ingreſſus qualiter diſſoluat ſponſalia. *Vide* Sponſalia religionis ingreſſu.

Religio

Religionem qualiter liceat ingredi poſt matr. ratum. *Vide* matrim. profeſſione religionis, & matr. quando dicatur conſummatum. Et copula vi extorta.

Religionis fauor, magnum eſt, l.2.d.24.n 12.

Religionem ingredi an teneatur coniux ſciens matr ratum eſſe nullum, nec potens probare, cogiturque ab Eccleſia ad conſummandum, l.2 d.39.n.14

Religionem ingredienti an teneatur pater dotem dare, & pro ea poſſunt alienari bona reſtitutioni ſubiecta. *vide* Dos an ſit ſub præcepto.

Religioſi an ſint equites ordinum militarium. *vide* matr profeſſione religionis.

Religioſi fungentes officio parochi an debeant habere librum. *vide* parochus impedimentum.

Religioſi an poſſint conferre Euchariſtiam in Paſchate aduenis, peregrinis, mercenariis, & an incurrant excom. ſi abſque licentia dent Euchariſtiam alij religioſi, l 8 d 23.n.17.18.

Religioſi in nouo orbe Indiarum poſſunt, ſi curam animarum gerunt in ſuis locis à ſuperioribus deſignatis, ſubditos matr. coniungere, l 3.d.26.n.1. Quid ſi ſubditi non ſint indigenæ, ſed ibi habitent, n 8 Quid de vagis, n 3. Quid de tranſeuntibus illac ſi parocho careant. Et an poſſit eos matr. coniungere quicumque ſacerdos per eorum domicilium tranſiens, n.4. Cuius & qualiter ſit impetranda licentia, n.4. Quid de Indis parochum abſentem habentibus, n 5. An ad coniungendum vagos, teneantur licentiam ab ordinario petere, n.6.& 7. An dictam facultatem poſſit epiſcopus reuocare, n.4.

Religioſi an poſſint audire confeſſiones extra diœceſim in qua expoſiti ſunt, ſubditorum illius, l.3.d.34 n.1.& 2.

Religioſus obtinens licentiam recipiendi, aut retinendi aliquid precibus importunis, an violet paupertatem, l.4.d.10.num 8. An eam violet, vel motum proprium Clem VIII. ſi volentem ſibi dare, roget vt alteri det. *vide* Motus proprius.

Religionis profeſſio an deleat bigamiam, & alias irregularitates *Vide* Bigamia.

Religionis ſtatuto an poſſit quiſpiam ad profeſſionem reddi inhabilis, l.7.d.37.n.30.

Religionis prælatus. *vide* Prælatus.

Religionis priuilegia ad diſpenſandum & aperiendum breuia, & ad quædam alia. *vide* Priuilegium, & *ſupra*.

Religio & Religioſus. *vide* profeſſio. Et Monachus. Et ſpecialiter quando coniux vterque vel alter poſſit ad religionem tranſire, & quando tranſiens poſſit reuocari: & reuocatus an poſſit petere & reddere, & ad quid obligent ea vota in ea profeſſione emiſſa. *vide* Promiſſio.

Religioſi apud Indos commorantes quid poſſint circa eorum cauſas matrimoniales, l.10.d.19.n.2.

Religioſus voto vel conſtitutione aſtrictus ad non edendas carnes feriis ſextis, an reus ſit violati præcepti Eccleſiaſtici de carnibus non edendis feria ſixta, ſi natali Domini incidente ea feria illas edat, l.7.d.8.n.16. Et an poſſit diſpenſare qui poteſt in conſtitutione, vel in voto, vel qui poteſt irritare, votum ibid.

Religioſus an peccet ſi ſit patrinus, & contrahat cognationem ſpiritualem, l.60.n.51.

Religioſi quicumque ineuntes matr. qualiter ſubiiciantur excommunicationi. *vide* Excommunicatio.

Religioſus fieri quando liceat defloranti virginem, aut fœminam infamanti, l.8.d.36.à n 8. vſque in finem.

Religioſus fieri vouens an poſſit impetrata diſpenſatione ad ineundum matr. illud non inire manendo in ſeculo, l.8.d.31.n.7.

Religioſus electus an teneatur ad votum religionis, & reliqua ante profeſſionem emiſſa, l.8.d 9.n 21.

Religioſus cum quo diſpenſatur ad matr. an teneatur ad horas, l.8. d.8.n.11. Et an valeat matr. ratione bonæ fidei, vel alia ratione ſi abſque cauſa concedatur ea diſpenſatio, & liceat debitum petere, ibi num.10. vbi & quis cum eo diſpenſet, vt debitum petat. Et an poſſit cum eo Papa diſpenſare, vt ineat matr. donec prolem habeat, & ea habita redeat ad religionem, ibi n.9.

Remiges.

Remiges Chriſtiani in galeis Maurorum, an peccent & incurrant excommunicationem, l.9.d.31.n.6.

Remiſſio.

Remiſſio debiti facta, quia creditor deſperat, ſe alias recuperaturum, vel ſi debitor mentiatur, dicens ſe paratum eſſe ad ſoluendum an valeat, & quid ſi quidam tertius conueniat creditorem, illi pollicens ſe curaturum vt debitum ſoluatur, ſi partem remittat, l 4.d 9.n.17.

Remiſſio vſusfructus facta per patrem filio. *vide* Vſusfructus remiſſio.

Remiſſio tam in delictis quàm in contractibus eſt fauorabilis & extendenda, l.10 d.8 n.21.

Remiſſio adulterij & iniuriæ per quos actus facta cenſeatur. *vide* Adulterium.

Remuneratoria donatio.

Remuneratoria donatio. *vide* Donatio remuneratoria.

Renuntiatio.

Renuntiatio hæreditatis facta metu reuerentiali, an valeat in foro conſcientiæ, l 4 d.8.n.15.

Renuntiatio patrimonij ad ordines ſuſcipiendos dati. *vide* Ordines recipienti.

Renunciatio diſpenſationis ſemel obtentæ an ceſſet per eius renunciationem. *vide* Diſpenſatio.

Repræſentare.

Repræſentare turpia qualis culpa ſit, l.9.d.46.n.41.

Repudiare.

Repudiare hæreditatem vel legatum, vel reſtituere eam abſque deductione quartæ iuſſum poſt mortem reſtituere, in fauorem alterius coniugis vt ille ſuccedat, an ſit donare, l.6.d.14.n.1. Quid ſi mortuo teſtatore repudietur talis hæreditas, vel legatum vt acquiratur alteri coniugi, n.2. An debitor poſſit in fraudem creditorum repudiare in foro externo, n.8. Quid in foro conſcientiæ. Et an hic debitor repudians teneatur ad lucrum ceſſans & damnum emergens, & cauſidici ipſi conſulentes, n.8. An ſuccedens in ea hæreditate ſit tutus, n.9. An vxor poſſit renunciare lucra, ne ſoluat debita, n 10. An poſſit prælatus hæreditatem Eccleſiæ vel monaſterio delatam repudiare abſque ſolemnitate, n.11. Quid in legato, n.12. An prælatus non implens conditionem ſub qua aliquid legatur Eccleſiæ, ipſi præiudicet, vt illud amittat n.13. Quod recipiens penſionem ab eo quem priuare poterat ob eam non ſolutam, præiudicet Eccleſiæ, vt amplius priuare nequeat, n.13. An prælatus ſic repudians, peccet & incurrat excommunicationem, n.14. An teneatur damnum reſarcire, poſſitque Eccleſiæ reſtitui, n.14. An omnia hæc habeant locum, etiam quando eſt ceſſio hæreditatis, vel legati in alterius fauorem, n.16.17.

Repudium.

Repudium ratione adulterij an modo liceat, l.10.d.2.n.1.& 2.

Repudium an olim licuerit Gentibus vel Iudæis: & qui poſt legem Euangelicam, l.10.d.1.à n.8. Et de variis eius ritibus apud Romanos, ibi n.2. Et an leges illius poſſit Papa approbare, ibi n.12.

Res et integra.

Res integra quando dicatur in litteris gratiæ & iuſtitiæ, l.8.d.28. à n.8. vſque ad 30.

Reſcriptum.

Reſcripta gratiæ vel iuſtitiæ, qualiter ex vitio tacito vel falſo expreſſo irritentur. *vide* Diſpenſatio, & omnia quæ toto eo verbo dicuntur, pertinent ad reſcripta.

Reſeruatio.

Reſeruatio abſolutionis an ſit pœna, & excuſetur ignorantia, l 9. d 3:.n.18.

Reſeruatio an ceſſet etiam quoad præterita, reuocata conſtitutione reſeruanti, l.7.d.49.n.11.12.

Reſeruatio perſonalis an ſit, cum dicit pontifex, Reſeruamus nobis, & extinguatur eius morte, l.8.d.29.n.63.

Reſeruatio bonorum filiis prioris matr. qualiter fiat, tranſeunti parente ad ſecundas nuptias *vide* Filius.

Reſignatio.

Reſignatio beneficij. *vide* Beneficium.

Reſolutum.

Reſoluto iure datoris, reſoluitur ius acceptoris, l.4.d.8.n.11.

Reſponſio.

Reſponſum principis an ſit lex. *vide* Epiſtola.

Reſponſum iuxta interrogata eſt intelligendum, l.5.d.8 n.5.

Reſtituendum, Reſtituere, Reſtitui.

Reſtituenda an ſint extorta metu leui, l.4.d.9. à n.1. ad 4. An ſaltem officio iudicium ſuccurratur metum leuem paſſo, num.5. Quid ſi poſſeſſor rei metu extortæ ſit immunis, culpæ metu, n.6. Quid ſi metus incuſſus non ſit ad extorquendam donationem, vel contractum, n.7. Quid ſi metus iuſtè incutiatur, minando damnum, quod iuſtè inferri non poteſt, n.8. An potens iuſtè accuſare, teneatur reſtituere extorta ne accuſet, n.9 Quid ſi fictè minaretur, ſe accuſaturum, n.9 Quid de viro minanti mortem, vel accuſationem adultero deprehenſo cum vxore, eo n.9. Quid de pretio recepto ne deferatur crimen perpetrandum, n.10. An metus reuerentialis obliget ad reſtituendum eo extorta, n.11. Quis dicatur metus reuerentialis ad hunc effectum, n.12. Quid de fideiuſſione vxoris metu viri facta. *vide* Fideiuſſio vxoris. quid de filio ſic promittenti parentibus. *vide* Filius promittens. Quid de remiſſione debiti. *vide* Remiſſio debiti. An quæ precibus importunis obtenta obligant ad reſtitutionem, ſimiliter obligent metu reuerentiali extorta, n.18

Reſtituenda an ſit dos conſtituta per virum fœminæ creditæ virgini, l 6.d.27.n.5 & 1.

Reſtituendum an ſit, ob iuſtitiæ crimen admittendum, acceptum l.6 d.20.n.7.

Reſtituere an teneatur qui accipit vt deſiſtat à iuſta accuſatione, vel alio damno, quod iuſtè poterat inferre, quando fictè illud minatur, l 4.d 9 n.9.

Reſtituere an teneatur mandatarius qui diſtulit donare, ſi interim mandans obierit. *vide* Mandatum morte.

Reſtituere quando teneatur deflorans virginem, ficta matr. promiſſione? Vel clam contrahens, deflorans que. *vide* Promiſſio deliberata.

Reſtituere an debeat promittens factum alienum, ſi negligens ſit, vel certo promittat cum dubius ſit. *Vide* Promittens factum alienum

Reſtituere quando debitor teneatur creditore non petente. *vide* Debitor abſque termino.

Reſtituere

Reſtituere an teneatur accipiens pœnam in ſponſalibus promiſſam? Vel lucrum pecunia credita amiſſum. *vide* pœna ſponſalibus adiecta.

Reſtituere qualiter teneatur dubitans an res ſit ſua? & dum ſcit eſſe alienam, & dubitat cuius inter perſonas determinatas, ſit? Et dum emit dubius an res ſit furtiua, *vide* Dubitans num res ſit ſua. Et ibi de dubitante, an ex ſuo conſilio, vel cooperatione ſequutum ſit damnum, vel culpa ſua depoſitum, aut commodatum periit.

Reſtituere an teneantur meretrices blanditiis, aut dolo extorta. *Vide* blanditiæ principum.

Reſtituere an teneatur accipiens patrimonium fictè ſibi datum ad ordines recipiendos, l. 6. d. 32 n. 7 & 8.

Reſtituere quando teneatur ludens cum minore *vide* Ludens.

Reſtitui an debeant precibus importunis obtenta, in foro conſcientiæ l. 4. d. 10. n. 1. 2. 3. 4 Quid de virginem deflorante precibus importunis num 5. iuncto num. 1. & 3. An extorta metu reuerentiali in neceſſario reſtituenda, debeant ſimiliter reſtitui, ſi precibus importunis extorqueantur, num. 6. An donatio inter coniuges iis precibus extorta ſit valida morteque confirmetur, vel donatio inter patrem & filium ſic extorta valeat, & cenſeatur melioratio, & quid de teſtamento ſic extorto n. 7. Quid de impediente legatum, precibus importunis, n. 8. An licentia ſic obtenta à religioſo ad recipiendum excuſet à proprietatis vitio, n. 9. An ſufficiat taciturnitas ſuperioris id ſcientis, n. 9. Quid de trahente ad ludum precibus importunis, n. 10.

Reſtitutio.

Reſtitutio an ſit facienda defloranti virginem, l. 7. d. 14. n. 11. & 12.

Reſtitutio an ſit facienda pretij accepti ob adulterij remiſſionem, l. 10. d. 8 n. 22.

Reſtitutio an ſit facienda hæreditatis, legati, quando lex auferens ea applicat filiis vel hæredibus ab inteſtato, l. 7. d. 87. 8.

Reſtitutio an competat minoribus contra ſententiam quæ in rem iudicatam tranſiit, l. 20. d. 9. 7.

Reſtitutio an concedatur minoribus, circa matr. profeſſionem, ac reliqua ſpiritualia, l. 7. d. 37. n. 21 & 22.

Reſtitutio an competat minoribus contra propriam confeſſionem, l. 7. d. 112. 17.

Reſtitutio an competat minoribus contra lapſum quinquennij conceſſi ad reclamandum aduerſus profeſſionem irritam. *Vide* Tridentinum.

Reſtitutio coniugi ſpoliato ob adulterium, & prædoni, quando concedatur, & quoad quæ, l. 10. d. 12. 10. & ſeqq. Et an ſpoliatus agens iudicio petitorio ſit ante omnia reſtituendus, n. 8. Quid, ſi vxor ſpoliata replicet aduerſus exceptionem adulterij occulti, num. 19. Quid ſi ſpolians alleget exceptionem rei iudicatæ, n. 20. Quid ſi incontinenti offerat probationes, & quando dicatur in continenti offerre, n. 21. 22. & 23. Et an coniux qui receſſit, ſi rediens non admittatur, poſſit petere reſtitutionem, n. 19. Et an coniux repellens poſſit eam petere, n. 17. Et qualiter debeat probari notorium, vt impediatur reſtitutio, n. 26. Et quanto temporis ſpatio probandum ſit, & ſi notorium ſit iudici, ſint ſpectandæ probationes, n. 27 Et an mulier tunc expulſa poſſit petere reſtitutionem, n. 28. & quid, ſi poſt expulſionem temerariam coniux expulſus fornicetur an ſit reſtituendus, nu 30. & an coniux ſpoliatus ob adulterium occultum poſſit tuta conſcientia petere reſtitutionem, & ea ſibi conceſſa vti, n. 35. & an impediatur reſtitutio, quando eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſſionis, quod ius commune illi reſiſtat, ibi n. 38. & quid ſi vir non receiſſet vxorem notoriè adulteram, ſed peteret diuortium, an audienda ſit exceptio adulterij occulti allegata à muliere, n. 29.

Reſtitutio an concedatur adulteræ dimiſſæ ante omnia, quando coniux dimittens eſt iam profeſſus, vel in ſacris vel voto ligatus, l. 10 d 12. n. 23.

Reſtitutio qualiter concedatur coniugi dimiſſo, quando allegatur conſanguinitas aut aliud impedimentum diuino vel humano iure dirimens matr. l. 10. d. 12. n. 22.

Reſtitutio an concedatur coniugi excommunicato, l. 6. d. 14. n. 23. & 24.

Reſtitutio ſpolij an ſit facienda, quoties nondum conſummato matrimonio alteruter ſponſus recedit, prætendens impotentiam aut aliam cauſam, vt hæc reſtitutio concedatur, quid ab altero probandum ſit, l. 7. tota d. 112. & an ſaltem poſſit tunc iudicis officium implorari, vt recedens cogatur redire, & quid differat id fieri hac via, vel via reſtitutionis, n. 5 & 13. Quid, ſi ſponſa non ſit in ſponſi domum traducta, n 9. Quid ſi ſponſus ſit adeò ſeuerus, vt de defloratione timeatur, n. 10. & an hæc reſtitutio poſſit fieri per iudicem ſæcularem, n. 12. & an hæc reſtitutio impediatur confeſſione coniugis præſumpti impotentis, allegantis ac in iudicio probantis ſe alias fœminas cognouiſſe poſt id matr. à n. 15. vſque in fin.

Reſtitutio coniugis quoties eſt facienda priori, quando ſeparatum eſt matr. ob impotentiam, & ea deprehenditur falſa ex poſteriori matr. aut fornicatione. *vide* Impotentia.

Reſtitutio in integrum an detur contra præſumptionem iuris, & de iure, l. 7. d. 37. 12. Vbi an cenſeatur excluſa quibuſuis verbis, non facta ſpeciali mentione de ea.

Reus.

Reus falſo ſe tuens & à ſententia lata appellans, an teneatur reſtituere pœnam, l. 10. d. 8. n. 14.

Reus an poſſit vti in ſuum commodum confeſſione actoris quando allegata per reum contradicunt illi confeſſioni, l. 7. d. 112. 16.

Reo an ſit iuramentum deferendum in cauſis coniugalibus, nil probante actore, l. 7. d. 113. n. vlt.

Rubrica.

Rubrica quando faciat, vt textus reſtringatur iuxta illam, l. 7. d. 13 n. 3. & 18.

Rumor.

Rumor impedimenti quando ſufficiat ad impedienda ſponſalia, & quomodo differat à fama, *Vide* Sponſalia vt diſſoluantur.

Sacerdos.

Sacerdos affectu mortali aſſiſtens matr. vel benedicens nuptias, an peccet. *Vide* Matr. quem miniſtrum.

Sacerdos Græcus in Eccleſia Latina, & Latinus in Græca, qualiter poſſint celebrare. *vide* Peregrini an teneantur.

Sacerdos quilibet apud Indos an poſſit intereſſe matrim. *Vide* religioſi in nouo orbe.

Sacerdos aſſiſtens in matr. ex parochi licentia, an validè aſſiſtat extra parochiam. *Vide* Matr. an requirat præſentiam.

Sacerdotis nomine quando veniant diaconus & ſubdiaconus, l. 3, d. 20. n. 9 & 10.

Sacramenta.

Sacramenta an liceat petere ab excommunicato tolerato, nec tunc peccet excommunicatus miniſtrans. l. 7. d. 9. 8.

Sacrilegium.

Sacrilegium quando ſit ratione loci ſacri, copula etiam coniugalis, tactus, aſpectus, nutus, deſideria, verba. *vide* Eccleſia.

Sæuitia.

Sæuitia coniugis qualiter præſtet cauſam diuortij, & qualis ſæuitia debeat eſſe, & qualis timor, & an ſufficiat minæ, vel verbera, & quamuis alter coniux dederit cauſam ſæuitiæ, vel ſi coniux vi retineat concubinam, vel immineat periculum vxori ex latrociniis vel aliis viri delictis, vel ſi vxor ſit venefica, aut liberorum interfectrix, vel deprædetur viri ſubſtantiam, & qualis cognitio cauſæ deſideretur, & an ſtetur iuramento coniugis dicentis ſe timere, l. 10. d. 18 à n. 1. vſque ad 33. & qualis cautio præſtanda ſit, & qualiter iudex poſſit cogere ad eam præſtandam, ibi à n. 34 vſque 46. & an ratione ſæuitiæ liceat coniugi diuertenti tranſire ad religionem vel ordines, ibi n. 49. & an furor ſit cauſa vel ebrietas, ibi n. 18 & an liceat tunc tranſire ad religionem, ibi n. 48.

Sæuitia parentum viri, vel timor futuræ ſæuitiæ coniugis, an ſufficiat ad diuortium, l. 10. d. 18. n. 19. & 23. & quid, ſi agatur lis inter coniuges de maiori bonorum parte, ibi n. 19.

Salarium.

Salarium famulis debitum an præſcribatur triennio in foro conſcientiæ, l 7. d. 37. 17.

Sanctorum Teſtimonium.

Sanctorum teſtimonia, vel legum, aut Conciliorum prouincialium allegata in decreto quam authoritatem habeant, l. 9. d. 1. n. 2. & 5.

Scandalum.

Scandalum vtilius naſci permittitur, quàm veritas relinquatur, l. 2. d 38 10.

Scandala oritura niſi celebretur matr. allegata vt cauſa diſpenſandi quando verificetur. *Vide* Cauſa.

Scientia & Scienter

Scientia & ignorantia, & quæ in animo conſiſtunt, qualiter probentur, l. 1. d. 62. ſi. & melius, l. 3. d. 15. n. 8. & 12.

Scienter facienti pœna impoſita, quando afficiat ignorantem. *vide* Lex imponens pœnam. Scientia à dæmone habita an liceat vti, l. 7. d. 96. n. 4.

Scribere.

Scribere turpia qualis culpa ſit, l. 9. d 46. n. 41.

Scriptura.

Scriptura an deſideretur ad valorem priuilegij, aut conceſsionis *vide* Gratia vt valeat.

Sed.

Sed quid ſignificet. *Vide* Dictio aduerſatiua.

Semen.

Semen fœminæ an deſideretur ad generationem, & illud miniſtrarit B. Virgo in Chriſti incarnatione, l. 2. d. 21. n. 18.

Semen an poſſit expellere vim paſſa, l. 2. d 22. n 17.

Semen, quando alter citiùs emittit, & quid faciendum, & quid liceat alteri coniugi. *vide* Dubium.

Semen extra vas voluntariè effundere, cur mortale ſit in fœmina, l. 9. d. 17. 12. Quid ſi eſt parua diſtillatio, vel ex naturæ feſtinatione in concubitu prouenit, ibi n. 13. & cur non liceat pollutionem procurare ad tuendam vitam, ibi n 15. & quid, ſi ſemen ſit iam ex lumbis deciſum, ibi n. 16. & quid ſi ſit in fluxu, an teneatur homo illud impedire, eo n. 16.

Semen quando intra vas nequit coniux emittere, aut aliter nequit retinere, quid liceat coniugibus. *Vide* Debitum.

Semen vbi fœmina effudit, an teneatur alter effundere, ſiue inter coniuges, ſiue inter fornicantes, *vide* Debitum.

Semen ſolet retinere matrix ſufficiens ad generationem, alio expulſo, l. 9. d. 17. n 13.

Semen an teneatur fœmina poſt eo coitum anxiè ſeruare, l. 9 d. 10 4 & an peccet mingens, vel ſe exigens vt illud effundat, ibi n. 3.

Semen & diſtillatio qualiter differant, & vnde cognoſcetur, an ſit vera ſeminis emiſsio, an diſtillatio, l 9. d. 45. n. 2.

Semen emittere inuoluntariè an referat, ſiue in vigilia, ſiue in ſomnis fiat, lib. 9 d. 45 n. 3.
Semen emittere quando ſit mortale, & reddat cauſam mortalē quando non eſt in ſe volitum, l. 9 d. 45 à n. 4 & ſeqq. Et an ſit tunc in ſe peccatum, an ſolum in cauſa, ibi num. 27 & quid, ſi ante euentum pollutionis adſit pœnitentia cauſæ, an ſit noua culpa pollutio, & fatenda ibi n. 28 & 29 & an ſit tenuis obligatio vitandæ talis pollutionis ibi n. 5. & quid, ſi detur cauſa notabilis diſtillationis, ibi n. 31 & quando tactus inter coniuges vel ſponſos de futuro ſint illiciti, ratione periculi ſeminis effundendi, *Vide* Oſcula.

Senex.

Senex quando aliquis dicatur, & an eadem ætate fœmina dicatur vetula, & eadem ætas in vtroque ſexu deſideretur, vt ratione ſenectutis excuſentur à ieiunio, l. 7 d. 31 n. 15 16 & 17.
Senes an validè matr. ineant, l. 7 d. 92 à n. 12 vſque ad 24. & an poſſint vti matr. antea inito, quando præ ſenectute nequeant ſeminare, aut extra vas effundunt, eod. l. 7. d. 102. à n. 5 vſque ad 7. & an in ſenibus expectandum ſit triennium experientiæ, eod. l. 7 d. 108 n. 21.

Sententia

Sententia principis, aut ſenatus ſupremi an faciat legem, l. 2 d. 14 n. 4 Quid de epiſtola, vel reſponſo principis, *vide* Epiſtola.
Sententia lata in acceſſorio quando præiudicet in principali, l. 10 d. 8 n. 20.
Sententia diuortij, *vide* Diuortium.
Sententia matrimonij, *vide* Matrimonium.
Sententia ſponſalium an tranſeat in rem iudicatam, lib. 7 d. 100 numer. 13.

Seruus, Serua, Seruitus.

Seruus ducens liberam ipſius ſeruitutis ignaram, an poſſit ipſa inuita reſilire, l. 4 d. 15 n. 4 & 5.
Serua an acquirat libertatem cum filiis, ſi eam dominus ducat in vxorem, l. 7 d. 20 n. 10 11 12 & quid ſi dominus ei dotalia inſtrumenta conficiat, ibi n. 9.
Seruitus ignorata an dirimat matr. l. 7 d. 19 n. 2 & an conceſſa libertate ad tempus valeat matr ib. n. 3 & quid, dum ignoratur ſeruitus eius, cui poſt certum tempus eſt conceſſa libertas, ibi n. 4 & quid, ſi error conditionis ſit concomitans: & an ita ſit nullum matr cum errore ſeruitutis, vt vtrique liceat retrocedere; & an poſtea ratificetur id matr. ſi coniux ſeruus manumiſſus cognoſcatur affectu vxorio à libero manumiſſionis ignaro: aut cognita ſeruitute cognoſcatur eodem affectu: & an lite pendenti circa ſeruitutem poſſit vel teneatur liber reddere debitum, ibi remiſſiuè n. 5 & quid, ſi decennium tranſactum ſit poſt matr. ſerui cum libera: & eo tempore ſeruus tanquam liberum ſe geſſerit, ibi n. 6. & an ſit neceſſarium iudicium Eccleſiæ, vt ſeparetur matr. initum cum errore ſeruitutis ibi n. 7 & an libero incumbat onus probandæ ignorantiæ ſeruitutis, ibi n. 8. & quid de errore ſeruitutis aſcriptitiæ, vel originariæ, ibi n. 9. & quid de errore conditionis libertinæ, ibi n. 10. & an ſeruitus cognita obſtet matr. ibi n. 11 & 13. An peccet liber ſcienter ducens ancillam, & ſit irregularis, ibi n. 14.
Seruitus ignorata quo iure dirimat matr l. 7. d. 19. n. 15. & 16. & an dirimat matr. infidelium, ibi num 17. & 18.
Seruitus euidentiſſimè ignorata an irritet matr. l. 7. d. 19. n. 19. & 20. & quid de errore partis aut dignioris conditionis, ibi n. 22. & 23. *Vide etiam hic infra.*
Seruitus an poſſit ſuperuenire matr. alterutro coniuge ſe in mancipium venundante, d 7. tota d. 23.
Seruitus qualiter ſequatur ventrem, *vide* Filius, & an ſit nobilis natus ex nobili & ancilla.
Seruus quotuplex ſit, & quid ſit aſcriptitius vel originarius, l. 7. d. 19. num. 1
Seruus cui pro certo tempore datur libertas, an ſit liber in perpetuum, l. 7. d. 19. n. 3
Seruus quando acquirat libertatem ex matr. contractu, cum domini ſcientia inito, l. 7. d. 20. n. .... vſque ad 8. Quid in ſeruo aſcriptitio, ibi n. 7. & an tale matr. ignorata ſeruitute valeat, quando ex matr. acquirit ſeruus libertatem, ibi n. 13. & 14.
Seruus an poſſit inuito domino inire matrimonium, & qualiter dominus teneatur non prohibere & conſentire, & an poſſit ipſum minari, vel auferre beneficium ſeruo ſic contrahenti, l 7. d. 21. à n. 1. vſque ad 10. & an poſſit ſeruum de matr. incundo tractantem venundare, ibi n. 8. & 9.
Seruus cui potius teneatur ſatisfacere domino an vxori, quando vtrunque eſt incompatibile, l. 7. d. 21. à n. 11. [illegible] 22 ad fin. & an ſit concedendus ei locus ad matr. vſum, ibi n. 17 & an conſuetudine induci poſſit, vt ſit ſeruus ducens ancillam, ibi n. 4.
Seruus coniugatus an poſſit à domino mitti vendendus in partes remotas, l. 7. tota d. 22. & quid, quando tractat de matr. incundo eo, l. 7. d. 21. n. 8. & 9.
Serui coniugati quando ſunt diuerſorum dominorum, quid faciendem. Et maximè quando diuerſa inhabitant, l. 7. d. 22. n. 16.
Seruus an acquirat ius aliquod ex promiſſione à domino ſibi facta, & è contra, l. 7. d. 24. n. 21. & 22

Si.

Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, l. 2. d. 14. n. 2.
Si voluiſſet legiſlator, expreſſiſſet, l. 6. d. 56 n. 2

Sigillum.

Sigillum confeſſionis an obliget, quando committitur in confeſſione, *vide* Denunciare impedimenta. An violetur, ſi ex ſcientia confeſſionis aliquis ducatur, & neget Euchariſtiam, matrimon. *vide* Confeſſionis ſigillum.

Signa.

Signa tacitæ ratificationis ſponſalium irritorum, aut repromiſſionis, *Vide* Sponſalia quam ætatem. Et quando ſignum ſit, annuli traditio & ſubarratio, & de aliis ſignis. *Vide.* Annulus.
Signa impotentiæ euidentia vel veriſimiliter euidentia quæ ſint, l. 7. d. 107. à n. 2. vſque ad 8
Signa frigiditatis & maleficij quæ ſint, l. 7. d. 94. n. 5. & 6. & d. 99. 104. in fine.

Signaculum virginale.

Signaculũ virginale quid ſit: & an ſit tela, l. 7. d 14 n. 1 l 7 d. 113 n. 10

Simile.

Simile non eſt in omnibus ſimile, & quod eſt in omnibus ſimile, non eſt ſimile, ſed idem l. 3. d. 36. n. 10.
Similium idem eſt iudicium, & idem ius, l 9. d. 44. n. 8

Simonia.

Simonia an ſit donis abſque pacto datis allicere ad religionem, vel baptiſmum, l. 1 d. 39. n. 2. Quid dum dantur dona ad remouenda impedimenta. Vt cum quis timore reſtituendi non baptizatur, n. 3. Quid dum dantur dona ea lege vt quis baptizetur, frequententur ſacramenta, vel à malo ſtatu recedat, n. 1 & 4.

Sodomia & Sodomita.

Sodomia qualiter ſit cauſa diuortij *vide*, Diuortium, & an magis aduerſetur matrimonio, quàm adulterium naturale, l. 9. d. 4. n. 3
Sodomia an pariat affinitatem: vel ſaltem ob criminis enormitatem impediat matr. l. 7. d. 64. n. 13. & 14
Sodomita an abſque ſententia priuetur beneficio & priuilegiis clericalibus, l. 7. d. 26. n 20

Solemnitas.

Solemnitas requiſita ad actum, an requiratur ad dandam commiſſionem ad actum, l. 4. d. 11 n. 22 iuncto n. 24

Soluens.

Soluens ex falſa cauſa conſcius falſitatis, cenſetur donare, l. 6 diſp. 2 n. 5.

Speciale.

Speciale aſſerenti incumbit probare, l. 3 d. 35 n. 10
Speciale quid dicatur, l. 3 d. 35 n. 4
Specialia duo, *vide*, Duo ſpecialia.
Specialia notatu digna, niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta, l. 3 d. 35 n. 11

Spes.

Spes facilioris diſpenſationis concepta in aliquo actu, quando irritet diſpenſationem. *vide*, Diſpenſatio.

Spolium.

Spolij reſtitutio in cauſa coniugali, *Vide* Reſtitutio.

Sponſalia.

Sponſalia vnde dicantur, & quotupliciter, l. 1 d. 1 n. 1. Quid ſint, & quas conditiones exigant ad ſui valorem, n. 7. An ſint ſacramentalia, n. 8. Quid ipſorum nomine intelligatur, *Vide* Appellatione ſponſæ,
Sponſalia violans fornicando, an admittat adulterium, vel circumſtantiam fatendam, *Vide*, Adulterium.
Sponſalia an requirant promiſſionem externam, *Vide*, promiſſio merè interna. Cætera circa promiſſionem requiſitam ad ſponſalia, *vide*, promiſſio. Vbi de promiſſione in abſentia. Et de deliberatione. Et de animo, & quid in dubio, vel ſi ficta.
Sponſalia cæci, ſurdi, muti, *vide*, Mutus.
Sponſalia amentium, & ebriorum, *vide*, Amentes.
Sponſalia clandeſtina, *vide* Cland. ſponſalia.
Sponſalia ſub conditione, *Vide*, Conditio. Vbi de conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit. Et de ſponſalibus contractis cum duabus ſub conditione, *vide*. Conditione honeſta.
Sponſalia conditionalia an obligent ante conditionis euentum, l. 5. d 6. n. 8
Sponſalia contracta in diem ſunt ſtatim abſoluta, at non obligant ante aduentum diei, l. 5 d. 19 n. 11
Sponſalia metu inita, *vide*, Metu ſponſalia inita.
Sponſalia fatenti, & dicenti ſe fictè conſenſiſſe quando ſit credendum, *vide*, parochus, impedimentum.
Sponſalia per iuramentum an olim tranſierint in matr. *vide*, Matrimonia præſumpta.
Sponſalia coram parocho & teſtibus celebrata, quo pacto tranſeant in matr. *vide*, Matrim. præſumpta.
Sponſalia per procuratorem *Vide*, Matr. per procuratorem.
ſponſalia conditionalia, an tranſeant hodie in ſponſalia abſoluta, per copulam, l. 1 d. 16 n. 22. An cenſeatur per copulam remiſſa conditio dotis ſoluendæ, n. 13
ſponſalia qui poſſint, contrahere, l. 1. d. n. 15 n. 1. An ea dirimat, ſi ſit impedimentum non dirimens, ſed ſolum impediens matrim. n. 1. Quid ſi ſit impedimentum temporale, n. 2
ſponſalia an valeant inter impares, vel poſſint ab hoc diſſolui, *Vide*, Promiſſio inter impares.
ſponſalia quam ætatem requirant, l. 1. d. 16. à n. 1. ad 4. An inita à minoribus ſeptennio, conualeſcant expreſſa aut tacita ratificatione, n. 5. Quæ ſint huius ratificationis ſigna, an habitatio mutua, vocare ſe ſponſos, miſſio munerum. Et an exigatur expreſſa ratificatio, vbi deeſt habitatio mutua, num. 6. De aliis ſignis, *Vide*, Annulus. An deſideretur notitia nullitatis priorum ſponſalium, vt per

eos actus ratificentur,& ſimiliter ſcire per eos actus ratificari,n.7. An idem ſit de voto,& profeſſione ratificandis quando non valuerunt, vel ratificentur, licet quis ratificet.exiſtimans valuiſſe, vel ſcrupulo agitatus, eo n. 7. An malitia suppleat ætatem, n 8 & 9. Quid in dubio an vſus rationis ſit in puero, n.10 & 11. An ſufficiat vſus rationis ante ſeptennium, n 13 14 An vſus rationis ante ſeptennium ſufficiens ad peccatum mortale ſufficiat ad ſponſalia n.15.& 16. An ſit culpa ante ætatem legitimam ea inire,col.1.d. 17 à n.1 ad 4 Quid de matrimonio ea d.17 n,5 & 6

Sponſalia an obligent ſub mortali,l.1.d.72 à n.1.2

ſponſalia contracta nullo præfixo termino, quando obligent, l.1.d. 28 n.1 & 2.

ſponſalia quibus verbis contrahantur,*vide* Verba.

ſponſalia quibus verbis ineantur, *Vide*, Annulus, & *Vide* ſponſalia quam ætatem.

ſponſalia & matr. an ineantur ſi parentes reſpondeant præſentibus & tacentibus filiis, l.1.d.23 à n.1.ad 4. Quid ſi alij reſpondeant, n.6 & 7 An ſufficiat tacita ratihabitio,quando alij reſpondent,n.8 Quid ſi mater reſpondeat,n.9. Quid ſi filius ſit ſui iuris,num.10. Quid ſi filius ſit ſpurius etiam ex concubitu damnato,n.11. Quæ differentia ſit, ſi pater vel filius reſpondeat quoad forum conſcientiæ,n.12. An hæc immutata ſint per Tridentinum,n.13. Quid ſi conſuetudo habeat vt verbis gubernator reſpondeat, vt apud Indos, n.14. Quid ſi parentes pro infantibus aut abſentibus filiis contrahant,an ſatis ſit vt doli capaces & conſcij ratificentur tacitè n.16.& 17. An in hoc caſu ſit differentia,ſiue parentes,ſiue alij pro ipſis contrahant.

ſponſalia cum vna ex pluribus,an ſint legitima,l.1.d.26.n.1. Cuius ſit eligere,n.2.& 6.quid ſi omnes præter vnam obeant, an teneatur pater promittens vnam ex filiabus,illam dare, n.2 & 3. An ſponſo habenti copulam cum vna ex illis, tenetur pater illam dare,n.4. quid ſi pater promiſerit Mariam,& ſi nequeat, eius ſororem, n 5. An ſi ſponſus cognoſcat vnam ex illis, conſurgat matrimonium à n.7 vſque ad 11.quid attento Tridentino, an ſponſalia illa conditionalia,tranſeant in abſoluta, vel matrimonium per copulam, n.12. An conditio ſoluendæ dotis cenſeatur remiſſa per copulam, eo n.13.

ſponſalia implere recuſans an ſit per iudicem cogendus,etiã ſequuto ſcandalo,l.1.d.29.n.1.2.& 3. An oporteat ſcandalum probari,n. 6. An debeat eſſe ſtricta coactio,n.7 An ſit abſoluendus, ſi fuerit pertinax,n 8. An poſſit vterque Iudex ad ſponſalia cogere,n.9.

ſponſalia ſub pœna inita,& ſub conditione ſoluendi intereſſe, *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta, & de arrha illis oppoſita, *Vide* Arrha quæ eſt ſignum. Et de pignoribus, *vide* Pignus,& de fideiuſſoribus,*vide*,Fideiuſſores.

ſponſalia religionis ingreſſu,vel alterius,vel vtriuſque etiam profeſſione non ſequuta,an omnino dirimantur, l.1.tota d.42.

ſponſalia iurans an poſſit non petita relaxatione iuramenti religionem ingredi vel teneatur prius inire matr.l.1.d.34.n.2 3 & 4. An poſſit ſi poſt iurata ſponſalia vouerit religionem,inire matr.animo firmo ingrediendi ante conſummationem? Et ſimiliter vouens caſtitatem an peccet eo animo contrahens,n.6.7.& 8. An poſt votum caſtitatis contrahens animo,teneatur ingredi,n.9. Vbi de abſoluta virtute iubilei, an teneatur illud conſequi, n.10. An qui iurauit ſponſalia, nec votum aliquod emiſit,poſſit ducere vxorem animo ingrediendi religionem ante conſummationem,n 11.& 12.

ſponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem deflorans, an poſſit ingredi religionem ante contractum matr l.1.4 num.1.2 & 3. Quid quando non eſt copula, at ſequitur notabilis infamia, n. 4. Quid quando eſt vidua,n. 5.quid quando deflorans,fictè promiſit,ac tenetur eam ducere,n 6 An poſſit ducere,& ante conſummationem ingredi religionem,n.7. quid ſi ea iniuria illata votum religionis emiſiſſet,n.8.

Quid ſi ante deflorationem,& matr. promiſſionem,votum emiſiſſet caſtitatis,vel religionis,an adhuc votum obliget,l.1.d.45.n.1. An teneatur tunc contrahere,vel votum ſeruare,n. 2. & 4 quid ſi fœmina erat conſcia voti,n.5.

ſponſalia caſtitatis voto an diſſoluantur, l.1.d.46 n.5.7.& 9. quid ſi ſit votum religionis, n.2. quid ſi votum caſtitatis præcedat, n 3. quid de propoſito cælibatus abſque voto, n 4. An peccet ſic vouens caſtitatem poſt ſponſalia,n.10. Et an poſſit inire mat, vel teneatur religionem ingredi, n.12 & 13. An tale votum ad aliquid aſtringat,n 14 & 15

ſponſalia ordinum ſuſceptione an diſſoluantur vel licitum ſit ſponſo denti ad eos promoueri,aut per votum ſuſcipiendi illos diſſoluantur,l.1.d 47.n.1 2 & 3.quid ſi promoueatur ſponſus ad Epiſcopatum,eo n.3. quid teneatur facere emittens poſt ſponſalia votum ſuſcipiendi ordines ſacros,n 4. An alter maneat tunc liber, eo n.4.

ſponſalia matr alio ſequuto an dirimantur,licet ſit irritum,l.1.d.48. n 1. quid ſi matr diſſoluatur morte alterius, aut profeſſione, an obligent priora ſponſalia, n 2 & 3 quid ſi priora ſponſalia ſint iuramento firmata,n 4 quid ſi virgo eſſet violata,n 5

ſponſalia priora an diſſoluantur per poſteriora cum copula,l 1.d.49 à n.1 ad 6 quid ſi exiſtat iuſta cauſa diſſoluendi priora,vel contingat ea diſſolui,n.2. An exiſtente copula cum ſecunda cõſanguinea prioris ita diſſoluantur,vt neutram ducere liceat,n.3

ſponſalia non iurata an per poſteriora iurata diſſoluantur, l.1.d 50. n 1 2 & 3.quid ſi eſſet iuſta cauſa diſſoluendi priora, aut ea diſſolui contingat,n.4.5 & 6.

Sponſalia impuberum an diſſoluantur altero ante vel poſt pubertatẽ reſilienti, l.1. d.51.n.6. An ſatis ſit mutuus conſenſus ante pubertatem,n 7. An prius adeptus pubertatem,poſſit ſtatim reſilire,n.8. & 9 Quid ſi pubes cum impubere contrahat,n.10. Quid ſi cum infante,n.11. Quid patre contrahenti pro impubere,n.17. Quid ſi impuberes per verba de præſenti,n.13. An ſolum liceat reſilire,ſtatim adepta pubertate, & quando dicatur aliquid ſtatim fieri,vel in continenti n,14. An deſideretur nouus conſenſus poſt pubertatem vt ſponſalia maneant omnino irreuocabilia,n 15. Quid ſi impubes ante pubertatem diſſentiat, nec diſſenſum mutet, & factus pubes non amplius recordetur,n.19 Quid ſi factus pubes diſſenſerit interne an ſatis ſit,aut ſit opus coram iudice reclamare,n 17. An hæc procedant etiam in foro conſcientiæ,n.18 & 19. An ſponſalia impuberum firmentur iuramento,n.21 & 22 An deſideretur vt ſint doli capaces, & quando tales dicantur,n.23 & 24. An exigatur iuramenti relaxatio,n.25

ſponſalia vera an poſſint ratione ſcandali diſſolui, aut quia timetur odium inter coniuges, aut conſanguineos,aut quia ſunt diſpares, aut quia pater reſiſtit,*Vide* Promiſſio inter impares.

ſponſalia mutuo conſenſu diſſolui an poſſint.l.1.d 51.n.1.& 2. Quando talis conſenſus defectu plenæ libertatis non excuſet,n 3. Quid quando alter ſolus reſilit,n.4. An ex eo quod ſponſus differat & renuat implere ſponſalia, cenſeatur reſilire, vt alter maneat liber, n.5. Quid, ſi ſponſalia iuramento in fauorem partis firmentur, n.6. Quid ſi iuramentum fiat in Dei honorem, an poſſit remitti per illum in cuius fauorem cedit, n.7 & 8. Quid ſi vterque ſponſus iurat,n.9.

ſponſalia termino præfixo non impleta, an obligent eum per quem non ſtetit,l.1.d.53.n 4.5. Quotupliciter poſſit aſſignari terminus in obligationibus,& quãdo eius lapſu expirent,n.1. Quando cenſeatur terminus adiectus ad finiendam, & quando ad ſollicitandam obligationem, n.3. Quid quando lapſus eſt terminus culpa vtriuſque,vel alterius tantum,n 6. Quid altero legitimè impedito, n.7. quid ſi vtroque,n 8. Quid termino præfixo a iudice,& quando præfigere poſſit,n.9

ſponſalia abſentia ſponſi an diſſoluantur, iuxta diſpoſitionem iuris ciuilis,l.2 d.54.n.1 vſque ad 4. An poſſit iudex tempus præfinitum iure ad expectandum reſtringere,vel protrahere,n.4. An ſit correctum iure canonico,n.5 & 6. quid ſi iurata ſint ſponſalia,n.7. An exigatur licentia iudicis,n,8. An idem ſeruetur in foro interno & externo,n.9. An ſufficiat quæuis abſentia, n.10.quid ſi ſit ſponſus in loco propinquo,vel ſit ſpes de proximo reditu,n 11 & 12.quid ſi alter de alterius licentia in longinquum profectus ſit n.13

ſponſalia volente ſponſo mutare domicilium, an diſſoluantur,l.1.d. 54.n.14.

ſponſalia non implens,vel ſi eius culpa diſſoluãtur an teneatur alteri ad expenſas,ſiue iuſte,ſiue iniuſte reſiliat, l.5 d.5 n 32 33 & 34

ſponſalia fornicatione alterius ſequenti, an dirimantur, l.1.d.55.n. 16.quid per præcedentem,n 2.quid per ſpiritualem, vt hæreſim, n.3.quid per tactus,amplexus,& oſcula,n.5.quid ſi ſponſa vi præciſa ſit cognita?vel ſponſus vi fornicetur?n.7.& 8. quid ſi vterque ſponſus fornicetur,an compenſentur delicta,n.9

ſponſalia ſuperuenienti impedimento dirimenti ſoluuntur,l.1 d.56. n.1. quid impedienti,n.1 & 3. An is cuius culpa euenit impedimentum teneatur diſpenſationem procurare,n 4.

ſponſalia morbo,infamia, aut damnatione criminis turpis an diſſoluantur,an fœditate notabili etiam iurata ſoluantur: vt oculorum, aut naſi amiſſione,paralyſi,lepra l.1.d.57.n.1.quid de morbo cõtagioſo,vel ſubſequenti,vel præcedenti ignorato,n.2.quid de epilepſia,n.3.quid de vnius oculi amiſſione,n.3 quid ſi fœmina pulcherrima, fiat deformis:vel quæuis alia notabilis deformitas ſuperueniat,n.4 An ſoluantur ſponſalia in his caſibus ex parte vtriuſque,n.5.quid ſi os male oleat, vel nota famæ ſuperueniat, vt ſi criminis turpis alter damnaretur,n.3

ſponſalia morum aſperitate,vel ſæuitia ſuperuenienti,an diſſoluantur l.1.d.58.n.1. quid de cauſis ſufficientibus ad diuortium matr.celebrandum,vel grauibus inimicitiis inter ſponſos ortis,n 3

ſponſalia paupertate ſponte ſuperuenienti, an diſſoluantur, ſiue dos promiſſa ſit, ſiue non,l.1.d.59.n.1. vſque ad 4.quid, ſi iuramento firmentur,n.5.quid de ſponſi paupertate,n.6. quid ſi alter fiat notabiliter ditior,n.7. An dote non promiſſa,cenſeantur omnia bona promitti in dotem,n.3 & 4

ſponſalia dote non promiſſa,etiam iurata an obligent,ſi mulier diues nolit eam aſſignare, l.1 d.60 n.1 & 2. quid ſi virgo abſque dotis promiſſione deflorata ſit,n.2. Vbi non promittitur dos, an cenſeatur tacitè promiſſa,n.1 & 2

ſponſalia diſpenſatione Pontificis aut Epiſcopi,an diſſoluantur,l.1 d. 61 per totam.

ſponſalia vinculo fortiori,aut incompatibili, an diſſoluantur, l.1.d. 62 n.1 & 2

ſponſalia noua cauſa ſuperuenienti,quæ à principio ea contrahi impediret,an diſſoluantur,l 1 d.62.n.3.quid ſi eſſent iurata,n 4.quid ſi quando cauſa ſuperuenit,alter in mora fuiſſet,n.5. An credatur dicenti ſore vt illa cauſa à principio exiſtens,impediret:n. 6.

ſponſalia ex præcedentibus cauſis ignoratis an diſſoluantur,l.1.d.63 n.1.& 2.quid ſi ob fornicationem ſponſæ,aut ſponſi præcedentem à n.3.ad 9.quid ſi contrahens eo fuit affectu, vt ſi ſciret, adhuc contraheret,n.6.quid ſi ſint iurata. n.8 quid ſi denuo ſponſa ſciat ſponſum eſſe valde vitiis deditum,n 10.

Sponſalia dolo dante cauſam contractui, an ſint ipſo iure nulla & ſimiliter alij contractus bonæ fidei. l. 1 d 64 n 3 An tantum ex parte decepti ſint nulla n 3 Quando dolus det cauſam contractui n 1 Quid ſi quidam tertius deceperit, vel ipſe contrahens à ſe deceptus ſit, n 4 & 5 Quid quando dolus non dedit cauſam n 2 An ſi noſſet vitium, adhuc eſſet contracturus, poſſit diſſoluere, eo l. 1 d 65 n 1 & 2 Quid ſi dubius ſit de voluntate, ea p. 54 n 4.

Sponſalia iurata vt diſſoluantur ex cauſa iuſta, an deſideretur iuramenti relaxatio, l. 1 d 67 n 1 & 2

Sponſalia ius diſſoluendi an amittatur, ſi ſponſus conſcius cauſæ, ad ſponſam accedat, *vide*, Sponſus accedens ad ſponſam.

Sponſalium diſſolutio an poſſit peti ab eo qui ſimili cauſa laborat, alteri tamen occulta vt, ſponſa fornicans occultè aut morbo Gallico laborans occulto, an poſſit ob ſimile ſponſi vitium petere diſſolutionem, l. 1. d. 67 num. 9. An occultus fornicator poſſit alterum ignarum cogere vt ſtet ſponſalibus, *Vide* Sponſus an poſſit

Sponſalia iudicis authoritate, an neceſſariò diſſoluenda ſint, quando occurrunt iuſtæ cauſæ: vel propria authoritate ſolui poſſint. l. 1 d 96 n 1 & ſeqq Qualis certitudo facti in vtroque foro ſufficiat, n. 9 Quis iudex competens ſit huius diſſolutionis, n. 10

Sponſalia in foro conſcientiæ quam certitudinem cauſæ requirant, vt diſſoluantur, l. 1 d 73 n. 1. 2 & 3

Sponſalium diſſolutionis cauſa occulta infamans, an poſſit proponi coram iudice ab ea diſſoluenda, l. 1 d 70 n. 1 & 2

Sponſalia vt diſſoluantur, & matr. impediatur contrahi, an ſufficiat vnus teſtis, lib. 1 d 71 n. 1. Quid ſi non creatus ſit, ſed per partem producētem oblatus, vel ſe ingeſſerit, n. 2. Quid ſi nolit publicè, & parte præſenti teſtificari, ſed clam, nec nomine publicato: vel publicè velit caſu quo ſuam turpitudinem aperit, n 3. Quid ſi teſtis ille denunciet, vel accuſet, vel propria turpitudinem detegat, n. 4. Quid ſi teſtis ſit criminoſus, n 5. An accipiendum ſit contrahentium iuramentum, in ſupplementum probationis, n 6. Quid quando allegatur cauſa diſſolutionis, qua ſtante non eſt peccatum inire matrimonium, an ſat ſit vnus teſtis ad impediendum, num. 7 Quid ſi ſponſalia ſint iurata, n. 8 qua circumſpectione debeat talis teſtis deponere, n. 8 quid quando teſtis non deponit, ſed ſolùm denunciat, n 9. An oporteat teſtem illum iurare, n 10. An exigatur illum certò ſcire, vel ſat ſit vnus teſtis de auditu, ſi alter teſtis abſque iuraméto affirmet, n 11 Quid ſi impedimentum ſit cōſanguinitatis. Et qualiter conſanguinei ad hanc probationem admittantur, eo n. 11 Quid ſi teſtis ſit vilis; quidque in teſte conſiderandum ſit: aut factum ſit ita occultum, vt aliter probari nequeat n 1. An ſat ſit fama impedimenti, n 13. Quid ſi ſponſalia ſint iurata, n. 14. Quid ſi fama conſtet iudici, vt priuato, & an poſſit tunc abſque ordine iudicario inquirere n 15. Quid ſi in contrarium ſint clariores probationes, n. 16. An contra famam admittatur probatio conſanguineorum: vel iuramentum ſponſorum, num. 17. An ſufficiat rumor, & quo diſtet à fama, num. 18. Quid de confeſſione vtriuſque, vel alterius ſponſi, *Vide*, Confeſſio vtriuſque.

Sponſalia errore contracta, vel ſi cauſa diſſoluendi adſit, an obligent ſi poſtea habeatur copula, vel actus familiaritatis, l. 10 d 14 n 24.

Sponſalia inita contra prohibitionem matrimonij factam à Pontifice an valeant, l. 7 d 2 n. 15.

Soſalia inire tempore feriatum, quibus interdicuntur benedictiones, an liceat, l. 7 n. 7.

Sonſalia etiam iuramento firmata an licitè contrahat excommunicatus, l. 7. d. n. 12.

ſponſalia inita inter raptorem & raptam an valeant, l. 7. d. 13. n. 17. & 18.

ſponſalia fidelis cum perſona hæretica an valeant, l. 7. c. 72. n. 3. Et quid, ſi ea contrahat fidelis cum infideli, ſub conditione, ſi conuertatur, eo l. 7 d 81 n. 4.

Sponſalia tempore infidelitatis inita an patiant vinculum naturale, quod baptiſmum impediat matrimonium, l. 7 d 65 n 7.

ſponſalia quoad publicam honeſtatem inducendam. *vide*, Honeſtas.

Sponſalium ſententia an tranſeat in rem iudicatam, l. 7 d 100 d 13

ſponſalia an probentur teſtibus ſingularibus, l. 8 d de vlt. fine.

ſponſis de futuro an licent tactus, aſpectus, ac verba turpia, l. 9 d 46 à n 46 vſque in finem.

ſponſi de futuro an poſſint delectari in copulæ futuræ tempore matrimonij cogitatione, vel tactuum, l. 9 d 47 à n 1 vſque ad 6.

ſponſi de præſenti aut futuro excommunicati, aut quando alter eſt excommunicatus, an poſſint participare, l. 9 d 14 n 8.

Sponſalitia largitas.

ſponſalitia largitas, *Vide*, Largitas ſponſalitia.

Sponſus, & ſponſa.

ſponſus an poſſit ſponſam cogere ignaram fornicationis ſponſi, vel alterius cauſæ, ob quam iuſtè poterat reſilire, vt impleat ſponſalia lib. 1 d 68 n 7 & 8. Quid ſi cauſa ſimili laboret, vt ſi ſponſa ſit fornicata occultè, poſſit ob ſimile vitium alterius petere diſſolui ſponſalia, n 9.

ſponſus accedens ad ſponſam conſcius eius fornicationis, vel cuiuſuis cauſæ diſſoluendi, an poſſit diſſoluere ſponſalia, lib. 1 d 66 n. 2. Quid ſi ſponſus habuerit animum non remittendi, n. 3 Quid quando ſponſalia fuerunt nulla, n 4 Quid ſi virginem exiſtimatam deflorat ſub ea conditione, ſi virgo es, promittens matrimonium, & non erat virgo, & poſt notitiam defectus habuit copulam cum illa, num. 4

ſponſi ante matrimonij conſummationem an habeant bimeſtre ad profitendum, vel ad deliberandum de religionis ingreſſu, l. 4 d. 24 n 2 & 4. An poſſit iudex hac ratione annum nouitiatus coarctare eo n. 4 An iſto bimeſtre concedatur ad profitendum, ſit correctum per Tridentinum, n 6 & 7 Quid ſi ſponſa duodennis ingrediatur, an teneatur ſponſus quadriennio expectare, donec profiteatur, n. 8. Quid ſi præter ſtu religionis ſponſus de vna religione in aliam vagatur, n 9. An id bimeſtre ſit præciſum, ita vt iudex non poſſit illud coarctare, vel prolongare vel ſit arbitrarium, n 10 & 11. Quot dies habeat habere illud bimeſtre. *vide*, Menſis. An ſi non intendat ingredi religionem teneatur intra bimeſtre reddere debitum, 24 & 25. Ad quid detur id bimeſtre, n 25 Quid ſi ante bimeſtre non tranſeat ad religionem, an poſſit eo tranſacto ingredi, num. 26 & 27. Qualiter ſe debeat habere iudex qui ſub excommunicatione præcepit intra bimeſtre conſummare, ſi ſponſus poſt illud tranſeat, n 28

ſponſus cogens ſponſam, an peccet, *vide*, Copula vt extorta.

ſponſus ſub conditione an liceant tactus, & oſcula, l. 5 d 5 n 38 39. & 40.

ſponſa an veniat nomine vxoris in ſtatuto vt vir lucretur partem dotis, vxore decedenti, l 1 d 1 n 5.

ſponſa de futuro an teneatur ſponſum ſequi, l. 1 d 54 n 14.

ſponſa an poſſit expellere ſemen, l. 2 d 12 n 17.

ſponſæ nomine quid intelligatur. *Vide*, Appellatione ſponſæ.

Spurij.

ſpurij an ſint nati poſt votum caſtitatis, aut poſt ſponſalia cum alia inita, l 1 d 2 n 8.

Statim.

ſtatim vel illico, vel incontinenti, quando aliquid fieri dicatur lib. 1 d 51. n 14.

Statum

ſtatuto ſtante vt vir mortua vxore ſine liberis lucretur partem dotis, an ſi moriatur ſponſa incognita lucretur, l. 1 d 1 n 5.

Statutum puniens in termino an ceſſeatur punire in via, lib. 10 d 4. n 11. & 12

Sterilis.

ſterilis an validè matrimonium ineant, l 7 d. 92 n 26 & 27.

Stipulatio.

ſtipulatio alteri per alterum facta, an valeat iure communi, & ſatis ſit mandatum generale, l. 1. d 7 n 4. An ſtipulatio eius qui poteſt pro abſenti ſtipulari, operetur irreuocabilitatem, n 5 Quotupliciter fieri poſſit hæc ſtipulatio, n 2 Quis poſſit pro alio ſtipulari, à n 9 & 6 quid de notario, n 11 Quid fauore cauſæ piæ, & dotis n 10 An in contractibus mutuo obligatoriis poſſit vnus pro alio ſtipulari, n 12 An ex ſtipulatione non acceptata, vel alterius per alterum facta oriatur obligatio naturalis, n 17 & 18 Quid iure canonico num 20 & 21 Quid ſi adſit iuramentum, n 23 & 24 Quid ſi promiſſio fiat Deo per modum voti, n. 25. Quid ſi attento iure Caſtellæ, n 27. 28 Quid in matrimon. *Vide* Promiſſio alio acceptante. An vt aliquis dicatur ſtipulari pro abſente, ſat ſit ſtipulantis præſentia abſque alio actu, n. 36.

Studioſè facere.

Studioſè aliquid facere quid importet in iure, l. 7 d. 20 n. 6

Stuprum.

ſtuprum an inueniatur ſine raptu, & an neceſſariò ſit confitendum quando raptus non intercedit: & in quo differat à raptu, l. 7 tota d 14 Et an ſtuprator teneatur reſtituere patri virginis defloratæ, ibi n 11. & 12

Stylus.

Stylus curiæ facit ius, l. 3 d. 29 n. 17.

Subarratio

vide, Annulus.

Subreptio.

Subreptio & obreptio. *vide*, Obreptio.

Subſtitutio.

Subſtitutio exemplaris an poſſit fieri à matre ſecundo nubente, & antea facta expiret, l 7 d 88 à n 22 vſque ad 25. Et quid in parte ibi n. 26.

ſubſtitutio pupillaris tacita an excludat matrem ſecundò nubentem & quæ ſint coniecturæ eius excluſionis, lib. 7. d. 88. è n. 27. vſque ad 30.

Succeſſio

ſucceſſio mutua an ſit inter vtrumque parentem & prolem, quando matrimonium fuit irritum, & ſolus alter in bona fide fuit lib. 8. d. 34. n. 46.

Suffragari

ſuffragari quid importet, l. 8. d. 29. n. 11.

Superior.

ſuperiorum præcepta an expirent ipſis mortuis, aut functis officio, l. 8. d 8. n. 47. Et quid de licentiis, ibi n. 85.

ſuperior delegans ſua vices, an poſſit abſque cauſa reuocare, & quid de ſuperiore delegantis, l. 8. d. 13. n. 7.

Superfluum.

ſuperfluum in decretis nil eſt debet, nec vna ſyllaba, l. 3. d 46 n. 6.

Superſtitio

ſuperſtitio vtendo rebus vacis, *vide* Maleficium.

Surdus

ſurdus an poſſit inire ſponſalia, & matrimonium, *vide*, Mutus.

Suſpenſio & Suſpenſus.

ſuſpenſio parochi aſſiſtentis clandeſtino, *vide*, Parochus aſſiſtens,

ſuſpenſus per menſem in quo eſt biſſextus, *vide*, Menſis.

Suſpenſus an ſit excommunicans voce. *vide*, Excommunicans non in ſcriptis.

Suſpenſus, ad certum tempus ſi eo tempore duranti, incurrat ſimilem Suſpenſionem, an confundantur hæc duo tempora, l.4, d.50. num. 1.2 & 3.

Suſpenſus ab officio an ſit ſuſpenſus beneficio, l.3. tota d.51. An poſſit priuari beneficio, 13. An parochus ſuſpenſus ab officio eo quod interfuerit clandeſtino, ſit ſuſpenſus a beneficio, vel poſſit eo priuari n.14.

Suſpenſus aſſiſtens horis an lucretur diſtributiones, vel ſi miniſtrat beneficio, acquirat fructus. *Vide*, Diſtributiones quotidianæ.

Suſpenſus triennio, vel ad certum tempus, quia interfuit clandeſtino, an poſſit ab Epiſcopo abſolui, l.2.d 52.n.1.2. An poſſit Epiſcopus diſpenſare in hac ſuſpenſione, virtute Trid. ſeſſ. 24.c.6. de reform. n.3. An à ſuſpenſione ad arbitrium Epiſcopi lata in ſeſſ. 25. c.1. de matrimonio, poſſit abſoluere, n.4.

Suſpenſio an excuſetur ob culpam venialem, l.6. d.32. n.19.

Suſpenſio ſacerdotis benedicentis nuptiis alieni parochiani: vel ſecundis nuptiis *vide*, Benedictio.

Suſpenſus an licitè ineat matrimonium, aut benedictiones nuptiales recipiat, l.7.d.9.n.15. Et ibi quid ſi ipſi Eccleſiæ ingreſſus interdictus ſit.

Suſpicio.

Suſpicio violenta an probet adulterium: & quando ſit talis, lib.10. d.12.n.41. & ſequent.

Synodus.

Synodus diœceſana vel prouincialis qualiter ſe habeat ad Epiſcopum vel Archiepiſcopum: & quis in ea diſpenſet, habeatque votum deciſiuum. *vide*, Archiepiſcopus.

Tabellio.

Tabellio an poſſit acceptare pro abſenti, l.5.d.7 n.11.

Tacens & Tacitum.

Tacens quando cenſeatur conſentire, l.1.d 5.n.5. An cenſeatur conſentire in obligatione contrahenda, quando adeſt alius actus poſitiuus, l.1.d.2.n.6.

Tacita ſigna conſenſus & repromiſſionis quæ ſint. *vide*, Sponſalia quam ætatem.

Taciti & expreſſi idem eſt iudicium, l.1.d.65.n.1.& l.4 d.6 n 31.

Taciturnitas.

Taciturnitas veri, aut expreſſio falſi qualiter irritet diſpenſationes & alia reſcripta. *Vide*, Diſpenſatio.

Taciturnitas viri ſcientis votum vxoris an ſit licentia vouendi: & idem de aliis ſuperioribus, l.9.d.40 n.9.

Tactus.

Tactus an liceant poſt ſponſalia ſub conditione, l.5 d.à n. 38 ad 40

Tactus ſiue inter ſolutos, ſiue inter ſponſos de futuro, ſiue inter coniugatos, ſiue ſecum *vide*, Oſcula.

Taxatiua dictio.

Taxatiua dictio an excludat caſus ſimiles l.7 d.31 n.6.

Temporalia.

Temporalia ad agendũ, ſunt perpetua ad excipiẽdum, l.6 d.38 n.34

Tempus.

Tempus non currit legitimè impedito, l.1 d.51 n.7

Tempus iure præſcriptum an debeat de momento ad momentum computari, l.2 d.34 d 16

Tempus an currat ignoranti & impedito, quando non in negligentiæ odium eſt ſtatutum, l.7 d.37 n.19

Terminus.

Terminus obligationi præfixus, quando apponatur ad finiendum obligationẽ, eiuſque lapſu ceſſet *vide*, Sponſalia termino præfixo.

Terminus denunciationis ad edicta, in ipſis ſignatus, quando incipiat. *vide*, Denunciare impedimenta.

Terminum legalem quando iudex poſſit coarctare, vel prorogare. l.2 d.24 n 11 12

Termini dies an computetur in termino. *vide*, Dies termini, & lib.7. d.37 n.2

Teſtamentum.

Teſtamentum an conficiendum ſit ſecundum leges & conſuetudines loci in quo conficitur *vide*, Peregrini an teneantur.

Teſtamentum precibus importunis extortum quando valeat in foro conſcientiæ. *Vide*, Reſtitui an debeant.

Teſtamentum exequendi facultatem an perdat vidua tranſiens ad ſecundas nuptias vel poteſtatem nomine viri teſtandi ab ipſo ſibi conceſſam, l 7 d 88 n 14 & 15.

Teſtandi licentia.

Teſtandi licentia conceſſa per patrem filio, eſt valida, & an deſideretur iuramentum. Et qualiter poſſit filius ea licentia obtenta diſponere de illis bonis, vel maioratum inſtituere, l. 6 d 4 n 19 An mater coniugata poſſit abſque viri licentia eandem facultatem concedere n.20 An poſſit ea licentia reuocari, n 21

Teſtandi licentia an expiret morte Papæ concedentis, lib.8 d.28 n 82 *vide*, licentia.

Teſtator an cenſeatur diſponere, quod ſi aduerteret, diſpoſuiſſet, l.7 d.60 n.10 & 11

Teſtimonia Sanctorum.

Teſtimonia ſanctorum, legum, conciliorum prouincialium in decreto inſerta, quam authoritatem habeant, 9 d 12 n 2 & 7

Teſtis

Teſtis vnus, & qualis, an ſufficiat ad impedimentum matrimonium, & diſſoluenda ſponſalia *vide*, Sponſalia vt diſſoluantur

Teſtes an probent mortem coniugis parte non citata, & an ſufficiat vnus teſtis. *vide*, Probatio mortis.

Teſtes deponentes de fama, notorietate, vel conſuetudine, an debeant iurare, l 2 d 46 n 16.

Teſtes ad informationem conſcientiæ iudicis, vel ad teſtificandum de cauſa diſpenſandi, an debeant iurare, & recepi in forma iudicij l 3 d 8 n 5.

Teſtes an requirantur in matrimonio, vt ſint duo, vel ſatis ſit parochus cum vnico teſte, l 3 d 41 n 1 An debeant rationis vſum habere Et an debeat eſſe moraliter præſentes, n 2 An ſufficiat videndos eſſe, vel dolo ad aliud vocatos, vel caſu tranſeuntes, vel ſi conſenſum intelligant per interpretem, n 2 An debeant ſimul phyſicè cum parocho intereſſe, vel ſatis ſit moralis ſimultas, n 3 An ſufficiant qualeſcunque teſtes, etiam infames, excommunicati, cuiuſuis ætatis, aut ſexus, n 4 5 An impediat teſtes omni exceptione maiores adhibere; Et lite agitata de matrim. contractu an credatur quibuſuis teſtib. n 6 An debeant teſt. eſſe rogati, n7.

Teſtium matrimonij clandeſtini pœnæ quæ ſint. *Vide*, pœnæ matrimonii clandeſtini.

Teſtium vitia occulta an liceat detegere, l.1 d 70 n 1.

Titubans.

Titubans pro ignoranti habetur, l 2 d 36 n 1.

Titulus.

Titulo legitimo carens, habens putatiuum, an valide exerceat actus ſpectantes ad forum externum, l.3.d 22 n.4.& 5. An ille ſit verus iudex, aut parochus, n 5. An deſideretur error communis, n.6. An ſatis ſit error principis concedentis illi titulũ n.7. Quid ſit error craſſus, vel ſupinus, n 8 Quid ſi vitium tituli in eo loco occultũ ſit, cum tamen in alio ſit notorium, n.9. Quid ſi olim in eo loco fuerit notorium, tunc autem ſit occultum, num.10 An valeat ſententia excommunicationis prolata à tali iudice exiſtimato, num. 11. An geſta in foro conſcientiæ vt abſolutio ſacramentalis valeant, n 2 & 13 An hæc ſint vera etiam in iudice delegato, & ita non deſideretur publica vtilitas, n 15 & 16 Quid ſi delegatio ſit inualida non ob delegati vitium, ſed quia ſubreptitia eſt, n 17 18 26 Quid ſi impedimentum habentis titulum putatiuum, ſit iuris diuini, vt ſi non ſacerdos abſoluat, vel fœmina creetur ſummus Pontifex, n.26. 27.& 28 Quid iudice carenti rationis vſu, num. 29 An valeant geſta, ſi habens titulum putatiuum eſſet ante officij adeptionem excommunicatus, n.22 & 30. Quid ſi iuriſdictio ſit ligata ratione excommunicationis, n 23.31.& 32. Quid ſi in aliud loco ſit denunciatus, vel notarius clerici percuſſor? vel in eodem loco quondam talis fuerit, nunc autem ſit occultus, num. 31. Quia ſi occultè excommunicatus alium excommunicet, vel abſoluat ab excommunicatione, n.34. An geſta per hunc excommunicatum, valeant in temporalibus, & ſpiritualibus, num. 25. An Epiſcopus excommunicatus conferat ordinis exequutionem num.35. An valeant geſta per iudicem excommunicatum, ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus, num. 24 & 36 An talis vtens iuriſdictione peccet contra iuſtitiam, num.36. Quid ſi impedimentum ſit hæreſis, num.25 37.& 38. An valeant geſta per occulte excõmunicatum, quando ex ſpeciali delegatione audit confeſſiones num.26. 39. An valeant geſta per occultè excommunicatum, & iudicem putatiuum, licet non fiant ratione publici officij: ſed priuati, num. 26 & 39. An valeant geſta, reſpectu etiam ſcientiam impedimentum, num.40.41 & 42. Et quid ſi tale impedimentum ſit excommunicationis, nu.43. An valeat confeſſio illi facta per ſcientem excommunicationem, nu 43. An geſta per hunc, vel habentem titulum, ſint per retractanda num. 41. 45. Vbi quid de ſuſpẽſo, irregulari, & interdicto. An ſi excommunicatio ſit in alio de cõfeſſione facta illi ſcienter, n.36 An deſideretur titulus collatus à ſuperiori, n.48.& 49 An ſatis ſit conferre titulum à quocunque ſuperiori, vt ab Archiepiſcopo ſubditis ſuffraganei, n.50 An geſta per delegatum valeant quando, eſt error in perſona delegantis crediti veri prælati, aut iudicis, n.51. Quid ſi verus ſuperior delegaret caſu quo non poſſet, vel ſi delegans haberet titulum non verum, n.31. An ſatis ſit ad titulum electio facta à potenti eligere, abſque ſuperioris confirmatione. n.52. Quid ſi peccetur in electionis forma, quia non ſeruatur ſolemnitas & forma iure præſcripta, nu.53. An valeant. Indulgentiæ conceſſæ à falſis prælatis, & inſtrumenta confecta à falſis notariis, n.18.& 54. Quid ſi titulus adfuit, amiſſus tamen eſt ob delictum, & ſit communis error, n 56. Quid ſi priuatio tituli ſit occultè facta ab homine: vel occultè reuocetur licentia audiendi confeſſiones, num.57 & 58. Quid ſi confeſſor ſit ad annum approbatus, & tranſacto anno audiat confeſſiones, vel virtute bullæ reuocatæ, cuius reuocatio ignoratur, n. 58. An geſta per delegatum qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant? Vel ſi nouit ſe reuocatum, at communiter ignorabatur, n.59 iuncto, n 55. Quid de vicario Epiſcopi in remotis locis defuncti, concedenti literas dimiſſorias, ad ordines, vel acceptanti beneficij reſignationem, vel exercenti alios actus, dum Epiſcopi mors reſignatur communiter, ſiue ipſe vicarius eam ſciat, ſiue ignoret n 59 iuncto n 55. Quid ſi vicarius vel delegatus ſit reuocatus, n. 59. Quid de matrim. inito coram parocho intruſo, non habenti titulum à legitimo ſuperiori, vel habenti titulum inualidum ob vitium occultum, n. 60 Quid ſi contrahentibus notum ſit illum non eſſe verum parochum, n.61.

Quid ſi laicus credatur ſacerdos aſſiſtat matrimonio ex licentia parochi, num 61. Quid ſi parochus intruſus det ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio, n. 62. Quid ſi parochus occultè reuocarit licentiam, n 61. Quid ſi eo ipſo amittat curatum, vt quia non eſt promotus intra annum, vel recepit incompatibile beneficium n. 61. Quid de quodam qui à conſilio oppidano ſubſtitutus eſt vice parochi abſentis, & biennio miniſtrauit ſacramenta n 63. Quid ſi licentia audiendi confeſſiones, vel aſſiſtendi matrimonio, fictè concedatur: vel ſi ratihabitio de præſenti, ac prælatus verè non conſentiat, n. 64. An exiſtentibus opinionibus, an aliquis ſit legitimus parochus, vel licentia ſit legitima, vel priuilegium bullæ id contineat, vel ſit reuocatum, & opinio negans ſit coram Deo vera, an dum ea veritas latet, & probabili ſapientum opinione credatur oppoſitum, valeant confeſſio, matr. & alia per hunc geſta num 65.

Trahens ad ludum.

Trahens ad ludum, quando teneatur reſtituere. *vide*, Reſtitui an debeant.

Tranſigi.

Tranſigi an poſſit à viro adultero cum vxore adultera, vt contineat in diuortium, ne ipſam criminaliter accuſet, & quando liceat ſuper adulterio tranſigere, l. 10. d. 6 n. 10.

Tranſigi an poſſit ſuper adulterio, eo remiſſio hac lege, vt vir lucretur dotem, & an pretium receptum ob eam remiſſionem ſit reſtituendum, l. 10. d. 8 n. 22.

Tridentinum Concilium.

Tridentino Conſilio, vel alij moderno vt derogetur, an requiratur mentio ſpecialis, vel ſufficiat generalis clauſula, non obſtanti quocunque conſilio generali, an ſufficiat clauſula, non obſtanti quocunque decreto, l. 3. d. 26 n. 7.

Tridentinum conſilium ſtatuens quinquennium ad reclamandum contra profeſſionem, quas conditiones exigat ad id, l. 7. d. 37. n. 1. Et an procedat in profeſſione tacita & expreſſa, eo n. 1. Et à qua die numeretur id quinquennium in vtraque profeſſione: & an dies termini in termino computetur, ibi n. 2. Et an poſſit audiri qui iuſtè dimiſit habitum, vel ſi iniuſtè, iterum ſumpſit, ibi n. 3. & 4. Et an id decretum fundetur in præſumptione, eaque ſit iuris & de iure, ibi à n. 9. & n. 16. at an id decretum procedat in foro conſcientiæ, ibi n 9. Et an poſſit audiri ex officio iudicis tranſacto quinquennio ille profeſſus, ibi n. 5 Et an poſſit audiri remedio reſtitutionis, ibi à n. 21. Et an id quinquen. procedat a die ſcientiæ ibi à n. 18 Et an ſi profeſſus ille eo quinquen. non ratificauit profeſſionem poſſit fugere vel ſi dubitet, & poſſit ſuperior ei credere, atque ipſum occultè dimittere, ibi à n. 11. vſque ad 14 Et an præſumatur ratificata profeſſio exercitus actibus profeſſorũ ante id quinquen ibi n 10. Et an reſtitutio concedatur maioribus & minoribus conſciis intra quinquen. nullitatis profeſſionis, ibi n 23 Et quid ſi intra ratificatum, ibi n 24 at quid ſi ignorantia ſit iuris aut craſſa ibi n. 25. Et quid ſi ignorantia vel impedimentum durarunt vltra quinquen: & quantum temporis ſit poſtea concedendum ad reclamand. ſitque numeran. id quinquen à die ceſſantis impedimenti, ibi n. 26. & 34. Et an ignorantia iuramento probetur, ibi n. 27. Et an maior qui intra quinqen. ſciuit, & potuit reclamare, & non habuit animum ratificandi, poſſit iuuare propriam ignoran. ibi n 28 Et an id decretũ quatenus negat profeſſis reclamationem poſt quinquenniũ, loquatur de inhabilibus ad profitendum perpetuo, vel ad tempus iuxta motum proprium Sixti V. aut alio modo, ibi à n. 30. at an de coniugato profeſſo abſque ſui coniugis licentia, ibi à n. 99

Triennium

Triennium iure conceſſum ad experiendam coniugis impotentiam *vide*, Impotentia.

Turpia.

Turpia audire ſiet aſpicere qualis culpa ſit *vide*, Audire, & Aſpectus, Et qualis ea canere componere, vel repreſentare. *vide*, Canere, & Cantilena, & Comedia, & Repræſentare, & qualis, ea interpretari. *Vide*, Interpretari. Et qualis pingere, *vide*, pingere. Et qualis, ſcribere *Vide*, Scribere. Et qualis ea loqui, l, 9 d 44 c 13 & n 45 & 40 41. & d 46 à n 31 & n 53.

Tutela

Tutela matris an perdatur ipſo iure per tranſitum ad ſecundas nuptias, ita vt peccet eam retinens, l. 7 d 88 à n 4 vſque ad 11 Et quid, ſi matrimonium ſit irritum, ibi n 7. Et quid de tutela teſtamentaria, ibi n 8 Et quid, ſi vir dederit nubendi licentiam, ibi n. 9 at quid, per ſponſalia vel matrimonium non conſummatum, ibi n. 6 & 7 at an hæc procedant in parte ad aliud matrim. migranti, ibi n. 12 Et quas pœnas incurrat mater ſecundò nubens quæ cum eſſet filiorum tutrix. ſecundo nupſit nõ reddita ratione nec petito tutore, ibi num. 13 at an hoc ſit iure canonico correctum, ibi num 41

Tutela an perdatur à vidua fornicanti. *vide*, Vidua.

Tutela patris reſpectu filij, & adminiſtratio bonorum eius in quo deſinant, l. 7 d 88 n 12 at an hæc perdat tranſiens ad ſecundas nuptias eod. n 12

Tutius

Tutius in dubio quando ſit eligendum, l. 2 d 41 n 9

vagi.

VAgi an dicantur carentes domicilio habitationis, licet habeant originis, l 3 d 25 n 1 Quid de illis qui priſtinum domicilium deſerentes nauigant vel iter faciunt, quærentes vbi ſedem figant num. 2 Quid ſi deſtinarent, vbi domicilium ſint conſtituti, & dereliquerunt prius, an dum non deuenere ad locum domicilij noui, dicantur vagi num 3 An qui relicta priori parochia non deſtinauit ad quam migraturus ſit, dicatur vagus licet hoſpitetur in aliqua parochia, dum quærit domum, n 4 An vagi poſſint cuicumque parocho fateri, & vbicunque pro delictis alibi admiſſis puniri, num. 5 6 & 7 An vagos & forenſes poſſit parochus matrimonio coniungere abſque ordinarij licentia, vel ſi alter ſolus talis ſit, n. 8 & 9 Quis ſit hic ordinarius à quo petenda eſt licentia, n 10 Quis parochus poſſit matrimonio vagorum aſſiſtere n. 11 Quid ſi in fraudem fiant vagi eo n 11 Quid ſi alicubi eſſet deputatus confeſſor pro vagis an ſolus ille poſſit eorum matrim. aſſiſtere, n 12 An ſi quis domicilium deſerens, iter agat, aut nauiget, vt nouum acquirat, vel deſerta priori parochia dum domum quærit hoſpitetur ad breue tempus in aliquo loco, coram quo parocho debeat inire matrimonium, num 13 An ſi alter vagus alter verò incola ſit, poſſit quilibet parochus eo matrimonio coniungere, n. 14 an quilibet parochus valide det licentiam aſſiſtendi matrimonio vagorum, n 15 An peccet vagos, vel forenſes coniungas abſque ordinarij licentia, n 16 An valeat tale matrimonium, n 1 Qualiter poſſint religioſi aſſiſtere matrimonio vagorum, vel aliorum apud Indos, *Vide*, Religioſi in nouo orbe.

Vagi an teneantur legibus & conſuetudinibus loci in quo ſunt. *vide*. Peregrini an teneantur.

variata

Variata ſolemnitate iuris, ſi non varietur ſubſtantia, non variatur diſpoſitio l 3 d 1 n 9

vbi

Vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, l 22 n 2

vendere

Vendere aut alienare rem, an liceat dubitanti num. res ſit ſua *Vide*, Dubitans vtrum res ſit ſua.

verba.

Verba contractus debent iuxta illius naturam intelligi, l. 1 d 5 n 10

Verba quæ ſint quibus matrimonium contrahitur. Vbi dubium eſt, an ſtetur in conſcientia intentioni, l. 1 d 18 n 1 Quid ſi verba non explicent conſenſus, intendentibus ſponſis per ea contrahere n 2 An Indi ratione vitus contrahant ſponſalia his verbis, repellã te cum moriteris, vel matrimonium his verbis: Ducam te, alio reſpondente ſorte & ego te ducam n. 3 An in foro externo ſtatur communi verborum intelligentiæ. Et quæ coniecturæ attendendæ ſint. at in dubio vtri contrahentium faueatur num 4 In dubio an ſit matrimonium quid ſentiendum ſit in vtroque foro, num. 5 & 6. Quid quando intentio non conſtat, & verba ſunt de præſenti, quoad ſonum & ſignificationem Vt accipio, habeo, teneo te vt vxorem, & nunc prouidebo tibi vt vxori ex nunc reputabo te vt vxorem, vel ſi dicenti verba alter ſpondeat, placet vel volo, num. 10. Quid quando ob adiunctum ſunt de futuro: vt accipio te in craſtinum, num. 11 An ſint ſponſalia, accipiam ducam te non adiecto verbo promitto, num 12 Quid de his verbis Promitto me diſpenſaturum, num 13 Quid de his, ex nunc te habeo in vxorem vel Ducam, & an tunc eſto ſit matrimonium, ſit ſacramentum, n 12. & 15 Quid non addita particula, ex nunc ſed habebo te in vxorem, num. 16 17 18 Quid de his, non derelinquam te pro alia, num. 19 Quid poſt hæc, vel ex nunc eris meus, eſto meus, n 20 Quid, volo, placet te habere in vxorem, à n. 22 ad 27 Quid ſi addatur ex nunc, n 28 Quid, volo te eſſe vxorem num 29.

Verba negatiua, vt nullam aliam à te ducam, an conſtituant ſponſalia, l 1 d 19 n 1. quid nullam, ſed te ducam, n. 2. Quid, nullam aliam ducam, niſi te, n. 3 4 5 Quid, nolo aliam, niſi te, num. 6. & 7. Quid nullam aliam, quam te, num 8 Quid nullam aliam, præter te, num 9 & 10.

Verba ſponſalium aut matrimonij an poſſint per alios proferri *Vide*, Sponſalia, & matrimonium an contrahantur.

Verba teſtatoris exhortationis non inducunt conditionem, lib. 1. d. 33 n 28.

Verba debeat impropriari, vt vitetur legum correctio, l 1 d 17 n 6.

Verba cum effectu ſunt intelligenda, l. 1 d 37 n. 12

Verba priuilegij operari debent, nec vna ſyllaba debet eſſe ſuperflua lib. 3 d. 16 n. 6

Verba parochi an ſint neceſſaria ad matrimonij valorem, l 3. d 18. n 2 & 4 An ſint de neceſſitate præcepti, n 2 6 & 7 An ſi audito conſenſu dicat parochus ego vos coniungam, ſit matrim. n 5 An poſſit parochus verba proferre per interpretem, n 8 An parochus debeat interrogare de mutuo conſenſu n 9 An debeat interrogare ſponſandos laborent aliquo impedimento, n 10.

Verba præſentis temporis diſpoſitionem inducunt ipſo iure, lib. 1 d. 8. n. 2.

Verba in lege poſita, accipienda ſunt iuxta communem vſum, & ille eſt proprietati præferendu, l 0. d. 23 n. 3

Verba debent intelligi iuxta ſubiectam materiam, & naturam contractus, l. 6. d. 22 n. 18.

Verba quantumcunque generalia, & de habilitate, ſunt intelligenda, lib 5 n. 25

Verba appoſita in contractu ex tabellionum vſu, an aliquid operentur, lib. 6. d. 17. n.

Verba appoſita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur ſecundum iuris diſpenſationem, l.6 d.57.n.5.

Verba gratia frequentioris vſus poſita in lege, eam limitant, nec in aliis mutant iuris diſpoſitionem, l.6.d 19.n 10.

Verba turpia an ſint inter coniuges illicita, l.9.d.44.n.13 et quid ſi adſit pollutionis periculum, aut diſtillationis, eodem lib.9 d.45 n.40.& 41.

Verba turpia an liceant ſponſis de futuro, l.9.d 46.n.53.

Verba turpia inter ſolutos, vel geſtibus, aut nutibus indicare turpia qualis culpa ſit, Et ſit ne in illis confitenda circumſtantia perſonæ lib.9.d 46.n.1.

Verborum proprietas ſeruanda eſt, quoties verba in ſui propria ſignificatione poſſunt verificari, l.10 d.5.n.4.

verba poſita in lege gratia frequentioris vſus non reſtringunt legem ne ad cauſas ſimiles extendatur, l 9 d.14 n 16.

verbum idem poteſt in eadem clauſula referri ad diuerſa, & accipi æquiuocè, reſpectu vnius propriè, & reſpectu alterius impropriè l.8 d 7.n.16 & l 10.d.17.n.15.

verba in narratione poſita non continentiu[s], l.7 d.12.n.29.

verbum, nihil agit, indicit nullitatem actus, l.7.d.19 n.3.

verbum volumus, quid importet in literis apoſtolicis, l.8.d.28.57.

verbum ſuffragari, quid importet, l 7 .d.29.n.1

verbum, reſeruamus nobis, an importet reſeruationem perſonalem, itavt ſeruantis morte expiret, l.8 n.63.

verbera

verbera an ſint cauſa diuortij; & qualiter vxor poſsit à viro verberari lib.10.d.18.n.14.& duplici ſequenti.

Veriſimile.

Veriſimile quod non eſt, non eſt credibile, l.3 d 45 n 2

Veritas

Veritas inſpicitur, nec error excuſat vbi aliquis dat operam rei illicitæ, l.3.d.42.n..

Veſtes.

Veſtes pretioſæ, & quotidianæ datæ vxori conſummato matrim. an cenſeantur donatæ, & valeat ea donatio: vel accommodatæ ad vſum, ſineque viro reſtituendæ ſoluto matrimonio, lib 6. d.25.à n.2.ad 10.Quid de annulo & aliis iocalibus datis per virum vxori, n.11. An veſtes quotidianæ ſint tradendæ vxori ex bonis viri, & quid de pretioſis, num 1.Quid ſi vxor donet viro veſtes, num 4. Quid ſi veſtes quotidianæ dari vxori excedant dotis fructus, n. 13.Quid ſi vir mittens veſtes pretioſas vxori exprimat ſe donare num. 14.Quid ſi fateatur eas eſſe vxoris, n.15. Quid extante conſuetudine, vt animo donandi mittatur, num 16.Quid ſi non ſit conſuetudo, vt vir mittat veſtes pretioſas vxori, num 17.Quid ſi vxor aliqua viro donauit, virque veſtes pretioſas mittat, num 14. Quid ſi vir ſit nobilis aut diues: vel vxor nobilis, ipſe autem plebeius, n.19. Quæ dicantur veſtes quotidianæ, & quæ pretioſæ. à n.20.ad 25.Quid a iure communi, & antiquo Caſtellæ, de veſtibus donatis per ſponſum de futuro aut præſenti, ſponſæ ante matrimonij conſummationem, num. 17.& 18.Quid a iure iure nouiori Caſtellæ, an veſtes & quæcunque alia miſſa inter ſponſo de futuro vel præſenti ante matrim. conſummatum, cenſeantur ſponſalia largitas, & inſtar illius acquirantur, num.26.& 30 Quid ſi excedant decimam bonorum ſponſi patrem, num.1.Quid ſi ſocer donet veſtes nurui, an nurus ſibi comparet, vel cenſeantur donatæ filio, teneanturque in ſua legitima computare, n.32.& 33 An ſint ſponſalitia largitas, num.33.Quid de veſtibus datis filiæ per patrem nuptiarum tempore, num.34. Quid ſi non tradat pater has veſtes vltra dotem, num 35 Quid ſi ſit pater, aut ſocer valde diues, aut nobilis, n.36. An ſi ius conſeruandæ ex veſtes, tales, quales tempore collationis fuerint, num.37.Quid ſi animus ſoceri fuerit, donare nurui, & non filio: vel eius animus dubius ſit num. 38.

veſtes clericales quæ ſint dicendæ, l.7.d 46.n.6.

Veſtes viduales an ſint dandæ viduæ de bonis viri: & perdantur à vidua ſecundò nubente, l.7 d.87.n 32.

Vicarius.

Vicarius Epiſcopi an poſſit diſpenſare; *Vide*, Diſpenſare an poſſit vicarius Ei in denunciationibus, vel delegare: *Vide*, Diſpenſare in denunciationibus, & ibi de aliis vicariis.

Vicarius epiſcopi an validè munus obeat, dum mors Epiſcopi ignoratur, *Vide*, Titulo legitimo carens.

Vicarius an validè conferat beneficia extra diœceſim, l1.3.d.34 n.1.& 2.

Vicarius an poſſit abſoluere à ſuſpenſione Tridentini. ſeſſ.24.ca.1 de matrimonio lata in parochum aſſiſtentem clandeſtino, lib. 3 d.54.n.4.

Vicarius generalis Epiſcopi an ſit ordinarius, l.3.d.29.num 2.& 3. Quid de vicario Capituli, vel Abbatum, vel aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, n. 4. An comprehendantur omnes hi vicarii nomine ordinarij in Trident. & aliis decretis mentionem ordinarij facientibus, n.5. An ſit ordinarius vicarius, quoad non competentia ex officio vicarij, ſed ex ſpeciali commiſſione, à n 6 vſque ad 8. Quis poſſit conferre iuriſdictionem ordinariam, num.6 iuncto num.2. An appelletur à vicario generali ad Epiſcopum, n.9 An vicarius foraneus ſit delegatus n.10, Quis dicatur generalis, & quis foraneus, n.12. An appelletur à foraneo ad Epiſcopum, n.12. Quare iuriſdictio ordinaria vicarij extinguatur morte epiſcopi, num.13. An poſſit vicarius generali audire confeſſiones, & exponere confeſſarios, n.14 & 15. An poſſit dare literas excommunicationis pro rebus perditis, n.16. An vicarius comprehendatur nomine epiſcopi in decretis de Epiſcopo mentionem facientibus: & quid nomine diœceſani comprehendatur. eo n.16. iuncto n. 10. An poſſit aſſiſtere matrimonio, & aliis aſſiſtendi licentiam dare, & cognoſcere de cauſis matrimonialibus, n. 17 & 18. Quid de vicariis ordinem militarum & aliorum habentium iuriſdictionem Epiſcopalem, n.19. Quid de vicario foraneo, n.20

Vicarius reuocatus morte Epiſcopi an validè aſſiſtat matrimonio; & licentiam concedat l.3.d.30.n.1.& 2.Quid quoad negotia cœpta n.3.Quid ſi mors non ſit intimata vicario, vel ignoret illam, cum communiter ſciatur. Vel ſciat illam, cum communiter ignoretur n.4 Quid dum Epiſcopus eſt excommunicatus, an ſit ſuſpenſa iuriſdictio vicarij, n.5.& 6.Quid quoad negotia cœpta, n.7.Quid quando Epiſcopus eſt ſuſpenſus, vel interdictus, n.8. An tunc ceſſet prorſus, vel ſuſpenſa ſit iuriſdictio vicarij, poſſitque procedere in cauſa vicario delegata, n 9.Quid ſi excommunicato Epiſcopo aſſiſtat matrimonio, vel alij committat n.10.Quid ſi Epiſcopus excommunicatus vicarium, aut parochum cõſtituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum: & ſic inſtitutus matrimonio aſſiſtat, n.10. Quid ſi vicarius ſit ab Epiſcopo reuocatus & reuocatio communiter ignoretur ipſo ſciente: vel communiter ſciatur, ipſo ignorante, n.10. & 11. Quid de reuocato delegato, n.11.iuncto n. 12. An ſat ſit qualiſcunque reuocationis notitia in ipſo vicario, n.12.& 13

Vicarius parochi præſentis an poſſit ſubdelegare. *vide*, Delegare ordinarius.

Vicarius Epiſcopi an poſſit eſſe clericus coniugatus, l.7.d.46 n.14. Et qualiter intelligatur, ſi eum vicarium nominet Epiſcopus, eo numero 14.

Vicarius Epiſcopi an poſſit diſpenſare, l.8.d.9 n 50.

Vicarius Epiſcopi an ſit idem quod officialis. et omnia quæ ſpectant ad expediendas diſpenſationes, quæ committuntur officiali diœceſiano *Vide*, Diſpenſare.

Vicarius epiſcopi. *vide*, Iudex, & ordinarius

Videre turpias

Videre turpia. *vide* Aſpectus

Videtur.

Videtur fictionem importat 4 d.49.n.2.

Vidua.

Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias quæ perdat, & quibus pœnis ſubiiciatur *Vide*. Nuptiæ. et an perdat veſtes viduales, *vide*, veſtes

Vidua fornicans, aut tactus inhoneſtos patiens, an amittat tutelam, & teneatur reſeruare filij bona ex viri ſubſtãtia acquiſita, perinde ac ſi tranſiiſſet ad ſecundas nuptias, & idem de viro fornicante: & amittat legatum abſolutè à viro relictum: perdatque dotem ac lucra conſtante matri. acquiſita; ſubiaceatque omnibus pœnis, quibus ſubditur ſecundò nubens, l.7.tota d.90.et an eæ pœnæ ſint correctæ iure canonico, ibi n.1.

Vidua inſtituta viuitoctuaria, dum honeſtè & vidualiter vixerit, & ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, legatis ei centum, an ſi prius luxurioſè viuat, & poſtea nubat, lucretur hæc centum, l.7.d.90.n.11.

Vidua an licitè delectetur in copula præterita, lib.9.d.47.à n.2.vſque ad 7.

vincula.

Vincula duo incomparabilia vbi concurrunt, fortius præualet, lib.1. d.45.n 7 & d 62.n.1.& 2.

Vincula duo ſunt vno fortiora, l.2.d.19.n.10.

vir.

Vir an lucretur partem dotis ſtante ſtatuto vt lucretur decedenti vxore ſine liberis, ſi decedat ſponſa incognita, l.2.d 1.n.5.

Vir an teneatur aliquando ſequi vxorem, l.1.d.41.n.14.15.

Vir adulter *vide*, Adulter. Et accedens ad adulteram. *vide*, Maritus accedens.

Viri nomine an intelligatur ſponſus de futuro, aut de præſenti, ante matrim. conſummatum, l.1.d.1.n.2 & 3.

Vir fornicans an teneatur reſeruare filiis bona quæ ex vxoris defunctæ ſubſtantia acquiſiuit, perinde ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet. *vide*, Vidua

Vir, *vide*, Maritus, & Virgo.

virginitas, & virgo.

Virginitatem fingens & vtens mediis quibus illius defectum tegat an peccet, l.6.d.27 à n.7.ad 10.

Virgo Maria an ſemen miniſtrarit in incarnatione Chriſti, l.2.d.21 n.11. Qualiter eius matr. fuerit verum, n. virginitatis propoſitum excluſerit *vide* Conſenſus matrimonialis.

Virginem deflorans fictè promittens matr. ad quid teneatur, *vide*, promiſſio deliberata. Quid ſi matrimon. clandeſtinum cum ea fuerit initum. *vide*, clandeſtinum matrim. an obliget an poſſit religionem ingredi ſi ſub ſpe, & matrimonij promiſſione deflorauit *vide*, ſponſalia contrahens. Quid ſi prius emiſiſſet votum religionis aut caſtitatis *vide*, ibid. Quid ſi poſtea aliud matrimon. inierit, an viduus effectus teneatur ad illam ducendam. *vide*, Sponſalia matrim alio ſubſequuto. Quid, vbi prius eſſent contracta cum alia ſponſalia *vide*. Sponſalia priora. Quid ſi virgo defloretur abſque ſeminis effuſione, poſt matrimonium ratum an poſſit ſponſus deflorans ingredi religionem. *vide*, Mariam quando dicatur conſummatum. Quid ſi virgo deflorata ſub matrimonij

monij promiſſione dotem non promiſerit,nec cum diues ſit,velit eam aſſignare,an teneatur defloratot eam ducere, l.10.d 60,n. 2. Quid ſi promiſſum ſit matr.ſi erat virgo,& inueniunt talem non eſſe,poſtea tamen promittens cognoſcat eam an teneantur ducere *Vide*,Sponſus accedens.Ad quid teneatur ſi precibus importunis defloret *Vide*,Reſtitui an debeant

Virginitas ex quibus ſignis cognoſcatur.l.7.d 11.n.10.

Virgo manens an poſſit concipere l.7.d.11.3.n.10

Virginis ſignaculum in quo conſiſtat, & an ſit aliqua tela, lib. 7.d. num. 1.

Virginem deflorans an teneatur eius patri reſtituere,lib.7. diſp.14.n 11.& 12.

Virginem deflorans,aut fœminam infamans,ſiue ante, ſiue poſt fide matrimonij data,an poſſit religionem ingredi li 8.d.36,a num.8. vſque in finem.

Virgo deflorata an ſemper præſumatur ſeducta, lib. 8 diſp.36.n penult.

Virgo inepta huic viro quando teneatur pati inciſionem ; & ob id ſeparetur matrimonium. & poſſit vir inſtrumento aliquo ipſam aperire;nec ob id conſtituenda ſit ea in loco tuto. *Vide*, Impotentia.

Virginem exiſtimans eam cum qua iniit matrimonium,cum tamen ſit corrupta,an teneatur illud conſummare, l.7.d.8.n.20.

Virgo reputata an poſſit vitium deflorationis tegere,vt nubat etiam cum periculo vt vir intelligat partum eſſe ſuum,l 9.d.25.n.11.

Et an poſſit venena ſterilitatis ſumere,ne concipiat:quia habet partus periculoſos,vel vt ſuæ famæ & vitæ periclitanti conſulat,ibi 2.& 10.

Viricidium.

Viricidium an impediat matr.l.7 d. 16. à n. 5. vſque ad 7. & quid de vxoricidio,à n.1.vſque ad 4.

Vita.

Vita hominis an præſumatur durare centum annis,l 1.d.46.n.1.

Vitium.

Vitium duplex ex vna radice ortum lege tollitur, lib.7. diſput. 10. num.10.

Vna & vnum.

Vna, & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet, lib.6.d.22.n.18.

Vnum pro alio,inuito creditore reddi nequit,l. 1.d 44.n.1.

Volo.

Volo quid importet. *vide* Verba quæ ſint.Et an importet electionem,& diſpenſationem,l.6.d.12.à n.7.ad 15.

Volumus.

Volumus, poſitum in literis Apoſtolicis, quid importet, l.8.d.28. n.27.

Voluntas.

Voluntas regulatur à poteſtate,l.35.n.10.

Votum.

Votum ducendi aliquam,ſi inde vtilitas multa ſequatur, an obliget, l.1.d.4.n.1 Quid quando animo ingrediendi religionem ante cōſummationem n 2. Quid ſi ſic fiat,niſi Deus aliquid ſalubrius mihi inſpirauerit n.3 Quid ſi vouens ſe fragilem ſentiat,& voueat vt vitet fornicationem, n.6.& 7.Quid ſi matr. ſit cauſa pia , n.10.& 12. Quando matr.ſit cauſa pia, vel relictum conſanguineæ pauperi,num.9.Quid ſi votum ſit disiunctiuum ducendi pauperem, vel ingrediendi religionem,n.13.

Votum an ſit validum de omni actu virtutis,l 1.d.4.n.4.

Votum non ludendi , quando ludus eſt virtutis actus, an obliget, lib.1.d.4.n.5.

Votum præcludens aditum ad bonum perfectius , ſi includat in ſe bonum quod eſt materia voti, an obliget , lib. 1.d.4. nu.11.& 13. fine.

Votum an poſſit irritari , quando eſt dubia ætas.*Vide*.Dubitans de pubertate.

Votum filij familias ætate excedentis viginti quinque annos,an poſſit pater irritare,l.6.d 39.n. 10.

Votum an præſumatur , dum pauperi abſenti aliquid promittitur *Vide*, promiſſio ante acceptationem.

Votum certo pio loco factum , an poſſit commutari abſque eius conſenſu l.1.d.7.n.25.

Votum quam deliberationem requirat;Et an animum ſe obligandi *Vide*. Repromiſſio deliberata.Et quid in dubio *Vide*,dubitans de promiſſione *Vide*,Dubitans de vouendi modo.

Votum ratificans quando ductus eſt ſcrupulo , vel quia credebat eſſe validum, an teneatur *Vide* , Sponſalia quam ætatem. Et ibi, an requiratur ſcire prius fuiſſe irritum.

Votum caſtitatis , vel religionis emittens, an poſſit ducere vxorem animo ingrediendi religionem ante conſummationem : Et ſi eo animo ducat,an teneatur ingredi.*Vide*,Sponſalia iurans.

Votum religionis an impleatur , ſi quis tempore nouitiatus exeat, l.1.d.34. n 17.

Votum religionis, aut caſtitatis emittens,poſt virginem defloratam vel ante,ad quid teneatur.*Vide* Sponſalia contrahens.

Votum an diſſoluat ſponſalia ſiue ſit caſtitatis,ſiue religionis. *vide*, Sponſalia caſtitatis voto.Quid,ſi ſit ſuſcipiendi ordines ſacros. *Vide*,Sponſalia ordinis ſuſceptione.

Votum de re illicita,vel impoſſibili,l.1.d. 50.n 5.6.

Voto religionis aſtrictus qui vxorem duxit, & intra bimeſtre non conſummauit,an teneatur poſtea ingredi,l.2,d.24.

Votum fatenti,& dicenti ſe ficte vouiſſe, an ſit credendum, *Vide* Parochus impedimentum.

Votum metu factum qualiter firmitet iuramento , *Vide*, iuramentum præſtitum metu.

Voto paupertatis an aduerſetur , ſi religioſus precibus importunis obtineat licentiam dandi,vel accipiendi,vel retinendi,l.4.d.10.n.9 Quid ſi religioſus volentem ſibi donare,roget,aut iubeat vt det alteri, l.6.d.4 n.9.

Votum eſſe ſolemne in quo conſiſtat , & qualiter differat in profeſſione emiſſum à voto ſimplici , l.7.d.26.à n 1.vſque ad 14.Et an profeſſio ſit contractus vltro citroque obligatorius,ibi n.12.Et an fiat immediatè Deo ; & an votum ſimplex ſolus Deus acceptet, ſecus de ſolemni , ibi n.13.Et an eſſentia huius voti conſiſtat in traditione:& circunſtantiæ ab Eccleſia petitæ ſint conditiones ſine quibus non ibi n.14.Et an voti ſolemnis eſſentia ſit de iure diuino naturali , & ſolemnitas quoad circunſtantias ab eccleſia adiecta,ſit de iure humano,ibi n.36.Et an differat ſpecie à voto ſimplici, ibi n.19 Et qualiter promiſſionem & ſimul traditionem contineat,ibi n 20.

Votum ſolemne religionis quo iure matrimonium dirimat,lib.7. tota d.26.

Votum ſolius caſtitatis emiſſum abſque aliis votis in religione approbata, an ſit ſolemne,ita vt dirimat matrimonium ſubſequens, l.7.d.25.n.21.

Votum ſolemne dirimens matr. an ſit promiſſo trium votorum in religione approbata non obligando ſe illi religioni,ſed religioni in generali,an potius ſolius voti ſimplicis vim habeat.l.7.p.25 n.22.

Vota fœminarum,vulgò , Beatarum, vel Fratrum tertij Ordinis D. Franciſci & D.Dominici,qui non in communi viuunt & eremitarum an ſint ſolemnia,& matr.ſubſequens dirimant,l.7.d. 25.n.23.

Vota caſtitatis, paupertatis & obedientiæ qualiter ſint de eſſentia ſtatus religioſi , l.7.d.25 n.8.& 9.& qualiter approbatio Papæ ſe habeat ad religionis inſtructionem,ibi n.10.

Vota biennii Soc. Ieſu qualiter verè ea emittentes conſtituant religioſos ex natura rei,& traditionē contineant,l.7.d.27.n.11.& 15.

Vota ſimplicia exceptis Societatis Ieſu,non continent traditionem. etſi fiant in manu alicuius,l.7.d 25.n.17.

Voti ſolemnis profeſſionis aut ordinis ſacri aut votorum ſimpliciū Societatis Ieſu circunſtantia , an ſit explicanda in confeſſione fornicationis *Vide*,Circunſtantia

Votum ſolemne ordinis & profeſſionis,quoad poteſtatem diſpenſandi in illis , & cauſas,*Vide* Diſpenſare

Vota ſolemnia religioſi & ſimplicia an poſſit Papa irritare,l.8.d.n.7

Votum ſolemne ordinis ſacri.*Vide*,Ordo,Et profeſſionis,*Vide*,Profeſſio.

Votum ſimplex caſtitatis,religionis,aſſumendi ordinis ſacri , non ineundi matrimonij,& iuramentum harum rerum,qualiter matrimon.impediant , l.7.d.11.à n.2.vſque ad 6.Et an valeat matrimonium,quando vterque contrahens eſt his votis ligatus, ibi n. 10.Et an peccet contrahens cum ligato his votis , ibi n.1.Et an liceat cum his votis nubere, animo firmiſſimo ingrediendi religionem ante conſummationem , ſaltem quando ſponſalia ſunt iurata,ibi num 8.

Vota hæc quando ſunt pœnalia, & nondum eſt pœna incurſa ; vel conditionalia , aut in diem,vt poſt obitum , & conditio non eſt impleta , nec dies aduenit an impediat matrimonium , l.7. d.11. n 7.& l.8 d.10.n.11.

Vota hæc an impediant matrimonium, an potius illud liceat vouenti venereis tentationibus vexato , paſſimque ſuccumbenti,l.7. d.11. num.8.

Vota hæc habenti an liceat conſulere ac ſuadere matrimonium, quando paſſim in venerea prolabitur,l.7 .d.11.n.29.

Vota hæc habenti , rogantique an valeat matrimonium cum illis initum quid liceat reſpondere,l.7.d.11.n.12.

Votum caſtitatis emiſſum poſt matrimonium ratum , animo ingrediendi religionem,an obliget ad religionem,& ad non conſumandum. etiam reddendo,l.8.d.11.n.4.fin.

Votum caſtitatis ante matrimonium factum non impedit debiti redditionem, poſtquam tam ſemel eſt conſummatum matrimon. l.9 d. 33.n. 1. Et quid ante conſummatum matrimonium , priori bimeſtri , vel poſt conſummatum, ſi adſit iuſta diuortij cauſa , eo l.9.d.6.n.14.& 25.& an is qui non vouit , poſſit his temporibus reddere, ibi n.12.& 13.

Votum caſtitatis habens tenetur reddere , etſi alter mortaliter deliquerit iniens matr.cum ipſo, l.9.d.33.n.2.Et an poſſit petere, vel ob id votum extinguatur , ibi n.3.4 & 5.Et quid,ſi tempore infidelitatis id votum emiſſum ſit, ibi n.6 Quid , ſi vterque ante matrimonium vouerat caſtitatem,ibi n.8.Quid,ſi poſt tale votum alter fornicetur,ibi n.9.

Votum caſtitatis habens an poſſit aliquoties petere , quando,l 9.d. 7.n.1.&.2. Et an teneatur alteri ſignificare ſuum impedimentum, ne petat,aut poſſit ſignificare, ne eius petitionem expectet,ibi n.9. Et an poſſit prouocare alium , vt petat , vel alius qui non vouit prouocat eum,vt petat,ibi n. 10.

Votum caſtitatis,& virginitatis,in ſine idem:an potius hoc amiſſa ſemel virginitate deobliget ac inito poſtea matrimonio liceat petere , l.9.d.23.n.7.

votum caſtitatis habens an ſit monendus à confeſſore ne petat ſi id

ignoret,l.9.d.33.n.50. Et an id votum ſit animo ſeruandum mortuo altero coniuge, ſi que ſacrilegium fornicari, ibi num.11.

Votum caſtitatis ſi emiſſum ſit ab vtroque coniuge ſeorſum, an poſſint aliquando neutro peccante commiſceri, vel facere ſibi mortuo ſigna, l.9.d.7.n.11.& 12.

Votum caſtitatis habens an peccet prima vice reddendo debitum & teneatur, ſi matrim. ineat, ingredi religionem, l.9.d.14.n.2.& 3. Et quid ſi id votum emittatur poſt matrim. ratum vel animo ingrediendi religionem, ibi n.4. Et quid, ſi reddat priori bimeſtri poſt initium matrimonii: vel altero adulterante, ibi n.5.

Votum caſtitatis poſt matrimonium factum ſine alterius coniugis licentia, ad quid obliget l.9.d.35. à n.23 vſque ad 20. Et an ſit licitum, ibi à n.36. vſque ad 38. Et an ſit indicandum alteri coniugi, vt approbet, vel ipſo approbante obliget, eodem l.9.d.35.n.26.

Votum caſtitatis habenti coniugi petenti an ſit reddendum, l.9.d.6.n.7. Et an peccet reddens caſu quo ad id non tenetur, vt priori bimeſtri ante matrimon. conſummationem, vel altero fornicante, ibi num.11.12.13. Et eſto non liceret reddere an liceret tunc vti petitione, ibi n.12.

Votum coniugibus habentibus de caſtitate ſeruanda an liceant delectationes & tactus *vide* Oſcula.

Votum religionis habens ſi matr. ineant, tenetur non conſummare, l.1.d.35.n.14. Et an ſemel conſummato poſſit petere & reddere etiam ſi ſe profeſſurum promiſerit, ibi n.15. Et an teneatur mortuo coniuge, vel vbi eſt cauſa diuortij, religionem ingredi, ibid.16. & 17.

Votum religionis an cenſeatur emittere aut profiteri, & ita nequeat debitum petere, induens habitum monachalem animo perſeuerandi, l.9.d.33.n.18.& 19.

Votum religionis ſine alterius coniugis licentia emiſſum, poſt matrim. ratum, conſummatumve, an impediat debitum petere aut reddere, l.9.35.n.10. & vſque ad 13. Et an id votum licitè emittatur, ibi n.32.

Votum ordinis ſacri aſſumendi ante matr. emiſſum, an impediat petere & reddere, vbi ſemel eſt conſummatum matrimonium, l.9.d.33.n.15. Et an mortua coniuge vel adulterante teneatur hic ad ordines promoueri ibi n.16. & 17. Et an teneatur ante conſummationem ingredi religionem, eo l.9.d.34.n.6. Vbi an peccet conſummans ad petitionem, vel poſt alterius adulterium, vel potiori bimeſtri.

Votum ordinis ſacri ſuſcipiendi emiſſum poſt matrimonium abſq; alterius coniugis licentia, qualiter impediat actum coniugalem, l.9.d.35.n.14. Et an licitè emittatur, ibi n.33.

Votum non ineundi matrimonij an impediat petere aut reddere l.9.d.3.n.21.& 22. Et ad quid obliget mortuo altero coniuge, ibi n.23. Et an peccetur in prima conſummatione, eo l.9.d.34.n.7.

Votum non ineundi matrimonij poſt matrimonium emiſſum abſque alterius coniugis licentia, ad quid obliget, l.9.d.35.n.16. Et an licitè emittatur, ibi n.34.

Votum non petendi debiti factum poſt matrimonium abſque alterius coniugis licentia, ad quid obliget, l.9.d.35.n.18. vſque ad 22. Et an licitè emittatur, ibi à n.35. vſque ad 38.

Votum religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrimonij de licentia alterius coniugis emiſſum, ad quid obliget: & an licentia illa aliquid conferat, l.9.d.36.n.1.

votum caſtitatis de licentia alterius coniugis, emiſſum, an obliget ad non petendum, & abſtinendum à quouis actu venereo, & ab alio matrimonio, & an aliquando huic voventi liceat petere l.9.d.36 num.2.

votum caſtitatis emiſſum de licentia alterius coniugis, an priuet concedentem licentiam iure petendi, ita vt alter non teneatur ei reddere, lib.9.d.36.num.4.& 5. Et quid ſi concedens licentiam adulteretur, vel ſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, ibi num 6. Quid ſi licentia ſit de vouenda omnimoda caſtitate; vel ſi coniux qui vouit, poſtea remittat, & det ius petendi ibi num.7. Et an tale votum ſit licitum, ibi num.8. Et quid ſi is qui vouit, petat etiam priori bimeſtri, vel quando alter adulterat, vel ſit data licentia ad omnimodam caſtitatem vouendam, ibi num.10 & 11.

votum caſtitatis, vel religionis, vel non ineundi matrim. ab vtroque coniuge ſeorſum emiſſum, vel viri votum de ordine ſacro ſuſcipiendo, & mulieris de caſtitate ſeruanda: vel vnius coniugis de caſtitate ſeruanda, & alterius de ingreſſu religionis, ad quid obliget, lib 9 d.7.num.2. Quid ſi vterque poſt matrim. vouit caſtitatem ſeorſum, an poſſit reddere priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem, vel altero adulterante, ibi n.2. Et quando cenſeatur votum factum mutuo conſenſu, ibi num.3. Et quid ſi vterque coniux non mutuo conſenſu per modum pacti, ſed ſeorſum de licentia tamen alterius vouit caſtitatem, an poſſit petere aut reddere, ibi n.4.

votum religionis communi conſenſu ab vtroque coniuge emiſſum an impediat petere & reddere, etiam tempore nouitiatus, lib 9.d.57.n.5.

votum abſtinendi ab alio matrimonio ineundo, communi conſenſu emiſſum, an impediat petere & reddere, l.9 ad.37.n.6.

votum viri ſuſcipiendi ordines, mulieris verò caſtitatis, communi conſenſu emiſſum, ad quid obliget, l.9.d.37.n.7.

votum alterius coniugis caſtitatis, alterius verò religionis, communi conſenſu emiſſum, ad quid obliget. l.9 n.37.n.6.

Votum caſtitatis communi conſenſu à coniugalibus emiſſum, ad quid obliget, lib.9.d.37.n.9 & 10. Quid, ſi aliter fornicetur, ibi n.11. Et an peccent tanquam ſi eſſent ſoluti, ſi commiſceantur: an potius ſit explicandum in confeſſione copulam fuiſſe cum vxore, ibi n.13. Et an per id votum abſoluantur à mutuis obſequiis, & cohabitatione, ac poſſit alter ingredi religionem, ibi num.14. Et an ſi iterum dent ſibi poteſtatem corporum, liceat eis petere & reddere ibi n.13. Et an cenſeantur dare petendo debitum, ibi num.24. Et an ſit licitum tale votum, ibi n.16.& 17. Et quid ſi tantum ſit pactum nec petendi nec reddendi, etiam iuramento firmatum ibi n.18.& 19. Et an ſi alter voto caſtitatis aſtrictus ſit aut vterq; non tamen mutuo conſenſu, poſſit id peccatum remittere, ibi n.20. Et an ſemel vel iterum concumbentes cenſeatur id pactum remittere, ibi n.22.

Vota qualiter poſſit emittere coniux innocens, vel ad religionem ordines tranſire abſque adulterij licentia: & quando adulter abſque innocentis licentia. *Vide*, Ordo.

Votum magnæ abſtinentiæ, vel peregrinationis viri vel vxoris an ſit ipſo iure irritum: ſintque in hoc pares, vt neuter ſine alterius licentia id votum emittere valeat, l.9.d.3.n.7.& 8.& d.4.n.15.

Votum in ſubſidium terræ ſanctæ, vel peregrinandi illuc, an poſſit alteruter coniux altero inuito emittere, & ita vt alter irritare nequeat, lib.9.d.4.n.16.& 17.

Vota omnia vxoris conſtante matr. èmiſſa abſque viri licentia, an poſſit vir irritare, l.9.d.39. à n.2. vſque ad 5. Et quid ſi ante matrimonij conſummationem ſint emiſſa animo ingrediendi religionem, vel ſimul remittendo religionem, ibi n.20. Quid ſi vir adulterium admittat, aut diuortium celebratum ſit: ſiue ante, ſiue poſt diuortium ſint emiſſa, ibi n.7.& 8.& 17. Et an liceat eam iniuriam remittere, ant matr. inire, ſi coniux norit fore vt vota irritentur, ibi n.7 & 8

Votum votis emiſſum tempore, vterque coniux mutuo conſenſu vouit caſtitatem, vel mutare ſtatum, aut religionem ingredi, an poſſit vir irritare, l.9.d.42 n.10.

Vota vxoris, filij, religioſi, emiſſa in tempus ſolutæ poteſtati ſuperioris, an poſſit irritari, l.9.d.39. à n.14. vſq; ad 21. Et quid de voto religionis ſic emiſſo ab vxore, vel à filio impubere, ibi n.15. Quid de voto caſtitatis vxoris, ibi n.18. Et quid ſi id votum vel alia emiſſa ſint ante conſummatum matr. animo vel voto ingrediendi religionem, & an illa implenda, vbi n.16. Et quid de voto ſerui in tempus libertatis, ibi n.7.

Votum caſtitatis communi conſenſu emiſſum, aut alia vota communi conſenſu facta an poſſint à viro irritari: vel ſi ſit votum religionis: vel ſi cõmuni cõſenſu ipſe voueat religionem aut ordinem ſacrum, mulier verò caſtitatẽ, lib.9.d.40. à n.19. vſque ad 23

Votum caſtitatis vxoris conſtante matr. emiſſum abſque viri licentia, an poſſit vir irritare: & eo irritato an vxor fornicans ſit ſacrilega: atque eo ſolo matr. poſſit aliud inire, lib.9 d.39. à n.10. vſque ad 12. Quid ſi id votum factum ſit ante matrimonium, eadem d.39. Quid, ſi licentia viri ſit emiſſum, eodem lib.9. d.40. n.16 & 16 & 17. Et an id votum emiſſum tempore matrimonij abſque licentia viri, & ab eo irritatum, reuiuiſcat ſoluto matrimonio, eo lib.6.d.39.num.37. Et an reuiuiſcat, ſi fiat in tempus ſoluti matrimonij, ea d.39.n.38. Et quid, ſi fiat tempore diuortij, ibi num.41.

Votum religionis ab vxore factum tempore matrimonij abſque licentia viri, an poſſit vir irritare, l.9.d.39.n.19. Et quid ſi ante matr. ſit emiſſum, ibi num.28. Quid, ſi cum viri licentia, eod.lib.9.d.20 n.4. Et quid, ſi tempore diuortij: & an reuiuiſcat, ea d.39.n.41. Et quid ſi communi conſenſu, ea d.40.n.21.& n.22. Et quid ſi fœmina impubes malitia ſupplente ætatem nubeat: & ante conſummationem voueat religionem, an poſſit vir irritare, lib.9.d.4.n.8.

Vota vxoris facta ante initium matr. an poſſit vir irritare, lib.9.d.39. à num vſque ad 29. Et quid de obligatione facta homini, ibi num 30.

Vota vxoris qualicunque ſint facta tempore diuortij, an poſſit vir irritare, ita vt non reuiuiſcant, l.9.d.39.n.41.

Vota vxoris per virum irritata, qualiacunque ſint, an reuiuiſcant, l.9.d.39. à n.32. vſque ad 41. Et qualis poteſtas exigatur in ſuperiore, vt non reuiuiſcant, ibi n.34. Et an ſi iterum conſentiat ſuperior, reuiuiſcant: & quando non fuerit vera irritatio, ſed ſuſpenſio. ibi num 55.

Vota vxoris tempore prioris matrimonij facta, quando poſterior vir poſſit irritare, qualiacunque ſint etiamſi cum prioris viri licentia ſint facta: vel mutuo conſenſu tempore prioris matrim. facta ſint, & generaliter de ſuperiore ſucceſſore reſpectu votorum ſubditi, lib.9.tota diſp.41. Et quid ſi vxor ante matrim. erat ſub poteſtate patris vel tutoris, vel illis carebat, at erat in tali ætate, vt ſi illos haberet, poſſent votum irritare, an poſſit ſimiliter vir, ibi n.4.& 5.

Vota viri qualiter poſſint ab vxore irritari, ita vt non reuiuiſcant qualiacunque ſint, etiam caſtitatis: & ſi mutuo conſenſu facta ſint, vel de ſola vxoris licentia, vel facta tempore diuortij, vel tempore quo mutuo conſenſu vouerant caſtitatem, l.9.d.42.à n.1. vſque ad 16. Et quid de factis ante matr. ibi n.18. Et quid de votis factis in tempus ſoluti matr. ibi n.21. Et quid de factis tempore prioris matr. cum licentia, vel ſine licentia prioris vxoris, ibi à n.16.

Index Rerum.

Vota vxoris de licentia viri facta aut promiſſionem factam homini etiam ſi ſint caſtitatis, an poſſit vir irritare, & generaliter quicunque ſuperior vota ex ſua licentia facta, l.1. d.40. à n.1. & an ſi de facto irritet, teneatur iterum dare licentiam, ibi n.8. & quid de votis caſtitatis aut religionis, aut aliis mutuo conſenſu emiſſis, ibi à n.19. & an talia vota reuiuiſcant, ibi n.24. & 25. & an taciturnitas cognito voto reputetur licentia, ibi n.9. & 10. vbi de aliis caſibus, in quibus poteſt dubitari, an cenſeatur votum de ſuperioris licentia factum. & quid ſi tempore diuortij fiant de licentia innocentis, l.10 d.10.n.14.

Votum irritari emiſſum de licentia ſuperioris, an ſubditus petens peccet, l.9.d.40.n.11.

Voti irritatio an ſit. Nolo vt facias, vel nolo pro nunc vt facias, quando ſuperior ſcit votum: vel alias prohibet materiam, vel oppoſitum præcipit, l.9.d.43.n.10. & quid ſi inſcius voti petitam ad exequendum licentiam deneget, vel materiam interdicat, ibi n.1.

Votum religioſi tranſeundi ad religionem ſtrictiorem, cur ſuperior ne[illegible] irritare, l.9.d.39.n.9.

Vota in ſeculo facta ab iis qui Soc. Ieſu ingrediuntur, an ſuſpendantur, & reuiuiſcantque iis expulſis poſt vota biennij, l.9.d.39.n.12. & quid ſi ſuperior illa irritet, vel vota poſt biennium emiſſa, n.43.

Vota nouitiorum an ſubiiciantur diſpenſationi aut irritationi prælati religionis aut Epiſcopi, l.9.d.39.n.44. at quid ſi tempore vouerunt, habebant patrem vel tutorem, vel erant in ætate, vt ſi haberent, poſſent illi irritare, poſſit prælatus religionis irritare, l.9.d.41.n.11.

Vota quæ nouitius noluit commutare cum profeſſione, an poſſit poſtea ſuperior irritare, ita vt non reuiuiſcant, l.9.d.39.n.44.

Votum emiſſum à ſubdito de re vetita, an ita illum obliget, vt teneatur petere licentiam, & non tantum ſemel, ad illum exequendum, teneaturque explicare votum, l.9.d.43. à n.3. Et quando ſuperiore inſcio voti prohibente materiam, excuſetur ſubditus ab impletione, & quid ſi interim det licentiam, ibi n.3.7. & 9.

Voti commutatio quando facta eſt, nec impletur materia ſubrogata loco prioris voti, vel non adeſt animus implendi tempore commutationis, an teneatur vouens ad prius votum, l.8.d.9.n.21. Et an hic cui votum commutatum eſt, poſſit propria authoritate ad prius votum redire, eod. n.21. at an vbi ſemel hic rediit ad votum, poſſit iterum ad commutationem redire, eod. l.8.d.38.n.3.

Votum quod religioſus ante profeſſionem emiſerat, an ipſum obliget, ſi culpa ſua eiectus ſit, l.9.d.9.n.21.

Votum non commutans partim, ſed in eo omnino diſpenſans, cum vtraque poteſtate gaudeat, an peccet, l.8.d.9.vlt.

Vota caſtitatis, religionis, & alia reſeruata an cenſeantur in generali votorum conceſſione incluſa, an potius ſpeciali mentione indigeant, l.8.d.9.n.2.

Votorum reſeruatio eſt odioſa & reſtringenda, l.8.d.1.n.5.

Vota reſeruata commutans, aut in eis diſpenſans, an incurrat excommunicationem, l.8.d.9.n.1.

Votum vel iuramentum factum in fauorem tertij, an poſſit ille tertius remittere, l.8.d.9.n.12.

Voti pœna pecuniaria debita an poſſit commutari à potente commutare vota vel ſi ſit à Papa impoſita, l.8.d.6.n.4.

Votum religionis emittens, & impetrans diſpenſationem vt nubat, an poſſit manere in ſeculo abſque nuptiis, l.8.d.3.n.1.

Voti diſpenſatio ad contrahendum cum certa perſona, an aliquando extendatur ad contrahendum cum alia l.8.d.3.n.13. & 14.

Votum quoad poteſtatem in eo diſpenſandi, & an hæc extendatur ad iuramenta, & ad commutandum, & quis poſſit in eis diſpenſare *vide*, delegata poteſtas. Diſpenſandi poteſtas, & quæ in eius diſpenſatione ſint neceſſariò explicanda. *vide*. Diſpenſatio. Et quæ cauſa deſiderentur ad diſpenſandum in eo *vide*, Cauſa. Et quid poſſit fieri circa vota & iuramenta virtute bullæ vel iubilei, *Vide*, Bulla.

Votum de re partim impoſſibili partim impoſſibili, vel partim bona, & partim mala, vel indifferenti, vel ſi Patris impoſſibilitas ſuperueniat poſt votum an obliget. l.9.d.35. à n.1. vſque ad 9.

Votum ieiunij omnibus vitæ diebus ad quid obliget, lib.9.d.31. num.5.

Votum eundi Hieroſolimam abſque veſtibus, vel cum buſone in ore ad quid obliget. l.9.35.n.37.

Votum non peccandi non obligat niſi ad partem poſſibilem, lib.9. d.35.n.25.

Votum ex falſa cauſa emiſſum quando ſit irritum, l.10.d.9.n.13. Et ſeq. Et quando dicatur materia parua circa quam eſt error, & an tunc obliget ad rem promiſſam acceſſoriam voto principali, ibi n.13. at an ſatis ſit, non conſideraſſe difficultates quæ voti emiſſionem impedirent, ibi n.14. at an ſit regula, vt votum vel iuramentum non obliget ad id, ad quod vouens vel iurans non ſe obligaſſet, ſi meminiſſet, ibi n.15. at quid ſi ſit error circa cauſam finalem, vel impulſiuam voti, ibi n.16. Et quid ſi ſint plures cauſæ vel dubitetur an ſit cauſa finalis vel impulſiua, n.16. & 17. Et quid de profeſſione, à n.18 vſque ad 23.

Votum & iuramentum de eadem re violans, an peccet duplici malitia neceſſario fatenda, l.9.d.15.n.5.

Voto vel conſtitutione regulari aſtrictus ad non edendas carnes in feriis 6. an illas edens in feria 6 in qua incidit natale Domini, ſit reus præcepti eccleſiæ iubentis ab illis abſtinere in feriis ſextis, l.7.d.8. n.16. Et an poſſit in hoc diſpenſare, qui poteſt diſpenſare in conſtitutione vel voto, illudve irritare, ibid.

Votum an deobliget, quando emiſſo voto ſuperuenit aliquid, quod minus bonam & contra conſilium reddat materiam voti inhabilemque ad votum: & qualiter caſtitas ſit apta voti materia, in eo qui paſſim in venerea labitur, l.7.d.11.n.9.

Votum pœnale ad quod quis ſe obligat, ſi non ſteterit ſponſalibus, an obliget. l.7.d.88.n.37.

Vota multiplicata an in eorum fractione conſtituant nouam malitiam neceſſariò fatendam l.7.d.17.num.25. at quid ſi ſint votum & iuramentum de eadem re, ibi n.6.

Vox

Vxor vnius, vox nullius, l.2.d.46.n.11.

Vſus

vſus rationis an ſit poſſibilis in vna materia, & an in alia lib.1 d.8. n.12.

Vſus rationis an adueniat ſeptennio, l.1 d.16.n.2.

Qualis deſideratur in ſponſalibus, *vide*, Sponſalia quam ætatem.

Vſusfructuarius, & vſusfructus

vſusfructus remiſſio facta per patrem filio, an cenſeatur melioratio vel poſſit reuocari tanquam inofficioſa, l.6.d.41.n.18.

vſufructuarius an tranſmittat ad hæredes fructus nondum perceptos l.[illegible].d.89.n.40.

vſusfructus vxori legatus. *vide*. Legatum.

Vt

vt, an faciat conditionem. vel modum, l.3 d.33.n.2.

Vtile.

vtile facit valere inutile, quod ab ipſo ſeparari nequit, l.6.d.29.n.16. Per [illegible] le quando vitietur, l.9 d.35.n.3.

Vxor.

vxor an teneatur ſequi, vbi virum eſt pactum vt vir teneatur habitare in certo loco *vide*, Pactum vt vir. Quid quando non eſt id pactum, an teneatur ſequi virum ex quacunque cauſa aliò migrantem, vel quia exulat vel excommunicatur, vel quia vagatur, lib.1.d.4. à n.1 ad 12. an vir teneatur aliquando ſequi vxorem, n.14. & 15. An ſponſa de futuro teneatur ſponſum ſequi, lib.1.d.54. num 5.

vxor an teneatur virum bannitum ſuis bonis alere, l.1.d.1.n.13.

vxor lite pendenti, an ſit alenda, l.2.d.41.n.41. Quid ſi dotem non attulit, l.4 d.26.n.21.

Vxor promittens metu dotem, an teneatur denuo conſtituere, lib.4. d.12.n.25.

Vxor an poſſit tuta conſcientia renunciare lucra conſtante matrimonio quæſita vt ab ære alieno ſoluendo eximatur, l.6.d.4.n.10. An poſſit in fauorem viri renunciare, vel vir in fauorem vxoris, eo l.6.d.5. n.2 ad 9. An poſſit conueniri inter coniuges ante initum matrimonium ne lucra diuidantur, ea d.5.n.8. An ea renunciatio poſſit fieri in præiudicium legitimè aſcendentium, vel deſcendentium, n.10. An vxor poſſit renunciare in fauorem viri, ea lucra, ea contractu cum quodam tertio, ea d.3 n.11.

vxor an omnia obſequia debeat viro, l.6.n.1.& 14.

vxor an acquirat fructus rei ſibi à viro donatæ. *vide*, Donatio morte confirmata.

vxor an poſſit arrhas viro conſtituere, lib. 6.d.29.n.4. vbi an poſſint decimam bonorum eius excidere.

vxor quæ teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij *Vide*, Lucra quæ reſeruentur.

vxoris nomine quid claudatur, an ſponſa de præſenti aut futuro, lib.1.d.1.n.2.& 3.

vxoris fideiuſſio, & quid ſi promittat viro ſe eius debita, aut legata ſoluturam. Et quando poſſit abſcondere bona. *vide*, Fideiuſſio vxoris.

vxor an poſſit expelli, vel non traduci à viro, ob dotem non ſolutam, lib.9 d.5.n.11. ad 18. at an poſſit vir poſt expulſionem agere, vt dos ſibi ſoluatur, ibi n.14. Et an poſſit expelli quando debiti petitio interdicta eſt ibi n.19. Alia de obligatione cohabitandi, *vide hic infra*, & Cohabitare.

vxor an teneatur ſequi virum, & valeat pactum vel conſuetudo in contrarium, l.9.d.4.n.11.

vxor an poſſit fugere quod à viro caſtigetur, & qualiter ſit à viro tractanda, l.9 d.4.n.11.

vxor an teneatur ad obſequia aliqua viro præſtanda, l.8.d.4 n.18

vxor an poſſit habitum mutare, vt indui habitu beatarum abſque viri licentia, l.9.d.3.n.9.

vxor an poſſit vendicare virum & è contra, l.9.d.4 n.9.

vxor quando teneatur virum alere *vide*, Alimenta. Et quando vir poſſit vxori denegare alimenta *Vide*, ibid.

vxor an ſit in extrema neceſſitate præferenda parentibus & filiis viri l.9 d.4.n.26.

vxor an teneatur ſoluere ex ſua dote debita à viro contracta pro ipſa & familia alenda, quando bona viri non ſuperſunt: nec poſſit tunc integram dotem recuperare, l.9.d.4 n.28. & 29.

vxor cui tradidit centum ſoluenda creditoribus ipſius viri, ſi ea in alenda familia expendat, nec vir poſtea ſoluendo ſit, an teneatur ſuis bonis ſatisfacere creditoribus, l.9.d.4 n.30.

vxor quoad omnia legata, & vſumfructum, abſolute vel ſub conditione ſibi relicta, quando perdat per fornicationem vel tranſitum ad ſecundas nuptias. *Vide*, Legatum. at quoad alias pœnas, quas ob ſcelum

ob ſecundas nuptias incurrit. *Vide*, Nuptiæ Et an eas incurrat fornicans *Vide*.Vidua.

Vxor per adulterium quid perdat, & quas pœnas incurrat, *vide* Dos, & Parapherna et an poſſit interfici à viro,& qualiter poſſit accuſari,*vide* Maritus.et quid lucretur per viri adulterium,*vide*, Adulter. et an compenſetur eius adulterium eum adulterio viri, *vide* Compenſatio.

Vxor quoad vſum matrimonij, quando nequeat petere nec reddere, & quando teneatur reddere,& quando in eius vſu peccet. *vide*, Debitum. et ibi quando vir factus eſt impotens.et an excuſetur à ieiunio ratione matrimonij aut præcepti viri, *vide*, Ieiunium. et quoad tactus ſiue ſecum, ſiue cum viro.*vide*,Oſcula.

Vxor quando excommunicata, vel ipſe vir, vel vterque, qualiter poſſint participare, vel cum iis cum quibus vir participat: *vide*, Maritus.

vxor an poſſit venena ſterilitatis accipere, ne concipiat; quia filiis abundat aut quia in partu ſolet periclitari,l.9.d.20.n.2.& 10.

vxor qualiter poſſit vota viri irritare,*vide*.votum.

vxor clerici coniugati in minoribus conſtituti, vel qui poſt matrimonium legitimè ſacris initiatur, an gaudeat priuilegiis clericalibus,l.7.tota d.47.

vxorum pluralitas, *vide* Nuptiæ.

vxor arcta vni, vel ab vno cognoſcibilis an præſumatur omnibus, arcta vel ab omnibus cognoſcibilis, & vir potens ad corruptam an præſumatur aptus ad virginem. l.7.d.93.n.12.27,28.

vxor ſeparata ratione impotentiæ viri quoties eſt reſtituenda viro, detecto errore,*vide*,Impotentia.

vxor ſeparata à viro ratione impotentiæ quæ deprehenſa eſt falſa, viro iam profeſſo,vel ſacris initiato, ſi nolit eum repetere,an teneatur vouere continentiam.l.7.d.99.n.39.

vxor cuius vir eſt ſacris initiatus,an poſſit validè eo mortuo ad alias nuptias tranſire,l.7.tota d.40.

vxor an teneatur reddere debitum initiato ſacris ordinibus, aut profeſſo ad ipſam reuocato.l.7.d.38.n.12.

vxorem fugientem an teneatur vir quærere,l.10 d.12.n.16.

vxor an licitè alimenta capiat ex bonis per ſe vſuram à marito acquiſitis,l.10.d.17.n.9.

vxor an poſſit diuertere ob verbera,& quando poſſit verberari,l.10. 16.n.14.15.&16.

vxor an poſſit diuertere,quia vi extorquetur debitum, vel ſi timeat concubinam viri,l.10.d.18.n.17.& 20.

vxor ſi ex latrocinis vel aliis viri delictis timeat damnum, an teneatur cum eo habitare,l.10.d.18.n.21.

vxor an non obſtante cautione incolumitatis data à viro poſſit ab ipſo caſtigari,l.10.d.18.n.46.

vxor an poſſit ſe vendere.l.7.23.num.9. & 10. et quid, ſi conſentiat venditioni mariti,ibi n.7.

Vxoricidium.

vxoricidium, an impediat matrimonium,l.7.d.16.à n.vſque ad 4. et quid de viricidio,ibi à n.5.vſque ad 7.

INDEX LOCORVM,

Qui ex jure Pontificio, Concilio Tridentino,

Et motibus propriis, & iure Cæſareo, ac Regio Caſtellæ in hoc Opere notabilius explicantur.

Ex Decretalibus.

C. Ad Querelam, de elect. l. 3 diſp. 22 n 54
C. Ex tenore, de temp. ord. explicatur, l. 3 diſp. 15 n. 12 iuncto, n. 8
C. Sedes, de reſer. explic. l. 3 d. 18 n 29
C Dubium, 1 2 de elect explicat l. 3 d 12 n 14.
C 2 de ordinatis ab Epiſcop. qui renunc. expl. l 1 diſp. 22 n 35
C. fin de bigamis, explicatur, l. 5 d 35 n 12
C. Accedens de procur. explicatur, l. 4 d. 12 n. 22
C. 1 de pactis explicatur, l. 1 d. 7 n. 22
C. Qualiter, de pactis explicatur, l. 1 d. 7 n. 32
C. 1 De his quæ vi, explicatur, l. 1 d. 6 n. 14
C 2 de hi, quæ vi, explicatur l. 4 d 5 n. 29
C. Finale, de tranſact. l. 2 d. 15 n. 5 in ſolutione ad 9
C. Vltimum. §. finali de offic. deleg explicatur l. 2 d. 37 n. 17
C. cùm Bartholdus de ſententia & re iudicata explicatur, lib. 3 d. 31 num. 10
C. Literas, de reſtit ſpol explicatur, l. 2 d 39 n. 9 & d 41. n 50 & l. 3 n. 55. n 1
C Ex queſtione, de reſtit ſpoliat, explicatur lib. 2. d. 41. num. 50 & l. 3 d. 45 n. 1
C Ex tranſmiſſa, de reſtit ſpol. explicatur, lib 2 d. 41 n. 50. & l 3 d. 45 num. 1
C Licet, de feriis, explicatur, l. 3 d. 10 n. 11
C Quoniam. § Porrò, vt lite non conteſt explicatur, l. 2 d. 49 n. 9.
C Licet ex quadam, de teſtib l. 1. d. 71. n. 11
C. Quemadmodum, de iureiur explicatur, l. 1 tota d 55 & 57 & maximè n. 9 & d 63 n. 2.
c Petiuisti, de iureiur explicatur l 1 d 46 n. 11.
c Debitores. de iureiur explicatur l. 1 d. 32 n. 15
c Verum, de iureiur l. 1 d 31 n. 1 & 15
c Si verò, de iurei. explicatur. l. 1. d. 32. n 15 & 15
c Tuam de ord. cogn. explicatur l. 3 d. 54 n 4
c Conſultationibus, de iure patr l. 1. d. 22. n. 54.
c Aqua de conſec. eccl. l. 3 d. 35 n. 24
c Maiores, § item quæritur de bapt. l. 4. d. 1 n. 5
c Cùm virum de regul. l 4 d. 6 n. 19
c Ex publico de conuerſ. coniug l. 2 tota d. 24
c Cùm dilecti de donat l 2. d 41 n. 33
c Ex parte de ſponſal. l. 3 d. 40 n. 5
c Veniens 2 de ſponſal lib 4 d 13 n. 9
c Ad id de ſponſal l. 4 d. 18 n. 21
c Sicut, de ſponſal lib. 1 d. 7 n. 40
c Is qui fidem, de ſponſ. l 7 d. 11 n. 1
c Ex parte de ſponſal l. 5 d. 18 n. 21
c Ex literis, 2 de ſponſ. l. 1 d. 19 n. 4
c Requiſiuit de ſponſ l. 1 d. 29 n 4
c Gemma de ſponſ. l. 2 tota d 30 & duplici ſeq.
c Commiſſum de ſponſ l. 1. d. 43 n. 5 & 10.
c 2 de ſponſ l. 1 d. 52 n. 2
c Sicut de ſponſal l. 1 d. 53 n 10
c De illis, de ſponſ. l. 1 tota d 54
c Cùm in tua, de ſponſal. l 1 d 71 n 14
c Cùm locum de ſponſ. l 2 d 30 n 1
c Præterea 2 de ſponſ. l 1 d 72 n 1
c Conſult. de ſponſ. l 2 d 31 n6 & l 3 d 12 n 14
c Tuæ de ſponſ. l 2 d 30 n 1 d 31 n6
c Si inter de ſp. l 2 p 31 n 6 9 10 12 & d 32 n 5
c Iuuenis de ſponſ. l 2 d 41 n 9
c In præſentia de ſponſ. l 2 tota d 26
c finale, de clandeſt deſponſ. l 3 tota d 43 n 5
c 2 de clandeſt de ſponſ. l 3 d 41 n 5
c de ſponſ. imp. l 1 d 23 n 5 & l 4 d 23 n 3
c de ſponſ impub. l 1 d 17 n 4 & 6
c Ex literis de ſponſ. imp. l 4 d 19 n 2 & 3
c Duo pueri de deſp. impub. l 1 d 6 9 & 11
c De illis, 1 de ſp. imp. l 1 tota d 51 & 69 n 11
c A nobis de ſponſ. imp. l 1 tota d 51 & 69 n 11
c Quod nobis qui filij ſint leg. l 3 tota d 43
c 2 qui filij ſint leg. l 3 d 1 n 12
c De illis de condit appoſit l 1 d 33 n 4
c finale de condit appoſ l 5 tota d 3 4 & 5 & à d 9 vſque ad 17
c Veniens qui clerici, vel vouent. l 1 d 6 n 33 & d 46 n 11 d 48 n 4 & d 73 n 3
c finale qui clerici vel vouentes, l 5 d 9 n 14
c 1 de matr. contracto contra interd. Eccleſiæ, l 1 d 23 n 15
c Gaudemus de diuortiis, l. 2 d 8 n 1
c Licet de ſponſa duorum, l 2 d 14 n 4 & d 31 n 6.
c Quia circa de conſang. l 2 d 38 n 12.
c Dominus de ſecundis nuptiis, l. 2 d. 41 à n. 42 vſque in finem: & triplici diſp. ſeq & tota n 46.
c Laudabilem, de frig. & malef. l. 2 d. 41 n. 53
c 2 de coniug. ſeruor. l. 2 d 43 n. 9
c Accidentibus. de exceſ. prælat. l. 5 d. 29 n. 21
c Qualiter & quando, de accuſat. l. 3 d. 14 n 5
c Mulieres de ſent. excomm. l. 3 d 49 n. 4
c Nuper de ſent. excomm. l. 2 d. 49 n 4
c Si concubitus, de ſent. excom. l. 2 d 42 n. 4
c Inquiſitioni de ſent. excom. l 2 d 41 à n 42 & triplici d. ſeq.
c 3 de ſent. excommun l 1 d 1 n 5.
c Significauit de Iudæis, l 3 d 49 n 4
c Ad audientiam, de homic. l 2 d 41 n 9
c 2 de hæret. l... d 18 n 20
c qui ſcandalizauerit, de regulis iuris, l 3 d 58 n 29
c Innotuit de elect. explicatur, l 8 d 26 n 4
c Cum Vintonienſis, de elect. l 9 d 6 n 9
c Quoniam Abbas, de offic. deleg. l 8 tota d 27
c Gratum, c. Relatum, c. Licet vndique, de offic. deleg. l 8 d 23 à n 1 vſque ad 47
c Super literis, de reſcript. l 8 d 21 à n i vſque ad finem.
c Poſtulaſti, de reſcript l 8 d 21 n 1 n & 17
c Ad hæc, & cap. finale, de reſcript. l 8 d 27 n 37
c Literas, de filiis presbyter. l 9 d 38 n 7.
c Nuper, & cap. finale de bigam. l 7. tota d 85
c Veniens, de iureiur. l 8 d 17 n 3
C. Quemadmodum. ff fin. de iureiur l. 9. d. 35. n. 6.
C Tua, el 2. de iureiu. l. 9 d 37. n. 12 & 17.
C. penult. De præſcript. l. 8. d. 21. n. 6. & 18.
C. Cum veniſſet, de teſtibus, & atteſt. l 8. d. 28. n. 40.
C. Lator, &c. Tenor, de ſentent. & re de iudic. explicatur, l. 7. tota d 100, & l. 9 10. d. n. 4.
C. Ex tranſmiſſa, &c. Ex parte de reſtit. ſpoliat lib. 7. tota d. 21. & maximè, n. 8. & l. 10 tota d 18.
c Litteras de reſtit ſpoliat l 10 d 21 n 22 & tota d 18 & lib 7 d 52 num 8
c Laudabilem, vt lite pend l 2 n 15
c 1 de clericis coniug l 7 tota d 42 & 43
c Quod à te eodem tit & iiſdem diſputationibus
c 2. eodem tit l. 7 d 42. n 16
c Ioannes, eodem tit. l. 7 d 41 n 18 & d 46. n. 11.
c Laudabilem de conuerſ. infidel. l. 7 tota d 78
c fin de obſeru. ieiun. l. 7. d 8 n 19
c fin. de inſtitut. l. 8 d 3 n 16
c Cum ad monaſterium, de ſtatu monach. l. 8 d. 8 n 12
c Graue, de præbend. l. l 8. d 17. n. 36.
c Cum noſtris, de conceſſ. præb. l. 8 d 18 fin
c Conſulen. eodem tit. l. 7. d 35. n 15. vſque in finem,
c Coniugatus, eodem tit. l. 7. d. 38. 36. & 50.
c Sanè eodem tit, 7. d. 41. per totam.
c Cariſſimus, eodem tit. l. 9. d 36 n 9
c Conſtitutus, eodem tit. l 10 d 11 n 17.
c finale, eodem tit. l. 10 d 15. n 9.
c 1 de ſponſ. l. 7 d 4 n 1
c Iuuenis, eodem tit. l. 7 d 94 n 19
c Ex parte, eodem tit. l. 10 d 12 n 38.
c Fraternitati, de eo qui cogn. conſ. 7 d 64 n 19.
c 1 eodem tit. l. 9. à d. 27. vſque ad 32.
c 2 eodem tit. l 7 d 15 n 5
c Diſcretionem, eodem tit. l. 9 tota d 31
c Quanto, de diuor l. 7 d 74 & triplici ſequenti, & libro 10 d 12. num 19
c Gaudemus, eodem tit l. 7. d 74 & triplici ſequenti, & d 101 n 4 5 10 d 5 n 8
c De illa, eodem, tit. l. 10 d 1 n 19.
c 2 eodem tit. l 10 d 15 n 3 & d 17 n 5.
c Porrò, & c Significati, eodem tit. l. 10 d 12 n 38
c finale, eodem, tit. l 7 d 54 n8
c Ex literis, eodem tit. l. 10 d 9 n 38.
c 1 de eo qui duxit, l. 7 d 78 n 1 & tota d 79
c Super hoc, eodem tit. l 9 d 78
c Veniens, & cap. finale, eodem tit. l. 7 tota d 79.
c de infidelibus, de conſang. l. 7 d 52 n 8.
c finale, eodem tit l. 7 d. 53 n. 52

Quod

c Quòd dilectio, eodem tit l 8 d n 33
c Quod ſapet eodem tit l 7 tota d 4
c 1 &c. Vir, de ſecundis nuptiis, l 7 tota d 82
c finale eodem tit l 7 d 87 à n 21 & d 88 à n 38
c 5 & 2 Qui clerie vel vou l 7 d 86 n 17 18 & 20
c Veniens eodem tit l 8 d 9 n 24
c Rurſus eodem tit l 7 d 25 n 24
c Per venerabilem, qui filij ſint legis l 8 d 11 n 32 & 35
c 1 De matr contracto cont init l 7 d 2 n 14
c 2 eodem tit l 7 tota d 2
c 1 2 & fin de coniug ſeu l 7 tota d 19 & 20
c Per veſtras, de donat inter vir & vxor l 9 d 5 n 18
c Plerumque eodem tit l 10 d 8 n 2
c 2 de ſponſat impub l 7 d 104 n 12 & 13
c de illis c 1 2 &c Puberes, eodem tit, l 7 d 104 n 20 21
c Penultimum, eodem tit l 7 d 15 n 5
c Duo pueri, eodem tit l 7 d 15 n 5
c Tua fraternitas, de ſponſa duorum, l 7 tota d 2
c Laudabilem, de frig l 7 tota d 99 & 108 109 110 & 111
c 3 eodem tit l 7 tota d 101 & duplici ſequent
c Fraternitatis, eod tit l 7 d 93 à n 7 vſque in fin.& tota d 99 & 101
c finale, eodem tit, l 7 tota d 108 & triplici ſequ.
c 1 & 2 de coniug lepros l d 4 n 12 & d 24 à n 14 & l 10 diſp 15 n 2 8 & 9
c Si vir de cogn ſpirit l 9 d 26 n 6 vſque in finem
c 1 & cap Super eo, eodem tit l 7 tota d 4
c Contracto, eodem tit l 7 tota d 10
c Nuper, & c Si concubinæ, de ſent exc. l 7 d 48 n 3
c Cùm illorum, eodem tit l 9 d 32 n 16
c Si verò, c l 2 eodem tit lib. 9 d. 32 n 41
c Olim, de verb ſignific l. 8 d. 1 n 4
c Porrò, de priuileg. l. 8 d. 1 n. 11
c Cùm cauſa, de raptor, l. 7 d. 34 n. 7
c Penultimum, eod. tit lib. 10 d. 12 n 50 & l. 7. d. 12 n. 15
c Maritis, de adulter. lib. 10 d. 12 n 41
c Si vir, eodem tit l. 10 d. 13 num. 1 3 & 10

Ex libro ſexto Decretalium

CAP. Si tibi abſenti de presbyt in 6 explicatur, l 1 d. 7 n. 22 & l 3 d. 36 n. 4
c Licet de procur in 6 l. 5 d. n. 10
c Vnicum, de deſponſ. impub. in l. 1 d. 20 n. 3 & tota d. 23
c Is qui de ſepult. in 6 l. 3 d. 23 n. 19
c Romana, de appell. in 6 l 3 d. 20 n. 9
c 2 de offic. vicar. in 6 l. 3 d 29 n. 16
c Quamuis pactum, de pactis in 6 l. 4 d. 20 n. 5
Regula qui tacet, de regulis iuris in 6 l. 7 d. 5 n. 5
Regularis qui tacet, de regul. iuris in 6 l. d. 6. n. 21
Regula non eſt obligatorium de reg iur. in 6. l 1 d 3 2 n 1
Regula quæ contra, de regul iuris in 6. l 3 d 5 n 4
Regula qui ſentit, de regul iuris in 6. l 3 d 18 n 24
Regula ratihabitionem, regul iuris in 6. l 3 d 35 n 24
Regula quod ob gratiam, de regulis iuris in 6. l 4 d 18 n 16
Regula actus legitimi, de regul iur in 6 l 5 d 4 n 5
Regula ignorantia fact, de regulis iuris in 6 l 5 d 3 n 13
C 2 de conſtit in 6. l 9 d 32 ferè per totam
C Gratiosè de reſcr. in 6 l 8 d 28 à n 48 vſque ad 63
C Suſceptum eodem tit, & l. 8 d 21 n 35 & 36
C Si eo tempore, eodem lib & tit. l 8 d 21 n 61 & 71
C Gratia eodem lib & tit. l 8 d 21 n 60
C Si ſuper gratia, de offic deleg at in 6. l 8 d 28 n 43
C finale eodem lib & tit. l 8 d 28 n 27
C Commiſſa de elect in 6. l 7 tota d 45
C 1 de filiis presbyt. in 6. l 8 d 31 n 6 & 11
C 2 eodem lib & tit. l 8 d 22 n 2 & 3 6 & 7
C Ad decimas de reſtit. ſpol in 6. l 10 d 12 n 38
C beneficium de regul in 6. l 9 d 33 n 19
C Conſtitutionem eodem tit & lib. l 7 d 15 n 28
C Vnicum, de voto in 6. l 7 d 25 n 16 & d 27 n 17
C Vnicum de cleric coniug. in 6. l 7 tota d 46
C cui non ſacerdotali, de præb in 6. l 8 d 21 n 31 & 36
C Si cui nulla eod. l & tit. l 8 d 28 à n 46 vſque in finem
C vnicum, de ſponſ. in l 7 d 66 cum duplici ſeq. per totas.
C 2 De cognat ſpir in 6. l 7 tota d 10.
C Alma mater, de ſent. exc. in 6. l 6 lib 7 d 8 à n 11 vſque in finem.
C Ne aliqui de hæred in 6 l 8 d 28 n 27
Regula ignorantia, de regulis iuris in 6 l 9 d 32 n 10
Regula ſine culpa, eodem l. & tit. l 9 d 32 n 15
Regula vtile, per inutile eodem l. & tit. l 6 d 35 n 3
Regula dolo, eodem l. & tit. l 10 d 12 n 24
Regula acceſſorium, eod. tit. & l 7 d 8 n 20 & d 29 n 11
Regula cum quid vna via: eodem lib. & tit. l. 7 d. 37 n. 22

Ex Clementinis.

CLementina vnica, de conſang. l. 1 d 12 n. 2. & l. 5. diſp. 1 n 14. & d 41. n. 10. & d. 5 n. 17 16. l 7. tota diſp 98
Clem. 1 de priuileg. l. 3. d. 23. n. 17. & d 38. n 8
Clem. dudum, de ſepult, l. 34 n. 2
Clem. 2 de reſcript. lib. 8 d. 27 à n. 29 vſque ad 37.

Ex Extrauagantibus

EXtrauagans, Ad vitanda ſcandala, ex Concilio Conſtantienſi explicatus, l. 7 d. 9 n. 7 & 8
Extrauagans, Antiquæ Ioannis 22 de voto l. 7. d. tota d 49
Extrauagans, Et ſi dominici, de pœnit. & remiſ. l. 8. d. 9 n. 8

Ex Decreto.

CAP. Quæ contra, d 8 l. 3 d. 18. n. 16.
C Illa, d 12 l 3. d 18. n. 16.
c Duo mala, d 13 lib. 2. d. 39. n. 12
c Quiſquis, d 41 l 3 d. 18 n. 16
c Epheſiis diſt 43 l. 2. d. 38. n 19
c finale, 46 l. 3 d. 10 n. 8
c Domino ſancto, 50 diſt. l 3. d 10. n. 7
c Vt conſtitueretur, 50. diſt l. 3 d. 10 n. 17
c Error 83 l. 2 d. 38 n. 19
c Quam pio t quæſt 2 l 1 d 39 n 7
c Dathertum, 1 q. 4 l 3 d. 22 num. 35
c Quanto, 2. q. 7 l. 3 d 10 n 7
c Conſanguineorum 3 q 4 l. 3 d 12 n 14
c Infamiæ, 3 q 7 l 3 tota d 16 n 22
c finale 6 q 2 l. 3 d 16 n 5
c ab excommunicatis, 9. q. 1 l. 3. d. 22. n. 35
c Lugdunenſis 9 q 2 l. 3 d 35 n 24
c Cùm acceptione 12 q. 2 l 6 d 4 n 11 & 12
c Puellæ 10 q 1 l. 4 d 6 n 19
c Præſens 20 q. 3 l. 4 d 6 n 19
c Inter cætera 22 p 4 l. 4. d 20
c Iuramenti 22 q 5 l. 5 d 5 n 20
c Quacumque arte, 22 q 5 l 1 d 9 n 10
c Pueri, 22 q 5 l. 1. d. 5 fine.
c Paruuli 22 q 5. l 1 d 51 n fine
c Audiuimus, 24 q 1. l 3 d 22 n 34
c Scripſit 27 q 2 l 2 d 13 n 7
c B. Beata Maria, 27 q 2 l 2 d 28 n 4
c Omne itaque, 27 q 2 l. 2 d 28 n 4
c Si quis diuinis, 30 q 5. l 1 d 18 n 22 & l 3 d 40 num. 5
C 1 30 q 5 l 3 d n 4
c Aliter. 30 q 5. l. 3 d 12 n 14
c Nulli, 30 q 5 l. 3 d. 12 n. 14
c Aliquando, 32 q 2 l 3 d 29 n 23
c Aliquando 32 q. 5. l 5 d 13 n 5
c Neque furioſus, 32. q. 7. l. 1. d. 8 n. 15
c Omnes accuſationes, 32 q 7 l. 4 d 5 n 29
c Sæculares 33. q. 2. l 1 d 69 n 21
c Si Virgo 34 q 2. l d 41 n 23
c Cum per beſtiam 34 q 2. l 2 d 49 n. 9
c Videtur, 35 q 6. l. 3. d. 3 n. 4
c Quis aliquando, de pœn. d. 1. l. 3 d. 14 n. 5
c De his, d 38 explicatur, l. 7 d 31. n 4
c Si ſe, & c. Quia ſunt, d 28. l 7 d 49. per totum.
c Diaconi, d 28 l. 7. d. 28. n. 7.
c Quoniam, d 31. l 7 d 31 n 9
c Si qui verò, d. 32 l 7 d. 42 n vlt.
c Lector, d 34 l. 7 d 86. n 12
c Volumus, d 81. l. 7 d. 39 n. 8
c Impoſuiſti, d 2. l. 82. d 12 n 8
c Quoniam multos, 11. q. 3. l 9. tota d 14
c Quia tua, 12 q. 1. l. 7 d. 24 n. vlt
c Si quis ſuadente, 17. q 4. l. 9 d. 32 n. 41
c Nec aliqua, 27. q. 1. l. 10 d 12 n. 47
c De filia, 27. q. 1. l. 9 d. 14 n. 17
c Qui dormierit, 27 q 2. l. 9. d 27 n 1
c Agatho ſa, 27. q. 2. l. 10 tota d 21
c Statutum 27 q. 2 l. 7 d 11 à n 41 vſque in fin.
c Si vir & vxor 1 27. q. 2. l. 7 d. 32. n. 30. & l 9 d 37 n 17
c Lex diuina, 27. q. 2. l. 7 d 64 n. 22
c ſi quis gentilis, 28 q 1 l 7 d 37 n 4
c Iudæi, 28 q 1 l 7. d. 73. à n. 21
c 1 28 q. 2 l. 7 d 74 n 7
c Idololatria, 28. q. 1. lib. 10 d. 17 n. 15.
c ſi vir & vxor, 27. q. 2 l. 9 d 37 n 17.
c ſi quis ingenuus 29 q 2. l. 7 tota d. 29
c finale 29 q. 2 l. 7 d. 21 n 10.
c Ad limina 30. q. 1 l. 9. d. 26. à n. 2 vſque ad 5
c Peruenit 30. p 1. l. 7 d 10 n 4
c Pitacium, 30 q. 3 l. 7 d. 52 n. 8
c ſi qua mulier 39. q 1. l 10 d 2 n 3
c Relatum 31. q. 1 l. 7 tota d 79
c 1 & c Illud verò, 31. q 1 l. 7 d 78 n 1.
c ſi quis viuente, 32 q. 1 l. 7 tota d 78

c Quomodo, &c. De his, &c. Hac ratione, 31 q 1 l 7 d 81 num vlt.
c Dixit Dominus, 32 quæſt. 1 lib. 10 diſp. 2 num. 3 & diſp. 12 num 41
c De benedictio, 32 q 1 lib. 10 d. 12 n. 16 & diſp. 18 n 45 & d 5 n 20.
c Sicut crudelis, 31 q 1. lib. 10 d. 13 n. 11
c Quod autem, 32 q 1 l. 10 d. 13 n. 1
c ſi quis vxorem, c l 1 32 q. 1 l d 13 n 29
c Liberorum, &c. Origo, 32 p. 4 l 9 d 11 n 8
c Obiicitur, 32 q. 4 l. 7 d. 80 n. vltimo
c finale, 32 q. 1 l 7 d 24 n 8
c Propoſito, 32 q 5 l. 10 d. 5 n. 16
c Quidequid, 32 q. 5 l 10 d 18 n 8
c ſi vxorem 31 q 5. l. 10 d. 18 n. 18
c Quod propoſuiſti, 32 q. 7 l 7 d 80 n vlt.
c ſi quis viduam, 2. q. 7 d 15 n 17
c Omnes cauſationes, 22 q. 7. l 10 d 17 n 15
c Vxor, & cap Concubuiſti, 32 q 7. l 10 d 2 n 3
c finale 33 q. 1. l 8 tota d 94 & d 99 à n. 20 vſque ad 27
c Admonere 33 q. 2 l 10 d 3 n 3 & diſp. 8 n 44 & l. 7 tota d. 16
c Vir eum propria, 33 q. 4 l. 9 d. 1 n 4
c 2 c ſi fratres, c. ſi cauſa, c. Chriſtiano, 33 q. 4. l. 9 d. 12 n. 8
c ſciatis, 33 q. 4 l. 9. d. 13 n. 10
c Non oportet, c l 1. & c l 2. &c. Non licet, & c. Nec vxorem 33, q 4 l. 7 tota d 7.
c De inceſtis, 35 q 3 lib. 7 d. 15 n 17
c Quædam lex 35 q 3 l. 7 d. 52 n. 8
c Extraordinaria, 35 q. 3 l. 7 d. 64 n. 9
c Neque eam, 35 q. 3 l. 7 d 65 n. 14
c Primo gradu, 35 q. 5. l. 7. d. 19 n. 4
c ſi duo, 35 q 6 l. 7 d. 15 n. 17
c finale. 35 q. 8 l. 7. d. 15. n. 17
c ſi quis virginem 36 q. 2 l. 7 d. 12 n. 2
c ſi to abſtines, 37 q. 2 l. 10. d. 5. n. 7
c ſolùm 38 q 1 l. 10. d. 13 n 11

Ex Concilio tridentino.

SEſs. 21 c. 4 de reformat, l. 3. d. 8. n 7
Seſſ. 21. c. 2. de reformat l. 6 d 32 n 8.
Seſſ. 23. c. 15 de reform. l. 3 d 29 n. 16
Seſſ 24 c. 1 de matrim. lib 1 tota d 12 & 20 21 n 5 & d 23 n 13 d 26 n 12 & l. 2 d 32 n 16 17 & tota d. 37 & toto lib 7
Seſſ. 24 c 5 de matr. l 2 d 40 n 4 & l 3 d 42 n 7 & d 45 n 2 & 3
ſeſſ 24 c 7 de matr l 3 tota d 25 & 26
ſeſſ. 24 c. 9 de matr. lib. 7 d. 22 num. 8 9 10
ſeſſ. 24 c 9 de reform. l. 2 d 37 n 11 12. & d 10 n 17 & l 3 d 23 n 12
ſeſſ 24 c 20 de reform. l 3 d 19 n 21
ſeſſ 25 de regularibus, c 15 l. 2 d 24 n 6 10 & 22
ſeſſ. 25 c de reform. l 5 d 29 n 16
ſeſſ. 25 c 18 de reform. l 3 d 8 n 7
ſeſſ 7 c 10 de reform. explicatur, l 7 d 46 n 20
ſeſſ. 22 c 3 de reform l 8 d 34 n 23
ſeſſ. 23 c 6 de reform. l 7 tota d 46
ſeſſ. 28 c 9 de reform. l 8 d 1 n 25
ſeſſ. 24 de matr. c. 1 explicatur, l 7 d 10 d n 10 vſque in finem, & d 54 à n 10 vſque ad finem & d 54 à n 4 vſque in finem.
ſeſſ. 24 de matr. c 3 l 7 d 68 à n 20 vſque in fin. & d 70 à n 5 vſque in finem.
ſeſſ. 24 de matr c 4 l 7 d 7 n 4 vſque ad 9 & lib 9 d 27 n 23 14 15
ſeſſ. 24 de matr. c 5 l 8 d 6 n 19 & d 19 n 2 3 4 & d 75 à n 21 vſque ad 36
ſeſſ. 24 de matrim c 6 l 7 tota d 13
ſeſſ. 24 de matr. c 10 l 7 tota d 7
ſeſſ 24 c 6 de reformatione, l 8 d 2 n 10 & triplici ſequenti, & d 4 n 3 & d 12 n 9 & diſp 53 à n 54 vſque ad 57
ſeſſ. 25 de reg. c 15. l 7 d 37 n 45 & ſeq & d 44. n 8
ſeſſ. 25 de regularibus, c 19 l 7 tota d 37

Ex proprijs motibus Pontificum

MOtus proprios Pij V de Indis conuerſis ad fidem, qui aliud matrimonium inierant ignari mortis priorum coniugum, l. 2. d. 41. num. 54
Motus proprius eiuſdem circa matrimonium publicè contractum, quod ob occultum impedimentum repertum poſtea nullum an ſit iterandum coram parocho, & teſtibus, l. 1. tota d 37
Motus proprius eiuſdem circa adminiſtrationem ſacramentorum faciendam per religioſos in nouo Indiarum orbe, l. 3. tota d. 26
Motus proprius Clem. VIII. ne religioſi dent munera, l. 6. d. 4. n. 7
Motus proprij ſixti V. & Gregorij XIV. de non admittendis ad religionem illegitimis, vel minoribus ſexdecim annis, abſque informatione, vel criminoſis, explicatur, l. 7. d. 17. à n. 30. vſque ad 34. & n 54 & 55
Motus proprius Pij V. contra ſodomitas, explicatur, l. 7. d. 46. n. 20
Motus proprius Pij V. de non neceſſaria expreſſione gradus propinquioris, & de impetrandis poſtea literis declaratoriis, explicatur, l. 8. d 24. à n. 25. vſque ad 34
Motus proprius ſixti V. contra malè promotos ad ordines, & Clementis VIII. eum reuocantis, explicatur, l. 7, d. 94. n. 10. & duplici ſequenti

Ex iure Cæſareo ff. veteri

LEo de his qui notantur infamia, d. 1. d 2. n. 8.
L 1. § ff. ſi vſusfructus petatur, l. 5. p. 9. n. 7.
L Oratio de ſponſalibus, l 1 p 11 n 3
L Sæpe, de ſponſalibus. l 1 tota d 54
L Si quis tutor ff de ritu nupt. l p. 1 à n 3
L Eos, ff de ritu nupt. l 2 d 35 n 5
L Si quis in ſenatorio ff de ritu nupt. l 1 35 n 5
L Celſus, ff de recep. arbit l 1 d 3 n 10.
L Cum in plures § locator horrei, ff locat. lib. 2 diſp 85 n 3
L finalis ff. de legibus, l 2 d 14 n 14
L lecta verſus dicebam, ff ſi certum petatur, l. 2 d. 22 n 13
L Quid ergo, §. Cum autem, ff de his qui notantur infamis, l. 5 d 2 num. 8
L Cum ij, de tranſact. l. 5 d 8 n 7
L 3 ff de officio præſidis, l 3 d 19 n 16
L Barbarius ff de officio prætoris, l l. 3 tota d 22
L 1 ff de officio eius l. 3 d 31 n 6
L 2 de officio proconſulis, l 3 d 34 n 5
L 1 §. Hæc autem verba, ff. de his qui deiecerunt, l 3 d 23 n 19
L 1 § 1 ff de ind. eiis. l. 3 d 46 n 10
L Quod pupillus, ff de condict. indebiti, l. 6 d. 38 n 16
L Contra iuris ff. de pactis, l. 6 d 38 n 36
L Metum autem præſentem, ff de eo quod metus cauſa, lib 4 d 1 n. 16 & d 8 n 81
L finalis, § Si fœnerator, ff de eo quod metus cauſa, l. 4 d 5 n 28
L qui in carcerem, ff de eo quod metus cauſa, l. 5 d 8 n 10
L Si cum exceptione, §. in hac act. ff de eo quod metus cauſa, l. 4 d 8 num. 10
L ſi mulier, ff de eo quod metus cauſa, l. 4 d 8 n 9 & p 11 num 23
L Nec timorem, ff de eo quod metus cauſa, l. 4 d 6 num 7
L Et inter eos, ff de donat inter virum & vxor, l. 6 d 7 n 7
L Hæc ratio, fine, ff de donat inter vir & vxor l. 6 d 4 n 2
L Itemque, ff de donat. inter virum & vxorem, l 6 d. 4 n 2
L Mortis, ff de donat inter vir & vxor, l. 6 d 10 n 1
L Sed interim, in principio. ff de donat inter vir & vxor, l. 6. d 10 n 9
L Cum hic ſtatus, in princ. ff de don. inter vir & vxor. l 6 d 25 n 26
L Seruus communis, ff de don. int vir & vxor, l 6 d. 16 n 20
L ſi ſponſos verò generaliter tenendum eſt, ff de donat inter vir & vxor l. 6 d 29 n 16
L Si mulier, in pri, ff de eo quod metus cauſa explicatur, l 10 d 18 n 5
L Beneficium, ff de conſtitut. princip. explicatur, l 8 d 1 n 4
L Barbarius, ff de offic. præt. explicatur, l. 8. d 4 n 2 & 15
L Mote, & l. & quia, ff de iuriſd omni iud. l. 8 d 28 à n 2 vſque ad 47

Ex ff Nouo.

LEo Vulgaris § ſi quis argenti, ff de furtis, explicatur, l. 9 d 32 n 10
L Si maritus §. præſcriptiones, ff ad l Iuliam, de adult. explicatur, lib. 10 p 6 num 12
L Paulus reſpondit, ff de re iudic. explicatur, l. 10 d 10 num 5
L ſi vxor ff ad l Iuliam, de adult l. 10 d 14 n 6
Regula in perſonam, ff de regulis iuris, explicatur, l. 7 d 24 n 22
L ſi ſeruus communis, ff de ſtipulat ſero. l. 8 d 27 n 20
L 2 ff de aqua pluuia, l. 7 d 19 5 fine
L Si vxor ff ad legem Iuliam, de adult, l 1 d 2 n 3
L 2 de donat l 1 d 6 n 7
L ſtichum ff de ſolut l. 1 d 7 n 19.
L Qui ſic, ff de ſolut l. 1 d 35 n 14
L 2 ff ad l Iuliam maieſtatis, l. 1 d 8 n 11
L 1 § Iidem autem, ff de aqua pluuia arcenda, l. 3. d 18 n 29
L Item apud Labeonem. § 2 1 prætor ff de iniuriis, l. 3 d 35 n 1
L 1 § quæ oneranda, ff quatum rerum act. l. 4 d 6 n 16
L penultima ff de furti, l 4 d 6 n 16
L Qui autem ff quæ in fraudem credit, l 6 d 4 n 8 & 9
L Si mortuis cauſa inter virum, ff de donat cauſa mortis l 6 d 10 n 6
L Pupillus, ff de action. & obligat, l 6 d 38 n 36
L Continuus ff de verb oblig, l 1 d 4 n 16
L Si ita ſtipulatus. 6 §. Chryſogonus, ff de verb obl. l 1 d 7 n 8
L cum qui, §. quoties, ff de verb obl. l. 1 d 28 n 5
l Tria ff de verb. oblig lib 1 tota d. 30 & duplici ſequenti
l Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti, ff de verb oblig. l 1 d. 33 n 4
l Boues, § Hoc ſermone, ff de verb. ſignific. l 1 d 33 n 14
l Bonorum appellatio, ff de verb ſignific. l 6 d 30 n 4
l Nihil intereſt ff ad l Cornel de ſicar l 3 d 49 n 4
Regula nihil tam naturale, ff de reg. iur. l 1 d 7 n 37
Regula quicquid, ff de reg. iur l 1 d 8 n. 11
Regula in omnibus obligationibus, ff. de reg. iur. l. 1 d 18 n 3
Regula qui poteſt inuitis, ff de reg iur. l 3 d 36 n 15
Regularis damnum dat, ff. de reg iur. l 3 d 49 n 4
Regula velle, ff de reg iur l 4 d 6 n 16
Regula non fundatur, ff de reg iur. l 6 d 2 n 8 & 9

Ex infortiato.

LEo Cum tale ff. de cond. & dem. l 1 tota d 33 & 34
L Titio centum, § Titio centum, el 2 ff de cond & demonſtr l 2 d 40 n 2
l Hæres meus, in principio, ff de cond & dem. l 5 d 2 n 8
l ſi ita legatum. § Vliſi volet, ff de legat 1 l 5 d 8 n 7
l Quæſitum § finali, ff. de legat 3 l 3 d 18 n 14
l Vxor § finali, ff de leg 3 l 6 d 23 n 26
l 15 qui putat, ff de acquir hær. l 2 d 32 n 4
l Qui in aliena, § Celſus, ff. de acq. hæred l 4 d 8 n 10
l Qui habet in principio, ff. de tutel l 3 d 23 n 8

L. Non

INDEX LOCORVM IVRIS.

l Non tantum, § ſi emancipatu , § de bonor. poſſeſ. contra tabul. l 4 d 14 n 13
L Si Mæuia ff de hæred inſtituend 5 d 2 n 18
L Magis puto § ſi pupillus verſus fundum, ff de rebus corum , l6 d 4 n 12
L Si inter virum, ff de rebus dubiis, l l 6 d 14 n.21
L Obligari, in principio, ff de authorit.tut.l 6 d 38 n 39.
L Filiæ meæ ff ſoluto matr.explicatur ,l 7 d 105 fine

Ex codice,

LEG. Optimam, C de contrahenda , & commit ſtipulat. l 1 d 6 numero 1.
L 1 C de ſponſalibus, l d 27 n 2
l.2) C de ſponſalibus, l 1 tota d 54
l.finalis, C de ſponſal l.1 d 21 n.3 & tota d 35 & ſequent.
l.2 C de repudiis, l. 1 tota d 54
l.Iicet, C de repudiis, l.3 d 36 n 10
l.Reprehenda, & de inſtit & ſubſtit.l.1 d 34 n 17
l. Nondubium, C de legibus, l.3 d 5
l.2 de ſentent & interloquut.l.3 d 22 per totam.
l.1 C de reſcind. vend.l. 4.d 8 n.10
l.finalis, §.finali, C de bonis quæ liberis, l.6.d.4 n 17
l.finalis, C de dote cauta, l.6 d 9 n 11
l.1 C de dotis promiſ.l.6.d 12 n 2
l. Si voluntate, C de dotis promiſ.l.6 d 9 n 11
l.Si à ſponſo, C de donat ante nuptias, l.6.d 18.& ſeq.vſque ad 26
l.2 C quis alteri, l.5 d 25 n 26
l. finalis in fine, C de vſu & vſufruct.l.6 d 26 n 20.
l.Res vxoris, C de donat inter vir & vxor.l.6 d 37 n 6
l.finalis, C quæ res pignori, l.6 d 29 n 7
l.1 C de inutil.l.6 d 38 n.36
l. Si curatorem, C de in integrum reſtit.l.6.d 38 n 6
l. finalis, C de ſacroſ. Eccleſ.l.1 d 46 n 1
Auth. Hodie, C de ſacroſ.l.2 d 26 n 2
Auth.ſacramenta puberum, C ſi aduerſus venditionem, l.4 d 20 n 5
Auth.ſed ſi poſt, C de inoffic.teſtam.l.4 d 24 n 13
l.finalis, C ad ſenatuſconſult. Velleian.l.9.d 5 n 18
l. Tranſigere, C de tranſact.l.10 d 6 n 10 & d 8 n 22
l.Vnica, C quando ciuilis actio criminali præiudicat, l.10.d 8 n 19.
l.1 C Plures vnâ ſententia, l.10 d 10 n.5
Auth.ſed hodie, C ad l.Iuliam, de adult.l. 10 d 10 n.8
l.finalis, C quorum bonorum, l.10 d 12 n 24
l.Vnica, & auth.Si pater, C diuortio facto, l.10 d 20 per totam.
l.Vnica, C de raptu virgin.l.7 d 12 à n 1 vſque ad 23. Authent. Ad hoc C de libertate latina, l.7 tota d 20.
l.fin C de ſeruis fugit, l.7 d 24 n 12
l.2 C de libertatis, l.7 d 24 n 13
l.2 C de patribus qui filios diſtraxerunt, l.7.d 24 n 36
l.C de communi ſeruo manumiſſo, l.7 d 24 n 17
l.Interpoſitas, C de tranſact.l.7 d 24 n 22
l.1 C de ſecundis nupt.l.7 tota d 78
Auth.cui relictum C de indicta viduit.l.7 d 87 29
l.finalis, C quando mulier tutelæ officio, l.7 d 88 à n 4 vſque ad 12
l.1 C vbi pupilli educari deceant, l.7 d 88 à n 10 vſque ad 20
l.Fœminæ C de ſecund.nupt.l.7 tota d 89

Ex Authenticis, in Codice non inſertis.

AVth.de ſanct.Epiſc.ſed & hoc præſenti coll.9 l.1 d.43 n 32
Auth. de tabellionibus, immediatè ante §.vltimum, l.3.d 22 n 54
Auth.vt cum de appellatione cognoſcitur, §.aliud quoque, l.4 t.d 24
Auth.de reſtit.& ea quæ parit, §.finali, explicatur, l.7 tota d.90

Ex inſtitutis.

20.§.Conditiones, inſtit.de verb oblig, l.5 d 2 n 4

Ex iure Regis Caſtellæ Ex ſeptem partitis.

LEG.11 tit.23 p 1 l.3.d 18 n 16
l.4 fine, tit.4.p 3.l.3 tota diſp.22
l.25 tit.4.p.3.l.6 d 38 n.36
l.26 tit.11 p.3.l.6 d 11.n 10
l 84 tit.18 p.3.l.1.d 15.per totam, & tota d 36.
l.115 tit.18.p 3.l.4 21 n.54
l.7.tit.1.p 4 l.1 d 29 n 9
l.8 tit.1 p.4 l.1 tota d 54
l.10 & 11 tit.1 p.4.l.4.d 24 n 25
l.8.tit.9 p 4 l.2 d 46 n 9
l.1 tit. 12.p.4 l 1 tota d 35 & 36
l.3 tit.11.p.4.l.6 d 18.vſque ad 26
l.3.tit.5 p 5.l.4 d 8 n 10
l.11 tit 11 p.5.l.2 d 15 num 8
l 39 tit 11 tota d 30 & duplici ſequenti
l.5.tit.13.p.5 l.6 d 29 num.7
L.l.vltima fine, tit.14.p 5.l.4 d 9 n 9
l.8 tit.7.p 6.l.4.tota d 24
l.17 tit.16 p.2.l.6 d 38 num 36
l.3 tit.17 p.7 l. 7 d 2 num 37
l.27 tit 2 p 3.explicatur, l.10 d 12 num 24
l.1 tit 5 p 4 l 7 tota d 20
l.6 tit 9 p 4 l 10 d 8 num 47
l 3 tit. 12 p 4 l 7 tota d 90
l.2 fin tit 13 p 4 l 7 d 20 num 12
l 3 tit. 19 p 4 l. 10 tota d 20
l 4 tit.22 p 4 l 7 d 24 num 17
l 5 tit 21 p 4 l.7 d 20 num 3
l.6 tit 11 p 5 l.7 d 24 num 22
l.26 tit 13 p 5 tota d 89
l.19 tit 16 p 4 l.7 d 88. à n 16 vſque ad 20
l.22 tit.1 p 7 l.10 d 6 n 10 & d 8 num 22
l 7 tit 17 p 7 l.10 d 6 num 12
l.9 tit 17 p.7 l 10 d 8 num 47
L.l 3 tit 30 p 7 l 7 d 12 à num 2 vſque ad 29
l. 20 tit 33 p 7 l.10 d 18 num 34

Ex legibus Tauri, & noua recopilatione

LEG. 6 Tauri, hodie , l 5 recop tit 8 l 1 explicatur , l 6 d 10 num 3. & d 36 per totam, d.39 num 9
l.18 Tauri, hodie, l 9 tit.8 l 5 recop explicatur l 1 d 2 n 8
l 16 Tauri hodie l 20 tit 6 l 5 rec.explicatur, l 7 d 4 n 8 & d 36 n 5
l 30 Tauri, hodie l 14 tit 6 l 5 recop explicatur, l 6 tota d 36
l 39 Tauri hodie, l 13 tit 4 l 5 recop.explicatur l 2 d 1 num 25
l.49. Tauri , hodie, l.1. tit.2.l.5. recop. explicatur l.3 d.47. per totam
l.51.Tauri, hodie, l.3.tit.2.l.5.recop.explicatur l.6.d.40.n.7.
l. 52. Tauri, hodie, l.4. tit.2. l.5.recop. explicatur l.6.tota d.18.& ſequentibus vſque ad.26.
l.8.tit.8.l.3.recop.explicatur l.3.tota d.22.
l.12.tit.1.l. 4.recop.explicatur l.6.d.34.n.4.
l.1.fine tit.2.l.5.recop.explicatur l.6.tota d.24.
l.3.tit.9.l.5.recop. explicatur l.6.d 46.n.4.
l.22.tit.11.l.5.recop.explicatur l.6.d.38 n.29.
l.2. tit.16.l.5. recop. explicatur l.1.d.7. à n.16.vſque ad 21.& diſp.7. n.24.& d.24.n.10.
l.8.& 9.tit.7.l.8.recop.explicatur 1.d.31.n.2.& 3.
l.8.tit.1.l.5.recop.quæ eſt l 47. Tauri explicatur l.7.d.82.n.7.
l.2.tit.8.l.5.recop.quo eſt l.6.Tauri, l.7.d.89.n.39.
l.5.tit.5 l.5.recop.l.7.d.4.n.8.
l.1.tit.20.l.8.recop.l.10.d.9.n.12.
l.4.tit.20.l.8.recop.quæ eſt l.82.Tauri l.10.d.8.n.7

FINIS.